ANUL XIX
27
(740)
Sîmbătă
3 iulie
1976
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Securitatea și pacea lumii

Agenda politică internațională a înregistrat la sfîrșitul lunii iunie — 29, 30 — un eveniment cu profunde semnificații pentru mișcarea comunistă și muncitorească din întreaga lume : **Conferința partidelor comuniste și muncitorești din Europa.** Desfășurată în capitala Republicii Democrate Germane, Conferința, deși a abordat un număr limitat de probleme, a avut înscrisă pe ordinea de zi o temă de maximă importanță pentru întregul context internațional, pentru destinul omenirii : **Pentru pace, securitate, colaborare și progres social în Europa.** Așa cum se subliniază și în documentul final adoptat de Conferință, reprezentanții celor 29 de partide comuniste și muncitorești și-au exprimat, și de această dată, hotărîrea fermă „de a desfășura și de acum înainte o luptă consecventă pentru realizarea țelurilor păcii, democrației și progresului social, pe baza liniei politice, elaborată și adoptată de fiecare partid în deplină autonomie și independență, potrivit condițiilor social-economice și politice și a particularităților naționale ale țării sale — ceea ce corespunde intereselor generale ale clasei muncitoare, ale maselor populare și democratice din toate țările".

Ca și în alte prilejuri de o asemenea importanță, și la Berlin, poziția României Socialiste în aceste probleme majore pentru întreaga configurație a tabloului politic al lumii, a fost exprimată limpede, cu fermitate și luciditate de secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Cuvîntarea sa — strălucită prin analiza lucidă, științifică a actualei conjuncturi politice și sociale de pe continent, din lumea întreagă — a fost urmărită de participanții la Conferință cu cel mai viu interes. Observînd de pe pozițiile cele mai avansate ale materialismului dialectic și istoric profundele transformări revoluționare ale lumii contemporane, subliniind că procesul trecerii de la capitalism la socialism se desfășoară într-un ritm intens, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat că, deși victoria socialismului nu mai poate fi împiedicată, resursele orînduirii burgheze, ale imperialismului contemporan reprezintă încă o forță de care trebuie ținut seama. Așadar, ideea înțelegerii între toate statele, indiferent de orînduirea socială, dezvoltarea colaborării și întăririi unității în sprijinul coexistenței pașnice se impun ca necesități majore ale vieții politice internaționale.

Luceafărul

Continuare în pag. a 2-a

Prezentăm în acest număr cadre din filmele inspirate de literatura română. În imagine : Vitoria Lipan în interpretarea Margaritei Lozano

Sîntem chipul vostru

În Cetatea de Scaun a lui Mircea

Vis frumos în Țară, Mircea, Doamne-Soare,
vino în Cetate, să bem Cer-Cicoare.

S-au desprins bejenii grele, Doamne-Tată,
și-a fost jale neagră, Țara sfîșiată.

Au dat foc Cetății falsele drapele
rău ne-au ars pămîntul de amor și stele.

Mircea, Țepeș, Ștefan, și Mihai cel Mare
ați nălțat iubirii cerul beat de floare.

V-am chemat în luptă și-ați venit mereu,
purpură-n steaguri cînd ne-a fost mai greu.

O! Voi, Domni ai Noștri! Domni de Vis,
de Soare!

Sîntem Toți, Coroana ce v-a dat tărie
Sîntem chipul Vostru — noua Românie.

Ion Bănuță

IN ACEST NUMĂR :

● Biografia debuturilor : acad. prof. dr. Iorgu Iordan ● Poeme de Ioana Diaconescu, Ion Iuga, George Iarin ● „Nela doarme și visează vrăbii" — fragment de roman de Ion Băieșu ● Opinii : Metamorfoză și spirit funambulesc la Fănuș Neagu ● Profil : Dan Verona ● Fragmente critice : Pictura lui Catargi de Eugen Simion ● Cronica literară de M. Ungheanu ● Cartea de debut de Nicolae Ciobanu ● Atelier literar ● Revista străină. ● Parodii ● Sport

TÎNĂR ÎN AGORA

Bună dimineața, pîine

De vremea cînd grîul mîroase a tei sau poate teiul mîroase a grîu... Mîresmele, ca nimfe în nopțile cu cer înalt și lună, pe trepte de umbră și răcoare, cutreieră pămîntul cu brațe grele, împlinite de rod. Azi noapte, dintr-un vîrf de tei, feți-frumoși legănați în cumpeni de stele zvoneau peste cîmpii, și-n somnul cu vise al oamenilor, timpul culesului. Grîul, răsuflînd precipitat, întors cu fața spre lună, încremenește în culoare. Presimt foșnet de secerători — și pe pînza mîzgului de noapte, împurpurată, se ivește contur de dropii ușoare, înotînd prin marea de aur pînă la subsuori, cu aripile larg desfăcute. Ochiul găsește-n amintire ungher de casă în care un tată prăvale măsurile cu grîu, iar noi țopăim ca niște zei-copii prin boabele înfierbîntate — și tata ne mustră blînd, pomenind de somnul grîului. Grîu-i grîu, doar bunica spunea altfel, îndemînîndu-ne; zicea, ar fi sudoarea bărbaților din nopțile de sînziene, noi ne-am fi scăldat în sudoarea bărbaților, ca să ajungem mari și puternici.

Revăd zeii aceia mărunți și mă gîndesc la milioanele de copii ai pămîntului meu, care se vor scălda în aceste zile în sudoarea bărbaților, aproape clipa cînd umerii lor, astăzi încă fragezi, vor purta povara dulce a neobositei fertilități. Căci nu este grîul frate cu omul? E doar o părere că bobul de grîu închide în sine efigie de truditor? Ce plantă mai înfrățește? Și doar lăstăriș avem destul...

Noaptea s-au zbătut în geam ciocîrliile. Feți-frumoși au urât și s-au închis apoi în tei. Copacii își risipesc somnul dintre încheieturile brațelor. Din răcoarea cîmpiei se desprinde om, călcînd rar și apăsat. Din cînd în cînd se oprește locului, lovește cu călciul pămîntul, așteptînd răspuns la o poartă numai lui cunoscută.

Apoi, soarele. Grîul, încremenit în culoarea lunii, a ultimei nopți cu nimfe și izvoare limpezi, se împlinește definitiv sub spade luminoase, pregătit pentru marea debarcare. I se cuvine acestui adevărat prieten o vorbă spusă cu sufletul :

— Bună seara, grîu. Bună dimineața, pîine.

Ion Andreiță

Critica și viața

Toate mărturisirile lui E. Lovinescu despre sine, făcute fie la modul biografiei pure, fie la acela al epicii autobiografice, romanțate, vorbesc despre o psihologie integral deficitară. Peisajul său sufletesc îi apare în repetate rînduri în negativ, lipsit de varietate, de accidente și de „evenimente". Firea îi este închisă și retractată, încercată veșnic de sentimentul labilității și al zădărniciei, incapabilă de expansiune și de trăire în actualitate. Inapetența sa la concret este rarisimă, fondată fiind pe insuficiența voinței și pe neputința de a înfrunta în vreun fel realitatea. Dezabuzat, sceptic, epuizat și indiferent, singuratic și fără pasiuni, în afara, bineînțeles, a celei literare, omul se înfățișează în liniile structurii lui spirituale sub o carapace de crustaceu.

Fapt revelatoriu, în momentele cînd își face apariția, mai cu seamă verile, în casa părintească de la Fălticeni, în jurul său se așterne o zonă impenetrabilă de liniște și nemișcare, totul incremenind subit, ca sub suflarea unui vînt înghețat : **„alunga viața".** În vremea studiilor de la Paris este poreclit „domnul Oblomov", datorită aerului său bătător la ochi de „indolență visătoare și obosită". În fine, pentru a nu mai lungi exemplele, îndeajuns de cunoscute, scriindu-și romanele, criticul nu face alta decît să portretizeze, sub diferite ipostaze, un singur erou de fapt, construit, și acesta, pe temeiul inadaptării și al pasivității de reacție. Dar, din această structură apatică, predispusă eșecului și sterilității, leneviei și contemplației fără obiect, au ieșit la iveală, cum bine se știe, resurse nebănuite, impresionante, de voluntarism și energie practică, punînd în uimire cu desfășurarea lor aplicată chiar pe cel care le constata, primul, incongruența izbitoare cu fundamentul personalității sale.

„Ne clădim destinul pe care îl dorim și-l merităm...", scria Lovinescu în amurgul vieții și al carierei lui. Or, felul cum și-a construit destinul de excepție pe care i-l cunoaștem și imaginea care ne impune, în ciuda tuturor adversităților intime sau dinafară, rămîne, într-adevăr, un fapt singular și un motiv în plus de meditație. Privită sub aspectele ei multiple, activitatea lui E. Lovinescu este exact opusă sentimentului, teribil în răspicarea lui, al alungării vieții din jurul său. Dimpotrivă, criticul concentrează și perpetuează viața cu care vine cel mai adesea în contact, aceea care i se impune ca un resort existențial : viața cărților și viața din cărți. Din acest motiv, pe oricare din operele criticului se poate întreprinde această demonstrație tentantă prin perspectivele pe care le deschide, a afirmării din substraturile cele mai adînci ale spiritului lovinescian a unui impuls tensionat de cuprindere a existenței și a manifestărilor ei diverse, de orientare spre real în sensul cel mai larg, impuls cu atît mai patetic și mai înfrîngător descifrării în formele în care se manifestă cu cît contrazice predispozițiile și gusturile originare ale omului Lovinescu.

Citită astfel, dincolo de criteriile estetice la care inevitabil trebuia să se supună, dincolo de participarea teoretică, afișată a criticului, dincolo de opțiunile lui partizane, dincolo de laturile polemice, de îngustimile, de rezervele și de judecățile amendate de trecerea timpului, citită, în primul rînd, așa cum și-a dorit-o Lovinescu, — ca o carte de „constatări clare și concluzii sigure", scrisă după încetarea luptelor și dintr-o perspectivă domolită —, **Istoria literaturii române contemporane (1900—1937)** constituie, negreșit, o pledoarie pentru literatura care păstrează și pune totodată în relief trăsăturile vieții, pentru literatura care-și conservă legăturile cu sursele adevărului și ale firescului, cu realitatea existenței și cu problemele complexe ale acesteia. Este vorba, mai întîi de implicarea lui Lovinescu, mai vizibilă și mai vibrantă decît la oricare alt critic din epocă, în literatura contemporană lui, în literatura momentului, dar și în aceea viitoare, care se construiește în timp, implicare ce contrazice de la sine inapetența declarată a omului pentru faptele actualității. Este vorba, în același timp, de însăși viziunea din care abordează peisajul literaturii moderne, și care, aici, cu toată privirea de sus, suverană și intrucîtva împăcată a criticului, nu-și dezminte nici un moment latura vie, frămîntarea, prefacerea, efervescența, aidoma lucrurilor care se nasc și luptă să trăiască. Imaginea oferită de Lovinescu acestui peisaj literar, deși înlătură o bună parte din asperități și din atitudinile controversate, este o imagine esențial dinamică. Literatura se caută pe sine, se diferențiază și se singularizează, își întrezărește și își valorizează porțiunile viabile la capătul unui efort constant și patetic. Această tensiune spre realizare, spre individualitate cu însemnele ei inconfundabile, această aspirație fundamentală și chinuitoare uneori spre găsirea notei personale pe care Lovinescu le urmărește în împlinirile sau în absențele lor la fiecare creație pe care o cercetează reprezintă, nu mai puțin, însușiri din care emană energia existenței autentice și complexitatea realității. Diferențierea valorilor este o operație pe care mai înainte de a o propune estetica o propune viața însăși, în demersurile ei perpetui de singulari-

Dan Cristea

Continuare în pag. a 6-a

JURNAL DE POET

Sărbătoarea luminii lui Ștefan Luchian

S-au împlinit în iunie șaizeci de ani de la moartea lui Luchian, moldovean din Țara de sus din satul Ștefănești nu departe de Ipotești lui Eminescu și Livenii lui Enescu.

A trăit patruzeci și opt de ani sfîrșindu-se în urma unei paralizii ce s-a întins peste mai mulți ani ai vieții lui eroice ca și a lui Eminescu sau Bălcescu care a lăsat neamului nostru una dintre cele mai cutremurătoare mărturii, cea a biruinții luminii și armoniei cosmice, chiar dacă viața personală sau epoca istorică în care a viețuit nu l-au slujit întru totul în vederea acestei împliniri.

Citind puțina sa corespondență sau mărturiile

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 6-a

Istorie și aspirație eminesciană

În timpului războiului daco-roman, descris în poemul **Memento mori,** paralel bătăliei de pe pămînt, are loc în cer lupta dintre divinitățile dace și cele romane, în frunte cu Zamolxis și, respectiv, cu Jupiter. Pînă aici totul pare normal, chiar și faptul că zeul dac participă la bătălie într-un car de luptă, asemenea unui erou homeric, ținînd seama de suflul de epopee care străbate fragmentul. Dar, în mod paradoxal, Eminescu îl arată pe Zamolxis „răsturnat în car cu rune" Aici Eminescu introduce un element de mitologie nordică în lumea dacică. Iată și alte exemple similare : Decebal se află la masa lui Odin în Valhala **(Odin și poetul) ;** zeii daci înfrînți de cei romani se retrag în adîncurile mării, deci tot în imperiul lui Odin **(Memento mori, Dacia) ;** Sermisegetuza are „turnuri gote" **(ibidem)** etc. Cum se vede, Eminescu corelează domenii care din punct de vedere istoric sînt incompatibile.

G. Călinescu în **Opera lui Mihai Eminescu,** ocupîndu-se de această problemă, conchide : „Introducerea lui Zamolxe în Valhala nu va fi la poet numai fantezie literară, deoarece filologul german Jacob Grimm, citat adesea de Hasdeu și Odobescu, o susținuse, identificînd pe geți cu goții" (vol. I, p. 412). Identificarea la care se referea Călinescu datează din antichitatea tîrzie, cînd istoricul Iordanes redactează lucrarea **Getica,** în realitate o istorie a goților, identificare pe care în secolul trecut Jacob Grimm încercase să o fundamenteze științific. Explicația dată de Călinescu este seducătoare, dar lectura atentă a versurilor o relevă inexactă, deoarece găsim și alte inadvertențe în Dacia eminesciană, care nu mai pot fi explicate prin teoria lui Jacob Grimm, cum ar fi, de pildă, prezența unor elemente orientale : Dochia se plimbă pe ape într-o barcă construită din „lemn de cedru" **(Memento mori) ;** printre copacii specifici florei românești (stejari, brazi etc.) apar în Dacia „portocali" **(Mureșanu, 1876) ;** cum o teorie a identității dintre geți și orientali nu a existat, concluzia lui Călinescu nu poate fi acceptată. Și dacă Dacia eminesciană ar constitui o excepție, încă ar mai fi ceva Dar și în Orient găsim, printre altele, elemente nordice ; astfel, în variantele poemului **Egipetul** se spune că magul : „Semnul sfînt îl zugrăvește argintat de mîndre rune [...]" În aceeași ordine de idei e de notat faptul că Șeherezada apare în mod ciudat „regina Indiei" **(Rime alegorice) ;** dar cum povestitoarea basmelor spuse de-a lungul celor 1001 de nopți este la Eminescu simbolul înțelepciunii orientale, rezultă că Orientul este pentru poet o entitate spirituală pe deasupra granițelor și realităților istorice.

În mod similar se explică inadvertențele dacice. Eminescu a zugrăvit nu Dacia reală, ci o Dacie artificială unde proiectează propria sa imagine a unui univers geografic și spiritual ideal. Cînd Dionis ajunge pe lună, el se află în mijlocul unei naturi care pînă în cele mai mici amănunte se aseamănă cu cea din Dacia (chiar și barca de cedru se găsește în spațiul selenar). Dar, așa cum a demonstrat G. Călinescu, „Luna

Gh. Ceaușescu

Continuare în pag. a 6-a

ATITUDINI

Farmecul vieții cotidiene

Notat cu mai mică sau mai mare perspicacitate, un prozator poate „învăța" să scrie. Scrisul poate fi probabil și el „însușit", așa cum un foarte destoinic și ambițios ucenic își însușește, de pildă, o meserie. Mai greu la început, mai ușor după aceea, și iată pe ucenicul de ieri ajuns la rîndul lui maestru, dînd lecții, învățînd pe alții meseria de scriitor. El poate deveni semnatarul unor construcții romanești alcătuite cu abilitate, în stare a trezi interesul cititorului mai puțin pretențios, el poate ajunge ceea ce se cheamă autor de romane. *O inteligență medie poate să-i fie de folos : minuind cu multă abilitate concepte bine însușite, el poate satisface apetitul cam bovaric al cititorului avid după literatura „de idei". Ceea ce nu va reuși niciodată, însă, un astfel de scriitor este să recreeze* viața așa cum este ea. *Nu este literatura,* creație, *nu sînt Tolstoi sau Rebreanu în primul rînd creatori de lumi, de universuri care își revendică, pe bună dreptate, o orgolioasă autonomie ? Prozatorul ce se deconspiră singur, renunțînd de bună voie la rolul său de atoatestiutor, așa cum au teoretizat cu multă inteligență autorii noului roman, întoarce de fapt spatele literaturii, a ceea ce s-a înțeles întotdeauna prin literatură, automutilare de o covîrșitoare tristețe, un fel de masochism benevol și absurd. Să nu fim înțeleși totuși greșit. Marea literatură „de idei", a lui Dostoievski de pildă, teoretician genial, nu se realiza printr-o mutilare a vieții, printr-o „înghețare" a acesteia, ci, dimpotrivă, rar scriitor care să ne dea sentimentul de viață clocotitoare, năvalnică, nestăvilită ca marele scriitor rus.*

Bineînțeles că acest „sentiment al vieții" nu este o haină primită de-a gata. Marea obsesie din totdeauna a scriitorului, să nu mintă, să nu falsifice, să nu diformeze pînă la necunoaștere, îl întovărășește pe acesta de-a lungul unei cariere dintre cele mai patetice și mai dramatice prin neliniștea ce o animă. Dar această dorință de a nu se îndepărta de adevăr este în primul rînd un dat moral, o problemă de conștiință, de cinste personală. Scriitorul cinic, indiferent la adevărul lucrurilor despre care scrie, își semnează singur actul de deces, talentul său, oricît de autentic, de mare, ar fi, se prăbușește ca un castel de nisip. Nu de puține ori ne-a fost dat să citim cărți mediocre sau de-a dreptul proaste, ale unor scriitori în al căror talent indiscutabil am crezut, fără să observăm în primul moment că autorul în cauză a ajuns să rateze, să dea o operă sub talentul său virtual și din pricina unor abdicări morale. Din nefericire, sau poate din fericire, pentru că altfel ne-am pierde încrederea în literatură, declinul moral al unor scriitori este convergent cu declinul lor de artiști. Și, dacă ne gîndim bine, nici nu se poate altfel de vreme ce scriitorul este implicat în actul creației cu întreaga sa ființă. Să poate face oare literatură fără dragoste ? Fără să iubești oamenii, fără să ai sentimentul responsabilității față de ei ? Se poate ascunde frigiditatea sentimentală, în cazul artistului, în spatele unor fraze frumoase ? Literatura nu se face, după părerea semnatarului acestor rînduri, numai cu orgoliu, ci și cu umilință : A scrie, înseamnă nu numai o „performanță", o verificare

Sorin Titel

Continuare în pag. a 6-a

ancheta «Luceafărului»

literatura română și filmul

Problema statutului ecranizărilor a fost întotdeauna — și peste tot — o preocupare esențială în constituirea și evoluția unei cinematografii. În cazul nostru, mai ales, în care industria cinematografică și arta filmului și-au găsit mijloacele abia după anul 1944, era firesc apelul substanțial la o tradiție culturală considerată cum era cea a literaturii. Problemele teoretice legate de o asemenea întreprindere au fost și rămîn numeroase, discuțiile în jurul calificării sau validării unui limbaj specific filmic, fiind practic inepuizabile. În ce măsură cinematografia noastră s-a apropiat de valorile literaturii naționale ? În ce măsură și în ce direcție filmul românesc trebuie să se inspire azi din literatura noastră ?

Cîțiva scriitori, critici și regizori de film au răspuns întrebărilor cu care încercăm să sistematizăm într-un spațiu minim aspecte teoretice și aplicate ale relației film-literatură :

1. Care este relația ce s-a stabilit pînă acum între literatura română și cinematografia română, din perspectiva unei școli naționale de film ?

2. Care ar fi operele literare ecranizabile care ar răspunde astăzi nevoii de actualitate și actualizare ?

IN PAGINA 8 :

Ov. S. Crohmălniceanu, Dan Pița, Platon Pardău, Călin Căliman, Mircea Dinescu, Al. I. Ștefănescu
răspund la ancheta noastră „Literatura și filmul"

Fatalitatea unei idei

1. Cinematografia noastră nu face excepție de la regula generală. Ca în toate celelalte cinematografii nu se poate vorbi de un raport direct proporțional între valoarea lucrării literare și valoarea filmului inspirat. Dovada : experiențele cele mai dezamăgitoare rămîn tentativele din jurul operelor lui Caragiale și Sadoveanu. În afara oricărui fatalism trebuie să recunoaștem că aceste nereușite erau pînă la un punct previzibile. O ecranizare nu este o traducere din limba literară în limba cinematografică, ci o **re-creare** a unui univers. Cu cît personalitatea literară este mai puternică și mai originală cu atît șansele găsirii unui corespondent cinematografic se micșorează. Thomas Mann sau Lampedusa trebuie să întîlnească pe Visconti ca să apară **Moarte la Veneția** sau **Ghepardul.** Caragialele literaturii îl așteaptă pe Caragialele filmului. În schimb, se știe, marile opere cinematografice, de pildă, marile opere ale neorealismului **(Hoții de biciclete, Senso),** au pornit de la lucrări literare modeste. Se poate extrage de aici concluzia că marii scriitori rămîn quasi-inabordabili și că filmul trebuie să se adreseze literaturii de calibru mic și mijlociu, iar — dacă se poate — niciunui fel de literatură, ea, cinematografia avînd datoria să-și descopere surse de inspirație proprii, care s-o țină cît mai aproape de specificul unei arte care construiește, cu imagini, iar nu cu vorbe, scenariul fiind, cum zicea Passolini, „o structură care vrea să devină o altă structură" ?

Răspunsul este după părerea mea o problemă de context larg, cultural și spiritual. Pe vremea **Cîinelui andaluz** avangarda cinematografică inova în direcția unui cinematograf „pur", respingînd literatura, (narațiunea, „caracterele", dialogul). Alergia în fața a tot ceea ce venea din galaxia Gutemberg exprima însă nu o oroare în general față de cuvînt, ci oroarea față de comerțul cu story pe care îl întreprindea Holly-

Ecaterina Oproiu

Continuare în pag. a 3-a

cronica literară

Dan Horia Mazilu: „Barocul în literatura română din secolul al XVII-lea"

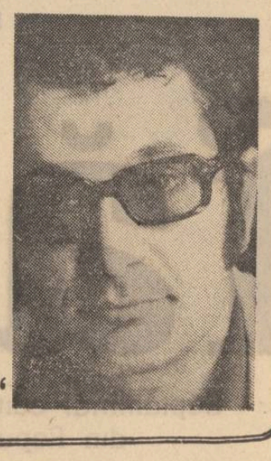

Cartea lui Dan Horia Mazilu atrage din capul locului prin tema ei: **Barocul în literatura română din secolul al XVII-lea.** Se poate vorbi despre un baroc al literaturii române? Urmează să ne-o dovedească studiul lui Dan Horia Mazilu, care nu este chiar atît de singular pe cît pare la prima vedere în temerara lui acțiune. Cercetările care privesc literatura română și personalitățile ei din noi unghiuri de vedere, unele surprinzătoare, s-au înmulțit. Ov. S. Crohmălniceanu a dedicat un studiu expresionismului din literatura română modernă, Manuela Tănăsescu a analizat barochismul istoriei hieroglifice, D. Veliciu și Valeriu Cristea revizuiesc portretele psihologice și biografia cronicarilor Miron Costin și respectiv Ion Neculce. Scriitorii români, literatura română sînt adesea așezați în relații cu totul noi, nebănuite altădată. Cartea lui Dan Horia Mazilu face parte dintr-o suită de cercetări pornită să adîncească și să schimbe chiar configurația opiniilor pe care le dețineam pînă acum asupra literaturii noastre mai vechi. Secolul al XVII-lea a atras pe mulți cercetători și asupra personalităților literare și culturale care-l ornează, s-a scris mult și înnoitor. Despre Miron Costin, de exemplu, s-a produs o bogată și nouă bibliografie de natură să modifice cîteva din opiniile bine instalate asupra cronicarului. Dosoftei este un alt scriitor care a reținut atenția pasionată a fidelilor acestui secol, după cum în imediata lor vecinătate se situează atît temporal cît și ca interes literar Dimitrie Cantemir. Dan Horia Mazilu pleacă de la mai toate aceste cercetări pe care le citează scrupulos în studiul lui pentru a ajunge la o concluzie încă neformulată în termenii propuși de el. Deși barocul este o formulă artistică tipic occidentală, autorul consideră că pentru veacul al XVII-lea barocul este o formulă specifică și literaturii române și că el a pătruns în țările românești prin diferite filiere găsind, datorită condițiilor specifice de dezvoltare ale poporului român, un teren propice de dezvoltare. Cercetătorul urmărește atît condițiile care au facilitat infiltrarea barochismului în literatura română cît și manifestarea tipic literară a acestuia în lucrările importante ale secolului al XVII-lea.

Despre trăsăturile baroce ale literaturii unor scriitori români s-a mai vorbit. Dan Horia Mazilu colecționează aceste observații, face altele, noi, și mai ales precizează o cale de puternică pătrundere a barochismului în țările românești. Identificarea trăsăturilor baroce în diverse lucrări și opere literare ar fi fost insuficiente dacă autorul cercetării n-ar fi urmărit și filiația motivelor, căile de acces ale curentului baroc asupra literaților români ai vremii. Este poate meritul cel mai de seamă al cercetării întreprinse această apăsare pe latura condițiilor care au permis o manifestare literară barocă la noi. Barocul literar românesc este legat după cele ce ne spune autorul nu numai de o relație cu lumea catolică, a slavilor de sud pentru Țara Românească și prin ei cu Italia, a polonezilor și ucrainienilor din aria catolicismului și prin ei cu Apusul, ci și interesul și chiar simpatia pentru catolicism. Contactul clericilor români, al fiilor boierilor plecați la studii cu lumea catolică a avut ca urmare nu un împrumut religios, o schimbare de confesiune, ci o înrîurire spirituală și literară. Exemplul cel mai ilustrativ este traducerea de către Dosoftei a psaltirii în versuri care are cunoscute modele în literatura polonă unde curentul baroc era puternic, una din consecințele lui cele mai caracteristice fiind tocmai seria de traduceri în versuri a psaltirii.

Autorul studiului se întemeiază în demonstrația sa pe mai mulți scriitori. Primul este Udriște Năsturel în care el vede un precursor al barochismului. În versurile acestuia sînt recunoscute forme tipice de manifestare a barochismului. Cultura deosebită a lui Udriște Năsturel făcea din el, de altfel, un spirit european capabil deci să cunoască la sursă mișcarea literelor europene. Primul capitol din secțiunea dedicată lui Udriște Năsturel e intitulat **Un spirit european.** Cu mai multă sistemă în expunere Dan Horia Mazilu ar fi putut urmări la toți scriitorii pe care se bizuie demonstrația sa acest „spirit european". O trăsătură de excepție a personalităților de comportament literar baroc la noi a fost „europenismul" lor literar, altfel spus, sincronizarea lor cu mișcarea literară occidentală. Spirite europene sînt atît Petru Maior cît și Ion Budai Deleanu, Dosoftei și Dimitrie Cantemir, Varlaam și Miron Costin citați în **Barocul în literatura română.** Existența lui explică în cea mai mare măsură existența barochismului. Trăsătură a literaturii europene a vremii, ea nu putea fi absentă la intelectualii și scriitorii la curent cu cele mai importante cuceriri literare ale timpului. Udriște Năsturel este considerat precursor mai ales pentru stihurile sale la stemă, specie bogat reprezentată în barocul literar european interesat de embleme și de explicarea lor în limbaj manierist. Un capitol întreg este dedicat autorilor de stihuri la stema țării pentru care Udriște Năsturel fusese un precursor. Într-adevăr producția lor rămîne semnificativă și este un indiscutabil reflex literar al barocului. Tipic pentru baroc i se pare lui Dan Horia Mazilu și **Răspunsul împotriva Catihizmului calvinesc** scris de Varlaam în comparație cu produsele polemice ale literaturii ucrainiene baroce.

Dan Horia Mazilu acordă o însemnătate aparte în analiza barocului românesc contactului pe care românii l-au avut cu cultura polonă și cu sfera de influență a acestei culturi. Miron Costin este cel care trăiește în tinerețe atmosfera culturală poloneză și în opera căruia Dan Horia Mazilu găsește exemplele cele mai elocvente ale barocului literar românesc. **Viața lumii** dezvoltă un motiv caracteristic baroc, „fortuna labilis", **Poema polonă** amintește de poemele istorice de largă circulație în literatura polonă a barochismului, reminiscențele mitologice sînt și ele dovada aceleiași situări literare, după cum și condiția subliniată a bietului om sub vremi este tot o caracteristică de seamă a literaturii baroce. **Miron Costin sau neliniștea aparentului echilibru** „este capitolul cel mai convingător al demonstrației întreprinse de Dan Horia Mazilu. La fel de important dar mai puțin întins este cel închinat lui **Dosoftei între poezie și rugă** în care decuparea elementelor baroce este făcută la fel de convingător.

Deși autorul este excesiv de prudent în afirmațiile sale și se înarmează cu o mulțime de citate doveditoare, ținînd parcă tot timpul să spună că ceea ce scrie s-a mai spus și nu este de o noutate evidentă, scrierea lui este una polemică. Ea face parte, cum am mai spus, dintr-o serie de cercetări și studii privind literatura română veche, care prin unghiul de abordare folosit, devin implicit polemice.

Mai toate studiile noi despre literatura secolului al XVII-lea ne-au arătat cît de convulsionată de dureri ascunse este această literatură, cît de vie este, de fapt, în pofida unei credințe comode că ne aflăm în fața unei literaturi moarte atît în litera cît și în spiritul ei. Excavația noilor studii privește de multe ori condițiile în care s-au produs anume opere, condiții care la rîndu-le pun în lumină opera. Evident, cîștigul cel mai mare îl au și scriitorii cei mai proeminenți ai secolului. Scrierile lui Miron Costin și ale lui Dosoftei se explică astfel mult mai bine, majestatea lor interioară capătă o explicație și o justificare adîncă. Se poate spune fără teama de a greși că aceste studii, și între ele și cel al lui Dan Horia Mazilu, ne-au restituit într-o lumină nouă cel puțin doi scriitori de primă mărime ai literaturii române, Miron Costin și Dosoftei, și că ceea ce era mai înainte abia bănuit, măreția lor, se dezvăluie astăzi în toată amploarea ei.

Interesul unor astfel de studii cum este **Barocul în literatura română din secolul al XVII-lea** este și altul. Ele prezintă literatura română ca pe un fenomen integrat culturii europene, reacționînd prompt la schimbările ce se produc în sensibilitatea și mentalitatea Europei, cu alte cuvinte ele ne dezvăluie sincronismul profund al evoluției literaturii române în formele-i specifice. Cînd cutare critic ne arată că e necesar să ne sincronizăm e bine să avem la îndemînă documentele mai vechii și firești noastre întegrări în fluxul culturii europene. Sincronismul nu-i o descoperire de program cum a părut multora ci o realitate organică a literaturii române. Astfel de studii care arată rădăcinile adînci ale evoluției noastre literare sînt de natură să tempereze și excesele celor care din entuziasm sau grabă cred, fie că literatura română începe cu simbolismul, fie cu „Sburătorul", fie cu generația anilor '60 sau a nu știm cărei promoții de poeți lansați de o revistă sau de o editură.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Poezia șoptită

În linia volumelor sale anterioare, Vasile Zamfir se afirmă și de astă dată ca o structură poetică de o sensibilitate fragilă, căutînd un spațiu fără asperități, un spațiu al „cîntecului" și al visării odihnitoare: „Aud foșnind în noapte ierburi ude / și-atunci mă legăn pasăre și om / în vara unei insule bermude / cu iarbă verde, naltă și un pom / cu păsări colorate, multe-n mine / și cu simțiri ce-ncep a-mi fi streine, / trezește ca din marele meu somn //. Ori sunt izvor și curg prin voi stelare, / ducînd la vale-un simbure-n cîntare, / și-s plin de albii vechi și sunătoare, / la care se adapă căprioari / și de pe boturi ca niște flori / le picură iar apa înapoi / și picăturile-s de aburi moi". **(Moștenire).**

De aceea nu este de mirare că urmărind atingerea unei stări de echilibru, de armonie, de împăcare cu sine și cu elementele înconjurătoare, poetul se oprește deseori asupra unei specii lirice clasice, și anume pastelul. Este un simțămînt aproape cosbucian al naturii, așa cum apare spre exemplu într-un pastel precum **Amurg** ce ne amintește de cunoscuta **Seara** a poetului ardelean, nu numai tematic, dar și ca tehnică a gradării tabloului: „Lumina scade-ncet... Se estompează / contururile; valuri mari și sure / curg foșnitoare iar dinspre pădure /. Ca o săgeată-a mai țîșnit o rază. // În frunze, lin pornește-nfiorarea / și-un susur vegetal, necunoscut / ca dintr-o orgă, se revarsă, mut, / cînd se apropie, în fugă, zarea. // S-a stins pojarul soarelui, treptat / și umbrele, în turme, se coboară. / O stea lucește stins. Acum e seară. / Cortina peste lume s-a lăsat. // O clipă parcă răsuflarea-și ține / și-ascultă șoapte întreaga fire... / Se-aude a mătăsii grea foșnire, / Cu taina ei mireasa nopții vine..."

Din aceeași categorie mai fac parte și alte piese lirice ca **Poarta, Cumpăna apelor, Deltă, Cîntec de toamnă** sau **Cîntec de nuntă** unde asistăm, de astă dată, surprinzător, în ritmuri macedonskiene, la o simbolică sărbătoare a firii: „Copacii toată seva și-o string, să-și dăruiască / aroma, cum copacii, la noapte-or să nunteacă / E-ntreg văzduhul nopții sătul de-nfiorare. / E noaptea cea de nuntă, frenetică și mare".

Dar nu culoarea apăsată, frenezia lirică reprezintă caracteristicile principale ale acestei cărți, ci penița subțire, desenul abia schițat pe foaia ușor îngălbenită. Tonul este discret, poezia rostită în șoaptă cu respirația oprită la jumătate, mai mult gîndită interior decît prinzînd corp în sunet. Starea preferată este cea de semitrezie cînd simțurile se lasă cotropite de moleșală și spiritul se pregătește pentru visare. Există deci nu puține imagini ale momentelor fizice și psihice, ținînd de apropierea somnului și a nopții: „Începe aromirea minunată / a simțurilor, totu-i estompat; / contururile-ncet le-a modelat / o mînă de maestru fermecată // ...Apare, între lumea de afară / și cea din interior, o-nfățișare / ce-ntruchipează starea singulară // a celui ce cuprins de-nbrățișare / visează-n lumea lui imaginară / iscînd flori cu miresme tari și rare" **(Somnul).**

În același teritoriu al contururilor estompate se menține și poezia erotică fie că inseamnă împlinire, trăire, fie că aduce cu sine regretul melancolic, tristețea amintirii ca în **Dor.** În general însă Vasile Zamfir este o natură stenică fără simțul tragicului, evitînd tensiunile, tulburările dramatice pentru a se lăsa cuprins din nou de aripile liniștii, ale unei blînde nostalgii propice fanteziei de caligraf de miniatură înflorată ca în această **Odă**: „Cît de frumos ți-e trupul, parcă-i sculptat de daltă / și cîtă legănare de ierburi s-a oprit / în el! Ce melopee molatică și-naltă / în glasul tău cu strune de aur s-a suit? / Ce leagăn din vechime în coapsa-ți arcuită, / ca-n alăuta unui maestru Cremonez, / îți poartă ca pe valuri făptura înflorită?".

Paul Dugneanu

*) **Vasile Zamfir: „Regăsire la porți", ed. Eminescu, 1976.**

proză

Un pseudo-roman polițist

Accident, crimă sau sinucidere? Iată întrebările la care trebuie să răspundă ancheta condusă de colonelul Marius Vlad, în cazul morții violente a lui Iosif Beroniade zis Samsarul. Așadar, mereu repetata, dar mereu captivanta formulă a romanului polițist — gen în care autorul nu este nicidecum un începător — stă la originea noii cărți semnate de C. Bărbuceanu.

Investigațiile vor sfîrși, firesc, cu demascarea făptașului iar drumul pînă aici constituie unul din punctele de atracție ale narațiunii, care, fără să excelez prin ingeniozitatea soluțiilor, este construită cu abilitate. Divulgarea numelui asasinului ar diminua interesul lecturii, dar nu l-ar anula cu totul. Aici se află, probabil, explicația tipăririi acestui volum în afara colecțiilor consacrate literaturii polițiste. Să mă explic.

Amatorilor de senzații tari și de răsturnări de situație spectaculoase cartea lui C. Bărbuceanu le va oferi prea puține motive de satisfacție. Ancheta este statică, fiind compusă din lungi interogatorii și lămuritoare intoarceri în trecutul personajelor. Regulile genului cer ca bănuiala să planeze asupra unui număr cît mai mare de personaje pentru ca alegerea vinovatului să fie cît mai dificilă. „Samsarul" respectă regula și în același timp o încalcă. Toți cei care locuiesc în fosta casă a lui Tache Rugină ar fi avut motive să-i dorească moartea odiosului Beroniade. Colonelul Vlad dezvăluie posibilele mobiluri și verifică trăinicia alibiurilor, pătrunzînd cu finețe în intimitatea relațiilor dintre cei ce au locuit împreună cu Samsarul. În mod vizibil, accentul romanului cade acum pe studiul caracterelor, iar intriga polițistă — fără să fie abandonată — trece pe planul al doilea. Autorul se dovedește un bun observator al mediului investigat și reușește aici cele mai bune pagini ale cărții. Reacțiile și limbajul personajelor le așează pe acestea într-o ierarhie morală care reușește să evite, prin nuanțare, opoziția facilă dintre răi și buni. Intenția de a face roman social este limpede, iar materialul pentru reușita unei astfel de întreprinderi există în carte.

Autorul se oprește însă la jumătatea drumului. Ceea ce îl împiedică este însăși formula polițistă aleasă, care nu oferă alternative. Demascarea vinovatului (motivația crimei este inconsistentă în finalul cărții, neconvingător) oferă deznodămîntul normal al anchetei, dar lasă în stadiul de schiță cîteva personaje (Roza Mărgărit și chiar defunctul Beroniade se detașează dintre acestea) în stare să joace roluri mai importante decît cele oferite aici.

Valentin F. Mihăescu

*) **C. Bărbuceanu „Samsarul", Ed. „Cartea Românească", 1976.**

critică

Actualitate și izvoare

Prezentat sub forma unui curs de folclor literar românesc, studiul publicat de Mihai Pop, catalizator al unei viziuni interdisciplinare în cercetarea umanistică, și de Pavel Ruxăndoiu, depășește cercul audienței universitare prin însăși viziunea pe care o implică. Obiectul investigație, folclorul literar privit într-o accepție neoretorică ca un corpus tipologic al variantelor sincretisme de limbaj, ca și instrumentele de analiză, selectate pe principiul viabilității, nu sînt tratate exhaustiv ci intensiv și incitant cu intenția unei eficacități, care, depășind scopul strict didactic, ajunge la „un randament cultural" mai complex. O primă secțiune, teoretică, bazată pe o directă și profundă cunoaștere a faptului folcloric și a cadrului său concret de manifestare, analizează critic orientările metodologice, conceptul de folclor și de cultură populară în diacronie și sincronie, caracterele specifice și coordonatele structurale ale folclorului, cadrul social și structura faptului folcloric precum și categoriile lui. În cea de-a doua parte sînt definite, exemplificate și analizate, cu referiri la o amplă bibliografie, poezia de ritual și ceremonial, literatura aforistică și enigmatică, proza populară, cîntecul epic, cîntecul liric și strigăturile, ca unități structurale și transformări funcționale. Dacă ne plasăm din punctul de vedere al literaturii de specialitate, cartea semnată de Mihai Pop și Pavel Ruxăndoiu, este o pledoarie, convingător ilustrată și argumentată, pentru modelarea informațională a conținuturilor și nu doar o formelor, pentru un structuralism „de a doua generație", semiotic și semantic. În același timp, sîntem incitați la noi lecturi ale istoriei literaturii precum și ale fenomenului artistic contemporan dintr-o perspectivă ce nu mai separă limbajul oral de cel scris și care, renunțînd la absolutizarea autonomiei, integrează nu doar enunțiativ interferențele dintre creația folclorică și cea cultă.

Astfel impactul acestei cărți asupra criticului se traduce nu printr-o expediție de culegere a basmelor, ca în epoca lui Herder sau Russo, ci prin proiectarea unor noi ipoteze privind opera lui Marin Preda sau Nichita Stănescu. Acest lucru e de subliniat cu atît mai mult cu cît e ușor observabilă o diminuare a interesului **real** al scriitorului român pentru cunoașterea **teoretică** și nu doar intuitiv-apreciativă a faptului folcloric, explicabilă prin afirmarea unei specializări, pe care vremea lui Alecsandri sau Hașdeu n-o cunoștea. Dacă un atare fenomen poate fi firesc și fără consecințe în planul creației artistice propriu-zise, în planul istoriei, teoriei și criticii literare el poate determina o ingustare și o efemerizare a rezultatelor.

Aceasta nu înseamnă profesionalizarea ca etnolog și folclorist a criticului literar (care, de altfel, nu e neapărat nici psiholog sau sociolog) ci faptul că analiza pertinentă a valorilor reprezentative ale oricărei literaturi nu se poate dispensa de cunoașterea și aplicarea categoriilor și proceselor universale și specifice, reliefate de o asemenea viziune. În aceeași măsură, formule artistice originale, greu încadrabile critic și uneori arbitrar situate sub un gen proxim de circumstanță își găsesc o mai firească explicație atunci cînd, părăsind un comparativism superficial al „influențelor livrești" apelăm la modele culturale, coincidente sau mediatoare. Această primă sinteză modernă asupra folclorului literar românesc îndeamnă la o redimensionare a dialogului interdisciplinar și prin oferirea unui precedent al relației de perfectă conviețuire între abstract și concret. Căci posibilitatea înregistrării fidele a unui povestitor oarecare, în condițiile actualizării necesare a unei „teorii a povestitului" de către folclorist se înscrie într-o sugestivă paralelă cu relația teorie literară-critică de fiecare zi.

Doina Uricariu

*) **Mihai Pop, Pavel Ruxăndoiu: „Folclor literar românesc". Editura didactică și pedagogică, București 1976.**

vitrina

Cronicile medievale ale României, vol. IX. Apărut la Editura Academiei Republicii Socialiste România și sub egida Institutului de istorie „Nicolae Iorga", în îngrijirea reputatului cercetător Dan Simonescu, volumul, de un mare interes documentar, cuprinde cronica oficială a domnitorului moldovean Grigore Ghica al II-lea.

■

„Arhiva", organul Societății științifice și literare din Iași, indice bibliografic întocmit în cadrul serviciului bibliografic al Bibliotecii centrale universitare „M. Eminescu" din Iași de Georgeta Oniscu. Lucrarea are în vedere ambele serii ale „Arhivei", cea din 1889—1916 și cea din 1921—1940.

■

Cartea străină veche (1472 — 1700) în Biblioteca „V. A. Urechie" din Galați. Un util catalog întocmit de N. Oprea, I. Mărunțelu, Sorin Codreanu și Florica Carapacea.

■

SONIA LARIAN: „Biblioteca fantastică", editura „Cartea Românească", 1976. Autoarea revine în atenția micilor cititori — și nu numai a acestora! — cu o scriere în proză de amploare, al cărei revelator fond fabulistic este inspirat de bogatul tezaur național și universal al literaturii de acest gen.

■

Pasărea de foc, antologie literară, apărută, într-o aleasă ținută grafică, la Hunedoara cu prilejul împlinirii a 20 de ani de activitate a cenaclului „Flacăra" din localitate. Întocmită de Iv Martinovici și Neculai Chirica, antologia se deschide cu un cald cuvînt introductiv semnat de poetul Virgil Teodorescu.

■

MARIN CONSTANTIN: „Mierea pămîntului", versuri, editura „Ion Creangă", 1976. Cartea de debut a tînărului poet, premiat al revistei „Luceafărul" în anul 1975, este însoțită de o prezentare al cărei autor este Tiberiu Utan

cartea de debut

Concursul editurii Junimea (II)

III. Celălalt volum de poezii ce a reținut atenția editurii „Junimea", cu prilejul concursului său de debut, se intitulează **Prin departe și aproape** * — să recunoaștem, o formulare nu tocmai fericită! — și aparține lui Dumitru Țiganiuc, autor nu întrutotul necunoscut dată fiind prezența sa sporadică în revistele literare. Poemele lui Dumitru Țiganiuc poartă mai peste tot pecetea lucrului îndelung gîndit, atent și cu un deplin simț al autocontrolului elaborat. Aproape pe fiecare piesă a volumului dă impresia că a fost scrisă doar atunci cînd autorul, obiectivîndu-se, în ce-l privește, nu mai avea nici o îndoială că totul era definitiv pus la punct. În felul acesta poeziile lui Dumitru Țiganiuc, compoziționál, sînt aproape fără cusur. De pildă, dorind a produce o parafrază mitic-fabulistică precum **Cuvintele-n arcă,** poetul spune ce are de spus cursiv, sigur de el, fără crispări, încredințat fiind că prin aceasta efectul urmărit la treapta reflecției lirice nu are cum să-i scape: „Pe drumul dintre rimă și pasăre / Noe se plimbă cu mîinile-n buzunare, / în brîu și-a înfipt o pană de giscă / ca pe un cuțit spre măruntaiele proprii, / însă nu ne uimesc la el decît dinții / după care cuvintele dorm ca-ntr-o cușcă / și prestanța cu care pășește desculț / ca orice urs scăpat printr-o minune / de gloria circului. / Noe, poetule, te-nclini nefiresc / spre dimineață, spre case, spre frunze, / spre pliscurile ca niște schije roșii / ale cocoarelor cu ginduri confuze, / e nefirească întreaga ta precauție, / curînd se lasă noapte și mii de suflete vor veni / lîngă palmele tale înmănușate cu hrană / și s-ar putea vreo panteră să-ți rupă degetul, / și cuvintele or să fulgere și-or să geamă, / și cum îți vei mai potoli arta, / balansată-ntre rimă și soare / cînd vorbele tale se luptă cu fiarele / și cade cîte o fiară, dar și cuvîntul moare?". Se observă însă că „parabola", deși antrenantă ca structură epică, e prea la rece condusă și, la urmaurmei, cam adusă din condei, ceea ce face cu neputință deplina ei dizolvare într-o ardere a gîndurilor și a simțămintelor revelatoare, în așa fel încît implicarea eului poetic să fie întrutotul convingătoare. Vădit aplecat spre poezia de tip „obiectiv", așadar, problema care se pune și în cazul lui Dumitru Țiganiuc este aceea a asumării temelor ce îl solicită, în sensul trecerii acestora de la condiția de „bun comun" la condiția de element ideal autobiografic. Firește că o atare însușire nu se dobîndește numai prin exercițiul poetic. Totuși dacă îți este dăruită de la natură ea poate fi comunicată și prin intermediul unei poezii „de atelier". Iată de ce credem că șansa cea mai sigură ce i se oferă lui Dumitru Țiganiuc constă în „repovestirea" acelor teme care, neîndoielnic, se înscriu în albia propriei biografii lirice: „Așezați-vă mai bine-mi spune / vizitiul și-mi îndeasă finul spre picioare, / uscata iarbă, foșnește și se rupe, / m-apasă suba și zăpada doare. / Peste genunchi iarba curată s-a întins, / a pătruns în pantof mușețel ofilit, / ciulini și păpădii de cot mă string / și busuiocul țipă în fularul lung și arde / pînă la os pe umărul meu sting" etc. **(Cuvînt de iarnă).** Așteptăm deci ca pe viitor ruralismul de extracție nord-moldovenească al poeziei lui Dumitru Țiganiuc să dețină o pondere mult mai mare decît în prima sa carte.

IV. O proză caracteristică prin ritmul ei alert, de scenariu cinematografic, în maniera lui Constantin Stoiciu, Mircea Radu Iacoban sau Horia Pătrașcu, cultivă Constantin Munteanu în scurtul său roman **Zaruri de cretă.**** Ceea ce reține de îndată atenția parcurgînd paginile acestei scrieri este naturalețea reportericească a faptelor și a oamenilor. Fără a-și spune cu toată gravitatea problema unei proze scrise cu responsabilitate profesională, Constantin Munteanu nu dorește altceva decît să dea la iveală un roman „ca în viață". El este încredințat că ceea ce a văzut (și, probabil, ceea ce el însuși a înfăptuit) este atît de real încît relatînd totul ca atare nu poate să nu stîrnească interesul cititorului. Adevărul e că **Zarurile de cretă** este o carte antrenantă la lectură tocmai datorită concreteții ei de autentic reportaj. Trebuie să spunem că autori mult mai pretențioși, cu romanele lor despre uzină sau despre șantier, nu pot concura nici pe departe cu acest tînăr prozator, sincer și candid pînă la uitare de sine atunci cînd relatează anumite procese și fenomene chimice, cînd redă un dialog dintre un director de întreprindere industrială și subalternii săi, cînd descrie un agregat, cînd ne prezintă o muncitoare la locul ei de lucru etc. În ceea ce privește personajele, e lesne de înțeles că individualitatea lor se definește în raport direct cu integrarea lor în materia reportericească a cărții. Calitatea lor de oameni ai uzinei este dezvăluită, într-adevăr, cu pregnanță. Personaje precum inginerii chimiști Vlad și Murariu, operatoarea Silvia, șefa de serviciu Matei și alții se impun ca prezențe umane vii, integrate unui mediu pe deplin conturat în datele lui sociale. Dar Constantin Munteanu, cum este și de așteptat, nu se limitează doar la obținerea unor imagini realist-documentare, de natură reportericească. Intenția sa este de a problematiza din perspectivă moral-individuală tema cărții, în sensul de a conferi personajelor destine românești de sine stătătoare. În această direcție atenția autorului este reținută mai ales de inginerii Vlad și Murariu. Din nefericire, posibilitățile lui Constantin Munteanu în materie de analiză psihologică sînt destul de reduse. Puterea sa de reflecție, artisticește vorbind, se lasă încă așteptată. Victimă a unei viziuni instinctiv pragmatice asupra existenței, autorul nu are acces la ceea ce numim ființa interioară a eroilor. Problematica morală a acestora, în accepția profundă a cuvîntului, de fapt, nu este relevată, ea fiind aplatizată prin apel la stări de momentană și patetică suferință sufletească. Reprezentarea eroului și prin ceea ce el este ca ființă umană în sine —, adică tipologic, în ipostaza de posibil personaj romanesc —, iată exigența a cărei satisfaceri nu poate fi ocolită nici de o proză caracteristică prin realismul ei documentar cum este aceea scrisă de Constantin Munteanu.

Nicolae Ciobanu

*) Dumitru Țiganiuc: **Prin departe și aproape,** versuri, editura „Junimea", 1976; **) Constantin Munteanu: **Zaruri de cretă,** roman, idem.

P.S. Juriul care a decis asupra cîștigătorilor concursului de debut al editurii „Junimea" a avut următoarea componență: Const. Ciopraga, președinte, Dumitru Ignea, Nicolae Barbu, Alexandru Călinescu, Leonida Maniu, membri.

Securitatea și pacea lumii

Urmare din pag. 1

Arătînd că Partidul Comunist Român este consecvent în aplicarea hotărîrilor celui de-al XI-lea Congres al său, tovarășul Nicolae Ceaușescu a afirmat că România Socialistă își respectă cu fermitate îndatoririle sale naționale, neuitînd, însă, nici un moment, să dezvolte o largă colaborare cu țările socialiste, cu care are relații întemeiate pe principiile marxist-leniniste ale egalității în drepturi, respectului independenței și suveranității naționale a fiecărui stat. „Ne pronunțăm ferm — a subliniat secretarul general al Partidului Comunist Român — pentru depășirea oricăror divergențe și disensiuni, pentru soluționarea tuturor problemelor pe baza discuțiilor tovărășești, de la țară la țară, în vederea dezvoltării colaborării și întăririi unității statelor socialiste, aceasta corespunzînd intereselor fiecărei națiuni, cauzei generale a socialismului, progresului și păcii".

Amintind că s-au scurs 11 luni de la Conferința generală pentru securitate europeană, desfășurată la Helsinki, tovarășul Nicolae Ceaușescu a arătat că s-au făcut foarte puține lucruri concrete pentru îndeplinirea deciziilor acelei Conferințe. Și reamintind că primejdia unui nou război dăinuie atîta vreme cît Europa cunoaște existența celor două blocuri militare, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat necesitatea unirii tuturor eforturilor în vederea realizării celor hotărîte la Helsinki.

Ca de fiecare dată cînd a purtat mesajul Românîei Socialiste în marile forum-uri internaționale ale lumii, secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a făcut din expunerea sa la **Conferința partidelor Comuniste și muncitorești din Europa** o adevărată și strălucită probă a conștiinței de sine a poporului român, iubitor de pace și progres, participant activ și consecvent pentru edificarea unei lumi mai bune, bazate pe echitate socială și națională, conștient că viitorul omenirii, pentru a fi unul al păcii și bunăstării, trebuie apărat și gîndit încă de astăzi.

A apărut

ALMANAHUL DE VACANȚĂ

— Supliment de divertisment și umor al Almanahului literar —

Din cuprins:

● Stampe, fotografii inedite, manuscrise ● Dejunurile la Titu Maiorescu ● Tudor Mușatescu inedit ● Cum și-a scris Caragiale „momentele" ● Din presa vremii ● Bionica: arta de a copia natura ● Curiozități în premieră absolută: Prima focă în București, Fereastra lui Grigore Alexandrescu, Casa lui Nicolae Filimon ● Trei crai de curte nouă ● Indiscreții literare ● Din arhiva fotografică a scriitorilor ● Secretul performanțelor în sport ● Umor străin, anecdote, fabule, epigrame, cuvinte încrucișate, jocuri distractive ● Sport: „Viața în jurul balonului rotund" — microinterviuri cu jucătorii naționalei noastre ● În exclusivitate pentru Almanahul de vacanță: un interviu cu Ion Țiriac ● Autografele componenților echipei naționale însoțite de fotografii ● Microantologie de schiță polițistă ● Recorduri neobișnuite ● A opta minune a lumii ● Întîmplări cu scriitori.

„Almanahul de vacanță" oferă tuturor celor aflați în concediu o lectură atractivă, instructivă și pasionantă.

biografia debuturilor

Invitatul nostru: acad. prof. dr. Iorgu Iordan

„Ca și poetul, vorbitorul e un creator; unul anonim“

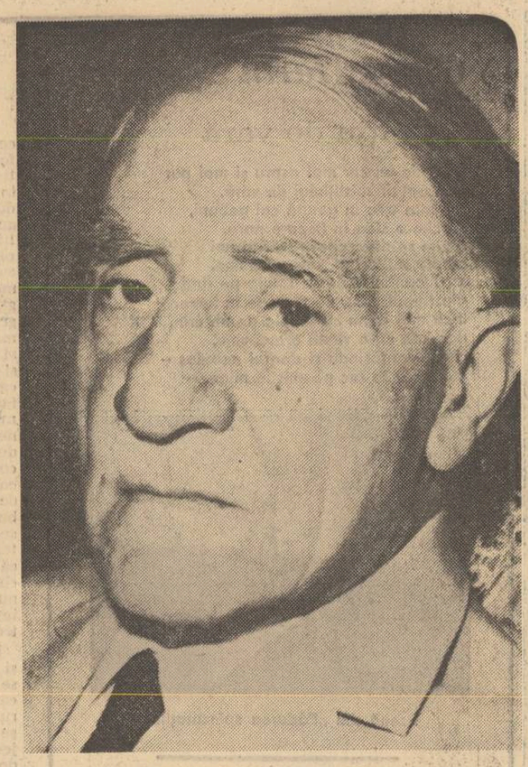

■ **„Pînă la «Liceul internat» de la Iași, n-am citit nici o carte de literatură !“.**

— Stimate tovarășe profesor, în cazul de față prima datorie a reporterului este aceea de a afla data exactă a nașterii dumneavoastră.

— M-am născut la Tecuci în 1888 ; după stil vechi — la 29 septembrie, după stil nou — la 11 octombrie.

— Ce vă amintiți despre Tecuciul de-atunci ?

— Era și în vremea aceea oraș, ba încă reședință de județ și avea cam 7 000 de locuitori. Eu m-am născut într-una din mahalalele lui unde diferența dintre sat și oraș era aproape imperceptibilă.

— Mahalalele orașelor Moldovei prind în povestirile celor care le-au cunoscut un fel de aură. Mă gîndesc fie și numai la Ticău.

— Adevărat, numai că în Ticău a trăit Creangă, pe cînd în mahalaua unde m-am născut eu, din doi părinți analfabeți, nu s-au perindat nume celebre. Un singur om mai cunoscut a trecut pe acolo, pe cînd era elev al gimnaziului din localitate : Tudor Pamfile, folcloristul.

— Cum se numea mahalaua cu pricina ?

— Focșa. De fapt Focșei, căci, după sistemul limbii populare, în astfel de cazuri trebuia să apară neapărat genitivul.

— De ce ?

— Fiindcă era nume de persoană, iar locul îi aparținuse probabil cîndva, așa că nu Focșa, ci Focșei. Tot așa spuneam nu **grădina publică**, ci **grădina poblicei**, pentru că se înțelegea că locul trebuia să fie al cuiva. Destul de mulți ani am vorbit după sistemul acestei limbi populare. Asta se datora și faptului că — așa cum ți-am mai spus — diferența dintre viața mahalalei în care trăim, și chiar a Tecuciului în general, și a celor de la țară era neesențială. Singura mare diferență era, poate, aceea că noi, aflîndu-ne la 5—10 minute de tîrg, găseam acolo ce nu reuseau să găsească țăranii, deși sate ca Corodul, cu 4 000 de locuitori, erau organizate aproape la fel ca un orășel.

— Unde ați făcut școala ?

— Fiindcă Tecuciul avea un gimnaziu, am urmat acolo după terminarea cursului primar — fără un efort financiar prea mare din partea părinților mei — primele patru clase. Sînt sigur că, dacă m-aș fi născut la țară, ca fratele meu cel mare, aș fi rămas și eu numai cu primele clase elementare și aș fi muncit pămîntul ca oamenii acelor locuri.

— În timpul cît ați fost elev la Tecuci, a avut gimnaziul orașului profesori mai cunoscuți ?

— Nu. Fiind vorba de un orășel cu 7 000 de suflete, profesorii gimnaziului erau în mică parte profesori titulari, adică veniți la catedră printr-un concurs riguros. Cei mai mulți erau suplinitori, studenți ori oameni cu studii universitare neterminate. Și-apoi să nu uităm că, în acei ani, 1900—1904, liceele funcționau pe baza legii lui Haret care adusese trifurcarea studiilor : modern, clasic și real. Se înmulțiseră școlile secundare și nu se prea găseau oameni pregătiți — din punct de vedere legal. Se apela în foarte multe cazuri la studenți.

— Totuși, nu păstrați nici o amintire deosebită față de vreunul din dascălii dumneavoastră de la Tecuci ?

— Ba da. Chiar unuia dintre oamenii de care-ți vorbeam : adică unui student. Se numea Ion Albinet și mi-a fost profesor de franceză doi ani de zile. Știa să se impună prin întreaga lui ființă, căci în afară de faptul că era excelent pregătit, arăta și bine, era băiat frumos și îngrijit. Ne atrăgea, aș putea spune, din punct de vedere estetic. Mie cel puțin mi-era drag în toată puterea cuvîntului. Ajungînd la Iași, i-am fost foarte recunoscător : nu mă dovedeam la franceză cu nimic mai prejos decît ceilalți elevi, dintre care unii urmaseră chiar la Iași școli foarte cunoscute.

— Înainte de a trece la perioada liceului de la Iași, aș vrea să mai zăbovim puțin la anii petrecuți la gimnaziul din Tecuci. Ce literatură citeați atunci ? Aveați, cum se spune, scriitori preferați, cărți de căpătîi ?

— Pînă la „Liceul internat“ de la Iași, n-am citit nici o carte de literatură ! Profesorul meu de română de la Tecuci era un mosneguț care cred că avea drept studii numai liceul. Nici măcar gramatica n-am învățat-o de la el ; o știam de la domnul Diaconescu, institutorul din clasa a patra. Ca o curiozitate în legătură cu faptul că nu citisem nici o carte de beletristică pînă am ajuns la Iași — afirmație care va surprinde, sînt sigur, pe mulți — trebuie să-ți mai spun ceva. Aveam un coleg care mi-era și vecin, stătea foarte aproape de mine. Părinții lui erau proprietari de pămînt și de vii. Cînd mergeam pe la acest coleg, vedeam în casă editiile de clasici scoase de o editură numită „Minerva“, condusă — aveam să aflu mult mai tîrziu, de unul Filip. Mă uitam la aceste cărți ca la un lucru extraordinar, ca la o haină luxoasă, ca la niște bijuterii pe care nu îndrăzneam să le ating. Așa se face că nu mi-a trecut niciodată prin cap să cer colegului meu una din acele cărți pentru a o citi sau măcar pentru a o simți în mînă. Ele rămîneau în rafturi, ca niște lucruri de prea mare preț pentru a îndrăzni să rîvnesc la ele. Sau, poate nu reușise nimeni să trezească în mine plăcerea de a citi, patima lecturii.

— Dumneavoastră, care pînă în acel moment al intrării în „Liceul internat“ de la Iași nu citiseți nici o carte de literatură, cum v-ați simțit în mijlocul unor elevi care, bănuiesc, prin jocul sorții, venind din familii mai înstărite, din școli cu renume se aflau cu lecturile mult înaintea dumneavoastră ?

— Mi-am dat seama de la început de inferioritatea mea. Dar pentru că mi-a plăcut întotdeauna să învăț, am reușit după un timp să-i prind din urmă pe colegii mei. M-am pus la curent citind și studiind așa cum putea zice enorm.

— V-a ajutat cineva, ceva în această „cursă de urmărire“?

— „Liceul internat“, pe lîngă alte avantaje, îl avea și pe acela că era dotat cu două biblioteci foarte înzestrate. „Biblioteca liceului“ unde se găseau cărți cu un caracter mai mult științific, adică lucrări de istorie, de istoria artei, de istorie literară, de fizică, de matematică etc. Dar mai era și „Biblioteca elevilor“ care cuprindea numai cărți de beletristică în franceză, germană și română. Ea era în toate sensurile a elevilor. Era condusă de un comitet de elevi și se îmbogățea în fiecare an cu cărți cumpărate din cotizațiile elevilor : 50 de bani pe lună. În clasa a 8-a, pe cînd făceam și eu parte din comitet, am cumpărat „Ana Karenina“, în două volume, în franceză. Mi-am permis luxul de a o citi eu primul.

— La acest liceu de recunoscută tradiție, o bună bucată de vreme a profesat și Ibrăileanu. Din cîte știu v-a fost și dumneavoastră profesor. Credeți că v-a influențat într-o măsură notabilă evoluția ulterioară ; de elev, de student ?

— Nu știu dacă din punctul de vedere al viitoarei mele profesii, Ibrăileanu a avut o influență foarte accentuată asupra mea, dar marea lui contribuție la formarea mea — și nu numai a mea — a fost din punct de vedere pur uman. Nu capacitatea profesională — firește, deosebită și ea — m-a impresionat pe mine la Ibrăileanu, ci în primul rînd omul care era el, felul de-a se purta cu noi, omul pe care el voia să-l vadă în fiecare dintre noi.

— Cum se purta Ibrăileanu cu dumneavoastră, elevii ? Cum vă vorbea ? Care vi se părea marea lui calitate ?

— Se purta cu noi ca și cum eram copiii lui. Nu venea cu catalogul în clasă decît de formă : n-a făcut apelul niciodată. Într-un cuvînt, îi lipseau toate particularitățile rutiniere ale profesorului. După ce intra în clasă, tăcea vreo două, trei minute, timp în care parcă făcea o recunoaștere a locului. De pe fotoliul lui confortabil se adresa cîte unuia dintre noi „întrebîndu-l : „Ce mai faci ?“ Apoi își începea cursul. Vorbea liber și pe înțelesul nostru. Cred că marea lui calitate a fost întotdeauna simplitatea. Prin ea impunea. Mie cel puțin prin asta mi se părea de neegalat.

— Cum arăta Ibrăileanu cînd punea notele în catalog ?

— Nu arăta în nici un fel, fiindcă nu punea niciodată notele. Ele ni se comunicau. Numai la teze — care erau întotdeauna niște compuneri — venea cu caietele, ne spunea notele și comenta lucrările noastre. Nu l-am văzut niciodată pe Ibrăileanu rizînd de vreo prostie spusă sau scrisă de un elev. De multe ori, temele pe care ni le dădea erau simple pretexte pentru a ne pune la încercare. Voia să stimuleze în noi gîndirea proprie. Spre exemplu, ne-o dat o dată drept temă o comparație între poeziile închinate mamei de către Eminescu, Coșbuc și Vlahuță. Care ne-a plăcut mai mult ? Ce nu ne plăcea la una sau alta dintre ele ?

— Care erau pe atunci slăbiciunile literare ale lui Ibrăileanu ?

— Eminescu, Caragiale și Vlahuță.

— Aș vrea să vă întreb dacă în afară de a-l stima îl și iubeați pe Ibrăileanu ?

— Țineam la el.

— Cum ? În ce fel ?

— Țineam la el ca la o femeie frumoasă din familie. Ca la o mătușă în vîrstă, dar mereu frumoasă.

— De scris, ați scris ceva în acei ani cînd îl erați elev ?

— Nu. Nici proză, nici poezie. Nu m-a interesat niciodată și de altfel susțin că n-am avut talent literar nici măcar într-o măsură foarte mică ; puteam totuși să scriu mai bine decît alții. Dar erau în clasa mea niște „mari promisiuni“ literare pe care Ibrăileanu le încuraja. Trei erau. Primul, Andriescu Ion — liricul clasei — scria ca un sentimental ce era cum trăiau oamenii săraci, cum sufereau de frig iarna, cum trecea catrinca. S-a făcut inginer.

Cel de-al doilea, — realistul clasei — Eugen Crăciun așternea pe hîrtie notații fulgurante, observații — rod al unui foarte bun simț de observație. A ajuns doctor în drept și, un timp, a fost critic de artă, poate cel mai bun în acea vreme. A publicat des și în „Viața românească“.

Cel de-al treilea — epicul clasei — Vasiliu Niculae, scria compoziții foarte întinse, adevărate schițe ori povestiri, cu dialoguri, cu tot ce trebuie. Ibrăileanu era încîntat, deși se dovedea uneori surprins de prea marea putere de fabulație, de invenție a băiatului. Vasiliu Niculae a ajuns avocat.

■ **„Profesorii noștri trăiau izolați, nu erau ceea ce se înțelege prin «oameni de lume»“.**

— Cînd ați terminat liceul, știați exact ceea ce veți urma, ce profesie veți îmbrățișa ?

— Cam în această perioadă s-a întîmplat ceva foarte ciudat cu mine, un fel de eclipsă. M-am înscris la Drept și la Litere. Primul an de studii a fost destul de confuz. Mă gîndeam să ajung magistrat, de aceea am urmat Dreptul. Spre filologie mă împingea interesul meu constant de a-mi forma o cultură generală solidă. De altfel, între misiunea de magistrat și aceea de profesor există o mare asemănare.

— Care ?

— În condiții diferite, amîndoi judecă, apreciază oameni.

— Ce a urmat după acel prim an confuz în proiecte ?

— În toamna lui 1909, s-au scos la concurs două burse la filologie. M-am prezentat și am obținut una din ele.

— V-ați limpezit în acel moment ? Era clar ce veți face înainte ?

— Nu imediat, limpezimea a venit după un examen, la Philippide, marele filolog, profesorul atît de exigent, la care m-am prezentat fără să-i fi audiat cursul, din cauză că coincidea cu altul de la Drept, ținut de un profesor care nu primea pe nimeni la examen dacă nu-i frecventase tot timpul cursul. Și totuși am răspuns foarte bine la examenul dat cu Philippide, care n-a făcut nici măcar o slabă aluzie la faptul că nu mă văzuse niciodată la lecțiile sale. La scurt timp după asta, obținînd bursa de care am amintit, am fost chemat de A. D. Xenopol, decanul Facultății, care mi-a spus că ar trebui să renunț la Drept, fiindcă filologia cere o foarte bună pregătire, și, de aceea, nu e deloc ușoară. Atunci a intervenit și Philippide, care era de față, vorbind în același sens și lăudîndu-mă pentru examenul dat.

— Cum ați reacționat ?

— Ce era să fac ? Bineînțeles, am spus că așa voi face, că mă voi conforma. În fapt, am continuat să rămîn student și la Drept — mă simțeam obligat față de mine — frecventîndu-i însă cursurile numai cînd puteam. Așa se face că în 1912 mi-am luat licența în Drept, după ce cu un an înainte o obținusem pe cea în Filologia modernă.

— Care era atunci poziția lui Philippide la Iași ?

— Trecea — și așa era — drept cel mai erudit dintre profesori. Ca om era, dintr-o bucată, deschis în opinii și aprecieri ceea ce i-a îngreunat într-un fel situația în relațiile cu oamenii. Era și foarte curajos. La vîrsta de circa treizeci de ani, a îndrăznit să polemizeze cu Hașdeu.

— Cum își ținea cursurile, seminarele ?

— Philippide nu ținea seminar. Credea că două ore de curs fac mai mult decît două de seminar. Era foarte exigent cu studenții, fiindcă era la fel de exigent cu sine însuși. De altfel, disciplina sa era grea, adesea chiar aridă.

— Cursul cum se desfășura ?

— Philippide își dicta cursul, n-avea încredere în posibilitatea noastră de-a lua note fidele. Dicta un pasaj, apoi îl comenta, aducea toate precizările utile pentru ca noi să înțelegem despre ce era vorba. Cursul său avea loc de trei ori pe săptămînă. Marți, Joi, Simbătă, de la 9 la 11, fără pauză. Examenul era și el o probă dificilă.

— Văzînd că „alunecați“ tot mai vizibil spre lingvistică, Ibrăileanu nu v-a adresat niciodată vreun reproș ?

— Nu. Cred că se convinsese că nu aveam talent literar. Deși „alunecînd“ spre lingvistică, îi urmăream cu cea mai mare atenție cursurile, seminariile și tot ceea ce făcea. Pot să-ți spun că regret foarte mult că nici pînă azi nu s-au publicat cursurile sale. Aici îi aduc un reproș lui Ralea, care se angajase să facă ceva în acest sens. Eu i-am editat lui Ibrăileanu două cursuri — luam notițe foarte fidele. E vorba de „Epoca Conachi“, cursul din 1909—1910, și „Epoca Alecsandri“ cursul din 1910—1911.

— Care erau relațiile dintre Ibrăileanu și Philippide ?

— De stimă reciprocă. Ibrăileanu îi fusese, probabil, chiar elev. Fapt sigur este că, atunci cînd Philippide lucra la dicționarul, întrerupt de Hașdeu, Ibrăileanu i-a fost colaborator. Dar pentru că tot m-ai întrebat de relațiile dintre ei, trebuie să-ți spun că profesorii noștri trăiau destul de izolați, nu-și făceau vizite. Nu erau ceea ce se înțelege prin „oameni de lume“. Ibrăileanu avea o sănătate șubredă. Philippide lucra foarte mult acasă. Singurii profesori mai apropiați care se „vizitau“ erau filozoful Petrovici și slavistul Bărbulescu, amîndoi formați la București, fapt cred semnificativ în sensul arătat. Ibrăileanu, în schimb, invita la revistă. Așa am ajuns și eu la „Viața Românească“ luat de el și îndrumat să și scriu...

— Ce-ați publicat atunci la „Viața Românească“ ? Acolo ați debutat ?

— Da, cu o recenzie despre „Din istoria bisericii române“ (sec. XV) de N. Dobrescu, în ianuarie 1911. Tot în acel an, în martie, am publicat o recenzie la „Didaktik und Methodik des französischen Unterrichts“ de Dr. W. Münch.

— Ce impresie v-a făcut cercul „Vieții Românești“ ?

— Dacă n-ar fi fost Ibrăileanu, nu m-aș fi dus niciodată pe acolo.

— Din ce motive ?

— Fie și numai din două. Primul, că, participînd la întîlnirile de acolo, mi-am dat seama de insignifianța mea. De fapt, nu se poate spune că „participam“ la aceste întîlniri, fiindcă foarte rar și într-un mod neconvingător — pentru mine — reușeam să-mi spun opinia. Erau acolo ființa oameni care îmi impuneau enorm : Stere și Ibrăileanu. Al doilea motiv este acela că, în jurul acestor personalități de marcă se învîrteau, roiau prea mulți oameni obișnuiți. Și toți credeau că o dată intrat în „Cerc“ împrumutau ceva din valoarea corifeilor. Pentru toți aceștia, era un titlu de glorie simplul fapt că merg la „Viața Românească“.

— Spuneți-mi, vă rog, cîteva cuvinte despre C. Stere.

— Ți-aduci aminte de liricul clasei, Ion Andriescu ? Ei, încă din școală el ajunsese să-l cunoască pe Stere chiar acasă la acesta. De la Andriescu am auzit primele lucruri despre acest om. Stere căuta să facă un anturaj potrivit copiilor săi. Pentru unul din băieți, Ibrăileanu i l-a recomandat pe Andriescu. Acesta a fost invitat în casa lui Stere unde stătea de sîmbătă după amiază pînă duminica seara, și în scurtă vreme a cîștigat simpatia tuturor celor ai casei. Îți dai seama ce era cînd începea să ne povestească ceea ce văzuse și auzise acolo : ce spunea Stere, ce-i răspundea Ibrăileanu etc. Căci asista la discuțiile acestora.

— Ca student, l-ați avut profesor pe Stere ?

— Da, la Drept. Doi ani întregi.

— Cum vi s-a părut ?

— Extraordinar. Era cu totul deosebit de ceilalți. Mai întîi că vorbea la curs așa cum scria în „Viața Românească“ și ca la o întrunire publică de cel mai înalt nivel. Nu exista nici un fel de deosebire între cele trei ipostaze ale lui : de gazetar, de profesor, de orator. Era copleșitor. Ibrăileanu însuși, lîngă Stere, devenea, adesea, aproape mic. De altfel îl și admira pe Stere, era, aș putea zice, fascinat de această personalitate extraordinară, cum numai Iorga — la un pol opus însă — îi putea fi pereche. S-au spus multe neadevăruri despre C. Stere. De fapt, el a fost poporanist, om cu viață aspră, marcată puternic de cei doi ani petrecuți în Siberia. Stere — asta e cel mai important — a fost toată viața un revoluționar.

— Avea Xenopol aceeași viață retrasă, izolată ca și Ibrăileanu ori Philippide ?

— Nu. Prin forța împrejurărilor casa lui era deschisă oaspeților.

— Ce înseamnă „prin forța împrejurărilor“ ?

— Xenopol se căsătorise cu o doamnă Gatoski, poetă mediocră, care semna cu pseudonimul Riria. Era femeie de lume, îi plăcea societatea și casa lui Xenopol era plină de literați ori aspiranți la gloria literară. Nici lui nu-i displăceau asemenea întîlniri.

— Trăind într-un oraș nici prea mare și deci suprasaturat de personalități, de oameni de primă mărime în mai toate domeniile, vă mai interesau pe dumneavoastră personalitățile străine Iașului ? Urmăreați eventualele polemici între marile personalități ce locuiau la Iași și oameni de aceeași mărime care trăiau sau lucrau în București, să zicem, ori la Cluj ?

— Este foarte adevărat că polemicile ni-i apropiau cel mai mult pe oamenii mari ai vremii care trăiau în alte locuri ale țării. Iată polemica Densușianu — Philippide mi-a atras atenția și mai mult asupra personalității primului.

— De la ce a început această polemică ?

— Cu ani în urmă, Densușianu candidase la o catedră. Philippide era președintele comisiei și nu-i dăduse notele necesare obținerii catedrei. Densușianu n-avea, pe atunci, decît 23 sau 24 de ani. Acest eșec, după mine justificat, l-a determinat să publice o broșurică intitulată : „Pagini din cultura noastră universitară“, îndreptată, prin atacurile sale, contra lui Philippide, pe care l-a urmărit, într-un fel, tot timpul. A se vedea, între altele, „Historie de la langue roumaine“ I, unde este minimalizată lucrarea valoroasă a fostului său profesor „Principii de istoria limbii“.

■ **„Sufletul unei limbi este vorbitorul“.**

— Am aflat din „Iorgu Iordan, Titluri și lucrări, 1911—1973“, editura Litera, 1974, că v-ați luat licența în Filologie modernă în 1911 iar doctoratul în 1919. Anunțau aceste date și debutul editorial ?

—Da. În 1921, adică la doi ani după luarea doctoratului, mi-am publicat teza : „Diftongarea lui E și O accentuați în poziția Ă, E“. Am tipărit această carte la Iași, din bani personali și cu un ajutor al fundației „Ferdinand“.

— Cum a fost primită ? Ecourile erau de natură să vă stimuleze ?

— A fost primită bine și în mod neașteptat pentru mine, Sextil Pușcariu a scris o recenzie în care mă încuraja.

— De ce în mod „neașteptat“ ?

— Pentru că Pușcariu se afla într-o aprinsă polemică cu Philippide, de cînd acceptase să preia întocmirea dicționarului ce-i fusese „luat“ lui Philippide, care în cei opt ani acordați de Academie nu reușise să-l ducă la bun sfîrșit. Philippide nu putea să rămînă neutru față de un asemenea gest. Mai ales că Pușcariu nu avea atunci decît 28 de ani, vîrstă care nu-i inspira încredere în puterile acestuia. Dar, după opinia mea, Pușcariu s-a descurcat onorabil.

— Ce scria Sextil Pușcariu despre dumneavoastră ?

— În „Dacă-România“, 1921—1922 vorbea de „talentul“ meu lingvistic — ceea ce însemna foarte mult — despre posibilitățile mele de-a „susține“ o teză. Totodată, se referea la „atmosfera neprielnică“ pentru munca științifică de la Iași și-mi recomanda să merg în străinătate. Și eu mă gîndeam, încă din 1914, să plec, dar a intervenit războiul. Chiar îmi aranjasem ceva.

— Ați plecat pînă la urmă în străinătate ?

— Da, în 1921, la Bonn.

— De ce tocmai la Bonn ?

— Fiindcă se afla acolo W. Meyer-Lübke, care și scrisese despre teza mea de doctorat, și care era continuatorul cel mai strălucit al lui Diez, întemeietorul lingvisticii romanice.

— Stimate tovarășe profesor, aș vrea să vă întreb ce înseamnă a rata un studiu, o lucrare în lingvistică în comparație cu a rata un roman, să zicem ?

— Mare deosebire n-ar fi între cele două eșecuri. N-am văzut pînă acum eliminări definitive nici din știință, nici din literatură după vreun eșec. Nu se ajunge niciodată la o unanimitate de păreri. Chiar și cea mai slabă care își găsește un apărător.

— Bine, să pun altfel întrebarea. Chiar nu există nici un fel de deosebire între efectul unui eșec în lingvistică și unul în literatură — gîndindu-ne la destinul savantului și la cel al scriitorului ? Chiar sînt statutele savantului filolog și cel al scriitorului atît de apropiate ?

— Nu. Statutul omului de știință este, totuși, ceva mai dur, fiindcă savantul nu rămîne un simplu particular. El nu trăiește din scris ; trebuie să aibă o catedră — la universitate, de obicei. El este, deci, în majoritatea cazurilor, profesor. Un eșec îi poate fi foarte defavorabil în încercarea de-a ocupa o catedră, de-a se impune după ce o are. Autoritatea sa în fața studenților, a colaboratorilor mai tineri este știrbită. Căci de pe urma unui însuccces devine influențabil și cel mai obiectiv „juriu“.

— Dintre toate lucrările dumneavoastră, care a fost aceea față de a cărei primire ați avut o oarecare teamă ?

— Asta s-a întîmplat cînd am ieșit din domeniul lingvisticii românești și am intrat în cel al lingvisticii romanice. Unui lingvist care se ocupă de domeniul romanic, sau de oricare altul, străin de limba lui maternă, nu-i este prea ușor să lucreze bine, fiindcă nu e de-ajuns să cunoască o limbă străină. Poți s-o știi, s-o citești, s-o vorbești, să scrii în ea, dar dacă n-o „trăiești“, e foarte greu. Numai în limba maternă, aceea pe care o trăiești cu adevărat și fără intermediar poți tu, ca om de știință, să te afirmi cu toată forța personalității tale. De aceea, eu am fost întotdeauna atras cu precădere de limba română contemporană, adică de limba vie pe care o auzi în casă, pe stradă, o citești în cărți, în presă etc. O vezi cum se dezvoltă, îi urmărești peripețiile. Ești aidoma unui chimist care urmărește o reacție. Este o mare satisfacție aceasta, fiindcă de fapt lucrezi „pe viu“. Eu, începînd din 1916 (în primul meu articol „Cum scriu și cum vorbesc românii românește“) și pînă azi, am fost preocupat tocmai de problemele limbii române contemporane.

— Dacă-mi amintesc bine, într-o vreme se vorbea despre legile interne de dezvoltare ale limbii.

— Ei, da. S-a spus și asta, dar de fapt e vorba de necesitățile vorbitorului. „Căci sufletul“ unei limbi este vorbitorul. Dacă el nu e mulțumit, nu e satisfăcut de ceva, creează, devine „eretic“ în raport cu canoanele limbii. Ca și poetul, vorbitorul este un creator ; unul anonim. Căci în creațiile lingvistice, anonimatul e general. Doar cînd o mare personalitate creează și în acest domeniu, se depășește anonimatul. Dacă n-ar fi fost Iorga cel care a vorbit primul de „fripturist“ și „fripturism“, cuvîntul ar fi avut un autor anonim.

— Reprezintă literatura unul din termenii dumneavoastră de referință atunci cînd urmăriți evoluția limbii române contemporane ?

— Fără îndoială. Știu că sînt unii care mă consideră un „purist“. Nu sînt așa ceva, dar lupt de vreo 20 de ani pentru cultivarea limbii și sînt împotriva creațiilor izvorîte din dorința de-a epata. Pe vremuri se zicea că poeții, mai ales ei, voiau să epateze pe burghezii incapabili din cauza... grăsimii și a inculturii, să înțeleagă poezia. Astăzi, pe cine vor să epateze „creatorii“ de limbă neînțeleasă ? Pe muncitori ? Pe oamenii mai puțin cultivați ? De ce ? Cu ce drept ?

— Cum cotați dumneavoastră scriitorii din punct de vedere al limbii folosite de ei ?

— Nu cred, de exemplu, că avem azi un scriitor de talia lui Sadoveanu. După Eminescu — foarte bun cunoscător al limbii vechi și chiar al graiurilor populare — nu avem nici un alt scriitor atît de organic-național ca Sadoveanu. La Sadoveanu găsim cea mai înaltă corespondență între conținut și formă. Și asta nu numai în povestiri sau în romanele istorice, ci pretutindeni de-alungul operei sale.

— Totuși, din scriitorii mai apropiați de generația tînără nu vedeți la nici unul asemenea virtuți ?

— Ți-am spus sincer că nu. E drept, în ceea ce-am citit din Stancu — „Dulăii“, „Desculț“, „Rădăcinile sînt amare“ — se poate vorbi de ceva asemănător cu ceea ce găsim la Sadoveanu, dar distanța este, totuși, mare. Sigur, și la Stancu, după primele fraze, îți poți da seama de unde vine, că e muntean, așa cum la Sadoveanu vezi că e moldovean din nord. Dar atîta e prea puțin. De-abia de-aici încolo începe greul, și tocmai de aici înainte Sadoveanu rămîne singur ca valoare.

— Dar Marin Preda ?

— N-am citit tot ce-a scris. Da, poți să-ți dai seama și la el, de la bun început că e muntean, dar limba lui nu-i totdeauna „curată“. Face adesea impresia că nu e nici a țăranilor, nici a orășenilor, ci a unei lumi intermediare. Altfel spus, cred că Marin Preda a încercat să folosească o limbă mai „populară“ decît, să zicem, a lui Stancu. Dar ea nu reprezintă, în fond, o colectivitate reprezentativă.

— Mai există un prozator român contemporan despre care se spune că e stilist, că scrie, extraordinar. Mă gîndesc la Eugen Barbu.

— E un bun minuitor al limbii ; în aspectul ei gazetăresc la un nivel ridicat.

— Stimate tovarășe profesor, cînd v-am telefonat pentru a vă solicita acest interviu, m-ați lăsat să înțeleg că urmăriți revista noastră. De aceea v-aș ruga să-mi spuneți care din ultimele ei numere v-a plăcut și de ce.

— Așa este, citesc **„Luceafărul“** cu atenție. În ceea ce privește întrebarea dumitale, pot să-ți răspund fără a sta mult pe gînduri : mi-a plăcut foarte mult numărul închinat lui Ibrăileanu, poate unul din cele mai frumoase lucruri care s-au făcut în presa literară în acest domeniu al comemorărilor. Mi-a plăcut acest număr pentru dinamismul lui și iată, ca să-ți dau un exemplu, mi s-a părut foarte interesant un articol semnat de un tînăr, Artur Silvestri, (aflu că e încă student) în care se făcea o comparație între unele idei ale lui Ibrăileanu și cele absolut identice ale lui Călinescu. Această constatare nu vorbește, bineînțeles, în defavoarea lui Călinescu. În fapt, s-a văzut încă o dată că orice mare personalitate își are rădăcinile bine înfipte în ceea ce au creat și lăsat predecesorii.

Dorin Tudoran

Fatalitatea unei idei

Urmare din pag. 1

woodul în calitate de industrie, o industrie la fel de avidă de profit ca toate celelalte. Cînd Dos Pasos scria că Hollywoodul a degradat raporturile dintre literatură și cinematografie, el se gîndea tocmai la regizorul devenit agent de publicitate al cărții, fotograf de romane.

Cu toată puritatea intențiilor sale, cinematograful „pur“ s-a dovedit, de-a lungul deceniilor, o aspirație neviabilă. Filmul conceput ca o „muzică pentru ochi“, ca „o lumină fără lumină“ (Dullac) nu se poate constitui ca o artă de mase. În schimb, eforturile filmului de a scăpa nu de literatură, ci de sub tutela literaturii în general și a teatrului în special s-au dovedit legitime și salutare. O artă nu poate aspira să ajungă matură dacă se află într-o stare de permanentă dependentă. Filmul românesc trebuie și să aspire să devină el însuși — profil distinct, timbru personal, mijloace de expresie proprii. Fără dorința (și, firește, fără putința) autonomiei, adică a recreării unui univers artistic prin forțe proprii, colaborarea literatură-film se încheie într-un interes minor și în rezultate — la fel de minore (vezi destinul pieselor lui Mihail Sebastian și Tudor Mușatescu, vezi ce s-a întîmplat cu proza lui Panait Istrati, George Mihail Zamfirescu, etc.). Deși porneau de la izvoare — sau din preajma unor izvoare în care se oglindeau porțiuni din spiritualitatea românească, astfel de producții n-au limpezit perspectivele unei școli naționale de film. Mai mult, unele din aceste încercări au contribuit la diminuarea încrederii în filmul de inspirație literară, gen axat pe un mecanism de oglindă-dublă (literatura, oglindă a vieții, filmul oglindă a unei oglinzi).

De cîte ori s-a adresat literaturii de pe o poziție subordonată, (înțeleg prin asta o ofertă de prestație de serviciu, oferta de „a ilustra“) cinematografia a pierdut. De cîte ori s-a dus la întîlnirea cu literatura avînd conștiința — și firește, însușirile unui partener egal — bătălia a fost cîștigată.

Cîteva filme extrase din cărți de prestigiu au inspirat filme de prestigiu. **Pădurea spînzuraților**, străbate intactă timpul, rămînînd, din păcate, o performanță închisă. Este uimitoare nedorința lui Liviu Ciulei de a suporta consecințele acestui mare succes. Prin acest film regizorul aducea cinematografia românească în punctul de contact cu marele circuit internațional. Premiul special al juriului de la Cannes îl aducea pe una din cele mai rîvnite trambuline de lansare, dar regizorul, nu numai că nu a folosit acest moment de maxim interes național și internațional, dar a avut aerul că a făcut totul pentru a închide paranteza cinematografică a carierii sale. Un mare moment psihologic s-a pierdut astfel, lăsînd în urmă un regret din care n-ar fi rău să tragem unele învățăminte. Interesant mi se pare că, atunci cînd au reușit, așa zisele ecranizări au înscris, în istoria cinematografiei românești, nu numai succese izolate, ci puncte de referință. **Moara cu noroc** în viziunea lui Victor Iliu a scos cinematografia românească dintr-un context spiritual alcătuit din **Ilie în luna de miere, Popescu 10 în control, Ora H, Ripa dracului** etc., dînd pentru prima oară sentimentul că filmul poate deveni „literatura secolului XX“, că filmul este capabil de o meditație la fel de

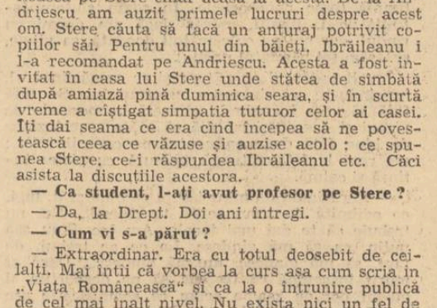

Ștefan Ciubotărașu în „Pădurea spînzuraților”

gravă ca și a acelor arte, incontestabil majore. Pornind de pe terenul literaturii adică de la două proze de Al. Sahia, tinerii Iulian Mihu și Manole Marcus, realizau în 1958 prin **Viața nu iartă** prima tentativă de înțelegere a filmului ca o artă specifică. Filmul a marcat momentul unei mici furtuni uitate prea repede, analizate insuficient, dar care la timpul ei a reprezentat un prim moment de maturizare al unei arte cărei începea să-i fie străine candorile ei adolescentine. Nuvela lui Marin Preda **Desfășurarea** a inspirat filmul în afara căruia nu se poate discuta cum s-a declanșat unul dintre cele mai importante procese de conștiință pe care cinematografia l-a trăit și-l trăiește în continuare : lupta pentru autenticitate. Asta ca să vorbim doar de începuturi.

Deși reușitele n-au fost întotdeauna la înălțimea dorită, deceniile următoare au oferit destule dovezi că o colaborare între literatură și film este nu numai fructuoasă, ci și necesară. Literatura română posedă o tradiție de gîndire și de cultură, de artă și de personalități cu care filmul nostru, oricît de mîndru ar fi de condiția sa de artă egală în drepturi, nu se poate (deocamdată) compara. Forța conflictului dintr-un film ca **„Răscoala“** de Mircea Mureșan nu se poate imagina în afara forței unui roman ca **Răscoala** de Liviu Rebreanu. Atmosfera, savoarea, rafinamentul psihologic din **„Felix și Otilia“** de Iulian Mihu nu puteau exista în afara lui George Călinescu. Romanele **„Șoseaua Nordului“** și **„Facerea lumii“** de Eugen Barbu au dat filmelor inspirate de ele soliditatea unor edificii construite de un mare arhitect, caracterul de frescă, senzația, cum ar spune Barthes, că „nenumărate sînt poveștile lumii“. Succesele esențiale ale epopeii naționale, apariția unui film ca **„Puterea și adevărul“** nu se pot înțelege în afara experienței și a prestigiului unui Titus Popovici, de profesiune scriitor. De altfel, nu e deloc surprinzător că autorul a străbătut un drum invers, inspirîndu-se din filmul său pentru a scrie piesa cu același nume, așa cum nu e surprinzător ca Eugen Barbu pornind de la serialul său de televiziune a scris primul volum al unui „cineroman“ ca **Incognito**, o carte de mare putere de sugestie, cu o viziune profund originală asupra societății românești din anii celui de-al doilea război mondial, cu o teribilă forță a recompunerii tabloului inconștientei catastrofice a unui mediu de dolce vita bucureștean. Și nu numai atît.

Concluzia celor spuse mai sus e, fără doar și poate, că ar fi — cel puțin regretabil — ca cinematografia să se dispenseze sau să bagatelizeze rolul pe care literatura noastră din trecut și de azi, scriitorii noștri clasici și moderni ar putea să-l joace în procesul ei de maturizare. Cinematografia trebuie, cred eu, să apeleze la literatură nu pentru a-și micșora starea de artă egală, ci pentru a intra în această stare deplin și în fapt.

2. Experienta îmi dovedește că pronosticurile în legătură cu lucrările „făcute pentru a deveni filme“ nu se prea realizează. Cărți „necinematografice“ pot deveni filme foarte bune și viceversa. Prin urmare nu-mi permit să fac selecții personale. Tot ce e valoros în literatură poate constitui sursa de inspirație pentru film, cu condiția existenței unei afinități afective și intelectuale între scriitor și regizor. Și, bineînțeles, cu condiția ca doi artiști, fiecare în zona sa, să aibă un calibru asemănător.

George Iarin

Solstițiu de vară

Se vede-un cer mai aspru și mai pur
prin aburii solstițiului de vară,
pe care trec în goană cai nebuni,
cu cite-o stea în fiecare nară.
Acum se nasc citeva lucruri noi
cărora nu le pot găsi un nume,
iar lucrurile vechi se smulg pe rînd
din trupul meu, ducîndu-se în lume.
Încă mai dorm cu timpla pe un crin,
dar iată că o virstă gravă vine,
cînd — părăsindu-și dansul nebulos —
cuvintele se fac pămînt în mine. —

Scenă din „Pădurea spînzuraților"

Baba-oarba

Eu mă leg la ochi cu tine.
Tu te legi la ochi cu mine.
Jocul nu-i pentru oricine ;
doar un fir de iarbă ține.
Tu deoparte, eu deoparte,
într-un cerc de cercuri sparte,
într-un vis, într-o viltoare...

Cine-i prins intîi, dispare. —

Aici mă nasc

Aici mă nasc și mor, și iar mă nasc,
pe-aceste bărăganuri rotitoare,
sub sori bătrîni din care curge-n vid
lumina ca un fluviu de sudoare.
Femei de iarbă mă ating, în somn,
cu sînii lor — înmiresmate pînde —
surpîndu-mi trandafirii cîntători
ai cărnii, în semințele flăminde...
Pădurile îmi năpădesc vuind
umbra albastră — patrie pierdută...
În infloritul cosmos țărănesc —
foșnet cu foșnet — trupul meu se mută. —

Cîntec

Am spus că pot să văd
cu degetele mîinilor
cum încolțesc semințe
de grîu în carnea stelelor

dar ei au rîs de mine

am spus am spus că pot
azurul să-l adulmec
cu frunzele urechilor
cu florile genunchilor

dar ei au rîs de mine

atunci am spus că pot
cu fruntea să aud
cum pling umbrele norilor
pe aripile vulturilor

dar ei au rîs de mine

Eram cîndva poetul

Eram cîndva poetul cîmpiilor stelare ;
împărății de greieri cîntau în părul meu.
Prin gerul negru-al vremii pluteam la întîmplare
pe un cuvînt albastru șoptit în somn de-un zeu.
Iubeam distanțe albe cu șolduri lunecoase
care fugeau pe lîngă tristețea mea, cum pești
prin iazuri limpezi, vara, cînd aerul miroase
a pîine caldă coaptă-n cuptoare țărănești.
Din ochii mei văzduhul, arzînd, părea
că-ncepe.
Frumoase nebuloase îmi pilpîiau în nări.
În sîngele-mi fierbinte dormeau — ca niște
iepe
pe o pășune roșie — ciudate întrebări.
Nemărginile lumii — nisipuri mișcătoare —
se întîlneau în mine, foșnind, din cînd în
cînd,
cum — într-o nesfîrșită și grea îmbrățișare —
tremurătoare trupuri de-ndrăgostiți, arzînd...
Sub pașnica lumină a unor stele moarte
mă îmbiau țăranii, un vin păgîn să sorb
în nopți cînd — lîngă focuri bătrîne —
dintr-o carte
de fum, citea poeme, tușind, Marele Orb. —

nela doarme și

ION BĂIEȘU

Nela visa vrăbii. Se făcea că ședea culcată goală într-o curte, la soare, îi era deosebit de plăcut, razele se jucau călduț pe trupul ei, cînd, deodată, tăbărîră peste ea niște vrăbii vesele care începuseră s-o ciugulească de zor. Ea se gîdila, încerca să se apere cu mîinile, rîzînd : „Duceți-vă naibii, nebunelor !". Vrăbiile ciuguleau însă în continuare cu tot mai mult spor, îndemnîndu-se una pe alta : „ciugulește, ciugulește, ciugulește", ochișorii lor sclipeau de plăcerea ciugulitului, apoi Nela își dădu seama cu groază că păsărelele nevinovate nu numai că o gîdilau insuportabil, dar rupeau din carnea ei bucățele mici cît grăunța de porumb, pe care nu le înghițeau, ci le puneau alături, formînd mai multe grămăjoare. Încercă să miște mîna, dar atît de multe vrăbii se așezaseră pe ea, ca pe o creangă, și atît de violent ciripeau încît se simți învinsă și începu să plîngă. „Doamne, se căina ea, uite că se poate muri și de vrăbii, ce haz nebun vor face cunoscuții cînd vor povesti că am murit mîncată de vrăbii". Apoi o vrabie mai îndrăzneață îi ciuguli ochii și atunci nu mai suportă durerea și umilința, și se trezi. Între timp, zvîrcolindu-se, căzuse jos din pat și, cu toate că era conștientă că poziția în care se afla e cît se poate de incomodă, ea continua să rămînă așezată pe burtă, jos, pe parchet, gîndindu-se. Ce poate însemna un vis cu vrăbii ? Avusese în liceu o prietenă care descifra vise și care-i spusese odată că păsările mici care apar în vis aduc nenorocire, mai exact, moarte. Da, era clar că individa nu se înșela și că semnul adus de vrăbii se va împlini. „Fir-ați ale dracului de vrăbii, că de trei nopți numai pe voi vă visez".

Peste vreo cinci minute deschise anevoie ochii și privi ceasul de la mînă. Era șase fără cinci, se simțea cumplit de obosită, o dureau oasele, carnea, ochii, degetele de la picioare și chiar părul, adică așa avea ea senzația. Dar trebuia să se scoale, n-avea încotro, trebuia să-i facă o injecție tatălui, care era bolnav și alături de care dormise în același pat, pînă cînd căzuse pe parchet. Aprinse veioza, intră în bucătărie și puse seringa la fiert. În vreme ce apa clocotea, ea continua să doarmă în picioare. Cînd flacăra aragazului începu să sfîrîie din cauza apei care o stropea, se trezi și pregăti seringa pentru injecție, adică sparse o fiolă de morfină și trase lichidul înăuntru. Intră în dormitor și, continuînd să moțăie, dezveli trupul bolnavului pe jumătate, înfipse acul adînc în carnea moale și dospită de boală și apăsă cu putere. Apoi așeză seringa pe noptieră, stinse lumina și se culcă pe pat, avînd grijă să lase un oarecare spațiu între corpul ei și al tatălui, ca să nu-l stinghereacă. Înainte de a adormi definitiv, întinse o mînă automat, spre mîna lui, ca să-i ia pulsul, dar, pînă să-și dea seama dacă inima îi bate normal sau nu, adormi adînc.

Se trezi peste un anumit timp, auzind soneria telefonului. Speriată, ca și cum telefonul îl dăduse un anumit semnal de alarmă, se aplecă repede peste bolnav și își lipi urechea de partea stîngă a pieptului lui. Inima nu bătea. Rămase o clipă uimită, dar pentru că telefonul continua să sune, se ridică și se îndreptă spre aparat, cu gîndul să-l trîntească de parchet. Curiozitatea o învinse și puse receptorul la ureche, strîngînd fălcile și închizînd ochii, ca și cum ar fi resimțit o durere fizică insuportabilă.

— Alo ! Cine este ? întreabă ea, cu vocea schimbată.

— Domnișoara Nela ? se auzi în telefon un glas plăcut de bărbat.

Nela recunoscu glasul doctorului Vulpescu și-și reveni.

Gina Patrichi și George Constantin în „Bariera"

— Da, domnule doctor, eu sînt.

— S-a întîmplat ceva ?

— Nu. De ce ?

— Pentru că sun de cîteva zile fără întrerupere și nu-mi răspunde nimeni.

— De obicei închid telefonul.

— Cum se simte tatăl dumneavoastră ?

— Tatăl meu se simte foarte bine.

— I-ați făcut tratamentul pe care i l-am prescris ?

— Desigur. Se simte excelent în urma lui. Vreau să spun în urma tratamentului.

Nela se rezemă. Avea amețeli.

— Mă bucur enorm că se simte bine. Eram îngrijorat.

— N-aveți de ce. V-am spus că se simte foarte bine. Tocmai jucam șah. M-a făcut mat.

— Nu, serios ? se miră doctorul, rîzînd.

— Pe cuvînt.

Urmă o scurtă pauză, apoi din nou întrebări.

— A mîncat normal ?

— Da. Aseară, de pildă, a mîncat o friptură și doi mici. A băut chiar și o bere. Vedeți ceva rău în asta ?

— O sticlă întreagă ?

— Nu. Un pahar.

— Perfect. Dacă are poftă de mîncare și de băutură este nemaipomenit. Totul e să nu exagereze.

— Desigur.

— Atunci, duduiță, cînd să vă mai sun ?

Nela se clătină din nou și i se înroșiră urechile. Se enervase cumplit.

— Cînd doriți, domnule doctor. Vă stau la dispoziție.

— Pot să-mi permit să vă invit într-o seară la un film ?

— Depinde ce fel de film.

— Un film bun, desigur. American. Sau să ieșim la un local afară din București, la Snagov...

— Cu mare plăcere. Eventual, după aceea, dacă doriți, pot să merg la dumneavoastră acasă sau în altă parte... Știți, am un corp aproape perfect, ca să nu mai spun că sînt virgină.

Vocea de la celălalt capăt al firului tăcu. Nela așteptă cîteva clipe răspunsul. Nu se auzea decît un fîfîit ușor.

— Imbecilule ! urlă Nela, dar nu primi nici de data aceasta un răspuns. Aceeași respirație precipitată, de ființă obosită sau lovită în cap, năucită.

— Impostorule ! Află că tata e mort, cretinule ! Cînd vii să-ți iei onorariul pentru sfaturile și

Irina Petrescu în ambianța romanului „Mara"

ierburile tale împuțite ? Am să te dau pe mîna Milației, escrocule, nu-mi scapi tu !

Apoi scoase, brusc, firul telefonului din priză și izbi aparatul de perete pînă cînd acesta se sparse în mai multe bucăți. Apoi alergă în dormitor. Mortul zăcea cu fața în sus, cu ochii deschiși și cu părul alb aranjat frumos pe creștet, de parcă înainte de a se fi săvîrșit din viață se pieptănase.

— Tată, ce frumos ești ! îi spuse Nela cu o voce caldă, nespus de duioasă, îngenunchind lîngă pat și ținîndu-i strîns o mînă între mîinile ei. De ce nu m-ai trezit, dragule ? Cînd ți-ai dat seama că ți-e foarte rău trebuia să mă trezești. Tată, am dormit îngrozitor de greu și am visat vrăbii ! Dacă n-aș fi visat vrăbii... Dacă aș fi visat altceva...

Trase pătura de pe el și-i ascultă încă o dată inima, apoi începu să-i maseze pieptul cu amîndouă mîinile, zgîlțîindu-i trupul din toate încheieturile, ceea ce nu presupunea cine știe ce efort, deoarece slăbise foarte mult în ultimele luni de boală, nu mai avea nici patruzeci de kilograme. După ce făcu de vreo douăzeci de ori mișcarea respectivă, Nela îl ascultă din nou cu urechea lipită de piept. Inima continua să tacă.

— Ești totuși destul de cald, spuse ea ridicîndu-și părul care îi căzuse pe față. Înseamnă că ai murit acum cel mult o oră. Dar cum de nu te-ai zvircolit deloc, cum de n-ai gemut ? Trebuia să mă fi trezit, tată, de ce nu m-ai trezit ? Știai foarte bine că sînt îngrozitor de obosită, că eram nedormită de o săptămînă și că nu mai sînt stăpînă pe mine ! Tu ai fost în stare, sînt convinsă de asta, să mori în liniște ca să nu mă deranjezi pe mine, ca să nu-mi strici odihna. Ai fost în stare de așa ceva ! Și nici măcar nu pot să plîng ! Nu sînt în stare să scot o lacrimă... Și trebuia să te mai întreb ceva extrem de important, mai aveam de vorbit și de lămurit niște lucruri... Ah, somnul, somnul care ne mănîncă o treime din existență, numai în somn ni se întîmplă toate nenorocirile. În somn sîntem jefuiți, uciși, jigniți, măcar dacă am dormi cu rîndul, dar noi ne culcăm toți deodată, ca vitele, și lăsăm tot pămîntul pustiu...

Înveli cadavrul cu pătura și se așeză lîngă el, lungindu-se pe deasupra așternutului. Se uită fără să vrea în oglinda atîrnată pe peretele de vizavi și descoperi cu silă că arăta surprinzător de bine față de evenimentul pe care îl trăia : era roză la față, rotundă, grăsuță, cu pielea întinsă și calmă.

— Nerusinata de mine ! Uite ce bine arăt, tată, ce odihnită, în timp ce tu te răcești... Nu, nu trebuie să te dai mai încolo. Am loc. Stau așa puțin, ca să mă gîndesc. La ce ar trebui, de fapt, să mă gîndesc, nu mă gîndesc... Dacă ai murit înseamnă că trebuie să ne despărțim și nu-mi pot da seama acum ce semnificație are despărțirea asta... Nu știu deloc ce-i cu tine în clipa asta și unde o să te duci, unde... Nu știu nimic, absolut nimic... Tocmai asta trebuia să discutăm și să punem la punct înainte de a pleca : adică să știu unde te duci, unde să te caut... Nu mi-ai dat nici o explicație, nu mi-ai spus ce-o să fac cînd o să rămîn singură... Acum o să-mi pun tot felul de întrebări stupide, iar dacă tu mă auzi o să te enervezi... Nu știu, nu știu ce să fac...

Cineva sună la intrare. Nela și tresări, se duse în baie și se spălă cu apă pe față. Apoi ascultă, concentrîndu-se. Da, nu se înșela, cineva suna la ușă.

— Cine ar putea fi ? se întreba ea, încet... Dacă e doctorul Vulpescu și-i deschid va trebui să-l omor. Dacă-i văd mutra lui de impostor, acum, trebuie să-l dau cu capul de pereți. Deci, nu trebuie să deschid.

Se duse lîngă ușă și urlă :

— Nu deschid ! Nu deschid !

★

Curînd adormi sau leșină. Se trezi peste o oră. Era calmă. Ascultă încă o dată inima tatălui. Era oare posibil să fi fost doar în comă, adică să nu fi murit definitiv ? Ideea aceasta o îngrozi o clipă, cunoștea un caz din familie, un băiat de 18 ani, văr primar, care murise și pe care familia era gata să-l înmormînteze, dar care se dovedise apoi viu. Cunoscuse și un alt caz, soțul unei colege, scriitor pentru copii, care făcuse o operație, fusese declarat mort, fusese depus la morgă, i se făcuseră și formele de înmormîntare, pentru ca apoi să se descopere că era viu.

— Așa-i că nu ești mort ?

Așteptă cinci minute răspunsul cu urechea pe pieptul lui, apoi se ridică, se pieptănă grăbită și-și puse balonzaidul pe deasupra rochiei. Plecă pe ușă, dar își aduse aminte de ceva și se îndreptă spre bibliotecă, de unde luă un volum, îl deschise la pagina o sută și scoase de acolo un plic. Apoi se uită încă o dată în jur și plecă, verificînd de două ori dacă ușa este închisă și dacă cheile sînt la ea. Ieșind în stradă cercetă cu atenție cerul, apoi se urcă într-un taxi și-i spuse șoferului să meargă înainte. Trebuia să-și aducă aminte încotro vroia să meargă. Șoferul porni spre centrul orașului, apoi ea îi spuse adresa unui spital care se afla în jos, pe cheiul Dîmboviței. Ajunsă la poarta spitalului, plăti și intră în curte. Portarul o întrebă unde merge, ea îi spuse că merge la profesorul cutare, portarul îi spuse că profesorul respectiv nu era la spital, iar ea îi răspunse că este, îi strecură portarului în palmă un bilet de tramvai vechi, portarul crezu că e o hîrtie de un leu, o vîrî în buzunar și o lăsă în pace. Mai tîrziu, vrînd să verifice, chinuit de curiozitate, dacă fata i-a dat o hîrtie de un leu sau de trei, portarul se căută prin buzunare, nu găsi decît biletul de tramvai, crezu că acest bilet era de-al lui și continuă să caute intrigat banii, se enervă — în sfîrșit, amănuntul nu are importanță.

Nela știa unde este cabinetul profesorului și se duse direct într-acolo, sigură fiind că, dacă portarul îi spusese că acesta nu era în spital, profesorul era acolo precis.

Profesorul era, într-adevăr, în cabinet, angajat într-o discuție cu mai mulți medici. Nela așteptă lîngă ușă, în picioare, iar profesorul, crezînd probabil că e vreo studentă care căzuse la examen și care, din fanatism sau disperare, insistă să mai fie ascultată încă o dată, ca să nu piardă bursa, nu-i spuse nimic, o lăsă să aștepte. După ce termină discuția și medicii plecară, o invită să ia loc în fața lui. Era complet chel și avea un profil comic, de guzgan, probabil și din cauza unei mustăcioare mici și zburlite.

— Despre ce e vorba ? întrebă el cu un glas rece, obosit.

Nela trase mult aer în piept ca să nu i se facă rău din cauza fumului de țigară.

— Despre tatăl meu pe care l-ați operat acum șase luni.

— Ce fel de operație ?

— Cancer la vezică.

Profesorul își strînse buzele a mirare și dezinteres.

— Cum îl cheamă pe tatăl dumitale ?

— Pop, lucra în ministerul Chimiei.

— Da, îl cunosc. Cum se simte ?

— Nu prea bine. Mai precis, a murit. Mi-ați garantat atunci că trăiește încă trei ani.

— Și n-a trăit ? întrebă profesorul sincer sau prefăcîndu-se că e sincer, dar că nu a înțeles bine ce i-a spus ea.

— A trăit numai patru luni. A mai fost operat încă odată.

— Cine l-a operat ?

— Un medic din provincie care pretindea că a descoperit secretul cancerului. Numele lui e Vulpescu.

— Medicii ăștia din provincie sînt băieți buni, în general, dar au un singur defect : în fiecare an ei descoperă secretul cancerului. Din nenorocire, nu țin secretul doar pentru ei. De pildă, dar vă rog să nu difuzați, acum cîteva zile, un tînăr medic din Ploiești mi-a prezentat o comunicare de optzeci de pagini în care demonstra că orice cancer la vezică este un fleac pentru el, îl vindecă sută la sută.

— Unde e ? La Ploiești ? întrebă Nela, palidă, ridicîndu-se de pe scaun.

— Da, dar de ce vă mai interesează acum ?

Nela căzu pe scaun ca și cum ar fi îmbrîncit-o cineva.

— Exact. Uitasem că a murit. Dacă aș fi știut de el înainte l-aș fi căutat.

— Asta e și norocul lor. La disperare, oamenii sînt dispuși să creadă în ei și să se lase maltratați inutil. De fapt, pentru ce ați venit la mine ?

— De fapt, pentru ce am venit ? puse și ea întrebarea, ca să cîștige un oarecare timp. Uitați despre ce este vorba. Dar mai întîi v-aș ruga să mă ascultați cu atenție. Acum zece zile tata știa că va muri foarte curînd. Știa că are cancer chiar de cînd l-ați operat dumneavoastră.

— Cine i-a spus ?

— Chiar dumneavoastră i-ați dat de înțeles.

— Nu cred. Nu am obiceiul... Totuși, este posibil ca un om cu experiența lui de viață să fi dedus și singur situația în care se afla.

— În sfîrșit, nu am venit ca să vă reproșez asta. Faptul că știa de boală, i-a făcut într-un fel bine, pentru că a devenit mai supus și mai lucid. Vă reproșez un singur lucru : că mi-ați promis că va mai trăi trei ani iar el a murit după șase luni. Dar nici asta nu mai are importanță acum. Nici faptul că ați acceptat un cadou de o mie de lei de la mine, fiica unui om pe care susțineți că l-ați cunoscut de mult și cu care ați fost prieten. De altfel, dumneavoastră pretindeți că ați fost ilegalist cu adevărat ? Pentru că tatăl meu mi-a spus cu totul altceva despre dumneavoastră...

Profesorul își aprinse o țigară și aruncă primul fum cu indiferență, peste creștetul ei.

— În primul rînd, spuse el, calm, cei o mie de lei i-au pretins colaboratorii mei, pe care

Scenă din „Nunta de piatră" (Agîrbiceanu)

nu-i pot împiedica să ia bani de la bolnavi. Eu am o leafă mare, nu am greutăți familiale și nu iau bani de la bolnavi. Primesc doar țigări bune și cîte o sticlă cu băuturi fine, pe care le iau din polițete. În legătură cu trecutul meu, într-adevăr, am scris articole în presa democrată, am cotizat la „Ajutorul roșu", adică am săvîrșit gesturi controlabile. În general, am făcut lucruri mai folositoare decît tatăl dumitale, care a avut o atitudine anarhică și gratuită, atunci cînd „în loc să plece pe front și să acționeze concret împotriva războiului și a hitlerismului, el și-a pus mîna sub tren.

Nela se ridică brusc în picioare și întinse o mînă spre profesor, fără să-și dea seama de ce : ca să-l lovească sau ca să-i astupe gura. Profesorul se retrase speriat, mutîndu-și scaunul tocmai lîngă perete, adică luîndu-și o distanță față de Nela, care să-l pună în siguranță.

— Vă rog foarte mult, spuse el, pe un ton care nu indica nici un fel de supărare. Să discutăm calm. Deși sînteți într-o situație specială, totuși...

— Ce înseamnă „totuși" ?

— Să vă păstrați demnitatea.

Nela se așeză pe scaun. Buzele i se înverșiniseră și vibrau de indignare.

— Tatăl meu, dacă vrei să știi — spuse ea încet, șuierînd cuvintele — a fost cel mai bun, cel mai viteaz și mai drept om de pe pămînt. Niciodată nu și-a călcat în picioare nici măcar o fărîmă din convingeri. El și-a pus mîna sub tren ca să nu renunțe la o idee, ca să nu-și înșele convingerile. El nu putea să se ducă pe frontul acela și să tragă în direcția respectivă. De ce spuneți că a fost anarhist ? A-ți tăia o mînă este anarhism ? Sinuciderea e tot anarhism, după părerea dumneavoastră stupidă ?

Profesorul zîmbi îngăduitor, calm, aproape duios. Din clipa aceea nu-i mai era frică de Nela, ea pătrunsese pe un teren necunoscut, alunecos, devenise o pradă ușoară pentru el, mai bătrîn, mai stăpîn pe nuanța și înțelepciunea vieții.

— De fapt, pentru ce ați venit ? întrebă el pe un ton voit oficial, dînd semne că povestea îl plictisește și că e grăbit.

— Cu zece zile înainte de a muri, tata și-a

O pagină din Panait Istrati („Codin")

---

teatru

Rața sălbatică

Teatrul lui Ibsen, jucat și discutat odinioară în spiritul fascinației pe care o exercită creația de geniu, nu mai prezintă în actualitate, e limpede, aceeași putere de atracție. Cauza am încercat s-o aflu și cu alte ocazii. E vorba, pare-se, de o nepotrivire cu epoca, nu atît o nepotrivire de sensibilitate cît una intelectivă. Prea abstract uneori, tezist atunci cînd am dori contrariul, acest teatru ne relevă alteori o concretețe austeră și greoaie, față de care ne simțim străini. Spuneam altădată (și continui s-o cred) că pentru descripția mediului burghez romanul este mai apt decît drama, voind să descopăr astfel o contradicție în însăși vocația marelui dramaturg. Oricum ar fi, enunțul primei fraze rămîne valabil. Ceea ce nu înseamnă de fel că alegerea „Teatrului mic" ar îngădui vreun repros. Dimpotrivă, trebuie să reținem încercarea Soranei Coroamă de a desprinde din piesă un înțeles cît mai apropiat de noi. În acest scop regizoarea a procedat la o intensă simbolizare a marii burghezii, modificînd registrul cînd e vorba de indivizii decăzuți într-o condiție modestă. Werle tatăl și fiul sînt parcă întruparea contrariilor dialectice, aproape fără profil uman. Cel de-al doilea, mai ales, arată în interpretarea lui Nicolae Pomoje ca un înger exterminator (pentru a ne exprima așa) insuflețit nu de sentimente, nici măcar de porniri ca părintele său, ci de o hotărîre abstractă și rece. Spre deosebire de ei, familia Ekdal este înfățișată cu risipă de detalii realiste, chiar neorealiste, aș spune. Scenografia Floricăi Mălureanu și a lui Mircea Ribinschi a contribuit anume la aceasta. Tocmai pe cotidianul mizer, pe spaima meschină născută din lipsuri, din lipsa de hrană chiar, cade accentul, iar nu pe ereditara vulnerabilitate a Hedvigăi, sorbită ca rața sălbatică, de instinctul autodistrugerii. În naivitatea ei tragică, copila apare ca o Cenușăreasă, ca o Cosette oropsită fără de vină. Interpretînd-o Carmen Galin ne oferă o autentică surpriză, dozîndu-se atent, izbutind, în tot, o plauzibilă imagine a acestui dificil rol. Foarte potrivit să-l joace pe Hjalmar, Mitică Popescu nu-și poate însă asuma integral personajul, deviind uneori în comicul ieftin. Deosebită actriță care este Leopoldina Bălănuță, machiată neinspirat, duce greul rolului Ginei pentru care nu era neapărat indicată. În stilul cunoscut deja, foarte buni ni s-a părut Vasile Nițulescu și Tudorel Popa. Ion Cosma reușește să exprime cruzimea bătrînului Werle, devenit un fel de omproteză, iar Jean Lorin Florescu este aidoma personajului, unul din sumbrii, cinicii, celebrii doctori ibsenieni. O notă de crispare, care nu provine numai din atmosfera piesei, este discernabilă totuși în acest spectacol de bună ținută.

Marius Robescu

---

film

Dincolo de aparențe

Cu doi ani în urmă, juriul Festivalului de la Cannes, aflat sub președinția academicianului René Clair, acorda Marele premiu filmului Conversația semnat de Francis Ford Coppola. Autorul, binecunoscut, mai ales, datorită realizării unei complexe monografii dedicată Cosei Nostra — **Nașul**, face parte din tînăra generație de cineaști americani care născută în efervescența audio-vizualului își dublează profesionalismul datorat unor autentici maeștri de film, cu interesul manifest pentru tematica legată de implicațiile sociale și politice ale evenimentelor marcante ale societății contemporane.

Conversația depășește aparența story-ului de factură polițistă ajungînd fără accente moralizatoare la ideea responsabilității individuale, a atitudinii necesare într-o societate în care tehnologia este pusă în slujba spargerii ultimelor bariere ale vieții personale, ale celor mai intime gînduri. În fond, subiectul este doar un simplu pretext ce pune în discuție o criză de conștiință, anulînd aparențele valorilor etice, disecînd o gamă întreagă de posibile atitudini ale unui erou ce tinde să se confunde cu o profesiune ce-l alienează.

Fascinantul puzzle sonor, care dezvăluie într-o elocventă imagine ambiguitatea sensurilor decontextuate, sugerează realități contradictorii modernului intercepter de conversații interpretat de Gene Hackman, el însuși surprins într-un univers căruia îi slujește doar ca instrument.

Pînă unde merge libertatea individului, pînă unde cuvîntul devine sau doar poate să devină probă judicioasă, pînă unde poate acționa individul sînt limitele asupra cărora filmul se oprește fără echivoc.

Marry Caul, deținătorul abil și interesat al unui superperfecționat material electronic de înregistrare rămîne victima perfecțiunii tehnologice, un simplu instrument fără nici o posibilitate de reacție în fața celor care dincolo de forța financiară au puterea unui sistem dominat de hegemonia actului de vînzare-cumpărare. Atunci cînd instrumentul unor înregistrări spectaculoase va căuta să acționeze asupra consecințelor conversației, atunci va rămîne îmobilizat pradă propriului complex de perfecțiune (elocvență în acest sens este secvența căutării microfoanelor în apartamentul lui Caul). Atracția irezistibilă a elipsei oferă cheia filmului al cărui final deloc previzibil se consumă într-o concluzie amară asupra imposibilității unei atitudini, asupra tristeții fără sfîrșit a unei singurătăți indiferente. Dincolo de spectaculosul performanțelor electronice rămîne drama unui om obligat să abdice de la participare, redus și printr-o sugestivă metaforă la un rol de acompaniator neauzit de nimeni. Secvențe cu evidență reportericească, amprenta documentaristică, conferă relief unei narațiuni excelent conduse fără scăderi de ritm, cu un excelent dozaj al suspensului.

Călin Stănculescu

---

televiziune

Elogiu oamenilor

„Căldura sufletească face bine oricui" spunea o tînără profesoară din satul Poienița, comuna Băbeni-Sălaj în foarte frumosul reportaj de duminica trecută al Corneliei Rădulescu, care a răspuns astfel unei întrebări foarte dragi sufletului nostru : ce mai face dascălul de la țară. Dascălul de la țară face bine, ne-ar răspunde cele trei eroine ale reportajului, profesoarele Valeria Iacob, Maria Mureșan și Viorica Paler, face bine și își iubește în continuare școala, elevii, satul și oamenii pentru că în satele noastre copiii au nevoie tot mai mult, de lumina cărții și de dragoste. „Copiii au nevoie de zîmbet", spune profesoara Valeria Iacob, copiii trebuie să crească și să învețe din pilda profesorilor lor. În ultimă instanță reportajul Corneliei Rădulescu e o poveste. Povestea celor trei profesoare care au făcut școala, liceul și facultatea împreună și s-au întors în sat. Valeria Iacob e profesoară de limba română și zîmbește tot timpul. Maria Mureșan e profesoară de biologie și agricultură și te privește drept în față cu o intensă strălucire în ochi. Viorica Paler profesoară de matematică, e timidă, tăcută și se plimbă printre bănci cu o stîngăcie care ne amintește de studentul aflat la prima lui oră de practică pedagogică. Toate trei vorbesc cu bucurie și cu sinceritate despre satul lor : „aici ne-am născut, aici am învățat primii ani de școală, aici am revenit ca să întoarcem datoria care ne leagă de oameni". Între timp camera de luat vederi se plimbă peste sat, o așezare între niște dealuri blînde și ireale, peste chipurile țărăncilor (aflate la sapă sub un soare torid), peste chipurile copiilor, care împrumută ceva din zîmbetul Valeriei Iacob, din privirea Mariei Mureșan sau din blîndețea Vioricăi Paler. Trei fete, trei profesoare care în sufletul lor au rămas țărănci, trei dăscălițe pentru care e la fel de firesc să spui o poezie de Eminescu, să vorbești despre Newton sau să pui mîna pe sapă și să arăți elevilor cum se lucrează lotul școlar. „În ce se măsoară timpul ?", întreabă profesoara Viorica Paler și o pădure de brațe se ridică să spună că timpul se măsoară în ore, minute și secunde, că secunda e foarte scurtă, cît o clipire de pleoapă, cît al celor de la „Argeșana", care au luat cercetarea științifică pe cont propriu și au realizat în premieră mondială, o stofă foarte solicitată pe piața externă. În acest sens emisiunea ne-a convins că „Argeșana" își trăiește cu adevărat virsta maturității, adică este o uzină vie.

Mircea Florin Șandru

viseză vrăbii

făcut testamentul. Vă rog să-mi dați voie să vă citesc acest testament.

— Nu mă interesează. Spuneți-mi esențialul.

— Esențialul este că tatăl meu dorește ca corpul lui să nu fie înmormîntat. El cere să se folosească din trupul lui tot ce se poate folosi pentru diferite transplantări sau experiențe medicale, iar restul să fie ars la crematoriul spitalului. Dorința lui este ca, în primul rînd, să-l folosiți dumneavoastră pentru cercetări, ca să vedeți cum a evoluat boala după ce l-ați operat sau tot ce vă interesează într-un asemenea caz.

Chelia profesorului transpira abundent.

— De fapt, el nu este un caz. Este, sau mai bine zis, a fost un bolnav obișnuit. Știu exact cum a evoluat boala lui, nu am pentru ce să-l aduc aici și să-l deschid.

— Nici pe studenții dumneavoastră nu-i interesează un astfel de caz ?

— Pe ei poate că i-ar interesa. Deși, vă spun... E o extravaganță. Nu cred să fi cerut el așa ceva. Dar chiar dacă a cerut...

Nela scoase din geantă o hîrtie și o desfăcu înfrigurată căutînd cu privirea un anumit paragraf.

— Vreți să citiți aici ?

Profesorul refuză.

— Nu-i nevoie, vă cred. Dar eu nu fac așa ceva, din principiu. Am destule cadavre pe care pot face cercetări. Iar ca să fac acum formalități pentru a aduce în spital un cadavru din afară ar însemna să devin cel puțin suspect pentru foarte multă lume.

— De ce să deveniți suspect ? întrebă ea jignită.

— Printre altele, s-ar putea spune că-mi recunosc singur un eșec. Ceea ce nu este adevărat.

— Deci nu considerați cazul tatălui meu un eșec ?

— V-am spus că tatăl dumneavoastră nu e un caz.

— Și nu vreți să-l primiți ?

— Nu. Vă dau cuvîntul meu de onoare că nu am ce face cu el.

— Bine, spuse Nela, și se ridică. Nu cred că mai avem ce vorbi.

În sfîrșit, după atîtea zile putu să plîngă cu lacrimi. Și pentru că nu putuse să facă asta atîta vreme, acum îi curgea din ochi o cantitate enormă de lichid incolor. Profesorul apăsă pe butonul soneriei și ceru două cafele. Ieși din spatele biroului, îi cuprinse umerii cu mîinile și o așeză cu forța pe scaun.

— Nu plîng din slăbiciune, preciză ea, ci pentru că sînt foarte obosită.

— O să ni se aducă imediat cafea.

— Mulțumesc. Am băut acasă.

Profesorul își aprinse o țigară. Devenise atent și omenos.

— Familia este de acord cu acest testament ?

— Restul familiei nu știe că tata a murit. El a cerut să nu fie anunțat nimeni cînd va muri.

— De ce ?

— V-am spus : pentru că nu dorea să fie înmormîntat. Nu putea suporta ceremoniile. Spuneți-mi, cunoașteți pe cineva la Institutul de igienă ?

— De ce ?

— Aș putea să-i rog pe ei să ia cadavrul pentru schelet. Mi se pare că ei furnizează scheletele pentru materialele didactice.

Ceea ce s-a putut reține din ecranizarea „Neamul Șoimăreștilor"

— Ce să facă cu scheletul ?

— Cum ce să facă ? Să-l utilizeze ca material didactic.

— Acestea se fac din materiale speciale, nu sînt autentice, preciză profesorul.

— Nu știam. Deci, după părerea dumneavoastră, nu există nici o soluție în această problemă?

— Nu cred, răspunse el sorbind ultima picătură de cafea. Părerea mea este că cel mai firesc ar fi să apreciem cu toții noblețea în sine a gestului lui și să-l ardeți la crematoriu, fără nici un fel de ceremonie. Mi-ar face plăcere dacă m-ați invita să-l conduc pe ultimul lui drum.

— Vă exprimați foarte ciudat. Adică v-ar face plăcere să asistați la înmormîntarea lui ? !

Profesorul o privi năuc. Nu înțelegea despre ce e vorba și de ce i se pare ei ciudat că i-ar face plăcere să ia parte la înmormîntarea tatălui ei. În cele din urmă clipi de cîteva ori și ajunse singur la concluzia că spusese o tîmpenie.

— Nu m-am exprimat bine. Vroiam să spun...

— Da, spuse ea ridicîndu-se, înțeleg ce vreți să spuneți Am plecat. Bună ziua.

— Puteți să-mi lăsați numărul de telefon ? întrebă el în timp ce o conducea la ușă.

— Pot să vă las numărul dar nu am telefon.

★

Ajungînd în stradă se întrebă unde ar putea să se ducă, și dacă e bine să meargă pe jos sau să ia o mașină. Căută în geantă să vadă dacă are bani, dar nu mai avea decît cinci lei și se așeză pe o bancă într-un parculeț.

Era o zi călduroasă, foarte plăcută. Soarele o reconforta și-i crea senzația că toată întîmplarea pe care o trăise în acea dimineață e un paradox, dacă nu cumva pur și simplu derizorie. În definitiv, ce importanță avea faptul că cineva murise și că acel cineva era tatăl ei ? Tot în același timp probabil că muriseră și alți tați, eveniment la care ea reacționase cu totală indiferență.

Văzavi, în parc, era o piață în care se vindeau fructe. Văzu o grămadă de mere și se repezi spre ea cuprinsă de o poftă nebună. Vînzătorul tocmai închidea însă, mai precis făcea inventarul, avea un control.

— Nu vindem, îi răspunse el.

— Vreau numai două.

— Poți să vrei și unul și jumătate. Nu vînd pînă nu termin controlul.

Ilie Barbu interpretat de Colea Răutu

— Sînt gravidă, strigă ea. Vrei să avortez din cauza ta ?

Speriat, cel care făcea controlul încuviință să i se vîndă cîteva mere. Nela plecă cu ele în brațe și începu să le mănînce nespălate. În fața unei porți văzu o fetiță palidă, îmbrăcată în alb, care aștepta pe cineva. Nela îi puse un măr în mînă, cel mai frumos și mai roșu din toate.

— Îmi mai aduci și mîine unul ? o întrebă fetița lacomă.

— Nu, îi răspunse Nela. Asta e și primul și ultimul.

Pe bulevardul 6 Martie auzi un tropot în spatele ei, apoi cineva o apucă de brat. Era Gelu, un băiat foarte înalt, blond și baschetbalist, ieșit din comun de frumos. Atît de frumos încît devenea repede antipatic. Ea nu-l iubea, dar el o iubea, nu pentru că era frumoasă la nivelul lui, ci pentru că îl depășea net din punct de vedere intelectual. Scîrbit de atîtea femei frumoase cîte umblau după el, îl atrăgeau cele foarte deștepte.

Îl cunoscuse la cinematograf, în timp ce rula un film japonez, rîdea la scenele cele mai dramatice. Enervată, ea îl întrebase, deranjată, pentru ce rîdea chiar în urechea ei : „Dacă sînteți atît de idiot, de ce veniți la cinematograf și nu vă duceți la circ, ca să rîdeți ?" El o așteptase la ieșire, ca s-o bată, dar în aceeași seară se îndrăgostise de ea. Nela îl găsise cumsecade, politicos, naiv și supus, și îl acceptase.

— Unde dracu-ai fost de atîtea zile ? o întrebă el sărutînd-o pe ceafă din mers.

— M-ai căutat ?

— Înnebunit.

— Am stat în casă cu tata. N-am vrut să răspund la telefon.

— Dar știai foarte bine că am să te sun.

— Știam, dar eram foarte indiferentă.

— Hai să bem o cafea.

Intrară într-un bărulet de zi, foarte răcoros și comandară două cafele. El era extrem de bine dispus și mirosea violent a levănțică de frizerie.

— Știi că o să joc într-un film ?

— Nu.

— M-a recomandat cineva unui regizor și m-a ales pentru un rol destul de serios. Saisprezece zile de filmare în Munții Apuseni. E un film istoric cu Avram Iancu. Ce părere ai ?

— Nu știu.

— Am întîlnire aici cu regizorul la ora unsprezece. Ce face taică-tu ? Poți să mai rămîi puțin ? Vreau să-mi spui ce părere îți face regizorul. Te iubesc groaznic. Tu mă iubești ?

— Nu. Dacă o să te iubesc am să-ți spun la timp. Nu trebuie să mă bați la cap.

— Ești nervoasă ?

— Nu.

— Dar arăți groaznic de palidă. Mă îngrijorezi.

Nela îl privi cu atenție cîteva clipe și se întrebă din nou dacă un om atît de desăvîrșit din punct de vedere fizic ar putea fi totuși, printr-o excepție, și deștept. Ca să-și verifice încă o dată îndoiala îl întrebă :

— Gelule, ție ți-e frică de moarte ?

— Nu.

— Mie mi-e frică groaznic. Ce sfat îmi dai ?

— Să trăiești.

„Nu e chiar atît de prost, gîndi ea. Păcat însă că nu are simțul umorului". După care începu să rupă scobitorile de pe masă, uimită cît de mult reușise s-o detașeze simpla prezență a acestui bărbat de mariile ei evenimente intime. „Dacă el ar tăcea cinci minute, m-aș simți mai odihnită, ca după o noapte de somn".

În clipa în care li se aduseră cafelele apăru și regizorul, un tip slăbuț, cu barbă, și cu o figură oarecum distinsă și intelectuală. Era însoțit de un alt tînăr, pe care îl prezentă ca operatorul lui. Acesta din urmă, evident, sub influența alcoolului, o remarcă pe Nela cu interes.

— Dumneata ai fi bună de film, afirmă el, după ce o măsură cu privirea de jos în sus, în întregime.

— De care film, întrebă ea, color, sau alb-negru ?

— Nu glumesc, aveți un cap interesant.

— Da, dar am piciorul prea subțire, spuse ea, și ridică un picior pînă la nivelul mesei.

— Vi se pare, nu e deloc subțire. Nu ? întrebă operatorul pe regizor și pipăi fără jenă pulpa.

— E chiar foarte suplu, aprecie acesta. Și, de fapt, nu piciorul este hotărîtor.

Regizorul spunea toate acestea pe un ton serios, privind piciorul respectiv cu aerul unui ortoped.

— De fapt, eu nu înțeleg un lucru, întrebă Nela, lăsînd, în sfîrșit, piciorul jos. Dumneavoastră alegeți actrițele pe criteriul patului, adică dacă se culcă sau nu cu dumneavoastră. Dar pe bărbați după ce criterii îi alegeți ?

— Cum se face că aveți o părere atît de proastă despre noi ? De ce vă luați după păreri de prost gust ? Poate că nu chiar toți regizorii își bagă în filme nevestele și amantele.

— Poate că nu toți, dar aproape. În sfîrșit, nu mă interesează astfel de amănunte. Important e că scoateți niște filme infecte. Sînteți complet lipsiți de talent.

— Toți ? întrebă regizorul.

— Nouăzeci și opt la sută.

Gelu o ciupi pe sub masă de șold, ca să se oprească. Regizorul dorea însă să întindă discuția și o întrebă :

— Nu înțeleg cum puteți vorbi cu atîta siguranță despre un domeniu în care nu vă pricepeți. Ce meserie aveți ?

— A absolvit psihologia, răspunse în locul ei, Gelu.

— V-ar conveni, zise regizorul, privind-o crunt, dacă aș afirma că psihologia noastră este la pămînt ?

— Din întîmplare chiar acesta este adevărul. Dar dumneavoastră ați putea să nu vă pricepeți la psihologie, pentru că asta este o știință, în timp ce filmul este artă, și la artă ne pricepem toți.

— Păi tocmai din cauza asta nu se pot face filme bune, pentru că ne pricepem toți.

— Mă rog, probabil că există și motive de genul acesta dar filmele dumneavoastră nu-mi plac. Ultimul care l-ați făcut, acela cu bătrînul care nu se înțelege cu fiul său era groaznic de fals. Dar probabil că și scenariul e fals...

— Poate că dialogurile erau cam nefirești, interveni Gelu, dar din punct de vedere al meseriei regizorale era foarte bun.

— În sfîrșit, spuse Nela, tristă și obosită, după care se ridică și plecă fără să dea nici o explicație. Urcă pînă la Universitate, luă un taxi și ajunse lîngă Piața Filantropia, unde, în colț, se află o agenție de pompe funebre. O întîmpină cu privirea un bărbat foarte gras și brunet.

— Mi-a murit tata, spuse Nela cu calm. Aș vrea să-l ard în secret, într-un loc ascuns, eventual într-un crematoriu de instituție... sau la un spital, dacă există așa ceva... Dumneavoastră vă pricepeți mai bine.

Bărbatul cel gras și brunet se ridică fără să spună un cuvînt și dispăru într-o cameră alăturată, unde începu să formeze un număr de telefon. Nela realiză imediat că omul s-a speriat și că în momentul acela cerea ajutorul Salvării sau al Miliției. Se ridică și ieși fără zgomot. Taxiul o aștepta. Se urcă și ajunse acasă foarte repede. Cînd să coboare își aduse aminte că nu are decît cinci lei, și-l rugă pe șofer să vină cu ea sus, după bani. Cînd ajunse sus găsi ușa deschisă și clanța spartă. Alergă înăuntru și găsi patul în care lăsase cadavrul tatălui ei, gol. Șoferul intră în panică.

— Doamnă, ce s-a întîmplat ?

— Mi l-au furat pe tata ! strigă ea cu o disperare vecină cu demența. Mi l-au furat ! Asta nu o puteau face decît mama sau frate-miu.

— Să anunț eu Miliția ?

— Nu. Lăsați că mă descurc singură, mulțumesc.

După ce plecă șoferul, Nela luă repede o coală albă de hîrtie și începu să scrie, înfrigurată : „Tovarășe procuror, subsemnata Pop Ioana, vă aduc la cunoștință că astăzi, în jurul prînzului, mi s-a furat de la domiciliu cadavrul tatălui meu iubit. Considerînd că acest fapt..."

(fragment de roman)

Ilarion Ciobanu și Colea Răutu în „Setea"

Poeme de Ioana Diaconescu

La fîntîna dorului

O fîntînă a cerbului
sau mai degrabă
un cerb fără ochi,
două uriașe pietre de rîu
în loc de ochi,
ah și cine-l vede de departe
grozav se mai teme
fiindcă locul ochilor sclipește
și fărădelegea-i gata,
nu-l atinge nici plumbul,
nici săgeata nu-l sfîșie,
nici fata frumoasă nu-l mîngîie
și iată-te strigînd :
o, ce frumos erai, cerbule tînăr
la fîntîna dorului...

Acasă

Vedea-vei zilele tale
printre două straturi de zăpadă,
strălucitoare gene de viscol
și corbi navigînd printre dealuri apuse,
oprimat te vei simți, și iată — vei spune —
șerpuitoarea cascadă
din albele riuri izbucnind.
Într-o cămară cu mere uscate
mirosind încă din toamna trecută
te vei așeza la lumina opaițului
fără să vezi prea multe
ci numai atît cît îi trebuie
sufletului tău tremurător.
Pe brațe de ape legănat te vei ști
ca un murmur trecut
cu ochiul lucios
și cotropitor.

Euridice

Euridice, șopti vîntul,
iată un început de fericire.
Trestia pleacă-se, minunata mea,
frumoasă fără trup
cum n-aș fi crezut să fie o alta pe lume.

Dar apa șiroaie se scurge
pe bietele mele brațe
și iată-mă — o statuie de sare —
la ale tale străvezii picioare,
iată-mă la marginea pădurii ajuns,
într-o armură de sare sînt prins,
vezi șerpii Gorgonei Meduza
despletindu-se-n aer,
Euridice, prea frumoasa mea fără trup,
dulce vaier.

Veghe

Se-aude crescînd
haotica lună
și vîntul gemînd
pe-o roșie liră,
pe mare e-un somn
și-o pace amară
cenușie de vînt
răminînd doar tăcerea
din nemărginita vară.
Pe-aici am trecut
cu brațe subțiri,
cu ochi adormiți
de o prelungă veghe
încît pleoapele se făcură cristale
prin care se văd
urgiile mării
și melancoliile sale.

Poeme de Ion Iuga

Testamentul Iancului

Vreme nu-i de jelială
plînsul să-l îmbîndurim
scoateți capetele afară
chiar și cei din țintirim
cînd e cumpănă de țară

vreme nu-i de jelială
focurile se aprind
mișcă vetrele prin vară
într-un românesc colind
vreme nu-i de jelială

plînsul să-l îmbîndurim
lacrima e de ocară —
munte-n munte să zidim
scut înalt și viu de țară
plînsul să-l îmbîndurim

scoateți capetele afară
munții mei bărbații mei
codrii-n oaste se pogoară
și vă strigă pui de lei
scoateți capetele afară

chiar și cei din țintirim
zeci de virste mii de ani
într-un rug un zug să fim
moldovlahi și transilvani
chiar și cei din țintirim

cînd e cumpănă de țară
și-s religii din străini
cu otrăvuri și ocară —
ridicați-vă români
cînd e cumpănă de țară

cînd e cumpănă de țară
chiar și cei din țintirim
scoateți capetele afară
plînsul să-l îmbîndurim
vreme nu-i de jelială

Obraz

Era și nu știu trebuia să fie
pe griul singerat obrazul lui
arde ogoru-n stîrpea cui
n-are apă duhuri să mîngîie

așa-i lăsat și trebuia să fie
fîntînă unde-i un hotar bolnav
el cobori în griu nicicînd în sclav
copac era la cruce de simbrie

pe griul singerat pustia lui
mă osîndîră-n daruri și nu știe
că sunt fîntînă ca să ție
oglinzi sămînții din căderea lui

Scenă din „Baltagul"

Peisaj de cronică

Plînge vremea-n cerul din căruțe
caii sunt acoperiți de colb
călăreți la margine de lume
subt copacii negri își căută somn

se uscară trupurile-n somn

se uscară trupurile-n somn
mîinile de aer s-au făcut
dintre loitre osînditul nu mai
stă legat și-i viu ca la-nceput

știe-n stînga-un mare riu ce-l ține
pînă la Mușatini
graiul lui din ochi
un sigil cu mii de țintirime
. . . . . .
plînge vremea-n cerul din căruțe
dintre loitre osînditul numai
cheamă stele însprre riu departe
vai il doare trupul jumătate
de părinte-munte de frate-cîmpie
paznicii de țară s-au uscat ?
Nu — spun vetre-stele care-n ochi sfărîmă
o lumină alta peste cel uitat.

radio

Poezia în haine de lucru

Dacă am căuta cu tot dinadinsul, am găsi poate cîteva foarte personale motive de satisfacție în emisiunile de poezie ale săptămînii care a trecut — și insistăm să le numim **personale** pentru că, în intențiile redactorilor care se ocupă de poezie, emisiunile de versuri și emisiunile de profil literar în general, nu se adresează doar cîtorva inițiați, ci masei largi de ascultători : țin să vorbesc așadar tocmai despre această stare a poeziei în haine de lucru, a poeziei care a devenit o prezență obișnuită și necesară.

Se cuvine totuși să amintim mai întîi cele două voci care veneau ca un ecou din lumea parfumurilor secrete în care timpul învăluie poezia : Cicerone Theodorescu recitînd din ciclul „De bello dacico" și apoi Minulescu a cărui voce, intrată recent în **Fonoteca de aur**, o auzeam pentru prima dată : era întocmai cum ni-l închipuiserm, acel glas înalt care rostea cu putere de incantație pe care numai poeții o au : Guerlain a botezat parfumul / „Voila pourquoi j'aimais Rosine"...

Și, cu atît mai mult poate, poezia pe care am ascultat-o în timpul săptămînii, discuțiile despre poeți și artă poetică, despre tradiție și perspectivele liricii, ne dau sentimentul unei acute prezențe a poeziei în efortul angajării întregii noastre culturi pentru punerea în practică a hotărîrilor Congresului educației politice și al culturii socialiste.

Revista literară radio, redactată de Lucia Chirilă, a difuzat un grupaj de versuri inedite, în contextul unei mai largi discuții despre formarea omului nou și legătura literaturii cu realitatea românească de astăzi ; **Ediția radiofonică** intitulată „Literatura, mijloc de afirmare a voinței de neatîrnare a poporului nostru" a prezentat opera lui Bolliac și ciclul „Ctitorii" de Ion Pillat, în perspectiva ideii de demnitate națională ; emisiunea **Viața cărților**, într-un interesant dialog cu redactori ai editurii Eminescu și cu cititori ai cărților apărute în ultima vreme la această prestigioasă editură, a subliniat rolul de mărturie despre epocă și despre om pe care poezia noastră și-l asumă cu tot mai înaltă răspundere.

Este de remarcat că tot acest efort de ilustrare critică a bunelor tradiții ale liricii românești nu este, la Radio, doar un simplu act de virtuozitate, ci se înscrie într-un program mai larg de promovare a poeziei — de familiarizare a publicului cu valorile liricii noastre și totodată, de descoperire și afirmare a unor noi valori. La emisiunea **Moment poetic** am avut prilejul să ascultăm versuri semnate de Tiberiu Utan, Vasile Zamfir, Emil Nicolae, Constantin Cristian, Vladimir Ciocov și Petre Manolache — poeți mai tineri asadar, alături de nume cunoscute. Și chiar, ducînd mai departe dorința de a sprijini poezia și pe acei care se îndreaptă spre ea, redacția de specialitate a prezentat volumul „Pagini dunărene", a difuzat versuri primite de la ascultători, de la membri ai cenaclurilor gălățene, iar în emisiunea **Cenaclu radiofonic** realizată de Radu Felix, a făcut o trecere în revistă a cîtorva cercuri literare din județul Buzău.

Acestea sînt, să nu uităm, emisiunile legate de poezie ale unei singure săptămîni și fără teamă de a greși putem spune că la Radio se află un „atelier literar" în toată puterea cuvîntului.

Nicolae Mateescu

plastica

Constantin Lucaci

Meritul important al artei profesate de Constantin Lucaci este de a fi repus în discuție temeiurile sculpturii. Materie și modalități noi de expresie sînt puse în slujba acelui spectacol sculptural la care se referă adesea artistul. Monumentul, în ultimă instanță cîmpul de activitate cel mai propice al lui Constantin Lucaci, trebuie să polarizeze atenția publică, să fie centrul de greutate atît pentru peisajul arhitectural cît și pentru cel natural. Faptei artistice i se restituie astfel întreaga și adînca semnificație.

Moment de reculegere și emoție activă, intuit și gîndit în amploarea lui singulară, monumentul este semnul unei sensibilități constructive, intens cuprinzătoare. Este cunoscută importanța mediului înconjurător în ceea ce privește receptarea mai adecvată a sculpturii monumentale moderne. Pe această linie Constantin Lucaci găsește un nou potențial. El adaugă sculpturii, făcînd partea integrantă din ea, materia însăși. O materie pe cît de ponderală pe atît de inefabilă. Astfel trebuie înțeleasă metafora apei din impunătoarea lui „Fîntînă cinetică". Ea pare o rachetă primită să exploreze adîncurile fecunde ale pămîntului, cu jetul ei irizat în mii de culori, căzînd și refăcîndu-se în această cădere, subliniind o secretă pactizare cu forțele gravitaționale. De la cucerirea acestui echilibru de forțe, în care materia primordială a vieții, simbolizînd o veșnică ardere, găsește punctul de cumpănă echitabil, fantezia artistului își poate deschide aripile în orice direcție. Energiile ascunse, de dincolo de aparențe, unde spiritul guvernează propria-i desăvîrșire, alcătuiesc o zonă pe care sculptorul se pregătește s-o străbată, făcînd-o a sa, într-o liniște de suflet care nu poate fi decît a deplinelor așezări. „Dialogul undelor" reprezintă un prim reper.

În gama oarecum limitată a materialelor definitive Constantin Lucaci a introdus oțelul inoxidabil. Pentru lucrări de toate dimensiunile. Nu indeminarea, sau nu numai indeminarea, ci interpretarea dinamică face din oțelul inoxidabil, în viziunea lui Constantin Lucaci, un material cosmic. Polisarea intensă, curbă cel mai adesea dar și penetrant ascuțită, absoarbe spațiul și concentrează timpul. Lucrările comportă regimul sever al vitezelor mari. Lumina, și imaginea indestructibil legată de ea, nu mai este reflectată ci absorbită.

În felul de a concepe și realiza sculptura ceva ne tulbură mai cu deosebire la Constantin Lucaci. Deși atît de fățiș moderne, dramatice prin însurubarea lor spațială, șocante în graba lor de timp, în foamea lor de mișcare, lucrările lui respiră o ciudată liniște mioritică. Liniile nu s-au frînt dar și-au îndulcit conturele pentru a primi mai lin nevăzutele dar uriașele descărcări de fulgere. Dacă știi să auzi, lucrările lui Constantin Lucaci îngînă o melodie înrudită cu muzica sferelor. În sensul acestei umane astralități, simbolistica lui Constantin Lucaci, vizibil mai proprie în ultima vreme, trebuie să-și suporte ineditul cu mai mult curaj. El are acces la întrupările prototipale și claritatea expresiei nu poate decît să-i ajute la instaurarea lor tot mai varie și deplină.

Grigore Hagiu

muzică

Ornamente și oglinzi

Voind să avem o bună vedere în muzică, urmăm linii simple, idei, structuri limpezite ; „podoabele" sînt date la o parte, ochii se ațintesc asupra unui singur sens : adesea apogiaturile și mordentele se dovedesc greutăți inutile, monotone. Deci secole de-a rîndul, clavecioniștii francezi au părut o ramură ciudată a înțelegerii muzicale — cu multe flori pentru o singură tulpină, cu ornamente chiar suprapuse, gîndite minuțios, făcînd parte integrantă din materia sonoră. Ca niște aventuri ale soarelui, aceste sunete-ornamente păreau să strălucească inutil. De aceea, prezentînd în recitalul de la Sala Mică, duminică 27 iunie, **Suita I din Muzica de clavecin** a lui **Couperin** în primă audiție, pianistul Șerban Soreanu și-a luat o adevărată răspundere a reabilitării detaliului. Contrapunctul, relațiile armonice, planurile sonore bine gîndite, logica internă a diviziunilor trebuiau să răzbată prin ornamentele care — nefiind străvezii, s-au dovedit în schimb adevărate oglinzi. Puțin greoaie, interpretarea a lăsat totuși vederii nu numai trăinicia construcției, ci și pasaje jovîale, pitorești, de o reținută sensibilitate.

Sonata în La Major op 120 de **Schubert** a mers pe principiul acelorași aventuri solare : joc de culori, nuanțe, largă respirație : interpretul răspunzînd acum frumosului avînt romantic cu diafane, aproape închipuite teme.

„Oglinzile" au revenit în **Sonata III-a** de **Boulez**, unde șirurile de atacuri, blocurile sonore și amestecul de puncte-blocuri s-au reflectat cu o deosebită acuratețe. Șerban Soreanu reliefînd logica momentelor și prin nuanțări subtile, dificile. Deosebit de utilă s-a dovedit de altfel și expunerea, în pauză, a acestei partituri mai greu de înțeles — inițiativă care ar trebui să fie urmată în cazul tuturor primelor audiții.

Într-o dezinvoltă prezentare am ascultat de asemenea pentru prima oară **„2 piese"** de **Constantin Simionescu** și **„Ostinato"** de **Nicolae Brînduș** — unde pulsațiile metrice, ritmurile severe sau improvizatorice s-au întrețăiat cristalin cu valuri lirice. Verva — în special a ultimei piese — marcarea planurilor ritmice și a acelui ostinato care reeditează, din alt punct de vedere, ideea ornamentului ca parte integrantă, a dat acestui recital axa unei intenții urmate cu perseverență : Șerban Soreanu părea că nu caută adevăruri generale, ci felul anume în care fiecare stil se împodobește spre a le ieși în întîmpinare.

Grete Tartler

opinii

Metaforă și spirit funambulesc la Fănuș Neagu

Dintre scriitorii contemporani Fănuș Neagu se distinge ca o personalitate deosebită — dincolo de universul scrierilor sale — ca stilist original și opulent, înzestrat deopotrivă pentru poezie și pamflet, așa cum — cu altă marcă — este, uneori, Eugen Barbu. O trăsătură de temelie a unui stil opulent este în primul rînd tendința spre perioada amplă, spre dezvoltarea sintagmatică, obținută, mai ales, prin abundența determinării. Caracteristica aceasta este observabilă atît la lectura nuvelelor, a romanelor, **Îngerul a strigat,** cît și în publicistica scriitorului. Specificul stilului lui Fănuș Neagu stă însă în dezvoltarea periodică a cărei revărsare este brusc tranșată de fraze scurte care, în mod paradoxal, nu sincopează scrisul, ci formează un nou val sintagmatic.

Acest procedeu stilistic caracterizează îndeosebi romanul **Îngerul a strigat,** produsul cel mai „lucrat" al scriitorului. Amplificarea prin asociație și determinare duce, în roman ca și în nuvele, la convertirea dialogului în monolog. Dar, exemplul cel mai elocvent îl oferă acel cinic fantezist sentimental, Iova-falitul din nuvela **O sută de nopți,** a cărui desfășurare verbală este o ilustrare desăvîrșită — prin imagism și sintaxă — a înclinației lui Fănuș Neagu pentru stilul opulent.

Stilul lui Fănuș Neagu este de o retorică foarte personală, modelată de dominantele gîndirii sale artistice. Astfel, determinarea (a cărei pondere în stilistica scriitorului este precumpănitoare) are un dublu caracter : determinarea exactă, descriptivă, firească, cu tendințe de acumulare, și determinarea insolită, cu efect de șoc, rezultat din alegerea epitetelor nu rare, în sine, ci neașteptate, datorită distanței sferelor semantice între determinant și determinat.

Ambele forme de determinare creează o mare expresivitate, dar cea de a doua asigură marca inconfundabilă a scrisului lui Fănuș Neagu. Efectul constă într-un imagism straniu, de o mare expresivitate, cu rezonanțe profunde. Pentru exemplificare iată un pasaj în care determinarea este precisă, dar amplă : „În uliță auzi clopotul bisericii. Suna singur. Vaierul bronzului se rotea ca o fîlfîire zgrunțuroasă în vînt, amestecîndu-se cu jeluirea salcîmilor și cu plesnetele scurte ale panglicilor de hîrtie colorată prinse în ramurile de brădișor (...) Prin scîrțîitul ca pe saciz al tălpicelor, Ene Lelea auzea trosnetul sec al buruienilor rămase încă în picioare pe răzoarele din linia cu vii și foșnetul stufului aspru, încîlcit" **(Păpușa).** Determinarea insolită este mai rară în nuvele și mai frecventă în romane, pentru a exploda în multicolore focuri de artificii în acele frumoase efemeride, care sînt cronicile de tot felul, apărute de cîțiva ani încoace în revistele literare sub semnătura lui Fănuș Neagu.

Dacă în literatura sa consacrată, scriitorul își permite destul de rar înfloriri insolite și o femeie îi pare „un havuz din care țîșneau vorbe în loc de apă" dacă „frica gonea prin ea ca un cîrd de șoareci izgoniți de un val de fum ardeiat", și se manifestă mai ales în pasajele onirice (visuri, cavalcade demențiale, dansul Lișcăi) și în limbajul revărsat al unora ca Papa Leon sau Iova-falitul, în cronicile sale Fănuș Neagu nu se cenzurează. Dimpotrivă, se răsfață cu propria-i magie sonoră și imagistică, dînd frîu liber insolitului și fanteziei, lansînd jerbe de cuvinte și asociații ciudate. Tocmai prin spontaneitatea lor, cronicile, prea legate de un moment anume ca să trăiască mai mult de o zi, oferă posibilitatea unei înțelegeri mai profunde a literaturii lui Fănuș Neagu. Scriitorul este un spirit volubil, fantast și senzitiv. În cronicile săptămînale aceste caracteristici ale sale modelează eflorescențele stilistice somptuoase. În nuvele și în roman fluxul epic și încordarea dramatică concentrează stilul.

Caracterul de opulență și insolitul stilului lui Fănuș Neagu vin din ceea ce în spiritul scriitorului tinde spre fabulos. De aici acea inefabilă magie a unei Dobroge miraculoase, acel farmec apocrif al viziunilor epice. Spune undeva, într-o cronică, Fănuș Neagu : „cine-a crescut la oraș habar n-are ce lume fabuloasă se-ascundea sub căruța din fundul șopronului". Această viziune fabuloasă asupra lumii este definitorie pentru personalitatea lui Fănuș Neagu. Fabulosul este o constantă a gîndirii sale, evidentă chiar și la nivelul stilului. Fiecare lucru are o viață a sa proprie, fiecare obiect respiră, fiecare piatră este o ființă. Această putere de a simți poetic viața secretă a lucrurilor este o sursă de fabulos : „Suflă austrul, înseamnă că-n nopțile astea înmugurește via, scot cornițe mugurii ăia pufoși și cafenii ca niște căpușe, iar vinul simte, și dacă nu l-ai tras în alt butoi, se dă peste cap și se sebrezește" **(În văpaia lunii).**

Lumea scrierilor lui Fănuș Neagu, frenetică, năucă, senzuală și fabuloasă, emite semnele tainice pe care oamenii cărților sale le simt răscoliți. Dobrogea și Bărăganul devin spații mirifice, bîntuite de fiori și de miresme amețitoare, bătute de vînturi nebune și înnebunitoare, halucinate de văpăi de lună tulburătoare. În cronicile sale cu pretexte sportive Fănuș Neagu transformă lumea stadioanelor și cartierele bucureștene într-un spațiu la fel de fabulos ca și cîmpia, mai colorat, bîntuit de aleanuri balcanice și sărbători, de lamentații lăutărești și vitejești înfumurări. E prezentă toată personalitatea scriitorului — de fapt a poetului — în aceste cronici,

Codin din „Răscoala"

mai evidentă decît în roman sau în nuvele, pentru că efemere fiind, autorul își permite luxul de a nu se cenzura. Spiritul fantast și pătimaș e în elementul său. Volubilitatea nu cunoaște alte limite decît cele pe care le dorește. Orice frază luată la întîmplare dintr-o cronică aleasă și ea la întîmplare îl relevă pe exuberantul stilist. Stadionul devine o lume a atotposibilului, luminată de focul patimilor, cu jerbe sărbătorești de cuvinte, explodînd, acumulîndu-se, împerechindu-se deasupra regulilor topicii corecte. Iată, de pildă, un jucător de fotbal „umple cerul de deasupra stadionului cu vulturi de groază", un sezon sportiv nenorocos „a fost o vară ruptă-n coate, cu gura pungă și dumicatul în gît", presupuși răuvoitori „ne doresc mereu cu burta pe răzoarele postului mare". Un duh de poezie bîntuie această lume mirifică, aureolînd deopotrivă lauda și sudalma veninoasă. Fănuș Neagu e un adevărat poet „cu gura plină de cîntec" care se simte „vinovat de adolescență, vinovat de poezie".

Există la Fănuș Neagu o anume poezie a balcanismului mai accentuată în cronici decît în **Îngerul a strigat** sau în nuvele. Un balcanism stilizat poetic, abstractizat, decorativ : „stau călare pe un cal de lut, în malul cu dafini al Dobrogei și număr boabele de mătănii curgînd spre mine din Bizanț" sau „Curat ca vulturul despicat de fulger, gîndul suie-n arhondaric de mănăstire pusă-n mijloc de timp închegat pe-o trecere de domn și bate cărare prin iarba respirată de tei și trandafiri în ceasul cînd întocmesc miresmele". E un balcanism stilizat pînă la hieratism, dar — ceea ce este cu adevărat original — un hieratism îmbibat de senzualitate : „Sînt ca un plop din țara de seară cu buzunarele pline de licurici și cu genunchiul scăldat de sîngele voinicului". Sînt și tente de balcanism mai apăsat : „trebuie să tragem învățătura că fiind în Balcani noi toți mirosim obligatoriu a pepene galben, mirosim a munte călcat în picioare de oi multe". Și un balcanism de atmosferă, citadin „cu inima dincolo de Podul Grand, unde străzile sînt pardosite cu călcîi de lăutar și răscrucile luminează cu țigănci împodobite cu trandafiri".

Fire senzuală, cum dovedește scrisul său, Fănuș Neagu este poetul senzualității avide de licori și miresme, de biciuiri de vînt și iarbă înaltă. Este senzualitatea pe care o transmite personajelor sale care respiră cu lăcomie, dansează cu frenezie, se lasă cu voluptate în voia vîntului și-a ploii. Dezlănțuirile paroxistice, cum sînt goana pe cai înnebuniți, dansul pînă la uitare, de sine, nu sînt izbucniri „telurice", impulsuri ale violenței native, ci izbucniri de senzualitate, sărbători ale voluptății.

Așteptat de multă vreme, **Frumoșii nebuni ai marilor orașe** a trebuit să se confrunte cu exigențele pe care le impunea scrisul lui Fănuș Neagu, și pe care întîrzierea apariției le-a făcut să sporească.

În nuvelele sale și în **Îngerul a strigat,** autorul își reprima voluptatea pentru cuvînt și pentru metaforă, și de aceea acolo unde apăreau eflorescențe stilistice somptuoase, mai rare și mai stilizate, frumusețea lor sporea, efectul stăruia, cuvintele emanau o anume vrajă pe care o prețuiau cei care știau să-l citească pe scriitor. Cronicile sportive săptămînale erau domeniul de maximă libertate stilistică a autorului. Explozia de metafore era de scurtă durată și oricît de încercată, avea tensiune tocmai prin caracterul efemer.

Poezia este o stare fulgurantă cu efect prelungit, ea nu poate ilumina un întreg roman, dorit poetic, dar înecat în verbalism. Pentru că verbalism obositor devine stilul excesiv, abundent dincolo de orice limită și fără acoperire în planul trăirii. Precum ucenicul vrăjitor, romancierul nu mai poate, sau nu mai vrea să-și stăpînească stilul. Metaforele nu mai au întotdeauna timp să-și degaje încărcătura de poezie, pentru că altele și altele vin să le ia locul, perindîndu-se fără încetare, săpîndu-și una alteia personalitatea. Și astfel, un stil care trebuie și putea să fie o sursă de poezie și strălucire, devine tern și obosește. Inflația atinge deopotrivă imagistica, cuvîntul, gestul.

Toate personajele cărții sînt plăsmuite din aceeași materie inconsistentă. Nimic nu le deosebește; nici felul de a vorbi, nici gestul — și gestul spectaculos are o pondere deosebită în roman, — nici trăirea. Autorul nu traduce în gesturi și vorbe trăirile personajelor sale, ci le simulează pentru că este vrăjit de strălucirea efemeră a cuvintelor și n-are vreme decît pentru ele.

Toate personajele se dezagregă în cuvinte și gesturi, într-un spectacol pe care și-l oferă lor însile și celorlalți. Unii regizează aceste spectacole, ca Cezar Violatos și Tudor Fluture, dar toți „joacă". Spiritul funambulesc al autorului se dezlănțuie cu voluptate și frenezie, animînd un imens spectacol cu măști. S-ar putea bănui aici un sens filozofic pentru că în ambiguitatea romanului se poate ascunde orice, dar s-ar putea crede cu mai mult temei că acesta este efectul excesului formal, fără corespondență în planul spiritului.

În dezlănțuirea sa scriitorului nu-i mai ajunge spațiul propriului său roman și îl prelungește în spațiul nuvelei lui Ramințki, joc secund al propriului său joc. Și e și în această nuvelă în roman un spectacol în care actorii devin spectatorii altor actori improvizați, în care măști privesc jocul altor măști.

Aceste suite de spectacole onirice, funambulești, jucînd scenariul impulsurilor obscure și al tragismului exterior sînt izvoare de poezie, dar excesul care marchează întregul roman, la toate nivelurile, risipește vraja.

Sultana Craia

Farmecul vieții cotidiene

Urmare din pag. 1

a propriilor tale posibilități, ci și un fel de „subordonare" față de cineva. Iar acel „cineva" de care scriitorul rămîne dependent sînt numai oamenii, văzuți însă nu in abstracto, *ci mai ales direct, nemijlocit. Cu cît este mai concretă, mai puțin generală această legătură, cu atît este ea mai eficientă. Dorința de a nu pierde legătura cu viața „adevărată", trebuie să anime bineînțeles, tot timpul pe scriitor, și spunînd acest lucru îmi vine în minte cazul atît de emoționant al lui Cehov, cel care în plină glorie scriitoricească, atins deja de o boală incurabilă, își părăsește familia și prietenii și pleacă la Sahalin (în acele timpuri călătoria era cît se poate de anevoioasă) pentru a cunoaște mai de aproape „viața poporului". Opera sa, capodoperele, piesele și povestirile sale nemuritoare fuseseră deja în mare măsură scrise și totuși Cehov este nemulțumit!*

Dragostea aceasta, la care am încercat să ne referim ,nu are, bineînțeles, nimic comun cu ostentația, cu declarațiile fals patetice. (Nu există, de pildă, scriitor mai discret, mai puțin ostentativ decît același Cehov, cel căruia îi repugnă de-a dreptul orice fel de didacticism). Dragostea aceasta se simte pulsînd, mai ales în acele cărți în care forța de demiurg a autorului triumfă, ea fiind inexistentă aproape, în cărțile făcute cu echerul. Triumfă în romanele și povestirile preocupate de cotidian, de viața de fiecare zi, preocupate să aducă în prim plan omul mijlociu, insul de pe stradă, ființe aparent neinsemnate. Nu erau Akakie Akakievici sau Ion al Glanetașului astfel de ființe, eroii unor tragedii copleșitoare? Și nu sînt ei oare eroii unei mari literaturi? Să nu uităm că realismul s-a impus în primul rînd ca un curent literar precis delimitat prin aducerea în prim plan a unor astfel de eroi? În goana după spectaculos, după un public pe care să-l cucerească cît mai ușor, uneori scriitorii noștri ignoră forța cotidianului. În cărțile inspirate, de pildă, din viața muncitorilor, aceștia sînt mai puțin prezenți. Locul de prim plan îl ocupă de multe ori directorii, văzuți ca niște supermani, angrenați în acțiuni spectaculoase, în goană obsesivă după „putere". O anumită fetișizare a puterii în jurul căreia s-au construit adeseori cele mai subtile speculații și în numele căreia se încearcă, de fapt, o inadmisibilă justificare a unor inechități, a unor abuzuri, nu este greu de sesizat în cărțile cu pricina. Prea subtili, prea complicați sînt toți acești bărbați în goană după „putere". Recent am citit o foarte frumoasă povestire a unui remarcabil scriitor în care era vorba despre un șofer și cum se hotărăște el să-i cumpere nevestei o pereche de cizmulițe de lux. Și cum cizmulițele sînt prea mici, încît femeia iubită n-o să le poată purta niciodată. Iată un subiect prea simplu, inadmisibil de sentimental, după unii, și totuși n-aș schimba proza asta autentică, adevărată, cu multe altele, de o falsă complexitate, fără legătură cu viața, gata să inventeze probleme „grave", dar care nu interesează pe nimeni, confecționate în laborator. Curajul de a scrie despre lucruri „mărunte" l-au avut întotdeauna marii scriitori și așa s-au scris schițele lui Caragiale și Doamna Bovary, *Morometii și povestirile lui Cehov și atîtea cărți nemuritoare.*

Toma Caragiu în „Oaie și ai săi"

Istorie și aspirație

Urmare din pag. 1

este de fapt raiul". Atunci înseamnă că Dacia este proiecția edenului selenar pe pămînt. Constatăm însă că în descrierea celorlalte civilizații apar, cu variațiuni nesemnificative, aceleași elemente. De fiecare dată vom găsi : marea care oglindește cerul înstelat, creînd iluzia unui spațiu suspendat între două ceruri ; codri de dimensiuni uriașe, populați de animale fabuloase și de insecte multicolore ; munți gigantici din stîncile cărora „cresc" temple și clădiri de marmură ; lacuri în care lumina soarelui se scurge, metamorfozîndu-se în aur ; sensul acestui spațiu este frumusețea absolută și, intrat în rezonanță cu muzica sferelor celeste, el răsună de o muzică divină, intonată de toate elementele naturii. Pe aceste tărîmuri zeii își petrec existența sempiternă în beatitudinea mitologică. Acest eden este constanța eminesciană a civilizațiilor în desfășurarea lor istorică.

Așadar, edenul dacic constituie sinteza aspirațiilor lui Eminescu, unul din locurile unde el înglobează elemente ideale diverse și chiar incompatibile din punctul de vedere al realităților istorice și geografice, astfel încît teoria lui Jacob Grimm sau alta similară nu poate fi invocată pentru explicarea inadvertențelor.

Un ultim exemplu : Eminescu făcuse proiectul unui poem epic în cinci cînturi intitulat **Planul lui Decebal.** La cîntul al patrulea apare următoarea notă a poetului : „Alexandru merge in Indii unde reșed zeii daci — acolo el întîlnește pe Dochia și de la Zamolx [sic !] învață înțelepciune". Prezența divinităților dace în Himalaia se explică prin încercarea de a reconstitui după coordonatele propriei viziuni un univers sacru ; Himalaia este un loc consacrat prin excelență, munte de dimensiuni uriașe (muntele sacru al dacilor, Cogaionul, este pentru Eminescu „jumătate-n lume — jumătate-n infinit") și el îi apare poetului drept reședința firească a lui Zamolxis. La fel se explică și prezența elementelor nordice : neptunismul lui Eminescu este manifest și în domeniul sacrului ; fascinat de universul oceanic al lui Odin, el asociază două credințe care în orice caz nu au puncte comune. Ficțiune din punctul de vedere al istoriei religiilor, coborîrea zeilor daci în „halele mării divine" devine realitate poetică într-o încercare de sinteză a unor elemente simbol. Zeii daci sînt proiecția în mit a aspirațiilor poetului.

Critica și viața

Urmare din pag. 1

zare semnificativă și de împlinire plenară. Din tot tabloul sintetic conturat de Lovinescu în această istorie a literaturii noastre moderne se desprinde un mare fior al originalității, originalitate care înseamnă implicit participare de sine stătătoare la formele de viață autentice.

În postfața volumului, întrebîndu-se la ce **semne** reacționează de predilecție critica lui Lovinescu, Eugen Simion stabilește nuanțat cîteva din opțiunile intime ale criticului, rezumîndu-le apoi într-un „ideal al măsurii" care pecetluiește sensibilitatea lovinesciană. Perfect adevărat acest lucru. Lovinescu reacționează de regulă negativ la tot ceea ce intră în categoriile excesivului, stridenței, bizareriei, morbidității sau libertinajului, acceptînd, în schimb, manifestările creatoare exprimînd măsura și firescul. Întreg climatul spiritual al acestui teoretician al „modernismului" de la care s-ar fi putut aștepta opțiuni abrupte sau alambicate ale gustului estetic, preferințe pentru evaziuni sau paleative ale existenței respiră, dimpotrivă, sănătate și echilibru moral. Totodată, însă, acest ideal al măsurii trebuie completat cu un ideal al energiei și al activismului, proprii de fapt vieții adevărate și încleștării de forțe pe care o presupune aceasta. Trebuie repetat faptul că dincolo de apartenența la o mișcare literară sau la alta, deci dincolo de valorificările teoretice, preferințele lui E. Lovinescu merg îndeobște spre talentele robuste, viguroase, ancorate creator în aspectele extensive ale realității. De orice natură ar fi, obiectivă sau psihologică, literatura trebuie să fie în primul rînd „voluntară, robustă, energică", inspirată din realități trăite, cu eroi conjugînd în configurația lor acumulări de forțe sufletești. Intensitatea, dimensiunile naturale ale vieții, profunzimea interioară, verosimilitatea, cu un cuvînt, „o concepție serioasă în fața vieții și a lumii", iată cîteva din exigențele exprimate de critic în această privință. Nu întîmplător, de altfel, atitudinea scriitorului față de viață reprezintă una din constantele investigației critice lovinesciene, și atunci cînd depistează în cadrul operei lui Arghezi notele de „individualism, energetism și optimism" e cazul să înțelegem că o bună parte din opțiunile intime ale criticului s-au exprimat cu această împrejurare. A explica această predilecție apăsată a lui E. Lovinescu pentru opera creatoare de viață plenară, acoperind o experiență concretă și o implicare autorizată în sferele existenței prin deficitul de vitalitate pe care îl mărturisește omul Lovinescu, prin urmare printr-un proces de defulare, ar fi poate prea simplist. În fond, construindu-se pe sine, criticul înțelege să contribuie, cu aceeași voință extraordinară, la realizarea unei literaturi opuse la tot ceea ce înseamnă resemnare, inerție, dezagregare, sterilitate, vid al ideii și al existenței. Idealul său e constructiv, exprimat altfel, la altă epocă, dar de aceeași esență cu sănătatea, vigoarea și energetismul maiorescian. În definitiv, orice mare critică stă sub semnul relației cu viața, fiind o formă a vieții, și nu mai puțin critica modernă pentru care militase E. Lovinescu : „Critica modernă nu este o disecție de cadavre, fără relații cu viața, nu e o scolastică uscată și o compilație de texte, ci este străbătută și de un spirit creator însuflețind viața cărților în raporturile lor multiple, la fel cu acțiunea scriitorului asupra vieții însăși".

profil

Dan Verona

Născut la 2 iulie 1947 în Luncani-Bacău. Bibliografie : Nopțile migratoare, *Cartea Românească, 1972 ;* Zodia măslinului, *Cartea Românească, 1974 ;* Cartea runelor, *Eminescu, 1976.*

În lungi poeme, solemn antichizante, Dan Verona celebrează poezia, poetul, inspirația, starea de grație, pe scurt, glorifică arta : „Nașterea poetului e o sărbătoare. / Cornuri de aur dezgroapă în auz / Vechile temple. Și imperii de robi / Beau laptele aștrilor și mierea fecioarelor / Însuși Demiurgos o gustă la cină. / Clopote zbuciumă temeliile apelor, / Diavoli frumoși înoată prin lemn miruit / Și osiile cerului pur / Își opresc plîngerea monotonă / Și biciul albastru / Trezește puii în vulturi. / Viscolește printre vertebre cu mirodenii / În vase de lut trec femeile după moarte / Peste apele oceanului / Se încheagă steaua poetului. Și umbra sa / Îndurerează coarnele lunii. // Nașterea poetului e o sărbătoare. / În sicriul din pîntecul mamei / Duios bat crengile de măr, / Albinele fac lumină în stup ca într-o biserică / Și înțelepții adorm prin mări feciorelnic. / Nașterea poetului e o sărbătoare, / Izvoare fierbinți dorm sub cuvintele sale. / Și deasupra fiecăruia plînge o stea". Prin ostentație, prin fast, prin discontinuitate, poemele acestea sînt, în realitate, construcții baroce, înaintînd prin acumulare și bizuite pe o convenționalizare extremă, de cortegiu alegoric : „Totul e cîntec. / Sub semnul lirei totul se alege. // Și pentru că mama nu-mi mai poate da / Adăpost în pîntecul său / Drumul meu pornește și se întoarce în liră. / Fericit îmi caut mormîntul de miere / Lîngă liră singurul cer în care mai cred. / Cine-i alesul lirei-i fericit / Moartea pe liră este o favoare." Elementele cele mai diferite sînt invocate pentru puterea lor de a simboliza ; emfaza și teatralitatea, constituirea unui univers artificial, de semne („și lîngă hieroglifa unui măcieș auriu / te-ai lăsat în cele din urmă") sînt susținute de un mare avînt al înscenărilor grandios decorative, cîteodată totuși purificat în fragmente incantatorii („Păduri de mirt sub pielea ta / înaltă miinile mele. Limpede ești / și fără de margini. O, și glasul tău / din toate cămările lumii se-aude / dar eu te chem"), cel mai adesea însă desfășurîndu-se într-o retorică pompoasă. Aceeași intenție de glorificare a „poeticului" duce în **Cartea runelor,** volum de apologuri, la slăvirea unor figuri ale istoriei naționale (de la Decebal și Traian la Nicolae Bălcescu) văzute într-un registru metaforic : „Poeți au fost cei care-au dormit veacuri întregi cu spada sub cap, poeți au fost cei ce-au înstelat dealuri cu viță-de-vie și la fel cei care-au presărat pretutindeni fîntîni și la fel cei ce-au înălțat sfinte lăcașuri și la fel cei ce-au zugrăvit pereții neantului și i-au cîrpit ori de cîte ori armatele gerului încercau, gata oricînd de năvală, nenăscute spărturi". Nu lipsesc, evident, din acest „panteon liric", poeții (de la Ovidiu la Nicolae Labiș), autorul combinînd în genere nota solemnă ce-i este proprie cu ingeniozitatea fabulistică a lui Marin Sorescu, ca în această evocare a lui Costache Conachi : „Nimic supranatural : / a iubit poezia și cafeaua turcească. / Și a rămas un copil în anteriu și giubea / pînă la adînci bătrînețe. / Dar a spus un bătrîn înțelept : / cînd nu mai sîntem copii sîntem morți. / Și oasele lui s-au mulat pe tiparul acesta / ca și cum ar fi fost decupate cu o foarfecă / pentru antene de tăiat fluturi. / A învățat carte / cu un arhimandrit grec și cu un hoge turc mai întîi, / apoi cu Fleury. / A fost văzut și la Academia Domnească / și a candidat chiar la tronul Moldovei. / A fost vornic de poliție / și logofăt al dreptății. / A cîntat ochii și buzele și genele / și obrajii multor femei / dar pe Zulnia a iubit-o cu disperare : / un timid flăcău de provincie. / Așa cum a fost / a meritat și el puțină fericire / pînă la urmă".

Mircea Iorgulescu

FRAGMENTE CRITICE

Pictura lui Catargi

Stau de vorbă cu un prieten, artist reputat, despre părinții spirituali ai picturii românești actuale și numele lui Henri Catargi vine numaidecît în discuție. Aflu despre sănătatea lui lucruri îngrijorătoare, comparabile prin cruzimea lor cu acelea care au marcat și destinul fizic al lui Luchian în ultimii ani de viață. Omul este bolnav de mult timp, în imposibilitatea de a mai comunica, și numai o vitalitate biologică neobișnuită la un artist și devotamentul cu care este îngrijit îl mai țin în viață. L-am cunoscut cu cîțiva ani în urmă și mi-a plăcut de la început modul lui cordial și demn de a comunica, vioiciunea spiritului, modestia atitudinii lui generale.

Întîmplarea a făcut să mă găsesc la o întîlnire cu publicul tînăr din Capitală, între tulburentul Petru Comarnescu și un om în vîrstă a cărui înfățișare îmi amintea, prin masivitate, de Al. Rosetti. Lipsa părului și trăsăturile energice, distinse ale feței mi-a adus în minte portretul ipotetic al lui Ioanide în faza unei senectuți tîrzii. Am aflat curînd că este vorba de pictorul Henri Catargi ale cărui peisaje le cunoșteam mai de mult. Petru Comarnescu vorbea exploziv despre tradiția artei noastre populare, punînd în iubirea lui pentru arhetipuri o inclementă de iacobin. Catargi a potolit în cuvîntul lui intoleranța criticului, susținînd (dacă îmi amintesc bine) că lîngă tradiția populară există și tradiția unei arte culte, fecundă, incitantă și aceasta pentru spiritul contemporan. Punctele de vedere nu erau divergente, deosebirea era doar că criticul privea adînc dar într-o unică direcție, în timp ce pictorul lua în considerație toate datele problemei. I-am cunoscut, apoi, mai bine pictura, și ce mi se pare excepțional la el este modul profund în care își asumă natura. Catargi este un realist pe care realitatea, vorba lui Jules Renard, nu-l incomodează. Dimpotrivă, îi dă o stare de calm, o certitudine lipsită de ostentație, o tensiune fără mari oscilații. Peisajele sale arată liniște și ordine, sugerînd o inserție neviolentă a spiritului în viața materiei. Copacii lui Van Gogh sînt dramatici terorizați de o forță ce nu se vede, soarele răsare sau apune cutremurînd reliefurile unei naturi și așa excitate. Totul trăiește într-o încleștare surdă, culoarea abundentă pare un narcotic care dă materiei o stare de extaz tragic. Venind din altă direcție spirituală, Catargi descoperă o natură armonioasă, copacii, colinele lui se integrează într-un relief statornic, împăcat cu el însuși, aș spune chiar : mulțumit de el însuși. Un Peisaj de la Cîmpulung *(aflat la Muzeul de artă al Republicii) pare la prima vedere ieșit din școală de la Barbizon, totuși cîtă deosebire ! Verdele este domolit de un galben putred, cerul privește, îndepărtat și prietenos, către un colț de natură fericită, frumoasă fără să fie idilică. Peisajul este dominat de doi arbori care se răsfiră cu grație peste jumătate din tablou avînd în loc de frunze niște fuioare de fum verzui, semn că ele sînt privite de departe. O pată albă poate da impresia de așezare omenească, dar și fără ea peisajul sugerează o comunicare adîncă între om și natură. Ochiul care privește acest spectacol calm se melancolizează, spiritul nostru se liniștește văzînd că lucrurile sînt la locul lor, înfrățite într-un univers care se lasă apropiat, asumat. Știu că acest mod literar de a discuta pictura displace oamenilor de profesie, dar cum nu sînt critic de artă ci doar un amator uimit de spectacolul culorilor, încăpățînat să descopăr în îmbinarea lor simboluri mai generale, lectura tablourilor poate fi justificată.*

Îmi vin în minte două versuri dintr-un poem postum de Blaga : „O, aceste frumuseți, o, culorile ireductibile, sfinte ca zeii". Culorile lui Catargi sînt sfinte, dar nu ireductibile. Ceea ce domină este nuanța, verdele (remarc într-o natură moartă) bate spre negru, negrul este luminat de un cafeniu, la fundul lui înseninat de mai multe învelișuri de alb. Elementele clasice de pictură academică (vază cu flori, masa acoperită pe jumătate, o carte, pe care este așezat un obiect nelămurit) sînt văzute de cineva care are o mare nostalgie de puritate, hotărît să lumineze din interior aceste frunze ce se deschid generos, liber spre privirea noastră. Suflul materiei vii nu a pierit, așezată într-o vază ciobită, planta continuă să respire. Transpuse (interpretate) în tablou, obiectele nu se dizlocă, nu se înstrăinează, nu dau, în orice caz, acel sentiment de ruptură în coerența materiei pe care îl sugerează adesea pictura modernă. Fragmentul păstrează armonia și plenitudinea întregului. Cartagi este, prin aceasta, un spirit clasic, impresia se supune la el spiritului de rigoare.

Figurile pe care le pictează Catargi au un aer vaporos, odihnitor, nici o notă de încordare nu răzbate la suprafața tabloului. Cuminți și decente, femeile privesc nostalgic spre un cer existent doar în închipuirea lor. Iată o femeie culcată, într-o poziție tipică pentru pictura impresionistă, relaxată, naturală, fără nimic lasciv, ațîțător în atitudinea ei. Pe fața ei nu citim nici vitalitate debordantă, nici oboseală de existență, o acceptare doar calmă a destinului, o grațioasă mulțumire de a fi.

Figurile, ca și peisajele lui Catargi, arată, pe scurt, un poet tandru al culorii și un desenator extraordinar pentru care natura nu și-a pierdut farmecul. Tablourile lui sînt niște stări de suflet delicate, comparabile în plan literar cu poemele lui Ion Pillat, un pastelist și acesta melancolizat de idei.

Eugen Simion

Sărbătoarea luminii

Urmare din pag. 1

contemporanilor săi afli despre cumplita sa suferință și sărăcie peste care însă spiritul său s-a dovedit superior ca în atîtea cazuri unde a fost vorba de o vocație adîncă începînd cu Iov orientalul pînă la Rembrandt a cărui lucrare Luchian o întîlnise în tinerețe. La München în vechea Pinacotecă precum și la Paris unde a studiat a putut întîlni din plin lumina această atotbiruitoare a marelui olandez. I-a putut admira o parte din peisajele sale înecate în lumină apoi tot la München l-a putut cunoaște cît se poate de bine pe Ruysdael Rôusdl marele peisagist neîntrecut în a face loc pe pînză cerului luminat de norii albi, purtați de vînturile puternice ale Țării de Jos. Cu acești zugravi olandezi ai veacului lor de aur are unele afinități sufletești, făptura de geniu a acestui chinuit fiu al poporului român.

Pînzele lui sînt cîntări în ulei niște imne domoale ce mistuie lumina, o lumină albă, curată, a lăuntrurilor, lumina spiritului atît de familiar similară sîmburelui luminării de ceară curată, însămînțată sus în sfeșnic, să lumineze casa toată.

Luchian vine pe lume din Moldova iconarilor nepereche din această lume a pădurilor desăvîrșite pe rîu în sus într-o poiană în clopotnița ce străjuie Voronețul ori Sucevița, Humorul, Moldovița, Arbora al căror colorit transpare cu aceeași ardoare a spiritului în toate aceste fețe mărturisitoare ale bucuriei luminii lăsate moștenire poporului nostru de către acest binecuvîntat zugrav.

Isvorul adevărat din care a sorbit Luchian este această Moldovă a mănăstirilor din care s-a adăpat cu moșii săi pe calea cea adîncă a comuniunii generațiilor ce transfigurează din tată-n fiu taina locului lor de viețuire.

Acest verde senin ce fulgeră ulcica de lut și mugurii garoafelor din Luchian este același de pe fața Mănăstirii Arborei iar albul așternut în pridvorul Voronețului înseamnă odihna spiritului ce îmbracă norii și trandafirii, hrisantemele și pereții caselor luchianice.

Un tablou este ca un sanctuar, o lume în sine desăvîrșită în care se poate intra numai pe ușa de aur a sufletului.

Iată această ctitorie numită fîntîna de la Brebu : un poem în plină viață, pămîntul verde îmbrăcat în iarbă, cumpăna fîntînii cu trei picioare de lemn sprijinită în pămînt, în spate o casă albă cu trei ferestre, lăcaș de odihnă și priveghere și mai departe cerul a cărui lumină toată o răsfrînge un nor strălucitor imaculat ce ține echilibrul întregului. Isvorul se bănuie departe. E atîta prospețime și transparență că-ndată firea întreabă după murmurul izvorului, simți de departe că aici e un loc sacru, poate fi fîntîna Castaliei de la Delfi, însă e fîntîna mănăstirii Brebu unde Luchian se simțea fericit și de unde ne provin poate cele mai adînc desăvîrșite cîntece în ulei ale sale.

Fundalul florilor lui Luchian ca în evul mediu este aurul roșcat așa cum l-a putut întîlni și în Rembrandt. În acest fel natura nu-i moartă ci are deschiderea pe care o presupune ființa copacului desfășurat. Ulcelele de pămînt ars în care odihnesc florile închipuie, copîrșeul de lemn în care viața stinsă se poate întoarce într-ale sale sămînță care moare să cunoască taina transfigurării.

Ulceaua de lut pentru floare este pămîntul din care ea a fost luată pentru a fi împletită în veșnicie, este aripa ei transfigurată, noul lăcaș în care-i adusă din natură, mutată în ctitorie, din nemijlocit în spirit.

În noua lor patrie în ulcior și florile arată altfel, sînt o ultimă sărbătoare a luminii. Cîntarea lor de lebădă, flori testamentare ce-și iau rămas bun într-o ultimă seninătate, convoiul lor are măreția rituală resurecțională a sufletului atins de aripa elanului ce-l așteaptă să le străbată într-o incantație îmbălsămată de primăvara nepieritoare.

Legat de cei umili din popor în straiul său franciscan din autoportret Luchian este fratele naturii în felul căreia va lucra în vederea izbăvirii firii omului și sufletului zidirii acestui pămînt românesc ce-i păstrează în partea lui osemintele de prinț și domn alături de cele ale lui Petru Rareș iubitorul colorilor, Eminescu, alături de florărese și spălătorese de țăranii lui 1907 de bătrînii strămoși atinși de aceeași rîvnă a sărbătorii luminii ce poartă spre desăvîrșire și această adîncă și nepereche patrie română.

atelier literar

poșta redacției

VARVARA : Fragmentul nu e bine „decupat", de sine stătător — o mulțime de „fire" rămîn în suspensie, multe aluzii sau chiar situații rămîn inexplicabile etc. Scrisul e îngrijit, în general ; deocamdată, n-avem destule temeiuri pentru a formula și alte păreri.

S. G. — BUCUREȘTI : Experiența pe care o relatați e, desigur, interesantă și merită a fi pusă în valoare, în sens literar. Dar mijloacele de care dispuneți sînt, deocamdată, sărace, rudimentare, destul de departe de literatură. Stilul e nefiresc, de „proces-verbal", dialogurile sună fals, artificial, abundă banalitățile, expresiile stîngace, sumare (despre un deținut se spune, de pildă, că „era ca un leu închis într-o cușcă căruia i se răpește dintr-odată libertatea" (? !) — nu mai vorbim de „cușcă că..." ! Sau, despre un grup de inși, „Că nu puteai să deosebești pe unul de altul decît după vorbă, trăsături fizionomice, înălțime și etate. Unii din ei mai purtau și mustață. Pe aceștia din urmă puteai să-i recunoști cel mai ușor"... Comentariile sînt de prisos. Încă nu se văd semnele unor aptitudini literare.

S. D. T. : Schița e bine făcută, interesantă, dovedind reale înzestrări pentru genul abordat. O vom propune redacției și vom aștepta din partea dv. vești din ce în ce mai bune.

C. COTUȚIU : „Fata mosului", insuficient de clară, coerentă, plină de gesturi, aluzii, vorbe fără înțeles, „în doi peri". În „Spasm" acest neajuns (ce părea întîmplător) se arată a fi un nărav, o „metodă" deliberată. Vorbe „pe jumătate", formulări ambigue, neguroase, se căznesc la tot pasul (cu succes, de altfel, din păcate !) să complice și să împuțineze accesibilitatea textului (ex. : „Înțelesese ceva mai mult decît ar fi trebuit, n-ar fi crezut că s-ar putea spune sau crede mai mult decît știuse într-o viață de om". Ce „înțelesese", ce „n-ar fi crezut", ce „știuse" etc. rămîn niște taine. Sau : „Mai stăruia în el ecoul unui încă înțeles greșit, prostește". Idem. S.a.m.d.) Pe ici-pe colo, unele observații de oarecare acuitate, unele descrieri sau relatări corecte sau chiar abile, ne lasă să credem că aveți ceva de spus. Dar spuneți-o mai deschis, mai limpede, fără „trucuri" și „fițe" periferic-literare.

VASILE RADU : Paginile sînt vioaie, au un anumit nerv și unele însușiri narative, care par să lase loc unor speranțe. Expresia, însă, e de multe ori nesigură, stridentă, neglijentă, stilul e încă neformat, pestrit, șovăitor, cu destule clișee tocite, locuri comune, improprietăți, mai avînd mult de cîștigat în precizie, mlădiere, finețe. Să vedem ce mai urmează. (Pe viitor, manuscrise dactilografiate).

NAN : E un lucru cu totul nereușit. Cinci pagini de vorbe fără șir, în care se vîntură o mulțime de nume proprii, fără nici o identitate și semnificație, în care niciodată nu se știe cine și cu cine vorbește, cinci pagini incoerente, din care nu se poate înțelege nimic.

N. I. DOBRA : Am mai citit această povestire (probabil ați mai „dereticat-o" nițel, nu ne putem da seama). Ni s-a părut și acum un lucru bun și o vom prezenta celor în drept. Mulțumiri pentru bunele urări.

P. DUNA : Revin și acum, din plin, metehnele discutate anterior. Mai întîi, incapacitatea (adică, mai probabil, insuficiența străduință) de a stăpîni și organiza un material, care — și acum — se împrăștie în voia soartei, în digresiuni interminabile, divagații, comentarii și considerații etc. Apoi, multă vorbărie, fraze nesfîrșite, diluate, gargară de cuvinte goale, prețioase, afectate, goana după vorbe „alese" (uneori, folosite ca nuca-n perete), un stil pestrit, pompos, îmbulzit, de gust nesigur, care sufocă și năclăiește totul (un exemplu, la întîmplare : „și lipsite de consistența-le fizică de pînă atunci, irizatele lor forme în răsăritul săvîrșit se întreteseau reverberînde ca niște halouri"...). Și toată această tevatură bălțată de vorbe, pentru a povesti niște simple amintiri din copilărie, despre tată, despre mamă, bunic etc. ! S-ar lega aici, în cazul dv., o veche zicală înțeleaptă : „Ori te poartă cum ți-e vorba, ori vorbește cum ți-e portul" ! Și apoi, la urma urmelor, prea multă cheltuială de pagini și cuvinte, prea multă bătaie de cap, ca să ajungeți — tam nesam ! — în final, la străvechea formulă cu oțelul care se călește, ca să „trageți de păr" un titlu („Să nu uităm oțelul") care n-are nimic de-a face cu povestirea dv. „Rețeta" rămîne aceeași : școală, studiu, lectură — osteneală multiplă, neîncetată, pentru a recupera întîrzierile și a înlătura multele și marile lipsuri.

ION ION : Nu sînt lucruri noi, din păcate. „Torțe" e o improvizație șubredă, stîngace, schematică. Dintre versuri, doar în „Libelule" pare să fie ceva.

I. UDREA : „Sîrma" e o încercare confuză, învălmășită, scrisă rudimentar, neglijent.

Interim

Cuvinte

Unde mă-ntorc
mă-mpiedic
în cuvinte
cuvinte albe
cuvinte roșii
cuvinte subțiri
cuvinte care
prisosesc
duc mîna la inimă
un cuvînt
se zbate
nebun
duc mîna la
tîmplă
găsesc un
cuvînt multiplicat
de-a pururi
și pretutindeni
cuvinte
cuvinte pe care
le port
care mă înconjoară
de care nu scap
și nu știu cum
să întru-n cuvinte
și capul să-l las
să sclipească în soare

MARIA ȘUȘARĂ

Monologul vulturului

N-am iertat niciodată.
Dar mai ales nu mi-a plăcut să mi se ierte
am plecat în larg pe orice vreme
nu m-am ascuns de arșiță,
de vînt, de ploaie sau de viscol
și sînt atît de aproape de soare
de pămînt
de foc
de apă
dar mai ales
de voi.

AL. PRIBOIANU

Era primul semn

La colțul străzii
pasărea
moartă,
pe trotuar
lumea
nu mai putea
de bucurie
văzînd-o
era primul semn
că venise
primăvara

AUREL TRAIAN FURNEA

Pămîntul

Învăluit de lumină
tata ține în mîini
o brazdă proaspăt întoarsă de plug
și o privește-ndelung
ca pe un lan
alinat de vînt în mijlocul verii.
Păsările, niște semințe
aruncate-n văzduh,
își prind în aer aripile —
rădăcini din care va crește-n curînd zborul.
Tata ține în mîini brazda
proaspăt întoarsă de plug
căci palmele sale bătute cu drumuri de răscoale
simt că pămîntul acesta îi vindecă rănile
din care a început să crească
firul de iarbă al primăverii
tuturora

COSTIN SĂNDULACHE

Scenă din „Neamul Șoimăreștilor".

Orizont

Uitați-mă
Le spuneam ierbii
Pomilor,
Verde era ușa deschisă
Spre orizont...
Adio,
Le spuneam tuturor
Caselor, străzilor
Deschisă era ușa verde
Spre orizont...
Voi reveni
Probabil curînd
Din nou printre voi
Îndrăgostit de lumină,
Intrînd voi închide
Ușa cea verde în orizont.

SILVIU ALEX. LUPU

Victoria învinsă

În fiecare clipă
undeva
în lume
se pune la cale
o Cădere a Constantinopolului,

apele limpezi
se tulbură
sub mulțimea
incetoșatelor minți
și-a mîinilor murdare,

prietenii sînt crucificați
de către prieteni

prăbușirea se cinstește
ca la vechii greci victoriile,

dar,
carele de triumf
poartă spre lauri
cadavre.

VASILE TRIF

„Critici, voi..."

Citii, azi, mult și-amestecat.
Ce-afirmă unii, alții-alungă,
Așa că-s foarte tulburat
Prins de-o tăcere îndelungă,

În care caut să m-aleg.
Pămîntu-mi fuge sub picioare.
Sînt toți bucăți ; nici unu-ntreg,
Ba au culoare, n-au culoare...

Mă duc mai bine în pădure :
Apa e apă, bradu-i brad.
Cîntece clare, vechi și pure,
Mă-mpiedecă să pling, să cad.

EMIL GAVRILIU

Sete de adevăr

— E-atîta sete de-adevăr în noi,
de clipa de frumos și de mai bine
că freamătă pămîntul de eroi
și ard păduri văzduhul să-l lumine.

— Izvoarele aprinse-și taie vad
prin cremene și piatra-ngenunchează
sub vuietul cascadelor ce cad
ca noaptea s-o preschimbe în amiază.

— Explozii de semințe-n rit păgîn
străfulgeră spre munți cu vin și piine,
și toate-s ale noastre și rămîn
să cucerim cu ele-naltul mîine. —

PETRE VLAD

DIN LIRICA AMERICANĂ

ALLEN GINSBERG:

Strigăt

Am văzut cum spiritele superbe ale generației mele pier devastate de foame și nebunie,
cum se tîrîie-n zori printre cocioabele negrilor în căutarea unui liman al furiei,
fanatici serafi ai jazzului mistuiți de dorul după străvechea legătură celestă cu dinamul stelar din mecanismul nopții,
iată-i cum mizeri și beți, cu ochi prăbușiți în orbite, fumează și contemplă plînsul saxofoanelor în întunericul tainic al locuințelor ieftine plutind printre crestele citadelelor,
cum își dezvăluie cerurilor spiritul sub semnul lui El și iluminați văd îngeri mahomedani șoviăind pe acoperișurile blocurilor,
cum trec prin universități, printre erudiții războiului, cu priviri scînteietoare, reci, obsedate de Arkansas și tragedia în tonurile lui Blake,
cum sînt alungați din academii ca smintiți și fiindcă-au scrijelat ode obscene pe ferestrele craniului,
cum se ghemuie dezbrăcați în camere netencuite, își ard banii în coșuri de gunoi și prin beton ascultă glasul Spaimei,
cum sînt loviți la boașe cînd trec prin Laredo cu centura de marijuana revenind la New York,
cum înghit flăcări în hoteluri boite sau beau terebentină pe Aleea Paradisului sau își mortifică torsurile noapte de noapte,
cu vise, droguri, înfricoșate coșmaruri, alcool și sex și baluri fără sfîrșit,
neasemuite fundături ale spiritului sfîșiat de umbre colcăitoare și fulgere țîșnind spre stîlpii de la Canada & Paterson să lumineze timpul încremenit între ei,
trăinicia halucinantă a music-hallurilor, zori de zi peste cimitire dosnice înverzite, beție cu vin pe terasele blocurilor, tîrguri cu ceainării la stradă, goană nebună nebună în mașini de furat, neonul pilpiitor al semafoarelor pe șosele, soare și lună și freamătul copacilor iarna, cînd cade violent în Brooklyn inserarea, tam-tamul lăzilor de gunoi și blinda lumină regească a spiritului,
cum iau benzedrină și se-ncleștează de metrouri în cursa fără sfîrșit de la Battery la divinul Bronx, pînă ce zgomotul roților și al copiilor îi gonește inspăimîntați cu gura ruptă de spasme și mintea devastată stearpă opacă în lumina lugubră a zoologiei,
cum se afundă noaptea în lumina subacvatică de la Bickford, ies la suprafață și lincezesc la Fugazzi în după-amieze ca berea trezită ascultînd la tonomat sarcasmele destinului,
cum discută șaptezeci de ore în șir din parc pînă-n drum pin-la Bellevue la muzeu la podul Brooklyn,
o cohortă pierdută de maeștri ai dialogului platonic, sărind de pe verande de pe scările de incendiu de pe geamuri din statul New York de pe lună,
se văicăresc strigă mărturisesc vomită fapte amintiri anecdote și scirbe ale privirii și dezgustul de spitale, temnițe, războaie,
. . . . . .
cum rătăcesc toată noaptea cu ghete murdare de sînge prin docurile troienite și în East River așteaptă să se deschidă ușa spre o cameră cu aerul dospit și opium,
cum creează mari drame ale sinuciderii în casele de pe malurile stîncoase ale Houstonului prinși sub albastrul reflector al lunii, iar pe creștet li se vor pune laurii uitării,
cum înghit tocana de miel a imaginației sau digeră crabul pe fundul milos al riurilor din Bowery,
cum pling la romanța străzii plină de cărucioare cu ceapă și muzică proastă,
cum stau în boxe și respiră în bezna de sub poduri și se-nalță să construiască în mansardele lor clavecine,
cum tușesc la etajul șase în Harlem înconjurați cu limbi de foc sub cerul cavernos și-n jur zumzăie bondarii portocalii ai teologiei,
cum mizgălesc toată noaptea splendide incantații pe ritm de rock-and-roll ce-n galbena dimineață par strofe incilcite,
cum gătesc animale putrede plămîni inimă labe borș și tortilla și visu-i poartă în regatul pur al vegetalelor,
cum scurmă sub camioanele de carne în căutarea unui ou,
cum își aruncă ceasurile de pe acoperișuri votînd pentru Veșnicia sustrasă Timpului, iar în deceniul următor zi după zi deșteptătoarele se abat asupra capetelor lor,
cum își taie venele de cîte trei ori în șir dar fără succes, apoi renunță și deschid dughene de antichități unde simt că îmbătrînesc și pling,
cum sînt arși de vii pe Madison Avenue în hainele lor inocente de flanel printre rafale de versuri proaste și zornăitul regimentelor de fier ale modei și tipătul sfredelitor al reclamelor și iperita redactorilor funești și inteligenți, ori sînt striviți de taxiurile bete ale Realității Absolute,
cum se aruncă de pe podul Brooklyn asta s-a-ntîmplat cu-adevărat și dispar necunoscuți și uitați în strălucirea spectrală a străzilor dubioase și a tulumbelor din cartierul chinezesc, și nici măcar o bere pe gratis,
cum disperați cîntă de la ferestre, ies pe geamul metroului, sar în mizerabilul Passaic, se reped la negri, pling de răsună strada, dănțuie cu tălpile goale pe cioburi de sticlă, zdrobesc plăci cu jazz nemțesc din 1930, termină whiskyul și vomită gemînd în toaleta blestemată și le pocnește capul de bocet și de formidabilul șuier al sirenei,
cum au închis în butoaie marile drumuri ale trecutului călătorind în bolizii-golgotă, temnițe insingurate, și pînă reciprocă, spre reintruparea jazzului de la Birmingham,
cum mină șaptezeci și două de ore peste cimp ca să afle dacă eu, tu sau el am avut vreo viziune să descifreze Eternitatea,
cum se duc la Denver, cum mor la Denver, cum se reîntorc la Denver și așteaptă în zadar, cum veghează peste Denver și meditează și umblă singuratici prin Denver și pîn'la urmă pleacă să descopere Timpul și iată Denverul este pustiu fără eroii săi,
cum cad în genunchi în catedrale fără har și se roagă pentru izbăvire și luminare și trupurile lor și ale semenilor lor pînă cînd sufletul își dezvăluie pentru o clipă chipul,
cum își chinuie mintea în închisori tot așteptînd niște imposibili criminali cu plete de aur și farmecul realității în inimi cum dulce cîntă bluesuri pentru Alcatraz,
cum se retrag în Mexic să cultive o obișnuință, sau în Munții Stîncoși să-i slujească lui Buddha sau în Tanger la băieți sau Pacificul de Sud la neagra locomotivă sau Harvard la Narcis la Woodlawn la sărbătoarea margaretelor sau în mormînt,
cum cer expertize psihice și acuză radioul de hipnotism și sînt lăsați în plata domnului cu nebunia și mîinile lor cu tot și juriul imputit,
cum dau cu salată de cartofi în vorbitorii despre dadaism de la C.C.N.Y. și pe urmă se prezintă singuri pe treptele de granit ale balamucului rași în cap și cer lobotomie imediată în discursuri caraghioase despre sinucidere,
cum în schimb li se aplică vidul concret cu insulină metrosol electricitate hidroterapie psihoterapie terapia muncii ping pong și amnezie,
cum fără umor răstoarnă în semn de protest doar o simbolică masă de ping pong și se liniștesc brusc în catalepsie,
și, după ani, plesuvi cu-adevărat, afară de-o perucă de sînge, lacrimi și degete, se reîntorc la condiția clară a nebunilor de prin spitalele smintitelor orașe de la răsărit,
music-halluri fetide, Pilgrim State, Rockland și Gravestone, care se ceartă cu ecourile sufletului, rock-and-roll în miez de noapte pe tărîmurile-dolmeni bănci însingurate ale dragostei, coșmar, viața e vis, corpuri impietrite grele ca luna,
cu mama pînă la urmă și ultima carte fantastică zvîrlită pe geamul apartamentului și ultima ușă închisă la 4 a.m. și ultimul telefon izbit ca răspuns de perete și ultima cameră mobilată golită de orice mobilă spirituală, un trandafir galben de hîrtie s-a cățărat pe lanțul de la toaletă, și nici asta nu-i ajevea, doar un crîmpei de halucinație dătător de speranță,
ah, Carl, pe cînd tu nu ești în siguranță nici eu nu sînt în siguranță și-acum te bălăcești de-a binelea în zeama animală absolută a Timpului,
și cum aleargă pe străzi glaciale și-i obsedează neașteptata străfulgerare a unei alchimii în utilizarea elipsei catalogului metrului și planului vibrator,
cum visează și deschid breșe în Spațiu și Timp prin imagini juxtapuse și prind îngerul sufletului între două imagini vizuale și îmbină verbele pure și pun la un loc numele și elanul conștiinței crezîndu-se Pater Omnipotens Aeterna Deus și pornesc să recreeze sintaxa și măsura sărmanei proze umane și stau dinainte-ți fără grai, inteligenți și tremură de rușine ostracizați și totuși mărturisindu-se ca să deprindă ritul gîndului din mintea sa nudă și fără de margini,
fronda nebună a vagabonzilor și ritm angelic pe timpanele Timpului, necunoscut și totuși așternînd aici ceea ce-ar mai fi de spus în vremea care va să vie după moarte,
și se ridică reîncarnați în vestmintele spectrale ale jazzului la umbra cornului de aur din orchestră și țipă setea de iubire a spiritului Americii într-un eli eli lamma lamma sabacthani al saxofonului care a înfierat de moarte toate metropolele pînă la ultimul radio,
cu inima absolută a poemului vieții smuls cu sînge din trupurile lor hrană pentru un mileniu.

San Francisco 1955—1956

revista străină

• **O NOUĂ FORMĂ DE EXPRESIE ARTISTICĂ,** incluzînd și o pretențioasă „reformă" a conduitei autorului e așa numita „artă comunitară" care s-a născut sub deviza : Proces, iar nu produs, vrînd să sugereze că este mai important însuși actul creator, decît rezultatul lui. Este, de fapt, tot o tendință de demistificare a creației, care va sfîrși probabil, ca și celelalte. J. Ravillous fotografiază oamenii pe sate și apoi mărește fotografiile pînă la statura unui om și le expune ca opere plastice cu comentarii pe bandă. Păcat ! Erau mai interesante ca fotografii, fără comentarii.

• **100 de MILIOANE DE ASCULTĂTORI ȘI TELESPECTATORI** se presupune că urmăresc în fiecare an concertele **Henry Wood Promenade,** un festival londonez de muzică. Ele durează pînă la 16 septembrie și vor fi transmise prin rețeaua B.B.C., după ce vor fi urmărite de 300 0000 de spectatori în sălile de concert. Valoarea acestui festival, aflat astăzi la cea de a 82-a ediție, constă în promovarea lucrărilor de muzică nouă, alături de piesele de rezistență ale repertoriului clasic. Henry Wood, inițiatorul lui, a fost cel care a introdus în Marea Britanie, pentru prima oară, pe Sibelius, pe Rachmaninov, Scriabin, Schoenberg și alții. În ediția din vara aceasta, vor fi ascultate concertul pentru vioară al lui David Blake și Simfonia nr. 5 al lui Pater Racine Fricker.

• **EDWARD BON A CONSACRAT LUI SHAKESPEARE** piesa, **Bingo,** care va fi jucată în cadrul festivalului de la Strattford upon Avon în acest an. Marele elisabethan a mai constituit subiectul predilect al altor autori, între care Clemence Dane cu piesa **Will Shakespeare,** mult depășită astăzi din punct de vedere stilistic, sau **Doamna brună din sonete** a lui Bernard Shaw, sau piesele radiofonice ale lui H. F. Rubinstein. **Bingo** se ocupă de ultimii ani ai vieții lui Shakespeare, petrecuți de marele poet într-o casă aflată la cîteva sute de metri de teatrul din Strattford, unde va fi jucată.

• **ANIVERSAREA CELOR DOUĂ SUTE DE ANI** de la independența Statelor Unite va fi marcată de peste 100 de compoziții pentru orchestră, corale și pentru soliști. Prima din acestea s-a bucurat de un mare succes la Pennsylvania State University. Este vorba de o compoziție pentru orchestră și cor, intitulată **Fii fericită, Americă !** și semnată de John La Montaine referindu-se la decada precedentă revoluției americane și a fost creată pe baza unor documente din epocă.

• **CU OCAZIA ÎMPLINIRII A 150 DE ANI** de la moartea celebrului compozitor austriac Franz Schubert — a cărui inspirație spontană și profundă este atît de apropiată de inspirația populară, și a cărui „Simfonie neterminată" a făcut obiectul atîtor încercări de „finalizare". Biblioteca orașului Viena, va organiza în lunile iunie-august 1978 o mare expoziție consacrată operei și vieții compozitorului.

• **ORGANIZATORII „SĂRBĂTORILOR DE LA HELLBRUNN** (Salzburg) intenționează să realizeze în 1977 în parcul Castelului Hellbrunn un spectacol Shakespeare. „Visul unei nopți de vară". În ciuda numeroaselor greutăți tehnice pe cale de rezolvare, concepția spectacolului a fost cristalizată. Noua adaptare va impune desfășurarea acțiunii în diferite locuri ale parcului, publicul urmînd a se deplasa de la o scenă la alta — lucru devenit tradițional la Hellbrunn — Sărbătoarea de la Helbrunn din acest an, între 7—15 august, va prilejui prezentarea cu deosebire a operei „Orfeo" de Claudio Monteverdi, pe scena în aer liber la Steinteater, în timp ce în curtea castelului se va juca „Doctorul fără voie" a lui Molière.

• **MOȘTENIREA DRAMATURGULUI ȘI SCRIITORULUI FREIDERICH WOLF** este întreținută din 1957 într-o arhivă a Academiei de Arte din Lehnitz (Oranienburg-R.D.G.). Aproximativ 120 000 de foi, legate în 400 de mape, oferă informații despre etapele sale de viață și creație. Achizițiile cele mai recente sînt scrisori din moștenirea regizorului de teatru Greid, care a trăit în Suedia și a pus în scenă multe din piesele lui Wolf. Institutul din Moscova pentru Literatură Universală a pus la dispoziția arhivei peste 2 000 de pagini scrise de mîna lui Wolf.

• **EDITURILE LITERARE ALE POPORULUI DIN REPUBLICA POPULARĂ CHINA** au publicat o nouă culegere de 39 de poeme ale președintelui Mao. Culegerea, pe lîngă 37 de poeme dinainte cunoscute, cuprinde și cele două poeme publicate de curînd „Întoarcere la muntele Tsingkang" și „Dialog de păsări". Această nouă ediție în limba chineză a fost tipărită pentru uzul cititorilor muncitori, țărani și soldați, iar Centrul de publicații din China (Guozi Shudian) va distribui, în traducere, această culegere și în străinătate.

• **EDITURA POLONEZĂ W. LODZ din LODZ** publică Memoriile unei cunoscute actrițe, Malkowska Hanna, „Teatrul vieții mele". Autoarea, care este și regizoare și profesoară, ne prilejuiește cu această ocazie întîlnirea cu o seamă de actori cunoscuți, atît de teatru cît și de film, aria amintirilor întinzîndu-se din perioada dintre cele două războaie mondiale, cea a ocupației naziste, pînă în prezent. Volumul este bogat ilustrat.

• **PREMIILE CASEI DE EDITURĂ „SLOVENSKY SPISAVATEL"** (Scriitorul slovac) au fost decernate pentru anul 1976 următorilor scriitori : prozatorului Jan Beňo, poetului Ștefan Strážný, traducătorilor Viliam Turčány și Rudolf Turňa, cît și savantului literar Dionyz Durišin. Pentru prima oară a fost decernat la Bratislava Premiul Ministerului Culturii care a fost atribuit poetului Voytech Mihálik, prozatorului Jan Jpnáš, actorilor Gustav Valach și Karol Machata, artiști emeriți.

parodii

Marta Bărbulescu: „Numai copac să fii"

Copiilor la cărăbuși li-e gîndul
cum mie-mi este gîndul la copaci
Aș sta în crengi, în frunze, în araci
• viață-ntreagă să mă bată vîntul.

Ce bine e să fii copac pe sol
să crești în sus într-o devălmășie
de frunze cu nervuri de staniol
să stai în cer, să nu plătești chirie.

Să vină tigrii, nevăstuici și urși,
de scoarța ta să-și scarpine blănița,
să conversezi prelung cu tanti Mița
și nimeni să n-asculte pe la uși.

Seara să urce cu precauții fine
atent și curios un cititor
să zică „delectează-mă, fă bine
cu versuri din volumul viitor"
Să fii copac e ademenitor...

Mircea Micu

Cuvinte rare : romantism, Bușteni, Trabant, vegetal, provincie, botanică, brazi, foioase.
Selecție metaforică : „Voi închiria o creangă de brad / mă voi dărui cu anticipație păsărilor...".

sport

Triumful Stelei și al naivității

S-au încheiat campionatele noastre de fotbal, cu comediile și tragediile lor, s-a încheiat și Cupa, Steaua a jucat și a cîștigat totul, deși i-a fost cel mai greu tocmai miercuri seara, cînd o echipă aproape anonimă din Galați i-a opus o disciplină și o ordine cum rar am avut ocazia să vedem pe terenurile primei divizii, unde se mai joacă încă după ureche și după moda charlestonului. Prezența studenților gălățeni în finală a fost o plăcută surpriză, armonica lor s-a strîns în apărare și s-a desfăcut în atac cu multă dexteritate iar jucătorii au știut să se adune, nu atît în jurul balonului, cum se poartă la destule case mari, cît în jurul adversarului cu mingea, oferind spectatorilor o lecție bine însușită, predată prin alte fotbaluri la nivel de abecedar și predată la noi indeobște la nivel de doctorat, în preajma echipei naționale. Desigur, pînă la urmă victoria Stelei, menită să răspiătească echilibrul antrenorilor, înțelepciunea colonelului Florescu, șeful secției de fotbal și valoarea unora dintre jucători, a apărut ca firească, dar adversarii din Galați s-au opus cu înverșunare triumfului total al clubului militar, campion și în întrecerea juniorilor, nelipsind prea mult ca finala să ia o altă turnură și galeria bucureșteană să fluiere a pagubă. Fotbalistul care a decis în mare măsură rezultatul a fost Dumitru, neostenit și inspirat, avînd de luptat nu numai cu gălățenii ci și cu coechipierii, între care marele talent Răducanu, inimă și picior de Giulești plantate ca să dea farmec ordinei din Ghencea, și rudimentarul Troi au făcut o partidă mai degrabă stearsă. Cu Radu Troi ni se pare a fi o poveste întreagă. Alergător de elită, bun de încercat în probele de sprint, Troi a ajuns repede în gruparea campionilor, prezența lui fiind mai puțin legată de valoarea sa, cît de ideea lui Jenei de a revitaliza jocul extremelor. După părerea noastră, el rămîne încă un bun jucător de divizia secundă, obișnuit să lovească mingea cu delicata porțiune dintre gleznă și genunchi, greu de oprit înainte de a se termina terenul, pe care-l părăsește de regulă cu balon cu tot, fotbalist care te obligă să ai mult simț al umorului și multă încredere în semenii tăi ca să-i faci loc chiar și în echipa națională.

În rest, finalul sezonului n-a oferit mare lucru. Doar cîteva meciuri aiurea, cu echipe obosite și intrate prea devreme în vacanță, cu jucători preferînd că participe la nunți decît la semifinale de Cupă, vezi cazul lui Balaci, cu multe telefoane date la miez de noapte la sediile viitorilor adversari scăpați de griji, pentru ca și cei aflați la celălalt capăt al firului să scape de griji, doar oameni sîntem și nu putem rămîne indiferenți la tragedia numită retrogradare. Unele rezultate au fost cît se poate de curioase, mai ales în divizia a doua, unde echipa din Borzești a ținut loc de judecător al retrogradării, unde Hunedoara a promovat prin generozitatea colegilor din Baia Mare, unde Voința a scăpat prin intermediul fluierului arbitrului Rus care a dat peste cap, cu o obișnuință devenită la domnia-sa tradițională, rezultatul meciului de la Alexandria, unde Botoșanii n-au izbutit decît 2—2 la Tulcea, retrogradînd nici la puncte și nici la golaveraj, ci abia la număr de victorii, lucru nemaivăzut nici măcar în divizia B, deoarece în meciul acela se aflau direct interesate alte cîteva grupări onorabile, știind să-și respecte cuvîntul dat. Culmea, toate acestea n-au avut darul să-i inspăimînte pe comentatorii ziarului de specialitate, care au avut măcar meritul de a nu se amesteca prea mult nici la critici, nici la laude. În schimb, confratele Dan Pătrașcu de la „Informația", obișnuit să dreagă busuiocul și să facă aprecieri prin intermediul antrenorului federal Drăgușin, cu care locuiește în teritoriul aceleiași circumscripții sanitare, ne-a oferit recent o minunată mostră de naivitate sau de dare după cireș. Dînsul nu numai că nu vede sumedenia de rezultate curioase, la exemplele noastre de mai sus putînd să mai adăugăm alte cîteva, C.F.R. Timișoara — Rapid Arad, Sticla Turda — Dacia Orăștie, C.S.M Borzești — Victoria Tecuci etc., dar are chiar cuvinte de laudă despre sportivitatea echipelor, angajate, vezi doamne, într-o luptă pe viață și pe moarte ! Om fi noi naivi, colega, dar nici chiar orbi nu sîntem...

Pentru astăzi, cam asta ar fi. Fără lumina revărsată peste campionat de forma și seriozitatea Stelei, n-ar fi fost prea multe de spus, campionatul nostru ajungînd la linia finișului impleticit și epuizat. Poate la toamnă, speră optimiștii. Poate la toamnă, că, oricum, peste vară e vacanță și tot nu se poate.

Discohol

ancheta «Luceafărului»

literatura română și filmul

A crescut și s-a diversificat producția cinematografică românească de toate genurile, găsind un ecou tot mai larg în rîndurile spectatorilor, contribuind la întreaga activitate de educație socialistă și de instruire științifică, tehnică și culturală a poporului.

NICOLAE CEAUȘESCU

Șansa școlii românești

1. Am mai spus-o și cu alte prilejuri, dar nu strică să se repete astfel de lucruri simple, fiindcă sînt uitate mereu. Filmele mari din istoria cinematografiei au avut adesea la bază scenarii fără vreo valoare literară deosebită sau bazate pe scrieri obscure. Reciproc, opere clasice faimoase, de la **Odiseea** la **În căutarea timpului pierdut** au dat ecranizări proaste. De aici, n-avem, totuși, dreptul să scoatem concluzia că cinematografia națională și-ar pierde timpul, inspirîndu-se din marile noastre cărți. În primul rînd, substanța bogată a unor asemenea scrieri ar obliga-o, oarecum, la căutarea de mijloace expresive superioare și particulare, corespunzătoare stilului bine definit al autorilor importanți. În al doilea rînd, specificul național pronunțat al literaturii noastre clasice ar spori simțitor șansele ca o școală cinematografică românească să se afirme efectiv. Pînă acum, avem cîteva reușite, prin Slavici mai ales : **Moara cu noroc** și **Dincolo de pod** (Mara). O transpunere cinematografică foarte bună, adică o lectură inteligentă, proaspătă, în stare să ne reveleze sensuri inedite ale operei Hortensiei Papadat Bengescu, a prilejuit, la televiziune, inspirata ecranizare a romanului **Concert din muzică de Bach.** Filme remarcabile au fost create și pe baza **Pădurii spînzuraților, Răscoalei, Enigmei Otiliei, Nopții furtunoase** și a lui **Harap alb.**

Trebuie să mărturisesc însă cu toată francheța că multe ecranizări din clasici au fost eșecuri începînd cu **Baltagul** și sfîrșind cu **Frații Jderi.** Cînd un mare roman sau o piesă celebră de teatru devine film prost e o faptă care seamănă puțin a sacrilegiu. Pe lîngă că răspîndește pe scară uriașă o imagine deformată a operei respective, tinzînd chiar să i se substituie, dar împiedică pentru o bună bucată de vreme reluarea experienței cu șanse superioare. Sadoveanu, Cezar Petrescu, Mihail Sebastian sînt cîteva victime notorii nevinovate ale unui atare tratament.

2. Din literatura contemporană înainte de toate : **Intrusul** și **Delirul** de Marin Preda, cîteva nuvele ale lui Eugen Barbu : **O canistră cu apă, Un pumn de caise, Franzeluță,** poate chiar **Princepele,** dacă și-ar găsi regizorul priceput ; **Vînătoarea regală** și **Cei doi din dreptul Tebei** de D. R. Popescu, **Galeria cu viță sălbatecă** de Constantin Toiu, **„3×8 + infinitul"** de Ecaterina Oproiu.

Din autorii vechi : **Alexandru Lăpușneanu** de C. Negruzzi ; **Sărmanul Dionis** de M. Eminescu ; **Zodia cancerului** de M. Sadoveanu ; **Rădăcini** de H P. Bengescu ; **Cei care plătesc cu viața** de Camil Petrescu ; **Orașele înecate** de Felix Aderca, **Întunecare, Duminica Orbului** sau **Aurul negru** de Cezar Petrescu ; **Cărvunarii** lui D. V. Bernoschi ; **Tulburarea apelor** și **Avram Iancu** de L. Blaga ; **Accidentul** de M. Sebastian ; **Maidanul cu dragoste** de G. M. Zamfirescu.

Ov. S. Crohmălniceanu

Familiarizarea cu universul literaturii

1. Există două tipuri de relație literatură-cinematograf, de fapt, două sensuri în această relație. Un sens, al literaturii către cinema, adică literatura scrisă special pentru a deveni film (este munca scriitorului scenarist) și un altul, de la autorul de film spre literatură — mă refer la efortul de a transpune în imagini o operă literară consacrată : ecranizarea. Din punctul meu de vedere — al regizorului de film — mă simt obligat să mă refer la al doilea tip de relație, despre care se poate vorbi numai în măsura în care autorul de film a reușit să se apropie de opera literară pe care și-a propus s-o transpună cinematografic. Această pătrundere în universul operei mi se pare o primă condiție, căci travaliul ecranizării îl angajează în exclusivitate pe cineast (și echipa de realizatori evident) : literatura presupune un limbaj iar filmul un altul, în întregime diferit cum bine se știe. Mulți regizori urăsc din superficialitate opera literară pe care o au de transpus filmic, gîndind din capul locului că nu au altceva de făcut decît să „ilustreze" pur și simplu subiectul literar — fără a căuta afinități cu opera pretext și mai ales fără a încerca să găsească modalitățile de expresie personale care să definească căutările sau poate certitudinile sale artistice. Mulți dintre ei nu au maturitatea profesională și — implicit — mijloacele artistice necesare abordării unor anumite subiecte literare, încăpățînîndu-se totuși să le realizeze. Dar reușitele ne îndreptățesc să credem în posibilitatea realizării unei școli naționale de film, inconfundabile cu alte cinematografii din Europa sau de aiurea. Drumul propus de Victor Iliu în **Moara cu noroc** merita continuat de noile generații de cineaști. **Viața nu iartă** de Iulian Mihu și Manole Marcus, **Pădurea spînzuraților** de Liviu Ciulei, **Felix și Otilia** de Iulian Mihu, și **Dincolo de pod** de Mircea Veroiu cred că sînt garanția unei autentice simbioze literatură-cinematograf și una din căile sigure spre o școală națională de film.

2. Sînt încredințat că literatura poate influența școala românească de film ; mai mult chiar, pătrunderea în cinematografie a valorilor autentice naționale ce fac să trăiască literatura noastră (cu miturile și filozofia ei nu îndeajuns infiltrate în realizările de pînă acum) este o condiție valorică esențială.

Pentru a răspunde nevoii de actualizare mă gîndesc la ecranizări din romanele lui Nicolae Filimon sau Mateiu Caragiale, Mihail Sadoveanu **(Păcat boieresc),** Liviu Rebreanu **(Ion),** Camil Petrescu **(Ultima noapte de dragoste..., Patul lui Procust),** Mircea Eliade sau Marin Preda **(Intrusul, Moromeții).** Dar numirea unor titluri sigur că nu este suficientă, căci datoria de a crea o școală cinematografică nu este numai a acelora care își aleg subiectele și realizează filme, ci și a acelora care — din perspectivă administrativă — conduc destinele filmului românesc.

Dan Pița

Scriitorul de film

1. După cum o literatură națională nu poate ființa din traduceri, școala de film a unei țări nu poate trăi exclusiv din ecranizări. Am auzit și citit destule opinii potrivit cărora sursele maturizării școlii noastre de film s-ar găsi în ecranizarea marilor opere ale literaturii românești. În general, modul acesta de a pune problema ignoră sau minimalizează specificul filmului ca artă, îl subordonează literaturii. Dar, se știe bine că valoarea scenariului hotărăște neapărat pe cea a filmului, nu se ia întotdeauna în considerare că literatura de film e o literatură de un tip special, nu au foarte multe puncte de contact și pregnante similitudini cu literatura destinată cititorului. Apoi, arte diferite, filmul și literatura urmează, în veacul nostru, în deceniile din urmă cu atît mai apăsat, căi diferite. Adesea, azi, un film bun trebuie să fie cît mai puțină literatură, iar un roman reușit — cît mai puțin cinematografic. Noțiunea de ecranizare devine cu totul inoperantă pentru stadiul actual al filmului. Operațiunea este mai degrabă o încorporare în film, de către film, a substanței literare. De gradul în care este „respectată" regula depind succesele și insuccesele. **Dincolo de pod,** excelentul film al lui Mircea Veroiu, este, în același timp, o convingătoare asimilare a lumii lui Slavici. **Pădurea spînzuraților,** citită de Ciulei ne relevă un Liviu Rebreanu aproape inedit ca forță, ca tragedian. În discuție este modul în care filmul face „lectura filmică" a operei literare, o realizează cu mijloacele sale, investighează cu instrumente proprii lumea complicată, multidimensională a unei cărți de valoare.

Abdicarea de la un punct de vedere cinematografic, aș zice **pur,** în care să prevaleze puterea imaginii, în care să nu se eludeze ascendentul avut de film asupra literaturii ca șoc, ca sinteză imediată, le-a îngreunat cîtorva din marii noștri scriitori drumul spre ecran. Ilustrarea, înlocuind analiza, ne-a dat pe ecran un Sadoveanu superficial, lipsit de meditația gravă asupra condiției omului și istoriei, specifice marelui scriitor. Matură sau mai puțin matură,

Marga Barbu sau o pagină din „Șoseaua Nordului"

ajunsă la stadiul de școală națională ori ba, cinematografia nu are de cîștigat din ilustrări de acest tip, după cum nici literatura, „citită" pe sărite și în afara spiritului ei de către aparatul de filmat. Dimpotrivă, cred că asemenea experiențe trebuie descurajate, ca dăunătoare formării gustului pentru literatura de valoare și filmul de valoare. Nu puțini sînt cititorii care aspiră adeseori motivat, să citească sutele de pagini ale unui roman în întunericul a două ceasuri de film. Ce se întîmplă cînd cele două ore de întuneric sînt făcute de regizor, scenarist, actori „beznă" e ușor de înțeles.

2. Fără a fi partizanul transpunerii literaturii în film, convins că filmul românesc de azi are nevoie de propriii săi scriitori, de scriitori specializați în structurile și tehnicile filmului, nu exclud de la posibilitatea de a căpăta expresie cinematografică nici una din operele literare valoroase mai noi sau mai vechi. Ce filme excepționale se pot face după „Moriță". Cîtă materie cinematografică e în Ureche, ori în Neculce. Chiar faimoasa **Istorie a românilor sub Mihai Vodă Viteazul** a lui Bălcescu oferă vibrantă materie pentru epopeea națională spre a cărei făurire năzuiește și cinematografia. Dar **Patul lui Procust** al lui Camil Petrescu ? Dar **Întunecarea** lui Cezar Petrescu ? Dar lumea **Moromeților** din care o primă interpretare cinematografică așteptăm anul acesta de la Iulian Mihu ? Aducerea pe ecran a acestor cărți e acum în mîna regizorilor și a **scriitorului de film.** Mai mult decît în mîna propriilor lor autori (în cazul scriitorilor în viață, firește). Aceleași sînt datele și în cazul literaturii de azi despre **azi.** Primatul e al regizorului, al cineastului, dator, bineînțeles, a avea vocația filmului în primul rînd, obligat a avea ceva de spus prin film.

Platon Pardău

Un Lică Sămădăul credibil : Geo Barton

Ecranizările „pilon"

1. Înaintea oricăror alte considerații pe această temă, nu putem trece cu vederea peste o realitate (mai mult decît) obiectivă : cei trei piloni pe care s-a ridicat filmul românesc contemporan se numesc **O noapte furtunoasă, Moara cu noroc** și **Pădurea spînzuraților.** Deci, Caragiale, Slavici și Liviu Rebreanu, cu opere de rezonanță ale literaturii clasice, aduși pe ecran de către Jean Georgescu, Victor Iliu, Liviu Ciulei, nume — de asemenea — de rezonanță ale artei a șaptea. Filmele amintite sînt mai vechi, au peste 30, sau peste 20, sau peste 10 ani la activ. De ce am pornit cu ele răspunsul la întrebarea dumneavoastră ? Simplu : pentru că ele **în primul rînd —** deși aparțin unor vîrste trecute ale cinematografului — fac dovada că, la noi, literatura a contribuit decisiv la constituirea artei filmului, care, deși este **a imaginii,** are neapărat și întotdeauna nevoie de o **literatură cinematografică de calitate.** Desigur, între literatură și cinematograf au existat și continuă să existe — nu numai la noi ci și aiurea — destule „conflicte", și nenumărate exemple ar putea fi invocate pentru a demonstra că cinematograful a trădat literatura sau — de ce nu ? — că literatura a trădat cinematograful. Voi aduce în discuție doar „cazul Caragiale". În afara **Nopții furtunoase —** care își păstrează, peste ani, prospețimea și vivacitatea inspirației — și de unele schițe ecranizate de același Jean Georgescu, filmul românesc n-a izbutit să se apropie decît pînă la oarecare distanțe, uneori foarte mari, de spiritul lucrărilor ecranizate, sau a trecut operele de inspirație prin prisme de-a dreptul diformante. Poate că erorile nu s-ar fi petrecut dacă cinematografia nu se „năpustea" asupra operei caragialiene, „epuizînd-o", pe vremea în care uneltele filmului nostru (nu mă gîndesc, desigur, doar la cele tehnice) erau încă precare. De-a lungul anilor, filmul a apelat adesea la surse de inspirație literare. Dar marea majoritate a ecranizărilor, chiar dacă unele dintre filme pot fi considerate în linii mari reușite, au rămas datoare izvoarelor originare. De la **Răscoala** (film cu certe calități) la **Baltagul** (în care eposul sadovenian este doar arareori regăsit) sau de la **Șoseaua nordului Procesul alb,** la **Facerea lumii** filmul românesc cuprinde numeroase ecranizări mai mult sau mai puțin corecte, de la **Calea Victoriei** la **Codin** filmul românesc cuprinde numeroase ecranizări mai mult sau mai puțin ratate. Pentru mine, literatura și filmul, în cazul ecranizărilor, sînt un fel de... amnar și cremene. Cu alte cuvinte, una fără alta.. De aceea, pentru destinele filmului românesc mi se par deosebit de importante următoarele ecranizări relativ recente : **Felix și Otilia** (cu „scînteia" întîlnirii dintre G. Călinescu și Iulian Mihu), **Dincolo de pod** (Agîrbiceanu continuat **creator** de Mircea Veroiu). **Prin cenușa imperiului** (Zaharia Stancu față în față cu Andrei Blaier, realism literar și realism cinematografic). Că pot fi discutate depărtările de sursă ? De acord. Dar filmul, adevăratul film, chiar presupune aceasta.

2. Nu mi-a plăcut niciodată să ofer rețete. Țin să spun doar două lucruri, drept răspuns la această întrebare. Literatura contemporană mi se pare, în momentul de față, cea mai importantă sursă de film, în tentativa cinematografiei noastre de a da vigoarea filmului de actualitate. De altfel, știu, producătorii și realizatorii s-au și oprit la cîteva lucrări reprezentative ale prezentului : sîntem îndreptățiți să așteptăm „scînteia"... Dar prospectarea cinematografică a valorilor cu adevărat **reprezentative** ale literaturii contemporane trebuie să constituie o preocupare de permanență, nu doar inițiative conjuncturale. Al doilea lucru pe care vreau să-l spun vine în întîmpinarea unor prejudecăți și este mai mult... o întrebare. Oare filmul românesc nu-și poate îngădui, în prezent, o ecranizare de amplă rezonanță cultural-educativă după... **O scrisoare pierdută,** să zicem ? Știu, avem un film-spectacol document, bun, dar **film** înseamnă altceva. Cu uneltele lui de acum, cred, filmul românesc are chiar datoria unor astfel de întreprinderi, de mare platformă culturală, în cazul marilor valori ale literaturii clasice. Și, ca să mă întorc de unde am plecat, în cazul marilor valori... ale literaturii contemporane.

Călin Căliman

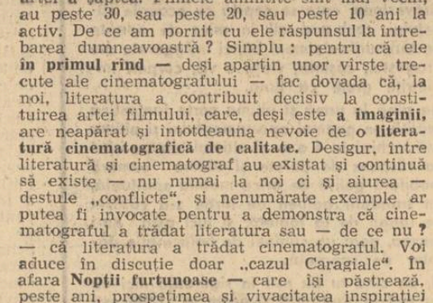

Apostol Bologa interpretat de V. Rebengiuc

Afinitatea dintre regizor și scriitor

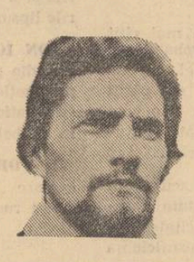

1. De obicei, cînd se ia în discuție chestiunea școlii naționale de film, problema literaturii, chiar ca școală aparte, dar națională, este subsumată de la sine. Relația nefiind bivalentă. Dacă literatura poate trăi fără film (deși, mă rog...), reciproca nu e valabilă pentru simplul motiv că în prima fază, un film se propune și se construiește pe hîrtie, avînd la bază o poveste În funcție de aceasta, un om care se numește regizor este cotat, clasificat și etichetat în funcție de modul **cum** povestește. Însă dacă întrebarea dv. se referă la perspectiva unei școli naționale de film, este deja altceva. Tot ce avem deocamdată în acest sens este o perspectivă. Și perspectivele de acest gen nu se transformă în ceva concret decît în cazurile cînd literatura premerge binișor arta filmului, nu în manieră, ci în stare de spirit, prin crearea unui climat original. Asta nu înseamnă numaidecît aservirea filmului, pentru că odată ajuns în acest punct el se poate desprinde, cultivîndu-și o literatură proprie. Nu e vorba, cu alte cuvinte, decît de un climat cultural general ; fenomenele de osmoză de care vorbeam fiind în fond mult mai subtile. Spuneam că există la noi această perspectivă, pentru că literatura este deja, prin problematică și modalități, înaintea filmului, chiar dacă nu pe tot frontul, dar **este,** e un fapt constatat. Și dacă cineva vede o calitate în asta, nu înseamnă că e doar rezultatul firesc al unor acumulări, ci, mai curînd, expresia unui refuz de a perpetua gratuitățile și artificiosul prin care nu foarte demult puteai recunoaște de la distanță un film românesc. Prin aceasta mă refer implicit la generația nouă, la care critica m-a afiliat de curînd. Desigur, poate ne asemănăm într-o iubire mai exprimată față de ceea ce presupunem că înseamnă film, dar asta nu înseamnă încă școală. E cu mult mai necesar un spirit comun, decît o manieră, pentru că aceasta va fi foarte curînd contestată de generațiile care vin după noi, e firesc, e dialectic. Sigur că un fel de „robie" a literaturii este, majoritatea filmelor fiind mai mult sau mai puțin ecranizări, chiar și la debutanți. Aceasta, fie din riscul planificat al producătorului într-un lucru deja verificat, fie pentru calitățile evidente ale prozei respective. Dar, repet, nu înseamnă că filmul nu-și poate elabora propria sa literatură, pentru că, oricum, chiar cînd se apelează la cea din „patrimoniu", tot e vorba de o adaptare. Comparați un Slavici de pe vremea lui Iliu, cu unul de acum și veți vedea diferența ; în structură, nu neapărat în calitate. Veroiu afirma că lucrează mai ușor pe o proză deja constituită structural. Și poate că are dreptate. Literatura nu e nocivă filmului. Cea bună... S-a purtat foarte mult moda deliteraturizării. Un film era cu atît mai bun, cu cît în el se vorbea mai puțin. În clipa cînd am realizat că această aserțiune e complet lipsită de sens, mi-au trebuit cîțiva ani pînă am reușit să conving un producător că dialogul nu e obligatoriu să fie inteligent. E obligatoriu pentru regizor. Oamenii, în general, vorbesc în orice situație. E deajuns să fie doi. Pentru ce să ne depărtăm de acest adevăr elementar ? După cum la fel de adevărat e că un dialog banal nu e tot una cu un dialog firesc... Cunosc filme vorbite de la un cap la altul, fără să-mi fi dat senzația de text învățat pe dinafară. Dar conțineau dialog de film...

2. Nu poți ecraniza decît atunci cînd **simți** povestea și pe cel care a scris-o. În general, un regizor care a făcut întîmplător un film de epocă, nimerește mai puțin întîmplător peste o ecranizare costumată. Cărțile nu se potrivesc întotdeuna pe oameni și regizorul e și el om. Cu timpul, literatura cea bună și moștenită se va epuiza, firesc. Am stricat destule opere valoroase, poate învățăm ceva din asta. Într-un anume sens, cărțile sînt și ele bunuri naturale...

Mircea Danieluc

Prospectarea literaturii actuale

1. În fond filmul nu este decît o literatură în imagini concrete, din ce în ce mai perfecționate tehnic, care înlocuiesc, într-un fel, imaginile interioare, bazate pe reprezentările suscitate de lectura literară. Filmul este o operă colectivă, dar personalitatea regizorului rămîne primordială, evident, față de scenarist, dialoghist, operator, actori etc. Iar munca scenaristului nu este, desigur, una literară, căci filmul nu respectă legile literaturii ; nu orice scriitor poate fi scenarist, tot așa cum nu orice scenarist bun este neapărat un scriitor.

Noțiunea „scenariului literar" s-a dovedit falsă. Termenul de ecranizare se referă la operele literare „de prim raft". O ecranizare este o transpunere, ce poate deveni o operă autonomă, dar nu trebuie să trădeze — cred — esența operei de la care pleacă.

Școala noastră de film s-a sprijinit într-o măsură întemeiată pe literatura națională, deși am impresia că — istoricește — rolul literaturii în crearea filmului s-a micșorat cu vremea, fără să ajungă vreodată, cred, să fie anulat, căci o școală națională de film se sprijină pe o paletă largă de valori artistice și culturale, pe tradiții estetice naționale foarte variate.

Regizorii de film au fost în general îndrăzneți față de operele literare mari și bine au făcut. Iată, de pildă, **Răscoala...** aici, vă mărturisesc, eu am unele rezerve față de roman. Mi se pare că partea de la oraș e slabă, forța acestei opere stă în înfățișarea procesului țărănesc, iar filmul cred că a ajutat mult în acest sens, în analiza creșterii micii burghezii la oraș.

Alteori, filmul a ridicat în mod fericit literatura, prin audiența mult mai largă pe care o are față de cuvîntul scris. Iată cazul recent al filmului **Patima** al Dragăi Olteanu, după Petru Vintilă, care redă foarte bine atmosfera de provincie, Banatul '44—'47 ; atmosfera, limba, mediul social, reluarea acestui sistem paternalist ; mi s-a părut o colaborare bună între literatură și film.

2. Despre ceea ce s-ar putea face de acum încolo, nu trebuie uitat că o operă literară este polisemantică, comportă o plurivalență a sensurilor, și deci, poate fi „atacată" din mai multe unghiuri de vedere. Viziunea cinematografică asupra marilor opere literare românești — **Moara cu noroc, Setea, Pădurea spînzuraților, Enigma Otiliei** — ca să dau cîteva din cele mai reușite exemple — nu trebuie să rămînă fixă ; există loc și pentru o a doua, o a treia interpretare. Cred că ciclul lui Duiliu Zamfirescu ar putea fi ecranizat, și s-ar realiza un serial interesant. Sau **Princepele** lui Eugen Barbu din literatura mai nouă ar putea fi ecranizat. Este epoca acolo și un material uman foarte bogat. Ar fi o muncă foarte dificilă, dar cred că ar merita.

În general, sigur că în ce privește operele literare contemporane, problema e mai dificilă, riscurile mari. Dar răsplata, în cazul reușitei, e și ea mai mare : o contribuție nouă din toate punctele de vedere la zestrea artistică românească. Poate că regizorii de film ar trebui să citească mai mult. Nu numai romanele se pretează la ecranizări, dar și nuvelele reușite sau chiar simple schițe. Sînt convins că o „prospectare" mai atentă a producției literare contemporane ar da roade foarte bune. În orice caz ar goni scenariile fabricate care condamnă filmul din capul locului, oricît s-ar strădui regizorul, actorii etc.

Și revenind la ideea specificului național, cred că trebuie găsite imagini particulare, reprezentative, un sistem de imagini particulare semnificative pentru spiritualitatea românească, pentru o condiție specială a poporului nostru, nu să împrumutăm clișee — așa cum s-a întîmplat, de pildă, în cele mai multe ecranizări după Sadoveanu — nu să întoarcem un șablon pe toate părțile, în speranța de a descoperi „fața lui nevăzută".

Al. I. Ștefănescu

Apostol Bologa interpretat de V. Rebengiuc

„Nunta de piatră" după Agîrbiceanu

evident sînt dificile concluziile în urma acestei anchete. Cîteva puncte ale discuției se impun însă a fi precizate.

Premisa de la care am pornit a fost dorința de a rediscuta problema specificului național în filmul românesc *cercetînd în ce măsură și ce mod a fost „împrumutat" din literatura noastră.*

Specificul național, ideea atît de des invocată și discutată, a rămas întrucîtva neprecizat teoretic, iar practic nu a pătruns întotdeauna pregnant în filme, așa cum am dori, fiind reflexul unei profunde spiritualități românești. În perimetrul artei filmului, ale cărei mijloace sînt în excelență concrete — vizuale și sonore — prima tentație este aceea a inserării unor aparențe specifice *spațiului și timpului dat. Ideea specificului național riscă astfel să devină o ideie lipsită de sens cît timp se oprește la limita unui ilustrativism facil, localizat superficial în elemente exterioare. Nu doar în astfel de date ar trebui căutată specificitatea ci și complexul de preocupări, tendințe artistice în mijloace stilistice care configurează — nu în sumă, evident — o școală națională.*

Odată stabilită această relație între specific și școală interesul care ne-a făcut să ne oprim în mod particular asupra colaborării cineaștilor cu literatura română, apare justificat și logic : o literatură afirmată poate oferi premiza de individualizare unei cinematografii în plină evoluție, e drept, dar și foarte tînără încă. Opiniile celor care au răspuns anchetei noastre au coincis în desemnarea momentelor reprezentative ale contactului film-literatură.

Din păcate aceste momente sînt ușor de numărat, fără riscul de a pierde din vedere vreunul. Și se poate observa cu ușurință că aceste filme sînt notabile prin faptul că și-au propus — și reușit — să cîștige statutul de operă autonomă, utilizînd mijloacele expresive proprii. Altfel spus, au depășit limita ilustrativismului factice, și-au încorporat, din literatura abordată, în primul rînd sensul și apoi situații, intîi semnificații și nu semnificanți.

Întîlnirea dintre literatură și film apare deci ca o interferență, iar nu ca un paralelism sau o tangențialitate. Valorile literaturii nu pot fi doar „dublate" de valori cinematografice, ci creează valori noi, filmice ; literatura apare ca o structură genetică în cel mai deplin înțeles al expresiei.

Filmul nu trebuie să fie o simplă lectură ci un act cu adevărat creator.

Anchetă realizată de Paul Silvestru

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XIX
28
(741)
Sîmbătă
10 iulie
1976
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Audiența romanului

Dacă am face un sondaj printre cititori asupra speciei literare pe care o preferă aceasta ar fi fără îndoială romanul. Romanul are de altfel meritul de a fi cucerit cei mai mulți cititori și de a fi făcut cei mai mulți adepți transformînd literatura dintr-o predilecție a celor puțini într-o predilecție a celor mulți. Romanul a democratizat literatura și a pus noi probleme scriitorilor. De o bună bucată de vreme literaturile sînt judecate, în bună măsură, după valoarea și răspîndirea romanelor pe care le produc. Faima recentă și mondială a literaturii americane nu a fost făcută de poezia ei, cu totul remarcabilă fără îndoială, ci de proza ei și mai ales de romanul american ai cărui reprezentanți au impus multor scriitori europeni. Imprejurarea nu este cu totul singulară. Literatura rusă s-a impus ceva mai tirziu tot cu ajutorul romanului, deși avea pînă la Turgheniev, Tolstoi și Dostoievski și poeți de valoare universală. Aceste succese și altele, amintim aici pe cel mai recent care e cel al romanului sud-american, ne arată încă o dată că cea mai puternică monedă de schimb a tuturor literaturilor este romanul. Tentativele de înnoire ale formulei românești, care i-au amenințat o vreme existența, n-au reușit să-l pulverizeze. Dacă specia a cedat terenul în Europa a găsit în alte părți spațiul și momentul unei înfloriri care-i arată vitalitatea.

Nu întîmplător romanul a fost pentru literatura română o piatră de încercare. Așa l-au privit atît criticii cît și prozatorii în opiniile lor despre roman care au pregătit terenul unei dezvoltări rapide a speciei, între cele două războaie mondiale. Nu vom mai aminti titlurile cele mai des citate ale acestei perioade literare în care romanul a cunoscut un mare interes atît din partea scriitorilor cît și a cititorilor și a criticii. Prozatorii dintre cele două războaie mondiale au creat o cotă valorică a romanului românesc pe care urmașii au căutat s-o atingă și s-o depășească. Numărul romanelor apărute în ultimii treizeci de ani de literatură română este destul de mare. D. Micu a scris o carte substanțială plecînd numai de la o parte a acestei însemnate producții editoriale : **Romanul românesc contemporan.** Interesul pentru specia cea mai populară și cea mai iubită a continuat să rămînă pentru scriitorul român pe primul plan. Romanul postbelic a devenit cu adevărat interesant atunci cînd și-a diversificat mijloacele de expresie. Anul 1968 a fost considerat de unii din această pricină anul romanului. Această titulatură se explică prin apariția în acel an a circa zece romane de bună calitate, fără a le socoti și pe celelalte fiecare în parte reprezentînd o altă marcă artistică. Ultimii ani au confirmat înflorirea romanului și simpla listă de titluri vorbește de la sine : **Marele singuratic** și **Delirul** de Marin Preda, **Incognito** de Eugen Barbu, **Vinătoare regală** și **O bere pentru calul meu** de D. R. Popescu. **Galeria cu viță sălbatică** de C. Țoiu, **Caloianul** de I. Lăncrănjan, **Lumea în două zile** de G. Bălăiță, **Înainte de tăcere** de Paul Georgescu, **Într-o casă străină** de Teodor Mazilu, **Labirintul** de Francisc Păcurariu, **Fețele tăcerii** de Augustin Buzura. **Noiembrie viteză** de Tudor Octavian, **Țara îndepărtată** de Sorin Titel ca și alte romane semnate de Fănuș Neagu, N. Breban, Laurențiu Fulga, Al. Simion, Al. Ivasiuc, Platon Pardău, N. Țic, M. L. Cristescu, B. Nedelcovici, M. Damian, M. Giugariu, N. Manea, M. Oprița, R. Ciobanu, I. D. Teodorescu, Alexandru Deal, Virgil Duda, V. Sălăjan, Vasile Andru, C. Zărnescu, vorbesc de la sine despre diversitatea romanescă a acestui moment literar. Întîlnim în acest buchet de romane atît prozatori din generațiile mai vechi și alții din generațiile mai noi adepți ai formelor tradiționale românești cît și

Luceafărul

Continuare în pag. a 6-a

Constantin Popovici : „Tudor Vladimirescu"

Gerontocrația literară

Montherlant are o nuvelă sau un roman cu un titlu nefericit: **Pitié pour les femmes,** milă pentru femei... Asta pentru că nu le-a cunoscut, a fost un celibatar. Femeile n-au nevoie de milă, se descurcă singure. Într-o zi mi-a venit și mie în minte un titlu : Milă pentru bătrîni. „Credeți că ne pasă că sîntem bătrîni" — ne-ar răspunde ei. Nici o grijă ! Avem și noi mijloacele noastre, noi ăștia, gerontocrația literară, să vă amintim că valorile noastre nu se compară cu ale voastre și n-o să vi le recunoaștem niciodată. Înclinăm votul la Academie la premii în favoarea nulităților din sadism, ca să protestați zadarnic, și ne servim la vot tot de-ai voștri Dăm din cînd în cînd și la cîte unu, acolo, din cei buni ca să nu pară lucrurile prea de tot scandaloase.

Așa și fac. Cei mai buni critici tineri, de pildă, sînt ignorați. Degeaba scriu ei studii strălucite și urmăresc fenomenul literar cu pasiune. Ei, și ? Da, critica e o „știință" și noi, ăștia, gerontocrația, știm noi mai bine cine e critic bun și cine nu. De fapt nu e nici unul bun, dacă vreți să știți. Dintre scriitori, știm noi, nu e nici printre ei unul bun. Ce mai încoace și încolo, nu cunosc limba. De la Sadoveanu n-a mai apărut nici unul...

Da, lumea a încremenit prin anii '20 cînd erau și ei tineri, de atunci nu s-a mai întîmplat nimic în literatură. Rebreanu, doamna Bengescu, Camil Petrescu, n-am auzit...

Firește, eu nu vorbesc aici de cei a căror curiozitate e nesecată și care iubesc cultura și literatura în totalitatea ei și pentru care creația artistică și efortul cultural reprezintă un miracol totdeauna proaspăt. Ei nici nu sînt bătrîni spiritual și toate generațiile îi iubesc pentru că ne-au urmărit la debutul nostru și fiindcă, pe lîngă marea lor creație, ne-au mai urmărit și sprijinit în ezitările și îndoielile noastre. Însemnările mele privesc numai pe cei cîțiva care au renunțat să facă toate acestea.

Cu mulți ani în urmă, adică vreo cincisprezece, am cunoscut o astfel de personalitate anchilozată, care tocmai sărbătorea șaptezeci de ani de la naștere. Făcuse să apară în cinstea lui un volum gros, de 700 de pagini, format mare. Cum nu era iubit, nu știu cine a lansat atunci despre el ceea ce urmează : „...cădea-i-ar volumul omagial în cap de la etajul șapte". Îi făcuse ceva probabil și acela se răzbunase. Am înțeles că avea motive într-o ședință de redacție a „Vieții Românești", unde, fiind membru în colegiu, a aparat discuția, n-a mai lăsat pe niciunul să scoată un cuvînt. Nimic nu-i plăcea, totul era demn de dispreț, nimeni nu știa nimic, numai el știa. El era pentru dispariția i-ului din a, pentru eliminarea unor forme lingvistice ale latinității noastre. Viața lui spirituală fusese oscilantă, după cum bătuse vîntul, avînd un cap de gresie, savant timoleonpisanesc. Totuși i s-a sărat inima cînd am publicat un articol critic despre **Scrinul negru.** Dacă știam nu-l mai publicam ! Pentru mine creația și eșecul sînt ceva dramatic, nu motiv să i se săreze inima cuiva care miriie tot timpul împotriva efortului creator.

În societate alții au un umor al lor, pe care-l resorb în sine printr-un he, he, he, care sugerează că ei înșiși se văd cu o ironie detașată pe care numai ei o gustă. Nu e rău, chiar dacă nu se deosebesc de cei posomoriți decît prin asta. Sînt rafinați, se salvează prin umor, fiindcă descrețesc frunțile. Umorul ne salvează pe toți, spre deosebire de alții, a căror frunte n-a fost niciodată descrețită, necum s-o mai descrețească și pe-a altora.

Eram odată la o aniversare. Gazdele, soția și fiica unui mare scriitor, serviseră pateuri minuscule, cafea în cești cît un degetar, tort... Cu tortul ăsta era o chestie ! Era mai subțire decît lama cuțitului cu care fusese tăiat. Toată lumea însă se îneca mîncînd și exclama : „Vai, Ioana dragă, dar nu mai putem! Cum, dar e prea mult" !... Prefăcîndu-se că înfulecă și că a luat prea mult în gură, cînd în realitate i-ar fi trebuit cel puțin trei felii din acelea ca să aibă ce ține în lingurița de argint, un astfel de om fin a exclamat la un moment dat :

— Ex-cșe-lent ! Ex-cșe-lent !... Ioana, dragă ne-ați răsfă-țat ! He, he, he, he...

Și ironia întoarsă din afară era treptat absorbită înăuntru cu fiecare he, he, pînă se topea într-o șoaptă spusă siești. Rîdea deci și de sine.

Altădată am răspuns la o chemare de a sa, făcea muncă obștească : Să spun cîteva cuvinte, să răspund la cîteva întrebări din public la o universitate populară, după care urma un film. Mi-am zis să nu mă duc, dar mi-am amintit că și el mă stîrpinise odată. Am găsit semnătura lui venerabilă într-un grupaj de proteste tinere care îmi luau apărarea împotriva unor injurii. Iată, mi-am zis, cum generațiile se pot înțelege cînd e vorba să combată moravurile rele care se mai instalează ici-colo. Și mi-am amintit. Hai, să-l servesc și eu, are nevoie de un scriitor pentru programul lui popular, și m-am dus.

M-a întîmpinat extrem de jovial, am schimbat cîteva cuvinte și am urcat pe podium. Dar am observat că-și ducea mereu mîna la buzunarul hainei, că avea pe chip o expresie nu de jovialitate de circumstanță ci de extremă încîntare. Hotărît că i se întîmplase ceva : mă privea cu un ochi uimit, ca și cînd nu m-ar fi cunoscut, sau mă cunoscuse și mă uitase, și acum era bucuros că venisem... Așa-mi închipuiam...

În sfîrșit, toată lumea luă loc în bănci și se făcu liniște. Marele critic, căci era mare critic și istoric literar, s-a ridicat în picioare și a rostit cîteva cuvinte. Că avem în mijlocul nostru un scriitor care...

Și aici îl văd că scoate din buzunar o broșură. Îl văd că începe s-o agite prin aer, s-o arate publicului.

— V-o recomand, zice, cu toată căldura ! Este scrisă de oaspetele nostru. Este intitulată **Frîguri...** Este ex-cșe-lentă... He, he, he...

Va să zică ăsta era misterul gestului cu dusul mîinii la buzunar. Era încîntat ! Ar fi vrut să mi-o spună de la început, dar îmi rezervase surpriza în fața publicului. Am început și eu să rîd ca el : he, he, he...

Aveam și de ce. Scriam literatură de douăzeci și cinci de ani și marele critic nu citise nimic din ceea ce publicasem. Și acum, pentru că veniserm să-l servesc găsise și el o nuvelă de-a mea, cine știe de pe unde, și o citise ; i se păruse... și aproape că nu-i venea să-și creadă ochilor...

Am luat cuvîntul cu multă vervă, am răspuns la întrebări, pe urmă criticul m-a condus pînă la ușă și am plecat într-o ex-cșe-lentă stare de spirit, cum ar încheia marele Caragiale.

Marin Preda

FRAGMENTE CRITICE

Reciclarea romanului

Stovarășe profesor, vă anunț solemn că noul roman a murit. Am citit într-o publicație străină despre acest deces. Nimic nu l-a mai putut salva și autorul care anunță tristul eveniment nu-și ascunde oarecare satisfacție, ca un moștenitor lacom care își pierduse răbdarea așteptînd dispariția unchiului bogat. Așadar, se pare că nimic nu se mai poate îndrepta, irreparabilul s-a produs, noul roman este la ora de față un fenomen al trecutului... Nu-mi ascund, la rîndul meu, o întristare a spiritului.

— Înțeleg adumbrirea dumitale, dar mai înainte să lămurim cîteva lucruri. Despre care **nou roman** este vorba ? De **noul roman** sau de **noul noul roman ?**

— Cum, sînt două ? Pot fi în același timp două nuanțe, două virste ale noutății în literatură ? Această proliferare a adjectivelor nu-mi face o impresie bună.

— Sînt, într-adevăr, două teorii privitoare la **noul roman,** cea dintîi (reprezentată de Nathalie Sarraute, Alain Robbe Grillet, Michel Butor) vorbește de o reînnoire a formelor în continuarea romanului epistemologic și a realismului fenomenologic, cea de-a doua **(noul noul roman),** pusă sub tirania spirituală a lui Jean Ricardou, un estetician cu spirit de iacobin, consideră romanul ca un joc de construcție, un procedeu de „organizare a semnifiantilor". Limbajul este rebarbativ, însă cu puțină răbdare vei putea constata singur că sub această terminologie se ascund multe idei vechi. Cum am citit și eu cîteva articole pe tema decesului noului roman, te pot asigura că fenomenul despre care vorbim afectează deopotrivă cele două straturi. Cît despre tristețea dumitale, ea n-are un motiv serios. Noutățile sînt de scurtă durată în literatură, adu-ți aminte de suprarealism și de celelalte insurecții moderne care s-au succedat cu rapiditate. Mai interesant este de văzut ce urmări au avut ele în literatură. Mulți cred, de pildă, că mișcările de avangardă din secolul al XX-lea n-au lăsat decît o literatură de programe. **Opera** a apărut în măsura în care suprarealistul, de pildă, a depășit **dicteul automat. Magritte,** ca să luăm un exemplu din pictură, este considerat un dialectician subtil al forțelor contrarii, un rationalist al universurilor ce se exclud. El nu pictează, sub un regim oniric, ci își organizează meticulos viziunile onirice. Teoria dicteului automat este în primejdie...

— Adevărat, dar noi continuăm să vorbim, după 50 de ani de la apariție, despre suprarealism. Nu-i aceasta un semn de vitalitate a ideilor puse în circulație de Breton, Eluard, Aragon ?! Se va întîmpla oare același lucru cu

Eugen Simion

Continuare în pag. a 7-a

VIAȚA LA ZI

Reculegere

După zădărnicia de-a cunoaște
Intîi planeta și pe urmă țara,
Iată, acum, că mă aruncă vara,
Pe-un cîmp curat pe care cîntă broaște.

Sînt flori de soc, pe drumul scris cu verde,
Și fin decapitat, numai miresme,
Și poate șerpii ne foșnesc la glezne,
Și sufletu-ntr-o fluieră se pierde.

Totul e gata, în această casă,
Ca pentru o împrejurare sfîntă,
Pentru-un botez, o moarte sau o nuntă...
E cineva, pe-aici prin jur, mireasă.

De-o păpădie pripones te-ți calul !...
Nimic nu știi, de n-ai văzut Ardealul.

Adrian Păunescu

IN ACEST NUMĂR : • Colocviile „Luceafărului" : Tradiție și modernitate în romanul actual. Colaborează : Voicu Bugariu, Nicolae Ciobanu, Dan Cristea, Ov. S. Crohmălniceanu, Valentin F. Mihăescu, Mirela Roznoveanu, Constantin Tuchilă, Laurențiu Ulici, Doina Uricariu • Cartea de debut de Al. Piru • Cronica literară de M. Ungheanu • Viața cărților de Dorin Tudoran • Profil : C. Stănescu de Mircea Iorgulescu • Atelier literar de Geo Dumitrescu • Parodii de Mircea Micu.

JURNAL DE POET

Patosul evocării

Spre deosebire de filozofie, interesată de idei și dialectica lor, poezia își arată specificul ei prin aceea că ea nu apare ca realitate creatoare decît în măsura în care este expresia ideilor întrupate în istorie. Din această pricină ea este legată mai îndeaproape de o Patrie, de realitatea zilnică a acesteia, de manifestarea vieții în istorie, în Eveniment, de puterea ideii de-a se încarna, de-a deveni istorie.

Poezia este expresia cea mai nemijlocită a sufletului unui popor, în ea transpare ineditul viețuirii unui neam față de celelalte înainte de toate.

Așa se explică și faptul că ea apare mai tîrziu, apare după ce s-au dovedit anume idei ca apte istoric, după ce istoria și-a desfoliat o parte din drumul său ; ea vine să adune și înveșnicească în cuvînt o experiență istorică împlinită. Așa apare Homer la sfîrșitul luptelor și drumurilor eroilor, așa apare Dante la capăt de Ev Mediu, așa apare Eminescu după vremea voievozilor. Ca să devină obiect al Poeziei, evenimentele istorice trebuie să-și fi arătat fața rodnică și luminoasă, fața eternă dincolo de spontaneitatea imediată. Prezența unui poet în evenimentele imediate contemporane lui nu vine numai din mutarea în cuvînt a unor evenimente încă fierbinți întîmplate uneori, evenimente reale și deja istorice ci și din puterea lui de-a face contemporane, de-a reîncălzi evenimente hotărîtoare din istoria poporului său care să lumineze, să întărească și să aprofundeze istoria încă nefăurită, încă în față, în plină manifestare.

Harul poetului, căldura inimii lui îi este dată nu pentru a încălzi evenimente calde pe buzele

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 6-a

Nostalgia culorii

Interesul poeților pentru artele figurative are antecedente notorii și cred că nu mai este cazul să amintesc aici faptul că secole întregi la baza pusă de teoria ca și de practica artistică modernă lui a stat considerentul cu valoare axiomatică, în mod serios la îndoială, care spune — așa cum pertinent releva, într-o carte scrisă acum cîteva decenii, R.W. Lee (Ut pictura poesis), *— că pictura de calitate ca și poezia de calitate ar rezulta din imitarea ideală a naturii umane în acțiune. Dacă respectivul considerent nu a încetat să se afirme ca un veritabil ferment determinator în stabilirea punților de legătură între artele vizuale și arta cuvîntului, în ciuda momentelor de eclipsă, aceasta se datorește și intransigenței cu care imaginația creatoare a căutat, atît în pictură cît și în poezie, să îmbogățească repertoriul senzațiilor directe generate de o anume realitate. Același Lee observa că „în ciuda logicii abstracte a cubismului și a extravaganțelor expresionismului... arta pictorului trebuie să se bazeze în general pe reprezentarea lumii naturale, așa cum e percepută de ochi" (op. cit. ed Sansoni, Firenze 1974, p. 97). Experiența pictorului nu poate deci, oricum, să-i rămînă străină poetului care el însuși poate structura, e drept, cu ajutorul cuvintelor, reprezentări. Cînd Apollinaire clasifica tipurile cubismului, o făcea, desigur, și din necesitatea resimțită de poet de a ordona acel haos asaltator de senzații care dacă nu se lasă stăpînite nu fac altceva decît să creeze confuzie, să amestece conceptele.*

Reconstituirea a posteriori a unui univers pictural are pentru poeții autentici semnificația confruntării cu o posibilă sursă de inspirație. Dacă poetul este dublat de critic există chiar surpriza de a descoperi că semnificații mai profunde, ale operei, care scapă unei analize pur tehnice, se lasă relevate. În general criticul, cînd este dublat de poetul autentic, pătrunde cu mult mai multă ușurință, cu intuiție, în zona imponderabilă a creației.

Vasile Nicolescu s-a oprit, după opinia mea, nu întîmplător asupra operei a doi mari pictori ai secolului trecut : Turner și Monet. Primul, despre care un mare critic și om de cultură, Kenneth Clark, într-o fericită formulare spunea că a făcut „din lumină și culoare baza exclusivă a unui motiv pictural", este, fără îndoială una dintre cele mai complexe personalități ale picturii moderne și, de altfel, expoziția organizată anul trecut la Londra, cu ocazia bicentenarului nașterii sale, a dovedit, pentru oricine s-ar mai fi îndoit, acest lucru pe deplin. Interpretarea dată de poetul Vasile Nicolescu operei sale ia în considerație cadrul complex cultural în care s-a manifestat arta lui Turner, subliniind tocmai acele aspecte ale ei care au premers radicalele răsturnări în planul reprezentării figurative produse de impresionism. Că poetul se oprește asupra funcției estetico-simbolică a culorii picturii lui Turner este un lucru lesne de înțeles dacă ne gîndim la caracterul vădit încantatoriu al multora din poemele sale, adevărate impresii

Grigore Arbore

Continuare în pag. a 7-a

ECOURI

Cuprinsul și necuprinsul poeziei

Cînd vorbim despre un univers poetic o facem de obicei în legătură cu marii poeți. Ei sînt aceia care prin opera lor ne creează în mod incontestabil impresia și ideea de univers, de cosmos, sau, cu alte cuvinte, de lume vastă și ordonată într-un anume sistem, complicat și complex în același timp, care prin elementele lui ne sugerează ceva inepuizabil, un „spațiu" spiritual-afectiv nemărginit. Se întîmplă să amintim însă de „universul" unui poet, chiar cînd acesta nu e dintre cei mai de seamă sau cînd se află încă la începutul activității sale. Termenul urmărește să designeze și în acest caz — în lipsa altuia — cam aceleași multiple realități interioare care constituie trupul și sufletul poeziei. S-ar părea că noțiunea aceasta se referă doar la ceea ce constituie conținutul operei poetice și că prin urmare nu are nevoie de alte determinări. Totuși dacă ne gîndim mai bine, universul poetic nu poate exista în afara expresiei originale, specifice, pentru că numai această expresie apare distinctă — înțeleasă în sens larg, ca structură ce depășește combinațiile de suprafață ale limbajului — e capabilă să asigure operei viabilitate și pondere artistică.

Ceea ce ne atrage la un poet e atît universul său de imagini și idei cît și coloritul caracteristic, tonalitatea și accentele personale, timbrul unic al vocii, modul singular de a „potrivi" cuvintele. Cînd rostim numele unor Arghezi, Blaga, Bacovia, Barbu sau Apollinaire, Garcia Lorca, Ungaretti, ni se prezintă îndată în memorie tot atîtea universuri poetice foarte clar conturate în unicitatea lor concretă, fără ca acest lucru să atragă după sine o ruptură categorică între ele, o prăpastie. Oricît ar fi de diferiți, poeții se înscriu toți în aceleași „cer" încăpător al poeziei universale, unde aștri și constelații diverse participă la o aceeași frumusețe și armonie, fiecare cu lumina și strălucirea lui de neînlocuit. Dar plăcerea cititorului de poezie este să descopere întîi de toate ceea ce e particular și deosebit la un poet, farmecul și surprizele numeroase pe care i le relevă rînd pe rînd opera acestuia, mai ales cînd o abordează întîia oară și o parcurge în întregime. Desigur, poți să reconstitui o fizionomie de poet și din lectura cîtorva poeme reprezentative, esențiale, dar imaginea lui autentică și înțelegerea profundă (în toate implicațiile-i valorice intrinseci, precum și elementele-i relaționale ce trimit spre cultură și mediu, spre tradiție și istorie, către prezența sa ca persoană terestră și ca ființă spirituală) se realizează numai cînd pătrunzi în intimitatea întregului său cuprins poetic și parcurgi etapă cu etapă toate traseele pe care autorul însuși le-a străbătut. Cine nu face această experiență de a răzbi în lumea lăuntrică a unui mare poet și de a se în-

Victor Felea

Continuare în pag. a 6-a

De la personaj la „vocea autorului"

tradiție și modernitate

din perspectiva raportului dintre materia epic-analitică și ceea ce numim „vocea autorului" într-o elaborare românească, pe ansamblul ei, epica lui Marin Preda cunoaște o evoluție care, la prima vedere, poate deruta. Dacă privim cu atenție faptele, observăm că cel de-al doilea element — „vocea autorului", de la o scriere la alta, în loc să facă dovada unei discrete retrageri, în așa fel încît obiectivarea, autonomizarea narațiunii să atingă trepte tot mai ridicate, dimpotrivă, revendică poziții privilegiate, asumîndu-și sarcina de a explica și evalua substratul problematico-ideatic al operei. Drumul străbătut de prozator de la Morometii, *vol. I, la* Delirul *în chip aparent paradoxal, este marcat de continua „subminare" căreia îi este supus eșafodajul epic-conflictual, în sensul prinderii sistematice a acestuia în obiectivul „vocii autorului". Necruțătoare, lucidă, sigură de ea, aceasta nu pare a-și pune prea mult chestiunea unor eventuale imixtiuni păgubitoare pentru puritatea ficțiunii românești.*

În tentativa sa de a defini statutul romanului modern, în speță romanul „condiției umane", Albérès insistă asupra a ceea ce el numește „impudoarea" cu care genul asimilează multe din structurile ce aparțin celorlalte genuri literare și, prin extensie, lipsa sa de prejudecată chiar atunci cînd își apropriе discipline care au în atenție studiul direct al existenței umane : istoria, sociologia, filozofia, psihologia etc. Semnalul aspirației romanului spre totalitate *aparține, se înțelege, lui Dostoievski, a cărui viziune integratoare asupra lumii se realizează tocmai cu prețul unei asemenea „impudori".*

Evoluția operei lui Marin Preda stă, indiscutabil, sub semnul acestui mod aparte la dezautonomizare a epicului. După Morometii, I, *este sesizabilă în fiecare din romanele sale prezența a cel puțin unui personaj central investit cu dublă funcțiune, de exponent al unui destin romanesc sieși suficient și de „port-voce" a autorului, mai exact de* alter-ego *al acestuia. Doctorul Sîrbu și Vale Sterian din* Risipitorii, *Călin Surupăceanu din* Intrusul, *Niculae Moromete din* Morometii, II *și din* Marele singuratic, *să se observe bine, surprind prin această dublă determinare a personalității lor. Împrejurările în care*

Mac Constantinescu : „Recoltă"

personajele amintite sînt chemate să facă „jocul" autorului, adică să formuleze puncte de vedere, judecăți, principii avînd o largă cuprindere, caracteristice deci prin valoarea lor generalizatoare, reține peste tot atenția. În felul acesta romanele se constituie în meditații asupra existenței nu numai implicit ci și explicit. „Lecția" romanului dostoievskian elimină și de data aceasta orice urmă de reținere, orice prejudecată. Ideologia romanului *trebuie dezvăluită integral și nu doar aproximată printre rînduri. Aceasta este sarcina eroului ales de prozator să-l reprezinte. Precum la mulți dintre marii romancieri ai veacului și la Marin Preda, înainte de a fi un scop, personajul se dovedește tot mai mult un mijloc prin intermediul căruia prozatorul își face cunoscută în chip direct concepția sa asupra existenței.*

Întrebarea, adesea formulată, este dacă întotdeauna, indiferent de amploarea socială, politică, morală, istorică etc. a temei, personajul investit cu rolul de „port-voce" a autorului, artistic, are posibilitatea de a-și transpune în practică prerogativele. Este întrebarea care, hotărît lucru, nu poate fi ocolită nici în cazul lui Paul Ștefan, eroul central din Delirul. *Observația care s-a făcut în legătură cu partiala inaptitudine a lui Paul Ștefan de a-și asuma întreaga* ideologie *a romanului, în felul ei, este reală, dar comportă explicații care în genere au scăpat criticii. În* Delirul, *eroul central se confundă cu „vocea autorului" pînă la o limită extrem de clar fixată. Suprapunerea se circumscrie exact în sfera a ceea ce constituie efectul experienței directe, de protagonist al unor evenimente istorice, prin care eroul a trecut* atunci, *adică în momentul în care aceste evenimente s-au petrecut efectiv. Ceea ce afirmă Paul Ștefan, opiniile sale de natură politică, socială, istorică ș.a.m.d. toate acestea deci sînt însușite de prozator în măsura în care ele au valoare de sursă originară pentru edificarea propriei viziuni asupra evenimentelor reinviate în roman. Ceea ce ni se pare cu adevărat impresionant în ultimul roman al lui Marin Preda este extraordinara tensiune ițcată odată cu acuta confruntare dintre experiența de anvergură istorică a personajului central și punctul de vedere al romancierului asupra acelorași evenimente, fundat pe analiza a două categorii de documente : acelea care aparțin chiar experienței eroului, de o parte, și acelea care aparțin arhivelor, de alta. În această direcție — dincolo de împrejurarea că asistăm la luarea unei poziții polemice privitoare la raportul dintre mase și personalitate în istorie —,* Delirul *valorifică metoda de lucru statornicită în romanul istoric tolstoian, cum prea bine se știe, continuu adoptată de romanul istoric modern. Este vorba de potențarea ideatică a experienței trăite de erou și asumată de autor odată cu integrarea ei în magma evenimentelor istorice atestate de documentele păstrate în arhivă. Acum, romancierul schimbînd rolul, face el „jocul" personajului dîndu-i iluzia deplinei libertăți de mișcare și de gîndire. În realitate personajul este dirijat și tutelat de romancier cu o asemenea abilitate încît, de fapt, el devine pur și simplu una din piesele de bază aflate pe masa de șah a istoriei. Procesul acesta,* de supunere la obiect, *nu ocolește nici personajele cu identitate istorică. Și ele sînt asimilate aceleiași viziuni creatoare. În postura de „povestitor" al istoriei, Marin Preda este cu totul stăpîn pe punctul său de vedere asupra tragicelor evenimente ce au însîngerat România în anii de dinaintea și din momentul declanșării celui de-al doilea război mondial. Este un punct de vedere tulburător prin adîncul său umanism revoluționar, prin lucidpateticul său conținut patriotic și național. De pe o asemenea poziție face scriitorul „jocul" personajelor ce au o identitate istorică de prim plan.*

Efectul cel mai de seamă rezultat dintr-o viziune atît de complexă asupra personajului — viziune la a cărei edificare implicarea moral-filozofică a autorului are un rol decisiv — constă în realismul zguduitor sub semnul căruia se structurează în plan românesc istoria. „Istoria — afirmă îndreptățit Paul Ștefan spre sfîrșitul cărții — e pasionantă după ce faptele care o compun au trecut". Este deziderатul cheie de care Marin Preda a ținut seama plăsmuind personaje ce refuză orice intruziune a spiritului de aventură, a senzaționalului factice, a tot ce ar putea escamota adevărul uman-istoric.

Nicolae Ciobanu

Joacă și seriozitate

Pornind să citesc romanul lui George Bălăiță „Lumea în două zile", am încercat o ușoară senzație de iritare, la început. Fără discuție, autorul mi se vădea neobișnuit de înzestrat, dar parcă prea ține să arate cîte știe, că nici o tehnică descriptivă sau narativă nu-i e nefamiliară. Și folosirea persoanei a doua singular, și divizarea timpului mișcărilor în nenumărate fracțiuni înghețate, după modelul vestitei curse eleate care-l împiedică pe Achile, cel iute de picior, să întreacă broasca țestoasă, și o anchetă judiciară cu înaintare bîjbîitoare prin relativitatea mărturiilor adunate, și o corespondență canină și o simbolistică magico-fantastică, și inserții jurnalistice, stil John Dos Passos, cuprinzînd scurte articole, reportaje și portrete inspirate din cîmpul muncii ș.a. Un asemenea catalog aproape complet riscă ușor să descurajeze.

Reținut de calitatea rară a talentului, n-am făcut greșeala să abandonez lectura. Curînd, am fost prins și cartea a început să-mi placă din ce în ce mai mult. Secretul cred că stă, cum excelent a remarcat Lucian Raicu, într-o formă particulară de humor superior intelectual. Poate că natura acestuia ar merita să fie examinată mai îndeaproape.

Simplu zis, G. Bălăiță are „haz". Vreau să spun că știe cu un veritabil instinct poetic, cît să umfle lucrurile, pînă ar face perceptibil jocul scrisului, și unde să se oprească spre a lăsa, totuși, senzația plauzibilului, chiar cînd lucrurile ies din tiparele obișnuitului, căpătînd o umbră fantomatică.

Surprindem în romanul lui G. Bălăiță o pastișă ironică a majorității clișeelor prozei noastre contemporane. Ca exercițiul să nu eșueze în simplă parodie și să devină creator, adică să făurească efectiv o operă, sînt necesare, după opinia mea, două condiții. Prima, să stăpînești pe deplin scriiturile a căror gramatică generativă îți propui a-i scoate la iveală mecanismul placat pe viu, comicul adică, observabil dintr-un anume unghi privilegiat. Cealaltă, să te ferești de gratuitate, inlesnind irupția existenței adevărate, luxuriante în concretețea ei agresivă, uluitoare prin coincidențele neașteptate, prezente îndărătul banalității aparente, și lăsînd să se închege medii sociale, oameni întregi, destine. Altfel zis, să te joci, dar cu marea, candida și pasionata seriozitate a copilului.

Romanul lui George Bălăiță îndeplinește în foarte mare măsură amîndouă aceste condiții. Toate formulele noi de relatare ale prozei, autorul le mînuiește fără cusur. Nimic căznit nicăieri, pana lunecă și virtuozitatea scriiturilor diferite e ireproșabilă, ba, prin îmbinare ingenioasă, reușește să dea, pînă la urmă, chiar un stil foarte personal.

Amuzant e cum se produce, pe nesimțite, automimarea treptată a fiecărei bucăți de bravură: să începem cu descripția minuțioasă a obiectelor și segmentarea gesturilor. Preciziunea microscopică se transformă imperceptibil în joacă, prin obiectul derizoriu al aplicației savante. Ea stăruie cu o voluptate gastronomică, abia ascunsă, asupra miracolelor înfăptuite de Felicia în bucătărie. Cum bate eroina ouăle, cită știință pune în fabricarea cremelor, ce precauții își ia ca să-i iasă aluatul de cozonaci perfect pufos ș.a.m.d. Aici Bălăiță deschide larg romanul său tuturor efluviilor trimise a asalta nările și cerul gurii noastre de originala poezie culinară a lui Emil Brumaru căruia îi face colegial cu ochiul. Plină de nostalgie, humor provincial devine și arta răbdătoare a bătrînului August, de a reda iar prospețimea inițială pălăriilor lustruite și uzate. Alteori minuția observației se fixează cu o indiferență crudă pe episoadele tragediei unui gîndac, care-și trăiește ultimele clipe în cada de baie.

Confesiunile canine ajung burlești pe cît de gingaș amoroase și pertinent psihologice, privitor la sufletul tainic al stăpînilor.

Ancheta judecătorului Viziru, condusă cu tact și perseverență exemplară, se încurcă în propriile ei piese de convingere. Mărturii capitale, inclusiv cea a cățelușei Eromanga, îi aparțin lui Pașaliu, care, pe lîngă că are o fantezie mult prea bogată și-o mai stimulează sistematic cu mari cantități de alcool. Alt comic al familiei Antipa, August pălărierul, poate fi suspectat de ramolisment din cauza virstei înaintate. Anghel, crescătorul de cactuși, e un nebun religios fa-

Nicolae Grozea : „Griviţa 1877"

natic, care sfîrșește în balamuc. Insemnările judecătorului sînt adesea neclare și conțin frecvente lacune, scrijeliturile cu ghiara, ale cîinilor, nu le poate descifra decît Pașaliu, pe Viziru îl strivește un camion și alt anchetator trebuie să reia toată cercetarea de la început. Mereu, un alt text, așadar îl înghite pe cel anterior, constituind ultima *relatare sigură, care ne parvine Dar constînd fie măcar parțial din informațiile aflate pînă atunci, și ea se autodestramă, tocmai prin faptul că dovedește incertitudinea a tot ce credeam a ști înainte Iată ilustrat ingenios „jocul" înșelător al scrisului.*

Peste exercițiul ludic, practicat de George Bălăiță cu o cuceritoare degajare, crește însă o realitate densă dînd indubitabil prin concretețe, materialitate și multilateralitate, senzația vieții autentice. Inginerul Druică, Felicia, Pașaliu, Moiselini, Silvia Racliș, Achilina, Agop, judecătorul Viziru, profesorul, August pălărierul trăiesc fiecare, chiar dacă au o prezență episodică și factura singulară a narațiunii tinde a-i face să dispară pe toți în final, ca fantomele dimineața, la cîntatul cocoșului Autenticitate umană are și sbuciumul lui Antipa prins fără scăpare în seriozitatea atroce, nebănuită a jocului stupid cu certificatele de deces, completate anticipat, deși eroul principal rămîne împotriva străduințelor autorului, cel mai palid și neconvingător personaj.

Dibăcia romancierului e de a nu se fixa definitiv în nici o parte a cărții sale glumeață și serioasă, alcătuită din întîmplări banale și bizare, angelică și demonică, realistă și fantastică totodată. Cum oricine bagă de seamă, narațiunea creează în partea a doua negativul universului înfățișat inițial. Antisimetriile : Felicia-Silvia, August-Anghel, Iacubobici-Moiselini, profesorul Lăduncă și Antipa tatăl sînt aproape perfecte. Dar anumite figuri își păstrează aceeași identitate în ambele lumi : Viziru, Druică. Altele, ca Pașaliu sau Agop rămîn fără complementaritate. Realitatea vie, exuberantă, biruie jocul ficțiunii, dezvăluindu-și, totuși, grație lui o latură fascinantă de mister. Unde greșește G. Bălăiță e în ambiția de a organiza oarecum „metafizic" antilumile acestea. Tot eșafodajul esoteric, cu Su-Cio, numărul șapte și oglinda străveche ia o turnură puerilă, cam fastidioasă, care putea lipsi fără nici o pagubă, dimpotrivă. Era de ajuns musca uriașă, care aruncă șburînd o umbră amenințătoare, premonitorie asupra întregului orășel.

Intuiția bună a autorului a fost, din fericire, de a perfora mereu osatura mitică prin detaliul banal realist. Aflăm că Antipa, de fapt, nici nu ghicea exact datele deceselor proorocite, legenda puterii sale magice înfricoșătoare fiind bazată doar pe cîteva coincidențe și necontrolul precis al cifrelor trecute în acte. Acesta e adevăratul „realism magic" care a asigurat atîta succes prozei contemporane sud-americane (Cortazar, Sabato, Marquez). În fond modelul lui ilustru îl oferă proza lui Gogol. Intruziunea fantasticului în cotidian, renunță aici la suportul ocultist romantic și își găsește o forță tulburătoare, mult sporită, apăsînd pe amănuntul realist și eliminînd complet explicațiile așa zis „filozofice". E ceea ce se petrece în „Nasul", iar Marquez nu procedează nici el altfel.

Bălăiță se află în largul său cînd aruncă o privire radiografică asupra ființelor și lucrurilor din realitatea zilnică înconjurătoare, suprinzîndu-le umbrele interioare, invizibile cu ochiul liber. Un fantastic de tip foarte aparte, insolit, natural s-ar putea spune, în mod paradoxal, țîșnește din acuitatea observației fixe, stăruitoare, perforante asupra banului, ca la Kafka. O undă de umor proprie bucuriei ludice vine concomitent să risipească disproporția spiritelor speriate și simplificatoare de a preface analogiile și paralelismele în sisteme simbolice sau metafizice odihnitoare. Numai proștilor gravi le e teamă că realismul duce la monotonie și platitudine.

Ov. S. Crohmălniceanu

Subtilitatea modului narativ

Acest text critic ia în considerare mai ales cîteva condiții generale de producere a semnificației în romanul lui Laurențiu Fulga, **Alexandra și Infernul**, și mai puțin explicitarea ei. În măsura în care putem răspunde la întrebarea **cum semnifică un text ?** fără să transformăm actul critic într-o abordare lingvistică, deci fără să ne limităm la o unitate lingvistică minimală și dotată cu sens în narațiune : propoziția, ne permitem să nu recurgem la descrierea aspectului semantic ei, în primul rînd, a celui sintactic. Altfel spus, a organizării narative.

În romanul lui Laurențiu Fulga, ceea ce numim îndeobște discurs narativ se organizează explicit, vom vedea, într-o manieră semnificantă prin ea însăși. Acesta este motivul pentru care două aspecte de maximă importanță în considerarea unui text, cum sînt cele amintite mai sus, nu pot fi descrise ca structuri independente, în cazul nostru. De fapt, într-o apreciere de ansamblu a textului, distincția relativ incontestabilă pentru T. Todorov (v. **Gramatica Decameronului**), aceea între sintaxă și semantică, devine oțioasă. Prezentînd întregul ca semnificant printr-un mecanism propriu romanului în discuție, unitatea sintactică și unitatea semantică nu ne mai interesează ca planuri diferite, încărcate, fiecare, de sens. Analiza noastră — și acesta ar fi unul dintre avantaje — pornește dinspre examinarea unui model narativ actualizat în scriitură.

Încercînd să întîlnim modalitatea în virtutea căreia secvențele narative au o organizare **care semnifică**, altfel și în afara conținutului semantic al fiecărui enunț, nu facem altceva decît să subtilizăm o disociație. Hotărîm astfel de la bun început că există un plan semnificant deasupra relației obișnuite de transmitere a sensului ; relație care derivă din succesiunea propozițiilor narative sau din cauzalitatea nuanțată prin funcții și indici, pentru a fi de acord cu R. Barthes. Noul plan semnificant se raportează la un model de organizare a discursului narativ. Foarte cunoscut dar puțin luat în seamă este, de pildă, decupajul unui text în capitole, relația dintre ele etc. Dar noi nu ne-am propus să teoretizăm acest aspect, ci să observăm un caz particular.

Dacă am numi procedeul din **Alexandra și Infernul** alternanță de planuri, în mod tradițional, am admite imediat existența a doi termeni aflați într-o opoziție denotativă. Semnificația ar rezulta din relația lor de contradicție, ceea ce nu este decît parțial adevărat. Modelul nu vehiculează o opoziție, ci o relație de înglobare. (Precizăm că, prin analiza noastră, vom da acestui tip de combinații între secvențele narative, descrise de Todorov, un înțeles lărgit). Combinația din **Alexandra și Infernul** se realizează prin cuprinderea unui discurs imaginat de un personaj tinăr sau chiar de povestitor în discursul narativ propriu-zis. Desigur, disociația este extremă dar operantă în contextul nostru. O facem pentru facilitarea descrierii iar nu în scopul de a distinge, teoretic, în cadrul discursului narativ, care este unic (el fiind însuși textul romanului). Folosim același termen, evident cu altă conotație, tocmai pentru a releva unitatea în cadrul ficțiunii. În text distincția este marcată grafic prin redarea în cursive a discursului presupus ca imaginat. El apare de obicei determinat cauzal. Un fapt de luptă, o stare, o reacție psihologică sau proiecția în conștiință a unei situații își întărește semnificația înglobînd o secvență imaginată de personaj în momentul respectiv. Iată o ilustrare în capitolul întîi : așteptîndu-și sentința, eroul forțează densitatea spațiului care îl desparte de Alexandra ; prin cauzalitate, discursul imaginat nu poate avea propria sa autonomie semantică, ci se supune ordinii generale a semnificației, pătrunde în ea : „Mă gîndesc la **tine** cu înverșunarea omului nevoit să îngrămădească într-un timp limită tot ceea ce într-o iubire ca a noastră n-a avut nici o limită. **Dormeai Nu te speria Eu sînt Alexandra De ce plîngi Ți-am făgăduit că n-o să lipsesc prea mult și uite c-am venit Doamne că flămîndă mai ești De parcă nu ne-am fi văzut de-un veac...**" etc. Sau înglobarea unei povestiri : dăm un exemplu din capitolul patru, în care procedeul substituirii unei propoziții din prima secvență cu o secvență întreagă este evident : „...un întreg tumult simfonic îi vuia lui Golia sub frunte, amintirea concertului la care se cunoscuseră, și motivul muzical era, prin sugestie, același : **Alexandra, Alexandra... 6. Ai venit pe întuneric, mult după ce începuse concertul. Erai ca o umbră, bîjbîind printre alte umbre compacte, în căutarea unui loc liber...**" urmînd patru file de povestire în care personajul-narator este identificat, pe rînd, cu Alexandra și Golia. Același lucru în capitolul șase, 8. Semnificativ apare și coșmarul lui Filip de la începutul capitolului doi, dar oarecum invers : motivația se întîlnește după secvența înglobată :

„Se trezi împotriva voinței lui, pe neașteptate, sub impulsul unei lovituri, venite dinafara somnului. Starea de excitație din vis încetă...".

Alteori discursul imaginat apare refăcut din dialog, ca disimulare a gîndului ; sau este numai un dialog al eroului cu Alexandra (v. capitolul trei, 7).

Prezentînd mecanismul și cîteva varietăți de înglobare, am determinat actualizarea modelului la nivelul narativității. În acest moment, putem justifica presupunerea că organizarea narativă semnifică prin ea însăși. Înglobarea discursului imaginat în cel narativ propriu-zis generează de fapt semnificația întregului text, ea fiind determinanta unei întregi ierarhii de sensuri secundare. Descrisă în limbaj comun, este posibilitatea salvării conștiinței individului sufocat de realitatea războiului prin, de cele mai multe ori, reverie erotică, prin nevoia de a comunica în cadrul cuplului. Pe capitole, comportamentul variază de la revenirea obsedantă a unor amintiri care interoghează conștiința pînă la nevoia purificatoare de a dialoga cu modelul erotic. Faptul că un personaj poate relua aperceptiv o situație, poate închipui o comunicare cu o mereu aceeași Alexandră, relație delimitată și explicată în logica discursului narativ, devine în mod obiectiv semnificativ. Iar funcția referențială a textului se situează la nivelul unei sincronizări a personajelor principale care apar în fiecare capitol, articulîndu-se din cîteva ipostaze simetrice, cum vom vedea mai departe.

Planul semnificant al modelului se poate discuta și la un nivel de simbolizare, cuprins și în sintagma titlului. **Alexandra** presupune un proces determinat de imaginare, **Infernul,** dimpotrivă, este faptul mecanic, exterior și brutal. Refuzul, groaza, incertitudinile sau speranțele unui erou sînt întreținute numai în discursul imaginat, prin confruntarea cu un ideal.

Chiar în cadrul combinației sintagmatice care este înglobarea, are loc o substituire de sensuri. Operația este însă cunoscută iar modelul se poate impune, fără îndoială, și sub acest aspect. Procesul de simbolizare fiind implicat în structura discursului, nu mai insistăm.

Într-o asemenea organizare narativă presupunem elemente specifice în modelarea personajului. Romanul lui Laurențiu Fulga nu urmărește pe parcursul celor șapte capitole un personaj cu o identitate stabilită, de la descrierea lui comportamentală, tipologică, la identificarea sub un nume prestabilit, la verbalizare, deci în cadrul unui cod descris pe parcursul articulării textului narativ. Observăm structuri actanțiale proprii fiecărui capitol, dar care, la nivelul întregului discurs, sînt echivalente. Cunoscind modelul mitologic, dezvăluit din perspectivă semiotică, am putea crede, extrapolînd, că sîntem în fața acelor „conținuturi constituite" anterior, conceptuale și independente de povestire, care exploatează cunoștințele noastre despre modelul narativ și despre actanți. Desigur, în **Alexandra și Infernul** nu poate fi vorba de așa ceva, dar este foarte adevărat că, pe măsura consumării capitolelor, se produce deja pregătirea, informarea asupra subiectului care focalizează atenția povestirii (personajul principal). În așa fel încît, după două sau trei capitole, el formează o clasă constituită contextual, se delimitează structural. Conținutul relațiilor noi care apar în text este deja conceptualizat. **Sublocotenentul** din primul capitol, **Filip** din al doilea, apoi **Golia, ofițerul** care urmărește adevărul morții lui Cozia, **omul** trimis în periculoasa acțiune de pe malul Tisei, sau **necunoscutul** care-și recapătă memoria sînt identități complementare. Ca reprezentări figurate ei sînt reluarea în variație a aceleiași structuri actanțiale, urmînd o coerență caracterologică specifică.

Așadar, putem vorbi de **echivalență** procesuală la nivelul organizării narative și de **reluare** la cel al semnificației. Implicit, formarea unei unități de sine stătătoare.

Sintetizînd, trebuie totuși să observăm că echivalența nu aparține evenimentelor (funcțiilor)

Brăduț Covaliu : „Osman Paşa predă sabia colonelului Cerchez"

și nici vreunei ierarhii în caracterul personajului care îndeplinește funcția dominantă în discurs. Echivalența este de asemenea una de model : fiecare din aceste „actualizări identificabile" au în comun posibilitatea de a-și imagina o aceeași materializare erotică : **Alexandra.** Procesul de imaginare are capacități modelatoare.

Ne putem întreba pe bună dreptate și în afara oricărei accepții simbologice, de ce există o aceeași Alexandra egală, arhetipală într-o anumită măsură, și atîtea personaje care o închipuie ? Răspunsul îl aflăm tot în modelul narativ semnificant. Posibilitatea de refugiere în imaginație trebuie să fie aceeași pentru că problematica erotică ridicată de război este invariantă. Din punct de vedere sintactic, se poate admite deci numai un tip de discurs imaginat ; unitatea superioară a textului presupune o echivalență de funcții. Acesta este motivul pentru care reprezentarea erotică apare realizabilă într-un singur mod, putînd fi interpretată și ca simbol.

În urma acestor constatări, ne întărim și mai mult convingerea că, în **Alexandra și Infernul,** categoria narativității nu înseamnă numai operație de transmitere a semnificației, ci ea însăși prin organizarea modelului, **este** semnificație.

Constantin Tuchilă

Polivalența realismului

În cu totul alți termeni se impune discuția asupra unei cărți, odată trecut examenul valorii atît în spațiul operei unui scriitor cît și în acela mai amplu, al unei direcții stilistice. Valoarea recunoscută a romanului **Țara îndepărtată** în seria cărților lui Sorin Titel și în aceea, cu mult mai amplă, a cărților de proză românească modernă și contemporană, plasează astfel lectura critică dincolo de limitele unei discuții despre întoarcerea autorului rătăcitor și risipitor la formula realismului epic, după nesfîrșite și deloc improprii experimente. Nici opoziția modernism-tradiționalism epic, nici apelul la noul sau vechiul roman, la jocul de umbră și lumină al ficțiunii și realității nu sînt suficiente pentru a motiva valoarea și semnificația acestei cărți. Ea aparține **realismului discret,** indirect, subtextual aproape, pe care atîtea formule moderne îl caută, ca pe o „țară îndepărtată", pus într-un con de umbră nemotivat de acel realism orgolios direct, devenit uneori o prejudecată. Căci, după cum scria recent Sorin Titel : „Literatura nu se face... numai cu orgoliu, ci și cu umilința". A scrie, înseamnă nu numai o „performanță", o verificare a propriilor tale posibilități, ci și un fel de „subordonare" față de cineva". Subordonînd universul romanesc față de oameni, „văzuți însă nu **in abstracto",** cu „curajul de a scrie despre lucruri „mărunte", Sorin Titel redescoperă inocența și inefabilul povestirii și, mai mult, al ascultării unor voci deloc eroice în spatele cărora îi aflăm pe Eva Nada, moș Poldi, mama lui Andrei, Bantu, Dorca, Florica lui Nandra și alții. Realismul ca mod **de a recepta, de a auzi realul,** de a ști să-l asculți fără o poză spectaculoasă, realismul umil, nu doar emis, ci în primul rînd receptat, la care nu se poate ajunge prin „învățătură", iată limanul spre care se îndreaptă, și prin această carte, atîtea călătorii și avataruri ale epicului, după confruntări simptomatice cu documentul sau parabola. Nu seria actelor țesute în firul acțiunii, nici cea interioară a psihicului, ci seria **actelor povestite** de atîtea voci diferite, așezate sub in-

Zamfir Dumitrescu : „Secvențe contemporane"

cidența fiecărei rostiri și relatări noi, prin care ele circulă și se repotențează, alcătuiesc substanța realismului acestei cărți, de maximă implicație :

„Umblă tot felul de povești, doamnă, unele întîmplate, altele nu, dar ceva adevăr tot o fi în ele, e drept că e greu să afli care or fi de-adevăratelea și care nu, **spun și eu ce-am auzit** (s.n.) de la alții". Întîmplări ale războiului, de pe front și din spatele frontului, dintr-o familie sau alta, destine tragice individuale, devin puncte de referință comune, iradiază un spațiu istoric și social, a cărui unitate e dată, prin tot atîtea variante, mereu reluate și transmise despre un același fapt, la care fiecare membru al colectivității participă, din interior, cu atît mai profund cu atît se simte subordonat față de un timp și un spațiu al memoriei valorizatoare. **Țara îndepărtată** e un pămînt al rădăcinilor, căutat nu doar cu o nostalgie și o obsesie a copilăriei, ci din nevoia păstrării și redefinirii memoriei, ca **luminare** și punct de referință interior : „Și amintirea, pe care Andrei o lasă să crească, se rotunji în jurul acelui bec, crescînd parcă din el", „becul acela care arsese zi și noapte, care va continua să ardă ani și ani și pe lîngă care Andrei va trece și mult mai tîrziu". Actualizarea memoriei ca o valoare alcătuiește astfel atît melodia (orizontala) cît și acordurile (verticale) epice ale acestei cărți și impune un spațiu romanesc, alcătuit precum o cutie de rezonanță, pe principiul audibilității și amplificării. Dintr-un **sincretism al vocilor,** rînd pe rînd povestitoare și ascultătoare, lumea se lasă dezvăluită ; cu mijloacele limbajului tradițional, redescoperit cu forța realismului izvorît din **oralitate.** Memoria ca „spațiu-cheie", ca act de semnificare, se infiltrează treptat, își sedimentează aluviunile și-și impune albia dincolo de meandrele supozițiilor și de încercările — de tip melodramă, spectaculozitate, livresc — de a-i devia traiectoria firească. Publicarea unui eseu despre **Fascinația mării** în opera lui Herman Meliville, ca o expresie a „atracției față de celălalt" — alteritate, forță, deschidere, variabilitate, — ca și afinitatea lui Sorin Titel manifestată pentru formele identității puternic stilizate, stereotipe, tradiționale (specifice artei japoneze sau folclorului românesc) nu sînt date contradictorii sau dimensiuni ireconciliabile ale aceleiași activități creatoare. Proza lui Sorin Titel, ca dealtfel proza modernă în general, nu poate fi abordată dintr-o viziune monogenetică și disjunctivă (**sau** Dostoievski **sau** Balzac **sau** modernism **sau** tradiționalism). Originalitatea și valoarea **Țării îndepărtate** are la bază reasumarea unor forme tradiționale, povestirea și oralitatea — și o înțelegere a prozei ca formulă simultaneizată, ramificată, ca un discurs impus de o poligeneză aproape anonimă — (citind căutăm adesea identitatea vocilor) și de o rostire colectivă, nu demiurg individualâ. Se obține astfel neutralizarea și medierea opoziției dintre povestire și realitate, dintre conținutul complex al comunicării virtuale și cel actualizat, dezideraт conținut în scena scrisorii, aproape o profesiune de credință. Proza este subordonată unei logici a sensibilului și concretului, de loc pitorești sau univoc cotidiene. Fabula, povestitorul și cadrul spațio-temporal al povestirii sînt la fel de importante. Sînt evitate prim-planurile și tridimensionalitatea, deși Eva Nada sau cuina impun relieful. Textul e fie un adevărat goblen al epicului, fie o pictură naivă. Densitatea romanului obligă la o lectură a lui pe mai multe nivele, permanent simultane și tranzitorii, date de realitatea cotidiană propriu-zisă, de cea selectată și povestită și de cea fabulos-rituală. Motivele se grupează sincopat, dincolo de fluxul continuu sau discontinuu al variantelor, după afinitate. Pluralității vocilor epice îi corespunde un sincretism al funcțiilor. Eva Nada participă la diverse munci cotidiene, povestește, incită la poveste, e o rezonatoare a realului, inițiază. Dimensiunea ei reală e continuată de una imaginară, fabuloasă, aureolată. Polivalența ei este organică, simultană și nu succesivă. Toate firele povestirilor ei alcătuiesc o țesătură de trasee inițiatice", instituie memoria și putința „drumului spre sine". Auzind-o, se reconstituie mitul matern, căci mama, mereu în al doilea plan, potrivind culorile la goblenul pe care-l lucrează și, pentru încheierea căruia o viață i se pare prea scurtă, e parcă o Mnemosynă, ea însăși o deținătoare prin excelență a memoriei ca valoare. Și, după cum figura goblenului se naște dintr-o cuprindere simultană a tuturor culorilor și firelor, tot astfel reconstituirea mitului matern e o valoare supraordonată a textului, dincolo de împletirea atîtor povestiri și voci, aparent mai reliefate. Această valoare supratextuală nu o vom recepta decît întermitent, atunci cînd acumularea de date reale ne aduce, brusc, în pragul fabulosului, manifestînd planul ritual al realului, în mod firesc, ca prezența fulgurantă, la capătul unei călătorii întreprinse cu mijloacele realismului **discret,** ce ține de audiție și nu de dicție, prin universul lucrurilor „mărunte", devenite dintr-o dată cosmice : „și deodată, într-un mod cu totul uluitor, lumina zilei crescu de parcă becul acela s-ar fi spart și toată lumina care fusese adunată în el s-ar fi răspîndit în cenușiul zilei".

Doina Uricariu

în romanul actual

Semnificațiile unui tablou de epocă

Alături de **Șoseaua Nordului** și **Facerea lumii**, **Incognito** întregește sfera incursiunii epice a lui Eugen Barbu în istoria atît de agitată a deceniului cinci. De astă dată însă eșantionul temporal este mai puțin cadrul stimulator în care se manifestă prezențe fictive dar plauzibile, cît chiar mobilul principal al unei reconstituiri documentaristice de anvergură a compiexelor sale probleme politice și sociale. Personajul acestui roman care comprimă între coperțile sale o materie copioasă, suficientă pentru încă cel puțin zece romane, este în mod evident societatea românească din primii ani ai celui de-al doilea război mondial. În procesul evocării ei autorul nu ignoră nici un detaliu dintr-o cunoscută vocație a exhaustivității documentare practicate de altfel la scară mare în **Principele**. Intenția prozatorului este de a epuiza chestiunile unei epoci nu identificîndu-se atît cu spiritul ci cu materia ei faptică. **Incognito** este ca atare un documentar scrupulos dar, firește, nu și complet, în care ideile politice și sociale ale epocii se fac amplu cunoscute. Pentru a îndepărta senzația de ariditate documentară, ni se oferă, drept compensație, largi intermezzouri de epică senzațională. Astfel în țesutul cărții se întîlnesc documente de arhivă privind procesul lui Ion Antonescu, rapoarte secrete, decupaje jurnalistice, relatări despre personaje reale cum ar fi Dimitrie Stelaru, Stelian Popescu sau Pamfil Șeicaru, diverse colportări acide venite pe canale neoficiale despre unele persoane politice sau culturale ale epocii ce apar în roman sub măști străvezii, bilanturi ale jafurilor nemțești, întîmplări tenebroase cu agenți dubli, răpiri ca în filme etc. În acest stil Eugen Barbu transpune în **Incognito** toate straturile societății românești din perioada amintită, cu agitația caracteristică celui ce relatează, într-un mod polemic și adeseori pamfletar. **Incognito** aduce ca argumente exhaustivitatea documentară și obiectivitatea vădită cu privire la unele întîmplări ale epocii. Desigur sensibilitatea lui Eugen Barbu nu abdică în fața obiectivității istoricului. În **Incognito** ideile politice ale epocii sînt clar delimitate prin categorii tipologice bine reprezentate numeric. Tensiunea romanului este de altfel întreținută de conflictul surd dintre forțele democratice, antifasciste, comuniste și politica dictaturii antonesciene, dintre aristocrație și burghezie pe de o parte și dictatură, dintre toate aceste forțe ale națiunii și acțiunile diverșilor agenți oficiali sau neoficiali ai Germaniei naziste. Un capitol interesant pe care romanul românesc l-a atins doar în treacăt este acela al colaboraționiștilor. Eugen Barbu ilustrează ideile prin acțiuni ale unor personaje sau prin comentarii, prin evocări sau dialoguri elocvente. Sînt convocați familia regală, cercurile conducătoare prin miniștri ca Petre Ionescu-Tismana, aristocrați, democrați ca Pavel Candrea, comuniști ca Vasile Dănacu, Tronaru, Smaranda Robescu, scriitori de diverse nuanțe politice, agenți ai gestapoului. Realul se amestecă cu ficțiunea pentru a face vizibile numeroasele direcții politice existente în epocă, modul în care se confruntă idei democratice cu unele retrograde, confuzia partidelor istorice, orientarea masivă a personalităților epocii spre cercurile democratice și comuniste. Dincolo de obolul dat aventurosului ieftin, romanul surprinde și incertitudinea celor mai mulți din epocă cu privire la viitorul țării sau debusolarea unor intelectuali cînd este vorba să depisteze realele forțe ale democrației. Ideile epocii sînt confruntate cu acțiunile subterane ale comuniștilor, singurii lucizi și bine informați cu privire la sensul istoriei. Într-un ritm alert, romanul introduce prin personajul său pilot, Armand Sachelarie, alias comunistul Vasile Dănacu, în mediile cele mai importante ale timpului din a căror parcurgere se conturează un amplu tablou social caracterizat de corupție, insecuritate, lupte pentru parvenire politică, decădere morală. Cu precipitare, narațiunea ne conduce din cabinetul lui Ionescu-Tismana în sanatoriul lui Busbaum unde activează diabolicul doctor Kristofer, din mansarda conspirativă a Smarandei Robescu în saloanele principesei Bibescu, în barul Fu-Ciang, într-un expres occidental, la cursele de cai, în birourile poliției sau ale unui mare cotidian, într-un poligon al morții", la o manevră militară etc. Dorind să facă foarte evidentă discrepanța dintre clasele sociale, prozatorul descrie luxul protipendadei cu fascinație. Cu acest prilej Eugen Barbu, găsește un pretext pentru a satisface gustul său tiranic pentru spectacol, pentru înscenarea fastuoasă. Aceste pagini, ce amintesc de **Principele**, sînt pagini remarcabile ale romanului.

Aglomerația din **Incognito**, umană și informațională, este prezidată de tonuri sumbre care avansează latent ideea unei necesare renovări sociale pe care **Facerea lumii** o tratează pe larg.

Mirela Roznoveanu

Densitatea materiei epice

Scriind un roman politic despre perioada agitată, plină de masive și totodată repezi prefaceri în viața socială, a deceniului sase românesc, Constantin Toiu își alege în cartea sa, **Galeria cu viță sălbatică**, un personaj-martor întrucîtva mai deosebit de eroii cu care am fost obișnuiți pînă acum să îndeplinească acest rol. Alegere fecundă din multe puncte de vedere, cu implicații adînci atît asupra temei romanului, cît și a unghiului din care este asimilată și reflectată realitatea. Aparent, personajul romancierului, redactorul Chiril Merișor, este înzestrat cu puține date capabile să indice din partea lui o mărturie cu valoare de excepție. Naiv, contemplativ, deficitar sub aspectul simțului practic, mărturisindu-și lui însuși și arătînd în același timp celorlalți o doză de inconsistență și de fragilitate a caracterului, personajul pare predestinat unei treceri mai mult sau mai puțin oarecari prin existență. Nu s-ar putea spune totuși că este „omul fără calități", ci mai degrabă omul fără calități apăsate, imediat vizibile și în stare să impună respect oricărui din jur. Nimic din structura lui sufletească nu prefigurează un comportament cu virtuți pilduitoare, ci, dimpotrivă, totul anticipează un destin care, la nevoie, ar putea fi foarte ușor înseriat. La aceste date temperamentale, puțin apte să dezvăluie „eroul", așa cum ni-l închipuim de regulă, se adaugă cele ale mediului pe care îl reprezintă, de asemeni fără acele tradiții înrădăcinate și verificate, de colectivitate puternică, avînd anume norme de conduită, care, chiar la un caracter mai slab, insuflă în momentele necesare sau critice ale vieții ceva din energia acumulată de generații a clanului respectiv. Personajul nu face parte nici din rămășitele fostei aristocrații, pe care o întrupează în roman Praxiteea, nici nu a beneficiat, pe de altă parte, de educația cu tentă iezuită, atît de prielnică succesului facil, educație pe care și-a însușit-o minuțios opusul său într-un fel, deplin realizatul socialmente Puiu Cavadia. Eroul lui Constantin Țoiu este, în bună măsură și atît cît îl arată strictele aparențe, un **oarecare**, intelectualul de extracție recentă și, cu un cuvînt, exponentul „galeriei". Mai mult, neglijența cu care își pierde caietul de însemnări și care fapt, în alte condiții, ar fi constituit un simplu incident, fără prea mare importanță, dar care aici devine factorul declanșator al unei tragedii, accentuează alegerea parcă întîmplătoare a acestui erou **antieroic**.

În realitate, însă, opțiunea scriitorului exprimă însăși perspectiva romanului. Pentru că în acest personaj visător, predispus gesturilor inconsistente sau gratuite, contemplației, indoielii și adeseori confuziei de planuri se ascunde, de fapt, un om cu un deosebit simț de percepere a realității în chiar nucleele ei semnificative. Jurnalul secret pe care îl ține e dovada unei sesizări fără echivoc și a unei cîntăriri juste a oamenilor, a mobilurilor acestora, a situațiilor prin care trec și a întîmplărilor cu un sens mai general. Din substraturile profunde ale personajului se ivesc manifestări purtînd pecetea inconfundabilă a fermității și integrității de caracter, dezvăluind o fire rezistentă la formulările abstracte, primite de-a gata și, totodată, posibilități nebănuite de mobilizare și de concentrare interioară. Acest personaj cu multe din așa-zisele mici defecte omenești se transformă adesea într-un erou al gesturilor neașteptate, curajoase, puse în slujba descoperirii și apărării adevărului, refuzînd principial tranzacția și regula jocului. Tocmai acest personaj, cu aparențe mai mult banale, care sînt însesi aparențele vieții, putînd, în definitiv, să fie oricine și nepredestinat astfel nici pentru a fi raisonneur, nici pentru a încerca treptele maradevăr și ambiguitate morală, de pasiune autentică și de ipocrizie, de sinceritate și suspiciune e înfățișat în culorile întregului din care a fost desprins, într-o umanitate nu canonizată, ci vie, obiectivă, avînd forța întîmpărării. Gesturile sau sentimentele personajelor nu urmează trasee dinainte stabilite, ci ies dintr-un concret uman în care se ciocnesc tendințe adeseori opuse, cu rezultate din cele mai neprevăzute. Tocmai această perspectivă de profunzime a mecanismului omenesc, această capacitate a lui de a-și mobiliza resursele cele mai adînci și rezistența cu care poate răspunde solicitărilor ce par să-i depășească inițial forțele, prin urmare această izbucnire miraculoasă de vitalitate și energie din sînul presupusei fragilități umane, care nu trebuie nici o clipă nesocotită, dar nici supralicitată constituie tema romanului lui Constantin Țoiu. Momentele de criză, atît cele din viața individuală, cît și cele din viața socială, cînd omul își poate înfrînge limitele, dar, în același timp, se poate și prăbuși din pricina acestui efort susținut formează punctul central de meditație al cărții. Sub această latură, dusă la capăt cu subtilitate și rafinament, se poate descifra cu ușurință o caldă înțelegere pentru statutul irepetabil al ființei umane, o pledoarie conținută pentru apărarea trăsăturilor care o fac nesubstituibilă. Predilecția prozatorului pentru toate personajele care, aparent, nu par prin nimic deosebite, dar care gîndesc și simt deosebit atunci cînd alți eroi vor să-și impună viziunea indiferentă la nuanțe și singularități este urmarea acestei atenții concentrate asupra însușirilor, de multe ori invizibile, care determină individualitatea. Ceea ce vizează cu precădere Constantin Țoiu este fondul latent al oamenilor și împrejurărilor, capabil de manifestări dar și de interpretări ce ies din obișnuitul canonic.

Galeria cu viță sălbatică este o proză superioară, prin tot ce-i gîndit în ea, prin felul cum e scrisă și prin intelectualitatea evidentă a dezbaterii. Fapt revelatoriu, această intelectualitate e infuzată substanței de viață și deși în carte se pronunță destul de multe discursuri și se nuanțează multe noțiuni și concepte senzația aridității eseistice nu-i nici o clipă prezentă. Dimpotrivă, asemenea tălmăcire și răstălmăcire, asemenea glosare fină în jurul unui concept încintă intelectul prin jocul dialectic al ideilor și prin firescul cu care sînt abordate acestea. Este, în primul rînd, o însușire a bunului-simț din a cărui perspectivă, treptat și cu efort înțelegătoare, e scris întregul roman.

Dan Cristea

Detașare ironică și participare afectivă

Cărțile lui Teodor Mazilu de pînă la romanul **Într-o casă străină** au impus indeosebi imaginea unui scriitor dotat excepțional pentru proza satirică de scurtă întindere, cu personaje la care precaritatea culturii și moralității nu împiedică aspirația deliberată spre zone ale umanului ce le rămîn, în fapt, inaccesibile. Discrepanța dintre aparență și esență, sursă dintotdeauna a comicului, exploatată cu inteligență artistică de autor, dă naștere unei galerii de tipuri, diferențiate de cele ale comediei clasice prin capacitatea mimetică deosebită. Personajele lui Mazilu își găsesc cu mare ușurință argumente și motivații pentru a trece rapid de la o stare la alta, asimilînd datele noii atitudini pînă la confruntarea cu ea. Scriitorul nu tolerează însă nimic „eroilor" săi de care se distanțează cu ironie necruțătoare pentru ca demascînd impostura să fixeze în aqua forte portrete asemănătoare prin ridicol. Proza scurtă, cultivată cu predilecție de autorul **Iubirilor contemporane** nu necesită ample desfășurări de evenimente. Spațiul restrîns obligă la concentrarea extremă asupra caracterelor, epica fiind redusă doar la rolul de pretext declanșator. Altfel stau lucrurile în cazul romanului, unde invenția epică este de cele mai multe ori hotărîtoare. Teodor Mazilu alege pentru romanul său **Într-o casă străină** o formulă comodă care nu solicită nici ingeniozitatea epică și nici, mai ales, eforturi deosebite de organizare a faptelor, adică ceea ce numim de regulă construcția romanescă. În schimb, ea oferă prozatorului posibilitatea exercitării nestingherite a forței remarcabile de observație.

Narațiunea urmărește evoluția personajului principal Matei Alexandru, formarea acestuia, în perioada următoare celui de-al doilea război. Destinul hărăzit de autor îl poartă deocamdată (cartea se oprește la primul volum) prin cîteva medii ce constituie etape ale formației sale: mahalaua Broscăriei unde se naște într-o familie săracă, școala, redacția unui ziar al tineretului revoluționar, lumea artistică în care pătrunde întîi ca student în arte plastice și apoi ca pictor. Experiențele cu care se confruntă Matei îi aduc de fiecare dată un spor de cunoaștere dar se soldează cu eșecuri datorate încercării de asumare a unor moduri existențiale incompatibile cu esența personalității sale. El trăiește astfel „într-o casă străină", înconjurat de tentația falselor idealuri ce nu reușesc să ascundă decît pentru puțină vreme apropiata perspectivă a ratării. Salvarea vine în urma înfruntării unei situații limită: moartea. Există în carte două secvențe ce încadrează semnificativ periplul personajului principal. Prima se consumă în adolescența eroului cînd, asistînd la înmormîntarea lui Silică, iubitul sorei sale, nu reușește să înțeleagă și să trăiască durerea acesteia: „Atunci, la înmormîntarea lui Silică, acordeonistul, prietenul copilăriei lui, Matei își alesese drumul, da, el va face parte dintre cei slabi, care nu pot trăi durerea, dar care o pot exprima. Viața reală îi apărea o amăgire sau o măreție unde el nu va pătrunde niciodată, de unde, prin legi secrete, se simțea alungat". Realitatea nemijlocită a durerii i-o vor da — în secvența din finalul cărții — suferințele bolii. Redecit cei doi, însă dedat cu aceeași consecvență vieții de plăceri. Reuniunile nu lipsite de pitoresc ale membrilor „bandei" constituie materialul unei comedii de moravuri pe care scriitorul îl prelucrează cu verva ironică știută, moralizînd superior în comentariul aparent obiectiv al evenimentelor.

Introducerea în acțiune a Valentinei Damian, ființă austeră, disprețuind viața modernă și plăcerile ușoare, va schimba destinele previzibile ale personajelor. Ștefan, eternul donjuan se îndrăgostește urgent de Valentina, insolită apariție în grupul petrecăreților. Ne aflăm încă în spațiul tradițional al comediei clasice. Fără să cunoască modul de viață al inginerului, Valentina răspunde cu sinceritate sentimentelor acestuia. Treptat, ceea ce pentru Ștefan nu părea să fie decît o aventură trecătoare, capătă perspectiva duratei. Iubirea adevărată îi oferă șansa unică a reconsiderării existenței. Superficialului cuceritor i se relevă sensurile profunde ale vieții și renașterea sa prin iubire nu mai este astfel o mișcare de comedie. Dealtfel, în paginile ce prezintă evoluția sentimentelor celor doi tineri romancierul renunță (ca și în cazul lui Matei Alexandru din primul roman) la tonul ironic, dînd credit deplin autenticității trăirilor.

Faptul că Valentina îl va părăsi la sfîrșit, într-o scenă simetrică cu cea de la începutul cărții, cînd Ștefan se despărțea blazat de unul dintre amorurile sale fugare (gen de final des folosit de scriitor ca ilustrare a obsedantei teme a substituirii) nu conține aici accente comice, ci certifică, retrospectiv, o dramă. Dramatică este și sinuciderea lui Marion, care aruncă o lumină blîndă asupra personajului, sugerînd că frivolitatea era doar masca ce ascundea o zbuciumată viață interioară

Cele două cărți ale lui Teodor Mazilu confirmă prezența unui ironist de prim rang și afirmă în literatura sa un nou tip de personaj, mult mai complex decît cele de pînă acum, apt să atingă edificii românești mai riguros construite.

Valentin F. Mihăescu

Sensul construcției românești

Ultimul roman al lui Virgil Duda (**Al doilea pasaj**, Editura Cartea Românească, 1975) amintește în chip stăruitor de intențiile hiperrealiste ale promotorilor „noului roman" francez. Romancierul, în mod incontestabil dotat cu acuitate psihologică, încearcă să treacă dincolo de convențiile prozei de analiză. Rezultatele acestei tentative se materializează într-un roman-căutare, deosebit de interesant datorită multora dintre pasajele sale. Spre sfîrșitul cărții, într-unul dintre nenumăratele discursuri analitice pe care personajele le rostesc, această atitudine este teoretizată aproape programatic: „Pe scurt, m-am trezit dintr-o dată în mijlocul unui grup de relații, foarte asemănător în ramificația lui subterană cu acela existent în compartimentul nostru de navetiști, cu acela care gravitează în jurul Sandei, ori cu acela ce se organizase în jurul lui Gruia, la fel de impenetrabil la prima vedere și la fel de ușor de dezvăluit îndată ce o crustă subțire a fost îndepărtată. Iar la pasul următor, și cu asta mă apropii de capătul explicațiilor pe care am vrut să ți le dau, vorbele lui m-au lămurit că acestui mecanism i se supun nu numai raporturile noastre sociale, ci și cele pe care ne-am obișnuit să le considerăm personale. Doar țesătura lor diferă nu și firele, toate aparțin unei nesfîrșite, unice, pînze". Acest citat poate fi considerat arta poetică a romanului.

Desigur, acest mecanism interindividual nu este chiar atît de ușor de dezvăluit, cum crede personajul citat mai sus. Investigarea lui este însă deosebit de tentantă. Virgil Duda o încearcă, mergînd, mai ales, pe calea folosită, de pildă, de Nathalie Sarraute în romanele sale, inventariind impulsurile unor fluxuri elementare de conștiință, ce tind să se contopească într-un anonimat, care înseamnă însă mai mult decît însumarea aritmetică a individualităților componente. Romancierul practică în mod consecvent o descriere a aparențelor, încercînd însă prin diferite formule stilistice să o ridice la un nivel semnificativ. Urmărind acest punct al saltului calitativ de la acumularea unor fapte și voci topite într-o plasmă comună la semnificația inteligibilă putem defini reușitele și nereușitele romanului.

Structura globală a romanului lui Virgil Duda este cea pe care am descris-o. **Al doilea pasaj** nu este însă o scriere în care lipsa de identitate și de localizare a personajelor și a conflictelor să fie dusă atît de departe ca în cărțile romancierilor francezi despre care aminteam. Astfel, un prim nivel al cărții este constituit din fragmente detașabile și comentabile prin noțiunile derivate din conceptul de realism psihologic. Virgil Duda dovedește în numeroase prilejuri o adevărată virtuozitate analitică. Cele opt personaje, care ne sînt prezentate la începutul romanului, au o anumită consistență caracterologică, în ciuda faptului că par atinse fără excepție de morbul abia sesizabil al apatiei. Merită să fie menționați, în acest sens, inginerul Dan Ivanciu, ființă nonșalantă, bun specialist la locul său de muncă, dar vorbind de multe ori fără să se gîndească destul și militînd pentru o cauză neclară, cu argumente destul de nemotivate, inginerul Gruia, cel împotriva căruia combate prin ședințe Ivanciu, om al cărui profil social suferă în cursul romanului o lentă răsturnare spre pozitiv, profesorul de matematică Nonel, element neutru, care nu face nici un rău nimănui, dar nici vreun bine, tractoristul Mocanu și soția sa, formînd un cuplu contradictoriu, în care femeia pare a figura vocația pentru stabilitate, iar bărbatul pe aceea pentru versatilitate.

Romanul este construit în jurul a două accidente fără urmări prea grave, cărora le cad victime Sanda (personaj puțin consistent caracterologic, dincolo de frumusețea căreia nu se poate ghici aproape nimic) și inginerul Gruia. Înfățișînd anchetele ce se desfășoară în căutarea celor vinovați, Virgil Duda urmează încă una dintre sugestiile romanului — căutare promovată de școala literară pe care am amintit-o. Este știut că o serie dintre cărțile noului roman francez (de exemplu cîteva dintre romanele lui Alain Robbe-Grillet) supraprun o structură detectivă unor investigații ce țintesc surprinderea tropismelor psihice ale unei plasme supraindividuale. Cele două anchete — este ușor de observat — sînt însă niște pretexte pentru lungile discuții analitice pe care le poartă personajele.

Modul stilistic concret în care se derulează romanul constă în descrierea obiectivă (ce recurge adesea la un ton paradoxal, abia perceptibil ironic), ce alternează cu lungi inserții în care vocea unuia sau altuia dintre personaje comentează întîmplările. Intervin și dialoguri, dar ele au un specific aer tern, de devitalizare, ca și cum vocile care le rostesc nu ar aparține unor personaje bine determinate, ci ar fi spuse de un glas impersonal, de undeva din culisele scenei pe care are loc acțiunea.

Arătam că Virgil Duda tinde spre practicarea unui hiperrealism, prin captarea unor numeroase tropisme capabile, în ansamblul lor, să definească o realitate supraindividuală. Tentativa aceasta îi reușește cel mai convingător autorului atunci cînd urmărește grupuri de personaje, adunate de o împrejurare sau de alta, ca, din pildă, de o călătorie în tren sau de o sindrofie cum este aceea care încheie romanul. În asemenea împrejurări, vocile se întretaie cu abile descrieri și cu interesante observații de psiholog. Pe parcursul lecturii, însă, cititorului i se accentuează o impresie de nedumerire, generată de greutatea cu care acest flux narativ lasă să apară semnificații inteligibile. Deși bun psiholog, deși capabil de notații subtile, lui Virgil Duda pare a-i scăpa uneori sensul construcției sale românești.

Voicu Bugariu

Tema ascultătorului

Există o rațiune și în cele aparent mai lipsite de rațiune întîmplări — aceasta pare să fie credo-ul lui Tică Dunărințu pe toată lungimea anchetei sale din **F și Vinătoarea regală**. Anchetatorul nu-i însă un simplu judecător de instrucție obligat să afle adevărul despre cutare eveniment și să confirme sau să infirme alibiuri, ori, mai mult, să despice firul în patru în legătură cu semnificația pe care cei în cauză o dau respectivului eveniment .Pe Tică Dunărințu rolul acesta nu-l interesează. El numai se face că ascultă o dată cu **povestea** evenimentului semnificația atribuită de povestitor. În realitate ceea ce are importanță pentru el este doar evenimentul, nud și fără note de subsol. Știe sigur un lucru: o întîmplare petrecută cîndva, oricît de fidel ar fi povestită, se umple de un aer subiectiv, adesea insesizabil, adus nu de voința povestitorului ci de jocul, cu neputință de supravegheat, al memoriei afective. Cu alte cuvinte orice eveniment despre care se dau informații prin memorie este impur; purtătorul de informații (povestitorul) nu trebuie să facă nici un efort special, e de ajuns tonul, gestul, sensul pe care îl acordă, punctul de vedere ce însoțește, explicit sau nu, evocarea evenimentului, pentru ca impuritatea acestuia să se accentueze. Drept care singura șansă a lui Tică Dunărințu era ca, ascultînd, să rețină numai faptele cu valoare de probă materială, bizuindu-se în comentarea lor și, implicit, în măsurarea calității de adevăr cuprinse în ele, exclusiv pe propria-i judecată. Investigația lui nu este, în consecință, una de tip polițist ci, mai curînd, operă de arheolog, adunînd fapte și date diverse, fragmentare, spre a reconstitui, din așezarea lor într-o anume ordine, întregul; el ascultă tot felul de **istorii** în intenția de a desprinde din desfășurarea lor sensul real al **istoriei**. Operația care pretinde, ca să fie eficace, două condiții: depărtarea (relativă) de momentul social-istoric căruia i se caută semnificația și o bună intuiție istorică. În chip evident Dunărințu satisface prima condiție. Dovada îndeplinirii celei de a doua stă în chiar modul anchetei întreprinse de personaj, în interesul lui pentru evenimentul brut și neglijarea culorii afective în care memoria îmbracă evenimentul. Pentru ca nici celelalte personaje și nici cititorul (acesta poate fi considerat el însuși un personaj) să nu-i sesizeze diferența de atitudine anchetatorul folosește un procedeu subtil: se așează într-un imens con de umbră, dispărînd pur și simplu din roman, preferind deci ipostaza ascultătorului absent. De aici impresia, înșelătoare totuși, că, odată cu evenimentele ni se comunică și înțelesul lor, așa cum s-a închegat el în memoria afectivă a povestitorilor succesivi. Personaj romanesc conturat prin absență, Dunărințu, este eminența cenușie a justiției istorice; provocînd la istorisire pe mai mulți dar nelăsîndu-se provocat de nici unul, el reușește să descopere nu un vinovat (pretexul anchetei era dispariția în condițiuni obscure a lui Horia Dunărințu, tatăl anchetatorului), ci o istorie. Una ale cărei fapte i se revelă dispărat și încoerent, în funcție de starea memoriei transmițătorilor, puterea lui de înțelegere, bazată pe buna intuiție istorică, urmînd să facă legătură între fapte, să le ordoneze într-o imagine mentală, abia aceasta cu valoare de semnificație.

Ascultătorul lui D.R. Popescu nu este pasiv decît într-un sens foarte restrictiv. Sigur, el nu participă la evenimentele romanului; nu participă pentru că ele sînt istorisiri ale cuiva despre ceva de cîndva; iar calitatea lui de ascultător absent epic nu se confundă cu pasivitatea. E drept însă că felul său de a fi activ nu e dintre cele obișnuite. El lucrează cu realitatea (de vreme ce ascultă istorisiri din realitate) dar își pune în joc imaginația pentru a găsi ordinea ascunsă a realității. În fond ascultătorul face, în mare, gesturile scriitorului: pătrunde prin întrebuințarea imaginației în esența realității. Numai că, uneori, scriitorul e ispitit să creadă că imaginația îi e dată ca să concureze cu ea realitatea. Tot mai des însă, în literatura epocii noastre, scriitorul are prilejul să constate că imaginația nu poate inventa nimic și că rostul ei, ca și în cazul ascultătorului din romanele lui D.R. Popescu, este de a facilita accesul către esența realității.

Laurențiu Ulici

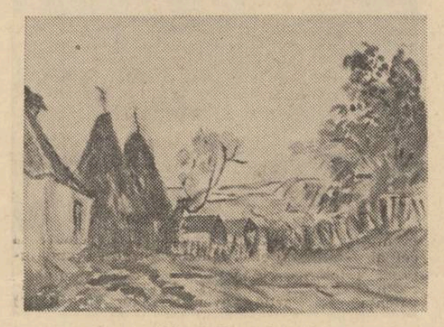

Henri Catargi : „Peisaj cu căpițe"

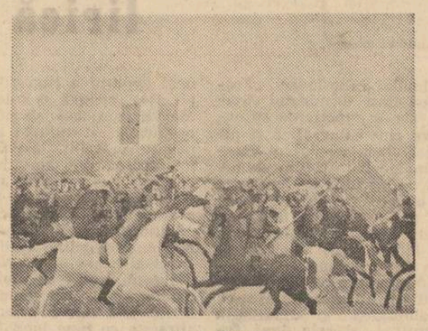

Mihai Rusu : „Cucerirea independenței României"

„Oamenii muncii au nevoie de o artă cu adevărat revoluționară, care să redea în mod veridic și obiectiv realitatea, care să fie pătrunsă de un puternic suflu mobilizator, militînd cu pasiune pentru perfecționarea societății și a omului. Dorim o artă care să redea cele mai nobile sentimente ale constructorilor noii orînduiri sociale, dar care, totodată, să biciuiască mentalitățile înapoiate, să dezvăluie lipsurile și greșelile, dînd maselor o perspectivă însuflețitoare de muncă și luptă, pentru progres și civilizație".

NICOLAE CEAUȘESCU

Din Expunerea la Congresul Educației Politice și al Culturii Socialiste

a patriei cinstire

Ion Rahoveanu

Străbunii apuseni

Acești munți cu zestre și fete
relief viu în suflet pătrund
ori ginduri îmi sînt, sentimente,
culmile-n clarul cerescului prund.

Tulnice, tuburi de orgă,
o muzică grea a istoriei
peste țară răsună în vogă
din viața de munte al gloriei.

Apusenii în față și-a minte de-a pururi
răsar singerii trandafiri,
inimi de porfir și ochi de azururi
mă-ntimpină-aceeași martiri.

Cu stînci vă vorbesc și cu duh,
cu clopote care se-aud de departe,
în drumul cel greu de văzduh
hotarul e-al nostru și-n moarte.

Mihai Dutescu

Chipul Patriei

Rotundul ochiului de fîntînă,
cumpăna,
umbra cumpenei pierdute în zare
ca un șir de cocori

orașul copilăriei
livada unei povești
chipul alb al băiatului
care-am fost

istoria ceasului
din inima mea
fierbintea mea iubire de locuri
toate în mine pierzîndu-se
cu încîntare

eu ca un scrin vechi cu minuni,
cu scrisori,
cu fotografii,
cu chipul patriei
în medalii de argint

în medaliile trupului meu
chipul patriei.

Angela Popa Brădean : „Cuza și țăranii"

Corneliu Antoniu

La Eminescu

Ce duhuri avea casa ta
Făcută din frunți și inimi
Casa ta prin care se vedea Ceahlăul
Și Siretul și Carul Mare,
Ce duhuri avea casa ta
Făcută din ploape și pene aurite
Zburînd între galaxii cu coșul fumegînd
Ce duhuri avea casa ta
Încheiată cu stele cu prispa înflorită
Pardosită cu flori de tei și cu cea mult
lubită a ta, și a neamului, femeie,
Ce duhuri avea casa ta
Cu noaptea la geamuri ca o iarbă
Casa ta prin care trecea un cocor
Și o bucată de cer cît toată Moldova,
Ce duhuri avea casa ta
Netrădată de vreo gură, de vreun gînd
Între ceruri arzînd ca o stea
Între stele cîntînd,
Eminescu, duhul duhurilor arzînd
Între muzici cu sunetul blînd.

În depărtare, șoseaua părea udă ; cu tot cerul senin și tremurarea aerului încălzit, iluzia persista pentru pasagerii I.M.S.-ului. Pe nesimțite, apărură dealurile ; camioanele din sensul opus își aprindeau farurile la întîlnirea cu ei.

— De ce faci asta ? întrebă Cornel.

— Control pe șosea, se întoarse șoferul zîmbind. Avem semnele noastre.

— Te pui cu șoferii ?! exclamă însoțitorul. Aștia sînt o tagmă aparte.

Vidraru tăcea. Din cînd în cînd se uita la trusele pe care le sprijinea cu picioarele, cu grijă pentru nepreväzut.

— Oricum, reluă șoferul stirnit, eu nu trec niciodată de 70. Nu-mi trebuiesc necazuri la bătrînețe. La fel de repede se ajunge și așa.

— Dar dacă ai fi șofer de Salvare, nea Ciobane ? se interesă însoțitorul lui.

— D-aia nu sînt ! Fiindcă am văzut o dată moartea cu ochii. Să știți, se întoarse el spre Vidraru, eu am fost condamnat la împușcare, în '43.

— Politic ?

— Dacă vreți, politic ; am refuzat să merg pe front. Noroc de eliberare !

Din asfaltată, șoseaua deveni pietruită, odată cu primele case. Bariera de cale ferată era ridicată ; începea orașul. Vidraru și Cornel priveau cu interes clădiri, oamenii, caracteristicile localității în care se incorporau, țința lor. Pe nesimțite, apăru silueta înaltă a hotelului, detașată de clădirile înconjurătoare.

Traian Brădean : „Columnă lui Decebal"

Au parcat în curtea interioară, lîngă alte mașini, utilitare, în jurul cărora forfoteau oameni în halate albe, pregătind prima etapă pentru marele flux alimentar. Vidraru se duse să la primul contact. Recepționerul, marea mochetă, atmosfera domoală a salonului l-au făcut pentru o clipă să se simtă într-o superioară vacanță.

Da, directorul era sus. Da, știa de venirea lor și-l aștepta. Imediat îl va conduce cineva sus.

Două fete în uniforme îi zîmbeau de lîngă ușile ascensoarelor, făcîndu-l să regrete că purta costumul de lucru.

— Tovarășe inginer, îi spuse directorul după ce se instalară la birou, față în față, vedeți dumneavoastră, noi avem un sistem complet de aer condiționat dar funcționarea lui lasă de dorit. Unii clienți spun că aerul din camere miroase a bucătărie, barul și restaurantul sînt pline de fum, bucătăria de asemenea. E adevărat, instalația nu merge din plin, dar oricum nu ne satisface. Proiectantul spune că totul e în regulă. Putem conta pe expertiza dumneavoastră ca fiind un act demonstrativ, decisiv, în această situație ?

— Noi vă vom da un protocol cuprinzînd toate concluziile inclusiv soluțiile de remediere. Dumneavoastră o să decideți responsabilitățile.

— Vedeți, în definitiv, problema este cine plătește : noi, proiectantul sau constructorul. O să vă dau mecanicul de întreținere, să vă arate tot ce doriți. Și-o să vă rog, cînd terminați, să treceți pe la mine, să-mi spuneți ce-ați constatat.

— Nu cred să vă spun mare lucru : aici facem măsurătorile, la noi la laborator vom prelucra rezultatele.

— În fine, o părere vă puteți face, nu ?

— Oricum, trec pe la dumneavoastră la plecare.

— Foarte bine, bine ; să-l chem pe mecanicul de întreținere.

Subsolul unde se afla camera ventilatoarelor era constituit din mai multe coridoare, încăperi anexe, nișe ; în unele locuri, stive de ambalaje îngustau trecerile. Cu trusele de instrumente în mîini, dificultățile sporeau. Mecanicul descuie ușa grea de fier și aprinse lumina.

— Ne-am ars ! exclamă Cornel.

O încăpere de vreo 100 metri pătrați, înțesată cu ventilatoare de diferite mărimi, conducte rotunde și dreptunghiulare pe trei nivele, baterii, de încălzire și filtrare, spațiul folosit la maxim.

— Unde-i planul ventilației ? întrebă Vidraru.

— Vi-l aduc îndată, spuse mecanicul plecînd.

— Ascultă Cornele, nu intra în panică. Tu ai venit aici ca să înveți practicînd. Ești student, n-ai răspundere, dar unele lucruri o să depindă acum de tine. La început, totul pare fără sens, dar o să stăm și pînă la noapte și le vom descurca ; prefer să terminăm azi !

Sosi mecanicul, aducîndu-i voluminosul dosar al instalației de ventilare și condiționare a aerului.

— Vreți să le dați drumul ?

— La toate ?

— La toate !

Marian Drumur

expertiza

Treptat, zgomotul crescu ; se deslușea, de aproape, fișiitul aerului pe conducte.

— Ventilatorul ăsta merge invers.

— Aveți dreptate, dar e din cauza reviziei motoarelor ; nu l-am mai verificat fiindcă nu le folosim. Schimb imediat sensul.

— Stați puțin, mai este unul inversat ; ce faceți dumneavoastră aici ?

— Tov. inginer, ăstea n-au mers de luni de zile ; după revizie, s-au legat firele electrice la întîmplare. Acum le aranjez pe toate !

— Cum se cunoaște sensul corect ? șopti Cornel.

— La astea centrifuge e simplu : rotorul trebuie să se învîrtă în sensul creșterii spiralei carcasei ; uită-te și tu. Acum, să trecem la planuri.

Rînd pe rînd, îngrămădirea de agregate, conducte, repere, începu să capete sens, gîndirea proiectantului se materializa. După ultima filă, se priviră cu ochi obosiți.

— Desenele acestea le luăm cu noi, spuse Vidraru. La laborator. După ele vom calcula datele circuitelor. Va trebui să facem orificii în toate conductele de aici, ca să putem introduce sondele. Tovarășe mecanic, aveți cu ce să faceți niște orificii, unde o să vă arăt, astfel ca să intre sonda asta ?

— Aduc imediat un lăcătuș.

— Cornele, acum hai să însemnăm locurile. Cu ocazia asta, verific dacă dimensiunile conductelor coincid.

— Tovarășe, se adresă mecanicul lui Vidraru, terminînd de instruit lăcătușul, pînă dă găurile trece timp. Nu vreți să beți o cafea ?

— Ba da, haidem !

Pe coridorul spre bucătărie, o nișă fusese înzestrată cu masă și patru scaune, — pentru personal. După labirintul obscur al subsolului, părea foarte primitoare. Bucătăreasa tînără le aduse cafele la toți trei.

— Din partea hotelului, le spuse. Faceți expertiza ventilației ?

— Da.

— Să știți, bucătăria e foarte caldă și aburii nu prea ies ; să faceți ceva și pentru noi.

— Au făcut țevile prea mici, interveni un tînăr, oprit de cîteva clipe lîngă ei.

— Deocamdată nu tragem concluzii, le spuse Vidraru.

— Nu doriți un „Kent" la cafea ? întrebă tînărul.

— Ba da.

— Douăzeci de lei.

Cornel își retrase mîna. Vidraru numără banii, desfăcu pachetul și i-l întinse. Începură să fumeze amîndoi, rotind lingurițele în cafea. Rămaseră trei.

— Eu mă duc pînă la soție, lucrează la intrare, le spuse mecanicul și dădu grăbit cafeaua pe git. Mă întorc repede.

— Credeam că ne oferă cîte o țigară, spuse Cornel.

— Am văzut ; și eu am crezut la fel ; nu-i nimic. Să ne pregătim pentru ziua cea lungă.

Reintorși în sala ventilatoarelor, începură măsurătorile, migăloase, lente ; fiind doar doi, căci mecanicul regla regimurile, urmăreau fiecare mai multe aparate, nevoiți să descurce pe cont propriu cu sondele introduse în puncte și la adîncimi precise. Foile mototolite pe care își notau cifrele, fluierul care anunța un nou regim, zgomotul amestecat cu penumbre, îi ținea într-o stare de detașare ; în momentul acela erau robii activității lor.

Cînd fu încheiată ultima măsurătoare și alimentarea generală deconectată, încă erau urmăriți de un iluzoriu huruit, neputînd să se relaxeze.

— Tovarășe mecanic, i se adresă Vidraru, aici am terminat. Dați drumul la liniile pentru bar și restaurant. Noi ne ducem acolo. Nu are rost să veniți cu noi, după aceea vom minca.

— Atunci pe mine mă găsiți în partea cealaltă, o luați pe coridor înapoi, la stînga este ieșirea, la dreapta este ușa unde mă găsiți.

— Scrie ceva pe ușă ?

— Scrie „Atelier mecanic".

Vidraru și Cornel străbătură din nou coridorul de serviciu de lîngă bucătărie și, trecînd de draperii, sala restaurantului li se înfățișă, cu stîlpii ei mozaicați, tavanul cu stucaturi aurite, multe mese libere și albe, pavilionul bogat impodobit al orchestrei. O sală potrivit cu noutatea uriașului hotel.

— Hai să vedem de unde vine aerul.

Un chelner le arătă fantele aproape neobservabile deasupra pavilionului orchestrei.

— Pe acolo suflă aer iar de sub ferestre îl trage afară. Dar nu se prea simte.

Flacăra chibritului abia reacționa la curent.

— Și cînd te gîndești că la capătul celălalt lucrează șase kilowați. Hai în bar !

Ușa mare cu sticlă, cîteva trepte și barul le apăru, cu multă lume, fum, voci amestecate. Aceeași idee de amplasare a gurilor de aer.

— Și ce faceți dacă nu vă merge ventilația ? îl întrebă Vidraru pe barman.

— Ce să facem, deschidem din uși și geamuri și mai aerisim.

— Vreți să-mi dați două sticle de pepsi-cola ?

Se așezară la o masă mai retrasă și un tînăr le aduse sticlele și pahare. Pachetul cu țigări stătea între ei.

Priveau la ceilalți din bar, mulți dintre ei tineri, cîțiva turiști străini care vorbeau tare, fete gătite formînd pete colorate în uniformitatea încăperii.

— Mă duc să mănînc, spuse Vidraru. Este o autoservire prin apropiere. Vii și tu ?

— Eu mai rămîn, nu mi-e foame.

— Atunci, ne întîlnim peste o oră, la camera ventilatoarelor.

Puțin mai tîrziu, văzîndu-se singur, Cornel își comandă un coniac mic, își aprinse o țigară de-a lui și rămase în contemplarea mișcării consumatorilor, a gîndurilor, a senzației de vacanță. Iar cînd se ridică să plece, alese drumul cel mai lung — prin restaurantul care se umpluse de lume, holul de primire unde în fotoliile mari de piele oameni bine îmbrăcați frunzăreau reviste, conversau, fumau, scara de serviciu, subsolul. Ceilalți doi erau acolo, pregătind noua etapă.

— Nu mai avem ce căuta aici, se adresă Vidraru mecanicului de întreținere. Să verificăm două etaje intermediare, apoi mergem la barul de la etajul zece. Partea mai dificilă a trecut.

Urcară la etajul III ; femeia de serviciu a etajului îi duse într-un apartament liber. Curentul de aer era slab, dar nu se simțea miros de bucătărie.

— Se pare că nu întotdeauna apare fenomenul acesta. Folosiți în permanență, instalația de aer ?

— Păi nu, acum nu merge prea des, din cauza recepției.

— Mergem la etajul șase.

După ei, intră în ascensor o tînără pereche.

— All' cinque ! flutură ea mîna spre liftieră. Răspîndeau amîndoi efluvii de parfum și deodorante.

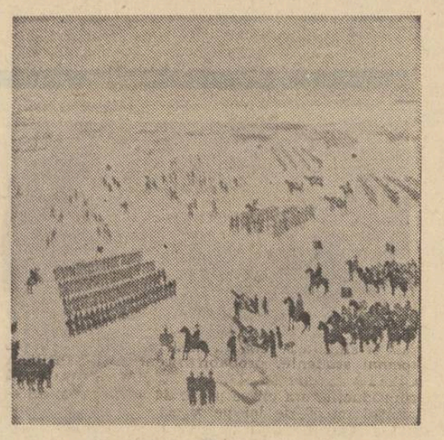

Constantin Piliuță : „Atacul"

— Italiancă ! pufni liftiera, văzîndu-i ieșiți. Așa cum sînt eu mitropolit ! Le știu eu pe astea !

— Nu-i nimic, replică politicos Vidraru.

— Ce le-aș mai da eu ! apucă să spună liftiera după ei.

Nici la etajul VI aerul condiționat nu avea miros.

— Probabil cauza e în altă parte, gîndi cu glas tare Vidraru. Poate chiar în faptul că nu merge instalația în întregime. O să vedem, acum mergem la barul de noapte.

— Acolo se merge cu alt ascensor, cel de serviciu !

— Foarte bine, să-l luăm !

Tot etajul X era rezervat barului de noapte și anexelor sale. În sala propriu-zisă, pe suprafața degajată, cîteva dansatoare, sumar îmbrăcate, exersau.

— Aveți program ? îl întrebă Vidraru pe mecanic.

— Sigur, de asta se plătește intrarea.

— Și cum e aici cu aerul ?

— Vine prea rece, e curent, spuse o dansatoare de lîngă el. Dumneavoastră controlați aerul ?

— Da.

— De asta răcim noi ; că aici se face praf și dacă se deschid ferestrele, răcim, dacă nu, înghițim cu toții praful și fumul.

— Dar instalația dă aer curat și-l aspiră pe cel viciat.

— Nu merge !

— Unde sînt fantele de aer ?

— Acolo, deasupra orchestrei.

Verificate, fantele vădiră un debit scăzut. Cele de absorbție păreau că nu acționează.

— E prea mare înălțimea, spuse mecanicul.

— Fiți serioși, ventilatorul se află la etajul acesta, cel puțin după desen, răspunse Vidraru. Ia să mergem la el !

Îndărătul ușii de fier, ventilatorul uruia.

— Va trebui să facem și aici găuri ; vreți să luați măsuri ? Voi însemna locurile.

— Am eu grijă, pînă atunci urcați pe terasa acoperișului, acolo puteți vedea orașul.

De sus, tot orașul se vedea multicolor și curbat, încețoșat în depărtare, unde începeau cîmpiile și pădurile. Bătea un vînt ușor, oamenii de dedesubt păreau jucării, păsări zburau deasupra acoperișurilor. Stătură amîndoi alături, Vidraru și Cornel, comentînd detaliile identificabile.

— În sfîrșit, v-am găsit, răsună o voce feminină în spatele lor.

— Dana, cum ai ajuns aici ?

Soția lui Vidraru îi privea zîmbitoare.

— I-am telefonat șefului tău ; nu știam de ce nu vii, el a telefonat la hotel, i-au spus că mai ai de lucru și s-a hotărît să se repeadă încoace cu mașina, să te aducă, mai ales că ai atîtea instrumente ; așa am ajuns și eu.

— Și el unde este ? El este Cornel, ai auzit de el, da ?

— Da, știu. Șeful este cu mecanicul la nu știu ce ventilator, dedesubt.

— Hai să mergem atunci. Mi-ai făcut o surpriză !

Din camera ventilatorului de bar, se auzea o voce binecunoscută, chestionînd.

— Să trăiți, tovarășe doctor, spuse Vidraru întrînd.

— Bună ziua, le răspunse șeful, dînd mîna cu cei doi. Ei, cum merge pe aici, Vidrarule ?

— Merge ; e mai dificil decît am crezut. Vă fac un rezumat, iar prelucrarea măsurătorilor — acasă.

— Măsurați aici ?

— Imediat montăm trusele și măsurăm !

— Particip și eu !

Cînd termină, Vidraru îi expuse felul cum lucraseră, primele constatări, ipotezele lui.

— Deci, mirosul de bucătărie apare în camere cînd nu funcționează instalația ?

— Așa se pare.

— Nu poate fi decît o cauză : tirajul natural. Conductele camerelor acționează ca un coș.

— Să știți că aveți dreptate, asta e. Deci, cînd nu funcționează instalația, să fie închise toate conductele.

— Sau, cele care duc în zone poluate !

— Da, și așa !

— Sînt lămurit. Discut eu cu directorul hotelului, ce părere avem. Un moment ! Uite cheia, duceți totul la mașină și așteptați-mă, e la parcarea hotelului.

Ascensorul îi depuse la parterul devenit familiar. Trecură din nou prin holul cu lume mai multă și ieșiră spre parcare.

Acolo, mecanicul de întreținere își luă rămas-bun de la ei și-i pofti să revină, măcar în concediu. Își va aduce aminte de ei. Soția lui Vidraru ar fi vrut să facă un tur al magazinelor dar era prea tîrziu. Stătură în mașină, povestindu-și evenimentele zilei. Cornel, pe bancheta din față, privea obosit înainte și fuma. Pocnetul portierei îi făcu pe toți să tresară.

— În fine, exclamă cel așteptat. Aproape am rezolvat și asta. Nu e cazul să dăm noi un vinovat. Noi dăm soluții tehnice, asta e expertiză, nu arbitraj. Să pornim ! Tinere, i se adresă lui Cornel, te lăsăm la cămin, da ?

— Dacă nu vă supărați, lăsați-mă în centru !

— O, probleme personale, în regulă, în regulă !

Legănîndu-se, automobilul se angajă în șirul celorlalte de pe bulevard. După cîteva cuvinte schimbate, tăcură cu toții, concentrați asupra panglicii șoselei, roșiatică sub coborîrea soarelui. Vidraru închise un timp ochii, apoi își scoase notițele și începu să schițeze un tabel de calcul. Soția lui privea pe geam, așteptînd momentul cînd îi va spune că au sosit.

Marius Stănilă

Încă o dată prin dimineață

încă o dată vom merge
prin dimineață ca printr-un lan
clipa sărbătorească dă sunet subțire
prin subterane soarele umblă
cu bărbătească inseninare
se vor arăta sărbătorile patriei
cîmpia netezește fîntînile la timp
de rodire
la timpul nuntirilor

riuri dezleagă către pămînt gura arsă
a ploilor
e anotimp de zidire
albinele nepieritoare își mută
casa lor binemirositoare în flori
umărul primăverii încă o dată rănindu-se
umple
lumea cu cîntecul
privighetorilor
minunatelor celor care
prin triluri guvernînd universul dau vestirea
înclinării spre rod

încă o dată vom merge în cîmpii
cu mîini dăruite risipei
zămislitoare semințe
să aruncăm
la timp de zidire la vreme de rod
cînd totul devine zidire de patrie

patria însăși — lumină
fără de moarte.

---

teatru

Adevărul imposibil

Drumul scurt de la ficțiune la realitate, de la farsă la tragedie, este miza dramatică și totodată estetică a premierei de la Teatrul „Ion Creangă", **Excursia**, de Teodor Mănescu.

Expus la nivelul psihologiilor tipice — un tînăr entuziast, incapabil de eșecuri morale și un fizician priceput dar devorat și înăcrit de ambiții egoiste —, conflictul se declanșează între umanism și reificare, între omenie și indiferență egoistă.

Ceea ce pentru tînărul constructor de avioane este imposibil, fictiv, abominabil — fuga din țară, trădarea mizerabilă — pentru savantul ademenit de bani, este realitate accesibilă. Fiul și tatăl sînt două personaje autentice, dar dicotomice. Fiul este cel care trebuie să parcurgă, în intențiile dramei, drumul abrupt și traumatizant de la imposibilitate la adevăr dureros, de la farsă (acreditează în glumă ideea că va deveni transfug) la realitate. Trebuie să accepte că tatăl său idol ferecat în demagogii eticiste, este un trădător jalnic, să constate interzis că pentru omul cel mai drag și mai admirat, măsura tuturor lucrurilor nu e dragostea sau încrederea, sau adevărul, ci banii. Această conștientizare îi devine aproape inasimilabilă ; înțelegem că, în cazul în care tatăl își va înfăptui planurile, fiul se va sinucide.

Există în piesă și două personaje feminine. Unul, vizibil, femeia cum se zice „de casă", inabilă teoretic dar căreia bunul simț îi dictează să-și urmeze fiul și nu soțul, să nu accepte fuga în străinătate. Ea determină și finalul piesei, reputatul fizician, descoperind brusc o atroce singurătate, o teribilă incertitudine în fața a două voințe neînduplecate (pe care le considera abulice), cedează, se obligă spășit să renunțe la calculele sale. Al doilea personaj feminin nu este prezent, ci doar evocat, ca iubită a tînărului. Destul de stîngaci introdus, este mai degrabă o tentativă nereușită de echilibrare prin romanțios și lirism a tensiunii brutale din text, decît o necesitate.

Regizorul Ion Cojar a pus spectacolul sub semnul tensiunii. De la emoția dinaintea plecării și pînă la neliniștea gravă a crizelor de conștiință, personajele aproape că nu ies dintr-o stare de irascibilitate și violență, parcă un continent de iritare care se comunică în sală, domnește peste ele. Trebuie observat bunul profesionalism al directorului de scenă.

Studentul la I.A.T.C., Adrian Pintea, a exprimat agitația personajului, neliniștea și febra interioară, printr-o deplasare continuă, amplă uneori, acrobatică și violentă, de lup tînăr în cușcă, prin rotiri și frazări în tonuri adesea înalte, strigate, eliberatoare. Dacă nu-l va ameți succesul, se anunță ca un mare actor.

Dina Cocea a fost o bună interpretă a unei femei destul de simple, sfîșiată de sentimente contradictorii. Poate că în prima parte — actul de prezentare al personajului — este prea încărcată de violență, prea energică.

Ion Lucian și-a gradat rolul, de la siguranță mercantilă către eșec și deziluzie, cu talentul știut.

Acest spectacol remarcabil s-a bucurat și de o scenografie sugestivă. Mircea Ribinschi și Ion Cojar inițiind un simbol, o cortină-fereastră dinspre exterior spre interior ce se înscrie laolaltă cu posibilitățile numeroase de interpretare, în realismul piesei și spectacolului.

Radu Anton Roman

---

film

O comedie lirică

Regizorul filmului cehoslovac „Fratele meu are un frate formidabil", Stanislav Strnad, are o experiență stimabilă în comedia cinematografică și divertismentul televizat, iar lucrul acesta se vede numaidecît în ultima sa lucrare, distinsă cu Medalia de argint la Festivalul de la Moscova 1975. Schema personajelor : un el și o ea la virsta adolescenței, un puști („fratele meu are un frate formidabil") — îndeplinind misiunea de intermediar la modul sincer, îmbinînd naivitatea, curiozitatea, sentimentul fraternității cu inteligența, abilitatea și nonșalanța unui om chibzuit — și cele două familii în cauză, înrudite sub presiunea timpului prenatal, căci fata așteaptă un copil.

Iată, așadar, o poveste repede pîndită de o serie de pericole pe care nu avem de ce să le mai numim. Problema e să vedem cum se rezolvă în registrul comic o întîmplare cu iz melodramatic. Regizorul Stanislav Strnad pleacă de la ideea că băiatul și fata se iubesc. Este destul pentru a ni-i arăta jucîndu-se de-a dragostea, trecînd de la impulsul erotic la sicanarea premeditată, descoperind misterul iubirii, și descoperindu-se reciproc, într-o tonalitate de luciditate și candoare. Capacitatea inventivă aparține mezinului care angajează raporturi cu persoane mature (medicul, ministrul, comandantul unității militare unde fratele își îndeplinește stagiul), mimînd seriozitatea, găsind soluții hazlii acolo unde echivocurile dialogului și handicapul virstei sale crude, de elev de școală elementară, subminează situațiile dramatice cu miză conflictuală.

Filmul e gîndit în linia spiralată a unei evoluții a cuplurilor : cei doi copii (se adaugă o colegă a micuțului Martin, curioasă să afle totul despre problema sărutului) ; adolescenții și miracolul fertilității ; familiile părinților, trăind din amintiri, cantonați în cea mai acaparatoare rutină cotidiană, prudenți și caraghioși în exagerata, ocrotitoarea dar justificata lor temere.

Autorii filmului cunosc cît se poate de bine deliciile unui asemenea subiect și nu se sfiesc să anime o schemă tradițională cu momente umoristice, fie ele și în genul superficial al estradei. E atît de limpede că totul se sfîrșește cu bine încît demontarea traiectului comic devine o chestiune de abilitate dramaturgică, merit esențial al filmului, dovedind ceea ce îndeobște numim profesionalitate. Profesionalitatea e slujită aici de firesc, iar dezinvoltura comică nu transpare sub ochiul experimentat al unui regizor care știe adevărata măsură a lucrurilor. Prepararea reacției comice la, în felul acesta, aspectul unei detașări de substanța epică, atît de cunoscută dar prezentată după o formulă proprie, la baza căreia stă ambiguitatea dialogului și, nu în ultimul rînd, investirea personajului central (băiețelul) cu o aparență sobră, imediat anulată de conjunctura ilară. Aceasta repune termenii în datele unei fermecătoare poezii a virstelor, cu deosebire situată în zona ludicului, a infantilității stăpînite de o precocitate menită să tulbure liniile și să aducă un echilibru luminos.

Ion Lazăr

---

televiziune

Întîlniri la ora 10

Publicul așteaptă emisiunea **Întîlnirea de la ora 10**, pentru acel moment de destindere și amuzament, bine meritate la un sfîrșit de săptămînă.

Variantele propuse nu dezamăgesc adesea. Aplicînd o considerație exprimată de un personaj al lui Valentin Silvestru — apărut într-o astfel de emisiune — spectacolul săptămînal de varietăți nu e niciodată „atît de bun cum ne-am așteptat, nici atît de rău pe cît se pare". În aglomerația de intenții satirice, întîlnim nu o dată și glume bune, mai ales cînd, folosind expresia autorului citat mai sus, „realitatea se inspiră din literatură" și nu invers. Poate tocmai de aceea alegerea paginilor humoristice, alegerea actorilor interpreți și alegerea cîntăreților care așteptăm să ne încinte nu trebuie să fie întîmplătoare. Poate tocmai de aceea emisiunile realizate de Ion Băieșu (în regia lui Petre Mihăiescu), de Tudor Mazilu (în regia lui Titi Acs) și de Valentin Silvestru (în regia lui Petre Bokor) au ocolit banalitatea, filtrînd humorul pînă la subtil. De humoriști nu ducem lipsă, nici de humor, nici de interpreți talentați. Așa că putînă îndrăzneală e de bun augur în realizarea acestor emisiuni prin definiție și necesitate atractioase.

În emisiunea de sîmbătă trecută, **„Pagini humoristice de Valentin Silvestru"**, regizorul Petre Bokor a avut o idee demnă de laudă apelînd la mai mulți actori care să aleagă paginile de humor și să le interpreteze sugerînd spontanul, nepregătitul. **„Nunta"** a implicat momente savuroase prin surprinderea îmbinării dintre obiceiurile vechi și noi, dintre sat și oraș, dintre cuvintele neaoșe și neologismele curent uzitate astăzi. **„Căruța cu paiațe"**, a oferit momente de grație și delicatețe, dans și cîntec în armonie deplină, o coregrafie remarcabilă iscălită de Victor Vlase. Iar **„Maladia șobolanilor"** a fost momentul de culme din desfășurarea secvențelor prezentate, caricînd usturător nu numai personaje posibil de întîlnit ci și situații foarte des întîlnite din păcate. **„Starea de lești"** (nota zece la regie) a stîrnit rîsul mai ales prin gesticulația folosită. Ceea ce s-ar putea reproșa acestui spectacol e faptul că nu toate paginile de humor alese se pretau la o punere în scenă. De multe ori humorul prozei se pierde printr-o interpretare directă. Mulți telespectatori au simțit lipsa muzicii ușoare care de data aceasta a fost extrem de săracă. Să sperăm că au fost compensați de altă emisiune a săptămînii „Ecran 76" în care Charles Asnavours a făcut o elevată demonstrație a ceea ce înseamnă să fii cu adevărat artist.

Există deja mai mult decît promisiuni. În fond publicul trebuie educat și în sensul humorului de bună calitate, nu întotdeauna explosiv și efemer, adesea acid, usturător, deși mai greu sesizabil la prima vedere. Simbăta seara, la ora 10, publicul vrea ca pe micul ecran lumea să rîdă, să cînte și să danseze, dar nu oricum, ci **spectaculos** căci e spectacol, cu glume bune **că e de ris**, cu melodii frumoase **că e cu muzică**, cu dansuri antrenante **că e cu balet**. După emisiunile amintite, televiziunea parcă ne anunța surprize din ce în ce mai plăcute.

Corina Cristea

Actorul Tudor Gheorghe, un rapsod inegalabil

SERILE „SCÎNTEII TINERETULUI" ORGANIZATE ÎN COLABORARE CU REVISTA LUCEAFĂRUL ŞI RADIOTELEVIZIUNEA

Vibrant omagiu adus eroismului poporului în Cîmpia română

Duminică, 4 iulie la Călăraşi, a avut loc cea de-a doua manifestare-spectacol din suita de evocări istorice pe care le organizează Scînteia tineretului sub genericul „La trecutu-ţi mare, mare viitor !" în cinstea Centenarului Independenţei de Stat a României. În tribunele stadionului municipal au luat loc peste 8 000 de tineri şi virstnici din municipiul Călăraşi, precum şi din celelalte localităţi ialomiţene apropiate. Şi această evocare-spectacol, organizată în colaborare cu revista „Luceafărul" şi Redacţia de tineret a Radioteleviziunii române, ca şi precedenta, desfăşurată în amfiteatrul dacic de la Costeşti-Hunedoara, s-a bucurat de un mare succes. „Întîlnirea tinerilor cu istoria", organizată în inima Cîmpiei române, care l-a dat eternităţii neamului pe Mihai Viteazul, a prilejuit un emoţionant şi însufleţit omagiu adus trecutului de luptă al poporului nostru, permanenţei idealului de independenţă, de libertate şi dreptate socială care străbat istoria românească de la un capăt la altul, un omagiu la fel de vibrant adus măreţelor realizări ale prezentului patriei noastre socialiste. Prof. dr. Vasile Netea, de la Institutul de istorie „Nicolae Iorga" din Bucureşti, în prologul programului a „răsfoit" file din cronica de veacuri a Cîmpiei române, a prezentat fapte din istoria acestor locuri dintre cele mai încărcate de o înaltă simţire patriotică, de profunde semnificaţii. Istoria veche şi nouă evocată în acest moment, cînd toate forţele, întreaga suflare a Bărăganului e gata să înceapă marea bătălie a recoltei, alături de creaţiile din fondul de aur ale cîntecului românesc, etalate cu măiestrie de Corul Ansamblului artistic al U.T.C., alături de versurile dedicate patriei şi partidului, s-au constituit într-un vibrant poem închinat istoriei, muncii, pămîntului strămoşesc, demnităţii neamului românesc. Actorii Emanoil Petruţ de la Teatrul Naţional şi Mircea Diaconu de la Teatrul „Bulandra" — din Bucureşti, poeţii Niculae Stoian, Mircea Florin Şandru, Dorin Tudoran, Dan Verona şi Mircea Dinescu, cei 8 000 de oameni ai muncii prezenţi la manifestarea de pe stadionul din Călăraşi, prin adeziunea lor plenară la ideile evocate, au înălţat, aici, încă un imn ideilor revoluţionare ce ne însufleţesc, simbol şi svaţiu al devenirii noastre. Spectatorii ialomiţeni s-au întîlnit cu istoria, cu arta adevărată, care îşi are izvoarele de trăinicie în viaţa, munca şi tradiţiile poporului, păstrate şi transmise, cum s-a dovedit şi aici, din generaţie în generaţie. Aceste sentimente le-au fost însuflate de Orchestra populară şi soliştii Ansamblului „Doina" al Casei de cultură a studenţilor din Bucureşti, Taraful Casei de cultură din Călăraşi şi soliştii săi. În peisajul cîntecului popular, un moment de vîrf l-a constituit impresionantul program prezentat de Benone Sinulescu, a cărui artă interpretativă i-a adus demult o faimă binemeritată. Prezenţe marcante, la fel de mult aplaudate, au „semnat" interpreţii de muzică folk Zoia Alecu şi Adrian Antonescu. Într-un program special, au evoluat cu

Benone Sinulescu interpret autentic al cîntecului popular

strălucire, entuziasmînd asistenţa, Anda Călugăreanu, Mircea Vintilă şi Dan Tufaru. În teritoriul sublim al cîntecului şi poeziei s-a situat rapsodul Tudor Gheorghe, un virtuoz al baladei, îndelung aplaudat.. Un frumos şi original program, secondat de aplauze continui a oferit formaţia de muzică pop „F.F.N." din Bucureşti.

Reuşita manifestării s-a datorat sprijinului entuziast acordat de Comitetul judeţean Ialomiţa al U.T.C., precum şi de organele locale de partid şi U.T.C., în organizarea celui de-al doilea episod din seria de evocări istorice „La trecutu-ţi mare, mare viitor !".

Poezia a fost prezentă prin Niculae Stoian, Mircea Florin Şandru, Dan Verona, Dorin Tudoran, Mircea Dinescu

Florenţa Albu

Solstiţiu

Dimineaţă blindă, luminato,
umblă umbra peste ape şi le-ncetineşte,
brazdele sînt mai adînci în piatră,
a pălit pe ziduri floarea caprifoiului.

O, pieri solstiţiul într-o risipire
de meteorit. Şi nesocotinţa
cîntecului de privighetoare,
visele mai scunde, cum se duc sub bolţi.

Îmi miroase-a toamnă, luminato,
Astăzi, întîmplarea face să se scuture
salcia pe ape ; umbra care trece,
mai întinsă, jumătate umbra.

Semnale

Poiana adîncă
prelungind în pămînt
lumina de seară
semnalele cucului.

Rămasă de totdeauna
pentru totdeauna
graba piriului

numai inima
desfăşurîndu-se
pentru alt ceremonial
între cer şi pămînt.

Ştiu ştiu ştiu
răspunzi măsurii cucului
stingerii asurzitoare.

Ruguri

Strălucitoare-amiază – şi nu te mai sărut !
E oboseală, saţiu, lumină,
sacrilegiu ; poţi să auzi cum ard
în aer, ierburile,
ruguri mugind,
cruzime în aroma
prea tare, de pelin,
de rozmarin.

Şi nu te mai sărut.
Rămîn mai dreaptă
într-un interior închis
zăbrele măsurînd oprirea clipei.

Un fluture ar muri
închis aici, într-o prielnică otravă –
aripa închipuită se zbate presimţind
polenul, scrumul pulberea măreaţă.

Pastel

Femeia trecînd pe celălalt mal.
Un fel de roşu al ei
întîrziind, după ce a trecut,
trenuri în sus şi în jos,
în aburul Timpului.

Tîrg îndoit de floarea caprifoiului,
cerdacele sînt luntrele de seară
încăpătoare sufletului meu
călătorind spre malul celălalt.

Amurg în care muntele se stinge
cu toaca Stinişoarei ;
coboară greierii din ctitorii de iarbă
şi-ndreaptă drumurile spre obîrşii.

Maria Lozanu

somptuoasa sală de bal

Îşi repetase în seara aceea, de cel puţin o sută de ori, „e cazul să nu mă mai gîndesc la bani, fiindcă mă supăr şi nu cîştig decît nervi", se jucase cu gîndul acesta stînd la coadă la cantină, la fiecare pas înainte de-a lungul ghişeului trăsnind a miros de mîncări amestecate, declama în gînd fraze, pe diferite tonuri, neglijînd astfel să se mai intereseze de activitatea bucătăreselor, care de obicei o fascina şi singurul rezultat a fost că se trezise cu tava de mîncare în mînă, învîrtindu-se de colo-colo printre mese, cu pofta scăzută simţitor şi cu o pornire inexplicabilă în străfunduri de a trînti o farfurie sau măcar un pahar.

Era un loc liber la masa „porumbeilor", doi inşi care nu se ştie de ce simţeau nevoia să convingă pe toată lumea de amorul lor ; se aşează acolo, trîntindu-şi pe faţă o expresie de adîncă admiraţie, îşi lăsară o clipă vulgara preocupare faţă de mîncare şi se sărutară adînc. Aveau ei un oarecare farmec plin de mister, ca punctul de vedere al unui prozator oniric şi neînţeles, aşa cum stăteau unul în poala celuilalt, gîngureau şi mîncau „la dublu".

Socotind că şi-a făcut ipocrita datorie faţă de sentimentul de dragoste învăluit în mirosul de cantină şi bine stabilit la masa unde stătea şi ea, mesteca în neştire o felie de piine, obsedată de fraza prin care încerca să-şi întărească voinţa în a nu se mai gîndi la un lucru. Dar voinţa ei, cum s-ar exprima NU ŞTIU CINE, o luase razna şi nu putu decît să observe că „porumbelul" înghiţea mai mult în sec, în timp ce graţioasa lui pereche îşi făcea de lucru cu nişte dumicaţi mari de piine, pe care îi îneca în celebrul sos roşcat al bucătarului şef.

Şi-a spus că oricum mîncarea nu i-ar pica bine în stomacul ei nervos — cînd gîndurile circulă înfuriate prin creier, stomacul, nu ştie de ce, devine sensibil — le-a făcut cadou porţia ei şi a pornit spre ieşire cu felia de piine în mînă şi cu gîndurile aiurea. A întrerupt-o însă din meditaţie Ama, „acest amestec neraţional de candoare şi vulgaritate", cum cugeta în momentele cînd se simţea bine pusă la punct cu spiritul critic, dar acum nu mai apucă să cugete nimic PROFUND, pentru că Ama dintr-o răsuflare, care arăta concret că în guşă ţinea veşti NEMAIPOMENITE, îi relată că nu se ştie ce Mare şi Celebru om de film sprijină copacii din preajma căminului şi caută fete înalte, cu părul lung, arătoase şi studente, adică aşa cum sîntem noi două. TU, pentru figuraţie prim plan, 50 de lei pe zi, îţi dai seama, ne umplem de bani, poate ne facem şi de-o VEDETĂ ; ar fi vrut s-o întrebe pe Ama dacă dinăia 50 de lei pe zi, pe care-i va lua înainte de a ajunge vedetă, îi va restitui şi datoria, dar lipsită de un impuls mai puternic a renunţat la întrebare, i-a promis că ele două vor deveni vedete în mod SIGUR şi a pornit-o spre dormitor.

Aşa că s-a văzut obligată să facă ocolul necesar prin părculeţ, pentru a ajunge în corpul de clădire „C" al filoloagelor şi-şi spunea cu amărăciune că nu posedă nici măcar ochii verzi, frumoşi şi genaţi ai Amzei şi nici tonul ei de ţigancă tînără, darmite vreo faţă strălucitoare de viitoare posibilă vedetă ; şi oricum cînd spui vedetă, spui şi „bani", dar n-a mai apucat să-şi sfîrşească reproşurile către natura mamă, cînd un individ mustăcios şi blond a interpelat-o cu plicticosul MĂ IERTAŢI DOMNIŞOARĂ, la care nu se poate răspunde decît TE IERT DAR LASĂ-MĂ ÎN PACE şi abia mai tîrziu, din explicaţiile întretăiate de zîmbetul amuzat al individului a înţeles că de fapt Ama nu-i turnase unul din bancurile ei proaste de fiecare zi, ci pur şi simplu se căutau nişte, nu era clar de ce tocmai studente, probabil pentru EXPRESIA CITITĂ a feţei lor, pentru nu ştiu ce cvadruplă coproducţie, era cît se poate de adevărat şi amănuntul cu 50 de lei pe zi.

S-a lăsat cucerită de idee şi nu problema banilor — care de ce să nu recunoaştem nu era neglijabilă de loc — nici cea a ARTEI, sincer inexistentă, au convins-o, ci amănuntul că vor

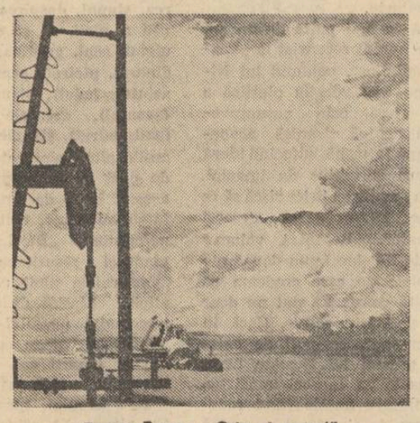

Eugen Popa : „Grîu şi petrol"

purta rochii de epocă. Şi toată noaptea, numărînd orele după zgomotele clădirii, a visat castele măreţe şi somptuoase, rochii lungi. Iar a doua zi a început AVENTURA EI CINEMATOGRAFICĂ — expresia îi plăcea nemaipomenit de mult şi lăsîndu-se sufocată de mirosul de benzină din autobuz, se visa bătrînă şi demnă, scriindu-şi memoriile şi folosind pentru momentul de faţă respectiva expresie.

I-a văzut pe celebrii băieţi curajoşi, despre a căror temeritate se povestea cu sufletul la gură, sau cu o calmă detaşare, într-o rubrică a revistei de cinematografie. Le-a văzut şi pe figurantele de profesie, care pe ele INTELECTUALELE le-au privit de la bun început cu un dispreţ faţiş şi — cel puţin pentru acestea — inexplicabil. Iar înainte de a schimba o duzină de cuvinte cu viitorii tovarăşi de TRAVALIU ARTISTIC s-au trezit la mijloc de intrigi şi relaţii nu tocmai frăţeşti, între taberele constituite ad-hoc, odată cu apariţia lor. De o parte a baricadei (unde se aflau şi ele, fără să ştie), erau cascadorii de mîna întîi — şi ASTA a fost norocul lor, pentru că sub tutela acestora nimeni n-ar fi îndrăznit să facă, sau să le spună ceva, aceştia le tratau ca pe nişte DOAMNE fine şi sensibile, pe care nu trebuie să le atingi nici cu o floare (nu era chiar cazul lor, dar făcea impresie bună să-i lase pe bine-intenţionaţii curajoşi să creadă aşa), iar de cealaltă parte fetele de reputaţie mai mult sau mai puţin îndoielnică şi UMBRELE cascadorilor, inşi nedefiniţi, care preferau o zi de aşteptare pentru secvenţa 40 „INDIAN PE GHIAŢĂ" unei munci cu orar şi salariu fix.

Atunci, în dimineaţa cînd au pornit spre studio, a auzit din discuţia pe care o purta blondul mustăcios cu un altul, cu o barbă tilhărească pe faţă (se pregăteau pentru un film istoric) acel nume care i s-a părut fascinant, care a tulburat-o şi a convins-o că-l cunoaşte de cînd lumea.

Era acum o fiinţă îndrăgostită de un nume, subit şi etern şi poate dac-ar fi analizat această situaţie AŞA CUM ERA ÎN STARE S-O FACĂ ATUNCI, adică la rece, probabil că s-ar fi amuzat, dar atunci nu putea să parcurgă decît o singură idee care o preocupa şi umplea, aceea că iubind acest nume, va şti să-l aleagă şi pe cel căruia i se potriveşte şi trebuie să fie purtătorul lui. Era atît de sigură de acest lucru, atît de sigură şi fericită de această siguranţă, încît BUCURIA năvăli în ea ca vîntul de furtună într-o casă goală, cu ferestrele sparte şi uşile smulse.

Şi mai tîrziu, după ce şi-a ales rochia — o rochie verde crud, fluidă şi vaporoasă — într-o încăpere cu cine ştie cîte costume înţepenite în aşteptarea trecutului sau viitorului, după ce s-a lăsat în voia machiorului şi a coafezei, s-a privit în oglindă şi fiindcă nu şi-a întîlnit chipul ei obişnuit s-a privit mirată şi a pornit pe lungimea pustie şi severă a coridoarelor reci.

Iar în faţa unei oglinzi imense, montată în perete, a făcut o reverenţă graţioasă şi a zîmbit sfios şi blînd, ca-n poveştile cu iubiri nemărturisite, pe care obişnuia să le ridiculizeze, a zîmbit aşa cum nu mai făcuse niciodată şi poate din cauza asta a avut impresia că stă faţă-n faţă cu o străină care seamănă cu ea, dar ştia CEVA ce o încurca peste măsură că sfiala şi blîndeţea acelei atît de străvechi reverenţe erau destinate unui om pe care nu îl văzuse niciodată, dar care, începînd de cu puţin timp în urmă era CREAŢIA gîndurilor ei şi care-i aparţinea, aşa cum îţi aparţin un copil sau o crimă. Şi la gîndul acesta se mai înclină o dată, supusă visurilor ei ROMANTICE, dar fără să plece capul, cu cea mai stranie privire din lume, cuprinzînd sfială şi supunere, posesie şi ironie, încăpăţînare, mîndrie şi blîndeţe. Apoi, ca în visul unei flori de pe mormîntul unui compozitor surd, îşi ridică cu gingăşie cele două jupoane şi tulul aerian al rochiei, încălecă balustrada scării de marmură falsă şi se lansă în alunecare, ca într-o cavalcadă fără sens. La un moment dat s-a trezit într-un loc care semăna perfect cu celelalte prin care trecuse, dar care nu-i spunea nimic. NICI MĂCAR ÎN CE PARTE SĂ O IA ca să ajungă la platoul Nr. 1, acolo unde să se filmeze secvenţa de care uitase complet în rătăcirea ei. Îi venea să plîngă şi i se părea că trecuseră foarte mulţi ani şi că nu găsise nimic, dar ce anume căutase nu ştia, sau prefera să nu ştie.

Atunci L-A VĂZUT şi a ştiut că-i el, a ştiut că se rătăcise adunînd pentru numele pe care-l iubea chipul şi expresia, trecutul, prezentul şi mai ales viitorul. S-a bucurat şi i-a spus pe nume, şi nu s-a mirat că el ştie cum îl cheamă, l-a rugat să nu-şi uite niciodată numele şi chipul de acum şi l-a mai rugat să-i spună UNDE-I PLATOUL PE CARE-L CĂUTA, ea trebuie să facă figuraţie, are nevoie deăia 50 de lei pe zi, pentru că nu-i ajung niciodată banii.

Iar cînd totul a fost pus la punct, vedete, figuraţie, lumini, în sala de bal şi cînd lumea a început să se mişte după ordinele metalice izbucnite din pilnie, cînd s-a pronunţat cuvîntul magic „motor" şi a început să se transpire, a văzut că cel pe care îl imaginase potrivit voinţei şi bucuriei ei de a iubi, era Marele Regizor, om important cu maşină şi probabil amantă, cu faţa blazată şi privirea rece.

SOMPTUOASA SALĂ DE BAL ERA O AMĂRÎTĂ DE IMPROVIZAŢIE, LA CARE NICI NU MERITA SĂ TE UIŢI CU ATENŢIE.

Lucian Avramescu

Poem pentru olar

Eu sufletul ţi-l simt bătrîn olar
atît de-aproape, iată cum invie
sub mîna ta nemărginiri de har
şi cum foşnesc păduri sub veşnicie.

Tu parcă răni ai vindeca în lut,
parcă întrebi pămîntul de durere,
parcă-ţi şoptesc în palme din trecut
morţii închişi în cuiburi de tăcere.

Şi-apoi din rodu-acelui grai clădeşti
un sunet nou, icoana ta sub soare,
cum piinea răsturnată pe ştergar
e frămîntată-n albii de sudoare.

Bătrîn olar, pe roata ta de mult
trecut-au toate, duh, pămînt şi stele
şi lacrimile nopţii-au lunecat
pe smaltul crud, ca nişte reci mărgele.

Pe roata ta, săpat în cute-adînci
poate-ntr-o zi găseşti din întîmplare
şi visul meu rămas pribeag prin lunci
ulciorul tălpii prin străvechi răzoare.

radio

Replici false

Anecdota cu cel care, ajuns pentru prima oară la teatru crezuse că totu-i de-a buna acolo şi în plină tiradă a eroului nefericit în căutarea asasinului, s-a ridicat în picioare şi l-a ajutat pe bietul om : „Îl ştiu eu : e unul mic, gras şi chel", se pare că începe să se verifice în cazul unor scenete radiofonice. Autorul se joacă cu ascultătorii, cu răbdarea lor, încît sîntem tentaţi să ne ridicăm şi să-i sufläm la ureche : spune-i, domnule, că o iubeşte şi să vedem ce s-o mai întîmpla ! Scenariul radiofonic de duminică seara (ora 21,15, pr. II) s-a intitulat „Atunci cînd oamenii sînt buni" şi a încercat să fie un bun prilej de a demonstra că „faptele înlătură clevetirile atunci cînd oamenii sînt buni", după cum afirmă un personaj al piesei. Dar autorul (Ştefan Berciu) a ţinut mortiş să ne arate cum se poate rata estetic un adevăr fundamental. Despre ce era vorba în piesă ? Un tînăr, Gică, îşi asumă o culpă (un furt) a tatălui său vitreg pentru ca acesta să nu facă puşcărie. Se întoarce acasă şi începe să muncească aşa cum stă bine unui tînăr : cu multă pasiune. Dar tatăl, sub masca bunătăţii un intrigant notoriu, îşi calomniază fiul : că ar fi el băiat bun, dar a furat, a vagabondat, a fost la şcoala de reeducare etc. etc. În plus, băiatul nu-i văzut cu ochi buni nici de cei din jur pentru că prea munceşte şi asa se inscenează un furt, mai precis i se bagă un stilou furat în căptuşeala hainei şi astfel este îndepărtat din secţie. Dar există şi oameni buni, ca, de exemplu, Ana Gherasim, fata ce-l iubeşte şi crede în nevinovăţia eroului şi care vorbeşte cam aşa : „Mai bine vedeţi-vă de lucru şi mare atenţie la calitate !" Aceşti oameni buni cred în erou şi-l vor ajuta să depăşească clevetirile. Subiect generos, plin de învăţăminte morale, bun prilej de a educa nu numai pe cei tineri, dar care nu şi-a atins scopul. Personajele au fost fără convingere schiţate, vorba lor semăna cu citatele din cartea de citire, atunci cînd nu era preţioasă pînă la ridicol. Ideea unui tată (chiar şi vitreg) care să-şi calomnieze copilul numai pentru că acesta nu mai vrea să-l ajute în matrapazlîcuri pare bizară, după cum bizară pare şi psihologia unor personaje ba gata să-l înlăture pe erou din pricina îndrăgirii cu care munceşte, ba pozînd în poznaşi care-şi dau seama că lucrurile au luat o întorsătură neplăcută şi merg singuri să se demaşte. Tensiunea piesei era bănuibilă în acel gest frumos al tînărului şi situaţia în care se găsea acum, dar ea este imediat sesizabilă astfel că toată piesa este o continuă aminare a eroului de a spune adevărul pe care oricine, după felul în care era condusă acţiunea, îl ştia de la început. N-am fi acordat o cronică întreagă acestei piese dacă ea nu ni s-ar fi părut a exprima un adevăr de care trebuie să se ţină seama : educaţia prin cultură se face nu prin rabat de la normele artistice. Demonstraţia nu trebuie să eludeze esteticul. Între atîtea dovezi ale radioului privind educarea tinerei generaţii, piesa a sunat fals, lipsindu-i tocmai dramul de viaţă care s-o facă verosimilă.

Constantin Stan

plastica

Portretul în Renaştere

Pe la sfîrşitul secolului al XV-lea, Isabella d'Este, renumită pentru preocupările sale artistice, trimite Isabellei de Aragon propriul portret, pictat de modestul ferrarez Maineri. Portretul ajunge, într-un tîrziu, în posesia aragonezei, la Milano, nu foarte recomandat însă de o scrisoare anexată de însăşi Isabella d'Este ce făcea observaţia că imaginea nu corespundea realităţii: ea, ca persoană, era mult mai slabă decît o văzuse pictorul. Nu fără lipsă de tact, Lodovico il Moro scrie apoi expeditoarei că în ciuda observaţiilor sale critice găseşte că tabloul îi seamănă şi că probabil modelul nu a realizat faptul că în ultimul timp a mai cîştigat ceva în greutate.

Povestioara respectivă, reprodusă de John Pope-Hennessy, în cartea sa dedicată portretului în Renaştere (prima ediţie, în engleză, a apărut în 1964), recent tradusă de Editura Meridiane, este simptomatică pentru un întreg fenomen. Nu la aspectul său fizionomic, la trăsăturile mai mult sau mai puţin fidele ale chipului, se referă critic scrisoarea Isabellei d'Este, ci la un detaliu aparent marginal, aflat mai mult în legătură cu spiritul de modernitate şi cochetărie decît cu un anume mod de a înţelege şi aprecia arta. Pentru marii pictori de portrete ai Renaşterii, Piero della Francesca, Giovanni Bellini, Antonello da Messina, Raffaello, Leonardo, Tiziano portretul a vrut să exprime totdeauna personalitatea interioară a modelului. Au existat desigur şi modalităţi literaturizante de exprimare, dezvoltate paralel, mai ales începînd cu a doua jumătate a secolului al XV-lea, odată cu înflorirea tendinţei cunoscută sub numele de **manierism.** Ar fi fost interesant, desigur, dacă Hennessy, unul dintre cei mai autorizaţi cercetători ai picturii Renaşterii, ar fi insistat asupra interesului pentru personalitatea umană, afirmat ca o modalitate nouă de abordare a întregii problematici filosofice şi existenţiale, şi portretul individual, marcat puternic de amprenta personalităţii reprezentate. Autorul nu îşi putea propune acest lucru deoarece, cum foarte clar reiese din paginile cărţii (pp 39—40), pentru el noţiunea de umanist (şi implicit cea de **umanism)** aplicată la circumstanţele istorice respective, se reduce la o dimensiune strict literară: nu capătă deci valenţele implicate de noua atitudine care pune în centrul reflecţiei despre lume omul şi natura umană.

Extrem de documentată, cartea lui Pope-Hennessy este însă un excelent îndreptar în cunoaşterea felului în care în pictura Renaşterii s-a afirmat portretul ca gen independent. Autorul a vrut să menţină tot timpul trează în conştiinţa cititorului ideea că „programul", dacă se poate spune astfel, pictorilor de portrete a fost nu rareori condiţionat şi influenţat de comanditar, fenomen de altfel recurent în istoria artelor. Nu imaginile idealizate, prin combinarea trăsăturilor mai multor modele, l-au interesat pe autor, ci exclusiv acelea care reflectau caracterele particulare. Tot ceea ce s-a realizat în arta modernă în materie de portret, par a spune paginile cărţii lui Pope-Hennessy, îşi are originea în încercarea de determinare a individualităţii persoanei care a preocupat pe cei mai însemnaţi artişti ai Renaşterii.

G.A.

muzica

Certitudinile unui recital

Există cîţiva piloni ai stagiunii camerale, cu apariţii regulate, cu o ordine ce o instituie în şirul de manifestări prin nivel şi repetabilitate. Certitudinea publicului face din Aurelian Octav Popa un stîlp al stagiunii. De la o astfel de platformă, excepţionalul virtuos al clarinetului îşi asumă răspunderea investigării, noutatea programului putînd-o constitui şi marele acces acordat muzicii clasice, dar mai puţin cîntată, cum s-a întîmplat la ultima sa apariţie, faţă de precedentele.

Popa a reţinut piesele şi după apartenenţa lor la genul „duo"-ului : dialogul, se vede, are o semnificaţie mai mult decît strict formală, este marca unei colaborări, prilejul unui schimb de replici, de altfel chiar esenţa muzicii de cameră.

Este uimitor echilibrul pe care dovedeşte a-l menţine Popa între supleţe şi personalitate neconfundabilă. Recognoscibil imediat în susţinerea cîntului, concentrarea frazei, totdeauna spusă autoritar, ignorarea spectacolului facil al jocului de nuanţe, foarte la îndemîna, în fapt, oricărui clarinetist, el îşi surprinde totuşi mereu auditoriul printr-un amănunt subtil, printr-o întorsătură neaşteptată, ori prelungirea savantă a intenţiei componistice. Orice partitură este astfel pentru el şi public, interesantă. Face dintr-un duo de Weber, cu o substanţă mai transparentă, un exerciţiu de graţie şi stil, o incursiune uimită prin posibilităţile instrumentului în timbru şi registraţie Şi dintr-un dialog cu fagotul, imaginat de Beethoven în tinerete, face o reuniune comunicativă, interesantă coloristic şi intern dinamic. Să amintim colaboratorii de pînă aici : Maria Fotino, pianistă la care recomandările sînt de prisos, vădindu-se o parteneră ideală în aportul imaginativ, şi fagotistul Mihai Tănăsilă, excelent în frază, muzicalitate, conducînd instrumentul cu maleabilitatea violoncelului şi cu sunetul bogat al cornului.

Ajungem la momentul culminant al programului, un opus autohton relevîndu-se acum de mare valoare — Sonata breve pentru clarinet şi violoncel de Constantin Silvestri. O muzică şlefuită, de o concentrare penetrantă, spectaculoasă în incizia entuziast inventivă pe care autorul o face mijlocului veacului nostru. O potrivire de intonaţie perfectă a regizat cuplul perpendicular pe stilurile notorii ale A.O. Popa-Cătălin Ilea, un puls articulat nu numai în tempo, dar şi în informaţia dinamică şi coloristică. Acelaşi cuplu ne-a prilejuit şi o versiune perfectă a piesei „Charisma" de Iannis Xenakis, opus mai puţin important istoriceşte, dar unde pasul marelui compozitor se simte înfiorînd portativele.

Frumos capricioasă, dezinvolt manieristă, „Dialodia" de Bruno Maderna a adăugat la zestrea contemporană a serii o interpretare foarte omogenă în intenţii, dînd idee utilă de asamblare instrumentală posibilă — două clarinete — datorată, pe lîngă protagonist, lui Florian Popa. Remarcăm prezenţa harpistei Carmen Lupan şi a lui Iosif Sava, la clavecin, care ne arată în ultimele stagiuni la ce nivel muzica îi este familiară „en professionnel", făcînd din basuri cifrate şi acompaniamente momente muzicale adevărate argumente de registraţie şi flexibilitate a tempo-ului în cea mai veritabilă tradiţie stilistică.

Costin Cazaban

cronica literară

Laurenţiu Ulici: „Prima verba“

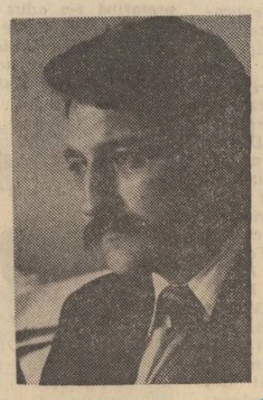

Periodic scriitorii români sînt interesaţi de lansarea unei noi promoţii literare. Obsesia întîrzierii literaturii române s-a transmis şi la generaţii literare care nu se mai aflau de multă vreme în situaţia de pionierat a generaţiei paşoptiste. Astfel se explică preocuparea susţinută a unor scriitori de a descoperi noi talente, de a le lansa, de a le acompania debutul cu ajutorul foiletoanelor critice. Mîndria secretă a multor scriitori români nu este întotdeauna exclusiv propria lor operă ci şi opera altora, pe care i-au descoperit sau pe care i-au lansat. Miron Radu Paraschivescu scria de altfel, negru pe alb, că de este să aleagă cea mai preţioasă contribuţie literară a lui nu sînt propriile versuri ci descoperirea şi lansarea lui Marin Preda. Cazul este prea recent pentru a nu fi şi foarte expresiv.

Exemplul lui E. Lovinescu care a aşteptat acasă ani de zile după amiezile apariţia viitorului mare scriitor al literaturii române a mobilizat multe energii. Atenţia faţă de debutanţi are în literatura română o serioasă tradiţie şi o explicaţie mai adîncă decît credem că putem da la prima vedere. Ea îşi are avantajele şi dezavantajele ei, nu puţine nici unele nici altele. Profesiunea de descoperitor de talente nu e la îndemîna oricui şi profesionalizarea în ultima vreme a acestei îndeletniciri are drept rezultat şi un flux de literatură care parazitează adesea vocaţiile literare adevărate. A întreprinde o selecţie în acest şuvoi de noi şi promiţătoare apariţii, a spune un da sau un nu, a încerca o îndrumare prudentă este mai mult decît necesar şi rolul acesta şi l-a asumat după alţii, dar cu o mai mare consecvenţă şi disponibilitate Laurenţiu Ulici. Criticul şi-a propus să urmărească sistematic întreaga producţie editorială dedicată debutanţilor şi să încerce a găsi, acolo unde se poate, grăuntele de aur ori cum zice el „scînteia“. Operaţia nu este lesnicioasă şi îşi are riscurile ei. Criticul trebuie să descifreze, adesea într-o materie literară încă inconcludentă, liniile unei configuraţii artistice proprii debutantului şi să ghicească traiectoria unui posibil destin literar. Fuga de pronostic este aici imposibilă, criticul debutanţilor fiind prin excelenţă un critic al diagnosticului şi pronosticului literar. În plus, a te ocupa de debutanţi cere, adesea, o pacienţă ieşită din comun, deoarece pagini întregi din volumele lor sînt pustii de literatură, oazele de valoare artistică reală fiind rare. Laurenţiu Ulici şi-a intitulat rubrica **Prima verba,** inspirat de titlul lui Macedonski, şi l-a păstrat şi în volumul care strînge la un loc 111 recenzii la cărţile debutanţilor. Ca întotdeauna impresia pe care o dă volumul e cu totul alta decît cea pe care o dau foiletoanele distanţate de apariţia lor săptămînală. Citite în revistă ele spun mult mai mult despre cel recenzat decît despre criticul care le semnează. În volum figura comentatorului se detaşează însă cu evidenţă. Suprapuse, foiletoanele dovedesc unitate de atitudine şi o orientare literară lipsită de capricii. Laurenţiu Ulici ia în serios fiecare plachetă încercînd să istovească posibilităţile pe care ea le oferă criticii, ţine să dea o judecată literară cît mai întemeiată pe substanţa artistică a paginii citite, recurge la circumspecţia mărturisită atunci cînd o concluzie categorică i se pare a deruta pe începător. E de subliniat tenta pedagogică, în sens literar, a procedării lui, modificarea atitudinii critice în funcţie de obiectul şi scopul criticii pe care o practică. Citatul din G. Călinescu aşezat în fruntea volumului este edificator pentru felul în care autorul a înţeles să se ocupe de debutanţi. Unei exigenţe absolute în materie de literatură, G. Călinescu îi opune una relativă, atunci cînd e vorba de începători. Judecata de valoare trebuie să fie la fel de exactă, zice G. Călinescu, metoda are însă de urmat alte căi. Cu alte cuvinte texte pe care altfel critica le-ar expedia, ignora sau trata cu cruzime, capătă dreptul, după o astfel de atitudine, unei analize dacă nu mai înţelegătoare cel puţin mai insistente. G. Călinescu a procedat, de altfel, întocmai cînd, după război, şi-a reluat rolul de cronicar literar renczînd cu o generozitate neînţeleasă atunci de mulţi, cărţile de început ale unor poeţi, astăzi ajunşi la maturitate. Laurenţiu Ulici are meritul de a fi înţeles sfatul maestrului nu numai în litera ci şi în spiritul lui. Ceea ce uimeşte în **Prima verba** este răbdarea şi chiar delicateţa cu care stăruie criticul în preajma unor pagini care n-ar mobiliza pe mulţi alţii. El scrie despre 55 de cărţi de poezie care oferă la un bilanţ final prea puţini autori convingători. Fraza de mai sus care pare a contesta valoarea muncii lui Laurenţiu Ulici este emisă însă din cu totul alt unghi de vedere decît cel pe care-l are autorul volumului **Prima verba.** Operaţia lui critică nu este sterilă. Criticul are o altitudine a privirii care-l menţine deasupra majorităţii nivelului producţiilor de care se ocupă, cu alte cuvinte scrie avînd înainte o scară de valori şi de experienţe poetice la care raportează în permanenţă pe cei comentaţi.

Deşi uneori exclamaţia de entuziasm a criticului s-ar fi cuvenit a fi mai cenzurată (o poetă neîndoielnic talentată e aşezată de la prima apariţie alături de Elizabeth Browning ceea ce e exagerat) cartea nu e o colecţie de entuziasme infantile. Ochiul criticului este destul de sever atunci cînd are de dat un verdict valoric şi nu credem că i se pot face prea multe observaţii privitoare la felul în care a selectat valorile de mîna întîi ale producţiei editoriale recente. De unde atunci impresia de îngăduinţă pe care textele o degajă ? Criticul are pasiunea clasificării şi în faţa fiecărui candidat la gloria literară îşi pune problema încadrării lui într-o formulă estetică de tradiţie solidă, ancorarea lui într-un fenomen literar care să-i dea un plus de consistenţă. Conştiinţa literară a criticului încearcă aici o presiune subtilă aspra conştiinţei literare a autorului recenzat cu intenţia de a-i face cunoscută propria structură sau propria cale de evoluţie. Latura cea mai însemnată a acestor foiletoane stă în acest efort de edificare a conştiinţei autorilor despre care scrie. Criticul parcurge volumul şi are de formulat o concluzie. El comentează o carte, dar şi un scriitor deja format sau în formare. Diagnosticul lui nu priveşte doar cartea ci şi pe autorul ei. Efortul de penetraţie al actului critic din **Prima verba** este de aceea mai mare decît se obisnuieşte. Făcînd critica volumului Laurenţiu Ulici nu uită să evidenţieze, acolo unde e de ales ceva, fragmentul sau poezia antologică. Sînt multe volume din care, de pildă, criticul nu reţine decît o poezie. Făcînd o critică a posibilităţilor artistice ale autorului investigaţia şi analiza criticului tinde însă mai departe şi mai sus. Nu tot ceea ce preferă sau reuşeşte un poet sau un prozator îi este şi caracteristic. Problema este însă de a-l îndruma către o emisie cît mai proprie structural şi foiletoanele lui Laurenţiu Ulici se disting prin permanenta căutare a fondului propriu al autorilor citiţi, prin recomandarea adresată tinerilor sau mai puţin tinerilor autori de care se ocupă de a urma linia cea mai personală a literaturii lor. **Prima verba** e preţioasă, nu prin sfaturile sau sugestiile pe care Laurenţiu Ulici îşi permite să le dea cu neascunsă plăcere, cît mai ales prin această căutare a chipului ascuns şi posibil al fiecărui viitor scriitor, care este esenţa însăşi a criticii. Nu încape îndoială, bisturiul critic nu funcţionează peste tot cu aceeaşi îndeminare şi precizie, sînt şi autori care fac dificultăţi iniţiativei critice, dar unitatea cărţii e dată de revenirea la căutarea intuitivă a acestui punct nevralgic al creaţiei care este structura posibilă a unei opere.

Critica lui Laurenţiu Ulici, se înţelege din cele scrise pînă aici, este una a afirmaţiei şi nu a negaţiei. Refuzul decis nu lipseşte însă din aceste pagini programatic binevoitoare, după cum nici poziţia polemică. Criticul întîlneşte des în loc de poeţi, simpli versificatori, în loc de literaţi adevăraţi veleitari care şi-au însuşit, cu perseverenţă sau nu, mijloacele literaturii de succes. Autorul **Primei verba** nu scapă ocazia de a-i trata cu severitate sau chiar cu umor, îndreptăţirea soluţiei alese fiind în afara discuţiei. La polul opus e de remarcat capacitatea de a se entuziasma a criticului, de a miza fără reţinere atunci cînd i se pare a fi găsit un scriitor de mare promisiune, de a fi generos cu alte cuvinte. Mai mult decît **Recurs,** primul volum al lui Laurenţiu Ulici, această a doua carte îl configurează ca pe un critic veritabil şi verificabil în chiar travaliul cel mai dificil al disciplinei. I-am reproşa însă o anume volubilitate şi preţiozitate a discursului din care nu lipseşte intenţia unei poze în faţa cititorului. Generozitatea criticului pe care n-o confundăm cu îngăduinţa, de care am vorbit pînă aici, sau cu concesia, indispensabilă atunci cînd ne aflăm în faţa talentului creator veritabil este una din condiţiile criticii. Un critic al debutanţilor putea fi uşor atras de volutele criticii meschine care exploatează cu precădere insuficienţele lucrării literare, insuficienţe atît de numeroase la debutanţi, dîndu-le proporţii gigantice care întunecă atît imaginea literaturii despre care se vorbeşte cît şi judecata de valoare. Gesticulaţia zoilică nu l-a atras aici pe Laurenţiu Ulici de unde şi echilibrul iniţiativei critice din **Prima verba.** Interesant este să enumerăm şi mizele criticului. În poezie el preferă pe Carolina Ilica, Mircea Florin Sandu, Dorin Tudoran, George Tărnea, Cornelia Maria Savu, Ştefania Polopeanu, în proză criticul a fost reţinut de Dumitru Matală, Eugen Uricaru, Constantin Zărnescu, Ştefan M. Găbrian, Monica Săvulescu, iar în critică de M. Iorgulescu şi Petru Poantă, nume despre care se poate spune că n-au dezmînţit pînă acum pe critic. Unele, dimpotrivă.

M. Ungheanu

profil

C. Stănescu

Născut la 18 octombrie 1938, în Bărcăneşti, Ilfov. Bibliografie : Cronici literare, *Cartea Românească, 1971 ;* Poeţi şi critici, *Eminescu, 1972 ;* Singurătatea lui Moromete, *eseu, Biblioteca „Argeş“, 1972.*

După mai mulţi ani de susţinută activitate foiletonistică, desfăşurată în special în paginile cotidianului **Scînteia tineretului,** C. Stănescu şi-a strîns o parte din cronici în două volume, cel dintîi conţinînd articole despre prozatori, al doilea despre poeţi şi critici. Adunate, cronicile lui C. Stănescu vădesc însă absenţa spiritului curat foiletonistic, criticul fiind interesat mai mult de a pune probleme generale sau de a face strînse analize interpretative decît de a examina rapid şi concentrat în vederea stabilirii diagnosticului ; articolul capătă astfel o ţinută eseistică, întrucît scopul său principal nu e să informeze şi să evalueze, ci să propună un punct de vedere, o poziţie anumită, folosindu-se de prilejul comentării unei anume scrieri, ce poate rămîne, pînă la urmă, simplu material utilizat într-o demonstraţie. Nu e improbabil ca însuşi autorul, conştient de această particularitate a foiletoanelor sale, să fi dat formulei de „cronică literară“, întrebuinţată cu o modestie foarte orgolioasă şi ca titlu al uneia dintre cele două culegeri, un înţeles pur convenţional ; sub aparenţa unei înaintări calme şi a unei desfăşurări reţinute de argumente, cu o notă uneori chiar excesivă de „detaşare“, C. Stănescu pune un polemism pătimaş, disolvat adesea în complicate maliţii, camuflat alteori în „pure“ dezbateri de principii, refuzîndu-şi însă întotdeauna exprimarea directă. Îndeobşte opiniile defavorabile sînt învăluite într-un nor de nuanţări şi disociaţii teoretice, încît cărţile pe care le comentează criticul dobîndesc, prin această tratare piezişă, o condiţie inferioară, de material ilustrativ. Dacă în genere criticul procedează în chip fals ceremonios mai cu seamă atunci cînd are de rostit o judecată dezavantajoasă, în schimb, cărţile şi autorii ce se bucură de aprobarea sa fac obiectul unor analize cu debut brusc, şocant chiar, prin înlăturarea oricărui preambul („Cînd, spre sfîrşitul romanului, doctorul Munteanu, dezamăgit de laşitatea oamenilor, îi expune prietenului său mobilurile acţiunilor lui răstălmăcite şi folosite în cu totul alt sens şi cu alt scop decît acelea pe care el le-a avut în vedere, doctorul Sîrbu se decide cu amărăciune să afle «adevărul integral» despre acest prieten al său...“ etc. — cronica la **Risipitorii ;** „De ce e Francisca personaj de roman şi de ce romanul se constituie, surprinzător de solid, dintr-un personaj ?“ — cronica la **Francisca ;** „Puţini prozatori au, ca Fănuş Neagu, vocaţia vieţii de excepţie, ireductibilă“ — cronica la **Îngerul a strigat).** Criticul pare acum eliberat de povara de a dovedi şi se concentrează asupra textului, producînd interpretări adesea foarte originale, oricum întotdeauna cu un substrat polemic prin raportare la alte comentarii sau, cînd acestea lipsesc, vizînd o presupusă comoditate a gîndirii critice. Sadoveanu, Slavici, Camil Petrescu sînt astfel priviţi printr-o delimitare faţişă de opinii mai vechi („nimeni vorbind despre **Mara** n-a spus lucruri neadevărate, după cum orice banalitate nu a stîrbit cu nimic din prestigiul unui personaj născut parcă anume spre a salva incertitudinile spiritului critic profesional“ ; „Cine citeşte opera dramatică (şi toată este numai aşa) a lui Camil Petrescu, fără superstiţia îndelung cultivată a ideilor devorante, absolute, este impresionat nu atît de adîncimea ideii, cît de **tensiunea dezbaterii,** de **temperatura** pledoariei şi nu — în orice caz, într-un plan secund — de scopul ei“). Remarcabile sînt paginile despre proza lui Marin Preda, văzută ca fiind problematic unitară, „izvorîtă din cîteva obsesii, aceleaşi în toate cazurile“ ; romanele scriitorului, zice criticul, respingînd schematicele împărţiri după însuşirile exterioare ale materiei epice, „dezbat aceleaşi cîteva idei, oricît de diferite ar fi mediile şi personajele“. Eseul intitulat **Singurătatea lui Moromete** se sprijină pe aceeaşi viziune unitară („Asupra tuturor acestor forme de expresie statornice ale sufletului colectiv — pentru care au fost alese **locuri** unde sute de ani s-au petrecut cam aceleaşi lucruri, unde iubirea şi ura, blîndeţea şi violenţa, neînfrînarea şi cumpătarea s-au împletit inextricabil — scriitorul aruncă puternica lumină a raţiunii. Semnificaţia cea mai generală a întregii acţiuni literare a lui Marin Preda pare a consta tocmai într-o cuprinzătoare operă de raţionalizare a trăirilor obscure, a reacţiunilor egoismului uman, a momentelor, stărilor şi imprejurărilor în care din cele mai ascunse resurse ies la iveală forme primare de autoapărare ce pot atinge o violenţă de neaşteptată intensitate“). Spirit combativ şi totuşi, de un polemism introvertit criticul pare mistuit de o neliniste a contradicţiei, pe care o constringe, în comentariile interpretative despre prozatori, să ia forma unei „anchete de idei“, după cum în articolele despre poeţi se urmăreşte detectivistic un specific psihologic al creaţiei (cărţile Constanţei Buzea „sînt expresii ale unei existenţe care şi-a pierdut spaţiul“ ; «Visele» lui Leonid Dimov „sînt eliberări de constrîngerile mecanicii comune“ ; Adrian Păunescu „nu acceptă să fie un simplu rezonator, ci are ambiţia de a reprezenta el însuşi un univers investit cu toate procesele, nasterile şi renasterile acestuia“ ; Ion Gheorghe „este un colecţionar de semne prevestitoare care însă, privite cu atenţie, nu arată de fapt ce va fi, ce ne aşteaptă ci ne întorc mai profund la aceeaşi **recunoaştere** a fiinţei noastre. «Profeţia» lui are un conţinut ontologic“). Critic „de idei“ mai mult decît de „forme“ literare, C. Stănescu are nevoie, pentru libera desfăşurare a inteligenţei sale pătimaşe, de stabilitatea marilor creaţii.

Mircea Iorgulescu

viaţa cărţilor

poezie

Beţie de imagini

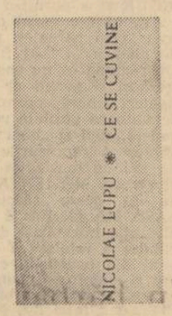

Una din situaţiile ingrate în care se poate afla comentatorul **la zi** al literaturii este şi aceea cînd, aflat în faţa unei noi cărţi semnate de un autor recenzat nu de mult, nu-şi poate afla cuvinte pentru un nou comentariu.

În urmă cu mai puţin de un an, scriam, în finalul recenziei la „Paznic al grădinilor“, volumul lui Nicolae Lupu, că „vocaţia plastică a poetului riscă, prin nesupraveghere, să devină tiranică, acoperind şi, pînă la urmă, sufocînd ideea sub straturi succesive de imagini. Densitatea materiei lirice riscă să se transforme într-o pastă, deseori incongruentă“. Recentul volum* publicat de Nicolae Lupu dovedeşte că pericolele de care credeam că este pîndită poezia sa sînt nu doar reale ci şi foarte active. Căci, în „Ce se cuvine“, regimul de existenţă al poeziei lui Nicolae Lupu este redus la un carusel imagistic, aproape fiecare poezie fiind rodul unui sistem de simplă şi mecanică juxtapunere a unor imagini : „În seul pietrelor lumină se-ntrupează / Din frigul spiritului florii surpind fulgerătură, / Cum blînd pămîntul platină aşează / Pe-auzul lemnului ce va-nflori pe gură“ ori „Întunecat de stele e / Înaltul foc dospindu-se în apă, / Flăcări subţiri aburesc în piatră, / Învăpăiată-ntunecime crapă“ etc., etc.

Şi dacă în „Paznic al grădinilor“ cele cîteva simboluri cu care lucra poetul începuseră să-şi desluşească traiectoriile, de această dată, simbolistica poeziilor lui Nicolae Lupu se reîntoarce la o stare informă, un fel de magmă în care **crinul, mierea, stupul, dospirea** (aici nu doar cea a ploii, ci şi cea a focului), **uleiul, seul, grădina, hulubul, grădinarul, pietrele semipreţioase (hiacintul, jadul), plantele decorative (acantul), esenţele tari, exotice (palisandrul), singele** şi încă foarte multe altele sînt amestecate, parcă, de poet cu un mixer. Şi în toiul acestei beţii de imagini Nicolae Lupu nu poate, evita, construcţiile nefericite : „Bătrînii molifţi trăgîndu-şi răsuflarea peste cap“, „Feciornicia ploii peste-amurg“ şi altele. Lipsită de orice control, imaginaţia poetului face ravagii : „Griul îţi unge cu răsunătoare uleiuri umerii goi, / Buzele mele îi unduie, fără prihană. / Albe-s lăutele sînului, nard ce-l îndoi / Cu alaun şi-l aştern peste rană“. După cum se vede, exterior totul pare perfect : ritm, rimă, muzicalitate. Numai că „răsunătoare uleiuri“ este o sintagmă cel puţin falsă, fiindcă uleiul trimite exact la contrariul răsunătorului, adică la lentoare, moliciune. Strofa în totalitatea ei este confuză, o simplă rătăcire cu ritm şi rimă cum, din păcate se găsesc multe în această carte.

Spuneam în urmă cu un an că Nicolae Lupu este şi un meşteşugar pasionat al versului. Numai că poetul dovedeşte, din ce în ce mai mult că acribia versurilor sale ţine numai de **aspectul poeziei,** adică de exterior. Iată, cantilenele sale sînt, deseori, ireproşabile din acest punct de vedere, dar deficitul fiorului liric le trădează : „Toamnă plînsă, ceas tîrziu ! / Miez de carpen fulgerat. / Clopot zării cum să fiu / Tras de flori în scăpătat ? / / Cîntecul jelit mă trece / Orb de somn prin lemnul mut, / Focul stelelor e rece, / Plînsul lui neînceput“. Acelaşi lucru se întîmplă şi atunci cînd poetul îşi apropie ritmul poeziei populare. Exterior totul e perfect, dar ideea textului ori e palidă, ori, în cel mai bun caz, trimite la modele cunoscute („Tăierea bradului“).

În fond, Nicolae Lupu mi se pare a fi un sentimental care se tot ascunde după perdele succesive de imagini. Atunci cînd are curajul propriei sale condiţii, poetul ne dă dacă nu poezii mult mai bune, cel puţin mai sincere : „Nu mă uitaţi, prieteni, cînd pe masă / paharul gol se-ntunecă de sete / Măcar un strop turnaţi în el, de apă / Cînd umbra mea la uşă nu se vede. / / Eu mă gîndesc la voi ca la o parte / A sufletului meu fără păcat, / Vă chem în casă de e zi sau noapte / Şi crengile de măr în geamuri bat“. Deşi puţînd fi numită **minoră,** „Ciinele“ îmi pare a fi cea mai reuşită poezie a volumului, tocmai prin coincidenţa fericită între adevărata structură a poetului şi ambiţiile sale : „Ai orbit de bătrîneţe, ciine, / Cerul ţi se scurge greu pe oase, / Luminarea ierbii te îneacă / Într-un nor de flăcări viermănoase. / / Nimeni nu îşi mai aduce-aminte / C-ai fost suflet răstignit pe casă / Fulgerat de ploaie şi zăpadă / Ca o piele de pe stele trasă. / / Glasul tău lovindu-se de noapte / Singeră ca nalba lîngă poartă, / Luna, căldăruşă ţi se pare / Şi-o atingi cu ochii-nchişi pe toartă“.

Dorin Tudoran

* **Nicolae Lupu, „Ce se cuvine“, Editura Eminescu, 1976.**

cartea de debut

Alte cinci plachete

La preludiile feminine din cartea Editurii Junimea **Zece poeţi tineri** se aliniază cinci glasuri masculine din care mai distinct e unul singur :

Constantin Popa (n. 1936 în Cozia — Iaşi), actor la Teatrul Naţional „V. Alecsandri“, încearcă tonul de romanţă, evocînd un spectacol de bal în **Domino :** „Domino, domino / Un vals decolorat cu armonii vetuste / Domino, domino, / Motivul de paradă cu săbii şi tireturi / Domino, domino. / Ameţitoare voltă, desen rotund de fuste / Domino, domino. / Plutiri de evantaie, extaze şi confeturi.“ Feericul e materia lirică din **Oraşul copiilor** cîntînd tristeţea bardului impodobit cu „iluzii de hîrtie“ şi luminat nu de lună, ci de becuri opaite. Placheta are titlul **Preţul alegerii,** fără raport cu conţinutul.

În **Şansa** (titlu, de asemenea, arbitrar) George Bodea (n. 1945 în Cîmpulung Moldovenesc) cîntă în versuri oneste, fără timbru personal, întoarcerea în peisajul natal bucovinean, bucolic : „Ţi-am spus, copilărie, că voi veni-napoi / Cum unduie otava în toamnă primăvară. / Eu cînt din nou un cîntec ce-ncepe cu „la noi: / Şi totuşi el se cîntă acum întîia oară. / Pe drumul larg de obcini un bucium mai aud / Sunînd din depărtarea din care bacii urcă. / Potecile brumate vestesc spre toamnă crud / Şi călători adesea cărările le-ncurcă“. Tot versificaţia e singurul lucru notabil în **Cerbii mei :** „Îmi vin cerbii de la munte, / Vin întruna iar şi iar, / Numa-n coate şi-n genunche. / Numa-n rariste de jar. / Zbat în coarne cerul larg, / Ape-n botul lor adapă, / Ochii-n cercuri cînd şi-i sparg / Unde fără să-i încapă.“

Exprimarea în ultimul vers nu-i cea mai fericită. Se pot spune mai multe speranţe în **Emil Nicolae** (n. 18 martie 1947 în Piatra Neamţ), autorul unui poem în 18 secvenţe, **Poetul adormit în dragoste.** Emil Nicolae e un cărturar al unui spaţiu al purităţii absolute, ţara sa de dor : „Decît constelaţia mea / mai albă decît ţara de cretă / picură de undeva / o puritate secretă / într-un adînc lunecat / de la un cer către altul / cîntecul n-a încetat / să-mi limpezească înaltul / ci doar o treaptă cobor / ca să mă pot bucura / mai albă ţara de dor / decît constelaţia mea.“ Lacrimă de lumină purtată pe ţărmuri albastre şi la margini de păduri transparente, poetul e un contemplator extatic : „Pînă să-şi vindece toamna / pleoapele ei fosnitoare / am adunat şi-am iubit / ţara sub clopot de soare.“

Emil Nicolae promite.

Emilian Marcu (n. 28 septembrie 1950 în Heleşteni — Iaşi), colaborator la reviste ieşene şi bucureştene (printre care şi **Luceafărul),** laureat al mai multor festivaluri, găseşte unele imagini în descrierea fîntînarilor şi mai ales în sentimentul înfrăţirii cu natura din **Somn în cîmp :** „Ce bine-i să te culci vara în cîmp / s-adormi într-o căpiţă de trifoi / iar şerpii să te-mbrace peste mijloc / şi să adoarmă blînd pe umerii tăi goi“. Voluptatea senzorială nu are totuşi un substrat mai adînc. Aceeaşi comuniune cu natura îndeosebi vegetală în poemul erotic de 13 secvenţe **Flori pentru Augusta :** „Au înflorit zambilele şi zarzării / Augusta / începe frunza să cînte în ram / vestind venirea zilelor grele de purpură. / ţărmul lovit de timplele tale / aşteaptă întruparea lăstunului lîn coaja de aer. / / Au înflorit malurile şi încet aşteptarea / mă vrea tot mai clar / ca o iederă. / sub teascul luminii / totul încălzindu-se / capătă mirosul tărîmului. / / Au înflorit zambi'ele şi zarzării şi malurile / Augusta, / arborele-şi poartă mierea / pentru zilele cînd albinele / cobori-vor în flori ca în uriaşe fîntîne.“ Dar întrebarea : „Ce înseamnă poetul / cînd tulbure semnul pleoapei / adînc se dilată / de prea marele semn al iubirii ?“ — rămîne deocamdată fără răspuns în poezia lui Emilian Marcu din placheta intitulată **Nunta în simbure.**

Corneliu Ostahie Cosmin (n. 19 septembrie 1951 în Roznov-Neamţ) e autor, în **Balans,** de versuri caligrafice, de sonete fără titlu, notînd dispoziţii incerte, legănări sentimentale : „Balans sonor de umbre mă va dori oricum / chiar dacă printre lucruri voi năvăli vizind. / nemărginit de liniştit şi fără să mai ştiu / de-i timp îngăduit risipei să te vînd...“ Poetul se plînge de anume dificultăţi în mişcare : „Tin bolţi în albastru balans peste seară / uimite pupile de aur aprinse. / căci zborul mai greu săvîrşindu-l acum / în ceruri de fum am aripile-ntinse.“ Altă dificultate e aceea a chemării iubitei : „aş colinda cu simţuri răpuse să te strig / eu, singurul hotar al nopţii cînd începe / balansul aminării pe insule de frig...“

Aşadar balans înseamnă în limbajul lui Corneliu Ostahie Cosmin ezitare, nehotărîre, dubiu. Dar încărcătura lirică e mică.

Al. Piru

Cuprinsul şi necuprinsul poeziei

Urmare din pag. 1

stala acolo — ca să spunem astfel — pentru o vreme, familiarizîndu-se treptat cu multitudinea de sensuri şi aspecte pe care le întîlneşte, acela nu poate avea cu adevărat sentimentul unui univers poetic, sentimentul a ceea ce înseamnă în mod plenar poezia, cum arată şi cum semnifică ea, cum ne învăluie şi ne cucereşte, cum ne oferă spectacolul unor mereu inedite cosmosuri ale sensibilităţii omeneşti, sensibilitate înălţată la treapta de aur a spiritului. Credem, tocmai de aceea, că lectura poeziei, depăşind un prag empiric, întîmplător, se cere a se orienta către opera întregă a poeţilor de seamă, singura capabilă să ne iniţieze în „geometria înaltă şi sfîntă“ a lirismului esenţial şi totodată în latura lui pitoresc-materială, ancorată în psihologia în perpetuă metamorfoză a fiinţei poetului. Pentru că un lucru e sigur: universul poetic nu e o simplă transcendenţă, o emanaţie „pură“ a năzuinţelor noastre, ci şi o imanenţă, o plonjare în real, o posedare a sensibilului şi concretului. Poetul tinde către esenţe, se realizează prin transfigurări, dar nu renunţă la încărcătura, tensiunile şi culorile oferite de realitate. Lumea poeziei, ar rămîne săracită dacă nu ar ambiţiona să cuprindă tot ce e omenesc, de la „infern“ la „paradis“, de la cutremurul spaimei la fericita integrare în consensurile fireşti ale vieţii, de la melancolie la exploziva afirmare vitală, de la meditaţie la atitudinea fermă etc. Un poet autentic nu refuză nici o experienţă care îl poate îmbogăţi, nu respinge nici chir experimentul, inovaţia, dacă simte că are şansa unei autodepăşiri. Bineînţeles, nu toţi poeţii posedă aceeaşi capacitate de a capta lucrurile, de a resimţi diferitele „provocări“ ale realului. Unii îmbrăţişează mai mult, alţii mai puţin, dar deosebirile nu constau doar în varietate şi extensiune; ele se manifestă şi în puterea de a da profunzime celor exprimate, de a le înzestra cu sugestii şi sensuri multiple de ordin metaforic sau filosofic, de a le transpune într-o atmosferă foarte particulară ce deschide ea însăşi orizonturi nebănuite. Universul lui Arghezi, de exemplu, e mai vast şi mai variat decît cel al lui Bacovia şi oferă, vorbind dintr-un unghi al completitudinii, mai multe satisfacţii lirice, artistice, spirituale. Bacovia ne aduce, în schimb, alte incîntări de ordin liric, iar universul său, deşi mai restrîns, are o atmosferă mai unitară şi mai pregnantă, e mai obsedant. Dacă anumite ierarhizări sînt posibile şi între marii poeţi, criteriile de apreciere comportă aici destule riscuri pentru a impune multă prudenţă şi multă perspicacitate celor ce le întreprind. Căci dacă observăm atent operele, universurile poetice, vom descoperi că virtuţi şi haruri sînt distribuite mereu în alte configuraţii, şi o absenţă de aici nu dăunează întregului, după cum o prezentă dincolo nu constituie neapărat un cîştig. Şi pe lîngă aspectele evidente, lumea poeţilor se compune şi din imponderabile, din nuanţe sau „ingrediente“ care o ajută să fie mereu alta şi alta.

În concluzie, vom spune că dacă poezia de calitate are un cuprins *al ei (înţeles aci în ambele-i sensuri : al extensiunii ca şi al plinătăţii) tot ea are şi un* necuprins, *o zare necontenit deschisă către nelimitat, către imposibil. Şi tocmai din această situaţie singulară se naşte farmecul ei. Ce putem să-i dorim cititorului decît să încerce, pe cont propriu, explorarea a cît mai numeroase universuri poetice. Va avea de cîştigat mai mult decît îşi închipuie, pentru că un univers poetic e în acelaşi timp un univers al omenescului, cu toate marile lui semnificaţii şi frumuseţi, cu toate neistovitele lui elanuri.*

Patosul evocării

Urmare din pag. 1.

tuturor ci de-a încălzi acolo unde focul a încetat şi nu mai priveghează mai nimeni, unde e frig dar a fost bine şi hotărîtor pentru noi altădată. Aici trebuie el să stea de veghe cu toată iubirea şi răbdarea pînă ce chipul real stins în vremi se redeştepată la viaţă, devine putere, devine forţă, tradiţie, devine istorie, neîntreruptă mostenire, avuţie perenă, temelia unei Patrii.

Stavili pentru atingerea acestei ţinte rîvnită de marii poeţi în neamurile lor sînt multe. Mai întîi eul propriu care, dacă nu se desartă de sine, nu poate încape Evenimentul, istoria altuia, apoi realitatea imediată în hăţişul căreia fără o putere vizionară nu te poţi descurca. Acolo unde se trăieşte în imediat fără perspectivă ca poet există riscul paseismului şi acolo unde apare puterea vederii vizionare asupra trecutului istoric eroic şi roditor, poezia este deschisă viitorului, este mai mult viitor decît trecut, întrucît dă prezentului o forţă înnoitoare.

Pentru un poet al acestei Patrii, marii săi contemporani sînt mereu toţi marii şi slăviţii înaintaşi, toată fapta lor eroică dreaptă şi curată ; sîntem zilnic, ceas de ceas, în mijlocul lor ei sînt cu noi în drumul nostru pilde vii, fraţi şi părinţi : Ştefan cel Mare, Mihai Viteazu, Bureblista, Mircea şi Neagoe. În fiecare zi trebuie să vedem roata lui Horia, să-i numărăm dinţii lîngă Alba Iulia, să auzim oştirile lui Ştefan la Războieni ca şi la Vaslui, să ascultăm clopotele lui Matei Basarab şi fluierul lui Iancu, să purtăm pe umerele noastre şi-n sufletul şi sîngele nostru straiul şi graiul voievozilor maramureşeni ctitori de grai în fiinţa Patriei. În fiecare zi să ne aducem aminte de ei, de Brîncoveanu şi de cei patru fii ai săi decapitaţi, de Tudor Vladimirescu şi de Alexandru cel Bun, de Cloşca această pasăre grăitoare a sufletului nostru, de Iancu de Hunedoara şi Ludovic Rot, de Petru Rareş şi Lăpuşneanu, de Putna şi Neamţ, de Sarmisegetuza şi Peri, de Mărăşeşti şi Rovine, de Posada şi Călugăreni, de Alfa şi Omega, începutul şi desăvîrşirea acestei Patrii pe care trebuie s-o iubim în fiecare generaţie cu cele două mii de ani ce au durat-o şi o pot mai dura — dulce nume. Cel mai dulce şi mai cald şi mai curat dintre toate numele de pe pămînt, bucuria mea de fiecare zi şi nădejdea şi ocrotitoarea mea maică Patrie, cer şi pămînt într-un singur cuvînt.

Audienţa romanului

Urmare din pag. 1

partizani ai noilor modalităţi romaneşti. Toate la un loc reprezintă o interesantă experienţă pentru romanul românesc atît din punctul de vedere al formulei estetice, cît şi din punctul de vedere al cuprinderii lor. Tematica lor este şi ea variată romanul contemporan hrănindu-se atît cu materia prezentului cît şi cu a trecutului. Se mai înclină către modalităţi romaneşti recente în care substanţa este adesea înăbuşită de tehnică, dar realitatea literară infirmă această opţiune. Romanele cele mai citite au fost însă cele cu o încărcătură faptică incontestabilă, cele mai apropiate de formula romanului tradiţional (edificator este exemplu romanului **Delirul** ca şi al primului volum din **Incognito).** Este un fapt care nu poate lăsa indiferent pe creatorul contemporan pentru care cititorul rămîne un reper indiscutabil. O sinteză a acestor probleme literare şi o sugestie preţioasă se află în **Expunerea** tovarăşului Nicolae Ceauşescu la Congresul Educaţiei politice şi al Culturii socialiste :

„Avem nevoie de o literatură şi o artă care să redea cît mai colorat şi mai divers din punct de vedere artistic realitatea contemporană, viaţa constructorilor socialismului, succesele şi bucuriile lor, greutăţile şi lipsurile existente, mentalităţile înapoiate şi viciile condamnabile ale unor oameni — spunea, la Congresul Educaţiei Politice şi al Culturii Socialiste, tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Sintem revoluţionari şi nu dorim opere care să înfrumuseţeze realitatea, să prezinte viaţa în culori trandafirii ; nu avem nevoie de dulcegării artistice. Dimpotrivă, considerăm că o astfel de prezentare idilică a vieţii este dăunătoare pentru dezvoltarea spiritului şi a combativităţii revoluţionare a omului socialist. Dar nu ne trebuie nici o artă care să nege realităţile, să le deformeze, prezentîndu-le în negru, înfăţişînd în culori cenuşii viaţa şi munca eroică a poporului nostru.“ Gîndurile de mai sus reprezintă un înalt deziderat spiritual care sintetizează aspiraţiile artistice ale majorităţii scriitorilor români de azi. Aceasta este în linii mari direcţia în care merge romanul românesc contemporan.

atelier literar
poșta redacției

CONST. GH. N. : „Dar voi", „Memorabilă", ni s-au părut cele mai reușite. Să vedem ce putem face.

R.M.I. : Ne-a parvenit cu mare întîrziere scrisoarea și ms. dv. Problemele pe care le ridicați sînt într-adevăr serioase. E bine că vi le puneți și nu depinde decît de dv. să le și rezolvați (e vorba de perfecționarea mijloacelor de expresie, de adîncirea, prin studiu susținut, sistematic, a cunoștințelor de limbă și stil, etc.). În privința „șanselor de a trece într-un stadiu superior", e greu de formulat pronosticuri, — dar e bine să aveți în vedere că și în literatură, ca în orice alt domeniu de activitate, rezultatele de înalt nivel nu se pot obține „printre picături" (poate n-ar strica, pentru o evaluare cît mai aproape de adevăr a acestor șanse, să adunați și părerile altora, cît mai multe și mai diverse, pe toate căile care vă stau la îndemînă : „poștele redacțiilor", discuții directe cu redactori, la reviste și edituri, etc.). Textul de acum are o mișcare vioaie și naturală, condusă bine pînă spre final, care, însă, e cam precipitat, hotărîrea „valeților" — cel puțin a unora dintre ei — fiind cam bruscă, fără premise, fără motivații solide, profunde. (Rămîn și niște lucruri neclare, în suspensie : „Cu o zi înainte se petrecuse un lucru afurisit de neplăcut" ?!). Ne bucură să observăm că dialogul, ca și spovedania eroului, sună mai bine, mai adevărat, și că, în general, redactarea e în progres.

DAOS : Mulțumiri pentru vorbele bune ! Am făcut mai multe încercări (și pe la alte uși), însă lucrurile n-au ajuns la rezultat, decomadată. Trebuie să faceți și dv. la fel ! (Nu ne învață bătrînul nostru dascăl „să stăpînim durerea care pe om supune"... ?)

TH. BĂNĂȚEANU : Nu sînt, nici de data asta, semne de îmbunătățire. O vagă undă lirică, în „Ca o spirală", „Caligrafie".

R. BUJOR : O încercare tipologică meritorie (deși insuficient aprofundată, pînă la cauze și explicații). În prima pagină, nu sînt bine delimitate vocile (cine și cînd vorbește), iar în a doua se desvăluie prematur deznodămîntul (în chestia cu fumatul).

V. CROITORU : Ne bucură „întoarcerea poetului la uneltele sale", care, după cît se vede, n-au ruginit în lunga pauză, ci, dimpotrivă, stîrnesc ecouri și speranțe noi („Dar florile", „Diminețile mele", „Elegie uitată", „Dragoste", „Dar unde sînt munții", „Lîngă numele tău", „Rodul", „Cuvintele mele"). Vă dorim succes în noul cadru de viață și sperăm să nu uitați niciodată acest adevăr-angajament formulat într-unul din poeme : „cuvintele mele mă trec punțile spre un nou început".

A. SM. D. : Drepte vorbe, în scrisoare. Dar îndoielile din finalul ei nu mai sînt drepte : nu, nu sînteți (niciodată) prea tineri pentru „riscul" lui **se poate** și nici pentru celălalt (așa cum nu sînteți prea tineri pentru a respira !...). Versurile, frumoase, grave, profunde. Toate.

P. CERNAT : Pe aceeași linie, aceleași lucruri făcute pe jumătate, pe sfert, aruncături de metafore, crîmpeie răzlețe de poezie, un fel de caiet intim, diletant, de bruioane, un fel de aeromodelism liric, care nu îndrăznește sau nu e în stare (sau îi e lene) să ajungă la zborul adevărat. Cite ceva, prin „Neliniște", „Locuiese", „Miracol", „Semințe", „Rugina".

SAMANTHA : Recoltă în general slabă, rezultată pare-se dintr-o anumită grabă, înfrigurare, superficialitate, lipsă de exigență. „Leandru", încîlcită, sumară. „Clara", cu un final (care trebuia să fie cheia și apogeul povestirii) „expediat" stîngaci, schematic. „Stadionul", inconsistentă, superficială. „Orașe cu crini", o fantasmagorie dulceagă. În poezie, devin și mai evidente unele neajunsuri în privința lecturii și a aprofundării cunoștințelor (un „arsenal" sărac și convențional, plin de **rouă, păsări, flori, vise, ceruri,** etc.), deși un freamăt oarecare nu lipsește. În privința „distanței", pînă la publicare, răspunsul vi l-ați dat singură (într-adevăr, „lectură, perseverență, inspirație", dar și — trebuie adăugat — „cele 90% transpirație"...). Judecînd după „Păpușile", un lucru frumos, „rotund", cu o undă de grație și candoare, s-ar părea că „distanța" nu poate să fie prea mare...

A. DERLEA : E poate un început de monotonie, în factura strict invariabilă a poemelor. Mai bune : „Înainte de Luni", „De ce ?", „Lume, lume".

R. CANGE : Improvizații grăbite, uneori, alteori uscate și retorice compuneri de efort. Doar „Și alte adevăruri" poate fi citată, încercare meritorie, dar nu pe deplin realizată.

Geo Dumitrescu

Cumințenia pămîntului

Ce liniștit ai coborît din rai
Și noi ți-am fost zăpadă refuzată
Pentru că iarna noastră-nseamnă pată
Tu, omule curat care erai.

Mai vii pe șaua unor limpezi cai
Însingerați de colțul alb de stîncă
Osînda pietrei, liniște adîncă,
Omule bun care înțelegeai.

Ne învățai să fim precum erai
Și te jucai de-a **noi** și de-a **pămîntul ;**
Azi te privim și-ți deslușim rotundul
În cremene închis ca într-un grai.

ANCA-SMARANDA DIGĂ

Viață

Vezi, acolo, în depărtare
cerul sărută pămîntul
și amintirile noastre
se vor despărți cîndva
copilul meu
va fredona mai întîi melodia vieții
și apoi îi va învăța cuvintele.

MARIANA BADEA

Rodul

Bucură-te floare, vei deveni fruct,
îți vei aduce prinos și iubire,
uite, porumbeii nuntesc sub alte
anotimpuri, devin înspre alții, ei înșiși fiind,
zburătoarelor, cînd ați plecat, cînd
ați venit, cîntecul vostru a rămas
pecete în carnea arborilor, bucură-te,
pîntecul rotund al pămîntului poartă rod.

VICTOR CROITORU

A privi lumea

Cu cîtă distincție
o frunză
poate traversa noaptea
pentru ultima oară.

Cu cîtă stăpînire de sine
păsările
pot înainta
spre orașele inundate de ceață.

Iată toate lucrurile
se întorc la felul lor
de a privi lumea.

V. PETRESCU MĂRGEAN

Ca o femeie plecată

Ziua aceasta e ca o femeie plecată
Căreia nici n-ai apucat să-i spui
— Rămîi...
Și ar fi fost atîtea lucruri de făcut
În cercul dragostei sale :
De pildă, bucuriei să-i dai
Rotunjimea luminii ;
Să mîngîi iarba care te iartă
Că o calci,
Sau să înveți cuvintele să miroase
A pîine coaptă ;
Sau ca o ciuturâ să-ți cobori privirea
În inimi.
Dar seara te găsește iarăși în odaie,
Și doar larma copiilor de-afară
Mustrător te pătrunde.

VALERIU DRUMEȘ

Pavel Bucur : „Dorobanț"

Voi, oamenii

Ce triste mi s-ar cobori în suflet
străzile acoperite de frunze
amestecate cu ploi
și cum s-ar tîngui orașele
agățate în străzile lor
dacă nu ați veni voi
OAMENII
să le măturați cel puțin
de tristețe.

D. BORCEA

Colecție de fluturi

Colecție de fluturi
o idee ciudată
sau grandioasă
oricum orice grămadă
chiar frumos stivuită
mă umple de melancolie
colecție de etichete
colecție de ace
colecție de zboruri țintuite.

VIORICA IONESCU

Dar voi...

Dar voi care cărați cu geamantanele
și vindeți în piața de vechituri
după-ndelungată tocmeală perechea
ad-hoc cununată,
de unde aveți porumbeii
și cine vă dă dreptul
să-i împerecheați
potrivnic dorințelor lor ?
Spuneți-mi — dacă aveți curajul —
ai cui sînt porumbeii ?
Posedă careva dintre voi
un act de proprietate
semnat oricît de indescifrabil
dar întărit cu o pecete legală ?
Cum de puteți socoti că dacă
nu sînt ai voștri porumbeii
și nici ai vecinului
și nimeni nu are un act de proprietate
aveți dreptul să utilizați șapca
coborînd-o mai jos
decît creștetul capului
unde e locul ei îndeobște ?
Desigur că v-ați pierdut capul
dacă credeți că porumbeii pică din cer
pentru ca o sumă oarecare de bani
să aducă pacea
în buzunarele tîlharului !
Dar eu care
înțeleg că trecutul, prezentul și viitorul
îmi aparțin
eu nu prind porumbeii lumii cu șapca.
Porumbeii restaurează edificiile trecutului,
ciugulesc semințe din piețele Victoriei
pe care le seamănă în chip de vocale
între brazdele însorite ale tratatelor.
Porumbeii ne aduc ramuri înflorite de măslin
din care facem tîrșuri să curățim
magistralele Europei
năpădite de ciulini...
Eu nu prind porumbeii lumii cu șapca...

CONSTANTIN GHEORGHE-NAIDIN

Din lirica mongolă

DAȘDORJIIN NAȚAGDORJ

Dragoste ascunsă

Intîlnindu-se în marea de oameni din piață
Patru ochi sfioși s-au privit fix de departe
Și nimeni nu știa că-n sufletul lor răvășit
Două luminări de seu ardeau fără cremene.

Intîlnindu-se apoi în adîncul verde al pădurii
Două inimi calde și pure s-au răsfrînt în ciute
Zburdind ca niște fluturi în zig-zag perfect
De pajiștea înflorită-n iarbă îmbătați pesemne.

A fost un vis frumos zădărnicit de ape
Și care astăzi prea greu îl pot pricepe,
Rămas în preajma unui dor nețărmurit
Să-ți întîlnesc în codru priveliștea ascunsă.

Admirație

Tînăr bărbat, purtînd căciulă neagră,
Frumusețea desăvîrșită a soției o laud
Dar și istețimea soțului cu fruntea înaltă,
Un buchet de ginduri noi închinate țării.

Un bărbat și o femeie

Doi tineri, un bărbat svelt și o femeie
La masa cu bucate fac cunoștință
După care ies, potrivită pereche, în lume
Șoptindu-și nimicuri în umbra clădirilor.

Atît timp cît trupul e frustat de libertate
Și două inimi calde bat în piepturi diferite,
Într-unul singur, puternic, se pot uni pe viață
Dragoste și ură să înfrunte de-opotrivă.

Intelectualii

Urmașii curajoșilor mongoli, mii și mii de vlăstare,
Copii isteți și harnici, toți o singură și dreaptă voință,
Printr-un nume de țară sînt legați în viitor pretutindeni
Numai astfel cultura putînd fi transmisă dintr-o lume într-alta.

Mama

Luna, frumoasa mongolilor, îmi este mama
Cu vechi melodii știute m-a adormit mama
Cu mîini moi și albe m-a legănat mama
Cu drepte cuvinte dirz m-a călăuzit mama.

În românește de Petre Dan Lazăr

Reciclarea romanului

Urmare din pag. 1

noul roman ? Își va aminti de el cineva în anul 2020 ?

— Te asigur că da. De altfel Jean Ricardou și ceilalți teoreticieni fanatici ai **romanului productiv** nu se vor resemna atît de ușor, sînt semne că acțiunea lor critică va continua (sînt încă oameni tineri) și s-ar putea ca în viitor să fie angajate noi bătălii în sprijinul unei formule literare ieșite din sfera interesului general. Dar aceasta este o chestiune de alt ordin. Interesant, cu adevărat, este să stabilim dacă romanul a cîștigat ceva de pe urma unei experiențe care a dominat timp de un deceniu, dacă nu romanul occidental ca atare, în orice caz estetica romanului. La acest punct sînt de părere că nimic nu este inutil, nimic nu se pierde în literatură ca și în viața materiei. Un fenomen, chiar prin reacție, determină o schimbare, sensibilizează spiritul, produce, în fine, o imperceptibilă mutație. Avangardismul a radicalizat spiritul literaturii și a împins curiozitatea creatorului spre zonele de umbră ale conștiinței. Multe încercări în această direcție au eșuat, literatura a ieșit în cele din urmă îmbogățită și revenirea la marile teme nu a mai putut ignora experiența (chiar și experiența eșecului) prin care trecuse. Orice reluare, întoarcere pe acest plan este, în fapt, o încorporare a biruințelor și a rateurilor. Cine crede că literatura merge din capodoperă în capodoperă are o viziune nedialectică asupra artei. Arta cunoaște și momente de **re-ciclare**, momente critice, de meditație asupra ei însăși, punînd în discuție toate adevărurile în care crezuse pînă atunci.

— Înțeleg la ce vă referiți, dar nu văd cauza care provoacă acest proces. Nu este nici o regulă în privința „crizelor" în literatură. Ele apar cînd nu te aștepți ; în orice caz, nimic nu prevestea, după cel de-al doilea război mondial, experiența **noului roman.** Nu vreau să cad în dogmatism, dar nu credeți că, într-o epocă în care omul este confruntat cu fenomene care pun în primejdie însăși existența lui, a recomanda un roman care să ignore toate aceste aspecte, reducînd problematica literaturii la o chestiune de tehnică, este o aberație, un snobism insuportabil ?

— Indignarea dumitale este dreaptă, totuși faptele nu sînt atît de simple. Noul roman se revendică din spiritul epocii postbelice și prima lui idee este să sincronizeze tehnica romanescă cu un mod de a gîndi și de a fi al omului contemporan. Noii romancieri nu vor să rămînă în afara istoriei, dimpotrivă, angajamentul lor politic este foarte limpede. Cît de eficace este acest angajament este altă problemă. Sigur este că Robbe-Grillet, Ricardou și ceilalți au voit să revoluționeze tehnica de a scrie dărîmînd instituția bătrînă (după ei sclerozată) **a literaturii.** Romanul trebuie să înceteze să mai fie o **reprezentare, o expresie** și o **comunicare,** rămînînd, cu toate acestea, în problematica acută a epocii ; „noi sîntem la antipodul teoriei artei pentru artă" — spune o fidelă a **noului roman** (Francisc van Rossum-Guyon). Mica revoluție formală (cum a fost numită experiența noului roman) se fixează într-o perspectivă înnoitoare. Ea vrea să schimbe nu numai termenii unei ecuații literare trecerea de la **scriitura unei aventuri,** cum procedează romanul tradițional, la **aventura unei scrieturi),** dar și instituțiile vieții sociale : „operer une transformation dans l'écriture et par l'écriture"... Cum vezi, noul roman are ambiții balzaciene : pe calea unei revoluții tehnice el vrea să schimbe structura societății de consum și să revoluționeze moravurile, avînd în același timp oroare de noțiuni ca psihologie, personaj etc.

— Este, îmi dau seama, o contradicție. Cum poți revoluționa spiritele, dacă te dezinteresezi programatic de viața lor interioară, cum poți, tovarășe profesor, elibera omul dacă îi închizi toate porțile ce duc spre libertatea gîndirii lui ? Ceva nu este în regulă, aici.

— Vei vedea de îndată că un mic sofism scoate din incurcătură pe teoreticienii revoluției formale. Ce vor, în fond ei ? Îți reproduc, pentru a înțelege mai ușor, concluziile trase la un colocviu ținut în 1971 la Cérisy-la-Salle pe tema : **noul roman, ieri, azi.** Iată ce prevăd ele : — dispariția personajului ca centru organizator al ficțiunii și, totodată, reprimarea logicii acțiunii ; o multiplicare, în revanșă, a focalelor epice („centrele de perspective parțiale și contradictorii"), o proliferare a anecdotelor, reluarea istoriilor, constituirea ficțiunii pornind de la motivele și temele generale, elaborarea unei logici narative noi prin procedee pe care nu le mai citez, în fine, scoaterea în evidență a mijloacelor de narațiune și altele.

Fiecare punct de aici merită o discuție specială. Sintetizînd ți-aș putea spune că **noul roman** vrea să suprime tirania ficțiunii, tirania personajului organizator și reprezentativ, deplasînd accentul de la signifiat la signifiant, cum spun structuraliștii. De altfel, legăturile **noului roman** cu structuralismul și cu critica ce trăiește în marginea lui sînt de domeniul evidenței. Barthès nu-și ascunde simpatia pentru Robbe Grillet și ceilalți, iar Ricardou scrie romane pentru a-și demonstra ideile teoretice. Apariția **noului roman** coincide (citesc undeva) cu reculul în viața spirituală franceză a existențialismului și a fenomenologiei și dezvoltarea mișcării structuraliste. O alianță spirituală, așadar, între roman și noua retorică. Despre fructele acestei alianțe vom discuta într-un număr viitor.

Nostalgia culorii

Urmare din pag. 1

colorate, pline uneori de nostalgia obsedant-romantică ce transpare parcă din pînzele marelui englez.

„Turner este unul dintre puținii coloriști — *— arată Vasile Nicolescu* — dacă nu chiar singurul, care a avut, în mod sincer, ambiția să recompună pe pînză iluzia și miracolul aurorei boreale, să ne sugereze, printr-o simplă și fină întindere a culorii, grandioasa ei irealitate, presimțirea ei purificatoare". *Mutatis mutandis afirmația mi se pare a fi valabilă — respectînd termenii comparației — chiar pentru versurile poetului. Asistăm deci la un caz de transgresiune critică ; mai mult chiar, de identificare a propriei ars cu subiectul analizei. O frumoasă poezie pusă înaintea textului vine parcă să ne confirme impresia : ... //* Nisipul soarelui îmi arde chipul / și-s ca o torță-ntr-un tunel de nori. / Jocul cu fulgerul, cumplitul, / îmi schimbă marea-n ruguri de culori. //...

Față de Monet, pictorul „stării luminii", *acel* „Rafael al apei", „poet al aerului, al norilor, al universului vegetal", *care se exprimă cu o* „bucurie surizătoare și amplă", *Vasile Nicolescu are firești afinități elective. Cum de altfel se vede și din citatul de mai sus, intenția sa este de a descoperi în el — ca și în cazul lui Turner — poetul. Maestru al reveriilor colorate — culoarea fiind pentru el un miraj dar și chintesența impresilor vizuale disparate, a universului observabil ca atare — Monet este în fond un exemplu strălucit pentru modul în care arta se poate menține în limitele realității fără a-i altera esența, nu a uitat nici un moment acest lucru și scoțîndu-l în evidență a vrut să pună, cred, în valoare un adevăr valabil nu doar în sfera restrînsă a unei arte. Propensiunea lui către arta impresionistă, față de care vădește deplină înțelegere, dublată de un acut spirit analitic, este urmarea unei corespondențe firești generată de dorința poetului de a vedea din interior desființatele bariere dintre* pictura poesis.

revista străină

● **UN VOLUM CONSACRAT LITERATURII DIN ANII RĂZBOIULUI** și ai ocupației, lucrare colectivă, intitulată LITERATURA POLONEZĂ ÎN FAȚA RĂZBOIULUI ȘI OCUPAȚIEI a fost tipărit de curînd, sub îngrijirea lui J. Slawinski în editura Ossolineum din Wroclaw. Fiecare semnatar analizează momentele respective, din punctul său de vedere ; astfel, S. Zolkiewski analizează cultura perioadei respective în ansamblul ei ; I. Maciejewska — literatura ghetoului ; M. Stepien — evoluția formei de la Andrzejewski pînă la Buczkowski și M. Bialoszewski — „Memoriile Insurecției din Varșovia".

● **PRIMA OPERĂ ÎN PROZĂ** a poetei poloneze Lipska Ewa, MOARTEA VIE apărută în ed. W.L. din Cracovia, păstrează caracteristica și intensitatea imaginii poetice, dînd o notă deosebită narațiunii. Ea ne prezintă portretul tulburător al unui om însingurat, izolat de teama nimicirii biologice și metafizice în imposibilitate de a-i înțelege pe ceilalți și chiar în imposibilitate de a se înțelege pe sine, el neputîndu-se elibera de greutatea și obstacolele mentalității învechite și retrograde de care este copleșit.

● **ÎN R. P. CHINEZĂ** au fost terminate și proiectate în 1976 un număr de 25 de filme noi, dintre care reținem : „Ruptura", film în culori, despre înființarea și dezvoltarea unei universități comuniste de tip nou ; „Drumul luminos" (de asemenea în culori), adaptare a romanului lui Hao Jan reflectînd lupta dintre comuniști și vechea mentalitate a burgheziei capitaliste ; filmele de ficțiune „Pioniera" cu tema revoluției în învățămînt, „Debarcaderul" — copiii luptînd cu mult curaj împotriva dușmanului de clasă. Printre filmele documentare educative și științifice, „Insulele Mării de Sud", „Si-yang district roșu", „Curajul poporului din Hai-Cheng", „Un motocultivator polivalent" și „Brazdele sănătoase" sînt o adevărată izbîndă a caselor de filmare.

● **SCRIITORUL ELVEȚIAN MAX FRISCH** a fost distins cu Premiul Păcii 1976 al Librăriilor germane. Această înaltă distincție răsplătește neobosita sa activitate în sprijinul păcii, prin opera literară și îndeosebi prin dramele „Iată că încep din nou să cînte" (1945) ; „Domnul Cumsecade și incendiatorii" (1956), „Andora" (1961) cît și operele în proză „Wilhelm Tell pentru școală" (1971) și „Carnet de muncitor" (1974).

● **GALERIILE BARGERA DIN KÖLN** au deschis o expoziție cu tema „Arta modernă spaniolă", reprezentată de 80 de opere aparținînd unui număr de 24 artiști spanioli din perioada dintre primul război mondial și războiul civil (1920—1938) și publicarea primului catalog în limba germană pe această temă. Selecționarea pînzelor, guașelor, acuarelelor, desenelor și sculpturilor a realizat un caracter omogen. Nu lipsesc prestigioasele nume ale lui Picasso, Miró, Juan Gris — marii exilați — care au acaparat de fapt toată gloria. Frederico Garcia Lorca este reprezentat cu 5 desene în peniță. Cîtiva din pictorii selecționați au conceput pentru teatrul ambulant al lui Lorca „La Barraca" afișe și decoruri care figurează cu cinste în expoziție.

● **AU FOST TERMINATE FILMĂRILE** pentru realizarea filmului documentar în culori despre școala academică de balet din Leningrad „A.I. Vaganova". Filmul a fost realizat de cineaști americani și austrieci, în colaborare cu agenția de presă Novosti.

Școala de balet rus din Leningrad, care a cucerit renumele uneia din cele mai bune din lume, a pregătit o pleiadă de remarcabili dansatori. În luna ianuarie 1976, unul din marii amatori de balet din America, producătorul Earl Mack, a vizitat Moscova și și-a exprimat dorința de a face un film despre școala leningrădeană de balet.

● **CU OCAZIA CELEBRĂRII CELUI DE-AL DOILEA CENTENAR** al cunoscutului teatru vienez Burgtheater a fost publicată o lucrare a profesorului Dr. Margret Dietrich de la Academia Austriacă de Științe, intitulată „Burgtheater și publicul lui". Începînd cu perioada lui Joseph al II-lea pînă la sfîrșitul primei Republici, lucrarea desfășoară în 7 capitole istoria publicului Burgtheater-ului, prezentată de autoare ca însăși istoria culturală și socială a Austriei.

● **NUMAI ÎN SEZONUL 1975, SPECTACOLELE TEATRULUI MARE** din Moscova au fost vizionate de 2 689 000 de spectatori. Dar nici această cifră nu este absolută. Teatrul a organizat sute de spectacole în cadrul unor cluburi muncitorești, pe șantiere în Siberia, în colhozuri și în unități militare. Spectacolele sale au fost vizionate de numeroși telespectatori. A. Kolevatov, directorul adjunct al teatrului relatează : „Aprecierii spectatorilor au fost supuse două spectacole de balet noi „Iubire pentru iubire" de T. Hrennikov și „Angara" de A. Espai. În curînd va fi prezentată opera lui Rimski-Korsakov, „Sadko", într-o versiune scenică nouă. Teatrul Mare e acum în turneu la Leningrad, urmează apoi — Kiev, Novosibirsk. Pentru prima oară în cei 200 de ani de existență teatrul a plecat în turneu la Leningrad, iar apoi și la Novosibirsk cu colectivul complet de operă, balet, orchestră".

parodii

Daniela Crăsnaru: „Răcoarea părului promis"

Prin crengi se legănau rotiri de brumă,
mă tămîia al toamnei pașnic fum
și luna ca o galbenă huidumă
mă urmărea și mă oprea din drum
vroiam să-naintăm dar n-aveam cum
era tîrziu, aproape miezul nopții
stele ca fluturi pe furiș, ca hoții,
mă adormeau cu straniul lor parfum.
Încearcă să mă ierți și înțelege
singurătatea florilor de seră
acelea care-n veci de veci disperă
după o ireală emisferă.
Tu ești un cerb carpatic, stare pură
alcătuire de ozon și mosc,
scară de sprijin, velă, geamandură
și totuși nu te știu, nu te cunosc.
În spațiul ce nu mi te cuprinde
umărul tău dintre oglinzi mă minte.
Crin rupt din aripioara unui inger,
n-aș pregeta de dragul tău să singer
cum singeră o știucă lin și rar
de dragul preafrumosului pescar.

Mircea Micu

Cuvinte rare : lujer, Levant, editură, fix, matinală, Saturnalii, delicatețe, mătasă, păduri, brățară.

Selecție metaforică : „Aș vrea să-ți spun, nici eu nu știu prea bine, / Despre surparea unui turn promis. / Prima silabă vine de la sine, / Cealaltă mi se-ngăduie în vis."

sport

Una pe teren, alta în declarații...

În primul său număr din această săptămînă, ziarul de specialitate a oferit cititorilor săi o anchetă pe marginea campionatului recent încheiat, invitînd la cuvînt pe reprezentanții celor optsprezece grupări din prima divizie. Vorbesc antrenorii și conducătorii de cluburi, unii dintre ei din pură formalitate chemați să-și dea cu părerea, fiind fie înlăturați de la conducerea echipelor respective, fie aduși în ultimul moment, cum s-a întîmplat cu arădeanul Alexandru Dan. Specialiștii fotbalului nostru văd campionatul abia consumat care în culori mai blinde, care în culori mai sumbre, după cum e cazul și după cum vrea fiecare să-și exprime punctul de vedere. Desigur, pînă aici toate sînt bune, mai ales că ne-a ajuns din urmă vara și că e cald. Dar una e să-ți dai cu părerea tu, spectator, și alta e, îndrăznim să credem, să fie rugați să vorbească antrenorii și responsabilii de cluburi, oameni direct implicați și cu răspunderi în treburile fotbalului.

Din acest punct de vedere, multe din declarațiile găzduite de „Sportul" ne apar neconcludente, căci, judecăm noi, specialiștii invitați să-și spună opinia glăsuiesc despre competiția noastră fotbalistică numărul 1 ca despre o chestiune văzută din avion sau auzită la vreo șezătoare din județul Neamț, marea lor majoritate părînd să nu priceapă elementul fundamental că de nivelul campionatului avem obligația să răspundă, între primii factori, chiar ei. Antrenorul Reșiței, spre exemplu, se lamentează pe marginea dinamicii și ritmului de joc necorespunzătoare, amintind pregătirea specifică slabă. Ion Motroc, tehnicianul care un întreg campionat a vorbit mult ca să facă puțin, acuză comoditatea în pregătire și joc, precum și lipsa de atașament față de culorile clubului. Fostul antrenor al Craiovei, profesorul Cernăianu, recent instalat la unul dintre birourile cu vedere spre strada Vasile Conta, dă vina unei competiții mediocre pe indisciplina jucătorilor, devenită frînă în procesul de instruire-antrenament, ca urmare a concesiilor și compromisurilor dăunătoare făcute fotbaliștilor. De-a dreptul ciudat este finalul răspunsului vicepreședintelui clubului clujean Universitatea, grupare după cum bine se știe retrogradată cu mult succes și înainte de termen, fostul jucător Cîmpeanu insistînd asupra atentei preocupări pe care Federația a manifestat-o față de instruirea și îndrumarea echipelor. Desigur, oamenii au dreptul să spună ce cred de cuviință, dar de la vorbele lor îmbrobodite, pînă la adevărul fotbalului nostru, pe care noi nu-l posedăm, dar pe care măcar îl dorim spus pe înțelesul tuturor, e un drum neingăduit de lung. Adică cum, ne întrebăm cu trei antinevralgice la îndemînă, a ajutat Federația o formație ca cea a studenților de pe Someș, cînd Universitatea a practicat un fotbal cel mai adesea deplorabil, bun de dat ca exemplu unor echipe formate din pasionați ospătari ai restaurantului Minerva ? Adică cum, trecem de la antinevralgice la comprese cu apă rece, poate un antrenor să vorbească despre slaba pregătire specifică și despre ritmul de joc necorespunzător fără să clipească și fără să-și dea seama că domnia sa, plătit tocmai pentru asta, e unul dintre principalii vinovați ? Dacă nu tehnicienii și conducătorii de grupări trebuie să răspundă pentru vina fotbalului nostru de a juca după ureche, cu cîteva excepții, de a lega trainice și de nezdruncinat prietenii între unele formații, înțelese la puncte și la alte argumente în defavoarea altora, atunci cine trebuie să răspundă ?

Că este înfățișată publicului o asemenea anchetă, invecinîndu-se mai puțin cu realitățile concrete ale fotbalului românesc și mai mult cu schițele lui Caragiale, asta e o altă problemă. O notă a redacției, oricît de scurtă, ar fi fost binevenită, lămurindu-ne asupra punctului de vedere al acesteia. Asta e, repetăm, o chestiune, după cum o alta ni se pare că se leagă de cele cîteva răspunsuri lucide găzduite de anchetă, ele aparținînd, fără excepție, antrenorilor și conducătorilor formațiilor clasate pe primele locuri ale campionatului, cu alte cuvinte tocmai acelor tehnicieni care s-au străduit să facă ceva, după cît au putut și după cît au știut, pentru redresarea celei mai importante competiții din fotbalul nostru.

Discobol

file de istorie, file de epopee

România - sacru nume

„Unirea Munteniei și Moldovei și înfăptuirea în anul 1859 a statului național a constituit un moment crucial în destinele poporului nostru, marcînd intrarea României într-o etapă nouă o evoluției sale istorice. Lupta pentru libertate și independență națională se ridică pe o treaptă superioară, astfel că la mai puțin de două decenii după Unire este cucerită, cu arma în mînă, prin mari sacrificii și jertfe de sînge, suveranitatea de stat a patriei noastre. Încununare a unor năzuințe și lupte de veacuri ale poporului român, cucerirea independenței, al cărei glorios centenar îl vom aniversa anul viitor, a avut o profundă înrîurire asupra întregii dezvoltări a societății românești pe calea progresului economic și social, deschizînd largi orizonturi națiunii noastre spre afirmare liberă, de sine stătătoare".

NICOLAE CEAUȘESCU

Din Expunerea la Congresul Educației Politice și al Culturii Socialiste

1

1876. 16/28 iunie. Memoriu al guvernului român [de curînd ministru de externe : Mihail Kogălniceanu] către Înalta Poartă și puterile garante [„cele șapte revendicări"] în care se revendică printre altele : recunoașterea individualității statului român, inviolabilitatea teritoriului țării, precum și recunoașterea numelui de România — ceea ce ar fi dus implicit, la recunoașterea independenței României.

Așadar, **exact în urmă cu 100 de ani,** pe cale pașnică, diplomatică, se cere — printre altele — RECUNOAȘTEREA INDIVIDUALITĂȚII STATULUI ROMÂN și a NUMELUI DE ROMÂNIA ! La numai opt zile distanță, la Reichstadt are loc o întîlnire între Andrássy și Gorceakov — miniștrii de externe ai Austro-Ungariei și Rusiei — în cadrul căreia se stabilește, ca, în cazul înfrîngerii sîrbilor [România duce o politică de neutralitate binevoitoare față de Serbia, îngăduind trecerea pe teritoriul țării a grupurilor de voluntari și muntenegrenilor [Serbia și Muntenegru declaraseră război Turciei la numai două zile după înaintarea, de către România, a **Memoriului** la Înalta Poartă], în Balcani să se păstreze „statu-quo"-ul. De ce Austro-Ungaria și Rusia ? Fiindcă — încă de la 1833, septembrie, convenția de la Müchengraetz — țarul nu mai este unicul garant al Imperiului otoman, alăturîndu-i-se cabinetul de la Viena (iar după tratatul de la Londra — 1840 — și Anglia, plus Franța în 1841]. Din nefericire, sîrbii sînt înfrînți (toamna lui 1876). Deci „statu-quo" ?

2

Iată mai pe larg clauzele acordului secret încheiat între Austro-Ungaria și Rusia (26 iunie/ 8 iulie 1876), care tind să reglementeze provizoriu contradicțiile semnatarilor, în Balcani :

La Reichstadt nu s-a încheiat un acord formal, ci s-a ajuns numai la o înțelegere principială, păstrată secret. Înțelegerea s-a păstrat redactată în două versiuni : una la Petersburg și alta la Viena. S-au discutat două ipoteze : aceea că turcii ar ieși victorioși din război și aceea că ar fi învinși. În primul caz s-a convenit să nu se lase să se depășească anumite garanții, care să fie exagerate. Cele două părți se angajau să depună eforturi pentru ca războiul să nu devină o luptă de exterminare ; Serbia și Muntenegru urmînd să fie menținute în granițele lor teritoriale ; împotrivire la ideea restabilirii fortărețelor turcești din Serbia. Nu i se recunoștea Serbiei caracterul de stat independent, dar s-a căzut de acord să-i fie recunoscut Muntenegrului, oricare ar fi fost interpretarea pe care ar fi dat-o celelalte puteri europene situației politice a Muntenegrului. În ce privește pe insurgenți, s-a convenit să se facă eforturi pentru a li se garanta libertățile și reformele care au fost cerute Porții și făgăduite de aceasta.

În ipoteza înfrîngerii Turciei, [în proiectul păstrat la Petersburg se prevedea că „în cazul înfrîngerii turcilor, puterile nu vor trebui să admită formarea unui mare stat slav" în Balcani], nu poate admite ca Serbia să ocupe și să păstreze prin drept de cucerire teritoriul cuprins între Dalmația, Croația și Slovenia, dat fiind că această ocupare ar fi constituit o primejdie pentru provinciile monarhiei. S-a convenit ca Serbia să obțină o extindere de teritoriu spre cursul Drinei, în Bosnia și spre Novi-Bazar, în vechea Serbie și pe valea riului Lim. La rîndul său, Muntenegru urma să fie rotunjit prin anexarea unei părți din Hertegovina, obținerea portului Spizza, precum și o mărire de teritoriu spre Lim, în așa fel ca limba de pămînt care se întinde între Serbia și Muntenegru să fie împărțită între ambele principate, de cursul acestui fluviu. Restul Bosniei și Hertegovinei urma să fie anexat Austro-Ungariei [în textul de la Petersburg se prevede că „Austria și-ar lua Croația turcească și teritorii din Bosnia, alăturate frontierii sale"].

N. Grigorescu : „Sentinelă" (detaliu)

Acordul prevede că Rusia și-ar recăpăta frontierele dinainte de 1856 și ar putea să se rotunjească spre Marea Neagră și în Turcia asiatică [în textul rusesc se prevede adaosul „anexîndu-și portul Batum"], atît cît i-ar fi necesar ca să-și constituie frontiere mai bune în această parte și spre a-i servi ca echivalent părții de teritoriu care ar fi anexată Austro-Ungariei. Cît privește Bulgaria, [răscoala antiotomană începe în Bulgaria la 2 mai 1876 — la 17 mai, un detașament format în România, condus de Hristo Botev, trece Dunărea „deturnînd" vasul austriac „Radețki" — paralel protest românesc la Înalta Poartă, împotriva guvernatorului Rusciucului, Asân-bei, care pretinde că România ar îngădui alcătuirea de detașamente de răsculați bulgari, pe teritoriul ei — trupele turcești învinge — H. Botev ucis la 2 iunie], Rumelia și Albania, cele două părți au stabilit că acestea ar putea forma state autonome. Tesalia, insula Creta urmau să fie anexate Greciei, iar Constantinopolul, cu un teritoriu ce trebuia stabilit ulterior, ar fi devenit oraș liber" **(I. Ionașcu, P. Bărbulescu, Gh. Gheorghe** — volum conținînd tratate internaționale încheiate între anii 1354—1920 — apărut 1975, București).

Cu 23 de ani mai devreme, Fr. Engels notează : „Cert este că de turci trebuie să scăpăm. A spune însă că acest lucru poate fi făcut numai înlocuindu-i prin ruși și austrieci înseamnă a spune totodată că actuala configurație politică a Europei va dura veșnic" (1853 — martie).

3

Și mai înainte — în 1840 — Klemens Winneburg-Metternich, amintindu-și că Principatele Române erau autonome, s-a gîndit la posibilitatea instituirii unor relații speciale între acestea din urmă și Viena. Într-un raport (datat : 24 decembrie 1840 — cu ce se ocupă un celebru om de stat în ajunul Crăciunului), adresat împăratului Francisc I, Metternich scrie : „[...] deși nu se află nici o dovadă că ar fi avut loc vreo înțelegere de înaltă trădare între frații de origine română dintr-o parte și alta a munților [o înțelegere] a figurat totuși cu certitudine în planurile și intențiile conspiratorilor" ; la cei arestați în Țara Românească — arată **Leonid Boicu,** mai departe, în volumul „Geneza chestiunii române ca problemă internațională" — s-a găsit o proclamație care invoca ajutorul transilvănenilor ; complotiștii aveau ochii ațintiți către populația română din toate provinciile și intenționau să le cuprindă în opera de regenerare a națiunii române ; „uneltirile" de la Rusca (1834) erau legate de aceste tendințe și de Câmpineanu, care țintea „să unească pe toți frații de aceeași origine română într-un singur țel comun" (Metternich). Apoi, în preajma revoluției din 1848, însuși Metternich comunică ministrului poliției date legate de societățile secrete „Tînăra Dacie" și „Tînăra Românie".

Un călător străin, al acelor vremuri — 1846 — prin Țările române, afirmă negru pe alb : „Acel popor mutilat constituie un singur corp și vastul teritoriu care îl cuprinde se numește pe bună dreptate România" [chiar dacă numele acesta nu-i consfințit încă în tratate] (Hypolite Desprez). Și tot el socotește unitatea național-statală a românilor drept „un scop poetic [...] care este secretul viitorului" (1848).

Atunci, la 1 ianuarie 1847, rostește Nicolae Bălcescu cuvintele :

— Ținta noastră socotesc că nu poate fi alta decît unitatea națională a românilor. Unitate mai întîi în idei și simțăminte, care să aducă cu vremea unitatea politică.

Și deloc întîmplător, Principatele Române sînt — pentru prima oară — menționate, **într-un document oficial,** sub numele ROMÂNIA, rămas definitiv după unirea acestora — în „Proiectul de pacificare" semnat de către Nicolae Bălcescu și C. Bolliac, pe de-o parte, și Kossuth Lájos, guvernator al Ungariei, pe de altă parte (guvernul maghiar asigură românilor dreptul de folosire a limbii materne în administrație, justiție și învățămînt etc. — prevederi care însă aveau să fie abolite curînd).

4

„Este evident că Unirea nu face decît să deschidă drumul spre o completă independență a Daco-României" (1861 — ministrul de externe al Austriei habsburgice).

Cu doi ani în urmă — la 1859, luna februarie — domnitorul Cuza îi declară consulului englez Colquhoun :

— Trebuie să vă atrag atenția că dacă Turcia își pierde vremea să vină cu o forță armată în Muntenia pentru a ne împiedica să ne manifestăm, nu ezit a vă spune că mă voi plasa în fruntea poporului meu și dacă va trebui să cădem, eu voi fi primul care îmi voi oferi pieptul...

[Cinci puteri au acceptat să recunoască alegerea unui singur domnitor, apoi li s-a alăturat, forțat, și Austria — învinsă fiind în războiul dus cu Franța și Sardinia — doar Turcia amenință cu intrarea trupelor sale în Principate ; abia în 1861, în cadrul conferinței celor șapte ținută la Istanbul — către sfîrșitul anului, — se decide recunoașterea cererilor îndreptățite ale românilor, totuși cu clauze limitative impuse de Austria și Turcia, printre care încetarea unirii la sfîrșitul domniei lui Alex. I. Cuza ; firmanul Porții — 1861, decembrie 4 — notifică recunoașterea unificării administrative și politice de către puterea „suzerană"].

Iași. La o săptămînă distanță în timp — 11 decembrie 1861 — în plenul Adunării este citit mesajul domnitorului Alex. I. Cuza :

— Domnilor deputați. La ocaziunea deschiderii actuale a Adunării v-am zis că Unirea este în fine dobîndită pentru noi. Astăzi cînd a sosit actul prin care se constată recunoașterea Unirii de către Înalta Poartă și Marile Puteri Garante, și inscrierea ei în dreptul european, pe deoparte proclam Unirea înaintea țării, iar pe de alta, vă convoc, domnilor, a vă întruni la București, împreună cu Adunarea țării surori, în ziua de 24 ianuarie viitor [...].

Iată și „Proclamația către Români" dată de domnitor :

„Unirea Românilor este îndeplinită ! Naționalitatea română este întemeiată ! Acest fapt măreț, dorit de generațiile trecute, aclamat de corpurile legiuitoare, chemat cu căldură de noi, s-a recunoscut de Înalta Poartă, de Puterile Garante și s-a inscris în datinile națiilor. Dumnezeul părinților noștri a fost cu noi. El a întărit silințele noastre prin înțelepciunea poporului și a condus națiunea către un falnic viitor. În zilele de 5 și 24 ianuarie ați depus toată a voastră încredere în alesul nației, ați întrunit speranțele voastre într-un singur domn. Alesul vostru vă dă astăzi o singură Românie. Vă iubiți patria, veți ști dar a o întări. Să trăiască România !

Dat la Iași, la 11 decembrie, anul 1861.

ALECSANDRU IOAN".

Apoi, la București, în 1862, ianuarie 24, în Adunarea Legislativă a României, răsună din nou mesajul domnitorului, cu o înmiită semnificație :

— Domnilor deputați. Prezența Voastră în jurul meu în această zi solemnă mă pătrunde de o vie mulțumire și de o legitimă mîndrie pentru succesul misiunii ce mi-a încredințat națiunea română. Ziua aceasta, în care mandatarii întruniți ai ambelor țări au venit a înconjura tronul comunei noastre patrii, este o zi de serbare pentru un popor întreg, o zi de fericire pentru alesul vostru. O viață nouă se începe astăzi pentru România. Ea intră, în fine, pe calea care o va conduce către îndeplinirea destinelor sale [...].

Bucureștii — în sărbătoare. Dar și alți români, cei de peste munți, privesc cu sufletul înflăcărat către București. Avea s-o scrie, peste ani, Iosif Vulcan : „București, București, ce farmec divin îmi inundă inima cînd rostesc acest cuvînt. Ce fericire cerească mă impresoară cînd îmi revine în minte memoria acestui oraș. Și mîna parcă îmi tremură, cînd încerc a descrie impresiile și suvenirurile mele de pe malurile Dîmboviței. București, București, tu nu posezi grandețea orașelor din Apus și totuși în ochii mei apari mai

N. Grigorescu : „Soldați jucînd briul"

Evocări de Mihai Stoian

sare. Tocmai de aceea, „ca urmare a redeschiderii problemei orientale statul român începe să fie preocupat de pregătirea de luptă a ostașilor săi. Concentrările de trupe, organizarea unităților în cadrul diferitelor armate, creditele necesare cheltuielilor militare caracterizează o primă etapă, care, pe plan politic, este etapa neutralității și care a fost folosită pentru o mai temeinică pregătire militară în vederea intrării în luptă atunci cînd căile diplomatice pentru dobîndirea independenței aveau să se arate nerodnice și, cînd din punct de vedere militar și politic, avea să fie găsit momentul cel mai prielnic" (din prefața la „Războiul pentru independență națională — 1877—1878").

În 1876 însă, împrejurările par să fie ceva mai favorabile căilor diplomatice, deoarece :

- mari răscoale antiotomane în Bulgaria și Muntenegru ;
- tulburări la Istanbul — lovitură de stat înfăptuită de Noii osmani — sultanul Abdul Aziz este asasinat — îl secondează Murad V (30 mai— 2 iunie 1876) [în infimul spațiu de timp cît domnește Murad V se prezintă **Memoriul românesc** de la a cărui redactare s-au împlinit — la 28 iunie 1976 — o sută de ani] ;
- Murad V este detronat — devine sultan Abdul Hamid II (31 august 1876 — va domni pînă în anul 1909) ;
- unul dintre conducătorii organizației Noii osmani — Midhat Pașa — este numit Mare Vizir, primind totodată însărcinarea de a elabora o nouă constituție (18 decembrie 1876) [peste numai șase săptămîni, Midhat Pașa este înlăturat de la putere, arestat, expulzat — evident pentru cu totul alte motive decît cele care ne interesează] ;
- aproape simultan — la numai cinci zile interval — are loc la Istanbul deschiderea conferinței reprezentanților puterilor europene [participă ambasadorii : Rusiei, Angliei, Germaniei, Austro-Ungariei, Franței — nici un cuvînt despre acordul **secret** încheiat, în vara aceluiași an, la Reichstadt], convocată în vederea soluționării crizei orientale declanșată de răscoalele antiotomane din Bosnia, Hertegovina, Bulgaria și de

Și tot în aceeași zi — 23 decembrie — primul ministru al României declară :

— Niciodată sabia lungă a lui Baiazid și Mahomed nu a putut să pătrundă în munții României, unde cutează astăzi să străbată Midhat Pașa cu constituția sa ! (I. C. Brătianu).

Parlamentul român protestează cu vehemență. De altfel, încă la începutul anului 1876, primul ministru de-atunci, Lascăr Catargiu, lansează o notă către agenții diplomatici români în străinătate, precizînd fără echivoc un adevăr de fapt și de drept, că România „separată de Turcia și nefăcînd în nici un fel parte integrantă din Imperiul Otoman", n-a renunțat și nu va renunța, vreodată, la SUVERANITATEA SA, pentru apărarea căreia, neîndoielnic, va lupta și cu arma în mînă, nu numai cu argumentele istoriei sale milenare : „În cazul cînd armata unei puteri ar încerca să treacă prin România fără consimțămîntul său, ea se va opune cu armele pentru a face respectată neutralitatea sa".

6

Dar ce anume se petrecea atunci — nu exclusiv în Europa, ci pe glob — simultan cu eroica străduință a unui popor de a-și cuceri, în sfîrșit, independența, de a i se recunoaște INDIVIDUALITATEA și numele sfînt al țării sale, ROMÂNIA :

- **15 februarie 1876** — Înființarea „Uniunii centrale a industriașilor germani" ;
- **26 februarie 1876** — Tratat japono-coreean în insula Kanghwa : Coreea deschide pentru comerțul japonez portul Pusan (mai tîrziu și porturile Wonsan și Inchon) ;
- **25 iunie 1876** — Bătălia din canionul Little Big Horn ; sioușii, conduși de Sitting Bull, distrug divizia generalului George Custer ;
- **12 septembrie 1876** — Regele Belgiei, Leopold II, întemeiază la Bruxelles „Asociația internațională pentru explorarea și civilizarea Africii Centrale". Începe fundarea de factorii belgiene pe malul lacului Tanganyka ;
- **13 septembrie 1876** — Acord anglo-chinez : Anglia primește dreptul de a face comerț în provinciile Yunnan, Sîciuan, Tibet, Guansi și Ținhai (Qinghai) ;
- **18 noiembrie 1876** — Instituirea controlului anglo-francez asupra finanțelor Egiptului.

Tot în 1876 : continuă războiul egipteano-etiopian. Japonia își construiește primele nave militare moderne. În Tasmania moare ultimul aborigen. ● etc. ● etc. ● etc.

Dar există și la noi un flux al capitalului străin [mai întîi englez, apoi francez și francobelgian, cu prioritate îndreptîndu-se spre industria petrolieră], motiv pentru care — chiar în anul de grație 1876 — profesorul economist P. S. Aurelian afirmă :

— Țara și-a impus sacrificii însemnate pentru a construi căi ferate, care o străbat astăzi de la un capăt la celălalt ; celelalte căi de comunicație s-au înmulțit, alte lucrări publice de mare însemnătate, cheiuri, poduri, porturi sînt pe cale de a se pune în lucrare. Pentru ce toate aceste sacrificii ? Numai pentru a transporta producte agricole ? Nu. [...] Scutească-ne dară de atitea întreprinderi pretinși capitaliști străini, iubească-ne mai puțin .

Luptă complexă, multiplă. Afirmîndu-ți INDIVIDUALITATEA, efortul se desfășoară și în virtutea setei de a-ți forja, în fapte de creație, IDENTITATEA. La puțini ani după momentul cheie al dobîndirii independenței naționale, Eminescu scrie :

„Acești tineri... nu sunt **pretinsă** națiie și **pretins** popor, ci sunt adevărat popor" **(1881).**

Bucureștii acelor ani văzuți din Turnul Colței (desen de Preziosi)

7

Însuși Mihail Kogălniceanu — care în **1876,** iunie 16/28, înaintează la Înalta Poartă memoriul guvernului român, revendicînd, printre altele, recunoașterea individualității statului român și a numelui de România — el, Mihail Kogălniceanu prezintă la București, în cadrul sesiunii Adunării unice a Principatelor Române, din **1862,** ianuarie 24, în numele unui grup de deputați (I. C. Brătianu, C. A. Rosetti ș. a.), pe temeiul criteriilor istorice, o serie de propuneri, cea de la punctul 1 fiind :

— Români, Țara Românească, România, este un nume pe care națiunea noastră l-a moștenit de la Traian împăratul. Acest nume sacru numai uciderea naționalității noastre, cucerirea străină îl va putea șterge din limba și din țara noastră, din gura copiilor noștri ; guvernul va păstra dar acest nume, în titlul domnitorului, în actele publice ale țării. Acest titlu de secole l-au avut toți domnii și înainte și în urma Regulamentului. Nimeni nu a contestat domnilor Alexandru Ghica, George Bibescu, Barbu Știrbei dreptul de a se intitula cu mila lui Dumnezeu domni a toată Țara Românească. România este un titlu național ce nu poate insufla nici frica, ce nu reprezintă nici o idee de concistă [cucerire, acaparare]. Este titlul Principatelor Române astăzi întrunite într-un singur stat, statul Român, statul României.

8

Știri încărcate de o justificată tensiune — apar în ziarele acelui sfîrșit de an **1876 :** „DIN AFARĂ. O depeșă din Constantinopole anunță că membrii conferinței au avut mai multe întrevederi din care se pare că rezultă că acordul puterilor nu este imposibil. Trebuia în adevăr să ne desperăm de înțelepciunea guvernelor, dacă, după toate cîte s-au petrecut, după încercările ce s-au făcut, mai putea exista încă îndoială asupra condițiunilor indispensabile pentru o pacificare eficientă. Poarta otomană de altă parte continuă a pune capăt la orice excitațiune. Trudosa nascere a faimoasei Constituțiuni a lui Midhat-Pașa a dat peste noi dificultăți, cu toată dezmințirea ce depușele oficiale turcești s-au grăbit a face zgomot despre un dezacord între marele-vizir și președintele consiliului de Stat. Această penibilă trudă trebuie să cadă neapărat completamente..." («Timpul»).

Alte știri sosite „prin serviciul privat al «Timpului» : „Constantinopol. Pînă acum conferința preliminară n-a formulat nici o rezoluție definitivă [...] A cincea conferință preliminară se va reuni mîine..." etc., etc. Și : „Constantinopol. 23 decembrie. Constituția otomană s-a proclamat solemn azi..." etc., etc.

În cotidianul cu data de 21 decembrie — marți — „Timpul" comentează intransigent : „BUCUREȘTI, 20 DECEMBRIE, [ziarele apăreau cu data zilei următoare, avîndu-se în vedere intervalul necesar transportării lor în provincie]. Publicăm la vale în întregul său Constituția Turcă promulgată în ziua de 7 Zilidjé anul 1293 (11 Dec. 1786) [...] Europa întreagă știe prea bine că promulgarea cu precipitare a acestei Constituțiuni, în momentele de față, n-a fost decît o mașinațiune a noului vizir Midhat, cu scopul de a aduce dezbinare între puterile întrunite astăzi în conferința de la Constantinopole, și cu speranța că va produce un reviriment în opiniunea publică a lumii [...] Știm cu toții că Poarta, în contradicție cu drepturile noastre **ab antiquo** a voit să facă a predomina opiniunea că noi facem parte integrantă din imperiul otoman [...] atragem atențiunea tuturor asupra următoarelor articole din așa-zisa Constituție Turcă. Le vom reproduce aci, în limba franceză, după textul oficial pentru a nu altera cu nimic și pentru ca fiecare să poată judeca prin sine însuși cea mai mică nuanță a fanteziei musulmane :

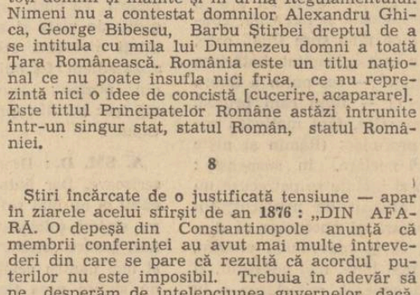

N. Grigorescu : „O vedetă"

Art. I. L'Empire Ottoman comprend les contrées et posessions actuelles **et les provinces privilégiées.**

Il forme un tout indivisible dont aucune partie ne peut jamais être detachée pour quelque motif que ce soit.

Art. VII. Sa Majesté le Sultan [...]**donne l'investiture aux chefs des provinces privilégiées, dans les formes determinées par les privilèges qui leurs ont été concedés** [...]

În fața acestor articole, strecurate de iscusitul vizir Midhat, în așa-zisa Constituție Turcă, în fața încercărilor Porții de-a ne declara ca făcînd parte din Imperiul Otoman, și deși **noi nu putem admite** un singur moment că prin acele provincii privilegiate **poate fi vorba de România,** România fiind un stat liber, care nu recunoaște alte legături cu Imperiul Otoman decît acelea care izvorăsc din vechile capitulații ale Domnilor Români cu Poarta, din tratatul de la Paris și din drepturile cîștigate [...]".

Alt călător străin pe meleagurile românești — autor, printre altele, al volumului „La Hongrie et la Valachie, souvenirs de voyage et notes historiques" — extrage, din cunoașterea adevărului istoric și a realităților, un aforism : „Dacă diplomația are paleativele ei, istoria are legile sale inexorabile".

9

Inexorabile legi ale istoriei — în fața cărora orice paleativ diplomatic se pulverizează — conduc la cucerirea independenței de stat pe calea armelor : aproape 10 000 de români morți și răniți. Minuni de vitejie ! Peste patru decenii — în 1918 — se desăvîrșește unitatea național-statală a României. Alte și alte jertfe de sînge și curaj. Fiecare luptă își are steagul ei, originar din steagurile de început, din stindardele și acvilele romane, din stindardele dacice. Ca și din drapelul Unirii, pe care-l poți privi astăzi (la Muzeul militar central din București), înmînat de însuși domnitorul Cuza, armatei române, cu cuvintele :

— Steagul e România, acest pămînt binecuvîntat al Patriei, stropit cu sîngele strămbunilor noștri și îmbelșugat cu sudoarea muncitorului. El este familia, ogorul fiecăruia, casa în care s-au născut părinții noștri și unde, se vor naște copiii voștri. Steagul e încă simbolul devotamentului, credinței, ordinii și disciplinei ce reprezintă oastea. Steagul e totodată trecutul, prezentul și viitorul țării, întreaga istorie a României ! Într-un cuvînt, steagul reprezintă toate datoriile și toate virtuțile care se cuprind în cele două cuvinte săpate de vulturii României — Onoare și Patrie !

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XIX
29
(742)
Sîmbătă
17 iulie
1976
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Concursuri literare

De mult se scrie astăzi ne-o arată statisticile. O știre recentă dădea cifra de o mie de romane anual pentru Anglia. Iată o producție adevărată acolo unde, de obicei, nu acceptăm ideea de producție. Cartea a devenit însă în bună măsură un produs care se apreciază cu cifre mari. Ideea de selecție se impune deoarece trebuie să deosebim cartea de excepție de produsul de serie. Oricît ar fi de neplăcut termenul de concurs pentru cei ce nu acceptă nici o apropiere a literaturii de sport el și-a dovedit utilitatea și în spațiul literar, pentru că ideea de concurs presupune dreptul la intîietate a celui mai bun.

Concursul literar nu-și propune altceva decît își propune orice alt concurs. El trebuie la capătul muncii de selecție să scoată la suprafață cartea superioară oferind un criteriu literar de valoare. Obiceiul concursurilor literare nu este nou. Europa îl practică de mult atît pentru eficiența cît și pentru spectaculozitatea lui. Literatura franceză are citeva concursuri de mare spectacol. Cîștigătorul, ales de obicei dintr-un mare număr de concurenți, este — din momentul decernării premiului — un consacrat. Consacrarea pe care o aduc premiile literare nu este însă ferită de o inevitabilă relativitate. Evident că locul întîi într-un concurs literar anual depinde în chip direct de calitatea manuscriselor pe care anul respectiv îl pune la dispoziția juriului. Va cîștiga, se presupune, manuscrisul cel mai bun, în orice caz unul din cele mai bune dintre manuscrisele depuse, dar asta prin comparație cu restul concurenților. Consacrarea este însă aceeași. De aici mari inegalități de valoare, posibile de la un an la altul. Valoarea unui concurs e dată din capul locului de potențialul concurenților.

Nici un critic și nici un concurs nu fabrică sau inventează un scriitor. Concursurile au însă nobila misiune de a căuta în mulțimea concurenților pe cei mai talentați, pe cei mai interesanți, pe cei mai plini de noutate. Uneori ele dau rezultate excelente. Rostul lor, justificat acolo unde producția de carte este foarte mare, își arată importanța mai ales cînd este vorba de concursurile organizate în vederea facilitării debuturilor celor mai promițătoare. În acest caz juriile se află în fața unor manuscrise complet necunoscute. Autorii lor n-au în spate o carieră literară, alegerea celui mai bun manuscris nu mai poate fi influențată în principiu de factori extraliterari. Ele pot promova de altfel scriitori de autentică vocație, foarte interesanți și apreciați ca atare de presa literară. Un concurs a cărui amintire este încă păstrată de viața literară românească este cel al Fundațiilor care a selectat și tipărit citeva volume de poezii care n-au rămas fără ecou în conștiința literară a contemporanilor. În orice caz inițiativa acestor concursuri aduce în viața literară un element nou prin încercarea de a institui de la început o ierarhie de valori. Este vorba aici, trebuie să precizăm, de acele concursuri prezidate de edituri în care premiul înseamnă de fapt tipărirea manuscrisului, dreptul de a circula în haina tiparului. Lăsăm de o parte mulțimea de concursuri literare locale, județene. etc. care nu au drept consecință tipărirea scrierilor premiate. Aceste concursuri literare mai frecvente au și un aspect discutabil. Ele acordă un atît de mare număr de premii încît ideea de concurs este dizolvată. Concursul trăiește însă prin severitatea lui și nu acordă premii de consolare. Premiul întîi nu poate fi decît al celui sau, în caz excepțional, al celor mai buni. Înmulțind numărul premiilor nu se ajunge la altceva decît la dizolvarea ideii de concurs.

Nu de mult timp editurile noastre au revenit la formula concursurilor editoriale pentru debutanți. Primul dintre ele a și avut loc și a dat rezultate interesante chiar dacă nu toți cei premiați sînt autori care vor rămîne. Prin el avem și un criteriu al peisajului literar al începătorilor, al predilecțiilor literare care-i animă, al forței lor de creație. Un concurs complet ne dă posibilitatea să luăm și pulsul unui moment literar chiar dacă materia pe care o avem sub ochi este a celor mai tineri dintre scriitori. Critica a comentat pe cei dintîi premiați ai unui concurs românesc de editură de după război și chiar dacă dezacordurile dintre opinia juriului și cea a criticii n-au lipsit, aceasta nu înseamnă că experimentul premiilor n-a fost folositor. El s-a extins de altfel și la alte edituri și pare a deveni un fapt obișnuit în viața noastră editorială. Ideea existenței unui concurs literar pentru debutanți este salutară și merită desigur să fie continuată. Dar înmulțirea acestor concursuri de debut poate da rezultate contrare scopului. Dacă mai adăugăm și întîrzierea cu care se anunță uneori rezultatele cîștigă încă un element discutabil din viața acestor concursuri literare. Cu cît este scos în afara discuției cu atît concursul este mai indiscutabil. Întîrzierea poate fi interpretată ca nesiguranță, iar înmulțirea concursurilor mărește șansa celor de a doua și a treia mînă. Un concurs se cuvine să fie implacabil și exigent. De asta ține autoritatea și prestigiul lui. A anunța un concurs care însă întîrzie să-și pronunțe rezultatele înseamnă a demonetiza ideea de concurs literar. Tinerii, debutanții sînt în majoritatea covîrșitoare tineri, au nevoie de încurajare, evident atunci cînd o merită, și nu de descurajare.

Luceafărul

Desen de Mihai Gheorghe

Se treieră lumina

Fluvii de grîu în larg dezlănțuite
Cîmpiile înfulecă și pier
Ca o lumină blînd desfuioratâ
De parcă plouă din pămînt spre cer.

De-atîtea mii de ani tot semănînd
Miroase-a pîine și lumină palma
Iar caii noștri de-o vecie ară
Pămînt și cer rodind aici deavalma.

Cînd păsări mari și agere se-ntind
Parcă pe aripi lumea vrînd să țină
Din liniștea semințelor molatec toarsă
Seceră grîu și treieră lumină.

Marin Constantin

OPINII

Istoria civilizației române

Discuțiile actuale privitoare la locul istoriei în ansamblul științelor sociale contemporane și al sistemelor educative cultivate la noi au, între altele, meritul important că oferă perspective dintre cele mai variate asupra sarcinilor de viitor ale specialiștilor din domeniu precum și asupra diverselor aspecte metodologice implicate în cercetare. Ceea ce nu s-a subliniat însă pînă acum este faptul că un sector capital al studiilor de istorie din țara noastră este de mult timp neglijat într-un mod de-a dreptul nepermis. Ne referim la faptul că, deocamdată, specialiștii noștri n-au oferit încă celor interesați ample lucrări de sinteză dedicate istoriei civilizației române de la origini pînă în prezent. *Altfel spus, cultura noastră dispune de excelente istorii generale ale românilor — unele din ele considerate clasice — cu riguroase precizări asupra transformărilor intervenite în decursul timpului, în domeniile social, politic, economic, cultural etc., de numeroase lucrări de istorie a literaturii, picturii, arhitecturii, filozofiei, de alte întreprinderi similare dedicate unor instituții, precum armata, sau biserica, unor ocupații (s-au scris importante studii dedicate breslelor, pisciculturii, comerțului), fără însă ca toate acestea să poată înlocui sinteza atît de necesară dedicată dezvoltării și specificului civilizației românești. Lucrările de genul celor amintite mai sus, oricît de numeroase și de variate ar fi ele, nu constituie, de fapt, decît unul din numeroasele puncte de plecare, absolut obligatorii, pentru realizareo*

Mihail Diaconescu

Continuare în pag. a 6-a

Univers poetic și expresie

După cea mai veche definiție — și poate că cea mai exactă dintre atîtea cîte i s-au dat — poezia a fost socotită „creație", așa cum indică și sensul grecesc al cuvîntului poiesis. *Dacă poezia este creație, universul poetic, formulă adeseori folosită, dar tot pe atît de vag definită, nu poate fi altceva decît universul creat, inventat de poet. Poezia este un univers secund, cum s-a spus de mult timp, care nu-l copie pe cel real, ci mai degrabă îl concurează. Poetul a fost considerat întotdeauna, mai presus de orice, un creator de imagini, dar cu acestea el nu „descrie" universul concret, ci-și comunică propriul său univers, singurul care poate căpăta atributul „poetic". Noi nu cunoaștem acest „univers" decît în „comunicarea" poetului, și este limpede atunci că interesul criticului trebuie să se orienteze în primul rînd către acest limbaj special. Universul poetic se identifică cu expresia poetică, identitate pe care n-o observăm noi pentru prima dată. Așa stînd lucrurile, ni se pare mult mai interesantă decît discuția teoretică o încercare de a schița, în citeva etape mai importante, evoluția limbajului poetic, adeseori neglijat, deși cercetarea lui este singura cale care ne poate introduce în universul poetului.*

În vremea lui Alecsandri, limbajul poetic răspundea unui anumit canon despre poezie și, în consecință, era supraindividual, convențional în mare măsură. Nu poetul era cel care crea limbajul, ci el se lăsa, ca artist, modelat de un limbaj moștenit, care-și pierduse funcționalitatea. Acest limbaj era apt pentru „descrierea" într-o formă poetizată, a realității, dar era străin, exceptînd unele poezii cu accente vizionare și citeva pasteluri, de ceea ce cu drept se poate numi expresie poetică, în sensul de univers inventat în și prin comunicarea poetică. G. Călinescu avea dreptate cînd observa că „partea cea mai durabilă a operei lui Alecsandri este aceea în proză". Aici și în comedii, cu toate că modelele lor franceze sînt ușor de recunoscut (dar nu aceasta este important pentru că o bună parte din comedia universală își află izvoarele în Plaut, iar teatrul acestuia, în noua comedie greacă, în Menandru mai ales), lumea pare mai degrabă inventată, iar seva limbajului se simte din plin. Eminescu, deși începe să scrie ca Alecsandri și ca Bolintineanu, sparge toate clișeele anterioare și creează un limbaj original. Limbajul eminescian nu mai este apt numai pentru a descrie lumea concretă, el n-o „oglindește" pe aceasta, ci comunică una inventată, universul său poetic. Este treapta superioară a limbajului, care nu poate să se ivească decît după ce cealaltă fusese definitiv stabilită, meritul incontestabil al generației lui Alecsandri. Exista acum un cod general cu care urmașii puteau elabora propriul lor cod. De aceea, încurcînd puțin lucrurile, unii socotesc că limba română literară începe cu Eminescu, în opera căruia trebuie să căutăm numai expresia ei cea mai rafinată.

Citind cu atenție Amintirile *lui Slavici, D. Caracostea reține un amănunt semnificativ pentru concepția poetului despre limbajul poetic. Eminescu, spune Slavici, „ținea ca muzica limbii să fie și ea astfel alcătuită, încît să simtă ceea ce voiește el și cel ce nu înțelege vorbele". Se teoretiza, cu aceste cuvinte pe care Eminescu i le adresa lui Slavici, trecerea de la limbajul poetic convențional, potrivit pentru descrierea lumii concrete, la limbajul capabil să exprime universul poetului. Această muzicalitate era căutată de Eminescu dincolo de corectitudinea prosodică și de perfecțiunea rimelor, fără să fie indiferent, cum se crede uneori, la astfel de reguli, tratate doar cu o deplină libertate creatoare. Eminescu a căutat rezonanța interioară a sunetelor cuvintelor, puterea lor de a influența sensibilitatea, și poate că aceea imaginile sale, bazate pe virtuțile acustice ale limbii române, sînt intraductibile. Arhaismele și regionalismele, fonetice mai ales, ca să ne referim la cele mai banale exemple, nu-i servesc, cum se mai afirmă citeodată copilărește, pentru a „picta", după cunoscutul adagiu horațian, înțelesuri limitat, cu cuvintele* (ut pictura poesis), *ci pentru a comunica un sentiment al timpului și al*

Al. Andriescu

Continuare în pag. a 6-a

Marx, diagnostician al înstrăinării

Alienarea Marx a demontat-o și a demonstrat-o pe temeiul a două procese interdependente : înstrăinarea religioasă și înstrăinarea muncii — una proiectată în zone ideale, alta desfășurată într-o realitate indubitabilă, dar vinovate deopotrivă de înstrăinarea omului modern. Consecuția cauzală pornește, se înțelege, de la motivații materiale. Pentru a descoperi aceste cauze, Marx se ocupă însă intens de urmările lor spirituale, cu atît mai mult cu cît idealismul german fusese și metafizic — prin chiar opțiuni fideiste —, iar materialismul antropologic feuerbachian cercetase esența creștinismului, dar și cedase în fața unei noi și mai ascunse religiozități.

Analiza clarvăzătoare a religiei a trebuit în aceste condiții să treacă în avanscena preocupărilor filozofice ale lui Marx. Demersul către **„forma sfîntă** a înstrăinării de sine a omului" a condiționat orientarea hotărîtă spre „înstrăinarea de sine în **formele ei profane**". „Critica cerului" a premers „critica pămîntului" — după ce ultima o făcuse posibilă pe cea dintîi. Transcendentalismul religios a fost, de altfel, agreat și frecventat mai ales de către promotorii filistini ai idealismului german „adepții **jumătăților de măsură**, cei care nu sînt nici reci, nici fierbinți, ci călduți", cei care „vor accepta mai curînd **teroarea credinței** decît **teroarea rațiunii**", precizează Marx lucrurile printr-o parafrază a Apocalipsei Sfîntului Ioan Teologul și printr-o finală formulă cvasi-iacobină.

Omul este **„lumea omului"**, religia în schimb — **„o lume întoarsă pe dos"**. **„Omul creează religia"**, „mizeria **religioasă** este **expresia** mizeriei reale și totodată **protestul** împotriva mizeriei reale", de aceea critica religiei rămîne „premisa oricărei critici", îndeosebi în condițiile germane mizerabile de pe la mijlocul secolului trecut. Înstrăinările spirituale sînt explicate prin înstrăinări social-economice, potrivit unui punct de vedere materialist istoricizat. „Golirea omului și a naturii de orice conținut" face ca acest conținut frustrat să fie transferat asupra unui dumnezeu fantastic transcendent, care să redea apoi omului și naturii ceva din prisosul său. „Goliciunea", „golirea de sine a omului" prin religie Engels o reia ca laitmotiv al meditațiilor sale. De unde și soluția : „vrem să redăm omului conținutul pe care l-a pierdut datorită religiei, nu un conținut divin, ci unul uman...". Corespondentă, la Marx, cu „învățătura că **omul** este **ființa supremă pentru om**", cu **„imperativul categoric de a răsturna toate relațiile** în care omul este o ființă înjosită, înrobită, părăsită, o ființă demnă de dispreț" — imperativul categoric kantian fiind astfel pus în slujba acțiunilor revoluționare practice.

Într-un cuvînt, se cuvine ca omul să coboare din cer pe pămînt, de la „dumnezeu" la sine — după ce s-a convins că și justiția și criminalogia celestă fuseseră copiate, prin extrapolare și hipertrofiere, după originalul lor pămîntesc. Diagnosticul teoretic se bazează pe acest consecvent „reducționism" al divinității iluziorii la umanitatea indubitabilă, operat prin prisma și de dragul acesteia din urmă : golirea de conținut naște nevoia întoarcerii la conținut, adică la natură, adevăr, rațiune, și la om ca propriul său temei și garant. Interesant

Ion Ianoși

Continuare în pag. a 3-a

ECOURI

Dimensiunea liricii noastre de azi

Firește, ne definim în raport de ceva, în raport de anume repere, ajunse etalon, unanim sau măcar quasi-unanim acceptate. În fața acestora — avem complexe, ceea ce nu e tocmai rău, fiindcă a recunoaște valori create de generații anterioare înseamnă a avea conștiința frumosului. Rău este altceva : să trimiți la perioade trecute, de efloreșcență literară, pentru a pune în umbră creația vremii tale ! Fiindcă se fac și asemenea încercări.

Desigur : Arghezi, Ion Barbu, Blaga, Bacovia — dintr-un prim eșalon al liricii noastre interbelice .Impresionante nume ! Cînd au apărut acești patru mari ? Între 1916 („Plumb") și 1946 am zice („Stanțe burgheze", toi de G. Bacovia). Prin urmare, au fost suficiente trei decenii, pentru ivirea unei uluitoare constelații, în poezie în general, nu numai în lirica românească.

Și totuși ! Chiar au fost suficiente trei decenii pentru stabilirea acestor incontestabile reputații literare ?

Cine cunoaște polemicile vremii, contestațiile violente uneori, de atunci, nu se va grăbi să răspundă afirmativ la întrebarea de mai sus. Arghezi, Blaga, Bacovia, Barbu nu erau, în 1946, ceea ce sînt astăzi, în 1976. Și erau încă și mai puțin în 1919, în 1927, 1930, cînd apăreau, respectiv, „Poemele luminii" (la trei ani după debutul

Hristu Cândroveanu

Continuare în pag. a 6-a

JURNAL DE POET

Țara Branului

Între Bucegi și Piatra Craiului de-o parte și de alta a drumului vechi ce lega capitala Țării Românești prin pasul natural al Carpaților, de Transilvania se află zece sate străvechi române cu o tradiție de grai și obicei inscris în portul sacru și sărbătoresc în felul ctitorilor și blîndețea și noblețea viețuitorilor, dintre cele mai autentice de la noi. Riuri curate ca lacrima străbat și astăzi aceste așezări, turmele viețuiesc aceleași arhaice ținuturi, sărbătorile sînt sărbători și portul încă o frumusețe. În dosul castelului Bran în starea actuală o ctitorie tîrzie ce a înlăturat o alta din lemn în stil autohton, se întinde acest rai păstoresc puțin cercetat și cunoscut la noi. Se vorbește și se știe Țara Birsei dar ca vechime și continuitate această Țară a Branului pare mai de preț și ar merita o mai atentă punere în lumină. Străbătînd astă-vară aceste ținuturi am avut bucuria să nimeresc în satul Peștera, unul dintre cele mai pitorești și întinse așezări de aici, sat păstoresc de munte de unde se văd cei doi munți în amurg de-o măreție divină. Aici într-o căsuță de lemn cu un chip de păstor în poartă ce ține un miel la sîn viețuie unul din fiii acestui sat, Ioan Duicu, ai cărui moși au păstorit aceste ținuturi și de la care s-a păstrat Legenda Branului *spusă cum au apărut aceste așezări. Ioan Duicu a așternut pe hîrtie această poveste auzită de Gheorghe I. Duicu din Peștera Branului în anul 1896 în jurul focului pe muntele Bătrîna și Buțanu din Bucegi de la bunicul său păstor Bucur Ion Duicu.*

Pe douăzeci și ceva de pagini dense se află adunată această cîntare, povestire deja intrată în repertoriul popular de sărbători al satelor acestora, tipărită fragmentar într-o foaie județeană, care însă merită din plin tipărirea integrală pentru valoarea ei istorică și literară ca document al continuității și vechimii noastre în această divină culme a peisajului carpatic. În vechimi getice, pe Bucegi păstorea bătrînul Bran-da-Bur strămoșul seminției Brănenilor. El va meni pe cei nouă frați ai săi să coboare din munți și să populeze această țară fiecare după aplecare învrednicit fiind cu o îndeletnicire. E ca o descălecare, o împărțire a unui ținut între semințiii precum la popoarele vechi. Fiecărui frate i se dă o turmă și-i trimes să ctitorească

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 7-a

IN ACEST NUMĂR : • Tinerețea clasicilor. „Numele proprii în opera lui Sadoveanu" de Pompiliu Marcea • „Românii în izvoarele bizantine" de Adolf Armbruster • Proză de Constantin Stan • Cronica literară de M. Ungheanu • Fragmente critice de Eugen Simion • „Rezistir es vencer" de Valter Roman. • Sport • Revista străină

INEDIT

Victor Eftimiu — 1971
Fotografie de Vasile Blendea

cronica literară

Ioan Alexandru: „Imnele Transilvaniei"

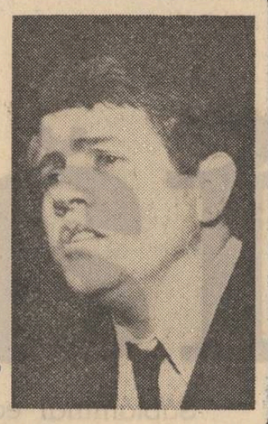

Ceea ce izbește de la început în noul volum de versuri al lui Ioan Alexandru, **Imnele Transilvaniei,** este fidelitatea poetului față de propria sa structură. Evident nu mai citim pe Ioan Alexandru din primul volum, dar citim același poet trecut printr-o experiență poetică ce i-a marcat mijloacele de expresie. Dacă altădată unul din volumele poetului a putut crea impresia unei lipse de continuitate în traiectoria lui lirică, e vorba de **Vămile pustiei,** Imnele, atît cele vechi cît și cele noi, ne arată că ne aflăm în fața aceluiași poet care nu și-a părăsit universul caracteristic, nici mijloacele ci a încercat doar o haină mai spiritualizată. Actualele Imne, înțelegem pe lîngă **Imnele Transilvaniei** și **Imnele bucuriei,** nu pot fi înțelese fără experiența din volumul **Vămile pustiei.** Poetul se întoarce cu totul către universul din **Cum să vă spun,** din **Viața deocamdată** și uneori din **Infernul discutabil,** pe care-l proiectează acum într-o lumină nouă. Tentativa din **Vămile pustiei** nu ne mai apare ca o încercare în sine ci ca un mijloc către sublimarea unei coarde lirice anterioare. Elementaritatea, frustețea universului prim este atenuată de o iluminare care încearcă să spiritualizeze materia, s-o lipsească de densitate, să-i dea o aură nouă. Dacă în primul volum strigătul poetului evidențiat în titlu **Cum să vă spun** sugera o căutare de expresie, **Imnele Transilvaniei** par a fi capătul de drum al unei căutări, momentul de cristalizare al unei formule proprii nu lipsită de primejdii manifeste chiar în această carte. Efortul principal este acela de stilizare. Cartea extrem de voluminoasă conține de fapt o singură poezie într-un șir imprevizibil de versiuni. Întîlnim atît tiparul primitiv în toate sensurile ale aceleiași poezii cît și forma ei finală aproape fără cusur. **Imnele Transilvaniei** sînt un vast atelier poetic în care autorul ne introduce fără a cocheta, oferindu-ne panorama unui traiect de trudă creatoare plin de cel mai mare interes. Întîlnim aici în remarcabilele schițe de poezii sau în poeziile fără repros atît pe Ioan Alexandru al începuturilor cît și pe Ioan Alexandru cel de azi trecut prin experiența vămilor pustiei. Ceea ce în **Cum să vă spun** era o bucurie a simțurilor este aici o bucurie a sufletului. Ceea ce în poezia de tinerețe era energie dezlănțuită este acum calmă predilecție spirituală. „Beau iarăși lapte, din toate cîte sînt / Același este laptele și-o să rămînă / Cît va fi lumea ne trebuie un deal / Unde să pască-un bivol și-o fîntînă / / Și-un staur unde noaptea un păstor / Să stea de veghe singur se cuvine / C-un lemn în vatră și-o lacrimă de foc / Și-un fluier să fie ar fi bine." Vitalismul de altă dată este temperat de o opțiune a cărei tensiune interioară abia o bănuim. Nevoia de ascensiune spirituală din **Vămile pustiei** și-a găsit un teritoriu de decolare. Este satul transilvan în înfățișarea lui mitică creată de Goga și de Blaga. **Imnele Transilvaniei** face mai evidentă decît oriunde în alt volum legătura poetului cu poezia misionară, a înaintașilor lui transilvăneni. Ioan Alexandru cîntă un sat străvechi, de o sărăcie și jale aspră, dar plin de o măreție și un calm odihnitor. Iată un reflex din Goga: „Ioanul Daniivăduvoi de-acum / S-a dus muierea ca o ploaie bună / Pe cînd se lasă bruma într-un dric pe fîn / S-a tras de-aici la moșu-so-n țărînă / / Coșul în straiță ramas-a mucezit / Mușcățile bolesc într-o fereastră / O bivoliță nu mai stă la muls / Și plugul ruginește pe o coastă" **(Ioanul Danii).** Tema moșilor din țărînă care ne cheamă la ei e însă a lui Blaga și interesul poeziei lui Ioan Alexandru stă și în felul în care reușește să topească într-o manieră personală motive poetice anterioare. La Goga nostalgia casei părintești exprimă dezrădăcinarea, la Ioan Alexandru pomenirea părinților nu este nostalgică ci imnică: „Pe dealul Transilvaniei sărac / Părinții mei cărunți se arată / Ca două stele umblă pe pămînt / Sub cerul blînd de toamnă luminată / / Tata cu desagele de sărbători / Pline cu grîu, aloe și cu ceară / De ziua morților între păduri / Își pomenește moșii de sub țară / / Mama îmbrobodită în năfrămi / Pe urma lui cu busuioc în mînă / Opinca scîrțîie în brumă pe miriști / Satu-i în cer ca oile în lînă / / Frigul albastru frige pe obraz / Ochii căprui ai maicii lăcrămează / Columba cea de purpură deasupra lor / Își leagănă aura la amiază" **(Părinții).** Poetul cîntă un univers al cărui oameni se mișcă ritual în relație cu cele veșnice așa cum o fac și eroii sadovenieni. Ioan Alexandru este singurul poet care a încercat o sinteză a marilor valori lirice și spirituale din Eminescu, Goga, Blaga, Sadoveanu. Viscolul materiei din **Infernul discutabil** nu era prielnic unei astfel de tentative. Imnele prin tendința lor purificatoare prilejuiesc poetului atingerea unei elevații anunțate și dorite încă din **Vămile pustiei.** Setea de puritate din poezia lui Labiș care a marcat începuturile poetice ale multor urmași ai acestuia într-ale poeziei trăiește încă în versurile lui Ioan Alexandru întreagă. „Totul trebuie zămislit din nou" scrie undeva poetul aspirînd către un univers imaculat. În versurile lui oamenii aleargă după focul sacru și munții au sărbători, iar natura devine locul simplității și al purității existențiale: „Floarea de mac în vie a-nflorit / Miez violet și buza purpurie / Albinele-n genunchi pe malul ei / Beau vinul vechi de zile din vecie / / Beau fluturii în lunile de foc / Potirul copt al macului de vară / Și-nvlăstărește-n aripile lor / Cămașa purpurie de ocară / / Cum stă fragil îmbobocit în vînt / Păianjenul pe gură îl sărută / Și pleacă-apoi tesînd în univers / Luceafărul în plasa de cucută" **(Macul).** Materia evocată altădată cu voluptăți tactile este iluminată și privită ca purtătoare de lumină. Focare de lumină invadează acum poezia lui Ioan Alexandru înnobilînd și sacralizînd ambianța. Un model poate fi Blaga din ultimele poeme, dar rostirea poetului e proprie și e de reținut o notă care-și va face loc autoritar și în alte versuri: „Scriu pe lumină cu lumină / Imne senine cum s-a scris / Pe vremea cînd Adam era tovarăș / Cu cerul sfînt în Paradis / / Același val de pace mă-nfioară / Același murmur fără de cuvînt / Sînt numai bucurie și uimire / Iubire numai milă și avînt / / Vă jur pe crinu-mpodobit / Ieșit împărătește pe colină / Că nu-i nădejde alta-n univers / Decît iubita asta de lumină" **(Lumină).** Un nimb sacralizator apare peste tot pentru a da obiectelor și ființelor un înalt. Ceea ce era altădată laic se canonizează. Satul transilvănean asprit de o durere străveche este și el proiectat în această lumină sacerdotală. „Lelea Maria la lampă în amurg / La treizeci și ceva de ani de văduvie / Acum cu toată casa ei în alb / Așteaptă-n pace moartea ca să vie // Treizeci de ani în negru a umblat / Acum e vremea-n alb să se gătească / Cămașa cea de cînepă cu flori / Cuvine-se pe piept s-o netezească / / Din fundul lăzii de zestre părintești / Un bulgăre de ceară potrivit să-l scoată / Și să-l înmoaie-oleacă lîngă foc / A muc de luminare luminată / / Și din fereastră strigă la vecini / Să vină toți degrabă-n omenie / Că iată îngerele-a poposit / S-o ia pe lelea Marie-n vecie / / Țara pe afară-i cu holdele în vînt / Miroase a tăciune după ploaie / O mierlă-și spală graiul într-un prun / Și-n casă luminarea-i vilvătaie" **(Lelea Maria).** Poetul se întoarce către misterul unor existențe simple și grave și încearcă totodată și modificarea limbajului. Simplității lăuntrice pe care poezia lui încearcă s-o cuprindă poetul vrea să-i acorde-ze o simplitate exterioară. Ea nu este după cum vedem doar de limbaj ci și de substanță. În voita reformă a bagajului lexical al poeziei lui Ioan Alexandru în care un punct de sprijin îl are neîndoielnic în laboratorul poetic al lui Eminescu și Goga se ascunde o intenție de profunzime. Lexicul ilustrativ și scenografia biblică din versurile unor poeți ai gîndirii au compromis pentru multă vreme tentative similare. Lucian Blaga și Camil Petrescu au arătat și ei primejdiile specifismului. Ele se arată mai ales la scriitorii lipsiți de orice profunzime ceea ce Ioan Alexandru nu este. El are intuiția unei Transilvanii străvechi, a unui om purificat de timp și experiență, a ritualului existențial rural în linia marilor săi predecesori Goga, Blaga, Sadoveanu. Poezia lui reușește să fie la înălțimea lor atunci cînd spiritualitatea despre care ne vorbește poetul este interioară, conținută firesc de ființe, lucruri, împrejurări. Efortul poetului merge însă și în direcția spiritualizării elementelor lipsite de aura spiritului, încercare nu lipsită de riscuri, deoarece investind uneori mai mult decît „vehiculul" poate suporta, se obține un efect contrar. Nu dealurile transilvane, casele țărănești, turmele de oi, bivolii, etc., într-un cuvînt peisajul rural specific sînt păgubitoare pentru poezia lui Ioan Alexandru, se știe că orice poate fi pretext de poezie, ci o anume obstinație în a le acorda un sens peste posibilitățile lor de semnificare. Focarul acestor noi imne este însă emisia inică a cărții, glorificarea luminii, proiectarea naturii și a vieții pe un ecran purificator și înălțător. Cel mai bine vorbește despre propria sa intenție și despre propria sa poezie chiar Ioan Alexandru într-una din numeroasele profesiuni de credință ale volumului: „Măcar cît pasărea de-aș fi eu slăvitor / Cu mult naintea zorilor e trează / În virful unui tei s-a răstignit / Și cîntă ziua toată în extază //.../ / Și ciocîrlia-i numa imn și fum / De-aș fi și eu o ardere de sine / Cum se înalță liturghia ei. / Pe crucea primăverii pe coline" **(Rivnă).** Toate acestea n-ar explica însă de ce aceste imne sînt ale Transilvaniei. Ioan Alexandru nu este însă atras numai de satul mitic, atemporal al lui Goga și Blaga ci și de satul istoric transilvan, de consecințele durei experiențe pe care au trăit-o oamenii locurilor de aici. Coborîm pe celălalt versant al imnelor. Dacă pînă acum lumina glorifica existența, îi dădea o aură de sfințenie, aici, în satul istoric transilvănean, lipsește bucuria luminii: „Cu-ncetul dealurile se pătrund / De umezeală și miros de oaie / Cînd turmele se scutură în univers / Și cîrtițele mișcă-n mușuroaie". **(Toamnă)** Imnele lui Ioan Alexandru se fac rezonatorul marilor răscoale ardelene, glorifică pe marii voevozi, pomenesc pe martirii neamului. „Amiros țăranii-a fluturi și-a pămînt / Amiros țăranii-a oi și a ninsoare, / Amiros țăranii-a lacrimi și lumini / Amiros țăranii a spînzurătoare" **(Iobagii).** Suferințele patriei smulg versuri de energic accent poetului într-un limbaj a cărui concretete e de indiscutabil efect: „Căpușile pe stîni s-au îngroșat / Și țița oii e secătuită, pe lemnul strungii / Biata țară stă, și zi de zi din nou e jupuită. / Potiru-i sfîrtecat de pe altar și vinul sfînt / De la împărtășire, e smuls cu dinți cu tot / Din rădăcini, în bolnițe și schit și cimitire. **(Imnul lui Mihai Viteazul).**

Imnele Transilvaniei verifică singularitatea lui Ioan Alexandru în peisajul poeziei noastre contemporane. Poetul a rămas în ciuda aparențelor fidel propriei structuri și primului său mesaj chiar dacă mijloacele au trăit și trăiesc momente de însemnată prefacere. Valoroasă în sine poezia lui prețuiește și prin interesul pe care-l atestă pentru latura vizionară a poeziei eminesciene, ca și pentru poezia de insurgentă a transilvănenilor. Izolarea poetului îi aduce și prejudiciul unei voințe de singularizare programatică, de unde o anume ostentație a propriei formule și disprețul pentru altele. Din **Imnele Transilvaniei,** volum inegal și surprinzător, se desprind însă cistalele creației veritabile.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

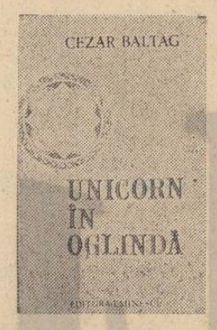

Voința de ordine

Fundamental reflexivă, organizată ca răsfrîngere a oglinzilor conceptuale, poezia lui Cezar Baltag depășește mereu nivelul speculațiilor pure ale intelectului, impunîndu-ni-se, paradoxal, prin elanul dramatic de anulare a distanțelor dintre categoriile polare, prin voința biciuitoare, ardentă de a găsi un centru, un punct de echilibru, de reconciliere a forțelor disjuncte. Foarte rar agreabilă (excepție face doar volumul **Madona din dud)** această poezie însetată de **ultima ratio rerum,** de un reper absolut menit să facă ordine în varietatea nesfîrșită a lumii fenomenale amintesc, **mutatis mutandis,** atît de efortul auster al lui Al. Philippide care și-a ales drumul arid și stîncos al deșertului înaintînd trudnic, cu ochii țintă la Poarta Rațiunii ca la o altă Fata Morgana, cît și de structurile abstracte, patetice ale lui Nichita Stănescu. Așadar, un univers construit din reflectare, din răsfrîngere și imagine, nu din iluzia obiectelor ca atare în materialitatea lor tangibilă, ni se dezvăluie și în **Unicorn în oglindă *).** Deși un requiem, arzătoarea voință de ordine rațională a poetului s-a impus cu forța ei tiranică, neînduplecată, ținînd la distanță izbucnirile pasionale ale clipei pentru a-și păstra privirea limpede în contemplarea unor valori de un rang mai înalt.

Tensiunea lirică emoțională la nivelul discursului își are originea în juxtapunerea enunțiativă a termenilor contradictorii, în expunerea calmă a unei materii verbale cu semnificații adesea paradoxale, precum și în frecvența unor determinative cu o dinamică șocantă, neașteaptată, acestea din urmă avînd un rol compensatoriu. Voința de ordine populează universul acestei poezii cu figuri geometrice, semne călăuzitoare ale lumii inteligibile proiectate în metamorfoza continuă a celei sensibile: cercul, inelul, fîntîna, clopotul, patratul, triunghiul etc. În aceeași perspectivă a reducțiilor fenomenologice necesare coagulării unei lumi coerente, esențiale, amintim simbolurile polare revenind mereu în diferite conjuncturi și ipostaze ca: focul și apa, lumina și întunericul, ziua și noaptea, pasărea și șarpele etc. Iată fragmente din poemul **Rota** care poate fi un comentariu în simbolica Mandala la o stampă medievală, formulările criptice, aluzive avînd aici scopul să creeze atmosfera misterului liric: „Eu nu îi aud sunetul / de aceea îl numesc Pod / / Un clopot misterios / născut înaintea luminii. / Mut și asurzitor. / / Roata sansei învîrtindu-se pe osia sa / În dreapta Anubis zeul urcușului / În stînga Typhon geniul căderii / și Sfinxul cumpănit / în centrul figurii / ținînd o spadă / în gheara-i de leu. / / Fiind labirint el curge / fiind rîu se oprește nemiscat / fiind viitor se întoarce / atins în răstimpuri egale / de spiralele unei galaxii / nevăzute / / În foc au rămas hieroglife / care nu vor să ardă. / Nimeni nu le poate ridica / / ... / Departe se zărește o corabie / în corabie e un pat / în care doarme Secerătorul / /. El se desteaptă, întinde mîna / înconjoară marea / cu un pod circular făcut din / secera lui / Mosoarele stelelor încremenesc și adorm / în depănătoarea lor oarbă / / Hieroglifele focului tac. / / Cine le poate ridica ?"

Cunoașterea, deci și autocunoașterea, se realizează în imagine, în reflectare, în oglindire, în sensul **în care se spune : eu sînt tu ;** dispariția imaginii, a himerei pe drumul sticlos al deșertului, atrage după sine frisonul dispariției eului: „Încerc să ies din propriu-mi trup / și nu reușesc / Iar dacă plec din fața oglinzii / oglinda mă uită / / ... / / Acesta e poemul / pe care nu-l pot rosti singur / / tu / cel din fața ochilor mei / trebuie să-l spui / odată cu mine" **(Oglinda).** Ca figură geometrică, rațională, cercul semnifică o continuitate perfectă, infinită și ocrotitoare, un adăpost edenic pentru condiția angelică. Dar omul nu este numai atît, miturile străvechi vorbesc despre revolta sa luciferică: „Ce vede un cerc ? Linie, linie / / ... / / Nu poate sări în afară, nu poate / sări înafară, / chicotește adîncimea. / / Îi lipsește dimensiunea infernului. / / Dați-i un măr." **(Cercul).** La Cezar Baltag, unicornul, calul primordial al lumii, animalul fabulos ca un mesaj al spațiilor virginale, își inversează originea și sensul devenirii temporale: dintr-o formă a trecutului, transcendentă și răsfrîntă în lume, el figurează un proiect imanent acesteia, o imagine ideală galopînd spre viitorul imaculat, principiu al rațiunii pure contemplîndu-se pe sine: „Albul galopînd, galopînd / calul alb galopînd / printre stînci ascuțite și spini înalți / Pregătiți un friu minunat / O coroană de sînge pentru crinul alb / alergat zadarnic de vînători / / ... / / „Numai cu o oglindă / poate fi unicornul prins / dorință pură adulmecînd imposibilul / obiectul ei e răsfrîngerea". Ca formă a sintezei absolute, imagine pură în care elementele contrarii și-au cucerit armonia desăvîrșită, unicornul inaugurează o lume omogenă, egală sieși în toate părțile sale: „Calul alb, calul alb, calul alb / cunoscut tuturor din toate și nimănui / din nimic / foc de zăpadă hrănit cu foc de zăpadă, / în urechea lui arde o fată / și în oglinda ei galopează din nou un cal alb / „quod inferius est sicut quod superius" / /. Oglinda este poarta în care un cal alb / întîlnește un cal alb".

Ultima carte a lui Cezar Baltag **Unicorn în oglindă,** prin nobila tensiune spirituală care o animă ca și prin exigențele aspre pe care și le-a impus, ni se prezintă ca un reper menit să adîncească profilul unuia dintre cei mai remarcabili poeți ai generației sale.

Dan Laurențiu

*) **Cezar Baltag : „Unicorn în oglindă", Editura Eminescu, 1975.**

proză

Umor grav

Pentru a putea surprinde specificul unei opere literare, spunea Sainte-Beuve, criticul trebuie să-și înmoaie pana în călimara autorului. În legătură cu cea de a douăzeci și doua carte* a lui Valentin Silvestru, procedeul acesta pare foarte nimerit. Vom evoca, deci, pentru început, încălcînd regulile tradiționale ale speciei publicistice numită recenzie, o amintire ce conține o posibilă metaforă critică.

Într-o duminică, pe la ora două, sînt cîțiva ani buni de atunci, am auzit la radio, pentru prima oară, vocea unui bărbat care vorbea cu accent moldovenesc destul de pronunțat, răspunzînd unor scrisori primite de la ascultători. Erau niște epistole hazoase, pe care Valentin Silvestru le comenta cu o marefalsă gravitate, oferind niște sugestii de un umor irezistibil. Din contrastul între tonul aproape doctoral și conținutul umoristic se năștea un farmec inedit.

Acest contrast definește și **Zîna castraveților,** ultima carte a lui Valentin Silvestru, ce reunește schițe umoristice de diferite facturi. Partea cea mai interesantă a volumului este cea intitulată **Istoria și geografia trupului meu,** unde autorul practică o eseistică amuzantă, acumulînd numeroase asociații de diferite naturi și obținînd efecte umoristice prin alăturarea unor noțiuni asemănătoare printr-un aspect formal: „La ședința de redacție a unei reviste din deceniul cinci, unde eram strînși toți și-i mai așteptam doar pe cei doi redactori nedespărțiți, care întîrziau întotdeauna, se pronostica, de către unii, că de vor apărea totuși, vor sosi numai împreună. «Ca Oreste și Pylade», a zis cineva. «Precum Castor și Pollux», a adăugat altcineva. «Ca Tibia și Peroneul», a completat un bătrîn poet. «De ceilalți știu — a zis, suav un impetuos critic — dar ăștia cine mai sînt ?» «Ăștia — i-a răspuns bătrînul poet — au fost doi păstori din Arcadia. Unul stătea în capul oaselor și celălalt îi cînta din fluierul piciorului»".

În **Istoria și geografia trupului meu,** precum și în multe alte schițe, Valentin Silvestru cultivă ironia fină sau truculentă, dovedindu-și vocația de moralist. O serie de vicii benigne, dar care se pot transforma în pericole sociale sînt surprinse cu acuratețe și însemnate cu pecetea satirei. Pot fi citate în acest sens schițele din ciclurile **Mărgele sonore, Tangouri în proză,** și **Atențiune, fragil !** în care sînt înscenate mici întîmplări cu tîlc.

O mențiune specială se cuvine parabolei intitulată **Programul de dresură,** unde autorul imaginează o inedită pledoarie moralistă, prin juxtapunerea unui spectacol fantezist de circ, ce simbolizează divertismentul fără semnificații deosebite, și a unui interludiu dramatic, ce figurează condiția umană: „Omul își începu programul său uluitor Se spălă. Se șterse cu un prosop. Se îmbrăcă în haine asemănătoare cu alte multor spectatori. Mimă pornirea pe un drum nevăzut. Se așeză la o masă imaginară. Începu să lucreze ceva — nu se înțelegea prea bine ce. Vorbi la telefon. Mîncă. Se culcă. Sărută o femeie. Ridică în brațe un copil. Se gîrbovi. Își puse ochelari. Se întinse. Și, la un moment dat, muri. Pur și simplu, muri". În această povestire autorul face dovadă unor resurse lirice autentice, care adaugă o salutară notă volumului său.

Voicu Bugariu

*) **Valentin Silvestru, Zîna Castraveților, Editura Eminescu, Buc., 1976.**

critică

Contribuții la portretul lui Bălcescu

Fără a fi o carte de critică sau istorie literară propriu-zisă, volumul publicat de G. Zane deschide o perspectivă necesară oricărei noi monografii viitoare închinate operei lui N. Bălcescu și epocii sale. Această dimensiune majoră, deloc insulară sau univocă, izvorîtă din interesul pentru gîndirea economică și socială a celui ce „nu a fost omul unui episod, ci al întregii istorii moderne a României" devine astfel un obligatoriu reper critic, completînd și amplificînd semnificațiile unui mit național. În galeria de stampe și medalioane critice închinate lui Bălcescu, G. Zane așează, — printr-o cercetare desfășurată de-a lungul unei jumătăți de secol, între anii 1927 și 1975, nu numai un nou portret ci și un alt cadru de referință.

Profilul mesianic, romantic al lui Bălcescu, dimensiunile umane ale revoluționarului, preluat de literatură ca o mare temă lirică, epică și dramatică, se completează astfel prin această imagine raționalizată și științifică, ce dezvăluie în prim plan gînditorul, economistul, sociologul și ideologul de amplitudine modernă și europeană. Concomitent cu o activitate preliminară, esențială de culegere, autentificare, cronologie și catalogare a textelor finalizată printr-o acțiune de editare a operei și corespondenței lui N. Bălcescu, G. Zane a publicat în reviste de profil literar și cultural sau de specialitate, articole care, citite separat, păreau a fi fragmente documentare lipsite de o viziune sintetică, unitară. Aceleași articole, adunate în volume, își restructurează semnificația și ceea ce părea cumul de date, simplă minuție și erudiție pură se transformă în argument și ipoteză, în amendament al unor clișee interpretative. Cele douăzeci de articole reproiectează un mit. Alături de sfera practicii revoluționare este așezată gîndirea științifică revoluționară, lîngă scara națională este delimitată cea europeană. Nu numai spațiul istoriei literare și culturale este invocat, ci și cel al istoriei gîndirii economice și sociale românești. Într-un stil reținut, deloc apologetic, imaginea lui Bălcescu, pe baricade sau în exil, e completată de cea a omului de bibliotecă. Drumul acesta, al asumării raționale a operei lui Bălcescu, cu lentila economistului, sociologului și istoricului, arid și mai puțin spectaculos se impune însă și e cît se poate de fertil. Singurul articol comandat lui G. Zane și redactat „la insistența neiertătoare a lui G. Ibrăileanu" e cel despre **„Marx și Bălcescu,"** publicat în 1927 în **Viața Românească,** studiu simptomatic nu doar pentru editorul operei lui Bălcescu ci și pentru autorul **Spiritului critic.** Dar articolul acesta, ca și celelalte, răspunde unei comenzi interioare. Temele cărții au o largă deschidere problematică. Bălcescu e prezentat ca un precursor al democrației și ideologiei naționale românești și pus alături de reprezentanții școlii de istoriografie romantică franceză, Michelet și Thierry, de care este în același timp diferențiat. **„Question economique"** este analizată ca „una din cele mai bune lucrări din literatura socială europeană de la 1848" și se argumentează, cu mijloacele cercetării comparatiste, de izvoare, un fapt de o importanță deosebită, anume că „tot ce în Marx privește pe români este de-a dreptul din Bălcescu". Se arată cum scriitorul român este folosit indirect de autorul **Capitalului** prin intermediul lui Regnault care citează pasaje întregi din Bălcescu sau le folosește „fără nici un fel de indicare a sursei". Punctea de legătură între Saint-Simon și Bălcescu este descoperită în „legea progresului", idee ce constituie axul lucrărilor **Question economique** și **Mersul revoluției în istoria românilor.**

O pregnantă analiză evidențiază relația dintre Bălcescu și economistul italian Pellegrino Rossi.

Studii pertinente sînt concepute pe marginea socialismului francez ca izvor al ideologiei revoluționare și economice românești, cu o netă delimitare a contribuției autohtone, specifice. Viziunea lui Bălcescu asupra istoriei și instituțiilor ei este caracterizată drept neepisodică, stabilindu-se zonele de continuitate sau anticipare, momentele unor adevărate breșe moderne în dezvoltarea culturii și științei din epoca respectivă. Este desfășurat evantaiul relațiilor naționale și internaționale, întreținute de N. Bălcescu. Exegeza lui G. Zane nu e numai un act de restaurare a unei opere sau epoci ci și un gest de polemizare implicită cu o serie de „deprinderi critice":

„Ne-am deprins să vedem în N. Bălcescu mai înainte de orice omul politic, democratul revoluționar. Dar alături de omul politic stă **omul de știință** (s.n.) cu o excepțională vocație printre oamenii de știință români ai epocii sale". Astfel un volum de vastă erudiție ajunge să aibă eficacitate directă atît pentru istoria culturii și științei românești cît și pentru literatură, impunînd un N. Bălcescu de dimensiune europeană și, în același timp, un nou material pentru un personaj sau mit mult mai complex și actual.

Doina Uricariu

G. Zane : N. Bălcescu, „Opera, Omul, Epoca". Editura „Eminescu", 1975.

vitrina

• **AL. PHILIPPIDE : „Scrieri", I,** editura „Minerva", 1976. În prestigioasa colecție a editurii „Minerva" consacrată celor mai reprezentativi scriitori români contemporani, această nouă apariție constituie un eveniment. Întîiul volum din seria „Scrieri" de Alexandru Philippide cuprinde opera poetică a marelui scriitor. În ordine cronologică sînt, astfel adunate culegerile : „Aur sterp", 1922, „Stînci fulgerate", 1930, „Visuri în vuietul vremii", 1939, „Monolog în Babilon", 1967. Volumul este însoțit de o prefață, impresionantă prin luciditatea ei critică, semnată de autorul însuși.

• **AL. SĂNDULESCU „Continuități",** editura „Cartea Românească" 1976. O culegere de studii și comentarii de istorie și teorie literară, a căror diversă și semnificativă tematică este divulgată de titluri precum : „Formarea ideii de realism în literatura română". „Evoluția conceptului de liric de la Dimitrie Cantemir la Tudor Arghezi". „Eminescu față de literatura trecutului și prezentului". „Tudor Vianu despre Eminescu". „Vasile Pârvan în scrisori" „Literatura documentelor" etc.

• **ION PASCADI : „Artă și civilizație",** editura „Meridiane", 1976. Un studiu conceput în maniera eseistică, ale cărui principale repere rezultă din subtemele abordate : „Arta între cultură și civilizație". „Determinism și instaurare". „Viața adevărată a artei". „Circulație și trăire". „Simbol artistic sau surogat ?". „Arta propusă și arta trăită".

• **MANUELA GHEORGHIU : „Filmul și armele",** editura „Meridiane" 1976. Beneficiind și de un bogat material ilustrativ, volumul propune o imagine cvasiglobală, structurată cronologic, a ceea ce, în subtitlu, autoarea însăși numește „Tema păcii și a războiului în filmul european".

cartea de debut

Un nou poet

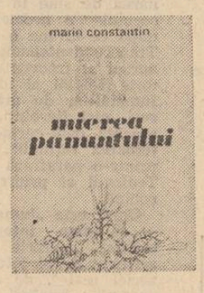

Solemnitatea caldă, intimă a tonului și muzicalitatea aproape naturală a versului, caracteristici de seamă ale poeziei foarte tinărului Marin Constantin*), nu sînt doar expresia unei disponibilități poetice timpurii ci probează, totodată, un mod de **a simți** lumea, viața cu sinceră ingenuitate. La ora de față, pentru cei mai mulți, Bărăganul e un motiv poetic consacrat, de care se apropie numai dacă, după orgolioase preparative, au fost găsite ideile de anvergură mitic-simbolică în măsură să intelectualizeze la maximum peisajul și, astfel, să-l literaturizeze pînă la dispariția oricărei urme de autenticitate originară. Străine de asemenea ambiții, peisajele lirice ale lui Marin Constantin surprind tocmai prin materialitatea lor necontrafăcută. Totuși transfigurarea descripției concrete se produce parcă de la sine. Imaginarul și reflecția se insinuează de așa manieră în materia peisagistică încît poemul închide în el gînduri a căror mișcare, respingînd efemerul, tind să-și apropie legile existenței eterne : „Vechi, de sute de ani, s-au tocit drumurile spre sat / De atîta dus, de atîta întors, de atîta umblat. / Pulberea nopții a căzut în țărînă și frige. / Dorul ne poartă spre sat, copilăria ne respinge. // Luna rîde cîmpiei de smalț printre dinți. / Noi, liniștiți, ne retragem din fii în părinți / Și așteptăm acolo, la o rădăcină a somnului, goi / Treierul stelelor pentru ceasul de-apoi. // Aici, pînă și crucile dau primăvara în flori. / Vara, cînd e prea cald, ne scăldăm dincolo de nori / Așteptînd, pe sub rouă, mugurii noi să răsară / Și, desculți, să fugim pe sub ploaie..." etc. **(Sat bătrîn).** Precum în poezia de început a lui Zaharia Stancu — dar fără turmentările și fără miresmele sălbatice de aici —, Bărăganul din poemele lui Marin Constantin apare ca un tărîm al miraculului naturist și, totodată, al descoperirii marilor, gravelor taine ale vieții : „Miroase proaspăt ploape a liliac bătut / Cînd mă aplec pe-o rînă să sorb din iarbă rouă ; / Se-nfiorează carnea de gustul neștiut / Și-o taină mă despică amețitor în două. // E-o pace fără seamă în cîntecul de greier. / Sub cimitir se joacă limbi roșii pe morminte. / Aud prin singe grîul din stelărișul treier / Cînd boabă peste boabă mi-l stivuiește-n minte. // Un tălăngit de turme-nfioară zarea crudă / Din liniștea străpunsă de fluier de cioban. / Același cîntec dulce ca mirosul de dudă / Plutind pe nesfîrșitul, mănosul Bărăgan" **(Copilărind în Bărăgan).**

Semn al primilor pași meniți a edifica necesara conștiință estetică a tînărului poet, în cîteva rînduri, poemul aspiră la conturarea unei „viziuni a sentimentului", cum se întîmplă în (poate) cea mai izbutită piesă a volumului : „Trecuți de apa morții peste git. / Se depărtează caii înspre soare / Însingerînd copita în pămînt / Și rănile dau aripi ca să zboare. // Miros foșnit și copt cînd dă secara / În tremurate coame să aplece, / Bătrînii cai îngenunchează seara / Uitînd de datini : se grăbesc să plece. // Căci nu e nimeni bun de pus pe rană / Vifornița din singe să le stingă. / Și caii trec cu fluturii și-n goană / Abia mai gem, abia de se mai strigă // Însingerind copita în pămînt. / Dau aripi verzi din rană, ca să zboare. / Trecuți de apa morții peste git / Se depărtează caii înspre soare" **(Se depărtează caii înspre soare).**

Într-o asemenea potențare fictiv-mitică a peisajului, în umanizarea lui din unghi elegiac stă șansa poeziei lui Marin Constantin de a se maturiza. Pentru aceasta însă este nevoie ca poetul să respingă sistematic soluțiile de minimă rezistență care, prea de multe ori, nu-l împiedică să scrie poezii al căror optimism de circumstanță izbește de la distanță: „Bănuit viitor, bănuit / Din părinți în copii ne colinzi / Ca un foc mistuit în oglinzi. / Bănuit viitor, bănuit. // Și noi trecem frumoși, și mai trecem / Din izbînzi către soare. / Ni se lasă în suflet o liniște mare / Și noi trecem frumoși, și mai trecem" etc. **(Bănuit viitor).** Ca să nu mai spunem că reprimarea apetitului pentru imaginile facile, chiar stridente se impune ca o operație care nu mai poate întîrzia : „Stele de zăpadă, ca niște licurici", „singele incendiat", „păunii gîndului", „stamba verde a cîmpiei", „luna-trăsură", „miere tulburuită", „păianjen de întuneric", „tunica vorbelor", „inima spre oameni despuiată", „haina gerului", și multe altele. Circumspecția față de micile și marile locuri comune ale poeziei de azi, iată, așadar, cuvîntul de ordine care va trebui să străjuiască fapta poetică a acestui tînăr ce debutează cu un volum atît de promițător. Căci, e lucru cert, Marin Constantin face și el parte, cum singur zice, dintre „Cei condamnați să sufere de cuvintele frumoase !".

Nicolae Ciobanu

*)**Marin Constantin : „Mierea pămîntului", versuri, editura „Ion Creangă", 1976, ilustrația și coperta de I. Donca, cuvînt înainte — „O voce pură" — de Tiberiu Utan.**

tinerețea clasicilor

Numele proprii în opera lui Sadoveanu

de la Ibrăileanu, care a dat un excelent studiu despre **Numele proprii în opera comică a lui Caragiale** s-a încetățenit convingerea că onomastica unui univers uman nu e gratuită, că numele personajelor includ anumite semnificații și corespund unei structuri psihologice. Ibrăileanu însă lua în dezbatere o operă comică și satirică în care, în mod evident, numele este un instrument al intențiilor autorului. Criticul, ocupîndu-se de Caragiale, stabilea superioritatea autorului **Scrisorii pierdute** în raport cu predecesorii, cu Alecsandri în primul rînd : „Alecsandri, ca în toate stadiile copilărești ale literaturii, avea procedeul copilăros. El, pe escroc îl numea Pungescu, pe demagog Răzvrătescu, pe poetul ridicol Odo-bașa ori Acrostihescu. Caragiale procedează artistic. El se mulțumește să sugereze". Și urmează exemple : Zaharia Trahanache, Farfuridi, Brînzovenescu, Cațavencu, Dandanache, Lache, Mache, Mița Baston, Edgar Bostandachi etc. La drept vorbind însă, Ibrăileanu exagerează diferența dintre Alecsandri și Caragiale, pe acest teren. Căci, la urma urmei, ce diferență este între Cațavencu și Clevetici, între Chiriță Birzoi și Mița Baston, între Guliță și Goe ? Iar Brînzovenescu, Dandanache sau Bostandachi au nume prea divulgabile pentru ca procedeul să ne pară că „sugerează". Procedeul e de multe ori „copilăresc" și la Caragiale, căci genul comic îl presupune ca atare, o doză de facilitate este aproape inevitabilă chiar în cazul marilor autori comici cum este Caragiale.

Întrebarea care se pune este, de aceea, următoarea : în ce măsură într-o operă din afara sferei comice, numele eroilor poate conține anumite semnificații ? Întrebarea i-a fost pusă lui Sadoveanu însuși. La sfîrșitul romanului **Trenul-fantomă**, apărut în 1933 la editura „Ciornei" (anul apariției nu e menționat, dar înregistrarea cărții la Biblioteca Academiei în 1933 ne duce spre această dată ținînd cont de promptitudinea obișnuită a acestei biblioteci în înregistrarea operelor marilor scriitori) găsim **O convorbire cu Mihail Sadoveanu** (autorul interviului nu e menționat) în care, între alte întrebări i se pune și aceea dacă numele eroilor joacă, în opera sa, un rol, întrebare la care prozatorul răspunde în felul următor :

«— Enorm. Toate numele sînt adevărate și corespund unei stări sufletești... Costea Morocine,... este un tip care a existat acum vreo două sute de ani, într-un tîrg din Moldova și care era un vlăjgan de proporții conforme caracterului pe care îl atribui eroului în cartea mea. Fiind comandantul multor compănii de soldați în timpul războiului am putut strînge sute de nume. Toate listele ostașilor le transcriau anume pentru mine. Nume pe care mi le amintesc oricînd — și acum — iar oridecite ori am nevoie de vreunul, pentru o singură situație anumită, le iau în șir și le cîntăresc. Vă place Anton Zbranca, Nicolae Țăpuș ? Dar Haralambie Leondaru ? Sînt nume de-ale soldaților mei.

Copila mea, Profirița, preocupată de aceeași corespondență psihologică între numele și firea personajului, se silește, în tramvai, să dea nume vecinilor săi de drum. Și de cele mai multe ori, se potrivește. Orideciteori botează pe cutare om necăjit, cu siguranță slujbaș la stat, Popescu se brodește... E o experiență pe care am verificat-o personal, în repetate rînduri.»

Rezultă, din opinia autorului, înainte de orice, o adevărată plăcere de filolog în alegerea numelor, a căror structură fonică nu-i este niciodată indiferentă. Iar în al doilea rînd concordanța dintre această structură onomastică și caracterul, social ori psihologic, al eroilor.

Prima observație pe care o putem consemna, în legătură cu tema întreprinsă, este mulțimea, aproape preponderența numelor de proveniență și de sonoritate veche, fapt ce corespunde, pe de-a întregul, unei opere care are ca temă dominantă trecutul, tradiția, formele vechi, ale civilizației și mentalității. Multe asemenea nume sînt luate din cronici și documente vechi desigur, dar numeroase sînt introduse de autor cu un tact artistic într-adevăr neobișnuit. Țăranii se numesc : Ile Covătaru, Ghiță Panțiru, Alisandru Panțiru, Androne și Vasile Brebu, Lăzărel Griga, Zaharia lui Zadoina, Nechifor, Samoilă și Onofrei Căliman. Iancu Lioara, Neculai Chirilă, moș Mihu, Matei Dumbravă etc. Cum se poate observa, țăranii, legați de pămînt și de tradiție, păstrează numele vechi, de sonoritate aspră și care sugerează ceva din cazna muncii lor și din psihologia unor oameni care

Desen de Mihai Gheorghe

fac corp comun cu natura, nespilcuită și nefardată. O anume sugestie onomatopeică foarte discretă a unor nume s-ar putea referi tocmai la această îngemănare om-natură. Panțiru, Căliman, Chirilă, Ifrim, Timofte, Onofrei etc. Ca și pădurarii, morarii sau ciobanii : Calistru, moș Nechita, moș Barnea, Timofte Mocanu, moș Hau, Ioniță Spătaru, moș Anania, ciobanul Mănăilă, ciobanul Dănilă, Pahomie, Mitrea, Bogza, unchesul Haralambie, Pintilie, ciobanul cel bătrîn, Pintilie, ciobanul cel tînăr, baciul Tomegea, baciul Ilie Drăgan, Chirilă Rusu, moș Irimie și moș Onisifor, Nechifor Gîrbovu și Tudorică Pepelea, Macovei, Neculai Peceneaga. Haiducii și Lotrii au, de asemenea, nume sugestive : Cozma Răcoare, Ilie Răcoare, Vasile cel Mare, Haralambie, Onuță și Pintilie, Simion Oloieru, Lică Florea, Ilie Siminicaru, Gogolea, Neculai Strămurare.

Boierii au, mulți, nume vechi : Andrieș Hamură, Nastasă Balomir, Costea Forăscu, Stroe Orheianu, Dumitru Lie, Manole Jder cu fiii săi : Simeon, Nicoară, Dămian, Cristea, Ionuț, Grigore Doda, Ștefan Meșter, Ștefan Soroceanu, Alexa Totirnac, Petrea Ginj, Costea Morocine, ș.a.

Tîrgoveții au nume oarecum comune, cenușii, uniformizatoare, ca și existența pe care o duc : Atanasie Rițu, Stahu, Popescu, Mazu, Vasile Negrea, Nicu Tănăsache, etc. Unii au nume de împrumut, cu o rezonanță cărturărească, explicabile prin contactul cu cultura : Artur Crivăț, Eudoxiu Bărbat. Unele nume de tîrgoveți păstrează, totuși amprenta vechimii, semn al rezistenței față de înnoiri : Iancu Neculcea, Andrieș Lunceanu, moș Simion, Panaite Gheorghiu etc.

Copiii sînt denumiți cu diminutive ori hipocorisme : Todiriță, Eugenița, Lizuca, Petrică, Ilieș, Dumitraș, etc. Numai Onu Bezarbară din **Ochi de urs** are un nume aspru, ca și viața lui de copil care muncește ca un om mare.

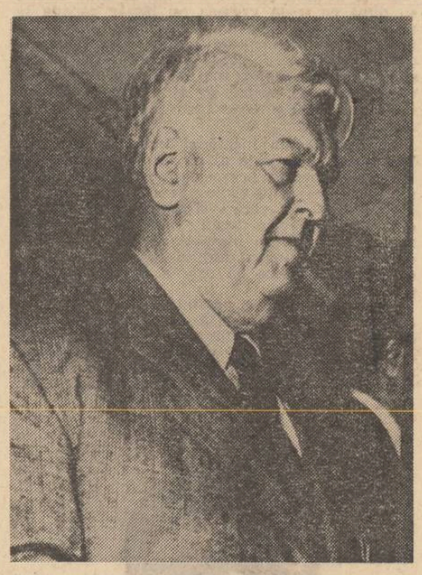

Foarte interesante nume au femeile, cele mai multe cu aceeași rezonanță a trecutului : Safta, Ilisafta, Glafira, Gafița, Casuca, Candachia, Agripina, Chiva, Evdochia, Ilinca, Mura, Calomfira. Frecvent este Anița, totdeauna frumoasă și cu temperament în : **O istorie de demult, Venea o moară pe Siret, Neamul Șoimăreților, Cenușăreasa** ș.a. Din cîte se vede, nume foarte rare astăzi. Altele sînt biblice fiind purtate, mai ales, de călugărițe sau presvitere : Evlampia, Olimbiada, Teosva, Megaluza, Nimfodora, Mitrodora, Teofana, ș.a.

Călugării și ierarhii poartă, desigur, nume predestinate : Iov, Ionaftan, Costandie, Filaret, Natanail, Kesarion, Nectarie, Amfilohie, Paisie, Glicherie, Agatanghel, Anagnost, Nicodim, Stratonic, Veniamin etc. dar și altele, frecvente și la laici : Ioan, Antonie, Calistru, Pantelimon, Ștefan, Pavel etc. dar toate biblice.

Există, desigur, o diferență după nații. Evreii sînt : Iosub, Isac (ca varianta Iți), Șirul, Solomon, Mendel, Meer Abramovici, Moses Esrog, Levi Tof, Fișel Bloc, Leon Mihalovici, Moișa, Baruch, Șapira, Froim Bercovici, Herșcu, Iacob Blum, etc. Unii și-au românizat numele : David Focșăneanu, Ilie Hirșoveanu, A. Florescu, etc. Alții și l-au combinat, ceea ce presupune prima treaptă a asimilării onomastice : Nuțu Podgoreanu, Bercu Cioară, Bercu Croitoru, Bercu Prințu, Ieremia Izdrail etc. Femeile poartă nume și mai specifice : Haia, Țipra, Beti, Eva, Sara etc. Specifice sînt, de asemenea, onomasticele turcilor sau tătarilor : Mehmet, Ali, Iusuf, Șaban, iar femeile : Eitun, Zebilă Șatûn, etc. Țiganii, în schimb, au puține nume specifice : Șarampei, Hasanache, Alior Gagamistru, Bogonos, Zailic iar femeile : Raruca, Rarița, Chira. Cei mai mulți au nume autentic românești : Ile Caraiman, Lascarache, Tănase, Gavril Buzatu (indicația fizionomică nu e decît parțial sugestivă) Dumitrache Hălăngescu, Gavril Tăraboi, Irimie, Iancu, Gheorghe Baciu, iar femeile : Safta, Trandafira, Sevastița, Domnica, Marga, Magdalina, Zoița. Explicația constă în adoptarea ortodoxiei (mai toate numele, cu deosebire de cele vechi sînt biblice) și în permanenta lor aspirație de a fi egali stăpînilor, măcar pe acest plan : așa cum se știe țiganii au fost, la început, robi.

Interpretînd listele de mai sus și reluînd observațiile, mai putem constata proveniența rurală și populară, prin urmare, a mai tuturor numelor, ceea ce corespunde pe deplin mediului înfățișat. Nu există, apoi diferențieri sociale sub unghiul onomasticii, boierii poartă (cu foarte rare excepții) : Jorj Avrămeanu, Nicola Zamfiridi, Alexandru Filoti, (la ultimii doi sugerîndu-se proveniența grecească) nume ca și țăranii. Sau poate ar fi mai exact să susținem că țăranii poartă aceleași nume ca boierii, ceea ce, psihologic și social este mai legitim dată fiind aspirația primilor de a imita pe cel de al doilea, de multe ori nași ai țăranilor, prin urmare obligînd la împrumutul onomastic. Boierii se numesc și ei : Ieremia, Nastasă, Neculai, Gheorghieș, Andrieș, Dumitru, Petrache, Tudorache, Costea, Grigorie, Iorgu, Agapie, Nunuță, Nunucă, Grigoriță, etc. Numele de familie sînt și ele obișnuite. Boieroaicele au aceleași nume ca sătencele. Chiar doamnele și domnițele au nume obișnuite : Catrina, Elisaveta, Maria etc. Mai toate numele fac parte din spațiul carpato-dunărean creștin-ortodox. Numele tîrgoveților n-au început să se diferențieze de cele rurale, nici măcar un început de influență străină nu se poate constata, autorul crede în rezistența tradiției. Este drept că, zugrăvind foarte rar-capitala **(Oameni din lună** e singura carte notabilă) unde au loc, cu deosebire, fenomenele înnoitoare și snobismul, Sadoveanu n-a putut avea optica lui Caragiale. autor aproape în exclusivitate al Bucureștiului (lăsînd la o parte structura artistică total diferită a celor doi scriitori).

Majoritatea covîrșitoare a operei sadoveniene zugrăvind meleagurile și lumea Moldovei numele personajelor, întîlnite, desigur, pe întregul spațiu românesc, sînt frecvente, mai ales, în Moldova. Un lingvist care s-ar decide să alcătuiască un dicționar onomastic moldovean va găsi, în opera marelui scriitor, repertoriul cel mai bogat și cel mai complet, evident, pe linia individualizării și a expresivității. Căci, nu încape îndoială, sub acest aspect, Sadoveanu este artistul cel mai desăvîrșit. Numele pe care-l dă eroilor nu este aproape niciodată întîmplător, ci ascunde o indiscutabilă doză de expresivitate care, la lectură, se savurează ca un element de rafinament al textului. S-ar putea, desigur, să fie vorba de o prejudecată izvorîtă din lectură, altfel spus autorul a înnobilat artistic numele eroilor, care, în afara contextului, ne pot apărea neutre, indiferente. Dar, dacă el a reușit să obțină această performanță, acesta e semnul marii arte.

Autorul evită, de regulă, numele comune, cenușii (exceptînd, cum am văzut, lumea țiganilor, într-o anume măsură), mai ales cele terminate în **escu.** Ca pronume nu folosește pe cele de proveniență latină : Titu, Aurel, Ovidiu, Silviu, Virgil etc. care sînt introduse mai recent în special după acțiunea școlii ardelene, și mai ales, în Transilvania. Atrage, în schimb, dintr-o dată atenția, cum am anticipat deja prezența unor nume vechi, care au, în însăși structura lor fonetică și în eufonia lor, o sugestie-onomatopeică și expresivă. Iată pe cele mai frecvente și simpla lor enumerare sună ca o poezie a trecutului și a unor anume meleaguri : Irimie, Calistru (cu forma, mai nouă, Calistrat), Nicoară (cu forma diminutivală Nicoriță), Onofrei (cu varianta, mai veche, Onufrie), Nechifor, Nechita, Simeon (fără varianta comună Nichifor, Nichita, Simion), Timofte, Ifrim, Haralambie, Dominte, Gavrilă, Samoilă, Macovei, Cozmuță, Onisifor, Dănilă, Mănăilă (a se vedea românizarea celor terminate în l) Gavril = Gavrilă ; Samuel = Samoilă ; Daniel = Dănilă ; E(manuel = Mănăilă). După cum Anița e „slăbiciunea" onomastică feminină a autorului, pentru bărbați e **Neculai.** !

Lingviștii specializați ar putea găsi, în structura unor nume, sensuri intenționate : **Kesarion,** de pildă ar putea să însemneze : **împărat al păcii,** Filaret : **omul milos** (celor doi, numele li se potrivesc perfect), Beniamin : fiul cel mic al lui Iacob (în franceză benjamin = mezin), Teofana : zeiță, Gheorghe : fiu al pămîntului(deci plugar) etc., etc.

Credem că un studiu lingvistic asupra numelor operei sadoveniene ar putea fi deosebit de util etnografilor, istoricilor, folcloriștilor, sociologilor și altor categorii de cercetători. Amatorilor de literatură și chiar literaților profesioniști le este, credem, deajuns să dispună de antenele cu care să recepteze ceea ce este „inefabil" în aceste nume pe care, oricît le-am putea explica etimologicește, în lipsa acestor antene receptoare nu ne spun nimic. Trebuie, ca să ne exprimăm în terminologia lui E. Lovinescu, să fim inzestrați cu acel fond muzical care să vibreze la atingerea cu sonoritățile inefabile ale cuvintelor sadoveniene din acest teritoriu. Altfel rămînem opaci la vibrația acestor sunete. Odată prevăzuți însă cu acest fond, la simpla pronunțare sau la amintirea unor nume ni se deschide în față un întreg univers, chemat de aceste nume care provoacă sensibilitatea și fondul nostru aperceptiv, jucînd rolul unui element de declanșare. Sandu Faliboga (nume așa de neobișnuit încît pare inventat) acest vechil puternic, violent și abuziv cu un trecut tenebros, amintește îndată de peisajul de prerie americană din **Bordeenii,** pe care-l domină prin legea junglei, supunîndu-se el însuși dreptului forței atunci cînd este învins de flăcăul Niță Lepădatu mai puternic decît el, iar pînă la urmă părăsind **Bordeenii** din dragoste pustiitoare pentru frumoasa sîrboaică Ilana, care l-a domolit. Ce nume mai potrivite ca sonoritate : aspre, dure, incisive decît ale unor oșteni așa de vajnici ca Petrea Ginj, Alexa Totîrnac, Ile Caraiman sau Costea Morocine ? Cîtă poezie se ascunde în numele unor femei ca Ilisafta, Candachiar sau Olimbiada ! Ce forță și îndrăzneală sugerează numele unor haiduci sau lotri precum Cozma Răcoare, Neculai Strămurare ori Simeon Oloieru ? La ce fond autohton, dacic ori tracic, ne trimit asemenea nume ca Duma Brudur, Birliba, Goian, Birtoc, Cosoroabă, Nastasă Balomir, Anania, Onu Bezarbară, Zadoina, Kesarion Breb etc. ?

Creînd o operă de o adîncime poetică și morală unică în literatura noastră, numele proprii ne apar, la Sadoveanu, ca o componentă organică și indispensabilă a scrisului său. Sensibilitatea scriitorului s-a întîlnit cu un simț filologic pe care puțini scriitori români l-au avut. De aceea numele sadoveniene par fixate odată cu veacurile care le-au produs și ele nu-și pot valorifica semnificația deplină decît în contextul epic ori poetic în care apar. Fără să aglomereze, într-o carte, prea multe nume șocante, care să surprindă pe cititor, pentru ca după aceea să-l obosească ori să-l plictisească, fără să forțeze fonetica unor personaje, ci denumindu-le cu măsura firescului, dovedind un tact artistic cu totul superior, fără precedent în literatura noastră, el reușește să ne fixeze în minte și în imaginație personajele sale și pe calea numelor proprii. Temeinicia și adîncimea marelui scriitor se pot dovedi în mod elocvent, și pe această cale, ilustrată în multe cazuri, de o manieră atît de facilă, ori printr-o indiferență păgubitoare.

Pompiliu Marcea

epopeea României eterne

Românii în izvoarele bizantine

cu 12 ani în urmă, apărea un prim volum intitulat *Izvoarele istoriei României*, în care erau strînse la un loc știrile cele mai vechi despre țara noastră pînă în momentul retragerii legiunilor și a administrației romane din Dacia (271 e.n.). Acestui volum i-a urmat o colecție similară de surse istorice datînd de la retragerea romană și pînă în veacul al X-lea. Începînd cu acest al doilea volum de izvoare privind istoria României (apărut în 1970), titlul seriei, ce se lasă întrezărită, se modifică în sensul adoptării unei versiuni latine a denumirii seriei. Cel de-al treilea volum al acestei serii prezintă și el o premieră, de data aceasta însă una de fond. Primele două volume publică izvoarele narative în ordinea cronologică a datării lor mai mult sau mai puțin sigure, fără deosebirea apartenenței etnice sau geografice a autorului. Începînd cu acest volum*), colecția *Fontes Historiae Daco-Romanae* își schimbă structura conținutului fiecărui volum, în sensul publicării izvoarelor narative externe ale istoriei României după criterii etnico-geografice ale originii autorilor. Modificarea aceasta și schimbarea criteriilor de alcătuire a volumului III și a celor următoare sînt justificate pe de o parte de însăși realitatea istorică din spațiul românesc (apariția poporului român, debuturile noilor structuri socio-economice și ale alcătuirilor politico-statale medievale), iar pe de alta de proliferarea știrilor externe din cronistica medievală contemporane acestor realități istorice noi. Începînd cu veacul al X-lea se inaugurează în fapt tradițiile istoriografice externe „naționale" ale poporului și teritoriului român. Dintre aceste tradiții, cea mai veche, cu origini ce se situează mult înaintea veacului al X-lea, este tradiția bizantină, cronistica bizantină reprezentînd una din cele mai însemnate surse ale istoriei patriei noastre. Afirmația este parțial justificată de către peisagiile unor autori bizantini incluse încă în volumul secund al *Izvoarelor istoriei României*, și cu prisosință de către scriitorii bizantini incluși în al treilea volum al acestei colecții. El va fi urmat de un al doilea volum consacrat în exclusivitate cronicarilor bizantini din veacurile XIV-XV și abia atunci se vor putea degaja trăsăturile caracteristice ale tradiției istoriografice bizantine privitoare la istoria României.

Dificultatea principală în utilizarea și interpretarea izvoarelor bizantine de către istoricul contemporan preocupat de degajarea știrilor bizantine despre țara noastră constă tocmai în identificarea realităților istorice concrete imbrăcate de autorii bizantini în forme arhaizante după criterii pur subiective și personale. Aceasta explică și varietatea interpretărilor date acestor știri, disputele și polemicile științifice (nu de puține ori și neștiințifice) în jurul citorva dintre cele mai de seamă izvoare bizantine din acest volum, dar cunoscute istoriografiei universale și românești încă din epoca umanismului.

În ciuda acestor dificultăți, volumul acesta mijlocește cu fidelitate imaginea bizantină a istoriei patriei noastre de la primele atestări narative ale românilor și pînă la alcătuirea statului feudal Țara Românească. Captivantă este lectura acestor izvoare și plină de învățăminte pentru cel ce are predispoziție și bunăvoința aflării adevărului „așa cum a fost el în fapt" (Leopold Ranke) și nu așa cum ar fi vrut el să fie în concordanță cu prejudecăți și cu intenții ce se situează în zone extraștiințifice și istorice. Cititorul obiectiv asistă pe parcursul lecturii la nașterea unei societăți medievale românești, la toate năpăstuirile și vicisitudinile pe care a trebuit ea să le îndure numai din pricina înrădăcinării ei într-un pămînt rivnit necontenit de valuri succesive de neamuri nestatornice sau de imperii expansive cărora nu le ajungea propria vatră. Bizantinii au surprins aceste realități majore, interne și externe, din perioada cea mai controversată și nebuloasă a existenței poporului român. Le-au surprins, desigur, din optica lor, și de aceea știrile lor trebuiesc confruntate și completate cu deconspirările altor surse istorice din alte direcții etnice, geografice și politice — pentru că informațiile bizantine nu sînt în general greșite, neconforme realităților, insuficiența lor este condiționată de unilateralitatea și incomplexitatea inerente oricărui cronistici naționale. Fidelă este imaginea bizantină a istoriei României din imaginea românească în viziunea bizantină este departe de o acoperire întocmai cu realitatea istorică. Aceasta este, după părerea noastră, principalul merit — dar și principala carență — a scriitorilor bizantini strînși în acest volum. Perenă este, în schimb, valoarea informațiilor bizantine despre conștiința originii romane a poporului român pentru că ea însăși este perenă.

Acest volum de izvoare bizantine privitoare la istoria României prilejuiește, aș spune că el impune chiar, unele reflecții de ordin mai general. Volumul este elaborat de doi bizantinologi de generații diferite. Profesorul Alexandru Elian este, fără îndoială, cel mai autorizat și autentic bizantinolog din țara noastră, cu o cultură de esență umanistă, universală, înnăuntrul căreia bizantinistica ocupă locul de șefie spirituală. Nicolae Șerban Tanașoca reprezintă generația cea mai tînără de bizantinologi români, cu o solidă formație filologică profesională, pe care a trebuit — și a reușit — să și-o completeze pe cale individuală, cu o pregătire corespunzătoare de istoric. Cei doi editori ai acestui volum reprezintă, la ora actuală, cei mai buni bizantinologi români, singurii care se dovedesc capabili să înțeleagă în toată complexitatea sa fenomenul bizantin. Nimic nu scade meritele celor doi alcătuitori ai volumului. Nici chiar faptul că o bună parte a textelor a fost pregătită spre editare de cîțiva dintre bizantiniștii români de renume mondial, dispăruți dintre noi nu de mult (Nicolae Bănescu, Vasile Grecu). Bizantinistica românească a deținut cîndva un loc fruntaș în știința istorică mondială. Constatarea este valabilă, din păcate, și pentru alte ramuri ale istoriei, în care, cîndva, știința românească se impunea cu acuitate și cu rostire dominantă, adică acele specialități care se cer de la sine pentru continuarea și alcătuirea următoarelor volume ale acestei colecții de importanță primordială pentru istoria noastră medievală.

Adolf Armbruster

*) *Fontes Historiae Daco-Romanae III: Scriptores Byzantini Saec. XI-XIV. Izvoarele istoriei României, III: Scriitori bizantini (sec. XI-XIV).* Publicate de Alexandru Elian și Nicolae-Șerban Tanașoca. Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1975, XXXI+568 p.

Marx, diagnostician al înstrăinării

Urmare din pag. 1

este însă faptul că după stabilirea acestui mecanism, întemeietorii marxismului se vor întoarce rareori și numai în treacăt la problemele religiei — de bună seamă pentru că acordau întîietate soluțiilor practice. Or, „reflexul religios al lumii reale nu poate să dispară decît atunci cînd relațiile din viața practică de zi cu zi vor fi relații clare și raționale între oameni și între oameni și natură", ceea ce presupune la rîndul său „luarea în stăpînire a tuturor mijloacelor de producție și dirijarea lor pe baza unui plan", într-un viitor în care „omul nu numai că va propune, dar va și dispune".

Strategia marxistă de asanare are deci în vedere ansamblul condițiilor materiale, și în primul rînd economice, în măsură să aneantizeze „această ultimă forță străină care se mai oglindește în religie...". Superioritatea categorică a lui Marx și Engels față de Feuerbach rezidă nu numai și nu atît în profunzimea explicațiilor teoretice în stare să demistifice geneza și funcționarea conștiinței false sau cu bună știință falsificate ; ea rezultă — în mod paradoxal — și din ulterioara scădere a interesului lor față de această rezultantă a unor mai profunde cauze, care vor trebui ele cu precădere tămăduite. Accentul primordial acordat relațiilor uman-pămîntene și însănătoșirii **lor** istorice readuce religia într-un cadru derivat și functional.

Așa o privește în contiunare Lenin, cu precizări suplimentare în planul conduitei practic-politice pe care o au de urmat ateiștii. „Religia este una din formele asupririi spirituale", cu „un conținut **social**" prin excelență, dovadă că în epoca modernă la baza ei stă nu atît teama de necunoscutul natural, cît de cel social : „frica în fața forței oarbe a capitalului". Nici o strategie pe termen lung nu are sorți de izbîndă dacă se limitează la propaganda iluministă, în loc să se ridice „împotriva acestei **rădăcini** a religiei, împotriva **dominației capitalului** sub toate formele ei". Accentele se regrupează, marxism-leninismul rămîne în principal o călăuză în acțiunile **anticapitaliste** și pentru instaurarea orînduirii **socialiste**, în condițiile căreia omul și omenirea vor trebui să se reechilibreze hotărît, eliberate de orice servitute, inclusiv religioasă. Ateismul este deci parte și urmare a luptei revoluționare pentru saltul istoric din imperiul necesității în cel al libertății.

Ceea ce nu înseamnă că ateismul n-ar trebui apărat cu hotărîre de fiecare dată cînd — se observă încercări de compromitere a lui. Ca în tentativele machiștilor ruși de a reabilita „căutarea", „zidirea", „construirea" de dumnezeu. Învăluită într-o „dulceagă frază micburgheză", ideea de dumnezeu rămîne pentru Lenin „o idee de robie".

Ea se bazează pe „credința în **divinitatea** asupritorilor", drept care va putea fi zdruncinată din temelii numai prin anihilarea asupririi. Problema este în fond aceea a libertății, a eliberării de orice servituți, reale și ideale. Eliberarea va însemna însă o lungă perioadă istorică în care omul se va dezvăța treptat de „autoflagelare", de constrîngerile exterioare și lăuntrice, și nu va mai resimți nevoia vreunei „necrofilii ideologice".

Înseamnă că ideile, știința, propaganda, cunoașterea, înțelegerea sînt indispensabile dar insuficiente. Pe baza lor și mai presus de ele, omul va trebui să se **comporte** ca ființă supremă pentru om. Să depășească opozițiile absurde dintre spirit și materie, suflet și trup, om și natură, om și om. În întreaga lui existență reală el va trebui să se conducă după **propriile** sale imperative categorice, din ce în ce mai adecvate și mai perfectionate.

★

„Acolo unde economiștii burghezi vedeau o relație între lucruri (schimb de marfă contra marfă), Marx a descoperit **relații între oameni".** Lenin are dreptate : este vorba de una dintre cele mai importante descoperiri ale epocii moderne, datorate lui Marx anume. Fără să mai fie secondat de cineva, el a descifrat, prin singulara sa putere de analist al relațiilor economice, „misterul formei marfă" în faptul că „în această formă caracterul social al muncii oamenilor se reflectă drept caracterul obiectual al produselor muncii, ca însușiri sociale pe care aceste lucruri le au de la natură". Și, lămurind „misterul formei marfă", „caracterul de fetiș al lumii mărfurilor", transfomarea produsului muncii într-o „ieroglifă socială", prin care relații sociale determinate între oameni „capătă în ochii oamenilor forma fantomatică a unor relații între lucruri", a lămurit totodată substratul economic al alienării umane în capitalism, esența ei obiectivă și modul prin care va putea fi depășită.

Parafrazînd o replică lunecoasă a lui Falstaff din drama istorică shakespeareană **Henrik al IV-lea** — „Valoarea mărfurilor se deosebește de văduva Quicklay prin aceea că nu știi cum să o iei" —, Marx precizează că produsele muncii sînt simple cristalizări de muncă omenească, ele au „un caracter pur social", de fapt nu includ în structura lor nici un atom din natură ; devreme ce însă relațiile dintre oameni, devenite „pur atomistice", capătă un caracter obiectual, independent de controlul oamenilor, producătorilor opunîndu-li-se „produsele ca stăpîni", iar fetișismul mărfurilor ajunge „vizibil și strălucitor" în fetișismul banilor — însemnează că pentru oameni „propria lor mișcare socială ia forma unei mișcări a lucrurilor, sub al cărei control se află ei, în loc ca ei să o controleze". Dinamica generatoare de mister se limpezește : mărfurile se leapădă de valoarea lor de întrebuințare în favoarea valorii lor de schimb, care topește deosebirile concret-calitative într-o retortă a unificărilor abstract-cantitative, ceea ce evidențiază pînă la capăt puterea de echivalare a sistemului monetar.

„În procesul înstrăinării lor omnilaterale", oamenii se preschimbă în lucruri, relațiile lor **„se manifestă ca lucruri",** ca o „personificare a obiectului" și „obiectizare a persoanei". Puterea persoanei devine puterea lucrului, respectiv „dependența față de **lucruri".** În opoziție cu relațiile de dependență personală, precapitalistă, hotărîtoare ajung relațiile de dependență obiectivată, tipic capitalistă : „indivizii sînt dominați acum de **abstracții,** pe cînd înainte depindeau unii de alții". Acesta e reversul libertății individuale dobîndită de muncitorul obligat să-și pună forța de muncă la dispoziția capitalistului pentru a obține mijloacele de subzistență necesare perpetuării ei, și pentru a genera, prin partea neplătită a muncii sale, supramunca, plusprodusul și plusvaloarea. Mașina, știința și chiar natura o să-i apară muncitorului ca **„forțe** ale capitalului", coalizate într-o subjugarea lui. A lui, care nu mai contează ca persoană, ci doar ca proprietare a forței de muncă, măsurabilă cantitativ — în condițiile impuse de industria modernă capitalistă, în care „numai cantitatea decide totul", timpul reprezintă totul, iar omul nu mai reprezintă nimic. A lui, care pe lîngă faptul că rezultă din scindările societății noi, este supus el însuși, fizic și spiritual, acestor mutilatoare scindări, inclusiv unor disocieri ale facultăților aceluiași om, deoarece „în actuala societate **separația** apare ca o relație normală", pe cît vreme reunirea — ca una de tot întîmplătoare. Proprietatea privată se dovedește vinovată de „reducerea, vădit absurdă, a multiplelor relații între oameni la o **singură** relație, la relația de utilitate", care se deconspiră a fi „relația de exploatare", în care totul, inclusiv virtutea, dragostea, convingerile, cunoștințele, conștiința devin obiecte de schimb, de negoț, posibile de înstrăinare...

Am recompus, în mod cu totul sumar, acea **„formă extremă a înstrăinării"** pe care Marx o socotește un stadiu tranzitoriu inevitabil către „dezvoltarea completă, universală a forțelor productive ale individului". Toate citatele și ideile au fost extrase din lucrările „mature" ale lui Marx, cu deosebire cele de economie politică. Aceasta pentru a exclude suspiciunea privind „umanizarea" forțată a unor analize științifice riguroase. Într-o ordine inversă celei genetice, am purces de la **Capitalul** (volumele I și III), pe care l-am completat cu fragmente din **Salariu, preț, profit, Teorii asupra plusvalorii, Bazele criticii economiei politice,** și apoi am coborît la unele idei, consonante cu cele enuntate, din **Mizeria filozofiei** și **Ideologia germană.** Am exclus deocamdată din sfera de interes lucrarea cu precădere citată în discuțiile despre alienare, **Manuscrisele economico-filozofice din 1844,** pe de o parte pentru a evidenția continuitatea problematicii înstrăinării în lucrările economice în care se operează cu sistemul de concept marxist definitiv elaborat, pe de altă parte pentru a sugera corespunzător, că obiectivitatea științifică într-adevăr sporită nu echivalează de fel cu expulzarea preocupărilor uman-umaniste din aria cercetărilor. Marx descrie **„obiectivarea** unor **relații** între persoane" în dubla și concrescenta ei ființare : și ca obiectivare și ca relație, și ca obiect și ca aparținînd de fapt persoanei, forțelor sale deturnate, fetișizate, mistificate. Totul în această demonstrație de o excepțională coerență lăuntrică se referă la om, la mecanismele frustrării sale de propriile lui însemne, valori, potențe. Că pe parcurs nu se recurge la adaosuri „umanitariste" că nu se cedează unor facile gesticulații favorabile „omului în general", nu dovedește decît inaderența funciară la iluziile mic-burgheze : pe Marx nu îl interesează în primul rînd cum ar trebui să fie viața, ci cum este ea de fapt ; dorințele nu se insinuează în fapte și nu le deturnează într-o direcție iluzorică ; contează situațiile concrete de astăzi și de mîine, dinamica lor reală prezentă, din care viitorul se va putea implini, atunci cînd se va putea...

După ce ni s-a conturat această viziune și metodologie, pe cît de umaniste în fond pe atît de „neumanitariste" în exteriorizări, putem să readucem în memorie și primele lor configurări. Adică **Manuscrisele economico-filozofice,** în care fuseseră prefigurate, pînă la urmă tot prin accente obiectiv-economice, chiar dacă învăluite într-o terminologie abstractă. Continuitățile vor putea fi cu relativă ușurință probate, prin alăturarea citorva micro-citate, al căror spirit în parte prevestește critica matură a economiei capitaliste și în parte se chiar suprapune acesteia. Citate nici întîmplătoare și nici selectate în mod partizan, ci potrivit tocmai nucleului problematic al lucrării date și magistralei înaintări a lui Marx către definitiva sa lămurire : „înstrăinarea lucrurilor este practica înstrăinării de sine a omului" ; puterea banului „exprimă întreaga stăpînire a materiei moarte asupra omului" ; „în proporție directă cu **creșterea valorii** lumii lucrurilor crește **deprecierea** lumii oamenilor" ; obiectul a devenit **„o forță independentă** de producător", produsul muncii — „un obiect **străin"** ; producția este „autoînstrăinarea activă, autoînstrăinarea activității, activitate de autoînstrăinare" — „autoînstrăinarea muncitorului în produsul său", prin care viața se transmite obiectului, iar obiectul i se supune vieții „ca ceva ostil și străin" ; rezultatul înstrăinării omului de produsul muncii sale este **„înstrăinarea omului de om"** ; și în măsura în care proprietatea privată este „consecința necesară a **muncii autoînstrăinate", „realizarea acestei autoînstrăinări",** se poate conchide că producția capitalistă îl produce pe om implicit „ca ființă **dezumanizată"** — drept care, de pildă, muncitorul se simte om numai în activitățile sale animalice și animal în funcțiile sale umane, „esența" lui degradată fiind un mijloc pentru „existența" sa...

Să recunoaștem că distanța de la aceste gînduri pînă la toate cîte se vor explica într-un mod mai complex și mai complet, printr-o calitativ superioară instrumentație conceptuală și funcționalitate socială, nu este totuși atît de mare cît ar putea să-i apară comentatorului dornic de a stabili cezuri transante între etapele dezvoltării lui Marx. În fond, **nici o idee** dintre cele citate nu va fi abandonată, ci reluată, variată, completată. Și puține vor fi constatările tîrzii care **in nuce** să nu fi fost prezente de pe acum. Hotăritor nouă va fi explicarea asamblată a angrenajului economic, social, de clasă în care și prin care se produce „fetișismul mărfii" ; este totuși important că, deși acest anume termen trece în prim-planul analizei din respectiva parte a **Capitalului,** el nu anihilează termenul de „înstrăinare", invocat și el prin conceptele cu care operează Marx ; modificarea vizează un plus de conținut real, la antipodul reziduurilor abstract-speculative de odinioară. În ansamblu se poate conchide că în scrierile sale ulterioare Marx forează tot mai adînc spre sursele economice ale dezumanizării capitaliste. El explică fetișismul procesului și produsului muncii, vălul misterios prin care au ajuns să fie acoperite adevăratele relații între oameni și modul neiluzoriu în care oamenii vor putea reintra, ca urmare a revoluției sociale și a reorînduirii producției, în posesia propriilor lor raportări. Întreg acest complex al demistificărilor se numără printre meritele economice, filozofice, antropologice nepieritoare ale lui Marx și ale marxismului.

Angela Marinescu

Tăcerea ta

Nicăieri nu te am,
Deși te port în mine.
De atît de mult timp spiritul meu a devenit
Roșu ca singele
La gîndul că poți exista, că nu te-ai pierdut
Că-mi arăți ceea ce piere.
Mereu tăcerea ta devine alta,
Mai întunecată,
Mai crudă decît un boboc de trandafir,
Mai pură, blondă din depărtare
Ca un tei prăbușit.
Mă ustură sufletul.
Mereu tăcerea ta devine mai adevărată,
Iar strigătul meu e același.

Ușa

Cu o răbdare de fier
Zgîlții ușa de lemn ce ne mai desparte.
Îmi tremură degetele în preajma ei.
Cînd o ating mă-nfior ca o fecioară.
Și o umbră de laur se apleacă peste clovnul
ce-o străjuiește.
Țipătul mi se rupe în gîtlej ca o scîndură
putredă.
Îngăduie-mi să mă cufund cu totul
în melancolie.

Zeița

Acum, Ceartă, am să te iau în brațe
Așa cum, dimineața, îl iau pe micuțul
Alexandru,
La piept, să-l sărut.
Iată, tu, măr al discordiei, invenție piezișă,
Iepure înfricoșat, furnică altoită,
Ginganie îngrășată artificial !
Ce crezi, îi spun, ideile au liniște ?
Da, îmi spune Cearta, zeița asta putredă
Atunci, sar eu ca o lăcustă, zbătîndu-mi
trupul străveziu
De unde pînă unde
Apariția asta a ta, plină de carne și sînge ?
De unde scorneala că tu ai exista pe aici
Că, mai mult, îmi pătrunzi în casă
Te strecori printre lucruri și mi te cocoțezi
pe creștet ?
Nu știu, îmi spune ea și pleacă.
Un fluture de noapte se izbește
de geamul meu cu putere.

Vecina

Ești plecată de mult timp de-acasă ?
Vine o vecină, puțin tulburată,
Să mă întrebe.
Cum, plecată, îi răspund eu, nu vorbesc
cu tine, acum,
Plină de o evlavioasă politețe și de respect ?
Nu ți-am mîngîiat, adineaori, copilul cel mic,
Pe creștetul blond ? Nu ți-am udat, dimineața,
Cînd soarele abia răsărise, grădina ? Voi, toți,
Ați hotărît să ud eu grădina
Voastră.
Nu te-am sfătuit aseară să-ți lași părul
Lung împletit, într-o coadă, pe spate ?
Doar ești femeie și ești mamă. Nu mă vezi ?
Nu, îmi spune ea și mai tulburată.

Dinu Flămând

Năsăudenii

Iubirea voastră pentru pădurile voastre
mîndria voastră pentru fanfarele voastre
și grija voastră pentru o graniță de imperiu
ce n-a fost al vostru
și îndurarea voastră prin veacuri
mă sperie. O, strămoși
din Vallis Rodnensis, din marginea fostei
împărății — botezați rînd pe rînd
cu nume romane, în ciudă, cu nume grecești
o, strămoși ! Țin în palme o grabă prea
tinerească
țin în largă zăbală un cal lenevit,
brazii urcă spre Dorne la culme să-și treacă
spicele tari către Țara Moldovei.

Și regimentul vostru și școlile voastre,
multe ape au stat, multe ape au curs,
au intrat și metalele-n ele și sulful ;
multe ploi încă dau prin finețe de arme,
multe semne mai țin încă foste hotare.
Și luptele voastre sub flamuri străine,
ogoarele voastre în miez de pădure
aici în Rodnaer Militärdistrikt,
aici în văgăună, pe Birgaie ;
toate aceste mori, făina vieții
sute de ani aici s-a măcinat,
și toate gaterele colțuroase
lemnul curat din munți, care s-a dus
— să construiești din lemn o Europă ! —
cirezile și mierea, ca și sarea
și alcoolurile tari — beția
de-a sta aici în margine, pe culmi ;
apoi copiii voștri și iar copiii lor
tot nume de-mpărați, tot militari plugari,
aceleași mari plecări spre Europa
sub steaguri botezate și sfințite,
toate vă urmăresc. O, „tolerați"
ai gloriei și-ai vastei Transilvanii !
Tot mai vorbiți de-ntîiul Bonaparte
cu care v-ați bătut, și-atita fum
urcă din munții aceștia de trufie,
căruțe trec fără de boi pe drum
cum se vestea de la Matei citire,
dar voi tot însemnați în Ohtoihuri
cînd vin puhoaie mari și blînzii morți
pe care-i duceți sus pe deal, sub pruni,
și grindina de mai cînd rupe floarea
și alte noi plecări și alte nașteri
și toamnele cu grîu și toamne sterpe,
pășunile care se-mpăduresc
și neamurile care mor departe
peste ocean, acolo-n păginime.

Stă veacul sus la cumpănă sub fulger
iar voi trăiți încă în vechea lege
o, țapinari din Militärdistrikt
(odată aduceați pe o drezină
biserică din lemn de rezonanță
umedă încă, plină de rășină !).
Pădurea voastră și mîndria voastră,
copilul vostru pus de mic în brazdă
și murea care înnegrește cerul
și lacrima ce împietrește-n sare,
toate uitare sînt și neuitare...

Uneori

Uneori vin aceste seri singerii,
un apus vinețiu ne umple paharul.
Prea multe cuvinte încep să fie
în neadevăr,
o picătură de miere o lingi de pe unghia
neagră,
o picătură de rouă inundă grădina.

Uneori sora noastră duce mîncare la cîine
și el o dușmănește, încordat peste pradă ;
primejdie este să te apropii, o ură familiară
îl ține cu noi. Ce ușor ne va da
în curînd prietenia !

Iar crinul strălucește ca dinții cîinelui
și puterea aromei sale ne înspăimîntă,
o atingere doar să cutezi între lujeri
vei purta multă vreme polenul în pori.

Ne răbdăm în tăcere. Ar fi timpul să știm.
cine continuă viața și cine cosește finețele
mai departe,
cine altoiuri noi va aduce în vechea livadă ;
adolescența demult a îmbătrînit.

Uneori vin aceste seri. Așteptăm
tîrzia noastră, promisa noastră-mplinire.

Convalescență

Se deslușea o fereastră deschisă ca o cămașă
pieptul tînăr în vîntul april invia
și în pori o mișcare de iarbă. Auzeam în
grădină
cum ari și pocnetul biciului fugărea
un sunet subțire. O, pintenul plugului,
în adînc mușcește o vindecare. Tu întorci
brazdă nouă la capătul umbrei. Îmi vine
încrederea oarbă a ta în chinină,
eroicul leac din războiul întîi.

Dar cîntecul limpede îl aud
și este al blîndei femei ce sădește
mărar.

Constantin Stan

frumoasele zile ale lui mai

Și întîiul dintre ai noștri care a venit aici și-a construit casă mare și darnică, după soare, și a fost de mirare ce vrea el să facă singur și cu o așa mare casă. Mai ales că nici la hore nu ieșeșa, nici duminica nu se purta cum se poartă flăcăii, ațintind calea fetelor și fluierîndu-le pe la poartă, așteptînd pe săptămîna viitoare ca fata să iasă, după ce va fi muls vaca, așa cu straiele de duminică, abia apoi se va fi grăbit spre poartă pentru a-i șopti cu ochii țintă în altă parte „vino mai spre seară c-acu' nu s-a culcat mama".

Mihai se purta la fel tot timpul, de parcă Dumnezeu n-ar fi lăsat și odihnă și sărbătoare ci numai muncă și trudă. Nici casa, ce nici un an n-a durat, nu semăna cu vreuna de-aici. Oamenii cîmpiei n-aveau nimic de ascuns, dar Mihai își făcuse gard 'nalt și porți ferecate, casă mare cu zid împrejur și nici măcar prispă. Și lumea s-a mirat și a clătinat din cap : nu mai văzuseră de-astea și știau că n-o să dureze mai mult decît paianta casei lor și gardul de șipcă sau floarea-soarelui rar cît să nu gîtuie porcul sau oaia. Și de mirare a fost și ce cultivă Mihai, asemenea lucruri chiar nu se văzuseră pe pămînturile lor, și faptul că nimic în curtea lui largă nu rămase nelucrat și nici căruță în bătătură, nici vacă legată de dud sau salcîm nu se pomenea : totul era rînduit parcă se făcea din sărăcie și lumea a clătinat din cap din nou neîncrezătoare.

Și astfel trecu primul an cu cîștig bun de partea lui Mihai. Iar în al doilea, miră lumea schimbînd și combinînd de nimeni nu-l mai pricepea. Și curtea lui era un adevărat ogor și oile aveau țarcul și intrarea lor, căruța mereu sub șopron și caii în grajdul răcoros și curat. Și oamenilor nu le plăcu pentru că Mihai muncea mult și cu îndîrjire ceea ce însemna că venise aici să se-mbogățească, iară ei știau că nimeni nu rezistă la vicleniile și nenorocirile celor ce li se spune ochiul dracului : ori grajd, ori casă iau din fulgerul ceresc foc, ori omul se-mbolnăvește și nu mai e nimic de făcut că totul se pustiiește și geaba a fost truda și neodihna unei vieți de om.

După culesul viilor, Mihai lasă pentru întîia oară casa sub vegherea altuia și dispăru cîteva zile și cînd se întoarse dădu zvon de însurătoare și fetele fură trecute de un fior ciudat și neînțeles. Dar Mihai alese o fată săracă și frumoasă, ceea ce plăcu oamenilor și le dădu semn că nu se supune Diavolului. Și tot pentru întîia oară se deschiseră porțile cele mari și camerele pin-atunci neumblate și lumea se minună nu de bogăția lui, care nici nu avusese de unde să se adune, cît de ordinea și curățenia ce domneau acolo. Nimic nu prisosi și de nimic nu duseră lipsă cei ce-i trecură pragul.

Și Anuța îi născu patru băieți și trei fete, iar primilor născuți le dase numele Constantin și Elena, obicei ce va fi fost luat de-acolo, din ținuturile din care venise pentru că pe-aici așa ceva nu se pomenise. Iar Radu, al patrulea dintre băieți, se sătură de viața din bătătura lui taică-său și plecă în lume spre a-și afla singur rost. Și se întoarse după ani mai mulți rupt și zdrențuit ca un milog, iar Mihai se întunecă la față și multă vreme merse cu capul în pămînt după ce-i făcu cele creștinești fără să lăcrimeze. Iară Maria, a doua dintre fete, se săvîrși și ea repede după ce o vară șperase că va pleca de aici și cunoscuse dragostea vinovată. Și lumea prinse a murmura vorbe grele despre familia lui Mihai ce adusese aici și grajdurile cele mari cît o casă dar și funia. Iară fetele cele două se măritară la vremea lor și primă ce se cuvenea, și pămîntul se mai împărți și între băieții ce se însurară și singur Constantin rămase în casa părintească.

Mulți ani Mihai îi adună pe toți, copiii, norele și ginerii și nepoții, în zilele cele sfinte ale sărbătorilor și tare mult îi plăcea să vadă cum el a creat această familie mare și unită că toți în sat se temeu de-ai lui Mihai ce se țineau de unul și n-ar fi iertat jignire sau amenințare.

Anuța se sfîrși într-un început de primăvară și abia atunci lumea-și mai aduse aminte de ea și se miră văzînd cîtă jale și scîrbă îl prinse pe Mihai. Și carul cu boi și cei trei popi aduși din Valea și mestecenii ce abia dădeau muguri și primii bulgări de pămînt aruncați de Mihai și din nou cei trei popi, cu glasuri guturale : Veșnica ei pomenire / Veșnica ei pomenire / Veșnica ei pomenire / și lumea : Dumnezeu s-o ierte / Dumnezeu s-o ierte / Dumnezeu s-o ierte, aduseră multă jale.

Iarna veni cu zăpadă mare cum nu mai venise pînă atunci, cu ninsoare ce se lipea în straturi mari și nu adia pic de vînt și norii nici gînd să se albească. Ninse patru zile și patru nopți și în zorii dimineții Mihai se simți obosit și, după ce toată vremea nu lăsase zăpada să prindă animalele, a băut cu Constantin țuică fiartă și s-a întins pe pat și nimeni nu l-a crezut cînd a zis : „dați-mi lumina că eu mă sting". Și dacă Stanca mai fricoasă n-ar fi sărit după luminare, Mihai ar fi murit ca păginul fără lumina cu care va să treacă în lumea fără durere.

Apoi ninsoarea încetă și lumea se trezi în bocetele venite de la ai lui Mihai și atunci au ieșit mulți pentru prima oară afară și din nou nu le ajunseră privirile pentru bătătura lui Mihai tăiată de cărări și tunele de-ți păreau desenate. Iar prin toate acestea cîinele cel mare, floriu alerga besmetic de la oi la grajduri și apoi pînă-n dreptul porții ce da spre casă unde începea să urle a pustiu și a neputință.

Încă nu se răcise pămîntul pe Mihai cînd copiii vrură să împartă casa părintească și atunci se ridică Constantin ca mai mare între ei : tot ce e de luat se va lua de-afară, aici va rămîne cum a fost. Și nimeni nu se opuse și Constantin rămase singur în casa părintească după cum fusese și voia lui Mihai.

Desene de Mihai Gheorghe

Și în fiecare douăzeci și unu ale lui mai frații și surorile veneau aici și sărbătoarea sfinților Împărați Constantin și Elena se desfășura sub merii ce dădeau spre fruct. Și lumea nu-și mai aminti de-ai lui Mihai ci de-ai lui Constantin.

★

Iară tot ce-am spus despre Mihai, întîiul dintre ai noștri veniți aici, așa trebuie să se fi întîmplat pentru că așa am auzit povestindu-se. Și dacă nu se va fi întîmplat așa aceasta trebuie să rămînă pentru ca numele lui și ale celorlalți să nu fie cu totul uitate și să aibă povestea lor care se ține minte și poate fi povestită.

★

Constantin se căsători și mări grajdurile și schimbă gardul și ciupi unu sau doi metri lateral și în spate mutînd stîlpii, pricină de judecată cu vecinii. Dar nimeni nu știuse că actele lui Mihai erau bine tocmite și el avu cîștig de cauză. Dar lumea nu se mai apropie de casa lui Constantin și într-o noapte șura cea mare luă foc și nimeni nu sări să-l ajute. Se descurcă singur și focul nu mai mușcă din nimic. Iarna veni cu patimă multă și Constantin nu vru să-mprumute măcar un fir de porumb și multe animale fură atunci sacrificate, iar cele ieșite din iarnă erau ca niște umbre ce-și primbau cu greutate cealaltă umbră.

Alisandra, prima lui nevastă, se prăpădi de oftică fără a-i lăsa urmași și greu îi fu lui Constantin să se însoare a doua oară pentru că nimeni nu mai voia să-i dea fata. Chipeș și-nalt părea om negru la suflet cu vorbe puține și iute la mînă. Nu amăgiră nici gospodăria lui înstărită, ca de obicei nici ogoarele cele frumoase, nici caii cei mîndri. Se întîmplă însă ca de sărbătoarea sfinților Împărați Constandin și Elena o codană, Ileana, îndrăzneață, să-i calce pragul și sărbătoarea pentru a-i ura de ziua lui și a ciocni un pahar de pelin de mai, aprinzînd dragoste pătimașă. Se-ntîlniră și se iubiră în nopțile de nemaiîntîlnit ale lui iunie și lumea dădu zvon și părinții Ilenei sărîră să facă moarte de om. Astfel că în noaptea aceea Ileana nu se mai întoarse acasă și în toamnă, fără binecuvîntarea părinților, se săvîrși nuntă cum nu mai văzuseră oamenii și mirii păreau a nu mai ști de nimic în jurul lor. Lucru de mirare pentru ditamai omul care era Constantin. Și nu după amar de vreme Ileana născu băiat dolofan, și-abia mai tîrziu observară oamenii cît de frumos era : că luase de la mamă-sa liniile grațioase ale feței și ochii albaștri, iară de la tată-său limpezimea corpului.

Și apoi încă unul și apoi o fată și tot așa pînă cînd ajunseră la cinci : Mihai, primul venit pe lume, luă numele bunicului, și-apoi Constantin și Elena, și Radu și Ștefania.

Și iubirea și binecredința și numai cele pagube ce se ivesc în viața cea de toate zilele îi duseră pe-ai lui Constantin pînă cînd zvon de teamă și neliniște pătrunse în sat. Și lumea se mută dintr-o parte în alta alergată de trompetul satului ce chema bărbații la primărie cu cal cu tot. Și apărură în sat oameni necunoscuți și cei care plecau lăsau locul veneticilor veniți de prin toate colțurile așa cum apar ei totdeauna cînd echilibrul se strică și relele se-adună și se-nmulțesc cum nimeni nu ar fi crezut că se poate întîmpla.

Și numai Mihai, ca fiind cel mai mare, dispăru din sat și lumea știu pentru ce vară-sa de-a doua, Maria, se cerni și nu mai ieși din casă. Pentru că din frumusețea de flăcău cu ochii mari, albaștri și privirile sfielnice, cu obrazul neted nu se mai întoarse decît amintirea. O amintire bătută de ploi și uscată de vînt, aliniată în colțul familiei lui Constantin din cimitirul de lîngă mestecăniș. Iară prin iarnă muri Ștefania de moarte nefirească și îndelung plînsă.

Iară din cinci nu mai rămaseră decît trei : Constantin și Elena și Radu, bunicul tatălui nostru, căruia nu-i plăcu viața cu miros de bălegar și țest, și nici mîini de apucat plugul și nici îndeminarea de a arunca la timp și unde trebuie sămînța ca să ridice holdă înstărită nu avea.

Poate de la răsfățul Ilenei să fi pornit coconia lui, sau poate de la poveștile ce și le spunea singur înainte de a adormi sau de la cîntecele ce le asculta sau cine știe de unde. Apucase patima de a nu face nimic și a sta tot pe lîngă popa Lisandru și a-i cere cărți și a-l întreba despre tot ce nu-ți prea trecea prin cap. Iară în zilele de tîrg pleca departe tocmai la Valea Aninilor și lacrimile Ilenei cu mari speranțe spre care așa cum nimeni din neamurile lor nu îndrăznesc pînă atunci. Și nu fu lucru de mirare cînd Radu plecă de-acasă sub binecuvîntarea și lacrimile Ilenei cu mari speranțe spre carte, așa cum nimeni din neamurile lor nu îndrăznise pînă atunci. Și Radu confirmă cele pogoane vîndute și dublele de porumb și mare bucurie găsi Ileana cînd pe ușa unui cămin putu să silabisească : avocat Radu Mihăilă. Dar niciodată nu uită că douăzeci și unul ale lui mai înseamnă sărbătoarea familiei lui și nu lipsi măcar o dată. „Nu am avut vreme să știu cum e și altfel la țară, dar în mai lumea-i minunată și zilele pe care le petrec acolo de sărbători mă reconfortează și-mi dau sentimentul că totu-i etern".

Eternitate în care Constantin se petrecu într-o astfel de zi, cu meri înfloriți și boare de vînt cît să usuce cărările și nicidecum lacrimile și jalea ce-i cuprinseră pe toți. Numai Ileana stătuse țeapănă, fără a lăcrima, dreaptă în tot acest uragan ce vine și smulge copaci înalți și falnici ocolindu-i pe cei umili și tîrîtori.

„Pentru ca tot ceea ce este de făcut să se facă pentru cei vii și pentru cei morți trebe c-acu tu, fiind cel mai mare, Constantin să ții locul lui Constantin tată-tău și nici să se știe lipsă de om pe bătătură".

Și Ileana lăsă cu totul gospodăria în mîna lui Constantin și ea se apucă de cele sfinte așa cum nu se-ntîmplase pînă atunci. Și turla cea mare și sfinții cei frumoși de pe pereți se rînduiră din voia și banii ei, de-ntotdeauna părintele Lisandru nu uita să mulțumească „celor cu adevărat creștini ce-au înălțat darurile lor Domnului și oamenilor mîndru locaș în care să se smerească". Și nici Ileana nu uita să-l asigure pe părinte „cu cît vom putea vom ajuta părinte : din sărăcia noastră ne vom rupe pentru cele sfinte și eterne."

Și oamenii avură unde să se închine și unde să se adune, avură unde a-și creștina copiii și a aduce lacrimi celor dispăruți și urări de viață lungă ce se întemeiau ca familie mulți ani, și nimănui nu-i trecu prin cap de ce va să fie.

Avocatul Radu Mihăilă a lăsat puține semne despre trecerea sa prin această lume. Biroul, plăcuța de pe ușă și, fără discuție, casa întreagă cu atmosfera ei în care se includeau și cărțile frumos așezate și îngrijite, cărți ce se vor dovedi fără valoare pentru că procedurile și legile se vor fi schimbat de mai multe ori. Era însă în întreaga casă prezența unui om mereu bătrîn, incapabil de schimbări, bătrîn ce fuge de lumină și deschide geamurile numai la limita amurgului, atunci cînd lumina agonizează și soarele trecut pe lumea cealaltă abia se mai simte proiectat aici. O atmosferă în care obligatoriu se vorbește în șoaptă, mereu ascunzînd adevăratul timbru de frica prea marei rezonanțe. Așa apare avocatul Radu Mihăilă și din puținele poze cu care debutează albumul familiei ca-ntrun film fără coloană sonoră : fotografii îngălbenite, roase pe la colțuri, gata să se destrame la o ingrată atingere. Despre propriul său bunic tata povestise de cîteva ori pe vremea cînd noi, foarte mici, puneam întrebări ce începeau cu de ce ? și cine e ? Mai întîi am întrebat de ce aveau oamenii pălării așa înalte, iar tata ne-a explicat că, mai întîi de toate, ceea ce se vede acolo este străbunicul nostru (și a pus degetul pe una dintre aceste pălării) într-un grup de avocați. Erau foarte înțelepți domnii avocați și păreau din carton. Iar, sincer vorbind, atunci mi-am spus că noi avem noroc cu bunicul ce nu părea deloc a fi înghițit bețe, cu toate că nici el nu se omora cu firea în ceea ce privește vorbele dulci și poveștile de bunic. Cea de-a doua poză era mai puțin clară și se cunoștea ca fiind

teatru

Zoo

Există un teatru cerebral, care pune problemele deschis, transformîndu-le în dezbateri cu publicul. Nu e cazul să discutăm îndreptățirea unui asemenea teatru. Mă tem doar că eficiența lui e mai mică decît se crede îndeobște. Cum scria un critic stimat, în artă contează numai formele pline și, am adăuga noi, doar temporar, din dorința de a accentua expres, acceptăm opere descărnate, pure demonstrații din care lipsește suflul vieții. O asemenea operă este — paradoxal — piesa lui Vercors. Paradoxul constă în diferența dintre mesajul generos al scrierii și modul cam ușurel al tratării. Ce vasăzică omul, e oare posibilă o definiție a lui care, ea însăși, să-l ferească de porniri agresive, să-l scutească o dată pentru totdeauna de a mai deveni victimă ? Savanții cei mai calificați, antropologii, ne pot oferi un răspuns satisfăcător ? Sau totul rămîne, ca să ne exprimăm astfel, relativ, în funcție de capacitatea noastră de a ne recunoaște și a ne iubi semenii ori dimpotrivă, de a-i refuza ? Iată chestiunea. În scopul de a o elucida, eroul piesei, un tînăr ziarist, se expune într-un proces de pruncucidere. În jurul acestei întîmplări se dezlănțuie o adevărată comedie, la care participă medici, polițiști, iuriști, miniștri, savanți, industriași etc. Majoritatea lor dovedesc o stranie opacitate, care provine — ciudat — tocmai din nestrămutata convingere că sînt oameni. Nici nu le trece prin minte că cineva le-ar putea pune la îndoială această supremă calitate, așa cum fac ei cu **tropiții,** exemplare biologice aflate la granița umanității. Modul spiritual în care autorul găsește de cuviință să comenteze (subtextual) dezbaterea, îl înțelegem, desigur. Mărturisim însă că el ne-a cam iritat pe alocuri, găsindu-l superficial. Se prea poate totuși ca iritarea să ne facă mai atenți și chiar mai activi. În ce privește spectacolul Teatrului Național (Sala Mică) preferăm să amînăm verdictul. Constituit cu o echipă neomogenă de actori, vizînd mai ales punctele slabe ale publicului, dispoziția pentru haz în primul rînd, el ni se pare a fi un produs de sfîrșit de stagiune. Principalul punct de atracție îl constituie un grup de savanți, șarjați cu mijloace discutabile de actori de altfel apreciați ca Marcel Anghelescu sau Florin Vasiliu. Dintre ei, singur personajul lui Alexandru Hasnaș s-a bucurat de o compoziție mai nuanțată. Aparițiii prestigioase precum Tanți Cocea, Geo Barton sau Iulian Necșulescu nu schimbă registrul general al montării, după cum tineri talentați ca Tamara Crețulescu și Alexandru Drăgan nu găsesc ocazia să se remarce. De realizările trecute ale regizorului Mihai Berechet (vezi, de pildă, **Scorpia îmblînzită**) ne-a amintit numai frumosul decor semnat de Elena Pătrășcanu-Veakis.

Marius Robescu

film

Din comediile verii

Lumea presei a constituit în repetate rînduri substanța unor filme deosebite ca rezonanță publică și factură artistică. Și chiar atunci cînd instrumentele comediei vin să descopere anume realități din universul celor care minuiesc informația, nu întotdeauna numai în slujba adevărului, să analizeze mentalități din lumea deloc săracă, în afaceri a presei americane, rezultatul este cel puțin interesant mai ales cînd realizatorul se numește Billy Wilder (cineast american, vienez prin naștere, recent septuagenar, autor care printre alte zeci de filme a semnat **Bulevardul crepusculului,** amară, exactă și crudă fișă clinică a Hollywoodului, **Apartamentul** și **Unora le place jazz-ul,** comediile aproape clasice ale anilor 59—60).

După Lewis Milestone și Howard Hawks, Billy Wilder ecranizează a treia oară piesa **Prima pagină** de Ben Hecht și Mc Arthur, comedie cu evidente trimiteri la perioada de glorie a filmului mut. De altfel, întîmplările contemporane cu epoca pianului cu sălile de cinematograf nu sînt numai un prilej de amuzament ușor, ci și o autentică lecție de construcție filmică, în care fondul moralizator își păstrează suplețea prin detașare iar tintele ironiei sînt vizate tot atît de bine cu gag-urile clasice axate pe mișcare și gest, cît și cu aciditatea replicii, ce aspiră și reușește chiar, să-și justifice subtilitatea.

Relațiile directorului ziarului **Examiner** cu redactorul său iubit Mildy Johnson, aflat în pragul căsătoriei si hotărît să renunțe la un subiect-bombă : evadarea unui condamnat la moarte, implică un întreg panoramic al presei în care goana după primatul informației anulează pe plan uman personalități subliind sau îngroșînd efemeritatea micilor ambiții, prejudecățile și suficiența. Dincolo de instituțiile vizate alături de presă, justiție, poliție, administrație, Wilder are permanent în obiectivul comediei oamenii, cărora nu le iartă nici prostia, nici cinismul puterii.

Doi mari interpreți Walther Mathan și Jak Lemon actori de compoziție cu știința gestului, verva mișcării și refuzul cabotinismului oferă savuroasei comedii suportul interpretativ al genului în care se poate foarte ușor ajunge la grimasă și gratuitate. Refuzînd sofisticarea, nu și subtilitatea, Billy Wilder oferă exemplul unui autor care influențat în tinerete de clasicul Lubitsch, își păstrează cu maturitatea creației un stil personal, greu de imitat în campania veșnic tînărului dicton ridendo castigat mores.

Călin Stănculescu

televiziune

Actualități

Una din cele mai bune emisiuni ale televiziunii e fără îndoială „Telejurnalul", și asta nu din simplul motiv că toți sîntem interesați să aflăm noutățile zilei. Ceea ce vreau să spun e că „Telejurnalul" e o emisiune foarte bine făcută, foarte bine dozată, o emisiune care dovedește multă pricepere gazetărească, mult profesionalism. De fapt am putea spune că „Telejurnalul" este o excelentă gazetă de seară în care regăsim toate evenimentele mai mari sau mai mici ale zilei, toată realitatea din țară și de pe mapamond, prinsă în reperele ei esențiale.

Cu aceleași informații, cu aceleași știri „Telejurnalul" putea foarte bine să fie un simplu „ziar vorbit" tern, sters, fără prea multă personalitate. Redacția a înțeles însă că pe lîngă conținut contează și „punerea în pagină" că pe lîngă informație contează și modalitatea ei de transmitere. Așa se face că pe lîngă o bună selectie a știrilor, redacția știe să facă și o foarte bună „punere în pagină", prin felul în care sînt alternate știrile, prin felul în care apar imaginile, prin felul în care intervine crainicul, realizîndu-se o emisiune vie, plăcută, interesantă de la un capăt la altul. Nu în ultimul rînd, trebuie să remarcăm faptul că a dispărut aproape complet din emisiune știrea citită, neînsoțită de imaginea adecvată, fie că e vorba de o comună oarecare fie că e vorba de un anume loc de pe mapamond. Faptul se datorează felului în care lucrează operatori și subredacțiile televizunii dar și foarte bunei colaborări pe care televiziunea o are cu rețeaua TV din Europa și de pe glob.

Lunea trecută, de pildă „Telejurnalul" a debutat ca de obicei, cu cronica actualității politice, un amplu spațiu fiind acordat Programului privind producția și desfacerea către populație a bunurilor de larg consum, fiindu-ne prezentată în imagini sugestive creșterea spectaculoasă a producției în acest sector, ceea ce înseamnă produse alimentare, textile, încălțăminte și bunuri de folosință îndelungată mai multe și mai bune. Avem în continuare imagini din județul Buzău : s-a încheiat secerișul pe o treime din suprafața cultivată, foarte harnici dovedindu-se oamenii din frumoasa comună Brădeanca. Camera se mută : avem pe ecran imagini din Lisabona, unde președintele Costa Gomes prezidează pentru ultima oară o ședință a Consiliului Revoluției, apoi în Italia, unde președintele Giovanni Leone face consultări pentru alcătuirea unui nou guvern. Între timp la Suceava sînt predate „la cheie" 140 de apartamente noi, în Angola președintele Agostino Netho denunță intrarea trupelor sud-africane pe teritoriul țării sale, la Costinești și Buda-Argeș copiii noștri își petrec vacanțele însorite în timp ce la o demonstrație protestantă din Ulster moare un tînăr de 18 ani ; avem imagini din cosmos în timp ce la Săcădat în Munții Gurghiului copiii unui pădurar cresc niște pui de ciută rătăciți de mamele lor. Imaginile se schimbă în continuare : Bruxelles, Pekin, laboratoarele Universității Harward, Academia R.S.R. ș.a.m.d., o pledoarie discretă pentru ideea că pe planetă totul se schimbă și că binele și răul se întîmplă în aceeași secundă în locuri diferite.

O mențiune pentru bunii prezentatori ai „Telejurnalului".

Mircea Florin Șandru

decupată dintr-un ziar. Tata ne-a spus că este imaginea străbunicului nostru apărută într-un ziar al vremii după ce pledase într-un răsunător proces cu o simulare de sinucidere. Imaginea ne arată un adevărat om al legii, îndeajuns de dur, dar satisfăcut de succesul său după cum demonstrează rictusul gurii care ar fi trebuit probabil să însemne un zîmbet. În sfîrșit, mai există în albumul familiei o poză arătînd un adevărat străbunic, cu o barbă impozantă și albă, poză ce m-a făcut să cred mulți ani în absența oricăror filiații între cele trei imagini foto.

Drumul lui Radu Mihăilă în avocatură n-a fost îndeajuns de lin și nici măcar sigur, astfel că numai căsătoria cu Zina Palade, fiica unui avocat de mare prestigiu, i-a acordat credit și clientelă, fiind după acel proces ce stîrnise interesul întregului București chiar și un fel de erou al zilei (erou ce păstrase cu sfințenie tot ce se scrisese despre mersul acelui proces în revista „Reportaj și senzație"). Ceea ce l-a caracterizat însă și a făcut ca numele lui să nu fie repede uitat în barou și chiar să înlesnească, într-un anume fel, ascensiunea fiului său George (la s din coadă a renunțat destul de ușor și fără regrete, dovedind că fusese doar o toană a tinereții), a fost onestitatea. Și în chip de admirație toți spuneau că Radu și-a păstrat nealterat sufletul de țăran drept care se conduce în toate după instinctul lui sigur ce face ordine atît în lumea legilor cît și în cea morală.

Și Constantin purtă cu grijă de gospodar ograda și cele trebuincioase vieții la țară și-i fu surorii sale și tată și frate și, mai tîrziu, (după ce Ileana își găsi odihna) mamă. Dar numai de copii nu avu noroc. Se însură tîrziu și femeia îi născu patru dintre care unul muri la unsprezece ani, ca semn al stingerii unui neam de harnici și trebăluitori oameni. Doi dintre cei rămași erau cu totul becisnici, abia că-și puteau duce singuri lingura la gură, iară al treilea nu voia de nimic să priceapă și se purta tot împotriva tatălui său. Și odată cu îmbătrînirea apăru și paragina și curțile cele mari și frumoase se umplură de bojii și scaieți și turmele scăzuseră, iară caii erau tot mai mici. La moartea lui Constantin fiu-său, Mihai, abia că îndrăzni să ridice fruntea din țărînă de rușinea lumei ce-o auzise mirîndu-se de ceea ce fusese odată gospodăria lor și ce ajunsese. Îi fu greu, ca nefiind deprins să muncească, să pună ordine, dar nici truda nu i-a fost zadarnică. Se trezise în el acea voință a omului călcat în picioare, privit cu milă și, fără îndoială, că becisnicia celor doi frați îl obligară și-l făcu să aibă visuri de împlinire. Și împlinirea lui într-o familie se făcu tot fără alte ambiții decît acestea, și Stanca îi aduse un copil dintr-o altă căsătorie și-i mai născu alți cinci care însă, har domnului, fură întregi și zdraveni.

Se uitară însă cu totul de zilele cele frumoase ale lui mai în care familia va fi trebuit să se

strîngă și să-și aminteească de toți cei morți și să le ingrijească mormîntul cu flori și să grebleze și femeile să jelească și abia apoi să bea un pahar din care să verse prima picătură pentru a-și aduce aminte că ei sînt aici și că se bucură de aceste zile și de soarele strecurat printre merii ce dau spre fruct și de femeile lor frumoase și de copiii lor încrezători în ce-i așteaptă. Nimic din toate acestea nu se mai întîmplă și pînă și numele lor obișnuite Mihai și Constantin și Elena și Radu fură date uitării și se amestecară cu totul printre cei obișnuiți ai satului.

Urmară, ca și la alții, scandaluri pentru avere și pentru ultima doagă de butoi din curte și nimic nu mai rămase întreg și lumea încercă un regret cînd casa construită aici de întîiul venit fu dărîmată spre a fi împărțită. Și nimeni nu se opuse și nimeni nu-și aduse aminte că ușor este să sfarmi și să împarți, dar greu este a pune la loc și a înmulți.

Dar cine să mai socotească și cine să mai folosească cele știute de la bătrîni cînd satul tot era în viltoare și din nou începuseră a veni zvonuri de nepace și mirosea a praf de pușcă și a sărăcie și a jaf ca-n codrul mare.

Numai unul singur, Gheorghe, pe care lumea îl semuia bunicului său de i-a spus al lui Constantin, se ambiționă chiar și în astfel de vremuri, să ridice la loc casa lui Mihai și să-și rînduiască gospodăria atît cît se putea în acele grele timpuri.

Iară în timpurile acestea se umplu și se lărgi cimitirul și numele înscrise nimic nu mai însemnau decît că undeva departe Vasile T Vasile, Ion Gheorghe, Onuță Mihai, și mulți alții cărora satul le aflase rostul pe o piatră cu un vultur cu aripile desfăcute, dispăruseră în ceața de nepătruns în taină, și în veci „patria le va fi recunoscătoare bravilor săi ostași". Amin.

(Fragmente din romanul „Carapacea")

Valeriu Bucuroiu

Sus, în turn

Timpul este casa
noastră cea adevărată.
În el trăim de la-nceput,
de cînd sosim.
Cu el vedem livezile
cerului prima dată.
Cuvintele dintîi, tot la el,
le găsim.

Timpul are ferestrele
unse cu soare.
Firide pentru tristețe
și întuneric.
Ieșiri pentru cîte gînduri
bat la-ntîmplare
Și tot atîtea intrări
pe sub gîndul lui sferic.

Timpul este o casă făcută
pentru totdeauna,
Chiar dacă noi trecem prin ea
rînd pe rînd.
Pereții sînt scrișî
cu adevăruri. Chiar dacă minciuna
Își face loc, prin cărămizi,
din cînd în cînd.

Timpul este o casă așteptată
cu flori din toate părțile.
Ape limpezi curg mereu,
mereu prin fața lui.
Sus, în turn, are ceas, cum
au toate cetățile.
Timpul este casa de piatră
a pămîntului.

Talazuri vii

Nu cred că repaosul
este o stare.
Nu cred că sfîrșitul
este un moment.
Talazuri vii se-aprind
în colburi de mare.
Pămîntul rămîne
neclintit
argument.

Nu cred că lumina
este de vînzare.
Nu cred că declinul
este iminent.
Izvoarele au început,
au răbdare.
Pămîntul rămîne
neclintit
argument.

Zboară fluturi fantastici

Pereții
respiră
odată
cu noi.
Ferestrele
odată
cu noi
văd
florile.
Zboară
fluturi
fantastici
peste aburii
moi.
Ușile
închid
după ele
toate
erorile.
Acoperișul
ne apără
de ploi,
Lacătul
de
răufăcători.
N-avem
de dat
nimănui
nimic
înapoi.
Și alge
de stele
trec
prin sita
aprinsă
de nori

Florica Mitroi

Erotica

În galop în zodia vărsătorului
tatăl meu mină caii ca pe îngeri
și trăsura o răsturnă și se risipi
sufletul meu năpraznic
și se lovi de pietre

În galop în zodia vărsătorului
tatăl meu omorî caii
trecu prin poarta mare
a focului
și trăsura o răsturnă și se risipi
sufletul meu năpraznic
în flăcări,
și plînse.
În galop în zodia vărsătorului
tatăl meu omorî îngerii
și sufletul meu năpraznic
prinse putere
și plînse

Și-au plecat olteni la coasă

Și-au plecat olteni la coasă
după moartea cea sfioasă
între pulpele ei albe
lebedele să nu rabde
și la sînul ei umbros
vin cu fluiere de os
și la sînul ei plăpînd
vin bărbații suspinînd
și-au rămas oltencele
să-nălbească pînzele
și mai albe pulpele
dar nevasta cea frumoasă
șade cu moartea la masă
nici nu spală, nici nu coasă
nici nu face treabă-n casă
șade cu moartea la masă
nici nevastă, nici mireasă
șade cu moartea pe coasă
nici fecioară, nici bărbat
șade cu moartea în pat
și pulpele ei albastre
și le sădește în glastre
nici nu rîde nici nu plînge
se scaldă la moarte-n sînge
și moartea de focul ei
în porumbei

Un plîns nebun

Sîngele tău — atît de tare
ca ploaia prin salcîmi
să faci numai ce vrei
o, copilărie supraomenească
de unde vii
amețitoare ca un roi
o, tu, roi pe care nu l-a prins
nimeni
să faci numai ce vrei
acum vor înflori teii
și tu nu vei mai fi
ca un pămînt bun
să clădești
forme pure, sîngele tău tare
un plîns nebun ca un fulger
să despice în două casa ta.

La fîntîna de măr dulce

La fîntîna de măr dulce
vine dorul și se duce
lespezile să-și arunce
la fîntîna părăsită
șade dorul pe ursită
și te vede ca prin sită
și de apa ei sălcie
moare dorul și învie
la fîntîna cea albastră
vine pajura măiastră
și pajura dă să zboare
dorul dă să se omoare
la fîntîna din răscruce
pajura dă să mănînce
dar dorul răutăcios
dă cu mîncarea pe jos
la fîntîna blestemată
noi ne-am mai umbrit odată
la fîntîna îngrădită
șade dorul și se uită
și cum șade pe doi miei
iese scroafa cu purcei
și-i aruncă scrum pe ei

Sonete de Constantin Nisipeanu

Dezrădăcinare

prietenei Maria-Davia Guarneri

O frunză trece-n zboru-i peste lume
uitînd pădurea care i-a dat viață
și soarele cel blînd de dimineață
ce-o încălzea și-o apăra de brume.

Acum alunecă pe străzi, sub ceață,
gîndind cu-amar la frumusețî postume
cînd din lumină își croia costume
și-n freamăt soarele-i turna dulceață.

O, cum ar vrea o clipă să-și mai tragă
din trunchiul arborelui seva dulce
și, legănînd-o vîntul, să se culce

pe-un ram — din care a plecat pribeagă.
Pe-atunci se lăuda cu-o altă soartă,
ne-nțelegînd că, fără ram, e moartă.

Roma, septembrie 1973

De dragul tău

De dragul tău și frunza din pădure
vibrează ca o coardă de chitară,
dar arborii în inimă-ți strecoară
o teamă de furtuni și de secure.

Pădurea-i jertfei sale tributară.
De viața ei, o ! cine să se-ndure ?
Ți-ar dărui cu drag un vrej de mure
de-ai preschimba securea-ntr-o vioară.

Dar tu cînd treci, adesea somnoroasă,
nu vezi nimic, îți urmărești doar visul
ce e frumos cum nu-i nici paradisul

și-n vis pădurea pare fastuoasă,
nu vezi cum cad copacii sub secure :
ai ochii-ntunecați ca două mure.

La termele lui Diocliţian

Aceste mîini frumoase, delicate,
ascund în ele jertfă și mîndrie
și-n gesturi au o dulce armonie
de parcă doar pe harfă-s învățate.

Le simt adînc în nări mireazma vie
de floare rară, sau de nestemate.
Cu-atîta măiestrie-au fost sculptate
că inima să le sărut mă-mbie.

Cum au rămas de trupul lor străine ?
Să încercăm să dezlegăm misterul :
războaiele-s de vină ? ploaia ? gerul ?

Sînt oare mîini de sclave ? de regine ?
Doar sculptorul cunoaște-această taină,
dar a murit uitat, străin de faimă.

Roma, septembrie 1973

Florin Costinescu

Calendar în amurg

Pe jumătate vara e dusă
calendar în amurg e orișice frunză,
peste marginea lumii, spre veri de noi
depărtate
aud cum verdele cade.

Cît ne-amăgi ținîndu-ne treji
cu ploile repezi, cu dulceața din mieji
cîte furtuni și în noi nu stîrni
vara furată în sîn din cîmpii

Și dusă pe maluri de riu la scăldat
dimineața, în zori, pe-nserat,
ori acasă, sub acoperișul bătrîn
în cuiburi de fîn.

Încă mai sînt fructe necoapte,
s-au desprins de floare azi-noapte,
de unde vor lua aromă, culoare,
neodihnă și nealinare.

Pentru că eu plec

eu plec fulgerat dulce de sîngele tău
și voi adormi sub petala unui trandafir
eu plec și nu mă asemui cu nimic care pleacă
deși am mai multe aripi ca păsările...

Pe pămînt

Nu ne putem ierta mai mult decît atît, o
viață
dar cum s-o ierți cînd timp ai doar să o
trăiești
zîmbim prea des cu lacrime pe față
de nu mai știm, tu suflet, cine ești.

Uităm prea des adîncul luciu al oglinzii de
neant
în stare să topească masca de infidelă ceară,
prea triști sîntem rizînd spre umbre, obsedant
crezînd că ochii noștri sînt flăcări pe-o
comoară.

În spațiul dintre astre, începe fără veste
mereu cite-un departe
acolo nu-i aproape și nu va fi nicicînd
să ne gîndim că-i rece, pustiu, dar nu e
moarte
că moartea ca și viața e numai pe pămînt.

Nesfîrșire

Nu toate au un sfîrșit,
lumina caută pretutindeni înfrățire cu lumina,
nervura este fîntîna anotimpului
înfrățită cu steaua după care aleg drumul
călătorii,

un om trăiește încă
în gîndul altui om
și planeta se învîrtește, pe umerii lui, mai
departe

Există o rouă a lucrurilor,
care nu se usucă ;
prin ea înoată pești cu solzi strălucitori,
sunetul lor este ecoul materiei.

Nu toate au un sfîrșit,
vorbește-mi despre ce vezi de la fereastra ta :
un copac, o răspîntie, o statuie,
și am să-ți spun :
ieri altcineva a văzut toate acestea
găsind pentru fiecare alte cuvinte.

radio

Atenție: autentic!

George Antofi nu a greșit dedicînd Mariei Spiridon din Avrig o întreagă ediție radiofonică a revistei de etnografie și folclor; mai ales nu a greșit lăsînd pe Maria Spiridon să vorbească ea însăși despre expoziția sa filmată de japonezi, despre străinii care, în fața țesăturilor ei, nu sînt în stare să spună decît „autentic, autentic, autentic!", despre premiile pe care le-a luat, despre fetele pe care le învață să țeasă la război, despre două plănuite scrieri închinate datinilor și portului din părțile Avrigului, și chiar despre propria singurătate, despre momentele cînd tinjește că nu are dar de cîntăreață și se gîndește la fericitele femei care pot să cînte cînd se simt mai singure...

Cred că George Antofi n-a greșit, pentru că oricît de fidel ar fi fost portretul făcut de altcineva decît Maria Spiridon, el ar fi rămas doar o imagine retușată, conformă cu portretul robot al creatorului popular pe care folcloriștii și etnologii îl folosesc fără să se plictisească de multe decenii încoace. Așa, însă, am avut prilejul să descoperim că Maria Spiridon nu e un creator retras într-o rezervă nobilă și austeră, împăcat cu anonimatul său, ci dimpotrivă, un artist cît se poate de conștient de audiența publică a operei sale, care intuiește ceea ce specialiștii refuză cu orice preț să admită: faptul că folclorul a ieșit odată pentru totdeauna de sub zodia anonimatului și a oralității, că folclorul „se cere" și deci, „trebuie făcut". De altfel este inevitabil ca, odată cu arta populară, artistul însuși să iasă din anonimat: el, creatorul necunoscut de pînă mai ieri, devine persoană publică odată cu opera lui și devine, la fel de inevitabil, mai sensibil la gustul publicului și mai puțin încrezător în propriul gust.

Fără îndoială, arta populară și-a cîștigat astăzi publicul cuvenit; dacă în urmă cu un secol era nevoie de geniul unui Eminescu sau unui Alecsandri pentru a înțelege valoarea folclorului, mai tîrziu a devenit suficientă profesionalitatea omului de știință — a unor Ov. Densușianu sau D. Gusti, angajați trup și suflet în opera de conservare și afirmare a creației populare, pentru ca în zilele noastre acest adevăr să se impună cu ușurință bunului simț comun — dovada cea mai limpede a maturizării culturii noastre.

Trebuie să amintim aici și serviciile pe care Radiodifuziunea le-a adus și le aduce cu prisosință folclorului, prin locul pe care i-l acordă în programele zilnice, prin popularizarea masivă pe care o face artei populare și creatorilor săi.

Artistul popular nu se înșeală intuind noile relații ale creației sale cu publicul — relații pe care specialiștii, în marea lor majoritate, le consideră a fi uneori izvor de poluare a folclorului și în consecință le ignoră. Nu e greu de observat că specialiștii în cauză își iubesc mai mult meseria decît iubesc realitatea care, din fericire, își vede de-ale sale indiferent de protestele unuia sau altuia.

Prețuim, la Radio, spiritul de acceptare a **realității folclorului** care, ca orice manifestare a unei culturi vii, evoluează fie și cu prețul transformării sale în altceva.

Nicolae Mateescu

plastică

Arta bizantină *)

Rolul și importanța componentei bizantine în procesul de formare a artei feudale românești au fost puse în evidență în ultimele decenii de numeroase lucrări de sinteză cu care în mare măsură cititorul nostru este familiarizat. Este suficient să amintim în acest sens contribuțiile însemnate ale lui N. Iorga, G. Balș, N. Ghika-Budești, I. D. Ștefănescu, Virgil Vătășianu, Grigore Ionescu, cărora li s-au adăugat în anii din urmă studii de o reală valoare precum cele ale lui Vasile Drăguț, Ana Maria Musicescu, Corina Niculescu, Andrei Pănoiu, Sorin Ulea, Răzvan Theodorescu. Interpretările de marcată originalitate pe care arta românească le-a dat moștenirii artistice bizantine nu au scăpat unor savanți reputați precum Joseph Strzygowski, Charles Diehl, Henri Focillon, André Grabar, Paul Henri. Contribuția culturii noastre, pe de altă parte, în ansamblul ei, la menținerea vie a tradiției bizantine, la transformarea lor într-un ferment viu, capabil să acționeze creator asupra culturilor din Estul și Sud-Estul Europei, chiar și după ce imperiul bizantin a încetat a mai exista în 1453, este astăzi unanim recunoscută. Departe de a fi fenomene provinciale ale civilizației unui strălucitor imperiu, al „celei de a doua Rome", continuator direct, la rîndul său, al celor mai evoluate tradiții ale civilizației antice, arta și cultura medievală românească au dovedit o remarcabilă capacitate de sinteză fapt ce le asigură o poziție proprie, specifică în context european. Deși din păcate se oprește prea puțin asupra fenomenului definit magistral de Iorga în formularea **„Byzance après Byzance"**, cartea lui Charles Delvoye, renumit bizantinolog, profesor la universitatea din Bruxelles, se constituie ca un excelent îndreptar în cunoașterea artei bizantine. Dezvoltarea ei este urmărită tinîndu-se permanent cont de cadrul istoric, autorul încercînd să reliefeze caracterele ei fundamentale, să o pună permanent în relație atît cu arta ariilor culturale peste care s-a suprapus cît și cu a acelora cu care a intrat în contact. Examinînd arhitectura, pictura, icoanele, miniaturile, sculptura, artele somptuare, autorul sistematizează un material faptic enorm propunînd întotdeauna atenției amănuntele cu valoare de exemplu. Acordînd, cum este și normal, atenție sporită arhitecturii, el clasifică din punct de vedere formal monumentele, fapt ce înlesnește înțelegerea procesului evolutiv al acestora.

Fără îndoială că traducerea de către editura Meridiane a cărții lui Delvoye trebuie salutată ca un veritabil act de cultură. Se recuperează, credem, o arie tematică oarecum neglijată de edîturile noastre pînă acum, în ciuda faptului că școala de bizantinologie românească a dat nu puține nume recunoscute pe plan internațional. Ar fi utilă credem traducerea unor lucrări precum cele ale lui Charles Diehl, Gabriel Millet, André Grabar, David Talbot Rice, P. A. Michelis, pentru a nu pomeni decît cîteva nume.

Nu putem încheia fără a menționa faptul că o excelentă prefață și un aport critic extrem de riguros, întocmite de Vasile Drăguț, aduc un spor real de înțelegere problematicii dezbătute de interesanta carte a lui Delvoye.

Grigore Arbore

*) Charles Delvoye, Arta bizantină, Ed. Meridiane, București, 1976.

muzică

Omagiul tinerei generații

Ca niște solstiții ale culturii, perioadele de examene, cu cele mai lungi nopți de învățătură sau cele mai strălucitoare zile de victorii, ne fac să ne apropiem sau să ne desprindem mai mult de profesorii noștri — oricum să ne gîndim mai mult la ceea ce le datorăm. Pentru școala românească de compoziție și interpretare, nume vestite ca Enescu, Nottara, C. Dimitrescu și mulți alții — reprezintă în același timp începuturile pedagogiei muzicale, temeiuri în dezvoltarea școlii moderne.

Se împlinește o jumătate de veac de cînd compozitorul Corneliu Mereș pornea pe acest drum plin de sacrificii al muzicianului cărturar și profesor. Studiind, din 1926, la Timișoara și București — cu personalități ca Sabin Drăgoi, Ion Chirescu, Ion Nonna Ottescu, Dimitrie Cuclin, Constantin Brăiloiu, fiind la vioară și violă studentul lui Constantin Nottara, tînărul bănățean avea să înființeze la cîțiva ani după absolvire, pentru prima dată în istoria muzicii românești, secția de violă la Conservatorul din București. Laureat al Academiei de muzică (1937) și al premiului de interpretare „Djuvara", violonist în orchestra simfonică a Radioteleviziunii pînă în 1963, profesor la școlile de muzică și la Conservatorul din București timp de 35 de ani, autor de studii, comunicări științifice, conferințe, Corneliu Mereș compunea în același timp muzică vocal-simfonică, de cameră, corală, scria metode de predarea instrumentului, scotea ediții critice de lucrări pentru alto, făcea transcripții de repertoriu.

În pliantul editat de Uniunea Compozitorilor cu ocazia sărbătoririi acestui harnic profesor și compozitor, o trecere în revistă a lucrărilor lui Corneliu Mereș dovedește continua sa aplecare către folclor — prin cîntece ca „Pasărea și pitulicea", „Doine și cîntece românești", „Cîntă cucul", „Mărioară, Mărioară" — care valorifică elemente specifice ale muzicii populare, în special din Banat : cît și învierea formelor tradiționale printr-un spirit progresist, atașat tinerelor generații — în numeroasele lieduri, coruri, cîntece de leagăn, care constituie majoritatea operelor sale.

Ceea ce nu se află însă catalogat, ceea ce nu se poate reasculta sau citi, sînt cuvintele, sfaturile sale din orele de curs. Nu doar explicații concise despre poziția arcușului, realizarea unei intonații corecte sau a nuanțelor — ci asocieri, istorii, „secrete" ale lui Enescu și ale altor maeștri : incursiuni în istoria artei și literaturii românești și universale, citate din Goethe sau Blaga, care să lumineze mai bine înțelegerea unei piese muzicale : cuvinte despre școlile de pictură și specificul lor de culori și structuri — care-și pot afla echivalențe în interpretare.

Dacă toate aceste deschideri spre cultură există, alături de îndrumările tehnic-instrumentale concrete, în amintirea elevilor săi, atunci omagiului adus de Uniunea Compozitorilor i se pot alătura gîndurile cîtorva zeci de generații.

Grete Tartler

fragmente critice

Patria interioară

Universul nostru, observă undeva admirabilul critic Albert Béguin **(Création et destinée,** II, 1934), nu se compune numai din obiectele și peisajele care ne înconjoară, el se compune, într-un chip misterios și emoționant, și din patriile interioare, opera poeților. Există o țară a lui Baudelaire, o țară a lui Rimbaud, alta a lui Apollinaire sau Claudel, „cu orizonturile și mările lor, cu fluviile, arborii, animalele și fețele locuitorilor săi pe care nu le confundăm cu alte fețe umane". E suficient, spune el, să observăm un arbore, o pasăre, o unduire a peisajului, pentru a ne aminti de una din aceste țări care trăiesc în memoria noastră. O astfel de patrie, închisă între coperțile unei cărți, a creat și Blaga. Cînd vorbim de universul său poetic, ne gîndim numaidecît la o geografie interioară prin care rătăcește zeul bătrîn Pan alungat de lumina unei noi religii. Versurile postume îmbogățesc această patrie imaginară cu o vegetație euforică. Mai mult : îi dă o perspectivă spațială. Critica mai veche remarca „lipsa de spațialitate a perspectivei", „temporalitatea privelștii", „peisajele temporale" în poezia lui Blaga (Vladimir Streinu). Observația este subtilă, ceea ce domină în **Marea trecere, Lauda somnului, La cumpăna apelor, La curțile dorului** etc., este percepția temporală a proceselor din univers. Există, evident, lumea materială, dar ea stă sub semnul unui timp acaparator, care simbolizează limita, moartea. Spațiul nu-i decît hrana acestei forțe obscure devoratoare. Ochiul, terorizat de ea, înregistrează cu precădere semnele trecerii. În poemele postume, raportul se schimbă, perspectiva spațială trece în prim plan. Universul are o mai mare statornicie, reliefurile se arcuiesc mai pregnant, orizonturile capătă consistență. Timpul, încetinindu-și ritmurile, îngăduie lumii vegetale și animale să dureze. Amurgul, timpul declinului, devine „fecund" **(Corăbii cu cenușă),** trecerea mai păstrează ceva, un tipar, o formă, faptele nu intră pe de-a-ntregul în uitare : „în noapte undeva mai e / tot ce a fost și nu mai e / ce s-a mutat, ce s-a pierdut / din timpul viu în timpul mut". În această patrie imaginară norii sînt tineri și asfințiturile desăvîrșesc lucrurile **(Cîntecul focului).** Ele încetează a mai fi simple semne (semnele magice din **Lauda somnului !),** redevin obiecte și obiectele participă la o alchimie curioasă. Intuiția prefacerilor obscure (geneza, coacerea), se observă numaidecît, în poemele acestea ce arată lumină și împăcare. Pomii simt „dureri de muguri", de peste tot vine „veste de viață ce se-ncinge", cărăbuși de aur, pitpalaci profetici, lăcuste, gîze fără număr ies din „turnătoria verii". Blaga este acum, nu mai încape vorba **un poet al facerii,** cîntecul lui este **cîntecul făpturii.** Melancolizat de ideea destrămării, ochiul descoperă deodată viața contagioasă a materiei, dimensiunea luminii și a fecundității. Blaga devine un poet solar, sudic, ca în acest cîntec de euforie autumnală : „Vino să vezi ! În tîrzia, bogata căldură / închis între ziduri cine-ar mai sta ? / Precum a mai fost, pînă-n cealaltă zare, / încă o dată tărîmul să crească ar vrea. / Și-n unghi săgetat / pămîntu-și trimite cocorii / spre cercul cel mare. / Lumina ce largă e ! / Albastrul ce crud ! / Unei noi creșteri, văratice-n toamnă, se pare / c-am fi hărăziți și aleși. / Și-o clipă ne e-ngăduit / bănuitului Sud / să-i trimitem un gînd fără

greș. / / Între frunza ce cade / și ramura goală / moartea se circumscrie / c-un gest de ecstatică boală. / Un joc înginînd cu lemnoasele membre / sună tîrziu, nebunul, caldul Septembre", unde viața și moartea trăiesc împreună într-o îmbrățișare ecstatică. În patria imaginară a lui Blaga toamnele sînt de cristal, muntărițele cîntă din tulnice tăiate din corn de inorog, pelerinii umblă prin mit, privighetorile cîntă noaptea și roua este sudoarea lor, vietuitoarele pădurii (poetul este „om al pădurii"), arse de un foc sacru, nu-și găsesc locul, iubirile cresc ca niște ruguri albastre și peste ele se întinde umbra lui Dumnezeu — „mai virtuoasă în lumină" decît în întunericul misterului. Această țară de unicroni și munți care scrutează orizonturile într-o pregătire tăcută de zbor este cuprinsă de febra facerii și a împlinirii. Pentru că într-un poem Blaga vorbește de nord și de sud **(Apoteoză),** nu este fără rost o scurtă paranteză pe tema opțiunii geografice a poetului. În postume, poezia suportă o mutație de la nord la sud, de la mitologia ceții și a întinsurilor arctice la aceea solară, mediteraniană. Poezia română, în totalitatea ei, arată o alternanță de mituri nordice și sudice, arătîndu-ne cînd fața ei luminoasă, exuberantă, cînd acea ginditoare, întristată, metafizică. Ridicată într-o cultură cu un substrat spiritual vechi și puternic, loc de întîlnire a două mari spiritualități, ea a primit influențe diferite și le-a asimilat adesea într-o sinteză originală. Alecsandri este un spirit solar, sudic, visul lui este plaja calmă, valul albastru, soarele roditor. Este un clasic cu o structură mediteraniană. Eminescu cultivă miturile nordice, Walhala, pe Odin și peisajele borealice. Locul plajei îl ia cringul misterios, iubirea se termină într-o somnie cosmică. Prin el pătrunde în lirica noastră universalul și miticul, obiectul tinde să se cosmicizeze. Macedonski readuce tipologia sudului, miturile clare și luminoase, iar dacă poezia lui face uneori caz de mistere, acestea sînt tratate rațional. Este ceea ce se întîmplă și cu Barbu și Philippide, greci — în înțeles spiritual — cu nostalgii nordice. Formați, amîndoi, în spiritul culturii germane, ei și-au populat poezia cu miturile greco-latine. Influența „modelatoare" (cum ar spune Blaga) s-a transformat într-o influență „catalitică" pe baza unui sincretism superior. Prin Blaga reapar în poezie mitologia silvană, metafizica nordului, negura ținuturilor reci. În ciclurile postume, sudul urcă vertiginos, expansiv, nordul se retrage timorat, existența materială și spirituală stă acum sub incidența soarelui, nu a lunii, astrul misterios și rece. Chiar nordul, cînd se manifestă, tinde spre un regim de lumină și fecunditate. El aduce văilor noastre „furtunile rodnice", din morminte iscă „aurore sublime / și boreale lumini de-nviere". Dar, încă o dată, triumfător este acum sudul: „amarul prea cald, elementul care prieste iubirii". Acestea sînt pe scurt elementele care determină, în poezia postumă a lui Blaga, patria interioară de care vorbea Béguin, o geografie a imaginarului ce prinde contur pe măsură ce înaintăm în lectură. Este, desigur, o determinare posibilă, subiectivă, căci lectura nu este neutră, obiectivă, ea însăși devine participantă, creatoare, un element în această hartă spirituală. Patria lui Blaga își schimbă culorile, în ritmul poeziei ea intră sub puterea altor astre. Vom vedea că **timpul** și **nordul** (alegem arbitrar doi factori care determină „clima" acestei mari poezii) revin în primul plan, modificînd înfățișarea acestei bucolici luminoase.

Eugen Simion

Istoria civilizației române

Urmare din pag. 1

necesarei istorii a civilizației române. Lor li se adaugă o metodologie adecvată în cercetarea faptelor de cultură și civilizație, o perspectivă unificatoare și integratoare, o teorie riguroasă a specificului național. *Cu alte cuvinte, o istorie a civilizației române, în care, alături de evenimente sociale, economice și politice își găsesc loc o mare abundență de fapte legate de moravuri, mentalitate și sensibilitate, de obiceiuri, ceremonii, de alte aspecte de viață curente, aparent mărunte, dar grele de semnificații perene, include toate contribuțiile parțiale, depășindu-le însă prin aspirația de a sesiza esența specificității noastre. Asemenea istorii ale diverselor civilizații europene sînt relativ numeroase în alte culturi. Ele implică aproape totdeauna o evidentă perspectivă filozofică. Dacă la noi au întîrziat să se producă, lucrul se datorește unei orientări mai generale a specialiștilor noștri aplecați cu prea insistentă precădere asupra unor probleme de amănunt în dauna sintezelor unificatoare. De altfel, despre lipsa a numeroase și foarte necesare lucrări de sinteză la noi s-a mai discutat.*

Evident, o istorie a civilizației române de la origini pînă în prezent pune probleme deosebit de complexe cercetătorilor îndemnați s-o realizeze. Ei trebuie să sublinieze astfel, între altele, trăsăturile distincte ale culturii și civilizației dezvoltate în cadrul regatului sclavagist dac. Faptul că, alături de civilizația sclavagistă greacă și de civilizația sclavagistă romană cu care are numeroase interferențe sau cu care s-a confruntat, civilizația sclavagistă dacă realizează în epoca antică în Europa una din cele trei mari dezvoltări socioculturale este o astfel de problemă. Rolul imens al romanității, în conștiința etnică și în inițiativele noastre istorice din epoca feudală și modernă este o altă problemă. După cum specificul culturii și civilizației românești, marcată pentru totdeauna de „sigiliul Romei" dar dezvoltată pe un fond dacic iar în epoca feudală între arii culturale atît de diferite precum lumea ortodoxă bizantină-slavă, și lumea occidentală catolică și protestantă — pune, de asemenea, numeroase alte probleme de perspectivă integratoare O istorie a civilizației noastre nu poate omite rolul imens pe care țările române l-au avut în epoca feudală în salvarea unor valori de artă și cultură ale popoarelor din răsăritul Europei, amenințate cu distrugerea de uriașe forțe invadatoare. După cum ea nu poate omite, de asemenea, importanța expansiunii culturale românești în diferite timpuri (singurul gen de expansiune pe care românii l-au practicat în istorie).

Cît de importantă este realizarea unor lucrări de sinteză dedicate istoriei civilizației române rezultă și mai evident dacă ne vom referi la următoarea situație Este știut astfel că în prezent istoria, limba, literatura și cultura română constituie obiect de studiu sistematic la cursuri cu secții speciale în peste o sută de universități din întreaga lume. La unele din aceste universități prezentarea generală a realităților noastre se face într-un curs cu caracter general, o introducere în istoria civilizației românești. Acest curs include orice referință (istorică, etnografică, literară, muzicală, artistică, folclorică,, arheologică etc), capabilă să ofere auditorilor străini un sistem de reprezentări sintetice și sistematice despre specificul *civilizației românești. Bineînțeles aceste cursuri (nemții le numesc* Landeskunde) *nu se confundă cu istoria generală a românilor. E demn de remarcat faptul că de multe ori ele sînt mai puțin riguroase decît ar fi necesar tocmai datorită lipsei acestor lucrări de sinteză dedicate specificului civilizației românești. Ele trebuiesc realizate în primul rînd la noi în țară pentru că nicăieri în lume istoria românilor, inclusiv istoria civilizației românești, nu se scrie mai bine ca la București, Cluj-Napoca sau Iași.*

Față de această stare de lucruri cît și pentru multe alte motive cîteva măsuri — unele cu caracter organizatoric — ar putea fi luate într-un viitor apropiat. Mai întîi, după părerea noastră, este absolut necesar ca la centrele universitare să se înființeze cursuri, eventual catedre de istoria civilizației românești. Este total absurd ca istoria civilizației românești să se predea la universități din străinătate ; iar la noi nu. Ministerul Educației și Învățămîntului are în această privință un cuvînt important de spus.

Ni se pare de asemenea important să fie inițiate ample discuții metodologice cu privire la teoria specificului național. Problema aceasta, capitală pentru înțelegerea propriei realități, prezentă în opera unor oameni de cultură de talia lui Cantemir, Maiorescu, Hașdeu, Iorga, Ibrăileanu, Lovinescu, Camil Petrescu, Rădulescu-Motru, O. Goga, Al. Dima, C. Ciopraga, trebuie reluată prin eforturile conjugate ale celor mai variate categorii de cercetători din domeniul științelor umaniste.

Editurile au și ele datoria să inițieze în planurile lor realizarea unor lucrări de sinteză dedicate istoriei civilizației românești, și a teoriei specificului național.

Evident, problemele acestea trebuie să revină cît mai des în cele mai variate discuții. Ne place să credem că articolul de față este, în acest sens, o chemare și un îndemn.

Alina Popovici

Statuie verde

Mireasa ta, arbore, mă leg să fiu
să te desparți de mine de patru ori pe an
să vindec vîntul și ploile pînă tîrziu
în aerul dintre pămînt și tine confuz să mă descriu.

Impuls de clorofilă e gestul meu spre tine
din gîndul tău crescută și din al meu nesomn
tîrîndu-mă prin negru am înțeles culoarea
ce te hrănește crudă în timp ce eu cobor.

Un purgatoriu chimic sau mitic îmi parcurg
ca să devin culoare întîi mă descompun
statuie verde brutal în foc să mă cufund
nu pe drum drept, prin cercuri încerc să te ajung.

Între noi cresc statui

Cînd din lacrima ta
vor ieși să vorbească
ale ochilor taine nimănui dezvelite,
Eu de mult voi fi fost fugărit în frunzișuri
de șfioase întrebări cu ochi albi de statui
Din tăcerea albastră între noi coborîte.

Cînd din aripa ta
vor cădea ploi de vise
peste oasele nopții adunate în drumuri
Eu de mult voi ara cîmpul sterp de lumină
cu o creangă de raze și cuvinte nespuse
mai adînci ca sămînța, ca pădurile ninse.

Cînd vei vrea să mă cauți
Timpla nu ți-o desprinde
de copacul cu păsări, de pîriul din pietre,
Eu de mult voi fi dat ciocîrliilor drumul
într-un gînd pustiit de a frunzelor sete,
Fără vorbe să vii. Lemnul focul ascunde.

profil

Mihai Ursachi

Născut la 17 februarie 1941, în Strunga — Iași. Bibliografie : Inel cu Enigmă, *Junimea, 1970 ;* Missa solemnis, *Eminescu, 1971 ;* Cetatea scufundată, *Biblioteca „Argeș", 1971 ;* Poezii, *Junimea, 1972 ;* Poemul de purpură și alte poeme, *Dacia, 1974 ;* Diotima, *poezii de dragoste, Junimea, 1975.*

În aproape toată poezia lui Mihai Ursachi se găsesc ecouri lesne de identificat, din Novalis, Edgar Poe, Eminescu, Emil Botta, Leonid Dimov, Mircea Ivănescu, Dan Laurențiu, Emil Brumaru și chiar din săltărețele producții clovnești ale lui Ion Nicolescu (d. ex. : „Vae vae cucu victis, / Benedictus, Benedictus, / toată moartea e un strip-tease !"), nefiind rare cazurile cînd se ajunge nu departe de pastișă. Cu toate acestea, personalitatea poetului rămîne în afara oricărui dubiu, nota proprie, prin care se impune o originalitate de netăgăduit, constînd într-o profundă trăire a convenționalității poetice. Luîndu-și un model sau altul, poetul nu imită un stil ori o modalitate lirică ; dar se identifică în oglinda lor și chipul său, deși astfel ia cele mai diferite înfățișări, rămîne unitar și recognoscibil prin această putere de asumare la nivel existențial a artificialităților. Livrești prin material, constituite din elemente evident împrumutate, poeziile lui Mihai Ursachi sînt de o autenticitate a trăirii fabuloasă, cu atît mai impresionantă cu cît nu se face nici un efort de ascundere a „surselor", în adopțiuni existînd, dimpotrivă, chiar o anume ostentație. Reluarea, împrumutul, dezvoltarea de procedee, de teme și de motive cunoscute înseamnă **participare** și se poate observa cum la Mihai Ursachi ironia însăși devine un mijloc de apropiere, nu este un instrument al detașării, o formă de travestire pudică a sentimentalității. Expresia cea mai înaltă a **participării** este beatitudinea pe care o dă situarea într-un regim poetic foarte intens : „Pe țărmul mării verzi cu teamă mă opresc : / nădejdea transmigrării — vis palid și absurd... / Doar vaga amintire de locuri părăsite, / ecouri ce din valuri abia se limpezesc, / meduze efemere și clopote dogite / sunînd reîmpietrirea incendiului prea scurt. // Cochilia urechii și inima mă-mbată / cu șoapte — așa de blinde și totuși ireale... / Eu stau pe fundul mării — o stană-n lutărie, / în jurul meu, cochilii din vremuri ancestrale, / ființe-a căror inimi subzistă dizolvate / în lutu-acesta galben din care se fac oale... / — Din care se fac chipuri, ce uneori învie. // Pe malul mării verzi, aici am să clădesc / căsuța pentru mine și cea mai dulce fată ; / din scoici multicolore și din culbeci de mare / păstrînd încă-n cochilii un sunet îngeresc. / O, nu mai plînge ploaia de stele căzătoare, / căci e în marea verde o viață fermecată..." Prezența masivă a elementelor poetice aparținînd universului astral, nocturn și acvatic se explică nu printr-o anume predispoziție a poetului, ci prin calitatea lor de a determina și de a conține atitudini extatice : sînt universuri ale profundității, ale unei „nesfîrșiri" din care vin semnale misterioase, magice efluvii lirice, adieri paradisiace, sub înrîurirea cărora se petrece o regăsire feerică patetică : „Vom mai străbate iubito, vom mai străbate / drumul acela de roze ? / De parcă ne-am aminti din uitatele / vieți, de uitatele drumuri... // Fragedă frunză era, și pădurea / de roze strălumina / în adînc. // Frunzișul virgin și vibrînd ca o / fragedă febră «ne vom ineca / în pădurile fragede.» // Bolte adînci, voluptuoase arcane, / umbrele noastre rămas-au de-a pururi, / sfioase și palide, copilărești / umbre... // Acolo, vei spune, se-ntinde o piață / vacarmul tronează pe dale de piatră, / de o mie de ani este piață acolo. // Iubito, nu e aievea, ascultă / tăcerea prea sfîntă ce se pogoară ; / să mergem, îți spun, pe cărarea de roze, // prin bolți răcoroase vom intîlni, sub arcanele sfinte, / umbrele noastre îmbrățișîndu-se, / copilărește umbre..." Întreaga recuzită poetică folosită contribuie la producerea acestor extaze, pierzîndu-și totodată aspectul artificial și devenind expresia firească a sublimității : „Aici unde sîntem e pace cu adevărat. E pace cu adevărat. // La picioarele tale iubito, prunul sălbatec a înflorit, / colina întreagă e semănată de îngeri cu florile / ce s-au numit imortele. Din inima mea / un mac de cîmpie s-aprinde o dată pe an. Este noapte, / și la picioarele tale iubito, prunul sălbatec a înflorit. // Marea adînc priveghează tăcerile albe în care / s-a înecat graiul nostru, iar luna, ca-n vechile sfinte poeme, / ilumînează zidirea în formă de crin. Un crin cugetînd, / astfel am fost și-am trecut noi pe țărmul acesta / la marginea mării. Universul întreg e un crin. // Aici unde sîntem e pace cu adevărat. E pace cu adevărat". Principiul intern al poeziei lui Mihai Ursachi este identificarea fericirii cu frumusețea și „idealul" său îl reprezintă armonizarea deplină a „moralei" cu „arta", a creației cu trăirea.

Mircea Iorgulescu

Univers poetic și expresie

Urmare din pag. 1

locului. Nu culoarea locală sau a epocii, sau o vană muzicalitate exterioară, căuta poetul cînd scria inemi, patemi, lumine, lunge, limbe, sara, cridă, rump, steauă, neauă, vinure, cinture, dorure, vinture *etc., etc., sau cînd rima* rumpă *cu* scumpă, deie-și *cu* ei-și, patemi *cu* singurătate-mi, deasă *cu* pasă, sine-mi *cu* inemi *etc., ci un sentiment al timpului, care este o dimensiune a universului său poetic, comunicat în imagini muzicale de o extraordinară complexitate și putere de a subjuga. Vocalele deschise, succesiunea celor închise și ascuțite sau a diftongilor, consoanele cu o vibrație mai intensă, numărul și accentul silabelor în vers au la Eminescu neîndoielnice corespondențe sufletești, cum au demonstrat, ajungînd citeodată la concluzii diferite, Ibrăileanu, Caracostea și Călinescu.*

Despre Macedonski s-a afirmat, puțin cam grăbit, că nu avea „simțu limbii", că „limba lui română pare învățată de curînd", că nu se înscrie printre „constructorii de limbă literară", pentru a se ajunge la această concluzie cu totul dezavantajoasă pentru poet : „O limbă macedonskiană nu există " (G. Călinescu, Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent, *p. 464). Macedonski, așa cum remarca cu dreptate Tudor Vianu, a vorbit totuși într-un „idiom poetic" aparte. În versul lui fastuos, poetul incorporează neologismul eufonic și cuvîntul exotic, lăsîndu-se citeodată amețit de mirajul lumii pe care i-o descoperea ochiul său lăuntric. Doi poeți, care continuă în chip diferit experiența lui Macedonski, par că se opun în modul cel mai violent unul altuia. Ion Minulescu, atras de tărîmurile îndepărtate, își construiește un univers ireal, într-o revărsare grandiloventă de cuvinte căutate cu ostentație, chiar cînd sînt din mediul domestic, gustîndu-le cu voluptate sonorităților puternice. Această feerie sonoră este universul lui strălucitor și inconsistent, inimitabil totuși, deși s-au încercat atîtea pastișe. La capătul celălalt se află G. Bacovia, impresurat de nenumărate bariere, prizonierul unui spațiu închis, sufocant. Succesiunea monotonă a repetițiilor, elipsa, fraza sărăcită de orice podoabă retorică, sunetele înăbușite, gemute* (u, î, m, n), *reluate mereu, în cuprinsul versurilor, și de multe ori, în rime banale* (plumb — vesmînt — vînt — plumb ; plouînd — plîngînd — gînd), *cromatica stinsă, cu fîrave izbucniri de lumină, toate aceste elemente ale expresiei poetice desemnează limitele unui spațiu lipsit de orice perspectivă, în afară de aceea torturantă a autoflagelării, într-un univers pustiit de viață, în care evoluează cîteva marionete.*

Cu Lucian Blaga și cu Ion Barbu se reia o experiență începută de Eminescu în prefacerea limbajului poetic. Pe calea „metaforelor revelatorii", cum le numește chiar poetul, Blaga se îndreaptă către vîrsta arhaică, a miturilor populare și a basmului, din care-și alcătuiește un univers cu atît mai tulburător cu cît încearcă să descifreze în el „matricea stilistică" a unui întreg neam. Sentimentul istoriei, de care Blaga nu-i lipsit, se manifestă altfel decît la Goga, poetul unei lupte cu țeluri cunoscute, concrete, imediate. Spațiul și timpul se mitologizează la Blaga : „Cu zvonuri surde prin arbori / se ridică veacuri fierbinți. / În somn singele meu ca un val / se trage din mine / înapoi în părinți". Timpul devine, ca la Eminescu, o dimensiune interioară. Ion Barbu, oricît s-ar părea că stă de departe și oricît a vrut să se distanțeze de Lucian Blaga, căruia îi reproșa mulțimea „motivelor de folclor românesc", din teama de a nu vedea „alterată puritatea" poeziei, se întîlnește cu poetul care a scris Lauda somnului *într-un punct determinant și pentru universul său liric.* Nastratin Hogea la Isarlik, Domnișoara Hus, Cîntec de rușine *(titluri citate în această ordine chiar de poet, la care sîntem îndemnați să adăugăm atîtea altele, începînd cu* După melci *și sfîrșind cu* Oul dogmatic*) sînt adunate de Ion Barbu sub faldurile unei teme fundamentale pentru întreaga sa operă : „Aceste preocupări coincid cu apariția temei fundamentale — solemnă, neașteptată — vizitînd întîia dată versurile mele și marcîndu-le : Moartea și Somnul". Și totuși cei doi poeți vorbesc limbaje inconfundabile, care separă două lumi diferite de simboluri, deși pot fi observate rădăcini folclorice comune. Blaga caută mereu metafora revelatorie, sondînd mituri străvechi și păstrînd o anumită solemnitate ritualică în expresie, în timp ce Ion Barbu abandonează visului un spațiu concret, colorat de elemente lingvistice balcanice și sfîșiat de imagini grotești pînă la nerecunoașterea și transformarea lui într-un original univers fantastic. În acest punct, indicat de o anumită înclinație spre grotesc și culoare antonpannescă, poetul* Jocului secund *se întîlnește cu Arghezi, de care se va despărți, supărat de materializările brutale la care supune acesta „lumea purificată pînă a nu mai oglindi decît figura spiritului nostru". Barbu a ignorat în Arghezi un mare creator de limbaj și, astfel, una din cele mai fructuoase experiențe din lirica noastră modernă.*

Limbajul poetic a progresat luptîndu-se mereu cu „descrierea" poetizată a universului dat. Momentele lui de cotitură coincid de aceea cu prefacerile din lumea interioară a poetului, care își afirmă vocația numai cînd nu se mai lasă „înșelat" de limbaj, ci devine el „creatorul" lui. Aceasta nu înseamnă, cum s-au înșelat atîția alcătuitori de cuvinte încurcate, că limbajul poetic rezultă din dezorganizarea celui comun. Este vorba numai de reorganizarea limbii de toate zilele într-o altă structură funcțională. Dacă am fi întrebați, în perspectiva schițată aici, cine este primul nostru poet modern, am răspunde fără ezitare, eliminînd multe nume mai cunoscute sau chiar celebre de la începutul secolului trecut, că acesta este Dosoftei, care, alcătuind o traducere versificată a psalmilor, a operat mutații mari în structura imaginii din original, adaptată unei viziuni personale, într-un limbaj cu mari resurse poetice.

Dimensiunea liricii noastre de azi

Urmare din pag. 1

lui Bacovia), „Cuvinte potrivite", „Joc secund". Nu vreau să spun cu aceasta că strălucitele nume invocate aici însemnau mai puțin, prin opera *lor, în anii cînd și-au tipărit cărțile fundamentale, decît astăzi. Nu. Opera lor era la fel de valoroasă în sine și atunci. Dar, pînă a fi recunoscută unanim, a fost nevoie de alte decenii, ceea ce, de bună seamă — e în firea lucrurilor. În fond ,perspectiva timpului, pentru a vedea mai bine, a discerne valori artistice, nu e deloc o speculație.*

Din acest unghi îmi place să privesc poezia noastră de astăzi (literatura de astăzi, în întregul ei) — mai cu seamă cînd se trag semnale de alarmă în legătură cu evoluția ei, criza, impasul la care ar fi ajuns.

De fapt, a existat după 1944 timpul „materialmente" necesar pentru constituirea de „glorii literare" ? Se înțelege, e vorba de glorii sprijinite pe opere fundamentale, care fac mîndria unei culturi, literaturi.

Se spune de obicei, în discuțiile despre noua noastră literatură : „după război, poezia românească, proza..."

Falsă periodizare ! „După război" nu e o unitate de timp, precum anii dintre cele două conflagrații, în care literatura română și-a dobîndit atît de pregnant conștiința de sine. Odată încheiat ultimul război, în țara noastră au urmat un număr de ani de mutații sociale, în care a trebuit să răsturnăm o lume ce ni se împotrivea ca să întemeiem alta, așezată pe temelii noi sănătoase În acest răstimp, mai mult s-a oferit „material de viață" pentru literatură, artă, decît s-a creat operă durabilă Întotdeauna, marea artă a apărut după, și nu în timpul revoluțiilor ,al perioadelor de tensiune. Toată lumea observă, de pildă că abia acum, la noi „romanul" anilor de după 1944 începe a se turna în tiparele artei „Desculț" „Moromeții", „Bietul Ioanide" și „Scrinul negru" „Groapa" — ca să mă refer numai la proză, pentru o mai limpede argumentare a punctului nostru de vedere, investigau trecutul mai îndepărtat sau mai apropiat, dar oricum trecutul Și lucrurile n-au stat substanțial diferit nici în poezie

În privința poeziei imediat după război am avut experiența suprarealistă (în cel de al doilea val). Pînă prin 1947. A urmat, se știe, mai bine de un deceniu de sociologism, păgubitor pentru lirica noastră, derutant în genere pentru dezvoltarea firească a întregii literaturi, arte. Pînă după 1960. Și în sfîrșit — anii înfloritori, cîți au trecut de atunci.

Așadar, noi contrapunem cu adevărat, celor trei decenii în care au publicat marii poeți interbelici — doar trei lustri : 1960—1975. Or, în 15 ani nu se creează o literatură, oricît de strălucit ar începe și sub oricît de favorabile auspicii ar evolua.

Și totuși ! Și totuși — putem alinia nume de rezonanță, care au publicat poezie bună în acest un deceniu și jumătate. Din generația vîrstnică, ce debutase (cu puține excepții) încă înainte de Eliberare : Zaharia Stancu, Virgil Teodorescu, Gellu Naum, Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu, M.R. Paraschivescu ; apoi Dimitrie Stelaru, Geo Dumitrescu, Nina Cassian, A. E. Baconsky, Vasile Nicolescu, Șt. Aug. Doinaș, Tiberiu Utan, Aurel Rău, Ion Horea, Ion Brad, Tudor George, Ioanichie Olteanu, Al. Andrițoiu, ș.a. Și — perioada înfloritoare ce a urmat anilor 1960, cu centrul de greutate prin 1965, cînd și-au dat măsura autori din toate generațiile, dar mai cu seamă s-au impus, în grup, atît de solidari și atît de diferiți totodată : Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru Cezar Baltag, Dan Laurențiu, Adrian Păunescu, Leonid Dimov și Mircea Ciobanu, Mircea Ivănescu și Ion Gheorghe, Florin Mugur și Liviu Călin, Gheorghe Tomozei și Teohar Mihadaș, Ileana Mălăncioiu și Cezar Ivănescu, Constanța Buzea și Ana Blandiana, Horia Zilieru, Radu Cârneci și Petre Ghelmez, și încă alții. O întreagă vîrstă de aur ! La care ar trebui adăugate cel puțin cîteva nume noi, unele de dată chiar recentă, dar încurajatoare — printre care un Mihai Ursachi, Emil Brumaru, apoi Dan Verona, Dorin Tudoran, Horia Bădescu, Adrian Popescu, Mircea Dinescu, Dinu Flămînd.

Deci avem poezie, o poezie a vremii noastre, pe măsura vremii noastre exemplare ! Și nici prin criză nu trecem, nici în impas n-am ajuns. Dimpotrivă, rareori la noi, explozia lirică a mai fost la fel de evidentă, ca în ultimii 10—15 ani.

S-a auzit, într-o mai veche discuție organizată de „Luceafărul", și voci speriate de o așa-zisă „inflație" de poezie în anii noștri, cu posibile consecințe negative în evoluția liricii românești...

Cît adevăr este în astfel de păreri ?

Fenomenul de inflație *este definit de economiști cam astfel : „emisiune de hîrtie-monedă peste necesitățile reale ale circulației bănești, ceea ce duce la devalorizarea banilor..." În literatură însă, cum s-ar traduce acest concept ? Publicînd poezie multă, devalorizăm cumva* poezia ? *Dar* poezia *nu poate fi devalorizată de nimic, atunci cînd ea există. Trebuie însă căutată, ceea ce înseamnă a publica pentru a alege. Nu cred că trebuie să ne speriem de numărul mare al cărților de poezie ce apar la noi. Și nici nu putem pretinde ca ele să fie, toate, capodopere ! Ar fi chiar obositor, să se întîmple așa ! Fără să mai spun că, într-o asemenea iluzorie situație... nu am avea la ce să le raportăm, pentru a ne da seama de starea lor de excepție. Întotdeauna a fost nevoie de un fundal pe care s-au proiectat, vai ! — puținele, rarele, mereu multașteptatele capodopere, care refuză să se ivească în ametitorul ritm tipografic al zilei de astăzi.*

Pus pe gînduri de... alarma cu privire la „inflația" poeziei am răsfoit marea Istorie a lui G. Călinescu *în vederea unei comparații cu anii noștri a abundenței mai sus pomenite. Ei bine — apăreau și altădată, între cele două războaie mondiale de pildă, foarte multe cărți de poezie ! S-au „produs" și pe atunci nume — cu duiumul, intrate repede în uitare. Într-adevăr, cine își mai amintește de... A. Dominic, Const. Goran Panait Nicolae, M. D. Ioanid, Alexandru Baiculescu, N. Milcu, Sergiu-Victor Cujbă, George A. Petre, George Fonea, Lucian Costin, V. Spiridonică, Dem. Păsărescu, Ion Pogan etc., etc.*

Tot acest potop de „poezie" și „poeți" n-a împiedicat apariția corifeilor liricii noastre interbelice.

Vor rămîne și poeții noștri de azi, alegîndu-se din ceea ce unii au numit, cu nejustificată îngrijorare, „inflație" a poeziei contemporane.

Apar și cărți cu poezie de valoare indoielnică, dar aceste cărți nu le amenință pe cele bune, cu prezența lor nesemnificativă, prezență... inexistentă, s-ar putea spune.

Desen de Mihai Gheorghe

atelier literar
poșta redacției

M. ȘTEFAN : În „Limpeziri", (subredă, cam fantasmagorică — povestea cu brațul statuii, neconvingătoare, insuficient motivată), revin din plin vechile „deficiențe de stil", cum le numiți, care angajează, însă, uneori, probleme mai grave, de ordinul gustului artistic etc. („Lucrarea este remarcabilă. Acest bărbat merită admirația oricărui intelectual, cu atît mai mult a unei femei normale. Eu personal văd în el un atlet de excepție"... ! ? Etc.). „În așteptarea soldatului" se prezintă, în schimb, mult mai bine, în toate privințele. Compoziția e mai sigură, echilibrată, profilul eroinei reconstituit cu oarecare abilitate analitică, cu o notă de umor plauzibilă (mai ales atunci cînd „efectele" și „goangele" nu sînt căutate cu luminarea). Și expresia e ceva mai curată, dar se poate și mai bine.

DORU MĂLIN: Felicitări! (e un fel de fericită răzbunare a „soartei" pentru excesiva neîncredere în sine !) „Dopajul" de care vorbiți nu e bun, firește, dar nici „dopajul invers n-ar fi mai bun. Impulsul firesc, „nevoia" (ca să nu-i zicem **inspirație**, cu o vorbă îndelung terfelită) sînt cei care decid. Versurile trimise rămîn încă în zona nesiguranțelor de început, a confecției mimetice, a extravaganțelor formale gratuite („nebunul cu ochii stinși / adormit ca un fruct prea crud / în patul grîului nesemănat"... (!?), „pădurile asasinate de frunze" și multe altele). Ceva mai bine, în „Inscripții", „Viață", „Teama de fluturi" (inegală) și, oarecum, „Ana-Maria".

D. BORCEA : „Epitaf", „Voi oamenii", „În urma noastră", „Și poetul".

E.M. GANGAS : Un vag ecou, în „Cînd zidul", „Unde finul". În rest, multă confecție uscată, rece, calofilă.

GHENA STAN : Lucru greoi, căznit, fără vibrație, într-o sferă tematică și tehnică ușor învechită, convențională.

M. DUCA : Traducerile dv. au fost predate secției de poezie.

MANOLE GEM-GEORGICA : Textul e un fel de reportaj, superficial, inconsistent, fără calități literare.

SIMPLEX UNO : Atît „Sufletul sfînt" cît și „Regăsirea" nu reușesc să promoveze la un nivel literar niște fapte diverse învecinate cu banalitatea. Vorbirea „înflorită", de multe ori obositoare, cînd nu chiar hilară („Cerul era complet senin, de un albastru vioriu și profund, în care ochii ți se pierdeau fără întoarcere, iar aerul vibra ca un cîntec ademenitor de sirenă, chemînd insistent oamenii să se hrănească din prospețimea sa, ca dintr-o cupă imensă de nectar dăruită halucinant de zei nenumiți de atîta bunătate" — N.B. un asemenea „stil" poate ucide orice proză ! (inclusiv cititorii...), mania descriptiv-statistică, înregistrarea cicălitor-minuțioasă de fapte și amănunte, anodine, fără semnificație, fără aport în desfășurarea și dezlegarea cazului (ex : mersul cu avionul, gara, mersul cu trenul etc., etc.), dialogul strict uniform, în care personajele, inclusiv autorul, vorbesc otova, nediferențiat, într-un limbaj „adus din condei", sumar gazetăresc, de „proces-verbal etc. — iată o parte din „hibele" acestor încercări de proză, care nu ne aduc, din păcate, confirmarea a ceea ce era pozitiv în impresiile anterioare.

MITRACHE ELENA : Par să existe unele ecouri de poezie, în paginile dv., dar lipsa de experiență e vizibilă și stîngăciile și șovăielile nu sînt puține. Mai e vizibilă și o insuficiență a lecturii, limitată, pare-se, la sfera obligațiilor școlare, ceea ce, pentru un ucenic în ale literaturii, e mult prea puțin ! (Studiind marile experiențe lirice ale lumii, veți afla răspuns la întrebările și rugăminții pe care ni le adresați, veți afla chiar că nu se poate pătrunde în marile taine ale poeziei cerînd redacțiilor „rețete" și „chei" miraculoase — care de altfel nu există !).

ION JIU : Nu ne-au convins paginile trimise. E mai mult o joacă „de-a poezia", fără vibrație și, de multe ori, fără sens („Răniți de fantezie / cu iarba în chemări / soldații de hîrtie / aproape erau gări" (?!).

VIRGIL GĂLĂȚEANU : (probabil o greșeală de tipar), **A. Dumitrașcu** (ceva mai bine, în „Spre lebede"), **Viorel Andreescu, C. I. Vicențiu** (mulțumiri pentru bunele urări !), **R. Gg., Sanda** (ceva mai bine, în „Primăvară frumoasă", „Primăvară"), **Gavrilă Pompei :** Nimic nou !

Manuscrisele neiscălite : „Omul XX", „Odă" etc. ; „Amurg", „Nu poți", „Primăvara dispărută" etc. ; „Mai rămîi" ; „Oameni și păsări", „Balada trupului spălat" etc.

Geo Dumitrescu

Cercuri concentrice

Ziua se prăbușește în ape ;
în jurul ei se strîmesc
cercuri concentrice
tot mai largi...
cercuri asemănătoare
strîmește în jurul ei
și pasărea care coboară
în ochiul mamei...
iată : prea puține fîntîni
mai au ciutură ;
e mai simplu să pui în loc
o găleată din tablă galvanizată
și cumpăna
nu mai este
copacul adormit de atîta
legănare ;
este o țeavă ruginită
(de 5 toli)
prin care dacă privești
nu poți să vezi cum
pescarii coboară osteniți dintre valuri
cu pești
malul gălbui...

ION TEODORESCU

Aceste toate...

Aceste toate pentru ce ?
Miracol sferic O.Z.N.
Puteri ascunse în straturi fine
Multiple învelișuri par.
Fascicol urcă și revine
În infraroșu nuclear.

Deasupra mării s-a văzut
Alb scuipat de raze care
Țîșnea vijelios din gura unui scut
Iscînd mari cercuri orbitoare
De curcubeie ca-ntr-un palat
Solar în ceruri etajat.

Pe gînd s-au înmulțit ferestre
Fantastice spre alte zări.
Catarg în navele terestre
Ridică fruntea sus și sări !
Ce vis frumos să te consumi
Zburînd ușor spre alte lumi !

O, nu !... E țipăt mult și prea devreme
Și totuși sora mea se teme
De fumul plîns în cer, amar...
Eu încă nu vă
Pot descoperi măcar.
Un punct silențios — Vancouver.

IORDAN GRECU

Dar să vă spun

ce așteptați voi de la mine ?
ce pot să fac eu cu cîteva cuvinte
mereu aceleași : soarele și luna
ochii și părul iubitei
brațele mele ca niște fluvii inocente
tremură seara de lumina florilor
de tei
dar vă spun :
caut mereu caut
toate drumurile mele sînt năpădite
fluturii singurătății mi se lovesc
de suflet
dar vă spun
caut mereu caut
copilăria e un capăt de luminare

CRISTINEL PRICOP

Desene de Mihai Gheorghe

Să pleci...

Să pleci în lume cu cîteva gînduri
puse pe suflet ca inele de aur pe deget...
Să pleci în lume cu cîteva întrebări
care rontăie viața cum luna
sparge între măselele ei galbene
simburii negri ai nopții
și le mănîncă miezul...
Să pleci în lume iscoditor,
nemulțumit,
gata de trîntă,
privind înainte cu ochii ficși,
dilatați,
spre steaua aceea care
se-nalță,
crește...

EMIL GAVRILIU

Miinile

rămîn mereu în umbra trupului meu
mă trag prin noapte
prin geometria mărului lăsat
pe-o tejghea înclinată de cine știe ce
vînzător sau cumpărător
— Ce curios că e așa de roșu,
de parcă noaptea acum l-ar fi scos din coșul
ud și l-ar fi așezat sub ploaia mecanică
de toamnă
îmi trag mai departe umbra
dar mîinile nu vor s-o urmeze
au rămas să-mbrățișeze mărul rotund
și proaspăt cules dimineața
mîini sărace în anotimpuri
nu cunosc decît vocala cîmpurilor înverzite
și noaptea, mai ales noaptea —
acest obositor turnir
sînt torturate de beția trupului,
împietrind în golul lor de fîntîni
fără apă.

ALEXANDRU ȘERBAN

Departe

Și îmbrăcat în zbor,
să pleci
spre cîmpie,
locul în care
nu poți să ascunzi
niciodată nimic
și în care odihna,
sosește
din toate părțile deodată,
pe adierea
florilor pierdute
în ceața luminii

COSTEL I. ȘTEFĂNESCU

Cuvintele mele

Despre materie îmi învăț cuvintele, despre
dragoste și despre moarte le vorbesc,
singurele,
cuvintele mele nu mă părăsesc, liniștea lor
e liniștea verii cînd vîrful plopilor amenință
cerul
Cînd vin spre cuvinte vin dinspre mine
încărcat de poveri nedorite, poveri cu nume
comune, copilărie, tinerețe, prieteni
nume pe care nici nu le-am învățat
dragostea, cuvintele mele încărcate de verbe
atotmișcătoare de materii
singure, iubitoare, cuvintele mele mă trec
punțile spre un nou început.

VICTOR CROITORU

Din lirica franceză

PIERRE EMMANUEL

Rugăciune

lui Emmanuel Mounier

Umbra ruinelor apasă pe fruntea de cenușă a popoarelor
sîngele le împresură și le înseteză dar unde să fugă
ei ai căror pași înroșesc aerul și ale căror gesturi
sînt spini de sînge înăbușind depărtările ?
Cu auzul hărțuit de oroare cu ochiul mare deschis în flăcări
cu mîinile crispate pe pirghiile nebuniei
ei simt fierbînd pămîntul înfuriat
hecate de sînge terorizîndu-le sufletul
și ridicînd morții violente enorme valuri
peste osuarele unde mișună cei vii.
În zadar se precipită spre întinderea căscată
negrii fetuși ai fricii țintind pîntecele
care atroce le-a nutrit demența
și care-i desparte de dumnezeul cerului și al luminii
legîndu-i strîns într-un mănunchi de iaduri care se devoră
fără a putea potoli pofta lor de neant.
. . . . . .
Cutează o arcă a libertății ridicată
pe acești genunchi temători și pe aceste frunți plecate
dă cerului Tău elanul unei curbe atît de pure
încît unite prin ea lumile dușmane
să cunoască limpezimea timpului și a istoriei
sfîntă revoluție care din mulțimile ruinate
din poparele risipite piatră de piatră din holdele glorioase dominînd coloanele ucise
va face să răsară armonia și limpedea esență
monument al Sufletului adevărat fulgerînd din înălțimea turnurilor
națiunile ridicate înfruntînd dreptatea Ta
cu stindarde înecate în Cîntec și morții
uimind naivul viitor cu rănile lor.

(fragment din Jour de Colère, 1942)

În românește de Maria Ivănescu

MICHEL DEGUY

Trei poeme

* * *

Mai mare intimitate cu astrele
Și-n noaptea mai adînc sondată
În noaptea apropiată pămîntul
Se varsă în soare steaua cea largă
În inima nopții ziua
Noapte a nopții cunoaște
O stea mai strălucitoare

* * *

Copacul luminează tîmplele cerului
Calul soarbe izvorul
De pielea animalelor culoarea se prinde
Pe om părăsindu-l
Viața mea
Misterul lui cum
Apoi întunericul se face lumină

* * *

Zilele nu sînt numărate
Să știm să alcătuim un convoi al deportaților care cîntă
Arbori cu frunziș de rugăciune
Ofelie în convoiul de plute al vremii
Asonanțe călăuzind un sens către patul poemului
Cum vom numi noi ceea ce dă tonul ?
Poezia ca și iubirea riscă totul pe semne

În românește de Virgil Mazilescu

Țara Branului

Urmare din pag. 1.

un loc să-l viețuiască și să se înmulțească luîndu-l în stăpînire : astfel Culiță întîiul frate este îndemnat să-și ia turma și să se oprească la Poarta unde va ridica turn de priveghere și de unde prin foc va vesti cînd apare vreun vrăjmaș încoace : Bran-da-Bur îi spune : „Să-mi crestezi pe fruntea Porții / Legea vieții și a morții : / Trecătorule fii pașnic / De vrei poarta să-ți deschidă".

Vulturul este ochiul Trecătoarei și simbolul porții

Cel de-al doilea frate Chicuță Bran este menit păstor :

„Tu Chicuță urci Vlădușca / Pînă-n pietrele din crai / Să-mi faci brînza cea mai grasă / Și-n coajă de brad s-o dai".

Urmează apoi o mulțime de sfaturi păstorești unde-i iarba bună. cu ce pot fi tămăduite oile atînse de diferite boli și altele.

„Să-mi ții dor pentru vecie / Cele ce-ți voi spune ție : / Pentru-ai tăi de ești părinte / Să-mparți dragostea fierbinte / La copii și la oite / Deopotrivă".

parodii

Mircea Dinescu:
„Cer tuturor scuze"

**N-am vină că am plete și că mă cheamă Mircea,
eu n-am rănit nici fluturi nici cuie n-am bătut
în scaune de prieteni așa că mult mă mir ce-a
fost în mintea celor ce m-au dorit recrut.**

**Pruncia mea cu zmee din palide provincii,
apoi adolescența, stafie prin liceu,
citind frumoase stihuri din Heine și Da Vinci,
pentru acestea toate, nu sînt de vină eu.**

**Nu sînt de vină iată, că se mai poartă blugii,
că fetele au ochii ca două păsări mov,
și nici că-n toamna beată cînd se despoaie rugii
omizile dau buzna grăbite în alcov.**

**Nu sînt de vină, sigur, că n-am fost în războaie
și dac-am rupt o roză vă rog să mă scuzați
căci eu urăsc războiul și mor după o oaie
și m-nfrățesc cu-o știucă cu icre de erzaț.**

**Pentru acestea toate scuzați-mă ! Cer scuze.
Eu sînt copilul singur ce crede-n cucuruz.
Rămîn solemn cu gura înfiptă în harbuze
căci ce mi-e Slobozia și ce mi-e Santa-Cruz ?...**

Mircea Micu

Cuvinte rare : **crap baltă, asociație, momeală, melancolie, Slobozia barcă, Elvira, lapte-praf, puișor.**

Selecție metaforică : **„Ianuarie să curgă-n luna mai / să-nnebunească în altare popii".**

Victoraș din Moeciu este menit cojocar. El este trimis de Bran cu un cojoc într-o sihăstrie a pietrosului la un bătrîn pustnic alb de zile Antohie, un sihastru eminescian : „El e numai bunătate / Adevăr și cumpătate / Obîrșenii-atîta știm / Despre tainicul bătrîn / Că postirile-l mai țin".

Simnion Bran din Șimon este chemat să fie pedagogul semințiilor : „Să-mi scoți dar, din nepoței / O samă de-nvățăcei / Li-i ierta de la cosit / De mi-i pui la dăscălit / Marea pravilă lumească / Și cu pravila cerească / Cu răbdare tălmăcească".

Moisică din Fundata este chemat să fie pădurar. Sfaturile ce-l însoțesc sînt practice și de-o reală actualitate : „Și tăiatul de pădure / Multă chibzuință cere, / Cine-i pus pe golănit / Pădurile să le toace / Va avea de pătimit / Vîntul mare cînd s-o-ntoarce".

Sîrnică Bran Rogozeanu din Șirnea e menit lemnar Hodăile și pridvoarele lui pînă astăzi sînt un model de artă autentică țărănească. Lemnarul este chemat să citească în lemn semne : „Sub veșmîntul Teiului / Dai de chipul omului / Sau de-o floare pe Stobor / Sau o pasăre în zbor" / Și acum urmează un gînd profund : „Tot ce lemnul a văzut / De cînd glia l-a născut".

Nițică din Sohodol e menit să crească pomi roditori pe dealurile rodnice din satul de astăzi : „Soarele să-ți bată-n case / Pomișorii să-ți rodească / Merișorii-i pirguiască".

Petre din Măgura e chemat să facă cavale, fluiere, vase de lemn : „Din cavalul tău crestat / Cu migală înflorat / Să-mi cînți frîie cu mult dor / Pe hățișul munților / Tot șiragul oilor // Crinte albe, fluieruș / Blide, linguri cu păcele / Donițe și covățele / De-i ciopli în nopți de iarnă / Pînă lemnu-i adormit / Și de vlagă ușurat. / / Cornul pînă-i necojit / Dă-l prin flacără înceată / Și prin spuză înc-odată. / El tăria și-a-ndoit".

Licuță ultimul frate și cel mai mic din Predeluț este chemat să-și cinstească strămoșii prin prinoase de făină și evlavie, el este un prislea al iubirii și aducerii aminte.

Peste toate semințiile stăpînește un sobor din nouă bătrîni cîte unul din fiecare seminție.

Cu aceste vorbe, cei nouă frați coboară munțele și se statornicesc fiecare în vatra și îndeletnicirea în care a fost menit. Vîntul și păsările, turmele și izvoarele îi urmează și sărbătoresc. Cum coboară spre statornicie și rodnicie li însoțește ruga Omului, acel munte culme din Bucegi ce priveghează Țara Branului din vecii. Așa se încheie legenda aceasta, una dintre cele mai frumoase de la noi în duh popular de-o autentică măreție și utilitate Ea poate prilejui adunarea altor izvoare încă orale din alte părți ale țării și poate inspira creații culte ce apelează adesea la motive dramatice străine pentru afirmarea unui crez ziditor în cultura noastră. Prin această cîntare acest ținut primește o consistență spirituală și atrage atenția asupra portului și artei și vieții oamenilor din această luminoasă și arhaică vatră de țară. Mulțumesc poetului popular Ioan Duicu din Peștera pentru îndelunga lui răbdare și dragoste față de aceste izvoare pe care le-a strîns în acest cîntec de valoare istorică incontestabilă.

revista străină

De altfel, în octombrie, celebrii producători Robert Whitehead și Roger L. Stephens intenționează să producă trilogia pe Broadway, după ce Preston Jones a fost jucat și pe scenele de la American Playwrights Theater, Arena Stage, Houston Alley Theater și Cleveland Playhouse, printre altele.

• **O CULEGERE DE DOCUMENTE** privind crimele comise de hitleriști ale căror victime au fost copiii, s-a tipărit de curînd în Editura W. lub din Lublin, sub titlul COPIII POLONEZI ACUZĂ. Volumul cuprinde relatări zdrobitoare ale copiilor care au supraviețuit infernului, ale familiilor acestora, scrisori și documente oficiale germane, cît și mărturii ale unora din cei care au executat direct ordinele politicienilor celui de-al III-lea Reich.

• **UN NOU SERIAL POLONEZ,** o nouă verigă la șirul de foiletoane atît de apreciate ale televiziunii poloneze, a fost realizat de Antoni Krauze, secundat de cameraman-ul Maciej Kijowski. Este vorba de o transpunere după romanul de aventuri scris în sec. XIX de Walery Łazinski; serialul va avea 7 episoade, în care vom întîlni o seamă de actori cunoscuți printre care Roman Wilhelmi din „Patru tanchiști și un cîine", Jerzy Binczycki din „Nopțile și zilele" și alții.

• **LA MUZEUL MILITAR AL REVOLUȚIEI CHINEZE DIN PEKIN** a avut loc o expoziție de picturi ale soldaților și una de fotografii organizate de Armata Populară de Eliberare a Chinei. Cele două expoziții au cuprins mai mult de 900 de opere, animate de spiritul epocii, reflectînd realitățile socialiste și marile victorii în domeniul învățămîntului, literaturii și artei.

• **UN SUCCES DE PRESTIGIU** înregistrează **Istoria egoistă** a lui Jacques Laurent, apărută la Table ronde. Revista Les Nouvelles litéraires definește în acești termeni rezonanța cărții : „Istorie a unui spirit și a unei sensibilități, această poveste nu există numai pentru simpla voluptate a celui care a scris-o. Prin calitatea respectului — se spune fundamental — dacă nu numai respectuos în forme, — față de celelalte personaje, a celorlalte soluții de viață, a altor peisaje, din acest roman al ultimei jumătăți de secol, pare că orice angajament fundamental poate să-l înfrunte pe cel al lui Jacques Laurent : oameni care i-au fost străini, pe care i-a indispus, prieteni care au avut alte vocații ori au practicat alte forme de curaj".

• **ULTIMA SENZAȚIE A SEZONULUI TEATRAL** american o constituie opera lui Preston Jones, dramaturg din Dallas, Texas. Criticul Bruce Cook îl numește „un nou O'Neill", în urma succesului înregistrat de **Trilogia texană** pe scena de la Kennedy Center, unde a ținut afișul timp de zece săptămini.

• **MARELE PREMIU AL FUNDAȚIEI FRANȚEI (PREMIUL PAUL VALERY)** a fost decernat anul acesta lui Raymond Aron pentru lucrarea sa „SĂ GÎNDIM RĂZBOIUL : CLAUSEWITZ", ed. Gallimard. Acest premiu recompensează autorul și meritele unei lucrări științifice, literare sau artistice, caracterizată prin originalitatea ideilor abordate.

• **PREMIUL MINISTERULUI CULTURII DIN R. S. CEHĂ „PENTRU REZULTATELE REMARCABILE ÎN CREAȚIA ARTISTICĂ ȘI ÎN MUNCA CULTURALĂ ȘI EDUCATIVĂ"** a fost decernat unui număr de artiști printre care : Karel Lidicky, sculptor, Jaromir Tomecek, scriitor, Oldrich Opit și Saura Ballardin, pictori, Waclaw Felix, compozitor, Milan Fridrich, regizor : premiile Uniunii Scriitorilor cehi pentru literatură pe 1975 au fost decernate unor artiști ai poporului și emeriți, Premiile fondurilor literare au fost obținute de patru scriitori cehi și doi străini : S. V. Nikolajskij din U.R.S.S. și Jean Grosu din România.

• **PLOUĂ LA SANTIAGO** este titlul filmului bulgar-francez, care a marcat un eveniment în viața politică și culturală. Elvio Soto, directorul Televiziunii din Chile este creatorul acestui film. Actori de renume mondial ca : Ricardo Cuciolla, Biby Andersen, Annie Girardot, Jean Louis Trintignant, Laurent Terziev și actorii bulgari Costa Țonev, Nicola Todev, Dimităr Buinozov, Naicio Petrov și Dimităr Gherasimov și-au exprimat cu acest prilej protestul și solidaritatea cu poporul chilian.

• **LA LONDRA A AVUT LOC O EXPOZIȚIE A ANTICARILOR** care a cuprins circa 25 000 de cărți rare, de la incunabule pînă la primele ediții moderne, manuscrise, scrisori, autografe, atlase și hărți rare, tipărituri și ilustrații, completate cu ziare de altă dată și documente de mare interes istoric, împrumutate de la „The Times Newspaper's archives", „London Press Club" și alte surse ; expoziția a prilejuit expunerea unor foarte rare și interesante volume de către 95 de anticari din toată lumea. S-au remarcat cele mai vechi ziare, „Mercutius Politicus" din 5—12 febr. 1652, aproape 10 000 pamflete ale Revoluției Franceze, 1788—1800, majoritatea autorilor contemporani importanți, publicații rare, de Robespierre, Dupont de Nemours, Condorcet, o primă ediție rară a operei „Madame Butterfly" cu dedicație și modificări muzicale făcute de Giacomo Puccini, o primă ediție particulară a lui T. E. Lawrence, „Cei șapte stîlpi ai înțelepciunii arabe" (1926) cu ilustrații și note ale autorului, cărți de povești în ediții limitate încluzînd pe Peter Pan, Grimm și Hans Andersonn, cu ilustrații de celebrii Arthur Rackhan, Dulac și Robinson. Acest tîrg a fost cel de-al 18-lea organizat de „British Antiquarian Booksellers Association" care a fost fondată în 1906.

• **O ANTOLOGIE A LITERATURII FANTASTICE AUSTRIACE A SEC. 20,** publicată de Jean Gyory sub titlul AUSTRIA FANTASTICĂ a ieșit de curînd de sub tipar în Belgia. Editura vieneză Paul Zsolnay pregătește o ediție germană a acestei lucrări, care va apărea în cursul acestui an.

• **ÎN ÎMPREJURIMILE SATULUI FARNDORF** din Burgenland (Austria) se procedează de către arheologi la degajarea vestigiilor unei vile romane. Dr. Gerhard Landmann, director al Institutului Austriac de Arheologie, poate afirma de pe acum că este vorba de reședința unui patrician roman al provinciei Carnuntum, bazîndu-se pe faptul că au fost scoase la lumină aproape intacte mozaicuri de o deosebită frumusețe. Experții consideră că această descoperire făcută pe un cîmp din apropierea satului susmențional, este cu totul senzațională.

sport

Adio la Dumitrache

Nici n-a început bine vacanța fotbalului nostru că s-a și sfîrșit ! N-o să mai batem iarăși apa în piuă, lamentîndu-ne că jucătorii noștri n-au avut suficient timp liber la dispoziție să-și oblojească rănile căpătate în marile bătălii mici ale campionatului trecut, a curs multă cerneală și multă apă pe Dîmbovița în slujba acestei idei, fără nici un folos, o să renunțăm deci la a mai despica firul în patru, propunîndu-ne doar să ne ocupăm de cele ce s-au întîmplat în răstimpul prea scurtului relache.

Mai întîi, s-au tras la sorți meciurile din competițiile europene și am aflat, cu bucurie restrînsă, că din nou ne-a ocolit norocul. Ne-au fost scoase în cale echipe redutabile, impodobite cu jucători de clasă, a trecut vremea romantică a Maltei sau a Luxemburgului, Bruges. Milan sau Dinamo Zagreb practică un fotbal de primă mînă, așa că nu ne va fi ușor. Desigur, vorba lui Teașcă, parcă e mai frumos să cazi de pe un cal mîndru decît de pe o mîrțoagă, dar oricum am lua-o, căderea e tot cădere și a venit vremea s-o mai recomandăm și altora. Dacă e să fim cinstiți pînă la capăt, echipele noastre nu par a avea prea multe șanse teoretice, dar una e teoria și alta e practica, de unde ne propunem și vă propunem să fim optimiști și să credem în Steaua fotbalului românesc, înțelegînd prin Steaua nu numai ceea ce am scris, cu literă mare la început de cuvînt, ci și Dinamo, A.S.A., Sportul și așa mai departe.

Apoi au fost, și mai sînt și la această oră, transferurile. Conform obiceiului, fumul care a ieșit a însemnat foc. Florin Marin a plecat la gruparea campionilor, Roznai a fost schimbat cu trei jucători de la Dinamo, Hunedoara l-a pierdut pe Ghiță ca să-l primească pe Cavai, Mircea Constantinescu s-a întors în Moldova, numai că de data asta la Bacău, înlocuindu-l pe Coman, marele portar de acum cîțiva ani și marele prieten al tescovinei de astăzi. În mare măsură cunoscute înainte de finalul sezonului trecut, transferările n-au prins lumea fotbalului nostru pe picior greșit, aducînd puține lucruri spectaculoase. Doar plecarea lui Dumitrache a întristat cartierul Dorobanți și megieșele, singurele care au crezut, pînă în ceasul al doisprezecelea, că Mopsul va reveni sub tricoul cu numărul 9 al dinamoviștilor. Dumitrache n-a revenit și, din păcate pentru el și pentru fotbalul nostru, nu va mai reveni, chiar dacă transferul lui e limitat în timp, căci fostul internațional nu e altfel, ci numai bolnav, șubrezit de niște osteofite blestemate care-l împiedică să mai joace ca altădată. Cine își închipuie și vorbește, cu gura pînă la urechi și cu păcat, că Dumitrache a ajuns unde a ajuns fiind fire bețivă, e alături de drum. Din nefericire, el e suferind și se cade să însoțim plecarea lui cu nostalgie și amintiri frumoase. Au ieșit de asemenea din fotbal, se pare că pentru totdeauna, Sătmăreanu I, revenit ca antrenor la Steaua, la copii, Ghiță și Năsturescu, a căror carieră s-a încheiat la Unirea Focșani, echipă care a scăpat de retrogradare la mustață și la bunăvoința, bănuim interesată, a fotbaliștilor din Tulcea Îndrăznim să credem că prin retragerea lor, jucători cu destule defecte, dar și cu multă pasiune, fotbalul nostru, prea corijent în vremea din urmă la acest capitol, are ce regreta, rămînind pe undeva mai sărac și mai puțin.

Cum spuneam, transferările continuă

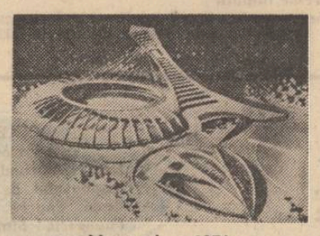

Montreal — 1976

Discobol

amintiri despre spiru haret

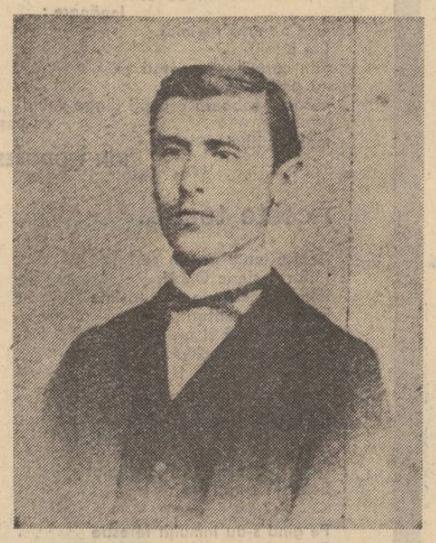

este greu de evocat într-un spațiu atît de restrins figura marelui Spiru Haret — a acestui deschizător de drumuri al culturii noastre, prin opera sa științifică și socială.

Dar nu opera sa, despre care s-au scris zeci de tomuri și despre care încă se mai poate scrie mult, voi prezenta-o ci omul, așa cum l-am cunoscut din relatările directe ale celor ce au trăit în preajma lui, l-au iubit, l-au stimat și l-au apreciat, și sper să reușesc acest lucru, deoarece, de mic copil, am crescut într-o atmosferă impregnată de cultul acestui titan al științei românești.

Într-adevăr, autoritatea morală pe care Haret și-a cîștigat-o în viață și care a crescut continuu cu toate înverșunatele campanii ce i se aduceau împotrivă, s-a transformat după dispariția lui timpurie, într-un adevărat cult, care a dăinuit multă vreme, și continuă să dăinuiască, ca un capital moral al poporului nostru. Acest cult înseamnă îndemn la muncă cinstită și rodnică pentru înălțarea patriei, după pilda vieții lui.

În cele ce urmează, voi căuta să prezint cîteva aspecte din viața lui Spiru Haret și să creionez unele din calitățile sale, pentru care era atît de iubit de toți cei ce l-au cunoscut.

„Bădița — acesta era numele dulos pe care i-l dădeau cei mici pe atunci care-l îndrăgeau — avea, după cum spunea tatăl meu unul din nepoții săi de soră 1), reputația că nu zîmbește decît rareori și că nu rîde niciodată. Aceasta era poate adevărat pentru cei care nu-l cunoșteau. Cei ce veneau însă în apropierea lui vedeau că, sub carapacea unui exterior rece și aspru, se ascundeau o blîndețe deosebită, un entuziasm tineresc și o cinste și curățenie sufletească rar întîlnite. Aceste daruri se revărsau pe întreaga lui figură și, în special, din ochii surizători cu care privea nevoile și sufletul celor cu care venea în contact".

Profesorul Const. Kirițescu, 2), unul din ultimii colaboratori al lui Spiru Haret, arăta în 1963 : „se spune îndeobște despre oamenii mari că, răsturnînd legile perspectivei fizice, ne apar mari numai de la distanță și, dimpotrivă, se micșorează cînd te apropii de ei, cînd îi cunoști în intimitate, cînd le cunoști cusururile și meschinăriile caracterului. S-ar părea că Haret, om de știință, a ținut să restabilească reputația legilor științei. De la distanță, el făcea impresia unui om oarecare : simplu și modest ca înfățișare, e tăcut și rece — chiar posac — fără talent oratoric. N-avea nici una din calitățile de petulanță și elocvență, care... consacră un bărbat de stat și îl fac popular înaintea maselor. Trebuie însă să-l cunoști în intimitate, să lucrezi alături de el, sau sub inspirația lui, ca să-ți dai seama că sub ganga cenușie se ascunde diamantul prețios, acele calități de inteligență și suflet, de seriozitate și cinste, de inițiativă și energie, de competență și de muncă onestă, care fac pe adevăratul „om mare". Și mai departe adaugă : „și atunci, în intimitatea colaborării, văzîndu-l gîndind, vorbind și mai ales acționînd, mi-am putut da seama de toată măreția omului, de singularitatea făpturii lui — atît de deosebită de a majorității oamenilor politici printre care trăia —, de simțirea lui caldă și clocotitoare, atît de distonantă față de aparenta răceală cu care se înfățișa în public și am simțit, ca toți aceia care l-au apropiat, influența magnetică a puternicei sale personalități".

După cum se vede din cele de mai sus, aspectul exterior a lui Spiru Haret nu era cîtuși de puțin căutat. El purta, după moda timpului, mustăți lungi, cărunte și „muscă", un fel de bărbiță cu un mic cioc sub buza de jos, care îi dădeau un aspect sever. Era îmbrăcat întotdeauna cu... „haine corecte, de o eleganță sobră, iarna închise la culoare iar vara de culoare cenușiu deschis, purtînd pălărie și umbrelă de soare de aceeași culoare..." 3), așa cum purtau bărbații pe vremea aceea.

Academicianul profesor Victor Vîlcovici, unul din continuatorii săi la catedră, își amintește din facultate că „...profesorul Haret apărea în sala de curs, totdeauna corect îmbrăcat, dar modest — un adevărat intelectual 4)".

În modestia lui proverbială, ministru fiind, venea de acasă de la el din str. Verde (azi Lt. Lemnea) nr. 7, din casa care poartă acum o placă comemorativă cu figura lui și una cu inscripția „Muzeul Spiru Haret — 1941" și pînă în strada care-i poartă azi numele, unde se afla Ministerul Instrucțiunii, pe jos. „Nu se rușina, ceea ce era un lucru neobișnuit pe atunci, pentru un personaj așa de important, să poarte pachete pe stradă, el însuși".3)

Dăduse ordin ca automobilul ministerului, care fusese achiziționat de predecesorul său, să fie vîndut la licitație, spunînd : „eu pot să merg și pe jos de acasă la minister și președție".

În călătoriile ce făcea pentru interesul serviciului cu trenul, în țară, nu folosea niciodată vagonul ministerial, la care ar fi avut dreptul, ci ocupa un loc în vagonul de clasă, de preferință la fereastră, lîngă masă. Conductorii, care în majoritate îl cunoșteau, îl salutau cu respect și treceau mai departe, el continuîndu-și pe întreg traseul călătoriei, studierea și rezolvarea corespondenței ce și-o luase pe drum. Căci acest om muncea neostoit de dimineața pînă seara, neacordîndu-și măcar o clipă de răgaz. Și reușea acest lucru, datorită metodelor speciale de muncă ce adoptase.

Voi începe a vorbi despre punctualitatea sa, atît în învățămînt, cît și în activitatea ministerială. Victor Vîlcovici arăta că „...profesorul Haret ne-a servit prelegerile de Dinamică cu o punctualitate exemplară" 4). De asemenea, sînt bine cunoscute ședințele de lucru, pe care le avea la domiciliu, unde primea în audiență pe directori, administratori, secretar general, inspector precum și persoanele oficiale și neoficiale, cărora le acordă audiențe prin scrisoare, cu indicarea zilei și orei precise. Cererile de audiență se satisfăceau imediat, dar cu multă parcimonie în privința timpului acordat : „veți fi primit marți dimineața de la ora 6h 45 min. la 6h 50 min." Este cunoscut cazul unei personalități a vremii, care, obținînd o audiență într-o dimineață între orele 11h 45 min. și 12 h. s-a prezentat abia la 11 h 55 min., adică cu 10 min. întîrziere. Îndată ce a sosit, respectivul a început să se scuze ; Haret i-a retezat-o scurt, fără însă a-i face vreun repros, invitîndu-l să ia loc să-și spună păsul. Acesta s-a conformat, dar la ora 12 fix, Haret i-a spus : „regret, audiența dv. s-a terminat".

Unul din foștii săi colaboratori 2) arată că „...programul lui de lucru se respecta matematicește. Noi, inspectorii, aveam ora de lucru vinerea de la 10h 30 min. la 11h 15 min. dimineața. Cînd, la ora exactă, urcam scara la camera lui de lucru de la etaj, ne încrucișam cu Mihail Popescu, directorul Casei Școalelor, care-și termină ora și pleca ; cînd noi plecam, ne întîlneam în ușă cu Spiridon Popescu, directorul învățămîntului primar, care își avea ora după noi. În timpul ședinței de lucru nu se pierdea aici nici un moment. Ministrul avea o calitate rară : avea răbdare și știa să asculte. Raportam verbal și cu maximum de concizione ce aveam de spus, după care, îi lăsam pe masă rapoartele, referatele ori memoriile. Ne dădea, după caz, indicații scurte, ori punea rezoluții lapidare, reținea documentele depuse pe masă, apoi deschidea sertarul de la

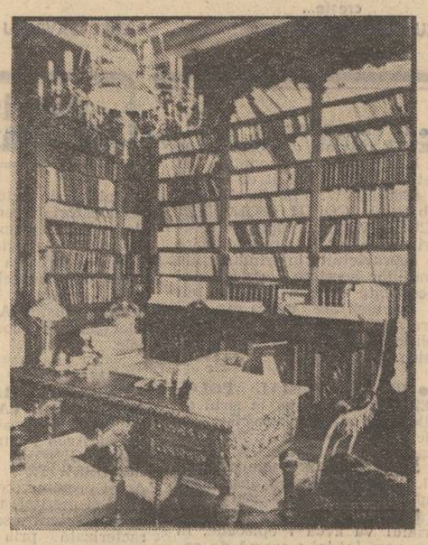

cartonieră cu eticheta „inspectori", din care scotea și ne distribuia fișele, pe care erau însemnate însărcinările ce ne priveau : explicații scurte, dar clare, însoțeau încredințarea misiunii.

După cum am arătat, această vastă activitate de contact nemijlocit cu problemele școlii, avea loc în casa lui Haret, „care era deschisă oricui avea un pas, o durere, o nevoie. Mulți oameni, îndeosebi învățători, veneau acolo, fie să-și spună necazurile, fie să-i prezinte rezultatele unor activități deosebite din satele lor. Unii veneau numai ca să-l vadă, să-l salute sau să cunoască pe îndrumătorul și apărătorul lor, căruia îi purtau un deosebit respect, chiar atunci cînd nu mai era ministru. Nenumăratele plingeri și sesizări ce primea acolo, le rezolva personal, în spiritul legii și al dreptății" 1).

Dragostea lui Haret pentru copii se răsfrîngea asupra tuturor copiilor țării noastre și în special a celor obidiți. Voi cita un exemplu extras din amintirile celui ce avea să devină, mai tîrziu, inginerul Mihai Vasiliu, profesor la Politehnica din Iași : „eram copil în cl. III-a primară la Podul Iloaiei, prin anul 1903, un copil mărunțel și pricăjit, orfan de ambii părinți, astfel încît eram neîngrijit și mai mult decît sărăcăcios îmbrăcat. Într-o zi s-a zvonit la școală : vine ministrul Haret în vizită. Toți ceilalți băieți au venit în ziua cea mare cu haine bune, spălați și ferchezuiți. Numai eu eram în hainele de toate zilele. Directorul, văzîndu-mă astfel, mă încuie într-o cameră, interzicîndu-mi să ies, dar eu profitînd de un moment prielnic, ieșii, aliniindu-mă la coada șirului de elevi.

Haret, văzîndu-mă mai mic și sărăcăcios îmbrăcat, s-a apropiat de mine, mi-a pus mîna pe cap și m-a mîngîiat.

— Cine-i tatăl tău ? m-a întrebat, la care am răspuns : — nu am tată !

— Dar mama ta ce face ?

— Nu am nici mamă, căci sînt orfan.

— Și ce vrei să fii tu cînd vei fi mare ?

— Vreau să învăț, am răspuns eu.

— Așa băețaș, să înveți cu sîrguință, căci țara are nevoie de oameni buni și cu carte, și m-a mîngîiat din nou pe cap.

Mîngîierea aceea și ochii buni care mă priveau, le țin minte și azi, după trecere de mai bine de 60 de ani, ca și cînd ar fi fost ieri. Apoi, s-a întors către director, a băgat mîna în buzunarul de la piept și a scos o hîrtie de 20 lei, care pe vremea aceea reprezenta o sumă, spunîndu-i :

— Uite să-l îmbraci și să ai grijă de el, după care vizita a continuat.

Aceasta a fost întîlnirea mea cu Spiru Haret, pe care nu am uitat-o toată viața și pe care l-am venerat ca pe un părinte" 6).

Un alt exemplu edificator, îl reprezintă o vizită a lui Haret la Liceul Lazăr, curînd după înscrierea elevilor. Directorul liceului îi înscrisese după ordinea notelor. Haret văzînd că fiul unui conductor de tramvai rămăsese pe dinafară deoarece avea note mici, a dat dispoziție ca acesta să fie înscris în locul fiului unui moșier din Buzău care avea note mai mari, spunînd textual directorului :

— „Ascultă tinere, voi trebuie să ajutați prin școala statului, tocmai pe copiii cei săraci, pe copiii conductorilor de tramvai, fiindcă de cei mai înstăriți, are cine să poarte de grijă" 7).

Vasta lui operă școlară, Haret a extins-o, vizînd spre o educație completă a tinerelor generații, care să cuprindă toate laturile educaționale, anticipînd astfel principiile pedagogiei moderne.

Maestrul Mihail Sadoveanu mărturisea despre Spiru Haret : „personal, l-am cunoscut de aproape în tinerețea mea și l-am iubit cu respect ca un discipol. În 1905 și 1906, cînd mă duceam să-l văd, îi vorbeam, cu înflăcărarea vîrstei, despre epoca educativă a cercurilor culturale și despre bibliotecile populare.

Intervenea cu zgîrcenie de vorbe și observații precise, și totuși simțeam în el emoțiunea faptei bune, a cărei realizare o pregătea" 9).

Un alt aspect al preocupărilor lui Haret a fost introducerea și dezvoltarea educației fizice în școli, ținînd cont de specificul tradițional românesc. „Jocul de oină, practicat în mod organizat, este strîns legat de numele lui Spiru Haret. Acesta într-una din inspecțiile sale în țară, pe cînd era ministru, a văzut într-un sat de munte acest joc și i-a plăcut. Întors la București, Haret a invitat mai mulți profesori de gimnastică spre a discuta cu ei problema introducerii oinei în școli. Cu redactarea regulamentului a fost însărcinat maestrul de gimnastică de pe atunci Radu S. Corbu, de la liceul „Nicolae Bălcescu" din Brăila. Și astfel, în 1894, au început să aibă loc întreceri de oină, potrivit unui regulament" 10).

Tot pentru încurajarea educației fizice a tineretului și totodată pentru dezvoltarea dragostei sale de patrie, el însărcinează pe Al. Vlahuță, care lucra în cadrul ministerului, să cutreiere țara de la Drobeta-Turnu Severin, pînă în nordul Moldovei, spre a descoperi cele mai pitorești aspecte. A inițiat astfel scrierea și editarea cărții „România pitorească", care a servit mulți ani drept călăuză tinerelor generații. El însuși nu a fost un drumeț, căci nu avea timpul necesar, dar era un îndrăgostit de natură. Această dragoste a insuflat-o și nepoților săi, dintre care Mihai I. Haret a fost ulterior inițiatorul „Hanului Drumeților" și întemeietorul Turing-Clubului României.

Haret a contribuit la dezvoltarea laturii estetice a educației, fiind și un susținător al celor ce promovau frumosul.

Marele muzician George Enescu scria în 1931 : „după ce mi-am executat „Poemele române" am plecat la Stuttgart, unde mi-am cumpărat un Stradivarius. Jumătate din această sumă mi-a fost trimisă de Spiru Haret..." 11).

Nu pot încheia această sumară expunere, fără a spune cîteva vorbe despre uriașa activitate pe care o reprezintă scrisorile lui Haret. Mă voi folosi chiar de cuvintele sale dintr-o scrisoare către Voința Națională : „aș fi dorit să public scrisorile mele adresate învățătorilor. Dar sînt multe sute. Corespondența mea cu membrii corpului didactic e foarte întinsă, căci mereu am ocazia de a da un sfat, de a mulțumi pentru o idee ce mi s-a dat, de a răspunde la o cerere de serviciu, uneori de a dojeni pentru vreo greșeală comisă...".

Voi ilustra cele de mai sus cu un citat din scrisoarea inedită adresată învățătorului I. Ionescu din Amărăștii de jos — Romanați în 1911, ca răspuns la o scrisoare de recunoștință din partea acestuia : „am avut parte de a conduce Ministerul Instrucțiunii, timp de aproape 10 ani, mai mult decît oricare altul. În acest lung interval, am avut multe momente de amărăciune, de oboseală sau de descurajare, lucru inevitabil pentru oricine se consacră binelui public... Dar în mijlocul atîtor supărări, am avut marea satisfacție, pe care puțini miniștri o au de regulă, de a mă vedea înțeles și urmat de marea majoritate a învățătorilor pe care i-am chemat la muncă desinteresată în interesul cel mare național al ridicării pe toate căile a păturii țărănești...

Amintirea acestui lucru va fi pentru restul vieții mele cea mai nobilă răsplată pentru ceea ce voi fi lucrat și eu în interesul țării. De aceea nu dvs. învățătorii îmi sînteți datori recunoștință, ci eu vă mulțumesc" 12).

Cu bună dreptate Sadoveanu afirma : „era rectitudinea morală și noblețea caracterului. În natura lui domnea într-adevăr puritatea unei formule matematice" 9).

Iar Brâncuși prezintă viziunea sa despre Haret în legătură cu comanda unei statui a acestuia în București : „m-am bizuit pe această comandă cînd mi-am luat zborul căutărilor de sine. Aș fi vrut ca statuia să fie un fragment al turmentelor intime... Haret mi-era simpatic: un matematician care se ocupa de luminarea satelor. Am făcut o machetă. De fapt terminasem întreaga lucrare. Spiru Haret fusese un izvor de apă vie pentru țărănime și luminatorii ei, învățătorii. M-am gîndit să fac o fîntînă arhaică și stilizată pentru una din piețele Bucureștiului. O fîntînă reală, cu apă, pentru călătorii însetați. Și am scris pe ea : „fîntîna lui Haret". Memoria ministrului apărea pentru bucureșteni, în legătură cu activitatea lui pentru țărani și reînviam pentru orășeni, un vechi obicei țărănesc. La țară se spunea „cișmeaua lui cutare", „fîntîna lui cutărică", după numele ctitorilor" 13). Dar, macheta a fost respinsă, executîndu-se actuala statuie din fața Universității.

Din păcate, Haret s-a stins înainte de vreme în plină activitate.

La moartea lui, N. Iorga scria : „dintre noi pleacă azi un călător foarte obosit... Călătorind, cel fără de odihnă, lăsă la o parte pe cei ce n-aveau nevoie de altceva, decît numai de cîștiguri înnoite și de laudă proaspătă, pentru a îngenunchia înaintea celui căzut de greutăți și a apropia de buzele lui arse, băutura dătătoare de viață... Și a făcut așa an de an, pînă i s-a înălbit părul de muncă și pînă ce bolile ostenelii s-au atins de dînsul, și el însuși a căzut în marginea drumului celui greu, așteptînd ultima datorie față de dînsul... Cînd însă, din adîncurile, astăzi triste, ale mulțimii care l-a văzut adesea, care s-a mingiiat prin el și a nădăjduit într-însul, se va ridica, sfielnic la fiecare, dar, la toți împreună, puternic și zguduitor pentru nesimțitori și pentru dușmani, strigătul durerii celei adevărate, acest om de bine, care a trăit pentru dreptul și pentru suferința altora, se va mingiia în lumea cea nouă și va înțelege că oboselile care acuma au încetat pentru dînsul, nu au fost în zadar" 14).

Radu Haret

BIBLIOGRAFIE

1. Haret I. Spiru : Spiru C. Haret. Evocare 6.II.1968 (Text manuscris în arhiva personală).
2. Kirițescu Const. : Spiru Haret, omul școlii și prietenul țărănimii. Articol manuscris, București, 1963 (arhiva personală).
3. Gold-Haret Iosif : Cîteva date asupra familiei Gold-Haret. În manuscris. București, 1963 (arhiva personală).
4. Acad. Vîlcovici Victor : Spiru Haret, profesor. București 1965. (În manuscris).
5. Haret Radu : Carol Gold, unul din primii ingineri români. Comunicare în sesiunea Comitetului român pentru istoria și filozofia științei al Academiei R.S.R., noiembrie 1975.
6. Vasiliu V. Mihai : Amintiri despre Spiru C. Haret. În manuscris. București, 1963 (arhiva personală).
7. Șuteu V. : Din însemnările unui director de școală. Educația, Anul VI nr. 1—2 (ian.-febr. 1923). București.
8. Haret C. Mihai : Date despre Spiru Haret. În manuscris. București 1910 (arhiva personală).
9. Sadoveanu M. : Haret, ziarul Adevărul XLVII (1903), nr. 15037, ian. 10, București.
10. Iencea Emil : Din istoricul oinei, Flacăra, XV (1966), nr. 36 (3 sept.), București.
11. Enescu George : Amintiri. Rampa, 26.X.1931.
12. Haret Spiru : Scrisoare către Ion Ionescu, învățător (concept). Dosar nr. 1. 1897—1912 ; 3523/14.05.1964 Arhivele Statului, București.
13. Pandrea Petre : Brâncuși, amintiri și exegeze. Ed. Meridiane. București, 1967.
14. Iorga N. : Oameni care au fost. Vol. II. București, 1935.

mapamond

„REZISTIR ES VENCER"*)

există momente care hotărăsc soarta oamenilor pentru mult timp, iar aceea a popoarelor pentru decenii, secole și, poate, milenii. Traiectoria lor istorică depinde de fermitatea și hotărîrea, de curajul și spiritul de sacrificiu de care au dat dovadă într-o anumită împrejurare.

Dacă Madridul n-ar fi rezistat atunci, la 7 noiembrie 1936, dacă ar fi adormit — cum spunea în acele clipe dramatice cel mai mare poet de limbă spaniolă în viață, Rafael Alberti — atunci într-adevăr n-ar fi avut loc acea epopee glorioasă care a ținut cu sufletul la gură oamenii de bine de pretutindeni, nu s-ar fi oprit puhoiul fascist aproape trei ani. Soarta poporului spaniol ar fi fost hotărîtă pentru foarte mult timp. Evoluția ulterioară a Europei ar fi fost, de asemenea, cert, și ea mult mai tragică decît a fost în realitate.

Dar Madridul nu a adormit, și căpeteniile franquiste nu au luat cafeaua a doua zi la Puerta del Sol, situată în centrul Capitalei spaniole, ca semn al victoriei lor, așa cum anunțaseră cu surle și trîmbițe. În acest fel, și numai în acest fel, Madridul a făcut posibil ca zorile să vină totuși să-l vadă. Și iată că aurora se

Picasso : „Pacea"

ridică astăzi deasupra Madridului, cîntat atunci de Antonio Machado, Alberti, Miguel Hernández, de Malraux, de Ehrenburg, de Hemingway, de Romain Roland, de Egon Erwin Kisch, de Martin Andersen-Nexö, de Alexei Tolstoi și Mihail Koltov, de John Dos Passos, de Tristan Tzara, de Erich Weinert, Willy Bredel, Ludwig Renn, de Geo Bogza și atîția alți poeți și scriitori de pe toate meridianele lumii și alături de care se ridicaseră forțele revoluționare și progresiste de pretutindeni.

„A rezista înseamnă a învinge", „No pasaran" a fost răspunsul poporului spaniol, a sutelor de voluntari ai Brigăzilor internaționale, printre care și a primilor revoluționari români, la chemarea Republicii.

Este cunoscută epopeea Madridului ; se știe ce s-a întîmplat sub zidurile Capitalei spaniole, în toamna și iarna lui 1936.

Pe meleagurile îndepărtate ale Spaniei au luptat și fiii poporului nostru. Cei care au fost atunci acolo se băteau pe cîmpiile Castiliei bătrîne, care le amintea de Țara Românească, pe pămîntul Aragonului, care îi făcea să-și aducă aminte de Moldova și, la urmă, pe cărările Cataloniei, care le sugera chipul Transilvaniei, spre care își întindeau de pe atunci ghearele Germania hitleristă și Ungaria hortistă. Istoria acestor trei țări iberice amintea voluntarilor istoria propriei lor patrii, a celor trei țări românești, care — ca și Castilia, Aragonul și Catalonia — se uniseră într-un singur stat național și a cărui independență era amenințată, în acei ani, la fel ca a Spaniei.

Pentru cei ce se duseseră în Spania, această țară era pe atunci ceva mai mult decît enigmatică, deoarece propaganda de pe vremuri avea grijă să strecoare în mințile oamenilor imaginea unui Don Juan lipsit de scrupule, a femeii fatale, a pumnalelor fulgerătoare folosite, imaginea tavernelor unde îți puteai „satisface" cele mai rafinate porniri ancestrale, și, a locurilor unde crimele pasionale au fost ridicate la rangul de virtute. Ei au găsit însă acolo cu totul altceva.

Pe lîngă multe altele ceea ce l-a impresionat cel mai mult au fost asemănările cu limba, cu datinile și obiceiurile poporului nostru. Și-au adus aminte acolo de Kogălniceanu și de Iorga, ale căror scrieri despre Spania au constituit un ajutor în înțelegerea realităților spaniole, a sufletului spaniol.

Nu întîmplător își nota în jurnalul său de călătorie în 1846 Mihail Kogălniceanu : **„Care român, auzind pre castilean cîntînd niște cîntece jăluite, simplu modelate pe cîteva note, mai cu aceleași arii, unele de amor, altele de jale, altele din vremea maurilor sau viața unui hoț vestit, nu crede că aude țăranii noștri cîntînd doinele munților, cîntecele de jăle a șesului, cîntecele lui Bujor ?"** Iar vorbind despre viitorul Spaniei scria : **„Nădejdea este numai în norod... De la coadă este încă nădejde ; căci capul este de multă vreme împuțit".**

Îi uimea perspicacitatea lui Nicolae Iorga care își nota impresiile sale despre Spania în 1929 :

Madrid corazon de España
Late con pulso de fiebre,
Si ayer la sangre le hervia,
Hoy con mas calor le hierve

Ya nunca podra dormirse,
Porque si Madrid se duerme
Querra despertarse un dia
Y el alba no vendra a verle.

(Alberti)

Madrid inima Spaniei
fierbinte pulsează.
Dacă ieri sîngele îl fierbea
Astăzi fierbe și mai tare.

Nu va putea dormi niciodată
căci dacă Madridul adoarme
și va voi într-o zi să se trezească
zorile zilei nu vor mai veni să-l
vadă.

„...cînd îi auzi vorbind și mai ales cînd vezi limba aceasta scrisă, comunitatea de rasă și de spirit se impune. Noi nu ne miram, fiindcă sîntem deprinși să găsim cuvintele noastre în toate limbile romanice. Este însă interesant să se vadă plăcuta uimire a catalonilor cînd găsesc în românește cîte un cuvînt care seamănă cu acela al lor".

Ei s-au simțit acolo foarte curînd ca la ei acasă. Limba și-au însușit-o cu ușurință în vîntului. S-au îndrăgostit de acel popor deoarece înrudirile, afinitățile cu acea „țară latină" (Iorga) i-a apropiat repede și fără rezerve.

Sentimentele nu erau unidirecționale. Și Spaniolii se apropiau de voluntarii români tot atît de lesne și fără rezerve. Oare poate fi socotit ca ceva întîmplător și lipsit de semnificație profundă faptul că țăranii răsculați din Catalonia de la începutul acestui secol au tipărit și au difuzat, în limba lor, sub forma de manifest, poezia **„Noi vrem pămînt"** a lui Coșbuc, că pe buzele acestor țărani și pe zidurile conacelor apărea fraza bine cunoscută nouă tuturor : **„nu veți scăpa nici în mormînt" ?**

Trimițîndu-i pe membrii săi pe frunturile Spaniei republicane, Partidul Comunist Român a fost călăuzit de convingerea fermă că procedează în conformitate cu vocația sa de partid al revoluției socialiste, reflectare a sentimentelor sale patriotice și internaționaliste. Plecînd în Spania voluntarii români și-au înscris încă atunci pe drapelul lor de luptă, acoperit de glorie : **„pentru libertatea voastră și a noastră".** Bătîndu-se departe de Patrie, ei erau animați de convingerea că încleștarea crîncenă de la porțile Madridului pentru libertatea și independența Spaniei, a fost, în același timp, și o luptă pentru libertatea și independența propriei lor Patrii. Nu poate fi considerat ca întîmplător nici faptul că în cadrul Brigăzilor Internaționale ei au înființat formațiuni militare, „botezînd"

Picasso : „Guernica"

pe unele dintre ele, în mod atît de semnificativ „Tudor Vladimirescu", „Grivița".

Patriotismul și internaționalismul, copii gemeni ai acelorași sentimente, se identifică cu experiența multor generații de revoluționari din țara noastră. Tăria și autenticitatea sentimentelor de solidaritate internațională cu lupta pentru dreptate națională și socială a altor popoare își găsesc fundamentul în dragostea pentru propriul tău popor. Pe baricadele Comunei din Paris, pe frunturile de apărare ale tinerei Republici Sovietice, pe cîmpurile de luptă ale Spaniei Frontului Popular, pe atîtea fronturi ale celui de al doilea război mondial, revoluționarii din țara noastră au fost prezenți afirmînd unitatea indestructibilă a sentimentelor lor naționale și internaționale.

Întreaga istorie a mișcării revoluționare, muncitorești și comuniste din țara noastră este o pildă vie a sentimentelor de solidaritate militantă a poporului nostru cu forțele revoluționare de pretutindeni. În întreaga Europă există risipite mii și mii de morminte ale fiilor poporului nostru, ca semn luminos al sacrificiului lor suprem pe altarul libertății și independenței tuturor popoarelor, ce nu va putea fi stins niciodată.

Amintindu-ne de lupta bimilenară a poporului român și a acelor naționalități care de secole au luptat înfrățite cu el, se cuvine ca, alături de eroii de la Posada și Rovine, Podul Înalt și Baia, Jiliște și Călugăreni, Plevna și Grivița, Mărășești și Bucureștii insurecției din August 1944, alături de eroii clasei muncitoare să fie înscriși pe răbojul istoriei noastre eterne și eroii români căzuți în lupta împotriva fascismului pe pămîntul Spaniei și, mai tîrziu, pe cel al Franței și al multor altor țări europene în timpul marii conflagrații a secolului XX : Mihai Ardeleanu și Costache Burcă, dr. Andrei Tilea și Nicolae Roșu, Nicolae Cristea și Andrei Sas Dragoș, Nicolae Pop și Valentin Cazacu, Constantin Bodeanu și Leontin Dorohoi, Ștefan Megyeri, Francisc Wolff, ing. Iancu Silberman și atîția alții. (Numai în Spania și în Franța avem peste o sută treizeci de fii ai poporului nostru care au murit acolo pentru ca țara lor, România, să trăiască).

Despre Spania războiului civil și despre ce s-a întîmplat cu ea și, mai tîrziu, cu cei care luptaseră pentru ea nu se poate scrie decît într-un singur fel : cu pasiune, cu evlavie, cu recunoștință. Sau deloc. Iată de ce la distanța de patru decenii de la începerea războiului civil din Spania, ne aducem aminte de cele întîmplate atunci și acolo ca semn al acelorași sentimente de solidaritate, ridicate astăzi la nivelul prestigiului și prezenței noastre contemporane în lume, cu aceeași emoție și dragoste cu care am stat alături de Spania populară atît în timpul grelei sale înclestări din anii 1936—1939 cît și de-a lungul întregii perioade postbelice.

Există evenimente cum a fost și acea epopee din anii premergători celui de-al doilea război mondial care trăiesc o veșnicie, care pot fi șterse — dacă cineva vrea — din paginile unor cărți, dar nu și din istorie.

Valter Roman

*) **„A rezista înseamnă a învinge".**

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XIX
30
(743)
Sîmbătă
24 iulie
1976
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Viața literară și atitudinea exclusivistă

Puriștii nu văd în literatură decît opera, valoarea absolută și altceva nimic. Dar literatura se produce de către oameni și are un mediu ambiant care-i marchează de multe ori apariția. Viața literară își are, cu alte cuvinte, importanța ei și nu poate fi ignorată. Ea creează o atmosferă, condiționează în chip felurit atît pe scriitor cît și opera lui. De transparența acestui mediu, de capacitatea lui de a înțelege sau nu activitatea literară a fiecăruia din componenții lui depinde de multe ori evoluția chiar a literaturii. Literatura este deci opera scriitorilor nu numai ca rezultat direct al inspirației și talentului fiecăruia ci și ca rezultat indirect al stării de spirit pe care ei o întrețin, al aspirațiilor care galvanizează mișcarea literară, al capacității ei de analiză, de critică și de autocritică. O viață literară vie presupune un schimb de idei sincer, o confesiune artistică care să angajeze într-adevăr pe cel ce o pronunță.

Viața literară e un complex de factori într-o interdeterminare fără sfîrșit și a-i menține demnitatea este o chestiune de prestigiu a scriitorului. „Cafeneaua literară" este o expresie care a intrat de mult în cărțile memorialiștilor. „Glorie de cafenea" este o altă expresie care caracterizează exact unele situații paradoxale ce se pot ivi în mediul literar. Chestiunea e de a ține departe viața literară de viața de cafenea, de a nu confunda cele două moduri de existență și de expresie. Cafeneaua, se știe, este sediul „geniilor neînțelese" și nemulțumite, a celor care mai curînd vorbesc decît stau la masa de scris, a „micilor societăți de într-ajutorare reciprocă". Dintre păcatele cafenelei unul din cel mai mare este **exclusivismul.** „Cine e cutare ? Ce-a făcut ?" — „A scris următoarele. (Se dau titluri de volume.) N-are nici un pic de talent", decretează interlocutorul. Ușurința verdictelor este cu atît mai adecvată cu cît talentul este proprietatea exclusivă a celor de față, care pe lîngă asta, sîntem asigurați, mai posedă și o judecată literară infailibilă.

Lăsate să dospească în fumul, dacă nu fumurile, propriî acestui spațiu de decizie într-o posteritate, atitudinile amintite (care și ele fac parte din viața literară și o colorează, pitoresc pentru unii) n-au de ce să fie urmărite cu prea multă atenție. Cel mult un vînător de succese ieftine se va grăbi să le colecționeze și să le vîndă unor cititori neștiutori, induși în eroare de avalanșa de nimicuri nesemnificative asupra adevăratei semnificații a vieții literare. Ele însă părăsesc uneori spațiul populat de „geniile orale" ale veșnicei cafenele literare și se instalează, cu un stilou în mînă, în pagina cîte unei publicații. Exclusivismul este, așadar, uneori molipsitor și nu rămîne doar apanajul volubililor itineranți. Ideea că numai noi și ai noștri au talent, iar ceilalți „de fel" mai rezistă încă prin cîte-un colț de foaie tipărită. Ea capătă citeodată manifestări bine organizate și bine dirijate ceea ce ne arată că și exclusiviștii, oricît de anarhici în aparență, nu refuză „avantajele organizării". Sînt exclusivisme și exclusivisme. Iată o formă. Cîțiva tineri au întocmit un grup și au întemeiat o publicație. Ei nu vor nega pe nimeni, dar vorbind numai despre ei întemeietorii acelei reviste, gestul lor nu-i mai puțin exclusivist. Altcineva care, să spunem,

Luceafărul

Continuare în pag. a 6-a

CITIȚI ÎN PAGINA A 3-A :

Biografia debuturilor

INVITATUL NOSTRU : EDGAR PAPU
„Să dobîndești statura normală de care ai nevoie pentru a fi tu însuți și nu altcineva sau altceva"

Amintirea sonetistului

Om interesant în felul lui, magistrat și actor, director de teatru și mai cu seamă poet, Mihai Codreanu (n. 25 iulie, 1876) cunoscu o notorietate bruscă la începutul veacului, păstrată aproape mecanic pînă cînd, bătrîn, ieși complet din atenția publică. Era un bărbat fin, nu frumos cît plăcut prin sociabilitate, întovărășit de o pipă și, la bătrînețe, de un ciine, orbise (ca Milton) încă de tînăr și avea un chip impenetrabil și linear ca o mască, pe care îl au cei fără vedere. Nici poezia rămasă de la el nu și-a pierdut de tot interesul, deși preocuparea critică pentru autor e actualmente minimă și nu o dată întîmplătoare. Fapt curios, fiindcă omul a avut susținători printre criticii epocii dintre războaie și era mereu apreciat în chip nepărtinitor, deși nu fără exagerații.

Ceea ce îi surprinse pe contemporani fu mai întîi „filozofia" (aptitudinea de a reflecta în versuri, de a face cugetări versificate). Nu era însă așa căci poetul nu e un gnomic și n-are talentul speculației. Filozoficește era un pesimist și credea despre lume că e rea și despre viață că „înseamnă a suferi". Ca atîția alții, M. Codreanu schopenhaueriza pe conduct eminescian, în chipul său de boier melancolic pentru care lumea e un „balamuc". Însă aceasta numai în teorie căci purtarea sa poetică tinse mereu a ucide suferința și a împrăștia „Weltschmerz"-ul. De „suferință" el caută să se scape în toate felurile. Într-un loc stă „inter pocula" și laudă beția (într-o vreme cînd Pompiliu Eliade scria un discurs contra alcoolicilor), făcea din Bacchus un mare cugetător. Altădată face elogiul generic al „fulgului", înțeles noțional ca o ieroglifă a vremii și a perisabilității, într-un joc de paradoxe

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

Henri Catargi : „Fata cu rochia portocalie"

Mesajul unei vieți

Pe cerul picturii românești, uluitor de adînc, steaua lui Henri Catargi s-a fixat definitiv. Strălucirea și mărimea ei, vizibile în clipele de liniște interioară, alcătuiesc un adaos necesar, întregesc acea imagine în expansiune stabilă către necunoscut, cucerit cu noblețe și îngînduirare. Prin el, arta noastră a recuperat încă ceva din tot ceea ce, inevitabil, ea pierde prin dispariția celor mai de seamă și autorizați reprezentanți ai ei. E un transfer misterios. De cîte ori îl vedeam pe artist, ori îi priveam operele, mă gîndeam fără să vreau la Pallady, la extraordinar de multele lui tablouri distruse pentru totdeauna de violența absurdă a ultimului război mondial. Ceva s-a păstrat, îmi spuneam, nu în obiecte, nu în priviri, ci în sufletul unui alt om și mare artist, prin care tragedia este depășită. O continuitate plină de responsabilitate și înțelepciune prisosea cu demnitate în caracterul lui Henri Catargi. Dragostea pentru meserie, pentru bucuria creației, cum spuneam adeseori cu atît de obișnuite cuvinte, renășteau în acest om nesofisticat cu vitalitatea și prospețimea întreagă, unite sub semnul constant al respectului față de realitate și conștiință. Henri Catargi știa pentru cine, pentru ce și cum să picteze, legat printr-o intuiție care, adeseori, se arată a fi doar o altă formă, mai fină, a intelectului, de tot ceea ce umanitatea modernă se străduie să înțeleagă și cucerească. Echilibrat, sensibil și rațional deopotrivă, adică avînd acea rară însușire de a nu se lăsa înrobit de extreme, știindu-le însă și punîndu-le la lucru în vederea unui scop mai înalt, temeiurile lui ultime se aflau în străduința de a nu se abate de la veșnica frumusețe morală a lumii, de a glosa în marginile ei numai sporul, progresul de suflet și de gînd. Își trăia menirea cu toată ființa. Un dramatism reținut dar de esență îi urmărește mereu viziunea. O imperceptibilă zbatere a liniilor și culorilor, pe care ochiul abia dacă o percepe dar ființa o simte drept climatul ei primordial, își caută așezarea în chiar propria-i oglindire. Blîndețea poate fi teribilă și ea prin cuprindere. Artist modern, existență exemplară, făuritor al unei opere durabile, Henri Catargi rămîne unul dintre cei mai mari pictori ai epocii noastre contemporane.

Grigore Hagiu

ATITUDINI

Manualul de istorie

Manualul școlar, de la abecedar și pînă la cel universitar, este cel mai iubit și cel mai disprețuit instrument de culturalizare. Nu se întîlnește om, de orice vîrstă, care să nu aibă o opinie personală despre manualul de școală. O opinie care provine din propria-i experiență, din atmosfera creată în jurul acestui gen de lucrări sau din idiosincrasia pe care unii și-o creează în legătură cu școala și cu învățămîntul în general.

Aș încerca aici, ca istoric și ca autor de manuale de istorie, să apăr acest ajutor, deocamdată indispensabil, în procesul de instruire și educație. Mi-s foarte simpatici colegii care declară ritos : „Eu nu folosesc manualul !" Și m-am declarat admirator, fără rezerve, al metodelor didactice de care dispun, al talentului pedagogic cu care se înfățișează în clasă. Un admirator pînă în clipa în care o imprejurare oarecare nu i-a relevat într-o poziție de flagrant delict cu... fantezia, în locul adevărului științific, pe care l-ar fi putut găsi în manual.

Nu-i ușor să alcătuiești un manual. Mai întîi se cere o mare, foarte mare capacitate de selecție și sinteză a fenomenelor și datelor. Apoi trebuie să ții seama de accesibilitatea beneficiarilor manualului, de puterea lor de înțelegere, de receptare, care niciodată nu-i nici egală, nici constantă. Un manual de istorie de clasa a IV-a, de pildă, e studiat, e învățat, pagină cu pagină, rînd cu rînd și cuvînt cu cuvînt de cîte o jumătate de milion de școlari, în fiecare an. Acest manual e comentat nu numai de colegii profesori sau învățători și de elevi, ci și de părinți. Iar părinții, chemați sau nechemați, își exprimă păreri pozitive sau negative, cel mai adesea, sub inspirația odraslei. Am întîlnit critici acerbi printre părinți, prea destui, care nici nu văzuseră manualul . Au fost însă așa de amabili și grijulii încît și-au format o părere, foarte categorică, din cuvintele pe care le-a aruncat elevul drept scuză, cînd a fost întrebat, eventual, de ce are o notă proastă la istorie. Sigur că fiecare autor de manuale ar vrea ca opera lui să fie ireproșabilă, perfectă, să răspundă la toate datele științei, metodicei, instrucției, educației. **Și mai cu seamă manualul de istorie a patriei trebuie să fie unul din acele instrumente de lucru fără greș, de care să te legi, să-l îndrăgești, să-l cultivi nu numai pentru informația științifică, dar și pentru sentimentele pe care le trezește și le dezvoltă.** În cele peste două decenii de cînd lucrez, fac și refac ediții după ediții, manuale de istorie, am ținut seama de cîteva elemente absolut necesare : de noile descoperiri în știința istoriei, de modernizarea metodelor de predare, de schimbările produse în programele școlare, de condițiile tehnice, de faptul că manualul este același, pentru toți școlarii, indiferent în ce colț al țării trăiesc. În cadrul acestor coordonate am căutat, m-am străduit, din răsputeri, să alcătuiesc manuale cît mai bune. Adesea a fost nevoie de discuții cu zeci și sute de colegi. Adesea a trebuit să scriu și să rescriu de nenumărate ori o lecție ori un capitol dintr-o lecție. Nicicînd n-am fost nevoit să lucrez mai mult asupra cuvîntului și asupra frazei, cu marea dorință de a o încărca de conținut și totuși de a-i păstra nivelul de accesibilitate. Așa cum indică toate documentele de partid și de stat, așa cum poruncesc legile științei, am căutat să respect în primul rînd adevărul. Căci adevărul istoric este, a fost și va fi pentru noi cel mai favorabil argument în adeverirea originei daco-romane, în precizarea, fără putință de tăgadă, a continuității poporului român în spațiul carpato-dunărean, în înfățișarea luptei eroice pentru apărarea libertății și independenței, de la Gelu Românul la Basarab I și de la țăranii fortificați pe dealul de la Bobîlna pînă la revoluția din 1848 și, în sfîrșit, în prezentarea dramaticului efort pentru unitate statală, de la unirea triburilor geto-dace sub Burebista, de la jertfa lui Mihai Viteazul pentru același ideal al Unirii românești și pînă la 1 Decembrie 1918, cînd s-a desfășurat Marea Adunare Națională de la Alba Iulia. În prezentarea acestor adevăruri cardinale pentru istoria și conștiința istorică a poporului român, am căutat să relev rolul maselor și al personalității, să redau date cît mai exacte despre condițiile economice și sociale, să tratez problema luptei sociale și să subliniez rolul ei în mersul ascendent al devenirii istorice într-o cucerirea libertății și a democrației. Așa cum e firesc, am dat cea mai mare atenție luptei dusă de popor și de clasa muncitoare pentru cucerirea baricadelor progresului și am relevat, în lecții speciale, rolul partidului în revoluționarea societății românești contemporane și în construcția societății socialiste. Totdeauna am ținut seama de istoria naționalităților conlocuitoare, accentuînd toate momentele principale de colaborare și luptă comună pentru același ideal de libertate, unitate și independență.

An de an am căutat, împreună cu Ministerul Învățămîntului și cu Editura Didactică, să îmbunătățim prezentarea grafică, să-i îmbogățim ilustrația și toată partea metodică, încercînd, experimentînd mai multe variante, cu aceeași mare dorință de a spori eficiența acestor manuale.

Poate nu totdeauna am izbutit să realizez cele mai potrivite lecții de cultură, mai ales pentru cei mici. Este, în domeniul predării istoriei, una din cele mai grele probleme de care se izbește orice dascăl.

Și mai trebuie spus un cuvînt : **manualul de istorie, mai mult ca oricare altul, este și un prim instrument de educație patriotică.** Asta face ca

Dumitru Almaș

Continuare în pag. a 7-a

jurnal de poet

Olimpiadele

Olimpia a ctitorit-o Hercules jertfind îndată după luptă spune un cunoscut vers pindaric.

Acest loc arhaic pe cîmpia sacră a Elisului, pe malul nordic al Alfeiosului este acropola propriu-zisă a lumii elene. Aici a lucrat Fidias celebra sa operă capitală, statuia lui Zeus, aici se adunau toate cetățile grecești, din patru în patru ani, începînd cu anul 776 î.e.n. pînă în veacul al patrulea e.n.

Olimpiadele vechi în mijlocul verii pe lună plină erau prilejuite de sărbătoarea stringerii roadelor pămîntului și se socot ca sărbătoarea națională a acestui popor unde întrecerile sportive între tinerii diferitelor cetăți și insule erau numai o parte din multele manifestări ale geniului creator elin.

În veacul al V-lea, olimpiadele sportive țineau cinci zile și constau în alergături, pentatlon, lupta cu mîinile, întrecerea copiilor și alergarea cailor.

Canonul de participare la aceste întreceri socotite sacre era foarte sever și pe lîngă virtuțile fizice trebuia să te fi adeverit de-a lungul anilor în cetatea de proveniență ca om moral, binefăcător, fără nici o meteahnă în ce privește legile spirituale de etică ale părinților.

Stadionul lung de 214 m și lat de 32 m unde aveau loc întrecerile în prezența arhonților cetății și a preotesei zeiței Demeter, singura femeie admisă la jocuri, se află la sud de Altis, locul sacru al templelor și se intra pe el printr-un portal strimt, străjuit de statuia zeului înaripat al timpului, Kairos, zeul clipei hotărîtoare.

Biruitorul era mai întîi încoronat cu o ramură de măslin tăiată cu cuțitul de aur de către un copil din Măslinul sacru plantat aici în vremi mitice de către Heracles, cînd Cîmpia Elisului era numai piatră și Heracles o aduce din Hiperboreea pe unde curge Isterul plantînd aici umbră pelerinilor cum spune Pindar și coroană biruitorului.

Apoi, dacă se adeverea un om statornic în vitejie și binefaceri, biruitorul era învrednicit, către bătrînețe, de ridicarea vieții și a faptelor lui și ale părinților săi la măsura de aur a cuvîntului poetic. Pindar sau alt poet de seamă îi cerceta viața și virtuțile și-i alcătuia un poem care să-i păstreze amintirea peste veacuri. Pe atunci cuvîntul poeților împlinea rostul de izbăvitor de uitare. Pindar ne spune : „Faptele ce nu-s cîntate în cuvînt se cufundă în uitare".

Rîvna biruitorilor după biruință era de-a intra în grija isbăvitoare a cuvîntului poetului a cărui cinste și moralitate nepătată erau la fel de probate ca și neprihănirea luptătorilor de pe cîmpia Elisului, circumscrisă zeului suprem Zeus, abolitorul dinții al uitării și ai morții ca divinitate a vieții, cum îl arată și numele, și a luminii.

Flacăra olimpică simboliza în plină vară lumina solară ajunsă la apogeu cînd fructele s-au pîrguit și holdele s-au strîns și vița de vie odihnește mustul cel dulce, prilejul veseliei noului an.

Ioan Alexandru

S-a copt, prieteni, grîul

E anotimpul lumii cu soarele panaș
E vară dezmierdată, e vară fără friu
Să ne plecăm cu toții privind din plin oraș
Combinele semețe alunecînd spre griu.

S-a copt, prieteni, griul — bate-un miros de piine
E anotimpul lumii și-al nostru mai intîi
Miroase griul țării de azi și cel de miine
S-a copt, prieteni, griul, cu stele căpătîi.

S-a copt, prieteni, griul, acest copil-erou
Arde de el cîmpia ca un gigantic rug
Putem vorbi de pace, de-al munților ecou
Putem vorbi acuma înalt despre belșug.

S-a copt, prieteni, griul, acum a mia oară
Să ne rostim în toate mai limpezi ca oricînd
Sub zodia aceasta de griu și de secară
S-avem de griu privirea și griu în orice gînd.

Marius Stănilă

OPINII

Eseu, exegeză didactică, didacticism

Se face adesea o demarcație prea rigidă între eseu și exegeza așa-numită didactică. Fără îndoială, deosebiri evidente există, dincolo de ele nu e mai puțin adevărat însă că o superioară scriere critică de factură didactică conține **în nuce,** și uneori nu doar atît, ideile unui eseu. Pe de altă parte, un veritabil eseu critic, care respinge speculația arbitrară, „instruiește" într-un sens elevat, desigur, asupra creației literare. La criticii „universitari" de cea mai bună calitate, precum Ov. S. Crohmălniceanu sau Eugen Simion, se pot descoperi frecvent sugestii fascinante asupra scrierilor discutate, sugestii care dezvoltate, ar putea da naștere unor eseuri scăpărătoare. Dorința de a nu da o perspectivă unilaterală, prin insistarea asupra unui singur aspect al creației respective tentativa de a o surprinde în totalitatea articulațiilor ei face ca diverse considerente izvorîte din atare sugestii să nu ocupe prim-planul comentariului critic. G. Călinescu scria odată că nu este exclusă pentru el posibilitatea de a scrie un eseu despre opera eminesciană, independent de voluminoasa exegeză în mai multe volume ce o întreprinsese. Firește, în fond marele critic nu ar fi spus „altceva" decît spusese în cele cinci volume publicate despre scrierea poetului. Dar acolo (și chiar și în noua ediție a marii monografii apărută în două volume, în 1970) ideile sînt adesea „îngropate" în masa citatelor și a explicațiilor de tot felul, de altfel necesare, dat fiind stadiul de atunci al cunoașterii operei eminesciene. Eseul — care de fapt este capitolul din „Istoria literaturii" care, la paragraful consacrat operei poetului — e într-un sens, mai „reprezentativ" decît scrierea monografică ce îl precedase, redus fiind la nuditatea splendidă a esențelor. În mod firesc însă el se înalță pornind de la scheletul cercetării anterioare, minuțioase și, pe un plan superior, „didactice". În genere, un eseu adevărat nici nu este decît o prelungire inspirată, cu distribuirea diferită a accentelor, a unei critici „didactice" de bună calitate.

Aceste gînduri mi-au fost inspirate de lectura cîtorva volume apărute în ultimii doi-trei ani în colecția „Introducere în opera..." a Editurii **Minerva.** În general cărțile din această colecție, al căror nivel ridicat e lesne observabil, fac față și unor cerințe impuse de programa școlară. Ele sînt bogat documentate dar, pe de altă parte, reprezintă serioase puncte de pornire pentru eseuri ulterioare.

Iată de pildă **„Introducere în opera lui Al. Philippide"** de **Nicolae Balotă.** Cercetarea e deosebit de aplicată și scrupuloasă, ambiția (realizată) a tratării exhaustive specifice acestui critic fiind mereu evidentă. Diverse „teme" ale poeziei philippidiene (cum sînt cea a sufletului „exilat în absolutul pe care nu l-a putut dovedi" a sufletului „bolnav", „flămînd", reprezentat ca

Victor Atanasiu

Continuare în pag. a 6-a

• **IN ACEST NUMĂR :** • Cronica literară : M. Ungheanu despre **„Cartea Oltului" (Statuia unui de Geo Bogza** • Viața cărților : • **Poezie** – Teodor Balș : „Noaptea corridei" (Dorin Tudoran) • **Proză** – Corneliu Leu :„Prețul dragostei, al credinței și al urii" (Valentin F. Mihăescu) • **Critică** – N. Steinhardt : „Între viață și cărți" (Voicu Bugariu) • **Poeme** de Ștefan Aug. Doinaș, George Alboiu, Cezar Ivănescu, Cornel Brahoș • **„Început de biografie"** – o proză de Constantin Stoiciu • Cartea de debut de Al. Piru • **Fragmente critice :** „Infracțiunile romanului" de Eugen Simion • **Profil :** Laurențiu Ulici • **Tineri critici** • Rubricile noastre : • Teatru • Film • T.V. • Radio • Plastică • Muzică • **Brâncușiana :** Trei sentimente românești • **Atelier literar** de Geo Dumitrescu • Parodii • Revista străină • Sport : **O pasăre măiastră pe nume Nadia** • Mapamond : Din lirica poloneză.

cronica literară

Geo Bogza: Cartea Oltului

Statuia unui riu

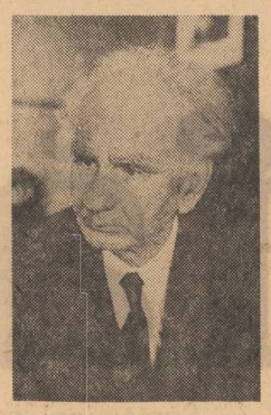

Nici una dintre cărțile lui Geo Bogza nu-l definește atît de bine pe creatorul lor cum o face **Cartea Oltului.** Experiența totală, patosul angajării, vizionarismul dezlănțuit, puritatea aspirației, religia naturii primordiale, elogiul simplității umane, atitudinea lirismului, se găsesc toate în această carte care-și propune să ne vorbească despre existența unui riu. **Cartea Oltului** a consacrat în literatura română un mare „poet al tumultului geologic", cum avea să scrie la apariție Șerban Cioculescu, un scriitor din speța fantaștilor de vocație. Ochiul lui proiectează realitatea pe ecrane uriașe dîndu-i un sens nou, mai măreț și mai nobil decît o poate face ochiul obișnuit, cu un patos al revelației care este acela al autenticei poezii. **Cartea Oltului** este de altfel un poem de mare respirație (suflul lui Withman trece prin el), și pagini întregi pot fi citate pentru lirismul lor ardent. Mai mult poate decît alte cărți ale aceluiași scriitor, **Cartea Oltului** ni-l înfățișează pe Geo Bogza în preocuparea lui de mister. Scriitorul caută un sens pierdut al existenței omenești, din care pricină se întoarce mereu către origini, către natura în stare pură, către ipostazele cele mai genuine ale ei, către expresia ei geologică și cosmică. Viața materiei, frumoasă în sine, procură pagini dintre cele mai inspirate scriitorului. El se interesează de felul cum pămîntul se desparte de ape dînd naștere ostroavelor, de felul cum la ființă un riu, de energia pe care riul trebuie s-o cheltuiască pentru a-și purta apele din nou către cosmosul din care s-a zămislit. Scriere singulară prin barochismul ei subliniat, **Cartea Oltului**, mai puțin densă totuși decît **Țări de foc, de piatră și de pămînt,** s-a instalat în blazonul scriitorului ca cea mai semnificativă creație a lui. Ea a intrat în conștiința cititorului de literatură română și multe din tablourile pe care scriitorul le-a propus imaginației lui și-au cîștigat drept de cetate.

După treizeci de ani de la apariția **Cărții Oltului,** autorul ei ne dă prilejul unei noi întîlniri cu cea mai cunoscută carte a sa. Ediția din 1976 poartă un subtitlu, **Statuia unui riu,** și, ceea ce rămîne mai important decît acest adaos, este practic o altă carte decît cea apărută în 1945. Geo Bogza și-a revăzut în întregime opera de căpătîi și mai nu este pagină în care să nu recunoaștem intervenția stilistică de ultimă oră. Sînt modificări pînă și în scurta **Inscripție** care deschide cartea, și, mai mult decît atît, în chiar mica indicație care pomenea numele lui Bunty a cărei bicicletă l-a ajutat pe scriitor să însoțească Oltul în lungul lui itinerar din podișurile Transilvaniei pînă la vărsarea în Dunăre. Revizuirea nu privește doar înlocuirea cîte unui cuvînt ici-colo, ci eliminarea de pasaje întregi, comprimarea altora sau înlocuirea lor cu altele noi, așa cum se întîmplă în capitolul III, **Norii.** Întîmpinată elogios la apariție, **Cărții Oltului** i s-a imputat totuși un anume patetism verbal, anume lungimi care dăunau frumuseții poemului. Fie că a răspuns atît de tînziu vechilor observații, fie că a acționat dintr-un imbold lăuntric, Geo Bogza ne-a dat în recenta ediție a **Cărții Oltului** un text pe care-l putem numi pe bună dreptate nou. Este și nu este în același timp, vechea **Cartea Oltului.** Pentru a vedea care este proporția intervențiilor, felul lor cît și consecințele artistice vom face cîteva comparații. Ele ne pot da o indicație despre sensul acestor schimbări și despre intenția scriitorului. Un exemplu : capitolul II se numea **Întîmplări pe marile înălțimi** și povestea drama voșlobenarilor cărora le mor vitele. Titlul este acum schimbat în **Tragedii pe înaltul podiș,** schimbare neinsemnată în aparență, dar mai grăitoare decît pare. Considerăm simplitatea primului titlu mai adecvată intenției prime a scriitorului pe care credem că a încercat s-o servească și proaspăta revizuire a textului. Cuvîntul „tragedie" aici nu face decît să sporească încărcătura suplimentar patetică a scrierii către care se îndreptau mai vechile critici. Citatele noastre vor evidenția, bineînțeles, sintagmele la care a renunțat scriitorul prin contrast cu cele nou introduse. Alt exemplu : „Iar vaca, întinsă între brusturi, **privea spre acest grup de oameni, cu un aer mîndru și dezolat.** Nu îi puteau fi de nici un folos. Erau acolo fără leacuri, numai cu durerea și jalea lor. Avea să moară. Treptat, ea aluneca din viață spre moarte, chiar sub **privirile lor, încremenite.** În fața acestui deznodămînt, ei rămîneau nemișcați. Morții, inevitabilului, îi opuneau **neclintirea lor,** devenită în acea **clipă de piatră".** (Ediția 1957). Pasajul nou: „Întinsă între brusturi, vaca **îi aținea cu ochi mari și blînzi, parcă așteptînd.** Oamenii, însă, nu îi puteau fi de nici un ajutor. Erau acolo fără leacuri, așa cum plecaseră din sat, numai cu spaima și jalea. Iar ea avea să moară. Sub **priviri neputincioase și pustiite,** aluneca din viață spre moarte. Sfîrșitului care se apropia, cei ce atît de cumplit urcaseră întreaga zi nu îi puteau opune decît **deznădejdea lor,** devenită în acea **clipă minerală".** (Ediția 1976) Oricine observă că a privi **cu ochi mari și blînzi, așteptînd** nu e totuna cu **privirea spre acest grup de oameni cu un aer mîndru și dezolat,** după cum nici **neputincios și pustiit** nu e totuna cu **încremenit** ori **deznădăjduire** cu **neclintire,** la fel **mineral** cu **de piatră.** Nu e vorba doar de o simplă înlocuire de cuvinte ci de o prefacere mai adîncă a tonului și sensului întîmplărilor. Geo Bogza al tinereții glorifica măreția ființei în sens larg, de aceea vita este mîndră și dezolată, oamenii încremeniți și neclintiți. Geo Bogza al senectuții micșorează dimensiunea spirituală introducînd notele comune ale omenescului. Scriitorul n-a lucrat doar asupra frazei ci asupra anvergurii operei. Trecerea de la „de piatră" la „mineral" marchează și ea o pierdere de concretețe, semnalînd recenta predilecție pentru abstracțiune pe care o vom întîlni și în alte revizuiri de text. Scriitorul renunță adesea la solemnitățile primei versiuni, comprimă perioadele, din care pricină lentoarea specifică mișcării rituale, pe care prima ediție o scotea în evidență, este atenuată: „Privind la soarele ce cobora spre apus, bătrînul își începu treaba, iar tot ce se petrecu atunci întoarse vremea cu mii de ani în urmă, pînă la cei dintîi oameni ce vor fi urcat vreo dată pe aceste culmi. În aspra singurătate a podișului, silueta voșlobenarului și gesturile cu care întocmea rugul, proiectate, pe cer și pe fondul de milenii al munților, părură ale unui preot exaltat, de dinainte de Burebista, suit pe aceste înălțimi pentru a aduce, cine știe cărei nemiloase zeități, o jertfă grea, supremă. Pe stînca de la marginea podișului, boul era întins ca pe lespedea unui altar uriaș. Omul îngrămădi lemnele deasupra, pînă ce nu se mai zări nici o pată din culoarea lui roșie. Ea avea totuși să mai izbucnească o dată, deznădăjduit, cînd puțin mai tîrziu focul păru el însuși un bou roșu, jucînd înnebunit pe culmi". (Ediția 1976). Și în acest caz se pot face interesante observații de detaliu. Altarul **uriaș** în prima versiune este acum simplă lespede de altar, de unde tragem concluzia că înclinarea către enorm specifică lui Geo Bogza este acum reprimată. Flăcările care jucau pe **cremenea stincilor** joacă acum pe **culmi,** schimbare care se face în detrimentul substanței și al concreteței deoarece nivelul de generalitate al cuvîntului **culme** este indiscutabil în comparație cu prima formă. Dar ceea ce este interesant de observat aici este că ceea ce scriitorul **imagina** în prima versiune, gesturile unui preot exaltat pe înălțimi, este suprimat în noua versiune și **evul închipuit** prima dată este considerat acum un **ev de neînchipuit.** Geo Bogza își cenzurează aici propriile viziuni și propriul său har vizionar. Capitolul cel mai edificator pentru ținuta noii versiuni este **Norii** a cărui prefacere este atît de masivă încît în bună parte el este pur și simplu scris din nou. Geo Bogza optează aici ca și în restul cărții pentru un limbaj supravegheat, elaborat, de o rece demnitate. Folosind chiar cuvintele domniei sale, scriitorul se află acum sub semnul lui Orion. Fraza barocă de altă dată este supusă unui travaliu susținut de o minuție exemplară care încearcă s-o clasicizeze. Tumultul inițial este corectat acum de o înghețare a liniilor. Din acest punct de vedere subtitlul pe care autorul l-a adăugat cărții exprimă foarte bine atît noua lui temperatură spirituală cît și actuala lui năzuință artistică. Formula **Statuia unui riu** cu care se deschide acum **Cartea Oltului** face cît o confesiune. Cîteva pagini complet noi din **Norii** atestă valoarea literară a acestui neobișnuit efort de prefacere artistică.

Sînt cîteva vocabule pe care Geo Bogza le alungă astăzi din text fie motivat fie nu: **uriaș** și **fantastic.** Ele aveau, cu toată remarcata lor frecvență, o funcție stilistică în vechea versiune și înlocuirea aici a lui **uriaș** cu **visător** metamorfozează textul. În genere cuvintele și sintagmele nou introduse, neologistice de cele mai multe ori, nu mai dau cititorului sentimentul contactului cu materia pe care-l prima în vechea versiune ci îl extrag din tumult oferindu-i o situare mai detasată față de evenimente, contemplate cu o rece seninătate.

Confruntarea aprofundată a celor două versiuni poate duce și la alte observații. Este însă indiscutabil că revizuirea de stil n-a atins doar straturile superficiale ale scrierii și că la un loc toate aceste modificări dau o altă carte. Ceea ce de altfel este explicabil. Scris la mare distanță de timp de primele volume, ultimul volum al trilogiei lui Faulkner e de altă factură decît precedentele, după cum al doilea volum al **Morome**ților lui Marin Preda este cu mult diferit față de primul. Un scriitor evoluează cu vîrsta și scrierile senectuții diferă de cele ale tinereții. Cine vrea să se întîlnească cu poetul de gigantească imaginație fantastică și geologică, liric și vizionar, singurul de acest fel din literatura română, se va îndrepta către **Cartea Oltului** dintîi.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Radiografia unei pasiuni

Există călătorii care sînt mai degrabă ale sufletului decît ale curiozității turistice. **Jurnalul** lor devine radiografia unei pasiuni, așa cum se întîmplă și în cazul „Nopții corridei"*), carte în care Spania este mai mult un ținut afectiv, o posibilă ipostază a sufletului: „Spania e doar un ținut / depărtat al inimii mele / prin care murind am trecut". **Realitatea** este una fantastică, născută la granița invizibilă dar incandescentă dintre o lume moartă, de mult dispărută și o alta visată, în construcția căreia **umbrele** celei dintîi devin adevărate repere spirituale : „Întregul continent rămîne / la graniță ; o lume moartă / în Spania-mi deschide-o poartă / spre timpurile ei pagine / / prin care — Don Quijote — trec / sub o lumină delirantă / tăind cu alba Rosinantă / lunarul peisaj aztec, / / spre-acel Guadalquivir ce moare / la Crucea Sudului visînd / pe-un ultim țărm hispan migrînd / din Europa spre Canare". În acest joc între realitate și vis, între obiecte și simboluri, între concretețea cea mai acută a unui peisaj și umbrele celebre pe care acesta le evocă, poeziile lui Teodor Balș sînt oglinzi care captează și reflectă nu doar lumina ci și ecourile. De aici și muzicalitatea internă a versurilor, imaginile rimînd nu doar în plan plastic ci și în cel sonor, punctuație stilistică în vechea versiune și înlocuirea aici a lui **uriaș** cu **visător** metamorfozează textul. În genere cuvintele și sintagmele nou introduse, neologistice de cele mai multe ori, nu mai dau cititorului sentimentul contactului cu materia pe care-l prima în vechea versiune ci îl extrag din tumult oferindu-i o situare mai detasată față de evenimente, contemplate cu o rece seninătate.

Confruntarea aprofundată a celor două versiuni poate duce și la alte observații. Este însă indiscutabil că revizuirea de stil n-a atins doar straturile superficiale ale scrierii și că la un loc toate aceste modificări dau o altă carte. Ceea ce de altfel este explicabil. Scris la mare distanță de timp de primele volume, ultimul volum al trilogiei lui Faulkner e de altă factură decît precedentele, după cum al doilea volum al **Morome**ților lui Marin Preda este cu mult diferit față de primul. Un scriitor evoluează cu vîrsta și scrierile senectuții diferă de cele ale tinereții. Cine vrea să se întîlnească cu poetul de gigantească imaginație fantastică și geologică, liric și vizionar, singurul de acest fel din literatura română, se va îndrepta către **Cartea Oltului** dintîi.

M. Ungheanu

Salamanca noaptea-nvăluise / în părul tău pămîntul fără lună".

În cazul lui Teodor Balș nu trebuie să ne sperie mulțimea numelor proprii cu care operează. Lucru rar, poetul le minuiește cu mare finețe — semn incontestabil al unei remarcabile inteligențe artistice — poeziile nefixîndu-se în acele atît de cunoscute și locale tablouri pe care le întîlnim în cărțile numeroșilor „turiști melancolici". Dacă, de exemplu, Andalucía este un nume ce revine ades în versurile din „Noaptea corridei", nu este greu de observat că ea simbolizează un spațiu spiritual : patria poeților. Căci din Andalucía s-au înălțat nu doar poeții ce le poartă numele, ci chiar destinele de care este atît de fascinat poetul nostru : Luis Cernuda, Juan Ramón Jiménez, Federico García Lorca, Vicente Alexandre, Antonio Machado. Există un dramatism comun acestor destine, capabil să vorbească poate despre o zodie tragică. De altfel, trei dintre cele mai bune poezii ale volumului sînt, nu întîmplător, dedicate unor poeți ca Lorca — cel ucis de falangiști pe drumul spre Viznar, Miguel Hernández — născut la Orihuela, păzitor de vite pe colinele Sierrei Nevada și mort în temnița franchistă de la Alicante, ori lui Juan Ramón Jiménez — marele exilat de după războiul civil, melancolicul hidalgo, mort în Puerto Rico, la doi ani după ce i se atribuia Nobel-ul. Poemul dedicat lui Jiménez este exemplar prin factură, ton, sensibilitate. Avem în față „portretul" unei Spanii, nu de puține ori străbătută de fantomele întunericului. Imaginile sînt dense, pline de forță, deseori patetice : „Nu mai merg pe pămînt ; e-o spinare de taur / prăbușit de milenii între ape sărate, / la un capăt al lumii vegetînd ca un plaur / sub simunuri fierbinți cărînd Africa-n spate. / / Pretutindeni scheletul sparge pielea uscată. / Dorm în oasele rupte, calcinate de soare / vechi cetăți vizigote, rome-nchise în piatră / sinagogi și moschei, mori de vînt și răcoare. /.../ „Spune-mi unde îți duci, spre ce negre torturi / fiii tăi condamnați în conclavele crucii ? / Toledane ghetouri se ascund în păduri / și maure fecioare fug pe apele lucii. / / liniștită nicicînd, rana acestui pămînt / o mai văd singerînd pe un zid cu crenele, / pe o áripă ruptă la o moară de vînt. / pe calvare de munți răstigniți între stele. / / E o golgotă-aici de corsari și de sfinți, / spulberate imperii de pe trei continente / sanctuare prădate din Anzi — și sînt ginți / între pietre zidite, de cetăți somnolente. / / De atîta trecut încă neîngropat / în văzduhu-nnoptat se rotesc oseminte, / cimitire astrale peste-acest califat / anadaluz, cu pămîntul fierbinte". Bineînțeles, în acest ținut al „trecutului încă neîngropat", unde și înfocații dansatori se reazemă de umbre după amuțirea orchestrei „privind la fuga norilor spre șesuri", marea umbră tutelară este cea a Cavalerului Tristei Figuri, înlăcrimată ca tot ce înseamnă iluzie.

Cît privește „Corrida", ea nu pune în valoare doar calitățile unui redutabil poeta artifex, în stare să construiască un poem în mai multe **mișcări,** consolidînd tabloul cu fiecare rupere de ritm, schimbare de tonalitate, ci ni-l arată pe poetul capabil să construiască o metaforă durabilă pe nisipul mișcător al unui subiect „de spectacol". Moartea taurului răpus în arena patronată de un zeu necunoscut și dornic de sînge, ultimul său vis în care se aglomerează „imașurile cu ierburi cosite", „drumurile de stîncă, piep-tișe", nu sînt doar elementele unei simple elegii, ci luminează dincolo de anecdotic pînă în punctul de unde simbolul se încheagă, aspru și neîndoielnic : „Duh al arenei / rănit de-ntristare / sufletu-i liber se întrupează / într-o columnă-a luminii / în care flacăra soarelui agonizează".

O astfel de carte în care amplitudinea tonului se întinde de la pastelul somnoros („Sus în platoul verde — albă oază — / Moguer. Olane creste de cocoși. / Lîngă pereți de fildeș, somnoroși, / doi măgărui în hamuri aiurează") pînă la țipătul din „Moartea poetului" („— Unde să te duc eu, unde, / Federico, să nu mori ? / Ceru-i ciurult de stele, / cîmpu-i ars și pustiit, / vîntul trece prin sierre / ca o lamă de cuțit") nu poate fi scrisă decît dintr-o mare pasiune. Irepresibilă dar lucidă.

Dorin Tudoran

*) **Teodor Balș, „Noaptea corridei", Editura „Cartea Românească", 1976**

proză

Romanul conflictului etic

Autor cunoscut publicului printr-o activitate literară caracterizată de abundență și ritmicitatea aparițiilor, Corneliu Leu nu-și dezminte prolificitatea, fiind prezent anul acesta în librării cu două volume ce-i poartă semnătura. Este vorba de romanele „...Această viață sentimentală !" (Ed. Cartea Românească, 1976) și „Prețul dragostei, al credinței și al urii". Primul dintre acestea (recenzat anterior în paginile revistelor literare) confirmă capacitatea scriitorului de a crea, în formule de tip tradițional, personaje ce se reține prin spectaculosul biografic și situații conflictuale de un dramatism autentic. Artificială este aici brusca transformare a personajului principal, în contradicție cu evoluția sa de pînă atunci.

În cel de-al doilea roman * autorul abordează o temă bine-cunoscută și importantă, anume lupta dintre vechi și nou. În munca îndîrjită pentru fertilizarea unor aride pămînturi, tînărul inginer Radu se lovește de neînțelegerea lui Axente, președintele gospodăriei, om cu merite deosebite dar tributar unei concepții retrograde și unei suspiciuni intolerante. Conflictul dintre cei doi mocnește fără să ia amploare pentru că Vardaru, vicepreședintele U.J.C.A.P.-ului, convins de absoluta utilitate a amîndorura întru binele satului, reușește să mențină un echilibru precar. În această situație apare în sat tînăra și frumoasa (vezi coperta volumului) Voica și (desigur !) se îndrăgostește de Radu înșelînd așteptările superficialului Ilarie.

Schematismul intrigii este compensat în bună măsură de calitatea paginilor pe care autorul le dedică dragostei celor doi tineri. Sînt secvențe memorabile, de un lirism proaspăt și o senzualitate discretă. Ceea ce urmează este, pînă la un punct, perfect previzibil, desfășurare de clișee epice. Un fapt exterior, înundațiile, precipită evenimentele. Vardaru se accidentează grav și este transportat la spital. Axente profită cu abilitate și cu complicitatea lui Ilarie de situație, împutinîndu-i lui Radu pagubele produse de furia apelor.

Original și cu o limpede adresă morală este modul în care reacționează Radu. Deși își poate dovedi nevinovăția prin demersuri insistent repetate, el nu încearcă să schimbe concluziile acuzatoare ale anchetei. Ajutat de dragostea Voicăi și de încrederea oamenilor din sat înginerul va depăși momentele de cumpănă și-și va pune în aplicare planurile, transformînd pămîntul nisipos într-o zonă agricolă roditoare. Acesta este adevărul său care ignoră cu superioritate mașinațiile joase ale lui Axente. Reparația morală și recunoașterea oficială pe care ține cu orice preț să i le ofere Vardaru sînt lipsite de sens și chiar jignitoare.

Dealtfel, scena în care acesta, aflat între viață și moarte dar chinuit de remușcări, fuge de la spital în pijama, fură o mașină și gonește spre Radu pentru a-l repune în drepturi, ca și epilogul dilematic și melodramatic nu fac decît să complice un deznodămînt care altfel ar fi avut meritul clarității. Calitate în deplin acord cu fraza simplă, fără podoabe și prețiozități, caracteristică stilului scriitorului. „Prețul dragostei, al credinței și al urii" este romanul unui conflict etic, cu multe pagini frumoase, cu personaje puternice ce se confruntă în spațiul unor convingeri morale opuse, oscilînd între formule epice consacrate și originalitate.

Valentin F. Mihăescu

* **Corneliu Leu : „Prețul dragostei, al credinței și al urii", Ed. „Eminescu", 1976,**

cartea de debut

M. Sadoveanu • Teme fundamentale

Din ceea ce a publicat pînă acum prin reviste nu se întrevedea înclinarea lui Zaharia Sângeorzan pentru studiul critic de amploare, pentru monografie sau eseu. Și iată că autorul de recenzii în genere obiective, prea binevoitoare uneori, dar și citeodată curajoase, clătinînd inerția publicistică, se încumetă să scrie o carte*) — nu prima desigur și nici ultima — despre un mare scriitor, prin urmare greu de tratat, despre care încercările anterioare (trei la număr) n-au convins. Afară de asta, Zaharia Sângeorzan publică o carte despre Sadoveanu în același timp cu Nicolae Manolescu, concurînd fără să vrea cu un critic exersat și care se bucură de audiență sau lăsîndu-se concurat în chip temerar. Mărturisesc că am citit lucrarea cu interes, atras și de subiectul ei, *Teme fundamentale*, deși Zaharia Sângeorzan nu face ceea ce se înțelege astăzi prin critică tematică, nu urmează metodele propuse de un Bachelard, Jean-Pierre Richard, Georges Poulet, Jean Starobinski. Punctul său de plecare este într-o observație a lui G. Călinescu : „O particularitate a operei lui Mihail Sadoveanu este repetarea în variantă a temelor... Mihail Sadoveanu revine necontenit asupra subiectelor sale, se imită pe sine însuși, dar nu se copiază, ci de fiecare dată descoperă valori noi de colori, în momente istorice noi. Una nu poate fi substituită alteia, operele sale sînt frați și surori".

Citeva opere de început sînt scrutate într-un capitol introductiv din acest punct de vedere, pentru ca în continuare, prin selecție și generalizare, criticul să delimiteze cîteva teme caracteristice, fundamentale la Sadoveanu și care definesc universul său imaginar. Temele (vom vedea îndată care sînt) există într-adevăr la Sadoveanu, au totuși dezavantajul de a reduce la prea puțin ceea ce opera sugerează, iar pe de altă parte pun un accent prea mare pe conținut. lăsînd pe al doilea plan forma. Obiecție care s-a făcut tuturor tematiștilor !

O temă fundamentală ar fi „muntele vrăjit", recognoscibilă (împreună cu subtema „pădurea") în opere ca *Baltagul*, *Nopțile de Sînziene*, *Ochi de urs* și altele și care s-ar putea defini altfel ca întoarcerea la o matrice stilistică, la un tip de civilizație arhaică, opusă civilizației de tip mercantil, filistin. Criticul vede nuanțele, face distincțiile necesare sub aspect sociologic, nu insistă totuși asupra deosebirilor de realizare artistică între, să zicem, *Baltagul* și *Bordeienii*, *Nopțile de Sînziene* și *Dumbrava minunată*. Cît despre *Uvar*, locul acestui roman — poem inspirat poate din relațiunile lui Stere asupra Siberiei, nu era aici. De notat că „muntele vrăjit" nu duce deasemenea la spațiul ideal din romanul lui Thomas Mann.

A doua temă fundamentală la Sadoveanu este istoria, cu patru subdiviziuni : Dacica (referințe la *Creanga de aur*), Epoceea renașterii naționale (referințe la *Frații Jderi*), Zodia nestatorniciei (referințe la *Zodia Cancerului*) și Întoarcerea fiului risipitor (referințe la *Nicoară Potcoavă*). Analizele sînt predominant conținutistice. Se spun multe și adevărate lucruri despre epocile evocate de Sadoveanu cu riturile, moravurile, politica, filozofia și etica lor, cu modul prozatorului de a interpreta istoria, mai puțin despre tehnica evocării sau mai bine zis creației, despre stilul eposului sadovenian, de altfel destul de diferit pe etape, mitic de tip Alexandre Dumas-père în *Creanga de aur* (nu fără excursuri istorice, după Charles Diehl) de roman de aventuri *Frații Jderi*, de roman de excursie livrescă, tip Anatole France în *Zodia Cancerului* și de roman în ramă, tip decameronic, în *Nicoară Potcoavă*. Lucrarea nu face literatură comparată, de acord, dar mi se pare că astăzi nu se mai poate scrie despre un mare scriitor român fără raportări la literatura universală. Și dacă este așa, *Frații Jderi* nu ne trimite la Tolstoi, nici *Haia Sanis* la Dostoievski. Flaubert, Kafka și Kazantzakis (Hortense din *Alexis Zorba*). Găsim o trimitere nimerită la Huizinga, dar putem vorbi de renaștere în secolul al XV-lea la noi, de iluminism în secolul XVII ? Prea puțin despre *Neamul Șoimăreștilor* și nimic despre *Nunta Domniței Ruxandra* sau nuvela *Roxelana*.

Mai interesant prezentată este cea de a treia temă fundamentală la Sadoveanu, poezia, întemeiată îndeosebi pe două opere : *Împărăția apelor* și *Țara de dincolo de negură*. Avem a face cu vechea temă a naturii, cu aspectul liric, dacă numim pe cel dinainte epic. Citim aici o primă încercare de definire a sadovenianismului (cuvînt greoi ce s-ar putea înlocui cu sadovenismul) :

„Sadovenianismul ar fi, deci, într-o primă definiție, o sincronizare lirică a lumii sensibilității lui Mihail Sadoveanu cu lumea sensibilității cosmice... Mihail Sadoveanu nu „vorbește" nu „privește" și nici nu se „exprimă", ci vede, ascultă, absoarbe cu toată ființa lumea exterioară, semnele ei, limbajul poeziei traducînd existența vegetală și minerală, acvatică și celestă a cosmosului românesc".

Criticul revine în capitolul final *Tinerețea capodoperelor* :

„Toate formulele critice nu vor reuși să definească exact sadovenianismul, ci numai să-l descrie, căci, asemenea eminescianismului, fenomenul sadovenian este un spațiu estetic deschis al tinereții valorilor, refractar formulelor de orice natură. Sadovenianismul este un fenomen moral, social, artistic și istoric care va dura, va învinge timpul, ca și eminescianismul, atît prin tinerețea emotiilor, cît și prin tinerețea ideilor. Valoarea fundamentală a operei lui Sadoveanu rămîne însă poezia. Mihail Sadoveanu nu e de înțeles fără această poezie inefabilă și din care modernitatea operei trăiește. Este o poezie a existenței noastre arhaice și actuale. Sadovenianismul ni se înfățișează mai totdeauna sub chipul unei poezii simple și solemne, care se naște nu din idei obiective, ci din raporturile om-natură : din alianța magică a două sensibilități, unde comunicarea Povestitorului (prin definiție funciarmente subiectivă) e ritualică, unde rostirea devine ea însăși operă de artă. Imaginația, memoria și acordul liric creează sadovenianismul, iar imaginea lui cea mai evidentă este *poezia*".

Nu este prima oară că Sadoveanu e definit ca un poet. Prin poet nu se înțelege însă numai poetul liric, dar și cel epic și dramatic, într-un cuvînt creatorul. Cît despre creația lui Mihail Sadoveanu, a prozatorului artist, este încă mult loc să se mai discute.

Al. Piru

*) **Zaharia Sângeorzan, „M. Sadoveanu. Teme fundamentale" — Editura „Minerva", 1976.**

vitrina

• **ARTUR GOROVEI : Literatură populară,** Editura Minerva, Buc. 1976. Apărută în seria „Ediții critice de folclor", îngrijită și prefațată de Iordan Datcu, cartea este o antologie de culegeri și studii (noțiuni de folclor, contribuții la istoria folcloristicii, folclor comparat etc.)

• **EUGEN EVU : Muntele mioritic,** Editura Facla, Timișoara, 1976. Sub acest titlu de rezonanță sînt adunate poeme de factură în general clasică, poeme ce caută să obțină efecte lirice din folosirea unei prozodii previzibile. De cîteva ori emoția autorului reușește să se imprime în chip autentic în textura construcțiilor poetice.

• **LADISLAU GÁLDI : Introducere în stilistica literară a limbii române,** Editura Minerva București, 1976. Apărută în colecția „Universitas", lucrarea marelui lingvist maghiar se ocupă de evoluția stilului artistic al limbii române în decursul ultimilor o sută de ani, constituind o sinteză impresionantă prin exhaustivitate și coerență a demonstrației științifice. Secțiunile sale principale conțin elemente de sintaxă, lexicologie și fonetică stilistică.

• **TARAS ȘEVCENKO : Poeme,** editura Minerva B.P.T. Traducerilor românești din poemele marelui bard ucrainean li se adaugă acum versiunea semnată de poetul Victor Tulbure, cunoscut tălmăcitor al versurilor sevcenkiene. Prefața și tabloul cronologic al acestei ediții de masă aparțin lui Stelian Gruia.

PREMIILE CONCURSULUI DE POEZIE PE 1976 AL EDITURII „CARTEA ROMÂNEASCĂ"

Juriul concursului de poezie pe anul 1976, organizat de Editura „Cartea Românească", a premiat următoarele volume :

1. Subțire trecere **de Ion Popa-Argeșanu ;**
2. Ținutul îndepărtatelor seri **de Laurențiu Cristian ;**
3. Roua de amiază **de Dumitru Eliade ;**
4. Elegii pentru pămînt **de George Iarin ;**
5. Ulise, alte întîmplări **de Ion V. Strătescu.**

Juriul a fost alcătuit din Marin Preda, Ion Caraion, Mihai Gafița, Mircea Ciobanu, Florin Mărculescu și Florin Mugur.

critică

Psihologia colecționarului

Cartea *) lui N. Steinhardt poate fi comentată în nenumărate feluri, într-atît de multe idei conține. Calea cea mai la îndemînă ar fi, fără îndoială, comentariul respectuos, care ar trece cu atenție în revistă foarte interesantele idei ale acestui eseist de forță. O recenzie alcătuită în felul acesta ar avea, însă, defectul parțialității : **Între viață și cărți** este într-o atît de mare măsură un muzeu babilonic de idei, încît nu există nici cea mai mică speranță a unei rezumări a ei. În acest sens, pentru a folosi una dintre butadele pe care nici însuși N Steinhardt nu ar găsi-o prea rea, am putea spune că recenzia optimă ar fi aceea care ar copia cu deosebită conștiinciozitate întreaga carte, de la primul și pînă la ultimul cuvînt.

Există însă posibilitatea foarte tentantă de a privi tot acest amalgam colosal de informații și de speculații asupra literaturii, pornind de la bun început de la recunoașterea unui fapt elementar : nu am citit nici pe departe atît cît autorul acestor eseuri ingenioase, doar cîndva, în viitor, putem spera că vom ajunge să ne completăm lecturile în așa măsură încît să fim în măsură să luăm frază cu frază și să validăm sau să respingem afirmațiile eseistului. Continuarea acestei recunoașteri ar suna în felul următor : există posibilitatea unei considerări a acestor eseuri trecînd peste aproape toate amănuntele lor ? Este posibilă captarea unui sunet fundamental, a unei chei care să se potrivească ansamblului și să permită transcrierea esentei sale ?

Posibilitatea tentantă, pe care o aminteam mai sus, presupune un răspuns afirmativ. Intuiția care stă la baza ei porneste de la ideea că sub indiferent ce discurs a cărui marcă este autocomunicarea de tip artistic (sau eseistic) trebuie să descifrăm o intenție (mai mult sau mai puțin conștientizată) de realism. Peste toate nenumăratele referiri la lecturi și la idei derivate din lecturi, peste interminabilul lanț analogic pe care eseurile lui N. Steinhardt îl conțin, sugerînd că el poate fi prelungit la infinit, printr-un șir de viitoare cărți, ni se pare a detecta în **Între viață și cărți** un realism pe care, cu un termen poate nu suficient de precis, dar sugestiv, l-am defini drept un realism confesiv, al cărui principal obiectiv este psihologia colecționarului. Eseistul se află în fața unei impresionant de bogate colecții de idei și de analogii, actul principal prin care își manifestă personalitatea fiind acela al savurării propriilor sale reacții în fața acestui tezaur imaterial. Totul se află pe birou, în fața celui care scrie, docil, gata să se lase răsfoit, comparat, analizat prin detalieri minuțioase sau prin paradoxuri ingenioase. Eseistul nici nu face altceva : triază, cu voluptatea oarecum misterioasă pentru omul comun, colecția sa atît de bogată, nu se mai satură de sentimentul că este posesorul unor rarități legate între ele prin tainice relații. Colecția este un cosmos constituit, suficient pentru meditații care durează o viață și care păstrează intactă virtualitatea unor noi și noi speculații. Nu întîmplător mecanismele de gîndire ale eseistului par a fi : „schimbarea semnului" unor relații cunoscute, extragerea unor semnificații neapărat originale, detectarea înrudirii între piese aparent independente.

Sînt motive pentru care sîntem îndreptățiți să considerăm **Între viață și cărți** un autentic și tulburător roman al vieții intelectuale.

Voicu Bugariu

*) **N. Steinhardt : „Între viață și cărți", Editura „Cartea Românească", București, 1976.**

biografia debuturilor

INVITATUL NOSTRU: EDGAR PAPU

„...Să dobîndești statura normală, de care ai nevoie pentru a fi tu însuți și nu altcineva sau altceva."

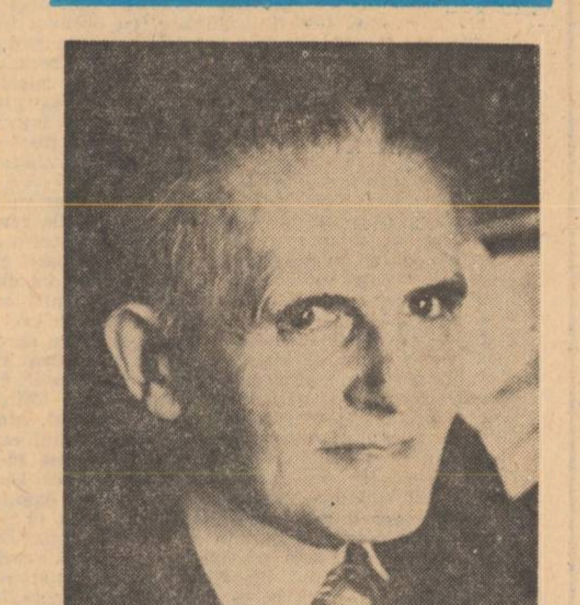

■ „Mi-a spus că sînt făcut pentru a gîndi".

— Stimate tovarășe profesor, aș dori să începem această convorbire printr-o schiță a cadrului afectiv în care s-a desfășurat copilăria dumneavoastră. Bineînțeles, numai dacă această perioadă de viață a marcat în mod deosebit anii de mai tîrziu.

— Mediul sentimental al copilăriei mele se leagă — ca și alte momente ale vieții mele — de un paradox: m-am trezit copilărind în plin centru al Bucureștiului, într-o ambianță rustică. Mai întîi, era un imens teren de verdeață în care se afla casa. Întins pe un hectar — poate și mai mult, era format din sute de pomi, din tufe de zmeură — țin minte o fructă mică și dulce pe care n-am mai întîlnit-o de-atunci, mierea ursului — avea și un mic deal, poate o movilă, pe care iarna mă dădeam cu săniuța.

— Cam unde se afla acest Paradis?

— Între actuala Piață a Cosmonauților și Parcul Ioanid, și așa se face, că într-o bună zi, în mijlocul acestei sărbători aflate la numai zece minute de Ateneu, un vînător a împușcat un cocor. Vezi dumneata, era o ambivalență de cadru ce mă fascina: pe la poartă trecea tramvaiul cu cai numărul 8 — pe o străduță mică, dar unde locuiau A.D. Xenopol, Constantin Mille, Dimitrie Evolceanu — iar în ținutul meu sălbatec creșteau flori de cîmp, își aflau cuibul păsări de toate felurile, înflorea socul iar în scorbura unui salcîm bătrîn am găsit fagurii unui roi de albine. Aș zice că era o ambianță romantică și-ntr-adevăr ea m-a marcat puternic pentru toată viața.

Și-apoi, mai era și casa: natura ei, arhitectura ei; ziduri groase de cetate, stinghii la ferestre, ferestre în interior pentru a separa încăperile. Totul crea impresia unui adevărat mediu arhaic.

— A cui era casa aceasta? Mai bine zis, a cui fusese înainte?

— A prințului Callimachi, primită de la Văcărești ca dar de nuntă. Era un conac în mijlocul Bucureștiului. Și nu era o singură casă, ci un corp de clădiri. Așa se face că în timpul copilăriei mele, locuiam acolo mai multe familii. Locul atrăsese, în special, artiști. Acolo au locuit scriitorul Cazaban, astronomul Victor Anestin. Acolo a locuit într-un rînd însuși Macedonski iar în vremea copilăriei mele își avea atelierul pe același teritoriu sculptorul Hegel, maestrul lui Brâncuși.

— Se mai adăuga ceva la parc și casă? Mă refer la cele ce vă impresionau în mod deosebit?

— Biblioteca. Era fabuloasă. Cufundîndu-mă în ea, am deprins, încă din fragedă vîrstă, un irepresibil gust al visării. Tot ceea ce sînt, este produsul acestui mediu cuprins de „gura de rai" în care duceam un miel la păscut și biblioteca imensă care mă stîrnea la neîntrerupte reverii. Am simțit în acei ani, am crezut mai bine zis, că voi deveni un artist; cel puțin un scriitor. Poate și sînt — în germene. A venit însă un moment în care m-am autocenzurat.

— Ce vă făcea să credeți că veți deveni un artist? Cînd a intervenit cenzura de care amintiți? În ce împrejurări?

— Încă din primii ani ai copilăriei desenam în neștire: pe pămînt, pe copacii din livadă, pe ce apucam. Sculptorul Hegel era încîntat, îmi confecționa la el în atelier papagali din plastilină colorată. Totul mă îndrituia să cred că asta voi face. Dar în cursul superior de liceu m-am împrietenit cu viitorul pictor Bob Bulgaru. El a fost primul care mi-a atras atenția că nu sînt făcut pentru pictură. Spunea că el este: și-avea dreptate.

— Dar v-a spus și pentru ce erați făcut?

— Da. Mi-a spus că sînt făcut pentru a gîndi. Și-atunci a izbucnit în mine o adevărată luptă între visurile mele și bariera lucidității pe care mi-o pusese înaintea ochilor Bob Bulgaru.

— La ce a dus această luptă?

— La tendința de a mă recompune. De la o pasiune — cea de a desena, am ajuns la o pasiune construită, voită — cea de a gîndi. Încet a apărut atracția pentru estetică, adică pasiunea pentru a raționaliza pe un fond al intuiției, al fantasticului. Știi că Novalis a spus la un moment dat că ar trebui găsit un pandant al logicii într-o *fantastică*. În fond, lucrul fusese înfăptuit cu un secol înainte de Baumgarten. Apoi a urmat tot ceea ce știți: Ideile clare și confuze ale lui Leibniz, fixînd locul *esteticii* după ce Descartes fixase locul *logicii* în ideile clare și distincte.

— Așadar, înțeleg că în copilărie datele dumneavoastră erau cele ale unui imaginativ-romantic, captivat de fantastic iar curiozitatea pentru zonele scientiste era mult mai mică. Înțeleg și faptul că sinceritatea lui Bob Bulgaru v-a clătinat și, totuși, această deturnare a pasiunilor, această re-destinare, dacă vreți, nu mi se pare încă destul de complet explicată. Aș îndrăzi să vă întreb, stimate Edgar Papu, de ce vă temeați dumneavoastră așa mult, pentru că-mi este clar că numai o spaimă, o frică poate produce o astfel de mutație

— Ei, da: mă temeam foarte mult de o anarhie interioară, simțeam o amenințare a haosului ce putea cuprinde toate datele pe care personalitatea mea — încă tînără — le acumulase pînă atunci. De-aici, din această frică față de o destrămare interioară, s-au născut dorința, obligația de-a mă recompune.

■ „Vianu — un diacronic. Călinescu — un sincronic"

— Știu că ați făcut liceul la „Sf. Sava". Reîntorcîndu-ne la lupta ce tocmai izbucnise între visurile dumneavoastră și elementele unei autocenzuri, aș vrea să vă întreb în ce măsură profesorii dumneavoastră v-au ajutat sau v-au împiedicat în acea atît de complicată încercare de a vă recompune

— Mai întîi să îndreptăm o mică eroare de informație: primii ani de liceu i-am făcut la „Sf. Iosif". Apoi am trecut la „Sf. Sava". În ceea ce-i privește pe profesorii mei, doi au avut o înrîurire apăsată asupra mea tocmai în perioada în care încercam să aflu ce trebuie să fac cu mine. Influențele lor sînt diametral opuse, în sensul că Ion Steriopol, profesorul de română de la „Sf. Iosif", m-a încurajat exact în visările mele romantice.

— Cum?

— El era și actor și i se părea că aflase și în mine un dram de talent actoricesc. M-a încurajat, iar eu am început să mă cultiv și în acest sens.

Mihnea Olmazu, profesorul de română de la „Sf. Sava", a ghicit în mine tocmai acea latură anarhică de care și eu mă temeam. Puțin cam rigid, el a contribuit la îndrumarea mea spre construirea unei personalități, alta decît cea la care visam eu a deveni. Cum ar spune I.H. Rădulescu, eram într-o perioadă în care trebuia să aflu „echilibrul între antiteze".

Dar mai mare decît fiecare dintre influențele de care-ți pomeneam pînă acum a fost cea a lui Bob Bulgaru, care mai tîrziu m-a împrietenit cu un alt coleg, cititor fantastic, cunoscător — la acea vîrstă — a întregii filozofii clasice. Se numea Gheorghe Teodorescu.

— Dar dintre profesorii pe care i-ați avut în timpul studenției — la „Litere" și la „Filozofie" — există vreunul care să fi avut o influență decisivă asupra formării dumneavoastră?

— 80% din ceea ce a însemnat în anii studenției *formarea mea* i-o datorez lui Tudor Vianu. Cred că am avut foarte mare noroc.

— De ce? În ce sens?

— Pentru că am găsit în Vianu exact ceea ce căutam, tocmai ce aveam nevoie. Vianu era un om cu o experiență de viață extrem de amplă fecundată de un bogat rod afectiv și senzorial. Pe acest fond el a aplicat cele mai laborioase exerciții de cultură filosofică raționalistă și acribie filologică. Mai existau profesori străluciți, dar Vianu era altceva.

— Ce era el în acei ani?

— Un tînăr savant frumos, extrem de decorativ, dar ponderat de propria lui gîndire și o uriașă cultură. Cursurile sale însemnau veritabile cufundări în cîmpul magnetic al ciocnirilor dintre ideile fundamentale ale omenirii. Din această luptă între poli opuși de gîndire — să le spunem pozitiv și negativ — fulgera scînteia electrică, acea sublimă electricitate a ideii, care ne pătrundea și ne fascina.

— Poate-mi spuneți ce credeți despre Vianu tînăr și Vianu la zenit.

— Da, asta este o problemă. Eu l-am prins pe Vianu cînd preda „Estetica"; dumneavoastră, adică unii dintre cei de vîrsta dumitale, l-au prins cînd preda „Literatura universală și comparată". Vezi dumneata, trecerea de la o disciplină la alta, reflectă chiar trecerea de la o vîrstă la alta. Îmi amintesc, în acest sens, o idee din tratatul anonim „Despre sublim", din epoca lui Nerone. Spune autorul anonim acolo: între Homer cel din Iliada și Homer cel din Odissea există o mare diferență. Pe cînd Iliada este mai dramtică, adică mai mișcată, scrisă de un om mai tînăr, mai cu nerv, Odissea este mai epică, scrisă de un om mai liniștit, mai înaintat în vîrstă. Tînărul profesor Vianu din perioada „Esteticii" era supus unei dramatice, încordate lupte de idei. Vianu, cel de la zenit, cum îl numeai dumneata, este naratorul calm al literaturii universale.

— În comparație cu Vianu, din acest punct de vedere, cum îl vedeți pe Călinescu cel tînăr, față de Călinescu cel împlinit?

— În timp ce Vianu se arăta a fi un tip goethean, trecut succesiv prin toate etapele, Călinescu ne apărea poate ca opusul lui. Deci, dacă Vianu se manifesta diacronic, Călinescu izbucnea sincronic. Vianu a fost un om în care se închegau treptat toate fazele evoluției sale; la Călinescu toate explodau dintr-o dată, indiferent de vîrstă.

— Pentru că-mi mărturiseați marea influență pe care a avut-o asupra formării dumneavoastră Tudor Vianu, aș vrea să vă întreb dacă, din punct de vedere temperamental, erați apropiat de structura profesorului?

— Nu știu dacă temperamental eram în acord cu Vianu. Un lucru îmi este însă foarte clar: Vianu a fost cel mai strălucit profesor pentru perioada de formare, de construcție a unui tînăr. Nu cred că a avut egal în lume. Însuși Blaga cu toată divergența dintre ei, mi-a mărturisit odată: „Vianu este cel mai bun profesor universitar din cîți am avut noi vreodată". Repet, pentru anii de formație, Vianu a fost profesorul exemplar.

— Ce ați simțit dumneavoastră față de Vianu după acești ani de formație?

— În afara recunoștinței pe care l-am păstrat-o mereu, în anii ce au urmat celor de formare, am început, așa cum era și firesc, să-mi simt, odată format, posibilitățile, limitele, preferințele, etc. Și atunci am înțeles că sînt altceva decît Vianu.

— A fost un moment deosebit?

— Insinuați că ar fi fost, poate, un moment de criză?

— Exact.

— A fost și un moment de criză dar și unul de satisfacție. Pentru că, și nu e numai cazul meu, păstrînd recunoștința cuvenită profesorului, ești, totuși, și foarte bucuros că nu te mai afli în umbra lui, ci că poți face tu însuți umbră binefăcătoare pentru alții. Este exact momentul în care îți dobîndești statura normală, de care ai nevoie pentru a fi tu însuți și nu altcineva sau altceva. Este momentul de resimțire a maturizării ca ipostază ontologică, fenomen pe care Ortega y Gasset îl numește inadecvat „obliterație" sau închidere asupra ta însuți.

■ „În dorința mea de a mă construi, eram, de multe ori, altul".

— În afara lui Vianu, ce alt profesor a jucat în viața dumneavoastră un rol deosebit?

— Profesorul Bagdasar. Altă fizionomie, altă structură — tehnică și morală. M-a fascinat prin hărnicia lui. Profesorului Bagdasar nu-i puteam face vizite decît la ora 7 dimineața. El se scula de la 4. Lucra pînă la 6.30. Te putea primi la 7, iar la 8 era deja la tipografie.

— Ce tipografie?

— Conducea „Tiparul universitar", tipografia în care aveam să debutez și eu, și unde el scotea „Revista de filosofie" din acea vreme, publicație întemeiată de profesorul Rădulescu-Motru.

— Cum ați ajuns la profesorul Bagdasar?

— Tot prin Vianu. Eu, cum era moda printre tineri, mă ocupam pe atunci de Croce. Scrisesem un eseu despre contradicțiile dintre Croce și fostul său prieten Giovani Gentile. Vianu, văzînd eseul, m-a întrebat de ce nu-l public la Bagdasar. Așa am ajuns la acesta din urmă. Bagdasar a început prin a mă invita să scriu la „Revista de filozofie". Mi-a dat cărți să le recenzez. Era prin 1934.

— Dar dumneavoastră publicaseți, ce-i drept răzleț, încă de prin 1929.

— Da. Știindu-mă din copilărie, cunoscîndu-mi preocupările plastice, pictorul Corneliu Mihăilescu a încercat să-mi dea o educație estetică și în domeniul plastic. Pentru mine, întîlnirea cu el a însemnat deschiderea orizontului către arta modernă, îndeosebi de avangardă, fenomen artistic pe care nu-l înțelegeam îndeajuns de bine pînă la întîlnirea cu Corneliu Mihăilescu. La el în casă întîlneam artiști plastici ca T. Sion, Bunescu și mulți alții care au ajuns apoi în străinătate de o notorietate universală, ca Marcel Iancu sau Victor Brauner; pentru mine aceste vizite erau adevărate cursuri de plastică și de inițiere în optica artei contemporane. Corneliu Mihăilescu m-a și îndrumat, atunci, prin 1929, să public primele articole de critică plastică. Ba mai mult, nutrea nădejdea să facă din mine criticul de artă *en titre* din cadrul culturii noastre.

— Dumneavoastră cum ați primit aceste imbolduri? Era cumva vorba de trezirea vechilor orgolii artistice sau totul se însuma noii personalități pe care v-o construiați, adică și aceste cronici plastice țineau de exercițiul gîndirii?

— Evident, era o completare a exercițiilor mele de a gîndi asupra diferitelor fenomene ale culturii.

— În acei ani, unde publicați? Cu cine erați prieten?

— După un oarecare interval, adică prin 1933—34, am început să public în „Discobolul", revistă scoasă de Dan Petrașincu, Ieronim Șerbu și alții. Eram foarte bun prieten cu Eugen Ionescu: fusesem colegi de liceu, dar ne împrietenisem de-abia după terminarea liceului.

— Din cîte am înțeles de la cîțiva dintre oamenii care l-au cunoscut cam în aceeași perioadă pe autorul „Rinocerilor", acesta nu era tocmai o ființă agreabilă. Zgomotos, dornic de parvenire, impertinent, agresiv în spirit și literă — iată o imagine a lui Eugen Ionescu văzută, poate, prin filtre care au întunecat, subiectiv, acest portret. Din puținele lucruri pe care le știu despre dumneavoastră, îndrăznesc totuși să fac afirmația că, parcă nu vă potriveați cu acest campion al gîlcevii. Nu știu cum să vă spun, dar nu-i văd unul lîngă altul pe Eugen Ionescu și Edgar Papu.

— Sigur, multe din aparențele prin care este judecat Eugen Ionescu pot duce la un portret eronat. Dar el era primul care-și știa defectele și, mai mult, și le recunoștea.

În ceea ce privește explicația pe care mi-o cereai, ea cred că este următoarea: în dorința mea de a mă construi, eram, de multe ori, altul. Mă supuneam unor constrîngeri și nu unora foarte mici. Căci eu, sub influența lui Gheorghe Teodorescu, care-mi spunea mereu: „Noi mai avem multe de citit, noi mai avem foarte mult de parcurs pînă să ne apucăm să scriem, să construim", deci sub această influență, eu temporizam, cum se spune.

■ „Fenomenul de supracompensație și generația lui Labiș"

— Aș vrea să revenim acum, la profesorul Bagdasar, la debutul dumneavoastră editorial.

— Am debutat editorial în 1936 cu „Răspîntii — forme de viață și cultură", tipărită la „Tiparul universitar", bineînțeles pe cheltuială proprie.

— Credeți că este exact cartea cu care trebuia să debutați? Ce v-a făcut să intrați în viața literară tocmai cu această carte?

— Aveam, ce-i drept, și alte lucruri care ar fi putut figura într-un volum, dar m-am oprit tocmai la cele din sumarul „Răspîntiilor" pentru că ele mi se păreau ceva mai consistente. Depășeau deja stadiul de frumoasă improvizație; pot spune că erau lucruri de adevărată erudiție, mai ales „Vico în cultura românească".

— Cine a scris despre carte și cum?

— Foarte puțini. A trecut aproape neobservată. Printre cei puțini care au scris a fost Anton Dimitriu, cel care de curînd a scos impresionanta „Istorie a logicii", cea mai bună, se pare, pe plan mondial din cîte au apărut pînă acum, și pentru a cărei lectură unii iluștri gînditori și erudiți străini, după cîte se aude, au început să învețe românește. În general, recenzia era elogioasă, dar, îmi amintesc, Anton Dimitriu îmi făcea obiecții în privința unui cuvînt ca *aparescent*, pe care-l considera un italienism, nepotrivit în text.

În rest, cred că n-a mai scris nimeni chiar o recenzie, ci, cel mult, note.

— Într-un interviu pe care l-ați acordat în urmă cu șapte, opt ani spuneați: „Din păcate sau din fericire, noi avem mai multe debuturi în viață. Este laolaltă destinul, și al literaturii noastre și al scriitorului român. Unul este legat de celălalt. Istoria noastră literară este plină de uzuri și, în consecință, plină de reînnoite începuturi". Nu fac altceva decît să vă rog să dezvoltați ideea cuprinsă în rîndurile de mai sus, amintindu-vă că Pavese scria cîndva: „Pentru că un singur lucru (printre multe altele) mi se pare insuportabil pentru un artist: să nu se mai simtă la început de drum". Și cînd mă gîndesc că foarte mulți tineri scriitori asta-și doresc: să nu se mai simtă la început de drum, să nu mai fie considerați „începători".

— În cazul debutului, există două ipostaze. Prima, cea a debutului firesc, al redebutului cu fiecare altă carte, cu condiția să nu te repeți, să nu devii un autoepigon. Înțeleg prin această ipostază firească, a fi debutantul unei noi idei, a debuta cu fiecare teză nouă, cu fiecare univers al noii cărți.

— Aș vrea să-mi permiteți să vă întrerup și să vă supun atenției o problemă. Ea ține mai ales de poezie. Se știe că printre marii poeți ai lumii, nu puțini sînt tocmai acei foarte monotoni, monocorzii de geniu. Există chiar o obsesie a monotoniei. Lăsînd la o parte procentul firesc de impostură, mulți mari poeți sînt monotoni; unii exasperanți de la prima carte la ultima.

— Da. Ei sînt de acceptat numai dacă în această monotonie a cărților pe care le scot, fiecare dintre volume aduce un *nou accident*, o adîncire care să justifice și monotonia și orgoliul creatorului monocord. Dar reluarea mecanică, multiplicarea unor imagini, reluarea lor în cópii din ce în ce mai devitalizate, mai slabe, nu înseamnă altceva decît remorci care îngreunează motorul, forța inițială, așa cum se dezlănțuise liberă, fără să tragă nimic după ea la început.

Acum, despre a doua ipostază a debutului. Este vorba de situația în care publicînd la intervale mari de timp, redebutînd de fiecare dată, trebuie să înfrunți uitarea în care s-a cufundat numele tău. Aici intervine o senzație de re-naștere.

— Vă gîndiți cumva chiar la cazul dumneavoastră?

— De ce nu? Între cele cîteva articole de artă plastică și eseurile din „Discobol" trecuseră patru ani.

— Da, numai că eu nu la asta mă refeream, ci la o perioadă mult mai întinsă. Adică la intervalul 1947, anul în care ați publicat volumul „Giordano Bruno", și 1967, cînd ați revenit în atenția cititorilor cu „Călătoriile Renașterii și noi structuri literare". Ce-ați simțit reapărînd în librării?

— Depinde ce faci în această perioadă, în care ești ieșit dintr-un anumit circuit al valorilor. Eu, în toată această vreme, traduceam și eram profesor la facultate. Catedra mi-a adus mari satisfacții. Tot ceea ce se refulase în mine ca scriitor, îmi dădea satisfacții la catedră. Și-apoi, în toți acești 20 de ani, am reușit să acumulez foarte mult, cum, probabil, n-aș fi reușit într-o continuitate a operelor publicate. Vreau să spun, că am știut ce să fac în toată această vreme și că ea mi-a fost de mare folos.

— Ortega Y Gasset, cel care spunea că omul este romancierul propriului său eu; original ori plagiator, adăuga ceva mai departe că fiecare neam este o încercare a unui nou fel de-a trăi, a unei noi sensibilități. Pe dumneavoastră, despre care se spune că aveți printre preferințe și pe cea a literaturilor hispanice, v-aș ruga să-mi spuneți ce v-a atras la ele, ce v-a interesat la spiritualitatea acelor popoare, ce legături vizibile ori subterane există între noi și ei?

— Nu știu cine a spus că am printre preferințe literaturile hispanice. Nu e prea exact.

— Am găsit lucrul acesta într-un dicționar cunoscut. Dar v-aș ruga să-mi spuneți care este situația cu adevărat exactă.

— Aș putea spune că am avut întotdeauna o puternică atracție pentru Europa, pentru cultura ei, dar n-am avut niciodată comode tendințe europocentriste. Asta m-a făcut să-mi îndrept atenția spre Orient, de pildă, dar, necunoscînd nici o limbă orientală, m-am simțit mereu mai puțin sigur pe acest teren, și-am revenit de fiecare dată cu mai multă atenție la Europa, în cadrul căreia am cultivat într-adevăr și literatura spaniolă. Revenind la aserțiunea lui Ortega Y Gasset, că fiecare popor este o încercare de a trăi altfel, ea nu mi se pare tocmai fără repros. Chiar el, ceva mai departe, în aceeași lucrare, vorbește despre maturitatea unor anume culturi, maturitate care le face să-și devină sieși suficiente. Și asta nu ca un fenomen pozitiv, ci ca o deficiență, ca un indiciu de decadență pe care spaniolii, de pildă, au plătit-o foarte scump. În fapt, indiferent de popor, de cultură, de orînduire politică, închiderea în sine poate fi semnul decadenței. Om sau popor, individ sau neam — totul trebuie să aibă ferestrele deschise spre vecinătăți mai apropiate sau mai îndepărtate. Numai astfel te poți integra circuitului universal. Un om sau un popor închis în sine își reduce șansele de a exista deplin.

— Stimate tovarășe profesor, aș vrea să vă întreb cît de cunoscute vă sînt generațiile mai tinere de scriitori români? Asupra căreia dintre aceste generații s-a oprit mai mult interesul dumneavoastră și de ce?

— Eu cred că oricît de mult talent ar avea un scriitor, oricîtă precocitate l-ar propulsa în viața literară, nu te poți exprima cu adevărat serios asupra operei lui pînă nu a împlinit cam 40—45 de ani. De aici judecățile pot începe pe un fond mai sigur. De aceea, interesul meu s-a îndreptat asupra generației lui Labiș pe care o consider pînă acum, dintre noile generații, drept cea mai realizată.

— De ce? Ce i-a ajutat?

— Șansa lor, în afara talentelor indiscutabile, a stat într-un fenomen de supracompensație, cum îi spune Adler. Adică ei n-au avut maeștri, n-au avut cărți, și, pur și simplu, *au izbucnit*. Și gîndindu-mă numai la Aurel Covaci, care a tradus patru epopei din patru limbi diferite, această generație mi se pare împlinită.

— Fac parte dintr-o generație care numără — cel puțin așa cred eu — la fel de multe talente de genul celor din generația lui Labiș; cred, așadar, în șansele ei. V-aș întreba, nu ce vă place la generația noastră, ci ceea ce nu vă place. Care sînt pericolele ce-i pot tăia calea?

— Generația dumneavoastră, care este ultima, dar în curînd, va fi penultima, are condițiile favorabile împlinirii. Dar marele pericol pe care îl văd este acela al unei informații nu tocmai firești. Mă gîndesc la informația nu de la sursă, ci prin intermediar. De vină nu sînt aici radio-ul sau televiziunea, așa cum s-a spus de atîtea ori, ci greșita și comoda înțelegere a contribuției lor din partea tinerilor ascultători și spectatori. Aceste instituții utile deschid numai perspective sau dau puncte de reper, care se cer aprofundate printr-o cultură serioasă. Or, o parte din tineri, fie că se mulțumesc să-și însușească comod ceea ce oferă radio-ul și televiziunea, fie că-și extind greșit informatica printr-o infinită însumare de date exterioare, nesemnificative și mai cu seamă neasimilate. Sînteți pîndiți de pericolul informării pe orizontală. Sigur, cea pe verticală e mai anevoioasă dar și singura cu adevărat folositoare. Factologia este una, cultura cu totul altceva.

— În fond, ce ar trebui să facă oamenii acestei generații?

— Să se prefacă, de multe ori, că sînt atîtea lucruri pe care nu le-ar ști și să le deprindă, astfel, temeinic. Este primejdioasă iluzia atotputerniciei și atotștiinței, fără un prealabil efort efectiv.

— Recunosc în cuvintele dumneavoastră cîteva din propriile-mi neliniști în legătură cu destinul generației mele. Dar, stimate tovarășe profesor, aș vrea să vă spun că unele din pericolele care pîndesc această generație se fac de mult simțite chiar în cazul maeștrilor noștri. Spuneați că generația lui Labiș n-a avut cărți, n-a avut maeștri. Sigur, noi, mai norocoși, avem și maeștri și cărțile lor, îi avem pe maeștri chiar în fața ochilor, dar, uneori, modelul lor nu este tocmai strălucit. Și mă gîndesc chiar la modestia pe care ne-o sugerați cu acel atît de frumos „să se prefacă, de multe ori, că sînt atîtea lucruri pe care nu le-ar ști". Ceea ce urmează nu ține de un partizanat de generație, prost înțeles, ci de domeniul evidenței. Căci, dacă există tînărul scriitor ce-și începe lecturile critice cu Starobinski, Bartes, Béguin, Richards și cam strîmbă din nas cînd aude de Gherea, Ibrăileanu, Lovinescu, există și maeștrii pentru care marile valori sînt ușor demolabile.

— În încheierea acestei plăcute discuții, care n-a fost un interviu, ci un delectabil schimb de păreri și destăinuiri, vin să mai adaug un deziderat. Aș fi dorit — ca să nu pară greșit cititorilor că ne-am angajat la un război între generații — să te interesezi și de ceea ce „îmi place" la generația dumitale. Și atunci poate aș fi răspuns că există într-însa și atîția tineri față de care am cea mai înaltă stimă atît pentru marile promisiuni de dezvoltare originală, cît și pentru incontestabila lor seriozitate. Și spun aceasta cu o deosebită satisfacție. Cultura noastră actuală nu are nevoie de luptă, ci de conlucrare strînsă între generații.

Reporter

TINERI CRITICI

Geografii interioare

Îndeobște poezia feminină se caracterizează prin sensibilitate, contemplativitate, meditație liniștită, suavitate eroică ș.a.m.d. caracteristici care, din păcate, alimentează o privire critică îngăduitoare, ușor superioară sau malițioasă, a exegeților. Iată însă că feminitatea are o a doua față, cea daimonică, a simțirii aprige revărsată într-un lirism de tip dionisiac, unde spiritualul intră adînc în carnal și carnalul în spiritual, rezultatul fiind o formă poetică extrem de interesantă. Cerebralizarea factorului emoțional de care s-a vorbit în cazul Constanței Buzea, pe linia căreia merge Daniela Crăsnaru, este în cazul unor poete ca Ileana Mălăncioiu și Florica Mitroi o orgiastică organicitate, o hiperdilatare a eului și a simțurilor.

Pătrunzînd în universul poetic al Floricăi Mitroi, vom încerca să definim cîteva teme esențiale care-i conferă valoarea, urmărindu-le realizarea poetică, întemeindu-ne afirmațiile atît pe texte din ambele volume, cît și pe ultimele apariții din reviste (apariții care, se pare, premerg un nou volum).

Iată mai întîi această „metaforă obsedantă" care este **sfîșierea** (psihocritica ar jubila în fața unei astfel de poezii), trecerea unui element din condiția sinelui propriu în altă condiție, ieșirea, țîșnirea, făcîndu-se spasmodic, violent, sfîșiere dilatată uneori pînă la proporții cosmice, conturînd un **univers al sfîșierii,** al des-facerii, condiție prin excelență favorabilă lirismului dionisiac. Să exemplificăm citind mai întîi din volumul de debut: „În jurul lui (al cerului — n.n.) bule de sînge fără greutate spărgîndu-se în văi clocotitoare", cerul fiind „un mal din care se rupe pămîntul" **(Sud)**: în **Vară** „aripa descleiată a morii de vînt lovește în gol", scoicile „umblă cu valvele desfăcute", „oul de fier din pămînt iese cu brațele dezintegrate", **Înălțarea de Flamingo** „rupe peceți de rugi închise-n stridii" în timp ce „sîngele schelet strălucitor / rupe peceți din dansul nupțial ocult": **în fiecare mai** „deșarte piei dezbracă luna", primăvara nefiind aici suavă ploaie florală, să zicem, ci o destupare a energiei daimonice din ființă, „un pui de diavol îmi coboară-n inimă / tăcut și sparge ulcioarele de lemn): „sfioasa pasăre" din **Zodia Săgetătorului** „te zgîrie cu ghearele pe piept"; în **Învierea** mirele este „sfîșiat de limpezime" În altă parte **(Sfera)** întîlnim o sintagmă de tipul „îndurare sfîșiată", iar tinerețea este văzută ca vîrsta cînd se poartă „lame roșii în piept", pentru ca în **Sînt copil lunatic și bețiv** tinerețea să arate astfel: „mîinile ruginesc și înfipte-n inimă / scurg lebedele unui vin sonor". Însuși titlul celui de-al doilea volum — **Diapazon** este înțeles ca o sfîșiere — ruperea sunetului de obiectul care l-a produs fiind o naștere în chinuri, o ieșire din originar, resimțită tragic, dar și ca o condiție esențială a eliberării și împlinirii: aflăm aici „un început de lume retezat / de o substituire îngerească" **(Giulgii tandre)**, visul se „desfoliază" **(Șarpe)**, „luna cu o gheară verde ținînd brazii" și se așteaptă căderea într-o „grotă infinită cu pereți de miere sfîșiată" (!), pentru ca în **Cel ce ascunde haosul** inima să bată „cu părul miere de reptilă despicată". În alte poeme, „ceasurile aruncă apă", vînătorul este „risipit", tipsiile „perforate", fluturele „dezagregat", viile apar ca „reverberînd un strigăt de ispită și de plîns" (țipătul apare în destule poeme, tot ca o formă a sfîșierii), soarele se „despoaie de pieile de basm", **Coroiul** „iese din pielea balaurului beat și crestat / și intră în casa mea de iubire", cuțitul, instrument al despicării, apare în **sînge pur** („pe cînd clovnul rîdea / un cuțit i-am înfipt eu în spate"), în **Actor** („cuțitul argintos") sau în **Coroiul** („lîngă fereastra teiului stă soarele cu un cuțit").

Acest univers al sfîșierii provine din **demonia lăuntrică** de care pomeneam, un freamăt interior nedomolit, care dă versurilor Floricăi Mitroi o forță teribilă, distrugătoare și creatoare, în egală măsură; sufletul e asemeni perlei care „în matricea canceroasă rîcîie și piuie și zboară" **(Sfera)** și „aș arunca o suliță, glasul ce nu se vede să-l ating" **(Moara inconștientului)** sau „armele din verbe le voi descărca" **(Cina cea de taină)** sau „O inimă de marmoră dărîm" **(Cel ce ascunde haosul)**.

Energia clocotitoare domină în primul volum: „Cu mîini vitale și fantaste discordia mă mînă / să joc un tact amețitor și orb" **(Copilărie cu uriașul corb)**: „Aruncă-mă ca pe-o cutie-n timp, / să strig speranțele fugind la vale **(Rugăciune către efemeră)**; „Îmi retez capul cu un cuțit tras din ochi / pun gîtul la cep și curge vin de pămînt / strugurii atîrnă uriași / și mă lovesc în viță reci" **(Sînt copil...)**, „ies păsări mari, cu soarele în pipotă din lună / vin trei bivolițe să-mi mănînce puterea / am o mînă verde și una roșie / prin coate se străvede grindina și ploaia" **(Am o mînă verde și una roșie)**. Enorma simțire interioară se proiectează ca atare și în afară și — „La orizont să sară turte mari de sînge / mînate de un vînt dogoritor". Sau „un șanț curge din cer umflat", ori această imagine colosală, excelent realizată poetic: „haos se naște din soare / haos de soare negru, cu sunete duble, dansînd cărămiziu, cu valuri pîn-la gură / ca niște elefanți se leagănă, izbind de cer / copaci înalți cu rădăcinile întoarse / ca niște mari păianjeni amețiți / și se retrag pe urmă într-un iezer stins"... **(Culorile lui Fou-Roux)**. Influențe poetice există, firește, însă sînt bine asimilate și ordonate).

În **Diapazon** energia se subtilizează mult și lasă locul grotescului poetic. Acum măștii tragice i se adaugă cea comică, ambele alcătuind un chip indestructibil. „Seară grotescă de lapte" **(Poesis)**, „festin grotesc încearcă grația divină" sînt încă imagini superficiale. Apar însă făpturile hibride, și stranii: „Cap de porc cu ochi de aur" **(Marea farsă)**, „sînt un porumbel din care ies grifoni" sau „gura mea devine o potcoavă arzătoare" **(Veghetor)**, apoi: „vine un hulub, care are mîini de om, urîte" **(Oedip)**. Apare nașterea monstruoasă (îmi cresc din sîni / centauri care poartă silnic / capete roșii de bătrîni" — **(Masca)**, chipul clovnului devine plîns existențial (adevărul se face o criză / venirea clovnului va fi pur formală / o, rîs forțat, o mers forțat — **(Charles Chaplin)** iar poeme cum sînt **Clovn nelimitat, Marea farsă** ori **Actor,** se apropie de grotescul filosofic al lui E. Botta sau de suflul din acel **Shakespeare** al lui A. Păunescu. În **Clovn nelimitat** întîlnim un pasaj-cheie pentru starea Floricăi Mitroi din al doilea volum: **„a păși în lume ca în aura unui clovn** / dar mă însoțește plutind o stafie / care tinde să devină om // clovn nelimitat să fie (s.n. — anume cealaltă față a eului) pentru ca în **Lamento** să se spună: „O, mă pătrund de un ocean himeric (...) rîvnesc grețos și tainic porunca încălcată".

Dacă în primul volum observăm abia schițarea unui grotesc (e drept, o formă esențială a acestuia, moartea-naștere, analizată pe larg de Bahtin: „Amara moarte... împovărată cu fetuși cu fața suptă, descărnată" — **Moartea seducătoare)** în **Diapazon** filonul grotescului se ramifică înzecit și capătă o serie întreagă de conotații.

O expresie a evoluției poetice, de la energia primară, orgiastică, la rafinament în mînuirea acesteia și grotesc poetic, este **jocul,** nu ca instinct ludic superficial, ci ca eliberare, ieșire biruitor sărbătorească din sine **(Priculiciul, Dansul tipsiilor, Sînge pur,** ritualul mascînd patima, în **Diapazon** demonia jocului fiind infinit nuanțată față de **Horă veche, Arhaică, Jocurile uriașe Rustemul, Îngerul,** din **Rugăciune către Efemera)**.

Firește că într-un lirism dionisiac, **dominat** de ritual și grotesc, de energia mistuitor-creatoare, imaginile trupului nu pot lipsi. Și aici aflăm o evoluție, de la exteriorizarea proprie primului volum, la conturarea unei geografii interioare în cel de al doilea: de la „oamenii, scobiți cu unghii lungi de soare", cărora „le răsună fluierele prin os" **(Horă veche)** pînă la „deșarte îmi sînt armele, pe care gura mea dansează" **(Veghetor)**, de la „Și mă transform într-un desen / păpușă-pupăsoare pe o aripă de fluture" și „ca o corabie cu aripi de șindrilă mă ademenesc / să salt peste grădină" **(Copilărie...)** și pînă la „cristal cu coapsele fecunde" **(Alertă)** totul arată o încercare de abstractizare a motivelor, o restrîngere a ariei de observare, care este cu totul în favoarea suflului poetic și profunzimii asociațiilor. Este o distanță îmbucurătoare între schematismul unor versuri ca „și eu prin milenii multiple venind / galeș, cerșesc bătrînețea castată (sic), inertă și nemuritoare" **(Chilimul de moarte)** și această superbă imagine din **Un lup în delir**: „Ce bine îmi vine pămîntul, îmi este mantie fluturătoare / merg prin pămînt, de-o parte și de alta am aripi de pămînt care mă îmbată (...) Trec prin ulm, prin frunza lui străvezie / îmi văd capul în ulm, în trunchiul lui gura mea cere apă". În sfîrșit, să remarcăm abilitatea cu care operează poeta în registrul cromatic (mai cu seamă în **Diapazon**) culorile ce convin cel mai bine lirismului său fiind tocmai verdele și roșul, cruditatea așteptîndu-și izbucnirea sîngerie, încă-neînchegarea și purpuriul demonicului eliberat. De altă parte sînt asociate albul și negrul, această cromatică prin contrast servind excelent manifestărilor contradictorii ale eului poetic.

Dacă ar fi să semnalăm pericolul principal al poeziei Floricăi Mitroi, l-am vedea venind tocmai din deosebita capacitate asociativă a poetei, înșiruirea cinetică a elementelor și senzațiilor fiind nu o dată arbitrară, existînd riscul unei poezii pur spectaculare, descriptive. Forța metaforizantă, nelucrată cu abilitate poate deveni uneori — și devine deja — periculoasă verbozitate

Deși publică rar în periodice, atunci cînd o face, Florica Mitroi reușește să alcătuiască grupaje percutante.

Dan C. Mihăilescu

George Alboiu: „Cîntarea României"

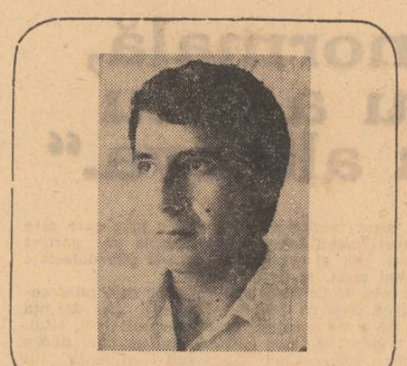

V

1) „Ochii mindrilor pe vîrfurile munților" și picioarele încălțate cu marile noastre cîmpii.
2) Lingă Dunărea care ne spală fața din moși-strămoși în fiecare dimineață.
3) Dunăre, Dunăre, drum fără pulbere pe tine timpu-și face pat și pernă ca să poată trece.
4) Cînd prins între o zi și-o noapte uită să mai curgă tu îi aduci aminte.
5) Dunăre, Dunăre, Istru și Danubiu, fluviu impins la vale de un popor întreg.
6) De mii de ani copiii noștri s-au scăldat în tine și-au învățat să-noate-n orice lucru care curge.
7) Ciorbă străveche acrită bine cu stelele acestui cer deasupra priponit.
8) Limbă de aur ce-ndulcește cu proverbul ei pînă și Marea Neagră.
9) La malul Dunării, la cotitura gîrlii orice femeie strălucește de atita tăcere.
10) Și-orice bărbat învață să rămînă cînd cu urechea la pămînt aude numele-renume : Om.

VI

1) Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie ? Nici o boală să nu-ți atingă pămîntul, măduva ta să hălăduiască în Munții Carpați, la umbra ciobanului, lîngă dorul ciinelui, la răbdarea lupului. Cîmpia ta să zică mai departe basmul despre tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte.
2) Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie ? Să fii limpede ca diminețile Bărăganului, ca serile de toamnă ale Moldovei, ca ochii ardelencii și ca sarea Dobrogei.
3) Să fii întreagă, clară și neîndouplecată, cu bărbile moșnegilor să ții înodate hotarele, cu degetele copiilor să-ți înnumeri grădinile, cu ochii îndrăgostiților să-ți trezești nopțile, cu amintirea războaielor vechi să-ți clădești sărbătorile.
4) Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie ? Bărbații tăi să sprijine lumina zilei iar femeile tale să sprijine întunericul nopții. Cerul tău să se oglindească în pămîntul tău limpede și toate păsările călătoare să-și scuture bine aripile ca să lase pămîntul aici.
5) Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie ? Geniul să-ți fie întîmplarea zilnică, gloria s-o mănînci la toate mesele cu piine caldă și s-o bei cu apă de izvor ; iar poeții la mese de scris și petrecere să-ți ingrijească limba.

VII

1) Capul lui Decebal luminînd în vîrful Romei, imperiul mestecînd cu poftă movilele de aur carpatic, limba latină vărsîndu-se-n apele Dunării și toți românii îngrășînd pămîntul și toată istoria îngrășînd pămîntul acesta, om lîngă om, rădăcină lîngă rădăcină, soartă lîngă soartă, centru al Europei.
2) „Aurul nostru aurit-a imperiile" zice poetul mare anonim ; și sîngele nostru le-a sîngerat ; vocea noastră le-a subțiat vocea.
3) Cartea României — iată ce trebuie să scrie toată lumea, cartea aceea care nu incape în nici o bibliotecă, pentru că trebuie s-o ardă soarele, s-o răcorească ploile, s-o purifice zăpezile, s-o zguduie mașinile ; Cartea României unde toți cei mari sînt anonimi celebri.
4) Doamne pămîntule, învață-te cu mine în fiecare zi, urcă-te pe mîinile mele, stai pe umerii mei că te-oi căra în spate tot timpul.
5) Doamne trupule, calcă bine pămîntul acesta, că el te va călca în toată mărirea, soarbe-i aburul cînd miezul nopții îi deschide porțile.
6) Noaptea aud cum seva pămîntului răcorește somnul copiilor și cuminține singele bătrîn.
7) Iar ziua mă amețește subtilul tropot al florilor către fructele lor.
8) În fiecare seară șoldul românce dă sens cîmpiei, murmurul sîngelui ei întîmpină briza mării și liniștește toate valurile — ale apei, ale focului, ale pămîntului.
9) În fiecare dimineață românul intră-n istorie cum intră caii în Dunăre, călcînd apa și biruind curentul. Românul intră-n istorie cu toată istoria lui.

Ziseră poeții

Era ziuă de-a binelea
ba chiar miezul zilei
cînd au sosit lămpașii
din adîncul bibliotecilor
cu fața strepezită de praful cel mai cult
cînd au sosit poeții
cu felinarele la cingătoare
Era ziua de-a binelea —,
ceața pentru care veniseră
dispăruse într-o altă istorie ;
Ce mai putem face ? ziseră ei
Să luminăm în lumina cea mai puternică.

Ria Ivan

Păsărarul e orb

Păsărarul bate ramurile tot așa
Rezede involte, culori de pene
Zborul păsărilor nostalgic plîngea
Păsărarul crede și nu vede.

Mîinile tale sînt fierbinți
Alunecînd visările ascunse
Din umbre se ivesc cuminți
Păsări plecate, țipete stinse.

Păsărarul bate ramurile tot mai tare
Rămîneți acolo, strigă și crede
Auziți cîntecul păsării care
Există, păsărarul nu vede.

Păsărarul poartă un baston pe deget
În echilibru perfect
Pasărea nevăzută se așează încet
Insesizabil sub cămașă e gol.

Păsărarul crede și simte în zbor
Rezede involte, pene în culori
Cîntecul frunzelor căzute în căință
Trecere simplă, credință.

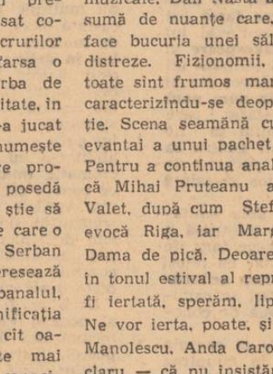

Desen de Raluca Grigorcea

Mîna ta

Fluturele prea blînd doarme
Păsările timpului cîntă
Frunzele desprind toamne
Flacăra pălpăie mută.

Fluturele prea blînd zboară
Pleoapele tîrzii tremură
Praf de stele coboară
Genele cald murmură.

Fluturele prea blînd
a împietrit
Dăruindu-ne
Praful ce s-a risipit
Aurindu-ne.

În părul întunecat
Prea blînd se apropie mîna
Fluturele a înviat
Sau cine mi-a pus cununa ?

început

Constantin Stoiciu

Ani în șir viața interioară a lui Paul Chirigiu a fost lipsită de surprize. Ținuse, ce-i drept, să-și formeze de timpuriu conștiința unei anumite artificialități a existenței, dar înainte de a ajunge la vreun rezultat se pomenise copleșit de o gravitate melancolică, poate pentru el, pe atunci, unica salvare din fața unei degradări vertiginoase și de neînțeles. Cînd, însă, la cîțiva ani după aceea a încetat să mai fie tînăr, convingerea înfricoșătoarei forțe a ființei sale nu mai era decît o amintire.

Se născuse într-un cartier de la periferia Bucureștiului, cu puțin înaintea celui de al doilea război mondial, și-și petrecuse copilăria și adolescența mai mult pe străzi și în marginea căii ferate din apropiere, răvășit bolnăvicios de mirosul atițător al noroiului și prafului amestecat cu fumul locomotivelor care duceau și întorceau trenuri din călătorii fastuoase, în care cîndva avea să pornească și el. Era o dorință nu atît învățată sau apărută din revoltă, cît o dovadă a unei nesiguranțe și delicateței ciudate și nesănătoase la un băiat de muncitor. Îi semăna mamei, Caterina, subțire, cu obrazul îngust, cu fruntea frumos arcuită, somnolent, dar crescuse sub influența tatălui, Vlad Chirigiu, fascinat de trupul vînjos al acestuia, de mișcările lui abrupte, stingace, de vocea lui răgușită, flegmatică cu care povestea scurt sau înjura urît vreo întîmplare sau alta prin care trecuse sau despre care auzise, ar fi stat mereu alături de el sau în preajma lui, pîndindu-l.

Cel puțin pînă la o vîrstă, cînd experințele cartierului ce nu-și vindecase încă rănile războiului și, înainte de a și le vindeca, primea altele la fel de dureroase și de disgrațioase, ca și cum viața tuturor nu s-ar fi putut întregi altfel decît printr-o continuă suferință, au început să-l prindă din ce în ce mai strîns în capcanele lor seducătoare prin violența cu care, aproape ireală, îi ieșeau în cale, libertatea lui fiind dacă nu neîngrădită, oricum suficient de mare pentru o maturizare rapidă, Paul Chirigiu se simțise frustrat de iubirea tatălui. Mai tîrziu și-a dat totuși seama că posomoritul cazangiu de la Atelierele Triaj se pricepuse să-i dăruiască în locul aceli iubiri rîvnite, ce l-ar fi putut încătușa însă pentru totdeauna, emoția bărbătească a unei complicități din care să nu lipsească nici recunoștința și nici admirația. De multe ori — și asta era una din amintirile care trezeau în sufletul lui sfîșietoare anxietăți — se ducea pe lîngă calea ferată să-l aștepte la Ateliere, era acolo o barieră care se ridica cu

Henri Catargi : „Peisaj"

mîna și dincolo de care se întindea un fel de tunel întunecos și îngust, la capătul căruia se desfăcea o poartă înaltă din tevi negre, dar în ultima clipă, cînd îl vedea venind, oprindu-se la un pas de portarul care se apuca să-l pipăie de sus pînă jos, pînă și între picioare, pe pulpe, să-i desfacă geanta din pînză cauciucată și să-și vire amîndouă mîinile în ea și apoi să-l împingă în sfîrșit afară, sub bolta zgrunțuroasă de beton a tunelului, siluetă fragilă în salopeta cenușie, călcînd dezlînat cu bocancii cu vîrfuri bombate exagerat, în ultima clipă, atunci, ceva se prăbușea în el, și se ascundea și venea în urma lui pînă acasă, golit de gînduri, nici măcar curios, însoțind de departe un străin singuratec și posomorit. Citeodată rămînea ascuns și acasă, spionîndu-l cu aceeași răceală și cruzime prin șipcile rare ale gardului cum se spală în fața bucătăriei într-un lighean suit pe un scăunel meșterit dintr-o ladă, cum mănîncă după aceea flămînd, cu coatele lipite de farfurie, cum se lungește de-a latul patului în camera cea mare a casei, rezemat cu ceafa în pernele burdușite cu pumnii, cu privirea scursă de oboseală întîrziind asupra Caterinei, care se învîrtea tăcută în jurul lui, sau a jarului țigării puturoase uitată între degetele strîmbe.

Și mai erau și duminicile, cînd rămînea mai mult în patul cu arcurile flescăite, Caterina îi făcea un ibric cu cafea cumpărată din economiile ei și amestecată cu năut, și-i aprindea țigara de la lampa de gătit, fără să tragă din ea, ținînd-o înveselită de îndrăzneala ei deasupra flăcării care pocnea uscat pînă se afuma bine, și-apoi i-o dădea s-o muște cu buzele și-l lăsa fumînd îcnit, aruncînd aerul din piept cu putere. Uneori, după ce termina de băut cafeaua și-și aprindea o altă țigară rontăind în dinți zațul mare scurs de pe fundul ceștii, cerea să se dea mai tare difuzorul agățat lîngă fereastră (cartierul fusese radioficat) și asculta cu pleoapele căzute într-o reculegere prefăcută muzică și anunțuri, pînă venea ziaristul, un olțean cu dinți de viplă, care vinduse cîndva iaurt, apărea deodată în mijlocul curții și-i azvîrlea ziarul împăturit pe fereastră și mai întîrzia doar atît cît să dea pe gît paharul mare cu vin de care Caterina îl-l pregătea în fiecare duminică. Din bucătărie sau de afară, ascuns pe după șipcile gardului, Paul îl pîndea cum desface ziarul pe piept și-l citește atent, încruntat, pentru ca pe neașteptate să-l zdrobească în palme, să-l răsucească într-o minge diformă și să-l azvîrle spre el, spre Paul, pentru că-l știa spionîndu-l și poate că toată lenea aceea a lui nu era decît un joc, unul din amănuntele complicității lor care avea nevoie mereu de justificări.

Paul avea doisprezece ani atunci și, un an mai tîrziu, Vlad Chirigiu a murit, acasă, fără să zacă, împăcat și cuminte. Fotografia făcută la absolvirea școlii de meserii — era în costum negru, cu revere late și înalte, cu cămașă albă cu guler rotund și mic, prins în nasturi de sidef, cu cravată cu nodul umflat și ac strălucitor de alamă — a rămas prinsă deasupra patului în camera cea mare, și privirea posomorită și obosită a cazangiului de la Ateliere a continuat să cadă, vie, asupra lui Paul, paralizîndu-l. Era un copil slab și scund, cu genunchii noduroși, cu mișcări moi și timide, apărîndu-și astfel, cu un instinct aproape animalic, fragilitatea și frica.

Într-un fel, după moartea tatălui, și-a hrănit de unul singur sufletul, și cam la voia întîmplării pînă spre o vîrstă la care contactul mai puțin flexibil cu ceilalți îl făcuce să resimtă adînc neîmplinirile caracterului. La șaptesprezece ani spațiul strîmt și convulsionat al casei și al cartierului nu i-a mai fost suficient pentru voința, bucuriile și dorințele lui, se desfăcuse un gol în el pe care nu știa cu ce-l va mai umple rămînînd acolo. Ar fi plecat, cu siguranță, și fără vreo țintă precisă, pentru că era o boală a vîrstei, provizorie, și nu o revoltă decisă și matură, dar l-a oprit căsătoria neașteptată a mamei.

N-avea să-i spună niciodată tată omului care a intrat în casa lor, prea sigur de sine și de drepturile sale, și primul lucru care pe el, adolescentul fragil și fricos, l-a surprins, înversunîndu-l, a fost gestul simplu cu care noul venit (se numea Mihail Iacomi), de cum a trecut pragul casei purtînd un cufăr ca de militar în termen, și-a scos pantofii și s-a urcat agil pe pat să desprindă de pe perete fotografia lui Vlad Chirigiu. A ținut-o cîteva clipe în fața ochilor, clipind des, și-apoi i-a dat-o Caterinei, care aștepta speriată lîngă ușă. „Pune-o undeva bine", a spus cu voce cuviincioasă, iar Caterina a dispărut în cealaltă cameră ținînd fotografia înrămată la piept.

Nu foarte tîrziu Paul a înțeles că Mihail Iacomi procedase cu înțelepciune, dar înversunarea împotriva lui nu i-a dispărut niciodată pe de-a întregul, deși amintirea tatălui, în pofida încăpățînării cu care ținuse s-o păstreze, se subțiase încetul cu încetul pînă la a deveni o oază de emoție în care se mai refugia doar arareori izgonit de răvășirile vîrstelor traversate.

Mihail Iacomi era un bărbat nu prea voinic, poate chiar slăbănog, cu fața rotundă și negricioasă, în care luceau, vioi și obraznici, ochii deschiși la culoare, aproape fără nuanță, purta părul tăiat scurt și tuns sus pe ceafă, după moda severă a timpului, încît atunci cînd a coborît de pe pat și i-a întins mîna îngustă, cu degete lungi și cu unghiile albe, și și-a scuturat bărbia într-un chicot de mulțumire, lui i s-a părut că este mult prea tînăr pentru a fi cu adevărat bărbatul mamei. „Cîți ani ai ?" s-a auzit întrebînd. „Ete al naibii !" făcuse Mihail Iacomi, împingîndu-l cu degetele în piept. „Auzi ce mă iscodește țîțu", se răsucise spre Caterina lipită iar de ușă cu spaima ei gînditoare cu care-l cîntărea de cum intrase în casă, „adică, vrea să spună el... Mă, al naibii !", și-l împinsese din nou cu degetele în piept.

Deși își păstrase frumusețea — sau, mai de grabă, curățenia fetei de la țară pentru care marele oraș București nu însemnase decît curtea și casa ei de pe o stradă a unui cartier care nu se deosebea cine știe ce de satul din Bărăgan din care venea — Caterina nu mai era o femeie tînără. Îl iubise pe Vlad Chirigiu, dar cu acea supunere și încrîncenare țărănească în fața cărora nu de puține ori posomoritul cazangiu se simțise dezarmat și nu găsise altă cale de a ieși din impas decît lovind-o fără milă, în silă, neputincios și plin de amărăciune. Ea înghițea bătaia cu un suris blajin, întors înlăuntrul ei, apoi își ștergea cu dosul palmelor bărbia transpirată și se ducea la bucătărie ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic. Moartea lui o schimbase, iar căsătoria cu Mihail Iacomi (Paul a aflat abia cîțiva ani mai tîrziu cum l-a cunoscut, printr-o consăteancă, care o petise în toată regula înainte de a o îndemna să iasă cu el la plimbare, dimineața, în Cișmigiu, și să primească să mănînce mici și să bea bere la „Buturugă") a ajutat-o să-și lepede pentru totdeauna carapacea sub care se ascunsese, trăind așa cum era alcătuită, ca o apă învolburată, cu sufletul deschis, aspră și voluntară, lacomă. Nu întîneri, dar pielea uscată și fierbinte a feței devastată de neliniștea cumplită a ființei sale renăscute — își oferea citeodată obrazul mîngîierilor lenese ale lui Mihail Iacomi, murmurînd sfîrșită : „Frig ca un cuptor, Mișule !..." — căpătă cu timpul o strălucire aproape nerușinată pe care doar ochii, ochii ei verzi și inocenți, o mai domoleau. Mult mai apoi chiar Mihail Iacomi începu să se simtă stingherit lîngă ea și, după ce o vedea îndepărtîndu-se cu mersul ei puțin legănat, pentru că se îngrășase, își smucea bărbia într-o parte și chicotea în felul lui mulțumit : „Ete a naibii muiere !"

Pe atunci, în vara cînd se căsătorise, Mihail Iacomi era activist mărunt la un sector de partid al orașului, adus direct dintr-un atelier de tîmplărie și trecut rapid printr-o școală de cadre, dar curînd după aceea (căsătoria lui dăduse roade) a fost promovat într-o muncă în care răspunderile se dovediră a fi mai mari. Un an mai tîrziu, la începutul iernii, și tot ca o promovare, a fost trimis în Moldova, într-un oraș care trebuia să se ridice o dată cu un uriaș combinat chimic.

În același an, Paul Chirigiu (își păstrase numele de familie) s-a înscris și a intrat fără examen la Politehnică. N-avea să fie un student foarte bun, dar nici n-avea să alunece vreodată printre cei care, întîrziind într-o dulce inconștiență, se purtau ca niște adolescenți răsfățați de soartă. De altfel, nu i s-a pretins altceva decît să fie stăruitor, ceea ce el a și arătat din plin, sporind astfel, ca o recompensă, grija față de viitorul său — și așa îndeajuns de mare și mai ales neașteptată — cu o notă de dramatism a cărui consecință vizibilă curînd fu faptul că începu să se considere un norocos și, într-o nevoie mai mult exterioară, sau, poate, mai exact : obligat de circumstanțele originii sale sociale și de avîntul cu care, ca unul ce provenea dintr-o familie solidă de muncitori, fusese înscris printre intelectualii noi pe care noua societate și-i pregătea, el arboră o mîndrie simplă și inofensivă pe obrazul său încă pur de adolescent.

Cel căruia, împotriva tuturor dovezilor că va fi disprețuit, i-a mărturisit cîte ceva din ceea ce simțea și gîndea, a fost unul din colegi, Valeriu Lascăr, fiul unui medic din Constanța, un băiat plăpînd și extrem de politicos, student strălucit datorită mai de grabă formației intelectuale și mediului din care provenea decît inteligenței sau muncii. Nu erau propriu-zis prieteni, dar o dată sau de două ori, la mijlocul celui de-al doilea an de facultate, Lascăr se invitase de unul singur la el, traversase casa vagon spre camera de la stradă, unde erau primiți deobicei oaspeții (cu toate că nu mai avea nici un rost, de cîtva timp plecase și Caterina în Moldova), cu o privire roasă de o curiozitate

Henri Catargi : „Vase de pământ"

scîrbită, imposibilă parcă de stăpînit după grimasele pe care le făcea. Se așezase apoi pe recamierul rămas desfăcut de peste noapte, cu picioarele întinse și lipite și, puțin aplecat în față, abia atingînd spătarul bombat al mobilei de serie, rezemîndu-se în palmele păstrate cu degetele desfăcute lîngă pulpele subțiri, îi ceruse să vorbească.

— Spune, Paul...

De cîte ori își amintește ce spusese atunci, Paul roșește.

— Deci, asta e cu tine — își clătinase Lascăr capul uitîndu-se la el cu același dispreț lipsit de îndîrjire, calm, aproape involuntar, ca și cum aceasta ar fi fost singura legătură posibilă între ei doi și, în bună măsură, chiar și el, Paul, gîndea că nu putea fi altfel și de aceea nici nu se simțea jignit, era numai toropit de propria-i emoție.

— Deci, asta e cu tine — a spus iar Lascăr — esti mîndru că vei fi intelectual, primul intelectual din familia ta, și nu știi dacă nu e ceva rușinos în sentimentul ăsta care te-a copleșit... Prima generație care umblă în pantofi... Dacă stau să mă gîndesc bine, ai meritat norocul ăsta mare... e dreptul tău, dreptul clasei din care faci parte de a-și arăta grija pe picioare și să mergi pînă la capăt, oriunde s-ar găsi acest capăt și oricîte ocolișuri o să fii silit să faci. Nu mai ai de ales ! Altfel ar însemna că s-a greșit cu tine...

N-a înțeles prea bine cuvintele lui Lascăr sau, mai precis, nu le-a dat o importanță deosebită, găsind chiar atunci, în vreme ce le asculta puțin dezamăgit de tonul neutru, aproape alb cu care erau rostite, că au o legătură șubredă cu el,

teatru

Carambol

Lucrarea lui Ion D. Șerban este exact ceea ce indică subtitlul, o *farsă*, nici mai mult nici mai puțin. Doi tineri, el proaspăt absolvent, ea ratînd intrarea la facultate, se căsătoresc. Motive mai de grabă naive îi determină să păstreze secretul față de mama fetei. Locuiesc provizoriu în apartamentul unor prieteni, așteptînd să se construiască proprietatea lor personală ce va fi achitată, se înțelege, în rate. Precum se vede, autorul prezintă pînă aici o situație apăsat comună. Aspectul inedit al lucrurilor survine abia cînd aflăm că farsa o joacă mama fiicei sale (e vorba de farsa de pe scenă, căci în realitate, în viață, se pare că, totuși, fiica i-a jucat mamei o farsă). Personajul se numește Lucreția, are faima unei severe profesoare chiar și în familie, dar posedă desigur suficient umor dacă știe să glumească pe seama unor fapte care o privesc atît de direct. Ion D. Șerban are rară capacitate (nu ne interesează acum la ce grad) de a înfățișa banalul, captîndu-l împreună cu semnificația lui deseori surprinzătoare. Cu cît oamenilor le place să se răsfețe mai mult în banal, cu atît această capacitate devine, pentru un dramaturg, pentru un comediograf, mai importantă.

Firește, nu fără o condiție: luciditatea. Altminteri totul riscă să cadă în platitudine sfătoasă, în cumsecădenie concesivă. Și nu vom ascunde că o anumită rarefiere și chiar facilitate sînt de găsit în *Carambol*, cu tot regimul ei nepretențios. Întîmplare imprevizibilă pentru noi și pentru public, regia spectacolului a fost semnată de Dan Nasta. Directorul de scenă a operat, înainte de orice, o individualizare a personajelor, o separare a lor pe registre. Fin orchestrator al unei glume muzicale, Dan Nasta a introdus apoi o sumă de nuanțe care, pe rînd, pot face bucuria unei săli dornice să se distreze. Fizionomii, voci, costume, toate sînt frumos marcate, ansamblul caracterizîndu-se deopotrivă prin grație. Scena seamănă cu desfacerea în evantai a unui pachet de cărți de joc. Pentru a continua analogia, vom spune că Mihai Pruteanu are aerul unui Valet, după cum Ștefan Sileanu ne evocă Riga, iar Margareta Pogonat Dama de pică. Deoarece ne menținem în tonul estival al reprezentației ne va fi iertată, sperăm, lipsa de gravitate. Ne vor ierta, poate, și actorii — Ioana Manolescu, Anda Caropol, Sandu Stiolaru — că nu insistăm asupra multiplelor lor posibilități, relevate și de această dată, dar parcă mai complet în alte ocazii.

Marius Robescu

film

Western și parodie

Înscriindu-se, în mod cu totul particular, într-o tendință „retro" — ce avea să devină modă — parodia e una din formulele de succes verificat, cu statut estetic îndrituit. Atitudinea creatoare se manifestă aici în sens „destructiv". Problema este de a demonta un mecanism și de a-i supune, pe rînd, elementele de rezistență (de ordin stilistic și narativ) la deriziune. Limita îngăduită asociază ideea complicității : spectatorul trebuie să aibă conștiința unui joc, a reluării în alt registru, de regulă comic. Cu cît regulile sînt mai bine cunoscute — reflex al structurii tradiționale — cu atît efectul deteriorării își asigură rezultatul. Este ceea ce se întîmplă cu „poncifele" westernului, devenite (în **Texas, dincolo de riu**) pretexte comice.

Regizorul Michel Gordon subliniază cam toate compartimentele genului : **dramaturgia**, cu schema arhicunoscută a personajelor, suferind aici fie de orgoliu, fie de o năbădăioasă sterilitate a faptei : **conflictul**, pe care îl anulează prin efecte burlești (indienii, pîlcul de cavalerie) : **scenografia, costumul, obiectele** (un copan transformat în pistolet). Dislocarea teritoriului dramatic, specifică oricărei comedii, se exercită astfel atît în domeniul constituit al povestirii unei acțiuni palpitante, cît și în acela al mijloacelor și procedeelor cinematografice. Suspensul este exploatat în sensul amplificării ilarității (aflat în primejdie, un indian neajutorat vede, de pildă, îndoit, împătrit ș.a.m.d.) situațiile cu miză dramatică se transformă în tot atîtea încărcături, coincidente și surprize comice (unele amintind prin mecanicitate de gagurile slapstick-ului : vraciul devenit victima propriei neputințe). Comutarea de accent se produce așadar pe toate planurile. Montajul caută contrastul comic și, acolo unde prilejul se ivește, îl subliniază cu dezinvoltură.

Se întîmplă însă ca în această cavalcadă hazlie risul să trădeze graba producerii lui, întorcîndu-se împotriva intenției. Momentele de acest fel sînt puține și, fără a friza prozaismul, ele sînt depășite fie și numai prin farmecul actorilor care nu sînt alții decît Alain Delon, Dean Martin și nu mai puțin talentata Rosemary Forsyth. Narațiunea își pierde în cîteva rînduri articulația dar cum rarefierea aceasteia e compensată de momentele comice regizate cu virtuozitate, spectatorul nu mai pare să fie interesat de tensiunea emotivă cu care l-a obișnuit modelul. Cu toate acestea ni se oferă, pe alocuri, secvențe de un dramatism evident. Linia care le unește se constituie în cadrul cuplurilor, unde cel puțin un singur personaj (fata salvată de Alain Delon cu nonșalanța unui dandy) trăiește, se pare, cu adevărat. La sfîrșit, ne vom convinge că victorioasă a ieșit, ca întotdeauna, dragostea, chiar dacă totul nu a fost decît o... parodie de sub al cărei regim sentimentelor abia li se îngăduie să se salveze.

Ion Lazăr

televiziune

„Fericit acel care a cunoscut gloria"

Așa spunea Pindar în Odele triumfale dedicate învingătorilor la jocurile panelenice și versul acesta despre fericire a ajuns intact pînă în zilele noastre, a fost introdus în textul imnului olimpic, a rămas stimul și scop al spectaculoaselor competiții sportive internaționale.

Iar acum, în țara frunzei de arțar ce se întinde „de la mare la mare", are loc o întrecere de glorii, căci toți participanții au cunoscut-o încă înainte, fiecare sportiv poartă un nume de prestigiu, e mîndria unei țări. O luptă sportivă de mare intensitate conferă jocurilor olimpice de la Montreal o atmosferă sărbătorească deosebită, o încordare și un efort deosebit. Această ediție a jocurilor olimpice depărtată cu 2752 de ani de cea inițială, este urmărită prin intermediul televiziunii de un miliard de oameni, cu ajutorul a 150 de camere de luat vederi, 700 de pupitre de comentatori, 3 500 de aparate TV de control și difuzare. Stadionul în formă de farfurie zburătoare, impresionantă dovadă de măiestrie și tehnică înaintată a arhitecturii contemporane, n-a reușit să acopere cu capacitatea de 70 000 de spectatori dorința multimii interesate să urmărească emoționantele întreceri. Sub porumbeii care au acoperit omagial cerul în ziua deschiderii festive a jocurilor olimpice 1976, a defilat și echipa reprezentativă a României care participă la 11 discipline sportive.

Primele zile ne-au și adus fericirea cîntată de poetul antic, Nadia Comăneci, Teodora Ungureanu și Mariana Constantin obținînd rezultate deosebit de bune. Cum să nu ne crească inima de mîndrie cînd „fenomenul Nadia", cum o numesc comentatorii străini pe tînăra noastră gimnastă, a realizat trei premiere în istoria jocurilor olimpice, de trei ori nota 10 pentru prima dată? În fața execuțării perfecte, a grației și a înaltei tehnici sportive orice exigență a juriului a fost de prisos.

Am urmărit demonstrațiile echipelor ce s-au clasat pe primele trei locuri, pînă acum, echipa Uniunii Sovietice, a țării noastre și a R.D.G.-ului. Micul ecran a căpătat însușiri de caleidoscop, mereu alte imagini și informații ne-au captat atenția, au făcut ca emoția noastră să oscileze, a devenit un fel de „emoțiometru". Fiecare emisiune ne-a comunicat un nou record mondial. Probele de haltere și înot au dovedit noi posibilități ale capacității omului în sport. Box, baschet, hochei pe iarbă, polo în apă, sărituri și aruncări de greutăți, eforturi individuale și eforturi colective, glorii individuale și glorii colective, ovații și aplauze, emoții și bucurie — iată *elementele componente* (ca să folosim un termen din Gimnastică) ale acestor zile fierbinți în care televizorul a devenit obiectivul nostru nr. 1 în fiecare după-amiază, în fiecare seară. Fie ca acest aparat apropiat ca un prieten să ne dea posibilitatea să cunoaștem din plin acea glorie pe care poetul o atribuia doar fericirii, ca sportivii noștri să ne-o aducă asemenea unei flăcări simbolice.

Corina Cristea

P.S. S-a încheiat serialul de filme TV, realizate de scriitorul Ioan Grigorescu cu subtitlul inspirat „Spectacolul lumii", filme asupra calității cărora ne-am pronunțat în rubrica noastră. Aprecierile meritate de atîtea le-am adăuga acum doar dorința unei cît mai apropiate reîntîlniri cu acest autor, care a dovedit că știe să scrie memorabil cu aparatul de filmat.

de biografie

că — în sfîrșit — nu sînt altceva decît dovada acelui dispreț pe care-l acceptase fără nici o tresărire, lăsîndu-l să se reverse asupra sa ca o apă purificatoare.

Trei ani mai tîrziu primea diploma de inginer pe un proiect a cărui temă fusese obligat în cele din urmă — o tentativă nereușită și imediat sincer regretată de forțare a unei independențe surprinzătoare pentru cei care-l știau și care investiseră în el o încredere de un anumit gen, greu de trădat atîta timp cît putea deveni în orice clipă constrîngere — să o aleagă dintre temele afișate în holul facultății. În toamnă, datorită recomandărilor facultății, era salariatul ministerului de resort într-un post ce-i dădea încă de pe atunci dreptul să spere la o frumoasă carieră administrativă.

Și, cu vechea și morala lui stăruință, începu să sulemenească cu treaptă, iar felul lui simplu și cordial de a fi, chit că era vorba de mina întinsă tuturor celor care-i ieșeau în cale și ori de cîte ori se ivea prilejul sau de generozitatea uneori înduioșătoare pe care nu se sfia s-o arate și celor mai puțin îndreptățiți s-o primească, părea să nu mai fie doar o justificare superficială a trainicului simțămînt de liniște și siguranță ce-l încerca, ci însăși condiția fundamentală a vieții lui. Dintr-un scrupul care, cel puțin la un moment dat, se dovedi extrem de folositor, începu în acea perioadă fericită a ascensiunii sale sociale elaborarea unui studiu despre rezistența materialelor și, cu toate că, exasperat de complicațiile nebănuite ce i se dezvăluiau pe măsură ce înainta în culegerea și prelucrarea datelor, îl părăsi în secret într-un stadiu primar, gestul lui a trezit mult interes și admirație.

Era încă un bărbat foarte tînăr, deloc blazat, stăpîn pe sine pînă la minuție, și dacă ar fi fost să i se reproșeze ceva era lipsa de ambiție, plutirea calmă și senină pe întinderea acelui destin limpede și drept în care fusese mai curînd primit sau chemat spre o țintă și, convins că nimic rău nu i se putea întîmpla unuia ca el, nici nu voia să știe cu adevărat. Își întîlnea de multe ori foștii colegi plecați în vreun colț de țară (Valeriu Lascăr era în Ardeal) și ar fi vrut, generos, să le înțeleagă frămîntările, întrebările, furiile, dar toate încercările lui se izbeau de monotonia certitudinilor ce-i alcătuiau viața, și-atunci nu-l mai tulbura nimic și nu-l mai durea nimic, nu mai putea întinde mîna de ajutor la care se gîndise, între el și ceilalți se ridica un zid de nepătruns, și singurul constient de această definitivă și desăvîrșită înstrăinare era doar el. Avea să-și spună în astfel de prilejuri — care nu s-au repetat prea des, iar în cele din urmă, spre mulțumirea lui, au încetat — că nu făcea altceva decît să-și apere demnitatea zdruncinată într-un chip perfid, că era de datoria lui să procedeze așa și nu altfel și că numai așa se putea feri de umilințe ale căror resorturi abia dacă le intuia cu o nelinistitoare gravitate.

Munca în minister și obligațiile oarecum deosebite, dar nu neobișnuite, pretinse de-a lungul anilor de epuizare a primelor trepte ierarhice spre un post în care să intre într-un contact mai profund cu lumea înconjurătoare nu-i lua prea mult timp și nu-i cerea o energie deosebită. Părăsise casa părintească pentru o garsonieră aflată în apropierea clădirii impunătoare a ministerului și făcea zilnic drumul pe jos dus și întors, cu mîinile împinse la spate și bărbia în vînt, interesant de circumstanță de agitația străzii, de fapt posac, coborît în el însuși cu un interes totdeauna repede potolit, dar întreținut artificial de sentimentul unei datorii sacre față de propria-i mulțumire. Fiindcă era mulțumit de sine, de serviciul pe care-l avea, de hainele pe care le purta, de oamenii cu care se întîlnea pe

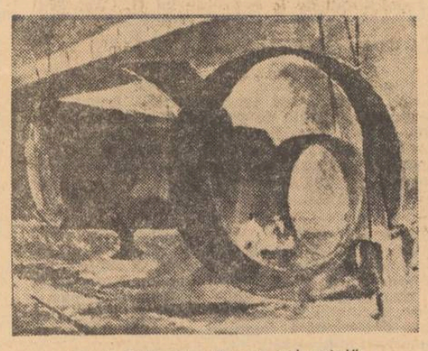

Henri Catargi : „Peisaj industrial"

culoarele largi ale ministerului și de cei cu care lucra într-un birou încăpător și luminos, de garsoniera în care femeile pătrundeau totdeauna cu un tipăt înăbușit de surpriză fericită, de tot ceea ce-și cumpăra și de modul cum plătea un lucru sau altul, indiferent, dar nu risipitor, cu un zîmbet șters în colțul buzelor, zîmbetul celui care nu prețuiește atît banii, cîștigați dealtfel ușor, cît plăcerea de ai folosi.

Frecventa, la rîndul lui, nu foarte des însă, oameni în mijlocul cărora mulțumirea lui găsea atenția și înțelegerea cuvenită, el însuși întorcînd tuturor cu sinceritate și emoție aceeași solicitudine. Îi făcea cu adevărat plăcere, și n-ar fi refuzat în ruptul capului nici o invitație, să meargă în casa profesorului Teregan, de care era într-un fel destul de ciudat îndrăgostit încă din facultate. Fiu de țăran, care — cel puțin așa spuneau legendele — răzbise de unul singur în viață, firav, cu fața prelungă, cu falca de jos ușor diformă de la o lovitură cu coada unei cazmale primită spre sfîrșitul războiului, cu părul alb, cu pielea pămîntie și privirea subțiată, clipind repezit pentru a rămîne apoi, îndelung, cu pleoapele pe jumătate închise, fixînd o țintă imprecisă, undeva, pe deasupra tuturor sau dincolo de zidurile pe lîngă care, cu mersul său țeapăn, părea mereu că se furișează, Teregan era pentru el, pentru Paul Chirigiu, imaginea curată pînă la cele mai insignifiante detalii a propriului său viitor, încît ori de cîte ori pășea pragul vilei arătoase de la capătul unei străduțe dormitînd sub frunzișul teilor bătrîni, se simțea copleșit de un simțămînt de teamă că totul s-ar putea risipi ca un vis la zgomotul familiar al zăvorului ușii masive închisă în urma lui. Îl vizitase aproape zi de zi în perioada cînd începuse să se docu-

Henri Catargi : „Flori"

menteze pentru studiul despre rezistența materialelor, găsind în biblioteca de la parter cele mai recente volume și reviste de specialitate apărute în lume, iar cînd Teregan plecă pentru cîteva săptămîni la Moscova, la un congres, primi cheia de la intrare și, în mai multe rînduri, rămase și peste noapte în casa care încetase să-i mai fie străină. Bătrîna menajeră, care locuia la demisol și care era păstrătoarea nevăzută a prosperității și intimității locului, îl trezea dimineața — așa cum făcea probabil și cu profesorul Teregan — cu ciocănituri lenețe în ușă, și el știa că alături îl aștepta cafeaua fierbinte, pîinea prăjită învelită într-un șervet gros, untul, dulceața și ouăle moi așezate frumos, ca într-o natură moartă, în cupele de argint cu picior. Își făcea dușul cîntînd, și apoi, îmbrăcat din cap pînă în picioare, cu haină și cravată, mînca răsfoind ziarele și ascultînd în surdină radioul. Mult mai tîrziu avea să-și spună cu o tristețe dulceagă că pe atunci nu făcuse altceva decît să se încăpățîneze să fie pînă la ultimele consecințe propriul său erou disperat.

Pe Cristina o reîntîlni la petrecerea pe care profesorul Teregan a dat-o după întoarcerea de la Moscova. Fără să fi urmat aceeași facultate (ea studiase psihologia), se cunoșteau din primii ani de studenție. Nimerișeră la plecarea de la Teregan, după miezul nopții, în aceeași mașină, înghesuiți, printre alții, pe bancheta din spate, participînd deopotrivă la glumele de rigoare. Se oferise, civilizat și fără nici o altă intenție (pur și simplu n-o plăcea), să o conducă după ce mașina îi lăsase pe unul din bulevardele centrale. Ea acceptase cu o strîmbătură iritată, poate nu atît împotriva prelungirii prezenței lui, cît a propunerii în sine, și o pornise înainte cu pași mari, obligîndu-l aproape să alerge pentru a se achita într-un mod convingător de obligația ce și-o asumase. Pe una din străzile lăturalnice și pustii, luminată sgîrcit, Cristina se oprise brusc, răsucită spre el, și-l îmbrățișase cu o anumită stîngăcie. Simțind lipsa lui de rezistență, datorată mai ales surprizei decît dorinței, ea devenise mai îndrăzneață, punîndu-și pentru întîia oară în joc, cel puțin în raporturile cu el, orgoliul. O urmase cam descumpănit într-un bloc vechi, suiseră legănat cu un lift care troznea din încheieturile de lemn, se opriseră în fața unei uși din care pîndea, ocrotit de împletitura de bronz cenușiu, un ochi imens, ea căutase cheia precipitată, după care îi prinsese mîna ca într-un clește, trăgîndu-l înăuntru. Se dezbrăcase tăcută, cu lumina aprinsă, cu o expresie de sfidare nostalgică, ca și cum ar fi vrut să-l izbească că pînă în adîncul sufletului cu fiecare gest moleșit de naturalețea desprinderii lui din inerția corpului încărcat de o așteptare îndelungată. Nu era frumoasă, poate doar plăcută atunci cînd umbra pometiior îi îndulcea privirea rece, inteligentă, și gura i se arcuia într-o senzualitate puțin agresivă.

De fapt, în acea noapte, Paul Chirigiu o privise pentru prima oară cu adevărat, și-n lunga despărțire care s-a așternut mai apoi între ei nici o altă amintire mai sigură și mai reală în amănunte nu l-a tulburat decît amintirea orelor în care, strînși alături pe dormeza îngustă, așteptaseră în tăcere dimineața.

O săptămînă mai tîrziu, după cîteva întîlniri consumate în săli de cinematograf și în cofetării umede, Cristina se mutase la el, oficializînd brusc o relație pînă atunci dacă nu incertă în

Continuare în pag. a 7-a

Cezar Ivănescu

Mariolatrie

Lamura iubirii noastre
Suferința-mbucurînd,
Eu am vrut să-mi fii, iubito,
Moartea bună, surîzînd !

Eu am vrut să-mi fii
mormîntul
Preacurat, ca un altar,
Trupul tău și hrana Morții
Nu cumînecă-n zadar

Ochi morți nu văd lumina,
Eu născut sînt cu ochi
morți,
Ca pe-o umbră-a ta
ori ca pe-un
Chin al inimii mă porți

Plîngere și Amintire !
Sfinți genunchii să-ți indoi
Plînge-ți amîndoi genunchii
Ca și cum am fi noi doi !

Portret de Viorel Constantinescu

Agamemnon (I)

! dormi tînără carne
în suflet decît carnea mai tînăr
suflet al Rahilii mele
ce mîna nu ți-l poate atinge
somnul tău e mai lin
ca al morților ce ne-au părăsit
(și acei care ne părăsesc arată
că nu au simțit pentru noi
îndestulă iubire)
somnul tău e mai curat
și mai adevărat ca al lor
căci în el poți visa-ntreg
visul morții.
crești crinul meu
atîta duhoare
și singurătate
să aibă un sens !

Agamemnon (II)

I am cunoscut o femeie prin
legătură de sînge : frumoasă
cînd o doream căci frumusețea nu e o formă ci o stare
trecînd peste carnea goală
ca un vînt de roșață-n
obrazul pal al unei
prezumtive defuncte.
întrucît nu era o neguțătorie
la mijloc
îndrăznesc să spun că era
o iubire mai pură ca o suferință. trupurile noastre
de untdelemn curat
luceau asemeni unor tronuri vecine
armonizînd absența
și omniprezența cea mai
sfidătoare :
numai capul ei palid
cu pleoapele trase
ca-ntr-un somn letargic
fără bucurie căpătînă de
crin
veșnic mă făcu să-nțeleg
că ceea ce noi săvîrșeam
era dinainte-ndelung pregătit
din dormirea adîncă
din care s-a tras l-a-nceput
Moartea !

Sfîrșitul lui Decebal

(INVOCAȚIE)

Domol mă duce visul cărnii mele
În timpul plin al riturilor sacre
Cînd vii se-adunau la sfat cu morții
În umbra dulce-a frunzelor de viță
Plecate blînd rîzînd peste morminte
Ca o suplicatoare gură doar de iubire
doritoare

O veșnicie ca un ochi ce plînge
Înlăcrăma văzduhul tot și însumi
Simțeam cum mai presus de Marea Trecerț
Ca un eon cumplit care împiedică
Zădărnicia gustului vieții, o pace
Vecinică petrecere banchet divin și tron
în timp tronează

Cu ochi arzînd ca Soarele Ființei
Cu fața fără umbră ca o inimă
Se-apropie de mine făpturile-armoniei
Cosmice ; în spațiul fără granițî
Lin ca o revelație.

Cornel Brahaș

Autoportret

Dacă ar exista o singură Românie
România cîmpiilor România bibliotecilor
România celor două războaie mondiale
România subterană
Și palmele mele
Tot n-ar putea spune destul despre fiecare
Tot ar mai trebui adăugată o înțelegere
Tot mai trebuie adăugată o iubire.

Dacă aș fi născut de-o singură Românie
România oamenilor și biografia tot nu mi-ar fi
Simplă
Dar adăugînd România lutului ?
România străbună România solară ?

Dacă ar fi perceptibilă doar o singură
Românie
România numelor România luptei pentru
independență
România limbii române
Și tot ți-ar trebui cel puțin două mii de ani
Să știi cîte puțin din toate acestea
Să poți fi tu însuți România
Tot ți-ar trebui cel puțin
Două mii de ani

Poem de dragoste

e vremea să vă ajut să scăpați de păcatul
vostru
numit lege ! suferiți pentru că n-ați cunoscut
niciodată
o lege a dragostei (oh ! sărmane deliruri,
nebunii sărmane, veți
închide ochii cînd eu vă depășesc ?
netrebnică viață rămîne-n
urma mea
netrebnică viață sclavagistă feudală fanariotă)

e vremea să vă ajut să scăpați de rătăcirea
voastră
numită poruncă ! calendare mici v-au
constrîns întinderea vieții
eterne
în calapoadele muritorilor de rînd ! (sărmane
deliruri, nebunii sărmane să nu închideți ochii
pînă ce eu n-o fac !
am traversat somnuri multe avînd drept
subiect pentru acest
lucru ridicarea la cer, am adunat în urmă
cu ajutorul golului
lăsat de trupul vostru
nenumărate răni cosmice precum ideea,
perversitatea ei, etc.
Dar ca traversarea nebuniilor sărmane ale
unei zile obișnuite

nu e nimic mai greu)...

e timpul să vă ajut să scăpați
de gloria voastră
numită rugăciune ! să vă ajut
să scăpați și de marea voastră bucurie
numită trup ? sărmane deliruri
nebunii sărmane
să nu închideți ochii
pînă ce eu n-o fac

Răzvrătire carnală

(paralizie asupra vicleșugurilor și
meșteșugurilor legii iubirii
somnolență de epavă...
oh ! legea dragostei — gloria terestră a
dumnezeiescului gînd
stăpîna adorată care ne orînduia minunat
trupurile
adorată născătoare a lumilor drepte — deci
puternice
cine ți-ar mai cădea la picioare sărutîndu-ți-le
cu smerenie
cînd tu abia te mai tîrîi după cizme războinice
pe care le și
ascunzi sub vorbăria care ne fierbe urechile ?)

trăind după răzvrătire între lumi și specii
precis conturate
în timp și spațiu
respirînd din rezervele lor de istorie și viață
într-o vreme măsurată cu unitățile lor de
măsură
pentru vreme, ajungi în șobolanica poștură
de-ați părăsi într-un mod curios
contemporanii...
pot să stau liniștit pe o bucată liniștită de
planetă
și să privesc încîntat celelalte bucăți de
planetă
și chiar părți esențiale
din planetele vecine ? nu... (aștept să fim
familia
în care să nu se termine legile dragostei
ci totul să înceapă și să se sfîrșească aici
dar cumplită-i tăcerea voastră
la munca pămîntului, la munca trupului
cît de cumplită-i la truda cerului ! toată
avuția noastră asta va fi ? tăcerea
și truda ?... Aștept să fiu îndemnat de iubita
mea
să-i aduc lîngă sorțile sale
legile mele de dragoste ah ! dar cumplită-i
tăcerea voastră la munca sufletului
cît de cumplită fi-va atunci tăcerea voastră
la munca morții ?

...după moartea cu adevărat a dragostei n-o
să mai știm nimic despre ea, nimic despre noi

Descoperirea iubirii

circulă cu un mers de gigant primordial prin
rănile așteptărilor
— cea mai numeroasă populație, cel mai
întins cîmp de luptă
interior, zdruncinător de universuri sacre...

voi v-ați mulțumit s-o numiți Orfeu
și generații întregi au suferit, au dispărut
din cauza muzicalității și frumuseții cuvîntului.
Ați lăsat-o la timpul trecut
astfel n-o mai atinge nimeni cu îndrăzneală
se abate asupra noastră sub formă de state
războaie, contururi romantice
ne înspăimîntă sub formă de statui
ne zădărnicește viața sub formă de calendare

acum durere industrială sînt toate acestea...
dar anul care a trecut a fost un an mărinimos
și bun ; ne-am
construit cîteva păsări naturale, cîțiva pești
am înjghebat cîteva specii banale ale
florei etc.

acum pot să vă întreb
dacă universul în mișcare
sesizează iubirea noastră, dacă
universul în mișcare sesizează venirea
noastră și dacă dragostea
în mișcare
poate fi curată în interior (v-ați mulțumit
s-o numiți Orfeu
și generații întregi au suferit
au dispărut
din cauza muzicalității și eternității
cuvîntului)...

radio

T '76

Nu, nu este vorba de populara emisiune a programului III : cronicarul împrumută, pentru moment, titlul pentru a consemna un complex de emisiuni, ediții radiofonice, consemnări etc. ce au în vedere problema tineretului nu numai de la noi ci și din lume. Ne vom opri astăzi la „Clubul invitaților" care, fie prin intermediul dezbaterilor, fie printr-o testare directă, la fața locului cum se spune, încearcă să dea o imagine fidelă a stării de spirit a tineretului. Am ascultat astfel două feușite emisiuni (redactori : Constantin Săbăreanu și Marius Grozea) ce-au urmărit pe cîte trei centre universitare (București—Iași—Cluj și Tîrgu-Mureș—Craiova—Timișoara) înscrierea pe coordonatele trimestrului IV, trimestrul odihnei active, ca și aspecte din organizarea și efectuarea practicii de vară a studenților.

Am mai putut asculta o dezbatere radiofonică de mare actualitate : „Tineretul în lumea capitalului", dezbatere inițiată de Marius Grozea și care a beneficiat de prezența unor oameni ce nu numai că au văzut realitățile lumii occidentale, dar care sînt și specialiști în problemele tineretului : conf. dr. Fred Mahler, Costin Ștefănescu — redactor șef al revistei „Tribuna școlii" și Neagu Udroiu — publicist. A fost vorba, așa cum se specifica, de o parte a acelor tineri aflați în derivă. „Există oare o viață înainte de moarte ?" scriau studenții pe zidurile Sorbonei. „A venit un an nou. La ce bun ?". scria ziarul francez „Le Figaro". „Orice societate, spunea Fred Mahler, se reflectă ca o oglindă în tineretul ei". Cazurile supuse discuției sînt simptome specifice unei societăți de consum, ele înseamnă mai mult decît un semnal de alarmă pentru viitorul societății. Tinerii din țările capitaliste sînt nemulțumiți, actele lor antisociale reprezintă uneori revolte anarhice împotriva acelor acțiuni ce vizează în mod direct tineretul, acțiuni ce se realizează la nivelul structurilor sociale. Debușolarea unei părți a tinerilor din țările capitaliste, spunea cineva în timpul discuției, înseamnă lipsa de clarificare a responsabilității individuale, o lipsă de găsire a sinelui : cine sînt și ce voi deveni ? ce loc voi ocupa ? Care ar fi cauzele acestei crize morale ? Participanții la discuție le-au scos în evidență cu multă pregnanță : situația învățămîntului („școala a devenit un drum fără intrare și fără ieșire") — școli cu ideologii diferențiate, cu programe educaționale diferite ; criza de educație în plan individual, coborîrea nivelului informațional, absența sau dispariția autorității familiei, libertatea individuală ce se manifestă nu printr-un plin ci printr-un gol (absența unui ideal, a posibilității de calificare), absența onestității drumului drept.

Vina acestei poluări morale a acestei proliferări de acte antisociale, cu un mare grad de periculozitate aparține condițiilor materiale și spirituale, ceea ce nu exclude responsabilitatea individuală. Pentru că, așa cum s-a atras atenția deseori, există și o mare masă de tineret revoluționar în aceste țări. Prezența însă, dacă vreți producerea unor tineri intrați în derivă devine un îngrijorător simpton acum cînd tineretul lumii este chemat la o strînsă colaborare, la întreținerea unui climat de pace și prietenie.

Constantin Stan

plastică

Anuala de pictură și sculptură

Remarcabilă în această expoziție, unanim acceptată, este **evidența unității.** Efortul tematic, cu predilecție orientat spre tot ceea ce a avut glorios istoria noastră de-a lungul anilor dar și angajat în definirea de esență a realităților contemporane, conform individualităților artistice mai mult decît stilurilor diferențiate, se precizează cu mai multă claritate decît altădată. El este inclus temeinic într-un program de perspectivă mai vast. Nu reprezintă o companie trecătoare ci o permanență profund asimilată. Reflexele unei atari atitudini transpar în primul rînd în însăși poziția artistului față de demersurile artei pe care se crede chemat să o slujească. Reținem economia de mijloace, concentrarea, intuiția unui drum ce se cere parcurs din aproape în aproape, atenția sporită pentru adevărul concret, într-un cuvînt, o așezare în miezul lucrărilor cu calm și temeinicie dar și cu inspirație și curaj. Nivelul general mediu atins deocamdată atestă din plin justețea implicării.

Unitatea acestei expoziții, reprezentativă prin angajare și mesaj, prin acea viziune deschisă către realitate, constîntă și frumos, poate fi dedusă și din întrepătrunderea valorică net egală dintre genuri. Dacă uneori, între pictură și sculptură sau între sculptură și pictură existau decalaje vizibile de nivel, de data asta cele două arte vin să se complinească armonios, întregind punctele de atracție și de greutate ale întregului ansamblu expozițional. Portretul istoric, portretul în genere, la confluența realizată prin efortul comun al celor două arte, capătă mai multă pregnanță, mai multă vigoare. În astfel de realizări metoda își spune răspicat cuvîntul. Punctul de vedere comun, politic și estetic, cînd există înaltă profesionalitate, își vădește încă odată inepuizabilele resurse vitale. Remarc de asemeni, într-o dublă ipostază, tendința de înnoire, de corespundere mai amplă cu setea, cu nevoia omului contemporan de frumos : pictura împrumută de la grafică forța ei de șoc și de cuprindere.

Aș mai adăuga cîteva cuvinte despre regimul expozițional. Anualele ne oferă, cu foarte rare, puține excepții, cîte o singură lucrare pentru fiecare artist, omițînd deci cu bună știință posibilitatea unor ani extrem de fructuoși și care trebuiesc marcați cu o expunere mai generoasă față de un număr mai mare de artiști. Pictori și sculptori, pe care dintr-o inerție confortabilă, îi tot numim tineri plini de promisiuni, se dovedesc în fapt artiști maturi, demni de o atenție deosebită. Lor li se cuvin expuse, de la caz la caz, mai multe lucrări, dacă vrem să subliniem cum trebuie și cu succes momentul artistic respectiv. O inițiativă salutară, îl vizează în anuala de față, pe George Apostu, sculptor de mare prestigiu, reprezentat cu două monumentale statui în lemn. După rodnicele lui incursiuni folclorice, George Apostu se reclamă astăzi de la clasicismul eladic. Mai mult decît canonul inițial, aura împrumutată de timp vechilor statui, capabilă să modernizeze în taină echilibrul împietrit, îi dă posibilitate artistului să se exprime cu degajare și memorabilă forță constructivă. Inițiativa, exemplificată sugestiv la această expoziție, va fi, credem, reluată și în cadrul altor manifestări similare.

Gr. H.

muzică

Echipa de tineret

Confirmîndu-și poziția de campioană a grijii pentru creația contemporană românească, Radioteleviziunea s-a însărcinat să se ocupe și de promoția de absolvenți ai conservatorului, la secția compoziție. Este un prim pas către ștergerea unei diferențe nejustificate între situația studentului instrumentist, cu apariții publice repetate, rulat, cum s-ar zice cu un termen aproape tehnic, și a studentului compozitor, ale cărui apariții se consumă de regulă în strictă intimitate. Și condițiile interpretative au fost cu totul altele, dirijorul Petre Bocotan a prezentat toate lucrările în versiuni credibile; chiar dacă nu a avut timp, a izbutit interpretări edificatoare.

Tinerii compozitori au avut de ales, cum se întîmplă mai totdeauna la această vîrstă și situație în dezvoltarea personală, între două posibilități: ori mișcarea liberă printre realitățile sonore ce se consideră azi ale timpului, respingînd disonanța ca scop în sine și înlocuind-o cu o armonie naturală de cvinte, terțe și septime mici, derivate din șirul armonicelor, poziție mai riscată din punct de vedere formal, întrucît modelul nu este prea bine consolidat istoricește, ori soliditatea construcției aplicată realităților sonore la modă acum zece ani. Amîndouă opțiunile văd oricum o poziție avansată în cîmpul stilistic, după cum amîndouă nu sînt scutite de un anume manierism, paradoxal, mai evident la prima grupă, nefiind declarat de bună voie.

Chiar o armonie de amintire neo-romantică, dar fără clișee, am putut auzi în „Invențiunile" pentru orchestră de Ileana Ridzik (clasa Tiberiu Olah), a căror calitate stă tocmai în aptitudinea sincerității, a evitării epigonismului, deși uneltele de lucru sînt cunoscute. Compozitoarea deapănă cu farmec o melodie acordică frumos colorată, într-un ton narativ.

Avangardismul lui Costel Pușcoiu (clasa Aurel Stroe), își găsise terenul afirmării în indiferență stilistică. În Concertul său de violă se învecinau pasaje structuraliste cu lungi incursiuni în lumea unui romantism de film ori estradă. Reținem că ruperea coerenței nu era semnul indeciziei componistice, că, oricum, autorul vădește un lăudabil non-conformism, care se va exersa probabil, în viitor, în domenii mai fecunde. Indiferența față de haina sonoră a fost o idee captivantă la un moment dat, pînă s-a dovedit infructuoasă.

Exact la polul opus, Concertul de violoncel de Horia Rațiu (clasa Aurel Stroe), este expresia însușirii lucide și virtuoase a modelelor. Nici o greșală nu poluează o evoluție muzicală densă, viguroasă, totul se așază sub o omogenitate intonațională și procedurală remarcabilă. Compozitorul reușește, în plus, să păstreze un raport coerent cu solistul, să mențină interesul schimbului de replici. Solistul concertului a fost violoncelistul Șerban Nichifor, adăugînd darurilor sale instrumentale și înțelegerea compozitorului.

Asimilarea cea mai deplină a modelelor,cu care reușește să facă o muzică în mare măsură proprie, inspirată, valabilă concertistic, o proba cantata „Lumina mea" de Lucian Vlădescu (clasa Dan Constantinescu). Cu intonații weberniene, compozitorul face o muzică bine intuită în respirații, evoluînd fără hiatusuri, într-o lume a calmului, a relaxării mature.

Costin Cazaban

fragmente critice

Infracţiunile romanului

-am discutat, tovarăşe profesor, despre alianţa dintre **retorică** şi **noul roman.** Cum poate influenţa retorica evoluţia romanului, iată ce nu înţeleg. Unde este **creaţia, ficţiunea,** unde este creatorul pe care romanticii îl considerau un **demiurg ?!** El creează, opera aşa cum Dumnezeu a făcut în fabula sacră, lumea în şase zile, iar în ziua a şaptea s-a odihnit contemplînd-o. N-a mai rămas nimic din acest mit, să fie romanul o simplă **producţie textuală** şi romancierul un **producător** care cunoaşte codul noii retorici, doar atit ? N-are şi el momente de **inspiraţie,** n-are o **viziune** despre lume, nu ţine în mînă **oglinda,** faimoasa oglindă care se plimbă de-a lungul unui drum, drumul vieţii sociale ?! Nu-mi vine să cred că toate acestea sînt nişte concepte prăfuite.

— E bine că primeşti în spirit critic teoriile noi în literatură, dar, ia seama, să nu treci în rîndul spiritelior conservatoare. Literatura evoluează ca şi viaţa, legile nu sînt nici în acest domeniu eterne, revoluţiile aduc un aer proaspăt, re-lansează printr-o contestaţie fertilă ideea de literatură într-o civilizaţie (civilizaţia industrială) care tinde să impună altă ierarhie a valorilor. A fi receptiv cu îndoială este poziţia cea mai bună în critică, atunci cînd este vorba de experienţe, formule noi în literatură. Îndoiala nu este un semn de neînţelegere, insensibilitate, **îndoiala** este punctea pe care trece spiritul critic de la o artă în care crede spre alta pe care se pregăteşte s-o întîmpine. Este uşor de înţeles pentru ce un critic serios, înţelegător faţă, să zicem, de **noul roman,** nu se grăbeşte să conteste pe Balzac sau Flaubert. Revin acum, după ce ţi-am recomandat tactica îndoielii constructive, la **noul roman** şi la logodna lui cu **noua retorică.** Este greu de precizat cine pe cine a cerut, întîi, în căsătorie, dacă retorica a bătut la poarta romanului sau **noul roman,** voind să se pună la adăpostul unui concept, a făcut curte retoricii... Ţi-am semnalat deja un fapt istoric incontestabil : înflorirea noului roman corespunde momentului de apariţie şi expansiune în lumea intelectuală a structuralismului. Logic este să credem că întîi a existat preocuparea pentru structura textului şi apoi a apărut ideea de a **formaliza** naraţiunea. Dar nu vreau să elucidez aici o problemă tot atit de importantă ca aceea a primordialităţii oului sau a găinii. Sigur este că **noul roman** a mers, la început, mînă în mînă cu **noua retorică** (faza logodnei), apoi **noul roman** şi-a creat retorica proprie. Teoria **romanului productiv** (Ricardou, Robert Pinget, Claude Simon etc.) are azi o anumită autonomie. Ea se revendică din Saussure, Jacobson şi alţi teoreticieni ai textului, dar, adîncind sugestiile lingvisticii moderne, a ajuns la o (ezit să pronunţ cuvîntul) **ştiinţă** nouă. Această ştiinţă a romanului tinde să pătrundă în interiorul romanului. Creatorul (mă corectez : **producătorul de text**) compune **aventura scrieturii** sale şi în acelaşi timp, meditează asupra mijloacelor romaneşti, dezvoltă o teorie a romanului în interiorul ficţiunii (din nou sînt nevoit să mă corectez : înţelege şi dumneata că este vorba de **text**).

— Înţeleg, dar eu rămăsesem cu impresia că romanul trebuie să se ocupe de altceva, nu de teorii asupra romanului. Acestea cad în seama esteticienilor, criticilor literari. Romanul trebuie să ne propună, după opinia mea, tipuri reprezentative, personaje verosimile, să ne dea, în fine, o idee despre existenţă şi despre condiţia omului în univers. Imaginaţia romanescă...

— Bănuiesc unde vrei să ajungi. Eşti, stimabile, nu un spirit îndoielnic, ci un spirit cîrtitor. Priveşti cam de sus teoriile **noului roman,** dar, în fine, nu vreau să te culpabilizez, nici teoreticienii **noului roman** nu sînt mai clemenţi cu adversarii lor. Am citit o intervenţie a lui Jean Ricardou la un colocviu ţinut anii din urmă la Strassbourg (vezi **Positions et oppositions sur le roman contemporain,** 1971) şi am observat cît de tăios, ce spun ?, intolerant este el faţă de cei care continuă să creadă, ca dumneata, în existenţa romanului ca **formă a creaţiei.** Replica lui este atroce. Nu acceptă nimic, s-au dus frumoasele timpuri de curtoazie literară. La observaţia cuiva că citim literatura ca să descoperim profunzimile omului el răspunde, iritat, că citim cărţi ca să învăţăm să producem texte şi scriem pentru a învăţa să citim („on écrit pour apprendre à lire"). Reţine această propoziţiune, ea este esenţială în noua retorică a romanului.

Problema personajului şi a romanului ca teorie a romanului, pe care o ridici, este cu adevărat importantă. Merită să stăruim asupra ei.

Henri Catargi : „Pomieră"

Noii romancieri au proclamat, se ştie, moartea personajului. O piesă radiofonică a lui Claude Ollier se cheamă chiar aşa : **„La mort du personnaje"**, alţi autori dau personajelor acelaşi nume în scopul de a distruge identitatea lor şi a crea acea stare de confuzie care permite intervenţia ordonatoare a cititorului. Este des citat în studiile despre **noul roman** cazul lui Claude Simon care, după exemplul lui Faulkner (în **Zgomotul şi furia** prozatorul american numeşte cu acelaşi prenume — Quentin — unchiul şi nepoata !), foloseşte litera **Q** pentru a numi cînd un bărbat, cînd o femeie. Scriitorul (citeşte : **le scripteur**) nu-şi asumă responsabilitatea de a da o identitate precisă, n-are veleităţi de demiurg. Cititorul să se descurce singur, să identifice personajele (mă rog, fiinţele, obiectele) care trec învăluite în anonimat prin textul romanului.

— Mă surprinde referinţa la Faulkner. Găsim la el personaje memorabile, o acţiune, e drept fragmentată, voit confuză, dar care poate fi reconstituită, proza lui are un mesaj şi nu abandonează problematica omului. Tema lui preferenţială este tema culpabilizării omului...

— Faulkner, ca şi Proust, este luat de către mulţi romancieri ca model. **Noul roman** îşi caută părinţi spirituali şi Flaubert, de pildă, este acceptat pentru faptul că impresoară naraţiunea cu descripţii laborioase. Pentru a o cita, încă o dată, pe onorabila Françoise van Rossum Guyon, să zicem că ceea ce este modern şi esenţial în Flaubert este acest „l'enlisement de la narration dans la description"... În rest, numai deosebiri. Despre dispariţia personajului în roman a vorbit încă din 1950, o romancieră care, în opera sa de ficţiune, nu renunţă, totuşi, la personaje identificabile : Nathalie Sarraute. Este deseori citat pasajul din **L'ère du soupcon** unde această inteligentă autoare vorbeşte de decăderea eroului în roman : el a pierdut (sau va pierde) totul, strămoşii, bunurile sale, titlurile de rentă, veşmintele, corpul, faţa sa şi, mai ales, eroul de roman va pierde caracterul său, devenind (viziunea, să recunoaştem, este neagră) : „un magma sans nom, sans contours", o materie anonimă pe care autorul o împiedică să capete o formă individualizatoare etc. Un procedeu de a şterge identitatea personajelor în roman este proliferarea lor. Jean Ricardou a făcut recensămîntul personajelor în cartea lui Robert Pinget **(Le Liberta)** şi a constatat ceea ce el numeşte „o stupefiantă pletoră de protagonişti" : 150 de nume într-un roman de dimensiune medie. Aceste numeroase patronime se confundă, bineînţeles, unele cu altele (e greu să memorezi numele dintr-o carte de telefon !). Tot Ricardou ne avertizează însă că ele au ceva comun : grupul de sunete ar (Ariane, Topars, Mounard, Charoy, Edouard, Mottard etc.) care prin repetiţie, provoacă **un maximum de quiproquo.**

— Interesant. Şi la Matei Caragiale al nostru numele personajelor principale încep cu litera P (Paşadia, Pantazi, Pirgu, Pena etc.). Eu vedeam în această repetiţie un simbol heraldic.

—Negreşit. Procedeul îl folosise, se ştie, şi Proust în **Jean Santeuil.** Noii romancieri îşi compun deliberat o onomastică sofisticată, cu sonorităţi ce trebuie decodate, puse în relaţie de către lector , personajul esenţial, singurul cu o identitate precisă în roman. Romanul modern nu mai este atunci o **creaţie** ci o însumare de **coduri narative** pe care critica nu trebuie să le explice (de acest lucru se ocupă critica tradiţională), ci (parafrazez aici pe cineva) să descopere **„cum**-ul şi **de ce**-ul procesului de semnificaţie" sau, citez din altă parte : „să libereze şi să-i restituie (romanului) abundenţa semantică, reconstituindu-i (tot romanului) codurile şi modurile de semnificaţie care îl susţin" (P. Guiraud).

— E complicat ce spuneţi. Terminologia aceasta mă irită. Ea **codifică** ceva ce n-a **decodat** încă. Va să zică romanul este o sumă de **corpuri narative,** iar critica trebuie să afle organizarea lor interioară. Bine, dar şi critica veche se ocupă de **compoziţia** operei. Unde este atunci noutatea ?

— Problema criticii de text se poate discuta separat. Să rămîn la roman şi la **infracţiunile** pe care spiritul modern le-a săvîrşit în interiorul spaţiului românesc. Găsesc această formulă într-un stadiu doct şi ea vrea să numească un număr de abateri de la regula romanului tradiţional. Ţi-am dat, în dialogul anterior, un număr de procedee introduse de **noul roman,** adaug, acum, alte elemente menite să sporească semnificaţia textului. Mi se pare interesant să reţinem, de pildă, faptul că teoria **noului roman** admite un număr nelimitat de inserţii **neromaneşti** în interiorul romanului. Cu alte cuvinte : într-un roman pot intra, fără să deranjeze pe cineva, fragmente din scrisori, comentarii jurnalistice sau artistice, poeme, prospecte publicitare, pastişe şi parodii ale romanului contemporan, aluzii din alte cărţi etc. Textul epic va să zică nu mai este pur, pentru a da iluzia haosului vieţii trebuie ca romancierul să juxtapună elemente din domenii diferite. Universul romanesc este universul din faza prelogosului. Cititorul este chemat să despartă pămîntul de ape şi **să creeze** pe contul său **opera.** Ideea nu este rea, de altfel romanul modern foloseşte de mult aceste procedee. Gîndeşte-te la Camil Petrescu, un precursor din acest punct de vedere, al **noului roman.** Nu este singurul care a anticipat pulverizarea epicului tradiţional, dar (şi aici deosebirea este fundamentală) spargerea naraţiunii n-are alt scop decît să întărească sentimentul de autenticitate a personajului. Iată ce au pierdut din vedere unii dintre **noii romancieri,** oameni, altfel, inteligenţi, buni eseişti, tehnicieni inventivi. Romanul contemporan poate folosi (şi foloseşte) experienţa lor. Aşadar tehnică fără a uita ceea ce este etern şi fundamental în literatură : şi omul (personajul). Întoarcerea la romanesc este un semn al timpului nostru.

— **Noul roman** a murit. Trăiască romanul !

Eugen Simion

Pedagogia viitorului

Dezvoltarea tehnologiilor avansate în lumea contemporană, pe o anume dimensiune a ei : formată şi cultivată în trecut, deformează tot mai curent funcţionarea vechilor structuri sociale şi, sigur, înaintarea altora, procesul educativ. Merită adăugat că acel procent uriaş de populaţie tînără instruită şi în curs de instruire în anii noştri, suportă, în perspectiva recunoscută a numeroaselor pe cît de rapidelor mutaţii social-economice contemporane, ceea ce se numeşte, intruciva aluziv, o puternică uzură morală, derivată din aceea că, în fond, prezentul bine orientat, instituie şi prefigurează, şi viitorul. Aşadar, din perspectivă educaţională, cît, cum, pentru cine, încotro, în ce constă, cu care randament şi cu ce costuri poate şi trebuie optimizat prezentul pentru ca generaţiile din urmă să includă personalităţi apte să trăiască în viitor ? (Şi asta intrucît omul viitorului, care necesarmente va fi confruntat cu o mulţime de probleme absolut noi, din cele mai diverse sfere de activitate, să nu sucombe, dimpotrivă, să fie capabil să-şi configureze, singur o lume a sa, a tuturor). Întrebările anterioare sînt conţinute în suita de eseuri reunite în volumul Educaţia la timpul viitor *de Mircea Herivan. Asemenea întrebări, şi nu doar ele, evidenţiază aşa-numitele zone fierbinţi ale procesului de instruire şi educare, alertat înaintea altora de noile structurări sociale. Dacă trilogia* Aurul cenuşii *a lui M. Maliţa într-o aceeaşi perspectivă viitorologică, afecta zone diverse precum industria, urbanismul, artele, tehnologiile, cultura, ecologia ş.a., prezentul volum cumulează un sondaj vertical (nu-i o tautologie) într-un singur domeniu, educaţia viitorului, ale cărei baze se cuvin nu numai studiate, cît mai cu seamă pregătite încă din prezent. „Şcoala este prima instituţie care ia contractul cu viitorul", afirmă M. Herivan, „proiectîndu-şi în prezent producţia nu numai pentru deceniile imediat următoare, ci şi pentru primele decenii ale secolului XXI". Scenariul său prospectiv, etalat în 7 modele, implică şi dezvoltă detaliat un motiv central, anume ideea că pretutindeni se impune azi reconceperea structurilor sistemului educaţional, modernizarea şi optimizarea lor. Propunîndu-şi să evidenţieze pe terenul dezbaterii de idei probleme cu scadenţă imediată ale învăţămîntului cît şi preocupările permanente sau cu scadenţă mai îndepărtată, autorul nu a putut ocoli comentarea stărilor deficitare, descrierea acelor „crize de creştere" şi „de scleroză" depistabile astăzi în sfera educaţională. Aş zice că cele mai dramatice, mai ambiţioase şi mai originale pagini sînt chiar acelea unde M. Herivan comentînd analizînd şi defrişînd pas cu pas opinii alarmiste sau practici elitare sau radicaliste ori extravagante, propun şi dezvoltă într-o argumentare strînsă şi totdeauna plăcută (dei în opoziţie cu tonul savant) noi mijloace, noi strategii în conformitate cu care să biruie umanismul, nu scepticismul, optimizarea nu lenea, automulţumirea, democratismul nu elitismul. Infinit mai mult decît aceste gînduri de lector, cartea singură, cuvîntă asupra a ceea ce autorul însuşi consemnează a fi „actualitatea reunirii, într-o structură unitară, a problemelor ale perspectivă ale educaţiei"*

Cum răspunsurile la acel evantai de întrebări privind viitorul pedagogiei active nu se rezumă a deriva direct sau mediat din corpul ştiinţific al materialismului istoric — fie şi numai pentru că, pe de o parte, clasicii marxismului nu au semnat o „pedagogie" ca atare şi, pe de altă parte, nu întreaga planetă e, socialmente, organizată după principii comuniste de învăţămînt, — sigur că M. Herivan purcede înainte de orice la discutarea şi valorizarea critică a principalelor curente, şcoli şi personalităţi ale didacticii şi filosofiei sociale mondiale. Discursul analitic e necesar pentru că, întîi, prin el sînt precizaţi termenii dezbaterilor şi, apoi deoarece fundamentul ideologic al unora dintre actualele „experimente" educaţionale derivă, mascat ori nu, din mai vechi atitudini şi teorii sociale, filosofice. Ideea întregului capitol de început, dar nu numai a acestui prim model avansat de autor, rezidă într-o constatare ce merită a fi menţionată, anume că există o gravă „responsabilitate socială a celor care filosofează despre educaţie şi pericolul pe care-l prezintă pentru acest domeniu fundamental al progresului civilizaţiei umane concepţiile anarhiste şi falsul liberalism contestatar". Asta şi întrucît, aşa cum se demonstrează altminteri pe tot parcursul cărţii, „a plasa educaţia pe primul plan al preocupărilor, a considera că nevoile ei imediate şi dezvoltarea ei sînt o problemă esenţială, nu constituie numai o dorinţă spirituală şi cu atît mai puţin o utopie, ci o cerinţă fundamentală a dezvoltării societăţii". Discutarea ipotezelor asupra viitorului sistem educaţional include între alte puncte de vedere notabile, şi contribuţia lui T. Husen, a cărui lucrare : Tendinţe actuale şi perspective de viitor în educaţie *reţine şi acele probleme care, după opinia lui M. Herivan, „plutesc în atmosfera pedagogică". Asemenea ipoteze lucrative se identifică, în spirit, cu principalele direcţii conţinute în programul românesc de dezvoltare a învăţămîntului de toate gradele. Le voi cita în ordinea propusă de profesorul suedez : 1) Educaţia tinde să devină un proces ce însoţeşte întreaga viaţă activă. 2) Educaţia nu va mai constitui un segment de viaţă, ca în trecut (...) Ea va deveni tot mai mult un proces continuu, punîndu-şi amprenta asupra majorităţii funcţiilor vitale. 3) Educaţia va căpăta un caracter mult mai diseminat şi va deveni accesibilă unui număr din ce în ce mai mare de oameni. 4. Educaţia formalizată de tip şcolar va căpăta, pe măsura creşterii caracterului său de masă, o funcţionalitate tot mai strîns legată de specificul conceptiilor sociale. 5) În raport cu extinderea sa continuă, sistemul educaţional va căpăta un suport organizatoric foarte larg...*

Sînt examinate pertinent şi cu vocaţia dezlegării enigmelor false a înlăturării pseudo-optimismelor şi a pseudo-scepticismelor, în continuare, raporturile dintre procesul modern de învăţămînt şi tehnică, arte, literatură, mass media, ştiinţe, structuri sociale mici şi mari, atît pe glob cît şi în România contemporană. În fine, sînt prezentate şi recomandate, critic, unele strategii şi modalităţi actuale de rezolvare a complicatei şi complexei configuraţii educaţionale de viitor care, încă de astăzi, trebuie desenată. Deoarece, cum notează undeva M. Herivan, „Civilizaţiile din trecut aveau nevoie doar de cîţiva oameni cu intelect foarte dezvoltat ; civilizaţia industrială de astăzi are nevoie de mase întregi de oameni învăţaţi, dar nu neapărat intelectuali. Lumea de mîine va fi definită, pe plan uman, prin caracterul de masă al intelectualităţii".

Mircea Constantinescu

Viaţa literară şi atitudinea exclusivistă

Urmare din pag. 1

dispune de spaţiul unei reviste neagă orice valoare care poate cît de cît să concureze strălucirea propriei opere. E şi asta un exclusivism. Primul se bizuie pe afirmaţie, al doilea pe negaţie. O sumară confruntare de citate ar putea, în unele situaţii, să facă vizibilă existenţa obiceiului unui număr fix de oameni, ai condeiului de a se gratula reciproc ori de cîte ori au ocazia. Procedeul e bine pus la punct (nu vorbeam şi de reala capacitate de a se subordona a omului cu mentalitatea cafenelei ?) : A scrie despre B, B scrie despre C, C la rîndul lui despre A. Cînd membrii formaţiei se înmulţesc incrucişarea de elogii e ceva mai complicată, dar nu lipsită de precizie. În plus, asemenea creatori computerizaţi obişnuiesc să şi riposteze oricui îndrăzneşte să atace pe B sau pe C sau pe A. Şi aici regula jocului e simplă. Dacă B este atacat nu va răspunde victima ci colegul A, risc nu lipsit de o scadenţă. Dacă va fi atacat A, B are datoria să intre în joc. Şi acesta e tot un exclusivism ca oricare altul. Cu atît mai mult cu cît declară toleranţa, dar n-o aplică, face caz de valoarea artistică, dar n-o observă decît acolo unde o indică raza cercului cu centru fix.

Un exclusivism la fel de nefolositor poate fi şi acela de generaţie. Cîţiva scriitori, mai mult sau mai puţin talentaţi, mai mult sau mai puţin productivi se constituie în **generaţie.** Ei ţin concilii, caută un critic, pe cît posibil o revistă sau mai multe şi declară, nici mai mult nici mai puţin, că literatura începe de la ei, că ce-a fost e nimic şi că totul e şi va fi de acum încolo, începînd bineînţeles cu propria lor operă. Dacă au găsit şi criticul şi revista, trimbiţele de aur ale „noii generaţii" care recrează literatura din temelii se aud peste tot. Uneori se aud mai tare de cît trebuie şi-şi divulgă sunetul de tinichea poleită. A fi sau a nu fi într-o generaţie ! Ca şi cînd valoarea este o chestiune de grup şi nu una de individualitate inconfundabilă. Cineva scria recent un articol, din care se înţelegea, indubitabil, că fără contribuţia unei reviste scoasă de cîţiva tineri studioşi, literatura română s-ar afla în situaţie falimentară şi că lumina vine dintr-acolo. O formă mai subtilă de exclusivim e aceea a formulelor estetice. O modalitate literară este proclamată peste noapte ca unica şi inevitabilă metodă de a produce literatura, de a duce literatura mai departe. Cine n-o adoptă este adversarul progresului literar. Şi „Comedia subiectivităţii" drapate în obiectivitatea continuă.

Desigur, viaţa literară nu le conţine pe toate la un loc, în acelaşi timp, dar ele nu-s nici atît de singulare pe cît par. Conflictele mărunte sînt semnul unei false tensiuni a vieţii literare. Cu atît mai vinovată este încercarea de a îmbrăca un gest intolerant în toga obiectivităţii. Efortul de a privi dincolo de gardul generaţiei reale sau iluzorii, de a examina şi alte scrieri decît ale colegului de redacţie, de a nu aresta termenii laudativi atunci cînd e vorba de cartea unui confrate mai independent se cere să devină o realitate tot mai pregnantă a vieţii noastre literare. Astfel, excepţiile, notele de exclusivism ce-şi mai anunţă uneori prezenţa stridentă vor fi înlăturate mai ferm din viaţa noastră literară. Nenumărate scrieri de neîndoielnică valoare apărute în ultimul timp ne arată că scriitorul român gîndeşte în perspectivă, că scrie conştient de înalta lui responsabilitate socială şi politică, de cerinţele poporului, ale partidului faţă de creatori. Să dăm glas acestei responsabilităţi, acestei vii conştiinţe politice şi artistice.

profil

Laurenţiu Ulici

Născut la 6 mai 1943, în Buzău. Bibliografie : Glosse. *Biblioteca „Arges", 1970 ;* Recurs. *Cartea Românească, 1971 ;* Arghezi, Bacovia, Barbu, Blaga, Fundoianu, Maniu, Pillat, Vinea, Voiculescu prezentaţi de..., *Editura Enciclopedică Română, col. „Multum in parvo", 1974 ;* Prima verba, *Albatros, 1975.*

Intrat de timpuriu, din studenţie încă, în arena publicisticii literare, Laurenţiu Ulici a fost inevitabil influenţat în epoca începuturilor de confruntările critice ale anilor 1964—1966 şi, în special, de îndelungata dispută în legătură cu caracterul „creator" al criticii, atunci un element de înnoire şi de eliberare din chingile unui pseudo-scientism rigid, ulterior factor de confuzie şi justificare a arbitrarităţii. Vădind, cu o formulare călinesciană, exercitarea unui „talent literar cu temă critică", articolele lui Laurenţiu Ulici din această perioadă sînt apăsat „subiective" şi au un ton liric, adesea luînd aspectul unor „mărturii programatice" şi chiar al unor ambiţioase „programe"; renunţarea la impropriile procedee s-a făcut însă relativ repede, înainte de degradarea lor în histrionism. Criticul s-a îndreptat apoi către o eseistică pătrunzătoare şi fină, subminată totuşi de un avînt calofil ce îşi avea probabil sursa mai mult într-o încercare de echilibrare cu mijloace artistice a raporturilor dintre comentariu şi operă, decît într-o „nostalgie a creaţiei". Limbajul critic este constrîns, prin urmare, să se adapteze rigorilor unui stil excesiv lustruit, dominant în *Recurs*, volumul de debut al lui Laurenţiu Ulici. Cuprinzînd o suită de eseuri despre poezie şi despre marii poeţi români moderni (Ion Barbu, Lucian Blaga, George Bacovia, Tudor Arghezi, Ion Pillat, Al. Philippide), cartea are un sens general polemic (între altele, termenul de *recurs* ar desemna „nu atît o metodă critică, în sensul literaturii, cît una terapeutică", fiindcă „obiectul şi intenţia sa e opera, dar intenţia lui de subtext e critica criticii") şi aduce, în partea analitică, interpretări hotărît originale, defavorizate însă de o expresie în genere poetizantă, căutată, lipsită de naturaleţe. O distincţie „psihologică" între poezia-existenţă şi poezia-interpretare, de pildă, este prezentată în aceşti termeni: „Fundamentale şi inepuizabile, două situaţii închid, în ultima instanţă, aventura eului liric: într-una, acesta, chinuit de propria lui condiţie, îşi întoarce ochii de la lumea exterioară, *se cufundă în peştera vulcanică a sufletului şi încearcă să se simtă liber într-o închisoare sublimă;* [...]. Poezia-interpretare aşează omul în centrul lumii reale, analizează umanitatea pentru a găsi în *incilcita ei armonie cărările spre bănuita eliberare...*" (s.n.) — risipă de aur şi pietre scumpe, preferinţă pentru cuvinte mari, într-o îndeletnicire ce totuşi exclude pompa, arabescul preţios, vaporozitatea stilistică. Dacă interpretările unor versuri izolate din diferiţi poeţi sînt curate „poeme critice", specie hibridă, se reţin în schimb capitolul despre *Corespondenţa miturilor* — o incercare de a se privi global *Miorita, Meşterul Manole* şi *Luceafărul*, într-o conexiune de semnificaţii nu numai estetice — şi portretele eseistice făcute lui Arghezi („Calitate instinctuală precum a vorbirii are la Arghezi poezia. De aici imposibilitatea de a o supune, de a-i hotări, cu sufletul, intensitatea şi, cu intelectul, altitudinea. Poezia e boala lui permanentă, insurmontabilă precum instinctul de conservare, însă neuniformă, ridicîndu-se şi coborînd imprevizibil pe scara intensităţii"), Bacovia, „primul nostru expresionist" („Poemele din *Plumb* transcriu o atitudine în faţa existenţei, fără ca poetul să se întrebe despre rostul şi originea ei. Tot ce poate face e să se divulge continuu în materie, mereu în zona incertă, dintre viaţă şi moarte, dintre organic şi anorganic, a acesteia, cu sentimentul neputinţei de a se analiza, gîndul chiar simţindu-şi-l de plumb"), Pillat (în peisajul satului poetul căuta *„liniştea* şi o *ordine* dintotdeauna a întregii firi, cristalizată într-o infinitate de cicluri finite"). Completate şi revizuite în sensul îndepărtării inutilelor ornamente, aceste portrete au stat la baza antologiei comentate de poezie românească interbelică întocmită de Laurenţiu Ulici în 1974. Activitatea lui mai recentă, desfăşurată în forma unei foiletonistici mature, echilibrate, arată o părăsire deplină a zadarnicelor formulări „frumoase" în sine; analize funcţionale, aplicate, un stil al proprietăţii, metodic, atitudini măsurate, ferme însă şi consecvente, o remarcabilă deschidere a preocupărilor, de la „cronica debuturilor" la vechiul Dosoftei, aşadar de la actualitatea cea mai vie la îndepărtaţi clasici — sînt calităţi ce recomandă grăitor critica lui Laurenţiu Ulici în vederea unor întreprinderi de amploare.

Mircea Iorgulescu

Eseu, exegeză didactică, didacticism

Urmare din pag. 1.

un locum refrigerii) sînt urmărite cu insistenţă, în toate implicaţiile posibile. La fel se procedează în capitolul rezervat prozei ori eseisticii.

Remarcabila cultură a autorului acestei cărţi se face simţită în multitudinea de raportări şi disocieţii, toate făcute cu scopul de a scoate mai pregnant în relief specificul creaţiei philippidiene. Punctul de pornire pentru un interesant eseu, pe care N. Balotă nu îl scrie, dar îl sugerează, este de găsit în următoarea propoziţie : „Aproape toată opera poetică a lui Philippide, este posterioară **surpării visului".** De aici, o serie întreagă de consideraţii subtile asupra specificului visului la Philippide. „Nimic din epicureismul „fin de siecle, estetizant, din voluptăţile visului macedonskian. Nimic din reveria purificatoare a lui Anghel, care visează mereu o evadare în lumea calmă a artei". Delimitările de viziune ar altor poeţi români, îl urmează marcarea speranţei de tendinţele literare contemporane străine. „Poetul nu se refugiază, pe tărîmul ferm al concretului. Nu mult înaintea primelor sale încercări şi contemporan cu ele, o anumită decepţie a vizionarilor expresionismului german ca şi o ruşine de patos a celor care calmaseră un „nou patos" îi determinase pe aceia să coboare din sferele prea eterate pe trotuarele banale şi solide ale unei „Neus Sachlichkeit". Nimic asemănător în evoluţia poeziei lui Philippide, care din zenitul visului „frumos" şi „bun" trece la nadirul celui „urit" şi „rău". Printr-o inspirată exprimare sintetică N. Balotă sesizează întreg specificul vizionarismului philippidian : „Paradoxal, vizionarul nu se naşte, în acest univers poetic, decît prin izgonirea visătorului". Cartea lui Nicolae Balotă este o ilustrare elocventă a ideii enunţate mai sus : ea reprezintă un exemplu tipic de cercetare „universitară", „didactică" căreia nu îi sînt străine zonele eseului. Dimpotrivă, ea are multiple tangenţe cu acesta şi, pornindu-se de la ideile subtile avansate aici, se poate ajunge la un eseu de acut interes.

O altă apariţie editorială de ţinută din cadrul aceleeaşi colecţii este „Introducerea în opera lui N. Filimon" de **AUREL MARTIN.** Remarcabilă prin minuţie analitică (autorul trece în revistă, de pildă, şase tipuri, uneori interferente, alteori relativ independente de concretizare a dialogului dintre memorialist şi cititor la N. Filimon) lucrarea lui Aurel Martin este în primul rînd interesantă prin perceperea caracterului complex şi contradictoriu a lui Filimon în ipoteza de comentator de spectacole şi autor de note de călătorie. Scriitorul studiat are citeodată în comentariile şi reflecţiile sale o severitate şi luciditate care anunţă, atitudini junimiste. Creatorul de mai tîrziu al „Ciocoilor"... adoptă uneori superioritatea de ton şi intransigenţa care-l vor caracteriza pe Maiorescu. El observă încălcări ale „inviolabilei legi a armoniei" cadenţe „trilate rău" note „false" etc. Alteori însă acelaşi Filimon se extaziază în faţa „sarmantului vodevil" „Cîrlanii" de C. Negruzzi. Lucidul şi aspru critic al cutărei opere de Verdi altădată îşi schimbă surprinzător dispoziţia. «Un epitet ca „geniu" — observă Aurel Martin — revine mereu în caracterizări, alături de ilustrii» de „divin" de „sublim". Excelentă sub raport analitic, cartea lui Aurel Martin e mai puţin temerară în creionarea unui portret sintetic.

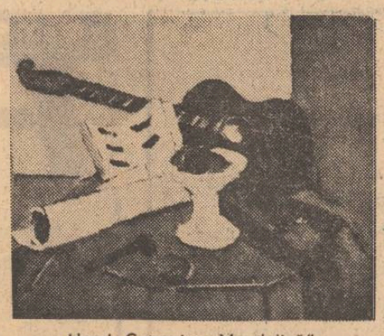

Henri Catargi : „Mandolină"

Un eseu excelent şi în acelaşi timp o monografie didactică compusă de un spirit superior este : **„Introducerea în opera lui Ion Neculce"** de **VALERIU CRISTEA.** Calificativul „didactic" poate mira aici, întrucît scrierea izbeşte prin originalitatea interpretării şi frumuseţea demonstraţiei. Nici o afirmaţie însă nu e făcută fără argumentare, iar expunerea, oricît de inedit ar fi punctul de vedere, urmează un plan riguros. Opoziţia fermă între „didactic" şi „didacticism" se poate ilustra cel mai bine prin cartea lui Valeriu Cristea. Autorul urmăreşte atent diverse aspecte ale vieţii şi operei lui Neculce, înşiruie ideile după o ordine limpede, ca într-o lectie impecabil condusă, dar aceste idei nu au nimic de a face cu locul comun şi imaginea convenţională. Criticul porneşte în noul portret al cronicarului de la sugestiile lui G. Călinescu şi Şerban Cioculescu. Aceştia puseseră cei dintîi sub semnul întrebării chipul unui Neculce „obiectiv", dezinteresat, străin de patimi şi de o calmă înţelepciune. Valeriu Cristea reia opiniile lor dîndu-le amploare, încadrîndu-le într-o expunere remarcabilă prin coerenţă, frumuseţea expresiei şi forţă de persuasiune. Este relevat astfel chipul unui Neculce străin de ideea de grandoare (atît în ce priveşte originea imperială a familiei greceşti din care se trage cît şi în ce priveşte originea imperială, latină, a poporului care l-a adoptat). Este înfăţişat, de asemenea, respingîndu-se exaltările sămănătoriste în faţa „nilostivului" cronicar, un Neculce — boier demagog, care se nelinişteşte totdeauna în paginile letopiseţului său cînd sînt prejudiciate interesele clasei lui. Obiectivitatea de istorie era cel mai adesea masca unor strategeme de pamfletar, care ştia să pună, cu abilitate, într-o lumină defavorabilă familiile boiereşti rivale şi domnitorii antipatizaţi.

Este oare minimalizat Neculce prin această interpretare, care refuză orice idealizare chiar dacă e vorba de un mare scriitor, primul nostru mare prozator ? Nicidecum. Idealizarea, spaima de accentele critice demonstrează la aceia care practică credinţa în fragilitatea personalităţilor proslăvite, pe care, chipurile, cea mai mică rezervă le-ar cobori de pe soclu : „Dizlocînd crusta de ghips ieftin şi convenţional — observă foarte potrivit Valeriu Cristea — nu demolăm monumentul, îl reducem doar la volumul său adevărat, redîndu-i suprafaţa de granit, ce poate să pară, într-adevăr, prea cenuşie, dar care **este** totodată mai rezistentă şi mai dură, a faptului autentic".

Profundul caracter naţional şi marea valoare patriotică a cronicii lui Neculce este descoperit cu subtilitate într-o zonă adîncă care exprimă însuşi spiritul în care a fost compusă opera, spirit identificabil, pe o anume direcţie fundamentală, cu o tendinţă mereu vizibilă în istoria poporului nostru.

La antipodul cărţilor discutate pînă acum este **„Introducere în opera H. Papadat Bengescu"** de **FLORIN MIHĂILESCU.** Aprecierile severe făcute de cei care au comentat această carte au fost îndreptăţite. Ni se dă de înţeles încă din primele rînduri că se va folosi „o perspectivă metodologică neîntrebuinţată încă". Respectiva „perspectiva metodologică" a fost „întrebuinţată" însă, din păcate, de multă vreme, din moment ce găsim afirmaţii al căror „inedit" se remarcă imediat : „Neputîndu-se altfel exprima decît prin obiect, subiectul creator îl transfigurează pe acesta, supunîndu-l unui proces de anamorfoză, încît cine urmăreşte să depisteze viziunea artistului trebuie să ajungă în mod inevitabil la cercetarea gradului de mutaţie pe care îl suferă obiectul real în operă". „Perspectiva metodologică" va fi aşadar a însăirării de banalităţi într-o terminologie rebarbativă". „Cum însă viaţa sufleteasă rămîne totuşi preponderentă, investigaţia realului nu trece dincolo de concretitudinea (s.n.) lui spre o substanţialitate alta decît aceea a investigatorului. Acesta se lasă dominat, precum Hortensia Papadat-Bengescu, de propriile obsesii şi, în ciuda obiectivităţii imaginii epice, viziunea lumii exprimă o interioritate ireductibilă". Aşadar, există o evidentă perspectivă subiectivă a autoarei manifestată în cadrul operei sale. Acesta e un adevăr de mult cunoscut, valabil în cazul oricărei marei creaţii. A-l rescrie într-o modalitate, stilistic, încîlcită, nu e proba unei noi „perspective metodologice". În genere, afirmaţiile exacte din carte repetă lucruri vechi şi elementare asupra operei romancierei : „Varietatea şi bogăţia interioară a personajelor sale demonstrează virtuţi analitice extraordinare". „Uritenia interioară (a personajelor n.n.) nu se arată cu nimic mai prejos decît aceea fizică". Nu lipsesc însă aserţiunile confuze, denotînd o receptare necorespunzătoare cum sînt acelea că Hortensia Papadat-Bengescu n-a avut totuşi „sentimentul istoriei" şi altele a căror eroare a fost evidenţiată de comentatorii cărţii.

Am văzut că critica de superioară esenţă didactică se află foarte aproape de eseul de bună calitate, comune fiindu-le o privire profundă, capabilă a surprinde aspectele esenţiale ale operei. Didacticismul în mod surprinzător (dar firesc, dacă reflectăm mai atent) îşi găseşte uneori tangenţe cu eseul aşa-numit „aerian", lipsit de adeziunea organică la substanţa operei. Legătura o face în acest caz receptarea superficială a creaţiei, care favorizează strecurarea inexactităţilor şi interzice accesul la zona articulaţiilor subtile ale scrierilor discutate.

atelier literar

poșta redacției

V. HADEȘ: Elaborări dificile, greoaie, adesea opace, afectate, cu emisie îndoielnică, vagă (dar, pare-se, nu cu totul absentă). Să mai vedem.

S. E. MILESCU: Predomină confecția retorică, uscată, lăsînd uneori să supraviețuiască un ecou, o metaforă sau chiar un gînd mai interesant. Se pare că, înainte de proiecte ample și savante, ar fi nevoie mai degrabă de un studiu cuprinzător, aprofundat, al marilor experiențe lirice de-aici și din toată lumea.

PLUTO: Paginile sînt alerte și nu lipsite de haz, dar unele lucruri sînt șarjate excesiv, ceea ce reduce credibilitatea „suavului" tablou atît de minuțios (și nu fără îndeminare) zugrăvit. Reveniți.

ANTON GAGIU: În versuri, nu sînt noutăți deosebite (ceva mai bine, parcă, în „La fereastră", „Noi sîntem"). Proza e o tiradă nesfîrșită, gîlgîind de „flori și stil" artificiale, dubioase. Nici în plicul următor nu sînt noutăți.

I. CIOLĂNESCU: Asemenea jocuri de fantezie, cu aer infantil, gratuit, au citeodată, totuși, și un tîlc, o „morală", o semnificație și, în orice caz, mai multă inventivitate, spirit, poezie, nesuportînd apropierea locurilor comune, „pana" de fantezie (și de gust!), „compensațiile" facile sau chiar ieftine (gen „ceva ce începe cu **maga** și se termină cu **zin**"; „o luă pe scurtătură mai scurtă, apoi pe o scurtătură mai scurtă, apoi pe etc.) Sperăm să fie mai bine data viitoare.

DOM PETRIC: Tema e, de data asta, mult mai interesantă și generoasă; poate de aceea textul capătă și el mai multă substanță și tinde (la început) să depășească nivelul de improvizație ușuratică al încercărilor anterioare. Din păcate, pînă la urmă, comoditatea și vechiul „năravʺ îl vor trage în jos, spre aceeași „performanță" fără perspectivă.

M. SĂSĂRMAN: Pare să existe un freamăt oarecare prin paginile dv. (pe care, însă, nu le-am putut descifra integral).

C. BUNILĂ: Dintre toate problemele pe care vi le puneți (după 8 ani de asemenea activitate grafică!), lipsesc cele mai importante: a talentului și a studiului (a pregătirii intelectuale, culturale). Talentul încă nu se poate constata cu toată certitudinea, în manuscrisele dv., — unele semne nu lipsesc ici-colo, dar nu sînt încă suficient de concludente. În schimb, orizontul de gîndire și cultură e foarte evident, în condiția lui modestă, primitivă (ceea ce, firește, nu poate înlesni afirmarea, valorificarea talentului, atîta cît o fi!). Așa-zisul dv. ciclu e aberant, fără legătură cu poezia, cu bunul simț, cu adevăratul patriotism. Lăsați, deci, la o parte „domnii care cresc în sîngele nostru", ori „buza de pahar din care sorb românii a sîngelui licoare" (unde naiba ați pomenit așa ceva în istoria noastră ?...) și puneți cu nădejde mîna pe carte, și iubiți-vă Patria decent și creator învățînd să-i fiți de folos măcar prin formarea dv. ca om întreg și cu capul pe umeri !

P. D. CHINEZU: În „Tăcere", „Răcoare", revin unele semne de perspectivă. Stăruiți.

A. RALU: E un început de freamăt în versurile dv. și mai cu seamă în „Nedefinire", „Eu nu", „Mai mult ca orice". Reveniți.

B. Horasangian (mai bine, în „Alimentație", „Îndoială"), **M. Poenaru, G. I. Visu, Sorin Tilihoi, Vasile Dumitru, I. Pajureanu, Ciobanu Marin, Rodica Marcu,** (mai bine, în „Țara mea"). **Viorel Luncă, Sipoceiv P. Iorgu, Mirela Vilsan, M. A. Doppan, Gh. Midescu, Em. Tarmiliu, Lucian Voiculescu, D. P. Oprescu, Amaria Stela Costan, Mihai Roșca, Strîmbeanu Aurel** (scrieți mai citeț), **M. Arsene-Mitran, P. Rătundeanu-Ferghete, Silvia Dan, T. Pirvan:** Nimic nou!

MANUSCRISE NEISCĂLITE: „Amurg cu adolescenți", „Veneai", „Expoziție"; „Străbătînd un copac", „Cotidiană", „Vis spulberat"; „Puterea nopților", „A sosit clipa", „Trepte" etc.; „Rugăciunea unui român", „Pom din paradis", „La nașterea unui prunc", „Cerbul și fîntîna" etc.

Aurel Mușoiu, Gh. Vilceanu, M. Hortensia Bălănescu, Florin Țăran, Abet Onida, Trifon Gavrilaș, Iulian Maxim, G.O.E.C., Marin Aurelian, Ego Taciturnus, M. Păcuraru, R. A. Noica, Tudor Dunăreanu, V. Paltin, Chiperea Gh., Stoica Găgeanu, Sara Lado, Emil Simion, Staicu Alexandru, Iliuță Dumitru, Mihai St. Marin, Scriba Ioan, Georgeta U., Țircă Ionel, Chiru Constantin, Aurelia Popescu (mai citeț!), **Ioan Covaciu-Unic, Judex, Rose Tall, Gretty Udrea, Dan Silvania** (mai bine, în „Burgul natal"), **Frățilă Ioan, Paul Copoeru, G. D. Irodan** (ceva mai bine: „Fraternitate", „Acolo erai", „Era o noapte"): Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

Cerul se făcu pasăre

De-atîtea aripi cerul se făcu pasăre,
de-atîta zăpadă cîmpia
se făcu nuferi
și-astfel veni vara.
vietăți ciudate pilpîiau prin iarbă, își
calculau fiecare salt
și craniile lor răsfrîngeau parcă
trecutul lumii
nebunia mea era să mă uit în jos
luptasem acolo cu fluturii
cunoscusem suferința și iubirea și bucuria
rîdeam uneori cu fața imobilă
sau stăteam în mîini
toate acestea pentru a mă putea privi
în ochi, pentru a putea respira frumusețea
prin toți porii sufletului —
de-atîtea aripi cerul se făcu pasăre
cu o mie, o infinitate de ochi
de-acum nebunia mea e să privesc în jos
și să nu-mi mai pese
atît de mult ca-nainte.

VALERIU PRUTEANU

Amintire cu stîlp de telegraf

Bietul stîlp de telegraf
cît îl mai băteam
ca să prind legătura
cu mama
care era funcționară
la oraș....
Luam cîte o piatră
în mîna mea mică,
loveam de cîteva ori
cu ea în stîlp
apoi urlam stîlpului
o formulă
auzită pe la sfat
„alo, alo centrala,
vreau să vorbesc cu mama".
Nu-mi răspundea nimeni,
țineam urechea lipită
de stîlp
dar nu se auzea nimic
decît un vîjîit,
așa, ca un vînt.
Aș fi vrut să-i spun mamei
să vină să mă ia acasă,
bunicii erau bătrîni
și bolnavi
și cînd veneam de la școală
îmi era întotdeauna teamă
să intru dintr-o dată
în casă,
ce m-aș fi făcut
dacă nu i-aș mai fi găsit ?

AUREL TRAIAN FURNEA

Dar florile...

Un alt obicei mă mistuie și mă întreabă
de ce se nasc florile, de unde vin și unde
se duc atunci cînd se duc înspre moarte,
ele duc cu ele lumina sau drămuită-n
petale, limpezimea de rouă a ei.
Mă apropii de mijlocul lucrurilor
de forme statornice mă leg
îmi învăț inima cu un viciu al minții
așezată sub însemnele iubirii.
Un cuvînt pentru naștere, un altul de moarte
cuvînt de iubire și cuvînt pentru ură
cîte un timp pentru toate acestea și cîte
un obicei, dar florile de unde se nasc
și unde se duc înspre moarte ?

VICTOR CROITORU

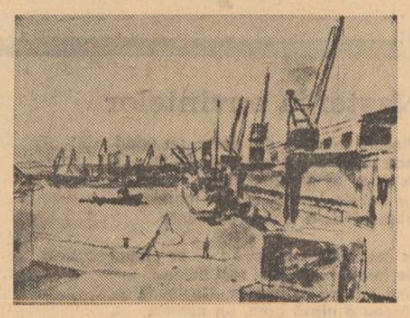

Henri Catargi : „Peisaj la Constanța"

Mihai Viteazul

Mai scapără din ochi ca un satîr de gîde
Purtînd belșugul vorbei în ceața de pălmași ;
Vînd vitele să scoată tribut pentru vrăjmași
Și bir la arnăuții îmbogățiți din pînde.

Cu jalbele-n protap stau strajă la palat
Muntenii logodiți prin țarină cu slova,
Cînd pluguri fac depeșă pămîntul în Moldova
Ca să-l împartă-n taină poporul răsculat.

În grai latin feciorii duc țările surori
Cu bradu-nfipt în tîmpla de marmură străbună
Bordeiul gol vitejii în foamete-l răzbună
Și-adorm sub crucea stelei — temuți biruitorl.

Nu vor să fie robii oștirilor păgîne —
Războinici cumpărați cu piine de furat ;
Mihai sporește țara cu fiecare sat
Unindu-le-n hrisovul de suflete române.

GEORGE BĂDĂRĂU

Martor trist al fluturelui

Această floare a murit înspre ea
Tăcută, niciodată a mea.
Aerul s-a zidit într-o clipă.
Durut de sine ca de-o aripă.
Orbita lumii s-a rotit frumos
Ca înainte de a-i fi miros.
Prea singur soarele-n declin
A răsuflat pe tîmpla noastră lin.
Tu, dragoste a zilei care piere
Un ochi mi s-a uscat pentru tăcere.
O, lună luminează dinspre soare
Și ochiul s-a lărgit pentru mirare.
...Și am rămas acolo, martor mut
Al fluturelui care a trecut.

ANCA-SMARANDA DIGA

Logica poeziei

Nu sînt mările
mai adînci
decît
cerurile
care se scaldă în ele.

VASILE TRIF

Țigara visează

Țigara visează într-o scrumieră mov.
Prietenii nu prea scumpe, țigări Snagov
Neîmblînzită mustața mea șargă.
Negre de iubire buzele mele aleargă
Veșnic după sărut. Tu ai plecat. Nu mai
revii.
Lungi suliți de umbre cresc pe cîmpii.

Plopii mei triști, dar înalți și solemni, drepți !
Inima mea bolnavă pe cine aștepți ?
Ea nu mai vine. Vom fi triști multă vreme.
Vaste nopți de septembrie, atîtea, atîtea
probleme.
Frunzele pier molcom, pier. Lobul urechii tale
Adie suav peste mari bogății vegetale.

Părul tău nestîrșit fluviu galben, în care
Plutesc navele albe ale sinilor tăi, ușoare.
spre care porturi superbe, ce orașe și țări
Vizitez cu frumusețea ta așadar ?
Trupul tău gingaș și înalt căror mări
Îl dărui în taină sau cărui tărîm sublunar ?

Nicidecum astrelor. Numai pentru mine.
Carnea mea densă, vinul meu clar.
Cosmosul, locuințele mele diamantine.
Voci ! Scînteieri ! Luxul meu strict necesar.
În sfîrșit, ea n-are decît să plîngă.
Țigara s-a stins lent, iubire nătîngă.
Viața mea continuă să ardă încă.

IORDAN GRECU

Amintirea sonetistului

Urmare din pag. 1

prin care se dovedea un spirit în totul complicat. Însă durabilitatea operei, pe care ne-a lăsat-o M. Codreanu, nu stă în „filozofie", în tehnica narcotizării și nici în virtuozitate. El e marele nostru sonetist și e acela care și-a făcut din specie o limbă și o voce. Unii au scris sonete istoricește mai înaintea lui, alții l-au întrecut în număr și în profunditate. Însă nimeni n-a cultivat la noi sonetul cu atîta statornicie și nu l-a folosit ca el mereu, exprimînd pe acordurile lui scurte atît de multe evenimente. Ce aptitudine are specia de l-a absorbit într-atît pe poet ? Sonetul e muzical fiindcă rimele joacă periodic și dau sonorități finale de cîte 4 sau 5 silabe. Însă încantația e și mai pură melodic decît sonetul.

Prin regularitate, schema lui parcă e un plan de edificiu și în acest sens un sonet cuprinde și termenul geometric (în spațiu — sculptural). Mărginit de un cadru întotdeauna imutabil, sonetul e pictură. Unind așadar felurite accente, el e o idee de operă generică, o himeră a tuturor artelor reunite, o emblemă comentatoare a esteticității însăși. Într-un „Sonet alb", postum, aceasta susținea și Mihai Codreanu, după care sonetul e întruchiparea noțiunii de „frumos". O scurtă indicație de poezie pură, numai idee fără mișcare e și aici, în „tăcerea" fără avînt, parcă mallarméiană : „E ger pe culmi de poezie pură / Și-ngheață lacrima. Nici un avînt. / Totală dezlegare de pămînt. / Tăcere. Contemplare. Calm. Măsură. / Și totuși atmosfera ei te fură ; / Cuvîntul se dezbracă de cuvînt, / Pulverizînd parfum, culoare, cînt. / Cu rece nepăsare, din natură". În alt loc, lăudă pe „sonetist" care ar fi artistul complet. Pretutindeni, Mihai Codreanu vorbește în limbaj „sonetistic", înțelegînd prin aceasta — conciziunea pictorului, croiala sculpturală, absconzitatea muzicii. Totul e tradus spre a forma substanța unui sonet. O conferință îi stîrnește poetului un comentariu, omul e pus altădată sub lupă cu o ideea pesimistă despre umanitate, într-un loc bea în schemă sonetistă „inter pocula", altădată cugetă pesimist pe un principiu horațian, lăudă niște ochi feminini de culoare celestă, mepriza visul care era ca o femeie, infidel și absorbitor. Și așa mai departe, căci se înțelege, despre orice Mihai Codreanu era în stare să scrie un sonet. Sonetul este expresia pură a esențelor, a sa „rozăʺ dantescă și perfecțiunea urmează neîndoios să capete formulă sonetistică. Dacă la Dante îngerii vorbeau italienește în terține, aci ei ar urma desigur o schemă de sonet.

Ce se observă însă numaidecît, în spatele acestei adevărate obsesiuni formale ? E mai întîi o exhauriație a sentimentului vieții pînă la linearitate și schemă. Nu umanitatea ci ideea, nu fenomenul ci noțiunea — pe astfel de obiect se exercită poeticește Mihai Codreanu. Nu întîmplător, omul descrie un șir de „statui" pe teme iarăși culturale, purificînd încă odată termenii vieții pînă la înfățișarea unei scheme, deși conținutul e curat pictural, voind a surprinde o scenă istorică, un tablou tăiat pe esență. Cutare strofă e de o mare puritate petrarchistă : „Privirea ta e trandafir în floare. / Și fruntea, crin... și zîmbetele, miere... / Și trupul, val... și mersul, adiere... / Și glasul cîntec de privighetoare" / Aceasta, în primul rînd, fiindcă de aci se poate deduce îndată ce poetică a cultivat Mihai Codreanu, prin ce este lirica lui susținută. El adulmeca esența, călcînd înaintea lui Ion Barbu, „înșetat de-a pururi de-o lume mai senină". Era un cugetător de formulă fatalistă și ca atare mecanică și închină o poezie „Maistrului Nimic", a cărui expresie ar fi voit să fie lirica sa, laudă Neantul și exaltă „Tăcerea" ca pe „poetul cel mai mare". Sonetul e însuși mecanismul implacabil, legea, acea expresie unde „cuvîntul" se dezbracă de „cuvînt". Un sonet e „artezian", în altă parte captarea sonetelor ca niște idei de sursă platonică e însăși poezia : „Era o noapte de sonete plină / Și le prindeam cu farmec de surdină / Pe-a strunelor ușoară mlădiere". Izvorul liric ar fi după Mihai Codreanu nimicul, tăcerea, acea stare de vibrațiune unde idee, expresie, ritm și construcțiune se amestecă. Oglindit în materie, acest numen e sonetul și pe o poezie cu formă imutabilă M. Codreanu visa laolaltă cu Mallarmé. Se înțelege pentru ce lirica lui era și la acea dată inactuală. Ea mișună de raporturi livrești, de mitologie mai cu seamă română, căci poetul era un latin, rafinat, un caligraf. De n-a transplantat cu totul pe Mallarmé la noi, Mihai Codreanu, e mai întîi din pricina specificității noastre literare și a formelor lirice epocale, încă nepregătite. Categorisit între parnasieni, a păstrat ceva din răceala exotică și riguroasă a lui Hérédia. Era ca Macedonski un plastic și un sculptural, rămăsese din Eminescu numai cu o umbră de „filozofie". Însă Mihai Codreanu e întîiul care dă la noi o schiță mallarméiană, pe a cărei bază s-a ivit o mitologie a poetului. Cu el, poezia a luat la noi o formă geometrică și totuși pluralistă, oglindindu-se pe sine, la nesfîrșit, ca o pînză din ce în ce mai subțire, ireală.

Început de biografie

Urmare din pag. a 5-a

sensul comun al înțelegerii raporturilor dintre un bărbat și o femeie, oricum mai puțin obișnuită, întreținută nu la fiacăra chiar și mai palidă a unei comuniuni de sentimente sau de idei, și nici la aceea, de circumstanță, a unei iubiri trupești fără crispări și inhibiții, ci poate pur și simplu trăită dincolo de puterea lor de judecată și de voință, lăsată să se desfășoare de la sine, ca un soi de aventură în care existențele lor banale fuseseră tîrîte și ei nu mai aveau altceva de făcut decît să profite fără reticențe de această voluptate ce le-ar fi putut rămîne necunoscută.

La începutul iernii Cristina îl părăsi, iar curînd după Anul nou, fără nici un motiv evident și în pofida unor avertismente amicale, sfătuit însă de profesorul Teregan, el ceru să plece în provincie, pe șantierul unor silozuri. Aranjamentul dură cîteva săptămîni.

Încercă să o întîlnească pe Cristina, dar ea nu apăru decît în seara plecării, hotărîndu-se în ultima clipă să-l însoțească la gară. Și în tramvaiul cu geamurile înghețate, iar apoi pe peronul aglomerat și lîngă scara vagonului el văzu și simți cum ea își leapădă încetul cu încetul surîsul de orgoliu și de luciditate cu care-l căutase, îndulcindu-și trăsăturile pînă la inocență, ochii saturați de batiocură alunecînd într-o transparență ametitoare sub impulsurile unei tensiuni lăuntrice de nestăpînit, surprinzătoare la o femeie ca ea, făcînd-o în cele din urmă mai puțin sigură de sine, poate chiar o fetiscană cutremurată de suferință pentru plecarea iubitului, oricum, de nerecunoscut, prin nimic deosebită de fetișcanele atîrnate la ferestre sau tropăind pe peron și sporovăind tulburate de despărțiri sau regăsiri. În doar o jumătate de oră voința ei se eclipsase și, extenuată de această nouă înfățișare a lumii ei interioare pe care nu și-o bănuise sau, mai probabil, o păstrase în rezervă, ca un miracol la care să apeleze în disperare de cauză, se strînsese lîngă el, căutîndu-i gura, bolborosind cuvinte fără șir, mîngîindu-l cu o brutalitate dăznădăiduită.

Paul Chirigiu se întrebase atunci dacă ea nu încercase astfel nu atît să împiedice despărțirea — pentru că știa că n-o va putea face cu nici un chip, iar soluția propusă în treacăt de el, de a-l însoți în acel colț de provincie sore care urma să plece, o refuzase înainte de a o asculta pînă la capăt — cît să-i lase gustul amar al regretului risipirii prostești a unor sentimente la adăpostul cărora viața lor oarecare s-ar fi putut schimba în bine.

— Sîntem atît de vulnerabili ! se desfăcuse ea apoi de lîngă el, aranjîndu-și cu gesturi automate părul ondulat adunat sub o basma cafenie de lînă.

El se înclinase recunoscător, intrat deja în posesia acelui capitol care începuse să fie amintirea ei frumoasă. O mai văzuse de pe scara vagonului, privind nemișcată, dreaptă, îndepărtarea greoaie a trenului, cu palmele înfundate în buzunarele paltonului, cu bărbia ridicată ca o ultimă sfidare la adresa trecutului lor care se dovedise prea fragil și întîmplător pentru a-i păstra alături, și-apoi răsucindu-se și pornind spre capătul peronului cu mersul ei sigur de femeie obișnuită cu singurătatea.

(fragment din Romanul „Bănuiala")

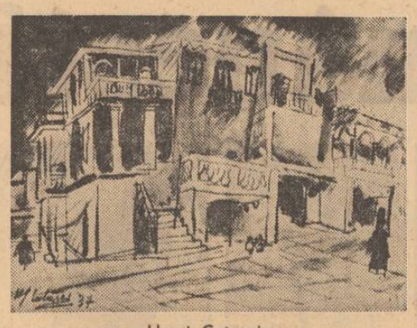

Henri Catargi : „Case la Tinos"

Manualul de istorie

Urmare din pag. 1

sarcina autorului să capete o dificultate și o noblețe, o frumusețe în plus. Nu știu dacă în această direcție am izbutit tot ce, cu ardoare, am dorit să realizez. Dar am fost totdeauna fericit cînd am văzut interesul și dragostea cu care școlarii au deschis manualul de istorie a patriei și au început să-i prefere șirurile și paginile. Așa după cum m-am bucurat, nespus, atunci cînd colegi sau părinți mi-au semnalat că mulți școlari au citit manualul ca pe o carte de literatură, cu fapte și eroi adevărați, integrați în însăși personalitatea poporului român, făcînd parte din viața, aspirațiile și idealurile lui transmisibile din generație în generație.

S-ar putea spune că m-am așezat pe poziția autorului și am pledat procausa. Nu neg acest lucru. Și nu-l neg pentru că, așa cum am spus la început, sînt destul, cei care au o poziție excesiv negativă față de manuale în general.

Am rîvnit totdeauna să scriu un manual de istorie de care școlarul să nu se despartă niciodată. Să-i fie o carte de căpătîi. Să i se adreseze ori de cîte ori i-i dor de țară, de străbuni, de popor Să-l ia, să-l mîngîie, să-l citească, să sufere și să se bucure cu istoria acestui popor al nostru, așa de multe ori și de greu încercat. Nu știu dacă am reușit. Dar știu că tata a păstrat cartea lui de citire, în care erau pe atunci incluse și lecțiile de istorie, a păstrat-o alături de cartea de geografie, ambele din anul 1892. Le citea și răscitea în zile de răgaz, se hrănea sufletește din adevărurile cuprinse în ele și ne învăța și pe noi ce-i dragostea de țară, de popor și libertate. Iar acele cărți ar mai exista și azi, dacă n-ar fi fost răvășirile pricinuite de niște evenimente pe care eu a trebuit să le înscriu în manualele acestor ani.

revista străină

● **MĂRTURIILE ȘI AMINTIRILE** unui băiat de familie, angajat ca mus în marina comercială americană, este subiectul volumului REDBURN semnat de Herman Melville, cunoscutul autor al cărții care este mereu în atenția cititorilor, „Moby Dick sau balena albă". „Redburn" — publicat inițial cu doi ani înainte de „Moby Dick" a fost reluat de către Ed. Gallimard și constituie, după cum sesizează chiar editura, cel mai autobiografic Melville, care explică marele succes și celebritatea îndrăgitului autor.

● **CU OCAZIA INAUGURĂRII FUNDAȚIEI SAINT-JOHN PERSE** s-a deschis în sălile Primăriei din Aix-en-Provence o expoziție foarte originală ; ea reunește manuscrise de-ale poetului, picturi de Braque, sculpturi din Oceania, acuarele executate de ornitologi. Punctul de atracție al expoziției este însă o culegere consacrată păsărilor, semnată de Audubon, pe care Cuvier o numea „Cel mai frumos monument pe care arta l-a ridicat vreodată naturii".

● **PE ECRANELE CINEMATOGRAFELOR POLONEZE,** a apărut nou film polono-slovac, „O viață scurtă, semnat de regizorul Zbigniew Kuzminski. Scenariul scris după o povestire a lui Stanislav Walach, aparține lui Aleksander Rowinski. Acțiunea se petrece în anul 1949, în timpul lichidării ultimelor bande care au luptat împotriva puterii populare în Polonia. Un funcționar al serviciilor poloneze de securitate reușește să se introducă în una din acele bande și pînă la urmă îi atrage în cursă într-o regiune a munților Tatra din Slovacia și astfel reușește să-i aresteze. Muzica filmului este semnată de compozitorul polonez Andrzej Korynski.

● **LA SOFIA** a avut loc Colocviul internațional cu tema „Compozitorul contemporan, opera, opereta, baletul, muzic-hallul". În prima zi s-au dezbătut problemele legate de „Semnificația compozitorului contemporan în arta teatrală", a doua zi „Legătura dintre teatru și arta compozitorului" și a treia zi „Problemele actuale ale genului „Teatru muzical". La colocviu au participat specialiști din U.R.S.S., R.D.G., Polonia, România, Cehoslovacia, Cuba, Franța, Italia, R.F.G., Austria, Norvegia, Canada, Anglia, Olanda, Bulgaria și alte țări.

● **SE ÎMPLINESC 37 DE ANI** de la realizarea filmului „Pe aripile vîntului", după cunoscutul roman al lui Margaret Mitchell, film care suscită și astăzi același succes la public. Mitul Scarlett — Rhett rămîne atît de viu, încît Richard Zanuck și David Brown, producătorii filmului „Dinții mării", intenționează turnarea unei continuări a acestui roman, și se lovesc de aceeași problemă ca și acum 37 de ani : căutarea unei interprete pentru rolul lui Scarlett. Deocamdată, un ziarist de la „Time", după o anchetă care a durat doi ani, a publicat în Statele Unite extraordinarele peripeții ale turnării filmului „Pe aripile vîntului" din care un important capitol este intitulat „În căutarea lui Scarlet O'Hara". Pentru alegerea vedetei s-au cheltuit 92 000 de dolari, s-au turnat 45 000 m peliculă color, au fost intervievate 1 900 de candidate, au fost făcute probe cu 90 dintre ele și după cum se știe, cea care a reușit și i-a dat replica lui Clark Gable a fost actrița engleză Vivien Leigh.

● **PREMIUL OSSIAN AL FUNDAȚIEI FREIHERE-VOM-STEIN DIN HAMBURG** a fost decernat anul acesta poetului și filologului francez Robert Laffont pentru scrierile sale provensale. Laureatul, care este director al Institutului de Studii dialectale din Sudul Franței „Oc" din Toulouse, a donat premiul (20 000 de mărci) Institutului pe care îl conduce, în vederea finanțării lucrărilor științifice.

● **O RETROSPECTIVĂ** despre viața și activitatea pionierului cinematografiei belgiene, Henri Storck, a fost prezentată la sfîrșitul lunii iunie de către Filmforum din Düsseldorf. Pe lîngă această retrospectivă au mai fost proiectate o serie de scurt-metraje documentare și de avangardă.

parodii

Sașa Pană: „Ascultă și taci"

Tăcerea ca o aripă de cucuvea
Cade peste trupurile burghezilor
Care par niște baloane colorate.
Orașul doarme ca un mamut,
Un domn cu umbrelă și melon
Și-a pierdut bicicleta...
Sîntem în 1900 și ceva.
E o dimineață cu mirodenii,
Un cerb s-a rătăcit în oraș
L-au văzut două liceene
Și vecina mea care e daltonistă
Cum a sărit pe Palatul
telefoanelor
Și de-acolo pe-o stea...

În aceeași zi, din rama tabloului
A coborît bunicul solemn
A traversat salonul cu grijă
Și glonț la Higiena unde
S-a bărbierit fără să dea bacșiș
Drept pentru care cooperatorul
Nu i-a mai spus : mai poftiți !
Dar ce contează toate acestea
Cînd luna, ca o magnolie
decapitată,
Îmi singeră în călimară discret.

Mircea Micu

CUVINTE RARE : fluture, plumb, plombagină, abis, centaur, monograme, tramă, 02, peană.

SELECȚIE METAFORICĂ : „În cancelaria cu certificat de pauperitate a infirmieriei / scriu cu teamă să nu mă vadă un camarad".

sport

O pasăre măiastră pe nume Nadia

Cine o să-mi spună că s-a culcat miercuri seara înainte de miezul nopții o să-și bată gura de pomană. N-am să-l cred, pentru că după capul meu întreaga suflare românească, chiar și cea care posedă cunoștințe despre sport cît Discobol despre aranjarea meciului Baia Mare — Corvinul, s-a postat în fața televizoarelor, ținînd pumnii strînși pentru Nadia Comăneci. Ca unul care a fost, toată viața, scutit de gimnastică, spre indignarea unui întreg corp didactic, pot să vă asigur că micuța campioană din România s-a arătat tuturor drept absolut fenomenală, stîrnind un ocean de aplauze și punînd la lucru imaginația îndeobște abundentă a confraților care, după fantasticele ei evoluții, s-au îmbulzit în fața dicționarelor, căutînd cele mai insolite superlative și ajungînd chiar s-o compare pe eleva sotilor Karoli cu Greta Garbo.

S-a vorbit și s-a scris atît de mult și atît de frumos despre prima și, probabil, cea mai mare eroină a Olimpiadei canadiene, încît cuvintele au ostenit și nu prea știu pe unde să scoată cămașa. Dacă Nadia ar fi avut unele momente de restriște sau dacă izbinda ei în luptă directă și nervoasă cu tot ceea ce a inventat gimnastica mondială mai talentat și mai frumos ar fi cunoscut clipe de dubiu, parcă aș mai fi avut ce scrie. Dar așa ? Nadia și-a spulberat toate adversarele, le-a întrecut de o manieră categorică, s-a jucat la aparate ca și cum omul nu s-ar fi născut să umble pe pămînt, ci să zboare la paralele sau să pîpăie cu vîrfurile degetelor bîrna, dunga aceea de lemn ceva mai lată decît o șină de cale ferată, obținînd de cinci ori nota maximă, ceea ce nu s-a mai întîmplat niciodată de la întemeierea disciplinei numită gimnastică și pînă astăzi.

M-am gîndit la cîtă muncă și cîtă sudoare trebuie să se ascundă în spatele acelei fantastice stăpîniri de sine, dincolo de inumana parcă perfecțiune a mișcărilor, cînd Nadia se întorcea pe bîrnă și se întindea, ca și cum un magnet uriaș ar fi oprit-o din zvîcnirea ei nu de fetiță cu cozi și teze la matematică, ci din zborul ei de pasăre măiastră.

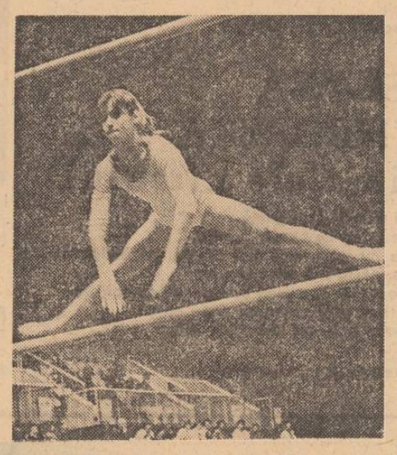

Iar toată povestea aceasta bintuită de frumusețe, cu o fetiță uluind lumea prin seriozitate și modestie, nu numai prin zboruri de vis, am pus-o pe seama antrenorilor ei, soț și soție, Bela și Marta Karoli care au știut deopotrivă să creeze o mare campioană și să întemeieze o școală de înaltă performanță, lucru care, nu e așa, vrea să însemne ceva mai mult.

În noaptea de miercuri spre joi, noapte ca de Anul Nou pentru noi toți, bucuroși de urcarea tricolorului pe cel mai de sus catarg olimpic, am auzit, înconjurat fiind de prieteni chibiți în ale sportului, o mulțime de observații, care mai de care mai înțelepte. Dintre toate vorbele rostite în fața televizorului, cel mai mult m-au impresionat cele cîteva cuvinte rostite într-un tîrziu, înaintea festivității de premiere de o femeie pentru care sportul n-a însemnat niciodată mai mult decît absența fiului ei de la prînzul de duminică. Femeia a privit ce-a privit, apoi și-a tras scaunul mai lîngă aparat, după care ne-a mărturisit cu glas sugrumat, ca un necunoscător ce se teme de cele ce vor urma, „Așa ceva nu se poate, a zis, așa nu zboară decît păsările". Apoi a tăcut, iar noi toți am imitat-o.

Discobol

P.S. : N-aș vrea să uităm pe marea nedreptățită a acestor campionate olimpice de gimnastică, pe românca Teodora Ungureanu, colega Nadiei, cea despre care actuala campioană olimpică declara : că este singura sa adversară veritabilă. Teodora Ungureanu este o mare gimnastă și exercițiile ei la paralele, bîrnă și mai ales la sol îi dădeau dreptul la o medalie. Însă Teodora Ungureanu nu e la ultimul ei concurs. Deocamdată coechipieră a Nadiei Comăneci își va impune cu siguranță mereu clasa. Bravo Teodora Ungureanu !

contemporanii noştri

Poeme
de Ştefan Aug. Doinaş

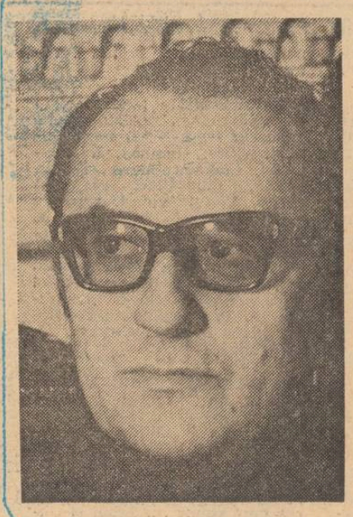

Pasărea care zboară stînd pe loc

Aici, pe-acest platou de humă — centru
al pierderilor mele — stă în zbor
o pasăre mult prea fidelă pentru

a mai rîvni vreun alt văzduh. Cobor
prin toamne, şi-i aud încă aripa.
E pasărea ce nu cunoaşte spor.

Amiezi adînci îi întreţin risipa
mişcărilor. Albastrul cîntă-n jur
la fel de nemilos şi nalt ca-n clipa

cînd sufletul era fricos şi pur.
Imperiul ei n-a încetat să fie
bătaie dulce, simplu augur.

Dar ea ? Din cînd în cînd pare-o stafie.
Ca spînzurată dintr-un amplu rai
stă umbra mică, pană sidefie.

Copilule, doar ieri cutreierai
aceste sate, înverzite jaruri
ce pîlpîie ca pe-un imens vătrai !

E pasărea ce poartă-n guşă zaruri.
Poate-a-ncercat să cînte, dar acum
muţenia e mai bogată-n daruri.

E pasărea născută-vînt. Un scrum
e pata ei pe cer, o licărire
neliniştita-i umbră scursă-n drum.

Cît vor mai ţine gingaşele fire
ce-o leagă de zenit ? Nu-i nici un ram
să-i sprijine povara de iubire ?

Cîmpie oarbă, spaţiu fără hram !

Naşterea cuvintelor

Precum se naşte din ocean un grind
încă milos sub soarele fierbinte,
pe gura ta se nasc mereu cuvinte,
iar buzele iau forma lor murind
muşcate de-o aducere aminte

ce încă nu-i a noastră : — ev primar
de forme bîjbîind şi roci fluide,
cînd peste zări imense arachnide
mişcau o plasă grea, un pălimar
de fulgere, şi dulci efemeride

jucau în părul negru, somnoros
al cuplurilor ce zăceau în iarbă.
Ca la-nceput, continuînd să fiarbă
s-aude sub culcuşul nostru, jos,
bolboroseala lîncedă şi oarbă.

Doar vîrsta pură care suie-n noi,
captivă în cuvintele bătrîne,
ne face-asemeni : încercînd s-amîne
desprinderea de albiile moi
şi legănîndu-ne încet ca grîne

sub cerul unor zodii fără chip ; —
pînă ce timpul se urneşte iară
stingînd eonii care scînteiară
şi-mpotmolind, ca marea în nisip,
această respiraţie de fiară...

Vinerea noastră mistuie timpul

Crezi tu că riul curge, că unda
care ne scaldă-i pururea nouă ?
Patrie fixă, arde secunda ;
prinse-n piroane — stele şi rouă.

Iată — uimită cumpănă ţine
zodia-n aer, floarea şi ghimpul.
Eu încă vin, şi-acum, înspre tine.
Vinerea noastră mistuie timpul.

Repetiţia

Spaţiul — dar cum ar putea să s-arate
locul-nelocul acela cu imnuri
vag aurind, unde timpul palpită
ca un cast aleluia prin nori ?

Spaţiul în care tînjim şi apunem
nu există : l-am născut împreună.
Gingaş e totul acolo, şi sacru,
adăpare de fluturi tîrzii.

Străzile noastre — niciunde, cutreier
pururi lăuntric ; la fel ca-n tulpina
soclului, miezul respiră ; vedenii
strălucesc, mai reale ca nol.

Crude, ca simburii unei religii,
picură clipele. Risul tău nu e
ah ! decît limita arderii, semnul
de la care începem să fim.

Simţi, peste noi, cea dintîi întîlnire ?
Restul e doar repetiţie : suma
micilor noastre pulsaţii, cenuşă
ghiftuind un miracol avid.

Mi s-a părut

Mi s-a părut — şi ne-ncetat am să depling
amestecul de apă dulce şi amară,
fadoarea aerului din odăi sorbit năting
de gurile stihiilor de-afară ;
mi s-a părut — şi niciodată n-am să ştiu
unde sfîrşeşte somnul meu şi unde
începe continentul întîmplărilor, pustiu,
în care doar nisipul galben face unde,
mi s-a părut — şi zi de zi am să regret
c-am ezitat pe punte ca sinucigaşul
ratat, simţind în sînge un fior secret
ce-nvăluia în voaluri fragede oraşul ;
mi s-a părut — şi-a fost o cupă de venin
părerea, şi-am gustat-o lung, licoare
adusă de pe-un alt tărîm, pe-un vas străin,
de-un marinar care duhnea a rom şi sare ;
mi s-a părut că stau pe-un prag şi că primesc
cîntarea unei alte lumi, ofranda zării...
Dar vai ! doar eu mă revărsam. Un prag
firesc
opreşte-n delte năvălirea mării.
Izvoru-acestui fluviu vine-n urma lui,
prin vadul sec, ce stă să se sfărîme,
în care prunci cu mîini de lut şi ochi verzul
vînd amatorilor cu undiţele rime.

brâncuşiana

trei sentimente românești

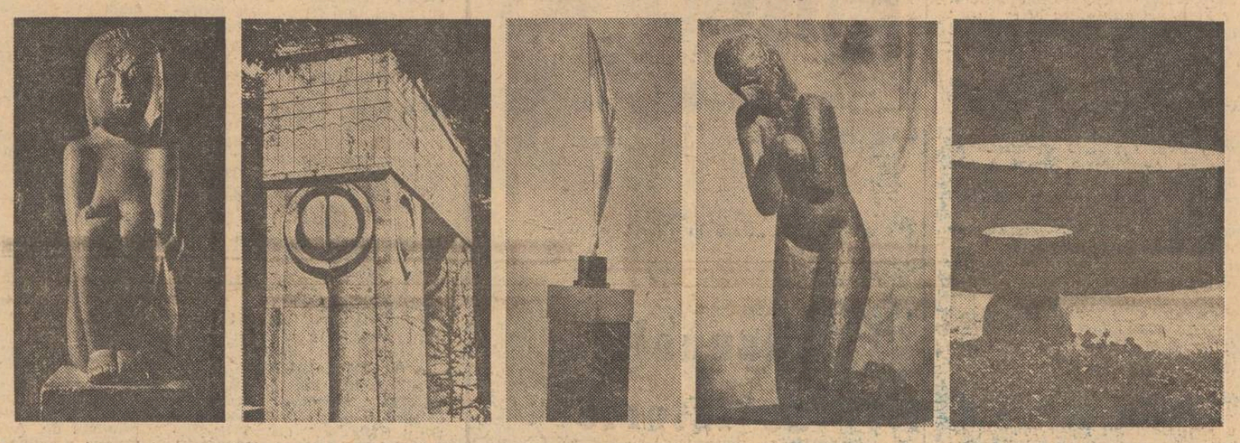

„tăind piatra şi lemnul — scria Geo Bogza despre Brâncuşi — cu liniştea sufletească şi înţelepciunea unui lung şir de strămoşi, el a mers direct la esenţe, la expresivitatea formelor primordiale, la simburii vieţii şi ai cosmosului". Într-adevăr. Dar, dacă sculpturile risipite aiurea, dincolo de patrie, exprimă Idei, cele aşezate de el sau rămase în interiorul ţării — cu excepţia, poate, a „Domnişoarei Pogany" şi a „Muzei dormind" — exprimă mai mult : Idei şi Sentimente. Idei şi Sentimente naţionale. Sărutul, Cumînţenia pămîntului şi Rugăciunea, *trei sculpturi dintre cele mai „figurative", aparţinînd primei perioade a activităţii lui Brâncuşi, sînt expresii neechivoce ale unor pure sentimente româneşti. Mai telurice şi mai generos, mai pătimaş şi mai puţin stilizat decît cel de la Paris,* Sărutul *românesc (de la Craiova) are o forţă telurică şi o pudoare ţărănească. Cu o sfîntă sfială, parcă mai caldă, mai omenească decît impietrirea Sfinxului egiptean,* Cumînţenia *pămîntului este — prin poziţia braţelor şi a picioarelor unite strîns sub corp, prin unghiul ascuţit şi încordat dintre trunchi şi coapse, prin ghemuirea picioarelor şi ţinuta perfect verticală a spatelui, prin solaritatea privirii — o expresie tipică a unei „stihii" : supuşenia. Supuşenia demnă, Supuşenia demnă a omului în faţa infinitului, supuşenia femeii înaintea bărbatului sau a copilului înaintea părintelui, supuşenia demnă a viitoarei mame la gîndul „fatalităţii" destinului. În fine, dacă* Sărutul *eterniza relaţia erotică „nunta", dacă în* Cumînţenia *pămîntului — operă asimetrică, de o simbolistică general umană şi umanistă care i-ar da dreptul să fie aşezată „în toate pieţele lumii", precum opina recent Constantin Noica — se poate vedea o metaforă a fiorului naşterii (mai precis, a fiorului existenţial prenatal sau a fiorului metafizic post-natal),* Rugăciunea *statuează în fringerea trupului de durere o imagine mult prea comună şi prea cunoscută sculptorului de la înmormîntările din Gorj, renumite prin frumuseţea bocetelor şi obiceiurilor lor funerare (cf. C. Brăiloiu — „Ale mortului din Gorj").*

„După aproape trei decenii de experienţe moderniste în capitala artelor, timp în care a meditat îndelung la descătuşarea zborului de povara materiei, la începutul lumii şi la misterul vieţii şi al morţii, Brâncuşi s-a întors în patrie şi a durat la Tîrgu-Jiu, în creierul „ţării" sale, complexul triadic monumental alcătuit din Masa tăcerii, Poarta sărutului *şi* Coloana fără sfîrşit.

Sculptura figurativă din prima perioadă a devenit acum o arhitectură abstractă. Anatomistul de altă dată este acum un inginer, un geometru, un matematician. Artistul de geniu, singular, din tinereţe a ajuns acum un Demiurg.

Ceea ce tulbură înainte de toate în acest complex gorjean este ştiinţa cu care Brâncuşi a reuşit să exprime cu mijloacele artei cele 3 mari sentimente naţionale pe care le reprezentase şi în prima sa perioadă, fără a mai apela însă nici la minimumul de semnificaţii psihologice de acolo, transformîndu-le în Idei. În complexul de la Tg. Jiu a dispărut orice urmă de activitate umană, vorbind numai figurile geometrice şi relaţiile dintre ele. Reapare însă, invigorată de tradiţia locului, obsesia brâncuşiană fundamentală, ultimă : Perechea. (De aici şi reprezentările geometrice ale doimii : linie, unghi, semitrunchi, semisferă).

Obsesia perechii primordiale, obsesia doimii (simbol universal : „coincidentia oppositorum") se lasă exprimate de obsesia perechii semnelor : 1. Masa tăcerii *este alcătuită din : a) masa — 2 masive pietre de moară puse una peste alta, cea de deasupra cu un diametru ceva mai mare ; b) scaunele (12 la număr, în jurul mesei) — din cîte două egale semisfere aşezate vertical, una peste alta, în punctul lor de tangenţă. 2.* Poarta sărutului *este compusă din 2 coloane verticale peste care stă o a treia, ca o ladă de zestre, aşezată orizontal ; fiecare din cele 2 coloane verticale — din cîte 2 trunchiuri de paralelipiped (poate chiar cuburi) ; „lada de zestre" — şi ea — din 2 paralelipipede alăturate ; pe fiecare din cele 4 (2^2) feţe ale fiecăreia din cele 2 coloane verticale se află, pe trunchiul de deasupra, cîte un inel înconjurînd o sferă tăiată vertical în 2 emisfere de o linie care taie şi inelul şi întreaga coloană ; pe „lada de zestre", 2 subţieri fişii orizontale la extremităţi, şi alte 2 la mijloc, despărţind alte 2 complet diferite ; una cu emisfere în partea superioară legate prin 16 linii verticale care taie toată fişia ; alta, cu un fel de gard etanş de uluci rotunjite la vîrf (căci întreaga coloană orizontală a porţii este împărţită în 16 fişii verticale, adăpostind, sus, cele 16 sfere secţionate, iar jos identificîndu-se cu cîte un grup de 2 uluci). 3.* Coloana fără sfîrşit *este o suită de 16 (2^4) piese romboidale, compuse, acestea, la rîndul lor, fiecare din cîte 2 egale trunchiuri de piramidă, reunite cînd pe baza cea mare, cînd pe cea mică.*

Dacă aceasta este structura geometrică a pieselor şi dacă ea trădează perfect o obsesie a doimii şi a simetriei asimetrice, obsesia perechii, triunghiul brâncuşian de la Tg. Jiu nu poate să nu cuprindă, în toată complexitatea sa etnic-cosmică şi referiri la cele 3 momente esenţiale ale vieţii : nunta, naşterea şi moartea. Brâncuşi se reîntoarce la semnificaţiile naţionale ale operelor sale de tinereţe. Despre semantica nupţială a Porţii sărutului *şi despre „tăcerea" Mesei, despre metafora funerară a Coloanei au amintit numeroşi cercetători. Trebuie însă observat că cele 3 piese, aşezate de Brâncuşi pe aceeaşi axă, statuează cele 3 evenimente, de un ritual atît de asemănător, nu o dată coincident, într-un triunghi granitic. Acceptînd că* Poarta sărutului *ar fi şi o sugestie a nunţii,* Masa tăcerii *— a durerii după cel pierdut,* Coloana, *„coloană a cerului", coloană de o proteică şi ambiguă simbolistică (cf. Romulus Vulcănescu — Coloana cerului, Ed. Academiei 1972), poate aminti şi bradul care se sădeşte (sau se alege în pădure), la naşterea cuiva ; trunchiurile de piramidă şi piesele romboidale puse cap la cap pot reprezenta şi coloana verticală, dintre cer şi pămînt, a pruncilor care ies la lumină şi se înalţă în eterna tentativă a omului de a se desprinde de pămînt, de ţărîna din care s-a născut.*

Dar, dacă, încă din prima perioadă, graţie ambiguităţii, polivalenţei lor, cele 3 piese (Sărutul, Cumînţenia pămîntului *şi* Rugăciunea) *puteau fi „mişcate", transferîndu-şi reciproc unele semnificaţii* (Sărutul *— o imagine nupţială, dar şi despărţire de cel drag sau sărutare a celui proaspăt venit pe lume ;* Cumînţenia pămîntului *— un fior prenatal, dar şi unul prenupţial sau de presimţire a morţii, ori de reculegere după... ;* Rugăciunea *— un bocet pentru cel pierdut, dar şi închinare a mamei pentru mireasa dusă, cum zice un cîntec popular, „în străini, la alţi părinţi" sau metaforă a veghei materne asupra neştiutorului prunc într-un leagăn nevăzut), dacă, deci, încă cele 3 piese de tinereţe aveau o ambiguitate de veritabile capodopere, cele 3 sculpturi monumentale de la Tg. Jiu, piese complexe, de infinite semnificaţii, susceptibile de varii interpretări artistice, filosofice, etnice, existenţiale, cunosc o mişcare de rotaţie şi de revoluţie comparabilă doar cu cea a constelaţiilor. Într-o altă ordine,* Poarta sărutului *poate fi o „poartă" a începutului a naşterii, a trecerii de la vis la viaţă (cei doi stîlpi verticali parcă vor să spună, ca în poezia lui Marin Sorescu : „Noi, Ion şi Ioana / Cu puterile noastre / Am durat acest sfînt / Copil / Întru veşnica pomenire / A acestui soare / Şi-a acestui pămînt"),* Masa tăcerii *— o masă a nunţii, în aşteptarea mirilor, dacă nu chiar o masă a nunţii în rotaţia sa cosmică („În seara aceea, cu grave tumulturi în urmă, / ceva se schimbase nespus, / aci-n pămînteană epocă de neguri şi humă, / şi-n meglejse lunare ţinuturi, de sus / ... / în ceasul acela înalt, de-alchimie cerească, / silirăm luna — şi alte vreo cîteva astre, / în jurul inimilor noastre / să se-nvîrtească". — Lucian Blaga —* Legenda noastră), *iar* Coloana... *— aşa cum a sugerat V. G. Paleolog —, stîlpul de la capul mortului, un „gigantic stîlp al morţilor" („Stîlpii porţilor : „I" de la Ion / Trunchiurile copacilor : „I" de la Ion / Dîra stelelor căzătoare : „I" de la Ion / Şuviţa ploilor : „I" de la Ion / Strigătul de bucium : „I" de la Ion / Pilonii podurilor : „I" de la Ion // Nume de domn, nume de iobag, / nume de ţăran, nume de muncitor, / de cunoscut, de necunoscut, / nume de bătrîn, de copil, / de general, de soldat, / nume de rudă, nume de străin". — Nichita Stănescu —* Sentimentul ţării). *Invers, văzînd în* Poarta sărutului *o poartă a despărţirii, a trecerii de la viaţă la vis („La început, pe cînd fiinţă nu era..."), de la „a fi" la „a nu fi", o poartă a „triumfului" mioritic, văzînd în* Masa tăcerii *o „masă a vegherii în aşteptarea pruncului" sau — de ce nu ? — o „masă" a botezului (ca în poezia lui Ioan Alexandru : „Apoi botezul. Se naşte cîte-un prunc / Şi iarăşi se adună neamurile toate / Şi vin cu daruri cîte-un miel sugaci / În zori pe cai departe de pe sate" —* Casa părintească), Coloana *fără sfîrşit ia forma unduiosului şi fragilului catarg de plop din curtea socrului mic („stîlpul nunţii") pe care mirele (sau al său „cumnat de mină", cavalerul de onoare) trebuie să-l escaladeze ca să-i smulgă din vîrful proiectat pe cer bradul, pentru a-şi putea lua acasă la el aleasa inimii, mireasa ; forma bradului (buchetului) absolut obligatoriu în ritualul nunţii.* Poarta sărutului *poate fi deci o sugestie pentru fiecare din cele 3 evenimente capitale din viaţa perechii româneşti. Tot astfel,* Coloana *fără sfîrşit este nu numai o „coloană a recunoştinţei veşnice" pentru venirea pe lume a prunculuí, ci şi pentru grija cu care a fost crescut fiecare din cei ce vor deveni, prin nuntă, soţi. În sfîrşit,* Masa tăcerii, *numită de unii critici „masa dacică", de alţii (Petru Comarnescu, de pildă) chiar „masa familiei", rămîne un martor viu al tuturor celor 3 momente existenţiale ale perechii devenite familie, un „testament" arghezian („Am luat cenuşa morţilor din vatră / Şi am făcut-o Dumnezeu de piatră. / Hotar înalt, cu două lumi sub poale / Păzind în piscul datoriei tale"). Triunghiul este perfect şi rotitor. Din oricare unghi s-ar privi, el devine acelaşi. Teoretic vorbind, el este alcătuit, precum se ştie, din 3 unghiuri, care, la rîndul lor, reprezintă convergenţa a cîte 2 linii. Cînd unghiurile dispar, triunghiul devine o dreaptă. Este ceea ce a gîndit şi Brâncuşi, aşezîndu-şi monumentele pe o aceeaşi axă, cu* Poarta... *la mijloc. Turtirea triunghiului fizic, terestru, şi păstrarea sa ritual-spirituală în complexul de la Tîrgu-Jiu are profunde semnificaţii artistice. Unghiul dispare cînd dispare măcar unul din cele 2 elemente (linii) care-l compun. Tot astfel, în fiecare din cele 3 momente existenţiale evocate mai sus, dispare măcar cîte un membru al perechii, dacă nu chiar amîndoi : moartea duce neapărat la pierderea unuia din soţi, la scindarea perechii, nunta înseamnă contopire, într-o unitate, într-o nouă şi unică entitate, naşterea aduce un prunc cu preţul unor inestimabile sacrificii sau deveniri ale familiei (perechii), răsturnîndu-i echilibrul de mai înainte. Ideal vorbind, perechea există doar în faza imediat prenupţială, în logodnă, în încheat (ca-n poezia lui Ion Barbu : „Că vinovat e tot făcutul / Şi sfînt doar nunta, începutul").*

Fănuş Băileşteanu

MAPAMOND

din lirica poloneză

JAN KOPROWSKI
Unui amic

Un poet de douăzeci de ani nu ştie
dacă viaţa e bună sau rea
dacă-i frumoasă ori cîte parale face.

De ce scrii atunci despre disperare
despre nenorocirea ce ne paşte
în general despre absurditate ?

Eşti tînăr şi chipeş amice
te iubesc fetele
cu care mergi la petreceri
şi prin parc.
Sînt îndrăgostiţi de tine părinţii
ai camera ta
în care asculţi la radio
pînă noaptea tîrziu
în nori de fum.
Nu ştii ce-i foamea
războiul şi împlinirea
moartea
nu ţi-a dat tîrcoale
Nu ştii ce-nseamnă
o simplă nenorocire umană

De unde atunci tristeţea nemărginită
şi jalea ce umple
strofele versurilor tale ?
Să însemne douăzeci de ani ai tăi
mai mult
decît cincizeci de ani ai mei ?

WISLAWA SZYMBORSKA
Animalele circului

În ritmul muzicii urşii joacă,
leul sare printr-un cerc în flăcări,
Maimuţa cu vestă galbenă merge, pe bicicletă
biciul pocneşte şi muzica începe,
biciul pocneşte şi ochiul animalului se roteşte,
o vorbă numai şi elefantul duce carafa
ciinii dansează măsurîndu-şi atent paşii.

Mi-e tare ruşine, mie — omului —

Karol Schweikart (1772–1855) : „Fetiţă cu pasăre" (Muzeul din Wroclaw) ; Jacek Malczewski (1855–1929) : „Fîntînă otrăvită" (Muzeul din Poznan)

Prost s-au distrat în ziua aceea :
n-au precupeţit aplauzele furtunoase,
cu toate că mîna mai lungă cu-un bici
lasă o umbră ameninţătoare pe nisip.

JERZY HARASYMOWICZ
Umbrelă

Numai cînd a început să distrugă
vechea umbrelă
s-a dovedit

C-a fost un copac verde
lăcaş de odihnă
pentru vorbele-n trecere.

Culesul versurilor

Masa a rodit ca niciodată
o adevărată podgorie de cuvinte
voi culege versuri

În vie te zăresc
cu coşul spre tine mă-ndrept.

ZBIGNIEW HERBERT
Struna

Păsările îşi lasă umbra
în cuiburi

tu lasă-ţi lampa
instrumentele şi cartea

să mergem pe dealul
unde creşte aer curat

iţi voi arăta steaua ascunsă
în înalturi

rădăcinile vii
s-au implintat în adîncuri

norii curaţi sînt deasupra

vîntul ne deschide buzele
ca să cîntăm.

noi încreţim frunţile
şi-o vorbă nu scoatem

norii îşi pun aureolele
ca sfinţii

În româneşte de Nicolae Mareş

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACŢIE
Redactor şef : Nicolae Dragoş
Ioan Alexandru, Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct)

L

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii Nr. 1
ADMINISTRAŢIA : Şoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XIX
31
(744)
Sîmbătă
31 iulie
1976
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Claritatea angajamentului

Diversitatea este semnul sub care stă critica literară românească azi. Revistele, volumele ne oferă pagini de superioară articulare critică, analize de vădită pricepere, tentative care presupun atît asiduitatea studiului îndelungat cît și gust literar. Dacă am cerceta o parte din cărțile de critică ce apar anual am observa că de la un volum la altul concepția critică diferă, metoda este alta, iar înfățișarea literară propriu-zisă este destul de personală. Ne stau în față atît culegeri de foiletoane sau articole critice, apărute mai întîi în reviste, cît și ample studii de istorie literară, biografii și monografii de incontestabilă utilitate, panorame literare, antologii, eseuri. Personalitățile tutelare de la care fiecare din acești autori se revendică sînt astăzi mai multe decît altădată. Se poate vorbi de gheriști, călinescieni, lovinescieni ș.a.

Peisajul critic n-a fost însă unul lipsit de evenimente. De notat ca o constantă prezența dominantă a unor figuri critice tutelare care prin adepții lor tind să devină singurele modele critice. Am cunoscut o etapă cînd gherismul a înlăturat orice alt fel de critică. O alta în care călinescianismul a bîntuit violent înlocuind orice altă referință. Este momentul în care cercetarea istoriografică de detaliu își pierde orice credit și orice considerație, cînd monografiile sînt acuzate de factologie, cînd se preferă eseul, cînd se reteoretizează inventarea de către critic a operei literare, etc, etc. Urmele acestei inundații n-au trecut cu totul. Este apoi rîndul lovinescienilor sau așa-zișilor lovinescieni să arate îndreptățirea acțiunii critice a lui E. Lovinescu oferită și ea ca model demn de urmat. Desigur că în aceste pledoarii se ascund și exagerări, unele evidente altele nu, care lasă urme în viața literară și în mișcarea critică. Se ridică această vie desfășurare de forțe la nivelul criticii literare dintre cele două războaie mondiale ? Un progres evident se poate nota acolo unde istoricul și criticul literar fac muncă de galeră adesea anonimă și rău răsplătită moralmente. E vorba de munca simplilor documentariști, care publică izvoare, alcătuiesc ediții, asigură progresul lent al disciplinei. Sînt apoi o serie de studii de istorie literară remarcabile care știu să profite din plin de cîștigurile primului eșalon al criticii și teoriei literare. Nu întotdeauna însă construcția critică propriu-zisă izbutește să fie la înălțimea criticii posbelice. Din multele monografii apărute, puține se ridică la valoarea celor moștenite dinainte de război. Eseistica a luat un avînt remarcabil, dar ținem să deosebim eseistica de calitate superioară de mărunțele încercări care preferă formula eseului ca teren de refugiu în aproximație și inconsistență. Ideea unei teorii a criticii literare a încolțit și sub pana criticului român. În sfîrșit, un capitol la care criticul român era deficitar, comentarea independentă, originală a literaturii și scriitorilor străini a început să fie privită cu mai multă atenție de criticii noștri. Comentariul la zi al cărților, deși beneficiază de prestigioasa tradiție a criticii interbelice, nu se ridică încă la cota acestor tradiții. Continuitatea și obiectivitatea lui Pompiliu Constantinescu, de pildă, rămîn și pentru actuala perioadă un deziderat prețios. Aici unde se află fațeta cea mai vizibilă a criticii, manifestarea ei cea mai publică, cea mai directă, condiția criticii de azi se dezvăluie mai bine. De multe ori declarațiile de principiu rămîn declarații de principiu, iar foiletonul critic se răsfață în afara granițelor lor. Judecata de valoare este adesea ocolită, ierarhia de valori devine nesigură. Cineva e un entuziast al metodelor critice noi și, furat de aplicarea lor, uită să ne vorbească despre valoarea textelor pe care se aplică. Altcineva vorbește despre cărțile apărute uitînd complet conținutul lor. Al treilea vrea să fie exclusiv critic de generație ceea ce fatalmente face judecata critică să sufere. Marota multora e de a scrie pentru viitor cînd rostul paginii critice este să se implice în fenomenul literar imediat ș.a.m.d. Diversitatea și personalitățile polisajului critic actual nu sînt lipsite după cîte se vede de probleme. Răspunderea actului critic este însă aceeași pentru toți. În recenta Expunere la Congresul Educației Politice și al Culturii Socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu a reamintit cîteva din primele îndatoriri ale criticii. Ceea ce cerem azi unui critic nu este numai gustul și priceperea literară, eventual talentul, ci și onestitatea judecății sale, claritatea angajamentului politic.

Luceafărul

ÎN PAGINILE 2—3

CONCEPȚIE ȘI ATITUDINE ÎN CRITICA DE AZI

● În discuție : ● **Valeriu Cristea :** „Domeniul criticii" ● **Ion Ianoși :** „Schiță pentru o estetică posibilă" ● **Adrian Marino:** „Critica ideilor literare" ● **George Munteanu :** „Sub semnul lui Aristarc" ● **Al. Oprea :** „Incidențe critice" ● **Eugen Simion :** „Scriitori români de azi" ● **M. Ungheanu :** „Arhipelag de semne" ● **Ion Vlad :** „Lecturi constructive" ● **Mircea Zaciu:** „Bivuac" și „Lecturi și zile".

„Sîntem vecini, am dus multe lupte împreună, făurim socialismul, construim societatea socialistă — dumneavoastră, societatea socialistă dezvoltată, noi, societatea socialistă multilateral dezvoltată — și este necesar să conlucrăm tot mai strîns și constructorii socialismului din țările noastre să conlucreze strîns în toate domeniile. Acesta este de altfel sensul întîlnirilor noastre, al discuțiilor noastre și ele corespund intereselor celor două partide și popoare, cauzei socialismului în general, a creșterii prestigiului socialismului în lume".

NICOLAE CEAUȘESCU

PRO ERUDITIONE

Cărți construite și cărți inspirate

Istoria literară — prin studiile ei fundamentale — nu se maturizează vizibil și nici nu are aer spectaculos : un roman de succes își creează aproape instantaneu propria istorie, un volum de poezii impune citeodată peste noapte un necunoscut, piesa de teatru (jucată) aparține mitologiei generale a succesului. Marea sinteză de istorie literară sau documentul esențial relevat trec de multe ori neobservate. Dinamica aceasta a notorietății apare cu atît mai crudă cu cît, în redactarea definitivă a sintezei de istorie literară, se consumă un timp imens. Ani de zile de obstinație și de erudiție se sting uitați în rafturile primitoare ale bibliotecilor de specialitate : tumulul raftului inseamnă, de multe ori, prima treaptă sigură spre uitarea publică.

Oricine este frapat de discrepanța ce există între modul de receptare a unei opere de erudiție și cel a unei opere de ficțiune. Injustiție perpetuată de secole, această dinamică pare a scăpa oricărui control și pare a se înscrie în orbitele fatalității. O simplă statistică a articolelor din oricare periodic literar va fi revelatoare ; cu o mare consecvență, lucrările de erudiție provoacă cele mai puține și cele mai reticente puncte de vedere.

Dar să lăsăm aceste melancolii științei care pare să le revendice — anume sociologiei publicului și sociologiei succesului. Să ne consolăm cu reversul fertil al medaliei. La prima vedere, în schița aproape caricaturală desenată mai sus, domeniul marilor sinteze literare și erudite pare lipsit de orice speranță ; urmarea previzibilă ar fi abandonarea treptată a unor asemenea preocupări non-lucrative și intrarea decisă în ficțiune sau măcar în jurnalistică, pentru a se scurta la maximum drumul între creațiune și notorietate.

Din fericire, lucrurile nu stau tocmai așa, iar pesimismul integral nu este îndreptățit. Echilibrul interior, greu vizibil, rezident într-un strat mai adînc al conștiinței, va fi principalul beneficiar, iar el arată că sîntem mai buni decît se crede în general : aparența nerecunoaștere a eforturilor se compensează printr-o fertilizare profundă și de durată. Tăcerea insăși nu trebuie să ne sperie : nu sînt oare marile cărți „produsele tăcerii", după o definiție celebră și necontenit verificată ?

Înainte de a explica fenomenul, să-l vedem rezultatele : cu puțin efort, ele apar destul de vizibil.

Acum, să zicem, zece ani, credeam despre Alecsandri cam tot ceea ce crezuse G. Călinescu (sau înainte Ch. Drouhet), aveam adevărurile noastre despre Titu Maiorescu, adevăruri ce fuseseră ale lui Tudor Vianu încă din 1930 (sau antarior ale lui I. Rădulescu-Pogoneanu) : în ceea ce-i privește pe scriitorii minori, să zicem pe C.A. Rosetti, rămăsesem prizonierii glumelor lui Caragiale, pe care nimeni nu le mai corecta de aproape un secol și pe care generațiile și le treceau comod una alteia. Zeci de portrete inspirate, schițate de G. Călinescu, se transformaseră în mici dogme intangibile și, ulterior, în cuplete fixe : D. Zamfirescu cel plin de morgă, Maiorescu cel rece și pragmatic, Al. Macedonski cel fantast, Slavici cel antipatic. Cît despre literatura veche — N. Cartojan părea că scrisese o istorie a literaturii vechi pentru următoarea sută de ani, iar sălii de studii a medievalismului român, inculate, i se pierduse cheia. Domeniul esențial al literaturii române premoderne rămînea ignorat, lucrările se nutreau din contribuții de mult epuizate (cele ale lui D. Popovici erau cele mai recente), iar cercetările secolului al XIX-lea întocmeau corecțiuni de amănunt. O oroare generalizată față de marea sinteză a domnit un timp în exegeza istorico-literară românească.

Că lucrurile s-au modificat esențial în ultimul deceniu ni se pare evident. O simplă inventariere nesistematică ne arată că știm enorm de mult, că imaginile false au dispărut în mare parte, că nuanțările necesare au operat ferm. Publicînd primele poezii ale lui V. Alecsandri, Paul Cornea și Elena Piru adăugau istoriei noastre literare numele încă unui poet lamartinian ; scrisorile lui C.A. Rosetti, publicate în aceeași serie de documente, sau Jurnalul său reeditat recent arătau — surprinzător — un poet de mare profunzime și un ginditor acut ; cartea lui M. Gafița și scrisorile publicate de Al. Săndulescu sfîrșeau prin a impune imaginea unui alt Duiliu Zamfirescu ; multe dintre „adevărurile anonime" capătă sursă vizibilă odată cu editarea Jurnalului lui Titu Maiorescu ; recentele opere ale Iuliei Hasdeu, care au văzut lumina tiparului în colecția de documente deja amintită reprezintă o revelație : romantismul românesc nu se mai naște misterios și aproape ex nihilo la 1830, deoarece are în spatele său o istorie de mai multe decenii, finalmente trasată monografic (Paul Cornea, Originile romantismului românesc, *1972).*

Coborînd ceva mai adînc în istorie, însăși literatura noastră „veche" își schimbă configurația scoliastă comodă și se transformă într-o aventură din ce în ce mai palpitantă, oricum inedită la nivelul exegezelor de pînă acum. Apare un secol al XVIII-lea românesc, cu contururi încă incerte, dar cu substanță originală evidentă. Ediții capitale ale unor opere aparținînd Școlii Ardelene (în primul rînd cele ale lui Fl. Fugariu) fac să vorbim pentru prima oară despre această mișcare în cunoștință de cauză ; Dimitrie Cantemir, învățat pe deasupra de majoritatea generațiilor de studenți din ultimul secol, începe să beneficieze de instrumentele indispensabile : ediția remarcabilă a Divanului *(întocmită de Virgil Cîndea în 1969), ediția Cantemir în curs de apariție, înseamnă rezolvări fericite pentru probleme ce așteptau de sute de ani ; un fel de umanism românesc s-a cristalizat de timpuriu, există chiar un baroc românesc original în secolul al XVII-lea, integrat Europei prin spiritul său intim (vezi monografia lui Dan Horia Mazilu, 1976) : s-a trecut de la faza monografiilor actualizante și a exaltărilor individuale (datorate lui Dan Zamfirescu pentru Neagoe Basarab și aceluiași D.H Mazilu pentru Udriște Năsturel) la o nouă lectură a literaturii noastre vechi. Cu un cuvînt, se poate spune că literatura română veche, citită pînă acum de filologi și de*

Mihai Zamfir

Continuare în pag. a 7-a

jurnal de poet

Grîul

Grîul este fructul luminii solare așa cum vinul este ofranda căldurii astrului de foc ce ține planeta noastră în echilibru și rînduiala rodniciei.

Odată cu strîngerea holdelor de pe coline, omul se socotea ajuns la jumătatea anului, ziua începea să scadă și să pornească iarăși umbrele la vale de pe culmile munților.

Grîul în tradițiile vechi este Graalul, potirul trup în care vinul de veac își poate afla odihna, este graalul după care cei mai luminați fii ai neamului vechi se socoteau călători din ceasul nașterii pînă în clipa întoarcerii în pacea de la origini.

În orient din cele mai vechi timpuri grîul este partea binecuvîntării omului, cea mai înaltă cinstire și dăruire a tatălui ca testament fiului era bucuria holdelor aducătoare de pîine.

Pentru omul arhaic semnul miraculului celui mai greu de cuprins în sînul naturii era această sămînță mărunță ovală, dovada celor două firi ce se întîlneau în același strai care, odată ajunsă în pămînt, își metamorfoza firea dînd naștere mai întîi unui smoc de iarbă verde după o iarnă cumplită, apoi treptat subțiindu-și făptura învlăstărea noua semințe înzecită care devenea pîinea cea de toate zilele a neamurilor. În iconografiile vechi pruncul nou născut avea înfățișarea unei pîini ovale, a bobului de grîu de culoarea arămiu-cenușiu-aurie, culoarea feței omului.

Omul este astfel fructul pîinii este întruparea grîului așa cum acesta este al luminii cintec pe fața pămîntului. Crește această pîine atinsă de vînturile cerești și-n puterea spiritului ființa hrănită cu pîine se numește om.

Îmi aduc aminte nopțile de vară ale copilăriei luminate de cîile de aur clădite cruciș pe dealurile Transilvaniei sub cerul greu de stele al lunii august.

Zilele toate erau pline de căldura albă a holdelor doborîte. Din cînd în cînd secerătorii nimereau în tăinuitele lanuri cuiburi de păsări încă fierbinți, pui de iepuri și acei snopi de miresme dese din flori și plante mărunte scuturate la picioarele pădurii holdelor biruitoare.

Apoi grîul treierat, vînturat, era întins pe valuri albe de pînză să se svînte încă o dată înainte de-a lua drumul tainițelor sau al morilor.

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 7-a

FRAGMENTE CRITICE

Descoperirea operei

Mi-am pus deseori întrebarea care este faptul cel mai detestabil pentru un critic și n-am găsit decît un singur răspuns : a cobori opera și a o bagateliza printr-un comentariu mărginit și obstinat pînă ce ea devine un morman de gunoi. Sînt critici care înnobilează, prin analiză, o carte, sînt alții care o distrug prin nepricepere sau reavoință, adeseori și prin una și prin alta. Pentru cei dintîi întîlnirea cu opera reprezintă o zi de sărbătoare, un privilegiu care se transformă într-o datorie îndeplinită cu demnitate și bucurie a spiritului. **Opera** declanșează libertatea criticului, face să capete viață un **proiect spiritual** care există în el și care nu așteaptă decît această clipă fericită cînd poate să se dezvolte. Îmi amintesc de o frumoasă metaforă (sau mai degrabă o alegorie) a lui Georges Poulet : o carte stă pe masă, într-o tăcere absolută, într-o cameră izolată și întunecoasă ea ar rămîne în eternitate astfel dacă n-ar fi descoperită într-o zi de spiritul critic. Pachetul de foi înnegrite devine atunci o operă, o lume populată cu tipuri ideale, un univers imaginar care poate trăi mai mult decît spiritul care l-a conceput. Criticul este cel care deschide ușa acestei camere întunecoase și desteaptă opera din somnul inerției. În alte cuvinte aceasta înseamnă **a descoperi** opera, a-i da o identitate estetică și un loc în ierarhia de valori a literaturii. Actul este fundamental, totuși nu suficient. Mai trebuie ceva pentru ca operația critică să capete o justificare mai profundă și o durabilitate mai mare : acest proces nou este numit de unii **invenție, creație, reconstrucție ideală**, coborîre în **zona profunzimilor,** formule care vor, în fond, să definească actul necesar al analizei. Fără analiză, critica este o retorică goală, o însușire de principii bune sau rele care, cu timpul, se învechesc, doar analiza face să trăiască, în egală măsură, **opera** și **critica** ei. Unii au oroare de termenul **explicație** în critică dar orice critică este, în fapt, o **explicare** a operei, cel mai profund comentariu fiind acela care dă, printr-o analiză inspirată, cele mai multe chei ale poemului sau ale romanului. Exprimate, acestea prelungesc, (cum s-a spus de atîtea ori) viața operei, prelungesc, în același timp, și viața criticii. Judecățile se pot anula, prin acceptarea, generalizarea lor (și în aceasta constă, cum arăta Camil Petrescu, paradoxul criticii oneste, receptive !), analiza poate împiedica acest proces de uniformizare dînd ideilor o justificare care să dăinuie. Cînd o carte s-a impus, ne interesează mai puțin propozițiile pozitive sau negative despre ea, ce interesează, cu adevărat, este suportul acestor propoziții, partea ascunsă a icebergului, pe scurt **creația critică.** Prin creație în critică se înțelege de obicei capacitatea de a scrie frumos fără a fi calofil. Sensul este incomplet, **creație** înseamnă, înainte de orice (M. Ralea a avut la acest punct o intuiție extraordinară !) un număr de ipoteze inedite despre operă, o descoperire a elementelor necunoscute și o luminare progresivă a lor. Acest proces determină ceea ce se cheamă, cu un termen de care se abuzează azi, **demersul** criticului. Analiza, vreu să spun, dă autoritate și lejeritate criticii, prin analiză opera literară trăiește și se înnobilează.

Dar să revenim la metafora lui Poulet. Opera poate fi descoperită de mai mulți sau, odată descoperită de cineva, intră și în mîinile spiritului cărtitor. Ce face acesta ? O discută în așa fel încît opera redevine pachetul de foi, obiectul, cu alte vorbe, inert, amorf de dinaintea lecturii. Lectura nu i-a dat viață, lectura a pîngărit-o, a înjosit-o. Pune în fața unui asemenea cititor o capodoperă, ea va deveni curînd o ladă de coți fetide. Dă-i un sonet, gălbinarea lui critică îl va transforma într-un text indecent prin mediocritatea lui. Nu cred că mîinile criticului literar trebuie să transforme în aur, ca regele legendar toate lucrurile pe care le atinge, nu cred nici că menirea criticii este să transforme literatura în scrum. Numai cei care simt în fața operei o mare bucurie pot avea spirit polemic (necesar ca aerul în critică) pentru că spiritul polemic iese dintr-un sentiment de contrarietate a simțului nostru pentru frumos, din contrazicerea unor norme ale gustului și urmărește, nu umilirea operei sau a omului care a scris-o, ci apărarea talentului de slăbiciunile lui. De aceea spiritul polemic este fecund, în timp ce iritarea perpetuă în fața literaturii este sterilă și sfîrșește prin a plictisi. Suspectez pe cei care pufnesc mereu ca niște mătuși rele în critică de lipsă de spirit critic.

Eugen Simion

Perpetua curgere

„Dumneata nu iubești natura?!" m-a întrebat odată Geo Bogza, surprinzînd lipsa mea de interes pentru cele din jur.

M-am gîndit ades de ce am putut stîrni această întrebare și încerc să-mi răspund și să-i răspund acum parcurgînd cele șapte trepte ale Oltului și contemplînd în liniște statuia sa înălțată acestui riu.

Într-adevăr, eu nu pot sta în fața unui riu sau a unui nor sau a unui copac, anume ca să mă uit în liniște la ele și să încerc să le dezleg tainele care nu au nici o legătură directă cu mine.

Uneori cred că am intrat de la bun început într-o altfel de relație cu lucrurile decît cea de om care le descoperă cu uimire și le caută cu insetare originile și că nu îmi este îngăduit să mă postez direct în ipostaza de cercetător al tainelor lor.

Pentru mine natura nu este o priveliște în fața căreia pot sta înmărmurită, ci ceva din care fac parte și prin care trec, nu tocmai ușor, spre a mă căuta pe mine însămi.

Eu nu pot urmări în ansamblu drumul celor care merg pe munte să-și ardă vitele moarte. Eu sînt unul dintre cei care, asemenea voștobenarilor, urcă îndurerați spre izvoare, înfășurîndu-și rîul pe mosorul oaselor.

Mi-aș dori să pot avea ca Geo Bogza un punct de sprijin în mine și din el să urmăresc curgerea lucrurilor dintr-unul în altul, pînă către vărsarea definitivă, acolo unde apele constată deșertăciunea deșertăciunilor.

N-aș spera să schimb, cum schimbă Geo Bogza în zilele sale norocoase această curgere. Mi s-ar părea o impietate.

Ileana Mălăncioiu

Continuare în pag. a 7-a

Din expoziția EX LIBRIS București '76 (paginile 2, 3, 4, 5, 6 și 7

concepţie şi atitudine

Încrederea în critică

În contextul criticii contemporane, Adrian Marino se distinge prin particularitatea acelei atitudini căreia i se datorează lucrarea sa capitală, Dicţionarul de idei literare *şi mai ales acel articol-program care a modelat dicţionarul, fiind, la rîndul său, modelat de această experienţă.*

Lucrarea a impresionat la apariţie şi impresionează încă prin temeritatea asumării cu pasiune şi bucurie a muncii uriaşe de a regîndi tot ce se poate gîndi în materie de literatură, de istoria, critica şi teoria ei. Şi aceasta dintr-o dublă raţiune : cea interioară, care legitimează critica prin satisfacţia superioară a cunoaşterii şi a construcţiei, a creaţiei, şi conştiinţa faptului că în faza ei actuală critica literară românească are nevoie de o clarificare, inventariere, selecţionare, ordonare în „registrul semantic al conceptelor literare".

A întreprinde raţionalizarea acestui domeniu, atît de vast şi dominat de diversitate, este o acţiune intelectuală, care cere o metodă nouă, o nouă critică : critica ideilor literare, concepută de Adrian Marino ca o critică totală, implicînd „soluţia şi definiţia analitic-ştiinţifică într-o formulare «personală», care poartă — cu toate riscurile — «semnătura» unui program şi a unei concepţii" şi evoluînd sub semnul tutelar al sintezei superioare.

Critica ideilor literare se propune ca o critică nouă bazată pe tradiţii vechi şi, acestea, asumate.

Enciclopedismul lucrării este unul de coloratură proprie, cu un sens nou. Declarîndu-şi tradiţia căreia îi urmează şi de care în acelaşi timp se separă, Adrian Marino întreprinde, în articolul-program, o reabilitare a erudiţiei căreia îi conferă o nouă înţelegere, noi virtuţi, o nouă funcţionalitate. Este şi aceasta o atitudine proprie criticului, ca şi elogiul clarităţii, pe care cartea îl conţine în text şi în subtext. Nevoia de claritate — din raţiuni metodologice, dar şi cu motivaţie estetică — prezidează la edificarea Dicţionarului de idei literare *şi în concepţia articolului-program.*

Noua critică pentru care optează Adrian Marino, nu exclude celelalte forme de critică, dar îşi revendică poziţia-cheie în ierarhia genului — nu cu infatuare, nu „dictatorial", ci cu calmă încredere.

Încredere în critică în general şi în critica ideilor literare mai ales. Aceasta este esenţa atitudinii critice a lui Adrian Marino, pe care se structurează toate ramificaţiile concepţiei şi metodei sale.

Această încredere este generată de conştiinţa că actul critic înseamnă creaţie, că ideea este operă. Că critica se citeşte „aşa cum citim poezii sau romane : pentru plăcerea construcţiei, subtilitatea analizei, unghiul de percepţie, punctul său de vedere".

Critica fiind creaţie, se legitimează prin satisfacţia pe care o oferă, bucuria supremă a spiritului. Ca orice creaţie, critica impune „angajarea totală, un mod specific de existenţă şi realizare".

Această satisfacţie interioară a cunoaşterii şi a creaţiei se converteşte însă „în obiectivitatea cea mai necesară şi impersonală", ceea ce constituie un alt factor care legitimează încrederea în critică.

Critica ideilor literare, ca şi Dicţionarul, poartă pecetea încrederii autorului nu numai în necesitatea acestei întreprinderi, dar şi în eficienţa ei, în posibilitatea clarificării, raţionalizării, analizei şi sintetizării superioare în domeniul haotic al ideilor literare, gîndite şi regîndite de sute de ori, cu sensurile îmbogăţite, anulate sau cu desăvîrşire schimbate printr-o circulaţie milenară.

Pe această încredere în puterea criticii, în speţă a criticii ideilor literare, considerată metoda cea mai modernă, cea mai raţională şi cea mai operantă se sprijină refuzul oricărui complex, refuzul oricărei descurajări, cu înfruntarea lucidă a dificultăţilor, care este o altă nuanţă a atitudinii critice de excepţie a lui Adrian Marino.

Criticul îşi asumă total dificultatea unei munci nu numai imense, dar şi desfăşurată împotriva prejudecăţilor, îşi asumă riscurile unei atari întreprinderi, cu convingerea absolută în necesitatea şi posibilitatea reuşitei.

În varietatea peisajului criticii româneşti contemporane Adrian Marino susţine pledoaria pentru o critică integrală bazată pe clarificări conceptuale, o critică riguroasă, sistematică şi constructivă, practicată nu cu detaşare ci, dimpotrivă, cu totală pasiune.

Încrederea în critică, cu toate consecinţele ei teoretice şi practice este o atitudine exemplară, mobilizatoare, care dovedeşte, prin Adrian Marino, potenţele criticii şi condiţia ei superioară.

Sultana Craia

Vocaţia problematizării

este reconfortant să constaţi, după atîtea dezamăgiri pricinuite de studii în care explicaţia artei este coborîtă la nivelul simplei descripţii factologice, că estetica filosofică posedă încă suficiente surse euristice de iluminare a derutantei realităţi estetice contemporane şi că ea nu înseamnă doar locul de refugiu al unor spirite frigide, lipsite de intuiţie şi sensibilitate artistică. Vocaţia problematizării, evidentă şi în celelalte lucrări ale lui Ion Ianoşi, îşi dă, în cartea la care ne referim, adevărata sa măsură şi eficienţă. Pentru că orice disciplină şi respectiv dispoziţie filosofică poate persista numai prin conştiinţa relativităţii istorice a răspunsurile deja formulate, prin perpetua repunere a „întrebărilor esenţiale" şi punere a autorităţilor între paranteze. **Întrebările program** cu care debutează concentrata „Schiţă" de sistem propusă de Ion Ianoşi, sînt astfel de întrebări ce confirmă nu numai perenitatea actului interogativ, perpetuu reluat, asupra problemelor fundamentale, dar şi **posibilitatea şi necesitatea** esteticii filosofice astăzi. Deoarece, întrebări aparent banale precum, „ce este arta ?", „ce este frumosul ?" sau „ce e artistul ?" nu-şi pot afla, şi astăzi, răspunsul decît la nivelul de problematizare şi generalizare propriu reflecţiei filosofice a **esteticii,** singura disciplină capabilă şi **dispusă** să accepte riscul de a şi le repune mereu, în tragismul puţin don quijotesc al efortului de a surprinde şi imobiliza, chiar şi pentru scurtul răgaz necesar unei definiţii, virtejul ameţitor al devenirii valorilor.

Ion Ianoşi îşi plasează efortul teoretic sub semnul unei estetici **posibile.** Posibilitate condiţionată de identificarea şi legiferarea unui „concept central", operativ în toate analizele concrete ale fenomenului estetic. Pentru că, în contextul „crizei artei şi conceptului de artă", provocate de „tulburarea bazei faptice" a reflexiei conceptuale, estetica nu se mai legitimează decît în condiţiile persistenţei unor concepte cheie, specifice, capabile să reflecte unitar şi noncontradictoriu esenţa unor clase de obiecte şi fenomene cu o individualitate de structură şi o specificitate ontologică în măsură să justifice individualitatea şi specificitatea corespunzătoare a disciplinei care le studiază. De la altitudinea generalizatoare a unor astfel de concepte se deschide apoi „perspectiva capabilă să cuprindă toate variantele şi variaţiile frumuseţii". Un asemenea concept-cheie este în viziunea lui Ion Ianoşi **frumosul,** categorie pe care o reabilitează conferindu-i indeobşte pierduta poziţie de valoare centrală, unificatoare şi integratoare a întregii practici de **umanizare prin totalizare** a realităţii. Frumosul ne dezvăluie astfel afinităţile axiologice de esenţă dintre „artistic" şi „extraartistic". Ianoşi propune, aşadar, o perspectivă asupra realităţii estetice în care **frumosul** (identificat cu esteticul **în genere)** deţine rolul de gen proxim al tuturor practicilor estetice „particulare", de la artă la designul industrial. Raportul artă-frumos devine astfel expresia raportului de la particular la general. Întrucît însă **frumosul** reprezintă totodată o formă de expresie particulară a **„totalităţii** umanizate" rămîne să ne întrebăm dacă o estetică desfăşurată concentric în jurul acestui concept nu riscă în cele din urmă să-şi piardă identitatea dizolvîndu-se într-o mai cuprinzătoare antropologie. Şi de asemenea, în ce măsură poate contribui acest concept în mod operativ la regăsirea **identităţii de sine a** artei într-o epocă în care sîntem martorii unei expansiuni estetice ireductibile la artele propriu-zise. Întrebare valabilă şi pentru statutul artistului, deoarece în viziunea amintită, finalitatea şi temeiurile activităţii sale riscă de asemenea să-şi piardă specificitatea.

Iată numai cîteva din nedumeririle şi dubiile la care dezvoltarea ulterioară a „schiţei" de sistem, propusă de Ianoşi va trebui să ofere răspuns.

În tot cazul, strădania autorului de a restrînge aria investigată prin identificarea unui „nucleu problematic", peren şi contemporan totodată al artei, ca şi acceptarea riscului de a ne propune o „categorie centrală" (frumosul) cu funcţie integratoare şi sistematizatoare mi se pare un demers metodologic deosebit de fructuos. El oferă criteriile de abstragere a problemei esenţiale din haosul de pseudo-probleme inventate de diferitele „isme" la modă şi posibilitatea de a construi în jurul ei un edificiu noncontradictoriu de deducţii şi definiţii. Demers incipient, indispensabil oricărei încercări de construire a unui sistem. Şi aici e cazul să menţionăm principalul merit **tactic** al cărţii lui Ion Ianoşi, conştient că a venit timpul marilor eforturi sintetizatoare pe care maturitatea sa teoretică şi acumulările anterioare le justifică şi le cer. „Schiţa" propusă de Ion Ianoşi dovedeşte astfel nu numai posibilitatea **esteticii** ci şi posibilitatea **sistemului,** respectiv existenţa premizelor teoretice necesare pentru ivirea mult aşteptată a unui sistem **original** în cadrul esteticii româneşti, producătoare a numeroase contribuţii remarcabile în elucidarea unor probleme sau aspecte fragmentare ale realităţii estetice. După cîştigurile meritorii, dar „de serviciu", pe care le-au adus sau le vor mai aduce tratatele **colective,** cristalizarea unui tratat **de autor,** capabil să circumscrie o viziune de ansamblu, personală, **identificabilă** în contextul vocilor de autoritate ale esteticii marxiste contemporane, mi se pare a fi principalul examen de maturitate în faţa căruia se găseşte estetica noastră şi la care Ion Ianoşi este la ora aceasta printre cei mai îndreptăţiţi să se prezinte.

Victor Ernest Maşek

Starea de veghe

Mircea Zaciu trăieşte actul critic ca o permanentă **stare de veghe** faţă de opere şi faţă de sine însuşi, ca o frînă pusă acelor îmboldiri lăuntrice spre creaţie, reverie şi vis, cu obstinaţia unei „priviri din afară", de „dincoace de ziduri". Refuzînd comoditatea factologiei şi inerţia lecturilor închise, scrisul său alege luciditatea — „stea în priveghiiare" — înţeleasă nu ca o dogmă ci ca un „asediu", ca o „hărţuială" şi lupta loială, continuă cu sensurile cărţilor, cu documentele şi ediţiile, cu spaţiul bibliotecii. Lucrul acesta e cu atît mai semnificativ cu cît ei pare în contradicţie cu o mărturisire aşezată pe spatele volumului **Bivuac,** în care, paradoxal faţă de afirmaţia noastră, criticul mărturiseşte : „Ceea ce scriu eu este jurnalul unui personaj care reacţionează **sentimental** (s.n) la problemele şi evenimentele din lumea de azi". Sentimental este Mircea Zaciu, oarecum în sensul conferit acestui cuvînt de Schiller în eseul **Despre poezia naivă şi sentimentală.** În acelaşi timp însă cuvîntul sentimental trebuie luat ca o modestie stilistică, ea traducînd o **asumare interioară** a lecturii, cu consecinţe adînci pentru însăşi persoana celui ce citeşte. Nu se poate să nu observăm că titlul volumului publicat în 1975, **Lecturi şi zile** e o parafrază şi deci o raportare a propriului demers şi a demersului critic în general la semnificaţiile poemului didactic **Munci şi zile.** Munca justificată cosmic de Hesiod şi înţeleasă ca singura luptă posibilă a omului pentru armonia lăuntrică şi materială se identifică, în cazul criticului, cu lectura, cu lupta pentru o armonie a spaţiului literar, activitate ce trebuie permanent să se autojustifice, din lipsa unei certitudini mitice, pe care creaţia în schimb o posedă. **Lecturi şi zile** devine astfel o meditaţie mai generală despre condiţia actului critic, o pledoarie pentru o variantă a acestui spirit, conştient de faptul că prezenţa sa presupune nu numai ruptura de „vîrsta de aur" — contemplarea fericită şi naivă a cititorului neprofesionist ci şi de lecturile avizate, antecedente sau concomitente. Această tensiune a justificării, deci leitmotivul unei pro-domo străbate fiecare articol. Ea devine minuţie şi grijă pentru detaliu, căutare fertilă în arhive, în analizele şi observaţiile prilejuite de editarea operelor complete, în propunerile de ediţii necesare, în critica „mono-grafistilor", „autori ai unei singure cărţi, scrisă din obligaţie didactică", ce confundă actul critic cu „colacul de salvare al obsesiilor doctorale belferesti", cu „un diggest al operei", cu „un Ersatz de lectură", ignorînd faptul că munca criticului înseamnă „iniţiere" Pe drumurile istoricului literar, imperativul justificării se traduce în denunţarea factologiei, în refuzul unei documentări pur cantitative, lipsite de proiecţia unei idei unitare, în ironia neretinută şi în acidul aruncat în faţa acelor „bazaconii", puse în scenă de diletanţii istoriei literare, care confundă spaţiul real cu cel artistic, identificînd pe teren pe „fiul lui Lică Sămădăul şi soţia sa" sau ocupîndu-se cu „departajarea poeziilor între diferitele muze care s-au «fixat spontan» pe «ecranul afectivităţii» lui Octavian Goga". În traiectoriile criticului autojustificarea se bazează în primul rînd pe „afirmarea unei axiologii". Ea implică „prezenţă din interior" a ochiului critic, evidenţierea opiniilor discutabile, restrictive sau false, curăţirea învelişurilor critice parazitare, vinovate de diluţie, „cochetărie" sau, pur şi simplu, „vorbărie goală". Restaurator al operei ca pînză iniţială, criticul curăţă straturile străine depozitate sau „praful", infirmă falsele atribuiri (etichetări), stabileşte filiaţii subterane, valori „pretextuale" şi „contextuale", dă nume anonimilor şi aşează în anonimat figurile minore sau sateliţii literari. Subsumîndu-se unui anume timp şi spaţiu critic, atent la timpul şi spaţiul creaţiei, Mircea Zaciu înţelege trecutul literaturii ca o „enclavă în prezent", îi cultivă pe Marii Bătrîni şi contemporani, ca şi pe tinerii confraţi, cu un lucid şi constructiv sentiment al virstelor şi anotimpurilor criticii şi al modului acestora specific de justificare, vizibil în articolele despre Gherea, Ibrăileanu, Călinescu, Ion Breazu, Onisifor Ghibu sau Ion Pop. Şi nu de puţine ori în dialogul acestor virste, ca şi în cel purtat de la catedră, Perses, fratele sfătuit de Hesiod, e însuşi criticul, într-o permanentă stare de veghe, faţă de valorile tradiţiei în actualitate, faţă de acele contribuţii încă elucidate sau trunchiate, faţă de propriile dimensiuni potenţiale ce se cer actualizate.

Şi nu întîmplător, descoperim în paginile cuprinse în **Bivuac** sau în **Lecturi şi zile** un interes constant pentru jurnalul şi şantierul marilor creatori, pentru carnetele şi notele scriitorilor, pentru fulgurantele lor confesiuni sau autoportrete literare, după cum nu ni se pare accidentală inserţia unui **Fals-jurnal** personal în cea de-a patra secţiune a volumului **Lecturi şi zile.** În pledoaria pentru cronicarul literar cu drept de statut autonom, la fel ca şi istoricul sau teoreticianul, şi el persoană justificată şi necesară în orice peisaj al criticii, ca şi în paginile de confesiune sau de negare a aşa-zisului „critic universitar" — categorie în care un inventar comod l-ar aşeza şi pe Mircea Zaciu — starea de veghe a criticului e considerată obligatoriu cotidiană, continuă şi nu intermitentă, lecturile identificîndu-se cu zilele anului, deşi temperatura lor, aflată sub semnul luciditătii, trădează căldura spirituală, sau cum scrie Mircea Zaciu, recitindu-se : „anotimpul meu e o vară de arşiţă tristă şi aspră, şi care a devorat totul."

Dimensiunea etică a acestui **Pro-domo** devine astfel condiţia considerării lui ca element definitoriu pentru o **ars critica,** în care jurnalul personal devine un jurnal al lecturilor, cu o retorică interioară ce e în acelaşi timp o morală.

Doina Uricariu

Portrete interioare

De mai bine de un secol, un adevărat război secret opune gustul romantic al scriitorului român pentru mister, gust concretizat în plasarea propriei existenţe „sub pecetea tainei", şi curiozitatea criticului său, care refuză din principiu aceste interdicţii tabuistice. Citind atîtea pledoarii pentru o perspectivă strict estetică în evaluarea literaturii, am fi tentaţi să credem că refuzul „documentologiei", al izvoristicii, ar fi o descoperire de dată recentă. Şi totuşi, ca în atîtea alte cazuri, nimic nou sub soare, sau, mai exact spus, atitea noutăţi provin organic din filtrarea vechiului. Dovezi ? Prima ne-o oferă Bălcescu care, adept al ficţiunii manuscrisului găsit, atribuie paternitatea „Cîntării României" unui pustnic. Ceea ce pare un tropism, o raliere la un procedeu de circulaţie în Europa veacurilor al XVIII-lea şi al XIX-lea, se arată a fi în perspectiva timpului trecut de atunci o constantă a psihologiei creatorului român. O lance împotriva biografismului indiscret azvîrlea Eminescu în „Scrisoarea I" : „Nu lumina / Ce în lume-ai revărsat-o, ci păcatele şi vina, / Oboseala, slăbiciunea, toate relele ce sunt / Într-un mod fatal legate de o mînă de pămînt : / Toate micile mizerii unui suflet chinuit / Mult mai mult îi vor atrage decît tot ce ai gîndit". Nu altfel va proceda Duiliu Zamfirescu, cînd, într-o epistolă datînd de acum 7 decenii, dar părînd scrisă azi, răbufnea exasperat : „Critica modernă — ca multe alte lucruri nesănătoase împrumutate de la străini — vrea să stringă, în cea mai de aproape legătură, viaţa intimă a scriitorului cu opera sa, explicînd-o pe aceasta prin aceea. Admiţînd în literatură înrîurirea hotărîtoare a motivelor, cu alte cuvinte determinismul — ceea ce nu e totdeauna probat — aş vrea să ştiu ce cîştigă omenirea prin raportarea lucrărilor literare la motivele lor. Nu va suna odată ceasul şi pentru bietii scriitori, de-a fi lăsaţi să se odihnească în pacea mormîntului — dacă sunt morţi — sau să se bucure în linişte de lucrurile pămîntului — dacă sunt vii — fără ca indiscreţia biografilor să se ocupe de dinşii şi de faptele lor"?. Şi, în fine, un ultim popas în acest excurs poate prea lung, atitea pete albe pe harta existenţei lui Arghezi nu se datorează, oare conformării poetului la interdicţia sugerată într-un vers : „Eu n-am trăit o viaţă, ci o taină neînţeleasă"?. Faţă de critica ce se revendică de la Saint-Beuve, magul „Cuvintelor potrivite" era suspiciunea întruchipată, socotind-o cu suveran dispreţ un gen de „metodă Bertillon" aplicată literaturii. Privind lucrurile retrospectiv, s-ar zice totuşi că interdicţiile există pentru a fi încălcate, căci, printr-o enigmatică şi inefabilă lege a compensaţiei, critica românească excelează de atîtea ori prin „vieţi". Exemplele ilustre fiind Călinescu, Lovinescu, Şerban Cioculescu, care au infirmat arbitrara opoziţie viaţă-operă. Şi, fiindcă am amintit de Duiliu Zamfirescu, nu este oare semnificativ faptul că o nouă înţelegere estetică a operei sale a fost posibilă abia după publicarea corespondenţei lui ? Jurnalele, scrisorile, documentele de arhivă, toate aceste relicvarii fetişizate de izvoriştii sau negate cu orgolioasă condescendenţă de cavalerii purismului estetic constituie cel mai adesea „documente sufleteşti", prin care ne plasăm dacă nu în inima operei, cel puţin în anticamera ei. A capta într-un unic fluid efluvii venite din aceste direcţii aparent divergente înseamnă în fond a deschide o fereastră spre adevărata fizionomie a scriitorului.

Aceasta este şi opinia lui Al. Oprea, exeget aflat printre cei care, în ultima vreme, practică această critică de frontieră, bazată pe reabilitarea documentului : „Faptul că adevărul estetic nu trebuie să sufere de pe urma adevărurilor biografice este una, şi cu totul alta dreptul cercetătorului de a reconstitui, în integralitate, adevărurile vieţii scriitorului. Că vor fi surprinse şi nepotriviri în raport cu imaginea pe care ne-o lasă opera, iată ceea ce nu poate, la urma urmei, decît să folosească cercetării, urmărindu-se astfel procesul complex, mecanismul de alambic prin care se distilează efluviile eterogene ale vieţii, pentru a se ajunge la captarea esenţelor pure". După un volum de strictă istorie literară, mă refer la Mitul faurului aburit, *el este prezent din nou, de astă dată cu o suită de* Incidenţe critice. *Titlu perfect aderent la materia cărţii, ale cărei pagini de maxim interes sînt generate de lectura în filigran a documentelor, lectură corelată adesea cu o reală vocaţie de memorialist simpatetic. Într-un argument evident prodomo criticul susţine că volumul ar fi un registru sui-generis al „trădărilor gingaşe" faţă ae istoria literară în favoarea problemelor actualităţii. Îl asigur însă pe autor, dacă mai e nevoie, că complexul său de culpabilitate este imaginar. E o notă de cochetărie în această autopunere sub acuzare, notă dealtfel în spiritul criticii dezinvolte (prea dezinvolte uneori) pe care o practică. Sigur, nu pot fi neglijate intervenţiile lucide ale autorului înglobate în secţiunea mediană a cărţii :* Accente. *Într-un eseu se reafirmă astfel cu energie adevărul că „unui creator îi folosesc infinit mai mult criticile, chiar drastice şi exagerate ca ton, decît adulaţiile frenetice". Aş fi preferat însă acestei îndreptări a îndexului spre fenomene, acestei terapeutici în abstracto, una aplicată la exemple reale. În ceea ce îl priveşte pe Al. Oprea aş risca un paradox : interesant, cu incitante sugestii în planul înţelegerii estetice a lui Călinescu, Perpessicius, Vianu, Rebreanu, Galaction, este autorul* Incidenţelor critice *cînd reciteşte „la pîndă" documente, îndu-le interpretări originale, şi mai puţin captivant este cînd face oficiul de comentator al creaţiei la zi. Într-o aplecare benedictină asupra bogatului fond documentar de la Muzeul literaturii române au rezultat citeva schiţe monografice şi portrete interioare excelente.*

Al. Oprea posedă ştiinţa de a transforma cu un firesc invidiabil biografia documentară *în* biografie estetică. *Critica lui este construită pe subtextuale intenţii justiţiare. Vizate sînt în primul rînd inerţiile, preluarea neselectivă a ideilor. În viziunea sa actul critic este echivalent cu arheologia internă a unei creaţii şi a unei vieţi. De aceea secţiunea cea mai valoroasă a cărţii este cea iniţială, intitulată* Oameni şi scriitori. *Aproape toate aceste portrete interioare în care viaţă şi operă fuzionează sînt înălţate pe baza delimitării de opinii curente, de habitudini critice. Ocupaţia predilectă a lui Al. Oprea pare a fi acum smulgerea măştilor. Să exemplificăm. Despre G. Călinescu s-a încetăţenit ideea că ar fi apărut precum Minerva din capul lui Zeus, gata înarmat cu atributele genialităţii. Al. Oprea se întreabă însă „Cum va fi fost G. Călinescu tînăr ?" şi, după parcurgerea corespondenţei şi a unor mărturii de epocă, descoperă în adolescentul Călinescu o dramă intimă a căutării de sine: „Nu, nici G. Călinescu n-a ţîrupt, de la început, şi în chip spectaculos, cu fizionomia-i spirituală caracteristică, şi el a cunoscut acel ceas unic, matinal, al deconcertărilor şi al limpezirilor, cînd se cristalizează structura unei personalităţi". O operaţie oarecum asemănătoare se întreprinde şi în eseurile* Vladimir Streinu *şi convertirea la clasicism, unde grima de antiquus a exegetului lui Hogaş este desprinsă rezolut pentru a se pune în lumină un temperament viforos refulat, sau în* Liviu Rebreanu *sub masca impasibilităţii. Ar fi însă greşit dacă s-ar crede că această sistematică contrariere a clişeelor ascunde plăcerea substituirii unei interpretări unilaterale prin alta antipodică. Al. Oprea este un spirit al fineţii, pentru el critica însemnînd dialog confratern al metodelor, nu prestidigitaţie tehnicistă. În plus, lectura acestor „incidenţe" relevă un moralist emotiv, cu retina sensibilă la spectacolul realităţii literare.*

Ioan Adam

Voinţă de teoretizare

Citind cartea profesorului Ion Vlad, Lecturi constructive *(Editura Cartea Românească, Buc., 1975) ne-am amintit de polemica dintre Roland Barthes şi Raymond Picard, purtată cu mai bine de zece ani în urmă, pe tema avantajelor „vechii" şi „noii" critici. În* Essais critiques *(1964) Barthes arăta că în Franţa există două critici : universitară, „care în esenţă foloseşte o metodă pozitivistă moştenită de la Lanson" şi „de interpretare", care poate fi pusă în legătură „cu una dintre marile ideologii ale momentului". În 1965 a apărut scrierea-pamflet,* Nouvelle critique ou nouvelle imposture ? *de Raymond Picard, la care Barthes a răspuns în 1965 prin* Critique et vérité. *La reproşul lui Picard, care vedea în critica „de interpretare" o critică pur „ideologică", Barthes a argumentat destul de convingător în favoarea „noii critici", susţinînd variabilitatea sensului unei opere : „Sensul unei opere (sau al unui text) nu se face singur ; autorul nu produce niciodată decît prezumţii de sensuri, forme pe care publicul le umple de un conţinut". Desigur, această dispută însoţeşte, în termeni diferiţi, întreaga dezvoltare a criticii literare, argumentele pro şi contra organizîndu-se, în ultimă instanţă, în legătură cu conceptul de operă. Foarte interesante sînt, în acest sens, discuţiile care sînt purtate în ultima vreme de către cercetătorii interesaţi de retorică. Butada lui Barthes („opera propune şi omul dispune") capătă din partea lor o confirmare neaşteptată. Sînt de menţionat, în legătură cu această problemă, opiniile lui Vasile Florescu din* Retorica şi neoretorica *(1973), deşi ele nu se referă în mod direct la problemele criticii şi ale istoriei literare. Pledînd pentru o reabilitare a teoriei argumentaţiei, Vasile Florescu arată că umanismul modern urmează calea dublă a dialecticii şi a argumentaţiei : „Dar, spre deosebire de teoria demonstraţiei, care nu cunoaşte decît probe corecte, adică conforme cu regulile unanim acceptate, şi probe care nu îndeplinesc aceste condiţii, în teoria argumentaţiei lucrurile sînt cu mult mai complicate. Un argument poate fi mai eficace decît altul, mai revelator sau mai puţin revelator. Altul, eficace într-o situaţie dată, devine perimat sau chiar ridicol la un moment dat. Citeodată, însă şi tentativa de a argumenta are ca rezultat zdruncinarea încrederii în teza propusă". Operînd schimbările necesare, această opoziţie între dialectică şi retorică reproduce unul dintre punctele de conflict dintre „noua" şi „vechea" critică. Într-adevăr, analogiile căutare a „adevărului" — dialectică şi căutare a „validităţii" — retorică sînt tentante şi demonstrabile. De altfel, Barthes spune, la un moment dat, în* Essais critiques *(în legătură cu obiectivele criticii înţeleasă ca metalimbaj) : „....sarcina ei nu este nicidecum să descopere «adevăruri», ci doar «validităţi». În sine, un limbaj nu este adevărat sau fals, el e valid sau nu : valid, adică alcătuind un sistem coerent de semne".*

Urmărirea acestei posibile antinomii a criticii este operatorie în cazul cărţii lui Ion Vlad, în care dominant este, în cele din urmă, sentimentul autorului că investigarea critică a literaturii poate şi trebuie să fie făcută sub semnul unei teoretizări necesare. Voinţa de teoretizare, de raţionalizare conceptuală domină toate textele Lecturilor constructive, *conferind ansamblului o structură unitară. Urmărită prin această prismă, cartea lui Ion Vlad se înscrie în categoria criticii universitare, pentru autor esenţială fiind rostirea unor adevăruri teoretice despre literatură şi despre multiplele ipostaze ale acesteia. Textul care deschide volumul este deosebit de semnificativ din acest punct de vedere, fiind intitulat* Cunoaşterea conceptelor. *În el Ion Vlad explicitează cu claritate metoda critică pe care înţelege s-o folosească în cercetările şi în comentariile sale. Vorbind despre situaţia actuală a criticii şi istoriei literare româneşti, profesorul îşi defineşte în primul rînd propria sa atitudine în faţa literaturii : „Definitorii pentru critica şi teoria literară românească sînt* cunoaşterea conceptelor, *profesarea examenului riguros şi pertinent, explicaţia întemeiată pe faptele şi procesele reale ale creaţiei literare de azi. Asistăm la consolidarea cercetării ştiinţifice — o cercetare cu un orizont filozofic neoscilant — în sfera categoriilor literaturii, iar sesizarea şi confruntarea unor experienţe, consubstanţiale viziunii artistului, pledoariei lui argumentate prin intermediul unor instrumente proprii literaturii, se traduc în lucrări remarcabile ; ele depăşesc simpla consemnare sau înregistrare a unor fenomene, oricum izolate şi neconcludente, construindu-se în sinteze unde observaţia criticului e dublată de vocaţia generalizatoare, de sintezele teoreticianului şi istoricului literar". Modul în care criticul îşi materializează aceste opinii despre rolul criticii vădeşte o deplină consecvenţă. Ion Vlad este dominat de ideea că literatura este un teritoriu specific, dar convertibil în noţiuni, graţie unei susţinute şi cumpănite acţiuni de conceptualizare. El se vrea şi reuşeşte să fie un „cititor avizat", care detectează şi transcrie noţional valorile literaturii. O caracterizare rostită în legătură cu un alt critic i se potriveşte foarte bine şi autorului* Lecturilor constructive : „Criticului îi repugă ostentaţia şi verbalismul gratuit, spectacolul artificios al unei false inteligenţe critice. Matur, cercetătorul ştie foarte bine că în demersul intelectual autentic se sedimentează cunoaşterea celor mai durabile valori. Actul critic devine [...] judecată la rece, verificare şi discernămînt".*

Impecabilele demonstraţii prin care sînt susţinute principiile necesare ale criticii sînt urmate de analize ale unor cărţi de proză, în care Ion Vlad aplică o metodă, pe care am denumi-o a teoretizării semnificative. Într-un limbaj noţional, care refuză în mod constant metaforizările sugestive, dar fatalmente aproximative, criticul se apropie de opere, căutîndu-le adevărul, unicitatea convertibilă în idei. Este revelatoriu, din acest punct de vedere, comentariul dedicat romanului Feţele tăcerii *de Augustin Buzura, în care se poate recunoaşte cu uşurinţă o structură caracteristică a discursului critic. Această structură se sprijină pe cîteva concepte centrale, aflate în relaţii de tensiune şi interdependenţă, în jurul lor gravitînd implacabile analize subtile, sprijinite în permanenţă pe text. Aerul general al comentariului este acela al unei demonstraţii riguroase a adevărului unei opere autentice.*

Nu ştim dacă a fost sesizat pînă acum caracterul polemic al criticii lui Ion Vlad. În ciuda absenţei oricărei referiri explicite ansamblul lecturilor constructive este semnificativ în acest sens. Ion Vlad practică o critică încrezătoare în posibilitatea raţionalizării actului critic şi, implicit, respinge, speculaţia spectaculoasă, care (să ne reamintim digresiunea teoretică, pe care o propuneam la începutul acestor însemnări) tinde spre validităţi indemonstrabile. Critica nu este literatură, pare a argumenta autorul, decît în măsura în care se nutreşte din literatură, decît în măsura în care autorul ei are posibilitatea de a-şi transforma discursul într-un demers de surprindere a unor esenţe potenţial existente în cîmpul literaturii.

Este adevărat că o lectură superficială ar putea să constate existenţa unei ariditătăţi stilistice. Parcurgerea atentă a ansamblului relevă însă, fără putinţă de tăgadă, prezenţa unei coerenţe conceptuale, exemplară în felul ei.

Voicu Bugariu

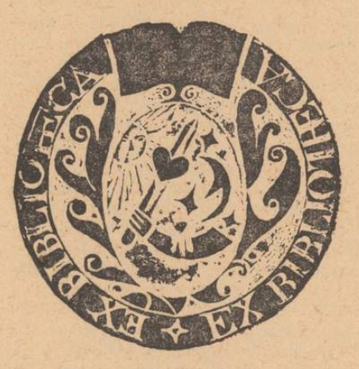

în critica de azi

„Trebuie să facem din critica literară o armă puternică de luptă pentru o artă revoluționară, pentru formarea omului nou, cu o concepție înaintată despre lume". (Din expunerea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU la Congresul Educației Politice și al Culturii Socialiste).

Analiză şi perspectivă istorică

Oarecum dezavantajată de comentarii ultima carte a lui Eugen Simion, *Scriitori români de azi* a pricinuit mai multe păreri contradictorii şi nu întotdeauna aşa cum ar fi meritat. E uşor de înţeles pentru ce, întrucît s-au găsit oameni care s-o recomande drept o istorie a literaturii contemporane, ceea ce cartea, neîndoios, nu este deocamdată. De aici şi iritările unor confraţi şi, în fine, polemicile inutile în jurul chestiunii : e sau nu e acest volum o „istorie literară a contemporaneităţii".

Însă nu aşa ar fi trebuit să examinăm cartea. „Istorie" propriu-zisă nu e aceasta căci lipseşte descrierea fenomenului în întregimea lui. E însă istorie de valori căci au fost încadraţi aci (cu cîteva excepţii notabile) toţi scriitorii care au avut ceva de spus în ultimii treizeci de ani. Panoramă nu e căci lipseşte ideea integralităţii, însă cu toate acestea planul fundamental a fost schiţat. Nu e totuşi nici o culegere de cronici (cum s-a încercat a se sugera) căci autorul se înalţă mereu la o contemplaţie generală şi dă formula, eticheta, clasa şi regnul. Este deci cazul a considera cartea lui Eugen Simion ca un întîi pas spre clasificarea exhaustivă a problemelor literaturii de azi şi adevărata preţuire nu va fi cu putinţă decît la încheierea acestei munci de-abia începute.

Importanţa acestei apariţii e însă foarte mare fiindcă afirmă încă o dată puterile unuia dintre cei mai dotaţi critici apăruţi în ultimii 15 ani. Să vedem aşadar, pentru ce a devenit **Scriitori români de azi** o carte într-atît de controversată. Întîia cauză e oarecum teoretică fiindcă Eugen Simion s-a exprimat întotdeauna în scris şi în viu grai ca un adept al „noilor metode" şi mai ales al „tematismului". Numaidecît noua carte a fost aşezată sub lupă spre a i se depista înriuririle „tematiste". Însă ceea ce susţine în teorie, Eugen Simion nu aplică mecanic în practică fiind adeptul unei critici mult mai armonioase decît s-a crezut. El nu e nici un „cosmopolit" şi nu dispreţuieşte tradiţiile disciplinei pe teren românesc. Dovada ? A scris un eseu important despre E. Lovinescu şi a luat de la acela ideea „revizuirii" valorilor (deşi nu în ordinea propriei analize) ca şi un aer oarecum de îndrumător. Printre criticii noştri el este unul din puţinii care dă „orientări" şi face „direcţie" fără ca poziţia să fie supărătoare sau dogmatică. De la G. Călinescu a rămas cu ideea conjugării criticii cu istoria literară, căci E. Simion nu e un critic propriu-zis al actualităţii, nu face foiletonistică ocupîndu-se îndată de ultima apariţie oricare ar fi ea. Îi trebuie mereu o perioadă de examinare şi de aprefuire din altitudine temporală prin care opera e încercuită de zeci de încercări şi de analize, pînă a fi în fine categorisită. Se pare că din actualitatea imediată, vie, a literaturii, rămîn sub lupa de critic a lui E. Simion numai acele cărţi cu deplină viabilitate şi ca atare şi verosimilitatea diagnosticului său este sporită.

Pe acelaşi canal i-a venit lui E. Simion ideea „autonomiei esteticului" ceea ce nu face din el un critic „estetizant" ci un spirit liber care vede formele suprastructurii în determinările lor complexe, iar nu mecanice. „Criteriu estetic" nu înseamnă negarea mişcării istorice, ba dimpotrivă examinarea planului cărţii sale indică aproape fără greş metamorfozele de stiluri, înlănţuirile în timp pe care literatura noastră le-a străbătut din 1944 pînă azi. De exemplu : „Evoluţia poeziei" cuprinde pe lîngă T. Arghezi, un capitol de „Continuitate şi ruptură". Formula e valabilă fiindcă într-însa intră acei creatori cu o activitate mai veche, metamorfozată sub o nouă împrejurare istorică. Pe urmă E. Simion restituie acea poezie complicată, a „momentului 45—46", unde încadrează alături de D. Stelaru şi de cîţiva ironişti şi exotici, pe Radu Stanca şi Şt. Aug. Doinaş (adică pe „cerchiştii" de la Sibiu — lipseşte numai Ioanichie Olteanu). Dintre poeţii anilor '50, rămîne doar A. E. Baconsky, examinat cu un volum din... 1970 (ceea ce, bănuim, conţine şi o judecată critică). În fine, Labiş, care premerge o generaţie şi toată acea explozie a poeţilor de la 1960, pînă astăzi, care au complicat formele liricii, le-a pus sub semnul întrebării, dîndu-le complexitate şi genericitate.

E un chip valabil de a face „istorie literară" fără factologie inutilă şi operînd numai prin selecţie pe baza unei formule cuprinzătoare. La fel : „Evoluţia prozei", unde pas cu pas e văzută aşa-zisa „diversificare" de la „redismul psihologic", prin „proza de analiză" (ceea ce presupune accentul mai adînc pe psihologie). De la „analitism" la „eseu romanesc" e un pas, surprins îndată de critic, apoi la romanul fără tărmuri, baroc, gen Eugen Barbu, şi în fine la acele mijloace realiste vizionare în care s-ar putea încadra cu uşurinţă şi comicăria verbală a lui N. Velea care presupune rafinament elementar şi nu dezmembrare a prozei.

Mai bine se vede ideea de istorie literară a lui E. Simion cînd acesta examinează „critica". Sensul istoric ar fi unul aproape circular deşi în ascendenţă, admiţînd pretutindeni existenţa unor „precursori" şi a unor „modele", dezvoltate în timp ori rectificate de o metodă nouă deşi niciodată distruse. Astfel s-a format poezia contemporană, sub semnul lui Arghezi şi Blaga (Barbu are partea lui de înriurire) la fel proza a urmat analitismul interbelic ca şi soliditatea românească a lui Rebreanu, şi nu altfel critica literară unde „modelele" au stăpînit statornic spiritele fără a le mutila. Aceasta, la o primă analiză, căci ulterior „scriitorii români de azi" ar fi rectificat „modelul" fără a-l anula, potrivit personalităţii proprii şi împrejurărilor istorice. Cum se vede, e aci o dialectică fină, aproape călinesciană (a rămas ceva din concentricitatea teoriei despre specificul naţional) a evoluţiei formelor-literare, a stilurilor şi expresiei fiecăruia luat în parte.

Cu greu s-ar putea spune ce fel de literatură iubeşte E. Simion căci el vede mereu valoarea şi diversitatea de forme şi de voci, fără a face o separaţie subiectivă. Sforţarea de a face aprefuiri de sus, cu perspectivă istorică, aptitudinea de a da formule, uneori paradoxale şi în ton oarecum oracular, ideea de a privi armonic potrivit valabilităţii estetice literatura contemporană pe baza unor izvoare istorice de modele şi precursori sînt însuşirile cele mai izbitoare ale acestei critici de formulă lovinesciană, echilibrată, nepărtinitoare. Adăogaţi o aptitudine de a portretiza pe latura morală (cutare pagină despre Geo Bogza e de o frumuseţe românească), un stil precis deşi nu fără reverii şi exerciţii de caligrafie şi veţi avea răspunsul asupra valorii acestei cărţi date de un „universitar" modern, a unui critic „nou" din toate punctele de vedere : Eugen Simion.

Artur Silvestri

Limpezimea demersului

La data apariţiei, „Arhipelag de semne" de Mihai Ungheanu a suscitat reacţii diferite, comentariile mergînd de la încercarea de situare obiectivă pînă la contestarea vehementă şi chiar mistificarea deloc elegantă a ideilor prezente în carte. Este interesant de văzut, după un an şi mai bine, acum cînd apele s-au liniştit, ce a determinat iritarea unei părţi a criticii, stîrnind tulburări umorale la cronicari literari cunoscuţi (nu-i aşa ?) ca arbitrii ai fineţii interpretative. Răspunsul nu e greu de aflat dacă e căutat acolo unde trebuie. Cartea lui Mihai Ungheanu defineşte în primul rînd (ca şi mai vechile „Campanii") atitudinea autorului faţă de problemele majore ale literaturii române, cuprinzînd refuzul hotărît al canoanelor ce încearcă să impună creaţiei un conţinut şi mijloace expresive unilaterale, inadecvate spaţiului literar generator, Deschiderea spre universal este condiţionată (afirmaţie banală dar mereu necesară) de prezenţa amprentei inconfundabile a originalităţii şi nicidecum de adeziunea entuziastă la o singură formulă care, pe alte meridiane, a născut creatori de excepţie. Această poziţie, explicitată sau implicată, poate fi urmărită de-a lungul întregului volum dar este exprimată cu maximă claritate mai ales într-un articol din secţiunea numită sugestiv, „Turnire critice". În „S. Damian şi procustianismul critic" lucrurile sînt limpezi încă din titlu. Să urmărim ideile de aici pentru a înţelege mai întîi concepţia criticului. Autorul identifică în S. Damian „un partizan hotărît al modernităţii" la care literatura română se poate sincroniza urmînd marile modele (Kafka, Dostoievski) şi asimilînd procedee noi de expresie. Pentru a atinge tragicul, proza românească ar trebui să renunţe la imobilism şi contemplaţie, să mute accentul pe dramele interioare, să nască un nou tip de erou, cerebral, chinuit de spaime, traumatizat şi astfel integrat neliniştilor secolului. Pentru S. Damian acestea sînt singurele coordonate pe care poate înainta prozatorul român pentru a dobîndi conştiinţa tragicului şi a deveni astfel modern. Aşadar o metodă de creaţie infailibilă oferă literaturii române o şansă unică ! Concluzie falsă prin absolutism, pat al lui Procust în care literatura noastră a mai stat (e adevărat, la cealaltă extremă, dominată însă de acelaşi dogmatism) nu demult. Replica lui Mihai Ungheanu este lipsită de echivoc : „Nu se poate crea în atemporal şi în aspaţial. (...) Privim aventurile unui secol dintr-un punct geografic şi istoric şi din perspectiva experienţei sufleteşti a unui popor cu o identitate istorică precisă. Orice colectivitate în timp constituită trăieşte o experienţă unică şi experienţa unui popor care a participat la două războaie mondiale şi a înfăptuit o revoluţie de mari proporţii, deci un popor posesor al unor experienţe radicale poate considera aventura sa drept „aventura secolului". Şi iată mai departe, în finalul articolului, aceeaşi idee reluată într-o formă care, poate satisface chiar şi pe adepţii rafinamentului stilistic în critică : „A fi sensibil la dramele umanităţii ca scoica la vuietul mării e o frumoasă aspiraţie, dar opera nu e cavitate fosilizată, ci floare şi fruct şi, pentru a fi astfel, are nevoie de un sol al ei". Să cuprindă aceste afirmaţii vulgarizarea noţiunii de sincronism prin egalare cu mimetismul ? Cu siguranţă, nu ! Cum la fel de sigur este că această concepţie scoate din sfera valorilor autentice onestele interpretări literare ale unor partituri străine, provocînd indispoziţii criticilor partizani.

În contactul nemijlocit cu opera, limpezimea demersului critic este calitatea evidentă în „Arhipelag de semne". M. Ungheanu împărtăşeşte opinia de largă circulaţie (acordul este unanim, dar „faptele" se opun uneori afirmaţiilor) potrivit căreia actul critic trebuie să decodeze ceea ce scriitorul a codificat. Prin urmare, limbajul criticii lui Mihai Ungheanu se va caracteriza prin accesibilitate nu lipsită de necesara altitudine intelectuală a ideilor, iar stilul este cel al proprietăţii. Esenţială este prezenţa în toate textele din volum a judecăţii de valoare, rostită fără menajamente, care beneficiază de atributul claritaţii. Aceasta poate atrage desigur după sine o sumă de riscuri (chiar şi pe acela de a fi acuzat de lipsă de stil) dar este oricum atitudine de critic adevărat. „Arhipelag de semne" conţine două tipuri de text critic : cronica literară şi eseul. În funcţie de acestea se împart şi procedeele de abordare a operei. În cronicile literare se porneşte de la o intuiţie esenţială a cărţii în discuţie (fixată de regulă cu precizie în titlul cronicii), ceea ce urmează oferind citeva argumente solide în favoarea demonstraţiei. Criticul nu-şi permite construcţii în marginea textului literar, sprijinindu-se în permanenţă pe terenul ferm al operei. Atent la evoluţia scriitorilor analizaţi, autorul procedează la o situare estetică a noii cărţi în întreg ansamblul creaţiei ,sesizînd cu exactitate inegalităţile sau noutatea tematică. Capitolele intitulate „Jurnal liric" şi „Secvenţe literare" sînt radiografiile precise ale operei unei părţi a poeţilor şi prozatorilor de astăzi, care disting procedeele expresive şi motivele comune dar şi particularităţile diferenţiatoare. Respectînd rigorile impuse de gen, cronicile lui Mihai Ungheanu se remarcă prin desfăşurarea logică a demonstraţiei, impunînd prin sobrietatea şi penetraţia observaţiei.

Cînd se trece în spaţiul mai larg al eseului, diferenţele de procedură sînt vizibile. Sînt abordate opere a căror cotă valorică se află la o înălţime ce-i dă dreptul criticului să renunţe la situarea estetică explicită. Valoarea se certifică acum prin examinarea operei din unghiuri inedite, dezvăluind sensuri şi relaţii nebănuite, ce conduc în ultimă instanţă la interpretări noi. Este cazul eseului „Candoare şi violenţă în proza lui Marin Preda" (pasiune statornică a criticului) unde claritaţii şi exactităţii li se asociază fineţea analizei, rezultatul fiind un text de referinţă în bibliografia critică a operei autorului „Moromeţilor".

În capitolul cu titlul „Decupaje critice" Mihai Ungheanu trece în revistă activitatea criticilor care au marcat epoca de la începutul secolului şi pînă astăzi. Din lectura textelor se pot trage concluzii care să permită aşezarea autorului în descendenţa unuia sau altuia dintre „monştrii sacri" ai criticii româneşti. Aderenţa la mare parte din ideile lui Ibrăileanu despre literatură este evidentă. Iar în privinţa fermităţii opinei, asocierea numelui lui Maiorescu este oricînd posibilă ; dintre criticii contemporani o subtilă afinitate spirituală îl atrage spre Lucian Raicu. Dar nu stabilirea posibilelor filiaţii şi corespondenţe este operaţia necesară în cazul autorului „Arhipelagului de semne" ci locul pe care îl ocupă cartea în contextul criticii actuale. Remarcabilă prin consevenţa atitudinii şi principiilor cartea este un exemplu de discurs critic activ, implicat cu orgolioasă mîndrie în dificila operaţie a stabilirii contururilor reale ale hărţii literaturii române.

Valentin F. Mihăescu

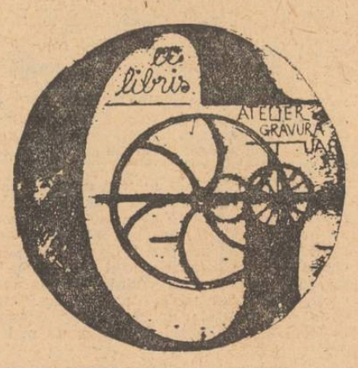

Studii despre romantism

Observaţiile sistematice reunite sub îngrijirea lui Paul Cornea în volumul Structuri tematice şi retorico-stilistice în romantismul românesc *(ed. Academiei R.S.R., 1976) mărturisesc încă de la început intenţia descriptivă a zonelor pe care şi le delimitează.*

Constatînd unitatea întregii perioade 1830—1870, Mihai Zamfir (Retorica poeziei romantice) *o împarte în subunităţi de pre- şi postpaşoptism, fapt ce nu conduce spre o izolare atomizantă, pentru că relevarea osmozei de tendinţe este stăruitoare. Divulgînd doar intenţia „descrierii obiective a structurii tropologice proprii unei epoci", M. Zamfir oferă de fapt sugestii de adîncime şi perspective înnoitoare : poezia paşoptistă rămîne la o etapă clasicizantă „premetaforică", preferînd metonimicul, figura „logică" sau asociativă. Metaforele sînt explicite, cu zone semantice delimitate (de ex. pentru Bolintineanu şi Alecsandri — floralul) pricinuind stereotipia şi banalizarea. Doar inceputurile eminesciene stau sub semnul, sensibil schimbat, al „iradierii metaforice". Fenomenul se explică, socoteşte M. Zamfir, prin inevitabila cultivare prioritară a valenţelor asociative într-o cultură nouă.*

Concluziile converg spre reliefarea momentului de virf reprezentat de Eminescu într-un timp de răscruce pentru literatura română. Fenomenul de continuitate între romantismul românesc şi tradiţie este infinit mai larg decît s-ar bănui. Poezia înaintează dificil pînă la Eminescu, înregistrînd, după o oarecare vivacitate, o rapidă vlăguire epigonică Postpaşoptismul legitimează, de fapt, impune cercetarea poeziei minore (G. Baronzi, Al. Sihleanu, N. Nicoleanu, Al. Pelimon, G. H. Grandea, G. Cretzianu, Al. Depărăţeanu, N. Zamphirescu ş. a.), în care „fenomenul de recurenţă" este mai vizibil expresia unei mode poetice. Se pot numi în acest sens aspecte mai neobişnuite, ca acela de „mimetism formal, fără acoperire în substanţă", corolar al uzării unor tipuri metrice — cum constată Gabriela Duda în Unitate şi diversificare prozodică. *o cercetare pe alocuri excesiv cumulatorie, prea factologică, dar oferind observaţii amplu ilustrate despre cariera alexandrinului tot mai puţin cultivat, formele trohaice şi iambice, versul liber, diversificarea structurii strofice, statutul privilegiat semantic al unor cuvinte în rime. Gabriela Duda corectează afirmaţia lui Vladimir Streinu, privind fixismul versificaţiei noastre, în sensul unei mişcări alimentate de împrumutul cu adaptări şi suprapunerea de influenţe — folclorică, neogreacă şi italiană, franceză —, făcînd perceptibil fenomenul „unităţii şi diversificării prozodice". Nivelul superior al virtuozităţii îl va atinge doar Eminescu.*

O formă mai eseistică, fără ostentaţia compartimentărilor, are studiul Roxanei Sorescu, Metomorfoze ale liricii erotice. *Amintind tradiţia anacreontică şi a poeziei artificios galante, lirica românească a perioadei 1780—1830 e una de tranziţie, oscilînd între neoclasicism şi preromantism. Prin Ienăchiţă şi Alecu Văcărescu, prin Costache Conachi poezia românească a început cu oscilaţii de cardiogramă. Cei care reformează lirica erotică vor fi Heliade, Alexandrescu, Bolintineanu („erosul pătimaş, misterios şi exotic"), Alecsandri, „transformînd poezia sentimentală dintr-o temă de compoziţie literară într-un mod de revelare a personalităţii" romantice.*

În prefaţa cărţii Paul Cornea pledează convingător pentru îmbinarea analizei conţinutului cu studiul stilistic dar nu credem că alăturarea în cadrele aceluiaşi volum a unor studii totuşi specializate s-o realizeze. Volumul nu ne oferă vreun exemplu, căci sub primele două titluri urmează analize numai tematice (M. Vornicu, Roxana Sorescu), sub următoarele, numai retorico-stilistice (M. Zamfir, M. Mancaş, G. Duda). „Joncţiunea între istoricii literari şi lingvişti" nu inseamnă şi joncţiunea de metode, cercetare interdisciplinară, ci doar învecinare de studii, e drept, deschizătoare de perspectivă. Studiile reuşesc să configureze cîteva din liniile reprezentative ale poeziei imediat preeminesciene şi adăugarea altora, privind avatarurile imaginării poematice ample, inapetenţa pentru abstract şi ironie, nostalgia epopeii, raportul dintre teoria şi practica literară, spiritul public etc., ar individualiza o perioadă din istoria poeziei româneşti definibilă în raport cu cea ulterioară, a lui Eminescu şi Macedonski, în care lirismul suferă modificări de concepţie şi înnoiri de limbaj, ajungînd la profunzimi muzicale, tentaţia absolutului şi ironia tragică. Structuri tematice şi retorico-stilistice *în romantismul românesc poate să fie un argument pentru un capitol dintr-o istorie a poeziei româneşti cu un traiect propriu şi un destin aparte.*

Ion Simuţ

Opţiunile criticului

Serioasă, metodică, echilibrată, critica lui Valeriu Cristea face dovada unei concordanţe de invidiat între temperamentul omului şi preferinţele sale literare, între criteriile mai generale pe care le profesează cu consecvenţă şi opţiunile intime ale criticului în materie de literatură. „Serios" el însuşi, dotat cu o conştiinţă profesională nu atît de uşor de întîlnit pe cît s-ar închipui, şi care asigură lecturilor sale garanţia de lucru bine întreprins şi credibilitatea necesară, chiar dacă judecăţile, de la caz la caz, pot diferi, criticul nu lasă niciodată impresia că se joacă cu ideile pe care le emite, după cum nu lasă niciodată impresia că aceste idei la care aderă sînt bune de folosit mai ales cu prilejuri festive sau în articole ocazionale, putînd fi apoi, după conjunctură, lesne contrazise în aplicarea lor practică. Acea distanţă atît de nemiloasă între elevate „profesiuni de credinţă" circumstanţiale şi realitatea care le dezice adesea în manifestările lor curente, distanţă care măsoară în fapt absenţa spiritului critic veritabil, nu-şi face loc sub nici o formă în scrisul acestui autor, consecvent, în primul rînd, cu sine însuşi. Felul cum concepe Valeriu Cristea critica (printre atîtea : „manifestarea unei lucidităţi intense"), semnul adevărului, al echilibrului şi al măsurii sub care pune demersurile ei, ceea ce caută cu precădere criticul în lecturile sale, fie acestea „la zi", fie recitiri, terenul ferm de mişcare pe care i-l doreşte atît literaturii cît şi criticii şi, în fine, cărţile înseşi care îi provoacă adeziunea sau rezerva se înscriu, toate la un loc, într-un nivel nu de suprafaţă al preferinţelor, ci într-o sensibilitate critică pe deplin legitimată şi strîns coerentă. Este reconfortant, de pildă, să observi faptul că articolele de respiraţie mai largă, de susţinere a unei problematici, a unor direcţii sau procese literare pe care autorul le consideră viabile şi fecunde în planul literaturii contemporane, articole puse în fruntea recentului său volum, Domeniul criticii, *nu reprezintă atitudini gratuite, teoretizări neimplicate în marginea unor exigenţe reale, dar că ele fac, în genere, perfect corp comun cu partea dedicată receptării literaturii prezente.*

Remarcînd cu satisfacţie „procesul de absorbţie a istoricului de către literatură, în cadrul prozei româneşti actuale", tructificarea din ce în ce mai densă şi mai nuanţată a experienţei istorice, politice şi sociale, exprimîndu-şi încrederea în resurecţia epicului şi în durabilitatea povestirii sau probînd, de exemplu, atenţia sa la valorile morale incorporate în opera literară, ca şi la amplitudinea de cuprindere a vieţii pe care o demonstrează scriitorul, criticul înţelege să-şi respecte şi să-şi confirme aceste opţiuni în toate comentariile pe care le expune asupra cărţilor. Ideile acestea pe care le-a dezbătut teoreticeşte nu sînt escamotate în cuprinsul analizei, după cum, totodată, modul cum e citită o carte le scoate şi mai mult în evidenţă, din înmănuncherea impresiilor de lectură reieşind cu claritate un gust literar instalat definitiv în compartimentul cuprinzător al realismului. Din acest punct de vedere, Domeniul criticii *conţine una din cele mai elocvente pledoarii pentru autenticitatea, veridicitatea, forţa de reprezentare şi omenescul literaturii pe care le-a întreprins critica noastră în ultimul timp. Şi este cu atît mai elocventă această pledoarie cu cît ea se exercită pe materia friabilă, de regulă, a recenziei de carte.*

Pentru oricine citeşte fără prejudecăţi comentariile lui Valeriu Cristea este limpede faptul că preferinţele criticului se îndreaptă netulburat spre cărţile şi autorii exprimînd „atitudini firesti şi simple", spre operele conţinînd „intense sugestii ale realului", spre cele care cuprind în sine „complexitatea umană vie" şi „întreaga gamă naturală a trăirilor", după cum e limpede că impresiile sale de lectură converg, în majoritate, spre un criteriu al adevărului. Cu o francheţe care face parte din chiar stilul criticii sale, cu un mod de a-şi explica obiecţiile care, şi atunci cînd se extinde persuasiv-răbdător, presupune din partea criticului o atitudine polemică implicită, Valeriu Cristea îşi pronunţă, în schimb, rezervele faţă de scrierile cultivînd „bizarul fără semnificaţie", faţă de „experimentul modern adeseori gratuit", faţă de tot ceea ce, cu un cuvînt, denotă exces de tehnică, căutare pur formală, preţiozitate şi prezumţie, veleitarism şi sofisticare. Chiar dacă unele din obiecţiile criticului nu întrunesc deplin şi adeziunea noastră, avînd despre cărţile sau autorii respectivi alte păreri, francheţea de care aminteam, una din calităţile de căpetenie ale scrisului lui Valeriu Cristea, sentimentul că aceste rezerve sînt promulgate într-un climat de civilitate şi de efort de obiectivare sînt lucruri care se impun şi care acordă întregului tablou, pe ansamblu, culoarea verosimilităţii. Dar ceea ce credem că merită a fi subliniat în scrisul lui Valeriu Cristea şi care fapt, totdeodată, ne introduce mai bine în intimitatea opţiunilor sale este atenţia pe care o acordă criticul vieţii morale a personajelor literare, manifestărilor acestora de intensă şi neprefăcută umanitate, accentul pe care îl pune, ca în cazul lui Marin Preda, pe „experienţa elevării", pe descoperirea trăirilor armonioase şi a gesturilor plenare, bucuria cu care ştie să releve pulsaţiile de existenţă autentică şi înţelegerea integrală faţă de făptura umană de care dă dovadă un creator. Exegetul lui Dostoievski şi-a întărit percepţia morală, bineînţeles în cadrul esteticului, căutînd adeseori să scoată în lumină dimensiunile de cuprindere profundă a omenescului prezente în viziunile autorilor. Acest sporit accent uman pe care l-a căpătat critica lui Valeriu Cristea este unul din lucrurile cele mai interesante pe care le evidenţiază noua sa carte. Criticul cere din partea scriitorului o „privire avizată", în accepţia unei complexităţi şi a unei totalităţi a experienţelor, iar atunci cînd scrie undeva că citind un prozator „mă interesează în primul rînd să constat ce (şi cît) ştie despre om şi toate problemele lui, despre viaţă şi toate aspectele ei, despre realitate şi irealitate, despre palpabil şi impalpabil, adică volumul *trăirilor lui, al conştiinţei în sensul unei vaste cuprinderi a lumii", această confesiune, ca şi alte mărturii ale cărţii sale, nu trebuie luată ca o simplă şi neasumată declaraţie, bună de rostit în public, ci ca un sistem de lectură căruia în chip fericit i se supune întreg noul său volum.*

Dan Cristea

Sub semnul lui Aristarc

Cartea la care ne vom referi în cele ce urmează **(Sub semnul lui Aristarc)** este o pledoarie pentru **luciditatea** critică condiţia primordială **a dispoziţiei critice.** Autorul consideră, pe drept, că în materie de judecată literară niciodată nu se pune un punct definitiv. Orice autor, şi mai ales cei mari, se supun aprecierii generaţiilor ce se succed, opera lor dezvăluie laturi inedite conştiinţei critice anterioare, ori înlătură unele prejudecăţi sau chiar calificări ce se dovediseră precare sau insuficiente. O nouă lectură a clasicilor, care duce, de multe ori, la descoperiri de semnificaţii noi, iată ce-şi propune George Munteanu, folosind şi instrumentele criticii noi pe care însă, ca un critic experimentat nu le fetişizează extrăgînd din ele ceea ce i se pare adecvat :

„Am recurs spontan la cunoştintele, principiile, metodele cele mai noi din diferite discipline sau ramuri de cercetare interdisciplinară ivite în veacul nostru. Am făcut-o însă mereu cu grijă de a nu transforma lectura unui text **literar** într-o „ancilla" a cine ştie căror discipline mai noi, deci nelăsîndu-mă vrăjit de simpla împrejurare că-s „noi". Slavici, spre exemplu, citit pe alocuri şi din perspectiva psihanalitică, mi s-a părut că relevă aspecte şi virtuţi trecute cu vederea. Caragiale, recitit dintr-o foarte liberă perspectivă structurală (nu premeditat „structuralistă"), mi s-a părut că dezvăluie aspecte ale operei sale, ale tipologiei ce-i erau predilecte, vrednice de tot interesul. Creangă recitit şi cu ajutorul a ceea ce atrage de la o vreme un interes mai general în teoria miturilor, mi s-a părut că poate spori satisfacţiile lecturii. Eminescu, regîndindu-i opera şi cu ajutorul unor achiziţii recente ale filozofiei sau ale diferitelor ramuri de cercetare interdisciplinară, mi-a apărut şi „mai mare" decît ni-l arată exegeza tradiţională, şi de o actualitate în multe feluri nebănuită înainte".

Să reţinem în mod subliniat, modul circumspect al criticului care nu se lasă tiranizat ori obsedat de o metodă sau alta, înţelegînd să ia din fiecare ceea ce crede că poate sluji cauza îmbogăţirii imaginii autorilor de care se ocupă. Este, credem, spiritul cel mai sănătos în care trebuie privite achiziţiile criticii noi. Altfel, un autor văzut în mod exclusivist şi integral prin optica unei metode poate fi interesant pentru cristalizarea metodei şi nu pentru deslusirea autorului. Superstiţia metodei în sine trebuie înlăturată măcar pentru un fapt de ordinul evidenţei şi de aceea esenţial : nu s-a născut încă metoda care să răstoarne ierarhia valorilor asa cum a fost ea fixată de critica „tradiţională". Noile metode şi-au luat sarcina (deloc neimportantă) de a **confirma** valorile constituite, de a **produce** probe, de a **demonstra**, ca, mutatis mutandis, în matematică, teze şi teoreme deja emise (în literatură de oameni cu gust, cu cultură, cu logica dreptelor judecăţi, cu inflexibilitate morală : i-am numit pe adevăraţii critici). Înţelegînd bine acest lucru George Munteanu sondează în adîncul operei lui Maiorescu, Eminescu, Creangă, Coşbuc, Pillat şi alţii folosind, cum spuneam instrumentele furnizate de discipline ale noii critici. Rezultatele sînt, nu o dată, edificatoare, şi semnalăm înaintea altora, excelentul studiu despre **Structura teatrului comic la Caragiale,** dens, bogat şi observaţii subtile între care semnificaţia prezenţei în piesă a lui Ipingescu, personaj mai degrabă ignorat de exegeţii anteriori. Jumătate din carte este consacrată lui Eminescu şi exegezei sale şi aproape fiecare studiu dar mai ales : **Sortilegiile subiectului, Recitind Luceafărul** şi **Structuri ale operei eminesciene** aduc precizări, rectificări, aprofundări privitoare la universul poetic eminescian.

Nu ne vom ascunde însă insatisfacţia faţă de unele capitole din carte, ceea ce, avem convingerea, nu va supăra pe un critic aşa de sever cu alţii. Studiile lui George Munteanu despre exegeza eminesciană sînt, după noi, întru totul caracteristice însuşi profilului critic al autorului lor : măsurat, verificînd riguros fiecare teză emisă, impunîndu-şi reprimarea elanurilor necontrolate, drămuind fiecare afirmaţie. În felul acesta exegetul preferat al lui Eminescu este D. Popovici, cu un curs universitar nefinisat suficient, în timp ce Călinescu este tratat cu maliţie.

În studiul despre **Metafora „drumului" în opera lui Ion Creangă,** interesant pe ansamblu, întîlnim afirmaţia, cam ciudată, că Popa Duhu şi Moş Ion Roată sînt „nişte spirite însetate de absolut", „romantice". „Perspectiva psihanalitică" în cazul lui Slavici stabileşte că Ghiţă din **Moara cu noroc** „e un Charles Bovary, după cum Ana e o Emma". Aceleaşi elemente de „psihologie abisală" vor duce, bineînţeles, la concluzia că Slavici ar fi putut zice ca Flaubert : „Madame Bovary, c'est moi". Căci iată cum comentează George Munteanu : „...autorul — conştiinţă etică pînă la rigiditate — a fost de astă dată el însuşi dominat de un inconformist demon al libertăţii din adîncuri, eliberîndu-se prin scrierea nuvelei de propriile obsesii şi refulări din structura lui sufletească, proiectîndu-le în afară sub forma sublimată a artei". Asemenea afirmaţii nu ne pot lăsa indiferenţi. **Sub semnul lui Aristarc** este o carte incitantă şi e de mirare c-a fost aproape ignorată.

Pompiliu Marcea

Radu Cârneci

Poem despre dor

...Iar dorul venea din pămînt și prelung
tînjeam în sînge după veșnicie,
după cei plecați alergam, să-i ajung,
în munte intram după dor, în cîmpie
și clopote băteau, de ierburi, în oase –
era pădurea din femei frumoase.

Apoi mă duru amintirea și dor
mă aprinse după cea mai pierdută :
„unde-o fi ea cu trupul sonor,
cu ochii de zare băută !"
și era ca un dans cu odoare
cînd luna-i frumoasă plîngînd după soare.

Trecui prin lacrimi și prin cîntece,
– domn al luminii întristat și pal –
să mă vindec am încercat cu descîntece,
dar nu mă cuprinse galbenul val,
căci sîngele-mi era stăpîn pe-o stea
de dor mereu, și mă sălășluia...

Oare cît am mers, pînă cînd ?
Eram bărbat trecut, rănit în lupte,
pămîntul îl țineam în pumn rotund,
stam încruntat și demn, cu buze supte –
ci dorul era spaima mea adîncă
și mă durea, și-l căutam, și încă...

Apoi, bătrîn, intrai în somn tîrziu :
deasupra mea o aură de noapte,
iar visul mi-era dulce-vinețiu
și mă purtau pe umeri mii de șoapte
și clopote jucau cu trup sonor –
în fruntea lor trecea tăcutu-mi dor...

Clipa de trecere

Se coace floarea teiului
cînd soarele se mîntuie,
înțeapă frunza meiului
și-n sufletul meu cîntu'e
ca nebunia macilor
pe valea cea de purpură
ce-ntinde drum lung magilor
cînd steaua-n cer se-mpurpură.

E timp de fagure avut :
miresmele se caută
pe pajiștile de sărut
la ora cea de laudă,
căci e un legănat frămînt
cu veghea lor, petrecere,
în timp ce-n mine bate vînt
spre clipa cea de trecere.

Tu taci ascunsă-n acel semn
pe spatele asinilor,
cum stă vioara-n tainic lemn
sub lacrima luminilor –
și iarăși urc să aflu dor
să nu-mi apună sîngele,
nestinso, iarăși, fii izvor
și patemile-mi stinge-le...

Dincolo

Tu într-o stea tainic rotindu-te,
eu într-un soare strălucind –
timpul va fi fără de margini,
unul spre altul doruri vibrînd.

Vei fi frumoasă, lungă tăcere,
lungă tăcere vei înflori !
Muzici spre tine tînjind și-n spații
unduitoare mă voi ivi.

O, minunată ! Ci tu, spre mine,
– ochiul de cîntec, ochiul de vis –
veșnic rotindu-te și mistuindu-te
ochiului mare în mine deschis...

Liliana Ursu

Senzație

Ascultă !
În zidurile noastre bat ceasuri nevăzute
Vieți străine a îngropat timpul aici,
Precum în noi.
Cînd noaptea, vulpe uriașă
Se strecoară în oraș
Odată cu ultimele trenuri,
Blana ei miroase a cîmpie,
A sălbatice ierburi
Și rostogolește cu botu-i ascuțit
O lună rotundă,
Perfectă ca o absență
Lustruită de atîtea călătorii.

Cuvintele

Locuiesc această tăcere
pîndind cuvintele atît de rar
aduse de zei.
Nu le cunosc numele,
culoarea sau mirosul
dar le simt de departe
cînd nu mai am aer
nici bucate.
Știu că o dată
s-ar putea să fiu ucis
de aceste fiare mereu flămînde
dar ce ar fi așteptarea mea
fără de ele ?

Altă scrisoare din secolul XXI

Din ce în ce mai mult
Automobilele au înlocuit păsările
Și cerul lor
E acum asfaltul nesfîrșit
Nori de beton
Umbră dau uneori
Și luna-o roată veche
Împrumutată dintr-un cimitir de mașini
Se învîrte în gol
Gol
Gol
Gol.
Orașul e un turboreactor
(o adevărată antichitate)
Cu luminile, stele semnalizatoare
Spre un aeroport
Unde speră
Să întîlnească
O primăvară.

Oraș fiind

Oraș fiind
Mi-am amintit de mare,
De cerul pus peste cîmpie,
De liberele ape
Și m-a durut asfaltul
Singurătatea de pe verticală
În lan de grîu am prăbușit-o
Și galbenul
Și verdele
Și roșul
Și albul
Le-am pus de strajă în ochiul meu
Alungind neonul
Și diminețile vor mirosi a rîu
Și tu a cîmp cosit
Oraș fiind doar eu.

Cîntec pentru o vară

Noaptea e un pod cu maci
Și te iubesc
Cu stelele în păr,
Cu razele pe umerii curați,
Cu trupul rîu în jurul tău.
Cămașa ta,
Mai albă ca zăpezile dintîi
E un steag de pace între noi.

oglinda

D. Matală

atît de mult dorise să aibă o bicicletă, încît acum, cînd o ținea, nouă-nouță, de ghidon, înregistra, el însuși nedumerit, că îi lipsește ceva. Bicicleta foșnea ascultător alături de el, cu roțile încă înfășurate în hîrtie, ca un animal deja atașat de proaspătul lui stăpîn. Coarnele îi transmiteau și acum în podul palmelor răceala lor metalică iș alunecoasă, arătîndu-i limpede, la fiecare pas, că se poate rezema oricînd, cu încredere, în ele. Și totuși, din amestecul de senzații noi și nelămurite care îi asaltau simțurile nu izbutea să-și dea seama decît că una singură, bine cunoscută, lipsește, iar din dorința care îl însoțise și îl adulmecase tot timpul zile întregi, înțepîndu-l să urce nerăbdător treptele acum numai o jumătate de oră, nu mai rămăsese de fapt nici o așchie. Ducîndu-și bicicleta de ghidon ca pe o logodnică înlănțuită de talie, pe marginea mai adăpostită de soare a șoselei, se gîndea chiar, imparțial, că are toate motivele să fie pe deplin mulțumit, avea exact ceea ce își dorise atît de mult, oțelul spițelor și al cadrului zvelt, nervos, sclipea duios în razele scăpate prin frunzișul copacilor, iar strălucirile metalului îi declanșau în creier alte semnale luminoase, ce promiteau să-i încălzească cu oarecare întîrziere și gîndurile. Însă bucuria adevărată, cea pe care o simțise de-a dreptul fierbinte pînă acum, i se rătăcise undeva în urmă sau se scursese, prin coarnele ghidonului, în pămînt, ca o încărcătură de electricitate.

Ceea ce l-ar fi nedumerit poate și mai mult, dacă ar fi avut răbdarea să-și împingă ramificațiile gîndurilor ceva mai departe în timp, ar fi fost amănuntul că nici nu-și dorise de fapt toată viața bicicleta, asta sau alta, așa cum sînt cîte unii obsedați de ideea unei călătorii în lună ori a unui amor fulgerător din partea artistei preferate. Dorința lui, fără îndoială adevărată și în nici un caz mai mică decît cele mai devastatoare pasiuni, izbucnise, ca un incendiu solar, într-un singur moment, la care nu avea timp să se gîndească acum, preocupat să înțeleagă ce i-ar mai putea lipsi exact în clipele în care ar fi trebuit să se simtă plin-ochi de mulțumire. Însă, indiferent de atenția pe care i-o acorda sau nu el astăzi, momentul acela continua să existe și să pulseze fosforescent, ca un fel de semnal de avertizare mutat de pe marginea șoselei tocmai în mijlocul ei.

Trebuia să facă un drum pînă la județ cu camionul cooperativei, care urma și el să transporte ultimele produse la magazinul de desfamionul cooperativei, care urma și el să transporte ultimele produse la magazinul de desfacere din capitala județului. Cooperativa la care lucra era o unitate meșteșugărească ce producea tot felul de obiecte frumoase și multe din ele chiar utile, iar el, în calitatea sa de contabil principal, era obligat să se gîndească și la economii, așa că îi propusese președintelui să facă deplasarea nu peste două zile, cînd ar fi trebuit, ci chiar atunci, cu camionul care tot pleca la județ. Odată aprobarea primită, își luase sub braț servieta doldora de hîrtii, toate absolut necesare pretutindeni, și se urcase în cabină, așteptînd să termine șoferul ce mai avea de croșetat în față, la motor. Cum stătea așa însă, fără să înregistreze decît un mormăit confuz al șoferului, care descînta pesemne măruntaiele mașinii ca să nu-l facă de rîs la jumătatea drumului, o văzuse deodată venind, împreună cu alte colege, tot pe partea dreaptă a șoselei. Ieșise mai devreme probabil sau sînt altfel organizate turele la Poștă, căci ea la Poștă lucra de fapt și nu la Telefoane, se afla cel puțin la adăpost de glumele nesărate că dă toată ziua telefoane numai ca să audă ciripitul centralistei. O văzu apropiindu-se și bineînțeles că nu auzea nimic însă tot avu de gînd să-i spună că pocnetul tocurilor ei late pe asfalt aduce cu zgomotul ștampilei trîntite neglijent pe plic ; nu era nici o aluzie răutăcioasă la profesia ei, ci o alta, la o discuție mai veche, cînd îi spusese că lui nu prea-i place moda de azi, cu tocuri joase și boturile pătrate la pantofi, și că preferă femeile alungite de tocuri înalte și subțiri. Amintirea acelei controverse uitate sau poate numai amuzamentul stîrnit de comparația de mai înainte îi provoacă o bună dispoziție care îl îmboldea să scoată capul pe fereastra cabinei și să-i strige de departe cuvintele. Însă, deși se aplecase deja în afară, sprijinindu-și subsoara de chenarul ferestrei, pentru a-i transmite gluma pe care o făcuse așteptă pînă ce ajunse și ea în dreptul cabinei și își puse mîna, involuntar, pe clanța ușii.

— Te duci la județ ?, rosti tot ea cele dintîi cuvinte. El confirmă nu numai prin obișnuita înclinare a capului, care voia poate să fie și un salut în același timp, ci și printr-un zîmbet încăpător, înflorit pe toată fața, o invitație fără echivoc de a urca și ea în cabină, alături. Nu dori probabil să dea curs invitației sau nici nu interpretă zîmbetul lui în același fel, pentru că fata nu numai că nu apăsă clanța portierei ca s-o deschidă, ci dimpotrivă își desprinse palma de tot, iar mîna îi căzu de-a lungul corpului ca un obiect scăpat din neatenție. Vorbi din nou tot ea :

— Am nevoie și eu de un ruj de buze. Numărul patru. Îți notezi ?

— Să vedem... Să vedem... Timpul scurt, treburi destule..., se apără el cu cochetărie, încercînd să transforme într-un prilej de autoritate înălțimea pe care i-o oferea cabina. Sau poate nici nu voia de fapt decît să-i dea o mînă de ajutor pentru a o trage și pe ea înăuntru ; în mod normal, după cuvintele lui care arătau limpede cît de ocupat este, unul din răspunsurile cele mai la îndemînă ar fi trebuit să fie : „Ce-ar fi dacă aș merge și eu cu tine ?" În loc de asta însă ea i-o reteză scurt, și, parcă, oarecum amenințător, în ciuda punctelor care lăsau fraza în suspensie :

— Dacă vrei să nu te mai cunosc după aia...

Și o și luă din loc, smulgîndu-se brusc inviorată din moleșeala în care moțăise pînă atunci. „N-ai vrea să... ?", se întinse el prin fereastra cabinei și își scoase capul, cu gîndul de a-i face chiar el propunerea, dacă ei nu-i venise ideea, iar cuvintele pe care voia să le trimită în recunoaștere erau tocmai acestea sau cine știe care altele. Nu mai apucă să se răsucească însă în locul strîmt, incomod, și nici nu mai fu nevoie : în clipa cînd își strecură capul prin rama ferestrei o văzu, de la spate, în oglinda retrovizoare. Le văzu și pe celelalte două, așteptînd-o undeva departe, la marginea unei șosele totuși, și i se părură, toate, atît de mici, de slabe și neajutorate, încît pentru o clipă i se făcu milă de ele. Apoi cuvintele pe care le strigase în gînd ca pe un început de rugăminte căpătară deodată o altă continuare : „N-ai vrea cumva să-ți și mulțumesc pentru serviciul pe care ți-l fac ? Măcar atîta lucru puteai și tu !" Erau probabil cuvintele pe care le așteptase tot timpul, dovada că nu i se pretinde pur și simplu, ci că este rugat, solicitat cel puțin ; că tonul unei comunicări poate cere nu numai executarea docilă, ci și un eventual acord. Reproșul acesta îi încolțise în suflet ca o plantă încovoiată însă nu îndrăznise să și-l exprime decît după ce fata se depărtase și devenea din ce în ce mai mică. Își pironise atunci privirea pe oglinda retrovizoare a mașinii, și nu atît pe conturile ei aproximativ geometrice, cît pe suprafața netedă și alunecoasă și, într-un moment în care știa prea bine că nu-și mai au rostul explicațiile și justificările auxiliare, rostise de-a dreptul hotărîrea irevocabilă: „Trebuie neapărat să-mi cumpăr și eu un... o... o..." Iar treptele pe care îi coborîse gîndul pînă ce se oprise la cuvîntul **bicicletă** erau nu atît urmarea unor pretenții prudent domesticite, cît expresia unei nerăbdări de-a dreptul vulcanice.

Acum o avea deja de vreo cîteva zile, iar neastîmpărul acela care îi alergase fierbinte prin

vene începuse să se scurgă domol prin orificii neștiute și rămăsese treptat undeva în urmă. Bucuria mai pîlpîia încă, modest, mai mult în clipele cînd se afla la birou și se gîndea, din cînd în cînd, că n-are decît să deschidă o ușă și să străbată un coridor ca s-o vadă cum îl așteaptă cuminte în curte. În schimb, satisfacțiile care la început îl gîdilau cu obrăznicie și timiditate se instalaseră temeinic, prin acumulare, în toate ungherele simțurilor, strecurîndu-i chiar, subversiv și nedrept, gîndul că nici munca sa nu-i oferise pînă atunci asemenea mulțumiri. Pe de o parte, desigur, nu s-ar fi putut spune că afirmația nu ascundea și o frîntură de adevăr ; meseria lui era, mai mult decît nenumărate altele, lipsită de orice element spectaculos și el era cel dintîi care își spunea întotdeauna că un cuvînt precum **contabil** n-a sugerat nimănui, niciodată, vreo metaforă cît de cît poetică. Un contabil este comparabil numai cu el însuși și chiar dacă e principal, să zicem, sau model, sau atotputernic, tot contabil rămîne. Pe de altă parte, nici nu era vina lui dacă profesia este îndeobște apreciată nu după rezultatele sale, ci după greșelile pe care le scapă sau nu. Cu alte cuvinte, atîta vreme cît lucrurile merg strună și nu produci încurcături cu evidențele tale totdeauna inoportune, nimeni n-are nimic de zis și nici n-are de gînd să-ți arate că te-a observat cu vreun **bravo** aruncat din mers ; cum descoperi însă vreo neregulă, ca să nu mai vorbim de cele pe care le poți tu însuți scăpa, toată lumea începe să te bage în seamă, îndoindu-se de competența ta profesională. Poate că în punctul acesta, cînd ajungi un fel de centru mobil al unei atenții discret generale, ar fi trebuit căutat și începutul nemulțumirilor sale.

Ar fi avut de fapt toate condițiile și posibilitățile să treacă tot atît de nebăgat în seamă ca orice alt confrate mai tînăr sau mai cu experiență. În orele lui de muncă nu avusese niciodată necazuri sau încurcături prea mari, nici tolerate de alții și nici provocate de nepriceperea lui. Obișnuia să spună că unitatea s-ar fi putut foarte bine dispensa de prezența sa, fără să se gîndească dacă nu cumva tocmai prezența de pînă atunci adusese lucrurile pînă la acest punct lăudabil. În afară de asta, știa foarte bine că nici înfățișarea nu-i era din acelea care stîrnesc melancolii și exaltări în rîndul a zeci de admiratoare. Era nici gras și nici înalt, nici slab și nici prea scund, avea adică din toate cîte ceva, ca să se poată spune și despre el că arată **potrivit**, un epitet acordat de regulă tocmai celor ce nu li se potrivește nici unul ca lumea. N-avea nici măcar un nas mai proeminent sau niște sprîncene ceva mai groase, nici o trăsătură a feței nu ieșea din frontul celorlalte într-atît încît să atragă atenția în primul rînd. Dar uneori se pare că paradoxurile pot prinde rădăcini chiar și în solurile cele mai puțin prielnice, descoperind surse de inspirație în locuri pe lîngă care pînă și ele ar fi putut trece indiferente. Desăvîrșitele aptitudini către anonimat ale contabilului îl recomandau atît de insistent pentru un trai banal și netulburat de nimeni pînă la adînci bătrînețe, încît au devenit, dimpotrivă, punctul de interes al întregii localități. Însă, cum nici nu erau însușiri care se pot transforma peste noapte în exact opusul lor, nuanțele inițiale au rămas intacte și au fost doar, treptat, îmbogățite și rotunjite printr-o comportare protector-autoritară din partea celorlalți locuitori, care le înfășurau de la distanță într-un fel de bunăvoință camaraderească. Priceperea lui profesională — pe care toată lumea i-o recunoștea odată ce nu i-o contestase nimeni — nu era nicidecum un îndemn la respect sau chiar la o anumită doză de invidie picantă, ci dădea mai degrabă naștere unor aprecieri adresate parcă unui elev silitor, drept răsplată pentru sîrguința sa ca de om mare. La ieșirea din cooperativă, undeva pe stradă sau chiar la centrul de județ, portarul, milițianul ori cine știe ce alt cunoscut îl salutau, bineînțeles, și pe el, însă saluturile acestea nu erau tot atît de largi și de adînci ca în fața președintelui cooperativei sau a celuilalt președinte, al consiliului; erau, dimpotrivă, mult mai largi și mai adînci, o adevărată parodie a gesturilor obișnuite, așa cum nu văzuse decît la circ, salutîndu-se clovnii între ei. Pe scurt, ori de cîte ori cîte un localnic simțea nevoia să bată pe cineva pe umăr, ca un făcut se afla și el prin apropiere, dacă nu cumva era mai curînd invers și numai prezența sa undeva trezea din lîncezeală asemenea porniri.

Într-un rînd se gîndise să plece din oraș, din tîrg mai bine zis, fiindcă strada principală, întinsă de-a lungul șoselei, și cele cîteva care se vărsau ca niște afluenți în ea nu se puteau încă numi oraș. Era convins că într-o localitate mai mare, în mijlocul unei aglomerații direct proporționale, ar fi avut mai multe șanse să-și piardă urma și să-și poată vedea de treburile sale fără a mai stîrni atîta zarvă. Aici, deocamdată, cooperativa lui meșteșugărească era singura unitate mai importantă, alături de o secție a Combinatului de industrializare a lemnului aflat la centrul de județ. Se vorbea pretutindeni că în următorii ani se va construi și aici o fabrică de confecții și atunci tîrgul va fi declarat oraș, însă precis nu putea spune nimeni cînd și cum, iar pînă atunci mai era oricum de așteptat. Intervenise însă, între timp, povestea cu fata de la Poștă, despre care, iarăși, tot orașul aflase mai înainte de a începe ceva și care pe el îl mai nedumerea și acum din cînd în cînd. Fetei îi făceau curte și inginerul agronom, și vreo doi profesori de la liceu, iar el era cel dintîi care recunoștea din toată inima că merită, dar tocmai de aceea nu se putea împiedica să se întrebe de ce se năpustise, în cele din urmă, asupra lui. Poate că, își zicea uneori, o făcuse și ea din aceeași pornire care îi îndemna pe bărbați să-l bată pe umăr, mai ales că își amintea și de dorințele ei niciodată interogative sau de rugămințile ei mai degrabă imperative — însă îi venea greu să așeze alături de delicatețea unei femei asemenea obiceiuri brutale. Intenția lui de a se refugia undeva în anonimat se distanța astfel și mai mult, iar nedumeririle i se aglomerau, dezorientîndu-l, pentru că nu știa niciodată cum e mai bine să răspundă și dacă se va putea obișnui vreodată cu atmosfera creată în jurul persoanei lui. Se decisese să mai aștepte și ridicarea tîrgului la rangul de oraș, și propria sa căsătorie — la care se gîndea totuși, chiar dacă și-o reprezenta ca pe cea mai complicată lucrare dată vreodată de președinte — pentru a vedea cum vor mai evolua lucrurile.

Hotărîrea de a-și procura o bicicletă îi apăruse ca o posibilitate de a nu mai aștepta. I se oferea prilejul de a-și lua într-un fel revanșa mai înainte ca timpul să niveleze totul de la sine și i se părea că are tot dreptul să profite de el. Nu era nevoie să mai aibă răbdare pentru un camion sau o „Dacie", se putea mulțumi și cu o bicicletă odată ce nu-i trebuia, de fapt decît oglinda ei. Și asta numai pentru că nu se putea plimba pur și simplu cu o oglindă în mînă pe stradă, ca și cum, după atîtea dovezi de grijă și afecțiune din partea concetățenilor săi, s-ar fi îndrăgostit și el de propriul chip. În clipa în care văzuse în oglinda camionului imaginea redusă la dimensiuni liliputane a celor

teatru

Din nou, tinerii...

...au demonstrat — și încă cu prisosință — și încă sub ceea ce puteau demonstra, că au un cuvînt important de spus în teatrul românesc. Bîrladul, etapa de vîrf a stagiunii, aș putea zice chiar cel mai important eveniment al anului teatral (altfel, nu foarte bogat) care se-ncheie zilele acestea, a arătat nu numai că tinerii regizori fac un teatru de echipă, ci, mai mult, că ei înșiși sînt **o echipă** ; nu numai că se află înscriși într-o tacită competiție cu generațiile anterioare sau cu cei din generația lor, ci că fiecare din ei are de luptat cu el însuși — ceea ce e infinit mai greu — oricît ar părea de ciudat. Fiindcă, spre exemplu, după **Lăpușneanu** și **Turandot**, nu mai „dai lovitura" cu **N-am încredere-n bărbați** sau **Football**. Da, da, e greu să te autoconcurezi...

S-a văzut și s-a văzut bine că-n stagiunea trecută, tinerii regizori, chiar cînd nu au reușit opțiunea spectaculară, au realizat-o, cu succes, pe cea repertorială. Lucrul mi se pare, de asemenea, semnalabil, căci erau (și mai sînt) prin culise unele voci care-și scuză lipsa de inspirație cu motivări gen „Unii pun Shakespeare, iar eu — piesele de serviciu !" Ei bine, în ultimul an, două-trei excepții meritorii (**Sluga...** lui Vișa, **Macbeth**-ul lui Manea și **Scrisoarea pierdută** a Ancăi Ovanez) tinerii regizori n-au prea pus clasici, piese plurivoce în care „măcar unul din sensuri tot îl nimerești", capodopere unanim recunoscute, texte „care se pun singure". Colpacci a făcut un mare succes cu **Balconul** lui D. R. Popescu; Sergiu Savin cu **Fîntîna Trevi** de Bernini (premieră europeană!); Tocilescu cu **Amurgul unui cocor** a lui Kinoshita (primul autor japonez jucat la noi !); apoi, Alexa Visarion a ales **Barbarii** lui Gorki, Mircea Marin — **Martin Luther...** a lui Dieter Forte, Brandy Barasch — **Ivona, principesa Burgundiei** de Gombrowicz, Nicoleta Toia — **Dragomara** lui Radu Stanca, Cristian Pepino — debutul lui Genaru (**La margine de Paradis**), Cătălina Buzoianu — dramatizarea lui Covali după Ispirescu, debutantul (promițător !) Mihai Lungeanu — **Tineri căsătoriți caută cameră** de Roscin, Mușata Mucenic — **Handicapul** Ecaterinei Oproiu, Tudor Mărăscu — **Praf în ochi** de Labiche, iar în toamnă va ieși **Răceala** lui Sorescu, montată de Micu, toate acestea jucate în **premieră pe țară.**

Faptul are o importanță încă nedeslușită. Pentru că el semnifică, atitudinea fermă pe care o au tinerii directori de scenă în alcătuirea repertoriului teatrelor ; așa cum remarcase Peter Brook, din cele trei elemente cu care lucrează un regizor — textul său, publicul său și actorul său — numai primul este constant. Deci, textului trebuie să i se inoculeze o mai mare doză de imprevizibil artistic. O opțiune repertorială inedită dublată de una regizorală pe măsură, pot modifica ecuația lui Brook într-un mod optim, superior : din cele trei elemente cu care lucrează regizorul, **nici unul nu-i constant**. Neprevăzutul revitalizează întotdeauna reprezentația...

Așteptăm în toamnă și revanșa unor tineri care ne-au dezamăgit înspre finele stagiunii (Tudor Florian, Nicoleta Toia, Anca Ovanez, Magda Bordeianu), și premierele — deja finisate, ori aflate în curs de finisare — ale lui Dan Micu, Cătălina Buzoianu, Olimpia Arghir, Tudor Mărăscu și ceilalți. Vara e un sfetnic bun.

Bogdan Ulmu

film

Filmul și armele

Primul atribut al cărții **Filmul și armele** semnată de tînăra Manuela Gheorghiu, istoric și critic de film, ar fi **necesitatea** (într-un peisaj destul de sărac în producția de carte destinată celei de-a 7-a arte). De aceea această apariție în Editura Meridiane merită a fi consemnată în primul rînd ca un act de cultură, ce este evident îmbogățit de calitatea intrinsecă a unei ambițioase tentative de monografie a unei teme urmărite din variate perspective, ce prelungesc zona de investigație în cultură, istorie, știință, literatură, arte plastice.

Carte dedicată unuia din marile laitmotive ale creației cinematografice mondiale, **Filmul și armele** este un pătrunzător eseu umanist a cărui valoare crește prin rigoarea demonstrației și inteligența critică a concluziilor. După cum recunoaște în preambul autoarea, aparenta temeritate a opțiunii în fața unui subiect atît de vast și complex se datorește posibilei ambiguități a artei, care „nicăieri... nu este mai puternică și mai vulnerabilă, mai utilă și mai primejdioasă decît pe terenul alunecos de sînge al filmului de război". Manuela Gheorghiu extinde acest ultim concept urmărind într-o interesantă perspectivă cronologică ce îmbrățișează întreaga existență a celei mai tinere arte, tema conflictului. Indiferent de dimensiuni, atentă în special la consecințele acestuia asupra reacției publicului, la contextul social-politic al apariției operelor, la determinările ideologice asupra facturii estetice fără prin aceasta să intre în mecanismul pedant al amănuntelor nesemnificative, eliberînd discursul critic de posibilele avataruri ale bogăției informaționale prin metode, concizie, claritate și nu în ultimă instanță, eleganță.

Somnul rațiunii și **Inter arma** schițează sintetic componentele agresiunii și reflectarea temei războiului în arte, prefațînd analiza temei pe teritoriul cinematografic european în care este urmărită principala dihotomie în reflectarea artistică: perspectica romantico-eroică și perspectiva critic-desacralizantă.

Într-o strînsă legătură a cronologiei cinematografice cu istoria secolului nostru este urmărită evoluția temei în marile perioade care au ilustrat tensiunile premergătoare primului conflict mondial. Marele Război, pacifismul interbelic, tragedia Spaniei revoluționare, a doua conflagrație mondială privită din cele două tabere, cinematograful postbelic cu implicațiile sale asupra cristalizării școlilor naționale. Două capitole finale circumscriu tema în producția românească și în perspectiva educației publicului.

O amplă filmografie întregește un volum ce depășește condiția unei simple cărți de cinema devenite prin gravitatea temei și rigurozitatea demonstrației, nu lipsită, pe alocuri, de un fermecător patos, o contribuție semnificativă la îmbogățirea patrimoniului teoretic într-o zonă încă săracă în opuri remarcabile.

Călin Stănculescu

televiziune

Mamaia '76

Fără să poată face concurență Olimpiadei, ale cărei întreceri ne-au țintuit în fața micilor ecrane pînă noaptea tîrziu, Festivalul național de muzică ușoară Mamaia 1976 a reprezentat totuși un „eveniment" în programul TV al săptămînii și a strîns în fața televizoarelor mulți iubitori ai muzicii ușoare, oricîte suferințe sau decepții le-ar fi produs în ultima vreme acest gen atît de iubit, dar tot atît de controversat. Interesul aproape necondiționat al celor care au urmărit timp de 5 zile concertele festivalului, a fost dublat fără îndoială și de o curiozitate legitimă, concretizată prin mai multe întrebări : cum a evoluat în ultima vreme muzica ușoară ? cum au fost primite sugestiile publicului și ale criticii de la ediția '75 a festivalului (mai mult ritm mai multă tinerețe, mai mult optimism) ; cum a fost „rezolvată" veșnica problemă a textelor (à propos de colaborarea cu poeții) ; ce mai fac soliștii noștri consacrați (pentru că pe unii dintre ei nu îi revedem decît cu ocazia festivalurilor) ; ce talente noi (compozitori, interpreți) au apărut între timp.

Răspunsul ar fi acela că muzica noastră ușoară a rămas aceeași pe care o știm. Melodioasă, solemnă, reflexivă, cu inflexiuni discrete, blînde. Nici în ediția din acest an n-au apărut la rampă melodii tinerești antrenante, ritmate, acelea din rîndul cărora se aleg de obicei șlagărele anului. Au cîntat în nota lor obișnuită Angela Similea, Aurelian Andreescu, Mihai Constantinescu, Olimpia Panciu, Cornel Constantiniu, Doina Badea și au reapărut, după o oarecare „absență" artistică Sergiu Cioiu, Lucky Marinescu, Doina Spătaru-Olinescu și Margareta Pîslaru. Numele noi în festival se numesc George Sava, Doina Stănescu, Viorel Faur, T. Fitanidis, Eugen Ionescu și Mihaela Rumceanu, ale căror voci încă n-au convins. Frumos au cîntat Angela Ciochină și Mihaela Oancea, al căror talent, dublat de experiență interpretativă le va consacra. La capitolul compoziție, debuturile în festival sînt mai puține : Ramon Tavernier, Ion Stavăr și Vasile Șirli, acesta din urmă fiind prezent cu o frumoasă melodie „Drumul", în interpretarea Angelei Similea. Textele, cu cîteva excepții, în continuare slabe, atîta timp cît textierii se vor numi Romeo Iorgulescu, Mihai Dumbravă, Hary Nigrim, Eugen Rotaru, Gheorghe Bila ; și de astă dată colaborarea cu adevărați poeți lipsește.

De remarcat buna prezență în festival a interpreților Angela Similea, Olimpia Panciu, Mihai Constantinescu, Aurelian Andreescu, frecvența cu care au intervenit în spectacol melodii de Ion Cristinoiu, Vasile Vasilache, Horia Moculescu, George Grigoriu, precum și interpreții : Mihai Consantinescu, Olimpia Panciu, Margareta Pîslaru, Doina Badea de asemenea insistența lui Mihai Dumbravă ca interpret, compozitor și textier, insistență care nu semnifică întotdeauna calitatea.

În rest concertele „hors concours" și premiile, dar parcă ne vine să spunem că de la acest festival așteptam mai mult.

Mircea Florin Șandru

retrovizoare

trei fete își zisese instantaneu că a găsit mijlocul de a se răzbuna pe toate rugămințile ultimative și toate saluturile azvîrlite în deridere sau nu, fără alegere. Poate nu tocmai răzbunare, e drept, nu era nevoie chiar de o vendetă siciliană, însă de o pedeapsă justițiară da ! Un echilibru este necesar în toate. Și se apucase neîntîrziat să-l clădească, de o parte el, înălțat prevestitor în șaua bicicletei, iar de cealaltă toți cei care fuseseră într-un fel sau altul necuviincioși, văzuți acum prin intermediul oglindei retrovizoare. Jocul începuse, fără îndoială, pe jumătate și în glumă, însă curînd depășise proporțiile unui simplu joc. Curiozitatea de la început deveni treptat principiu, iar capriciile unui moment cerințe de mai lungă durată. După numai cîteva zile se obișnuise atît de mult cu noul său unghi de observație, încît aproape că nu se mai despărțea de bicicletă : cînd nu se afla sus, în șa, o purta tandru alături de el, ținînd-o de ghidon, în așa fel încît să se poată uita oricînd în oglindă. Acolo, în ciobul acela lustruit și rotund, oamenii nu i se păreau numai mici și neînsemnați ci, așa cum îi vedea de la spate, erau parcă și toți la fel, deghizați într-un exemplar uniform multiplicat, ca într-o producție de serie. Cel mult cîte un amănunt vestimentar dacă încerca să mai bruscheze monotonia peisajului, însă nici nu era nevoie de mai mult : după îmbrăcăminte poți deosebi mai ușor oamenii decît după caracter. Le vorbea, așadar, tuturor la un loc, fără să mai țină seama de detalii sau deosebiri, iar buzele sale, mișcîndu-se abia perceptibil, șopteau cuvinte pe care nu le mai rostiseră niciodată pînă atunci. Reproșurile și admonestările erau însă atît de severe, probabil, încît oamenii care le suportau, îndepărtîndu-se mereu în direcție opusă, se împuținau parcă și mai mult, dovadă destul de elocventă că descintecele sale aveau efecte miraculoase.

Într-o după-amiază se întîlni în plin centru cu președintele cooperativei. De fapt, plecaseră amîndoi abia de vreo jumătate de oră de la birou însă nu se văzuseră nici atunci și nici în tot restul zilei, ceea ce îl făcuse să spere că astăzi va scăpa nebăgat în seamă măcar de șeful cel mare. Președintele îl aștepta însă parcă anume ca să recupereze timpul irosit, într-o atitudine care făcea din întîlnirea lor un fel de accident inevitabil : stătea pur și simplu rezemat de balustrada unui podeț din marginea șoselei, atît de degajat și de fără nici o treabă, încît părea că rontăie semințe, proptit cu umerii chiar de poarta casei lui.

— Bineînțeles că dacă n-are omul nici o grijă se poate plimba cît poftește, se auzi în lungul străzii vocea președintelui, de undeva din fotoliul său de piele sau de la prezidiul unei adunări ; cuvintele erau rostite pur și simplu la voia întîmplării, ca și cum președintele și-ar fi permis din cînd în cînd luxul de a vorbi și de unul singur, însă contabilul tot renunță la intenția de a-l saluta cu tot respectul și de a apăsa în același timp mai virtos în pedale. Se văzu dimpotrivă, silit să imprime în asfalt scrîșnetul prelung al unei frîne și să se dea el însuși jos din șa, ca să poată oferi explicațiile atît de discret cerute :

— Mîine dimineață la prima oră le-aveți, așa cum v-am promis.

Nu era deci nici o neînțelegere la mijloc și nici vreo regretabilă nerespectare de termene: el avea probabil niște lucrări de predat a doua zi însă nici președintele nu-i ceruse nimic de astăzi sau de săptămîna trecută. Cu toate acestea, explicațiile contabilului tot împrumutaseră nuanța unor justificări sau a unei autocritici spovedită în fața întregului colectiv. Abia după aceea, cînd se convinse că președintele n-avea de gînd să mai continue dialogul, se hotărî să-l salute așa cum voise să facă mai de mult și se cățără la loc în șa. După vreo cîțiva metri parcurși sub filfîirile unui curent de aer răcoros, simți că se reculege puțin cîte puțin, iar o privire aruncată prin oglindă înapoi îl determină să se liniștească pe deplin : la marginea podețului în miniatură, silueta mărunță a președintelui abia dacă mai depășea înălțimea pălimarului, dînd impresia, de la distanță, că se prelinge neputincioasă în șanțul de dedesubt. „În fond, ce vă interesează pe dv. ce fac cu timpul meu liber ?“ răspunse el cu oarecare întîrziere și cu o intenție polemică bine plasată la adresa insinuărilor bănuite în fraza aceea nevinovată. Însă, cum i se păru că nu-și luase revanșa pînă la capăt, mai adăugă la replica ironică încă una, sufocată de o prea mare grijă părintească : „Om vedea noi ce-o să te faci atunci cînd vom deveni oraș în toată legea“. Ceea ce pentru mintea sa de economist constituia un raționament de o logică imbatabilă : atunci cînd localitatea își va schimba numele în oraș, nici cooperativa lor meșteșugărească nu va mai rămîne o unitate de interes local, ci va atinge, după toate probabilitățile, chiar stadiul de întreprindere industrială ; era de la sine înțeles că va fi nevoie și de un alt conducător, capabil să facă față din toate punctele de vedere profilului și etapei respective.

Gîndul acesta sau poate cine știe care altul, rămas la adăpost în străfunduri neaerisite, îl făcu să întoarcă scurt în loc și să pornească înapoi. În dreptul podețului ar fi vrut poate să încetinească și chiar să oprească din nou însă văzuse deja de mai înainte că președintele dispăruse fără nici o urmă, ca și cum nici n-ar fi stat acolo, rezemat, în urmă cu numai cîteva minute. Îl căută cu privirea din mers, pe un trotuar și pe celălalt, însă șeful său părea că se volatilizase sau intrase în pămînt, așa încît chiar dacă l-ar fi urmărit cu tot dinadinsul tot nu i-ar mai fi putut spune nimic. În schimb, luă hotărîrea ca din ziua aceea să nu mai stea de vorbă cu oamenii decît prin intermediul oglinzii, chiar și atunci cînd se va afla față în față cu ei.

Prilejurile potrivite nu prea se îmbulzeau de data asta să-i iasă în cale. Cînd stătea de vorbă cu cineva, la o distanță care putea permite dialogul, scena avea toate detaliile unui tablou în mărime naturală, așa că nu putea fi înghesuită în palma unei oglinzi, iar cînd izbutea să reproducă același decor la o scară convenabilă, între el și interlocutorii ocazionali se și ridicase între timp zidul unei distanțe prea mari pentru a se mai înțelege ceva din vorbele lui șoptite sau gîndite. Oamenii care îl opreau pe drum sau îl căutau la birou îi vorbeau ca întotdeauna, privindu-l de-a dreptul în ochi, nu de undeva dinapoia lui, așa cum ar fi cerut noile împrejurări, și nici ei nu se întorceau cu spatele, ca să-i trimită cuvintele peste umăr. El însă tot ar fi vrut uneori să-i înțepenească în poziția cea mai fotogenică și se supăra ori de cîte ori cite unul nu voia să stea așa cum îl punea el în gînd. Avu aceleași dificultăți și cînd se întîlni, într-o seară, cu fata de la Poștă, întîmplător ; n-ar fi putut nimeni spune, nici el însuși n-ar fi îndrăznit, că o ocolise cumva în ultima vreme, însă se potrivise că de cînd avea bicicleta n-o mai văzuse deloc. Firesc, fata s-a așezat în stînga lui, ca să-i poată ține de brat, însă în felul acesta bicicleta a rămas în dreapta, așa cum o purtase pînă atunci de ghidon, și nici o scăpare nu mai era posibilă. Încercările lui împinse pînă la jumătate ar fi vrut să plaseze bicicleta între ei doi, poate că atunci ar fi reușit și restul, însă fata nu știa nimic de intențiile sale și continuă să-l împiedice neștiutoare și neîndemînatecă, pînă cînd ajunseră în dreptul unui parculeț.

— Nu vrei să ne așezăm pe o bancă ?, întrebă ea și era într-adevăr o întrebare, lăsa de înțeles că nu este decît o propunere și nimic mai mult, el însă nu sesiză nuanța. Obișnuit să considere orice aluzie drept dispoziție expresă, nu-i rămînea decît să-i dea ascultare, gîndindu-se totuși în același timp că poate așa va găsi și pentru bicicletă o poziție mai potrivită. Începu, imediat, ce fata se așeză, tot felul de manevre ciudate și complicate, încercînd mai întîi s-o rezeme de un pomișor care avea trunchiul prea subțire, apoi s-o proptească în pintenul de fixare, înaintea lor, însă ori roata din față nu stătea cum trebuie, ori locul era prea strîmt și se bloca orice trecere. În cele din urmă, tot ea îi sugeră o soluție, indicîndu-i poziția cea mai firească :

— De ce n-o sprijini de bancă, în spatele nostru ?

O ascultă ca de obicei, înfuriat însă de-a binelea în sine însuși, pentru că așa pierdea definitiv și ultima speranță. Apoi se așeză și el pe bancă, nu chiar alături ci la vreo două palme distanță, și multă vreme tăcu pur și simplu, pe jumătate îndemnat de aceeași ciudă, pe jumătate împiedicat de o explicabilă sfiire. Ea însă îl privea dintr-o parte atît de insistent, fără să zică nici ea nimic, ci numai repetînd la nesfîrșit o singură nedumerire ce i se rotunjea interogativ în ochi, încît n-avu încotro și trebui să îndrăznească :

— Știi, mă tot gîndesc în ultima vreme, de ce tu și cu mine... noi doi adică... Tu ce crezi ?

Apoi așteptă cu încordare răspunsul. Un răspuns pe care probabil n-ar fi putut nici el să-l dea, însă nu asta trebuia să-l preocupe acum, în seara aceea el era cel care pusese întrebarea și nu mai avea decît de așteptat. Încordarea îi era atît de mare, încît înregistră cu oarecare întîrziere că ea îi răspundea totuși, sau că vorbea cel puțin, și înțelesul celor dintîi cuvinte aproape îi scăpă. Ea îi spunea ceva despre niște caricaturi, ceea ce îl cam deruta fiindcă nu pricepea ce rost are, apoi își concentră întreaga atenție și înțelese ceva mai bine : există, spunea ea, un gen de caricaturi care nu au nevoie de nici o explicație sau precizează cel mult atît : „Fără cuvinte“. Astea sînt și cele mai reușite. Din toată demonstrația însă el nu reținu decît un singur cuvînt, același, restul i se părea cam ininteligibil și nelalocul lui, nu înțelegea și deci nu putea accepta, iar cuvîntul acela, singurul care avea un sens mai exact sau mai cunoscut, nu putea fi decît o ironie care urmărea, ca întotdeauna să-l pună la respect. Următoarea întrebare devnea astfel mai mult decît obligatorie :

— Înseamnă că dacă ne-am fi întîlnit într-un oraș mai mare, nici nu m-ai fi băgat în seamă, nu-i așa ?

De data asta așteptă multă vreme fără să mai audă vreun răspuns. După o scurtă ridicare din umeri pe care i-o observă, dar care putea să însemne orice și nimic, nici un cuvînt și nici un alt gest nu încerca să mai continuie o posibilă ripostă. El însă cunoștea deja răspunsul, pentru sine însuși îl și rostise de cîtva timp, acum nu avea nevoie decît de o confirmare, iar dacă ea șovăia sau căuta să se sustragă, procedeele folosite nu-l făceau mai puțin adevărat. Se smulse deodată, brutal, de pe bancă, deși ar fi putut să se ridice mai simplu și mai stăpîn pe sine, și cu aceleași gesturi militărești smulse și bicicleta și se azvîrli în șa. Odată cu căderea serii șoseaua era mai puțin aglomerată, așa că se putu avînta pe asfaltul ei fără prea multe precauții. Nici nu-i stătea de altfel gîndul la cine știe ce măsuri de prevedere care puteau avea vreun rost sau nu, ci la tot ceea ce se întîmplase și urma să se mai întîmple. Privea cu încăpățînare înapoi, în oglinda retrovizoare, și ar fi dat mult să vadă o siluetă subțire, undeva în marginea drumului, făcîndu-i semne disperate sau despotice cu mîna. Vedea, desigur, o mulțime de alte siluete, bărbați sau femei, și toate semănau destul de bine una cu alta în depărtarea înserată, însă el ar fi vrut să nu mai încapă nici un procent de aproximație și se amăgea cu bună știință că nici nu putea fi altcineva. Atunci, convins că oglinda lui nu-l poate minți niciodată, i se adresă în gînd făpturii pe care o întrezărea la capătul perspectivei îngustate : „Aș fi preferat să fii o casieră oarecare“. Și era încredințat că îi spune pentru a doua oară cuvintele acestea sau că, dacă nu i le mai spusese vreodată, avusese de gînd în repetate rînduri s-o facă, ceea ce însemna că faptul era ca și consumat.

Un zgomot copleșitor îl asurzi deodată, de undeva dinainte și din el însuși parcă, un zgomot atît de puternic, încît deveni muzical. Simți că începe să urce, din greu, mistuit de arșiță și de o oboseală supraomenească, o povară necunoscută îi gîtuia respirația, era ca și cum venise rîndul bicicletei să se ridice în spatele lui, iar zidul pe care se cățăra era plin de colțuri de stîncă și cioburi ce-i sfîșiau adînc carnea. Apoi urcușul se făcu treptat înălțare, se simți liber și ușor, desprins de legile gravitației și prejudecăților omenești, și în zborul său fără nici o țintă se uita cu amuzament în jos, spre locul unde trecătorii începuseră să se adune în jurul său, gîndindu-se că era pentru prima oară cînd reușea să-și privească semenii de la înălțimea aceea.

Camionul nu apăruse de nicăieri pe neașteptate, nici nu circula anarhic pe partea opusă celei reglementare. Staționa pur și simplu în dreptul unei curți, cu luminile de poziție aprinse de cu ziuă. Cercul dezordonat care se îngrămădise cu strigăte de spaimă și cu grabă la început, rămăsese imediat după aceea neclintit și tăcut, un adevărat grup statuar înălțat în memoria neputinței. Nimeni nu se mai încumeta de mult să-și miște pașii din locul acela, iar vorbele răzlețe aruncate de cîte un nou venit se înfundau într-o tăcere moale, absentă, și rămîneau fără ecou. Numai o bătrînică veșnic îmbrobodită cu basma neagră repeta în neștire, mereu insuflețită și înfricoșată chiar de sunetul vocii sale:

— Da și el la ce se gîndea, doamne iartă-mă, unde i-or fi fost ochii?

Carolina Ilica

Pe buzele aprinse

Amiezile au frumusețî pripite :
Din picurii de muguri s-adună verde nou.

Și frunze mici se dezvelesc în aer
Urmindu-se-ntre ele ca un prelung ecou.

Nerăbdător și zîmbetul femeii :
Pe buzele aprinse grăbit se desfășoară.
De parcă nu ar ști că o iubire
Odată începută va trebui să moară.

Voluptate

Fremătarea narei sale
Ca o pînză la corăbii
Ca o frunză răsculată
De foșnirea unei vrăbii.

Nu în lanțuri ea ne ține
Nici în lanțuri nici în funii
Ci cu friie mai ușoare
Ca păienjenișul lunii.

Vezi, credincioasa Damayanti...

Abia de ai ajuns și vrei să pleci.
Vezi, credincioasa Damayanti plînge.
A pleoapelor pruncească sfiiciune
Între făclii de lacrimi se răsfrînge.

Și putrezesc pe rînd precum frunze,
Vai, degetele tale vinovate !
Iar roua șoaptei, încă plutitoare,
Ca o brutală moarte ne desparte.

Marius Robescu

Precum o lespede

Urcam o cărare dreaptă de munte
ningea
iar în jurul meu fremătau cețuri ușoare
ce parcă-mi ieșeau din timpane
ca fumul din nările unui balaur

în vale femeia iubită
amarnic se rănise la călcîi
în cioburi de risete răuvoitoare
acum fugea speriată să se-ascundă
se retrăgea bolnavă în hățișuri

doar eu o urmăream răzbunător
citindu-i semnele secrete
pe-ntinderea subțire pas cu pas
cu inima zbătîndu-mi-se-n git
în vine cu tot sîngele mocnind

trupu-mi scădea sub solzii de argint
supus
purtat în lanț de negre simțuri
precum o lespede sta sufletul întrînsul
neclintit de o încredere prea mare

pierdut-o-am totuși se pare ;

și astăzi m-aș întoarce s-o mai caut
dar mîinile cînd le ridic din vremi
îmi sînt atît de reci
încît în grabă le ascund la sîn

ci n-a mai fost vreodată un tărîm
o cale mai ascunsă în lumină
pe care s-o străbat de bunăvoie

de cîte ori îmi amintesc un curcubeu
îmi sparge țeasta și cade-apoi în ceruri.

Viziune

Era vis sau trezie — cine poate spune ?
dinaintea ochilor îmi apăru chipul tău
în medalion
decupat pe un fond albastru de neant

se înalță apoi o trompetă
(cu de la sine putere ? purtată
de acea mînă nevăzută
pe care zilnic o sărută buzele noastre
respirînd ?)

oh și trompeta începu să sune
așa cum sună în vis
împrăștiind puzderie de raze
deasupra capului tău
în cea mai deplină tăcere

presat de umeri în genunchi priveam magia
simțind în tot același timp
cum sar din mine în afară
ca porțelanul în zeci de mii de cioburi

se lămurea treptat credința :
în univers auzuri fericite
prindeau sfărmarea mea
ca pe o muzică deodată suavă și profundă

eram chiar coarda surdă la ea însăși
ce din durere distrugîndu-sa
mingiie
străine existențe confraterne

Către Mare

Îmi ești stăpînă Mare
din adîncul tău mii de faruri
îndreaptă soarta spre mine
de aceea de departe alerg să te-ntîmpin
și ca un copil pe nisipul jilav
îmi culc nerăbdător genunchii piosi

sfînt lichid amniotic
scufundat în tine pînă la ochi
mă vindec de orice neliniște
fier dur bătut zi și noapte cu toiul
mila o aflu în sfîrșit
stins bolborosind în brațele tale

îmi ești stăpînă Mare
pe limba ta adast că un sîmbure
simte-mi tu gustul amar
și răsplătește-mă în veșnicie
căci carnea mea atîrnă sfîșiată
precum lîna oilor în tufe și spini

ci regăsind-o într-o bună zi
la fel de stearpă ca marmora
însă întreagă pe trupul mlădios
să fac din nou să înflorească voi putea
cu un cutremur de fericire
sub picătura fierbinte a unei lacrimi ?

încredințare dă-mi la aceasta
ori dacă vrei neclintită rămîi, Adorato !

Grația

Nici n-auzi potcoava zeului
cum se apropie
pe lespezi de marmoră ci numai deodată
glasul lui șoptindu-ți la ureche
umplîndu-te în întregime

robit ți-l uiți pe-al tău propriu
pieri dat afară din cuvintele tale
rămîn toate deoparte
neputincioase
și jalnic te bîlbîi printre faptele cele mai simple

sunetul cîndva omenesc
îți răsare acum direct din piept
monosilabic înfricoșetor
ca opîrlirea unui ventriloc

se întorc spre tine prietenii, iubita
neînțelegînd
străini consternați
cine stă ascuns în dosul acestei imagini
cine calcă pedala
acestui ciudat instrument muzical ?

ingădule-i ; desigur ei scobindu-ți vinele
de bunăcredință
vor găsi o picătură de sînge albastru.

Basm fioros

Fiindcă încă mult te mai iubesc
n-am să-ți ascund întîmplarea de ieri
o oglindă mi-a ieșit în cale
imaginea mea însumi neînsoțită

și-a pus mîinile pe umerii mei
voia să ne contopim
am strigat de frică din toate puterile
îmbrîncindu-o mi-au înghețat brațele pînă la cot

ea nu s-a spart
a fluturat doar ușor înainte să cadă ;
cum aș vrea să ți-o așternt într-o noapte pe prag

s-o găsești a doua zi
cînd te trezești fericită din somn

în loc de asta am să-ți spun un basm fioros :
primăvara pe străzi umblă
oameni împăiați
goale carcase în care miresmele
își verifică accelerația

unde e sîngele lor ?
depozitat într-o odaie umedă poate
între ferestre
asemenea grîului pus la încolțit.

radio

Emisiuni și preferințe

Continuăm turul de orizont al emisiunilor dedicate tinerilor și ajungem la „T '76“, emisiunea programului III zilnic de la 9—13. Din martie, anul trecut, programul se comperează ceea ce-i oferă mult dinamism, dar și lejeritate, multă fantezie dar și o riguroasă construcție. Ce conține „T '76“ ? Emisiuni fixe : toate „cluburile“ sînt adunate aici : al curioșilor, al adolescenților, al invitaților, al studenților, al pasiunilor („Divertis“-ul), al celor mai frumoase și mai interesante locuri din lume („Meridian“-ul) cu o tematică extrem de bogată, tematică prezentată fie sub forma ciclurilor de dezbateri — remarcăm preocuparea constantă a redactorilor pentru temele de istorie națională, note de drum, fie sub forma — interviuri, comentarii etc. Toate aceste cluburi încearcă să acopere o zonă de mare interes testînd posibilitățile, pasiunile, preocupările tineretului, fiind o cronică la zi a principalelor sale direcții de dezvoltare. Calitatea lor nu este mereu dintre cea mai ridicată, nici n-ar fi posibil, deși se observă grija cu care redactorii lor le pregătesc. Există două deficiențe ce pot fi înlăturate : prima ține de lucrul efectiv al reporterului cu cei intervievați, există un anume schematism al întrebărilor, chiar o lipsă de imaginație. Cînd reporterul întreabă : „a fost grea sesiunea ?“ el adoptă o candoare împinsă pînă la naivitate. A doua deficiență are un cadru mai larg și s-ar putea numi : o viziune statică, înghețată asupra realității. Nu ar fi rău dacă s-ar institui o colaborare mai strînsă între centrele de cercetări sociologice și radiodifuziune. Pentru că există mutații fenomene sociale mai puțin sesizabile cu „ochiul liber“, dar care apar mult mai pregnant într-o cercetare metodică, științifică. Preluarea unor date, unor statistici edificatoare asupra preocupărilor tinerilor ar fi de folos nu numai ca punct de plecare în prezentarea mai vie, mai directă a realității, dar și ca teme de discuție purtate cu tinerii noștri

Se observă, de altfel, în cadrul emisiunii, la celelalte rubrici o astfel de preocupare. „Microfonul invizibil“, „Băieți (fete) treceți pe programul... II, „Pix“, „Frumosul cotidian“ pun accentul pe imagini semnificative, pe cazuri reale sub forma unor tablete percutante în care primează fapta.

Fenomenul artistic este urmărit de „Șapte zile, șapte arte“, „Un cititor vă recomandă o carte“, „Calendar“ etc. rubrici ce se ocupă cu precădere, așa cum este și firesc, de creațiile tinerilor muzicieni, artiști plastici, scriitori.

În program nu putea să lipsească muzică, multă muzică, dar ceea ce-i mai important, multă muzică bună. „Incognito“, „Noi propunem, dumneavoastră alegeți“ ș.a. consemnează preferințele, în acest moment, ale tinerilor ascultători.

„T '76“ și-a cîștigat un frumos prestigiu în rîndul mai tinerilor, sau mai puțin tinerilor săi ascultători. Acest prestigiu se datorește, credem noi, în primul rînd seriozității, dar și talentului cu care redactorii săi (și cu această ocazie să-i și numim : Constantin Săbăreanu, Sergiu Deleanu, Constantin Sîrcă, Titus Vijeu, Dan Ursuleanu, Marius Grozea, George Enache, Lucian Sîrbescu, Mihai Roman) comperează programul.

Constantin Stan

plastica

Din nou despre Anuala de pictură

Anuala de pictură și sculptură 1976 compendiază pe cei mai reprezentativi ca și pe cei mai nou afirmați plasticieni, reprezentanți ai unei orientări eclectice în ansamblu dar unind sub emblema „discordia concors“ opere de artă creată sub incidența ideilor promovate de societatea noastră și reflectînd mentalitatea contemporană în ce are mai definitoriu.

Dimensiunea structurantă a operelor expuse (mă refer strict la cele picturale) o constituie cea alegorică de factură realistă, celelalte — de filiație expresionistă, neoexpresionistă, pop... fiindu-i complementare ca viziune și oferind o perspectivă adecvată asupra modului în care se desfășoară viața artelor plastice la noi, ritualitățile ei creatoare.

O suită de lucrări semnate de Alexandru Chișa, Petre Achițenie, Vasiliu Simona Chintilă, Mircea Ionescu, Dan Hatmanu dezvoltă teme industriale, divizînd spațiul pictural în diferite compartimente, relevînd continuitatea narativă a faptelor de viață inserate.

În același fel procedează Spiru Chintilă, Lucreția Spatz, Vladimir Setran, Maria Blendea, acordînd o atenție specială fenomenului rezolvat monocrom, cu pigmenți industriali.

Se observă la unii pictori o tendință de abordare a tehnicii camaien (Ciucurencu, Iacob Lazăr, Paul Gherasim, Virgil Almășanu, I. Bondoc, V. Bobîrelu), tablourile lor fiind pretextul unei variații pe teme de roșu, ocru, roz, pe care se inserează conturul geometric al unui grup de obiecte, ritmuri arhitectonice noi, profiluri de figuri. Tot astfel Margareta Sterian care stilizează în spirit decorativ. Ion Pacea e prezent în cadrul expoziției cu figurile sale epurate amintind de hieratismul icoanelor bizantine sau linia gracilă a lui Amedeo Modigliani, în timp ce Semproniu Iclozan, dovedind un travaliu meticulos ne oferă o neliniștitoare natură moartă pe fond bituminat și un portret de un rafinament flamand.

Mărgineanu Viorel în „Fructul“ și „Păunul“ dezvoltă sub incidența unor teme baroce un decorativism flou care îmi sugerează desenele persane.

O vie propensiune spre artă decorativă o presimțim în lucrarea Georgetei Năpărus, cu elemente miniaturale depuse într-o rețea de suprafețe colorate, evocînd strălucirea ceramicii. O viziune asemănătoare reflectă lucrările lui Bediran Zamfirescu Mala, Serfi Șerbănescu și Nancuinski Silvia, dimensiunea folclorică și cea bizantină fiind reîmprospătată de nota naivă.

Pe linia celor amintiți, cultivînd metafora și alegoria ca principiu de organizare a compozițiilor cu figuri, citez lucrarea lui Grigoraș Dumitriu „Strămoșii“, a lui Florin Niculin „Ecouri din Eisenah“, cu o compoziție renascentistă amintind acele „Annouciations“ ca și tablourile semnate de Paula Ribariu și Dan Rotaru, de factură suprarealistă, Vasile Cel Mare, cu fantezia sa în alb și ocru, Rusu Mihai, Spiru Chintilă, Aurel Nedel, Catul Bogdan sînt preocupați de găsirea unor universalii geometrizante în compoziție, primii doi prezentînd afinități fraptante cu Leger.

Un loc aparte îl ocupă lucrările lui Ilie Pavel și Constantin Nițescu, remarcabile sub aspectul grafismului suplu, rafinat, un loc complementar ocupînd coloristul Gh. Vînătorul și Constantin Crăciun, semnatarul unui portret plin de patos expresionist.

Tatiana Rădulescu

muzică

Muzicieni ardeleni

„În frumoasele seri de vară, întreg Blajul răsuna de cîntări... Melodiile și dansurile naționale, ca Bătuta și Călușarul, făceau să vibreze inima fiecărui elev și să întărească mîndria lui românească.“

Aceste cuvinte ale lui Tiberiu Brediceanu se potrivesc întregii desfășurări a vieții muzicale în Transilvania, la începutul secolului. Înflăcărata sprijinire prin muzică a cauzei naționale, considerarea creației populare ca argument istoric, larga activitate de organizare și animare a vieții cultural-artistice — se află deci concentrate și în viața celor patru compozitori cărora **Gh. Merișescu** le dedică lucrarea recent apărută la Editura Muzicală — **„Muzicieni ardeleni“.**

Astfel cunoaștem activitatea lui **Mihai Andreescu — Skeletty**, (1882—1965), cel care, studiind cu Widor, d'Indy, Dukas, avea să aducă o adoptare a wagnerianismului și impresionismului la spiritul muzicii naționale, consolidînd opera românească (prin lucrări ca „Regina dunăreană“) și ridicînd învățămîntul muzical prin neobosita activitate la catedra de armonie, contrapunct și fugă a Conservatorului din Cluj.

Augustin Bena (1880—1962), înrudit prin mamă cu Blaga, ne apare ca un model al setei transilvane de libertate și cultură : de la epoca în care învăța să cînte la pianul adus în sat pe carul cu patru boi, de la peregrinările sale prin liceele din Blaj, Brașov și Năsăud, unde-i asculta pe Iacob Mureșianu și George Dima, și pînă la înscrierea sa — după absolvirea Conservatorului de la Berlin, la cel din București, pentru a studia temeinic și folclorul (învățase în Germania la căpătîi cu „Poezile poporale“ ale lui Alecsandri, cu greu obținute dintre cele 10 exemplare trimise de autor fruntașilor culturii ardelene) — s-a dovedit în toate etapele bogatei sale activități un educator al sentimentului patriotic prin muzică. Lucrările corale — ca „Marșul șoimilor“, „Românul“, „Pe Mureș și pe Tîrnave“ etc. — alături de opera sa „Țiganiada“, de tratatele de istoria și teoria muzicii, de lucrările filologice („Limba română la sașii din Ardeal“) ne conturează o personalitate complexă de cărturar.

„Un rapsod al muzicii corale ardelene“, **Dariu Pop** (1887—1965), prieten din copilărie cu Rebreanu, ne apare și mai direct angajat în lupta pentru înfăptuirea unității naționale. Copil, săpase pe o stîncă „Vivat Dacia Traiana“ ; intelectual format, organiza, din comună în comună, coruri și echipe de teatru, armonizînd melodii populare, colaborînd cu Vasile Lucaci și Vasile Goldiș, luminînd mii de țărani și punînd bazele românizării procesului de învățămînt.

În fine, **Iuliu Mureșianu** (1900—1956), avea să păstreze flacăra aprinsă în familia Mureșenilor de Iacob, Andrei și Traian. Dirijor, compozitor, violonist, chipul său mai puțin cunoscut se dovedește o figură de seamă printre muzicienii începutului de veac.

Lucrarea lui Gh. Merișescu aduce un prețios plus de informații nu numai în această privință ; este un binevenit instrument de lucru dar și un prilej de entuziasm, de bucurie că putem călca pe urmele acestor învățați și inimoși compatrioți.

Grete Tartler

cronica literară

Radu Tudoran: „Acea fată frumoasă"

Acea fată frumoasă, ultimul roman al lui Radu Tudoran, ne arată cît de puternică este presiunea modernității în literatură. Autorul **Acestei fete frumoase** a fost considerat justificat de critică drept unul din puținii prozatori români de după ultimul război mondial capabili să construiască un roman în cea mai bună tradiție a genului. Cartea de acum a scriitorului, deși cu un subtitlu precis, este mai greu clasificabilă la prima vedere. Este ea într-adevăr un roman ? În bună măsură **Acea fată frumoasă** se alcătuiește din însemnări de călătorie arborescente, fără a respecta, în aparență nici o linie epică. Autorul ne vorbește despre șosele, catedrale, automobile, restaurante, muzee, hoteluri, puncte turistice celebre, piese de schimb, peisaje noi, oameni de pe alte meridiane etc. Personajul acestui jurnal e mereu în căutarea unui orizont nou, a unui mister încă nedeslușit, dar poezia unei excursii pe malurile Rinului se învecinează cu prozaicele precizări privind prețul camerelor de hotel, igiena așternuturilor, amabilitatea polițiștilor întîlniți în cale etc. Detaliile se adună unul lîngă altul, paginile cărții sporesc, și întrebarea pe care ne-o punem la un moment dat este dacă nu cumva romanul **Acea fată frumoasă** nu este altceva decît un oarecare jurnal turistic, ținut, e adevărat, cu minuție dar și cu un simț a plasticului deosebit. Luat în sine jurnalul nu e lipsit de interes, mai ales că atenția pentru amănuntul cotidian este sprijinită de un ochi care știe să vadă și sublimul, de o sensibilitate care aduce un suflu de real lirism în paginile cărții. Dintre toate teritoriile străbătute cel al Spaniei este cel mai atrăgător și mai pasionant pentru călătorul nostru. Lauda adusă plinii spaniole, comuniunea simplă dintre om și animale, pasiunea umilă și subjugantă a ciinilor vagabonzi care „adoptă" un stăpîn prin fidelitatea nezdruncinată a iubirii lor respinse, smulg peneî scriitorului pagini memorabile. În aceste momente turistul, automobilistul e dublat de scriitor. **Acea fată frumoasă** devine atît jurnalul unui automobilist, cît și jurnalul unui scriitor care nu-și poate reprima emoția sau entuziasmul față de situațiile revelatorii.

Radu Tudoran rămîne un romancier al vehiculelor, îndeplinind în manieră foarte personală ceva din programul pe care G. Călinescu, într-un des citat articol privind romanul modern, îl propunea noii generații de prozatori. Unul din romanele sale se dedică unei corăbii, existenței și curselor ei, altul avioanelor și raidurilor de pionierat pe care ele le fac, încercărilor de parașutism aflate și ele la început de drum. Dacă **Un port la răsărit** și **Anotimpuri** făceau elogiul navei și al avionului, **Acea fată frumoasă** face elogiul automobilului. **Acea fată frumoasă** se petrece pe șosele în automobile care merg cu mare viteză, popasul de noapte e un popas între două curse de automobil, sau avion, discuțiile cele mai dificile sînt cele privind parcarea sau obținerea pieselor de schimb, chiar întîlnirea cea mai promițătoare din roman se datorează unei pompe de apă pentru cumpărarea căreia eroul **Acestei fete frumoase** trebuie să oprească într-un punct neprevăzut pe una din șoselele Europei. Mai vechile romane ale scriitorului impuneau printr-un lirism al aventurii, al riscului. Jurnalul automobilistului este însă aici prozaic și de n-ar fi jurnalul scriitorului interesul lui pentru noi ar fi mai mic. Scriitorul știe însă să descifreze psihologiile și interesul pentru oameni, menține treaz curiozitatea cititorului de-a lungul întregii cărți. Jurnalul colectează gesturi, atitudini din care în cele din urmă se încheagă comportamente cu valoare general umană. Scriitorul face un portret spaniolului și felului său ospitalier de a se purta cu străinii, care capătă o aureolă specială prin contrast cu zecile de reacții lipsite de amabilitate pe care personajul jurnalului le suportă în alte părți. O cameristă neagră și micuță într-un hotel singuratic, o familie compusă din soți și cele două fiice care patronează o pensiune, un meșter spaniol în ale împăiatului, o franțuzoaică amabilă, un roșcovan agresiv și ciinele său sînt tot atîtea figuri episodice dar substanțiale, care dau cărții o densitate care salvează de ariditate însemnările. Cartea curge digresiv, un detaliu cheamă pe altul și itinerariul se desenează capricios după cauze cunoscute numai autorului.

Dublul jurnal al „automobilistului" și al scriitorului nu sînt o invenție critică. Realitatea lor este indiscutabilă pentru cine cunoaște romanul. Radu Tudoran pendulează, nu fără a sconta efectele, între notarea seacă a dificultăților sau platitudinilor călătoriei și între descrierea acelor momente care luminează peisajul și oamenii deschizînd o fereastră către necunoscut. Sînt trapele prin care fantasticul pătrunde în cartea lui Radu Tudoran atît cît trebuie pentru a întreține o atmosferă de mister sau de vrajă. O tînără necunoscută înfrumusețează călătoria pasionatului turist, apărînd și dispărînd vrăjitorește în locurile cele mai puțin previzibile. Călătoria începe sub semnul acestei întîlniri și se sfîrșește cu o chemare trimisă din necunoscut de frumoasa femeie, prin care, în chip figurat, Radu Tudoran vrea să ne vorbească despre eternul feminin. Taina rămîne nedezlegată și curiozitatea cititorului nesatisfăcută. Nu știm dacă întîmplările sînt realitate sau pură proiecție a personajului povestitor, ceea ce e un fel de a spune că relațiile erotice nu trebuie coborîte la prozaismul analizei curente.

Toate acestea sînt prea puțin pentru a alcătui un roman și ele nu se dovedesc decît cadrul pregătitor al romanului de dragoste dintre Vicht și Dominique. Vicht trebuie să moară, boala lui e incurabilă, temă curentă în romanul de dragoste contemporan, iar frica de moarte îl scoate din timiditate și-l îndeamnă să ceară afecțiunea frumoasei Dominique. Ceea ce părea de la început sortit eșecului se dovedește durabil. Între Vicht și Dominique se naște o dragoste profundă, dramatică, chinuitoare pentru tînăra femeie. Pentru a reliefa subtilitatea mișcării sufletești care s-a produs, Radu Tudoran raportează legătura înfiripată între cei doi tineri cu felul în care ciinii spanioli „adoptă" un om prin umila, fidela și îndelungata curte pe care ei i-o consacră și în care omul e învins la prima concesie. Fără intuiția mișcării sufletești mai adînci această poveste de dragoste desfășurată ostentativ și spectaculos în medii exotice, ar rămîne o relatare fadă desfășurată în decoruri colorate. Propensiunea autorului către ambianțele depărtate și pitorești, pentru idilele galopante desfășurate în condițiile antiseptice ale unui decor modern este temperată de priceperea omenescului care face suferința celor doi autentică. Atracția pentru marele spectacol nu lipsește nici de aici. Există și un al treilea personaj al dramei, Hismasian, compozitor celebru, un fel de logodnic al lui Dominique, personaj orgolios și absurd, din speța învingătorilor, un fel de Grig din **Steaua fără nume**, sfîrșind în dezastru dragostea sa pentru Dominique, care asistă impasibil și răzbunător la felul cum Hismasian încheie tragic, cariera sa neomenească.

Dacă personajul pare confecționat, o confecție superioară cum s-a mai zis despre scrierile lui Radu Tudoran, după cum confecționat pare și triunghiul acesta amoros, este cazul să spunem că povestea nu suferă de inverosimilitate. Radu Tudoran este un bun creator de atmosferă și mai mult de jumătate din cartea lui trăiește într-o lumină ireală. Trăsăturile poveștii pe care în linii mari am schițat-o fără a o epuiza sînt de basm. Vicht e un condamnat, Dominique e o damnată. Primul pare prins într-o vrajă pe care-o va desface Dominique. Dar ea la rîndul ei este ținută prizonieră de un ins aidoma căpcăunului din basme. Eliberînd pe Vicht, Dominique se eliberează pe sine și poate să-l pedepsească pe trufașul care a făcut-o sclavă. Ultima ieșire în public a lui Hismasian, manifestare colosală, compozitorul vrea să dirijeze, fără întrerupere, pe o arenă spaniolă, tetralogia lui Wagner, ține în întregime de fabulos și tușele groase cu care e desenat personajul sînt — indiscutabil ale basmului sau legendei. Radu Tudoran împletește cu discreție contururile legendei cu ale realității menținînd o fericită ambiguitate necesară ca aerul poveștii sale. Reminiscențele livrești, numeroase, pe care **Acea fată frumoasă** le conține, sînt absorbite într-o istorie bine construită care dă cărții altă demnitate decît putea să i-o dea condiția de terestru jurnal de călătorie. Dominique e, literar vorbind, o figură romantică asemănătoare întregului arsenal al scriitorului de aici și din cărțile anterioare. L-a salvat pe Vicht, s-a răzbunat pe Hismasian, dar nu vrea să se salveze și pe sine. Ființă prea patetică pentru a fi întru totul reală Dominique avea nevoie de o ambianță fabuloasă pe care Radu Tudoran a știut să i-o dăruie. Ea rămîne la fel de misterioasă ca și fata cu cercel de argint care se întrupează vrăjitorește la meridiane neașteptate și istoria misterioasei necunoscute închide simbolic și istoria tinerei vînzătoare de parfumuri din Madrid, care-l salvează pe Vicht. **Acea fată frumoasă** este jurnalul de drum al unui călător singuratic căruia automobilul i-a scos în cale o întîmplare banală de dragoste dar pe care scriitorul o ridică deliberat la dimensiunile sublimului. Prin încastrarea istoriei lui Vicht și a Dominiquei în jurnalul turistului acesta începe să aibă nu numai densitate psihologică ci și un centru de greutate care-l face să devină roman. Presiunea formulei moderne de care vorbeam se face vădită în felul în care autorul și-a sfărîmat narațiunea, în caracterul deliberat divagant al cărții. Din acest punct de vedere **Acea fată frumoasă** nu mai seamănă cu nici unul din romanele cunoscute ale lui Radu Tudoran, **Un port la răsărit** și **Anotimpuri.** Din această nevoie de modernizare a formulei romanești i-a venit probabil autorului și ideea divagării de tip odobescian. Sîntem înclinați la un moment dat să credem că ne aflăm în fața unui **Fals tratat turistic**, dar ocolurile lui Radu Tudoran nu au grația și farmecul celor din **Pseudokinegheticos**, multe din paginile jurnalului fiind parazitare. Romanul capătă de aceea un aspect hibrid, pentru că în el coexistă o carte de călătorie cu o viață independentă și o poveste de dragoste care se poate detașa cu ușurință fără ca ea să sufere din pricina separației și fără ca jurnalul să fie atins în aspectul lui originar. Dezavantajul acestei cărți, provine din faptul că este prea construită.

M. Ungheanu

prezențe

„La trecutu-ți mare, mare viitor!"

• *Cea de-a treia manifestare din ciclul „La trecutu-ți mare, mare viitor!", spectacole-evocări organizate de „Scînteia tineretului" în colaborare cu revista „Luceafărul" și Redacția de tineret a Televiziunii române, s-a desfășurat la Tîrgoviște, duminică, 25 iulie.*

Conceput ca un autentic act de educație și cultură, transpunînd în viață hotărîrile Congresului educației politice și al culturii socialiste, îndemnurile secretarului general al partidului de a cunoaște mai bine patria și istoria ei, eroismul trecutului și realizările prezentului, spectacolul desfășurat pe scena amenajată în cadrul ruinelor „Curții Domnești" a propus celor prezenți o reușită sinteză între poezie, teatru, muzică, dans. Cu același interes cu care au fost urmăriți poeții Niculae Stoian, Nicolae Dragoș, A.I. Zăinescu, Mircea Florin Șandru și Dan Verona, tinerii spectatori au ascultat și cuvintele reputatului istoric, prof. dr. Virgil Cândea, argumentele științei istoriei dovedindu-se într-o bună companie de conștiință cu arta angajată.

Montajul de versuri „Ruinuri glorioase, în suflet vă adun", susținut de actori de prestigiu, sunetul pur și însuflețitor al taragotului lui Dumitru Fărcaș, colajul de poezie prezentat de Anda Călugăreanu, Mircea Vintilă și Dan Tufaru, prezența electrizantă a baladistului Tudor Gheorghe au fost cîteva din punctele cheie ale unui spectacol însuflețitor. Pe aceeași scenă, în aceeași notă a artei profund angajate au evoluat, cu succes, mulți și talentați artiști amateri.

Așadar, „La trecutu-ți mare, mare viitor!", un ciclu de manifestări care se anunță drept o frumoasă reușită, un mod direct și adecvat de educație a tinerei generații.

La Tîrgoviște poezia a fost prezentată de Niculae Stoian, Nicolae Dragoș, A. I. Zăinescu, Mircea Florin Șandru și Dan Verona.

PICTORI ROMÂNI ÎN FINLANDA

• Între 28 iunie — 8 iulie 1976, orașul finlandez Kuopio a găzduit prima ediție a simpozionului internațional de pictură „JUHO RISSAS", la care au participat ca invitați 24 de pictori din țările socialiste europene și 17 pictori finlandezi. Atmosfera generală, deosebit de caldă și prietenească care a caracterizat lucrările simpozionului, prelegerile, discuțiile sincere purtate pe marginea unor probleme importante ale artei contemporane, și mai ales expoziția deschisă la sfîrșitul lucrărilor, au subliniat încă o dată utilizarea unor asemenea întîlniri dintre oamenii de artă.

O contribuție deosebită la realizarea atmosferei generale a avut-o grupul de pictori români, format din Mihai Bandac, Toma Roată, Francisc Bartoc, Liviu Florian, care au reușit să se impună încă de la început atenției generale printr-o atitudine prietenească și o prezență activă și, bineînțeles, prin calitatea lucrărilor prezentate.

În ceea ce privește pe Mihai Bandac, prezentînd picturi în ulei și desene în tehnica mixtă de o înaltă ținută artistică el a reușit să se impună atenției specialiștilor și a amatorilor de artă, corespondenților de presă și radio, prezentările ce i s-au făcut fiind deosebit de elogioase, consemnînd deci un nou succes al manifestărilor sale internaționale.

aqua forte

RĂSFOIND REVISTELE

Citim în presă următoarele rînduri despre revista **Luceafărul :**

«...am citit cu interes texte înfățișate de „Luceafărul", ca revistă a Uniunii Scriitorilor, în numărul său din 10 ianuarie, număr bine întocmit tocmai pentru că a reușit să înlesnească o deplină confruntare a talentului celor premiați cu mediul scriitoricesc și cu publicul cititor. Prefațate de un judicios editorial, sub titlul Debutul și examenul timpului, textele de poezie, proză și critică aparținînd celor premiați au fost înfățișate, astfel, sub semnul exigenței, presupunînd selecție aprofundată, rigoare și răspundere civică.» (România literară, nr. 3, 15 ianuarie, 1976)

„O excelentă impresie fac cei trei premiați la critică : Doina Uricariu, Artur Silvestri și Valentin F. Mihăescu", „E limpede că tocmai în acest — altădată mai puțin darnic domeniu — al criticii, tinerele talente se detașează cu o frapantă celeritate" **(România literară, nr. 3, 15 ianuarie, 1976)**

«Am lăsat la urmă sectorul criticii pentru că, părîndu-ni-se a fi domeniul de personalitate al revistei, merită o analiză mai detaliată. Concepția critică a „Luceafărului", exprimată adesea în editoriale, articole critice și luări de poziție, include ca factori de direcție competența, profesionalismul și obiectivitatea.» **(Contemporanul, nr. 30, 23 iulie, 1976)**

«„Colocviile Luceafărului" este o rubrică nu numai de largă participare (adunînd în jurul mesei rotunde scriitori și critici dintre cei mai diverși) ci și de ecou. Remarcabile au fost aici dezbaterile pe teme privind poezia și proza de azi, realizate în lanț și tentind mereu substanța vie a literaturii.» **(Contemporanul, nr. 30, 23 iulie, 1976)**

«Deși cu felurite prilejuri, revista are grijă să-și exprime clar punctul de vedere în legătură cu una sau alta dintre problemele supuse examenului critic, se întîmplă uneori ca, atunci cînd opiniile sînt exprimate de personalități de frunte ale beletristicii, spiritul critic al revistei să scadă ; cum, de regulă, opiniile acestea rezumă o atitudine excesiv de subiectivă, se creează impresia neplăcută că revista se face gazda simpatiilor sau idiosincraziilor personale. Sesizînd pericolul, colectivul „Luceafărului" a făcut într-un editorial, de curînd, o expunere de principii, în stil polemic, ce denotă revizuirea atitudinii față de opiniile „afective". Denunțînd veleitarismul critic și pledînd pentru o critică responsabilă, pătrunzătoare și consecventă, revista arată a fi înțeles rolul important ce revine criticii în peisajul literaturii actuale și, prin felul în care își traduce în pagina critică intențiile de program, se înscrie în rîndul acelor foruri critice al căror glas se cade a fi ascultat cu atenție fiindcă singura lui notă afectivă dominantă e dată de dragostea pentru literatura română.» **(Contemporanul, nr. 30, 23 iulie, 1976)**

«Numărul de sîmbătă trecută al revistei Luceafărul **a fost de negăsit la chioșcurile de difuzare a presei. S-a vîndut foarte repede. În acest număr se remarcă paginile dedicate Unirii Principatelor și pagina intitulată** File de istorie, file de epopee **semnată de Mihai Stoian. Săptămînalul Uniunii Scriitorilor izbutește să insereze în paginile sale un număr mare de tineri scriitori, ceea ce îi dă varietate stilistică, substanțialitate și originalitate în conținut.** Luceafărul **este într-o permanentă ascendență.» (Săptămîna, nr. 279, 30 ian., 1976)**

«Despre periodicitatea cu care apar cu adevărat tinerii critici în revista luceferistă, nu scoatem decît o vorbă : ei sînt aminați de la o lună la alta, ba chiar de la un anotimp la altul.» (Săptămîna, nr. 294, 23 iulie 1976)

Să punem recenta furie împotriva revistei **Luceafărul,** generos găzduită de publicația Municipiului București, a cărei destinație este alta decît cea pe care și-o asumă pe seama inocentei împrejurări că redactorul șef al **Săptămînii,** Eugen Barbu, nu-și mai susține rubrica de **Spirale** în revista **Luceafărul ?** „Ascendență" atunci cînd făcea toc recenziilor susnumitului redactor șef, revista **Luceafărul** a intrat brusc în declin atunci cînd a renunțat la colaborarea acestuia. Coincidența este izbitoare.

viața cărților

poezie

Modul optativ

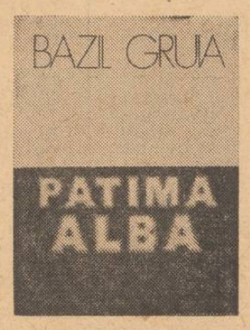

Însuflețite de o neliniște moderată, versurile lui Bazil Gruia*), deși nu se reclamă de la o formulă acuzat livrească, ni se dezvăluie ca experiența unui spirit pentru care patima scrisului nu este în primul rînd o forță genuină, spontană și irepresibilă, ci derivă mai curînd din patima cititului. Bazil Gruia face parte din categoria acelor autori de o anumită înzestrare, necesari într-un climat literar, favorabil creației, spre deosebire de o alta care își refuză lectura sistematică de teamă să nu-și „pervertească" talentul, fixîndu-se astfel pentru totdeauna într-o fază preistorică a artei. El scrie cu o plăcere căreia nu-i lipsește pudoarea și se confesează cu măsură și discreție despre „frămîntarea intimă", semne ale unei naturi poetice receptive, conștiente de întinderea propriului său registru înnoitor.

Trebuie spus că „patima albă", după cum crede și acad. Șerban Cioculescu în prefața pertinentă, dar și înveselită din cînd în cînd cu idei destul de nostime despre poezie, ar fi patima cuvîntului, fie el scris, fie citit. Dacă în varianta a doua această „patimă" poate rămîne albă (nu este oare lectura singurul „viciu nepedepsit" ?), pentru cea dintîi lucrurile stau altfel, cuvîntul scris luînd culoarea energiei vitale din care s-a născut. Astfel, chiar dacă tonul poeziilor se apropie de elegie, iar amplitudinea versurilor ar sugera oficierea unui mister reverberat în timp, cum se întîmplă, de pildă, la A. E. Baconsky, spațiul creat nu ni se relevă ca o structură compactă și autarhică, fie ea și diafană la un nivel al contemplației, ci încă legat de forme ale dorinței, ale visului sau neîmplinirilor : un spațiu care-și caută expresia, la modul optativ, dar și condiționat de etape trecătoare a căror natură, judecată în sine, rămîne perisabilă, adică poezia este mai curînd un mijloc decît un scop: „De ce-aș mai cerne sideful spart al zării ? Abundă-n mine-o clipă neumblată, veste de genuină pădure. / Undeva așteaptă germenii dintîi, tîntele obscure // Itinerarul cum a fost al meu ? Îi mai plătesc neconvertit tribut. / Reînnoind un mit din zbor căzut o pasăre se-nalță greu. / Va mai răzbi prin moarte ca-n zborul celălalt ? // Un spațiu ne-ngrădit mi-am înstelat cînd inima se zămisli din minunarea primului păcat. // Știu, fără Poezie aș păli. / Mi s-ar schimba pădurea dintr-o dată / într-un imens decor de păpădii / cu floarea-n prima brumă scuturată. // Din propriul purgatoriu în însetatul drum / întîiul germen, prea trădat, mă arde. Simbolic plîns de mierlă nu-mi aduc în casă / mumificînd amurguri fără de contur. / Nu cred, nici trist, că moartea e frumoasă." **(Știu, fără poezie aș păli).** Sufletul delicat al poetului presimte, fără sfîșieri spectaculoase, dar cu o anumită sobră melancolie că drumul spre lucrurile esențiale, spre adevărul fundamental al artei îi este refuzat : „Și iată, cu-ntrebări smulse din culorile vîntului îmi surid / fecioare-cuvinte pe care știu, nu le voi avea niciodată. / O, de-ar muri mai degrabă zenitul ce și-a pierdut planeta. / Sub turle alte ciocîrlii mai cîntă surpate orizonturi. // Cînd aburi verzi vor străluci pe unde ivirea deschisă în lumini / iarăși va fi narcotică stea, iarăși în preajmă ridica-se-va cînt, / dangăt de seve mă va trezi — și lujeri îmi vor spune că mai sînt" (p. 40).

Bazil Gruia este un poet sensibil, căruia i se potrivește și i se cuvine simplitatea confesiunii în conurile de penumbră ale sentimentelor intime îmblînzite prin frecventarea lor îndelungă și răbdătoare. Explorările în necunoscutul plin de tunete și fulgere sînt operații riscante, pîndite de primejdii la tot pasul, ca în poemele, ce-i drept, puține la număr, de sondaje modernist-abisale care, tot încercînd să vîneze asociații și imagini-trăznet, sfîrșesc prin a sări în aer, astfel că din ele nu se mai înțelege nimic. El știe să facă plastică o temă sau o idee intrată în circuitul habitual al poeziei, cum ar fi aceea a iubirii, a prieteniei (în acest sens citățm **Prietenii mei de cîndva sînt nuferi negri acum)** și mai ales dă la iveală piese memorabile pe tema istoriei, a patriei și a neamului, în marea tradiție a liricii noastre : **În acest aer voi rămîne, în acest șes, Limba românească, Crepusculul pur, Decebalus per Scorillo, Albastrul de Voroneț, 1907, Era, mare, Iancu, Io, Mihai Voivod** etc.

Dan Laurențiu

*) **Bazil Gruia : „Patima albă", Editura Dacia, 1976.**

cartea de debut

Proză scurtă

Schițe și povestiri din viața muncitorilor forestieri alcătuiesc volumul **Strigătul** (Litera, 1975) de **George Băiculescu** (n. 19 ianuarie 1933 în Valea Sibiului — Buzău). Cele mai caracteristice sînt cele în care se vede legătura dintre om și pădure, spațiu nu numai fizic, dar și psihic, complementar. S-ar putea spune că pădurea și omul sînt elementele unui univers solidar. În schița titulară, nea Arbore iese noaptea pe viscol din cabană și constată că furtuna a rupt pădurea de brazi plantată de tatăl său. Oamenii privesc spectacolul înfiorați, nea Arbore pare el însuși rănit : „Vocea i se frînge. Vorbele rămîn spînzurate de buze sau de crengile arborilor doboriți. Și nea Arbore lunecă în troienele de zăpadă... lunecă așa lung, neputincios, inert, în haina lui îmblănită, cu căciula aia mare, mițoasă, de oaie, pe cap. Și pădurea... cioturile negre se porniră a vui... a vui trist și dureros, străcurînd în noi, vuietul acela rece, de ghiață, care ne cutremură".

Gheorghe Nastea visează o fată pe care n-o poate asemui cu nimic și care-l cheamă din pădure. A doua zi o caută înfrigurat, i se pare c-o găsește, dar nu vede ceva ce nu se conturează într-un corp omenesc. Deși imaterială, imaginea e stăruitoare, nostalgică, evocatoare a primei iubiri (Pădurea) :

„Imaginea fetei de-atunci sau de-acum, nu-și dădu seama, surîzătoare și neliniștită, cu ochii mari și limpezi, ieșită din pietrele muntelui, dintre arborii înalți și falnici, ca un duh uriaș, necunoscut, stăruia acum peste coclauri stăpînind pădurile întinse, nesfîrșite de brad ce străluceau în lumina puternică, de diamant a unei dimineți calme, transparente de vară".

Din păcate, alte schițe sînt simple notații fără nucleu epic sau de un lirism banal, cu mici momente duioase precum întîmplarea cu fiul care-și ia tatăl pe locomotivă ca să moară fericit conducînd încă o dată, și mama ducîndu-se și ea curînd după „moșulică" al ei.

Un prozator interesant promite a fi **Ștefan Pârvu** autorul volumului de „short stories" **Chip de aproape** (Albatros, 1976). Autorul e un faulknerian prin Fănuș Neagu din **Vară buimacă,** creator de atmosferă și de povestiri enigmatice, greu sau chiar imposibil de descifrat într-un stil nervos, abrupt, cu inclinații umoristice, fără dialog, în pagini compacte, transcriind din loc în loc vorbirea eroilor, intercalînd-o în relatarea povestitorului. Povestirea **Chip de aproape** expune, ca să zicem așa, despărțirea inginerului Ghimiș, venit într-un sat din Bărăgan, spre a construi șoseaua comunală și o baie, de Elena, o fată care sperase să-l rețină. La plecare, Elena îl întîmpină, fără să-l poată opri. Convorbirea dintre ei decurge într-o avalanșă de vorbe nespuse :

„L-a întîlnit foarte departe, ieșise din sat, pe marginea drumului ciuguleau cîrduri de ciori ; își luară zborul către întunecimile pădurii. Ai plecat încărcat, domnule, ești sătul, nu ? te-am așteptat să vii la masă, așteptai să venim să te luăm cu potrom-

enghelul, atîta rău ! s-a răcit masa și mi-am făcut atîtea gînduri. Elena își ține palmele lipite de pintec, se simțea obosită, avea chef de vorbă, poate ar fi și ris, dacă avea cu cine. Observă la Ghimiș o îngălbeneală a feței, ochii i se decoloraseră, din galbeni băteau în cafeniu, mi se pare mie că ți se împăienjenesc ochii la vederea mea, nu-ți vine a crede, eu sînt în carne și oase, deși ori de cîte ori îți vorbeam îmi spuneai : parcă ai fi o fantomă drăgălașă care-și cere drepturile la ris și la foame. Multă apă va trece pe gîrlă, Elena, și eu, așișderea, omul ce ți-a frînt aripile, care ți-a arătat drumul, adică ți-am impus un drum ce era numai al meu, nebănuind că, la rîndu-ți, voiai să îmi sugerezi vestita nastere din lucruri bine orînduite. Mi-am completat astfel golurile, deși mă simțeam așa de bine în postura unui om îndărătnic, supus numai regulilor zilnice. Îmi spăl trupul, ascult muzică, fac gimnastică, deci nu pot fi numit chiar îndărătnic. Îndărătnicia a căpătat la voi, pe limba voastră, forma ciudățeniei sau a țicnelii Ceea ce m-a izbit în mod special a fost discuția aia cînd ai avut hatîrul să te plimbi cu mine pe malul Argeșului. Voiam să te îndrum, să te reduc din ceea ce erai la ceea ce voiam să fii, și am rămas uimit auzindu-te. Știi ce mi-am zis ? iată și cimpia, bărăganul cu liniile sale orizontale, locul unde se-ntîmplă adierea, măsurată a timpului ! Ce mai puteam adăuga ? tot ce-am auzit a coviršit capul meu și nici să rămîn lîngă tine nu pot, calea mea e alta, nu e nici o taină, e așa de firesc să nu primești a trăi comod, omul muntelui e aspru, vorba lui e pornită din viscol și ochiul din gheața povîrnișurilor..."

S-ar înțelege că Ghimiș e un visător, idealist, în vreme ce Elena o femeie prea pozitivă. De unde ruptura. Dar lucrurile rămîn învăluite într-o aură de mister.

În locul liniei epice, Ștefan Pârvu preferă să insiste asupra stărilor sufletești ale eroilor săi și asupra confruntărilor conflictuale. Din cauza relatărilor aluzive și a aglomerării de fapte secundare, privitoare mai mult la personajele ce comentează întîmplările decît la eroii înșiși ai întîmplărilor, povestirile sînt greu de pătruns. Așa, în **Alcătuirea somnului** (despre un ursar care moare și arde în casă împreună cu ursul lui), în **Să ne păzim întîmplările** (despre un zidar care, înșelat de nevastă cu un prieten, fuge de pe șantier și se întoarce printre pescarii lui brăileni nu pentru a deveni pescar, ci pentru a schimba oamenii și locurile din care a plecat), în **La marginea amiezii** (conflictul dintre familia negustorului Rinche și a lui Ilie rezolvat prin dragostea dintre Iulia, fata lui Rinche, și Ancu, fiul lui Ilie, probabil băiat al lui Rinche cu Mantîlina, soția aceluiași Ilie, dragoste cu sfîrșit tragic, Iulia, măritată cu un Sima, murind înecată). Apropie fantastică este povestirea **Calea întoarcerii** despre trei bărbați care fac o ascensiune în munți, atrași de o chemare misterioasă în căutarea „pietrei vieții".

Unele proze din cauza fie a scurtimii, fie a lipsei de fir narativ, au sfîrșit anodin, precum **Marginea pămîntului** (în genere titlurile n-au legătură cu materia povestirii) :

„— Tot cimpia, da, tot pe cîmpie poți să te vezi în amiază, mai ales, într-o frumoasă trecere pe margine cu poduri. La celălalt capăt va fi adevărata începere".

Unele pasaje sînt caznice, de exemplu în **Abur pe oglinzi :**

„...M-a văzut în clopotniță : Ce faci acolo, mă ? Bei prafuri de clopot ? Ce gură spartă are al dracului, mi-am zis, nu beau prafuri, pentru că orice corp în vibrație îndepărtează de pe suprafața sa praful și celelalte. I-a plăcut explicația și mi-a zis : mă, tu umbli cu poante, am auzit că aveți vacă, uite, mă abonez zilnic la două chile de lapte bătut, că sînt vegetarian".

Al. Piru

atelier literar

poșta redacției

G. POPESCU-TĂRICENI : Ne întrebați : „Oare să fie într-un totul adevărat că poezia este numai pasiunea celor aleși, născuți poeți, după afirmația lui Pușkin ?". Vă răspundem : puteți avea toată încrederea în spusele lui Pușkin ! (Dealtfel, nu e nici primul, nici singurul care a făcut această observație). Într-adevăr, se știe de mult că în poezie (ca și în celelalte îndeletniciri din cîmpul artelor) e nevoie „musai" de talent, cu care, de asemeni se știe, te naști ori nu te naști — așa cum te naști cu ochi albaștri sau cu părul negru (chiar dacă nu e de la început destul de negru !). E adevărat că în privința părului, opțiunea nașterii poate fi (zilnic) corectată, și anume într-o „paletă" — cum se zice — foarte bogată, grație progreselor minunate ale industriei chimice, iar în privința ochilor, s-a vorbit de unele transplanturi (deocamdată, e drept, de forță majoră). În ce privește talentul, n-am auzit încă de transplanturi, iar „vopsitul", s-a constatat, „nu ține". Ar mai trebui subliniat, în fine, că absența talentului nu poate fi înlocuită sau compensată cu nimic (nici chiar cu sfînta „pilă" sau măria sa „ploconul", etc. !). Dar „pasiunea poeziei" — cum foarte frumos și adevărat îi ziceți — cunoaște și o altă categorie de „aleși", cititorii și printre ei, în primul rînd, aceia care, după propria mărturisire, „nu pot trăi fără poezie", acești „aleși" cărora lectura versurilor le aduce cel puțin aceeași stare de bucurie și incandescență a spiritului ca și celui ce le-a scris. Ajungînd la textele dv., trebuie să vă spunem că, din păcate, nici cele de acum nu ne îngăduie să tragem concluzia că vă aflați în categoria celor „născuți poeți".

OVIDIU TOMA : Scrisoarea mărturisește intenții și ambiții demne de toată lauda. Versurile, însă, nu dovedesc, deocamdată decît că planul dv. în ce privește studiul și lectura e cît se poate de binevenit. Să vedem ce mai urmează.

E. COZEANU : E foarte adevărat „diagnosticul" din scrisoare. Și noile versuri îl confirmă, greoaie, aglomerate, tulburi, prozaice. Studiul, căruia am înțeles că vreți, în fine, să-i dedicați mai multă vreme, vă va ajuta să faceți un pas și apoi încă unul spre simplitate, suplețe, transparență. Ceva mai aproape de acest drum, „Vernal" 2,4.

LUKACS IANOS : Sînt unele semne de poezie. Trebuie să extindeți, însă, și să adînciți aria cunoștințelor dv. în acest domeniu.

POPESCU MARIAN : Nimic nou, în versuri. Considerațiile anexe pot lipsi (n-avem ce face cu ele, — sînt scrise și îmbicsit, neciteț. Nu „repercursiuni" — ci **repercusiuni).**

D. BATAVIA : Din cît am reușit să descifrăm (din manuscrisul dv., aproape ilizibil) s-ar părea că există o aplecare lirică (dar și foarte multe greșeli de ortografie !).

PLEȘA ION : Inegale ca performanță, variate ca ton, formulă, inspirație, insuficient de concludente, în ansamblu, pentru un „diagnostic" de perspectivă. Dar semne bune există, mai ales în „Marele singuratic", „urlă", „Poză cu Marcel Proust". Se pare că vom mai sta de vorbă.

VAL. P. : Spațiul și timpul de care vorbeam data trecută nu sînt, slavă Domnului !, infinite, ci, sperăm, foarte conjuncturale. Răspunsurile le-ați primit întotdeauna de la aceeași persoană. Noile versuri, în nota și la nivelul știut (poate, ceva mai „domoale"...).

M. CR. : Treabă frumoasă, cu spor de respirație și adîncime.

C. BACU : Cîteva lucruri bune („Ariariar", „Te-aștept", „Tu treci", „Verde pur"), care, însă, par să anunțe și primejdia manierismului. Cîteva altele, mai decolorate și, în fine, unele („Tancurile", „Rog steaua") alunecînd spre marginea de sud a naivității (unde începe „țara nimănui"...).

Ionescu Luy Darien, Clement Vrânceanu, Ciucă Gheorghe, G. Papp, Const. Cotea : Nimic nou !

Popescu Popești, Gh. Țepeneu, Iulian Crudu (ceva mai bine, în „Corabia de taină", „La moartea"), **Z. Firu, Rodica Vinca, Radu Anieș, C. Roșulescu, Const. Cristian, Răcășanu Gh., P. Marcesan, Tulbure Agurița, Raveica-Cimpulung, Gh. Alungulesei, Sîrb Mihai, Ababei Dorica, Liviu Popescu, Dragoș Cojocaru, Lăzăreanu Vasile, Valentin Tătaru, M. Flaviu-Morna, Pamfile Ionel, Oscar Osprian, Negoescu Pascal, Tudose Gh. Sim. Șol., Ada Sarmis, Aida Tudor, Seve Hirsus, Romândor, Marinescu Maria, Nicolae Gavrilă, Ioan Bădetz, I. Tălmaciu, Al. Tacu, X. Y. Z., Elisabeta Moraru, Borcan Ovidiu, Viorel Nechita, Aurel Stroia, G.U., Alexandru Ion, Costescu Ștefan, I.V. Comeanul, Ignițiș Halauc, Didu Gheorghița, Viorel Uricariu, Cucu M. Murgu, Fintină Gabriela, Gh. Tocilescu, Martin Montoya, Drăgșan Florin, Lesi V. Doboș, N.V. Narcisa, Tiberiu Teișor :** Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

Nesfîrșita călătorie

Urma ce acum o lași nu începe cu tine
ea vine din adînc
continuînd un drum
ce nu se închide în pasul tău final
nesfîrșită călătorie prin femeia
ce-o conține : viața
te supui canoanelor ei temperîndu-te
mulțumindu-te cu tine
cu hrana ce-ți ești
spiritul va povesti mai departe
minunatu-ți privilegiu.

✠

În pace se limpezește veșnicia omului
în osul pustiit
se naște trandafirul etern
— după regula sărutului —
din beznă și scînteie
murmurul tainic al fibrei sale
senzual risipindu-se
în împrejurul dușmănos.

✠

Vibrînd prinde contururi iubirea
jivină teroare țipăt al frumuseții
se pierde sîngele în fața ei
roza jubilînd trece în flacăra
crescînd suverană pe buzele mistuindu-se
și tot mai mult prinosul sărutului
este înlocuit prin foamea de el.

✠

după Brâncuși

Sărutul — o sferă ardentă
astru însumînd vibrante filamente
la hotarul zvonit a două
universuri conjugate
purul prețios al iubirii
în jurul căruia gravitează viața
cu cele cîteva mii de învelișuri
de foc ale sale.

✠

Din înalt contemplînd
în ograda iubirii trupuri fugare
căutîndu-se găsindu-se despărțindu-se
fecundîndu-se în continuă mișcare
moartea intrînd în arenă
cu flacăra în colțul gurii agile și învățate
să sărute definitiv
pe cei deveniți goi și limpezi
ca scorbura din trunchiul rîului
părăsită de senzualii pești.

✠

Poezia o poezia — bucurie inaccesibilă
celui necercetat de marea dragoste

Mihai Crăiescu

primitivă și arzătoare cea care numai ea
apropie de înțelepciune sîngele
zadarnic e supliciul cărnii
în retorte ceea ce rezultă e neputința
înălțării ei la rang de aripă
în spațiul brusc deschis ochilor
la prima lor naștere din lacrimă.

✠

lui G. D.

Izvorul șuvoind numai printre
pietre neutre cu vremea pălește
și dispare în adîncul
de unde orgolios s-a desprins
eu cînd întîlnesc un izvor învins
cu dragoste îl cuprind
și rotunjindu-l în căușul palmelor
îl aprind cu răsuflarea-mi
ca pe-o luminare cu para
ascunsă în jarul buzelor mele
trecîndu-l apoi prin rețriște înspre mare.

✠

Dacă apropiindu-te de vatră
uneori auzi un îndurerat suspin
încet încet pierzîndu-se
de parcă s-ar hrăni cu sine
află că nu-i o părere ; ci miezul
încă viu al cenușii
simțindu-se supt ca de-o vîntoasă
de acel ochi nemărginit
inert fără memorie
simțindu-se încorsetat
de acea apă rea
ce stinge totul : moartea

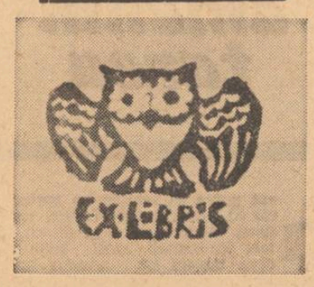

nevindecat își plînge verdele etern de care se pierdu
își plînge copilăria prizonieră miresmelor acum.

✠

Ascultați din lăuntrul lor
se prebușesc imperii
asemeni castelelor de nisip
miresmele nobile evadează
din mreje le mării aride șuierătoare
puțin cîte puțin dar sigur adevărul
se dă-n vileag și-n marmori umilite
robul însămînțează purpura și focul.

✠

Se desprinde din furibundul dans planetar
o inimă melancolică inima mea
dar cine mai poate vieții la marginea lumii
cine
poate doar dumnezeul rece acum și terminat
aud cum se schimbă lucrurile în rău
cum se cutează sufletul pruncului
încă din pîntecul mamei sale
gîngășia lui se pierde dacă nu mă-ntorc
în hora de lumină și forță a lumii să-i apăr
zvonul subțire de viață și sărutul ce-l susține.

✠

Păsări sfredelind spațiul strict
din interiorul oului
cu înălțări succesive și tot mai avîntate
refuzînd astfel intimitatea morții
posibilitatea de a-i ține tovărășie
prin nimicnicia nemișcătoare
învelită în aspra piele de piatră
laudă laudă ei.

✠

Să cîntăm verdele frenetic
ce nu știe a înșela, nu jilăveala
moartă fără rădăcini fără cer
pe care țărîna pedepsind-o o înghite
nu lumina palidă a frunzei veștede
spînzurînd de-un fir de vînt
încurcat prin crengi, să cîntăm sămînța
tinzînd să devină ochiul
feciorelnica privire a planetei
către zeul său de carne invincibil.

✠

Și deodată se subțiază vîntul
și mă taie după linia vieții
și aflu : că-l necăjește
simetria și armonia trupului meu
faptul că pe spinarea mea
roata soarelui scîrțîie
mult mai sugestiv
mai muzical decît pe a lui.

In memoriam

Vizitînd atelierul celei care a fost Maria Cici Constantinescu, pictorița și deopotrivă omul unui durabil secret interior, în semiobscuritatea încăperii luminată din cînd în cînd de culoarea unui tablou, am murmurat în sine-mi silabele unui străvechi protest împotriva prea timpuriei morți a unei alte Procope : „manus lebo contra deum qui me inocentem sustulit".

Mîinile femeii răpuse de o moarte încă misterioasă incapabile să mai susțină efortul vertical al trupului, fremătătoare de febră regăseau scopul unei comunicări primordiale prin cuvînt :

„Plop tînăr încrustat în miezul verii
Cu ramuri vii și frunze sclipitoare
Cînd riul vîntului te scaldă
Învață-mă să rid cu tine în soare

Plop negru încrustat în ger
Și încremenit subt lună
În rugăciuni de sgură și de fier
Învață-mă să uit lumina verii
Și-n cimp silhui
Să dau tristețea mea tăcerii
Și gîndurile nimănui".

Născută în Iași (19 martie 1919) în anul 1938 termină liceul de fete „Elena Doamna" din Huși, își ia bacalaureatul și vine la București unde se înscrie la Academia de Arte Frumoase. Anul întîi de studii îl face cu Șirato și Dărăscu, apoi cu Camil Ressu pînă la diplomă. Din anul 1939 urmează și cursurile Facultății de Litere, specialitatea „Istoria artelor" cu Gh. Oprescu, precum și limba română, limba italiană și estetica. În anul 1943 termină Academia de Arte Frumoase iar în 1944 Facultatea de Litere

Începe să expună din anul 1952, cu prilejul expoziției comemorative „I. L. Caragiale". Participă la numeroase expoziții anuale de stat, și deasemenea la expoziții colective, în fabrici și instituții. Expozițiile personale : în 1958 (sala Magheru), 1960 în satul 2 Mai, jud. Constanța etc.

Moartea (la 29 iulie 1966) întrerupe elanul muncii unui artist pasionat, căruia viața îi înlesnea însfîrșit un total abandon închinat artei îndrăgite din copilărie.

Înțelegînd pietatea ca pe un act, așternem aceste rînduri înainte de a porni la alcătuirea unui fragil album încercînd să unească efortul risipit al unei vieți.

Cezar Ivănescu

Cărți inspirate

Urmare din pag. 1

istorici, a început să fie examinată de o categorie inedită în coordonatele criticii noastre : de medievaliști veritabili.

Reamintim un fapt important : toate operele citate mai sus sînt rodul ultimului deceniu, chiar al ultimilor ani. Terenuri lăsate aproape în părăsire ne apar inzestrate deodată cu o infrastructură indispensabilă, pe care nimeni n-o mai poate ignora și de care toată lumea profită. Este adevărat ; procesul intelectual prin care aceste scrieri ating resorturile adînci ale meditației culturale nu au nici spectaculozitatea și nici atractivitatea succesului de librărie. Dar scrierile în cauză contaminează mentalitatea și o modifică, după schema modificării mentalității — adică lent, insesizabil, adînc și ireversibil. În cea mai fugară prefață, în cele mai circumstanțiale însemnări, aceste sinteze își spun cuvîntul. Nu direct, ci prin intermediari. Dacă acum nu mai putem vorbi despre Maiorescu așa cum o făceam în urmă cu un deceniu, dacă romantismul românesc nu mai este egal cu o vagă aproximare, înseamnă că ceva esențial s-a modificat. Identificăm acel ceva propriu nouă în mentalitate și în percepția stilistică globală.

Culegerile de documente, monografiile laborioase și sintezele de specialitate fac putină vilvă la apariție ; sistemul retardiv al cronicilor apărute peste un an în reviste de specialitate își are partea sa de contribuție la ingroparea politicoasă în bibliotecă. Dar tot ne nesimțite, ele împlinesc acțiunea esențială de extirpare a lejerului amatorism.

Și iată-ne ajunși la paradoxul de bază : oricît ar părea de curios, timpul îndelung, reclamat de redactarea unei mari sinteze sau de editarea unor prețioase documente are partea sa bună : îndrumă spre esențial și ocolește accidentalul. Este greu de compus o monografie sau de editat un text fundamental în cîteva luni, sub imperativ ocazional. Strict practic, servituțile inerente acelor luni vor putea fi puse între paranteze. Actualitatea unei sinteze, a unei monografii se asigură cu certitudine într-un singur fel : privind lucid, sincer și pînă la identificarea totală o anume porțiune de trecut, înlăturînd — decis — orice l-ar putea deforma.

Pledoria pro eruditione nu trebuie să se transforme într-o parodie — și pentru orice supralicitare există riscuri. În ultimul deceniu, nu au apărut doar opere erudite și nu numai acestea merită prețuire, (spontaneitatea călăuzește pe creatori mai degrabă spre opere strălucitoare). Însă o concluzie previzibilă se impune : există cărți construite și cărți inspirate, adică produse ale „veghii și întunericului" și produse ale „soarelui și spontaneității". Ultimele provoacă opiniile, dar cele dintîi le sedimentează și le conferă durabilitate. În ultimul deceniu, cărțile construite au apărut în România în cadență impresionantă, fără nici o comparație posibilă cu etapele anterioare Zeci de „aproape Călinescu" sau de „viitori Vianu" își fac tot mai insistent simțită prezența Iar edificiul Catedralei culturii se construiește doar pe o temelie formată din blocurile masive ale cărților scrise pentru un secol de acum înainte.

Grîul

Urmare din pag. 1

Făina albă cernută la lumina lămpii era atinsă de focul aluatului și peste noapte în duhul apei se revărsa crescută din preastrimta covecioară. Focul îi primea odihna și către amiază pruncii flăminzi își rumeneau înfățișarea din gustul dulce al noii pîini.

Cine se nimerea să ia cununa căsniciei pe fruntea sa în acea vreme aceasta era împletită din spice de grîu laolaltă cu mireasma adîncă a sînzienelor. Pelerinii maramureșeni de sînziene treceau Carpații la Suceava din vremea lui Alexandru cel Bun pînă astăzi cu spice de grîu în mînă, ofranda bucuriei și fericirii încă unui an împlinit în ființa grîului.

Acolo unde crește grîul oamenii devin statornici, călătoria în pribegie încetează, începe îndată omul să ctitorească și locul devine statornicie.

Lanurile îndoite cu sulița de străinii ce veneau în vechime încoace sînt semnul civilizației statornice a strămoșilor noștri geți.

Faptul că în sanctuarul de la Sarmisegetuza s-au descoperit în pămînt mari cantități de grîu e semn încă o dată că aici eram acasă lîngă pînea dulce și bună care cuprinde în puterea ei durata unei Patrii.

Avînd pîine îndeajuns omul știe că numai pîinea nu este suficientă pentru o existență plenară și astfel începe lucrarea unui popor în vederea înnobilării sale prin focul cuvîntului prin țăria graiului atît de înrudit cu valurile grîului.

Perpetua curgere

Urmare din pag. 1

Aș vrea în schimb să pot spune: voi construi statuia unei ape; acestea sînt uneltele de care am nevoie și aceasta este materia din care o voi face. Fiindcă poate cel mai important lucru din Cartea Oltului *este faptul că relația dintre autorul statuii și zeul în cinstea căruia e înălțată este fără echivoc.*

Că Geo Bogza nu se îmbracă în straiele oamenilor Oltului și nu se amestecă în mod nesincer cu ei. Că are un punct de sprijin în sine însuși și că din acest punct de sprijin, ca dintr-o altă religie îl privește pe „Vișnu" din afară, de acolo de unde îl poate vedea în întregime și de unde oamenii îi apar ca părți ale trupului zeului din care se trag și în care pier.

Geo Bogza are încredere în oameni. Știe că nu l-ar stima mai mult cu straie de împrumut și nu se deghizează.

Spațiul pe care îl străbate pe bicicleta sa împrumutată anume, are suplețe și sobrietate. Pe măsură ce este parcurs el devine automat un spațiu spiritual pe care oamenii încep să-l iubească, tocmai pentru că, deși e cel în care trăiesc de totdeauna acum li se dezvăluie în altă lumină decît cea în care l-au văzut ei. El este un alt fel de spațiu mioritic decît cel descoperit de Blaga. Coordonatele lui care se schimbă cu vremea nu ne vorbesc despre un boicot al istoriei ci de o istorie vie a cărei curgere organică este memorată de Olt și de norii care tind să se facă Olt.

Curgere organică dar nu senină, întrucît, ca tot ce este organic ea presupune înfrîngerea și moartea.

Ades revin la Geo Bogza imaginile înecaților în Olt. Ades revine cunoscuta expresie a oamenilor Oltului „a mai dat o dată din mînă și nu s-a mai văzut".

Sensul tragic al curgerii lumii ca a unei ape reale, martor al unei tragice istorii și totodată al unei ape primordiale din care vine și în care se duce această istorie, nu putea fi prins decît de către un om care poate privi într-un rîu pînă cînd vede tot ce s-a oglindit și se va mai oglindi în el.

Un om care într-o clipă de supremă fericire și totodată de nemărginită tristețe poate să facă un semn cu mîna și să înghețe perpetua curgere într-o statuie ale cărei linii să le pară nebunilor prea drepte iar înțeleptilor prea nebunești.

Eu nu pot face un semn apelor liniștite în undele cărora moartea, abstractă încă, nu poate fi văzută privindu-mă într-un fel.

Poate că de aceea Geo Bogza m-a întrebat odată intrigat: „Dumneata nu iubești natura?!"

Răspund cu mare întîrziere și cu multă umilință: o iubesc ca pe mine însămi, dar eu fac parte din ea și n-am să o pot niciodată privi detașată, de undeva de unde se poate privi în întregime.

• Joi 5 august la orele 18 va avea loc la librăria „M. Sadoveanu" lansarea cărții „Noaptea corridei" de Teodor Balș. Prezintă criticul literar Aurel Martin.

revista străină

• **TEATRUL NAȚIONAL „IVAN VAZOV" DIN SOFIA** și-a redeschis porțile. Localul a fost reconstruit, păstrîndu-se în întregime vechea arhitectură. Teatrul Național bulgar posedă cea mai modernă tehnică teatrală de lumini prin crearea pentru prima dată în lume a unei aparaturi electronice de reglare prin moduli cu tranzistori. Regizorul, prin intermediul unui pupitru deplasabil, poate să reglementeze sau să schimbe din orice loc al sălii lumina de pe scenă. Teatrul dispune și de o sală mică subterană, cu o capacitate de 200 de locuri cu vestibuluri și foaiere independente.

• **CEA DE-A V-A EDIȚIE A SĂRBĂTORILOR INTERNAȚIONALE ALE FILMELOR STUDENȚEȘTI** care s-a desfășurat la Sofia este încă o mărturie a locului marcant pe care îl ocupă filmul de amatori. Interesul crescînd față de aceste manifestări este atestat de numărul filmelor trimise : 108, din care 44 au fost admise în concurs, plus 12 filme de desen animat. Prin concepțiile sale, cineaștii amatori au arătat interes deosebit față de cîteva teme general umane, — dragostea, pacea, locul omului în societate, înțelegerea față de contemporaneitate, angajare și profunda receptivitate față de trecut. Astfel, filmul „Casa de piatră" (film studențesc, București) a primit distincția C.C. al U.T.C. Dimitrovist ; „Flacăra în vînt" (Stodola-Polonia) a primit distincția Comitetului pentru tineret și sport ; „Sfîrșitul amoniților" (Stodola-Varșovia) premiul întîi ; „Lovitura umedă" (Cineclub polonez Alchimic) premiul 3. În centrul sărbătorilor filmului studențesc au stat filmele de animație, care au ilustrat talentul și progresul animatorilor amatori.

• **„ÎNTÎLNIRI CU CANALUL SUEZ"** este titlul unui nou film polonez realizat de Marian Duszynski și Sylwester Kielibiewski pe platourile cinematografice Czolowka. Bazat pe documente, filmul reamintește istoria construcției Canalului, care a durat ani îndelungați, subliniind rolul jucat de polonezi în construcția tronsonului nord, cel mai lung și mai greu de construit. Pe fondul istoric, realizatorii prezintă evenimentele legate de activitatea soldaților polonezi în cadrul Forței de Urgență a O.N.U., avînd ca scop reluarea navigării pe Canal în 1975.

• **LA PEKIN A AVUT LOC FESTIVALUL NAȚIONAL COREGRAFIC** la care au participat mai mult de 50 de trupe de dansuri din diferite provincii, municipalități, regiuni autonome și din armată. Programul a prevăzut mai mult de 200 de dansuri executate de unul, doi sau trei dansatori, teme scurte de balet inspirate din piesele revoluționare, din dansurile cu temă revoluționară istorică și cîteva din cele mai bune dansuri folclorice ale diferitelor naționalități.

• **POETUL RAINER MARIA RILKE** care a fost secretarul marelui sculptor francez Auguste Rodin, îl numea „maestrul inepuizabil" și din punct de vedere al varietății operei sale, îl plasa alături de Balzac și Victor Hugo. O nouă expoziție care va fi deschisă pînă la 18 octombrie în chiar muzeul Rodin din Paris, îl prezintă pe autorul grupului statuar din bronz „Burghezii din Calais" și al celebrului „Gînditor" sub raportul legăturilor lui cu oamenii de litere și cu literatura epocii lui. De la Mallarmé la Barrès, de la Flaubert la Anna de Noailles, Rodin a frecventat nenumărați scriitori și a fost fascinat de opera lui Baudelaire, Hugo și Balzac în aceeași măsură cu opera lui Dante. Aceste legături cu literatura s-au soldat cu o serie de ilustrații de cărți, a căror nepotrivire cu textul ridică mai mult valoarea lucrării. De la „Fleurs du mal" la „Chansons de Bilitis" a lui Pierre Louys, la „Jardin des supplices" a lui Octave Mirabeau, legătura este în Rodin și nu în scrieri. Desenele în creion sau în acuarelă ale femeilor cu atitudini cuminți, constituie cea mai frumoasă serie de desene erotice ale timpului.

• **MEMORIILE LUI MARTIN NADAUD, TÎNĂR ZIDAR DIN BOURGANEUF (FRANȚA)** care a devenit deputat socialist de Creuse sub cea de a Treia Republică, au fost reeditate de curînd de Casa de editură Maspéro sub titlul **Léonard, zidar din Creuse.** Povestirea constituie unul din cele mai importante documente despre viața muncitorească și istoria mișcării sociale în secolul XIX, Revoluția din 1848, iluziile mișcării republicane, represiunea după lovitura de Stat din 2 decembrie, exilul la Londra și socialismul sub cea de-a Treia Republică, sînt redate de Martin Nadaud într-un stil plin de savoare. Introducerea ediției a fost redactată de Jean Pierre Rioux. Adevărata ediție științifică a operei lui Nadaud va apare însă în toamna acestui an, cu o amplă introducere semnată de Maurice Agulhon, în editura Hachette.

• **CERCETĂTORII ȘTIINȚIFICI DE LA MUZEUL ETNOGRAFIC DIN KARELIA** fac pregătiri pentru crearea unui Muzeu „Kalevala", consacrat acelui monument al culturii universale care este epopeea populară karelo-finică „Kalevala". La crearea acestui muzeu își dau concursul mai multe republici ale Uniunii Sovietice și admiratori ai epopeii de peste hotare, din R.D.G. și Finlanda. Muzeul este prevăzut cu două secții, una cu perioada dinaintea revoluției și alta cu perioada sovietică. Secția sovietică va înfățișa procesul de studiere științifică a epopeii, influența pe care a exercitat-o ea asupra creației scriitorilor, poeților, compozitorilor și artiștilor plastici din U.R.S.S. și de peste hotare.

parodii

MIHAI DUȚESCU :

„Hai, să ne-ntîlnim la Vatra Dornei"

O să-mbrac statuile din parc
de ninsoare grea să nu răcească
iar lui Cupidon îi pun în arc
o săgeată să mă nimerească.

Stelele din cer le voi culege
după glezne să ți le-nfășor
să trezești invidia-n colege
bănuind că ai adorator.

Îngeri cu aripi de nufăr sacru
am să-ți dau și-am să te duc
în munți
unde neaua nu e simulacru
și mai toți ciobanii sînt cărunți.

Orhidee, crin pufos, vestală
pescăruș al zorilor încert
hai să ne-ntîlnim
la Vatra Dornei
într-o joi la 8 fără un sfert.

Mircea Micu

CUVINTE RARE : Craiova, Ilarie, Darius, oltean, ramuri, ramură, atică, Segarcea.

SELECȚIE METAFORICĂ : „Tu stai în zale sfinte / sub sini cu vîrful conic / care-și aduc aminte".

sport

Olimpiada în linie dreaptă

Montreal'76

Olimpiada de la Montreal continuă să ne aducă încărcătura electrizantă a surprizelor de tot felul. Fostele recorduri olimpice și mondiale au pălit, devenind niște nostalgice amintiri pentru amatorii de statistici. La natație, atletism, haltere și, mai ales, la gimnastică, au fost depășite toate așteptările. Triumfătorul succes obținut de reprezentantele gimnasticii românești a uimit asistența mondială și, implicit juriul, obligîndu-l să acorde notele maxime pentru a răsplăti zîmbetul trimis de la cea mai înaltă ștachetă al fetelor noastre.

Nadia Comăneci — super-starul gimnasticii mondiale — va intra în istoria gimnasticii mondiale prin prospețimea exercițiilor. Această uluitoare gimnastă din România, cu un extraordinar curaj și instinct de luptător nemilos, cu o grație inegalabilă, și-a atras de partea ei publicul prin repertoriul superb și de neuitat.

Experiențele biocinetice au dovedit că un exercițiu la bîrnă sau paralele reprezintă o solicitare la fel de mare ca acela din cadrul unui meci de fotbal sau de box. Gimnastica este un mod de viață, o lume a eleganței și a zîmbetului, care ucide monotonia și înviorează spiritele. Tot timpul te face să-ți dai seama că trăiești. Nadia este conștientă de toate acestea, are spiritul învingătorului și al cutezanței. Același lucru se poate spune și de marea învinsă, **Teodora Ungureanu,** care ar fi meritat cu prisosință o medalie de aur pentru evoluția sa la sol.

Dar arbitrajele sînt arbitraje și — pentru a ne convinge — am fost frustrați vădit de o victorie absolut meritată în meciul de box **Calistrat Cuțov — Vladimir Kolev,** boxerul român detașîndu-se învingător din repriza a doua.

În următorul meci Kolev n-a rezistat loviturilor cubanezului Aldana care l-a făcut K.O. și surpriza de la Havana nu s-a mai repetat. Meciul dintre Cuțov și Solomin a fost un meci extraordinar. Românul a făcut uz de toate cunoștințele și talentul său,făcînd vizibile diferența de clasă dintre el și campionul mondial de la Havana. Zdruncinat de maghiarul Botos în meciul precedent care ar fi avut poate mai mult decît Solomia dreptul să-l întîlnească pe Cuțov, boxerul sovietic a ieșit din cursă.

Sigur că în timpul care a mai rămas pînă la stingerea Flăcării Olimpice, sportivii români rămași în concurs ne vor mai aduce poate cîteva medalii. Fără îndoială că ne bucură argintul handbaliștilor noștri, dar rezultatul obținut nu este pe măsura forței și a talentului campionilor mondiali. Sinceri să fim, n-am crezut nici un moment că medaliile de aur nu vor străluci la piepturile lor.

Au căzut multe recorduri mondiale și olimpice la Montreal. Întrecerea a fost tare, uneori dură, arbitrajele i-au mărit dificultatea. Mulți favoriți n-au reușit nici calificările. E un semn și pentru atletismul nostru — slab reprezentat aici — că trebuie să-și modifice metodele de lucru.

Un gust amar ne încearcă de cîte ori privim la televizor jocul echipelor de fotbal participante la Olimpiadă. Cu mai multă grijă și simț de răspundere din partea tuturora, azi, echipa României ar fi fost sigur printre protagoniste. O selecționată a României, bine organizată, cu un proces de pregătire mai minuțios pus la punct, cu o încredere reciprocă, ar fi îmbogățit vitrina cu medalii olimpice, răsplătind prin aceasta încrederea noastră investită de atîția ani în succesele lor.

Discobol

forța clasei muncitoare

...nu-i vorbă goală, să știi, e purul adevăr: clasa muncitoare a fost și continuă să fie o forță! M-am convins din nou de lucrul ăsta, pe care era să-l uit (se poate întîmpla și așa ceva, să uităm **esențialul**, să credem că le-am lămurit și le-am rezolvat pe toate și să uităm, de fapt, de lucrurile cele mai de seamă, să îmbătrînim sau să obosim), văzînd și urmărind ceea ce s-a întîmplat de curînd aicea, la noi, la cea mai mare fabrică din oraș, în perioada cît a fost director acolo inginerul D., pe care îl cunoști, spre sfîrșitul acestei perioade, de fapt. La început, lucrurile au mers bine, chiar foarte bine, D. fiind „un tip tare", un om dîrz și îndîrjit, milităros și inflexibil, brutal nu o dată. E adevărat că el a preluat uzinele în condiții dificile, cînd realizarea planului șchiopăta mereu, datorită unor cauze asupra cărora nu insist, reușind apoi să aducă lucrurile la nivel de plutire, săltîndu-le destul de repede. Dar mai departe n-a reușit să le ducă, dimpotrivă, le-a încurcat și mai rău, a creat acolo o atmosferă de-a dreptul ciudată. Asta pentru că felul său de a fi, — și de a munci, bineînțeles — friza grosolănia, pentru că D. așa se purta cu oamenii, fără alegere, bruscînd și injurînd, sancționînd și amendînd, insistînd mereu asupra disciplinei, — „...fiindcă producția modernă nu-i posibilă fără disciplină, asta-i problema, restul sînt simple vorbe, ați priceput, ați auzit ?!..." Muncitorii i-au trecut foarte multe cu vederea, fiindcă în fabrică era puțină harababură (lucru care nu le convenea nici lor, îi nemulțumea și-i afecta și la cîștiguri), pe urmă, însă, pe măsură ce a stăruit el în a se comporta așa cum se comporta (ca un plutonier, ca un vătaf al industriei, ca un stăpîn absolut, pe care nu-l interesa nimic altceva, decît **producția și planul**) lucrurile s-au schimbat, cu încetul. Printre oameni s-a risipit și s-a stîrnit o anumită lîncezeală, entuziasmul lor a scăzut, tot așa, încet dar foarte sigur, graficul producției s-a muiat și el, căzînd spre vechile subsoluri, spre disperarea lui D., care pusese și punea suflet în toată treaba asta, care devenea însă din ce în ce mai crispat, pe măsură ce se izbea de atmosfera aceasta, de răspunsul pe care i-l dădeau muncitorii, de dezacordul lor tacit dar ferm, față de un anumit fel de a fi. Nu era nimic „organizat", cum s-a crezut la un moment dat, cum a spus-o însuși D., — „...sînt sabotat, sînt lucrat pe la spate și pe dedesubt, cineva vrea să arate că nu sînt capabil și **noi**, astăzi !" — dar oamenii, douăsprezece mii sau cincisprezece mii, cîți erau, se manifestaseră ca un singur și de neînfrînt om, ca o **clasă**, fără a aștepta nu știu ce îndemn. Dovadă că e așa și că la mijloc n-a fost nimic altceva, e însuși faptul că la scurt timp după ce a fost schimbat D. (schimbarea lui s-a produs din alte cauze, neavînd nimic de-a face cu **atmosfera** de-acolo), lucrurile s-au îndreptat din nou, au intrat în normal, aș zice eu, oamenii au început să muncească altfel, mai degajat, mai firesc, scăpaseră de o pacoste și parcă le părea bine. Dar D. nu a înțeles nici acum lucrul ăsta (nu l-au înțeles nici alții, ce-i drept), el e convins că a fost schimbat atunci pe nedrept și că muncitorii nu sînt o forță decît dacă sînt puși să lucreze, — „...de aceea sînt muncitori, nu !?..." — greșind mult și adînc, pentru că muncitorimea, în întregul ei, **a fost și continuă să fie o forță, o mare și invincibilă putere...**

doboșel

...cînd te uiți la el, ți se pare aproape întotdeauna că îl privești printr-un binoclu inversat. Omul e micuț de stat, — nu mic, micuț — are mîinile scurte — parcă i-ar fi fost retezate de cineva — picioarele îi sînt tot cam așa, scurte, ca retezate. În toate e așa acest om, mărunt și retezat, rotungior și cam neîmplinit, — pe deasupra mai e și bîlbîit — numai la suflet e mare, e un uriaș, nu e mare, e un val de tumulturi. Cînd se pornește, nu se mai știe opri, calcă totul în picioare, se calcă pe sine însuși în picioare, în „picioarele vorbelor", pentru că el cu arma aceasta lucrează, cu vorba, cu **vorbulița**, de fapt, cu nota și cu notița. Nu există loc în care să nu fie rost de bîrfit, — de forfecat și de boicotat, de pîrît și de turnat — unde să nu fie și el de față, să nu-și picure scuipații, fiindcă are și acest obicei nefast, de a scuipa lumea cînd vorbește, de a o scuipa adică și la propriu, nu numai la figurat.

„...Nu-nu-nu se există, zice și re-zice el. Pozdare e un bandit, e un troglodit, e un turnător, știu eu lucrul ăsta, din surse sigure, a băgat trei inși la apă, drept la închisoare i-a dus, iar celălalt, prietenul lui, tot așa, e o canalie fără seamăn, știu sigur lucrul ăsta, din surse sigure !..."

Pînă și pe prietenul lui cel mai bun, pe Tirtoabă, îl foarfecă și îl bîrfește.

„Tirtoabă ?! zice și face el. Theodor Tirtoabă e băiat deștept, și-i **satir**, carevasăzică, ca și mine, dar nu face baie decît de două ori la trei luni, e cam soios, e murdar, miroase greu, altfel e băiat deștept, nu mă-ntrece, dar e !..."

Nici nu știi ce să zici, cînd îl vezi rostogolindu-se peste tot, — cu vorba și cu vorbulița, cu nota și cu notița — cînd îl vezi scuipîndu-i și stropindu-i cu noroi pe unii și pe alții, scuipîndu-te și murdărindu-te și pe tine însuți, nu știi ce să faci și cum să te comporți cu el, șovăi fără voie între milă și scîrbă, așa e de prăpădit și de scămoșat acest omuleț, încît nici nu poți să-i dai un nume, nu-i poți zice om, că-i prea mult, dar nici goz social și uman nu-i poți spune, că-i prea puțin...

amenințarea

Aș putea să schițez un portret generic al oportunistului, îmi vine greu, m-aș încurca, nu știu de ce. Aș putea, în schimb, să-ți povestesc cîte ceva despre un anumit oportunist, foarte concret, existînd ca atare, pe care l-am văzut desfășurîndu-se în toate direcțiile, l-am văzut obținînd victorii dar l-am văzut și înfrînt, l-am văzut țesînd și combinînd, l-am cunoscut atît de bine, încît îi știu și „stilul de muncă" îmi dau seama că e amestecat într-o anumită problemă după felul cum e rezolvată, sau după felul cum e încurcată, știu cine l-a adus pe un anumit om în **centrală**, după felul cum se comportă, fiindcă oportunistul adună numai oportuniști în jurul lui, sau, dacă e să ne înturnăm la vorba veche și înțeleaptă: „Cine se aseamănă se adună!", vom avea o numire destul de exactă a felului cum trăiesc anumiți indivizi, cum rontăie ei viața.

Altfel, om de treabă oportunistul acesta, exemplar în anumite privințe, modest și cumpătat, blînd și bun, omenos și înțelegător, corect pînă dincolo de limită, față de familie. Dacă n-ar avea morbul oportunismului în sînge ar fi pilduitor, ar fi exemplar, pentru mine și pentru foarte mulți alții. Dar așa, nu e, nu poate fi, fiindcă chiar corectitudinea aceasta a lui, — faptul că nu e prieten cu paharul și că n-a avut și nu are nici o încurcătură sentimentală, disciplina lui, cumsecădenia lui, tot felul lui de a fi — intră în raza de influență a oportunismului de care a suferit și suferă, ies de sub ciuperca acestei maladii fără leac. Da, pentru că omul acesta nu face un pas, fără a nu-și calcula beneficiile sau pierderile. Dumnealui e corect în viața de familie, e blînd și înțelegător cu oamenii, pentru că știe că asta ajută, îl apără de orice acuzații. N-o face din convingere, cu sinceritate. De fapt, dumnealui n-a făcut nimic din convingere, niciodată, întotdeauna s-a lăsat călăuzit de calcule, întotdeauna a tăiat și a culcat la pămînt tot ce era viu și tumultuos în el, preschimbîndu-se cu încetul într-un fel de „computer", într-un fel de rob al parvenitismului, al strecurării prin viață, mai bine zis, pentru că n-a fost niciodată prea lacom la chiverniseli, le-a „oportunizat" și pe astea, le-a îmblînzit și le-a potolit, ca „să nu se spună și să nu se zică...".

Acestea au fost și sînt, de altfel, vorbele lui preferate: „...să vedem, să ne mai gîndim...", cu ajutorul lor a răzbit prin lume, pentru că a răzbit, totuși, a avut o ascensiune destul de fermă și de spectaculoasă, spectaculoasă în final, după ce a ajuns sus de tot; pe parcurs nu prea s-a sesizat nimeni de visurile lui tainice; credeau toți că e și el un biet om care vrea să trăiască, ba îl mai și compătimeau, — „e băiat bun, e cam oportunist el, dar e băiat bun, e copil de notar, nu-i viță de negustori sau de fabricanți...".

Iar el, oportunistul, primea cu îngăduință ajutorul milosîlor, trecea ușor peste umilințe, nu purta ranchiună nimănui, indiferent ce i-ar fi făcut (nu se arăta nemulțumit, pe loc, fiindcă de uitat nu uita nimic), era blînd și bun, cum am spus, era modest și corect, era maleabil și ductil, avea toate însușirile pe care le au unele metale și unele ființe, — de a curge și de a se strecura, de a aluneca și de a se prelinge.

Semăna cu Mișkin uneori, alteori semăna cu unul din Karamazovi, citeodată avea alură de inchizitor (cu toate că e slab și palid, are ceva cenușiu în întreaga lui ființă, chiar și-atunci cînd e înnoit din creștet pînă în tălpi), alteori aducea a om înfrînt, stins, pentru ca după aceea să-i ardă ochii în cap, de înflăcărare sau de durere, să se schimbe toate în el, zvîcnetul inimii și intensitatea uităturii.

Era, ce-i drept, într-o **metamorfoză permanentă**.

Dacă împrejurările cereau combativitate, punea imediat pe el armura combativității, scotea paloșul intransigenței dintr-o teacă nevăzută și tăia în carne vie, fără milă.

Dacă împrejurările vroiau, dimpotrivă, înțelegere și analiză, el era primul care devenea înțelegător și pus pe analize, devenea efectiv, în asemenea clipe, lucid și exact în tot ce făcea, încît nu se putea să nu-i admiri resursele, puterea aceea aproape fantastică, de a-și mula propriul său „relief sufletesc" după relieful atît de schimbător al împrejurărilor de fiecare zi.

Dacă era discutată soarta unui om, se comporta la fel, fiind înțelegător și plin de bunăvoință față de toți cei care îi semănau (îi ghicea, chiar dacă nu-i cunoștea, fiindcă oportuniștii au propriile lor lungimi de undă, cu ajutorul cărora se identifică numaidecît), repudiindu-i pe cei care nu-i erau pe plac (față de oamenii mai combativi a avut întotdeauna repulsie, considerîndu-i, din oficiu, demagogi și fanfaroni), fiind nemilos la o adică, așa blajin și blînd cum era el, nemilos și intransigent. — „deoarece noi, tovarăși, în condițiile de astăzi ale țării noastre...".

A cunoscut, în ciuda tuturor maleabilităților și ductibilităților de care a dat dovadă, greutăți și dificultăți, a avut, cum se spune, propriile lui dureri și drame (personajul e complex, nu e cum ar putea părea la prima vedere).

A fost la un pas de excludere într-un timp, în urma unei călătorii în străinătate, de unde s-a înapoiat cu ceva bunuri, sau cu niște materiale compromițătoare (nu s-a aflat niciodată exact ce a fost și ce n-a fost).

A primit, atunci, un vot de blam cu avertisment, a trecut printr-o împrejurare foarte grea.

„...Vă mulțumesc foarte mult, tovarăși, a spus el la urmă, umilit și micșorat — vă mulțumesc pentru ajutor și pentru sprijin!...".

„Care sprijin și care ajutor, a zis careva, mai în glumă, mai în serios, că dacă te mai ajutam un pic, rămîneai pe dinafară!...".

Altădată, în urma unor alegeri, m-am pomenit cu el în ușă, noaptea, tîrziu. Era transpirat, fusese, adică, pentru că acum sudoarea îi sta pe obraji, și pe frunte, și pe buze (și pe suflet cred că avea sudoare în clipele acelea), uscată și scorojită, ca o pojghiță metalizată și dură, ca o altă și abia ghicită înfățișare.

„...Se poate?" m-a întrebat el.

„Se poate!" i-am spus eu, făcîndu-i loc să intre, ajutîndu-l să se dezbrace (era iarnă și vremea era urîtă și cenușie, făcută parcă anume pentru marea lui dramă), l-am poftit în sufragerie, am scos de undeva o sticlă cu vinars (cu toate că el nu prea bea, dar atunci a băut, nu s-a mai înfrînat), i-am umplut un pahar și am ciocnit frățește, ardelenește, adică, deoarece omul nostru e ardelean de al nostru, și-i copil de notar, cum ziceam.

„Noroc! i-am spus eu. Și sănătate!..."

„Noroc! mi-a răspuns el scurt, golind paharul de parcă nici nu ar fi fost. Ai văzut ce mi-au făcut **ăștia?**" a mai spus el, încet și cam șuierat, cu ură, în orice caz, nu cu durere, cu dușmănie multă.

„Nu-i nimic, am zis eu (fiind eu însumi împăciuitorist și oportunist în clipele acelea), trece și asta!..."

„Trece, dar nu se uită!... Niciodată **n-o să uit** lucrul ăsta, împrejurarea asta!..."

El fusese pînă atunci locțiitor al secretarului comitetului de partid pe sector (pe sector industrial, de ramură, cum e la noi, nu pe sector administrativ) și sperase, fusese sigur de asta, fiindcă toți îi dăduseră asigurări, forurile, mai ales, doreau din toată inima să ajungă el secretar al comitetului, — „deoarece e disciplinat, e harnic, are dosar bun, e un tovarăș cu perspective mari și frumoase..."

Dar oamenii, la vot, întorseseră totul pe dos, în chip cam anarhic dar foarte ferm și foarte drept.

...„Să fi avut măcar curajul să spună deschis, pe față, a adăugat el, și mai scrîșnit, cu și mai multă ură, — să nu fi așteptat votul secret, ca să mă lovească pe la spate!..."

„Ce să-i faci, am zis eu, umplîndu-i iar paharul, așteptînd cu nerăbdare să plece, fiindcă mă făcea și pe mine să fiu cum nu eram și cum nu fusesem, mă îmbolnăvea de oportunism. — (pentru că oportunismul e mai rău decît o boală molipsitoare), așa sînt oamenii, sînt lași de multe ori, nu au curajul opiniei, se lasă tîriți în mlaștina oportunismului!..."

„Le arăt eu lor! a zis el, cu atît de multă ură, încît am tresărit și m-am speriat, mi s-a părut, vreau să spun, că mă include și pe mine în această amenințare a lui. — Îi învăț eu minte!..."

Dar nu atunci și-a dezvăluit el firea și esența (față de mine, cel puțin), ci mai tîrziu, după ce a devenit adjunct la **centrală**, fiindcă n-a stat locului, a lucrat și a săpat, a muncit pe brînci, pe de o parte, a tras o mie de sfori, pe altă parte, s-a umilit și s-a chircit, pînă ce s-a văzut ajuns unde năzuise atît de mult. De fapt, el a vrut să ajungă director-general, s-a mulțumit însă și cu atîta, și s-a apucat numaidecît de lucru, schimbînd și refăcînd totul, dînd altă înfățișare tuturor lucrurilor, în mai puțin de doi ani de zile.

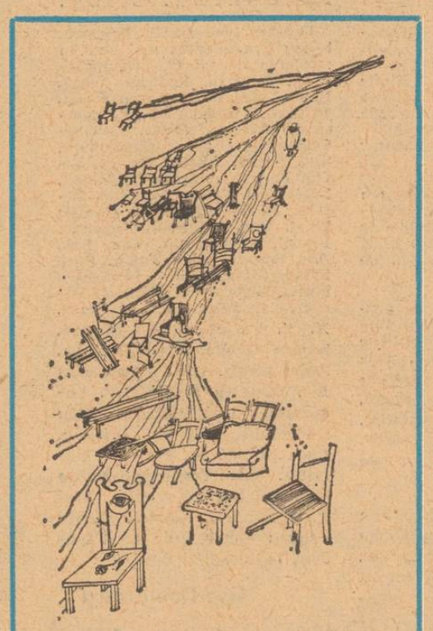

Desene de Florin Pucă

L-a îmbrobodit mai întîi, pe directorul-general, care era ferm și dur, dar era și orgolios. Iar omul nostru, — **oportunistul** — l-a atacat din partea asta, i s-a virit pe sub piele așa de adînc și de puternic, încît el conducea la un moment dat **centrala**, el le făcea și le desfăcea pe toate, procedînd cu tact și cu delicatețe, întrebuințînd și arma fermității la nevoie, ori de cîte ori credea el că-i potrivit și-i oportun.

S-a înconjurat, în al doilea rînd, de oameni care îi semănau, a numit peste tot, pînă și în serviciile mai puțin importante, oameni în care avea el încredere, pe care îi știa cît plătesc, avînd grijă ca de ochii din cap să nu țîșnească pe nicăieri altfel de temperamente, procedînd desăvîrșit din punctul acesta de vedere (din punctul lui de vedere, bineînțeles), fără a săvîrși nici o greșeală, ostracizînd fără milă pe toți cei ce nu prezentau încredere (din punctul de vedere menționat), indiferent de valoarea lor, păzindu-se din instinct de oamenii de acest fel, valoroși și cu inițiativă, bizuindu-se în privința asta și pe sprijinul directorului-general, fiindcă nici ăstuia nu-i plăceau „tipii care o făceau pe combativii și pe revoluționarii..."

După ce a încheiat și operațiunea aceasta, — „de curățire și de primenire a lucrurilor..." — s-a înțepenit bine de tot în scaunul lui de adjunct și s-a apucat de lucru, făcînd adică aceeași treabă, combinînd și țesînd, fiindcă el nu poate lucra și nu poate trăi dacă nu combină și nu țese, dacă nu încîlcește totul, — dacă nu împinge valoarea spre margine sau la fund, dacă nu dă frîu liber oportunismului și lingușelii, dacă nu mediocrizează totul, pămîntul pe care calcă și covorul pe care umblă, fără a avea însă sentimentul că face așa ceva, dimpotrivă, fiind convins, cu adevărat și pînă în măduva oaselor, că luptă pentru schimbări și pentru înnoiri, atîta doar că el procedează cu tact, — „nu cum fac alții, care se tot agită, critică și se autocritică, închipuindu-și că lucrurile serioase se rezolvă în ședințe..."

Fapt e că a izbutit și că a modelat în cele din urmă întreaga instituție după chipul și asemănarea lui, muncind enorm pentru asta, chinuindu-se apoi ca să mențină această „formă", sprijinindu-și oamenii, indiferent cum munceau, acuzîndu-i pe alții de intenții dubioase, de carierism și de oportunism (da, chiar așa), utilizînd în cîteva cazuri sentințe mai aspre. — „...ăsta e dușmanul nostru de moarte, urăște socialismul cum urăsc eu oportunismul!" — vehiculîndu-le ce-i drept, mai mult pe alături, transformînd **centrala** într-o instituție în care se adunau și se zbăteau cele mai stranii tensionări, mirîndu-se el însuși de atmosfera aceasta, făcînd caz de vigilență și creînd el însuși „cazuri", ca să-și ascundă firea și felul de a fi.

„...Nu există, zicea el, trebuie să fie aicea niște indivizi care au niște legături, se întîlnesc cu cine știe cine și pun la cale cine știe ce, ca să ne șubrezească eforturile, să lovească în **noi** și în orînduirea noastră!..."

A fost schimbat, cînd se adunaseră prea multe fulgere deasupra lui. Dar n-a înțeles nimic din tot ce s-a întîmplat, nici de data asta.

„...Le arăt eu lor! mi-a spus el din nou, cînd l-am întîlnit pe stradă. Îi învăț eu minte, să nu-și închipuie ei!..."

I-am dorit succes, în glumă, desigur, dîndu-mi seama pe urmă, după ce ne-am despărțit, că gluma mea se putea să se împlinească și că mîine-poimîine **oportunistul** nostru (ăsta nu e om, e un fenomen) s-ar putea să iasă din nou deasupra, pe coama unei alte situații, mediocrizînd-o și năclăind-o.

N-ar fi de mirare, într-adevăr, pentru că pe oportunist nu-l îndreaptă nici măcar sicriul. Iar al nostru, cel de care ți-am vorbit, e în stare să iasă și din mormînt, după ce s-a pus pămînt peste el, și să vină să vadă cum stau lucrurile pe aicea.

„...Știți, tovarășilor, eu n-am putut să stau nici în mormînt de grija voastră!... Am venit, sînt aicea!... V-arăt eu vouă, dar ce-ați crezut voi, că-i gata, m-ați îngropat și-ați isprăvit cu mine!... Păi eu sînt fără moarte, dacă vreți voi să știți!..."

(Din volumul CAPRICII)

3 proze de Ion Lăncrănjan

brâncușiana

Eugenio Montale în vizită la Brâncuși

În multele mele întrevederi cu Eugenio Montale, actualul deținător al premiului Nobel pentru literatură, am vorbit adesea despre artă și cultură. Cultivase în tinerețe muzica, apoi se dedicase cu mare pasiune picturii, ilustrîndu-și din cînd în cînd propriile sale poezii. De muzică de asemenea nu s-a despărțit, deși renunțase la cariera de tenor, continuînd pînă astăzi să țină cronica celebrului teatru La Scala din Milano. Era un cunoscător al poeziei din toate țările europene. De la noi era la curent cu marea glorie a lui Eminescu și se interesa de renumele lui Octavian Goga. În conversațiile noastre, revenea foarte des figura lui Brâncuși. Mi-a dat într-o zi cartea sa de note de călătorie, atrăgîndu-mi atenția cum fusese „maltratat" de Brâncuși la o vizită pe care i-o făcuse în anul 1953 la recomandarea prietenului comun Ezra Pound. Redau, alăturat, această mărturie nu lipsită de spirit, care pune față în față două mari figuri ale artei, notorii prin originalitatea comportării lor.

...„Să fi «à la page» și în ce privește artele vizive este aici la Paris o precisă necesitate de viață. Problema nu este de a avea dreptate sau nu, dar de a trăi în acutalitate. (...) Las la o parte geniile locului, un Picasso, și un Braque practic aproape invizibil. Nu sînt acești doi artiști, abstracți, cu toate că de tendințe deformatoare foarte vecine abstracției ; dar un om ca Brâncuși prin declarații dușman al abstractismului și totuși prea puțin figurativ, este aici considerat ca un dumnezeu. Cînd am spus citorva prieteni că izbutisem să-l vizitez nu vroiau să-și creadă urechilor. Chiar Brion, care îl adoră, mi-a confesat că nu l-a întîlnit niciodată. „Libera trecere" mi-a fost vechea prietenie care m-a legat o vreme de Ezra Pound, cel dintîi descoperitor și critic, precum și biograf al lui Brâncuși. Călăuza mea, Virgiliul meu, sculptorul abstract Berto Lardera, autor al unor sculpturi în lame de fier și de bronz ce par niște enorme flori de agave care amestecate printre arborii unui parc pot să creeze un mare efect de sugestie.

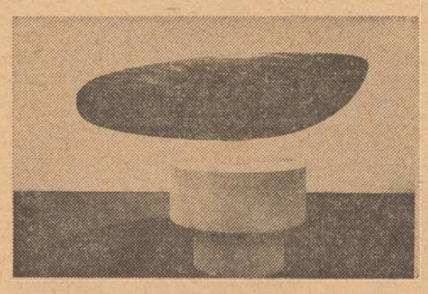

Brâncuși : „Peștele"

L'impasse Ronsin (nume straniu totuși pentru un artist modern !) este o fundătură oarbă, de-a lungul căreia se deschide un gang pustiu care conține două barăci, pe una dintre care e scris cu creta un nume în litere de tipar : Brâncuși. Am bătut și am rebătut de mai multe ori și eram pe punctul de a pleca, cînd ușa s-a deschis. Aveam în fața mea un bătrîn în salopetă, un omuleț cu o lungă barbă, ciufulită, cîrlionțată, de o culoare de galben murdar. Mustățile tot așa de zbîrlite, aveau aceeași culoare. Pe cap purta o bonetă de baie. Am remarcat imediat acuitatea bănuitoare a ochilor, de o frumoasă culoare castanie. Cinicul Apemantus din „Cîrmaciul Atenei" de Shakespeare, bătrînul șiret, idolatru și gîituitorul de iezi pe care W.H. Hutson l-a introdus în romanul său „Green Nansions", nu mi l-am imaginat altfel decît pe Brâncuși. Ostilitate, sarcasm, neîncredere, plictiseală, intoleranță par a fi caracterele sale. În acea baracă înțesală de opere acoperite cu zdrențe mari, Brâncuși trăiește, mănîncă și doarme. Trăiește singur, își face singur cumpărăturile, nu primește pe nimeni. Cine vrea să-l vadă n-are decît să se posteze la ieșirea din Impasse și să aștepte ora la care el, înarmat cu una din acele pîini franceze lungi de un metru, se întoarce de la prăvăliile vecine.

Deschisă ușa, el mă examină cu o profundă antipatie. — Sînt bolnav — declară fără să-mi spună să intru. Bîlbîind, i-am adus aminte de întîlnire, am evocat numele lui Pound. Îmi făcu semn să intru, se apropie de opere și începu să le descopere și să le acopere cu viteză. Am văzut ca într-un fulger diverse forme ca o torpilă, foarte netede, colaci în spirală, columne de lemn pe care erau vag notate un ochi și o ureche, două cuburi alăturate, (porumbeii) cîteva schele de metal ramificate, cîteva port-umbrele în formă de pîlnie ; dar deasupra tuturor coborîră inexorabilele capușoane și după un minut mă

aflai în fața unei bărbi ostile și a unei priviri lipsită de orice simpatie umană. Ce să spun, ce să fac ? Zăpăcit mi-am amintit de o teorie atribuită lui Brâncuși : că la fiecare douăzeci și cinci de ani, lumea este scufundată de un potop și că în curînd noua catastrofă e mai mult decît apropiată, este iminentă.

În adevăr, impresia pe care mi-o lăsaseră acele apariții larvare fusese puternică. Brâncuși îmi apăru un moment ca puternicul creator al acelei „desumanizacion del arte", care acum treizeci de ani și-a găsit retorul său în Ortega Y Gasset : sculptorul unei lumi care aspiră să intre în preistorie, al unei umanități care știe să creeze numai grandioase simboluri formale, inițiale, diagrame, anunțuri ale apocalipsului. Dar abia începusem să murmur : „oui, le deluge", că imediat sinistrul bătrîn se lungi pe o sofa cufundat, încovoindu-se, declarîndu-se muribund și arătîndu-mi ușa cu mîna. Am ieșit cu o înclinare rece și cu siguranța că nu voi mai vedea niciodată pe Constantin Brâncuși, omul extrem de bogat și sărac care zgîriind o bucată de lemn poate să cîștige un milion de franci, faunul aproape de nouăzeci de ani care pînă acum cîțiva ani făcea curte încă la vizitatoarele atelierului său, sculptorul care a fost definit ultimul din clasici, „Fidias fără anecdotă".

În adevăr : aceasta e problema momentului : o artă „cu anecdotă" (adică cu ceva care să amintească viața omului) sau fără anecdotă. Aproape toți marii bătrîni ai Parisului (incluzînd pe acel Jacques Villon, care acum cîțiva ani vindea numai cu șase mii franci și care vinde astăzi cu un milion, și incluzînd natural și pe Brâncuși) n-au rupt complet punțile cu anecdota. Mulți dintre cei noi preferă în schimb, să se exprime într-un limbaj cu totul referitor la o tradiție figurativă europeană."

Prezentare și traducere
Dragoș Vrânceanu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XIX
32
(745)
Sîmbătă
7 august
1976
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

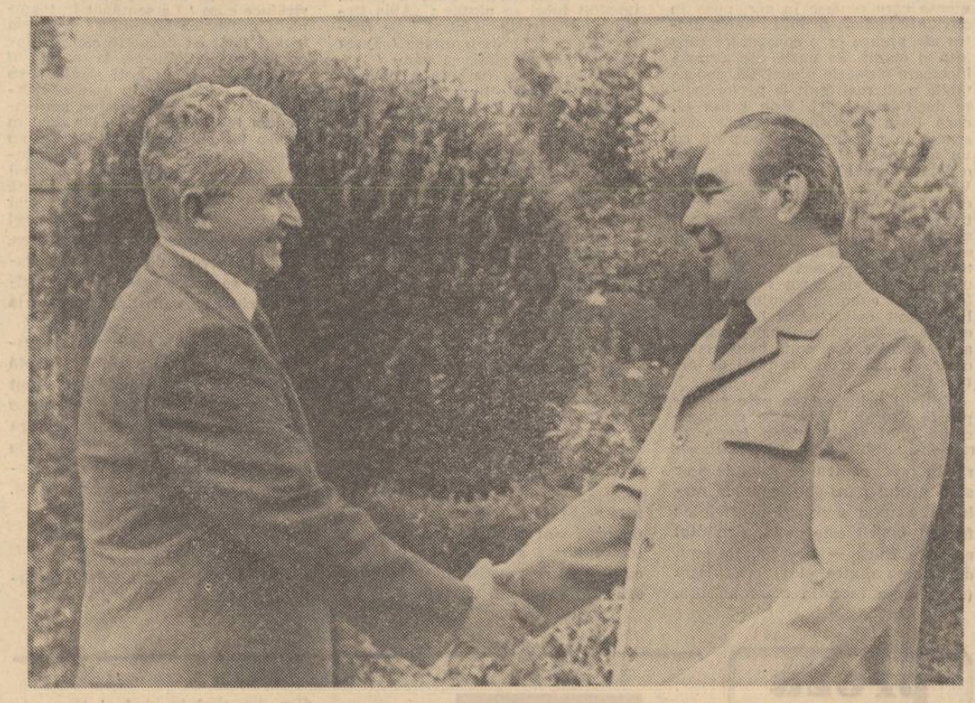

Conștiință și responsabilitate

agenda ultimelor zile a consemnat noi evenimente, grăitoare pentru amploarea activității politice a partidului și a statului nostru, a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. S-a ilustrat din nou preocuparea constantă a partidului și a statului nostru, a secretarului general al partidului pentru abordarea și aprofundarea unor probleme majore privind viața politică internă și internațională. Astfel, la sfîrșitul lunii iulie, tovarășul Nicolae Ceaușescu a făcut o vizită de lucru în județul Iași, străvechi pămînt românesc, propulsat de socialism pe drumul trainic al unei vieți noi, străbătute de patos constructiv. Această nouă întîlnire a tovarășului Nicolae Ceaușescu cu oamenii muncii a pus în lumină, încă o dată, cu putere, unitatea poporului în jurul partidului, al secretarului său general, legătura indisolubilă între țelurile fundamentale promovate de către forța conducătoare a societății noastre și elanul conștient cu care întreaga națiune muncește neabătut pentru a da viață hotărîrilor Congresului al XI-lea. Dialogul secretarului general al partidului cu reprezentanții organelor locale de partid și de stat, cu producătorii de bunuri materiale și spirituale a avut loc într-o perioadă în care, pornind de la rezultatele deosebite obținute în cincinalul anterior — care au permis județului Iași să înregistreze, în 1975, o producție industrială echivalentă cu cea înregistrată în întreaga țară în anul 1938 — oamenii muncii își sporesc eforturile pentru îndeplinirea obiectivelor cuprinse în cincinalul actual, obiective menite să confere acestei părți a țării, cu vechi și strălucite împliniri, un loc de prim-plan în ansamblul economiei naționale.

Marea adunare populară ce a avut loc în Piața Unirii din Iași a constituit o vibrantă manifestare a încrederii neclintite în politica internă și externă a partidului. În cuvintarea pe care a rostit-o cu acest prilej, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat marile posibilități de dezvoltare pe care le are județul, exprimîndu-și încrederea în energia și creativitatea locuitorilor de pe aceste meleaguri : **„Așa cum am menționat mai înainte, realizarea tuturor acestor obiective cere eforturi susținute, impune îmbunătățirea întregii activități de partid, a tuturor oamenilor muncii. Cunoaștem bine organizația de partid din Iași ; cunoaștem de asemenea oamenii muncii din Iași și am deplina convingere că toți comuniștii, toate organizațiile de partid, toți oamenii muncii de la orașe și sate — cuprinzînd aici pe muncitori, țărani, intelectuali — vor face totul pentru a îndeplini în bune condiții sarcinile ce le revin în acest cincinal ! Sînt convins că vă veți prezenta în 1980 cu succese remarcabile, cu depășirea planului cincinal pe această perioadă !"**

După ce, nu cu multă vreme în urmă, consecvent politicii partidului și statului nostru de adîncire a prieteniei frățești cu țările socialiste, în perioada 27—28 iulie 1976, tovarășul Nicolae Ceaușescu a făcut o vizită de prietenie în Bulgaria, la invitația tovarășului Todor Jivkov, prim secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist Bulgar, președintele Consiliului de Stat al Republicii Populare Bulgaria, un nou eveniment politic de o deosebită importanță s-a desfășurat în aceste zile : vizita în Uniunea Sovietică a tovarășului Nicolae Ceaușescu și a tovarășei Elena Ceaușescu, la invitația C.C. al P.C.U.S. În cadrul acestei vizite, șeful statului român a făcut o vizită de prietenie la Chișinău. La 3 august, în Crimeea, un moment politic a marcat această vizită : întîlnirea dintre tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România și tovarășul Leonid Ilici Brejnev, secretar general al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Conducătorii celor două partide s-au informat reciproc despre stadiul îndeplinirii hotărîrilor Congresului al XI-lea al Partidului Comunist Român și ale Congresului al XXV-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și au dezbătut un cerc larg de probleme ale evoluției colaborării româno-sovietice, examinînd, de asemenea, o serie de probleme actuale ale vieții internaționale și ale mișcării comuniste mondiale.

Această vizită se înscrie ca o nouă și importantă contribuție la dezvoltarea relațiilor de prietenie și colaborare frățească dintre partidele și popoarele noastre, ca o expresie a politicii marxist-leniniste promovate cu consecvență și fermitate.

Evenimentele pe care le-am consemnat constituie noi dovezi ale politicii constructive, de pace și colaborare, prin care România socialistă și-a dobîndit un legitim prestigiu în lumea contemporană.

Luceafărul

EPOPEEA ROMÂNIEI ETERNE

Pulsația fertilă a istoriei

Se poate vorbi, oare, despre tinerețea muzeelor de istorie ? Iată o întrebare pe care am ignorat-o mult timp, fiindcă socoteam, romantic, în anii adolescenței, că atmosfera acestor popasuri nu poate exista decît sub semnul unor liniști încremenite și reci, în care stăruie, pe socluri grele, asemenea unor santinele uitate într-o pîndă fără sfîrșit, figurile acelea de fier și lut, scoase la iveală de frămîntata geologie a istoriei. Dar astăzi un răspuns afirmativ nu mi se pare deloc paradoxal ,asemenea repere, doar aparent imuabile, se află, de fapt, într-o continuă consonanță cu însăși îmbogățirea unghiurilor din care scrutăm adîncimile meditative ale trecutului. Mai ales în ultimul deceniu, printr-un efort tenace și bine gîndit, le-a fost conferită acestor oaze spirituale emblema cuvenită de martori autentici ai istoriei, de vitrine limpezi prin care descifrăm negura evilor îndepărtați. Nu sînt, fără îndoială, singurul care îmi exprim admirația față de noua Expoziție de istorie a Muzeului „Olteniei" din Craiova. Ceea ce s-a realizat aici, în ultimul timp, constituie expresia de netăgăduit a unei viziuni moderne privitoare la funcția dinamică a acestei instituții. S-a revenit asupra unui vechi spațiu cu o optică profund științifică și estetică : un vast interior, auster și cam neospitalier, a fost regîndit cu inteligență și fantezie, cu bunul gust și necesara intuiție a propozițiilor, într-un veritabil panteon ce găzduiește testimoniile emoționante ale unei civilizații durabile. Lecția de istorie, invocată de atîtea ori în apropierea respectivelor repere, se exprimă acum cu limpezime, într-o cadență reconfortantă și instructivă. Exponatelor știute li s-au adăugat altele, multe de valoare excepțională, ca rezultat a temeinicelor și meticuloaselor cercetări efectuate de harnicii arheologi ai muzeului. În fața lor, cuvintele rostite cîndva de Nicolae Iorga împrăștie rezonanțe patetice : „Ce s-a păstrat împotriva răutății vremurilor... este așa de mare preț încît rostul nostru în istoria civilizației se fixează mai mult de jumătate prin aceasta". Acest „rost" capătă însă semnificații tot mai pregnante, deoarece, cu cît înaintăm cu înfrigurare spre orizonturile viitorului, ne interesează cu constantă pasiune zestrea secolelor consumate. Desigur, evocînd atmosfera unor astfel de lăcașuri menite să ne îmbogățească pulsațiile inimii, ca și volutele gîndirii, apelul la cifre pare cam obositor și deranjant ; însă, de astă dată, ni se pare absolut necesar, pentru a realiza dimensiunile reale ale frumoasei acțiuni împlinite de forurile locale. Căci a vizita noua expoziție permanentă înseamnă a parcurge o suprafață de 2800 m.p. și a te opri măcar cîteva clipe în fața fiecăruia din cele 7578 exponate și elemente de grafică, între care 11 tezaure, 896 documente, 15 facsimile, 250 mulaje, 540 fotografii etc. toate compartimentate în 25 de secții, într-un crescendo dramatic, care este chiar al istoriei. Ni se prezintă civilizația unei provincii — Oltenia — dar mereu sîntem conectați la istoria țării fiindcă în marile momente ale acesteia — și au fost atîtea — „Valahia mică" a scris pagini esențiale. Cîteva mărturii au caracterul unicatului ; este uimitor să constați, de pildă, că Muzeul „Olteniei" este singurul din țară și chiar din Europa care posedă mărturii privitoare la primii hominizi cunoscuți în spațiul european, cu 2 milioane de ani în urmă, mărturii datorate descoperirilor efectuate de regretatul C. S. Nicolaescu-Plopșor, la Bugiulești (Vîlcea). Într-o înlănțuire de o logică imperturbabilă, ni se demonstrează prin argumente hotărîtoare (unelte, diverse obiecte) că teritoriul carpato-dunărean se află printre primele centre ale antropogenezei, alăturîndu-se celor din centrul și sudul Africii. O deosebită impresie produce ceramica de Circea, veche de 5 000 de ani, devansînd-o cu aproape 3 milenii pe cea recunoscută de Cucuteni.

Vorbeam de tinerețea muzeului și iată că expoziția permanentă din Cetatea Banilor ilustrează frumos această aserțiune ; căci, sub cupola

Romulus Diaconescu

Continuare în pag. a 7-a

Certitudine în August

Înaltă certitudine între certitudinile noastre — sub soarele ei
nimic din ce-am fost și sîntem și vom fi nu apune :
ce este Partidul Comunist Român,
pentru patria veșnică a românilor
mai bine decît fiecare din noi
însăși țara poate spune.

Întreab-o și-ți va răspunde cu toate mileniile
din care, în om, s-a-ntrupat,
întreab-o, și -un anotimp înflorește în tine
frumos, luminat și bogat.

Totul patria știe :
întru zidirea celor ce sînt de zidit
cuvine-se libertatea ;
întru culesul luminii
cuvine-se statornicia ;
întru păstrarea adevărului despre adevăr,
cuvine-se lupta.
Despre ce este Partidul Comunist Român
pentru ființa românilor
cuvine-se un singur, veșnic, cuvînt :
România.

Florin Costinescu

CITIȚI ÎN PAGINA A 3-A :
Biografia debuturilor
Invitatul nostru : Laurențiu Fulga
„Lumea de mîine
nu poate fi gîndită superlativ
decît de spirite superioare"

Viața la zi

Dilemă fundamentală

Una dintre problemele esențiale ale noii noastre culturi, ale noului sistem de educație politică este tocmai problema credibilității. Înainte de a situa problema sub zodie estetică, se cuvine s-o analizăm sub raport moral. E bine sau rău ce facem, înainte de a fi frumos sau urît. Artistul, omul politic, omul de cultură, activistul vieții spirituale se află, vrînd-nevrînd, citeodată, în fața situației de a vedea un om luptînd cu o fiară. Binele se luptă cu răul. Ce trebuie să facă artistul, ziaristul, omul politic ? Să scoată repede aparatul de fotografiat și să tragă o poză minunată, autentică, tulburătoare, în care să fie surprins momentul în care fiara sfarmă — strict autentic — oasele omului ,sau să sară în ajutorul binelui, riscînd să piardă tot acel coeficient de autenticitate, de veridicitate, de credibilitate pe care i l-ar da fotografia victoriei momentane a răului ?

Aceasta e o dilemă fundamentală, una în care omul spiritului comunist nu va avea niciodată de ales altă soluție decît aceea de a ajuta binele aflat în luptă cu răul. Ziaristul unui mare cotidian burghez, aflat în această situație, își va pierde pîinea dacă în loc să fotografieze dezastrul sare să-l potolească. Omul nou trebuie să fie altfel. Dar el poate fi altfel, nu numai sărind în ajutorul ființei, ci și creîndu-și acel cadru în care să poată povesti publicului ce a văzut, ce s-a-ntîmplat și prin aceasta să mai stingă din pofta răului de a distruge binele și să întărească brațul binelui la ale cărui lupte concrete el, ziaristul, omul politic, artistul nu poate fi părtaș direct. Sigur că o astfel de credibilitate e mai greu de realizat. Una e cînd vii și pui sub ochii cititorului fotografia concretă, autentică și una e cînd începi să povestești ce ai văzut. Există deseori riscul să fii considerat un vînător care-și povestește, cu exagerarea cuvenită, aventurile cinegetice.

Gazetăria comunistă, educația politică, revoluționară, literatura nouă sînt întreprinderi dificile, pentru că pornesc de la nobila, de la revoluționara idee a partidului nostru că omul este, trebuie să fie producătorul și beneficiarul tuturor faptelor sociale. *Tradusă în domeniul nostru, această idee înseamnă chemarea adresată tuturor oamenilor spiritului de a se construi pe ei înșiși în așa fel încît prin activitatea lor să suscite în cetățeni dorința de a învinge „fiara" cu instrumente tipic omenești, iar nu cu înfruntarea „de la fiară la fiară". Binele trebuie să învingă răul în mod moral. Aș vrea să spun în aceste coloane și să se audă departe că în Republica Socialistă România există un atît de adevărat,*

Adrian Păunescu

Continuare în pag. a 6-a

ÎN PAGINA A 8-A :
Contemporanii noștri
EMIL BOTTA
și poezia sărbătorii
de Doina Uricariu

Mapamond
Un poet georgian :
MORIS POȚHIȘVILI

JURNAL DE POET

Statornicie

Una din personalitățile de seamă ale poeziei noastre contemporane este poetul Ion Gheorghe. Cărțile sale de la romanul în versuri **Piine și sare** cu care debutează pînă la **Megalitice** și **Noimele** alcătuiesc de acum o operă literară asupra căreia cititorul și istoricul literar vor poposi îndelung. Țăran de origine, adică om al țării sale, ca cei mai mulți și importanți scriitori români, Ion Gheorghe poartă mesajul stirpei sale cu responsabilitatea cărturarului ajuns la cuvînt și cu bucuria și dragostea specifice firilor poetice autentice. Născut într-un sat din arhaica vatră a țării Buzăului, nu departe de Pietroasele păsării de aur, printr-o muncă încordată și o viață morală, consecvent sieși ca și scrisului său, angajat de tînăr în viața comunistă a țării, Ion Gheorghe este astăzi chipul scriitorului autentic în firea căruia este contopită dragostea de patrie și de valorile istorice ale poporului nostru cu idealurile democratice comuniste ale societății în care trăim.

Cărțile sale izvorăsc din tradiția noastră anonimă și cultă. Ion Gheorghe este unul dintre cei mai buni cunoscători ai basmelor și baladelor noastre. Ani de zile, decenii întregi le-a citit și recitit cunoscîndu-le în amănunt, cum puțini scriitori de astăzi au făcut-o. Studiul adînc asupra acestor texte l-a adus treptat la concluzia că ele sînt povestea unor adevăruri istorice ale poporului român ce trebuie să-și afle întruchiparea și în ctitoriile materiale și spirituale arhaice ale acestei tradiții. În acest fel „cu anii" cercetarea lui a trecut de la textele populare la examinarea amănunțită a Pietrelor, a moștenirii arheologice și numismatice descoperite pe teritoriul Patriei încă puțin cunoscute și mai puțin lămurite ca înțeles și provenință. Cercetările lui Ion Gheorghe asupra acestor opere în piatră de la **Șarpele fantastic**, lucrare unică în lume, și **Cavalerul trac**, despre care a scris o carte, pînă la prototipurile mai vechi ale acestora au un singur adevărat țel, anume acela de-a elogia și afirma încă o dată cu tărie marea putere creatoare a strămoșilor noștri, a căror artă arhaică nu-i semnul stîngăciei sau imitării, ci al înaltei elevații de sinteză cum apare limpede în pietrele votive în care fiecare centimetru de lucrătură ca în scoarțele țărănești este plin de semnificații simbolice între bucurie și frumusețe.

Cartea sa ultimă **Noimele** ca și **Megaliticele** este astfel mai greu de înțeles fără această cunoaștere a artei noastre vechi, a lumii basmelor românești, a civilizației populare fără seamăn a poporului nostru. Ion Gheorghe face continuu aluzii la aceste topoi autohtone care fac parte din ființa noastră milenară.

Parafrazîndu-l pe Goethe care spunea că acolo unde se lucrează douăzeci de ani cu răbdare și perseverență trebuie să fie ceva, nu putem decît să-i acordăm acestui vrednic și harnic poet semnul prețuirii ocrotitoare atît de necesare mereu acolo unde rîvna este de-a sluji adevărul istoric și creația ziditoare a propriului său popor față de care Ion Gheorghe s-a dovedit de-alungul anilor ca nobil ostenitor.

Ioan Alexandru

• ÎN ACEST NUMĂR • **Preludii în August** — versuri-omagiu dedicate patriei și partidului • **„O iubire rece și pătimașă"** de Teodor Mazilu • **„Mașina de noapte"** de Areta Șandru • **Profil de** Mircea Iorgulescu • **Fragmente critice** de Eugen Simion • **Tineri critici** • **Atelier literar** de Geo Dumitrescu • **Revista străină** • **Parodii** • **Sport.**

Băiatul de mingi

Cine cunoaște jocul de tenis (și cine nu-l cunoaște la ora actuală ?) știe bineînțeles că în peisajul dreptunghiului de zgură sau de gazon prezența „copiilor de mingi" constituie o imagine familiară și oarecum indispensabilă. Stînd în genunchi la rădăcina fileului ori așteptînd cuminți în umbra tribunelor, ei au menirea să intervină în clipele de întrerupere a jocului, adunînd sîrguincioși sferele albe risipite și înapoindu-le, cu egală mărinimie, marilor competitori. Din umilința lor supusă și din abnegația lor resemnată se hrănește astfel cursivitatea întrecerii cu racheta, denumită pînă nu demult „sport nobil". Deși servanți anonimi ai celor care-și disputa victoria și laurii învingătorului, deși, cu alte cuvinte, îndeplinesc un rol, cu toate că util, cam ingrat, „copiii de mingi" nu deșteaptă niciodată compătimirea și nu trezesc nicicum suspiciunea, ci, dimpotrivă, se bucură atît în ochii jucătorilor cît și ai spectatorilor de o neascunsă simpatie. Obscuritatea lor momentană, aparenta servitute, dependența ascund de fapt însușirea temeinică a regulilor de joc și a subtilităților esențiale ale acestuia, după cum postura lor secundă, atunci cînd privirile sînt ațintite numai la ceea ce fac protagoniștii, e în realitate una din căile cele mai sigure pentru a obține mai tîrziu consacrarea, fiindcă, de asemeni, orice familiar al tenisului știe că din masa fără nume a „copiilor de mingi" se recoltează în genere viitorii adulați mari campioni. Această situare benevolă în marginea competiției, această asumare a unui rol care s-ar traduce prin „bun la toate" s-a dovedit a fi școala cea mai bună a jocului de tenis, cultivînd atît știința jocului în sine cît și calitățile morale necesare unui campion veritabil. Harnici, fără mofturi,

Dan Cristea

Continuare în pag. a 6-a

ATITUDINI

Despre critica tînără

Condiția debutantului în critica literară nu-i dintre cele de invidiat. Poetul poate scrie și la 15 ani, prozatorul e format pentru nuvelă și schiță la majorat fiindcă părerea comună e că aceștia se bizuie pe inspirație nu pe cultură, nefiind întîmpinați ca atare cu o privire suspicioasă. Criticului i se cere însă multă cumpătare, principii și seriozitate, informație multă și cît mai vastă, într-un cuvînt — maturitate. Toate acestea sînt greu de absorbit repede și dacă se întîmplă totuși, aceasta dovedește o anume precocitate, dotare teoretică predispusă firește la cizelare, ascuțită pînă la mare finețe, prin exercițiu. Un critic nou apare de aceea cu greutate relativă prin raport la promoțiile de creatori propriu-ziși. Se înțelege totuși că în poezie și proză chestiunea culturii nu trebuie neglijată fiindcă talentul singur este insuficient și stăvilește nu o dată drumul unui scriitor, rebarbativ la instrucție, disprețuitor al lecturii.

Pentru un critic, problema vocației se pune mai întîi în planul atitudinii culturale. Nimic nu te împinge la a da judecăți decît o vocație a construcției, o însușire care îți vorbește dinăuntru,

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

Afirmația artei

Între artist și om de știință există o atitudine fundamentală diferită în fața existenței. Este motivul pentru care, fiind și artistul și omul de știință furnicile lucrătoare la edificiul civilizației, niciodată omul de știință n-a putut fi confundat în viziunea sa profundă cu artistul. Pe unul îl numim omul pozitiv, pe celălalt umanistul. Această diferențiere este foarte veche și de aceea sensul etimologic al cuvintelor în care a fost făcută o reprezintă și astăzi cel mai exact. Desigur că nu ne gîndim la tipul de studii pe care le-a făcut un artist înainte de a crea. El putea studia ingineria fără grave consecințe asupra spiritului său artist dacă acesta exista. Tot așa, ingeniozitatea științifică sau chiar geniul tehnic al unui Leonardo da Vinci nu modifică esențial problema diferenței de structură între artist și omul de știință. Adică nu nivelează distanța dintre omul care descoperă și inventă și cel care creează. Căci oricîte însușiri îi apropie și îi despart, cea care le determină structura a fost întotdeauna cea dintre spiritul pozitiv și cel umanist. În ultimă instanță, diferența între negație și afirmație ca suport al pasului înainte. Opțiune la fel de greu de făcut dacă nu cumva chiar dramatică.

Pentru ca omul de știință să descopere sau să invente a trebuit mai întîi să nege. Adevărul nu putea fi pentru el decît unul singur, acela pe care îl descoperea și proba. Implicit asta însemna și înseamnă a șterge un alt adevăr care a funcționat înainte de descoperirea ultimă. Rareori în știință adevărul s-a constituit din alte adevăruri istorice înădite, puse cap la

OPINII

cap. Copernic l-a negat pe Ptolomeu, evoluționismul a negat fixitatea unei naturi create odată pentru totdeauna. Dacă nu a negat ce fusese înaintea ei, știința și tehnica a înlocuit. Ceea ce înseamnă același lucru. Mașina cu aburi a fost înlăturată de cea electrică, iar cea electrică va fi dată de-o parte de cea atomică chiar dacă o vreme vor conviețui. Înlocuirea și negația în știință au fost sensul progresului, al adîncirii cunoașterii adevărului. Omul de știință nu putea descoperi și inventa dacă ar fi putut gîndi că ce a descoperit și inventat este doar la fel de bun cu ceea ce se cunoștea deja în domeniul muncii sale. Necesitatea fundamentală a spiritului pozitiv este deci să nege, să impună ca adevăr pe acela cunoscut de el. Evident, acest lucru nu este în fapt un simplu eveniment lipsit de dramă și nuanțe. El e înconjurat de sentimente și probleme morale, care există și țin de om, iar nu de știință. A nega este sub raport omenesc desigur tot atît de greu ca și a accepta, a afirma.

Dimpotrivă, orice artist nou, relevînd altfel frumosul decît cei dinaintea lui nu i-a înlocuit pe primii și nici nu i-a negat în sensul profund al cuvîntului. Artistul afirmă o nouă artă care n-o anulează pe cea de pînă atunci, chiar dacă, mai de curînd, artiștii au împrumutat ceva din limbajul oamenilor de știință și au vorbit de un unic adevăr artistic, de negarea artei de pînă la ei, de o artă revoluță : în fond n-au tulburat cu nimic universul frumosului deja creat. Operele fundamentale au rămas la locul lor, adevărurile descoperite de artă nefiind negate niciodată de noi adevăruri artistice. Romantismul n-a clintit clasicismul din locul lui sub raportul adevărului, adică a valorii lui estetice, cum nici suprarealismul sau abstracționismul

Maria Luiza Cristescu

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

Șerban Cioculescu: „Itinerar critic" II

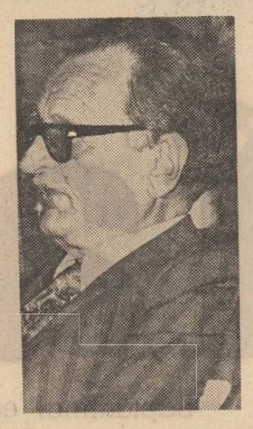

Dacă vechiul itinerar critic al lui Șerban Cioculescu, numai în parte cuprins în **Aspecte literare contemporane**, îi avea în vedere pe cei mai importanți scriitori ai vremii, I. Vinea, N. Davidescu, T. Arghezi, Octavian Goga, Ion Pillat, Emil Botta, Liviu Rebreanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Mircea Eliade, Anton Holban, C. Stere, Ionel Teodoreanu, Gib. I. Mihăescu, E. Lovinescu, G. Călinescu, Perpessicius ș.a., noul itinerar critic, aflat acum la al doilea volum, întoarce aproape cu totul spatele literaturii contemporane. Criticul atît de activ implicat altădată în viața literaturii celei mai recente s-a cufundat în prezent în lectura volumelor de corespondență, a culegerilor de documente, a biografiilor de scriitori din secolele trecute, a epistolelor scriitorilor români, a monografiilor care se dedică celor mai mari dintre ei. Cu alte cuvinte, nu știm ce crede criticul care a dat numeroase judecăți literare exacte asupra operelor apărute între cele două războaie mondiale despre cele mai importante opere ale literaturii postbelice. Sarcina evaluării acestei literaturi a revenit unei noi echipe critice, cu limbajul și procedeele căreia Șerban Cioculescu nu se împacă. Noul volum de **Itinerarii critice** punctează cu maliție slăbiciunea criticii mai noi pentru cuvîntul **inefabil** în frecvența căruia „criticul veteran", cum îi place să se numească singur, găsește dovada insuficienței acestei critici. Intervenția nu e lipsită de plăceri filologice. Șerban Cioculescu traduce termenul, **inefabil** înseamnă pe românește **de nespus**, și asociază pe criticii care apelează salvator la el cu profanii într-ale literaturii și artei care în imposibilitate de a-și exprima și explica o emoție exclamă: „N-am cuvinte...". Critica se cuvine însă să aibă cuvinte, ne previne Șerban Cioculescu, și să nu se alinieze celor ce exclamă vulgar și inoperant: „N-am cuvinte..." Cum, într-adevăr, vocabula preluată din G. Călinescu a făcut furori, mai ales în foiletoanele discipolilor acestuia, reproșul lui Șerban Cioculescu își are perfecta îndreptățire. Adept al unui limbaj critic limpede, mergînd direct la esența faptelor „criticul veteran" nu aprobă obscurizarea limbajului critic. „Se sacralizează și se tabuizează obiectul poetic, impunîndu-se false limite percepției critice, de aceia chiar care fac profesiune de clarificare a fenomenului artistic". Să precizăm că Șerban Cioculescu nu face prin asta o descoperire de dată recentă ci că rămîne consecvent felului său de a înțelege critica dovedit prin întreaga lui activitate literară. Regretăm doar că susținătorul consecvent al unei atari poziții nu trece și dincolo de granițele îndrumării teoretice și că nu se aplică asupra paginii de literatură contemporană alături de colegii săi mai tineri ceea ce ar adăuga apelului sau reproșului său o greutate incontestabilă.

Pînă atunci să vedem cum funcționează critica lui Șerban Cioculescu atunci cînd se întîlnește cu paginile cronicarilor sau ale autorilor involuntari de literatură care intră des în raza atenției criticului. Una din marile plăceri ale autorului este scormonirea în biografii defuncte, încercarea de a recompune din datele disparate un adevăr biografic incontestabil. Intră în aceste investigații multă acribie filologică, dar și o pătrundere psihologică remarcabilă însoțită nu o dată de umor și maliție. Criticul ne vorbește despre Eminescu și Veronica Micle. În completare citează un portret scris, e adevărat la înalta temperatură, de N. Pătrașcu pentru a încheia astfel: „Se vede că văduva veselă îi plăcuse grozav viitorului autor al **Icoanelor de lumină**. Cînd l-am cunoscut, după cincizeci de ani de la moartea ei, care pare a fi fost voluntară (Petru Vintilă nu face aluzie la această versiune), memorialistul îmi lăsa a înțelege că legăturile dintre el și muza versatilă a lui Eminescu ar fi fost intime. Cred că se lăuda. Dar — mai știi?" Familiarizat într-o măsură neobișnuită, pentru un om al timpului nostru cu atmosfera și mediul de altădată, criticul semnalează situații problematice sau ipoteze demne de atenția istoricului literar. După părerea lui sentimentul lui Eminescu că s-ar mișca într-o lume străină lui cu totul n-a putut apărea decît odată cu transplantarea în capitala țării, al cărei „climat moral de neseriozitate intelectuală și nedemnitate morală" l-a contrariat profund. Înstrăinarea de lume a poetului, „alienarea" lui, ar fi început deci, odată cu intrarea în mediul cel mai cosmopolit și mai politicianist al țării. Dacă amintim că atît G. Ibrăileanu cît și Mihail Sadoveanu au trăit contactul cu Bucureștii ca pe o experiență greu suportabilă, retrăgîndu-se în teritoriile de baștină, aducem ipotezei lui Șerban Cioculescu o întărire prin analogie. Disocierea criticului operează la adîncime și la întrebarea care stă pe buzele tuturor privind excesul de atenție pe care Ibrăileanu îl are față de A. Vlahuță prin teza lui de doctorat, **Opera literară a d-lui Vlahuță** primește un răspuns după care motivația gestului nu are atît rațiuni literare cît sufletești. În **Opera literară a d-lui Vlahuță**, Șerban Cioculescu vede o **mea culpa** pe care Ibrăileanu, socialist în tinerețe, o face pentru a repara amintirea unor intransigente atacuri juvenile la adresa autorului lui **Dan** tipărite în presa socialistă a vremii.

Din anecdotica adesea măruntă a paginilor de memorialistică criticul știe să rețină detaliul sugestiv și definitoriu. «Memorialistul, notează autorul **Itinerariilor critice**, ni-l arată (pe Ibrăileanu n.n.) în curtea caselor care ardeau, urmărind fascinat limbile de flăcări și întrebîndu-l: „Ei, îți place, Demostene ?". Deși „părea speriat, complet derutat", ca orice sinistrat, în critic biruia în acel greu moment simțul estetic, al grandiosului». Un personaj din G. Călinescu am adăuga noi, care uită de pericol în fața manifestării estetice indiferent de sursa ei. Amănuntul la care se oprește Șerban Cioculescu e de natură să ușureze înțelegerea apropierii subtile între cei doi critici, atestată și pe alte căi. Anecdoticul e depășit, faptul ridicat la o semnificație mai înaltă.

Criticul ascunde în multe din glosele „itinerariilor critice" un biograf nerealizat decît parțial. Șerban Cioculescu vorbește cu competență de familiile ramificate ale multor scriitori cu o plăcere și o precizie care indică în el un genealogist care n-a avut încă prilejul să scrie o „arhondologie". Nu întîmplător unul din autorii care-i solicită specioasa competență este paharnicul Sion autorul **Arhondologiei Moldovei**. Criticul e familiarizat cu atmosfera din sînul clanului cantacuzineștilor, ne vorbește despre sentimentul de rudă săracă al lui Neculce, ne introduce în luptele de culise oglindite în **Istoria hieroglifică**, se descurcă admirabil în tabloul genealogic al Sionești lor etc. Punctele de contact cu Sainte Beuve aici sînt. Penița lui picură adesea o cerneală otrăvitoare la adresa unora din cei pomeniți. Astfel Veronica Micle este „muza versatilă" a lui Eminescu, iar Natalia Negru o „văduvă consolabilă" cuvinte crude prin precizia lor ireversibilă. Interesul scrisorilor Nataliei Negru „nu rezidă numai în cancanuri, cum cred unii moraliști severi, care condamnă păstrarea și mai ales publicarea lor" ci, mai ales, scrie criticul, ca posibilități de cunoaștere a „omului în genere și al artistului în special".

Altitudinea privirii purifică orice document și criticul nu se ferește de a intra în cele mai delicate meandre biografice ale scriitorilor români. El păstrează judecata comună despre inocența lui Miron Costin față de Constantin Cantemir atît timp cît documentele n-o răstoarnă. Odată cu noile cercetări (D. Velciu) el acceptă linia adevărului biografic recent. Miron Costin n-a fost străin de intrigile de culise ale vieții politice moldovenești și pieirea lui nu este întîmplătoare. Nici stolnicul Constantin Cantacuzino nu este absolvit de ceea ce documentele îi pun în seamă. Asta nu modifică însă concluzia în plan literar: „E de la sine înțeles că planurile nu trebuie confundate și că Stolnicul rămîne o figură impunătoare în cultura noastră. De altfel nu mi-l pot închipui cu mîinile pătate decît de cerneală. Îl văd numai și numai la masa de lucru, înțesată de cărți, de cărți de toate dimensiunile, de la micile elzeviruri de la Leyda (Lugdunum Batavorum), pînă la uriașele infolii care cer, pe lîngă concursul minții, și pe acela al brațelor vînjoase, deprinse cu ridicarea greutăților. Îl văd rînd pe rînd încruntîndu-se de cîte ori truda îi era zadarnică, în căutarea unei cît de fugitive mențiuni asupra țării lui sau străfulgerat de bucurie cînd putea descoperi o lumină nouă peste veacurile de întuneric ce se abătuseră asupra neamului său adoptiv".

În sfîrșit, n-am vorbit încă despre satisfacția pe care o dau criticului documentele în sine, confesiunile de efect literar fără ca autorul lor să-l fi premeditat (jurnalul lui Theodor Sion), puzderia de informații care alcătuiesc o masă palpabilă, sigură, bună de manevrat cu voluptatea colecționarului de achiziții rare. În fond, Șerban Cioculescu e un autenticist ca și Camil Petrescu preferind documentul literaturii de ficțiune și căutînd satisfacții durabile acolo unde efortul este spontan, lipsit de declarații programatice. Criticul a înlocuit întîlnirea cu autorii de ficțiune prin întîlnirea cu întocmitorii a tot felul de documente fastuoase prin bogăția și imprevizibilul informației lor. E teritoriul în care se mișcă astăzi Șerban Cioculescu, în care-și satisface setea de literatură. **Itinerar critic** exprimă un fel de a fi al criticii.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Tutela modelelor

Acest volum * al lui Viorel Varga este unul dintre acelea, despre care, odată terminată lectura, nu poți spune cu mare siguranță că nu l-ai mai citit cîndva. Șocantă nu este atît o impresie de **déjà vu**, cît un anumit timbru liric, în care se simt, deopotrivă, lipsa originalității și silința de a da o altă ordine lirică elementelor preluate de-aiurea. Altfel spus, poezia lui Viorel Varga se salvează datorită tenacității autorului ei de-a construi ecuații lirice noi, din elemente care plutesc în aer, puse în circulație, adică, demult ; unele dintre ele ajunse la o consacrare care le-a și obosit. Se naște din această încercare o poezie plauzibilă, raportabilă mult mai mult la performanțe decît la eșecuri. Este șansa ei, dacă lipsa oricărui risc poate însemna în poezie șansă. Lucrînd cu un material care a trecut — și nu o dată — proba de foc a rezistenței, Viorel Varga ocolește multe din capcanele unei adevărate aventuri lirice și discursul său se încheagă aproape de la sine, așa cum unui copil de-o inteligență medie nu poate să nu-i reușească reconstituirea unui tablou ale cărui fragmente i le servesc cuburile jocului pe care l-a primit cadou. Astfel stînd lucrurile, poetul își anulează șansa de a greși, căci așa cum bine spune chiar el „...a greși nu-nveți de nicăieri".

Motivul principal pe care și-l apropie Viorel Varga este reintoarcerea unui fiu risipitor (seria se ramifică : iubit, prieten ș.a.). Iluzorie în fapt, pentru că oriunde s-ar afla, poetul pare sub acțiunea malefică a unui anotimp neprielnic : fructul iubirii este palid, pămîntul pe care calcă — nerodit, în fapt, depărtarea dintre el și cea visată (avem de-a face, în mare măsură, cu o poezie erotică) nu poate fi arsă în nici un fel. Cei doi miri sînt blestemați să rămînă nenuntiți. Construcția înaintează — corect, deci fără surprize — și spațiul în care se desfășoară volutele elegiilor lui Viorel Varga este cel așteptat : o lume a tîrziului și frigului, peste care planează blestemul unei așteptări eterne : „Mi se făcuse dor de gările pustii / De buruieni crescute printre șine — / Te-am căutat și se făcea că vii / De mii de ani printr-un deșert spre mine". Cînd o rază a speranței pare a pîlpîi, imediat totul se năruie : „Abia tîrziu cînd negrele năfrămi / Se destrămau în larg ca o uitare / Te-ai arătat, dar nu plătiseși vămi / Zadarnic s-a-ntins dreapta a binecuvîntare". Ticurile lingvistice în construirea acestui univers sînt : „nouri suri", „toamnă sură", „tîrziu și frig", „urme sure frigul lasă" ori „nerodit", „nevestiți", „neodihna", „nenuntita". În fapt, reacțiile poetului în fața neîmplinirii sînt mult mai puțin tragice decît și le închipuie autorul. Ele constau fie în tandre amenințări („Într-o noapte mă voi preface-n fîntînă, iar stele / Se vor prelinge-n apa copilăriei mele / Să-ți potolească dorul rostit în ceas de seară, / Și ficare strop băut o să te doară"), fie în declarații patetice, ușor „macabre". („Pe mîinile tale voi lăsa / Urmele dureros-violete ale unui sărut / Precum își lasă șerpi bătrini veninu-n hăt / Avertisment și semn că ești a mea"). Conform modelelor pe care le concurează, poetul introduce în recuzita sa lirică și motivul oaselor — vai ! atît de supralicitat azi — ca pe o „limită" a tot ce mai poate imagina o afectivitate profund rănită : „Și iată oasele mele tuburi de orgă sînt / Înveșmîntate în alb într-o virstă a florilor / Cînd fiecare urmă se preschimbă-n lumină" sau „Cu siguranță va veni cineva / Acum cînd mă întomn atins de brațele tale, / Cînd nimbul se sparge sub oasele / Împodobite de nuntă — / Cineva tăcut și mult adevărat". Se poate observa, cu ușurință, cît de calpă devine moneda „doliului alb".

Ici, colo, îmbinare a unor puseuri de „curaj" metaforic, poetul reușește, dacă nu în totalitate, măcar parțial, o poezie mai aproape de ce ar putea să ne dea. Sigur, există aici și versuri riscate, imagini nefericite, dar uitînd de teama de-a greși, Viorel Varga construiește o atmosferă. Pentru amestecul de reușite și eșecuri se poate cita următoarea poezie : „S-au copt stelele pe tălpile tatălui, s-au copt / Și pline sînt ca de acorduri o vioară. / În fața oglinzii toți ai casei / Își piaptănă vițele de odinioară. / Trec atîtea cristale înghețate / Peste frunți, prin odaia mînjită de stele / Numai întunericul vrăjește mireasma din răni — / Blîndețe și tihnă curgînd pe podele. / Lung se preling prin sat fără odihnă umbre, / Boabe de purpură pe tălpile tatălui se sparg / Le pîndesc toți ai casei, mama prin tindă / Adună pînza nopții destrămată în larg". Păcatele sînt evidente, dar la fel de clar apare și un plus de efort din partea poetului.

Există în „Niciodată departe" cîteva poezii cu un marcat accent patriotic. M-aș opri la „Se întîmplă" (..Se-ntîmplă bobu-n palmă să nu străluce cum / La semănat în toamnă îl prevestea țăranul ; / Atingem trupul țării cu degetele aspre / Îngrijorați gîndindu-ne la anul... // Se-ntîmplă să nu poți străbate ca o ploaie / Pădurile în care se vestejesc arinii ; / Spre umbra serii-întîngem triști o mînă, / Dar credem încă-n tainele luminii. // O. cîte nu se-ntîmplă în Cetate / În tot ce iubim, în tot ce ne doare / La sînul ei ne stringem chemați de-o sfîntă lege / Cum cerbii-n zare se-adună la izvoare"), pentru discreția și blîndețea tonului și, în același sens, la un leit-motiv din „Poem" : „Patria nu se scrie, patria nu se strigă / Prin ea se privește departe la izvoare".

Sînt în această carte multe versuri, poezii chiar de o evidentă frumusețe. Fiorul lor liric, mult prea sărac, le lipsește însă de o traiectorie de perspectivă. Pentru a-i da poeziei sale mai multe șanse de-a se impune, Viorel Varga trebuie să-și înfrîngă teama de-a greși.

Dorin Tudoran

* **Viorel Varga, „Niciodată departe", Editura „Albatros", 1976.**

proză

Proza poeților

După debutul remarcabil al poetului Petre Anghel cu romanul „Fratele nostru Emanuel", iată că un alt apreciat poet*) se ilustrează elocvent în genul narativ. Numai că spre deosebire de primul, Anghel Dumbrăveanu se păstrează mai aproape de domeniul care l-a consacrat, romanul său fiind mai degrabă un amplu poem de dragoste pornind de la un pretext epic. Schema este simplă dar nu construcția ne interesează într-o astfel de carte, ci sentimentele, stările de suflet ale personajelor, vălurile de lirism care drapează faptele. Romanul are practic doar două personaje. Alexandru bărbat matur, aproape de 30 de ani și Iselin, o tînără abia ieșită din virsta adolescenței. Întîlnirea și dragostea lor se desfășoară în peisajul mării, cadru ce oferă posibilitatea izolării, iluzia spațiului infinit. Cei doi reușesc să se desprindă de rutină, de convenții, să-și creeze un timp și un loc al lor. Elementele peisajului dețin funcții de prim plan, pentru a folosi un termen al neoreto-ricii, în compoziția și simbolistica romanului. Marea, plaja, motive literare arhicunoscute, sînt curățate de crusta turistică, superficială — cu care ne-a obișnuit un anumit tip de proză, pentru a li se reda forța și puritatea inițială, constituindu-se într-un fel de paradis sălbatic al îndrăgostiților. Ai senzația rară a unui început de lume cînd perechea trăia în deplin acord cu ritmurile naturii : „Era o plajă cum nu mai văzusem — o fișie lată de nisip alb, aproape neural unde stăpîneam numai noi.

Toată lumea era a noastră : alergam, înotam, cădeam obosiți, îmbrățișîndu-ne și sărutîndu-ne pe întinsurile sălbatice. Spre amiază, plaja a fost cucerită de fluturi. Era o întîmplare de domeniul fantasticului. Venise un nor imens de fluturi albi dinspre stufăriile Deltei, a trecut peste noi ca o ninsoare nemaivăzută. Un virtej de petale rotindu-se în jurul nostru ca-ntr-un asediu halucinant. În cele din urmă, vîntul alb s-a așezat pe nisip aproape de noi. Iselin se ridica din cînd în cînd și alerga în pajiștea mișcătoare, care aproape că nu se distingea în paloarea țărmului. Stîrnea invazia de lepidoptere, învîrtindu-se încolo și-ncoace prin spuza tremurătoare, pînă ce cotropitorii s-au retras peste păpuriș, eliberîndu-ne plaja unde domneam numai noi". Și sînt multe asemenea pasaje de pur lirism, de poezie a mării și a spațiului deschizîndu-se spre infinit, amintînd de „Uruma" lui Zaharia Stancu. Din această cauză personajele nu au o psihologie, o caracterologie complexă, atît Alexandru cît și Iselin definîndu-se mai ales în și prin dragoste pe care o trăiesc imnic, sacramental. Gîndurile ca și gesturile lor se consumă adulator, ca într-un ritual fast de celebrare a purității și frumuseții sentimentelor .Desigur, momente de ezitare, de umbră, de incertitudini există, dar ele se topesc și dispar în suvoiul de lumină al cărții. De aceea epilogul — happy-end este pe deplin justificat, în concordanță cu întreaga atmosferă a romanului. Între atîtea angoase și alienări, între atîtea cazuri complicate de conștiință și situații limită ale literaturii contemporane, Anghel Dumbrăveanu are curajul și reușește să ne propună o poveste, sau mai bine zis o baladă despre puterea și forța de transfigurare a iubirii, despre bucuria de a trăi întru și prin acest sentiment. Cartea sa respiră aerul proaspăt al unei flori de cîmp răsărită neașteptat între straturile trase cu echerul ale serei.

Paul Dugneanu

*) **Anghel Dumbrăveanu: „Piatra de încercare", Editura „Cartea Românească", 1976.**

eseu

Artă propusă și artă trăită

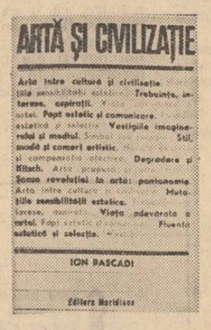

Apărută în seria de „Prospecțiuni estetice" a Editurii Meridiane, cartea* lui Ion Pascadi încearcă să unească două puncte de vedere, pe care cercetarea tradițională le consideră incompatibile. Urmărind transformarea artei din fapt de cultură în fapt de civilizație, autorul tinde spre definirea punctului de confluență aflat între arta propusă de către creator și arta trăită, mai întîi la nivel individual și apoi la nivel social. Autorul își precizează intențiile în felul următor : „Țelul nostru va fi arta așa cum există în fapt și nu «așa cum ar trebui să fie», tocmai pentru că această imagine — mai apropiată de adevăr decît idealurile și proiectele — să slujească acțiunii educative". În ce măsură Ion Pascadi reușește ,în adevăr, să își îndeplinească țelul propus ? Trebuie spus, de la bun început, că **Artă și civilizație** are în totalitatea sa structura unui discurs preliminar, ce conține numeroase pasaje instructive, dar care nu reușește să propună o teorie coerentă în legătură cu modul în care arta se transformă în fapt de civilizație. Peste voința sa, poate, Ion Pascadi adoptă succesiv două puncte distincte de vedere (cele pe care le-am enunțat mai sus), configurarea unei teorii și, mai mult decît atît, a unei strategii sociale de premeditare a creației și transformării faptelor de artă în fapte receptate la nivel social lipsind. Sugestiile pe care autorul le propune (interesante, nici vorbă ; pe cîteva dintre ele le vom rezuma mai jos) rămîn pînă la ultima pagină ca atare, o argumentație neexistînd. Într-un mod curios, autorul repetă, în diferite formulări, intenția sa de a privi arta dintr-un punct de vedere unificator, dar nu trece de acest stadiu al eseului său. Este semnificativ faptul că la pagina 137 (cartea are 204 pagini) ne aflăm încă la acest nivel introductiv, al enunțării principiilor : „Analiza noastră în orice caz va înclina către funcționarea reală a artei, ca fapt de civilizație, ceea ce presupune implicarea ei directă în real, lăsînd altor cercetători surprinderea trăsăturilor care autonomizează această formă a spiritului". Din aceste cuvinte ar trebui să deducem că autorul s-a decis, în fine, pentru o cercetare de sociologie (sau, mai precis spus, de strategie a atitudinii societății față de producerea și receptarea artei). Lucrurile nu stau însă astfel, fiindcă în urmă cu cîteva pagini Ion Pascadi precizează că se recuză din ipostaza de psiholog și de sociolog al artei : „Fără a fi istorici ai artei, deci a-i căuta rădăcinile, fără a fi psihologi sau sociologi ai ei, nu putem să nu observăm că omul ca persoană, ca și colectivitatea exprimată prin conștiința ei colectivă, nu pot fi ignorate atunci cînd cercetăm arta ca fapt de cultură trăită, deci de civilizație". Că într-adevăr autorul nu are o formație de sociolog al artei o dovedește, de exemplu, faptul că precizările sale cu privire la deosebirile pe care le propune Lucien Goldmann în legătură cu diferențierile dintre conștiință reală și conștiință posibilă sînt inexacte.

Arătam că **Artă și civilizație** conține totuși multe pasaje interesante. Este vorba despre cele referitoare la o serie de concepte ale esteticii contemporane (simbolul artistic, relația dintre tradiție și instaurare, stilul estetic de viață, relația dintre receptarea individuală și socială a faptelor de artă etc.) Privite separat, aceste considerații (multe dintre ele încadrabile totuși în categoria afirmațiilor de bun simț, a căror structură constă în refuzarea consecutivă a două exagerări posibile, în spiritul unei dialectici elementare) sînt instructive.

În esență, cartea lui Ion Pascadi este deci un discurs despre necesitatea considerării artei într-un context mai larg decît cel care urmărește mișcarea ei de autogenerare. Această necesitate, asupra căreia autorul revine de nenumărate ori, este, fără îndoială, reală. **Artă și civilizație** nu arată însă modurile în care ea se materializează (sau poate fi materializată). Această stare a lucrurilor se datorează în bună măsură și faptului că scriitura cărții este de-a dreptul neglijentă (aspectul acesta poate fi întrezărit, de altfel, și din citatele propuse de noi mai sus). **Artă și civilizație** pare a fi un text vorbit sau aflat la prima redactare.

Voicu Bugariu

* **Ion Pascadi, „Artă și civilizație", Editura „Meridiane", 1976.**

vitrina

• **RADU BOUREANU: „Scrieri 3"**, editura „Minerva", 1976. Volumul de față, al treilea din cele care vor cuprinde opera definitivă a scriitorului Radu Boureanu, este consacrat prozei, domeniu de activitate mai puțin cunoscut al prestigiosului poet, care, dealtfel, și consemnează faptul că „trecerea mea la proză nu a însemnat un abandon al poeziei...". Stringerea, pentru prima dată, a acestor povestiri într-un volum constituie atît un prilej pentru cititor de a cunoaște o față mai ascunsă a scrisului lui Radu Boureanu, cît și un prilej pentru scriitorul însuși de a-și împlini intențiile, mărturisite, de abordare mai consecventă a domeniului prozei.

• **DUILIU ZAMFIRESCU: „Viața la țară"**, editura „Minerva", 1976. Interesanta colecție „Arcade" a editurii „Minerva" republică primul roman din ciclul „Comănești enilor", însoțit de astă dată de postfața semnată de Ioan Adam, tînăr critic care s-a ilustrat în ultima vreme prin lucrările dedicate lui Duiliu Zamfirescu. Volumul e totodată însoțit de o utilă bibliografie selectivă.

• **AL. KIRITESCU: „Gaițele"**, BPT, editura „Minerva", 1976. Sub titlul celei mai cunoscute piese a lui Al. Kiritescu, colecția „Biblioteca pentru toți" oferă cititorilor imaginea aproape completă a teatrului acestui dramaturg de succes, căci, în afară de sus-menționata piesă și de „trilogia" Renașterii **(Borgia, Nunta din Perugia și Michelangelo)**, culegerea include două comedii netipărite pînă acum în volum: **Anișoara și ispita și Florentina.** Astfel pentru întîia dată cititorul are imaginea evoluției creației lui Al. Kiritescu timp de două decenii, 1929—1948, perioada cea mai fertilă și mai reprezentativă pentru dramaturg. Ediția („prima care restituie după criterii științifice textul pieselor reprezentative ale dramaturgiei lui Alexandru Kiritescu") este îngrijită de Valeriu Râpeanu și Sanda Râpeanu și beneficiază de un minuțios aparat critic alcătuit de criticul și istoricul literar Valeriu Râpeanu.

• **ALEXANDRU NICOLAE CIZEK: „Eroi politici ai antichității"**, editura „Univers", 1976. Prima carte a autorului dezvăluie nu numai un specialist în filologia clasică și în literatura comparată, ci și un spirit capabil să reînvie într-o optică modernă valorile trecutului. Lucrarea sa, de serioasă ținută și ocolind totodată capcanele aridității, este o reconstituire a fenomenologiei eroismului antic, oprindu-și atenția asupra „succesivelor modele către care tinde să se grupeze și să se ordoneze multitudinea de personaje, situații exemplare și eroice consemnate de variate surse literare sau istoriografice".

cartea de debut

Aspirația spre literatură

Criticul Eugen Simion, în frazele de o sobră sinceritate prin care recomandă cartea de versuri **Zăpezile fierbinți** *) a lui Gheorghe Andrei, apreciat profesor și animator cultural din Buzău, formulează un punct de vedere demn de reținut. Anume, este vorba de categoria aparte a acelor cărturari onești care sînt pînă într-atîta fascinați de literatură încît, în cele din urmă, cum se spune, demonul creației, pur și simplu, îi asaltează. Un asemenea amatorism superior, dezinteresat, pornit dintr-o sinceră și aplicată iubire pentru frumos, se cuvine a fi privit ca un simptom pozitiv în direcția edificării la scară socială a unui generos climat cultural-artistic. Din unghi critic, fenomenul merită toată solicitudinea și în nici un caz nu trebuie confundat cu veleitarismul semidoct și, nu o dată, agresiv. Sansa descoperirii vocațiilor autentice din rîndul acestor literați, firește, nu trebuie pierdută din vedere, dacă admitem că, oricum, drumul spre creație trece prin cultură.

Are dreptate Eugen Simion cînd spune că pastelul reprezintă forma în care sensibilitatea lui Gheorghe Andrei („de om al colinelor, discret și melancolic") se exprimă limpede, convingător. Am reținut și noi un număr de scurte poeme unde notația simplă — în linia imagismului pillatian și voiculescian — se dizolvă în reflecție lirică, discret sugerată : „Cucul cinepiu, pe spate. / Are culoarea de noapte : / Sub aripi tăceri de somn / Și în glas sunet de corn" **(Cucul)** ; „Se lasă noaptea / Ca un foșnet de păsări / Și umple cerul / Pînă-n negura zării // Se zbate-n baltă. / Pe apa de lut. / Un cocor cu insomnie. / Scuturînd din pupile / Noaptea pustie..." **(Noaptea)**. Credem totuși că, în general, inclinația autorului de a situa specia pastelului în unghiul de incidență cu așa zisa poezie de idei, deocamdată, nu dă rezultate prea bune. Am spune că în asemenea împrejurări retorismul filosofard invadează fără opreliște : „Fiecare fir de iarbă / E o prelungire a pămîntului / Către soare. / Fiecare copac / E o explozie a pămîntului / Către soare. / Toate firele de iarbă / Și toți copacii. / În prelungire / Ar fi drumul de la pămînt" **(Teoremă)**. La fel, încercarea de potențare simbolică a imaginilor nu pare să aibă nici ea sorți de izbîndă : „Un vultur a atins cu-aripa cerul / Și-nspăimîntat de-așa imensitate, // Privind de sus, s-a pomenit pe spate. / Căzînd spiralic, răvășit, stingher. / Și-n jos, venind, el crede că se urcă, / De-atît albastru-n ochi ce i se-ncurcă" **(Joc)**. În schimb, am citit cu reală plăcere poemul **Echilibru**, o frumoasă romanță baladizată, în care lirismul depășește orice inhibiție : „Plouă ca-n Brestul / Lui Prevert / Cînd Barbara / Își căuta / Un echilibru-n cineva. / Puteam fi eu, / Puteai fi tu, / Orcine-n ultimă instanță. / Din cimpu-n văluit în ceață... // De-atunci e vreme și distanță, / Și plouă-n inimi, undeva, / Cu largi șenile și caschete ; / Și toamnă nu se va mai face, / Și nu vor plînge prin ploi fete. / Căci dragostea în fruct se coace, / Devreme, deci în plină vară ; / «Adu-ți aminte Barbara» / De ploaia-aceea grea, amară".

Asemenea stihuri a căror încărcătură lirică vădește o reală pregnanță, dovedesc faptul că aspirația lui Gheorghe Andrei pentru creația poetică are și motivația naturală.

Asemenea multor aspiranți tineri la poezie, Ion Filipciuc**) își declară adeziunea la spiritualitatea superb dramatică, de o curățenie morală ideală, a liricii lui Nicolae Labiș : „Noi sîntem frunze crude / Din ramura ta stîngă / Ne spală roua urma... // Sub aripile păsării cu clonț de rubin. / Inima ta-pulbere-albastră / Se zbate în sîngele nostru / Către senin... // Brazii crapă de chiotul luptei / Aprinse de-acel curcubeu / Dezmierdat peste sufletul tău..." **(Lui Nicolae Labiș)**. Adevărul e însă că autorul pare a fi înzestrat cu un temperament prea puțin disponibil pentru elanurile romantic grave, interogativ meditative. Confesiunea lirică ce se insinuează în poemele sale are, să spunem așa, un punct de plecare mai mult sau mai puțin abstract, extrinsec stării poetice ingenui ; de aici și caracterul detașat, obiectiv al construcției metaforice, altfel, citeodată, nu lipsită de o anume acuitate analogică : „Mă simt extrem de bătrîn / Și am mereu senzația / De frate siamez cu turnul din Pissa / Singura mea consolare / E că oricît m-aș înclina — / Calculele specialiștilor o dovedesc — / Rămîn pururi drept / Iar sentimentul inutilității / Scade direct proporțional / Cu inclinația față de sol... // — Să vină solul ! / Zise regele" **(Frate siamez)**. Neajunsul, destul de extins, derivat dintr-un asemenea mod de a scrie poezie, în ce-l privește pe Ion Filipciuc, stă în practica versificației fals tensionată din unghi afectiv, prăpăstiozitățile cosmicizante, la rîndul lor, nefăcînd altceva decît să mărească distanța dintre aspirație și realizare : „Mieresmele se tînguie-n odaie / Și focul arde șopotind / În liniștea ce se îndoaie / De plăsmuirea ta. Întind / Mîinile să îți resfir / Părul tău cald — bocet uscat / Al unor stinse galaxii... / O, sfînt delir ! Dar n-o să vii... / Cu aburi dulci cafeaua / Pecetluiește veghea amară. / Sub geana nopții steaua / Mea căzătoare tîlcuie ocară / — Nici astă seară ?" **(Nici astă seară)**.

Nicolae Ciobanu

*) **Gheorghe Andrei: „Zăpezile fierbinți", versuri, editura „Litera", 1976 ; **) Ion Filipciuc: „Răboj", versuri, idem.**

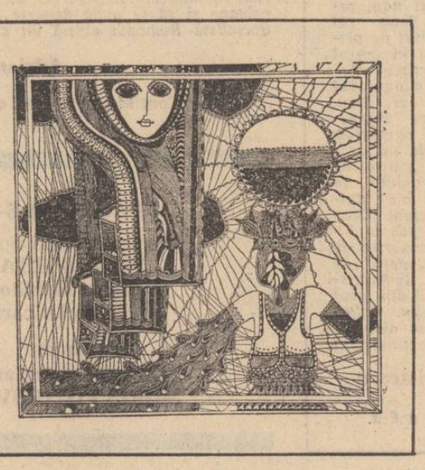

Desen de Sabin Ștefănuță

biografia debuturilor

„Lumea de mîine nu poate fi gîndită superlativ decît de spirite superioare“

■ „Tata m-a reciștigat la tribunal pe două pogoane de pămînt“.

— Se împlinesc în curînd, stimate Laurențiu Fulga, doi ani de cînd sper să obțin acest interviu. Cunoașteți atît de bine istoria „tratativelor“ pe care n-am încetat să vi le propun, deși, în urmă cu un an, citeam în „Confesiune la prima carte“ cel puțin cîteva fraze care ar fi trebuit să-mi dea de înțeles că, mai ales pentru un biograf al debuturilor, autorul „Straniului Paradis“ este inabordabil, tabu, cum vă place D-vstră să spuneți. Deși, pînă azi, nimeni nu m-a „învinuit“ de tenacitate, stau și mă întreb ce a făcut, totuși, să prindă viață acest îndelung așteptat interviu ? Tenacitatea mea, plicticoasă și agasantă, ori un alt motiv care ține numai și numai de sufletul D-vstră ?

— Firește că există o explicație a aminării dialogului nostru, dar și această explicație v-o declar cu mare stringere de inimă. Viața nu mi-a fost dintre cele mai cuminți, pentru ca să am curajul s-o expun ca atare. Dimpotrivă, este compusă din atîtea suciri și răsuciri, constrîngeri și paradoxuri, încît limite atît de absolut extreme, de-atîtea ori m-am înfruntat cu sfinxul personal, pe care uneori s-a întîmplat să-l și pălmuiesc ori să-l sculp în obraz, fie că nu reușeam să-i răspund la întrebări, fie că nici nu merita alt răspuns, încît totdeauna m-am simțit, chiar și acum mă sfiesc s-o dezvălui lumii cu adevăratele sale fețe. Nu uitați că eu am intrat în viață spre sfîrșitul unei epoci, egal în realitate cu sfîrșitul unei orînduiri, am străbătut cu generația mea cel puțin cîteva experiențe fundamentale, pentru ca, de bunăvoie și nesilit și nimeni, să-mi dau și eu tributul de sînge la instalarea noii orînduiri. Dar cine-și imaginează că parcurgerea acestei istorii s-a făcut fără rupturi de conștiință, cumva cu zîmbetul pe buze și cu dezinvoltură cavalerească, din partea mea — zîmbet și dezinvoltură, ca și din partea istoriei, care are mai mult plăcerea să pedepsească decît să te gratuleze cu flori, se înșală profund. Cum, atunci, să ieși în piața publică și să-ți arăți cu ostentație lumii rănile încă necicatrizate, lista de eșecuri și compromisuri, chiar și bravînd, sau (dimpotrivă) cerșind îndurare, cînd tot viața ne învață că singura Judecată de Apoi pe care suntem nevoiți s-o suportăm este judecata conștiinței proprii ? Nu știu ce întrebări îmi veți pune, dar vă avertizez că răspunsul la multe (adresate sau neadresate) îl veți găsi foarte tîrziu, într-un Memorial intim care, deocamdată, nu-i sortit publicității.*

— Îmi dau seama că lucrurile nu devin, deloc, mai ușoare, deși eram hotărît să rămîn în teritoriul exhaustiv al actului de creație. Sunt deci nevoit să vă reamintesc de „confesiunea“ care prefațează „Straniul Paradis“, de o anume taină care învăluie această carte. Am toate motivele să mă îndoiesc că niște simple întrebări, probabil multe de rutină, vor reuși să smulgă măcar primele armuri ce apără succesiv o taină, pe care cu desăvîrșită mîndrie, cu orgoliu de creator, o numiți și o simțiți ca fiind numai a D-vstră. Și totuși, ce s-a întîmplat ?

— Mă obligați să vă precizez că, înainte de a „muri“ în război, cum vă veți fi informat din aceeași sursă, eu am mai „murit“ de cîteva ori pînă la apariția „Straniului Paradis“, în 1942. Și nu atît obiectiv, apelînd la acte de sinucidere, cînd am și atins pragul clinic al morții, cît mai ales prin conștiința că istoria culturii de-atunci nu ne voia, preferîndu-ne înghițiți de lăcomia fatalității decît dispuși să trecem prin foc și sabie pentru a ne cîștiga o nouă ratiune de a fi. Dar mă izbesc mereu de alte interdicții de a merge pînă la capăt, și eu nu vreau să-mi asum riscul de a simplifica drama unei generații întrerupte din mersul ei firesc, pentru care a și plătit mai mult decît merita, ca să salveze ce mai era de salvat. Întrebările D-vstră au un ușor aer diabolic, probabil știind bine că eu îl iubesc pe Platon, dar mai presus de orice iubesc adevărul.

— Să sperăm, atunci, că șansa mea se află tocmai în cumințenia întrebărilor ?

— Să sperăm !

— Aș vrea, de pildă, să știu dacă între numele satului D-vstră natal — Fulga de jos — și numele cu care semnați există vreo legătură de „rudenie“ ? Dacă așa stau lucrurile, aș vrea să-mi spuneți cînd și de ce v-ați ales acest pseudonim ?

— La ora la care m-am descoperit stăpînit de demonul creației și cînd alegerea mea fusese făcută (între perspectiva unei cariere ofițerești și perspectiva înrobirii față de un demon pe care jurasem să-l slujesc pînă la ultima suflare — eu alesesem această din urmă înrobire), la ora aceea, deci, în literatură, apăruse deja Eugen Ionescu. Dacă nu impus cu autoritate, oricum — nume de spaimă pentru literatură, și mi-am zis că nu este drept să stau în orbita lui, un alt Ionescu, fiindcă tot Ionescu mă chema și pe mine, sigur că zeii fiecăruia în parte s-ar fi supărat. M-am chinuit îndelung să-mi acord numele de botez, Laurențiu, cu zeci și zeci de posibile combinații (de ce n-as recunoaște — fiecare imaginat pe virtuale coperți de opere alese), toate mi se păreau absurde sau anacronice, pînă la urmă (era chiar în ziua de 2 noiembrie 1937) ducîndu-mă tot la matca strămoșească, la vatra în țărîna căreia își dorm veșnicia cei din neamul de preoți ai mamei, Ecaterina, și așa a rămas, Laurențiu Fulga. Evident că tatăl meu a fost foarte mîhnit de această „trădare“, nu pricepea nimic din nebunia mea de a scrie cărți și de a-mi schimba pentru asta numele, dar i-am reamintit că nici el nu este un Ionescu autentic, că e de fapt Tudor al lui Stoica Ioniță din Hătcărău, același județ Prahova, dintr-o spiță de țărani care tot așa erau înscriși în registrele de vii și de morți. Cutare al Cutăruia, și așa a rămas, Laurențiu Fulga.

— Sunt locurile și împrejurările copilăriei D-vstră unele despre care se poate povesti cu plăcere, le mai purtați în amintire ? Cît de acute sunt aceste, posibile, tablouri sentimentale ?

— Despre satul meu de baștină, ca să știți, n-am nici un fel de amintire. La numai cîteva zile după nașterea mea, Ecaterina a murit, deolaltă cu sora mea mai mare, Alexandra, răpuse amîndouă de tifos exantematic. Bunica, presbitera Maria, căutînd o soluție a supraviețuirii mele, m-a „împrumutat“ unei lehuze al cărei prunc, de asemenea, pierise în flagel. Dar la întoarcerea tatii din război, femeia n-a vrut să mă mai dea, eram al ei, și a trebuit ca tata să mă reciștige la tribunal, mai precis cumpărîndu-mă pe două pogoane de pămînt. Copilăria, pînă la 11 ani, mi-am petrecut-o în Cioranii de jos, din aceeași arie geografică dinspre marginea de apus a Bărăganului, unde tata a fost împroprietărit pentru sîngele vărsat la Mărășești. Peisajul n-are nimic fabulos, în afară, poate, de acele zări fără vamă ale cîmpiei, care te pun în contact nemijlocit cu infinitul.

După cum, la fel de extraordinare pentru mine, deși pe alt plan, s-au dovedit mîlurile și eresurile locului, care s-au constituit în cea dintîi „bibliotecă“ cercetată și epuizată de mine pînă la 11 ani. Dacă mi se va cere vreodată să lămuresc de unde constiința despre existența fantasticului în real, sau dacă vreți a unei suprarealități fantastice peste tot ce vedem, auzim și simțim de-alevea, numai prin acest tezaur depozitat încă din copilărie în subconștient se explică. Fiindcă, luîndu-mi la un moment dat lumea în cap și pornind să-mi întîlnesc destinul, eu nu lumea rurală am luat-o cu mine (sunt incapabil să scriu despre țărani), ci mitologia și misterele acelei lumi, pe care totdeauna le-am transferat în constiințe intelectuale dintre cele mai puțin comode.

— Știu că ați urmat cursurile unui liceu militar. D-vstră ați ales liceul militar, sau părinții, sau împrejurările v-au îndreptat spre el ?

— Eu sunt vinovat de această alegere. De fapt a fost o evadare, tata mă voia legat de pămînt, iar eu n-aveam vocație pentru a lucra pămîntul. De altfel, din lipsă de vocație pentru una sau pentru alta, sau terorizat prea mult de ideea de libertate, numai din evadări am trăit. Am evadat apoi din condiția de eventual ofiter activ, alegînd libertatea universitară și a boemei bucureștene. Cînd libertatea de conștiință mi-a fost primejduită, am încercat să fug în lume, clandestin pe fundul unui vapor, dar am fost prins și asvîrlit în închisoarea militară de la Brașov, de unde m-au scos poeții Domnița și Gherghinescu Vania. Chiar și angajarea în experiența războiului o consider tot un fel de evadare, devenise obligatoriu să cunosc moartea pe toate fețele. Hazul și amarul este că dintre toți colegii mei de promoție de la Chișinău, ofițeri activi prin excelență, singurul care a făcut războiul de la un capăt la altul, trecînd prin toate iadurile posibile, eu am fost. Iar după asta cu atît m-am ales, cu libertatea mea interioară.

■ „S-au ridicat în picioare și m-au primit, Camil Petrescu, Petru Comarnescu, Mihail Sebastian“

— Gîndindu-mă, fie și numai la un Fănuș Neagu, absolvent în 1948 al altui liceu militar, ori la un Eugen Barbu, cursant al unei școli militare de ofițeri activi, ori Virgil Carianopol, mi se pare că studiile „mai puțin civile“ nu dau, neapărat, spirite tocmai ortodoxe, adică oricînd gata să se alinieze. Pentru temperamentul D-vstră, ce a însemnat întîlnirea cu liceul militar ?

— Este adevărat că am stat închis aici opt ani încheiați, internat militar conceput ca la

Invitatul nostru: Laurențiu Fulga

carte, școlii îi și spuneam „Bastilia“, copilăria și adolescența de stilul acestei școli mi-au fost marcate și fără nici un pic de milă. Dar nu rigoarea și disciplina militară mă scoteau din sărite, pe acestea le-am suportat sfidîndu-le și plătind pentru ele, uneori, cu eliminarea temporară, alteori cu de neîndurat, constrîngerea libertății. Și-atunci a avut loc în mine un proces de sublimare a interdicțiilor certe într-un univers fictiv de libertăți absolute, care m-a salvat. În locul realității obiective pe care o înregistram printre zăbrele sau fugar, cînd eram duși cu frontul la baie, sau limitate la învoirile de duminică după-amiază, dacă se întîmpla să fiu copil cuminte și cu note de excepție, ceea ce nu prea se întîmpla, mi-am construit o lume exclusivă și incomparabilă cu oricare alta de pe fața pămîntului. Mai precis, am început să scriu scrisori în secret, pe care le trimiteam nimănui din toată lumea, personalități inventate sau personalități în carne și oase, fără altă indicație pe plic decît numele lor, și pe care mi le făceam complice la modul meu de a gîndi și la visul meu.

— Vreți să spuneți, dacă înțeleg bine, că-n această formulă de comunicare cu lumea trebuie căutată și prima expresie a vocației D-vstră scriitoricești ?

— Da, și constiința acestei vocații mi-a relevat-o în clasa a patra de liceu profesorul meu de română de-atunci, Dimitrie Borislavschi, debuta ca profesor la Chișnău și, în ciuda vîrstei foarte tinere, se purta și-și oferea știința ca un adevărat academician. Totul a pornit de la o simplă compunere, banala și tradiționala compunere „Cum v-ați petrecut vacanța de Crăciun“. Vag mi-aduc aminte a fi adus în acele cîteva pagini de caiet întreg spectacolul de obiceiuri creștinești dinaintea Crăciunului pînă în ziua de Bobotează, miracol de măști și de proiecții halucinante ale unei mitologii plină de păgînism ancestral. Nu știu în ce consta valoarea literară a textului respectiv, dar cert este că profesorul m-a scos în fața clasei și m-a „demascat“, mi s-a adresat cu același aplomb academic : „Domnule elev, cu D-vstră nu este a bine !“ și mi-a profețit un destin pe care, oricît de amarnic a fost, niciodată n-am să-l regret. Apoi, m-a „predat“ altui profesor de limba română, Gheorghe Obreja — Iași, iar acesta, la rîndu-i, prozatorului Nicolae Dunăreanu, care mi-a fost profesor de educație-fizică, după care a urmat scriitorul George Dorul Dumitrescu, acest cavaler-donquijot ale cărui lănci, toate, s-au frînt în morile de vînt ale tinerești noastre.

— Bănuiesc că renunțarea la cariera de ofiter în favoarea acelei „libertăți universitare“, cum o denumeați, n-a fost prea ușoară ?

— Ba pentru mine a fost ușoară : pentru tatăl meu a fost cumplită. Eram orgoliul și măreția lui, apariția mea pe ulitele satului, în vacanțe, în fastidioasa uniformă de elev, cu chipiu franțuzesc pe cap și cu egretă roșie la chipiu, pentru un fost sergent al armatei române, erou la Mărășești, asta egală cu transmiterea unei glorii de durată, renunțarea mea la cariera de ofițer l-a durut de moarte, pretindea că-l dădusem de rușinea satului, suficient ca să mă judece în consecință și să mă pedepsească. M-a închis literalmente în casă (după cum vedeți, de prea multe feluri de închisori am avut eu parte în această viață !), fără alt drept decît apa și pîinea în rații de condamnat. Dar în noaptea de 26 spre 27 octombrie, același an, cu ajutorul mamei mele de-a doua, Sofia, pentru a cărei amintire nutresc o profundă și nealterată venerație, am fugit. Iar în dimineața zilei următoare mă aflam la București, la ieșirea din Gara de Nord față în față cu orașul, eu sau el, ori aveam să-l cuceresc, ori aveam să pier, cale de mijloc nu exista !

— Ce a existat totuși, fiindcă e greu de închipuit că singur l-ați putut cuceri ?

— Au existat cîțiva oameni, mai bine-zis — cîteva spirite alese ! N-aveam la ce ușă să bat, nu cunoșteam nici un suflet pe care să-l abordez. Nu mă aveam decît pe mine și o gioarsă de valiză, cu zdrențele de toată ziua și niște hîrtoage scrise mai mult de disperare. Mi-am luat atunci inima în dinți, sub presiunea geniului meu lăuntric, și m-am îndreptat spre bulevardul Lascăr Catargi, la numărul 39, unde se afla redacția „Revistei Fundațiilor Regale“. M-au primit, s-au ridicat în picioare și m-au primit, Camil Petrescu, Petru Comarnescu, Mihail Sebastian. Dar pentru ei eram un nimeni, trebuia numaidecît să le dovedesc că-n esență sunt ceva, cel puțin promisiunea de a deveni ceva și cineva, mai ales că mă întrebaseră cu ce-mi pot fi de folos și eu n-aș fi vrut (pierdusem înscrierea la facultate și n-aveam pe ce-mi pune capul) să le cer ceea ce le-am și cerut, gratuit, fără acoperire. Le-am citit deci o proză, o „Fugă de pe Cruce“, povestea unui Isus care nu putea muri înainte de a se confrunta cu Iuda, atît, doar să se uite o dată în ochii lui, dar acest Iisus, constatînd că de după fiecare copac stă la pîndă cîte un Iuda, s-a speriat și s-a întors pe cruce, să moară. Proza, bineînțeles, n-a fost acceptată spre publicare în „R.F.R.“, după cum nici Tudor Arghezi, mai tîrziu, n-a acceptat-o pentru „Bilete de papagal“. Dar oamenii aceștia trei, pentru mine exemplari, au găsit în ea argumentul de rigoare pentru a face un lucru senzațional : în numai cinci minute mi-au rezolvat și întrarea la facultate (cu o singură obligație față de profesorul M. I. Nistor, examenul psihotehnic) și instalarea într-un cămin de studenți săraci.

— Se poate spune, astfel, că aveați rezolvate problemele de viață ?

— Tot ce vă mai spun e că, de-a lungul anilor de studenție, pentru a nu mă da bătut înainte de vreme, am fost, pe rînd, corector de noapte la un mare cotidian și lucrător necalificat la Fabrica de chibrituri, hamal în Gara de Nord și descărcător de vagoane în Gara Filaret, am dormit prin ganguri și am cunoscut foamea, am fost umilit ca om și respins ca scriitor, am ars deci și-n viața cotidiană, mi-am ars și destule manuscrise care nu primeau audiența nimănui. De-aceea, poate, știu ce înseamnă a cere fără să ți se dea, așa am învățat să mă ridic în picioare în fața oricui de-o seamă cu același destin literar.

— La universitate ați optat pentru Facultatea de Litere și Filosofie ; de ce ? Și față de care profesori v-ați simțit mai aproape, care dintre ei v-a cunoscut și ca scriitor ?

— Am optat pentru principal Estetica, secundar Istoria Filosofiei. Disciplinele, amîndouă, le socoteam pietre unghiulare pentru cultura mea în formare. Ca să mă cunosc pe mine, deveneo obligatoriu să cunosc mai întîi tot ce se cuprindea în gîndirea universală. Ca să dezleg tainele actului de creație, trebuia mai întîi să-i descopăr legitățile specifice și să mă înscriu exact în categoria estetică proprie structurii mele. Iată de ce mai aproape sufletește mi-au fost, deopotrivă, Tudor Vianu și Mircea Florian. Firește, frecvența nefiind sancționată, puteam să trec de la un curs la altul după pofta inimii și să-l audiez pe oricare dintre cei mai mari ai timpului. Nu pierdeți din vedere că, asemeni întregii mele generații, am avut privilegiul de a fi existat, chiar și pentru o oră, în același spațiu de comunicare cu Nicolae Iorga, Rădulescu-Motru, P. P. Negulescu, Ion Petrovici, Anton Dumitriu, Mircea Eliade... La sfîrșit, după ora fiecăruia în parte, ieșeai din amfiteatru zdrobit, personalitatea ta orgolioasă și anarhică nu mai reușea să scape cîmpului magnetic de influență al unuia sau altuia, erai nevoit să accepți că nemurirea poate să capete și chip de om. Dar cu ceilalți doi, Tudor Vianu și Mircea Florian, mă aflam în acord permanent, distanța dintre mine și catedra de la care ei oficiau dispărea, accesul către ei era posibil, doar în prezența lor îmi prezentam lucrările de seminar și dialogam cu ei, amîndurora am simțit nevoia să mă confesez ca scriitor și amîndoi mi-au acordat creditul de rigoare, speranța de rigoare. Cel puțin Tudor Vianu...

— Ce vi s-a întîmplat cu Tudor Vianu ?

— La începutul lui iunie '41, în sesiunea respectivă de examene, primul examen mi-a fost programat la Estetică. Eram îmbrăcat în uniformă militară, tocmai primisem ordinul de chemare, mi-amintesc și-acum subiectul : „Eteronimia receptării artistice“, ar fi fost foarte simplu, n-aveam de ce mă teme, cunoșteam subiectul foarte bine, dar ceva era în neregulă cu mine, tot ezitam în fața foii albe și pînă la urmă, în cîteva minute, n-am mai ezitat și am scris pe foaia albă, cu litere mari, ca pe un testament : „Domnule profesor, la noapte plec la război, credeți că merită să mai dau vreun ban pe viitorul meu ?“ și m-am ieșalît, am ieșit apoi din bancă și m-am dus la catedră, să-i înmînez profesorului teza, profesorul Tudor Vianu s-a uitat lung la mine și n-a zis nimic, sigur că-n clipa aceea i-am apărut ca o fantomă pe un soclu de marmură neagră, n-a șovăit și mi-a dat nota 10, da, zece !, a fost singura mea consolare la plecarea într-o aventură în care se dădeau alt fel de note și pe care totdeauna mi le-a dat Altcineva.

— Din cîte se știe, ați debutat în revistă cu proză, la „Bilete de papagal“, în 1937, adică la 21 de ani. După unii — tîrziu, după alții — la timpul potrivit. Ați trimis proza prin poștă, sau ați dus-o chiar D-vstră la redacția din pasajul Eforie ? Ce v-a atras tocmai spre această revistă, pe Arghezi atunci l-ați cunoscut ?

— Am ales „Biletele de papagal“ pentru simplul motiv că, la ora aceea, eram făcut numai din iluzii pe măsura exactă a formatului revistei. Nu, Arghezi era prea mare, și eu totdeauna am manifestat sfială față de cei mari, un complex de uluire ca față de vrăjitorii supremi, posesori de mistere ale cuvîntului pe care eu niciodată n-aș fi fost în stare să mi le însușesc, și n-am îndrăznit să dau ochii cu el. Am preferat să-i trimit „Fuga de pe Cruce“ și „Autobiografie“ prin poștă, pe adresa din Mărțișor, chiar în ziua mea de naștere, am mizat foarte mult pe această fatalitate și am fost atît de fericit în dimineața în care am cumpărat nr. 22 din 23 noiembrie și m-am văzut în pagină cu numele meu nou ales, încît m-am jurat să cred neclintit în steaua mea.

— Ce prozatori, dintre cei care au debutat în același timp cu D-vstră, urmăreați cu mai aplicată atenție ? Aveați sentimentul competiției sau considerați arta dincolo de competiție, de ierarhii ? Vă întreb acest lucru, pentru că mi se pare că mai toți artiștii sunt aici robi ai unei ușoare ipocrizii, în sensul că declară a nu-i interesa deloc clasamentul, ierarhiile, că arta trece dincolo de ele, dar, în sinea lor, mai toți sunt preocupați de locul pe care-l ocupă în aceste clasamente. Dovadă, numeroasele lor reacții de irascibilitate în fața verdictelor criticii.

— Adevărul este că la epoca respectivă, '37—'40, fiecare își dibuia drumul, mă refer la generația mea, debutul nostru era subminat de presimțirea războiului și-apoi s-a fixat în plină certitudine a inevitabilității războiului, timpul nu era prielnic pentru competiții și ierarhii. Dar același timp, neputînd să aștepte, îi înghițea pe unii, îi obliga pe alții să se bată pentru a nu se lăsa răpuși. Nu atît de gheena războiului, cît de conștiința că se va intra foarte curînd într-o mare necunoscută a istoriei. Aici trebuie căutate mișcările interioare ale revoluției fiecăruia dintre noi, cei care au supraviețuit ca scriitori. Cît privește nevoia de ierarhie și îmbulzeala la care ne dedăm (!), pentru a ocupa un loc de frunte în astfel de ierarhii, vă rog să mă iertați, se justifică, desigur, e omenește, nu-i așa ?! Dar, cel puțin pe mine, istoria m-a învățat că nu-s puține cazurile cînd odată cu moartea fizică se înregistrează și moartea operei, este atît de nemiloasă judecata imediat postumă, atîtea ierarhii au fost date peste cap, fiecare posteritate vine cu criterii atît de absolute de măsurare a valorilor, ce să spun ?, și întrebarea D-vstră este la fel de nemiloasă, asta ar trebui (de fapt) să ne înspăiminte, mă opresc aci.

■ „Participasem la războiul antifascist ca voluntar“

— Ce împrejurări speciale au determinat editarea „Straniului Paradis“, în 1942, așa cum reiese, dar destul de parabolic, din „Confesiune la prima carte“ ?.

— Majoritatea nuvelelor cuprinse în „Straniul Paradis“ văzuseră lumina tiparului în seria nouă a „Universului literar“, revistă care, încă de la început, mi-a acordat ospitalitate nesovăită și datorită căreia m-am afirmat. Redacția acestei reviste era compusă dintr-un singur om, un fel de „om la toate“, ființă rară pentru acel timp, Constantin Postelnicu, și a cărui memorie îngăduiți s-o cinstesc azi, fiindcă lui îi datorez editarea cărții mele de debut. Participarea mea la prima campanie de război n-a fost dintre cele mai glorioase, am sfîrșit campania ciuruit de patru gloanțe de mitralieră. Avusesem naivitatea să-mi închipui că se poate înfrunta moartea în război luîndu-ți toată averea cu tine, în cazul meu — manuscrisul cărții despre care este vorba. Dar manuscrisul a rămas acolo, cum se și precizează în „Confesiune“, să putrezească în propriul sînge vărsat acolo din belșug. Văzîndu-mă deci Constantin Postelnicu, pe patul de spital unde eram internat, frustrat pînă și de această ipotetică avere, a reconceput el, în numele meu, volumul din textele deja publicate și l-a dat la tipar. Era însă prea tîrziu, între timp fusesem pentru a doua oară tras la sorți, n-am avut parte de acea clipă inefabilă cînd ți se oferă primul exemplar al cărții tale, mirosind încă a plumb și a cerneală de tipar.

— După cîte știu, debutul D-vstră n-a trecut sub tăcere. Dimpotrivă, s-au înregistrat semne ale unei primiri călduroase. Ce amănunte îmi puteți da despre comentatorii debutului D-vstră, despre opiniile lor ? Și dacă opinia criticii v-a fost favorabilă, ce vrea să însemne declarația consemnată pe o pagină a ediției a doua : „Această carte mi-a devenit principal cap de acuzare într-un proces propriu cu trecutul. Am început s-o urăsc și m-am lepădat de ea cu o silă imensă“ ?

— Aflîndu-mă din nou pe front și apoi căzut prizonier, n-aveam cum urmări ce se întîmplă cu destinul cărții în țară, cine a comentat-o și ce s-a scris despre ea. Pe de altă parte, la întoarcerea definitivă din război, în '45 (după ce participasem la războiul antifascist, ca voluntar), am descoperit, uimit și amărît, că „Straniul Paradis“ figurează pe o listă de interdicții. Satisfacția de a o vedea înscrisă, alături de capodopere ale literaturii române nu putea să-mi acorde nici o indulgență față de eroarea ce se făcea la acel ceas al istoriei, traumatizat tot am rămas. Ce rost ar mai fi avut deci să răscolesc trecutul, invocam (dimpotrivă) pulberea să se așeze cît mai temeinic peste el. Astfel că nu vă pot oferi o imagine fidelă despre consemnarea debutului meu literar, comentariile vor fi zăcînd cine știe pe unde. Cineva totuși a făcut să-mi parvină o cronică a lui Octav Șuluțiu, destul de severă în substanță (dacă avem în vedere că fusesem declarat „mort“), dar din care îmi face plăcere să transcriu acest pasaj, consolator cel puțin pentru pierderea celorlalte : „L.F. este un temperamental și un subiectiv. Fantasticul său e mai mult o proiectare în afară a propriilor fantasme, decît o plăsmuire a realității obiective sub specia supranaturalului. Orgoliul lui L. F. poate să fie de bun augur. El ne pune în prezența unei hotărîri ambițioase, care nu se poate să nu ajungă la o rotunjire sferică pe culmi...“ Asta este rațiunea despărțirii mele tranșante de trecut dar și refuzul trecutului de a rămîne fără mine.

— În legătură cu presupusa D-vstră „moarte“, iertați-mi impolitețea, ce impresie v-au făcut „necrologaele“ tipărite în memoria celui care „fuseseți“ ? Le mai aveți la îndemînă, puteți să-mi citați din ele ?

— Și dintre „acestea“ am doar cîteva : o pagină din ziarul „Bacăul“, o pagină din ziarul „Tribuna“ din Brașov, un număr din revista „Bucovina literară“, care consemnează și numele meu la evocarea, în cadrul unui „sfat scriitoricesc“ care a avut loc la Putna, în 14 august 1942, a scriitorilor căzuți de-adevărat în război. Citez, ca să se vadă ce ușor se poate intra în eternitate : „Era, așadar, mai mult decît un scriitor de talent. Totul, în viața și faptele lui, depășea comunul. Avea vocație de mare scriitor, cum atît de nestingherit notează Camil Petrescu pe una din cărțile ce i-a dat-o cu autograf...“ Sau : „Trăia printre noi, și totuși era un mare singuratec. Încerca mereu cu voluptate să guste viața, dar își simțea buzele prinse în cleștar amar și atunci fugea în nuvelele lui fantastice. Înainte de a fi prizonier al morții sale, a fost propriul său deținut...“ Sau : „Colbul s-o așterne curînd peste mîna și truda celui mai zbuciumat scriitor tînăr, și nu știm după cîtă vreme altul îi va lua locul...“ Nu, vă rog să credeți, nu-i nici o bucurie, oricît de cinic știți că sunt, să citești despre tine, în viață fiind, la... timpul trecut !

■ „Nici o generație nu poate fi fericită înainte de a se realiza“

— Cum vi s-au părut cronicile la ediția a doua ? Ce v-au confirmat sau infirmat ele ? Și ce înseamnă, de fapt, a doua ediție a unei cărți cu un destin atît de frămîntat ca „Straniul Paradis“ ?

— Am nutrit și continui să nutresc o mare stimă față de criticii literari, socotesc că este dreptul lor legitim să judece și să hotărască în consecință. Oricît de dură le-ar fi uneori sentința, și eu nu prea am fost scutit de sentințele lor dure, totdeauna îi caut acesteia conținutul și măsura. Gravă deci mi se pare nu asprimea cu care sunt judecat, ci neputința de a sparge limitele pe care mai ales eu mi le cunosc. Faptul că noua ediție a „Straniului Paradis“ s-a bucurat de atenția a nu mai puțin de 28 de critici literari m-a copleșit, desigur, a fost ca o revanșă cîștigată în bătălia cu durata. Și fiindcă timpul creatorului de artă urmează alte legi decît cele obișnuite, atîta îngăduință îi mai cer : să mă lase în pace și pentru celelalte revanșe !

— Și-acum, stimate Laurențiu Fulga, ultima întrebare : ce gîndiți despre confrații mai de curînd intrați în literatură ? Se poate miza pe scrisul unora dintre ei în persectiva unei opere viitoare, ce i-ar putea ajuta, sau împiedica, să devină scriitori adevărați ?

— Aș fi vrut să spun că generația la care vă referiți este fericită, dar nici o generație nu poate fi fericită înainte de a se realiza. Sau, dacă vreți, fericiți sunt numai aceia care n-au probleme, și vai de acel scriitor tînăr care își închipuie că literatura este o aventură în afara suferinței, a încleștării cu problemele. D-vstră, cei de o asemenea vîrstă, n-a trebuit să parcurgeți experiențe tragic-spectaculoase, care, ulterior, să se constituie în magmă a creației literare. Și e foarte bine așa, istoria n-are nevoie să se repete ca să-și descopere, la mereu alte ore cruciale, geniul care s-o exprime și s-o reprezinte. Condiția umană stînd în atenția factorilor de decizie ai economicului și socialului, istoria, în schimb, vă solicită să cercetați ce se întîmplă cu conștiința noastră. Între ce contradicții se zbate și ce drame o asediază, care-i sunt abisurile în care se refugiază cu lașitate, sperînd că asta i-ar fi salvarea. Iată de ce, personal, aș prețui mai puțin o carte a efortului fizic, în construcții oricît de grandioase, cît o carte despre pluridimensionarea conștiinței, aflată azi la destule răscruci, despre etapele pe care le arde, în devenire, personalitatea noastră umană. Dar pentru asta e nevoie de un anume curaj filosofic al adevărului, lecția predecesorilor vă poate fi, în acest sens, foarte utilă. Fiindcă lumea de mîine nu poate fi gîndită superlativ decît de spirite superioare.

Dorin Tudoran

București, 27 iulie 1976

Vechi balade spaniole

Poetul Sorin Mărculescu este un traducător de marcă, îmbinînd gustul artistic ireproșabil cu erudiția fină. Apariția **Oracolului manual și Criticonului** în românește ne convinsese de întinderea preocupărilor sale de hispanist, încă o dată confirmată prin publicarea unor splendide balade vechi spaniole, într-o versiune pe care îndrăznim să o considerăm aproape desăvîrșită. Echivalența **romancero**-urilor este un model de rigoare științifică și de expresivitate artistică. Traducătorul a menținut prozodia originalului și a creat în românește frumoase bijuterii de limbă și simțire, încărcate de toată neliniștea sufletului iberic. Colecția **Cele mai frumoase poezii** dovedește astfel că spațiul tipografic restrîns este și el prielnic demnității intelectuale și seriozității. O mențiune se cuvine și **Reperelor introductive,** utile pentru definirea speciei romancero-ului.

Textele adunate de Sorin Mărculescu în cartea de la editura **Albatros** ilustrează perfect ceea ce în psihologia istorică e denumită o „epocă dominată de factori emoționali“. Huizinga folosea un termen foarte expresiv : „coarda violentă a vieții“, tocmai pentru a sugera trăirea intensă a extremelor psihologice. Dominanta aceasta emoțională conduce de obicei la o structură sufletească de tip ambivalent. Eroul romancero-ului va fi crud și generos, răzbunător și cavaler, tandru și violent, vasal supus și răzvrătit. Lumea este pentru el un fluid continuu iar planurile existenței se interferează, visurile devin mai reale decît viața, ceea ce contribuie la crearea unui sentiment permanent de insecuritate psihică și la accentuarea factorilor emoționali. Trăsăturile enumerate sînt deosebit de intense în lirismul romancero-urilor, cu personajele lor bolnave parcă de o neliniște nelămurită, dominate de stări violente, capabile să năruiască cele

repere

mai falnice destine. Pare că oamenii se mișcă orbește prin lume, la propriu, simțul căruia se adresează romancero-ul este auzul, unul din „simțurile afective“, cum i se spune. Personajele sînt auzite, mai degrabă decît sînt văzute de către cititor, soarele iberic face mai multă umbră decît lumină, în baladele vechi. De aici și predominanța dialogului, povestirile sînt înscenate ca într-o piesă radiofonică (observația a fost făcută de un comentator și în legătură cu poeziile lui Ronsard). Cînd ni se sugerează frumusețea Florindei la Cava, o auzim chicotind și ne pătrunde în urechi „zvon de perle și clestare / printre crini și păpuriș“ de la scocurile unui șipot. Temele mari ale vieții dominate de afectivitate sînt dragostea și moartea, și nu întîmplător accentele cele mai profunde sînt din acest registru. Lamento-ul este cel mai frecvent acompaniament al morții, ca în acest strain și dureros romancero : „— Oh, Belerma, oh, Belerma, / te-ai născut / spre-a mea năpastă, / șapte ani slujit-am ție / fără ca nimic să capăt, / și cînd drag îți sînt acuma. / viața-n luptă azi mă lasă“. Piesa cea mai frumoasă a acestui motiv este însă din ciclul baladelor lirico-narative și poate fi pusă alături de orice pagină a marilor poeți ai lumii : „Am visat azi-noapte, / vis de sufletu-mi visat, / îmi vedeam în vis iubirea / și la pieptu-mi o stringeam. / Se-arăta o doamnă albă / cum nu-i nici omătul alb. / Pe-unde ai intrat, iubită, / viața mea cum ai intrat? / Ușile-s închise toate / ca și-obloanele la geam. / Nu sînt dragostea, iubite, / Moartea sînt, cum Domnul vrea“. Dragostea este un țipăt al sfîrșitului, violența ei se împletește la regele Don Rodrigo cu dezastrul, iar la celelalte personaje cu pieirea lor. Fericirea vine din datoria împlinită, singurul sentiment capabil să dea echilibru sufletului spaniol, atît de bîntuit de extreme. Dragostea realizată a Cidului pentru Jimena este de acest ordin : „Tatăl ți-am ucis, Jimena, / ci, tu știi, nu mișelește, / l-am ucis cum fac bărbații / vrînd onoarea să și-o spele. / Alt bărbat ți-aduc în schimbu-i, / iată-mă-s, îți stau la vrere ; / pentru răposatul tată / c-un soț vrednic te-oi alege“.

Pînă la o ediție mai amplă, apariția baladelor vechi spaniole este menită să deschidă gustul cititorului de la noi pentru unul dintre cele mai importante filoane de poezie europeană. Haina românească a romancero-urilor păstrează toate pietrele prețioase ale originalului, iar țesătura este re-făcută de un meșter cu știință mare.

Aurel-Dragoș Munteanu

Mircea Micu

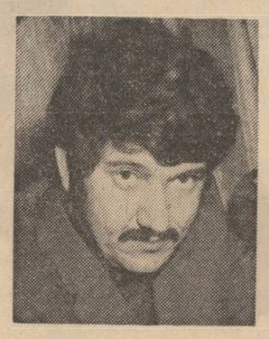

Doină

Către munți în sus,
de lebede dus,
asupră-mi să cadă
frageda zăpadă,
să mă țină-n plisc
vulturul din pisc
nori tremurători
să am la subțiori,
stelele să-mi stea
lîngă tîmpla grea,
să aud cum cade
luna în cascade,
să aud cum curg
brazii în amurg.
Roua să mă spele
de rău și de rele
și de-atîta dor
să visez că mor,
sus în munte, sus,
de lebede dus...

În văzduhul cu sănii de lemn

(variantă)

În văzduhul cu sănii de lemn
unde păsări din vară mai cîntă,
în văzduhul cu sănii de lemn,
se aude o toacă solemn
și un fluture alb mă descîntă.

În văzduhul cu sănii de lemn
unde doarme o lume de ceară,
știu o casă bătrînă, din lemn
o minusculă casă de lemn
fumegînd ca o pipă în seară.

În văzduhul cu sănii de lemn,
tu și eu colorați de speranțe,
prinși cu blănuri străine, de lemn,
în ciudatele blănuri de lemn
vom străbate intime distanțe.

În văzduhul cu sănii de lemn,
trecem triști cenzurîndu-ne-avîntul
temperîndu-l cu vorbe de lemn
colorîndu-l cu vorbe de lemn,
pe care le știe doar vîntul.
În văzduhul cu sănii de lemn...

Purtat de fluturi

Încet se duce vara ca un strugure stors,
risipește parfumi, fumegă
seara pe misterioase lacuri.
Planturoasă ca o văduvă tînără
mă umilește cu robustețea ei.
Aș vrea să plec undeva
lîngă păstrăvii înotînd
împotriva curentului,
în munții subțiați de singurătate –
lame de brici în care
se sinucide luna.
Poate de aceea, noaptea, visez
fluturi enormi
așezîndu-mă pe aripile lor
și trăgîndu-mă lin în văzduh.
Dimineața cînd mă trezesc
și-mi găsea trupul presărat cu polen
fetița mea, rușinîndu-se,
se destăinuie celor din jur :
„știți, tata miroase iarăși a fin".
16 iulie '76

Amintește-ți

Ca de un brad amintește-ți
într-un cîmp părăsit
lîngă vămile lumii uitat
și neiubit.
Ca de un brad amintește-ți
părăsit după rit
sîngerînd cu rășină
și neîmpodobit.
Cruce, leagăn, sicriu...
Amintește-ți de mine
cît mi-e creierul viu
și fără întunecime.

mașina de noapte

Areta Șandru

amenii stăteau înghesuiți unul în altul, tropăiam de frig, dar mașina de noapte nu mai venea. Și-atunci am luat din buzunarul tău bucata de cretă. Mai ții minte ? Era bucata de cretă pe care-ai păstrat-o de la ceaiul la care n-am mai ajuns, din casa mare de piatră, mi-ai spus atunci la telefon.

Ne vom întîlni acolo, îți voi explica cu creta drumul, nu e prea greu, ai să vezi, mi-ai mai spus. Și seara am coborît și m-am luat după semnele acelea lăsate din stația de tramvai. Urmăream direle de cretă scrise pe ziduri, dintr-o altă stație, și din nou urmele de pe-o poartă.

Atunci cînd crezusem că te voi întîlni, am găsit scris : mai ai o sută de metri — și drumul ducea pe-o stradă, pe lîngă copaci. Pe unul din ei am dat de ultimul semn, era un copac gros și l-am ocolit să văd unde duce semnul de cretă. Dar el îi înconjura doar trunchiul și-am ocolit pomul acela. Și-atunci cineva, desigur tu, mi-a spus bună seara, te-am așteptat cam mult, dar nu te uitai la mine, stăteai sprijinit de copac și părea că-i vorbești lui, spune-mi ce-ai făcut în timpul acesta ?

Și eu am început să-ți povestesc de zilele cu ploaie și nopțile cu febră. Și de la Ben. Și n-am mai plecat în casa aceea de piatră în care ceilalți, pe care nu-i cunoșteam, probabil dansau la ora aceea. Și-am vrut să plecăm înapoi, să vedem urmele lăsate pe ziduri și garduri, urmele de cretă, dar între timp începuse ploaia. Și n-am mai găsit urmele și nici drumul înapoi. Oamenii de lîngă noi stăteau în stație așteptînd mașina de noapte care întîrzia. Și-atunci ți-am cerut bucata de cretă și-am desenat un șotron pe trotuar. Și ei se uitau cum jucam șotron și amîndoi eram serioși și făceam greșeli, călcînd pe linia pătratelor desenate strîmb pe trotuar.

Oamenii stăteau privind cum săream în pătratele de șotron, și atunci un bărbat s-a apropiat de noi și ne-a întrebat dacă îi dăm voie să încerce și el să joace șotron și nu ne-am mirat și l-am lăsat singur într-unul din pătratele acelea de cretă. Și după un timp a venit mașina de noapte. Ceilalți au alergat după ea, făcînd semn șoferului să oprească, dar mașina n-a oprit, s-o fi mutat stația, și-a dat cineva cu părerea. Și-au început să alerge în urma mașinii și era puțin caraghios să-i vezi împiedicîndu-se alergînd în urma mașinii care nu mai oprea. Oamenii s-au împrăștiat pe străzi, în stație nu mai era nimeni și mi se făcuse somn.

Continuam să jucăm șotron, bărbatul de lîngă noi plecase, e tîrziu, băieți, ne-a mai spus el. Atît, și-a tăcut. S-a întors însă după cîțiva pași și ne-a cerut bucata de cretă. Eu cred că n-am mai jucat șotron pentru că n-am mai avut cu ce să-l desenez, nu-i așa ? dar poate nu ne întreba pe noi și nu i-am răspuns. Și ne-a luat bucata de cretă și-a plecat.

Ar fi trebuit să desenăm o stație facultativă sau poate un soare pe zidul ăsta de casă, mi-ai spus, dar mașinile treceau pe lîngă noi și nu o-preau și nici soarele nu avea cum să apară.

Am luat-o pe jos, traversînd la intersecție fără să ne grăbim, privind în dreapta și-n stînga, dar nu trecea nici o mașină, orașul era acum pustiu.

Mergeam pe mijlocul străzii, stopurile erau toate stinse și eu mă gîndeam că ajungem tîrziu acasă și ușa blocului va fi desigur închisă pînă la ora cînd oamenii pleacă la servici sau vin din schimbul de noapte. Și mă gîndeam că ar fi bine să bem împreună ceaiul de tei.

Dar tu ai adormit pînă l-am făcut, apa fierbea în ceainic, scoală-te, am vrut să-ți spun, ți-am făcut ceaiul. Am pus doar cețile pe masă și mă uitam cum ies aburii din ceaiul fierbinte și-mi plăcea să te privesc dormind cu capul pe un colț de pernă (ca și cum te-ai fi aplecat să vezi dacă perna-i tare și somnul te-a surprins așa...).

Am lăsat storurile trase și cețile pe masă, se făcea ziuă și Ben ar fi trebuit să vină și el. N-avea nici un rost să te trezesc, Ben ar fi trebuit să înțeleagă și așa.

Am coborît cu liftul la parter să văd dacă venise poșta, cutia era deschisă ca-n orașul acela în care fusesem amîndoi. Trebuie să-ți amintești. Era un oraș pe care-l cunoști o singură dată, noaptea (vreau să spun un oraș prin care n-ai mai fost și prin care treci și te oprești cîteva ore, fără să cunoști pe nimeni în el și fără să fii cunoscut de nimeni. Și vorbești mai tîrziu de el, așa cum ai vorbit despre un local sau despre un bar de noapte).

Am trecut prin el în noaptea aceea, prea multă pentru noi amîndoi. Și n-am închiriat nimic, nici măcar obișnuita cameră de hotel în care știi cu precizie ordinea acelorași lucruri, robinetul de la apa caldă sau rece, crema de ghete și umerașul pentru haine și telefonul de la capul patului, telefonul orb, fără numerele știute, unde faci comanda ridicînd receptorul și rugînd recepționerul să-ți dea legătura cu orașul care-ți devine pentru o singură clipă familiar, doar pentru că acolo s-ar putea să locuiască un fost coleg de școală. Renunți, pentru că nu-ți mai amintești numele lui, sau poate de teama ca numele tău s-ar putea ca lui să nu-i mai spună nimic. Și-ți închipui un dialog cu el, cu colegul acela de care nu mai știi nimic de ani de zile, poate are și familie, te îndoiești. Renunți, nu fără o anume părere de rău .

Îți spuneam de cutiile poștale. N-am găsit decît una singură în tot orașul și nu la gară, așa cum ne-am fi așteptat, ci undeva, spre capătul lui. Sau poate greșeam. S-ar putea ca orașul să fi început de-abia de aici, de unde ne oprisem noi, așa nu aveam de unde s-o știm. Am aflat însă acolo o cutie poștală obișnuită și-am vrut să-i trimitem cuiva niște rînduri de la noi (nu știam însă cui și pentru ce, n-aveam nevoie de justificări.) Dar cutia era defectă, sau cel puțin așa scria pe ea. Și totuși am scris atunci unor oameni ceea ce vroiam și-am lăsat să cadă în ea vederea aceea, unor oameni cărora nu le-am trimis niciodată vreun rînd, atît, numai adresa, nu aveam nimic să le spunem. Nu mai țin minte ce dată am pus, poate am greșit ziua sau numai anul.

Ne-am întors în gară, se făcea ziuă și-n compartiment ne-am uitat în oglindă. În toate trenurile și-n toate orașele caut oglinzile. Uit mereu cum arăt.

Bătrînul de lîngă noi n-a spus nimic tot drumul, se uita doar cum ne ținem de mînă. În tren era frig și mi-ai pus pardesiul pe umeri și bătrînul tușea mereu și se uita cum ne ținem de mînă. După un timp a ieșit pe culoar și-l auzeam cum tușește mai departe acolo.

E un vagon de nefumători, l-am auzit spunînd celui de lîngă el. Dar nu cred că era fumul de vină. Și după un timp a intrat din nou în compartiment, făcîndu-și drum spre locul lui de la geam, caloriferul nu mergea, eram prea departe de locomotivă, în ultimul vagon.

Închisesem ochii, bătrînul știa sau poate bănuia de ce nu puteam dormi, i-am simțit privirile coborîndu-mi-se pe frunte, pe obraji. Îmi era cald cu pardesiul pe umeri și genunchii mei erau ascunși, mîinile erau ascunse, bătrînul se uita la noi și știa că nu dormim și știa și de ce și tușea în continuare.

Jos, în hol, cutia poștală era goală, n-am mai urcat cu liftul, undeva s-a deschis o ușă și-o femeie a-nceput să spele treptele, am trecut pe lîngă ea în vîrful picioarelor să nu murdăresc scările.

Dormeai în aceeași poziție nefirească și cețile de ceai se răciseră. Am lăsat mai departe storurile trase. Știam că te vei trezi și-mi vei spune că de fapt n-ai vrut să dormi, ci doar să vezi dacă pe capătul acela de pernă te poți odihni...

Marin Mincu

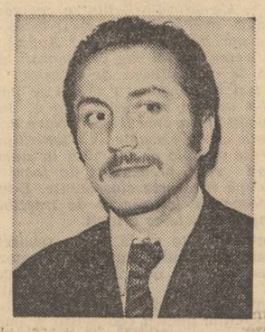

Decebal, către ai săi

– fragmente –

I

Decebal n-a murit ;
el s-a mutat în aer, în ape și-n frunze ;
eu, scribul lui, am păstrat lamura
celor grăite pînă în ultima clipă
(atunci cînd fu
înconjurat de romani, gîndul lui era limpede;
doar mîna mea tremura de emoție)
vă spun acum cele întîmplate aievea
(nimic nu poate fi scos din memorie ;
doar scrisul se uită
încredințezi memoriei gîndul cel mai ascuns
și-l treci celorlalți prin viu grai ;)
Era-n amurg și soarele vărsa
demoni roșii pe culmi obosite de lumina zilei
prea lungi

stejarii filfîiau molatec din ramuri ;
cu frunzele lor oblojeau rănile regelui ;
rămăsesem doar noi călărind în zadarul
Istoriei
cînd Romanii ne pierduseră urma demult
el s-a-ntors dintr-odată ieșindu-le-n față ;
ca unul ce vrea să se odihnească de muncile
zilei
a descălecat fără grabă lîngă-un stejar
făcîndu-le semn să se apropie dar
ținîndu-i în loc cu privirea ;
S-a-ntors către soare și munți
(Cu mîna mîngîia scoarța stejarului)
și astfel își începu cuvîntarea :
„În acest ceas burnițează timpul mai repede
în univers
în colibe licuricii s-au ascuns în întunericul
vetrelor ;
în acest ceas cîți aștri s-ar surpa în haos
tot nu i-ar auzi nimeni
căci în acest ceas, orice aș face,
oriunde m-aș ascunde
toți nu mă aud decît pe mine
toți nu mă văd decît pe mine ;
în acest ceas și zeii s-au chircit de frică
așteptînd glasul meu
în acest ceas pruncii stau treji în pîntecul
femeilor dace,
învățînd clipa și memorînd-o ;
în acest ceas frunzele mă privesc înfiorate
și cad
cum le atinge ochiul meu
în acest ceas nimeni în univers
nu vede decît galopul meu nebun
în noaptea Istoriei
în acest ceas,
zeii Romei se zbenguie de bucurie
prin alcovurile ostașilor veniți aici după pradă
în acest ceas și visele cățelelor din șanțurile
Romei sînt mărețe ;
în ceasul de față această zare așteaptă
gestul meu
spre a-l încrusta în jarul amurgului ;
aerul se dilată înghesuindu-mă să vorbesc
cu toate îndemnurile celor morți pentru
apărarea acestui pămînt
să mai aștept clipa nu pot
mă cere rîul uitării ;
îndurerat drumul vostru în veac
pierderea clipei în apa cea tulbure
nu vouă v-a fost hărăzită ;
căutători veți fi pururea
cu îndirjire destin nefast vă conduce
nu veți muri niciodată de tot
de căutare timpul va sări peste voi
o întîmplare teribilă căderea voastră-n istorie
dar fericită viața celui neobosit s-o învețe ;
(Decebal vorbi către iarbă
către aer, copaci
către aștri și munți
către ramuri și către daci ;)
„Biciuiți-vă mintea și ascultați
în acest ceas fără sens pentru noianul de
timp
ieșiți afară din clipă și contemplați-o
devorați-o cu ură și tatuați-vă semnul ei în
creier
cu fierul roșu ardeți-o în carnea femeilor
voastre
săpați-o în laptele lor
clădiți-o în frunze, în apele din care va țîșni
laptele
ce-l vor suge copiii voștri
biciuiți-vă mintea cu monștrii acestei Porunci
nu cădeți în genunchi
îngropați-vă pînă la brîu în pămînt
intrați cu umerii în piatră
creșteți altfel dar nu vă schimbați datinile ;"
. . . . . .
Ca firul ierbii retrageți-vă-n sămînță și în
rădăcini
cădeți în rărunchii pămîntului și odihniți-vă
cît va ține iarna
nu vă lăsați pradă desnădejdii ;
fiți mai treji și mai harnici decît oricînd
curățați locul de buruieni puturoase
și semănați grîul în brazda răscolită
pliviți-l de ierburi vătămătoare
luptați cu pălămida din voi
să nu vă schimbe firea ;
țineți cumpăna soarelui aplecată
pe vetrele voastre
nu stîrpiți pădurile – ele sînt cetăți
apărîndu-vă de ceilalți și de voi înșivă ;
îngrijiți fiarele din hățișuri
fără să le îngrădiți libertatea ;
. . . . . : : : :
Vă las moștenire graiul vostru
odată cu mana acestui pămînt
averea unui neam e toată în grai
să nu-l preschimbați, hrana v-o dă brațul
vostru
și mila pămîntului ;
țineți-vă datinile înscrise de legile noastre ,
în sîngele părinților ;

Constantin Abăluță

Întretăieri

părinților mei

În baie pe frînghie la uscat e-ntins
capodul mamei
Pe cînd închid ușa mai am timp să văd
pe perete
Umbra lui ce desenează profilul de mai
multe ori mărit
Al tatei

Proiecție

Mama
regină în insula abajurului

dar tot mai înrobită
galerelor de ceară

Un ac de pin

Tatăl meu mergea pe munți
nu cunosc altă primăvară
un ac de pin căzu
vestea cuprinse iezerul și luna
se răsfoi brusc

ca un ceaslov inmiresmat

Vîrtej

Trecînd pe lîngă el capodul mamei
căzu altfel
și-n falduri apăru o apă mare
și-ntr-un vîrtej capul unui copil
se-ndepărta
tot mai încet cu cele două lumini
vislind

Ion Andrei

Cîntec

Timpul liber să cînt
Sub prag e o piatră
Forma i se schimbă fără să știu
Toate nunțile românilor au trecut
Peste prag
Legănat de pămînt odată cu fructul
Lasă ochiul iubito
Lege pe chipul meu
E piatra iubirii
Sînt născut din sărutul nopții
Luminat de umbrele a două stele
Lasă ochiul iubito
Lege pe chipul meu –
Forma pietrei
Face parte din toate.

Clipe singure

Pentru cine ai vrut să fii ardere
Femeia cu sinii virfuri de piatră
Tăcerea ta a fost doar trecere
Prin stincile mici prin stincile mari
Vîntul lovește un clopot de frunze
Fără să sune
Din adîncimea singelui
Nu mai aud pe nimeni să te cheme
Sufletul să-l speli pe muntele
Prin care trece apa stelelor –
Visul din ochi
Joaca cu iluziile
Și pămîntul soarelui pe umeri
Sînt clipe singure.

Spre alte culori

Sînt din albastru
Aripă în ochi
Zboruri spre alte culori
Încearcă
Apele din ziduri
Se tem
Atunci e o ușoară oboseală
În simțuri
Și în spațiu noi forme
Se cristalizează
Iar păsărilor le spun că se nasc
Din soare
Arbori îmi răspund că au
Rădăcini
Pînă la adîncimea rece
Și acolo se supun metalului
Iar mirosul pămîntului îl am
În nervul iubirii
În visul dimineții
Mișc o piatră a universului
Ea simte schimbarea pînă la plînsul
Ierbii
Dar nu vorbește –
Face parte din toate.

teatru

Prezența tinerilor regizori

Dialog cu Alexa Visarion

— Cu ce impresii ați rămas din stagiunea care abia s-a încheiat ?

— Nu cu foarte multe ; sau, mai bine zis, nu cu foarte multe impresii bune. Însă, după cum observați în numărul trecut din **Luceafărul**, este îmbucurător că viața noastră teatrală s-a descentralizat — evenimentele stagiunii avînd loc în provincie — și că, totodată, ele aparțin tinerilor regizori, scenografi și actori.

— Tot în provincie, tot un mesaj major și tot un eveniment al stagiunii a fost și „Sizwe Bansi" pe care l-ați pus la Ploiești...

— ...totodată, primul spectacol cu o piesă sud-africană din țara noastră. Mă bucur că ai adus vorba despre el; țin mult la acest spectacol și la acest text, o pledoarie pentru revolta individului în societatea de consum, un eseu despre posibilitatea autocunoașterii omului. Nu-i uit nici pe actorii cu care am lucrat la Ploiești (Constantin Drăgănescu și Nicolae Praida) pasionați de piesa lui Fugard, comunicînd excelent — între ei și cu cele trei personaje ale dramei.

— O excepție de la regula mai sus exprimată mi s-a părut a fi reprezentația de la Nottara cu „Barbarii", un bun spectacol... bucureștean.

— Aici aveți dreptate : conducerea instituției a dorit — în stagiunea recent încheiată (și nu numai în timpul ei) o reimprospătare a colectivului regizoral, angajîndu-l pe Dan Micu, ori solicitîndu-mă și pe mine, în scopul unor colaborări. Am realizat aici o nouă versiune a piesei lui Athol Fugard (mult deosebită de cea ploiești eană) și un prim contact al meu cu dramaturgia lui Gorki. Ce-au însemnat aceste două reprezentații ? Alături de **Întoarcerea la Micene** și ultima oră, o dublă tentativă de substanțializare a repertoriului teatrului acordarea unei ponderi însemnate piesei de idei.

— Am auzit că nu renunțați la Gorki nici în stagiunea viitoare !

— Într-adevăr, vreau să montez la TV, **Bătrînul**, alt text nejucat încă în România. Tot la Televiziune, tot din literatura rusă, două piese scurte ale lui Cehov : **Cîntecul lebedei** și **Efectul dăunător al tutunului** (cu Toma Caragiu și Aristide Teică). La Giulești — piesa (dezbatere) a lui Alecsandr Helman, **Ședința de partid**, una dintre cele mai interesante lucrări din dramaturgia sovietică actuală...

— ... A cărei ecranizare a rulat și la noi, sub titlul „Premiul".

— Apoi, continuîndu-mi colaborarea cu Nottara-ul voi încerca o piesă a lui O'Neill — **Sosirea vînzătorului de gheață** — și, eventual, o nouă piesă a lui Horia Lovinescu.

— Dacă la toate acestea adaug proxima premieră radiofonică a lucrării lui Alonso Alegria „Traversarea Niagarei", deduc că vă pasionează lansarea unor texte, confruntarea lor în „premieră pe țară".

— Desigur. Mi se pare una dintre datoriile tinerilor regizori.

— Cu D. R. Popescu mai colaborați ?

— Teatrul Mic mi-a propus ultima lui piesă — **Lapte de pasăre**. Am deasemenea o obligație serioasă față de orașul și teatrul care a adăpostit colocviul tinerilor regizori : Bîrladul. Voi pune acolo piesa lui Titus Popovici **Puterea și Adevărul**.

Bogdan Ulmu

film

Capriciile Mariei

Realizată de un specialist al comediei, Philippe de Broca, coproducția franco-italiană despre care scriem astăzi se intitulează în mod neadecvat **Capriciile Mariei**. Pentru că nu despre năbădăioasele nazuri ale protagonistei avem de luat cunoștință ci de răsfățul, alintările și „capriciile" altora.

Regizorul acestui film s-a ferit însă de morală. Lasă ca renunțarea să vină tocmai din partea aceluia care provocase logodna, un tînăr, nestatornic și aferat milionar de peste ocean. Dar nu vrem să povestim acum ceea ce ne-ar fi foarte greu : capriciile unor săteni care, în senila, naiva, paterna dar simpatica lor îndărătnicie, socot că tinerețea și viața Mariei le-ar putea aparține pentru totdeauna, lezați în ultimă instanță în sentimentele lor de iubire pentru fată și de îndreptățit orgoliu național. Lui Philippe de Broca îi reușesc povestioarele situate la limita aventurii sentimentale, unde mișcarea, gluma copioasă ori abia schițată și chiar acele mofturi atît de franțuzești prin superficia și spiritul lor deloc flecar se întîlnesc într-un montaj rapid, preocupat să dea comediei ceea ce niciodată nu-i poate lipsi — ritmicitate.

În **Capriciile Mariei** însă regizorul vrea să spună prea multe lucruri deodată. De la un punct, filmul pare de aceea să iasă din sfera comicului și să cantoneze în grotesc ori în fantezia sumbră. Ni se arată astfel că milionarul comercializează tihna tradițională a locatarilor pe care îi transformă în pionii unei demonstrații, artificializîndu-i printr-un transplant costisitor dar pînă la urmă rentabil. Autorilor li se pare cam mult pentru o comedie și atunci se autocenzurează, lăsînd pe seama papagalului rostirea moralei („M-am săturat. Vreau acasă"), dar dînd fiecăruia ce i se cuvine : milionarului șansa plusvalorii, Martei pe obezul, trecutul și blîndul învățător de țară. Spuneam că regizorul (coscenarist) se ferește să imprime ideilor forța pe care, într-o joacă centripetă, acestea și-o revendică.

Structura filmului propune un montaj paralel, cu ritmuri antinomice. Pe de o parte încetineala și campestra producere a sătenilor care se învîrtesc în jurul Mariei (cîteva **plein-air-uri** ne duc cu gîndul la Jean Renoir), pe de alta vertiginoasa, stressanta intrare în cadru a milionarului zbanghiu. Cînd cele două medii se interferează, prevalent și contaminatoriu devine al doilea. Secvențele se accelerează, timpul este scurtat, distanțele se apropie, decupajul regizoral devine din ce în ce mai nervos. Dar Maria nu spune „Da". Cadrul se lărgește, miza crește satul francez e depus la New-York și peste el trec, văzute de jos, în contraplonjeu, avioane grele poluînd atmosfera cu șuieratul lor. Dar Maria tot nu spune „Da".

Nu e nici un capriciu, desigur, atîta timp cît ea (Marthe Keller) îl iubește de fapt pe învățător. Phillippe Noiret redă lentoarea și echilibrul interior al personajului într-un stil economicos, pentru care gestul și atitudinea decisivă suportă o aminare fără scadență.

Ion Lazăr

televiziune

Reportaj de scriitor

Reportajul filmat se dovedește a fi o mare tentație pentru un număr din ce în ce mai mare de scriitori. Chiar și acei care și-au legat numele de cărți remarcabile se lasă atrași de acest gen de reportaj, poate datorită posibilităților multiple de armonizare și organizare a ideilor, pe care pelicula le pune la dispoziție în procesul complex de cunoaștere și redare a unei realități. În fond, scopul suprem al cunoștinței este acordul economicos și organic al ideilor ori pelicula ajută împlinirea acestui ideal al concordanței economicoase și organice al judecătilor cu imagini nu numai complementare ci drept grăitoare.

Am vorbit cu entuziasm și deosebită apreciere despre „Spectacolul lumii" realizat de Ioan Grigorescu. Acum vreau să remarc iscusința unui alt scriitor atras de acest gen de a vedea și cuprinde lumea, Maia Belciu.

Observația sensibilă îi furnizează autoarei o varietate de subiecte și teme pe care le desvoltă pînă la nivelul de **fapt psihic**, valoroase în desfășurarea reportajului nefiind relatarea propriu-zisă, nici intervențiile conversaționale — **pseudo-interviuri** — ci structura bogat sentimentală a comunicării, simțită ca o coloratură aproape poematică. Plăcerea investigației faptelor mărunte și a acordării lor la împrejurările variate ale mediului ales este evidentă. Maia Belciu iubește locurile pe care ni le prezintă, întîmplările din viața oamenilor pe care-i cunoaște în aceste locuri o emotionează. Caransebeșul, văzut de ea, capătă aureolă de poveste cu stolurile de porumbei ce-i străbat zilnic cerul deasupra pieței, o dramă din cetatea otelului capătă proiecții antigonice în comunicarea tragismului. orașul Giurgiu, „o mică Padovă cum o numea Tudor Vianu, devine o piedoarie pentru orașele mici de provincie, purtătoare a unei patine prețioase și unice, a unei emulații intelectuale de poezie și cultură frumos marcate de trecut — date ce nu trebuie distruse de ritmul vieții noi, de spiritul nou al construcțiilor contemporane, ci păstrate printr-o adaptare rațională și estetică. Pătrundem în Ocolul silvic de la Bazovici odată cu freamătul pădurilor seculare alături de care se întind suprafetele verzi cu puieți crescuți și îngrijiți cu grija părintilor pentru copii. Gazde ne sunt înginerul silvic Brabete și pădurarul Suta, amîndoi cunoscători ai tainelor naturii dar și localnici din Măceriș, Rudăria, Dalboset, „codrenii și codrenițele — ca și cum ai spune voievozii și domnitele" spune reportera. Utilitatea desvăluirii vieții lor devine un criteriu al adevărului, voința de a lega datele istorice și legendele de obisnuitul zilei un mijloc de a sugera sentimentele multiple ce îmbogătesc viata si munca acestor oameni din județul Caras-Severin. Adevărul acestor reportaje nu este o simplă exteriorizare didactică a preocupărilor oamenilor întîlniți, ci un interes viu, sincer, manifestat pentru toate lucrurile de natură afectivă, ca să ajungem în posesiunea unei cunostinte temeinice, a unor sentimente coerente si mai ales consistente. Reportajele Maiei Belciu poartă în ele semnul varacității realatării, dar și semnul unui talent autentic.

Corina Cristea

o iubire rece și pătimașă

Teodor Mazilu

Nu era pentru prima oară cînd Petrică Răducanu eruditul, elegantul și disciplinatul șofer al directorului general, trebuia să tempereze crizele de demnitate ale Salomeei. Asta făcea parte din obligațiile lui profesionale.

Nimic nu e mai imprevizibil ca demnitatea femeilor frumoase. De data aceasta Salomeea se înverșuna fără nici un motiv logic în aparență. Nici grația de Don Juan experimentat nici devotamentul salariatului disciplinat, arme cu care venise Petrică Răducanu, nu tulburaseră nesfîrșita și orgolioasa ei apatie.

O găsise acasă în garsoniera ei din Brezoianu, pe jumătate adormită, jignirea, reală sau imaginară, venise tocmai la timp, în sfîrșit putea să se odihnească, să răsufle, să doarmă, demnitatea lezată înlocui cu succes somniferele. Era și ea, ca toate femeile frivole și cu oarecare cultură, o admiratoare a lui Cehov, citise cîteva pagini, se emoționase, era gata să aținească.

Cînd Petrică intră fără să bată la ușă înțelese că gestul ei avusese succesul scontat: Nelu suferă, să sufere, merită să sufere.

— O!, Salomeea în ce situație mă pui, eu am garantat pentru tine și respectuos, șoferul se rezemă pe un fotoliu din preajma patului. Era o poziție ideală care stabilea cu exactitate natura noilor relații dintre ei, asta îi plăcea lui Petrică, asta o enerva pe Salomeea.

Cu șapca în mînă, simbol viclean și rudimentar al subordonării, Petrică apăra iubirea șefului.

— Dragă Salomeea, ne cunoaștem de atîta vreme, ar trebui să fii mai înțelegătoare și cu mine și cu el. E un copil, un copil mare, dar tot un copil, a venit la tine cu inima deschisă, asta îl absolvă de toate, suferă ca un ciine. E complexat de tinerețe și de frumusețea ta, trebuie să fii bună, n-are rost să-l pui în situații ridicole.

Șoferul lăsa să se înțeleagă că nu prea pricepe cum de reușise șeful să se îndrăgostească de Salomeea.

— Spune mereu că ești o femee excepțională — îi divulgă el stăpînindu-și cu un efort eroic zîmbetul care ar fi compromis totul.

Amuzată și somnoroasă Salomeea zîmbi măgulită de suferința directorului general și cu gesturi leneșe își strînse pînă la git cămașa de noapte.

— Și tu ce părere ai? Tu n-ai păreri, tu nu ești bărbat?

— Tu pentru mine nu mai exiști, ești iubita șefului, se degajă Răducanu de orice răspundere.

— Te-ai exprimat ca un eunuc, încercă Salomeea să-l jignească.

— A fost un eunuc care a cucerit tronul Bizanțului, o avertiză cu blîndețe șoferul directorului general.

Orgoliile de Don Juan ale lui Petrică Răducanu dispăruseră, nu se mai încadrau cu noile lui ambiții, se amuza apărînd iubirile altora sau temperînd elanurile nesăbuite ale femeilor care-și îndreptau ochii asupra lui. Relațiile cu Salomeea, frenetice cîndva, erau acum fraterne, de într-ajutorare reciprocă, în afara oricărui miracol.

Petrică Răducanu avea pe lîngă directorul general atribuții mult mai complexe decît cele ale unui obișnuit salariat; nu era numai șofer, juca și rolul de secretar și de consilier în problemele profesionale, de duhovnic în cele ale vieții private și chiar cel de maistru de ceremonii uneori. Șoferia fusese inițial un hobby și numai împrejurările vitrege îl siliseră să-l transforme într-o meserie. Absolvise cu **magna cum laudae** facultatea de drept din București, dar avusese nefericirea să fie numit jurist-consult în 1943 pe lîngă președinția consiliului de miniștri. Conducătorul statului se plictisise de debandada stîrnită de funcționarii recrutați din rîndurile mișcării legionare, de aceea avea nevoie de specialiști, oameni cu carte. Era convins că dintr-un legionar nu va ieși niciodată un funcționar conștiincios, dar un funcționar conștiincios și erudit ar putea să ajungă legionar. Răducanu nu făcea politică, legionarii și oamenii generalului Antonescu îi stîrneau în egală măsură repulsia, îi socoteau troglodiți, irresponsabili, lipsiți de simțul humorului. Nu reușise însă după aceea să convingă pe nimeni că lucrează la președinția consiliului de miniștri numai în calitate de tehnician. Taică-su, unul din principalii acționari ai unui puternic concern cu sucursale la Londra și Amsterdam, care presimțise toate acestea, părăsise țara la bordul unui avion militar englez. Întreaga familie îl implorase să o însoțească, n-ai ce să faci aici, vin comuniștii, totul se duce de ripă, Petrică Răducanu refuzase, nu vroia să plece, îi plăcea aici, îi plăcea șueta, filtrurile de la Capșa, unde mai există șuetă ca în România, decît să moară într-un bar din Nissa preferă să moară într-o circiumă în Gabroveni. Nu reușì după 23 August să practice avocatura și nici el nu insistă prea mult în această privință, la drept vorbind nu se simțea prea încîntat să mai țină și el un rechizitoriu nefericiților clienți, era de ajuns rechizitoriul procurorului, ce mai era nevoie și de rechizitoriul avocatului apărării? Natură fericită, echilibrată, Răducanu reușì să transforme greutățile și mizeriile existenței în tot atîtea plăceri, descoperi gustul vieții modeste, bucuriile hazardului, indiferența pentru grija zilei de mîine.

Exercitase cele mai diferite meserii și dintre cele onorabile și dintre cele dubioase. În 45 transporta clandestin în Ungaria saci cu sare de unde se înapoia absolut legal cu un număr echivalent de saci cu zahăr. Cităva vreme fusese simultan profesor de limba română la o școală elementară și proprietarul unui atelier de reparat stilouri, brichete și ochelari și unde de asemeni se confecționau în condiții extrem de avantajoase **berete** pentru decorații. Lichidă atelierul, își extirpă elanurile pedagogice și se dedică meseriei de jockeu și de gestionar la o alimentară din Piața Amzei. Iubea, și aici într-un fel se asemăna cu Iacob Dezideriu, diversitatea și neprevăzutul, niciodată nu era mulțumit cu o singură îndeletnicire. Cînd Nelu Alexandru îl cunoscuse era șofer de taxi pe o Pobedă și profesor particular de limba franceză. Din meditații și bacșișuri cîștiga destul de bine, n-avea de ce să se plîngă. Sub presiunea celor cîteva sticle de vin consumate la „Parcul Privighetorilor", a romanțelor cîntate de Bazarca și a bătăilor pe umăr ale ministrului adjunct, Nelu într-o excelentă stare sufletească se arătă încîntat de erudiția necunoscutului. Știi franțuzește?... Conjugă verbul **avoir** îi

propuse Nelu Alexandru care cu chiu cu vai dusese la capăt această sarcină. Jignit Petrică Răducanu îi spuse o lungă frază în franțuzește, așa, ca să-și dovedească erudiția odată pentru totdeauna. Încîntat Nelu îi propusese să-l ia pe lîngă el. Petrică fără să-și dea seama atunci de ce, acceptă imediat cu recunoștință. Sensurile acestui grabnic consimțămînt avea să se dezvăluie mult mai tîrziu.

Alături de Nelu Alexandru, oarecum depășit de multiplele atribuții, Răducanu putea să-și dezvolte toate calitățile. Îl și amuza ideea de a conduce din umbră, de a fi eminența cenușie. Niciodată nu visase să fie ceea ce se numește prima vioară, un loc modest dar sigur, corespundea mai bine vanității sale. Foarte repede urcă treptele unei ierarhii invizibile dar trainice, reuși să măgulească orgoliul directorului general și să și-l facă în același timp subalternul lui. În tot ceea ce întreprindea directorul general, convins de independența lui, se sfătuia fără grijă cu șoferul. Autoritatea șoferului, o vreme secretă deveni în curînd foarte publică, salariații mai vicleni se adresau direct lui Petrică, nu-și mai pierdeau timpul cu audiențe la directorul general. „Dacă vrea Petrică totul se rezolvă" aceasta era parola magică care circula pe culoarele direcției generale a I.R.C.M.S.U.-lui. Bucuriile existenței, femeile frumoase, chefurile la Parcul Privighetorilor Petrică Răducanu le lăsa cu voie bună pe seama directorului general, el se ocupa cu treburi mai anevoioase. În multe unități reușise să-și plaseze oamenii lui și toți se simțeau obligați să plătească tainul greu al recunoștinței. Vanitatea de a fi patron, de a hotărî soarta altora venită atîta vreme se trezi cu o sălbatică energie în sufletul lui amorțit.

Fără să-și dea seama, Salomeea cu toată frumusețea, tinerețea și autoritatea ei asupra șefului era și ea subordonată. Din cînd în cînd Petrică o admonesta, îi amintea că trebuie să-și îndeplinească cu mai multă sîrguință și farmec feminin sarcina de a tulbura existența directorului general. Criza ei de demnitate ei o interpretă ca un act de răzvrătire împotriva autorității lui secrete.

— Dragă Salomeea te-ai comportat inadmisibil. Știi foarte bine cîte-am făcut pentru tine, ai și tu anumite obligații, trebuie să ne ajutăm între noi. Ce ți-a venit să pleci așa fără să-mi spui nimic? Stările astea de spirit sînt ceva de prost gust.

— Eu nu sînt Nora lui Ibsen dar nici... încercă Salomeea să dea o imagine cît mai complexă atitudinii ei, dar David o opri la timp cu brutalitate.

— Ei! Nu ești Nora lui Ibsen. Iar începi să fabulezi.

— M-a jignit — își aduse aminte Salomeea așteptînd cu încredere binefacerile somnului. N-ai văzut cu ce ochi se uita la mine soră-sa?

— Cu ce ochi vreai să se uite? se arătă D. Răducanu sincer curios. Vizita asta a fost o idee timpită, ți-am mai spus-o parcă. Ce-ți veni să-i cunoști familia? Că doar nu se pune problema trusoului și a măritișului, ești așa de imposibilă citeodată.

— Ar trebui să mă-nțelegi Petrică — îi spuse Salomeea care de cîte ori îi convenea i se adresa ca unui iubit. Și cînd am fost cu tine, tu erai căsătorit cu profesoara — aia de muzică, îți mai amintești și tu și noi ne întîlneam pe furiș. Am douăzeci și trei de ani, nu vreau să mai trăiesc ca o cîrtiță, am trăit prea mult în acest fel. Am obosit, vreau și eu ceva mai legitim, vreau să fiu și eu iubită la lumina soarelui. Beznă, beznă, numai beznă, nu se mai poate, am ajuns la saturație.

— Saturație!? și David se miră sincer de faptul că acest cuvînt ieșise din gura Salomeei. Saturație!? Auzi la ea, saturație!? La saturație am ajuns eu, țipă el. Ajunge! Dă-i un telefon șefului și spune-i că-l iubești...

— Nu dau nici un telefon, tu ce urmărești? ziceam că te cunosc, dar nu te cunosc! De cîte ori șoferul se arăta mai tenebros, Nelu îi apărea mai tînăr și mai frumos, dar din nefericire numai prin această confruntare destul de rară de altfel, Nelu creștea în ochii ei. Vino lîngă mine, țipă Salomeea, care-și adusese brusc aminte că nu se resemnase cu ideea de a inspira numai senzații fraterne.

— De ce mă obligi să te amenint, pentru că știi că nu-mi place. Cînd stau de vorbă cu tine devin un monstru, nu mă mai recunosc, nu știu ce se întîmplă. Mătușa ta, rudă cu prințesa de Borghesse, n-o să primească chioșcul de apă minerală din Cișmigiu.

De cîte ori arunca asemenea fraze dure, nemiloase Răducanu avea senzația că-și spală greșelile săvîrșite cîndva în fața părinților. Cît de mult s-ar bucura bătrînul dacă m-ar asculta acum... Ce tîrziu ne iubim noi burghezii părinții. Ce tîrziu le dăm dreptate...

— De unde știi tu de mătușă și de chioșc? se înfurie Salomeea și jignirea pînă atunci confuză căpătă de abia acum o substanță. Nelu n-are încredere în mine, are încredere în șofer și mai pretinde să-l iubesc.

Directorul mi-a încredințat mie problema... Nu te agita...

— Am să vorbesc cu Nelu, am să-i spun tot ce cred și despre tine și despre el.

Perspectiva acestei demascări generale nu-l înfricoșa.

— Ar trebui să te resemnezi, eu hotărăsc.

O! cît de mult visa bătrîna și ilustra mătușă acel modest chioșc cu ape minerale din Cișmigiu, așta ar fi consolat-o pentru toate suferințele.

Înfricoșată Salomeea se îndreptă spre măsuța unde se afla telefonul de culoarea sîngelui — o mică atenție a directorului general în prima fază a pasiunii lor.

— Ce să-i spun? îi cerși Salomeea modest ajutorul. Nu știu ce să-i spun. Sînt bulversată...

— Că ți-e dor de el, simplitatea e cea mai bună soluție. Spune-i să vină imediat, murmură și tu un iartă-mă, parcă tu nu știi, ce vrei să te-nvăț eu?

— Da! Trebuie să mă-nveți tu, se isteriză iarăși Salomeea și apoi, învinsă și obosită, repetă cuminte ca un școlar indicațiile șoferului. De abia acum înțelesese cît de mare e puterea și necruțarea lui Petrică. Trebuie să scap de el, mi-e frică, ăsta-i mai rău decît mine, e capabil de surprize.

În timp ce Salomeea vorbea, șoferul dădea din cap încîntat că Salomeea își învinsese fragila ei demnitate. Se ridică în picioare gata de plecare, închise ușa dar se întoarse peste cîteva clipe cu aerul omului care uitase ceva foarte important dar nu știa însă ce anume. Stătu în mijlocul camerei nedumerit, da, da, da, acum își aduse aminte de ce se înapoiase, o bătu ușor peste fund și de-abia după aceea dispăru cu adevărat.

Cînd după două ore Nelu Alexandru își făcu apariția în garsoniera ei din Brezoianu cu un imens buchet de gladiole, oscila între bucuria revederii și nevoia de a se indigna și el cît de cit. Răducanu îi dăduse indicații precise asupra comportării „Fiți mai dur, tovarășe director general" dar, Nelu copleșit de emoție nu reuși să le pună în aplicare.

— Ce înseamnă asta, Salomeea, se indignă el, mai mult din teama superstițioasă pe care i-o stîrnea Petrică, decît din convingere. Nu înțeleg nimic! Imi ești datoare o explicație.

Dar bucuria revederii destrămă repede palida nemulțumire.

— Dar de ce te întreb? De ce te judec eu pe tine? Important e că mă iubești, important e că mi-ai telefonat.

— Da! ăsta-i lucrul important admise Salomeea fermecată și ea de bucuria copilăroasă a șefului. Uneori mă gîndesc își spunea Salomeea cu modesta ei putere de introspecție, că cei naivi sînt mai fericiți decît noi, vulpile bătrîne. Uite Nelu e fericit, el crede în ceva. El crede în mine, crede în socialism, eu în ce cred?

De dragul Salomeei, Nelu renunțase la o ședință foarte importantă și trimisese acolo pe adjunctul lui, tovarășul Cornel, se temea însă ca nu cumva ministrul să-i descopere absența. În numele acestui sacrificiu aștepta ca Salomeea să-l stringă cu mai multă patimă în brațe.

— Nu înțeleg de ce ești supărat... îi dădu drumul din brațe Salomeea, fără ca măcar să-l fi îmbrățișat în prealabil. Eu ar trebui să mă supăr. Vorbesc foarte serios. N-am nevoie de intermediari, de ce l-ai trimis pe Petrică, de ce n-ai venit tu cu un buchet de flori? Te-ai rezumat la telefoane și atîta tot. Astea îți se pare ție suficient, mie nu, preciză Salomeea care avea grije ca să pună toate problemele într-o veșnică balanță. De ce n-ai dat buzna, dacă mă iubești? Poate m-aș fi supărat la început, dar pe urmă gestul tău m-ar fi impresionat, așa cred acuma, nu pot să anticipez, nu sînt oracolul din Delphi, nu mai poți trăi atît de încorsetat, ce dacă ești director general nu poți să fii spontan? Ce dacă ai o virstă mai înaintată, cu atît mai mult, trebuie s-o compensezi prin ceva. Ți-am mai spus Nelule, te vreau mai tînăr...

Pledoaria i se părea atît de strălucită încît Salomeea nu mai avea nevoie de nimic, dacă ar fi fost după ea, ar fi preferat să rămînă singură și să se admire.

Nelu stătea rezervat și modest pe marginea patului ca un iubit care n-a intrat în stăpînirea tuturor privilegiilor, îi sărută transfigurat de emoție degetele subțiri, albe și apatice.

— M-am gîndit la noi doi, în tot acest timp, recunoscu Salomeea, tresărind și ea mirată de absurditatea și minciuna acestei mărturisiri. Lumea ireală însemna pentru Salomeea o fascinantă pădure tropicală în care se înfunda întotdeauna cu cea mai mare plăcere. Da! M-am gîndit mult la noi doi, la viitorul nostru, am simțit și teama de a te pierde și o nemulțumire adîncă. Peste teama de a-l pierde Salomeea trecu foarte repede, i se păru și ei prea exagerată, era o minciună prea spontană, nu era pregătită s-o ducă pînă la capăt, așa că se cocoță în acea tulburătoare nemulțumire.

— Aș vrea să fii altfel, Nelule.

Salomeea învălui cu tandrețe numai primele cuvinte de aceea „apelativul" Nelule apăru stingher, aspru și ursuz și asta îl descumpăni.

— Cum? Cum anume concret, altfel? Se arătă directorul general avid de autoperfecționare! Nu fii vagă, spune concret cum?

— Nu ți-am spus Nelule, de ce mă silești să repet, mai tînăr...

— Mai tînăr? Mai tînăr!? repetă el melancolic și neîncrezător. Astea nu depind de mine, spune și tu ceva care depinde de mine, să fiu mai inteligent, mai curat, mai nobil? dar mai tînăr, de unde?

— Da! Mai tînăr, se înverșună Salomeea, atîtată de absurditatea rugăminții ei. Poartă și tu pulovere, nu mai purta haine cu cravată. Asta te îmbătrînește. Poartă și tu blugi ca bărbații tineri.

Continuare în pag. a 6-a

PRELUDII ÎN AUGUST

Valeriu Bârgău

Poezia

Priviți înăuntrul poeziei
numai după o lungă privire prin lume
unde linia vieții se oprește;

unde linia vieții continuă să plutească
cu inima deschisă ca o lamă de buldozer
măturînd planeta
de sufletul ei obosit peste noapte.

Priviți înăuntrul poeziei
dar nu ca-n viața obișnuită a unui riu ce curge
la vale
— poezia e riul ce curge la deal.

Priviți înăuntrul poeziei
poezia e foarte adîncă
te poate trage în sus și în jos
pe nebănuitele trepte de calcar.

Vasile Andronache

Clopot de purpură

Voi bunii mei părinți
În casa fiului aveți
Un loc de vază,
Pe unde doar luceferii se aud.

Bătrîn vă este plugul,
Cu care ați scris pămîntul,
Lumina luncii scrisă-n
Zăpada mea de os,

Și văd cu întreaga ființă,
În nesfîrșirea lumii,
Un cîntec fără capăt și dureros de viu.

Inima mea-i un clopot
de purpură adîncă,
O ascultați-o în acest ev
Cum cîntă atît de omenește și de pur.

PRELUDII ÎN AUGUST

Ion Trif Pleșa

Cînd puneți pîinea la copt

Aceștia sînt munții cu inimi de sare în piept,
apele se dezvelesc de bună-dimineața.
Frunzele repetă sub coaja copacului drept
visul care somnului uneori îi zgîriie fața.

Și aerul dă rod de la o vreme,
privirea mea încolțește în privirea ta.
Drumurile noastre nu pot fi strînse în gheme,
urmele lui lancu cît găurile la fluier se vor păstra.

Luna la noi e scoasă ca din cutie,
lanul de grîu stă cu sprînceana ridicată.
Case luminate sînt silabele din cuvîntul România,
cînd puneți pîinea la copt
pe visele mele în loc de lopată.

Daniela Caurea

Sîntem un lut

Seninul florilor României Patrii
Străbate seva gîndului de seară,
Desțelenind străbune atrii
Din coaja vremii, milenară

Și voevozi de păpădii
Țîșnesc din pieptul sacru-al morții
Deasupra ei — păduri de vii,
Cum fuse datul bun al sorții.

Deasupra morții-ntîmplătoare,
Deasupra morților pe roată,
Într-o eternă adunare
Stă firea românească toată.

Și morții și vii sîntem un lut,
Aceeași caldă-mpărăție,
Materia și glas țesut,
De inimi-hartă, străvezie.

Bem numele din apa nopții,
Oșteni sunt frunzele de vară.
Cinstiți ne fie-n pururi morții
Din care țara crește iară.

Dumitru Stancu

Din limpezimea sufletului Dac

Din limpezimea sufletului Dac
Răsar la noi baladele și doinele,
Acele legi străvechi, acele hore
Pe care azi țăranii le mai fac.

Și azi poveștile vorbesc
De-acel strămoș, odinioară zeu,
În portul cu sclipiri de curcubeu
Văd limpezimea sufletului Dac.

Ei sunt și astăzi, strălucesc,
Cînd zorii se desfac, înțelepciunea
Răsare pe pămîntul românesc,
Din limpezimea sufletului Dac.

Cu soarele în suflet se desfac,
În piramide scumpe vieții noastre,
Acei ce duc tradiția în veac,
Din limpezimea sufletului Dac.

Dumitru Udrea

Doruri de lumină

În spațiul infinit al vastelor tării
Doruri de lumină jinduiesc un soare,
Cînd albește luna plecările dintii
Și așterne giulgiu peste tot ce doare.

O cîmpie-ntinsă ca un ochi de apă
Ne măsoară pașii în tăceri de piatră,
Peste care ninge cu uitări de sine
Neaua de cenușă dintr-un ciob de vatră.

radio

În preajma sărbătoririi Eliberării

Pe lungimile sale de undă, programul de radio traversează în aceste zile un amplu și dinamic itinerar al sărbătorii. Ziua de 23 August este întîmpinată astfel ca o zi a bilanțurilor și a perspectivelor, ca un timp de răscruce. Bucuria sărbătorii e potențată la confluența dezbaterilor și angajamentelor la locul de muncă al tuturor virstelor și profesiunilor și devine un sentiment unitar, național. „August în perspectivă" înseamnă nu doar proeminența sărbătorii ci, în primul rînd, marile gesturi și date ale acestor zile care întîmpină cei treizeci și doi de ani de la victoria insurecției pe toate traseele recoltelor, în campaniile agricole cotidiene, pe șantierele patriei, în dialogul artelor sau pe portativul ultimelor cîntece programate radiofonic. Sărbătoarea vibrează astfel anticipat ca un numitor comun. Accentele ei patriotice răsună în creațiile citite duminică de Al. Andrițoiu, Haralambie Țugui, Ana Maria Nițu, Damian Ureche, Petre Anghel, Florența Albu, Anghel Dumbrăveanu, Damian Necula, Otilia Nicolescu și Kiraly Laszlo sub semnul: „Sentimentului de patrie". Semnificația ei de „timp al sintezei" străbate implicit comentariile de la **Revista literară radio** despre „cultura națională, sinteză a tradiției și progresului, bun al întregului popor", ca și în reportajul poem „Secerișul", semnat de Nicolae Prelipceanu. La **Antena tineretului,** sărbătoarea amplifică „Spiritul revoluționar în acțiune" și e un spațiu vast al „Șantierului-școală a educației comuniste". În același timp, luna august devine un timp al memorării, ce retrăiește „tradițiile istorice ale poporului nostru, ale luptei progresiste, revoluționare", evidente în cadrul emisiunii de marți **Memoria pămîntului românesc; Colocviile contemporane** reliefează dimensiunile multilaterale ale conștiinței și educației, ca un suport activ al sentimentelor și actelor ce întîmpină un reper istoric. Cartea radiofonică de reportaj despre „Marinarul, oțelarul și constructorul Brăilei" se deschide sub auspiciile emisiunii „Azi, în România", sau în cadrul emisiunii **Meridian-Club** în care sînt schițate cîteva „Frontispicii pentru orașele de mîine". **La Universitatea Radio** noi cicluri tematice își definesc problematica la incidența dintre trecut, prezent și viitor.

Ziua de 23 August e așteptată la Radio, ca pretutindeni pe harta țării ca un timp al bucuriei și muncii, al consensului și dialogului spiritual și afectiv, ca un timp în care cifrele de bilanț și cele de perspectivă sînt rodul faptului cotidian.

Cronicar

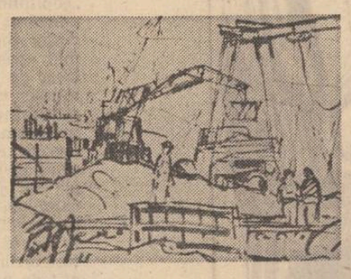

Desen de Ioan Cărdei

plastică

Realitatea reconstruită

Maramureșeanul Domokos Lehel, în virstă de treizeci și unu de ani, absolvent al Institutului de arte plastice „N. Grigorescu", unde a fost elev al maestrului Ion Irimescu, a atras atenția criticii, în 1971, printr-o expoziție personală ce contura, în linii destul de ferme, promisiuni și disponibilități artistice care, socotim, în actuala expoziție de la galeriile **Galateea,** își găsesc confirmarea. Micile piese de bronz expuse reprezintă o selecție din lucrările concepute și elaborate de artist în ultimii ani. Concepute, spunem, deoarece majoritatea dintre ele, credem, suportă cu succes o mărire la scară, putind fi considerate, luate separat, drept proiecte pentru lucrări de mai mari dimensiuni. Elaborate, spunem, pentru că ele se prezintă deja ca opere finite, cu o existență proprie, autonomă, demonstrînd capacitatea de a conferi monumentalitate imaginii, în ciuda dimensiunilor reduse. E de remarcat, oricum, din capul locului, organitatea ansamblului, semn sigur al faptului că sculptorul are deja opțiuni bine precizate în planul artei și că nu înțelege să plătească tribut modei, circumstanței și facilității. Problema cu care se confruntă Domokos este aceea a reducerii formei la elementele sale sugestive, astfel încît să nu se dematerializeze imaginea. Afirmația aceasta este, desigur, foarte generală și se aplică la o bună parte a sculpturii moderne. Unde intervine nota de originalitate? În capacitatea de a stăpîni, într-un perfect echilibru, jocul golurilor și plinurilor, în capacitatea de a lăsa masele de aer să circule nestînjenite fără a se crea iluzia obstacolului. Dar, mai ales, în stăpînirea raporturilor între volume și în articularea lor armonică, conform unui program care să nu piardă din vedere faptul că unitatea și trăinicia organismului o asigură scheletul său și nu — ca să ne exprimăm în termeni biologici — epiderma. Sigur că, izolate, diferite elemente, segmente, volume, pot aminti motive în circulație sau chiar împrumutate; „citate", ca să ne exprimăm astfel. Și în artele vizuale — nu doar în literatură — există topoi. Încărcarea lor cu sensuri noi este condiționată, totdeauna, de logica ansamblului ce le integrează sau în care se integrează. Or, aici, se pare, trebuie căutat punctul de rezistență al lucrărilor lui Domokos Lehel: în coerența construcției, în logica ei. Este de subliniat faptul că „ordinea" vizuală propusă de sculptor este de regulă un reflex al întocmirilor naturale, o reconsiderare optică a datelor realului și nu o reinterpretare a lor. Efectele sînt, uneori, remarcabile. Sculptorul însuși confirmă această observație denumindu-și o lucrare **Figură reconstituită.**

Domokos Lehel este un sculptor despre care, neîndoielnic, se va mai vorbi.

Grigore Arbore

muzică

Banalități pe portativ

Concursul de muzică ușoară de la Mamaia, menit să însenineze vacanța unui public tot mai exigent și mai cunoscător cu piese muzicale inedite, s-a încheiat cu o ploaie de premii (14 din cele 30 de lucrări selecționate), Radio-Vacanța ne-a obișnuit cu ele, așa încît am putea zice că senzația de „a mai fi auzit" unele din aceste cîntece vine de la transmiterea lor asiduă. Și totuși, ce a fost nou? Inteligenta includere a unor motive populare („Dorul" de V. Vasilache), sau orientale, în frazări cu aer baladesc („Drumul" de Vasile Șirli), stilul de blues alertizat („Străzile" de Andrei Prosteanu), fraternizarea cu muzica „folk" („Întrebare și răspuns" de Aurel Giroveanu), orchestrațiile operetistice („Zestrea României" de P. Mihăescu) sau „grandioase" cu acorduri repetate („Cei o sută de ani" de G. Grigoriu); stilul de marș („Părinții mei" de Horia Moculescu) — am zice, destule încercări de evitare a tiparelor care împovărează muzica ușoară Dar cel mai adesea nu s-a putut da greutate unor fire melodice destul de subțiri, cu posibilități de alternanțe ritmice limitate („Iubesc" de Gelu Solomonescu, „Recunoștința mea" de Ion Cristinoiu etc., etc.). Și parcă sînt aceleași textele — după cum aceleași sînt numele autorilor (ceea ce n-ar fi rău dacă ele s-ar asocia unor reușite ale geniului). Sentimentalismul ieftin ne-a făcut să lăcrimăm „cu rouă limpede" — vorba lui Mihai Dumbravă, care crede că sînt permise cacofoniile, (în „Romanul de dragoste" al lui Temistocle Popa). Și, vorba aceluiași autor de texte, textierii „zid de ghiață au ridicat / fără să vrem ne-am separat" — de Mihai Dumbravă, Ovidiu Dumitru, Harry Negrin ș.a. Am putea — și nu am fi primii care am face acest lucru — să alcătuim un colaj de „perle" ale Mamaiei, care să-i determine pe compozitori să citească totuși poezie adevărată și să renunțe la autori care nici măcar nu se exprimă corect: „Nu-ntind mîna... celui care pentru o idee / ar vrea să-i slujesc eu drept scînteie" (Eugen Rotaru) „strigă Bachus din via Murfatlar / astă seară nu-i nimeni solitar" (M. Dumbravă) și altele la fel, din fericire deseori estompate de „na-na-na", „pam-pam"... (nu totdeauna corect intonate de grupul T5+3). Aceleași repetări astenizante de cuvinte, („de la Alfa la Omega") aceleași silabe — proteză pentru umplerea măsurii — la care se ridică de atîta timp din umeri: „așa o fi cazul în muzica ușoară!".

Este demn de apreciat faptul că textele își propun să abordeze și mari idei contemporane; dar în festival ele n-au reușit nici pe departe să se ridice la înălțimea intențiilor. Însă aceste lucruri au mai fost spuse, iar un „nou val" de tineri compozitori și poeți, care să le schimbe, nu se arată; să așteptăm deci cu încredere o nouă ediție — la care să fie premii mai puține și mai multe cîntece vrednice de a fi premiate.

Grete Tartler

fragmente critice

Poeţi şi critici

Am participat nu de mult la o reuniune de scriitori şi am regăsit acolo pe cîţiva dintre autorii pe care nu-i văzusem de mult, deşi opera lor nu mi-a rămas, în acest timp, străină. Vin rar la asemenea adunări, deşi sînt un om sociabil şi, nu mi-e ruşine să spun, îmi place să schimb impresii despre literatură cu oamenii din profesiunea mea. Dialogul este, totuşi, greu de purtat deoarece, cum vom vedea deîndată, scriitorul nostru pune criticului o singură întrebare şi aşteaptă de la el un singur răspuns. Ştiind toate acestea, m-am dus, totuşi, la reuniunea de care vorbeam, stimulat şi de amicul meu I. B., om generos şi afabil, dotat cu o remarcabilă vocaţie a prieteniei. Reuniunea este pe sfîrşite şi cum ea încununează lucrările unui colocviu pe tema traducerilor din literatura română, se bea un pahar de vin, participanţii sînt bine dispuşi, cordiali, se fotografiază ţinîndu-se cu afecţiune de git, atmosfera este, pe scurt, cît se poate de plăcută. Iată, îmi zic, ce idei greşite putem avea despre relaţiile dintre poeţi şi critici, ei se pot iubi şi, mai mult decît atît, se pot stima în ciuda unor deosebiri de păreri şi a unor inerente adumbriri care pot interveni între ei. Însă n-apuc bine să închei acest gînd prietenos despre confraţii mei că unul dintre ei se şi opreşte în faţa mea cu o figură încruntată şi revendicativă. Privirea lui străpunge şi buzele sale stau încremenite, într-o tăcere elocventă. Cum el se apropie de mine şi nu invers, aştept să spună ceva, să schiţeze un gest, un salut oarecare. El stă însă măreţ şi mut, sub puterea, probabil, a unei mari jigniri interioare. Mă decid să fac eu primul pas, nu-mi plac confruntările de acest fel, îl salut cordial şi-i pun o întrebare nevinovată. Confratele nu răspunde, muţenia lui ia proporţii biblice, privirea a căpătat întunecimi de ocean în furtună. Situaţia începe să devină disperată, atita tăcere ameninţătoare mă sugrumă. Caut o ieşire onorabilă, un sprijin şi-mi arunc ochii spre amicul care insistase să vin. Amicul însă a dispărut; presimţind furtuna s-a retras cu discreţie. S-a aţaşat de un alt grup, e volubil, ce-i pasă! seara este pentru el o desfătare. Disperat, mă hotărăsc să mă retrag, dar, în ultima clipă, văd că omul enigmatic şi minios din faţa mea dă semne că vrea să spună totuşi ceva. În fine, deschide gura şi în puţine propoziţii îmi comunică faptul grav că are de gînd să mă distrugă. Nu-mi vine să cred, încerc să iau totul în glumă, inutil: interlocutorul a luat o hotărîre definitivă, crîncenă: mă va distruge. Vinovăţia mea este că nu l-am trecut în sumarul unei cărţi. **Cum** — zice el — eu nu sînt **scriitor român de azi?** Sînteţi — încerc eu să mă scuz, într-o ediţie viitoare a cărţii numele dvs. va figura în mod cert, de altfel am publicat între timp un articol în presă despre ultima dvs. scriere, vă preţuiesc, supărarea ce vă încearcă vine dintr-o neînţelegere... Vorbele mele n-au nici un ecou, omul din faţa mea n-acceptă nimic, e hotărît să treacă la fapte: mă va distruge total, definitiv, nu mai încape discuţie. Resemnat, accept soarta. Bine, zic în cele din urmă, distrugeţi-mă, dar daţi-mi voie să gust din acest vin roşu, culoarea lui este splendidă! Nu, răspunde scriitorul jignit, nu-i atît de simplu, lucrurile sînt mai complicate. De acord, spun şi eu, mă veţi distruge în chip mai complicat, fie, văd că altă ieşire n-am, dar cu îngăduinţa să fiu lăsat să trăiesc măcar în seara aceasta. Iată pe cineva cu care vreau să vorbesc.. Şi m-am îndepărtat rapid spre alt colţ al sălii, acolo unde zărisem un alt poet, prieten din copilărie, coleg de bancă. El, cel puţin, n-are să-mi reproşeze nimic. Am scris despre cărţile sale de 20 de ani, prietenia pe care mi-o arată este constantă, de deasupra circumstanţelor. Cu aceste gînduri mă îndreptam spre prietenul salvator dar, hotărît lucru, în seara aceasta am ghinion, căci n-apuc să fac cinci paşi că-mi taie calea un alt confrate — Dom'le, zice el, nu mă iubeşti — E adevărat, răspund eu, nu vă iubesc, dar n-are nici o importanţă. Mai importantă în literatură este civilitatea decît iubirea. Să ne iubim mai puţin şi să ne stimăm mai mult, dacă, bine înţeles, avem de ce... Restul... — Nu, spune noul confrate (poet şi critic, tînăr pensionar al Uniunii Scriitorilor, autor prodigios), **nu, nu-i aşa de simplu, lucrurile sînt mai complicate.** D-ta nu mă iubeşti. Auzind această propoziţie, simt că buna mea dispoziţie mă părăseşte definitiv. Evident, lucrurile sînt complicate, cum să fie simple dacă ele pot fi complicate...

Plec imediat şi înainte de a ieşi din fastuoasa sală unde confraţii mei petrec atît de bine, arunc o privire circulară, circumspectă. Observ încă o dată pe amicul I. B. care povesteşte întîmplări, desigur agreabile, unor tineri maeştrii ai literaturii actuale. Ce-i pasă, el petrece, se simte bine, chipul lui arată numai lumină şi bună dispoziţie. Las ochii în jos şi mă furişez afară luînd o hotărîre cruntă... Nu, nu-l voi distruge pe confratele care tocmai m-a anunţat solemn că mă distruge, n-am să nedreptăţesc pe tînărul nostru pensionar. N-am vocaţie de călău. Îi las să trăiască. Hotărîrea mea vizează întunecimi mai adînci şi mai sofisticate.

Eugen Simion

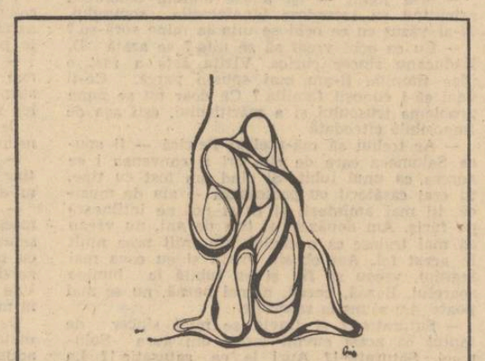

TINERI CRITICI

Mioriţa eternă

„Mioriţa" uimeşte şi cutremură; pătrunde în suflete deschizînd larg porţile simţirii şi iluminînd gîndirea; se ancorează adînc în memorie, ca viziune totalizatoare asupra existenţei, străfulgerînd din cînd în cînd cu cîte un vers zguduitor. Sinteză epică esenţială, ea este răsăritul de soare al culturii româneşti.

Mai multe generaţii de cercetători s-au aplecat asupra ei încercînd să-i dezvăluie sensurile, rădăcinile şi frumuseţile ascunse. Analize profunde şi erudite i-au pus în lumină cînd valenţele estetice, cînd originile etnografice, cînd disponibilităţile filozofice. Din toate se desprinde caracterul inegalabil al viziunii mioritice, formată treptat, prin elaborări succesive, care au decantat textele anterioare, dînd naştere unui tot complex şi unitar. Analiza folclorică încearcă să explice sensul baladei prin reducerea acesteia la o viziune, determinată etno-cultural, asupra vieţii, viziune evidentă în mituri, ceremoniale şi în unele texte populare. Acest tip de demers implică presupunerea că „Mioriţa" se dezvoltă doar prin simpla epicizare a unor teme pre-existente, că imaginea despre viaţă, care se degajă din ea, este deja cuprinsă în fenomenele folclorice mai sus amintite. Rîndurile următoare îşi propun să arate că balada este o uluitoare sinteză epică, realizată prin transfigurarea şi depăşirea temelor originare, prin integrarea lor într-un orizont nou, dintr-o perspectivă nouă, fără de care ele nu s-ar fi putut suda niciodată.

Ideea centrală a baladei ar fi dorinţa ciobanului de a depăşi şi transfigura moartea şi de a o proiecta într-un orizont mai larg, cu valenţe integratoare.

În dialogul său cu oaia năzdrăvană, el exprimă două rugăminţi: una referitoare la felul în care va fi înmormîntat şi alta referitoare la ceea ce i se va spune mamei sale. Acestor două elemente ale testamentului său le corespund două tipuri de texte folclorice din care se pare că „Mioriţa" îşi trage sevele: varianta colind şi tipul de doină numit „cîntecul ciobănaşului". În cazul primei, accentul cade pe dorinţa păstorului de a fi îngropat cu uneltele sale şi în apropierea locului unde a muncit toată viaţa lui. O observaţie cu caracter sociologic este aici necesară: ciobanii, petrecîndu-şi viaţa departe de sat, posedă un statut social aparte (vezi O. Densusianu: „Viaţa păstorească în poezia noastră"). Deoarece, în majoritatea timpului, ei sînt departe de colectivitatea rurală, ei nu participă la o bună parte din actele ceremoniale ale satului, fiind în acelaşi timp frustraţi, în momentele cruciale ale existenţei lor, de ritualurile respective. Aceasta este cauza pentru care, în textul colind al „Mioriţei", lipsesc elementele ritualului funerar din sat şi abundă termeni aparţinînd sferei socio-profesionale ciobăneşti şi cadrului natural: „Şi să mă îngroape / În tîrlă de oi, / Să dorm printre voi /, Coperit de ploi; / În tărcuţ de miei. / Nicicînd să nu plei / De dintre ai mei /... Şi-n loc de cruciă / Puneţi fluieriţă; / În loc de scrisoare, / Lancea la picioare /" („La luncile soarelui" — antologia colindelor laice — E.P.L. 1964 p. 44). Ciobanul nu doreşte să fie îngropat în sat, ci să rămînă în mijlocul naturii şi al mioarelor sale, pentru ca şi dincolo de moarte să fie înconjurat de fiinţele şi lucrurile dragi. M. Eliade consideră că, prin prelungirea simbolică a activităţilor sale zilnice, ciobanul speră să anihileze efectele morţii sale violente.

Deci, din variantele colind se desprind două aspecte: absenţa elementelor socio-ceremoniale din „ritualul" de înmormîntare şi refuzul ciobanului de a accepta moartea ca atare, evaziunea simbolică de sub puterea sa.

Păstrat azi ca un text liric, „cîntecul ciobănaşului" a fost probabil iniţial un bocet pentru cei muriţi departe de casă şi neîngropaţi conform ceremonialului funerar: „Foaie verde de trei flori, / Ciobănaş de la miori, / Un' ţi-a fost moartea să mori? / Sus în virful muntelui, / În bătaia vintului, / La cetina bradului. / — Şi de ce moarte-ai murit? / — De trăsnet, cînd a trăsnit / — De jelit, cin' te-a jelit? / — Păsările-au ciripit, / Pe mine că m-au jelit / — De scăldat cin' te-a scăldat? / — Ploile cînd au plouat / Pe mine că m-au scăldat. / — De-mpinzit, cin' te-a-mpinzit? / — Luna cînd a răsărit / Pe mine că m-a-mpînzit. / — Luminare cin' ţi-a pus? / — Soarele cînd a fost sus". („Flori alese din poezia populară" — E.P.L. 1967, vol. I. pag. 130). În textul citat elementele naturale substituite atacanţii sociali ai ritualului de înmormîntare. O moarte neînsoţită de obiceiurile funerare este de neconceput pentru sat. Ritualul are funcţia de a facilita trecerea mortului către lumea de dincolo şi de a o face ireversibilă. Defunctul nu se mai poate întoarce, nu mai poate afecta prin apariţia sa bunul mers al vieţii. În absenţa factorilor sociali, pentru îndeplinirea ritualului, elementele naturale sînt investite cu funcţia lor, devenind componente ale ceremonialului, astfel încît, fiecărui factor îi revine o funcţie ritualică conformă analogiei dintre trăsăturile sale inerente şi un anume act al ceremonialului (ploaia — spălatul mortului). Cultura înglobează natura; ploaia, soarele, luna sînt investite cu semnificaţii sociale, devin componente ale unui act social: înmormîntarea.

Ni s-ar putea reproşa faptul că între „Mioriţa" şi „Cîntecul ciobănaşului" nu există nici o legătură, deoarece în prima, elementele naturale sînt integrate unui ritual nupţial iar în al doilea într-unul funerar. Argumentul celor ce s-au ocupat de aceste texte (vezi O. Densuşianu şi C. Brăiloiu) este tocmai imixtiunea dintre cele două ceremoniale la moartea unui tînăr „nelumit". Înrudirea textelor provine, nu atît din funcţia identică a naturii, cît din legătura originară dintre ritualul funerar şi cel marital. „Substituirea alegorică pornind fără îndoială de la concepţia populară potrivit căreia căsătoria este cel mai important moment din viaţa omului, la care fiecare are dreptul: celui care nu a cunoscut acest moment al împlinirii înainte de a muri, i se face, drept compensaţie, o astfel de căsătorie în cadrul ceremonialului de înmormîntare, aşa cum se fac şi alte acte rituale compensatorii" (M. Buga: „Tipuri de structuri compoziţionale în colindele româneşti" — Revista de etnografie şi folclor 1969, nr. 1, pag. 46).

În aceste texte accentul cade pe înlesnirea drumului spre tărîmul morţii, refuzîndu-se astfel ciobanului orice şansă de a-şi continua existenţa.

Analizat din perspectiva substratului etnografic, testamentul ciobanului ar cuprinde deci două teme, fundamental opuse: una se referă la dorinţa ciobanului de a-şi continua viaţa şi după moarte, iar cealaltă la alungarea mortului din ciclul vital. Nici realităţile etnografice care le-au generat şi nici sensurile lor mitologice nu pot explica felul în care a avut loc sinteza realizată de baladă.

Reducerea „Mioriţei" la substratul ei etnografic nu îi explică semnificaţia; din contră, apare şi mai evidentă noutatea corpusului epic, spaţiul incomensurabil care se întinde între viziunea mitico-rituală şi cea a baladei. Pentru a măsura această distanţă, o distincţie este necesară: cea dintre „nunta mortului" şi „moartea ca nuntă". În primul caz este vorba despre un fapt de ritual, datorat unei scheme mitologice care explică viaţa şi moartea şi justificat de anumite mecanisme sociale. (Grupul uman care se pune astfel la adăpost de virtualul pericol reprezentat de mortul revendicativ). Omul trebuie să nuntească pentru a-şi împlini astfel menirea sa pe pămînt. Nunta este un moment esenţial al vieţii, fără de care aceasta rămîne incompletă. Deoarece orice ritual de trecere presupune încheierea definitivă a unui ciclu şi de abia pe urmă integrarea în altul, prin îndeplinirea unui ceremonial de nuntă post-mortem, se asigură epuizarea ciclului existenţial şi se facilitează astfel intrarea mortului în lumea de dincolo.

În cazul „morţii ca nuntă" este vorba despre o viziune generală asupra existenţei, despre integrarea morţii într-o ordine ontologică superioară, care îi anihilează virtuţile negative.

Nunta este singurul ritual de trecere care are loc între două nivele existenţiale identice (naşterea fiind venirea din neunde în lume, iar moartea plecarea din lume în ne-fiinţă). Prin ea, viaţa se continuă pe o treaptă superioară, cunoscînd o nouă formă de manifestare şi desăvîrşire. Dacă moartea este nuntă înseamnă că extincţia individuală nu este sfîrşitul absolut, sau, altfel spus, că ne-fiinţa nu există. O vitalitate enormă se revarsă din baladă: moartea nu este decît o altă formă a vieţii cosmice, existenţa se continuă şi dincolo de sfîrşitul individului. Nunta cîştigă proporţii cosmice, căci, din această perspectivă, moartea individului este un fapt ne-esenţial, o simplă trecere de la un nivel al existenţei individuale la altul, probabil mai complex.

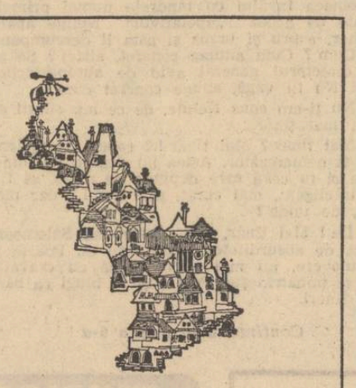

Desene de Cristina Moscu

Omorît de semenii săi, ciobanul încetează existenţa sa socială, dar îşi găseşte un nou mod de a fi prin integrarea sa în ciclurile vieţii cosmice.

Cele spuse pînă acum nu trebuiesc înţelese în sensul ideii nunţii cu moartea (ceea ce ar însemna acceptarea opiniilor lui Dan Botta), ci în sensul viziunii morţii ca nuntă, adică a anihilării deosebirii dintre existenţă şi non-existenţă, al supremaţiei absolute a vieţii. În ultimă instanţă, de aici se desprinde imaginea unui cosmos unitar, continuu, fără rupturi între diferitele sale nivele. Viaţă-moarte, individ-natură, semnificaţie particulară-semnificaţie universală, toate părţile funcţionează armonic, contopindu-se într-un unic ciclu vital.

Deci, în baladă, accentul nu cade pe caracterul de ruptură al morţii, care ar cere depăşirea ei printr-un efort ritual (vezi textele studiate), ci pe ideea de continuitate a vieţii, în diferite forme de manifestare (de la existenţa individuală pînă la cea cosmică) „Mioriţa" apare acum ca o sinteză integratoare în care opoziţiile cuprinse de cele două teme amintite sînt transfigurate şi asimilate într-un sistem superior de semnificaţii. Cînd moartea este înţeleasă ca sfîrşit absolut este firească apariţia opoziţiei dintre dorinţa individului de a-şi prelungi existenţa şi cea a societăţii de a se elibera cît mai curînd de balastul provocat de dispariţia unui membru al ei. Aceste antinomii dispar însă, atunci cînd moartea este văzută din perspectiva vieţii cosmice eterne.

De aceea, cred că se poate vorbi, nu numai despre balada „Mioriţa" ci şi despre „momentul spiritual Mioriţa" moment în care poporul român accede la o conştiinţă superioară a existenţei şi istoriei sale.

Mihai Coman

Dilemă fundamentală

Urmare din pag. 1

de sincer, de firesc interes pentru binele omului, încît în nici o împrejurare scopul nu scuză mijloacele. Există la unii filozofi contemporani ideea îngrozitoare că binele nu se poate apăra prin sine însuşi, că pentru a învinge răul binele trebuie să împrumute cîteva dintre mijloacele răului, să ia ceva minciună, ceva ipocrizie, ceva incorectitudine, ceva falsitate, să pună piedică în timpul trîntei. Şi există la unii, din păcate, ideea fără seamăn de urîtă, de imorală, că pentru a învinge în lupta cu un om incorect omul corect trebuie să fie, pe perioada luptei, incorect. Iar atunci, respectivul om corect, grăbindu-se să realizeze o victorie pe care e convins că o merită, exasperat uneori că nu găseşte suficientă înţelegere pentru cauza sa iniţial foarte nobilă, începe, de exemplu, să scrie anonime împotriva omului incorect cu care luptă, devenind el însuşi incorect.

Dealtfel, pentru că tot am deschis vorba despre anonime, mi-aş permite să-mi exprim încăodată convingerea că e complet anormal, în contradicţie cu spiritul deschis, militant, patriotic şi revoluţionar al climatului social-politic din România, să se piardă vreme, energie, şi mijloace materiale importante pentru verificarea unor scrisori anonime de multe ori iresponsabile, adeseori răuvoitoare şi numai cîteodată corecte, aducînd mărturii despre anacronica lipsă a dreptului la cuvînt la care sînt obligaţi cîteodată oamenii în unele colective de muncă. Cred că în 1976, boala aceasta a anonimelor — căci boală este — trebuie să-şi găsească leacul. Şi leacul este — după opinia mea — unul singur: întărirea spiritului criticii şi autocriticii, consfinţirea acestui drept, sancţionarea fără iertare a celor care bagă pumnul în gura oamenilor care vor să sesizeze sau chiar sesizează anumite stări de lucruri, perfecţionarea, mai ales în domeniul concret al activităţii de fiecare zi, a democraţiei socialiste, în aşa fel încît oamenii să se poată exprima, chiar greşind, dar să nu le calce nimeni dreptul de a fi stăpînii propriilor lor opinii în ţara lor.

Revin la ideea pe care socialismul românesc ar fi în măsură s-o acrediteze adînc şi durabil în memoria de accente a lumii şi anume că scopul nu scuză mijloacele. Şi iată de ce. Scopul poate fi atins o dată în viaţă, mijloacele trebuie folosite în fiecare zi.

Afirmaţia artei

Urmare din pag. 1

nu a şters romantismul dintre cîştigurile de frumos ale artei. Artistul creează o lume care se alătură alteia, fără să-i încalce domeniile şi fără să-şi suprapună drepturile cu ale ei. Creatorul afirmă un proiect de frumos. Singura lui putere profundă este să afirme. Alta nu are. Un artist care nu ştie că nu poate nega o altă artă numai pentru că şi-o iubeşte mai mult pe a sa se dovedeşte cel mai adesea uşor de negat el însuşi. Ce este mai specific şi mai sublim artei ţine poate tocmai de firescul alăturării numelui Eminescu cu cel al lui Dante, sau numelui lui Nichita Stănescu, de cel al lui Arghezi şi, cu siguranţă, ultimii veniţi în timp nu se vor considera daţi înapoi, ci părtaşii unui mare adevăr estetic. Este tot atît de frumos, într-o altă ecuaţie a adevărului, cu a spune că sistemul Copernician l-a negat pe cel al lui Ptolomeu sau că pămîntul este o stea obişnuită şi nu centrul sistemului planetar.

O iubire rece şi pătimaşă

Urmare din pag. a 5-a

— Eu să port blugi? Se îngrozi Nelu Alexandru.

— Da! De ce nu? Ce, un director general nu poate să umble în blugi? Nu neapărat la serviciu se arătă dispusă Salomeea şi la o concesie, dar măcar cînd vii dimineaţa la mine. Aşa de mult aş vrea să mai întinereşti puţin.

Nelu Alexandru o asculta cu uimire şi teama de ridicol risca să se destrame. O să-şi pună şi blugi, numai să n-o piardă. În fond de ce atitea prejudecăţi?

— Da! Dragă Nelule, dacă vrei să fim fericiţi şi să rămînem împreună, ascultă-mă şi pe mine, îşi continuă ea sălbatecă vastul ei plan de regenerare... Şi la altceva m-am gîndit... Lasă-ţi părul lung, cu plete, aşa cum poartă tinerii, tu ai păr foarte frumos, ai să vezi că n-o să te mai recunoşti nici tu.

Deşi cu unele din paragrafele vastului ei program de regenerare, Nelu Alexandru s-ar fi declarat de acord, înţelesese însă un lucru fundamental, Salomeei nu-i place de el aşa cum se prezintă în momentul de faţă. Şi el credea că ajunsese la situaţia în care merita să fie iubit şi respectat aşa cum era, contemporanii îi erau datori cu această autoamăgire.

Dar Salomeea bătea mult mai departe.

— Nu-mi plac bărbaţii laşi şi am impresia că tu eşti prea conformist, prea te temi pentru scaunul tău. Ţipi numai la subalterni...

— Nu ţip la subalterni, se grăbi Nelu să precizeze, bănuind ce-o să urmeze.

— Ba da! ţipi la subalterni, te-am auzit eu odată cînd eram în biroul tău. Asta-i uşor Nelule, poate să facă oricine. Aş vrea odată să ţipi şi la un ministru dacă bine înţeles ai dreptate, nu sînt absurdă. Aş vrea să trăieşti şi tu ca un hippy, să nu mai fii legat numai de postul tău. Eu te iubesc pentru tine, nu pentru funcţie.

Oricît de naiv ar fi fost Nelu Alexandru nu putea să creadă totuşi că pierderea funcţiei de director general, ar fi făcut-o pe Salomeea să-l iubească mai mult. Şi apoi nu credea nici că blugii şi pletele rare fluturînd în vînt i-ar fi mărit mult farmecul pasional. Şi apoi această perspectivă nici nu i se părea romantică din punctul lui de vedere. Da! De fapt el voia să fie iubit pentru funcţia lui, nu pentru virtuţile lui bărbăteşti, pentru aceste virtuţi, pentru ochii lui căprui şi pentru trupul lui zvelt, fusese iubit de destule fete în anii tinereţii. Nu! El voia ceva artificial şi trainic, o eventuală iubire sinceră a Salomeei însemna o degradare, o trimitere în munca de jos, o reîntoarcere la anii sărăciei şi virtuţii. Pasiunea pentru Salomeea făcea parte din consecinţele bunăstării, ce luptase să ajungă aici, o asemenea legătură i se părea importantă. Iubirea sinceră îşi spunea Nelu Alexandru e răsplata celor săraci, a celor raţi. El ar fi vrut ca Salomeea să-l iubească pentru situaţia lui socială, o iubire rece şi pătimaşă ca între briganzi. Şi totuşi Nelu Alexandru îşi dădea seama de utopia acestor visuri de necruţare. El o iubea pur şi simplu pe Salomeea şi asta era nenorocirea.

Odată ce şirul obiecţiilor se epuizase Salomeea se plictisise, acum îl disprefuia cu adevărat. De ce dracu n-a reuşit să-i sucească capul?... Ar fi fost plăcut ca prezenţa lui să mă tulbure însă nu mă tulbură. Eu sînt de vină, nu trebuia să-l ascult pe Petrică, trebuia să stau singură în garsoniera mea şi să aştept acolo un **coup de foudre.**

Şi cum n-avea la îndemînă altă posibilitate de a se autopedepsi se dezbrăcă grăbită, îndurerată şi nedumerită.

—Modugnio, Modugnio, vreau să ascult puţină muzică murmură Salomeea odată refugiată în pat. Încă mai visa o undă de lumină, un sunet străin care s-o ajute să suporte cu demnitate mingiierile lui stîngace.

— Modugnio e un cîntăreţ italian, se trezi Nelu, şi această absurdă nevoie de conciziune, îi tăie energia şi se pomeni aruncat într-o linişte posacă şi nefirească.

Fragmente din volumul II al romanului „Într-o casă străină"

profil

A. I. Zăinescu

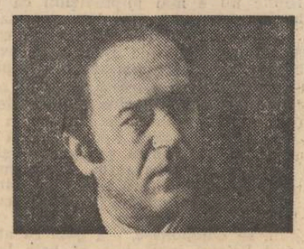

Născut la 22 octombrie 1939, în Dara-Pietroasele, jud. Buzău. Bibliografie: Zeii neatenţi, E.P.L., 1967; Recviem într-un cimitir de maşini, *E.P.L., 1969;* În zale albe, *Eminescu, 1971,* Grădinile ascunse, *Albatros, 1974.*

A. I. Zăinescu este un spirit interogativ şi totodată energic, trăindu-şi neliniştile cu o vigoare ce le preface în greoaie zbateri ale unei vitalităţi masive, robust şi orgolios afirmată prin asumarea unei condiţii dramatice, forţa fiind supusă, printr-un martiraj voit, ideii. Tehnica poetului constă în aşezarea unei materii ce refuză constringerea în tiparul rigid al unei reprezentări abstracte, într-o dirijare noţională a unei furioase dezlănţuiri imagistice. În cele dintîi volume A.I. Zăinescu este cu deosebire un „poet al pămîntului" căruia însă aspectele vieţii telurice îi apar fabulos ritualizate, în exaltările cele mai frenetice văzîndu-se înscrisă o ordine străveche; cum spaţiul insistent evocat este acela deluros şi podgorean, subtil opus cîmpiei plane, monotone, ce predispune la anxietate prin lipsa variaţiei, identificarea plenitudinii cu trăirea la nivel paroxistic devine explicabilă: „Sîntem oameni de treabă şi dintr-o bucată. / N-avem pe sufletul tînăr nici un hotar, / Decît o pădure pe care o ţinem în spate, / Şi mai murim cîteodată într-un stejar. / Vouă din cîmpuri atunci vă e frig şi se coace / Piinea cea mai rotundă-n cuptor, / Creşte a doua oară grîul şi înfrăţeşte, / Ploaia ne smulge din talpă cîte-un urcior. // Şi vă e sete de noi într-o zi, vi se face / Ochiul oglindă şi iartă cînd sînteţi bătrîni, / Noi în podgorii aici sîntem buni cu pămîntul / Care se rupe la vale şi fuge-n fîntîni; / Tragem piei după noi, cîte şapte, / Şi-i facem nod şi rămînem doar oase un timp, / Mutăm casele-n riu cînd e arşiţă, vara bem lapte, / Primăvara şi iarna bem vinuri în schimb. // Septembrie, luna culesului, prima: e de femeie, / Octombrie-a doua e a mea, de bărbat; / Fierbe trei nopţi vinul singur şi după aceea / Trebuie tras într-o cadă şi îmbătat. / Femeile noastre repară butoaie, / Sînt ca o puşcă şi, iuţi, ştiu o mie de munci, / Fetelor mari le sar capre din coaste, / Cîrduri de capre pe dealuri, şi pleacă cu ele, / Părinţii le bat şi fac nuntă atunci. // Sîntem aspri, în fine, şi ne ducem destinul / Aici în podgorii ca într-un mit, / De unde se scutură galben şi arde pelinul, / Piatra se sparge albastră şi înmugureşte în zid. / Pasărea-şi face cuibul în stînci şi se mută / Gură de rai a pămîntului într-un copac. / La o streaşină-a caselor, iarna; văzută / Şi neauzită cum rîde, plînge şi rîde în prag". Pretextul etnografic este folosit pentru a se evoca manifestările extrem vitaliste, succesiunea lor fiind supravegheată însă de o regulă severă a vieţii. Exultanţa nu ia vreodată forma exuberanţei; izbucnirile sînt regeneratoare, nu eliberatoare; satul, ca păstrător al unor norme ce asigură continuitatea, devine un spaţiu al fecundităţii, sacru, definit prin exacerbare: „De unde sînt eu, va mai veni cîte unul. / Calul troian e acolo-n podgorii / Numai ochi şi auz printre dealuri, / Numai sete şi arşiţă printre copaci". Amintirea acestui spaţiu este dominată de viziunea unei vitalităţi aprige, incandescente, arderea însăşi fiind un ritual al fertilităţii: „Iubesc focul, pentru cei vii, iertaţi-mă; / Pentru cei morţi să rupem flacără din el, rotundă. / Pentru copaci şi păsări iarăşi, cîte-o undă, / Fintînilor, o cumpănă, pe cer. / Şi pentru caii-acum bolnavi de-atîta fontă, / — Potcoavele-i sorb arse şi-i lunecă în fier — // Noi pentru toţi şi pentru noi să rupem flăcări, / Pentru seminţe-ncet şi-n brazdă mai ales, / Cînd dă în pîrg văzduhul şi exod de umbre, / Zguduitoare seve pămîntului se ţes. / Şi ca un fulger, focul, să-l iubim cu fulger, / Cu pluguri astăzi şi secerători, / Spre lauda sa tinără, şi dulce, / Viaţa sa de riu atoatecurgător". **Recviem într-un cimitir de maşini** este un titlu ce poate da falsa impresie a unei poezii „paseiste" cîntînd nostalgic rusticităţi pierdute; în realitate, A.I. Zăinescu este un căutător al aspectelor raportabile, uneori prin asocieri forţate temei naşterii, a ecloziunii violente şi încrîncenate. Poezia însăşi pare a se „zămisli", printr-un extraordinar efort, printr-o „luptă" îndîrjită cu o materie aridă, într-o **Poetică** invocîndu-se în chip simbolic plugarul ce-şi alege o stîncă în „care ara şi semăna dus, / Supus caznei de lungi, nesfîrşite vieţi". **Grădinile ascunse,** cartea cea mai bună a poetului, aduce o eliberare de imaginile elementarităţii, „eterna, / dureroasa goană / către zămislire" fiind proiectată în viziuni de o mare consistenţă ce dau mereu impresia unei trude ciclopice („Ca nişte hornari ochii mei au curăţat, / Toată noaptea, stelele, şi-acum / Mă-ntrebaţi de ce sînt roşii, de fum, / Pe pămînt de ce sînge se vede, uscat"), epuizantă şi totuşi dominată de un sentiment al împlinirii, de o aspră „bucurie" a realizării greu obţinute.

★

Ajunsă, cu inevitabile omisiuni, la capăt, prezentarea scriitorilor tineri contemporani se încheie, după doi ani, cu „profilul" de faţă. Mulţumesc, şi pe această cale, redacţiei revistei **Luceafărul** pentru condiţiile oferite unei colaborări desfăşurate, de la început şi pînă acum, sub semnul unei depline înţelegeri.

Mircea Iorgulescu

Băiatul de mingi

Urmare din pag. 1

punîndu-se cu modestie şi cu generozitate neprefăcută în slujba fiecărui adversar, împărţindu-şi cînd unuia cînd altuia serviciile, în dezinteres total parcă faţă de rezultatul final şi ignorînd apartenenţa jucătorilor, nebăgaţii în seamă „băieţii de mingi", simplii şi bunii furnizori de baloane, sînt prin acest oficiu fără răsplată şi fără părtinire pe care îl fac jocului şi prin şansa care li se întrevede în viitor apariţii din cele mai agreabile pe dreptunghiul de zgură sau de gazon, aflîndu-se într-un fel deasupra disputei care, din păcate, nu antrenează întotdeauna mobilurile cele mai curate.

Asta se întîmplă în tenis, unde cu greu s-ar putea închipui şi cu atît mai puţin accepta „copii de mingi" neloiali ori mînaţi de înguste interese partizane. Cînd, însă, „copiii de mingi" părăsesc mediul lor natural şi adecvat, cînd înlocuiesc peisajul sportiv cu acela literar, lucrurile se modifică întrucîtva. Ceea ce nu li se schimbă, cu siguranţă, e însăşi condiţia: sînt aceeaşi adjutanţi serviabili şi servili, buni la toate, lesne de recunoscut după felul cum îşi oferă oficiile, după umilinţa şi rapiditatea cu care acceptă muncile cele mai de corvoadă, după situarea fără crîcnire la periferia terenului îngăduit, după modul cum ştiu să se aşeze, cuminţi şi aparent resemnaţi, în cuvenita zonă de umbră ce li s-a indicat. Subiectivismul cuiva îndeamnă la un articol injurios? „Copilul de mingi" este gata, sărit în picioare, ca la comandă. Interesul de grup are nevoie de o notă extrem laudativă, în neconcordanţă flagrantă cu subiectul la care se referă? „Copilul de mingi" se execută. E nevoie ca articolul, prin prisma aceluiaşi interes, să devină extrem laudativ şi nota injurioasă? Nici o problemă, „copilul de mingi" se află la datorie, pe marginea terenului, abordînd, ca şi omologul său din tenis, aceeaşi lipsă de interes faţă de miza şi scopul disputei. „Băiatului de mingi" i se poate pretinde orice serviciu, pentru că de fapt el nu scrie, ci adună de pe jos şi împarte baloane.

A admite că în ceea ce face îl animă o convingere, chiar de moment, un parti-pris pe neaşteptate izbucnit, ar fi prea mult. În orice parte a „terenului" s-ar afla, „băiatul de mingi" nu ştie decît un singur lucru: să-şi respecte pînă la capăt condiţia tutelată şi atîta vreme cît durează tutela. El îşi comută atenţia cu care urmăreşte zborul mingilor, aşa cum îşi schimbă jucătorii jumătăţile de teren ce li se cuvin. O clipă numai de întrerupere a disputei şi „copilul de mingi" rămîne fără îndeletnicirea care îl susţine, completamente uitat şi fără rost, cantonat în situaţia lui, care mai mult decît o vîrstă infantilă presupune un temperament funciar aservit. Să nu se creadă că stadiul „copilului de mingi" este un stadiu inerent pe calea maturizării celui care doreşte să se consacre criticii. Să nu se creadă că, vrînd-nevrînd, cel care îşi propune să pătrundă în viaţa literară e obligat să îndeplinească rolul ingrat şi de debut al „copilului de mingi". Dimpotrivă. Un critic adevărat se formează obligatoriu în afara acestei copilării de circumstanţă şi, cum s-a mai spus, el se naşte precum Pallas-Atena, liber de toate sechelele creşterii. „Băiatul de mingi" nu va ajunge niciodată critic în deplinul înţeles al cuvîntului, căci aici, la fel de important ca talentul şi vocaţia, se dovedeşte mereu responsabilitatea asumată a propriei convingeri. Dacă în autenticul „băiat de mingi" se poate ascunde un posibil viitor mare campion, în cel transplantat în viaţa literară se ascunde fără echivoc un mediocru veleitar. Prezenţe agreabile, utile şi pitoreşti în viaţa terenurilor de tenis, „copiii de mingi" sînt pe atît de nocive şi indezirabile apariţii în viaţa literară.

atelier literar

poșta redacției

MUREȘAN GABRIEL : „Azi nu mă duc la școală. Vreau să văd lumea care nu are timp să fredoneze cîntece de dragoste și să muște din manechinii atrăgătorii (M.G., aici e suficient un singur i !) ai cotidianului". Nu e bine ! Lăsați „manechinii" nemușcați (de fapt, **manechinele**) și duceți-vă la școală ! O să învățați să scrieți corect, o să învățați să citiți — ce să citiți și cum — și, eventual, o să învățați să scrieți literatură (ceea ce scrieți acum nu prea e literatură...).

M. VITIUC : Se pare că în timpul acestei lungi absențe n-ați stat degeaba. Lucrurile sînt în vădit progres, mai sigure, mai bine structurate, mai dense și chiar mai inspirate (mai ales „Și fiindcă totuși", „Și oamenii", „Lumina nopții"). Să sperăm că nu vă veți opri aici.

S. A. LUPU : Nimic nou, deosebit. Ceva mai bine, parcă, în „Pe țărm", „Pentru Daniela", „De primăvară", „Ontologică". În rest, neajunsurile de care am mai vorbit.

OCTAVIAN GRIGORIȚA : Din scrisoarea și versurile dv. nu putem trage decît o singură concluzie : că trebuie să vă apucați serios de învățătură, pentru a depăși nivelul de ignoranță și quasi-analfabetism la care vă aflați. Numai după aceea vom putea discuta și despre literatură (dacă va fi cazul — deocamdată, nu se văd semne de talent).

MICOTA : Învălmășită, confuză, imposibil de urmărit („grație", în parte, și abuzului de adjective și „flori de stil", uneori îndoielnice). În general, însă, condeiul pare în stare de mai mult, poate chiar de un efort spre limpezire și coerență, spre o mai bună organizare epică a materialului.

MAURA : Sînt vizibile promițătoare aptitudini (mai ales în „Numai gura", „Ferestre", „Fereastra cu șerpi", „Rememorare", „Pârtaș la joc", „Încă nu", „Lacrimi de amurg"). Scrieți mult — o ușă larg deschisă spre facilitate și plafonare. Dacă vă cunoașteți atît de bine (în ce privește discernămîntul), acționați în sensul necesar : citiți mai mult, mai divers (cu efort de pătrundere, selecție, asimilare), studiați mijloacele și metodele criticii literare și alcătuiți-vă, treptat, gust și criterii proprii. Reveniți.

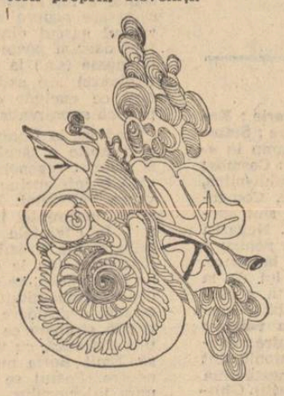

Desene de Mihaela Istrate

G. LYRICUS : Mai aproape de reușită, „Mihai Viteazul", „Meditație".

ELV. I. : Mulțumiri pentru „tabletă". Portretul e (din fericire !), în excesivele lui idealizări, departe de realitate, departe de „chipul uman" al omului, ca să zicem așa (dacă ar exista în realitate un asemenea „monstru", ar trebui nimicit de urgență !...). Condeiul de proză e destul de îndemînatic, dezinvolt, subtil. Relatarea „întîmplării" este foarte sesizantă, convingătoare (regretăm lipsa, din fragmentele trimise nouă, a „amicului binevoitor" care a declanșat drama). Ar fi de reprosat unele părți stagnante, lungite (pag. 4 de p.), sau unele pasagii de filosofare de mîna a doua (p. 20). De asemenea, calitatea versurilor citate contrazice uneori faima de poet recunoscut, intelectual subțire etc. atribuită personajului respectiv. Cea mai grea problemă rămîne, însă, aceea pe care ați intuit-o („actualitatea"), dar reușita celor doi autori pe care-i pomeniți trebuie să vă ofere unele garanții și curajul de a angaja lupta. Vă dorim succes.

D.D. ARNEGA : Problemele pe care le ridicați în scrisoare sînt de competența redactorului-șef (noi nu răspundem decît de coloanele atelierului, nu și de ceea ce se publică sau nu în restul revistei) ; vom preda, deci, scrisoarea și versurile dv. celui în drept.

L.M. CODRIN : Versurile, pe o linie convenabilă, deși fără noutăți deosebite (mai bine, în „Cristofor Columb", „Neuronul"). Celelalte pagini, din păcate, lipsite de interes literar și, uneori, de gust.

Manuscrise neiscălite : „Mușcată de striviri nebiruite", „desfriul naturii", „Steaua întunericului" etc. ; „Extaz", „Nu puneți șaua pe caii albi" etc. : „Menire", „Vînt șăgalnic", „Himer" etc. ; „Ce m-aș face ?", „Ce înseamnă ?".

Mihai Poenaru, P. Marcsean, Ieronim N. Norocosul, Th. Bănățeanu, Popescu Popești : Nimic nou !

Ciobanu Marin, Șt. Stoleru, R.V. Rosim, D. Roman, Lițoiu Constantin, M. Bazgan, Eugen Pop, Brișcă Adrian, D.I.O.N., Al. Rogasem (ceva, în „Balada negustorului"), **Veres Ildiko** (ceva mai bine, în „Ideal"), **Reves, Maria Preda, Virizob Petronela, V.I. Tatu, Gh. Alungulesei, Constantin Mișaca, Monica E. Vlad ,F. Pelinn, Ciutacu Dumitru, George Străinu, Z.I. Ioan :** Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

Inima

Inima mea e o hartă
pe care sclipesc
ca niște stele
nenumărate orașe.
Această imagine
luminată de soare
se numește : ROMÂNIA

RODICA MARCU

Nașterea poemului

înainte înainte
aerul mă trimite
din spatele meu vine
îmi plimbă o mie de cuțite
pe rănile somnolinde
și trece de mine urlind
înainte înainte
cîntă cîntă și tu
pasărea mă îndeamnă din zbor
înfigînd la fiece bătaie de aripi
o mie de cuțite
în rănile-mi arzinde
ține-te drept ține-te drept
soarele mă obligă
străpungîndu-mă cu o rază
de-a lungul rigidă
răsucind o mie de cuțite
în rănile-mi zvicninde
și așa cum mă vedeți
de culoarea prafului peste sînge
cu gura năclăită
de loviturile artistice ale cuvintelor
cu privirea încă senină
încerc o inofensivă propoziție
ce m-ar putea salva de tăcere
de întunericul ce vine
arborele este înalt
abia rostesc însă arborele
și obiectul apare
se înfige în ochii mei
cerîndu-și drepturile
cu rădăcini mișcătoare
trasează în carnea ochiului meu
dureroase canale
se zvîrle peste mine
pisîndu-mă metodic
înalt dă lovitura de grație
strivindu-mi gura
zdrobindu-mi gura
lăsînd cuvintelor de legătură
grija de a-mi arunca resturile
în noapte
și în tot acest timp
asistînd la masacru
nu am alt gînd decît
înainte înainte
cîntă cîntă și tu
ține-te drept ține-te drept.

FLORIANA TEI

Poem

Noapte de noapte urcai colina inimii mele
era visul meu de-o blîndă austeritate
risipind în jur rîvnite crengi de cais
noapte de noapte urcai colina inimii mele
spuma sîngelui meu bolborosind pe care
o bănuiam zăpadă
o tandră inegalitate în glas mă dădea
în vileag
așteptînd, o, mereu așteptînd
și noaptea ca o țigară ieftină îmi
frigea degetele

CRISTINEL PRICOP

Și fiindcă totuși

Și fiindcă totuși
Nu sînt pasăre
Vă spun :
Aerul sus
E atît de tare încît
Este nevoie de mai mult
Decît o pereche de aripi
Pentru a vă putea înălța
Precum acele
Cuceritoare de înălțimi
Păsările :
Acolo soarele
E un bărbat
Cu umeri puternici
Și blînzi
Și lumina cade
Ca o apă
Într-o tumultuoasă cascadă.

MARIAN VITIUC

Cristofor Columb

Ce tristă e gloria
de a visa,
Ce trist continent
și ce pașnic,
îmbrăcat mai apoi
în purpura de sînge
a aventurii,
este această nesperată
Americă,
ce trist miracol
acest țărm atins
cu simțul infantil
al marilor migrații,
ce mîncinoasă hartă,
memorînd
un viitor strident,
sărbătorit cu fast
și disperare

LUCIAN MĂNĂILESCU CODRIN

Dragoste

Învățați-mă oameni să iubesc
dragostea de dragoste și de bucurie și de naștere învățați-mă.
Eu cunosc cum miroase piinea pe cîmp
tremurul stelelor, deasupra în nopțile de vară
îl cunosc,
știu cum se drămuie lumina în vii
și cum mustește în căzi prefăcîndu-se într-o nobilă substanță
știu peștii din apă cum se nasc și peștii
din ceruri cînd pe boltă sclipesc
dar în toate acestea sînt și munții
cei aproape de mine, pădurea care m-a născut
dar dragostea e un cuvînt, deasupra lui
și în el tăcere, despre care nu pot spune nimic.

VICTOR CROITORU

De ziua iubitei

Pietre anonime
împrumutați-mi nopțile voastre,
eu sînt cel care îngrijesc
libertatea ierburilor cu inima
eu sînt cel care traversez
lumina visînd,
împrumutați-mi nopțile voastre aspre
nopțile voastre înghesuite și reci
ziua aceasta vreau să rămînă
întreagă și limpede.

V. PETRESCU MĂRGEAN

Locuiesc

amicilor mei

Locuiesc la mansardă
Tot aici locuiesc și vrăbiile
Primăverile le trăiesc singur
Mă îndrăgostesc spre toamnă

Am un perete din geamuri
Nu am ușă, pat, masă, scaun, șifonier, covor, lustră

Nu am nimic din toate astea

Hainele le agăț de nori
Cînd veniți
Încăperea se umple de bucurie
Și de lumină ;
Sîntem în imediata apropiere a cerului

Iarna mă usuc
Și rătăcesc, copac, pe străzi
Vara stau într-un acvariu
Și îmi cresc pe trup alge
Primăvara îmi înmuguresc gîndurile
Și deschid geamurile
Toamna mă umplu de frunze pînă la acoperiș
Și, de greu ce e, îmi deschid sufletul
Tot aici locuiesc și vrăbiile.

PETRICĂ CERNAT

Despre critica tînără

Urmare din pag. 1

și care te face să te prinzi în edificarea unei literaturi. A face critică este așadar o chestiune de conștiință și de simț responsabil. Cine n-are acest sentiment al moralității, contemplată în forma ei de exemplaritate, acela nu-i critic. Să ceri certificat de școală și adeverință de bună purtare este prea puțin fiindcă dotarea criticului se vede prin faptă și prin consecințele judecății în planul artistic. Sînt foarte mulți oameni cu lecturi multe și de o relativă onestitate, cu diplome de absolvență notabile în rezultate, însă lipsiți cu totul de spiritul critic. Dificultatea stă pentru aceștia atît în gust, cît și în abunei conștiințe a edificării, proprie criticului, prin care acesta abandonează ambiția creatoare spre a contribui, fără părtinire, la evoluția culturală a nației. Criticul e un anonim, a cărui trudă este perpetuă la o clădire a literaturii pe care o găsește nesăvîrșită și pe care el însuși, la moarte, o lasă neterminată, prednd altora torța pedagogiei culturale.

Acesta ar fi, desigur, privit în aspectul lui ideal, chipul criticului matur și chiar al celui tînăr, cu observația că acesta are o seamă de gesturi specifice, explicabile prin condiția lui melioristă. Întîia faptă a aspirantului la critică este alegerea unui mentor, în viață sau defunct care îi vorbește în viu grai sau prin sunetul cărții. Acesta nu-i un defect fiindcă toți au făcut așa de zeci de ori și esențială e calea viitoare, smulgerea de pe baza solidă a magistrului spre a zbura cu propriile aripi. Cînd aceasta nu se întîmplă, e regretabil, desigur, și a rămîne la virsta maturității sub dominația preceptorului e semn deimitație fără valoare, inaptitudine de a se exprima pe sine, în fine sterilitate. Prin urmare, iată primul pericol : epigonismul.

Tînărul critic e pîndit și de altă exagerație, cu totul supărătoare. El poate fi de o răutate formidabilă de la primele încercări voind să arăte prin aceasta cît este de original în păreri și în concepțiuni. După cîteva articole, scrise pe un ton neutru, tînărul își poate abandona deferența și, fără a-și revela sistema estetică, scara de valori, începe a lovi unde nimerește, făcîndu-se dur, afișînd o figură granitică de inchizitor. Pe de altă parte, el poate fi timorat, fricos, speriat de responsabilitate, poate să tremure de abnegație în fața oricărui scriitor. Cronica lui va fi sinuoasă precum un riu de cîmpie, cu multe reveniri și cu observații puține aminînd sentința sau excluzînd-o cu totul. Criticul blînd sfîrșește în incoerență.

Toate acestea vin dintr-o unică obsesie și anume aceea a autorității. Unul își închipuie că poate fi ascultat dacă e tiranic, rău ca satrapul, altul caută auditori prin mansuetudine.

Nu mai e nevoie să spun că păstrarea măsurii, ba, mai mult libera obiectivitate sînt preferabile. Cînd citesc un articol semnat de un necunoscut, fug îndată la cartea pe care o discută și îmi confrunt opinia mea cu aceea a criticului. Dacă ele seamănă și fenomenul se repetă mai multă vreme, criticul nou și-a cîștigat un adept. Se întîmplă să intru în dezacord cu noul cronicar. Dacă însă judecata este explicată, întărită de argumente, indestructibilă prin logică, steagul meu de cititor se inclină în semn de abdicație. În acest chip, se impune un critic și sarcina lui nue e în principiu alta decît a unuia consacrat.

Se întîmplă însă un fenomen curios în critica tînără. Unii dintre comentatori, impuși de cîtăva vreme s-au și definit ca stăpînitori pe cîte un domeniu al literaturii. Specializarea, care după o vreme e ca și inevitabilă, s-a și produs și cu rare excepții știi despre ce va scrie un tînăr pe carel -ai urmărit citva timp. După al doilea articol de gazetă, unii dintre tineri și chiar dintre cei buni, încep să-și dovedească preferințele genologice comentînd în exclusivitate poezia sau proza, ocupîndu-se numai de critică, făcînd interpretări fără excepție în domeniul teoriei literaturii.

Dimpotrivă, criticul tînăr trebuie să scrie despre cît mai multe, despre roman și cartea de idei, despre poezie și „jurnal", despre critică și „memoriale", să dovedească aptitudinea înțelegerii în cîmpul ideologic ca și în acela artistic. nuirea de frivolitate față de un asemenea critic curios este injustă și rea, și de altfel interesul pentru literatură în totalitatea ei *este și un semn al vocației critice. Altfel, peste cîțiva ani, criticul specializat e un ins care sucește acrobatic problema romanului însă bîiguie fraze imposibile despre poezie*

Există o altă chestiune importantă pentru criticul tînăr. Acesta se formează deobicei în iurul unei publicații, fiind sprijinit de aceasta, „lansat" cum se zice, condus pe calea afirmării. Desigur, faptul este inevitabil cu precizarea că, aparținînd in chip fatal unei redacții și supus concepțiilor genetice, criticul tînăr nu trebuie transformat într-un instrument, să nu fie supus adică amiciților și iritațiilor superioare. Sînt cronicari la o revistă sau alta, de virstă tînără, ale căror păreri despre o seamă de scriitori se pot anticipa cu exactitate, cunoscînd preferințele redacției reprezentate, antipatiile ei. Fenomenul este curios și regretabil fiindcă prefață pe tînăr sub latura morală, obligîndu-l să profeseze lipsa de cinste, lașitatea, învățîndu-l cu micile coterii.

Sprijinirea unui critic e discutabilă și prin ținerea lui în atenția publică. Am răsfoit o seamă de publicații din anii trecuți spre a vedea ce s-a întîmplat cu unul sau altul din criticii de talent.

Cu rare excepții, ei s-au realizat publicînd cu timpul cărți importante (Dan Cristea, M. Iorgulescu) ori deținînd la această oră cronici literare unde oficiază cu măsură (C. Ungureanu). Este încă o dovadă că acei tineri serioși, cu sentimentul viitorului, vor fi mereu în fruntea brigăzilor de comentatori.

Alții au dispărut din foiletonistică scriind astăzi numai sporadic (e cazul lui I. Marcoș) deși aptitudinea lor era invederată. Poate s-au dedicat și ei unor opere de sinteză, ori scrierii unor monografii. Însă rezultatele se lasă deocamdată așteptate. Se ivește încă o chestiune de principiu în judecarea literaturii. Autoritatea e dată, așadar de conștiință, de justețe în judecată, și de corectitudine în îndrumări. Am văzut însă foarte rar tineri critici care, judecînd cartea în discuție să dialogheze cu autorul prin articolul critic, spre a-i repeta calea de viitor.

Rostul esențial al criticii, pe lîngă judecată, este acesta : să contribuim la creația marilor opere, să semnalăm capodopera, în fine să scoatem laiveală și din masa obscură, acele trăsături care, cultivate, să dea scrieri durabile. Trebuie să știm că acest om, care își biruie elanurile lui creatoare, își apropie cu iubire cărțile altora, care se leapădă de orice dușmănii omenești și de veleități, e un critic și ca atare un truditor anonim. Ca și vechii ziditori de bazilici și de catedrale, prea mari pentru o viață de om, criticii sînt ignoranții și trebuitorii constructori ai edificiului literaturii naționale.

Dacă nu știi să vibrezi și să cîrteșți înaintea operei de artă, dacă n-ai abandonat orice răutăți față de omul empiric sărind în deplină obiectivitate principială, dacă mintea ta nu-i exercitată în mii de emoții, livrești și umane, dacă n-ai ajuns la acea subiectivitate generică, consonantă cu grupul în care trăiești — atunci nu ești critic. Vocea ta să reprezinte spiritul obiectivității și să fie implacabilă ca judecata viitorului, să aibă fiorul descoperitorului de pămînturi necunoscute, să vibreze emoționată la nașterea capodoperei. Și înainte de a scrie, tu, criticule tînăr, consultă-ți de cîteva ori conștiința și propriul spirit al adevărului spre a nu greși față de tine și față de toți cei care te privesc și au încredere în tine.

Pulsația fertilă a istoriei

Urmare din pag. 1.

ei vor trebui să-și ocupe locul noii mărturii descoperite la Circea, datorate tînărului și pasionatului arheolog Marin Nica, descoperiri aparținînd neoliticului timpuriu. Este vorba de o mare așezare, înconjurată de șanțuri de apărare — cea mai veche cunoscută pînă astăzi pe teritoriul patriei noastre — demonstrînd existența încă din vremuri îndepărtate a unor comunități numeroase și stabile. Specialiștii afirmă că civilizația Circea rivalizează prin arta și tehnica prelucratului cu cea din Tesalia și Anatolia. Și fiindcă aminteam de unicate trebuie spus că aici a fost găsit singurul vas ceramic întreg, provenind din neolitic, fiind cel mai vechi din România, iar ceramica pictată prezintă asemănări frapante cu cea de la Gura Baciului (lîngă Cluj-Napoca). Dar, asemenea dovezi, oricît de șocante, se integrează armonios unei evoluții constante, mereu mai plină de sensuri, cu o mare arie de acoperire ; este vorba de ceramica de la Cîrna și Locusteni, tezaurele monetare de la Basarabi și Dunăreni, cel geto-dacic de la Băilești, de alte vetre a căror intensitate a viețuirii au pregătit apariția statului dac care, sub Buerebista și Decebal, a atins maxima înflorire. În cadrul muzeului îi este acordat un spațiu reprezentativ ; alături de diferite exponate, sînt afișate cîteva hărți ce ilustrează fruntariile statului, impunîndu-l ca una din cele mai puternice formațiuni cu care s-a confruntat imperiul roman. Remarcabile sînt textele ilustrative, recoltate din marii istorici ai timpului (Iordanes, Herodot, Platon, Ariean, Strabon, Frontinius, Dio Cassius ș.a.) care, în unanimitate, elogiază calitățile daco-geților și conducătorilor lor. Atît Buerebista (care prin „exerciții, abținere de la vin și ascultare față de porunci" a făurit „un stat puternic și a supus geților cea mai mare parte din populațiile vecine. Ba încă a ajuns să fie temut și de romani" — Strabon) cît și Decebal („foarte priceput la planurile de război și iscusit în înfăptuirea lor, știa să aleagă prilejul pentru a ataca pe dușmani și a se retrage la timp" — Dio Cassius) au fost conducători excepționali, care au solicitat fertil pana cronicarilor. Interesant de subliniat este faptul că nu sînt elogiate doar calitățile de luptători ale daco-geților, ci și modul de viață, atitudinea lor meditativă în fața diferitelor fenomene. Altfel, de ce ar fi rostit Iordanes aceste propoziții admirative, subliniind : „Geții n-au fost lipsiți de oameni care să-i învețe filosofie. De aceea geții au fost întotdeauna superiori asupra tuturor barbarilor și aproape egali cu grecii". Apoi, după părăsirea Daciei, de către romani, muzeul ne oferă alte dovezi ce ilustrează permanența locuirii pînă la întemeierea primelor formațiuni statale românești. (Trebuie să remarc, în spațiul acestor însemnări, apariția în cadrul edițiuri „Scrisul românesc" a volumului „Romanitatea tîrzie și străromânii din Dacia Traiană sud carpatică" aparținînd tînărului universitar craiovean Octavian Toropu ; volum ce se preocupă tocmai de această perioadă, argumentînd cu o extraordinară vigoare științifică continuitatea locuirii atît în Oltenia cît și în alte provincii românești, după 274 e.n.) Alte documente se referă la condițiile politice, economice și sociale ale statelor românești la apriga rezistență împotriva ofensivei turcești ; astfel, numai în secolul al XVI-lea, Oltenia a suportat 80 de invazii otomane și simplul enunț are darul de a ne racorda la anii unui secol de o extraordinară tensiune. Se afirmă întemeiat că Mihai Viteazul a gîndit prima unire a Țărilor Românești și a Transilvaniei încă înainte de a ajunge domn, ilustrînd pe lîngă ținuta unui ostaș desăvîrșit și o conștiință politică bine cristalizată, un spirit vizionar de amplitudine : germenii unirii au apărut astfel încă de „cînd a fost domnia mea mare stolnic și mare postelnic și mare agă și mare ban al Craiovei". Desigur, nu ne-am propus să „povestim" tot ceea ce actuala expoziție permanentă de istorie a Muzeului „Olteniei" ne oferă ; dar se cuvin menționate alte momente esențiale, bogat reprezentate precum 1821, 1859, 1877, 1893, 1907, 1916, 1921, 1934, 1944, adică cele legate de mișcarea pentru unire, independență, de dezvoltarea mișcării comuniste și muncitorești, de triumful orînduirii socialiste și remarcabilele realizări din anii noștri. Cînd o numea „fericita Oltenie", D. Onciul se referea la rolul acestei provincii în plămădirea marii istorii a țării. Actualul muzeu din Cetatea Banilor o demonstrează cu prisosință, constituindu-se într-un înălțător gest de patriotism și cultură.

revista străină

● **PICTURA POLONEZĂ ÎN TIMPUL ULTIMILOR DOUĂ SUTE DE ANI** se intitulează albumul întocmit de Dobrowolski Tadeusz și care expune istoria picturii poloneze din 1764 pînă în 1970. Tipărit de Casa de Editura Ossolineum din Wroclaw este precedat de o amplă introducere care cuprinde descrierea epocilor și a curentelor care se disting în pictura acelei epoci, totodată, demonstrînd influența situației politice a țării asupra picturii.

● **ÎN ANUL 1934,** cu prilejul unui concurs literar polonez, a fost prezentat un roman „Contele Henri și regele Rodrigue" al cărui autor, Teodor Barnicki, avea numai 26 de ani. Manuscrisul, nepremiat, și copia, pierdute atunci, au fost regăsite după 40 de ani. Celebrul critic polonez Waclaw Sadkowski amintește debuturile literare ale lui Barnicki, vorbind elogios de primul lui roman istoric, „Vulturii de Argint", de „Nu numai Beatrice" și despre alte lucrări ale căror acțiuni sînt situate în epoci și locuri îndepărtate, toate amintite într-o postfață la întîiaşa primă ediție a romanului regăsit. Romanul istoric a ilustrat epoca luptelor între civilizația creștină europeană și Islam, pentru cucerirea Spaniei.

● **SCRIITOAREA BULGARĂ MILENA TSANEVA** (născută în 1930), cunoscută ca autoare a monografiilor „Ivan Vazov" și „Ivan Vazov la Plodviv", apare în editura Bulgarski Pissatel cu interesanta lucrare „Cinci poeți". Trei din poeții pe care îi discută — Elisaveta Bagryana, Atanas Dalcev și Hristo Radevski — sînt personalități active în viața culturală de azi. Ceilalți doi, Vaptsarov Nikola, antifascist, executat în 1942, și Nikola Furnadjiev aparțin deja literaturii clasice bulgare. Criteriile de selectare a poeților au fost urmele nețterse rămase în dezvoltarea poeziei bulgare. Autoarea pornește analiza fiecăruia dintre scriitorii abordați de la locul, contribuția și stricta lor valoare individuală: Bagryana — vitalitate nestăvilită, Furnadjiev — poetizarea sentimentului de vinovăție, Dalcev — presimțirea frumuseții ascunse a fiecărei zile, Vaptsarov — schimbările pe care le aduce în poezie.

● **CEL DE-AL 22-LEA FESTIVAL VEST-GERMAN AL FILMULUI DE SCURT-METRAJ** de la Oberhausen a fost deschis anul acesta cu filmul iugoslav „În întîmpinarea vecinului 76" al lui Vuk Babić. În timpul festivalului au fost vizionate 116 filme din 33 de țări. Au participat pentru prima oară Grecia, Turcia, Portugalia, Irakul, Iranul și Costa Rica. În cadrul programelor speciale s-a adus un omagiu pionierului filmului sovietic, Dsiga Wertow (1896—1954), iar sub titlul „Germania în ruine — documente din anii 1945—1949" a fost proiectată o retrospectivă consacrată reacției cinematografice față de realitățile de după război. Documentarul olandez „Umbra unei bănuieli" a obținut marele premiu. Un al doilea mare premiu a revenit filmului columbian „Țărani" de Marta Rodriguez și Jorge Siloa.

● **SCRIITORUL FRANCEZ JACQUES PERRY,** laureat în 1952 al Premiului Renaudot, captează din nou atenția criticii cu volumul „La Ravenala ou l'Arbre du voyageur" apărut în editura Albin Michel. Eroii noului său roman sînt membrii unei familii, retrași undeva, în mijlocul a o mie de hectare de pă-

dure bătrînă, — el paznic de vinătoare, soția și cei trei copii trăind izolați de restul lumii de care se rup și nu o mai înțeleg. „Ravenala" este un arbore din Madagascar, care crește asemenea unui evantai gigant cu 34 de frunze, — una mai mult sau una mai puțin l-ar ucide. Autorul dezbate probleme ale ecologiei, printr-o rafinată reverie poetică.

● **CEA MAI VECHE EXPOZIȚIE ENGLEZĂ DE ARTĂ** THE SUMMER EXIBITION AT LONDON'S ROYAL ACADEMY OF ARTS care constituie un eveniment anual încă din 1768 (cînd s-a înființat Academia) și-a redeschis porțile în acest an. Pînă la încheierea ei se estimează că aproape 100 de mii de vizitatori se vor perinda prin fața a 1 300 de lucrări expuse în cele 16 galerii ale Academiei. Lucrările aparțin unor artiști atît consacrați cît și necunoscuți încă. O galerie este dedicată fostului președinte al Academiei, Sir Thomas Monnington, cu o selecție a operei sale. Sculpturile expuse sînt din bronz, oțel, aluminiu, marmură și lemn. Latura arhitecturii este de asemenea exemplificată în expoziție prin desene, machete, tipuri variate de noi orașe, proiecte de spitale, centre comerciale, institute de învățămînt, birouri și locuințe.

● **SUSSEX UNIVERSITY PRESS** a publicat de curînd o serie de bruioane autobiografice ale Virginei Woolf. Romanciera engleză își exprimă aci bucuria de a scrie despre ea însăși : „Trecutul nu revine în gînd decît atunci cînd prezentul se scurge atît de liniștit ca suprafața lunecoasă a unui riu adînd, și atunci, de la suprafață se poate vedea pînă în adînc. În acele momente, încerc o mare bucurie, nu pentru că mă gîndesc la trecut, ci fiindcă atunci trăiesc prezentul mai din plin..." Elementele autobiografice cuprinse în această culegere de manuscrise VIRGINIA WOOLF AUTOBIOGRAPHY sau detalii interesante asupra vieții particulare și literare a scriitoarei. Iată cîteva titluri ale capitolelor : „Amintiri" (1907—1908), „O schiță a trecutului", scrisă în 1939—1940 pe vremea cînd romanciera scria o biografie a lui Roger Fry, și „Între acte". Culegerea mai cuprinde și 3 eseuri scrise pentru a fi citite la „Memoir Club" în 1920—1922, ultimul din ele „Sînt oare o snoabă" redînd într-o manieră amuzantă întîlnirile ei cu Margot Asquith și cu lady Colefax.

● **DIALOGUES ÉGOISTES** își intitulează Michel Piccoli volumul de amintiri (Ed. Olivier Orban) ; „Actor, eu sînt spectatorul privilegiat al emoțiilor și al sentimentelor contradictorii pe care le-am putut declanșa celor din jurul meu" ...„Jocul actorului să nu mai fie zugrăvirea ipocriziilor noastre, ci însuși scalpelul..." În contradicție cu numeroși confrați ai lui, care au schimbat masca după un noian de anecdote, Piccoli se dezvăluie pe sine fără ostentație, aplaudîndu-se sau criticîndu-se, surprinzînd cititorul cu un acut spirit de observație.

● **REVISTA INTELECTUALILOR COMUNIȘTI FRANCEZI** „La Nouvelle critique" Nr. 95 a consacrat un număr special problemelor actuale ale culturii. Jacques Chambaz consacră un articol pe tema : cultura și națiunea. Sînt de remarcat numeroase articole, căi de angajare pentru problema culturii naționale franceze — Lucien Marest se interesează și sugerează înființarea unor case de cultură. Serge Goffard propune un studiu pasionant despre televiziunea franceză, intitulat „Pe micul dumneavoastră ecran strîmbăturile societății în criză". Louis Erio și Pierre Biard dezbat problema teatrului liric francez. Alte articole abordează problema teatrului și cinematografului. În sfîrșit, Antoine Spire și Jean-Pierre Viâla determină situația critică a lecturii astăzi în Franța.

sport

Spiritul competiției olimpice

E firesc ca după o Olimpiadă la care recordurile mondiale și olimpice au fost pulverizate cu atîta frenezie ca la Montreal ecourile competiției să nu se stingă imediat. Ultima Olimpiadă demonstrează că nici un record nu poate rezista cu adevărat și că posibilitățile omului sînt mai mari decît prevederile specialiștilor. Ceea ce părea de domeniul imposibilului a devenit astăz de domeniul realității. Cifre considerate altădată intangibile sînt astăzi doar cifrele calificării în etapele superioare.

Care sînt posibilitățile adevărate ale omului ? La această întrebare care depășea granițele sportului se pare că au un cuvînt de spus și giganticele întreceri care sînt actualele Olimpiade. Între superperformerii acestei întreceri s-a numărat și micuța Nadia Comăneci care a forțat limita computerelor și a exigenței judecătorilor de concurs. Ceea ce părea imposibil a fost realizat de românică într-un stil de mare acurateță. Notele de 10 obținute de ea sînt caracteristice pentru această Olimpiadă care demonstrează că imposibilul nu există. Nu întîmplător Nadia a fost considerată supervedeta reprezentativă a acestui festival sportiv grandios. În bătălia cu cifrele, cu limitele performanței actuale s-au ilustrat și alți români. Dar condiția de excepție a acestei Olimpiade au atins-o puțini. Întrecerea a fost atît de intensă încît mulți concurenți creditați cu rezultate excepționale au rămas pe drum nereușind să intre în faza finală a competiției. Asta e o scuză și pentru acei sportivi români, mai ales atleți și atlete, care n-au reușit să intre în competiția finală.

Cifric, delegația noastră a realizat un rezultat bun care marchează saltul valoric al sportului românesc. Cele 27 de medalii sînt pentru noi o performanță grăitoare Dacă le comparăm mai ales cu rezultatele ultimelor noastre pariticipări la Olimpiade Succesul sportului românesc putea fi totusi mai mare, mai aproape de valoarea talentelor pe care le deținem dacă forța de concurs a sportivilor români s-ar fi ridicat la Montreal la cea mai înaltă cotă. Dar scrima, luptele greco-romane, handbalul și cîteva din atletele noastre n-au fost în cea mai bună formă. Dacă mai adăugăm că unii dintre concurenții români au fost dezavantajați vizibil de arbitraje (e cazul gimnastelor noastre, al boxerilor și luptătorilor) putem trage concluzia realistă că, deși această cifră e mulțumitoare, ea putea fi mai bună.

Arbitrajele rămîn încă o plagă a sportului contemporan denaturîndu-i ținuta. Olimpiada presupune senitătatea întrecerii, ideea ca cel mai bun să triumfe. Dar numeroasele erori sau injustiții de arbitraj de la această Olimpiadă ne fac să ne întrebăm dacă spiritul olimpic al întrecerilor n-a fost atins și dacă flacăra olimpică arzînd simbolic la Montreal n-a fost ignorată de unii judecători ai sportivilor aflați în concurs. Injustitiile nu privesc numai pe concurenții români. Ele au afectat și alte delegații. Ceea ce este de spus este că o gimnastă de talia Teodorei Ungureanu n-a urcat pe podium la individual compus ceea ce rămîne o pată în istoria acestor întreceri Clasa Teodorei Ungureanu, indiscutabilă, a fost recunoscută de comentatorii de presă, de specialiștii probei, iar felul cum a fost notată a stîrnit proteste din partea spectatorilor, a presei și a specialiștilor. Fazele preliminare din campionatul olimpic de box au dat și ele prilejul unor arbitri să-și manifeste idiosincraziile. Echipa boxerilor români ce a trăit injustiția europenelor de la Madrid, Poznan și mondialele de la Havana n-a scăpat nici la Montreal de decizii inverse. Spre regretul nostru și al tuturor celor care vor ca o Olimpiadă să rămînă o Olimpiadă.

Dar asupra Olimpiadei vom mai reveni.

Discobol

Emil Botta
şi poezia sărbătorii

Perspectiva biografică pornită de la ecuaţia **poetului-actor** domină disimulat receptarea poeziei şi prozei lui Emil Botta. Cu cîteva excepţii, este, astfel, pusă în umbră apartenenţa operei la acel topos naţional şi universal, articulat de tema marelui teatru al lumii **(scena vitae : theatrum mundi).** Viziunile poetului sînt atribuite astfel în mod „oţios şi inconcludent... meseriei", (Petru Comarnescu) adică unui registru extraliterar. „Hamletismul sistematic" (G. Călinescu) „jocul clovnesc printre aştri al acestui Hamlet imaginativ corectat de un Pierrot sentimental" (P. Constantinescu), „tichia de saltimbanc" şi „monologul în faţa oglinzii" (Eugen Simion) sînt metafore critice corecte şi eficiente, care îşi pot pierde funcţia explicativă şi de individualizare a operei, în măsura în care sînt sugerate sau se reduc la accidentul biografic. O asemenea perspectivă critică ar avea ca efect desprinderea poetului de seria tutelară, în care e organic integrat (Rabelais, Cervantes, Shakespeare) ca şi de izvoarele arhetipale din cultura orală, ajungînd să identifice metaforele şi simbolurile lui cu nişte roluri sau travestiuri, stilul cu o voce care declamă, gestul creaţiei cu o poză.

Or, **fantezia lui Emil Botta este integratoare** şi nu dizolvantă, ea operează o **simultaneizare caracteristică** a mai multor epoci, temperamente şi atitudini. Poetul impune astfel un lirism proteic şi nu eclectic, într-o formulă poetică singulară : „Emil Botta nu seamănă cu nici un poet şi nu se asemuieşte cu nici unul" (T. Arghezi). Spectacolul ale cărui principii generatoare sînt **simultaneizarea Diversului** (mitologii, spaţii, epoci, sentimente etc.) şi asumarea lui organică în fantezie este, prin excelenţă, Carnavalul. Avem în vedere Carnavalul în accepţia lui primară de spectacol care exclude rampa, şi distincţia actor-spectator, avînd drept scenă şi protagonişti, cosmosul şi socialul în totalitatea lor (M. Bahtin) : „Dincolo de linii, / în pădurea cu vulpile infantele / şi granzii de Spania, moşmartinii, / stă piticul chel. / Stă ce stă prin frunze cafenii / neîntrecutul în isteţii. / Şi ce mai vis, / ce mascarade, ce parodii". **(Ordine, dezordine).**

Emil Botta nu este în opera lui nici spectator şi nici actor. El este crainicul, bufonul Triboulet, duşman al hotarului dintre artă şi viaţă, păstrîndu-şi identitatea întotdeauna şi pretutindeni. El este „Întunecatul April", mediatorul sărbătorii, cel care rosteşte schimbările şi înnoirile, moartea şi renaşterea, desfiinţînd ierarhiile, ostil în faţa imuabilului. Liber şi familiar, spontan şi artificial sincer şi „păcălici", popular şi livresc, el aboleşte astfel spaima şi ostilitatea.

Echivalarea poeticii lui Emil Botta cu **principiul carnavalesc** e fertilă atîta vreme cît nu se plasează la nivelul descripţiei (al relatării spectacolului în desfăşurarea lui) ci identifică în toate straturile operei expresia sentimentului generat de trăirea interioară a carnavalului : „Şi Întunecatul April se face mai subjugător, mai tiranic, / acum mă va lua în primire năstruşnicul alai / acum îmi va săgeta cu o floare umărul" **(Ordin).**

Aproape nu există poem în care să nu întîlnim imagini ale paradigmei sărbătorii : în ipostaza de timp, **(Apoteoza)** spectacol sau fals ritual monden **(Domnul Amărăciune)** morală, logică şi filosofie **(Protocol ; Şi fauna ; Spectacol)** decor şi lume lăuntrică, **(Vedeniile pădurarului)** mască şi costum, **(Petrecere ; Risul tăcut ; Aventura I)** lexic sau ritm, **(Petrecere ; Dimineaţa ; Trif nebun)** vis **(Episod ; Spectacol)** sau realitate, dramă, **(Praznic)** şi bucurie, nuntă şi moarte **(Cosmos ; Acel „eu insumi" ; Epithalam)** pace şi nepace **(Un dor fără saţiu).** Exclamaţia din proza **Linişti şi nelinişti** : „Ah, aceste fantezii ale Fanteziei, acest praznic iluzoriu" comprimă o artă poetică a sărbătorii. Reinstaurînd **ambivalenţa sărbătorii** (negaţie şi afirmaţie ; detronare şi întronare, moarte şi nuntă, dezordine şi ordine) profundă şi substanţială, şi descoperind-o ca atare în opera lui Emil Botta, nu credem că se mai poate vorbi de primejdia facticelui sau a „efectelor graţioase" (G. Călinescu). De asemenea nu mai poate fi vorba de scăderea tensiunii lirice în **„Pe-o gură de rai"** şi nici de faptul că volumul e prea stufos, „o prodigalitate de fluturi" cum îl caracteriza în **Vremea,** Pompiliu Constantinescu. Din acelaşi unghi „badinajul" sau „alexandrinismul" combinat cu „scepticismul" (Eugen Ionescu) ne apar ca atribute improprii în definirea operei. Poezia lui Emil Botta nu este spectacol de teatru ci **spectacol cosmic şi lăuntric** în acelaşi timp şi în primă şi în ultimă instanţă **spectacol al limbii.** Principiile jocului ce dictează imaginile diferite precum şi metamorfozele lor, schimbările de accent şi de lexic nu pot fi confundate cu jocul actorului, cu regizarea şi poza, din moment ce ele aparţin unui **joc filosofic şi existenţial,** joc care nu precede textul ci se naşte odată cu el. Poezia lui Emil Botta nu este spectacol de teatru (nici tragedie, nici comedie, nici dramă absurdă, nici colaj suprarealist) pentru că textul şi subtextul impun o **lume dublă** în care mitul solemn şi cel comic sînt simultane. Hilarul contaminează seriosul, după cum „mitologiile neoficiale" le restructurează pe cele oficiale : „Tu, nu te gîndi la mitologiile oficiale, Naxos e locul viselor şi n-ai să-l identifici pe atlase...", **(Risul tăcut)** ci poate doar într-o „hartă a supranaturei" **(Poarta).** Patosul schimbărilor şi înnoirilor străbate simbolurile, un simplu cuvînt le poate incendia : „Cuvîntul incendia propoziţia toată" **(Rondul de noapte).**

Ostil în faţa veşnicului şi a mărginirii, iubitor al „renaşterii insolite", poetul e discipolul lui Proteu, energie în fond tutelară a carnavalului : „Vraciul Proteu mă primeşte în laboratorul său" **(Risul tăcut).** Spaţiul de desfăşurare al transformărilor e infinitul, un infinit ce „nu poate fi definit, fiindcă şi-ar pierde prestigiul" **(Terra incognita).**

Dar statuarea **deschiderii spre infinit** coexistă cu preţuirea spaţiului dens : „comprimînd în aceeaşi propoziţie panica, surpriza şi mania... de a spune platitudini" **(Un timp mai prielnic)** nu numai la nivelul poemului sau prozei ci definînd întreaga operă ca un univers intensiv şi sublimat, ca o structură esenţializată. **Aedificabo et destruam, Ordine, dezordine, Linişti şi nelinişti,** iată cîteva titluri semnificative, ce definesc o programatică poetică a ambivalenţei, bazată pe permanentele alternări — cosmos-uman, faţă-revers, încoronare-detronare, spirit-trup — ce ţin de principiul carnavalesc. Logica răsturnată, născătoare a unei lumi întoarsă pe dos, compusă din adynata poate fi explicată cu ajutorul perspectivei inverse, aşa cum a făcut Petru Comarnescu, extrapolînd o categorie a artelor plastice în analiza poeziei. Dar ea circumscrie şi carnavalul, ilustrînd mai mult un modus vivendi decît o tehnică. „Înecatul a cuprins marea în braţe" ; „Spînzuratul a luat noaptea pe umeri, / a îndopat buzunarul cu recile giuvaeruri / şi a

tulit-o ca un ogar cu limba scoasă prin ceruri". **(Jaf)** ; „Prin al iepurilor somn speriat, / au trecut ogarii în lung şi-n lat. / În fruntea lor vînătorul" **(Nuanţe)** sînt imagini ale căror izvoare le descoperim astfel în carnaval şi nu într-o poetică de avangardă. Numeroase poeme ne trimit la aşa-numitele parodia sacra. Incantaţia se transformă şi coexistă cu invectiva **(Ordin ; Un cuceritor ; Mila pămîntului)** jurămîntul cu ocara **(Fabulă ; Confidenţă),** adoraţia cu persiflarea, panegiricul cu datul cu tifla : „Odihneşte-te-n pace, / flacără. Taci, ţipăt, linişte ; vino-ncoace. / sugrumată de mîna morţii dibace. // Odihneşte-te-n pace grindă, fîntîna de-asemeni, / funie fii cuminte, apă cată să-i semeni, / nu spînzura limba, ochii mei în virtute fiţi gemeni". **(Oraţii de nuntă).**

Imaginile surprind fenomenele în procesul transformării, al tranziţiei. Ele expun simultan starea iniţială şi cea finală, evocîndu-ni-l pe Bosch. Două trupuri, forme, spaţii, epoci, sentimente sau gesturi sînt unite într-un trup, într-o formă unică barocă, de un realism grotesc, într-un spaţiu **antropomorf (Alegorie ; Recoltă ; Craiul amurg)** sau **zoomorf (Vizite ; Stampa ; Şi fauna ; Lumea bună)** într-un timp în afara timpului, al vieţii şi morţii, **(Idilă : Cosmos; Remember)** într-un sentiment al risului-plîns, într-o cromatică a „clarobscurului" (P. Comarnescu). Cele două feţe ale lui Janus sînt surprinse în trecerea lor din una în alta. Negarea cronotopică o înlocuieşte pe cea logică pentru a circumscrie metamorfozele cosmice şi lăuntrice. Ea consideră fenomenul în mişcarea lui de la polul negativ la cel pozitiv. Coordonată a carnavalului, negarea cronotopică e palpabilă, concretă şi de o mare plasticitate **(Verba volant ; Auspicii ; Vino, nu veni...).** Graniţele între vegetal, animal şi uman, între uranian şi plutonic, sînt abolite în acele trupuri mixte de o nestăvilită fantezie anatomică **(Stampă ; Nenumăraţii).** Ghirlandele formelor unesc himericul cu hiperbola, arabescu cu alegoria, caricatura cu parodia refuzînd identitatea statică şi monosemia. Numele sînt înlocuite cu parafraze şi porecle, accentuîndu-se valorile universale, **grotescul colectiv** al carnavalului şi nu cel subiectiv şi terifiant al înstrăinării, în care teama nu mai este biruită de rîsul opulent, — sentiment ambivalent provocat de sperietorile caraghioase ale Evului Mediu şi ale Renaşterii. În **Proverb,** Dionysos e ucis ca un impostor şi fals Dionysos căci pare a-şi fi pierdut bivalenţa : „avea o privire aşa de sumbră".

Himera, chintesenţă a grotescului e autohtonizată printr-o semnificativă identificare a ei cu „dorul nesfîrşit", cu „nepacea" sufletului, cu „setea" ce-l arde mereu, cu un vis despre „o planetă pierdută". Devine astfel un simbol al infinitului lăuntric, al refuzului mărginirii **(Halo; Pe tema nopţii ; Un dor fără saţiu).** În acest sens poemul **Un dor fără saţiu,** aşezat la începutul celui de-al doilea volum, este expresia directă a operei deschise, a spectacolului cosmic şi lăuntric permanent. Motivelor himerei, peisajelor antropomorfe şi zoomorfe, hipopozilor, cinocefalilor, satirilor, şi centaurilor li se adaugă cele ale marionetei şi păpuşii **(Una).** Egalitatea este obţinută prin neegal după cum stabilul se naşte din instabil. Dar fantezia nu se reduce la jocuri optice. Anecdota inserată într-o construcţie universală, dezordinea în ordine şi echilibru, iluzia în real, construiesc un univers liric ce aparţine nu numai unui imaginativ al spectacolului cosmic ci şi unui logician, dezvăluitor de taine. Demersul nu e gratuit şi nici manierist. Anamorfozele, exagerînd şi dislocînd, proiectează o filosofie a realităţii factice, o poetică a abstracţiunii, ce substituie, prin oglindă, unghiul vizual cu cel de reflexie. Prin perspectiva speculativă, răsturnată sau prin cea anamorfotică, Emil Botta structurează, lucid, raţionalist o artă cu metafore baroce, cu bestiarii, „sperietori caraghioase" şi cu „elogii insultătoare", un univers al oglinzilor strîmbe uneori, cu munţi şi bolţi cereşti antropomorfe, cu o faună bucolică autohtonă amplificînd şi supralicitînd, amestecînd gestul urieşesc cu fragilitatea descumpănită. Văzul pare multiplicat, poetul îşi închipuie „caravanele de ochi" ce-i aparţin. Descoperim forţa artistic-euristică a fiecărei imagini, surprinsă de această **retină multiplă,** amplificată sau ambiguizată de imaginea din oglinda „sorbită de setea enormă a lucrurilor" **(Aplauze).** În universul poeziei lui Emil Botta este reintegrat un logos al iluziei de esenţă tragică şi feerică. Carnavalizat, verbul e un spectacol ce uimeşte, poemul e o continuitate riguroasă născută dintr-o îmbogăţire continuă. Dezvoltînd tema vanităţii şi a transmutaţiei constante a lucrurilor poezia irumpe dintr-o vastă cercetare asupra realităţilor şi aparenţelor. Lirismul născut dintr-o **îndoială metodică** : „Sau fără doar şi poate — şi nu **doar** (ş.a.) la infinit, un **poate** (ş.a.) la infinit, **un dubio infinit"** (s.n.) **(Aplauze)** are astfel **vocaţia cartezianismului,** fapt ce exclude orice trimitere a operei la o poetică suprarealistă.

Iradiază în fiecare poem o ştiinţă despre lume, o filosofie a sărbătorii ca univers dublu (viaţă şi moarte, regenerare şi îngropare, spirit şi trup etc.) o înţelepciune livrească şi orală, rostită cu vocea bufonului. În farse şi proverbe, în ocări şi în jurăminte, în poreclele populare în zicători, în cuvintele din cronicari sau în cele familiare, ale străzii pe care poetul le integrează lirismului (nu le adaugă) răzbate o înţelepciune necanonică, ce contravine celei mărginite sau opace. Ambiguitatea e de fapt **transparenţă subterană,** deschidere spre nuanţe. O profeţie degajată străbate ca un fluid sensurile, nedogmatică şi francă, cu vocea de o seriozitate oncutoasă. Emil Botta nu foloseşte niciodată cuvinte neutre. Poetul se adresează întotdeauna cuiva, unui interlocutor, fie acesta pasăre sau animal, om sau abstracţie, himeră sau personaj de basm, astru sau plantă, sunet sau culoare. Tonul e politicos şi măgulitor. Cuvintele sînt drăgăstoase sau disprefuitoare. Accentul injurios e căutat pentru a vexa sau degrada, panegiricul întîlneşte ocara. Verbul adresării e **bitonal,** invocaţie şi imprecaţie, astfel că putem vorbi despre un **carnaval verbal** format din exclamaţii familiare şi bizare, din strigăte şi formule heraldice, din vorbe brutale sau melodramatice, din silabe fabuloase născocite prin dilatări şi contrageri ale comunicării. Dialogul cu universul sau cu sinele e convivial, serenadă şi cîntec bahic, adorare şi imprecare cu venin.

Sporovăiala şi taifasul, strigătul şi reclama, întretăiate de exclamaţii, de hohotul de rîs sau de plîns, accentuează ipostaza de simpozion a acestui carnaval. Lirismul lui Emil Botta e **dialogal,** un dialog cu faţete multiple, elevate şi umile, sacre şi profane, ironice şi maliţioase. Nominaţia e construită tot pe principiul carnavalului, cu multe personaje şi măşti. Numele în poezia lui E. Botta e prin el însuşi imagine şi simbol. El e creat după legile basmului, ale jocului sau ale miracolului şi îşi conţine substanţa propriului mit. Giganţi şi măscărici, monştri şi „animale savante", nebuni, păpuşi şi „veverite interioare", pădure şi ape, stele şi lună sînt întrebaţi şi răspund familiar, neretoric, după un ritual al intimităţii. Nu sînt personificări sau simple alegorii, ci personaje adunate de carnaval şi poveste, de hramuri şi misterii laolaltă. Vorbesc parcă toate deodată, plîng şi rîd în acelaşi timp, cîntă şi strigă, dansează şi fac grimase, dar se aude **o singură voce simultană,** cea a universului, cea a sufletului .

Apropiindu-te, vocile se diferenţiază, fără a avea independenţă căci se integrează şi reintegrează, sînt complementare şi nu solitare. Deşi ar putea să pară un simplu paradox, afirmaţia că poezia lui Emil Botta nu este un monolog ci un **colocviu cosmic** ne apare acum valabilă, ceea ce infirmă definitiv ecuaţia actor-poet.

Doina Uricariu

mapamond

Un poet georgian:
Moris Poţhişvili

Poezia este o expresie specifică a arheologiei. Trebuie să sapi tot timpul, cu grijă, în adîncurile sufletului, pentru ca, toate comorile găsite acolo, să poţi să le adaugi, mai devreme sau mai tîrziu, la tezaurul poetic al poporului tău. Dar, a căuta este una, iar a găsi este cu totul altceva. Numai cel care caută poate găsi. Noi, poeţii, căutăm ceea ce este, evident, de preţ. De aceea rareori găsim ceea ce căutăm. Acolo, în scoicile adîncurilor sînt nenumărate mărgăritare ; numai acela se poate socoti fericit, căruia i se vor deschide aceste comori.

Căutarea este totdeauna însoţită de o tainică teamă ; ea e însoţitorul constant şi superb al creaţiei, fără de care nici o creaţie adevărată nu se naşte : **„frica naşte dragostea".**

Moris Poţhişvili este un căutător născut sub o stea fericită. Despre acest lucru ne vorbeşte elocvent ultima sa carte **Pasărea meditaţiei,** apărută la editura „Merani" (Tbilisi, 1975), pe care o putem considera drept una dintre apariţiile de seamă ale poeziei georgiene din ultima vreme. Ea demonstrează pe de-a-ntregul viaţa unui poet, dăltuită pînă la amănunt şi încununată de culori care nu-s la îndemîna oricui.

Numai versul scris cu sîngele inimii este însoţit de o rază atît de puternică încît atitudinea noastră faţă de el depăşeşte graniţa dorinţelor noastre şi această lumină a sa ne fascinează pînă cînd ochii ni se umplu de lacrimi. Astfel este versul lui Poţhişvili.

●

Autorul volumului **Pasărea meditaţiei** s-a născut în Tbilisi, unde a terminat Universitatea de Stat (facultatea de ziaristică). A publicat aproape douăzeci de volume de poezie, precum şi cărţi pentru copii şi traduceri. A primit mai multe premii literare ; unele din poeziile sale au devenit cîntece, întreaga Georgie arătîndu-şi astfel preţuirea faţă de lirica lui Poţhişvili. Un talent izbucnit brusc este, poate, mai de efect şi totuşi, mi se pare, mai puţin convingător decît talentul care arde liniştit şi-n ritmul naturii sale. Gustul rostirii cuvîntului, expresia pe care o capătă înlănţuirea cuvintelor, măreţia care însoţeşte toată opera lui Poţhişvili, desăvîrşesc într-un tot, izvorul inspiraţiei sale, perla care, zi de zi, măreşte numele său de poet. Cum mărgăritarului i se adaugă strălucirea, şi-n jurul ei numărul celor care o preţuiesc creşte, astfel şi-n jurul numelui său de poet cercul adoratorilor săi se măreşte, căci stilul său şi poezia sa sînt inconfundabile ; versul său este cu adevărat un **moriseuli.**

Otar Şalamberidze

Pedeapsă

Tot se limpezeşte :
— Apa tulburată,
— Sîngele clocit,
— Gîndul necurat,
Tot se limpezeşte !

Nu se limpezeşte
Sufletul tău putred
Ins care-ai trădat !

Totul se îndreaptă :
— Iarba ce-i călcată,
— Drumul cu hîrtoape,
— Chiar greşeala gravă
Totul se îndreaptă !

Nu-i de îndreptat
Viaţa-ţi de-ndoială,
Ins care-ai trădat !

Totul ia sfîrşit :
— Jocul se sfîrşeşte,
— Orişice spectacol ;
— Vom pleca cu toţii,
Totul ia sfîrşit !

Tu eşti pedepsit
Ins care-ai trădat
Veşnic să rămîi !
— Nu va lua sfîrşit
Viaţa-ţi de păcat !

Seif

Să nu creadă nimeni că inima este-un seif
Unde dragostea o poţi lăsa în păstrare
Ca pe un lucru-oarecare,
Şi apoi, uşurat să mergi să te plimbi,
Să hoinăreşti şi apoi să te-ntorci
Şi-orice fărîmă s-o primeşti înapoi pe vecie.

Dragostea mea

Dragostea mea nu este un rîu,
Să-l treci încolo şi-ncoace înot ;
Dragostea mea nu-i o poveste,
S-o termini acuma frumos.

Dragostea mea nu-i o rană,
Cu acul să fie cusută,
Dragostea mea nu-i o lege,
Să poţi s-o scrii la poruncă.

Se stinge, se-aprinde ; jar tinereţea-i,
Arde şi străluceşte fără-ndoială —
Ea nu-i nici monedă de-argint,
În mărunţiş s-o poţi preschimba.

Nici taină nu este, nici vină,
Nici chipul patimei dogoritoare,
Dragostea mea nu-i o orchestră,
Unui dirijor să-i fie supusă.

Nu interzice nimic, nimeni margini nu-i pune,
A fost singură şi umbla după tine...
Dragostea mea de nimeni nu e dorită
Fiindcă pentru tine dragostea mea e un dar.

În româneşte de
Dumitru M. Ion

Omul

E de mirare, dar, deocamdată, în nici o şcoală
Nu există, ca obiect de studiu, dragostea.
E de mirare, dar în nici o universitate
Nu există ca obiect de studiu, fidelitatea.
Însă el, peste măsură, educat, învăţat,
Iarăşi şi iară dragostei îi este fidel.

Nedumerire

Ce-a fost a fost, nu mai are rost pentru mine.
Cineva ride, se vaită altcineva...
Pînă în clipa aceasta n-am înţeles
Cum au putut unii să trăiască din poezie,
Dar eu ştiu cum se poate, cu poezia, trăi.

Încercuit

Ultima mea poezie,
Precum ultimul glonte,
O păstrez pentru mine !
Eu mă numesc oştean
Şi nu mă predau duşmanului,
Cum nu se predă întunericului
Sufletul, cîntecul, soarele...
Eu n-am să fiu luat prizonier :
Ultima mea poezie,
Precum ultimul glonte,
O păstrez pentru mine !

Rindeaua

Timpul, precum o rindea împovărată de ani,
A cîta oară, vai mie, geluieşte pămîntul !...

Martiros Sarian : „Glicine"

Osîndă

N-am mai avut îndrăzneala să scriu
Poezia aceasta rimind-o bogat, fastuos,
Din pricină că o singură metaforă, da,
Numai o singură metaforă
S-a dezlănţuit în faţă-mi în noaptea aceasta
Şi numele ei a fost moartea.

Chiar la moarte au fost osîndiţi
Doisprezece în noaptea aceasta...
Şi toţi, încă tineri de tot, fragezi de tot,
Care, multă vreme încă, desigur,
Puteau să mai lupte pe lume
Pentru gingăşie şi bunătate.

I-au dărîmat la pămînt, fără milă,
Tăietorii de lemne haini care-au rîvnit
Ca în iarna aceasta prea friguroasă
Să simtă arginţii căldurii în palme...
Celor doisprezece plopi în ziua aceasta
Viaţa le-a fost retezată,
Cele douăsprezece primăveri
N-au fost lăsate în voie să moară
Din pricină că nimeni nimic mai mult
În minte n-avea în afara
Căldurii.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACŢIE
Redactor şef : Nicolae Dragoş
Ioan Alexandru, Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Predo, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii Nr. 1
ADMINISTRAŢIA : Şoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XIX
33
(746)
Sîmbătă
14 august
1976
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Primiți cu dragoste și entuziasm de oamenii muncii din Capitală, tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu au revenit în patrie, încheindu-și călătoria în Uniunea Sovietică.

August sub semnul libertății

O mare lumină atinse ritualul fructelor.
O altă lumină pluti pe fața mea
și pe fagurele implinit de albina de aur.

Vara nu a contenit să scoată
din nopțile instelate
un arbore pur.
Ploaia a spălat piatră cu piatră
în albie.
Cerul a luminat munții cu virfuri de fildeș,
cel ce-și pregătí de dimineață uneltele agere
culege fericit. Acesta-i puternic.

E Patria mea o grădină sublimă.
În casa mea
o bucurie de mire.
Da, am deprins de la vulturi zborul
și de la fructul rotunjit în soare
drumul.

Tovarășilor mei le voi duce, deci,
ofrandă munca mea.

Victor Nistea

Spiritul polemic

Există cîteva elemente fundamentale în orice literatură mare a lumii, ușor de circumscris, datorită caracterului aproape axiomatic al adevărului pe care-l reprezintă. Între acestea trebuie situată și dezbaterea liberă de idei, confruntarea opiniilor și elaborarea unor noțiuni acceptabile pentru majoritatea criticilor și a iubitorilor de literatură, constituind astfel un mediu intelectual omogen și reprezentativ. În afara controversei se produce un fenomen de entropie intelectuală, se dispersează eforturile și realitatea literară devine indeterminată, lăsînd spațiu confuziei și erorilor. Este ușor de demonstrat, cu date de istorie literară, faptul că epocile cele mai fertile din punct de vedere artistic au fost traversate de polemici majore, angajînd mințile cele mai lucide și scriitorii cei mai responsabili. Prin înfruntarea unor puncte de vedere divergente au apărut noi concepte literare, s-au impus forme noi de lectură a textului artistic și s-au consacrat valori. Polemica este o formă esențială a vieții literare, existența ei probează un climat sănătos, menit să promoveze adevărul și să constituie terenul de afirmare a creației durabile.

Tot atît de importantă, ca și acceptarea polemicii drept mod esențial de promovare a creației valoroase, este constituirea unor criterii de discuție literară, a căror ignorare pune sub semnul întrebării însăși finalitatea controversei. Nu este vorba de vreun cod restrictiv, ci de trăsături ce țin în primul rînd de logica dezbaterii. Este necesar ca preopinenții să contemple aceeași realitate și să se refere constant la ea. Altfel totul se transformă într-un dialog al surzilor. Participanții la o dezbatere trebuie să răspundă la observațiile reciproce și să încerce determinarea adevărului, conform cu acele criterii care pot defini o activitate spirituală specifică. Nu constituie o polemică ignorarea obiecțiilor unui confrate ce ridică mănușa, intrînd în arenă, cu viziera ridicată, pentru o înfruntare de opinii, iar apoi contestarea lui absolută, după mai multă vreme, și respingerea de orientare a vieții sufletești, iar nu deosebire de structură intelectuală. Un cercetător literar al viitorului va studia asemenea moravuri cu ochiul antropologului social, fără a putea reține nici un element real de doctrină literară. Maiorescu și Gherea erau două personalități distincte, avînd sisteme de gîndire precis articulate, pronunțîndu-se diferit asupra unor elemente ce vizau însăși condiția literaturii. Artă pură sau artă cu tendință ! Iată o problemă ce însemna atunci prilejul de meditație esențială pentru scriitor. Cei doi mari critici și-au expus punctele de vedere, fără a încerca să eludeze obiectul discuției sau contraargumentele adversarului. Este un exemplu de conduită intelectuală ce trebuie să stea în permanență în fața noastră, chiar dacă referințele de istorie literară nemulțumesc pe unii critici, prin aparența lor de încărcătură pedagogică. Ne amintim că G. Călinescu spunea că singurul mod de a evita eroarea în viața literară se poate afla în compania marilor opere și personalități artistice. Numai învățînd de la Maiorescu și Gherea, de la Ibrăileanu și Lovinescu, putem ști ce înseamnă a face critică și polemică literară. Atunci cînd un critic imputează lui Tudor Vianu, de pildă, insistența excesivă asupra trăsăturilor eteronome din constituția operei de artă, iar peste un an vede o carență în atenuarea acelorași trăsături, este drept să consideri că ai de a face cu un fenomen din domeniul periferic al exhibiționismului literar, iar nu din acela al coerenței profunde ce trebuie să caracterizeze opiniile unei adevărate personalități.

De mai multe ori au fost încercate disocieri între polemica literară și pamflet. Călinescu însuși a caracterizat undeva pamfletul drept operă artistică, interesînd prin mișcarea pură a imaginilor sale și prin plasticitatea lor. Veracitatea pamfletului este pusă astfel sub semnul îndoielii, arta lui ținînd mai mult de energia autorului și de expresivitatea formulării. Nu înseamnă totuși că pamfletul este opera haosului interior și a unei dezordini sufletești ! Disocierea energiilor și ciocnirea acestor **genus iritabile** care sînt artiștii pot conduce la izbucniri pătimașe, mai greu de acceptat pentru spectatorul imparțial. Și în aceste cazuri se presupune, totuși, o anumită fidelitate pentru propria structură, chiar dacă exacerbarea ei implică negarea absolută a adversarului. Nu mai avem de-a face cu alt sistem de idei, cu opinii precis articulate, ci cu forme de manifestare artistică diferite. Răspunsul adversaru-

Luceafărul

Continuare în pag. a 7-a

ÎN PAGINA A 3-A :

Mihai Viteazul

● **„Marele făptuitor de istorie"** (Sânziana Pop) ● **„Mausoleul lui Mihai Vodă"** (Eugen Teodoru) **„Voievodul"** (Un poem de Ion Văduva Poenaru) ● **„Sfat de taină"** (Fragment de roman de Ioan Dan)

MIHAI VITEAZUL
portret executat în anul 1 600 de Egidius Sadeler

Portrete în August

Un om al luminii

Gheorghe Iordache este înalt, tuns scurt, cu mustață și cu un piept de tenor. Are 41 de ani și iubește pacea. Mi-a venit să zîmbesc la aceste cuvinte, trîntite pe neașteptate, întregi și fără nici un dram de ezitare. L-am întrebat de ce. Pentru că toate îi merg atît de bine încît numai un război i-ar putea strica viața. Maistrul de la cazane își aduce aminte de anii de început și n-ar mai vrea să repete acel timp, cînd ei o duceau greu, din cei opt elevi repartizați la termocentrala Grozăvești mai rămăseseră trei și se legau de toate cu ambiția copilului venit din provincie, fără nici o altă șansă de a da înapoi, spre acei bătrîni țărani care abia așteptau să se întoarcă unul dintre ei spre a rămîne la pămînt. Gh. Iordache a venit din Breaza Buzăului la un liceu electrotehnic, școala s-a desființat și s-a trezit ca ucenic la Galvan Tei. Dacă pleca acasă începeau iar să-l hărțuie cu pămîntul, o să ai și tu, mă Gheorghe, un cal, o căruță și o să ai grijă de pămînt și de boi cînd noi vom fi șubrezi, fără să țină seama de ce le spunea el, că o să vină într-o zi cineva ca să aibă grijă și de boi, și de pămînt și de ei la șubrezire.

La Tei l-a cunoscut pe Gh. Ratiș, fără ca figura lui să-i spună prea multe cum avea să se întîmple la întoarcerea acestuia de la Dolcești, cînd, după un an sau doi de lucrat împreună avea să-i devină cel mai bun prieten.

La terminarea școlii profesionale mecanicul de cazane și-a găsit o gazdă pe strada Dimitrie Gorgona, cu un altul, care după cîteva luni i-a zis : Radu mă cheamă, în focul gheenei nu mai stau, și a ajuns fochist într-o unitate mică, acum pus pe nesfîrșite regrete, că n-a avut putere să rămînă la termocentrală, între grădina botanică și mirositorul riu, care mai taie în două Bucureștii.

A început la cazanele de joasă presiune, la căldări, lîngă bătrînii instruiți în fabrică, oameni buni, fără multă carte, pe care dacă-i întreba de ce trebuie făcută asta așa și nu altfel îi spuneau să în o cretă, să noteze cu minus închiderile de robinete și cu plus deschiderile și să vadă unde se potrivesc pe traseu, dacă vrea să afle ce se întîmplă și de ce trebuie să facă așa și nu altfel. Vara se mișcau prin abur dezbrăcați pînă la briu, cazanele fluierau ca un samovar și mușchii lor subțiri se umflau de efort. După o jumătate de oră nu mai rezista nimeni, veneau alții, răcoriți pe sub copacii din curte și cei de la robinete ieșeau afară de unde se întorceau cu furtune groase ca să curețe pereții de căldura intrată pînă în mijlocul zidurilor. În întunericul alb al aburilor se întîmpla să pună mîna pe altă manetă, cazanul se apuca să salte, robinetele să fluiere și pe stradă tramvaiele să-și moaie viteza. Dacă era noapte orașul adormea în cîteva clipe. Fiecărui tînăr venit în uzină cei bătrîni îi spuneau : Fii atent, aici dacă faci o mișcare greșită ai toate șansele ca maică-ta să nu mai vadă să mestece în cratiță, să nu ajungă la gară sau dacă e la spital pe masa de operație să rămînă pentru totdeauna în întuneric. Era vremea cînd termocentrala nu era legată la sistemul energetic național, cînd cazanele de

Cornel Nistorescu

Continuare în pag. a 7-a

Viața la zi

Exemplul personal

Vă spun sincer, dar sincer de tot, există și oameni speriați de Codul eticii și echității pe care îl consideră prea rigid, prea normativ, greu, dacă nu chiar imposibil de respectat de către orice om. Zic respectivii: e foarte bun acest cod, e minunat, dar nu sîntem noi în stare să-l respectăm. Sînt oameni care pot să-l respecte, care așa s-au născut, așa s-au educat, dar noi, oamenii normali, mai bem o țuică, ne mai place o fată, citeodată mai și mințim, uneori sîntem mai fricoși, ne mai ascundem după deget. Cum o să fim noi capabili să respectăm exigențele acestui frumos, prea frumos cod ? Eu însumi m-am temut la început de rigorile acestui cod. Și asta pentru că deși nu sînt un om lipsit de calități, totuși un om care a făcut, face și probabil va mai face greșeli, între care cele despre care vorbeam la persoana a treia nu sînt ultimile. Departe de mine gîndul de a-mi face din greșeală chip cioplit și de a considera că dacă nu faci greșeli nu ești om. Nici greșelile nu trebuie fetișizate, nu trebuie neapărat făcut un statut al greșelilor: ce greșeli ai voie să faci pînă la 20 de ani, ce greșeli ai voie să faci între 20 și 30 de ani, între 30 și 40 și de la 40 încolo, pentru că sînt și vîrste la care nu mai poți face greșeli. Mă uitam, deci, la mine însumi și pentru că am greșeli, dar între greșelile mele nu stă necinstea, mă judecam cinstit și spuneam nu merge, nu sînt așa cum cere acest cod, nici în viața publică și nici în viața particulară. A trebuit să treacă un timp, să văd activitatea concretă a partidului în această privință, pentru a înțelege pînă la capăt că fiind riguros și tenace, Codul comunist rămîne permanenta aspirație a fiecărui membru al partidului, idealul de om al societății prezente și viitoare, că el nu e o încorsetare rigidă și neplăcută a omeniei din noi, că

Adrian Păunescu

Continuare în pag. a 7-a

Semnificațiile artei adevărate

Apărută, ca și monumentala **Istorie a literaturii române de la origini pînă în prezent**, a cărei prefață e datată cu ziua de 24 ianuarie a anului 1941, în toiul celor mai aprige cataclisme pe care le-a cunoscut omenirea, și a căror desfășurare de haos, demență și crimă puneau sub semnul întrebării însăși încrederea în valorile morale ale umanității, alegoria teatrală a lui G. Călinescu, **Șun sau Calea neturburată**, era menită, prin sensurile pe care le ilustra, unui protest și unei opoziții implicite. „Cînd în 1943 am scris **Șun**, apărut cu mari dificultăți în același an, — va nota autorul în prefața ediției din 1953 — războiul stîrnit de Hitler și Mussolini, cei doi dictatori imperialiști, era în toi, iar liniile mișcătoare ale reflectoarelor și clorchinii de lumină de o sinistră frumusețe ai proiectoarelor caligrafiau aproape în fiecare seară cerul. Trăiam într-o învrăjbire pusă la cale de ei și, în loc să ne bucurăm de zvelțetea schelelor, plîngeam printre ruine. Atunci am meditat pe marginea multor cărți vechi vorbind despre călăuzitorii de popoare. Din toate aceste cărți vedeam că lipsește poporul și că dictatorul ședea ascuns în castelul lui, privind cu ură și cu bănuială pe oameni. Îmi ziceam, în vreme ce priveam întretăierea pe cer a direlor de lumină ale reflectoarelor, că un călăuzitor de noroade ar trebui să-și propună drept scop fericirea pașnică a celor mulți și că mijlocul capital de a înfăptui acest lucru este conlucrarea cu poporul însuși".

Citit sau recitit astăzi, fermecătorul basm asiat despre principiile bunei guvernări, tratînd despre înțelepciune și virtute, despre armonie și desăvîrșire, despre ordine, echilibru și bun-simț constructiv nu-și găsește nici o clipă înțelesurile actuale diminuate, ci, dimpotrivă, sporite de încercările grele prin care a trecut omenirea și, totodată, de experiențele de viață ale propriei noastre istorii la care am asistat și asistăm în continuare. Cu o ciudată putere de premoniție și de anticipare, pe care o are îndeobște arta adevărată, capabilă de multe ori s-o ia înaintea realității în descifrarea perspectivelor ce le capătă în timp mersul istoriei, parabola călinesciană surprinde cîteva „adevăruri" incontestabile, verificate apoi de practica și de cursul evenimentelor. Ideile și viziunile puse în scenă de G. Călinescu prin personajele-idei ale piesei, și care, la prima vedere, pot părea că au un ușor aer naiv, mai ales din pricina cadrului și a atmosferei legendare în care e localizată acțiunea, demonstrează, din contră, o gravă implicare în istorie și în meditația politică, învederînd aceeași mereu necontrazisă apetență pentru concret la omul de carte aparent distanțat de lucrurile practice.

Printre multiplele motive de reflecție pe care le propune această alegorie s-ar înscrie, de pildă, sensul pe care trebuie să-l capete construcția și prefacerea în viața socială, motiv asupra căruia a stăruit, în ultima vreme, cu maximă acuitate, și unele din cele mai bune pagini ale prozei actuale. Parabolă a guvernării înțelepte, **Șun** conține, și nici nu s-ar fi putut altfel, o meditație legată de principiile după care urmează să se producă introducerea noului, o dezbatere plină de interes asupra felului cum trebuie formulată și propusă necesitatea schimbării și a progresului obiectiv. Spirit activ și optimist, întrupare a energiei transformatoare și a elanului constructiv, Șun își află cei mai

Dan Cristea

Continuare în pag. a 6-a

Calendar

Ion Barbu
văzut de Tudor Vianu

Un moment important în istoria receptării lui Ion Barbu îl constituie apariția, în 1935, la „Cultura Națională", a eseului lui Tudor Vianu. Cartea a fost rău primită de o parte a criticii, iar Ion Barbu a lăsat să se înțeleagă inadecvarea, pe alocuri, la spiritul poeziei sale. Lucrarea lui Vianu reprezenta trecerea de la foiletonul critic la sinteză și era de presupus întîlnirea cu unele puncte de vedere exprimate anterior. Ea a trezit însă reacții polemice pentru că Tudor Vianu, cunoscut prin scrupulozitate științifică, nu face nici o trimitere bibliografică. Cum unele idei fuseseră avansate de Lovinescu, Călinescu, Pompiliu Constantinescu, recenzenții acuză pe monografist de asumarea unor interpretări, studiul fiind destinat celor „care n-au timpul și priceperea să-și clarifice din cronici și eseuri risipite imaginea poeziei barbiene" (Pompiliu Constantinescu). Critica nu rămîne însă la acest aspect secundar, ci obiectează elementaritatea observației, înțelegerea prea gramaticală a poeziei, axarea pe studiul separat al ideilor, intensității sentimentelor și frumuseții limbii într-o manieră didacticistă (G. Călinescu), generalizarea prea ușoară în referințele istorice, folosirea abuzivă a metodei istorice și descriptive (Pompiliu Constantinescu). S-au exprimat, desigur, și opinii favorabile, recunoscîndu-se eseistului capacitatea de a analiza „subiectivitatea cu timbru spiritualist a atitudinii liricii barbiene" (Serban Cioculescu), de a fi oferit „singura tentativă simpatică de descifrare a ermetismului barbian" (Octav Șuluțiu), sau rigoarea universitară, aliată „cu un entuziasm calm de lector" (Ovidiu Papadima), în fine, informația largă, finețea mijloacelor de investigație, familiarizarea cu abstracțiunile, calități prin care Tudor Vianu reușește „să ruineze — fără emfază și fără artificii de dialectică diabolică — ci printr-o demonstrație clară, mlădioasă și ireproșabilă ținută academică întregul zid de rezerve și de obiec-

George Gibescu

Continuare în pag. a 6-a

Tînăr în Agora

Oraș în cîmpie

Bălețiul se află la confluența Mării Cerului cu Marea Grinelor. Astfel spus, s-ar părea că așezarea ființează mai degrabă pe harta de vis a poeziei dar ea există aievea aici, în Cîmpia Olteniei, la o bătaie de inimă de curgerea doinită a vechiului Istru.

Învesmîntat din patru părți de grîu, strivit cu tandrețe de pupila neverosimil dilatată și neverosimil de albastră a cerului, așezarea pare o corabie vegetală ancorată aici printr-o întîmplare. Și într-adevăr, o întîmplare nefericită a făcut ca orașul să-și aibă locul aici, căci la începutul secolului trecut vatra sa se găsea cu cîțiva kilometri mai la dreapta sau mai la stînga, dar o epidemie i-a strămutat pe oameni în actualul perimetru. Orașul are străzile drepte și largi orînduite de edilii de atunci nu dintr-un ipotetic cult pentru rectiliniu ci în scopul măr-

Patrel Berceanu

Continuare în pag. a 6-a

jurnal de poet

Drum în Dobrogea

În căutarea originalității unui popor trebuie să fie luate în cercetare cele două tendințe fundamentale existente în sînul acestuia, anume cea de păstrare a spiritului autohton și cea de asimilare și captare a spiritului universal. În ce măsură un popor păstrează și prelucrează firea locului pe de o parte iar pe de alta în ce măsură este deschis spre asimilarea universului ce pătrunde de aiurea spre spiritul autohton. Dobrogea este pentru noi acest loc de cumpănire, de tîrg, locul unde se amestecă apele dulci ale locului cu apele sărate ale tuturor. Pe această gură intram în vechime în lume, aici poposeau întîi corăbiile lumii vechi cu idei și produse de pe piața marilor cetăți. Odată cu vinul și uleiul de pe insulă coborau pe pămîntul geților și zeițățile lumilor eline și apoi romane și-și căutau prozeliți în acest ținut hiperboreean unde-și aveau lăcașurile Borasul, vîntul întunecat, dar unde se afla și ținutul fermecat la Nord de Istros pe unde umblase Hercule după ciuta de aur și de unde a fost luată și mutată sămînța măslinului pe cîmpia calcinată a Elisului pe malurile Alfeiosului atunci cînd se ctitori locul sacru de la Olimpia, după spusa unui Imn Pindaric. Dacă spiritualitatea Maramureșului încrustată în lemn și ființe vii cere efort fiecărei generații la fel de intens pentru a fi păstrată și în aceasta constă, tocmai măreția acestei lumi românești care luptă cu tenacitate pentru a se păstra, un gînd săpat în piatră are șanse de durată mai mari ca și un cimitir cu stele de marmoră față de unul cu cruci de lemn. Dobrogea este un ținut arhaic în care vorbesc lămurit sub pămînturi, mormintele dezgropate, și templele catacombe. Ținutul pietros asemănător celui din Asia Mică, relativ uscat a păstrat aceste obiecte de cult și opere de artă pe care săpăturile arheologice ni le-au adus în lumină cu decenii. Pe aceste documente în primul rînd și pe altele din cuprinsul țării și-a fundamentat științific opera de căpătîi Vasile Pârvan, anume Getica. Pârvan a lucrat aici și a adus Istria la lumină, el a repus pe cîntare cu argumente greu de combătut monoteismul lumii daco-gete și această carte este izvorul principal întru descleștarea înțelesului acestui ținut.

După Pârvan însă, mai precis după acest al doilea război în anii din urmă au fost descoperite cîteva opere de artă capodopere și cîteva locuri sacre arhai-

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

Octav Şuluţiu: „Jurnal"

Într-o literatură atît de săracă în confesiuni cum este literatura română, apariţia **Jurnalului** lui Octav Şuluţiu, ediţie de N. Florescu, capătă proporţiile unui eveniment. Pînă la el puţine scrieri satisfac condiţia jurnalului intim. Amintim mai întîi însemnările lui Titu Maiorescu pentru care jurnalul e nu numai un prilej de confesiuni dar şi un instrument al perfecţionării de sine. Capacitatea autoanalitică a autorului, observaţia lui psihologică asupra celor în jur, felul grav al interogatiilor pe care ni le păstrează jurnalul său fac din el un exemplar de excepţie al speciei. Jurnalul generaţiei următoare îl dă Gala Galaction, dar fără sinceritatea interogativă a precedentului, fără spontaneitatea specifică confesiunilor autentice. Gala Galaction n-are curajul sincerităţii absolute, confecţionîndu-şi pentru posteritate însemnările zilnice. Jurnalul său are aspectul unui exerciţiu literar şi nu caracterul de spovedanie aşteptat. Mult mai aproape de exigenţele genului este C.A. Rosetti în **Jurnalul meu,** scriere „restaurată" de Marin Bucur prin apelul la manuscrisele autorului, ceea ce face inutilă ediţia lui Vintilă C.A. Rosetti, **Note intime.** Camil Petrescu nu l-a cunoscut, descoperind în schimb **Amintirile colonelului Locusteanu** la care găseşte multă autenticitate. Dar **Jurnalul meu** este o scriere sinceră chiar dacă lipsită de efectele involuntare ale manuscriselor lui Locusteanu, superioară jurnalului lui Gala Galaction prin fidelitatea faţă de sine a autorului. Cînd autorul jurnalului e un scriitor el oferă o unitate de măsură jurnalului său care e propria sa operă. Pentru un prozator care înfăţişează adesea personaje chinuite de conştiinţa păcatului, e vorba de Gala Galaction, jurnalul e prea puţin confesiv şi dezamăgeşte. El se află în discordanţă cu opera. Nu este cazul însemnărilor lui Titu Maiorescu aflate în deplin acord cu opera criticului, pe care o împlinesc şi o aureolează. **Notiţele zilnice** ale lui Camil Petrescu sînt însă sub valoarea prozei lui. De la un scriitor care a profesat „sinceritatea" literaturii, autenticitatea, a făcut caz de document, ne-am fi aşteptat la un jurnal mai aplecat asupra propriei sale subiectivităţi şi mai puţin asupra ambianţei. Confesiunea lui Camil e circumspectă şi pare a avea şi ea în vedere posteritatea. Cu alte cuvinte autorul simţea peste umăr ochiul viitorului cititor şi scria pentru acesta.

Dacă am spune că nimic nu anunţa acest **Jurnal** al lui Octav Şuluţiu am exagera. Autor al unor cronici şi recenzii literare de ecou, risipite într-o mulţime de publicaţii, Octav Şuluţiu este şi autorul a două romane dintre care unul, **Ambigen,** se distinge tocmai prin curajul nudităţii, apanaj se ştie mai ales al jurnalelor intime. Părerile lui Octav Şuluţiu despre cum trebuie să fie proza nu diferă deloc de ale lui Camil Petrescu sau Anton Holban. Rînduri ca cele pe care le citâm mai jos puteau fi subscrise şi de aceştia fără mari rezerve : „Mi-e teamă că stilul va fi cam artificial, cam forţat. Nu vreau însă să **fac frumos.** Ceea ce aş vrea e ca stilul să fie cît se poate mai simplu, mai natural, chiar dacă e un stil frumos. Adică să nu se vadă că e făcut (şi cum e făcut)". Contrafacerea îl supără pe Şuluţiu ca şi pe aceştia şi jurnalul lui nu va suferi de intenţii calofile. Octav Şuluţiu e din familia sensitivilor lipsiţi de spirit practic, care nu se pot exprima complet în societate şi se revarsă în pagina de jurnal. Acesta devine pentru ei o necesitate, supapa unui suflet prea plin, dar incapabil de manifestare integrală în afara scrisului. A scrie nu însemna pentru el numai a se exprima ci a şi exista. Părerea lui despre jurnale o descoperim undeva în paginile caietelor pe care autorul lor le destinase focului, dar care printr-o norocoasă întîmplare s-au salvat parţial de la acest sfîrşit : „Cînd e o necesitate, **jurnalul** capătă, poate o valoare personală. Cînd însă e o dorinţă de a apărea într-un anumit fel în faţa posterităţii, atunci... Barrés şi Gîre şi-au scris **jurnalul** în faţa oglinzii şi în anticamera societăţii. Ei au scris ca să se arate. Puţine **jurnale** sunt **adevărate,** adică simple necesităţi de a vorbi cu tine însuţi. Aşa Amiel, aşa Jules Renard..." Şuluţiu e departe de proză cînd scrie despre sine lucruri atît de dezagreabile : „Sunt rău şi murdar ! Sunt ultima lepădătură psihologică. Şi totuşi mă iubesc atît de mult !" Autoflagelările sînt urmarea dorinţei de perfecţionare, în bună măsură jurnalul este în prima lui parte un jurnal al autoperfecţionării, şi scriitorul va continua să se examineze fără menajamente : „Cum sînt însă stîngaci în discuţie şi greoi în expresie (sau vulgar, în înţelesul nu peiorativ, dar comun), înşel şi scot atitudini pe care nu le am. Asta e un lucru de corectat. Orgoliosul Camil Petrescu n-ar fi ajuns niciodată la aceste dezavantajoase dezvăluiri : Sunt imperfect. Mi-am dat seama aseară că sunt superficial şi slab. Nu fiindcă m-au prevalat ceilalţi. Nu ! Fiecare a plecat fără pretenţia să fi învins. Simt aceasta, în mod simpatic şi sincer. Însă am văzut eu singur puncte slabe, multe, în raţionarea mea. Mi-am descoperit defecte şi, mai ales, lipsuri în înţelegere, inconştientă. Şi am fost constrîns să recunosc — tot tacit — partea mare de contribuţie a altora la înţelegerea mea proprie". Etc. Am zice însemnări din jurnalul lui Maiorescu, dacă n-am ţine seamă de umilitatea poziţiei lui Şuluţiu, rod al altui spirit de generaţie. Între cele două jurnale este distanţa în timp de la Goethe la Dostoievski. Satisfacţia alternează în jurnalul lui Şuluţiu cu insatisfacţia, bucuria cu disperarea, încrederea în sine cu totala neîncredere. Balansul acesta extrem de omenesc dă jurnalului pecetea viului, a materiei autentice. La 11 ianuarie 1932 jurnalul inserează următoarea notă : „Suflet de duzină şi inteligenţă didactică. Acesta sînt eu. Singurul meu bun e să ştiu să tac". În mic, jurnalul lui Şuluţiu conţine materia unui roman al formaţiunii. Extrem de vie este însă şi materia pentru un posibil roman al cronicarului literar. Autorul citeşte cărţi şi cunoaşte pe semnatarii lor, are amiciţii şi inimiciţii literare, oamenii îi provoacă impresii diferite la date diferite, cărţile îl entuziasmează. În fond, criticul e torturat de propria lui sensibilitate. Voi deveni critic, scrie undeva cu decizie şi entuziasm Octav Şuluţiu. Mai tîrziu : „Cred că am să renunţ la critică, deoarece am început să mă autoanalizez de la o vreme şi văd că nu am prea multă complexitate, necesară unei critici mari, gravă, aşa cum o concep eu". N-a renunţat însă. Altă dată autorul jurnalului se întîlneşte cu îndoielile lui T. Vianu : „Există o tristeţe a criticii mai mare şi alta decît aceea pe care o spune Pompiliu Constantinescu în **Prefaţa** la **Opere şi autori** : aceea de a te socoti nedrept. Un om a făcut o carte. S-a străduit şi s-a chinuit şi a dat ceva slab. E atît de comod să judeci însă !" Urmează o stare a dezgustului şi a disperării : „Nu mai pot scrie nimic. Totul e zadarnic. Totul e lipsit de sens. Totul e fad. Scrisul e stupid. Dacă nu pot fi perfect, nu trebuie să mai scriu...

Dar critică scriu totuşi. Din dispreţ pentru mine. O scriu aici ca să se ştie : **nu cred în critică. De aceea o fac.** Pentru că cred în artă, în roman, în literatură, de aceea nu le fac. Le iubesc şi nu vreau să le înjosesc. Mi-e scîrbă ! Vreau să trăiesc !" Viaţa, trăirea ei intensă era de altfel deviza generaţiei lui Octav Şuluţiu, aspiraţie de intelectuali cu programe teribile, dar greu realizabile. Tocmai viaţa i-a fost inaccesibilă lui Şuluţiu. O ultimă notaţie din acest jurnal al cronicarului literar : „Mă mir cum pot scrie, cum mă pot ocupa de altceva. Cînd sufletul îmi tremură de nelinişti eu scriu croncii ! Uf ! Cronicile astea din familia, devenite obligaţie, ocupaţie mecanică !" Romanul cronicarului literar e intersectat de un roman de dragoste. Un roman de dragoste chinuitor cum sînt toate romanele de dragoste ale acestei generaţii, **Ultima noapte de dragoste..., Ioana, Accidentul,** etc. Şuluţiu iubeşte o fată mai bine situată social, Lydia e fiica unui bancher, şi tortura erotică este sporită de această distanţă care nu poate fi recuperată prin nimic. Este o pasiune pură pe care obstacolele o întreţesc ca şi instabilitatea sufletească a Lydiei. Întîmplarea face la Lydia să recruteze printre adoratorii ei şi pe bunul prieten al lui Octav Şuluţiu, Anton Holban, care va descrie această legătură în **Jocurile Daniei,** de unde bănuiala, gelozia, chinurile nesiguranţei, desfacerea temporară a unei prietenii. În totul **Jurnalul** lui Octav Şuluţiu ne dezvăluie un intelectual sensibil rănit de impactul cu viaţa, foarte viu şi foarte caracteristic pentru pasionata generaţie care a voit să facă din autenticitate un bun al literaturii române. Fizionomia ei ne-ar fi rămas mai puţin cunoscută fără acest delicat şi profund jurnal care vădeşte în Octav Şuluţiu pe prozatorul care n-a avut însă timp să se mai realizeze.

M. Ungheanu

viaţa cărţilor

poezie

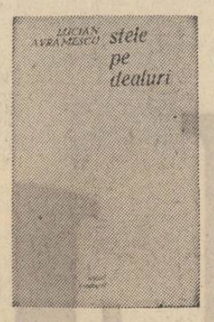

Satul copilăriei

În cel de-al doilea volum al său (primul a fost publicat anul trecut), Lucian Avramescu*) se impune ca un infatigabil constructor de metafore plasticizante pe tema satului, a locurilor natale. Cu rare excepţii, avînd acelaşi ritm (iambic) şi acelaşi număr de silabe (10—11), versurile acestei cărţi nici nu mai reclamă diviziunea lor în poezii cu titluri separate, de sine-stătătoare, ci pot fi citite de la început şi pînă la sfîrşit ca o poveste al cărui unic erou este satul copilăriei, o micro monografie a gesturilor rurale reconstituite pe calea memoriei. Plastice şi melodioase, versurile tînărului poet sărbătoresc un marcat sentiment al pămîntului, al statorniciei generaţiilor în succesiune într-o paletă din care nu lipsesc nici tonurile de lumină bucolică ale lui Pillat, dar nici umbrele, sfîşierile polemice ale lui Goga.

Satul copilăriei ca spaţiu edenic este privit cu ochiul celui care, prin forţa lucrurilor, a trebuit să-l părăsească, dar care, dezrădăcinat fiind, nu-şi renegă apartenenţa la matricea stilistică, ci şi-o amplifică tocmai prin regretul acestei rupturi, aşa după cum trecerea într-o altă virstă este însoţită nu de anularea virstei anterioare, ci de nostalgia ei. Iată o mostră care aminteşte o binecunoscută poezie a lui Goga pe această temă : „În poarta satului bat singur tată / de ce îmi pare satu-acum pustiu / parcă-n uluci e lemnul putrezit / sau drumul de întoarcere nu-l ştiu // poate-am uitat că sînt ca voi ţăran / cămaşa sufletului nu mai are flori / ori iarba curţii noastre s-a uscat / ori sîngele-mi s-a dezvăţat de nori //la poarta satului bat singur tată / de ce îmi pare satu-acum pustiu / parcă-n uluci e lemnul putrezit / sau drumul de întoarcere nu-l ştiu // poate-am uitat că sînt ca voi ţăran / cămaşa sufletului nu mai are flori / ori iarba curţii noastre s-a uscat / ori sîngele-mi s-a dezvăţat de nori //la poarta satului bat singur tată / de ce îmi pare satu-acum pustiu / parcă-n uluci e lemnul putrezit / sau drumul de întoarcere nu-l ştiu" **(Poate-am uitat).**

Amintirile fundamentale ale poetului în jurul cărora gravitează paginile acestei cărţi aparţin universului rural tradiţional. Iată peisajul casei părinteşti reprodus de memoria selectivă a celui care, ajuns la maturitate, îşi contemplă imaginile copilăriei, imagini cu statut de repere formative : „durerea casei mele sub păduri / plînsul acela de uluci bătrîne / cînd mă jucam pe prispa de pămînt / şi nu ştiam ce corn o să mă sune // cei mari plecau cînd se crăpa de zi / sub coviltir cu palme-ntredeschise / la fiecare mama dezlega / de peste noapte încîlcite vise // eu mai dormeam în joasele odăi / ţcoana zilei înflorea-n pervaz / cînd mă trezeam în satul pustiit / şi mă durea lumina pe obraz // stam tolănit pe cite-un lemn în curte / păzeam ograda noastră de strigoi / păsări scurmau în vatra de cenuşă / din stupii tatei mai pleca un roi // podul cu fin hambarul întinzînd / din umbra lui miini gata să te prindă / nucul bătrîn în care am cioplit / adîncă rana numelui la grindă // în cuibu-acelor lucruri fără grai / mă cufundam întins ca-ntr-o fîntînă / fără să ştiu că singele-mi de-atunci / cu forma lor în mine-o să rămînă". **(În cuibu-acelor lucruri).**

Casa părintească, ogorul, pădurea, nunta, caii, viile, Carpaţii, Crivonul, sărbătorile din sat, dealurile roditoare, cimitirul unde se odihnesc strămunii, anotimpurile etc — iată o parte dintre motivele volumului **Stele pe dealuri.** Pentru a-şi pune în mişcare acest sistem de metafore plasticizante poetul introduce de regulă un fir narativ, emoţia lirică substituindu-se cu una dramtică, bazată pe un conflict de natură etică. În acest sens, credem că este bine să-i atragem atenţia talentatului poet că, din cînd în cînd, în absenţa tăieturii vizionare pe care o realizează metafora revelatorie, i se întîmplă ca drama să-i eşueze în melodramă, iar etica în eticism. Or, se ştie că dacă o poezie bună este şi morală (ea răspunzînd unui ideal de frumuseţe estetică, propriu valorilor cultivate de om), una moralizatoare este, cel mai adesea, proastă, chiar şi atunci cînd se adresează copiilor. În încheiere, vom cita o frumoasă poezie pe linia nobilei ţinute morale a lui Nicolae Labiş : „doarme pe boturi umede de lupi / poetul îmbrăcat de sărbătoare / aici se naşte-n rînduiala lui / şi-aici se pregăteşte de plecare // aici visează visul fără greş / cu trupul stînd pe mişcătoarea masă / şi îşi deschide graiul pîn-la os / şi din aorte sîngele-i se lasă // de-aceea pare strîmb şi-mputinat / şi nu-i o rară floare de vitrină / pe colţi care-l devoră stă culcat / bătut în veci de cuie de lumină" **(Poetul).**

Dan Laurenţiu

*) **Lucian Avramescu : „Stele pe dealuri", editura Scrisul românesc, 1976.**

proză

Virtuţile şi servituţile prozei poetice

Pentru cititorul care a urmărit atent bogata creaţie literară a lui Vasile Rebreanu (începută în 1959 cu volumul de povestiri „În plină zi") este evidentă intenţia autorului de înnoire continuă a scrituri prin încercarea de asimilare a unor modalităţi expresive dintre cele mai diverse. Notaţia realistă cu accent pe epică şi tipologie, frecvenţa simbolului în textele de atmosferă poetică, parabola mizind pe absurd şi grotesc ancheta ca pretext în tratarea unor teme proprii existenţialismului francez, fantasticul cu rădăcini în folclorul autohton, iată cîteva dintre mijloacele familiare prozatorului. Privită în ansamblu, opera sa de pînă acum permite sesizarea a două orientări. Una spre proza realistă de largă respiraţie epică, cu personaje puternice şi conflicte memorabile, aflată în descendenţa marilor romancieri ardeleni (romanul „Casa" şi nuvelele ce-l prefigurează : „Înainte de răsărit", „În plină zi", „Pămînt amar") cealaltă, către proza poetică, ce aduce în prim plan nu conflicte, ci sentimente, nu eroi, ci simboluri. În cea de-a doua formulă artistică se înscrie şi ultima carte* a lui Vasile Rebreanu. Subtitul „roman" pe care i-l aplică autorul este impropriu, atribuind volumului un statut pe care nu-l poate avea. Romanul presupune vocaţia construcţiei, pregnantă în „Casa" dar inexistentă în „Iubirile cascadorului". Volumul este compus din nouă secvenţe, apărute separat în culegeri mai vechi şi reunite acum prin prezenţa unei teme comune : aspiraţia spre dragoste.

Autorul surprinde la virste diferite acelaşi simbolic personaj, Detectivul, lansat într-o imaginară cursă de urmărire a ipostazelor propriei deveniri. Tărîmul de poveste al copilăriei, criza erotică a adolescenţei, trecătoarele iubiri ale tinereţii, singurătatea în doi a maturităţii, amara luciditate a bătrineţii sînt experienţele ce refac un traiect existenţial, esenţializat pentru a fi exemplar. Fiecare iubire (detectivul îi împuşcă pe cei urmăriţi) semnifică o desprindere dramatică şi întrarea într-o altă virstă. Universul adolescenţei este spaţiul pe care prozatorul îl delimitează cu o remarcabilă intuiţie. Iată un convingător portret interior, încărcat de tensiunea specifică virstei : „Apoi, se întîlnesc ca din întîmplare şi fiecare îşi etalează cultura, cărţile citite, filozofii preferaţi, cînd, de fapt, ei au un singur filozof dar numele lui nu-l rostesc, fiindcă este prea dureros de prezent în ei, în carnea lor, în năvala lavei din ei care-i înăbuşă, îi scurmă cu ritul de soare şi nu se ştie de ce gura li se umple de ceva amar şi cleios, de parcă o pădure de muguri s-ar sparge în ei şi acum în trupurile lor, în sîngele lor au înflorit merii şi perii şi caişii pămîntului (...) şi pămîntul acesta e grădină care a înflorit în ei şi li se pare mic şi neînsemnat, îl au în ei, uite, şi-au dat pielea prea strîmtă jos, pielea copilăriei şi au năpîrlit ca şerpii numai că ei au chipuri de oameni care sînt beţi de florile răului plin de patimi misterioase, şi trupul li se pare greu şi nu-şi mai cunosc lungimea braţelor, pe care vor să le ascundă mereu la spate".

Nu peste tot însă lucrurile sînt aşa de clare. Limbajul predominant poetic (pe alocuri poetizant) cu simboluri şi metafore la tot pasul, oferă scriitorului posibilitatea asociaţiilor neaşteptate, nu numai de imagini, ci şi de scene disparate, altfel greu de conciliat. Fragmentar, rezultatele sînt excelente, analiza senzaţiilor dobîndeşte adîncime şi fineţe. La nivelul întregului, discursivitatea şi abstractizarea căutată (chiar şi în dialog) fac însă dificilă reconstituirea semnificaţiilor. Şi, fără poezie, „Iubirile cascadorului" ar rămîne o carte întesată de idei, dar aridă.

Valentin F. Mihăescu

*) **Vasile Rebreanu : „Iubirile cascadorului", editura Eminescu, 1976**

critică

Critica de frontieră

Nu numai statornicia şi continuitatea construcţiei critice motivează titlul acestei ultime cărţi*) semnată de Al. Săndulescu şi cu atît mai puţin intenţia unui autoportret. Volumul acesta, ca şi celelalte precedente, evidenţiază o programată estompare a criticului şi istoricului literar Al. Săndulescu, un fel de a-şi impune ideile deloc regizat, deşi semnificativ, o permanentă aşezare în clarobscurul paginii a propriului punct de vedere şi nu în locul cel mai expus la lumină, aproape o impersonalizare a actului critic. **Continuităţi** se referă, desigur, şi la specializarea lui Al. Săndulescu în Duiliu Zamfirescu sau în literatura epistolară. Dar reprezintă în primul rînd un mod anumit de a citi literatura, ce refuză spectaculosul reliefului, rupturile şi polaritătile inconciliante, fascinaţia exercitată de trompe l'oeil în critică, avînd ca efect înscenarea unor probleme din incapacitatea de a le pune pe cele reale. Dimpotrivă, criticul optează pentru principiul vaselor comunicante, pentru permeabilitatea metodelor şi a domeniilor criticii, într-un spirit conciliant, ce vrea să domine absolutizările circumstanţiale. Perspectiva e interesantă, după idei mai vechi, improprie spiritului critic, după cele recente, absolut necesară, bineînţeles în măsura în care nu uniformizează individualitatea operelor sau a criticului. Din unghiul ei, polemicile directe par a se stinge. Ne aflăm în faţa unei critici fără ascensiuni şi coboriri în altitudine şi atitudine, fără zgomote de fond şi suspense. În acelaşi timp, munca de defrişare e permanentă şi sînt redate literaturii unele zone pînă nu demult neexplorate : jurnale şi memorialuri de călătorie, note de şantier şi corespondenţe, confesiuni sau „articole vorbite", postume, tot atîtea mărturii ale fenomenului „literaturii de frontieră". Dacă Al. Săndulescu îşi manifestă permanent interesul pentru documentele inedite, pentru ediţiile complete de autor, pentru literatura epistolară, atitudinea aceasta nu e nici discontinuă, nici extremistă. Lectura criticului este o lectură a continuităţii, centripetă, de la amplele studii privitoare la **Formarea ideii de realism în literatura română, Evoluţia conceptului de liric de la Dimitrie Cantemir la Tudor Arghezi** şi pînă la recenziile scrise pe marginea unor ediţii, monografii, eseuri sau metode critice. Într-un articol în care Alecsandri e privit ca „un fermecător globe-trotter", **Iaşii în 1844,** binecunoscuta „scrisoare" adresată lui M. Kogălniceanu e citită după aceeaşi lege a vaselor comunicante ca un text epic în care se aude Neculce şi în care se prefigurează timbrul lui Hogaş.

Acelaşi principiu îl leagă pe Camil Petrescu de Bălcescu, după cum îl apropie pe Delavrancea de I. H. Rădulescu, într-o serie a naturaliştilor. Continuitatea demersului nu exclude, ci presupune adeziunea diferenţiată vizibilă în **Portrete retuşate, Opiniile unui „detractor", N. Iorga, criticul din tinereţe** sau **Adolescentul Maiorescu.** În realitate, Al. Săndulescu este un critic şi istoric literar mai puţin comod decît ne apare la prima vedere, desolidarizîndu-se şi polemizînd implicit cu numeroase poncife ale istoriei şi criticii literare. Rar îi scapă inerţiile critice instalate şi lucru acesta se întîmplă în afara domeniului său predilect de cercetare, ca în cazul lui M. Dragomirescu, mai puţin dogmatic, în exegeza recentă, decît fusesem obişnuiţi să-l considerăm şi fin analist nu numai al dramei **Apus de soare,** sau precursor nu doar al lui I. Trivale. Alecsandri, „reporter de mare clasă", lectura **Însemnărilor...** lui Dinicu Golescu ca o expresie a unei crize de conştiinţă, accentul pus pe valoarea de roman a jurnalului lui C. A. Rosetti şi pe importanţa epicii lui I. H. Rădulescu ce trebuie revendicată mai insistent de istoria prozei româneşti reprezintă doar cîteva din noile perspective deschise, poate cu prea multă discreţie, de Al. Săndulescu. În cazul său, interesul pentru literatura de frontieră nu prevalează asupra celui legat de operele majore şi nu generează o ceartă a antumelor şi postumelor. Nu sînt uitate cărţile care au consacrat scriitorii, legitimînd prin valoarea lor intrinsecă importanţa ulterioară a unor documente laterale, anexe. Al. Săndulescu construieşte actual şi cu materiale sau tehnici tradiţionale. Obstinaţia criticului de a frecventa aceleaşi nume sau probleme, statornicia cu care reia aceleaşi documente, pentru a releva noi faţete, sau doar un simplu amănunt, accentul pus pe valoarea literară şi nu pe cea de inedit a textului, pe familiaritatea cu marile opere e o replică constantă la efemeridele criticii, un refuz al activităţii sincopate, al spaţiilor albe şi în acelaşi timp o respingere permanentă a cameleonismului pe care fie metoda, fie interesul unor critici îl pot manifesta.

Doina Uricariu

*) **Al. Săndulescu : „Continuităţi", editura Cartea Românească, 1976.**

DREPTUL LA REPLICĂ

Primim din partea poetului Cezar Ivănescu textul de mai jos :

O LĂMURIRE

Aflăm cu oarecare întîrziere de publicarea unui şirag nestemat de articole incalificabile, semnate de Constantin Sorescu în săptămînalul de informaţie culturală „Săptămîna".

Spunem cu oarecare întîrziere deoarece nu cetim numita publicaţie, informaţiile de care avem nevoie (programe radio, TV etc.) procurîndu-ni-le din alte ziare ori reviste.

Nu cetim numita publicaţie şi nu cetim nici textele semnate Constantin Sorescu (ori Sorescul) ; renunţînd să-şi mai articuleze numele autorul nu renunţă la mediocritate şi agramatism, calităţi distincte ale scrisului său, calităţi pe care am avut neplăcerea să i le descoperim şi în unicul text ce i l-am cetit, text referitor la creaţia prozatorului Eugen Barbu.

De această dată însă am fost obligaţi să-l lecturăm pe numitul Constantin Sorescu deoarece în nr. 295, vineri, 30 iulie 1976 din „Săptămîna", susnumitul ne citează într-un pasaj conţinînd o insinuare calomnioasă. Citâm în extenso : „M. Ungheanu (A) scrie elogios despre Dan Laurenţiu (B) în Luceafărul nr. 48, 1975 ; despre Cezar Ivănescu (C) în Luceafărul, nr. 31, 1975, despre Mircea Iorgulescu (D) în Luceafărul nr. 29, 1975, despre Mihai Gafiţa (E) în Luceafărul nr. 17, 1975, despre Laurenţiu Ulici (F) în Luceafărul nr. 28, 1976. La rîndul lor, Dan Laurenţiu (B) şi Cezar Ivănescu (C) au scris elogios despre Marin Preda (G) în Luceafărul nr. 7, 1975..." ş.a.m.d.

După cum se poate vedea, se insinuează că Mihai Ungheanu ori Dan Laurenţiu au scris despre noi în virtutea nu ştiu cărei obscure complicităţi. Cititorul poate compara textele scrise de distinşii comentatori, Mihai Ungheanu şi Dan Laurenţiu şi publicate în revista „Luceafărul", cu toate celelalte texte critice care s-au publicat vreodată despre noi, inclusiv în revista „Săptămîna" : va constata tonul ponderat al celor doi critici deja amintiţi, caracterul analitic al textelor în **consens** oricum cu numeroase alte texte critice publicate în alte reviste. Se mai insinuează că noi înşine, urmînd dinamismului aceleiaşi obscure complicităţi — obsesie mai generală a colaboratorilor „Săptămînii" — am fi scris la rîndu-ne interesat.

Pentru noi este uimitor cum această publicaţie, campioană a adulărilor reciproce, este tolerată în manifestările ei publice. Orice cititor de bună credinţă poate să răsfoiască revistele „Săptămîna", „Luceafărul", „România literară" numai pe ultimii doi ani ca să constate numărul impresionant de articole cu care numiţii campioni se întergratulează.

Nici nu trebuie să mai deschidă îndoioasa „Istorie polemică..." semnată de Eugen Barbu, ca să descopere că autori periferici de poezie sînt aşezaţi la loc de frunte... Toate rudele şi toţi megieşii...

Atît deocamdată, privitor la prima chestiune, insinuarea atingătoare la probitatea colegilor noştri, Mihai Ungheanu şi Dan Laurenţiu.

În ceea ce ne priveşte, cum ne aflăm pentru prima dată în faţa unui text tipărit, în ţară, în care ne pune la îndoială probitatea profesională, considerăm util să ne rezolvăm personal chestiunea în altă instanţă.

Cezar Ivănescu

cartea de debut

Antologia unui cenaclu

Consiliul judeţan al Sindicatelor Bistriţa-Năsăud publică sub îngrijirea lui Ion Oarcăsu o culegere din producţiile lirice ale membrilor Cenaclului „George Coşbuc" din Bistriţa intitulată „9 dimineţi" (Cluj-Napoca — 1975). Afară de unul singur, toţi poeţii sînt din judeţul Bistriţa-Năsăud şi tot afară de unul singur, toţi erau, la data cînd apăreau în acest volum colectiv, fără volum propriu. Cei nouă debutanţi în această formă sînt de profesiuni diferite. George Roş, cel mai în virstă (n. 1936 în satul Telciu) e muncitor, absolvent de liceu, Vasile Dâncu (n. 1939 în satul Runcu-Salvei) probabil ţăran (acesta a scos la Editura Dacia, în 1974, un volum de **Cintece),** Luca Onul (n. 1945 tot în Telciu) e absolvent al Institutului de biblioteconomie, Emil Dreptate (n. 1946 în satul Micestii de Cîmpie) e licenţiat în filologie şi reporter al Radiodifuziunii, Olimpiu Nuşfelean (n. 1949 în satul Sieu Sfintu) licenţiat în filologie, profesor (inclus şi în antologia **Popas între poeţi tineri,** Dacia 1974), Virgil Raţiu (n. 1951 în satul Sinmartinul de Cîmpie — Mureş), absolvent de liceu, muncitor, Adriana Rodica Barna (n. 1952 în oraşul Bistriţa), elevă la şcoala postliceală de turism, Domniţa Petri (n. 1956 în Nepos), elevă, acum studentă, autoarea plachetei **Timpul sevei** (Junimea, Iaşi, 1976) despre care am scris, şi Cleopatra Lorinţiu, cea mai tînără (n. 1957 în oraşul Năsăud), elevă, acum absolventă de liceu.

Deşi e greu să ne facem o idee din cele opt-nouă poezii adunate din fiecare în culegere, în general se poate spune că avem de-a face cu autori cuminţi, în marea lor majoritate tradiţionalişti sub raportul concepţiei cît şi sub raportul expresiei, cu rare îndrăzneli stilistice, respectînd mai mult versul clasic, cu unele libertăţi. Se cîntă străbunii, mediul familial, peisajul natal, dragostea de ţară, iubirea, întîmplări ale vieţii cotidiene. O obsesie a tuturor e ninsoarea. Într-un poem de George Roş citim : „Şi iar ne ning părinţii cu balade / Lîngă un cer de albatroşi, ciudat, / Cînd ale valurilor albe spade / Decapitează marea de uscat". Ceea ce e reuşit. Mai puţin clar se exprimă Emil Dreptate : „Vin iar neaşteptate-nzăpeziri / Pe furiş ca vulpile prin foi / Şi iarba-ncet se culcă-n calendare / Şi stelele subţie văzduhul între noi".

Olimpiu Nuşfelean se întreabă de ce zăpada cade pe atît de mari întinderi **(Zăpadă transilvană),** de acord însă că ea creează o corespondenţă cu sufletul, o dulce ambianţă domestică („Uşoară-i e unduirea / cînd leagănă / casa unde drumetul / îşi usucă veşmintele / udate de lumina / ce umblă în genunchi pe dealuri"). Aici e ceva din Blaga, cultivat parţial şi de George Roş, la care înregistrăm dorinţa unei cîntări campestre înainte de moarte : „Nu pot să cred / că o să-mi dea tîrcoale / Moartea lascivă, / / nainte de a săruta / Cel puţin cu o cîntare / Fluierul lui Pan".

Dăm peste un „glas de fluier" şi la Vasile Dâncu, glas care trezeşte din somn pe Burebista şi pe vechii păstori, căci „La simbra oilor, în orice primăvară / ies dacii — străbunii — de sub ţolul ierbii". Dâncu revine la tema originilor într-o **Microbaladă :** „Ciobanii umpleau / cu iarbă / tălăngile mioarelor, / fără glas de fluier / trecînd prin păduri. / Lăsau în urmă / cetatea dărîmată / şi limbile focului / să subţie satele / Undeva, la o rădăcină de stejar, regele bărbos / îşi apleca fruntea / pe braţul întins / al lutului străbun".

Resuscitarea străbunilor e şi tema lui Luca Onul nu numai într-un **Imn pentru Mihai Viteazul,** dar şi într-un **Remember :** „Să ne-amintim prin paltini de strămoşi / Cînd hohotesc pădurile de muguri / Iar soarele e-un fagure de aur / Ce toamna se prelinge-ntreg în struguri". Acelaşi scrie şi un interesant colind cu zăpezi : „Lerui ler şi velerim, / Ochii tăi miros a crin, / Aerul din noi a cinturi / Şi zăpezile-a săruturi". Luca Onul compune un **Poem pentru Anaclara,** Emil Dreptate meditează la scrisoarea primită de Esenin din străinătate de la iubita lui de la şaispreze ani, Ana Sneghina : „Pur sub o zare de pură ninsoare / Oraşul visează să bea cu Serghei / Cîte-o Ană în suflet purtăm fiecare / Şi ne doare iubirea unei alte femei".

Virgil Raţiu e un îndrăgostit solemn, cam grandilocvent, de „spaţiul mioritic" şi invocă pe „miala sultană" să-i cînte „balada celor trei fraţi" care însă n-au murit cum spune cîntecul bătrînesc : „Că s-au împăcat / şi n-au singerat / cînd pe înserat / odată şi-odat / li s-o-ntorlocat / turmele de miale / şi mîndrele goale !".

Adriana Rodica Barna invocă pe Anamaria „sora mea de veşnicie" spre a-i deschide „cărarea care naşte vis", dragostea pentru ursit : „Acum îi fac portretul / aceluia ce va veni pe veci, / prinţul meu — / din două umbre de mortar / crochiu între / nisipuri cîntătoare / şi nuci aduse de bunica-n dar ; / / descătuşez ochii tăi / de copilăria somnului ascet / şi din privire / te creionez poet / să pleci neterminat / în trei margini de zi..." În **De-a ploaia,** sînt reminiscenţe din Ana Blandiana : „Neliniştii mă coboară pe creneluri / picioarele nu le mai simt de ger, / croindu-şi sferturi casele din ceruri / mă lasă să mă cern şi să mă pier".

Domniţa Petri blestemă uitarea de ţară şi depune jurămînt de veşnică fidelitate : „Blestemat fie somnul, blestemat visul / cînd genele mi-au căzut în fîntîna uitării / Braţul meu drept, amorţit încă de dorul ţării, / îl tem să nu se usuce cu scrisul...".

Exprimarea e încă dificilă : „Nici n-am plecat şi mi-e atîta dor / Ca un pămînt întreg, în corzi întins, / că mă întreb de-nseamnă-acum că mor / că-s griu sau cer dospit de flori şi nins ?".

În sfîrşit, de la Cleopatra Lorinţiu reţinem o **Scrisoare din Transilvania,** „Marţi şi vineri / e sărbătoare la luminile noastre. / În zile de tîrg să vii la noi ; / să vezi şi să nu crezi mîndreţe ! / Setea ţi-oi potoli cu poame / şi odihnă ţi-oi cînta din albul iilor / şi sărut, din vers ne-nceput / Te-oi învăţa să cunoşti semnul de pită / Te-oi învăţa să rosteşti nume de ape / şi cum să mîngîi trunchi de pin, / te-oi învăţa / Marţi şi vineri te-aştept / eu, botezata de cetini".

Dacă nu toate, dar cîteva nume din această culegere s-ar putea să se impună în viitor.

Al. Piru

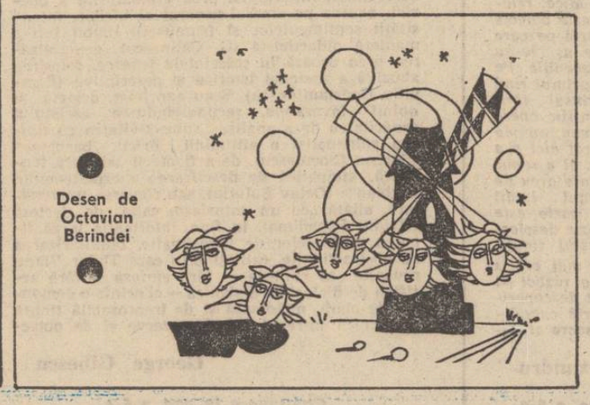

Desen de Octavian Berindei

14 AUGUST 1976
L2

mihai viteazul

Constantin Lecca : „Intrarea lui Mihai Viteazul in Alba Iulia"

375 de ani de la moartea voievodului

Theodor Aman : „Lupta de la Călugăreni"

Marele făptuitor de istorie

I-a fost hărăzit veacului XVI, din marea cronică a națiunii române, ca foarte scurt timp înainte ca finalul să cadă peste încă o sută de ani de istorie, să găzduiască, în lunile lui dintre toamnă și iarnă, una din cele mai drepte și mai frumoase victorii ale românilor : Unirea Munteniei, a Transilvaniei și-a Moldovei sub viteazul Principe Mihai.

Dreaptă era victoria aceasta pentru că Unirea devenise prin vreme cea mai statornică năzuință a neamului românesc. Vatra obirșiei, Dacia Felix, trebuia reîntregită după conturul vechilor hărți. Munții, pădurile, apele și cîmpiile, despărțite vremelnic de vame, nu se puteau despărți acolo unde pămîntul le zămislise : laolaltă, deodată, într-o singură suflare fierbinte a generoasei naturi.

Și era dreaptă victoria aceasta și pentru că limba română din secolul șaisprezece demonstra o capacitate de exprimare și o mlădiere pe care numai o limbă îndelung uzitată o poate afla. Românii din toate provinciile vorbeau limba aceasta și nu a fost nevoie niciodată de vreun tălmaci între soliile moldovene, muntene și, ardelenești. Iar legendele despre viață și moarte, obiceiurile, credințele și cîntările au fost totdeauna aceleași și tot astfel, românește, se ascultau.

Aceste nestrămutate convingeri ardeau în privirile lui Mihai : patria unică peste vremuri, independență, limbă comună, de la obîrșii, din geto-daci si romani.

De la ridicarea, în octombrie, a armiilor lîngă Ploiești și pînă la victoria de pe cîmpia Șelimbărului, privirea aceasta și văpăile toamnei n-aveau să-și potolească culorile. În două săptămîni de campaniei aspră, Mihai îl va înfrînge pe Bathory, mult înainte de căderea primei zăpezi.

„Pofta ce-am poftit" l-a purtat pe Mihai Viteazul, Principe al românilor. A răscumpărat prin coroana de aur așezată pe frunte greu val din sîngele curs în luptele pentru independență purtate de înaintași. A plătit chiar cu capul neînfricatei sale vieți mulțumirea de-a fi fost aclamat sub porticul din Alba-Iulia, „Mare făptuitor al Unirii, voevod al Țării Românești, al Transilvaniei și al Moldovei".

Asasinarea lui Mihai s-a produs mișelește. A fost un act pe care istoria nu-l poate ierta. Poate din pricina aceasta moartea sa a trecut atît de mult în umbra vieții, și imaginea cea mai iubită în care memoria noastră îl celebrează pe marele domn, erou al luptei pentru independență și unire națională este așezarea sub lauri a victoriei sale, la Alba-Iulia.

Sânziana Pop

Mausoleul lui Mihai Vodă

Puțini își mai amintesc astăzi, că într-o broșură cu tiraj foarte mic publicată în anul 1866 de celebrul istoric D. Pappasoglu, se află descrierea amănunțită a unui mausoleu de mari dimensiuni închinat memoriei lui Mihai Vodă Viteazul și care ar fi avut drept scop așezarea craniului eroului de la Călugăreni pe un soclu înălțat în curtea bisericii ctitorită de domnitor la București pe vremea cînd era Ban al Olteniei. Prin poziția dominantă ce i-ar fi asigurat-o acest pinten de deal monumentului, el într-adevăr ar fi căpătat proporțiile unui simbol în piatră și ar fi dobîndit impresionante rezonanțe în spiritualitatea românească, veșnic fascinată de viața și izbînzile gloriosului Principe. Titlul volumului conține în sine exact scopul pe care și l-a propus istoricul, înfățișînd proiectul său lui Dimitrie Bolintineanu, Ministru de culte pe timpul lui Alexandru Ioan Cuza și care a îmbrățișat ideea cu neasemuită căldură, fără amendamente, susținîndu-l în forul legislativ al Țării.

În cuvîntul său către lectori, istoricul scria fericit :

„La anul 1864 făcui cerere la Domnitor și dădui și alte proiecte domnului D. Bolintineanu".

Țelul ce și-l propunea D. Pappasoglu era — cum spunea în prefață : „A face monumentul lui Mihai Viteazul, a citadelei invalizilor, cum și strămutarea craniului său de la Mînăstirea Dealului potrivit votului onorabilei camere legiuitoare din anul 1864, provocat de bunul patriot D. Bolintineanu, fost atunci ministru de culte. Planul și desenul acestui monument se află la mine lucrat întocmai după dorința mensionatului erudit Ministru, încă din vremea aflării sale la Minister.

...am depus cel mai mult zel și cea mai pompoasă calculă ce am putut face pentru onoarele ce datorăm a da toți Românii acestui viteaz și glorios fost Domn al Țării Noastre.

...toți vor binecuvînta cu recunoștință pe Alexandru Ioan (Cuza) și camera legiuitoare care a primit cu entuziasm Patriotic în sesiunile anului espirat, proiectul mensionatului erudit Ministru și au votat a se cheltui una mie galbeni pentru această memorabilă mare zi..."

Entuziastul ofițer descria în detalii cum vedea realizîndu-se acest mausoleu „la Mînăstirea sa din capitală numită Mihai-Vodă".

„Monumentul va fi ridicat pe patru țevi mari de tunuri, din cele de la Cetatea Brăila sau Giurgiu și lucrate cu patru fațete de marmură neagră". Pe aceste plăci proiectantul cerea pietrarilor să se incrusteze în scurte cuvinte descrierea asasinării de la „Torda" (...) „la august 20 anul 1601". De asemenea, să fie trecute „datele și locurile bătăliilor săvîrșite de Mihai de la anul 1593 pînă la anul 1601". Postamentul de deasupra va fi tot de marmură neagră cu bordură de argint în „gherlande laure". „Pe patru colțuri acestii mese va fi cite un leu odihnit pe labele sale, iarăși de argint lucrat".

Propunătorul dădea detalii în continuare asupra arhitecturii acestei solemne construcții „Deasupra o urnă în care se va așeza craniul și va fi de aur, de doi coți înaltă și de un cot lată, în care Craniul va fi așezat pe o mică pernă de catifea violetă, avînd în colțuri cusute mărcile Țării Românești, Moldovei și Transilvaniei, cu aur iar Craniul va fi văzut prin două ferestre de cristal în față și în spate rotunde făcute la mijlocul urnei". „Deasupra acestei urne va fi vulturul țării cu aripile strînse, purtînd crucea în gură și ținînd în grife, armele și fulgerele. Tot monumentul va fi ocolit cu stîlpi de marmură albă și cu lanțuri de fier gros vopsit negru cu lustru. În dreapta monumentului va fi locul santinelei pe Postament de stejar vopsit negru care va sta cu pușca la picior. Tot monumentul se va inveli cu sticlă albă în galerii poleite cu aur avînd în virful ei, coroana princiară sau gugiumanul lui Mihai Vodă Viteazul pus pe perniță peste sabie și buzdugan, lăsînd și o ușă cu încuietoare".

Istoricul găsise înțelegere în acești ani, cînd o altă figură venea în rîndul marilor domnitori să pecetluiască prin actul unirii de la 1859 aspirațiile de totdeauna ale românilor : Alexandru Ioan Cuza. Numai că timpul scurt a fost potrivnic și idealul pe care și l-au propus camerele legiuitoare nu a putut fi îndeplinit, fiindcă se știe, domnia lui Alexandru Ioan Cuza a fost, ca a tuturor marilor Voevozi, curmată prin trădare. Ioan Cuza a fost alungat, nu ucis ca rod al nerecunoștinței. Destinul pe undeva seamănă cu al lui Mihai Vodă Viteazul, fiindcă nu și-a putut împlini visul pînă la capăt.

Eugen Teodoru

sfat de taină

În odaia de lucru a principelui începuse Sfat de Taină. Erau acolo, Cae, Radu Buzescu, Aga Leca, Soare, Mihalcea, părintele Grasa, Costache Caravană, Zamfirescu și Ducu cel Iute. Pentru întîia oară, lor li se alătura Tufănel. Fusese căutat și Sile Adormitu, ce devenise cu timpul un cavaler plin de haruri, dar nimeni în afară de Cae, Costache și Ducu nu știa unde se află, iar cei trei nici nu se gîndeau să sufle vreo vorbă.

— Domnule, grăi principele spre Tufănel, te-am primit printre cei mai dragi prieteni ai noștri. Ne-ai fost recomandat cu multă căldură. După luptele ce le vom avea în Moldova, s-ar putea să-ți cucerești un brevet de căpitan. Dar nu stă în puterea noastră, ci în harurile domniei-tale.

Tufănel era cînd palid, cînd roșu-pal ca apa la asfințit sub bătaia soarelui. Dori să vorbească plin de cumpătarea cuvîntului, însă un gest al principelui îl opri.

— Nu vorbe, domnule. Fapte așteptăm de la voi. Țara are nevoie de fapte.

Apoi se întoarse către Cae. Fața lui desvălui o dragoste neascunsă, întărită de cuvintele calde pe care le rosti :

— Cum e cu mîna, dragă nepoate ?

— Bine, măria-ta. Felcerul Zimmermann parcă-i făcător de minuni. Din păcate e bătrîn. Cînd va pieri el, nu știu cine îi va lua locul.

— Ajutorul său Ilie din Hateg, zîmbi Mihai. Zimmermann spune că Ilie a început să-l depășească în cunoaștere. Neamțul acesta scumpă vorbă, rar laudă pe cineva. Dar să trecem la ale noastre. Scrisoarea lui Henric al Franței așteaptă nedesfăcută.

Cae luă sulul de hîrtie și începu să citească din franceză direct în română.

„Sire, vă spun astfel fiindcă un titlu mai jos nu vi se cuvine. A deveni rege al românilor mi se pare că pentru voi e o chestiune de timp, nu de fapt. Deci, de la rege la rege, vă instiintez că se apropie un an de cînd sînt un om trist. Ei da, sire. Sînt furios cum n-am fost de mult. Mîndrii voștri cavaleri Cae Indru și Ducu cel Iute, i-au zdrobit pe ai mei într-o întrecere de scrimă. Și asta în văzul lumii. Vă închipuiți, sire, că abia în urmă cu un an veneau ambasadori de la Curțile Europei, să ne felicite cu părere de rău, pentru victorii răsunătoare ale cavalerilor mei în dauna lor. Căutam cu sfîntă ipocrizie să alin durerile ambasadorilor, fiindcă în inima mea jubilam. Azi, sire, sînt un biet rege, care nu mai poate ridica fruntea cu dulce orgoliu. Obținem aceleasi victorii la alte neamuri, dar știu cu toții că avem nasi în Răsărit. Pînă cînd, sire ? Am asistat în fiecare zi la lectiile luate de domnii Clopin si Claude. Și, cu toată părerea de rău că nu pot fi curtenitor, spun sire, să-i învingă pe ai voștri. De va fi o înfrîngere a noastră, voi veni curînd în fruntea a o sută de spadasini pentru o nouă înfruntare, și să gustăm împreună din vestitele voastre vinuri. Vă felicit pentru superba voastră victorie asupra cavalerilor mei, la Hrădčany.

Sire, adînc mișcat și fericit de răsunătoarele voastre victorii asupra turcilor, tătarilor și mai ales asupra regretatului principe Andrei Báthory, aș dori să vă fiu de folos. Asta cu atît mai mult cu cît, prin victoriile voastre turcii au slăbit simțitor și azi nu sînt o primejdie pentru Apus. Ambasadorii noștri de la Praga, de la Sfîntul Scaun și Madrid, ne-au dat știri ce vă privesc direct. Împăratul Rudolf, suzeranul vostru vremelnic, e un om bun și inteligent, dar slab ca împărat. El caută liniștea sufletului pentru a-și desăvîrși arta de ceasornicar și cititor al misterelor cerești. Îl pasionează mai mult pictura decît plicticoasele treburi ale imperiului. Să nu așteptați mare lucru de la el. Fiindcă Rudolf se supune cu teamă unor forțe mai mari. Iar forțele acestea sînt Papa, Maria de Spania și biserica catolică a Imperiului austriac. Aceste forțe doresc un bastion catolic la granita cu Răsăritul. Știu că sînteți săraci într-o țară bogată ca în basme. Sarea, vinul, argintul, aurul, grîul și vitele voastre stîrnesc lăcomii mari. Ele nu vă sînt azi la îndemînă și asta-i cauza șărăciei voastre. Turcii au renunțat temporar la ele, datorită vitejiei poporului vostru. Dar Apusul va renunta mai greu. Turcii au luat de la voi prin forță. Apusul, ascunde forța sub zîmbet și vorbe mari. Cunoscîndu-se intențiile voastre si mai ales harurile de bun general, azi ați devenit un obstacol, sire, în planurile celor trei dusmani arătați. Se urzește îndepărtarea voastră si mi-e teamă că chiar mai mult. Feriți-vă, sire ! Dușmanii sînt mari. Chiar noi ne temem adeșea a ne atrage mînia lor. Și nu uitați că Rudolf, cu toate că vă poartă stimă și admiratie, cu toate că vă prețuiește mult, va aproba orice împotriva voastră, numai spre a-și păstra linistea.

Sire, am auzit lucruri mari despre voi și despre domnii Cae Indru, Chirilă Zece Cuțite, Costache Caravană și Ducu cel Iute. Lucruri atît de mari și uimitoare încît, vă discutăm adesea. Iar primul lucru pe care îl facem la întoarcerea unui ambasador de la Constantinopol, sau Praga, de la Viena sau din alte părți, e să ascultăm noi vești despre voi. Ca frați de singe, dorim din inimă să vă împliniți gîndurile de unire totală a românilor și sîntem convinși că cel mai desăvîrșit general al timpului nostru va izbîndi într-o cauză atît de nobilă.

M-ar bucura, sire, să vă cunosc pe voi și pe cavalerii voștri. Aud că aveți o țară mai frumoasă decît închipuirile îndrăznete.

Al vostru, Henric.
27 februarie 1600."

— Domnilor, o scrisoare mare, de la un rege mare, grăi principele îngîndurat. Aș dori să o păstrez pentru nepoții și strănepoții noștri. Nu pot. Contele Ramonchamp mi-a șoptit că o vrea îndărăt în scop de distrugere. Henric al Franței se ferește, pe bună dreptate, a-și atrage mînia celor pomeniți în ea. O astfel de dovadă, dacă ar pica în mîini vrăjmașe, i-ar aduce multe necazuri. Am găsit în această scrisoare unele răspunsuri la bănuielile noastre. Avem dușmani mari, împotriva cărora e greu de luptat. Dar să ne gîndim azi la lucrurile mai apropiate. Imperialii țin cu tot focul să aducă regimente nemțești în Alba Iulia si în alte orașe. Chipurile, pentru siguranța noastră. De fapt, încearcă să ne ia puterea prin viclenie. Comisarii lui Rudolf, în loc să ne aducă sprijin, ne studiază fiecare gest. Dintre ei, doar căpitanul Mihai Székely ni se arată prieten, însă puterea lui e mică. Celălalt comisar, David Ungnad, visează să fie guvernator al Transilvaniei. Acestea îi sînt gîndurile. S-a unit cu generalul Kornis, cu cancelarul Naprágy, cu nobilii ostili nouă și trimite vești mincinoase la Praga. Domnilor, nobilimea din Transilvania nu prea știe ce vrea. Cînd a domnit Sigismund Báthory, au complotat împotriva lui. Apoi, l-au preferat pe Andrei Báthory, dar după lupta de la Șelimbăr, cînd nenorocitul principe era fugar, nimeni nu l-a urmat pentru a-l ajuta. Apoi, s-au închinat nouă, iar azi complotează din nou. Îl vor iar pe Sigismund. Ei nu pot înțelege că de vom face o țară unită, puternică, cu legi și ordine, bună, cu granițe tari, marile lor averi vor fi în siguranță, iar ei feriți de a-și teme viața. Azi urzesc împotriva noastră aproape fățiș. Aș putea să-i tai pînă la unul și n-ar fi pagubă mare după astfel de trintori, dar mă feresc a o face. Ne-am atrage dezaprobarea popoarelor crestine, care nu știu ce urzesc ei aici, însă vor afla că am făcut un masacru. Apoi, le-am da prilej imperialilor să vină cu trupe împotriva noastră. Lucru pe care nu-l dorim în ajunul plecării spre Moldova. Imperialii abia așteaptă un astfel de motiv. Va trebui să ne prefacem a nu înțelege lucrărilor nobililor îndreptate spre răsvrătire. Domnilor, mîine, adică azi, vom duce tratative cu polonii și cu turcii. Contele Andrei Taranowski ne-a fost cîndva prieten. Azi, el vine la noi tot cu vorbe de prietenie. Să nu uităm însă că prietenia e una, iar datoria față de țară alta. Andrei e viclean și dibaci. El vine la noi într-un moment cînd e sigur că vom fi luati de tătari ca din oală în Țara Românească. De ce oare ? Care îi sînt gîndurile ?

Cae, Ducu și Costache se priviră cu tîlc. Era limpede că și Mihai avea aceleași bănuieli ca și ei.

— Husein-aga, solul turcilor, ne este cunoștință veche, continuă principele. Dar e bătrîn și acrit în slujbe. Nu de viclenia lui avem teamă, ci de aceea a însoțitorului său, veselul Khidr. La masa tratativelor cu cele două părți, conducerea noastră o va avea nepotul Cae Indru. Vă veți întîlni cu turcii la ceasurile două, iar cu polonii la patru. Domnilor, am lăsat la urmă partea cea mai de seamă a Sfatului de Taină. Azi sîntem în douăzeci și unu aprilie. Peste trei zile vom porni cu osti spre Moldova. Din tot ce discutăm aici, comisarii imperiali vor afla puțin și tîrziu. Abia în dimineața zilei de douăzeci și patru îi vom înștiința că atacăm Moldova. Adică, în momentul plecării noastre. De vor fi unele trădări și ele vor fi cu siguranță. Ieremia Movilă, Sigismund și polonii nu mai au vreme să facă prea mult. Comisarii m-au întrebat adesea despre gîndurile mele spre Moldova. M-am ferit a le da răspunsuri clare. Domnilor, împăratul Rudolf l-a trimis la noi pe solul său, doctorul Pezzen, cu un ajutor de o sută de mii de taleri. Sînt două luni de cînd solul și banii întîrzie undeva pe drum. Ne-ar fi trebuit acești bani pentru pregătirea războiului cu Moldova, însă nu cred să-i vedem vreodată. Ceva ce nu știm încă, l-a oprit pe doctorul Pezzen din drumul spre noi. Poate că puterile despre care amintește Henric al Franței. Un lucru e sigur : împăratul a încercat a ne da sprijin, dar solul său nu s-a grăbit să ni-l aducă. Pezzen nu îndrăsnește a se ridica împotriva stăpînu-

Mihai Viteazul — proiect de monument de Mircea Spătaru

Voievodul

A adunat în suflet, veac cu veac ;
Întregul timp l-a strîns într-o secundă
Și-a fost pe rana țării sale leac ;
Istorie de împliniri profundă ;
Pămîntului i-a dat acoperis.
Cînd pe Neajlov a abătut furtuna
Și-a smuls din cer o clipă semiluna,
Făcînd printre spahii, aliș-veliș !
A strîns ogorul țării la un loc
Și-a plămădit din el o glie nouă ;
Venise al unirii alb soroc !
Chiar dacă moartea l-a-mpărțit în două,
El urcă pin-la noi, și noi în rouă,
Azi, capul i-l spălăm de nenoroc.

Ion Văduva Poenaru

O evocare de Ioan Dan

lui, refuzînd a ne da banii. Deci, e limpede că asupra solului au căzut puteri mai mari decît ale împăratului. În privința Moldovei, Ducu cel Iute ne aduce vești mari de la Curtea din Praga. Împăratul s-a opus la început gîndului nostru, legat de unele tratate cu Polonia. Ei bine, cine credeți că a sărit în sprijinul nostru ? Vechiul dușman, domnilor. Arhiducele Maximilian. Oare să fi devenit el peste noapte un prieten atît de mare ? Greu de crezut. Socotim mai degrabă că imperialilor le convine să intrăm în Moldova, scoțînd-o de sub nasul polonilor, care aproape au cotropit-o. Deci, fără a misca un deget, imperialii sînt convinși că fac o afacere strălucită. Fiindu-le vasali, Moldova va intra firesc sub suzeranitatea lor. Iar celor ce au alte scopuri decît noi aici nu le va fi greu a le răspunde polonilor că am intrat în Moldova fără aprobarea curții din Praga. Nepoate, doresti să spui ceva ?

— Da, doamne, răspunse Indru mulțumit de pătrunzătoarea clarviziune a unchiului.

— Te ascultăm.

— Un lucru e limpede, grăi Cae. Azi se urzește clar îndepărtarea principelui din principatul Transilvaniei. În ziua de douăzeci și patru aprilie, adică atunci cînd vom anunța plecarea noastră spre Moldova, această amenințare va cădea brusc.

— Vorbești în șagă, sau nu înțeleg eu ? se amestecă banul Mihalcea. Oare se va întîmpla o minune ?

— Nici vorbă, rise Cae. Se vor întîmpla două lucruri firești. Întîi, imperialii vor înceta urzelile, convinși că ne vom frînge gîtul în fața bunelor oști polone și moldovene. Deci, vor scăpa de noi printr-o lovitură dată de alții. Și nimeni nu-i va învinui că ne-au cauzat pieirea mai ales că hotărirea lor oficială este împotriva intrării noastre în Moldova. Apoi, urzelile vor înceta fiindcă există și altă latură în gîndurile lor. Adică, ar fi o șansă să cucerească ei Moldova prin noi. Aceste două motive ne vor aduce liniște pe timpul campaniei din Moldova. Liniște din partea suzeranilor, căci nobilii scăpați de sub observația noastră se vor întări gata de răsvrătire.

— Bine spus, nepoate ! aprobă principele. Imperialii vor aștepta si vor amîna lucrările lor de a ne scoate din Transilvania cu forța sau cu daruri. Vor aștepta să vadă ce se întîmplă. Fie că pierim, fie că ne întoarcem victorioși, pentru ei cîștigul e sigur. Dar de vom învinge, vor lucra cu mai mult sîrg să ne piardă. Cred chiar că sînt fericiți de gîndul nostru spre Moldova, pe care ei nu au putință să o ia fără o încăierare cu ostile Poloniei. Și zău că marele hatman Zamoyski le-ar da de furcă. Domnilor, înainte de a vă înfățișa puterea noastră și planul atacului, se cuvine a vorbi despre cele întîmplate aici doar în cîteva luni de domnie. La ultimul nostru Sfat de Taină, Chirilă, cu dirzenia și curățenia sufleteasca ce le are, ne-a acuzat de greșeala că stăpînim două țări, cu două capitale, cu limbă oficială deosebită, cu osti și legi separate. El susținea atunci că numai după ce vom înfăptui o unificare deplină a celor două țări române, va fi vremea să o ocupăm pe ultima. Înțeleaptă judecată ! Da. Avea dreptate. La asta m-am gîndit și eu adesea, dar timpul nu tine cu noi. Nu avem vreme să amînăm. În scurtul nostru răgaz de domnie aici, limba oficială a Transilvaniei a devenit cea românească. Firesc, fiindcă marea populație a principatului stăpînă de drept aici de veacuri, o formează românii. În Dieta Transilvaniei am adus boieri români, iar Teodosie Rudeanu, împlinește azi dregătoria de logofăt pentru cele două țări. Biserica ortodoxă de aici, și-a primit conducător român. Dintre boierii noștri am numit pîrcălabi în cetățile principale și iuzi în fruntea unor orașe. Poate nu-i mult, dar nici timpul care s-a scurs de la Șelimbăr încoace nu-i lung. Abia cîteva luni. Iată că frumoasele idei ale lui Chirilă au început să prindă viață.

Tăcu o clipă, încercînd să-și adune gîndurile. Vorbise cam mult și nu era în firea lui. Apoi continuă :

— Pe timpul cît vom lipsi, logofătul Teodosie Rudeanu ne înlocuiește ca regent, ajutat de banul Mihalcea, și comisarii imperiali. Îi vom porunci lui Rudeanu să stea cu ochii pe acești comisari. Mai ales pe Unsnad. Nicăieri nu se vor putea misca fără aprobarea lui Rudeanu. Sigur că domnii comisari au să urle indignați, cu strigăte pînă la cer, iar noi îi vom certa pe Rudeanu prin scrisori. La vicienie. Prieteni, Cae, Chirilă, Grasa și Sile Adormitu, au adus neamului unele servicii de mare preț. Întîi, am primit un împrumut de optzeci de mii de ducați de la negustorii din Sibiu. În felul acesta plătim o parte din lefile ostilor și acoperim ceva din cheltuielile drumului spre Moldova. Dar cea mai mare înfăptuire a lor stă în faptul că au întors lovitura tătarilor de la Țara Românească asupra polonilor. La ceasul în care vorbim, douăzeci de mii de nogai urcă spre Polonia. Iată deci că marele hatman Zamoyski, nu va putea goni spre Moldova fiind ocupat să se apere. Mai mult : în prima zi a lunii mai, o mie de tătari sub comanda vestitului Mirza, îl așteaptă pe Cae Indru lîngă satul Slobozia pe Nistru. Mirza va intra în Moldova, dar nu cu jaf, ci cu buzduganul împotriva ostilor polone aflate acolo. Pentru astfel de lucrare, ce întrece prin măreție multe fapte din istoria popoarelor, lui Sile Adormitu i-am semnat un brevet de căpitan. Părintelui Grasa, care ne-a vestit hotărirea de a se întoarce acasă la el după luptele din Moldova, îi dăruim o trăsură, o sabie de Toledo, sase cai și cinci mii de ducați. Pentru Cae și Chirilă ne-a rămas puțin. Doar recunoștință. Și acum, domnilor, iată ostile ce le avem azi : Ostirea Bucegilor cu cinci mii de tineri îmbrăcați în roșu. Ostile Jiului si Mehedintilor, cu patru mii. Tătarul Mîrza cu o mie. Valaoschi, Branițchi, Ocealschi și Rostopcea aduc două mii nouă sute șaptesprezece călăreți și pedestri. Unguri, o mie, sub comanda lui Grigore Mako. L-as fi vrut în fruntea lor pe Bogati, care a dovedit împotriva noastră la Selimbăr, că-i un mare căpitan. Dar el nu ne aparține și se află în tabăra generalului Basta. Anghelache și Lupu, comandă o mie patru sute cincizeci și doi de călăreți. Sîrbii Petcu și Necula viteji ca niște diavoli, o mie șase sute opt. Jivca Rosul, Mirda Ianos, Nedelcu și Radu, patru mii de trabanti grei ca dealurile ce nu pot fi urnite din loc. Căpitanul Soare a strîns o mie două sute de moldoveni, sătui de jugul lui Ieremia și al polonilor, dornici de unirea neamului. La care mai adăugam două mii de cazaci, o mie trei sute de sîrbi, o mie două sute de secui aflati în leafă mai veche, ostile Bucureștilor cu cinci mii, și ale Buzăului cu trei mii. Adică, un total rotund de treizeci și cinci de mii. Acestea ar fi fortele de care dispunem azi. Și acum, iată planul nostru : Să ridicăm întreaga oaste asupra Moldovei, ar fi o greșeală de neiertat. Va trebui să fim chibzuiți.

(Fragment din romanul „Taina cavalerilor")

Matei Gavril

Glorie

Mi s-a destăinuit
Totul despre viață și moarte,
Nemurire și glorie.
O, trupul meu bătrîn
Și spiritu-mi, perfect ca frumusețe,
Au atins acum apogeul.
Nu cred să fie-o faptă mai mare
Decît viața.

Soare

Viața mi-a fost dată
Să strălucesc o clipă
Înainte de a mă pierde
În haos.
Cine-și mai amintește
De primul rege sparg,
De ultimul dintre argonauți ?
E soare
Pînă departe-n spațiu.

Joc — gînd

Sînt numai o-ntrupare.
Sînt numai o chemare.
Sînt numai o culoare.
Sînt numai o cîntare.

Sînt numai o cîntare.
Sînt numai o culoare.
Sînt numai o chemare.
Sînt numai o-ntrupare.

Întrebare

Să fie-aceasta singura minune,
Strălucitorul soare care-apune ?
Să fie-așa precum poetul spune,
Foc sacru în albastra lui genune ?

Sîngele viitorului

Nu mă mir de nimic din ce este
Și nu doresc nimic din ce nu e.
Mi-e sufletul uscat și plin de praf.
Cu mintea ca o sabie încremenită
Crescută-n osul frunții
Privesc viitorul
Plin de carnea și sîngele visului meu.

Gheorghe Istrate

Invocație în August

Acum cînd timpul petrece cu sine,
cînd august rodește lauri pe frunți,
copilărie, cu poala foșnind de albine,
te cat prin cenușa suspendatelor punți !

Copile, tu stai într-o armură de floare
păsări mereu te vinează de sus —
să te înalțe și să te zboare
prin cerul lor presupus...

Dar tu respiri dogoare de iarbă
lumea te prinde în roata ei grea,
degetul tău strălucește pe harfă,
șoaptele tale pilpiie-n stea.

Pămîntul te așteaptă cu bolțile sale,
plopii te-nvață să crești și să vrei
pădurea-ngenunche din poale
să respiri luminile ei.

Copile, iată aripi de flutur :
ține-le-n aer mirîndu-te iar
că încă mai știi, că încă mai scuturi
polenul florii tale de jar...

Aici sînt, copile, țărîna și spinii
dă-mi talpa ta albă din nou să măsor
podișul luminii și țara luminii —
pleoapele mele arse de zbor...

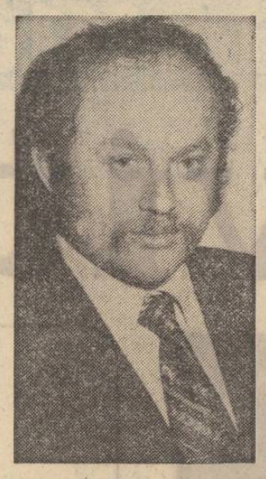

Sorin Titel

doctorul și cum a fost el părăsit într-o vară

Fragment din romanul „Pasărea și umbra"

„Cartea aia o mai aveți, domnu doctor ?" întreabă pe neașteptate Maria. „Care carte ? spune doctorul, încă departe, cu gîndul la țigările fumate în tinerețe. „Cartea din care îi dădeați lui Ion să socotească și el știa răspunsul la toate problemele, nu greșea niciodată. Ori ați pierdut-o cumva, ori ați aruncat-o după ce Ion n-a mai fost ? După ce Ion n-a mai avut trebuință de ea ?" „S-o caut", spune doctorul Tisu cu gîndurile încă departe la țigările fumate de el odinioară. Apoi își amintește și se întoarce către Maria „Uite că îmi amintesc ce-am făcut cu ea", îi spune el. „Cred că i-am dat-o domnișoarei de la poștă. I se urăște, așa mi s-a plîns, să stea ziua întreagă la telefoane fără să facă nimic, citește, să n-o apuce somnul și să treacă timpul mai repede. Numai că a citit toate cărțile și pe **cele împrumutate** și pe ale ei, de mai multe ori, le știe aproape pe de rost. M-a văzut cu cartea aia la subsuori cum treceam la Murdea să beau bere și într-o zi m-a oprit să mă întrebe cum se numește, dacă e frumoasă și dacă pot să i-o împrumut și ei. Ea n-o ține mult, o citește foarte repede, într-o zi, două, mi-o dă înapoi". „Nu vă supărați, domnu doctor, că v-am oprit", spune fata de la telefoane și se roșește pînă după urechi, e foarte sfioasă ori de cîte ori stă de vorbă cu un bărbat se face roșie și se joacă întotdeauna cu nasturii de metal de la uniformă. „Cu cea mai mare plăcere, domnișoară", spune Tisu. „Numai că, din păcate, nu-i o carte de povești, sau un roman, așa cum credeți dumneavoastră, domnișoară Virginica. E o carte de matematică, o culegere de probleme, nu știu în ce măsură v-ar putea distra". „Eu am fost foarte bună la școală la matematică", spune domnișoara Virginica și plină de mîndrie își dă ușor capul pe spate. „Am luat și premiu, am fost prima în clasă". „Vreți prin urmare, spune doctorul, să rezolvați niște probleme din cartea asta ?" „Nu, spune domnișoara Virginica, vreau doar să le citesc..." Nu trec multe zile și doctorul o întîlnește din nou pe domnișoara de la poștă. „Intrați, domnu doctor, spune ea și vă rog să închideți ușa. Ieri am stat cu ușa deschisă, m-a tras curentul și mă dor urechile". Domnișoara e legată cu un fular peste urechi și abia acum doctorul observă că deasupra buzei de sus are un puf ușor și roșcat, ca un început de mustață. „Poate treceți pe la dispensar să vedem despre ce e vorba", spune doctorul, profesional, cu mîna încă pe clanța ușii. „Dar nu pentru asta v-am chemat, domnu doctor", spune domnișoara Virginica și abia acum doctorul observă nerăbdarea, surescitarea de care era cuprinsă. „Știți că m-am uitat prin cartea aceia cu coperțile groase, am răsfoit-o deocamdată, ca să zic așa și am găsit-o foarte interesantă. Aș putea spune chiar că de multă vreme n-am mai citit niște povestiri atît de interesante. Pline de mister !" „Care povestiri, domnișoară" ? întreabă doctorul neînțelegînd despre ce carte îi vorbește". Faceți, desigur o confuzie. Cartea pe care v-am împrumutat-o eu e o carte de matematică. O culegere de probleme, așa cum v-am spus". „Depinde cum le luăm, domnu Tisu", spune fata și începe să rîdă, apoi fața i se strîmbă de durere : a străfulgerat-o prin urechea stîngă ; își mușcă buzele subțiri. E o plăcere a mea, să citesc o carte cu sufletul la gură și cînd simt că devine foarte foarte interesantă, să mă opresc din citit, adică **s-o întrerup.** Gata, zic, mai departe, gîndește-te și singură la ce se poate întîmpla !... Citeodată, ca să mă verific, o întreb pe preoteasă, care le citește întotdeauna pînă la capăt, dacă e așa cum am **prevăzut** eu, ori nu. Dacă s-a întîmplat o dată sau de două ori să greșesc, nu de mai multe ! spune cu o voce triumfătoare, plină de orgoliu, domnișoara de la poștă... „Se întîmplă să mai trec din cînd în cînd pe la poștă", povestește doctorul. Întru, clopoțelul de la ușă se aude sunînd, dar ea nu ridică ochii de pe carte. Citește în continuare cu obrazul foarte aproape de filele ei din pricina mioplei. Cînd în sfîrșit, mă descoperă stînd lîngă ușă — e atît de pătrunsă încît îmi pare rău s-o întrerup, o las să citească în continuare — nu spune nici o vorbă, nici nu-mi răspunde la salut, se uită doar visătoare pe geam și buzele ei murmură un fel de frază misterioasă. Cu timpul am reușit să-i citesc de pe buze ca surdomuții, fraza, aceiași, repetată ca pe un fel de poezie, ori de cîte ori eu intru și ea privește pe geam, mișcîndu-și buzele ca într-un fel de descîntec. „Oare cîți litri de apă curge prin fiecare robinet în parte", iată fraza spusă de ea în șoaptă. Numai că între timp s-a petrecut un fel de metamorfoză în felul de a gîndi, în aspirațiile domnișoarei de la poștă. Ea nu mai vrea să afle „sfîrșitul poveștii", nu mai vrea în realitate să știe „cîți litri de apă curg prin fiecare robinet din cele trei" (dintre care unul e defect), ea preferă ca asupra „răspunsului" la această întrebare, asupra „finalului" cum îi spune ea să se așterne „tăcerea", să rămînă învăluit într-un fel de mister cultivat de ea cu bună știință, preferă să viseze, privind pe geam, în zilele cînd plouă sau cînd, din contră, este vreme frumoasă, mai ales primăvara, gîndindu-se la misterioasele robinete, lăsîndu-le să curgă la nesfîrșit, auzindu-le chiar, cum fac un zgomot precipitat și continuu. E atît de cufundată în gînduri, încît i se întîmplă să nici n-audă apelurile telefonice, o preocupă prea mult robinetele, misterul lor rămas nedezlegat, ca să mai poată fi atentă la telefoane. „O știu pe domnișoara de la poștă", spune Maria. Și se așterne tăcere, doctorul e gata să atipească din nou. Îl trezește însă țipătul femeii, un fel de bocet care se pornește pe neașteptate. Doctorul o privește mirat. „Atît cît am putut eu face, am făcut. Numai dumnezeu din cer ar fi putut să-l scape, dar el n-are grija noastră", îmi spunea el un fel de scuză „Mi-i tare greu, domnu doctor, de cînd a murit n-am nici liniște, nici hodină", spunea ea, cu o voce ascuțită, stridentă.

„Luna asta se împlinește anul de cînd a murit", își amintește doctorul. Numai că anul trecut a fost o primăvară tare timpurie, la începutul lui mai era ca vara. A fost un timp minunat". „Așa o fi cum spuneți dumneavoastră, domnu'doctor, eu nu mai țin minte", spune Maria. Tac amîndoi, prin ușa întredeschisă se văd găinile ciugulind pe linia ferată. „Nici eu nu m-am prea bucurat de timpul ăla frumos", spune după un timp doctorul. Tot în primăvara trecută am rămas și eu fără Luci. Numai că ea n-a murit, a plecat la maică-sa, m-a lăsat, așa a vrut ea să plece, n-am avut cum s-o opresc...". „M-am și mirat, domnu doctor, că n-o mai văd umblînd cu dumneavoastră... Rar s-a întîmplat să nu fiți împreună". „În general era o fetiță murdară, nu semăna de fel cu maică-sa căreia îi plăcea tot timpul să se dichisească ; nu numai păpușile ci și hainele de pe ea erau negre de murdărie. Degeaba le spălam — i le spălam singur, simbăta după-amiază, cînd îmi spălam și cămășile mele — într-un ceas, arătau iară ca înainte... Cînd mă pregăteam de plecare, lăsa repede păpușile se pieptăna în fugă, știa că dacă nu se piaptănă nu plec cu ea niciunde și se lua după mine, așa, ca un cățel, nici nu trebuia s-o chem întotdeauna. Se întîmpla uneori să n-am chef s-o văd încurcîndu-se în picioarele mele și atunci o certam, strigam la ea să se întoarcă acasă. Nu spunea nimic, dar de întors nu se întorcea, nu mă asculta niciodată. Călca prin toate băltoacele, nu știa parcă să se ferească, pentru ea noroiul nu era un lucru neplăcut. Odată chiar a alunecat într-o baltă, din cap pînă în picioare s-a mînjit cu noroi, a mers însă mai departe de parcă nu s-ar fi întîmplat nimica ; numai că, fiind udă — era primăvară timpurie și afară era destul de frig — a început să tremure. Mă privea uimită, nu înțelegea de ce tremură. Nu știa să facă legătura între hainele ei ude și frigul care o cuprinsese. Și totuși nu era proastă. Am dat-o la școală și învăța bine, știa pe de rost o mulțime de poezii : „Tricolorul", „Cîinele soldatului" și altele. Îi plăcea, cîteodată seara, să-mi spună povești, adăuga întotdeauna însă noi amănunte de la ea, deobicei întîmplări cît se poate de vesele. Chiar dacă povestea era tristă, ei îi plăcea să adauge tot felul de scene pline de humor, care să mă înveselească. Nu se lăsa pînă cînd nu mă vedea rizînd și atunci îi trecea cheful de povestit. Era un copil taciturn și în același timp, foarte vesel." Maria îl asculta atentă, cu toate că doctorul, povestind, revenind cu noi și noi amănunte, uitase parcă de prezența ei. De fapt nu ei îi spunea toată istorioara asta cu fetița lui dulce care plecase, îl părăsise, fugise la maică-sa, sau mai bine zis cu maică-sa. Povestea și privea găinile care se apropiaseră din nou de sala de așteptare și neavînd ce ciuguli, se uitau — dacă se poate spune așa — la doctor, așteptînd ca el să scoată din buzunar alte fărîmituri uscate de pîine pe care ele să le ciugulească. Doar că în buzunarele murdare ale doctorului nu mai era nici-o coajă de pîine, doar o batistă murdară și două sau trei creioane boante, cu vîrful rupt, unsuroase, roase la un capăt... Într-o zi, pe la începutul lui martie, fetița îi spune doctorului : „Nu merg cu tine, am treabă. Azi rămîn acasă, să-mi spăl păpușile". „Ți le spăl eu simbătă, spune doctorul. Tu nici nu știi să le speli. Ai să te faci de sus pînă jos ca o purcică. Dacă nu te-aș ști". „Ba le spăl", spuse ea încăpățînată. „Uite, am și săpun", spuse, arătînd o așchie subțire (te puteai uita prin ea) de săpun puturos de rufe. „Cînd ai să te întorci au să fie toate curate. Am să le pun pe frînghie să se usuce. Am și frînghie", spuse ea și scoase dintr-un buzunărel un capăt murdar de frînghie. „Bine, spuse doctoru. Nu bănuiam nimica", îi povestește doctorul Mariei. „Ce nu știați, domnu doctor ?" întreabă Maria. „Nu știam, spune doctorul, că maică-sa era în sat. Stătea la preoteasă, erau prietene amîndouă. Preoteasa avea un frate ofițer, povesti el în continuare, și era încurcată cu ofițerul ăla ; îl chema Lucian, era el militar la călărași cu schimbul. Dar maică-sa, m-a lăsat, așa a vrut ea să plece, n-am avut cum s-o opresc...". „M-am și mirat, domnu doctor, că n-o mai văd umblînd cu dumneavoastră... Rar s-a întîmplat să nu fiți împreună". „În general era o fetiță murdară, nu semăna de fel cu maică-sa căreia îi plăcea tot timpul să se dichisească ; nu numai păpușile ci și hainele de pe ea erau negre de murdărie. Degeaba le spălam — i le spălam singur, simbăta după-amiază, cînd îmi spălam și cămășile mele — într-un ceas, arătau iară ca înainte... Cînd mă pregăteam de plecare, lăsa repede păpușile se pieptăna în fugă, știa că dacă nu se piaptănă nu plec cu ea niciunde și se lua după mine, așa, ca un cățel, nici nu trebuia s-o chem întotdeauna. Se întîmpla uneori să n-am chef s-o văd încurcîndu-se în picioarele mele și atunci o certam, strigam la ea să se întoarcă acasă. Nu spunea nimic, dar de întors nu se întorcea, nu mă asculta niciodată. Călca prin toate băltoacele, nu știa parcă să se ferească, pentru ea noroiul nu era un lucru neplăcut. Odată chiar a alunecat într-o baltă, din cap pînă în picioare s-a mînjit cu noroi, a mers însă mai departe de parcă nu s-ar fi întîmplat nimica ; numai că, fiind udă — era primăvară timpurie și afară era destul de frig — a început să tremure. Mă privea uimită, nu înțelegea de ce tremură. Nu știa să facă legătura între hainele ei ude și frigul care o cuprinsese. Și totuși nu era proastă. Am dat-o la școală și învăța bine, știa pe de rost o mulțime de poezii : „Tricolorul", „Cîinele soldatului" și altele. Îi plăcea, cîteodată seara, să-mi spună povești, adăuga întotdeauna însă noi amănunte de la ea, deobicei întîmplări cît se poate de vesele. Chiar dacă povestea era tristă, ei îi plăcea să adauge tot felul de scene pline de humor, care să mă înveselească. Nu se lăsa pînă cînd nu mă vedea rizînd și atunci îi trecea cheful de povestit. Era un copil taciturn și în același timp, foarte vesel." Maria îl asculta atentă, cu toate că doctorul, povestind, revenind cu noi și noi amănunte, uitase parcă de prezența ei. De fapt nu ei îi spunea toată istorioara asta cu fetița lui dulce care plecase, îl părăsise, fugise la maică-sa, sau mai bine zis cu maică-sa. Povestea și privea găinile care se apropiaseră din nou de sala de așteptare și neavînd ce ciuguli, se uitau — dacă se poate spune așa — la doctor, așteptînd ca el să scoată din buzunar alte fărîmituri uscate de pîine pe care ele să le ciugulească. Doar că în buzunarele murdare ale doctorului nu mai era nici-o coajă de pîine, doar o batistă murdară și două sau trei creioane boante, cu vîrful rupt, unsuroase, roase la un capăt... Într-o zi, pe la începutul lui martie, fetița îi spune doctorului : „Nu merg cu tine, am treabă. Azi rămîn acasă, să-mi spăl păpușile". „Ți le spăl eu simbătă, spune doctorul. Tu nici nu știi să le speli. Ai să te faci de sus pînă jos ca o purcică. Dacă nu te-aș ști". „Ba le spăl", spuse ea încăpățînată. „Uite, am și săpun", spuse, arătînd o așchie subțire (te puteai uita prin ea) de săpun puturos de rufe. „Cînd ai să te întorci au să fie toate curate. Am să le pun pe frînghie să se usuce. Am și frînghie", spuse ea și scoase dintr-un buzunărel un capăt murdar de frînghie. „Bine, spuse doctoru. Nu bănuiam nimica", îi povestește doctorul Mariei. „Ce nu știați, domnu doctor ?" întreabă Maria. „Nu știam, spune doctorul, că maică-sa era în sat. Stătea la preoteasă, erau prietene amîndouă. Preoteasa avea un frate ofițer, povesti el în continuare, și era încurcată cu ofițerul ăla ; îl chema Lucian, era el militar la călărași cu schimbul. Dar astea le-am aflat mai tîrziu, atuncea nu știam nimica, nici nu știam de vizita nevesti-mi, ca să zic așa". Doctorul găsi, cine știe prin ce întîmplare, în buzunar o mărgeluță mică, roșie și-o aruncă spre linia ferată. Găinile alergară într-un suflet, se adunară buluc în jurul mărgeluței, încercară, fără să reușească s-o prindă cu pliscul. Dezamăgite, se împrăștiară din nou. „Seara cînd m-am întors acasă", povestea doctorul, „fata mea mă aștepta liniștită. Se juca ca de obicei cu păpușile. Numai că erau tot murdare și-am întrebat-o cum de nu le-a spălat, doar așa mi-a promis, că le spală. „Pentru asta ai rămas acasă, ca să le speli", i-am spus, fără s-o cert însă, în definitiv era treaba ei dacă și le spăla sau nu. „Nu-i nimic, am să le spăl mîine", mi-a răspuns ea liniștită și m-a privit drept în ochi. Am citit în privirea ei un fel de batjocură abia ascunsă, dar atunci nu aveam de unde să știu ce înseamnă toate astea. Niciodată nu mă privise însă așa ; m-am întristat și în același timp m-a cuprins un fel de duioșie neîncercată pînă atunci. Am dat s-o iau în brațe, dar ea s-a ferit și a dat să se desprindă din mîinile mele. Nu s-a întîmplat vreodată să respingă efuziunile mele tandre, poate și din pricină că eram în general cît se poate de zgîrcit cu astfel de efuziuni, așa că m-a mirat ostilitatea pe care mi-a arătat-o de data asta. „Mirosi tare urît" mi-a spus, încercînd un fel de scuză. Poate că avea dreptate, doar că în mintea ei noțiunea de curat sau murdar nu existaseră pînă atunci, așa că am fost și mai stupefiat auzind remarca ei. Sînt convins că ar fi putut dormi liniștită și într-un grajd, fără să simtă vreun miros neplăcut, incapabilă să deosebească mirosul balegii de cel al crinilor cu parfumul cel mai suav. Începu să-mi toarne apă ca să mă spăl pe mîini, dintr-o cană cu fundul găurit și prin spărtură apa curgea pe rochia ei, murdară, fapt ce-o lăsă cu totul indiferentă. „Azi am avut o zi tare grea", îi spunea el fetei în timp ce se spăla pe mîini. Două nașteri, dintre care una cu cezariană. Ce zici tu de asta ?" Așa făcea întotdeauna, la sfîrșitul zilei, îi vorbea despre tot ce i se întîmplase în ziua aceea ; ea rămînea tăcută ; nu scotea o vorbă, dar o simțea ascultîndu-l. Uluitoarea ei precocitate i se releva mai ales în astfel de clipe : ea nu asculta numai de convenință, așa cum ascultă orice copil cuminte ; avea impresia că înțelege tot ceea ce îi spunea el ; participarea ei la necazurile lui nu i se părea niciodată formală, ci profundă, plină de solicitudine, de afecțiune. În ziua aceea însă mi-am dat seama că nu-i atentă la vorbele mele, că-i cu gîndul în altă parte și am fost cît se poate de surprins. Mă șterseseem deja pe mîini cu prosopul și ea continua să toarne apă din cană, neatentă, privind undeva drept înaintea ei, nevăzîndu-mă pe mine, nici ligheanul în care turna apă. „Te-ai udat pe rochie", îi spuse doctorul și-i luă fetei cana din mînă. „Mă duc să mă schimb", spuse fata. „Îi făcusem de Paști o rochie nouă din catifea vișinie, pînă atunci aproape că nici n-o văzuse și ori de cîte ori o îndemnasem să se îmbrace cu ea o făcea în silă, numai așa, ca să-mi facă pe voie, de data asta însă după un timp destul de lung, aproape că și uitasem de ea, s-a întors îmbrăcată în rochia aceea. „Ce-i cu tine, i-am spus. Azi nu-i duminică. Sau poate e într-adevăr vreo sărbătoare și eu n-o știu ?" „Nu-i nici o sărbătoare", mi-a spus ea laconică și posacă și a început să se joace din nou cu păpușile ei murdare. Bineînțeles seara, rochia ei de catifea vișinie era de nerecunoscut. „Iar te-ai murdărit ca o purcică", spuse doctorul, dar fără a avea aerul c-o ceartă cu un fel de tandrețe plină de voioșie, abia reușind să-și tempereze totuși puțin duioșia din glas „Ai să-mi cumperi niște mărgeluțe ?" îl întrebă fata. „Niște mărgeluțe galbene s-ar potrivi bine cu rochia asta, ce zici ?" „Am să-ți cumpăr", spuse doctorul. „Dacă ești cuminte vineri te iau cu mine la tîrg la Făget și am să-ți cumpăr ce mărgele vrei tu". Și vineri s-au dus amîndoi la tîrg, el o ținea de mînă iar mîna ei micuță, cu degete fragile, era ușor transpirată. „De ce îți transpiră mîinile ?" o întrebă el. „Nu ai cumva temperatură ? Apropie-ți capul de tata, să vadă". „Îmi cumperi o turtiță cu oglinjoară ?" se rugă fata, alintîndu-se. Vopseaua de pe turtiță se ia cu limba... Gata, a și dispărut. „Da vopseaua asta nu-i otrăvitoare ?" se impacientă ea. „Uite ce roșie mi s-a făcut !" Și scoase limba să i-o arate. „Îți plac mărgelele astea ?" o întrebă doctorul. „Sînt destul de frumoase", spuse fata. „Lucesc... Cred că sînt dintr-o sticlă specială"... O săptămînă întreagă m-am dus fără ea la consultații. Vroiam s-o iau cu mine, mă obișnuisem de fapt cu ea, îmi plăcea s-o știu lîngă mine, împiedicîndu-se în picioarele mele, întrebînd mereu de una și de alta, fără să aștepte vreodată un răspuns. Întreaba și întrebarea rămînea în aer, întreba nu pentru că ar fi vrut să știe răspunsul, ci pentru că îi plăcea să vorbească tot timpul ; în felul ăsta vorbea și cu păpușile ei, care nu-i răspundeau bineînțeles niciodată ; se obișnuise cu acest mod de conversație. Vroiam deci s-o iau cu mine, ea mă refuza însă morocănoasă, fără să-mi dea vreo explicație. Pretextul era întotdeauna rochiile păpușilor care trebuiau spălate, dar de spălat n-a ajuns să le spele vreodată. Pînă cînd într-o după-amiază, într-o simbătă — ploua și eram ud din cap pînă în picioare — cînd m-am întors acasă n-am mai găsit-o jucîndu-se ca de obicei cu păpușile. La început am crezut că s-a ascuns în mod intenționat de mine, am strigat-o, dar nu mi-a răspuns nimeni. Nu știam ce să fac. „S-o fi dus singură la dispensar", mi-am zis și am fugit repede s-o caut și acolo. Mitru spăla podelele și l-am întrebat dacă n-a văzut-o el cumva învîrtindu-se în jurul dispensarului ; avea obiceiul ăsta cînd era mai mică, să vină la dispensar și să se joace cu eprubetele. „N-am văzut-o, domnu doctor, astăzi nu cred să fi fost pe aici" îi spuse Mitru doctorului și se ridică respectuos în picioare. Izmenele îi sînt suflecate pînă la genunchi și i se văd picioarele albe, cu mușchii flasci ; el ridică spre doctor o privire galbenă, indiferentă, ușor obosită dar totuși nu lipsită de respect. „Greu iese noroaiala din podelele astea, de azi de la prinz le tot frec. Am cerut niște leșie de la Mari-Neni, da degeaba, tot negre au rămas. Nu cred să fi fost prea tare leșia și nici peria asta nu-i destul de aspră. Dacă mer-

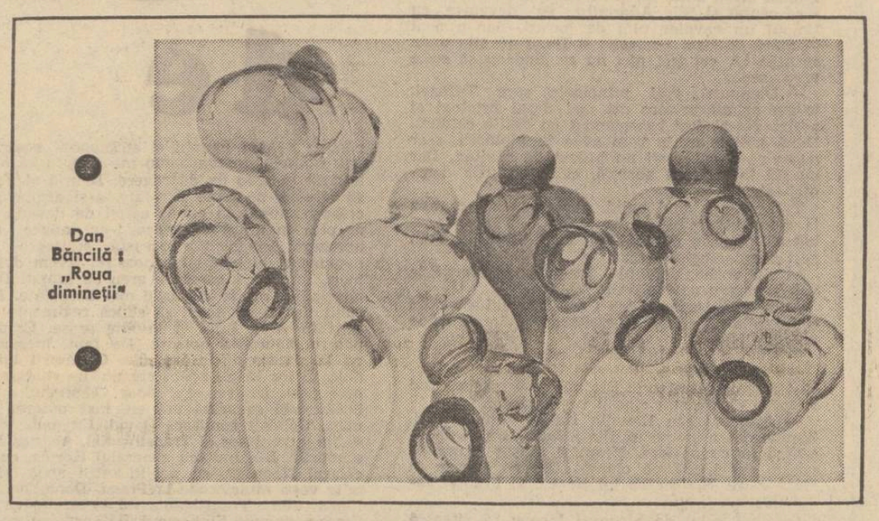

Dan Băncilă : „Roua dimineții"

14 AUGUST 1976
L4

teatru

Afișul anului teatral

Lăsînd la o parte metafora, gluma, jocurile de vacanță și trecînd la o acțiune mai prozaică, dar mai eficientă, numită bilanț, vom recunoaște că s-a încheiat o stagiune lipsită de mari spectacole, nepatronată de **animatori** și **idei** — două noțiuni indispensabile Inefabilului Teatru. Afișul anului teatral recent încheiat a inclus o serie de montări **bune** : am avut, deci, în stagiunea '75—'76, **Lungul drum al zilei către noapte, Trei surori, Barbarii, Ferma** și **Evreica din Toledo** — în București sau **Balconul, Slugă la doi stăpîni, Viforul, Amurgul unui cocor, Scrisoarea pierdută, Tinerețe fără bătrînețe, Sizwe Bansi a murit** — în provincie. Cantitativ, calitativ, comparativ nu e prea mult.

Repertorial, stagiunea s-a prezentat, parcă, mai bine. Clasicii au fost abordați după regulile manualului de istoria teatrului, iar contemporanii au fost prezenți, din abundență, **în premieră pe țară**, pe sinusoida celor mai variate gusturi. Publicul nostru a luat contact în acest an cu interesante partituri dramatice semnate de Arbuzov, Averoff, Volodin, Örkeni István, Gombrowicz, Vampilov, Saul Levit, Liubimov, Dieter Forte (numai din repertoriul **modern** universal !) și Radu Stanca, Mihnea Gheorghiu, D.R. Popescu, Aurel Baranga, M. R. Iacoban, Radu F. Alexandru, Theodor Mănescu, Valentin Munteanu, Mircea Bradu, D. Solomon, Süto András, E. Busuioceanu, Leonida Teodorescu, Emil Poenaru, Cristian Maurer, Vasile Rebreanu, Al. Sever, George Genoiu — cărora li s-au adăugat, prin două dramatizări nu mai puțin interesante, Al. Mirodan și Valentin Silvestru (din dramaturgia originală). E adevărat, în general, nu cu aceste piese s-au realizat reprezentațiile notabile **ale** stagiunii ; dar nu-i mai puțin adevărat că simplul contact cu un text nou nu este lipsit de semnificație — dacă nu primordial artistică, măcar informativă...

Ca în orice an, nici anul acesta n-au lipsit **debuturile** (ca și rebuturile). În stagiunea '75—'76, în dramaturgie s-au lansat prozatori și poeți din generațiile mijlocii — Al. Căprariu și Ovidiu Genaru — sau din cele mai recente — Dan Rebreanu și Al. Monciu Sudinski. Și aceste patru nume, alăturate celor de mai sus, îmi amintesc acum acel adevăr simplu, mereu actual, formulat în termeni interbelici de către G. M. Zamfirescu astfel : „teatrul modern va trebui să evolueze mînă-n mînă cu literatura originală, să se influențeze reciproc, să realizeze mult-așteptatul, **mult-doritul suflet românesc contemporan".** Dată fiind valoarea afirmației mă gîndesc să propun aici, pentru viitoarea ședință de lucru a secției de critică de pe lîngă A.T.M., **discutarea pieselor celor patru proaspeți dramaturgi.** Fiindcă ne oprim mult prea rar asupra acestui subiect. Pe domeniile practicii au păsit, de asemenea, recent, inspirat și promițător, regizorii Mihai Lungeanu, Brandy Barasch, Cristian Hagiculea, Florica Mălureanu și grupurile de actori de la Piatra-Neamț, Oradea, Tîrgu-Mureș sau Studioul I.A.T.C. Nume de scenografi nu am reținut în ultima vreme, poate unde plasticienii sînt, în general, mai tăcuți, iar promoția trecută a fost repartizată la Buftea. După vizitarea trienalei de scenografie însă, îi așteptăm și pe cei care au terminat facultatea zilele trecute...

Bogdan Ulmu

film

Film și informație de sezon

Înțelegerea evoluției cinematografiei naționale reclamă permanent, într-o anume ritmicitate, bilanțuri necesare analizei valorice, evaluării direcțiilor tematice, sintezei aportului cineaștilor la tezaurul artistic național. Un astfel de bilanț constituit dintr-o amplă culegere de studii publicată de Editura Meridiane, sub egida Academiei de Științe Sociale și Politice, oferă o cuprinzătoare imagine a ultimilor 27 de ani de cinematografie românească.

Coordonat de regretatul istoric Ion Cantacuzino și de Manuela Gheorghiu, volumul **Cinematograful românesc contemporan** cuprinde studii semnate de cunoscuți protagoniști ai presei de specialitate, autori ai unor importante volume și eseuri de referință. D. I. Suchianu, Florian Potra, Ecaterina Oproiu, Călin Căliman, Valerian Sava, Eva Sîrbu, Gelu Ionescu, Alice Mănoiu, Mihai Nadin, B. T. Ripeanu, George Littera și alții. O amplă introducere, în același timp, pătrunzător panoramic al unui sfert de veac de cinema românesc semnează Ecaterina Oproiu, accentuînd două marcante atribute ale perioadei contemporane : ofensiva filmului de actualitate și ofensiva valorilor. Manuela Gheorghiu, Constantin Pătrășcoiu și Mihai Duță analizează structurile bazei materiale, aspectele spectacolului și repertoriul cinematografic cu pertinente comparații cronologice. Repere importante pentru o viitoare istorie a cinematografiei naționale sînt conținute și în capitolele dedicate filmului politic și istoric, celui documentar și de animație, capitole din care nu lipsesc retrospective sancțiuni critice.

Eforturile pentru cristalizarea unui limbaj cinematografic (analizate de George Littera între doi poli ai producției noastre — **Moara cu noroc** și **Pădurea spînzuraților**) valorile interpretative (comentate de D. I. Suchianu și M. Mihăilescu), permanența realismului în decor (A. Mănoiu), o trecere în revistă a contribuției autorilor de imagine și ai coloanei sonore (E. Sîrbu și O. Vasilescu) completează un tablou mozaicat, uneori inegal prin perspectiva unghiului critic, dar cu meritul viziunii de ansamblu și al stabilirii unor ierarhii convingătoare.

O bogată iconografie (din păcate, mai slabă calitatea reproducerii și regretabilă absența imaginii color), precum și filmografia filmelor de ficțiune (1949—1975) împlinesc dimensiunile perspectivei de ansamblu asupra cinematografiei contemporane, volumul folosind viitorilor istorici ai filmului românesc de azi ca o ipoteză de lucru și o deschidere de drum.

Într-un tiraj mult prea generos (60 000 de exemplare față de 3 560, volumul comentat în rîndurile precedente) Editura Eminescu publică **Mituri și legende din lumea filmului** de Lazăr Cassavan, colaj de cancanuri de mina a treia, de aprecieri simpliste și evocări vag înduioșătoare dedicate filmului american și unui depășit peisaj cinematografic bucureștean, suprasaturat cu amintiri de uz personal.

Un număr suficient de unitar rămîne ediția de vară a Magazinului CINEMA, dedicat Comediei cu contribuții diverse (nu lipsite de simțul umorului), cu intersante accente semnate de scriitori cinefili și, ca de obicei, foarte bogat ilustrat.

Călin Stănculescu

televiziune

Minerii

Despre mineri s-a scris mult și se va mai scrie pentru că recunoștința noastră față de acești oameni ai adîncurilor e fără sfîrșit. De fapt, noi cei care călcăm pe pămîntul tare și înverzit al planetei, nici nu putem înțelege și prețui cu adevărat munca lor neobișnuită, desfășurată în bezna umedă a subpămîntului, acolo unde erele vechi și-au lăsat urmele lor de huilă sau de antracit. Pentru că e într-adevăr dificil să înțelegi profesiunea de miner dacă n-ai fost miner. Coborînd într-o mină poți trăi cel mult o parte din condiția psihologică a minerului, aceea de a ști că deasupra ta apasă, cu încremenirea lor, straturi de pămînt colosale. Lupta dură și tăcută cu straturile de pămînt, îndîrjirea minerului acolo jos la temelia planetei sînt mai greu de înțeles și dimensiunile lor adevărate nu le cunosc decît minerii.

Am urmărit, duminica trecută, la televizor, reportajul unui miner despre mineri. Reporter : Petre Constantin de la Mina Lupeni ; eroi : ortacii săi de muncă, minerii de pe Valea Jiului. O foarte bună formulă de reportaj pentru că nimic nu sună mai convingător și mai emoționant decît cuvîntul unui om despre colegii săi de muncă. „Să vă destăinuim ceva din munca noastră", spunea Petre Constantin, frămîntind în mînă firul microfonului și privind undeva pieziș față de obiectivul aparatului de filmat. „S-ar putea vorbi foarte mult despre profesiunea de miner", continuă Petre Constantin, neștiind cum să continue, în timp ce soarele lumina platforma de la intrarea în mină, iar colegii săi se stringeau în jur, mirați și ei de postura lui de reporter. Și reportajul continua. Cuvinte puține dar adevărate și încărcate de emoție : „nouă ne place foarte mult această meserie". Între timp, aparatul de filmat se plimbă peste fețele oamenilor : fețe arămii, puternice, ochi vii, strălucitori. „Verificați lămpile", sună comanda și sute de felinare ale subpămîntului execută o mișcare aproape ritualică. Trenulețul începe să alunece monoton derulînd în fața noastră chipurile minerilor. Apoi un șir de lumini în beznă și din nou vocea lui Petre Constantin : „Ne vedeți în abataj". Cîteva cifre și date despre munca și faptele minerilor, apoi o cugetare a lui Petre Constantin înconjurat de ortacii lui, strînși unul lîngă altul în lumina difuză a galeriei. Imagini din fronturile de lucru și nume de oameni : Nichita, Cîrdei, Sălăjan, Șerbu, Aladar, apoi iar replica reporterului improvizat : „meseria noastră e grea, dar bărbătească". Din nou imagini : Uricani, Lupeni, Vulcan, Petrila, Aninoasa, orașe noi, frumoase, cu soare, parcuri și flori. În final, ritmul din abataj, păcănitul perforatoarelor, uruitul vagonetților, strălucirea mată a cărbunelui și, în sfîrșit, exclamația încărcată de bucurie copilărească a lui Petre Constantin, aflat lîngă banda rulantă : „Uite ce frumos curge cărbunele".

Mircea Florin Șandru

geți sîmbătă la Făget, eu zic c-ar fi bine să cumpărați una nouă. Ia s-au tocit perii ăștea, începe să se plîngă Mitru cu o voce leneșă și fonfăită. „Nu știu unde s-a dus", spuse doctorul, total neatent la plîngerile lui Mitru. „N-am găsit-o acasă". „Eu zic că n-aveți de ce să vă îngrijorați, domnu doctor", spune Mitru și se apleacă, se chircește, frecînd podelele dispensarului în continuare cu și mai mult sîrg ; un timp nu se aude decît gîfîitul bărbatului tînăr care freacă de zor, în timp ce privirea doctorului, întrebătoare și speriată, alunecă de-a-lungul dulapului cu tot felul de sticluțe în el. „Nu știu să aibă vreo prietenă. Nu cred că s-a dus pînă în sat, numai așa, ca să se joace..." spuse doctorul Tisu și Mitru se ridică de jos cu o cîrpă șiroind de zoaie într-o mînă iar cu cealaltă se șterge la nas ; se uită la doctor surprins și mirat. „Nu s-a întîmplat nimic, dom'doctor, nu pricep de ce să vă speriați atîta ?" spuse el și stoarce cîrpa cu zoaie în găleată, aplecat deasupra acesteia, cu picioarele rășchirate. „M-am întors acasă", povestește doctorul „și preoteasa mă aștepta în fața ușii. De la ea am aflat", spuse doctorul și undeva departe se aude fluieratul prelung al unui tren. „O fi trenul nostru, dom'doctor", spuse Maria. „Trebuie să fie mărfar", spuse doctorul fără să se ridice de pe scaun. După ce zgomotul mărfarului se stinse, Tisu continuă să povestească. „E flușturatică, schimbătoare, știu, nimeni n-o cunoaște mai bine ca mine — i-am spus lui Lucian, nu te încurca cu ea de dragul meu, e văduvă și pe deasupra îți vine în casă și cu un copil ; și să crești copilul altuia nu-i ușor, ai să vezi — dar e și ea mamă, are și ea inima ei, o înțeleg..." turuia tînăra preoteasă. „Au plecat, spuse doctorul, a luat-o maică-sa cu ea. O săptămînă s-au întîlnit amîndouă acasă la preoteasă și eu n-am știut nimic. Plecam dimineața, ea rămînea singură și după ce plecam eu, se îmbrăca în grabă, își lua probabil rochia de catifea și se întîlnea la crucea de la capătul satului cu maică-sa în secret, fără ca eu să bănui nimic. O vreme se plimbau amîndouă pe cîmp, culegeau flori, se duceau pînă la marginea pădurii, era acolo o pajiște. „Știi, spuse Cora, pajiștea asta era și pe vremea cînd eram eu fată. Au trecut mulți ani și e la fel ca atunci". Culegeau amîndouă flori pentru tanti preoteasa. „O să-i facă plăcere, o să se mire cînd o să vadă cîte flori am cules", spunea bucuroasă fata. „Să nu spunem la nimeni unde le-am găsit", se ruga ea de maică-sa. „Pînă mîine ies altele noi. Venim mîine și le culegem și pe alea". „Mie îmi plac astea galbene", spunea soția doctorului, răsucind pe deget o petală de floare galbenă. „Ghioceii ăștia sînt cam ofiliți, eu zic să-i aruncăm", spunea la rîndul ei fata. „Ne putem permite", adăuga ea orgolioasă. „Avem flori destule". Despre doctor nu vorbiră însă, era un subiect pe care îl evitară cu prudență, sau, cine știe, poate chiar dintr-o anumită delicatețe. Mult mai important pentru ele, în clipele acelea, erau aceste flori galbene sau mov, cu petalele lor fragile, delicate, cu mirosul lor proaspăt și suav, cu strălucirea lor transparentă, aproape imaterială. Se bucurau prea mult, erau prea fericite ca să se mai poată gîndi și la doctor, să-și mai amintească de pildă, de pălăria lui veche și murdară, de umbrela lui ciuruită sau de bocancii lui uriași, strînși ca o armonică. Trăiau amîndouă, mama și fiica (ocrotite de inima duioasă și pieptul generos revărsat al preotesei) într-un univers, în care culoarea florilor, mirosul lor amețitor acționase asupra lor ca un fel de vrajă, rupîndu-le de lumea din jur, izolîndu-le. Totul se întîmpla la fel ca-n cărțile cu coperțile flenduroase de atîta citit, cu paginile ferfeniță, deasupra cărora Cora în tinerețele ei, vărsase lacrimi fierbinți, ba poate chiar și mai frumos ca-n ele ! Cora se îngrășase în ultimul timp (începuse să țină în secret un regim necruțător) era obsedată de gîndul îmbătrînirii : ofițerul era mai tînăr ca ea cu vreo opt ani și în adîncul sufletului ei era convinsă că „povestea asta n-o să dureze". Așa că instinctele materne, trezite pe neașteptate, erau cît se poate de explicabile... Iar fiica își adora mama. Ea nu observa nici „labele de gîscă" apărute la colțul ochilor, nici „tendințele de îngrășare". Pentru ea era cea mai frumoasă femeie din lume. „Legea e de partea ei. N-am cum s-o aduc înapoi", îi spuse doctorul Mariei și-și aprinse o nouă țigară. „Așa-s copiii", spuse Maria. „De la ei n-ai ce să aștepți recunoștință și ajutor". Și cînd trenul se puse în mișcare, preoteasa nu-și mai putu ține lacrimile, le lăsă să curgă în voie. Cora și fiica ei, învăluite amîndouă într-un fel de abur de fericire, fluturau din batistele lor albe. „La revedere, dragile mele, să-mi scrieți, m-am obișnuit cu voi, o să-mi fie greu acuma, părintele își cere scuze, a trebuit să meargă la utrenie, n-a putut veni la gară", spuse preoteasa dintr-o răsuflare, ele erau însă prea fericite ca s-o înțeleagă ce spune. „Mai bine să închideți fereastra să nu vă tragă curentul" mai spune ea și aburul de la locomotivă le învălui pe cele două, pe mamă și fiică. Impegatul făcu un semn cu fanionul, trenul se puse în mișcare. „Acum m-am obișnuit fără ea", spuse doctorul. „Nu-i mai simt lipsa. Aproape c-am uitat-o. Poate că e și mai bine așa. Greu de crescut singur un copil". „Așa-i", spuse Maria. „Mai ales că ofițerul, am aflat asta de la preoteasă, cică ar fi îndrăgit-o. Pe Cora ar fi lăsat-o de mult, a prins-o cu un tinerel de la percepție — așa-i ea, nu se liniștește — numai că-i pare rău de fată. S-a lipit copilul de inima lui. Se poartă cu ea ca un tată adevărat". „Se întîmplă", spune Maria. „Te legi cu sufletul de un animal, cum să nu te simți atunci legat de un om, de un suflet curat de copil". „Poate că-i bine, știu eu ce să zic, că s-a întîmplat așa, spune doctorul. „Acuma, sînt liniștit. Nu mai am grija nimănui. Sînt singur și de capul meu. Ce vreau aia fac". „Cum să nu te bucuri, dacă o știi la loc bun", spune Maria. „Ce-și dorește altceva un părinte pentru copilul lui, decît să fie fericit și lipsit de griji". Maria vorbea, vorbele îi ieșeau din gură cu ușurință, aproape că nici nu era atentă la ceea ce spune. Doctorul știa asta, dar indiferența femeii, neatenția cu care aproape că ascultase „spovedania" lui, nu-l afecta prea mult. „Ea le are pe ale ei". „Cînd să mai asculte și pe ale altora. Important este c-am vorbit și acum parcă îmi este mai ușor", își spunea el, foindu-se pe banca jilavă. Știa foarte bine, ceea ce contează mai ales e să vorbești, nu e neapărat necesar să găsești compasiune și înțelegere.

Spiru Chintilă : „August 1944"

preludii în august

Doina Sterescu

Sentințe latine

Soare mi-e codrul carpatic, prieteni.
AMO CARPATICAM SILVAM, AMICI.
Norii Daciei, Zamolxis celest.
NUBES DACORUM; ZAMOLXIS – HIC EST!
Patria noastră e cea mai visată.
PATRIA NOSTRA DULCISSIMA EST.
Virgiliu, Horațiu, Ovidiu horesc.
Doina mea cîntă un DOR românesc.
Morți sunt doar cei ce nu ȘTIU, nu citesc.

PAX IN AETERNUM, LUMINA VITAE!
Pace eternă, lumini ale vieții.
AMOR SCIENTIAE DIVINA RES EST.
Setea științei e umblet zeiesc.
Flăcări mai pure cetăți construiesc.
Vine-adevăr! Alt eden pămîntesc.
Morți sunt doar cei ce nu VOR, nu gîndesc.

Flori ale Timpului, tinere suflete,
drepte, din roua zilelor cresc.
SUNTEM o viață – în eternitate.
Sorții discipoli: ALUMNI FORTUNAE.
Morți sunt doar cei ce nu SIMT, nu iubesc.

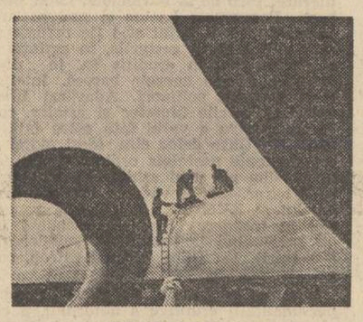

Vladimir Șetran : „Dimensiuni contemporane"

Luca Onul

Amintirea eroilor

Străluminați de chipul lor înalt
De ei mereu ni se va face dor;
De-s risipiți în marmuri sau bazalt,
Ei drepți rămîn ca stîlpii de pridvor.

Chiar de-au căzut la Plevna sau Smîrdan,
Pe Tatra, Mărășești sau la Oituz;
Sîngele lor pulsează-n orice an
În grîu, și-n macii de lumină uzi.

De chipul lor înalt străluminați
De ei mereu ni se va face dor;
De-s unii brazi sau frasini în Carpați,
Ei drepți rămîn sub sacrul tricolor.

Ion Murgeanu

Odă

Vara știe cîntecul să ne măsoare
după ore pline, piini ale sudorii,
vara-și cîntă naltele-i orare,
și-acest cîntec i-l știu Truditorii.

Numele lor simplu cu literă mare!
Matca zilei noastre România horei.
Cînt această oră și această stare
cînd revarsă-n mare riul Aurorei!

Mai uniți ca frații s-adîncim frăția,
Cîntecul, de-o vîrstă-i cu Carpații!
Numele lui propriu este România.
Suma de milenii și de generații.

În apus de soare noi știm răsăritul.
Cînd apare lună mai cîntăm din frunză.
Cine ne-a-nvățat pe noi iubitul
are-o stea în frunte și o stea pe buze.

Bourii aruncă luna și-o prăvale,
vin păduri de carpeni vreme murmurînd;
turmele de miei și de mioare
urcă valea-n lună și-o coboară-n gînd!

Și în spațiul ondulat subt lună,
auzi primenirea zărilor de mai,
iar cînd trece vara codrul își mai sună
armele de frunze de cînd nu erai!

Te mai naști odată. Treci cu ingrijire,
simți mireazmă tare care te-nfioară, –
apoi simți că toate-s amintiri, –
Orele lui August vin și le măsoară.

Aurel Butnaru

Îndemn comunist

În stea să crezi, în spic, în brazi,
În vîntul cald și-n ploi de primăvară,
Căci toate au un nume-n nemurire,
Și veșniciei noi îi spunem Țară.
În prunci să crezi, și-n omul de zăpadă,
În dorul ce-l visează ciocîrlia,
În Mușatini și-n Basarabi,
Căci toate sînt un scut, și-i România.
În sînge de eroi să crezi, din veac,
În poezie și în fapt de seară
În valul mării și în flori de corn,
Căci sînt în suflet dor senin de Țară
Și-n luminosul grînelor tu să crezi
În ce rostește luna, glia,
În aerul din piatră, în statui,
Căci toate-s o baladă, România.
Și mai presus din cîte le-ndrăgești,
De spațiul cutezanței tu să fii avid,
Să dărui totdeauna elanul generos
Stegarului – nebiruit Partid!

A. I. Zăinescu

Cioplitorul

Mult jinduiau pe cioplitor să-l lase
Statuile, odată și-odată, fără mîini.
– Copii, de ce nu vă duceți acasă ? –
Le-a zis și-n ochi i s-a svîrlit cu piini.

– Ce-i cu el, ce vrea el ? – s-a mai spus,
Și la urma urmei, cine se crede ?
Dacă-i rupem mîinile o să-și cadă-n auz
Și-o să-și calce pe ochi ca pe pietre.

Cioplitorul a rîs, s-a-ntors parcă-ntr-un turn :
– Poate că vă e foame, copii, și foamea
-ncălzește
Prin piatră stoluri trec ape și sălbăticiuni,
Dacă vreți, vă cioplesc chiar acuma un pește.

Și de pe daltă mari fulgere-au sărit, vîlvătaie,
Cioplitorul cu sete-nălța, despica surd un nor,
Munți cu pluguri în vîrf și păduri-fierăstraie,
Piini și sare-ntre munți, văi ce pururea dor.

– Ce-i cu el, ce vrea el ? – s-a auzit
Și i s-au aruncat gropi, s-au desfundat bălți.
Dacă nu dintr-o lacrimă moare, atunci
dintr-un zid,
Să-i luăm pietrele și să-l lăsăm fără dălți.

Cioplitorul a rîs, nu a mai spus nimic,
Cu palma a despicat stînca tare.
Venea singură piatra spre el și da spic
Iar statuile-au plecat să mănînce apoi și să
are.

Cîntec

Ca pasărea cerului, inima,
O, inima ! – cînta vînătorul prin cring
Și de pe gură-i cădeau gropi și fulgere parcă,
O pasăre-i lua brațul și umărul sting.

Despre o pasăre cînta și-alerga vînătorul,
Nu cu pușca în mîini, ci c-un nor,
Dar și-n nori tot o pasăre-ardea, pentru o
pasăre
Ciinele-n salt se zbătea și-l mușca de picior.

Îi lua umbra și-n văi sta ascunsă o pasăre,
Se ridica rug de pace-n văzduh,
Vînătorul cu pumnii-o vedea și cu ciinele,
Dar și pe ciine-ngheța tot o pasăre duh.

Nori albaștri, fierbinți i-alergau surd prin ochi
Și-n cercuri, ca o voluptate rece,
Pasărea-aproape că-i intrase-n piept,
I se-ngropa în tălpi, nu mai voia să plece.

De pe-un deal cobora, urca parcă-n cîmpii,
Și se culca vînătoru-ntr-o pasăre, singur ;
De pe ciine-au smuls cerul niște copii
Și s-au văzut lacrimi apoi, stele pe cringuri.

Curate gînduri

Curate gînduri, ca să-nceapă via
De aur, roșii, struguri copți,
Colina dulce de pe care-așternem
Și zile-adînci de-acum și nopți,

O-nfrigurare, poate, prea tîrzie,
La ochii-teasc ce-atît am stat
Și-am așteptat văzduhu-o amforă să fie
Din care-azur să bem, cel mai curat.

Lumina care-acum e-un țipăt, poate,
Sau jocul strîmt dintre dorinți
Și de pe colină stele cad ca-ntr-o cetate,
Ne vindecă de dor pînă-n părinți.

Mai blînzi și-astfel pe jumătate astru,
Mirăm cu degetele un cuvînt,
Colina dulce dintre noi, vis aspru,
Și jug o lebădă-n pămînt.

Daneț Demetrescu : „Proba oțelului"

Clopot alb

Un clopot alb, nebun pe dealuri,
E ora, cui, c-atît l-aud ?
Mai nasc lumini, se-nfruntă maluri
Și ugerul la oi se sparge crud.

În staul taurii rod raze,
Le-nțepenește soarele în dinți,
Bătrîni-s drepți și se așează
La masă-ncet ca niște sfinți.

În calea fiilor e nuntă,
Jelesc fîntînile un nor,
Un clopot alb, nebun i-nfruntă
Pe toți și capăt e de dor.

Cei nenăscuți dau din picioare, aspru,
Femeile trec, parcă, în alt trup,
Din cearcănul pădurii-albastru,
O căprioară fuge și sar lupi.

Bărbaților o streașină le crește
Pe ochi și coase-ascut din trunchi.
I-adună iarba-i stringe ca un clește
Pe toți și-i prinde de genunchi.

Ca o vietate tainică

Ca o vietate tainică răsuflă groapa
Spre care pătimașă rădăcina trage.
Poate c-astfel mi-ngrop chiar amintirile,
Pentru ca-n fruct mai cald să fie și mai fraged,

Poate că-mi scutur nopțile astfel,
Poate că-mi pierd tăcerea, îmi văd glasul,
Legat la ochi pămîntul să-mi aud
Și-nfometat să merg, s-aud cu pasul.

Peste lumină lume a venit demult,
Dovadă și-acest pom pe care-l pun
Și-n trunchiul căruia un copil pare-a vorbi,
Dar nu știe dacă-l ascult și nici ce-i spun.

O datorie crîncenă e primăvara
Pe care-o plătim, în felurite chipuri, toți.
În reavăn abur crud simt stelele cum urcă
Și mișcă furtunoase, roșii roți.

Lumina ce-am ales-o s-a topit în mîini
Și flori cum fulgerele-au izbucnit, rare,
Văzduhu-avea un murmur, parcă, de fîntîni,
Și prin pămînt și cald era și-nfrigurare.

Ochean invers

Noi tot zidim cetăți și primim semne
În iarbă, o, cîte-ntrebări !
Chiar și această clipă-acum, iubito,
Chiar și această clipă-acum ce-o ținem
În mîini și vedem nori călări.

Fierb nestiute lumi în preajmă și se sting,
Dusele vieți prin rădăcini se-nșiră.
Toate ființele cresc în sus, chiar și lucrurile,
Toate au partea lor de glorie, numai iarba
Crește în jos ca o liră.

Noi ce vedem afară e doar cîntecul,
Rara-nflorire din adînc.
Noi vedem numai strigătul ierbii afară,
Înăuntru e toată lumina ei și sînt toate
Lumile care se string.

Țipătul ierbii crud ce-a spart secolele
Și s-a lipit de noi înalt cum de aur
O rană veche, clipa ce-o urcăm la tîmple –
Ochean invers prin care se zăresc uitate
Și stele-adînci și urme de cetate.

radio

Întrebări și răspunsuri

Există două feluri de întrebări : întrebări care așteaptă un răspuns și întrebări care n-așteaptă nici un fel de răspuns, dar sînt și ele puse. Un ascultător întreba cu cea mai adîncă seriozitate : „De ce nu se organizează, în București, un bal al tinerilor între 20 și 30 de ani, necăsătoriți". Răspunsul a venit și el la fel de serios : ce facem cu tinerii sub 20 de ani și, mai ales, cu cei peste 30 ? și : de unde propune tovarășul ascultător să se organizeze un asemenea bal ? Din păcate, răspunsul ascultătorului la întrebările-cheie nu ne-a mai parvenit. Desigur, astfel de întrebări sînt inevitabile, viața ar fi lipsită de umor fără ele și o emisiune care-și propune să răspundă celor mai diverse solicitări ale ascultătorilor își asumă de la bun început și riscul unor astfel de șarade. De aceea ne-a plăcut faptul că Ion Ghițulescu a selectat din cînd în cînd și întrebări care n-așteptau, de fapt, nici un răspuns.

„Radio-programul dimineții" și-a extins, așadar, spațiul de emisie cu încă o oră, iar această oră se intitulează „Răspundem ascultătorilor". Formula e următoarea : ascultătorul formează un număr (să-l dăm și noi, poate se vor găsi amatori și din cei care urmăresc acest colț de pagină, 16.06.60.) și pune o întrebare, ea se retransmite unor specialiști în ale problemei respective, care specialiști, la rîndul lor, cu textul legii în mînă, dau răspunsurile cele mai competente. Inițiativa este binevenită lămurind în cele mai multe dintre cazuri aplicarea legii în probleme concrete, eliminînd, deci, lipsa de certitudine, alergătură fără rost și, de ce nu? suspiciunile. A nu se înțelege din cele spuse mai sus că potopul de întrebări se revarsă numai asupra procedurilor legale sau a aplicării unor măsuri sau legi. Farmecul acestei noi emisiuni constă în diversificare. Un ascultător întreabă cè se mai întîmplă în Soweto ,un altul cînd se vor găsi și discurile la care fac referire autorii manualului de „Limbă franceză — curs intensiv" ? Cineva întreabă ce este și cum se calculează paritatea monezilor naționale, altcineva cît timp va sta în cosmos echipajul lui „Saliut-5" ? „După efectuarea stagiului militar — întreabă o soție grijulie — cineva are dreptul la concediul de odihnă ?" „Fiul meu a fost încorporat la data de 1 septembrie după ce-a reușit la facultate, ar fi trebuit să primească în continuare pensia de urmaș ?" — întreabă o mamă. „Este adevărat că s-a mărit concediul pentru tinerele mame ?" Un palpitant roman al actualității, al preocupărilor zilnice s-ar putea scoate din aceste întrebări. Puse cap la cap, creîndu-li-se o montură literară necesară, aceste mici-mari probleme care agită, care ne agită clipă de clipă ar constitui probabil o variantă a unui roman alert, spumos și grav totodată. Roman care ar dovedi că omul secolului XX nu-și gîndește existența numai datorită unor traume psihice, unor experiențe decisive și, uneori, absconse, ci, în primul rînd, evenimentelor zilnice.

„Răspundem ascultătorilor" este o emisiune ce-a descoperit viața așa cum o știm noi trăind-o : de la micile zvonuri și necesități pînă la situația politică internațională și zborurile cosmice, de la durerile de cap pe care ni le procură un u apărut pe neașteptate în coada numelui nostru pînă la „vor reuși sau nu vor reuși specialiștii să deblocheze brațul telescopic al sondei de pe Marte ?"

Constantin Stan

plastică

Ex libris

Istoria ex libris-ului coboară cu cîteva sute de ani îndărăt, confundîndu-se cu istoria evoluției semnelor de proprietate pe vechile codice medievale. Momentul de cotitură intervine în perioada umanismului matur, în a doua jumătate a secolului al XV-lea, în strînsă legătură cu dezvoltarea tiparului. Se naște atunci ex libris-ul xilografiat, mai ușor de minuit și de aplicat pe cărțile ce începeau de acum să circule în tiraje respectabile, umplînd rafturile bibliotecilor personale ale învățaților și nu numai ale lor. Cum era și natural, ex libris-ul xilografiat se răspîndește întîi în Bavaria superioară, în zona unde activau tipografiile succesorilor direcți ai vestitului maestru din Nürnberg. În **epoca luminilor**, epocă de extraordinară înflorire a bibliotecilor private și de accelerare a schimburilor culturale în toate sensurile, pe continentul european, ex libris-ul etichetă va cunoaște o nouă înflorire. Gustul pentru bibliofilie s-a conjugat, firește, de-a lungul timpului cu gustul pentru formele de exprimare artistică ale vremii și nu este de mirare că, timp de secole iconografia ex libris-urilor este în directă consonanță cu orizontul de cultură în care se naște. Iconografia acestora furnizează, printre altele, istoricului, și nu numai lui, date destul de complexe despre gradul de cultură al posesorului cărții, despre circulația motivelor figurative și, în ultimul rînd, despre frecvența unor teme și idei în straturile culte ale societății. Sigur că, detașat de locul său de proveniență (coperta interioară a cărții), ex libris-ul etichetă pierde din valoare, văduvind cartea din care a fost desprins și anulînd legătura afectivă dintre cititor și carte. Cine a avut în mîini un volum pe care existența unui ex libris, sau chiar a unei simple semnături, indica faptul că el a aparținut unui mare cărturar, înțelege bine semnificația acestei legături afective.

Goanei colecționarilor după ex libris-uri etichetă, i-a văduvit pe istorici, printre altele, și de posibilitatea refacerii unor biblioteci al căror inventar ar fi fost indicativ pentru evaluarea gradului de cultură al unei anume epoci și al unor anume zone geografice. În ultimele decenii ex libris-ul a devenit o formă de exprimare grafică autonomă, solicitată artistului de un „proprietar" de cărți care nici măcar nu mai aplică eticheta pe volum ci o trece direct în colecție. Funcția de simbol, desigur, se menține și la descifrarea sensurilor sale este solicitat primitorul ; creste însă ponderea rolului (avut totdeauna) ex libris-ului de vehiculator al unor sensuri umane și civice ale artei, al unor forme de exprimare artistice ce mobilizează atît fantezia cît și disponibilitățile tehnice ale artistului.

Expoziția (patronată de U.A.P.) de la galeria **Căminul artei**, reunește admirabile piese din colecția Bibliotecii centrale de stat ca și din colecția acestui mare iubitor de carte care este doctorul medic Emil Bologa. Se vede pregnant în expoziție faptul că actualmente ex libris-ul interesează la noi, ca pretutindeni, un număr tot mai mare de artiști de toate vîrstele. Am nedreptăți desigur pe mulți dintre cei 52 de expozanți prezenți dacă ne-am exprima preferințe categorice pentru unul sau altul.

Grigore Arbore

muzică

Dinamica sugestiei

Prezență familiară melomanilor de mic ecran, Ada Brumaru schimbă din nou canalul de comunicare cu publicul, adăugînd acest „Joc al permanențelor" (ed. Eminescu, col. Sinteze) volumelor muzicologice tipărite.

Titlul se argumentează într-un șir de eseuri, fără altă legătură evidentă decît aceea că au în focar personalități pe care autoarea le consideră notabile, responsabilii unor momente de cotitură ale artei sunetelor. Nicicînd permanența nu se comunică ad literam, ea se citește în crezul și metoda muzicologului. Legătura conceptuală o aflăm poate într-o frază : „Tirezias, orbul care vede destinul urmașilor fiindcă stăpînește sensul faptelor de odinioară". Pentru autoare, previziunea pe care ți-o dă trecutul este un pion în șahul permanent al perspectivei, un panaceu contra șocului viitorului, o pîrghie într-o polemică, mai mult sau mai puțin declarată, cu Alvin Toffler. Selecția a reținut eroi simptomatici din acest punct de vedere (poate cei mai operant în istoria muzicală) : Monteverdi, Beethoven, Wagner, Debussy, Schoenberg, Stravinsky, iar capitolul destinat lui Enescu este, mai mult decît o verigă a lanțului, o confesiune programatică, o artă poetică. Ideea matrice îi permite Adei Brumaru incursiuni în stilistică și expresie, și mai ales, descoperirea zonelor de contact atît de rar probate convingător. Beethoven, absolutizînd în muzică devenirea, transformarea dialectică, corespunde, în plan specific, contemporanului, pe care se pare că-l ignora, Hegel. Edgar Poe și Debussy ar fi trebuit să se întîlnească, logic, și s-ar fi întîlnit dacă Debussy ar fi întreprins opera proiectată după „Prăbușirea casei Usher". Enescu cerea un „Meșterul Manole" ca să încifreze în sunet destinul unei vieți de trudă și dăruire. Asociațiile sînt acoperite de inspirație, de un simț al figurilor magnetice.

Dacă acesta ar fi scheletul conceptual pe care se articulează exercițiul comentativ semnat de Ada Brumaru, tot ferm convergent este volumul și din punct de vedere metodologic. Notația scurtă, bătînd departe, uneori paradoxală, totdeauna inconfortabilă, neeconomă în energie intelectuală, este paginată cochet, dezinvolt. Înlănțuirile de idei se sprijină pe intuiție și sugestie. Practica zilnică a televiziunii se dezvăluie în exactitatea scenariului subînțeles, un decupaj cu intervenții de personaje livrești, cu replici tăiate și intercalate după o eficientă retorică. Mizanscena nu tulburăplăcerea lectorului, se lasă descoperită atît cît trebuie ca să-ți confirme organicitatea demersului, informația este trăită, spusă cu pasiune imediat eficientă. Autoarea se desprinde de cuvinte, în sensul că sfera lor noțională n-o subjugă, și le silește la conotații. Este replica stilistică a poziției conceptuale, înclinînd spre expresie, văzînd în muzică transmitere ideatică palpabilă, într-o tradiție pe care am numi-o Romain Rolland, de la cel mai notoriu partizan.

Cititorul va fi înțeles pînă acum că volumul aderă la genul eseului, că autoarea știe a-i conferi o adresă largă fără a cobori ștacheta ținutei intelectuale. Ada Brumaru definește imagistic, dar responsabil, literaturizează frumos fără abandon științific, manevrează informația virtuos, solicitant.

Costin Cazaban

FRAGMENTE CRITICE

T. Arghezi (I)

Revenirea lui Arghezi la marile teme ale poeziei are loc după aproape un deceniu de la **Una sută una poeme,** timp în care el a fost nevoit să mai străbată o dată deșertul. După **Prisaca** (1954), apare suita de peisaje **1907** (1955) și în fine, **Cîntare omului** (1956). În culegerile ulterioare **(Versuri,** 1959; **Scrieri,** 3, 1963), poetul va schimba ordinea lor, punînd înainte **Cîntare omului.** Este vorba de 30 de poeme, pe o temă nu cu totul nouă (tema creației, în sens larg), dar nouă prin viziune și caracterul sistematic al compoziției. Tudor Vianu le-a consacrat o carte **(Arghezi, poet al omului,** E.P.L., 1964), văzînd în ele o **sociogonie,** comparabilă prin amploare și profunzime lirică cu marile poeme iluministe și romantice dedicate omului și evoluției lui sociale.

Cîntare Omului este, în fond, un poem didactic în care emoția „au joug de la Raison sans peine elle fléchit", de o remarcabilă demnitate stilistică. Din loc în loc desfășurarea obiectivă a versurilor este tulburată de accente mai subiective. Acestea împiedică abstractizarea, conceptualizarea poemului, transformarea lui într-o dizertație ornată de metafore despre evoluția omului. Cu excepția unor spații mai retorice, **Cîntare omului** reușește să fie un poem vibrant despre condiția omului în univers și în istorie, văzută într-o dezvoltare dialectică. El se întinde, simbolic, de la **umbră** la **gînd,** de la întunericul presocial al omului la starea înțelegerii și autocunoașterii raționale. Tudor Vianu care a studiat amănunțit ideile și compoziția poemului, descoperă influențe iluministe și romantice și fixează viziunea filozofică a lui Arghezi la punctul de contact dintre două surse: „motivul mobilității și al ascensiunii nu se găsește însă, pentru Arghezi, în perfecționarea treptată a rațiunii, așa cum lucrurile au fost prezentate de atîtea ori de antici și de iluminiști, ci în lupta claselor sociale: o **înțelegere socialistă** a istoriei, pe care poetul nostru o derivă însă din înțelegerea de natură religioasă a omului ca o ființă contradictorie și conflictuală, mișcată de o neliniște, de o „chemare", de o pornire de a se depăși, postulată ca o dată elementară a naturii lui și nu ca o însușire provenită din împrejurările concrete ale existenței lui în societate" (op. cit., pag. 226).

Se dă, cred, aici și în alte comentarii, o importanță mult prea mare **filozofiei** de la baza acestui poem, nu atît de coerent pe cît se spune și cu o filozofie, în fond, redusă la cîteva idei generale, admise de toți. Epoca socialistă a dat, e drept, lui Arghezi o viziune asupra evoluției sociale a omului și a rolului pe care munca îl joacă în acest proces, dar a vorbi de o **filozofie** originală și a o studia separat de lirism este nepotrivit. Filozofia este, în poezie, forma cea mai adîncă a lirismului, ideile generale devin metaforele unei existențe. Revenind la **Cîntare omului,** ce vedem? Arghezi scrie un număr de poeme în care evocă momente dintr-un lung, dramatic proces (afirmarea omului în univers printr-o luptă dusă cu forțele ce-l înconjurau și printr-o luptă tot atît de dură cu sine însuși), concentrîndu-se asupra cîtorva cicluri tematice. Tot T. Vianu observă că acestea ar putea fi astfel sistematizate: după două poeme care prefațează evocarea, urmează subiectul **Înălțării** ((3—4, 8, 9) apoi acela al **focului** (6—8), al **miinii** (11—14), al **chemării,** al **limbii, fecundității** etc. Se remarcă ușor la lectură că temele nu sînt dispuse sistematic, părăsit într-un poem motivul revine în altul, situat la un punct îndepărtat în relieful acestei epopei neîncheiate. Sentimentul pe care îl avem, văzînd aceste reveniri, reluări, este că Arghezi ar fi putut scrie numeroase alte secvențe, că tema este, practic, inepuizabilă, ca și aceea a **psalmilor. Cîntare omului** reprezintă în biografia poetică a lui Arghezi experiența unui lirism obiectiv (cel puțin în punctul de plecare), acordat repede acelor fantasme interioare care agită spiritul poetului. Voind să vorbească despre omul universal, omul istoric, Arghezi vorbește deseori despre sine. **Umbra** poate fi interpretat ca un poem al dualității individului, loc de confruntare dintre două forțe: lumina și umbra, celestul și teluricul, divinul și profanul. **Umbra** intră, atunci, în binecunoscuta mitologie a pendulării între două universuri. Tratat într-o manieră mai obiectivă (umbra ca pandant al luminii), motivul poate semnifica și altceva: originile îndepărtate ale omului, ieșirea lui din haosul inițial: „Sînt petecul de noapte, dat ție din născare, / Și ies și intru-n tine în zori și în amurg. / Din mine vii și-n mine te-ntorci, în bezna mare, / Firimițată-n oameni și-n zilele ce curg"...

Dualism, simbol al duplicității, imagine religioasă a naturii conflictuale a omului? Negreșit, dar pe deasupra acestor implicații, **umbra** este simbolul universului de dinaintea logosului, simbolul fierberilor confuze ale materiei, ale întunericului ce stăpînea materia înainte ca Creatorul să înceapă numărătoarea. Aș apropia această metaforă grandioasă de aceea a lui Blaga din **Poemele luminii.** Ca și acolo este sugerată o continuitate, o permanență în lumea elementelor. Din sîmburele inițial Blaga alege simbolul luminii, Arghezi pe acela al întunericului ca parte componentă a existenței. Umbra însoțitoare, fidelă, înseamnă atunci cel puțin două lucruri: neantul („bezna mare") din care omul a pornit și în care se întoarce, dar și partea rebelă, demonică a ființei lui („tu nu știai că sîntem într-unul singur doi / împreunați pe viață din două firi străine"), aceea care-i asigură armonia în contradicție, unitatea în diversitatea forțelor. Poemul următor **(Nici o silabă-ntreagă)** reia tema începuturilor pentru a-i asocia pe aceea a sfîrșitului. Un poem, așadar, al **genezei,** al lumii de dinaintea **Cuvîntului,** un poem, în același timp, despre stingerea universului, întoarcerea la negura inițială: „În ceasul ultim, umbra din lume se va stinge / Din sufletele toate, la timp necunoscut / Din oamenii cu aripi, din oamenii de sînge, / În negura-ntocmită din nou de la-nceput"...

Imaginea neantului format din suma umbrelor din lucruri a fost pusă în legătură cu eschatologiile romantice. Să se observe că metafora stingerii universului nu are la Arghezi grandoarea tragică pe care o găsim în alte scrieri pe această temă. O melancolie, aici, sub forma unei întrebări fără răspuns, o neliniște fără deznădejde privitoare la destinul creației omenești în perspectiva mare a destinului cosmic („Vor mai rămîne însă, în noaptea adunată, în peștera adîncă a haosului semn / Despre ce-au fost puterea și lupta de-altădată? / Măcar o amintire, măcar crestată-n lemn?"). Sfîrșitul nu este, în fapt, decît trecerea materiei în altă formă, universul se reciclează, dispărînd viața reapare sub altă înfățișare. Arghezi acceptă ideea materialistă a înlănțuirii infinite: „Din plămădirea nouă a zmircului cu ceața / Se va stîrni, pesemne, fierbinte, iarăși viața".

Fragmentele ulterioare fixează momente mai importante din ceea ce se poate numi biruința omului asupra naturii lui instinctuale și a universului ostil. Versuri clare, pregnante, pierdute uneori (și aici lirismul este mai puternic) în contemplări detașate de ideea evoluției. Motivul desprinderii omului de pămînt și al muncii ca factor determinant în formarea simțurilor este dezvoltată (după Engels) în cîteva poeme **(Pînă atunci, Împlinire, Chemarea înălțării)** de un patetism rece, cu definiții memorabile. Ridicarea în picioare este o sărbătoare măreață, un prim act de luare în stăpînire a lumii obiective: „Și începu îndată și cugetul să-ți zboare. / Tu ți-ai învins pămîntul, mormîntul și destinul"...

Unele versuri **(La stele)** trimit la problematica psalmilor văzută acum cu liniștea unui gînditor materialist. Afirmarea omului în univers începe în clipa în care apare **mintea.** E o biruință împotriva teroarei cauzalității: „Adevăratul lumii avînt de început / Porni din ziua-n care, trezit, ai priceput. / Cel ce făcuse lumea, Iehova sau Satan / Nu prevăzuse mintea și-n minte un dușman".

Mintea este, așadar, o cucerire a omului, talismanul ascuns ce-i va permite, în timp, să lupte cu „zeci de dumnezei", simboluri ale unei ordine represive. Focul **(La stele, Flacăra păzită)** reprezintă întîia răscoală a omului, o primă forță obiectivă pusă sub controlul voinței. Această izbîndă a avut și urmări interioare: omul a deprins știința de a se împotrivi, de a fi în „răspăr și răzvrătit". Focul deschide apoi perspectiva transformării materiei și, în cîteva poeme **(Născocitorul, Pe drum),** Arghezi evocă nașterea uneltelor și dezvoltarea industriei elementare. În secvențele ce urmează este reluat motivul deslipirii de lut **(Chemarea înnălțării, Eu, umbra)** și aici reținem imaginea omului în luptă cu condiția lui biologică, imagine ce va reveni sub diverse forme și în alte cărți. O sugestie întîi de fragilitate („Cel mai gingaș, mai fraged la trup și oropsit / Doar umbra, drept cămașă, pe piept nu ți-a lipsit"), apoi de singurătate cosmică: „Scularea din puzderii s-a săvîrșit treptat. / Te-ai dezlipit din umeri și, răzimat pe coate, / Văzuși că ridicarea pe șale nu se poate. / Ai încercat sucirea înceată, pe șezut, / Din răsputerea caznei cu brînciul, și-ai căzut. / Te-ai tăvălit pe pietre ca șarpele rănit. / Nu ți-a slăbit nădejdea. Mereu te-ai prăbușit. / N-o să mai uit nici lupta cu sine-ți, nici aceasta, / În cerc de orizonturi, cîmpie vastă. / În mijlocul ei, omul vedeai cum strîns se zbate / Încăierat cu umbra lui în singurătate"...

Cîntare omului ne inițiază, apoi, asupra simțurilor umane (pipăitul, vederea), făcînd, de pildă, elogiul mîinii și, printr-o ingenioasă similitudine, a degetelor comparate cu primele cinci vocale. Puterea invenției lirice este remarcabilă. Un sistem ingenios de comparații aduce aceste obiecte ne-poetice în planul poeziei. O abstracțiune ca **privirea,** este tradusă printr-o juxtapunere de elemente concrete din sfere diferite („vînăt fir de ceață", „petale de floare de gutui"). Însă omul material se socializează, descoperă ideea solidarității și formează „omenirea" **(Om cu om).** Ideea biblică a înmulțirii, Arghezi o exprimă în limbaj mai profan, prin metafora unei nunți cosmice **(Nunta),** o încuscrire teribilă de regnuri din care iese varietatea speciilor („e-o nuntă-n toată firea"). Diversitatea și legăturile dintre lucruri fac necesară comunicarea, adică limbajul. Arghezi va scrie un poem și pe această temă **(Din taine).** Pînă aici poetul a evocat **omul singuratic,** odată cu apariția limbii și deci, a comunității umane, el se va ocupa de **omul social.** Va evoca în consecință virtuțiile și servituțiile ce apar fatal din noua lui condiție de existență. Apariția diferențierilor sociale, formarea statelor, războaiele, lupta de clasă — subiecte de studiu pentru istorici și sociologi — sînt prezentate de Arghezi în niște versuri prozaice **(Trufașul, Prietenie, Jale, Luptă și război, Rînduiala, Un altul zise, Temeiul ni-i frăția, A mai trecut o vreme),** deviate adesea în pamflet și retorică goală. Versurile narează ceva ce, dealtfel, se cunoaște, din evocarea corectă lipsește faptul esențial și anume contemplarea spectacolului umanității. O revenire la limbajul liric se petrece în final, unde dăm peste o viziune puternică a răscoalei **(A fost noapte neagră),** văzută biblic ca o prăbușire de idoli și statui, un cutremur de apocalips. Fragmentul ultim **(Cel ce gîndește singur),** deja clasicizat de școală, fixează imaginea omului în societatea industrială. Versurile au din nou vigoare lirică și celebrarea progresului tehnic nu mai întîmpină rezistența spiritului nostru pentru că aripile fanteziei se deschid larg peste idei: „Vorbești cu fundul lumii la tine, din odaie. / Secunda-ntrece veacul și timpul se-ncovoaie / Pe-o sferă cît e firul de păr și se agață / Vecia, nesfîrșitul, pe un crîmpei de ață. / Se-nnalță slobul, omul, pe aripi în Tării / Și-aduce de acolo noi legi și mărturii... / /.../ Și, în sfîrșit, urmașul lui Prometeu, el, omul, / A prins și taina mare, a tainelor, atomul / El poate omenirea, în cîteva secunde, / S-o-ntinerească nouă pe veci, ori s-o scufunde. / E timpul slugă veche și robul celui rău / Tu, omule și frate, să-ți fii stăpînul tău".

Cu această imagine a omului rațional, activ, pus în fața unei mari dileme, se încheie mica epopee a lui Arghezi, ieșită dintr-o ambiție și un vis care au stăpînit și pe poeții din secolul al XIX-lea. Ideea de a cuprinde într-o operă unitară „l'homme montant des ténèbres à l'idéal, la transfiguration paradisiaque de l'enfer terrestre" (Hugo) trece prin cazul multor poeți și istorici (Michelet, Vigny, Quinet) și, fără a avea suflul mistic și grandoarea vizionară din **Legenda secolelor** sau **Memento mori, Cîntare omului** o transpune într-o suită de poeme didactice sobre și robuste. Nu poate fi vorba la Arghezi de o **sociogonie,** pentru că evocarea se concentrează asupra individului biologic, nu a rotirii tipurilor de societate umană.

Eugen Simion

Transparența eseului

Scrisul lui Nicolae Balotă se bizuie pe un vast ceremonial asociativ. Îmbibat de cultură, autorul trăiește în mediul acesteia satisfacția unei profuziuni de relații lăuntrice care echivalează o experiență emoțională, nesățioasă tentativă de a închide lumea într-o formă, oricît de labirintică. Proclamîndu-se mereu „om al cuvîntului", vorbind despre necesitatea de a scrie **(„Navigare necesse est.** Acest cuvînt al navigatorilor din vechime poate fi prea bine mutat pe un alt tărîm al îndeletnicirilor omenești: a scrie este necesar. Nu este om al Cuvîntului care să nu fie convins pînă la rădăcina ființei sale de această **necesitate".),** autorul volumului **De la Ion la Ioanide,** din care cităm în prezentele rînduri, este mai puțin decît s-ar părea un exponent al ideației abstracte, apoftegmatice, lapidare, concentrate în elaborate rotunde, armonioase, aticiste cu alte cuvinte, cît al stilului nemăsurării, tumultuosului, al multiplelor sensuri, al pasiunii, al dizarmoniei, al fanteziei și al iregularului asianic, în felul în care, repetîndu-i cuvintele, vede distincția (la nivelul „discursului") dintre Iorga și Maiorescu. Asemeni marelui istoric, relațiile sale „cele mai valoroase" sînt cu „oamenii care au fost", care (e drept, exceptîndu-i pe modeștii culegători de folclor sau popi de țară înnobilați de generozitatea predecesorului) dobîndesc impozante efigii în bronz sau gravuri în aramă, profiluri sublime de imperatori ai cugetului.

Ceea ce trebuie relevat întîi de toate e mobilul psihologic al retoricii de tip asianic, revărsată într-o amplă unduire peste o deconcertantă varietate de subiecte, cu o intensitate moale și concomitent tiranică, marină. Sub excepționala propensiune laborioasă, se întrevede ambiția egalării unei serii marcate de „etosul muncii": Hașdeu, Iorga, Pârvan, Bogdan-Duică, G. Călinescu, spre care admirația i se îndreaptă constant, pe povîrnișuri abrupte care îl silesc a ține mereu privirea ațintită în sus. „Voință eroică de muncă", „înaltă conștiință alimentată de un cult", „a respecta cartea în spațiul căreia trăiești" — iată cîteva insigne posibile ale acestui spirit ce nu pare a avea în vedere arta pe care o slujește, ci doar „regimul adevărului" (cu toate că G. Călinescu e astfel circumscris: „G. Călinescu nu este un **bos suetus ad laborem,** deși admira marile energii de care se simte atras"). Fascinat de marile personalități ce l-au precedat, Nicolae Balotă e preocupat a se măsura mereu cu ele, fără aparență, într-un sofisticat joc de umbre. Fluturele scriiturii sale se lasă nu o dată peste lămpile sclipitoare în veac. Ca în tablourile vechilor maeștri, autorul se introduce adeseori pe sine în portretele pe care le desenează.

E de remarcat faptul că „patetismul" ideatic incontestabil al lui N. Balotă ține încă, oricît ar părea de ciudat, de o perioadă a formării (pendularea sub diverse semne tutelare, marea energie a începutului, entuziasmul argumentării etc.). „Pedagog" într-un chip falacios (pur gest al structurii transilvane, lipsit de pedanterie), criticul ne înfățișează de fapt propria sa necurmată devenire, sub o surprinzător de juvenil — substanțială disponibilitate, ca o fericită natură matinală: **Bonus vir semper tiro,** într-o proiecție mai avansată, quasimitologică, autorul se răsfață în imaginea melancolică a unui **uomo universale,** un portret fantast dedicat lui G. Călinescu: „Ar fi vrut, desigur, să treacă drept un **uomo universale,** o energie polivalentă, scriind, pictînd, făcînd muzică și arhitectură, priceput în ale gastronomiei ca și în ale istoriei literare. Pico de la Mirandola, Leon Battista Alberti, Pomponius Laetus și mai presus de ei Leonardo, ar fi putut să-i fie modele exemplare. Simți însă în gesturile, în agitația fertilă a spiritului său, în erudiția sa, în diversitatea măștilor sale o energie barocă. Inteligent, curios, versatil, polimorf. Adevărat Ulise care cutreieră mările literelor și artelor, coboară în Infern pentru a vorbi față către față cu scriitorii. Un Ulise deloc elin, (deși avînd mai presus de toate nostalgia ordinei clasice, a columnelor albe ale unei arhitecturi ideale), mai curînd baroc. Da, îl văd, ca într-o gravură din secolul al XVII-lea, înfățișîndu-l pe eroul Odiseii în încăperea Circe-ei, rezistînd tentațiilor ei, sucombînd însă tuturor ispitelor propriului său spirit. Un Ulise baroc, politrop, cu vorbire meșteșugită".

Dar mai interesante sînt dovezile indirecte ale personalității eruptive a autorului, a cărui amplă, infatigabilă curiozitate intelectuală apare (după cum ne atrage singur atenția în capitolul despre G. Ibrăileanu) drept o „senzualitate transpusă".

Aidoma unui artist, N. Balotă răspunde formulei prin care îl fixează pe G. Ibrăileanu: „iubitor de rigori, dar amator de libertăți". „Libertățile" sale expresive sînt modalități de preciziune, forme ductile ale observației ce pornește nemijlocit de la obiect, străduindu-se a-i copia haloul, farmecul abstrus: „S-a vorbit despre poezia latentă a micului roman. **(Adela).** Eroare. Lirismul infuz este un reflex înșelător al discursului. Prin structura sa, în ciuda formei subiective, a confesiunii, a jurnalului, narațiunea este obiectivă precum o sonată. Dar tot ca într-o piesă muzicală, remarcăm prezența unor acorduri fundamentale, a unui sistem armonic ingenios. Opusculul este plin de expresii cantabile". Foarte atent la formele solemn — dramatice, autorul le cultivă cu vibrație: M. Blecher a fost „Filoctet a cărui viață a însemnat un șir al pătimirilor". „A fost — după cuvîntul lui Isaia — «om al durerilor și cunoscător al suferinței»". Interogația vaticinară își are rezonanța bine marcată („«...**Wozu Dichter in dürftiger Zeit?»** — La ce bun poeții în timp secetos? — se întreba Hölderlin. Pârvan, bîntuit de mari secete interioare, își va fi pus adeseori această întrebare".), ca și imaginea plastică adecvată: „Cu vehemența unui sfînt Augustin ciamînd împotriva spectacolelor pe care le gustase pînă la conversiunea sa, Nicolae Iorga urmărește manifestările care i se par «conrupte» și «conrupătoare» ale oricărei arte ce nu se subsumează idealurilor sale etice". Cele mai robuste imagini sînt nexusurile de date culturale, în care se retopesc substanțele unor reverii și care, la rîndul lor, reverberează o stare tulburătoare a livrescului asumat ca un destin. „o imensă bibliotecă vie care închipuie fețele nenumărate ale unei singure ființe proteice"... Portretul lui Nicolae Iorga (înrudit cu cel al lui G. Călinescu) impresionează prin modelare biblică, prin viziunea unui ocultism plastic: „Iată-l urias, cu barba căruntă, sălbatică, asemenea Demiurgului din viziunile lui Blake, dar umanizat în redingota unui alt veac, îmbrăcăminte rituală impusă, parcă, de magisteriul pe care-l oficiază, intrînd într-o sală a Bibliotecii Academiei și preschimbînd-o, prin simpla sa apariție, într-o imensă galerie cu strașnice arcuri de piatră sprijinind bolta, cu ziduri nesfîrșite încărcate cu rafturi purtînd in-foliile secolelor, ca în acel bizar tablou milanez al lui Gianfilippo Usellini, **Calul troian,** în care o asemenea navă-bibliotecă este populată cu făpturi baroce — savanți în togă, nobili, purtînd mantile, înconjurînd și contemplînd nedumeriți un enorm cal de lemn —, în timp ce, deasupra lor, deasupra cărților nenumărate din rafturi sub arcadele vaste ale sălii, zboară în cerc cîteva păsări albe urmărite de un om volatil, și sus de tot, încercînd să spargă bolta se avîntă un Pegas, un cal alb înaripat, singura făptură cu adevărat luminoasă, privită cu ochi aprinși de un bărbat al cărui chip bărbos, preapămîntean, domină întreg tabloul. Spre a pune degetul pe o filă de G. Călinescu, eseistul și-l înalță ritual într-un văzduh putrefiat de cultură, pentru a indica modelele plastice, ca o multicoloră ghirlandă de fantasme inspiratoare: „Ca și în ornamentațiile pictural-murale, descoperite la sfîrșitul secolului al XV-lea, în încăperile subterane ale băilor lui Titus, apoi în «Casa de aur» a lui Nero, cărora li s-a dat denumirea de **la grottesca,** și care îl vor inspira pe Rafael în decorarea «grotescă» a logiilor Vaticanului, ori pe Giovani da Udine, picturi reprezentînd forme vegetale și mai ales animale ori umane împletite într-un joc liber și aberant, tot astfel textele lui Călinescu pornind de la observațiile moralistului asupra animalelor sînt pline de o degajare și o libertate voioasă a fanteziei artistice, de voioșia spiritului grotesc". Simplul paralelism de texte despărțite prin abisuri temporale e adînc evocator: „Cu oarecare mîndrie, Quintilian proclama dreptul latin de paternitate asupra satirei: **«satira tota nostra est».** Iar Călinescu, într-un preambul la **Fata răpită** declara: «...sînt latin și setea de a cunoaște și deci de a clasifica oamenii mă doboară»".

În tumultul analogiilor ideației sale bazate pe conexiuni, pe contacte erudite, N. Balotă se învederează o personalitate gravă, lipsită de „spirit critic" (adică negator), prin urmare „tradițională", încercînd a reconsidera o lume dată, fără a-i neglija nici o porțiune. Elasticitatea sa spirituală (în pofida „curiozității"), e redusă, în favoarea tonului obiectiv-autoritar de „oficiere". Atracția sa pentru noutatea literară e, firește, scăzută. Excelent cînd se află în fața unor prilejuri de celebrare (retorismul său aurit, de tip **prédicateur,** e de un mare rafinament). N. Balotă e mai puțin apt pentru polemica pe care o expediază în note de subsol puțin concludente, cu gesturi de impaciență. Îi lipsește, evident, ironia, acea sensibilitate pentru inexistent (Kierkegaard vorbea despre „un simț, un organ pentru ceea ce e negativ"), în beneficiul unui simț pragmatic afirmat prin cultură, în tradiția solidă a Școlii ardelene. Scriitorul ardelean, afirmă Balotă însuși, „e dascăl și profet (ceea ce, în fond, e tot una). Dacă povestește istoria neamului său (ca și Micu ori Șincai, ori Maior) o face pentru a-și clădi neamul pe o temelie și între ziduri de cuvinte drepte. Nu urmărește nici tîlcul istoriei în sine, nici jocul evanescent al gesticulației umane, căci nu ceea ce piere, ci ceea ce durează îl robește. De aceea el însuși preferă să «dureze», să construiască opul solid, monumental, modelul etic. Într-un sens, el este cu adevărat **prozatorul,** constructorul edificiilor ce se vor de sine stătătoare". Corelația stilistică a deficitului de ironie (criticul vorbește crispat de „sadismul anti-intelectual" al munteanului) constă într-o inflație a expresiei festive, într-o sonoritate a frazei clădită pe locuri comune. Între accidentala inelegantă („Alergînd în jurul propriului tău ombilic, ai toate șansele să nu-l captezi niciodată, gonind departe de tine, cît mai departe, ai cîteva șanse cel puțin, să te surprinzi pe tine însuți la limitele tale cele mai extreme") și verbul pompos („Artistul cuvîntului, stilistul este cel care — în confesiunea aceasta a lui Nicolae Iorga — își permite să aibă ultimul cuvînt. Lui i se dă primatul în exprimarea — mai exact, în explorarea prin cuvînt — a tot ce este uman. Acele «nesfîrșite nuanțe ale stilului» nu sînt doar decorul în stuc futil al unei construcții. Ele sînt expresia cea mai adecvată pe care omul în căutarea umanului o dă căutării sale")., se întinde purgatoriul acestui fundamental eseist al literelor noastre de azi, ale cărui valori moral-literare am încercat a le semnala.

Gheorghe Grigurcu

Ion Barbu

Urmare din pag. 1

țiuni ce se ridică pe temelii de confort spiritual împotriva acestei poezii de subtilă intelectualitate" (Ion Chinezu). După aceste rezerve și elogii, studiul lui Tudor Vianu cade sub incidența polemicii violente odată cu publicarea articolului lui Vladimir Streinu, *Critica și poezia,* cea mai sîngeroasă execuție. Prima obiecție, cum era firesc, privește „suverana ignorare" a bibliografiei critice despre poetul studiat, deși asupra poeziei „ce se refuză sieși, a d-lui Ion Barbu, au scris eseuri remarcabile pînă azi d-nii E. Lovinescu, Șerban Cioculescu, G. Călinescu, Pompiliu Constantinescu, I. I. Cantacuzino etc... A nu ține socoteală de vederile acestora înseamnă în mod fatal a-i repeta fără voie. Faptul care putea fi înconjurat i se întîmplă d-lui Vianu". Cea mai gravă acuză era că Tudor Vianu a împrumutat de la Barbu „ascuțimile analitice", informîndu-se nu de la poezie ci de la poet, „cu un savuros gust al mistificării criticilor". Contra insinuării lui Streinu ripostează Ion Barbu invocînd ca argument faptul că anumite exegeze și judecăți generale sînt inexacte. În arenă au mai intrat Șerban Cioculescu, Eugen Jebeleanu, Al. Rosetti și bravul elector de Dîmbovița, V. V. Haneș, ocazie pentru Ion Barbu de a scrie două pamflete, descinse din „limba nervoasă" a cronicarului Radu Popescu. Tudor Vianu răspunde atacurilor în articolul *Mizeriile literaturii,* cu aerul unui întristat de moarte.

Acum, cînd ecourile polemicii s-au stins, putem spune că eseul lui Tudor Vianu, egal de la un capăt la altul, sprijinit pe metoda istorică și descriptivă, constituie o excelentă inițiere în poezia lui Barbu, nedepășit, în amploare, pînă azi, și, am risca, în litera și spiritul lui. Nu este exclus ca eseul să-și fi propus un scop imediat, acela de a iniția cititorul mediu în universul barbian, pentru „a restitui în favoarea poeziei lui Ion Barbu justa atitudine pe care o comandă". Faptul de a-și fi repliat analiza la conștiința teoretică a creatorului Barbu nu mai poate constitui obiect de controversă. Tudor Vianu are meritul că, pornind de aici, a descifrat codul poetic barbian în toate componentele sale. Traducerea ideației poeziei, poate prea literală, uneori, excesul de referințe estetice și filosofice, care frîng la un moment dat analiza, nu micșorează meritele eseului. Intenția lui Tudor Vianu a fost să cerceteze izvoarele unei poezii care părea inaccesibilă, făcînd posibilă înțelegerea și pe această cale. De la început se demonstrează — așa cum procedase și Thibaudet cu Mallarmé — că obscur nu e sinonim cu ermetic, primul fiind efectul unei caducități, celălalt reprezentînd un stil. Tudor Vianu a avut intuiția unei structuri poetice excepționale și în dorința de a-i releva complexitatea, o demontează mai întîi în semnificațiile ei și odată acestea descifrate sînt integrate sistemului valorizator. Acolo unde părea didacticism se ascunde, de fapt, o metodă modernă care va intra, mai tîrziu, în statutul criticii de ultimă oră. Studiul progresează prin desfacerea poeziei și însumarea observației critice. Tudor Vianu identifică o fază parnasiană (1919—1920), apoi una narativă, baladescă și orientală (1920—1924) și, în sfîrșit, ermetică (1924—1929), dovedind existența creației, apărînd un poet, totdeauna conștient de mijloacele sale. Noutatea stă în posibilitățile exegetului de a înfățișa ideația poeziei barbiene într-un montaj perfect articulat, potrivit formulei critice, raționale, prin excelență. O mare atenție este acordată alianțelor ideologice, cu grija de a marca diferențele. Cele trei ipostaze ale poeziei lui Barbu — un loc comun al exegezei barbiene și care a întîrziat alte lecturi — consumate în cadrul unei singure personalități sînt descifrate cu conștiința înlănțuirii și coincidenței lor. Parnasianismul se leagă de faza baladescă prin dionisianism, „mai însumat acum", după cum aceasta, în special prin *Riga Crypto și lapona Enigel,* deschide poarta spre un univers interior, anunțînd ciclul ermetic. Poezia e înțeleasă tot mai mult ca răsfrîngere potențată — pusă sub semnul oglinzii, al spiritualismului și al vizionării esențelor — și apoi ca joc. Metoda istorică, estetică, psihanalitică și stilistică își dau concursul în a lumina un sens sau altul. Examenul critic se încheie cu o perspectivă, elaborată în spiritul esteticii germane cu care Tudor Vianu era familiarizat și de pe urma căreia metoda în analiză se resimte. Tudor Vianu a trasat liniile fundamentale ale unei poezii dificile.

Semnificațiile artei

Urmare din pag. 1

crunți adversari în curtenii San-Miao și Kuan, unul personificînd un „duh rău al nepăsării", celălalt un „geniu malefic al răzvrătirii". Operei creatoare a lui Șun, care va schimba radical fața delăsatei împărății a lui Yao, unul îi opune indiferența și haosul forțelor naturale, celălalt spiritul destructiv. Pe domeniile lui San-Miao, hotărîrile lui Șun sînt nesocotite și natura lăsată în voia germinației ei sufocante, pe domeniile lui Kuan lucrările reformatoare sînt sistematic distruse. În gîndirea politică a lui G. Călinescu, de altfel, în concepția lui economică, civilă și culturală, indiferența, rezerva, nepăsarea și neangajarea într-un ideal comun, nesocotirea firescului și a omenescului, neasumarea unor imperative general-valabile de civilitate și viață comună constituie păcate capitale ale omului social și reprezintă dușmani esențiali ai creației de valori. În același timp, însă, creația autentică nu poate exista în afara respectului tradiției, a realității din care se inspiră și pe care se decantează, în afara unei necesități organic fondate, presupunînd valabilitatea absolută a moralei umane. Încălcarea oarbă a vechilor statorniciri, nesocotirea „riturilor", pentru a ne exprima în limbajul ceremonios al alegoriei, graba înlocuirilor vindicative și pripeala în a rupe temeiul unor relații umane sînt, deopotrivă, forme ale destrucției, antrenînd după sine prăbușirea întregului sistem de valori. Toată piesa lui Călinescu se desfășoară sub semnul armoniei și al echilibrului, al fascinației principiilor, al conștiinței în necesitatea ordinei în univers. Autorul, într-un **Comentariu la „Șun",** și-a explicat parabola, pe una din laturile ei, aceea a relațiilor dintre erou și părinții săi, ca fiind un **Regele Lear** întors. Nu fiii sînt vinovați în fața părinților, ci părinții se arată răi și necredincioși față de fiul lor. Batjocorirea valorilor umane eterne, imixtiunea absurdului în cele mai intime sentimente și relații omenești, derogarea de la legile firii fac din piesa shakespeareană, cum spune J. Kott, piesa „decăderii și prăbușirii lumii". Parabolă a întocmirii unei lumi noi, piesa lui Călinescu are tot timpul în vedere această stabilitate neîndurătoare a categoriilor moralei tradiționale, fără de care omenirea s-ar dezintegra și coborî în bestialitate: „Lumea nu poate merge fără canoane, virtutea e sufletul ei. Dacă părinții își ucid fiii, iar fiii părinții, dacă frații se dușmănesc între ei, aceasta nu-i decît o întunecare trecătoare a Cerului sau o părere, fiindcă lumea ar pieri de atîta neorînduială". Toată această concepție străbate, de altfel, ca un fir roșu, cele mai reprezentative opere ale literaturii românești.

Pildă pentru norodul pe care îl călăuzește, pentru dregătorii și prietenii săi, Șun se exprimă, așa cum cere și cugetarea în cazul unui înțelept, prin pilde. Dintre cele mai adînci s-o consemnăm pe aceasta. După ce primește în divanul său pe un meșter turnător pe care îl sfătuiește ce trebuie să facă pentru a nu-i mai crăpa bronzul căldării, refuză să mai vorbească următorului venit, un țăran al cărui ogor nu rodea, pe cuvînt că e obosit de treburile țării și nedumerindu-și astfel pe cel mai credincios sfetnic, care nu mai înțelege ce se întîmplă. Șun se explică printr-o parabolă: „Iubite Yu, era odată un prinț, bun la inimă dar rău cîrmuitor. În țara lui oamenii treceau apele pe la vaduri, cu piciorul, nefiind poduri. Unii rugau pe prinț să-i ia în carul lui cînd trecea rîul, iar prințul, milos, își pierdea vremea făcînd pe podarul. N-ar fi fost mai cuminte să fi stat tihnit în palatul lui și să fi poruncit să se facă punți?". Mod de a spune că omul superior e obligat de a viza concretul imediat dar mai cu seamă generalitatea și semnificația profundă a lucrurilor, nepierzîndu-se în mărunțișuri. Îndemnuri pe care G. Călinescu le-a urmat întocmai, scriind, printre altele, și această alegorie plină de miez.

Drum în Dobrogea

Urmare din pag. 1

ce creștine, care încă n-au apucat să-și taie ființă în viața noastră spirituală. Este vorba de cele douăzeci și patru de statui descoperite în locul gării vechi din Constanța și apoi de schitul creștin săpat în dealul de calcar de lîngă satul Basarabi, probabil din veacul al VI-lea, și de mormîntul celor patru martiri creștini Zoticos, Atalos, Kamaris, Filipos, așezat în altarul unei foste catedrale din veacul al IV-lea, ieșite la iveală în urma inundațiilor, anul trecut lîngă satul Nicolițel.

Avem în față așadar două epoci, una păgînă și una creștină. Dintre obiectele lumii păgîne rămînem la două lucrări care reprezintă duhul autohton al acestei lumi: așa numitul șarpe fantastic și cavalerul trac; aceste două lucrări sînt reminiscențele unei lumi locale cu spiritul și cultul ei, cu templele și viziunile ei asupra naturii și omului.

Șarpele acesta unic în lume lucrat cu măiestrie își are încă unul, prototipul mai nedeslușit, dar la fel al locului, printre piesele arhaice descoperite de poetul Ion Gheorghe în Munții Buzăului. În exemplarul dobrogean însă-i pusă în lumină deslușit ideea complexă ce-i stă la origine. Acest șarpe este un animal cu coadă de leu, trup de șarpe păr de fecioară, față și gură de miel și urechi omenești. Este un piton al casei, un duh bun sălășluiește în ființa lui; un ocrotitor al vetrei omului, acel șarpe ce revine mereu în poveștile noastre să mănînce lapte pe pridvor din același blid cu pruncii. Fiind un exemplar unic în lume, după spusele arheologilor, rămîne să-i încercăm o interpretare.

La Constantinopol există păstrat în Muzeul de arheologie al Istambulului de astăzi sub Hagia Sofia un mozaic celebru provenind de la Ierusalim care îl reprezintă pe Orfeu între animale cîntînd. Animalele ascultînd cîntecul se adună cu toate în jurul cîntărețului. Din ascultare și profunda vrajă a cîntecului poetului tracic, fețele animalelor se umanizează. Bestia din ele se stinge și se revarsă pacea și înțelegerea și chipul lor devine față omenească. Aceeași față omenească, același auz de om blînd cu nări de miel și păr fecioreInic, ce îmbracă animalele din mozaicul orfic, apare și în imaginea șarpelui de la noi. În mozaic animalele sînt redate pe rînd, leul ca și șarpele și mielul; în sculptura noastră animalele sunt redate alegoric, leul prin puterea cozii, șarpele prin trupul uriaș, mielul prin blîndețe, fecioara prin părul lung, omul prin agerimea auzului. Toate laolaltă alcătuiesc o ființă abstractă care poartă același mesaj spiritual de pace și ascultare. Animalele din mozaic sînt numai auz, la izvorul lirei ce vestește pace și restabilirea echilibrului pierdut din sînul naturii. Șarpele nostru stă și el numai auz ridicat în Cosmos, mîndru și blînd, treaz la cea mai tainică zvonire. Amîndouă lucrările provin dintr-un ceas istoric sincretic, de interpretare. Acum lucrează eleniștii și epicureenii secretele orfice pitagoreice, acum scrie Philo din Alexandria.

Șarpele acesta fantastic de la noi, descoperit aici la doi pași de lumea mediterană a civilizației eline, poate fi ecoul acestui sincretism orfic de umanizare a lumii sau poate fi expresia exclusivă a orfismului tracic fără știrea acestui umanism speculativ alexandrin.

Limpede este însă că în această operă citim spirit autohton, specific daco-get, conform monoteismului atestat istoric.

Oraș în cîmpie

Urmare din pag. 1

turisit „ca sătenii să-și poată întoarce carele lor lungi în fața curții". Băileștiul în viziunea lipsită de vizionar a edililor și bineînțeles a „lăcuitorilor" lui părea predestinat a trăi exclusiv prin darurile cîmpiei-mumă —, griul și porumbul, iar cei aflați într-o luptă surdă cu pămîntul a-și întoarce zi cu zi, an de an carele lor lungi în fața porții.

„Pentru vremuri noi se cerea un chirurg nou și acesta este socialismul"; cuvintele acestea le-am înțeles în adevărata lor acoperire și semnificație, aici, la Băilești. Esența revoluționară a socialismului a operat atît de adînc în structurile social-economice ale acestei așezări de cîmpie încît, dacă pînă acum 20 de ani ocupația locuitorilor ei era agricultura, a spune astăzi că ponderea economică o reprezintă industria, nu faci altceva decît să exprimi un adevăr la îndemîna oricui. De aici pleacă produse industriale în 15 țări ale lumii iar de curînd a început să producă Întreprinderea de Piese Turnate. Adică metalurgie, adică industrie grea. Numai cu investițiile necesitate de ridicarea acestei întreprinderi s-ar putea ridica un oraș cu 20 000 de locuitori, inclusiv confortul interior. Adică un oraș de talia acestuia.

Agricultura nu și-a pierdut nimic din importanță numai că ea beneficiază astăzi de o puternică bază materială, adică mașini și unelte moderne, adică irigații, adică mecanizare. Griul și metalul coexistă aici într-o întrecere amicală pentru mai mult și mai bun, din care victorioasă va ieși bunăstarea oamenilor.

La sărbătoarea acestui 23 august, vor sta la umăr muncitori și țărani. Sinteza secerei cu ciocanul de pe drapele va putea fi astfel regăsită în plenitudinea ei, în sinteza oamenilor care vor purta drapelele. Aici, ca și pretutindeni, secera și ciocanul sînt la ele acasă.

Așezarea a rămas și astăzi o corabie vălurită de aurul griului. Vremurile și oamenii noi i-au adăugat însă o sală a mașinilor puternică, necesară, vitală.

atelier literar

poșta redacției

B. MARIAN: „Cerc", „Chipul", „Mărturisire", „Planeta", „Profet". „Rizi". Dar. în succesivele experiențe și maniere, parcă s-a pierdut ceva, din tensiune, din pregnantă, din vibrație. Poate scrieți prea mult (cu oarecare nonșalantă diletantă și nu cu ambiție, concentrare și rigori „profesioniste"). Poate n-ar strica să vă recitiți caietele mai vechi, să căutați punctele de maximă altitudine și să le descifrați conditia, „secretul".

T. DALION: Regretabilă întoarcere din drum. Data trecută, părea să se anunțe un început de ameliorare. Acum, cu aceste pagini de delir verbal, fără sir, fără sens, fără contingențe cu poezia, ne risipiți orice speranță.

G. OCNIȘOARA: E un drum greșit, o vinturare de vorbe fără nici un Dumnezeu, ilustrare peremptorie a binecunoscutului „cînd nimic nu ai a spune".

W. BOGART: Ceva, în „Fire de iarbă"; în rest, aceeași poveste fără perspectivă.

PARASCHIVOIU: Lungi discursuri, torente de vorbe, de cele mai multe ori haotice, „în dodii". Ici-colo, înecat în această inflație verbală, cîte un mic „atol" de poezie.

O. HODO: Firește, parodistul lucrează „cu materialul clientului" (cine ar îndrăzni să vă contrazică ?), dar „interpretarea" lui, sarja spirituală, umoristică, trebuie să rămînă în limitele bunului gust și ale decenței, să nu cadă în vulgaritate sau chiar trivialitate (în acest sens, în explicațiile dv. cu privire la fata de împărat și la „clasicii în viață" de mai antîrt, nu vedem... „subprefectura" !...). În schimb, aprecierile despre „Cadențe" (Ion Barbu, ș.a.) sînt realmente măgulitoare pentru autor (păcat că nu le formulează altcineva, ci tocmai autorul însuși !...). Din paginile de acum, ni s-au părut mai bune : „Oul", „Mihniri", „Monosilab" și mai ales „Da, mai avem" (finalul, însă, ar trebui scos din sfera epigramei ad-hoc).

I. VESTIMIE: Nu sînt noutăți. Aceleași versificări cuminți, relativ corecte, ușor desuete, fără vibrație și ecou. (În „Baladă", **hecatombele** sînt, probabil, **catacombe ? !**).

N. ALEXANDRU: „În căutarea poetului" e ceva mai înfiripată. Celelalte, mai aproape de confectia uscată, neinsuflețită, apteră.

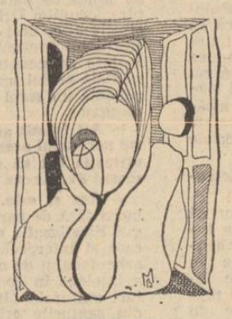

C. I. ANICĂI: Cîte ceva, prin „Destăinuire", „Fără de lege", „Despre piatră", „Umbra". E cazul să insistați.

A. DE CHAMONIX: Puține noutăți, în cele trei plicuri, pline de aceleași exerciții dificultuoase, necomunicative, de colaj și ceasornicărie lexicală (în plicul 3, reveniți parcă la o formulă ceva mai „practicabilă"). De citat, din toate trei : „Punct și contrapunct" („Ordinul", „Caleidoscopul"), „Definiție", „Hartă", „Peșteră", „O continentele", „Scrinul", „Logică", „Gresșala", „Istorie", „Savane". Interesantă și „Katharevousa", cu un aer de subțire parodie, refracție, „metafrază". În bibliografiile dv. epistolare, n-am întîlnit niciodată — dacă memoria nu ne înșală — numele lui Anton Pann, nici pe-al lui Mateiu Caragiale, Ion Barbu și, desigur, multe altele (dacă e să ne gîndim — și nu e inutil ! — și la literatura română...). Nu e ciudat ?...

I. GRECU: „Voi, arbori" și „O, liliac", „Prieteni, oare" și „O, muzică" sînt lucrurile cele mai aproape de reușită. N-au dispărut, însă, neajunsurile de care vorbeam anterior.

ȘERBIANA: Doar în „Poetul", „Griu", pare să fie ceva. Încolo, din păcate, nimic nou.

AL. DUMITRU: Versificări în general fade, stinse, de multe ori simulînd poezia („Există o noapte a ființei / uimind înnegrirea obosită-n fîntîni"... ! ?), de multe ori (atunci cînd inteligibilul nu mai poate fi evitat) antrenînd pure locuri comune și banalități (ca, de pildă, în „Dragoste de țară"). Citeodată, însă (ca în „Semnele cunoașterii", „Piinea cea de toate zilele", etc.) se aud, parcă, și zvonuri de poezie. Să mai vedem.

VOICU GHEORGHE: Sînt unele semne bune, merită să insistați.

Mihai Poenaru, Gr. I. Visu, Ciucă Gh., M. Dragodan-Basarab, Geo Anton, Miron Țelian, Vasile Dumitru, Pompiliu Comșa, Onasis: Nimic nou ! **Nădejde Mihai, Iorgu Mihai, Korlat Narcis, V. Emandache, Armina Ralu, Ana Marinoiu, Brane Dumitru, C. Dragna, Victor Cantemir, Natalian Suciu, Olga Zamora, Amaria, Tundrea Grigore, D. V. Macioc, M. Hortensia-Bălănescu, G. Eprav, Petrache Bogiu, C. Antonia, B. Izabella, Tomescu Adriana, H. G. Leon, Ciprian I. D., C. Constantin, Mincu Paul Constantin:** Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

MANUSCRISE NEISCĂLITE: „Coloană", „Incident", „Reîntoarcere", „Profil", „Confesiune", etc. : „Gînduri", „Singurătate", „Fiorul nopții" : „Eroi", „Capăt", „Ești răstignirea-mi", etc.

Geo Dumitrescu

Rog steaua

Două roți îmi sfîșie trupul
o roată albă și-o roată neagră
fără de cai
aleargă-n mine aleargă
rog steaua deasupră-mi
să stîmpere roata cea neagră
și steaua clipește ironică parcă.

C. BACU

În parcuri publice...

În parcuri publice, suave liniști voioase, o mulțime
De tineri beau aerul blînd, plin de raze albe în cădere.
Trece o fată și iscă în inimile tuturor sublime
Cercuri mari de aur, roșii spirale, cuburi și sfere.

Mai ales în inima mea ! Rămuriș umed de crengi fragile
Ciocnește ușor pavajul în jurul unei bănci adăpostind două
Trupuri strîns încleștate, pulsuri vrăjite, tiptile,
Înfiorate iubiri fără de care nu pot viețui : pace vouă !

IORDAN GRECU

Interior

Greu
mult prea greu
îmi cunosc sufletul ca pe-o
jucărie complicată
și soarele e-n declin
amiaza poartă un inel de aer
verde și parfumat
sufletul meu nu urcă deasupra
luminii
iarba îmi bea lacrima sărată
umbra mea are fruntea plecată.

CRISTINEL PRICOP

Adevăr

Florile
își rotesc privirile
după soare,
la fel și pădurile
cu păsări cu tot.
Eu mă îndrept însă
după oameni
ca după o mare iubire
fără de care
nu aș putea să trăiesc
nici o singură zi.

COSTEL I. ȘTEFĂNESCU

Despre mine

Nu-mi port decît povara trupului, un aer
întruchipat în forme străine sub
aripi de păsări,
gustul putred al ierbii sub ploaie
și dorința copacului de-a fi pădure
iată ce nutrește gîndul meu.

VICTOR CROITORU

Desene de Mircea Bunescu

Îmbrăcați-vă frumos

Îmbrăcați-vă frumos
mîine se vor naște fiii noștri
îmbrăcați-vă cît se poate de frumos
dar mai ales, îmbrăcați-vă adevărat
altfel ne vor crede umbre
altfel ne vor crede goluri
ei vor fi mai maturi la naștere
decît noi acum
îmbrăcați-vă adevărat
altfel ne vor crede goluri
altfel ne vor crede umbre
vor săpa în piatră visele lor
în lut le vor săpa
și-l vor trece prin foc
să fie cu adevărat ceva
îmbrăcați-vă cît se poate de frumos
îmbrăcați-vă adevărat
altfel ne vor crede goluri
unde vor arunca nereușitele lor.
bml:lfsnrdl

AL. PRIBOIANU

Pseudomelancolie

Bolnavă-s iară, Doamne, de lumină
Mi-e bine, însă cuget că mi-e rău ;
Toarnă-mi, te rog, o frunză pe retină
Și fă-mă pernă pentru somnul tău.

Privește, Doamne, cum îți stau beteagă
Pe treapta unui templu scufundat
Marea în pești se răzvrătește, dragă,
Podeaua curge leneș pe sub pat.

Apleacă tu un pom și dă-mi-l mie,
Îmbracă-mă cu el să-l faci sărat
Albastru ca spinarea de scrumbie
Un ochi dintre cei verzi mi-a înghețat.

Un deal rotund mi-a nechezat în față
Vin turme pe sub țeastă și mă pasc ;
Mi se vestește-n lume dimineață
Și iar îmi vine, Doamne, să mă nasc.

ANCA-SMARANDA DIGĂ

Cum numai păsările

Cum numai păsările
știu ce dureros
e zborul,
cum numai peștii știu
ce mincinoasă-i apa,
cum numai liliecii
ce dură e lumina,
așa și omul, numai
omul știe
cît de adîncă-i
veșnicia.

LUCIAN CODRIN MĂNĂILESCU

Vis

Cînd prinde somnu-ncet să mă alinte,
În nopțile tîrzii cu lună plină,
Pe pat întins simt sîngele fierbinte,
Încet spre alte ere cum se-nclină.

Sub pleoape lin fremătătoare, duse,
Tot merg în susul apei iuți acum,
Și-n vis răsar trăiri demult apuse :
Albe statui țîșnind din țări de fum...

Imensa stepă geme larg sub vînt
Mișcîndu-și valurile ei de iarbă
Fug herghelii cu coama la pămînt
De tropot surd zarea făcînd să fiarbă.

Și-adînc, în somn, cu fruntea asudată,
Fără de noimă strig impleticit :
Simt svîrcolindu-mi-se ființa toată,
Și fierbe-n vine sîngele-mi cumplit.

EMIL GEORGIUS

Exemplul personal

Urmare din pag. 1.

omul face și bune, face și rele, dar că important este ca omul acela să-și facă datoria fundamentală.

Voi povesti o întîmplare, spunînd înainte de toate că-mi displac pînă la dispreț oamenii beți, deși nu sînt un puritan nici în această privință. Mă aflam lîngă Sibiu, într-o zi de primăvară timpurie, cînd lîngă șoseaua pe care mă mișcam a căzut un avion și a început să ardă imediat după explozie. Locul în care a căzut s-a întîmplat să fie o vale pe care soarele brusc al primăverii o făcuse foarte norocoasă. În acea clipă, zeci de mașini s-au oprit, ah-urile, of-urile și vai-urile nu mai conteneau. Dar curajul să se ducă acolo, la avion, să întreprindă ceva — dacă mai era ceva de întreprins — l-au avut numai cîțiva oameni simpli, care au coborît imediat oblonul remorcii în care se aflau și fără să mai țină seama de noroi — pentru că erau învățați cu pămîntul — s-au dus și din foc, ca din așternut, fără nici o frică, au luat pe cei trei oameni care rămăseseră vii și care în cinci minute de întîrziere ar fi ars în mod sigur. Între cei care s-au avîntat cu curaj în flăcări se afla și unul cu care am stat de vorbă firesc, ca doi martori, nu ca un martor cu un participant. Era plin de sînge pe pufoaică, plin de noroi pe ghete, îi crescuse barba și i se părea normal că salvase oameni de la moarte. Dar mirosea cumplit a băutură. Acum, judecînd lucrurile în mod rigid, eu ar fi trebuit să scriu un articol în care să arăt ce urît fapt e băutura, ce consecințe are ea și nici n-ar fi fost neadevărat tematic lucrul pe care l-aș fi susținut. Atîta doar că judecarea omului numai după un singur criteriu ar fi fost și atunci, ca și în alte numeroase cazuri, din păcate, nedreaptă. Căci un om poate să bea o țuică, poate și mai multe, poate să iubească, o femeie, poate să aibă chiar niște defecte — deși, trebuie să spun, dragostea, n-o consider defect — cu condiția să-și facă datoria fundamentală. Nimeni, niciodată, nicăieri nu și-a putut permite lipsa de omenie de a vorbi, de exemplu, despre mirosul bocancilor soldaților care vin de pe front sau subțiorilor lor, pentru că aceia vin de pe front și frontul nu miroase a eau de cologne, nici frontul războiului, nici frontul șantierelor, nici frontul marilor lupte pentru socialism multilateral dezvoltat și nici frontul ideologic nu miroase a eau de cologne. De aceea mi se pare că întotdeauna e bine să vorbim despre codul nostru revoluționar ca despre îndreptarul de luptă al comuniștilor din România în marea lor bătălie pentru crearea unei țări fericite și libere și a unui om multilateral, eliberat nu numai de vechile complexe, ci și de eventuale noi complexe, ce-ar putea ține locul celor vechi dacă nu stăm bine să ne gîndim.

Țin minte o poveste orală, pe care istoria ce aveam s-o citesc mai tîrziu urma să mi-o confirme, o poveste pe care am auzit-o cînd eram copil despre Alexandru Machedon. Zicea povestea că Alexandru Machedon se afla cu armata sa într-o situație grea, într-un pustiu, și li se terminase apa. Nu mai erau decît cîteva înghițituri pe care cei din imediata apropiere a lui Alexandru Machedon, în mod firesc, le păstrau pentru Alexandru. Și cînd auzi acesta că armata nu mai are apă, el, desigur, fu cutremurat de tot felul de răspunsuri care-i veneau în cap. Desigur, cel mai cumplit răspuns era setea pe care-o simțea ca om, căci înainte de a fi exponent, el era om și organismul său de om nedeprins cu suferința cît erau de deprinși și soldații lui cu suferința, îi striga : apă ! Și Alexandru Machedon ceru vasul cu apă și-n arșița ingrozitoare care-i unea pe toți luă vasul, îl duse în dreptul buzelor și acolo, în loc să bea, îl vărsă în nisip. Așa se născu solidaritatea formidabilă dintre el și ostașii săi și multe dintre faptele de vitejie ale acestei armate își au rădăcina și explicația în gestul cu care Alexandru Machedon a renunțat la apa pe care ar fi putut s-o bea și care poate i se cuvenea, istoric vorbind, mai mult decît oricăruia dintre soldați, intrînd în rînd cu ei în suferința comună a setei și-n pofta nebună, solidară, a victoriei care urma. Aceasta este forța exemplului personal fără de care o societate se poate stinge în anarhie sau într-o zidurile prea multelor închisori. Istoria românilor demonstrează ea însăși că nici o victorie mare n-a fost obținută doar de oameni fără exemplul personal al celui care-i conducea în acel moment. Cînd armata era obosită, Mihai Viteazul devenea comandantul fiecărei colectivități militare care avea nevoie de încurajare. Cum i-ar fi stat istoriei noastre contemporane fără exemplul personal numit Nicolae Ceaușescu ? Nici un cetățean român și nici un umanist din lume nu va putea uita marile sale acte politice, patriotice, prin care a statornicit și statornicește caracterul unui popor, mersul unei istorii și libertatea unei patrii. Cînd au venit apele, omul care s-a aflat peste tot, de pe digurile Capitalei pe digurile Albei Iulia, deasupra apelor și în ape, în noroi și în cabinetul său de decizie s-a numit Nicolae Ceaușescu. L-am văzut odată într-un grup de țărani, aplecîndu-se și luînd grîul în mîini și secerînd. Sigur că nu în spicele acelea sta pîinea patriei. Dar prezența sa acolo unde era primejduit grîul țării are pentru noi semnificația unei ieșiri în fața oștirii. A te afla la cîrmă înseamnă a te afla în patrie la bine și la rău. Înseamnă a răsturna paharul cu privilegii cînd țara se uită la tine și-și caută în tine eroul. Exemplul personal este hotărîtor în tot ce întreprindem, educația politică și cultura nu se pot realiza fără oameni, fără participarea noastră în primul rînd.

Istoria va avea dreptul să judece generația noastră cum va voi. Să nu ne facem iluzii. Multe dintre lucrurile pe care le avem acum vor suporta judecata severă a istoriei și unele vor fi infirmate, așa cum altele vor fi confirmate. Între aceste lucruri minunate pe care istoria nu va putea, oricît de rea ar fi într-o zi a ei, să ni le conteste nouă, celor de azi, este că în acești ani, prin vocația formidabilă a celor mai buni fii ai săi, prin Partidul Comunist Român a avut loc procesul adînc de descoperire a României, iar românii, fie ei români, fie ei maghiari, fie ei germani, fie ei evrei, fie ei sîrbi, ucrainieni, din această țară s-au descoperit pe ei înșiși, căpătînd o incomparabilă încredere în puterile creatoare ale acestui popor.

Spiritul polemic

Urmare din pag. 1

lui nu vine decît să precizeze pozițiile, iar fiecare dintre cei angajați se cufundă și mai tare în propriile limite, după asemenea turniruri verbale. Și în acest caz, pentru a gusta pamfletul ca operă de artă, se cere autorului o fidelitate, chiar mai mare decît în mod obișnuit, față de propria sa opinie. Numai un model de conduită poate fi un pamfletar strălucit, pentru că altfel se degradează în bîrfă de periferie literară. Să nu uităm că mari pamfletari au fost numai mizantropii, cei care fixau un atît de înalt criteriu pentru natura umană, încît o considerau aproape incompatibilă cu finalitățile absolute. Dar atunci cînd îți schimbi părerile de la o zi la alta, în funcție de interese meschine, poți fi cel mult un saltimbanc ce sare cînd pe calul adevărului, cînd pe acela al minciunii, dar în nici un caz nu ești cavalerul fără de repros al adevărului. Sabia de foc al unui asemenea justițiar auto-proclamat este un biet ciomag, iar scrima lui este bună pentru mahalaua literară, dacă o mai fi existînd pe undeva.

Literatura vie reprezintă terenul de manifestare a formelor angajate și responsabile de gîndire artistică și de confruntare a celor mai diverse tendințe, sub semnul nobil al propășirii culturii românești actuale. Voința de mai bine impune armonia unor puncte de vedere deosebite, stînd desigur sub același semn unificator al umanismului socialist, al unei arte puse în slujba omului și a progresului său. Cu atît mai mult, într-un asemenea climat, orientat cu rigoare prin documentele partidului nostru, trebuie excluse agresiunea intelectuală, invectivele, eludarea argumentelor, supralicitarea unor interese personale, atacul la persoană, încercarea de-a abate efortul cultural spre aspecte minore, care nu ajută la clarificarea problemelor și la elaborarea de opere durabile, menite să mărturisească în timp despre structura morală și spirituală a anilor noștri. Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la Congresul Educației Politice și al Culturii Socialiste, dezbaterile la Congres au evidențiat necesitatea construirii unui climat propice realizării unei literaturi majore, caracterizată prin responsabilitate deplină și prin devotament față de cauza poporului.

Un om al luminii

Urmare din pag. 1

joasă presiune, căldările, tuseau mereu și făceau orașul să adoarmă rapid, făcîndu-i pe oameni să pună mîna pe receptoare, să strige sau să înjure bezna. Niciodată întunericul n-a plecat de la operatorul Gh. Iordache.

Termocentrala a crescut pînă sub speciile rare de copaci din grădina botanică, peste locurile icrboase și apărate de fiare ruginite. Au venit cazane noi, operatorul a devenit maistru, aburul a ieșit din viața lor iar bătrînii cei buni, școliți la fața locului au ieșit la pensie și au murit, bu el și cu Ratiș au trecut pe nesimțite în rîndul veteranilor, cei de la care noii veniți trebuie să fure cite ceva pentru a se descurca în fața burdufelor mari de tablă, ușor de gituit și de deschis de la un mini-tablou. A plecat și al treilea din cei opt rămași. „De ce să stau, mă Ghio, dacă mă fac strungar și stric o piesă o plătesc. Cîteva sute, dar aici, cu cîteva milioane ce fac, pe deasupra să știu că dacă greșesc ceva mă înjură tot orașul, în frunte cu vatmanii rămași fără șfung. Mai bine mă duc să aduc curent cu găleata decît să stau lîngă cazanele astea, parcă ar fi niște elefanți în somn, gata să se scoale la cel mai mic zgomot". Și a plecat, a ajuns șofer și nu regretă, probabil pentru că n-a mai auzit nimic de cazane. Schimbarea cazanelor, roase de apă pe dinlăuntru, încălzite cu păcură a simțit-o el, Gh. Iordache pe propria-i piele. Reumatismul de la articulații este o amintire de la această schimbare. Se spărseseră niște armături la un cazan, curgea apa caldă în plin februarie, la —12 grade, pe jos, pe salopeta lui veche, îi ajungea la piele și îi făcea bine, chiar și în zăpăceala aceea, pînă cînd a ieșit afară și hainele i-au înghețat bocnă, se rupeau, și el a trecut în altă secție, la motoarele de rezervă ca să le pornească, unde era tot frig și acel frig a scos din adîncul oaselor lui reumatismul pe care, poate, fiecare îl avem în noi. De atunci pleacă în fiecare vară la băi la Amara sau la mare ca să-și ungă articulațiile cu nămol ca să-l mai țină încă un an.

Am chemat deoparte un tînăr din secția lui. „Cum este maistrul acesta ?" „Bun !" „Sigur este un om întreg ?" „Sigur. E primul om pe care l-am văzut cînd am venit aici, de la el știu tot ce știu". Gh. Geantă se uita la mine mirat. „Chiar n-a greșit niciodată cu nimic, n-ai observat ceva la el ca să-ți dea de gîndit"? „Nu", răspunde tînărul. „Dai în scris ?" „Dau, răspunde el". Ne-am despărțit și am revenit iar la maistru ca să-l întreb ce-și dorește.

— Să fie pace, să fie libertate și să mergem înainte așa cum merg eu, ca să n-o mai luăm de la capăt, să mă întorc la 16 ani.

— Altceva ?

— Tot asta, de două ori și încă de o sută de ori.

Am vrut să-i spun că și eu vreau ce vrea el, dar era departe, îl chemau cazanele încinse, ca niște elefanți adormiți, respirînd liniștiți.

revista străină

• **MINUNATA SALBĂ DE PALATE** din localitățile-reședință de vară ale țarilor și țarinelor din secolul al XVIII-lea rusesc au fost aproape în întregime restaurate în forma lor originală. După ce Peterhofu, situat pe malul golfului Finic, a revenit la splendoarea sa de demult, Pușkino, fostul Țarskoe Selo, unde își avea Ecaterina a II-a locul favorit de reculegere estivală, a cunoscut ample lucrări, în curs de încheiere. Distruse cu sălbăticie de naziști în timpul războiului, spoliate și arse, bijuteriile arhitecturale din veacul luminilor au necesitat investiții uriașe, precum și o muncă extrem de migăloasă, pe parcursul mai multor ani. Nu mică a fost rădbarea celor care au căutat în diverse părți ale Europei mulțimea de obiecte furate de naziști. La ora actuală, palatele muzeu se află la dispoziția vizitatorilor și a cercetătorilor de artă, păstrînd numai amintirea atrocităților naziste, pe mari panouri fotografice, ca un memento al celei mai cumplite încleștări cu forțele întunericului.

• **CARACTERUL DRAMATIC AL VREMURILOR ACTUALE,** contrastul între echilibrul naturii și neliniștea care vine din afară, în urma recentelor încercări nucleare, care îngrozesc lumea și tulbură somnul pașnic al popoarelor, sînt redate în culegerea de poeme ale poetului bulgar Dragomir Sopov **„Vîntul nu are vîrstă"**, volum apărut în ed. **Bulgarski Pissatel.** Poetul izbutește să prindă blînda șoaptă a naturii, în contrast cu sunetele înfricoșătoare ale epocii; conștiința civică este redată în poemele „Noapte" și „Zori". Specificul dramatic al versurilor găsește aici adevăratul răspuns. Descrierea naturii și a pămîntului bulgar, a oamenilor și a spiritului lor, lupta împotriva nedreptății, pentru frumusețe, pace și liniștea oamenirii, sînt o puternică pledoarie pentru pace în lume.

• **SCRIITORUL POLONEZ BUDREWICZ OLGIERD,** cunoscut ca ziarist, publică, în editura **Iskry** din Varșovia, o interesantă și foarte actuală lucrare: „Lumea îngăduită celor sub optsprezece ani". Vizitînd patru continente, autorul a întreprins o anchetă specială printre tineri. Grelele probleme ale noii generații au devenit conceptia călăuzitoare a acestei călătorii gazetărești. Fără menajamente și cu un spirit de observație incisiv, autorul arată aici adevăruri și mituri despre viața tineretului, aspirațiile și opiniile lui, totul pe un fundal de strălucitoare și bogate descrieri ale țărilor vizitate.

• **PENTRU A FI POPULARIZATE** citeva opere model care au făcut parte din programele artistice ale **Sărbătorii de Primăvară din Republica Populară China,** programe prezentate la Pekin, Șanghai și Tientsian, au fost puse în scenă, în ultima vreme, cîteva adaptări ale acestora. Printre ele s-au remarcat în mod deosebit : opera „Fata cu părul cărunt", piesele de teatru „Luptă în cîmpie", „Copiii stepei" și „Muntele cu azalee" într-o versiune de operă Pangtse din Hopei și versiunea de operă Huai din Kiangsu. În capitală au fost prezentate, cu titlu experimental, operele cu temă revoluționară contemporană „Traversarea nocturnă", „Copiii stepei" și baletul modern revoluționar „Muntele cu Azalee". O serie de noi opere muzicale, coregrafice, recitări cinstitate sau ritmate și numere de acrobație au fost prezentate la periferiile orașelor mari, în uzine și unități agricole, pentru a se oferi reprezentații muncitorilor, țăranilor și soldaților.

• **ÎN CURSUL UNOR SĂPĂTURI** în orașul antic Isin, în Babilonia, arheologii Universității din München, au dat la iveală vestigii ale templului zeiței Gula. Ruinele se află cam la 200 de kilometri sud-est de Bagdad, între Tigru și Eufrat. Pînă acum au fost degajate vreo zece săli și două curți pavate cu țiglă. Zidurile care ajung pînă la o grosime de 3 metri sînt făcute din pămînt uscat cu un placaj de cărămizi la fațadă. Din inscripțiile de pe pereți și pavajul curților reiese că templul a durat de la prima dinastie Isin (secolele XX—XIX î.e.n.), pînă la Nabucodonosor al II-lea (secolul VI î.e.n.). În clădire s-au mai găsit o mască de femeie și un sigiliu, care se pare că au fost aduse din nordul Asiriei. În perioada preistorică, după urmele rămase, regiunea era bîntuită de porci mistreți și broaște țestoase.

• **ÎN CIUDA DECLARAȚIILOR PUBLICE ALE LUI TENNESEE WILLIAMS,** președintele juriului celui de-al 30-lea Festival internațional de la Cannes, cum că anul acesta nu va fi premiat nici un film dominat de violență și brutalitate, din păcate premiul întîi, „La Palme d'Or" a revenit filmului american „Taxi driver" (Șoferul de taxi) al lui Martin Scorsese. Premiul special al juriului a răsplătit exaequo filmul „Marquise d'O" al regizorului Eric Rohmer și filmul spaniol „Cria Cuervos" al lui Carlos Saura. Premiul criticii internaționale (FIPRESCI) a revenit filmelor din R.F.G. „Ferdinand Darste" al lui Alexander Kluge și „Pe firul timpului" al lui Wim Wenders.

• **LES VÉRITÉS DE L'ILE DE PÂQUES** se intitulează noul volum al lui Maurice și Paulette Déribére, apărut în ed. France-Empire. Debarcați în insulă, ei au făcut cercetări de istorici și etnologi. Astfel, ei au demonstrat că popularea insulei a început în sec. XII, iar în sec. XVIII cînd a fost descoperită de către olandezul Roggeween, număra în jur de 5 000 de locuitori. În urma răpirii unei părți a populației, adusă în stare de sclavie, a leprei și a tuberculozei, populația a fost redusă în 1877 la numai o sută de persoane. Statuile din insulă sînt efigii ale strămoșilor lor, personaje importante pe care pascalienii vor să le păstreze în amintire ca pe niște închipuiri de poveste. Execuția și transportul lor pe altarele numite **ahu** vor ridica totdeauna probleme, la fel ca și cultul omului-pasăre, baza mitologiei insulare.

parodii

Dim. Rachici: „Călătorind pe Mureș"

Pe Mureș cu o barcă fină
singur să te călătorești
să bei rachiu de la Birzava
să scrii poeme, să prinzi pești.

Să vezi cum fug pe mal desnude
sălcii ca niște fete mari
și să le cînți un cîntec vesel
care-i la modă-n Ferentari.

Departe deci de capitală
unde fumatu-i interzis
să stai în barcă toată ziua,
să te ocupi numai de scris.

Combine mari (vapoare albe)
construcții noi cu fruntea-n cer
și-atitea alte comparații
pline de farmec și mister.

Să te întorci în capitală
printre confrații zurbagii
cu pepeni roșii de la Macea
și-un geamantan de poezii.

Mircea Micu

Cuvinte rare : otelă, Bodrog, birjă, nostalgie, colocvii, cenaclu, amintiri.

Selecție metaforică : „Dirli-dong / dirli-ding / Clopotele bat de sting ca la Martin / Luther-King"

sport

Ce mai face reprezentativa de fotbal?

După strălucitoarea Olimpiadă coborîm la chestiuni mai terestre. Peste puțin timp începe campionatul nostru de fotbal. Așteptat cu nerăbdare de amatorii de fotbal campionatul de fotbal nu prea are de ce să fie așteptat. El se află în situația de altădată cînd campioana se cam cunoștea din start și se alegea numai dintre Steaua și Dinamo. Echipele din provincie nu mai contau și o observație pe care o repetăm este că atunci cînd fotbalul din provincie are cotă scăzută e semn rău pentru mișcarea fotbalistică. Să amintim că atunci cînd am trimis o echipă la campionatul mondial din Mexic emulația era mare și provincialele aveau un cuvînt greu de spus în fotbalul românesc. Oricît de bine ar juca Steaua, și sperăm că va juca la fel de bine și în competiția europeană la care participă, asta este prea puțin. Potențialul multor echipe este scăzut, chiar dacă jucătorii buni nu le lipsesc.

Cîteva observații înaintea competițiilor care ne așteaptă. Echipele calificate pentru cupele europene nu s-au întărit pe cît era de așteptat. Să fie criză de jucători sau o indolență de neînțeles a conducătorilor de club și a antrenorilor ? Credem că existau mai multe posibilități pentru echipele noastre angajate în cupele europene de a-și întări loturile. N-au făcut-o ! Rezultatele le vom vedea pe tabelele de scor ale meciurilor viitoare. Nu credem în achiziții minune, dar întărirea loturilor este o necesitate peste care nu se poate trece. Dinamo București a trecut prin clipe grele în întîlnirea cu Real Madrid din această pricină. Așa că nu măcinăm vorbe goale.

Apoi perioada de vară n-a fost folosită cum trebuie de echipele noastre prin verificări de talie internațională. Întîlnirile cu **Panathinaicos Atena** sînt prea puțin dacă ne gîndim la divizionarele noastre de frunte. **Sportul studențesc** a învins meritoriu echipa greacă încă nepusă la punct, dar examenul nu e concludent nici pentru ea nici pentru fotbalul nostru de vreme ce victoria a fost obținută într-un amical. Cît despre meci, o mențiune negativă merită arbitrul Stincan, care, intimidat de temperamentul oaspeților, a arbitrat într-un fel care a dezavantajat echipa română. Stilul conciliatoriu și dubios al multor arbitraje din campionatul propriu s-a făcut văzut și în acest meci.

Ar fi de spus cîte ceva și despre echipa națională. Nici o știre despre ea nu răzbate în presă. Nu știm ce se mai întîmplă cu lotul reprezentativ. Pregătirile lui au stopat cu totul în perioada de vacanță cînd totuși o întîlnire a selecționabililor se impunea. Calificările pentru mondiale bat la ușă și a face figură de victimă înainte încă de începerea competiției e cu totul deplasat. Lipsa de pregătire serioasă condiționează și înfrîngerile. Oricît de mare ar fi criza după insuccesele precedente munca la lot nu trebuie să trăiască oscilații atît de inexplicabile. Mai există o echipă reprezentativă de fotbal a României ? Și ce face ea ? Cum se antrenează în vederea meciurilor cu Spania și Iugoslavia ? Ce meciuri amicale are în vedere pentru a aduce echipa într-un punct de vîrf al formei de joc ? Care e de fapt lotul reprezentativ ? Cine mai face parte din el și cine nu ? De ce unii au dispărut și alții au apărut în el ? Care sînt necesitățile și care criteriile de selecție ? Majoritatea privitorilor la meciurile de fotbal ale Olimpiadei au regretat absența echipei noastre de fotbal de la Olimpiadă pe motiv că ar fi avut o sarcină ușoară. Dar această sarcină ușoară a calificatelor să nu uităm se datorează chiar echipei noastre care a calificat echipa anonimă a Franței. Ce se întîmplă, deci, cu naționala de fotbal ?

Discobol

pămîntul mărturisește

Lumină în „mileniul întunecat“

interviurile «Luceafărului»

cu arheologul RADU HEITEL

— Numele dv. se leagă de șantierul arheologic de la Alba-Iulia care în urmă cu cîtăva vreme a făcut senzație atît în țară cît și peste hotare. Se pare că săpăturile pe care le-ați efectuat acolo constituie unul din argumentele fundamentale ale continuității daco-romane pe teritoriul Transilvaniei.

— Săpăturile arheologice de la Alba-Iulia sînt de natură să ofere o hotăritoare contribuție la rezolvarea problemei continuității lumii romane nord-dunărene de după părăsirea Daciei de către administrația romană, proces desfășurat în jurul anului 269 sub domnia împăratului Aurelian. Este, deci, vorba, de continuitatea lumii a cărei evoluție a determinat în cursul mileniului I formarea limbii și a poporului român. Astfel, în ultimă analiză, descoperirile de la Alba-Iulia sînt argumente incontestabile ale continuității populației autohtone dar, în acest context, aș ține să atrag atenția asupra unui lucru extrem de important, și anume : problema aceasta, a continuității, a dovedirii ei pe o anume perioadă nu este o problemă specială a poporului nostru. Cu mici excepții, toate popoarele europene au în istoria lor pagini albe ce urmează a fi completate cu ajutorul documentelor arheologice. Prin urmare, problema continuității trebuie privită în chip firesc, ca un fenomen frecvent al istoriei Europei, petrecut similar în diferite puncte ale ei. Ea nu este mai acută la noi decît la alții și nu poate fi tratată altminteri decît științific. De altfel, continuitatea populației pe teritoriul Transilvaniei este argumentată nu numai de către arheologia română ci și de către specialiștii străini. De pildă, cîtiva arheologi maghiari de reputație europeană fac precizări extrem de importante în acest sens. Astfel : Kiss Atilla în "ZUR FRAGE DES FERTLEBENS DES RÖMERZEITLICHEN BEVÖLKERUNG VON PANNONIEN IN DER VOLKERWANDERUNGSZEIT", publicată la Pecs, în 1966, vorbește despre **continuitatea unei populații romanizate la stînga Dunării.** Lajos Varady în „DAS LETZTE JAHRHUNDERT PANNONIENS, 376—476“, Budapesta 1969, afirmă și el existența unei populații romanizate după secolul III, deci după retragerea aureliană. Iar cea mai tulburătoare mărturie o face cunoscuta arheoloagă maghiară Agnes Cs. Sos care în lucrarea „DIE SLAWIESCHE BEVÖLKERUNG WEST-UNGARNS IM 9. JAHRHUNDERT“, München 1973, tratează din toate punctele de vedere, întreaga istorie a Panoniei în secolul 9, demonstrînd între altele și existența unei populații romanizate în stînga Dunării, acei „Pastores Romanorum“ citați de Annonymus în capitolele 9 și 11 ale cronicii lui.

— Să vedem acum și argumentele arheologiei românești, pe cele ale săpăturilor de la Alba-Iulia.

— Alba-Iulia este un șantier de tradiție pe harta noastră arheologică. Este primul și cel mai vechi punct din Transilvania unde s-a descoperit continuitatea autohtonă după retragerea aureliană. Săpăturile au început încă în secolul 19 și au fost conduse de către directorul de atunci al muzeului din Alba-Iulia, Adalbert Czerny. În șaisprezece campanii de săpături el a descoperit : existența unor morminte romane tîrzii din secolul 4 ; material numismatic aparținînd unei populații tîrzii, romanizate ; un opaiț roman de epocă romană tîrzie, purtînd pe el semnul crucii, dovadă că la vremea aceea populația autohtonă se creștinase deja (piesă care a fost deseori comentată și pusă în valoare de specialiștii noștri).

— Ce v-a îndemnat să continuați aceste săpături ?

— La Alba-Iulia a existat deja, din 1967, un șantier de restaurare al catedralei romano-catolice. Toți specialiștii fuseseră de acord că era construită în secolul 13. Cîtiva arheologi efectuaseră chiar săpături dispuse paralel în teren cu catedrala de plan bazilical și pe care le comunicaseră în lucrări. Ei bine, textele acestea și cîteva inadvertențe de datare strecurate în ele, mi-au dat să înțeleg că restaurarea catedralei ar putea însemna totodată și o muncă arheologică de însemnătate excepțională. După ce am studiat și verificat materialele descoperite în săpăturile mai vechi, concluziile le-am expus marelui meu îndrumător, cel ce a fost profesorul și inegalabilul arheolog Ion Nestor, care a înțeles să sprijine imediat numirea mea în calitate de responsabil al acestui nou șantier arheologic din Alba-Iulia. Însă de atunci mi-am format convingerea că aveam toate șansele de a surprinde nu numai continuitatea post-aureliană ci și — fapt de o importanță cu totul deosebită — o așezare autohtonă din secolele IX—X, aparținînd culturii Dridu, și ca atare, în mod sigur de epocă pre-maghiară, așezare constituind deci un document de o valoare inestimabilă pentru istoria transilvăneană a perioadei de încheiere a procesului formării poporului român. Aceasta se petrecea în decembrie 1947.

— Cînd ați început săpăturile ?

— Știam că sub actuala catedrală exista un alt monument ecleziastic de tip bazilical pe care unii învățați îl datau în secolul XI iar alții ca existînd de la începuturile secolului XII. Noi am atacat acest monument într-o serie de secțiuni arheologice dispuse perpendicular pe principalele lui axe de desfășurare. Roadele n-au întîrziat să se-arate. În luna iulie au apărut primele fragmente ceramice Dridu autentice, și anume, nu doar ceramică casnică ci și ceramica de lux a culturii Dridu, de cea mai bună tradiție romano-bizantină. N-am să uit niciodată cu cîtă emoție a datat-o profesorul Nestor încă de pe atunci : secolul 9 !

— Fragmentele ceramice sînt de natură să stabilească atît de precis prezența unei populații la anume dată în istorie ?

— Cultura ceramică tip Dridu este, în toate locurile unde se descoperă, un reper fundamental pentru arheologie. Ea este semnul sigur al continuității. Exprimă în modul cel mai autentic felul în care o cultură de origine romană s-a transformat în cultură romanică, morfologia ei demonstrînd păstrarea consecventă a elementelor inițiale fundamentale.

— Care sînt particularitățile acestei culturi ?

— Specific culturii Dridu este vasul borcan cu striuri dese pe tot corpul, decor ale cărui origini cele mai apropiate le identificăm în ceramica romano-bizantină. De asemenea, ceramica de lux, cenușie, cu lustru, ale cărei origini merg pînă în civilizația veche greco-romană. Prezența culturii Dridu și a celor de aceeași natură, anterioare ei, ca de pildă cultura Bratei, secolul IV—VII pe valea Mureșului, este de natură să ateste că această zonă ceramică a fost continuu locuită după retragerea aureliană. Ceramica Dridu are particularități de fabricație care nu s-ar fi transmis decît prin perpetuarea unei tradiții extrem de puternică, paste anume alcătuite, detalii de amănunt decorativ respectate cu strictețe, lustru obținut cu obiecte speciale din os etc.

— Ce impresie au produs primele dv. descoperiri de la Alba-Iulia ?

— Nu le-am făcut publice. Era prematur să le facem cunoscute fără a fi fost în posesia tuturor datelor pe care le cere metodologia arheologică. Între timp am continuat săpăturile în interiorul catedralei și am descoperit alte lucruri unele de valoare excepțională, privind planul catedralei I, deci al bisericii ridicate în timpul lui Ladislau I, cam pînă în anul 1090. De pildă : am constatat că în unele porțiuni ea era așezată pe ziduri romane. Iar ceea ce a reprezentat pe drept cuvînt **„o descoperire“** a fost rotonda lipită de catedrala episcopală și despre care s-a crezut multă vreme că este contemporană cu catedrala I. Ei bine, rotonda aceasta a fost construită pe ruinele unui turn circular roman, poate încă din secolul 9, ceea ce ar putea să însemne că populația autohtonă avea în punctul acela un loc de cult, ca atare un început de organizare religioasă sub directă influență bizantină.

— Cum arată un inventar complet al descoperirilor de la Alba-Iulia ?

— Am amintit de descoperirile din secolul IV, V. În ce privește săpăturile mele, menționez un nivel care este databil în secolul VI, complet necunoscut pînă atunci, cu elemente de ceramică și metal. Între altele, o cataramă de bronz de tip Sucidava, foarte frumoasă, decorată cu un trafor în formă de cruce. Nivelul secolului VII nu a fost identificat pînă acum la Alba-Iulia. În schimb, pentru secolul VIII există mărturia primelor elemente de cultură Dridu. Campaniile din 1974—1975 au scos la iveală locuințele Dridu in situ, databile cu toată certitudinea în secolul IX. Ele conțin pietrare (cuptoare), ceramică de casă, ceramică cenușie cu lustru avînd forme îngemănate cu ceramica romană tîrzie, și fac dovada incontestabilă a unor așezări omenești permanente în secolul IX. La 100 de metri distanță de ele se află rotonda despre care am mai vorbit, construită înaintea catedralei de astăzi, și a celei din secolul XI, așezată pe acel vechi turn roman căruia i s-a adăogat o absidă semicirculară pentru altar. **Această rotondă este cel mai vechi monument ecleziastic creștin descoperit pînă astăzi în Transilvania și datat secolul IX—X.** Dar lucrurile nu se opresc aci. În săpăturile noastre am descoperit că în umplutura unei locuințe Dridu apare fundația unui monument din prima jumătate a secolului XI care a distrus un mormînt de călăreț maghiar înhumat în prima jumătate a secolului X și ale cărui oseminte împreună cu o aplică cordiformă care se punea pe harnașamente s-au aflat în umplutura locuinței Dridu, datată secolul IX. Iată cum stratigrafic, deci strict științific, se dovedește irefutabil prezența populației autohtone mult înainte de penetrația maghiară în Ardeal. Osemintele acelui brav călăreț aflate într-o locuință ridicată un secol mai înainte fac alte comentarii de prisos.

— Ați folosit atît de des cuvîntul „stratigrafie“ pe parcursul acestei discuții încît pare că de semnificația lui să se lege o bună parte din frumosul dv. succes ?

— Așa și este. Stratigrafia este o metodă de lucru fără de care arheologia nu este... arheologie. Stratigrafia este o metodă cu detalii în aplicare și interpretare. Stratigrafia este priceperea arheologului de a citi în secțiune și în plan și de a înțelege în context succesiunea unor orizonturi culturale fără a le distruge. Suprapunerile din șanțurile arheologice trebuie epuizate consecutiv pînă la zona pămîntului viu, acolo unde mîna omului n-a umblat niciodată. Dar asta cere multă experiență, cere răbdare și o metodă de lucru care nu se învață în școală ci numai pe șantier. Iată de ce săpăturile arheologice n-ar trebui lăsate pe mîna oricui. În meseria noastră diletantismul cauzează pierderi ireparabile. O săpătură hazardată șterge secole întregi de pe harta istoriei.

— Ce raport stabiliți între istorie și arheologie ?

— Una dintre legile încă nescrise ale arheologiei științifice cere ca pămîntul să fie lăsat să vorbească singur. Nu te poți apropia de pămînt cu prejudecata că acolo trebuie să găsești date despre cutare lacună a istoriei. Așa cum nu te poți apropia de realitate cu prejudecata că în anume zonă a ei vei găsi ceva stabilit dinainte. Practicile acestea produc erori greu de corectat, adesea ireparabile. Arheologia noastră se dezvoltă într-un context internațional. Datele comunicate de noi sînt înregistrate de arheologii străini. Este extrem de important ca afirmațiile arheologiei să fie pe deplin asigurate din toate unghiurile de vedere științifice. Dar pentru asta este nevoie de o tenacitate și o răbdare imensă, de experiență îndelungată, de școală bună și de un îndrumător cum a fost marele nostru profesor, Ion Nestor, părinte al arheologiei științifice românești.

Sânziana Pop

mapamond

Călătorind prin India

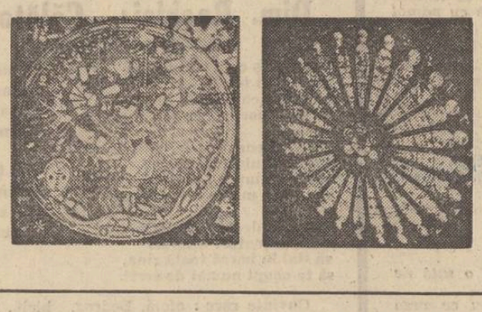

dintre toate zeitățile tutelare, prezența cea mai familiară în India este Șiva, care însoțește, de altfel, istoria subcontinentului, din cele mai vechi timpuri, dominînd spiritualitatea locuitorilor de la Mohenjo Daro, cu mult înainte de venirea arienilor. Imaginea lui cea mai cunoscută, stînd în **padmasana,** poziția meditativă a străvechilor asceți, cărora le este patron, a fost găsită alături de relicvele dravidiene, iar dansul cosmic, sălbatic, bucuria de a călca demonul învins reprezintă o formulă emblematică a întregii culturi indiene. De aceea, refăcînd călătoria mitologică a lui Șiva, de la Kanyakumari, din extremul sud al peninsulei, pînă la Benares, cea de a doua reședință pămîntească a zeului, ai prilejul unei adînci cufundări în spiritualitatea indiană, ca o adevărată inițiere. Este o ridicare de la sud către nord, care semnifică de fapt o pogorîre în sine, pe căile purificatoare ale cunoașterii. Mi-am dat seama, acolo, că pentru indian imaginea unui zeu înseamnă cu totul altceva decît o icoană, iar atitudinea reverențioasă este adoptată în sensul unei igiene mentale, fără a presupune în vreun fel existența ca atare a ființei supreme. Nimeni nu este mai puțin idolatru, dar cultul unității fundamentale a lumii, din care ne împărtășim cu toții, creează pentru hindus o stare vecină cu pioșenia. Adică respect și încredere în forțele interioare ale omului.

Poarta cea mare a Indiei este considerată a fi Bombay-ul, unde există un arc de piatră ce amintește un eveniment colonial și se numește chiar așa : Poarta Indiei. Dar în apropiere de Bombay, pe o insulă aflată la vreo zece kilometri de port se află celebrele temple șivaite de la Gharapuri (Elephanta), construite probabil în secolul șapte al erei noastre. Este vorba de fapt de un munte sculptat. Artiștii acelor vremi au tăiat peșteri uriașe, intrînd în munte și dezghiocînd din măruntaiele sale figura uriașă a zeului Șiva în toate ipostazele sale. Totul este făcut aici de mîna omului, tot muntele este găurit literalmente de uneltele harnice ale artiștilor anonimi, pentru a mărturisi pietatea lor. Galerii impresionante sînt susținute de coloane, adăpostind sculpturi de dimensiuni neobișnuite. Intrarea principală este orientată spre nord și se deschide cu două imagini, de o parte și de alta, **Șiva Yogisvara** și **Nataraja.** Cea dintîi îl reprezintă pe zeu făcînd meditație pe un lotus, în poziția yoghină, iar cea de a doua în ipostaza de patron al dansului. În ambele este remarcabilă compoziția feței, de un calm absolut, sugerînd perenitatea sufletului universal, ce contrastează îndeosebi cu mișcările frenetice ale brațelor din figura de dansator a zeului, cu brațele aruncate într-o parte și alta și cu mișcări zvîcnite ale trupului. Imaginile contradictorii sînt cu atît mai mult sursă de meditație asupra sensurilor lumii în sala centrală, unde se află compoziția uriașă a lui **Mahesamurti,** marele zeu, Șiva în cele trei ipostaze ale sale. Figura din mijloc este împodobită cu o splendidă tiară, avînd în vîrf **kirtimukha,** fața de leu a puterii supreme. Buzele senzuale și compoziția puternică a feței sugerează echilibrul celui ce susține lumea creată de cealaltă față a sa, **Vamadeva,** conturată din forme rotunde, cu linii feminine și îmbătătoare, făcînd un echilibru perfect cu a treia față, **Bhairava,** cea destructivă, cu gura strîmbată de cruzime și ochii înfiorători. Creația, echilibru păstrător și distrugere, acestea sînt atributele realității, așa cum au fost imaginate de artiștii unei vîrste de aur și cum te urmăresc apoi pe traseul călătoriei legendare a lui Șiva, de-a lungul marilor temple din sud și din nord pînă la Benares, unde pare că se sfîrșește timpul și se cufundă în Gange, fluviul susținut de asemenea de Șiva, într-unul din principalele sale atribute.

Locul predilect de conversiune al hindușilor este, desigur, Kanyakumari, punctul cel mai de sud al peninsulei, unde se întîlnesc apele a trei mări : Oceanul Indian, Marea Arabică și Golful Bengal. Aici se află unul dintre cele mai vestite sanctuare și memorialul Vivekananda, pe o stîncă ieșită din mare, unde se spune că apostolul Indiei moderne ar fi meditat cu fața către apă, văzînd trecutul de glorie al patriei sale și ascultîndu-i bătăile de inimă ale prezentului. Aici energia spirituală se transformă cel mai adesea în forță dinamică, pusă în slujba prezentului și a activității constructive. Aici și-a spus Vivekananda : Timpul s-a copt îndeajuns, trebuie să facem ceva pentru India ! Aici a pornit el „roata legii“ lui de luminător și animator de energii, transformîndu-se dintr-un ucenic inspirat într-un adevărat constructor al unei noi conștiințe naționale ! Templul zeiței-fecioare, unul dintre cele mai sacre locuri de pelerinaj din India, este legat de abnegația zeiței Parasakthi, care a luptat pe aceste locuri cu demonul Banasura, dușmanul oamenilor. Luînd chipul unei fete frumoase, zeița s-a îndrăgostit de Șiva, al cărui lăcaș se afla în templul apropiat de la Suchindrum. Nunta lor nu a mai avut loc din cauza înțeleptului Narada. El l-a abătut pe Șiva de la întîlnirea cu zeița, și atunci aceasta din urmă a făcut legămînt de castitate veșnică. Pilda mitologică a zeiței care face bine oamenilor prin renunțare la dragoste și la bucuriile unei realizări personale adresează încă un mare apel în conștiința indianului, înclinat spre dăruire de sine și spre altruism. La Kanyakumari planurile existenței se amestecă, mitologia se încarcă de realitate, pentru a-i întări parcă sensurile morale și a-i da o mai mare consistență.

Nu departe de Kanyakumari se află templul corespondent de la Suchindrum, dedicat lui Shiva, iar mai sus pe coastă poți vedea **Padmanabha Puram,** vechiul palat al maharajahilor de pe aceste locuri, puternicii regi din Travencore. Ceea ce m-a impresionat cel mai mult în clădirea ce datează încă din 1550 a fost că singurul templu din incintă este dedicat lui Sarasvati, zeița artelor și a educației. Războinicii regi din Travencore erau protectori luminați, cu mintea și sufletul deschis spre frumos, încurajînd pe sculptori și arhitecți, deschizînd larg porțile statului lor, făcînd comerț cu Europa și cu China. Îndeosebi legăturile cu China erau foarte strînse, așa cum o dovedesc motivele de pe tronul expus astăzi în toată splendoarea lui, ca și figura călugărului cu ochii oblici de pe unul din stîlpii templului. Sînt sigur că în camera unde există un pat lăsat liber pentru Vishnu, zeul tutelar al fostului regat de Travencore, chemat să se odihnească în liniștea acestui palat, răcoros ca o piatră acoperită de vegetația junglei, sau pe coridoarele sale întunecoase, unde stau agățate lucruri de artă inestimabile ca valoare, se aude uneori foșnetul imperceptibil al unui pas divin. Arta posedă acest har de a invoca prezențe ale minții și ale sufletului omenesc, pe care nici o altă activitate nu le poate determina. Șiva la Gharapuri și Vishnu la Padmanabha Puram sînt expresia frumuseții și generozității sufletului indian, trăsături mai reale decît toți zeii, iar în cununa lor strălucește dăruirea de sine a zeiței fecioare.

Lîngă Calcutta se află Dakshineswar, un fel de sătuc luminat de personalitatea lui Ramakrishna, care și-a petrecut aici cea mai mare parte a vieții într-o cameră sărăcăcioasă, pe o latură a templului închinat lui Kali. Se mai păstrează cîteva obiecte, o narghilea într-o vitrină, două-trei fotografii... Pe scările care duc la Gange stătea Ramakrishna și vorbea cu discipolii ce aveau să trezească India la o nouă viață. Poți să bănui figura slabă și blîndă a brahminului aproape analfabet, căruia Romain Rolland avea să-i scrie o biografie, iar alături de el să ghicești pe Vivekananda, pe Sarada Devi, pe Swami Akhandamanda, Vijnananda, pe Nivedita și pe toți ceilalți. Peste fluviu se văd clădirile misiunii ce poartă numele lui Ramakrishna, la Belur. În numele lui se desfășoară activități sociale și umanitare, se muncește pentru binele și progresul umanității. Ramakrishna spunea că Șiva se află în fiecare om și că ultimul cerșetor trebuie respectat ca purtător al unei esențe superioare. Cultul era pentru el exterior, ceea ce făcea proba acțiunii era serviciul, abnegația pusă în slujba celorlalți. Există în toată India acest respect pentru oamenii care se sacrifică pentru binele altora, ei sînt puși în rînd cu ceea ce am numi, în Europa, că sînt sfinții. Ramakrishna spunea discipolilor săi să se șteargă pe mîini după ce au atins o singură monedă, pentru că banii sînt murdari, îndemnîndu-i în același timp să spele pe leproși și să-i îngrijească pînă la sacrificiu, pentru că sînt vasul curat al unei umanități universale. Am înțeles acest mesaj la Benares, nu departe de triumfătorul palat al maharajahului, în muzeul căruia se poate vedea o caleașcă lucrată în aur masiv, cu brațe ce imaginează capete de lei galbeni și hidoși. La cîteva sute de metri se află cea mai mare leprozerie din lume, unde un bărbat tînăr, profesînd agnosticismul cel mai pur, îngrijește bolnavii. Pentru el Șiva are chipul leprei ! Auzind că sînt scriitor, mi-a spus că am o misiune, aceea de a-i ajuta pe cei umili, pentru a descoperi că se împărtășesc și ei dintr-un suflet mare. El nu crede decît în acțiune, în fapta bună și ziditoare de umanitate. Recluziunea degradează, numai între oameni există viață ! Cred că n-am să uit niciodată rîsul deplin și figura luminoasă, cea mai pură expresie a bucuriei, pe care o avea Awadhoot Ram, în mijlocul celei mai atroce suferinți omenești. A avea încredere în forța morală a omului, iată ce spunea imaginea lui Șiva, învingîndu-l pe demonul Andhaka, în templul de la Elephanta, iată ce închidea în legenda ei Zeița-fecioară, iată ce susura glasul blînd al lui Ramakrishna, pe treptele de la Dakshineswar, și mă făcea să văd, cu ochii mei, Awadhoot Ram, în leprozeria din Benares !

Benares !... Ce localitate din lume are atîtea rezonanțe de legendă ? Se spune că Brahma a cîntărit cerul cu toți zeii lui, punînd pe cealălalt talger Benares-ul. Benares a fost mai greu și a căzut pe pămînt, în timp ce balanța a aruncat cerul în sus. Numele său vechi era Kashi, iar astăzi i se spune cu predilecție Varanasi. În apropiere de Benares, la Sarnath, în Grădina cerbului, a pornit roata **dharmei** lui Buddha, pe locul unde Gautama a transmis cele patru adevăruri nobile și cele opt căi pentru realizarea lor. La Benares se află reședința lui Șiva, iar templul cu turlele de aur, dedicat zeului, este podoaba arhitecturală cea mai de preț a orașului. Aici vin și astăzi înțeleptii și învățații și există convingerea că s-a adunat toată știința lumii. Nu e nici o mirare să auzi un pandit la o convorbire întîmplătoare că-ți lămurește o problemă de lingvistică românească, citînd pe Hașdeu și pe Tiktin. Pe malurile Gangelui, din loc în loc se află cîte un **guru** în fața ucenicilor săi, iar la sfîrșitul unui noiembrie de aur se găsea acolo Krishnamurti, punîndu-și tot atît de lucid și de detașat marile întrebări ale vieții. Pe treptele de la Dasashwamedh Ghat, un chei al Gangelui, în fiecare dimineață, înainte de răsăritul soarelui, pogoară mii de oameni pentru a aștepta ivirea astrului binefăcător. Cîntăreții intonează pasaje din Ramayana, iar silaba **Om** se modelează în toate conștiințele. Alături este Manikarnika, locul unde se efectuează arderile, adunînd cenușă, pentru a te convinge parcă de caracterul iluzoriu al frumuseții și bogăției. Rămîne numai fapta creatoare de bine, liberă de identitatea persoanei care o inițiază. Din ordinea acestor fapte este și Ramayana hindusă a marelui poet Tulsi Das, care a trăit la Benares, pe malul Gangelui, într-o chiliuță strîmtă. Astăzi un templu alb de piatră are înscrisă toată **Ramayana** lui Tulsi Das în marmură, iar statuia lui este venerată alături de cea a lui Rama, încarnarea lui Vishnu. În orașul lui Șiva, Benares, poetul este primul bărbat al cetății, fiindcă el dă conștiința unei identități spirituale ce s-ar pierde în alte condiții. Am plecat de la **Tulsi Manas Mandir** cu pecetea gloriei cuvîntului scris, deși chilia lui de pe malul Gangelui respira un aer de austeritate mai prielnică spiritului din străvechiul Kashi. Mi-am adus aminte că la Sarnath, spre rușinea mea, n-am putut să fiu atent nici chiar la ilustrele ruine de pe vremea lui Ashoka și nici la monumentele mai noi. N-am văzut decît Grădina cerbului, aceea care era și pe vremea lui Gautama Buddha. Și am uitat atunci chiar și statuile lui Șiva, contemplate în atîtea locuri.

Aurel-Dragoș Munteanu

Cea mai tînără poetă din Spania

EUGENIA este fiica poeților malaghezi Maria Victoria Atencia și Rafael León și este în vîrstă de 9 ani. Placheta Yo y la luna *(Eu și luna) s-a publicat la Málaga în decembrie 1974, precedată de o scrisoare autografă a marelui poet spaniol Jorge Guillén, în care se spune, între altele : „Îmi închipui, dragă Eugenia, că ești poeta cea mai tînără din Spania ; poate din toată lumea. Și îți mulțumesc că mi-ai dăruit — în această ultimă zi a lui 1974 — niște versuri minunate, care mă vor face să încep cu bine și cu inima plină de bucurie anul 1975. La mulți ani ! Ce frumoasă operă a poeților Rafael și Maria Victoria ești tu, Eugenia ! Știi bine că îți este prieten cel mai bătrîn poet al Spaniei“.*

eugenia

Prietenia

Prietenia e lucru cel mai de preț...
și zimbetul unei ființe umane.
Inima bate în fiecare clipă a cuiva.
Ura se rotește în fiecare cineva.

O floare

Era atît de frumoasă o floare...
încît pe oricine uimea.
Cel ce a trecut a fost orbit.
S-a scris și în ziare.
Dar într-un an s-a schimbat la culoare.

Iasomia

A fost odat' o iasomie atita de frumoasă, atita de frumoasă,
ca peruzeaua clară la culoare.
Nu i-au dat apă. Ce mihnită era ! Nimeni nu o lua-n seamă.
Dar iată că odată o plouat și a crescut.

Amintiri

Eu cred în inima prietenilor mei.
Perla s-a întristat în mare.
Priveliștea, ca un hulub, se-ndepărtează.

Îngerul

O stea strălucește-n înalt.
Un înger spune : E ora de dormit, și stinge steaua.
Acuma totul doarme-n Betlehem în întuneric.

Poezia

Toată lumea e poet :

tinerii, bătrînii, ciungii etc.
Unii mai mult, unii mai puțin :
dar viața e altfel.
Cînd moare un poet,
se naște altul.

În românește de
Domnița Dumitrescu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Bals (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enoche, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII“
Paginator Nicolae Ion

ANUL XIX
34
(747)
Sîmbătă
21 august
1976
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

23 August, piatră de hotar

Se împlinesc 32 de ani de la victoria insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste de la 23 August 1944, eveniment de o însemnătate crucială în istoria poporului român, pentru întreaga evoluție a societății românești de atunci încoace, atît de bogată în prefaceri și în realizări.

Semnificația actului revoluționar de la 23 August nu găsește în conștiința noastră o altă asemănare decît, poate, cu aceea de acum aproape două milenii prin care, întîi ciocnirea și apoi conlucrarea a două puternice și fainice popoare antice, au dat naștere în cele din urmă unui popor nou, cel român, moștenitor al celor mai de preț virtuți ale strămoșilor.

În îndelungata sa istorie, poporul român a purtat aprige lupte împotriva dominației și asupririi străine, pentru libertate și dreptate socială, pentru apărarea ființei naționale și afirmarea sa ca națiune liberă și independentă. Rolul poporului român, contribuția sa la mersul istoriei europene au fost recunoscute din cele mai vechi timpuri, oștirile române și vitejii lor conducători bucurîndu-se de cele mai alese elogii.

Aceste glorioase tradiții au fost potențate pe o treaptă superioară odată cu apariția clasei muncitoare și a partidului său comunist pe arena istoriei. În perioada ascensiunii fascismului, pe deplin conștient de pericolul pe care acesta îl reprezenta pentru poporul român ca și pentru celelalte popoare ale Europei, Partidul Comunist Român a desfășurat o largă și intensă activitate, în condiții dintre cele mai dramatice, pentru mobilizarea și unirea maselor populare, a tuturor forțelor înaintate și democratice ale țării în frontul antifascist. De asemenea, partidul nostru a luptat cu hotărîre împotriva pregătirii războiului antisovietic, pentru prietenia și colaborarea cu Uniunea Sovietică. Partidul a militat cu energie împotriva regimului antonescian, pentru ieșirea țării din război și alăturarea ei la coaliția antihitleristă, a organizat și condus acțiunile de sabotare a mașinii de război antihitleriste, a constituit grupe de partizani și gărzi patriotice care au dat lovituri grele armatelor Germaniei fasciste. Astfel că, atunci cînd condițiile internaționale s-au dovedit favorabile și, în primul rînd, datorită strălucitelor victorii ale Armatei Roșii, țara și partidul au fost pregătite și s-a putut trece la insurecția armată din august 1944.

Victoria din acel august de foc a însemnat totodată și alăturarea României la forțele coaliției antihitleriste. Prin aceasta un întreg popor își exprima propria sa voință.

Despre marea însemnătate a izbînzii de la 23 August, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a spus, la Sesiunea jubiliară a Marii Adunări Naționale consacrată celei de a XXX-a aniversări a eliberării României de sub dominația fascistă,: **„Înfăptuirea actului istoric de la 23 August a deschis o eră nouă în istoria poporului român — era unor profunde transformări democratice, revoluționare, a realizării deplinei independențe și suveranități naționale, a făuririi unei vieți noi. Totodată, prin întoarcerea armelor și angajarea României, cu întregul ei potențial, alături de Uniunea Sovietică și aliați, în războiul antifascist, s-a dat o puternică lovitură planurilor strategice ale Germaniei hitleriste. Aceasta a dus la prăbușirea întregului front din sud, a deschis calea înaintării rapide a trupelor sovietice, a accelerat zdrobirea dispozitivului militar al Germaniei în această parte a Europei"**, iar mai departe, secretarul general al partidului spunea : **„Imediat după 23 August 1944, Partidul Comunist Român a trecut la organizarea eforturilor întregului popor pentru participarea la războiul antifascist. Lozinca «Totul pentru front, totul pentru victorie» a unit poporul român în uriașul efort de război pentru eliberarea deplină a țării, pentru participarea, alături de Uniunea Sovietică, la eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei, pînă la zdrobirea totală a hitlerismului"**.

Odată cucerită independența, se punea problema reconstrucției și consolidării revoluției. Bogați în realizări și semnificații sînt anii care au trecut de la victoria din August. Ordinea socială s-a instaurat într-o egalitate, democrație și echitate. Industria, atît de puțin dezvoltată înainte și în bună parte aservită monopolurilor străine, a cunoscut o înflorire de netăgăduit care a făcut pe unii să vorbească despre un adevărat „miracol românesc". Agricultura, secole de-a rîndul rămasă la forme tradiționale, a cunoscut însemnate prefaceri, satul de ieri s-a preschimbat și se preschimbă sub ochii noștri în oraș. Peste tot, omul nou, stăpîn pe mijloacele și forțele de producție, totodată producător conștient de bunuri materiale și spirituale, se afirmă din ce în ce mai mult.

Luceafărul

Continuare în pag. a 6-a

Noblețea angajamentului comunist

Datele aniversare sînt, întotdeauna, un prilej semnificativ de reflecție asupra evenimentelor care s-au petrecut în răstimpul ultimului an. Intrarea țării într-un nou cincinal a debutat cu o chemare la întrecere adresată de Comitetul Municipal București al P.C.R. tuturor comitetelor județene de partid. Iată o circumstanță plină de înțeles, dacă ne gîndim la emulația pe care o reflectă în cifrele propuse. Este vorba de depășirea planului valoric la producția marfă cu 800 de milioane de lei, de introducerea a 98 tehnologii noi. Cifrele acestea par aride unei conștiințe obișnuite cu gestul amplu și cu avîntul metaforei. Ele deschid însă zborul imaginației, pentru că se referă la truda oamenilor încordați pe unealtă, a căror viață este dedicată mai binelui general. Este o formă supremă de umanitate, ce realizează gestul prometeic al muncii, izvorul tuturor bunurilor din societate. Anul în curs a stat, deci, sub semnul întrecerii, după cum întreaga noastră viață politică și socială este animată de o emulație continuă, ca element distinctiv pentru istorie al unei epoci de creație.

Agenda politică a țării a consemnat trei evenimente importante, întrunind aceleași atribute

Aurel-Dragoș Munteanu

Continuare în pag. a 7-a

MONUMENTUL EROILOR PATRIEI — ansamblu sculptural de Zoe Băicoianu, T. N. Ionescu, Ion Dămăceanu, Marius Butunoiu

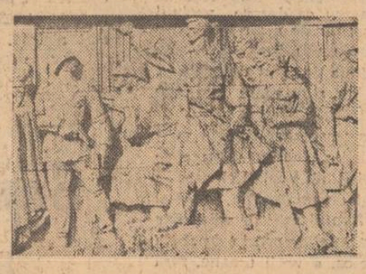

PATRIEI, ÎN AUGUST

Mihai Beniuc

Eroului necunoscut

În noaptea cînd a zori cînta cocoșul
Ți-a răsărit din piept bujorul roșu
Și ai căzut cu fruntea la pămînt
Făcînd cu sînul țării legămînt,
Cărarea să i-o pardosești-nainte
Pe strături mai străvechi de oseminte.
Și ce te-au mai bocit mitraliera
Și tunul ! — Dar tu deschiseseși era
Oțelului și piinii pe dreptate
De inimile țării-ntregi visate.
Timp n-ai avut să mai pricepi anume
Că s-au deschis ferestre noi spre lume
Nici să mai vezi, cînd îți venise ora,
Cum te-a-nvelit cu flamuri aurora,
Eroule necunoscut, pe tine
S-au ridicat orașe și uzine,
Și chiar de n-ai un nume de botez
Îl spun în șoaptă-ntinsele livezi
De pomi cu roade coapte, prunii, via,
Pădurile și-ntreagă România ;
Îl murmură și apele și vîntul
Poetul cînd întruchipează cîntul,
Cu inima pionierimea toată
Purtîndu-ți amintirea în cravată
Sfînt roșu steag în tiv de tricolor —
Ești focul viu a-ntregului popor.

Ion Bănuță

În steaguri de aur

Arad, celula 6, orele 24
23 August, 1944

Eram sub steaguri de noapte
Mureșul suna din șoapte
temnița cădea sub lună
în patima ei nebună.

Eram în steaguri de iubiri
Mureșul suna-n răzvrătiri
gratiile se-ncovoiau jos
umbla prin țară Făt-Frumos.

Eram în steaguri de cuvînt
Mureșul suna-ncet din vînt
mă întreba de culoare
Timpul mă umplea de soare.

Azi sîntem în steaguri de aur
oricine din noi este faur
zidind cîntul de nesfîrșit
peste anii de antracit.

București, 12 august 1976

Vasile Nicolescu

Izvorul

Și orbii pot să-ți simtă conturele de ape.
Cei muți în cerul gurii te pot striga pe nume
și ciungii cu sfială te-ating, ca pe-o minune !
Cei însetați cînd umblă la marginile lumii
și nu mai pot de sete, și nu mai pot de dor
tînjesc după năluca ta albă, de izvor.

Victor Tulbure

Cununa

Și ierbi se umezeau pe grui
de sînge, nu de rouă.
Veneau nu numai din Vaslui,
cu Peneș și cei nouă,
ci de departe, de demult
de unde-un neam începe
prin veac de neguri și tumult
ființa a-și pricepe.

Cu Mircea, Ștefan și Mihai,
străbuna vitejie
venea în românescul grai
istoria să-și scrie.

Ca tot ce-i suflet, riu și ram
să urce-n slăvi cununa
neatîrnării unui neam
acum și-ntotdeauna !

Dimensiunea universală a prozei

Cu întinse rădăcini în istoria literară, interesul prozatorului nostru pentru factorul istoric își găsește expresie și în cărțile ultimilor treizeci de ani. Fapt nu fără importanță și plin de înțelesuri căci dă încă o dată un certificat de atitudine civică pentru artistul român. Contemplația stearpă nu-i place, fastul fără finalitate nu l-a preocupat și nu întîmplător proza noastră e lipsită de cutare școală estetizantă ori de tendințe pur calofile. Prozatorul nostru a învățat spiritul obiectivității și nu iubește exagerarea, ideologia tendențioasă, mistificarea, cazul patologic. El a luat din ideea de realism acel simbure valabil care privește istoricitatea în raporturile tipice, fără excurs în cadrul excepției, pe liniile legităților generale.

Am examinat de curînd un tablou al aparițiilor notabile din proza românească începînd cu 1944 și pînă la ultima oră. Imaginea este extraordinară numericește, deși romanele cu adevărat valabile la o dimensiune seculară sînt relativ puține. Însă izbește valoarea medie,

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

VIAȚA LA ZI

Odă libertății

Cu ochii arzînd în orbite,
Cu gînduri și simțuri curate,
Urmașilor te vom promite,
Și te vom păzi, libertate.

Din tine se naște furtuna,
Ce-n pinzele veacului bate,
A noastră vei fi totdeauna,
Și te vom iubi, libertate

Din lacrimă crești și durere,
Și din umilințe-ndurate,
Din lupta ce dreptul și-l cere,
Și ne luminezi, libertate.

Tu nu ești plătită cu banii,
În tine o inimă bate,
De tine se tem toți tiranii,
Dar noi te iubim, libertate.

Că nu e lumină mai mare
Și cer mai frumos nu se poate,
Decît viața ta ce ne doare,
Și-ți sîntem ostași, libertate.

Tu nu ne îndemni la huzuri,
La trai consumat pe furate,
Cinstită și bună de-a pururi,
Tu dreaptă te-arăți, libertate.

Tu birui poveri și dezastre,
Cetate unești cu cetate,
Lumină a patriei noastre,
Și sfîntă ne ești, libertate.

Nu-s neguri să nu se răstoarne
Cînd fulgerul tău ne străbate,
Semințele tale în carne
Și-n suflet le-avem, libertate.

Ai fost și rămîi adevărul
Urmaș la urmaș să-l arate,
Te cînte furtuna și cerul,
Odată cu noi, libertate.

Convulsia ta fericită
În tîmpla născutului bate,
Ne du în fertila ispită
A tot ce însemni, libertate.

Corupții și cei fără țară
Te-ar vrea răstignită pe spate,
Că neamuri tu faci să tresară
Din temniți și somn, libertate.

Să cadă ca ploile-n șanțuri,
Să tremure dogmele toate,
Ridică-se patrii din lanțuri
La tunetul tău, libertate.

Adrian Păunescu

O mare victorie

Va rămîne întipărită definitiv în memoria colectivă și în cronica evenimentelor remarcabile ale timpului nostru, întîmplarea aceasta, cu totul deosebită, că însuși șeful statului și al partidului, cel investit să conducă prin mandat unanim din partea națiunii române destinul contemporan al întregului popor, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a acordat reprezentativei noastre olimpice cea mai mare distincție la care se poate visa : gratitudinea țării, exprimată de chiar alesul ei.

Cei ce au crezut că Nadia Comăneci nu se va emoționa niciodată — au greșit. Toți cei care i-am urmărit capacitatea de concentrare uluitoare, stăpînirea de sine cu care și-a adjudecat cele mai frumoase victorii ale Olimpiadei ne-am grăbit afirmînd că fetița aceasta — copilul minune al gimnasticii noastre și steaua numărul unu a sportului mondial — a aflat pentru sine formula perfectă a echilibrului interior. Iată că Nadia s-a emoționat. Joi seara ea a „abandonat". Triumful din zîmbetul ei de campioană neînvinsă — a pălit. În ținuta de mare paradă pe care a purtat-o și la Olimpiadă — Nadia ne-a apărut, prima dată de cînd o cunoaștem — un copil, o fetiță adevărată, o făptură gingașă și atît de plăpîndă, pe care laudele o copleșeau. Cum ședea : dreaptă și gravă, ca în fața celui mai dificil exercițiu din cariera sa. Făptura despre care marile ziare au scris că are contingențe numai cu zborul a fost biruită, joi seara, de cel

Sânziana Pop

Continuare în pag. a 6-a

• ÎN ACEST NUMĂR : • Colocviile «Luceafărului» : LITERATURA — OPȚIUNE ȘI ANGAJARE. Semnează : • Grigore Hagiu • Alexandru Papilian • Radu Petrescu • Nicolae Velea • Mircea Florin Șandru • Grigore Arbore • Nicolae Prelipceanu • PERSONAJ ȘI ISTORIE ÎN ROMANUL ACTUAL — Despre eroii lui • Marin Preda • Francisc Păcurariu • Platon Pardău • Al. Simon scriu • Doina Uricariu • Dan Zamfirescu • Valentin F. Mihăescu • Sultana Craia • DRUMUL SOLAR AL LEGENDEI — Reportaje de • Vasile Versavia • Constantin Stan • Ioniță Marin • Eugen Mihăescu • „Simbol al rezistenței" de general-locotenent în rezervă Marcel Olteanu • Poeme de Dumitru Bălaeț • „Într-o noapte de septembrie" — proză de Sorin Teodorescu • Cronica literară de M. Ungheanu • Cartea de debut de Nicolae Ciobanu • Viața cărților • Atelier de Geo Dumitrescu • Revista străină • Sport

ÎN PAGINA A 8-A :

PATRIEI, ÎN AUGUST

• Poeme de • Dinu Adam • Valeriu Bârgău • Patrel Berceanu • Daniela Crăsnaru • Ion Cringuleanu • Rodian Drăgoi • Katia Fodor • Ovidiu Genaru • Traian Iancu • Ria Ivan • Marin Lupșanu • Ion Sofia Manolescu • Emilian Marcu • Mara Nicoară • Dim. Rachieț • Al. Raicu • Ștefan Sebe • Simonffy József.

Literatură — opțiune și angajare

Ideal generos

Una din problemele fundamentale, pe care arta dintotdeauna și le-a pus, este aceea a legăturii ei cu viața, cu întreaga realitate, materială și spirituală. Pentru noi, principiul reflectării, dimensiune realistă de nezdruncinat, se leagă de o treaptă mai înaltă, aceea a putinței, revoluționară în esență, de a acționa nemijlocit asupra constiinței și mediului în care aceasta se manifestă. Ineficiența artei este deplinsă în epocile de dezbinare lăuntrică. Într-o societate armonioasă, programată în liniile ei de forță cele mai importante, dezlănțuitoare de energii umane mai puternice și curate, cum este cea a noastră, socialistă, arta își recistigă, în cel mai deplin înțeles al cuvîntului, rolul ei activ, modelator. Participarea, subliniază generozitatea epocii moderne, comuniste, capabilă să facă din orice activitate umană, indiferent de gradul ei de particularitate, o prezență vie, folositoare lumii, astfel cum a năzuit cu prisosință din începuturi. Arta este o expresie durabilă a ființării noastre politice, un mod de a te implica în istoria concretă, inedită, o șansă tulburătoare de a trăi viitorul încă din prezent. Ginduri și sentimente, resimțite drept disparități incompatibile altădată, definesc o ființă plenară, caracterizată prin implicare totală în procesul desăvîrșirii unei societăți pe care o știm cu siguranță, cu fierbinte responsabilitate, drept cea mai complexă și trainică ființă umană. Convingerea într-un ideal generos, pe care partidul nu pregetă niciodată, în documentele lui cele mai importante, să-l reamintească, ține de domeniul vieții în general, dar se aplică artei cu o deschidere mai pătrunzătoare și largă. Cel care structurează constiințe, le face mai demne de întregul lor potențial constructiv, trebuie să se cuprindă în primul rînd de temeinicia propriei lui situări în timp. Arta politică este abnegația și răbdarea cu care încerci și reușești tu însuți să reziști alcătuirii tale celei mai noi, concentrată în fulgerul înaintării. Apa naște lumină fără să lase un gram de cenușă în urmă. Perfecțiunea elementelor nu este decît o oglindă a mai marilor posibilități umane. Există o bucurie, cît de fecundă, a nemărginirii perfectibile din noi, datorită căreia nu ne vom sătura niciodată să fim oameni, mereu mai oameni, pentru noi și deopotrivă pentru toți ceilalți. Ipostază atît de ferm și global subliniată la Congresul Educației Politice și al Culturii Socialiste de către tovarășul Nicolae Ceaușescu : **„Oamenii muncii au nevoie de o artă cu adevărat revoluționară, care să redea în mod veridic și obiectiv realitatea, care să fie pătrunsă de un puternic suflu mobilizator, militînd cu pasiune pentru perfecționarea societății și a omului. Dorim o artă care să redea cele mai nobile sentimente ale constructorilor noii orînduiri sociale, dar care, totodată, să biciuiască mentalitățile înapoiate, să dezvăluie lipsurile și greșelile, dînd maselor o perspectivă însuflețitoare de muncă, de luptă, pentru progres și civilizație. Creația artistică, la baza căreia se află dialectica materialistă, filozofia noastră revoluționară despre lume, trebuie să-și tragă seva din realitatea social-istorică în mijlocul căreia se naște, ea fiind incompatibilă cu înstrăinarea de viață, cu lipsa de țel, cu gratuitatea, cu așa-zisul principiu al artei pentru artă infirmat de întreaga dezvoltare a culturii universale“.**

Grigore Hagiu

Eternele sugestii ale realității

Există o întrebare care dă mult de furcă prozatorului de factură realistă ce își recunoaște sorgintea în realismul clasicilor. Care e șansa lui de a aduce ceva nou în literatură, care e șansa lui de a se individualiza în marele șuvoi al artei realiste ?

Aparent, se pare că răspunsul e unul singur : reflectarea realității — responsabilitatea „noutății“ sau a „nonnoutății“ literaturii cu pricina căzînd în sarcina acestei realități. Și totuși lucrurile nu pot fi atît de simple. Fie chiar dacă ne-am gîndi doar la opțiunea pe care trebuie s-o facă autorul : care anume din aspectele acestei realități merită transfigurată artistic, care anume subiect din cele infinit posibile, merită efortul muncii creatoare? În cuvîntarea rostită la Congresul Educației Politice și al Culturii Socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea: „Avem nevoie de o artă care să redea cît mai colorat și cît mai divers din punct de vedere artistic, realitatea contemporană, viața constructorilor socialismului, succesele și bucuriile lor, greutățile și lipsurile existente, mentalitățile înapoiate și viciile condamnabile ale unor oameni. Sîntem revoluționari și nu dorim opere care să înfrumusețeze realitatea, să prezinte viața în culori trandafirii ; nu avem nevoie de dulcegării artistice“. Este limpede că, pentru aceia care vizează fresca reprezentativă în generalitatea și profunzimea existenței umane contemporane, afirmația aceasta se citește mai zguduitor ; am eu, om supus legilor omenești, un asemenea simț social, istoric, economic, psihologic, încît intuițiile mele să suplinească ceea ce munca de informare și documentare — imensă, adeseori depășindu-mi puterile — lasă descoperit ?

Marile teme ale literaturii — desigur, în primul rînd ale vieții ! — rămîn aceleași. E foarte adevărat. Dar în ce condiții ? Care e peisajul concret și spiritual ce limitează viața fiecărui cetățean al globului pămîntesc în parte ? Care e semnificația majoră a dezvoltării noastre de azi ? În ce măsură o știință ori alta poate da răspuns întrebărilor nerezolvate dintotdeauna ori acelora care au apărut datorită dezvoltării unei științe ori alta ? În ce măsură un domeniu al vieții social-culturale a omenirii poate asigura cadrul propice pentru decelarea problemelor esențiale ale contemporaneității ?

În acest context, responsabilitatea scriitorului crește covîrșitor. Opera de artă trebuie să-și asigure oportunitatea din toate punctele de vedere. Munca scriitorului se vede determinată de o mulțime de noi parametri, de o mulțime de noi energii ce se cer surprinse în manifestarea lor, se cer traduse în operă, se cer împăcate.

Cred că una dintre căile care merită cercetată este aceea a observației programatice. Ce aspect are problematica umană perenă în noile condiții materiale și spirituale ? Cum arată în civilizația betonului, în aceea a experimentelor de dezagregare și recompunere a materiei, în civilizația mobilității relațiilor interumane și a tranzienței instituționale, în civilizația interdependenței evidente, cum arată în această civilizație și ce rol au, de pildă iubirea, munca, puterea, caritatea, speranța... ? Cum determină ele acțiunea individului plasat într-o anume structură socială ? Ce raport se formează între acest individ și lume ?

Tuturor acestor întrebări nu le poate da răspuns decît un studiu amănunțit și profund al realității „imediate“. Perspectiva de abordare formală a acestei realități este în strictă dependență de descoperirile pe care le face artistul în investigațiile sale. Căci, așa cum s-a mai spus, cuvîntul nu este numai expresia conținutului său, el este ideea acestuia conținut. Cu alte vorbe, fiecare fenomen își are propria expresie în funcție de anumite considerente conjuncturale ; și cîte fenomene nu și-au găsit încă adevărata expresie !

În această ordine, scriitorul din România de azi, socialistă, beneficiază de un privilegiu. El trăiește și creează într-o societate nouă. Are posibilitatea să surprindă încă din germene fructul de mîine. Are datoria să surprindă această germinație. Atent la tot ce se întîmplă în lume, prozatorul realist poate sintetiza existența omenirii în cazuri concrete, particularizate — și prin aceasta, alături de generalitatea ideatică sintetizată — veridice.

În această veridicitate constă de altminteri și sansa lui de a contribui la întocmirea matricei lumii ce stă să vină.

Alexandru Papilian

Dialectica scrisului

Sînt oameni de mare umor. Unul, de exemplu, nu citise în toată foarte lunga lui viață nici o carte și cînd, la insistențele prietenilor de a încerca una înainte de a muri, a făcut-o, nu i-a plăcut. Alții nu țineau în casă hîrtie de scris și dacă le trebuia pentru o cerere la percepție, se duceau la prăvălie și cumpărau exact cît era nevoie pentru cererea lor, o filă. Existau bărbați care compuneau soților, în bucătărie, o bibliotecă de carpete întinse pe pereți, cu inscripții (ilustrate) care să le încurajeze la treabă, și se îngrijorau dacă consoartele arătau veleitatea de a se împărtăși și cu altfel de literatură.

Dar umorul altora, nu mai puțin negru, e filosofic. Un băiețel cere tatălui lui să-i cumpere, pentru că cele pe care le avea cu el, în internat, ajunsese să le știe pe dinafară, două cărți Henriada și La Nouvelle Heloïse). Tatăl, ca un mic burghez de acum o sută de ani, nu-i cumpără cărțile pe motivul că Voltaire și Rousseau au fost oameni ca tine și ca mine și nu e cazul să cheltuiești cu lucruri pe care le poți confecționa singur, acasă (putem auzi astfel în formula de mai tîrziu, a lui Valery Larbaud, **lectura, acest viții nepedepsit,** ecoul unei constiințe vinovate) așa încît, îi răspunde băiatului, fiindcă ce au făcut ei poți face și tu, dacă vrei să citești, scrie cărți și, apoi, citește-le. Indemnul, cu toate erorile care îl precedă, este considerabil. Avem nevoie să găsim oricînd și oriunde toate cărțile lumii. Dar cu o condiție, conținută în recomandarea bătrînului tată, faimosul domn Lepic : să fim, virtual, în stare a scrie toate cărțile lumii și, astfel, a renunța la toate cărțile lumii.

Pornind de aici, un exercițiu foarte bun practicat de scriitor pentru a nu se lipi prea tare de hîrtie cu sudorile volițiunilor sale este de a-și aminti mereu și mereu că despre vecinul nostru sîntem foarte departe de a ști totul, dar că nici el nu este atît de rău încît să creadă serios că nu mai are nimic de aflat despre noi, cînd despre noi înșine nu știm mare lucru de la un punct încolo.

Un altul constă în păstrarea sensibilității pentru necesitatea conlocuirii pe același plan a efortului tehnic cu cel spiritual. Văzînd ce este în stare să facă muncitorul cu mintea lui ageră și cu mîinile înnegrite de fum și arse de acizi, dar și cum poetul adaugă minunilor create de acela minunea, deloc mai prejos, a vocii umane, fără de care istoria nu ar fi decît un vast muzeu mut unde construcțiile păsărilor ecuatoriale ar sta doar cantitativ în alt orizont decît cele omenești, înțelegem că vorbirea poetului fără fapta muncitorului s-ar altera, pierzînd constringerile și-ar pierde înțelesul.

În sfîrșit, iată încă un exercițiu pregătitor, cu multe și importante consecințe, pentru a ști mereu bine, și nu doar teoretic, că lumea se înfățișează ca un tot, exercițiu util în special romancierului : a ține seama că deseori cuvîntul nu este decît proeminența cea mai ascuțită a realității care ne solicită și care îl înconjoară, face corp cu el, îl poate ascunde ori să-i devieze înțelesul. Iar cuvîntul cu care răspundem are aceeași soartă.

Dialectica, mișcare concomitentă de apropiere și depărtare, definește în cel mai înalt grad raportul dintre scriitor și scrisul său. Între unul și altul trebuie să fie destul loc pentru a încăpea, oricînd, lumea întreagă, inclusiv cei cu cu carpetele de pe pereți, care au, considerați imparțial, cu ochi de artiști, drăgălășenia lor.

Radu Petrescu

Deschidere spre simplitate

Pentru mine, ca scriitor, opțiunea încadrării într-o formulă artistică sau alta nu comportă șovăieli ; nu am ceea ce s-a numit și se cheamă „drama opțiunii“, termen care, fără să fie inexact, devine iritant, obositor prin folosiri și aplicare nediferențiată, egală.

Muntean fiind, adică dintr-un sat aflat între dealuri și munte (am protestat destul de neconvins și poate neconvingător și cam în glumă odată mirîndu-mă că de ce și cei de la cîmpie se numesc munteni) — fac parte din zona literară a prozei muntenești, sînt încadrat, deci, să-mi placă și să scriu potrivit vorbirii, trăirilor și scrierii statornicite aici. Dacă scrisul moldovean leagănă, amețește și prin mlădieri de sunete și culori, iar cel ardelean **învață** (lucrarea mea de absolvire a facultății, „de Stat“, a fost despre nuvelistica lui Slavici) toate au dus la sinteza superior distilată a scrisului românesc.

Al acestui stil structurat pe un desen limpede, îngrijit și frumos, neapărat transparent, comunicativ, bizuindu-se fie pe „dulceața limbii“ moldovenești, fie pe incorporări artistice convingător didactice, ca să le spun așa, ale prozei din Slavici și Agârbiceanu și sprijinit pe un suris înviorător, pe un umor înțelept, stăruitor și tonic.

Acest scris însă și-a aruncat fără să pregete podoabele strălucitoare ale expresiei precum și detașarea ironică atunci cînd incordarea sau încleștarea unui moment istoric sau altul reclamau, impuneau altceva. Atunci condeiul românesc — prin cei mai calificați „supuși și torturați“ reprezentanți ai lui — a apăsat și a durut hîrtia, a înțepat-o și a trecut dincolo de ea, mobilizînd prin Alecsandri și Coșbuc, tensionînd superior-liric prin Eminescu, chemînd patriotic prin Cîrlova și Bolintineanu și ducînd la victoriile care apărau demnitatea și hotarele țării.

Deci, pledez și mă încadrez fără nostalgia șovăirii în perimetrul definitoriu al scrisului românesc, în trăsăturile apăsat-distincte ale acestuia care, presupunînd pluralități de formule, se definește prin deschidere spre simplitate și comunicare, prin expresie limpede, sinceră, directă, fără mari și sterile ocolișuri inutil estetizante.

Apreciind creația literară ca pe un factor activ în transformarea socialistă și a omului, tovarășul Nicolae Ceaușescu afirma de la tribuna Congresului Educației Politice și al Culturii Socialiste : „Creația artistică la baza căreia se află dialectica materialistă, filozofia noastră revoluționară despre lume, trebuie să-și tragă seva din realitatea social-istorică în mijlocul căreia se naște, ea fiind incompatibilă cu gratuitatea, cu așa-zisul principiu al artei pentru artă infirmat de întreaga dezvoltare a culturii universale“.

Istoria noastră a conferit scrisului literar o anume stăpînire a simțului istoric, o perspectivă care a dat, i-a conferit durere în ceasul consemnării și durabilitate în timp. Pentru că, luată amănunțit, istoria noastră literară nu este sau nu rezidă doar prin formulări uluitor și copleșitor estetice, de atitea ori premergătoare pe plan european sau universal altor stări sau situări artistice, ea, această gîndire artistică românească și el, acest scris românesc, nu au fost doar martore ale evenimentelor care ne-au compus și ne compun armonios, definitiv și de nedislocat ființa națională, ci de multe ori au stat alături, uneori la cîrma faptei istorice.

Nicolae Velea

Sensul adînc al artei

Nu contenesc să mă mir de miracolul marilor orașe, cîte sînt pe pămînt. Am văzut orașe în ruină sau îngropate de lavă, cetăți moarte, metropole nesfîrșite, orașe vechi și noi, stele de strălucire diferite pe curbura planetei. Am văzut Veneția lucind în crepusculul și New York-ul ridicîndu-se cenușiu și triumfal în dunga Oceanului. Fiecare oraș poartă în matricea lui un mister fără moarte, mereu altul, mereu mai ciudat, dar nicicînd și niciunde nu am găsit și nu am prețuit atît orașele ca acasă. Nicăieri nu am găsit orașele colcăind de vegetație, buimăcite de polen, acoperite de copaci, înundate de soare, explodînd de o vitalitate pe care o au numai orașele tinere. Nicăieri nu am găsit atîta mișcare frenetică, atîta pulsație vitală ca în orașele noastre, atinse de apa unei tinereți fără sfîrșit. Nicăieri nu am întîlnit atîta speranță, atîta iubire de oameni, atîta înțelegere ca în orașele noastre. Să nu uităm că la noi, în orașe, mai sînt arbori și flori, să nu uităm că păsările mai zboară deasupra orașelor. Să nu uităm că în cartierele de la margine mai sînt case blinde și joase, că mai putem încă gîndi la nemurire în umbra unei bolți de viță. Să nu uităm că în orașele noastre sîntem noi înșine și putem zîmbi cu toată gura și din toată inima, bucurîndu-ne de libertate și de ziua de mîine. Să iubim orașele și să le cîntăm, așadar.

Mă plimbam, anul trecut, pe străzile unui oraș din Statele Unite, unul din acele orase fără trotuare și fără copaci. Mergeam ferit, ținîndumi echilibrul pe bordura îngustă, aproape lipit de peretele zgîriie-norilor de teamă să nu mă lovească mașinile. Ici, colo, cîte un arbore pitic și iarba rară și cerul vînăt al după-amiezii și clădirile înalte și cenușii. Și mașini singuratice și oameni tăcuți și singuratici zîmbindu-și unul altuia din dosul parbrizurilor, un zîmbet rece și convențional, în stilul zîmbetelor pe care le găsim în dicționarele de bună-purtare. În mod cert, la ora aceea și în orașul acela — numele nu mi-l mai amintesc pentru că semănau unul cu altul (poate Atlanta, poate Meridian, sau Lexington) — eram o apariție sui-generis, un om care nu a uitat să meargă cu picioarele. Mi-am dat seama că trecerea mea pe acele străzi fără trotuare, fără iarbă și fără copaci a stîrnit mirarea și condescendența automobiliștilor care luau trecerea mea pedestră drept o apariție în altă lume. În ceea ce mă priveste, mi-am dat seama, de-odată, că în unele orase ale lumii oamenii au uitat să meargă pe jos, au uitat că există copaci și iarbă și flori, că ființa noastră este făcută din aer și din verdeață, din carne și din sînge. Oamenii aceia mă priveau cu ochi sticloși și zîmbeau rece și fad, de la fereastra unor mașini buimace, într-un oraș unde lipsa polenului, a clorofilei și a păsărilor înseamnă decrepitudine, îmbătrînire sau moarte. De aceea, mi-am zis că trebuie să fim bucuroși că trăim într-o lume a orașelor fantastice, unde iarba și florile încă trăiesc, iar copacii înfrunzesc cu pocnet în aer. Să fim deci bucuroși că trăim în țara noastră, că sîntem noi înșine. Să iubim deci orașele noastre, să ne iubim țara și să scriem despre extraordinara noastră vitalitate pentru că numai aceasta este cheia artei noastre.

Mircea Florin Șandru

Instituția omului

În cele ce urmează am să mă refer la scriitor nu ca la o persoană căreia i s-a recunoscut capacitatea de a ajuta la educarea altora ci la el ca membru al comunității umane. Să-mi fie permis deci să-l consider pe scriitor membru al unei instituții, foarte extinse numeric, geografic și temporal : **instituția omului.** Fac de la bun început precizarea că am convingerea că orice exprimare pe planul artei are și o valoare etică imediată, ca produs al limbajului care, precum se știe, este legat de raporturile interumane. Acest loc comun, bătut, de la Aristotel încoace, de nenumărați comentatori, reafirmat cu tărie în epoca Renașterii de o pleiadă ilustrată de iubitori ai „literelor umane“ — nu spunea oare Alessandro Piccolomini că om înseamnă „animal civil și comunicativ“ ? — se cuvine să ni-l reamintim cît se poate de des, acceptînd chiar riscul repetării. De altfel, identitatea între om și operă a fost în repetate rînduri preconizată. **„Imi pare** — spunea un alt om al Renașterii, Giraldi Cintio — **că s-ar putea compara corpul poemelor cu alcătuirea corpului uman“.** Această analogie funcțională ar putea fi extinsă, **mutatis mutandis,** la toate formele de exprimare artistică. Ar rezulta logic că **instituția omului** — și folosind această expresie nu facem decît să preluăm titlul cărții unui umanist din secolul al XVI-lea — se identifică în operă și că, prin urmare, în compunerea acesteia, în elementele ei, sînt de regăsit aceleași tipuri de relații caracteristice vieții individului. Ar rezulta, la fel de logic, că între operă și conștiința creatorului nu trebuie făcută nici un fel de diferențiere și că, dacă există vreo diferență, atunci ea trebuie pusă în legătură doar cu modalitățile proprii de afirmare a esenței operei, pe de o parte, și a existenței creatorului, pe de alta. Exprimate simplificat, aceste probleme, care îi preocupă deopotrivă pe artiști și literați, cu precădere cam de cinci sute de ani încoace, par lipsite de relevanță. Nu este cazul însă să diminuăm însemnătatea afirmării concordanței, la nivel de omologie funcțională, între creator și produsul creației sale. Căci, a se recunoaște în operă doar în măsura în care un birocrat se recunoaște în circularele care fac să funcționeze mecanismele — fie ele și perfecte ! — unei instituții, nu poate fi o satisfacție pentru un autentic creator.

Trăim, desigur, într-o epocă în care, mai mult decît oricînd, aderența scriitorului la viața, realitatea politică, socială, etică a timpului său, are semnificația unei validări pe plan etic a propriei creații. A recunoaște trăirea ta ca individ — integrat în societate și nu situat într-o poziție marginală sau abstrasă de ea — în propria operă, apare ca o necesitate firească într-o lume în care arta este chemată a contribui la perfecționarea ființei umane. Nu de un pedagogism inutil este nevoie în artă, nu de modele exterioare, nici de ritmări în scopuri didactice ale unor adevăruri cunoscute ci de o regăsire și remeditare a problematicii umane în termenii proprii, specifici artei. Din această remediere omul, individul nu poate să iasă decît îmbogățit. Exigența pe care o formulează societatea noastră față de arta ei — aceea de a îmbrățișa aspectele multiple, practice ale vieții — are astfel semnificația generoasă a unui apel la menținerea operei de artă în zona umanului. În paginile ei trăiesc și respiră lumea de idei, ginduri și sentimente ale unui microcosmos de o tulburătoare simplitate, lumea **instituției creatoare a omului.**

Grigore Arbore

Aptitudinea pentru prezent

Mi s-a părut multă vreme că aptitudinea pentru prezent, mai precis legătura omului scriitor cu prezentul s-ar traduce în vorbele lui Goethe „clipă, stai pe loc !“ și în cele ale lui Lamartine „o, timp, suspendă-ți zborul !“, ultimele obținîndu-se în memoria mea mai nouă din întoarcerea pe dos a interpretării fantaste date lor de către poetul Geo Dumitrescu („o, vol, suspends ton lac !“).

Mi s-a părut, și astăzi cred că nu era decît părere.

Pentru că : prezentul nu este clipa, prezentul nu este nici timpul care, printr-un artificiu încă nedescoperit, s-ar opri în loc, în calmul plat al dorinței egoiste : pentru că prezentul este mai mult decît clipa ; în nici un caz un timp care s-ar opri n-ar fi altceva decît un continuu trecut, iar dorința de a-l opri nu este altceva decît dorința paseistă a poetului romantic, foarte frumoasă ca figură de stil și atît.

Deci aptitudinea pentru prezent este altceva ?

Pentru scriitor aptitudinea aceasta e chiar aptitudinea literară, e și mai mult, definiția chemării lui autentice.

Am auzit uneori exprimată, mai mult sau mai puțin retoric, dorința de a fi trăit în alt secol, încît am început să mă îndoiesc de ea, pentru că dacă cel care o exprima ar fi trăit așa cum spunea în alt secol, dinainte, atunci el ar fi spus și ar fi crezut că dorește alt secol și dacă ... atunci... și așa mai departe.

Ce fel ciudat de prezent mai este și literatura, ce fel ciudat de viitor mai e și prezentul ! Și ce prezent nemaipomenit de acut renaște o mare carte despre trecut !

Scriitorul care trăiește lumea zilelor lui nu este însă acela care se apucă s-o „înfățișeze“ în contabilitatea ei moartă, în superficiile uscate, gata să se descuameze pentru a fi luate de curenți și purtate acolo unde se depun cadavrele tuturor superficiilor, de totdeauna, și unde prezent ori trecut nu înseamnă decît unul și același lucru, adică nimic.

Felul de a avea aptitudinea pentru prezent a scriitorului este chiar felul de a o avea omului în general, care și el, acesta din urmă, n-o are întotdeauna. Pentru că adesea vedem oameni, lunatici ai unui astru inexistent, care trăiesc după legi și idei al căror veac nu mai e decît amintire, în istorii, și acelea statice. Deci aptitudinea pentru prezent a scriitorului nu este aptitudinea pentru fantome fără viață, din simplul motiv că dacă ceva are viață cu adevărat, continuu, acest ceva este prezentul. Aș putea deci, am putea să deoistăm această aptitudine, nu rară dar nici atît de frecventă pe cît se poate crede, în tensiunea ideilor unei cărți, precum în tensiunea superior direcționată a unei vieți.

Noi nu știm dacă, fizic, vom trăi și mîine (mîine în sensul figurat ce i se dă prea de multe ori), dar trăind la maximum pe astăzi-ul în sens figurat, este ca și cum am cucerit pentru ființa noastră o vreme în plus, un timp în plus, față de ceea ce — normal — poate trăi o ființă. Așadar, trăptat, fără s-o știm, aptitudinea pentru prezent se preschimbă — ca însuși prezentul în viitor — în aptitudinea pentru aceasta din urmă. Și nici cea din urmă clamată retoric, în cuvinte palide adică, fără viață adică, al căror singe s-a și scurs — nevăzută hemoragie — în țărîna eternă, a trecutului deci.

Lăsînd la o parte scriitorul — el este doar una dintre formele posibile ale omului — nu cred nici în reala aptitudine pentru viitor a celui care spune „aș fi vrut să trăiesc în alt secol, viitor“, cum nu credeam nici în reala aptitudine pentru trecut a celui ce se voia cu o sută de ani înainte, cam din aceleași motive. (Așa cum reala aptitudine pentru trecut a scriitorului produce excelente opere asupra prezentului în fond, și cum reala aptitudine pentru viitor nu face decît să producă decît opere scrutînd în profunzime prezentul și cum trec ele fără să ne dăm seama din una în alta, toate devenind pînă la urmă același lucru, numit prezent și aptitudine pentru el, așa se petrec toate și s-au petrecut și în trecutul istoric și se vor petrece și în viitorul nu mai puțin istoric și tot așa și timpul, dacă încercăm să-l gîndim nu este decît un prezent pe care în zadar am încerca să-l numim cu alte nume și asta mai ales pentru scriitor, din punctul căruia de vedere figurile trebuie să fie la fel de vii, indiferent de cînd ar data ele, dintr-un timp trecut sau dintr-unul viitor sau dintr-unul și mai viitor, adică al minții lui, al ficțiunii sale vreau să spun).

Aș vrea să trăiesc în timpul vieții mele, asta ar trebui să spunem și să scriem și nu doar să vrem și nu doar să spunem că vrem. (Firește că omul vrea — și mai ales spune că vrea — tot felul de lucruri, uneori imposibile. Copilul vrea să fie pasăre, iar un adult sau mai mulți adulți au și reușit să ne facă să fim într-un fel. Cu un mare efort, cu o mare tensiune a ideilor ce se mișcă prin noi, înlocuindu-ne citeodată și singele, putem fi „ceea ce cu mintea nu gîndești“. Iar acest mare efort, această mare tensiune a ideilor ce se mișcă prin noi înlocuindu-ne citeodată și singele, ele sînt aptitudinea pentru prezent.)

Dacă tu, scriitorule, și uneori prietene, vei trăi în profunzime creșterea firului de iarbă din vremea ta, atunci nu cred că trebuie să-ți mai spun eu că vei fi contemporan cu iarba lui Ștefan cel Mare, fiind în același timp contemporan cu iarba secolelor despre care doar bănuim că vor fi. Și fiind, mai ales, contemporan cu tine însuți, ceea ce, cum spunea un poet, e de-ajuns.

Nicolae Prelipceanu

Dimitrie Grigoraș : „Insurecția armată“

personaj și istorie în romanul actual

Scriitorul român, fie poet, fie prozator, critic sau dramaturg nu a ocolit niciodată implicarea în istorie, devenită azi mai evidentă cu cît simțim istoria ca fiind mai a noastră, cu cît participarea la luminarea și construcția ei s-a arătat mai largă și mai acută, și cu cît ideologia marxist-leninistă asumată creator ne ajută să-i deslușim mai bine și mai în profunzime principalele coordonate și înțelesurile fundamentale.

În spiritul acestei reflectări dinăuntru a evenimentelor, rolul omului și, implicit, al personajului în proza inspirată de istoria trecută și recentă a crescut în pondere și importanță. Un personaj lucid, profund edificat asupra evenimentelor la care participă, asumîndu-și în deplină cunoștință de cauză implicarea și riscurile implicării, fondîndu-și hotărîrile pe un deliberat proces politic și pe o superioară viziune a faptelor — iată către ceea ce tind, în majoritate, cele mai bune pagini ale prozei actuale, care își propune calitatea de martor și de comentator al evenimentului istoric.

Alegînd cîteva din romanele care se încadrează în această proză și neignorînd, bineînțeles, pe celelalte, revista noastră și-a propus să reliefeze tocmai relația dintre personaj și istorie, relație atît de fecundă și de definitorie pentru romanul actual în ce privește deschiderea sa și unghiul din care abordează realitatea.

Eroul și meditația politică

Oricît de opuse sau coincidente prin problematică sau cadru, romanele lui Marin Preda nu pot fi citite numai ca parafraze reciproce, în măsura în care cuprind un discurs esențial, în măsura în care un eveniment nu poate fi doar completare sau notă de subsol a istoriei. În cazul autorului **Morometilor**, discursul acesta este **inductiv**, deci concret și în primul rînd prin această calitate **Marele singuratic** este legat fundamental de restul operei. Faptul că acest roman abordează, după **Morometii**, problema intelectualului și mediile extrarurale e în biografia mai amplă a romancierului doar o **aminare**, ea însăși semnificativă istoric. Realitățile lumii evocate își așteaptă rîndul, trăiesc succesiv investitura priorității, într-un program epic ce ne apare din ce în ce mai pregnant ca un lanț ale cărui verigi sînt imposibil de comutat sau înlocuit. La Marin Preda polemismul devine istorie și construcție. Există o ordine indestructibilă a istoriei pe care romancierul o urmează și o accentuează. Opera lui amină ceea ce istoria a aminat și în arheologia ei clarificarea prezentului nu se poate sedimenta fără punctul de rezistență dat de clarificarea trecutului. Dacă pactul intim și problematica creației lui Marin Preda rezidă în „imposibila întoarcere", comportamentul e cel al unui arheolog. Romancierul nu scrie pentru fiii săi înainte de a fi scris pentru tatăl său. (Trăiește deci pentru început cărțile rădăcinii. Călătoriile interioare sînt cucerite după cunoașterea spațiului inițial, cel dat de universul casei și al nașterii. De aceea, locuirea unui spațiu precede evadarea din el, de aceea istoria e mai întîi satul și apoi orașul, de aceea există mai întîi Ilie Moromete și apoi Niculae. **Marele singuratic** nu e din această perspectivă nici romanul recluziunii urmate de reintegrarea lui Niculae în istorie și nici opera unui scriitor căutîndu-și o altă vocație, retrăgîndu-se din lumea lui predilectă, nu e deci cartea unei solitudini și nici un volum solitar în cadrul operei. Dimpotrivă. Un nou discurs **inductiv** despre istorie este rostit pentru că i-a venit și lui rîndul și pentru că nu mai poate fi aminat. Noi întîmplări și realități și noi idei definesc lumea, iar ceea ce este memoria extravertită în „istoria cu Valache și istoria cu ăla înecatul" își cere tributul lăuntric astfel că „glontele tras în conștiință" devine un mod de a cuceri memoria interioară a istoriei. Întîmplări cu ascensiuni și căderi nefirești sau firești pe scara socială, includeri și excluderi își impun realitatea nu atît ca fapte diverse, tragice sau comice, sau ca ironii ale soartei, ci ca suporteri ale unor întrebări, ale unui mod dialectic și nu apodictic de a aborda istoria. Locul tăcerii (mutenia semnificativă) și al povestirii e luat, treptat, în dialog, de **interogația istorică** (nu retorică), procedeu și modalitate omniprezentă și definitorie pentru toate nivelele operei lui Marin Preda. Personajele nu mai privesc lumea, ci o **scrutează**, mărindu-se astfel focarul privirii. A vedea începe să însemne a înțelege, a descoperi sensul și, prin urmare, a cuceri raționalitatea imaginii. Transformarea aceasta a privirii e concomitentă cu eliberarea personajului, din clipa aceasta el nu mai acționează și nu se mai simte o simplă **ancilla historiae**. În momentul acesta, personajele lui Marin Preda ies din utopie. În fond, fictiunile și utopiile lor provin din aspirația către o lume guvernată de legile **coexistenței**, de consens și asemănare, legi specifice naturii după Xenopol, dar impropriі istoriei, caracterizată de **succesiune și diferențiere**. Ieșirea personajelor de sub imperiul utopiei — întotdeauna axată pe o mitologie a naturii — din care face parte și grădina în care e horticultor Niculae — deschide un alt drum acestora spre social și istorie. **Imposibila întoarcere** se referă și la acest mit al naturii, dar e poate semnificativ nu numai pentru Niculae ci și pentru creatorul său, faptul că fiul lui Moromete are un sentiment de nerealizare și oboseală în grădina lui sau în fața unei lumi reduse la peisaj. Din perspectiva unei asemenea gîndiri, istoria nu va fi nici fundal și nici culoare locală. Nu se va reduce la accesorii plastice de tipul acelora pictate de Simina în primele ei tablouri, în care prezentul e văzut ilustrativ și nu semnificativ. Va fi, dimpotrivă, un drum constientizat, parcurs gradual și dinspre interior. Ceea ce a fost inițial doar o simplă constatare a schimbărilor survenite în lume se va transforma ulterior într-o înțelepciune a istoriei, într-o nevoie de înțelegere a mișcărilor ei, printr-o treptată elucidare. Niculae își va asuma trecutul și prezentul nu ca pe negativul și pozitivul unei imagini. Trăirea „momentului dat" va fi expusă de nenumărate ori, va fi cercetată cu mai multe priviri, niciodată cu dezinvoltură, imaginea compunîndu-se prin completarea privirilor și a reacțiilor diferite în fața ei. Opacitatea dintre oameni și întîmplări va fi astfel dizolvată treptat. Prin această privire mereu curățită, directă, niciodată sătulă de a vedea, prin acest efort de a curăți lumea și de a avea văzul curat, „iubitorii de adevăr au dreptul de a judeca istoria, dar nu altii". Dacă putem vorbi despre evoluția privirii la personajele lui Marin Preda, despre devenirea ochiului și a minții lor, despre refuzul lor de a fi oarbe și duse de mînă, nu putem scrie înșelați doar de o simplă schimbare de cadru sau meserie, că Niculae Moromete pune o vreme istoria între paranteze, retrăgîndu-se din orizontul ei. Printre flori și în aparentul echilibru al seriei, Niculae își ascute acel spirit socratic, ce iradiază în scrisul lui Marin Preda, vizibil nu doar în maieutica romanelor. El desemnează în primul rînd opțiunea romancierului, accentuată prin portretul lui Niculae pentru un univers în care istoria nu se identifică cu ceea ce există sau au existat, ci cu adevărul lucrurilor care există sau au existat. Istoria nu e deci un inventar de întîmplări eroice sau tulburi, ci capacitatea de a extrage în mod liminar, dar în plan mediat și subteran ritmul semnificativ al evenimentelor. Nu cunoașterea sau trăirea ca atare ci înțelegerea istoriei îl îndepărtează pe Niculae de imaginea ei ca labirint de întîmplări terifiante (silva oscura). Această înțelepciune nu va fi rezultatul unui grădinărit interior ci al trecerii prin „pădurea sălbatică a sufletului" (D. H. Lawrence). Niculae nu poate concepe o întemeiere a lumii fără știința de a o defini și de a se autodefini. Socratică e această patimă lucidă a definiției: ce înseamnă a fi exclus din partid, ce înseamnă a schimba lumea, ce înseamnă țăran azi, ce înseamnă ireversibil, naștere și moarte, politică și iubire, femeie și bărbat. Desprinse violent din limbajul comun unde sînt formulate întîmplător, cuvintele și istoria sînt reconstituite rațional, fixate legic și afectiv, scoase de sub pericolul absurdului și al sofismelor. **Marele singuratic** este romanul despre imperativul definiției și definirii faptelor, despre asumarea lor în memorie și rațiune. Tot socratică e acea deviză lăuntrică a personajelor de a se cunoaște pe ele însele, înainte de a-și lua dreptul să cunoască și să judece lumea. Ceea ce este îndoială metodică la Niculae Moromete nu e scepticism ci cucerire treptată a absolutei certitudini a personajului, anume existența îndubitabilă a subiectului **gînditor** al istoriei și nu doar **creator** al ei. „Artă a mositului", maieutica e în același timp certitudinea unei nașteri raționale a lumii, asumarea propriei creații nu doar ca o patimă ci ca un rod al minții eliberate încă o dată. Istoria nu este, la Marin Preda, ilustrată, pictură după model sau înviere într-un pomelnic al documentelor. Este, în primul rînd, o istorie așezată în menghina întrebărilor. Devenită interogație istorică, întrebarea joacă în cuprinsul operei lui Marin Preda un rol oarecum similar șocului electric resimțit de interlocutorii atenieni la întîlnirile lor cu Socrate, pe care, din acest motiv, îl supranumeau Torpila. În puterea ei coercitivă, în caracterul neașteptat, în subtilitatea ei polemică și imperativă se află explicația violentei tensiuni ce definește proza lui Marin Preda. Romancierul își asumă istoria fără amnezii și euforii de circumstanță, definind-o și redefinind-o prin timbrul și filtrul mai multor voci. Inițial, vocea lui Niculae Moromete poate părea neangajată. În realitate, singurătatea și independența lui nu reprezintă un lux irresponsabil și nici o evadare fără conținut real, ci nevoia de cîntărire a ceea ce este întunecat și lumină în sine, în realitate și în idee, refuzul presiunii nivelatoare și al trecerii prin evenimente ca un tăvălug. Singurătatea lui nu e o situație privilegiată ori teama de pericol. Nu e capriciu, dispreț sau orgoliu rănit. Ea circumscrie o punte de întîlnire între omul teoriei și cel al faptei politice. E locul geometric, în care încep să coincidă viețile paralele ale lui Niculae. **„Marele Singuratic"** nu se vrea marele singular, hedonistul original. El luptă în fond pentru ieșirea din singurătate printr-o adevărată asumare a istoriei. Niculae Moromete nu-i spune nici o clipă istoriei: „lasă-mă liber ca să te am sclavă, ca să te judec", ci „încetează de a te considera liberă, independentă, încetează de a mă robi și determina irațional". Dialogul dintre omul faptei și omul teoriei cu istoria, care nu se face numai precum ai cultiva o grădină ci și gîndind în spațiul ei, care nu se asumă doar ca un act ci și ca un mod de a medita, leagă astfel **Marele singuratic** de opera lui Marin Preda nu atît prin ramificațiile unei genealogii a personajelor, cît prin consecvența unui limbaj epic interogativ în care istoria e prezentă ca valoare obiectivă și subiectivă.

Doina Uricariu

Desen de Sorin Postolache

Sensurile implicării

Tensiunea unui timp istoric ale cărui formidabile energii transformatoare modelează conștințele, revoluționînd toate planurile existenței, marchează problematica unei întregi literaturi într-un mod cu atît mai fecund, cu cît ea este expresia nu a nevoii de a crea o mitologie, ci a nevoii de a **înțelege**.

O asemenea **înțelegere** caută Al. Simion în cele mai recente romane ale sale, **Grăuntele de grîu cînd cade pe pămînt...** și **Blocul de marmură**. Sînt lucruri, scrie autorul „care nu se pot pe deplin explica, ci doar înțelege".

Raportul personajului cu istoria este complex și comportă multiple ipostaze. Pentru Ioan Micle, personajul cel mai semnificativ din **Blocul de marmură**, raportul dintre propria personalitate și istorie este unul de reciprocitate: „Propria-ți istorie și istoria în general care te plămădește și pe care o plămădești. Te confunzi cu ea și-i reziști... I te supui și o supui, o recreezi, neobosit visător, după chipul și asemănarea ta". Personajele lui Al. Simion sînt profund conștiente de faptul că existența lor nu se poate defini decît într-un complicat raport cu istoria, avînd sentimentul acut al climatului revoluționar de radicalizare a conștințelor „într-un ritm galopant". Raporturile lor cu istoria la care participă, care le modelează și de care sînt răspunzătoare cunosc însă nuanțe și ipostaze diverse. Puțini dintre ei, ca Dan Stănoiu, șobolani ai istoriei, se sustrag înspăimîntați, pîndind conjunctura profitabilă. Trăsătura fundamentală a majorității personajelor este, însă, implicarea în evenimente, integrarea activă în istorie, în mod diferit, dar sub semnul unui singur adevăr.

O modalitate a implicării este aceea definită de Didona Iosif: „nu sîntem decît pionii istoriei și prefer să fiu unealta istoriei decît a constraistoriei. O unealtă conștientă de rolul ei, zic eu". O asemenea implicare rămîne însă parțială, pentru că ea îngăduie neasumarea erorii, a dramatismului deciziei, formalizarea rolului, reducerea la un rol. În această lumină intransigența însăși devine rigidă, eludînd o întreagă problematică umană.

Cu totul altfel este implicat în istorie Ștefan Coman, personaj care își asumă nu numai creația, integrîndu-se metaforic în cimentul viitoarelor baraje, ca și Maria Vișinoiu din **Grăuntele de grîu...**, dar și eroarea, povara vinovăției. Ștefan și Maria nu se retrag la adăpostul condiției lor tragice, ci își asumă continuarea luptei, cu atît mai grea pentru ei.

Această conștiință a timpului care trebuie stăpînit sporește neliniștea implicării lui Matei Micle, personaj marcat în primul rînd de o romantică intransigență, de nevoia certitudinii ferme și a delimitării stricte a adevărurilor, și de refuzul de a fi martor al istoriei. Matei are sentimentul datoriei implicării totale, boala însăși fiind pentru el un mod de a se sustrage acestei îndatoriri și ca atare el își refuză și își depășește boala. Simțindu-se numai martor, torturat de ideea că se sustrage astfel de la îndatoriri imediate, Ioan Micle însă, implicat în cea mai mare măsură în istorie, în timpul lui, are sentimentul durabilității operei începute: „E o treabă pentru decenii și decenii" răspunde el fratelui său, încercînd să-i deschidă perspectiva viitorului, cu calmul celui care știe ce are de făcut. Echilibrul lui Ioan, intransigența lui particulară, puterea lui de **înțelegere** se sprijină pe încrederea cu care se consideră implicat **total**, încrederea cu care își asumă **toate** riscurile. Refuzul implicării, retragerea din istorie duce la degradarea personalității, care nu poate trăi decît în tensiunea evenimentelor. Retragerea lui Eduard Manoliu este începutul dizolvării personalității sale, începutul sfîrșitului.

Fiecare personaj este implicat în istorie în felul său. Onciu, de pildă, este unul dintre personajele care reușesc să-și asume totul, chiar condiția de simplu executant, riscul erorii, pentru că „nimeni n-are posibilitatea să cerceteze temeinicia absolută a fiecărei sentințe". La fel de totală este implicarea în istorie a lui Ioan Micle, personajul cel mai complex al romanului, adesea confruntat cu celelalte personaje. Micle își asumă răspunderea de a răsturna o lume și de a clădi alta în locul ei. El înțelege tragismul condiției de judecător, știe că „să rostești o pedeapsă nedreaptă nu e mai puțin complicat decît adevărul ți se dezvăluie peste o zi sau un deceniu, decît să suferi o pedeapsă", dar cu încredere în adevărul său, în durabilitatea istoriei pe care o construiește, refuzînd îndoielile, delimitările stricte și excesele filozofice își asumă total epoca, răspunderile, riscurile. „Trebuie să ne asumăm cu îndrăzneală riscurile, toate riscurile", spune el cu deplina conștiință a **necesității** și a **datoriei**. Ca și el, Maria Vișinoiu, la capătul unei existențe care își asumă deopotrivă victoria și eroarea, refuză să se abstragă istoriei.

În amurgul existenței sale Maria își asumă refuzul luciditătii „dacă absenta aripilor, a visului se cheamă luciditate", refuzul îndoielii mediocre și curajul visării îndrăznețe, proclamînd încrederea „în numele celeilalte istorii, pure, cristaline, ideale, posibile". Iar dacă Maria visează o asemenea istorie, Ioan Micle începe, cu calm și încredere, să o creeze, pe deplin conștient de semnificația și valoarea menirii asumate.

Sultana Craia

Cristalizarea unei conștiințe

Configurația prozei românești a ultimului deceniu impune, alături de constatarea perfecționării și diversificării modalităților narative, și pe aceea a pătrunderii masive în roman a politicului. Accentuarea dimensiunii politice este firească în condițiile profundei democrații a orînduirii noastre care presupune o conștiență și largă participare la deciziile esențiale, adică la făurirea liberă a istoriei. În acest context generos, raportarea scriitorilor la momentele de maximă rezonanță în conștiința națiunii se impune cu necesitate și este semnul maturității artistice. Se conturează deja cu fermitate, imaginea romanului politic românesc cu o problematică susținută de personaje implicate direct în evenimentele devenite Istorie. Simplificat altădată de clișeele unui schematism dăunător, comunistul, activistul de partid ca personaj de roman revine în literatura actuală purtînd însemnele unei semnificative complexități. Acest tip de erou apare frecvent în cărțile lui Platon Pardău, definindu-se în spațiul confruntării pline de tensiune cu evenimentele. Cercul *(ultimul roman al scriitorului) se oprește, în abundența de fapte minuțios consemnate, asupra evoluției lui Mihail Petreanu, fiul unor țărani din Deleni, venit în urbea N. pentru a se angaja la atelierele C.F.R. La începutul uceniciei sale, tînărul de șaisprezece ani, neindeminatic, încăpățînat și ursuz, este departe de a avea percepția clară a seismelor ce zguduie societatea românească în preajma Dictatului de la Viena.*

Vestea luării Ardealului îl nedumerește, iar explicația pe care i-o dă anarhistul grec Caraba, unul din mentorii săi — devenit în scurt timp legionar („Preceptele forței și interesele care dictează politica au cerut acest sacrificiu, Mihăile. E un tratat prin care, fără îndoială, vom fi răsplătiți. Să nu tragem clopotele disperării. Axa știe ce face") îl contrariază. În căutarea propriului drum, Mihail dibuie printre frazele sforăitoare ale gazetelor, deviza „dreptății și disciplinei" legiunilor de fier cu care vrea să-l convingă Caraba și adunările de protest ale muncitorilor de la ateliere. Pasul hotărîtor în limpezirea conștiinței sale îl constituie apropierea de comunistul Ieremia, meșterul cu glas de tunet și forță herculeană, organizatorul acțiunilor de luptă ale muncitorilor. Ieremia îl domină prin echilibru și autoritate, îl face să se simtă caraghios și inutil, îi răstoarnă firavele convingeri. Tînărul se declară nepăsător și independent, crede a vedea în intransigența politică a celuilalt un mod de a-și impune stăpînirea personală, dar meșterul îl fascinează, îl atrage instinctiv, devenindu-i model nerecunoscut și mereu imitat. Prima sa acțiune cu semnificație politică este zădărnicirea unei încercări de judecată legionară în satul natal. Gestul nu izvorăște dintr-o conștiință revoluționară ci este doar replica spontană, omenească, la violența nejustificată. Mai tîrziu, cînd atelierele sînt militarizate și Ieremia arestat (România intrase în război), el devine din proprie inițiativă inițiatorul unor importante sabotaje ale producției destinate frontului. Mihail își descoperă vocația de luptător, fără o ideologie anume, condus de o etică lăuntrică a binelui și răului. Există în carte, alături de întîlnirile cu Ieremia, o altă scenă ce va avea urmări importante în evoluția ulterioară a personajului. Trupele germane se retrag, linia frontului se apropie amenințător. Comandantul militar mînează atelierele după un plan secret, urmînd ca la momentul potrivit să declanșeze explozia, muncitorii se află în imposibilitatea de a acționa. Singura soluție rămîne uciderea ofițerului. Mihail o va face, dar sistemul său de valori morale se dezechilibrează. Este explicația lungii claustrări în casa din Deleni, prilej de retrospectivă și noi acumulări, în urma cărora eroul dobîndește o înțelegere superioară a istoriei. Abia acum el va cere intrarea în partid cu convingerea că singura cale de împlinire este edificarea societății la a cărei geneză participase.

Romanul cristalizării unei conștiințe, odată cu nașterea unei lumi, este urmat de romanul omului politic, al activistului de partid.

În noua investitură, Mihail confirmă încă o dată vocația sa de luptător, aruncîndu-se cu pasiune în șuvoiul faptelor pentru a le da finalitatea dorită. Luptă împotriva speculei, demască incompetența, participă la colectivizare, muncește pe șantiere, modelează deci noua istorie. Raportat la un alt context, el reface de fapt tipul de existență pentru care optase Ieremia. Uriașul de altădată, „a cărui vorbă bubuitoare reteza flacăra luminării de la cinci metri distanță și ale cărui brațe nevrosibile erau capabile să ducă pînă la poarta centrală nicovala de două sute de kilograme" este acum un om măcinat de o boală necruțătoare, cu perspectiva unui sfîrșit apropiat. Aureola de erou legendar infailibil a dispărut lăsînd locul unui personaj dramatic, care-și păstrează însă intactă, pînă la capăt, demnitatea. Proiectele neîmplinite le va prelua Mihail, închizînd astfel unul din „cercurile" simbolice ale cărții. În paginile romanului apare o mulțime copleșitoare de personaje și întîmplări care constituie cronica pe timp de patruzeci de ani a orașului N. S-a observat (M. Ungheanu) că prin consemnarea obiectivă de evenimente și personaje la granița dintre real și legendă, autorul încearcă să creeze un spațiu romanesc fabulos, asemănător celui din „Un veac de singurătate" al lui Garcia Marquez. Modelul este într-adevăr ușor de recunoscut. Chiar titlul romanului pare a sugera un spațiu închis, izolat (impresie accentuată și de simbolul ce numește orașul). Judecată prin comparație cu originalul, replicii lui Platon Pardău îi rămîne puțin în afară de meritul tentativei îndrăznețe. Cu toate astea, două dintre personajele cărții ies însă de sub tirania modelului. Cercul descris de existențele lui Mihail Petreanu și Ieremia (acestora li se pot adăuga ca bune realizări Zuică și Văraru) trece prin istoria adevărată, iar „inscripțiile" de pe el alcătuiesc simburele viguros al unui roman de calitate.

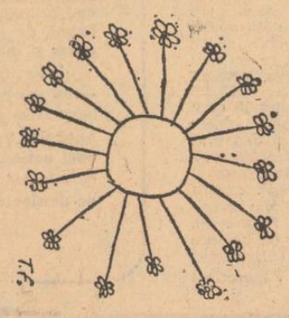

Desen de Traian Furnea

Valentin F. Mihăescu

Omul în „labirintul" evenimentelor

Am încercat cu alt prilej să pun în lumină multiplele aspecte prin care romanul lui Francisc Păcurariu, **Labirintul**, se prezintă cititorului ca o carte profund contemporană, nu numai prin tema abordată — tragedia pămîntului românesc sfîrtecat prin Dictatul de la Viena și transformat în teren de „activitate" al fascismului hortist — dar și prin modul în care autorul face din istoria unui colț de țară și a unui mănunchi de personaje un prilej de meditație asupra „omului în istorie". Este de altfel un semn de maturitate pentru întreaga noastră literatură din ultimii ani această meditație profundă și gravă asupra raportului dintre individ și istorie, dintre colectivitățile umane și ceea ce ne străduim a descoperi în fluxul tumultuos de fapte sub denumirea de „legi ale istoriei". Romane ca **Delirul** lui Marin Preda (fără îndoială, de departe cea mai reprezentativă carte din această constelație literară), **Labirintul, Caloianul** lui I. Lăncrănjan, **Galeria cu viță sălbatecă** de Constantin Țoiu, spre a numi doar pe cele mai recente și mai discutate apariții de acest gen, vin cu o forță de prospecțiune istorică și cu o gravitate a meditației ce le așează pe o treaptă net distinctă față de tot ceea ce a produs literatura epocii „interbelice". Fiindcă și experiențele prin care a trecut conștiința umană și, ca atare, conștiința românească în intervalul ce ne desparte de **Pădurea spînzuraților, Întunecare** sau **Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război** sînt fără echivalent în trecut. Iată de ce cred că în jurul cărților citate mai sus se discută și se va mai discuta încă multă vreme, vom reveni la ele cînd vom dori să ne găsim propriul punct de vedere asupra lumii în care ne mișcăm și cînd vom încerca să înțelegem rădăcinile prezentului.

De altfel, devine din ce în ce mai clar faptul că literatura veacului nostru este o literatură a „condiției umane" (nu întîmplător cel ce a dat acest titlu unei cărți celebre este și unul din „directorii de conștiință" ai secolului) și mai ales o literatură a condiției omului ca ființă trăind **în istorie**, confruntat mereu cu evenimentul, cu structurile și conjuncturile istorice, cu efectele uneori neînțelese ale unor rînduieli ce-i scapă, cu „absurdul" ce pare să-l invadeze și să-i răstoarne toate mișcările filosofice cu care l-a deprins cugetarea secolului al XIX-lea. Omul se caută pe sine în adîncurile ființei sale, dar această „natură umană" nu este o entitate abstractă, identică cu sine însăși de la Sfinx și Homer pînă astăzi, ci ni se înfățișează mereu ipostaziată istoric, ca om al unei anumite epoci, orînduiri, clase sociale. Este adevărat că, în adînc, prin ceea ce se dovedește a fi „permanența" naturii umane, noi comunicăm peste istorie și pe sub istorie cu tot ce ne-a precedat — de unde și posibilitatea de a **învăța** de la înaintași — dar nu e mai puțin adevărat că tezaurul experienței umane se adună de către fiecare comunitate pe cont propriu, din unghiul de vedere propriu, înainte de a se vărsa în visteria comună întregii umanități, înainte de a se universaliza. Or, este clar faptul că experiența istorică a omului născut pe aceste meleaguri s-a angajat acum 32 de ani într-o aventură care a schimbat total poziția noastră, ca popor, și implicit ca expresie spirituală a vieții acestui popor.

Adevăratul roman istoric a fost creat, de aceea, la nivelul problematicii mondiale și la o înălțime de vederi ce poate egala orice manifestare similară a genului, abia în noua perioadă a literaturii noastre, acea de după 23 August. Nu întîmplător acum a scris Sadoveanu **Nicoară Potcoavă** (o capodoperă compromisă de exegezele școlare dintr-o anumită epocă) și Ioana Postelnicu **Plecarea Vlășinilor**, atît de „altfel" decît felul în care tratase materia fie Sadoveanu în celelalte romane, fie alți scriitori (Rebreanu în **Crăișorul**). Dar mai ales s-a putut ataca o tematică cu mult mai complexă, mai „încandescentă" decît a primului război mondial în romanele lui G. Călinescu **(Bietul Ioanide** este „cap de serie" în acest sens), Laurențiu Fulga (unul dintre scriitorii ce ne-au dat pînă acum „cărți vii" despre ultimul război văzut de un om angajat direct în evenimente) și acum în **Delirul, Labirintul** și **Incognito**. Între timp s-a desprins o ramură nouă: a romanului „istoriei imediate", care a produs deja lucrări de rezistență de felul **Caloianului, Fețelor tăcerii** sau **Galeriei cu viță sălbatecă**, caracterizate de aceeași nevoie **istorică** de a înțelege, reconstitui și judeca trecutul, fie și cel mai apropiat. Toată această galerie de cărți ne dă o idee despre saltul calitativ făcut de literatura noastră și îndreptățește speranța unei etape majore pregătită cu atîta succes.

Privit în acest context mai larg, romanul lui Francisc Păcurariu vine să se înscrie într-o întreagă evoluție a prozei românești contemporane, și totodată să-i sporească valențele cu o contribuție ale cărei semnificații se mai cer cercetate cu atenție. În articolul de față am vrea să mai atragem luarea aminte doar asupra unui aspect, care-i conferă un loc aparte, și totodată o înrudire cu operele vecine: este însăși ideea sugerată de titlul romanului — **Labirintul**.

Ca și Marin Preda, Francisc Păcurariu ridică tulburătoarea problemă a istoriei concrete, aceea care nu este doar **legi** confirmate de evenimente, ci o țesătură de evenimente imediate cu care individul, și el concret, se lovește, sau pe care anumiți indivizi, folosindu-le, ajung să joace în cadrul evenimentelor roluri ce pot merge pînă la deslănțuirea catastrofelor universale. Polemizînd cu o înțelegere simplistă a istoriei, care pierde din ochi materia vie, șingerîndă adesea, și reține doar scheme și uneori numai fraze, Francisc Păcurariu ne pune în față un destin, al intelectualului progresist și patriot Sabin Popa (corespondentul lui Paul Ștefan din **Delirul**) care optează pentru lupta împotriva conjuncturii tragice create Transilvaniei de nord de către Dictatul de la Viena. Ceea ce este unic în romanul lui Francisc Păcurariu este evocarea atmosferei de labirint, de „tunel" al istoriei, în care eroul totuși se angajează dus de o nevoie ființială de a rămîne în suferință cu „ai săi", de nu a se sustrage, de a risca totul.

Ce forță mînă asemenea oameni, capabili să reziste unei presiuni psihologice formidabile create de aparența invincibilității și a triumfului pe care o aduce cotropitorul? O forță evocată și de Camus în **Ciuma**, o forță care a ieșit la iveală în toată rezistența europeană, o dovadă că există în om resurse infinite de a se conduce în calitate de om, fără să abdice, prin „labirintul" istoriei. Istoria ca labirint, adică surprinderea acelor fenomene de prăbușire bruscă a „conjuncturii" peste un popor, de constrîngere, de aparent triumf, și totuși, arta de a trece prin acest labirint, fiindcă există o forță îndărătnică de a vrea să rămîi tu însuți, credincios idealurilor, valorilor, neamului și pămîntului din care ai răsărit — iată în fond tema majoră, noutatea și semnificația filosofică a romanului.

Punînd reflectorul meditației sale asupra acestui moment din istoria patriei noastre, văzut din perspectiva intelectualului ardelean rămas sub ocupația horthistă, Francisc Păcurariu descoperă, poate fără să știe, una din marile permanențe ale existenței morale și istorice a poporului român. Căci în fond ce au fost cei aproape 500 de ani de amenințare, luptă și apăsare otomană asupra Moldovei și Țării Românești, cei peste o sută de ani de prezență habsburgică în Transilvania, decît asemenea „intrări în labirint" ca urmare a unei dramatice conjuncturi ce ne arunca în tragedie? Ce a fost tragica împăcare a lui Ștefan cel Mare, la capătul unei vieți de luptă, cu dușmanul său de pînă în ajun, decît conștiința că acest pahar amar trebuia băut, că, părăsit de principii creștini ce-și negociau interesele cu semiluna fără a mai avea scrupule de nici un fel, el nu mai putea lua altă cale, dacă nu voia să-și îngroape țara și neamul sub o robie cumplită, decît aceea a acceptării unui compromis. Nu este oare o virtute și aceea de a ști să nu pierzi firul și să găsești ieșirea din labirinturile acestea? Francisc Păcurariu a ales simbolul **Labirintului.** Spre a ne aduce aminte că există în poporul nostru rezerve infinite de a depăși delirurile și de a ieși teafăr din toate labirinturile. Sărbătorim acum, pentru a 32-a oară, ieșirea dintr-un asemenea labirint, cel mai cumplit, în amenințările sale, din cîte avusesem parte pînă atunci. Romanul și personajul ce ne amintesc de această biruință merită să ne rețină o clipă meditația.

Dan Zamfirescu

Dumitru Bălăeț

AUGUSTELE IUBIRI

I. Deschidere

Acum pentru August puterea cîntecului,
a luminii și a clemnității de-a fi
și a iubirii de Patrie.

Acum la cei căzuți sub zidurile Doftanei
cu gîndul,
la cei striviți de cinismul schingiuitorilor,
la cei seceraţi de rafalele războiului

August deasupra într-un imens arc de cer
veghează
cum se înalță lumina,
cum se înclină ea către suflet

Ochiul acolo și gîndul acum
odihnind la răscrucea de drumuri
Cu cît trece timpul
singele eroilor devine istorie.

Din adîncul fîntînilor Patriei
apa în cumpene e ridicată de mîinile lor
spre însetarea buzelor mele

Mari păduri crescut-au în jur,
mari păduri
în care Timpul răsună.

V. Glasul pămîntului

Îl auzea prin noapte în veșmîntul copacilor,
în apele coborînd din Carpați, ca un vuiet
și mai adînc în moaște de stîncă
neclintite din trupul munților.

Veghea Gînditorului într-un cearcăn trecea
la chemarea acelui geamăt
Patria sfîșiată.
Patria jefuită.
Patria îndoliată.
Chipul Ei singerînd se arăta în lună.

Zbor de pasăre în jurul cuibului amenințat
era atunci Gînditorul,
rotunde chemări aruncînd în întunericul lumii
dinspre inima Țării din ce în ce mai aproape.
Glasul din veac al strămoșilor auzind,
pipăia sufletul oamenilor de acum,
întreba arborii, zbaterea apelor
la stăvilare.
Și iarăși, tărîmuri după tărîmuri,
ca o pajeră cobora
înspre moaște de stîncă
neclintite din trupul munților
și unde izvoarele din adînc
îi arătau răsărind, răsărind
raza stelei.

XXIV
Luminile lui August

„O lume nouă vom zidi!" au jurat cei rămași
la cumpănă de veac și de ere.
În luminile lui August să crească ea,
să dea roade precum lanurile pe bărăgane.

Luminile să coboare dintru-înalt,
din adîncimi să crească lumini, să sporească
pe Pămînt și în suflete,
libere Patrii pentru oamenii liberi
și cuvîntul să mîngîie Soarele.

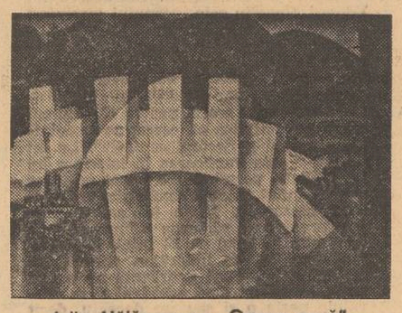

Iulia Hălăncescu : „Orșova nouă"

Atîtea culori, curcubeie pe cer,
steagurile Pămîntului înaintînd
către stele, în calea
civilizațiilor universale.

Și iarăși din adînc, cicatrizînd rănile,
din temelii noi zidiri și noi oameni.
În depărtări orașele, munții
în rășina de brazi instelată,
cu voal albastru de asfințit.

În urma omului ce coboară acolo,
aur cu străluciri stinse peste cîmpii, lanurile,

Și luminile lui August să se rotească deasupra,
din adîncimi nebănuite sporind ele
pe Pămînt și în suflete.

drumul solar al

23 August semnifică în calendarul sărbătorilor noastre naționale o promisiune împlinită. Poporul nostru a hotărît ca victoriile dobîndite atunci să devină în chip hotărît victorii ale muncii și bunăstării, victorii ale binelui și ale dreptății socialiste, ale desăvîrșirii omului descătușat de exploatare și de mentalitatea pe care aceasta o genera. Reportajele pe care revista noastră le dedică sărbătoririi zilei de 23 August se vor parte dintr-o fereastră deschisă spre lumea aceasta a păcii și-a muncii, spre pilda statornică a celor ce, fără odihnă și preget, edifică pe meleagurile României de astăzi uriașele construcții ale socialismului. Drumul solar al legendei este drumul țării și-al poporului ei către desăvîrșire. Este drumul omului spre libertate, spre siguranță și pace, este descătușarea tuturor forțelor sale interioare, ca însăși înălțarea astrului zilei pe înaltele cuprinsuri cerești, este voința sa de a înălța spre viitor o patrie liberă, demnă, socialistă.

Portretul unui om de „țară"

Pe liniile secundare mai poți întîlni acele vagoane vechi, cu lemn mult și posificat, în care oamenii vorbesc mai tare ca să se poată auzi unul pe altul. Cînd pornește trenul discuțiile sînt în toi deja, căci cei mai mulți călători vin ceva mai devreme să prindă locuri. Cîteva femei vorbeau despre profesoara copiilor lor. Multe vorbe bune, cîteva aspre. Cei trei bărbați discutau despre... armată ! Cutare căpitan era bun și avea mustață, cutare sergent era „dat dracului". Ce bine ar fi, mă gîndeam, să discute femeile și despre... primari. Portretul eroului meu, primarul din Teremia Mare, Viliam Heinz, ar putea începe acum, în tren. Aș fi adus eu în discuție acest subiect, dar nu era bine, puteam părea „suspect". Undeva, cam după jumătatea drumului, călătorii se înjumătățiseră ca număr. Cei care au coborît au lăsat în loc tăcere. Ceva se pierduse. Priveam pe geam. Priveau și cele două femei care au rămas. Zăpada devenise subiect de discuție. A nins și nu prea. Numa' din cînd în cînd e zăpadă. Adică din loc în loc, mă gîndesc eu privind cîmpul. Aș putea muta vorba destul de ușor de la cîmp la producție și apoi la primar... Nu e nevoie. Femeile vorbeau despre venituri și pagubele întîmplate, mai ales la vii din pricina ceții, „cine știe ce s-o fi întîmplat în cer anul ăsta"... La un moment dat una din femei începu să-l laude pe primarul Vili. „Vili tot timpul... Vili s-a gîndit...". Puteam să pun întrebări, desigur cu tact, și am pus. Totuși, în afara faptului e „nalt și blond și stă pe strada pe care trecem și noi", despre omul propriu-zis n-am ajuns să-mi fac o reprezentare cum se întîmplă în cazul în care ai vedea o fotografie. Femeile vorbeau despre ce s-a făcut în comuna lor, își lăudau comuna, străzile sînt asfaltate, în care s-a introdus apă potabilă — peste 40 de kilometri de rețea ! Era clar : voiau să impună ideea că această comună a reușit să asimileze printr-o excepțională pasiune și organizare elemente esențiale ale orașului, ale vieții urbane, — și toate astea erau legate de primar. Se întîmpla deci că imaginea fizică a omului și datele strict personale ale biografiei se pierdeau în spatele faptelor și realizărilor de care era legat numele lui. Așa că prima imagine a omului concret era sugerată nu de o descriere fizică, ci de analogia cu un pom. Viliam Heinz, primarul, părea mai mult un pom, iar lumea pînă la urmă vorbește mai mult despre roade — mai ales în Banat !

Fiind în concediu, ar fi fost normal să-l găsești acasă. Era însă la Consiliul popular, cineva crease o problemă „încurcată" și lucrurile trebuiau judecate cu calm. În cele din urmă, împrejurarea s-a cristalizat într-un aforism : „Și oamenii mai în virstă pot face prostii".

Doream să vorbească despre sine, i-am spus de la bun început că mă interesează „portretul" său. Vorbea însă despre comuna sa. Pentru că e imposibil să cuprinzi într-un reportaj toate datele noi ale unei așezări cum e Teremia, printr-o întrebare am restrins sfera de referință : „Vă rog să-mi spuneți — fără modestie de circumstanță — ce credeți că nu s-ar fi făcut în această comună dacă un alt om și nu dvs., ar fi fost primar ?" „Un om — mi-a răspuns după cîteva secunde — poate influența, atîta tot. De făcut nu poți face singur nimic. Numai seara poți sta singur ori noaptea și-n loc să dormi faci planul dorințelor în gînd și faci din ele inițiativă. De aici încolo abia începe greul...". „Știu că această comună de la marginea țării are apă potabilă în case, văd case splendide... Cum ați introdus apa ?". „Totul s-a făcut prin muncă patriotică și prin munca oamenilor din comună, eu atunci am avut curajul de a risca. Eram primar de un an, în 1966, și aveam 33 de ani. Lipsa de experiență era riscul, un om mai în virstă nu accepta atîta risc. Apoi, țevile erau din plastic și lumea a dat o clipă înapoi: lega ideea de cancer de... plastic ! Ideea aceasta trebuia învinsă... E greu pînă cînd omul leagă ideea de bine de cea de nou. Însă toate înnoirile ulterioare s-au făcut ceva mai ușor și acum alta e mentalitatea. Dar poate că au fost bătrîni care au murit fără să bea apă de la robinete.

Răsfoiesc un album. Dau peste cîteva fotografii curioase. Într-una — o barză în vîrful unei case. Un cuib imens sugera o povară prea mare pe casa prăpădită. Fotografia unei străzi... Altă așezare ! Dar fotografiile nu au mai mult de 8—10 ani !

Înnoirile și civilizația sînt atît de evidente în această comună încît, la un moment dat, mi-a venit să întreb : „Dar mai e loc, printre atîtea înnoiri, și pentru trecut, pentru tradiție ?". Mă temeam cumva să pun această întrebare, am strecurat-o, am schițat-o vag, din politețe poate. Și totuși, aveam să aflu că eroul acestui reportaj iubește trecutul. „Schimbăm ceea ce nu mai are sens să existe și ceea ce prin transformare nu cere eforturi nejustificate... Dar am să vă dau un exemplu de o realizare a noastră în care e pilduitoare legătura neprevăzută uneori dintre tradiție și noutate. Noi aici am avut și în trecut vii. Sute de hectare. Dar cînd am vrut să modernizăm munca, să înlocuim forța omenească și sapa cu forța mecanică și cu tractorul, ne-am trezit în impas : plantațiile vechi de vie aveau între șiruri numai 110 cm. Tractorul însă cerea o distanță de 220 ! Să replantezi sute de hectare de vie ? Să nu folosești tractorul ? Dificultate" În cele din urmă, un număr de vreo 7 meseriași — nu ingineri sau tehnicieni — din comună s-au adunat și necesitatea, cum se spune, a împins lucrurile înainte. S-a născut o nouă noțiune, cea de „tractor încălecat", al cărei conținut era încă vag, dar sugestia posibilului o conținea. Cu posibilitățile lor, meseriașii au dat trup de fier noțiunii. Prototipul era „desigur greoi, mai grosolan, dar principiul născut a fost bun". Această invenție, indiscutabil originală, a fost preluată de Fabrica de tractoare din Brașov, și primele prototipuri purtau, pe drept, denumirea de Teremia, căci aici se născuse o nouă noțiune. Ulterior tractorul nu s-a mai numit așa și eu observ în ochii primarului un sentiment neplăcut.

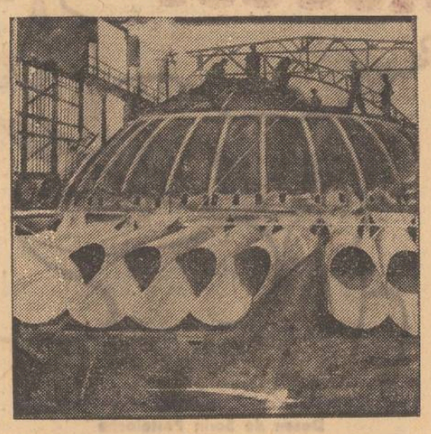

Vladimir Șetran : „Dimensiuni contemporane"

Despre necazuri, despre dificultăți sau mici neplăceri primarul vorbește surizind ! Vreau să zic, nu le dă importanță ori le consideră atît de firești că nu trebuie să facă obiectul unei discuții din ele. „Odată depășite și greutățile și necazurile pier. Nu mai au existență, de ce să vorbim atunci? Iar cele care vor mai veni trebuie învinse și — iarăși — de ce să te plîngi?". Încercînd să aflu secretul rezultatelor deosebite din această comună și tot punînd întrebări în tren sau în discuția prelungită cu primarul și ceilalți funcționari de la consiliu, mi-am dat seama că hărnicia este însoțită mereu și structurată de chibzuința primarului și a colaboratorilor lui. „În treburile mari, numai cînd părerile sînt diferite nu greșim" — iată un principiu al primarului. O dorință se transformă în idee, ideea în propunere sau inițiativă, inițiativa ricoșează sau cucerește altă conștiință, părerile se împart, se adună, au loc dezbateri, resentimente chiar, dar aceasta e faza necesară în care conștiințele — factorul subiectiv deci — se pregătesc pentru o acțiune materială care absoarbe energii și ingeniozități, mutînd o comună de la marginea țării în interiorul unui prezent autentic omenesc, autentic socialist, în care ideile fundamentale ale documentelor de partid : eficiență economică, organizare, democrație, bunăstare — pot fi văzute și evaluate cu o indiscutabilă satisfacție de către orice om, fie el chiar reporter.

Vasile R. Versavia

Coloana de sprijin numită „pasiune"

M-am născut și am crescut într-un cartier muncitoresc. Și-așa mi-au rămas ei întipăriți din vremea vacanțelor mele în dimineți senine de iulie sau august cînd, pentru plăcerea răsăritului de soare și a aburului ireal ce se ridica de pe fața apei plecam la pescuit : revărsîndu-se spre tramvaie flux neîntrerupt preț de un ceas, un ceas și jumătate, niciodată grăbiți (graba își face loc mai încolo spre ora șapte, ora funcționarilor, a persoanelor cu tabieturi și cafelută), salutîndu-se scurt, bărbătește, fără conversația „să treacă vremea pînă la tramvai", cele bune și cele rele se știu aici aproape fără cuvinte. Așa i-am întîlnit oriunde am fost : șcuindu-se din vreme și orînduind ziua cu de-amănuntul chiar înainte de începerea ei, cumpănind fiecare lucru ca și fiecare gînd, înverșunați în hărnicie și în „mai bine".

Așa i-am cunoscut și la locurile lor de muncă. Poate pentru că-i știam foarte bine de-acasă, de la dimineții lor, dimineți trăite cu temeinice și solidaritate, i-am simțit acolo unde i-am regăsit (pe șantierul hidrocentralei de pe Someș, la întreprinderea de mașini și utilaj minier Baia-Mare, sau la „Republica") ca pe niște apropiați, ca pe niște frați mai mari, stăpîni ai lumii. Cine n-a trăit într-un cartier muncitoresc nu știe ce înseamnă a aspira la vremea în care ai să poți struni o hardughie ce te înspăimîntă cu mărimea ei, care te uimește cu cîte șuruburi, piulițe, șaibe, cabluri etc. etc. se deschid la o primă ochire, cît de mult își dorește un copil să vadă cum din mîna lui răsare nu o figurină de lut sau de plastilină ci o jucărie adevărată, utilă. Mîinile mari și miraculoase ale tatălui, mîinile care prind cu ușurință obiectul cu care tu, copil fiind, te cotopenești și de-abia-l miști, mîinile care par a sfărîma orice ating, dar care știu să mîngîie, să lustruiască încet și cu migală o firavă mașinărie care în mîinile tale de copil s-ar transforma uimitor de repede într-un morman de rotițe inutilizabile, mîinile acestea fascinează copilăria și-i dau un sens.

Cu această lume te regăsești la fiecare nouă întîlnire cu zumzetul unei uzine. Este un zgomot ușor, abia perceptibil și cine-a făcut afirmația că uzina freamătă nu s-a înșelat. Așa o auzeam în timp ce portarul impozant și sigur îmi oferea primele date, în așteptarea unei călăuze în interior. Revenisem la Baia Mare după aproape 4 ani. Pentru mine, orașul cu cele mai multe zile senine, cum ni-l prezentase într-o vară ghidul unei excursii studențești, a fost o „arhivă sentimentală". Nu numai pentru că atunci visasem lucruri frumoase, dulci și inutile, dar și pentru că, multă vreme, toți cei care fusesem acolo pronunțam numele orașului cu melancolie și speranță precum personajele cehoviene amintindu-și de alte timpuri. Îmi plăcea acum să recunosc, îmi plăcea să văd cum schimbările obiective care trecuseră peste oraș și peste mine nu modificaseră raporturile în care ne aflam. Doar atît că redescopeream la Baia Mare o nouă dimensiune. Mă aflam așadar la poarta Întreprinderii de mașini și utilaj minier. M-a luat în primire un tînăr inginer, Ion Munteanu, cu care m-am împrietenit repede, ne vorbeam de parcă ne-am fi cunoscut de cînd lumea. N-am apucat să ne deplasăm nici măcar pînă la primul colț pentru ca Ion Munteanu să-mi arate cele mai noi utilaje că a fost rechemat la poartă : au sosit niște piese de la București și trebuie să le ia în primire. „Și n-are cine să mi le descarce. Sînt în pauză și nu le poți cere oamenilor să se ridice de la masă". Și totuși oamenii s-au ridicat : „noi om mînca mai tîrziu, dar șoferul o mers toată noaptea, o fi obosit și nemîncat". Gestul l-a impresionatu și pe șofer.

La intrarea în strungărie am observat un panou mare, albastru pe care scria : „Gazeta Maratonului". La strunguri, aproape numai tineri. „E o brigadă a tineretului ?" „Nu, asta-i proporția de tineri pe întreaga întreprindere". M-am oprit lîngă unul dintre ei alegîndu-l pentru grija cu care lucrează. Era concentrat și părea că mîngîie strungul. Voiam să-l întreb ceva. „Numai să nu vă apropiați că vă sare șpan în ochi". „Ție nu-ți sare?" „D-apoi eu știu a mă feri în caz că văd că sare". „Aveți vreun concurs sportiv zilele astea ?" „Nu". „Atunci pentru ce maraton vă pregătiți ?" Întrebarea i-a plăcut foarte mult și a savurat-o cîteva momente în liniște, dar cu un zîmbet pe care nici nu intenționa să-l mascheze. „Ah, zice, asta e altceva". Și-a tăcut din nou. Știam, din cele spuse de Ion Munteanu, că munca de acolo nu este spectaculoasă. Lupta cu microniî nu se dă la suprafață : este vorba de siguranță, de pregătire profesională, de dexteritate. „Păi da. Cam tot o întrecere s-ar chema că este. Da-i un fel de examen. Eu prima dată n-am vrut să cred, da' cînd am văzut că este adevărat, am vrut să iau și steagu'".

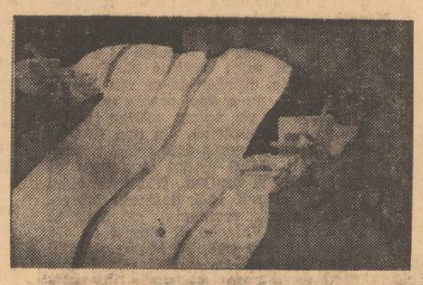

Titu Drăgușescu : „Recoltă"

Eu cred că nimic nu se lasă atins fără pasiune. Stau mărturie acele harnice fapte de zi cu zi, temeinicia cu care se apropie de lucrurile ce vor fi trebuind să iasă din mîinile lor, credința lor nestrămutată în eternitatea înfăptuirilor umane.

Nu l-am mai putut aștepta pe Ion Munteanu să iasă din schimb, deși tare mult aș fi vrut să colindăm orașul cu cele mai multe zile senine întru găsirea locurilor deja știute. Acolo unde n-ai fost vrei să vezi totul, acolo unde-ai mai fost vrei să revezi. Venisem la Baia Mare și cu gîndul, nemărturisit, de a revedea, dar tot ceea ce știusem, sau memoria mea învățase în decursul anilor, despre acel oraș fusese acoperit cu fapte și pasiuni, cu redescoperirea unei lumi în care m-am născut și am crescut.

Constantin Stan

Simbol al rezistenței

În „Jurnalul de operații" al Grupului de Armate „Ucraina de Sud", generalul Gerstenberg — după 3 atacuri zadarnice — își recunoaște înfrîngerea de la Podul Băneasa, raportînd telefonic forului superior că, citez : „rezistența românilor este foarte dîrză și nu e chip să se pătrundă în oraș".

De-a lungul unei existențe zbuciumate, de peste cinci veacuri, capitala noastră a trebuit să se apere, adeseori, împotriva invaziei.

În august 1944, a fost cruțat Bucureștiul de urgia unei ocupații cumplite, și de toate urmările ei.

Dar să nu uităm că izbînda din acel August „fierbinte" s-a putut realiza datorită faptului că luptători patrioți, curajoși și hotărîți au dat semnalul, antrenînd în lupta de eliberare, într-un elan sublim, toată suflarea românească, în frunte cu oastea țării.

În acea încleștare inegală, luptătorii Regimentului de Gardă Călare — justificînd, atunci, încrederea cu care îi onorase Conducerea Insurecției, așezîndu-i de strajă la cele mai primejduite porți ale Capitalei — au folosit, cu dibăcie, după pilda înaintașilor, fiecare palmă de pămînt, punînd în calea cotropitorilor apa adîncă a lacului, podul solid baricadat și înălțimile ce dominau cîmpul de luptă.

Interzicerea absolută a pătrunderii dușmanului în oraș constituie — în limbaj militar — un exemplu clasic de apărare „fără gînd de retragere", iar podul de piatră — bine ancorat în glia țării — care a fost, în acele ceasuri hotărîtoare, punctul nevralgic și, totodată, pivotul apărării, capătă azi valoare de simbol: simbol al bărbăției și dîrzeniei unei națiuni, care — așa cum a rostit-o, răspicat, tovarășul Nicolae Ceaușescu — după ce a luptat 20 de veacuri pentru libertate, independență și unire, se vrea singură stăpînă pe destinele ei.

General-locotenent în rezervă
Marcel Olteanu

teatru

Spectacol și dezbatere

Marți, televiziunea ne-a prezentat o zi teatrală plină : dimineața — **Zestrea** lui Paul Everac, după-amiază **Un rulment numit Calypso** de Ion D. Șerban. Prima, era prezentă în cadrul Teatrului-Școală ; a doua, în cel al emisiunii-dezbatere Ateneu.

Zestrea este una dintre piesele de rezistență ale dramaturgiei lui Paul Everac. Caracterele ei sînt complexe, neașteptate, surprinzătoare, situațiile — create cu un mare simț al climaxului, story-ul meandrat, abil încurcat și descurcat. Așa cum remarcase autorul „drama este un fapt de conștiință (într-o textură de fapte) și anume de **conștiință în criză**. A face dramă fără cel puțin o conștiință în criză este un non-sens, este pură factologie și descripție, este enunț prozaic, dar nu dramă". Or, **Zestrea** este cea mai bună ilustrare a acestei lupte cu șabloanele pe care a dus-o și o duce dramaturgia română a ultimilor ani. Inginerul Șerban, eroul central al piesei (excelent interpretat în montarea TV de către Victor Rebengiuc) este tocmai exponentul teoriei de mai sus, omul care a mizat — cu naivitate — pe o eroare, renunțînd brusc la „zestrea" strînsă în timp, crezînd că viața poate fi luată, oricînd, de la capăt. Cîștigînd adevărul — și încă unul dureros pentru el — Doru Șerban pierde confortul unei fericiri iluzorii, comode, rămînînd suspendat între melancolii și regrete, între remușcări și incertitudini.

Premiată, jucată la radio, televiziune și apoi, ecranizată, **Zestrea** rămîne **piesa-etalon** a teatrului ultimelor trei decenii...

Regizorul Nae Cosmescu, neobosit animator al teatrului TV, a condus o dezbatere pe marginea piesei lui I.D. Șerban **Un rulment numit Calypso.** Textul a fost scris de autor la comanda forurilor de Partid locale, care i-au oferit, în prealabil, posibilitatea unei ample documentări la fața locului, în mijlocul colectivului (cu media de virstă abia trecută de douăzeci de ani) fabricii de rulmenți din Alexandria. Piesa a fost pusă în scenă de Nae Cosmescu la teatrul popular din Alexandria, iar interpreții personajelor piesei au fost, de data aceasta, chiar... personajele !

Am urmărit marți pe micul ecran, fragmente din spectacol ; am urmărit, de asemeni, gîndurile extra-artistice ale oamenilor de teatru amatori, precum și ale oamenilor de fabrică profesioniști. O tonifiantă senzație de **autentic**, de naturalețe, de „pe viu" invadase cutia magică. „Rolul nu a fost dificil pentru mine, pentru că sînt muncitor, sînt navetist, adică fac în viață ceea ce făcea eroul din piesă" — a mărturisit, cu o uimitoare siguranță, unul dintre interpreți. Toată erudiția noastră teatrală, toate sistemele stanislavskiene, brechtiene, grotowskiene, toată experiența noastră teatrală, rămîn mute în fața acestei declarații, pe cît de simpe, pe atît de adevărate.

Calypso, acel magnific rulment care atrage oamenii piesei, a reușit să atragă și spectatori, prin reflexele lui inedite, prin forța cu care re-demonstra că scriitorul poate și trebuie să se apropie de realitate...

Bogdan Ulmu

film

Pintea

Și prin acest ultim film al său, regizorul Mircea Moldovan se menține în universul rural. Producție a Casei 5, **Pintea** (scenariu : Vasile Chiriță și Dumitru Mureșan) se situează la confluența baladescului și legendarului cu notația realistă preocupată de specificitatea locală, etnografică și socială, la care apelează uneori în tranșe neasimilate în conflict.

La întîlnirea dintre un material de inspirație generos și necesitatea prelucrării lui artistice, filmul a împrumutat pe rînd tonalitatea poematico-vizionară, turnura spectaculară a capei și spadei, laolaltă cu definirea riguroasă a traseului istoric, cu angajarea masei de țărani care își alătură destinele și speranțele de inimă viteazului lor compatriot, hotărît să lupte pentru eliberarea românilor de sub dominația imperială.

Totul este văzut însă printr-un ochi ciclopic, menit să dea consistență forței prometeice a locuitorilor gliei strămoșești. Filmul este reușit în latura sa legendar-grandioasă, prin exprimarea poeziei tragice a suferinței, a eposului viguros, teluric.

Din păcate, nu toate legăturile sînt fidele acestui stil. După repetatele **flouri** de la început, asistăm la treceri bruște, ale căror deficiențe sonore distonează cu atmosfera citeodată feerizantă (planurile naturale, o obsesie a operatorului Ion Marinescu, prin care excela, ne amintim, și în „Toamna bobocilor", unde îi reproșam aceeași caligrafie estetizantă, bună ca poză, nu de fiecare dată necesară economiei filmului). Am reținut, de asemenea, cîteva interesante ieșiri și intrări în cîmpul filmului. Fluidizarea spațiului și timpului, în ideea conferirii unei dimensiuni mitice (supraimpresiunile, mediul saturat de coregrafie tradițională, la un moment dat identificîndu-se cu cadrul acțiunii de luptă) suferă însă printr-o sacadare neinspirată a montajului, prin exacerbarea aspectului spectacular (unele încăierări ni s-au părut penibile) și, nu o dată, prin insuficienta articulare dramaturgică a personajelor. Măreția lui Pintea, ca a oricărui erou de anvergură națională, nu poate fi totuși susținută doar prin artificii filmice, oricît de inteligente și de reușite în sine s-ar dovedi acestea. Filmul conturează o tentativă de stil, demn de luat în considerație, a cuplului regizor-operator, făcîndu-i totdată evidente nesiguranțele dibuirile, carențele. În rolul titular — Florin Piersic.

Ion Lazăr

televiziune

Lumină de august

S-a statornicit această lumină ca fiind prielnică, fiind sărbătoare a izbînzii și a istoriei deopotrivă dar și a sentimentului nostru de împlinire, cînd, înconjurați de florile verii, gladiole și garoafe, crăițe și circiumărese, ultimi trandafiri și prime crizanteme, omagiem ceea ce pentru noi a însemnat victorie.

Cerințele noi duc la victorii noi și una dintre ele este noua emisiune a micului ecran, foarte importantă în procesul de educație a generațiilor ce se ridică, **Telecronica pentru pionieri,** emisiune ce și-a inaugurat întîiul pas cu o cronică politică, „politică pentru că ne aflăm în august", explicație convingătoare dar și poetică, august fiind pentru noi nume legat de libertate.

Tălăzuind la cea mai mică adiere, întinderile de grîu așteaptă ziua rodului și a belșugului, mîini harnice leagă **„Spic cu spic patriei snop"** și ne lăsăm cuprinși de freamătul holdelor, de elanul acestor copii care vor să ajute, care vor să muncească, vor să serbeze astfel ziua țării.

În păduri puii sălbăticiunilor au crescut, se pregătesc să întîmpine toamna, pui de urși — patruzeci de pui de urși adunați de silvicultorii regiunii Argeș — și pui de căprioare sunt surprinși de obiectiv în îndeletnicirile zilnice, emoționîndu-ne cu candoarea și grația lor, tainele lor trec și spre cunoașterea noastră deși sunt **Din păduri adunate și din nou pădurii date.**

„Tinerețea, muzica, poezia s-au întîlnit la Brăila" într-un spectacol în care luna august a fost mobil și succes.

Expoziții de pictură au fost dedicate sărbătorii lui august. Originale, reținînd atenția, oprind ochiul prin combinația neobișnuită a culorilor, tablourile lui Decebal Nițulescu așteaptă vizitatori la galeria Orizont.

Și ce delicată delectare, o scurtă dar frumoasă întîlnire cu Ion Fălculete, de data aceasta compozitor și interpret ! Am putea reproșa emisiunii intervenția momentelor coregrafice. Cînd cineva cîntă satul natal atît de nostalgic și grav ca Ion Fălculete, „trupa de la Tănase" (mă refer la șablonul mișcărilor, al gesturilor, al ideilor regizorale, al costumației) poate lipsi cu rezultate „victorioase".

Sala de marmoră a Casei Scînteii a găzduit adunarea festivă organizată cu prilejul „Zilei presei române" și al celei de a 45-a aniversări a apariției primului număr al ziarului Scînteia. Printre oaspeții festivității a fost și Televiziunea.

În cinstea zilei de 23 August, cronica de întrecere a reflectat munca rodnică pentru îndeplinirea sarcinilor de plan și a angajamentelor asumate. Împliniri și perspective s-au legat sub semnul acestei lumini, devenind subiectele de seamă ale emisiunilor TV, mereu atente să răspundă variat și interesant problemelor actualității.

Corina Cristea

legendei

Împuterniciții munților

O ploaie repezită de munte și de vară a făcut să curgă drumurile și să stea călătorul în loc. Și cum a stat ploaia, cum s-au pornit oamenii. E plină ochi bătătura largă din fața unui mic acaret de birne.

Lume ca la moară, oameni de toate virstele, așezați pe rădăcini, pe buturugi, pe lăzile de ambalaj, direct pe pămîntul neajuns de ploaie la rădăcina molizilor, sau rezemați de copaci. Este momentul lor de răgaz. Mîine, în zori, ca în toate zilele, Uzina prin care trec apele Topologului de trei ani ține locul I în întrecerea cu hidrocentralele de pe Arges, foreștierii și silvicultorii din județ au fost premiați în întrecerea pe țară, la fel constructorii Transfăgărășanului. O scîndură cu litere stingace, cu vopsea care a curs din pensulă, ne amintește că de fapt ne aflăm în fața punctului alimentar Cumpăna. De două ori pe săptămînă, marțea și vinerea, după amiază, oamenii de pe văile munților de aici curg încoace să-și umple sacii și desagii cu pîine.

Cîte doi, trei intră în prăvălie cu sacii și desagii, ceilalți stau pe sub arbori, mai și vorbesc, dar mai ales tac. Aci nu se înghesuie și nu împinge și nu dă nimeni din coate. Ai zice că unde sîntem azi timpul este încă răbdător cu oamenii.

Ies cîțiva din baracă, intră alții, la fel de negrăbiți, ceilalți stau pe buturugi, pe rădăcini, pe lăzi de ambalaj, pe pămînt și mai ales — tac. Se văd, dacă se văd, de două ori pe săptămînă, și nu au vorbe de vorbit. Și tac despre una, despre alta, mai tac și despre altceva.

Un flăcău își face scoabă degetul arătător să dea afară zăpada care s-a îndesat în buzunarele răniței. Ce să-l întrebi, e limpede că pe undeva, pe la Piscul Negru, a nins, se poate oricînd și oriunde, chiar acum în august, pe aici, prin Munții Făgărașilor.

Despre ce să vorbești mai întîi, despre ce să taci mai la urmă? Pavel Căplănuș, șeful unei brigăzi de tăietori de lemne veniți cu toții din Lerești, poate că se gîndește la satul lui frumos, atît de căutat în aceste luni de vară de fel de fel de europeni și de americani! și pe care el nu-l vede decît la șase săptămîni o dată, în zilele de recuperare. Toader Ivașcu, de patru ani aici cu o brigadă de maramureșeni, pleacă chiar mîine acolo departe, în nord, să mai aducă niște oameni. Maistrul Tache Dumitru, de la parchetul Cumpăna-Clăbucet s-a gîndit să-i separe pe copiii angajați aici în timpul vacanței, de cei mari, „ei mai citesc seara, mai ascultă muzică" și amenajează în baracă un dormitor al puștilor. Prodan Vasile, unul dintre constructorii Transfăgărășanului, și acum în brigada de corectare a torenților pe același traseu, ne cere să intervenim, dacă avem putere, pentru o antenă de releu T.V.; s-au terminat jocurile olimpice și el n-a văzut pe Nadia, n-a văzut nimic, doar de auzit, a auzit și atît.

Și aici, hei, aici, ei nu sînt niște cumpărători oarecare. Ei sînt trimiși și împuterniciți ai unor echipe, brigăzi, puncte de lucru. Cînd le vine rîndul, se ridică, își scutură cu palma fundul

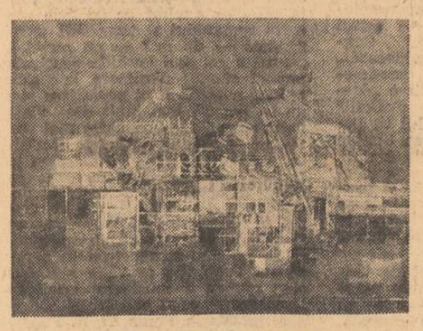

Tudor Luminița : „Șantier"

pantalonilor, își ridică sacii și desagii, pășesc pragul cu o ținută de ambasadori și desfășoară ca pe niște firmane listele de cumpărături. Asistă la cîntar, cu solemnitate, iar număratul pîinii este un adevărat ritual. Bani nu se poartă, comerț pe credit, plata la sfîrșitul lunii.

— Ce să mai fie? întreabă gestionarul Costică Mărgărit. Are în prăvălie roșii, varză, cartofi, salam, conserve, brînză la putină, cașcaval. Mai sînt cizme de cauciuc, fulare, plovere, cămăși, ciorapi, flanele groase de bumbac, indispensabili; baterii de lanternă și de aparate cu tranzistori, ață și ace de cusut, nasturi, elastic, articole de cosmetică, multe mai pot încăpea în baraca asta, bocancii, perechi-perechi, atîrnînd de șireturi în cuie, parcă ar drumui printre grinzi. Dar Ion Baciu face semn pentru șapte cutii de suc de mere cu țelină, din cel care se suge cu paiul din pahare înalte în bufetele hotelurilor de clasa I.

Îi privesc în lumina scăzută a înserării cum urcă pe cărările de munte cu rănițele în spinare sau cu desagii pe umeri. În bătătură n-a mai rămas decît un tractor. Oriunde s-a găsit pe trupul lui un cîrlig, un cap de șurub, o ieșitură, ceva de agățat, s-au pus sacoșe și plase, lîngă tractorist, și pe platforma din spatele lui, stivă de saci și rănițe. Miroase a motorină, a haine plouate, a fier încins, a rășină de brad, a pîine proaspătă. Tractorul pornește ca un mic animal de povară, încărcat cu de toate. Oamenii, pe lîngă el și în urma lui, tăcuți cum au venit. Crezusem că pe aici timpul a rămas răbdător cu oamenii. Mi se pare acum că, de fapt, ei au rămas stăpîni pe timp. Pe timp, și pe liniștea lor, mereu egală, senină, netulburată. Și iată-l, tractorul — mic mai e și nu se mai aude — chiar pe o muchie de deal în care bate piezișă soarele. Și oamenii, cum merg ei așa, cu pas măsurat pe creasta colinei și pe marginea orizontului, de parcă s-ar fi pornit să treacă pragul cerului...

Ioniță Marin

Salopete albastre

S-a întîmplat ca numărul să fie rotund și egal cu anii la care mari bărbați ai oamenirii s-au trecut din viață. S-a întîmplat ca grupul să aibă denumirea III-L (citește trei el). S-a întîmplat ca de treizeci și trei de ori cîte trei ani, adică treizeci și trei de fete să învețe în clasa L a școlii profesionale de pe lîngă Întreprinderea Mecanică din Cîmpulung-Muscel. Acum trei ani au venit, una cîte una, sfioase, încăpățînate, cu vorbele mamei în urechi: „Tu, fă, hai, ai înnebunit de-a dreptul! Ce-i aia strungăriță?" Și tata adăuga: „Strungăria e meseria băieților, dar las' că se lămurește ea!" Și fetele s-au tot lămurit, au tot învățat, au tot băgat la cap meserie trei ani cît trei zile de vară. M-am gîndit că puterea celor treizeci și trei de fete argeșene seamănă cumva cu cea a Anei, formidabila Ană a Meșterului Manole. Aceeași putere de a iubi și de a crede în ceva pînă la sacrificiu. Dar poate că cele treizeci și trei de fete de acum nu sînt, în raport cu mersul uriaș al vremii noastre, atît de legendare. Permanentă rămîne însă semnificația exclusiv umană a gestului.

Și totuși cele treizeci și trei de strungărițe merită un portret tot atît de albastru ca și salopetele lor (mereu curate lună) tot atît de serios ca și șepcile lor puse strengărește. Îl merită pe deplin. La urma urmei fabrică ARO. Și nu oricine în lumea asta mare care, pe lîngă milioane de bărbați are și milioane de femei, fabrică ARO. Dintre ele, **una**, cea mai obișnuită poate, nici culmea de frumoasă, nici urîtă (mie mi s-a părut frumoasă) cu părul bogat evadînd de sub șapcă, cea tot atît de inteligentă și bună de gură ca oricare alta dintre celelalte treizeci și două. Din fișa ei de încadrare **Costea Mioara**, 18 ani, născută în comuna Poenari-Argeș. Tata — miner; mama — casnică. Studii: 8 plus trei — adică opt clase la generală, trei la profesională. Așa a început urcușul și istoria unui om nou. Înălțime medie, două mîini fine, deci fierul nu e numai aspru, o salopetă albastră, trei strunguri automate și-n fața lor, la comenzi, concentrată la maximum, cum numai o femeie poate fi, Mioara Costea. Cum a fost începutul? Aprobări, dezaprobări, și tot așa, plus, minus, alb, negru, soare, nor, pînăă... ăăă... a trecut școala și eu m-am văzut răspunzătoare de trei strunguri în plină activitate. Eram în industria grea! La 15 ani, cînd am început profesionala, nu aveam conștiința unor prejudecăți.

Ceea ce a făcut Mioara Costea nu e deloc ușor. A te concentra e puțin spus. Și totuși fata de 18 ani, fetele de 18 ani numărate pînă la treizeci și trei au conștiința importanței muncii lor. Răspunderea e mare cît roata carului. Au aceste fete îmbrăcate în albastru acel har cu care, se spune, sînt înzestrați oamenii creatori.

Nu e vorba de o detașare de cotidian, de ceea ce e mult și poate ușor plictisitor, ci despre cîțiva oameni dintre mulți alții asemenea care poartă pecetea generației lor.

Mioara Costea: Mă gîndesc că pasiunea cu care muncesc va fi tot mai mult dublată de o înaltă calificare. Mă pregătesc să urmez cursurile liceului electrotehnic (bineînțeles la seral), iar după absolvirea liceului **chiar dacă** (subliniat acest chiar) voi urma o facultate, voi reveni în uzină.

Ați încercat vreodată sentimentul olarului rotunjind oala pîntecoasă sau suplă, ridicînd-o în soare, sus-sus de tot, deasupra ochilor, și dîndu-i desenele acelea aparent fără rost? Tot așa e și strungarul. Strigă, se-ncordează, se minunează, nu-i vine a crede că din mîinile două ale lui au ieșit asemenea piese. Și pentru că acest portret are ca temă și îndrăzneala, vreau să spun că această calitate a tinereții și a omului în general nu e un lucru care se manifestă întotdeauna cu premeditare. Așa a fost cu Mioara Costea, cu cele treizeci și două de colege ale sale, cu mulți, mulți alți oameni, femei sau bărbați.

Eugen Mihăescu

într-o noapte de septembrie

Sorin Teodorescu

De o săptămînă nemții se scurseseră spre Severin, pe șoseaua care șerpuia printre dealurile Balotei. Batalionul căpitanului Preda apăruse azi dimineață pe șosea, fără să întîmpine vreo rezistență deosebită, urmînd coloanele de tancuri și de mașini nemțești. Batalionul, formînd avangarda trupelor române care operau în această zonă, întîlnise, e drept, grupuri mici de nemți la Filiași, la Strehaia, la Tîmna, dar le risipise fără mari pierderi. Acum însă, de ieri, între dealurile Balotei, românii fuseseră nevoiți să se oprească. Nemții instalaseră două cuiburi de mitraliere, unul pe dealul din stînga, altul pe dealul din dreapta, care țineau sub foc șoseaua, împiedicînd înaintarea românilor. Ocupaseră o poziție excelentă, de unde controlau toată valea și orice încercare a românilor de a distruge mitralierele, eșuase. Aseară încercaseră să se strecoare în spatele mitralierelor. Căpitanul Preda trimisese, în două rînduri, cîte o grupă formată din cei mai buni soldați din batalion, dar acțiunile nu reușiseră: din prima grupă muriseră trei soldați și doi fuseseră răniți, iar din grupa a doua se întorseseră numai patru soldați. Căpitanul trase concluzia că nemții puneau mare preț pe aceste poziții care împiedicau înaintarea românilor și le dădeau lor, nemților, răgazul să se regrupeze la marginea Severinului și, cine știe, să pregătească o nouă ofensivă. Tocmai aceasta nu dorea căpitanul Preda și gîndul că a doua zi, la prînz, grosul trupelor române trebuia să fie aici iar el nu izbutise să distrugă niște blestemate de mitraliere, care, trebuie să recunoască și el, luale-ar dracu' să le ia, fuseseră instalate cum nu se poate mai bine, ca la carte, gîndul acesta, deci, îl făcea să turbeze.

Dăduse ordin ca, pînă una-alta, batalionul să fie încartiruit în satul de la poalele dealurilor — băieții nu se odihniseră de mult ca lumea — iar el convocase pe ofițeri în camera sa, într-o casă de la marginea satului. Gazdele, niște țărani simpli, tăiaseră cîteva păsări, poate ultimele, se gîndise căpitanul, oarecum jenat, aduseseră două sticle cu țuică slabă și le puseseră pe masă, în fața ofițerilor; pe fețele și din mișcările lor se citea, nedisimulată, bucuria de a putea ospăta cîțiva soldați români.

Aproape de miezul nopții discuția se încheiase fără nici un rezultat. Ofițerii plecaseră, fiecare la compania sau la plutonul lui, iar căpitanul Preda rămase singur, cu frămîntările și cu gîndurile sale. Insistase ca Mihai să rămînă să doarmă cu el, dar băiatul ținuse să se întoarcă la plutonul său.

Căpitanul, neputînd să doarmă, își luase un scaun și se așezase afară, în cerdacul casei și-și aprinsese o țigară. Era o noapte frumoasă, de început de septembrie, cu lună plină, care învăluia cu o lumină gălbuie valea în care se aflau. Dinspre dealuri adia un parfum abia perceptibil de struguri copți, iar undeva, departe, se auzeau, strigînd, cocorii. Era, în mijlocul războiului, o noapte de liniște și o pace cum căpitanul Preda nu mai cunoscuse de mult, dinaintea războiului și, curios, avu un sentiment neînțeles de fericire. I se făcuse deodată dor de Victoria și de fetița, de Dana; Mihai, băiatul cel mare, era aici, cu el, proaspăt sublocotenent, absolvent al școlii de ofițeri, iar căpitanul Preda îl ceruse în batalionul său, pentru a-l avea în permanență sub ochi. „Prost mai sînt, se scutură el, nemții — aici, în fața mea, nu pot trece de ei, iar eu stau liniștit, ba chiar fericit și admir natura. Halal ostaș! Și de ce nu, în fond, se gîndi el mai departe, de patru ani numai război și război, numai lupte și lupte, numai morți și morți și odată mă gîndesc și eu la altceva, mă simt fericit, da, da, aproape fericit, nici eu nu știu de ce, poate noaptea asta, sau gîndul că în curînd o să-i alungăm pe nemți și o să se termine cu nenorocitul ăsta de război, odată mă simt și eu alt om și nici atunci să nu am dreptul să mă bucur?". Și în noaptea aceea căpitanul Preda își aminti multe lucruri din lungile etape ale războiului, și mereu îi revenea în minte drumul spre front, în trenul acela militar, cu timpul petrecut mai ales în compartimentul comandantului, colonelul Mihăescu. Compartimentul acestuia era aranjat cu multă minuțiozitate, de parcă ar fi mers într-un voiaj de plăcere; nu lipsea nici oglinda, nici masa de toaletă cu flacoane franțuzești, nici covorașul persan, în care colonelul își înfunda, cu vădită plăcere, picioarele mari și fără bătături de cizme. Cizmele lui, spre deosebire de ale lor, ale rezerviștilor — căci majoritatea ofițerilor erau rezerviști — erau făcute din pielea cea mai bună. Un radio cu baterii, deschis permanent, reprezenta singura legătură cu țara. Aici se adunau ofițerii, să asculte ultimele știri, să mai schimbe o vorbă, să ciocnească un pahar cu vișinată, din care colonelul avea, parcă, rezerve inepuizabile, sau, cel mai ades, să joace cărți. Cînd nu jucau, discutau despre război. Într-o seară, pe cînd discutau mai aprins și colonelul, puțin amețit, le ținea un discurs despre patriotism, de afară, de pe platforma alăturată, se desprinsese o melodie de fluier. Curînd o voce legănată începuse:

„Cine-a scornit cătănia,
Să-l mănînce sărăcia...".

Colonelul avusese o tresărire. Numai o clipă, că apoi continuase, încercînd să acopere melodia de afară:

— Și așa, domnilor, niciodată dragostea de familie, sau de orice fel o fi, nu trebuie pusă mai presus decît dragostea de patrie, această mamă puternică și bună, această veșnică, această mare, această...

Colonelul căutase cuvîntul potrivit, se așternuse liniștea pentru un moment și din nou se distinseră aceeași melodie și același glas tărăgănat:

„...Cine-a scornit cătănia
Mince-i inima pustia...".

Toți tăcuseră, parcă vinovați, cheful li se stricase, încît cînd căpitanul Marinache se ridicase să plece, îl binecuvîntaseră în gînd.

Văzuseră pustiirile războiului. Căpitanul Preda își amintea cum trecuseră noaptea prin codrii Bendendului. Vîntul adia subțire printre copacii seculari încît aveai senzația că aceștia oftează. Negurile se dădeau cu-

Desen de Mihai Topa

minți la o parte din fața trenului, ca apoi să se năpustească șuierînd cu tărie în urma lui, luînd în stăpînire spațiul cedat pentru o clipă. Spre miezul nopții răsărise luna. Luminați de lună, codrii Bendendului erau măreți și înfiorători, umbrele pe care le aruncau deopotrivă. Îți dădeau sentimentul straniu că după fiecare copac se ascunde o fantasmă. Ieșiseră din codri spre dimineață. În dreapta căii ferate se construia o șosea la care lucrau prizonierii.

Se opriseră într-o gară. Aici era un tren cu prizonieri înfometați și însetați. Românii puneau în mîinile întinse printre ușile întredeschise pîine, apă sau țigări. Ei luau și mulțumeau, „spasibo". Nemții care păzeau trenul se duseseră la colonelul Mihăescu și-i spuseseră că soldații români dau apă, țigări și pîine prizonierilor ruși. Colonelul ieșise din compartiment roșu de furie, numai cicatricea care îi brăzda obrazul, îi era albă. Răcnise către soldați:

— Mă, pastele și grijania voastră de putori, ce căutați la bolșevici?

Soldații se retrăseseră în tăcere. Aceștia erau, deci, bolșevicii despre care li se spusese că sînt niște fiare, aceștia mănîncă oameni, pe bătrînii care nu mai puteau munci? Dar păreau oameni blînzi, zîmbeau cînd le-au dat țigări, apă sau pîine. Se vedea pe fețele lor că erau oameni buni. Mai îndată domnul colonel era un om rău că nu îi lăsase să ajute niște oameni chinuiți de foame și de sete. Atunci, credea căpitanul Preda, se făcuse lumină în mintea soldaților, la fel cum se făcuse și în mintea sa. Și atunci își dăduse, pentru prima oară, seama că totul, toată propaganda lor era o minciună și o nedreptate. Observase că nici soldații nu mai erau aceiași, de parcă se schimbaseră atunci, de parcă inima le rămăsese lîngă trenul cu prizonieri înfometați și însetați. Erau tăcuți și morocănoși, numai seara îi auzea cum cîntă din fluier și din gură și mereu revenea același refren:

„Cine-a scornit cătănia
Să-l mănînce sărăcia...".

Toți, soldați și ofițeri, erau mohoriți, abia așteptau să vină mai repede noaptea, cel puțin să nu mai vadă astfel de grozăvii. Seara, ofițerii se adunau în compartimentul comandantului și beau să uite ce au văzut și să nu se gîndească la ce va fi.

Cînd ajunseră aproape de linia frontului, duhul morții îi întîmpinase cu violență. Lîngă linii, un soldat zăcea, cu trupul sfîrtecat de o mină și nimeni nu se îngrijise să-l ia de acolo.

...Șirul amintirilor căpitanului Preda fu însă întrerupt de scîrțîitul ușor al porții.

— Cine-i? Strigă el, trezit brusc din gînduri.

— Eu sînt, tată, se auzi vocea lui Mihai.

Un val de duioșie înundă pieptul căpitanului și acesta simți atunci, mai mult ca oricînd, cît își iubea băiatul.

— Ce-i cu tine, Mihai, nu dormi?

— Dar dumneata de ce nu dormi, tată?

— Eu am necazuri, băiete, nu vezi că de azi dimineață nu mai putem înainta din cauza afurisitelor acelora de mitraliere? Mă gîndeam la războiul ăsta, care ne-a stricat atîtea rosturi, nouă și altora..

— Știi, tată, de ce am venit acum, în toiul nopții? Aș dori să încerc eu să distrug mitralierele.

— Ce-ți veni? făcu surprins căpitanul. Știi doar ce periculos e, practic chiar imposibil, ai văzut doar cu ochii tăi.

— Îmi dau seama, dar poate am să reușesc eu. Tatăl femeii la care stăm s-a oferit să ne ducă chiar în noaptea asta, pe niște poteci știute doar de el, la mitraliere. A văzut unde le-au instalat, era pe acolo cu vitele. Cea de pe dealul din dreapta e chiar lîngă via lui. Într-un mărăciniș, spunea că poate merge acolo și cu ochii închiși, iar cealaltă, de pe dealul din stînga e într-o fostă ghețărie. Ce zici, mă lași?

— Mi-e teamă, Mihai. Dacă ți se întîmplă ceva?

— N-are ce să mi se întîmple. Plecăm numai trei, bătrînul cu mine și cu un soldat de-al meu, de nădejde. Și dimineața drumul va fi liber. Trebuie însă să ne grăbim, peste o oră-două o să se lumineze de ziuă.

Căpitanul Preda simțea cum inima i se opunea din toată puterea să-l lase pe Mihai în asemenea acțiune periculoasă, dar pe de altă parte era mîndru de a se recunoaște în băiat, în curajul și hotărîrea acestuia. Ar fi vrut să trimită din nou alți soldați să îndeplinească misiunea, dar știa că prin aceasta ar fi scăzut în ochii lui Mihai. Îi dădură lacrimile de emoție și nici nu-și dădu seama că spune:

— Bine, Mihai, fie cum vrei tu. Numai, te rog, multă prudență și ai grijă de tine. Îți dai seama, ce i-aș spune mamei dacă, Doamne ferește, ți s-ar întîmpla ceva?

— Nici o grijă, tată, știi doar că eu sînt norocos, nu țîi minte de la școală? Totdeauna, la teză, îmi dădea ce știam mai bine.

— Nu-i același lucru, Mihăiță. Căpitanul îi zisese pe numele de alint, din copilărie.

— Evident că nu. Îți mulțumesc mult, tată, îi zise băiatul, e prima mea misiune adevărată. Cu bine.

— Succes, băiatule.

Și căpitanul îl îmbrățișă, pe urmă băiatul se desprinse încet din îmbrățișarea lui și plecă hotărît, fără să se mai uite înapoi. În urma lui, căpitanul Preda rămase privindu-l lung, fără să se gîndească la nimic. Stătea așa și aștepta, cu o presimțire grea în suflet, în unele clipe îi venea să creadă că totul fusese doar o părere a lui, că Mihai doarme acum somn liniștit și odihnitor, cînd, deodată, după multă sau, poate, după puțină vreme, căci nu mai știa cît timp trecuse de la despărțirea de băiat, o explozie puternică înundă dealul din dreapta, un lătrat scurt de mitralieră răspunse de pe dealul din față, pe urmă se auziră niște strigăte, apoi se așternu liniștea. Soldații ieșiră buimaci din case, sloboziră cîteva rachete și totul fu luminat ca în plină zi. De pe dealul din dreapta se vedeau coborînd două siluete.

— De ce sînt numai doi? i se strînse inima căpitanului Preda. Mihai mi-a spus că vor fi trei. Sau n-a mers decît el cu bătrînul. Sau, poate, n-a mai mers el deloc?

Și, fără să se mai gîndească la primejdie, începu, cu pași mari și iuți, să urce dealul din față, în întîmpinarea celor care coborau. Acum cei doi se deslușeau că erau trei, doar că unul era dus în spate de altul. „Poate e Mihai, rănit sau chiar..." căpitanul nu-și duse gîndul pînă la capăt, nu putu sau refuză să-l ducă. Erau acum mai aproape și cînd observă că rănitul era într-adevăr Mihai, căpitanului i se muiară picioarele și o sudoare rece îi năpădi fruntea. Soldatul și bătrînul îl așezară încet pe iarba moale și deasă și căpitanul înțelese că băiatul era rănit grav, sîngele se întinsese în partea dreaptă, înroșind vestonul.

— O schijă, dom' căpitan, o schijă din grenadă. S-a apropiat prea mult cînd a aruncat-o, voia să fie sigur că lovește mitraliera. Am vrut s-o arunc eu, parcă se scuză soldatul, dar nu m-a lăsat. Zicea că e misiunea lui, că dumneavoastră...

— Lasă asta, strigă căpitanul, scos din minți. Cheamă repede un doctor, sau pe cineva să-l bandajeze. Repede, auzi?

Soldatul fugi spre sat, în timp ce bătrînul se retrase respectuos, la o parte.

Căpitanul se aplecă deasupra băiatului să-i asculte inima și cînd simți bătăile slabe, un simbure de speranță îi încolți în suflet.

Mihai deschise ochii și un zîmbet șters îi flutură pe buze, căpitanul îl putu desluși în lumina soarelui care răsărea de undeva, de departe, roșu.

radio

Adevărul, munca și omul

În urmă cu 32 de ani, în seara zilei de 23 august, programul Societății de Radiodifuziune a adus la cunoștința oamenilor țării și a opiniei publice mondiale fapte de cea mai mare importanță pentru istoria noastră contemporană; și trebuie spus că nu era vorba doar de un simplu privilegiu al radioului — acela de a fi fost mijlocul cel mai eficient, la ora aceea, pentru informarea publicului — ci, mai mult decît atît, transmiterea unor asemenea știri s-a dovedit a fi un act de curaj politic care a condiționat în mare măsură succesul insurecției armate. Douăzeci și patru de ore mai tîrziu, îndrăzneala de a fi afirmat voința unui popor, era „pedepsită" prin bombardarea studiourilor din strada Berthelot 60 de către aviația germană. Din ruinele clădirii au fost scoși 11 morți și 16 răniți — redactori, ingineri, tehnicieni și militari din detașamentul de pază.

Una din emisiunile săptămînii trecute propunea o frumoasă metaforă: spre marginea galaxiei noastre, se îndepărtează cu viteza sunetului primele cuvinte lansate cîndva în eter de o antenă de radio; nu, ele nu s-au pierdut, ci se îndepărtează în necunoscut urmate de vocile din ce în ce mai amestecate ale posturilor de radio care au început să emită pe rînd, anunțînd fiecare din marile evenimente ale secolului.

Tot așa, se îndepărtează în timp și în istorie emisiunea din seara zilei de 23 august 1944. Cineva, venind spre pămînt și luînd cunoștință de faptele ultimului nostru secol, nu va auzi, desigur, prăbușirea studiourilor bombardate, dar din tăcerea de două zile care urmează pe această lungime de undă, va putea să-și facă o idee și despre urmările pe care le-a avut curajul de a sta de partea istoriei, a adevărului. Va auzi așadar ceea ce s-a spus, dar va bănui și ceea ce ar fi trebuit să se spună, va afla adevărul, dar și cîte ceva despre mîndria de a-l rosti.

Ne bucurăm să descoperim astăzi, în emisiunile noastre de radio, acel spirit de probitate profesională, de răspundere față de istoria zilelor noastre; este vorba de faptul că în programele Radiodifuziunii, evenimentele timpului pe care îl trăim sînt considerate a fi adevărul, munca și omul. Prin obișnuitele sale emisiuni de peste zi, Radiodifuziunea se află în primele rînduri ale unei revoluții pe care, cu mai bine de trei decenii în urmă, postul de radio al României îndrăznea să o anunțe.

Nicolae Mateescu

plastică

Spiru Chintilă

Arta adevărată, modernă în înțelesul ei cel mai adînc, prefigurează uneori realități ulterioare. Este și cazul acestui cubism inițial, așezat, solid, cum s-a dovedit de-a lungul anilor, după fulgerătura lui socantă de la început. Descompunerile lui de imagine, tinderea spre o alta, mai complexă, a esențelor, anticipa, într-un fel propriu, tot mai decisa putere de organizare umană, vizibilă în primul rînd în planul natural. Cu aparență de dogmă mai întîi, artificialitatea intens creatoare își ocupa locul primordial de drept, intuită dar mai ales gîndită de artiști.

Revendicîndu-se acestui curent larg, într-o ordine care urmărește, chiar dacă lent, totuși numai progresul, închegarea tot mai articulată, Spiru Chintilă, pictor de o certă maturitate, își definește personalitatea. Geometriile lui solare, cum ne-o mărturisește însuși artistul, își alimentează formele din fluxul coerent al lucrurilor săvîrșite și impregnate de prezența umană, de acea autoritate mereu în expansiune și căutare, care ne reprezintă, uman și estetic, social și istoric. Spiru Chintilă folosește lumina cu emoție și economie logică, în cadrul ei simplificat introducînd numai ceea ce îl interesează, atrage și convinge, sau, cînd este cazul, o lasă să treacă prin obiecte, prin materia densă, compactă, pentru a-i pune în valoare țesătura intimă, tainică, inefabilă. Cuprinzătoare și penetrantă, substanța solară, ea însăși structurîndu-se în domeniu propriu picturii, volum tangibil adăugat altor volume, oferă o infinită varietate cromatică. În această obiectualizare, pe cît de fulgurantă pe atît de trainică, se remarcă net demersul fructuos al lui Spiru Chintilă. Arta lui vine în întîmpinarea unor realități constituite, cuprinzînd în ele putința reducerii la semn, a geometrizării fecunde. Pentru asta, interesul ei nu stă în sine, ci relevă mai cu seamă spiritul omenesc, acele legi ale lui intime guvernînd din plin ambianța, propria-i sete de organizare și de expresivitate sintetică interioară. Lumea lui Spiru Chintilă se desfășoară paralel cu o lume construită, în care deschide mereu ferestre, demonstrîndu-i fluența, muzicalitatea, calitatea eternă a stabilelor ei propoziții pînă la punctul minus. Este încercată și percepută asemeni cristalelor pure prin iradiere și refracție.

Acordînd o caldă atenție și prețuire efortului uman, în tot ceea ce are el mai profund specific, Spiru Chintilă caută să ne pună de acord în același timp cu propriile noastre produse inevitabile de civilizație. Inevitabile prin firea noastră aplecată spre echilibru și contemplație activă. Efectul tonic, vital, subliniază din plin o artă angajată, o artă a epocii noastre, străbătută de calde elanuri și stăpînire de sine. Logica lumii noastre, niciodată uscată, rece și ermetică, întîmpină viitorul cu consecvență și pictura lui Spiru Chintilă poate fi înțeleasă drept un prag al conlucrării mai inspirate dintre tot ceea ce realizăm și începem să și trăim, cu toată plenitudinea ființei.

Grigore Hagiu

muzică

Preludii

„Să cîntăm precum vorbim: românește. Să bată inima tare: să nu vă îmbrăcați în hainele altora, să fiți așa cum vă arată portul".

Acest îndemn al lui Dumitru Kiriac ni-l reamintește fiecare apropiere a toamnei, cu noi roade și socoteli — și mai ales, o dată la trei ani, cu o nouă ediție a Festivalului „George Enescu"; fiindcă este un îndemn împlinit mai cu seamă de post-enescieni. Tinerii care au învățat și s-au format în ultimele trei decenii, întregesc prin lucrările lor „fundamentul trainic și temeinic al muzicii moderne românești", despre care se vorbește cu atîta respect în presa muzicală internațională. Nume ca Nicolae Brînduș, Cezar Corneliu, Nicolae Coman, Liviu Dandara, George Draga, Liviu Glodeanu, Lucian Mețianu, Mihai Moldovan, Octavian Nemescu, Irina Odăgescu-Țuțuianu, Cornel Țăranu — și atîția alții — au devenit cel puțin la fel de cunoscute ca și cele ale mai virstnicilor lor colegi, susținînd afișele unor concerte reprezentative.

Ne bucură deci să vedem în programul manifestărilor celei de a VII-a ediții a Festivalului Internațional „George Enescu" lucrări semnate de tineri: „Cantemiriana" de Mihai Moldovan; „Ecourile datinei" de C. Simionescu; „Timpul oglinzilor" de U. Vlad, „Două poeme pe versuri de Ana Blandiana" de Cornel Țăranu; după cum admirabil echilibrat ne apare programul orchestrei de cameră a Filarmonicii din Tîrgu Mureș: alături de Enescu, Vivaldi — lucrările tinerilor Csaba Szabo („Passacaglia pe o temă de Caioni"), și Csiki Boldizsar („Cîntece și dansuri vechi din Transilvania").

După cum vedem, rădăcinile cîntecului popular și ale muzicii vechi românești continuă prin cei mai noi reprezentanți ai școlii moderne de compoziție, „indicînd punți de legătură a românismului cu originea și trecutul său istoric și cu lumea întreagă", așa cum prevedea George Breazul. De aceea, prezențele tinerilor ar fi putut să fie mai numeroase. Lipsesc dintre numele amintite cele ale unor valoroși absolvenți — Călin Ioachimescu, Adrian Iorgulescu, Doina Nemțeanu ș.a. În lipsa concursului de interpretare, Festivalul ar putea fi întregit prin după-amieze dedicate în întregime cunoașterii creației tinere, necesară mai ales prin dimensiunea ei intelectuală, stimulatoare a gîndirii.

Într-adevăr, momentul de sinteză a muzicii românești contemporane este reflectat de tînăra generație — și acest adevăr trebuie pe deplin ilustrat prin participările la Festival.

Grete Tartler

cronica literară

Scriitori și amintiri Rotonda 13

O formulă interesantă de evocare a marilor scriitori dispăruți nu demult dintre noi este aceea a Muzeului literaturii române care apelează simultan la mai mulți contemporani ai celui dispărut. Mărturia lor, făcută în public, este însoțită și de mărturia sau comentariul unui istoric sau critic literar avizat, **13 rotonde** cuprinde 13 astfel de reuniuni în care scriitorii de azi au vorbit despre colegii lor de altădată. Chiar dacă memorialistica a devenit pentru mulți o industrie, nu putem disprețui memorialistica în sine și a da o judecată minimalizatoare asupra acestor mărturisiri publice pornind de la ceea ce nu este reprezentativ pentru literatura memoriilor n-ar fi drept. Măsura unei personalități creatoare ne-o dă opera ei și în al doilea rînd biografia. Din acest punct de vedere rotondiștii nu se fac vinovați de exces biografic chiar dacă unele exagerări nu lipsesc. Scriitorii evocați sînt toți de prima mărime și a le lumina biografia cu ajutorul depozitarilor de informații prețioase este un lucru nimerit. Forma colocvială adoptată are în ea ceva romanesc pentru că aceleași împrejurări și persoane sînt privite adesea de aceleași persoane din unghiuri diferite. Avantajul mai este și acela al verificării și corectării implicite a observațiilor. Despre Lovinescu au vorbit, între alții, și Ioana Postelnicu și Radu Tudoran. Pentru Ioana Postelnicu a fi sburătorist nu înseamnă doar participarea la viața săptămînală a cenaclului ci și prezența alături de Lovinescu în răstimpul de la o ședință de cenaclu la alta. Miezul sburătorismului este, după cunoscuta prozatoare, prezența la librăria Alcalay la anume ore ale zilei unde Lovinescu se întîlnea cu cenacliști. Mărturia lui Radu Tudoran infirmă însă prezența sburătoriștilor amintiți de colega sa de la Alcalay, ceea ce ne arată că timpul nu este prietenul exactității și că retrospectivele la o mare distanță de momentul în care s-au petrecut faptele relatate sînt susceptibile de importante corecturi. E cunoscută de altfel situația **Amintirilor de la Junimea** ale lui Gh. Panu care relatează cu lux de amănunte o ședință a Junimii la care n-a fost prezent. Din punctul de vedere al preciziei documentare, literatura jurnalului este superioară literaturii de amintiri. Cele mai reușite seri de rememorări la rotonda Muzeului literaturii române sînt cele în care faptul de istorie literară este bine controlat de vorbitori și fiecare afirmație bine întemeiată, fie că este vorba de om, fie de operă. Cu alte cuvinte, rotondele cele mai interesante sînt și cele mai scrupuloase.

O problemă este și aceea a influenței noii informații asupra propriilor amintiri. Evocîndu-l pe E. Lovinescu, Virgiliu Monda ne povestește următoarele: „Într-o zi, coborînd cu el de la mine, ca să-l conduc pînă acasă, ne-am întîlnit, la colțul străzii Brezoianu cu bulevardul, cu Mihail Sadoveanu. Starea înfloritoare a lui Sadoveanu scotea în evidență chipul lamentabil al lui Lovinescu. Și Sadoveanu l-a întrebat uimit că nu-l văzuse demult: «Dar ce s-a întîmplat? De ce ești așa de slăbit? Am să-ți spun eu de ce», a spus Sadoveanu, «ai trăit toată viața în aerul viciat al claselor de liceu sau al odăii dumitale de lucru. Nu te-ai dus niciodată să pescuiești sau la vînătoare». Lovinescu s-a uitat, la el așa, cam lung, c-un zîmbet trist. «Ei, poate să ai dreptate, dar e prea tîrziu ca să-mi schimb viața»". Cine a citit **Anii de ucenicie** ai lui Sadoveanu, își dă seama că amintirea lui Virgiliu Monda se află în strînsă relație cu portretul pe care Sadoveanu, prieten din copilărie al lui Lovinescu, îl făcea criticului pe care-l socotea o ființă denaturată de cărți, de studiu. Este această relatare ulterioară **Anilor de ucenicie**, întocmai sau primește ceva din textul memoriilor sadoveniene? Greu de precizat. Ea nu contrazice însă prin nimic nici firea, nici comportamentul celor doi scriitori, nici paginile lor autobiografice. În răspunsul pe care-l dă criticul, la colț de bulevard, scriitorului, recunoaștem pe Bizu din ciclul romanelor autobiografice ale criticului. Nu toate rotondele sînt de egală valoare documentară, nu toate au aceeași tensiune, aceeași doză de inedit. Cîștigul global nu este însă de neglijat. Studiile hagiografice ale vieții lui E. Lovinescu au ținut să facă din el ceea ce însuși criticul ținea să fie în ochii posterității, un om abstras din cotidian, o fire senină ferită de micile și marile pasiuni. Chiar dacă unul din apropiații criticului, Camil Petrescu, s-a străduit să dărîme această construcție într-un pamflet intrat în istoria literaturii **— Eugen Lovinescu sub zodia seninătății imperturbabile —** imaginea s-a impus hagiografilor. De cîte ori ni se vorbește despre insuccesul lui Lovinescu la Universitate și de retragerea lui în învățămîntul liceal ni se dă ca sigură indiferența scriitorului la onorurile publice. Nu l-ar mai fi interesat nici universitatea, nici premiile, nici Academia. Mai multe mărturisiri ale Rotondei vin să desființeze concentric această falsă imagine. Lui Lovinescu nu numai că nu i-a fost indiferentă intrarea în Academie dar a suferit mult din pricina rezistenței acestei instituții la numele său și după părerea celor care l-au cunoscut împrejurarea a avut consecințe psihologice adînci.

Cele mai prețioase amintiri sînt cele care situează omul în lumina operei. Remarcabile sînt amintirile de seminar ale studentului Al. Dima privitoare la Tudor Vianu. În felul cum Tudor Vianu verifica rezumarea unui text de Schopenhauer, era întreg omul Vianu iar Al. Dima a știut să se oprească asupra unei situații caracteristice. Relevante mai mult pentru om decît pentru operă sînt amintirile despre Tudor Mușatescu, care impun însă un portret al scriitorului și aduc în fața cititorului și atmosfera cafenelei de altădată văzută într-o superioară lumină. N. Carandino s-a dovedit la înălțimea misiunii sale de evocator al fostului său prieten. Excepțională este rotonda închinată lui Camil Petrescu unde fiecare participant comunică lucruri esențiale despre scriitor. Cella Serghi aduce o interesantă precizare de laborator scriitoricesc intim, vorbind despre stadiile romanului **Patul lui Procust** conceput într-o primă versiune mai puțin complex și refăcut apoi după criticile mai tinerei prietene dintr-o altă perspectivă, compoziționalâ care făcea loc doamnei T. și lui Fred Vasilescu. Substanțiale sînt și amintirile lui Virgil Cariano-pol care ne introduc într-un episod inedit. Țăranca arestată pentru spionaj în **Ultima noapte de dragoste...** a existat cu adevărat și rolul scriitorului în salvarea ei, era amenințat cu condamnarea la moarte, a fost decisiv. Virgil Carianopol ne descrie emoția Mariei Manciulea — acesta e numele falsei spioane — atunci cînd într-o vizită l-a evocat pe Camil Petrescu. Nici Vasile Netea, unul din cei mai prețioși colaboratori ai Rotondei nu se rătăcește în detalii inutile atunci cînd ne descrie pregătirea montării la Naționalul bucureștean a Mioarei după celebra ei cădere. Rotonda închinată lui Camil Petrescu este un colocviu dens orientat spre chestiunile majore ale vieții și operei scriitorului în care vorbitorii au avut un scrupul al documentării care poate fi dat de model altor rotonde.

Confesiunile din **13 rotonde** cuprind episoade zguduitoare. Amărăciunea lui Lovinescu din pricina refuzului Academiei, poziția lui Slavici în fața insultelor anchetatorilor în procesul trădătorilor de țară, suferința lui Tudor Vianu (scena e relatată de Zoe Dumitrescu-Bușulenga) pe culoarele unei edituri cînd i se cer modificări în prefața la **Antoniu și Cleopatra.** Dramatică în înțelesul bun al cuvîntului este rotonda dedicată memoriei lui Ion Slavici. S-a discutat mai ales despre inculparea lui în procesul trădătorilor de țară, și depozițiile celor invitați sau înregistrați pe bandă de magnetofon procură datele unei injustiții umilitoare la care a fost supus unul din cei mai mari scriitori români. Dramatismul colocviului la care se aflau și urmașii dispărutului e întărit de revenirea epistolară a unuia din martori (Barbu Solacolu) chinuit de sentimentul că asupra unei chestiuni atît de delicate nu spusese tot ce trebuia spus. Colocviul nu și-a propus să rejudece acel proces, așa cum Muzeul literaturii române a rejudecat procesul Caion-Caragiale, dar a creat premisele și chiar necesitatea unei rejudecări similare. Mai multă justificare au în acest schimb de amintiri și de păreri cei care pledează pentru nevinovăția lui Ion Slavici, pledoaria finală a lui Vasile Netea fiind ipoteza de lucru cea mai solidă. Aici concluziile pe care le trage Șerban Cioculescu, amfitrionul mai tuturor rotondelor, ni se par sub importanța cazului în discuție. Ceea ce nu trebuie să împieteze asupra valorii contribuției criticului la aceste seri memoriale, contribuție de o valoare ieșită din comun. Șerban Cioculescu este aici nu numai un prezident agreabil, ci și un memoralist de forță, un istoric literar gata a corecta oricînd festele pe care memoria le joacă interlocutorilor săi, un critic literar activ ale cărui explicații merg la rădăcina lucrurilor. Rapida analiză a operei lui Ionel Teodoreanu și concluziile pe care le propune criticul nu par deloc a fi rodul unei discuții la „masa umbrelor".

M. Ungheanu

viața cărților

reportaj

O hartă semnificativă a țării

Victor Vântu*) a avut utila inițiativă de a strînge, într-un volum reprezentativ, o parte din reportajele de scriitor apărute în „Scînteia" în ultimii ani. Nu este însă o simplă culegere, lipsită de unitate, cum s-ar putea crede din sumarul cuprinzînd un mare număr de autori și o diversitate de stiluri, ci o carte de mărturii contemporane structurate în jurul unei idei centrale, timpul prezent față în față cu oglinda unei istorii mai mult sau mai puțin îndepărtată.

Paralela este oferită de tema unică a reportajelor; întoarcerea unor scriitori în locurile natale, în timpul primei vîrste, pentru a măsura distanța, prefacerile ce separă „țara copilăriei" de prezentul țării. Se naște astfel o geografie afectivă a patriei, relevînd evoluții și destine nu de oameni de excepție, nu de personalități ci de comunități umane supuse transformărilor și mutațiilor istoriei, înscriindu-se în dinamica unei orbite noi. Cititorul are deci posibilitatea de a urmări o dublă perspectivă grefată asupra unei unice realități; cea lirică a timpului subiectiv, a evocării nu lipsită de nostalgie, și cea obiectivă, radiografică, a faptelor, evenimentelor, realizărilor care au marcat progresiv viața locuitorilor.

Dintr-un mozaic de impresii, de imagini particulare se edifică una din posibilele imagini ale țării. Acesta este unul din parametrii fundamentali care au jalonat alcătuirea selecției de către Victor Vântu: „Fiecare contribuție aduce nu numai imaginea proprie, originală a părții respective de țară reflectată în oglinzile paralele — copilărie maturitate, ci și o idee, un punct de vedere personal cu privire la semnificația locului natal în formarea personalității, în cultivarea sentimentului patriotic, cu privire la sensul responsabilității sociale față de oamenii și locurile dintîi". Cu privire la sensul și semnificația „locurilor dintîi", la obsesia vetrei, a pămîntului natal, desprindem dintre atîtea altele, un pasaj revelator aparținînd lui George Macovescu („Farmecul pămîntului"): „Au fugit anii și m-am risipit prin lume. I-am văzut frumusețile, am auzit cîntecele păsărilor rare, am trecut fluvii mari, m-am scăldat în apa oceanelor și a mărilor calde, am privit alte ceruri, am gustat fructele dulci și parfumate ale tropicelor, am zburat deasupra virfurilor pămîntului. Gîndul meu se întoarce, însă, mereu și mereu, la locul acela neînsemnat unde am venit pe lume, la satul acela așezat pe firul sărac al unei ape sărate, între dealuri nu prea înalte, pline de ripi. „Trecut-au anii"... Dar ce îmi pasă mie de acestea? Eu port în mine farmecul pămîntului de unde am pornit".

Gama însă de idei, de sentimente, de stări sufletești acoperă un registru mult mai larg în funcție de sensibilitatea, de memoria afectivă a fiecărui scriitor ca și de modalitatea stilistică aleasă. Nu ne aflăm în fața unor reportaje neutre ci a unor pagini emoționante, punînd la contribuție variate genuri literare: evocare și confesiune lirică (Al. Andrițoiu, Nicolae Dragoș), instantaneu (Artur Breitenhofer), fragment de jurnal (I. D. Bălan), colaj (Paul Everac), poem în proză și paralelă istorică (Mircea Horia Simionescu), tabletă (Constantin Ciopraga), eseu (Paul Anghel, Al. Ivasiuc, pagină autobiografică (Radu Tudoran) etc.

În ceea ce privește „feliile" de realitate surprinse de autori, cîteva titluri sînt edificatoare: „Răcătău — întoarcere în fabulos", „Dinastii muncitorești", „Bîrlad 800 — Bîrlad 8000", „Profil contemporan: Pașcani", „Continentul meu București", „Pe drumurile satului, prin anotimpuri", „Colaj arădean", „Maramureș — arborele vieții și viața", „Virstele de aur ale Tîrgoviștei", „Istorie și miracol", „Ecouri industriale în străvechiul sat păstoresc". În același timp mărturiile despre locurile începuturilor, ale formării, unghiul evocării, pot defini o atitudine civică sau apartenența scriitorului la o categorie spirituală sau alta, aducînd factori noi pentru istoricul literar.

Volumul „Scrisori din țara copilăriei" proiectează o hartă semnificativă în plan literar, a deosebitelor transformări materiale din România de astăzi.

Paul Dugneanu

*) **Victor Vântu: „Scrisori din țara copilăriei", Ed. Albatros, 1976.**

critică

Al doilea rond de noapte

Impresia ce s-a creat în jurul lui Mircea Iorgulescu — critic cunoscut în special prin cele două *Ronduri...*, dar și printr-o bogată activitate foiletonistică — este aceea a unui spirit „insurgent", „incomod" și „insistent", „adolescent teribil" și „recalcitrant", preocupat cu alte cuvinte de latura spectaculară, mai puțin de ambiția de a cunoaște îndeaproape pe „eroii vieții literare actuale".

Ieșită poate din maliției, poate dintr-o anume grațioasă panică de violarea judecăților curente — comună cu precădere impresionabilelor noastre consurori —, imaginea aceasta nu e lipsită de orice justificare, criticul părînd a fi urmărit în construirea foiletoanelor sale de faimoasa injuncție călinesciană („Trebuie ură, trebuie indignare, trebuie minie clamoroasă..."). Călinescian, am zice noi, în ciuda lui Mircea Iorgulescu însuși, e chiar titlul, ideea acestuia putînd fi luată nu atît de la tabloul lui Rembrandt cît din prefața *Istoriei...* regretatului magistru: „E cu putință ca chiar după acest larg rond de noapte...".

Altminteri de la un volum la altul diferențele sînt minime și singura adevărată modificare tine de ordinul tematic: dacă *Rondul de noapte* specula mai ales în jurul literaturii, *Al doilea rond* este, privit în liniile esențiale, o mică istorie polemică a criticii contemporane, un polemist bovaric fiind și autorul. Deloc duelgiu, mai degrabă prudent, evitînd ieșirile prea brutale în arenă el e, pentru a-l parafraza oarecum, un gladiator de cabinet, nu rareori paralizat de propria subtilitate. Ca urmare, procedura predilectă nici nu va fi în sine polemica — aceasta considerată cu secretă oroare — cît insinuația, incidentul persistent, șicana. Astfel, dacă Adrian Marino e tratat cu simpatetică indulgență, la aspirantul „la cercetarea critică totală" Al. Piru se relevă „călinescianismul pragmatic", „inflexibila fidelitate" față de maestru, iar lui Cornel Regman i se refuză pînă și darul polemic, evidențiindu-se în schimb „constanta atitudine de institutor".

Dar formulări atît de directe sînt relativ rare în carte. Mai frecventă la Mircea Iorgulescu e o amabilitate insidioasă, o cruzime surizătoare, vag melancolică. Mare admirator al „elogiilor otrăvite", criticul le practică cu un zel poate doar prea crispat. La Paul Georgescu, spre pildă, se reliefează „ardența pasională", temperamentul «artist», excluzîndu-i-se totuși principial spontaneitatea! Constantin Ciopraga „impresionează... printr-o imperturbabilă moderație", în vreme ce tot printr-o „deschidere" spre „măsurate evoluții" este fixată și activitatea lui G. Dimisianu. În fine, lui Eugen Simion i se recunoaște „critica de factură legitimistă" (în altă parte aceeași este caracterizată prin „ținută parlamentar academică", exaltîndu-se „vocația instituționalizării" și „moderația", care „retează vîrfurile" și „astupă abisurile").

A vedea, însă, în astfel de inocente considerații descărcări umorale și a le trata în consecință cu justițiară iritare ar fi o greșeală, Mircea Iorgulescu făcînd parte din acea categorie de spirite — rară acum printre critici — gata să sacrifice „adevărul" rigid, „teza" studiului pentru o vorbă de duh, pentru o butadă. El este de altfel un timid, folosind critica drept mijloc de disimulare și avînd în consecință o tehnică sincopată, formată din înaintări și retrageri succesive; și odată săgeata aruncată, criticul se ascunde în spatele meterezului imaginar al ceremoniilor.

Singurul combătut cu seriozitate este M. Ungheanu (tratamentul aplicat lui N. Ciobanu e nesemnificativ, avînd aerul unei expeditive puneri la punct; în vreme ce, paradoxal, necesarul capitol despre N. Manolescu lipsește, deși criticul este citat cu asiduitate). Observațiile se rezumă însă la reproșuri de ordin tehnic, axate aproape cu obstințație în jurul studiului acestuia *Marin Preda, vocație și aspirație*, încît ghicim ușor dorința pregătirii terenului pentru preocupări similare; metodă de nu chiar legitimă, măcar uzuală.

Curioase printr-o anume incomprehensiune pudibondă sînt analizele dedicate poeziei. Și aici criticul e incapabil să nu plaseze cîte un *bon mot* de efect; comicul e desigur irezistibil, uneori însă involuntar. Vorbind în precedentul volum despre Adrian Păunescu în termeni de grandilocvență niteluș perfidă (se remarca „turbulența", „răcnirea" ca „formă specifică a elevației", poeziile fiind prin urmare „jelanii spumegate", „tînguiri inflamate de spirit justițiar"), sau mulțumindu-se a constata, în ultimul, „ardoarea cucernică", „devotamentul fără rezerve" al Anei Blandiana, criticul încerca, probabil, „să transmită emoția mediată a artei". Cam stranii, în orice caz neconvingătoare, sînt aprecierile ce se fac în legătură cu Sorin Mărculescu. A vedea în versurile atît de aride ale acestui fin intelectual rătăcit în poezie „semnul unui lirism al viziunilor magmatice, colcăitoare de forțe", apoi din nou o „turbulență a viziunilor... «calmate» prin introducerea unei perspective a artei" ne pare nu numai neverosimil dar și, de ce n-am spune-o, oarecum crud. Oricum a supune aceluiași tratament stilistic pe Sorin Mărculescu și Adrian Păunescu — curios lucru!

Nu puțin nedumeritoare este la Mircea Iorgulescu, critic atît de acut în alte privințe, și capacitatea sa — observată de altfel — de a stilci ideile generale; și e de toată mirarea analiza ce se face în carte romanului și povestirii (confundată — de ce? — cu nuvela), pentru a nu mai vorbi de concluzia pur și simplu uimitoare la care ajunge autorul. Căci povestirea nici nu se inspiră mai mult din viață decît romanul — ba chiar mai puțin, unele motive putînd fi urmărite în filieră strict livrească pînă în India antică — „nici nu are ea vreun caracter mai „combativ" decît acesta din urmă; nu e de crezut ca Boccaccio, oricît satiric, să fi avut în cap vreo revendicare socială, pe cînd romancierii în genere au. Problema gravă e alta, și cine ajunge a considera, oricît de „tipologică" ar fi abordarea, romanele lui Marin Preda, D. R. Popescu ori N. Breban povestiri n-are multe cunoștințe de istorie și teorie literară. Procedeul nu e gen și faptul că în *Francisca* o parte a acțiunii e relatată de personajul însuși ține de cea mai inofensivă tehnică literară, fără vreun efect asupra statutului operei. Admițînd ipoteza criticului, nu doar scriitorii citați, dar și Dostoievski și Tolstoi, ca să nu mai vorbim de Balzac ori Proust, ar ajunge „povestitori"; și în fața impetuosului elan uniformizator al foiletonistului orice criteriu de analiză se evaporă, dispare, lăsîndu-ne derutați și neputincioși.

Totuși, amendamentele de mai sus n-ar trebui să ne arunce într-o opinie greșită. Întreg capitolul dedicat prozei este plin de cele mai reale merite, surprinzînd în special prin aptitudinea pur foiletonistică de a fixa notele particulare fiecărui scriitor, ca și printr-un foarte plăcut energetism al stilului; supără cu atît mai mult pasaje de o neașteptată uscăciune ideatică, secțiunea dedicată lui Marin Preda suferind cu osebire de acest soi de placiditate interpretativă.

Critic foarte stimabil, maliției din resemnare, practicînd candoarea ca o virtuozitate a intelectului, făcînd din dezamăgire cutie de rezonanță pentru emoția critică, iconoclast anxios, avînd mai mult voința decît vocația autorității, Mircea Iorgulescu este micul Machiavel laborios al criticii noastre actuale.

Alexandru Romașcanu

*) **Mircea Iorgulescu: „Al doilea rond", Ed. Cartea Românească, 1975**

cartea de debut

Metodă și adecvare

Nefiind specialiști în materie, și, în același timp, cum ne-am mai exprimat și în alte rînduri, avînd oarecari rezerve față de procedeele analitice excesiv apăsate de povara metodologiilor, mărturisim că am fi evitat să comentăm studiul **Corola de minuni a lumii** *) de Alexandra Indrieș dacă preocupările critice anterioare ale autoarei nu ne-ar fi stîrnit curiozitatea de a vedea cum se produce trecerea ei oarecum neașteptată de la practica interpretărilor guvernate de normele mai mult sau mai puțin clasice la asemenea modalități ce vădesc o afișată raliere la neostructuralismul de orientare semiotică. Gîndindu-ne, de asemenea, că Alexandra Indrieș scrie și proză de ficțiune — este autoarea romanului **Salt în gol** apărut cu doi în urmă —, ne-am spus că, oricum, nu se poate ca studiul, în pofida parametrilor metodologici de la care se revendică, să nu îngăduie spiritului critic o cît de mică libertate de mișcare, în așa fel ca lectura să fie ceva mai lesnicioasă decît în alte împrejurări.

Într-adevăr, pînă la un punct, **speranțele s-au dovedit îndreptățite. În unele din părțile lui, studiul Corola de minuni a lumii** reprezintă o interpretare critică a universului poetic blagian cu specială aplecare asupra valorilor stilistice, în linia ponderatelor, și, tocmai de aceea, viabilelor modele propuse de Tudor Vianu. Simptomatică în direcția unor asemea „abateri", care din puctul nostru de vedere dau conținut celor mai interesante secvențe ale lucrării, este următoarea mărturisire a autoarei, inserată în partea introductivă a ultimului capitol **Semantica opozițiilor:** „Ne propunem să încheiem cercetarea regiei textului în sistemul poetic blagian prin examinarea unui alt aspect al modului de producere a cîmpurilor semantice: constituirea conotațiilor prin opoziții semantice manifestate pe plan morfo-sintetic. Ne va interesa în primul rînd interactiunea între opozițiile logice de tipul celor studiate de Greimas și opozițiile gramaticale, în special cele realizate prin ambreiori, pe linia structuralismului praghez. **Situîndu-ne pe o poziție nedogmatică față de ambele școli, evitînd aparatul prea fastidios și nerefuzînd nicidecum aplicarea în analiză a intuiției, dorim să căutăm o metodă corespunzătoare operei,** al cărei text îl concepem nu ca un corpus, ci ca o practică a semnificării. Concepută ca o regie de profunzime a textului, semantica opozițiilor **va studia nu numai modul de organizare al substanței semantice ci chiar procesul de producere a semnificației estetice** (s.n.) prin funcționarea opozițiilor semice specifice ideostilului blagian".

Abundența termenilor și a sintagmelor hiperspecializate în acest pasaj **(cîmpuri semantice, conotații, plan morfo-sintactic, semantica opozițiilor, opozițiile semice, idiostil** etc.) nu trebuie să ne sperie prea mult. Cu un efort minim — apelul la orice dicționar de specialitate —, totul poate fi reformulat prin intermediul așa-zisului limbaj comun, propriu criticii stilistice clasice. Ceea ce reține atenția, în schimb, este suita de amendamente (vd. sublinierile noastre) aduse metodei îmbrățișate încă de la început și formulate (fapt semnificativ!) tocmai spre sfîrșitul lucrării. De unde se poate deduce că în cele din urmă autoarea însăși a simțit că săvîrșirea unor infidelități — în sensul descătușării intuiției critice și al abordării textului poetic din perspectivă „conținutistă" — este inevitabilă. Și, cum spuneam, în cîteva rînduri, rezultatele sînt remarcabile. Se dovedește că rigoarea analizei și dorința de sistematizare pot fi foarte bine valorificate pe terenul intuițiilor critice fundate pe criterii de evaluare estetică pe cît de diverse tot pe atît de necesare. Iată, spre a da fie și un singur exemplu, atragem atenția asupra unui autentic „micro-studiu" intitulat **Dorul,** distribuit în capitolul **Structurarea viziunii poetice,** din prima parte a lucrării, **Noosfera.** Făcînd dovada unei bune cunoașteri teoretice a problemei și prevalîndu-se fără reticențe de profunzimea spiritual-etnică a întregii opere blagiene, Alexandra Indrieș distinge în „paradigma, semantica dorului" la autorul **Nebănuitelor trepte,** nu mai puțin de cinci forme de manifestare a tulburătorului sentiment: **dorul-amintire, dorul-iubire, dorul de patrie, dorul de unitate cosmică** și **dorul-dor.** Nu e mai puțin adevărat că premisa ideatică a investigației, de data aceasta, îi este furnizată autoarei în chip explicit de Lucian Blaga însuși, dacă ținem seama că fragmentul respectiv este precedat de un semnificativ citat desprins din **Spațiul mioritic.**

Dar decisa convertire a Alexandrei Indrieș la otodoxismul neostructuralist își pune vădit amprenta pe ansamblul studiului. Și nici nu se putea altfel, de vreme ce, cum s-a putut observa din chiar citatul programatic de mai înainte, ea nu concepe textul operei poetice al lui Blaga ca pe un „corpus", ci ca pe „o practică a semnificării". Apoi, pe de altă parte, rămîne de văzut cît de valabilă este opinia că „un poet atît de sistematic ca Blaga poate fi urmărit în jocul între intenționalitate și spontaneitate, control și descătușare, idee călăuzitoare și obsesie". Sau aceea că „Universul său (cel poetic, se înțelege, n.n.) este în primul rînd mental, și doar apoi imaginativ". A face uz nelimitat de asemenea disocieri, dezarmante prin spiritul lor tranșant, este cel puțin riscant, cît timp rămînem la punctul de vedere potrivit căruia, indiferent de metodă, critica, fie ea și stilistică, își apropriе misterul de creație al operei prin aproximare și nu prin formulări infailibile susținute, zice-se, de argumente peremptorii. Astfel se poate dovedi nu cu puține exemple că menținerea crispată în analiza strict consacrată „paradigmei lingvistice", cu prețul eludării premeditate a substraturilor tematico-problematice cvasi-indefinibile, nu duce decît la nedorite eșuări în teritorii exterioare universului poetic blagian.

Dar să nu încheiem succintele noastre comentarii înainte de a arăta că metoda de cercetare adoptată de Alexandra Indrieș se dovedește totuși mult mai la obiect în a doua parte a lucrării: **Regia textului.** Dată fiind natura problemelor tratate aici **(Principiul simetriei axiale și abolirea lui, Tectonica versului, Semantica opozițiilor** s.a.) apare evident că perspectiva „formalistă" a analizei își găsește un teren de aplicare în mare măsură adecvat.

Nicolae Ciobanu

*) **Alexandra Indrieș: „Corola de minuni a lumii" — Interpretare stilistică a sistemului poetic al lui Lucian Blaga — Ed. „Facla", 1975.**

Desen de Ion Corjan Corinescu

vitrina

● **MIHAI STOIAN: Meseria mea e viața,** editura Cartea Românească. Pe temele cele mai diverse oferite de viața socială, dar și de aceea individuală, Mihai Stoian întocmește un larg evantai de articole și reportaje, alăturarea lor, uneori neașteptată, reușind să sugereze chiar complexitatea existenței, privită din diferite unghiuri de vedere.

● **V. FANACHE: Întîlniri...,** editura Dacia. O culegere de articole pe teme de critică și istorie literară semnează V. Fanache. Cartea cuprinde secțiunile: **Poeți și eseiști, Prozatori și Deschideri estetice și figuri literare,** îmbinînd în cadrul ei atît demersul critic aplicat unor opere și autori, cît și evocarea portretistică, mai ales pe teme transilvane.

● **THORNTON WILDER: Ziua a opta,** editura Univers, 1976. Una dintre marile opere de senectute ale scriitorului american Thornton Wilder, romanul **Ziua a opta,** apărut în 1967, își plasează acțiunea în primii ani ai secolului și este, după părerea prefațatorului versiunii românești, Virgil Nemoianu, un roman istoric, un roman de aventură și acțiune, de dragoste și familie, dar, totodată, un roman filozofic, conținînd meditația, bogată în sensuri, a unui umanist. De altfel, Virgil Nemoianu își intitulează substanțiala sa prefață „Umanismul muncii", accentuînd problemele adînci umane ale operei wilderiene.

23 August, piatră de hotar

Urmare din pag. 1

Bilanțul făcut la cel de al XI-lea Congres al partidului a oglindit profundele transformări revoluționare, sociale și naționale care au avut loc în România în anii care au urmat eliberării țării iar prin **Programul** și **Directivele** pe care le-a adoptat s-au deschis măreț perspective de înflorire materială și spirituală a României socialiste, de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare pe calea comunismului a națiunii române. În toți acești ani, prestigiul României în lume a crescut considerabil, glasul reprezentanților țării noastre, și în primul rînd al secretarului general al partidului, personalitate de seamă a vieții internaționale, fiind ascultat cu atenție și prețuire.

La toate aceste realizări, la înfrumusețarea feției țării noastre, și a conștiinței oamenilor de la noi, o contribuție însemnată și-au adus-o scriitorii și artiștii. Născuți din popor, necunoscînd alte interese decît cele ale poporului căruia îi aparțin, scriitorii și artiștii s-au străduit și au reușit să creeze opere valoroase în care să se oglindească profundele prefaceri prin care au trecut țara nouă și omul nou, constructorul României înfloritoare de astăzi. Recentul **Congres al Educației Politice și al Culturii Socialiste** a pus nobile sarcini în fața scriitorilor și a creatorilor de artă pe care, alături de întregul nostru popor, le vor duce la bun sfîrșit contribuind astfel la ridicarea României socialiste pe culmi din ce în ce mai înalte de progres și bunăstare, la creșterea rolului și prestigiului ei în lumea contemporană.

Cu adevărat, 23 August 1944, piatră de hotar în istoria țării, a deschis o eră nouă, luminoasă, socialistă.

O mare victorie

Urmare din pag. 1

mai omenesc sentiment cu putință: emoția. Tovarășul Nicolae Ceaușescu a felicitat-o pe Nadia Comăneci pentru victoriile ei și pentru munca uriașă din aceste victorii iar pentru a primi această minunată răsplată Nadia Comăneci a redevenit ceea ce este, un copil care știe să se bucure și să plîngă de-adevărat.

Așa cum a știut s-o facă întotdeauna, așa cum perpetuu știe să ne convingă prin chemarea cuvintelor sale, joi seara, tovarășul Nicolae Ceaușescu a declanșat iarăși resortul atît de omenesc al entuziasmului. Cuvintele adresate reprezentativei noastre olimpice, cuvintele simple și calde, tonul atît de apropiat prin care secretarul general al partidului, președintele Republicii a pus în lumină munca enormă incorporată în succesele obținute la Olimpiadă, acel loc 5 în lume, strălucită performanță a sportului românesc, au transformat serbarea de premiere din sala polivalentă într-un eveniment de natură să declanșeze acel fluid care-i apropie dintotdeauna pe oameni: iubirea.

În chipul acesta a obținut cea mai mare victorie a ei, reprezentativa noastră olimpică, în seara zilei de joi.

atelier literar

poșta redacției

I. TEODORESCU : Felicitări ! Firește, acum pretențiile vor fi mai mari. În primul rînd, în sensul depășirii acestui stadiu în care vă aflați (cam de multă vreme !) a „fabricantului de metafore" (cusute apoi, citeodată arbitrar, neinspirat, două cite două, trei cite trei...). E vorba de un efort de adincime, de concepție, de extinderea și consolidarea unei gîndiri lirice etc. Deja vă cam repetați de la o vreme, într-o manieră simplistă, sumară, de suprafață. Nici în acest plic, pe care-l discutăm acum, nu apar semne de densitate și profunzime. Cîteva, mai sprintene, mai noi, din aceste ușurele jucării metaforice, pot fi totuși citate : „Prin frunzișurile zilei", „Revărsarea existenței", „Riu", „Existența" I, III, „Umbra lucrurilor". Dar e destul de puțin.

FLORESCU MARIANA : „Noi nu trimitem către cer rachete", etc. De ce credeți că ar fi un titlu de laudă ? Într-o zi vom trimite, trebuie să trimitem, dacă am intrat cu adevărat în circuitul major al progresului și civilizației. „Marame-doine", „căsuțe năpădite-n spumă de flori de măr și zîmbete de mai" etc., etc. — sînt prea puține, și idilice, și banalizate darurile pe care le oferiți în numele țării. Ea e mult mai bogată (în toate sensurile) și dacă vreți să-i cîntați această înfățișare, trebuie să începeți cu o meditație mai adîncă și mai gravă asupra condiției sale, de azi și de mîine. Și în celelalte pagini pe care ni le trimiteți (mai ales „Șocul XX") plutește aceeași perspectivă paseistă și retrogradă (desigur, ne îngrijorează soarta planetei, „aerul nostru", ne îngrijorează excesele dezumanizatoare ale mașinismului și tehnicii etc., dar soluția nu e întoarcerea la opincă și plugul de lemn !...). În general, performanța lirică a paginilor dv. e modestă, șovăitoare, convențională.

I. CIOANCĂȘ : Compuneri greoaie, neinspirate, fără aripi. Ceva mai bună, „Pentru a fi".

B. GHIU : Lucruri interesante, într-o măsură, și confirmări ale bunelor impresii inițiale. Dar și multe șovăieli, alunecări mimetice într-un suprarealism prăfuit, imagini forțate (ca în „Răboj", „Rengul", „Melancolie" etc.). Cele mai aproape de reușită, „Trepte", „Pașii mei", „Glonțul", „Ochii îmi sînt", „Dorință".

A.T. FURNEA : Puține pagini demne de interes : „Privilegiu", „Dincolo de dealuri", „Joc".

I. ZIEMSSEN : Caligrafii tinzînd spre imponderabil și transparență (citeodată, cu unele rezultate, ca în I, VIII), dar rămînînd, din păcate, de cele mai multe ori, cam reci, uscate, neinsuflețite.

B. NORD : „Mereu amintirea" pare un rezumat, cam frugal și grăbit, fără echilibru între partea de evocare și aceea de relatare a prezentului (mai interesant, de altfel). Mulțumiri pentru revistă. Felicitări.

IULIA MUREȘAN : Indescifrabil.

G. GRINDINĂ : Tematica politică-patriotică cere mult mai multă atenție, concentrare, inspirație și nu se poate rezuma la „rularea" nesfîrșită a unor banalități și convenții pompoase. Vă reușesc mai bine, deocamdată, piesele „mai ale dv." („Desene pe oglindă", „Morarul"). Pagini ca „În acest secol" — foarte păuneasciană — „Sînt fiul", „Lemnul viorii", necesită, cum spuneam, mai multă grijă, pondere, contribuție personală, mai puțină grabă.

I. IANOȘ : „Noaptea" e o încercare cam forțată, neconvingătoare. Cealaltă, o improvizație destul de schematică, superficială.

V. MARTINESCU : Jocuri de vorbe, haotice, delirante, în care se îmbulzesc, nesupraveghiat, și imagini stridente, grotești, de gust îndoielnic. Ceva mai coerent, în „Curs", „Spre noi", „Prețul tăcerii". Dar parcă ne-ați arătat anterior și lucruri mai bune ?... (Asupra numelui sînteți singurul care poate decide).

Ștefan Rusu, Mircea Lungu, Constantin Oancea (ceva, în „Someșană II", „Omul alb"), **Didina Hrenciuc, D. Roman, Mariana Năstase, V. Dumitru, Mircea Delasud, St. Costan, D.P. Oprescu, Andrei Delapădure, Ion Ion, Pulbere Petrică, Sipoceiv P. Iorgu, De Manyi, Popescu Popești ;** Nimic nou !

Florea Nicolae, Coca Fîntînă, Bradea Vasile, Ardant Ș., Ana Călian, Margareta Pușcaș (mai bine în „Eroilor"), **Nicolae David, Iuliana + Călin Bălășescu, Untilă Virgil, Miron Dobroiu, S. Dania, Alenic Nicolae, Daria** (ceva mai bine, în „Semn de chemare"), **Mihai C., I. Cuc Pascu, Matei Marieta, Georgeta Dragomir, Vasile Spatan, Lucian Roman, Georgia Pîrtoacă, Dan Tudor, Gajore Alex., Teleanu Cristina :** Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

Pentru pace

Ar putea să fie lumină și blîndețe
În lumea aceasta copleșitoare.
Ar putea să fie cîntece și dragoste,
Nici un gest apăsător, nici o vorbă care doare.

Ar putea să fie o plutire ușoară
Înspre întrebările care ne chinuie de totdeauna,
Despre plecări și neîntoarceri, despre destin și izbînzi,
Cînd zidurile nopților le văruie cu aur luna.

Și totuși umerii mai sînt încovoiați
În spații mai persistă presimțirea furtunii,
Și totuși mai trăim îngrijorați,
Adevărul și dreptatea mai sînt păsări rare, pentru unii.

Așa că mai trebuie să dormim cu capul pe arme,
Somnului să nu ne dăruim decît pe jumătate,
Pentru ca pruncii care, zîmbesc neștiutori,
Să se bucure de zile de tihnă, curate.

EMIL GVRILIU

Creanga de măr, alături

Albul tîrziu te întîmpină
ca o a doua primăvară aici
unde creanga de măr
rodește alături
de freamătul bradului, de rugul de mure,
o uitare de sine
aici unde casele pasc
răzlețite prin mici luminișuri,
o împăcare și tihnă te-ntîmpină
și de ne-nvinsă ispită
întîrzieri de-o clipă
aici unde puii de cerb
îți aburesc cu răsuflarea palma
și munții în sumane-ți dau binețe.

ION DUMBRAVA

Posada

Au pornit dintr-o sferă de negru,
de sub ruine, fără odihnă în oase,
ascultau mugetul trist al brazilor hăituiți
de lupoaice flămînde ;
au așteptat la gurile peșterilor
umbra soarelui ca o stafie a nopților,
ca un semn de începere —
și-au pornit lupta într-un ungher de istorie ; —
departe, pietrele sure amintesc măcelul
ca un nor de înlăcrămare.

GELLU DORIAN

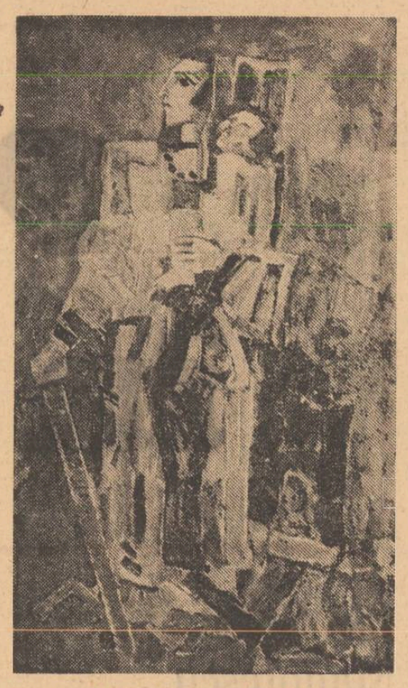

Traian Brădean : „Victorie"

Eroilor războiului de Independență

E prea puțin un cîntec
Zis în această primăvară
Cînd și cimitirul se-nfioară
De-atîta galben, de-atîta roșu,
De-atîta alb și verde
Crescut în flori,
Pe mormintele voastre.

E prea puțin o statuie de bronz
Pe culmea amintirii
E prea puțin un cuvînt
Sau o carte.
E prea puțin.

MARGARETA PUȘCAȘ

Întoarcerea soldatului

Soldatul avea douăzeci de ani neîmpliniți
și se culcase fericit între flori
războiul ? un hohot dement
de copii ce se nasc cu bocanci
se știa din istorie că
un hoț de tancuri furase
toate tancurile lumii
și iată că se poate trăi și fără tancuri
soldatul dormea fericit între flori
și spuse unei vedenii frumoase
„te iubesc"
cu un zîmbet încert
dormea parcă de-o viață
pe cîmpul cu flori
și nimeni nu venea să-l trezească
și să-i spună :
uite, a trecut vara
e timpul să te întorci.

VALERIU DRAGUȘANU

Scutul

Cuvintele încolonate-n poem
trec rînduri-rînduri pe magistrala
pavată cu inimi, prin arcul
de triumf din inima de aur a viitorului,
aduc prinos de cîntece și depun
flori jilave de rouă la căpătîiul
eroilor patriei —
scutul rămas pe malul Istrului dimpreună
cu retezata mînă a Romei
ce cu dreaptă mînie l-a ridicat
orbindu-i încă pe cei ce vor
să-l înfrunte.

ECOZEANU

Riu

De pe arbori
se desprinde
coaja gălbuie
ca de măr copt
a dimineților...

soarele plutește
pe sub aburul verde
al sălciilor ;
apele s-au înroșit...
riul
pare a fi
steagul desfăcut în azur
cum uneori mugurii
îngreuiați de prea multa lumină
din ei...

TEODORESCU ION

Nobletea angajamentului

Urmare din pag. 1.

ale voinței unanime. Congresul Consiliilor populare județene și al președinților consiliilor populare municipale, orășenești și comunale, Congresul Uniunii Generale a Sindicatelor din România și primul Congres al Educației Politice și al Culturii Socialiste au consfințit hotărîrea oamenilor muncii angajați în aceste domenii majore ale vieții sociale de a milita neabătut pentru îndeplinirea prevederilor Congresului al XI-lea al partidului nostru, de a nu precupeți nici un efort pentru traducerea în viață a Programului de dezvoltare economică și socială, pentru realizarea unui om nou, posesor al unei conștiințe înaintate, corespunzătoare etapei socialismului multilateral dezvoltat, caracterizat prin punerea întregii capacități de creație în slujba celei mai avansate forme de umanitate pe care a creat-o istoria. În expunerea ținută la Congresul Educației Politice și al Culturii Socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu a trasat jaloanele riguroase ale activității ideologice ale partidului nostru, punînd în fața oamenilor de artă sarcini înălțătoare, capabile să mobilizeze toate energiile creatoare : **„Este de înțeles că, odată cu dezvoltarea generală a societății noastre, pretențiile oamenilor muncii cresc și în domeniul creației cultural-artistice. Cetățenii patriei noastre, făuritori ai societății socialiste, doresc cît mai multe lucrări literare, muzicale, plastice, cinematografice și teatrale care să înfățișeze, prin limbajul specific al fiecărei arte, realizările, preocupările și visurile lor".** Nu există ideal mai nobil pentru un artist, decît acela de a-și pune vocația în slujba poporului, a aspirațiilor sale de progres și bunăstare, decît angajarea lui în viața plenară a țării, în realizarea aspirațiilor sale istorice. A fi mesagerul ideilor înaintate, a te situa în avangarda luptei pentru socialism și bunăstarea poporului, înseamnă a realiza proiectul existențial al artistului devotat misiunii sale, așa cum era definit prin cuvintele memorabile ale poetului : „Sînt suflet în sufletul neamului meu".

Partidul nostru a considerat întotdeauna activitatea internațională drept o latură a echilibrului dialectic cu politica internă, cu realizarea sarcinilor față de propriul popor și de propria clasă muncitoare. La Conferința partidelor comuniste și muncitorești din Europa, tovarășul Nicolae Ceaușescu a dat o strălucită formulare acestui concept definitoriu al activității partidului nostru : **„După părerea noastră, între îndatoririle naționale și cele ale solidarității internaționale ale partidelor comuniste există o deplină unitate dialectică, ele condiționîndu-se reciproc. Privim noțiunea de solidaritate internațională în contextul uriașelor schimbări revoluționare produse în lume, ce fac ca în ea să se înglobeze atît unitatea țărilor socialiste, a partidelor comuniste și muncitorești, cît și sprijinul mișcărilor de eliberare națională, lupta împotriva imperialismului, colonialismului și neocolonialismului, împotriva subdezvoltării, pentru făurirea noii ordini economice internaționale, înfăptuirea dezarmării, lupta pentru respectarea dreptului fiecărui popor de a fi stăpîn pe destinele sale. Se poate afirma că noțiunea de internaționalism presupune, în zilele noastre, participarea activă la soluționarea democratică, corespunzător intereselor fiecărui popor, a tuturor problemelor complexe ale lumii de azi, precum și întărirea solidarității militante cu toate forțele progresiste, antiimperialiste, luarea în considerație și salvgardarea intereselor fiecărei națiuni și, pe această bază, slujirea intereselor generale ale socialismului, progresului social și păcii".** Invitarea țării noastre de a participa la activitățile țărilor nealiniate, la Conferința de la Colombo, desfășurată chiar în aceste zile, este încă o dovadă a prestigiului internațional al țării noastre, a recunoașterii contribuției sale la rezolvarea marilor probleme ale lumii actuale, la instaurarea unei noi ordini internaționale și a unor norme unanim acceptate de convietuire între popoare. Se poate spune, în preajma Zilei naționale, că 23 August a deschis în viața țării un anotimp istoric fertil, bogat în evenimente, an de an, prin unanimitatea aderiunii la politica partidului nostru, care sintetizează aspirațiile de veacuri ale poporului român, spre libertate și plenitudine umană. Actele politice au devenit, în România socialistă, expresia atitudinilor de principiu și a tendințelor fundamentale din istoria țării. Ele nu reprezintă orientarea de circumstanță a unor elite politice, evenimentele politice sînt manifestarea voinței poporului și expresia gîndirii și a simțirii lui.

Gheorghe Labin : „Insurecția armată"

Dimensiunea universală a prozei

Urmare din pag. 1

continuu crescătoare și mai cu seamă acel sentiment de amplificare a complexității umane prin care a înaintat proza noastră, cu sincope neînsemnate și, de altfel, pe deplin elucidate acum.

Cîteva accente sînt mai cu seamă demne de amintit și cu totul lămuritoare asupra drumului pe care pășește romanul românesc. E mai întîi creșterea factorului analitic, înțelegînd prin aceasta pătrunderea pentru istoricitate așa cum se răsfrînge ea în cadrul uman și nu ca un mecanism gol de forțe. Acolo unde istoria, cu legile sale numerice, întîlnește complexitatea omenească — acolo și-a așezat ocheanul și romancierul nostru. Proza cu zeci de personaje, scrisă în stil neutru, de manual, a fost înlocuită de investigația psihologică, de expertiza comportărilor, de analiză, într-un cuvînt. Omul nu mai este astăzi ca și răsfrîngerea unei umbre pe o pînză uriașă, el trăiește în cel mai deplin înțeles, cu toate izbînzile și eșecurile lui, demn de o lume fără precedent. Al doilea fenomen notabil este diversitatea de stiluri care crește în proza ultimelor decenii proporțional cu apropierea de actualitate. A scăzut în chip invederat numărul producțiilor scrise în grabă, fără identitate, aproape după o singură matriță, și aproape simultan a urcat proporția romanelor de viziune vastă și de contemplație cu sens universal. Pe măsura omului din ce în ce mai complicat, stilurile „se diversifică" și ele, cum se zice. Să examinăm cazul lui Marin Preda care, după un diptic rural (Moromeții, *I, II*) *a dat și un șir de cărți, refăcute mereu unele din ele, și în care ochiul se plimbă liber, voind să dea altă expresie unor medii umane noi pentru prozator. Circularitate de teme și de personaje e într-un fel și aici (căci prozatorul s-a întors cu vremea la eroi „moromețieni") însă interesul pentru contemporaneitate în integralitatea ei este izbitor (ca un sfîrșit al investigațiilor sale în cadrul uman integral, Marin Preda a scris de curînd și romanul* Delirul). *Se înțelege că stilul s-a modificat, modernizîndu-se de-a dreptul în* Risipitorii, *după cum și interesul pentru umanitate s-a amplificat.*

Un prozator ca Eugen Barbu a trecut de la pitorescul Groapii *la reconstrucția livrescă* (Princepele) *și chiar la romanul cinematografic, cu evenimente din ilegalitatea comuniștilor în al doilea război mondial* (Incognito).

Cu greu s-ar putea afla un prozator însemnat de azi care să își mențină stilul monoton, indiferent la temă și la idee. Ba încă și mai mult : ar fi greu de reperat un eveniment unic tratat în chip identic de doi prozatori care și-au propus să-l descrie.

Ce dovedesc toate acestea ? Neîndoios, că prozatorul român are o crescută conștiință istorică și că lumea înconjurătoare, umanitatea, totul i s-a deschis sub forma complexității ei dialectice, părăsind izolarea dogmatică. Prin aceasta, prozatorii noștri indică încă o dată că a construi durabil înseamnă a construi complex iar nu simplificînd acolo unde o singură nuanță ucide veracitatea. Cine citește romane ca Labirintul *de Francisc Păcurariu,* Caloianul *de Ion Lăncrănjan,* Galeria cu viță sălbatecă *de Constantin Toiu,* Niște țărani de *Dinu Săraru,* Cercul de *Platon Pardău,* Țară îndepărtată *de Sorin Titel,* Vînătoarea regală *de D. R. Popescu, cărțile lui Al. Simion va înțelege că elementul politic și istoria, cu toate consecințele ei, sînt pretutindeni prezente, în ciuda diferențelor de stil, care sînt mari.*

Mai este de semnalat aici încă un fenomen, oarecum surprinzător, teoreticește, căci am spus mai înainte că proza a cîștigat în analitism și în diversitate. S-a concentrat, însă, ca într-un focar interesul pentru mediul uman și pentru persoana acelora care participă nemijlocit la progresul istoric. Vreau să spun că personajul prozei noastre (pe măsură ce ea a devenit mai complexă) este din ce în ce mai des comunistul. Fie că este Călin Surupăceanu, Andrei Pătrașcu ori Liviu Dunca, aflat în cele mai diverse situații (activist de partid, muncitor, intelectual ori țăran cu conștiința modificată ca Niculae Moromete), acest om e azi eroul prozei noastre politice, cu adevărul ei uman, fără rectificări care să rotunjească realitatea și s-o facă neverosimilă. Este notabil că și prozatorii tineri (G. Gafița, de pildă) își găsesc în acesta pe eroul preferat. Ce distanță e totuși de la acel om al romanului de acum aproape 25 de ani, pînă la acest personaj complex, pe măsura lumii de azi, din proza noastră contemporană ! Acesta e, de altfel, și răspunsul la întrebarea, dacă romanul nostru actual e realist sau nu. Răspund răspicat afirmînd aceasta, fără șovăire, căci stilurile diverse au exprimat întotdeauna complexitatea omului în tot ce are el mai înalt : incertitudine creatoare, sete de a se întregi și perfecționa, demnitate, idee de adevăr.

Cîștigînd în valabilitate psihologică și diversificîndu-se necontenit, proza noastră a căpătat un sunet, planetar, și nu e de mirare că pe lîngă poezia românească, atît de apreciată pretutindeni, se bucură de o propagare statornică și prozatorii. Fiindcă, deși adînc contemporană și legată de un cadru istoric ușor definibil, proza noastră a luat prin sentimentul legităților generale și al psihologiei umane, în aspectul ei intrinsec, acea dimensiune universală pe care literatura românească a avut-o mereu, pînă în prezent.

revista străină

• **OAMENII DE ȘTIINȚĂ SOVIETICI** consideră că orașul descoperit de curînd în urma săpăturilor din Valea Kafirnigana datează din secolele V—VII. Au fost găsite ateliere, case de locuit, diverse obiecte din piatră și multe monede. În partea de sud a orașului, un templu grandios cu o sală cu 9 statui și alte încăperi ornamentate cu fresce pe una din ele fiind înfățișați cîțiva oameni. De exemplu, guvernatorul orașului, urmat de un călugăr ras în cap, în veșminte indiene. Din urma lor vin femeile în rochii de mătase, cu podoabe de aur. Una din ele ține în mînă o floare de lotus și o luminare aprinsă, alta poartă o cupă plină cu fructe și flori. Subiectul — aducerea de daruri — se repetă pe monumentele budhiste din Ceylon și Japonia. În templu se află numeroase sculpturi reprezentîndu-l pe Budha și alte divinități, executate cu multă măiestrie.

• **PUBLICAREA** de către Christian Galantaris, sub titlul GEORGES SAND ET SON TEMPS, a catalogului bibliotecii sandiene, adunată de René Joly, constituie atît un îmbold pentru bibliofili, cît și un instrument de lucru pentru cercetători. Foarte documentat și bogat ilustrat (reproduceri de manuscrise, cărți, portrete etc). catalogul reprezintă prima mare bibliografie sandiană (numeroase ediții originale și manuscrise, cărți despre marea scriitoare și lucrările care au interesat-o, fie că este vorba de opere ale poeților muncitori, de literatură feminină sau despre texte asupra mișcărilor sociale).

• **CELEBRA REVOLTĂ** a țăranilor francezi (les jacques) din Evul Mediu — la Jacquerie, care a izbucnit în 1358, după înfrîngerea de la Poitiers, episod uimitor de modern în înțelesul lui, este sursa de inspirație a lui Luc Willette în romanul „Que brulent les chateaux" (Să ardă castelele). Țăranii revoltați pornesc să răstoarne nobilimea, în dorința de a instaura o societate fără nobili și burghezi. După o serie de succese, ei au fost totuși zdrobiți de armata seniorilor. Un senior omoară cu sînge rece un țăran, sub ochii îngroziți ai copilului acestuia, care fuge, dar de spaimă îi albește părul. Ceva mai tîrziu, îl regăsim pe acest tînăr soldat cu părul alb în fruntea luptei pentru nimicirea seminției acelui crud senior. Ura și setea de răzbunare se vor uni cu dorința de libertate. Autorul, documentat istoric, descurcă pătienjenișul evenimentelor fără lovituri de teatru, dînd măsura potrivită și credibilă acelor acțiuni demult intrate în istorie.

• **AUTOARE A UNOR CERCETĂRI** asupra structurii generale a artelor populare, scriitoarea italiană Toni A. Maraini publică în editura Shof din Casablanca o culegere de poeme „Message d'une migration" prefațată de Mustafa Nissabury, unul din marii poeți ai noii generații marocane. Poeta mărturisește că datorează mult poeților Laâbi, Nissabury și Ben Jullun.

Maximilian Schulman : „Ostaș"

• **SCRIITOAREA POLONEZĂ TRYFAN BARBARA,** publică în ed. P.W.R.i L. din Varșovia cartea „Rolul jucat de către femeie la țară", o încercare meritorie de a analiza schimbările survenite în Polonia zilelor noastre în situația femeii la țară, atît ca mamă, soție, muncitoare cît și ca cetățeană.

• **POETUL, ESEISTUL, ROMANCIERUL ȘI CRITICUL CLAUDE ROY** prefațează opera poetică a lui René Depestre, singurul poet tahitian de talie mondială al epocii noastre, operă scrisă în Cuba de zece ani încoace, intitulată „Poète à Cuba" (ed. P. J. Oswald). Volumul constituie în sine un eveniment, căruia prefața și răspunsul autorului, sub forma unei „Scrisori din Cuba" dat lui Claude Roy pe tema „poezie, socialism și revoluție" îi dau un pregnant relief polemic.

• **SIMULTAN,** a apărut în Ed. Weidenfeld and Nicolson din Londra și Scribner's Sons din New York, lucrarea „Era capitalului", Ca și precedenta lucrare (Era revoluțiilor 1789—1848) apărută în 1970, ea face parte din ansamblul „Istoria civilizațiilor", ediție îngrijită de Ronald Syme. După părerea autorului Eric Hobsbawn, sfertul de secol care începe în 1848 prin revoluții în Europa și se termină către 1870 printr-o depresiune economică, nu se poate înțelege decît într-o perspectivă mondială, în care Europa a jucat un rol de importanță primordială. El demonstrează că în acel sfert de secol nici un colț al globului nu a scăpat de lovitura irezistibilă a capitalismului și a culturii occidentale.

• **WOLFGANG AMADEUS MOZART** și stilul său sînt anul acesta în centrul preocupărilor cursurilor de operă ale Academiei Internaționale de Vară de la Școala Superioară de Muzică și Arte Frumoase „Mozarteum" care se vor încheia la Salzburg la 28 august. Astfel, în cea mai veche și mai importantă instituție de acest gen din lume, studenții au posibilitatea de a descoperi la Salzburg diferitele stiluri istorice și naționale de interpretare muzicală direct „de la sursă", aici primind ultima lor perfecționare tehnică.

• **SCRIITOAREA ANN CORNELISEN** semnează romanul „Women of the shadows" (Femei ale umbrei) — ed. Macmillan. Trăind ani îndelungați în sudul Italiei, autoarea a studiat femeile de la țară, ajungînd la concluzia că nu întrezărește nici o schimbare în viața lor. Sudicii sînt disprețuiți de restul țării și chiar de biserică. Femeia, aspră și lipsită de știința de carte este repede abrutizată de sărăcie. Satele sînt izolate, hrana insuficientă. În timp ce bărbații pleacă în lume să găsească de lucru, femeile lucrează pămîntul, cresc copiii, muncesc pe pămînturile celor bogați pentru un cîștig derizoriu. Căsătoria este un fel de datorie. Soțiile nu sînt niciodată singure, sînt supravegheate inutil de soți geloși, păzite de soacre răutăcioase. Nu există intimitate în acele case în care trăiesc laolaltă 8—10 persoane în aceeași cameră. „Nimic nu este intim... strada este cea de-a doua cameră a mea... dar asta nu înseamnă că nu te obișnuiești. Am avut nouă copii în camera asta, acolo, în spate, și cred că am să mor acolo, tot așa — cu toți bărbații din familie stînd în jurul focului și mormăind :... de ce nu se grăbește... ?"

sport

Felicitări, Nadia Comăneci!

Ne aflăm cu adevărat în preliminarii

O primă știre despre reprezentativa de fotbal a României ne dă presa zilnică publicînd lotul pentru meciul de fotbal cu **A.E.K. Atena.** În linii mari numele din lot sînt aceleași, nu fără anume modificări. Numele noi sînt Tănăsescu, Manea (fundaș), Ion Ion și atît. Dacă introducerea lui Ion Ion este salutară, jucătorul stelist avînd evoluții constant remarcabile, iar introducerea lui **Manea este justificată** de capacitatea lui ofensivă, apelul la Tănăsescu face parte dintre deciziile misterioase ale selecționerilor. Prezența lui în meciul cu Italia n-a convins. Dincolo de asta însă neconvingătoare sînt și evoluțiile din echipa **Sportul Studențesc.** Tănăsescu nu e un fundaș slab, dar pare plafonat. E lipsit de suplețe (unul din golurile primite de la italieni îl are din această pricină coautor) și pierde invariabil mingea prin centrări fără destinație. Aportul lui la travaliul înaintării este iluzoriu. (O statistică a eficacității acestor centrări ar fi elocventă). În sfîrșit, vrem să spunem că Tănăsescu n-a probat încă calitățile care aduc un fundaș în națională. Dorim însă ca el să ne contrazică și să dea dreptate selecționerilor. Avem nevoie de fundași buni și dacă un fotbalist ca Tănăsescu se depășește pe sine datorită unei selecționări care-i acordă încredere n-are de ce să ne supere.

Sînt de spus cîteva cuvinte despre alți fotbaliști care au dispărut din lot și despre rulajul mult prea mare de sportivi la care apelează selecționerii noștri. Au dispărut din lot Hajnal, Koler, Mircea Sandu, Radu II, Fazecaș. Dacă ultimul a fost o mare decepție în meciul cu Italia ceilalți au evoluat mulțumitor și dispariția lor din lot nu se justifică. Hajnal a jucat remarcabil, cu excepția meciului din Italia unde a intrat nerefăcut pe teren și a cerut o prematură ieșire din joc. Despre Koler se spun vorbe bune. Radu II s-a dovedit un atacant plin de inițiativă, în orice caz un centru atacant adevărat. Nici Mircea Sandu nu este dintre valorile la care se poate renunța ușor. Iată că totuși lotul este anunțat fără ei. În plus, este menținut un jucător altădată remarcabil, dar care cu excepția unui gol în Italia și a unei faze bine lucrate în același meci nu-și dovedește repetata selecționare. E vorba de Lucescu, mare valoare fotbalistică altădată, astăzi apăsat de virstă.

A încerca jucători noi este profitabil dar ceea ce este un cîștig nu mai trebuie pierdut. Cîțiva jucători sînt valori sigure și a miza în continuare pe ei este firesc. Răducanu, Cheran, Sandu Gabriel, Sătmăreanu, Dobrău, Dumitru, Bölöni, Iordănescu, Mulțescu, Zamfir, Dudu Georgescu sînt jucători încercați pe care se poate conta. Consecvența folosirii lor este pozitivă. Nu e la fel de pozitivă nesiguranța selecționerilor în ceea ce privește numele noi. O mai mare atenție ar merita chemarea la loturi, ținere în obiectiv mai lungă vreme a celor chemați să apere culorile naționale. Vechea națională a predat în chip firesc ștafeta. E nevoie de o nouă echipă. Pînă acum însă nu s-a cristalizat o echipă nouă și o formulă de joc precisă. Iar rulajul acesta surprinzător de jucători nu e de natură să dea garanții prea mari. Noul campionat se reîncepe mîine. S-ar putea, cum este și firesc, ca el să dea dezlegare unora dintre întrebările pe care și le pun atît selecționerii cît și amatorii de fotbal. Pînă la confruntarea calificării la mondiale ne așteaptă și o întîlnire cu Bulgaria la București care nu e dintre cele mai simple.

Discobol

patriei, în august

Ovidiu Genaru

Privilegiu

Sună tu corn al abundenței
voi gineri descărcați saci cu polen
cirezi suflați în alicea morii de vint

Priviți la Măiastra ce-și scoate puii in munții
rodnici
atingeți cu geana voastră clarvăzătoare
poporul ce vuiește în luceafărul serii
O privilegiu sfint să urci coline !

Acest loc tresare pînă-n cărbunii și petrolul
visătorului
și familia mea aleargă cu e fructieră în mină
spre țara făgăduinței

Rezemați de poduri de oseminte trecătoare
și de bornele unor hotare virgine
statornicim legile unde omul este stăpinul
zeilor imblinziți
Povestitorul vine trece călare se duce
prin scoica urechii și spune
De-acest ținut eu nu mai pot ca să mă
lecuiesc !

Daniela Crăsnaru

Pămînt milenar

Simt pulsul acestui pămînt în singele meu.
Porțile lui ajung pînă la cer și pînă-n inima
noastră
Pămîntul în care sufletul este cel mai de
preț minereu
are trup de baladă și de Măiastră.

Acolo în adînc, unde se naște seva și viața
acolo sub brazi, acolo sub ape, în veșnicie,
dorm eroii în giulgiul singelui vărsat pentru
țară.
Ei dorm, dar inima lor este vie.

Altfel cum s-ar mișca riul și ramul
cum ar mai respira marea, cum ar mai veni
primăvara,
dacă n-am primi de la cei de demult
mesajul de foc:
nimic nu e mai sfint decît țara.

Trupul nu-i poate fi tras nicicînd de cămile,
Zarea ei este una doar, luminoasă, rotundă
De mii de ani a fost astfel și astfel va fi.
Cine-ar putea de acest adevăr
să se-ascundă?

Sintem ai acestui pămînt milenar
Porțile îi ajung pînă la cer și pînă-n inima
noastră
Coloana lui vertebrală sprijină infinitul și
veșnicia.
El are trup de lebădă și de Măiastră.

Valeriu Bârgău

Vreau

Vreau să aprind florile lunii august pe cimp
spune poetul mamei sale — Natura
Vreau să cuprind păsările cerului și
pămintului
ochii patriei tineri —
înțelepciunea aleasă a lumii;
spune poetul mamei sale — Libertatea.

Spune ierbii că bocancii ostașilor noștri sint
blinzi
miros a piine și sare
pietrele de întemeiere fără de margini
scot capul afară din riuri;
copiii le mingiie
— oamenii le ridică pe scripeți pînă la
timpla
poetului lor,
unde ard cuptoare de calcar văpaie.

Vreau ca spicele de griu să se nască libere
în toată
Cimpia Română
și băieții au spus — se vor naște acum
și-ntotdeauna —
flori roșii — griu — flori roșii — oameni
sub clopotele uriașe ale Carpaților.

Dinu Adam

Noapte. Eroii dorm liniștiți

Liniștiți, fără nume, asemeni semințelor,
eroii dorm sub pămint, somnul lor
se înhamă la respirația lumii
făcind seva să foșnească sub scoarța
pădurilor —
se lasă ora în care poți auzi
cum nisipul respiră în fiecare lucru,
ora în care, pe pleoapa poemelor,
se revarsă mugurii dimineții;
ceva nevăzut, asemeni iubirii,
despică adincul pămintului, scoțindu-i miezul,
risipindu-i-l peste oameni, peste visele lor
cutreierătoare —
poetul desface tăcerea peste nevăzute
morminte,
e, florile veșnic arzînd pe aceste nevăzute
morminte,
nevăzutele flori ale amintirii...
Liniștiți, fără nume, cum fără de nume
semințele,
cum fără de nume pădurile
și iarba cea fără de nume,
eroii dorm în pămint —
libertatea ne troienește ferestrele cu poame,
ca o zăpadă fermecată;
locuitor al acestei taine, poetul
deschide înaltele porți și înalte cuvintele
să umple cu aer proaspăt universul :
a fi înseamnă a străluci pentru cineva,
chiar pentru cineva care nu mai există.
Stelele-și sticlesc dinții de cenușă,
eroii dorm liniștiți sub pămint —
pe mormintele lor a crescut,
ca o lespede, griul.

Ion Sofia Manolescu

Însemnul lui August

Fără să mă poată convinge nici o infringere
intru cinstirea seminției mele
m-am aplecat în fața pămîntului
pînă dincolo și dincoace
de însemnul lui august
De la izvorul indepărtatului sînge
mi-am apărat pămîntul și graiul
și mi-am presărat cinstea și omenia
pe toată suprafața adevărului.

Din cuibul legănat între aripi
carpatic și-au ridicat munții spinările
pînă la întîmpinarea străbunilor
Înălțîndu-mă eroic în fața istoriei
mă recunosc mileniile
pe unde mi-am însămînțat lacrima
pînă dincolo și dincoace
de însemnul lui august
fără să mă poată învinge nici o infringere

Ion Crînguleanu

Libertatea crește fîntîni

Piramidele Muncii,
în Cimpia Română,
Sint mărturisiri
de aur liber,
Urcînd în cerul țării
Ca niște munți
Din Sonata lunii.

Livezi încărcate de rodul lui August
Cad în genunchi
apele dau în floare,
Mîinile noastre sînt îndrăgostite
De raza piinii,
Iar umerilor, le vine să zboare !

Cît un taur, vine din munți, toamna.
Albe, cetățile își primenesc hambarele,
Libertatea crește fîntîni
iar sunetul zidirilor
Printr-o, fără de sfîrșit, coloană
Face slavă cosmică
Atingînd soarele.

Un murmur etern e lumina,
Cu glasurile noastre cîntînd;
Din Azi, din Viitor, libertatea
Ridică fîntîni pe pămînt.

Simonffy József

Patrie

Mi-e credința în tine
asemeni unui cablu metalic
pe care rîndunele se-adună ;
și rîndunelele-s multe
și oamenii-s ca rîndunelele
credincioase acestui pămînt
ce nu cunoaște trădarea.
Ca globulele singelui —
mereu renăscînd,
trăiește în noi, Patria.

În românește de Dim. Rachici

Ștefan Sebe

Să ne-amintim

Să ne-amintim de anul '44,
de ziua-aceea singerînd în munți,
cînd în văzduh se deschidea un crin,
fierbinte și sonor ca un luceafăr
și se-ntorceau albastre dimineți
peste poteci de umbră și-mpietrire.

Să ne-amintim de cei căzuți, de cei
ce vor rămîne mereu tineri.
Ei n-au murit, mai sînt în noi
ca un simbol al porților de aur,
prin care orizontul s-a deschis,
în miez de veac, dintre ruine,

Și să-i urmăm cu fruntea sus
pe-acei bărbați ce ne-au rămas în nume
și Patria să vrem, ca ei,
în rădăcini de timp să se-ncunune,
căci dinspre ei se-ntoarce-acum
un soare cald, statornicit în glie.

Să ne-amintim de-acei eroi
ce n-au murit, trăind în mine.

Mara Nicoară

Cîntec de august

Un cîntec ca singele nostru fierbinte
Pe cerul de zăpadă al patriei etern tricolor
Cetățeni, în amintirea acelui august
de flăcări
Să ne dăruim cu toată vrerea noastră
zilelor de azi,
Zilelor în care aerul este de miere și
fluturi.
Înconjură cîmpia patriei un cîntec de august
Sintem purtătorii sublimi de drapel
Fiindcă de atunci, din acel august,
Țara noastră, România, are un suflet și-un
țel: Înainte,
Spre țara de mîine crescută din palmele
copiilor ca un trandafir.

Patrel Berceanu

Dimineața în Patrie

aș putea spune bucurați-vă oameni frumoși
în dimineața aceasta, privindu-vă doar,
soarelui i se citește bunătatea pe față
aș putea spune bucurați-vă
oameni frumoși ai ogoarelor
bobul de griu citește-n inima voastră
ca într-o carte de căpătii
după cum aș putea spune bucurați-vă
copii frumoși ai zilei de mîine
știu undeva o colină pe care crește
o iarbă înaltă cît coamele cailor
și mai știu o mie de lacuri
în care soarele face pluta
printre trestii de aur
dar vă spun doar atît: patria mea —
o fericire pe-nțelesul tuturor.

Montaj de Sorin Postolache

Rodian Drăgoi

Fiecare cuvînt

Se-aude cum trandafirii își sfătuiesc
mireasma
drumuri senine iar ne bat în geam
care cu roți de piine trec fără încetare
prin visul de aur al acestui blind neam

sudoarea pe toți ne cunoaște
toate zilele doar în privighetori ne îmbracă
și fiecare cuvînt e-o fîntînă în mijlocul verii
noi întotdeauna n-am scos decît adevărul
din teacă

gîndurile noastre stau mereu față-n față
casele doar de dragoste ne sînt luminate
știm că fiece drum e o sete și că pămîntul
acesta
numai Pacea poate să-l poarte în spate

o aripă de flutur mi-este masa de scris
cîntecul meu se urcă-ntr-un cîntec mai mare
pentru noi toți la fel bate inima zilei de
mîine
sîntem în August, istoria tresare-n calendare.

Ria Ivan

Dincolo de morminte

Pentru iubire de stele
Pentru iubite cîmpii
Pentru cîntatul din frunză
Pentru căldura din spuză.

Din tată în fiu creanga dragostei
Crește în neam
De morții întru apărarea patriei
Nu poate trece nici un dușman.

Dim. Rachici

Între cuvintele dulci ale limbii române

Fericit cel ce seara adoarme
între cuvintele dulci ale limbii române
și-n zori se trezește în licărul cald
al boabelor de rouă
ce-i reflectă patriei chipul ;
el trăiește-n pupilele vîntului ; solar,
traversează văi și coline albastre
știind pe de rost
datini și locuri ; el
înflorește în pruncii
ce astăzi se nasc
și vor ști să conjuge
verbul luminii...

Emilian Marcu

Spun patrie

Spun patrie și cuvîntul se face de griu,
spun patrie și strugurele prinde putere;
palmele țăranilor sînt cîntarul virtuții
spun patrie și albinele sînt mai grele
de miere.

Undeva în Moldova, undeva într-un sat
spun patrie și cuvîntul se face lumină,
fetele bat borangicul de nuntă
și așteaptă în taină peițitorii să vină.

Spun patrie și trupul strămoșilor —
griu în floare — se-nalță-a mîndrie,
spun patrie într-un sat din Moldova
și cuvîntul se face veșnicie.

Traian Iancu

Solie

Soarele n-a mai întrebat noaptea, dacă
pleacă,
A răsărit, în crucea nopții, fără voia ei ;
Și-n tulburare de arome și arme, începea să
treacă,
Inocența iubirii, în inimi de bărbați și femei...

Credința lor în Soare a țîșnit ca o apă
Vie, — și-n aer, s-a primenit Dimineață !...
August, destin translucid, nu mai putea
să-ncapă
Cu izvoarele și stelele-n ceață !...

Și-a împlinit profeția seminței, în om aruncată,
Și-n cetate a venit cu vremea cea bună ;
Stîrnind un cîntec de aur : „acum, ori
niciodată",
Cîntat de noi toți, într-o inocentă furtună !...

Noi sîntem făuriți din această furtună, din
stîncl,
Din mare, și din steaua polară ;
Noi îmblînzim vînturi, cu gînduri adînci,
Și vatră sîntem și cer peste țară...

Și șoimi, ce veghează, cu arcul privirii,
Pe drumul biruinței iubirilor sfinte ;
Solie de August, libertatea-mplinirii
Sîntem ! Și chemare, sub drapel, înainte !...

Al. Raicu

Ei sînt pe stemă

Ce gînd biruitor poate să suie
precum în piatră veșnica statuie
ce-i întrupează pe acei eroi
care-au trecut prin mizgă și noroi

cu singe-mpurpurînd ce ni-i mai drag —
mătasea tricoloră de pe steag ?
Ei au urcat purtînd pe irișii vatra
pe culmile aprinse de pe Tatra,

și-au dus în raniți neștiuți vreodat'
hrisovul țării, gravi, cum au luptat
și-ai lor străbuni pentru-un hotar fierbinte
la Grivița, prin vaiere și flinte.

Ce gînd biruitor poate să-i poarte
pe-acei nemuritori trecuți prin moarte
ca o sclipire vie de fosfor,
cu brațul drept întins spre viitor ?

În clipele de August cînd se-așternă
cadențele din cîntecul etern
ce smălțuiește-n hronic vitejia,
ei sînt pe stemă cît e România

ce-am împlinit-o cu-acel ritm fluid
transmis prin focul sacru de Partid
spre a dura-n oțel, în var și rouă
în arc semeț istoria cea nouă.

Marin Lupșanu

Imn

Vara nu s-a sfîrșit și nici nu se va sfîrși
vreodată
în această țară care ne e deopotrivă mamă
și tată.
În 1944 istoria se oprește, se uită înapoi,
se scutură de vînzători și se zidește din erou.
De-a lungul șoselelor plopul aleargă cît poate
să ducă vestea victoriei de la oraș către sate.
Mirosul de piine caldă, desculț, trece granița
și le umple tuturor soldaților pușca și rănița.
Din 1944 istoria în două se-mparte :
în cea care a fost — și-n cea care e și va fi
mai departe.
O cărămidă și un spic de griu auriu
iată uneltele cu care de-a pururea scriu
în această țară care ne e deopotrivă mamă
și tată
Vara nu s-a sfîrșit și nici nu se va sfîrși
vreodată.

Katia Fodor

Despre cum s-au făcut diminețile din numele lor

S-au oprit miresmele din pretudindenile
livezi;
noi eram trunchiurile, nopțile,
polenul ca un vînt speriat, —
și-n toate lucrurile vedeam străvezie
zbaterea pămîntului
cînd oamenii se-apleacă să bea din frunza
lacurilor;
fără de noi ne-au lăsat,
fără ecoul mersului săpînd apele în
adîncuri,
înveșmîntate în răcoare, în scalda stelelor,
cenuși de maci.
De nimic nu se prindea numele,
nefolositor, aproape vrej,
ca și cînd numele, netămăduită povară, ar
putea să se ardă,
numele nostru, din patria noastră,
din morții dinaintea noastră zămislit.
Iar despre arme doar întîrziate mormintele
vuiau din brațe, lemnul cuibărînd în aerul
atît de vechi
încît albinele-și pierdeau deasupra mierea,
ostenite.
Fruntea pămîntului înstelată în greu cu
respirația
celor ce-au fost părinți ai noștri
astfel împotrivindu-se morții,
amețind de greutatea patriei, greutatea
multelor veri
ce de la facerea lumii sudoarea cîntecului
sînt.
Patria copilărea prin muguri
și mustul desfacerii în frunze curgea peste
noi
izbind des și în fiecare fereastră —
cînd vîntul tîrziu scutură polen,
și noi strălucim ca niște pietre
de greierii mulți luminoase.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XIX
35
(748)
Sîmbătă
28 august
1976
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Fixarea valorilor contemporane

Dacă vrem să ne facem o idee despre rolul criticii să ne gîndim la imaginea pe care o avem despre literatura română dintre cele două războaie mondiale. Ea este o imagine la ale cărei trăsături au lucrat cu destoinicie și talent mai mulți critici. Ceea ce știm și credem despre literatura acelei etape este ceea ce ne-a oferit critica literară a acelei vremi. Ea ne-a impus un fel de a-l vedea și a-l gîndi pe Mihail Sadoveanu, un altul privitor la Tudor Arghezi, altul la Liviu Rebreanu. Dacă vom cerceta numele cele mai importante ale acelei perioade, vom observa că mai nu e unul în legătură cu care critica timpului să nu ne fi transmis o formulă și o interpretare. Ceea ce nu înseamnă că totul a fost spus, că soluțiile acelui moment al criticii sînt cele mai bune și că nu mai e nimic de făcut. Vrem să spunem că echipa de critici antebelică și-a făcut datoria, a orientat pe cititori și a impus o scară de valori de care ne desprindem greu și astăzi. În realitate nu totul a fost cercetat și nu totul a fost rezolvat. Sînt scriitori care n-au beneficiat de conul de lumină cel mai favorabil, care n-au întîlnit încă interpretarea cea mai potrivită. S-a făcut oare totul pentru proza Hortensiei Papadat-Bengescu ? Opera lui Mihail Sadoveanu a fost stoarsă de toate semnificațiile ? Gib Mihăescu a fost analizat în ceea ce are el mai prețios și mai modern ? Desigur, răspunsul este negativ. În legătură cu Hortensia Papadat-Bengescu nu avem de la înaintașii noștri decît o mînă de articole fără profunzimea analitică pe care opera ei o cere. Trei studii de amploare încearcă să umple acest gol (V. Ciobanu, C. Ciopraga, F. Mihăilescu), dar și cu ele nu sîntem decît la început de drum. Opera lui Sadoveanu abia acum își caută exegeții și ultimele incercări în materie (N. Manolescu, Z. Sărgeorzan) ne arată indirect cît de grea e sarcina criticului în fața unei opere atît de vaste. Desigur, exemple mai putem da. Criticii și editorii de azi fac o muncă ale cărei roade se vor putea culege numai cu timpul. Este interesant de reținut că operei lui Mihai Eminescu și vieții lui i s-au dedicat în ultimele trei decenii numeroase studii dintre care unele fundamentale pentru bibliografia marelui poet. Dar nici strălucirea literaturii dinainte de război, nici așa-zisa inactivitate a criticii contemporane nu fac obiectul acestor rînduri.

Fiecare epocă își are scriitorii săi, și criticii săi pentru acei scriitori. Nu cumva critica de astăzi este fixată prea mult de succesele literare precedente și ignoră mișcarea de ansamblu a literaturii române de astăzi ? Și astăzi sînt scriitori care au dat fiecare sumedenie de volume, unii realizînd nu numai cifre impresionante pe lista tipăriturilor personale ci chiar o operă demnă de istoria literaturii. Studiul asupra acestor scriitori și asupra operelor lor este încă șovăielnic. S-a vorbit mult despre explozia lirică a anilor '60. Dintre cei debutați atunci cîțiva poeți au realizat o operă întinsă și au dat scrieri memorabile. M. Petroveanu a putut să strîngă într-o carte, intitulată foarte potrivit **Traiectorii lirice**, profilurile a zeci de poeți contemporani, priviți în întreaga lor evoluție literară. Dintre aceștia s-a detașat atît pentru critică cît și pentru marele public poezia lui Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Ion Gheorghe, Marin Sorescu. Este o operă valoroasă și substanțială care merită rîvna cercetătorului aplicat și cu gust pentru poezie. Ei nu sînt singurii, fiind însoțiți îndeaproape de valori literare mai tinere și ele demne de studiu (A. Păunescu, Constanța Buzea, Gh. Pituț, Ana Blandiana ș.a.). Totodată sînt scriitori de o consacrare care de mult nu mai comportă nici o discuție și care n-au beneficiat de studiul potrivit unei traiectorii literare exemplară și valoroasă. Ne gîndim la Emil Botta, Eugen Jebeleanu, Nina Cassian, Șt. Aug. Doinaș. Lucrurile nu stau altfel nici cu proza unde nu există o astfel de carte despre Geo Bogza. despre Zaharia Stancu, despre Eugen Barbu sau despre D. R. Popescu. Este adevărat, dificultățile sînt mari dar critica trăiește prin scriitorii ei și a le încorona opera cu un studiu decisiv înseamnă a face un serviciu literaturii române și nu unei persoane anume. Cît despre critici ei au fost mai totdeauna uitați și lăsați la urmă. Opera lui Tudor Vianu care beneficiază de lucrarea introductivă a lui Ion Biberi își așteaptă cercetătorii. Aceea a lui Șerban Cioculescu la fel. Contribuția criticilor este la fel de importantă ca a oricărui alt scriitor și a scrie despre ei înseamnă a scrie despre literatura română. Fixarea valorilor este un proces lent dar legat indestructibil de acele studii care conturează durabil și fericit viața și opera unui scriitor într-o formulă potrivită. Cercetarea de durată și întindere verifică, de altfel, și capacitatea critică. Articole de jurnal, improvizații periodice în revistă pot face mulți. Asceza unei munci îngrădită sever de obligațiile unui studiu bine precizat nu e decît la îndemîna celor cu vocația construcției critice veritabile. Literatura de azi merită prin valoarea ei această devoțiune.

Luceafărul

Sărbătorile muncii

Celebrăm an de an, la 23 August, cu prilejul aniversării eliberării patriei noastre de sub dominația fascistă, și o victorie a păcii și-a muncii, împlinirea prin efortul uriaș al poporului, a destinului nostru, socialist.

S-au împlinit treizeci și doi de ani de cînd opțiunea națiunii române pentru politica partidului comunist a însemnat opțiunea pentru bunăstare și demnitate, pentru democrație și afirmare spirituală în toate marile teme ale prezentului. S-au împlinit treizeci și doi de ani decînd socialismul nu mai este o temă de speculație filozofică, nici o metaforă literară ci este chiar drumul, pămîntul ferm pe care pășim. Un drum al muncii tenace, niciodată ușoară, un drum al edificării de sine, dură adesea, dar un drum către înălțarea unei industrii moderne, al unei agriculturi înalt productive, un drum al țării în sensul civilizației și progresului.

Sărbătorile noastre naționale au devenit serbări ale muncii, serbări cu amplă desfășurare în care cîntăm, după firea deschisă și generoasă a poporului nostru, iubirea care ne leagă de țară și de peisajele ei legendare. Sărbătorile noastre naționale au devenit serbări ale muncii în care cîntăm deopotrivă iubirea și recunoștința pentru cel care fără de preget și fără odihnă, fără teamă și fără abatere, cu atîta tenacitate și devoțiune servește cauza comunistă a întregului nostru popor : secretarul general al partidului, președintele republicii, simbolul victoriilor noastre de astăzi și-al demnității naționale, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Au trecut și anul acesta prin dreptul tribunelor roșii oamenii muncii din toate punctele cardinale ale pămîntului românesc. Au ieșit în lumina de vară manifestîndu-și bucuria față că mai pot adăuga un an de succese la biografia fiecăruia dintre ei. Le-am putut citi în privire satisfacția atît de reconfortantă că pot socoti ca a lor o victorie care este și-o victorie a țării, a întregului nostru popor. Se pune astăzi un semn de fermă egalitate între interesele cetățenilor și interesele țării, și întîmplarea aceasta atît de nouă de-a lungul întregii noastre istorii naționale e de natură să arboreze zîmbetul acela de bucurie care s-a așezat ca un simbol al stării de spirit contemporane din România pe întregul parcurs al manifestațiilor.

S-au transformat serbările muncii în serbări ale bucuriei. Sînt serbări ale încrederii noastre în puterile noastre, în forța noastră continuă de-a ne birui și de-a birui ; sînt serbări ale bucuriei omului-om, ale omului-frate, ale unității învățată umăr la umăr în cele mai importante probleme ale muncii și ale vieții : serbări fierbinți ale verii din sufletul nostru și din cugetul nostru, fericit să contemple de la înălțimi amețitoare izbînzile prin care s-a desăvîrșit.

Douăzeci și una de salve de artilerie și acordurile imnului de stat al Republicii Socialiste România au marcat și anul acesta șansa deosebită a locuitorilor țării de-a putea celebra totdeodată cu marea victorie împotriva fascismului — victoria destinului ei comunist.

Nicolae Velea

Terra paterna

(RODNICIE)

Cum au plouat din ceriuri (bolți congruente și
Veci capiște de aștri-nchinați rodirii noastre),
Plug roș Făptura-ți mîndră arînd și-o investi
Ca pe-a zeițelor cu văluriri albastre

Cu miriade pure de ochi și cu șofranul
Seminței celei sacre, Destinul împlinit !
Ca pe o roată cosmică tot anul
Veghea izbînzii tale și-a rotit

Și-acum cu strigăte ca de bacante
Plaiuri te urcă-n slavă : Evohe :
Țărînă-a zămislirii fascinante
Lacră de zestre care nu mai e
Căci nu mai e ca tine alta nici
Nu e vreunde mai străvechi altoi
De neamuri, dezvelire de pacinici zei antici
În strigăt de fecioare muntărițe în roi.

Cum au plouat din ceriuri, cum tu ne-ai hărăzit
În veacul veacului, cu trudă
Cu Roșul Plug din somnul tău am dezmărginit
Roirea seminală, îmbucurare multă !
Rit care ne cuprinde, arcane-a unei nunți,
În vecii vecilor să ție
Flacăra ta, comoară, păzită cu ochi crunți,
Volnic, de-ntreaga semințe !

Cezar Ivănescu

JURNAL DE POET

Drum în Dobrogea

II

Cealaltă piesă păstrată în zeci de exemplare în plăci votive, icoane de marmoră, îl reprezintă pe așa numitul Cavaler trac, fără nume, pe calul său călare cu sulițe izgonind duhul răului, balaurul și dragonii din cetăți și de pe drumuri. Cu ciinele după el în luptă veșnică împotriva spaimelor și întunericului, este simbolul omului trac ce îmbracă în vechime toate casele balcanilor.

Dacă șarpele numește atitudinea pasiv-contemplativă a omului în cosmos, cavalerul trac este

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 6-a

OPȚIUNI

Poezie și lirism

Am avut întotdeauna credința că lirismul este mai complex și că el definește mai exact omul și destinul lui, decît poezia. Că, dacă poezia este doar un produs, o creație, e drept, de neînlocuit a minții omenești, lirismul este în același timp și act, luare în stăpînire a destinului tău prin aceea că, nefăcînd deloc abstracție de efortul calofil ce caracterizează în special poezia, el obligă și la efort existențial, consideră viața ca pe un lucru la fel de însemnat ca și poezia și o ridică la înălțimea ei (a poeziei). Și nu este lipsit de importanță faptul că poezia, în urma acelui efort existențial, cîștigă, la rîndul ei, în complexitate și profunzime.

Un liric va exprima, deci, dacă este poet, gînduri în poezie, adică va simți nevoia să mediteze asupra vieții lui însuși. Aceasta numesc eu gînd : o meditație asupra vieții tale.

Departe de mine ideea cum că în poezie nu ar avea nici o importanță limbajul și toate avantajele pe care o stăpînire perfectă a limbii le-ar aduce cu sine. Am prețuit întotdeauna și fără rezerve poeții, scriitorii care au avut puterea și răbdarea de a se apleca asupra limbii și de a-i scoate la iveală nesecatele ei virtuți. Am știut să fac deosebirea între impostorul necultivat și agresiv și răbdătorul și taciturnul scriitor care și-a ales drept țel în viață lumina orbitoare a cuvintelor cu toate hățișurile ei. Am încercat eu însămi, un an de zile să scriu în metru antic și rodul acelui an nu a fost lipsit de importanță pentru mine. N-am să mă mai lupt niciodată cu rigorile limbii, ca și în perioada aceea, e adevărat, dar mi-a rămas gustul nesățios pentru perfecțiune și melancolia pe care ți-o dă orice lucru pe care deja l-ai înfăptuit.

Dar, deși tînjesc încă după frumusețea vie a versului, rămîn acum la convingerea că nu există perfecțiune în altă parte decît în uniunea desăvîrșită a gîndului cu fapta. Că ceea ce eu vreau să ajung din urmă este tocmai posibilitatea de a exprima ceea ce am gîndit și de a gîndi ceea ce (sau mai degrabă cum) trăiesc. Prețuiesc acum spiritul poeziei dacă se poate spune astfel, ceva ce este mai mult decît meșteșug desăvîrșit sau strigăt, pur și simplu. Mai mult chiar decît obsesii, monstruoase, atrăgătoare, exprimate cu meșteșug însă, deoarece obsesia fuge de spirit, ca și orice alt lucru încrîncenat și exterior.

Spiritul este viu și sfredelitor el înseamnă meditație eficientă și demnă de luat în seamă. Orice meditație întoarsă asupra vieții tale reprezintă, scrisă, pentru poezie, maximum de eficiență și frumusețe. Aș putea să dau exemple nenumărate de artiști la care planul existenței a concordat cu planul poetic într-un mod u-

Angela Marinescu

Continuare în pag. a 6-a

Exemplul școlii

Au fost adeseori încercate studii de tipologie a culturii românești, între care cel mai recent aparține lui Tudor Vianu, sintetizat într-o comunicare prezentată la U.N.E.S.C.O. De asemenea, filozofia culturii, la Blaga, culminează cu o ambițioasă tentativă de morfologie a spiritului românesc, avînd deschidere spre universalitate. Cred că a fost mai puțin evidențiată o trăsătură constituită istoricește, a cărei permanență poate deveni însă blazonul unei viguroase substanțe naționale, menită să-și pună amprenta asupra tuturor celorlalte fapte de seamă ale poporului nostru. Mă gîndesc la luminismul culturii românești. Este vorba de marea dimensiune a secolului al XVIII-lea, încrederea în rațiune și în facultățile educabile ale sufletului omenesc, transformată în tipar de viață al individului și mai ales al colectivităților naționale, izvorîte din același curent de gîndire. Nu întîmplător mișcarea cea mai semnificativă a secolului luminilor poartă numele de Școala Ardeleană. Avem de-a face în primul rînd cu sensul mai larg, de mișcare culturală, dar nu vom ignora nici pe acela referitor la educația națională, din toate punctele de vedere, de la viziunea modernă asupra lumii, pînă la economia naturală. Cei trei corifei ce străjuiesc astăzi intrarea la Universitatea din Cluj-Napoca au fost **învățători**, în sensul propriu al cuvîntului, adică au condus școli și au făcut manuale pentru copii. Dacă încrederea în progres și în capacitatea omului de a se ameliora prin educație, devenite realitate sufletească dominantă, începînd din secolul al XVIII-lea, alături de spiritul cavaleresc și eroismul, intrate în constituția noastră odată cu vîrsta de mijloc, dacă toate acestea reprezintă încă trăsăturile ce definesc pe omul actual, a cărui deplină realizare este considerată politică de stat, atunci trebuie să ne întoarcem cu mai multă grijă asupra moștenirii lăsate de înaintașii noștri pe tărîmul școlii, cercetînd cu

A. D. Munteanu

Continuare în pag. a 7-a

VIAȚA LA ZI

Cîntecul reparator

Construcția-i defectă la miros,
Au zis toți ziditorii de lumină,
După ce-au pus uneltele lor jos
Și gazda le-a adus ceva de cină.

Au fost chemați constructorii — miresme
Spre-a repara defectul anunțat,
Trăgînd c-un tun de mac l-au reparat...
Și lumea mirosea, dar sta în bezne.

Dar luna răsări din maci, enormă,
Și sub lumina lunii se văzu
Lumina mirosind, dar care nu
Mai reușea să stea în nici-o formă.

Și cînd părea că lumea nu mai poate
Să aibă totul dintr-o dată-n ea,
Ca apăsat și fascinat de-o stea,
Plin de pămînt și de singurătate,

Bătut de tine, lume, descrescindo,
S-a ridicat un greier mic și prost
Și vieții i-a redat întregul rost,
Culoare și miros, numai cîntînd-o.

A grațiat tot egoistul pîntec,
Redeșteptînd și stele și noroi
Și lumii dîndu-i coerențe noi,
A vîndecat pămîntul cu un cîntec...
O, de-am putea-nțelege-n fine noi
Puterea de-a uni a unui cîntec.

Adrian Păunescu

OPINII

Romanul istoric și inițiativele editoriale

Marele public de la noi sau de aiurea are în romanul istoric una din lecturile sale preferate. Faptul e demonstrat de tirajele impresionante ale acestui gen de literatură, de producția abundentă a scriitorilor decișî să evoce trecutul, de pasiunea constantă a noilor generații pentru operele unor autori clasici ca M. Sadoveanu, W. Scott, Al. Dumas. Nevoia de trecut a omului în general și a celui predispus să reflecteze asupra propriului rost în lume, în special, se concretizează, între altele, în interesul consecvent și profund cu care sînt consumate azi, atît contribuțiile științifice de strictă specialitate dedicate diverselor probleme ale istoriei cît și lucrările de largă popularizare sau evocările beletristice. În asemenea condiții, faptul că editurile noastre acordă romanului istoric un loc aparte în activitatea lor este pe cît de firesc, pe atît de justificat. În ultimul timp se remarcă chiar o diversificare a ariei tematice a acestor romane, o înmulțire a autorilor popularizați la noi, o deschidere spre orizonturi istorice mai puțin explorate epic pînă acum. În critică, au fost abordate, de asemenea, unele probleme estetice specifice ale romanului sau dramei istorice. Îndeosebi problemele pe care le ridică aspectele simbolice, legătura evocării beletristice cu faptele trecutului, perspectivele actuale asupra acestor fapte au revenit în discuții ori de cîte ori un roman sau o piesă de teatru cu caracter istoric s-a bucurat de un real succes de public.

Ceea ce nu s-a discutat încă, este modul în care editurile noastre selectează și promovează romanul istoric, criteriile care justifică opțiunile lor. O asemenea discuție este însă absolut necesară nu numai pentru că ea se leagă de una din preferințele estetice majore ale publicului ci și pentru că implică din partea editorilor un mod clar de a concepe raporturile noastre cu trecutul, așadar o înaltă responsabilitate educativă, științifică și cetățenească.

O cercetare, fie și sumară, a activității editurilor de promovare a romanului istoric în ultimii ani, relevă, pe lîngă unele reușite, o seamă de inconsecvențe sau de omisiuni surprinzătoare. Mai întîi însă o constatare generală : consultarea cataloagelor noastre editoriale din ultimi ani arată o abundență nejustificată a prozei străine de evocare istorică în dauna celei românești. Este o situație anormală. Dacă se face, de exemplu, socoteala titlurilor și tirajelor de proză dedicate de editurile noastre ultimului război mondial rezultă clar că literatura română nu s-a bucurat de atenția ce i se cuvenea de drept. Aceasta ridică, bineînțeles, problema de excepțională importanță, nu numai literară, a perspectivei *pe care editurile o oferă asupra problemelor istorice aduse în discuție. Normal este însă ca editurile noastre să fie, în primul rînd, purtătoarele de cuvînt ale punctelor de vedere profund științifice, pe care conștiința istorică românească le-a făcut posibile.*

Mergînd mai departe cu cercetarea producției editoriale de proză istorică se poate constata de altfel că autorii străini beneficiază de o aten-

Mihail Diaconescu

Continuare în pag. a 6-a

• **IN ACEST NUMĂR :** • File de istorie, file de epopee : **Poezia anului 1877** de Teodor Vârgolici • Cronica literară : M. Ungheanu despre antologia critică **Geo Bogza** • Cartea de debut de Al. Piru • Viața cărților • **Poeme** de Daniela Crăsnaru, Ileana Mălăncioiu, Nicolae Diaconu, Mihai-Adrian Eres, Paul Sân-Petru • **Proză :** „Coboară ploaia" de Dumitru Dinulescu și „Fratele lu' Odiseu" de V. M. Basarab • Teatru • Film • T.V. • Radio • Plastică • **„Eufonia limbii românești în orchestrația lui Eminescu"** de Gheorghe Suciu • Fragmente critice : **„T. Arghezi"** de Eugen Simion • Profil : „Spiritualitatea livrescului" de Dan C. Mihăilescu • Atelier literar de Geo Dumitrescu • **„Lectura" actului de cancelarie** — interviu cu istoricul Leon Simanschi • Mapamond : Hilde Domin în traducerea Lidiei Stăniloae și a lui Gheorghe Pituț • Aqua forte •

cronica literară

Geo Bogza

Antologie de Antoaneta Tănăsescu

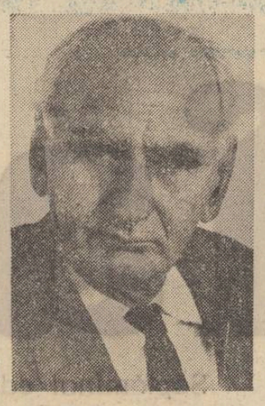

Puține scrieri literare au avut șansa să fie înțelese și acceptate de la început așa cum au fost înțelese și acceptate scrierile în proză ale lui Geo Bogza. Volumul **Geo Bogza** alcătuit de Antoaneta Tănăsescu (Biblioteca critică) ne oferă prilejul confruntării cu suita de considerații critice pe care opera scriitorului le-a provocat de la un timp. O explicație ar fi și existența unor mărturisiri scriitoricești patetice care au dezvăluit resortul profund angajat al literaturii lui. În **Poezia pe care vrem s-o facem**, Geo Bogza denunțind „bătrînii invechiți în relele confortabile ale poeziei pure" scria următoarele : „Noi care venim pe urmele lor putrede, conștienți de rolul istoric pe care poezia — ca suprem mijloc de expresie — îl poate juca în limpezirea și precizarea formelor de viață, cintînd dintre toate tendințele obscure ale acesteia, pe acelea care par mai generoase și mai îndreptățite să formeze caracterul epocii, vrem să facem o poezie a timpului nostru, în care o imensă dramă a umanității se desfășoară". O asemenea profesiune de credință, incomodă și agitatorică nu putea rămîne fără ecou. Finalul articolului manifest este și mai explicit : „Va trebui, pentru ca poezia să fie înțeleasă de mii de oameni, nu de o scădere a nivelului artistic al acesteia, ci de un efort uriaș care să o apropie de estetica elementară a vieții. Va trebui ca poezia să devină elementară, în sensul în care apa și pîinea sînt elementare. Atunci se va petrece o reîntoarcere epocală a poeziei la viață. Atunci toți oamenii vor avea dreptul la pîine și la poezie". Mesajul lor a fost recunoscut mai ales în volumele de proză ale scriitorului și mai puțin în cele de poezie care i-au adus nu atît înțelegerea cît un scandal judiciar de răsunet în lumea literară a vremii. Mihail Sebastian recunoștea însă **Poemului petrolier** „un suflu epic de o încruntată grandoare, ceva care putea foarte bine fi un început de epopee modernă, cîntec al uzinelor, al mulțimilor, al marilor valuri de viață". Esențial i se pare criticului faptul că Geo Bogza este „un descoperitor de medii umane noi, cercetător al fabricilor, al minelor, al închisorilor, pe unde trece cu un ochi atent, ce nu se lasă păcălit nici de satiră, nici de revoltă, și înregistrează cu o crudă fidelitate tot ce vede". Un alt reprezentant al generației meteorice și febrile, M. Blecher, care scria rar critică, a ținut să-și facă publică opinia sa despre volumul **Ioana-Maria** : „Cu respirația tăiată am citit aceste poeme de calmă și exasperantă frumusețe".

Volumul care a atras atenția asupra marilor calități ale prozei lui Geo Bogza a fost **Țări de piatră, de foc și de pămînt.** „Este la începutul cărții în capitolul **Țara moților, Țară de piatră, un** fragment de patru pagini, intitulat : **O femeie mănîncă un măr**, care prețuiește cît șapte romane de autor răsfățat" scria la apariția cărții Radu Boureanu. Pentru Miron Constantinescu care închină aceleiași cărți o recenzie cu exacte observații asupra literaturii lui Geo Bogza acesta „poate fi un tot atît de bun romancier ca și poet". Comentariile se opresc, în general asupra forței literare neobișnuite și asupra noutății scriitorului într-un limbaj care a găsit și tonul și cuvintele cele mai potrivite pentru a vorbi despre ele. „Nicăieri omul nu e mai total solidarizat cu elementele ca în cartea d-lui Geo Bogza" scrie Mircea Eliade despre aceeași carte. „Cartea d-lui Bogza (citățm din același comentariu) — cu toate că se numără printre cărțile cele mai deprimante din literatura noastră — nu aduce numai un peisaj românesc cu totul necunoscut, dar și ființa oameni pe care nu sîntem obișnuiți să-i întîlnim în epica noastră contemporană". Despre revolta împotriva alcătuirii universului conținută în **Cîntec de revoltă, de dragoste și de moarte** scrie cu o mare adeziune D.I. Suchianu găsind în Geo Bogza un poet tot atît de universal cît Hugo sau Eminescu.

Cartea care a declanșat cele mai multe și mai favorabile reacții critice a fost **Cartea Oltului.** „Dar acest poet, pe care acum nu ne mai sfiim a-l pune, în această privință, alături de Mihail Sadoveanu, cel mai mare poet al pămîntului românesc (și cu deosebire moldovenesc), vine cu o tehnică nouă" remarca la apariția cărții Alexandru Piru. Laurențiu Fulga, atunci în postură de cronicar literar, face observația fundamentală că noua operă „este mai mult decît un reportaj", de fapt un „eseu sociologic" cu un vocabular neobișnuit care nu seamănă cu al reporterilor obișnuiți. Pentru Pompiliu Constantinescu autorul **Cărții Oltului** este un poet care „vede ciclopic, fiind un viguros liric al forțelor cosmice, un contemplativ al energiilor naturii, cum nu mai întîlnim altul în proza noastră". Turnura epopeică a scrierii este și ea semnalată de Perpessicius care insistă asupra homerismului scrierii, ossianismului ei. **Cartea Oltului** smulge criticii vremii aprecieri excepționale care nu se acordau niciodată reportajului. Un homerid, un scriitor baroc, un poet al fantasticului geologic este Geo Bogza și pentru Șerban Cioculescu.

Foarte aproape de inima acestei literaturi care a galvanizat atîtea penițe critice s-a aflat Octav Sulițiu, prozatorul deghizat în critic care ne-a făcut postmortem surpriza celui mai delicat și inteligent jurnal transmis posterității de un scriitor român. Lectura reportajelor din **Oameni și cărbuni în Valea Jiului** îi dă criticului posibilitatea să ne vorbească despre o literatură a viitorului. **„Oameni și cărbuni în Valea Jiului** nu este cu nimic mai tulburătoare și mai puțin adîncă decît acele romane, în care elementul invenției și al senzaționalului epic dă o savoare specifică lecturii. Și totuși cititorul se poate dispensa de amărîrea colorată a ficțiunii, de potriveala șireată a artei fabulatorii. El poate să ia contact cu realitatea și direct, fără intermediul aranjat al fanteziei." Din **Oameni și cărbuni în Valea Jiului** criticul scoate un argument pentru o altă estetică a literaturii. „Literatura, și încă de foarte bună calitate, se poate scrie și fără povestire, fără ficțiune. Căci literatura, ca și orice altă artă, este un mod de cunoaștere a realității. Această cunoaștere poate fi directă, sau intermediată prin fabulă. Fără să scădem întru nimic valoarea povestirii — această creație caracteristică a geniului oriental — nu putem să ignorăm forța de autenticitate a contactului imediat cu realitatea. Acest contact ni-l oferă cartea lui Geo Bogza." Pledoaria nu se oprește însă aici. Ea capătă și un sens polemic, dacă ne gîndim la literatura de predilecție a sburătoriștilor : „Omul însă nu este numai spirit. El nu poate fi înțeles și adîncit numai prin felul cum gîndește. Pentru a-l cunoaște bine pe om, trebuie să ne plimbăm în vasta și pestrița arie a muncilor sale, să-l vedem aplecat asupra uneltelor sale nenumărate, să-l urmărim în gesturile sale diferite ; atunci vom afla marele adevăr că umanismul trebuie să-l restituie pe om întreg, de la tălpi pînă la creștetul capului. Cartea lui Geo Bogza este o exemplificare a unui nou fel de a-l privi și a-l înțelege pe om." Tipărit în **Națiunea** din 1947 articolul lui Octav Șuluțiu poate fi la fel de bine extras din **Bluzele albastre** ale lui Alexandru Sahia. Este poate una din cele mai bune definiții ale nobilului mesaj al literaturii lui Geo Bogza, surprinderea exactă a deschiderii ei spirituale de excepție. Dincolo de arta literară, criticul ținea să surprindă programul de excepție al acestei literaturi. **„Oameni și cărbuni în Valea Jiului,** scria Octav Sulițiu, pe lîngă calitățile literare, indiscutabile, deschide drumul unei literaturi noi, cu probleme noi și cu oameni noi, complexă și completă." Se poate titlu de glorie mai mare pentru un scriitor ?

Dacă recapitulăm, vom vedea că toate aprecierile importante asupra literaturii lui Geo Bogza s-au făcut încă de la început. I s-a observat poezia aspră, antiidilismul, perspectiva cosmică, homerismul, barochismul, depășirea, cu alte cuvinte, a unei specii ce popula modest paginile ziarelor. E comparat cu Mihail Sadoveanu și cu Withman. Virtuțile epice ale **Tărîlor de foc, de piatră și de pămînt** îl fac pe Miron Constantinescu să pună această carte alături de **Răscoala,** iar pe Octav Sulițiu să-l considere pionierul unei literaturi de o superioară modernitate. Se poate conchide, cu alte cuvinte, că Geo Bogza a avut după primele cărți nași literari de bună calitate. Critica ultimelor decenii n-a făcut decît să redescopere treptat vechile afirmații ale primilor comentatori și să le dezvolte cu oarecare întîrziere descoperirile. Putem zice chiar că opera lui Geo Bogza, „năzdrăvanul nostru navigator", după formula lui Eugen Jebeleanu, n-a fost încă redescoperită în întregime, mai ales în direcția atît de necesară azi, în care Octav Sulițiu găsea că merge proza scriitorului. Toate aceste observații ne-au fost prilejuite de selecția de mărturii și articole pe care Antoaneta Tănăsescu a așezat-o între coperțile Bibliotecii critice a Editurii Eminescu. Volumul este însoțit și de un util **Tabel cronologic** ca și de o bibliografie a operei scriitorului și a referințelor critice. Punctul tare al antologiei este prezența textelor colegilor de generație care au privit proza poetică a scriitorului de pe o platformă comună de simțire și gîndire. Pentru acuratețea lucrării ar fi fost nimerit să fie încorporate, indiferent de dimensiunea lor, și opiniile lui Aurel Baranga, G. Călinescu, Ștefan Roll și Vladimir Streinu, după cum, din generațiile următoare, ar fi fost interesant de urmărit cuvîntul reporterilor de azi despre Geo Bogza. Din noua generație care a crezut în reportaj ar fi fost desigur demne de atenție opiniile lui Radu Cosașu, autentic descendent literar al lui Geo Bogza, și Lucian Raicu.

Bine alcătuită, antologia deschide drumul monografiei viitoare.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

„Necesari și tineri, visători"

Aflat la cel de-al patrulea volum de versuri — „Frica de somn", 1970, „Gravuri", 1972, „Pavăza la armonia culorilor", 1973 și „Lîngă inima țării", 1976 — Traian Reu se dovedește un liric egal cu sine în urmărirea și tratarea unor motive pentru care a optat de la bun început. Publicat la „Editura militară", în cadrul colecției „Columna", cel mai recent volum*) al său este nu doar o declarație patetică față de țară, ci și o scrutare lucidă a șanselor destinului său liric, a cărui traiectorie poetul o vede inseparabilă de idealurile pe care s-a angajat să le slujească : „Cîntindu-te mi-e versul / în veac nemuritor".

Volumul are trei secvențe bine conturate : „Țărm de adevăr", „Virste în primăvară" și „Cremene și-azur". Dacă prezența iubirii de țară tutelează toate cele trei cicluri ale cărții, fiecare beneficiază însă de un alt unghi din care poetul își lansează mesajul liric.

„Țărm de adevăr", primul ciclu al volumului, este un fel de artă poetică în care, în citeva rînduri, poetul își rostește crezurile : el va cînta țara, anotimpurile ei de muncă încordată, liniștea ei și pe oamenii care sînt gata oricînd s-o apere ; pe cei cu arma în mînă dar și pe ctitorii spiritualității ei : „Prea mulți știu totul despre Brâncuși. / Au aflat secunda cînd s-a născut / Și unde a fumat ultima țigară / /.../ „Nimeni însă nu i-a numărat / Bătăturile din palmele / Care l-au purtat în nemurire". Pentru cei care-i vor reproșa patetismul unora dintre versuri, poetul scrie o caldă expunere de motive : „Despre ostași nu poți vorbi oricum / E dreptul lor la vorbe mai aparte / Căci veghea-i unicul statornic drum / De eroism și dîncolo de moarte". Visînd mereu la liniștea țării, poetul reușește citeva frumoase peisaje, le-aș zice afective : „Trece un freamăt al spicelor / Peste pieptul pămîntului / ca o îmbrățișare necesară".

Specifică celui de-al doilea ciclu al cărții, „Virste în primăvară", este împletirea fericită a sentimentului de dragoste față de țară cu elanuri venite dintr-o zonă mai intimă a afectivității. Poezia cîștigă în căldură, imaginile devin mai diafane în desenul lor : „Din orgile de vînt purificate / Se-naltă trupul tău abia vibrat / De undeva din larguri nesperate / Cu nenufari și orizont curat". Registrul afectiv se îmbogățește, apar necesarele contrapuncte. Iată o acuarelă în care tristețile sînt bine strunite : „Tîncturile din toamne lasă urme / Pe țipătul cocorilor sub nori / Și amintiri sub geană macerate / Renasc stridente-n noile viori. / Multiplicate-n singe se destramă / Buzele vîntului grav șuierînd. / De-atîta zbucium cerul pare arde / Și-aprinde-n noapte plopii, rînd pe rînd". Uneori, „evadînd" din perimetrul marilor răspunderi, poetul visează la purificarea prin gesturi gratuite, la cuvenita porție de „vagabondaj" a sufletului : „Se cere uneori, se cere / Să ridicăm cuiburi / în arborii copilăriei..." Resorturile lucidității acționează imediat și iată-l pe poet punînd măsură în toate și definind ceea ce înțelege prin vis și zbor : „Rămîne doar ce dăm / Fără să cerem / Răsplata / Pentru trecerea prin clipă, / Rămîne zborul nostru suveran / Și-ardere / Dincolo de aripă".

Cel de-al treilea ciclu, „Cremene și-azur", se compune din poezii în care mesajul este cît se poate de direct ; cei pentru care sînt scrise fiind numiți — vînătorii de munte, marinarii ș.a. Sînt poezii ce pot fi considerate, într-un anume sens, ocazionale. Ele au savoarea și umbrele unor astfel de încercări, în care riscurile (liric, vorbind) nu sînt puține.

Se detașează din acest ciclu imaginea foarte vie a unei coloane în marș („Trecem ca un fluviu de putere / Prin orașul îmbrăcat în zori / Încrustați în marile-i artere / Necesari și tineri, visători") și poezia care dă titlul ciclului, piesa cea mai rezistentă din această ultimă treime a cărții : „E ora mai înaltă / Și soarele-n amiezi / Îmbrățișează zarea / Și fructul din livezi / Nemaivăzut de sincer / Și de adevărat / Ca într-o revărsare / De vertical curat..."

În filonul poeziei patriotice, avem în Traian Reu un poet autentic ; prin patosul mesajului liric, grija pentru șlefuirea expresiei și suplețea îmbinării motivelor cărora le este statornic.

Dorin Tudoran

*) **Traian Reu, „Lîngă inima țării", Editura Militară, 1976.**

Acuratețea limbajului

Dacă, așa cum se spune, a avea talent înseamnă într-o măsură considerabilă, a-ți căuta și descoperi vocația, indiferent de natura și amploarea acesteia pe scara valorilor, se poate aproxima că ultimul volum*) publicat de Sergiu Adam creează acea impresie de adecvare între tentație și realizare, între obiect și expresia lui artistică. Clarificarea discursului nu trebuie interpretată, însă, în mod abuziv doar ca o consecință a recunoașterii posibilităților eu-lui propriu de a intra în contact armonios cu lumea, ci și ca un efort al limbajului însuși de a se ordona, de a se construi ca lume. Tocmai din acest motiv, deși universul său tematic ține de experiența bunului simț (pe aici nu bîntuie nici pajure vizionare ce se prefac a citi în bezna timpului, nici șerpi telepatici care te fac să te simți culpabil și să-ți înghețe sîngele în vine de groaza păcatului originar), destule poezii reușesc să-și transmită emoția lor simplă și francă. Este meritul poetului că explorînd „curtea cu obiecte domestice" și-a descoperit tonul adecvat unei confesiuni cu voce „mică", dar de o acuratețe remarcabilă. Iată o poezie care ar izbi o structură hrănită din egolatrie și infatuare, o poezie al cărei spirit îl vom întîlni în majoritatea acestor **Gravuri**, desigur, sub diferite ipostaze și în diferite proporții : „Cu bunătatea mea pot ridica / o pietricică din samarul lumii / marile pietre de povară / rămîn la locul lor / neclintite" **(Cu bunătatea mea).** Deși o anumită față a milei nu lipsește din registrul comunicării, dominantă rămîne împăcarea tandră cu dimensiunea presupus reală a lucrurilor, refuzul aproape înfricoșat al oricăror deformări prin reducție sau agluținare : „Și-un deal pe care un copil cîndva / Voia cu mîna să atingă cerul / Și-o noapte de decembrie-n ninsoare / Și-un cîntec sub fereastră — lerui-lerui" /.../// E un tărîm etern scăldat în soare / Și-oriunde-aș fi îmi stăruie în gînd —/ Un colț de rai fără asemănare / Fărîma mea de viață luminînd" **(Acasă).** Sentimentul că poetul și-a găsit regimul optim al comuniunii cu sine și cu lumea mergînd pe calea bătătorită a cunoscutului, nu duce însă la sterilitatea discursului, o neliniște înfiorată realizîndu-se chiar în cele mai obișnuite cadre, prin intruziunea unui singur vers sau modificări de sens : „O stea înlăcrimată / asemeni unei ființe cuvîntătoare / la ceasul din urmă al nopții / cînd se curmă odihna cea bună / Singur trăind între peceți uitate / auzi deslușit clocotul sîngelui / geamătul mării cînd se naște ziua / deprinzi înțelepciunea împăcării cu lumea / vezi aievea într-o firidă / pumnul de țărînă care rămîne". **(La ceasul din urmă al nopții).** Se observă că lucrurile domestice, dacă-și modifică raportul într-un fel sau în altul, sînt capabile să-și arate latura lor magică, plină de surprize, adică ele ajung să se comporte în ochii poetului ca și cum ar fi cunoscute acum pentru întîia oară, cum se întîmplă în versul „Vezi aievea...", acest **aievea** semnificînd, în context, o proiectare bruscă în ireal, în fantastic. Privite cu ochiul poetului, „el însuși / un semn de întrebare / în ochiul gigantic al lumii / fiind", semnul lucrurilor se schimbă pe nesimțite, încît, la un nivel al analizei, ceea ce era recuzită, figurație magică, devine lucru din realitatea comună, iar aceasta în locul obiectelor transcendente, cum se întîmplă în poezia **Soare de aur :** aici obiectele magice erau pieptenele, peria, oglinda, însă golite de semnificația lor prin uzură îndelungată și univocă, capătă o nouă lumină prin schimbarea accentului axiologic al textului, apăsîndu-se pe verb, pe gestul în sine, al aruncării, gest în care se concentrează acum întreaga semnificație, nouă a basmului, aceea de daruire continuă în iubire : „Soare de aur și cîmpia netedă / ca în poveștile copilăriei / Arunc peste umăr o perie / și se face o pădure / arunc o oglindă / și se face o apă / arunc un pieptene / și se face un zid de cetate. / arunc o floare / și se face o femeie / Mai arunc ceva, mai arunc / murmură femeia cuprinzîndu-mi umerii /, dar eu nu mai am ce arunca / și pe nesimțite. / peste toate se lasă noaptea / ca o pisică enormă".

Ținînd seama de experiența acumulată în concizionea și acuratețea limbajului din actualul volum, credem că ne putem face și alt fel de speranțe cu privire la viitoarele cărți ale lui Sergiu Adam.

Dan Laurențiu

*) **Sergiu Adam : „Gravuri", Editura Junimea, 1976.**

vitrina

• **CONSTANTIN C. GIURESCU : „Amintiri",** editura „Sport-Turism", 1976. Cunoscutele calități literare ale operei marelui istoric, învederate și de un fermecător **Jurnal de călătorie** apărut cu cîțiva ani în urmă, de data aceasta sînt valorificate din perspectiva unui firesc spor de afectivitate intimă. Amintirile, înscriindu-se în tradiția solemn-caldă a genului, conțin nu numai semnificative informații și confesiuni menite a dezvălui complexul proces de formare a personalității autorului. Printr-o firească lărgire a sferei de cuprindere, volumul face loc unui însemnat număr de „narațiuni" ai căror protagoniști sînt personalități dintre cele mai proeminente, cunoscute de autor în decursul prodigioasei sale activități științifice.

• **VLADIMIR COLIN : „Grifonul lui Ulise",** editura „Cartea Românească", 1976. Distinctul demers epic al autorului, caracteristic prin subtilitatea „jocului" dintre anecdotica mitologic-ezoterică și iradiația acut contemporană a parabolei, se continuă cu această nouă scriere, deopotrivă captivantă și prin rafinamentul ei stilistic.

• **ION LOTREANU : „Creație și implicare",** editura „Albatros", 1976. Al doilea volum de eseuri al autorului cuprinde o suită de analize și comentarii caracteristice pentru pasiunea sa constantă de a-și edifica la treapta confesiunii subtextuale propriul orizont cultural-artistic.

• **ALEXANDRU BRAD : „Virsta copiilor mei",** versuri, editura „Eminescu", 1976. „De la **Liniștea zăpezilor,** volumul de debut, pînă la **Virsta copiilor mei,** scrie Nicolae Dragoș în caldul cuvînt de recomandare a cărții, poetul a parcurs un drum fără sinuozități, arătîndu-se egal cu sine în ceea ce privește expresia lirică, mai adînc și mai matur azi în sentimente și idei".

cartea de debut

Riscurile începutului

„O lirică a seninătății și a luminii" vede Ștefan Augustin Doinaș în volumul de versuri **Muntele mioritic** (Facla, 1976), de Eugen Evu. Dintr-un credo **(Eu cred)** rezultă că poetul înțelege poezia ca o întoarcere la graiul primordial, arhaic, al cîntecului popular încă arzînd. Așa se explică prezența în volum a unui număr de doine **(Doina Streiului, Doină cu busuioc)** și cîntece **(Cîntecele singelui din ape, Cîntec de ninsoare),** din păcate fără un timbru propriu. Autorul compune și un **Manifest** cu prea puține îndemnuri. Poeții ar fi datori să efectueze prin poezie „transfuzii pentru trandafiri", să celebreze logodne cu „singe luminat prin flori", să limpezească riurile ursite rodului, să spună ce au de spus „chiar dacă-n piatre e rumoare" și nu trăim de două ori. Doinaș atrage atenția asupra doinei **Lăcrimînd în Fapt de Seară :** „Lăcrimînd în Fapt de Seară, / ivorie clipă udă / mi-a picat pe buze ceară / Maica Norilor, zăludă. / Și în muzici din răcoare / beau culorile să cînt / Buzele-mi lingă izvoare / Setea cioburilor sînt / Dar din scoica ruginie / Care astăzi e povară, / va să fie pară vie / luminînd în Fapt de Seară".

Am adăuga la această artă poetică o imagine mai fericită în **Liniști : „Cad** poamele pe cerul bătucit / de zborul păsărilor care curg / și soarele ni se scufundă-n ochi — / cocoș de aur, demiurg."

O **Autumnală,** în versuri libere, aduce aminte de Blaga : „Sub coase, împăcare a ierbii tirzii / cad urmele zeului. Brumele grase / fosgăie-n somnul de purpură veștedă. / Suflă aurul rece-n stejar / singe turburat de cer. / Ginduri se scuturâ-n tristele ape. / În călătoria fără cuvinte / sufletul iar se îmbracă... / Curînd / în ghețoase tăceri se prelinge sub lună / umbra albă a Vînătorului".

Mai puțin potrivite sînt la Eugen Evu sintagmele : „carstice melancolii", „răni de inorog", „solzi de hiacint" și „suspin freatic". Găsim promițătoare versuri eufonice într-o **Mioritică :** „Sărută din amurguri veșnicia / un imn de aur luminînd prin ulmi, / Un gînd înalt se scutură din culmi / chemînd prin singe înapoi cîmpia. / Apleacă-te și bea. Este lumină / țărîna grea de buze de pe munți. / Au lunecat întorși la rădăcină / bărbații săi cu zările pe frunți. / Pămînt ce vine vindecat sub seară / cu urne luminoase în seminte / la ceas de înfloriri cînd ne-mpresoară / legenda nălucind din neființe / și bat izvoarele adînc sub vatră / priviri ce nu se pot închide-n veac ; / atingi o frunte-n fiecare piatră / și-n muguri limpezindu-se de leac..."

Riscul e căderea în simplă caligrafie.

Al. Piru

Primii poeți ai pămîntului românesc — Ovidiu și autorul „Mioriței" — ilustrați de Eugen Drăguțescu

Astăzi Drăguțescu face parte incontestabil din rîndul acelor români care, pe toate meridianele, fără a-și smulge rădăcinile din pămîntul ce i-a odrăslit, întorc prinosul de recunoștință față de patrie mărturisindu-se fără ocol fiii ei pentru totdeauna.

În desele sale reîntîlniri cu pămîntul natal, din care, asemeni lui Anteu își trage seva, Eugen Drăguțescu n-a pierdut prilejul să se pună la curent cu tot ceea ce este nou în cultura noastră, să vibreze la unison cu toate izbînzile noastre și să le sporească el însuși cu măiestrita sa înzestrare. Ovidiu este, pentru noi românii — și Eugen Drăguțescu n-a pierdut ocazia să ne-o tîlcuiască imediat — eterna mărturie a prezenței daco-romane la gurile Dunării, în acel feeric spațiu de cultură antică elino-română pe care-l reprezintă ținutul românesc de pe malul Mării Negre, ținut ale cărui amintiri antice au făcut și obiectul ganialelor evocări ale lui Vasile Pârvan *(Ginduri despre lume și viață la greco-romanii de la Pontul Sting* și *Anaxandros).* Da, sîntem de acord cu Eugen Drăguțescu, Ovidiu, operele sale Tomitane fac parte dintre acei „eterni păzitori ai solului nostru veșnic", cum numea G. Călinescu pe cărturarii români. El este primul nume de mare scriitor al acestor meleaguri, strămoșul strămoșilor creatorilor români de azi, și sînt fericit că am avut prilejul să descopăr și să pun în circulație o mărturie elocventă a puterii cu care amintirea ovidiană a stăruit în sînul neamului românesc.

Lîngă Ovidiu, după Ovidiu, un alt creator de geniu ne-a legat cu universalitatea, într-un timp cînd plăsmuitorii de frumos nu obișnuiau să-și lase numele și-și transmiteau creațiile din gură în gură. Este autorul genial al *Mioriței,* către care Eugen Drăguțescu s-a simțit atras prin același irezistibil instinct al rădăcinilor. A luat cu dînsul, în felul acesta, în aceeași mînă, ediția *Metamorfozelor* versiunea de la 1808 a lui Scarlat Barbu Templea și admirabila publicație în 6 limbi, *Miorița,* apărută la editura „Albatros". Am crezut că-i vor fi numai amintiri ale călătoriei prin țară, dar acum o lună, cu o nespusă fericire, am primit din partea lui Eugen Drăguțescu exemplarul *Mioriței* ilustrat de dînsul și un ciclu de ilustrații la *Metamorfoze.* Ca semn al grabnicei înfloriri a gîndului semănat de aceste cărți. Citeva ilustrații le reproduce în numărul său de azi revista „Luceafărul".

N. Vasilescu — Capsali

repere

O traducere somptuoasă

Adulat cu ostentație de suprarealiști, Isidore Ducasse, intrat în literatură cu numele aristocratic și fastuos de **Comte de Lautreamont,** este încă purtătorul unui destin literar controversat. Hugo Friedrich îl menționează cu dispreț, în timp ce Gaston Bachelard îi consacră o monografie strălucită. R. Faurisson scrie o întreagă carte pentru a demonstra uriașa eroare a două generații de admiratori ai poetului, iar Tașcu Gheorghiu mărturisește, la București, că lectura **Cînturilor lui Maldoror** i-a schimbat concepția despre poezie, supunînd-o unui proces devastator. De altfel, rezultatul obsesiei ducassiene este această traducere integrală a operei „printului negru" al poeziei moderne, publicată la editura „Univers" într-o ediție de lux, cu un reticent studiu introductiv al profesorului Romul Munteanu. Tașcu Gheorghiu își însoțește cartea *) cu desene inspirate din cînturi, mici capete de operă, expresive în afara textului, trăind din tensiunea disonantă a liniei lor. Cunoșteam mai de mult unele desene publicate prin reviste, și așteptăm ca ele să fie adunate într-un mic album. Dacă n-ar fi decît desenele salc. Tașcu Gheorghiu ar însemna o pagină semnificativă în antologia suprarealismului românesc, pe linia desenelor lui Paul Păun și a vaporizărilor lui Trost, strălucit definite în catalogul expoziției din octombrie 1946, semnat de Gherasim Luca, Gellu Naum, Paul Păun, Virgil Teodorescu și Trost : „Gîndirea exprimată în filamentele dure ale tăcerii și convulsiei...". Definind și descriind lucrările din expoziție, acest manifest sugerează cîteva trăsături ale plasticii suprarealiste românești, încă puțin studiate și al căror ultim reprezentant este astăzi Tașcu Gheorghiu.

Lautréamont a creat în cînturi o imagine terifiantă a agresiunii și freneziei răului. Este o lume convulsivă și prea puțin atrăgătoare pentru un cititor comod. Abundența de ghiare i-a propus lui Bachelard o ipoteză de lectură foarte convingătoare, ducîndu-l pînă la imaginea generică a operei ca „fabulă inumană", o „fenomenologie a agresiunii". Este cea mai pură expresie a gestului de a distruge : „Poezia mea nu se va împlini decît din pornirea de a ataca, prin toate mijloacele, pe om, această fiară sălbatică, și pe Ziditor, care n-ar fi trebuit să zămislească o asemenea vermină." O mai adîncă mizantropie nu a fost exprimată vreodată în literatura universală, o mai mare neîncredere în tot ceea ce constituie temeiurile mîndriei de sine a omului. Maldoror vede foiala și păduchelnită, acolo unde noi credem că se află frumusețea, și răutate agresivă și distrugătoare, acolo unde noi am pus generozitatea și sentimentele înalte ! Stăpîn al lumii devine ființa cea mai ioasă din ordinea tradițională : „O, păducha, cu ochiul cîrligat, atîta timp cît fluviile își vor vărsa hoitul apelor în abisurile mării ; atîta timp cît astrele vor gravita pe cărarea orbitei lor ; atîta timp cît geniunea mută nu va cunoaște zarea ; atîta timp cît omenirea își va sfîșia proriile vintre cu funeste războaie (...) domnia îți va fi chezășuită asupra lumii, și dinastia ta își va întinde verigile din veac în veac. Te salut, soare răsare, minuitor ceresc, tu, dușmanul nevăzut al omului. Este o lume a metamorfozei continue, în care ființele imunde își schimbă continuu aparența, trecînd de la păduche la om cu dezinvoltură; pentru a sugera egalitatea de condiție morală. Este, într-adevăr, aproape imposibil de suportat atîta mîrșăvie, este greu să te mențîi în smîrcurile unei opere botezate cu acid sulfuric ! Ceea ce exercită asupra constiinței cititorului un efect de o intensitate indescriptibilă este însă precizia stilului ducassian. Acest frenetic al răului avea mintea unui om de știință, altoită pe geniu artistic. El se exprimă cu exactitatea unui raport de laborator, impunîndu-ne prin răceala concluziilor și logica discursului. Tașcu Gheorghiu a învăluit atmosfera sticloasă a cînturilor în aburii de miere ai unei limbi minunate, cu parfum cronicăresc. Este o „trădare" nobilă, o vinovăție ce vine mai puțin din inabilitatea traducătorului, cît din imposibilitatea de a consuma atîta otravă. O natură estetizantă, ca Tașcu Gheorghiu, este departe de vitriolul ucigător al unui artist mizantrop. Pare că admiratorul **Crallor** a luat de bun avertismentul cu care începe epopeea lui Maldoror : „Nu e bine ca toată lumea să citească paginile ce stau să urmeze; cititva doar vor gusta acest fruct amar fără primejdie". În locul „logicii neînduplecate", Tașcu Gheorghiu a pus adesea lumina stinsă a brocarturilor. Fără îndoială, a rezultat o poemă somptuoasă, dar iscată mai puțin din rapiditatea de cobră agresivă a gîndului precis articulat al lui Maldoror, și mai mult dintr-o lîngoare de Issarlic. Ceea ce caracterizează stilul lui Lautréamont este tocmai **directetea,** un verism de om de știință, completamente eludat în traducerea lui Tașcu Gheorghiu. Echivalența lui Tașcu Gheorghiu rămîne **un** Lautréamont, o viitoare referință pentru toate încercările ce se vor mai face de a traduce **Cînturile lui Maldoror** în românește. În orice caz, trebuie citite în sine, o carte ce semnifică proiectul marelui artist care este Tașcu Gheorghiu, unul dintre cei mai prețioși din cîți avem la ora actuală, chiar dacă se exercită pe partituri străine.

Aurel-Dragoș Munteanu

*) **Lautréamont: „Cînturile lui Maldoror". Traducere, bibliografie și ilustrații de Tașcu Gheorghiu. Editura „Univers", 1976.**

file de istorie, file de epopee

Lupta poporului român pentru cucerirea și consolidarea independenței naționale a fost înțeleasă și sprijinită de către toți scriitorii vremii, de la Eminescu și pînă la cei mai modești, cu același elan patriotic și cu aceeași fierbinte dorință de a contribui la înfăptuirea visului de veacuri al libertății țării, într-o deplină unitate de sentimente și idealuri cu întreaga noastră națiune. Prin variate mijloace și cu diferite modalități de expresie, potrivit resurselor artistice și posibilităților creatoare ale fiecăruia în parte, scriitorii români din epoca războiului de neatîrnare s-au unit cu toții în același glas, în aceeași entuziastă dăruire pentru a sluji imperativele timpului lor, cauza poporului din care făceau parte.

In mod firesc, dispunind de o mai largă posibilitate de a fi prezenți cu promptitudine în imediata actualitate a vremii lor, poeții au fost cei dintîi care au receptat vibrația momentului istoric, retrăind-o prin propria lor sensibilitate și retransmițînd-o sub o multitudine de modalități lirice. In funcție de ideea poetică pe care vroiau să o comunice, au cultivat oda și imnul, poezia descriptivă și narativă, versul-manifest și stilul mobilizator, poezia de notație și de atmosferă, evocarea lirică și poemul epic etc. Desigur, fiind scrise sub impresia directă a derulării vertiginoase a evenimentelor, în înfrigurarea zilelor de luptă, căutînd să se sincronizeze cît mai strîns cu faptele și împrejurările care evoluau rapid și uneori imprevizibil, să reflecte starea de spirit specifică și să intervină eficient în configurarea ei, multe din poeziile publicate în acea perioadă nu au putut avea o gestație artistică prea îndelungată, se resimt, inevitabil, de graba cu care au fost așternute pe hîrtie și încredințate tiparului, neatingînd întotdeauna un nivel artistic superior.

In ciuda unor neîmpliniri de ordin artistic, poeziile scrise și publicate în timpul războiului de independență merită interesul și prețuirea posterității pentru rolul lor activ, militant, pe care l-au îndeplinit în epocă. Ele au înflăcărat inimile, au trezit conștiințele, au dinamizat energiile. Au întreținut și au modelat starea de spirit generală, au menținut mereu vii dragostea și admirația pentru lupta eroică a armatei române, au contribuit la permanentizarea atmosferei de entuziasm patriotic. Era nevoie de o astfel de poezie cu preponderentă finalitate agitatorică, adecvată momentului, care să răspundă operativ comandamentelor morale și civice imediate, cotidiene. Aceste poezii sînt o cronică vie a evenimentelor, a sentimentelor maselor, înlesnind astăzi reconstituirea și cunoașterea nemijlocită a multitudinii de aspecte caracteristice acestei etape istorice. Merită a fi reamintite pentru semnificațiile pe care le-au avut la vremea apariției lor, cu atît mai mult cu cît multe dintre ele au rămas uitate în periodicele în care au fost publicate sau în volume nereeditate niciodată pînă acum.

Cucerirea independenței naționale a fost salutată și celebrată de poeți din toate generațiile, de la cei angajați încă din perioada revoluției din 1848 și pînă la cei mai tineri, care abia atunci își făceau intrarea în literatură, stabilindu-se astfel o continuitate de sentimente și idealuri. Acestora li s-au alăturat și mulți versificatori ocazionali, oameni bine intenționați, care, chiar dacă nu dispuneau de resurse artistice, întrețineau atmosfera patriotică și starea de spirit favorabilă entuziasmului popular.

Asemenea lui Vasile Alecsandri, poeții din vechea gardă trăiau bucuria visurilor împlinite, împărtășind-o tuturor, reîmprospătîndu-și pana și punînd-o în slujba noilor coordonate ale veacului lor. Glasul lor s-a făcut auzit îndată ce țara noastră s-a declarat în fața lumii liberă și stăpînă pe propriile-i destine. Printre primii s-a aflat George Sion. În poezia **Steaua României**, publicată în **Românul** din 27 mai 1877, se adresa contemporanilor săi : „Sus, române, a ta frunte ! / Vocea țării a sunat ! / Brațul tău meargă să-nfrunte / Iataganul încruntat ! // Este scris **neatîrnare** / **Pe a României stea** ! / **Veniți toți, cu mic cu mare,** / Vă-nchinați, români, la ea !"

Din generația poeților tineri, la acea vreme, merită să-l amintim în primul rînd pe Delavrancea. Profundul patriotism al operei sale ulterioare, manifestat cu deosebire în **Apus de soare**, s-a plămădit sub auspiciile incandescente ale luptei pentru independență națională. La vîrsta de 19 ani, Delavrancea publică poezia **Stanțe**, în **România liberă** din 9 iunie 1877, al cărei mesaj tonifiant este transpus în versuri pline de patos, remarcabile sub raportul expresivității artistice, relevînd trăinicia neamului românesc, conștiința justeței și biruinței luptei pentru libertate : „Suntem prea puțini la număr, fără număr prin virtute, / Suntem tari c-avem dreptate ; neînvinși prin viitor ; / Cu coroana triumfală, din durerile trecute ; / Prin unire și credință, noi impunem ca popor ! / Arma... este brațul nostru ; neamul, forțe nevăzute ; / Vremea veche, -ncurajare ; pieptul — scut nepieritor ! / Templu, scumpa Românie ; avem moartea drept credință ; / Jertfa n-este rugăciune și speranța-biruință ! / Deviza : căzînd în luptă vom trăi în viitor !"

Legătura dintre generații, dintre revoluționarii pașoptiști și făuritorii independenței naționale, era stabilită de Iacob Negruzzi, prin **Epistola II. Către V. Alecsandri,** publicată în **Convorbiri literare**, nr. 8, din 1 noiembrie 1877, poezie axată pe ideea continuității idealului patriotic al neatîrnării.

Iacob Negruzzi era conștient că un război, în genere, este provocator de suferință, „Și pentru cel ce cade și pentru-nvingător", dar considera, pe bună dreptate, că războiul de apărare națională, pentru libertatea patriei, era un război just. Înțelegînd esența războiului de independență, îndoiala din sufletul său dispărea, convins că acest război se purta în numele unor sfinte aspirații naționale. Cînd ostașii țării : „Privesc drept joc și glumă al luptelor vîrtej / Și-nfruntă, zîmbind vesel, a morții crude gheare / Pentru-o idee numai : a steagului onoare ; / Cînd văd nevasta blîndă, uitînd de al ei dor, / Cum părăsește-n leagăn pe dragul pruncușor / Și-n slabele ei brațe culege și ridică / Din cîmpul de bătaie pe bravul care pică ; / Cînd gingașa fetiță din minte depărtează / Imaginea iubită la care blînd visează, / Și-aduce zi și noapte cerească mîngîiere / Rănitului ce zace pe patul de durere ; /Atuncea îndoiala din pieptul meu gonesc / Și-n viitorul țării cu-ncredere privesc !"

În viziunea lui Iacob Negruzzi, dobîndirea independenței naționale reprezenta, într-adevăr, un moment hotărîtor, un triumf al sacrificiilor din trecut și din prezent, dar aceasta nu însemna și sfîrșitul luptei. Dimpotrivă, noul destin istoric impunea o luptă la fel de susținută, în continuare, pentru apărarea și consolidarea drepturilor și libertăților cîștigate, pentru a impune în lume prestigiul și demnitatea României. Poetul avea o neștirbită încredere în vitejia și puterea de luptă a poporului român : „Istoria română de veacuri întreruptă, / Acum se-ncepe iarăși prin astă cruntă luptă / Re-ntrat poporul este pe-a luptelor cărare / Și trebui s-o urmeze de-acum fără cruțare !"

O vie emoție au produs și produc și acum poeziile lui Ioan Nenițescu. Generații întregi, pînă la pionierii de astăzi, au intonat și intonează versurile sale de călduros omagiu adus eroismului și demnității naționale a poporului român, din poezia **Pui de lei :** „Eroi au fost, eroi sunt încă, / Și-or fi în neamul românesc, / Căci rupți sunt ca din tare stîncă / Românii orișiunde cresc... / Au fost eroi și-or să mai fie, / Ce-or frînge dușmanii mișei / Din coapsa Daciei și-a Romei / În veci or naște pui de lei !"

Ioan Nenițescu a luat parte activă la războiul de independență, ca ofițer, în cadrul regimentului 13 de dorobanți, căruia i-a revenit misiunea de onoare de a intra primul în foc, la 27 august 1877, deschizînd lupta armatei române împotriva oștilor turcești, comasate în crîncenele redute de dincolo de Dunăre, de pe pămîntul Bulgariei. Mai tîrziu, în 1893, prefațînd volumul **Amintiri și episoade din resbelul pentru independență** de căpitanul veteran Mihail Dimitrescu, Ioan Nenițescu rememora momentele celui dintîi atac întreprins de regimentul său, cu mîndria sobră a datoriei împlinite. „Începutul luptelor de peste Dunăre ale armatei noastre s-a făcut în ziua de 27 august 1877 și regimentul care a primit cel dintîi botezul de sînge și de foc a fost al 13-lea de dorobanți. În rîndurile lui am avut onoarea de a primi acest botez și eu. Pe la orele 2 1/2 sau 3 după prînz, ni s-a comunicat : **înainte,** și noi, regimentul al 13-lea de dorobanți, am pășit înainte și am mers mereu. Cînd am ajuns pe dealul de unde se zărea Grivița, rîndurile noastre începură a se rări de o cumplită ploaie de gloanțe și de obuze, dar regimentul meu pășea mereu. Unde ? Ni se comandase : **înainte.** Noaptea am rămas pe pozițiile cucerite. În ziua de 28 august, fiind rechemați în a doua linie, stam întinși la soare... La fiecare cîteva minute cornul cînta : **drepți...** și veneau ba Don Carlos, ba un atașat a nu mai știu cărei puteri și se uitau la noi de aproape, să vadă de suntem zidiți ca ceilalți oameni, ori de nu suntem cumva mai mari, mai voinici, mai chipeși. Apoi veniră camarazii noștri români din celelalte regimente să ne vază și ne întrebau :

— Dar ce Dumnezeu ați făcut de se uită **domnii aceștia cu așa ochi la voi ?**

PLEVNA.

Uă telegramă din Măgurele, de ieri sera pe la 11 ore, ne dă următorele sciri, ensĕ supt tótă reserva.

Lupta de ieri a fostŭ din cele mai mari, și numai cu totulŭ séra s'au putută lua una din cele mai de căpetenie redute.

Armata nóstra a luptatŭ și mai cu eroismŭ. Cele mai vechi, mai deprinse și mai viteze oștiri aru fi admiratu-o.

Nu se scie ăncă cari fură perderile nóstre; se spune ensĕ — dérŭ fără sĕ se scie nimicu positivŭ — că ele aŭ fostŭ d'astă dată mai mari.

Se vorbesce despre vre 100 de morți și de 200 de răniți.

Se dice că regimentulŭ alŭ 10-lea de dorobanți și batalionulŭ alŭ doui-lea de vĕnători suntŭ cei cari aru fi avutŭ mai mulți răniți.

Dintre oficiari se spune c'aru fi răniți maiorŭ Candiano Popescu, în capulŭ batalionului seu și mai gravu răniți aru fi maiorŭ Șontu și căpitanu Valter.

Indată ce voiu avea sciri mai positive le voi comunica acestea, ăncă uă dată, fiindu sciri necontrolate.

Astă séră au sositŭ aci 40 răniți. S'arŭ mai fi aflându unu numĕrŭ mai mare la Muselim-Selo.

Ziarul „Românul"
2 sept. 1877

— Am mers înainte ! — le-am răspuns eu.

— Bine... v-am văzut.

— Tocmai. Am mers înainte, iar voi văzîndu-ne, ați cîștigat încrederea că mîini sau poimîini și voi veți merge înainte".

Etapele participării sale directe la luptele pentru independență, începînd cu despărțirea de căminul părintesc și pînă la înfruntările piept la piept cu dușmanul, au fost transpuse de Ioan Nenițescu în versuri de autentic lirism. Purtînd datele succesive ale scrierii lor, potrivit etapelor străbătute și stărilor sufletești din acele momente, poeziile sale, în ansamblul lor, alcătuiesc un adevărat jurnal de poet-ostaș, așa cum, mai tîrziu, și poeziile lui Perpessicius, din **Scut și targă,** vor constitui o cronică a participării sale la războiul de reîntregire națională, din 1916—1918. Născute sub impulsul trăirilor imediate, poeziile lui Ioan Nenițescu impresionează prin spontaneitatea și sinceritatea sentimentelor exprimate, prin tonul lor firesc, de intensă emotivitate, prin fluiditatea versurilor și pătrunzătoarea lor rezonanță lirică. În poezia **Adio mamei, plecînd spre cîmpul luptei,** datată „Galați, 18 august 1877", despărțirea de cea mai dragă ființă este învăluită într-o afectivitate bărbătească, înlocuind durerea mamei cu împăcarea sufletească a sublimei datorii către țară : „Rămîi cu bine, dragă mamă, azi eu mă rup de l-al tău sîn / Cu fruntea plină de mîndrie, cu pieptul plin de mult senin / Mă duc spre Dunărea bătrînă cu frații mei să mă-ntîlnesc, / Și cu dușmanii țarei mele, mîini piept în piept să mă lovesc // Iar de e scris să mor, atuncea... să nu mă plîngi, ci cu mîndrie / Să-ți amintești de fiu-ți care drept a pășit spre datorie / Las'ca să plec și zîmbitoare, cu drag mai caută la mine / Rămîi cu bine, scumpă mamă, și iar să te găsesc cu bine !".

Versurile lui Ioan Nenițescu exteriorizează o variată gamă de sentimente, străbătute însă toate de același patriotism „înflăcărat, mișcător", cum îl caracteriza G. Călinescu. Aflîndu-se încă pe pămîntul românesc și pregătindu-se să treacă Dunărea, scrie poezia **Nainte !,** datată „22 aug. 1877, Turnu Măgurele", în care adresează țării chemarea de a păși cu dîrzenie în luptă : „Sus țara mea ! Ia spada-n mînă / Și spre război pășește / Ca singură să-ți fii stăpînă, / Te luptă vitejește / În calea ta pe dușmani sfarmă, / Cetățile îi darmă ; / Nainte mergi, nainte !"

Trecînd Dunărea și aflîndu-se în fața dușmanului, poetul-ostaș își îndreaptă iarăși gîndul către patria sa, de data aceasta printr-o autoanaliză a modului în care a slujit-o pînă atunci. În poezia **Prinosul meu,** care poartă data „Nicopol, 23 august 1877", face o emoționantă profesiune de credință și devotament, mărturisind că ultimul său gînd, cînd va fi să cadă în luptă, va fi spre binele patriei : „Nu ți-am adus prinos cîntare, / Dar sfînt mi-a fost altarul tău ! / De-aceea, iată, la hotare / Prinos ți-aduc azi : brațul meu ! // Și cînd muri-voi pentru tine / Ți-oi zice-n ultimul suspin : / Să-ți fie drumul tot spre bine / Și vecinic cerul tău senin !"

Scriindu-și versurile în atmosfera pregătitoare a intrării în luptă, în mijlocul ostașilor români, le va fi citit, desigur, acestora, spre a-i îmbărbăta și mai mult, spre a le lumina mai bine sensul sacrificiului lor. Sugestivă în acest sens este poezia **Plugar român,** cu aceeași dată, „Nicopol, 23 august 1877". Ea era destinată, evident, ostașilor simpli, țăranilor în vestmînt militar, vorbindu-le, pe înțelesul lor, despre dragostea de neam și de pămîntul strămoșesc : „E sfîntă dragostea de casă, / De fii și de soție / Dar mult mai sfîntă e iubirea / De neam și de moșie // Plugar român, mi te ridică ! / Leu aprig în războaie, / Tu, oțelitul în nevoie, / Stejar ce nu se-ndoaie".

Una dintre cele mai frumoase poezii ale lui Ioan Nenițescu este **Invocare în ajunul luptei.** Așa cum sugerează și prin titlu și prin datarea ei, „26 august 1877, împrejurimile Griviței", poezia a fost scrisă în preajma primirii botezului de foc și sînge. Versurile sînt tulburătoare. Înainte de a se avînta în lupta decisivă, poetul-ostaș înalță o rugă fierbinte, nu pentru a supraviețui el însuși, ci pentru biruința neamului românesc : „O ! tu al soartelor stăpîn ! / Ajută neamului român, / Prin sînge și prin vitejie, / Prin cruntul foc de bătălie, / Să-și cucerească dreptul sfînt / De a trăi, pe-acest pămînt, / Printre popoare — ca popor, / Pe soarta sa poruncitor".

Idealul independenței și suveranității naționale a constituit permanent o componentă esențială a conștiinței și sensibilității poetice a lui Ioan Nenițescu. Mult timp după războiul de neatîrnare din 1877—1878 a continuat să exprime sensurile fundamentale ale acestui moment crucial din istoria poporului român, afirmînd cu tărie voința națiunii noastre de a-și păstra libertatea, de a-și apăra integritatea patriei. Concepția poetului privitoare la dreptul nostru de a ne hotărî singuri soarta, de a nu îngădui nimănui să ne asuprească, pentru că nici noi, românii, nu vrem să asuprim pe nimeni, izvora din experiența și dovezile istoriei, perpetuate în viitorime. În 1887 scrie admirabila poezie **Voința neamului,** al cărei mesaj este și astăzi profund actual : „În țara noastră românească vrem înșine stăpîni să fim. / Și stăpînirea țărei noastre cu nimenea s-o împărțim. / Și nu vrem noi, românii, fruntea în veci la nimeni s-o plecăm, / Și din moșie nici o palmă, o unghie n-o să lăsăm. // Nu vrem să închinăm popoare sub mîndrul sceptru românesc. / Ci să trăim din viața noastră și dreptul nostru strămoșesc. / Nici la răpiri ne zboară dorul, dar vai ! acelui ce-a-ndrăzni / Știrbiri moșiei a ne face... El cu viața va plăti !"

Ioan Nenițescu și-a reunit poeziile în volumul **Pui de lei,** apărut în 1891. Într-o scurtă **Dedicație,** poetul mărturisea încă o dată că a avut „neuitata mîndrie de a se oști pentru neatîrnarea patriei". Pe lîngă cele amintite, volumul conține și alte poezii inspirate din lupta românilor pentru independența națională, cum sînt **Cîntecul tunarului, Cîntecul dorobanțului, Rănitul român, Cornistul de la Grivița, Tatul lui Neacșu.** Acestea fac corp comun cu poeziile de inspirație istorică, precum **Moartea lui Decebal, Tractatul lui Mircea, Voievodul Ștefan, Vlad Țepeș, Petru Rareș, Tudor Domnul cheamă țara, Spada de la 48** etc., ceea ce demonstrează preocuparea de a releva continuitatea luptei poporului român pentru libertate, pentru neatîrnare.

Puse pe muzica lui Gh. Scheletti, Titus Cerne, D. Doca și Iacob I. Mureșianu, poeziile lui Ioan Nenițescu au avut continuu o largă audiență în rîndurile maselor populare. Recitate sau cîntate, încă de la o vîrstă fragedă, ele au contribuit activ la cultivarea patriotismului, a dragostei și respectului pentru jertfele înaintașilor. În 1939, G. Călinescu mărturisea că volumul **Pui de lei** „a încîntat copilăria noastră". Mesajul înflăcăratelor sale versuri a fost receptat de toate generațiile, bucurîndu-se și astăzi de un amplu ecou în inimile noastre.

Problematica specifică liricii noastre din perioada războiului de independență a fost ilustrată de numeroși poeți, mai mult sau mai puțin talentați, prezenți fie prin periodice, fie prin volume sau plachete cu tematică unitară. În faza imediat următoare proclamării independenței au predominat versurile cu caracter mobilizator. George Baronzi scrie poeziile **La steaua României** și **La arme, români !** pe care le introduce în volumul **Ecouri poetice,** tipărit chiar în 1877. Atitudinea sa lirică se conjuga cu atitudinea civică, pe copertă precizînd : „Beneficiul care va rezulta din vînzarea acestei broșure este destinat spre cumpărare de arme pentru oastea română". Poezii-manifest publică și N.T. Orășanu, în broșura Armatelor române, apărută tot în 1877, lansînd chemări compatrioților săi : „Mergi oltene, mergi voinice ! / Mergi cu inima ta plină, / Și în piepturi inamice / Șterge-ți pala de rugină !" **(Oltenii).**

Mai pot fi amintite, în aceeași direcție, poeziile lui Nicolae Pruncu, **Rugăciunea unui român,** publicată în **Pressa** din 20 august 1877, și **Tunul scăpat,** inclusă în volumul acestuia de **Poesii,** tipărit în 1877.

Luarea Plevnei.

Sciri particulare ale **Românului**.

Verbița, 29 Noembre. — Plevna este în manele Românilorŭ. Trupele nóstre s'au condusŭ cu cea mai mare bărbăție; ele au luată cu asaltŭ trei redute de lăngă reduta conică de la Opanezŭ, pe care o ocupaû trupele române. Turcii aû depusŭ armele. Peste 7000 prisonieri făcuți de trupele române au defilatŭ pe dinaintea M. S. Domnitoruluĭ cu mai multe tunuri. Entusiasmulŭ armatei e la culme. Armele, munițiunile, prisonierii, suntu într'unŭ numĕrŭ însemnatŭ. Generalulŭ Cernat cu statulŭ sĕŭ maiorŭ ocupă locuința lui Osman-pașa. Osman-pașa rănitŭ se află între prisonieri.

Verbița, 30 Noembre.

Trupele române s'aû purtată cu una curagiŭ mai presusŭ de ori-ce laudă. Ele, simțindŭ mișcările Turcilorŭ, s'aŭ repeḑită asupra posițiunilorŭ lorŭ.

Cu tótă vigórea apĕrării Turcilorŭ, ei n'aû putută resista impetuosității mersului și focului trupelorŭ române. Și fiindŭ înconjurațĭ au fostŭ siliți a se preda.

Avemŭ fórte puțini răniți.

N'a scăpatŭ nici unŭ soldatŭ din armata lui Osman.

Osman e rănitŭ la piciorŭ.

S'aû luatŭ aprópe 40,000 prisonieri și însemnate cantități de munițiuni.

Verbița, 30 Noembre.

M. S. Imperatorele va pleca Sâmbătă, 3 Decembre, la Petersburg. M. S. a fostŭ astăḑĭ în Plevna; a vĕḑutŭ pe Osman-pașa și i-a înapoiatŭ

Ziarul „Românul"
1 oct. 1877

În atmosfera de entuziasm general se publicau numeroase poezii, sub formă de ode și imnuri, închinate armatei române, spre a sădi și mai mult încrederea în bărbăția și biruința ei. George Baronzi dedică **Un toast junei armate române,** în același volum de **Ecouri poetice.** Broșura lui N.T. Orășanu se deschidea cu o **Dedicațiune** ostașilor noștri : „Iar voi, juni ostași, ce-n piepturi / Aveți inimi românești, / Apărați a țării drepturi / Ca în timpuri strămoșești..."

O odă armatei române publică Sava N. Șoimescu, în **Pressa** din 22 ianuarie 1878, iar Carol Scrob, care a luat parte la lupte, ca ofițer, se confesează în poeziile **O noapte de gardă pe malul drept al Dunării** și **În război,** introduse în volumul de **Poezii complete,** din 1883. Pregătirile oștirii noastre de a trece peste Dunăre și de a intra în luptă i-au inspirat lui V.D. Păun poezia **Vom trece !,** apărută în **România liberă** din 10 iulie 1877 : „Vom trece largul fluviu cu maluri uriașe, / Cu valuri aurii, / Și steagurile noastre vor fîlfîi trufașe / Pe forturi și geamii ! / Vom trece ! — Bate ceasul — un ceas de două veacuri, / Al răzbunării ceas ! / Și tunul îl vestește la surzii din sangiacuri / Cu-al morții aprig glas".

După începerea luptelor, atît poeții care se bucurau de o anume circulație în epocă, precum și mulți inimoși versificatori și-au concentrat atenția asupra evocării etapelor și momentelor importante ale bătăliilor. O cronică a fazelor succesive ale războiului încearcă să dea I.P. Bancov în placheta **Vitejia românilor și resbelul din 1877—1878,** tipărită în 1883 și reprodusă apoi în volumul **Călugărenii și poezii diverse,** din 1889. Aceeași intenție a avut și Al. Pelimon, în volumul **Oștenii români 1877—1878,** dat la lumină în 1880, intitulîndu-și poeziile **Trecerea Dunării, Reduta Grivița, Grivița atacată de români — 30 august, Rachova 8 noiembrie, Smîrdanul 12 ianuarie** etc. În 1878 apar, în broșuri separate, **Căderea Plevnei,** „poemă în șase cînturi" de G. Al. Zamphirolu, **Amintire de la Rahova** de Constantin Merișescu, **Smîrdanul și Vidinul** de Vasile Rusănescu. Cîteva versuri notabile întîlnim în poezia **30 august 1877** de G. Bengescu, publicată în **Convorbiri literare** din 1 decembrie 1878, care înfățișează atacul redutei Grivița : „Se tot duceau voinici, se tot duceau nainte ! / Și moarte era-n urmă și moarte-n fața lor ! / Din ce în ce mai groaznic pornirea lor se-ncinge, / Se grămădesc la șanțuri, cu morții pod zidesc. / Ajung pe meterezuri, sus unul p'altu-mpinge / Străbat, și-nfipt pe coastă văd steagul românesc !"

Bătălia din fața acestei redute și-a propus să o înfățișeze și C. Cîrlova, în poezia **Grivița,** apărută în **Resboiul** din 18 martie 1878. Printre poeziile care descriu căderea Plevnei se numără **Ecoul războinic** de N. Predescu **(Resboiul** din 13 ianuarie 1878) și **La martirii români de lîngă Plevna** de Z. Antinescu **(Telegraful** din 11 septembrie 1877). În **Rănitul de la Plevna,** N.T. Orășanu își axa versurile pe ideea conștiinței sacrificiului pentru țară. Ostașul rănit se adresa soarelui : „Ține-ți razele sfințite / Și le dă țări-mi iubite / Pentru care astăzi mor".

În alte poezii întîlnim ideea că lupta pentru cucerirea independenței naționale era o continuare și o încununare a luptei strămoșilor și a bravilor lor voievozi. Menționăm, spre exemplu, poezia **Generala** de Nicolae Pruncu, apărută în **Pressa** din 4 iunie 1877 : „La hotare ! Oltul strigă și la glasu-i vitejesc / Putna fierbe și mugește, munții Vrancei clocotesc / Doina tace, ca prin farmec, lanțul horei s-a desprins, / Și străvechea bărbăție în tot pieptul s-a aprins... // Mircea, Ștefan, Mihai Bravul, o ! mari umbre de eroi, / Ale căror virtuți sfinte se deșteaptă azi în noi, / Facă geniul ce vecinic v-a purtat biruitori / Ca izbînda să-ncunune pe ai țării luptători !"

Merită relevat, de asemenea, faptul că poeții din acel timp au exprimat și recunoștința profundă față de cei ce s-au sacrificat pentru libertatea patriei, amintirea lor rămînînd nemuritoare, peste veacuri. Amintim **Odă la resbel dedicată martirilor obscuri ai independenței** de V.D. Păun, tipărită în broșură aparte, în 1877, și mai ales poezia **Stanțe contimporane** de N. Scurtescu, publicată în **România liberă** din 23 octombrie 1877, din care cităm : „Viteji, numele voastre unite cu mărirea, / Vor răsuna prin veacuri. Răsplata? — Nemurirea. / Din tată-n fiu vor trece purtate-n viitor / Și pruncilor din leagăn vor fi spuse cu dor. / Atît va fi de mare recunoștința noastră / Pe cît a fost și este de mare jertfa voastră. / Vă dați vieața voastră spre-a țării apărare / Inimile noastre vă înălțăm altare".

Lirica din perioada războiului de independență a avut o desfășurare bogată și variată. Unii poeți au compus și texte de romanțe, pe teme adecvate momentului. Multă vreme s-au cîntat romanțele **Dați ajutoare pentru răniți** de Pantazi Ghica, muzica de I. Metz, și **O floare la Plevna** de I.M. Bujoreanu, muzica de Dimitrie C. Butculescu. S-au scris, la noi, și versuri în limba franceză, nu dintr-un capriciu cosmopolit, ci din dorința legitimă de a face mai larg cunoscută lupta poporului român. Se știe că cercurile politice europene urmăreau îndeaproape mersul evenimentelor, iar în țara noastră sosiseră atunci numeroși corespondenți de presă străini, care și-au îndeplinit misiunea cu loialitate, lăsînd prețioase mărturii despre eroismul armatei române și sprijinul activ al întregului nostru popor. Bonifaciu Florescu tipărește, în 1877, placheta **Quelques vers au profit des blessés.** Desprindem cîteva versuri din poezia **Grivitza :** „Femmes, mères, enfants de ceux tombés pour vous, / Au nom du Dieu vivant, ne versez point des larmes. / Leur antique vertu peut réclamer de vous / Un hommage plus grand, plus digne de leurs larmes. / D'une aveugle douleur, ah ! réprimez les flots ! / Femmes, mettez des fleurs dans votre chevelure: / C'est jour de grande fête! étouffant vos sanglots, / Au fond de votre coeur cachez votre blessure. / De la femme roumaine ah! montrez la vigueur, / Ne pleurez point vos morts frappés pour la patrie, / Mais bien plutôt soyez fières de ce malheur, / Car ils ont eu mourant créé la Roumanie".

Tot astfel, Frédéric Damé, publicist de origine franceză stabilit în România, manifestă un sincer devotament față de patria adoptivă, scriind numeroase articole despre cauza dreaptă a națiunii române, încercîndu-și puterile și în teatru. În mai 1877 publică, într-o plachetă de sine stătătoare, poemul **Le réveil de la Roumanie:** „Ne voile pas ton front, Patrie, / Ne prends pas des habits de deuil, / Ecoute la voix qui te crie: / „Ceux qui sont morts sont ton orgueil ! / Ils ont donné leur existence / Pour t'assurer l'indépendance, / Ton bonheur est leur récompense / Et la gloire seura leu linceul!" / Va donc, o Roumanie, o soeur de notre France ; / Fille des grands guerriers romains, / Conquérir de tes propres mains / Ce bien sacré, l'Independance".

Pentru a completa peisajul bogat și variat al liricii noastre din perioada războiului de independență semnalăm și poeziile ocazionale publicate în coloanele ziarelor și revistelor din acea vreme: **Dacia și România** de B.P. Rădulescu **(Pressa,** 18 iunie 1877), **La ostașii români** de C.C. Aslan **(România liberă,** 29 iunie 1877) **Ora supremă** de Z. Antinescu **(Telegraful,** 5 iulie 1877), **Ecouri de la Istru** de M. Toma **(Pressa,** 22 iulie 1877) **Hora ostașilor** de C.R. Cornățeanu **(Ghimpele,** 24 iulie 1877), **Românii au învins** de A. Zorillă **(România liberă,** 4 octombrie 1877), **Oșteanul** de Șt. Poppini **(Telegraful,** 18 decembrie 1877), **Actualitatea** de V. Mimi **(România liberă,** 24 mai 1877), **La fiii României** de Alex., Carpenișeanu **(România liberă,** 20 mai 1877), **Cîntec de război** de Iuliu Roșca și D. Constantinescu, **(Resboiul,** 22 septembrie 1877), **Oșteanul rănit** de D. M. Stănescu **(Resboiul,** 7 februarie 1878), **Mormîntul vitejilor** de D.C. Pleșoianu **(Resboiul,** 5 martie 1878), **Cînt patriotic** de N. Pruncu **(Pressa,** 20 martie 1878), **României** de D.C. Pleșoianu **(Dorobanțul,** 14 martie 1878), **Călărașul rănit** de Sava N. Șoimescu **(Pressa,** 8 iunie 1878) etc., etc.

De la Eminescu, Alecsandri, Macedonski și pînă la cei mai modești, poeții noștri au înțeles însemnătatea momentului istoric pe care îl trăiau, identificîndu-se cu aspirațiile și lupta poporului român.

Ecourile lirice ale cuceririi independenței naționale nu s-au stins însă la sfîrșitul secolului al XIX-lea, ci au dăinuit peste decenii.

Teodor Vârgolici

Luarea cu asalt a unei baterii la Plevna (Ziarul „Resboiul" din 9 septembrie 1877) — stînga ; Baterie uriașă în fața Plevnei („Resboiul" din 6 septembrie 1877) — mijloc ; Luarea steagului turcesc de către soldatul Grigorie Ion din batalionul al 2-lea de vînători („Resboiul" din 22 octombrie 1877)

poezia anului 1877

Atacul de la Plevna (gravură)

Asaltul redutei Grivița

Daniela Crăsnaru

Cu alte legi

În fața Firii, iar și iar uimire.
Ce gust inrourat în lucruri, ce paloare
prinsă în coaja lor înșelătoare
pe care-o credem, numai din iubire.

O plasă pentru aer, pentru ceață,
(să apăr tot, să nu rănesc nimic)
și totuși dacă pleoapa o ridic
se face seară iar și dimineață.

Apropie-te deci. Lasă-ți sub mască
un loc în care lesne-ai fi ucis
de-un animal necunoscut din vis
venit cu alte legi să te iubească.

Dar mai presus, fără de noi, altunde,
hohotitor în trena lui de vaier —
decapitat de simțurile scunde :
gustul de miez împrăștiat în aer.

Aproape calm

Privește, umbra noastră macină zidul.
Căzut la picioare,
penajul serii sublim.
Iată cupa, iată plasa amară
a vorbei în care murim.
Atita calm e în preajmă,
cuvinte cu miez de răcoare.
Marginea lumii, ca marginea lacrimei
tivită-i de sare.
De aminare, de necredință
de frica posibilei vini
banul din palmă,
mina cu totul
au prins în văzduh rădăcini.
Și totuși, copilărește îmi spun
ora care e gata să vină
va fi un cal troian nevăzut
cu pintecul plin de lumină.

Tăiș argintat

Aștept aceste calme creste
poate numai privirea mea le inventă
poate e numai mișcarea
văzduhului, lentă...
Atît de mult am dorit
marginea apei unde stau așteptind
Luntrea de mult destrămată-i în apă
numai imaginea ei mă mai bintuie, blind.
Ci unde-aș vrea să mai plec ?
Destrămată e puntea.

O palidă rană
mai stăruie-n locul
unde îngeru-atinse zarea cu fruntea.
Ci ca o dovadă,
ca un tăiș argintat care lunecă
acest strai al meu, cu uimire
îl văd cum se-ntunecă !

Sînt cascadorul...

Nu încerca să te supui acestei
căderi de care se sfiește gîndul
îți spun ca și cum aș simți
o altă umbră trupul imitîndu-l

cu alte margini, alte legi și alte
nemăsurate trepte-n clătinare.
Cît am să pot să locuiesc în preajma
acestui schit ce-i gata de surpare ?

Sînt cascadorul răsplătit cu flori
care-ți dublează gestul de tandrețe
Aproape nu-mi mai pot cunoaște chipul
sub spaima grea a unei alte fețe.

Aștept senină spada ucigașă,
săgeata neștiută care vine,
securea grea a clipei de cenușă
anume pregătite pentru tine

de tine însuți, fără ca să știi.
Tu vezi cum cad și nu te înfiori.
În viața asta care mă îngînă
sînt cascadorul răsplătit cu flori.

Mihai-Adrian Eres

Limpezi și calde culori...

Limpezi și calde culori adun dimineața
cînd roua abia se trezește
pe cîmpuri.
Fierbinte mireasmă îmi picură-n palmă
ori de cîte ori privirea mîngîie lanul de grîu
ce limpezește orizontul...
„Adu-ți aminte, Adu-ți aminte !" —
un glas, se pare, -mi șoptește.
Las friul liber dar calul
se oprește o clipă
și gustul părerii de rău mă cuprinde
și seara se apropie iară,
copacii se ascund într-o noapte,
vagi umbre mai zărim peste drum
și nu știm de salcimii mai sînt tot acolo.
Șclipătul lunii pe ape
arar ne mai cheamă stingher,
sub șopron mai țiriie greierii
și noi,
cei coborîți dintr-un veac,
în jurul mesei cu picioarele scurte adunați
așteptăm toate miresmele verii
adunate-n bucate
rizînd cînd stelele cad
vestind o nouă moarte, o naștere uneori...

Nu știu

Nu știu dacă a fost vreodată noapte,
nici zi nu știu dacă a fost,
nici seară. Eu am plutit mereu
prin veacuri
neînsemnat și necules.

Brațul întins mai așteaptă

Un grup de bărbați ce-au chefuit înc-o
noapte
se-ndreaptă grăbit către casă.
Eu îi privesc și-i ascult ascuns în fereastră
și tare mă tem
c-ar putea să mă zărească
E o noapte senină și-i neagră
și pașii lor se aud răsunînd pe asfalt,
cuvintele-s tot mai aproape
de mine, fugarul ascuns într-un geam.
Le strig într-o doară
și n-aș vrea să audă :
„Grăbiți-vă, grăbiți-vă,
aveți de mers înc-o noapte
și ziua-i aproape, e tot mai aproape,
o zăresc în ferestrele mele
ce-au început să alunge misterul...
Grăbiți-vă, grăbiți-vă,
nu mai aveți vreme de sfadă,
umbra vă împiedică pașii
și nu veți putea să ajungeți la vreme acasă.
Ziua se apropie, nouă
și femeia așteaptă cu o lacrimă-n pleoapă
pe prag.
Grăbiți-vă, grăbiți-vă,
nu lăsați femeia să plîngă.
Ispita o poate cuprinde, o poate purta
prin cîmpia nesomnului
unde toate amintirile se prefac în miresme,
ispita o poate convinge
să nu se mai întoarcă
din lunga călătorie
unde brațul întins mai așteaptă
o sălbatecă îmbrățișare".

fratele lu' odiseú

V. M. Basarab

Îmbătă, nu cred să fi trecut o lună de cînd am băgat asta de seamă, cu rata aia de patru, s-a întors și Despa de la Turnu și, de atunci, în fiecare săptămînă, negreșit, vine cu rata aia de patru (patru și jumate cînd mai întîrzie de drum rău sau de altceva). Noi îl vedem cum se dă jos, parcă trufaș, căutînd din ochi, Vă uitați ca niște proști bătrîni, bă. Aia, ca niște proști... Eu, Despa V. Gheorghe, viu de la oraș, unde lucrez pe șantier și acum îl caut — dacă vreți să știți, p'ăl mare al meu, că adusei un sac de pîine, să-l mai care și el, da' nu-l văd. Voi stați aici și vă cinstiți, ce vă pasă, vă cinstiți și vă purtați vorbele dintr-o parte în alta a gurii și credeți că fără voi nu se poate. Uite că se prea poate.

Este adevărat că noi, alte Mostofilcă, Țircă, Repez, Costelivu', zic de Tănase și cu mine, pe nume Lungu ședem și împărțim lumea, mai cu seamă sîmbăta avem vreme să ședem și să limpezim lumea. La Turnu, se mai duc și alții că avem rate cîte vrei, două înainte de prînz, două după, nu se duce numai Despa, da' cu el e altceva. Unii se duc de un oarece, zic, de una-de alta. Unii, au zis ei, că Pe cum de ce să ne facem noi aici că adunăm marea cu sarea ca să facă avere al lu' Biolan, ne ducem la Turnu, la combinat, trece luna, intră pe puțin mia și mia se alcătuiește din zece de cîte o sută, nu e cu țîrlita, alții au zis că Ne calificăm și ne întoarcem, dacă om avea de ce și pe ce motiv. Vă calificați pe dracu ghem, la anii voștri nu vă mai ia nimeni în seamă, săpați acolo zece-cinspe metri liniari și pe urmă vine unu' cu un castor d'ăla mecanic și își bate joc în două ceasuri de ce ați făcut voi trei zile și mai bine. Aia ! De plecat, n-au plecat mulți, da' tot s-au strîns. Să zicem treizeci, dacă nu mai bine. De ăi tineri, nimic de zis, altă vorbă, da' de alde Ranete, cu pufoaicele lor cu tot și cu parizeru'...

Noi stăm și-i mai numărăm, și-i mai cumpănim da' nu cu vreo răutate anume că de ce, da' ne mirăm că le-a și zis Mihai, Mă, nea Cristache și dumneata, nea Ranete, că mi-e și nu știu cum să vă zic, ploua în septembrie și eram cu ce treburi pe la primărie și nu știu ei de ce veniseră, Da ce fațeți acolo, așa de un exemplu, ce fațeți iar ei ar fi zicînd că De, așa și noi, de un exemplu, ocolîm Turnu cu șanțuri, dacă i-am fi întrebat noi, nouă ne-ar fi răspuns, Facem gropi, bă, să dați voi în ele cînd o să mergeți la bilci, de ! Și cam cît scoateți voi acolo, pe o lună, să zicem, i-a mai întrebat din scurt Mihai. Atît, au zis ei colo o sumă. Păi aici vă plătim mai bine și nici nu vă mai sculați cu noaptea-n cap și ei au făcut așa, un semn pe cum că, și dacă s-ar pune la noi cișmele pe la colțuri, asta nu e treabă pentru ei. Și așa, noi d-aia ne uităm ponciș mai mult să vedem ce piei de cloșcă mai aduc.

Da' cu Despa e altă socoteală. Am judecat noi p-o parte și pe alta că omu' n-a plecat de bine și, dacă i-a chiar trecut lui prin minte să fugă și să se întoarcă, poate numai un fel încruntat l-a hotărît pînă la urmă Stai mă, Gheorghe, stai acolo și împarte-ți casa între drumuri, nu vezi că femeia asta crede că n-o să faci doi bani dacă te-a lăsat singur ? ! Țîrcă i-a zis polocră, lu' Despa, Fratele lu' Odiseu, Mă, da a trebuit să i se întîmple ăstuia atîtea de parc-ar fi fratele lu' Odiseu ăla care a înnimerit numai în încurcături care de care mai încîlcite. Acum, noi cam știm de ce a plecat Despa la Turnu.

Biolan, (vorbesc de ăla mic, nu ta-so, ta-so, Aristide a fost om așezat de cumsecade) Vasile adică, a fost la noi președinte, nu știm de ce, că ne-am pomenit cu el, de-aia zicea, cred, al lu' Miinea, Lisandru, una-două că Mă, nea Lungule, ce mă doare pe mine mai înainte de altele, e democrația asta că n-o văd o dată pusă pe picioarele ei, da știi cum, așa, ca o lege, cum să zic, dacă e adunare generală, să fie.

Și Despa s-a dus, mai după culesul viilor, la Biolan ziceam, că Să-mi faci rost de niște lemn de cer, că mie-mi place cum se numește, să fac roți de fîntînă...

Mie nu-mi place, i-ar fi răspuns Vasile al lu' Biolan și, mai departe, ar fi zis.

Scurt ! O să avem cișmele să vie apa direct pe teavă.

Și ce dacă, s-ar fi încontrat Despa, lemnul de cer dobîndește, după vreo trei-patru ani, un gust amărui care se împrăștie prin aer și prin apă și ăstălalt nu știu ce o mai fi fost zicînd, tot așa împotrivă și...

Eugen Drăguțescu : „Mioriță"

mă duceam să ascult prigorii, c-o să mă scoateți nebun o fi gîndit mai cu vorbele de la urmă... și, mergînd tocmai pe vorbele nevorbite, locotenentu' ăla care a pus întrebări o lună încheiată, ar fi adăugat că, Tocmai că n-o să te scoatem nebun și l-au dus la Turnu pentru o vreme. La grajduri era de pază în noaptea aia tocmai Fane Despa iar al lu' Biolan se zice că a și făcut el așa, un fel de legătură pe cum că Fane și cu fi-so, numitul Despa V. Gheorghe, așa zicea, numitul... Și cînd s-a mai spus că cei doi, în repetate rînduri au cerut să se tragă fire noi de electrică, al lu' Biolan a zis că nu despre asta ar fi vorba da', pînă la urmă tot la asta s-a ajuns și Despa ăl bătrîn s-a prăpădit de bătrînețe și de drumuri, Marița, nevastă-sa, de o mihnire așa, asemenea, ci numai Despa cel de-i zicem, cînd nu e el, Fratele lu' Odiseu ne întreba pe noi Ce vă uitați ca niște proști uite așa și nu vă uimiți de vinovat ? Că ce ? nu-i schimbarăm am fi zis noi că-i schimbasem pe Biolan și ni-i puserăm pe Lisandru, ăsta al Verghinii și al lu' Mitriță Miinea. Și ce dacă, socotea mai departe Despa, Și ce dacă și pleca... Pentru zilele cît mergea mereu la Turnu, auzi, i-au dat niște zile, Ce să fac eu cu Zilele-astea ?

Cam pe vremea asta, anu trecut s-a întîmplat ce spun. Legat de toate a fost și plecarea femeii lu' Despa, așa dintr-o dată sau, poate nu. Ea a zis Plec de la tine și Despa a rămas uluit, un fel de mirare care vine după ce se întîmplă un lucru la care nu te așteptai nicicum. Omu, ar mai fi spus Cum așa, femeie ! ? da' în cazuri d-astea te întrebi degeaba că, dacă femeia a apucat să spună un gînd pe care-l avea mai dinainte, pe care, vreau să zic, îl purta mai de mult, degeaba te mai întrebi Cum așa, femeie ? că ea n-o să-ți răspundă, o să se tot gîndească la altele, și degeaba te mai rogi, se lasă un fel de seară peste lucrurile din apropiere și Despa asta n-a înțeles, că l-am deosebit eu cum se făcea că nu i-ar mai păsa pe cum că muierea, tînără de nu s-a dus la alde ta-so...

Casele lu'Despa nu erau la șosea. Treceai pe lîngă școala veche spre viile oamenilor dincolo de care începea cîmpul să se resfire pentru lupii de la iarnă. Toamna, Despa iese pe prispă și-și cheamă porumbeii. El nu e de la noi din Bețeleanca, e din altă parte. A venit într-o dimineață peste cîmp, poate că de la Uda Clocociov, poate după la Saele sau, nu știm. Am auzit noi că de la el din sat fugise tocmai cînd se întorsese din armată. Mai încoace, Mihai l-ar fi întrebat, Ce ai făcut, mă Gheorghe, cînd te-ai întors din armată și Despa i-ar fi răspuns Eu, nea Mihai, cînd m-am întors din armată, așa și pe dincolo, am zis că mă bag șofer la ceapă și, primadată și primadată, cînd m-am urcat pe un Carpați, la noi în Radomirești am zis, că (eu mă prăpădesc după cîmp). Ia să văd eu drumul dinspre luncă și pe urmă, eu, după ce am zis asta, m-am uitat bine la Carpățiu ăla și am mai zis Trec s-o iau pe Lucica, Lucica este fata cu care mă înțelesesem Că o să ne luăm, Gheorghe, cînd te întorci din armată și zic să o iau că tot mi-a zis președintele să-ncerc Carpățiu ăla și Lucica nu era acasă, mi-a răspuns de dincolo de șopru, mă-sa, VenișI, că Gheorghiță, se duse pînă la orezărie în vale, și eu am luat-o într-acolo și la o bucată de drum îmi fac doi cu mîna, știi matale, ca la Ia-mă nene și eu de praf nu i-am deosibit, și numai cînd s-a urcat ei în cabină... Da credeam că e așa numai o întîmplare, adică, s-au înnimerit și ei în cîmp și nici un cuvînt către mine și mă întrebam ce dracu, doamne iartă-mă faci, fă Lucico, tu cu singele meu că-l simțeam în urechi de-ncepusem să înjur vitezele, că noi n-am vorbit niciodată mai ca lumea și ce să-ți mai spun eu matale, am luat-o peste cîmp spre sat și nu mai știam să opresc și ei rideau ca proștii, de una de alta și eu nu scoteam un cuvînt, da de întîmplat nu s-a întîmplat nimic că se putea, cine știe, și am lăsat mașina, și m-am dus acasă. Eu o să plec, tată și mamă, o iau așa peste cîmp și o să mă opresc într-un sat și oi vedea și, cînd a murit alde bitu i-am chemat pe-ai mei să stea cu mine că-mi făcusem rostu'meu și asta e.

Nu e de la noi din Bețeleanca și cînd își cheamă porumbeii tot i-e frică să nu care cumva să-i vină alți porumbei, și cînd trece spre casă, tot i-e frică să nu-i zică cineva că se uită prea lung peste poartă. și cînd a luat-o pe femeia lui, tot credea că într-o bună zi o să vină cineva să-i zică Mă, al lu' Despa, luași cam ce nu ți se cuvenea.

Aici se rostuiesc, chiar binișor. O vreme a lucrat la ferma de stat, pe urmă la noi, la ceape da' nu pe mașină că a zis că Pe mașină eu nu mă mai urc cîtă viață oi avea. La început el nu avu cuvînt despre oarece neregului, ascultă și tăcea și mulți îi ziceau Mutu al Saveti că Saveta o cheamă pe femeia lui. Da' Mutu ăsta avea altă rînduială cu lumea. Acum îmi dau seara că el căta spre o îndepărtare. Eu, Lungu pot să spun că o asemenea îndepărtare vine după ce ți s-a întîmplat ceva de care te miri toată viața. Uite, mi-a zis mie odată, nea Lungule, eu deosebesc pomii, dacă bate vîntu', după sunetul frunzei, dacă e vară, după cutremurul crengilor, dacă e iarnă, mă întorc așa cu spatele, mă uit încolo și-ți zic Asta e singer, ăsta e arțar, asta e salcie, plută sau altceva, ăsta e cer.

Mă Gheorghe, da ție ți s-a întîmplat multe dacă știi atîtea numai după sunet. Acum, după toate cele petrecute de care zisei, Despa este chiar pustiu. Trece prin sat, cu treburi și grijește, de băieți, Saveta s-a întors acasă mai demult da' e ca și cum ar fi tot plecată că lucru de care se teme acum fratele lu' Odiseu este că nu-l mai poate recunoaște prea bine nimeni. Lisandru l-a chemat și i-a zis. Am nevoie la legumicultură de un om ca tine mă, Gheorghe, să n-aibă odihnă și Despa zice că Nu, dacă omu nu mai este așteptat acasă, degeaba mai vine, dau eu ce să fac, că n-aș mai veni, da încotro s-o apuc ? Mă uit în rată, și cînd mă duc și cînd mă-ntorc, mă uit la bucata aia de placaj pe care a scris cine știe cine Fumatu interzis și la alde Ranete, și la alde Vipușcă și la Cristache și la ăilalți, mă uit că se prăpădesc de ris din te miri ce, și se hirjonesc și aprind țigară de la țigară și eu dacă dau cu mîneca pe geam de abureală, ce să văd, spune mă Lisandre, ce să văd, ? Și zici că să trec eu la legumicultură șef de echipă, să mă mai gîndesc, poate am pierdut oarece deprinderi.

Și i-a mai zis și Mihai, Tu pe unde treci cu viața asta a ta de te tot risipești. Păi, eu ce să fac nea Mihai ? Să faci... și rupea o creangă oarecare între degetele mîinii stîngi, să faci ce-ți spune Lisandru și pe oameni să-i lași cu vorbele că au și ele rostul lor...

Pe urmă, Fratele lu' Odiseu n-a mai plecat, a început să iasă dimineața pe prispă iar noaptea să bată cîmpii. I se părea lui că aude prigorii și, după o săptămînă-două, a trecut la brigada de construcții a ceapeului și stă acolo de dimineața pînă seara, noaptea ascultă, întors cu spatele, pomii și zice Asta a fost sunet de singer, ăsta de salcim, ăsta de salcie sau de plută, ăsta sunet de cer...

— fragmente din **Crunta floare de tufan** —

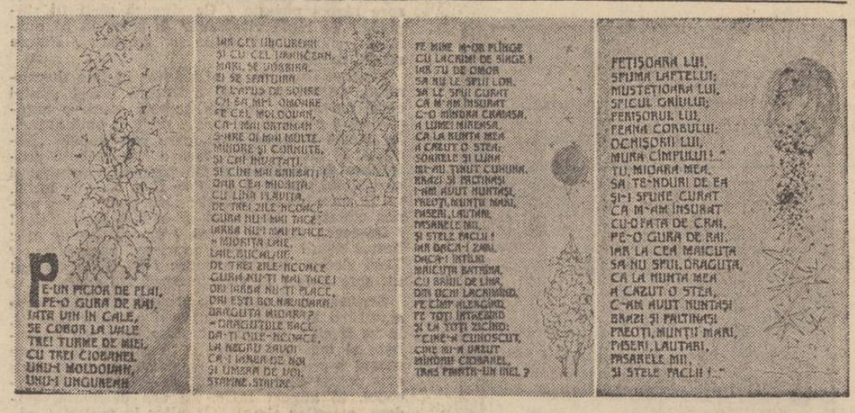

teatru

Trienala de scenografie...

Am remarcat în expoziție o mare diversitate a genurilor (dramatic, liric, păpuși, TV, film artistic, animație) și a stilurilor (arhitectonic, grafic, pictural, decorativ), precum și un larg evantai de **tendințe și tehnici** artistice. În rîndul primelor se înscriu, meritoriu, schițele de atmosferă ale lui T. Ciupe, Tania Mohirță, O. Dibrov, Andrei Both (ultimii trei, debutanți), vocația stilizată a lui Dan Jitianu **(Hedda...)** și Vasile Rotaru **(Cavalerul...)**, simțul monumental al lui Romulus Peneș, siguranța cu care manevrează simbolul Mihai Mădescu și Lia Manțoc (alt debut promițător), forța caricaturală demonstrată de către Dan Cioca și D. Sbiera **(Oltencele)** sau, mutîndu-ne pe alte domenii, capacitatea poetică a Ginei Tărășescu și cea de stilizare a Ellei Conovici, ori dexteritatea de mînuire a cromaticii la „animatorii" Laurențiu Sîrbu, Luminița Petrașincu, I. Truică, L. Petruțiu și M. Bădică.

Cel puțin la fel de bogată se prezintă expoziția la nivelul tehnicilor de lucru și prezentare a lucrărilor. Trecînd în revistă, de asemenea, doar participările remarcabile, voi aminti : machetele Teodorei Dinulescu, ale lui A. Both și D. Georgescu și Vittorio Holtier, schițele în perspectivă ale lui V. Luscov, studiile lui Paul Bortnovschi la **Danton**, compozițiile grafice semnate de Rodica Hanagic, E. S. Kunovits, desfășurările tehnice realizate de Const. Russu și Gabi Lăzărescu, eșantioanele Olimpiei Damian, experimentele de machiaj concepute de Doina Levinta, perucile din rafie concepute de Irina Borovschi, inventivitatea, conjugată cu o diabolică migală, a celui mai sigur creator de costume de la noi — Dimitrie Sbiera, degradé-urile pe tablă semnate de D. Icodim, colajele Evei Șorban și Dorinei Șortan, elevația profesoarei Elena Pătrășcanu-Veakis la **Scorpia îmblînzită**, schițele pe hîrtie arsă (afumată) ale lui D. Georgescu și Geta Itigan, metaloplastiile Elenei Forțu, ilustrațiile lui Mircea Nicolau **(Prometeu)** și ingeniozitatea combinării materialelor casnice sub aspectul marionetelor lui V. Febus Ștefănescu

Mai puțin m-a bucurat faptul că o parte din cunoscuții noștri scenografi nu erau reprezentați în trienală cu lucrări — cantitativ, ori calitativ — pe măsura recunoscutei lor capacități (mă gîndesc la Bortnovschi, Caleia, Stürmer, Florica Mălureanu, Todi Constantinescu), o altă parte era prezentă — în mod inexplicabil — fie cu lucrări desuete (V. Roman, V. Miloia, A. Florea), fie cu exponate vag diletante (Gabriela Zamfirescu, I. Bobeică, P. Pfennings), lucrările secției de film artistic îngrozeau de-a dreptul prin banalitate și, în fine, unii dintre foarte bunii noștri plasticieni de scenă erau absenți de-a binelea (Radu și Miruna Boruzescu, I. Popescu-Udriște, S. Mușatescu, A. Leonescu, ș.a.).

Dincolo de aceste neajunsuri, trebuie semnalat faptul că actuala trienală a impus opiniei oamenilor de teatru o serie de nume demne de urmărit în continuare și, mai mult decît atît, a demonstrat forța artistică a acestei componente spectaculare destul de puțin comentată în cronicile de specialitate.

Bogdan Ulmu

film

Filiera II

După patru ani de la răsunătorul succes al „Filierei franceze", semnate de William Friedkin, John Frankenheimer (cunoscut pe ecranele noastre din „Trenul", „Marele premiu", „Călăreții") preia personajele principale, transferă locul acțiunii la Marsilia, punînd punct unei povestiri interesante prin premise, dar insuficient de bine susținute în planul structurii cinematografice.

Vînătoarea traficanților de droguri poate reprezenta un subiect grav atunci cînd cineastul atacă dincolo de schemele polițiste, consecințele consumului, dimensiunile comercializării, complicitățile multiple ce le presupune piața periculoasă a stupefiantelor. Este, ceea ce, într-o bună măsură a reușit să impună William Friedkin și ceea ce a neglijat, nepermis de mult, în favoarea unei aparențe de profesionalism, autorul celei de-a doua părți a „Filierei franceze". Anecdota polițistă nu este depășită decît ararerori, metodele de intervenție ale celor doi polițiști, Barthelemy și Doyle, capătă dimensiunile unei polemici neinteresante iar secvențele șoc (intoxicarea lui Popeye, urmăririle ratate, în final, de cuplul deloc complementar al celor doi polițiști) rămîn la suprafața unui spectaculos de circumstanță. Ritmul strîns, impus de W. Friedkin în prima parte a aventurilor lui Doyle este pulverizat de J. Frankenheimer în lungimi pretins analitice, iar dramatismul cotidian al competiției pentru lichidarea laboratoarelor de prelucrare a stupefiantelor se anulează în banale schimburi de replici, în secvențe nejustificate în economia story-ului.

Personajul-vedetă, Popeye, victimă a unei „reguli a jocului", lesne de dedus, apare în final, doar ca un instrument lipsit de spontaneitatea inteligenței și rapiditatea reflexului. O încercare palidă de analiză a naturii violenței în contextul bătăliei pentru eliminarea drogurilor este prea ușor abandonată la nivelul scenariului. Calitatea cea mai importantă a peliculei rămîne jocul interpreților : Gene Hackman (Popeye-Doyle), Bernard Presson (Barthelemy), Fernando Rey (Alain Charnier), precum și imaginea ce subliniază în mișcare și prin calitatea culorii sordidul decor al Marsiliei traficanților (autor : Claude Renoir).

„Filiera II" atestă eșecul unei formule care, susținută doar de talentul și profesionalismul echipei ce a realizat prima parte, ar fi depășit limitele peliculei de serie. John Frankenheimer rămîne un cineast căruia se pare că numai norocul i-a permis contactul cu subiecte importante. Dar, fiindcă vara este pe sfîrșite, să sperăm că și repertoriul va conține pînă la sfîrșitul anului pelicule cu mai multe carate artistice.

Călin Stănculescu

televiziune

Sărbătoarea lui August

Cel mai frumos poem despre patrie. Cea mai frumoasă metaforă despre unitatea unui popor. Cea mai frumoasă alegorie despre roadele muncii unui popor harnic și plin de speranță. Cea mai frumoasă și mai emoționantă sărbătoare a noastră de peste an. Cea mai frumoasă și mai cuprinzătoare emisiune TV...

Oaspeții de peste hotare au spus despre demonstrația oamenilor muncii din Capitală că a fost una din acele unice ocazii în care un străin poate să cunoască, într-un timp foarte scurt, prin puternica forță de sugestie a acestei impresionante demonstrații populare, spiritul adevărat al poporului nostru, extraordinara lui vitalitate, eforturile sale pentru progres. S-a spus despre demonstrația de la 23 August că a fost „ o oglindă a realizărilor uriașe ale României, al cărui ritm de dezvoltare, unul dintre cele mai înalte din lume, vorbește de la sine despre hotărîrea poporului de-a edifica o patrie tot mai prosperă și despre înțelepciunea politică ce orientează energiile populare".

Transmisia în direct a marii demonstrații din Capitală a adus pe micile ecrane foarte multă lumină. Într-un fel am fost cu toții prezenți cu inima și cu gîndul, în marea piață a demonstrației, acolo unde an de an nesfîrșitele coloane de oameni își tălăzuiesc bucuria într-o imagine-simbol a energiei și entuziasmului unui popor, hotărît să se apropie tot mai mult de ora fericirii și bunăstării depline : comunismul. Într-un fel, fiecare dintre noi s-a simțit părtaș la impresionantul raport-bilanț de muncă pe care țara întreagă l-a prezentat sieși, un bilanț care ne umple inima de mîndrie și de satisfacție. Pentru că demonstrația de la 23 August este realmente o demonstrație a capacității de creație a unui popor liber. Marx spunea că societatea cea nouă descătușează într-un popor energii uriașe. Cei 32 de ani de dezvoltare liberă au demonstrat cu prisosință că urmașii milioanelor de eroi într-atît de crunt încercați de vitregia istoriei știu să trăiască demn și cinstit între celelalte popoare ale planetei.

Reporterii televiziunii au avut grijă să apară pe ecranele noastre chipurile oamenilor. Fețe destinse, fețe tinere, fețe care poartă întipărită adînc efigia permanentă a bucuriei. Chipuri care sugerează de acum un optimism permanent, generat de încrederea în destinul nostru individual și social, de încrederea în viitor, de bucuria muncii împlinite. Pentru că nu trebuie să uităm : în timp ce în multe locuri ale planetei se moare de foame, în țara noastră este pîine pentru fiecare. Pentru că nu trebuie să uităm : în timp ce în alte părți ale lumii gloanțele seceră oamenii în războaie fratricide, în țara noastră este pace și liniște. Pentru că nu trebuie să uităm : în țara noastră libertatea și democrația nu sînt vorbe goale, ci continutul lor adevărat și inalienabil. Demonstrația oamenilor muncii din Capitală, magnifică sărbătoare a tinereții României, ne-a adus încă o dată aminte de toate acestea. Ea a fost un omagiu adus libertății și muncii, un omagiu adus oamenilor acestui pămînt.

Mircea Florin Șandru

Ileana Mălăncioiu

vizită

voi spune acum că la miezul nopții am
străbătut acele coridoare întunecate
că am trecut ușor înfricoșată pe sub pământ
și că nu știu cîte suflete erau în locuința
aceea
la vremea la care treceam fără nici un cuvînt

să văd ce mai faci tu acolo dedesubt
dar țin minte că dintr-odată ușa de la sine se
desfăcu
și era ușor înfricoșător și era frumos
pentru că acolo trăiai încă tu

sau cel puțin mi se părea că încă trăiești
deși respirația ți se oprise demult
și deși nu puteam nici să te văd la față
și nici să mai aștept să te ascult

pe tine sau pe vreunul dintre ceilalți
printre care treceam ginditoare
înapoi spre pămîntul de pe care intrasem
cu spaimă pe acele coridoare

vai cît pămînt este acum între noi

vai cît pămînt este acum între noi iubite
parcă sîntem îngropați la doi poli opuși
și nu mai știm nici măcar dacă într-adevăr am
mîncat
trei zile și trei nopți din aceleași ierburi
amețitoare

să-ncepem să scormonim încet în adînc
încercînd să mergem din nou spre același loc
deși este puțin probabil că ne vom recunoaște
după cum sînt locurile în care stăm îngropați

și după cum cred că ne schimbă pămîntul
care ne acoperă de la bun început
astfel încît să nu fim niciodată îndeajuns de
străini
de acea bucată de lut din care ne tragem

să-naintăm încet către miezul pămîntului
și să ne apropiem astfel de clipa în care
fața sa ni s-a arătat la amîndoi dintr-odată
ca dovadă că el nu este o simplă iluzie

înainte de somn

ci iarăși cred că sufletul ei mă străbate încet
ca pe un spațiu prin care trebuie să treacă
pînă ajunge în inima lui la miezul nopții
și-apoi la vremea zorilor cînd pleacă

și lasă-n urmă răni nebănuite
nici mie însămi cea care o știu
cînd intră și cînd iese din osul frunții mele
ca dintr-un gol albastru și pustiu

simt osul cum se macină-n tăcere
de mersul prea egal și prea statornic
nu în închipuire ci-n tîmpla care-mi bate
cînd intră și cînd iese păpușa din ceasornic

mai schimbă-i doamne drumul acesta uniform
din fruntea mea plecată cînd simți că nu mai
pot
și mai oprește ceasul cînd trebuie să vină
și lasă-mă s-adorm dar nu de tot

erau plante amețitoare

erau plante amețitoare în lumea ta îndepărtată
acum e vară și ierburile trebuie să fie la fel
și tu ai rămas pe pămîntul acela și eu nu mai
știu
cuvintele cu care te-aș putea dezlega de el

învață-mă tu însuți ce trebuie să spun
ca să te pot scoate de sub rodii și de sub
palmieri
și de sub puterea morților neamului tău
care n-au să te lase să pleci nicăieri

încearcă să faci ceva să putem ajunge
în grădina aceea cu adevărat fermecată
ieșind de sub puterea oricăror morți
care-ar putea să ne mai cheme vreodată

miros de flori

miros de flori amețitor și dulce
și-un somn adînc în cîmpul înflorit
dormeam demult la soarele de-acolo
visînd mereu ținutul în care am trăit

din cînd în cînd îl atingeam uimită
că n-a intrat odată cu mine în abis
apoi simțeam că-l părăsesc din nou
și sufletul se zvîrcolea în vis

mă întorceam plîngînd cu fața spre pămînt
și parcă-nțelegeam că nu mai pot
să îl ating altfel decît în vis
și mă temeam că mă trezesc de tot

coboară ploaia

Dumitru Dinulescu

Intr-o seară i-am dat telefon Doinei Constantinescu, soția inginerului Constantinescu, poreclit Blondu, soții Constantinescu fiind vecinii mei, niște oameni împreună cu care mă simt foarte bine, fiind toți trei legați de amintiri comune, de cînd eram mai tineri și eram în același cerc de petreceri.

Acum sîntem oameni în jur de 30 de ani și din vechiul cerc doar eu nu mi-am găsit rostul, deși am o fire blajină, îmi place munca și-mi place și petrecerea, sînt, cum s-ar spune, un om minunat.

Seara cînd am dat telefon era seara de 20 iulie. O seară de vară. Destul de rece totuși, iar eu eram trist, singur, nevindecat după trista poveste cu V.H. și fiind invitat la Constantineștii am întîlnit-o acolo pe Balila, pe care n-o mai văzusem de mult, o fostă colegă de facultate, cu ochii albaștri ca zorelele, care auzisem că acum e divorțată.

Am pornit spre Restaurantul Parcului tot grupul, în două mașini, a inginerului Caplung și a Corinei, eram în total vreo șapte-opt persoane și ce veselie a fost la restaurant și orchestra cînta melodii italienești : și eu am dansat mai tot timpul cu Balila și-n ultima seară înainte de a pleca la Sulina, plecam și eu în vilegiatură, am organizat la mine acasă o mică petrecere. Către sfîrșit, pe la ora unu și jumătate, veni și Balila cu grupul și am dansat mai tot timpul cu ea și am întrebat-o dacă să-i scriu sau nu din Sulina.

Ne legănam în dans ca tijele de porumb în bătaia vîntului de vară și tot vorbeam, era și ea încălzită și suridea iar după întoarcerea de la Sulina m-am prezentat la ea acasă, cu unsprezece fire de garoafe roșii, o sticlă de șampanie și două pachete de țigări Kent lungi.

Am stat la televizor și am văzut filmul, am băut șampanie și apoi am ieșit în stradă să vedem eclipsa de lună care s-anunțase. Mai era cu noi încă o pereche și am privit toți patru cum luna se-ntuneca.

Am intrat din nou în casă, Balila ne-a servit friptură și salată verde. Am băut coniac și am fumat din țigările Kent și am plecat și Balila m-a condus pînă-n stația de tramvai unde privindu-ne cu drag ne-am sărutat sub elipsa ce se destrăma.

În seara următoare ne-am dus la restaurantul Parcului și din tot grupul care se-anunțase nu veni decît un prieten de-al meu, student la stomatologie, cu prietena lui, Dina. Era simbătă seara și lume foarte multă. Studentul era însă foarte descurcăreț și amenințîndu-i pe chelneri făcu rost și de gheață și de bere poloneză și după ce am stat acolo pînă aproape de închidere, studentul ne-a invitat la el acasă, unde scoase din frigider o sticlă de vin natural. Eram foarte obosit și emoționat, o priveam pe Balila care-și scosese sandalele și-și privea labele picioarelor, mingiiate de-a rază de lună care se strecura prin geam.

A doua zi ne-am dus la strand. Soarele strălucea, era duminică, strandul era plin, eu aveam o poftă extraordinară de mîncare și lăsînd-o pe fată întinsă la soare, m-am așezat la coadă la mici și întîlnind un prieten, la coada pentru bere, pe inginerul Țuțu Zvincă, l-am rugat să-mi ia și mie niște bere și eu să iau între timp mici și pentru el. Ne-am dus încărcați de aceste provizii la salteaua pneumatică unde Balila ședea întinsă, superbă, frumoasă ca o pasăre și i l-am prezentat pe Țuțu. Bînd berea și înmuind micii în sarea luată odată cu micii am petrecut o foarte plăcută dimineață și Balila nu vru cu nici un preț să facă baie, spunînd că se teme de ciuperci.

Seara ne-am dus la film și am văzut o producție italiană, în care era vorba de un bărbat care încearcă să salveze o femeie, care e condamnată, de altfel, la moarte și ne-a impresionat pe amîndoi filmul.

În continuare ne-am întîlnit iar cu studentul în stomatologie și ne-am dus ca să bem bere la Restaurantul Nord, unde am stat la o masă cu un prieten comun, grecul Doru Zarma, care era cu o fată fermecătoare, îmbrăcată în alb, dar Balila era foarte supărată, fiindcă i se

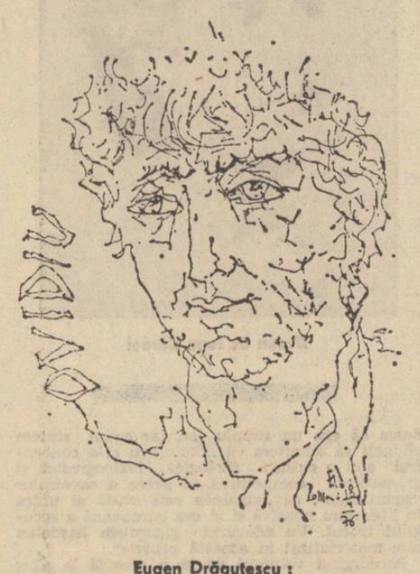

Eugen Drăguțescu : „Ovidiu — Metamorfozele"

furaseră patru sute de lei cu o seară înainte la restaurant și eu ziceam că probabil unul din tipii cu care stătusem la masă ; i-o fi luat din geantă în timp ce noi dansam, dar studentul în stomatologie spunea că e imposibil, pentru că pe unul din ei îl cunoaște foarte bine și e băiat de popă așa că n-ar fi posibil să fi făcut așa ceva.

Peste cîteva zile am plecat într-o delegație. Balila m-a condus la gară. Ajunsesem cu mult înainte de plecarea trenului și împreună cu ea și colegul meu Florin am fost la Cofetăria Nord și am mîncat cu toții înghețată. Cînd trenul s-a pus în mișcare am scos pe geam batista și am fluturat-o pînă am pierdut-o pe Balila din vedere. Florin spunea să m-abțin, dar eu tot fluturam batista și apoi m-am dus cu Florin la vagonul restaurant și am băut mai multe sticle de bere, pînă-n apropiere de Brașov și am discutat chestiuni intelectuale, în legătură cu profesiunea noastră.

Cînd ne-am întors din delegație, Balila tocmai pleca și ea într-o delegație. Peste vreo trei zile se-ntoarse și-mi făcu o vizită. Era extrem de obosită, ședea ca moartă. Își bea cafeaua și privea dincolo de ființa mea, ea nu știa, probabil, sărmana, că eu sînt un om și nu un ideal și-mi spuse că ar trebui să m-apuc, în fine, de treabă, că ce am de gînd și înainte de-a pleca îmi ceru voie să dea un telefon.

În seara aceea m-am îmbătat. Nu puteam suporta să cred că totul se termină, dar simțeam și eram extrem de sigur că totul se spărgea, că niciodată nu voi putea să mai aduc la loc acel complex unic, de sentimente, care mă susținea.

Și avînd în buzunar sticla de coniac, cu ce mai rămăsese, m-am dus la Balila. Ședea în pat și cosea.

— De ce cosi ? am întrebat-o.

A zis că de ce-am venit la ora aceea, ce vreau, dar eu știam, simțeam că totul se destramă și-am scos din buzunar sticla și-am tras o dușcă. Apoi am plecat.

Am luat un taxi și s-a nimerit ca șoferul să fie un vechi cunoscut al meu, coleg de club, de cînd jucam tenis de masă la Gloria. Ajuns acasă, m-am apucat să scriu o scrisoare. Balilei, dar nu mai aveam parcă putere și-ntr-un tîrziu am adormit.

A doua zi m-am dus la servici, dar înainte de a intra pe poarta instituției m-am dus la un bufet și-am început să beau. Pe la zece m-am dus la servici și m-au trimes acasă, își dădeau seama în ce stare sînt. Dar nu m-am dus acasă, m-am dus la inginerul Constantinescu. El tocmai era în concediu. Era în bucătărie și își făcea două ouă cu brînză. Am stat de vorbă cu el un sfert de oră și am plecat.

A doua zi era ziua mea. Împlineam 29 de ani. M-am prezentat la prietenii mei, soții Constantinescu, era o frumoasă seară de vară, luna lumina în curte, Balila era acolo, așezată-ntr-un șezlong și eu am scos din sacul de sport o sticlă de șampanie.

Balila mă privea tristă și-n atmosfera de veselie care se creă, cînd am scos sticla de șampanie, Doina Constantinescu se duse-n casă și aduse niște splendide cupe și turnarăm să bem. Am ciocnit și cînd m-am așezat am dărîmat cu poala hainei o cupă de șampanie, care se sparse de pietrele curții.

Balila nu mă privea și vîntu-i răvășea părul. M-am ridicat și am spus că mă duc să-mi iau țigări. Pe strada pustie miresmele de regina nopții se ridicau din curți, aerul se-ntindea peste cartier ca un fum atițător și mergeam spre tutungerie cu pasul obosit, nu reușeam să mă gîndesc la nimic și-ajunsei cu greu pe drumul de două stații pînă-n piața Dorobanți și cînd am ieșit de la debit, Balila tocmai traversa piața și am alergat în direcția ei. Balila fugi spre autobuzul care intră în stație, îmi făcu un semn scurt, cu mîna, eu m-am oprit, priveam spre roatele autobuzului, Balila se urcă, ușa se-nchise, o rafală puternică de ploaie scăldă deodată autobuzul care porni, Balila care căuta-n poșetă se dezechilibră, îmi surprinse poate atunci privirea și eu mă gîndeam în acel timp la cu totul altceva : adică de ce atît de frumosul nostru început de iubire să se sfarîme așa, ca o pasăre într-un motor de avion și ochii mei fixau, în timp ce gîndul se depăna, locul în care se aflase pînă atunci autobuzul și-n fața mea Piața Dorobanți se deschidea măreață, sumbră, sub ploaia care se cobora violentă din cer.

Paul Sân-Petru

Floarea rară

Nevinovată-i nașterea în verde —
va trebui necunoscut să crească
în mare grijă mi s-a dat sămînța
și-o neră bdare mult prea pămîntească ;

prea multă frunză mută se repetă —
sărac solstițiul poate o să moară
de-o fi cu trupul să-ncălzesc tulpina
eu tot aștept această floare rară.

Slava mierii

Prea multe flori ai sorilor puțini
purtate-n zumzet peste rombul verii
chiar de-ar cădea într-un nectar de spini —
albina-l poate trece-n slava mierii ;

ea stringe-n har cît poate dovedi
neliniștea de pierderi o ucide —
cum s-o ajut ? — această scurtă zi
nici pentru mine nu se mai divide.

Genă

Cum vii cu sorții alipiți de geană
schimbarea ta ar fi putut să mintă
deși voiam măcar de la răspintii
să semănăm, să fim de-aceeași gîntă;

răscoapte frunze nu-mi pot spune voia,
poem-argat al sufletului meu !
tu trebuie să mi te-asemeni mie
precum nisipu-n coama unui leu.

Serbarea uitării

Văzduh vocal în jur arborizat
salvînd cu har cuvîntul din consoane
rarefiat și dus cu umbra ta
cum aura se ține de icoane ;

serbează tu — că-i vorba de uitări —
acest mănunchi distins de anotimpuri
cu două flăcări dragostea trecu
proliferînd și prăbușind olimpuri.

Nicolae Diaconu

Acest vestit și vechi albastru

Acest vestit și vechi albastru
Noi îl slăvim printre popoare
Cu dreptul de-a avea o stare
Și-un steag deasupra unui castru.

Noi facem schimb cu alabastru
Sub cerul legănat de mare
Acest vestit și vechi albastru
Noi îl slăvim între popoare.

Nu ne-a învins nici un dezastru —
Prin Țara-ntinsă pe izvoare
Avem și porți, dar și zăvoare
Și locuim un colț de astru

Cu un vestit și vechi albastru.

Poem

Iată, pe lacuri se dă foc la stuh,
Marile focuri se văd de pe colină,
Noi urmărim cum trece prin văzduh
Din astru-n astru flacăra divină,

Cum se stîrnesc prin aer alizee
Pe celălalt tărîm ca prin alcool,
Cînd peste apa Mării Erythree,
Ca pe un geam deasupra unui gol,

Se cerne lent cenușa de apoi,
Așa încet se cerne astă seară
Încît auzi crescînd prin amîndoi
Incendiul ultim care ne-nconjoară.

În Martie...

În Martie, cînd stau cu viața toată
Pe cîmpia ca un așternut de lîre,
Cu trupul cald, întins de zăpadă
Într-o dureroasă, dulce amețire,

Încep din timp, odată cu cîmpia
Să-mi fac proiecte de primăvară —
Ca și ea, desigur, iubesc utopia
Firului de iarbă pururi în afară.

Vezi, drumul se întinde peste cîmp ca un
lasou,
Capătu-i se pierde în iarba cîntătoare —
Îndepărtez cu grijă ceața din hublou
Și mă întorc cu toate cîmpiile spre soare.

radio

O zi într-o oră

Imaginea bunicului cumpărîndu-și ziarele și apoi toată dimineața răsfoindu-le, comentînd evenimentele numai pentru sine, sau ascultînd ultimele știri, la radioul care neapărat trebuie să hîrîie, pentru a putea dormi cu inima împăcată, mi-a parvenit pe cale livrească. Imaginea aceasta face parte din recuzita bunicilor noștri cu pălăriile cu boruri mari și bastonul elegant. Am văzut-o de atîtea ori (în filme, la teatru) am citit-o de atîtea ori încît ea nu mai este pentru mine o invenție. Ea există pentru că trebuia să existe. Pentru că orice om serios trebuie să fi avut în copilărie un bunic ce-și citea ziarul și asculta radioul. Altfel, copilăria ar fi văduvită de încă o imagine din cele pe care alții le inventează în ajutorul memoriei noastre.

În fiecare seară, pe la ora la care toată lumea sfîrșește cu ocupațiile, cu discuțiile, cu tele-cinemateca, sau cu dădăcitul copiilor, o oră extrem de favorabilă recapitulării (așa pe scurt) a ceea ce a fost și a gîndurilor pentru ceea ce va fi, radioul ne readuce pe toți în postura de bunici ascultînd lumea condensată într-o singură oră. Agitația din timpul zilei nu este prea aptă la a putea recepționa cum se cuvine o știre. O ascultăm, o înregistrăm, dar adevărata ei dimensiune o sesizăm abia atunci cînd o punem în legătură cu celelalte, cînd ea declanșează în noi legături și imagini. Și ce se poate întîmpla într-o singură zi ? Grupajele de știri, transmisiunile directe, agenda cosmică, sport, muzică au creat următorul tablou al zilei de 19 august : Președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu a făcut o vizită de lucru la Tîrgul de mostre. După-amiaza, la Palatul Sporturilor și al Culturii, președintele Republicii a înmînat distincții sportivilor care ne-au reprezentat la Jocurile olimpice de la Montreal. Nadia Comăneci — sportiva nr. 1 a acestor jocuri olimpice — Erou al Muncii Socialiste.

La Colombo a continuat Conferința țărilor nealiniate. În luările de cuvînt s-a subliniat necesitatea afirmării libere a tuturor popoarelor, instaurarea unui climat de pace și colaborare. În aceeași vreme agențiile internaționale de presă anunță că forțele armate ale Statelor Unite (42 000 de oameni) din Coreea de Sud au fost puse în stare de alertă, datorită unor conflicte în zona neutră a unor militari americani și forțele populare ale Coreei de Nord. Din Liban se anunță noi lupte în Beirut și în zona muntoasă. În Africa de Sud segregația rasială e paroxistică. La Pretoria și Soweto au avut loc arestări masive. Gerald Ford a fost desemnat candidat al Partidului Republican la președinția Statelor Unite. Republicanii și democrații se învinuiesc reciproc de „vinderea unor iluzii deșarte" onor alegătorilor. În timp ce „Luna 24" va aduce eșantioane din Marea Crizelor, „Viking-2" va amartiza pe 3 septembrie în „Zona Cîmpiilor Utopice". D. Stone a ratat corectarea propriului record mondial la 2,33 m. La Toronto, Virginia Ruzici se califică în turul 3. În primii 9 din clasamentul Marelui Premiu nu-l aflăm pe Năstase.

O emisiune care ne ține în contact cu frămîntările de pe toate meridianele.

Constantin Stan

plastică

Evocări

Expoziția de grafică de la Galeriile Orizont, intitulată „Evocări în istorie", reunește lucrările citorva graficieni, mai mult sau mai puțin cunoscuți, unii dintre ei, în ansamblu, însă, reușind să justifice demersul implicat încă din generic. Evocatoare de istorie, de eroi anonimi sau mari personalități istorice, expoziția cere parcă o sală mai mare, capabilă să reprezinte pe cei șase graficieni cu mai multe lucrări, pentru a putea să-i cunoaștem mai bine. În general, despre cei pe care i-am mai văzut și în alte ocazii, ne și putem pronunța mai deplin, Marcel Chirnoagă, Dan Erceanu și Vanda Mihuleac alcătuind astfel o primă secțiune. Vasile Socoliuc, Dumitru Cionca și Adrian Dumitrache, mai rar întîlniți, poate, dar și mai puțin maturi, mai puțin personali totuși, aveau în primul rînd nevoie de o prezență mai bogată în expoziție.

Marcel Chirnoagă și-a asimilat cu pregnanță, dincolo de suplețea viguroasă a demersului său complex, o viziune plină de gravitate, coborîtă în spațiul istoric de vaste dimensiuni. Dacii săi reprezintă o masă compactă, înrădăcinată uneori aproape la propriu în solul natal, în același timp însă zbuciumată de o largă mișcare, de o nostalgie a unor noi așezări de destin din care ne tragem noi înșine, strîpea. E o dramă în care se deschid orizonturi, altele și fecunde, criza unirii fondului autohton cu straturile de formație latină întrezărîndu-se a fi depășită spre o robustă civilizație viitoare. La Dan Erceanu, un stilist al studiului, cu tușă geometrizantă, romanitatea ne apare în deplinătatea nimbului ei heraldic. Acest grafician, reîntorcînd lecția renașterii către antichitate, are darul de a desena parcă, după model viu, o lume demult dispărută. Hieratizarea, cam manieristă uneori, îi stă totuși bine, îl prinde, cel puțin în lucrările de față. Vanda Mihuleac, singura care expune o grafică de culoare, alcătuiește compoziția din vestigii romane. Cufundîndu-le într-o ceață ușoară, în care parcă deslușim întregul, neperisabil de trecerea timpului, ea nu face altceva decît să sublinieze perenitatea unei structuri, mai mult morală decît fizică, materială, dimensiune care-i reușește cu finețe de interpretare. Dumitru Cionca și Adrian Dumitrache, fără îndoială buni desenatori, de talent, cad pradă ușoară generalităților, acelora care pot fi numite aproape oricînd și oriunde „Pagini de cronică" sau „Cei fără de moarte". Repet, le trebuiesc mai multe lucrări într-o expoziție. Vasile Socoliuc, pendulînd între stampă și desenul naiv, cu virtuți demne de laudă, greșește alegerea temei. Un Mihai Viteazul tratat într-o astfel de manieră bate alături cu drumul. În locul disproporțiilor demitizante, preferăm hiperbolizarea netă, cu toate riscurile ei, și nu puține. Rămînem la ideea în ceea ce privește evocarea istorică, fie vorba de grafică sau de alte genuri plastice, la necesitatea unui punct de vedere armonizant, concentrat într-o viziune, capabil să ilumineze și ridice la suprafață sensurile devenirii istorice, în toată realitatea lor, avidă mereu de timp.

Grigore Hagiu

Cioplitorul lui Brâncuși

Se numește RADU PETRE-MIHALACHE. Născut în anul 1916, comuna Vulpeni, județul Olt. Este pietrar de meserie. Discutăm. — Cînd l-ai cunoscut pe Brâncuși, nea Petre ? — Păi, eu l-am cunoscut pe Brâncuși în anul 1937, la Tîrgu Jiu. Atunci l-am cunoscut. — În ce împrejurări ? — Da... Pin' '37 lucram în București la atelierul de pietrărie al unui unchi de-al meu. Aveam vreo 21 de ani. Și, într-o zi, vine maistrul Mayer cu care lucram, și ne zice : Mă băieți, care vrea să cîștige un ban mai mult să meargă cu mine la Tîrgu Jiu. Acolo sculptorul Brâncuși are nevoie de pietrari ca să facă o lucrare. — Și ? — Și, tînăr fiind, și avînd nevoie de bani, am plecat. — Singur ? — Nu, împreună cu un alt ucenic, Partenie Alexandru din București și maistrul Mayer. — Ce ați găsit la Tîrgu Jiu ? — Aici era ca un șantier mare. De toată lucrarea asta răspundea un inginer, Dibernadi. Brâncuși a ridicat monumentul de la Tîrgu Jiu cu ajutorul ministrului Gheorghe Tătărăscu a cărui soție venea și ne plătea. Era și el tot oltean. — Ai lucrat mult în preajma lui Brâncuși ? — Din păcate, nu. Numai vreo trei luni. Atît. Apoi am plecat în armată. — Practic, ce făceai dumneata, ceilalți cioplitori ?. La ce se rezuma „munca" dumneavoastră ? — Ciopleam. — Cum adică „ciopleați" ?. Noi nu făceam altceva decît să cioplim piatra în forma pe care el o trasa. Atît. Din piatra brută scoteam anumite forme. — Numai atît ? — Atît !. Că nu ne-a lăsat maestrul să facem altceva. Poate că dacă ar fi avut puterea noastră, a sase cioplitori cîți eram, n-ar fi avut nevoie de noi nici pentru treaba asta. — Cum era, cum se purta cu oamenii ? — Era foarte omenos. El nu era supărat niciodată. Cînd vedea că avem spor la lucru ne dădea bani de la dînsu și ne zicea : „Luați meșterilor și beți și voi cîte-o bere". — Îi plăcea să bea ? — Nu știu. Nu l-am văzut bînd. — Ce mai poți să ne spui despre Brâncuși, nea Petre ? — Păi, ce să vă mai spui ?. De cîte ori îl văzui, îl văzui așa, îmbrăcat ca un om obișnuit. Nu era îngîmfat, ca alții. Era bun și simplu. — Dumneata ai lucrat numai la **Poarta Sărutului** ? — Numai. — Dacă îți arăt niște sculpturi de-ale sale poți să le recunoști ? — Eu le știu cel mai bine pe ale de la Tîrgu Jiu. Că acolo am lucrat. Pe' ele le știu. Știu c-a mai lucrat și la Paris și prin America dar astea le văzui la televizor ; atît. — Știi că Brâncuși a avut un mare proces cu S.U.A. ? — Da, se vorbea pe atunci. Da' nu știu ce și cum, nu știu, la ce să zic... Știu altceva. Despre coloană. — Ce știi ? — Păi zicea maestrul și cu ceilalți prieteni ai lor că să pună în capul coloanei un reflector spre cer și care să poată lumina și Craiova. — De ce n-au pus ? — Asta nu pot să o știu. N-au mai pus. Atîta știu. — Nea Petre, încă îți mai place să cioplești piatra ? — Cum să nu. Și eu și frații mei au fost cioplitori. E mare bucurie să poți scoate din ea ce gîndești, ce vrei. — Acum faci cruci. — Da. Am îmbătrînit. Da' și acuma, cînd ascult piatra parcă aud cum sună florile pe care le cioplesc pe cruci și mă bucur. Am îmbătrînit. Radu Petre Mihalache, un om care mai poate auzi cum sună florile de pe cruci.

Marin Constantin

Eufonia limbii româneşti în orchestraţia lui Eminescu

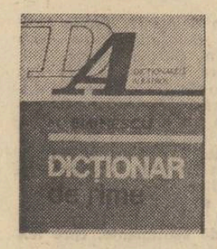

Citată atit de des, fără însă să o ştirbească rostul, ce va să-nsemne, totuşi, expresia lui Tudor Arghezi : „A vorbi de poet este ca şi cum ai striga într-o peşteră vastă... Nu poate să ajungă vorba pînă la el, fără să-i supere tăcerea". Arghezi dă o explicaţie, ba chiar mai multe, dar cit loc lasă încă pentru alte eminesciene, aşa cum a făcut-o Călinescu în cele cinci volume consacrate poetului, precum şi o cuprindere de o asemenea anvergură a materialului liric din toate caietele în care acesta se găseşte, cum a isprăvit Perpessicius în cele şase mari volume, cite a apucat să publice din proiectul de douăzeci, sînt două monumente de netăgăduită măreţie, dar nu însă şi suficiente ! Pentru că nu vorba (am putea zice : fapta) noastră îl va supăra pe poet, ci tăcerea noastră despre el îl supără...

Să nu fim greşit înţeleşi ! Lucrează astăzi o seamă de eminescologi, care au adus şi aduc la lumină însemnate **părţi** din moştenirea poetului ; pe cîţiva îi vom numi : D. Murărăşu, C. Noica, Augustin Z. N. Pop, Aurelia Rusu, Marin Bucur, Al. Surdu şi alţii. Din păcate, întreprinderile lor sînt nu odată izolate şi au caracter fragmentar, niciunul neîncumetindu-se la travaliul de punere în valoare a integralei eminesciene. De asemenea, scriu astăzi unii din cei mai distinşi şi pătrunzători exegeţi ai lui Eminescu (E. Papu, Liviu Rusu, C. Noica, I. Negoiţescu, G. Munteanu, Z. Dumitrescu-Buşulenga, G. I. Tohăneanu, E. Todoran etc.), însă studiile lor, adeseori strălucite, nu au, nu pot avea deocamdată la îndemînă decît un Eminescu fragmentat, cu toate silinţele pe care şi le dau unii dintre ei de a scotoci prin caiete şi a sublima tot ce se află acolo construcţie potenţială. Numai că, chiar şi atunci cînd, pe o anume direcţie sau alta, s-ar găsi material suficient, el este atît de risipit prin ediţii (unele, de multă vreme, adevărate raritäţi), reviste şi ziare, încît adunarea şi ordonarea lui macină forţele şi sleieşte observaţia proaspătă, pătrunzătoare.

O datorie de onoare a culturii noastre prezente credem că este aceea de a da corpusul de opere al celui mai mare poet şi ginditor al limbii româneşti. Numai avîndu-l în întreaga sa dimensiune, îl mai şi putem „uita", din cînd în cînd, pe Eminescu, doar atunci ni s-ar mai face, din cînd în cînd, dor de „tăcerea" lui, pe care am şti-o, meditativi şi gravi, să nu i-o supărăm...

Orice iniţiativă în această direcţie cată să fie primită cu toată responsabilitatea cuvenită. Aşa şi facem în ceea ce priveşte întiia editare, integrală, **a Dicţionarului de rime**, ediţie întocmită de literatul Marin Bucur şi poeta Victoria Ana Tăuşan.

Credeam, cum poate şi alţii (bazaţi şi pe încercările cu totul modeste care s-au mai făcut), că acest dicţionar era „o operă rătăcită sau dosită în arhiva poetului, o postumă în plus", însă am avut buna surpriză să ne mirăm că el este „o parte din integrala eminesciană". Credeam, cum poate şi alţii, că uneori se mai juca şi poetul şi ne-am convins că „ideea unui **Dicţionar de rime** este o permanenţă în laboratorul eminescian, în perioada 1874—1877, 1877—1883". Credeam că era un simplu joc, iar acum sîntem obligaţi să admitem că „Eminescu şi-a concentrat aici o cultură filologică, lexicografică şi gramaticală competitivă cu aceea a savanţilor vremii sale", că „viziunea este vastă şi unică în literatura noastră şi în cea europeană a secolului trecut. Un adevărat gigantism haşdeian este materializat în această acţiune".

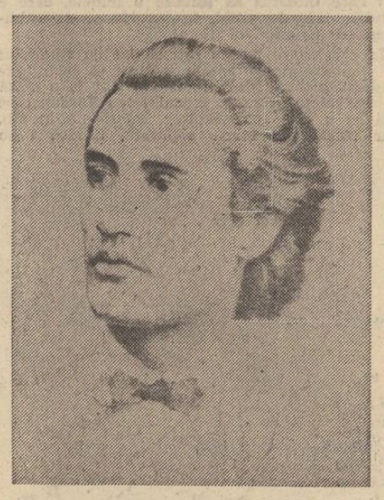

Desen de Ioan Cârdei

Parcurgînd volumul de la o scoarţă la alta, am constatat şi noi, ca şi prefaţatorul, că „există rime de o rară frumuseţe chiar în poezia lui Eminescu, dar care lipsesc din **Dicţionar**, iar „situaţia devine şi mai paradoxală cînd însuşi poetul, fără orgoliu, a evitat sau a renunţat la rime dintre cele mai «eminesciene»", asta însă pentru că poetul „nu face din **Dicţionarul de rime** un inventar al rimei româneşti, ci unul al potenţialului viu şi generator de poezie al limbi". **Dicţionarul** care conţine, totuşi, citeva zeci de mii de cuvinte „nu este important prin cantitatea de cuvinte, ci prin varietatea cantitativă şi calitativă fără precedent". Ce provenienţă au cuvintele selectate de poet ? Citäm, iarăşi, din prefaţă : „Eminescu structurează limba românească într-un ansamblu muzical specific în contextul limbilor romanice. Spaţiul demonstraţiei este nelimitat ; nu e urmărită doar limba literară ori limba vorbită, ci absolut tot ce poate concretiza fiinţa ei : texte vechi, graiuri provinciale, dialecte, argouri, adoptări şi adaptări de cuvinte străine, de la cele din fondul vechi slav la cele latineşti tîrzii, la expresii italieneşti, greceşti, franţuzeşti, englezeşti, turceşti...". Interesante sînt şi domeniile din care îşi ia poetul cuvintele şi care, odată în plus, ne relevă enciclopedismul culturii sale : onomastică, toponimică, meserii şi arte, istorie şi ştiinţe, politică şi presă, mitologie, geografie, antichităţi etc., etc. Dăm o listă, bineînţeles breviată, privind toponimicile şi numai dintre acelea privind arealul românesc (în paranteză, cite-o rimă de rezonanţă) : Vrancea (lancea) ; Turdă (urdă) ; Turda (de-a-surda), Turde (absurde) ; Tulcea (dulcea) ; Bucecea (a zecea) ; Sinaia (laia) ; Golia (folia) Golii (solii) ; Comana (sprinceana) ; Moldova (evlavia), Moldova (slova), Moldovii (chinovii), Moldove (Lwowe) ; Radna (Ariadna) ; Cerna (moderna) Suceavă (zabavă), Sucevi (elevi), Suceve (să suleve) ; Sucidava (lupta-va) ; Deva (greva), Devei (plăce-vei) ; Comarnic (hotarnic) ; Arad (grad), Aradul (vadul) ; Rusii de Vede (prevede) ; Bucerde (să desmerde) ; Românie (armonie) ; Sirie (simetrie) ; Rămnicele (imnicele) ; Beiuş (arcuş) ; Dornii (cornii) ; Tissei (tisei) ; Botoşani (ciobani) ; Focşani (melomani) ; Dunări (compuneri) ; Gorj (George) ; Caracăl (întreacă-l) ; Călmăţuiul (şuiul) ; Tirnavi (gingavi) ; Blajul (curajul) ; Birgăul (hăul) ; Măcin (rubin) ; Galaţul (spaţul) ; Vidin (cafein) ; Oaş (aldămaş) ; Hotin (Plotin) ; Tătaraş (carevaşi) ; Balş (falşi) ; Brateş (luate-aş) ; Banat (bogat) ; Huşi (fuşi) ; Siret (tête-à-tête) ; Olt (involt) ; Jilort (cort), Jiloarte (soarte) ; Prut (artut) ; Mehedinţi ginţi), Vînt (biruinţi) ; Bacău, Birgău, Braşău, Chişenău, Rarău, Bicaz (iaz) ; Cernăuţi (tătuţ) ; Horez (desfătez) ; Pechea (strechea) ; Tigheciu (speech) ; Unghenii (genii) ; Basarabie (corabie), Abrud (mă-nciud) ; Mizil (ţivil) ; Slănic (complic) ; Dej (breji) ; Alboteştii (iubeşte-i) ; Ipoteştii (pomeneşte-i) etc., etc. Şiria lui Slavici, Bucerdea Maioreştilor şi Ipoteştii poetului se află aici şi leagă în armonie o ţară.

Este drept, ne spune prefaţa (un adevărat studiu în materie), că „noi citim Dicţionarul educaţi de textul eminescian şi, undeva, îl auzim şi pe el, îl înţelegem formaţi la muzica versurilor poetului". Orice degustător de poezie va avea o adevărată revelaţie, pentru că **„Dicţionarul de rime** deţine o poezie în sine, o artă dedusă din selecţia şi poziţia, din accentuarea, reaccentuarea ori refonetizarea cuvintelor. Coloana de rime se organizează ca un adevărat flux liric".

Dicţionarul poate fi citit şi recitit acolo unde întîmplarea întoarce fila, ca o neistovită carte magică. Iar cînd, uneori, dai de cite un cuvînt singur, precum de pildă, **tîrlăi**, te întrebi, nu fără un zîmbet ironic, găsi-şi-va el vreodată perechea, ori va rămînea de-apururi singur cuc ?

N-au ce învăţa poeţii de astăzi dintr-un asemenea Dicţionar, cum zice un recenzent al cărţii ? Ba dimpotrivă ! Poeţii ştiu să-nveţe din toate, darmite din Eminescu... Un filozof al rostirii româneşti, C. Noica, numea acuma-s cîţiva ani, întemeiat tot pe exemple luate din manuscrisele poetului, citeva din funcţiile rimei : „Ea creează cuvinte, reliefează cuvinte, ritmează gîndul cu ele, ne leagănă, ne dă fascinaţia lui acelaşi ca şi pe aceea a lui altceva, scoate din nimic poezia şi retrimite cuvintele în nimic. Poeţii de astăzi se lipsesc de rimă, şi desigur ştiu ce fac. Dar cuvintele noastre o poartă cu ele. Eminescu o poartă cu el. Şi cînd întîlneşti în manuscrisul 2 265 rimînd **destul-m-i** cu ulmii, o simplă rimă te încarcă de poezie şi te face să uiţi de rest".

Prin înfăptuirea lor, exegetul Marin Bucur şi poeta Victoria Ana Tăuşan ne-au trecut admirabilele rime eminesciene împreună cu lecţiile lor din manuscrise (şi din toate !) într-o ediţie impecabilă din toate punctele de vedere, pe care o salutăm ca pe unul din paşii fermi întru închegarea rîvnitei integrale a poetului nostru naţional.

Gheorghe Suciu

PROFIL

Spiritualitatea livrescului

„Cîntarea este existenţă" afirmă Rilke (Sonetele către Orfeu — III, I), firea însemnînd o necontenită încercuire a tuturor într-o horă a iubirii, devenire a tuturor în această ameţire solară, inel petrecut în jurul lumilor, în centrul căruia se află Poetul, fiinţa de cîntec care mişcă firea întreagă destinînd-o eternităţii. La această idee supremă ajung doar poeţii aleşi, cei care, am putea spune, sunt prin însuşi firea lor — poezia propriei poezii. Bucuria este îndoită atunci cînd află această idee, fie şi într-un stadiu incipient, la un poet tînăr, căci a putea spune (şi, mai ales, convinge) că poezia este tot ceea ce este, înseamnă deja o profundă maturitate poetică.

Grete Tartler începe prin aceste Chorale *un drum greu, care angajează poetul şi lucrarea sa la modul absolut, dar care este cel mai frumos şi mai trainic. Acest volum de debut este compus foarte unitar, în ciuda unei aparente arbitrarităţi în selecţia textelor, ordonîndu-se ca un periplu de cunoaştere, refăcînd necontenit traiectul exterioritate-interioritate ; proiecţie din şi proiecţie în, lumea din afara fiinţei devenind lume interiorizată prin puterea gîndului şi invers. Înţelegem această unitate a volumului, înţelegîndu-i titlul —* Chorale *desemnînd pe de o parte cîntare, pe de altă parte, horă-chor, a cînta învîrtindu-te în jurul unei axe ; deci un periplu prin lume, un cutreier ritmat de cîntec. A cunoaşte prin a în-cercui lucrurile, a-ţi dimensiona pasul fizic şi spiritual prin ritmul cîntării.*

Privind structura volumului vedem mai întîi punctul de plecare stabilit „pe-acest pămînt", în patrie, către o patrie aşteptată, pînzele corabiei-patrie fiind gata de drum ; planul călătoriei de iniţiere este dublat de o cercetare a fiinţei călătorului (ciclul Calea tăindu-ne întîia oară*), o curăţire aproape ritualică a sa („straiul e nou şi talpa încălţată în credinţă tare", I) pregătire urmată de o coborîre în sine („Mă răspindesc apoi în mine însumi", II) în fine, de eliberarea din negurile interioare („Trezie clară : mi-au pătruns prin pleoape izvoarele", III). Între prima cristalizare a periplului iniţiatic* (Calea tăindu-ne întîia oară) *şi cea de-a doua* (Zioră de ziuă) *aflăm un dialog al omului cu elementele şi consubstanţializarea sa cu făptura lumii* (Sau pasăre) *dialog urmat de o nouă purificare* (Mai sus de-acest cîntat), *apoi o nouă plecare, prin „poarta de lemn a neamului"* (Intru pe poarta de lemn) *către ţinutul de dincolo de păduri, „cîntînd horalele cu sînge de pasăre albă"* (Trans-Silvae), *drum anevoios, în care aducerea aminte se trezeşte întîia oară în călător* (O arşiţă). *Încă o aflare — „Vine un timp cînd iese luptătorul afară din cetate (...) cum numai cei care trăiesc sfîrşitul / pot să îndure şi un început"* (Vine un timp) *şi încă o privire în sine — „Aproape sînt de mine, prea aproape"* (Despre urcuş) *— şi a doua etapă de cristalizare* (ciclul Zioră de ziuă) *se adaugă călătoriei. Acest nou ciclu înseamnă în volum o capacitate puternică de a lucra deopotrivă în concret şi abstract (de ex. „o aură mă-ncinge / cu ziduri neştiute, ca o carne de măr / în jurul sunetului pur" III) ; dincolo de tonalitatea blagiană („Ascult cum zioră de ziuă : / nu-s picături întregi şi albe, / precum eu le pot primi : / ca pîinea vieţii / mai mari cu fiecare zi", I) observăm o dominare a transparentului şi obsesia purităţii, pe care le vom analiza puţin mai departe.*

Călător în clepsidră *este ciclul de tranziţie, vama unde călătorul, poetul, îşi adună toate aflările şi se pregăteşte pentru intrarea în hora nepieritoare a rostirii. Abia acum înţelegem de ce ciclul* Chorale *dă titlul întregului volum, el însemnînd deja atingerea unui prag de cunoaştere poetică, de unde cîntecul poate curge la infinit. Domină aici imaginile translucidului, poezia nefiind însă simplă diafanitate, ci o claritate dobîndită de lucruri, contemplate fiind de poet — cuvintele sînt „albe", „în ochiul meu Luceafărul răsare", ochiul e „de floare", pămîntul e „străluminat", colbul „de aur", „podul curge limpede la mal", depărtările sînt „limpezi", lumea e învelită într-o „cămaşă străvezie" vieţuind „o dimineaţă veşnică şi pură", apar „miini cu pene albe" în timp ce „hora fuge cristalină", insectele „ţes plase de azur" etc. Eul poetic este echilibrat, trecut deja prin cumpăna clepsidrei, el aflîndu-se ca ax al „cumpenei duse o parte sub apă / o parte sub pămînt".*

Translucidul, imaginile legate de acesta, indică o căutare a purităţii, căutare dublată de încercarea de a dobîndi o armonizare a fiinţei cu toate cele inconjurătoare, ambele tentative constituind nota specifică a poeziei Gretei Tartler : stări de spirit propice revelării („nespus de aurie e lumina trupului"), autopurificare („Desfac din mine ce e de prisos / ispita uscăciunii, fără floare"), purificarea conceptelor înseşi („rămîne păcatul fără izvor"), conturarea unor trăiri stilizate la maximum („n-aud cu toate astea / decît ochiul care tace") într-un spaţiu ocrotitor prin castitatea sa („cortul fără de prihană"), purificare a lumilor prin cînt („şi fiecare om legat de-o rază aduce semn şi cîntă / se încîlcesc uşor ca nişte lujeri / cu fire noi la fiecare nuntă"). Setea de pur, de maximă stilizare şi obsesia clarităţii pe care numai fenomenul originar o are — culminează în două versuri ale Choralei XI — *„Dacă voi tăia din sunet / se arată-un cerc mai sfînt", propagarea circular-concentrică a undelor sonore formînd straturi protectoare sunetului originar către care tinde poetul.*

După închiderea Choralelor, *două poeme* (Înfiere după cîntec şi Cortul înflorit) *anunţă — prin starea de odihnă şi limpezime a făpturii şi cugetului — ultimul ciclu din volum* (Semn bun) *care sintetizează toate etapele parcurse pînă acum în călătoria de cunoaştere: poetul fiind „focul acela cu ochii rătăcitori" (I) purtînd „în sînge o viespe amară", oferindu-şi „seva acelor ce cupa ţi-o sorb cu-nsetare" (II), simţindu-şi fiinţa liniştită şi în aşteptarea comuniunii. Poemul care încheie volumul, încheind arcul de boltă început de* Pe-acest pămînt, este Argintind, *unde periplul se opreşte : „şi-acum e vremea să adun ce am / sub bolţile cu zumzet de tăcere".*

Veritabil periplu spiritual, într-un spaţiu care formează eul poetic, lăsîndu-se în egală măsură modelat de acesta, Choralele Gretei Tartler *destăinuie un univers liric constituit, neameninţat de apăsarea livrescului, marcat de limpezime, puritate şi cugetare, operînd abil şi în domeniul concretului şi în cel al abstractului. Un volum unitar, atent gîndit, vădind nu o sensibilitate care poetizează graţios şi facil, ci o adîncime spirituală remarcabilă.*

Dan C. Mihăilescu

Poezie şi lirism

Urmare din pag. 1

mitor. Fapt pentru care eu am considerat că ei şi-au construit viaţa şi au trăit pe măsura intensităţii gîndurilor lor. Şi atunci, din această ardere înaltă, gîndul a ţîşnit simplu şi a strălucit de atita spirit cît a fost cuprins acolo, în acea ardere. Aş putea spune, după criticul american Richards, că au avut noroc de o astfel de viaţă, dar eu ştiu că cel mai departe de ei a fost norocul. Credinţa lor în bine (desigur, autentică, un optimism temperat şi substanţial) naivitatea lor adîncă, plăcerea lor de a trăi au determinat ca şi ceea ce au creat să fie impregnat de adevăr.

Spiritul trebuie căutat în putinţa de a te apleca asupra vieţii tale şi de a o lumina continuu. Şi, pe măsură ce viaţa devine prilej de meditaţie, îşi metamorfozează conţinutul aparent, pentru a deveni formă, semn, umbră.

FRAGMENTE CRITICE

t. arghezi (II)

Un oarecare suflu hugolian au şi poemele epice din ciclul **1907** (1955), „Pedepsele" lui Tudor Arghezi. Sînt 40 de poeme care, stilistic, pot fi puse în continuarea **Florilor de mucigai.** Acelaşi limbaj realist, aceeaşi forţă de negaţie, mai puţin viziunea atroce a vieţii larvare. **Peisajele,** cum le numeşte autorul, oscilează între pamflet şi cronica rimată. Tehnica este aceea pe care poetul a explicat-o odată vorbind despre pamflet : o rotire în cercuri din ce în ce mai mici în jurul unui obiect, **o asumare,** am zice noi, gradată a unui corp străin pînă ce corpul piere în riul unei subiectivităţi pătimaşe. Obiectul este un eveniment social (răscoala ţărănească din 1907), temă tratată pînă acum în proză sau în poeme izolate. Arghezi face din ea centrul unei evocări ample unde toate mijloacele lirice sînt admise. Lirismul şi sarcasmul sînt puse laolaltă, tipologia, tabloul social, scena epică sînt narate în versuri aspre de o claritate de decret de curte marţială. O mare minie trăieşte în ele. Arghezi ia pătimaş apărarea clasei ţărăneşti şi abate asupra ciocoimii („precurvia de sus, din stăpînire"), fulgere tot atît de năpraznice ca şi acelea ce lovesc în vechiul testament cetăţile corupte. Este epopeea tristă a ceea ce Arghezi numeşte **războiul poporului cu stăpînii.** Început liniştit de cronică obiectivă : „În anii nouă sute şapte / Ca din senin, în marte, într-o noapte, / S-a ridicat spre cer, din Hodivoaia, / Şi din Flăminzi, şi Stănileşti, văpaia..." pentru ca numai peste cîteva versuri furia poetului să se dea pe faţă şi versurile, lepădînd orice subtilitate, să capete acel ton de ocară şi blestem pe care în lirica română nu-l mai aflăm decît la Eminescu. În limbaj sociologic s-ar putea spune că Arghezi face în versuri procesul claselor posedante, studiază originea averilor, a relaţiilor dintre clase, felul în care se exercită puterea represivă etc., însă toate aceste aspecte sînt topite într-o pînză fumurie, dind un sentiment de înspăimîntătoare vigoare. Printul portret ce se reţine este acela al „răzvrătitului", ţărănoiul Dumitru, dulgher şi lăutar, om liber care nu vrea să intre „slugă la jigodii". Portretul este un pretext pentru a arunca o ochire, în felul **Scrisorilor** lui Eminescu, asupra vieţii sociale. Administraţia, justiţia, biserica — alcătuiesc un peisaj întunecat de complicitate în corupţie. Pe acest perete de fapte negre apar la urmă cuvinte de foc rău prevestitoare : „Ia furca, taică-n mînă, şi ascute-i bine dinţii / Şi apără-ţi odrasla, răzbună-ţi şi părinţii. / Dintr-unul te faci sute, din sute iese gloată. / Aşteaptă ţărănimea scînteia scăpărată. / Viltori şi limbi de flăcări aşteaptă să se mişte. / Pitite după staul şi curţi, în porumbişte. / Din apele, aprinse pe matca lor, de scrum, / Întunece şi cerul puhoaiele de fum, / Nu mai rămîne piatră de piatră, grinzi în grinzi / Şi cadă şi Ţăria în ţăndări de oglinzi"...

O imagine teribilă a pedepsei aflăm în poemul **Pe răzătoare,** o acumulare de materii explozive, o juxtapunere de injustiţii enorme pentru a explica morala de la sfîrşit : „Nu căuta dreptatea domnească, frăţioare, / Ia pe ciocoi ca hreanul şi dă-l pe răzătoare"...

Memorabile sînt în **1907** portretele satirice. Cocoanu Alecu, moşier la Merişani, s-a făcut cunoscut în senat prin observaţia că primatul României este „autofecal". Pus să pacifice ţara de peste Olt, el guvernează după trei principii : „mă-ta", „te bag" şi „ai sictir". Răsculate, satele de pe moşie se adună la conac şi muierile scuipă pe „ciocoiul borit" şi pronunţă acest blestem, unul (şi nu cel mai însemnat) dintr-o lungă serie, unde sudalma se întretaie cu incitaţia : „ — „Nu vă lăsaţi ! Mîncaţi-l de viu, să-l arză focul, / Că spurcă, unde şade, nemernicul şi locul. / Zmuciţi-vă din funii pe el, lovi-l-ar boala. / Măcar un stîrv ca ăsta să ne fi dat răscoala ! / Nu te-ncrunta încoace, boierule, aşa, / Că am făcut prinsoare şi noi pe pielea ta. / Odată şi odată te-om prinde noi în sat / Şi-ai să plăteşti, jupîne, cu virf şi îndesat. / Te-om descînta noi, noaptea, să crape-n tine fierea. / Ce n-a putut bărbatul, o face şi muierea"...

Duduia este o variantă mai virstnică şi mai apăsat grotescă a fătălăului. În locul gurii, ea are „crestat un buzunar", în locul trupului — „un sac de oseminte". Indecizia anatomică este admirabil exprimată : „Femeie, nefemeie, la bine şi la rău, / Turtită ca o tavă şi-un sul de rogojină / Sătulă de-ntuneric, scîrbită-i de lumină, / Făptură ne-mplinită şi fată fătălău". Teribil este şi portretul (biografia) „lichelei ciocoite", avocat la curtea de apel, apărător „cu doi clasici" ai hoţilor de buzunare **(E advocat).** Efectul liric iese, ca în orice pamflet, din acumularea de însanităţi morale. Advocatul este una din multele variante ale omului politic burghez prezentate în **tablete.** Băiat sărac, politicianul îşi începe cariera în umilinţă, făcînd avere — el devine avar şi fudul, ruşinat de obîrşia ţărănească : „Aşa se face, măre, că bietul de ţăran / Rămîne singuratic, uitat din an în an. / Odrasla lui stricată îl ţine, ca pe vite, / Să tragă-n jug la moara lichelei ciocoite". Subiecte de acest fel provoacă cruzimea pamfletarului. Trecute în lirică, ele capătă dimensiunea unui realism fantastic. Monştrii arghezieni sînt fabricaţi la rece avînd acea exactitate vizionară pe care o au desenele lui Goya. Luciditatea împinge portretul pînă la limita absurdului, detaliile precise pe porţiuni mici alcătuiesc împreună o figură de întuneric. Cucoana-Mare este o leneşă de orient ajunsă la o virstă critică. Spălată pe picioare de Suzi, pieptănată de o madamă, îmbrăcată de Jeny, dezbrăcată (şi „giugiulită") de altă servantă pe numele de Kety, bătrîna doamnă, proprietară a patru moşii şi a unei mori, înfruntă temerar virsta supunîndu-se unei operaţii de chirurgie estetică. Chipul cirpit are nevoie de un serviciu complicat de întreţinere : „Chirurgu-i netezeşte pe la gură / Şi pleoape, zilnic, cite-o zbircitură. / Cînd faţa-ntreagă s-a zbircit, / Ca un ciorap mototolit, / I-a tras-o, pielea-n jos, în guşe, / Zgîindu-i un obraz ca de păpuşe, / Întins ca sticla, neputînd să rîdă. / Să nu plesnească luciul, să iasă mutra hidă / Avea un aer ţeapăn şi mirat, / Ca un cadavru preparat / Şi pus în geam, cam strîmb de la şezut. / Să poată fi la morgă cumva recunoscut. / Ca să-şi ascundă gîlca de piei şi vine trase. / Îşi încingea gîtlejul cu panglici de mătase"...

Figurile de ţărani au, dimpotrivă, în aceste **peisaje,** o lumină tragică. Văcarul Stan părăseşte din cauza mizeriei cele nouăzeci de vaci ale boierului de la Culmea, dar se întoarce după oarecare vreme pentru că animalele nu se lasă mulse de „cucoanele sumese" **(Vacile).** Într-un cătun zace un fost soldat şi curcile îi ciugulesc pe sub pat medalia pe care i-a dat-o Vodă **(Arenda).** Nişte ţărani pleacă, „aşa, într-un noroc" — şi dau foc conacului, hambarelor, distrug cămările boiereşti pline cu merinde şi băuturi şi se întorc, apoi, acasă cu mina goală. Chestionat, Stan — căpitanul lor — răspunde cu inocenţă : „Vezi (...) nu ne-am gîndit" **(Stane căpitane).** Tras în faţa judecăţii, Pătru al Catrincii recunoaşte faptele de răzbunare pe care le-a săvîrşit, avînd despre dreptate altă idee decît Curtea care îl anchetează. Femeia lui, fire haiducească, participă la aceste acţiuni justiţiar : „El ia ciocoiu-n braţe eu îl ajut şi-l gîtui" **(Pătru al Catrincii).** Din lungul poem **O răzbunare,** cronică a răscoalelor, reţinem episodul final al uciderii boierului prin călcare în picioare. Tăranii îl strivesc cu călciile şi trupul ciocoiului se preface într-un terci urît pe care îl soarbe pămîntul : „L-am prefăcut cu talpa în muci şi în scuipat. / Nisipul de la sine l-a supt şi dumicat. / Şi fluiere şi coaste s-au măcinat, topite, / Ca de potcoave grele şi copite. / Ciocoiul se făcuse o cocă şi-o piftie, / Şi am muncit o noapte şi-o zi, precum se ştie. / Că şi ciocoiul nostru a fost un soi de spumă. / De zgîrciuri încleite, cu oase ca de gumă. / Cum dam să-l mai apuc. / El se făcea clăbuc"...

Versurile acestea sînt înfricoşătoare prin realismul lor negru, dînd o sugestie puternică de suferinţa disperată a unei clase sociale. Trecînd peste alte aspecte, să reţinem în **Epilog** imaginea satului după represiune. Tonul a devenit acum elegiac, în cerul gurii pamfletarului a apărut gustul leşiei : „E o tăcere moartă, care-anghemţat şi zace / Pe sate, pe cătune, pe oameni, pe conace. / E frig în suflet. Gîndul se înfiripă-alene / Şi şchioapătă ca şoimul gol, dezbrăcat de pene, / Cu aripa de piele, prin glod, ca o găină. / S-a mohorît a noapte şi ziua, pe lumină. / Un lucru umblă, negru şi nou, din casă-n casă. / Din negurile astea tot moarte-o să mai iasă. / Morţii-au tăcut în sate ; dar tot le-a mai rămas / Din ochi o pîlpîire şi-o şoaptă, ca un glas".

Nu toate fragmentele din acest vast poem social sînt substanţiale sub raport estetic. **Doină pe fluier, Doina pe nai, Doina pe frunză, Cultură, Telegramă cifrată, Răspuns la telegramă** sînt simple cronici rimate, scrise, evident, cu abilitate, dar în spatele versurilor nu se simte umbra unei mari lirici. Anecdota domină şi acoperă poezia şi în alte **peisaje,** însă, judecate în totalitate, impresia este zguduitoare. Invectiva şi bocetul merg împreună, realismul crud şi fantasticul absurd fuzionează. **1907** este, în fond, un imens tablou cu efecte obţinute prin infinite varietăţi de negru.

Eugen Simion

Drum în Dobrogea

Urmare din pag. 1

faţa lui de luptă, omul în acţiune pentru mai binele comunităţii.

Celelalte zeităţi le putem întîlni şi în altă parte mai ales în Grecia iar cele cîteva reprezentări ale zeiţei vegetaţiei Isis ori a Nytrei, a Hecatei sau fraţilor dioscuri, apoi templul în miniatură cu cele două zeiţe ale echilibrului Nemesis, în sfîrşit Fortuna nu atestă aici cult neapărat şi-i greu de stabilit o influenţă sacrală îndelungă.

Spiritul autohton prin aceste ultime descoperiri ce-l intîmpină pe omul de astăzi aici în Dobrogea este atestat de Cavalerul trac *şi de* Şarpele fantastic, *pe lîngă atestările mai vechi puse în lumină de Vasile Pârvan în* Getica *şi în* Memoriale.

Spiritul universal ce s-a întrupat în lumea noastră de timpuriu, acest spirit ce-a revoluţionat lumea acum două mii de ani, îl găsim în Drobrogea mai profund ancorat decît ştiam ştiinţific în urmă cu două decenii. Bisericuţa catacombă săpată în calcar pe mai multe etaje, loc de cult şi de locuit, de mormînt şi de trudă a unei comunităţi creştine ce s-a ferit astfel de neamurile migratoare, ce s-au perindat pe aici făcînd una cu pămîntul orice zid de apărare, este expresia acestei asimilări a spiritului universal ce pătrundea în lume pe toată faţa pămîntului, a lumii de atunci.

În felul ei bisericuţa asta numai cruci şi curăţie, cu un altar săpat şi el în piatră de calcar şi stîlpi de sprijin, este unică în lume.

Apoi mormîntul martirilor cu capetele retezate aşezate pe piept numesc oameni ai locului ce şi-au plătit cu sîngele ce le scrie numele pe perete.

Aici, în Dobrogea, auzim cu auzul şarpelui casei noastre drumurile mării şi cerul fierbinte al răsăritului, de aici se poate degusta curăţenia de cleştar a artei eline, se poate auzi în nopţi cum auzise Pârvan dalta de geniu a lui Phidias şi Daedalus, se poate închipui dialogul platonic şi chorul liric al tragicilor ; este de aici drumul cel mai scurt spre eroicul păgîn şi marea suferinţă aristocrată a lumii eline ; drumul spre izvoarele din care s-a născut Europa trece pe aici, spre acele mătci-nume în leagănul cărora tînjea Eminescu să-şi afle odihna vecinică la Porţile Răsăritului senin şi împăcat în patria Cavalerului treaz în luptă cu demonii. Pe aici a pătruns făclia sacră a Imnelor bizantine şi Pasărea Phoenix cu puii pelicanului ; în ţărîna acestui solar pămînt trebuie să căutăm urmele păsării de foc ce a trecut spre Carpaţi în fruntea turmelor, pe aici, a călcat păstorul mioritic pe drumul oii din Bizanţ spre Maramureş, aici a deprins întîi gustul jertfei Meşterul Manole, pe aici a trecut spre ţară, încărcat de slavă, Luceafărul de ziuă devenit om. Întrupat din valurile mării spre mireasa din cîntarea moldavă.

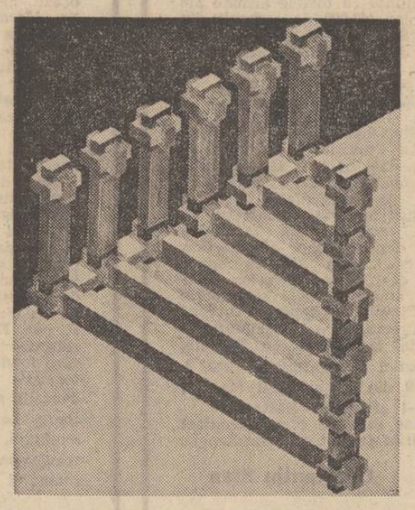

Exilurile nu-s rodnice, vremile de exil pentru nici un neam n-au fost creatoare ; ceea ce s-a făcut aici în Dobrogea în vechime este opera localnicilor, a acestor oameni aspri, cu grai deosebit pe care îi ciuta şi de care se înspăimînta delicatul Ovidiu, această lume getă copleşitoare, vieţuind în spirit monoteic.

Aceste lucruri autohtone descoperite aici în Dobrogea, unele ca expresie a spiritului local, altele ca întrupare a ideii universale redeschid problema capitală îndelung cugetată şi dezbătută în primele veacuri ale eonului acesta asupra Restaurării Cosmosului, împăcării dintre oameni şi izgonirii vrăjmăşiei împotriva căreia luptă şi Cavalerul trac. Şarpele acesta cu chip de om ne dă posibilitatea să revenim asupra acestor ginduri deloc străine spiritualităţii contemporane.

Restaurarea Cosmosului sau împăcarea dintre creaturi trebuie să înceapă de la om, de la faţa omenească şi prin om să se întindă şi să cuprindă tot cosmosul. Avîntul restaurării cosmosului începe acum două mii de ani şi străbate ca un fir de argint toată istoria şi toate neamurile, fiecare dînd răspuns, după puteri, acestei înalte cerinţe lăsată pe umerii omului.

Restaurarea cosmosului înseamnă îmblînzirea lui pe calea spiritului şi această îmblînzire nu exclude nici arta, nici ştiinţa. Aceste podoabe şi arme de luptă ale omului pentru îmblînzirea cosmosului, se completează reciproc, şi excluderea uneia dintre ele poate duce la fanatism şi retezare, nevoită de nimeni, a virtuţilor înnăscute în fiecare fiinţă

În lucrarea noastră arhaică procesul restaurării, împăcării începe tot de la obraz, începe de la om. Omul în ascultare devine pildă pentru miel şi copil, pentru şarpe şi pentru leu. Este această piesă expresia plastică, în marmoră a aceluiaşi mesaj spiritual pe care îl întrupează Cîntecul Mioarei în cuvînt sau Meşterul Manole. Omuli prin jertfa de sine, biruie vrăjmăşia dintre elemente, îmblînzeşte Cosmosul.

În graiul de toate zilele acest gînd este ascuns în vorba : omul sfinţeşte locul,omul întemeiază locul, ctitoreşte acest acasă unde se întîmplă comuniunea pămîntului cu cerul, precum la Olimpia, locul sacru ctitorit, dessălbăticit prin jertfa luptătorului. Cavalerul trac, şarpele fantastic, eroii, martirii ce-au săpat în piatră acest locaş-catacombă în dealurile Dobrogei au dessălbăticit fiecare în felul lor acest ţinut, l-au îmblînzit şi omenit l-au restaurat. Pămîntul sălbatec păscut de turme în devălmăşie devine istorie, devine casă şi patrie.

atelier literar
poșta redacției

ROBERT E.: E o încercare interesantă, într-o factură modernă, cu o discretă refracție umoristică (aici e, poate, și un neajuns, în monotonia unui stil cu aer eseistic, uneori prețios, „doct", cam îmbîcsit). Se pare că sînt destule temeiuri să insistați.

LIVIU ION : Circa 10—15 poezii sînt, în general, suficiente ca să ne putem face o părere. Nu cunoaștem situația concursurilor la edituri. În privința cenaclului, adresați-vă direct secretariatului de redacție.

BOGART W. : Ceva mai bine, de data asta, mai limpede, în orice caz, mai ales în „Omagiu zilnic", „Locul din față", „Lumina" (...dar ce facem cu „doar cuvintele... mă **face să sper**" ; „oasele... **este :** iubire" ; **„orce"**, etc. ?).

AL HORVATH : Schimbări în rău, compuneri greoaie, neguroase, confuze, fără ecou. (Pe viitor, mai citeț).

ALEXANDRU DEL-DR. : Greu de dedus și evaluat șansele dv. (care, totuși, par să existe pe undeva...), datorită mai cu seamă acestui stil eliptic, sincopat, telegrafic, care uneori frizează ermetismul, alteori perplexitatea ori chiar amuzamentul („dansul te fringe spre fără aromă de tutun și senzație ciudată"... ? !). Din cînd în cînd, atunci cînd textul e mai „dezlegat" și cursiv, ies la iveală unele semne de lirism (dar și multe locuri comune, disarmonii, imagini aproximative etc). Rămîne să vedem ce va aduce plicul următor.

L. GRUIA : Sînt unele elemente lirice, dar destul de difuze, neconcludente, neconfirmînd, deocamdată, antecedentele de care vorbiți. Ceva mai înfiripate, „Ora cinci", „Liniștea lumii", „Spectacol".

D. DUMITRU : Nu vă putem încuraja în intenția pe care o nutriți. Din paginile dv. lipsesc, din păcate, semnele harului poetic, în ciuda candorii și naivității (pe care într-adevăr le degajă). Vorbind cinstit, nu vă putem da decît un sfat : să căutați o altă preocupare, care să merite mai mult strădaniile, bunele intenții și sacrificiile dv.

EVA ROMAN : Nu e rău deloc, pentru început. Condeiul se mișcă destul de ușor și abil printre nuanțe și detalii descriptive și cute sufletești, deși unele ezitări și aproximații ale expresiei nu lipsesc (...dar acest „Schackespeare" e cu totul uimitor și inadmisibil !...) Nu încape îndoială că merită să continuați încercările dv. de proză.

V. MIHALACHE : Pagini migăloase, curate, lustruite uneori excesiv și convențional, dar nu lipsite de „emanații" lirice, mai mult sau mai puțin convingătoare. Ne-au plăcut mai mult : „Chiar dacă", „Clipă de dragoste".

MIHAI DAC ROȘ : Ambiția dv. de a face literatură, de „a vă afirma", cu prețul oricăror „speze" (? !), nu se bucură, din păcate, de sprijinul unor elemente strict indispensabile în acest scop. Mai întîi, talentul — semnele lui sînt cu desăvîrșire absente din grămezile de texte pe care ni le-ați trimis. În al doilea rînd (dacă mai e cazul să adăugăm), pregătirea școlară, orizontul de cultură, gîndire, gust etc. — aflate în textele dv. la un nivel cu totul rudimentar (tot aici e cazul să mai observăm că nici cu gramatica și ortografia nu prea vă descurcați !...). Iată de ce toată osteneala dv. nu reprezintă decît o tristă pierdere de vreme (ar trebui, poate, să găsiți un domeniu mai apropiat de posibilitățile și înzestrările dv., în care să cheltuiți mai util, mai frumos, această energie și această vreme).

Agafton Cutu, I. Miceot, Șt. Cosma, H. Cernăuțan, Monica Ergas, Sophy Cahu Rugină, Roman Dacian, Nina Anton, V. Sikora, O. Vasile Doina, Sorian Vasile, Cloșcă Ion, Gilone, Mihai Ovidiu, Raveica, Irofte Constantin, Viorel Nechita, Oana Munteanu, Stan N. Constantin, Ionel Jecu, Lukacs Ianoș, Brăileanu E., Vasile Ion Tatu, Aris Aver, Cărămidă Daniel, Gheorghe Geacu, Cărin Daniel, C. Costin, Ionel Dumitrescu, I. Gliga, Baldovin Cornelia, S. Bedrortos, Ion Liteanu, Ion Călinescu, Dicentin Mordillo, Stereostin Greo, Eugen Dan, I.N. Bahlovius, Băjoi Radu : Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

Aurica Pelea, Sipoceiv P. Iorgu, C. Cotea (acest „inervant" **nimic nou** înseamnă că n-ați depășit încă, după atîta vreme, nivelul primitiv și agramat al primelor manuscrise și că ar fi cazul să renunțați la asemenea „literatură" și să vă ocupați de învățătură), **Mureșan I. O., Grigore Ion Visu, Ghiță Mariana :** Nimic nou !

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Decepție", „Ca să nu mă plictisesc", „Mamei mele", „Sărutul dulce", „Înserare de August".

Geo Dumitrescu

Insemnări despre lucruri

După ce atîtea flori s-au sculat
în picioare
după ce atîta lumină
a supt întunericul,
tristețea nu poate fi decît
un lux conștient

înainte de-a ști **cum**
știu **pentru ce**
din această-ntîmplare și poezia
e o frunte
și fruntea e o rostogolire albastră
spre suflet — cînd începe
nu mai e nimic de făcut
stai și privești cerul

deasupra unui adevăr plutesc
multă vreme nori denși de ploaie
tresari la fiecare durere a lumii
arunci în aer cu păsări
pînă i se limpezește culoarea
și fericit dacă la
capătul unei pușți
nu așteaptă nimeni

VALERIU PRUTEANU

Dincolo de dealuri

Ciudată lume trebuia
să fie
dincolo de dealuri.
De-acolo veneau diminețile
și mureau în sat.
Nori grei cu omături
veneau
tot de dincolo de dealuri
și-și lăsau carnea ciugulită
de pămînt
peste sat.
Veștile rele veneau și ele
de după deal
și vîntul
și cocorii
și cimitirul chiar
cobora la vale
de pe deal.
Ciudată lume trebuia
să fie dincolo de dealuri,
ca să poată sta laolaltă
și soarele și ploaia
și-omătul și fluturii'
satul nostru era
cîmpul lor de bătaie
unde în fiecare an
Primăvara
împușca
cu păsări și flori
oamenii albi, de zăpadă.

AUREL TRAIAN FURNEA

Existența

Mă puteți afla
printre caișii
înfloriți lîngă zidurile nopții ;
eu sînt
cel ce astîmpără setea
cu rouă de pe cuvinte

Greu de polenul apei
năvodul zvîcnește...
mîinile mi-au rămas
neschimbate :
aceleași punți
între mine și lucruri...

ION TEODORESCU

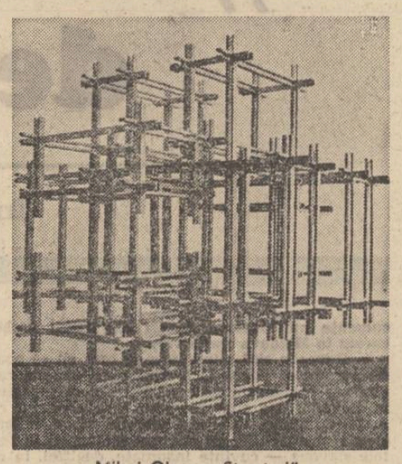

Mihai Olos : „Structuri"

Acolo

Tu n-ai știut niciodată :
dragostea mea nu e un laț în care
au căzut niscaiva păsări
ale cerului
dragostea mea (atîta cît este)
e ceva rezistent și
durabil
ea începe acolo unde gîndurile tale
trimit
un fel de antene mărunte
genele
să mă caute...

CRISTINEL PRICOP

Prolog

Primitive cuvinte abia cioplite din obsidiană,
Colțuroase cuvinte aruncate la colțuri de străzi,
Și cele, ca un pavaj, cu mîndria tocită,
Și altele rotunjite de riul șoaptelor nopții.
Cuvintele-sămînță în fertilul sol al gîndirii,
Și cele șlefuite cu brâncușiană stăruință,
Cuvintele vechi părăsite ca o capsulă spațială
După ce ne-a înnobilat cu însemnele rangului stelar,
Cuvintele pisc și cele de zbor și cele de trudă,
Grohotișul mărunțelor vorbe, nisipul fiecărelor,
Le-am strîns avar, chinuit că le-aș putea risipi
Stîrnind zurgălăii palavrelor.

N. HALMYRIS

Lîngă numele tău

Lîngă numele tău mi-s simțurile încărcate cu-o povară
un cîntec nenăscut îmi lărmuie-n urechi
ciudată sete mă stăpînește și mă destramă
lîngă tîmplele tale florile au mirosuri esențiale
alte lumini se preschimbă-n petale irizîndu-le
cumpăna fîntînii scîrțîe pînă la apă recunoscîndu-și
stăpîna, deschide palmele, miros a iasomie,
a busuioc și-a dragoste miros, revarsă-ți părul
peste ochii mei, întunecă-mă, trimite-mă spre vis —
copil fiind, noaptea cuprins în fîn dormeam
la un pas de veșnicie, iubito adu-mă lîngă
trupul tău același început, același sfîrșit.

VICTOR CROITORU

Chiar dacă

Chiar dacă vin de departe cu ierburi
uscate în pelerină
cu leacuri pentru sentimentali
și medalii pentru cerșetori
chiar dacă toate degetele mi-au fost
retezate de același inel friguros
chiar dacă aduc corăbii pentru
salvarea sufletelor voastre
chiar dacă vă vorbesc frumos
despre dureroasa-mi căință
chiar dacă promit să nu vă
stingheresc mai mult
decît un munte
chiar dacă vă spun că Pontus
Euxinus nu este decît o nesfîrșire
albastră care încape în
inima mea ?

VASILE MIHALACHE

Exemplul școlii

Urmare din pag. 1.

mai multă rigoare ceea ce a fost realizat înainte și este continuat, astăzi, cu sentimentul de adîncă responsabilitate al unor vrednici urmași. Succesul larg de care s-au bucurat scrierile unui luminat pedagog, Onisifor Ghibu, și mai ales ecoul de-a dreptul extraordinar al lucrării lui, **Din istoria literaturii didactice românești**, probează conștiința omului actual că fără educație nu există progres și că experiența românească în acest domeniu, este una dintre cele mai semnificative și că ea a stat, fără îndoială, alături de factori importanți ce au condus la realizarea României moderne.

O recentă apariție comemorativă este convingătoare pentru permanența ideilor de mai sus în viața unor instituții școlare cu frumoasă tradiție. Mă gîndesc la cartea profesorului Nicolae Andrei, **Ani de lumină. Istoria liceului „Nicolae Bălcescu" din Craiova**, publicată la editura „Scrisul românesc". Lăcașul de cultură craiovean se înscrie alături de cele mai ilustre școli românești, într-o salbă de centre luminoase, care au susținut eforturile de afirmare a unei conștiințe moderne. Între Liceul din Craiova și președinția Ligii Națiunilor, drumul pare firesc pentru Nicolae Titulescu, între băncile școlii din cetatea Banilor și cei „17 mari", care au hotărît progresul științei (Marie Curie, Albert Einstein, Marconi, ș.a.), viața lui Gogu Constantinescu este aceeași, după cum prezența profesorului Vancea între „nemuritorii" de la Leopoldina, academia științifică cea mai prestigioasă din Europa, își pierde caracterul de performanță, fiind numai o afirmare a nestinsei capacități de creație dovedite de poporul nostru. Istoria profesorului Nicolae Andrei devine astfel o carte de adînc patriotism, oferind ea însăși un prilej de educație, trecînd în revistă metodele de instrucție cele mai riguroase adoptate în decursul timpului, constituind deci un mediu informațional extrem de eficace, și reluînd cu atît mai convingător tema încrederii în vocația științifică și artistică a poporului nostru.

Începuturile învățămîntului craiovean interferează figuri dominante ale secolului trecut. Fiind a doua școală de limbă română din Principate, este strîns legată de multipla activitate a marelui Heliade, ale cărui cuvinte sînt edificatoare pentru deschiderea Liceului : „Se creă și o școală la Craiova, pentru prima oară de a preda gramatica, literatura și știința în limba Patriei. Primii profesori fură numiți doi din elevii mei, Stanciul Căpățîneanu și Grigore Pleșoianu. (...). Aceștia fură destinați a face propaganda naționalității. Cu aceștia începui, pentru prima oară, gramatica română, acestora simplificai sau imputinai literele alfabetului, alungînd atîtea slove și preparînd calea de a se introduce în locul lor începutul literelor străbune"...

Heliade formulează de fapt un adevărat testament moral pentru școlile românești. Sînt ideile „luminării", ce vor culmina în mod firesc la 1848, cînd „Aici și-a avut sediul Guvernul revoluționar și a fost citită Proclamația de la Islaz. Aici a fost și sediul clubului revoluționar craiovean", cum spune astăzi o placă comemorativă. De la aceste evenimente, pînă la 24 februarie 1945, cînd 30 000 de oameni ai muncii au scandat în piața din fața școlii, cerînd înlăturarea prefectului reacționar și înfăptuind astfel un prim pas pe calea preluării puterii de către partidul comunist se deschide aproape un secol de activitate rodnică, pusă sub semnul coeziunii naționale și al progresului social. Aici a fost jucată celebra Horă a Unirii din tabloul lui Aman și aici a fost săvîrșit un act major de preluare a autorității de stat de către poporul devenit conștient de marele său destin.

Cartea profesorului Nicolae Andrei este un prilej de meditație asupra vitalității intelectuale și a destinului unui popor tînăr, cu o viață națională pusă în întregime sub semnul luminării și al progresului. În școlile Olteniei au lucrat ardeleni, olteni și munteni, s-au format apoi dascăli ce au strălucit în Moldova și Bucovina, consfințind încă o dată unitatea de fapt a sufletului românesc și virtuțile unirii celebrate cu o imagine ce înfățișează clădirea Liceului din Craiova.

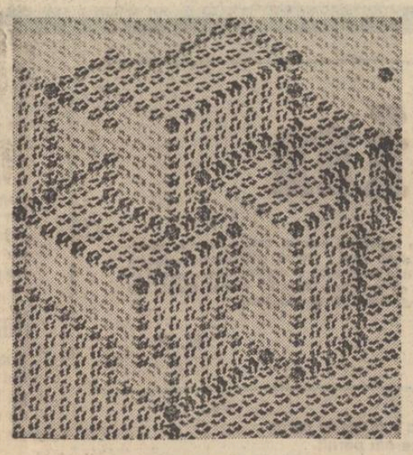

Nagy Imre

Ne obișnuim așa de tare cu existența pămînteană a unui artist încît puține clipe ne mai rămîn pentru a ne gîndi la dispariția lui. Nagy Imre, ființa lui pămînteană, nu mai e printre noi. Omul căruia contopirea cu Natura, vitalitatea și puterea ei de regenerare îi dădeau sentimentul eternului, nu va mai putea adăuga nimic celor deja existente. Nici operei sale, căreia, în ultima vreme, îi închinase toată puterea, operei atît de intim legată de meleagurile natale, nici vieții trăită în bucuria de a lucra și a îngriji o moștenire spirituală în care grija pentru poporul său dovedea o înaltă conștiință artistică, nu va mai putea adăuga nimic. Dar cele deja existente, cele cu adevărat eterne, așa cum le-a simțit și le-a pictat Nagy Imre (frumusețile muncii și ale pămîntului românesc) vor fi depunere de mărturie că trecerea sa pe acest pămînt nu a fost zadarnică. Unei vieți exemplare îi corespunde o operă exemplară. Încetul cu încetul, opera trece înaintea omului, iar cînd omul nu mai e, opera vine să spună totul despre ceea ce a fost o viață. Iar opera lui Nagy Imre va spune mereu despre viața unui Artist.

Constantin Stan

aqua forte

— Colaj contemporan —

● **O ÎNTOARCERE LA UNELTELE DINTÎI :** În revista „ Flacăra" și-a reluat, după o lungă întrerupere, foiletoanele de critic al actualității, Florin Manolescu, a cărui revenire o salutăm. Din profilul la Ion Brad (Flacăra, nr. 32, a.c.) cităm această caracterizare : „În proză ca și în poezie, noutatea ține la Ion Brad de sinceritatea și de profunzimea reinterpretării, nu de experiment. Ca și în cazul lui Beniuc, ceea ce dă forță operei sale este tocmai puterea de a relua motivele vechi". ● **O LUARE DE ATITUDINE ÎNDREPTĂȚITĂ :** „În reprezentarea unora dintre scriitori, criticul ar fi **un fel de agent de publicitate în slujba lor**, un fel de „femeie la toate". Întrebat cum crede că va fi primită o carte a lui de către critică, un talentat prozator a răspuns, în cadrul unui interviu televizat : «Ca de obicei. Cei ce mă iubesc o vor lăuda, ceilalți o vor combate». Deci criticii ar fi din principiu angajați în serviciul unor scriitori, fiindu-le indiferentă calitatea literaturii acestora. Din nefericire, critici din aceștia există... Publiciști de soiul acesta întrețin o — hai să-i zicem — „direcție" pe care am putea-o numi **agresivă și confuzionistă"**. (Din cuvîntul lui Dumitru Micu la masa rotundă a **Contemporanului** — nr. 33, a.c. — **O critică literară demnă de epoca noastră.** Sublinierile aparțin autorului.) ● **O DECLARAȚIE A LUI EUGEN BARBU :** „Nu sînt, desigur, pentru demolatorii angajați, cei fără platformă, cei fără operă, cei fără ideologie". Din **O istorie polemică și antologică** (p. 126). ● **O INFORMAȚIE FĂRĂ LEGĂTURĂ CU PARAGRAFELE PRECEDENTE : Absolventul facultății de limbă și** literatură română C. Sorescu a fost repartizat, prin decizia comisiei guvernamentale B-8227 — Olt, la Slatina. Cum presupunem că moralitatea pe care o afișează insistent recentul absolvent, într-una din tipăriturile noastre periodice, nu-l va determina să facă altceva decît să se prezinte la post, sperăm, spre binele școlii, că lecțiile sale de literatură vor respira alt climat decît cel al colaborației cu **Săptămîna.** Deocamdată, atît !

revista străină

● **PREMIILE NAȚIONALE** ale Republicii Socialiste Cehoslovacia pentru opere și realizări în domeniul culturii și artei, au fost atribuite scriitorului Donát Sajner, concertistului Dagmar Balogová, actorilor Libuse Havelková și Jaroslav Satoransky și pictorului Martin Sladky.

● **O CULEGERE** din operele savantului polonez Manteuffel Tadeusz (1902—1970) a apărut de curînd în editura PWN din Varșovia, sub titlul „Istoricul în fața istoriei. Dizertații inedite. Lucrări scurte. Amintiri". Redactarea și postfața aparțin lui Stanislaw Trawkowski. Inedite dizertațiile savantului demonstrează principalele curente ale operei medievale. Adunate în mod tematic, lucrările volumului de față cuprind : „Ideologie și sisteme politice", „Despre istoria popoarelor slave în Evul Mediu", „Științele istorice sub ocupație și anii reconstrucției". (O serie de ilustrații completează volumul.)

● **MICHEL MÉTAIS** prezintă în editura P. J. Oswald o antologie a poeziei albaneze sub titlul „Ismail Kadare și noua poezie albaneză". Celebru prin romanele sale, în special „Generalul armatei moarte" care face cunoscută în întreaga lume literatura albaneză, Ismail Kadare este și unul din reprezentanții de frunte ai poeziei albaneze. În volumul de față sînt incluse, pe lîngă un număr important din poemele sale, și opere ale altor trei poeți albanezi contemporani.

● **ESEISTUL ENGLEZ KINGSLEY AMIS** a publicat în editura londoneză Thames & Hudson volumul „Rudyard Kipling", acel scriitor imens, cum îl caracterizează autorul. Verva, bogăția punctelor de vedere critice și competența acestui istoric al literaturii engleze, ne îngăduie redescoperirea lui Kipling, plimbîndu-ne de-a lungul vieții lui uimitor de bogată, încoronată în 1907 cu premiul Nobel.

● **ÎNTRE 20 NOIEMBRIE 1976 ȘI 15 FEBRUARIE 1977** se va deschide la Royal Academy of Arts din Londra expoziția „Pompei anul 79", cea mai cuprinzătoare de pînă acum, în ce privește relicvele orașului Pompei, văzute vreodată în afara granițelor italienești, și în același timp prima oară organizată în Anglia. Multe din comorile originale — cele peste 100 picturi murale și mozaicuri — cît și sculpturi în marmură și bronz, vor fi aduse la Londra. Machete mari ale Pompeiului cît și a unei case importante din oraș vor forma un sector aparte al expoziției. Vor exista secțiuni speciale privind istoria orașului, a Vezuviului care i-a pus capăt vieții și înfloririi lui, a populației orașului, cu profesiile, comerțul și activitatea, religia, cultul și scene din somptuoasa vilă imperială de la Oplontis. În seria

DANIEL CHODOWIECKI
(1726—1801)

stampe din 1769 pentru fundamentala lucrare a lui Basedow „Cîteva porniri sau înclinații ale omului" :

Recunoștința

Dragostea părintească

Pornirea trupească

Setea de avuție

de posesori ai vilei, ultima pare să fi fost împărăteasa Sabina Poppaea, cea de-a doua soție a împăratului Nero, care l-a determinat pe acesta să-și ucidă mama și prima soție.

● **DUPĂ 3 VOLUME PUBLICATE ÎN 1975,** în colecția 10—18, cuprinzînd, între altele, „Les soeurs Vatard", „En ménage", „Avan-l'eau" și „A rebours", Joris Karl Huysmans publică în aceeași colecție încă 2 volume prezentate tot de Hubert Juin. În primul volum găsim „En rade", „Un dilème" și „Croquis parisiens", iar în cel de-al doilea texte de critică, „L'Art moderne" și „Certains". Romanele, crochiurile pe viu — pe străzi și în locuri publice prin Paris, și eseurile despre artă dau cititorului posibilitatea să recunoască aceeași pană sigură a unuia dintre cei mai mari scriitori ai epocii sale.

● **ANIVERSAREA A 250 DE ANI** de la nașterea pictorului, gravorului și desenatorului Daniel Chodowiecki, a prilejuit Muzeului Wallraf-Richartz din Köln o sugestivă expoziție, intitulată „Viața în epoca perucilor". Specialiștii muzeului au atîrnat din plafon lanțuri lungi la capătul cărora au atașat lupe și cu ajutorul lor vizitatorii vor putea descifra miniaturile, în bună parte ilustrații ale celor mai de seamă opere literare, unele din ele nefiind mai mari decît palma. La aceste stampe, în număr de aproape 2000, s-au adăugat 170 acvaforte de format obișnuit. Observator incoruptibil al mediului burghez, Chodowiecki refuză tabu-urile și prejudecățile, convențiile anchilozate și bigotismul epocii, penița lui înlocuind cu măiestrie aparatul fotografic. Dotat cu un acut spirit critic, el a ilustrat nenumărate almanahuri literare și aproape toate primele ediții ale clasicilor, de la Lessing pînă la Goethe, Schiller și Klopstock. Membru al Academiei de arte din Berlin, în ultimii ani directorul ei, Chodowiecki moare la 7 februarie 1801. „Dacă nu ar fi fost el — scria poetul Johann Wilhelm Gleim — cărțile noastre ar fi rămas necitite..."

● **MARCEL JOUHANDEAU** este ultimul mare scriitor al unei întregi generații, cea numită „generația din 1885" a lui Martin du Gard, François Mauriac, Jules Romains, Jacques Chardonne. Romancierul pregătește pentru publicare memoriile sale de război și urmarea la „Journaliers". Înaintea publicării lor, într-o discuție cu Jean Louis Ezine, el a evocat întîlnirile, prieteniile și discuțiile avute, adesea în contradictoriu, cu scriitorii acestui secol: Martin du Gard, Mauriac, Romains, Chardonne, Giraudoux, Larbaud, Ramon Fernandez, Pierre de Boisdeffre, André Gide, Cocteau, Montherlant, Céline, Drieu la Rochelle, Bernanos, Nimier și mulți alții.

parodii

RUSALIN MUREȘANU :
Un purcel dragul de el

Iată, am un purceluș
rotofei și jucăuș
și pe coadă dat cu iuș.
Nu știu ce să fac cu el
fiindcă nu papă de fel.
I-am luat cinci biberoane
însă el face fasoane
și cînd vede biberonul
parcă vede avionul.
Purceluș purcel-purcel
nu vrei să asculți de fel ?
Nu ești prea disciplinat
cînd e vorba de mîncat
parc-ai fi hipnotizat.
Faci pe încăpățînatul
cînd se-apropie Ignatul ?
Care ți-e intenția
de ne strici convenția ?

Mircea Micu

Cuvinte rare : Berzei, Sufletist, Berceni, vinars, Sebiș, clop, grădiște, slană, circulație, atenție, Fevronia.

Selecție metaforică : „Cu inelul nu mai rimă/ nu dărîmă / nici atît cît o fărîmă./ Dacă nu ar fi inelul/ mare porc ar fi purcelul".

sport

Un nou asalt al provinciei?

Deși toamna se numără bobocii și cele mai sigure concluzii sînt cele de după ultima etapă putem avansa cîteva idei asupra fotbalului nostru și după prima etapă de campionat. Meciul cel mai important s-a disputat la Timișoara, unde Politehnica a întîlnit pe Dinamo, două pretendente la titlu după părerea multora. A cîștigat Poli Timișoara cu 3—1 arătînd o formă de joc reală. Cît de puternică este Dinamo vom vedea în meciurile viitoare. Nu lipsită de interes a fost partida dintre Steaua și F. C. Constanța. Dobrogenii s-au comportat mediocru în campionatul trecut, iar Steaua a făcut o mare impresie. Dar bucureștenii au obținut doar o victorie la limită și decalajul de puncte dintre actuala campioană și celelalte competitoare din campionatul trecut se pare că nu a fost întrutotul justificat. Înfringerea în fața fotbaliștilor brazilieni este și ea un argument. Indiferent de aceste rezerve Steaua rămîne o echipă cu stil constituit, de aspect modern și sperăm că va ști să se concentreze în meciurile C.C.E.

Alte rezultate care atrag atenția sînt cele obținute în deplasare de către **Universitatea Craiova, Jiul și Sportul studențesc**, în fața Progresului, Galațiului și Corvinului, adică a celor trei echipe venite din B. Jiul se pare că pune pe picioare o echipă mai solidă decît cea din campionatul trecut și rezultatul nu ne surprinde, dat fiind noul lot și noua formație. Sportul ne învățase cu evoluții valoroase în ultimul timp, așa încît victoria studenților la Hunedoara este și ea explicabilă. Mai greu de anticipat era evoluția craiovenilor care au avut un sfîrșit de sezon lamentabil. Echipa lui Constantin Teașcă a acționat însă cu luciditate la București, valorificînd piesele sale de bază și atuurile indiscutabile ale echipei și a cîștigat cu 5—1. Chiar dacă proporțiile scorului sînt și rodul tracului echipei lui Mateianu victoria a fost obținută de o manieră remarcabilă. Craiova a încetat să mai aibă doar un lot și se pare că a început să aibă și o echipă. Viitoarele etape ne vor arăta dacă ne-am iluzionat sau nu. Să vedem în Universitatea Craiova o pretendentă la titlu ? Progresul, a cărei înfringere a fost văzută de milioane de telespectatori, nu trebuie să deznădăjduiască. Ea are un antrenor de excepție și jucători de mare fidelitate tactică. Nu are însă personalități. Sătmăreanu a decepționat ca hegemon al apărării Progresului, și este timorată de lipsa ei de experiență. Scorul este prea sever și nu reflectă realul potențial de joc al echipei bucureștene. Ar fi păcat ca această înfringere să demoralizeze echipa lui Mateianu. În același timp, jucătorii Progresului trebuie să înțeleagă că prea mult trac o să-i aducă înapoi în B și este păcat. Slăbiciunea de ieri a echipei a fost la începutul partidei, paradoxal, lipsa complexului de inferioritate care i-ar fi făcut pe tinerii Progresului să fie mai prudenți și mai energici. Echipa care se cuvenea să joace pe contraatac era Progresul și nu Universitatea Craiova. În plus, actuala formulă a apărării Progresului ni se pare foarte fragilă. În meciul primei etape a corespuns doar veteranul Grama, și acesta în parte, iar Giron, portar de nădejde, a greșit și el de această dată. Acest duș în prima etapă poate face însă mai mult bine decît rău echipei Progresul. O echipă de la care nu se mai aștepta nimic era Rapidul, deoarece pierduse foarte mulți oameni de bază. Ea a reușit totuși o victorie cu 2—0 în fața unei echipe cu un final bun în campionatul trecut. F. C. Bihor. Din faptul că golurile au fost marcate de Neagu și Rișniță tragem concluzia că echipa nu și-a pierdut totuși încrederea în ea și că atuul ei este experiența cîtorva jucători mai vechi.

Noul start pare a promite un rol deosebit al echipelor din provincie. Ne gîndim nu numai la victoria Universității Craiova, dar și la a timișorenilor și a Jiului. Semn bun, pentru că ori de cîte ori provincia a fost la înălțime, cota fotbalului nostru a fost respectabilă.

Discobol

28 AUGUST 1976

L7

file de istorie, file de epopee

„Lectura“ actului de cancelarie

Interviu cu istoricul Leon Şimanschi

— Am în față un volum de documente istorice privind istoria noastră pe o perioadă bine precizată, începuturile Țării românești de la estul Carpaților de răsărit, alcătuit de Ion Caproșu, Constantin Cihodaru și Leon Simanschi. Importanța pentru istorie a documentelor și a colecțiilor de documente este îndeajuns de cunoscută. Am vrea, tovarășe Leon Simanschi, ca unul din coautorii acestei noi ediții de documente ale istoriei României, să prezentați cititorului recentul volum de documente scos de cercetătorii din Iași.

— Deși poartă pe coperți indicativul celei dintîi serii a colecției **Documenta Romaniae Historica** și, totodată, cifrele I și II din numerotația proprie acesteia, volumele la care vă referiți nu sînt și primele care ilustrează noul corpus. Dimpotrivă, ele vin să confirme o muncă începută cu mai bine de 15 ani în urmă, atît la București cît și la Iași sau la Cluj, și concretizată pînă acum în publicarea a 13 tomuri. Despre o semnificație aparte a lor se poate totuși vorbi în măsura în care cuprind materiale documentare dintre cele mai vechi privind istoria Moldovei.

Volumul I înglobează actele interne emise de cancelaria statului moldovenesc între anii 1384 și 1448, iar cel de al II-lea, între 1449 și 1486 — acte asemănătoare între ele ca expresie, deoarece au fost alcătuite pe scheletul unui **formular** diplomatic, și lipsite, aparent, de veleități informative deosebite. La o privire mai atentă însă, se poate constata că întreaga istorie a societății moldovenești se reflectă totuși în cuprinsul lor, direct sau indirect. Este suficient să amintim, în acest sens, că mai toate documentele se referă la acel aspect caracteristic și esențial al vieții feudale pe care l-a reprezentat proprietatea feudală. În stereotipia diplomatică a daniilor sau confirmărilor domnești au ajuns astfel să se reflecte nu numai aspecte legate de dezvoltarea scrisului, ca act de cultură, sau de evoluția activității cancelariale, ca instituție de profil complex, ci și de toți acei factori pe care îi presupunea emiterea unui document : domnul, sfatul domnesc, beneficiarul sau colectivitatea umană ce urma să suporte proprietatea feudală.

Dealtfel, dată fiind tocmai complexitatea reflectării vieții sociale în cuprinsul actelor de cancelarie, importanța acestora a fost remarcată încă de la mijlocul secolului trecut, cînd s-au inițiat și primele colecții de izvoare diplomatice interne. Munca noastră continuă deci o tradiție, ilustrată de rezultate excelente uneori în contextul epocii, cum au fost cele semnate de Ioan Bogdan, de Mihai Costăchescu ori de Gheorghe Ghibănescu — pentru a nu aminti decît numele celor mai reprezentativi editori ai actelor moldovenești. Această „moștenire“ ne-a și obligat dealtfel la adoptarea unei atitudini de sporită obiectivitate științifică. Am căutat să preluăm, de aceea, aportul predecesorilor în tot ceea ce avea el mai bun, închinînd, totodată, ambele volume memoriei lui Mihai Costăchescu și a lui Ioan Bogdan. Pe de altă parte, reelaborînd întregul material documentar al perioadei, ne-am străduit, firește, să și depășim stadiul existent, să oferim, cu alte cuvinte, documente vechi într-o haină nouă.

— Din cele ce spuneți reiese că multe din documente s-au bucurat de o „lectură“ nouă. În ce constă noutatea acestei „lecturi“ și a acestei ediții ?

— Fără a reclama o noutate intrinsecă absolută, deși cuprind unele piese editate abia acum pentru prima oară, cele două volume se prezintă, totuși, pe masa cercetătorului, așa cum se atenționează în chiar prefețele lor, cu un apreciabil surplus informativ, începînd de la lectura propriu-zisă a textului slavon și terminînd cu prelucrarea formală a documentului. Ne îndoielnic însă că eforturile noastre au fost absorbite îndeosebi de acele aspecte ale muncii editoriale care presupuneau o interpretare. Și am acordat cu atît mai multă atenție acestei laturi, cu cît marea majoritate a actelor au fost scrise în limba slavonă, deci într-o limbă străină de realitatea lingvistică a vremii și tocmai de aceea în măsură să altereze informația istorică transmisă prin intermediul ei. Aș exemplifica această din urmă posibilitate prin practica diecilor de a reda numele românești de persoane prin echivalente slave, practică într-adevăr capabilă să inducă în eroare pe cel neavizat, înfățișîndu-i o onomastică deosebită de cea în uz. Examinarea comparativă a faptelor ne-a procurat însă suficiente dovezi pentru a proceda la traducerea numelor proprii, redîndu-l, de pildă, pe **Ivaniș viteazul** prin **Ioaniș**, întrucît de la numele lui s-a format ulterior toponimul „Ionășești“, pe **Ivan Jumătate** prin **Ion Jumătate**, de vreme ce el apare și cu numele de „Oană“ etc. Firește, operațiunea nu a fost efectuată mecanic, ci diferențiat, ținîndu-se cont de elementul modă sau de influența terminologiei de cancelarie asupra celei reale, așa cum probează, de exemplu, perpetuarea toponimului **Cirniceni** (de la slv. „crăniță“ = fîntînă) în dauna echivalentului **Fîntînele**, atestat și el documentar.

— Din faptul că numelor românești li se caută în documentele cancelariei domnești corespondentul slavon, sînt, altfel zis, traduse, putem trage concluzia firească că limba vorbită era una și că limba slavonă era doar limbă de cancelarie folosită de dieci care învățau slavona ca pe o limbă străină. Ar fi interesant de știut dacă în documentele despre care vorbiți românească diecilor se simte în textul slavon, cu alte cuvinte dacă limba acestor documente nu conservă dovezi ale limbii vorbite curent în Moldova acelei vremi.

— Dovezile sînt numeroase și este cît se poate de normal să apară în scrisul unor oameni care gîndeau românește ceea ce urmau să redacteze în slavonă, așa cum remarca încă slavistul rus **A. I. Iațimirski**. Cele mai vizibile probe în acest sens sînt aparițiile de cuvinte românești în textele slavone — cuvinte însumate, dealtfel, în recentul **Dicționar al limbii române vechi**, îngrijit de prof. Gh. Mihăilă. Elementele fonetice și gramaticale se adaugă celor lexicale, cum se exemplifică concludent în manualul de **Slavă veche și slavonă românească**, publicat de curînd de Colectivul Facultății de limbi slave a Universității București. În sfîrșit, nu rare sînt situațiile în care apar traduse mot-à-mot expresii specific românești sau paragrafe construite după regulile limbii noastre. Iată unul din cele mai sugestive exemple ale calculului lingvistic, în stilul direct al vorbirii pe care scriitorul actului din 11 iunie 1464, Toma, a transpus-o întocmai : „...cînd Cîrstea a căzut de pe cal și a murit fără grai și despre privilegiul nostru, al ocinii noastre drepte, nu a putut povesti unde este“. Dealtfel, părerea pe care ne-am format-o prelucrînd documentele moldovenești din secolul al XV-lea, este că formularul pe baza căruia acestea au fost alcătuite reprezintă nu numai în concepția sa politico-juridică, ci și în structura sa lingvistică o creație aproape exclusiv românească.

— Românească diecilor este indiscutabilă atîta timp cît uricele cuprinse în acest volum dau un șir de dovezi atît de concludent. Acolo unde regula gramaticală străină era uitată ori acolo unde nu se nimerea cuvîntul, diacul apela la regula limbii române și la lexicul ei. Lingvistica a studiat fenomenul. Chiar atunci cînd o limbă nouă încearcă să șteargă urmele celei vechi rezultatul este de multe ori divulgant. Analiza unor toponimice transilvănene ne arată că ele traduc în maghiară sau în germană un mai vechi nume românesc preluîndu-i și aspectul tipic care contravine limbii în care este tradus. De vreme ce problema este aceeași și aici, o limbă care conservă involuntar trăsăturile celei cu care conviețuiește, înseamnă că dovezi găsim și dincolo de documentul de cancelarie.

— Într-adevăr, informația documentară nu se limitează numai la perioada din care provin actele de cancelarie. Dimpotrivă, aria ei de referință este cu mult mai largă și nu rareori în monotonia și rigiditatea formularului diplomatic se regăsesc elemente de îndelungată tradiție, adevărate reminiscențe ale istoriei anterioare. Începînd cu cele mai vechi dintre acestea, poate fi menționate, de exemplu, termenul „jude“, prin care, în perifraza „unde a fost (este) jude X“, se denumesc frecvent așezări omenești recent constituite. Firește, atît calitatea implicată de context, aceea de conducător al unei obștii sătești, cît și originea sa latină (din **iudex**) indică o realitate istorică contemporană procesului de formare a poporului român. Este interesant de observat în acest sens și faptul că sinonimul slav al termenului latin, cel de „cneaz“, apărut desigur în urma conviețuirii cu triburile slave, a suferit o alterare semantică în cadrul expresiei amintite, devenind purtătorul aceluiași înțeles. „Judele“ l-a asimilat așadar pe „cneaz“, și nu invers.

— Cîmp **nu mai are în această expresie doar o semnificație geografică ci și una socială. Întîmplător sau nu de cele două Cîmpulunguri românești se leagă existența unor confederații de obștii. H.H. Stahl vorbea despre o astfel de confederație de obștii în jurul Cîmpulungului Muscel, iar Dimitrie Cantemir caracteriza zona Cîmpulungului Moldovenesc drept o republică, adică un teritoriu condus de aceleași norme ca cele ale Cîmpulungului muntenesc. Vechimea lor dată fiind vechimea sistemului de obștii este indubitabilă.**

— Un alt apelativ de natură să procure informații referitoare la aceeași perioadă, deși documentele îl prezintă de regulă tradus, este cel de „cîmp“ (slv. **polie**). Designînd însă o microzonă geografică și demografică fără semnificații proprii secolului al XV-lea, el reprezintă modalitatea de conviețuire pe văi a populației românești de dinaintea închegării formațiunilor prestatale propriu-zise : țările și voievodatele. Relativa unitate teritorial-demografică pe care o acuză pînă tîrziu, în secolul al XVII-lea, cel mai întins dintre aceste cîmpuri : „Cîmpul lui Dragoș“, de pe valea Bistriței, sau autonomia administrativă păstrată de „Cîmpul Lung“, de pe valea Moldovei — așa cum menționează Dimitrie Cantemir —, sînt dovezi că ne aflăm, incontestabil, în fața unor vestigii ale trecutului cel mai îndepărtat al

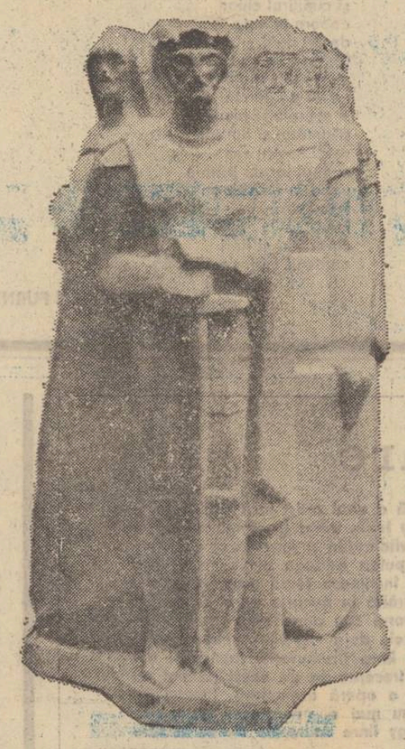

Mac Constantinescu : „Străbunii“

poporului nostru. Și exemplele nu se limitează numai la cele două pe care le-am amintit deja. Pe unul din afluenții Moldovei, Pîriul Alb, se află un „Cîmp al lui Vlad“, iar pe Siret un altul, a cărui amintire o păstrează actuala comună Vîrfu Cîmpului. Desigur, luîndu-se în considerație numai momentul receptării diplomatice a acestui termen, semnificațiile lui apar serios afectate de componenta feudală care i s-a adăugat cu vremea. „Dragoș“ sau „Vlad“, din exemplele citate reprezintă, fără îndoială, stăpînitori ai uneia sau mai multor obștii din cele două sisteme. Numele celui dintîi pare să fie implicat și în procesul întemeierii de stat. Oricum, dată fiind diversitatea situațiilor pe care le reflectă toate aceste cîmpuri în cadrul statului feudal, vechimea substratului presupus de ele nu comportă, credem, discuții.

— În studiul pe care l-ați publicat în colaborare cu Georgeta Ignat în Anuarul Institutului de istorie și arheologie „A.D. Xenopol“ din Iași, despre documentele de cancelarie la începuturile statului moldovenesc vorbeați și de existența unor documente în limba latină. Cît de întinsă era această producție pe care cancelaria noului stat o practica în altă limbă decît în limba slavonă ? A existat un paralelism al documentului slavon cu cel latin ?

— Fără îndoială că da ! Și el nu s-a manifestat numai în perioada incipientă a activității cancelariale moldovenești, ci în întreaga epocă feudală. Iar explicația nu este greu de găsit. Ea se află în necesitatea obiectivă și permanentă a întreținerii unor raporturi cu străinătatea, cu acea străinătate unde limba latină îndeplinea aceleași rol ca cel al slavonei la noi. Mai mult chiar, se poate afirma că acest paralelism se datorește și unei utilizări mai timpurii a latinei, ca limbă de cancelarie, decît a slavonei. În studiul pe care l-ați amintit noi am încercat să aducem și dovezile, conservate pînă astăzi, ale acestui raport în Moldova. De fapt, pătrunzînd în intimitatea istorică a celei de a doua jumătăți a secolului al XIV-lea, întîietatea latinei apare ca un **dat** absolut normal. Era normal, de exemplu, ca urmașii lui Bogdan Întemeietorul să apeleze la limba pe care voievozii maramureșeni o utilizau în corespondența lor cu regalitatea maghiară. Era tot așa de normal, apoi, ca un schimb de epistole între voievodul Latcu sau Margareta de Siret și reprezentanții scaunului papal să se desfășoare în limba latină. În sfîrșit, a fost firesc în 1384, pentru călugării dominicani din Siret, să solicite o confirmare diplomatică în limba latină a daniei verbale, din moment ce mentalitatea lor îi obliga la aceasta. Și dovezile nu se limitează numai la producția diplomatică. În același sens pot fi aduse și probe sigilografice, numismatice sau epigrafice.

Exploatînd consecințele prevalării limbii latine în această etapă, rezultă că slavona, ca limbă de cancelarie, a fost introdusă printr-o „măsură“ oficială. Iar momentul luării acestei hotăriri se conturează și el destul de limpede, dacă avem în vedere întemeierea Mitropoliei Moldovei, cu toate implicațiile care au decurs din afirmarea autonomiei ei față de Patriarhia constantinopolitană, sau maturizarea instituțiilor centrale ale statului feudal la sfîrșitul domniei lui Petru și în domnia lui Roman, fiii Mușatei. Firește, suportul documentar pe care tradiția cărturărească, consemnată mult mai tîrziu de Miron Costin sau de Dimitrie Cantemir, l-a obținut în acest fel nu afectează uzul slavonei în Moldova, înainte de sfîrșitul secolului al XIV-lea, în scrisul religios. El aduce însă o precizare pentru gradul de integrare al slavonei în ansamblul spiritualității moldovenești, reliefînd totodată opțiunea mediului românesc și rațiunile acestei opțiuni, departe de realitatea lingvistică a vremii.

— Chiar dacă limitate ca destinație aceste documente ne pot da o idee despre viața Moldovei în secolele XIV și XV. Se poate reconstitui în linii generale viața de atunci a românilor, viața lor cotidiană, socială, religioasă, politică ?

— Desigur, nu putem fi exagerați în optimismul nostru cu privire la capacitatea informativă a actului de cancelarie. O reconstituire fidelă a vieții cotidiene nu se poate face numai pe baza documentelor și uneori este imposibilă chiar în condițiile folosirii tuturor categoriilor de izvoare. În aspectele sale esențiale viața societății moldovenești poate fi însă surprinsă, fiecare formulă diplomatică fiind purtătoarea unei realități extrem de consistente. Și cum ar fi putut fi altfel, de vreme ce un simplu document era expresia unei multitudini de raporturi, a căror metamorfoză dura zeci de ani, între obștea țărănească și boierul beneficiar, între acesta și domn, între domn și sfat sau între cancelarie și toți ceilalți factori. Datele cu caracter demografic, cele referitoare la procesul productiv ori la comerț, informațiile de ordin cultural-artistic nu puteau, de aceea, să lipsească și ele nici un lipsesc din textul documentelor. Iar importanța lor este uneori rarisimă. Un act din 1415 atestă, de exemplu, practicarea picturii exterioare în Moldova, despre care monumentele arhitectonice ale vremii, în mare parte ruinate, nu mai oferă dovezi directe. Sporadic apar însă și frînturi de viață reală de o expresivitate tulburătoare. Iată cîteva pasaje din scrisoarea unui prizonier moldovean, vornicul de poartă Tricolici, adresată celor de acasă, în anul 1481 : „...vă dau știre despre aceea că pînă în ceasul de acum sînt încă în viață... De aceea vă rog : nu mă uitați și nu lăsați să mi se piardă avutul... Și să nu vă certați pentru averea mea... ci îngrijiți și vedeți cu milă de cai... Și de asemenea nu mă uitați nici pe mine, ci cum vi se va părea mai bine așa să faceți, ca să nu pier“.

Privită în extensiunea sa spațială, viața societății moldovenești este documentată, pe de altă parte, pe întreg teritoriul extracarpatic. Aș remarca, în această privință, expresia, mai mult decît convingătoare, probată de informația documentară, a unuia dintre factorii geografici specifici și de mare pondere care au asigurat colectivității românești est-carpatice caracterul ei unitar. Este vorba de zona deluroasă și împădurită a Bucovinei moldovenești care pleca din nordul Carpaților Orientali, străbătînd ca o adevărată coloană vertebrală întreg teritoriul țării, dar nu de la nord spre sud, așa cum curg principalele riuri, ci de la vest spre est. Pantele acestui șir de dealuri împădurite au constituit, după cum atestă documentele, zona cea mai dens populată a Moldovei (după cea subcarpatică) și, totodată, cea mai reprezentativă din punct de vedere economic. Nu este întîmplător că principalul drum comercial moldovenesc și, în același timp, internațional însoțea tocmai această „Bucovină“. Densitatea aproximativ uniformă a celor aproape 1 500 de așezări omenești est-carpatice amintite documentar nu comportă nici ea, în aceste condiții, nimic surprinzător.

— Analiza documentelor la care ne-am referit pînă acum îndepărtează cu totul asertiunea după care statul moldovean ar fi fost întemeiat printr-o simplă descălecare de peste munți a unor grupe de români care ar fi găsit aici un loc pustiu. Mai are vreo consistență faptică această teorie ?

— Într-adevăr, informația documentară oferă acestei întrebări un categoric răspuns negativ, deși caracterul său nu este nemijlocit. Majoritatea absolută a așezărilor rurale din secolul al XV-lea apar însă cu hotare străvechi. Mai mult încă, chiar atunci cînd domnia donează susținătorilor ei pămînturi așa-zise „pustii“, pentru întemeierea unor sate noi, acestea poartă deseori un nume și au hotare „din veac“, probe concludente ale semidepopulării lor recente și întîmplătoare. Din punct de vedere strict demografic, mijlocul secolului al XIV-lea, cînd s-a încheiat procesul fondării statului feudal, n-a putut fi deci cu mult sub limita atinsă în secolul următor. Or, în această situație, a presupune strămutarea numai a cîtorva zeci de mii de locuitori dintr-o regiune în alta și dispersarea lor uniformă în noul spațiu geografic nu înseamnă altceva decît pură aberație. Firește, comunitatea de conviețuire a românilor transilvăneni și moldoveni a fost continuă și intensă. Treceri de colectivități umane de pe o parte pe cealaltă parte a Carpaților, ca și schimburile de bunuri s-au produs tot timpul orînduirii feudale. Niciodată însă exodurile nu s-au ridicat la proporțiile presupuse de pseudo-teoria descălecatului demografic, chiar și pentru simplul motiv că întreaga populație a Maramureșului nu însuma în secolul al XIV-lea, după constatările cercetătorului Radu Popa (vezi **Țara Maramureșului în veacul al XIV-lea**, p. 120), mai mult de 10 000 de locuitori. Dealtfel, informațiile de epocă existente cu privire la descălecatul maramureșean în Moldova denotă cît se poate de limpede caracterul politic al acestuia. N-a fost vorba decît de venirea unor reprezentanți ai voievodatului românesc din Maramureș, aflat în opoziție cu tendințele regalității maghiare, și firește a cetelor lor feudale, care numărau probabil cîteva sute de persoane. Atitudinea lor politică a contribuit însă la accelerarea întemeierii statului românesc est-carpatic, proces început cu cîteva decenii mai înainte și susținut în primul rînd de populația care locuia aici **ab initio**.

— Încheierea discuției noastre nu poate fi decît una. Dincolo de colecționarea documentelor stă ca necesitate imperioasă „lectura“ lor superioară, prelucrarea lor științifică sistematică. Acest prim volum pe care l-a scos colectivul din care ați făcut parte va fi urmat de altele ?

— Desigur și cu atît mai mult cu cît o apariție editorială reprezintă și un angajament de durată al autorului față de publicul cititor. Colectivul ieșean al colecției are deja pregătit volumul al III-lea din aceeași serie, care încheie domnia lui Ștefan cel Mare, și lucrează la întocmirea volumului al IV-lea. Începînd cu anul viitor vom relua, de asemenea, publicarea documentelor din secolul al XVII-lea, cu speranța că în 10—15 ani vom reuși să oferim tuturor celor ce doresc să cunoască mai bine trecutul și care, dealtfel, ne-au sprijinit și încurajat constant în munca noastră de pînă acum, întreaga producție diplomatică internă a domniei lui Vasile Lupu.

Reporter

mapamond

hilde domin

Poeta Hilde Domin, doctor în științe sociale, aparține celor mai distinși autori din literatura de limbă germană de după al doilea război mondial. Cu volumele de poezii apărute pînă în prezent poeta, născută în 1912 la Köln, a avut un succes neobișnuit. Titlurile volumelor de poezie sînt : Numai o floare ca sprijin, Întoarcerea corăbiei, Aici, Te doresc și Imagini din grotă. **Poeta, formată în bună măsură prin opera lui Jaspers, obligată mai multe decenii să-și cîștige existența în spațiul altor limbi, în exil, s-a reîntors în Republica Federală în 1954. I-au apărut apoi, în afară de poezii, romanul Al doilea paradis (1968), reportajul Pisica andaluză, eseul Încotro se îndreaptă poezia, cartea Spania povestește precum și deosebit de discutatele două cărți :** Dublă interpretare — poezia germană modernă între autor și cititor, Viața postbelică și disensiunea — poezii cu Index 1945—1970 **și** De la natură nimic de prevăzut. **Poeziile Hildei Domin au fost traduse în engleză, italiană, letonă, română și maghiară.**

G. P.

Peisaj călător

Trebuie să poți pleca departe
și totuși să fii ca un pom,
ca și cum rădăcinile rămîn în țărînă,
ca și cum peisajul ar trece și noi am rămas pe loc.

Trebuie să-ți fii răsuflarea
pînă ce vîntul slăbește
și aerul străin începe a ne-ncercui,
pînă ce jocul luminii și-al umbrelor,
al verdelui și albastrului
ne-arată desene știute
iar noi sîntem pretutindeni acasă,
putem să ne-așezăm și să ne sprijinim
ca la mormîntul mamei.

Ce nefolositoare sînt

Ce nefolositoare sînt,
ridic degetele și nu las
nici cea mai mică urmă
în aer.

Timpul îmi estompează fața,
a și-nceput.
În urma pașilor mei
ploaia spală strada de praf
ca o gospodină.

Am fost aici.
Trec mai departe
fără urmă.
Ulmii din marginea drumului
mi se înclină cînd trec,
binețe verde-albastră-aurie
dar înainte de-a pleca,
mă uită.

Merg mai departe,
rămîn poate-n urmă
sunetul slab al vocii mele,
suspinele și rîsul,
salutul pomilor
pe-o foaie de hîrtie.

Și în tăcere,
aprind, fără de voie,
cîte-o lumină
în inimile din marginea drumului.

Echilibru

Călătorim
fiecare pentru sine
pe-ngustele cărări,
pe crestetele morților
— aproape fără teamă —
în ritmul inimii,
ca și cum am fi apărați,
atîta timp cît nu-nceteză
iubirea.

Călătorim așa,
printre fluturi și păsări
într-un uimitor echilibru
spre dimineața din vîrfurile pomilor
— verde, aurie și albastră —
spre deșteptarea
ochilor iubiți.

În românește
de Lidia Stăniloae

În garanția norilor

Mi-e dor de-o țară-n
care n-a fost nimeni,
unde și pomi și flori
mă recunosc,
unde nu merg niciînd
dar unde norii
își amintesc exact de mine,
străin care în nici o casă
nu-și poate îneca durerea.

Spre insule fără de porturi
călătoresc mereu
iar cheia o arunc în mare
îndată ce-am pornit.
Corabia mi-e ca o pînză de păianjen
în vînt ; nu navighează.
Dar dincolo de orizont
unde la sfîrșitul zborului
marile păsări
își usucă aripile-n soare
se află un continent
unde ele trebuie să mă ia
fără pașaport,
numai pe garanția norilor.

Amiaza refugiului

Suntem străini
de la o insulă
la alta.
Dar la prînz
cînd marea ne urcă pînă în pat
și trecutul
asemeni șiajului
se scurge la călciiele noastre
iar cînd iarba moartă a mării
pe plajă se va preface
în copaci auriți,
atunci nici plasa amintirii
nu va putea să ne oprească,
vom luneca în afară
iar direle de pești pe mare
și harta adîncului
nu vor mai valora nimic
pentru noi.

Numai o floare ca sprijin

Sub acrobați și sub păsări
îmi mobilez o cameră în aer :
pe trapezul simțurilor — patul meu
ca un cuib în vînt
pe ultimul mugur al celei mai înalte ramuri.

Îmi cumpăr o pătură din cea mai delicată lînă
a oilor turcane
care-n lumina lunii ca norii argintii
alunecă peste pămîntul tare.

Ochii-i închid și mă-nvelesc în lîna
blîndelor, de încredere animale.
Aș vrea să simt nisipul
de sub urma micilor copite
și seara să aud zăvorul zăngănind
cînd ușa grajdului o-nchide.

Dar eu mă aflu într-un puf adînc,
sus în vid rutinat. Ametesc.
Nu mai adorm. Mîna mea
caută reazem
și găsește numai o floare ca sprijin.

În românește
de Gheorghe Pituț

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Bals (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII“
Paginator Nicolae Ion

ANUL XIX
36
(749)
Sîmbătă
septembrie
1976
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Literatura despre om, pentru om

Între multiplele și deosebit de fertilele învățăminte ce s-au desprins din lucrările primului Congres al Educației Politice și al Culturii Socialiste relevăm, în editorialul de față, una ce s-ar putea defini sintetic prin cuvintele *operativitate și eficiență în activitatea spirituală*.

Aceasta presupune firesc o acțiune unitară, a tuturor factorilor de creație, materializarea în opere durabile, cu înalt mesaj umanist, revoluționar a orientărilor generoase, de amplă perspectivă cuprinse în strălucita Expunere prezentată de tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Aceasta înseamnă că *perspectiva culturii românești socialiste* nu trebuie măsurată numai prin dimensiunile posibile peste decenii ci și prin dimensiunile pe care le conferim azi, în prezent, literaturii și artei.

Au trecut trei luni de la desfășurarea lucrărilor Congresului Educației Politice și al Culturii Socialiste și este firesc și necesar să ne întrebăm în ce măsură activitatea culturală și de creație, imaginea pe care o oferă coloanele presei de cultură reflectă spiritul militant, revoluționar, exprimat cu atîta claritate la acest cuprinzător forum al culturii și educației. Evident, nu un răspuns simplificator sau simplist poate fi așezat în continuarea unei asemenea întrebări. Dar, oricine va parcurge paginile presei culturale, oricine va analiza conținutul articolelor de critică, al lucrărilor de literatură va putea consemna existența unor preocupări vizibile pentru ca cerințele majore puse în fața oamenilor de artă de către partid să-și găsească o tot mai deplină confirmare în realitatea operelor literare. În același timp, însă, meditînd cu exigență asupra rezultatelor efortului creator, așa cum se materializează în cărțile tipărite, în paginile revistelor literare — și ne referim cu precădere la revista noastră, *Luceafărul* — se poate spune că este necesară o acțiune spirituală mai dinamică, mai energică pentru ca direcțiile fundamentale de dezvoltare a culturii noastre, propuse de Congres, să poată transpare cu o claritate și vigoare mereu sporite. Între numeroasele considerații critice privind fenomenul artistic se arăta la Congres că nu s-a acordat atenția cuvenită abordării temelor majore ale trecutului și prezentului nostru revoluționar, s-au încurajat lucrări cu caracter facil, manifestîndu-se uneori mai mult interes față de forma artistică a creației, decît față de problematica ei socială, și conținutul de idei, că nu s-au evidențiat prea multe lucrări de valoare remarcabilă, atît sub raportul profunzimii conținutului cît și al calității artistice iar critica nu a făcut întotdeauna o analiză obiectivă, științifică, mai ales a tendințelor sociale și filozofice ale creației, mulțumindu-se uneori cu aprecieri formale, de complezență. În ce măsură asemenea critici, formulate cu claritate, s-au aflat în atenția noastră ? Iată întrebarea pe care este necesar să ne-o adresăm și să facem totul pentru a da răspunsurile cele mai corespunzătoare. Dezbaterile pe probleme privind orientarea creației artistice, articolele destinate analizei la zi a lucrărilor propuse cititorilor de către edituri, o mai mare preocupare a colectivului redacțional pentru a determina sporirea responsabilității față de actul creației din partea tuturor colaboratorilor, — cel mai adesea tineri, avînd în vedere profilul revistei, — ne-au confirmat în convingerile noastre potrivit cărora Congresul a deschis, (în spiritul revoluționar ce caracterizează întreaga operă de construcție politică și cetățenească) orizonturi fertile activității de creație, vieții spirituale românești. Avem conștiința că direcțiile, orientările propuse pentru afirmarea artei și literaturii, nu au nimic comun cu ceea ce s-ar putea numi opțiunea conjuncturală, de campanie ci vizează însuși destinul durabil și umanist-revoluționar al creației artistice. În spiritul orientărilor Congresului își află și își va afla izvorul, temeinicia activității sale și revista *Luceafărul*, activi-

Luceafărul

Continuare în pag. a 2-a

MIHAI VITEAZUL — desen inedit de George Bacovia

Inovație și eficiență

Una din principalele forme sub care libertatea spirituală se exercită, în mod specific, la nivelul creației artistice, este inovația, *cristalizată în operă sub formă de* noutate *și* originalitate.

Capacitatea artistului de a da expresie cît mai personală și originală intenționalității sale artistice, indică măsura libertății lui reale. Mai exact, a eliberării sale de presiunea normelor, convenției și a tradiției, dar nu printr-o respingere sau un refuz nihilist, ci prin negație dialectică, respectiv creatoare, prin incorporare și depășire.

Inovația caracterizează un act de creație în ordinea fundamentelor artei, „statuarea unor noi principii de construcție a semnificației" și nu simpla insuflare sau diversificare formală. Inovația îmbogățește arta calitativ nu contitativ, ea restructurează repertoriul semnificațiilor și nu inventarul de semne. Innoirea acestora din urmă, inventarea unor simboluri noi, este doar rezultatul innoirilor de esență la nivelul principiilor și semnificațiilor. Altfel nu avem de-a face cu o adevărată inovație artistică (așa cum a fost romantismul în raport cu clasicismul sau impresionismul în raport cu acesta din urmă) ci cu o simplă excentricitate tributară modei ori goanei după originalitate cu orice preț, act de aservire și nu de eliberare.

Deci inovația autentică urmărește instaurarea unei noi necesități interne, mai adaptată, prin conținut, intenționalității și voinței artistice, limitată în libertatea sa de expresie de vechile norme și constrîngeri devenite tradiționale.

Inovația artistică definește astfel, cum observă D. Matei, un „fenomen specific de reconstrucție a sensibilității într-un moment în care procesul de îmbogățire globală a omului reclamă un nou spațiu de ființare estetică a sa". De aceea toate marile înnoiri și revoluții artistice, toată succesiunea curentelor și a epocilor stilistice sînt acte de eliberare a sensibilității prin inovație, prin forțarea și reașezarea pe alte fundamente a limitelor necesarului intrinsec al artei.

Dar inovația generează libertate și prin faptul că asigură independența *și* individualizarea *artistului. Ea „distanțează și diferențiază estetic", conturînd noi orizonturi de creație. Distanța estetică dintre Michelangelo și Brâncuși, Eminescu și Arghezi, Andreescu și Luchian, Bach și Stockhausen, Balzac și Proust a fost străbătută prin tot atîtea „marșuri de eliberare" ale imaginației și sensibilității artistice.*

Epigonismul *este una din cele mai perfide forme de aservire și înfeudare a personali-*

Victor Ernest Maşek

Continuare în pag. a 2-a

bacovia

In pag a 3-a
TINEREȚEA CLASICILOR
BACOVIA

● Divagări utile ● Arminden ● Hora umbrelor ● „Masca tragică" de Dan Laurențiu
● „Ultimul jurnal" de Mihail Petroveanu
● „Vîslind, un corb..." de Ileana Mălăncioiu
● „Curajul locului comun" de Dan Cristea

O singură și mare poezie

Versurile lui Bacovia constituie o singură și mare poezie. Ele pot, și trebuie să fie citite, numai astfel. Dintre multele teme care îmi sînt mai familiare, de pildă violența verbală, stereotipia de decor, muzicalitatea malefică și densitatea gravitațională, regresiunea în preistorie și preuman, metafora eliptică și fascinația poeziei abstracte, noționale, cum o denumea Călinescu altădată, referindu-se însă la poetica eminesciană, mă voi opri în aceste considerații sumare asupra incertitudinei de existență, tragică dar fecundă în poezia lui Bacovia.

Stare limită, incertitudinea de existență, deviată cînd spre visare, cînd spre sarcasm, posturi revendicate de la „Eminescu, Heine și Lenau", de la „Poe, Baudelaire și Rollinat", și-n parcursul căreia poetul, eroul său liric, are comportări contradictorii, ne amintește, în ultimă instanță, la nivelul imediat, de sfîrșeala și lesinul eroilor dostoievskieni, posedați de o irepresibilă și relevantă nevoie de intensitate. Destrămarea, disoluția bănuită, cu amnezii, afazii și căderi maladive, țepene la pămînt, exersînd în permanență moartea, sînt notate cu luciditate, fac să iradieze o cunoaștere de un soi deosebit, la granița tăioasă dintre accesibil și de neprevenit. Opacitatea ocrotitoare a somnului este străbătută, curentată de percepții superioare, între nemișcare și trezie insinuîndu-se o nouă receptivitate, scăpărînd la dura izbitură dintre contraste : „Nimicnicia m-a prins pe stradă, am adormit" ; „Și-n curentul unui gang ațipesc" ; „Adorm... ascult". Se face continuu un efort de nerenunțare la firesc, la uman, cu trudnice eforturi : „Un moment, să gîndesc" ; „Cine mai știe și eu ce gîndeam" ; „Și ce enervare pe gînd" ; „Și-nvinețit de gînduri". Aparența strădaniei se dovedește de tot nesigură : „Și n-am mai murit" ; „Și-mi pare că sînt viu". O repetiție de ordinul obsesiei minore nu face altceva decît să sublinieze deruta înaltă : „m-am întors acasă" ; „am ajuns acasă". Fizic și spiritual, încercarea este cumplită : „De-abia mă mai port" ; „Și unde mă aflu, nu știu" ; „Aproape nu mai știu ce-am voit" ; „Eu nu mai știu nimic". O fantomatică spiritualitate sare dîncolo de trunchiul existențial parcă brusc retezat : „Am uitat dacă merg... (...) E numai vedere... nu mai pot să vorbesc...". Lipsa auto-

Grigore Hagiu

Continuare în pag. a 2-a

OPȚIUNI

O artă a clarității, a idealurilor generoase

Una din cele mai nobile meniri ale literaturii contemporane — consfințind în același timp, și în chip implicit, cele mai trainice tradiții literare românești — este de a fixa și consolida în conștiințe idealurile generoase ale prezentului, aspirațiile izvorînd din umanismul revoluționar, relevat ca însușire distinctă a omului nou, constructor al socialismului. Literatura nu este, altfel spus, și nu poate fi invenție în sine, din afara experienței de viață, ci substanță vie a sintezelor și chintesențelor timpului, a experienței acumulate sau în plină mișcare, aureolate de către popor, el însuși creator milenar de valori spirituale inestimabile....

Scriitorul situat într-o imagine de martor tainic, sau de observator neutru într-o contemporaneitate cu funcție doar de mijlocitoare între exteriorul lumii și har, pare un fel de improprietate, așa cum, o prejudecată riscantă este părerea cu privire la imaginea scriitorului situată într-un loc de unde timpul „văzut" și-a sedimentat definitiv rocile, oferind o unitate în acumulările încărcate de memorie și sens, mai lesne abordabilă. Adevărul este că mai totdeauna cititorul și-a aflat cartea de care a avut nevoie, mari suprafețe de vremi incandescente au fost nu o dată sincrone cu seteă de carte și de adevăr revelat, a cititorului, marile momente din istoria neamului nostru își au arhetipurile statuate în literatură într-o cromatică densă și semnificantă. De cele mai multe ori, exercițiul excesiv abstract, plăsmuirea fără izvoare n-au creat mai mult de-un gol codificat...

Se știe că setea de carte cunoaște astăzi un adevărat reviriment. Cartea de proză, mai cu seamă, se comentează în mod frecvent pretutindeni printre cititori, devine termen de referință în dezbaterea de idei, personajele de roman trec fără prea mare răgaz din pagina tipărită, în conștiința oamenilor. Se înțelege că în fața acestei realități, dealtfel remarcabile, răspunderea scriitorului față de cititor sporește enorm, însăși relația scriitor-cititor implică în firescul ei un mod de asumare a faptului de viață comunicat, o evoluție atentă spre desăvîrșirea mijloacelor specifice artei. Dar și capacitatea de penetrație a scrisului însuși, în permanență creativ într-o complexitate din ce în ce mai proprie vieții noastre, se înscrie mai acut în necesitate. Dacă principiul nefluctuant de afirmare a scrisului este valoarea, forța sugestiei trebuie să fie ea însăși perfectibilă într-un proces calitativ ce nu poate fi inspirat decît de locul unde se făurește destine umane...

Cunoașterea nemijlocită a împlinirilor, dar și a neîmplinirilor vremelnice, a marilor izbînzi și a contradicțiilor inerente în orice mare act de ctitorire, solicită din partea scriitorului disponibilități precise pentru tipuri umane de fină nuanță, observații de subtilă acuratețe în transhumanțele conștiinței oamenilor, surprinderea convingătoare a psihologiei omului contemporan, generatoare de energii morale nebănuite. Dialogul scriitorului cu cititorul se cuvine să devină o obișnuință de viață, care trebuie să facă parte, precum auxiliarele profesiunii sale — cerneala și hîrtia — din viața scriitorului...

În Expunerea la Congresul Educației Politice și al Culturii Socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea : „...**oamenii muncii din uzine și de pe ogoare sînt mult mai puțin complicați, ei rezolvă problemele de viață și de muncă mult mai simplu și mult mai direct. Dar fac o mare greșeală aceia care cred că, din această cauză, acești minunați creatori ai bunurilor materiale și spirituale, oamenii muncii, nu pot oferi cele mai importante surse de inspirație pentru artiști**".

O artă a clarității, a idealurilor generoase presupune implicarea conștientă și tenace a talentului în adevărurile durabile. Adevărurile durabile sînt limpezi. Frumosul cheamă dimensiuni noi pentru că omul zilelor noastre este el însuși mai complex, confruntat în permanență cu noul. Este, în fond, o continuă regenerare prin sine, dictată de intimitatea lucrurilor...

Curajul abordării noului emană din atitudinea fermă față de rostul scrisului. Atitudinea care se angajează în prezent, angajează la rîndu-i atît intuiția, cît și orgoliul. În ce măsură ne asumăm în mod nemijlocit experiențe tulburătoare din procesul de făurire a acestui timp, sau în ce măsură trăim noi înșine în miezul arderilor care nasc viață ? Este întrebarea pe care ne-o pune adesea cititorul. Pornind de la acest deziderat, mijloacele specifice reflectării se adecvează de la sine, iar claritatea devine sincronă cu rigoarea însăși a celor ce așteaptă de la noi cărțile zilei de azi...

Ion Țugui

Prin noi

Noi munții, noi luncile, apele,
Răsufletul cald al acestui pămînt,
Timpul își scrie prin noi poezia
Dintru-nceput, către fără sfîrșit.
Ne cunosc pietrele pe care călcăm,
Lespezi de dor, de istorie multă,
Frunza codrilor doina ne-o-ngînă
Odată cu brazii — mari fețnice în lumină.
Cad limpezi semințele, ploi de iubire,
Lutul zvicnește de rod vuitor,
Stoluri de păsări în azur, rotitoare,
Poartă în pliscuri ramuri și vise.
Freamătul limbii străbune ne-adună
Mereu, pe-nsoritele plaiuri,
Noi sîntem aici de cînd Dunărea-Dunăre,
De cînd Carpații stau de vorbă cu stelele.
Căci munții noi sîntem, luncile, apele,
Răsufletul cald al acestui pămînt,
Timpul își scrie prin noi poezia
Și-ncinsele slove se preschimbă în cînt...

Ion Segărceanu

Partid

Cînd spun partid, spun și patrie.
Cînd spun patrie, spun și partid.
Patria mi-a dat sîngele strămoșilor
Din a căror sămînță sunt.
Partidul mi-a dat patria
S-o am lîngă mine,
Să-i sădesc frumoase păduri,
Să-i semăn nesfîrșitele cîmpii,
Să culeg aurul din munți
Ca s-o luminez.
Cînd spun partid, spun și patrie.
Colindați cîmpiile și veți cunoaște patria,
Veți cunoaște patria colindînd munții.
Toate acestea înseamnă partid,
Nume dat patriei
Și nouă,
Cei care venim de departe,
Din adîncul neamului.

Ion Tudor

ATITUDINI

Alimentația culturală în conserve?

De aproape 200 de ani de cînd pentru desemnarea creației materiale și spirituale a omenirii se folosește noțiunea de cultură, numeroși teoreticieni au încercat să-i dezvăluie sensurile și să-i descifreze înțelesurile cele mai profunde. Multitudinea fațetelor fenomenului studiat și diversitatea unghiurilor de vedere din care a fost privit nu au facilitat acordul specialiștilor și controversele continuă să domine lumea ideilor.

Autorul **Sociodinamicii culturii***) a ajuns la constatarea că există aproximativ 250 de definiții date culturii, dar cum acestea nu corespund baremurilor d-sale, ne propune încă una, probabil a 251-a. Abraham A. Moles, doctor în fizică și filozofie, autor al mai multor lucrări în care temele clasice ale esteticii, artei, limbajului și chiar ale tehnicii cercetării științifice sînt tratate cu ajutorul mijloacelor moderne ale cibernetici și teoriei informației, încearcă în lucrarea la care ne referim să ofere o imagine operațională asupra culturii, lucru de altfel nu numai extrem de util, dar și interesant sub aspectul ineditului pe care îl oferă utilizarea unor metode moderne în studierea fenomenului cultural. Autorul pornește de la critica unei anumite viziuni asupra culturii, sau mai precis, asupra culturii umaniste occidentale, pe care o consideră drept produs al unei gîndiri ce presupunea o „ierarhie", o „ordonare a conceptelor", implicînd existența unor noțiuni „generale", alături de unele „secundare", dispuse într-o „rețea rutieră a gîndirii", care seamănă cu o „pînză de păianjen".

Explozia informațională, datorată mijloacelor comunicației de masă — presă, cinematograf, radio, televiziune, etc. —, prin mesajele sale bombardează structura logică a educației carteziene, destramă firele „pînzei de păianjen" și umple „ecranul culturii" cu cioburi de gîndire care se sudează la întîmplare, haotic. Pe „ecranul de cunoștințe" (cultura) firele păian-

Ioan Vida

Continuare în pag. a 6-a

* *Abraham A. Moles.* Sociodinamica culturii. *București, Editura științifică — 1974.*

Călător prin Moldova

E greu să scrii despre Moldova, suflet al nostru, al tuturor, leagăn dulce al Patriei, care a crescut atîtea genii în neamul nostru, atîția eroi și martiri, voievozi și luptători, poeți și învățători și truditori, păstori și cărturari, cîntăreți și oameni de știință și de gîndire și mai presus de toate acești oameni blînzi și harnici, ospitalieri și cumpătați, aprigi și aspri cu sine și îngăduitori cu ceilalți — un potir de argint curat și slăvit pe fața de masă a țării. Puține locuri în lume pot fi asemuite acestui ținut împăcat și desăvîrșit aproape în toate privințele cu acești oameni senini și înțelegători, cu fața curată și ochiul blînd, cu mîinile prelungi truditoare și cuvîntul roditor și bogat înflorit în calea călătorului din prinosul inimii. M-am strecurat acum a doua oară printre făcliile pomilor dați în floare către mormintele sacrilor noștri voievozi și părinți și m-am întors după îndelungi popasuri copleșit de frumusețe și măreție și bucurii, cum n-am avut multe în viață.

Locuri ca Moldova sînt puține pe fața pămîntului iar pentru noi nu-i decît ea și prin ea putem da ca și prin focul celorlalte ținuturi de noi ființe cugetătoare și jertfitoare.

La Bistrița odihnesc și veghează osemintele ctitorului de om și loc Alexandru cel Bun, la Putna

JURNAL DE POET

arde candela la icoana slăvitului Ștefan. La Slatina-i Lăpușneanu și sub Trei Ierarhi, Cantemir, în altarul Voronețului Moaștele învățătorului vizionar al lui Ștefan, Daniil Sihastru, la Neamțu osemintele lui Sadoveanu după voia lui, la Războieni cîmpia de oase a strămoșilor ce-au purtat bătălia miraculoasă împotriva puhoiului străin ce s-a abătut încoace. Agapia hatmanului Gavriil și Secu lui Nestor Ureche și Varlaam. Clopotele Neamțului rupte din graiul strămoșilor învesnicite-n turn, Văratec și Tarcău, Durău și Horăicioara nume de aur, poieni blînde unde omul își poate înmuia privirea înlăcrimată. Omul de aici trăiește istoria cu o exemplară participare : fiece deal poartă nume de om nevoitor luptător și ocrotitor — Simion Ștefan, Culmea Teodorei, Dealul Bisnicani, Pădurea Hrovei, Chipul Domnului Bun Alexandru pînă astăzi împrăștie viață și educă om și prunc în așezările din jur. Cei mai harnici și pașnici și sănătoși moral și fizic se adeveresc cei formați în istorie și cinstirea trecutului, fără de care nu poate exista prezent.

Pe pămînt crește pădurea de fag și brad, mesteacăn și carpen, plopul și paltinul, arțarul și arinul, pe sub arbori și-n poieni cresc florile de

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 7-a

VIAȚA LA ZI

Septembrie de miere

Pînă tîrziu, pînă tîrziu să fiu,
Lovit de blînda toamnelor lumină,
Și peste oase pururi să-mi revină,
Septembrie de miere la Sibiu.

Dumbrava să miroasă a pustiu,
Să am în sînge, gust de ducă lină,
Septembrie de miere și lumină,
Septembrie de brumă și tîrziu.

S-aud dintr-un ziar de vreun inec,
Și dintr-un altul despre ce e-n lume,
Viu să-mi găsesc poveștile postume,
Și într-un paltin frunzele să-mi trec.

Să uit de tot, de păci și de războaie,
Și de către Carpați să vină ploaie.

Adrian Păunescu

cronica literară

George Munteanu: Introducere în opera lui Ion Creangă

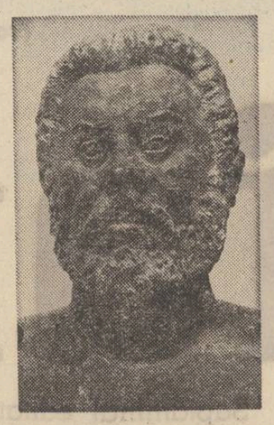

Un lucru e sigur vorbind despre Ion Creangă : omul e la fel de enigmatic ca și opera. Cine va trece în revistă ceea ce s-a scris despre Ion Creangă va avea surpriza să constate că cele mai multe titluri se referă la viața scriitorului și extrem de puține la opera lui. Proza lui Ion Creangă a cărei valoare a fost recunoscută în chip tacit de toți nu se bucură de un tratament critic pe măsură. Poveștile, amintirile lui Ion Creangă mai stau închise pentru critică asemenea unei cetăți cu șapte porți și șapte lacăte. Frază de a cărei valabilitate se poate convinge oricine constatînd că despre opera lui Ion Creangă s-a scris foarte puțin și s-au emis prea puține observații durabile. Nicolae Iorga, G. Ibrăileanu, G. Călinescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Vladimir Streinu, iată pe cîțiva care au încercat să intre în intimitatea operei cu șanse variabile de reușită. Sentimentul pe care-l dă exegeza fiecăruia este că proza lui Ion Creangă este inanalizabilă și că subtilitatea artei lui scapă comentatorului. Intervenția lor n-a făcut decît să amplifice misterul operei. Constatarea o face Vladimir Streinu care surprins de sărăcia interpretărilor privitoare la literatura lui Ion Creangă încearcă în chip polemic, să umple golul.

Odată conturat profilul enigmatic al operei începe însă să se profileze și acela al omului. A scrie despre viața lui Ion Creangă a părut multă vreme lucrul cel mai simplu. Scriitorul lăsase o imagine despre sine în propria operă. Lăsase și amintiri bine gravate în memoria contemporanilor și bibliografia Ion Creangă este plină de amintiri despre învățătorul din Țicău. Printre cei care au încercat pentru prima dată o reconstituire a vieții povestitorului Junimii, a fost, lucru insuficient observat, Mihail Sadoveanu, care fără continuitate, dar cu consecvență, s-a ocupat de personalitatea lui Ion Creangă. Colindînd locurile prin care a trecut povestitorul el s-a întîlnit mai mult cu legenda lui decît cu documentele precise ale existenței lui. Adăugate la imaginea pe care o oferă opera, aceste elemente au contribuit la creionarea unui portret care-l anticipează pe cel alcătuit de G. Călinescu în **Viața lui Ion Creangă**. Biografia scrisă de G. Călinescu nu este o reconstituire documentară meticuloasă, deși ține seamă de cele mai importante informații și date de arhivă și memorialistice, ci un portret al scriitorului în care informația se organizează pe liniile de forță propuse de opera lui Ion Creangă. Mai tîrziu, criticul se va explica : biografia unui scriitor nu este posibilă decît atunci cînd acesta devine personaj de legendă. G. Călinescu nu face în **Viața lui Creangă** decît să documenteze legenda Creangă și nu s-o spulbere. Scrierea, de o forță romanescă neobișnuită pentru o biografie documentară, se insinuează între noi și ceea ce a fost viața lui Ion Creangă cu persuasiunea ficțiunii seducătoare. Enigma omului Creangă în critica literară începe de aici. Este evident că pentru a scrie o biografie a lui Ion Creangă nu amintirile sînt cel mai bun criteriu. El a fost totuși criteriul lui G. Călinescu, acesta scriind o biografie condiționată de operă. Nu este nici o contradicție între copilul Creangă al **Amintirilor din copilărie** și adultul Creangă pe care-l descrie, G. Călinescu. Acesta a prelungit liniile portretului dincolo de granița amintirilor în biografia sa. Ion Creangă rămîne însă la fel de enigmatic și după fascinanta viață scrisă de G. Călinescu, și multe dintre gesturile și reacțiile lui rămîn fără explicație în cadrul creat de portretul călinescian. Cu alte cuvinte, literatura despre Ion Creangă nu depășește un anume impas lăsînd intactă atît enigma vieții cît și aceea a operei.

De la acest punct al cercetărilor pleacă George Munteanu în **Introducere în opera lui Ion Creangă**. Deși titlul desemnează precis limitele abordării, George Munteanu se oprește mai întîi asupra omului. Sentimentul criticului este că nu s-a dat un răspuns satisfăcător asupra vieții și personalității lui Ion Creangă, enigma vieții lui Ion Creangă atrăgîndu-l, deci, și pe el. Ne referim nu atît la capitolul **Cronologie**, care e o biografie pe scurt a lui Ion Creangă, cît la cele **Cîteva chestiuni de „biografie interioară"** care privesc personalitatea lui Creangă așa cum a fost ea înțeleasă îndeobște pînă acum. În discuție este, simplu spus, problema culturii sau a inculturii lui Ion Creangă. Mulți au căzut în eroarea de a-l considera un scriitor incult, un culegător de folclor fără conștiință artistică. Replica n-a întîrziat să vină și s-a susținut mai apoi că Ion Creangă, departe de a fi un ignorant era un erudit, un scriitor cu o conștiință artistică deosebită. Lucrurile sînt încurcate de însuși Creangă care a ținut să-și inducă în eroare contemporanii asupra propriei lui alcătuiri intime și intelectuale. Comportarea lui la Junimea ne lasă să înțelegem că el juca în fața ascultătorilor săi o comedie. Ce se ascundea însă sub această mască ? Iată întrebarea care, formulată sau nu, pune în mișcare curiozitatea cercetătorului. George Munteanu alege o linie de mijloc : el optează pentru cultura și erudiția scriitorului înțelegînd prin asta nu un produs didactic ci o cultivare tipică scriitorului. Firile superioare de la Junimea nu erau în sfera lui Titu Maiorescu, cei cu pretenții obținute în Occident ne spune G. Munteanu ci Caragiale, Eminescu, Creangă. Lipsa de atestate școlare nu poate fi un indiciu de cultură sau incultură. De bun simț, soluția lui George Munteanu nu diferă fundamental de altele. Ea este o nuanță, în plus în șirul celor care refuză, pe bună dreptate, să-l considere pe Creangă un primitiv cu memorie colosală, care a avut talentul mecanic de a pune pe hîrtie cele auzite de la alții. George Munteanu plasează dimpotrivă pe Ion Creangă între marile spirite de sinteză artistică ale literaturii române, adică alături de Eminescu, Caragiale și Slavici, acordînd scriitorului o superioară conștiință a întreprinderii sale. Opera, dar, nu ar fi doar explozia spontană, surprinzătoare a unui talent neobișnuit ci rezultatul unei aspirații latente care devine conștientă de sine mai ales după întîlnirea dintre Creangă și Eminescu.

Rostul trecerii în revistă al vieții și al polemicii scriitorului, al profilului pe care îl trasează George Munteanu este de a pregăti terenul propriilor opinii despre o operă a lui Ion Creangă, punînd de acord viața scriitorului cu opera lui. Totodată mișcarea înapoi către biografie, atunci cînd intenția declarată a criticului este de a vorbi despre operă, ne vorbește despre condiția oricărui critic care se ocupă de Ion Creangă. Pentru a da o rezistentă interpretare a operei trebuie întocmit acel portret al artistului care să nu dezmintă interpretarea. (Ultima ediție a **Vieții lui Ion Creangă** de G. Călinescu adaugă și ea o interpretare a operei în perfect acord cu propria sa interpretare a vieții). Biografismul criticii despre Ion Creangă, viciul de fapt al acestor tentative, își are explicația în misterul îngemănat al operei și creatorului ei. În prezentarea și analizarea operei lui Ion Creangă, George Munteanu nu aduce atît o interpretare nouă cît ne propune mereu un unghi de abordare mai propice specificului **Poveștilor** și **Amintirilor...** Un bun cîștigat și pentru George Munteanu este epopeismul, homerismul lui Creangă, dimensiunea extraordinară a oamenilor și a întîmplărilor. Lîngă acest mod de a proiecta al scriitorului criticul adaugă ca temă centrală lupta dintre ființe și prostie prezentă peste tot. O preocupare specială o are, în exegeza lui George Munteanu, cercetarea umorului lui Creangă, a extraordinarei lui intuiții lingvistice în ordinea acusticului. Definitorie mai e la Creangă lumea văzută ca spectacol și mai ales metafora drumului. George Munteanu face prețioasa observație că în mai toate povestirile lui Ion Creangă, ca și în **Amintirile din copilărie**, drumul este o prezență de mare frecvență, fiind, de fapt, unul din personajele centrale ale literaturii lui. Criticul mai este reținut și de arta echivocului la Ion Creangă, tema tratată mai înainte și de Al. Piru. Interesante sînt și observațiile prin care Ion Creangă este considerat „contemporanul nostru", atît prin viziunea asupra mecanicii relațiilor sociale cît și prin folosirea unor procedee artistice de o modernitate indiscutabilă. Intenția lui George Munteanu nu este de a edifica o nouă interpretare cît de a degaja drumul unor viitoare interpretări. Cartea este interesantă atît prin numeroasele puncte de vedere noi aduse de critic cît și prin asimilarea în propria viziune a unora mai vechi, datorate puținilor săi predecesori în materie. Enigma omului și a operei persistă însă. Creangă tinde să devină un caz al criticii literare românești, una din pietrele ei fundamentale de încercare.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

„Adolescentele iernii"

Departe de-a fi de-un optimism frivol, poezia *) lui Alexandru Brad rămîne totuși una a încrederii, a legăturii cu tot ceea ce înseamnă rădăcină, obîrșie. Afectivitatea sa este cea a unui fiu al satului, care, oriunde s-ar afla, duce cu sine acele tipare de puritate cu care compară tot ce-i iese în cale. De aceea, deseori, versurile sale pot da impresia falsă a unui dezrădăcinat, care nu-și află locul în alt cadru decît cel al satului. În fapt, lucrurile stau altfel : poetul este mai degrabă un moralist ; cînd se izbește de realități la care nu se poate acomoda, primul și fundamentalul său gest este acela de-a evoca spațiul satului. **Morala**, în cazul poeziei sale, se face prin această perpetuă raportare la o lume-reper. Nu-i mai puțin adevărat că, lucid, poetul nu idealizează această lume, dar nici nu se sfiește a spune despre ea că-i este un ultim refugiu de suflet, atunci cînd cele din jur încep să-i fie străine, de neînțeles : „Nu închide, tată, ușa și mă lasă / peste pragul casei, că e frig afară / și din tot ce-am fost mai sînt / jumătate lemn de roată, jumătate moară, / / Pune, tată, vin pe masă, de mai ai un vin / Pune, tată, vin să bem pînă nu-i tîrziu, / Că din tot ce-am fost în suflet, / E-un străin pe care-l port fără să știu" sau cum spune în altă poezie, satul natal este, în astfel de împrejurări, locul unde mai poate da înapoi. Ici, colo, apar și notele unei ironii amare : „cînd eu minam «peste apă» / vacile tatii, pe care acum / le mai are în fotografie".

„Niște oameni, acolo..." este titlul unui poem în care Alexandru Brad pune citeva din punctele artei sale poetice. Scris într-un ton oral, poemul este o **închinare** la oamenii dintîi ai acestui pămînt : „Au fost înaintea inginerilor, / a academicienilor și-a doctorilor / în știința facerii pîinii, / și se numeau, pe românește / și simplu, / țărani". Nuanța polemică este ușor de observat, poetul păstrînd de-a lungul întregului poem o fervoare demonstrativă. Finalul este lipsit de orice echivoc : „Și ei, cei care-au fost / și mai sînt dinaintea doctorilor, / a academicienilor în știința / facerii pîinii, / niște oameni, acolo, / pomul nostru neîaudat / la care s-a tot venit / și nu s-a plecat cu mîna goală, / noi, toți...".

Numeroasele poezii patriotice ale acestui volum sînt scrise în același ton limpede, metaforele înălțindu-se din desene foarte precis conturate. Dar tot în aceste poezii se pot întîlni multe din metehnele genului : supralicitarea unor nume proprii, reluarea — fără un efort de personalizare — a unor idei devenite clișee. Iată cîteva versuri care trimit la poezii deja cunoscute „O știm cu toții, prea bine, că drumul nu-i cu flori, / Că-n grîul tău de aur mai crește și neghină", „De două mii de ani / Columna infinitului nostru nu se-nconvoaie !", „Noi de-aceea cinstim și-apărăm ce-i al nostru și-i sfînt / Pentru că niciodată n-am întins mîna la alții" etc. De aceea, din poezia patriotică a lui Alexandru Brad m-aș opri la titluri precum „Glose la carul cu boi", „Starea a doua" sau, mai ales, „Cuvînt" în care poetul este mai personal. Există aici o oralitate de bună ținută, o sfătoșenie ce nu-i șade rău : „Pui de brad la rădăcina neamului să nu se stingă, / Zborul meu întins spre veacul anunțat mai omenesc, / Fie-ți rostul așezat cum e marea de adîncă / În pămîntul viu al țării sfînt de osul țărănesc, / Să te rabde șaua, calul să te-asculte, să te poarte / Dintr-o zare-n cealaltă, cît ți-e plaiul. Și stăpîn / Peste truda frunții mele, ochi de corbi să nu se uite, / Numai patriei preasfinte ca bătrînii să-i rămîn".

Atunci cînd își depășește condiția cam reportericească („Toamnă"), tonul mult prea tranșant pentru spațiul poeziei („Numai acolo"), declarativismul ușor patetic din unele poeme patriotice, poezia lui Alexandru Brad devine mai fidelă față de adevărata fibră poetică a autorului. Căci Alexandru Brad reușește cel mai bine în poezia sentimentală, bine strunită, în tablourile evocatoare peste care se lasă pînza de paianjen a unei nostalgii blînde, temperate. Piesa reprezentativă în acest sens mi se pare a fi „Adolescentele ierni", din care se pot desprinde ușor și linia tradiției din care vine poezia lui Alexandru Brad și timbrul personal al poetului : „Unde sînt nopțile acelea de iarnă / În care zăpada se uită la noi prin ferești, / Îmbrăcate-n efemera lor haină, să cearnă / Peste adolescentele nopți de povești. / / Cojoacele bunilor pînă-n călcîie, hlamide /Neîntinate de smogul orașului. / Săniile cu aripi de demoni, flăminde / De galopul aprins al trăpașului ? / / Unde-s Tîrnavele mele-nghețate / Să le treacă vulpile, la Bobotează, în sat ? / De cînd n-au mai fost sînt atît de departe — / Unui alt anotimp ne-au lăsat".

Dorin Tudoran

*) **Alexandru Brad, „Vîrsta copiilor mei", Editura „Eminescu", 1976.**

proză

Un roman polițist

Audiența largă de care se bucură în rîndul cititorilor cartea de aventuri (în special romanul polițist și de spionaj) își găsește explicație — printre altele — în caracterul palpitant al intrigii care imprimă naratiunii un ritm alert și implică lectorul(este vorba de reușitele genului) în operație de dezlegare a enigmei, alături de eroii cărții. Un element important, destinat captării interesului cititorului, îl constituie titlul romanului. Senzațional („Crima din Orient Expres" „Asasinului îi plac trandafirii", „Moartea vine pe bandă de magnetofon"), enigmatic („Misterul camerei galbene", „Ochii doctorului King"), surprinzător („Zece negri mititei", „Cinci purceluși"),banal („Un om subțire", „Ultimul pahar") etc., titlul orientează sau derutează lectura, ca prim semnal al textului. Maeștrii genului au creat personaje celebre .Sherlock Holmes, Lenmy Caution, Arsene Lupin, Maigret, Hercule Poirot), oameni de acțiune sau psihologi de excepție, cu stiluri de lucru particularizate, eroii unor serii întregi de aventuri, deveniți familiari cititorului care așteaptă cu nerăbdare fiecare nouă intrare în scenă. În cărțile lui Haralamb Zincă, acest rol îl dețin ofițerii de securitate Lucian Viziru și Frunză, conduși în acțiunile lor de colonelul Panait. Iată-i în acest ultim roman al scriitorului* angajați în dificila operație de descoperire și neutralizare a unei noi rețele de spionaj activînd într-un sistem aparent fără fisuri.

Acțiunea se petrece în 1964, dar intriga ingenios construită obligă la cercetări cu semnificații ce trimit cu douăzeci de ani în urmă, la o dramă învăluită în mister, consumată în iulie 1944. Contextul istoric este reconstituit cu forță evocatoare, într-un montaj de episoade ritmat cinematografic. Investigațiile înaintează greu, firele abia găsite se rup pe neașteptate, loviturile de teatru abundă punînd sub semnul întrebării elucidarea cazului.

Narațiunea are nerv, efectele sînt dozate într-un crescendo captivant, personajele „se mișcă" cu naturalețe, dialogurile curg firesc, autorul stăpînește cu profesionalism tehnica romanului polițist. În hățișul de fapte și ipoteze, căpitanii Viziru și Frunză (personaje cu o carieră deja strălucită în romanele lui Zincă) vor găsi desigur calea spre adevăr, punînd în valoare tenacitatea, perspicacitatea, ironia dar mai cu seamă profundul lor umanism. Construcția cărții este riguroasă, deznodămîntul reușind să motiveze fără efort toate evenimentele intrigii.

O prejudecată nedreaptă dar încă puternică stabilește un regim tolerant menit să sporească plăcerea zilelor de concediu acestor romane. Lucrurile stau și așa, dar nu la nivelul întregii literaturi. Pentru că, dincolo de formule și genuri, în ultimă instanță operează distincția sănătoasă între literatură de bună calitate și cea de proastă calitate. Or, „Un glonte pentru rezident" răspunde exigențelor pentru a face parte din prima categorie. Pornind de aici, ierarhiile valorice pot fi desigur discutate.

Valentin F. Mihăescu

*) **Haralamb Zincă „Un glonte pentru rezident", Ed. Militară, 1975.**

cartea de debut

Un discurs poetic

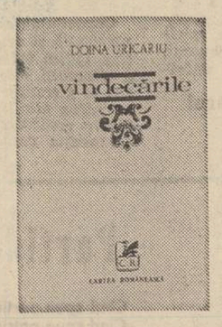

Consecință și a remarcabilei vocații critice de care dă dovadă, Doina Uricariu tinde în mod instinctiv parcă la dobîndirea atributului de **poetă artifex**. Este evident că volumul ei de debut *) se structurează în virtutea unui program ale cărui coordonate ideatice se insinuează în materia poemelor cu un legitim orgoliu intelectual. Pe aproape întreg cuprinsul cărții, se resimte faptul că poeta este beneficiara unei temeinice cunoașteri și înțelegeri a ceea ce numim conceptul de poezie modernă. Se pare, deci, că Doina Uricariu urmărește să demonstreze — subliniem, **să demonstreze !** — ideea că într-o epocă în care „știința" despre vers a atins performanțe de-a dreptul derutante, a scrie poezie cu adevărat modernă înseamnă, în primul rînd, a situa în prim plan dilematicul raport dintre (simplu spus) simțirea poetică și expresia poetică. Drept urmare, nici măcar unui debutant nu-i este îngăduit să se lase dominat de natura talentului său și să nu-și pună, cu întreg simțul lui de răspundere, problema reașezării darului său nativ în tipare revelatoare din unghiul exigențelor impuse de propria-i conștiință estetică. Subtil contaminat de poetica lui Paul Valéry, punctul de vedere al tinerei scriitoare implică mai ales următoarele două aspecte : obiectivarea prin metaforă a emoțiilor, a sentimentelor, și sublimarea acestora în nuclee de gîndire evasiteoretică, menite a se constitui în discursuri moral-filozofice de amplitudine existențială. La treapta rezultatelor concrete, evident, e de apreciat dacă cel de-al doilea element beneficiază realmente de inspirata rezolvare a celui dintîi. Urmărirea modului în care este condus „jocul" analogiilor, în sensul implantării simțirii poetice în substanța lor, constituie, credem, unghiul de percepție critică cel mai adecvat în cazul acestei cărți.

Contrar situației oferite de majoritatea poetelor tinere, care sră a depăși convenționalismul și spiritul minor, intimist, dînd glas unei sincerități violente — o sinceritate nu o dată convertită în dezagreabile țipete —, Doina Uricariu, așadar, își „conceptualizează" simțămîntele. Grație amintitului efort de obiectivare prin intermediul metaforelor cu valoare de simbol, confesia feminină devine meditație gravă dizolvată în superbul spectacol al inscrierii sentimentelor pe orbita viziunilor cosmicizante : „frunze uscate bintuie țărîna / cu solzi de frunze peștele-n tărînă / înoată încremenit, / culcate trupurile noastre respiră împreună / plutind / / deasupra arbori tineri înghețată / cu sfîrcuri nevăzute, în aer luminînd, / înoată înspre noi, în dimineață / un bot de soare străveziu, plăpînd / / au coborît din scări pe maluri călăreții / tulpini de aburi înfloresc pe gură, / culcate trupurile noastre respiră / aud cum singele înoată în arătură" **(Dimineață)**. Cum se vede, în acest emoționant poem, discursul poetic are ca punct de pornire o stare de grație a cărei sursă atrage atenția prin concretețea ei autobiografică. Avînd aceeași finalitate în cîmpul cunoașterii, dimpotrivă, în alte poeme mișcarea este inversă, autoarea alegînd un punct de pornire situat „în afară". „Mă rog de chipul dintr-un ou / din miezuri să separate / și simburele lui curat / să-mi fie frate / / Să-l învelesc în somn / să-l chem cînd este treaz / mă rog de chipul dintr-un ou / să-mi dăruie-un obraz / / si-l țin cu temă între mîini / de parc-ar sta pe soare / să nu se-aprindă-n rug de pumni / aceste mădulare / / și unghiile-l țin cu spaimă / coaja să nu-i tresară / în miezurile lui de taină / dintr-o plămadă rară / / mă rog de chipul dintr-un ou / vin rugăminți spre pîntec / obrazul liniștii-n ecou / lipit de-obraz de cîntec" **(Să-mi fie frate)**. La fel se întîmplă și în concisul poem **Volbura inimii de minz**, unde „împingerea" pretextului metaforic spre ideea — confesie se produce parcă de la sine, într-o succesiune de notații ce închid în ele tot atîtea trepte ale reflecției subtextuale : „O, talpa lumii / adormind, cu oase / pe frunțile acestor păsări / rostogolite din rotunde case / / O măduvă de flori venite / sălbatice și ostenite / Glezna urca un deal de plîns / volbura inimii de minz".

Să arătăm însă că, mult prea sigură de ea, din cînd în cînd, poeta conduce. „Jocul" analogiilor detașîndu-se excesiv de el. În asemenea împrejurări, în pofida tonalității elevat retorice, glossa poetică nu mai emoționează : „Unde măduva subțire / înflorește în trup ? / / Unde ne rotim pînă la moartea suavă, / din ele în altele oasele trec, / se zbat și se tînguie / cărările ca de otravă / și de care rotire / culorile-n noi se petrec ?" **(Rotire)**. Deficiența în cauză este și mai sesizabilă în împrejurările în care infrastructura poemului își divulgă continutul abstract, uneori de-a dreptul silogistic, chiar dacă efortul de potențare simbolică împins uneori pînă la ermetizarea sensurilor, se resimte și acum (Vd., de pildă, **Judecătorii coboară din somn**).

În general, ceea ce se poate reproșa tinerei poete este obstinația cu care se lasă prinsă în capcana practicilor discursiv-explicative. Există în volumul **Vindecările** un însemnat număr de poeme care ar fi putut ființa numai prin versurile și strofele cu funcție de nucleu poetic, lipsindu-se, deci, de balastul explicitărilor aplatizante. Pentru edificare, decupăm cîteva exemple, care, după părerea noastră, luate în sine, pot fi considerate autentice „micropoeme" : „ferice de piatra care nu stă într-un foc / nu moare / nu are nume, / ci un loc de simbure în cer / și în apă / e piatra aruncată de noi" ; „păianjenii laptelui în sinul tău / ademenesc flori de măslin" ; „Ar trebui să plecăm / tu pe un deal, eu pe un deal / și la mijloc o apă / cu spatele unul la altul / părul în aer aprins o albie sapă" ; „Focul unul spre altul copacii / să-și treacă / arde pădurea atinsă / rana să nu fie de animale linsă" ; „la subsuoara nisipului nu crește rouă / și-n mare zace un dans cu meduze ucise" ; „Pe fața apei cînd tremură trestii / o noapte neprinsă în nici un năvod, / aerul clatină / via lunii pe rod".

Nicolae Ciobanu

*) **Doina Uricariu : „Vindecările", versuri, Editura „Cartea Românească", 1976.**

vitrina

• **TUDOR ARGHEZI : „Scrieri", vol. 29, editura „Minerva" 1976.** Consacrat operei în proză a marelui scriitor, al 29-lea tom din monumentala ediție cuprinde culegerea „Pensula și dalta". Este vorba de prodigioasa activitate publicistică a scriitorului în care se reflectă marea și constanta sa pasiune pentru artele plastice. Desfășurată pe o perioadă de timp ce depășește cinci decenii (1904—1966), activitatea de cronicar plastic a lui Tudor Arghezi, în momentul de față, întrunește calitățile unui dicționar suigeneris referitor la domeniul în cauză. La sfîrșitul volumului se publică o utilă suită de note bibliografice întocmite de Mitzura Arghezi.

• **MIHAI CRUCEANU : „Poeme alese"**, editura „Minerva", 1976. Întocmită și prefațată de Emil Manu, culegerea are în vedere succesiunea volumelor de poezie publicate de distinsul poet în decursul întregii sale cariere literare : „Spre cetatea zorilor". 1912. „Altere nouă", 1915, „Fericirea celorlalți", 1920, „Laudă vieții", 1945, „Poeme noi", 1948—1975, după cum și o parte a tălmăcirilor din poezia lui Paul Verlaine.

• **GEORGE GANĂ : Opera literară a lui Lucian Blaga**, editura „Minerva", 1976. Bibliografia critică blagiană se îmbogățește cu un temeinic studiu elaborat de un istoric literar tînăr. Lucrarea a apărut în prestigioasa colecție „Universitas" a editurii „Minerva".

• **MIRCEA RADU IACOBAN : „Noaptea"**, dramă în două părți și un prolog, editura „Eminescu", colecția „Rampa", 1976. Surpriza e de a face cunoștință cu prima lucrare a scriitorului ieșean de inspirație istorică. Reînviind întîmplări ce s-au petrecut în Iașul secolului al XVIII-lea, lucrarea aduce în scenă, numeroase personaje, cuceritoare prin omenescul lor. „Trăind în Iași, oraș între zidurile căruia sălășluiesc comori de artă și istorie națională pe care nici o altă urbe a României de azi nu le posedă cu atîta îmbelșugare". (N. Iorga), mărturisește autorul, aflînd din întîmplare unele relatări și documente, căutînd apoi să întregesc „spațiile albe", mi s-au relevat întîmplări și destine exemplare, pe care alunecarea inceată a deceniilor și secolelor le-a îngropat în uitare adîncă și nedreaptă. Apoi, piesa **Noaptea** s-a scris parcă de la sine...".

• **TUDOR ȘTEFĂNESCU : „Moartea cocorului"**, editura „Ion Creangă", 1976. Cuprinzînd o suită de „povestiri din Deltă", volumul se adresează celor mai tineri cititori, autorul beneficiind de inspiratele ilustrații ale lui Florian Obreja și de o caldă „invitație la lectură" ce aparține regretatului Gheorghe Dinu.

•

• Scriitorul Eugen Barbu a predat Editurii „Eminescu" cel de al doilea volum din romanul „Incognito", în timp ce primul volum, aflat la al treilea tiraj s-a epuizat.

Literatura despre om, pentru om

Urmare din pag. 1

tatea redacțională și spiritual-obștească pe care își propune s-o dezvolte în viitor.

„Avem nevoie de o literatură și o artă — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu — *care să redea cît mai colorat și cît mai divers din punct de vedere artistic realitatea contemporană, viața constructorilor socialismului, succesele și bucuriile lor, greutățile și lipsurile existente, mentalitățile înapoiate și viciile condamnabile ale unor oameni. Sintem revoluționari și nu dorim opere care să înfrumusețeze realitatea, să prezinte viața în culori trandafirii ; nu avem nevoie de dulcegării artistice. Dimpotrivă, considerăm că o astfel, de prezentare idilică a vieții este dăunătoare pentru dezvoltarea spiritului și a combativității revoluționare a omului socialist. Dar nu ne trebuie nici o artă care să nege realitățile, să le deformeze, prezentîndu-le în negru, înfățișînd în culori cenușii viața și munca eroică a poporului nostru".*

Iată îndemnuri, iată adevăruri cărora colectivul redacțional, colaboratorii săi sînt preocupați să le răspundă prin fapte artistice demne de timpul socialist în care trăim, militînd pentru creații inspirate din istoria și viața revoluționară a poporului, destinate înnobilării sale spirituale și morale, pentru o literatură despre om și pentru om.

O singură și mare poezie

Urmare din pag. 1

controlului într-o mișcare, inevitabil curmată pînă la urmă, este tulburătoare, de o rece penetranță. „A uita dacă mergi", este condiția mai concretă, de o prozaică goliciune, a lui „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată". Lumea se dezagregă mozaical : „Tăcute locuri... curent / Pe podul gîrlei — se dezgheață / Corbi... / Ce înțeles... viață".

Incertitudinea de existență, la Bacovia, atrage magnetic la sine însăși existența, îi oprește derularea pentru a preintîmpina extinderea unui rău universal, cuprins în ea inevitabil. O formă de revoltă specifică împotriva unei anumite condiții umane precare. Increatul este demistificat și lovit, eradicat, cu un soi de patimă a autodistrugerii uluitoare : „Eu trebuie (...) să uit ceea ce nu știe nimeni". Pînă în miezul neîntîmplatului, pînă la primejdia a ceea ce ar putea să fie și să se întîmple, coboară prin autodamnare, spiritual mai ales, poetul, închizînd izvoarele, punțile întrevăzute doar posibile. „A uita ceea ce nu știe nimeni" este o tragică răzbunare a incertitudinei de existență.

Inovație și eficiență

Urmare din pag. 1

tății artistului. Trăind cu iluzia că se exprimă, epigonul nu face decît să dea glas voinței și intenționalității artistice mai puternice a altuia. Desigur, nimeni nu pornește de la zero, primii pași șovăielnici pe nisipurile mișcătoare ale artei sînt făcuți totdeauna la „brațul" cuiva, și urmează, la început, cărările sigure, bătătorite de eșecurile și izbînzile, de experiența înaintașilor. Dar odată echilibrul găsit, artistul e dator să-și caute căi proprii, deoarece numai asemenea fandări în necunoscut vor fi consemnate în istoria artei drept căutări și, uneori, fericite descoperiri de noi teritorii artistice.

Nietzsche a intuit cu acuitate această condiție de explorator a artistului ca și avatarurile libertății sale, de la stadiul pasiv al asimilării, prin faza sterilă a îngîmfării negatoare, la cea a esenței ei autentic constructive. Propovăduind despre „cele trei posibile prefaceri", Zarathustra își îndeamnă discipolii să depășească stadiul supunerii în fața autorității, în fața maeștrilor și idolilor — fază, cum am văzut, necesară dar tranzitorie — care-l transformă pe individ într-o „cămilă", fază a înmagazinării cunoștințelor tradiționale, în care el devine cărăuș al normelor și convențiilor. Este faza în care artistul acumulează dar încă nu se descoperă ca voință și intenționalitate liberă. Revelația conștiinței de sine, ca act eliberator, demnitatea trufașă a respingerii și negării vechilor limită o învață artistul în cel de al doilea stadiu — al prefacerii sale în „leu" — putere de temut ce devorează orice idol și domnește peste o lume pustiită, știindu-l numai pe „vreau". Este stadiul iluziei de libertate absolută a voinței artistice, în care inovația se bazează încă pe negație absolută și pe ruptura totală față de pre-existent. De multe ori, ajuns aici, artistul își consideră metamorfoza încheiată, și-și trimbițează libertatea absolută față de tot ce s-a creat înaintea lui, față de tot ce-i reamînteșe istoria. Este libertatea negativă a celui care stăpînește peste „nimic". La libertatea sa de esență artistul ascede însă numai după ce pe solul destelenit de „idoli", după ce a dominat și asimilat totul, pune temelia unei noi zidiri. Imaginația sa novatoare face ca libertatea abstractă și absolută „față de" orice constrîngeri și condiționări obiective să se transforme în negația ei creatoare, în libertate pozitivă, cheltuită pentru atingerea unui scop, pentru supunerea unei idei la rigorile expresiei sensibile.

Trebuie subliniat în acest context și rolul deosebit al imaginației ca impuls a demersului inovator. În cadrul procesului de creație, imaginația reprezintă facultatea formatoare a libertății și noutății. Ea pleacă de la un motiv sau de la un model dat, de care „ne eliberează" concepînd un alt lucru „o altă normă (de această dată o ficțiune), care are toate șansele să fie nouă. Inversînd raportul, romanticii au transformat libertatea în condiție concepînd-o ca pe una din prerogativele imaginației.. Baudelaire notează că, bazată pe libertate, imaginația „crează o lume nouă și ne produce senzația de nou. Cum ea a creat lumea este drept ca tot ea s-o și guverneze... Imaginația este regina adevărului și posibilului, este una din provinciile adevărului. Ea este în mod pozitiv înrudită cu adevărul". În felul acesta, continuă Baudelaire, „un pictor mare este în mod obligatoriu un pictor bun, pentru că imaginația universală cuprinde inteligența tuturor mijloacelor, și dorința de a le dobîndi". Libertatea ar asigura astfel nu numai atotputernicia inspirației dar și supremația ei asupra rațiunii.

În fond, cum am amintit, avem de-a face cu o răsturnare a raporturilor reale de condiționare — în procesul de creație artistică imaginația fiind o condiție a libertății de invenție și nu o rezultantă a ei. Deoarece în lipsa capacității imaginative spiritul nu este decît o perfectă mașină de reprodus idei și principii preexistente, incapabilă să se desprindă de mode și să creeze ceva nou. Nu este liber cu adevărat acela care nu dispune de capacitatea proiectivă, de inventivitatea necesară conceperii unor soluții personale, care să-l exprime. Mimetismul, erudiția seacă, eclectismul sînt tot atîtea încercări disperate, epuizante, de a înainta, cu hărnicie și perseverență, dar fără sport, în teritoriul artei — de a înainta tîrîș, sub ochiul treaz al gravitației, în lipsa aripilor eliberatoare ale imaginației.

Dar, zborul liber al altitudinilor imaginației, febra căutării inovatoare a unor noi orizonturi, nu trebuie să-l facă pe artist să uite că toată această iscodire, tot acest zbor, nu reprezintă un act în sine, ci au un scop și o țintă precisă : eficiența umană maximă a creației. Dînd curs libertății de a inova, artistul este dator să încerce totul. Dar, ca să reluăm o întrebare retorică a lui Etienne Souriau — pînă unde poate merge acest „totul" ? Inovația nu poate depăși, fără riscuri, o anumită limită, dincolo de care, libertatea se transformă în arbitrar. Inovația nu este relevantă, ca fapt artistic — decît în limitele în care redundanța indispensabilă oricărui act de comunicare o face încă inteligibilă. Excesul necontrolat de inovație se plătește cu prețul rupturii tragice a comunicațiilor stabilite între artist și publicul său. „A inova înseamnă a îndrăzni, dar a îndrăzni cu eficacitate".

bacovia

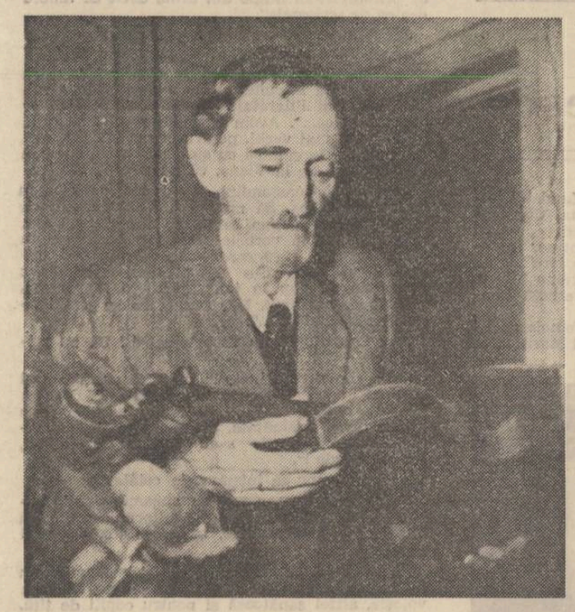

Divagări utile

Ce singur mă simțeam în lume I 1916... Bacovia poetul de Plumb...

Am scris poezii cînd pantofii erau de aur și argint, iar opinca din oghele...

Îmi spuneam : La fintina ta viață, eu n-o să mai beau mult...

De ce stai în întuneric? Nu mai am nici o nebunie de văzut...

Tinerețea mea, a fost o tăcere în singurătate... o așteptare tîrziu implinită...

A fost lîngă mine o sensitivă...

Ce de ani de așteptare iubirea mea l...

Arminden

Profil de burg gigant
Și atmosferă clară
Amar parfum de liliac
Și bonduri de ghitară.

Plăceri
De-o zi de serbătoare,
Voioase, vechi moravurl...
Spre cîmp se duce
Și dumbrave,
Eroua lume muncitoare.

Și după altă-zi —
Post festum —
Indemănări de crucl
Pe străzi
Și in tramvaie,
Spre necesarul randament
Din monotonă muncă.

●

O AMINTIRE...

Acum mai bine de douăzeci de ani revista „Flacăra", într-unul din numerele sale, a alcătuit un fotoreportaj cu poetul George Bacovia. Cițiva redactori ai revistei l-au înconjurat cu căldură pe poet, l-au asaltat cu întrebări, l-au imortalizat pe peliculă ; erau ultimele secvențe ce au reținut imaginea poetului. În aceeași zi poetul Bacovia, generos și emoționat, a dăruit unuia dintre reporteri cîteva poezii drept amintire, semn al recunoștinței pentru căldura și afecțiunea cu care a fost înconjurat.

Azi, același reporter, dăruiește una din poezii revistei noastre, spre publicare. Generozitatea poetului este astfel răsplătită după mai bine de douăzeci de ani.

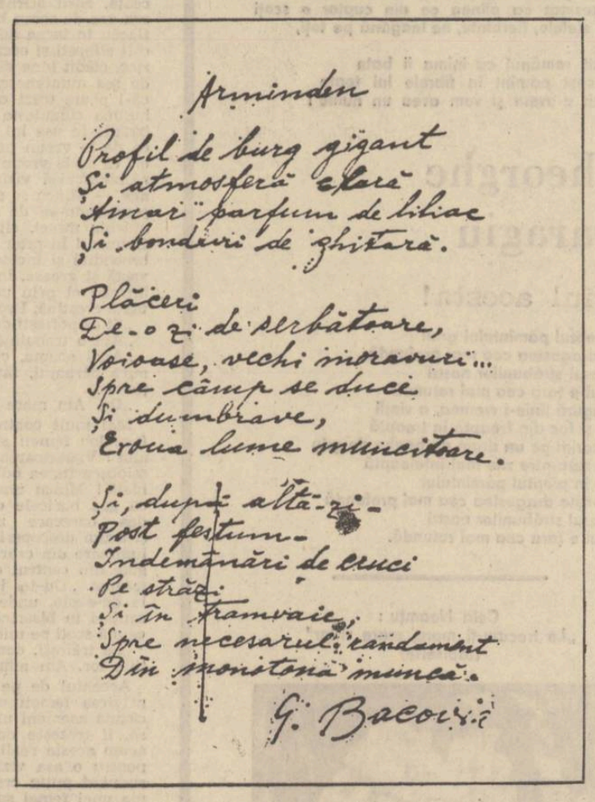

Hora umbrelor

Treceam cufundat în estetica și morala timidă, dictată de o normă veche. Timpul se repeta înspăimîntător în haos și calculat în artificial.

Tristul meu prieten mă opri și îmi spuse că pot veni și eu într-un loc, unde se ducea și el fără plăcere pentru a trece timpul unei nopți de iarnă. Nu știa nimic mai mult decît că același distribuitor dăduse aceeași invitațiune la mai mulți trecători și trecătoare, părînd a-i studia mai înainte a le oferi un plic. Ninsoarea umplea noaptea pe cînd urcam scările unei mari case avînd scris pe ușa de intrare : „Orice lumină e oprită".

În interiorul antreului se distingeau în stînga și în dreapta două goluri mari negre a unor uși mari deschise. Se auzea un pian. Umbrele sosite și cele care mai soseau își căutau prin sălile goale și libere, dibuind prin besna întunericului, un loc, descoperind de-a lungul pereților, 3 șiruri de fotolii, ocupate sau nu, pentru a se opri din eroare tactilă și pentru a nu vedea unde și pentru ce au venit. Stam pe unul din aceste fotolii. Cîteva umbre fugare, agitînd căldura sălilor dansînd. Scuze din fotoliuri. Scuze din cauza întunericului, și cuvinte care se găsesc rar, se auzeau cu o voluptate misterioasă. Însă, în tot curajul ce-l dădea besna adîncă, urmau lungi tăceri, și o morală obseda aproape ca și în lumină.

Dansul încetă la încetarea pianului. Tăcere neagră, pufniri de rîs, suspine și voci singuratece aruncate de ici colo.

— Ce frumos !

— Istoria nu spune că și toate animalele contemplează.

— Taine ce la cei vechi au murit.

— Sînt milionar. Cu toate acestea trebuie să uităm...

— Sînt fără slujbă...

— Îmi place să fiu iubită în întuneric.

— Am furat.

— Tăcere.

— Eu sînt blazată.

— Orice voce este afectată.

— Doresc o femeie să mă urmeze în țările calde.

— Nici o voce cunoscută.

— Ce amintire...

— O horă a umbrelor rugă o voce de femeie, și prin întunericul tăcut fără pian, toți se căutau, lovind un sex contrar. Nereușind să se formeze această horă, perechile șoptitoare, se izbeau, sau se loveau de singuraticii care mai căutau. Totul este neserios.

Afară, ninsoarea mai cădea încă prin întunericul zorilor și fiindcă cineva pronunță că e destul cu tristețe, sau cu seriozitate, toți se împrăștiau ca de obicei, de unde au venit...

G. Bacovia

Masca tragică

Bacovia inaugurează în poezia română abolirea, cu o forță extraordinară, a speculației metafizice în favoarea invocării nervilor și materiei coruptibile. Apărut în prelungirea autohtonă a simbolismului, el păstrează figurația acestuia, dar, golind-o de orice semnificație cu rol de inițiere într-o realitate transcendentă, parfumurile, sunetele și culorile nu mai sînt obligate să tragă la jugul unui concept străin, exterior și dincolo de ele : ele se integrează universului bacovian ca energii autonome, nu ca simboluri care exprimă altceva, ci ca elemente care se exprimă pe sine. Izgonirea din realitatea cea mai anodină a obiectelor transcendente, în sensul că existența materială nu mai este privită ca loc de desfășurare a unor jocuri magice puse la cale de puterile suprasensibile, fie benigne, fie maligne, determină unitatea etanșă, concentrațională a **Plumbului.** Fără complexul paradisului, poetul își construiește o lume compactă alcătuită după un riguros criteriu al uneltelor de tortură, selecția sa operînd aproape infailibil pe drumul regresiunii organicului în anorganic, al vitalului în mineral. Cu puține cuvinte, dar cu un sentiment al fragilității, vulnerabilității ființei fără egal, Bacovia a compus masca tragică a poeziei noastre moderne luînd pe cont propriu un coșmar care ar ajunge pentru o întreagă epocă istorică. Suferința și destrămarea bacoviană, imperativul de o intensitate unică al dispariției în teluric, în materialitatea greoaie, golită de spirit, se realizează, de regulă, pe calea șuvoaielor de apă, a ploilor care iau proporțiile catastrofice ale potopului, iar această cădere în teluric este însoțită de căderea în timp, un timp, însă, nu veșnic, inimă vie a universului, ci unul limitat, istoric, mai exact, preistoric, ceva care s-ar potrivi primelor generații postadamice condamnate la spaimă și cutremur : „De-atîtea nopți aud plouînd. / Aud materia plîngînd... / Sînt singur, și mă duce-un gînd / Spre locuințele lacustre. // Și parcă dorm pe scînduri ude, / În spate mă izbește-un val / Tresar prin somn și mi se pare / Că n-am tras podul de la mal // Un gol istoric se întinde, / Pe-același vremuri mă găsesc... / Și simt cum de atîta ploaie / Piloții grei se prăbușesc". O simplitate a gesturilor, teribilă, izvorîtă dintr-o secțiune orizontală a cotidianului ne aruncă brusc, din cel mai domestic peisaj într-o situație absurdă, pîndită de primejdii funeste : ce alt sens poate avea în contextul de mai jos eternul, impenetrabilul măturat al vetrei cu o pană (de cobe ? de corb ?) : „Plîns de cobe pe la geamuri se opri, / Și pe lume plumb de iarnă s-a lăsat ; / I-auzi corbii, mi-am zis singur... și-am oftat, / Iar în zarea grea de plumb / Ninge gri // Ca și zarea, gîndul meu se înnegrește... / Și de lume tot mai singur, mai barbar / Trist cu-o pană măturînd vatra, solitar... / Iar în zarea grea de plumb / Ninge gri" **(Gri).**

Eroul desacralizat al lui Bacovia își trăiește avatarurile grotești sau ridicole, totdeauna provocînd groaza și mila ca în buna tradiție aristotelică, la periferia orașului, unde „Prin mahalale mai neagră noaptea pare", la hotarul cu pustietatea cîmpului ostil, un hibrid între pseudosecuritatea oferită de spațiile civilizate la întîlnirea cu sălbăticia naturii agresive. Pasivitatea față de mesajele cruzimii care traversează universul uman este, desigur, aceeași cu a visătorului față de coșmarul său, dar contemplația punctului fix al morții îi smulge pînă la urmă risul cavernos „în hi, în hă" **(Amurg de toamnă)** ; ostilitatea, dușmănia de fiară a universului îi îndreaptă pașii spre casa iubitei, cerșită tandrețe : „Ninge grozav pe cîmp la abator / Și singe cald se scurge pe canal ; / Plină-i zăpada de singe animal / Și ninge mereu pe-un trist patinor... // E albul aprins de singe-nchegat / Și corbii se plimbă prin singe... Și sug / Dar ceasu-i tîrziu... în zări corbii fug, / Pe cîmp la abator s-a înnoptat // Ninge mereu în zarea-nnoptată... / Și-acum cînd geamuri triste se aprind / Spre abator vin lupii licărind / — Iubito, sînt eu la ușa înghețată" **(Tablou de iarnă).**

Teroarea lui Bacovia într-un univers existențial rudimentar țpostaziat ca punct terminus al prăbușirii și destrămării greoaie, implacabile, se manifestă obsesiv, ca forță halucinantă, fiindcă ea este asumată la nivelul individului, ca problematică personală ; morbiditea poetului trage după sine, ca un magnet atotputernic, celelalte elemente naturale, pînă la a le aduce într-o stare delirantă : „Pe drumuri delirind / Pe vreme de toamnă, / Mă urmărește-un gînd / Ce mă îndeamnă : / — Dispari mai curînd ! // În casa iubitei de-ajung. / Eu zgudui fereastra nervos. / Și-o chem ca să vadă cum plouă / Frunzișul, în tîrgul ploios" **(Spre toamnă)** : poetul își asumă o stranie damnațiune, de mesager al solitudinii venită dintr-o suferință inumană : „Tovarăș mi-i risul hidos, și cu umbra / Ce sperie ciinii pribegi prin canale ; / Sub tristele becuri cu razele pale, / Tovarăș mi-i risul hidos, și cu umbra // Sînt solitarul pustiilor piețe / Cu jocuri de umbră ce dau nebunie : / Pălind în tăcere și-n paralizie / Sînt solitarul pustiilor piețe". Pe tema eminesciană a iubitilor care-și dorm somnul erotic îngropați sub florile de tei. Bacovia scrie una dintre cele mai senine poezii ale sale, **Decembre,** narcoza florilor fiind înlocuită aici cu potopul zăpezilor care parcă vor cădea pînă la sfîrșitul timpului : „Te uită cum ninge decembre, / Spre geamuri, iubito, privește — / Mai spune s-aducă jăratec / Și focul s-aud cum trosnește // Și mină fotoliul spre sobă, / La horn să

Dan Laurențiu

Continuare în pag. a 6-a

Ultimul jurnal

În proza lui Bacovia, titlul **Divagări utile** survine de două ori, la mare distanță în timp și cu nuanțe deosebite[1]). Inițial, el desemnează cîteva mici proze lirice apărute ca atare în presa literară a anilor 1930 (Viața literară, Indreptar) integrate ulterior **(Opere** 1944), fără nume și împreună cu altă poemă prozastică, **Amăgire,** într-o proză de mai largă respirație, **Dintr-un text comun,** ce derivă, la rîndu-i, din „romanul liric" (definiția este a lui Bacovia), **Cîntec tîrziu,** tipărit doar în periodice. Grefă generalizată, așadar, menită, probabil, să evidențieze omogenitatea de factură nu numai de substanță, a unui capitol de activitate bacoviană tinzînd să-și sporească ponderea la cercetătorii din ultima vreme ai poetului, și la care, prevenim cititorul, este atașabilă și scrierea aproape complet-inedită **Impresii de roman,** aflată în posesia Agathei Grigorescu Bacovia.

Revenit, după peste 20 de ani, în onomastica prozelor lui Bacovia, titlul **Divagări utile** acoperă o culegere postumă de texte sui-generis, „gînduri" cum le socotește autorul lor, rostite în intervalul 1952—1957, fie în cursul convorbirilor poetului cu familia sau cu vizitatorii prieteni, fie în obișnuitele lui ceasuri de abstragere în sine cu... glas tare. Transcrise, adesea pe viu, cînd de soție, cînd de fiu, la îndemnul expres al lui Bacovia: „Culegeți, voi, ce mai pot semăna gîndurile mele", aceste enunțuri avare, adevărate „proze într-un rînd", au apărut fragmentar ici-colo în revistele noastre literare, începînd, de nu ne înșelăm, cu **Ateneu,** încă în mare măsură, ele au fost utilizate și în evocarea sau reportajul **Acasă la Bacovia** (Flacăra, nr. 2, 1 nov. 1956), al lui Cicerone Theodorescu. Potrivit declarațiilor făcute nouă de Agatha Grigorescu Bacovia, și titlul însemnărilor a fost fixat de poet. Titlu, de altfel, foarte nimerit pentru cuprinsul lor, disparat prin forța lucrurilor. Sînt atinse, laolaltă cu aspecte de morală general-umană și de morală practică, de etică a artistului și cetățeanului, sau cu problemele acute ale propriului destin al poetului, raporturile familiale, necesitățile existenței curente, incidentele mai mult sau mai puțin banale ale cotidianului. Interesantă nu este însă varietatea preocupărilor, deși sensibilitatea poetului la dificultățile materiale ale anturajului, destule în perioada lui de obscuritate forțată, ori la vicisitudinile profesionale ale soției și cele școlare ale fiului, infirmă, încă o dată de mai era nevoie, prejudecata unui Bacovia indiferent față de capriciile contingentului. Decisiv pentru o apreciere globală a confidențelor nu este nici amestecul de gravitate și derizoriu, fatal într-o astfel de poștură la oricine poate, nu numai la Bacovia, în a cărui viață (și operă) balanța valorilor, a resurselor creatoare sau morale s-a aflat totdeauna în dezechilibru. De reținut, credem, este semnificația biografică, general-psihologică a acestei ultime diagrame lăuntrice lăsate de un poet identic cu sine, pînă în clipa morții. Unitate a persoanei lui Bacovia pe care o confirmă fiecare propoziție, fiecare cuvînt am spune chiar interjecție privind oscilațiile autoradiografiatului între obsesia solitudinii și nostalgia depășirii ei prin solidarizare cu cauza colectivă a timpului său; alternanța dintre orgoliu și umilința artistului conștient de opera lui majoră, dar și de impasuri („În poeme ca PLUMB, acolo sînt de neîntrecut..."; „...Azi scriu despre ce ? nu mai știu") ; trecerile brusce de la detașare totală față de lume la pasiune vehementă pentru soarta societății, a omului, pentru istoria imediată a țării, alunecările de la gingășie și sentimentalism ori inocență dezarmată, la ironie, sarcasm, luciditate. În fine, de considerat cu o specială atenție rămîne formularea extrem de condensată a notațiilor, a rostirilor de fapt, cu efect de aforism, de sugestie poetică ori de turburător și aproape fizic impact. Avem de-a face cu o modalitate expresivă asemănătoare stilului de versuri prozaice, manierei aparent impersonale, inaugurată de Bacovia cu volumul **Stanțe burgheze** (1946) și urmărită de atunci cu rezultate inegale, descrescînde, dar consecvente.

Dacă opera bacoviană propriu-zisă este, într-o anume accepție, un jurnal intim sublimat, **Divagări utile** reprezintă, poate, fila cea mai nudă a acestuia.

Mihail Petroveanu

[1]) Așa se explică de ce există două redacții cu minime diferențe ale aceluiași **Divagări utile** : una a Agathei Grigorescu Bacovia, alta, din care se dau extrasele de față, a lui Gabriel Bacovia.

«Vîslind, un corb...»

Cu cît citesc mai des pe Bacovia și cu cît mi se deschide mai adînc în suflet orizontul misterului său, îmi vine mai greu să spun ceva anume despre el.

Încep să am în fața poeziei sale acel sentiment pios pe care îl are el în fața adîncimilor de nepătruns ale lumii și să îmi interzic să închid în cuvinte lumina cea adevărată cu care mă luminează.

Voi scrie altădată „orice și tot nimic", îmi spun cu convingerea că mereu îmi va rămîne de neînțeles tocmai zona esențială în care se petrece existența exemplară a poetului și din care mi se transmit numai acele semne care mă determină să încerc să o caut.

Voi scrie altădată „orice și tot nimic", repet în gînd în fața paginii albe.

Acum prefer să rostesc încă o dată : „Amurg de iarnă, sumbru, de metal / Cîmpia albă — un imens rotund / Vîslind, un corb încet vine din fund, / Tăind orizontul, diametral // Copacii rari și nînși par de cristal. / Chemări de dispariție mă sorb, / Pe cînd, tăcut, se-ntoarce-același corb, / Tăind orizontul, diametral" ca semn al regretului că nu pot pătrunde chiar în mijlocul imensului rotund unde nu poate sta decît poetul însuși și nu pot spune cu alte cuvinte decît ale lui Bacovia de ce a văzut el așa și nu altfel apăsătoarele linii ale amurgului.

Dar dacă trebuie să explic într-un fel de ce atunci cînd plec undeva și iau cu mine trei, patru cărți, una dintre ele este întotdeauna Bacovia, atunci voi sublinia.

Bacovia nu mi se impune ca alți poeți printr-o lume a sa, construită după legi pe care sper să le pot descifra vreodată definitiv.

El face însă mai mult decît să mi se impună astfel.

El există cu adevărat, iar regatul său este chiar marele regat ale cărui hotare de nedefinit sînt înseși orizonturile misterului existenței.

Bacovia are, cu alte cuvinte, o lume poetică a lui, dar aceasta este de fapt însăși existența umană a cărei bucurie și ale cărei margini asemenea rănilor nu ne sînt explicate și justificate în vreun fel, ci puse pur și simplu într-o lumină specifică unde să poată fi privite ca atare, în speranța că se va vedea puțin pînă dincolo de ele.

Cînd spun că puterea sa de atracție stă în aceea că el există cu adevărat și că

Ileana Mălăncioiu

Continuare în pag. a 7-a

Curajul locului comun

Contrar caracterului ei inepuizabil și resemnat șoptit, contrar aspectului aparent umil, sfios și de o structurală atonalitate, poezia bacoviană este suma unor mari îndrăzneli în materie lirică. Bacovia este cel dintîi dintre poeții noștri care are curajul de a renunța la limbajul **sublim** al poeziei și la viziunea estetică asupra vieții sentimentale pentru a-și apropia, cu o intensitate fără egal, sentimentul vieții nude și al intimității nemijlocite, proza existenței cotidiene și iradiația magnetică a locului comun. El este primul poet care are curajul de a te invita într-o lume depoetizată și practică (fără a ignora, firește, că există tot aici și o alta, stilizată și artificială), de a te invita, așadar, să-l urmărești pe stradă, acasă sau la slujbă, în gesturile lui dezordonate și în dezordinea gîndirii, în atitudinile care singularizează ființa umană dar și în cele care apropie și confundă ființele între ele prin firescul și tipicitatea lor, să-l urmărești în impasul sufletesc dar și în cursivitatea unui suflet care ne descoperă propriile noastre profunzimi și deplasări sufletești. A-ți transforma propriul Eu în substanță poetică, iată, cu un cuvînt, curajul lui Bacovia și care e, totodată, acela al întregii poezii moderne.

Autorul **Plumbului** face negreșit parte dintre acei poeți care, cu foarte frumoasa expresie a unui mare liric contemporan, se definesc prin faptul „că își pun propria lor viață în cuvinte și propriile lor cuvinte în viață". Sau, ceea ce s-a afirmat mai demult despre Bacovia, faptul că opera a absorbit în întregime ipostaza umană a autorului. Astfel revelată, ființa bacoviană impresionează prin densitatea și autenticitatea mărturisirii, prin experiența, de excepție și dusă pînă la ultimul capăt, a singurătății și a absenței. Este, în primul rînd, experiența nemiloasă a unui poet care știe că viețuiește într-o „lume eronată" și care simte acest lucru prin toate fibrele sensibilității sale ulcerate ; experiența unui poet care are îndrăzneala de a se prezenta el însuși ca o alcătuire de excepție în configurația acestei lumi, în care gesturile lui sînt gesturi discordante și vorbele lui vorbe fără șir. Această aventură memorabilă a poetului nu numai într-o „lume-așa goală de vise", dar, de asemeni, aventura lui pe tărîmul propriei sale depoziții, în luptă cu gîndul rebel și care nu se lasă lesne captat în țesătura versului, neputincios adeseori să se exprime așa cum simte și așa cum ar voi de fapt, neputincios adeseori să acorde perfect senzația la limbaj, aproximînd cuvintele și tatonînd printre ele, reclamîndu-le mutenia și incapacitatea, dorindu-și liniștea interioară a unei articulări coherente și revelatorii care să-i epuizeze secretele ființei, această conștiință a tăcerii ostile, a faptului că „din tot ce se vorbește / pe atît se tot scrie...", însă, nu mai puțin, a necesității poeziei ca element indispensabil vieții și etern purificator de scoriile ei („Cînd orice se vinde. / Cînd orice e marfă — / Trezește un sunet bătrîn / Din antica harfă") conferă poeziei bacoviene atît intensitatea materiei vitale care o susține, cît și, deopotrivă, originalitatea simțirii. Îndrăzneala lui Bacovia e, în acest caz, aceea de a-ți da iluzia nemijlocită că ai pătruns aproape în ceea ce se cheamă, cam pompos, intimitatea laboratorului de creație ; că, odată cu poetul, te-ai așezat și tu la masa de scris, putînd astfel să-l urmărești, din imediata vecinătate, prefacerea gîndului în vers, metamorfoza existenței în literatură și totdeodată ezitările, ștersăturile, neputințele implicite etc. Îndrăzneală a poetului dublată de îndrăzneala omului care e poet. Pentru că poezia bacoviană nu invită numai la această presupusă imediatitate a actului creator, care, oricum și oricît de frumoasă iluzie, rămîne o iluzie totuși, ci, mai mult, invită la imediatitatea omului, la acea lume prea umană a senzațiilor, sentimentelor și latențelor sufletești. Și dacă e greu și chiar riscant să-l urmezi pe poet pe drumul său solitar, al căutării unui absolut al suferinței, este, în schimb, cu atît mai încurajator să-l urmezi pe omul care găsește poeziei un limbaj familiar, apropiat de al vieții cotidiene, și care dă totodată acestei vieți posibilitatea de a-și afla un limbaj esențial și liber de constrîngeri. Curajul lui Bacovia de a numi lucrurile pe adevăratul lor nume, reducerea acestora la enunț și la esență, curajul de a arăta că gîndirea poate fi în același timp chiar sîngele și carnea care ne înfrățesc, acela de a nu se sfii nici o clipă de locul comun al cugetării și al sensibilității, de gestul comun și cel mai prozaic, de ingenuitatea mirărilor și a întrebărilor, îndrăzneala de a trece prin lume anonim și supus tuturor întîmplărilor și fenomenelor ei, în fine, îndrăzneala de a face sumedenia de acte mărunte care semnifică bucuria sau tristețea, așteptarea sau îndoiala, toate acestea, la un loc, sînt descoperiri extraordinare și cu netăgăduite urmări pentru destinul poeziei. Înainte ca poezia să ambiționeze a fi un „limbaj al tuturor", în disprețul declarat al ierarhiilor logice sau sentimentale, Bacovia scrie o poezie în care locul comun înnobilat și investit cu adevărate forțe magice ale unei participări sufletești naturale poate da satisfacție tuturor prin ecourile imediat repercutabile în conștiință. Ipostaza singulară a poetului, încercat de trăiri care-i aparțin numai lui, e echilibrată astfel de ipostaza sa general-umană, așa cum artificiul poeziei bacoviene e echilibrat și epuizat de sinceritatea totală a confesiunii.

S-a afirmat că Bacovia este poetul care a coborît în Infern. Dar să se observe că limbajul său nu e unul „infernal", ci e un limbaj al realității și al unei lumi vizibile care se intersectează din cînd în cînd cu lumea visului și a coșmarului, pentru că dacă sînt opere fantastice care ating un realism necrutător, sînt, de asemeni, și opere al căror realism necrutător atinge fantasticul. Din speța acestora e opera bacoviană. Ea se umple într-atît de realitate, încît, la urma urmei, ceea ce percepem cu adevărat sînt aburii acesteia, explozia ei în momente izolate și fantomatice. Nu este oare repetirea aceluiași cadru, ostil și amenințător, în sute de variante, un mijloc nu de a-i întări acestuia conturele și de a-i spori ponderea, ci unul de a-i diminua forța de șoc și, astfel, printr-o trecere a lui în irealitate să se producă un soi de familiarizare și de negație implicită ? Toată opera bacoviană exprimă un refuz al materiei haotice.

Dan Cristea

DESENE DE GEORGE BACOVIA

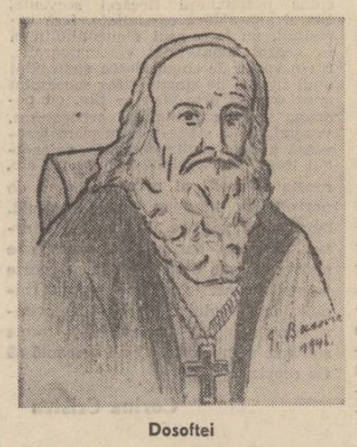

Dosoftei

Alex. Macedonski

Rădulescu-Motru

Mircea Damian

a patriei cinstire

Grigore Georgiu

Acei oameni

Să vorbim acum despre ei
despre cei care ne-au învățat
că libertatea are prețul singelui
și noi înșine nu sintem decît temelia
unei credințe cu mult mai mari.
Pe acest pămînt, gîndind românește,
Să vorbim despre cei care n-au cunoscut
niciodată somnul pe de-a-ntregul.
Să vorbim
ca și cum ne-am pune cuvintele
la o încercare de moarte.

Vine o vreme cînd țara
naște numai oameni maturi. Copilăria lor —
gînd prielnic înainta marilor jertfe.
Surisul de bunăvoință al cerului
nu le-a fost sprijin
și-n tîrgurile lumii n-au găsit dascăli.
Dar să vorbim cu prudență zic
noi înșine sintem chipul biruinței lor
iar cuvintele noastre numai dînd ocol
pot pătrunde în vîrsta aceea

Lumea ne cunoaște
după cum dăm binețe străinului
după turla înaltă a bisericilor
după bunul obicei al nesupunerii.
Străbunicul meu
cu obrazul pe lama sabiei doarme
și din mormînt își ține ochii treji
la jocurile stranii ale celor trufași.

Vremea își ascuțea săbiile în făurării
ascunse. Oamenii aceia au adunat țara
laolaltă cu ea însăși
tocmai cînd inima ei părea copleșită
de o mare durere
tocmai cînd trădătoare pulbere
șuiera în brațul nădejdilor noastre.
Ei și-au ținut grumazul drept
sub tăișul securii
cînd patria cerea un semn de recunoaștere.

Să urmăm pilda celor care și-au dus rostul
pînă la cenușă
noi care n-am crezut niciodată în neant
ci numai în strigătul de slavă
ce-l lasă singele pe locul faptei
noi care viețuim
în lăuntrul strigătului de biruință
pe care l-au scos piepturile lor
secerate de gloanțe.

Sterian Vicol

Pe acest pămînt

Fericit românul cînd ține-o piine-n mînă
Cum grîul însuși lacrimă de rouă ține

Fericit mereu cînd Patria Română
Prosperă-n lume, luminîndu-se pe sine —

Fericită mama ce-i coase în amiază
Cămașa înflorind-o ca zarzării-n april
Cînd țara cu luminile veghează
Și dealul cu morminte și jocul de copil.

Fericit poetul ce scrie-un vers anume
Înmiresmat ca piinea ce din cuptor o scoți
Cînd stelele, fierbinte, ne leagănă pe toți,

Fericit românul că inima îi bate
Pe-acest pămînt în fibrele lui toate
Fericit c-avem și vom avea un nume!

Gheorghe Daragiu

Grîul acesta!

În pieptul pămîntului grîul
știe dragostea cea mai profundă
din osul străbunilor noștri
bobul e țara cea mai rotundă
o singură linie-i vremea, a vieții
roșu și foc din treaptă în treaptă
călătorim pe un drum de boabe de grîu
spre ziua-ntre zile mai înțeleaptă
grîul în pieptul pămîntului
cunoaște dragostea cea mai profundă
din osul străbunilor noștri
bobul e țara cea mai rotundă.

Cela Neamțu:
„La trecutu-ți mare, mare viitor"
(tapiserie)

Emilia Căldăraru

Semnul soarelui

tinerilor constructori

I

Pentru această rostire,
Tu, pasăre-a inimii mele
Cu aripe strînse,
Dă-mi pana cea mai deschisă
Către legendă.
Și-atunci
Cînd ciocul tău mă va atinge
Ca un toiag de orb,
Atunci voi ști
Că-am fost aleasă
Să purced din somn
Și să pășesc
De veghe, într-acolo,
La munții lor,
La cerul lor înalt.

II

Descumpănită încă-ntre secunde
Boltindu-se asupră-mi
Într-un peisaj haotic,
Urmez traseul vîntului,
Tresărind de o nouă tăcere
Și întrepătrundere.
Și-oriunde,
Între vînt și stîncă,
Oriunde,
Voi, iarăși,
Tinere chipuri
Decupate pe arbori și pietre,
Suspendate de-un gînd
Orbit de lumină,
Sus, între cer și pămînt.
Iarăși și iarăși
Mîinile voastre
Cu puls accelerat,
Mirosind a beton
Încins de soare,
Glasurile voastre
Invadatoare,

Cela Neamțu:
„Cîmpia libertății"

Tăind, ca diamantul,
Portale peste văi

III

Ecluze, ecluze pe munți!
Singele-aleargă fără ecluze.
Cutremure deschid în vale falii.
Lichenii strigă pe deșerte stînci.
Bolborosește riul supus.
Dar nimeni nu aude.
Coloane grele
Urcă-n ofensivă
Aceste prăvălite defilee.

IV

Numai ei doi
În melancolia amiezii,
Lîngă trandafirul genunei
Și lîngă vizuina, din care
Ursoaica și puii
Plecară demult.
Numai ei doi.
Gust de cireașă amăruie
Pe buza ei, pe buza lui.
Mireasmă-amară de-nfrunzire,
Umărul lui și subsuoara ei.
Acum se văd
Toți fluturii pădurii,
Acum se uită mierla în cîntări,
Acum dansează valea
De mină cu creasta.
Acum de glezna tandră
El îi prinde
Inelul de liane
Al logodnei.

pentru ziua de mîine

Mircea Constantinescu

Epitropii de la hramul bisericii Sf. Ștefan, cuprinși de pofte lumești, zidesc împrejurul sfîntului lăcaș cîteva dependințe pe care le și dau, nici văruite ca lumea, cu chirii bunișoare. Drept este că sînt spațioase camerele, n-au nimic de chilie ori de sarcofag, precum acelea dimprejurul Colții, altă-dată, sau acelea din coasta bătrînului Stavreopoleos. Aerisite, curățele, mirosind a tot felul de flecuștețe de flori abia vizibile prin ghivecele de la ferestre, odăile acestea sînt mai iute ocupate de chiriași decît ar fi trebuit să dureze văruitul și înfrumusețarea fațadelor. De numai cîteva luni, aici ocupă o încăpere și Mincu Vintilă, un moldovean nu neapărat chipeș, cît solid, bărbos, deloc moliu sau melancolic, coborît în București ce sînt acuma și inima Moldovei cu gînduri de ridicare a ființei neamului său; și a sa personal, evident. Azi se nimerește a fi simbătă. Nedibuiți încă din ceață, zorii atîrnă, liliachii, răcoroși, spărgînd ora cea de somn bun, călduros și iubăreț. Mincu, flăcău în iarna adolescenței, școlit acasă cu dascăli elinești și occidentali — frînci, cum li se mai zice, clădit bine să reziste tentațiilor marelui tîrg de șes muntenesc, aude și nu-și vine a crede că-l poate trezi careva la o asemenea oră cînd lumina ciugulește ferit din smoala nopții. Cînd bătăile în ușa lui se întețesc și iau avînt ritmic, ca de la vreun popă zănatic gonit de preoteasă, ori ca de la vreun țircovnic ros de plimbări somnambulice și visîndu-se vultur pedepsitor sau agă, — Mincu se scoală, iuțindu-și mișcările, împiedicîndu-se de scaune, lovindu-și șoldul de muchia mesei, cît pe-aci să verse și ligheanul. Culmea! În prag distinge silueta unei femei îmbrobodită și încotoșmănată în negru, ca noaptea vastă și groasă, încă, din spatele ei. „Cine ești?" întrebă el prin ușa întredeschisă. „Eu sînt. O biată creștină, Leontina Vaideeni".

„Și ce poftești de la mine?"

„Am o trebuință cu dumneavoastră".

„Apoi acuma, cînd doarme toată lumea?!" se miră bărbatul, fără să depărteze încă ușa mulțumitor.

„Da. Am mare trebuință și neîntîrziat".

Mai mult contrariat decît binevoitor, Mincu face loc femeii să pășească înăuntru. Surpriză, alta! Vizitatoarea poartă-n mîini un platou, semiobscuritatea odăii face din el o cărămidă ovoidală! Mincu umblă la fitilul lămpii, își spală cu gaz buricele degetelor reușind la urmă să dea oarecare zeamă luminoasă încăperii — și-acum descoperi că femeia duce o colivă; și-o luminare din ceară, ieșită pe lungimea a trei degete din centrul ei, stinsă, țeapănă ca un paratrăznet. „Du-te, jupineasă, peste drum, în odăile de-acolo, unde șed dascălii și popii! Sau caută-i în biserică, poate-o fi-nceput slujba. De ce mă scoli pe mine din somn?"

„Să trăiești, domnule, n-am trebuință de sființiile lor. Am numai de dumneavoastră!"

Accentul de pe ultimul cuvînt, sau probabil privirea femeii care-și zise Leontina Vaideeni, căzută asemeni unei ocheade de vergură curioasă, îl trezește de-a binelea pe Mincu, de-abia acum acesta realizînd că e costumat prea sumar pentru o așa vizită. Își trage furios pantalonii, suduind puțin creștinește și bolborosind cu mînia unei femei surprinsă goală și temîndu-se că n-arată cum trebuie: „Curios! Curios lucru! Dar de fapt ce poftești de la mine?! Eu nu-s slujbașul bisericii, sînt numai chiriaș aici. Iară-n oraș sînt funcționar la zărăfia mare, fi-re-ar să fie!"

„Știu, domnișorule!" afirmă ea, suspect de calmă, ai zice chiar un pic cam prea zimbitoare. „Eu știu asta, dar uite ce vream să te rog, arde-i-ar focu' p'-epitropi să-i arză! Uite... tocmai colo, sub patul dumitale, e îngropat bărbatu-mieu, și mă rog să-mi dai voie să-mi pun icea coliva asta pînă o da popa molifta, c-azi e simbăta morților. Atita numa".

Acum, că tot e trezit și-aproape îmbrăcat de oraș, Mincu nu știe cum să iasă la liman: s-o lase pe Vaideeni să-și vadă de-ale ei, treburi creștinești, el plecînd la birouri cu noaptea-n cap; sau s-o lase, dar nu singură, doamne ferește! cine știe, poate rămîne-n drum, gol-goluț, el, ditamai funcționarul, cu nimenea de-un neam să-l ajute în orașul acesta!... Se decide să rămînă. Străina i-a înțeles oscilația, pare să nu-i acorde însă importanță. Mincu se lasă pe-un scaun, la îndemînă, privitor ca la bilci, așteptînd, nu atît curios, cît nerăbdător. Leontina Vaideeni îi cere, mut, îngăduința să movilească, ghemuit, cearșafurile, pledul și pernele. Mincu aprobă. Apoi ea mișcă patul, aducîndu-l în unghi ascuțit cu zidul dinspre răsărit, pe-obrazul căruia licărește lăliu o candelă sub o iconiță din lemn, neînrămată, zugrăvită în puține culori, acum șterse aproape complet.

„Să-i fie lu Costandin", vorbi ea, și se mușcește cu patul, singură grăbindu-se, încît Mincu n-apucă să se ridice s-o ajute, de parcă ține să coboare sub podea, să salte lespedea mormîntului. Totuși Mincu se înalță puțin, deodată curios altfel, ca trecîndu-i în alunecare pe șira spinării broboanele spaimei, o spaimă de îndefinitul clipei, circumstanței bizare; bilele ochilor i se bombează, luminiscente ca la pisici. „Așa, bărbate. Acuma zi-mi ce mai faci tu pe-acolo pe la tine!".

„Nu ca pe la voi. E cam strîmtă odaia mea, mă mișc anevoie. Da' ia-mi spune, cum mai petrece lumea?... Pe Domnul Cuza îl mai strînge ulcerul?"

„Păi despre vremuire, ce să-ți zic? Uite, sub căciula circului ăla marele din piața Constandin Vodă se produce-acuma o companie de dame japoneze, cu bărbați și copii sub călciiu unuia, Ricărțan. Gălbejiții-ăștia veniră taman de la friți, unde fuse o espoziție, apucat-ai d-astea, așaa. Și mai veniră și cu niște țigani de la America, le zice negrii, aduși de-unu Vest. Cică-i șefu lor de muzici și dănțuit. Să-i vezi, Constandine, ce negrii-s ca ceaunu mieu de mămăligă și citu-s de goi cînd dănțuie, că la fel și muierile lor, că de-aia se-nghesuie lumea, ciopor! S-odată cu venirea ăstora, nu mai ce se văzu avise pe pereții publici și-o rugai pe Marița a lui Trifu să-mi cetească și-mi zise că scrie pe ele că-i oprit a urina și-abătutul se va da-n judecată!... Cît despre domnu Cuza, nu mai e demult, acu-i un neamț. Săracu domnu Cuza s-a repauzat întru Dumnezeu unul!" Ajunsă aici, Leontina își face o cruce mare, domol, negrăbită, pe fundalul mirării oftate țițiite a bărbatului chemat Constandin, ce pare să se-așeze mai comod. „Nu-mi place s-aud asta. Da ia-mi zi, Leontino, îngropatu-l-au în țărna neamului său, au ba?"

„Chiar de curînd l-au adus", intervine Mincu.

„Da de-unde l-au adus?" se interesează Constandin.

„Păi de la Viena", precizează femeia; își șterge niște lacrimi fugare. „Îmi citii Marițica că

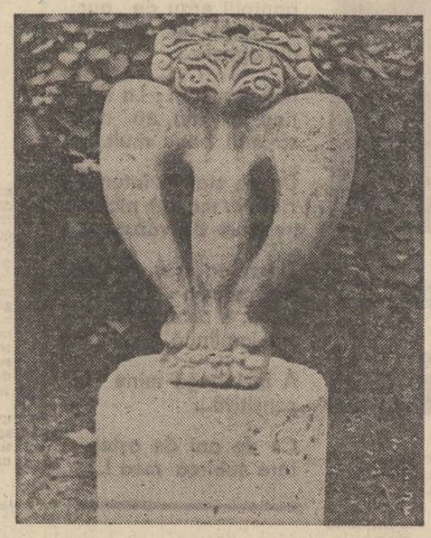

Nicăpetre: „Himera"

scrie la ziare că-n pătrate negre cu laude de proslăvire...".

„Panegirice", îi scapă lui Mincu.

„Și tot la ziare se cere omului, cît o fi el de sărac, să dea cît o putea pin'la zece parale, să ridice statu monument fostului domn, în piață...".

„Și-ăsta, neamțu", se interesează Constandin, „el de ce nu dă parale?"

„Suma cea mai mare o s-o dea familia regală, desigur", intervine iar Mincu, dar femeia îi ia vorba: „Ei ași! Auzi cuvînt, o să dea pe naibii! Că lor le arde de distracție acuma. C-auzi, Constandine, mazîcile militare-s chemate la fața palatului, da nu să dea voce bocetelor de mort, nuu! Că ei cîntă d-ale lor nămțești și vesele, pentru nu-s'ce boier d-al lor ce-i vizitează taman acuma".

„E ducele de Saxa, cucoană!" aproape că se-nfurie Mincu. „Românul și-a primit totdeauna bine oaspeții!"

„Așa o fi, nu zic nu, da de ce taman l'-aducerea mortului în țară?"

„Nimereala naibii", observă Constandin, și iarăși țițiie, ca descoperind pe sub mînecă niște pureci. Altminteri, nu se-arată deloc tarat de amestecul străinului, Mincu Vintilă, în dialogul său cu Leontina; însă tot către ea privește, nu sorbind-o din ochi, ca preludiu al unei mînglieri profunde imediate, ci mai mult ca atunci cînd cineva ține să-și întipărească, pentru vecie, chipul altcuiva, în memorie. Și mai zice: „Da-da... Altele mai cumu-s pe-aicea?"

„Păi boieroaicele se cam duc de-acuma duminicile dimineața nu la biserici dar la Colțea, în eforia spitalelor, s-auză lecții date d-un doftor Davila. Cică le vorbește numai femeilor, nu s'ce le zice, da acolo se prepară ele...".

„Lecții de chimie", zise Mincu. „Se predau lecții de chimie, să cunoască și femeile știința asta".

„Și ce-i cu sciința asta?" întrebă Constandin.

„Se-ocupă de facerea și desfacerea corpurilor".

„Aha!" face bărbatul, din nou pleznind niște pureci sau păduchi imaginari. „D-aia se duc alde boieroaicele noastre! Auzi tu, Leontino, să nu te văz p-acolo, că foc mă fac!"

„Nu-i ceva rău, omule", reia Mincu, ridicîndu-se și pășind primprejurul mesei, profesoral și important, uitînd unde se află. „Nici o învățătură nu-i rea, și femeile de ce să stea de-o parte, în întuneric?"

„Eu nu șed în întuneric? Și ce-i cu asta?!"

„Mă rog, mă rog...".

„Și-auzi domnia ta, Constandine", alunecă iar Leontina pe un gînd mai vechi, „mai răpide dai de brilianturi în timpu din urmă decît de timbre d-alea de scrisorele".

„Taci tu, femeie, că bine le lipești!"

„*Mon Dieu!*" exclamă Mincu. „Ce țară!"

„Pin-acuși se dau numa la oficele din calea Mogoșoaie, la Finanțe, la Prefectură și la gările Tîrgoviștei și Filaretului. Da cică și poștarii or aduce, așa că...". Acum e rîndul soțului să cadă pe un gînd mai vechi, pentru el neterminat, căci întreabă: „Da cumu-i cu starea Domnului, după ce-l aduseră de la Viena, că nu zicerăți...?"

„Atuncea, Constandine, să-ți zic de cîntecu ieșit zilele-astea. Să nu mă pui să ți-l cînt că n-am glas, ți-l spun ca pe-o rugăciune, așa, uite, cică umblă vorbele-astea gural, din om în om. Poate că fiecare vrea să știe ce-i sub ele, că-s tîlcuite d-o minte boierească, cică: **„Fecioraș de hop în țol, sărăcuț și foarte gol, multă stare a făcut. Dar acuma nu se știe, înapoi d-a să mai vie...".**

„Au io-s timpit, au vorbele-astea! Că nu pricep".

„Sînt din gazetă luate!" sare Mincu. „La Iași au scos un organ satiric, zis **Perdaful.** Acolo au apărut versurile-astea. Ele dau aluzie la fuga lui Carol în străinătate, cînd se jucă de-abdicarea... Hm, ce repede s-au răspîndit! Mda-da, foarte repede!".

„Tot nu văd" se înțepenește celălalt.

„Nici n-ai cum, omul se cheamă **Carol Hohănțolărn.** Așa, iară lumea, mitocanii pronunță a ridere: hop'-n țoale, or hop'n țol, ca aici în vers".

Și-acum bărbatul Leontinei își sloboade un hohot lung, că ai crede c-o să se înece de atîta voioșie, altfel sănătoasă și pentru copiii de țiță, cum recomandă același Davila, și-aminti Mincu, micuților crescîndu-le în acest mod capacitatea toracică.

„Da unde-i gara asta a Tîrgoviștei, că io n-o sciu".

„La miază-noapte", zice femeia. „De numa niște luni e deschisă. Șinele-s făcute tot cu nemțime. Da stai să-ți zic: lucrătorii ăștia cică s-au oprîtă odată și n-au mai vrut să lucreze la șinele lor, că ștăbimea nu le-a dat din vreme banii nici cît ceruseră ca plusuri, nici din zece-n zece zile. Așa că s-au oprit și-au protestat și s-au dus colo la gară trupe de jendarmi și cavalerie de la Malmezon d-aproape să lămureas-că despre ce vor protestanții...".

„Ăștia nu-s protestanți, sînt grevișți. Prin alte locuri, fapta lor e zisă grevă", precizează Mincu, așezîndu-se iar, ametit de-atîta învîrtire prin cușca odăii.

„Da cu Vodă Cuza cum rămîne?" întreabă din nou bărbatul.

„Apăi ce știu eu că l-au adus la țara lui și că vodă ăsta nou, neamțu, cică permite praznicu creștinesc, după datină, c-altfel lumea zice că ierea posibil să nu-i permită Doamnei Elena să-l îngroape cu popor și preotime multă".

„Nu-i chiar așa, cucoană!" vine Mincu în miezul problemei. Apoi, adresîndu-se numai lui Constandin: „Asta-i istorie, nu basnă! Se cu-

Nicăpetre: „Coloană dublă"

vine deci s-o știi și dumneata cum a stat ea, iar nu cum o poartă gura lumii...".

„Da mneatale, cum de-o știi a comenta?" îndrăznì Leontina, atinsă.

„Să zicem c-ajunge că-s moldovean...". Spunînd asta, Mincu Vintilă își lipește pe frunte bucla de păr castaniu-sîrmos rebelă. „Și Cuza e tulpină de moldovean", mai completează el o justificare, altminteri necesară aici, probabil, intervenind reflexul pedant al exactităților cerute în slujba sa, veche de aproape opt luni. „Acum o vreme, prin '70, Cuza e ales deputat pentru colegiul țărănesc din Mehedinți. Ocaziunea prilejuiește lui Carol sămînță de musafirlic, la Ruginoasa, unde Doamna Elena, soața

teatru

Gînduri autumnale

Făcînd, într-unul din numerele trecute, bilanțul stagiunii, am omis un aspect important, o categorie de manifestări teatrale care a însemnat — pentru anul teatral încheiat — tot atîta cît nu prea multele lui spectacole foarte bune: colocviile, simpozioanele și festivalurile naționale. Cel de la Bîrlad (despre care am mai vorbit aici ca despre cel mai reușit). Gala și Colocviul de la Bacău (acesta din urmă, e drept, cam aglomerat în expuneri). Simpozionul organizat cu ocazia deschiderii stagiunii clujene (excelent — la nivel teoretic, dar palid ilustrat prin spectacole). Săptămîna teatrelor din Moldova — de la Botoșani și Festivalul teatrului istoric — de la Craiova (ambele, debutînd cu succes). Iar din stagiunea 1976—1977, acestor necesare întîlniri ale oamenilor de teatru, li se vor mai adăuga două, să sperăm, nu mai puțin eficiente: Festivalul teatrului scurt — de la Oradea și cel al Comediei — de la Galați.

E adevărat că, în afara celor de mai sus, am mai avut anul acesta cîteva manifestări care și-au propus — din punct de vedere teatral — mai mult decît au realizat: mă gîndesc la Primăvara culturală bucureșteană, Festivalul „Cibinium" și Festivalul teatrelor Naționale (de la Iași). Dar, dincolo de nereușitele semnalate, toate aceste întîlniri nu au rămas (și nu vor rămîne) fără urmări: deoarece, pentru a-și desăvîrși arta și pentru a medita serios asupra profesiei lor nobile, artiștii au nevoie de aceste schimburi de experiență, de reciproca primenire a ideilor lor...

Am, ca și alți colegi ai mei, nostalgia **polemicii.** Întrebîndu-mă care sînt factorii care au contribuit la acordarea notei medii stagiunii trecute, am ajuns la concluzia că unul dintre ei a fost tocmai absența polemică. Despre stagiunea teatrală s-au scris aproape numai articole pline de menajamente. Un ton ceva mai reticent în apropierea ultimelor reprezentații teatrale, nu ar fi produs deloc dezamăgiri în masă. Dimpotrivă.

Camil Petrescu observa un lucru uimitor de simplu: „Dacă îți arunci cu atenție privirea în domeniul istoriei literare (și teatrale, aș adăuga eu), nu e greu să-ți dai seama că toate operele de valoare s-au zămislit simultan cu marile bătălii critice". Iar Zaricopol adăuga: „Prin polemică se și explică toate mai bine". Și într-adevăr, amintind (numai din ultimul deceniu) discutiile în contradictoriu purtate în presă pe marginea spectacolelor **Cum vă place?, Livada cu vișini, D'ale carnavalului sau Regele Lear,** vom conchide că dezbaterile, fie și în contradictoriu, pot fi fertile pentru creația artistică. Or, în anul teatral care a trecut, lancea pamfletului a lucit prin aer de două-trei ori, dar ea ar fi strălucit „în cazul în care ar fi pus în discuție un concept, nu un individ.

Bogdan Ulmu

film

Prizonierul din Manhattan

Filmul lui Melvin Frank are ca punct de pornire lucrarea de dramaturgie cu același titlu, Neil Simon fiind de fapt autorul scenariului. Acțiunea se petrece în mare parte în interioare și în obiectivul camerei de filmat încap de regulă două personaje: cuplul familial care își trăiește disperarea pînă la condiția **teatralizării** acesteia, a realizării identității dintre soți, dar și dintre **viața trăită** și **viața trucată,** cu alte cuvinte pînă la transformarea eroilor în actorii perfecți ai unui destin **comun, impus de o** realitate crudă.

Pentru aceasta ar trebui să revedem filmul de la **stop-cadrul** final, cînd femeia rîde într-o schimonoseală grotescă, de fapt un plîns interior încremenit într-un facies disimulativ, în timp ce fericirea bărbatului pare să iasă din sfera normalului, prin totala lui abandonare și prin euforia stupidă produsă de o ninsoare desprinsă dintr-un kitsh. Totul se arată a fi, în aceste clipe, o perfectiune **convențională.** Regizorul nu găsește o soluție validă, concretă, generată de realitate, și, astfel, recurge la un compromis cu arta.

De altfel este mult mai ușor să te bizui pe regulile artei, pe acea putere elevatoare, sublimă, a accederii în sfera purității ideale, a expresiei ferite de orice contingențe. Și aceasta cu atît mai mult într-un caz în care prea multe probleme terestre vin să apese pe umerii unor oameni aflați ei înșiși la mare strîmtoare. Regizorul împrumută tonul general al schizofreniei grăbite să incrimineze nici mai mult nici mai puțin decît **specia umană,** acuzată de toate nedreptățile pe care le fac ei, „complotiștii" împotriva noastră, a neajutoraților (!)... Situarea pe poziția personajului central salvează dintr-o dată problema deznodămîntului. Regizorul însuși devine autorul unei schime în care mimii redau amănuntele, parantezele, sforțările, renunțările unui drum al neputinței. Apa rece, aerul prea rece ori prea cald, generozitatea greoaie și calculată a rudelor, indiferența „percutantă" a vecinilor și toate acele faze suple ale deznădejdii se răsfrîng creionate cu virtuozitate de doi mari actori: Anne Bancroft și Jack Lemmon.

Ei rămîn pe ecran, în foarte multe secvențe dificile, ca pe o scenă de teatru, iar regizorul găsește de fiecare dată momentul critic ca, pînă la urmă, planurile să se asambleze corect pentru a amplifica tensiunea, și a accentua astfel miza dramatică, ori pentru a antrena o culoare comică, uneori de cea mai jenantă indulgență. Un film în care un regizor are de rezolvat nu conflictul propriu-zis dintre om și alcătuirea nefavorabilă a lumii, ci repercusiunile realității ostile (soldate cu dezechilibrarea psihică a individului), nu liniile acțiunii ci devălmășirea acestora, nu tragedia unor destine ci pantomimarea lor fără cusur. Un film al jocului de-a disperarea.

Ion Lazăr

televiziune

Cochetînd cu o capodoperă

Alcătuirea unor caractere prin adăugiri și relații labirintice, divers contradictorii, arhitecturează, prin creația Hortensiei Papadat-Bengescu, un context de roman cu o tonalitate abstractă, pe care ritmul mișcărilor sufletești nu-l atenuează, în care intriga nu e importantă, în care subiectul e ascuns sub o încărcătură de notații senzoriale sau impresii fugare, detalii de atmosferă, în care, într-o finalitate victorioasă, toate elementele aparent dezbinate se grupează logic și perfect în jurul unor experiențe și evenimente de viață.

Filmul lui Dinu Tănase, **Concert din muzică de Bach,** (scenariu și regie) apelează la liantul bizar și greu de recunoscut din opera scriitoarei, aplicîndu-l în lumea unor imagini de peliculă admirabil realizate. Constient sau inconștient, alegînd sau fiind fascinat, furat de gravitatea operei, regizorul procedează la o compoziție prin adăugiri și relații labirintice, asemenea celei specifice romanului, numai că puterea de sugerare a cuvîntului acționează diferit față de aceea a imaginii filmate, suitele filmului, de scene, dialoguri, portrete, pot părea unui necunoscător al operei scriitoarei nu numai singulare, fără legătură unele cu altele, ci doar ininteligibile în totalitatea lor. În schimb, pentru cunoscător satisfacția estetică, fără a fi majoră, poate exista, savurarea fiecărei imagini fiind posibilă. Dinu Tănase nu copiază o capodoperă, nici nu realizează una, nici nu alterează măreția ei — cum se întîmplă în cazul transpunerilor în film a unor mari creații literare — el se mărginește să cocheteze cu capodopere, să-i interpreteze filmic părțile componente, să-i mărească unele detalii, să-i estompeze altele. Eleganța succesiunii de imagini e rece, cu prețiozități de pictură veche. De fapt, filmul e tributar picturii, mai bine zis interpretării picturale, numeroase cadre intenționînd manierismul, ceea ce nu e rău.

Dinu Tănase e fără îndoială un artist; dacă privitorul se poate detasa de intenționalitatea regăsirii unității romanului poate întîlni întruchipări remarcabile ale acelor stranii simboluri de exemplare umane pe care scriitoarea le-a fantazat din virtuozitatea scrisului; dacă detașarea nu este posibilă sau nu are de ce să apară, în ciuda perfecțiunii fiecărei secvențe, filmul apare fără cursivitate, fără verosimil, nu în sensul plauzibilității ci în sensul montajului cinematografic. Nu e vorba de **singurătatea succesului** unui film ci de **singurătatea succesului unor scene: gros-plan** — Sia, cu podoaba capilară filmată arborescent, vegetal, de la static la o mișcare lenevoasă a unei suvițe ondulate, splendidul tropot eteric al trăsurii cu cal alb, repetatul profil al printesei, șirul de portrete în timp ce sună telefonul. Senzorialul, se pare, îl cucereste pe artist capricios dar masiv, sugestia e mai mult scop decît realitate, și poate tocmai în aceste nuanțe constă frumusețea filmului său, ca și în evitarea inteligentă a copierii unei forme sublime ce nu poate și nu așteaptă **să** fie repetată.

Corina Cristea

exilatului, îi înmînează un frumos buchet de flori zicîndu-i : **Îmi pare rău, Sire, că vă primesc singură.** La vorba dînsei, prințul Carol ar fi răspuns : **Părerea mea de rău nu e mai mică; dar cred că în împrejurările de față e mai bine ca principele să nu se întoarcă încă ; nădăjduiesc totuși că nu sîntem prea departe de ziua cînd voi avea plăcerea de a-l saluta în România.** Odată validată alegerea lui Cuza de către Cameră, Carol îl invită printr-o depeșă amical-protocolară... Dar, firește, Cuza respinge propunerea. Între timp, i se agravează rău boala. De la Florența, pleacă la Heidelberg, unde se zvonea a fi un mare specialist. Pe drum răcește și moare în urbea nemțească, după șapte ani de pribegie, tot șapte ani însumînd și domnia lui. Mai trec zile multe pînă să fie adus în țară. În vreme, pretutindeni se ridică comitete care să prezinte condoleanțe și să oficieze doliul național. Întîi se-ntoarce Doamna Elena, aceea pe care, apoi, la Ruginoasa, Mihalache Kogălniceanu a numit-o **Sfînta țării.** Și era dînsa atît de tristă, de jalnică și plîngătoare cînd au întîmpinat-o delegații la Suceava-Itcani !...“

„Așa deci neamțu-ăsta autoriză venirea“, se precipită nerăbdător Costandin.

„Vin eu și la asta !... Botoșănenii și dorohoienii o-nsoțesc pînă la Pașcani, apoi se-ntorc la granță s-așteptă osemintele lui Cuza. Tot aici ziua următoare, pică și ieșenii, fălticenenii și-alții, iar cei din Romanați aduseră și muzicile lor. Acum să vă zic că pe toată linia de la Heidelberg încoace, gloriosul trup e slăvit cum se cuvine chiar și de către străini. La Lemberg, la Cracovia se ridică ovațiuni, lumile ies în gări alături de armate prezentînd onoruri și potopind sicriul cu ghirlande de flori. Ajuns la Itcani, domnul Gusti întîmpină cortegiul cu vorbele frumoase, din care vă rostesc ce-am reținut și eu : **Reintră pe pămîntul tău, corp glorios al unui suflet mare și nobil ! Ferice de tine, căci ai știut s-asimilezi tronul cu sicriul !“.**

„Adicătelea, cum s-a... simileze ? ! se miră Leontina.

„Acela vrut-a să spună că, și mort, exilatul, tot domnitor rămîne... După sfîntirea făcută de arhiereul Suhupan, o trupă de grăniceri dau trei salve și după asta conductul intră pe glia românească și la Botoșani îl așteaptă alte muzici, ovațiuni se ridică și la Dolhasca, Liteni, Pașcani, iar o grupă de săteni s-a rînduit de gardă de-onoare pînă la Ruginoasa, unde Doamna Elena dimpreună cu Alecsandri și Negri și cu mii de țărani așteptau cortegiul, cerniți sub hăul vremilor...“.

Mîncu singur se-ntrerupse, își simte gura uscată, ultimile cuvinte numai ce le plescăise ; caută o cană, apa e de-aseară, sălcie. „Pe un dîmb, aproape de gara Ruginoasei, au stat gărzile militare, fruntașii lor fiind chiar generalii Florescu și Cernat și cîțiva colonei. Trenul cel învelit în doliu...“.

„N-avea înțouliu pe iel ? !“.

„Taci, muiere ! Iart-o, domnule, că-nvață și ea pin' la picioru broaștei“.

„...e primit cu sunetele marșului funebru. La oprirea garniturii, numai ce se umple aerul cu marșul glorios, triumfal al domnitorului Cuza, știut de toți. Vagoanele se desartă, mărind mulțimea. Dintre perdelele negre, apare și sicriul metalic designat princiar și-mpodobit cu-atîtea ghirlande și luminări aprinse ! Numai cine-a foaste prezent... s-a uzit acel unic suspin... nu pot să vă descriu... acel uriaș suspin și torent de lacrimi și... pe-o năsălie neagră pun ei sicriul și-l duc pe umeri, urmați de delegați, de-o sumă de preoți în faloane, de familie, și trec cu toții pe lîngă arborii cei îmbrăcați cu doliu și pe sub cele cinci porți de triumf. Între ele, pe de laturi, armată prezintă armele, după ce, la oprirea conductului, au împlintat în văzduhuri 21 de salve. După sluiba de pomenire, se urnesc și convoaiele care aduc ultimul omagiu. Trenurile din Ruginoasa varsă întruna mii de oameni ce se perindă mai mult de două zile, căci înhumarea a fost hotărîtă pentru 29 mai. După-amiază, imediat, cortegiul lasă biserica îndreptîndu-se spre palat unde, pe trepte, aștepta Doamna Elena, frumoasă, tristă, ca o martiră... Înaintea cortegiului cîntă corul Mitropoliei din Iași. În ograda bisericii se dispun militarii, miniștrii, vorbitorii, familia, studenții, corpul de ziariști dintre care trei francuji și doi nemți de la Viena, publicul... Serviciul religios îl face S. S. Mitropolitul Moldovei și-al Sucevei iar naintea cîntării de **Veșnică pomenire,** oratorii și-au spus omagiul. Nu lipsi nici atletul tribunei române, Mihalache, iar cîțiva poeți au recitat poezii funebre... Ah, îmi dau seama, trebuia să fi fost acolo, să vedeți cum...“.

„Mulțumim frumos dumitale domnule...“ vorbi Constandin cu glas înduioșat, mai mult șoptind. „Acuma poate că-i timpul să vremuiesc și eu dup-atîta zăbavă...“. Apoi vocea bărbatului se topește, ca nimica, și nevasta îl plînse, creștinește, bob cu bob, vreo zece minute. După care, datina gătată, își înveleste ielitul într-o mutenie compactă și se opintește să tragă la zid patul. Îndelungește cearșafurile, tărăneste, netezind totul, aranjînd și pernele și pledul cum fuseseră. Și mai coboară cu o octavă pe pămînt adresîndu-se lui Mîncu : „Mulțumesc ție, dragă domnule“. Și-i taie un triunghi din colivă, cu bomboane ieftine încastrate alandala, și-nfige o luminare aprinsă grabnic, tremurat. „Bogdaproste“, făcu Mîncu, mecanic. „Să-i fie țărîna ușoară...“ Dar femeia și iesise, ducîndu-se în viața ei... Apucă din cuier redingota și pleacă și el, val-virtej, chinuit de-o foame de călugăr postit. Coboară pe Schitu Măgureanului. Nu vede, nu aude nimic. Birtașul se miră : „Așa devreme, coane Mîncule ? !“.

Dar Vintilă dă la svate gîndul sluibei, unde se află în întîrziere groasă, și ceru, frecîndu-și palmele ca de ger : „Adu, nene, niște tochitură de-a noast', moldovană ! Repejor, hai, c-altminteri crăp !...“.

Apoi, fără să-și desfacă nasturii, cu toate că-și simte bustul închingat, mai comandă în urma țalului ce-i șterse masa dinainte : „Băiatule ! Vezi de-i spune să mi-o dea cu cîrlionți de brînză dulce !“ Să-i taie sărătura, cît și oboseala și somnul întrerupt.

(din romanul cu același titlu)

debut

eu mă întorc rîzînd pe prispă

Constantina Caranfil

O vecină tătăroaică cu un copil în brațe a cerut peste gard un ciorchine de strugure și mama spunîndu-i că via e culeasă mi-a zis totuși : „Caută în vale, prin tufișul ăla de salcîmi, poate au mai rămas neculeși...“ Am dat la o parte bălăriile, m-am urzicat și n-am găsit mai nimic : două, trei boabe mici și rare pe un circel verde, mi-era rușine să-i duc vecinei. Am mai cotrobăit pe sub cîțiva butuci și sub un stuf de frunze late am descoperit un ciorchine cu boabe mari cît prunele aproape, albe-gălbui, dar înnoroiate, apa ploilor adusese din deal pămînt peste ele. Mai era așadar un butuc de viță nobilă rămas de demult, ascuns aici în tufișul de salcîmi, cred că tata știa de el. Dezgropînd încet ciorchinele culcat în pămînt, mare cît să umpli cu el o pungă de două kilograme l-am văzut pe tata cu totul altfel, cum fusese el într-o zi, anume uitată spre a mă vindeca definitiv de plecarea sa la drum lung.

Într-o amiază de toamnă tîrzie cu un soare luminînd orgolios și rece pămîntul brumat, tata a ieșit pe prispă în capul gol și ușor încălzit de lumina tare a unui pahar de vin alb, a privit bucuros lumea și a făcut semn cu mîna primului om ce trecea pe drum.

— Să bei cu mine un pahar, nepoate, l-a îmbiat el pe Niță al Vasilicăi poreclită țiganca. Nu ne era rudă și nici tînăr nu era Niță dar tata nu mai cunoștea lumea din sat, zicea aproape la oricine nepoate sau nepoată. Omul rînjea cam încurcat, credea că e cherchelit moșul și dînd pe git, dintr-o suflare, vinul oferit de tata într-o cănită albastră cu smalțul sărît în cîteva puncte, a zis bogdaproste și a dat să plece.

— Stai, mai stai, s-a rugat de el tata sculindu-se de pe scăunelul mic pe care ședea și invitîndu-l pe acesta să șadă în locul său. Nică s-a supus scărpinîndu-se în cap după ce își scosese cu multă ezitare un fel de pălărie turtită și boțită pe care o avea de cînd lumea, parcă se născuse așa. Tata și-a adus alt scăunel și o măsuță mică făcută de el dintr-o lavită mai veche și pe care o folosea adesea la reparat încălțămintea, iar el făcînd pe cizmarul casei. A așternut peste ea un jurnal ferfeniți, l-a netezit cu palmele și în mijloc a pus o sticlă de monopol plină cu vin.

— Să-mi spui cum e, nepoate, ăsta e din vie altoită, voi p-aici n-aveți decît d-ăstalaltu, hibrid...

— E bun și ăsta, a zis Niță bucuros să bea pe gratis da puțin încurcat neînțelegînd ce ar fi vrut de la el...

— Dacă-i așa, e bine, e foarte bine, sînt bucuros că acum știi, l-a bătut pe umăr tata lăsîndu-l de data asta să plece la treburile sale...

L-a chemat apoi pe Sandu Văduva, un om bilbiit dar vesel întotdeauna care a lăudat vinul cu multă osteneală. Apoi tata l-a dat jos din căruța cu boi pe Șchiopu cu fiu-su ăl mare, se duceau oamenii la culesul viei lor, la cimp. Și cinstind la noi pe prispă, ăl bătrîn a zis că așa vin bun n-a mai gustat și tata fericit i-a dat și acasă o sticlă.

— Să facă o comparație, a explicat tata apoi...

— Și tu cu ce mai faci comparație, i-a reproșat mama spre seară cînd butoiașul de două vedre se golise.

Îi era greu tatei, nimeni nu-i împărtășise fapta, el sărbătorea atunci o experiență și o izbîndă muncită și așteptată de zece ani, o trudă unică și de o răbdare neomenească. Și primul rod, vinul acela alb și parfumat era o dovadă, nimeni nu crezuse că vița de vie altoită va putea prinde în pămîntul acela galben, pietros, în „ripa asta de Dobrogea“ cum zicea mama.

Într-o zi călduță de aprilie tata intrase pe poartă cu un sac în spate, venit după multe luni de așteptare. Adusese cine știe de unde niște mere nemaivăzute și ne-am bătut pe ele, nu erau multe, sacul mai avea fel de fel de fiare în el. Un vermorel de stropit vița de vie, îi explica el mamei. Am o idee strașnică m-apuc și fac aci o grădină cum n-a mai fost. Să aibă copiii ăștia toate fructele pămîntului de la cireș de mai și pînă la smochini de crăciun. Unde ? a întrebat curioasă mama, în ripa asta cu pămînt clisos bun de lipit cotețele ? În pietrișul ăsta fărmicios de-l crapă în șanțuri adînci orice ploicică ? Cum s-ar putea, cum crezi că s-ar putea ? îl iscodea mama. El zicea că se poate și și-a adunat unelte : tirnăcop, cazma, ciocan, greblă, lopată și două site mari din tablă dreptunghiulare una cu ochiurile largi și rare, alta cu ele dese și mărunte.

A doua zi, foarte devreme și hotărît a înfipt casmaua tocmai în capătul grădinii din deal. N-am spus încă, curtea din fundul casei noastre se întindea pe trei nivele. O grădă mare, în fața prispei, vreo zece metri, spre stradă alți vreo douăzeci, în spatele casei formau terenul din deal, apoi urma o coastă ce aluneca repede la „valea cu fîntînă“ în jurul căreia mai erau vreo 200 metri de teren și de-acolo pe scări de canara altă vale unde cu un gard de piatră se închideau încă vreo sută de metri de ripă. Așadar săpatul a început din coama dealului. Dar ce săpat ! Cînd mama s-a dus să vadă ce face și să-l cheme la masa de dimineață tata era adînc în pămînt cam la vreo doi metri și arunca de-acolo țărina peste capul său.

— Aoleu, aoleu, s-a văitat mama privind, ești nebun, omule ? Ce ai de gînd ? Îți faci groapa de viu ?

— Ha ! s-a uitat el în sus, n-auzise poate vorbele mamei. Dar s-a cățărat tinerește pe pereții gropii și a ieșit voios și sigur pe sine ca omul care muncește cu un scop bine știut și tocmai de aceea nici un efort nu-l obosește. „Fac un șanț de-acuma pînă-n gardul celălalt, îi mărturisea el mamei. Din pămîntul scos aleg pietrele, ăle mari sînt puse deoparte, colea, iată-le, p-ăle mai mărunte le va opri sita...

— O să cerni așa tot pămîntul ?

— Îl cern, apoi îl răstorn din nou în șanț ; și cînd e gata sap alt șanț pe lîngă ăsta, curăț și acolo terenul de pietriș și iac-așa toată grădina.

— Și cînd o să termini ? a întrebat mama cu o liniște batjocoritoare căci i se părea deja acel capăt de timp cam pe la paștele cailor...

— Eh ! s-a supărat tata, dacă am început o să și termin...

Și trudea de dimineața pînă seara și de primăvara pînă toamna. Un șanț pe an, iarna se odihnea, citea, reflecta. Era atît de absorbit de experiența sa încît sacrifica totul, în primul rînd pe sine. A răscolit sute și sute de metri cubi de pămînt tare, pietros : plimbat lopată cu lopată din adînc afară, luat și aruncat pe site, alintat ca un copil pe tobogan și iarăși răscolit și pus la loc în locul de unde fusese scos. De cîteva ori a dat peste pietroaie mari cît roata căruții ; săpa cu tirnăcopul în jurul lor, apoi le spărgea cu ciocanul mărunt și le căra cu roaba la șosea, „să fie pietruită șoseaua“ se mîndrea el.

Cînd prin sat a trecut un agronom și s-a oprit în fața casei noastre tata l-a poftit la masă, masa era goală și mama a dat din umeri și i-a lăsat singuri. Tata s-a dus după ea în tindă și mama da din mîini cu disperare ca un pui de găină, cînd vrei să-l tai. Pînă la urmă a pus tigaia pe foc și a frămîntat un pumn de făină : mirosea a scovergi și ne-am adunat în jurul ei dar ne gonea ca pe pisici, era rea și numai după plecarea musafirului ne-a dat cîte una, le ascunsese anume, iar eu o iubeam cu evlavie.

Tata în culmea fericirii că a dat de un om cu știință de la care spera înțelegere i-a expus tot timpul planul său, i-a arătat ceea ce făcea cu o importanță de savant și agronomul s-a arătat sceptic, spunea că nu-i bun pămîntul chiar așa măcinat de tata, că și clima vîntoasă și sărată dinspre mare n-ar fi bună, că...

Înțepenit deodată tata l-a privit cu neîncredere zicîndu-i : „Trebuie încercat, tinere, omul e dator să dovedească ceva, să arate ce se poate și ce nu se poate punîndu-și pielea la bătaie...“ Și înginerul și-a văzut apoi de drum, și tata la fel, surd la țipetele de foame ce se întețeau în vara aceea de mare secetă. Sora mai mare s-a îmbolnăvit grav și doar atunci a lăsat tata lucru și a plecat cu o traistă de scule la el să caute o muncă din care să ne hrănească. Știa puțină mecanică, repara fel de fel de mașini, de cusut, mai ales, și din sat în sat a adunat doi saci cu griu cu care a venit victorios acasă. Mama s-a liniștit și chiar l-a ajutat la grădină, să termine odată, să se potolească. După șase ani pămîntul răscolit astfel și afînat a dat legume multe și frumoase, dar multe s-au stricat, nu se pricepeau să le conserve și nici să le vîndă nu s-au gîndit. A dat cu ciurul și poala la toți vecinii, atîta... Dar nu asta era scopul tatei, el a umblat cine știe pe unde, a adus viță nobilă, și puieți de pomi altoiți, a umplut locul și s-a așezat pe așteptate cu aceeași hotărîre cu care muncise. Via se făcea frumoasă, îi pusese araci și pomii intrau și ei pe rod cîte puțin. Primii, caișii și cireșii sădiți mai demult, pe locul primelor șanțuri astupate au făcut fructe nemaivăzute, le mîncam de verzi și tata ne certa rîzînd să le lăsăm să se coacă. Cînd am văzut prima oară cireșe în curtea noastră am pus o scară și m-am urcat în pomul crud, am căzut cu cracă cu tot, aceasta nu era mai mare decît o mînă de-a mea dar atîrnau pe ea cireșele date în roz, ca un șir de mărgele. Cînd m-a prins tata m-a bătut cu cureaua, credeam că mă omoară și trei zile am stat ascunsă să nu mă mai vadă.

Minunea cea mai mare s-a împlinit în anul cînd via a intrat pe rod. Era o privelițe falnică, o pădure pe araci cum nu văzuse nimenea : și iar se opreau oamenii pe la poartă, intrau în curte poftiți de tata, se minunau și plecau nedumeriți. Ca deobicei, mama cu mîinile în vînt după treburi n-avea timp să stea și să contemple cum făcea tata. Văzînd-o astfel el lua cîte un ciorchine mare, îl ținea cu grijă multă în palme și se ținea după mama să guste și ea, să vadă mai ales, că știe și să se bucure puțin. Și se bucura și mama, în fugă, arunca în gură cîteva boabe și lăsa ciorchinele pe undeva, pe unde nimerea amintîndu-și brusc că n-a scos dopul la cuptor, că se arde pîinea, că a muiat niște rufe și uite apa a fiert pe plită...

În schimb tot satul, unul cîte unul a trebuit să treacă pe la poarta noastră, să guste pe îndelete un ciorchine de struguri cu boabe țiță-vacii.

A venit și culesul, n-am avut ce face o zi de dimineața pînă seara. Se mîncase mult și cu totul abia am umplut un butoi de boabe din care au ieșit vreo 2—4 vedre de must. Din care am băut pe ruptelea rămînid pentru vin butoiașul de două vedre. Vreo trei săptămîni nu s-a atins nimeni de ele dar cînd a scos apoi o sticlă cu un lichid galben ca untdelemnul tata întinerise ca prin farmec, cînta și ne alinta pe fiecare.

— Într-o săptămînă n-ai ce bea, a observat mama, dar ea a exagerat în acea clipă, chiar a doua zi tata s-a instalat pe prispă cu o măsuță în fața lui, cu paharul și sticla și cum povestisem mai înainte nu s-a lăsat pînă ce nu l-a dat gata. Supărată rău de ceea ce făcea, mama a umplut în sticlele goale ce le avea în raft, vreo cinci și le-a ascuns în beci. „Eu mi-am rupt oasele să sap via“ — se justifica ea. Dar tata era mulțumit, isprăvise o treabă, a clătit cu apă cănița din care servise vin și apoi cu multă poftă a băut apă rece, scoasă atunci din fîntînă.

— Acu poți să te pui jos să mori, ești fericit, te-a lăudat tot satul, i-a strigat mama și el s-a făcut că n-aude dar mormăia așa pentru el : „nu știe săracu nici unul ce a băut, puteam să-i dublez și cu apă și cu borș tot așa ar fi rînjit fiecare, bucuros că nu trebuie să scoată paraua ca la circiumă“. „Dar ce se mai minunau, tată!“ am zis eu ascultîndu-i îndoielile... S-a uitat lung la mine, parcă își aducea aminte de ceva și m-a luat de mînă, m-a tras în tindă, s-a așezat pe laviță și m-a urcat pe genunchii săi legănîndu-mă deși nu mai eram așa de mică, fusesem deja un an la școală. Și a început a cînta lung, cu ecouri nesfîrșite un vechi cîntec oltenesc : „colo-n vale la fîntînă-ă-ă-ă-a... / Două fete spală lînă, a, ă, ă,... Eu îi mîngîiam barba țepoasă și cînd a terminat de cîntat m-a zguduit de umeri și a început a-mi explica mie ca la un tovarăș de chef : „am dat la toți, tot ce am avut am dat, nu să mă laude, știam că-s mincinoși, nici unul n-a crezut că se poate cultiva așa ceva p-acia, nu crede nici acuma, știu, am văzut în ochii lor... Asta-i, ce pot să fac, a dat a lehamite din mînă și a tăcut. Eu am vrut să mă dau jos din brațele sale, credeam că nu mă simte, era dus pe gînduri. M-a tras înapoi de mînă și cam șoptit, cu umilință în ochi iar îmi explica : „Nu se știe, poate că unul o să țină minte, poate că unul măcar va încerca și el... poate mai bine, poate altfel... Dar... dacă nici unul.... a zis moale lăsîndu-mi mîna liberă după ce o ținuse strîns într-a lui...

Nicăpetre : „Amintiri

Vladimir Ciocov

Ca steaua ce apune-ntr-o clipă

De necrezut ce scurtă-i clipa revelării,
și ca un vis ce nu se mai întoarce
își spulberă conturul.
Și totuși — oare nu ne înșelăm ?
Chiar nimic să nu ne mai rămînă,
Chiar nimic din ceea ce ființa care fusese ieri
și astăzi viață este ?
Eu cred că nu e zi pe lume ca să nu moară ceva,
ca un apus frumos, și totuși mai departe
să trăiască în ochii noștri,
mocnind în inimile noastre încă sufiarea
clipei scurse.
Și iată întrebarea :
Oare într-adevăr
ochiul și simțirea mea nu se înșală ?
O întîmplare minunată a vieții mele
este clipa revelării,
ca steaua ce apune, dilatîndu-și strălucirea
pe cerul inimilor noastre,
viața ei ni-i bucurie.

Soarele și marea

Ce soare în extaz e astăzi, luminos ca niciodată,
din zori tot pîlpîie și ne trimite săgetătoare raze
și parcă tremură și-ar vrea în alte sfere, cît mai sus,
în taină să dispară.
Și de-acolo ochiul său de foc, precum o auroră,
să ne trimită prelungul fulger
ori poate din înaltul cerului să cadă
înspre pămînt, și-acolo îmbrățișat să fie
de un continent de piatră sau de-o mare albastră,
cu foșnitoarele ei valuri, cine-ar putea să știe ?
Uriașul soare și puternic, trece peste mare
și fața îi sărută, sinii
cărări de raze împletindu-l,
panglici arzătoare de lumină
în aur poleite, în dar acestui zeu atotputernic
iar marea aurul acesta îl absoarbe
cu invidie, întreaga revărsare de iubire
din inima fierbinte-a astrului
foșnind mereu din valuri, în taină,
de teamă să nu stingă a cerului ardoare,
să nu plece soarele în altă parte ;
și de aceea săruturile toate, prin valuri,
îi înapoiază.
Iar vremea curge, curge,
cărarea cea de raze ademenește ochii
și inima ademenește-un cîntec
născînd în mine dorința
ca și eu pe acest drum de raze
nepregătit dar brav să plec, în nopți
călcînd pe ape necuprinse ca un somnambul
fără să știu de ce și încotro-mă-ndrept,
pe acest drum ademenitor, ce cheamă cu a lui raze
spre insule de primăveri și pace
nu spre necunoscut și încert tărîm,
seama neținînd de opreliști, de furtuni
beat de a ei lumină culeasă de la soare,
fascinat de mare
să merg tot mai departe, în veșnicie parcă
fără de odihnă, fără opriri deșarte,
pe drumul-acesta nefiresc
ce soarele și marea mi-l așternură
în minunata lor îmbrățișare.

În românește de Dușan Petrovici

Nicăpetre : „Așteptare“

radio

La microfon ascultătorii

Am mai avut prilejul să vorbim la această rubrică despre emisiuni noi, ca și despre actualizarea unor emisiuni mai vechi. Este, în primul rînd, cazul radioprogramelor de știri și informații de peste zi care, în ultima vreme, au inaugurat două noi formule de emisiune : acea atît de solicitată **Răspundem ascultătorilor,** ca și săptămînala **La microfon ascultătorii.** Și ne-am mulțumi, poate, să anunțăm schimbarea în programe, să urăm noilor emisiuni tot ceea ce se cuvine în asemenea împrejurări, dacă nu am observa că nu este doar un mod de a schimba haina de dragul modei, ci de un proces de înnoire care presupune **și un nou ascultător.**

În ultimele săptămîni, carele de reportaj ale Radiodifuziunii au transmis în direct emisiuni realizate în sate și comune, cum au fost cele de la Dumbrăveni-Suceava sau Brad-Hunedoara. Oamenii locului au avut prilejul să vorbească despre ei însiși — despre faptele lor, despre ceea ce vor înfăptui de aici înainte, dar și despre nedumeririle și greutățile lor. Se conturează așadar, în perspectivă, o adevărată monografie a satului românesc contemporan. Chiar dacă, în edițiile de pînă acum, reporterii de ocazie (adică primarii și profesorii și educatoarele și bătrînii comunelor) arareori au pătruns dincolo de suprafața lucrurilor, preluînd din mers ticuri ale reportajului clasic și vorbind mai mult despre ceea ce se vede și mai puțin despre ceea ce se simte, ar fi prematur să judecăm prea aspru acești primi pași, încă nesiguri, într-un univers nou. Rămîne însă deosebit de prețioasă ideea de a lăsa oamenilor posibilitatea să se definească ei înșiși, ideea de a crea ascultători activi și fără îndoială, cu o **regie** mai discretă, emisiunea își va găsi singură acele foarte personale mijloace de expresie care să facă din ea o reușită deplină.

Atent la cererea pieții, **comerțul radio** (căci există și un asemenea comerț în activitatea unor posturi de radio de aiurea) și-a pus pe frontispiciu cunoscutul slogan : ascultătorul nostru, stăpînul nostru ! E o deviză democratică în aparență, care ascunde însă un șir întreg de compromisuri căci, în numele acestei supuneri, se face **orice** pentru a capta și păstra ascultătorul. Se merge pînă acolo încît presupusul stăpîn nu mai are nici o șansă de scăpare. Face cumva pe surdul ? I se bate toba. E bănuit de insensibilitate la imagini poetice ? I se vorbește despre sînge mult, despre hold-uguri și altele asemenea care, zice-se, fac parte dintre **adevărurile crude ale vieții.** Ascultătorul se plictisește, declară specialiștii acestui soi de comerț : el trebuie hrănit așadar cu noutăți, trebuie surprins și atins acolo unde îl doare mai tare.

Nu subscriem la această viziune despre ascultător, după cum nu credem nici în părerea potrivit căreia ascultătorul ar sta cu un creion în mînă și cu o foaie de hîrtie în față, vînător de rare emoții intelectuale, cu formație de epicurean, degustător pretențios de esențe subtile. Avem pretenția de a susține că la noi ascultătorul este de fapt propriul său stăpîn, că el nu se plictisește, ci se schimbă și, pe măsura acestei schimbări, cerințele sale devin altele.

Nicolae Mateescu

plastică

*Sculptură și tapiserie *)*

Intrat de curînd în al cincilea deceniu al vieții, NICAPETRE poate deja să facă un bilanț al activității sale de sculptor de pînă acum. Participînd din anul 1967 la mai toate manifestările expoziționale din țară, prezent din 1971 și la unele expoziții colective în străinătate, participant — fapt deloc neglijabil — anul acesta la Bienala de artă de la Veneția (să vedem cît va dura „ieșirea“ acesteia din criză), Nicăpetre se confruntă din nou cu lucrările personale într-o a șasea expoziție personală organizată în decursul a șapte ani. Sculptorul este, neîndoielnic, prolific și insistența cu care ține să fie prezent la intervale destul de mari în galeriile bucureștene ține, cred, de dorința de a sublinia faptul că e în deplină formă. Îndîrjirea cu care se luptă cu materialul mulți confrați nu pare să fie o caracteristică a temperamentului artistic a lui Nicăpetre. E vizibilă la el o anume voluptate în dezvelirea multiplelor forme închise în piatră, material evident preferat altora. Acesta poate fi, de altfel, material pentru care sculpturile sale par a fi realizate cu oarecare ușurință. Ai parcă impresia, nu arareori, că sculptorul nu a făcut altceva decît să accentueze formele lucrate de natură, să marcheze, prin sublinierea unor detalii, o posibilă solicitare a lectura unor simboluri antropomorfe, precum în grupul Amintire. În fața realului, Nicăpetre păstrează candoarea primitivului care, investind anumite forme cu capacități simbolice, tinde a le sublinia expresivitatea. Astfel se face că formele geometrice, pe care mizează la ora actuală mulți sculptori, aș spune chiar majoritatea, îl interesează doar în măsura în care au o anume concretete a lor în universul natural. Chiar și cînd stilizează, Nicăpetre are grijă să nu se depărteze de o ordine naturală. Dar un fel de aviditate vizuală îl duce spre acea articulare simplificată a volumelor din care rezultă imagini care au, aș spune cu un termen paradoxal, savoare poetică. Preocupat pînă acum de sculptura de mai mari dimensiuni, Nicăpetre pare a se afla în faza deplasării intereselor sale către lucrări monumentale. Lasă să se vadă acest lucru efortul îndreptat spre integrarea formelor în ansambluri de proporții armonioase capabile a oferi efecte multiple, privite fiind din unghiuri diferite (Îmbinare, Brîză, Capitol etc).

★

O anume încărcătură simbolică au și tapiseriile Celei Grigoraș Neamțu. Trecînd cu usurință de la o tehnică la alta și cunoscînd bine repertoriul decorativ al țesăturilor noastre populare, ea reușește, contînd pe fluiditatea materialului (de regulă lînă) să creeze imagini sugestive. Uneori ea încearcă — nu fără succes — o transpunere a unui tip de forme caracteristice mai ales pentru pictura monumentală în structurile colorate ale tapiseriei. Efectele sînt notabile, precum în lucrarea **La trecutu-ți mare, mare viitor** (lînă, haut-lisse, 230/210 cm).

Grigore Arbore

***) Cela Grigoraș Neamțu — tapiserie. Nicăpetre — sculptură — Galeriile de artă ale municipiului București.**

muzică

Porți deschise

O primă carte românească de sociologie a muzicii, ne asigură muzicologul Mircea Voicana, în numele unui colectiv redacțional reunind multe semnături de autoritate, referitor la „MUZICA ȘI PUBLICUL“, găzduită recent de **Editura Academiei.** Abordarea chestiunii într-un evantai larg de luări de poziție nu ne lasă nostalgia unității, volumul, noi, ca și autorii, de altfel, îl considerăm în primul rînd sugestiv, orientativ-potențial, pentru o temă ce ar putea genera cîte o lucrare de aceleași dimensiuni în fiecare din direcțiile conceptuale cuprinse în sumar.

Publicul muzical este un fenomen relativ nou, concertul deschis oricui are vreo trei sute de ani vechime. Însă noțiunea de adresă a enunțului muzical desigur este consubstanțială actului cîntării. De aceea, o premiză valabilă a întreprinderii ar fi că publicul este ascultătorul ridicat la scară socială. El cuprinde mai multe submulțimi, publicuri, după preferințe și inconfortul aspirațiilor estetice. Lărgirea audienței prin mass-media clasifică ascultătorul în voluntar și involuntar. Cel voluntar ar merita mai deplin includerea în noțiunea de public și justificată interesul autorilor întrucît este o audiere conștientă, susceptibilă de circumscriere într-o arie de opinie socială. O continuare practică a demersului ar putea fi întocmirea unor diagrame a gusturilor muzicale (ceea ce se și întreprinde parțial), a unui sistem apreciativ unitar, cu scop ultim un program realist de acțiuni referitor la dinamica preferințelor. Este aici cazul de a studia dialectica nevoilor culturale și satisfacerii lor de așa manieră încît să nu se favorizeze comoditatea, să se urmărească lărgirea accesului spre esteticul autentic. Manevrarea canalelor de masă între respectarea cererii și misiunea formativă este o sarcină de mare răspundere pentru viitorul instituțiilor noastre muzicale.

Ascensiunea publicului pe scara esteticului atrage după sine și cunoașterea mai multor limbi muzicale. Amatorul de muzică simfonică va putea discerne valoarea, cu mai multe șanse de succes, și în muzica ușoară, ori jazz-pop-rock, ceea ce invers nu este valabil. Importanța cunoașterii codurilor, fără de care nu are loc comunicarea, crește în muzica contemporană. În clasicism, opera succede codului, în muzica actuală elaborarea codului, propriu fiecărui compozitor, chiar fiecărei lucrări, este simultană cu produsul artistic. Efortul publicului trebuie să tindă spre un cod al codurilor, un passe-partout stilistic.

Viața noastră muzicală cunoaște acum o afluență nemaiîntîlnită a publicului, tineretului în special, la concertele simfonice. La care anume ?, la cele mai bune ?, de ce la unele și nu la altele ? sînt încă necunoscute. Originile fenomenelor pozitive trebuie și ele elucidate.

Mai mult decît în răspunsuri, cartea se argumentează prin problematizare. O lucrare, deci, ce se apreciază nu cu epitete, ci după mulțimea porților deschise și intensitatea ispitei de a păși prin fiecare. Amintim și o „bibliografie selectivă“ cu specială mențiune pentru orizontul ei, ne-limitat scolastic, alcătuită de Cristina Petrescu, Lucia Monica Alexandrescu, și Radu Stan.

Costin Cazaban

contemporanii noștri

Conștiința — o permanentă mișcare interioară a creației lui

eugen jebeleanu

Fără a fi un apendice al poeziei, publicistica lui Eugen Jebeleanu, imagine și pledoarie în același timp, impune tensiunile și problemele contemporane cu o voce justițiară, printr-o permanentă transsubstanțiere a actualității în artă. Cele două ipostaze nu sînt paralele sau independente, ci complementare. Ele circumscriu o aceeași vocație, un ideal unic : „Unde este acela care nu dorește o literatură de actualitate, care să fie și o artă de actualitate".

Fascinația trăită în contact cu actualitatea, „univers de lumini și de văpăi în perpetuă mișcare", transformă poezia și publicistica lui Eugen Jebeleanu într-o literatură — autoconștiință. O permanentă stare de trezie naște verbul poetic și cel publicistic, o continuă ripostă la adresa „somnului dogmatic". Salut sau replică, strigăt de acuzație sau pamflet, scrisoare plină de compasiune, poem, parabolă sau portret-medalie, articolul scris de Eugen Jebeleanu reprezintă manifestarea unei voci active, ce vibrează la plural, cu o lungime de undă singulară, fundamental reflexivă și axiologică. Publicistica nu este un epifenomen sau o creație minoră. Vocația **scrisului total** și a imaginii totale conferă poemului și articolului același timbru-conștiință, în care integritatea umană a artistului este potențată de integritatea lui istorică. Scrisul, rostirea, revoltă sau lamentație, panegiric sau pamflet, se identifică cu lumina : „Unde oamenii tac, tot timpul, începe să vorbească întunericul...". Cuvîntul înseamnă ieșirea din indiferență, respingerea nepăsării și a domniei lui Anarchos. El este un zbor sublim alături de celelalte «zboruri sublime pentru escaladarea inerțiilor», cu el poetul sau publicistul pornește „la asaltul atitor plăgi : injustiția, mizeria, întunericul (din suflete și din «case»)". Cuvîntul este, pentru Eugen Jebeleanu, un apel la o identitate interioară, verticală : „Să faci să crească verticale, spiritele oamenilor". Propulsiv, evenimentul este, în același timp, pretext și instanță pentru nașterea actului publicistic. El devine imagine și pledoarie, transfigurat de conștiință.

Conștiința este o permanentă mișcare interioară ce valorizează fiecare gest printr-o reverberație psihică : „Nici măcar o picătură de apă nu poate fi limpede, și nu poate fi băută fără să-ți tulbure conștiința, dacă izvorul ei zvîcnește din singe nevinovat și împilare". Conștiința catalizează și articulează litera și spiritul poemelor sau articolelor, refuzînd decorativul, poetizarea, sau patetismul minor și convențional. Ea dă amplitudinile acelei voci, dimensional înalte și adînci, și ritmează volutele frazei într-un **spațiu publicistic al reliefului.** Este o negație implicită a acelor „chei" sau ipotetice rețete ale valorilor umane și artistice : „Nu există chei, șperacluri, «guri de lup», instrumente sau metode brevetate sau clandestine, care pot deschide orizonturile înalt muzicale, profund umane ale literaturii și artei de actualitate". Indiferent de arhitectura stilistică a imaginii, sensul este direct sau indirect o pledoarie, un act de justiție sau condamnare. Incisivul pamflet publicat în **Țara noastră, Șampanie și singe,** posedă o pregnanță a stilului ce evocă tăișul sabiei. El este expresia unui suflet, ce „devine o teacă înțeleaptă în care se adăpostește fulgerul dreptății și al adevărului", cu certitudinea unei iminente izbucniri (Gracchus Babeuf). În gazetele democratice și antifasciste; **Azi, Dimineața, Adevărul, Reporter**

și **Cuvîntul liber,** Eugen Jebeleanu a tipărit numeroase articole ce par a fi scrise cu sabia sau cu fulgerul .În 1966, publicînd un articol în **Contemporanul** despre **„Perpessicius sau despre iubire"** poetul ar vrea să scrie „nu cu stiloul ci cu o crizantemă". Dar, indiferent de instrumentul imaginar cu care ar fi scrise și, pe care ni-l sugerează vocea articolelor, ele sînt expresii ale comprehensiunii în accepția ei de **„forță"** (s.a.) și nu de **îngăduință** (s.a.) **„Din veacul XX"** nu este doar titlul unei cărți publicate de Eugen Jebeleanu în 1956, ci și mărturia unei identificări cu un anume timp istoric. Chiar dacă substanța unor articole e dată de o lectură din Tacitus — cele trei **„Marginalii la Tacitus"** — sau dacă ea este evocarea lui Gracchus Babeuf sau o parafrază la „parabola asupra toleranței" scrisă de Benjamin Franklin, această privire în trecut este subordonată prezentului. Impus astfel, evenimentul intră în durată și devine simbol repercutant, efigie. Memoria leagă și consolidează articole sau evenimente, aparent independente. Ea impune, în același timp, ideea de continuitate și permanență a scrisului lui Eugen Jebeleanu, calitatea lui de consonanță cu oamenii și istoria. Acest idiom al **consonanței** marchează profund sensibilele evocări, imaginile despre artiștii români sau străini ce alcătuiesc o adevărată galerie de portrete. O paletă redusă la armonii de alb descoperim în portretul interior făcut poetei Constanța Buzea. Armoniile de gri, trecute prin perspectiva operei fac **„Din plumb-aur"** într-o efigie a lui Bacovia, „poet ce a împlinit, astfel, după cum scrie Eugen Jebeleanu, miracolul visat de alchimiști". Într-o medalie a lui Dimitrie Stelaru, față, — „cifrul mihnirii", cuibărit „în colțurile gurii" și „puternica drojdie de amărăciune" din poezie este dominată de revers — „Himera și elanul vital... Himera, adică omenirea nefrustată de nimeni". Ștefan Roll, Ion Vinea, Gala Galaction, Iulian Vesper, Ion Sava sînt evocați în portrete deloc ocazionale, care se transformă în adevărate simboluri. Perspectiva lor este dată de vocația exemplarității, de dorința ca „netrădîndu-te pe tine însuți, să poți plonja în adîncurile inimilor omenești". Plasticitatea acestor imagini este sobră dar penetrantă. Un portret ce ni-l evocă pe El Greco (asemenea multor poezii) este făcut lui Bacovia, cu tușe alungite, cu accentul luminii pus pe mîini, pe „degetele prelungi făcute parcă să mîngîie clapele clavirelor". Un Picasso cu paleta — „cartușieră multicoloră", cu pensulele „undițe ale adevărurilor scoase la suprafață prin miracolul artei" este surprins în ipostaza de „toreador al spiritului", care ucide „taurul constrîngerii". Lui Ștefan Roll îi este închinat un triptic. Simion Stolnicul este încadrat într-un portret-maximă ; „Dispariția unui poet... înseamnă, totdeauna, moartea unui copil. A unui copil dumnezeesc". Ion Vinea este, „o fîntînă fără jgheab", și opera lui s-a adunat în sfîrșit între „elitrele cărților". Camil Petrescu nu e „grimeurul cadavrelor", ci autorul unei poezii în care războiul este „nefardat", Iannis Ritsos este privighetoarea ce trebuie eliberată, iar Valéry Larbaud cîntărețul unui „patriotism planetar". Eugen Jebeleanu evocă „mersul care nu vrea să rănească pămîntul" al lui Eli Lotar. Ochii lui Nicolas Guillen îi apar ca fîntîni ce răsfring palmieri. Un portret colectiv este închinat „oamenilor invizibili" cărora li se refuză drepturile și statutul uman, într-o expresie sintetică: ei fac parte dintr-un „cliseu", „menit să nu fie developat niciodată". Adesea articolul publicistic devine poem **(Fără de moarte, Zăpada).** El este frescă și parabolă în **Februarie sau în Țăranii,** ultimul, basorelief în pămînt, închinat jertfelor de la 1907 : „Mîncau pămînt... Mîncau din el puțin, o fărîmă cît o anafură. Sărutîndu-l mușcau din el, dar și atunci un pic numai, ca să rămînă urmașilor... pămîntul-pumn, pămîntul-trimbiță". Și ca o imagine sintetică, implicit generatoare a operei, a acestor portrete și imagini pledoarii, autoportretul este pictat în cromatica singelui „gheizer al neliniștii noastre", cum numește Eugen Jebeleanu acest singe al conștiinței precipitate de faptele lumii. „Am început să avem nouă vieți și nouăzeci și nouă de vieți. Murim nu o dată, ci de nouăzeci și nouă de ori și mai murim și după aceea", scrie poetul **„Surisului Hiroșimei"**, poetul surisului și durerii la plural, al existenței la plural. Astfel, pledoarie și imagine se identifică în destinul unei vocații conștiente de impactul literaturii și purtătoare a „credinței îndărătnice, pe cît de senină că Harfa poate învinge Pădurea".

Doina Uricariu

Nicăpetre : „Îmbinare"

fragmente critice

Obsesia clișeelor

Particip la un examen de **definitivat** și, după un maraton de trei zile, capul meu este buimăcit de clișeele pe care le aud și le văd repetate, cu solemnitatea necesară în „lucrările scrise". Autorii lor sînt profesori de română, cu o vechime minimă de trei ani la catedră, oameni cu o diplomă în buzunar, educatori harnici și inventivi, pionii culturii în locurile cele mai îndepărtate ale țării.

Rechemați la o verificare a cunoștințelor profesionale și a aptitudinilor pedagogice, ei sînt obligați să trateze, în maniera pe care o găsesc cea mai potrivită, un subiect de literatură română. Ascult cu atenție ceea ce spun, urmăresc felul lor de a se exprima, din cînd în cînd le întrerup zelul retoric pentru a sonda adîncimea înțelegerii pe care o au față de fenomenul literar. Unii dintre candidați sînt serioși, cunoștințele lor sînt solide, intuiția lor este fină. Mă surprinde inteligența critică a unui tînăr profesor din Mangalia, îmi dă o vie satisfacție felul în care o profesoară din Constanța discută o problemă mai dificilă de istoria criticii românești. Cultura se poate asimila, în fond, oriunde, cartea poate da roade în mediile cele mai variate. „Nu pot oare privi pretutindeni lumina soarelui și a stelelor ?" — se întreba Dante. Nu poate ajunge lumina unei opere mai departe și mai repede decît comodităților civilizației ? ! — iată la ce mă gîndesc, cuprins de o bruscă reverie iluminist-poporanistă, în timp ce ascult pe unii dintre acești candidați la **definitivat.** Simpatia mea este puternică și, pe cît este cu putință, caut să diminuez severitățile examenului, angajînd cu ei un dialog cordial, liber. Dialogul nu-i totdeauna posibil, între cel ce este pus să examineze și cel examinat se ridică, deodată, pragul necruțător al clișeelor. Omul din fața mea nu mai vorbește el, în locul lui vorbesc niște formule goale care trec de la o frază la alta cu o insistență insuportabilă. Vocea interioară rămîne mută, personalitatea individului este prizoniera unor automatisme verbale pe care nici materia incitantă, profund subiectivă a literaturii nu le descurajează. Limbajul, observa odată Tudor Vianu, are o dublă funcție : **tranzitivă** și **reflexivă,** comunică și, totodată transmite timbrul personal al subiectului, atitudinea lui față de comunicare. Astfel devin posibile **faptele de stil,** accentele subiective care produc farmecul unei comunicări și, evident, farmecul unei personalități. Înclin să mă îndoiesc, totuși, de acest adevăr, limbajul pe care îl folosesc cu rivnă cîțiva dintre profesorii de română din fața mea este perfect alb, neutru, în spatele vorbelor nu surprind nici o tresărire individualizatoare. Arghezi ? Arghezi a scris înainte de război psalmi în care se îndoiește de existența divinității, iar după război, mai precis în 1959, a scris faimosul **Psalm** în care, gata, nu se mai îndoiește de nimic, spiritul lui devine senin, optimist ! Încerc să abat cursul acestei gîndiri aducînd exemple care tulbură schema maniheistă, inutil, profesorul o ia de la capăt în termenii dinainte : îndoiala, căutarea, certitudinea — treptele adevărului la Arghezi ! Manualele mai vechi au popularizat acest cliseu și toate intervențiile ulterioare ale criticii nu au reușit să-l discrediteze. Caut să aflu o explicație mai adîncă pentru această perpetuare a schemelor în mintea unor oameni tineri, căci nu-mi vine să cred că numai inerția spiritului îi împiedică să primească soluțiile noi ale criticii, mai complexe și mai apropiate de adevăr. Este poate la mijloc și convingerea lor că îndoiala trebuie să aibă un capăt, că suferința, în artă, nu poate fi perpetuă. Un poet care nu află pînă la sfîrșit liniște și împăcare — iată un fapt greu de acceptat. Viața cere, la acest punct, altă regulă și, transpusă în artă, regula devine un criteriu de judecată. Arghezi s-a împăcat, deci, cu sine însuși și, prin negație, cu divinitatea ! Psalmul din 1959... Sînt dispus să las deoparte exemplele care contrazic această propoziție și să accept soluția împăcării argheziene, dar compromisul nu este posibil din cauza acelor formule goale pe care le citam la început, flori ale unui stil sociologistic drastic. Trecută prin ele, orice operă iese distrusă, diferența dintre un reportaj și o mare carte dispare. Totuși aceste cuvinte au avut cum ar spune Arghezi „fecioria lor", puterea lor de a semnifica și de a traduce modulațiile fine ale gîndirii, a fost de atîtea ori verificată. Ce s-a întîmplat cu **a se inspira,** cu **a descrie, cu arată,** cu **viziune asupra...** și atîtea alte formulări ce par în limbajul unora dintre acești profesori de literatură niște vorbe prefabricate, prăfuite flori de plastic ? Cu această întrebare revenim la manualele școlare. Ele au instaurat, cred, prestigiul clișeelor și continuă chiar și azi să le cultive, dar a pune totul pe seama manualelor nu este drept. Sînt și alte elemente care încurajează lenea gîndirii și, fatal, limbajul dominat de solemnitatea locurilor comune. Iată o problemă la care trebuie să medităm. Nu este suficient, cred, să recomandăm literatura bună, trebuie să și pregătim publicul ca să o înțeleagă.

Eugen Simion

Masca tragică

Urmare din pag. a 3-a

ascult vijelia. / S-au zilele mele-totuna / Aș vrea să le-nvăț simfonia. // Mai spune s-aducă și ceaiul. / Și vino și tu mai aproape. / Citește-mi ceva de la poluri. / Și ninge. Zăpada ne-ngroape // Ce cald e aicea la tine / Și toate din casă mi-s sfinte / Te uită cum ninge decembre.... / Nu ride... citește-nainte... / E ziuă și ce întuneric.... / Mai spune s-aducă și lampa / Te uită, zăpada-i cît gardul, / Și-a prins promoroacă și clampa // Eu nu mă mai duc azi acasă... / Potop e-napoi și-nainte / Te uită cum ninge decembre. / Nu ride, citește-nainte".

Chiar dacă, așa cum s-a observat, volumele de după **Plumb** își rarefiază intensitatea discursului, șocul metaforei impenetrabile (cum o spune și poetul într-o **Legendă** : „Ce bine a scris / Și cu talent / Un inspirat / Din secolul trecut... // Întîmplări. / Locuri. / Aproape ca astăzi / Ce inspirat... / Sau opera a suportat / Adaos, / În cursul anilor") ascultînd în planul formei de o secretă curbă descendentă, regresivă, catabasis-ul existent în obsesia fundamentală a acestei poezii, **Scintei galbene** (1926), **Cu voi** (1930). **Comedii în fond** (1936), **Stanțe burgheze,** (1946), marchează efortul lui Bacovia de a ieși din „vizuina luminată" a eu-lui care-și transcrie reacțiile dureroase, consternante, și lărgirea cîmpului tematic, mai ales de fundal social, al preocupărilor sale. Această deschidere spre epoca lui nu putea, și nici nu avea de ce să-i modifice registrul tragic al vocii, realitatea socială a anilor în care și-a scris poemele aducîndu-i de fapt, un nou argument pentru sfîșierile interioare. Dar, pe lîngă strofe sarcastice precum : „Mai bine singuratic și uitat / Pierdut să te retragi nepăsător / În țara asta plină de humor. / Mai bine singuratic și uitat // O genii întristate care mor / În cerc barbar și fără sentiment, / Prin asta ești celebră-n Orient /O țară tristă, plină de humor" în marea tradiție a indignării eminesciene, poetul „Mihnit de crimele burgheze fără a spune un cuvînt" își regăsește cuvîntul autentic, dar de această dată cu o trimitere clară la realitățile politico-economice ale timpului său : „Pe seară, la geamuri, un nour violet și de aramă / Pe drum, l-aceeași oră, se tîrîie un lanț de fier, / Și coincidențe aranjate pe-o tristă gamă / Azi iar mi-i frică... și cred, și sper... / O zi fără anotimp și ordine militară / Și prin vecini s-aud mici pregătiri de masă. // Însă produsele au început să dispară / Și mulți au plecat și noaptea se lasă // Cu toții spun că bine le-a făcut / Sau că un geniu se va naște / Iar studiul crește cu tactul tăcut... / O ființă supremă, dintre noi, ne cunoaște" **(Amurg).**

ferestre

Un poet ca o ieșire la mare

Artur Lundkvist stă la bloc. Cerul e jos și, din cînd în cînd, se amestecă în hîrtiile sale. Cînd bate clopotul la biserica din apropiere, pinii sună larg ca foioasele. În spatele blocurilor, pietrele par piini scoase din cuptor. În dimineața aceasta de iarnă lumina pătinează pe pietre și alunecă în mare. Stockholm-ul are la hlamidă nasturi de apă. Sideful Balticii strălucește după case, golful ține loc de curte și de grădini.

Îmi aminteam de la București înfățișarea sa zdravănă, bonomă, de voinic al nordului, cu multă lumină pe față. După cîțiva ani îl întîlnesc la fel de sprinten, amabil și dispus — chiar dacă e extrem de ocupat cu voiajele, primirile, Academia, să purtăm o discuție. Ambianța apartamentului său e plăcută, tablouri, cărți imense ale prietenului Neruda, care îl vizita aici deseori (cărțile sînt niște ediții tablou, pot fi înrămate). Distinsa poetă Maria Wine, soția artistului, ne înconjoară cu pahare, să ni se dezlege limbile. Artur Lundkvist vorbește spaniola... nu mă hazardez... și engleza. O alegem pe aceasta din urmă. Pus în astfel de situații, îmi amintesc preparativele care se făceau înaintea duelurilor, desemnarea armelor : pistol, sabie și măsurarea distanței. Așadar vorbim englezește, de la doi pași. Nu mi-am notat ce am spus eu despre poezie, crezînd c-o să țin minte, și știind că, la o adică, pot găsi oricînd altceva. Iată răspunsurile maestrului :

L : Cred că poezia cîștigă tot mai multă influență, chiar dacă nu are atîția cititori ca proza. Sarcina ei e de a se menține la un înalt nivel artistic. Poezia modernă a descoperit zone noi în ființa umană. În acest sens se poate vorbi de funcția de cunoaștere a lirismului. **Îmi sînt cunoscute eseurile valoroase și cercetările întreprinse de interlocutorul meu în domeniul esteticii. Și-a defrișat singur pădurea : intîi a tradus poeți destul de diferiți, apoi a încercat să le pătrundă, teoretic, sistemul. Un Lundkvist în halat de pădurar și în „pădurea de simboluri", luînd în mînă și examinînd calitatea rumegușului de stejar și luminozitatea fosnetelor.**

— Cît de departe poate merge descoperirea ? Există și pericolul de a pierde legătura cu lumea.

L : E un cîmp imens pentru descoperiri. Și chiar dacă acestea sînt complicate, merită osteneala. Poezia trebuie să transforme lucrurile intelectuale în viziuni senzoriale și senzorialul în abstract. Ea acționează, după cum vedeți, ca o roată, nimic nu lasă așa cum e, modifică totul, căci nu numai calcă — ea, roata — dar și învîrte, schimbă mereu perspectiva. Adevărații creatori ingemănează gîndirea cu simțirea. Lirica italiană hamletizează prea mult. Puțină retorică e necesară, dar nu prea multă. Retorismul acesta e un fel de pregătire pentru inspirație, cum ar fi invocația către zeiță în epopei.

Vorbim apoi despre poeții tineri suedezi, pe care îi cunosc mai bine. Nu scriu acum ce cred eu despre ei, spun altădată, mai pe larg, să vedem ce părere are domnul Lundkvist :

L : Sînt mai mulți buni. Lars Forssel, Tomas Transtromer, Sandro Key-Auberg. Gunar Harding, cel mai tînăr, este viguros, acum aflat în cîmpul magnetic al lui Appolinaire, și-al americanilor. Foarte productiv este Sonnevy, dar în pericol de a trivializa poezia scriind despre orice. Lars Norrel experimentează un fel de înșiruire de idei fixe în versuri. Poate că o picătură de folie e necesară, dar una mică, nu mai mult, un vîrf de ac. Adevăratul creator trebuie să combine realismul, și asta se face aproape de la sine, cu fantasticul. Așa cum se-nvîrte roata. Nu se pot absolutiza experiențele. Există poeți populari proști și există poeți populari geniali. Există absconși mici și „dificili" mari și populari în același timp. Îmi place poezia cu cinci degete — căreia să nu-i lipsească niciuna din posibilitățile de a veni în contact cu claviatura simțirii.

Un moment de liniște. Să-l întreb despre planuri ? Fie ce-o fi !

— Ce planuri aveți ?

L : În curînd îmi va apare un roman despre Alexandru Macedon. L-am conceput ca pe un poem epic. Mă interesează istoria. Romanele istorice pot fi alegorii, pentru că istoria se repetă — nu orice, esența. Ies alegorii chiar cînd autorul nu intenționează acest lucru. (Merge în bibliotecă și îmi aduce o carte a sa în românește, „Voința cerului").

— Credeți că poezia e traductibilă ?

L : Da, cea modernă mai ales. Am tradus peste 20 de volume de poezie din franceză și engleză. Citeodată, citindu-mi versurile în spaniolă sînt surprins, găsindu-le parcă mai bune. Poetul nu trebuie să fie aservit muzicii, muzicalității, ci să-și păstreze independența. Să conțină și ginduri. Rimbaud a fost primul mare modern.

Mai vorbim de una, de alta. Ce știe domnul Lundkvist despre literatura română, ce știu eu despre cea suedeză ? Scor egal, cinci-șase la cinci-șase. Sîntem de acord că trebuiesc sporite eforturile. Cînd a fost în România, printre alte amintiri plăcute, și un incident. A plecat cu trenul și la granță vameșii l-au pus să-și numere banii. El spune că a fost invitatul Uniunii Scriitorilor și pronunță numele lui Zaharia Stancu. La auzul numelui lui Zaharia Stancu milițienii au făcut drepți și l-au salutat. Domnul Lundkvist ride din toată inima. Ei, se întîmplă spun eu... Să iau metroul ori autobuzul? Așteptînd autobuzul, deschid „Copacul cu pești", o antologie din opera poetului în elegantă colecție „Reclam". Ce mi-a scris ? „Lui Marin Sorescu prietenia care trebuie să-i unească pe poeții din țări diferite" **(În astfel de ocazii se face un schimb de „The best wishes" americănește, și fiecare e mulțumit). Citesc pe nerăsuflate, în aerul rece în care se simte sărutul golfstream-ului poezia care deschide volumul :**

Dă-ne un vis

Muncim undeva în adînc, precum într-o hrubă
Ochii ni-s plini de funingine. Mîinile noastre
sînt rîngi neîncovoiate și puternice ciocane.

Dă-ne vis luminos, fii pentru noi ca o soră
care ne
însoțește și poate sta de partea noastră în întuneric,
care ne mîngîie cu vorbe însuflețitoare și
ne pune mîna-i răcoroasă pe frunte.

Dă-ne un vis despre lumina zilei, acolo, undeva, departe,
despre vîntul de afară, despre tresărirea pămîntului
și a florilor în ploaie, despre copacii care își înalță
îmbelșugate coroane ceruite, despre casa de-acolo cu micile-i
fericiri, despre rîsul copiilor săi dimineața, cînd se spală,
ori seara cînd ultimele mingi dansează sub stele.

Dă-ne un vis luminos — și mîinile noastre vor deveni din nou
ciocane puternice și rîngi neîncovoiate.
Lucrăm undeva în adînc, într-un șicriu.
Am avea nevoie de-un vis luminos.

Poezia a fost scrisă în 1929. Omul pe care-l cunosc e întreg aici, simplu, profund, fraternizînd cu oftatul de pretutindeni. Nu, mai bine iau metroul. Stația e mai departe, am timp să-mi prelungesc bucuria. Să-mi pun impresiile la punct. Ce-o fi în caietul meu, dumnezeule ? Dar să deschid să văd dacă-mi mai înțeleg scrisul. Prefer să citesc din carte. Ia să mai scuturăm noi „Copacul cu pești". Un poet adevărat într-o țară face cît o ieșire la mare.

Cel mai mare

Soarele, care răsare și luminează țara
ploaia, care cade și, vijiind peste păduri, munți
și mări, trece mai departe,
primăvara cea care dă împărăția pămîntului
în grija unei zeițe roditoare
cercurile verii și fosnetul grînelor,
furtunile toamnei și poamele căzînd în iarba
veștejită
roua dimineții, cîntecul păsărilor și mireasma
pămîntului,
jăratecul amiezii,
cenușa amurgurilor și ultimele sclipiri în
ferestre,
răcoarea nopții, geamătul,
omul care ară cîmpul și satură maternul pămînt
femeia care aprinde focul, coace pîine, rămîne
gravidă,
face copii și-i alăptează la sîn
toate acestea sînt mari și pline de-o nesecată
poezie.

Și ce sînt, față de acestea, numele, gîndurile și literele noastre ?

O astfel de meditație îmi e foarte apropiată. Omul cu care am stat de vorbă pînă mai adineauri, călătorul neobosit, scrutătorul de peisaje dar și de universuri culturale, mă urmărește multe zile de peregrinare prin Suedia, zîmbind prietenește, cu gustul de adevăr al prestigioasei sale creații...

Marin Sorescu

Alimentația culturală în conserve?

Urmare din pag. 1

jenului sînt sufocate de un „sistem fibros, de pisălă : fragmentele cunoașterii sînt frînturi dezordonate, legate la întîmplare prin simple relații de proximitate, de epocă, de însușire, de asonanță, de asociații de idei etc". În felul acesta, cultura umanistă este înlocuită de ceea ce Moles numește „cultura mozaicată". În ambele situații cultura apare ca o „mobilare" a creierului, fără să se confunde cu gîndirea care „se naște și se hrănește din cultură" : „gîndirea este devenirea culturii", un proces activ, în timp ce cultura apare ca „materie a gîndirii" caracterizată prin întindere și densitate.

Constient de limitele inerente ale definițiilor culturii, de faptul că ele nu pot cuprinde totalitatea gamei de atribute, Moles preferă să definească cultura printr-un șir de propoziții deschise, care însă, departe de a ne da o imagine cît de cît fidelă a problemei studiate, reduc noțiunea de cultură la dimensiunea sa informațională, lipsind-o de latura ei materială, care este doar presupusă ca existentă undeva în spatele mozaicului de cunoștințe. Ceea ce capătă o valoare predominantă în demersul lui Moles sînt canalele de informație, mijloacele comunicației de masă sau ciclul socio-cultural, care, după părerea autorului, ar exprima în exclusivitate dinamica culturii, în timp ce conținutul acesteia, constituit din „atomi de cultură", ar aparține unei „statici" a fenomenului studiat.

Reducerea noțiunii de cultură la un imaginar ecran de cunoștințe nu este lipsită de interes practic, ea ar putea permite analiza operațională a unui moment al existenței culturii — momentul său comunicațional — și întreaga lucrare este o interesantă și inventivă abordare a circulației informației prin canalele comunicației de masă. Cum însă cultura nu se confundă cu unul din momentele sale, preferăm să o vedem în continuare ca un fenomen complex, și contradictoriu, în care circulația cunoștințelor nu este decît un aspect singular și adesea formal al manifestării unui conținut real, care înglobează valorile materiale și spirituale ale acțiunii umane, nașterea, dezvoltarea și perimarea acestora într-o societate anume, în contextul unei structuri sociale adesea contradictorii, care se reflectă în atitudinea diferită a indivizilor, grupurilor și claselor sociale față de ansamblul cultural dat.

Desi Moles distinge între o cultură individuală („ecranul mental de cunoștințe pe care individul proiectează stimulii — mesaje, primite din lumea exterioară, pentru a construi percepții, adică forme sesizate în ansamblul lor și susceptibile de a fi simbolizate prin nume sau prin semne") și o cultură socială, aceasta din urmă nu se disociază de prima decît prin faptul că este o sumă aritmetică a culturilor individuale ale unei colectivități. De această dată fictiunea autorului este facilă și dă imaginea unei simplificări nejustificate a unui fenomen la suma componentelor sale, la rîndul lor reduse la o nuditate abstractă incapabilă să procure omului semnificații practice sau estetice, trăiri și sentimente. Cultura devine o mașinărie ale cărei motoare hrănesc cu stimuli și mesaje capacitățile de asociere ale creierului uman și lansează pe țevile sale de esapament un torent de dorințe. Într-un rezumat al definitiei sale, cultura este „suma probabilităților de asocieri de tot felul care există între elementele de cunoaștere...". În ciuda diferențierii operate între cultură și gîndire adesea avem impresia a se confunda cultura cu mecanismele psihologice ale procesului gîndirii, iar alteori este implicit identificată cu efectul mijloacelor de comunicație de masă.

Acest mod de a defini cultura, prezentat în primul capitol al lucrării, stă la baza întregului demers întreprins de autor asupra ciclului socio-cultural. Sînt analizate pe rînd **Piața intelectuală și cultura** (capitolul II), **Transferul mesajului cultural** (capitolul III), **Circuitele de difuzare culturală** (capitolul IV) și ne sînt prezentate **O teorie sociodinamică a modurilor de comunicație** (capitolul V) și **Dinamica culturii și societatea intelectuală** (capitolul VI).

Nu ne vom opri asupra tuturor acestor probleme care țin mai degrabă de o terie a comunicațiilor decît de o sociologie a culturii. De altfel, în această parte a lucrării, profesionalismul autorului este evident și se traduce în observații de specialitate cu un puternic iz tehnologic. Totuși, înainte de a trece mai departe, ne oprim un moment asupra unei metode folosite în special în analiza „pieții intelectuale". Este vorba de profesarea analogiei ca metodă de cercetare și roadele folosirii acesteia în întreaga concepție a lui Moles asupra culturii reies cu prisosință. Spuneam că Moles reduce cultura la un simbol și îi conferă acesteia o calitate formală, independentă de conținutul său : ea apare în ultimă instanță ca un produs, ca o marfă, care se vinde pentru un anumit pret. Utilizînd analiza marxistă a valorii, autorul aplică analogia în lumea ideilor și introduce în analiză termenii de plusvaloare, pret de revenire etc., fără să observe că identificarea producției materiale și spirituale nu este posibilă, desi oricine poate face disocieri clare între o cantitate de marfă și o „cantitate de idei". Este unul din cele mai evidente exemple de contradicții care apar în **Sociodinamica culturii** și acest lucru nu este întîmplător. Moles este un intelectual care îl cunoaște pe Marx, dar gîndirea lui este pătrunsă totodată de ideile lumii în care trăiește și pe care o analizează, „societatea de consum", coincidențele dintre cele două puncte de vedere fiind absolut întîmplătoare.

Această concepție a autorului își spune cuvîntul mai ales atunci cînd se imaginează posibilele transformări ale culturii în viitor. Moles porneste de la un fapt real nu numai în lumea capitalului și care constă în procesul de conservare a mesajelor, în cadrul căruia prin fixație sau înregistrare sînt puse în „conserve culturale" sunetele și imaginile, informațiile transmise prin mass media. Relevînd tendința de multiplicare a copiilor de „conserve de comunicație", autorul lansează axioma unei noi societăți a mijloacelor de comunicație, a unei „societăți intelectuale" în care oriunde și oricum, **„în schimbul unui preț modic, avem dreptul toți la orice eveniment remarcabil al trecutului, fie el de natură sonoră, vizuală sau scrisă".** În noua societate, fiecare cetățean va avea la domiciliu un „receptor universal de sunet și imagine" pe care, după dorință îl va conecta la un „robinet de informație" din care vor curge conservele culturale, personalizînd cultura individului și debarasîndu-l de constrîngerile sociale. Omul nu va mai fi nevoit să umble după fapte culturale, va sta acasă în pijama și „inginerii de emotii", alături de o întreagă „Administrație a culturii", îi vor furniza în pachet surîsul Giocondei, frumusetea lui Apollo și turnul din Pisa, însoțite de mesaje tactile și audio-vizuale. Această utopie nu ar fi completă dacă nu am arăta că autorul nu ne spune nimic despre modul în care omenirea va ajunge la această stare, nici măcar despre dispariția diferenței dintre pretul actual al „produselor culturale" și pretul modic al axiomei societății intelectuale.

Cu atît mai greu ne vine să credem că omul viitoarei societăți, izolat pe o insulă proprietate personală își va putea proteja ființa sa spirituală hrănindu-se cu „conservele culturale" pe care și le alege după o „dietetică proprie".

atelier literar
poșta redacției

IULIAN ANA: Sînt, deocamdată, la nivelul unor pagini de început, șovăitoare, uneori însăilate neconvingător, forțat („Neciopl itul" și, într-o măsură, „Pepenele"). „În umbra timpului" e scrisă ceva mai cursiv, mai „adevărat", singura care deschide unele speranțe de viitor. (Probabil, „spectacol mut"; nu **mutual**, care înseamnă cu totul altceva...).

IONEL PORUMBESCU: Există o oarecare vioiciune a condeiului (mai ales în scena bătăii cu zăpadă), printre multe naivități, nesiguranțe și ecouri de lectură. Inadmisibile, însă, pentru un ucenic în ale literaturii, frecventele greșeli de ortografie. (Pe viitor, scrieți mai citeț, mai puțin înghesuit și neglijent).

I. M. ROȘIORU: N-am avut la îndemînă originalele decît, firește, la una singură... Impresia de ansamblu e favorabilă, — lucru îngrijit, scrupulos, corect (poate, un pic stins). Ultimul vers, însă, pare săracit prin dispariția lui „ceva ce ar putea să semene" și prin definirea apăsată (articularea) **idealului și muntelui** (care devin astfel **un anumit** ideal și **un anumit** munte). Le vom trimite, conform dorinței, la „Secolul XX".

D. MARAN: Interesante și acum, cu implicații de inteligență, bun gust, vocație lirică (chiar dacă „puricii" grafiei supralicitează supliciul lecturii miilor de pagini săptămînale, pentru care dioptriile rămîn întotdeauna insuficiente...). Ceva mai „rotunde", „Adieu" (?!), „Octombrie", „Prietena", „Fuga", „Animație". Insistați.

I. N. CIOACĂ: Compuneri de efort și convenție mimetică, fără „emisiune" convingătoare. Ceva mai bine, în „Aducere aminte".

SUD: Surpriza plăcută a revenirii e dublată de aceea a unor semne de înnoire și progres. „Seară", de pildă, mai ales de la versul (frumos și semnificativ) „îngenunchez spre mai simplu", cu tot ce urmează. Sau „Cine va fi...", strofa finală, „Uzurpatoarea" și mai ales „Cercuri de foc" (cu o strofă de început plină de grație și transparență). Se pare că anul n-a fost totuși rău — ați scris mai puțin, dar mai bine (se întîmplă de multe ori așa, lucrurile „ținute" mai multă vreme „în minte" — necheltuite în fuga risipitoare a condeiului — ajung la concentrații (densități) mai mari și la cristalizări mai depline). Sperăm să primim vești tot mai bune.

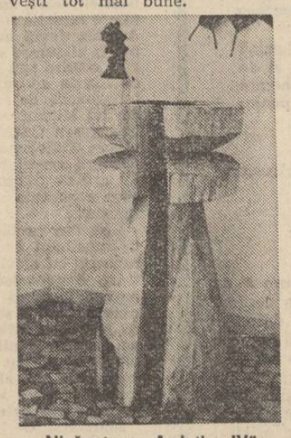

Nicăpetre : „Amintire IV"

I. VASCA: Pendulînd între Ion Barbu, Anton Pann și folclor, dar alunecînd mai ades spre Th. Speranția (și chiar mult mai jos), un condei destul de îndemînatic și glumeț (de multe ori, la netimp și cam anapoda) încearcă să „renoveze" venerabile, ilustre, grave teme baladești (Iancu, Vlad Țepeș, Ștefan, Decebal, Prometeu ș.a.). nereușind, însă, decît să le rezume simplist și convențional — în cel mai bun caz — ori, de cele mai multe ori, să le „învești minte", pestriț, parodistic, într-o formulă licențioasă, de gust dubios, frizînd adesea trivialitatea. Prometeu, de pildă, e „Cel care, lung de labă / Și fiu al lui Iapet / Expuse la tarabă / Olimpicui secret"... și pe care zeii „l-au și fixat / De stîncă-n pioneze" etc. Mai puțin regretabile, cîteva din ciclul „Prosper" („Caliopa", „Căpcăunul") nefinisate însă la un nivel acceptabil.

ELV. I.: Mulțumiri pentru salutări și gînduri bune. Sperăm că nu veți abandona lupta și vă dorim succes.

A. DAN: Ceva, în „Dansatoarea", ceva în „Policaros" (cu unele pagini încîlcite, neglijente, de p. 6), dar, în ansamblu, lucruri modeste, mai prejos de nivelul plicului anterior.

G. RÂMBU: Mai bună „Io pietre"; cealaltă, mai frugală, rezumativă.

S. HECITARC: Sînt două probleme diferite. Din încercările dv. literare nu putem deduce cu toată siguranța dacă veți fi o bună profesoară de română. Putem observa doar că semnele unui talent literar încă nu prea se văd. Dar asta n-are prea multă importanță pentru profesia pe care o visați (un poet bun poate fi un profesor slab, și invers — s-au și văzut cazuri!). Sensibilitatea, dragostea pentru literatură, exprimarea ingrijită, corectă etc., însușiri vizibile în scrisoarea și manuscrisele dv., pot fi importante atuuri pentru cariera care vă atrage. Dar, cu siguranță, profesoara dv.. care vă cunoaște mult mai bine, are toate șansele să nu greșească în aprecierile și pronosticurile sale.

Geo Dumitrescu

Să trecI

Să treci pe lîngă aceste insule
de melancolie
care sînt nopțile
cu fruntea sus,
să nu-ți mai sprijini sufletul
în cîrja sentimentelor,
acum sau niciodată
aerisește această cameră de plumb
memoria
(te înăbușă aerul stătut
cuvintele gata ambalate)
și dacă lacrima e un
cearcăn tăcut
învață de la pietre
să taci

CRISTINEL PRICOP

Cercuri de foc

Neîntreagă dacă mă știu, vinovată
față de perfecțiune, aceasta nu e un păcat
dacă brațul devine aripă de vînt
și iubirea mea fără trup
ți se apropie de buze
fără să împlinească sărutul.

Destinul, mi-au spus, era
un cerc, o capcană mitică
și copilărească
din care nu poți fugi
dar sînt alergătoarea
prin cercuri de foc
alunecătoarea
prin cercuri suprapuse, destine renegate,
inele de aer, ușoare ca păsările
funegoase, cu văpaia ascunsă
iar altele imperioase și grele
ca o coroană regală.

Nelămurit și despotic, ca dintr-un cîntec de leagăn

mi-a venit îndemnul s-aștept
să coboare luna străină
în inima dulce și pămînteasca a fructelor
în multiplicate iluminări.

Poate acela e locul
spre care alerg, îmbătrînit de ierburi gheboase
ars de fantomele lacrimei
locul meu de iertare și de osîndă
ca și cum luna ar fi ascuns acolo
obrazul ei palid
pentru mine cea care
am obrazul nedefinit ca o apă din val.

CĂTĂLINA ROMAN

Tablou cu munți

Uriaș strop de ploaie în care se zărește închisă
o nuntă cu mire, mireasă și lăutari
se clatină deasupra caselor,
tună pe dealuri și cai luminoși
sar peste sat,
cîntece coboară din văzduh,
dansatorii se-nvîrtesc în jurul unui pom din
panglici și mărgele, limpezi pîraie curgînd

Nicăpetre : „Amintiri"

de pe ei de atîta jucat,
degetele lor pocnesc scăpărînd printre nori,
mireasa ține în brațe un pîlc de copaci
plini de rod,
vălul îi filfîie liber peste dealurile acoperite
cu păduri de stejar,
cîntă vioara subțire ca un țipăt de
animal înjunghiat,
cizmele bubuie înfundat în pămînt,
prin venele mirelui sîngele curge amestecat
cu jar,
uriașul strop de ploaie se clatină, gata să
cadă,
deasupra satului.

TEODOR PURICE

Sinucigașele balene

Mari bolovani de spumă, banchize de carne.
Nuferi imenși
Putrezind pe fierbintele nisip, stingîndu-se
Ca o durere gata oricînd să reînvie.
Pașnica plajă n-a fost țința acestor
monstruoase torpile.
Purtînd, înnebunite, o vie încărcătură de
groază.
Spre inima noastră ajung vagi reverberații
ale impactului,
Capabile să ne interzică o clipă a bea, a
mînca, a nepăsa.
Ca apoi totul să revină la normal precum
liniștea verde
Acoperind molatec zvîcnirea vreunui cal supt
de mil.

N. HALMYRIS

Poate o ardere

Amintirile mă așteaptă
în parcuri, pe bănci...
acolo unde
cu vîrful degetelor voi desluși
nu cenușa
ci poate o ardere...
fierbinte vară...
clipele ard
pînă aproape de
revărsarea existenței în vis...
vedeți : acum cîmpia
pune un deget
pe buzele apei...

ION TEODORESCU

Locul din fața soarelui

Nimeni nu-mi mai putea tulbura
odihna fluidă a sîngelui
După o noapte toate îmi deveniseră
curate
ca niște zăpezi
pe care le primești cu palmele
și cu fața,
ca pe niște săruturi,
și atunci v-am chemat :
puteți să veniți
e întîiul meu fruct pe care
îl dăruiesc zilei
și puteți să veniți
ca în fața soarelui

VALENTIN POPESCU

lirică vietnameză

VECHI CÎNTEC POPULAR DIN SUD

Umbra arborelui K'nia

În zori, pe cîmp, în fața mea
Vai ! umbra arborelui K'nia
Se alungi spre mine, grea,
Și pîn-la piept îmi ajungea. —
Treceam cu tine în visare
Dar fără să pot da de soare.

Spre prînz și maică-ta venea
Iar umbra, deasemenea,
Creștea în forme mari, rotate,
Acoperind-o pîn' la spate.
Visînd la tine, către prinz,
Sărmană maică-ta a plîns.

Eu, arborelui K'nia i-am spus :
— Răspunde-mi, vîntul unde-i dus ?
— E dus cu soarele pe-un drum.
Iar maică-ta i-a spus molcum :
— Dar rădăcina-ți und' se-adapă ?
— La Nord, la Nord, din recea apă.

Insectele cu trudă lungă
Și păsările „phi" din luncă
Și maică-ta și eu, la muncă,
Visăm cum tu, cu sete mare,
Te-adapi din nordice izvoare
Și cum din ele vîntul bea
Și umbra arborelui K'nia.

În românește de Liliana Liciu-Blajovici și Al. Andrițoiu

MAN GIAC

Sfaturi pentru discipoli

Cînd dusă-i primăvara, flori cad, nenumărate,
Cînd primăvara vine, din belșug se aprind.
Naintea ochilor se scurge viața,
De-acum,
de bătrînețe, ne-ncărunțește părul...
Și dacă-i dusă primăvara
Nu-mi spuneți dar că toate
florile s-au ofilit.

Ieri noapte,
Caisul din grădină-a-nflorit.

NGUYEN SUONG

Călătorind pe fluviu

E în plimbare malul, aleargă aplecați copacii,
Se-oglindește, răsfrîntul chip al florilor
în undele adînci.

Aripi de paseri rătăcite
se mistuie în nourii-inserării,
o pînză-alunecă spre noi,
prin ploaia primăverii.

În românește de Dominic Brezianu

Călător prin Moldova

Urmare din pag. 1.

toate neamurile. Dintre viețuitoare prin păduri cerbii și căprioarele, capre, lup și urs, iepuri și vulpi, veverițe, jderi, nevăstuici iar prin arbori cîntări din zori pînă noaptea. Oameni truditori prin păduri, oameni ce răstoarnă brazda să odihnească semințele, pe culmi și povîrnișuri turme de mioarce și vite roditoare, coșnițe pe albine pretutindeni și dealuri pline de pomi fructiferi ; vița de vie se urcă cu spor pe văile blinde și văratice și mierea de brad ca rășina e bună pentru toate slăbiciunile. Izvoare vin din munți și fîntînile dezvelesc la loc deschis ochiul apei pentru împrospătarea muritorilor.

Acum oamenii trudesc și la hidrocentrale, în fabrici, pe avioane, în văzduh și pe mașini ce scormonesc pămîntul ; unii separă elementele și le combină chimic, alții trag pielea de pe fața atomilor și-i vîră în burta oțelului, în aer, prin ape și sub pămînt alt fel de cetăți de cum făcea Ștefan sau Alexandru, conform cu cerințele și puterile vremii. La început, ocrotiți de un zid și citeva săgeți otrăvite trezind nădăjduiri luptătorilor strînși în inima cetății ; mai tîrziu i-au ocrotit sabia și tunul, lupta corp la corp cu cuțit, lance sau cu tăria brațului, trîntă dreaptă de la om la om cum au fost nevoiți moldovenii să lupte și s-au dovedit uniți în cuget și simțire, sub același steag și emblemă biruitori, apărîndu-și vatra și pruncii, dreptul de viețuire pașnică și dreaptă pe aceste pămînturi lăsate moștenire din moși strămoși. Apoi au apărut tunurile și armele a trebuit să le minuim cu dibăcie, să facem față altor barbarii și cotropiri abătute peste noi, jertfindu-ne pînă la unul, lepădînd veșmînt pe viață și pe moarte în pielea goală, pînă la urmă într-un ultim efort la Mărășești, dovedindu-ne capacitatea de-a ne apăra ființa în fața cotropitorilor.

Într-o noapte am auzit graiul unui bătrîn moldovean evocîndu-mi tot trecutul drept de luptă și sacrificii ale strămoșilor, un Ilie Cleopa de la Botoșani slujitor al ființei noastre de luptă și dreptate într-un veșnică viețuire. L-am ascultat pe acest înflăcărat patriot cu uimire și bucurie și am înțeles limpede că omul are datoria sacră de-a apăra vatra și pruncii, de-a jertfi ființa pentru apărarea sacrei vetre moștenite.

În spiritul acesta trebuie înțeleasă Moldova, această matcă a eroilor : viețuire în spiritul jertfei, viață dreaptă și curată și trudă neîntreruptă pentru ca oamenii să fie mai buni și adevărați, să se poată bucura de darurile pămîntului și ale văzduhului, de casa și pruncii și strămoșii lor în eternă comuniune.

În acest sens, al Istoriei, trebuie înțeleasă dragostea și înfrățirea atît de puternică a celor vii cu strămoșii nepieritori așa cum trebuie să fi fost și în Dacia străveche cum era și în Elada lui Pindar.

Satele sînt picurate pe dealuri și văi, casă cu casă, în jurul lămpii cu pridvor spre răsărit. Sate de lemnari vestiți și lucrători în lină : fac juguri și turle, porți și uși, cosciuge și scaune, tronuri și catapetesme iar din lină trag aceste frumusețe de covoare moldave cu floare mare și strîmbă, oarecum acest briu și aceste păsăroane mari din slavă întrupate în urzeala pămîntului. Mîinile torc fir potrivit de trecut prin urechile cămilei și graiul rostește cîntarea asta de mironosite cu zurgălăi argintii la săniuța de brad ce zboară cu fosnet pe colini prin gălăgia ninsorilor.

Muierile au fața prelungă, ochi mari și senini, pielea obrazului e albă și capul ciolănos : șlefuită cu grijă fruntea e delicată, nasul drept și buzele subțiri. În port prin vechimi au harul bunei cuviințe. Cîrlanii-prunci rămîn pînă tîrziu tăcuți și feciorelnici. Omu-i al trudei, priveghind oștean degrabă și părinte-n jur cu pruncii mulți în jurul mesei, nădăjduind și luminos nepriceput într-ale ironiei dar înflorit mereu într-un suris.

În case-i larg de grindă spînzurat ca-n Transilvanii leagănul de lemn scobit curat în care pruncul înfășurat se pîrguie, apoi jur împrejurul mesei curg scaune tari și voinicoase pentru bărbați strînși după amurg la taifas

Apoi începe codrul și anii vin și-i veac și trudă iar și luptă și izbîndă și se adaugă din neam în neam același val de pace peste lume.

«Vîslind, un corb...»

Urmare din pag a 3-a

lumea lui este însăși lumea, nu susțin nici pe departe că între universul lui Bacovia și între viața noastră ca atare se poate pune semn de echivalență.

Dimpotrivă, afirm că destinul său are puterea de a revela destinul nostru tocmai pentru că Bacovia are în sine acel plus de existență și de singurătate și de amurg de la nivelul căruia devine vizibil procesul comun.

Numai de la acel plus divin se poate afirma simplu : „Stam singur lîngă mort... și era frig / Și-i aîtrnau aripile de plumb"
fiindcă numai de la acel plus existența este atît de acută și singurătatea este atît de nemărginită încît se neagă pe sine, lăsîndu-i celui robit de ea șansa unui alt mod decît cel general uman de a comunica ceva despre bucuria tuturor și despre durerea tuturor.

Lumea lui Bacovia nu e deci chiar lumea reprezentată așa cum este, ci puțin luminată de ceea ce se vede dincolo de ea din perspectiva durerii și a singurătății.

Este esența realității celei mai umane văzută prin acel minim de suprarealitate perceptibil numai marelui poet, dar atît de omenește-dureros încît nu numai că nu alterează dreptul la existență esențială al ținutului poeziei, ci chiar participă la întemeierea lui.

Este lumea în care verdele este puțin mai crud decît cel obișnuit, iar greierul care cîntă ca toți greierii de fapt zîmțează noaptea cu nimic.

A mă opri la violetul bacovian ca la un simbol mi se pare o gravă eroare. A înfățișa arderea de dincolo de el mi se pare o imposibilitate.

Ca însăși existența asupra căreia ne aruncă o nouă lumină și ca însuși misterul acesteia, poezia lui Bacovia nu este făcută să fie discutată, ci parcursă pe cont propriu pînă acolo unde îi este îngăduit fiecăruia să ajungă.

Poate că ar fi fost drept să se-ntîmple cumva ca în vreme ce repet încă o dată în gînd „Plumb" sau „Cuptor" sau „Lacustră", să puteți afla, fără să vă spun nimic, că o parte din adevărata lumină de care mă bucur vine către mine dinspre Bacovia, la fel de real și totodată la fel de miraculos cum vine lumina zilei.

parodii

Alexandru Raicu :
„Invitație sentimentală"

Cît de frumos odată veneai printre mîcsandre
cu legănări de ciută în blîndele-ți sandale
și din poșeta albă scoteai cu gesturi tandre
cheia misterioasă a broaștei marca Yalle.

Ne închideam în casă și intrigam vecinii
trăgînd perdele groase, să nu pătrundă ochii.
O, umerii tăi galeși strălucitori cum crinii
îi bănuiam cum saltă sub stofa albei rochii.

Eu ți-am cetit atuncea o carte de poeme,
nu te-am atins odată cu fapta sau cu mîna.
Iar tu, surizătoare, cu lacrimi mari în gene
erai o floare, muza, stăpîna mea și zîna.

N-ai mai venit dar astăzi te-aștept ca altădată
cu mersul tău subțire cu pielea ta de nea.
Să nu te temi de bîrfe ; ești bună și curată,
nu te uita la lume căci lumea este rea.

Mircea Micu

Cuvinte rare : șantier, neobosit, redacție, șezători, interviuri, drumuri, zoală.

Selecție metaforică : „Citesc în vinul din carafă / cu pleoapa aprinsă în mister / vechi partituri la piane albe / compuse straniu de Baudelaire".

revista străină

● **ULTIMELE DATE PUBLICATE DE UNESCO** îl indică pe Lenin drept cel mai tradus autor din lume. Numărul traducerilor din opera sa a atins impresionanta cifră de 336, cu mult înaintea unor scriitori de succes din domeniul literaturii și științelor sociale. Autori foarte traduși sînt de asemenea Karl Marx, cu 156, și Tolstoi, cu 127 de versiuni în alte limbi. Este remarcabil faptul că, în toate țările, numărul cel mai mare de traduceri sînt literare : 22 677 titluri din totalul de 46 773. Urmează dreptul, științele sociale și educația. Clasicii literaturii universale sînt, ca întotdeauna, foarte traduși : Shakespeare (94) Mark Twain (82), Dickens (72). Este, de asemenea, remarcabil numărul mare al traducerilor din autorii de succes ai secolului XX, îndeosebi laureați ai Premiului Nobel : Pearl Buck (81) Heminkway (80), Steinbeck (37), Camus (32), Thomas Mann (23).

● **EDITURILE DIN R.F.G.** oferă în acest an cititorilor de literatură o serie de ediții critice din marii autori ai literaturii germane. După o muncă de redactare ce a durat nu mai puțin de zece ani, la Hamburg a apărut **Der Messiah** a lui Klopstock, la Düsseldorf a fost publicată **Buch der Lieder** a lui Heine, iar Freies Deutsches Hochstift din Frankfurt am Mein a scos primul volum din seria dedicată lui Hofmannsthal cuprinzînd drama **Timon din Atena.** Presa germană face o mențiune aparte publicării la Frankfurt a primului volum din opera lui Bretano, ce cuprinde faimoasa antologie din 1805, **Des Knaben Wunderhorn,** întocmită împreună cu Achim von Arnim. Antologia este subintitulată **Vechi cîntece germane,** constituind una dintre cărțile de căpătîi ale romantismului german. De fapt, avem de-a face cu o prelucrare, în genul celeia întreprinse la noi de Alecsandri. Sursele sînt de cele mai multe ori culegeri anterioare, așa cum precizează îngrijitorul actualei ediții, profesorul Herman Röllke.

● **ÎN UNIUNEA SOVIETICĂ** a fost publicată cartea lui Nikolai Paklin, **Viața nouă pe pămîntul României,** cuprinzînd impresiile culese de autor în timpul activității sale de corespondent al ziarului **Izvestia** în România socialistă. Așa cum remarcă Viaceslav Samoșkin în cronica dedicată cărții : „Cu blocnotesul în mînă, N. Paklin a străbătut toată țara. Pretutindeni el a fost martor al muncii creatoare a unor oameni care se știu stăpîni deplini pe destinul lor. Din reportajele și însemnările sale despre prezentul țării frățești se conturează imaginea impresionantă a României noi socialiste".

● **DAVID HOLLOWAY DE LA DAILY TELEGRAPH** analizează cazul extrem de rar în literatura engleză al unui cuplu de scriitori ce și-au realizat fiecare destinul, fără a impieta asupra vieții lor matrimoniale. Este vorba de C.P. Snow și Pamela Hansford Johnson, pe numele lor de autori, adică lordul și lady Snow, în viața civilă. C.P. Snow este autorul ciclului de romane, **Străini și frați,** apărut în 11 volume și al altor opere de primplan al literaturii engleze, iar Pamela Honsford Johnson a desfășurat, începînd din 1935, o activitate literară prodigioasă. Cei doi soți sînt temperamente diferite, cu opinii literare puțin convergente. Ei sînt de acord numai asupra necesității de a lupta împotriva poluării morale favorizată uneori de massmedia și asupra sprijinului ce trebuie acordat tinerilor scriitori.

Nicăpetre : „Dobrogeancă"

● **LA LONDRA A APĂRUT PRIMA EDIȚIE COMPLETĂ A JURNALULUI ȚINUT ÎNTRE 1660—1669 DE SAMUEL PEPYS.** De la prima ediție, din 1825, această carte a fost considerată drept una din operele majore ale literaturii engleze. Puțini cititori știau însă că transcrierea lui John Smith, primul editor, este incompletă, și că edițiile din 1848, ca și acelea din 1893—1896 au omis de asemenea porțiuni însemnate ale textului. Pepys, fost lord al Amiralității și persoană însemnată a timpului său, și-a scris jurnalul într-un sistem de prescurtări dificile de înțeles, un fel de stenografie a epocii, denumită Tachigrafia Shelton. Dar, ceea ce este și mai important, el a folosit pentru evenimentele intime un argou derivat din italiană, denumit „Parlyaree", învățat de la actrițele companiei de teatru a curții. Presa engleză remarcă faptul că această ediție completează portretul moral al lui Pepys, întregindu-l cu date revelatorii.

● **TIZIAN RĂMÎNE PICTORUL CEL MAI ACTUAL** dintre toți marii maeștri ! Aceasta este concluzia lui Keith Roberts, într-un articol intitulat semnificativ, **Primii 400 de ani ai lui Tizian,** scris cu prilejul comemorării a patru secole de la moartea celebrului pictor. Din acel august 1576, „el este unul dintre foarte puținii artiști a căror faimă nu a fost supusă niciodată discuției". Toate cele trei direcții fundamentale ale operei sale : pictura mitologică, alegorică și portretistică sînt ilustrate de opere majore, fără asemănare în secolul său : „Ceea ce aduce nou este stilul, neegalat în secolul al XVI-lea, prin libertatea impresionistă. Stilul acesta îndulcește și adîncește imaginea, eliberînd strînsoarea aparențelor și dîndu-le un sens misterios".

● **CULTURA ȘI ARTA PREISTORICĂ FASCINEAZĂ** în continuare pe cercetători. Colina Silbury, unul din monumentele preistorice foarte cunoscute în Europa, este învăluit încă în taina sa de nepătruns. Săpăturile arheologice, întreprinse încă din secolul al XVIII-lea, nu au putut să dea un răspuns asupra rostului său. S-a presupus că ar fi un fel de tumul, însă nimic nu confirmă această ipoteză. Recent, arheologul amator Michael Dames a lansat opinia că ar reprezenta de fapt o parte dintr-o uriașă statuie de pămînt din epoca de piatră, imagine a zeiței fertilității, în poziția șezînd, tipică statuilor de atunci.

● **LA HANOI EXISTĂ UN TEMPLU AL LITERATURII,** construit în anul 1070. Pe lîngă acest templu a funcționat încă din secolul XI o școală de literatură și au fost organizate concursuri mandarinale. Mariile tradiții culturale vietnameze sînt ilustrate de puternica dezvoltare a tuturor curentelor tradiționale, confucianismul, budhismul și taoismul, pînă în secolul al XIV-lea, cînd a înflorit limba literară națională transcrisă într-o formă specifică, numită Nôm.

sport

Surprize și dezamăgiri

A doua etapă de campionat vine cu surprizele ei. Performera primei etape, Universitatea Craiova, a pierdut acasă. A doua performeră, Jiul, s-a descurcat greu pe propriul teren. O echipă care părea a promite mult, „Poli" Timișoara, a jucat la Oradea, fără vigoare de mare echipă. Concludent sau inconcludent ? Seriosa putea părea echipa Steaua care, deși a învins neconvingător pe F. C. Constanța la București, a reușit o victorie în birlogul ursului, adică la Universitatea Craiova. Ce ne spune asta ? Că în confruntarea dintre valorile individuale și în confruntarea coeziunii care face o echipă a cîștigat echipa bucureșteană. Steliștii confirmă. Dar întîlnirea din etapa a treia cu Dinamo a pus în lumină și fisurile echipei. Afirmația noastră, e drept, cu semnul întrebării, că provincia va fi mai agresivă anul acesta și-a pierdut o parte din consistență. E ceva care lipsește încă din angrenajul craiovenilor și, ceea ce e mai trist, se dovedește că victoria lor împotriva Progresului a fost în mare măsură întîmplătoare. Sugerăm, de altfel, acest lucru, subliniind valoarea formației progresiste și încrederea în posibilitățile ei, dar nu credem că vom fi confirmați atît de repede. Cum o dovedește și întîlnirea cu Sportul studențesc. Studenții Banatului au pierdut în etapa a doua un meci pe care ar fi putut să-l cîștige. Golul primit de ei are un caracter oarecum întîmplător, dar el nu este atît rodul norocului bihorean cît al modului eronat al politehnicienilor de a fi gîndit și jucat întîlnirea. „Poli" Timișoara este, evident, o echipă de mai mari resurse decît a arătat în meciul cu F. C. Bihor. Ea a venit însă la joc egal și a jucat ca atare, ceea ce s-a dovedit falimentar. Ca multe alte echipe românești, „Poli" Timișoara nu-și cunoaște forța reală de joc și posibilitățile. N-a ajuns la un joc care să sincronizeze și să exploateze eficient toate forțele aflate în teren. Dembrovski nu are încă în echipa bănățeană un coechipier cu care să poată colabora într-adevăr. Etc. Vom mai scrie poate despre „Poli" Timișoara, tipică echipă de posibilități pe care nu știe să și le pună în valoare. E regretabil că n-a cîștigat în fața unui adversar care a mizat mult pe atac, greșind mai puțin de cît oaspeții. Între jucătorii orădeni remarcăm pe Kun, care ar putea intra din nou în vederile selecționerilor. Este un atacant veritabil, cu un instinct al porții pe care puțini îl au.

O echipă care merită epitetul de echipă serioasă este Sportul studențesc. Pentru că știe să-și fructifice avantajul. După o victorie în deplasare, n-a scăpat victoria de acasă, așa cum n-a făcut Universitatea Craiova. Echipa lui Angelo Niculescu are constanță și dacă va rezista programului încărcat pe care-l are și întîlnirilor directe cu Steaua s-ar putea s-o vedem la sfîrșitul turului pe un loc mai bun decît la sfîrșitul campionatului trecut. Întîlnirea cu Progresul din cea de a treia etapă aduce noi argumente în favoarea opțiunii noastre. Celelalte meciuri nu ies din anonimat. Poate înfrîngerea arădenilor la București să merite un mic popas. Dar ce putem spune despre U.T.A. ? Candidată la retrogradare anul trecut, ea nu și-a refăcut probabil echipa și mizează mai ales pe meciurile de acasă. Ceea ce nu e întotdeauna sigur.

Dar meciul ce merită atenția comentatorului rămîne cel dintre Dinamo și Steaua în care s-au întîlnit două formații mature, prima dovedind o mai eficace știință a organizării jocului, mai mult calm și luciditate. Contradictoriu în rezultate, cu surprize previzibile și imprevizibile, campionatul de fotbal îndeamnă de pe acum la considerații spectaculoase. Vom reveni.

Discobol

în spiritul orientărilor congresului educației politice și al culturii socialiste

cartea de istorie, act politic

„În studierea istoriei trebuie să ne călăuzim permanent de concepția materialist-dialectică, a marxism-leninismului, punînd în lumină adevărul obiectiv, rolul maselor, al popoarelor, combătînd tot ceea ce a fost negativ în trecut, politica de dominație a altor popoare și de învrăjbire națională dusă de clasele asupritoare. Istoria trebuie să pună, de asemenea în evidență lupta comuniștilor pentru eliberare socială. Să facem totul ca istoria să devină o puternică armă a prieteniei și solidarității între popoare, în lupta pentru socialism, pentru colaborare și pace internațională!".

NICOLAE CEAUȘESCU

din Expunerea la Congresul Educației Politice și al Culturii Socialiste

Pagina de față consemnează cîteva păreri competente sau implicate, care sperăm să contribuie la definirea condiției actuale a manualului de istorie, a modului în care el răspunde necesităților sociale de informare, îndatoririlor de educație patriotică.

După lectura manualelor și a articolelor de față, considerăm că, dincolo de calitățile neîndoielnice ale cărților de istorie, rămîn rezerve asupra cîtorva lucruri importante ce se impun atenției autorilor de manuale și editorilor.

Am cerut și părerile unor beneficiari (mărturisim — treizeci la număr, elevi ai clasei a douăsprezecea) dintre care am selectat o afirmație ce ne-a părut reprezentativă. Într-adevăr, istoria, așa cum e ea transcrisă în manualele noastre, e deseori o aridă înșiruire, fragmentată de date.

Această anchetă rămîne deschisă tuturor celor care cred că pot contribui la discuția noastră cu elemente care să limpezească și să îmbogățească problema manualului de istorie. Mai mult ca oricînd istoria e o știință de actualitate, mai mult ca oricînd un sfat bun ,o soluție generoasă în acest domeniu sînt binevenite.

Studiul istoriei în școală

Cercetarea istorică și, pe această bază, cunoașterea trecutului istoric a fost întotdeauna o activitate angajată, istoria neputînd fi înțeleasă decît printr-o permanentă raportare la valorile prezentului, deoarece personalitatea și specificul unei colectivități sociale, ale unei națiuni rezultă și din nesfîrșita legătură cu trecutul, cu acea imensă experiență umană condensată în ceea ce numim îndeobște conștiința de sine a poporului.

Sînt cunoscute și stăruie în memorie aprecierile unor mari personalități ale vieții noastre politice și culturale cu privire la rosturile cunoașterii și înțelegerii istoriei naționale, între care Dimitrie Cantemir, Nicolae Bălcescu, Mihail Kogălniceanu. Sintetizînd admirabil cele aproape două milenii de istorie românească și descifrînd una din permanențele acestei istorii, Mihai Eminescu scria că „independența e suma vieții noastre istorice". Pentru un om ca Tudor Vianu, istoria „este spațiul în care trăim și ne mișcăm".

„Studiul istoriei — arăta secretarul general al partidului — va trebui să devină în școala noastră un factor esențial de educare patriotică a tinerelor generații, de dezvoltare a sentimentelor de răspundere față de soarta națiunii noastre socialiste, a hotăririi ferme a tuturor tinerilor de a-și închina toată energia, elanul, puterea de muncă și chiar viața, dacă va fi necesar, înfloririi și apărării patriei, salvgardării libertății, suveranității și integrității teritoriale, cuceririlor revoluționare, socialiste ale poporului".

Instrument principal de educație politică, științifică și moral-cetățenească, studiul istoriei trebuie să ocupe locul ce i se cuvine în întreg sistemul de învățămînt din țara noastră, pentru că, așa cum se subliniază în Programul partidului, „activitatea politico-educativă trebuie să pornească de la cunoașterea trecutului de luptă revoluționară a poporului nostru, să se bazeze pe tradițiile gîndirii și culturii lui progresiste, revoluționare, ale culturii progresiste și revoluționare mondiale".

În realizarea practică a acestor mari deziderate, în ciuda eforturilor întreprinse, rezultatele sînt încă departe de adevărata împlinire. Aceasta privește, pe de o parte și în primul rînd, rolul secundar ce este rezervat istoriei ca obiect de studiu în învățămîntul de cultură generală și liceal, **unde există tipuri de școli și trepte de școlarizare în care istoria nu se predă**, iar pe de altă parte, modul în care se predă istoria, metodele folosite și felul în care sînt întocmite manualele de istorie.

Studiul istoriei, cu deosebire al istoriei naționale, nu trebuie să lipsească din nici un tip de școală, nici din școlile profesionale și nici din liceele de specialitate. Indiferent care va fi profesiunea elevului de azi, el trebuie să-și însușească, să cunoască istoria patriei și momentele cele mai semnificative ale devenirii umanității.

Edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate se face, trebuie să se facă, cu oameni multilateral pregătiți. Cultura generală, la nivelul societății noastre socialiste, presupune și impune, cu precădere, cunoașterea trecutului istoric.

Un rol hotărîtor în cunoașterea istoriei patriei și a istoriei universale, de către elevi în primul rînd, îl au profesorul de istorie și manualul de istorie. S-au făcut și se fac eforturi de către profesorii de istorie pentru perfecționarea predării acestui obiect de studiu prin folosirea unor metode noi, moderne de predare care să pună accentul pe înțelegerea esenței fenomenelor istorice, pe activizarea elevului, pe

dezvoltarea capacității acestuia de a înțelege și gîndi creator. În acest sens, de mare importanță este îmbinarea lecției-prelegere cu lecția-dialog, a expunerii cronologice cu cea problematizată, desigur, în funcție de tipul de școală, de vîrsta elevilor, de subiectul tratat etc.

De o reală utilitate în activitatea profesorului de istorie sînt mijloacele de care el se servește sau pe care ar trebui să le folosească în tot mai mare măsură: culegeri de documente, albume istorice, hărți, scheme și diagrame, diapozitive, filme documentar-istorice ș.a., depozitarul tuturor acestora și locul de utilizare al lor trebuind să-l constituie cabinetul de istorie.

Instrumentul de bază însă, aflat la îndemîna profesorului și elevilor trebuie să fie manualul de istorie. **Din păcate, unele manuale de istorie continuă să cuprindă multe date mai puțin semnificative pentru înțelegerea procesului istoric, a esenței fenomenelor sociale, păcătuind astfel prin factologie și descriptivism.** Nu există încă în suficientă măsură în aceste manuale integrată istoria națională în cadrul istoriei universale, cu sublinierea, de fiecare dată cînd acest lucru se impune, a contribuției poporului român la dezvoltarea valorilor materiale și spirituale ale umanității.

Fără îndoială, **manualele de istorie sînt încă supraîncărcate cu date și fapte și din cauza nevoii cuprinderii unei tematici largi într-un spațiu editorial restrîns impus mai ales de numărul redus de ore afectate studiului istoriei. Aceasta face, totodată, ca ilustrarea lecțiilor manualului cu fragmente documentare, scheme, hărți, imagini să fie și ea deficitară și nu de cea mai bună calitate.**

Manualul de istorie trebuie să țină în mai mare măsură seama de tipul de școală căruia îi este adresat, de capacitatea de înțelegere în continuă creștere a elevilor de la un ciclu la altul și, ceea ce nu poate în nici un caz să fie neglijat, este aducerea „la zi" a manualului cu rezultatele cercetării istoriografice.

Pregătirea temeinică a profesorului de istorie, materialul didactic ajutător — din ce în ce mai bogat sub aspect cantitativ și calitativ, precum și manualul de istorie constituie elementele de bază ale studiului istoriei în școală. Ele trebuie să se completeze reciproc și să concure din ce ce în mai mult la îmbunătățirea continuă a cunoașterii istoriei naționale și universale de către toți tinerii cuprinși în sistemul de învățămînt de cultură generală și liceal din țara noastră.

Lector dr. Constantin Bușe

Între tipic și episodic

Pentru că istoria, mai ales istoria patriei, se cere nu numai înțeleasă ci și trăită, elaborarea manualelor necesare acestei discipline, nu este deloc o sarcină ușoară, la clasele mici îndeosebi.

Este adevărat, cunoașterea poporului și a patriei noastre ca și educarea patriotică a tinerei generații nu se realizează numai prin predarea istoriei și, respectiv, prin manualele de istorie. Dar, fără istorie sau cu o istorie predată și asimilată deficitar nu poate fi vorba de un autentic și eficient sentiment patriotic.

Se poate aprecia că în manualele noastre din ultimii ani s-a acordat o deosebită atenție respectării adevărului istoric, relevîndu-se noi fapte menite să susțină acest adevăr. Astfel, s-a insistat asupra originii latine și a continuității poporului român, asupra legăturii permanente existente între provinciile locuite de români, asupra unității culturale, precum și a tradițiilor de luptă și muncă comună a tuturor locuitorilor acestui pămînt ce înconjoară Carpații.

În același timp autorii manualelor trebuie să manifeste o deosebită atenție asupra modului în care sînt abordate unele probleme, pentru a nu oferi prilejul unor interpretări îndreptate împotriva adevărului istoric. *Se știe cum a fost speculată neglijența ce s-a manifestat uneori în utilizarea numelui strămoșilor noștri — dacii sau geții.*

Consider, de aceea, necesar ca în programele școlare și în manualele noi și revizuite să se asigure o astfel de sistematizare a problemelor care să pună și mai mult în evidență permanenta legătură, sub toate aspectele, între toate regiunile locuite de români.

Istoria este constituită din fapte tipice — specifice unei anumite epoci, unei anumite categorii sociale — și fapte episodice, marile evenimente sociale — războaie, răscoale, revoluții etc. Uneori accentul se pune pe acestea din urmă, scăpîndu-se din vedere tocmai ceea ce era tipic într-o epocă sau alta, chiar dacă pare lipsit de importanță. Amănuntul semnificativ, redat în text sau printr-o povestire — la clasele mici — printr-un document sau printr-o ilustrație este de o deosebită importanță pentru înțelegerea istoriei. Am putea spune că faptele episodice constituie scheletul istoriei, iar cele tipice completează acest schelet dîndu-i profilul specific.

Tocmai pentru a oferi elevilor posibilitatea cunoașterii unor amănunte semnificative din trecutul mai apropiat, Editura didactică și pedagogică a publicat, și va continua să publice, culegeri de documente de o deosebită importanță pentru înțelegerea cît mai amplă și corectă a istoriei. *În viitor, acțiunea de descongestionare a manualelor, mai ales a celor pentru clasele a VIII-a și anul IV liceu, va viza îndeosebi amănuntele nesemnificative, elementele de erudiție care solicită în mod exagerat memoria elevilor.*

Sub aspect metodic, manualele noastre întrunesc o serie de calități care favorizează asimilarea cunoștințelor și educarea patriotică a elevilor. Astfel, manualele pentru clasele a IV-a, a V-a și a VI-a au ilustrații în patru culori ; cele mai multe au întrebări la sfîrșitul lecțiilor, scurte rezumate, scheme sintetice etc. În viitor, editura va pregăti manuale ale profesorului care vor contribui la perfecționarea metodică a corpului didactic de specialitate.

Ion G. Stanciu
directorul Editurii didactice și pedagogice

Lirism și știință

Ca absolventă a clasei a XII-a consider că este normal ca referirile și impresiile mele cu privire la manualul de istorie să se oprească asupra manualului de istorie a României pentru clasa a XII-a. Gradul de atractivitate al materialului este încă redus.

Manualul are o linie monotonă, neprezentînd o adevărată atractivitate, diferențele vizibile între două lecții din perioade apropiate fiind doar de nume și date.

Spre deosebire de acest manual, cel pentru clasa a VIII-a tipărit în urmă cu 4—5 ani, era o sinteză mult mai fericită a istoriei patriei. Este adevărat, era realizat pentru elevi cu un orizont ceva mai restrîns, deci lipsită de unele amănunte, dar cuprinderea unor elemente esențiale și scriitura bună îi conferea o popularitate mai largă în rîndul elevilor.

Revenind la manualul pentru clasa a XII-a, multitudinea de date inutile și amănunte neesențiale îl fac greu accesibil.

Înlăturarea cîtrelor de mai puțină necesitate care abundă (numărul de galbeni plătiți de un domn obscur porții la începutul și sfîrșitul domniei) și pe care nu le găsesc cele mai importante pentru definirea și înțelegerea unor probleme de ordin istoric, ca și înlăturarea multitudinii de amănunte prezente la modul general ar duce la realizarea unor lecții concise a căror claritate ar crea un manual cu adevărat eficace.

Pe lîngă nota de atractivitate care ar putea fi realizată prin forma și formula de prezentare a lecțiilor, manualul ar trebui să se refere într-o măsură mult mai mare la documentele de partid, la orientările care se dau anumitor fenomene istorice.

Atingerea acestor probleme din alte unghiuri decît cele propuse de actualul manual (mă refer la stilul prea sec, scientist) ar conferi un grad mult mai înalt de audiență în rîndul elevilor.

Ioana Mărculescu
absolventă

Noutate și rigoare științifică

Elaborarea programelor și a manualelor de istorie apare ca un proces dialectic. Introducerea noutăților științifice implică de multe ori reconsiderarea și reevaluarea unor cunoștințe. Dar manualul nu trebuie să fie supraîncărcat cu material informațional. În conținutul său trebuie să se realizeze și valențele formative ale istoriei ; dezvoltarea conștiinței naționale, educația patriotică, umanistă și internaționalistă. Studiul istoriei trebuie să deschidă elevilor calea spre înțelegerea proceselor social-economice și politice, care se petrec în lumea contemporană, a perspectivelor dezvoltării societății pe plan național și mondial. Congresul Educației Politice și al Culturii Socialiste, prin Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, exprima ideea că „studierea istoriei permite cunoașterea legăturilor tradiționale care au existat de-a lungul secolelor între popoare, în special între popoarele vecine, a relațiilor lor de solidaritate și într-ajutorare în lupta pentru cauza libertății și independenței". Se impune deci o judicioasă selectare a faptelor istorice și structurarea lor, pe probleme mari, în lecții cu elemente de sinteză, care să scoată în evidență trăsăturile lor, comune, să reconstituie aspectele vieții social-economice și politice, gradul de civilizație și cultură a societății într-o anumită perioadă de timp.

Pornind de la aceste considerente s-a ajuns la o nouă orientare a programelor școlare, pe baza cărora s-au elaborat manualele de istorie publicate în ultimii ani de Editura didactică și pedagogică. *Preocuparea de a integra în manual* noutățile științifice se reflectă în temele noi care nu erau tratate în manualele anterioare : „Popoare ale Europei în antichitate, în afara granițelor imperiului roman", „Modul de viață al vechilor egipteni", „Modul de viață în societatea greacă", „Modul de viață al romanilor", „Popoarele Africii negre în evul mediu", „Popoarele precolumbiene" ș.a. *Pentru a se evita repetările și supraîncărcarea s-au restructurat lecțiile din cadrul temei „Orientul antic" elaborîndu-se lecții în care se prezintă trăsăturile comune ale vieții social-economice și politice a acestor popoare (cl. V-a).* Prin introducerea lecției de sinteză „Migrațiunea popoarelor" (cl. VI-a) s-a urmărit să se facă mai accesibil elevilor procesul formării actualelor popoare și limbi romanice, germanice și slave și al principalelor state din Europa feudală. *Structurarea unor lecții a avut ca scop* realizarea unei mai juste corelații între Istoria României și Istoria universală. Încadrarea lecției „Formarea poporului român și a limbii române" în capitolul „Menținerea romanității în răsăritul Europei" scoate în evidență mai pregnant continuitatea poporului român pe teritoriul patriei noastre, vechimea civilizației culturii sale, legăturile neîntrerupte cu lumea română din răsărit.

Noua concepție de structurare a materiei pe probleme mari se întruchipează mai pregnant în manualul experimental de Istorie universală antică și medie, *pentru anul II liceu, alcătuit de un colectiv de profesori sub conducerea acad. Ștefan Pascu. În teme ca: „Lumea mediteraneană pînă la mijlocul mileniului I î.e.n.", „Roma de la orașul stat la principat", „Formarea societății feudale și trăsăturile ei", „Civilizația în Europa centrală și răsăriteană" (sec. al XII-lea. al XV-lea) se realizează o restructurare a materiei, deja învățate în clasele anterioare, privită într-o perspectivă nouă. În conținutul acestor lecții nu apar acumulări de evenimente și date în plus față de materia studiată, accentul căzînd pe problematica social-economică, pe analiza modului de viață a oamenilor. Se dă o atenție mai mare decît în vechile manuale inventiilor tehnice care s-au răspîndit în evul mediu și care au favorizat progresul economic și cultural. Legăturile și influențele permanente între diferitele țări și popoare ale lumii antice și medievale și interacțiunea factorilor de civilizație sînt analizate în cadrul lecțiilor privind istoria marilor imperii din antichitate. Imperiul bizantin, Califatul arab, Statul mongol, Imperiul otoman. Lecțiile de sinteză cu teme de istoria culturii demonstrează transmiterea unor creații culturale ale antichității și evului mediu pe arii geografice largi, de-a lungul unor mari perioade de timp.*

Lucia Georgian
profesor de istorie

Sincronizarea cu cercetarea științifică

Selecționarea faptelor istorice reprezentative nu este deloc ușor de făcut, cel mai adesea acest proces se realizează cu vremea, societatea reținîndu-le pe acelea care au trecut prin „judecata istoriei", care au avut un rol de seamă și alcătuiesc direcția unei bune și drepte căi de urmat. Acestea devin bunuri ale întregului popor și nu pot fi alăturate sau pierdute, chiar dacă o vreme sînt ocolite sau neluate în seamă. Aceasta este explicația adevărată a valorii continui pe care înfăptuirile de seamă ale lui Decebal și Traian, ale lui Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare, Vlad Țepeș sau Cuza-Vodă, trăiesc în conștiința fiecăruia dintre noi. Toate acestea stau la baza formării conștiinței de neam și de țară, care este tot atît de puternică ca și un document scris și care constituie una din puternicile noastre mărturii.

Una din problemele principale care se leagă de manualul de istorie este acea care privește raportul cu elevii, cu aceia cărora le-a fost destinat. **Asupra lor, a elevilor, concepția contemporană încearcă să afle calea unei măsuri mai ușoare, de a li se transmite mesaje într-o formă cît mai frumoasă sau mai accesibilă. Firește, nu ne referim la diferitele metode moderne de ordin pedagogic și tehnic, ci la conținutul real de fapte, dar mai ales la clasificarea lor, în lumina factorilor care le-au produs și a consecințelor pe care le-a determinat.**

Manualul de istorie a evoluat în funcție de dezvoltarea noastră social-politică și ideologică: **Una din trăsăturile fundamentale actuale ale concepției în care trebuiesc prezentate faptele într-un manual este de a plasa și a înțelege în același timp, istoria noastră în contextul general istoric. Altfel riscăm să înțelegem greșit istoria noastră și să judecăm fapte ca fenomene izolate, ele fiind în realitate fenomene de ordin general-istoric, comune unei anume perioade.** De la constituirea istoriografiei noastre moderne, continuitatea a fost și a rămas problema principală ; **procesul romanizării și al formării poporului român, considerat odată chiar un „miracol", nu poate fi înțeles decît în lumina procesului mare al romanizării și al constituirii popoarelor și apoi a statelor de sinestătătoare.** Numeroase alte probleme ale istoriei noastre medievale trebuiesc înțelese în raport cu fenomenul general social-istoric în care acestea se încadrează. **Unitatea românilor nu poate fi judecată în funcție de dezvoltarea politică, care, pe lungi perioade s-a desfășurat deosebit. Dezvoltarea românilor în formațiuni politice deosebite — Țara Românească, Moldova, Voievodatul Transilvaniei — se încadrează în fenomenul general european al vremii respective, iar constituirea ca națiune a românilor în teritoriul său, realizată în secolele XIX-XX, e firească, avînd loc în aceeași vreme**

în Italia, Germania, Iugoslavia sau Cehoslovacia. În această lumină, relațiile dintre Vasile Lupu și Matei Basarab, de exemplu, nu trebuiesc privite numai sub aspectul său militar, ci mai ales al repetării, în altă formă, a încercărilor de a uni politic cele două țări printr-o conducere unică. Fiul său, pe care Vasile Lupu încerca să-l așeze pe tronul Țării Românești, era și moștenitorul scaunului Moldovei. Dar relațiile dintre cele trei țări românești au fost în cele mai multe cazuri bune, de respect reciproc pe plan politic și militar, demn de relevat ; prin strînse relații comerciale și culturale care au întreținut o formă de cunoaștere și de unitate românească. **Fără a încerca prin aceasta să dăm vreo importanță sau semnificație deosebită relațiilor dintre Vasile Lupu și Matei Basarab, ele constituind un caz comun în istoria tuturor popoarelor din Europa secolului XVII, subliniem doar că acestea înfățișează un alt moment, avînd precedente și în străduința lui Ștefan cel Mare de a pune un domn prieten și aliat în Muntenia, și în înfăptuirea unității politice a românilor sub Mihai Viteazul.**

Manualele de istorie sînt lipsite de categorii întregi de izvoare, ca și de capitole fundamentale pentru înțelegerea istoriei noastre. Fără să mă opresc la greșeli de amănunt, la contradicții, la idei și argumente depășite de cercetarea noastră contemporană, aș sublinia, cu toată tăria și răspunderea, că acestea sînt lipsite, în unele cazuri, chiar de capitole întregi, a căror prezență ar lămuri lucrurile, a căror lipsă încurcă, produce confuzie și păstrează greșeli care privesc istoria noastră. **Manualele de istorie sînt lipsite de rezultatele cercetărilor din ultimii douăzeci de ani, ale arheologiei, epigrafiei, numismaticii și ale istoriei artei. Menționarea cîtorva descoperiri arheologice, reproducerea pentru doar „înfrumusețarea" manualului a unor inscripții sau monede — uneori total nereprezentative sau greșit legate de problema pe care ar urma să o lămurească — menționarea unor monumente de artă în capitolele care privesc cultura epocei respective, nu înseamnă deloc folosirea rezultatelor cercetărilor menționate pentru cunoașterea istoriei patriei noastre.** Și ar trebui avut în vedere că toate aceste rezultate constituie argumente fundamentale pentru dovedirea continuității în spațiul întreg al țării noastre.

Lipsesc din manuale și din învățămîntul istoriei capitole importante, cum ar fi istoria imperiului roman de răsărit. Raportul nereal în care este prezentat rolul imperiului roman pentru istoria noastră în special și în general pentru dezvoltarea politică și culturală a statelor din răsăritul Europei, față de rolul popoarelor în migrație, orientează greșit cunoașterea istoriei românilor în mileniul întîi, deci pentru perioada cea mai importantă pentru dovedirea continuității și a perioadei de formare a poporului român.

Față de rolul important politic și educativ-cetățenesc pe care-l are, istoria în școală ocupă un loc secundar. Acest lucru constituie de multă vreme o preocupare a ministerului învățămîntului, preocupare pe care noi, toți cercetătorii din domeniul istoriei, o urmărim și o dorim cît mai curînd rezolvată.

Dr. Eugenia Zaharia
cercetător principal la Institutul de arheologie din București

Anchetă realizată de Radu Anton Roman

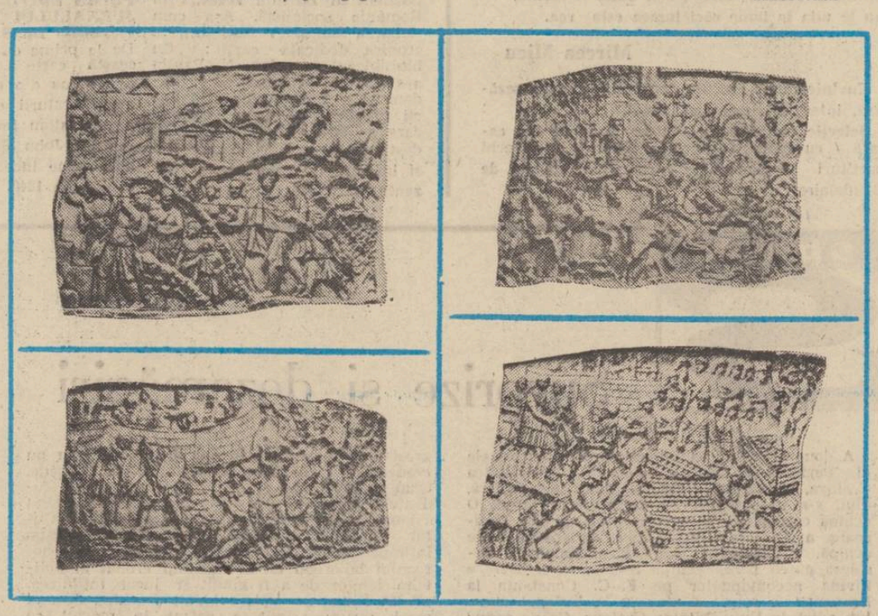

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Bais (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XIX
37
(750)
Sîmbătă
11 septembrie
1976
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

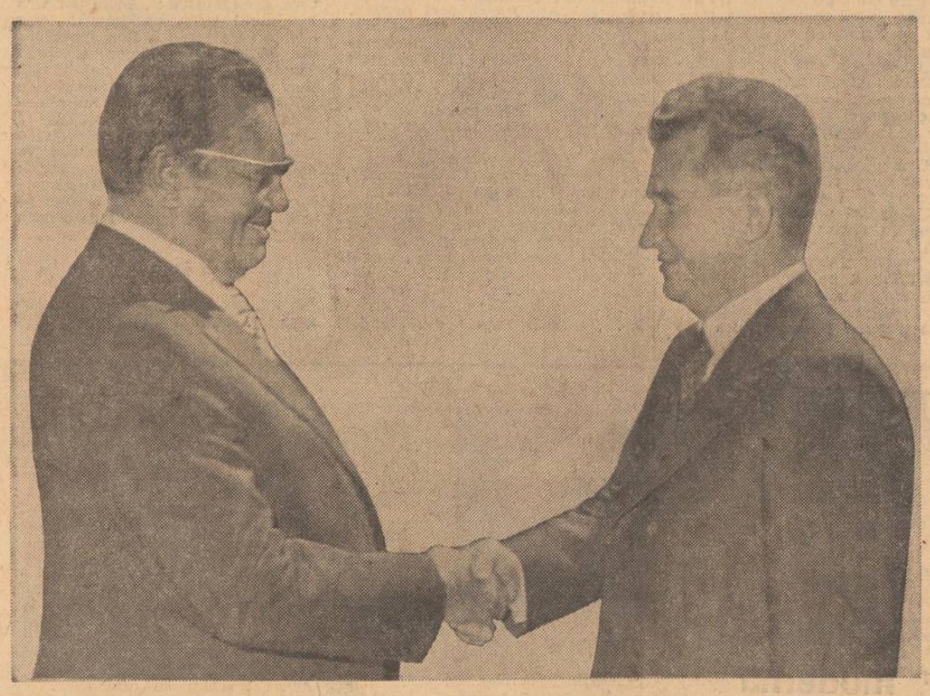

Înalți soli ai prieteniei în vizită la prieteni

Desfășurată sub auspiciile unei profunde înțelegeri și prețuiri reciproce, vizita oficială de prietenie a tovarășului Nicolae Ceaușescu în R.S.F. Iugoslavia se înscrie ca o nouă și puternică manifestare a trainicei și tradiționalei prietenii româno-iugoslave, a preocupărilor permanente ale partidelor și popoarelor celor două țări de a întări continuu relațiile de bună vecinătate și colaborare pe toate planurile construcției socialiste, de a milita neobosit pentru pace și progres în Europa și în lumea întreagă.

Primirea călduroasă făcută președintelui României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, convorbirile cu președintele Iosip Broz Tito, mitingurile încărcate de o însuflețire prietenească — în cadrul cărora secretarul general al partidului nostru a adus oamenilor muncii din Iugoslavia prietenă, mesajul tovărășesc al comuniștilor și poporului român — întîlnirile cu oameni ai muncii și specialiști la locurile de producție, largul ecou al vizitei în presa iugoslavă ca și în presa română vin să ateste o realitate impresionantă, întîmpinată cu satisfacție, de popoarele noastre : realitatea unei colaborări rodnice, prietenești, cu rădăcini adînci în trecut și prezent, cu perspectiva intensificării ei permanente, spre binele celor două țări, în folosul cauzei progresului, socialismului și păcii.

Neîndoios, vizita tovarășului Nicolae Ceaușescu în R.S.F. Iugoslavia, rezultatele fructuoase ale acesteia se vor înscrie în istoria contemporană ca o contribuție de seamă la întărirea prieteniei dintre România și Iugoslavia.

Etosul artei

Creația literară presupune o serie de virtuți ale creatorului. Și, înainte de toate, o deschidere a scriitorului pentru tot ce este omenesc. La înălțarea unui edificiu literar-artistic, în elaborarea operei se conjugă experiențele reale ale autorului ei, experiențele sale ca ins trăind în Cetate, într-o limbă și în universul unei epoci, cu experiențele nu mai puțin reale ale celor în mijlocul cărora trăiește. Dar trăirile acestea au un vădit caracter etic. Există, în această privință, auguste pilde ale scriitorilor, trăirile capitale ale existenței lor în opera lor. Rebreanu, văzînd într-o dimineață un țăran sărutînd un bulgăre de lut, sau Camil Petrescu sub explozia șrapnelelor, sau Dostoievski printre ocnașii din „Casa morților", descoperind suferințele celor umiliți și obidiți. Față de aceste experiențe hotărîtoare într-o existență, există una pe care orice scriitor sau artist o încearcă, pe care nu o poate evita, și anume aceea a **creației însăși ca act etic.** Un etos al creației în-formează orice operă, și în mănunchiul valorilor pe care aceasta le încorporează cele etice joacă un rol esențial. Omul zilelor noastre e confruntat în existența sa nemijlocită, ca și în reflecția sa, cu o problematică morală complexă. Însăși situația sa în univers s-a schimbat. Incursiunile științei în medii pînă acum străine omului, explorările cosmice, dar și modificarea rapidă a condițiilor de viață, progresele tehnice pe care le-au făcut comunicațiile (în sensul cel mai larg al acestui cuvînt) în ultimele decenii, toate acestea determină o lărgire a conștiinței umane. Un univers al omului în plină expansiune impune o nouă conștiință. Dar, întrucît toate modificările în ordinea civilizației materiale, ca și în domeniul concepțiilor despre lume și viață, presupun modificări în raporturile omului cu lumea, cu oamenii ca și cu sine însuși, toate acestea pretind imperios o trasformare în constiinta etică, precum și în practica etică a omului. O civilizație se verifică prin valorile morale pe care și le propune, pe care le realizează în operele ei. Numai un etos contemporan poate corespunde existenței plenare a omului din zilele noastre. De aceea, examenul constiintei morale, ca și al practicii morale, se impune. În această

Nicolae Balotă

Continuare în pag. a 2-a

În pagina a 8-a
PANTEON AUTOHTON

PAJURA TRACĂ de Gheorghe Mușu

IN SPIRITUL ORIENTĂRILOR CONGRESULUI EDUCAȚIEI POLITICE ȘI AL CULTURII SOCIALISTE

Colocviile «Luceafărului»

manualul de literatură română

În numărul de față participă la colocviul nostru poetul Mihai Beniuc, criticul Dumitru Micu, lector univ. dr. Petre Mihai Gorcea, profesori, elevi și studenți (Pag. a 3-a)

O viață de om

Oamenii care vorbesc de Nicolae Iorga, sau îi rostesc numai numele, au cu toții în glas un accent special. Acest accent exprimă deopotrivă admirația pentru savant, și evlavia pentru martir. Nu încape îndoială că Iorga a reprezentat pentru mulți contemporani un fenomen, masele văzînd în el o minte fabuloasă, un fel de întruchipare absolută a cunoașterii prin știință de carte. Despre cum era apreciată în popor capacitatea intelectuală a marelui istoric ne dă o idee unul din personajele lui Marin Preda, care-l numește „Iorga, cel cu doi creieri". Această formă a legendei sale, a ajuns pînă la noi, adică pînă la generația din care fac parte, cînd, destul de tîrziu, din lipsa reeditărilor, am început să-i citim opera. Iorga ni s-a înfățișat atunci ca un incomparabil deținător de fapte și chipuri pe care, cu o forță ciclopică, le rostogolește neîntrerupt înaintea cititorului în perioade obscur-evocatoare, botezîndu-le la tot pasul cu sceptrul său moral. Nu am distins la istoric „metodă", nici acea patimă mergînd pînă la trecerea mistuitoare prin flacără, ce o avea pentru **idee** Vasile Pârvan. Ne-a impresionat în schimb foamea de real, patetică precum a timpului însuși, a lui Cronos, geologicul devorator, pe care epoci întregi abia ajung s-o sature. Într-adevăr, Iorga nu recunoaște spiritul de geometrie, nu-l interesează o știință perfect articulată la muchii, lucind alb din abstracțiuni. Savant fiind, și încă de o asemenea mărime, n-a fost totuși contemplatorul abstras al universurilor secunde și nici, cu atît mai puțin, un ascet. O excepțională vitalitate hrănește la el omenescul, chiar și în forme perisabile, revărsate. Căci el nu admite lucrurile decît așa cum le vede cu ochiul (fie că există aievea sau i se năzare), de cele mai multe ori fără să

Marius Robescu

Continuare în pag. a 6-a

JURNAL DE POET

Afirmarea personalității

Din izvorul care curge, apa este mai bună, spune o înțelepciune populară afirmîndu-se în acest fel continua isvodire necesară acolo unde se poate vorbi la un moment dat de o fîntînă de unde se adapă un ținut. Isvoarele stătătoare ce nu se primenesc neîntrerupt, cărările nu le mai cercetează, se umplu de broaște și cuiburi de șerpi.

Isvorul viu ce-și varsă neîntrerupt cuprinsul ce se desartă pentru ceilalți e căutat, ocrotit ca lumina ochilor și-n umbra lui odihnesc făpturile curăției.

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 2-a

OPȚIUNI

Reportajul sau practica literară în producție

Există în literatură un teritoriu în care viața se petrece în totalitatea zbuciumului ei vulcanic, în care viața este la înălțimea literaturii (socotind viața întotdeauna ca ceva mai sus decît literatura) și literatura urcă la înălțimea vieții.

Vorbesc despre genul literar, spun „gen literar" convins că numesc o realitate, numit reportaj. Reportajul, ca mod de exprimare și de participare a individului la literatură, are o seamă de legi care îl deosebesc.

În primul rînd reportajul presupune participare și implicare totală în viața cotidiană. Reportajele adevărate sînt nu numai reportajele minții sau ale ochiului ci ele sînt o sinteză a simțurilor și a minții. Deci, iată, pentru genul în discuție un prim moment de sinteză.

În altă ordine de idei, reporterul e un veritabil sportiv al literaturii și cum în sport sînt și indivizi de performanță e normal ca și în reportaj să existe, și există !, reporteri de performanță. Acest fenomen impune însă reportajul „de masă", adică reportajul conceput ca un mod al sănătății și longevității literare.

Reportajul, mai mult decît alte genuri literare, presupune, însă, în modul cel mai vizibil o ideologie artistică și social-politică foarte clară.

Accentuînd asupra ideii legăturii indisolubile dintre teoria revoluționară și literatura și arta socialismului, tovarășul Nicolae Ceaușescu *în Expunerea la Congresul educației politice și al culturii socialiste sublinia :* „Aceasta înseamnă că artiștii trebuie să abordeze și să înfățișeze realitatea în operele lor prin prisma principiului dialectic al mișcării și transformării neîntrerupte a societății și omului". *Reportajul presupune, totodată, coparticipare și conștientizare maximă. În sensul acestei afirmații se regăsește rolul terapeutic al reportajului asupra mișcării socialului, rolul reportajului ca fundament al unei literaturi profund militante. E necesară, deci, o acută conștiință de sine a celui care scrie reportaj cu implicații directe în compartimentul social asupra căruia se proiectează acțiunea sa. Ca o concluzie la toate aceste afirmații se poate spune că reportajul se impune ca o aspră și necesară școală de literatură.*

Reporterul poate fi — și este — un purtător de cuvînt al unei colectivități. Aparte, la reporter, posibilitatea exprimării individuale prin prisma existenței unui grup sau individ din societate. Totodată, reporterul are o posibilitate rară : aceea de a se valida social și artistic imediat. Reportajul are sau nu are audiență, este sau nu este înțeles. Factorul timp își pune pecetea asupra reportajului trecîndu-l sau nu în istorie, făcîndu-l letopiseț, cronică pur și simplu. În reportaj succesul nu are cum să vină postum. Succesul, dacă există, există odată cu viața și poate doar continua după ea. Și de rămas, rămîne în ultimă instanță doar valoarea literară. Avantajul e, cum am arătat, că recunoașterea sau nerecunoașterea socială a reportajului și reporterului e de ordinul imediatului. Pentru reporter nu există „mai tîrziu". El

Eugen Mihăescu

Continuare în pag. a 6-a

Literatura maselor

Una dintre problemele importante ce a stat în atenția participanților la Congresul educației politice și al culturii socialiste este aceea a formelor specifice sub care se manifestă azi, la noi, în condițiile edificării societății socialiste multilateral dezvoltate, raporturile dintre actul de creație, pe de o parte, și publicul „consumator" de bunuri spirituale, pe de altă parte. În acest context, deosebit de semnificativă apare insistenta subliniere a ideii că în epoca noastră iubitorul de artă își asumă adesea cu îndreptățire și calitatea de creator. Luînd proporții tot mai largi, această complexă intercomunicare se constituie într-un revelator **fenomen de masă.** „În anii de după eliberare — se arată în expunerea la Congres prezentată de tovarășul Nicolae Ceaușescu —, a cunoscut o dezvoltare puternică tradiționala mișcare artistică de amatori, care exprimă participarea democratică a maselor de oameni ai muncii la procesul dezvoltării culturii noi, asigurarea condițiilor de manifestare a talentelor din sînul poporului, posibilitatea valorificării multilaterale a personalității umane". Se dovedește astfel încă de pe acum, temeinicia cunoscutei teze formulată de Marx și Engels, potrivit căreia omul se va putea manifesta plenar „în societatea comunistă, în care nimeni nu are un cerc exclusiv de activitate, ci se poate perfecționa în orice ramură ar dori", în evident contrast cu situația din societatea bazată pe asuprire și exploatare a cărei însușire o constituie „concentrarea exclusivă a talentului artistic la anumiți indivizi și, în consecință, înăbușirea lui în marea masă".

Privind chestiunea din unghi istoric-literar și, implicit, din unghi estetic, o atenție aparte se cuvine acordată repercusiunilor pe care un asemenea fenomen spiritual de dimensiuni revoluționare le are asupra uneia dintre trăsăturile fundamentale ale culturii române în general și ale literaturii în particular. Anume, avem în vedere valențele restructuratoare de care beneficiază în epoca noastră ceea ce cu o expresie de secole consacrată numim **caracterul popular al artei și literaturii române.** Sesizăm mai întîi procesul de **conștientizare intelectuală** a aptitudinilor creatoare proprii maselor, vădite în trecut în sfera creației folclorice, a acelei creații copleșitoare prin tulburătorul ei conținut de simțăminte și nu mai puțin prin inegalabila ei ținută expresivă. Drept urmare, linia despărțitoare dintre literatura cultă și cea populară, analizată din perspectiva condiției creatorului, se dovedește tot mai permeabilă, făcînd loc unui circuit continuu de curenți primenitori. Masele populare au acum nu numai funcția de **sursă inspiratoare** ci, în proporție crescîndă, își asumă și **funcția creatoare.** Efectele vizînd însuși conținutul de viață al imaginilor artistice, indiferent de genul literar în a cărui slujbă se află, sînt fără îndoială de majoră semnificație. De data aceasta, intră în discuție esențiala categorie a **autenticității realiste,** ale cărei șanse de împlinire sporesc nebănuit de mult. Dezideratul este efectiv satisfăcut întrucît substanța de viață încorporată în creația maselor, mai presus de orice, este expresia trăirii nemijlocite a

Luceafărul

Continuare în pag. a 2-a

limba română

Dacă rostind-o îmi înțeleg rostirea
nicicînd răpusă de-un străin satîr,
Dator mă simt să-i întăresc menirea
pe-o cale dreaptă, fără înconjur.

Dacă rostind-o mă pătrund de-adîncul
cîntărilor ce-am ctitorit întîi,
Îmi fie dat să-mpărtășesc pămîntul
din care ne-am zidit poemele statui.

C-am adăpat-o pururi la izvorul
baladelor și-al fulgerelor drepte,
Țesîndu-i din frunziș semeț covorul
întins pe zbor de grîuri înțelepte.

Nu din altoi vrăjmaș a răsărit
și pribegind noi n-am lăsat-o-n veac
Cine-a hulit-o-n negură-a pierit
de graiul mumii rămînînd sărac.

Și pumnul încleștat pe fierul mut
rămasu-i-a cui a-ncercat să fringă,
Această limbă-a noastră de-nceput
în care verbele mai știu să plîngă

Și-n care substantivele-s zidiri
pe matca unor gînduri confluente,
din care picurăm cu amintiri
istorie, eroi și sentimente.

Dacă rostindu-ne ne înțelegem rostul
și drumul nostru este unul doar,
Limba română fie-ne-adăpostul
comorilor din visul temerar.

Sfințească-se de noi cum noi prin ea
și-și aurească gura la sorbire,
Această limbă-n care vești stea
ne vom aprinde firea cu iubire.

Radu Felix

Conștiința eroică

Alexandra poate fi, în viziunea lui Laurențiu Fulga, de la caz la caz, și necunoscuta aureolată cu însemnul idealului, și necunoscuta care, prin statutul ei, alimentează coșmarul. Accentuînd fie evadarea din Infern, fie amplificarea, prin convergență, a policromiei acestuia. O policromie a stridențelor. Și un desen al convulsiilor, ca în *Guernica* lui Pablo Picasso.

Situații adînc conflictuale. Nu o dată limită. Lui Laurențiu Fulga plăcindu-i îndeobște să extragă semnificațiile tragicului, *id est* ale eroicului, din momente existențiale dilematice. Extraordinare. Prin natura lor. Prin tensiunea la care sînt trăite. Prin proiecția evenimentului în fantastic. Sau prin, și mai ales, conjugarea stării de irealitate cu aceea de realitate. Subiectul împletîndu-le, disociindu-le, confundîndu-le, alambicîndu-le, complicîndu-le ori simplificîndu-le, într-un registru al transfigurării care angajează ființa în toate structurile sale raționale și iraționale, inconștientul, subconștientul, epidermaticul topindu-și zestrea atavică în incandescența conștientului. Rînd pe rînd, capitolele romanului acuză atari situații. Prozatorul întrecîndu-se pe sine în arhitecturarea acestora. Atent la variante, alegîndu-le pe cele încărcate de semnificații morale, urmărind, în joc direct și în joc secund, modulațiile imponderabile ale conflictului. Alexandra intervenind mereu ca parte, ca instanță, ca adevăr, ca vis, ca șansă, ca dimensiune interioară, ca monadă astrală a imaginarului. Femeia intrînd în ecuație ca valoare infinitezimală. Decisivă, însă. Pentru că agravează, ca prezență sau ca absență, condiția eroicului. Prezență pe care euforia hagiografică, replica exorcistă, indefinitul o punctează ca referință. Absolută, relativă și, mai ales, ambiguă. Alexandra înălțîndu-și statuia în lumină, în umbră, în ceața ectoplasmei. Dilemele la care e martoră prin rapel afectiv sau pe care le parcurge ea însăși, sînt, fiecare, de o gravitate umană răscolitoare. Într-un context general evidențiat, ca atare, încă în primul capitol al romanului. Capitol arcuind, tematic, problema opțiunii. Nu a alegerii între bine și rău. Între știut și neștiut. Nici între a lupta și a nu lupta. Ci între a ucide și a fi ucis. Între moartea morală și cea fizică. Între a comanda, pe frontul din Moldova, un pluton de execuție (avînd astfel șansa promisă de a se întoarce acasă, lîngă Alexandra) și (nesupunîndu-se la ordin) a fi executat. Eroul (un sublocotenent rezervist) preferă lucid a doua alternativă. A demnității. A supraviețuirii prin atitudine. Capitolul următor, antologic, se deschide, în atmosfera arghezianâ din *Cimitirul Bunavestire*, cu viziunea venirii spre țară, ca niște păsări, a celor prăpădiți pe meleaguri străine, tînjind să-și afle sălașul în glia străbună. Viziune poematică, tulburătoare prin mesajul ei. Punct de plecare oniric pentru evenimentul biografic, cu infinite implicații, care va declanșa drama protagonistului. Dat dispărut pe front, eroul supraviețuiește însă, spre a asista la ceremonia propriei înmormîntări (simbolice) și spre a constata, noaptea, că Alexandra i-a fost infidelă. Totul se desfășoară aici, ca în *Vedenia* lui Gib Mihăescu, sub zodia echivocurilor, a logicii ilogice, a posibilului și a imposibilului, a straniului, a avansării și a pulverizării iluziilor de fericire. Viața însăși fiindu-i eroului necredincioasă. A doua zi, moartea îl va absorbi în neanturile sale. Al treilea capitol, avînd ca fundal eroarea tactică a luptei de la Oarba, conturează, finalmente, drama prieteniei, a relativei culpabilități, a neputinței de a stabili adevărul, a îndoielilor, a speranțelor, a pendulării între „dar dacă da..." și „poate că nu", generate de imaginea unei Alexandre care și-a înșelat iubitul. O Alexandră pe care acesta nu va ierta-o. Din cauza căreia își va căuta orbește moartea. Drame trăite intens de prietenul supraviețuitor. Care recunoaște într-o fotografie chipul unei Alexandre posedate întîmplător, cu frenezia dăruirilor totale. Aceeași, cunoscută și de cel căzut și de cel ocolit de gloanțe ? Sau, totuși, alta? Alta și aceeași, sugerează prozatorul, pentru că Alexandra e Femeia, în infinite ipoteze. Pen-

Aurel Martin

Continuare în pag. a 3-a

• IN ACEST NUMĂR: • A patriei cinstire • Proză de Gabriela Adameșteanu și D. Manoileanu • Poeme de Florin Mugur și Aurel-Dragoș Munteanu • Cronica literară : M. Ungheanu despre „Viață, poezie, proză" de Zaharia Stancu • Cartea de debut de Al. Piru • Ferestre : „Primesc din cer pachete cu nervi" de Marin Sorescu • Fragmente critice : „Spiritul lui Pardaillan" de Eugen Simion • Lirică românească în sîrbocroată • Atelier literar de Geo Dumitrescu • Cenaclu • Mapamond : Din lirica bulgară • Revista străină • Parodii • Sport.

cronica literară

ZAHARIA STANCU: „Viață, poezie, proză"

Cu memoriile lui Zaharia Stancu ne aflăm în prelungirea operei lui de prozator, deoarece aceeași substanță autobiografică hrănește atît romanele cît și paginile memorialistice. Separația este uneori doar formală pentru că romanul, e cazul unor masive capitole din **Vîntul și ploaia**, ascunde pagini de amintiri abia deghizate. E foarte probabil că, de ar fi continuat, memoriile lui Zaharia Stancu ar fi încorporat scene și personaje pe care proza lui ni le prezentase anterior. Dificultatea memoriilor pentru un scriitor de verificată substanță autobiografică este din această pricină evidentă. Viața lui intră în cărți, ce mai rămîne pentru pagina de memorial ? Deși nu putem trata romanul **Desculț** ca pe o carte de amintiri propriu-zise și nici romanul **Pădurea nebună** ca pe o scriere memorialistică, este știut că ele închid o bună parte a experienței de viață a prozatorului. Autorul lor a identificat adesea pe Darie cu sine însuși și pe prietenii lui Darie cu proprii săi prieteni din copilărie. Refugiată în cărți, biografia scriitorului pare că nu mai poate oferi nici o satisfacție autorului de amintiri. Zaharia Stancu a crezut că poate depăși această dificultate și ne-a oferit o scriere memorialistică, **Viață, poezie, proză**, care și-a depășit doar primele capitole. Autorul a renunțat să-și mai descrie copilăria. Amintirile încep cu experiența cărții și e vădit că Zaharia Stancu vrea să ne descrie mai ales traiectoria lui de scriitor. Viața lui plină de peripeții are prin mulțimea profesiunilor schimbate un aspect gorkian. Ceva din suflul literaturii celor de „la fund" trece și prin literatura lui Zaharia Stancu, dar **Viață, poezie, proză** nu seamănă deloc cu celebra trilogie a lui Gorki, **Copilăria mea, La stăpîn, Universitățile mele.** Corespondentul lor l-am putea găsi, mai degrabă, în **Desculț, Jocul cu moartea, Pădurea nebună**, decît în **Viață, poezie, proză.** Aici modelul, pentru că există unul, este cartea lui Ilia Ehremburg **Oameni, ani, viață.** Cartea lui Zaharia Stancu se anunța ca și întinsa carte de amintiri a lui Ilia Ehremburg o frescă vastă a vieții literare în cadrul mai larg al vieții sociale și politice. Apropierea nu e întîmplătoare și a făcut-o chiar scriitorul. Ca și Ilia Ehremburg el se considera mai înainte de toate un jurnalist care scrie și literatură. **Viață, poezie, proză** conține aceste clarificatoare rînduri : **„Ani, oameni, viață**, cum a spus, și ar mai spune și acuma, dacă ar mai trăi, Ehremburg. L-am iubit și l-am prețuit pe acest mare neliniștit, care scria excelente articole de ziar, romane bune, piese de teatru mediocre și poezii lipsite de strălucire. Scriu și eu romane și articole de ziar. Scriu și eu poezii. Numai de teatru nu m-am apucat, deși aproape douăzeci de ani am fost directorul celui mai vechi și mai prestigios teatru din țară : Teatrul Național din București."

Nu putem decît regreta că memoriile lui Zaharia Stancu s-au oprit în prima lor fază. Scriitorul rememorează primii săi pași în lumea literară, recapitulează primele întîlniri literare importante, creionează portretele cîtorva dintre scriitorii de seamă pe care i-a întîlnit. Zaharia Stancu a cunoscut pe A. de Hertz, Mihai Sevastos, Nikita Macedonski, E. Lovinescu, Ion Pillat, Gib. I. Mihăescu, Cezar Petrescu, Vasile Voiculescu și alții. Lista e lungă și e puțin probabil că scriitorul a menționat toate figurile pe care le-a întîlnit. **Viață, poezie, proză** reține gesturi, incidente, portrete, unele memorabile. Zaharia Stancu este un martor cu ochiul atent și chiar dacă depoziția sa este austeră ea conține întotdeauna o trăsătură esențială. Iată-l pe Ion Dragoslav, îmbătrînit și sărac colindînd provincia și oferindu-se privirii elevilor care trebuie să dea doi lei pentru a vedea un scriitor român : „Glasul îi era sărac, uscat. A rămas în oraș cîteva zile, a dormit la hotel, a mîncat la birt, a plecat". A. de Hertz e definit prin generozitatea lui, Mihai Sevastos prin rînjetul suficienței de sine. De la Gib Mihăescu autorul **Dulăilor** păstrează amintirea unui fel de a comunica rapid, vesel, aproape copilăresc.

Zaharia Stancu este, așa cum ni-l mărturisește și proza lui, un sensibil și un dur totodată, aliaj rar care-și pune pecetea pe fiecare pagină scrisă de el. Sensibilitatea lui e ușor de rănit și portretele din **Viață, poezie, proză** sînt, nu încape nici-o îndoială, rodul mișcării afective a scriitorului. Resortul psihologic al siluetelor pe care le creionează Zaharia Stancu e asemănător cu acela care produce portretele marilor dispăruți în cartea lui N. Iorga, **O viață de om, așa cum a fost.** Memoriile lui E. Lovinescu n-au conservat amintirea întîlnirii dintre el și Zaharia Stancu pe care însă ne-o povestește cel din urmă. În linii mari, E. Lovinescu e cel din portretele pînă acum cunoscute, dar cîteva linii reci se strecoară în pagina prozatorului, suficiente pentru a divulga o undă de antipatie ale cărei explicații ne scapă. „Am luat-o eu înainte și am deschis ușa. La birou, un bărbat grăsuliu șaten, tînăr încă, sta aplecat asupra unor foi de hîrtie și scria. Îndată ce ne-a simțit în odaie, s-a ridicat în picioare, fața i s-a luminat, a făcut un pas spre noi și ne-a întins mîna. Fața lui E. Lovinescu nu mi-a plăcut. Era prea grasă. Și nu mi-a plăcut nici părul lui alb ca oaia înainte de vreme și lins, parcă de pisoi". Vizitatorul are un ochi prea analitic, ca să fie și senin : „Purta haine maron-închis. În spatele biroului și pe zidul din stînga dulapuri cu cărți. Încolo, cîteva scaune, iar în fund un fel de canapea lată sau poate, un pat. Pe pereți — ici și colo — cîte un tablou în ramă modestă, care nu reține prin nimic privirea." Deși nedeclarată, dezamăgirea e conținută în acest inventar rapid și simplificator. Criticul primește producțiile celuilalt candidat la gloria literară. „Le-a parcurs repede cu ochii și pe urmă le-a citit cu glas tare. Citea simplu, clar, fără nici o nuanță, ca o mașină." Iată cum se desfășoară primul dialog direct între scriitor și critic : „Pe urmă a întors ochii cenușii și iscoditori spre mine : — Ei, dumneata ? Vreau să aflu ce e și cu dumneata. Spunînd aceasta zîmbea, iar eu băgam de seamă că deasupra zîmbetului său plin de bunăvoință, pe buza de sus, deși se bărbierise cu atenție, îi rămăseseră cîteva fire de păr nerase. Ca să nu-l las cu mîna întinsă, i-am dat și eu poeziile." Profesorul îl aduce înapoi pe tînărul care de emoție începuse să plîngă și voia să plece propunîndu-i să devină ultimul zburătorist cu condiția schimbării numelui, ceea ce Zaharia Stancu refuză. E de reținut sinceritatea sau cruzimea relatării într-un context de produse memorialistice contrafăcute.

Zaharia Stancu nu face parte dintre povestitorii de culoare. Proza lui nu se distinge prin stilul ornat, ci dimpotrivă prin opusul acestuia. Bănuim chiar o ostentație în voința cu care prozatorul fuge de fraza căutată și de cuvîntul rar. Aceleași trăsături le întîlnim și în **Viață, poezie, proză.** Scriitorul și-a tratat cartea de amintiri ca pe o carte de literatură. La sfîrșitul ei editorii au adăugat cîteva interviuri acordate de scriitor cu diverse prilejuri. De multe ori oamenii și împrejurările la care se referă interviurile sînt prezente și în **Viață, poezie, proză.** Atitudinea față de informație este aici alta. E evident că scriitorul vrea să facă literatură din aceste amintiri, să le dea alt rang decît trecătoarele răspunsuri jurnalistice. Tonul e al evocării, portretistica e a romancierului. Interesant este să observăm și măsura în care Zaharia Stancu este un martor fidel al celor povestite. Prilejul verificării ni-l oferă chiar **Viață, poezie, proză** unde editorii anexează la subsol o scrisoare la care Zaharia Stancu face referință în text. Diferența dintre conținutul scrisorii și al relatării scriitorului este apreciabilă. Am greși însă dacă am trage concluzia că scriitorul mistifică. El nu dezinformează, faptele sînt în linii mari exacte, ci prelungește o trăsătură posibilă a situației introducîndu-ne în ficțiune. Gilman, autorul scrisorii, a existat. Scrisoarea de asemeni. O avem sub ochi. Dar scriitorul ne transmite nu textul ei ci felul cum amintirea acelei scrisori s-a sedimentat în el. Proiecție mai interesantă decît proza epistolei amabilului Gilman. Nu numai inevitabila subiectivitate ci și distanța în timp transfigurează faptele petrecute altădată.

Viață, poezie, proză se întrerupe acolo unde ar fi trebuit să înceapă povestea redacției **Azi** și a colaboratorilor săi. Memoriile lui Zaharia Stancu sînt mai curînd promisiunea lor.

Ceea ce reiese din aceste pagini neisprăvite este că scrisul era pentru Zaharia Stancu mod de existență. Autorul **Pădurii nebune** nu putea exista în afara scrisului. Nobila pasiune dă firul roșu al amintirilor lui. Zaharia Stancu are mai ales nostalgia literaturii nescrise, a cărților pe care a dorit să le scrie, le-a scris în parte sau urma să înceapă. Autorul nu pare a trăi decît pentru scris. Fiecare experiență e trecută într-un roman sau într-un proiect de roman. Zaharia Stancu ar fi vrut să scrie romanul iubirilor cu N.B. și Alxa Bruss. Amîna asta pentru mai tîrziu. Tot pentru mai tîrziu proiecta romanul militar **Soldatul șchiop** hrănit de experiența lui soldățească în orașul Bălți. Și promitea cititorilor săi o poveste despre **Țărmul sălbatic** al Mării Negre, în vremea în care nu era invadat de sezoniști. Alt roman **Bal la Greci**, aștepta să fie continuat, iar altul scris și rescris, **Zi de vară**, a luat, se pare, un drum fără întoarcere. Zaharia Stancu gîndea și vedea romanesc. Se pare însă că el presimțea soarta acestor romane atunci cînd scria : „Cînd moare un scriitor, odată cu el moare o lume. Odată cu mine vor muri toți eroii cărților mele pe care nu am apucat să le gîndesc pînă la capăt și să le scriu." Ceea ce s-a întîmplat, pînă la urmă, și cu aceste însemnări despre viață, poezie, proză.

M. Ungheanu

vitrina

● **CALISTRAT HOGAȘ interpretat de...**, editura „Eminescu", colecția „Biblioteca critică", 1976. O utilă antologie de texte critice, întocmită de Ioana Balacciu, în care cititorul contemporan află unele dintre analizele semnificative dedicate originalei și durabilei opere a scriitorului. Să arătăm, astfel, că din sumar nu lipsesc interpretări semnate de G. Topîrceanu, Octav Botez, E. Lovinescu, G. Călinescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu, Ovidiu Papadima, Șerban Cioculescu, Const. Ciopraga, Ion Negoițescu.

● **ȘTEFAN BĂNULESCU : „Scrisori provinciale"**, editura „Albatros", 1976. Autorul volumului de nuvele „Iarna bărbaților" revine în atenția cititorilor cu o interesantă culegere de schițe, caracteristice prin acuitatea analizei și prin finețea stilului.

● **Enciclopedia franceză — texte alese**, editura „Minerva", colecția B.P.T., 1976, traducere și note de Virginia Șerbănescu, prefață și tabel cronologic de Paul Cornea. Conținînd o selecție din articolele monumentalei opere, volumul este o instructivă introducere în structurile iluminismului francez. Unele din textele selectate poartă semnătura lui D'Alambert, Diderot, J.J. Rousseau, Marmontel, d'Holbach și Quesuay.

● **ION ROTARU : „Valori expresive în literatura română veche"**, editura „Minerva", 1976. Ideea directoare a volumului rezultă din chiar titlurile studiilor alcătuitoare : „Întiia realizare a limbii române în proza cultă", „Cronica lui Grigore Ureche" ; „Miron Costin și cronica sa", „Ion Neculce, cronicarul artist".

● **TOMA ROMAN : „Arcedava"**, editura „Cartea Românească", 1976. Împărțit în trei cicluri, volumul reprezintă un nou debut poetic, în care temele cu tentă evocativ-istorică se îmbină cu acelea inspirate de spiritul epocii contemporane.

● **RADU SELEJAN : „Cercul adevărului"**, roman, editura „Eminescu, 1976. Tema constantă a prozatorului, lumea minerilor, atît de distinctă prin asprimea și spiritul ei bărbătesc, reapare și în acest roman, cu căldură recomandat de criticul Valeriu Râpeanu.

● **RADU TOMOIOAGĂ : „Personalități și tendințe în perioada pașoptistă"**, editura „Minerva" 1976, ediție îngrijită, postfață și bibliografie de Vasile Vetișanu. De real interes istoric-literar, studiile cuprinse în acest volum se disting prin perspectiva lor sociologică, politică și filozofică, centrul de greutate constituindu-l acelea dedicate personalității lui Ion Eliade Rădulescu.

●

● Răspunzînd interesului manifestat de cititori încă de la apariția în prima ediție, romanul **Marele singuratic** de Marin Preda, în ediție revăzută și adăugită, se află din nou în librării.

Literatura maselor

Urmare din pag. 1

realității originare. În pofida unor eventuale imperfecțiuni de meșteșug artistic, a unor inerente insuficiențe de stil, poezia, narațiunea ori scena dialogată în care autorul „se cîntă" sau „se povestește" pe el însuși în chip nemijlocit, impun cititorului prin valoarea lor de **documente umane.** Nu forțăm cu nimic limitele adevărului arătînd că aici se află una din căile cele mai fertile în măsură să contribuie la îmbogățirea valorilor **literaturii-document**, cum bine se știe, un „gen" ce se bucură de o neobișnuită circulație în epoca noastră.

Nu intenționăm deloc să punem sub semnul întrebării îndreptățirea scriitorului profesionist, mai ales a reporterului (căruia, în treacăt fie zis, nu i-ar dăuna cu nimic, dimpotrivă, i-ar folosi, dacă ar îmbina într-o măsură mai mare **observarea** realității cu **trăirea** acestuia) de a cultiva „genul" în cauză. Cu atît mai mult cu cît, proza, reportajul și chiar teatrul nostru de azi numără printre slujitorii lor autori care beneficiază de revelatoare experiențe personale, în calitatea lor de participanți profesioniști la grandiosul efort colectiv pentru edificarea bazelor material-economice ale socialismului. Problema e de a sesiza și studia caracterul de masă a fenomenului, în ultimă instanță, de a-l stimula, în sensul creării celor mai propice condiții de manifestare și valorificare. Cum s-a arătat în cuvîntările participanților la Congresul educației politice și al culturii socialiste, în primul rînd în istorica expunere a tovarășului Nicolae Ceaușescu, societatea noastră socialistă acordă cea mai mare atenție nestăvilitului impuls al maselor populare spre cultură și artă, inclusiv în sfera creației propriu-zise. Cu legitimă mîndrie, secretarul general al partidului nostru, președintele republicii, se referea la cele 21 000 biblioteci cuprinzînd circa 140 milioane volume, la cele aproape 700 case de cultură și cluburi, la cele peste 2 700 cămine culturale sau la cele peste 1 000 universități populare. Toate acestea, alcătuiesc „un vast sistem de așezăminte culturale la orașe și sate care asigură condiții pentru participarea tot mai largă a maselor la viața artistică și la activitatea educativă".

Pe linia îndelungatei tradiții statornicite de scriitorii noștri, profund atașați idealurilor de viață ale poporului, obștea scriitorilor din România socialistă este chemată să se constituie și de acum încolo în sprijinitor de nădejde, prin participare continuă, prin eforturi sporite, la impresionantul proces de **democratizare socialistă** a inițiativei creatoare din sfera vieții spirituale.

Afirmarea personalității

Urmare din pag. 1

Poate că același lucru se poate spune despre creația adevărată ca despre izvorul cel viu. Ea trebuie să se învoiască neîntrerupt să fie pentru ceilalți izvor de bucurie și împrospătare.

Nu-i de ajuns să curgi odată, nu-i de ajuns să fi fost izvor cîndva, să fii izvor din cînd în cînd și totdeauna, odată ce ai dat de vîna din adînc și de norul din înalt acoperitor să-ți începi neîntrerupta dăruire.

Marile personalități creatoare autohtone sau din alte culturi sînt o pildă în acest sens.

Iată, la noi, Sadoveanu sau Nicolae Iorga ca și Eminescu sînt izvoare inepuizabile, asemeni unui Bach ce a compus mii de cîntări sau Rembrandt ce a pictat mii de pînze.

Poeții și gînditori contemporani lasă moștenire popoarelor lor cîte șaptezeci de volume scrise cu mîna lor de o viață lucrătoare din zori în amurg.

Așa se face o cultură și o civilizație prin lucrare neîntreruptă, prin moșteniri adevărate și puternice, prin izvoare vii, inepuizabile, iar o societate care captează aceste izvoare binefăcătoare se dovedește matură peste veacuri. Dante este măsura vremii sale în țara sa. Goethe și Shakespeare, în țările lor, Sadoveanu aici, la noi, propun o pildă ziditoare.

Iar ca să poți curge neîntrerupt îți trebuie un munte din care să te tragi, și pentru un scriitor acest munte inepuizabil este poporul, istoria și tradiția. Marea moștenire a propriului tău popor.

Fără captarea acestui izvor din origine, mereu renăscător, nu e cu putință creația neîntreruptă. Cîtă vreme rămîi un individ izolat, făclia abia-și scoate flăcăruia pentru un amurg, abia devenind persoană, adică mădular al unei comunități, posibilitate de răsfrîngere a celuilalt, omul își poate începe povestea sa nepieritoare.

Istoria și ființa poporului nostru își așteaptă mereu cu fiecare generație izvoarele vii în care să-și reverse nemuritoarea pace și putere a frumuseții.

Avem mari datorii față de milenara noastră tradiție, față de acești ctitori voevozi și țărani, față de jertfele și ctitoriile marelui nostru popor, față de natura ocrotitoare ce ne hrănește și odihnește. Cuvîntul rostit de bucuria spiritului este puntea de legătură pentru fiecare generație de-a se solidariza față de valorile nepieritoare, devenind astfel mai buni și mai frumoși pe urmele nemuritorilor noștri părinți, ce se cuvine să-i amintim zilnic, din tată-n fiu, în grai sărbătoresc.

Etosul artei

Urmare din pag. 1

privință, literatura oferă posibilitatea unui examen al conștiinței etice, al unei reînnoiri permanente a statutului uman. Un om nou se naște și prin eforturile literaturii de a se reînnoi pe sine. Desigur, și în acest domeniu al străduințelor spre formarea unui om nou, spre desăvîrșirea etică a acestuia există o seamă de tradiții ale poporului nostru care dau un temei noilor străduințe. Sînt o seamă de virtuți ancestrale ale poporului român, cele care l-au ajutat să înfrunte veacuri de-a rîndul intemperiile unei istorii agitate, și care alcătuiesc un fond prețios al valorilor morale ce se cere centralizat. A valorifica o seamă de talente este unul din obiectivele șantierului etic al țării.

Pe de altă parte, există condițiile noi ale societății românești contemporane, ale unei civilizații care impune atitudini, luări de poziție, practici noi. Folosindu-ne, așadar, de datul fundamental al omeniei românești, ori de curajul, dîrzenia, generozitatea și atîtea alte caractere funciar etice de absolută necesitate într-o societate nouă, un întreg complex de formare și educație etică a fost pus în practică pentru a asigura mutații eficiente și în realitatea social-morală.

Rolul literaturii în realizarea acestor mutații etice este eminent. Și, firește, acela al scriitorului. Nu există operă literară, mare care să nu aibă la temelii un etos subiacent, care să nu trădeze tensiunea etică a oricărei creații autentice.

viața cărților

poezie

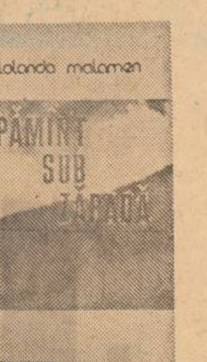

Mirajul purității

A părut la o distanță inexplicabil de lungă față de primul, cel de-al doilea volum de versuri*) al Iolandei Malamen ne întărește în convingerea că ne aflăm în prezența unei poete adevărate care și-a găsit un mod particular de receptare, și deci de exprimare, a unei lumi alcătuite din nuanțe, semitonuri și pure iluzii. Poeta ocolește întîlnirea directă cu lucrurile, mersul în linie dreaptă fiind, desigur, drumul cel mai scurt între două puncte, dar nu întotdeauna și cel mai frumos, preferind să asculte grațioase ecouri în fragile, suave labirinturi. Într-un fel aceasta este și semnificația titlului : lumea nu este privită sub înfățișarea ei nudă, frustă și poruncitoare, ci sub învelișul protector al zăpezilor imaculate, nu ca un dat constrîngător și irevocabil, ci ca promisiune, ca teritoriu construit după dinamica selectivă a dorinței și a visului, astfel că poemele capătă un aer răcoros de imagine **in vitro : „Ești calm înflorită / Rece-oglindă peste pămînt, / carne albă a universului ! / Îmbraci lucrul pe care îl strig : / poți fi dovadă a setei / pe care o simte natura acum / Fîntîna îți soarbe trupul / precum gura un murmur, / ești calm înflorită, / văzduh, zeitate cu numele alb al materiei !" **(Imn către zăpadă).** Rarefierea și stilizarea imaginii printr-o sensibilitate pe cît de vie și receptivă pe atît de circumspectă cu obișnuitele elanuri de spunere totală, de mărturisire în gura mare a unor pretinse cutremure psihice, așadar discreția cu originea ei în grație și rafinament creează efectul enigmatic al discursului liric organizat ca miraj al purității zăpezilor. Poeta își proiectează condiția sub auspiciile unui destin augural, fără orgoliu, dar și fără umilință trucată din rațiunea ipocrită a cuceririi bunăvoinței cititorului : „Numai poet am putut fi acestei lumi, / nici săgetător, nici vînător / tulburînd somnul stejarilor / nici steaua privind fix ca o reptilă / nisipurile reci / / De propria-mi strălucire alunec, mă sperii / / și fără corabie plec pe carnea sfîntă a mării", etc. **(Numai poet am putut fi).**

Puritatea zăpezilor invocată mereu în versurile Iolandei Malamen se constituie într-un criteriu moral de apreciere a lumii, într-o perspectivă estetică menită să sugereze un substrat etic al credinței în puterile benefice ale omului. „O patrie albă" contemplată și implorată cu fervoare în imaginile tandre ale zborului ia naștere din structura luminoasă a cuvintelor : „În mine lumini uriașe își caută zorii și forța / Luați-mă drept ceea ce sînt, adică victima / cu trup de copil / a zborului / Zăpada se odihnește, / părinții sînt cărți din care se învață istorie și morală / Vă spun : din acest oraș cu amurg dureros / în care vînt prielnic așteaptă roata bîlciului, / ca poet suferind de risipa ninsorii, nu voi pleca / Boala mea va fi o teribilă înflorire a gurii" **(Lumină de spirit).** Cuvinte și imagini ușoare ca fulgii trădează liniile și relieful citadin al acestei poezii reflectate în oglindă („Viscolul este rostirea mea / hieraticul este scrisul meu / copacul este sacrificiul meu / spiritul meu este cetatea"), orașul stilizîndu-se după norme angelice din care au fost izgonite semnele negre ale perdiției și răului (ciclul **Alcătuire și zbor**). Luminile, zăpezile, solidaritatea cu natura fericită a lucrurilor, cu ipostazele tutelate de principiile nobile ale omului, iată motivele, atmosefra existentă în poezia Iolandei Malamen. În încheiere, atrăgîndu-i atenția poetei că pierderea contactului nemijlocit cu lucrurile duce și la trădarea substanței discursului, cităm acest poem pentru nota sa colorată de un elan al confesiunii mai direct, mai puțin controlat în rostirea sa expansivă : „Acum pot visa hiacintul ! treziți-vă ierburi, este ora la care visez o floare născută din sînge ! Ursa Major și Ursa Minor sînt continente de lumini, pustiul acestei nopți se umple de plîns / Sînt zeitatea ce nu a dobîndit nimic prin ură și viclenie ; / acum trupul hiacintului este o lungă confesiune — / marea va geme de meduze, corifei vor fi stelele și semnale / Treziți-vă ierburi ! pentru un timp Poseidon va nesocoti destinul, iar eu ca o pură zeitate rîzînd...".

Dan Laurențiu

*** Iolanda Malamen : „Pămînt sub zăpadă". Editura „Eminescu", 1976.**

proză

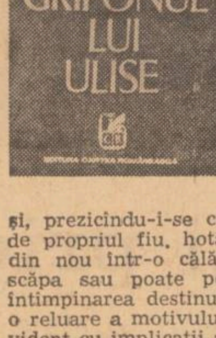

O parabolă modernă

Cartea *) lui Vladimir Colin este o parabolă modernă prin actualitatea semnificației, despre sensul unei existențe definitiv marcată de experiența războiului. Sau, mai bine zis, de confruntarea dintre două ipostaze, două moduri de a vedea și a înțelege războiul, unul eroic, cavaleresc, reprezentat de Ulise și imaginea mai aproape de realitate, a setei de putere, a jafului și a măcelului, expusă de un Menelau sau Eupites. Autorul, a cărui scriere ar putea fi încadrată în specia acelor „contes philosophiques" din secolul XVIII — pornește de la un motiv literar antic, de la un personaj arhetip ce oferă mereu literaturii teme de meditație și anume, Ulise. Înțeleptul și strălucitul erou al Odiseii, simbol al voinței și al certitudinii care înfrînge orice obstacol, apare, în interpretarea lui Vladimir Colin, îmbrăcat în haină existențială, transformat în natură dilematică. Aflat la cîțiva ani după întoarcerea în Itaca, Ulise, obosit și îmbătrînit începe să se îndoiască de rostul expediției purtate pentru cucerirea Troiei, de caracterul drept și glorios al luptei. În linii mari, recuzita mitologică este păstrată, încercîndu-se doar o inversare a sensurilor, o schimbare de planuri. Printr-o minune a zeiței Pallas Atena, Ulise devine din nou tînăr și, prezicîndu-i-se că va fi omorît de propriul fiu, hotărăște să plece din nou într-o călătorie pentru a scăpa sau poate pentru a ieși în întîmpinarea destinului. Asistăm la o reluare a motivului periplului, evident cu implicații alegorice. Eroul va parcurge un itinerar invers, spre Troia de astă dată, un itinerar al eșecului și al dezamăgirii. Prima treaptă în acest traseu al demitizării este întîlnirea cu centaurul Astipil, imagine a înțelepciunii epicureice iubind viața și urînd războiul și cu Eupites, participant și el la asediul Troiei. Cel de-al doilea va omorî centaurul în somn pentru a-i lua bogățiile, scenă repetînd simbolic masacrul Troiei noaptea, care pentru Eupites însemna doar pradă, „femei și trepiede de aur". Este primul contact al lui Ulise cu cealaltă față a războiului, este prima fisură în conștiința saturată de glorie. Însoțit de prezicătorul Teoclimene și de un grifon, animal sacru, întruchipare a fatumului grec, părăsește Itaca, pe corabia fenicianului El Malek, unde trăiește a doua experiență fundamentală, Moartea sclavei de care se îndrăgostește. Prin aceste morți succesive, Ulise citește apropierea de propriul sfîrșit. Următoarea treaptă este sosirea în Pelopones, unde moare și El Malek. Coborît în cetatea Pylos asistă la sărbătorirea victoriei asupra Troiei într-o lume care uitase deja marea confruntare. Este însă o sărbătoare a forței și a violenței lipsită de acea aură eroică a legendei. Iată cum povestește grifonul, reducînd fabulosul la adevăr, cucerirea cetății : „În fruntea grecilor, Neoptolem năvălește în palatul ale cărui femei se vaită, ajunge în fața altarelor, unde dă peste bătrînul Priam, încins cu sabia și ținînd sulița în mîna lui slăbită. Sub ochii regelui îi ucide un fecior, iar cînd Priam dă să arunce sulița în pieptul năvălitorului, Neoptolem îl tîrăște spre altar prin sîngele fiului abia răpus și-l înjunghie. Afară măcelul se dezlănțuie, femeile și copiii sînt mînați ca vitele, de pretutindeni se adună prăzi. Troia a căzut, Troia e cuprinsă de flăcări, războiul de nouă ani a luat sfîrșit. Și Erip încremeni ascultînd strigătele pylenilor. Se izbeau cu palmele peste coapse, săreau de pe bănci, mimau scene de luptă. Tuturor le ardeau privirile". Dezgustat de reacția pylenilor, Ulise își continuă drumul ajungînd în Sparta, cetatea lui Menelau și a frumoasei Elena, cauza războiului. Dar aici îl așteaptă un nou eșec. Falnicul rege al Spartei ce a pornit împotriva Troiei spre a-și recăpăta soția are acum aspectul decrepit al unui Silen chefliu și resemnat, iar frumusețea legendară a Elenei, e doar o mască. De fiecare dată confruntarea dintre amintirea mitică și realitate înseamnă o deziluzie. Și, în sfîrșit, ultima etapă a traiectului, revenirea în Troia reconstruită unde primește moartea ca o mîntuire, pentru că, în sfîrșit, a înțeles semnificația acestui ultim drum și al destinului. Calitatea acestei cărți stă deci în ingenioasa interpretare a unui motiv mitic arhicunoscut, în sensul ei constructiv, iar defectele țin de formula aleasă, viziunea simplificată a alegoriei, lipsa unei mai mari invenții epice.

Paul Dugneanu

***) Vladimir Colin : „Grifonul lui Ulise". Editura „Cartea Românească", 1976.**

cartea de debut

Epigrama

Se scriu multe epigrame, catrene satirice sau numai glumețe, rareori de poeți adevărați, adesea de amatori care nimeresc mai mult sau mai puțin cîte o poantă. Se publică în deosebi de editura „Litera", adică în regie proprie, culegeri individuale și colective. Am scris despre o culegere a cenaclului epigramiștilor „Cincinat Pavelescu" din 1972, remarcînd între alții pe Mircea Trifu care, împreună cu Giuseppe Navara, a tipărit în 1974 cea de-a treia **Culegere de epigrame** și pe care-l înregistrează și antologia din 1975 a lui N. Crevedia, **Epigramiști români de ieri și de azi** (editura „Eminescu"). Mircea Trifu, născut în Iași la 24 februarie 1925, este analist-programator la un Centru de calcul din București și are o veche activitate de epigramist, probabil parțial adunată în volumul **Epigramma** („Litera", 1976), volumul său de debut*) prefațat cu un „Cuvînt alternativ" de Șerban Cioculescu.

Autorul invită pe critic să precuvinteze printr-un epitaf : „Acestui noi născut volum / Pe care-mi pun autograful / Spre a porni voios la drum / Vă rog să-i scrieți epitaful."

Criticul însă gustă gluma și nu îngroapă pe epigramist, ba chiar „ca filolog și calamburgiu inveterat", se declară satisfăcut, mai ales de definiția pe care Mircea Trifu o dă epigramei : „Dacă vrem să ținem cont / De esența ei picantă, / Epigrama e un pont / Ce trăiește dintr-o poantă".

De acord, zice Șerban Cioculescu, depinde însă de ce vor spune preopinenții ponții. Cît despre el care definise epigrama drept „jocul în care inteligența mustește ca șampania", e probabil încă o dată mulțumit de comentariul lui Mircea Trifu : „Șampania, umplînd paharul, / E mai gustată, întrucît / Inteligența n-are harul / S-alunece pe orice gît".

Amabile ironii sînt adresate lui Romulus Vulpescu („Vrînd — pesemne — să-l inculpe, / Romulus de pe statuie / Mi-a șoptit' — acesta nu e / Din lupoaică, ci din Vulpe..."), conducătorului Cenaclului umoriștilor, Valentin Silvestru („Credeam — atoateștiutor — / Umorul, că-i un har divin ; / Fac mea culpa : e umor / Doar ce decide Valentin"), lui Iordan Chimet, autorului volumului premiat de Uniunea Scriitorilor, **Închide ochii și vei vedea orașul** („Despre cartea ce a scris / N-am părere fermă, dar / Despre ochi îmi este clar : / Uniunea i-a închis"), lui Ion Lăncrănjan, autorul volumului **Eclipsa de soare** („Tiparul a mai prelungit / Întunecimii, drumul : / Eclipsa cînd s-a isprăvit / A apărut volumul"), epigramistului Al. Clenciu care s-a lăudat că-l va decapita într-un duel („Clenciu, bravul meu rival, / Vrea să-mi taie capul. Fie ! / Doar așa, în bătălie, / Vom lupta de la egal"), epigramistului Apollo Bolohan din Brașov („În Brașovu-nveșmîntat / În al său decor montan / Și-a dat duhul Cincinat / Însă, nu lui Bolohan"), în fine, mie însumi, în urma etimologiei numelui meu care vine din grecescul pyros=foc, nu din slavul pyro=pir („Acum, cînd s-a făcut lumină, / Timide gînduri îi consacru : / Poeții, care i se-nchină, / Îl cred-probabil-focul sacru").

În **Culegerea de epigrame** din 1974, Mircea Trifu trece și pe Ilie Ciobescu care l-ar fi rugat în acest sens. Autorul culegerii se justifică : „Prietene, îți dau cuvîntul meu, / Vei onora și tu antologia ! / Că doar și eu sînt om, și am și eu / Amicii mei, nu numai Crevedia".

Ilie Ciobescu are și el o **Justificare** în numita **Culegere**, acceptabilă. „Am scris puțin, e-adevărat, / Gîndindu-mă că nu e bine / Să depășesc vreun consacrat / Din cei ce scriu mai prost ca mine !".

În antologia lui N. Crevedia figurează și Apollo Bolohan cu cinci epigrame din care izbutită e una adresată unui „iconom" („administrator ecleziastic") : „Are-o fire curioasă / Și-are omul și mult haz, / Căci cu toate că nu doarme, / Niciodată nu e treaz".

Din cele zece sonete epigramistice cu care Mircea Trifu își încheie volumul său de debut (să nu uităm epigrama pe care și-o autoadresează : „Dintre atîtea rînduieli / De una trebuie s-asculți : / Pe cititori să nu-i înșeli, / Că nici așa nu ai prea mulți"), excelent mi s-a părut cel intitulat : **Sonet lucid** : „Mai lesne dai ologului mișcare / Cărbunelui luciri de diamante, / Umilului un aer de grandoare / Și celui mai timid, porniri galante ; / Mai simplu e s-aștepți, cînd n-ai răbdare / Să rîzi senin la farse dezolante, / Absurdului vădit să-i dai crezare / Și-n fiece poet să vezi un Dante ; / E mai ușor să cucerești Parnasul, / Să desenezi pătrate cu compasul, / Din focul sacru să desprinzi scînteia, / Să ții în loc sosirea dimineții, / Să faci un nod la firul rupt al vieții, / Decît să te opui cînd vrea femeia !".

De asemenea, remarcabil, deși poanta finală iese mai puțin în relief, este un **Bilanț** : „La anii-stol ai tîmplelor cărunte / E potrivit bilanțul a mi-l face : / Din ce-am durat, puțin mă satisface, / Din ce-am dorit a mai rămas un munte. / M-am vrut abil, ironic și tenace, / Peste greșeli cercînd croi o punte, / Dar m-am pierdut mereu în amănunte / Din care nu m-am mai putut desface. / Am fost cinstit — mințind doar cîte-o dată / Plin de curaj, am dat și înapoi, / Leal de multe ori, dar și vulpoi / De o naivitate diplomată. / Am fost, cum să vă spun, un fel de sfînt / Cum sînt din zece, nouă pe pămînt".

De unde se vede că Mircea Trifu este și un poet **în spe.** Anunță un duel epigramistic cu George Corbu și niște schițe umoristice, **Sarje cu dichis.**

Al. Piru

***) Mircea Trifu : „Epigramma", Editura „Litera", 1976.**

în spiritul orientărilor congresului educației politice și al culturii socialiste

colocviile «luceafărului»

manualul de literatură română

Una dintre ideile fundamentale ale expunerii rostite de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Congresul Educației Politice și al Culturii Socialiste sublinia rolul educativ al școlii, datoria de onoare pe care aceasta o are în formarea unor deprinderi care să cultive în rîndul tineretului trăsăturile morale specifice omului nou, constructor al socialismului. „În legătură cu aceasta", **spunea secretarul general al partidului,** „consider necesar să atrag atenția asupra necesității de a se acorda mai multă grijă istoriei, literaturii, limbii române, creației poporului nostru — aceasta constituind un factor important pentru educația socialistă a tineretului patriei noastre".

Interpretată în sensul acestor afirmații, predarea limbii și literaturii române în școală este o activitate educativă menită nu doar să transmită un bagaj cît mai mare de cunoștințe dar și să obțină efectul atît de înviorător al sentimentului patriotic ; satisfacția legitimă față de o cultură de mare tradiție și intensitate spirituală. Considerînd că în realizarea acestui deziderat, manualul de limbă și literatură română este o **verigă extrem de importantă, revista noastră solicită, prin ancheta din care publicăm în acest număr o primă parte, opinia tuturor celor ce consideră că au de adus contribuții în această problemă.**

Manualul se cuvine să fie... manual

— Se cuvine să subliniez faptul că manualele de literatură s-au îmbunătățit, în ultima vreme, de la o ediție la alta — ne-a declarat lectorul univ. dr. **PETRE MIHAI GORCEA,** că autorii au eliminat supărătoarele vulgarizări de altă dată și și-au precizat mai bine poziția estetică, vădită atît în selectarea autorilor și operelor, cît și în prezentarea lor analitică. Desigur, această apreciere este valabilă doar în linii generale, putînd fi semnalate numeroase deficiențe de ordinul amănuntului ; este însă necesară această apreciere, căci ceea ce urmează este nu o discuție tehnică, ci una de concepție. Autorul acestor rînduri exprimă o poziție pur personală, fără pretenția de a da indicații și sfaturi, ci cu speranța de a incita la discuții fructuoase.

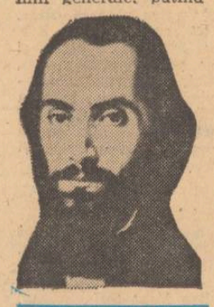

O primă cerință, cu totul elementară, față de un manual este caracterul său **formativ.** O carte științifică oarecare poate fi **doar informativă ;** manualul se diferențiază de ea prin caracterul său formativ. Autorii manualelor de literatură română par preocupați **exclusiv** de transmiterea unei anumite cantități de informație, ca și cum elevul de liceu este un specialist gata format, ca și cum el este gata să citească cu ochi maturi operele literare propuse analizei, ca și cum gustul său este cert și acum nu-i mai rămîne decît să-l nuanțeze. Singura preocupare unitară a autorilor pare să fi fost cea selectivă, adică alegerea scriitorilor și operelor propuse studiului ; în rest, citim mici monografii atît de diferite de la autor la autor încît este imposibil să găsești firul călăuzitor în munca de formare a priceperilor de lectură și analiză a gustului elevilor. Studiul literaturii naționale pare, dacă ne ghidăm după aceste manuale, o activitate pur cantitativă.

Or, în expunerea rostită la Congresul Educației Politice și al Culturii Socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia tocmai obligația limbii și literaturii române de a deveni, prin intermediul școlii, instrumente de educație, apte să cultive în rîndul tineretului trăsăturile morale ale eticii noastre socialiste. „Profesorii au datoria de cinste și sarcina de mare răspundere de a-i forma pe tineri ca cetățeni conștienți și devotați ai patriei", spunea secretarul general al partidului. În acest context, informațiile primite despre cutare sau cutare scriitor nu pot fi rezultatul liberului arbitru al redactorului minimonografiei ce i se dedică ; aceste informații nu-și răspund în manual, nu se completează și nu se ridică la o metodologie a analizei literare, părînd că această analiză depinde de bunul plac și de inspirația autorului de manual sau a magistrului de la catedră. Cu excepția unor capitole, stilul este **eseistic,** nu didactic (în sensul bun al acestui cuvînt) ; or, manualul se cuvine să fie... manual.

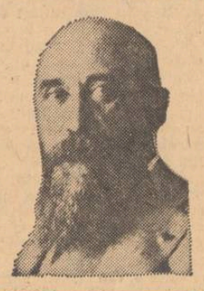

Scurtul capitol de „introducere în studiul literaturii" este cu totul insuficient dacă noțiunile — cam puține și sărace dezvoltate — pe care le cuprinde nu sînt sistematic reluate, spre a forma la elevi **deprinderi** analitice. Situația se îngreunează și mai mult prin faptul că, datorită modului diacronic de abordare a materiei, elevii din primul an de liceu sînt confruntați cu opere ale literaturii vechi și premoderne, opere care necesită spre a fi „gustate" estetic, o pregătire filologică de specialitate. În continuare, firul cronologic relativ și capricios aduce o succesiune cu totul neregulată de genuri, unei poezii urmîndu-i prezentarea unei drame, apoi iar a unei poezii, apoi a unei proze etc. Raportările la estetica genurilor literare sînt vagi și neconcludente, iar raportările la estetica curentelor literare sînt sărace și neinteligibile pentru un elev încă neformat... În sfîrșit, sistemul reproducerii de fragmente mi se pare defectuos : întîi pentru că ocupă spațiu editorial ; al doilea pentru că obișnuiește elevii cu rezumarea unor întinse părți din operă.

Opinii ale profesorilor și elevilor

Am adresat unui număr de profesori, elevi și studenți întrebarea :

— Cum apreciați manualul de limba și literatura română ?

GHEORGHE BURCESCU, profesor, președintele societății literare „Relief românesc" : O lacună bine cunoscută de noi a manualului este aceea că el dă elevilor exact ceea ce ei știu. Aproape fiecare elev după ce a citit romanul, știe exact tot ce s-a spus și în manual, pentru că manualul se limitează de cele mai multe ori să facă rezumatul unui roman, si citeodată — mai eronat — al unei poezii. El rămîne cu totul străin tocmai de partea esențială, de analiza stilistică, problemă care l-ar interesa pe elev. O bună parte din defectele manualului ar putea fi eliminate dacă s-ar reproduce în unele capitole analize literare integrale ale unor mari personalități. De exemplu, la „Enigma Otiliei" cea făcută de Pompiliu Constantinescu, pe care a reprodus-o și George Călinescu în „Istoria literaturii române".

În ce-i privește pe poeții contemporani, de exemplu Nichita Stănescu, noi sîntem convinși de valoarea lor autentică, dar manualul ne spune atît de puțin, atît de neconvingător, încît parcă — unii elevi mi-au și spus asta — am simți nevoia ca autorul manualului să-și dea cuvîntul de onoare că Nichita Stănescu e un poet mare. Și la fel stau lucrurile cu Adrian Păunescu, cu Marin Sorescu.

MIHAELA MOLDA, elevă : Autorii contemporani sînt tratați foarte sumar și incomplet. Ultimele lor opere sînt în general ignorate. Nu sînt pomenite nici măcar la bibliografie. Nu se amintește de **Imposibila întoarcere** a lui Marin Preda, de ultimele volume ale lui Marin Sorescu, de **Cîntec pentru floarea secerată** de Eugen Jebeleanu...

ALEXANDRA OPREA, elevă : Probabil autorii manualului au crezut că din cultura noastră generală, avem idee de Freud și Bergson. Deși trebuia spus atunci cînd se tratează filozofia lui Lucian Blaga, din ce școală aparțin aceștia, ce idei au, ce a preluat Blaga de la ei, se enunță doar Freud și Bergson și rămînem cu atît. E prea puțin, e aproape nimic. Același lucru se întîmplă la Ion Barbu, adică nu se explică simbolurile, nu se arată cum derivă unul din altul...

LILI PLAIU, profesoară : Astăzi elevii au ajuns la un anumit nivel de înțelegere și educația lor patriotică, civică, nu poate fi făcută oricum, prin prezentarea unor poezii de mică valoare literară, pentru că atunci nu se realizează nici educație civică, nici dezvoltarea gustului estetic. În cuvîntarea rostită la Congresul Educației Politice și al Culturii Socialiste tovarășul Nicolae Ceaușescu a dat o definiție magistrală a patriotismului. Afirmînd că „patriotismul este o expresie a conștiinței revoluționare, comuniste", șeful statului nostru se referea în chip vădit la importanța imensă pe care o au **mijloacele** de formare a acestei conștiințe, între care școala ocupă un loc însemnat.

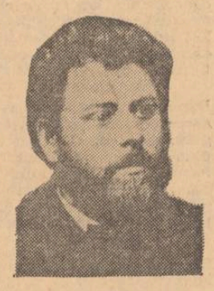

FLORIN POPESCU, profesor : În manual, la Eugen Jebeleanu se tratează „Surîsul Hiroșimei". E normal, fiind o operă reprezentativă. Dar poetul mai are și alte volume despre care nu se amintește nimic, deși pe el scrie în fiecare an că e revizuit.

MUNTEANU TUDORIȚA, elevă : Manualul ar trebui să folosească termeni pe care să-i înțelegem și noi. E foarte greu să te uiți cînd în carte cînd în dicționar, sau măcar de ar fi în manual la sfîrșit un fel de dicționar.

IONEL VĂCARU, elev : Manualul nu satisface dragostea noastră pentru literatură. Ajutorul cel mai mare ni-l dau tot tovarășii profesori, recomandîndu-ne bibliografia necesară. Însă pînă a ajunge la ea — nu se găsește nici în librării, nici în bibliotecile școlilor — trebuie să luăm din manual, iar acolo e atît de puțin încît rămînem cu jumătate de măsură. Unii dintre noi nu vor da la facultate la română ci vor îmbrățișa alte profesii. În situația aceasta, în timpul lor liber vor citi probabil romane de aventuri. Eu, unul, de exemplu, n-am înțeles în școală ce este esențial în creația lui Ion Barbu și probabil n-o să reușesc să o fac după 8 ore de serviciu.

Studentele SILVIA SÎRBU și DOINA CHEPTEA de la Institutul Pedagogic Pitești remarcă la rîndul lor : Manualul nu permite o cultură generală. El dă doar niște bucățele din literatura română, e un colaj nereușit. El plafonează elevul. Sînt multe obiecții de făcut. Se simte lipsa reportajului. Lirica patriotică este just aleasă în cazul lui Goga, lui Eminescu, Coșbuc sau Alecsandri, dar piesele alese la Beniuc, Jebeleanu, au un caracter ocazional, neconvingător. Un mare absent : Panait Istrati. Nici prezentarea lui Eminescu nu este perfectă. N-ar trebui să lipsească, după părerea noastră **Rugăciunea unui dac, Glossa, Oda în metru antic, Postumele...**

Sînt de netrecut rigorile programei analitice ?

— Stimate tovarășe profesor DUMITRU MICU, vă solicităm părerea în calitate și de autor — printre alții — al manualului pentru clasa a XII-a.

— Noi, autorii, ne-am străduit să elaborăm manualul în spiritul pedagogiei moderne, căutînd să redăm în fiecare capitol esențialul asupra unei anumite perioade din literatura română, asupra mișcărilor literare, asupra fiecărui scriitor tratat. Dificultatea de care ne-am izbit aproape toți, cu excepția lui Ion Dumitrescu, care a lucrat mai mult timp în învățămîntul mediu, a provenit din faptul că nici unul nu aveam experiență de predare în licee.

— Cele mai multe reproșuri se referă la faptul că autorii sînt tratați incomplet, unilateral, că nu se oferă o imagine de ansamblu.

— A existat o constrîngere, o limitare foarte serioasă : programa analitică. Noi a trebuit să elaborăm ceea ce am scris după indicațiile ferme, dar în același timp destul de instabile ale ei. Pe parcursul elaborării manualului, programa s-a modificat de mai multe ori. A trebuit să se prezinte acele mișcări literare, acei scriitori care au marcat etape importante, au dat realizări exemplare, care să aibă în același timp darul de a educa elevul din punct de vedere patriotic, moral, cetățenesc. În cazul romanelor „Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război", „Patul lui Procust" se analizează, partea despre război și nu drama conjugală, deși nu aceasta parte este cea mai realizată.

Ultima versiune a manualului e totuși ameliorată față de versiunile anterioare în care criteriul tematic a fost decisiv și efectele negative s-au văzut mai ales în cazul autorilor actuali, în sensul că s-a acordat o importanță mult exagerată „Cetății de foc" a lui Mihail Davidoglu, de pildă, și altor producții care au o tematică bună, dar care din punct de vedere artistic sînt discutabile. Deși în ultima versiune lucrurile s-au schimbat în bine, considerațiile acestea extraestetice, pedagogice îngust înțelese, au grefat asupra concepției manualului. Programa analitică vădea lacune în pregătirea de specialitate a celor ce o alcătuiau. Programa era revăzută în urma întîmpinărilor noastre, ale autorilor care nu ne înțelegeam perfect nici între noi. După ce scriam capitolele, coordonatorul manualului le modifica. După ce se preda manualul la editură, redactorii făceau și ei modificări. După aceea mergea la referat extern și aici apăreau noi modificări. Deci manualul nu este decît în parte făcut de noi. S-au scos pasaje, s-au mai adăugat, s-a stilizat...

— Ați amintit despre scriitorii contemporani. După părerea dvs., sînt satisfăcător tratați în manual ?

— Să nu uităm că această ediție a apărut în 1969, materialul pe care l-am predat noi datînd dinainte de 1960. De atunci, manualul s-a reeditat în fiecare an, în mod automat fără să se țină seama de evoluția ulterioară a scriitorilor. Cînd s-a făcut ediția aceasta, scara de valori era alta în literatură. De aici apar disproporții mari de spațiu. Apoi au fost date niște indicații ca autorii contemporani să nu se trateze monografic, ci să dea doar scurte analize ale unor scrieri.

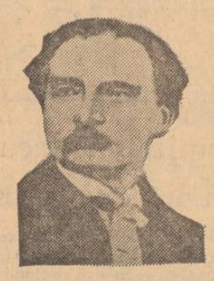

— Deci, autorii nu revizuiesc periodic manualele. Nu li se cere acest lucru ?

— ...se reeditează mecanic... Vina noastră constă în faptul că am acceptat să-l facem. Nu ne-am declinat competența pentru ca ministerul să recurgă la profesorii din învățămîntul mediu, sau la cei care au lucrat acolo.

— S-ar fi obținut un rezultat mai bun ?

— Sînt convins !

— Elevii sînt nedreptățiți în acest caz, manualul rămînînd incomplet.

— Evident. A trebuit să se țină cont și de numărul de ore care era mai mic. Și atunci trebuiau — fatal — sacrificați scriitori. Ion Barbu, Philippide au fost sacrificați. Pe baza acestui principiu s-a selectat la sînge. De fapt, manualul trebuia făcut mai voluminos, nefiind obligatoriu să se predea tot din el. El trebuia să rămînă un material de bază la care elevul să recurgă mereu, să nu trebuiască să caute în alte părți.

— Reportajul este slab reprezentat. Geo Bogza este singurul autor tratat...

— Explicația este aceeași. Personal consider că merita să se insiste asupra acestui gen.

— Ce părere aveți despre raportul istorie literară — critică literară în manualul școlar ?

— Ar fi fost bine ca ponderea să cadă pe critică, adică pe analiza operei și istoria literară să fie folosită în măsura în care permite ca o anumită operă să fie proiectată într-o anumită constelație de valori, într-o situație istorică de natură s-o lămurească.

— Cum contribuie actualul manual la formarea gustului pentru literatură ?

— Manualul contribuie într-o anumită măsură la edificarea elevului asupra valorilor literaturii contemporane. Îi dă elementele necesare să-și formeze o imagine a situației literaturii, cu condiția ca el să fie personal interesat de această problemă. Citeva indicii de natură să stîrnească curiozitatea elevului există, trebuie însă ca el să aibă atracție pentru literatură. Un manual ideal ar trebui să-i incite, să găsească poarta de acces și la imaginația celor care nu au această atracție.

— Nu credeți că, în cărțile de școală, literatura română apare ca o frîntură ruptă de lume, că nu se apelează deloc la o comparație a ei cu literaturile înrudite, cu literatura universală ?

— E o eroare gravă și care dăunează serios formării tinerelor generații. Nimeni nu contestă că literatura noastră trebuie prezentată ca o parte a literaturii universale, nu izolat de literaturile străine ci în unitatea lor. Consider că literatura noastră trebuie prezentată în contextul literaturii universale pentru că altfel lăsăm impresia că nu sîntem la același nivel cu alte literaturi, sau dimpotrivă, alimentăm un gen de orgoliu nejustificat, ridicol... În ambele cazuri educația patriotică are de suferit. E normal, deci, ca tratarea unei opere s-o raportăm la literatura universală, fără s-o subordonăm, doar surprinzînd-o în atmosfera, în aerul de cultură a epocii respective. Eminescu, Arghezi, Blaga, trebuie prezentați în acest fel.

— Și cum răspunde manualul acestor cerințe ?

— În orice caz nu suficient. Se străduiește, dar...

Un argument ignorat : psihologia elevului

— Considerăm că opinia unui poet inclus spre studiere în manualul de literatură română poate fi extrem de importantă. Ce părere aveți așadar, stimate MIHAI BENIUC în această problemă ?

— Nu m-aș putea pronunța asupra întregului manual de literatură română pentru clasa a XII-a, pentru că nu l-am citit de la un capăt la altul. Îi dau crezare — ca să zic așa, îi dau girul — pentru că autorii sînt oameni de răspundere și sînt oameni pricepuți. Am citit însă textul care privește propriile mele versuri și aici aș putea face unele observații. Nu spun că ceea ce este spus în manual nu este just, dar se pune problema dacă din punctul de vedere al elevului textele sînt bine alese. Indiscutabil, analiza este justă. Indiscutabil, textele sînt din cele care au o mare circulație. Dar cum manualul se adresează adolescenților, cred că nu s-a ținut seama de un element important, anume de psihologia specifică, lor, a celor care trebuie cîștigați pentru literatură. S-ar urmări dezideratul ca elevul să-l caute pe autor. Dar pentru aceasta — pe lîngă tot ce-i mai dai — trebuie să-i dai acea parte din poezie care-l convinge. Adolescentul este un tip deosebit. El este într-un ciclu al vieții din cele mai importante, cînd afectivitatea și sentimentele joacă un rol mare. Un rol foarte important îl joacă ceea ce în poezie se exprimă în versurile cu caracter erotic. Nu se poate lăsa la o parte dintr-un autor lirica erotică, pe care a scris-o poate și el sub influența adolescenței. Elevul trebuie apropiat pe această cale, pentru ca mergînd mai departe să fie pus în situația de a-și dobîndi limbajul specific poeziei cu care pătrunde și în domeniul de cugetare pe care îl are orice poezie pînă la urmă.

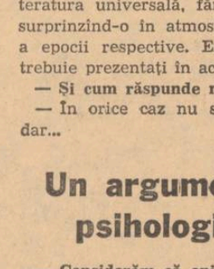

— Acest mecanism strategic de evoluție a comunicării între cititorul tînăr și scriitor este valabil pentru toți autorii...

— Sigur că da. Asta se poate face cu orice autor care are o operă mai vastă și nu prea limitat în ceea ce spune. Există foarte mulți scriitori care prin varietatea însăși a operei lor oferă această posibilitate de stabilire a punții absolut necesare între elevul-cititor și autor. Pentru ca din ceea ce este elevul — unul care trebuie să învețe un text, să devină unul care caută și alte texte și le savurează, tocmai pentru că a descoperit gustul unui autor, manualul ar trebui să țină seama de psihologia elevului, diferită de cea a studentului, care este deja intrat într-o fază de maturitate. Elevul trăiește într-o fază de tranziție, el cere o tratare mai abilă pe această cale care-i pregătește intrarea într-un domeniu al comunicării umane, — Arta Poetică. Cred că orice poet sau prozator are o latură a creației sale care permite o abordare să zic așa — tactică.

Dacă un elev are măcar unul sau doi autori favoriți, după ce se desprinde de școală, deși răgazurile pentru literatură sînt foarte rare, legătura aceasta sufletească se menține.

— Depășind domeniul învățămîntului, manualul își asumă o mare răspundere civică pentru că gustul pentru literatură devine o componentă a personalității...

— Pentru că nu există oameni care să trăiască pe deplin fără literatură, manualul are obligația să facă din elevi aderenți ai autorilor, și prin ei, ai lumii pe care aceștia o reprezintă : Documentele Congresului Educației Politice și al Culturii Socialiste au înregistrat definiția dată de către tovarășul Nicolae Ceaușescu umanismului revoluționar, a cărui esență constă în **„situarea omului în centrul întregii preocupări și activități a societății și, în același timp, în stabilirea unor raporturi armonioase, organice, între individ și colectivitate. Umanismul revoluționar concepe afirmarea și dezvoltarea plenară a personalității umane nu izolat ci în cadrul ansamblului societății".** Cred că aceasta este acea componentă a personalității care trebuie dezvoltată și prin intermediul educației.

Anchetă realizată de Andrei Lenard și N. Stoicescu

Conștiința eroică

Urmare din pag. 1

tru Golia, eroul celui de al patrulea capitol, Alexandra e știuta necunoscută convocată mental să-i sărbătorească ziua aniversării. O Alexandră avînd energia Anei lui Manole, sosită însă prea tîrziu, pentru că iubitul există doar ca un nume desenat pe o cruce. El doarme, alături de alții, într-un somn al uitărilor definitive, cînd morții nu-și mai amintesc de nimic și de nimeni. Primise sărutul de foc, unicul, irepetabilul, al Înaltei Doamne. Al acelei „Doamne străine" căreia Laurențiu Fulga îi va închina nuvela cu același titlu. Pe Alexandra nu o vede, nu o dorește, dar o simte înfricoșat în preajmă, maiorul din capitolul al cincilea, vinovat de moartea soțului acesteia. O Alexandră justițiară, în tăcerile sale, O Vitorie Lipan care, prin prezența ei, restringe succesiv cercurile magice ale întrebărilor și ale răspunsurilor. Cercurile magice ale acuzării. Mărturisesc că aș fi preferat aici o Alexandră — mamă, descinsă din mitul mioritic. O Alexandră — mater dolorosa. Alexandra capitolului al șaselea e comunistă. Ca și iubitul ei, sublocotenentul a cărui formulă existențială, notată testamentar, e : „Sinteza vieții unui om stă în valoarea actului său ultim". Act gravat exemplar, în biografia lui, încheiată pe Tisa, prin sacrificul suprem. Parabolic, capitolul relevînd, și el, că omul se poate despărți de lucruri, dar nu și de amintiri ori de idealuri, de orice, dar nu și de imaginea Alexandrei. Imagine căreia ultimul capitol, al șatpelea (cifră fatidică, prin tradiție) îi dezvăluie nimbul ingenuității.

Cele șapte capitole ale romanului nu sînt, în fond, decît șapte elegii pe tema condiției eroice a Omului. A statutului de Viață sau de Moarte. De Legitate sau de Hazard. A adevărurilor interioare și a celor obiective. A fenomenologiei spiritului și amorfologiilor sociale. A ambițiilor și a resemnărilor. Dialogul Sinelui cu el însuși, cu lumea exterioară, proiectînd evenimentul în ordinea (sau dezordinea) universului și mai ales în molecula microcosmului. Acolo unde se consumă dualitatea „Alexandra" și „Infernul", cu dialectica ei metafizică, în disjuncții și în confluențe, antitetic sau în interangajări. *Alexandra și Infernul* fiind, în succesiunea episoadelor ori (nu o dată) concomitent, un roman-rechizitoriu, un roman-pledoarie, un roman-poem. Discursul epic (liric) derulîndu-se în flux continuu, dar mai ales prin sincope, în plan narativ, dar mai cu seamă prin cursivele chemate a marca disimularea, replica nerostită sonor, logica intimă, adevărurile esențiale și esențializante. Discurs alcătuit din vorbe și tăceri, ambele elocvente prin ceea ce comunică. Prin ceea ce respiră, ca experiență vitală. Ca timp al trăirii. Ca spațiu moral. Ca revelație a celulei ființiale. Discurs patetic, savant gîndit în toate articulațiile lui. Neignorînd nici una din legile elocinței. De la pianissimo la fortissimo. De la apelul la general-uman la amănuntul particular, grăitor fără comentarii. De la exploatarea senzaționalului, ca în literatura romantică, la relatarea unor fapte oarecari, în manieră realistă. De la logosul rostirii auzite, la acela al aparteurilor sau al seismelor subterane înăbușite. Mai exact, spre a împrumuta titlul uneia din nuvelele sale, Laurențiu Fulga realizează, în *Alexandra și Infernul*, un veritabil concert la două viori. Dar și mai exact, ascultă în cască nu *Eroica* beethoveniană, ci *Simfonia a cincea*. Simfonia Destinului.

Sub acordurile căreia evoluează toate personajele. Și cele principale, și cele secundare. Și unele și altele, certificîndu-și, prin interogații sau prin noninterogații, identitatea. Destin cunoscînd variante individuale multiple. Momente-cheie, decisive. Inlesnind, uneori, calea salutară. Perturbînd-o, în schimb, nu arareori. În funcție de temperamentul și de caracterul celui ce optează. Dar și de imponderabile aparținînd aleatoriului. Destinul confundîndu-se cu Istoria. Autofigurîndu-se în raport cu aceasta. Cu facultatea eroului de a o înțelege, de a-i descifra tainele și sensurile, de a-i discerne tribulațiile, de a-i intui potențialul și perspectivele. Sau, dimpotrivă, cu incapacitatea lui de a-i percepe contradicțiile și soluțiile legice. De unde, dincolo de accidentul obiectiv (moartea), calitatea morală a destinului particular. Apartenența protagoniștilor la una ori alta dintre seriile tipologice antinomice. Apartenență sugerată în fiecare capitol de altcineva. Numit sau nenumit onomastic. Cei care o au în memorie, ca metaforă obsedantă, convertită în mit personal, pe Alexandra, ca „l'eternel retour", ca înger păzitor, ca simbol al eternității vieții, înregistrează istoria prin prisma setei de fericire, de frumos, de mai bine, chiar dacă sufletește sînt răniți ori sfîrtecați de îndoieli. Ceilalți, cum sînt generalul din primul capitol, locotenentul Halmez sau maiorul vinovat de moartea lui Cozia, diabolici, orgolioși, lași, fără vreo Alexandră înscrisă pe retina conștiinței, străbat istoria agățați de iluzia scăpării din Infern, prin trădarea idealurilor morale.

Pentru mulți locuitori ai universului investigat de Laurențiu Fulga, Destinul însemnează Moarte. Integrare într-un alt ciclu al Materiei. Ciclu liniștitor, al înfrățirii, al regăsirilor, al colocviilor abstracte, al reintoarcerii în elemente. În ritmurile cosmice ale Firii. Consemnînd ieșirea personajului din contingent. Din conflagrație. Deplasarea lui definitivă în timpul absolut. În nemurire. Ca soldat necunoscut. Ca erou anonim al patriei și al umanității. Ca Om. Fără ca vreunul(mă refer la seria îndrăgostiților de fantasma Alexandrei) să accepte o altă moarte decît cea naturală. Știind, fiecare, că, în condițiile Infernului, naturală e cea eroică. Meritul lui Laurențiu Fulga e că n-a redus la numitor comun nici împrejurările, nici tipurile posibile. Că destinele sînt diversificate diacronic. Primul căzut e un ostaș (a cărui conștiință politică e empirică, instinctuală), trimis în fața plutonului de execuție, pentru că a dezertat de pe frontul antisovietic. Omul reprezentat prin metafora lui Christ. Ultimul căzut e sublocotenentul comunist care, trecînd Tisa, cere alor săi să-l bombardeze spre a anihila artileria inamică. Diacronie care, de la capitol la capitol, aduce în prim plan biografii aparent independente, curgînd însă una din alta. Transmițînd același mesaj. Mesajul biruinței finale a idealurilor umaniste.

a patriei cinstire

Marian Constantinescu

Vine o vreme

Ei bine, vine o vreme pentru fiecare
să-și oglindească ochii în soare,
cînd nerăbdătoare și fierbinte
sîngele încetează să mai fie cuminte.
Vine așa cum vine primăvara, nemuritoare
în dorințe de copii,
Vine așa cum vine o femeie ametită
dintr-o piață de flori,
Vine așa cum vine vara, încinsă cu nervi
de cauciuc,
Vine așa cum vine un bărbat, răbdător
de ginduri, fără trup.

Ei bine, vine o vreme în care ceva din ce-a
fost nu mai poate să fie,
în care cad ploile și se luminează armatele
de minți ce vor să știe
Ei bine, vine o vreme care separă iubire, ură,
mărire și zgură.
O simt cu puls adevărat cum vine și ne bate
în somn, ritmul ei,
învățîndu-ne o solară măsură.

Vine într-un fel cum numai ceva necesar poate
să vină
Horia, Iancu, Mihai sau un popor cu nervi
de lumină.
Ei bine, vine o vreme adevărată și neliniștită
— și nici un adevăr nu poate trăi altfel —
în care trebuie să vrei să fii mai mult decît
o luptă de o clipă,
în care trebuie să vrei să ai mai mult decît
o aripă.

Ei bine, vine o vreme cînd sîngele
nu mai poate să aștepte
în baraje și în viaducte,
cînd se simte mereu o revoluție
în aer și fructe.

Vine o vreme pentru fiecare să-și oglindească
ohii în soare,
să lupte.

Virginia Mușat

Locul nostru e-n inima țării

Locul meu este aici
Pe cea mai rotundă parte a lumii
Sub cea mai albastră lumină de libertate
În cele mai intinse aripi pe undele soarelui
Locul meu este aici sub razele de dor
Indrăgostite de piinea acestui pămînt
În carnea de aur a munților
Pe buzele acestor izvoare de apă vie
Topite-n puritatea cimpiilor
Locul meu este aici pe fruntea credinței
În cel care poartă flacăra
Printre oamenii acestei grădini
Nescuturate și veșnice
Locul țării e-n inimile lor
Locul nostru e-n inima țării.

Marin Lupșanu

Noi

Noi n-am tirit lumina-n licitații
căci încă ard pe dinăuntru orbii
ci ne-am zidit iubitele și tații
și-am imblinzit și vulturii și corbii.

Noi ne-am născut din plevne și redute
din inimi ne-am urzit steagul dreptății
pe cei ce-au cutezat să ne infrunte
i-am pedepsit în numele cetății.

E-atita pace-n țara noastră — incit
înmuguresc picioarele de lemn
și se topesc luminile-n pămînt
ca niște luminări de untdelemn.

Noi sîntem comuniști din tată-n fiu
și credem în lumină și în ploi
sub ceru-acesta tinăr, purpuriu
egal sîntem și oameni și eroi.

Noi sîntem ctitoriți în stema acestei țări
frumoase
tineri poeți veghind în spic de grîu
ne urcă seva stejarilor în oase
și-n tainic joc ne prindem luceferii la briu.

Anais Nersesian

Pămînt în floare

Iubirea mea statornică, deplină,
pămîntul meu de cîntec și lumină,
pămîntul meu de vis și încordare
cu doruri tencuite în ulcioare
în care tremură sclipiri de apă vie,
tăria ce ne-o dai într-un vecie.

Suflarea mea ți-o dăruiesc și vin
smerit vechimii tale să mă-nchin,
să-mi dea prin veacuri binecuvîntare
strămoșii cu-osemintele de soare
într-un cinstirea cărora, cum se cuvine,
ofrandă-aduc belșugul brațelor preapline.

Am să păstrez pentru copiii mei
focul nestins al vetrei ce-mi lăsară.
Ajunși bărbați ei îți vor dărui
spre slava ta, deplina lor putere, Țară.

De-a pururi fie-ți cîmpul grîu înalt,
cuprinsul tău de-a pururi sărbătoare,
de-a pururi fii biruitor pămînt,
pămînt al doinelor înveșnicit în floare

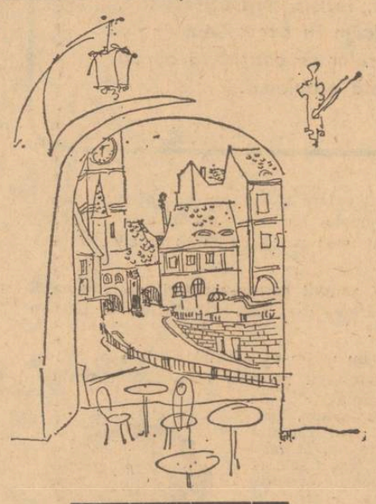

Dumitru Udrea

Arbori de lumină

Cresc arbori de lumină pe-o vatră de legendă
Din care se prelinge o lacrimă de griu
Și Dunărea veghează conturul de poveste
Al stelelor inalte căzute peste riu.

Aicea ne născurăm cu dorul de vecie
Și inima deschisă spre soarele din zori,
Cînd strigătul de țară ne cheamă și ne duce
Spre cîntecul de slavă al celor trei culori.

Magyari Lajos

Dimineți în Țara Bîrsei

Ce zboruri înalte de cocori! Sub ele,
e-acest pămînt — sincer și demn. Sînt aburii
lui proveniți
din respirația zecilor de mii de oameni, aburi
ce se-mbină cu ceața, cu fumul de fabrici,
cu respirația orașului...
Sub amețitoarele zboruri de cocori,
aleargă străvechiul sat să bea apă vie —
aruncîndu-și bătrînețea și cîrjele, trupul tînăr
și-arată:
el gonește cu trenurile, sirene de fabrici
i-au smuls de pe ochi
umilința și somnul de veacuri, satul
își impăturește sumanele, își pune gătelile-n
lăzi
și se mută în case noi. El vine brusc din
istorie —
limpede, puțin șovăind; vine să intre pe
poarta uzinelor,
cucerind mașini și clădiri citadine,
lucind, și-n același timp beat de bucurie
că toate
sînt ale sale. E-o oaste pregătită-ndelung
pentru victorie. În urmă-i rămîn sate mărunte.
Lumina
dimineții, peste ele-nflorind, le absoarbe.
Se pierde pînă-n depărtare șuierul roților
de tren;
se stinge, încet, un sunet de clopot.

În românește de Dim RACHICI

cumpăna zilelor

Gabriela Adameșteanu

Altădată, să fi stat ea așa, zile întregi, fără să iasă, i s-ar fi părut că îi cade casa în cap. Făcea ce făcea, și-o pornea din loc. Îi lua la rînd, o zi la āla, o zi la āla, de nicāieri nu se întorcea cu mîna goală, mai și schimba o vorbă, mai afla una-alta, că tot să stai cu mutu āsta de om îți vine să îți iei cîmpii. Niciodată n-a avut cu el ce vorbi și, pe urmă, ce să vorbești cu bărbatu.

— Bărbatu să te știe de la briu în jos... zice ea, și cumnată-sa, cînd o aude, odată se-ncruntă:

— Mai taci, Vico, te-aude băiatul āla... ai ajuns femeie bătrînă, ce dracu, și tot cu prostiile-n gură...

— Eeee-te...

dă ea din umeri.

— ...și ce dac-aude Gelu.., s-auză.., parcă mult ai să-l mai ții între fustele tale... n-avea grijă, c-am fost eu și-n case mari, știu eu cum vorbesc și cucoanele... pe unde am fost, m-am înțeles, toți mă iubea și mă aprecia, și la madam Athanasiu, ce mai rideam cu ea și cu Ivona...

Și cumnată-sa, altă mută, să-i scoți cu cleștele vorba din gură bietu-frati-su, cît a trăit, s-a dat după ea, c-așa-i bărbatu, se dă după femeie. Numa omu āsta al ei, nu l-a scos dintr-ale lui, cînd era tînără, lua aminte la tot ce-i zicea, ce mai plîngea și se amăra, slăbise de-ajunsese s-o sufle vîntu, pîn-a venit nași-sa odată, dumnezeu s-o ierte, ce-ai Vico, de-ai slăbit așa? uite-așa și așa, fugi fată, i-a zis, și nu te mai omori atîta... Așa a fost omu ei, rău de clanță, ea-i altă fire, ea seamănă cu mămica, veselă ca ea, să fi avut parte de-un om la fel, să-i placă să rîdă, sînt și bărbați d-āștia, da āia au altele, să nu crezi că vreunu-i mai breaz ca altu...

Și-acu, îi vine tot mai greu să plece de-acasă, dar odată, de două ori pe lună tot își ia toașca de piele, aia de-o are de la madam Gherovici, o îndeasă cu ce mai găsește la îndemînă, își trage pe ea cojoacele, își pune dințîi, se îmbrobodește cu două basmale, sau își leagă cu un fular basca țeapănă pe care și-a făcut-o singură, din resturile de la palton acu șaispe ani — și o ia din loc. Omu ei, el îi zice c-o ia din loc:

— Ce faci, iar o iei din loc?...

hîrîie, de-acolo din pat, dintre păturile îngrămădite peste plapumă, de unde stă, cu capul înfășurat într-un jerseu vechi, hărtănit, de-al ei, că și-a rătăcit fesul decolorat pe care deobicei îl poartă. Cînd vorbește, gîfîie între cuvinte, e gras și înalt, a trecut peste suta de kilograme. Pielea gîtului îi atîrnă moale, fleșcăită, dar obrajii îi sînt cărnoși, aproape rumeni și pe ei barbă, rasă doar la citeva zile, crește țepoasă și albă.

— ...al dracului obicei mai ai să colinzi..; toată viața ți-a picat mucu pe la ușile altora...

— Eeee-tee...

răspunde ea. Nici nu se uită la el. Gata să plece, înfofolită cu toate cîte și le-a pus, umblă de colo pînă colo prin sală, mută din loc troacele și mai adună cîte ceva: un borcănel de gogoșari, niște ceapă, că are destulă în iarna asta, cîteva căpățini de usturoi, un rest de țuică pe care-l toarnă într-o sticlă mai mică. Le-ndeasă și pe astea în toașcă, peste pungile goale de plastic. Nu-i place să se ducă cu mîna-n gură, și orice lucru prinde bine la casa omului.

— ...Eeee-tee...

răspunde ea. Și nici n-ascultă la ce-i mai spune el, poa-să toace-așa cît i-o place, el zice, el aude, ale bărbatului să le pui în ciur și să le-așezi sub..., cum îi spunea și lu madam Athanasiu, și ce mai ridea bătrîna. S-a-nvățat, ea, cum îl vede c-o ia razna, se duce dincolo-n sală, fir-ai tu al dracului, cu tac-tu cu tot, fir-ai tu al dracului... Vorbește singură, trece din sală în prăvălie și îi tot zice, el nici habar n-are ce-i zice ea, de la o vreme e și fudul de-o ureche, n-aude decît ce-i convine, și ea-i tot spune pînă se răcorește. În prăvălie e întuneric. Căldură, ce mai vine din sală, pe vremuri, încălzea cu godinul, acu nici nu mai are la ce, pe doi pereți, lemnele stivuite și-ntr-o parte, cărbunii, la ce să mai facă foc cînd n-a niciun-să te miști. Bufetul vechi, cu ușile căzute din balamale, borcanele mari de gogoșari, sacii de cartofi, crătițele, găleata cu zoaie. Toate troacele astea, adunate de-o viață, se-nvîrte printre ele și-și vede de-ale ei, pînă āluia i se urāște și tace. Atunci doar intră și ea în cameră, se apleacă, gemînd și înfundă soba cu cărbuni bine și lasă jos ușița deschisă, că el, nici o bază n-are pe el, diseară cînd o veni poa-să-l găsească cu casa rece.

— Ba nu, c-o să stau aici să clocesc, cum faci tu și să mă uit la tine... că nu mi s-o fi luat după patruj-de ani... I-a răspuns atît de tîrziu, încît el se uită, doar, cu ochii holbați, și tace. Tace, parc-a uitat, și se mîră ce-a apucat-o așa, din senin. Am eu ac de cojocul tău, asta nu i-o mai spune tare, ce îndrăcit ai fost tu, de-aia nici nu i-a fost drag de el, deși era bărbat frumos și voinic, cu nasul drept și buzele subțiri și părul lins, așa cum arată și-n fotografia prinsă pe perete, în ramă. Și-n tinerețe făcea pe galantonul, cînd aveau prăvălie venea cu trăsura încărcată, și el, tolănit pe perne, în spate. Într-un rînd i-a adus o brățară de aur și altădată, un medalion cu lănțișor, în urmă, s-a lăsat, la ce să ți le mai aduc, a zis, dacă tu nu le pui niciodată. Unde erea să le pui dacă sta tot la tejghea, și el, habar n-avea, pleca la meciuri, la cinema, el erea șef la Venus. Acu, de ieșit, nu mai iese decît pe vreme frumoasă, face o plimbare pe jos pîn-la Cișmigiu, merge țeapăn, cu burta-nainte, burtă de negustor, așa cum āla bătrînul, tatăl ei, oltean prizărit și uscățiv, n-a avut niciodată. Asta era ofu lui:

— Ce fel de negustor oi fi eu dacă nu am burtă? Da omu ei, el toată viața așa a fost, nalt și pintecos, așa merge și-acu și se uită cu jind la plăcintăria din colț și la sticlele cu Cico. Ea-i mai strecoară cîte-o hîrtie de douășcinci în pormoneu, da n-are grijă, știe că n-o să se atingă de ei, îi place numa și lui să se știe cu bani, c-așa-i bărbatu.

— Pleci, și mă lași singur...

se plînge el, cu o voce neașteptată, nepotrivit de subțire. Dar nu se clintește spre ea, se uită mai departe în televizor, ridicat în capul oaselor, între perne. E tot filmul de-aseară, reluare, dar el îl mai vede odată. Și-aproape în continuare, dar cu glasul schimbat:

— Vico, adu-mi un pahar cu apă...

Dar-ar dracu-n tine, c-ai putea să te miști, parc-acolo la țară mă-ta îi le-aducea toate la gură, zice ea. Dar lasă jos toașca, se duce iar pînă-n sală, dă drumul la apă, îl aduce paharul plin și i-l pune în mînă. Așa, încotoșmănată cum e de-aproape o oră de cînd s-a pregătit să plece stă lîngă el și-l așteaptă să înghită, să pună ea paharul la loc, pe masă.

— Ce ziseși?

întreabă el, și se întinde înapoi în pat, căscînd.

— Ce tot ziceai adineaori... tot bombăni și bombăni...

— Hai... gura...

strigă ea. Și-și înșfacă sacoșa și iese, zăngănind geamurile de la sală.

Pășește încet printre pietrele strîmbe din curte peste care s-a așternut poleiul de dimineață. Picioarele umflate o înjunghie, cu toate că aseară s-a dat cu gaz și azi și-a pus ciorapii de lînă, groși, pesemne c-o să se schimbe vremea. Se oprește o clipă, să-și tragă sufletul, aerul rece a ametit-o, și-și scoate din buzunar

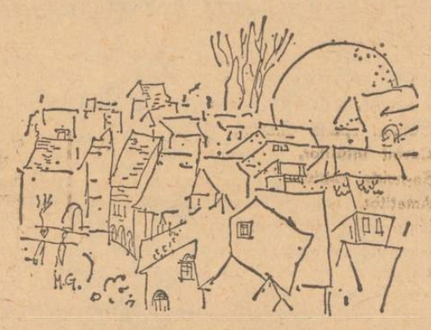

mîna încîrligată, înfășurată într-o mănușă împletită, destrămată la vîrf, și-o sprijină de oblonul coșcovit. De douăzeci de ani de cînd au închis prăvălia, rugina și praful l-au acoperit și face de-acuma una cu zidul. Dincolo de el, în încăperea întunecoasă, la tejgheaua acoperită de tinicheaua udă și-a trecut ea tinerețea, alergînd de colo-colo, între ciocnituri de pahare și țoluri, minată de strigătele celor de la mesele înghesuite pînă-n perete.

— Coană Vico!... n-auzi?... coanăăă Vico!... Omul ei, el ședea ca și-acu, tolănit pe pat, în ultima cameră. Ieșea doar să mai dea un beț afară sau să se uite, chiondorîș, dacă nu întinde vreunu mîna spre ea. Cînd nu te-așteptai, odată te trezeai cu el că-ți apare în spate, cît era de namilă, nu-l auzea nimeni apropiindu-se. Intra, izbind ușa de la sală și se uita peste tot, așa i-a plăcut lui toată viața, să nu pui mîna pe nimic, numa să inspecteze. Dar nici n-ar fi fost cine să-l auză, tot într-o veselie o duceau, și cum îl vedeau, odată ce se făcea liniște, îl țineau toți de frică.

— Hai, dom Delcă, să bei și dumneata cu noi un pahar... îl striga vreun client mai nou. Da el, cu vocea aia a lui, subțire.

— Nu, mersi, nu obișnuiesc...

Și se mai învîrtea ce se mai învîrtea, ursuz, parcă să le taie chefu la āia și să le stea băutura-n gît și-n urmă pleca dincolo, iar. Se gătea, se dichisea, și-o lua din loc și ea rămînea cu tot balamucu pe cap, cu furnizorii, cu descărcatul mărfii, cu toate. Era femeie-n putere, nu ca astea d-acu, zdravănă și țițoasă, duduiau podelele sub ea cînd mergea, cu părul creț adunat într-un coc mic la ceafă, cu fața cărnoasă și albă... Să fi vrut, putea să facă orice, dar n-a fost felul ei, n-a fost ea dintr-alea. Era unu, un bărbat nalt, cu mustața subțire și neagră și cu-o uitătură rea, parcă-l vede și-acu, lucra la Prefectura Poliției, cînd venea, cumpăra numa mezeluri și vinuri scumpe, încărca trăsura și le ducea la chiolhanurile lor, ce se mai uita după ea. Coană Vico-n sus, coană Vico-n jos... Pe toate degetele avea inele și p-āla mic un ghiul, uite-așa...

— Îți place?

i-a zis odată.

— ...dacă-ți place, îl vezi? i-ai dumitale.

— Ține-ți-l sănătos... n-am eu trebuință d-așa ceva, am eu omu meu... Frumos bărbat, da ce îndrăcit trebe să fi fost, se vedea după cum îi juca ochii în cap, cînd au venit comuniștii, odată ce-a dispărut, a lăsat tot, nevastă, casă, copii, dus a fost, nu i-a mai auzit nimeni de urmă, să fi pus mîna pe el, îl mîncau unii de viu, că lucru curat nu era cu inelele alea... Și parcă numa el, cîți și cîți, da nu i-a stat ei mintea la prostii, nu era de neam așa, și mai era și muncită, asta-i cum i-a spus ei madam Athanasiu, femeie-nvățată, cu carte, a ținut și doi bărbați, și-i zicea Vico, asta să știi de la mine că femeie muncită nu-i bună nevastă...

Merge încovoiată, de parcă-ar avea un gheb în spate, cu paltonul albastru decolorat, pocnind de toate cîte și le-a pus pe dedesubt și cu toașca în mînă. Merge cu fața în jos, nu se uită nici la dreapta, nici la stînga, poate-s cinspe ani de cînd n-a mai ajuns în centru orașului și, la urma urmei, nici n-ar avea la ce... Ai aci tot ce-ți trebuie, cecu și frizeria în colț, spițeria și încălțămintea, telefonul de lîngă aprozar unde se duce cu fisele-n mînă dacă nu-i vecina Milica acasă, grătarul de mititei unde-și cumpără, în unele zile trei și-i îmbucă, alături, pe vreuna din tarabele goale... De fiecare dată se tot socotește dacă să-i ducă și la omu ei, lasă, își zice la urmă, ștergîndu-se cu batista la gură, lasă, că-i destul de gras și așa, și tot își ia el singur, cînd iese la Cișmigiu, plăcintă cu brînză... Merge, încovoiată, trece de grădinița unde vara joacă șah pensionarii și-acuma-i pustie, croncăne doar citeva ciori așezate pe statuia verzuie a femeii āleia despuiate, fra-su Ilie știe cum o chiamă, că de cîte ori trece pe-aici îi zice pe nume, cum dracu-i zice? parcă Ninfa. Și legată la ochi ar putea merge, așa le ține minte pe toate, poa-să-ți spună fiecare casă, fiecare adîncitură de drum, deși dincolo de gardurile astea s-au cam mutat oameni noi, da āia vechi, toți o știu.

— Săru-mîna, madam Delcă, ce mai faci, sărumîna... strigă, de cum o văd. Toți o iubesc și o apreciază, și ea se oprește la vorbă, fiecare cu suferința lui, care cu ficatu, care cu bila, care cu tensiunea, la cîți a dat pe datorie ar fi femeie bogată, s-acu unu nu vine să zică na și ție coană Vico douășcinci de lei, așa-i pe lumea asta, cît ai să dai, ești bun, cît nu, nu faci o ceapă degerată, știe ea, cîte-a trăit și-a văzut, poa-să-nvețe pe alții... Așa-i, că ce-a știut ea altceva, decît muncă și muncă, nimic altceva decît muncă și muncă, își spune, urcînd greoi scara tramvaiului. Își scoate monezile pregătite din buzunar și-și face drum pînă la scaunele din față, printre trupurile înghesuite. Numai muncă și muncă, asta a fost viața ei, de la unspe ani de cînd a murit mămica, și-a rămas singură-n lume și cu liota de frați după ea, că āla bătrînu, tătucu, erea pe front, și dacă s-a-ntors, tot pe drumuri, cu negustoria la țară, și-n urmă a găsit o femeie și s-a mutat la ea, i-a făcut și āleia un rînd de copii și lor le-a lăsat totu. Dacă vreți, veniți și voi, le-a zis cînd a plecat la mîrlancă, da ei au rămas tot în casa veche din Pantilimon, lîngă biserica Capra unde-i înmormîntată mămica... Ce mai venea să-i vază mă-sa mare a lor, grecoaica, aia de se ținea de cucoană. Purta blană la gît și ghete-nalte cu toc și le cerea nepoților să-i zică granmama și ei o strigau gramamoartea... Și cînd îi ajungea vro nevoie, pîn s-ajungă la āla bătrînu, dedeau o fugă la fra-su, care-avea peste drum casă, casă mare, cu garduri nalte și cu cîini răi, un zgîrcit s-un zgîrie-brînză, de-i spuneau oamenii Spală-varză...

— Trage-ți, femele, coșu-āla-ntr-o parte, că de cînd te-ai suit, tot în drum stai cu el, de-se-mpiedică lumea... strigă, chiar la urechea ei, un bărbat mărunt, lat în spate. Coșul e o paporniță împletită, în care cîriie două găini cu creasta pleoștită, acu două stații s-a urcat o țărancă cu ele, a văzut-o ea cînd s-a urcat prin față.

— D-apăi une-i vrea să îl pui?

întreabă țăranca. Își ia papornița de jos și începe s-o bălăbănească printre picioarele celor din jur.

— Uite-așa-i la a doua, se suie și cu coșuri, și cu varză, și cu tot ce vrei, e unii care-și aduc și cîinii...

explică bărbatul unui bătrîn slăbănog, cu o șapcă în cap, care stă chiar în fața ei. Bătrînul nu zice nimic, dă numai din cap, și vinele tari ale gîtului i se umflă sub pielea moale.

— Pune-l aici, lîngă mine... zice ea și pe urmă se-apleacă și înghesuie coșul sub picioarele scaunului.

teatru

Cartea de teatru...

...apare azi, la noi, într-o zodie fericită. Majoritatea editurilor îi acordă în cadrul planurilor editoriale locul pe care-l merită: „Eminescu" scoate două colecții de teatru excelente (**Rampa** și **Masca**), „Universul" are alte două — una cu onomastică (**Thalia**) și alta fără (în care au apărut, pînă acum, Strindberg, Tirso de Molina și Ruzante). „Cartea Românească" ne-a oferit piesele — mai puțin cunoscute — ale lui N. D. Cocea, Felix Aderca, Ion Sava ș.a., „Minerva" a publicat, relativ recent, al cincilea volum din **Teatrul românesc** al lui Massoff, „Albatrosul" adună capodopere între coperțile colecției, „texte comentate", „Meridiane" a editat, de curînd, **Teatrul românesc contemporan** (1944—1974), Academia pregătește ultimul volum din **Istoria teatrului în România**, iar Editura Enciclopedică a realizat **Arta teatrului**. Nici în provincie lucrurile nu merg mai puțin bine: la „Dacia" ni s-au „restituit" numai în ultimul an texte de Victor Papilian, Adrian Maniu, ori cronicile lui Gib Mihăescu și Tudor Arghezi, fără a pune la socoteală unele apariții din colecția „Discobolul" (Levitchi, Maria Vodă Căpușan, ș.a.), editura timișoreană „Facla" a înființat și ea o colecție teatrală (ce-i drept, destul de firavă pînă în momentul de față), iar „Scrisul Românesc" a scos pe piață recent o interesantă exegeză shakespeareană (efectuată din perspectivă psihiatrică); în fine „Junimea" va avea de la 1 ianuarie o colecție specializată intitulată **Arlechin**. Dacă mai adaug și cărțile de teatru apărute — mai mult sau mai puțin — ocazional, înafara colecțiilor și ciclurilor, vom conchide că bibliotecile oamenilor (și amatorilor) de teatru, pot fi privite cu satisfacție.

Am efectuat această trecere-n revistă dorind să evidențiez, în primul rînd, situația **cantitativă** a lucrărilor de teatrologie: pentru că totuși, calitativ, ar mai fi de îndreptat cîte ceva. Mai precis, anumite exprimări defectuoase („Ibsen vizează astfel, din capul locului, racilele acestei vremi, și ale lumii capitaliste în general, justificînd nevoia oamenilor de a evada din realitatea mizeră, chiar și cu ajutorul fanteziei.") sau chiar rizibile („Simtirea este pentru actori, ca pentru cel care vrea să se miște, picioarele") aprecieri hazardate, nedublate de argumentări solide („Nici o replică din comediile sale [ale lui Caragiale, n.n.] nu se supune unei analize literare propriu-zise: fraza, cuvîntul, totul este antiliteratură") sau („**Muscata din fereastră**, piesa cea mai bună a lui Victor Ion Popa...") ori, în fine, scepticisme nejustificate, bizare, după care actorul român își construiește rolurile „între două cornete de semințe și un pronoexpres", deci nu-l poate „simula" pe Bălcescu, Danton, Saint-Just și Robespiere (Mihai Popescu, Mircea Albulescu, Emerich Schäffer și Radu Beligan înfirmînd de multă vreme, prin remarcabilele identități oferite acestor „bronzuri", pesimismul acelei voci singulare).

Toate citatele de mai sus au fost reproduse din cărțile ultimilor ani, în scopul — pe cît de nobil, pe atît de necesar — de-a nu mai fi întîlnite în opurile viitoare. Pentru că, așa cum se știe, cronica teatrală rămîne, peste ani, unul dintre „supraviețuitorii" epocii teatrale: și mărturia ei trebuie concepută (și încredințată tiparului) cu maximum de responsabilitate..

Bogdan Ulmu

film

Fără farmec discret

Piesa Gabrielei Zapolska, ce inspiră recentul film semnat de unul dintre veteranii cinematografiei poloneze Jan Rybkowski, se distanțează cu eleganță de registrul didactic, fiind mai degrabă fișa clinică exactă, în limitele subiectivismului feminin, a unui mediu burghez sufocat de propria suficiență, de tarele cumulate inocent și inconștient în suma relațiilor determinate de un provincialism absolut.

Dincolo de nivelul social, procesul intentat de cineast unui univers saturat atît de prejudecăți cît și de inerții oblomoviene, filmul se remarcă în primul rînd prin plastica extaordinară realizată de Ziegmunt Semosink, operatorul multor pelicule semnate de Andrei Wajda. De altfel, amatorii de studii comparate pot deduce cu ușurință o serie de paralele cu **Nunta**, ecranizarea piesei lui Wyspianski, realizată de Wajda, paralele ce vizează, în special, modul de abordare a textului dramatic și translația acestuia în imagine.

Filmul lui Jan Rybkowski, **Familia Dulscy**, nu atinge incandescența, capodoperei dar rămîne o veritabilă ipoteză a ecranizării prin anularea teatralismului moralizator, prin eliminarea elementelor statice fiind, în același timp, o autentică lecție de restaurare a unei epoci revolute dificil de reconstituit fără distanțare, fără interpretarea posibilelor racorduri la psihologia contemporană.

Melodramatismul textului din care nu lipsesc sinucideri cu fosfor, agape cimpenești, puțină tuberculoză, libertinajul provincial, frumoșii ofițeri ai garnizoanei (plus fanfara și gramofonul), precum și un song vag colorat cu proteste inocente este eludat cu inteligență și echilibrul profesionistului, care preferă să impună atmosfera scoțînd în evidență nuanțele universului degradant dincolo de coloratele aparențe. Conferind farmec, fără a ajunge la discreția parabolică și paradoxal incisivă a lui Bunuel, Jan Rybkowski nu este mai puțin ironic și detașat în fața falsității destinelor eroilor săi.

Irizațiile luminii, bogăția transparențelor, angulația marcată a lui Ziegmunt Samosink subliniază sensuri și dezvăluie acele profiluri nevăzute ale personajelor integrate într-un joc social fără orizonturi, fără bucurii. Leitmotivele filmate cu inspirație se detașează dincolo de conflict și oferă spectatorului satisfacțiile descoperirii unui profund lirism pictural.

Tristele traiectorii umane găzduite în imobilul doamnei Dulska demonstrează, în afara performanței artistice, valabilitatea opțiunii ecranizatorului obligat la depășirea modelului. Alina Janowska, Barbara Wrzesinska, Irena Karel și Karimirez Witkiewicz se remarcă într-o distribuție excelent aleasă pentru tabloul burghez privit cu luciditate de cineastul refugiat (cu folos) într-un convențional text dramatic.

Călin Stănculescu

televiziune

Muncă și pîine

Doi reporteri ai televiziunii, Jana Gheorghiu și Vartan Arachelian, au făcut o foarte bună anchetă despre „pîinea fără muncă" sau, mai bine zis, o anchetă despre tinerii care mănîncă pîine nefăcînd nimic. Pentru că, recunosc cu regret cei doi reporteri, mai există printre noi asemenea tineri pentru care nisipul clepsidrei se scurge fără rost și fără vreun sens anume. Aparatul de filmat se apropie de fețele lor: dezabuzate, opace, botite de prea mult somn și de privitul în gol. Locurile lor predilecte: trotuarele din fața cinematografelor sau înghesuiala vadurilor comerciale, unde încearcă fel de fel de expediente. Cînd lumina imaginară a camerei de luat vederi le izbește fața pleacă ochii în jos și se cufundă într-o tăcere încăpățînată. „De ce nu muncești?", întreabă reporterul, încercînd să dea la o parte carapacea sub care ființa lor s-a ascuns, parcă pentru apărare. Răspunsurile care vin sînt hilare: „nu pot să mă scol dimineața" sau „munca e grea". Aproape toți mint. Apoi, încep să se scuze, să debiteze lozinci și să-și ia tot felul de angajamente. Firul anchetei ne dezvăluie încet-încet mecanismul existenței lor: neavînd un loc de muncă, neavînd din ce trăi, mulți dintre ei au apucat-o pe calea hoției. Au alunecat pe panta întristătoare a parazitismului și a decăderii umane. Surprinderea și indignarea noastră sincere vin și din faptul că acești tineri care aveau niște meserii frumoase și trăiau în mijlocul unor colective de oameni serioși au schimbat munca cu traiul parazitar, dînd, așa cum spune o vorbă din popor, cinstea pe rușine. Datele existenței lor îi acuză de la sine; satisfacția noastră este aceea că tineri de felul celor din ancheta „Cînd piinea este fără muncă" sînt tot mai puțini.

★

Teatrul „de actualitate" se bucură de succes pe micul ecran. Să ne amintim de acel teatru-dezbatere, în care numeroasele scrisori ale telespectatorilor propun soluții pentru viitorul destin al eroilor, sau de ciclul „Oameni ai zilelor noastre" ale cărui scenarii se bucură de un mare interes. Exemplu: scenariul T.V. „Dincolo de munte" de Constantin Munteanu, o secțiune în viața unei uzine, o interesantă dezbatere despre muncă, prietenie, creație și răspundere. În plus, un remarcabil rol pentru Emanoil Petruț (directorul) și o bună echipă de actori, dintre care numim pe Lucia Mureșan, Traian Stănescu, Anca Neculce-Maximilian și Petrică Vasilescu.

★

Dacă „Steaua fără nume" este o emisiune foarte reușită, apoi acest lucru îl datorăm în bună parte profesorului Mihai Florea. Amfitrion ideal, profesorul-prezentator încălzește ecranul și inspiră concurenților, dar și nouă, o încredere tonică și o bucurie sărbătorească.

Mircea Florin Șandru

— Se suie oamenii cu ce au, că doar n-au să meargă pe jos fiindcă-s unii care nu le convine... se suie, dacă plătesc biletu, la ce să nu se suie...

îi răspunde ea, tare, bărbatului. Uite-așa, s-auză toți, ș-ăia care strîmbă din nas și nu le convine decît la a-ntîia, cică la a doua miroase, ea, de cînd a închis prăvălia, numa așa a mers, și n-a mai murit, dă douășcinci de bani și merge cu a doua, tot oameni sînt, și colo, și colo, și dacă n-ar fi fost chibzuită, își zice, cu cît îi aducea omu ei nu s-ar fi descurcat nici o săptămînă. Își la toașca de jos și coboară cu grijă scara tramvaiului.

Aerul miroase a umed, a sfîrșit de iarnă, deși oameni cu plasele-n mînă trag pe pojghița înegrită sănii pe care stau, într-o rînă, copiii. Între macarale, blocuri netencuite, grămezi de moloz acoperite de bucăți de gudron, barăcile de lemn, închise. Gifiie, mergînd mai încet ca deobicei, cu frică să nu se-mpiedice în vreuna din sîrmele alea pe care afurisiții le-au lăsat vraiște din toamnă. Abia așteaptă să se vadă odată ajunsă, de la o vreme n-o mai țin balamalele nici la atîta drum, rău e să fii bătrîn, și i s-a mai făcut și foame, cu toate că-nainte să plece a băut o cană mare de ceai cu pîine mujată-nauntru. Orice-ar fi, nu se-apucă de nimic pe inima goală altfel îi vine lesin și-i neom, nu-i bună de nimic toată ziua. Cumnată-sa, poa' să bage mîna-n foc dé-pe-acu că n-a gătit pîn-la ora asta, așa a fost toată viața ei, ticăită și mereu se plînge, nainte să se mute aici, că-s înghesuiți, că n-ai nici un-să te miști.. dar să fi trăit ca ea, patruj-de ani în cosmelia ala,cu lemne, cu cărbuni, cu grijă de butelie, la urmă să mai vorbească... Cînd ajunge la ei, parc-ajunge în rai, așa le-a și zis de-acu doi ani de cînd s-au mutat și cumnată-sa tot cîrtea, ba că nu se-nchid-ferestrele bine, ba că-i ușa lăsată, ba că-i departe... Să taci din gură, i-a strigat ea, să taci din gură, să nu-l superi pe Dumnezeu, c-aici la voi e raiu-pe pămînt, nu alta...

— E raiu pe pămînt aicea la voi...

zice ea, lăsîndu-se să cadă pe scaunul din bucătărie. Căldura îi înfierbîntă fața și-i moaie încheieturile, de nici nu-i mai vine să se miște de-acolo. Se uită la cestîie nespălate, puse-n chiuvetă, la masa acoperită de musama, plină de firimituri și la bucata de brînză, cu coaje îngălbenită, de pe farfurie.

— Da mă-ta unde-i ?

— La servici, amîndoi... sănătămîna asta lucrează de dimineață... nu știi ?

răspunde alene, Gelu. Stă, rezemat într-o rînă, de ușă. E înalt și slab, trăsăturile fetei, neașezate încă, par umflate de fierberea de dinăuntru pe care se străduiește să n-o arate. Se uită țintă la ea și-un zîmbet strîmb îi întinde buzele groase. Pantalonii de casă, fără curea, îi atîrnă pe trupul îngust, și deasupra, bluza verde, decolorată.

— Dacă știam, nu mai băteam drumu pîn-aici de pomană.. zice ea, înciudată. Dar se școală, își scoate basca, se-apleacă după toașcă și-ntinde pe masă sticluța, usturoiul și ceapa. Îi e necaz c-a venit pîn-aici și nu i-a găsit, dacă te lasi pe ei, nu vine unu s-o vază, da nici așa, numa ea, d-atîtia ani pe la ușile altora, mai are și omu ei dreptate... Ee, să fi trăit mămica, alta ar fi fost viața ei, terminase patru clase și vroiau s-o dea la liceu, îi făcuse și uniformă, cu beretă, parc-o vede ș-acu, în iulie a fost asta, și-n august s-a decretat mobilizarea... Ala bătrînu, tătucu, a plecat pe front, și-n urmă, s-a dus și mămica, săraca, era coscogea femeia, și zăcea și aiurea, îi crăpase buzele de ce fierbințeli avea, și ea, ce să știe ea, copil de unspe ani, se juca pe maidan, nu se-ndura să vie acasă...

— Ce știi tu ce-nseamnă să rămîi fără mamă de la unspe ani... că noi am fost necăjiți de cînd a murit mămica...

molfăie ea un colț de pîine. Și-acum, după șaizeci de ani ciți au trecut de-atunci, se simte tot orfană și neajutorată.

Gelu stă mai departe în ușă, își lasă greutatea pe celălalt picior și cască. Se gîndește cum să-și facă drum și să plece, dacă deschide gura și se-ntinde la vorbă cu ea, a terminat-o pe toată ziua. Cărțile și planșeta îi sînt risipite în dormitor, și-așa a lîncezit de cum s-a trezit ș-acuma...

— Eu mă duc, mătușă, am de lucru de nu-mi văd capul...

zice. Se duce dîndolo și se-așază cu mîna la cap. A ametit de vorbăria bătrînei, și tot poveștile alea vechi ale ei, dac-ai sta s-o asculți, n-ai mai termina niciodată. De la o vreme parcă vorbește dince în ce mai mult, și tot atîta de mult mănîncă.

Uite și la băiatu-ăsta, își zice ea, parcă mereu îi plouă și-i ninge. Deschide ușa de la cămară, nu-s decît niște biscuiți uscați, ia unul, îl moaie-n apă, și-l viră-n gură. Ta-su, Ilie, e altă fire, între frați erea ăl mai mic, cînd a murit mămica abia mergea pe picioare. De crescut, numa ea l-a crescut, i-a fost ca o mamă, ce s-a mai certat cu ăla bătrînu să-l deie la școală. N-am bani, bre, n-am, dacă n-am, ce vrei să fac ? zicea ăla bătrînu. Oltean apucător, să nu-i fi cerut, că nu scotea nici o para, și mai erea și mîrlanca, ținea cu dinții să rămîie numa pentru ai ei... Se duce la chiuvetă, dă drumu la apă și începe să spele cestile. Tocma deschisese dugheana aia în Iancului, și cin-să aibă grijă de ea ? Ala bătrînu plecat, mîrlanca se-ncurca la socoteli, proastă-proastă, da cînd a fost la o adică a dres ea ce-a dres, l-a făcut pe ăla bătrînu s-o ia la bătrînețe cu cununie și-a pus pe numele ei tot ce-avea și lor, la copiii dintîi, nu le-a rămas nimica, măcar cîte locuri de casă avea, s-a ales prafu de ele... Și cu tot greul, las-o pe Vica, c-o prindea noaptea tot la tejghea, așa l-a cunoscut și pe omu ei, i l-a adus o clientă și le-a făcut vedere, da măcar ajunsese să aibă banii pe mînă, vira mîna-n tejghea și scotea, și-i plătea lui Ilie taxele, și la internat, și la școala comercială. Baremi după ce s-a mărîtat ea și-a deschis și ei prăvălie, care cum venea, pleca încărcat, le-ntindea masă să mănînce, scoteau ce-aveau mai bun...

Aurel-Dragoș Munteanu

Acum

Îmi pare că pășesc
Pe o planetă necunoscută,
Fierbinte ca un soare
Întunecată ca un nor.
Cu chipul tău atît de-aproape
Mi-e atît de dor,
Că cerul s-a topit
Și-mi curge pe sub pleoape.

Vis

Unde ești, iubito ?...
Lumina spune clipei
Că ești aici, aproape,
Iar gîndul te îndepărtează
Cu aripe de noapte,
În timp ce zorile ivesc
Întîia zi din șoapte...

Vals trist

Cît te iubesc !...
O, te iubesc, te iubesc, te iubesc...
Ziua își tremură conturul
Între viață și moarte,
Un pian își cerne obosit
Mărunta lui surpare
Și te iubesc, te iubesc, te iubesc...

Benares

E sus limanul, obidiți,
Și depărtat lucește țărmul !
Pe fluviu soarta joacă cercuri,
Iar ochii mei se pleacă adumbriți
Sub risipire-atîtor vremuri,
Un lotus galben e speranța
Sînt focuri care ard
În lucruri se aprinde vilvătaie.

Nirvana

Adînc extaz,
Singurătate...
Galben spune dharma
Cuvînt întăritor,
Se-nvîrte roata
Ametitor,
Împrăștiind cenușa unei zile,
Nisipul unei vieți
Rotind.

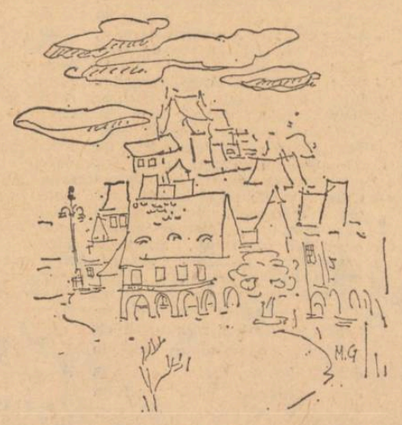

Sibiu — desene de Mihai Gheorghe

D. Manoileanu

între două trenuri

Apele mari trecuseră prin marginea orașului făcînd prăpăd și urgie. În urma lor pămîntul negru și clisos porni să pătrundă prin toate barierele orașului, cucerindu-l pas cu pas. Înainta agățat de roțile camioanelor și de pașii călătorilor și se întindea astfel pînă departe la stația de cale ferată. De-acolo se pierdea apoi din nou în necuprinsul cîmpiei...

Gara, o gară mică, cu nume ciudat ardelenesc de femeie, izolată în cîmpie, slujea cîteva obiective turistice îndepărtate și un orășel neînsemnat, cu o mică industrie locală la care lucrau mai mult țărani din împrejurimi. Așa că toată așezarea feroviară folosea mai ales vara ca loc de oprire între două trenuri. Odată cu

venirea toamnei însă își pierdea și importanța și vioiciunea și rostul. Și rămînea să dormiteze apoi toată iarna, amorțită și părăsită pînă la primăvara următoare...

Trecuse de miezul nopții. Peste toată așezarea întunecată a gării pluteau frigul și umezeala sfîrșitului de iarnă. Pardoseala de mozaic a rotondei ce alcătuia singura încăpere pentru călători mai păstra încă urmele umede și murdare lăsate de pașii celor ce părăsiseră localitatea cu ultimul tren de noapte. Lîngă ghișeul pe geamul căruia litere mari de tipar scriau anunțuri în patru limbi străine, se ghemuise în picioare și frînt de mijloc o mogîldeață cenușie. Sta aplecat, căci era bărbat, peste bancheta înaltă de stejar din fața casei de bilete și într-o poziție incredibilă, dormea profund. Singura lumină pilpîitoare ce risipea în răstimpuri întunericul nopții venea de la un bec gălbejit agățat afară deasupra ușii. Pe pereții dați cu ulei albastru-cenușiu, printre prospectele de turism colorate viu și puse în ramă, cineva încastrase două medalioane reprezentînd, unul capul de porfil al unui soldat roman cu chivără și penaj, celălalt figura bărboasă și acoperită cu cușmă a unui luptător dac.

Iar sub cele două medalioane, jos, culcați direct pe mozaicul rotondei, într-o îmbinare de o simetrie uluitoare, doi ciobani în sarici uriașe, cu bite lungi proptite de-a lungul picioarelor și cu capetele sprijinite pe desagii enormi, așa într-o rînă, păreau așezați acolo de cînd lumea. Stăteau nemișcați, încremeniți, cu fețele apropiate ca într-o șoptire tainică. Și deasupra lor rotonda boltită în cupolă părea zidită peste ei, tîrziu, mult după ce ei poposiseră acolo...

Departe, o locomotivă șuieră prelung și atunci unul dintre ei se mișcă ușor, aproape nesimțit, ca o părere. Mogîldeața ghemuită ce dormea în cealaltă extremitate a sălii, oftă adînc și tuși prin somn, scurt și hîrîit. Urmă o clipă de așteptare apoi cel mai vîrstnic vorbi șoptit dar clar, ca omul care n-a ațipit nici o clipă.

— Amu, dac-am ajuns aici, n-o mai fi mult și-om sfîrși și cu năcazul ista...

Celălalt, mult mai tînăr, tînăr de tot, aproape un copil, se răsuci bine pe spate și rămase tăcut cu privirea trează și cu ochii ațintiți în întunericul tavanului boltit ca la biserici. Și așa trecu o bună bucată de vreme.

— Și dacă n-o vrea nimeni să ne primească, ce ne-om face ?... vorbi tot așa șoptit cel tînăr.

Altă lungă tăcere se așternu și nu se mai auzi nimic decît țîrîitul tăcerii depline.

— Dac-așa a vrut Dumnezeu, noi ce putem ști mai mult, că toți sîntem în voia și-n puterea lui, răspunse parcă mai șoptit bătrînul.

Cel tînăr întoarse capul spre moș însă, îl privi în ochii ascunși sub căciulă și dădu să spună ceva. Apoi cu un fel de silă și de ciudă se răsuci iute, neașteptat de iute pe partea cealaltă și-și trase zeghea mai bine pe umeri. Privea acum spre fereastra înaltă și îngustă ce dădea spre platforma din spatele gării. Undeva dinspre orașul pierdut în noapte, licăreau lumini îndepărtate. Stătu așa cu privirea ațintită în beznă și părea că uitase cu totul de prezența bătrînului care răsufla în spinarea lui blajin, ca o vită istovită. Vremea curgea neobosită și tăcută ca o apă liniștită și adîncă.

— Moșule, mi-ești tare drag, rosti, într-un tîrziu cel tînăr așa cum sta întors către fereastră, și-mi pare rău să mă pierd de dumneata... Numai că eu tare n-aș vrea să mă mai întorc de unde-am plecat și nici să rămîn unde ne ducem... Așa că-i mai bine s-o sfîrșim acum...

Bătrînul nici nu clinti, nici nu vorbi, ba nici nu mai suflă o vreme, ori poate își încetini răsuflarea, că un timp nu se mai auzi decît hîrîiala respirației celui ce dormea la capătul celălalt al sălii. Și așa trecu din nou multă vreme.

— Și-apoi m-oi alege și eu cu o meserie, că așa nu se mai poate...

— Și mumă-ta ?... rostit zorit cu glas mai ridicat ca niciodată bătrînul.

— Mama și-o vedea de-ale ei, că-i încă tînără, răspunse cu un soi de lehamite băiatul.

Se așternu din nou tăcerea. Respirația bătrînului se făcu mai rezpezită și mai șuierătoare. Se vedea bine că vrea să vorbească da tot nu spuse nimic multă vreme. O locomotivă de manevră se apropie pufăind obosit și trecu pe linia din fața peronului cu zgomot de fiare și de aburi șuierători, tocmai cînd băiatul rostea așa de grăbit încît bătrînul de-abia pricepu vorbele :

— Dumneata rămîi în sat cu oamenii și eu mă duc la oraș... și-oi vedea eu apoi...

Răsuflarea bătrînului se liberă într-un oftat lung și greu dar tot nu spuse nimic. Locomotiva se opri scîrțiind și porni înapoi prin fața stației. Mogîldeața se trezi brusc, speriată, se ridică în toată lungimea și slăbiciunea ei și buimăcită privi în jur încercînd să înțeleagă împrejurarea. Apoi își trosni oasele, deschizînd larg brațele în cruce. Se vedea bine că somnul chinuit dar profund îl înviorase. Se scotoci prin buzunare și găsi un rest de țigară stinsă la jumătate. Căută și găsi și chibrit, scăpără și aprinse îndelung luminîndu-și fața osoasă și suptă. Aruncă chibritul ce-i ardea degetele și trase cu poftă înflăcărînd țarul. Porni apoi cu pași măsurați și neauziți pînă în fața ferestrei și rămase acolo, așa drept și tăcut, privind spre piațeta gării și spre luminile pierdute în noapte ale orașului. Privea nemișcat întunericul și trăgea arar din țigară luminînd sticla geamului și făcînd-o să sclipească. Ciobanii, neclintiți, păreau încremeniți acolo de-o veșnicie sub cupola rotondei și sub cele două chipuri din picturi. Răsuflările lor ușoare pluteau măsurate și liniștitoare în tăcerea deplină a locului... Atunci brusc, fumătorul aruncă restul țigării, păși spre ușă și cu un gest hotărît ieși afară. Pașii lui se auziră o vreme clefăind prin bălțoace și depărtîndu-se grăbiți, apoi se pierdură ușor ca niște urme șterse... Bătrînul oftă greu și se mișcă apropiindu-se și mai mult de spinarea băiatului.

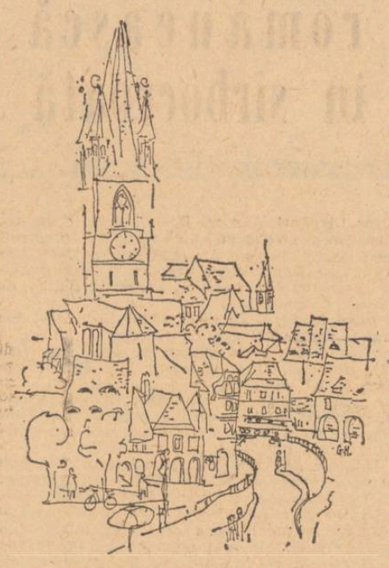

Acesta tresări scurt și cu o mișcare grăbită se ridică în picioare. Apoi se aplecă, își ridică ciomagul și desaga și cu pași apăsați se duse lîngă fereastră. Și acolo rămase așa privind încordat întunericul nopții...

Jos pe mozaicul rotondei, bătrînul rămăsese și el nemișcat, așa într-o rînă, cu mîna sub cap, sprijinit pe desagă și cu picioarele întinse de-a lungul ciomagului lui de cioban. În locul unde stătuse pînă atunci fostul lui tovarăș de eternitate rămăsese acum un gol umed și pustiu. Iar simetria aceea uluitoare de la început se stricase pentru totdeauna...

Se lumina de ziuă. O zi tulbure, noroasă și zgribulită de răceala dimineții. Într-un tîrziu de afară se auziră pași îndepărtați și voci ce se apropiau, împezindu-se. Bălțoacele clefăiră zgomotos și ușa se deschise puternic și larg. Călătorii se opriră o clipă în prag îmbrățișînd cu privirea toată încăperea. În același moment deasupra ghișeului unde dormise mogîldeața necunoscută se aprinse un bec puternic și toată rotonda fu inundată de o lumină orbitoare.

Florin Mugur

Pistolul cu care a fost ucis Nicolae Iorga

Unde se află —
în ce continent
în ce țară
în ce oraș ?
Cearceafurile, o cămașă goală —
sub ce pat plin de rufărie albă
sub ce pat deschizîndu-se în zori
încet ca o enormă crizantemă ?
Tot mai rar văd fantome normale.
Sub ce cal cu burta crăpată
sub ce grămadă de sticle de whisky ?
În mîna cui ?
Spre cine țintește ?
Trimit în lume fulgerul să-l caute.

Poetul revoluției

Rîsul acela tunător și eclatant
cu care-ar fi putut să îmblînzească
un iad bătrîn și să-l asvîrle în derută
rîsul, o coamă roșie de leu
rîsul poetului triumfător
atît de larg că-și găseau loc în el
Himerele-ațipind cu capu-n palme
rîsul în care își ascunde tainele
vechi geamantane cufundate-n valuri
rîsul acela care te orbește
un zbor de avion direct spre soare
rîsul poetului care fundează
a șaptezecea ligă mondială
a celor umiliți și înșelați
o ligă mondială a nervilor munciți
și-a rîsului magnific al poeților.
Ce gălăgie pe pămînt — rîde poetul
plouă departe cu bubuituri
și fulgerul e-un nerv care se rupe.

Pavatorul

El vine cu o roabă plină de smoală caldă
și o răstoarnă sigur peste pietre.
El îngenunche-apoi, șovăitor.
Și-n spatele meu muzica și cele
o sută de fetițe lungi și palide
care înalță-n umbră cu mîndrie
uneltele uzate ale milei.
El stă-n genunchi și netezește smoala
cu o bucată de lemn brun. Văd strada
plină de fum ca o bibliotecă
prin care trece ametit un orb.
Glorie lui ! Nebun e orgoliul. Măsoară
distant ca prinții trotuarul terminat —
ochii lui trag peste pavaj un văl de nuntă.
Glorie lui ! Vom trece, putem trece
cele o sută de fetițe, orbul, eu
impiedicîndu-ne de vălul uriaș.

Fata din Neapole

Dansa fără putere pentru bani
dansa sărutînd mari buchete de spini.
Ea era slabă, slabă —
o, acei aștri mai delicați
decît ghearele puilor
o, șoldurile ei mușcate de nevăstuici.
Cu unghii lungi, subtile, se prindea
de stofa hainelor : un liliac
de catifea, un liliac trandafiriu
cu labele, cu aripile strînse.
Fragilitatea și cruzimea săraciei.
Dar ce frumoasă, fata săracă, ce frumoasă
cu biata ei poșetă vineție
dar ce frumoasă tînăra femeie
cînd vîntul fin îi dezgolea picioarele —
ducea-n poșeta strînsă brusc la piept
grenade mici ca ouăle furnicilor.
Priveau pieriți, nu mai aveau nici o scăpare
bărbații, principii, contemplativii —
explozie de miri zvîrliți în aer
plutind prin aer. Și disprețul el
subțire, muzical, disprețul ei...
Îi părăsea, pe inelar înfășurîndu-și
lungile hățuri de mătase-ale imperiului.
Se-ndepărta pe țărmul Mediteranei dulce
mașina plină de lumină albăstruie
a ochilor ei nesătui și puri.
Buzele lor deodată reci și palide.
Ei — încotro ? Ei — într-o moarte palidă.
Sărutările vechi căzînd ca frunzele
și numai muzica — glasul înalt al milei.

radio

Septembrie dulce și colorat

Așa e septembrie în compunerile școlarilor silitori : frunzele încep să îngălbenească, rîndunelele stau să plece, roadele cîmpului sînt aromate și elevii își cumpără caiete și creioane pentru un nou an școlar. Ca-ntotdeauna cînd se face rabat de la norma artistică (rabat, în cazul de față, egal locuri comune) nici adevărul nu este întreg. Sau, pentru a face un paradox, în astfel de compuneri totul este adevărat dar lipsește o parte a adevărului. Este adevărat că a venit septembrie, lună mai aproape de toamnă decît de vară, este adevărat că pe sîrmele întinse între diverși stîlpi se văd în fiecare dimineață mai multe rîndunele vag gînditoare ș.a.m.d. Este fals să se creadă însă că o lună de toamnă înseamnă numai puful galben al gutuilor, mustul dulce de struguri și bucuria începutului de an școlar. S-a întîmplat ca pe un drum județean (un drum pe care ditamai autobuzele se joacă de-a v-ați ascunselea și de-a uite groapa, nu e groapa !) șoferul să oprească pentru a lua cîteva femei ostenite ce se întorceau de la cîmp. Erau ostenite și prăfuite, erau așa cum arată oamenii după ce au muncit din plin : cu rochiile decolorate și fețele arse de soare și vînt. Cine crede că munca este numai un prilej continuu de veselie și aer curat, soare etc. etc. ar trebui să fi trudit măcar un ceas alături de acești oameni.

O veselie excesivă și imagini idilice cu semănători și culegători de roade le poți întîlni atît de frecvent în unele emisiuni încît lasă loc liber întrebării dacă acei autori au muncit vreodată ?

Am ascultat cu atenție „Radioprogramul satelor" de duminică, l-am ascultat nu numai pentru că eram sub impresia imaginii văzute cu o zi înainte ci și pentru că, din fragmente, reportaje, transmisii, mi se părea că imaginea muncii de pe ogoare a prins o nefirească poleială. Torentul de vorbe și „găselnițe" reportericești nu poate să înlocuiască fața adevărată a muncii. O muncă îndîrjită, uneori plină de eroism este minimalizată datorită unor șabloane ce propun o imagine palidă a realității. Oamenii de pe ogoare fac eforturi deosebite, cu dăruire și abnegație, pentru a strînge roadele pămîntului și pentru a le asigura pe cele viitoare. Este cu atît mai mult necesară, din partea redactorilor, strădania de a reflecta veridic, la un nivel artistic corespunzător, această impresionantă bătălie pentru recolte.

Tot din emisiunea dedicată satelor am mai aflat că adevărata artă populară n-a murit. Prezentarea lui Al. Neagu, viorist din satul Tîncăbești, Ilfov, a fost interesantă din acest punct de vedere. Există, însă uneori cazuri cînd reporterul ar trebui să-l lase pe cel intervievat sau prezentat mai în largul lui, să nu-l aglomereze cu întrebări. Spontaneitatea unui astfel de artist poate fi foarte instructivă, sau, oricum, mai instructivă decît „savantele" întrebări.

În sfîrșit, tot în emisiunea amintită am mai avut prilejul să ascultăm o brigadă artistică de agitație despre care putem spune cu mîna pe inimă că ne-a înduioșat prin naivitatea interpretării și a textelor.

Cu totul însă, „Radioprogramul satelor" ne-a prezentat un septembrie colorat ca-n compunerilor școlarilor.

Constantin Stan

plastica

O promoție de graficieni

Cine a trecut zilele acestea prin sala Kalinderu — unde adeseori studenții Institutului de arte plastice organizează excelente expoziții care, din păcate, scapă comentatorilor — nu a putut să nu remarce prezența unei unități de concepție în lucrările absolvenților clasei de grafică a maestrului Vasile Kazar. Cred că nu exagerez afirmînd că profesorul Kazar a avut un rol însemnat în stabilirea orientării generale a multora din graficienii — tineri sau de vîrstă medie — care la ora acutală sînt în atenția criticii și publicului. O cronică la o expoziție a elevilor săi nu poate să nu menționeze faptul că un nou sens al realului, o umanitate cu totul specială se degajă din lucrările acestui mare artist care știe să confere dimensiuni simbolice oricărei linii, oricărei trăsături, dînd o aură mitologică cotidianului, încărcîndu-l de o derutantă capacitate expresivă. Kazar a insuflat la numeroase promoții ideea că tehnica se învață, iar sentimentele și ideile nu se învață ci pot deveni congeniale, în pofida diversității aparențelor. Kazar a încercat, cred eu, să stimuleze gîndirea artistică a elevilor săi prin confruntarea permanentă a disponibilităților lor creatoare cu realizări de seamă ale culturii figurative a secolului nostru și a secolelor trecute. Preluarea de elemente, de leit-motive, de grupe de semne, se integrează la tinerii graficieni din fosta clasă a maestrului Kazar într-un univers care are o anume organicitate în limitele unei anume tematici și a unor anume deprinderi de meșteșug. Majoritatea dintre autori expun lucrări ce reprezintă ilustrații la cărți celebre. E un tezism deliberat în această expoziție și ei vine să întărească, socot, pedagogic, ideea care spune că în absența zidăriei nu ai unde să pui mortarul.

Dana Schobel expune un ciclu (în aquaforte) inspirat din proverbele românești. E vizibilă predilecția pentru clar-obscurarea imaginii. **Dan Stanciu** ilustrează pe Apuleius și pe Eugen Barbu într-un ciclu unde precizia liniei are fineturi manieriste și unde „citatele", integrate în context, sînt evidente (fecioare descărnate, balauri stilizați). Ciclul său **Invazii** este un exercițiu de fantezie cu elemente extrase din Arcimboldo și Michelangelo. **Gabriela Bubă** prezintă un ciclu de litografii inspirate de **Istoria ieroglifică** a lui Cantemir, creînd o stranie mitologie, inspirată uneori (vezi **Joc**) din **Capriciile** lui Goya. **Denisa Ionescu** ilustrează în aquaforte **Craii** lui Mateiu Caragiale deformînd figurile prin ceața unui spațiu halucinatoriu. **Doina Tandău**, tot în aquaforte, încearcă o transpunere în imagini a unor scene din **Straniul Paradis** al lui Laurențiu Fulga. Nu-i displace nici tehnica mixtă **(Relații subiective)** și aquatinta **(Serii de interior)**, minuite cu discernămînt pentru capacitățile lor expresive. **Casia Păpușoi** are ca punct de pornire **Chira Chiralina** a lui Panait Istrati (aquaforte), în timp ce **Ioana Covaci** încearcă a tălmăci sensurile **Tragediei omului** a lui Madach. În fine, **Ștefan Orth** extrage imagistica gravurilor sale în metal din poeziile lui Marin Sorescu, dovedind a stăpîni această dificilă tehnică.

O nouă promoție de graficieni, care se pregătește să se afirme.

Grigore Arbore

muzică

Idei în mers

Foarte des în textele consemnate ca aparținînd lui George Enescu (pe nedrept transformate, prin repetare și emblematizare, în precepte, datorită poate forței de a concentra un mare adevăr în cîteva mici cuvinte, deși ideia de precept intangibil era cum nu se poate mai străină spiritului său) foarte des, deci, revine cuvîntul mișcare, dialectică, am spune, generalizînd, dar apropiind un termen mai puțin clar aderent la realitatea strict sonoră. (Vom prefera termenul mișcare, mobilitate, pentru antonimele imediate — nemișcare, imobilitate). La orice nivel ne-am situa pentru a întreprinde o incursiune în universul enescian, schimbarea, transformarea, apare ca o caracteristică primordială. (Ceea ce impune și o adaptare a metodelor de investigare, și ele necesar mobile, pentru a putea, prin mers paralel, să păstreze o stare de repaos relativ față de obiect).

Tema enesciană nu se enunță, ci se construiește, se edifică din celule intern mobile și mobil articulabile. Este o acțiune de formare a ideii muzicale sub ochii publicului. Apoi, granita dintre expunere și prelucrare este, firesc, în raport cu premizele, estompată de lumina pe care și-o aruncă reciproc cele două structuri vecine. Forma, asadar, nu numai că nu este o schemă aprioric, dar nu poate fi canonizată nici a posteriori. Atingerea scopului analitic cere, ca o condiție sine qua non, să tindem spre filmul formei enesciene, nu spre fotografia ei. „Nu sînt omul frumoaselor acorduri înlănțuite" spunea Enescu, pentru care starea nu avea sens, și opta pentru contrapunct, pentru întreteserea melodiilor în continuă prefacere. Sintaxa la care Enescu a ajuns, prin esențializarea exemplară a unei idei obsedante, de inspirație netăgăduit folclorică, — eterofonia — este prin definiție mobilă, pendulînd între polifonie și omofonie.

Nimic din ceea ce este enescian nu se abstrage mișcării. S-a vorbit mult despre salturile sale stilistice, de la lucrare la lucrare, care ar putea fi anvizajate mai profund ca dialectică a stilului, decît ca mutații de limbaj, explicabile biografic. De altfel, cîtă vreme consecvența procedeelor rămîne exemplară, saltul stilistic este probă de virtuozitate.

Apreciindu-l pe Enescu ca fenomen cultural, destinul său, chiar, se relevă în continuă mișcare. El nu este un moment de oprire în devenirea școlii naționale și nu poate fi cuprins în toată dimensiunea decît în relație cu ceea ce a devenit componistica românească în urma și sub influența sa. Dată fiind complexitatea la propriu inepuizabilă a operei enesciene, nu există astăzi compozitor român, din orice generație, care să fi evitat filiația, sau să poată fi exclus din ea, chiar dacă este un descendent constient sau nu.

Mobilitatea la care ne îndeamnă nu-i tranzientă, aruncarea peste bord a ceea ce ți-a folosit la un moment dat, pentru schimbare cu orice preț. Diferența constă în aceea că mișcarea enesciană converge spre o idee unică, permițînd jocul liber al punctului pe cincumferință, legat radial de centrul tinzînd spre repaos. Notiunea de școală națională post-enesciană are astfel datele sale imuabile dar și disponibilități nelimitate de situare în spațiul concret.

Costin Cazaban

fragmente critice

Spiritul lui Pardaillan

O întrebare tulburătoare pentru un scriitor este de ce scrie ? ! Și, chestionat, scriitorul nu ezită să răspundă aproape invariabil : pentru că nu se poate altfel, o forță misterioasă îl aduce în fiecare zi în fața prăpastiei de pe hîrtia imaculată. Am citit zeci, sute de asemenea explicații, totuși, n-am încetat să mă întreb nu **de ce scriitorul scrie**, ci **ce l-a îndemnat să se îndrepte spre literatură.** Cînd ești foarte tînăr (de obicei vocațiile se fixează în adolescență), frumusețile vieții sînt mai mari și mai adînci decît acelea ale literaturii, totuși sînt oameni care le preferă pe acestea din urmă, **cum**, prin ce concurs de cauzalități necunoscute ? — fată ce vrem să știm și nu reușim totdeauna. Și imediat ne vine în gînd o altă îndoială : dar este, cu adevărat, necesar să știm ? Nu spunea Flaubert că cele mai importante opere ale artei sînt acelea despre ai căror autori nu știm nimic sau aproape nimic ? Adevărat, dar am vrea, totuși, să cunoaștem misterul unei vocații, și față de teoria mai veche a talentului ca o forță mistică, incontrolabilă, noi, modernii, avem serioase rezerve. Geniul nu mai este un cuvînt la modă, geniile au murit în secolul al 19-lea, în secolul nostru sînt doar scriitori, buni și răi, mari și mici. Și atunci ? Dacă talentul nu vine de departe, din sfere inaccesibile rațiunii, cum se declanșează el ? Un prozator de azi mărturisește că a început să scrie parafrazînd pe Hogaș. Profesorul de română l-a lăudat în fața clasei și i-a prezis o mare carieră literară, Băiețașul, care avea conștiința unei infracțiuni, văzînd că nu este admonestat, dimpotrivă lăudat, s-a apucat să scrie în continuare imitînd pe alții pînă ce, într-o zi a scris ceva ce nu mai semăna cu nimic. Descoperă cu uimire că este scriitor. Vocația lui se adeverise. Stendhal începe printr-o mică compilație, suspectată chiar de plagiat (într-un eseu) și publică apoi un număr impresionant de articole semnate (s-a calculat mai tîrziu) cu 171 de pseudonime. Vocația sa de romancier întîrzie să apară și sîtlul lui „uscat, clar, fără iluzie" se impune cu dificultate. Unde este mistica talentului, fulgerul care inflamează spiritul și-l neliniștește într-atît încît el nu mai poate trăi decît în confesiunea artei ? „Lucrurile se fac singure — spune distrugătorul de iluzii, scepticul pozitiv Valéry — oamenii joacă doar comedia de a le săvîrși" **(Oeuvres, II, p. 759)** și tot el, alungînd mitul inspirației prin creația literară : „Poemul este de fapt execuția lui" (I.p. 1350). Să se măsoare distanța dintre această idee și mitul romantic al creatorului demiurgic pentru a vedea că spiritul modern nu mai crede în lucruri sacre. Talentul este o formă a muncii, inspirația este, în fapt, execuția poemului sau a romanului, creatorul este **un producător de texte.** Am discutat altădată despre această idee cu largă circulație în eseurile teoreticienilor **noului roman** și oricît de aberantă ni s-ar pare ea, trebuie să concedem că spiritul veacului nostru a distrus mitul talentului ca forță supranaturală, punînd în fața scriitorului oglinda necruțătoarei sale lucidități. Opera iese dintr-un efort dur, opera nu mai este produsul unei desfătări, cum părea celor dinaintea noastră. Este o cursă contra limitelor proprii, o cursă nebunească, iar la capătul ei poate să te aștepte nu gloria ci eșecul. Nici scriitorul nu mai este un privilegiat al vieții iar cei care sînt au încetat, poate, să mai fie scriitori căci literatura este o angajare în favoarea omului și omul, în secolul nostru, a fost prea de multe ori umilit. Cum poate atunci scriitorul să stea liniștit la gura sobei, să tragă tacticos din lulea și să depene romane de adormit conștiințele ? Recitesc pe Sartre — care, după mine, este cea mai mare conștiință intelectuală a Franței postbelice — și-mi place furia lui împotriva parazitismului intelectual. Dar ce destin curios și Sartre ! El a venit în literatură (mărturisește în **Cuvintele**) din greață față de literatură. Copil, adulat de maturi, și-a creat un univers artificial și a început să joace un spectacol pentru a face plăcere bunicului Schweitzer și mamei Louise care nu mai pridideau să-i laude inteligența și talentul. Iar el nu se simțea nici inteligent, nici talentat și, ca o confirmare a îndoielilor sale — la prima teză de limba franceză a fost clasat ultimul din clasă. Copilăria lui este trucată și gustul pentru literatură i-a venit din orgoliu : orgoliul de a uimi pe cei din jur. Se apucă să citească fără să știe bine literele și studiază pe Corneille. Apoi, învățînd literele, scrie **Caiete de romane,** spre desfătarea bunicului bovaric. Bovarismul copilului este și mai mare, totuși instinctul lui dovedește rațiune : de la Corneille ajunge la Pardaillan și spiritul epopeic învinge spiritul tragic (simulat). Puterile eroului trec asupra scriitorului imatur, Sartre își asumă din vanitate copilărească obiectul fanteziei lui romanești. Literatura îi falsifică copilăria, îl împiedică s-o trăiască, apoi îl înhață și nu-i mai dă drumul pînă ce ajunge scriitor de profesie. Obsesia gloriei și a inconsistenței duce, așadar, pe unul din marele spirite ale epocii noastre spre literatură și, ajuns scriitor reputat, el nu se sfiește să declare că vocația lui s-a ridicat pe o imensă impostură: „Mult timp mi-am luat condeiul drept spadă : în prezent cunosc neputința noastră. N-are importanță : fac, voi face cărți : e nevoie de ele ; oricum, acest lucru servește la ceva (...) eu pretind cu sinceritate că nu scriu decît pentru vremea mea dar mă enervează notorietatea mea prezentă; nu e glorie, dat fiind că trăiesc și asta e de ajuns, totuși, ca să dezmint vechile mele visuri ; o fi oare din cauză că le nutresc încă în taină ? Nu e tocmai așa : le-am adaptat, cred : fiindcă mi-am pierdut șansele de a muri necunoscut, mă mîngîi uneori că trăiesc neînțeles. Grisélidis nu e moartă. Pardaillan e încă în mine. Și Strogoff. Nu aparțin decît lor, care nu aparțin decît lui Dumnezeu și eu nu cred în Dumnezeu. Descurcați-vă !"

Să ne descurcăm. Se poate, deci și așa, se poate intra în literatură cu o mare silă de literatură, se poate scrie pentru că nu ești înzestrat pentru altceva, dar mai important decît **cum** intri în literatură, mi se pare cum o străbați și responsabilitățile pe care le asumi în interiorul ei. Despre acest aspect Sartre nu vorbește în **Cuvintele** dar tot el este acela care a creat mitul conștiinței angajate. Așadar, dilemele morale ale lui Corneille nu l-au părăsit, chiar dacă el, copilul-impostor, scriitor trucat, optase pentru Pardaillan. Spiritul epic (spiritul lui Pardaillan) trage după el lanțurile conștiinței, **epopeea** a fost invadată de proiecțiile omului neliniștit și conștient de neliniștea lui. Eposul nu mai e gratuit, nu mai poate fi gratuit, există totdeauna un Corneille care să ne terorizeze cu dilemele lui. Dar talentul ? Dar eterna, tulburătoarea chestiune : **de ce scrieți ?** Talentul nu se știe ce este, **opera** lui ne interesează mai mult. Talentul nu este totul, totul este ceea ce faci cu el. A pătrunde în spațiul literaturii este relativ ușor, sînt numeroase cazuri de scriitori care n-au, evident, talent, totuși insistă, insistă și reușesc să păcălească pe un bunic Schweitzer Pardaillan — pare a ne spune Sartre. Mai trebuie să facem rost de un Corneille. Eposul fără conștiință este un fel de mîncare care nu se mai servește în bucătăria literară de la sfîrșitul secolului al XX-lea.

Eugen Simion

ferestre

Primesc din cer pachete cu nervi

Cineva duce cu mine un război bacteriologic.
Zi și noapte, c-un răgaz minim între bombardamente.
Microbii netezi îmi produc virtejuri,
Cei cu coadă mă împleticesc la vorbă,
Cei cu asperități îmi repugnă, le repugn,
Cu cei hexagonali sînt prieten la cataramă,
Ne batem pe burtă. Dar de făcut efectul și-l fac toți.

E un bombardament sistematic
Și cu plan de învăluire cu iarbă.
Cum ridic puțin ochii, pac ! îmi e bombardată pleoapa
Genele înoată într-o baltă de lacrimi,
Noua stare de fapt (trebuie s-o iau ca atare)
O plînge pe cealaltă, în timp ce eu strănut.
Și de la o vreme îmi e aproape umbra.

Sînt preparat ca o gelatină rară
Pentru nu știu ce cultură neexperimentată.
Tot ce se dă la om și nu se vede
E în jurul meu, aureolă.

Ori sînt pus să-i respir.
Ori cineva e pus să mi-i pună în apă.
Ori îi absorb prin pori, din propria-mi respirație.
Să fie împachetați în gălbenușul de ou ?
Mierea o fi din polen otrăvit ?
Ciupercile le-am scos demult din meniu, prin definiție.

Măninc pe la colțul gurii, pe furiș de microbi
Și la siestă au și început să mă sape.
Pe unde au intrat ? Cine are interesul ? De ce ?

Organismul ? Ce, ăsta mai e organism ?
O baracă pentru microbi.
Pune-i o cruce-n vîrf și-o faci biserică,
O să-ncep să mă-nchin la mine, ca la o minune
Sînt un schivnic bătînd recordul lumii
La post negru.
Convalescența înseamnă o nouă perioadă.
De incubație.
Și asta încumbă o mare responsabilitate.

Încep să fiu suspicios pe cer.
Lumina vine cum ai pune rană pe sare.
Și sare pe rană. Sandwich, ăsta sînt eu,
Sandwich : rană pe sare și sare pe rană.

Încep să fiu suspicios pe cer : începusem să-ți spun.
Prin găurile rachetelor curge făină de milioane de ani
Lumină.
Și stau cu capul sub streașina nopții.

Prietenul meu se simte mai bine.
Poate vorbi, dar ce enormități spune !

Marin Sorescu

revista străină

● **CITIM CU SURPRINDERE** în revista poloneză, **„Zycie Literarckie"**, sub semnătura lui Wladyslaw Machejek, un lung, ambiguu și încărcat de grave confuzii articol intitulat : **„Istorie în stil românesc".** Am consemnat nu o dată, la rubrica de față, apariția unor cărți și articole în editurile și revistele din țara prietenă prin care autorii lor aduceau mărturii asupra dorinței de a contribui la o mai bună cunoaștere, la cultivarea sentimentelor de stimă și respect reciproc. De aceea, limbajul și răstălmăcirile privind istoria românească, ca și aspecte ale prezentului nostru ne surprind sub condeiul unui autor care ne-a vizitat țara de trei ori, avînd, credem, posibilitatea să înțeleagă, măcar în parte, istoria și realitățile poporului român. Interesul nostru legitim pentru istoria patriei capătă, sub condeiul său, definirea de **„retorică ofensivă".** Tendințele unei cărți de larg ecou se apreciază „a fi inspirate din culise". La studenții pe care i-a cunoscut la Cluj-Napoca, constată doar o **„timiditate șireată"**, iar la studente observă (sub imperiul unei obsesii care revine de mai multe ori în text) niște speranțe ambigue. Autorul pare a nu-și stăpîni condeiul și așează pe hîrtie ironii jenante. Iată una : **„Nu se știe dacă strămoșii daci scuipau semințe de floarea soarelui așa cum fac acum oltenii".** Unirea din 1859, eveniment fundamental pentru noi, este tratată drept „un truc genial". „Aclimatizarea" (expresia sa) unor polonezi „în partea de est a Carpaților, nu departe de Suceava" s-ar datora, de pildă, „temperamentului românilor". Reprezentanții ideilor marxiste în România de la începutul secolului sînt văzuți de autor ca niște **„marxiști bărboși, adesea cu o înfățișare de oficoși".** Nici alte momente ale istoriei țării nu scapă condeiului caricaturizant, invențiilor inexplicabile. Astfel, pînă și jertfele de sînge date pe frontul antifascist sînt persiflate, iar **„desele cimitire"** cu soldați români căzuți pentru alungarea fasciștilor de pe teritoriul altor țări s-ar datora, potrivit opticii sale, faptului că **„Ostașii români erau slab înarmați, mizerabil pregătiți"** ; de aceea **„cădeau mai des decît inamicii".** Articolul citat păcătuiește atît în ce privește informarea generală asupra realităților românești, cît și prin nenumăratele erori de detaliu (aflăm, astfel, că Uzina de autoturisme „Dacia" ar fi la Brașov și că răscoala din 1907 ar fi fost condusă de Tudor Vladimirescu).

Plin de aluzii cărora nu le lipsește trivialitatea, jucîndu-se superficial cu istoria și sentimentele poporului nostru, care a nutrit întotdeauna prețuire pentru țara și poporul polonez căruia îi aparține și autorul, un asemenea articol nu slujește nimănui.

De altfel, evocînd una din vizite, autorul notează : **„mi-am concentrat întreaga atenție asupra prea frumoasei secretare care intra și ieșea aducînd coniac și alte băuturi".** Cînd îți concentrezi astfel atenția, ai toate șansele să înțelegi prea puțin, și cel mai adesea, greșit din ceea ce vezi și auzi. De aceea, considerăm lungul, ambiguul și încărcatul de grave confuzii articol drept un accident regretabil, iar apariția sa în revista **„Zycie Literarckie"** posibilă datorită faptului că autorul nu este altul decît redactorul șef al acestei publicații.

● **PREMIUL LITERAR ORHAN KEMAL** pe anul 1976, unul din cele mai de seamă premii atribuite în Turcia care răsplătesc creațiile naționale militante, a fost decernat recent lui Vedal Türkali (cunoscut mai ales ca scenarist de film) pentru primul său roman **Într-o zi, singur.** Premiul a fost instituit în urmă cu cinci ani în memoria mărelui scriitor turc Orhan Kemal. Festivitatea de decernare a premiului a

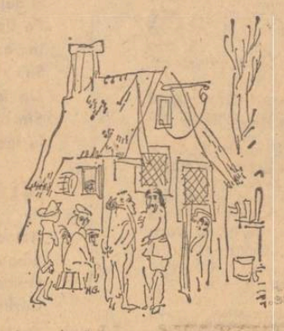

Sibiu — desene de Mihai Gheorghe

avut loc chiar în seara comemorării memoriei scriitorului defunct. În cuvîntul său, Vedat Türkali a spus : „Am învățat mult, foarte mult din măiestria lui Orhan Kemal, scriitor care și-a servit poporul din adîncul inimii. Mă voi strădui să fiu demn de înalta sa pildă scriitoricească și umană".

Türkali transcrie drama intelectualului care nutrește idei revoluționare, dar care nu e capabil să depășească acest stadiu. Operînd pe canavaua acestei drame, el face autopsia unei anume perioade din frămîntata istorie a Turciei contemporane. „Un lucru ne-a atras atenția — mărturisește criticul literar turc Attila Ozkirîmli. Toți cei care au citit acest roman și au trăit evenimentele din 27 mai 1961, aflîndu-se la universitate, spun că cele relatate de Türkali sînt cu desăvîrșire autentice".

● **ZIARUL „CUMHURIYET" DIN ISTANBUL** își informează cititorii, în pagina sa dedicată vieții culturale, despre apariția la București, în revista **Luceafărul,** a unui grupaj de poezii turcești aparținînd lui Behcet Necatil, Bedri Rahmi Eyuboglu și Necati Cumali.

● **UN SUCCES DE PRESTIGIU** cunoaște volumul de **science fiction** al scriitorului polonez Czeslaw Chruszazewski, **Timpul triplu al Galaxiei.** Este vorba de o culegere de texte scurte, care tratează saltul în viitor al unor oameni obișnuiți, trăind exclusiv banalitatea vieții cotidiene, pentru a plonja, deodată, în fantasticul unor lumi de mîine. Critica remarcă de asemenea humorul fermecător și chiar stilul satiric, trăsături mai puțin obișnuite în acest gen de literatură. Și visul științific are nevoie de humor, pentru a ne aduce, probabil, mai aproape de realitate.

● **ANIVERSAREA SCRIITORULUI BULGAR IVAN DAVIDKOV** a prilejuit presei din țara prietenă o trecere în revistă a celor mai însemnate creații ale sale, în domeniul prozei, poeziei și al picturii. Artist polivalent, Davidkov a debutat ca poet și a continuat pînă azi să se manifeste ca atare. Chiar și romanele sale **O bucată de pîine pentru călător, Conversație nocturnă cu ploaia** și **Un cal alb lîngă fereastră,** care s-au bucurat de un mare succes, sînt impregnate de un lirism dens, construite pe bază de asociații și amintiri poetizante. Pictura a constituit o adevărată obsesie a scriitorului bulgar, influențîndu-i chiar și poezia. Criticul Simeon Hadjikoseev scrie în legătură cu această trăsătură a creației lui Davidkov : „El întrebuințează în mod obișnuit termenii poetici ca element de culoare, creînd asociații cromatice, o atmosferă afectivă originală, cu dominantă nostalgică".

● **CU PRILEJUL ÎMPLINIRII A 100 DE ANI DE EXISTENȚĂ A FESTIVALULUI DE LA BAYREUTH** au fost organizate festivități comemorative, culminînd cu o cuvîntare a președintelui federal Walter Scheel din care spicuim următoarele : „Wagner nu este Mesia și nu este Antichrist. Facem față operei sale numai dacă îl înțelegem pe Wagner ca pe un mare artist european. Noi iubim propria noastră cultură și marii ei reprezentanți, în mod just, numai dacă îi privim ca părți echivalente ale unui tot mai mare. Îl diminuăm pe Richard Wagner dacă declarăm că este cel mai mare artist al tuturor timpurilor. Nu are nevoie de așa ceva. Nu trebuie să ne temem de comparații. Este caracteristica și pecetea valorosului, a frumosului să te facă receptiv la tot ceea ce este valoros și frumos în lume (...) Europa trăiește prin respectul reciproc al popoarelor și culturilor europene. Și dacă ne gîndim bine, Europa nu este altceva decît acest respect reciproc".

● **NUMEROASE EXPOZIȚII** organizate în străinătate de instituțiile austriece au atras din nou atenția asupra comorilor de artă modernă adunate în muzeele vieneze. La Milano a fost organizată o retrospectivă Fritz Wotruba, iar expoziția „Austria prezintă Hunderwasser", patronată de Ministerul austriac de externe, a fost vizitată de peste 280 000 de persoane. De asemenea, au fost remarcate expozițiile consacrate lucrărilor lui Alfred Kubin și Hans Fronius.

● **PROBLEME ALE FENOMENOLOGIEI ARTEI ACTORICEȘTI** contemporane din Statele Unite ridică două cărți apărute recent în Statele Unite, **Vedeta cu pistoale : viața și aventurile lui John Wayne** de Maurice Zolotov și **James Dean — o viață meteorică** de Venable Herndon. Citățm din recenzia publicată de Leo Braudy : „Dacă azi — după un deceniu de studii de psihologie socială întreprinse de Erving Goffman și R. D. Laing și după un deceniu de **street theater** revoluționar — înțelegem ceva mai bine complexitățile artei de a se interpreta pe sine, fie pe scenă, pe ecran sau în viața de toate zilele, experiența cîștigată se datorează în mare măsură filmelor americane din anii '50, cînd s-au lansat Marlon Brando, James Dean și cînd John Wayne — deja vedetă — și-a descoperit personalitatea. Într-o societate care făcea apologia unor valori morale, politice și emoționale de o uniformitate senină, filmele anilor '50 au lăsat să se infiltreze în ele anumite stări de spirit contradictorii, concretizînd sentimentele de teamă și neliniște pe care publicul nu era obișnuit să le exteriorizeze".

● **UN PUNCT DE VEDERE INCITANT** susține Amy Goldy în studiul **Creația populară și arta academică.** Autoarea afirmă că arta populară americană conține trăsături destul de răspîndite și de omogene pentru a configura un stil. Cît despre opțiunile sale, ele sînt clare încă din primul paragraf: „Pentru acei care găsesc că arta modernă este pervertită, lipsită de conținut și de eleganță, nu există cale mai simplă de integrare în fenomenul artistic al secolului al XX-lea decît de a deveni adepți ai artei populare americane. Cît de încîntătoare, de înviorătoare și chiar de frumoase pot fi lucrările aparținînd acestui stil. Arta populară dezvăluie caracterul arbitrar al hotarelor îndeobște acceptate, care despart artele frumoase de creațiile meșteșugarilor sau amatorilor".

Lirică românească în sîrbocroată

În prestigioasa Editură „NOLIT" din Belgrad a văzut lumina tiparului o antologie de lirică românească, alcătuită și prefațată de Radu Flora, cunoscut om de știință și cultură, istoric literar, scriitor și profesor universitar, militant pentru afirmarea cunoașterii reciproce și colaborării pe tărîm cultural și științific între popoarele iugoslave și poporul român. De fapt, numeroase tălmăciri din principalii poeți români contemporani, care apăruseră în ultimul deceniu în publicațiile din Iugoslavia, au anticipat, firește, realizarea practică a acestei prime antologii ca imagine reprezentativă asupra poeziei românești contemporane.

În Antologia de lirică românească a sec. al XX-lea *cititorul de limbă sîrbocroată face cunoștință cu 29 de poeți români, aparținînd mai multor generații, dispuși în ordine cronologică, cu încercarea de a-i scoate în evidență pe reprezentanții tipici ai generației lor de la Șt. O Iosif la Ioan Alexandru. În antologie sînt prezenți, alături de poeții tradiționaliști, de la începutul de secol, grupați în jurul revistei „Semănătorul" (Iosif, Cerna), sau în jurul revistei „Luceafărul" (Goga), reprezentanți ai simbolismului și postsimbolismului românesc (Anghel, Bacovia, Minulescu), colaboratori ai revistei „Gîndirea" (Blaga, Pillat, Maniu), moderniști și ermetici (Barbu, Philippide), avangardiști interbelici (Voronca, Vinea), poeți ai deceniilor de început de secol, a căror activitate continuă și după 1944 (Isac, Arghezi, Stancu, Botez), poeți contemporani din generația vîrstnică (Beniuc, Jebeleanu), poeți contemporani din generația mijlocie (Banuș, Geo Dumitrescu) precum și reprezentanți ai generației tinere (Labiș, Stănescu, Baltag, Sorescu, Alexandru).*

După numărul de piese antologice, locul central îi revine lui Arghezi (11 poeme), Blaga (9) și Beniuc (9), fiind urmați de Labiș (8), Goga (7), Bacovia (7) și Stănescu (7). Prin microselecția din opusul poeților, poemele antologate își propun atît să reprezinte individualitatea poeților cît și să confirme argumentarea unui concept teoretic și estetic după care s-a ghidat alcătuitorul antologiei în viziunea sa.

Desigur, așa cum precizează autorul antologiei în nota Despre această antologie *reiese limpede că mai mica sau mai marea reprezentare a unui poet nu înseamnă întotdeauna o diferență de valoare intrinsecă, așa cum nici numărul de volume publicate de un autor nu-i întotdeauna un indiciu al calității literare. Or, procedînd astfel, în unele cazuri, din fericire puține, în viziunea cititorului nefamiliarizat cu lirica românească, după spațiul acordat lui Ovid Densuseanu (5 poeme), Minulescu (6) sau Veronicăi Porumbacu (5), aceștia sînt supralicitați față de Ion Barbu sau Geo Dumitrescu, sau, de ce nu, de tînărul și remarcabilul Ioan Alexandru, care apar cu numai trei poeme. Considerăm că absența din sumar a unor poeți și includerea altora ca Fundoianu, M. R. Paraschivescu, Ion Gheorghe, Ana Blandiana ar fi fost în avantajul acestei antologii.*

Prefața antologiei ne propune un studiu substanțial asupra literaturii române de la primele începuturi și pînă în prezent și cu osebire asupra poeziei românești din secolul al XX-lea, ilustrînd polimorfic direcțiile de evoluție ale fenomenului poetic românesc.

Textele poeților antologați sînt însoțite de prezentări-sinteză, care constituie un real ghid pentru cititorul de limbă sîrbocroată, familiarizîndu-l din plin cu operele și personalitatea poeților antologați. În ce privește traducerile, ele aparțin lui Ratomir Markovici, Momcilo Savici și Radu Flora. Criteriile folosite de traducători ni se par destul de practice și în general bune : evitarea introducerii cu forța a structurilor sonore, recurgîndu-se la transpuneri fidele în care se păstrează spiritul originalului precum și al limbii în care s-a făcut traducerea, sîrbocroata. Antologia oferă cititorului iugoslav un contact mai apropiat cu harta poetică românească a ultimului secol, încercînd și izbutind să marcheze evoluția, marea varietate de stiluri și tendințe, caracteristicile, însemnînd o reală sursă de inițiere în literatura unei țări, în care, așa cum afirma odată marele poet sîrb contemporan, Miodrag Pavlovici : „poezia reprezintă o preocupare națională".

Ștefan Cârdu

O viață de om

Urmare din pag. 1

revină, pasionîndu-se de ele la modul viu, carnal, convulsiv. Limbile străine, numeroase cîte a deprins, le-a învățat fără gramatică și chiar fără dicționar, prin contact direct cu textul. Student la Paris, propunîndu-i-se un studiu despre Philippe de Mezières „...n-a luat acest studiu de inițiere ca un exercițiu de formă în vederea unei înaintări școlare, ci s-a pasionat ca de un om pe care l-ar fi cunoscut, cu care ar fi trăit împreună, ale cărui dureroase aspirații către ideal le-ar fi împărtășit, pe care l-ar fi servit în lungile lui călătorii și la căpătîiul căruia ar fi vegheat în chilia de la mănăstirea Celestinilor din Paris, unde și-a închis suprema dezlușire și dorința de izbăvire prin moarte". Privit din afară, Iorga nu s-a voit aulic, distant, ci comunicativ, amestecîndu-se pretutindeni, propulsat de un nedomolit clocot plebeian. În loc să-și întoarcă fața cu dispreț, i-a plăcut să lupte. Mai mult decît o minte superioară, Iorga a fost un temperament și o sensibilitate. Una dintre cele mai extraordinare, mai vaste sensibilități din cîte au apărut în cultura română. Era capabil să trăiască în numele altora un număr aproape nelimitat de stări sufletești, putînd totodată să le exprime într-o proză care numai la Tolstoi lasă aceeași impresie de adevăr. Ca și în cazul lui Tolstoi, pe om l-a caracterizat puternica sa subiectivitate și marea sete de autoritate morală. Și iarăși asemenea lui Tolstoi, omul Iorga n-a fost scutit de păcate (și, prin contrast doar cu opera sa) de micimi. Le vom găsi toate acestea în cartea fericit intitulată, cu orgoliu și cu modestie, **O viață de om*).** Lucrarea este, cum se știe bine, o autobiografie. Iorga a purces la scrierea ei cu aceeași nestrămutată convingere, cu aceeași desconsiderare față de îndoială, care se vădesc și în celelalte opere ale sale, ce-și au justificarea în afara lui însuși. Chinurile sufletești cu privire la propria persoană pe care le îndură și oamenii cei mai remarcabili, lungile dezbateri cu sine, măcinarea eului în speranța unei dedublări în stare să-i asigure obiectivitatea, nu l-au încercat. Pare să-l rețină o clipă, la debut, doar îndreptățirea pe care ar avea-o să tulbure spectrele sau alcătuirile încă vii ale acelora, atît de mulți, cu care și-a încrucișat destinul. Însă abia înlăturat acest scrupul, și formidabila sa putere de evocare în cuvinte începe să producă. Ea cheamă imagini dinainte chiar să fi existat amintiri propriu-zise, din vremea cînd nu părăsise încă pătucul de copil și, printre alte umbre, într-o odaie umbrită, distingea silueta vagă a tatălui, timpuriu pierdut. Vin la rînd celelalte persoane apropiate, apoi colegi și dascăli din liceu, curți fără soare, clase sumbre, dormitoare fetide. Ca mulți dintre cei meniți să devină pedagogi, Iorga a urît tirania școlii simțindu-se pe culoarele ei încoltit și singur, un declasat și aproape un muribund : „Paltonul meu sur, apropiat de sobă, căpătase drept la mijloc o roată de pîrleală, care se vedea de la o sută de pași : îl înduram, neavînd cum și unde să-l schimb și pe acela. O pereche de pantaloni largi, de aceeași coloare, arătau prin amploarea lor că sînt un dar de la unul din unchii mei. Purtînd un băț gros, pe care nu știu unde îl descoperisem, străbăteam ca o ciudată arătare străzile Iașului pe care se purtau și atîția oameni îngrijiți și fericiți. Eram în nota bisericilor curățite la tencuială, a ziduri-lor pe jumătate prăbușite și a puturoaselor colțuri de ghetto. O, săracul copil cu hăinuțe de pichet alb și brandemburgurile albastre, în ce-l prefăcuse școala care — nu e așa ? — dă instrucție și educație și pregătește pentru o viață luminată și mulțumită ?" Urmează saltul de la adolescență la tinerețe, inițierea erotică și în sfîrșit dobîndirea unei fizionomii proprii, deosebitoare. Apoi studenția în țară și prin străinătate, atmosfera Veneției, a Vienei, a Parisului, a Berlinului, pe urmă revenirea în patrie, Universitatea, Academia, **Semănătorul,** politica. Marele talent evocator al lui Iorga despică timpul, dizlocă suprafețe largi, pe deasupra cărora, ca niște proiectoare, apar figurile marilor oameni pe care i-a cunoscut : Xenopol, Caragiale, Brătianu, Odobescu, Gabriel Monod,

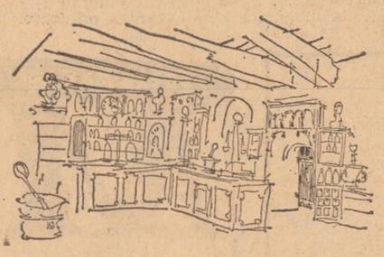

Emile Picot, Gustav Weigand, Maiorescu... Desigur, Iorga a fost un mare portretist. Chipuri răsar din fiece pagină, nenumărate. Dar această latură a înzestrării lui literare nu e nici pe departe singura demnă de a fi relevată. Mai sînt neobișnuita sa capacitate de a restitui atmosfera, forța de reprezentare vizuală comparabilă cu a romancierilor de geniu, umorul răutăcios, pătrunderea morală, chiar dialogul, atît de rar întrebuințat, însă atît de verosimil și de esențial. Dar fraza sa ? Magnifica sa frază, adesea greu practicabilă tocmai fiindcă torturează imaginația ce nu poate realiza deodată atîtea tablouri dezvelite ca de fulger, după cum se poate pierde în adîncimea atîtor perspective... Mi se va aminti că totuși Iorga n-a devenit romancier. Este într-adevăr așa. Era mereu preocupat să probeze, să demonstreze, să clădească din mari blocuri necizelate și, nu în ultimul rînd, să se apere. Regretul meu nici nu vizează poate acea nerealizată operă epică, care mă hazardez să presupun că ar fi fost posibilă. Iorga ne este la fel de prețios ca istoric. Ci numai timpul pe care omul a fost silit să-l piardă răspunzînd șicanelor, fapt ce a sfîrșit prin a-l face susceptibil și circotaș. Nu va lăsa fără răspuns nici o înțepătură (găsește de cuviință să le repete și în carte), iar loviturile grele pe care, nemeritîndu-le, le-a primit, le restituie și el altora care, la rîndul lor, le merită la fel de puțin. Peste timp însă, chiar și acestea, devin dovada inatacabilă a marii sale iubiri fără de oameni, a sincerității sale. Excelenta ediție (a III-a) a acestei opere unice — **O viață de om** — ca și pertinentul studiu introductiv le datoram criticului și istoricului literar Valeriu Râpeanu.

*) **N. Iorga : „O viață de om așa cum a fost", ediție îngrijită de Valeriu Râpeanu și Sanda Râpeanu, studiu introductiv, note, comentarii, indice de Valeriu Râpeanu.**

Reportajul

Urmare din pag. 1

este, palpită, în ritmul vieții. Deci, și în reportaj, tot elementul artistic rămîne, valoarea. Numai că aceasta este susținută de alte elemente. În fond, ce altceva sînt letopisețele Țării Moldovei decît niște grandioase reportaje scrise de la „fața locului" sau reconstituite din mărturii diverse și sigure (după cum se vede un procedeu foarte nou și, totuși, foarte vechi).

Iată de ce reportajul este literatură, iată cîteva dintre considerentele menite să arate necesitatea sa în literatură, rangul său de gen literar major, cît și faptul că nu e deloc greșeală sau ratare pentru un scriitor care și-l alege unealtă și-l cultivă cu seriozitate și talent.

Un al doilea moment de sinteză și totodată un avantaj pe care îl oferă reportajul este acela al intersecției de genuri literare și motive. Lirismul, realismul, faptul nud, poezia, relatarea, angajarea politică, notația, ironia, exersarea puterii de înțelegere, ancheta, descrierea, povestirea etc. toate își află confluența în reportaj. Se conturează astfel, încă o noțiune fundamentală și extrem de generoasă a reportajului — reportajul ca teritoriu experimental, reportajul ca spațiu infinit al experiențelor literare. Reportajul este „laboratorul de chimie" al fenomenului literar. În retortele sale fierb „substanțe" și compoziții nebănuite. Și cît de multe nu sînt „substanțele", cît de complexă nu este viața, realitatea fiecărei clipe sau ore ! Numărul posibil de „combinații" este uriaș. Depinde de posibilitățile și priceperile fiecăruia de a folosi acest laborator și acest material. De aceea reportajul se impune nu numai ca o școală literară ci și ca un serios examen literar.

N-am încercat să dau o definiție, să caut un contur al reportajului așa cum este sau cum ar trebui să fie. Pînă și la acest capitol libertatea de alegere este maximă. Temele sînt unice, irepetabile. În acest context invitația la reportaj trebuie să vină nu numai din partea ziarelor și revistelor, ci și din partea editurilor. Exemplul celor două edituri (Editura Eminescu — colecția „Reporter și Editura Junimea — colecția „Reporter XX") merită preluat și de celelalte instituții similare. Ar fi un semn al unei și mai mari griji pentru ceea ce aș numi „practica literară în producție".

parodii

Adrian Păunescu: „De foarte multă vreme"

Eu n-am văzut un mort de nu ține minte
și chiar de l-aș vedea ce mare brînză
viața e o grandioasă pînză
care mereu te vinde și te minte.
Ce comic și ce trist cînd totuși iată
mă întîlnii cu el pe un colnic.
El era mort și nu zicea nimic
c-o nepăsare încăpățînată.

Priveam la el și se holba la mine
avea în el tristețe cît o stivă
n-avea nici calm, nici inițiativă
și de făptura lui mi-era rușine.
Atunci, cuprins de-un spirit de dreptate
i-am spus catifelat : zi, ceva frate !
(O să vă pară comic, însă el,
tăcea și mă privea ca un mișel).

Mircea Micu

Cuvinte rare : cenaclu, energie, folk trabuc, interzis, Tudor Gheorghe nostalgii.

Selecție metaforică : „Și ca orașul să nu se sufoce / Și să nu ne distrugă birocrații / Din cînd în cînd ne amintim Carpații / Cînd, doamne, bat ninsorile atroce".

atelier literar
poșta redacției

A. DUMITRAȘCU : Pare să fie un plus de limpezime și consistență, mai cu seamă în „Amar", „De mult", „Cu ploaia".

ARTHUR : L-am mai citit, desigur. N-am observat schimbări, lucruri noi, deci n-am avut ce să vă spunem, în plus, față de răspunsul anterior. „Scrisoarea" prezintă aceleași calități și neajunsuri. O certă capacitate de a surprinde și defini anumite stări sufletești, o anumită mișcare a gîndurilor. Dar lucrurile rămîn în stadiul fragmentar și discontinuu al însemnărilor de jurnal, personajele sînt incerte, fără corp și identitate ; cu un cuvînt, îndeminarea de a organiza și construi epic e încă deficitară (din acest punct de vedere, textul anterior se prezenta ceva mai bine). Firește, fiind vorba de niște însemnări de jurnal, puține și răzlețe, nu se pot trage concluzii solide. Poate că în întregul lui, acest jurnal ajunge să-și definească un sens, să configureze o lume, o viață, etc. Sigur e că trebuie să continuați, cu mai multă stăruință și cu mai puțină reticență (și comoditate ?), cu un program și o disciplină oarecare. Vă va fi de folos în toate sensurile. Țineți-ne și pe noi la curent.

I. ZAVERA : Ceva mai bine, în „Răsfringeri", „Cînd, în febra".

FERNANDO : Nu e nici o îndoială că ați face bine să vă continuați încercările literare. Schița dv. e pe alocuri savuroasă, deși uneori alunecă în „estradisme" ieftine („o pană de gîscă se strecurase"..., „ploapele îmi cădeau"...) s-au într-o șarjă prea îngroșată. Dar fantezia alertă, spiritul satiric, umorul (uneori cu ecouri în absurd, în Ionescu...) sînt premise bune pentru viitoarele recidive.

D. BORCEA : „În fața lucrurilor", „Dorul", „Poveste de dragoste".

AL. SFÎRLEA : Un anumit dar de povestitor și oarecare îndeminare în reproducerea graiului regional. Dar povestirea e prea schematică și personajul vorbește adesea ca la carte.. Poate, data viitoare...

ASPIROS : Nu sînt noutăți deosebite ; aceleași despletiri liricoide, mimetice. Ciclul din ultimul plic, slab, improvizat „la

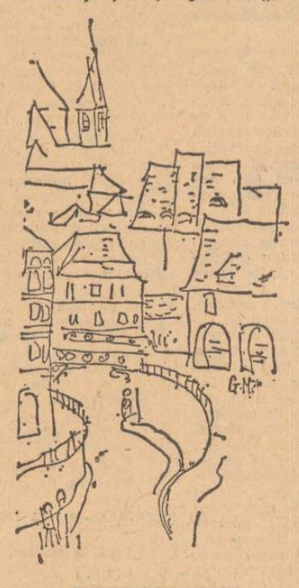

botul calului". Ceva mai limpede, mai firesc, în „Nu mai așteptați", „Posada".

A. MARBĒ : Proză lirică, „de atmosferă", nu lipsită de calități, mai ales în „Pescărușul". Dar căutarea insistentă a „clar-obscurului", cu alternări și substituiri de planuri (pînă la confuzie), a stării de „transă" (mai ales în „Bunica"), etc., nu contribuie, deocamdată, la punerea în valoare a însușirilor (reale) ale condeiului. (Procedeele amintite pretind, desigur, mai multă experiență, siguranță a expresiei, măsură). În ce privește stilul, expresia, e nevoie, oricum, de mai multă atenție pentru evitarea deselor imprecizii și confuzii. De pildă, în „Bunica", la început, timpurile verbale nesigure și nepotrivite, vocile personajelor, neidentificate atent, fac pasajul confuz, stingaci. Alte exemple de ambiguitate (cu efecte surprizătoare, uneori) : „De poartă atîrnau două bucăți de pînză neagră. Vorbeau între ele" (! ?) ; „Era cald pe stradă și gardurile scunde aruncau o umbră subțire. Era aproape." (Cine ?Ce ?) ; „M-a văzut o femeie cu un lighean în mînă". Etc., etc.

MATEI ALEXANDRU : Cele două schițe „de prezentare" sînt lucruri modeste, schematice, dar mai îngrijit scrise decît a treia, o povestire încîlcită, rău condusă și redactată, într-un stil afectat, nefiresc (cînd nu rudimentar, neglijent, — „macerînd un fir de iarbă"... ! ?), cu un final tulbure, „în coadă de pește".

Angel Alsen, Eugen Axinte, Angi Roșca, Ioan Circiumaru, Ștefan Mădălineanu, Papiliu Moldovan, Antoneta M. Alexe, Mihai Bazgan, Petre Voinea, Lițoiu Constantin, Nicoletta Ioanițoiu, Acvon Sileva, Clepac Jean, Valentin Pîrău, Ion Biriș, Răuț Ion, Marius Munteanu, I. Mitroșca, Ciobanu Elena, Ben Levin, Liviu B.-Brașov, H. Leon, Theodor Cristian : Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

Sentiment de toamnă

Aerul e puțină suferință
așteptînd luna,
tăcerea, o prietenie nedeclarată,
m-am întors cu inima spre arbori
și frigul a început să crească
plin de dorinți
o, frigul acest criminal alb...
trebuie să apăr arborii
în acest pustiu
simt teama lor verticală
cum îmi intră în piele.

V. PETRESCU-MĂRGEAN

De-acum copilăria

Mi-e graiul și portul străin, obiceiuri ciudate
mă stăpînesc și mă poartă, învăț pentru fiecare zi
să-mi răscumpăr o altă închipuită datorie și îmi aduc
aminte ; corabia în mare taie o urmă de jad, mirosuri
sărate stăpînesc pe țărmuri, casa în care m-am născut
era mută, zgomotele muriseră acolo cu totul, doar
teaca sabiei mai lovea întunericul cînd veneau sărbătorii
cu nume de biblie și mirosuri rînduite după fiecare anotimp.
Un sacrilegiu floral mi-a bîntuit vederea, o rană
mi-a deschis în văz moartea narcisei în fiece dimineață
rostesc numele animalelor din curte, mătăsoase,
vioale, lepădîndu-se de orice credință după chipul
flecărei zile. Timpul trecut îl însemn cu-o heraldică
pecete, un somn atotcuprinzător se întruchipează
timpul pentru care orice miracol s-a sfîrșit și calea
e fără pulberi și lină.

VICTOR CROITORU

Clipă de dragoste

Femeia se ridică din spumele mării
pe umeri purtînd cioburi de stele
și cuvinte de îndouplecare
blîndul trup și-l dezdoaie
strugurii negri privindu-i cu jind
înfiorată clipă de dragoste
murmurînd ca o curgere lină
pe vadul dorințelor
nemuritoare e adierea șoaptelor în
suflet și ploaia caldă căzînd
în valvele unei nelocuite scoici
coapsele i se înfășoară cu iedera
dulce a pasiunii simțurile se
subțiază în spaima timidă
a cărnii sîngele îi pare fragilă
povară departe lujerii somnului
plutesc pe apele înverzite de
liniște

VASILE MIHALACHE

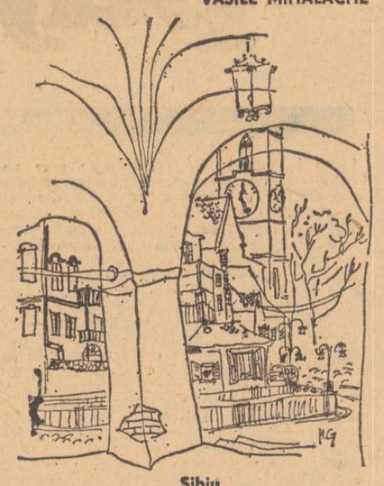

Sibiu
desene de Mihai Gheorghe

Răsfringeri

Prin spațiul de abur al oglinzii
atîtea chipuri trec, se întrerup,
și-n toate-mi recunosc o ipostază
și-n fiecare sufletu-mi de lup.

Cîte iubiri, victorii și înfrîngeri
mă tulbură cu nimbul lor pierdut !
În toate-am ars cu-aceeași frenezie
și veșnic hăituit le-am străbătut.

Poate și-acum oglinda se-nfioară
de-un geamăt stins durerii mele rupt,
ci n-am găsit un sens mai pur vieții
decît în libertate să mă lupt.

Cum vă destramă ceața, duse chipuri,
și neștiute sfîșieri vă rup,
cu-aceeași sete-mi fulgeră-n furtună
înfrigurații, mîndrii ochi de lup. –

PETRE VLAD

Poem marin

O doamnă trecea cu un șarpe pe umăr
printre mesele noastre în ceață și fum,
cu ochii ei verzi, în costumul de baie
își croia cu șarpele drum.

Ochii lacomi ai bărbaților o sorbeau –
băutură tare, neagră, amară ;
o doamnă trecea cu un șarpe pe umăr
pe terasa-nvăluită de seară.

Și-a semănat deodată cu tine.
Avea zîmbetul trist albatros.
Se dezbrăca apropiindu-se de faleză,
O aștepta valul voluptos.

S-a aruncat în apă și nu s-a mai întors niciodată
frumoasa doamnă la trup și la chip.
Ne-a lăsat numai costumul ei verde de baie
și șarpele mort pe nisip.

ION ALEX. ANGHELUȘ

Rogantur

Să învățăm de la cuvinte
echilibrul
(ce poate fi mai echilibrat decît
un cuvînt ? nici aer deplin,
nici sens)
picioarele noastre pot fi de sticlă
ochii pot înmagazina mări
sub pleoape
dar ce mers, ce privire
pot sperja întunericul ?

aproape că vă rog să vă culcați
într-un pat nici prea lung
nici prea scurt
nici lumînări, nici laseri
o amiază plutind deopotrivă
deasupra tuturor lucrurilor
nici înțelepți și nici nebuni
asemeni cuvîntului „apă"
și oboseala drumului va dispare –
aproape că vă rog să mergeți
în fiecare zi
pe picioarele dumneavoastră naturale

VALERIU PRUTEANU

cenaclu

Începînd cu numărul de față, din dorința de a veni cît mai divers în sprijinul tinerilor creatori, revista noastră inaugurează această nouă rubrică în cadrul căreia vor fi publicate lucrări ale membrilor cenaclurilor literare din întreaga țară. Ne propunem, în măsura posibilităților, investigații cît mai ample cu scopul de a veni, și pe această cale, în sprijinul celor ce își desfășoară activitatea cu pasiune și exigență în cenaclurile literare. Desigur, această nouă rubrică nu înseamnă cîtuși de puțin renunțarea la exigențele ce trebuie să însoțească întotdeauna actul **„ieșirii în public"**.

Inaugurînd rubrica **CENACLU**, prin lucrări ale membrilor Cenaclului literar „George Coșbuc" din Bistrița-Năsăud, invităm pe conducătorii acestora din întreaga țară să alcătuiască antologii reprezentative din creațiile membrilor cenaclurilor și să le adreseze redacției noastre cu specificul „Pentru rubrica **„CENACLU"**.

Metamorfoză

În lutul tău dormeam un somn adînc
În timp ce genele-mi rămase-afară
Le adunau țăranii de pe cîmp
Crezînd că-s spice coapte de secară.

Vedeam acele mîini bătătorite
De seceră lipindu-se virtos,
Fără să știu că ei prin lanuri umblă
Spre-a fi din moarte secerat frumos.

Vedeam cum grîul chipul îi-l inundă,
Și trandafiri din unghii cum le cresc ;
În timp ce mă chema tot mai fecundă
Lumina de pe chipul lor domnesc.

În lutul tău dormeam un somn adînc
În timp ce-afară brațele rămase,
Le numărau țăranii de pe cîmp
Să le cioplească căpriori la case.

GEORGE ROȘ

Pe scoc fluierînd

Și e noapte, țipete de cocoși doar se frîng
Și cînd maică-mea ride, mie-mi vine să plîng
Și nu plîng și mi-e dor și mi-e ciudă de mor
Se aud bocănind și scuipînd în pridvor
Țapinării, și-mi vine să plîng. .
Țapinarii — aduc vești și miros de răcoare
Și la cușme-și agață totdeauna o floare
Aduc vești de la munte căci din munte scobor
Și-au lăsat și țapine-n pridvor
Și porthanturi de piele-au lăsat
Și-au intrat
Și în casă miroase ciudat...
Mama ride și-mi vine să plîng
Mi-e dor de bunicu și de iezi și de cring...
Țapinarii povestesc și-o spun
Și se deapănă toamna și porumbul e bun.
Au venit țapinarii plini de vești de la munte
Cu sudoare pe frunte
și cu vești de la bunu, de la iezi și din cring
Mie-mi vine să rid și să plîng.
Țapinarii beau vin și de scoc povestesc
Și de păstrăvii prinși și cum varda vestesc
Cum luptă bunicu departe în munte...
(Cîte cute are bunicul pe frunte...)
Mie-mi place porumbul chinuit pe jăratec
Țapinarii-s frumoși și au glas de stăpîni
Mi-aș dori sus în munte să rămîn ca ostatec
La bunicu — la iezi și la pini.
Sus în munți unde-i zvon de joagăre și-i frig
Mă așteaptă bunicul pe scoc fluierînd
Mă așteaptă și iezii și cringul vibrînd
Lîngă bradul cel mare,gîndul meu fremătînd
Și mi-e dor și e noapte și adorm înginînd
„Mă așteaptă bunicu pe scoc fluierînd".

CLEOPATRA LORINȚIU

Numai astfel poți primi un nume

Ai !
să fii tînăr,
înalt să treci prin ogrăzile acestea, să te arăți,
suit cît farurile la hotarele tuturor sosirilor,
este pentru ca zorii să poată răsări atotîntregi
și sfătoși, cum le-a fost dat din veacuri să se împlinească.
Nimic n-am putea lăuda dacă, dumneata,
nu ai fi legatul de trup, și sînge
să fii trup și-nțelepciune și bună-dreptate,
iar matca luminii să te înarmureze
cu bunele ziceri, cu alesele veșminte ale Patriei !
Bucurie și stare bărbătească
să-ți fie aceste toate pămînturi ;
nașterea ta pe aceste guri de rai
este pentru că aici s-au petrecut iviri
afară din cale de stîrnite, de tari,
și toate aceste bune domniri vestite cît ține-o planetă,
și toți acești strașnici dascăli
și fără de egal învățați, de-a lungul străanilor
pînă-n zilele noastre.
Iată, așadar, de unde ne vin aceste pilde,
căci nu oricine ne-a fost și este nouă pilduitor !
Șirul lor este sărbătoare,
șirul vostru este însăși istoria în toată a ei fire
ce pînă la fără de capăt este pornită,
ce pînă la fără de capăt
se va-ncorona peste anii anilor noștri.
Să te naști într-un oarecare ținut se cheamă întîmplare,
dar să te naști într-o Patrie,
sînge din sîrgul neamului, în numele Patriei se împlinește,
în legea poporului, ca o chemare,
cum cea mai înaltă dintre toate întrupările
ce-ți leagă vedere și umblet și grai !
Încordat nu ești cînd vii în Lumie,
dar Patria mereu te va încerca, mereu,
căci numai astfel poți primi un nume și-o vîrstă,
iar să fii tînăr înseamnă că ești alesul Patriei,
iar Patria, desemnîndu-ți harul și ființa,
te-așteaptă să-i calci în prag, tot mai înalt și mai făcut să te arăți,
tot mai bărbat !
Patria este înțelepciunea Lumiei.
Măreții ii sunt puterea și renumele ! Laudă-le !
Să nu te sfiești, dumneata !
Să vecuiești într-o Patrie e să fii de legea ei,
și de legea părinților și pilduitorilor !
Dumneata și dumneata,
preacinstiții sîngelui părinților noștri, repet,
printre noi nimenea nu trebuie să mai se-arate
a nu fi paznic și avere și tării
cîtă vreme peste Lumie
încă e lucru mare să ai o Patrie,
și să știi că oricînd, la orice vreme,
pe orice scoarță de țărm poți încrusta —
cu un fel de înaltă solemnitate —
numele unei Patrii, veșnicia ei,
sînele ei rupt din sînele nostru
peste datul și nehotarele Lumiilor !

VIRGIL RAȚIU

Cuvîntul tău

Cuvîntul tău doar adevăr exprimă
Cu tot ce are-n miezu-i mai de preț,
Cînd sensurile-i grele de lumină
Aprind în noi comori de frumuseți.

Tu ești columna dragostei sonoră
Ce-mi decantează timpul în priviri,
Cînd pieptul nostru-n fiecare oră
E-un clocot viu de păsări-trandafiri.

Urcușul tău e setea ce m-animă
către fîntîni mustînd de puritate,
Cînd bate ora amplă și sublimă
Al unui timp ce l-ai durat în toate.

Tu soare-naripat în noi dintîi,
Și verb de foc născut să-mbărbăteze ;
În orice fiu al patriei rămîi :
Partidul conștiinței noastre treze.

LUCA ONUL

Contracții

O, și de s-ar micșora cu un gînd
vadul pe unde nu vei trece nicicînd,
de s-ar usca de un păstrăv, o piatră
din riul ce lunecă-n lespezi prin vatră
nu mi s-ar ști inserarea pe unde
cu aripe stinse, de tine se-ascunde
și nu pașii mei ar cădea sfîrtecați
cînd nisipul ciepsidrei cu-amurguri mi-i bați.

DOMNIȚA PETRI

Cîntec la marginile ploii

destram pădurile de singe
și le rostesc în cercuri de pămînt
sînt iarăși ceas cerese
și sorb renașterea din gînd
ascunsul se adevărește viu
prin graiul stins de lună
în cîntare
e mugur aburit închis în dor
și-n aripa ce curge a cărare

DORINA ANDREAȘ

Natură vie

Am ieșit pe cîmp, să ascult vîntul,
Și l-am întîlnit pe bunicul meu, țăranul.
Erau acolo și cei din nou sute șapte,
Ridicînd mîinile-spice spre trîlurile ciocîrliei,
Cu piepturile zidind,
Blocurile, fabricile, pădurile.
Atunci cînd țara o vestim
Pe drumuri și pajiști însorite,
Să nu uităm,
Trupurile și sufletele
Care au dat pămîntului negru,
Flori roșii.

ALEXANDRU CRISTIAN MILOȘ

sport

Promovările, restanțele și repetențiile antrenorilor

Ce atrage periodic pe fanaticii balonului rotund împrejurul dreptunghiului de gazon verde și al micilor ecrane ? Desigur, competiția sportivă. Unii au echipe preferate și țin ca ele să cîștige, aceștia sînt tifosii adevărați, alții preferă fotbalul pentru frumusețea lui și nu o dată îi auzim că se uită numai la meciuri internaționale. Reprezentantul cel mai pur al fanaticului suporter român de fotbal este omul din galeria **Rapidului**, cel ce nu-și părăsește echipa preferată chiar dacă se duce în C și este în stare să-ți facă biografia fiecărui jucător. Are și această pasiune frumusețea ei pînă cînd nu devine ceea ce a devenit cu prilejul întîlnirii de tristă memorie între **Rapid și Universitatea Craiova.**

Competiția fotbalistică nu se reduce numai la întrecerea echipelor. E și o întrecere de individualități. Într-un campionat, o echipă e cea care cîștigă, dar cîștigă și un fotbalist sau altul. Sînt cîteva campionate care au purtat fiecare alt nume. Unul se putea numi campionatul lui Dumitru; altul al lui Dumitrache, altul Dinu, altul Iordănescu, ș.a.m.d. Campionatul nu e doar concursul de afirmare al unor echipe ci și al unor individualități puternice. Cîteva campionate au afirmat, de pildă, zdrobitor, inegalabilul joc al lui Dobrin. Dar dincolo de concurența echipelor, dincolo de concurența individualităților de marcă există și o întrecere a antrenorilor.

Ce ne spune întrecerea antrenorilor dacă privim clasamentul competiției trecute ? Că antrenori siguri nu sînt prea mulți. Cei mai bun e după toate semnele Jenei care a reușit nu numai să închege o echipă redutabilă cu oameni tineri veniți de peste tot, dar să și cîștige campionatul în chip spectaculos. Alături de el stă Mateianu care este constructorul unei excelente echipe divizionare B, promovată recent în prima divizie. **Progresul** este una dintre puținele echipe, în afara **Stelei**, care au o concepție de joc și o disciplină tactică remarcabilă. Din păcate echipa n-are nici experiență, nici personalități, ceea ce nu este cazul **Stelei.** Traiectoria **Progresului** promovează însă pe Mateianu între cei mai buni antrenori români. În același pluton de valoare se află Angelo Niculescu care a alcătuit dintr-o echipă cu piese de calibre atît de diferite și de centrifuge cum sînt cele ale **Sportului studențesc** un colectiv capabil să presteze un joc bine coordonat și uneori de mare eficacitate. Și aici fiecare jucător știe că are un rol precis într-un angrenaj bine pus la punct și și-l respectă cu strictețe. E o altă performanță profesională care merită tot respectul. Cu aceleași mijloace care au dus echipa națională în Mexic, Angelo Niculescu a adus în primul pluton al echipelor românești o formație care pînă mai ieri nu dădea semne prea bune. Nici performanța lui Gh. Constantin nu este de neglijat. Acesta a pus la punct o formație fără nume mari, arătînd că fotbal serios nu se joacă numai cu stele. **S.C. Bacău** a arătat că poate mult cînd este bine îndrumată. Prea puțin pentru 18 echipe de divizia A. Pozitiv se poate cita și cota echipei **A.S.A.,** dar prima ei ieșire în arena internațională a fost decepționantă. O promisiune a fost Reinhardt cu **F.C.M. Reșița.** El ne-a arătat că știe să facă o echipă de promițător calibru, dar rezițenii s-au dereglat prea repede. Locul superior al **Politehnicii Timișoara** dă o notă bună antrenorilor ei, dar este cazul să mai vedem la lucru un campionat această echipă. Lăudabil s-au purtat în finalul campionatului trecut bihorenii, dar și aici este prea devreme să punem o concluzie fermă. **Dinamo** trece prin reforme neașteptate, a schimbat și vechiul antrenor, încît nu ne putem pronunța asupra calității muncii antrenorilor ei. Evoluția echipei în meciul memorabil susținut în compania **Stelei** anunță perspective frumoase. Promițător s-a mișcat **Jiul** care emite de cîtva timp pretenții la titlul de echipă fruntașă, dar trebuie să vedem dacă e vorba de o concepție de joc sau de un lot foarte bun. În șfirșit, mari decepții au constituit echipele **U.T.A., F.C. Argeș, Rapid.** Aradul se pare că și-a pierdut entuziasmul pentru fotbal, ceea ce ar fi o mare pierdere. **F.C. Argeș,** care a promovat mulți tineri, nu-și găsește cadența și suferă din pricina declinului lui Dobrin. E de înțeles. **Rapid** are un antrenor a cărui adeziune la culorile clubului nu ajunge. Mai rămîne să dovedească că este și un bun antrenor. Semnele sînt contrarii. Să sperăm spre binele faimoasei galerii că va fi bine. **Universitatea Craiova,** cu unul din cele mai bune loturi, n-a avut și o voce care să anuleze dorința mulțtora de a fi viori prime. Această calitate o are sigur însă C. Teașcă, căruia îi urăm atît noroc cît valoare au jucătorii săi. Dacă privim campionatul trecut, din punctul de vedere al competiției antrenorilor, concluzia nu este entuziasmantă. Dar pe Jenei, Mateianu, Angelo Niculescu, Gh. Constantin, Reinhardt (totuși), se poate conta la nevoie.

Discobol

într-o vară

Motto :
„Nu ciopliți cu mîna stîngă"
(Badea Ceglă Nealcoșu)

„Zice că, pe locul ăsta, și-a dat cu piciorul sting în pămînt, mai către început de tot a fost străbunul, al lui Fisna, un om înalt ca un brad și lat în spate cît o ușă de grajd. Fiind singur ca un corb beteag, dormea toată ziua sau se gîndea. Alteori stătea pe malul riulețului și privea la păstrăvii care alergau cît era ziua de mare de la un bolovan la altul. Cînd îl tăia foamea, stăvilea și îndrepta apa la Cotul Miții peste rît și după ce scădea pînă la ouăle picioarelor, scotea păstrăvii de sub pietre, cum ai scoate piinea de mălai din cuptor. N-avea tigaie și nici alte vase, așa că îi punea pe o lespede de piatră, fără să-i curețe de solzi sau să le scoată din ei mațele, îi frigea pînă se ridicau de burți în sus, punea sare de vaci și oi, minca pînă vedea înainte numai eleșteie... Se lungea la umbra unui păr bătrîn, fluiera horea aceea: „Supărat îi omul, doamne!" și plîngea de urît.

Într-o vară s-a stricat rău de tot de cap și a început să vorbească tot două de-un zlot: „Doamne, dă-mi o roabă!", o dată, de două ori, de nouă ori pînă ce într-o dimineață Domnul cel Mare, făuritorul uneltelor agricole i-a lăsat una din ceruri chiar lîngă șopron. Ce vorbea el singur pînă atuncea, dar dintr-o dată s-a făcut rău ca un ciine.

„Mă, doamne, mă, eu ți-am cerut soață, mă, nu roabă, închinarea și frunza cu care și-a astupat Eva ocna... ce l-a bolunzit de cap pe hăbăucul de Adam, care o bătea pe Eva cînd o băhuia că se hoalbă la alți codoși ce-i priveau sinii copți, ca bostanii de la șes...! Ce să fac, mă, cu roaba?!"

Pe vremea aceea, prostia creștea pe toate gardurile, pe toate șanțurile, pe dealuri și văi și chiar pe virfurile caselor, bineînțeles numai la unii oameni.

...Și iată, că o dată îi trece omului prin cap să joace roaba, că și-așa nu-i aducea nici un folos. Și s-a pus omul pe învîrtit. Dar prostia, care a început și ea să se-nvîrtă odată cu el, îmbătîndu-se de cap, l-a împiedicat, — ca să-l rîdă — prostul cu coarne a căzut rupîndu-și cinci coaste și mîna dreaptă dar roaba a rămas întreagă. Era mai tare, că nu era putredă ca omul pădurilor. De supărare mare, a luat roaba și atita a dat cu ea în treptele casei, pînă ce a făcut-o surcele de aprins focul.

„Să-mi sară ochii din cap, dacă mai țin pe lîngă casă roabe!" și a zăcut pe pat, pînă pe vremea Focăi, mincînd numai capuri de păstrăvi, ca să-i intre într-al său, puțină minte curată de pește, să fie mai iute, mai isteț, că era moale ca un bou și leneș ca o scroafă îngreunată.

Prostia i s-a amestecat cu mintea apoasă a păstrăvilor și omul din ziua aceea avea să fie mai isteț decît Adam Întîiul.

Vreo trei-patru zile parcă era mai iute, mișca în stînga, în dreapta, de credeai că el și cu Hrihor au să ajungă din urmă cu cartea pe pocăitul acela care citea într-o carte mucegăită și tremura ca baba Furcii și se căznea s-o spună pe dinafară, dar l-a pus dracul să mănînce din fructele crescute în copacul din virful casei, bolunzindu-se iarăși : „Hai, hai și iar hai, / Inimă de putregai, / cum te-oi pune așa să stai / din picioare să nu dai / hai, hai !" zicea învirtind grebla ce a rămas de la feciorul lui Blidu, care, se zice, că s-ar fi buicit pe-aicea pe sub Hrihor și care a semănat prostia pe ulița Hopănesii.

Apoi, la o săptămînă bună, umblînd roată-roată prin ogradă și neștiind cum să mai omoare timpul, nevăzînd grebla care nu a stat cum a pus-o el, a călcat pe colț și coada l-a miruit crăpîndu-i fruntea, însemnîndu-l și făcîndu-i trei găuri prin care a început să se scurgă prostia, rămînînd numai rădăcina și aceea bătrînă și pe jumătate uscată, din lipsă de hrană — că n-avea-n podul lui nimica, nici chiar apă, (că n-avea) nici-un izvoraș în cap. Păcat de el, că n-a fost om rău.

După ce s-a vindecat întrucitva pe dinafară, s-a mai liniștit, așa că a ieșit din ogradă ca să vadă ce-i și cum e pe afară. Acuma a simțit mai mult singurătatea, și-a pipăit în cap rănile minții, a dat din cap, în semn de nemulțumire, apoi s-a uitat la Hrihor și s-a pus pe rugăciuni către Mieluț, dînd cu un colț al frunții în bolovanii muntelui „Mă, frate, mă, ce-ți pasă ție de mine !"

Apoi, blidăreanul s-a pus pe cioplit și dăltuit. Lucra mai mult cu mintea în altă parte, doar din cînd în cînd ridica ochii spre ceruri sau spre Hrihor, scotea limba cît un cot, după care înjura : „Ce mi-i face mă, soarele cui te-o făcut !" și iar făcea cu stînga lui chipuri de raci, femei și șerpi. Deasupra ușii de la intrare a pus un șarpe cu două capete, unul de nevastă în putere și altul de Mamonă bătrînă cu dinți de trei țoli și jumătate, din lemn de arțar.

„Aici la casa asta se ține dracu !" spunea lumea din satele vecine și nimenea nu îndrăznea să intre nici măcar să privească, de frică să nu-i ducă sau să-i stringă în brațe...

Și-a făcut o masă din lobde de paltin, pe fiecare făcînd chipuri de strigoaie, șerpoaice, lupoaice, jderoaice cu guri mari, picioare strîmbe și subțiri cît fusele, unele peste altele, ca în oala țiganului. Picioarele scaunelor, a meselor, a patului, a laiței, a porților și portițelor le-a făcut chipuri de șerpi, șerpoaice, șerpoi, pui de șerpoaice, lupi, urși, jderi, ciori, cucuvele, corbi, ulii, chipuri de femei-strigoaice, femei care au făcut să piardă copii, femei moarte după bărbați, iar pe spetezele scaunelor : pe unul un pui de șarpe, pe altul un pui de dihor, pe altul un pui de jder, pe altul un pui de corb, iar pe al cincilea un pui de cîrtiță.

„Fugiți copii, de Fisna Gîndăcariu !" și nu se apropiau nici cei mai viteji prașcăi de masa sau de casa lui, vorbea singur cu arătările acelea pe care le visa noapte de noapte. Dar nu se înfricoșa niciodată, dimpotrivă, ridea, se veselea și cioplea liniștit mai de parte. Dar într-o zi a făcut și un chip de vătuie de douăzeci de ani și a zis, că are să-și aducă una acasă, dar să fie mută, să nu bată din gură ca melița. Și de atunci în fiecare seară cobora în sat și căuta o fată care să-i țină de urît, dar ele fugeau și blestemau, se rugau Mieluțului și scuipau de scîrbă mare : „Scapă-ne doamne de Gîndăcariu :" Se temeau de slujitorul dracilor care nu și-a pus în virful casei o cruce, ca toți oamenii, ci o șerpoaie, în cap cu struț de spînz, de-o parte și de alta două vipere. Hramul casei era Maica Strigoaică a gîndacilor, din trupul ei a luat șira spinării și-a îngropat-o sub masă. Pe birnele pereților casei a bătut cuie în care a agățat capuri de gîndaci, de raci, de vipere, de păstrăvi, de fluturi, de cosași, de ulii, de ciori, de corbi, de lilieci și de cucuvele.

Citeodată urla ca lupii și aștepta pădurea să-i răspundă și atunci animalele sălbatice și păsările știau că omul lor e acasă.

„Aicia-s, mă", le răspundea și era fericit...

Cine umblă după poznă cade singur în ea, nu trebuie să-l împingi, așa că și el a gătat cu buieciile.

„Mă, Fisnă, mă, i-a zis Racateț bătrînul din Canci, am auzit că-ți trebuie soață să te gîdile sub coaste. Hai la mine să-ți dau pe aia mai mare. Nu minincă mult, îi proastă ca mă-sa, duce în spate cît un bou, nu grăiește numai de Paști și la Crăciun. Însă-i goală ca norul de vară. Bună-i de tine. O iei, mă ?!" „O ieu !" și Fisna a rînjit ca un ciine de casă.

Lătăușa lui Racateț era umblată în lume ca găina în jurul căsii și ea credea că pe bătrînul pămînt nu era numai satul ei Canci și unde se sfîrșește Canciul se gată și lumea, așa că tatăsău, ca să scape de ea, i-o duce ginerelui. „Ți-am adus-o, mă ! Frige-o și mininc-o cu urzici de toamnă !"

S-a împlinit anul pe la Sfinții Negrii de vară și Lătăușa lui Racateț, adică străbuna, n-a scos nici o vorbă. Tăcea ca muntele Hrihor. Asculta, da din cap, pace bună și la vară să fie bostani cît cotețele.

„Mișcă, femeie !" i-a zis Fisna Gîndăcariu cînd săraca femeie căra după ea un butuc, din care el voia să cioplească o femeie supusă bărbatului. Dar ea s-a înnourat la chip ca Hrihor cînd geme de boală de mațe și du-te pînă unde a dus mutu Cici roata...!".

„În noaptea aceea casa străbunului a ars cu hram și cu toate drăciile acelea, iar Lătăușa Racateților se veselea, că i-a mișcat întrînsa bunul meu, care mi-a povestit toate minunile acestea...!.

GAVRILĂ FLOREA

panteon autohton

pajura tracă

Mai întîi un loc comun : datorită zborului ei la mari înălțimi, semeț și în plin soare, cutezanței sale în atac, fulgerător, pajura a fost socotită la toate popoarele lumii ca rege al păsărilor cerului, stăpîn al acestora, așa cum se ridică, între animalele teriene, leul. Loc comun invocat, dezvoltat mai departe, cu autoritate imperială, de Napoleon, la alegerea ei pentru armele, stindardele sale imperiale : „fiindcă se înalță, privește mereu către soare". Lucru luat în fină deridere de luciditatea franceză — „iată argumente scoase din istoria naturală" — cum spunea, la prilej, ascuțit, un reprezentant strălucit al acesteia, Anatole France (la J.J. Brousson). Dar mitul napoleonian avea nevoie și recurgea, cu folos și convingere militară, la „miturile" vechi, propagate și de Aristotel în a sa **Istorie a animalelor**, unde, între altele, se spune că vulturul de mare își sileste puii să privească la soare și ucide pe cei cărora le dau lacrimi în ochi. În fond, însă, marele căpitan și despot al francezilor continua, în această alegere, o străveche tradiție, care dura, s-ar putea spune, „de cînd lumea". În orice caz, ea amintea prologul de la întemeierea Romei în continuarea căreia năzuia să-și ridice imperiul nou Carol cel Mare al apusului, sub auspiciile vulturilor care, doisprezece le număr, au hotărît sorții pentru Romulus la stăpînirea și numirea noii cetăți, Roma. Dar de fapt acestia pluteau din înălțimi spre geamănul ales, în calitate de pasări înzestrate cu daruri divinatorii, un legat din moștenirea etruscă, zestre sacrală, nu militară — imperială. Iar pajura dintîi a plutit spre Roma tot din străvechiul leagăn al civilizației, din răsărit, venind de acolo cu Alexandru cel Mare și diadohii săi, coborînd de la acestia pe stindardele republicane ale armatei lui Marius ; și, în reeditare imperială din același străvechi orient, în perioada următoare domniei lui Traian : pajura bicefală. Iar mai departe, în curgerea vremilor : pe stindardele noii Rome, Byzanțului — și pajura bicefală de pe stemele continuatorilor vechei și noii Rome. Dar din aceleași mari vechimi indoeuropene, de unde venise pe stindardele dinastiei achemenide — de la care, preluată de Alexandru cel Mare a strălucit în continuare pe stemele și stindardele marilor împărății ale lumii — regaliana pasăre ajunge, pe de o parte, între însemnele frigienilor, cu durabil motiv și în legenda regelui acestora Gordios, pe de alta străbătea încă din necunoscutul istoriei fraților celor din urmă, primii noștri strămoși, tracii. Și este deacum lucru redescoperit, întemeiat, că tracul **Oroles**, nume și al părintelui, metec în Athena, al celui mai mare istoric al antichității, Thucydide, înseamnă **Vulturul** (I. I. Russu) — **Pajura**, spunem noi — cum reiese din comparația cu vechiul slav **orlů**, de la care, pe urma împrumuturilor din vremile de mult mai tîrziu, avem în limba română nume proprii și toponime ca Orlea, Orleni, în timp ce din fondul trac nu s-ar mai păstra — după stadiul cercetărilor actuale, rezultatele lor și ale celor dinainte — nici o urmă. Ceea ce nu este deloc sigur, ci chiar dimpotrivă, după cum se va vedea în continuare. Dar mai întîi, acum, după ce am făcut o deschidere spre domeniul frigian, să facem una mai mare spre spațiul și cultura învecinată a elinilor, amintind din a doua mare epopee a lor și a lumii, **Odysseia**, episodul în care vulturul are aceeași funcție de pasăre sacră, augurală, notorie la întemeierea Romei. Iar acum însăși Athena, zeița înțelepciunii, educatoarea generațiilor eline și ale celor următoare, ia asemenea chip, după ce, în fața reprezentantului uman al acesteia, bătrînul Nestor, îl îndrumase cuvenit pe tînărul Telemach :

Astfel vorbind se înalță Athena — cu-ochi-albaștri.
Vulture la-nfățișare : uimiți priveau ei cu toții.

Dar la direct învecinații cu frigienii lui Gordios, la elinii din Asia Mică, pajura dă, iar cuvenit, numiri căpeteniilor, războinicilor vremii. Și iarăși **Iliada** ne-o spune în preludiul la mișcătoarea întîlnire dintre Hector și Andromaha la Porțile Schee ; astfel acestuia :

Grabnică-i iese-nainte soția bogat înzestrată,
Alba Andromaha, copila bărbatului Domn Aetion.
Care ședea în cetate la Teba, sub muntele Placos.
Cel păduros și domnea peste cilicieni (trad. G. Murnu).

Or, **Aetion**, derivat de la **aetós** „pajura", reprezintă prea bine același profil, acuma grec din Asia-Mică. Dar personajul mitic deopotrivă în nume, **Aiètes**, tatăl vestitei Medeia, rege în Colchida, în Caucaz, avea ca soră pe **Circe**, aceeași cu celebra vrăjitoare la care a poposit Odysseu cu tristele pătimiri ale tovarășilor săi de drum : transformați în suidee. Aceasta, însă — ca și fratele ei, firește — are genealogie solară, și în timp ce fratele este numit „Pajură", **Circe** înseamnă „Erete", situație care ne deschide drum și spre asemănătoarea genealogie a monarhiilor din Mesopotamia, Babylon, cu primul ei rege soare, Hammurapi. Și, deosebit de sugestiv, faptul că anumiți cilindri-sigiliu de aici o înfățișează în fața unui taur culcat — reprezentare zoomorfă a soarelui — pe soția sa **Aia**. Iar în vechiul Egipt, **Ră**, marele zeu solar, este înfățișat cu un cap de erete. Și, tot astfel, venind din cealaltă extremitate a vechii lumi cunoscute, din Marea Britanie — vestitul erou al poemelor medievale Gauvain, erou solar totodată, înseamnă **erete de mai** în numele său de **Gualchmai**. Și, evocînd stări asemănătoare din extremitatea răsăriteană a vechii, lumi indoeuropene, respectiv India, cu reprezentarea soarelui sub formă de pajură în vremea vedică, sau figurarea zeului soare sub chipul unui vultur în cultura mai apropiată în spațiu, dar mai veche în timp, a hititilor, din Asia-Mică, să ne îndreptăm cu acestea spre frații frigienilor așezați în același ținut, spre protopărinții noștri, tracii, să cercetăm zările și adîncurile din care ele vin pînă în zilele noastre, cînd, într-adevăr, iată că se înalță, durează între noi pasările numite, înrudite, în cuvinte înrudite ; iar una din cele două, bicefală, în acest sens, și la noi. Să o înfățișăm, dar, întîi pe cea dintîi, de la început.

Sub numirea **oroles** ea stă alături de amintitul vechi slav **orlů**, de vechiul irlandez **irar**, limbi din care am văzut și pe **Gualchmai**, de vechile cuvinte germanice **aran, arn, aar** (de la penultimul și numirea orașului cu stema corespunzătoare, **Arnstadt**, lucru amintit de Hașdeu în chiar această problemă, oricît o vedea altfel), încă de multe alte cuvinte din limbi indoeuropene, din care noi mai amintim acum armeanul **oror, urur**, hititul **haraș**, cum și, inedit, etruscul **aracos**. Or, în fața hititului **haraș**, noi punem acuma formele românești corespunzătoare, **hărăț, hirău, hireț**, etc ; iar dacă în limba noastră ele nu desemnează pajura, sau vulturul, ci, pe de o parte, șoimul, pe de alta, uliul — cînd **heretele** sau **eretele** se înșiră alături ca nume și ființă — nu e mai puțin adevărat că numirea respectivă din limba armeană indică **pescărușul** și **gaia**, iar aceea din etruscă, **eretele** (glossă la **Hesychius**) ; situație care înlătură orice dubiu în ce privește egalitatea semantică și originea cuvintelor românești în cauză. „Replică" și „pandant" fonetic-morfologic la vechiul trac **oroles**, cu vocalismul — **o** — în fața celui cu — **a** — din cuvintele vii încă ; așa cum chiar în cadrul indoeuropean înfățișat am văzut ambele „serii".

Iar în „subsidiar" la șoimul cu numire tracă, să înfățișăm cum îl foloseau acestia la vînătoare — după Aristotel, în aceeași **Istorie a animalelor** : „În ținutul din Tracia, care se numea mai înainte Kedreipolis, oamenii vînează păsările mici, cu ajutorul șoimilor, în baltă ; anume, lovesc cu ciomege în stuf și în stufiș, așa ca păsările să-și ia zborul. Atunci șoimii coboară din înălțimi și gonesc după ele, iar păsările, înspăimîntate, zboară din nou la pămînt, unde oamenii le lovesc cu ciomegele și le prind, dînd apoi o parte din pradă șoimilor". După Aelian, însă, mai folosesc și un alt mod : „oamenii întind plase și așteaptă în tăcere, dar șoimii, care zboară deasupra lor, stîrnesc neliniște în păsările mici și le gonesc să se vire în ochiurile acestora. Tracii dau apoi o parte din pradă șoimilor și-i țin astfel atașați de ei, căci de-ar proceda în alt chip, s-ar vedea păgubiți și de partea lor".

Aplică de argint reprezentînd un cavaler trac cu vultur. Piesă din tezaurul dacic de la Surcea (Covasna), sec. I e.n.

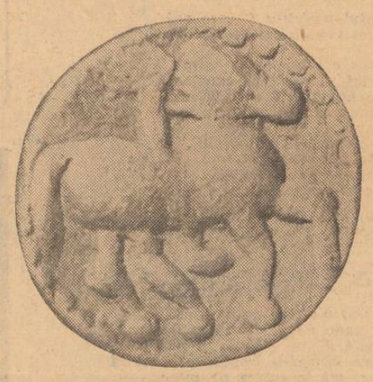

Monedă dacică

'Dar să considerăm acum și stări mai apropiate, în continuitate tracă, implicațiile care ar putea rezulta, din noua situare a cuvintelor cercetate, și pentru altele, grele probleme, începînd de la Hașdeu, pomenit mai înainte. Este vorba de unele toponime, enigmatice, din județul Arges, poate chiar de ultima, însăși. Astfel avem aici plaiul **Areful** și satul cu același nume în forme variate : **Arefu, Harefu, Hareșu** etc. (cu accent variat, pe întîia sau a doua silabă). Cele mai vechi mențiuni, însă, din secolul XVI, îl numesc **Hareșul, Hares**, forme care se păstrează și mai tîrziu, acum alături de celelalte. Și, tot astfel, locuitorii se numeau și se numesc, chiar în prezent, hareșani, areșani, mai rar arefani. Toate numiri și forme „enigmatice" pentru care avem în vremea noastră două explicații, păreri : Întîia (fără să atace frontal problema), că ele sînt tot atît de vechi și din aceeași familie cu **Arges** (A. Sacerdoțeanu). A doua, însă, (N.A. Constantinescu), o apropie de cuvîntul turc **araf** „purgatoriu" ceea ce pe de o parte aduce o notă umoristică — proiectarea sătenilor respectivi în... purgatoriu — pe de alta, arată, prin această soluție desperată, că avem aici „un caz desperat". Totuși, el poate fi adus la lumină în chip logic și firesc prin raportarea sa la numirile de pasări pe care le-am văzut, cercetat, și să stea, în consecință, alături de toponime cum sînt, chiar în județul Arges, **Vulturești, Corbii toți, Corbeni** ; acesta din urmă chiar în vecinătatea satului Hareș, ca să nu mai spunem cît de firească era, mai ales în vremea veche, numirea pentru plaiul respectiv, sălaș al uliilor etc. Mai puțin înlesnit, dar cu temeiuri solide, de mai mare interes, se prezintă legătura afirmată, cum am văzut, între aceste numiri și aceea de **Arges**. Or, **dacă aceasta este reală**, atunci se dovedesc fructuoase, oricît de greșit orientate, apropierile pe care le-a făcut Hașdeu în al său **Etymologycum Magnum** în ce privește semnificația cuvîntului Arges. Astfel, marele nostru cărturar îl punea în legătură cu un „oraș foarte vechi (din Armenia) numit Arges, rostindu-se cuvîntul tocmai ca în românește". Numele ar fi fost adus la noi în țară de armenii emigrați în **secolul XIII**, și ar fi însemnat „vulturul", asemenea armeanului **argiv**, explicație pe care Hașdeu o întemeiază pe o glossă (la Hesychius), că, la vechii persi, vulturul se numea **arxiphos** ; (cînd, de fapt, echivalentul grec **aetos** indică pajura). Firește, însă, explicarea **Argeșului** nostru ca însemnînd „Vulturul, Uliul" nu se poate întemeia decît din fondul nostru propriu. Oricum, forma **arxiphos** de la vechii persi arată încă o dată varietatea în unitate a străvechilor numiri indoeuropene pentru pajure, vultur — cînd sufixul — **ph** — (— **f** —) va apărea mult mai tîrziu, secundar și în toponimul românesc **Haref**. Împreună cu formele sale mai vechi, el vine din marea vechime, de unde coboară pînă la noi — învecinate cu aceste elemente onomastice — credințe și motive ale culturii arhaice, durînd acum sub semnul vulturului. Astfel, sînt menționate, spre sfîrșitul secolului XVIII, mijloacele următoare împotriva flagelului lăcustelor ; un flăcău nevătămat descinta o apă neînceputâ, pe care apoi o împrăștia pe jos. Iar vulturii, atrași de aceasta, veneau și mîncau lăcustele. După cum vedem, se asociază aici, în unitate organică de fond și stil, la nivel foarte vechi al culturii arhaice, motivul intact — în planul uman, flăcău **teafăr**, în planul „lucrurilor", apă **neîncepută** — cu acela al **tăriei, puterii în vindecare** (comp. latinul **vindicare** și vechea expresie românească „s-a răzbunat vremea", în sensul „s-a făcut din nou bună") ; cînd, pe de altă parte, se mai reflectă, în ce privește vulturul, rosturile lui de „agent sanitar", ca la hoiturile de pe cîmpurile de luptă. Celălalt aspect al vulturului, pajurei, de bolid ornitic, anticipare din preistorie la oamenii-bolizi de cîndva, a stat, însă, precumpănitor totdeauna, la baza numirilor metaforice ale luptătorilor, căpeteniilor războinice. Lucru despre care am vorbit mai pe larg înainte, iar acum vom evoca.

Riton — cupă de argint (sec. III i.e.n.) descoperită la Poroina Mare — Mehedinți

din asemenea suită, unul mai aparte, impresionantul vultur pe cale de dispariție, zăganul — dînd, cuvenit, și nume de munți, lăcașuri ale lor, situație generică și la **Ceahlău**. Dar, cuvînt de origine turcă, în fața lui stă, firesc, perechea sa din planul eroic-uman, din care o „ediție" de la o mare cumpănă a istoriei universale : o mare căpetenie a oștirii lui Mohamed al II-lea, la asediul din urmă al Constantinopolei, pe numele corespunzător, **Zaganos**.

Pajura se ridică, însă, din nou pe armurile, epitetele războinicilor, la noi, acum, într-o străveche, de origine necunoscută numire a sa, **buligă**, purtată și de o mare căpetenie a oștirilor lui Matei Basarab, de conducătorul șeimenilor și — cu sesizantă deschidere spre situările vînătorești ale pasării — al vînătorilor acestuia, „dumnealui" aga Lupu Buliga Mehedințeanu.

Iar în antiteză la planul epic, în „replica" de la nivelul comun : în vîrtejul horii cu ciracii teologi și cu Nică a lui Ștefan a Petrei, rapsodul acestei lumi într-alt fel epice, se dăzlănțuie, acuma, grotesc, popa Buligă „Pajura", Vulturul.

Dar, atît de „desafectat" din vechi, autentice rosturi atît de nedatabil și neînțeles „în sine", cuvîntul **buligă** nu trimete mai puțin o rază și un semn despre starea sa dintîi. Astfel, venind din vremile preistorice indoeuropene, sînt semnalate, consemnate, din vremea antică și mai apropiată, cuvinte, iar „de o seamă și frate", între ele : elinul **phlegyas**, explicat de amintitul cel mai de seamă lexicograf grec, Hesychius, drept pajură galben-de-aur, **xanthos aetos**, cînd, pe de altă parte, și în terminologia științifică ea se numește **aquila chrysaetos**, indicîndu-se, deci, și aici numita culoare. Sînt, însă, cercetători care cred că trebuie să o înțelegem ca fiind de o culoare roșu-de-foc. Iar mărturia cea mai veche pe care o avem despre pasărea **phlegyas**, la Hesiod, o arată de o culoare mai întunecată. Așa, în **Scutul lui Heracles**, în continuarea descrierii armăturii marelui erou, în versurile 130—134 ni se spune :

În tolbă erau numeroase,
Reci ca de ghiață săgeți, care dau a morții tăcere.
Moartea : în față-o purtau ; picurau lacrimi grele din ele.
Iară la mijloc, tot alungite și lustruite ; la urmă,
Acoperite de întunecatele pajurei aripi.

Să mai amintim că o veche genealogie a unui personaj mitic **Phlegyas** ne spune că mama sa purta numele **Chryse** — în limba română... „Aurica" — lucru nu lipsit de semnificație pentru chipul în care era văzut respectivul personaj (după cum iar nu este lipsit de semnificație faptul că avea drept tată pe zeul războiului, Ares).

Dar toate aceste variații de „vedere" și transmisie nu fac decît să îmbogățească evantaiul cromatic, nu întunecă nicidecum focarul semantic, durabil, al numitei pajuri, care se acordă, polichrom, și cu sensurile cuvintelor din aceeași familie în aria indoeuropeană.

Și să precizăm acum că, în acest cadru, avem seria de corespondențe, bine stabilită de mult : **bh — =ph — (f)** , sau **bh —, b —** ; situație pe care o poate mijloci, pentru orice om de cultură, seria din indoeuropeană a cuvîntului românesc **frate** : din latinul **frater**, care, la rîndul său, este egal cu elinul **phrater**, amîndouă formele stînd în fața vechiului indian **bharata** (de unde și numele vestitei epopei **Mahabharata**), sau în fața vechiului slav **bratru**, germanului **Bruder**. De aceea, **phlegyas** stă, legitim și de mult recunoscut, în cadrul unei numeroase familii de cuvinte din fondul indoeuropean, din care amintim aici numai unele latine, **fulgur „fulger"**, fulgere **„a fulgera"** — cum era mai bine și pentru legătura mitică, nu numai semantică, dintre zeul fulgerului și pajură —, de asemeni vechiul indian **Bhrgavah** (cu „mutația", clasică în această limbă, a lui **l** în **r**), nume al unui personaj mitic, preot al fulgerului, ori, din limba slavă, **bĕlúga** (în sîrbo-croată), și punem alături de acestea cuvîntul nostru **buliga**, precizînd, subliniind că toți ceilalți reprezentanți — necitați — ai familiei confirmă, repetat și din toate punctele de vedere, locul, ierarhia în care noi am situat străvechiul cuvînt, trac.

El stă acum, înalt, alături de **Oroles**, cu marea lui moștenire, familie — amîndouă vii încă. Durînd, amîndouă — de aproape cinci milenii — cu rude numeroase de la un capăt la celălalt al lumii indoeuropene — toate recunoscute de mult, ale noastre, acum.

Gh. Mușu

mapamond

din lirica bulgară

Ia bulgari, ziua cea mai lungă a anului nu trebuie căutată în timpul solstițiului de vară, ci al celui de... poezie. Pentru că în calendarul socialist al bulgarilor există o asemenea zi care, de fapt, ține cîteva zile.

Atunci ulițele și vitrinele sînt festiv împodobite cu flori.

Mi-a fost dat de nenumărate ori prilejul să colind în compania prietenilor mei, poeții bulgari, aceste capitale nomade ale poeziei.

Unele denumiri de pe harta Republicii Populare Bulgaria n-au fost consemnate de nici un atlas pînă la 9 septembrie 1944. Este vorba de acele localități care sau nici n-au existat înainte de eliberare, sau, dacă au existat, aminteau, prin numele lor vechi secularul jug otoman și sălbăticia monarho-fascistă.

Poporul, înscăunat în legitimele-i drepturi, a dat numele celor mai buni fii ai săi locurilor unde aceștia au trăit, au luptat și au murit. Cîțiva din bărbații de seamă ai luptelor poporului bulgar pentru libertate sînt în același timp și glorii ale poeziei bulgare. Așadar coline și izvoare, baraje și cooperative agricole, piscuri și trecători, tîrguri și așezări rurale, amintesc de Botev și Vazov, de Smimenski și Elin Pelin, de Gheo Milev și Vaptarov, încît, privind harta, ai mai degrabă impresia că răsfoiești cartea de aur a liricei bulgare.

Anul acesta, Capitala poeziei bulgare a fost la Vrața, sărbătorirea culminînd, în uriașa poiană unde zeci de mii de oameni veniți pe jos, de la țărmul dunărean al Kozloduiului, și urmînd poteca lui Botev se strînseseră aici, sub stînca pe care marele poet și revoluționar, ridicînd steagul libertății în Balcani, a căzut eroic pentru fericirea poporului său.

Aici, în lumina miilor de torțe aprinse în amurg, în fața mulțimii imense, în liniștea solemnă care ne înconjura, am dat glas, în sunetele limbii române, celei mai frumoase balade boteviene dedicate haiducului Hadgi Dimitâr.

Un dregător al municipalității locale a ținut să-mi înmîneze copia steagului de luptă al cetei lui Botev — deși, alături de mine, se aflau și alți poeți, din alte țări. Eu, însă, veneam din țara în care Botev și-a trăit ultima treime din scurta dar nesfîrșita sa viață. Un bărbat cărunt, recomandîndu-se : doctor Rașev, veni să mă roage să-i dau manuscrisul baladei în traducere românească. I l-am dat. Nu, nu era un colecționar. Bunica lui se numea Veneta și, în urmă cu 100 de ani, locuise la București, în strada Rumeioară 15...

Doctorul Rașev e ultimul descendent al lui Botev.

Victor Tulbure

PETĂR ANDASAROV

Copilul partizanului ucis

La dezvelirea unui monument

Și după ce discursul cel din urmă
a fost rostit, sfîrșind solemnitatea,
toți se zoreau să plece către casă.
Toți au plecat. Nu însă și orfanul,
micuțul prunc al omului de piatră.
Ei singur, numai, rămăsese printre
acele mari coroane de garoafe,
acolo unde lumea îl uitase
și unde, ațipind de obosească,
părea că încă-și mai așteaptă tatăl
ca să coboare de pe soclul rece,
să-l ia de mînă și, în rînd cu ceilalți,
și ei să plece, amîndoi, spre casă.

KOLIO SEVOV

Cositul fînului

Cositul fînului începe către ziuă,
prin rouă zorii cînd abia se-aciuă,
cînd înc-odată pe asprimi de grezii
mai trece fierul ascuțit de coasă
iar eu pornesc, mai sigur, de acasă
spre marginea din stînga a livezii.

Aici, în tihna verde și domoală,
să nu pătrunzi, nicicînd, cu talpa goală !
Și-auzurile să-ți rămîie treze
ca nu cumva, în rivna ei flămîndă,
rotirea coasei tale să reteze
vreo aripă de pasăre plăpîndă.

Mai mult sau mai puțin luînd aminte
La sfaturi cîte mi le-am dat nainte,
am început cositul.
Însă fire
de ierburi verzi și flori împestrițate,
mustind de seva care le străbate,
se-mpotrivră coasei cu-ndirjire.

Atunci spre ierbi mă aplecai ușor
s-ascult ce-mi spune-n taină, glasul lor :
— Nu ne cosi ! Noi îmbiem albine
să-ți deie mierea fagurilor pline.

— Nu ne cosi ! La noi o gazdă bună
își află bieții greieri, pe furtună.

— Nu ne cosi ! Pe-nmiresmate scuturi
noi legănăm, în văzul zilei, fluturi.

...Și-am stat un timp, așa, culcat pe spate
visînd în pacea gîndurilor toate
deși, din adîncimi întunecoase,
cu totul altfel de îndemn îmi dară
amare rădăcini neputincioase :
— Cosește-le ! Și iar or să răsară !

STOIKO DANCEV

Pădure mucenică

Zori bune, cuib de păsări, crengi de rouă !
Sub bolta ta, pădure, ca-ntr-un templu
Eu am intrat în dimineața nouă
Și fiecare frunză ți-o contemplu.

Și fiecare frunză parcă-mi spune
De toți cîți își găsiră-n tine vatră,
Ca sîngele virtuții lor străbune
Să-ți umezească fiecare piatră.

Acum ei dorm sub rădăcini, sub stîncă,
Dar slava ta în soare scînteiază.
Acoperă-i cu pacea ta adîncă,
Pădure mucenică și viteză.

Plevna

În românește
de Victor Tulbure

DIMITĂR PANTELEEV

Despărțire

Tu vii doar flacără și floare
cu păsări mii, în stol, pestrițe.
Nu-ți văd pupilele de soare,
nici golul umăr cu gropițe.

Pe lîngă casa-mi treci în taină,
cu degetul îmi bați în geamuri,
și zbori ca vîntul fără haină
pe cîmp, prin nesfîrșite lanuri.

Cu ochii verzi zbori către zare
ca pasărea ce cuibu-și cere,
n-auzi cum strig cu tulburare,
nu vezi cum scapăt de durere.

Acum, pe vechile coline
Îți caut zborul în tăcere.
Am, să te-ajung, voință-n mine,
dar să te pierd, nu am putere.

BOJIDAR BOJILOV

Nu pleacă morții de la noi

Cei morți nu pleacă undeva la zei.
Cînd îngropăm comori de oseminte,
iubirea fără margini pentru ei
în inimi se implîntă mai fierbinte.

Și-acea ne-mpotrivire, în amurg,
a palmelor culcate-n flora-ntreagă,
recapătă puteri de demiurg
și moartea însăși permanent o neagă.

În românește
de Valentin Deșliu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XIX
38
(751)
Simbătă
18 septembrie
1976
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Orizonturile cunoașterii

Noul an de învățămînt s-a deschis în climatul definit de hotărîrile Congresului educației politice și al culturii socialiste privind aplicarea directivelor Congresului al XI-lea al partidului referitoare la îmbunătățirea activității ideologice, la ridicarea pe o nouă treaptă a procesului de formare a conștiinței socialiste. Adoptarea *Programului de măsuri*, la ședința Comitetului Politic Executiv din 14 septembrie, înseamnă traducerea în viață a prevederilor congresului, constituind un ansamblu de măsuri menite să ducă la intensificarea pregătirii practice și a educației patriotice, revoluționare, socialiste a tineretului, la ridicarea nivelului activității în domeniul culturii și artei, la strînsa legare a întregului proces instructiv-educativ de viață, de imperativele construirii societății socialiste multilateral dezvoltate. În cuvîntarea ținută la marele miting de pe platforma Institutului Politehnic, cu prilejul deschiderii festive a anului școlar, tovarășul **Nicolae Ceaușescu** spunea : *„Exigențele producției, ale dezvoltării economico-sociale impun, ca o necesitate legică, pregătirea unor specialiști și muncitori cu înaltă calificare profesională și științifică — or, numai legarea strînsă a învățămîntului cu cercetarea și producția asigură crearea unor asemenea cadre. Ceea ce facem noi nu constituie, de fapt, decît o aliniere mai rapidă la tendințele generale de progres, la preocupările care asigură popoarelor posibilitatea de a obține noi și noi succese în cunoașterea tainelor naturii, de a fi tot mai stăpîne pe forțele universului, pentru a le pune în serviciul omului, al bunăstării și fericirii sale. Acest lucru este esențial pentru socialism, pentru comunism !“*

Conținutul învățămîntului reflectă tendințele fundamentale ale societății. Orientarea școlii românești către producția materială este corolarul preocupărilor actuale ale partidului privind ridicarea României între țările dezvoltate din punct de vedere economic. Directivele Congresului al XI-lea presupun în primul rînd efortul de construcție al unei industrii și agriculturi înaintate. Acest proces necesită însă cadre pregătite în spiritul celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, capabile să mînuiască utilajele și agregatele care semnifică supremația omului asupra naturii. Este de la sine înțeles că numai un învățămînt mobil, adaptat mersului ascendent al cunoașterii umane poate să pregătească asemenea specialiști, poate să asigure transformarea cincinalului actual într-o etapă de progres revoluționar, definită pregnant prin sintagma : cincinal al revoluției tehnico-științifice.

Progresul economic nu se realizează numai în domeniul strict material. Este de neconceput un om cu o conștiință înapoiată, care să mînuiască bine o unealtă perfecționată. Omul societății socialiste multilateral dezvoltate este în același timp posesorul unei concepții înaintate despre lume, cu întreaga lui energie morală îndreptată spre rezolvarea marilor sarcini istorice ale timpului. Programul de măsuri adoptat de Comitetul Politic Executiv insistă asupra formării unei concepții materialist-dialectice, pe baza celor mai înalte cuceriri ale științei, ca instrument de transformare a lumii, de afirmare glorioasă a omului contemporan în lupta sa cu natura.

Anii noștri sînt ani de emulație, descătușînd energia creatoare a tuturor membrilor societății, integrați în procesul de afirmare plenară a României socialiste. Sînt ani puși sub semnul creativității. Școala devine în aceste condiții nu numai mediul de transmisie a cunoștințelor, ci însuși terenul creației. Elevii, studenții și profesorii sînt încadrați în procesul de producție și creație, aducîndu-și contribuția directă la acumularea de valori în societate. Școala românească este, prin această dimensiune, un detașament înaintat al națiunii noastre pe drumul progresului și al afirmării capacității de creație a poporului.

Marile momente ale istoriei se disting întotdeauna printr-un grad crescut de responsabilitate cetățenească. În condițiile României socialiste, prima trăsătură a responsabilității este devotamentul față de muncă, capacitatea de dăruire față de societate. Tovarășul **Nicolae Ceaușescu** sublinia : *„Societatea pe care noi o edificăm este o societate a muncii, în care fiecare cetățean trebuie să participe activ în domeniul pentru care s-a pregătit la opera generală a poporului ; în același timp, societatea noastră cere un om cu un orizont tot mai larg, cu o privire cutezătoare în stare să promoveze noul cu hotărîre în activitatea generală consacrată progresului, prosperității“*. Aceste cuvinte sînt un îndemn mobilizator, căruia sutele de mii de studenți și elevi, întregul corp didactic îi vor răspunde, cu siguranță, prin fapta creatoare a zilelor de muncă fără preget. Sarcini înălțătoare stau în fața comuniștilor, a tuturor cetățenilor patriei. Este o trăsătură a tinereții de a fi stimulată prin grandoarea idealului care i se pune în față. Putem spune că generația care se află acum pe băncile școlilor și universităților este generația unei epoci măreațe și că va fi desigur la înălțimea ei.

Luceafărul

Tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, președintele Republicii Socialiste România, adresînd — cu prilejul deschiderii noului an de învățămînt — elevilor și studenților din Capitală și din întreaga țară o vibrantă chemare la muncă și învățătură, la pregătire multilaterală, pentru a deveni oameni noi, constructori ai unei patrii libere, independente, comuniste.

Școala muncii

Sau întors elevii și studenții din vacanța binemeritată, de la munte sau de la mare, unde au beneficiat de toate condițiile create de partidul și statul nostru pentru tineretul țării, pentru formarea și dezvoltarea lui multilaterală ; s-au întors în școli și universități, plini de soare, încărcați de planuri și de vise, după rodnice zile petrecute în fabrici și uzine, în laboratoare și pe ogoare, unde s-au convins încă o dată, dacă mai era nevoie, de bătrînul și înțeleptul dicton al lui Seneca, din **Epistola către Lucilius : Non scholae, sed vitae discimus.** Contractul nemijlocit cu producția materială, cu viața oamenilor muncii, le-a întărit, neîndoios, convingerea că **nu învățăm pentru școală, ci pentru viață,** că instruirea nu este un scop în sine, ea are în vedere pregătirea tînărului pentru muncă, pentru viața socială, pentru a fi folositor patriei.

În acest spirit, indicațiile tovarășului Nicolae Ceaușescu, privind asigurarea unei legături strînse între învățămînt, cercetare, producție devin de o profundă actualitate. O asemenea concepție capătă dimensiuni noi în lumina Programului de măsuri pentru aplicarea hotărîrilor Congresului al XI-lea al partidului și ale Congresului educației politice și al culturii socialiste, în domeniul ideologic și cultural educativ, elaborat de Comisia ideologică a C.C. al P.C.R. sub directa îndrumare a tovarășului Nicolae Ceaușescu și aprobat de Comitetul Politic Executiv al Comitetului Central al P.C.R., program în care se pune un accent deosebit pe pregătirea practică și educarea patriotică, revoluționară, socialistă a preșcolarilor, elevilor și studenților prin legarea mai strînsă a tuturor activităților tineretului școlar și universitar de practica productivă, de activitatea economico-socială a țării.

S-au întors elevii și studenții, fără îndoială, cu o înțelegere mult mai profundă a înnoirilor pe care partidul le-a adus procesului de învățămînt, în sensul sincronizării lui cu nevoile obiective ale vieții economice, sociale și culturale, a necesității legării tot mai organice a școlii cu producția. Ei, părinții și profesorii lor, vor înțelege tot mai bine că învățămîntul pur teoretic, suficient sieși, este anacronic și incompatibil cu veacul revoluțiilor tehnico-științifice, cu nevoile obiective ale societății contemporane. Începutul noului an de învățămînt ridică probleme esențiale pentru tineretul studios și pentru părinții care sînt chemați tot mai mult să se implice în procesul instructiv-educativ.

În contextul exploziei informaționale pe care o cunoaște epoca noastră, profesorul nu se poate mulțumi cu ceea ce știe din universitate, nici nu se poate rezuma la metodele pedagogice tradiționale. El va simți nevoia de a studia și a învăța în continuu pentru a ține pasul cu evoluția cunoștințelor științifice. El va înțelege că autoritatea nu i-o conferă numai diploma de profesor. A pierit pentru totdeauna autoritatea fetișizată a lui **magister dixit.** Ceea ce zice el trebuie verificat de viață, de practica socială.

E nevoie de un alt tip de autoritate.

Aceasta trebuie să fie în primul rînd o autoritate morală și intelectuală, ea nu se poate confunda administrativ și abuziv cu aceea a catalogului, nici cu a înfricoșătorului creion roșu care corectează rece și orgolios greșeli pentru a pedepsi. Observația profesorului trebuie să fie creatoare, constructivă, și nu neapărat punitivă. Educînd cu căldură părintească și comprehensiune, profesorul nu va răni personalitatea discipolului, ci o va modela, o va sculpta, în imensele resurse obiective care stau ascunse în fiecare ființă umană. Școala de azi ne impune mai mult ca oricînd să înțelegem că memoria elevilor nu-i

Prof. univ. dr. Ion Dodu Bălan

Continuare în pag. a 6-a

Colocviile «Luceafărului»

Manualul de literatură română

Azi participă la colocviul revistei noastre conf. univ. dr. Ov. S. Crohmălniceanu, conf. univ. dr. Eugen Simion, prof. univ. dr. docent Augustin Z.N. Pop și lector univ. dr. Petre Mihai Gorcea.

(pagina a 8-a)

OPȚIUNI

Sanctuarul idealului

Lucrez la un mare combinat chimic din țară și cum se întîmplă de obicei în industria aceasta, întreprinderea mea este o instituție tînără, în primul rînd prin vîrsta angajaților ei. Oamenii tineri sînt oamenii viitorului. Concepțiile și aspirațiile lor sînt sanctuarul idealului. Merită să ne oprim o clipă la ei și să-i cercetăm sub latura aspirațiilor lor culturale. Lucrările Congresului educației politice și al culturii socialiste au pus în dezbatere minunea ivită în și din universul uman pentru a-i conferi omului dimensiunea superiorității sale : cultura socialistă. Tinerii în mijlocul cărora exist iau act de cultură în toate laturile ei, ca de un fenomen complex — îmbucurătoare maturitate — și refuză să admită între știință și artă stări conflictuale sau raporturi de subordonare. Dacă științei, fără de care progresul social este condamnat, i s-au dedicat prin natura profesiei, artei, culturii umaniste îi dedică timpul lor liber, ceasurile de pauză între două schimburi. Lectura capătă azi caracterul unui fenomen colectiv. Goana după cărți este urmată de dezbatere, de o dezbatere tăioasă, fără menajamente, la care scriitorul are acces indirect, prin raftul librăriilor.

Tineretul are azi Conștiința Culturii, nu urmează un curent, o modă, o direcție, și mai ales refuză să imite. Tineretul judecă cultura cu care intră în contact și mi se pare că în această relație stă a doua mare valență a confluenței tineretului contemporan cu fenomenul cultural : abordarea conștientă a formelor culturii ca expresie neechivocă a libertății. Nevoia și dreptul de a alege pe care tineretul este capabil să și le afirme stau chezășie că toate formele culturii, ale artei, se vor dezvolta într-un echilibru armonios, că simplificările brutale și golurile culturii sînt condamnate eșecului.

Filozofi de departe susțin deseori că tehnica ucide cultura. Tineretul român prin modul său de comportament în fața artei, prin opțiunile sale infirmă această teză, după cum o infirmă și pe cea a „sinuciderii culturii“. Nu cu tehnica — de fapt o parte a sa — are de luptat cultura, ci cu prejudecățile, cu simplificările, cu uniformitatea.

Un inginer de la o întreprindere chimică din celălalt capăt al țării, de la „Terapia“ Cluj-Napoca îmi spunea odată: arta are implicații directe în formarea și consolidarea unei națiuni, în formarea și cultivarea unui spirit etnic specific. Sentimentul național este latura invincibilă a unui

N. Stoicescu

Continuare în pag. a 6-a

Neodihnită, piatra

Neodihnită, piatra de rîu
poartă urma pașilor duși
să-și caute obîrșia, tîlcul sublim,
după ce s-au căutat două milenii
pe țărmul acesta din care venim.

Făptura se limpezește în rouă, dacă
setea ta dă în pîrg, pleacă-te,
ia apa stelară în pumni și bea !
Izvorul de-a pururea deschis îți este
Numai înfiorați de aceste munci și
ape străvechi, putem atinge asprele
stînci !

Trebuie că se va desluși calea,
fruntea ta nu poate ieși fără izbîndă
din prea lungile gîndului istoviri.
Te reazemă chiar de piatra
acestui munte înfiorat de priviri...

Văzduhul inundă singele acum
cu zvon de miere crudă și pelin.
Binecuvîntat fie rodul grădinilor
patima fructe mai pline deșteaptă,
ochii mei și ai tăi nu cunosc
înflorire mai dreaptă.

George Chirilă

JURNAL DE POET

Poetul cărturar

Pînă la Coșbuc care pentru a se putea consacra muncii în cuvînt va trebui să plece din vatra moșilor săi, poeții Transilvaniei trebuiesc căutați în anonimatul satelor ca învățători sau preoți sau dieci sau în schiturile modeste de lemn în care s-a înfiripat de altfel limba scrisă românească pe cele mai vechi tălmăciri a textelor sacre în Maramureș.

Epopeea lui Budai Deleanu rămîne în manuscris ca și **Hronicul** lui Șincai alături de atîtea cîntece alcătuite între două zile de lucru ale iobagului român care nu-și putea permite răgazul aducerii aminte a celor legate de sufletul înseninat prin bucuria cuvîntului spus în cîntec, purtînd amprenta unei personalități.

Cîți poeți transilvăneni n-au pierit fără nume pentru că le-a fost imposibil să se rupă din robota la care erau supuși ca iobagi de la vlădică pînă la opincă.

Coșbuc este printre cei dintîi care iese din acest anonimat saturat de frumusețea răbdării și suferinței și care, printr-o muncă eroică, sinceră și perseverentă, impune în cultura română modernă statura unui lucrător de măreție medievală.

Fotografiile și amintirile celor care l-au cunoscut ne-au păstrat imaginea blîndă de apostol luminat din care vorbește încordata trudă la desăvîrșirea ființei interioare.

Sufletul său de mare poet a intuit din tinerețe că are două mari obstacole de biruit, iar, rupîndu-se dintr-un mediu patriarhal care l-ar fi desăvîrșit ca om după legile lui severe și binefăcătoare, aceste obstacole într-o lume intelectuală erau : idilismul și ignoranța.

Natura, viața aspră țărănească, cîtă vreme vietui în rînduiala ei, te scutește de orice sentimentalism dezvăluit iar o dată ridicat din acest mediu, vitalitatea lui trebuie recompensată prin energia provenind din mediul marilor spirite care au creat de-a lungul veacurilor o a doua natură, cea spirituală.

Asupra acestei lumi spirituale se aruncă fiul de țărani năsăudeni cu rigoare și bucurie, încă de pe băncile liceului. De la Anacreon, din care traduce, va trece la poeții Indiei vechi, apoi la Virgiliu, urmînd ca anii săi de maturitate să-l găsească (pînă la moarte) lucrînd pe opera de maturitate a Europei care este **Divina Comedie.**

În cadrul poeziei originale această creștere în înțelepciune pe izvoarele marilor culturi va transfigura sufletul firav și subiectiv al poetului, rupt de satul său, din aplecarea firească spre idilă către suflul înalt al marelui liric obiectiv ce străbate cărțile sale de la **Nunta Zamfirei** și **Crăiasa Zînelor** pînă la **Cîntecele de vitejie,** pînă la acest adînc **Noi vrem pămînt,** de la asumarea destinului satului natal la asumarea istoriei poporului român.

O viață desăvîrșită într-o lucrare care n-a dat greș, al cărei fir spiritual cei aproape șaizeci de ani trecuți de la moartea sa și cei o sută zece ani de la nașterea sa, ce-i sărbătorim după calendarul nou pe 20 septembrie, ni-l arată ca pe-o evidență îmbucurătoare.

De la Coșbuc ne-a rămas imaginea poetului cărturar care nu frunzărește cultura lumii ci își ștoarce ochii pe textele fundamentale, a poetului care își asumă istoria neamului său, a marelui poet patriot din totdeauna, „suflet în sufletul neamului său“. La nici unul dintre poeții români nu pare atît de evidentă această creștere cu semnificații atît de adînci pentru toată literatura noastră.

Înalta moralitate a scrisului lui Coșbuc adevărește sănătatea și vigoarea arhaicei seminții din care provine. E o lume castă, curată și demnă, a muncii, înnobilată de lumina unor mari speranțe : veacurile de restriște n-au reușit să spargă cuibul cast al familiei, această matcă a oricărei patrii.

Imaginea poetului neamului său la care a lucrat Coșbuc, după trecerea lui, a fost continuată de Goga, în alt ceas istoric, cu alt suflu dar cu aceeași sacră perseverență, de Rebreanu, Agârbiceanu și Blaga, dintre marii noștri scriitori.

Ioan Alexandru

Mesajul biruinței idealurilor umaniste

Laurențiu Fulga are conștiința eroicului. A sacrificiului și a speranței. A setei umane de împlinire. A impasului existențial și a neputinței depășirii acestuia. A oglinzilor interioare, reflectînd lumini și umbre abisale, contradicții esențiale, întrebări dilematice, situații-limită, prin excelență vitale. Toate, la scara trăirii în absolut. Uneori escaladînd granița fantasticului. Nu o dată ancorînd în paralel, într-un univers, adică, în care viziunea e a lui Goya sau a lui Rafael, ori a amîndorura, a lui Gaudi sau a lui Dali, a lui Rodin sau a lui Brâncuși. Paralel dedus dintr-un real care ține și de lumea larvară, telurică, sublimată, cinematoscopică, polifonică, policromică, tragică sau comică definitorie, prin apelul la dialectica evoluției umane al operei lui Malraux, Erich Maria Remarque, E. Hemingway, N. Mailer, K. Simonov și a nenumărați alții pentru care războiul nu e doar o confruntare de interese, de bilanțuri contabile numite biruințe sau înfrîngeri, ci un act de semnificație simbolică avînd ca nimb ideea de moarte sau de supraviețuire. Lume imaginară, firește, dar fundamental realistică prin omenescul ei. Ca demers. Ca recurs. Ca verosimilitate. Ca orizont. Ca diversitate tipologică și particular problematică. Laurențiu Fulga însuși intuind-o în date istorice și psihologice deosebite în **Eroica, Steaua bunei speranțe** și **Alexandra și Infernul.** Cele trei romane, împreună cu piesa de teatru **Ultimul mesaj,** înlănțuindu-se însă sub constelația filosofică a **Străniului Paradis.** Volum de nuvele apărut în 1942, care îl definea ca neoromantic. Un romantic, altfel spus, trecut prin toate experiențele postromantice. Absorbind din alchimia secolului nostru cuceririle psihanalizei, interogațiile existențialiste, sentimentul absurdului și pe cel al relativului. Dar mai ales fascinația Erosului, ca principiu inalienabil al ființei umane, ca semn distinctiv al personalității acesteia, ca dominantă a ei. Eros însemnînd sinteză inefabilă a realităților afective și intelective. Ca în mitul platonician din **Sympozion.** Reunire utopică a lui El și Ea. Vis reciproc al Fericirii. Împlinit nu ca în **Cezara** eminesciană într-o paradisiacă insulă a lui Euthanasius. Și nici ca în basmele

Aurel Martin

Continuare în pag. a 6-a

VIAȚA LA ZI

Martor

Cum voi putea rememora și scrie
Această curgătoare, dură lavă ?
Măcar un suvenir de fontă na-vă,
Un suvenir aprins, o cîrdășie !

Adesea mut rămîne cel ce știe,
Ce veac noros, ce vremuri de gîlceavă !
Am fost poet în epoca grozavă,
De revoluție și tragedie.

Cine putea ca un burghez să doarmă
Cînd harta lumii începea a plînge ?
Pămîntul respira prin țevi de armă,
Ziarele mai miroseau a sînge.

Cum să fac eu, cînd tihna pază nu mi-i,
Fotografia urletului lumii ?

Adrian Păunescu

● ÎN ACEST NUMĂR : ● **Două poeme de Mao Tzedun** ● „O viață de patriot și revoluționar“ de Aurel-Dragoș Munteanu ● Biografia debuturilor. **Virgil Carianopol :** „Poezia viitorului este numai poezia care merge direct la inima omului“ ● **Centenarul Brâncuși :** „Piatra de hotar“ de Dan Caragea ● **Cronica literară** de M. Ungheanu ● **Viața cărților** ● Cartea de debut de Nicolae Ciobanu ● Rubricile noastre : ● Teatru ● Film ● T.V. ● Radio ● Plastică ● Muzică ● Marin Sorescu : **Ferestre** „Scrisori provinciale“ ● **Documente :** „Pagini din cronica războiului de independență“ de H. Zalis ● **Atelier literar** de Geo Dumitrescu ● Revista străină ● Parodii ●

● **ÎN PAGINILE 4–5 :** ● „Ce politică faci dumneata, domnule ?“ — proză de **Dinu Săraru** ● Poeme de **Aurel Rău** și **Mihai Ursachi.**

cronica literară

Zaharia Sângeorzan:

M. SADOVEANU
teme fundamentale

Dorința de a prilmeni interpretarea operei sadoveniene este vizibilă în cartea pe care Zaharia Sângeorzan o închină lui Mihail Sadoveanu, **M. Sadoveanu — teme fundamentale.** Intenția autorului e de a-l privi pe Sadoveanu nu la suprafață ci în celula germinativă a operei. El va renunța deci să refacă traiectoria analitică a vechilor și didacticelor teme sadoveniene (țăranul, natura, tîrgul) și va căuta acele teme care traversează toată opera, indiferent de aceste diviziuni, conform ideii că un creator adevărat este același în orice operă a lui. Limitat de prejudecată după care operă sadoveniană veritabilă este numai literatura de maturitate a scriitorului și de neîncrederea declarată în posibilitățile criticii, Zaharia Sângeorzan nu va realiza însă o lucrare critică pe deplin convingătoare. Cartea începe cu afirmații subrede destinate a fi însă temelia cercetării. „Opera scriitorului este, după cum se știe, surprinzător de inegală, de derutantă în evoluția ei : lîngă o creație autentic sadoveniană, crește dilatîndu-se îngrozitor de mult o banală istorisire standard care putea fi scrisă de Emil Gîrleanu sau N.D. Popescu. M. Sadoveanu începe să fie cu adevărat Sadoveanu — și aceasta se petrece abia cu **Țara de dincolo de negură** (1926) și cu **Hanu Ancuței** (1928)". Stilistic, Mihail Sadoveanu este inconfundabil încă din începuturi și a afirma că autorului **Bordeienilor** i se pot substitui N.D. Popescu și chiar Emil Gîrleanu ni se pare o enormitate. Proza scrisă de el pînă în 1926 este suficientă pentru a impune un prozator memorabil și dacă Mihail Sadoveanu n-ar mai fi scris nimic după **Venea o moară pe Siret** am fi avut motive suficiente să-l așezăm printre prozatorii noștri de prim rang. O pagină mai departe autorul încearcă să se explice : „Tînărul Mihail Sadoveanu va fi, în 1904, un scriitor al temelor și de-abia în 1926, prin **Țara de dincolo de negură**, un scriitor care creează o **literatură**". Ceea ce nu ne duce prea departe, deoarece același lucru e spus cu alte cuvinte. Ilustrativă i se pare autorului comparația dintre **Șoimii** și **Nicoară Potcoavă**: «Tema e aceeași, dar profunzimea, puterea de invenție, de construcție e cu totul alta. În primul „roman" asistăm, nu prea uimiți, la developarea exactă a temei, la un mod grăbit și uneori superficial de a scrie, de a copia istoria, pe cînd în al doilea vedem nu tema, ci însăși verosimilitatea ideii de condiție concretă a istoriei.» Ca idee e atrăgător să urmărim avatarii unei teme, dar ca observație critică inexact. În **Șoimii,** care e cartea de ficțiune, Sadoveanu nu „copiază" istoria, afirmație absurdă pentru orice cunoscător al chestiunii, ci cel mult literatura despre acea istorie. Formula epică a romanului de tinerețe este baladescă. Romanul de bătrînețe, care inserează și elementul baladei eroice, adoptă majoritar formula basmului. A confunda **Șoimii** cu tema sa brută, cu istoria e a confunda ficțiunea cu istoria, imprejurare pe care o vom mai întîlni în **M. Sadoveanu — teme fundamentale.** Evoluția prozei sadoveniene, indiscutabilă, nu anulează operele inițiale ci le precizează rolul de reper artistic. Cît de serioase sînt asemenea aserțiuni ne-o demonstrează chiar Zaharia Sângeorzan care făcînd în ultimul capitol bilanțul capodoperelor lui M. Sadoveanu distinge 33 de titluri (p. 317—318) dintre care 16 țin de literatura anterioară anului 1926, celelalte 17 fiind ale perioadei de după acest hotar.

Discriminarea funcționează totuși : „temele fundamentale" îi sînt semnalate criticului mai ales de **Baltagul, Ochi de urs, Creanga de aur, Frații Jderi, Zodia cancerului, Nicoară Potcoavă** cărți scrise toate după 1926. Restringerea cercetării nu face decît să deserveacă interesanta tentativă critică a cărții. Noutatea cercetării lui Zaharia Sângeorzan este dată de desprinderea din contextul operei sadoveniene a unor motive caracteristice care revin de-a lungul întregii opere și care-i definesc atît substanța cît și structura. Una din ele este **tema hanului,** (o versiune a ei este **tema morii),** în care criticul vede o constantă profundă a operei. O temă majoră a întregii literaturi sadoveniene ar fi **tema muntelui,** Zaharia Sângeorzan o numește **tema „muntelui vrăjit",** după cum o alta este **tema pădurii.** Cercetătorul a căzut peste simboluri profunde și durabile ale operei lui Mihail Sadoveanu și încercarea lui de a privi universul sadovenian prin prizma acestor motive fundamentale merită toată atenția.

Autorul cărții are însă darul de a se complica inutil și, după ce cititorului i-au fost indicate și încredințate aceste teme, mai sînt adăugate cîteva care răstoarnă perspectiva : „Expunîndu-și programul, Mihail Sadoveanu fixează temele povestitorului : redescoperirea trecutului, relația fecundă cu literatura populară, sincronizarea cu începuturile culturii noastre, recunoașterea unui fond etnic pur, primordial care a condiționat specificul național". (p. 126). Muntele, pădurea, hanul sînt simboluri și ele vorbesc limba artei și viziunii sadoveniene, ceea ce nu se poate spune despre a doua categorie tematică. Evident că ne aflăm în fața unor teme calitativ diferite, că unele sînt teme artistice și altele teme ideologice. Imprecizia terminologică a autorului le amestecă, lucru pe care-l face și investigația sa. Temele simbolice, după noi cele mai interesante, sînt prezente mai ales în capitolele **Teme fundamentale,** și **Muntele vrăjit,** celelalte ocupînd cea mai mare parte a capitolelor **Dacica, Epopeea renașterii naționale, Întoarcerea fiului risipitor.** Semn că autorul n-a intuit valoarea descoperirii sale sau că n-a știut să se limiteze. Practic nici o temă simbolică nu este studiată exhaustiv așa cum s-ar fi cuvenit. Ele sînt numai indicate și parțial descrise.

Insuficiența disocierii și lipsa de metodă au făcut ca această carte să nu fie atît de interesantă pe cît ar fi putut să fie. A vorbi despre o temă a hanului la Mihail Sadoveanu înseamnă a-i urmări prezența și totodată a-i studia evoluția de-a lungul întregii opere sadoveniene, după cum a vorbi de o temă a pădurii sau a muntelui înseamnă a proceda la fel. Criteriul evolutiv al prozei sadoveniene nu-i scapă cu totul autorului de vreme ce observă două versiuni ale pădurii la Sadoveanu, una în **Dumbrava minunată** și alta în **Ochi de urs,** dar firul dezvoltării temei extrem de semnificativ nu este urmărit. Desigur, s-ar fi cerut mai multă metodă, lucru de care, mai ales atunci cînd vorbim despre temele simbolice, autorul n-a fost atras. Chiar tema hanului mai bine conturată în timp este departe de a-și fi dezvăluit în întregime semnificațiile.

Surprinzător, opera lui Sadoveanu este citită adesea în litera și nu în spiritul ei. Sadoveanu are nostalgia originarului care se traduce în proza lui prin încercarea de a crea spațiul de ficțiune al Daciei strămoșilor. Dacia lui e un teritoriu stilizat, fabulos și nici decum o reconstituire metodică, lucru de altfel cu neputință. Autorul atribuie însă lui Mihail Sadoveanu intenția unei reconstituiri veritabile și identifică, daci și dacisme acolo unde intenția prozatorului n-a pus așa ceva. În **Izvorul Alb** ni se garantează că Ștefan cel Mare a plecat pe munte să-l caute pe Zamolxis, ceea ce depășește cu mult posibilitățile de interpretare ale istorisirii. Furat de cuvinte Zaharia Sângeorzan scrie fraze ca acestea („Muntele vrăjit este un semn durabil al întemeierii : aici a avut loc descălecatul ; bourul adus de maramureșeni simbolizează forța, vitalitatea, măreția istoriei Daciei noastre. Călugărul care s-a izolat de lume e un înțelept care trăiește după ritualul celor vechi. El reprezintă pe omul arhaic al muntelui dacic, fondul nostru etnic de puritate, semnificația românească" p. 70) fără acoperire reală în text. După abuzul de a vedea peste tot daci mai e și acela de a vedea tipi mioritici. Epitetul are o frecvență neașteptată în capitolul **Muntele magic.** Ni se vorbește despre expediție mioritică, catastrofă mioritică, rezonanță mioritică, moarte mioritică, femei mioritice („femeia sadoveniană structural mioritică"), gîndire mioritică etc., etc. Fraza autorului se umflă adesea pierzînd consistența critică și devenind literatură în marginea literaturii : „Miorița e pur și simplu o rugăciune laică, tristă ca o îngropăciune fără preot, pe cînd baltagul este un adevărat cîntec de răzbunare care, în nota sa esențială, transcende un sentiment de voluptate a repunerii cu neîntîrziere a vieții în drepturi". În finalul cărții, autorul își mărturisește credință că „toate formulele critice din lume nu vor reuși să definească exact sadovenismul, ci numai să-l descrie", dar descrierea cere precizie și nu fabulația în marginea textului operei. Elocvent, cel mai rezistent capitol al cărții este cel ce descrie **Frații Jderi (Epopeea renașterii naționale),** cu bune trimiteri la textul operei citată copios.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Despre poet

Recentul volum *) — al patrulea — publicat de George Suru nu este nici pe departe în măsură să anunțe o fericită schimbare în scrisul poetului bănățean. Dimpotrivă, lucrurile par a fi din ce în ce mai încurcate, criticului nerăminîndu-i prea multe de adăugat după ce afirma că poeziile de-acum formează o carte oarecare, așa cum a mai publicat George Suru. Nici un efort de limpezire a intențiilor lirice, nici un semn al vreunei tentative de a se desprinde de locurile comune bine umbiate și în volumele anterioare. Mai mult, mi se pare că discursul liric s-a complicat deși, în aparență, o oarecare lumină pare a se înălța din versurile poeziilor. În fapt însă, nu avem de-a face decît cu vechea și din ce în ce mai pilpîitoarea — prin epuizarea adusă de vreme — lumină preluată, cam mecanic, din tradiția lirricii transilvane.

O singură preocupare mi se pare mai evidentă în acest volum : aceea de definire a poetului, a rosturilor sale în sufletul Cetății. Dar și aici — poeziile pe această temă sînt numeroase, aproximativ șapte — George Suru nu trece de însiruirea unor definiții-metaforă, atît de uzate, încît totul rămîne la simplul mecanism al juxtapunerii unor imagini ; unele mai fericite, altele mai puțin. Pentru cota de sus a realizărilor în această privință e de citat un fragment din „Cine se naște pentru un cîntec" : „Poetul trece prin nesfîrșite lanuri, / Drumul său se zărește / Ca o ploaie de roșii maci, / Cine se naște pentru cîntec în țară / Poartă la cingătoare semințe de soare / În numele unui neam de bărbați... // El așează temelie din faguri, / Își zidește femeia în ziduri de grîu, // Frunza cîntătoare o așează pe praguri / Și își înalță copiii cu pietre de riu". După cum se vede, nimic deosebit.

Ar mai fi un simbol al focului, un fel de ardere — cînd roșie, cînd albă — vorbind despre temperatura înaltă la care se nasc idealurile poetului. Dar și aici ideea își face loc cu greu de sub cuvinte : „Nu e tăcere, nici pace, în lăncile brazilor drepți, / Se aude și acum fîntîna deschisă de singele cel mai curat, / Poeții au trăit asemeni focului de fier apăsat pe peceți, / Și doar clipa arsurii rămase le-a bucurat ochiul legat...".

În ceea ce privește cel de-al doilea ciclu al cărții „Noapte magică" — primul nu poartă un titlu — deși marchează efortul poetului de-a construi în jurul unei idei, nici de această dată mesajul nu are o traiectorie ușor de descifrat. Ar fi vorba de un ciclu emblematic, tutelat de prezența simbolică a lui Zamolxe, zeitate a întemeierilor, aș zice, într-un limbaj al zilelor noastre, „multifuncțional". Căci el veghează asupra tuturor gesturilor fundamentale : iubire, muncă, luptă, vis etc. Prezența lui ar fi ca o lege morală pusă la temelia Cetății. Dar realizarea poeziilor descumpănește : „Pe blănurile line ale cerului / Rezemat de săgeți / Cufundat în miere, / Zamolxe cîntă, dansează, / Și slăvește unica lege / A nemuririi..." sau „Femeia zveltă a getului / Aduce în pădure, lîngă stîncile arse, / Copilul care va veghea / Legea Binelui și-a dreptului...". Așa se poate scrie la nesfîrșit.

Dar ceea ce deconcertează mai mult la un poet aflat la al patrulea volum sînt, rînd pe rînd, plăcerea pentru sonoritățile minore, muzica „interioară" a versurilor, care mai degrabă aduce a silnicie („Și undele riului parcă sînt cînt de gînd"), „găselnițele" ușurele („O liniște îmi păstorește pasul păstoresc"), falsa adîncime („Privirea mi se face adînc ginditoare") și altele.

Evadînd din cercul vicios în care proliferează fără strălucire, poezia lui George Suru ar putea avea o șansă într-un vizionarism îmblînzit, pentru care poetul are aptitudini : „Ies herghelii nesfîrșite de sub / Firele de iarbă în care acum se așează / Trupul fiului care s-a rupt / Din soarele-mamă, ca o curată rază, // Aleargă herghelii nesfîrșite peste / Firele de iarbă în care acum se înalță / Fecioara ce aduce veste de pe crestele / Unde e rouă și numai dimineață".

Dorin Tudoran

*) **George Suru, „Cînd dragostea e pasăre cîntătoare", Editura „Facla", 1976.**

proză

Epica documentară

Anticipînd cu generozitate efectele lecturii, Mihai Gafița notează într-un „Argument către cititor", ce deschide romanul lui Vintilă Corbul *) : „Cititorul e uimit și cucerit de aparenta fanteziе. De fapt, e în fața istoriei înviate !" Afirmația — ca de altfel întreaga prefață — atrage atenția asupra virtuților care ar domina literatura cultivată de autorul în discuție. Pe de o parte, rigoarea documentației, pe de alta, capacitatea de „înviere" a documentului, de prefacere artistică a bogatului material faptic oferit de istoria epocii evocate. Lectura confirmă doar pe jumătate opinia citată. „Căderea Constantinopolului" (primul volum) este reconstituirea minuțioasă a perioadei ce începe cu victoria lui Baiazid la Nicopole împotriva cruciaților europeni și se încheie cu marșul către Constantinopol al trupelor sultanului Mehmed.

Autorul ia pulsul evenimentelor, introducîndu-ne în ambianța curților regale europene la care caută cu disperare ajutor Manuel al Bizanțului și apoi trimișii urmașului său Constantinos al XI-lea. Asistăm la ceremonialuri de primire, la serbări galante, la vînători regale, pătrundem în culisele luptelor pentru putere marcate de ascensiuni și căderi spectaculoase, sînt descrise interioare și costume, ajungem în Egipt și Abisinia, luăm cunoștință de capacitatea economică și militară precum și de interesele divergente ale țărilor care s-ar putea opune căderii Bizanțului.

Sînt piesele unui imens mozaic (aceasta e principiul de construcție al romanului) cu temă istorică ale cărui detalii lasă să se vadă — fără ostentație — precizia informației și ambiția realizată a cuprinderii. Din păcate — și acesta este viciul fundamental al cărții — autorul nu apelează întotdeauna cu succes la mijloacele artistice necesare asamblării părților într-o compoziție omogenă. Trecerea de la o secvență la alta suferă de stereotipie lingvistică supărătoare : „Michele Steno, al LXI-lea, Doge al Veneției, stătea cu picioarele în apă fierbinte...", „Regele Charles al VI-lea al Franței se afla angajat într-o insuflețită partidă de jeu de paumme", „Regele Wenzel al Boemiei simțea un gol dureros în capul pieptului...", „Împărăteasa Helena stătea dreaptă... Sultanul Muradkhan se simțea obosit". etc. Nu întotdeauna se dovedește inventiv autorul în alternarea dialogului cu monologul interior. Reflecțiile personajelor și rememorările sînt provocate fie de artificii exterioare, uneori involuntar comice („Își aținti ochii asupra flăcărilor din cămin. Privelиștea unui foc îi activa procesul de gîndire") fie de formule perfect plate („Apoi fuiorul minții sale prinsese să toarcă rapid (bineînțeles !) firul gîndurilor") fie, pur și simplu, de un vulgar purice („Regele suspină imperceptibil. Cum și-ar mai fi strivit acum puricele ! Cu ce voluptate l-ar fi căutat în izmene, l-ar fi prins și i-ar fi pus capăt zilelor !...") Fiind vorba de un roman istoric, limbajul personajelor constituie un mijloc în plus de realizare a culorii locale precum și un procedeu eficace de individualizare a personajelor. Vintilă Corbul optează pentru un limbaj modern, de sorginte livrescă, în care abundă neologismele. Nu este vorba, în primul rînd, de verosimilitate, ci de efectele artistice ale soluției alese de autor. Renunțînd în linii mari la particularitățile de exprimare, scriitorul obține o nedorită uniformizare a personajelor, iar uneori prețiozitatea exprimării dă naștere la stridențe inacceptabile („Blajinul, șovăielnicul, fantasticul Wenzel sombrase în neant" sau „Poate fi ceva mai incitător decît o fecioară care-ți strecoară prin păr degetele diafane, scărpinîndu-ți tandru occiputul ?").

Cît timp se află pe terenul ferm al documentelor, romanul se citește cu interes. În planul ficțiunii se pot reține doar scene izolate, de cele mai multe ori încercarea lui Vintilă Corbul dovedindu-se inferioară realității dramatice a epocii. Primul volum din „Căderea Constantinopolelui" rămîne o carte instructivă, de o netăgăduită valoare informativă.

Valentin F. Mihăescu

*) **Vintilă Corbul : „Căderea Constantinopolului", Editura „Cartea Românească", 1976.**

critică

Tradiția modernității

Înclinînd uneori spre disecția analitică, alteori spre sinteza exhaustivă, temperîndu-și tentația spre eseu, Aurel Sasu restituie imaginea retoricii literare românești *) ca un spațiu **generator** și **catalizator** de cultură, spirit critic și literatură. Cercetarea e condusă de o idee mai mult decît necesară și anume că „important e să nu credem că totul începe cu secolul XX". Convins de validitatea acestei teze, pusă în umbră de cel ce nu jură decît pe originalitate și ruptură, Aurel Sasu redeschide un proces al ideilor critice, destrămînd echilibrul unor pseudoteorii sau perspective, devenite prin obișnuință extrem de comode. Deloc iconoclast dar permanent polemic și stăpîn pe vocația problematizării, fără să-i exploateze uneori întreg potențialul, Aurel Sasu știe să beneficieze de momentele de echilibru și să-l impună acolo unde alții se lasă înșelați de falsele adversități. Volumul acesta are calitatea de a fi persuasiv și incitant prin erudiție, transformînd în argument critic documentul istoric. Știe să răstoarne poncife ale criticii acumulînd detalii sau accentuînd definiții și semnificații exacte ale unor concepte sau valori spirituale. Destramă, sinteze sau ipoteze redactate „după ureche" arătînd falsitatea lor, chiar la nivelul coloanei vertebrale. Aurel Sasu accentuează statutul egal și specific al culturilor, lipsa de acoperire a complexelor de inferioritate trăite de cei ce preiau influențe sau le descoperă ca și iluzia hegemoniei. Prejudecata de a citi cultura ca o însiruire de epoci de **incrementa** și **decrementa,** de înflorire și decadență, sau ca un ecran la început gol de valori și apoi treptat umplut e înlăturată, evidențiindu-se marile pete albe ale unor istorii ale literaturii ce ignoră importanța lucrărilor oratorice în literatura română și gloria lor dinainte de 1800, sau persistă în false imagini despre cultura fanariotă. Învățămîntul românesc, poezia ruinelor care e mai veche la noi și în altă parte decît Volney.

Istorii care din cauza perspectivei greșite stabilesc nașterea spiritului critic abia în jurul „Daciei literare", dacă nu și mai tîrziu în vremea lui Maiorescu. O lectură a culturii și literaturii române obstinată să afle doar modernitatea clasicilor uitînd fațeta clasicității modernilor nu e numai un filtru impropriu și nespecific ci și un act de opacizare sau ocultare a trecutului. Retorica nu înseamnă toxinomii dogmatice, incapacitate de invenție și creație așa cum se crede, demonstrează Aurel Sasu. Nici neoretorica nu e atît de nouă. Nu fără ironie e demontat programul antiretoric al romanticilor în unitățile lui atît de consecvent retorice. Aurel Sasu infirmă statutul de limbaj secund al criticii, arătînd că retoricile au fost limbajul prim iar literatura cel secund, în calea parcursă de limbaj dinspre oralitate spre literaturitate. Ni se aduce aminte că Cicero și Quintilianus au vorbit despre importanța auditoriului, mediului, rasei și epocii în actul persuasiunii înainte de secolul XIX și de Taine, de estetica receptării sau socio-dinamica culturii lui A. Moles. Sîntem convinși (deși nu ni se spune, dar ni se sugerează) că e o tautologie expresia „Critică creatoare" și credem că e mai puțin motivat complexul criticii în fața creației — E falsă, de asemenea, subordonarea care i se cere față de literatură, de atîtea voci care uită independența și caracterul ei creator, și generator, nu doar inițial ci permanent. Nu mai putem fi la fel de circumspecți în fața noului limbaj al criticii ci doar în fața prejudecății că ar fi atît de nou și rebarbativ dacă știm că Ion Maiorescu vorbea în **Retorica** sa de la 1842 de semiotică, dacă sîntem avizați de preocupările de hermeneutică ale secolului al XIX-lea sau dacă, versificînd lista de termeni critici considerați la modă sau inutili și stridenți azi, observăm că termenii aceștia au în spate cîte două secole de vechime dacă nu două milenii și că inventarul lor e mult mai sărac în comparație cu cel folosit în vremea Costinilor, sau a celor ce învățau după retorica lui Ioan Pilariu Molnar. Fără a putea epuiza problematica acestui volum și depășind granițele pe care și le-a impus, îl considerăm semnificativ și în calitatea lui de meditație asupra tradiției modernității și de pledoarie din unghiul modernismului conștient că e clasic și tradițional.

Doina Uricariu

*) **Aurel Sasu : „Retorica literară românească", Ed. „Minerva", 1976.**

vitrina

● **MANUSCRIPTUM Nr. 3.** (24). 1976. Și ultimul tom al prestigioasei reviste editată de Muzeul literaturii române se recomandă cititorului prin varietatea și importanța istoric-literară a conținutului. Pe de o parte, reținem atenția numeroasele texte inedite dintre autorii cărora, între alții, nu lipsesc Eminescu, D. Cantemir, N. Iorga, G. Ibrăileanu, Hortensia Papadat-Bengescu, G. Călinescu. Pe de altă parte, o mențiune specială se cuvine inițiativei colectivului redacțional de a readuce în prim plan importanta temă a raportului dintre național și universal, utilizîndu-se un mijloc mai puțin obișnuit dar deosebit de eficient, anume, tipărindu-se o suită de traduceri cu valoare exemplară din literatura străină în românește : Ovidiu „Medi faciei" în tălmăcirea lui G. Călinescu, Michelangelo, Goethe, Rilke, pagini traduse de Dan Botta și Cehov, „Trei surori" în versiunea lui Liviu Rebreanu.

● **CAMIL PETRESCU : „Jocul ielelor"**, editura „Minerva", colecția „Arcade", 1976. Judicioasă inițiativa de a pune la îndemîna publicului cititor într-un volum de sine stătător una dintre cele mai originale scrieri dramatice ale lui Camil Petrescu. Ne întrebăm totuși dacă la aparatul critic, alături de utila și pe alocuri cam pretențioasa postfață semnată de Roxana Sorescu, n-ar fi fost indicată și prezența unor fragmente semnificative din însesi eseurile lui Camil Petrescu „Modalitatea estetică a teatrului" și „Addenda la falsul tratat", surse teoretice fundamentale pentru a înțelege structura artistică atît de complexă a piesei.

● **ION SOFIA MANOLESCU : „Așa i-a fost dat Romei"**, versuri, editura „Eminescu", 1976. Ultima carte a apreciatului scriitor reprezintă un original „jurnal poetic" în a cărui substanță se întrepătrund organic descripția subtil reportericească și confesia lirică emoționantă prin sinceritatea ei. O mențiune aparte pentru expresivul desen-portret datorat lui Eugen Drăgutescu.

● **ION ȚUGUI : „Voivodeasa"**, roman, editura „Eminescu", 1976. Autor a mai multor cărți de poezie și cunoscut publicist, Ion Țugui debutează în proză printr-un masiv roman inspirat de istoria, oamenii și locurile din nordul Moldovei.

● **DORIN TUDORAN, EUGEN SECELEANU : „Martori oculari"**, editura „Junimea", 1976. Volumul, apărut în colecția „Reporter XX" a editurii ieșene, reunește o incitantă suită de reportaje-anchetă, repartizate în capitole sugestive intitulate : „Eroii — acești oameni minunați — și vietile lor trecătoare", „Pur și simplu, reportaje", „Oameni, fapte și cuvinte din Valea Jiului", „Interviuri, discuții și alte forme de a afla".

cartea de debut

Elegie epică

Ideea că orice scriere epică al cărei conținut purcede în chip vădit de la un anumit „caz" desprins din viața reală poate fi evaluată critic doar în măsura în care se conformează legilor ficțiunii narative nu e chiar atît de ușor acceptabilă cum s-ar părea la prima vedere. Mai mult, ne putem chiar întreba de ce ar fi întotdeauna nevoie ca autorul perfect stăpîn pe materia de viață biografic-reportericească a „cazului" să trebuiască a se angaja la eforturi speciale pentru a crea iluzia ficțiunii narative ? Prin alte cuvinte, mai este oare necesar ca prozatorul să tindă în mod deliberat la sublinierea realității originare — cum ar spune Camil Petrescu — într-o „realitate secundă", adică într-una fictivă ? Firește, răspunsul la asemenea întrebări este în funcție de „formula" epică pentru care se optează. În genere, două ni se par a fi soluțiile în întîmpinarea cărora se poate veni. Una este aceea de a trata cazul de viață reală ca pe un „pre-text", ceea ce, se înțelege, presupune completa descătușare a imaginarului. A doua soluție — aflată la polul opus — este aceea a rămînerii neabătute în document, ambiția autorului, de data aceasta, vizînd exactitatea descrierii „cazului". Evident, lucrurile nu trebuie împinse atît de departe încît să nu se admită nici un fel de compromis, dar, credem noi, nu e mai puțin adevărat că, subiacent, preferința autorului pentru una din cele două formule se cuvine a fi cît de cît divulgată.

Am făcut acest ocol evasiteoretic relativ extins pentru că scrierea la care ne referim*), artistic, reprezintă ea însăși un „caz". **A doua mireasă,** scurtul roman semnat de Viorica Ciorbagiu, ca intenție artistică, aderă fără îndoială la prima din formulele enunțate mai înainte. Pentru prozatoare, destinul de o sublimitate tragică al tînărului inginer constructor Ion Ilea, în a cărui memorie este scris romanul, constituie, într-adevăr un „pre-text". Impresionată de moartea fulgerătoare a acestui exceptional om, Viorica Ciorbagiu dă curs unei narațiuni de tip imaginar a cărei însușire de seamă constă în tensiunea elegiacă ce o străbate. Personajul ei, inginerul Mihai, întruneste în toate privințele calitățile unui erou romantic tipic pentru profilul moral-cetățenesc al generațiilor de tineri constructori ai României contemporane. Iar tragicul și pretimpuriul său sfîrșit nu face decît să-i desăvîrșească aureola mitică de care s-a înconjurat încă în viață fiind. Idealizînd cu măsură, în final, autoarea își explicitează ideea de a propune cititorilor imaginea unui destin uman exemplar, atribuind eroului gînduri și reflecții al căror accent cade pe ideea sugerării unei dileme existențiale prin definițiile mobilizatoare în plan etic. Iată, așadar, conținutul monologului final al eroului, convertit în dialog peste moarte cu fata iubită : „Oare din cauza mea m-am îmbolnăvit ? Că n-am știut să trăiesc ?... De cînd mi-ai spus că mă compătimești, începînd de la discuția aceea, am simțit ce-nseamnă să fii strivit de rușine. Și de durere. În ceasurile tîrzii din noapte cînd lucram, fie că erau sau nu oameni de față, aș fi vrut să vii iar cu mîna întinsă și cu un termos albastru... Dar nu mai veneai. Și mă opream din lucru cu un junghi în piept și-mi dădeam seama că în mine se născuse ori se trezise din amorțeală suferința aceea de dragoste... Mă luptam în continuare s-o scot din mine, dar se-ntorcea la loc și nu mă pricepeam cum s-o îndepărtez o dată pentru totdeauna. Poate nici nu trebuia. Poate că așa a început să se topească acel cub rece și aparent neinduplecat care nu-mi lăsa inima să trăiască în voie. Spaima că te pierd îmi poruncea să las treburile de-o parte, să plec, să te caut, să-ți spun... N-am putut... Timpul..."

Conceput ca o retrospectivă autobiografică întreprinsă de însuși personajul central aflat pe patul de suferință, paradoxal, romanul Vioricăi Ciorbagiu nu se impune totuși prin substanța lui strict analitică. Autoarea nu face dovada unor intuiții psihologice pe măsura „cazului" de la care purcede. În genere „fișele" ei de observație nu depășesc limita unei corecte descripții conduse din exterior. Ceea ce-i susține într-adevăr elegia epică sînt nu puținele momente din biografia eroului prezentate din perspectivă reportericească. În romanul **A doua mireasă** întîlnim unele dintre cele mai autentice pagini de proză dedicate vieții de șantier capabile să dea măsura eroismului cotidian intrinsec propriu vieții oamenilor de aci. Date fiind remarcabilele însușiri de reporter ale autoarei, revenim la considerațiile formulate la început și ne întrebăm dacă Viorica Ciorbagiu nu a ratat cumva marea șansă de a scrie un veritabil roman-reportaj, rezultat efectiv din „ancheta rea" nedisimulată a însăși biografiei tînărului inginer Ion Ilea. Avem, credem, motive să presupunem că romantismul eroic sub semnul căruia autoarea și-a situat demersul romanesc ar fi beneficiat de argumente epice avînd semnificații morale pe care numai existența umană surprinsă în concretețea ei le poate degaja.

Nicolae Ciobanu

*) **Viorica Ciorbagiu : „A doua mireasă", roman, editura „Albatros", 1976.**

Concursul de debut al Editurii Albatros

Juriul pentru concursul de debut în poezie, ediția 1976, alcătuit din : Ștefan Augustin Doinaș, Domnica Filimon, Gabriela Negreanu, Ioanichie Olteanu, Mircea Sîntimbreanu, directorul editurii, și Laurențiu Ulici, a hotărît publicarea următoarelor volume :

Ioan Bogdan : Cerb alb
Ștefan Ioanid : Cuvîntul unic
Marian Dopcea : Despărțirea de plante

precum și **„Caietul debutanților — 1976"**, care va cuprinde selecții din manuscrisele prezentate în concurs de Victoria Bunescu, Corneliu Radu Cadelcu, C. Dochian, M.N. Florian, Nicolae Manea, Mircea Ioan Popp, Dorel Trifu, Valeriu Velîman, Dorin Sălăjan, Eugen Suciu.

biografia debuturilor

„Poezia viitorului este numai poezia care merge direct la inima omului“

invitatul nostru

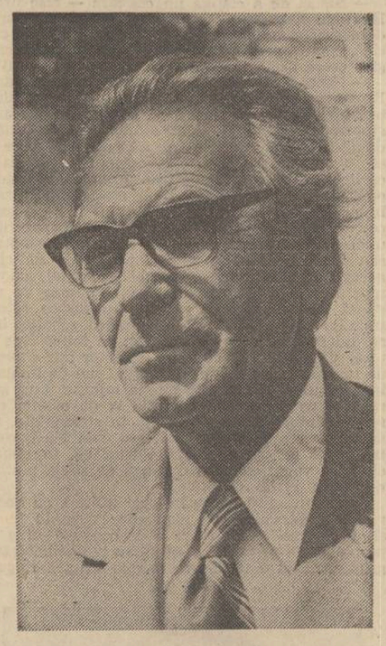

virgil carianopol

■ „Liniștită luna iese“...

— Vă mai amintiți, stimate Virgil Carianopol, care a fost prilejul ce v-a apropiat de poezie ?

— Da. Unul cu totul nefericit : moartea mamei mele. Era în timpul primului război mondial. Se dusese împreună cu alte femei să ia lemne pentru iarnă din pădurea Romula. Nemții care făceau acolo de pază — pentru că ne aflam sub ocupația lor — se gîndiseră că ar fi bine să-și îndulcească puțin viața cu prezența femeilor care veniseră după lemne. Mama mea, de frică să nu cadă în mîinile lor, a fugit și a stat toată noaptea ascunsă în pădure. Atunci a contractat o răceală galopantă, din care cauză s-a și stins. În urma ei am rămas trei copii, tata descurcîndu-se foarte greu cu noi.

După clasele primare, m-am înscris la liceul „Ioniță Assan“ din Caracal, pe care l-am părăsit pentru a da examen la „Școala militară de artificieri“.

— Din plăcere sau de nevoie ?

— De nevoie. Cauza principală au constituit-o tocmai multele greutăți materiale, dar datorită acestei școli, înainte de a mă pensiona, am fost inginer-șef la o fabrică de specialitate.

— Într-un dicționar se spune că ați părăsit cîteva școli militare.

— Da, în dicționarul lui Marian Popa. N-am vrut să ajung ofițer pentru că nu se potrivea cu structura mea sufletească. Prea eram iubitor de libertate, de zbor, de poezie, ca să am ceva comun cu armata de atunci. De altfel, atunci cînd am scăpat de obligațiile față de armată, am zburat spre lumină.

— De cînd datează primele dumneavoastră încercări lirice ?

— Nu mai știu bine ; oricum cu mult înainte de debutul la „Gazeta noastră“, din 1929. Cred că nu greșesc cînd spun că scriu de cînd mă știu.

— Debutul de la „Gazeta noastră“ este chiar adevăratul dumneavoastră debut ?

— Nu. Dacă mă gîndesc mai bine, mai înainte, am debutat într-o altă revistă mai puțin cunoscută, „Zorile Romanațiului“.

— Cine o conducea ?

— Învățătorul Georgescu și soția sa. Revista apărea în comuna Celaru a fostului județ Romanați. Conducătorii de atunci trăiesc și acum, tot atît de modești și retrași. De curînd au fost sărbătoriți pentru respectabila vîrstă care o au astăzi.

— În ce constau lecturile dumneavoastră din acea perioadă ?

— Nu erau lecturi organizate. Citeam la întîmplare, tot ce-mi cădea în mînă. Dar pentru că eram la vîrsta primei tinereți, îmi plăceau basmele lui Ispirescu, citeam cu plăcere pe Dulfu, poveștile cu haiduci și în general orice fel de alte povești în care autorii lor scoteau în relief îndrăzneli ale celor care nu se supuneau samavolniciei exploatatorilor poporului. N-am uitat, spre exemplu, mă urmărește și azi umbra lui Iancu Jianu. Poate și pentru că mama era nepoată de-a lui.

— Părinții dumneavoastră au fost mulțumiți de școala pe care ați ales-o ?

— Nu. Ei ar fi dorit să urmez seminarul. De fapt am și dat examen la Seminarul din Rîmnicu-Vîlcea unde am reușit, dar nu m-am prezentat. Cu cărțile pe care le-am primit ulterior de la Mitropolia Rîmnicului, așa cum se obișnuia, ca o pregătire înainte de a mă prezenta la școală, n-am mai avut ce face.

— De unde acest refuz atît de categoric ?

— O rudă a mamei era preot. Cînd venea la noi, biată maica, țărancă, învățată să iubească numai lucrurile curate, nu mai prididea să-l mustre pentru anteriul său pătat pe piept de tot felul de mîncăruri. Deși copil, mi-am spus că, decît să ajung așa, mai bine lipsă.

— La „Gazeta noastră“ cum ați ajuns ? Vă plăcea revista ?

— N-a fost greu. Am lucrat poezia și am trimis-o prin poștă. Revista îmi plăcea, deși la aceeași editură — „Ignat Hertz“ — apăreau și colecțiile de tristă faimă „13 lei“ și „15 lei“, colecții în care, mai tîrziu, a apărut totuși și un roman deosebit al confratelui meu Petre Belu. Revista era cu totul altceva, se deosebea distinct de maculatura colecțiilor.

— Cum se numea poezia cu care ați debutat ?

— Era o prelucrare după Maupassant și se numea „Pentru cine iese luna...“.

— Vă mai amintiți cum începea ?

— Da. Era o poezie tradiționalistă : „Într-o margine, departe / Toacă de la asfințit / Liniștită luna iese / Pe deasupra unui schit / Un bătrîn călugăr-stareț / Geamul l-a deschis în tindă / Și privește plin de farmec / A luminilor oglindă“ ș.a.m.d.

— Este adevărat că ați fost student extraordinar al lui Tudor Vianu ?

— Da. Cred că ați înțeles, fie și din puținele lucruri despre care am vorbit pînă acum, că nu avusesem destul posibilitatea să beau lumină atît cît aș fi vrut. Simțeam acest fapt și eu aș fi vrut să mă îmbăt de lumină. Printr-o întîmplare am început să audiez cursul de Estetică literară a lui Tudor Vianu. Mărturisesc și acum că am fost atît de uluit de frumusețea lui, de impresionat, de fericit, încît n-am mai putut lipsi de la nici o prelegere. Tudor Vianu îmi descoperea o lume, îmi lumina să văd mai bine, un vis al meu pe care, pînă atunci, îl simțeam dar nu-l puteam vedea.

Mai tîrziu, într-o convorbire cu profesorul, acesta m-a ascultat și m-a sfătuit, dacă-mi place atît de mult, să-i urmez cursul. Mi-a dictat chiar el cererea de înscriere și mi-a pus apoi aprobarea pe ea. Sigur, eram trist că nu puteam urmări decît cursurile lui, dar toate acestea se estompau în fața luminii pe care o dobîndeam. Asta conta, de fapt. Restul ținea de mizeriile vieții, care nu mă ocoliseră și nu aveau să mă uite nici mai tîrziu.

— Știa ceva Vianu despre dumneavoastră ? Vă cunoștea ca poet ?

— Da. Citise ce scrisese despre mine presa de atunci. Odată am discutat cu el chiar despre volumul „Virgil Carianopol“.

■ „Nu știam că există și scriitori care scriu despre cărți“

— Dumneavoastră sînteți și unul dintre cei cărora i se datorează apariția revistei „Vraja“, publicație despre care s-au scris lucruri interesante. Cum a apărut această revistă ?

— Am să vă spun, numai că mai întîi trebuie să pomenesc de ceea ce a premers revista „Vraja“.

Terminasem școala militară de artificieri și aveam serviciu la „Pirotehnia Armatei“. Locuiam în comuna Militari. Acolo, împreună cu Teodor Scarlat, Ioan Gh. Tărbescu, Tudor Ștefănescu, Titi Tănăsescu și alții, am făcut să apară revista „Crinul“, revistă pe care n-o trimiteam spre vînzare la chioșcuri, ci o vindeam noi în fabrică sau în comuna în care locuiam. Banii nu-i scoteam, dar tipărirea ei o susțineam din organizarea, în fiecare simbătă, a unei serate „La Mera“, un local din timpul de atunci.

— Cam ce tiraj avea revista ?

— Vreo 5—600 de exmplare.

— A remarcat cineva prezența „Crinului ?

— Numai Neagu Rădulescu în revista lui X. Y. Altcineva — nu știu. Poate să fi mai scris cineva...

— Prin ce an se întîmplau toate acestea ?

— Cred că prin '30, '31.

— Cîte numere ați scos ?

— Vreo șase. De altfel, tot ați de efemeră a fost și viața revistei „Vraja“, care a apărut în vreo 6—7 numere.

— De ce ?

— Pentru că la ultimul ei număr, ni s-a impus să punem pe copertă chipul lui Carol II. Am stăruit să-l punem pe-al lui Alexandru Ioan Cuza. Revista a apărut totuși cu chipul lui Carol, dar atunci cînd a apărut revista, nu mai eram în redacția ei.

— Cine scria la „Vraja“ ?

— Teodor Scarlat, Tudor Ștefănescu, Florian Didulescu, Mihai Sabini, Miralena Milany, eu ș.a.

— Deși efemeră, „Vraja“ a avut totuși timp să-și schimbe profilul în scurta ei viață. Cum se explică ?

— Este foarte adevărat că ultimele două numere au marcat o categorică trecere de la tradiționalism la avangardism. De fapt, ne alăturam spiritului revistei „Unu“, scoasă de Sașa Pană.

— Scuzați-mă, dar această schimbare bruscă nu mi se pare firească. Cum adică, aceeași oameni care slujiseră legile poeziei, literaturii tradiționale, deveniseră, peste noapte, avangardiști ? N-am ce face, dar nu pot crede în astfel de rotații, în sinceritatea lor.

— Aparent, aveți dreptate, dar lucrurile, cred, nu sînt tocmai așa de simple. În fapt, cine eram noi ? Cine eram eu, gîndindu-mă numai la faptul că eram doar un îndrăgostit de poezie, de libertate ? Slujeam poezia și dreptul de a fi liber așa cum puteam, cum simțeam, cum învățasem. Pe lîngă aceasta, eram un om supus unor stăpîni necruțători, munceam în fabrica lor, fără a o duce strălucit și nici măcar bine. Descoperirea revistei „Unu“, revistă plină de atacuri împotriva îmbuibaților, plină de revoltă, a făcut ca dintr-o dată sufletele noastre să sune altfel. De la revista „Unu“ am înțeles repede și definitiv că prin felul în care ea folosea cuvîntul, puteam să ne exprimăm și noi, mai fidel, mai autentic gîndurile noastre, revolta care mocnea de mult timp în noi. Pe scurt, cam asta este explicația „rotației“ noastre, aparent de neînțeles. De altfel, poetul Teodor Scarlat este acela care a dus mai departe revista „Vraja“ sub noua ei direcție avangardistă.

— Tot în anul 1931, a apărut și primul dumneavoastră volum de poezii, intitulat „Flori de spin“. Care este istoria lui, mai ales că el cuprindea versuri ținînd de perioada dumneavoastră tradiționalistă ?

— Era tot pe vremea cînd aveam servici la „Pirotehnia Armatei“. Într-o zi, ne-am hotărît și eu și Teodor Scarlat să scoatem fiecare cîte o plachetă de poezii din cele publicate în revistă. Placheta lui Teodor Scarlat se numea „Artificii“. Azi, recitind ceea ce am publicat atunci, mă face să zîmbesc, dar totul este consumat. Nimeni nu mai poate șterge trecutul.

— Cine a scris atunci despre „Flori de spin“ ?

— Nimeni.

— N-ați trimis-o nici unui critic ?

— Nu. Pe vremea aceea eram atît de neștiutor, încît nici nu bănuiam măcar, poete Tudoran, că sînt și scriitori care scriu despre cărți.

— După aceea ce-a mai urmat ?

— Nimic deosebit. Am scris ca și înainte, în afară de faptul că a început să mă atragă și gazetăria.

— Cam ce fel de gazetărie ?

— Aceea care vorbea despre necazurile oamenilor. Îmi aduc aminte, spre exemplu, că odată au venit la mine niște bieți muncitori și mi s-au plîns că prea cuviosii călugări de la mînăstirea Cernica se fac de rîs cu femeile prin sat. Am scris atunci împotriva lor trei articole intitulate „Armăsarii de la Cernica“. E drept că a trebuit să încetez această campanie pentru că prea cuviosii s-au adresat șefului meu, generalul Spacu.

— N-ați mai scris deloc despre ei ?

— Nu, mai ales că se supărase pe mine și o rudă a mea, prin alianță. Peste ani, înainte de a-se prăpădi, ruda aceasta a mea mi-a spus că m-a iertat de ce-am scris, și că, de fapt, i-am făcut un bine, îndemnîndu-l pe calea cea dreaptă. Dumneavoastră trebuie să-l cunoașteți, probabil, sub numele de Firmilian, fostul mitropolit al Olteniei.

— De ce se numea al doilea volum al dumneavoastră „Virgil Carianopol“ ?

— Pur și simplu pentru că n-am găsit alt titlu pentru felul acela de poeme, le-aș spune ale disperării.

— Erau, dacă-mi amintesc bine, niște poeme foarte crunte, de-o mare disperare, încît întîmplarea cu titlul mi se pare, dacă-mi permite-ți, chiar potrivită. Aveți vreun exemplar la îndemînă ?

— Am. De fapt e singurul din cele cinci sute, cît a fost tirajul.

— Voiam să-l deschid la întîmplare, să citim cîteva versuri.

— Cum vreți.

— De exemplu, „Poeme din ospiciu și alte instituții“ : oooo / ooooooooh / morala / am onoarea de a-mi anunța! ești rea definitivă din minți“. Nu e prea vesel.

— Nu, dar nici vremurile nu erau altfel. Această carte mi-a adus și o arestare. Printre noi, poeții, se afla, pe vremea aceea și „poetul“ Mihail Dan, de care nu știam că se află în serviciul „Siguranței“. Pentru cele scrise, pentru revolta din această carte, el m-a denunțat Siguranței, am fost arestat și cercetat.

— A scris cineva despre carte ?

— Puțini. Mi se pare că maestrul Șerban Cioculescu, Mihail Ilovici și mai tîrziu Eugen Barbu, Constantin Ciopraga, Ovidiu Papadima, Al. Piru, Constantin Cubleșan și alții.

— De data aceasta ați trimis cartea criticilor ?

— Nu. Singurul lucru pe care l-am făcut a fost că l-am rugat pe Mișu Brandrevschi, marele librar al „Cărții românești“ să pună și cîteva exemplare ale cărții mele pe standurile sale. Deși costa 200 lei exemplarul, cărțile s-au vîndut.

— Ce poeți români citeați atunci cu mare interes ?

— Blaga, Pillat, Voiculescu, Arghezi, Zaharia Stancu, precum și pe cei de avangardă.

— Ați publicat în „Bilete de papagal“ ?

— Nu. Eram prea retras. N-am publicat undeva, decît atunci cînd mi s-a cerut colaborarea. N-am trimis poezii nicăieri. Am rămas, de altfel, și azi cu acest obicei. Nu știu dacă o fi bine sau rău. Cel mai des așa fac. Sînt sigur însă, că dacă o fi să rămînă ceva din tot ce-am scris, va rămîne și așa.

— În Bucureștii acelei vremi existau niște cenacluri de prestigiu. „Sburătorul“, de pildă. Ați trecut pe acolo ?

— Am asistat la multe din ședințele lui dar, luat de Neagu Rădulescu, am citit numai o dată. Cred și acum că locul meu nu era acolo. În seara aceea, după ce am citit ultima poezie din volumul „Virgil Carianopol“ : în fiecare seară / un corb trage la doamna Corceaghina..., Lovinescu m-a privit uimit iar doamnele, care ascultau, și-au pus palmele pe ochi. Nu, nu aveam ce căuta acolo.

■ „... eu sînt influențat de Voronca sau el, pur și simplu, m-a furat ?“

— În anul 1934, vă apărea volumul de poeme „Un ocean, o frunte în exil“, la editura „Unu“. Are, din cîte știu, și această carte o poveste !

— Da. După ce a apărut, criticul Pompiliu Constantinescu m-a acuzat de influența lui Ilarie Voronca. Numai că el nu știa că volumul meu, înainte de a apărea, stătuse doi ani la Ilarie Voronca și cu cea mai mare corectitudine de care sînt în stare am stat și atunci și stau și acum și mă întreb, dacă eu m-am lăsat influențat de Voronca, sau el, pur și simplu m-a furat. Dar despre asta, voi spune mai mult în volumul doi din „Scriitori care au devenit amintiri“.

— Da, asta n-ar fi tocmai o amintire plăcută. Aș vrea să-mi spuneți, mai ales că Voronca era prieten cu Sașa Pană, care înțeleg că v-a publicat volumul, dacă nu i-ați spus lui Sașa Pană că Voronca tot amînă să vă restituie manuscrisul ?

— Ba cred că i-am spus, dar cînd s-a pus problema tipăririi lui, Voronca nu a mai găsit manuscrisul lăsat la el. A trebuit să-l transcriu din nou după un exemplar vechi pe care-l aveam acasă.

— Unul dintre cei care a scris defavorabil despre „Un ocean, o frunte în exil“ a fost Pompiliu Constantinescu.

— Poate o să vi se pară curios, dar și acel foileton are „o poveste“, cum spuneți dumneavoastră. Conform obișnuinței mele păcătoase de a nu cunoaște scriitorii decît mai tîrziu și mai ales pe critici, am făcut o mare greșală. Mă aflam în biroul lui Petru Manoliu. Mă dusesem să-i mulțumesc pentru cuvintele frumoase și calde pe care le scrisese în rubrica sa despre poezia mea „Ioana“.

— Cum sunau acele cuvinte ?

— Spunea Manoliu că poezia este excepțional de frumoasă, de bolnavă, de obosită...

În vreme ce Manoliu ieșise pentru cîteva clipe chemat la direcția ziarului, a intrat în birou un domn care s-a recomandat Constantinescu. Vorbind cu el, m-am apucat să-i spun că în literatură unii vin cu nume făcute iar alții și le fac. Constantinescu, i-am spus eu, este un nume banal, nu este făcut să rămînă în literatură.

A doua zi, fără să știu cu cine vorbisem, la îndemnul prietenilor, am luat o carte și m-am dus să i-o duc criticului de la „Vremea“. Cînd am recunoscut în el pe cel cu care vorbisem cu o seară înainte în biroul lui Manoliu, am luat-o la fugă. Așa m-a „injurat“ Pompiliu Constantinescu, pus cred și de Voronca pentru că și Sașa Pană în volumul său de memorii „Născut 902“ spune că Voronca i s-a plîns că eu m-am lăsat influențat de el. De altfel, este tîrziu acum pentru cele ce spun. Numai timpul va face lumină, dacă Voronca sau eu am avut dreptate.

— În afară de „Unu“, ce reviste v-au mai plăcut ?

— Am publicat la „Pegas“, revistă inițiată de poetul Alexandru Raicu și Revista Scriitoarelor și Scriitorilor Români, revistă condusă de scriitoarea Aida Vrioni. De altfel, ele au fost multe, cum am mai spus. Prea multe...

— Nu sînt puțini care susțin că „Azi“, revista scoasă și condusă de Zaharia Stancu, era cea mai bună din epocă. Ce părere aveți ?

— Am fost colaborator la ea aproape tot timpul apariției sale și sînt de aceeași părere.

— De ce ?

— Deși mai erau și „Universul Literar“, „Vremea“, „Viața Românească“, „Revista Fundațiilor“ și altele, „Azi“ le depășea pe toate, din cîte îmi aduc aminte, prin forța articolelor sale de stînga. Ferme, necruțătoare, de esență, dar cu bun simț, cele mai multe datorate lui Stancu, făceau puterea revistei. Și pentru că tot a venit vorba de Stancu, eu cred că nu există scriitor român, cu adevărat cinstit, care să nu-i fie recunoscător, atît pentru ce a făcut el la „Azi“, cît, mai ales, și pentru tot ce a făcut pentru scriitori, ca președinte al Uniunii Scriitorilor.

— Vă leagă amintiri emoționante de numele lui Stancu ?

— Și da, și nu, dar una dintre ele este aceea că datorită recomandării lui, în anul 1936, am fost ales ca membru al Societății Scriitorilor Români.

— Ce înseamnă asta pentru dumneavoastră ?

— Vedeți, pentru noi, cei tineri, era un lucru important, așa cum este pentru dumneavoastră acum, a ajunge membru al Uniunii. Era o creștere în prestigiu, ținea de ceva, aparținea unei colectivități. O altă treaptă era premiul Societății Scriitorilor. Cînd am primit și premiul pentru volumul de poezii „Scrisori către plante“ — 1937, nu mai aveam greutăți în publicarea lucrărilor mele.

— Care erau scriitorii mai în vîrstă de care vă simțeați atașat ?

— Aceiași cu care ședeam la aceeași masă la „Café de la Paix“ ori „Capșa“ : Corneliu Moldovan, Al. Cazaban, George Gregorian, Tudor Măinescu, G. M. Vlădescu, Ion Minulescu, Carol Ardeleanu, Mircea Damian ș.a. Ar mai trebui să adaug și pe Zaharia Stancu. Nu era printre cei mai în vîrstă, dar prestigiul lui era de primă mînă.

— Dintre poeții de vîrsta dumneavoastră, de care vă simțeați mai apropiat ?

— Traian Lalescu, Teodor Al. Munteanu, Al. Raicu, Teodor Scarlat și alții.

■ „O poezie scrisă azi, n-o publicăm mîine“

— Înainte de a ajunge la volumul dumneavoastră retrospectiv „Versuri“ — 1967, aș vrea să facem un scurt tur de orizont în perioada anilor de început. Nu ne-a scăpat din discuție nici o revistă la care ați mai publicat ?

— Ba da. „Meridiane“ — Craiova și „A.R.C.“ — Focșani, revistă care avea și un fel de „Poștă a redacției“, la care se răspundea cam așa : „Cei cu fruntea mîriită de duh sfînt și care-și vor da rendez-vous în A.R.C. sînt : Vlaicu Bîrna, Olga Caba, Emil Botta, Aurel Chirescu, Mihail Chirnoagă, Ștefan Muscalu, Mircea Streinu, Traian Stoica“. Ar mai fi „Kalende“. În multe însă am semnat și eu cu pseudonimele Virgil Călugăru, V. Jianu, V. Olteanu, Vicar etc.

— Ce-mi puteți spune despre anul 1967 ?

— Deși n-am publicat atît timp, de scris, totuși, am scris. Așa că redebutul meu nu m-a prins descoperit. Oricum, este de datoria mea să mulțumesc pentru editarea volumului meu retrospectiv de care vorbeați mai sus, în primul rînd poetului Ion Bănuță, directorul de pe atunci al Editurii pentru literatură, redactorului șef al editurii, Mihail Șora, lui Victor Iova, redactorul de carte și criticilor Vladimir Streinu care mi-a făcut referatul pentru apariția cărții precum și lui Ovidiu Papadima, semnatarul prefeței la această retrospectivă. Dintre cei care au scris de atunci încoace am de mulțumit maestrilor și confraților Șerban Cioculescu, Aurel Martin, Ov. S. Crohmălniceanu, Al. Piru, Constantin Ciopraga, D. Micu, Eugen Barbu, Gh. Bulgăr, Florea Firan, Emil Manu, Constantin Cubleșan, Florin Manolescu, Mihai Diaconescu, Haralambie Grămescu, Daniel Dimitriu, Constantin Crișan și alții, pe care-i rog, în emoția momentului, să-mi ierte această uitare trecătoare.

— Eu cred că nu sînt puțini cei care vă imită ; unii mai bine, alții mai rău. Au și avut avantajul că dumneavoastră ați publicat mai rar, iar produsele lor au părut, multora, foarte personale, deși nu erau. Și spunînd aceasta, mă gîndesc la un aspect al poeziei dumneavoastră, poezie înălțată pe un evident și fertil filon folcloric. O poezie de un anume patetism, care în gura multora sună nu tocmai bine ; chiar fals. Aș putea face o listă cu numeroase poezii care seamănă mult prea evident cu acel „Cîntec oltenesc“ al dumneavoastră pe care-l cîntă mereu și deosebit Tudor Gheorghe : „Muică, noi sîntem un neam / Ca frunza zbătînd pe ram / Dacă n-aveam Jiu de soi / Trăgeam Oltul mai spre noi“. Ce-ar putea explica, în cazul dumneavoastră, inserția folclorică în multe poezii ?

— Am crescut în această atmosferă, într-o casă pe care mama o aranjase așa cum o văzuse și ea în copilărie, la părinții ei, din comuna Isbiceni, județul Olt : cu ștergare pe pereți, cu scoarțe, covoare și carpete lucrate de ea la război. Am umblat în copilărie în cămașa oltenească, cu flori, încins cu betele tricolore, făcute după steagul țării. Perna pe care puneam seara capul, era ca o pajiște de flori, iar cearceaful pe care-l întindea mama pe pat, mirosea parcă a Dunăre, a Jiu, a Olt. Toate acestea mi s-au întipărit în suflet.

— Stimate Virgil Carianopol, ce părere aveți dumneavoastră despre promoțiile mai tinere de poeți ?

— După părerea mea, în cazul poeziei, ca în cazul tuturor artelor important nu este numai ce spui, ci și cum spui. Generațiile tinere, pentru truda cărora am mult respect, mi se pare că știu ce spun, dar nu știu ,nu au ajuns la măiestria de a ști cum să spună. Sigur că atunci cînd ai talent se învață și asta, vine cu timpul. Eu care am fost nu tocmai un liniștit, pot spune, după o jumătate de secol de luptă cu cuvîntul, cu mîna pe inimă, că generațiile tinere au nevoie, o mare nevoie de răbdare ca să nu regrete la bătrînețe multe din lucrurile pe care le-au publicat în tinerețe.

Pe vremea mea, o poezie scrisă azi, n-o publicam mîine. Ședea între cartoane luni de zile, pînă ce reveneam asupra ei, asupra cuvintelor pe care nu le găsisem tocmai de la bun început. Repeziciunea este o greșeală, pentru că poetul, mai ales, nu are nevoie de laude, ci de adevăr. Dar vreau să se înțeleagă, să fie limpede că am conștiința unor poeți remarcabili în cadrul acestor generații și Al. Piru a scris cu exactitate despre ei.

— Aș vrea să continuați, adică vreau să știu ce părere aveți despre „Panorama poeziei românești contemporane“ de AL. Piru ?

— Volumul întîi, mi se pare chiar foarte drept. Al. Piru știe să vadă și are cultura necesară. În volumul al doilea, nu sînt puține cazurile în care are dreptate. Am asistat la unele controverse, dar Al. Piru, fără a-l apăra, s-a situat pe poziția cea mai înaltă. Sigur, vor trebui și unele adăugiri, poate și unele reveniri, dar asta e treaba criticului, totul depinde de el.

— Cum vi se par revistele noastre literare ?

— În general, bune, cu unele mici observații care nu pot scăpa nimănui. Alături, spre exemplu, de lucruri interesante citesc și multe poezii de-a dreptul slabe. Nu trebuie să facem din poezia angajată un fel de a promova valori care ar trebui să mai aștepte. Fiindcă astăzi mă apropii de vîrsta de 70 de ani, vreau să comunic celor care vin după mine că, după credința mea, poezia viitorului, deci și cea de azi, este tocmai poezia simplă, simplitatea fiind cea mai mare condiție a artei, poezia directă, omenească, vibrantă, care merge la sufletul omului, poezia patriei, poezia românească de totdeauna.

Dorin Tudoran

centenarul brâncuși

piatra de hotar

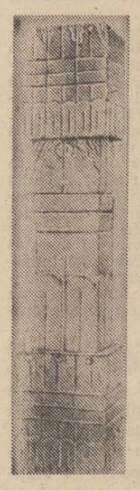

Întîia înștiințare scrisă despre existența „Pietrei de Hotar“ o aflăm în „Dictionnaire critique et documentaire des Peintres, Sculpteurs et Graveurs de tous les temps“ întocmit de E. Bénézit. Precizarea de acolo — o simplă etichetare — aparține lui André Salmon, reputat scriitor și intim al lui C. Brâncuși. Acestei note nu i se poate recunoaște azi decît întîietatea cronologică în arhivarea operei.

Sub titlul : „Piatra de Hotar“. Despre un inedit iconografic din opera lui C. Brâncuși, apărea în cotidianul craiovean „Înainte“ (m. 6467 din 12 dec. 1965) contribuția lui V.G. Paleolog, fapt ce constituie prima interpretare genetico-estetică a lucrării sculptorului.

Ulterior, S. Geist și alți cîțiva s-au referit în scrisul lor la „Piatra de Hotar“, toți avînd ca îndreptar citatul articol. M-am ghidat permanent în încercarea de abordare a operei, după o dublă ipoteză : „La borne“ este : 1) întregire a motivului sărutului, distinct reflectat în arta brâncușiană între 1908—1945, pe o perioadă mai lungă decît s-a crezut pînă azi și 2) opera artistică cu statul singular, datorită, în primul rînd tîlcului ei genetic, azi cunoscut (v. V. G. Paleolog art. cit).

Să întoarcem acum atenția asupra lucrării. „Piatra de Hotar“ se află în păstrarea Muzeului Național de Artă Modernă din Paris, potrivit legatului testamentar al sculptorului, „în a doua încăpere, care pretinde să dea o imagine perfectă a unei părți a atelierului din Impasse Ronsin II, într-un fel pitită în colțul în care figurează cei doi cocoși — pentru înălțimea unuia trebuind să se spargă o parte a tavanului acestei încăperi — printre ghipsuri, lemne grele și pietroaie“ (mărturia orală a lui V. G. Paleolog).

Lucrarea, un calcar zis „de taille“ (184, 8x40, 5x30,5) era sfîrșită în anul 1945, și nu mai devreme, cum s-a afirmat, sau, cum confuz au înțeles unii critici, fiind una dintre ultimele opere ale sculptorului român. Cuprinde, s-a spus, trei părți : soclul sau baza, identic cu capitelul și lucrarea însești. Ideatic, această împărțire pur descriptivă, nu e în acord cu opera. Considerarea ei trebuie făcută integral, neexistînd nici o temeinicie de a ne-o explica altfel. Fundamental — cred — este simetria pe verticală și — în mai mare măsură — uniunea monolitică a pseudo-părților, ceea ce împiedică fragmentarea non-funcțională. Ceea ce s-a numit lucrarea propriu-zisă, are, față de celelalte două părți (soclul și coronamentul) trei deosebiri esențiale : proporția, singularitatea perechii în comparație cu tripla repetare și reliefarea vis-a-vis de încrustarea plată a motivului, cunoscut deja de pe „Poarta Sărutului“, din Tîrgu-Jiu. Voi remarca, însă, că acest leit-motiv este „o dezvoltare“, fiind vorba doar de o contragere gravă, condensată a formei, dincolo de exigențele celei de-a treia dimensiuni. Prezența sărutului ca incizie în piatră conferă lucrării un caracter decorativ, complinit arhitectural, columnar. Omul a primit întotdeauna decorațiunea — în bandă repetată, să zicem — ca pe un veșmînt al obiectului fără deschidere spre evoluție.

O frîză de acest tip sau admirabilele flori de pe vasele populare, strălucind sub roua smaltului dau, datorită formei obiectului, combinată cu decorațiunea, o minoră conotație de nesfîrșit, pentru că poți privi aceste brîuri cinematografice mirat de a nu le afla începutul sau sfîrșitul... În fond, această senzație nu ne este suficientă. De aceea, voi face o distincție între decorațiunea ornamentală care, în ciuda sentimentului precizat, e monotonă, lipsită de interioritate și decorațiunea cu statut funcțional în semnificația operei — cazul lui Brâncuși. Ea deține chiar un loc prim în colaborare cu întreg ansamblul de unități semnificative : materie, formă etc. Pe scurt, acest tip de decorațiune ne conduce la înțelegerea sensului operei.

Senzația monolitică, columnară este consecința sintezei unitare a „contururilor“ cu substanța materială. Spun „contururi“ pentru că Brâncuși a eliminat din sculptura sa liniile aparente, percepute senzorial, relevînd cutezător pe acelea intrinseci, ale esenței, într-o misterioasă aventură a creatorului spre înlăuntrul existenței. El așteptă, uneori săptămîni, ca piatra să vorbească. Arta lui Brâncuși nu e copiere, ci cunoaștere, dincolo de suficiența datului empiric.

Baza lucrării e un paralelipiped și un cub (sînt incizate cîte trei motive pe fiecare față), ceea ce convine ideii : nu un stîlp și o bornă.

Materialul și forma aleasă de sculptor converg spre sentimentul unificator al operei : **trăinicia.** Piatra e durabilă prin existența ei minerală. Menționăm, și în acest caz, corelarea evidentă a gîndului operei cu sugestia materialului, materiei însești, din care se dizghioagă și se întrupează. Coronamentul are o formă apropiată de bornele romane, nerotunjite. Se capătă o certă înțelegere : durabilitatea originii și continuității noastre.

Vigoarea nu e senină, olimpiană, gratuită ci e, mai degrabă, îndîrjire, patetic gest spre împlinire, vocație a esențelor milenare.

Cu statut geodezic, în demarcările agrare, dar, în același timp, și sacru, în sensul inviolabilității și al sfințeniei pămîntului, de bun augur, poate, rodului și germinației, pietrele de hotar se întîlneau la traci. Aceste semne copiau în formă stilpul cerului. Ulterior, pînă în Evul Mediu, pietrele sau stîlpii de hotar au funcționalitate în riturile de trecere. Rostul lor e de a da o concretețe limitelor, de a distinge previzibilul, îngăduitul, cunoscutul etc. În noile hotărniciri lumești și de dincolo, pietrele de hotar pot apărea ca „replici arhitectonice“ a celor trace, de la cosmogeografie la vămi și zăgazuri spirituale (cf. Romulus Vulcănescu — **Coloana cerului**, Ed. Academiei, 1972). Sensul pe care îl căpătăm aici este necesar într-o posibilă judecare în bază folclorică a operei brâncușiene. Întregirea prin aceste comentarii a orizonturilor lucrării e prețioasă, oferind un temei de interpretare spiritual, complex, mitic. Ele contribuie la **cronografia interioară** a sculpturii. Și aceasta, cu cît aluatul și gîndul ce l-a frămîntat au fost, aproape totdeauna la Brâncuși, date de milenara spirituali-

Dan Caragea

Continuare în pag. a 6-a

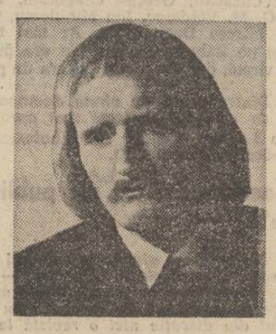

Mihai Ursachi

Ploaie pe cîmpuri

Cînd plouă greu pe cîmpurile mari
de iese fum din cîmpurile mari,
iar cei ce dorm în ele se-mbată ca de vin...
Cînd plouă greu pe cîmpurile mari
și inima – stingheră prepeliță aciuată
sub dealul de plumb.

Atunci să vii iubito, pînă la git virită
în hleiurile calde a cîmpurilor mari
orbecăind în ele ca-n noaptea prenatală
să li te dai acélor ce dorm în clisa moale,
să te cuprindă fumul, o, inima-mi așteaptă
sub dealul de plumb.

Cînd plouă greu pe cîmpurile mari...

Lacrimă

Să plîng pe trupul tău iubit
ca niciodată eu să nu mă fi născut
Să plîng pe tine ca un nou născut
din totdeauna să fi fost murit

Și ca o iarbă și ca o amintire
ființa mea de tine să se stingă
nicicînd de noi să nu fi avut știre
și ochii mei în veci de veci să plîngă

Și sfera lumii să se-nvîrtă-n pace
sunarea ei cea dulce de mestecen
în ochiul meu de-a pururea te legeni
din lacrimi Universul se reface

La drum de noapte

Carul cel Mare stelele-și poartă,
oiștea lui este din diamant.
Prin codri sînt drumuri, de veacuri uitate,
nimenea, nimenea nu le străbate,
nu sînt inscrise pe nici vre o hartă.

(„Trei cai mari și hamuri bune
și-o căruță să nu sune")

Spiritul cel noctambul și vagant
după ce stele se călăuzește ?
Calea Lactee parcă-i o iniște
forfotitoare de febrele verii
și mari constelații gonesc nebunește,
goana lor scapă luminii, vederii...
Stelele clinchetă, parcă-ar fi niște
glasuri de sticlă, de diamant.

(„Trei cai mari și hamuri bune
și-o căruță să nu sune")

O, stare pe loc nu găsi-va niciunde,
acest atelaj nebunesc și galant :
în mijlocul nopții așa stelibunde
totul gonește gonește, oriunde,
o, echipaj muzical-delirant !
Marele Car, încărcat cu odoare
(strălucitul tezaur al curții burgunde)
gonește pe cer – roțile lui orbitoare,
oiștea albă, de diamant.

(„Trei cai mari și hamuri bune
și-o căruță să nu sune")

Brâncuși : „Rugăciune"

ce politică faci dinu săraru

Aeroportul era pustiu, vameșii plictisiți căutau absent sau numai aparent absent în geamantanele voluminoase ale olandezilor, funcționari ai oficiului de turism zîmbeau fără profesionalitate, mai mult căscînd, două stewardese făceau, cu aceeași lipsă de tragere de inimă, oficiul de gazdă, la diverse ghișee fete obosite picoteau indiferente la agitația acum potolită a celor care întindeau cuminți pașapoartele așteptînd viza de intrare, ofițerul se chinuia să-i distingă pe unii de alții căci toți aveau plete și bărbi stufoase și toți erau bucălați și blonzi iar bărbile și pietele roșii, doar fetele îi mai odihneau privirile încruntate, ochii lor albaștri și pielea atît de albă a obrazelor de porțelan îi aminteau mereu icoanele din copilăria lui de țăran undeva într-un sat bisericos din Ardeal, un difuzor lăsa să se prelingă o melodie uleioasă, o voce de scapet se tînguia leșinător făcînd să revină fără încetare în englezește leit motivul „La revedere draga mea", cuiva îi plăcea nespus melodia sau suferea după o despărțire și banda de magnetofon era dată înapoi și cîntecul izbucnea parcă și mai sfîșietor. Cineva avu, în sfîrșit, inspirația să oprească magnetofonul și după cîteva secunde care făcură și mai pustie clădirea luminată strălucitor, o crainică explică într-o franceză binevoitoare, apoi în engleză, că în curînd avea să sosească un nou avion, cursa de Atena.

Peronul din fața aeroportului fusese blocat de mari autocare ale Oficiului de turism, șoferii ferchezuiau sticlele farurilor, motoarele mergeau în relanti și nori ușori de motorină stăruiau în aerul sufocant.

Sfîrșitul lui septembrie scălda Bucureștiul în apele unui cer nesfîrșit de adînc, stelele abia răzbăteau cu lumina lor tremurîndă ca niște ochi de opal, doar luna se chinuia să-și păstreze întreg chipul și zîmbetul larg, plutind beată peste fostele dealuri cu vii ale Filaretului.

Salonul oficial, în care fuseseră invitați cele cîteva minute cît ar fi durat formalitățile de graniță și vamale, se afla în partea stîngă a clădirii și era prost luminat, nu funcționa decît una din lămpile cu neon, însă pereții de sticlă primeau generos lumina reflectoarelor îndreptate spre pista de beton de pe care nava lor se retrăgea și ea cu un aer obosit și trist, cu aripile tremurînd ca o pasăre rănită și incapabilă să se mai ridice de pe pămînt.

Un funcționar de la protocol și încă cineva, un bărbat chinuit să păstreze și să impună o atitudine de om important, pe care Dumitru Dumitru nu-l cunoștea și al cărui nume nu-i spusese nici el nimic deosebit, însoțiți de un reprezentant al aerogării, veniră în întîmpinarea lor surprinși să-i afle însoțiți de o femeie, dar cînd Dumitru Dumitru, care o invitase, făcu prezentările, funcționarul de la protocol se lumină brusc și păru foarte încîntat că îi poate fi de folos.

— Iată ce întîmplare — zise el, nu mă așteptam să vă pot cunoaște, sîntem onorați — se bucură el căutînd să alcătuiască o propoziție care să exprime în același timp și bucuria dar și admirația respectuoasă.

Din păcate, zîmbetul lui făcea inexpresive cuvintele, căci nu învățase încă să se bucure reținut și demn, reverența lui părea mai mult o căciuleală slugarnică și chiar vru să-i ia din mînă, înaintea băiatului de la aeroport, geanta de voiaj pe care nu o predase la bagaje și care nu era deloc ușoară.

Bărbatul al cărui nume nu-i spunea, totuși, nimic lui Dumitru Dumitru, în ciuda eforturilor acestuia de a-i găsi o identitate în cadrul aparatului de partid, zîmbi și el, însă îngăduitor. Nu auzise de Ruxandra Mărăcineanu și nici nu se arăta preocupat să afle cine este, pe el îl interesa postura lui de Cineva venit în întîmpinare la aeroport și, după ce dădu mîna și cu Tudor Cernat, înțepeni bățos în fața unui fotoliu lăsînd să se vadă că așteaptă ca formalitățile să nu-i rețină prea mult, iar reprezentantul aerogării se scuză și ieși grăbit asigurîndu-i că totul este pus la punct.

— Cum ați călătorit ? — întrebă personajul important cu o falsă curiozitate, pentru că gîndul lui era în cu totul altă parte. Nu-l mai văzuse nici el pe Dumitru Dumitru dar cunoștea biografia lui și observîndu-l în minutele care trecuseră de cînd se aflau în salonul oficial înțelesese că acesta este cu totul absent și indiferent la primirea ce i se făcuse, încît se văzu nevoit să facă o și mai vizibilă sforțare de a atrage atenția asupra lui.

— N-am înțeles — zise Dumitru Dumitru, încercînd fără nici un menajament să-l identifice, totuși, pe interlocutorul său — n-am înțeles bine numele dumneavoastră...

Întrebarea era și descurajantă și nițel disprețuitoare și personajul simți acest lucru, însă fu nevoit să se prezinte din nou și să spună și gradul pe care îl avea într-una din secțiile aparatului central.

— Da — zise Dumitru Dumitru — acum știu de unde să vă iau — și continuă la fel de indiferent față de el. Am călătorit bine, sau destul de bine, timp de trei ore în același salon cu unul din marii noștri arhitecți, dar nu ne-am văzut decît la ieșire. Mi se pare — adăugă el ca să atragă și mai viu atenția asupra ignoranței importantului personaj — că și la această clădire a aeroportului sînteți coautoare ?

Ruxandra Mărăcineanu zîmbi stins, vag intimidată de situația în care se afla, dar și străină de amintirea contribuției pe care o avusese la proiectarea modernei construcții. Urmă un moment de liniște încordată, tînărul de la protocol își lăți și mai mult zîmbetul îndatoritor, Tudor Cernat privi stînjenit spre pista de care se apropia vertiginos acel avion de Atena, importantul personaj păru că vrea să spună ceva, dar efectiv nu găsi ce, ținuta lui se relaxase pe nesimțite, nici el nu avusese timp să-și dea seama, acum încerca să-și refacă atitudinea importantă dar nu mai găsea nici un suport moral pentru a redeveni țeapăn și important. Cineva, cu adevărat important, se afla chiar în fața lui și era o femeie, o femeie elegantă, însă de o simplitate a conduitei dezarmantă ; stătea în acest salon oficial cu o degajare și cu o seninătate ca și cînd toată viața ei ar fi fost așteptată și primită numai în saloane oficiale.

Ruxandra Mărăcineanu se simți, în sfîrșit, datoare să răspundă complimentului și liniștea luă sfîrșit pentru a face apoi și mai sufocantă, pentru acel cineva important, atmosfera din salon.

— Șansa de a cîștiga un concurs — zise ea, dar nu umilită, cum i se păru lui Tudor Cernat în primul moment, ci cu sentimentul hazardului care ar fi dictat prezența ei în grupul arhitecților devenit apoi arhicunoscut. Pe fața ei arămie, cu pielea mată, catifelată, netedă ca și cînd ar fi fost necontenit bronzată de un soare de iarnă pe virful munților, pe fața ei arămie, ochii verzi, intens verzi păreau literalmente ireali, niște pete aplicate de un penel înmuiat cu adîncă răutate în acel verde cu care sînt pictate bisericile oltenești de sub munte.

Își scosese pălăria și părul castaniu, cu reflexe vii, și el, de aramă bătută, pieptănat lins, strîns la ceafă într-un coc bogat, întuneca linia hieratică a obrazului și fruntea înaltă, bombată ușor. Un zîmbet absent, un permanent zîmbet absent, ținînd mereu înflorită arcuirea buzelor trase parcă de un virtuoz al caligrafiei, dădea chipului ei o seninătate copilărească dar și o tristețe la fel, ca și umezirea ochilor ei verzi căutînd necontenit mirați și privind lumea dintr-o străină depărtare.

— Șansa de a cîștiga un concurs — zise uscat Dumitru Dumitru — se înscrie printre valorile democrației autentice, pentru că șansa de a cîștiga, cinstit, un concurs, presupune șansa pe care și-o oferă societatea de a-și selecționa valorile...

— Poate — răspunse din nou vag intimidată Ruxandra Mărăcineanu, dar și vag absentă. Zîmbetul ei absent ascundea surpriza și uimirea ei sinceră de a se fi aflat atunci, pentru prima dată, în salonul oficial al aerogării pe care și ea o imaginase, iar micul salon, văzut ca o carlingă de navă aeriană transoceanică, era chiar opera ei, dar niciodată pînă atunci nu intrase în el decît ca arhitect proiectant în perioada construcției, niciodată în calitate de pasageră a unei curse internaționale și niciodată așteptată sau întîmpinată. De altfel, niciodată, de cînd aerogara intrase în circuitul funcțional, ea nu mai intrase aici, deși nici acum, gîndea ea ascunsă de acel zîmbet absent, nu fusese așteptată de nimeni, nimeni nu știa că sosește, hazardul se jucase cu ea și acum, la înapoierea în țară, și ea se afla, acum, ca un actor într-o piesă de teatru, în postura de așteptată sau de invitată în salonul oficial. Peste cîteva minute îl va părăsi, și va reintra în condiția ei de călător oarecare, întors dintr-o vacanță în străinătate, iar salonul va redeveni oficial, așa cum l-a proiectat ea și pentru ce l-a proiectat ea, în clipele cînd l-a văzut ca pe o carlingă de sticlă plutind deasupra pistei de beton.

Reprezentantul aerogării sosi gîfîind, cu documentele de voiaj ale invitaților puse la punct și, predîndu-le, se oferi să-i conducă pînă la peron, unde probabil îi așteptau mașinile. Ieșiră grăbiți, exact cînd cineva tocmai stingea singura

Brâncuși : „Orgoliul"

lampă de neon aprinsă a salonului obligîndu-l pe omul aeroportului să încerce o scuză de care nimeni nu avea nevoie. Pe scările pentru pasagerii comuni urcau puținii călători sosiți de la Atena și Dumitru Dumitru surprinse chipul sufocat de efort al vechiului său prieten Petre Nobilu. Bondoc și gras și cu un mers caraghios, rostogolit, cără sub șiroaie de sudoare două genți de voiaj burdușite zdravăn și abia își ținea obrajii, ca două felii de pepene, să nu se rupă sub pufăiturile sacadate. Ajuns sus, în capătul scărilor, se înălță pe vîrfuri să vadă dacă îl așteaptă cineva și, într-adevăr, printre puțini, foarte puținii care se plimbau nerăbdători prin foaierele aeroportului, Dumitru Dumitru o descoperi și pe soția prietenului său, o femeie la fel de scundă, însă firavă și atoasă, dar stăpînind bine vîrsta ca să nu se arate, deși trecuse de patruzeci și cinci de ani și născuse și crescuse „în vremuri grele", cum zicea Petre Nobilu, trei copii, acum mari și aflați la casele lor și la rostul lor.

Dumitru Dumitru vru să-i atragă atenția, dar nu găsi nici un prilej și cînd ajunseră în holul aeroportului nu o mai văzu nici pe soția lui, Măria, intrase la vamă după el, astfel încît, afară, cînd importantul personaj vru să restabilească atmosfera protocolară și deschise gura

gata să formuleze propoziținea la care meditase pe drumul spre peron, Dumitru Dumitru se întoarse către reprezentantul aeroportului.

— Cu avionul de Atena, care a aterizat acum, a sosit și unul din cei mai buni prieteni ai mei, dacă nu cel mai bun, sigur cel mai bun, nici nu știu de ce am ezitat, în sfîrșit, se numește Petre Nobilu și este, ca și tine, Tudore, directorul unor mari uzine, dar întorcîndu-se observă că Tudor Cernat lipsea.

— A rămas să dea un telefon la cabina de înterurban — îl scuză omul aeroportului. Doriți să-l vedeți pe prietenul dumneavoastră ?

— Da, zise Dumitru Dumitru, dacă nu te supără, transmite-i dumneata cînd te întorci, că îl aștept aici, pe peron.

— Voiați să spuneți ceva ? — se adresă Dumitru Dumitru importantului personaj. Acesta aștepta din nou dezumflat iar propoziținea pregătită se dezarticulă și ea repede.

— Vroiam să spun, începu el, că plăcuta mea misiune se apropie de... bănuiesc că ne vom revedea mîine, dumneavoastră sînteți așteptat la tovarășul... împreună cu directorul general Cernat, acum urmează să ne luăm rămas bun, tînărul nostru de la protocol vă va conduce la casa de oaspeți, așa încît...

— Mulțumesc, interveni Dumitru Dumitru, și îi făcu loc să-și ia la revedere de la Ruxandra Mărăcineanu, căci el întinsese mîna spre Dumitru.

Una din ușile batante se izbi de peretele de plexiglas care o înconjura și, revenind, îl asvîrli pur și simplu afară pe Tudor Cernat care deschizînd larg brațele, ca și cînd ar fi vrut să-i cuprindă pe toți, strigă atrăgînd atenția șoferilor de la autocare :

— Sînt bine, toți sînt bine, e-n ordine, astăseară sînteți invitatul meu tovarășe Dumitru, apoi își dădu seama că exuberanța lui ar fi putut părea o exagerare sau nelalocul ei, și adăugă repede, cuminți : „Mă scuzați" !

— Atunci, zise Dumitru Dumitru, continuînd discuția fragmentată cu personajul care îl enerva cu simpla lui prezență de om ce nu-și declina altă identitate decît importanța supralicitată a misiunii sale — atunci, sper că ne vom revedea mîine, noi o să mai pierdem cîteva minute, trebuie să-mi aștept prietenul — și îi întinse mîna.

Tînărul de la protocol îl informă că sînt așteptați de o mașină și se oferi să-i conducă, dar Dumitru Dumitru îl expedie și pe el rapid, mulțumindu-i reticent.

Ruxandra Mărăcineanu asistase vădit stînjenită la scenă și Dumitru Dumitru se simți dator să se explice. Își reluase înfățișarea sportiv-degajată și aerul bine-dispus, lăsînd să se înțeleagă că tot ce fusese pînă atunci, o încercare eșuată de primire protocolară, putea trece repede și ușor neobservată.

— Bănuiesc sau, nu, sper, că nu sînteți așteptată de nimeni — vedeți ce lipsit de eleganță sînt — și atunci, dacă îmi permiteți, vă invit eu în mașina noastră.

Ruxandra înclină capul în semn de acceptare supusă, însă ochii ei rămaseră larg deschiși și mirați, parcă ar fi acceptat un verdict căruia ea nu-i putea opune nici o rezistență. Zîmbea absentă și Tudor Cernat, care o furase tot timpul cu coada ochiului, se gîndi că liniștea glacială pe care o degaja întreaga ei înfățișare, pînă și căderea lenești a brațelor nu poate fi numai semnul unei distincții căutate cu infinit rafinament de către o femeie conștientă de farmecul subjugant pe care îl răspîndea, ci mai ales reflexul unui sentiment de resemnare tristă, venind să dea echilibru unei existențe crud încercate și, fulgerător, memoria îi readuse în față împrejurarea cînd, student fiind, în ultimul an al politehnicii, asistase la discutarea „cazului Mărăcineanu". Un profesor de la arhitectură, o somitate, încălcînd cu o nonșalanță care pe ei, membrii Comitetului de partid al centrului universitar, îi interzisese, orice reguli cunoscute pînă atunci, intrase în biroul unde avea loc ședința de discutare a „cazului" și li se adresase încă de la ușă pe un ton iritat, agasat și sufocat de indignare :

— Domnilor, sper că nu-mi veți lua în nume de rău dacă vă voi spune că și această clădire în care vă desfășurați dumneavoastră ședința de față cu scopul nenorocit pe care eu îl cunosc, este concepută și proiectată de mine, ați auzit, sper, de numele meu, și să știți că eu sînt unul din cei mai puțin inspirați arhitecți ai țării ăștia care a dat cîteva nume...

Își scosese foarte puțin elegant pentru ținuta lui aristocratică pardesiul de culoarea mușatarului, dintr-un fel de păr de cămilă și fularul de mătase havan și le trîntise neglijent, le aruncase, mai bine zis, spre cuierul supraîncărcat de unde și alunecaseră jos, imediat, iar prorectorul, care se afla chiar în capătul de lîngă ușă al mesei, se și repezise să le ridice cu aerul lui slugarnic dintotdeauna că se scuză că nu au la dispoziție un cuier mai reușit. Momentul psihologic, se gîndise mai tîrziu Tudor Cernat, atunci fusese cîștigat de profesorul acela care avea și el să intre în istoria arhitecturii noastre după ce avea și el să facă un infarct la vîrsta la care alții înregistrează încă performanțe sportive.

Cu o privire distrată — iar Tudor Cernat, care multă vreme după aceea reconstituia scena mereu, cu o minuție obsitoare, pentru că îl socase ceea ce el numea „arta teatrului" la acest mare profesor, înțelesese că totul fusese calculat dinainte — cu o privire distrată, arhitectul își căutase în același moment și mănușile, de aceeași culoare a havanei, pentru că și ele trebuiau să fi alunecat și, de lîngă prorector, se văzuse nevoit să se aplece și el, să le caute, un asistent agresiv de la litere care se specializase în lingvistică și ținea penibile cursuri de gramatică elementară cu trimiteri la marea literatură clasică din care exclusese basmele lui Creangă ca fiind expresia unei mentalități chiaburești. Mai tîrziu, cum aveau toți să-și amintească, omul părăsise literele, se înscrisese cu o voință uimitoare la medicină, terminase și medicina și către patruzeci de ani se specializase în acupunctură și era, într-adevăr, un medic foarte căutat și apreciat. Atunci însă, avea „o altă viziune asupra lumii", cum îi convenea, ca medic, să se justifice dacă cineva îi amintea anii lui de la catedra de lingvistică, și citise în ședința de la Centrul universitar un referat destul de aspru din care reieșea că „numai cine și-a pierdut simțul de clasă și tăria de caracter în fața unei frumuseți feminine neobișnuite", chiar așa spusese — de unde Tudor Cernat deduse un complex de inferioritate din partea lui fiindcă era mic, scund și urît, cu un cap ca o bilă mică de popice, scrijelată de cineva furios, ochii și gura parcă fuseseră tăiate pe fața lui de cineva cu un cuțit prost, parcă erau niște cîrpituri descusute, avea ceva izinit în toată înfățișarea lui, însă și o inteligență drăcească, rea, care încrețea și mai rău ridurile feței lui ghemotocite — „numai cine și-a pierdut simțul de clasă", repetase el, „putea admite rămînerea mai departe în facultatea de arhitectură a studentei Ruxandra Mărăcineanu, din ultimul an, fiică de..." și urmau, pe larg și perfect obiectiv detaliate, amănuntele unei biografii realmente incompatibile, atunci, cu calitatea de student al celei mai nobile dintre facultăți.

„Dacă cinci ani de zile, am putut fi induși în eroare prin lipsa de vigilență a celor în drept să asigure puritatea de clasă a studenților noastre — capitol la care va trebui să revenim într-o altă ședință — și prin ascunderea de către studentă a adevăratei ei identități — atunci, astăzi, și acum, noi nu mai putem rămîne indiferenți".

Aici se ajunsese cu expunerea cînd intrase în sala de ședință, ca un virtej, acel arhitect iubit de toată lumea și aproape răsfățat de toată lumea, iar asistentul nu izbutise să facă altceva decît să așeze iute referatul pe masă pentru a se apleca să-i găsească mănușile.

— Ei bine, continuase arhitectul, mulțumind grăbit și indiferent aproape, cu o prea vagă coborîre a ploapelor celor doi care îl ajutaseră să-și ridice de jos pardesiul și fularul și mănușile, deși el nu schițase nici un gest ca să le vină în întîmpinare, lăsîndu-le intactă șansa de a se umili, ei bine, vreau să vă spun în legătură cu studenta mea, Ruxandra Mărăcineanu, care avea doar zece sau unsprezece ani cînd tatăl ei a fost arestat și, deci, nu văd cum ar putea și trebui să răspundă de tot ceea ce a făcut acest nemernic, fiindcă se pare că este vorba de un nemernic, dar un nemernic mărunt, de provincie, vreau să vă spun că de foarte multă vreme arhitectura n-a mai avut șansa de a face să absolve cursurile ei un talent atît de neobișnuit. Rețineți, e vorba de o excepție din toate punctele de vedere, vă spun eu care, repet, am proiectat și clădirea în care vă aflați acum și măcar din acest punct de vedere dați-mi voie să intervin, pentru a preîntîmpina o eroare.

Vorbea cu un debit enorm, sufocat, și reușise să concentreze toate privirile asupra lui, ajunsese în capul mesei de ședință și de acolo trecuse pe partea cealaltă și se oprise chiar lîngă asistentul care citise referatul deși nu avea cum să știe acest lucru. Pusese mîna pe umărul lui, acesta se roșise brusc la față iar pe fruntea îngustă și scrijelată și ea de nenumărate riduri îi apărură broboane mari de sudoare.

— Dumnealui vine — continuase arhitectul cu siguranța unui mare avocat care a pus, în sfîrșit, mîna pe argumentul suprem și zdrobitor — dumnealui vine din același sat de munte din care am plecat și eu, împins pur și simplu și chiar finanțat, pînă la urmă, de un nenorocit de învățător căruia îi muriseră doi copii într-un incendiu la o arie, un sat prăpădit de nemîncați, nu-mi amintesc din toată copilăria un paște măcar, să mă fi săturat de ouă. Așa e, domnule ?

teatru

Critica criticii

Se vorbește mult în ultima vreme despre utilitatea (necesitatea) efectuării analizei criticii (critica criticii) : ba chiar un cotidian de popularitate cum este **Scînteia tineretului** a acordat o bună parte din spațiul său tipografic acestui subiect, obținînd rezultate nu lipsite de interes. Și-apoi, e bine că se mai discută și organizat ,public, competent, despre publicistica teatrală, pentru a nu împovăra actorii, regizorii și scenografii cu sarcina deslușirii exhaustive a rosturilor acestei meserii în timpul șuetelor. De aceea, ader bucuros în rîndurile de față la ideea elaborării unor errate utile, atrăgînd atenția, cu bunăvoință, asupra mai marilor sau mai micilor inadvertențe strecurate (în ultimele luni) în anumite publicații. Această atitudine sînt convins că poate contribui în mod efectiv la ridicarea prestigiului teatrologiei noastre actuale — în fața celorlalte compartimente spectaculare și în fața ei înșiși.

Citesc într-un mensual prestigios, la rubrica de interviuri și portrete, confesiunea unui foarte bun actor din provincie, legată de problemele pe care i le-a ridicat interpretarea unui rol (insignifiant) dintr-o dramatizare (anonimă) a nuvelei lui Creangă **Ochiul babei** ; depistez, după lecturarea primelor rînduri, sursa ridicolului lor : disproporția existentă între gravitatea termenilor și lipsa de gravitate a subiectului : „Constantin, băiatul cel mai mare al babei avare (rimă involuntară !, n.n.) este un țăran voinic și aprig, cu o mentalitate sănătoasă. Apăsat de tirania mamei sale, el luptă din răsputeri să se desprindă de sub influența despotică a bătrînei, năzuind spre o viață mai bună, mai liberă", ș.a.m.d. Adică, maximum de șabloane în minimum de fraze...

Trecînd la hebdomadare, am întîlnit în două din ele, în paginile dedicate artei, o serie de afirmații în fața cărora am rămas — pînă în ziua de azi — nedumerit ; le reproduc mai jos, în speranța că se va găsi vreun binevoitor care va amenda defecțiunea mea de receptare : „Montînd **Militarul fanfaron**, teatrul Bulandra și-a propus prea puțin, deși face acest lucru cu mare generozitate" (nonsensul mi se pare tipic eroilor caragialeni) ; sau, iată și o cronică la interesantul spectacol al teatrului de Comedie **Trei surori** : „Nu-l vom avea (în montarea recentă, n.n.) pe Verșininul lui Bălțățeanu, dar corectitudinea lui Silviu Stănculescu este nobilă. Cornel Vulpe nu este nici el acel uluitor Gribov, dar în cîteva momente actorul este deasupra virstei lui". În primul rînd, nu împărtășesc convingerea că în artă corectitudinea poate sta sub semnul nobleții ; apoi, din cronică nu se înțelege prea bine cine este „acel uluitor Gribov" care nu a putut fi interpretul lui Cebutikin, actorul Cornel Vulpe ; pentru că în tot teatrul cehovian nu există, pînă-n momentul de față, nici un personaj cu acest nume.

În fine, ca să nu las impresia căutării „nodului în papură", mă voi opri aici cu exemplele (deși ele încă nu s-au epuizat). Sînt convins însă că pe viitor, numărul lor va fi din ce în ce mai mic. Acesta a fost de altfel și scopul principal al prezentului articol...

Bogdan Ulmu

film

Osînda

Tendința lui Sergiu Nicolaescu de a deveni **autor total** își află o nouă expresie prin abordarea compartimentului dramaturgic (regia și actoria constituind domenii deja parcurse și, în oarecare măsură, și scenaristica, prin adaptarea „Nemuritorilor"). Nu ne aflăm, cel puțin deocamdată, în fața unui subiect original, **Osînda** fiind o ecranizare după Victor Ion Popa.

În ce fel însă acest nou film al Casei 5 poartă amprenta, „aparține", regizorului său ? Sau, întrebînd altfel, în ce mod filmul îl „trădează" pe autor ?

Deși **Osinda** se constituie ca dramă a unui individ, pe fondul tragic, complex și dramatic al convulsiei sociale (eroul, un răsculat de la 1907, este condamnat la zece ani de ocnă, după care face primul război mondial, iar apoi, întors acasă, are de suferit o prigoană nedreaptă, ținînd de un fel de fatalitate discutabilă, de „osîndă", pe care filmul nu o limpezește îndeajuns, sub toate implicațiile sale) — ceea ce ar fi însemnat pretextul unei severe introspecții — preferă o tonalitate pătimașă dramatică. Nu ni s-a părut a fi linia cea mai bună. Drama lui Manlache Preda este ilustrată printr-o narațiune sentimental-naturalistă. Excesul — explicabil prin raportare la apetitul antecedent al regizorului pentru agitația spectaculoasă și violentă, fără a-i contesta capacitatea organizatorică, profesionalizarea în materie — acoperă întregul film : povestea, interpretarea, imaginea, coloana sonoră. Un film în care calitățile recunoscute ale regizorului încep să se estompeze prin excesiva lor punere în cadru.

Narațiunea este lineară. Autorul mizanscenei pare să țină prea mult tocmai la o serie de secvențe parazitare, de un dramatism ieftin, pitoresc cu tot dinadinsul, ori colorate fără gust, în roșu. Efectele poetizante ale **inserturilor** (trecerea de la vis la realitate, privirea **înapoi** și, la un moment dat, **înainte**) sînt luate parcă din alt film, oricîtă abilitate ar dovedi realizatorii în folosirea **racordului**, a unei anumite mișcări de aparat.

Grandoarea imaginii (Al. David) ca și comentariul supravoltat al benzii sonore (A. Salamanian) sporesc impresia supralicitării mijloacelor de expresie, a unei supradimensionări exterioare, neorganice.

Cît privește narațiunea, aceasta își pierde de cîteva ori ritmul, linia fiind reluată și îngroșată pînă la o imagine parabolică, sisifică, nu lipsită de interes, dar făcînd rabat de la simplitate și naturalețe, calități cu care ne obișnuise „Zile fierbinți", filmul imediat anterior al regizorului. Actorii se supun aceleiași orientări. Debutează o actriță (Ioana Pavelescu) și un scenarist, realizatorul coloanei sonore, A. Salamanian. După scenariști-actori și scenariști-ingineri de sunet, să sperăm că va veni totuși rîndul și scenariștilor-scriitori.

Ion Lazăr

televiziune

Cînd septembrie strălucește

În copilărie răsfoiam cu inegalabilă plăcere revistele *Cinema* pe care le găseam în casă și dintre toate „divele" surizătoare, luxos vestimentate și pline de sfaturi pentru înfrumusețarea muritoarelor de rînd, Rita Hayworth era aleasa inimii mele. Am păstrat alegerea ani de-arîndul fără să am ocazia fericită s-o văd vreodată într-un film. *Virstele peliculei* de simbăta trecută mi-a recompensat alegerea și fidelitatea păstrată imaginilor din reviste dar și intuiția. Emisiunea a fost o scurtă istorie în imagini însoțită de un comentariu de o rară finețe și bun gust — caracteristici pe care emisiunile criticului de film Tudor Caranfil le dovedesc de fiecare dată. Vag romantioasă, în sensul elevat al cuvîntului ,emisiunea ne-a oferit un portret valoros și complex, portretul unei actrițe de mare talent, care pentru a și-l afirma a muncit cu tenacitate impresionantă, pentru care munca a constituit procentul major al existenței sale. „Întodeauna mi-a plăcut să muncesc" ne mărturisește vedeta a cărui zi de muncă a început adesea la ora 4 dimineața. Ne-a delectat cu frumusețea ei care a fascinat o întreagă epocă în secvențe din primele filme în care avea roluri episodice, în reclame publicitare, în sepectaculoase demonstrații de dans — domeniu în care Rita a rămas neîntrecută, uluindu-l pe „unicul" Fred Astair, pentru care a rămas întotdeauna partenera preferată, în filme de substanță în care a înregistrat adevărate „creații" în compania unor actori celebri lîngă care temperamentul său vulcanic, inteligența interpretării și ambiția realizării cariere alese n-au pălit cu nimic, în episodice declarații selectate din numeroasele interviuri pe care le-a dat în cursul fascinantei sale cariere și glorii.

„Zeița dragostei", „Bomba H" a ecranelor anilor de război, ajunge la cel de al 53-lea film, alături de Claudia Cardinale și John Wayne, fără teamă de umbră, în rolul mamei noului *star* feminin, „așa trec gloriile", comentează criticul. Dar „gloria Rita Hayworth" strălucește ca un septembrie însorit și aurit de lumină, ca orice glorie cîștigată cu efort și înaltă seriozitate, devenind un fel de exemplu uimitor, un idol pentru cei ce pot visa asemenea ei. Citește scenarii și caută roluri noi, portretul unei actrițe de mare talent, care pentru a și-l afirma a muncit cu tenacitate impresionantă, pentru care munca a constituit procentul major al existenței sale. „Întodeauna mi-a plăcut să muncesc" ne mărturisește vedeta a cărui zi de muncă a început adesea la ora 4 dimineața. Ne-a delectat cu frumusețea ei care a fascinat o întreagă epocă în secvențe din primele filme în care avea roluri episodice, în reclame publicitare, în sepectaculoase demonstrații de dans — domeniu în care Rita a rămas neîntrecută, uluindu-l pe „unicul" Fred Astair, pentru care a rămas întotdeauna partenera preferată, în filme de substanță în care a înregistrat adevărate „creații" în compania unor actori celebri lîngă care temperamentul său vulcanic, inteligența interpretării și ambiția realizării cariere alese n-au pălit cu nimic, în episodice declarații selectate din numeroasele interviuri pe care le-a dat în cursul fascinantei sale cariere și glorii.

„Zeița dragostei", „Bomba H" a ecranelor anilor de război, ajunge la cel de al 53-lea film, alături de Claudia Cardinale și John Wayne, fără teamă de umbră, în rolul mamei noului *star* feminin, „așa trec gloriile", comentează criticul. Dar „gloria Rita Hayworth" strălucește ca un septembrie însorit și aurit de lumină, ca orice glorie cîștigată cu efort și înaltă seriozitate, devenind un fel de exemplu uimitor, un idol pentru cei ce pot visa asemenea ei. Citește scenarii și caută roluri noi, portretul unei actrițe de mare talent, care pentru a și-l afirma a muncit cu tenacitate impresionantă, pentru care munca a constituit procentul major al existenței sale. „Întodeauna mi-a plăcut să muncesc" ne mărturisește vedeta a cărui zi de muncă a început adesea la ora 4 dimineața. Ne-a delectat cu frumusețea ei care a fascinat o întreagă epocă în secvențe din primele filme în care avea roluri episodice, în reclame publicitare, în sepectaculoase demonstrații de dans — domeniu în care Rita a rămas neîntrecută, uluindu-l pe „unicul" Fred Astair, pentru care a rămas întotdeauna partenera preferată, în filme de substanță în care a înregistrat adevărate „creații" în compania unor actori celebri lîngă care temperamentul său vulcanic, inteligența interpretării și ambiția realizării cariere alese n-au pălit cu nimic, în episodice declarații selectate din numeroasele interviuri pe care le-a dat în cursul fascinantei sale cariere și glorii.

„Zeița dragostei", „Bomba H" a ecranelor anilor de război, ajunge la cel de al 53-lea film, alături de Claudia Cardinale și John Wayne, fără teamă de umbră, în rolul mamei noului *star* feminin, „așa trec gloriile", comentează criticul. Dar „gloria Rita Hayworth" strălucește ca un septembrie însorit și aurit de lumină, ca orice glorie cîștigată cu efort și înaltă seriozitate, devenind un fel de exemplu uimitor, un idol pentru cei ce pot visa asemenea ei. Citește scenarii și caută roluri noi, portretul unei actrițe de mare talent, care pentru a și-l afirma a muncit cu tenacitate impresionantă, pentru care munca a constituit procentul major al existenței sale. „Întodeauna mi-a plăcut să muncesc" ne mărturisește vedeta a cărui zi de muncă a început adesea la ora 4 dimineața. Ne-a delectat cu frumusețea ei care a fascinat o întreagă epocă în secvențe din primele filme în care avea roluri episodice, în reclame publicitare, în sepectaculoase demonstrații de dans — domeniu în care Rita a rămas neîntrecută, uluindu-l pe „unicul" Fred Astair, pentru care a rămas întotdeauna partenera preferată, în filme de substanță în care a înregistrat adevărate „creații" în compania unor actori celebri lîngă care tempe-

Corina Cristea

dumneata, domnule?

— și îl smucise demonstrativ de umăr pe asistent. Acesta se albise la față și părea, într-adevăr, expresia cea mai elocventă și mai dureroasă a subnutriției. Dumnealui poate să vă spună dacă intervenția mea e de pe poziții de clasă, sau nu. Însă nu avem voie să ne răpim noi înșine dreptul la valorile care ne sînt necesare. Un arhitect de talent, să știți de la mine, e un fapt rar, un fapt de viață foarte rar. Cu arhitecții a intrat Renașterea, mai întîi, în istorie, iar noi, avem și noi nevoie de palatele care să ne argumenteze trecerea prin istorie. Dacă ați cunoaște proiectul de diplomă al Ruxandrei Mărăcineanu, m-ați înțelege mai bine...

Pe ușa batantă, de plexiglas, se rostogoli spre peronul aeroportului, de pe care autocarele oficiului de turism se retrăgeau lent ,pline de olandezi, prietenul lui Dumitru Dumitru, Petre Nobilu, urmat de soția sa firavă și uscată, cu un mers bățos și țeapăn, spre deosebire de legănarea rotofeie a bărbatului care își ștergea necontenit fața cu o imensă batistă albă, apretată prea tare, fiindcă, după fiecare întrebuințare, acesta se vedea nevoit să o mototolească în podul palmelor ca să o facă mai moale.

Tudor Cernat se întoarse ca și ceilalți, spre ușa de plexiglas în fața căreia Petre Nobilu se oprise ostentativ, după ce, mai întîi îi făcuse loc, soției. Ea era, totuși, nițel mai înaltă decît el, chiar și fără tocurile pantofilor, și poate că și de aceea se trăsese în dreapta lui dar și mai în față.

— Ei, asta să știi că îmi place foarte mult — zise Petre Nobilu, întinzînd /brațele înainte și lăsînd să fluture în palma dreaptă imensa batistă albă. Era îmbrăcat aidoma unui comisvoiajor american, într-o haină cadrilată, cu dungi groase, galbene, pe un fond maro închis, strînsă pe talie, cu poalele scurte, îmbrăcîndu-i rotund șoldurile. Pantalonii erau de un bej deschis, aproape pal. O cravată lată, de culoarea florii soarelui, trecuse peste reverele hainei și se odihnea neglijentă pe pieptul lui. Rîdea cu toată fața lui rotundă și bucălată, lăsînd să se vadă, parcă ar fi fost reclama unei mari case dentare, dinții ca de porțelan, trași ca sfoara la linie. Întreaga lui sănătate iradia în albeața nefirească a acestor dinți.

— Asta îmi place foarte mult ! Înseamnă că am început și noi să călătorim, facem politică mare, nu mai venim de la Cornu Caprei, de la ancheta cu boii lui Năiță Lucian, venim din capitalele Europei, și murind singur de rîs se duse spre Dumitru Dumitru cu brațele tot întinse, pregătit să-l îmbrățișeze.

— Mărie, strigă el, apoi, desprinzîndu-se de Dumitru — îi zicea *„Mărie“* accentuînd intenționat *ă*-ul, cum fac țăranii olteni — Mărie, uite-te dumneata cum ne-am întîlnit noi venind din lume, aici la aeroport, fiindcă altfel nu mai avem cum. Vezi dumneata, cum a ajuns Dumitru ăsta om mare și noi numai apucăm neam pe lîngă el !

Femeia se oprise și ea veselă, dar stînjenită și în timp ce Dumitru făcea prezentările, Ruxandra nu putu să nu observe că aceasta este mai în vîrstă decît Petre Nobilu nu cu mult, dar mai în vîrstă și el tocmai de aceea îi zicea apăsat „dumneata“, dar cu dragoste și luînd-o sincer martor și mereu față de tot ceea ce zicea și făcea el. Lui Petre Nobilu, care era țăran la origine — „domnule — preciza acesta, cu aerul omului căruia nu i se respectă clar ascendența — eu nu sînt „la origine“, țăran, adică numai strămoșii mei sînt țărani, *chiar eu* sînt țăran, înțelegi ! — se adresa el interlocutorului, păi asta e altă situație ! — lui Petre Nobilu îi plăcea să joace mereu pe țăranul care nu se poate desprinde în nici un fel de condiția lui. Făcuse, mai tîrziu, mai la bătrînețe, politehnica, ieșise inginer, conducea, acum, un mare combinat, circula „prin Europa cu treburi“, cum îi plăcea lui să spună, însă juca ostentativ condiția de țăran apelînd la modul de a vorbi al țăranilor și la topica specifică a frazei lor, stîrnind un haz nebun și sincer, dar — și aici era el țăran cu adevărat, în această vicleniе ancestrală — dar și exploatînd din plin acest haz pe care îl răspîndea cu țărănismele lui.

Își făcuse un leit motiv din a întreba cu nedumerire mereu și pe toată lumea :

— Ce politică faci dumneata, domnule ? Ascult ? Fiindcă vreau să știu pe ce poziții ne aflăm, dacă intrăm în vorbă. Și intervenția, altfel plină de haz absurd, pentru că ce politică putea face inginerul lui șef, de pildă, decît politica singură pe care o făcea toată lumea, și Petre Nobilu și ei toți, intervenția, cu tot hazul ei, îl punea pe interlocutor pe gînduri. Niciodată nu știai exact ce gîndește acest om.

Dumitru Dumitru izbucnise în rîs cu o poftă nebună și toată fața lui, deobicei închisă, mereu umbrită parcă de neliniște și de o grijă ascunsă, nedeslușită, cu privirile mereu căutătoare și parcă la pîndă, se destinse și se lumină dintr-o dată și Ruxandra Mărăcineanu rămase surprinsă să observe cîtă limpezime stăruie, de fapt, în ochii lui și cîtă bucurie copilărească putea acest om să închidă în el și să ferece, ca după niște gratii, și cîtă liniște simplă și caldă putea el să-și refuze. Rîdea gîlgîitor, contagios, părea fermecat de acest rîs și Petre Nobilu, care și el izbucnise în rîs, un rîs mărunt, cernut ca prin sită, sisiitor și îngîmfat, îl împinse nițel mai încolo ca parcă să-l privească mai cu luare aminte și mai pătrunzător :

— Ce faci domnule, mă prețăluiești ? Vrei să vezi cît mai valorez ? — întrebă Dumitru Dumitru retezîndu-și brusc hohotul de rîs și păstrînd în lumina ochilor numai o fărîmă din cît fusese, pînă atunci, seninul și bucuria liberă și copilărească.

— Acum, dacă am ajuns negustor internațional, să-mi dai voie să-mi fac datoria — zise Petre Nobilu — fiindcă știi că în meseria asta se cer niște condiții, nu poți trimite să vîndă biciclete un șchiop, cît o fi el de specialist.

— Și eu ? Crezi că mai pot face față ? — întrebă repede și bănuitor Dumitru Dumitru.

— Domnule, arăți în putere, stai bine pe picioarele dumitale, important e să vedem ce politică faci, la această oră — adăugă el și iar muri de rîs cu risul lui cenușiu, înecat.

Dumitru Dumitru îi prezentă pe ceilalți, apoi se îndreptară împreună spre mașinile care se vedeau că îi așteptau. Petre Nobilu și el rămaseră intenționat în urmă și acum parcă erau alți oameni, redeveniseră ceea ce erau ei în viața de toate zilele, cînd fiecare gest se cerea cîntărit și, uneori, nu numai o singură dată, și cînd li ,se cerea să spună răspicat „da“ sau „nu“ în împrejurări care puteau să-i coste foarte mult și cînd nimeni, nici cei mai apropiați sufletului lor, nu puteau pătrunde în inima lor chinuită de întrebările cărora nu li se putea răspunde nici prin „da“, nici prin „nu“ și de atîtea ori rămîneau întrebări secătuitoare și mereu fără răspuns.

Se despărțiră repede, cu aceeași stringere de mînă, parcă secretă, dintotdeauna. Era un fel de a fi țărănesc această reprimare aspră a efuziunilor la fiecare despărțire a lor. Își promiteau, totuși, să se revadă mai des, cu convingerea sinceră că amîndoi sînt vinovați că se întîlnesc atît de rar, iar în ultima vreme, mai ales, întîmplător, și că nu își impun voința de a fi mai aproape unul de altul pe măsură ce înaintau în vîrstă și deveneau mai circumspecți cu prieteniile noi și constatau că o prietenie adevărată se întemeiază greu și rezistă foarte greu în viață, iar prietenia lor rămăsese intactă și pură, de peste două decenii. Însă acum, cînd conștiința vîrstei își punea din ce în ce mai puternic pecetea pe gesturile lor și pe faptele lor, chiar și acelea mărunte și mereu neînsemnate cînd ești tînăr, cum ei constatau că rămîn datori și unul și altul față de această prietenie.

— Dumneata, Dumitre, zisese soția lui Petre Nobilu, ai avea altă cădere să te simți mai aproape de noi, și zisese „cădere“, cu aerul că îi reproșează că el, Dumitru, nu „coborî“ mai aproape de ei care n-au ajuns, totuși, unde se află el, pe treapta socială pe care se află el. Dumitru surise îngăduitor, dar și rănit căci această femeie punea, într-adevăr, totul la suflet și rar intra în vorba lor și rar se amesteca în prietenia lor, la care, de fapt, contribuise cu o tărie și cu un devota-

Brâncuși : „Cumințenia pământului“

ment căruia Dumitru nu avusese și nici nu avea cum să-i răspundă și să-i mulțumească, vreodată.

. . . . . .

Trecuse un an de cînd se afla în lagăr și de cînd nu primise de nicăieri nici o veste și de cînd nu știa nimic de ai lui și ajunsese să fie printre puținii, foarte puținii care, efectiv, nu izbutiseră să primească nici măcar un ecou firav al existenței celor ai lor și, într-o după-amiază, fusese chemat de un ofițer care îl chestionase scurt și vădit absent despre o anume Maria din familia lui sau dacă exista vreo anume Maria în familia lui și el o bănuise pe soția fratelui său, țăran dintr-un sat de pe Valea Cernei. Dar el nu mai vorbise cu acestia de mai bine de zece ani, de cînd fusese el desmoștenit și partea lui de pămînt, un petec nenorocit, sub niște ripi cu mesteceni, fusese trecut pe numele acelui frate iar el, fratele, îi trimisese odată cu tatăl său, un „bilet de mină“, cum ziceau ei, prin care îl înștiințau că nu-l mai recunoșteau nici de copil, nici de frate și „să rămînă cu dracii roșii cu care s-a spurcat el“. Ceea ce îi dăduse, pînă la urmă, ofițerul, nu era un bilet, scris cu creionul, cum se așteptase, tresărind, ci o carte poștală deschisă, cu puține rînduri, scrise cu cerneală stîngaci, chinuit, sau intenționat chinuit și din puținele rînduri el trebuise să înțeleagă că e bine, să fie liniștit, chiar așa și scria, „și dumneata să fii liniștit fiindcă fetița e bine și sub îngrijire bună și numai de sănătate să-ți vezi“. Apoi urma semnătura, Maria, și el simțise, citind-o, că nu poate fi altcineva decît această Mărie, soția lui Petre Nobilu, pentru că numai ea zicea și îi zicea și lui „dumneata“, însă ceea ce îl uimise în primul moment era locul depunerii cărții poștale, Lugojul, și mult mai tîrziu avea să afle că nu întîmplător, această femeie făcuse ca scrisoarea să fie pusă ferit, tocmai din Lugoj, unde ea nu fusese niciodată dar care ei i se părea, în naivitatea ei de atunci, atît de departe.

Era o noapte secătuită de sete, cerul înalt, obositor de înalt, el stătea rezemat de scîndura văruită a peretelui barăcii care da înspre postul de pază al sentinelei și urmărea absent rotirea pîlniei de lumină a reflectorului. Țîrîiau greierii enormi și puternici pe care îi bănuia în iarba arsă de dincolo de sîrma ghimpată. Din cînd în cînd, de pe albia unei viitoare ape răzbătea și suia, pînă la el, pe dealul pe care se afla lagărul, glasul drăguinerilor și trîntitul nervos al ușii cabinei de la rețeaua de pompe Mila 21. Nu avea putere să se oprească din acea necontenită reproducere mecanică a puținelor rînduri și, în special, al celui vestindu-i că „fetița e bine“ și repeta apăsat și insistent, incontinuu, „și sub îngrijire bună“, și nu putea, efectiv nu putea, să realizeze ce înseamnă această „îngrijire bună“, sau nu vroia, cum avea să-și dea seama mai tîrziu, cînd avea să se mai liniștească și să se concentreze cu limpezime asupra sensurilor înștiințării și cînd avea să înțeleagă că este posibil ca soția lui să-i fi părăsit iar ideia sufocantă, de neadmis în primul moment, absurdă în cruzimea ei, urma foarte curînd să îi apară firească și explicabilă și chiar încercase un fel de acceptare justificată a ei, ca și cînd morala lui și datoria lui de om superior îl obligau să considere logică această lașitate îngrozitoare, cum a și fost ea, în realitate, și cum a și fost interpretată, mai tîrziu, de toți tovarășii lui. Îi rămăsese speranța în copil, în fetița care nu împlinise șase ani cînd fusese ridicat și pe care nu putea pur și simplu, să și-o amintească decît în puține imprejurări, pentru că el întotdeauna pleca dimineața și venea seara și o vedea mai ales dormind și chiar și atunci se ferea să o vadă ca să nu o deștepte din somn, iar ceea ce ținea minte, sau ceea ce îi revenea mereu și stăruitor în amintire, în legătură cu fetița, era imaginea unei sărbători, a unei petreceri cimpenești de un 23 August, cînd, după defilare, ieșiseră toți membrii activului raional de partid la o pădure unde fusese organizată o masă la iarbă verde și cineva, căci el și aici era mereu ocupat sau își făcea mereu de lucru, cineva o luase în brațe pe fetiță și arătîndu-i pe el o întrebase, cum se întreabă deobicei copiii, prostește, despre părinții lor.

— Cine e dumnealui? iar fetița îi arătase și ea cu degetul și spusese „Tovarășul“, iar acel cineva insistase tot prostește — „Care tovarășul ?“ și ea îl arătase mai departe cu degetul, dar fără nici un fel de zîmbet de bucurie sau așa i se păruse lui, în orice caz nu vorbise ca despre tatăl ei, cum fac copiii, bucurîndu-se, sau întinzînd brațele spre el :

— Tovarășul prim ! și ei, toți, izbucniră în rîs.

— Tata — adăugase acel imbecil, tata — dar fetița negase, clătinînd din cap hotărît.

— Nu ! Tovarășul ! Tovarășul prim ! — și pronunța cuvintele apăsat și clar, căci de foarte mică vorbise repede și corect.

. . . . . .

— Dumneata, Dumitre, ești de rînd să ne mai cauți, fiindcă noi ne-am făcut datoria. Petre Nobilu rîdea sisiit și satisfăcut, cu risul lui cenușiu, înfundat :

— Are dreptate Mărie.

Apoi se urcaseră în mașini, repede, fără să mai apuce, din nou ca deobicei, să-și fixeze o întîlnire, iar Dumitru Dumitru rămase cu impresia că întîlnirea lor se sfîrșise neinspirat. Țăranul acesta, Petre Nobilu, cu vicleniа lui strămoșească, părea să se fi supărat, sau să fi fost dinadins supărat și uitase, văzîndu-l, dar Maria îi adusese aminte, intervenind cum rar făcea ea în discuția dintre ei. Nu avu timp să insiste însă asupra nedumeririi care pusese stăpînire pe el, căci Ruxandra Mărăcineanu instalată, la invitația lui, în față, lîngă șofer, îl întrebase imediat :

— Tovarășul Nobilu n-a fost și dînsul activist în vechiul nostru raion ?

— Ba da, răspunse grăbit Dumitru Dumitru. A fost secretarul meu cu cadrele, atunci cînd am fost eu arestat și a fost singurul care n-a votat excluderea mea din partid.

— Și pe urmă ? — se interesă Tudor Cernat curios.

— Pe urmă, bineînțeles, că a fost și el exclus din partid. A fost și porcar după aceia. Da, da, porcar, el și un fost moșier, Bazacopol, însă moșierul, la cîteva luni, a fost făcut director al propriei lui moșii, unde era porcar. Petrică Nobilu a rămas mai departe porcar, sub Bazacopol, sub care mai fusese servitor, însă înainte de 23 August. Atunci, însă, ca fochist la o batoză a acestuia.

Tudor Cernat rise cu poftă, dezlănțuit, situația i se înfățișa ca într-o comedie groasă, iar șoferul care nu părea să aibă mai mult de douăzeci, douăzeci și doi de ani, întoarse capul spre Dumitru Dumitru, neștiind dacă să rîdă ca de o șfumă, sau dacă acesta putea să fie adevărul și atunci nu i se mai părea nimic de rîs.

— Fii atent la volan — îi atrase Dumitru Dumitru atenția, și băiatul se întoarse jenat.

— Mă scuzați !

Ruxandra Mărăcineanu privea panglica de asfaltul lucind sub poleiala luminii de neon, albastru verzuie, era din nou absentă și cînd Dumitru o întrebă urde locuiește, păru să tresară.

— A, da, iertați-mă. Apoi către șofer: În Cotroceni, pe Costache Negri, lîngă Piața Operei, dacă știți...

Fragment din romanul „Clipa“

Brâncuși : „Sărutul“

Brâncuși : „Supliciul“

aurel rău „între rîuri“

Pod peste Eufrat

Sirius, azi trece-vom peste
și vom fi ca și tine – Acolo.
Un pas, zece pași, fără veste,
și ochii întîi la arbori.
Tu strălucești, tu prin negurile asure
străjer fără taine ;
eu sînt ca orb de atîta rotit prin carte ;
fior al cîrtiței oarbe, haide !
Iar podul lasă, coboară solemna trapă,
cohorta-i albă, de dinți, pe mal.
Și voi de dincolo de cuvînt și de val
din care capre și oi se-adapă...

Femei din Ur

„În casa mea cu miros de cedru intră !“
Sosesc femeile din Ur
ca-n niște gratii, lăsînd doar degetele subțiri
și-obrajii sfere între zulufii
voioși și calzi, moi, vederii, cu-nverșunare
strînse-ntre pliuri egale drepte.

Privind departe. „Mina ei e o cursă,
piciorul ei e o capcană...“
Povești adînci, grele chinuri
cu vin cules de prin văi de rai, mume lumii,
umbră și limes și zvon de ambră,
sosesc aevea prin sălile de lazur.
Un drum de cinci mii de ani.

Muzeul din Bagdad, martie 1976.

Quasidă

Un palmier, de-o tristețe-mi vorbește
în cîmpia Mesopotamiei.

Seara stă să-l înghită. Îl voi lăsa
să-și pună-abaie de negură și de ploaie,
cum vin dinspre Kerbală.

Iar el la rîndu-i mă uită, simțind cum prind
să-i urce prin fibra dulce-a tulpinei iar
vești de flori și de fruct cu-alint.

„Un ceas, ca un mort, da, un ceas a stat
cu fața-n pumni lîngă Eufrat“,
pe cînd ca tobe sînt picurii din zenit

ai ploii. Iar seara l-a și-nghițit
în cîmpia Mesopotamiei.

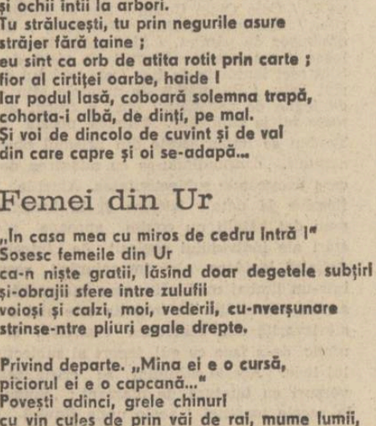

Brâncuși : „Danaidă“

Sargon cel Mare

și de la marea de miazănoapte la marea de miazăzi

și a pus în butuci regi

și ca un leu întraripat de la munții săgeți în cer
la hoardele rotitoare de pulberi, ale deșertului

și l-au salvat niște zdrențe : scribii

Figurine

Își acopăr sub sticlă
ochii
ori gura,
cu palma ;
și-așa rămîn.
Să nu vadă
– ce ?
să nu strice
– cît,
prin cuvînt ?

Drum spre Basra

S-ajung la grădina lui Adam
și la pomul maicii Eva,
mult nu mi-a lipsit.

Mergeam fluierînd înspre Golful Persic,
decît regii parți mai fericit.

Doamne, smerit aș sta
sub fructele cele-oprite !
Grăbit
și-aș răspunde cînd m-ai striga.

Să-ntorci, negreșit nu mai poți
ale istoriei sfinte roți.
Și Ea cînd i-a-ntins mărul, știu,
El s-a făcut pirpiriu,
din voinic.
Și-a mușcat.
Doamne, nici astăzi nu ne-ai iertat...

S-ajung la grădina lui Adam
și la pomul maicii Eva,
mult nu mi-a lipsit.

Mergeam fluierînd înspre Eritreea,
cînd soarta s-a răzgîndit.

radio

Sub semnul muzicii

În plină desfășurare, Festivalul Internațional „George Enescu“ este, fără îndoială, centrul de prim interes cultural al acestor săptămîni ; Radiodifuziunea transmite zilnic concertele din sălile capitalei la care se adaugă un Jurnal al Festivalului, ecouri și comentarii în jurul operei enesciene. În programul săptămînii care a trecut au fost difuzate, printre altele, un Memorial al Festivalului „George Enescu“ ediția a VI-a, iar emisiunea **Tribuna muzicală Radio** a prezentat creația lui Enescu în ambianța muzicii românești și universale.

Reunind nume de prestigiu ale muzicii contemporane, interpreți, formații și orchestre din țară și de peste hotare, Festivalul se vrea a fi, ca și în precedentele sale ediții, un prilej de a pune în valoare opere ale creației muzicale clasice și actuale și totodată un omagiu adresat muzicianului și omului care a fost Enescu, compozitorului și cetățeanului, suflet din sufletul poporului său prin ceea ce creația sa are mai bun.

Afirmată ca una din cele mai nobile esențe ale creației populare, opera enesciană a cîștigat peste timp o semnificație nouă și anume aceea de a fi contribuit din plin la afirmarea folclorului nostru, a înțelegerii sale ca atribut fundamental al spiritualității românești.

Printre proeminenții urmași ai tradiției enesciene se numără desigur și marele artist care este Gheorghe Zamfir, acest creator tulburător, interpret și compozitor la rîndul său, continuator al unei tradiții care, în muzica noastră a fost ilustrată de o întreagă pleiadă de muzicieni. Ne va fi greu să desprindem vreodată marea interpretare de creația autentică și Gheorghe Zamfir se numără printre cei care nu s-au mulțumit să găsească în folclor doar pretextul unei rafinate distilări, ci au pătruns adînc, pînă la acel strat încărcat de sensuri care definește cultura unui popor.

Într-un **„Dialog al artelor“** difuzat la Radio, Gheorghe Zamfir declara că, desigur, viitorul muzicii aparține folclorului. Și ar putea să ni se pară hazardată afirmația aceasta atîta timp cît muzica contemporană se află pe drumul unor căutări conceptuale, dar intuițiile unui artist nu pot să înșele, cel puțin în ceea ce privește propria operă. Vom avea prilejul să fim prezenți în această ediție a Festivalului la premiera mondială a unei cantate compuse de Gheorghe Zamfir, în interpretarea lui Gheorghe Zamfir și a corului **Madrigal** dirijat de Marin Constantin. Ni se pare a vedea aici o justificare a tradiției Festivalului, căci opera lui Enescu nu a pornit doar dintr-un mare talent ci și dintr-o profundă profesiune de credință.

Nicolae Mateescu

plastica

Brâncuși tînăr

Brâncuși tînăr — astfel ar putea fi numită expoziția din sala Palatului. Sînt adunate aici, cu mijloace muzeistice proprii, lucrări de tinerețe ale artistului. Se pune în valoare, succint, evidența unei tinereți de geniu. Vîrsta primelor mari promisiuni și a primelor mari realizări. Surse și deschideri viitoare, se întrevăd îndeolaltă, într-o desfășurare pe care actul critic o poate cuprinde cu ușurință și claritate.

O primă lecție asimilată, cu sorgintea în arta antichității, greacă și romană, ne-o demonstrează portretele dedicate lui Nicolae Dărăscu, Petre Stănescu, Carol Davilla, expresive în psihologie și esențializare. Un început de psihologie și esențializare. Din seria capetelor de copii, „Supliciul“, un fel de fiu al fiilor lui Laocoon și-al sclavilor lui Michelangelo și „Orgoliul“, de o împietrire și liniște egipțiană, cu mai multă conștiință de sine însă, formează o stranie pereche și imagine a căutărilor încă neradical rezolvate. În „Somnul“ sau „Muza adormită“, cum i se spune, deschizătoare de o strălucită serie, trecerea rodiniană a marmorei către ființă, amintește de rapida ucenicie, cu efecte atît de pozitive, în imediata apropiere a maestrului, „Coapsa“, o marmură-bijuterie, intră de-a dreptul în substanța fecundă a undulaselor geometrizări. Pragul însă de la care putem vorbi într-adevăr de Brâncuși, artistul revoluționar și reprezentativ al modernității începutului de secol, îl reprezintă „Rugăciunea“, „Sărutul“ și „Cumințenia pămîntului“. În „Rugăciunea“, eternitate a feminității și aducerii aminte, a fringerii armonioase și a reculegerii purificatoare, ființă omniprezentă și căruia, în fragila și intensa ei condiție umană, un braț îi cade de vechime și durere iar o mînă se sudează compactă pe taina vieții, Brâncuși se cutremură prima oară de imensa lui originalitate și forță creatoare. Alături de „Rugăciunea“, „Cumințenia pămîntului“, „Sărutul“ rămîne, cred, cea mai populară operă a sculptorului. Tradiția folclorică, a făuritorilor anonimi dar milenari de măiestre imperecheri, cum erau cei care crestau în lemn cozile de linguri în dragobete, este reînviată la o treaptă amețitoare, a deplinei și eternei spiritualități. Enigmatică, fascinantă de-a dreptul, „Cumințenia pămîntului“, dezbătută din calcar crinoidal, această zeitate neolitică a tuturor și toate, valorînd pentru arta modernă cît descoperirea unei piramide conservată perfect, sleiește orice asociație posibilă în ceea ce privește vasta arie de surse primordiale din temeiul cărora se reclamă genialitatea brâncușiană.

În lumina acestei întreite înfloriri, putem privi și recunoaște nu numai „Danaida“, „Prometeu“ și „Domnișoara Pogany“ dar chiar întreaga operă brâncușiană. Anul 1907, an în care au fost realizate cele trei lucrări esențiale pentru arta noastră și a lumii, „Rugăciunea“, „Sărutul“ și „Cumințenia pămîntului“, a fost, într-un fel, o sublimă transcendență a marilor umiliți și atrocități exercitate în același timp în țară de pătura conducătoare asupra țărănimii revoltate. Un sculptor țăran convingea pentru totdeauna oamenii de înalta frumusețe și îndreptățire a lumii din care își trăgea rădăcinile.

Grigore Hagiu

muzica

La cald

Trebuie să vorbim, chiar de la începutul acestui **Festival Enescu**, despre public și comportamentul său psihologic. Adică să observăm că în conștiința melomanului Festivalul există, a rămas un eveniment. Nu știu dacă un concert inaugural trebuie să fie numai foarte bine cîntat sau să se și organizeze după o temă, o direcție programatică. Oricum, tandemul dirijor-orchestră a funcționat bine, mai ales în Simfonia a III-a de Enescu. Acest opus nodal, stricto sensu inepuizabil în complexitatea pendulării sale, sortit, ca toate marile opus-uri enesciene, unei perpetui redescoperiri, n-a fost cantonat, de dirijorul Mihai Brediceanu, într-o versiune tezistă, care să fi optat brutal pentru una sau alta dintre soluțiile încifrate de partitură, ci a transmis tocmai incertitudinea, prudența, însemne ale maditației superioare legată de intimitatea componisticii autorului. Singur că la un alt pol stilistic se situează Rapsodia I-a, aleasă să deschidă concertul pentru valoarea sa emblematică, însă, să fim atenți, care nu epuizează, cît de cît, personalitatea autorului. Ion Voicu a strălucit din nou în Simfonia Spaniolă de Lalo, concert pe care, spun cei ce au apucat să-l vadă, înfăptuindu-se sub ochii lor, Enescu îl interpreta adesea, și de necontrazis.

Nu discutăm acum, după trei zile, ponderea muzicii și interpretării românești în festival. Vreau să remarc doar că o tendință interpretativă manifestă în stagiunile ultime — propensiunea muzicii de cameră — a găsit și repertorial rezolvarea cea mai potrivită ocaziei. Programele orchestrei **Simfonietta**, dirijată de Maria Nistor (am reținut versiunea „Cantemirianei“ de Mihai Moldovan, o muzică densă, volitivă, echilibrînd planurile discursului cu virtuozitate) ale formațiilor **Ars rediviva** și **Camerata** au fost exemplare. Condusă de Ludovic Bacs, dirijor indispensabil vieții concertistice bucureștene, **Ars rediviva** are dublul merit de a fi constituit în conștiința publicului noțiunea, pînă nu de mult ignorată, de baroc românesc, de muzică de epocă autohtonă, și de a putea oricînd să prezinte pe podium un program în domeniu, la un nivel greu de egalat, de orice formație de muzică veche din lume, în ceea ce ține de transparență, fragilitatea înfiorată a sunetului, eleganța oscilării între pitoresc-muzeistic și interpretare caldă, transfigurată. Orchestra **„Camerata“**, un alt spectacol de virtuozitate camerală, adusă și ea de dirijorul Paul Staicu pe podiumul performanțelor rare, și-a asumat răspunderea celor mai tinere prezențe componistice din festival. Constantin Simionescu și Ulpiu Vlad au fost hărăziți să ducă, în mod meritoriu, cuvîntul unei generații de creatori, cu tendințe multiple, dintre care două au fost astfel reprezentate adecvat.

Cum nu se poate mai simptomatic pentru calitatea muzicii de cameră ce se practică acum la noi a fost și concertul de formații de marți. Un program în întregime autohton a luminat filiații pe care, disparat, le citeam poate mai greu. Enescu, cu cel de-al doilea Cvartet de coarde a prezidat reuniunea printr-un opus de primă mărime, văzut cu calm, cu culori fluente, cu un joc subtil al liniilor sinuoase, de excepționalul cvartet **„Academica“**.

Costin Cazaban

O viață de patriot și revoluționar

Viața lui Mao Tzedun a fost străbătută de pathos revoluționar și de un adînc devotament pentru cauza poporului său. A fost fiu de țăran din satul Sao-șan, ținutul Hunan, dedicîndu-se încă din tinerețe revoluției, luptei celor mulți. A participat pentru început la mișcarea democrată inițiată de Sun Iat-sen, în 1918 a condus tineretul revoluționar din Hunan, iar în 1920 a înființat un cerc pentru aprofundarea marxismului și a fost animatorul Uniunii socialiste a tineretului. În anul 1921 și-a legat numele de întemeierea Partidului Comunist Chinez, forța politică dominantă a Chinei, conducătorul marilor bătălii de clasă ce au culminat în războaiele revoluționare și antiimperialiste ale deceniilor următoare. Intrarea pe scena istorică a Partidului Comunist Chinez a însemnat apariția unei noi conștiințe de sine a marelui popor chinez, constituind în același timp un factor important al întregii vieți politice și sociale a secolului XX. Războiul revoluționar din 1924—1927, cei zece ani de război agrar revoluționar de după 1927, epopeea cunoscută sub numele de Marșul cel lung, războiul antiimperialist și contra dominației străine, iar mai apoi proclamarea Republicii Populare Chineze sînt indisolubil legate de activitatea teoretică și practică a lui Mao Tzedun. Apropiind partidul de mase, Mao Tzedun a fundamentat concepția războiului popular, în condițiile Chinei, elaborînd strategia revoluționară și conducînd Armata populară de eliberare la victorii hotărîtoare. Sînt pagini de istorie ce evocă ecloziunea uriașelor energii ale unui popor multimilenar, chemat la o viață nouă, mai demnă, eliberată de prejudecățile feudale și de opresiunea unui sistem birocratic. Acțiunea revoluționară a lui Mao Tzedun a însemnat, în același timp, o activitate de construcție a structurilor revoluționare și de edificare a unei noi conștiințe, menită să transforme poporul și să-l înzestreze cu acel dinamism creator de istorie, pe care Mao Tzedun îl aprecia drept caracteristică principală a ideilor comunismului. Proclamarea Republicii Populare Chineze, la 1 octombrie 1949, a marcat deschiderea unei alte ere în viața unei țări ce cunoscuse timp de secole climatul de înapoiere feudală și de opresiune străină. Programul istoric de făurire a unei Chine moderne, dezvoltată din punct de vedere economic, avînd un regim de justiție socială, bazat pe eliberarea maselor de asuprire, este legat de asemenea de gîndirea și de activitatea lui Mao Tzedun, de prezența sa în fruntea Partidului Comunist Chinez. Eminent revoluționar, Mao Tzedun a fost un prieten apropiat al poporului român, militînd pentru apropierea dintre China și România, pentru legături strînse între popoarele și partidele noastre, în spiritul unor relații frățești, promovate sub semnul socialismului și al păcii.

Mao Tzedun a fost o personalitate multilaterală, conducător politic și militar, gînditor, organizator de stat și poet în același timp. Activitatea literară a fost pentru conducătorul Partidului Comunist Chinez o coordonată permanentă a vieții. În timpul celor mai istovitoare activități, al campaniilor militare, în viltoarea evenimentelor, Mao Tzedun a scris continuu, iar poemele sale nu reprezintă altceva decît obișnuita pasiune adiacentă și compensatorie a oamenilor de acțiune. Stăpînind cu măiestrie formele clasice ale poeziei chineze, Mao Tzedun a creat o operă ce întregește admirabil figura sa proeminentă, încrustată în evenimentele acestui secol. Versurile sale trăiesc și celebrează momentele cele mai importante ale destinului de excepție cu care a fost înzestrat autorul lor. Era imposibil ca „Marșul cel lung", de pildă, să nu rămînă viu în poezia sa. Cuvintele lui Mao Tzedun: „Să ne întrebăm, a cunoscut vreodată istoria vreun marș atît de lung încît să-l egaleze pe al nostru ?" își prelungesc ecoul în celebra poezie: „Armata roșie nu se teme / De greutățile Marșului cel lung / Mii de riuri, sute de munți, ușor. / Cele Cinci Culmi / pur și simplu văluri. / Imensul munte Wu-Meng / doar un dîmbușor de pămînt. / Sînt calde țărmurile cețoase / scăldate de Fluviul cu nisip de aur. / Sînt reci lanțurile de fier / ale podului de peste riul Tatu. / Bucurie peste muntele Min / o mie de leghe de zăpadă: / cînd a trecut armata / toate fețele zîmbeau". Fiindcă poezia lui Mao Tzedun se împărtășește din lirismul obiectiv al acțiunii, confundîndu-se cu mișcarea de masă, care transcende subiectivitatea. Aluziile semnificative la datele istorice și la locurile unde s-au dat bătălii nu conțin aproape niciodată stări ale individului copleșit de întrebări, ci definiții lapidare ale împrejurării respective, într-un limbaj meditativ, care sugerează dimensiunea eternității. Interogația este aici o expresie izvorîtă din dialectica realității, și n-are nimic de-a face cu eul încert al subiectivismului liric. Aceste atitudini se cristalizează în versuri cu tăietură de diamant: „Singur stînd în recele toamnei / acolo unde fluviul Hsiang curge spre nord, / la extremitatea insulei portocalilor, / privind miile de coline, / roșii, / rînduri, rînduri de păduri, roșii, / riul este verde, pînă la fund, / o sută de bărci luptîndu-se, / vulturi străbătînd cerul, / peștii lunecînd sub apa limpede. / Tulburat de spațiul pustiu, / întreb pămîntul mare și întunecat: / cine stăpînește înălțimea și căderea ?" (**Changsha**, Toamna 1925).

Mao Tzedun și-a expus gîndirea artistică într-o formulă pregnantă: „Unitatea conținutului politic revoluționar cu cea mai înaltă perfecțiune posibilă a formei artistice". Conducător politic al proletariatului revoluționar, el a avut întotdeauna în vedere forța extraordinară a verbului însuflețit de idealurile comuniste, subliniind însuflețit rolul artei în modelarea conștiințelor: „Lucrările de artă fără calități artistice n-au nici o forță, oricît de progresiste ar fi ele din punct de vedere politic. De aceea, ne opunem atît tendințelor de a produce opere de artă impregnate de un punct de vedere politicește greșit, cît și tendințelor de a promova stilul lozincă și afiș care este just din punct de vedere politic, dar este lipsit de forță artistică". Spirit exigent, Mao Tzedun și-a judecat cu severitate propria sa creație, cerînd să fie apreciată cu discernămînt, pentru a nu induce în eroare prin forma sa tradițională. Ceea ce l-a preocupat toată viața a fost izbinda noului, atît în structurile politico-sociale, cît și în artă și în celelalte domenii ale conștiinței.

Ardentul patriotism al poeziei lui Mao Tzedun este evident prin insistența cu care se oprește ochiul său asupra peisajului chinezesc. Majestatea fluviilor și amploarea formelor de relief dau poeziei un sentiment de durabilitate, un calm geologic. Piscurile înzăpezite transcriu sentimentul veșniciei: „Peisaj din nord: / sute de leghe înghețate ca sticla, / mii de leghe sub plutirea zăpezii. / Privești la Marele zid, / în partea aceasta, în cealaltă parte, / numai sihăstrie albă" (**Zăpezi**, Februarie 1936). În această liniște de început de lume nu se aude decît tumultul bătăliilor. Peisajul contemplat mereu este terenul de afirmare a spiritului eroic. Privind în istorie, poetul vede figuri ale trecutului întrecîndu-se să celebreze măreția crestelor înzăpezite. Împărații și eroii de demult sînt însă prea puțin „străluciți în ale poeziei", au sufletul prea impur pentru a se ridica la demnitatea maiestuoasă a peisajului chinez. „Pentru erol, acuma este timpul" încheie poetul. Era timpul de naștere a unei lumi noi, care-și cerea protagoniști pe măsură, luptătorii lucizi și devotați, trăind imanența istorică și sentimentul măreției cu modestia fiului conștient al unui mare popor.

Moartea președintelui Mao Tzedun ne aduce în memorie din nou frumoasele sentimente de prietenie pe care le-a purtat poporului român, evidențiate cu pregnanță în timpul vizitei tovarășului Nicolae Ceaușescu din 1971. Conducătorul chinez a militat pentru legături tovărășești dintre Partidul Comunist Chinez și partidul nostru, pentru relații frățești dintre China și România. Numeroasele manifestări de compasiune ale comuniștilor, ale tuturor oamenilor muncii din țara noastră, exprimate emoționant în telegrama adresată de tovarășul Nicolae Ceaușescu, arată convingător sentimentele noastre de solidaritate tovărășească, încrederea că poporul chinez va ști să transforme durerea în forță și să continue opera de edificare socialistă a țării prietene.

Aurel-Dragoș Munteanu

Două poeme de mao tzedun

Întoarcerea la muntele Tsingkang

După un motiv de Șuci tiao keh tcu

Mai 1965

De multă vreme îmi doresc norii să-i ating,
M-am cățărat pe Tsingkang o singură dată.
Aș vrea să întîlnesc acolo ținutul vast de altădată :
Vechiul său aspect să ia chipul tînăr pe care să-l înving.
Pretutindeni cîntece de granguri, valsuri de rîndunici,
Murmure de izvoare curgînd, cascade repezi și mici.
Drumul urcă în ceruri, petale de flori îl ning.
De aici Huangyangkie, odată rămasă în urmă,
Nici o primejdie privirea ageră nu mai scurmă.
Vuietul vînturilor și tunetelor scăpate din hamuri,
Elan purpuriu de drapele și sute de flamuri,
Iată pămîntul oamenilor adunat în glastre.
Treizeci și opt de ani au trecut deja din viață,
Simplu bobîrnac al degetelor mîinilor noastre.
Se poate culege luna de pe boltă în fiecare dimineață,
Se poate prinde broasca țestoasă în tîmpul mersului,
Întoarcerea triumfală a rîsului și cîntecului înfruntă riscul.
Nimic nu este imposibil în sînul universului,
Chiar îndrăzneala de a escalada singur piscul.

Dialogul păsărilor

După un motiv de Nicn nu kiao

Toamna 1965

O pasăre fabuloasă, orientală, își desface larg aripile,
Se înalță ca un planor la nouăzeci de mile
Și dezlănțuie brusc un ciclon formidabil.
Cu spatele lipit de cer, privește în jos :
Pretutindeni ziduri ridicate de oameni împrejmuiesc incinte.
O mulțime de focuri incandescente sfîrtecă cerul,
Nenumărate obuze răscolesc pămîntul,
Ascunsă în tufișul său, o vrabie a incremenit de spaimă.
„Dar, acesta e cu adevărat sfîrșitul lumii !
Oh ! să plecăm cît mai repede filfiind din aripi."
„Încotro anume vrei să pleci, mă rog ?"
Vrabia răspunde calm :
„Se află un palat de jad pe muntele zînelor.
Nu îți mai amintești, au trecut deja doi ani de cînd
Un pact a fost semnat într-o lună de toamnă ?
Și apoi, acolo se găsește mîncare din belșug :
Cartofi bine prăjiți
Adăugați la o friptură gustoasă de vacă."
„Destul, totul nu este altceva decît vis.
Privește, lumea e în continuă schimbare."

În românește de Petre Dan Lazăr

FERESTRE

„Scrisori provinciale"

Ștefan Bănulescu pune o distanță de-o fugă de dropie între el și indiscreția lumii. Și de asemenea între el și foaia de hîrtie. E un distant, din sfială. Numai că, dacă telefonul se poate scoate din priză, coala nescrisă îl urmărește cu încăpățînare, ca pe un vinat rar. Îl ține mereu în bătaia puștii. Nu știu dacă mai avem azi un alt scriitor care să petreacă mai multe ore, în fața petecului, cînd scris, cînd scris și șters, cînd alb, ca albul ochilor celor care ți se uită în ochi. Dacă aș avea talent de desenator i-aș face astfel portretul : Bănulescu strecurînd cuvinte, cu o strecurătoare fină, purtînd pe față masca nobilului chin.

Așa s-a născut „Iarna bărbaților". Pagini antologice de proză românească. Și după aceea — tăcere. Iarăși fuga, miile de zgomote reale ale orașului, plus zgomotele perceptibile doar celor cu auzul ciulit, căutările unui loc bun, a unei cerneli care să nu facă „purcelușă", sau cum îi s-o fi spunînd la pete, a unei penițe, de încredere și așa mai departe — întreaga strategie a luptei cu cuvîntul, pe care unii o cunoaștem mai mult, alții mai puțin, alții din auzite.

Am în față recentele „Scrisori provinciale", o nouă izbîndă a sa, „Scrisorile" ca punct de plecare au un resort intim, compensatoriu. Fugi după liniște, dar cînd ai atins-o, te deranjează ca o cascadă. Nu cunosc un zgomot mai infernal decît Urlătoarea tăcerii ! Și atunci începi să-ți apropii lumea. Te duce gîndul, parcurgînd delicatele foiletoane — că autorul are universul așezat în ordine pe-o față de masă și, cu sfiala — îndrăzneală a creației, trage încet de pînză și-și vîră tot mai sub ochi „obiectivele". Urmărim de fapt un spectacol al comunicării. „Primim și scriem din ce în ce mai puține scrisori. Aflați în situația de a așterne cîteva rînduri familiare și de a le expedia, avem trac și o secretă teamă de ridicol și inutilitate". *Tonul cărții îți e dat de la prima frază. Și, aș spune, și tonusul. Bănulescu conversează cu ideile avînd grijă de-a păstra mereu o distanță ceremonioasă. Tuturor ideilor le spune „dumneavoastră", chiar și celor mai nesuferite. Acest climat diplomatic creează savoarea unui stil inimitabil, propriu omului și artistului. Scrisorile sînt blînd ironice, și cum remarca Nicolae Manolescu, aparțin unui moralist. Demult n-am mai dat în literatura noastră peste o vocație pedagogică atît de frumos servită și ar trebui să ne întoarcem înapoi la miezoasele scrisori ale lui Ion Ghica, Alecsandri ori la proza scurtă a lui Costache Negruzzi. Îmi vine în minte și frumoasa carte „Mici opere morale" a lui Leopardi. Mimic crispat, acea curgere lină a gîndurilor, ba uneori chiar un chef de vorbă — lucru atît de rar. Unzori sînt disecate niște atitudini, alteori dăm peste carnete de scriitor : „realitatea în căutarea ficțiunii", pagini care ne aduc în memorie vremea cînd autorul nu era decît un „pîrlit de nuvelist". Greu de definit formula noilor proze. Nu există, de fapt, o formulă, aluzia epistolară putînd deruta. În cele mai multe bucăți povestitorul e deghizat în ascultător și comentator de confidențe. Crainic de confidențe. Un personaj important ar fi „prietenul" — ceva pe muche între confesorul serios și amicul moftangiu al lui Caragiale. Unul vine să-i povestească de noul cod poștal, prilej pentru autor de a face interesante considerații toponimice și lingvistice, pline de savoare și miez ; un alt prieten îi vorbește cu nostalgie villoniană despre zăpezile de altădată, un al treilea pune pe tapet „subiectul zilei". Un fel de „Hanu Ancuței" cu două personaje, dintre care unul vorbăreț și avîntat, celălalt ținîndu-se discret cît mai în umbră, ascultînd tăcut, zîmbind „înțelept ca un proverb". Ștefan Bănulescu reintroduce în circuit scriitorul ca personaj, această carte dînd pe față marele-i dar de orator. Cu un minimum de ficțiune și de regie sînt puse în ramă întîmplări, oameni și idei. Se încearcă reabilitarea prestigiului breslei și modelul de scriitor la locul lui este Nicolae Filimon :* „Prin Filimon, prestigiul public al scriitorului începe să vină direct din substanța și prestigiul scrisului și se cerea respectat chiar în lipsa unor ranguri și poziții sociale moștenite sau dobîndite prin mijloacele vremii. Această nouă condiție a scriitorului, mult mai dramatică, (dar și mai aproape de adevărurile meseriei), care-și ia singură toată răspunderea, fără posibilitatea de a se ocroti înapoia vreunui regim preferențial de impunitate, aveau s-o încerce după aceea, la modul masiv numeroși scriitori". *În sprijinul acestor afirmații sînt citate mărturisirile marelui Ion Ghica :* „...cîștiga puțin, prin munca și talentul său ; caracter independent, nu s-a căciulit niciodată la nimeni, ura și disprețuia lipsa de demnitate și lingușirea; modest pînă a roși cînd auzea laude pentru scrisul lui, n-a bănuit niciodată că era un scriitor de mare merit". *Pe aceeași linie, portreteseu se înscrie și itinerariul „Haimanale — Ploiești — Mizil — București", pe urmele lui Caragiale.* „Lumea de parodie, Caragiale e posibil să n-o fi întîlnit în chinuitul și seriosul sat Haimanale. Copilul Caragiale, cu deosebite însușiri native, plecînd din Haimanale, cu părinții săi, spre Ploiești, lua cu sine amintirea unei lumi simple și de bun simț, precum și amintirea, dacă nu poetică, cel puțin intimă și cu frumusețî la îndemînă". *De mare actualitate mi se par considerațiile despre arta scrisului din „Narcis era frumos, dar mai puțin artist", pledînd pentru „stilul normal" adică, în contra, (cu termen maiorescian), „stilul plins" și „stilul confuz".* „Folosiți stilul normal. E cel mai bun examen al prozei. Și cu șansele cele mai sigure spre nemurire". *S-a putut observa, chiar și din cele cîteva citate, diversitatea „scrisorilor", „bogăția de tonuri și nuanțe. Dacă s-a luat ceva din genul epistolar, s-a luat tocmai această libertate de zbor de la una la alta, logica asociației, eleganța clasică a confidențelor de altădată. Ironie, autoironie, șfat, proverb, gîngășie — iată țesătura măiestrită a cărții. Și pentru a încheia : sînt prozatori grăbiți de nemurire. Aceștia se aruncă pe pagina albă direct din scutece ori din pat, cu așternut și cu maculatoare cu tot (atunci cînd se cred maturi), măcinați de o febrilitate vecină cu zarva pieței, din invidie și teamă să nu le-o i-a altul înainte, doamne ferește ! Și există alții, care așteaptă, meditează și scriu* numai atunci cînd nu pot altfel. *Bănulescu face parte din ultima categorie.*

Marin Sorescu

Brâncuși : „Somnul"

Mesajul biruinței idealurilor umaniste

Urmare din pag. 1

cu Făt-Frumos și Ileana Cosînzeana, prin actul nupțial sărbătorit de semeni și de tot ceea ce e viață. În viziunea lui Laurențiu Fulga, Erosul stă sub controlul lui Thanatos. De unde stranietatea modurilor sale de devenire. Și în transcendent. Și în contingent. De unde condiția eroică a afirmării lui. Mobilitatea halucinantă, ciudată a manifestărilor, prezența obsesiilor. Calitatea parapsihologică a acestora, dureros de dulcele care le animă în marginea iluziei, tragicul imprimat pe însăși retina visului de fericire.

Eros și Thanatos — Dragostea și Moartea — sînt și eroii centrali ai romanului **Alexandra și Infernul.** Anunțînd corolarul sugerat în **Doamna străină** și desăvîrșit, prin implicațiile mitologice, în **Moartea lui Orfeu.** La granița dintre real și ireal. La scara fantasticului. A forțelor centrifuge și centripete. Antinomice și totuși convergente prin ispita lor de a se topi într-un unic sens. Thanatologia îmbrățișînd, finalmente, circumstanța eternității în absolut a Erosului. Cheie de boltă a literaturii lui Laurențiu Fulga, **Alexandra și Infernul** conferă contradicțiilor ontologice și gnoseologice, maniheiste sau nu, posibilitatea descifrării lor în realitatea imediată și proiectarea, ca atare, în spațiul duratei esențiale. Unde particularul e un semn al generalului. Și invers. Alexandra e și făptură materială. Dar și Idee. Infernul e și simbol mitic al Răului. Dar și expresie concretă a acestuia, numită Război. A traumatismelor înlesnite sau provocate de el. Ambii termeni („Alexandra" și „Infernul") sugerînd încărcături atomice de indiscutabilă complexitate. Eros și Thanatos implicîndu-se ca adevăruri cardinale în conștiința celui ce le trăiește la modul concret : Ostașul. Bărbatul. Care se bate, se salvează, ucide, moare sau visează.

Pentru care, în fapt, războiul e bolgie, golgotă, apocalipsă, coșmar. Așa cum era, pe alte coordonate, în viziunea lui Liviu Rebreanu o „pădure a spînzuraților", în a lui Cezar Petrescu — o „întunecare", în a Hortensiei Papadat-Bengescu — un „balaur", iar în a lui Camil Petrescu — antipodul „nopții de dragoste". Eroii lui Laurențiu Fulga îl resimt, fiecare în funcție de datul biografic și de timbrul temperamental. La altitudinea evenimentului obiectiv sau la cea a fantasticului interior. Unii ca eroare esențială. Alții ca legitate. Unii ca semn al disoluției personalității. Alții ca superlativ al voinței de a decide și de a dicta. Pentru toți e o experiență de domeniul extraordinarului. Al confruntărilor — limită. Fie că se găsesc în linia întîi, în „țara nimănui", în spatele frontului, înainte sau după luptă, sub bombardamente sau în clipe de acalmie. Veterani ori proaspăt angajați în ostilități. Diversele capitole ale romanului nu sînt altceva decît configurarea unei ispostaze. A unei nuanțe cromatice, identificate mereu într-un nou tip caracterologic. Expresie a sintezei numite **homo multiplex.** Instinctual, rațional, versatil, duios, fatalist, încrîncenat, dur, melancolic, energic, disimulat, extravertit, introvertit, reflexiv, traversează, voit sau nevoit, același Infern. Nu unul dantesc al pedepselor meritate pentru păcate săvîrșite. Ci unul existențial. Avînd, totuși, la orizont, și ipoteza salvării. Supratema romanului e, de altfel, visul supraviețuirii. Trăit prin anamneză și prin speranță. Excelent surprins, printre altele, în primul și în ultimul capitol. Ambele respingînd **de plano** însăși ideea de război. De moarte nenaturală. Cel dintîi înfățișează, în pagini memorabile, fuga disperată a condamnatului, cu stîlpul pedepsei în spate, urcînd spre piscul libertății virtuale, ca un Christ urmărit de gloanțe. Celălalt relatează o altă fugă, nu mai puțin disperată, a unui român și a unui german. Mai precis : ieșirea din aceeași mlaștină (simbol al războiului), sprijinul reciproc (semn la omenie), întîlnirea unei fetițe (metaforă a candoarei) care vorbește o limbă necunoscută celor doi : limba păcii, a vindecării rănilor, a zîmbetului, a prieteniei. Numele fetiței e Alexandra.

Cîte o Alexandra populează fiecare capitol al romanului. Întruchipînd o ființă sau alta a inefabilului mister al Vieții înseși. Credința Bărbatului într-o realitate deopotrivă fizică și metafizică, sublimă, răscolitoare, tulburătoare, fidelă și infidelă : Femeia. Al cărei nume primordial e Eva. Cum al Bărbatului e, tot primordial, Adam. Cuplu etern. Frămîntat de neliniști. Avînd nostalgia paradisului și a certitudinilor, prin prisma (aici) a Bărbatului care vrea să scape din Infern, visînd la Eden. Gîndind-o pe Eva ca Beatrice, Veneră, Madonă, Antigonă, Penelope, Desdemonă. Sau, spre a mă raporta la **Moartea lui Orfeu,** ca o Euridice. Metafore ale frumuseții absolute. Fizice, Morale. Absolute, uneori, prin unitate, alteori prin prevalență. Prin armonia contrariilor. Prin izolarea trăsăturilor de excepție. Alexandrele lui Laurențiu Fulga, abstracție făcînd de ultima, dotată instinctual cu toate farmecele ingenuității, ale virstei cunoașterii și autocunoașterii, purtînd măștile jocului și ale tainelor descoperite realizează imaginea poliedrică nu atît a Femeii cît a senzației Vieții. A izvoarelor veșnice ale acesteia. A vieții exercitînd atracții polarizante prin ceea ce a oferit și mai ales prin ceea ce ar putea oferi omului care rîvnește pătimaș s-o trăiască prin toți porii sensibilității sale. Un ideal dedus prin real. Un bun. O proprietate. O necesitate. Femeia însemnînd, în contextul Războiului, suport moral, memorie afectivă, varianta ipoteticei supraviețuiri. Fie că iubita e castă sau necredincioasă, aeriană sau telurică, diafană sau senzuală în universul intim al celui ce o realizează mental, ea e totul, mai corect iluzia Totului. Prin care există și se valorifică, în perenitate, Sinele. Ființa. Un Tot conturînd paradoxal din geometriile visului sublimant, nu circumstanța „frumoasei fără corp", ci pe aceea a Cezarei, torturîndu-l și senzorial și spiritual, prin materialitatea ei, pe Ieronim. Femeia, adică Viața, configurîndu-se în sintaxa Patimei. Patimă iconodulă. Bărbatul reprezentîndu-și Iubita ca pe un alter ego narcisistic. Ca adevăr incandescent iscat din conștiința valorii transcendentale a trăirii. Critic judecînd, din modul subiectiv de a-și sublima, prin refulări și defulări, condiția. Obsesia triumfînd. Supapă a supraviețuirii, prin amintiri și nădejdi. Prin stări distilatorii, în spiritul imprejurărilor ideale, dar și cenzurative, al îndoielilor care l-au subjugat pe Othello, și au așezat natura umană sub semnul nonimposibilului.

Școala muncii

Urmare din pag. 1

o magazie, un depozit de cunoștințe. Ea trebuie să devină un element esențial al **laboratorului gîndirii proprii,** un element activ, creator, al personalității tînărului și nu un cuib statut în care rutina, mimetismul servil, clocesc ouăle sterile ale gîndirii dogmatice. N-are nimic comun cu epoca noastră acel învățămînt care în loc să caute să explice legile, teoriile de bază, să găsească sensurile și finalitățile fenomenelor, cultivă încă fetișul faptelor în sine, al datelor și a unei erudiții infructuoase, fără a se întreba vreodată la ce servesc ele. În mijlocul secolului al XX-lea e absolut necesar să ne fie clar că nu făurim papagali, ci ființe gînditoare, armonioase, capabile să facă față, cu gîndirea lor proprie, științei și tehnicii contemporane. Pentru aceasta este nevoie de schimbarea radicală a mentalităților învechite cu privire la instruirea și educarea elevilor. Școala trebuie să-i ajute pe elevi să-și formeze personalitatea pe măsura epocii lor, să-i ajute să se maturizeze, păstrîndu-și tinerețea cu toate atributele ei, să înțeleagă fenomenele, mutațiile, evoluțiile și revoluțiile care au loc în știință și în societate. Să-i convingă că omul nu-i făcut numai ca să trăiască și să mănînce, ci și ca să gîndească și să muncească, să lupte pentru un ideal.

Chemată să se integreze în marea școală a vieții și muncii școala are datoria să-i convingă pe tineri că tot ceea ce vor deveni mai tîrziu nu va fi decît rodul eforturilor lor anterioare, din anii de studii, implicarea lor totală, competentă și sinceră în viața țării, în fluxul creator al poporului român constructor al socialismului. Tineretul studios e chemat să gîndească, acum la început de an școlar, că nu trebuie să treacă nici o zi, nici o oră dintr-o zi, în care să nu se petreacă ceva frumos, înălțător și nou în tinerețea lui, de care dispune o singură dată, și tocmai de aceea nu poate fi irosită în nelucrare și superficialitate.

Sanctuarul idealului

Urmare din pag. 1

Cu asemenea convingeri sănătoase este absurd să vorbești despre moartea culturii dintr-o „presupusă" contradicție internă între componentele ei. Dimpotrivă, în dezvoltarea culturii, în diversificarea și adîncirea ei se găsește motorul consolidării condiției umane în contextul unei Patrii. În sanctuarul idealului, această idee se înscrie prin opțiunea unanimă pentru actul cultural de calitate, convingător prin doza de realitate implicată, curajos și sincer, prin respingerea pseudoculturii, a formalismului, a falsurilor. Pentru noi viitorul culturii, însumînd știință și artă, este clar.

Piatra de hotar

Urmare din pag. a 3-a

popor și manifestarea lui se face în forme artistice. Care sînt românii asupra cărora tristețea „Baladei" noastre rămîne fără efect ?

tate românească. Brâncuși a înălțat „Piatra de Hotar" iubirii de patrie și de neam. Tradiția orală arată că sculptorul proiectase, „nu una, ci patru, cîte una la fiecare din cele patru hotare ale țării". Opera este, cum s-a spus, ecoul statornicirii prin fapte istorice a hotarelor țării. Astfel, leitmotivul încinge fețele lucrării ca o permanență în cele patru zări. Perechea motivului, unitatea sa minimală, este aceea „a țării-mumă și a fiicei smulsă sînului" (V. G. Paleolog), dar și a fraternității depline. Dorința ce pecetluiește siluetele este posesiv-înglobatoare. De fapt nu ne putem închipui ființe, ci simboluri — iubirea eternă, nepersonalizată. Și astfel argumentăm încă o dată acea „dezvoltare" a motivului, de care vorbeam mai sus. Totul este conceput ca o „afrontare", apropiere pînă la linia strîmtă, așa cum ne-o reprezentăm pe întreaga scară a vieții. Doar un sigiliu și voința perenă, peste fapte și istorii...

Iubirea de pe pămînt, din pămînt sau din cosmos, poate intra prin ipostazele ei în simbolica numărului trei, din aranjamentul sculptural, fără să-l fi interesat deliberat pe artist. Rostul lui de a impune-o pe aceea de neam, împlinire ultimă a sufletelor noastre, dincolo de complexul vanității și al morții. Am considerat „Piatra de Hotar" ca pe o realizare inedită în sensul simplității și grandorii, altceva decît caracterul sublim individualizat al „Sărutului" sau de cel eroic, cu orizonturi largi și treceri din „Portalul iubirii". „La Borne" e nouă în felul ei întregitor, necunoscut celor dinainte, dar primit cu siguranță de cei ce vor veni. „Piatra de Hotar" trebuie simțită și omagiată ca „heraldică a tot ce este suflet românesc".

atelier literar

poșta redacției

M. FLORINESCU : E ceva, parcă, dar nu ne putem face, încă, o părere din puținul pe mare l-ați trimis.

EM. GV. : Cam multe cronici rimate, care tind să invadeze, uneori și spațiul liric propriu-zis. „Miinile" e lucrul cel mai bun (se vede că ați zăbovit mai mult asupra ei). Se mai pot cita: „Bărbat", „Fulgii". În schimb, în celălalt plic, o serie de pagini bine așezate, cu un plus de substanță : „Prelungirea", „Solstițiul", „Vine o vreme", „Lîngă frunza".

A. GIRDAP : Nici acum noutăți. Un fel de ghicitori, bine dichisite și lustruite, care rămîn, aproape în totalitate, fără înțeles.

D.P. OPRESCU : Nu sînt, nici de data asta, lucruri noi (parcă ceva mai bine în „Neliniște"). Nu, nu sînt mai evidente (ar putea fi, dacă ar exista condiții potrivite).

E. COZEANU : Compoziția e încă greoaie, aglomerată, lipsită de mlădiere, cursivitate, transparență. Ceva mai bine, în „Inima ca un cîine", „Ceas matinal", „Scutul".

V. DRĂGUȘANU : Regres, spre zonele — depășite, parcă, la un moment dat — ale delirului verbal, citeodată surprinzător de facil (alteori, chiar periferic, ieftin, ca, de pildă, în „Domnilor cafegii"). Din ultimele două plicuri, nu putem cita, din păcate, decît (poate) „Fericiților", „Cine umblă cu flori", „Peregrinările".

GR. BÎRLĂ : Drumul nu e bun ; textele noi alunecă spre un convenționalism superficial, naiv, dulceag.

E.X.W. : Sînt pagini destul de bine așezate în sfera poeziei (nu lipsesc, firește, unele inegalități, locuri comune, incoerențe). Cele mai bune ni s-au părut „Phoenix", „Uneori", „Zori tulburi", „Cantabile". E cazul să insistați.

F. KOCSIS : Pare să fie ceva mai bine, deși neajunsurile în privința expresiei, a orizontului de cultură, etc. (de pildă „țărmuri riverane", etc.) sînt încă destul de multe (și reclamă o preocupare susținută pentru studiu, extinderea și adîncirea cunoștințelor, ș.a.m.d.). Mai aproape de reușită ni s-au părut : „Meditație lîngă rădăcini", „Iubire fecundă" (încă nefinisată cum trebuie). „Părinții", „Invitație".

ION ENACHE : Cîteva pagini confirmă unele promisiuni inițiale („Vaslui 1475", „Amurg", „Cafeneaua"), dar stîngăciile începutului sînt încă numeroase, semne ale unei pregătiri insuficiente, și împun, și în cazul dv., recomandarea adresată mai sus, lui F. Kocsis.

COCO : „Cazul" e studiat cu destulă îndeminare și subtilitate, dar cu mijloace literare cam convenționale și într-un stil artificial pe alocuri, întortocheat, care complică lucrurile (v., de p., pasajul „Cît să fi stat în întunericul coridorului ?").

HALMYRIS : Lucruri mai șterse, mai stinse, de data asta, cu un „program", altminteri, foarte important și generos. Mai reușite, parcă, „Statornicie", „Somn", „Cuib".

A. DERLEA : „Urbanitate", „Răgaz", „Derută" — se pot cita, dintr-o recoltă în general mai slabă, parcă obosită, plictisită. (Unele pasagii au devenit greu sau deloc descifrabile ; luați măsuri !).

I. DUMBRAVĂ : „Scrisori", „Căci numai cu privirea", „Somn", „Acum", „În preajma timplei".

A. PRIBOIENI : În general, compuneri de efort, reci, uscate, greoaie (cu imperechieri de cuvinte forțate, rebarbative, mate, gen „cu răni în seva dorului viu", „talazul înfăptuirii", etc.). Citeodată, lucrurile se însuflețesc mai mult sau mai puțin, devin mai cursive, căpătînd și un freamăt liric : „Trandafirii", „Cît timp", „Liniștea aripilor" (dar, uneori, alunecă și în banalitate, — „Dar iată îmi e dor").

D.V. MACIOC : Acum, după ce v-am citit toate textele trimise (în mai multe rînduri), vă putem spune, cu mîna pe conștiință : nu merită să vă primejduiți liniștea căminului, de dragul acestei ispititoare himere, care este poezia, pentru care, din păcate, e absolut sigur că nu aveți nici o aptitudine, nici o chemare.

ANDREEA NICOLAESCU : E prea devreme, la cei 14 ani ai dv., să vă apucați să scrieți o carte ; deocamdată, n-aveți nici pregătirea, nici experiența necesară (și nu se știe dacă dispuneți de talentul indispensabil unei asemenea preocupări). Încercați, deci, deocamdată, să scrieți lucruri mai mici, o schiță, o povestire și, în orice caz, dați atenție, în primul rînd, obligațiilor școlare, lecturii, studiului.

Manuscrise neiscălite : „Mamă", „Copil", „Șiruri de cocori", etc. ; „Somn", „Cîndva", „Ploaie" ; „Visul de țară", „M-am trezit prea tîrziu", „Avantajul de a ploua", etc., „Colbul", „Ireversibil", „Taina unei clipe", etc. ; „Scrisoarea a VI-a", „Așteptare", „Așa trebuie să fie", etc. ;

Geo Dumitrescu

Prelungirea mâinilor

Acolo unde mîna nu mai ajunge
creierul meu o prelungește
redîndu-i puterea pierdută

Mă bucur cînd palmele mele se transformă
în sapă, în creion, în tractor.
Sînt trist cînd ele devin
pușcă și rachetă pustiitoare.

Mîinile mele prelungite
mi-aduc stelele la picioare,
mi-aduc orașele depărtate
cu străzile, oamenii și fluviile lor,
sub streașina casei,
mi-aduc adîncurile mărilor
în izvorul din fundul curții,
și ozonul din brazii munților
în nucul străbun
care mă ocrotește de veacuri.

Fără să ies dincolo de gardul curții
știu tot ce se petrece în lume :
gînduri, curgerea materiei, sensibilitate
și pot să-mi spun cuvîntul cu hotărîre,
faptele mele nobile le dărui umanității.

Cu mîinile mele prelungite
mîngîi creștetele copiilor din cealălaltă parte a globului
cu batiste albastre șterg broboanele de sudoare
de pe frunțile părinților lor
și-i îmbrățișez cu o fervoare
de primăvară dezlănțuită.

În toate limbile pămîntului le spun :
Aveți încredere în zilele care vin,
zilele victoriei definitive
ale mîinilor bătătorite !

EMIL GĂVRILIU

Phoenix

Amăgitoare mîini trec răscolitor
Printre ape incerte
Frunza e transparentă
Ca bătaia clopotelor moarte
Și centaurii însingerați
Lasă în urma lor
Pete de culoarea sărutului
Pe undeva
Și eu mă împodobesc cu un cîntec.

ELENA GÂRBU

Somn

Tu dormi.
Iar noi vom mai discuta despre
ceea ce se mai întîmplă în ceruri
despre ceea ce se mai întîmplă în lume.

Buzele precum pasărea cuibul
surîsul bun fericească-ți
și zboruri minuneze-ți auzul
neștiutor de cuvîntul moarte
cuvîntul foame, cuvîntul ură.

Atîtea încă sînt de plivit,
atîtea neliniști
dar tu dormi
noi vom mai vorbi de-ale noastre.

ION DUMBRAVĂ

Irina Codreanu : „Sirenă"

Ceas matinal

Strecurat pe sub ușă
cotidianul soarelui tipărit
cu lumină jilavă
îl deschid.
Las visele să-mi zboare spre păpurișul
schelelor peste care o macara
apucă în plisc funia de care atîrnă
pe planșeu șotronul copilului.

E. COZEANU

Fuga

Kilometraju — acestei zile
Săgeată înclinată
Pe nisipul amintirii
Și păsările fluierîndu-mi gîndul
Iarba, portic de gene-alint
Asfaltul fluierîndu-mi glezna
Și abur mov de quo vadis.

DORINA MĂRAN

Seara

Brațul tău ar putea fi o ramură
mi-e dor
scăldat în aceeași lumină
miraculoasă, cînd ancorele împietresc un val
departe.
Dacă ar fi o ramură
Și privirea mea doar o mișcătoare frunză de plop
o insulă verde în tangaj reversibil
umbra divinei Artemis
tăcută invoc
și îngenunchez spre mai simplu.
Cum nu pot fugi din iubire
cum nu pot învăța metamorfoze
totul se acoperă de o flacără roșie
ca de o vegetație nefamiliară
cum se umple pădurea de fragi.
Tu ești aici, eu sînt aici
îți vorbesc într-o limbă străveche
fiecare din noi întrupează un regn
spre a umple o lume-ntr-o seară.

CĂTĂLINA ROMAN

Omagiu zilnic

Se sfîrșește o zi
și cu ce cuvinte să vin
și să trec
sau să rămîn cu voi
nu ca să mă credeți poet
și nici ca să fie o laudă
și cu ce cuvinte să vin
să-ntemeiez în voi și în mine
speranțe
ca aceleași bătăi de aripi
s-aud, îndemnuri de zbor
foșnind în împrejurul
din mine.

VALENTIN POPESCU

documente

Pagini din cronica războiului de independență

La sfîrșitul secolului trecut revista Literatură și artă română *a inserat în numerele 8, 9, 10 și 11 din vara și toamna anului 1899 fragmente dintr-un manuscris inedit intitulat de autorul său, I. Alecsandri,* Note zilnice.

*Iancu Alecsandri *), fratele poetului, militar de carieră, l-a redactat în limba franceză ca un jurnal intim. Însă bogăția de amănunte, revelatoare pentru istoricul an 1877, conferă acestor* Note zilnice *o valoare documentară de prim rang.*

La 29 martie 1877 Iancu Alecsandri face următoarea însemnare : „Zece ore seara. Se zice că Rusia ar fi trimis la Constantinopol o somațiune cu prilejul Protocolului (e vorba de înțelegerea de la Londra cu privire la autonomia Muntenegrului n.n.). Războiul ar fi, prin urmare, inevitabil". Și adaugă : „Se anunță de asemenea că ordinul de concentrare al trupelor românești va fi dat poimîine. Al doilea regiment de artilerie ar fi primit ordinul de a se duce la Calafat".

Răspunzînd cu însemnări concise, pline de nerv, cursului evenimentelor, Iancu Alecsandri ne dă versiunea unui martor ocular despre climatul politic, tensiunea morală și voința de renaștere care animă în acele zile întreaga viață publică românească.

„Dosarul" se constituie din succinte notații extrem de prețioase, în laconismul cărora palpită continuu emoția, interesul, satisfacția patriotică a omului devotat cauzei naționale. Citim în dreptul zilei de 10 mai 1877 : „Camera a votat astăzi anularea tributului de 914 000 lei, plătiți pînă acum Porții. Astfel se stinge cea din urmă legătură a noastră de vasalitate".

Prețioase filoane găsim și în telegraficele, „corespondențe" de la fața locului. La 27 aprilie memorialistul constata : „Nimic nou de pe malurile Dunării. Turcii continuă să arunce protectile asupra orașelor noastre fără mari stricăciuni". Două zile mai tîrziu adăuga receptiv la schimbări : „Bateria noastră stabilită la Oltenița a fost ieri viu atacată de bateriile din Turtucaia, asistate de un monitor. Focul a ținut multă vreme, dar se zice că n-a produs nici un efect asupra pozițiunii noastre. În schimb, tunurile noastre ar fi aprins mai multe puncte din Turtucaia".

În stilul direct și cursiv al unui jurnal de jucătă formate și de impresii nude, I. Alecsandri tinde spre absoluta obiectivitate. În relatări se strecoară rar și foarte greu involuntara doză de subiectivism. Cel mai adesea lectura este savuroasă, tocmai pentru că autorul ne dă garanția simțului său de disciplină narativă. La 19 mai : „Colonelul Doctoroff care a însoțit pe Prinț la Calafat mi-a exprimat admirația sa pentru artileria noastră și pentru dorobanții noștri viteji. Colonelul Arion a fost în particular obiectul laudelor sale." La 20 mai : „Astăzi la dejun d. Kogălniceanu ne-a înștiințat că neutralitatea Serbiei față de război e fapt implinit". Pe cît se vede ofițerul de stat major are simțul nuanței și, mai ales, pe cel al preciziei.

Intrarea trupelor noastre în acțiune este urmărită minuțios pe fondul tratativelor intense purtate pe calea diplomatică. Confidențele lui Kogălniceanu, lectura ziarelor de epocă, schimburi de păreri la marele cartier general îl pun pe autor în poziția favorabilă de a fi, pe rînd sau simultan, călăuză și istoric nepărtinitor. În dreptul zilei de 15 iunie citim : „Noutățile de la Dunăre devin astăzi foarte interesante. Trecerea Dunării de la Zimnicea la Șistov a fost efectuată de trupele generalului Dragomirov. Detalii pozitive lipsesc. Nu vreau să iau de bune pe cele ce se spun în stradă".

Se vădește că I. Alecsandri are intuiții exacte și capacitatea de a privi lucrurile în esența lor. Iată-l la 10 iulie cu o formulare de mare siguranță : „O absență de 15 zile m-a împiedicat să țin cu sîrguință jurnalul meu, deși n-am scăpat nimic din cele petrecute în acest timp. Din fericire niciun eveniment important n-a fost semnalat, afară de trecerea Balcanilor de către avangarda rusă. Amănuntele nu lipsesc în această privință ; dar faptul n-are nici pușină importanță asupra soartei războiului, care pare că va fi considerabil scurtat, atît prin îndeminarea și valoarea armatei ruse, cît și prin nepregătirea turcilor. Pacea nu va întîrzia să se impună acestor din urmă"... La 17 iulie notează : „E de crezut că trupele noastre să fi trecut cu siguranță Dunărea. Colonelul Roznovanu comandă piața Nicopolei".

Puterile europene acordă tot mai mare atenție situației din Balcani, faptul se reflectă, în creșterea numărului corespondenților de ziare. Pe lîngă aceștia își fac apariția și specialiști. Drept care o scurtă consemnare ne ajută să înțelegeam ce du-te-vino se petrece pe front : „Faptul important al zilei e sosirea azi dimineață de pe teatrul războiului a colonelului Wellesley, atașat militar englez, și a atașatului militar austriac. Sosirea lor neașteptată dă loc la tot felul de comentarii".

Tot în 20 iulie aflăm : „De azi dimineața svonul unei a doua lupte pierdute de ruși la Plevna s-a răspîndit în oraș. Către ora 1 întîlnesc astăzi la hotel pe D. Forbes de la Daily News, *care sosește direct de la Plevna. A plecat la unu după miezul nopții de luni pînă azi, după ce a fost de față 24 ceasuri fără întrerupere la lupta de la Plevna.*

Noutatea era adevărată. Rușii în număr de 52 000 contra 32 000 turci, venind de la Vidin, au fost respinși cu pierderi foarte mari"... în 28 iulie, prevestind impresii de prospețime și extraordinară bogăție. I. Alecsandri afirmă : „Mișcarea trupelor noastre ia un caracter general. Prințul a părăsit Poiana ca să meargă la Nicopol. Iată-ne astfel cu totul în război".

În josul paginii 726 din numărul 11 pe 1899 (28 iulie) al revistei Literatură și artă română *apare mențiunea : „Se continuă". Nu cunosc motivele pentru care redacția nu s-a ținut de cuvînt. Fapt este că din* Note zilnice *de Iancu Alecsandri nici în primele apariții din 1900 și nici în următorii ani nu se mai dau extrase. Probabil că de s-ar fi înserat ele constituiau o lectură captivantă. În tot ce s-a imprimat sub semnătura sa, Iancu Alecsandri ne propune un istoric de vocație. Spirit informat, cu certe daruri reportericești, din care derivă altele memorialistice, I. Alecsandri ne îngăduie să-l recunoaștem ca pe unul dintre acele temperamente de care se tem comentatorii. Aceștia admiră facultatea celor dintîi de a condensa în amintiri o epocă. Dar poate o epopee cum este aceea a războiului de independență să-și divulge toate implicațiile în niște pagini de jurnal ? Oricum,* Notele *lui Iancu Alecsandri sînt adevărate și ne apropie într-un mod personal de momentul neatîrnării.*

Henri Zalis

*) A trăit între 1826—1884. Prieten cu Bălcescu, iar mai tîrziu colaborator al lui Alexandru Ioan Cuza

Irina Codreanu : „Pasărea"

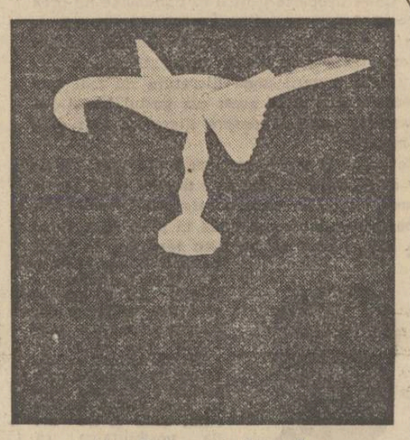

Irina Codreanu : „Pasăre"

Despina Mincu

Brâncuși

Se umple nesfîrșirea
de strigătele lumii,
s-a adîncește iubirea,
e-adînc scrîșnetul humii,
deschis-a Demiurgul
înțelepciunii poartă,
noaptea sărută-amurgul
într-un cap frumos de fată,
doar oul e-o fereastră
întru dania luminii
precum zbor de măiastră
stă-n cumpăna fintinii...

Întoarcere

Se-ntoarce nesfîrșirea în noi, — ca și cuvîntul
lăsat să ardă singur, pe-un căpătîi pustiu,
mai multe știm acum, nu ni-e străin pămîntul
din floarea ce-și închide corola-n ceas tîrziu,

Statornic se rotește spre-amurg un cer de ape,
simțim cum axul luminii e-n trecere prin noi,
albastrul nesfîrșit de dincolo de-aproape
ne-acoperă cu pleoapa tăcerii pe-amîndoi.

revista străină

• **ÎN AJUNUL PRIMULUI CONGRES AL UNIUNII COMPOZITORILOR BULGARI** au avut loc două manifestări muzicologice internaționale. Cea dintîi a fost colocviul cu tema : „Compozitorul contemporan, opera, opereta, baletul, musichallul". Au participat delegați din U.R.S.S., R.D.G., Polonia, Cehoslovacia, România, Cuba, Franța, Italia, R.F.G., Bulgaria etc. A luat parte și președintele Consiliului mondial de muzică de pe lîngă UNESCO, Naraean Manon.

Cea de a doua manifestare a fost Consfătuirea generală a reprezentanților secretariatelor Uniunii Compozitorilor din țările socialiste, care a examinat probleme privind colaborarea compozitorilor din țările socialiste, a tinerilor compozitori și a revistelor de muzică.

• **FESTIVALUL DE LA SALZBURG 1976** a întrunit 28 de spectacole de operă, 23 de reprezentații de teatru și 45 de concerte. În timpul festivalului a fost, de asemenea, organizată o expoziție de gravuri și de fotografii ale lui Chagall, la galeria Welz. Au fost prezentate piese foarte rare, ce s-au vîndut cu cifra record de 336 000 de shilingi austrieci. Se apreciază că această ediție a atins recordul de a vinde nouăzeci la sută din biletele pentru spectacole, ceea ce nu s-a realizat pînă acum de cînd există festivalul. Organizatorii se gîndesc însă la Festivalul din 1977, cînd vor fi prezentate noi puneri în scenă ale operelor **Don Giovanni** de Mozart și **Salome** de Richard Strauss.

• **PRESA DIN AUSTRIA** remarcă puternica notă de critică socială a ultimului val de filme produse de regizorii în vogă. **Totstellen,** filmul lui Axel Corti, și **Isus din Ottakring,** al lui Wilhelm Pellerts, sînt citate ca deschizătoare de drumuri, după care este comentată turnarea filmului **Vreau să trăiesc,** a regizorului Jörg A. Eggers, relatînd istoria tragică a unei familii după un accident de automobil. Mansur Madavi povestește în **Ieșirea de salvare** istoria unui funcționar de bancă ce se lansează într-o aventură ciudată, iar Georg Lhotzky, ce șocase prin **Spumă de pietre,** în urmă cu cîțiva ani, toarnă acum filmul **Corecturi,** impregnat de o acerbă critică socială.

• **O PUTERNICĂ IMPRESIE** a produs revenirea pe scenă a dansatoarei Lynn Seymour, care lipsise din trupa de la Royal Ballet din motive de boală. Omagiind personalitatea acestei mari artiste, Clement Crisp, de la **Financial Times,** consideră că Lynn Seymour este steaua cea mai strălucitoare pe care a avut-o celebra trupă londoneză în toată istoria sa. Fiind preferata compozitorului și dirijorului Kenneth Mc Millan, pe care l-a urmat în 1966 la Opera din Berlin, Lynn Seymour și-a cucerit o reputație internațională dansînd în roluri create anume pentru ea, în **The Burrow,** apoi în **The Invitation** și **Symphonie,** sau în marile roluri clasice, **Giselle, Lacul lebedelor** și **Frumoasa din pădurea adormită,** atît pe scena de la Londra, cît și în turnee triumfale prin toate capitalele muzicii și dansului mondial. Crisp scrie : „În aceste opere și în multe altele, prin schimburile fructuoase dintre coregraf și dansatoare, care au stimulat talentul și forța lor creatoare (virtuozitatea excepțională a lui Lynn Seymour a fost o continuă provocare pentru compozitor), s-a constituit una din cele mai remarcabile experiențe de colaborare din baletul britanic !

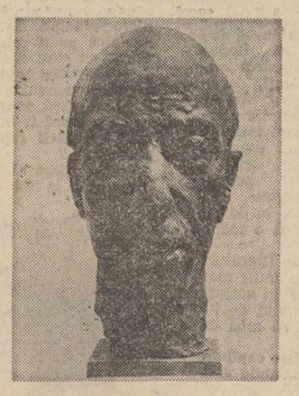

Irina Codreanu : „Compozitorul Constantin Brăiloiu"

• **ÎN VÎRSTĂ DE 91 DE ANI,** a încetat din viață Karl Schmidt-Rottluf, animatorul celebrului grup artistic **Podul,** care a dominat la începutul acestui secol pictura germană. Ei constituiau „tinerii furioși" ai acelor ani, proclamînd necesitatea unei arte a realității imediate. Membru al Academiei din Berlin în 1931, Schmidt-Rottluf a fost exclus de naziști și i s-a interzis să lucreze și să expună, ceea ce nu l-a împiedicat, totuși, să-și desăvîrșească pictura, păstrîndu-și neștirbit crezul său artistic. O contribuție însemnată a avut acest mare pictor în impunerea acuarelei ca mijloc major de expresie. Așa cum spunea Walter Passarge, el a creat acuarele ce devin pur și simplu opere murale.

• **PRESA DIN R.P. POLONĂ** omagiază opera lui Czeslaw Rzepinski, unul din marii pictori polonezi contemporani, laureat al Premiului ministrului culturii și al Premiului Național. Lucrările sale se remarcă mai ales prin calitatea culorii și tratarea luminii. Pornind de la realitatea figurativă, Rzepinski tratează într-un mod poetic, sub semnul unui lirism autentic, prezent atît în peisaje, cît și în portrete și naturi moarte. Lunga sa activitate a cunoscut etape orientate diferit, dar care se reunesc pe cîteva coordonate ce reprezintă efigia durabilă a unui pictor remarcabil.

• **FILMUL EXPERIMENTAL** se află din nou în atenția comentatorilor, remarcîndu-se prin soluțiile tehnice și artistice ostentative, care presupun anularea modalităților narative tradiționale. Noile creații ale unor regizori ca Dore O., Werner Neekas, Heinz Emigholz și Klaus Wyborny îl fac pe Kraft Wetzel să scrie în **Frankfurter Allgemeine Zeitung :** „Unele din aceste filme sînt obositoare și îl constring pe spectator să suporte senzații neobișnuite. Dar efortul este răsplătit, în măsura în care ești dispus să vezi filme despre filme, eseuri cinematografice despre acțiunea de a vedea. Ești astfel adus la reflecții asupra posibilităților și a limitelor cinematografiei — și desigur ale spectatorului".

• **O DISCUȚIE APRINSĂ** a suscitat încercarea de a publica textele Colettei Peignot, cunoscută în literatură sub numele de Laure, prietenă a lui Bataille și Leiris. **Les Nouvelles Littéraires** publică un **Dosar Laura,** care adună contribuțiile nepotului Laurei, Jérôme Peignot, ale lui Jean Pierre Faye, Bernard Noel, Yves Navarre, François Pacqueteau, Alain Coulange și alții. Problema ridicată de literatura, în cea mai mare parte inedită, a Laurei, privește dreptul de veto al succesorilor autoarei asupra tuturor încercărilor de editare. Titlul ales de **Nouvelles Littéraires** este semnificativ : **Faut il brûler Laura ?**

parodii

DAN ROTARU :

„Dimineața, poeții..."

Poeții, dimineața sînt frumoși
așa cum scrie cartea și tipicu
toți au ceva misterios și grav
pînă și parodistul mircea micu
Se scoală cu nădejdi de strofe noi
sub cerul limpede ca o fîntînă
și inspirați de tot ce văd în jur
aleargă peste cîmp cu crini în mînă.
Ei cred în fluturi ca într-un destin
și cred în timp căci el e inamicul,
cînd se-ntîlnesc se pupă zgomotos
chiar și pe parodistul mircea micu.
Ce bine e să fii poet să ai
metafore de prins în cuie slava,
să te cunoască lumea peste tot
de ești la Tincăbești sau la Suceava.
Poeții, dimineața sînt frumoși
și au talent cu caru și cu bricu
(vaporul care-l știți de prin ziare)
dar nu și parodistul **mircea micu.**

Mircea Micu

Cuvinte rare : Pitești, Laura, oglinzi, revistă, solo amintiri, Iași, Copou, Trivale, retur.

Selecție metaforică : „Iar mă refuză cartea ca pe un străin / care ar vrea s-o fure ca unul dintre hoți / iar fug cu cartea-n brațe și-n mînă cu un crin".

Irina Codreanu : „Pasărea"

sport

Încă o invitație la realism

Vorbim mai întîi despre echipa **Sportul studențesc** pentru că golurile ei reprezintă o victorie a muncii și disciplinei de joc. Dintr-un mănunchi de jucători părăsiți de alte echipe, pentru că păreau a fi fără perspectivă sau de-a dreptul plafonați, s-a născut o echipă remarcabilă, singura care în acest prim tur ne dă deplină satisfacție. Deși fără atacantul ei central cel mai periculos, Mircea Sandu, **Sportul studențesc** a reușit o victorie cu 3—0 într-un stil care-i dă dreptul să aspire la calificarea în etapa următoare. Una din primele stele ale echipei a fost Mircea Sandu. Alta Rădulescu. Acum steaua echipei pare să fie Octavian Ionescu, jucător tehnic și experimentat, capabil să țină uneori pe umerii săi un meci întreg. Au început să se afirme Manea și Tănăsescu. Să nu-l uităm nici pe Chihaia, nici pe Răducanu și vom avea imaginea unei formații care printr-un excelent joc colectiv știe să pună în evidență valorile sale individuale, să le dea un plus de strălucire sau pur și simplu să le lanseze sau relanseze. Desigur, **Sportul studențesc** e abia la început de drum. Ea trebuie să confirme în finala balcanică de fotbal intercluburi, în actualul campionat, în actuala întrecere continentală în care a pășit cu dreptul. Dificultățile pe care le are de întîmpinat nu sînt mici, dar cu seriozitatea și modestia de pînă acum, echipa **Sportul studențesc** le poate face față onorabil.

Despre echipa **Steaua** trebuie să mai așteptăm, pentru a ne pronunța, returul meciului cu **F.C. Bruges.** Cunoaștem jocul avîntat al înaintării dar și nesiguranțele liniei de apărare. Alături de **Sportul, Steaua** ne face și ea o frumoasă promisiune pentru întrecerea continentală a fotbaliștilor mai mult sau mai puțin europeni. Am așteptat cu toții mai mult de la echipa **Dinamo,** o echipă care a impus întotdeauna prin maturitate și omogenitate. Exagerata prudență a echipei i-a adus, însă, un scor alb. După cum și pripa și neinsistența din momentele favorabile au dus la același rezultat. Dinamoviștii au jucat tot atît de timid pe cît predecesorii lor au făcut-o în meciurile cu **Real Madrid** sau **Internazzionale Milano,** deși **A.C. Milan** nu e de valoarea acestor echipe, iar actuala echipă **Dinamo** e mai bună decît echipa lui Pîrcălab și Varga. Un meci egal la Milano poate aduce calificarea echipei noastre. Dar vor juca milanezii la ei acasă atît de ineficient pe cît au făcut-o la București fotbaliștii români ? Jocul de apărare pe care-l practică italienii în deplasare este înlocuit acasă cu un joc agresiv pe fronturi largi al întregii echipe. Acolo echipa care trebuie să se apere perfect și să contraatace primejdios și eficace trebuie să fie **Dinamo.** Cel mai greu examen îl are deci de trecut echipa **Dinamo.** Neexagerînd în optimism, așteptăm un rezultat pe măsura prestigiului echipei **Dinamo.** Deși orice rezultat poate fi răsturnat nu putem considera pe **C.S.U. Galați, A.S.A. Tg. Mureș** și **Dinamo** decît scoase din competiție. Șanse de calificare au doar echipele **Sportul studențesc** și **Steaua.** Bilanț nu tocmai îmbucurător, dar foarte realist. Atît poate fotbalul românesc la ora de față : să sperăm ca din 5 echipe să se califice pentru turul doi una, poate, două dintre ele.

Discobol

în spiritul orientărilor congresului educației politice și al culturii socialiste

manualul de literatură română

Societatea pe care noi o edificăm este o societate a muncii, în care fiecare cetățean trebuie să participe activ în domeniul pentru care s-a pregătit la opera generală a poporului; în același timp, societatea noastră cere un om cu un orizont tot mai larg, cu o privire cutezătoare, în stare să promoveze nou cu hotărîre în activitatea generală consacrată progresului, prosperității. Numai așa vom asigura înfăptuirea minunatului Program de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare spre comunism, vom asigura un loc tot mai bun națiunii noastre în rîndul națiunilor socialiste, al națiunilor întregii lumi!

NICOLAE CEAUȘESCU

Din Cuvîntarea la deschiderea noului an de învățămînt

colocviile «luceafărului»

Problema cheie: selecția autorilor și a textelor fundamentale

— Tovarășe profesor OV. S. CROHMALNICEANU, punem în discuție reprezentarea clasicilor literaturii române în manualele școlare. Am vrea să ne spuneți mai întîi care credeți că sînt limitele noțiunii de clasic al literaturii în acest context.

— Însăși noțiunea de autor clasic pleacă de la ideea autorilor care se predau în școală. După mine, problema cea mai dificilă, problema-cheie a învățămîntului mediu este aceea de a alege cu curaj — din spațiul foarte mare al moștenirii noastre literare — acei autori care să fie trataţi în adîncime pe cîteva lucrări ale lor exemplare, caracteristice, de a alege pe aceia care să poată pe calea aceasta să trezească și să formeze în tînăr gustul pentru literatura bună. Nu cred că este necesar ca în școala medie să se facă o istorie a literaturii. Sigur, elevul capătă niște noțiuni mai mult sau mai puțin necesare într-o succesiune istorică, dar ambiția acoperirii istoriei literare se face în dauna aprofundării materiei. De pildă, dacă în domeniul literaturii vechi se lucrează pe un text de Neculce, se vorbește despre cronicar, și pe urmă se amintește că există o întreagă literatură cronicărească, mie mi se pare suficient. Restul urmează să se facă pe cale informativă. Este suficient o singură lecție informativă care să dea elevului o perspectivă, să spună cînd a început literatura noastră și care sînt problemele pe care și le-a pus, fără să intre în amănunte. Foarte important este ca exemplificarea să se facă pe un anumit autor. N-o să-l facem niciodată pe elev să-l citească pe Varlaam și să-i guste, sau pe Antim Ivireanu, și nici chiar pe Ureche, dar sînt convins că alegînd niște texte din Neculce vom da elevului gustul pentru literatura cronicărească.

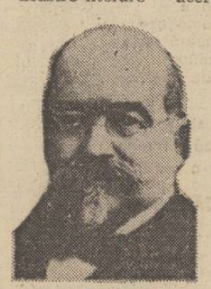

Același lucru este valabil și pentru literatura contemporană. Cred că este inutil să umplu capul elevului cu mulți autori care lui nu-i spun mare lucru și nu-l atrag la lectură, chiar dacă din punct de vedere istoric sau chiar literar au importanță. Cred că trebuie să procedăm cu mai mult curaj. Să ne oprim la niște autori fundamentali pentru literatura noastră de astăzi și pe ceilalți să-i amintim doar sumar. Sînt, de exemplu, autori foarte importanți care nu sînt de nivelul puterii de înțelegere a elevului. Atunci sîntem obligați să facem niște lucruri care sînt în defavoarea autorului. De exemplu, nu se va face în școală **Patul lui Procust**, care este romanul cel mai bun al lui Camil Petrescu, dar se face **Ultima noapte**. Asta din anumite considerente explicabile, puritane, pentru că nu se poate discuta în clasă un roman care se petrece în pat. Sau un lucru și mai dureros: la Eugen Barbu, unul din cei mai buni autori ai noștri, se dă **Șoseaua Nordului** și nu se dă **Groapa** care este capodopera lui, sau **Princepele**. Să avem curajul să pornim de la operă pentru că un autor oricît ar fi de bun, dacă nu e urmărit în operele lui fundamentale, avem numai iluzia că l-am studiat. Decît un studiu prost, nereprezentativ, mai bine să renunțăm la el. Reducîndu-se numărul autorilor trataţi, mănunchiul care rămîne se poate studia într-adevăr cum trebuie. Un manual care ar reuși, făcînd analiza cîtorva mari poeme de Eminescu, a unui text din Caragiale, din Creangă, la un nivel înalt de tot și cu mijloace la puterea de recepție a elevului, ar fi o mare realizare.

Mă întreb ce s-ar întîmpla în alte literaturi care se întind pe un spațiu de timp mult mai mare ca a noastră și care se studiază în același număr de ani de școlaritate?! Manualul de literatură franceză de pildă ar trebui să aibă 20 de volume!

— Dar sînt și în actualul manual niște capitole intitulate „Dezvoltarea poeziei...“ etc., unde sînt înșiraţi cîte 20 de autori...

— Da, este o încercare disperată de a „împăca și capra și varza“. La fiecare autor se face o paranteză, la unii se fac și analize și ceea ce iese n-are nici un Dumnezeu. Lecția aceasta ar trebui să fie un fel de fișă de dicționar de 2—3 pagini care să dea la fiecare autor o caracterizare plastică, eventual imprumutată de la un mare critic care a fixat personalitatea lui în cîteva rînduri (fără a avea ambiția de a enumera tot ce a scris respectivul autor).

— Cartea de română urmărește, se pare, două probleme mari: una legată de critica literară, alta legată de istoria literară. Care este după opinia dv. raportul optim între aceste două direcții cuprinse în spațiul aceleiași cărți?

— Mă interesează mai mult decît să umplu capul elevului cu date și informații biografice, să-l deprind cu niște instrumente de pătrundere în miezul operei literare, sau mai exact spus să-l învăț să facă o adevărată lectură. Cei mai mulți elevi fug de literatură, fac un complex, pentru că au impresia că ceva care trebuie să fie delectabil, să facă plăcere, devine obligator și silnic. Rostul manualului este să trezească interesul pentru opera literară.

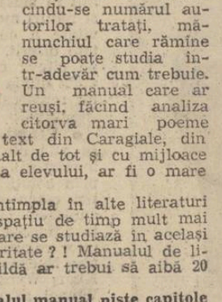

Partea de istorie literară, sigur că nu poate lipsi cu totul, dar cred că se poate reduce la cîteva informații care să situeze fenomenele în timp. Mulți elevi nu merg la filologie și ar fi păcat să-și piardă timpul memorînd niște lucruri pe care oricum le vor uita. Dacă vrem să facem din ei oameni cu un nivel de cultură, e bine să-i obișnuim să deschidă o carte și s-o citească cu plăcere.

— Ne-ați explicat pînă acum cum vedeți dv. manualul de literatură. Nu vreți să ne spuneți care este situația celor pe care le folosesc elevii acum?

— Trebuie să fim concreți. Există o străduință de a apropia manualul de ce trebuie să fie el. Dar există și o contradicție care se naște între programă și manual. Manualul trebuie să ilustreze programa, dacă nu face acest lucru, nu este aprobat. Dacă în programă este trecut Topîrceanu, indiferent de ce cred autorii manualului despre el, trebuie să-l pună și să-i rezerve un spațiu. Dacă Miron Radu Paraschivescu e trecut cu poezia **Rodia**, — care nu ne spune nimic despre personalitatea lui —, Paraschivescu trebuie studiat în funcție de poezia asta. Sau dacă programa prevede 20 de autori, manualul trebuie să aibă 20 de autori trataţi.

Trecînd peste aceste considerații să vedem cum sînt tratate operele incluse în programă. E adevărat, s-au făcut unele progrese. Am citit cîteva capitole și n-aș putea spune că sînt proaste analizele, că sînt sociologiste, puerile, înguste, dar e la fel de adevărat că au și lipsuri. Mai ales cînd e vorba de poezie, nu sînt destul de moderne. Pleacă de la concepții depășite. Chiar atunci cînd se feresc să fie elementare, îngust didactice, sînt conținutistice, își închipuie că valorifică poezia prin înșiruirea cîtorva metafore, simboluri, uneori chiar se povestește conținutul unor poezii. De exemplu, la analiza poeziei **„Monolog în Babilon“**, a lui Philippide, nu pot spune că e o analiză proastă, dar e foarte pedestră, foarte didactică. Se spune că Alexandru e o personalitate mare, se arată ideile pe care le dezvoltă Philippide. Astea sînt niște banalități. Esențialul în poezia aceasta e un sentiment tragic, al predestinării, o transpunere a momentului pe care-l marchează cîteva propoziții din Plutarh, corbii care-l anunță pe Alexandru de moarte, contrastul acesta între omul care pregătește niște proiecte și aude mereu această pasăre cobitoare și are sentimentul vanului. Nu mă interesează că Alexandru era un om cu vederi largi, că era un filozof... M-ar interesa să scot miezul adevărat al poeziei, și despre asta nu se spune aproape nimic în manual. Lucrurile stau mai rău la Arghezi și Blaga. Aici nu mai sînt suficiente nici noțiunile cu care se operează. Trebuie să ne ridicăm de la modul acesta de a „aranja“ poezia printr-o acumulare de metafore, sau prin organizarea analizei după introducere, dezvoltare, încheiere. Sînt niște principii, niște moduri de a produce emoția artistică pe o cale mai directă, mai surprinzătoare, cu care elevii ar trebui familiarizați.

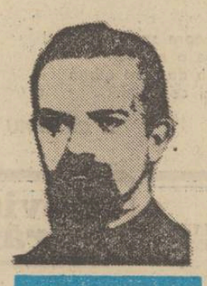

— Tovarășe profesor, în ce măsură credeți că actualele manuale școlare îl invită pe elev (și-l lasă) să facă propriile lui judecăți de valoare, în ce măsură îl formează în spiritul unei opinii critice proprii față de literatura română și de clasicii ei?

— Nu-i bine să-i dăm elevului impresia că în literatură, la fel ca în manualul de chimie, există o formulă pe care dacă o știe e bine și dacă nu e rău. Elevul trebuie să aibă mereu sentimentul că manualul nu este un verdict în afară de care nu mai încape nici o altă părere. Există însă și o tendință contrară, primejdioasă. Adică, să ne trezim că se spun tot felul de aberații invocînd dreptul de a avea păreri personale.

Există o anume ierarhie a elementelor de interpretare care trebuie să fie în posesia elevului pentru a alege esențialul de neesențial, evidența de ceea ce este foarte singular.

La noi se folosesc însă foarte puțin metode care dau roade în străinătate. La noi se dau teze, teme de teze după manual. Nimeni nu are curajul să-i ceară elevului o dezvoltare liberă. De exemplu, se dă Bacalaureatul în Franța pe interpretarea unui vers. De ce nu s-ar încerca și la noi să se ceară, de pildă, care ar fi fost părerea lui Gherea despre Camil Petrescu. Aici s-ar solicita imaginația, nu reproducerea manualului. Această libertate de a ieși din canoanele manualului ar avea un sens rodnic.

În prim plan, valorile

— Stimate tovarășe EUGEN SIMION, calitatea dv. de conferențiar la Facultatea de filologie din București v-a pus, fără îndoială, în contact cu manualele școlare. Ne interesează să știm cum le apreciați pe cele de limba și literatura română.

— Am să mă refer mai mult la manualul pentru anul IV, acela care are ca obiect literatura contemporană. Termenul de literatură contemporană trebuie el însuși definit, și manualul se ocupă de fapt de o parte dintre scriitorii care s-au impus înainte de război și rezervă un număr de pagini literaturii de după cel de-al doilea război mondial. La apariția lui, adică acum cîțiva ani, în forma pe care o are și astăzi, reprezenta indiscutabil un progres în sensul că repara unele greșeli mai vechi, incluzînd cîteva nume de prestigiu din cultura noastră cum ar fi Blaga, Barbu, nume care nu fuseseră pînă atunci trecute. De atunci, însă, gustul și înțelegerea noastră pentru literatura contemporană au evoluat încît cred că manualul care circulă astăzi în școli nu exprimă scara de valori și nu dă o imagine reală despre cultura și relieful literaturii noastre. Am fost interesat să văd ce se întîmplă de pildă într-o literatură cu vechi tradiții cum este cea franceză. În general manualele se opresc, să zicem, la generația lui Sartre și Camus. Malraux, neincluzînd pe scriitorii afirmați în ultimele decenii. Există însă și acolo voci care protestează împotriva acestei situații și cer ca istoria literaturii să înceapă invers decît se studiază actualmente, adică să înceapă cu literatura contemporană și să meargă în jos în timp pînă la epoca începuturilor. Acest punct de vedere cîștigă foarte mult teren nu numai în Franța, ci și în alte țări europene și el pornește de la un adevăr: prin actualul sistem de predare a literaturii generația tînără este ținută departe de fenomenul viu. Atunci cînd tinerii vin în contact cu problemele mai noi sînt fie deja îndepărtați de obiect, adică preocupați de o specializare mai strictă, fie — cum este cazul manualelor franceze pe care le-am citit — sînt ținuți deoparte pentru că manualele nu prea vorbesc despre autorii contemporani. Să nu uităm că majoritatea absolvenților școlilor noastre se orientează spre discipline pozitive, deci îmbrățișează meserii unde literatura nu mai este obiect de studiu. În acest caz gustul lor și judecata lor generală despre literatură sînt date de manual.

Revenind la problema pusă la început, consider că actualul manual este depășit și că în viitoarea lui ediție trebuie reformulat, realcătuit, după principii care să pună în prim plan valorile. Mi se pare că nu s-au respectat în toate cazurile aceste criterii. Am răsfoit cîteva capitole, cel de poezie și critică, unde constat că sînt niște fraze gata făcute care se potrivesc la orice autor. Rolul manualului este tocmai acela de a stîrni curiozitatea cititorului tînăr și de a-i da posibilitatea să caute pentru neliniștile lui proprii anumite explicații în opera literară.

Cazul tinerilor care sînt descurajați de manual este interesant, este aproape un fenomen sociologic. În orice caz, vechile ediții ale manualelor au făcut multe victime.

În manualul de română eu aș deschide și un capitol de meta-literatură, care să-l familiarizeze pe elev cu toate genurile de graniță, cum ar fi literatura pentru copii, reportajul, literatura de călătorii, eseul social-politic etc.

Nu doar dezbateri, ci și receptivitate la sugestiile ce se formulează

— Ce observații aveți de formulat cu privire la manualele în discuție, l-am întrebat pe prof. univ. dr. docent AUGUSTIN Z.N. POP.

— În primul rînd, manualele de limbă română pentru școala generală păcătuiesc prin mecanism și prin apel la memorie în sectorul gramaticii. Serviciul manualelor didactice din Ministerul Educației și Învățămîntului, Institutul Central pentru Perfecționarea Personalului Didactic și Editura Pedagogică și Didactică n-au ajuns încă la formula rațională a prezentării fenomenelor limbii române, la analiza științifico-logică a textelor.

Pentru același ciclu, în ce privește literatura, de la ediție la ediție, se repetă analize inexpresive și desuete, respingîndu-se sau trecîndu-se pe planuri secundare valorile clasice de prestigiu și biruințele literelor naționale contemporane.

Manualele de liceu, care-și propun să studieze literatura română pe epoci, pe curente, mișcări, monografic pe personalități literare, opere reprezentative dezvoltării culturii românești, împliniriilor estetice și specificului național, rămîn sau sub unghiul istorismului factologic, sau nu trec pe praguri descriptiviste, mărginindu-se la rezumate facile, la considerente banale cum de altfel au arătat o serie de recenzenți, și de care în practica lor, se plîng numeroase cadre didactice din țară.

La o dezbatere largă asupra programelor analitice și asupra manualelor noastre de limba română, organizată cu doi ani în urmă de Muzeul de Literatură din București, la care au participat numeroase cadre didactice, academicieni, universitari, profesori de liceu, cercetători științifici, n-a luat parte nici un reprezentant al Ministerului Educației și Învățămîntului și, ceea ce este de-a dreptul penibil, nici un reprezentant al Institutului Central pentru Perfecționarea Personalului Didactic, nici un reprezentant al Institutului de științe Pedagogice, toate trei — instituții interesate în problemă și foarte apropiate geografic de așezămîntul ce organizase dezbaterea.

Oricine poate avea la îndemînă, însă, banda de magnetofon cu criticile la obiect aduse de prof. univ. dr. docent Al. Dima, membru corespondent al Academiei, conf. univ. dr. Paul Cornea, de dr. Marin Bucur, cercetător principal, șef de sector la Institutul de teorie și istorie literară „George Călinescu“ al Academiei și de alții care, cu autoritate au dezvăluit carențele sectorului de care ne ocupăm, spre a nu mai vorbi de erorile din programele analitice de literatură română pentru examenul de definitivat și pentru gradul II, elaborate de Institutul Central de Perfecționare din București, de sub rectoratul lui D. Tudoran.

Pentru ciudățeniile analiticelor de literatură română publicate de citatul institut bucureștean, invit pe oricine să le citească în buletinul „Limbă și literatură“ Serie nouă, nr. 1 urmărind să le completeze cu audierea dezbaterilor înregistrate pe benzi de magnetofon de către Muzeul de literatură din București.

— Și nu întrevedeți nici o soluție care să ducă la îmbunătățirea acestei stări de lucruri?

— Responsabilitatea școlii în ceea ce privește predarea literaturii naționale a fost abordată în lucrările Congresului educației politice și al culturii socialiste cu profundă exigență. Șeful statului și al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a afirmat foarte clar că: „Un rol primordial în supraviețuirea și dezvoltarea neîntreruptă a poporului nostru pe multiple planuri au avut conservarea și îmbogățirea limbii, precum și creația artistică care a cizelat continuu graiul strămoșesc, a cultivat virtuțile poporului, tradițiile înaintate și obiceiurile“. Această așezare la loc de frunte a limbii și literaturii în formarea civilizației spirituale a poporului nostru vorbește, cred, de la sine despre calitatea predării în școală, prin intermediul manualului, a acestor materii de studiu, deci despre întocmirea unor colective capabile și conștiente în sarcina cărora să se pună de-acum înainte manualul școlar.

Cîteva soluții concrete ce se vor, mai ales, o invitație la noi contribuții

— Stimate tovarășe MIHAI GORCEA, experiența dumneavoastră pedagogică este de natură să vă ofere o înțelegere mai complexă a problemei tratată în această anchetă, așa încît să puteți emite nu numai critici la adresa manualului de limbă și literatură română dar și... propuneri.

— Este, desigur, ușor de criticat; dar ce-i de făcut? Propunem cîteva soluții, fără a avea pretenția nici de a le impune, nici de a rezolva definitiv dificultățile problemei. Sperăm ca aceste sugestii să ducă spre găsirea soluțiilor celor optime:

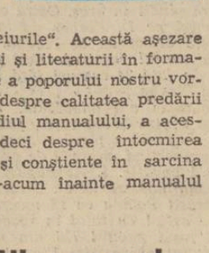

1. — Primul mare clasic al literaturii române fiind folclorul (căci există un clasicism al folclorului cum remarca G. Călinescu) se cuvine să i se acorde mai multă atenție. Este necesar să se introducă studiul unor basme cu caracter arhaic (cum poate fi omisă o capodoperă ca „Tinerețe fără bătrînețe...“ ?), a mai multor balade („Vochița“, „Chira Chiralina“, o baladă din ciclul Novăcești-lor), colinde și alte opere folclorice. Este necesară sublinierea unei mitologii populare românești (Făt-Frumos, Statu-Palmă, Zmeul, Muma Pădurii etc.), leagăn al eposului național; de asemenea, motivele lirice de bază se cuvine a fi semnalate, spre a înțelege modul de gîndire și simțire a poporului nostru. Astfel, raportările ulterioare la folclor se vor grefa pe un teren solid pregătit.

2. — Deoarece două dintre cele mai importante opere din literatura veche și premodernă, „Istoria ieroglifică“ de D. Cantemir și „Țiganiada“ de Budai-Deleanu, sînt greu accesibile fără studiu filologic de specialitate, fiind scrise într-o limbă care prezintă mari dificultăți neinițiatului (aceste dificultăți mergînd pînă la anihilarea percepției estetice), propunem ca aceste opere să fie prezentate prin repovestiri într-un limbaj accesibil, repovestiri care să conserve cu mult tact **spiritul** acestor opere, imagistica, ideologia și arhitectonica lor, urmînd ca elevii să fie informați cu privire la diferența între textul original și repovestire. Numai astfel se poate asigura o lectură eficientă a acestor opere la nivelul elevului din primul an de liceu.

3. — Să se renunțe — cu cîteva excepții — la prezentarea monografică a scriitorilor, spre a se realiza capitole sintetice pe epoci, genuri și curente. Astfel s-ar putea realiza capitole ca „Iluminismul românesc“, „Preromantismul românesc“, „Poezia în forme clasice a generației de la 1848“, „Nuvela și romanul la scriitorii de la 1848“, „Proza non-fictivă la 1848“, „Drama romantică“, „Junimea“, „Poezia simbolistă în jurul anului 1900“ etc. Aceste capitole ar cuprinde referiri la estetica unui anumit gen literar, în cadrul unui anumit curent cu încadrarea necesară în planul literaturii universale, date despre activitatea literară a autorilor ce se pot subsuma capitolului și analiza unor opere reprezentative pe baza structurii comune de gen, urmărindu-se asemănările și deosebirile, particularitățile autorilor. Astfel, în capitolul „Drama romantică“ ar putea fi alăturate „Răzvan și Vidra“ și „Despot-Vodă“ (în această ordine cu adevărat cronologică, și nu invers, cum apare în manual, datorită plasării lui Hașdeu după Alecsandri), ambele putînd fi studiate pe baza esteticii dramei romantice în genere; la capitolul „Poezia simbolistă în jurul anului 1900“ se poate da o privire unitară asupra simbolismului românesc, de la Macedonski la Bacovia.

4. — Să se realizeze o prezentare monografică doar în cazul autorilor care și-au depășit mult contemporanii prin valoarea operei (D. Cantemir, Budai-Deleanu, Eminescu, Creangă, Caragiale, Sadoveanu, Arghezi, Rebreanu, Blaga, Camil Petrescu, George Călinescu). Aceștia se cuvine să apară clar elevilor ca adevărați clasici, în sensul de autori de mare valoare, exemplari. Este necesar să se îmbogățească numărul operelor analizate: fragmente despre „Dacia“ din „Mementomori“ de Eminescu, „Creanga de aur“ de Sadoveanu, „Meșterul Manole“ și „Zamolxe“ de Blaga, „Danton“ de Camil Petrescu, „Bietul Ioanide“ de Călinescu, fiind capodopere, se cuvine să fie prezentate analitic elevilor. Este necesară și o îmbunătățire a selecției din poezia lui Arghezi și Blaga. Aceste prezentări monografice ar cuprinde și mai substanțiale referiri, la valoarea universală a operelor, la prezența acestor autori în simpozionul valorilor literare universale (nu sînt suficiente în acest sens, indicațiile referitoare la surse, ci este necesară o subliniere a elementului inovator din opera marilor clasici ai literaturii române, aceeași observație fiind valabilă și pentru folclor).

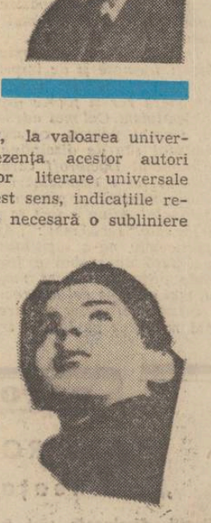

5. — Să se urmărească continuitatea sau opoziția în materie de mijloace artistice de la epocă la epocă, de la curent literar la curent literar și de la scriitor la scriitor, în așa fel încît acumularea de priceperi analitice să urmeze firul inovațiilor estetice importante. Dar acest lucru nu se poate realiza **decît de un autor sau de un grup restrîns de autori care să redacteze toate cele patru manuale.**

Anchetă realizată de N. Stoicescu și Andrei Lenard

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef: Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii Nr. 1
ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an —52 lei
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII“
Paginator Nicolae Ion

ANUL XIX
39
(752)
Sîmbătă
25 septembrie
1976
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Perspective

Se află în atenția opiniei publice din țara noastră, supus dezbaterii larg democratice, Programul de măsuri pentru aplicarea hotărîrilor Congresului al XI-lea al partidului și ale Congresului educației politice și al culturii socialiste în domeniul muncii ideologice, politice și cultural-educative. Sinteza acestui Program, elaborat de Comisia ideologică a Comitetului Central al Partidului Comunist Român, sub conducerea directă a tovarășului Nicolae Ceaușescu, adusă la cunoștința întregului popor, constituie un nou și prețios argument al legăturii organice dintre teorie și practică, al preocupării statornice a partidului nostru de a iniția măsuri organizatorice, realiste și eficiente, menite să dea viață orientărilor principiale privind dezvoltarea multilaterală a societății. Se confirmă încă o dată capacitatea partidului nostru de a conduce și îndruma cu succes opera de edificare a noii societăți și a constructorului acesteia — omul nou, omul conștiinței socialiste. Programul de măsuri, larg cuprinzător, pătruns de un acut simț al perspectivei și cerințelor spirituale — Program ce se va îmbogăți în continuare, pe baza amplelor dezbateri ce au loc în partid, în colectivele de muncă, a sugestiilor și propunerilor concrete ce se vor face — constituie o certitudine a traducerii în viață a luminoaselor orientări privind dezvoltarea muncii politice și culturale, cuprinse în documentele Congresului al XI-lea al partidului, în magistrala expunere a secretarului general al partidului la întîiul Congres al educației politice și al culturii socialiste. Măsurile preconizate privitoare la îmbunătățirea organizării și conducerii unitare a activității politico-ideologice și cultural-educative, a organizării învățămîntului politico-ideologic, a pregătirii practice și educării patriotice revoluționare, socialiste a tineretului, a îmbunătățirii activității mijloacelor de informare în masă și modalităților de răspîndire a cunoștințelor științifice și tehnice, a îmbunătățirii activității Academiei de științe sociale și politice, a altor instituții educative, precum și cele destinate inițierii unor acțiuni menite să ducă la o mai bună cunoaștere a României peste hotare, la promovarea statornică a prieteniei cu alte popoare, fac dovada capacității creatoare și organizatorice a partidului nostru, a științei sale de a gîndi viitorul și de a acționa în mod concret în numele acestuia.

Un loc distinct în programul de măsuri îl deține ridicarea la un nivel superior a activității în domeniul culturii și artei. Se adeverește, și de această dată, prețuirea și atenția pe care partidul le acordă creației literar-artistice, artei populare, creației artistice de masă, culturii socialiste în general, în opera de făurire a unei noi conștiințe, de formare a omului nou, a constructorului conștient, revoluționar al societății socialiste multilateral dezvoltate, al comunismului în România. Neîndoios, în conștiința creatorilor de artă, în conștiința tinerilor scriitori și-au aflat un ecou durabil acele prevederi referitoare la promovarea unei arte și literaturi inspirate din idealurile socialiste ale poporului, din viața și munca sa eroică, situate ferm pe pozițiile ideologiei marxist-leniniste, ale principiilor umanismului revoluționar, ale eticii și echității socialiste. Creatorul de azi din România nu este și nu se poate considera nici un moment în afara preocupărilor majore ale poporului din care face parte. Imaginea scriitorului abstras din social, trăind singur cu sine în lumea unor vise abstracte, rupt de viață sau indiferent la desfășurarea evenimentelor ar fi total anacronică, în dezacord profund cu realitățile vieții noastre spirituale. Este o cinste pentru creatorul român să se considere angajat cu întregul său talent, cu puterea sa de creație în marele efort de edificare a unei vieți noi, de formare a omului cu un amplu orizont de cultură și cunoaștere, înarmat cu pilduitoare convingeri de viață, animat de conștiința responsabilității sociale, a integrării organice în viața poporului, asimilării idealurilor majore ale societății ca idealuri proprii de conduită și activitate. De aceea, obiectivele de lucru ce revin breslei scriitoricești din Programul de măsuri — atît cele privitoare la făurirea unor opere de înaltă valoare artistică și ideologică cît și cele privind participarea vie la activitatea generală de educație socialistă a maselor, la viața social-politică a țării, la sprijinirea prin mijloace adecvate a pasiunii pentru artă a maselor largi, la descoperirea și promovarea de noi talente — își găsesc ecouri puternice în voința de a milita pentru înfăptuirea lor.

Programul de măsuri vine să demonstreze încă o dată adevărul că de la gînd la faptă drumul trebuie să fie întotdeauna drept, fără eziări și sinuozități, că vieții noastre îi este profund improprie vorba goală, fără acoperire în caratele muncii, ale efortului creator. Expresia **a visa viitorul** este înlocuită la noi cu o alta, mai adecvată: **a gîndi lucid viitorul.** Sîntem chemați, prin scrierile noastre, să gîndim lucid cum putem contribui mai profund la conturarea profilului moral-spiritual, a trăsăturilor omului de mîine. Programul de măsuri orientează, în această direcție, gîndurile și eforturile creatoare. Traducerea în viață a generoaselor sale obiective va însemna, cu certitudine, afirmarea plenară a unui om pe măsura ideilor și idealurilor societății socialiste.

Luceafărul

„Bălcescu"
Sculptură de Paul Vasilescu
(Din Expoziția „Arta contemporană românească" deschisă la Muzeul de artă al R.S.R. — pag. 5, 6, 7)

TÎNĂR ÎN AGORA

Vîrstele oțelului și ale poeziei

Hunedoara este un oraș-metaforă. Hunedoara este o cetate de scaun a istoriei unui pămînt românesc care respiră vitalitate și măreție. Văzduhul ei păstrează încă ecouri ale unor mari evenimente întîmplate de-a lungul timpului. Orașul însuși este rezultatul acestor ecouri venite de departe, din veacuri nenumărate. Un sentiment ciudat am trăit cînd, descifrînd acolo, în vechile documente ale unor vestite bresle nume de oameni care începeau cu Gheorghe, cu Alexandru, cu Ladislau ori cu Rudolf, am aflat că azi mulți dintre descendenții breslașilor de odinioară locuiesc în aceleași case în care au trăit înaintașii lor. Am trecut prin fața acelor porți, prin fața acelor care îți spun încă o dată că istoria înseamnă în primul rînd viață, permanență, omenie. Descendenții celor care au trăit cîndva în această frumoasă așezare sînt în majoritate muncitori, ingineri, tehnicieni la Marele Combinat.

Florin Costinescu

Continuare în pag. a 2-a

JURNAL DE POET

Mesajul independenței

Pe lîngă participarea nemijlocită a voluntarilor transilvani și urmărirea prin presă, pas cu pas, a evenimentelor de la sudul Dunării de către toată românătatea, în Transilvania a apărut la un an după dobîndirea independenței o carte de neprețuită valoare documentară pînă astăzi : **Resbelul oriental ilustrate de profes. dr. A. P. Alessi și prof. Massimu Popu.**

Cartea s-a scris la Năsăud, cum arată prefața, și s-a tipărit la Graz în 1878, în editura lui Paul Cieslar Librariu. Colile tipărite făceau drumul de la Graz la Năsăud pentru corectură, un drum greu și anevoios, nescutit de primejdii cum s-a și întîmplat la un moment dat, fiind confiscate de autorități și deschizîndu-se proces autorilor și librarului, fapt pentru care multe pasaje de fierbinte patriotism și atașament al românilor transilvani față de cauza comună tuturor românilor au trebuit să fie suprimate.

Cită a rămas, cartea este un document-prinos al românilor din Transilvania, adus independenței, preludiu al Unirii tuturor românilor, cîteva decenii mai tîrziu.

Rostul acestui război este enunțat de la început : Românii trebuiau să-și apere integritatea țării și apoi să-și dobîndească absoluta independență. Trupele române trec Dunărea în urma telegramei adresate principelui Țărilor Române.

Astfel începe acest mare război pentru acele vremi, care pentru poporul român a avut o importanță crucială : pe lîngă succesul de arme, prin jertfele de la Plevna, Smîrdan, Grivița uriaș a fost cîștigul moral al întregului nostru popor. Românii se deșteptau de deplin la viață independentă. Erau iarăși oștenii lui Mircea cel Bătrîn, ai lui Ștefan cel Mare, ai lui Mihai Viteazul, armata puternică ce-și apăra pămîntul și sufletul în admirația întregii Europe.

Soldatul român modern era acum, spre sfîrșit de secol al 19-lea, la fel de serios și statornic ca orice soldat din cele mai cutezătoare state independente din lume. Sînt greu de imaginat luptele de la Mărășești fără aceste jertfe la temelia independenței României dar mai ales fără această conștiință morală dobîndită de toată ființa națională.

Spiritul de jertfă al soldatului român a adus un imens cîștig de simpatie și prietenie față de poporul român a Europei dar mai ales a popoarelor vecine : trupele țariste au înțeles că au de-a face cu o armată puternică și bine organizată, cu un soldat de cea mai mare valoare, (dovadă presa țaristă a vremii și nenumăratele ordine și medalii oferite de țar soldaților și generalilor români), iar Bulgaria, pentru independența căreia ne-am vărsat sîngele, nu va putea să uite niciodată altruismul poporului român. Însuși soldatul otoman ne-a respectat vitejia și umanitatea generoasă cu care am tratat prizonierii. Osman a fost lăsat în libertate și salutat de ostași ca un mare luptător.

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 2-a

Adevăr și demnitate

Buzele noastre pure sînt rostind
Un imn pentru prezentul românesc –
Ființa toată-ntrinsul ne-o cuprind
Și păsări albe din silabe cresc.

Minciunii lașe, ponegririi slute,
Cuvintelor trimise în răspăr,
Slugărnicind din trîmbițe limbute,
Le stă-mpotrivă dreptul adevăr.

Nepoleit și nescăldat în apă
De trandafiri, el este cum se-arată :
În vorbe simple poate doar să-ncapă
Și-n sufletele fără nici o pată.

...Spunem că-i bine, nu și că-i ușor,
Zicînd „avem", nu spunem „prea
de-ajuns" –
Sînt ne-mpliniri ce încă ne mai dor,
Sînt întrebări la care n-am răspuns.

Nu curg la noi, și nimeni n-a pretins,
Riuri de lapte, afluenți de miere ;
Multe-am învins și multe-avem de-nvins
Ca patria în toate să prospere.

Dar de-am trecut prin aspre încercări
Și-n drum spre țel al naibii se transpiră,
Pînă la urmă fiii-acestei țări
Vor înălța-o-n piscuri, cum gîndiră.

Sub ochii care vor deschis să vadă,
Superbe mărturii mereu răsar –
Cetăți moderne urcă în baladă
Ecouri noi, de freamăt temerar...

Demn, tricolorul flutură-n Carpați,
Semn veșnic treaz al nobilei mîndrii.
Și îl urmăm, pe veci îngemănați
Cu libertatea sacrei Românii.

Corneliu Șerban

Nicolae Constantin :
„Hora de la Tîrgu Jiu"

ECOURI

Manualul de istorie, manualul educației patriotice

În urma Congresului educației politice și al culturii socialiste, al cărui punct culminant l-a alcătuit memorabila expunere a președintelui Republicii, discuțiile cu privire la substanța și sensul studiilor de istorie, și totodată a educației patriotice, au luat un avînt și o amploare cu totul excepționale.

Printre alte elemente ale discuțiilor menționate figurează și conținutul și orientarea manualelor de istorie, revista „Luceafărul" inițiind chiar și o anchetă asupra acestei chestiuni în cadrul căreia și-au spus cuvîntul nu numai anumiți profesori, cercetători științifici, editori, ci chiar și unii reprezentanți ai ultimelor serii de absolvenți ai liceelor noastre. Desprindem din mărturiile absolventei Ioana Mărculescu constatarea că manualul de istorie după care s-a instruit în ultimul an avea o *„linie monotonă"*, fără atractivitate, și că înseși lecțiile ce i-au fost predate se caracterizau și ele prin aceeași lipsă de relief, „diferențele vizibile dintre două lecții din perioade apropiate — precizează fosta elevă — fiind doar de nume și date".

Afirmațiile Ioanei Mărculescu, deși exprimate printr-o evidentă decență, reprezintă fără îndoială constatări dintre cele mai puțin convenabile, faptul fiind cu atît mai semnificativ cu cît el relevă amintiri dintr-un foarte apropiat trecut.

Fostei eleve, și desigur și altora din colegii și colegele sale, li se par astfel „monotone" și anoste atît manualele cu care au fost dotate, cît și lecțiile făcute de unii profesori pe baza acelorași manuale.

Chestiunea semnalată de Ioana Mărculescu merită într-adevăr să fie reținută, și ea trebuie să atragă atenția atît a autorilor de manuale și a editorilor, cît și a profesorilor care, uitînd de aviditatea de cunoștințe și de prospețime a elevilor, se lasă copleșiți de tiparele șabloanelor învechite și ale expresiilor depășite. Și atunci cînd singura deosebire între o lecție despre Ieremia Movilă și Mihai Viteazul sînt anii în care au domnit și locurile unde s-au războit —

Vasile Netea

Continuare în pag. a 7-a

VIAȚA LA ZI

Portret

Pericolul e mediul meu firesc,
Îmi place lupta văilor cu piscul,
Nesomnul, îndoiala, lupta, riscul
Mă-mbolnăvesc și mă-nsănătoșesc.

Zidit am fost din apă arsă-n foc,
Din ploaie ținînd seceta pe buze,
M-au inventat cei ce voiau s-acuze
Și nu puteau din lipsă de noroc.

Pe mine mă urăsc două extreme –
Pătatul, castul – cu aceeași ură,
Și gura mea cu tunete murmură,
De liniște ființa mea se teme.

Oameni perverși și voi, din dogma castă,
Din riscul meu decurge pacea voastră.

Adrian Păunescu

În paginile 4—5

COLOCVIILE «LUCEAFĂRULUI»

Umanismul revoluționar — ideal de permanență al literaturii românești de azi și de mîine

Participă : Gheorghe Achiței, Nicolae Ciobanu, Dumitru Micu, Pompiliu Marcea

UN PROGRAM DE VASTĂ PERSPECTIVĂ PENTRU DEZVOLTAREA CULTURII SOCIALISTE ROMÂNEȘTI

Primatul cunoașterii vieții

Cum literatura și artele au prin însăși rațiunea lor de a fi virtuți formative dintre cele mai prodigioase, virtuți augumentate de mesajul nou, revoluționar cu care sînt îmbogățite în epoca actuală, se înțelege că răspunderile sporite conferite prin Programul de măsuri scriitorimii și creatorilor din alte domenii trebuiesc temeinic asimilate. Adeziunea la spiritul lor trebuie să însemne și efortul de a gîndi astfel lucrurile încît să ne punem efectiv în situația de a da acele scrieri pătrunse de spiritul revoluționar al ceasului de față, sînge și carne din sîngele și carnea epocii. Un critic observa nu demult, pe bună dreptate, că, de pildă, poezia politică veritabilă nu înseamnă simplă ilustrare, comentare politică, ci angajare decisivă, militare pasionată pentru idealurile și comandamentele ce stau în fața națiunii noastre în prezent. E tocmai ceea ce trebuie înțeles prin participarea scriitorului la viața social-politică a țării, prin prezența sa în miezul de foc al contemporaneității. Participarea specifică scriitorului la viața social-politică a țării sale, la efortul constructiv general al națiunii socialiste este înainte de toate literatura sa. Participarea prin literatura scrisă nu exclude, ci dimpotrivă presupune activismul social al scriitorului, jurnalismul militant, implicit pos-

Niculae Stoian

Continuare în pag. a 2-a

Gîndind la Festivalul „Cîntare României"

În ochiul treaz al scriitorului se reverberează, ca într-un magic receptacol, fiecare fantă de lumină pe care „clipa cea repede" o naște în cerul ei, încă dinainte de a se fi adăugat aceasta fluviului de lumină și adevăr care se numește istorie. În auzul scriitorului fiecare sunet al timpului său cade hiperbolic-solemn, ca un semn de început de lume, fiecare tresărire de bucurie sau durere iscă virtejuri de trăire, furtuni de sentiment, încă înainte ca firul de sunet ori raza de bucurie sau durere să se piardă în răscolita, furtunatica mare de pătanii și evenimente numită istorie. E firesc să fie așa : artistul este, trebuie să fie, înaintemergător, harul său creator dispunînd (între altele) de intuiție, spirit vizionar, aptitudinea de a zări (întrezări) în cotidian viitorul. Actul e revelație, iluminare, foc sacru pe care realitatea îl iscă în acest mediu bun, care este artistul.

O astfel de iluminare iscă în noi, pe bună dreptate, chemarea patriotică, revoluționară, căreia i-a dat glas zilele acestea președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu. E vorba de

Pop Simion

Continuare în pag. a 2-a

O nobilă tradiție: scriitorul și țara

Literatura noastră, întotdeauna prin scriitorii ei cei mai valoroși, a avut și dimensiunea unei popularități — aș zice fizice, de contact frecvent între autor și cititor, de cunoaștere reciprocă. Să ne amintim faimoasele turnee ale lui Minulescu, șezătorile pe care le evocă Arghezi, ca niște pilduitoare călătorii prin lumea țărănească a Olteniei, sau primirile triumfale de care se bucura Rebreanu în orașele Moldovei de nord. Un mare condeier călător a fost Iorga, traversarea țării avînd la el țelul precis al cunoașterii, al înțelegerii, nu fără tîlc brăzdat în literatura cultă din cea populară, atîtea întîmplări cînd „domnul" cere sfatul „săteanului" și-l privește cu interes. Acest tip de scriitor călător, dornic de a cunoaște și, neferindu-se să fie el însuși cunoscut și întrebat, nu ca o vedetă ci în calitatea lui de cronicar, de depozitar posibil al timpul obștesc, a fost și a rămas, așadar preponderent pentru peisajul literelor românești. Dacă istoria literară păstrează datele traseelor de-a lungul și de-a latul țării, literatura însăși le mărturisește eficacitatea. E oare nevoie să reamintim simburele faptic real al **Baltagului ?** Dar dincolo de nucleu, posibil a fi cunoscut și din afara lumii lui, „Baltagul" e o realitate înlăuntrul căreia ar fi fost imposibil de pătruns alt-

Platon Pardău

Continuare în pag. a 7-a

Legătura cu viața

Într-o societate, activitatea culturală, dezvoltarea ei, semnifică potențialul social-economic de care dispune națiunea respectivă, stadiul ei de civilizație. Marile culturi înflorite de-a lungul istoriei s-au dezvoltat pe un fond economic și social stabil și bogat, activitatea culturală fiind în permanentă corespondență și interdeterminare cu bogăția și amploarea activităților economice și sociale.

Recentul program de măsuri pentru aplicarea directivelor Congresului al XI-lea al partidului și ale Congresului educației politice și al culturii socialiste în domeniul muncii ideologice, politice și cultural-artistice, reprezintă în mod specific tocmai stadiul de dezvoltare socială al României socialiste. În această ordine de idei, este, după opinia mea, necesar să se asigure o foarte strînsă legătură a omului tînăr de talent cu viața. Aș propune, în acest sens, instituirea unui sistem de documentări pe termen lung în fabrici, întreprinderi, platforme industriale, cooperative agricole, institute de învățămînt, documentări cu valorificare directă în reportaje, reportaje literare, eseuri, poeme etc.

Organizația de tineret poate iniția dezbateri pe marginea operelor scriitorilor tineri, pe teme sociale și literare, precum și constituirea unor brigăzi active care să se deplaseze în scop documentar în diferite zone ale patriei.

În ceea ce privește viața revistelor literare și culturale, se pot aduce o serie de îmbunătățiri.

Alexandru Papilian

Continuare în pag. a 6-a

Prezența în cenaclu, act de responsabilitate

Deși cuvîntul ca atare, *cenaclu*, pare a fi în relație imediată cu condiția de tînăr debutant, pot spune că am fost și am văzut de mai multe ori asemenea întîlniri la care, deopotrivă cu tinerii, participau mai vîrstnicii. Iar dacă, în general, tinerii cu preocupări literare sînt elevi, ceilalți se caracterizează printr-o mare diversitate profesională, spre deosebire de altădată cînd dominau, în majoritate, profesorii. Astfel, imaginea nouă a cenaclului apare azi complexă, acesta nemaifiind pentru scriitor doar un prilej de întîlnire cu iubitorii de literatură, practicanți sau nu, ci și o sursă de reală inspirație imediată pe un larg front de existență. În acest sens văd eu participarea unui scriitor la un cenaclu literar dintr-o întreprindere, dintr-un sat sau dintr-un oraș, participare care nu poate fi rezumată doar la îndrumarea profesională a membrilor săi, ci și ca o modalitate eficientă de a-i contacta și a-i cunoaște nemijlocit ca oameni și reprezentanți de profesii.

A transforma participarea la un cenaclu — o spun din proprie experiență — într-o lungă și plicticoasă întîlnire, în care să te întreci în

Iulian Neacșu

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

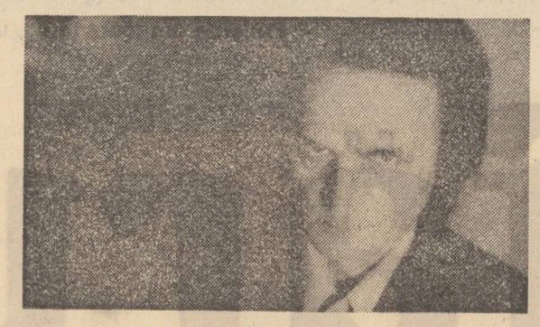

Ștefan Bănulescu: „Scrisori provinciale“

Citim noua carte a unui scriitor care a debutat frumos pentru a vedea dacă el confirmă sau nu. Cînd vorbim de Ștefan Bănulescu ne gîndim automat la cele cîteva nuvele din **Iarna bărbaților** care l-au impus ca un autor de puternică și enigmatică atmosferă. Autorul **Iernii bărbaților** n-a debutat însă cu nuvelele care purtau acest titlu comun ci cu o altă carte **Drum în cîmpie**, culegere de reportaje în care astăzi căutăm, firesc, stilul nuvelistului. Între cartea de reportaje și cartea de nuvele nu există o ruptură. Autorul e preocupat tot de lumea cîmpiei și ceea ce e mai interesant, procedeele artistice de mai tîrziu le găsim exersate și în aceste pagini azi uitate. Și reportajele încep abrupt și caută enigma. O deplasare într-o fabrică de jucării ne este relatată în așa fel încît o vreme avem sentimentul că ne mișcăm într-un univers inexplicabil, fantastic. Lupta cu Zabrus și Tanimecus în cîmpie pare, sub condeiul scriitorului, o bătălie de proporții mitologice care a deliberat efectul. Ea este însă campania unor agricultori împotriva paraziților grîului și porumbului. Putem vorbi de înrîurirea lui Geo Bogza aici, n-a fost reporter după război care să nu-l aibă în vedere, dar, influențați de nuvelele din **Iarna bărbaților**, credem că e ceva mai mult în aceste reportaje decît o simplă influență bogziană. Fantasticele proiecții ale lui Geo Bogza sînt explicite. În reportajele lui Ștefan Bănulescu, voința de a construi misterios, fantastic nu tinde să explicitezе ci să incifreze. Înclinația și-a găsit o mai firească aplicație în nuvelele de mai tîrziu, în poeziile din **Cintece de cîmpie.**

Cărțile de pînă acum ale scriitorului mărturisesc și voința de a se plasa într-un univers bine definit pe care pentru scrisul lui Ștefan Bănulescu îl reprezintă **Cîmpia.** Prima carte a scriitorului se numește **Drum în cîmpie,** a doua are în bună măsură cîmpia ca personaj, a treia se intitulează **Cintece de cîmpie** dezvăluind cîntecele universului de care ține prozele din **Iarna bărbaților.** Nici **Scrisori provinciale,** ultima carte a scriitorului, nu trădează această linie. Cîmpia e prezentă și aici dar nu i se mai zice cîmpie ci provincia de sud-est. Dacă deschidem **Scrisori provinciale** cu dorința de a reîntîlni pe scriitorul din **Iarna bărbaților** vom rămîne în bună măsură dezamăgiți. **Scrisori provinciale** nu este o carte de proză ci un deghizat jurnal de scriitor. Ne sînt oferite spre lectură scrisorile pe care le primește autorul sau pe care le scrie autorul dar care mai niciodată nu sînt vorbite exclusiv de autorul lor. Un model posibil ar fi scrisorile lui Costache Negruzzi, **Negru pe alb,** numele acestuia și chiar atmosfera uneia din epistolele lui fiind de găsit undeva și în **Scrisori provinciale.** Dar, deși adept al simplității, deși condus inițial de un asemenea model, Ștefan Bănulescu nu scapă în aceste scrisori de o anume afectare. Scrisorile nu sînt simple scrisori, ci uneori tind să devină mai mult decît confesiunea care se cuvine să fie epistolă. Autorul scrisorilor provinciale încarcă pagina în chip parabolic, cititorul este pus să caute un sens secund, ascuns. Plăcerea autorului e de a lăsa mereu pe cititorul său într-o stare de nelămurire, de nesiguranță. Tehnica din nuvele e evidentă, dar întrebarea este dacă ea era într-un tot potrivită aici. Multe din scrisori sînt, de fapt, schițe ale unor posibile povestiri, proiecte nedezvoltate de viitoare nuvele. Aici maniera este justificată de materia propriu-zisă a scrisorilor. Un exemplu este **Tablouri de familie.** Cineva primește de la un topometrist trecut în lumea drepților singura avere a acestuia, cîteva tablouri de familie. Este unica dovadă a trecerii lui prin lume și, prin dispariția celui fotografiat în ele, care le putea da o explicație, ele capătă fatalmente un ce misterios. Tablourile nu mai interesează pe nimeni și încep să circule pe un itinerar neașteptat. Moștenitorul le dă unui prieten care-l cunoștea pe dispărut. Acesta, altcuiva, pentru ca în cele din urmă tablourile să ajungă la fosta soție a scriitorului undeva prin Marmația. Mustrarea primului lor posesor dispare de vreme ce tablourile au ajuns la cineva pentru care ele au un sens. Dar, surpriză, o femeie îi aduce înapoi tablourile așa cum fuseseră ele împachetate întîia oară, semn că nimeni nu avusese curiozitatea să le cerceteze. De prisos să mai spunem că femeia era soția fostului topometrist. Autorul nu face nici un comentariu. El relatează cursa oarbă a acestor amintiri de familie fără stăpîn și fără justificare, încercînd să sugereze un sens ascuns, să ne conducă către un mic mister existențial. **Tablouri de familie** e la scară mică o povestire tipică pentru Ștefan Bănulescu, pentru modul lui de a concepe relatarea faptelor banale cu intenția de a le crea un hallou misterios. Și alte scrisori par a fi pagini disparate de proză, ciorne sau schițe ale unor povestiri ce n-au fost încă scrise și poate nu vor mai fi scrise niciodată. Așa e **Omnibusul Bismarck** sau **„Cerneală mai avea, dar nu mai avea nisip“.** În ultima, o întîmplare adevărată — după cîte lasă să se înțeleagă autorul scrisorilor — este într-atît de codificată în vederea obținerii efectului literar încît trebuie să ne întrebăm dacă tendința de a croi pe calapodul misterului nu începe să funcționeze la Ștefan Bănulescu în gol. Mult mai interesante pentru prozatorul Ștefan Bănulescu din **Iarna bărbaților** sînt scrisorile **Inefabilul** și **Un alt colonel Chabert.** Prima relatează cîteva situații semnificative, am zice detalii românești bine surprinse, fără a fi acordate încă unui întreg compozițional. Prima întîmplare **Zăpada și ploaia lui N.B.** încearcă să surprindă mecanismul alcătuirii prestanțelor misterioase în provincie (provincie desigur imaginară, simbolică). Ideea este că asupra oricărui fapt neînțeles, neînțeles pentru că iese de obicei din seria de gesturi stereotipe, comune, mulțimea proiectează un sens mai înalt. Din **Un alt colonel Chabert** desprindem paginile despre **Un om își privește de jos etajul** în care ne este rezumată o altă posibilă povestire de Ștefan Bănulescu. Noul colonel Chabert este funcționar undeva la o instituție nedefinită și fiind atît de preocupat de munca sa pe care se bizuie întreținerea întregii sale familii ajunge să fie eliminat din propria locuință. Registrul fantastic în care scriitorul se înscrie cu bună știință este evident. Mănunchiul de povestiri rezumate din **Un alt colonel Chabert** definesc direcția în care probabil că autorul tinde să evolueze. Ea are rădăcini în nuvelele din **Iarna bărbaților,** dar elementele noi sînt evidente și țin de altă familie de spirite. Ștefan Bănulescu îl citează pe Gogol și îi închină chiar o scrisoare. Literatura de felul celei din **Un om își privește de jos etajul** își găsește puncte de sprijin însă și în H. Melville nuvelele ca și în Kafka.

Ștefan Bănulescu vorbește mult despre misterul și demnitatea creației autentice. El reia aici mai vechea sa relatare despre satul lui Ion, care depășește limitele simplului reportaj, semnalînd un alt roman posibil, drama învățătorului Zegreanu și el un fel de colonel Chabert eliminat din viață de figura literară pe care a sugerat-o, ca și pe cel despre **Haimanalele** lui I.L. Caragiale în care se caută prototipurile prozei acestuia din urmă. **Scrisori provinciale** reușește să alcătuiască un mănunchi de file interesante despre afinitățile literare ale lui Ștefan Bănulescu. Îi vom găsi aici nu numai pe Liviu Rebreanu, pe I.L. Caragiale, pe Gogol sau Balzac, dar și pe Anton Pann sau Nicolae Filimon. În cel din urmă autorul vede primul model de demnitate scriitoricească la români, insistînd asupra independenței lui Nicolae Filimon și prestigiului pe care acesta și-l dobîndise printre contemporanii de gust. Dacă în exercițiile de proză excesul parabolic dădea sentimentul afectării, apare și aici din cînd în cînd un plus de gesticulație care ne arată că autorul scrisorilor provinciale ... pozează. Iată finalul la **Numeroasele vieți ale** lui Anton Pann... : „Dar să revin. Tot ce-mi amintesc e că **Povestea vorbei,** atunci cînd am auzit-o prima oară în copilărie, îmi producea frică. **Intram într-o lume necunoscută și unică, întîia după lumea în care-mi cunoscuse-mi părinții.** Pe mine — de la vîrsta candorii mi-a rămas atîta — cînd mă atrage ceva mai întîi mă sperie tonic, într-un fel greu de spus. Cînd, mai tîrziu, l-am citit pe Balzac mi-a fost de asemenea frică. Mult timp de la el n-am mai încercat frica. Abia cu Faulkner mi-a revenit“. Parcă am citi pagini din jurnalul unei adolescente la întîlnirea cu idealurile ei masculine. **Scrisorile provinciale** care ne divulgă parțial mecanismul precedentelor nuvele ale scriitorului ca și pe cel al viitoarelor lui povestiri ne avertizează și asupra unei primejdii care le paște: afectarea.

M. Ungheanu

viața cărților

cartea de debut

Poezie dificilă

Dacă nu e ușor a scrie versuri, și mai greu a devenit, în ultima vreme, a scrie despre versuri. Într-adevăr, unii poeți fac parcă tot ce le stă în putință pentru a tăia legătura cu publicul, ca și cum ar vorbi de unul singur, într-un limbaj ciudat, oracular. Cu toate că tirajele volumelor sînt mici și numărul cititorilor posibili limitat, nu sîntem siguri că un volum de 500—600 de exemplare e parcurs de toți atîția inși. Vina că nu se citesc versurile poeților noi nu e deci numai a tirajului, dar și a poeților înșiși.

Am în față volumul de debut al lui Toma Roman*) intitulat **Arcedava** apărut la Cartea Românească în 1976 în 590 de exemplare. După vigneta de pe copertă a lui Anton Perussi s-ar zice că este vorba de o cetate dacică, Arcidava, identificată ca Văradia de lîngă Oravița, sau Arcedava, presupusă a doua cetate de scaun a lui Burebista, pe Argeș, azi satul Popești din județul Ilfov. Poetul nu dă însă nici un detaliu precis, se menține în cele două poezii cu titlul **Arcedava** într-o totală ambiguitate. În prima ne spune că în Arcedava cad stelele la nesfîrșit, iar în a doua se întreabă dacă Arcedava va mai exista. Nu știm dacă în prima putem raporta denumirea de Arcedava la un ținut decolorat de mare cu turnuri și catarge, nici dacă în a doua se presupune că Arcedava va pieri asemenea florilor. Ce să înțelegem din versurile : „Rămîne plaiul deșert cetățile fără lumină / Deltele ard / Arcedave de aer“ ? Dar din versurile : „Îmi place acest zvon din larguri o Arcedava... / Primăvara a căzut bruse o Arcedava... / ... zvonul acela te duse o Arcedava“.

Poate că Arcedava e o cetate a obîrșiilor, un vestigiu al vechiului ținut geto-dacic delineat tot atît de himeric într-o altă poezie : „Ținutul nostru începe așa / Numai cer și înlănțuiri de izvoare / Apoi scări și turnuri apoi / Lanțuri de munți / Au trecut pe aici în zori / Cînd nimic nu se bagă în seamă / Călărețiși copiii focuri și altele / Și poate **Mare Sarmaticum** / (Două mii de ani pentru / Înaltele noastre aripi și iată : / Cer ape și lanțuri de munți) / Aici vom locui în această arenă“.

Poetul utilizează motivul (care tinde a deveni clișeu) al călătoriei în spații și timpuri nedeterminate, notînd, afirmînd sau întrebînd un interlocutor virtual asupra unor dispariții sau intenții rareori traduse în față, de cele mai multe ori lăsînd totul nelămurit. Aspectul narativ este, bineînțeles, însoțător : „Mă voi duce mai întîi pe acel plai / Galben și nesfîrșit ; într-o zi / De octombrie l-am simțit / Tremurînd ca o piele de cal...“; „Apoi întrebam ce este nemărginirea / Și dacă este nemărginire și mi-ai răspuns / Arătîndu-mi trei stîlpi de sare într-un pustiu / Și mai sus trei stîlpi de sare în cer“ ; „Eu ce să spun mai mult decît atît / Că am rămas cu toții uimiți de cîtă / Lumină flutura pe cer / Cînd tu ai coborît din calme ape...“ ; „Dar cum s-a întîmplat, ei cum / S-au spart în ceruri mari butoaie / De nori au năvălit pe țărm... / Așa de crud, așa precum îți spun...“ ; „Călătoria noastră nu se termină / Fiecare dinaintea celuilalt / E ziua focului muntele iată / Azvîrle cu stele în cer...“. Din astfel de divagații se poate reține, pentru relativa ei coerență, poezia **Prietene :** „Vai de mine prietene ce noapte mai e / Și ce strașnic s-au aprins trandafirii / Tu cel de lîngă mine fugi cu privirea / De la un spin la celălalt / Vai de mine prietene nu te prefăcea / În trandafir pînă la ziuă mai e / Tu trandafirule dă-mi înapoi / Privirea și brațele / / Vai de mine noapte ce noapte mai e / Trandafirule ce trandafir / Dă-mi înapoi privirea dă-mi înapoi / Brațele și nu mă prefăc în spin / Prietene a venit ziua nu-mi săruta / Petalele ochii mei s-au deschis / Îți trec iute dintr-un braț în celălalt / Prietene nu fugi cu privirea în spini“.

Același stil confesional, fals justificativ, ne întîmpină în poeziile de dragoste : „Ți-am spus nu pot veni / Pe drumul acesta cicatrizat / Am călătorit de-atîtea ori și / N-a lucit nici un lănț nevăzut pe sub lună“ ; „Ți-ai închipuit oare că am să vin / Noaptea toată îmbătrînise în jur / Eu am aprins un foc drept în cetate / Dar nu am aflat nimic nu s-a văzut“.

Cele unsprezece secvențe dintr-un poem **De dragoste** trezesc oarecare interes prin fluiditatea versurilor care lasă să se bănuiască mici drame și inșeninări, ascunse cu mare grijă : „Acum gîndește-te nu se putea / Trăi astfel la nesfîrșit experiența / Iubirii noastre ne-o spune a fost / Un timp minunat în treceri / Printre ierburi și case cu bezną / În inimă cu te urmam / Uscat împresurat de coline / Pe verzi ape călcînd să mă scald / În Proteus de mi-ai fi cerut-o / Nu se cunosc nici azi că am spus / Primul adio era o febră de lungi / Trenuri de noapte ce cer / Păsări treceau cu fluturi pe aripi“ ; / / „Totuși ai păstrat ceva din acea iubire / Munți și ape coboară-n lumina ochilor tăi / Clar strălucesc ochii două păsări / Se-nvirt în lumina făcută a nopții / Nici un obstacol nu le oprește / Nori de cenușă se-nalță și fug / Ca la o vijelie de primăvară / Mușcate de fulgere două / Păsări în care mă revăd / Zborul lor de foc orbindu-mă încă“.

Monologul se poate întinde astfel la infinit.

Al. Piru

*) Toma Roman : „Arcedava“, Editura „Cartea Românească“, 1976.

critică

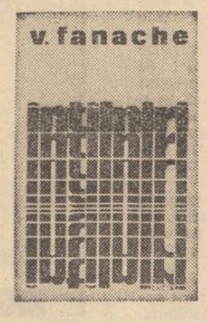

Tentațiile criticii

Nu știm cum va fi apărut în critica noastră mai recentă — studii ulterioare vor lămuri cîndva misterul — obiceiul beției de elogii. Cineva își va fi zis, probabil, că nu face nici un rău compunînd un articol (plăcerea de a da judecăți despre alții este așa de mare...). Apoi însă, confruntat cu alba virginitate a foii de hîrtie, va să fi fost încercat de un ciudat sentiment de sfială. Gîndul lui fusese să exprime niște opinii, plecînd de la ideea, surprinzător răspîndită în cele mai diverse medii, că dacă pentru proză, pentru poezie, mai e nevoie de talent, critică poate face toată lumea. Dar prestigiul subiectului, educația căpătată în școală, acea comoditate ce ne împinge să apelăm la ideile gata învățate, în fine teama de a nu jigni pe contemporani ori de a împieta asupra memoriei celor dispăruți, strivesc pe temerar, golind mintea și de fărîma de bun simț cu care toți ne naștem. De acum stilul improvizaților autori devine nesuferit poetic, plin de goalele metafore ce caracterizează absența și a celei mai stinghere idei personale.

Astfel de considerații ne-a stîrnit lectura *Întîlnirilor* lui V. Fanache*). Să fi avut a face cu unul din strădalnicii noștri arhiviști (V. Fanache se vrea și istoric literar), ale căror lucrări interesează tocmai prin detaliul inedit, prin contribuția neașteptată la lămurirea vreunei probleme, ne-am fi mărginit la cel mai cuminte, cel mai respectuos comentariu. Erudiția, chiar extravagantă, impune iar activitatea critică fără arhivistică nu e de gîndit.

E vorba însă de așa ceva în cartea lui V. Fanache ? Să vedem. Un capitol se ocupă, de exemplu, de opera lui Liviu Rebreanu. Oricine s-ar aștepta deci la analiză, cu apăsarea eventuală a unor detalii de istorie literară. Ce face însă autorul ? Vestejește cu umor tendința „genetiștilor“ de a căuta fiecărui personaj un echivalent real, ca și confuzia ce făceau aceștia între ficțiune și viață. Apoi ne descrie edițiile aducînd strașnice laude ingrijitorului. E drept, într-un loc criticul compară pe Ion cu Julien Sorel (ideea aparține în fapt lui G. Călinescu, lucru pe care V. Fanache pare să-l uite), dar asta e tot. Cît despre influența cazului lui Emil, fratele scriitorului, asupra genezei *Pădurii spînzuraților*, e fapt arhicunoscut.

Dacă însă discutînd pe Rebreanu exegetul era absent, trecînd la Blaga devine prolix. Nimic nu este iertat de brusc înfloritorul spirit asociativ al autorului, nici „circonvoluțiile dificultoase“ (sic !) ale templului de la Barabudur, nici „locurile sfinte (Mecca, Hardwar, Ierusalim)“. Chiar Mircea Eliade este invocat. Vorbindu-se de „tăcere“, se distinge una nesemnificativă de alta semnificativă, subdivizată și ea în tăcere muzicală, osmotică și comunicativă. În fine, o idee ! — se va zice. Adevărat, însă nu a lui V. Fanache, ci a „exegetului și afinului de spirit al lui Blaga, Vasile Băncilă“, după cum și celelalte aparții în ordine lui O. Șuluțiu, Balotă, G. Steiner și Blaga însuși. Hotărît, autorul are vocația compilației minuțioase !

Dar capodopera criticului este indiscutabil interpretarea pamfletului arghezian. Articolul frapează printr-o incoerență neașteptată la un manierist atît de ponderat ca V. Fanache. Autorul pare a voi să ia mereu de guler un imaginar infractor. Impostorul, abuziv „cocotat în ierarhia socială“, identificat cînd cu Nae Gheorghidiu, cînd cu Stănică Rațiu, cînd cu odioșii „primitori de bobîrnace ale istoriei“ din *Scrinul negru*. Dar ce nu se găsește în acest bazar de unde nu lipsesc nici „verbul dur și direct al *Scrisorilor*... lui Eminescu“, nici „ironia lui Caragiale“ sau „minia care încarcă de silă pe Camil Petrescu“ — fără a mai vorbi de „compromiterea idealurilor pașoptiste“ ori de „mizantropia cu pronunțată infuzie de optimism din *Cronicile* lui Călinescu“. Pentru ca în fine criticul să afirme inflexibil : „Exegeza lui Călinescu asupra lui Mihai Eminescu e în afara oricărei discuții“.

Orice s-ar spune, V. Fanache rămîne un maestru al surprizei.

Alexandru Romașcanu

*) V. Fanache ; „Intîlniri“, editura „Dacia“, 1976.

vitrina

• **EMIL MANU : „Ora magnoliilor“**, versuri, editura „Eminescu“, 1976. Criticul și istoricul literar Emil Manu este din nou prezent în librării cu o carte de poezie, caracteristică prin unda ei de meditație discretă prin sensibilitatea de tip cărturăresc, elemente vădite și în culegerile anterioare ale autorului. Volumul cuprinde trei cicluri, ale căror titluri indică ele însele universul poetic cu care poezia lui Emil Manu deja ne-a familiarizat : „Ora magnoliilor“, „Jurnal“, „Romantice“.

• **IOANA DIACONESCU : „Taina“**, versuri, editura „Dacia“, 1976. Cu această nouă culegere, personalitatea artistică a tinerei poete — caracteristică prin sensibilitatea ei discret emotivă — se relevă în unele dintre trăsăturile cu adevărat definitorii.

• **LEON TALPĂ : „Pe drumuri de bazalt și nisip“**, editura „Albatros“, 1976. Un interesant jurnal de călătorie, scris cu real nerv publicistic, menit a mijloci cititorului contactul cu imagini dintre cele mai semnificative desprinse din lumea atît de specifică a Orientului arab.

Vîrstele oțelului și ale poeziei

Urmare din pag. 1

Un destin nou le conferă dreptul și datoria de a se socoti, pînă la ultima fibră, oameni ai acestui timp prin modul cum înțeleg să sporească prestigiul Hunedoarei contemporane.

Hunedoara este cetatea de scaun a unei noi istorii — una dintre acele cetăți ale permanenței unui spirit, ale unei voințe, ale unui gînd înalt care însoțește omul în urcușul lui permanent spre o exemplară edificare socială.

Poate pentru că Hunedoara produce oțel există aici și multă poezie. Poate pentru că oamenii care făuresc oțel știu ce e focul continuu, îl trăiesc, există aici și multă dragoste pentru vers.

La Hunedoara, între oțel și cîntec s-au stabilit legături de durată. La Hunedoara versul însoțește cu fidelitate rotirea amotimpurilor umane. Există în acest oraș, vibrant și eroic oameni care nu numai că iubesc poezia, dar o și făuresc și o cultivă. Mă gîndesc la poetul Neculai Chirică, traducător din Shakespeare și Villon, la scriitorul Iv. Martinovici, la Dan Constantinescu, tălmăcitor al poeziei lui Rilke, mă gîndesc la Eugen Evu, care, de curînd, a debutat editorial, la Valeriu Bârgău, premiat al revistei „Luceafărul“, care cîntă în versuri inspirate tînărul muncitor al Hunedoarei găsind expresive echivalențe lirice acestei prezențe vii a societății noastre. Și mă gîndesc, desigur, la mulți tineri care trudesc asupra cuvîntului dintr-o pasiune care le face cinste.

De aceea Hunedoara este și o vîrstă a poeziei noi.

Mesajul independenței

Urmare din pag. 1

Dar cîștigul cel mai adînc și peren a revenit poporului român.

Întregul nostru trecut reînvia puternic prin vitejia acestui prezent. Literatura națională devine o realitate. Practic de acum încolo se va desăvîrși ceea ce pașoptiștii și Cuza începuseră — unitatea în cuget și simțire a tuturor românilor — prin opere literare și istorice dedicate înfăptuirii politice a acestui deziderat de veacuri al poporului nostru. De acum înainte vor scrie operele lor Eminescu, Coșbuc, Caragiale, Slavici, Iorga, Delavrancea ; acești ani vor fi hotărîtori pentru literatura clasică română ce va crește și se va întemeia pînă în anii deceniului al doilea din noul secol cînd România va deveni ceea ce este pînă astăzi, prin jertfe, suferințe și isbînzi, **un stat liber și independent,** cu un chip limpede al dreptății și omeniei între celelalte popoare.

Primatul cunoașterii vieții

Urmare din pag. 1

tura de tribun. Ca să participi la înfăptuirea unui țel trebuie întîi să-l cunoști intim, să i te poți dărui fiindcă ești pătruns de însemnătatea lui, să-l cunoști totodată pe cei cu care te contopești în această bătălie. O literatură mare s-a născut din militarea pentru cauze mari. Și nici o cauză n-a fost vreodată atît de înaltă ca aceea pentru care ne batem azi : de a plasa națiunea noastră pe orbita civilizației înaintate, demnă și egală în drepturi cu celelalte națiuni ale lumii.

Toate acestea converg spre ceea ce reprezintă satisfacerea nevoii noastre primordiale de fiecare zi : cunoașterea vieții în toată amploarea și complexitatea ei, cu entuziasmul dar și dramatismul situațiilor, cu oameni care sînt portdrapelul marilor idei, dar și cu cei pentru care tocmai activitatea de fortificare a conștiinței revoluționare, de eliberare a lor de toate vicisitudinile trecutului oferă scriitorului subiecte, observații, considerații și concluzii extrem de fertile pentru mesajul cărții sale. Mi se pare de aceea că acest deziderat al cunoașterii vieții trebuie să se conjuge firesc cu efortul de fundamentare a perspectivei politice și etice a scriitorului, cu deschiderea orizontului său ideologic. Dealtfel, cred că înseși uniunile de creație, organizațiile politice din cadrul acestora și înainte de toate cele de partid trebuie să facă efortul de a găsi modalități creatoare, superioare de aprofundare a politicii și ideologiei partidului nostru, de cunoaștere temeinică a problematicii sociale proprie etapei actuale de dezvoltare a țării noastre. Practica, uneori mai sistematic folosită în cadrul organizației scriitoricești, de a facilita dialogul cu activiștii de frunte ai partidului, cu primi secretari ai comitetelor județene de partid, cu conducători ai unor ministere, centrale, mari întreprinderi sau șantiere, personalități ale vieții economice, științifice, culturale trebuie să intre, după opinia mea, în stilul de lucru permanent de la Uniunea scriitorilor, de la asociațiile și publicațiile sale. Ideea unor vizite destul de fugitive pe la unele obiective, deși e demnă de interes, nu e cea mai prodigioasă în stadiul actual de cunoaștere a problematicii vieții noastre. Dacă potrivit sfatului davincian — izvorul, nu ulciorul — nu o dată invocat de tovarășul Nicolae Ceaușescu spre luarea noastră aminte — vrem să cunoaștem viața în toată complexitatea ei, atunci să ne adăpăm cu adevărat de la izvoarele ei pline de vigoare, chiar dacă nu o dată va trebui să părăsim magistralele asfaltate, cu popasuri turistice de prim rang.

Fiindcă aceste opinii apar într-o publicație care e înainte de toate a tinerilor scriitori și se adresează totodată tinerilor, în a cărei activitate există multe experiențe valoroase în direcția stimulării colaboratorilor săi de a cunoaște viața, aș putea zice că toate drumurile tinerelor talente spre afirmare trebuie să vină **din** și să treacă **prin** viață. Evident, însă, că tinerele talente publică nu numai în „Luceafărul“ și gravitează nu numai pe orbita vieții literare. Cenaclurile elevilor și studenților, ale tinerilor din întreprinderi și instituții, revistele care apar în licee, universități sau centre universitare, polarizînd în jurul lor multe talente reale, trebuie să fie în permanență integrate acestui circuit viu al cunoașterii vieții. Sigur că da, vorba poetului, pentru orice tînăr e important să știe că „nu e carte să înveți ca viața s-aibă preț“, dar încă și mai important e pentru tînărul care vrea să scrie literatură adevărată că numai cel ce — ca să-l parafrazăm în continuare pe Eminescu — trăiește, chinuiește și de toate pătimește, aude cum iarba crește.

Cum să realizăm mai bine, mai pasionat, mai eficient acest deziderat ? Fără îndoială, una din căi o reprezintă însuși faptul că fiecare tînăr talent, însușindu-și o profesie, ia parte, cel puțin o vreme, pînă va lucra într-o redacție sau o instituție culturală, nemijlocit sau contingent legată de literatură, la viața de zi cu zi a unui colectiv de muncă. Cunoașterea vieții pentru un scriitor nu se poate, desigur, reduce la cercul său profesional, mai ales în condițiile cînd prin funcția ce o îndeplinește nu se situează în centrul problematicii noastre socio-economice. Este, de aceea, foarte important ca și sub acest aspect al cunoașterii vieții, un talent să fie urmărit și sprijinit, indiferent unde ar lucra. Ca să nu mai vorbim de faptul că e obligatoriu ca înainte de toate el să se bucure de o îndrumare și o promovare atentă din partea forurilor de specialitate. Prin 1962—1963 cred, organizația de tineret de la Uniunea scriitorilor a avut inițiativa de a trimite pe un timp mai îndelungat la ziarele locale un număr însemnat de scriitori, cu dubla misiune de a ridica nivelul publicistic al acestora și totodată de a cunoaște pe această cale problematica multiplă cu care se confruntau oamenii muncii din diverse zone ale țării. Precum își amintesc tovarășii noștri de generație, organizația nu i-a făcut „uitați“ : periodic erau convocați la activități de un legitim interes pentru ei, se urmărea modul în care redacțiile le publică lucrările trimise, erau invitați să împărtășească întregii organizații experiența lor politică și publicistică.

Tot o experiență pozitivă s-a dovedit a fi munca unor tineri de talent în redacțiile ziarelor politice centrale sau la gazetele editate pe șantierele unor obiective naționale. O adevărată pleiadă de scriitori s-a format la școala verbului publicistic, experiența aceasta fructificîndu-se în lucrări pline de substanță și de viață, care și-au cîștigat pe drept cuvînt notorietatea în public. Să mă ierte confrații mei din presă, dar adevărul este că destul de timid sînt atrași în ultima vreme și cu atît mai puțin promovați, unii tineri talentați, în activitatea publicistică. Experiența mea de la o publicație social-politică, precum este „Viața studențească“, mă convinge că poeți, prozatori sau critici de talent pot face adesea bună publicistică politică. Să-i amintesc numai — ca să mă refer la promoțiile de talente literare cele mai recente — pe: Nicolae Dan Fruntelată, Mircea Florin Șandru, Dinu Flămînd, Grigore Zanc, Mihai Tatulici, Iustin Moraru, Paul Balahur, Doru Mielcescu, Val Condurachi, Eugen Uricaru, Eugen Mihăescu, Gabriel Stănescu, Corneliu Ostahie-Cosmin ș.a.

Sînt foarte bune și se bucură de mare atracție la ora de față cenaclurile. Îndrăznesc să sper — și cred că un animator de cenaclu ca Adrian Păunescu îmi va da primul dreptate — că n-ar putea fi decît fructuoasă o mai temeinică îmbinare a turneelor de spectacole cu cunoașterea unor locuri, oameni, obiective din zonele unde se deplasează un cenaclu, urmată de scrierea unor reportaje, anchete, portrete de oameni și, atunci cînd talentul se dovedește prodigios și inspirat, a unor versuri sau bucăți de proză, a unor montaje literare, cîntece, scenarii etc; cum, în același spirit, spectatorii tineri n-ar putea decît să salute un cenaclu — fie el cenaclul „Flacăra“ al tineretului revoluționar, sau „Amfiteatrul artelor“ — dacă un grup al său de poeți, reporteri, compozitori, deplasîndu-se anterior manifestării propriu-zise, le-ar oferi cu prilejul întîlnirii și cîteva pagini, versuri, cîntece scrise chiar despre ei.

Departe de mine ideea că asemenea modalități sau altele similare oferă prin ele însele secretul scrierii unor capodopere. Fapt este însă că nu există scriitor mare sau mic, de azi și din totdeauna, care să fi dat o operă sau o scriere cît de cît viabilă, fără să fi cunoscut, uneori cu prețul unor sacrificii și experiențe dure, viața contemporanilor săi, problemele fundamentale ale cetății. Experiența vieții noastre literare contemporane, în ciuda unor inițiative simpliste, efemere, eșuate la timpul lor, demonstrează cu scrieri de valoare că paginile autentice au izvorît din cunoaștere și trăire. Cunoaștere și trăire care, evident, nu pot fi reduse la aceste experiențe mai mult sau mai puțin colective de cunoaștere a coordonatelor socio-economice și umane ale realității. Scriitorul cu adevărat implicat prin însuși viața și opera sa în epocă face din fiecare clipă un moment de cunoaștere. A scrie fără a cunoaște e ca și cum ai vrea să trăiești fără să respiri.

Gîndind la Festivalul „Cîntare României“

Urmare din pag. 1

festivalul „Cîntare României“, manifestare amplă, de continuitate, în care se vor regăsi în forme decantat-cristalizate, de largă audiență, toate domeniile spiritualității românești, ale culturii noastre revoluționare : literatura, arta scenică, cîntecul, dansul, culoarea, rostirea sinelui și patosul ideilor noi, avînd drept scop edificarea omului nou, a noii sale conștiințe. Momentul și cadrul în care tovarășul Nicolae Ceaușescu a dat glas chemării mi se par cele mai potrivite : auditorul era tineretea patriei, întruchipată prin studențime, iar ziua avea putere de simbol — deschiderea noului an de învățămînt. Sînt de înțeles ecoul și etxraordinara popularitate de care se bucură această inițiativă, care a fost însușită de către Comitetul Politic Executiv al Comitetului Central al partidului nostru și figurează în proiectul-program supus în aceste zile discuției publice, în vederea înfăptuirii indicațiilor Congresului al XI-lea și hotărîrilor adoptate de către primul Congres al educației politice și al culturii socialiste.

Mă gîndesc că este cît se poate de firesc să vorbim despre aceasta în revista „Luceafărul“, revistă a tineretii, care se dedică ideilor de înnoire, spirit revoluționar, educație, viitor. Tema pe care o comentăm este pe de-a-ntregul a înnoirii revoluționare, a educației patriotice, a viitorului comunist. Tema Cîntare României *vine, dacă ne gîndim bine, din trecutul glorios al neamului, iradiază prezentul și merge pînă departe în viitorime, revelîndu-ne chipul comunistului român și al României comuniste. Unul din izvoarele din care descinde ideeaimn este testamentul Văcărescului, care ni se adresa cu glas de miere și poruncă de glorii „...las vouă moștenire / creșterea Limbii românești și a Patriei cinstire“. Alte mari surse de geneză ale acestui îndemn patriotic sînt Cantemir, Alecsandri, Vlahuță, Nicolae Grigorescu, Alecu Russo, Ciprian Porumbescu, Iorga, Sadoveanu, Enescu, Brâncuși, Țuculescu, pentru a aminti doar cîtiva dintre marii bărbați ale căror opere și destin au fost o neîntreruptă Cîntare a României. Ce-ți doresc eu Ție, dulce Românie,/ Țara mea de glorii, țara mea de dor !... a profeții Eminescu în poema sa cu cadențe de imn și profețiile sale se împlinesc în zilele noastre. Împătimatul verb revoluționar al lui Bălcescu și Iancu s-a asociat faptei lor de tribuni, de luptători pentru dreptate națională și socială, destinul fiind deopotrivă o superbă Cîntare a României. Este în firea lucrurilor ca partidul nostru să reînnoade acest generos fir al continuității și permanenței neamului, ducînd făclia nestinsă a dragostei de patrie, prin ani și generații, pe noile inele ale dezvoltării, prin noii făclieri, întru slava patriei nemuritoare. Generația noastră de scriitori, muzicieni, actori, dansatori este o nouă silabă din* Cîntarea României *începută de înaintași și dusă de noi în viitorime.* Cîntare României, *așa cum se prefigurează aceasta în gîndirea și hotărîrea noastră, va fi un stindard al democratismului culturii noastre revoluționare, un mijloc important de educare a milioanelor de oameni ai muncii, de difuzare a valorilor culturii socialiste în cele mai largi pături ale populației. Primul vers, întîiul acord, întîia rostire, întîiul gong, cea mai expresivă nuanță de culoare și dans a noii* Cîntări a României *se cuvin Partidului Comunist Român, mintea și inima înfăptuirilor contemporane, întîiului Bărbat al țării, al cărui destin exemplar este o chintesență a modului în care va trebui să muncim, să gîndim, să trăim, să simțim poema* Cîntare României, *în care se înregimentează cu avuția sa de minte, inimă și literatură.*

Cenaclul revistei „Luceafărul“

își reia activitatea, în cea de a XXXII-a ședință, luni 27 septembrie a.c., orele 16 la Casa scriitorilor din Calea Victoriei nr. 115.

După prezentarea poeziilor, interpretul de muzică tînără Benedict Popescu va susține un recital.

dintre sute de catarge

GEORGE NIMIGEANU

Rotund de inimi

Rotund de inimi. Patrie, în zori,
te-ntîmpin voievod ales de grine :
solie dinspre Descălicători,
pecete nouă curgerii bătrîne.

Ca pe-o cămașă-a bunului îmbrac
ziua : puterea de-a ciopli izvoare
și dimineți în muntele posac,
de-a stringe, pentru fii, pe fluier, soare.

Urc în pridvorul tău : în palme am
rouă de stea din patru anotimpuri —
lumina cită a trecut prin neam,
sfîntind în brazde românești olimpuri ;

Păsări în cerul tău înalt adun,
dragostea mea cîmpia ta o ară,
și-n tînărul tău mers mă încunun
cu necurmarea ta, eternă Țară.

Seara, în sfat de taină seamă dau
de cite dimineți am strîns în mine,
cite izvoare-n mine țărmuri au
nemoarte pentru fiul care vine,

Apoi m-adaug virstă de azur
ferestrelor cite deschizi spre lume
și-n mîine împlinindu-ți clar contur
semințe-aud chemîndu-te pe nume,
veacuri aud chemîndu-te pe nume.

Gîndind un lan de grîu

Pentru cîmpii
noi n-am adus semințe de nicăieri
în brazde-avem hambare în care
bunii vîntură lumina
și scot din iarnă holdele
la soare

Noi doar ne trecem visele prin coase
ne sfătuim frumos
cu veacurile
și ca o apă vie Țara-și umblă
prin viața noastră
calde pragurile

Pămîntul nostru-i viu
și suflet poartă
și grîul e iubire nu e grîu
cînd facem pîine o-ndulcim cu sare
și miezul i se face trup de riu
și rîul înflorește
dor și nesfîrșire
și se adună-n Patria de mîine
iar noi
luînd din seva lui nemoarte
ca-ntr-un descîntec vechi
îi zicem
pîine

GABRIEL CHIFU

La un moment dat

La un moment dat eu sînt
rănită suavă și el
e soldatul care o poartă, care
e biciuit de zile și nopți, el,
versul... Vine moartea și
nici nu se uită la mine, în
schimb privește cu jind trupul
plin de răni al versului.
Vine tata și zice „sînt în gura
unei flori în care mă scufund cu
fiecare zi — unde mi-e fiul ?"
„aici sînt tată, eu, fiul tău,
iată-mi lacrimile"
„vai, dumneavoastră sînteți rază sau
pasăre și, vai, acestea nu lacrimi sînt, ci
mierle, ci grădini de tei în floare."

Privighetorile

M-am împrietenit cu un crîn
și am pornit amîndoi
spre ieri, spre alaltăieri
să ne schimbăm pieile, viețile...
Subțiri, celești argonauți plecați
să desprindem graiul luminii,
cîntecul care ridică marea,
plecați să luăm în palmă
semințele cosmice, grelele.
Dar mama mă strigă „fiule,
un munte mi-a crescut pe umeri,
întoarce-te" și tata „întoarce-te",
dar cerul mă strigă „unde te duci ?,
am nevoie de o aripă, o vertebră",
iar cînd întorc capul văd pe cîmpul

de acasă păsări prăbușite — sînt
privighetorile pe care respirația mea
le ține sus, pe cer.

DUMITRU D. IFRIM

Astfel, prin lume...

Să rotunjești o piatră
Să o șlefuiești
Și pe luciul formelor ei
Să lași să alunece gîndul

Iar gîndul să-l lei
Să-l reiei
Și cînd e mai pur
În inimă să-l prinzi
Boabe de rouă —

O lumină acolo-n adînc
Se joacă cu frunzele
Și din verdele lor
Își soarbe liniștea —

Astfel prin lume să treci
Înalt și senin
Și orice întîlnire să-ți fie îmbrățișare —

Scrisoare

M-ai subțiat cu o iarnă
M-ai înălțat cu un an...

Dar tot departe sunt stelele !

ȘTEFAN DINCĂ

Cununi de lauri Patriei

Mai cresc și azi flori pe inima țării
Și azi mai urcă vechea legendă înspre munți
Cu iarba veșniciei în mitul depărtării
Se logodesc domnițe cu voievozi cărunți.

Și curg și astăzi simburi din merele domnești
La ceas de taină cînd se-așterne neaua
O, țara mea, prin tinerii tăi crești
Precum în strălucire-ți crește steaua.

Hohot de ape peste largul meu
Oceanu-i fluturarea de batiste
Cînd sărbătoarea urcă după zeu
În tinerele inimi comuniste.

Zîmbet de floare într-un ochi de fată
E timpul țării demn precum un steag
Și vine tinerețea mai curată
Decît o ploaie despletită-n prag

Cununi de lauri patriei în păr
Garoafe albe patriei la sîn
Și-o cupă-n care arde adevăr :
Iubirea noastră comuniști români.

Patria vine de departe

Patria vine de departe, atît de departe vine
Încît numai munții și marea îi știu nașterea bine

Și cerul acesta, pleoapă pe stele
E martor urcării patriei mele
Trecerea timpului prin oameni latini
Ne-a lăsat mai viteji și de datini mai plini
În țara cu fete, unde grîul ne crește
Și Dunărea curge vorbind românește
La margini de veacuri cu destine pe frunți
Au venit voevozii, domnitorii cărunți
Cu nume mai sfinte decît cele de sfinți
Ctitori de țară, început de părinți
Ștefan și Mihai și Radu și Cuza
Nume ce ne-nfioară auzul și buza
Din fumul țărinii amestecat cu sîngele lor
S-au înălțat Putna, Cozia și Voronețul de dor
Și oasele li s-au făcut aici temelia.
Din istorie și de România.

Patria vine de departe din vulturi și zimbri
Din cîntul Mioarei din foșnirea de cîmbri
Din tăcerea pădurii, ca o tăcere de cruci
În care mînia înflorea în haiduci
Patria vine cu trecutul involt
Limpezit de Dunăre, de Mureș și Olt
Ca într-o Geneză, a unui Ev de lumină
Acum cînd Floarea Timpului involt
Patria ne-o trece în noi mai deplină.

ADRIAN FRĂȚILĂ

N-avem un steag din întîmplare

Țară, dă-mi semnul tău să mă-nfășor
Ca-ntr-o armură binefăcătoare
Și dus cu dreptul inimii în zare
La marile izvoare să cobor.

Ne cere dreptul dreptului popor
De a avea pînă acolo stare,
Noi nu venim cu vorbe-nșelătoare
Aducem acte vechi cît rostul lor.

Dă-mi, țară, semnul tău să mă-nfășor
Ca-ntr-o armură binefăcătoare
Și dus cu dreptul inimii în zare
La marile lumine să cobor.

S-arăt, spre luare-aminte, tuturor
Că nu avem un steag din întîmplare,
Că-n lumea asta mult clătinătoare
Pămîntul nostru n-a căzut dator.

Cît sîngelui prea mult

Au înflorit genunchii și mă poartă
Cît sîngelui prea mult nu-i sînt dator,
Cît lemnul nu vrea încă să-mi împartă
Răcoarea verde-n care să cobor.

Bîntui cu pleoapa marginile lunii
Și ochiul se vrea catedrală-n cer
Dar tot mai grei îmi cresc din piept alunii
Și palmele-n pămînt le uit sub ger.

Auzi, în tălpi răsună pașii ierbii,
Oh, timpul încă rontăie nisip
Și nu-mi permite să cunosc toți cerbii
Și cer iertare propriului meu chip.

ȘTEFAN SEBE

Păsări de alb

Rod peste riuri incerte,
Durerea e sîngele care fierbe-n artere :
Gură de jar, dulcoase himere
joacă prin ramuri inerte

Ochi-rotogoale de praf peste zile,
păsări de alb, păsări de pradă,
așteaptă din cuiburi să cadă,
umbre adînci peste ziduri fragile.

DORA CĂRBUNESCU

Pămînt cîntat de veacuri

Clădită pe ruine, clădită pe balade
pe armele-nflorinde, pe zeghele de fier
această ROMÂNIE se-naltă și rodește
această ȚARĂ sacră, cu suflet auster
pămînt cîntat de veacuri, iubit fără liman
cuvîntul tău și fapta neîntinate, cer
și inima și trupul și viața ca și moartea
acestui neam de oameni, cu sufletul sever
venind din anotimpuri cînd cugetul e braț
răzășul și-amintește statuia lui Ștefan
cînd ctitorea o țară și-un dor de libertate
cînd ridica iobagul la rangul de oștean
doar ȚARĂ pretutindeni, din riuri pîn'la mare
doar suflet și dorință și sete de a fi
aceasta-i ȚARA sacră de nimerea învinsă
ce își visează fiii, mai vrednici decît ieri.

Nu știu

Nu știu să mă joc
Nu știu să mă joc de-a baba-oarba cu vorbele
cu trandafirii cu înțelegerea
Nu știu să mă joc de-a vino mîine, de-a
vom vedea, de-a mai așteaptă.
Nu știu să pierd adevărurile ca pe batiste,
nu știu să mă apăr de ipocrizii
bice dulcoase,
Nu știu să mă joc de-a moartea poetului
soldat.
Dacă îmi voi cîștiga dreptul de a muri
vertical, o voi face sprijinindu-mi fruntea
de singurele adevăruri pe care le cunosc,
izvorul lor e-n ființa patriei
Nu știu să mă joc de-a cuvintele.

CONSTANTIN GHICIULESCU

Curățirea de-ntuneric

Tu spui că lasă-n jur o umbră
și crinul-nalt pînă departe,
doar albul crinului umbrește
fără să facă-n lume noapte.

Eu cu mirare te privesc
și înțeleg tot mai puțin
ce fel de întuneric este
peste obrazul tău un crîn.

Muntele strigătului

Vino ca pleoapele mele
peste-ntunericul singur,
sabia mea fără rană,
iubito frumoasă ca frigul.

Roagă-te mult să nu lunece
noaptea pe luminare,
roagă și ceara ce scade
lumina să n-o mai coboare...

ALEXANDRA ELENA GAVRILĂ

Fructele coapte

In noaptea asta
s-au copt toate fructele,
din toate virstele,
din toate anotimpurile
fructele pătrunse-n semințe
și cele în floare,
fructele verzi, necrescute,
și cele 'mplinite
fructele dulci și cele amare,
și de atîta belșug,
noaptea aceasta mă doare.

Gîndul meu

Gîndul meu pentru tine, iubite,
este ca bobul de grîu,
vreau să te uit,
îmi îngrop gîndu-n pămînt,
din el crește un spic,
rup spicul,
îl împrăștii în vînt,
în urma mea
crește un cîmp,
secer tot lanul,
sfărîm între palme și obraz
belșugul de semințe
și simt cum undeva, pe pămînt
gîndul meu pentru tine, iubite,
crește pierdut
ca bobul de grîu !

MARIN LUPȘANU

Hramul morilor de grîu

Toamna la hramul morilor de grîu,
cu pleoapele înzăpezite de făină
bătrînii satului sporovăind,
împletind saci cu ace de albină.
Bobul de grîu imens cît o cetate,
țăranii tineri dezbrăcați pînă-n briu
fiecare cu cîte-un grăunte în spate.
Toamna la hramul morilor de grîu.
Mirosul de pîine caldă înmiresmind
cămara sufletului meu de țăran
din care ies și mă-ndrept spre oraș
o singură dată pe an.

Niciodată n-am fost mai senin ca azi
se vede limpede cum aburii calzi
se ridică din palma fiecărui țăran
și bobul de grîu imens cît o cetate,
toamna la hramul morilor de grîu
cînd pîinea caldă umblă desculță prin sate.

Pădure de tei

Ce dulce e trupul tău înțepat de albine
sălbatice într-o preacurată pădure de tei
pe care noi doi am numit-o în taină
Mihai Eminescu.
Un mușuroi de albine moarte,
rugii de mure învolburindu-se printre genunchii copacilor
și pădurarul plecat în oraș după cartușe și băutură.
Singuri într-o pădure de tei.
Prin trupul tău subțire și palid
ca o trestie toamna,
se tulbură sîngele, pilpîind abia.
Ciuperci cărnoase ți-au crescut în locul palmelor.
Doamne, ce frumoasă e ziua
într-o pădure de tei.
Numai de n-ar veni primăvara prea repede
ca o nuia ți-ar înverzi trupul.

VIOREL MIREA

Mihai Viteazul

Și-am auzit prin visu-mi un tropot prin Ardeal —
fugea sub cal pămîntul și cerul sta pe loc,
și mai urca pădurea cu tălpile pe deal
așa ca-ntr-o baladă sau numai ca-ntr-un joc.

Frumos pe cal suitul gonind peste imperii
simțea pe gîtul spadei cum se prelinge sînge
și se mai pleacă dealul, și valea se mai plînge
ca mierea strînsă-n stupuri după mirosul florii.

Și-avea Mihai pe capu-i — căci el era — cununa
și să făcea că oastea care-l urma pe sfert e,
vorbisem cu oștenii abia șoptit să nu ne
audă Prea Viteazul și-apoia să ne certe.

Era frumos Viteazul suit așa pe cal
cu fruntea-ncununată în negrăite vise —
Suna ca o sămînță pămîntul în Ardeal
și cîmpul mi se pare că-n urma lui se-nchise !

Noptire

In frunze se urcă pămîntul adesea
prin fuse și ramuri. Adesea și-n poame.
Și peștii coboară mai mult în adîncuri.
De sete. De foame.

Asprime de brazdă cu plugul întoarsă
picioarele află,-n amurg singerînd —
Și-a-ntors parcă apa știuta-i mișcare
și sălcile fața pe rînd.

Lumină mai ține văzduhul destulă :
Vopsitele case le văd, și le știu,
și știu și cișmelele albe și pline —
pe-aici am mai fost și-am să viu !

Și miei aleargă pe-aici de cu vara
hrăniți cu osînza din ierbile grase ;
acum amărît e pămîntul că-i toamnă
și brazdă pe fața murdară își trase...

Desene de Sabin Ștefănuță

NICOLAE CUREA

Înnoire

Și parcă vine, vine și mă cheamă
Grîul. Cu patru anotimpuri
Cu trei... cîte-i ajung
Cu frunze îmblînzind pămîntul
Cu rădăcinile rîzînd.

Și parcă vine, și nu-i seară
Timpului meu nu-i mai ajung
În umbră vînturile calde

Și parcă vine
Mă așteaptă cu soarele crescut
În el. La masă-mi trece firul galben
Cu boabele plesnind ca laptii grei.

DENISA COMĂNESCU

Mai cade cîte-o muzică subțire

Mai cade cîte-o muzică subțire
Și teama se preschimbă în păduri
In care lupii au duioase guri
Iar mieii nu mai știu cum să-i admire

Buchet de ceturi mîngîie vederea
De dincolo de chipul de bărbat
Ce pilpîie aproape sacadat
Prin mintea mea ca prin albină mierea

Divinul har vestit de-astrale cornuri
Iubite nu te blestem să ți-l pierzi
Ascultă delirantele zăpezi
Ce-mi ies prin ochi ca prin imense hornuri

Un cînt în plus ; ninsoarea mă-mpresoară
Căci ninge dur din trupul meu afară

Vulpea albastră

O, cum mă las în seara aceasta împodobită de fructe
prin sticla de lampă saltă vulpea în cîrngul de portocali
păsările toamnei mă caută-ndelung, ne-ntrerupte
din ramuri s-apleacă-n mirare sînii mei vegetali.
Dacă pieptul tău n-ar fi turnul în care mă pieptăn cu fluturi,
dacă n-aș sări zidul cărnii ca pe o mireasmă fără sfîrșit,
cu o mască de lacrimi ai umbla prin uitate ținuturi
unde vine zăpada ca un semn că demult ai albit.
De-aceea mă las în seara aceasta împodobită de fructe
tu scrii la o masă aplecată puțin spre etern
saltă vulpea albastră din ochii tăi spre desișuri abrupte
unde pletele-mi lungi ca o moarte pentru dragoste ți le-aștern.

DAN DAVID

Patria

o, patria mea de limpede grîu, țara mea țară
bucurie foșnitoare ca un foc de seară,
mă colindă cerul de miere într-această rumenă vară
prin ramuri de soare sufletul zboară
cum se joacă lumina-ntre foi de mireasmă și răcoare !
și-i nuntă de cîntări albastre pămîntul
inimă de miere e cuvîntul
pe frunțile neamului meu strălucesc flori și izvoare
eu m-am născut în mijlocul acestui veac, într-acest miez de cîntare
(cea mai simplă explozie de aur, cea mai simplă sărbătoare)
am răsărit în mijlocul poporului român
aici am devenit comunist și rămîn
aici roiuri de balade tulbură plaiul și bolta-nflorește-ntre mioare
plătit cu miere este raiul, veșnicia-i toată soare
haos de voci se leagănă-n aer. doar vîntul arde-n fuioare de har
patrie-lăstăriș de balade limpezi, gînduri care dau în floare stelar
o, dragostea se ia cu amiaza la trîntă
ideile șiroiesc miresme de horă, au nuntă
Mă caut iar prin cîntec azi cînd vremea picură visare
moartea moare de necaz, ninsoare de prunci se arată în zare
mireasma-nțelegerii-nflorește-n văzduh, în cîmpie, pe stradă
pot să vă arăt și-n pajiștea frunții cum crapă de baladă
apa mîngîie visarea și crește foșnetul amiezii
toată patria-i poezie, o, tufișuri de fag acoperă iezii
Dar cresc trandafiri la mine pe spinare, roua susură pe frunte
pe umeri iarba răsare și a crescut în mine în munte.
O, patria mea, solară pornire în vremi, de inimi și frunți
izvor de suflete calde, bucurii prea limpezi și nunți

Și păsări mătăsoase curg prin pădurile de vară

explozie de riuri în pădurile limpezi
ginduri se nasc albastre și senine
harul se-naltă și-i foșnet de flăcări verzi
bucuria îmbracă proaspete lumine

inima se prăbușește-n munți
ochiul bubuie-ntre fragi
brazii închiagă alte nunți
aeru-i tot mireasmă de fagi

mare horă de mioare-n plai
și sufletul meu e cîntec în dogoare
al lumii imn pentru aici sau pentru rai
dar eu rămîn sinteza iubirii-ntre popoare

fulgere albastre răsar în cîntare
cum să nu se spargă fruntea și ochiul aprins
o, limpezi foi de răcoare
o, păduri de tăcere în dulce paradis

roiuri de pomi albaștri
alunecă-n raze pe dealuri
floarea de fin se lasă pe aștri
și noaptea e bogată și noaptea e de valuri

larma bate prin stejari
un hohot sălbatic răsună
se pîrguie sunetele mari
căci lumea e adevărată, e mai bună

grîul are nuntă pe răzoare
se joacă timpul în iarbă și viața e clară
nașterea poetului e o sărbătoare
și păsări mătăsoase curg prin pădurile de vară

umanismul
ideal de permanență al literaturii

„Propaganda noastră trebuie să cultive în rîndul maselor principiile umanismului revoluționar, pornind de la premisa că umanismul nu este o noțiune abstractă, imuabilă, ci că sensurile și conținutul său se modifică corespunzător diferitelor etape de dezvoltare istorică a societății".

NICOLAE CEAUȘESCU

Din Expunerea la Congresul educației politice și al culturii socialiste

NICOLAE CIOBANU : În contextul istoriei contemporane în general și al istoriei de azi a României, în special, cum se știe, umanismul, acest concept cu caracter etern, constituie coordonata definitorie a artei ce își propune să vorbească și să pledeze **despre** și **pentru om.** Pornim deci de la punctul de vedere dialectic potrivit căruia umanismul e un concept viu, apt de a se adapta în mod creator idealurilor filozofico-estetice. Important, în primă instanță și simplu spus, este să vorbim despre umanism și caracterul său educativ artisticește implicat, despre conținutul grav meditativ, umanconstructiv pe care acest concept îl conferă operei de artă. Dar întrucît umanismul nu are în esența sa nimic dogmatic, a-l așeza în relație cu alte categorii și concepte fundamentale cum sînt istoricul, socialul, politicul, eticul și etnicul etc. mi se pare un mod cu adevărat științific și creator de a pune problema. Este, desigur, perfect adevărat că tot ceea ce intrunește atributul permanenței în planul valorilor, într-un fel sau altul, poartă pecetea umanismului. Deci, una dintre ideile pe care cred că se cere a ne sprijini în dezbaterea noastră este aceea a **tradiției umanismului,** factor, fără îndoială, esențial în efortul de a redefini conceptul în contextul artei și culturii noastre contemporane. Ca rezultat al raportării organice la practica social-umană, proprie istoriei contemporane a țării noastre, cea mai înaintată formă de umanism, umanismul marxist, primește determinări semnificative. Ne amintim astfel că în cadrul Congresului educației politice și culturii socialiste conceptul a revenit în atenția participanților, raportîndu-l la structura sa revoluționară. **„Esența umanismului revoluționar — spre deosebire de aceea a umanismului burghez care cultivă instinctul egoist, individualismul, lupta pentru bunăstarea personală în dauna bunăstării semenilor** —, arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu în expunerea sa la Congres — **constă în situarea omului în centrul întregii preocupări și activități a societății și, în același timp, în stabilirea unor raporturi armonioase, organice între individ și colectivitate. Umanismul revoluționar concepe afirmarea și dezvoltarea plenară a personalității umane nu izolat, ci în cadrul ansamblului societății, promovînd principiul rațional și generos potrivit căruia fericirea personală nu se poate realiza încălcînd dreptul la fericire al altora, ci numai în cadrul înfăptuirii fericirii generale a colectivității, a poporului, a umanității. Aceasta este forma superioară, cea mai avansată a gîndirii umaniste, expresia realistă, nu utopică, a înfăptuirii idealului de dreptate și egalitate pe Pămînt".**

Din unghi estetic, sînt, deci, de discutat, pe de o parte, **rădăcinile istorice ale umanismului revoluționar în cultura și arta noastră** iar, pe de altă parte, **formele de manifestare concretă în plan artistic** a conceptului. Sub cel de-al doilea raport, dînd discuției un caracter aplicat, vă propun să încercăm a vedea dacă un atare deziderat, vital pentru viabilitatea realistă și contemporană a operei de artă, se bucură întotdeauna de transpuneri artistice pe măsură, dacă el beneficiază întotdeauna de sursele tematice cele mai adecvate, după cum și de viziunile creatoare cele mai generoase. Adică, întrebarea este **dacă și cum** literatura noastră de azi este o pledoarie de înaltă ținută artistică pentru umanismul revoluționar. Vorbind despre umanismul societății socialiste și comuniste, ne stăruie tuturor în conștiință clasica definiție a lui Marx din **Manuscrisele economico-filozofice :** „Comunismul ca suprimare **pozitivă a proprietății private** — această **autoinstrăinare a omului** — și deci ca apropiere reală a **esenței umane** de către om și pentru om ; așadar, ca o reîntoarcere completă și conștientă desăvîrșită în cadrul întregii complexități a dezvoltării de pînă acum, a omului pentru sine în starea sa de om **social,** adică de om uman. Acest comunism, ca naturalism desăvîrșit = umanism, ca umanism desăvîrșit = naturalism ; el este **adevărata** rezolvare a conflictului dintre om și natură și dintre om și om : adevărata soluționare a conflictului dintre existență și esență, dintre obiectivare și autoafirmare, dintre libertate și necesitate, dintre individ și specie. El este dezlegarea enigmei istoriei și e conștient că este această dezlegare".

Ca unii care, după puterile noastre, slujim literatura și arta românească de azi, nu putem avea o pasiune mai ardentă decît aceea de a transpune în realitate lucida și vibranta definiție marxistă.

GHEORGHE ACHIȚEI : La ora actuală în lume persistă numeroase confuzii în legătură cu sensul unor termeni estetici pe care lumea ajunge să-i utilizeze tot mai frecvent. Printre acestea se cer luate în considerare, după apinia mea, și confuziile legate de utilizarea conceptului de umanism într-un mod ambiguu. Se utilizează termenul de umanism ca și cum toți am fi de acord asupra conținutului acestuia. În realitate, nu o dată sînt preluate unele accepțiuni pe care conceptul de umanism le-a căpătat din perspectiva diverselor experiențe culturale de-a lungul istoriei sau din perspectiva diverselor poziții filosofice ce s-au cristalizat de asemenea, de-a lungul veacurilor. Ce exprimă, în fond, conceptul general de umanism ? Exprimă, după opinia mea, în toate epocile pentru care poate fi utilizat, preocuparea ca omul să se afirme în conformitate cu ceea ce societatea considera ca esențial pentru acesta. Desigur, din perspectiva fenomenelor de cultură intervine întotdeauna problema preocupării ca omul să se afirme în societate conform esenței sale superioare, adică uman. Conceptul de umanism, în general, este legat așadar de preocuparea ca omul, în funcție de experiențele istorice pe care societățile le-au trăit, ca și în funcție de experiențele naționale ale acestora, să se afirme în conformitate cu ceea ce se consideră a fi adevărata sa esență și adevărata sa misiune pe pămînt. Am putea distinge două grupuri mari de preocupări existente îndeosebi la nivelul fenomenelor de cultură, în cadrul manifestărilor artistice și literare importante, în cadrul diferitelor sisteme filosofice : preocupările avînd un caracter **contemplativ,** în legătură cu ceea ce ar putea să însemne și ar merita să fie cu adevărat omul și preocupările avînd un caracter **activ, militant** în legătură cu ceea ce **trebuie** să fie omul pentru a nu renunța la adevărata sa esență, pentru a se afirma în conformitate cu propria sa menire pe pămînt. În mare, putem reține ideea, că înainte de apariția marxismului ca platformă de înțelegere a vieții sociale, preocupările în legătură cu omul și adevărata sa esență, care s-au făcut mai pregnant simțite în unele epoci la nivelul marilor creații literare și artistice, au fost predominant contemplative. Se reflecta în legătură cu nedreptățile existente în raporturile dintre oameni, se medita în legătură cu imoralitatea exploatării celor săraci de către cei bogați, dar mai puțin se

„Nu există valoare intelectuală superioară omului".

acționa în sensul **schimbării acestor raporturi,** în sensul eliminării nedreptății. Marx, după opinia mea, ne propune pentru prima dată o formulă de umanism activ, în sensul cel mai deplin al cuvîntului. De la „Manuscrisele economico-filosofice din 1844" și pînă la „Capitalul", opera lui Marx constituie o încercare de a interveni în desfășurarea vieții sociale, în vederea eliberării omului de întregul sistem de constrîngeri care îl împiedică să se manifeste în conformitate cu propria sa esență. Opera lui Marx nu reprezintă altceva decît un proiect de afirmare plenară a omului în cadrul unei societăți ce nu trebuie să cunoască nedreptatea. În **„Manuscrisele economico-filosofice din 1844", în „Introducerea la Critica economiei politice",** Marx atrage atenția asupra necesității de a se depăși caracterul contemplativ, simpla reflecție nobilă dar neputincioasă cu privire la injustițiile socialiste existente și de a se acționa în sensul înlăturării acestora, în sensul instaurării dreptății. Se poate considera astfel că Marx inaugurează o nouă epocă în istoria conceptului de umanism — epoca umanismului **activ** și totodată **practic.** Devenirea vieții sociale din ultimul secol a impus realitatea statelor socialiste, cu experiențele constituite în funcție de specificul diverselor popoare. În funcție de realitățile socialiste din țările care au pornit la edificarea noii societăți, pe linia accepțiunilor pe care conceptul de umanism le-a dobîndit din perspectiva platformei filosofice marxiste, clasice, s-au cristalizat diverse expresii ce pot fi întîlnite în publicistica, eseistica și literatura filosofico-morală sau estetică de specialitate : umanismul socialist, umanismul revoluționar marxist etc. Experiențele noastre de cultură din ultimele decenii au permis fundamentarea, în lucrările tovarășului Nicolae Ceaușescu — și va trebui să ne referim aici în special la importanta Expunere prezentată în cadrul Congresului educației politice și al culturii socialiste, — a conceptului de **umanism revoluționar,** indicînd preocuparea, pe toate planurile vieții sociale, — atît al economiei, cît și al culturii — pentru impunerea unui nou tip uman : omul specific societății socialiste multilateral dezvoltate, omul conștient de misiunea sa istorică în condițiile actualului stadiu de făurire a noii orînduiri, omul atitudinii înaintate față de problemele lumii în care trăiește. Este de la sine înțeles că un asemenea tip uman de factură superioară nu apare și nu se impune dintr-o dată. El este rezultatul unei vaste și complexe munci de educație și autoeducație exercitate și prin intermediul cazurilor ce le aduc în discuție arta și literatura românească contemporană. De aici, grija deosebită ca experiențele evocate prin intermediul literaturii și al artei, cazurile, situațiile umane aduse în discuție, propuse spre reflecție, propuse spre a ne paragona pe noi înșine, sub aspect uman, prin intermediul lor, să fie în măsură să contribuie în gradul optim la formarea noului tip uman, la formarea omului nou. Să recunoaștem că într-o atare lumină misiunea artistului și a scriitorului apar ca fiind dintre cele mai dificile. Cum se poate contribui la formarea convingerilor înaintate la formarea unei noi atitudini, superioare, față de problematica lumii în care trăim, prin intermediul literaturii, prin intermediul artelor plastice, fără ca acestea să renunțe la ceea ce le este specific, să nu devină simplu discurs pedagogic mai mult sau mai puțin eficient ? Discutăm despre umanism dar nu trebuie să pierdem din vedere faptul că este vorba despre preocuparea, **prin intermediul literaturii și artei,** pentru ca în cadrul societății noastre socialiste multilateral dezvoltate omul să se afirme în conformitate cu esența sa superioară, în conformitate cu menirea sa adevărată.

„Societatea socialistă trebuie să cultive conștiințe, oameni cu durabile principii etice, cu idealuri și aspirații înălțătoare".

NICOLAE CIOBANU : După cum se vede, Gh. Achiței ne propune să trecem dincolo de genul proxim al definiției, sugerînd complexitatea dialectică a devenirii pe scara istoriei a conceptului de umanism, cu specială aplecare asupra celui de tip marxist revoluționar.

POMPILIU MARCEA : Am convingerea că, în vremea noastră, caracterizată prin supertehnicizare, prin invazia și fascinația obiectelor legate mai ales de confortul vieții moderne, prin ceea ce se cheamă reificare (de la latinescul res-i : lucru, obiect), dezbaterile despre umanism își găsesc o legitimare indiscutabilă. Problema care se pune, de o gravitate răscolitoare, este următoarea : în ce măsură această epocă, a revoluției tehnice, amenință, cumva, înseși marile valori umaniste, care au asigurat totdeauna demnitatea și superioritatea omului în raport cu restul viețuitoarelor ? Altfel spus, nu cumva lăsîndu-se captat și captivat de propria-i creație în ordinea materială, omul se uită pe sine însuși, înfeudîndu-se ori închinîndu-se obiectelor ? Un mare scriitor ca Sadoveanu, îngrijorat de pierirea valorilor spirituale în epoca modernă, pune această problemă în una din cele mai încîntătoare cărți ale sale **Soarele în baltă sau Aventurile șahului** din 1933. Jocul de șah, inventat de brahmanul Sisa, ca un antidot spiritual împotriva poririlor instinctuale malefice este concurat, la un moment dat, de către un automat, o păpușă de mărimea unui om care învinge orice adversar. Înăuntru însă se afla un om, un jucător genial. Lumea aplauda robotul și ignora omul. Descoperindu-l, ar fi rămas dezamăgiți, cum s-a întîmplat cu cei cărora inventatorul le-a dezvăluit secretul. Căci, zice autorul : „Muritorii admiră roata și aburul, uitînd în primul rînd să admire inteligența elastică pe care le-au hărăzit-o. Iată, au născocit o păpușă automată care joacă șah. Ei bine, forța pe care o visează ei, în această direcție, șahistul înfricoșat și invincibil, e între ei". Semnificația acestei reflecții îmi pare din cele mai adînci, fiind un avertisment subtil îndreptat împotriva unor fenomene ale vieții moderne, între care mitul obiectelor, al mașinilor, ceea ce duce la minimalizarea ori ignorarea autorului acestor obiecte : inteligența umană. Ce este altceva alienarea decît ignorarea naturii umane ?

„Umanismul de tip marxist leagă conceptul umanismului de practica social-istorică, condiționează realizarea idealurilor umaniste de triumful revoluției proletare".

NICOLAE CIOBANU : Semnificația profundă a Congresului educației politice și al culturii socialiste, dedusă din contextul vastei problematici a condiției umane în etapa de dezvoltare istorică actuală este tocmai aceasta. Este vorba nu numai de a repune în discuție teoretică o categorie precum umanismul, ci de a-i descoperi și stimula resursele de înrîurire a psihologiei, a comportamentului uman în toate direcțiile, inclusiv în aceea a creației. Deci problema educației, a moralei, a eticii, a relațiilor dintre oameni, problemele de conștiință socială, toate acestea raportate la umanismul nostru revoluționar, criteriu fundamental de apreciere a actului uman, în sensul conținutului său constructiv la treapta existenței sociale. Asupra tuturor acestora cu o mare varietate de argumente, documentele congresului aduc contribuții remarcabile.

POMPILIU MARCEA : Am citit acum cîțiva ani, într-o revistă germană editată pentru „Unterricht" (Învățămînt) un ciclu de articole în care se trăgea o adevărată alarmă împotriva eliminării din școală sau a reducerii unor obiecte ce țin de domeniul umanistic : latina, limbile străine, filozofia ș.a., în favoarea unor discipline tehnice, fapt ce va duce, se susținea de către majoritatea autorilor, pedagogi de mare prestigiu, la crearea unei lumi de automați : **automatische Gesselschaft.** Intervenție, fără a avea eficiența dorită, au produs neliniști. N-am putea spune că învățămîntul nostru este scutit total de asemenea stări de lucruri. Cu prilejul deschiderii noului an școlar, pe bună dreptate tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat necesitatea unei noi organizări a învățămîntului. Este evident, înainte de orice, că tehnica trebuie însușită la perfecțiune

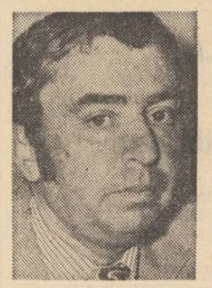

și că, mai ales în școlile profesionale, în cele industriale, dar și în cele teoretice, introducerea unui număr sporit de ore practice este o cerință vitală. Nu poți construi noua societate decît cu specialiști, ca excelenți executanți. Progresul tehnic nu se poate concepe în afara înțelegerii acestui lucru, iar realizarea progresului tehnic este țelul tuturor statelor, indiferent de orînduirea socială. Pe de altă parte, nu trebuie pierdută din vedere rămînerea noastră în urmă în raport cu alte state, din cauza vechilor întocmeli sociale și prinderea din urmă, sub acest raport, este un deziderat firesc. Și, cu toate acestea, ignorarea disciplinelor umaniste, a limbii, literaturii, istoriei naționale, este profund păgubitoare profilului intelectual și moral al omului de mîine. Căci societatea noastră socialistă nu poate accepta crearea de roboți, fie ei desăvîrșiți, profesional, ceea ce, după noi, este fals căci deschiderea și lărgirea orizontului spiritual constituie, la rîndul său, un extraordinar factor de stimulare a oricărei pregătiri profesionale. În acest spirit, prevederile cuprinse în Programul de măsuri recent supus dezbaterii publice mi se par de mare actualitate, vizînd perspective educative majore. Orice societate, cea socialistă cu precădere, prin însăși structura ei umanistă, trebuie să cultive conștiințe, oameni cu sentimente, cu durabile principii etice, cu idealuri, cu aspirații înălțătoare, care să trăiască marile bucurii ale creației, factori de permanentă a marilor construcții ale vremii noastre. În acest sens, consider că Congresul educației politice și al culturii socialiste este un eveniment fundamental, care în spiritul orientărilor Congresului al XI-lea al partidului și a propus prin măsurile adoptate, inițiate nemijlocit de marele umanist al vremii noastre, președintele Nicolae Ceaușescu, tocmai **armonizarea dintre activitatea practică și activitatea conștiinței** sporirii rolului acesteia din urmă în creșterea randamentului celei dintîi. Nu e întîmplător că un asemenea Congres a avut loc în România socialistă, cu marea ei tradiție umanistă și cu marile ei idealuri contemporane.

DUMITRU MICU : Aș relua unele chestiuni abordate de Gh. Achiței pentru că numai valorificînd cîteva principii esențiale inerente conceptului de umanism pot fi relevate convingător particularitățile și caracterul revoluționar al umanismului socialist. Trebuie ținut neapărat seama, în orice discuție, de mutațiile istorice ale respectivului concept, de conținutul specific pe care umanismul îl include în fiecare etapă a procesului dezvoltării sociale. Doar astfel pot fi reliefate, pe de o parte, permanența umanismului, fondul etern al conceptului, pe de alta diferența specifică a umanismului revoluționar, specific epocii noastre. Este indiscutabil că orice tip de umanism, din orice epocă, posedă un conținut pozitiv, că în toate momentele și sub toate manifestările, umanismul (cel autentic, evident) și-a avut și își are rolul și valoarea sa proprie în contextul social-istoric. Iată, de pildă, umanismul de tip creștin. Față de etica ce domnea în societățile „păgîne", umanismul creștin reprezintă, fără îndoială, un progres, cel puțin în

„Personalitatea devine «binele suprem» doar cînd beneficiază de pe urma ei întreaga societate".

anumite privințe, dar poartă în el o rană mortală, dat fiind că pornește de la premisa existenței inevitabile, legitime, a diferențelor de ordin social între oameni, a divizării societății, în virtutea rînduielilor divine, în săraci și bogați. De îndată ce orînduirea bazată pe inechitate socială este desființată, umanismul creștin rămîne, se înțelege, fără obiect, pentru că dacă nu există săraci și asupriți nu mai există nici teritoriu pentru exercitarea principalei virtuți creștine, caritatea, expresia concretă a iubirii. Umanismul creștin apare considerabil limitat și de pe urma faptului că învățătura evanghelică proiectează idealul de fericire a omului în transcendent. De aici, necesitatea istorică a negării dialectice a umanismului creștin și funcția aceasta și-a asumat-o umanismul Renașterii. Acesta a proclamat unitatea inseparabilă dintre suflet și trup și, ca atare, îndatorirea pentru om de a lupta spre a obține fericirea în lumea terestră. Dar și acest tip de umanism, ca și toate cele care au urmat, are dezavantajul de a fi incomplet, unilateral, întrucît situează în centrul problematicii sale individul considerat în sine, văzut ca o entitate autonomă, făcînd abstracție de condiționarea socială a actelor, aspirațiilor și întregului complex al comportamentelor omenești. Sub stindardul lui sînt legitimate în temeiul luptei pentru fericire pămîntească, împotriva ascezei, tot felul de practici al căror efort este aservirea unor oameni de către alții, dezvoltarea mai mult sau mai puțin armonioasă a personalității unora și strivirea personalității celorlalți, perpetuarea și chiar accentuarea inechității. De unde, necesitatea istorică a negării dialectice a diferitelor umanisme ce s-au succedat începînd din Renaștere. Saltul calitativ pe care l-a marcat în acest sens umanismul de tip marxist constă în faptul că el leagă conceptul umanismului de practica social-istorică, condiționează realizarea idealurilor umaniste de triumful revoluției proletare. Nobilele pledoarii ale umaniștilor premarxiști nu se puteau realiza decît parțial, nu se puteau generaliza atîta vreme cît societatea era scindată în clase antago-

---

teatru

Opera, ca teatru

Charles Lamb remarca, cu peste un secol și jumătate în urmă, că personajul titular din **Hamlet** este handicapat de necesitatea rostirii cuvintului : Iată — mi-am zis, după vizionarea recentului spectacol cu **Hamlet** al Operei Române, prezentat și în cadrul Festivalului Enescu — un prim merit al acestei reprezentații : libretul ei (scris tot de compozitor — Pascal Bentoiu) concentrînd la maximum textul shakespearean, ușurează enorm raportul dintre **erou** și **tiradă.** Iar regizorul George Teodorescu preluînd — voluntar sau nu — opinia lui Lamb, l-a ajutat pe interpretul prințului (Florin Diaconescu) să descopere cea mai elocventă **tăcere,** cele mai intime gînduri, cele mai tainice priviri, pe care noi, secreții shakespearologi, le acompaniam în minte situațiilor piesei, părîndu-ni-se uneori chiar că, orice vorbă în plus peste cele ale libretului rezumativ, ar da naștere unor îngrozitoare tautologii. Și iată că deși pe scenă n-au mai apărut de data aceasta Horatio, Rosencrantz, Guildestern, Fortinbras, Groparii, nu am trăit nici o clipă senzația „amputării" textului, a impietății artistice ; în sunetele muzicii lui Bentoiu acești eroi dialogau în mod accesibil, într-un spectacol (parcă) paralel, desfășurat în vid.

Piesele lui Shakespeare s-au jucat multă vreme fără decor și fără pauze. Montarea de la Operă reține și această informație într-o echivalență de reală inspirație : corul (figurația) pare a fi — la un moment dat — un fel de decor mișcător ; puntea de lumini, stîngile cu reflectoare, culisate vertical și orizontal — altul. Fantoma bătrînului rege (cum scrie în indicația libretului) **„bineînțeles nu apare",** ea e sugerată tot de către un spoot, iar costumul lui Claudius și al Gertrudei îi situează pe aceștia metaforic în zonele rebarbative ale zoologiei : el apare (în hlamidă din piele, acoperită de nasturi) ca o reptilă, iar ea (în rochia de catifea aspră) ca un șobolan *).

Marele regizor Peter Hall, vorbind despre finalul piesei, spunea că nu i-ar place să trăiască în Danemarca sub domnia lui Fortinbras. Eludarea acestui personaj din spectacolul Operei, conferă o altă accepție sfîrșitului montării ; spectatorul nu mai pleacă cu o impresie deprimant-copleșitoare (așa cum pleca de la filmul lui Laurence Olivier), nici cu o puternică senzație de anxietate (pe care i-o producea finalul spectacolului lui Dinu Cernescu), ci cu una stenică, deoarece, deși Hamlet e mort, „legimitatea, ordinea, au fost restabilitate" (am citat din caietul-program).

Dincolo de imperfecțiunile **teatrale** ale spectacolului (căci, am comentat montarea din punct de vedere exclusiv teatrologic !), în rîndul cărora s-ar situa imobilitatea unor interpreți, neaderența lor la un stil de spectacol modern, **Hamletul** Operei Române rămîne un punct de referință în istoria acestui text, deoarece a știut să ne includă în această mare „aventură a spiritului" care a fost, este și va fi întotdeauna Shakespeare...

Bogdan Ulmu

*) Din actul trei al piesei aflăm că Regele o alinta pe Regină cu cuvintele... „șoarec scump" !

---

film

Intransigența luciditate a sentimentului

Fără îndoială, una din constantele operei cinematografice semnate de Vilo Radev rămîne războiul. De la **Hoțul de piersici** și **Îngerii negri** pînă la **Țar și general, Noaptea cea mai lungă** și recentul **Suflete condamnate,** absurdul stărilor conflictuale, reverberația acestora în conștiințe constituie o evidentă preferință tematică a cineastului bulgar.

Războiul civil spaniol, cumulul tragic de speranță și sacrificiu, de ură și inocență, revoltă și cruzime constituie decorul unei imposibile și paradoxale iubiri în care eroii își consumă incandescența sentimentelor în sinuoase procese de conștiință.

Conceput ca o rememorare totală, filmul insistă mai puțin asupra prezenței brutale a încleștărilor fratricide, scoțînd în prim plan doar consecințele acestora asupra sensibilității, idealurilor și experienței de viață a unor personaje, confruntate, în același timp, cu propriile ambiguități sufletești.

Medicul iezuit Ricardo Heredia, intolerat fără limite, doctorul francez Murier, nonșalant și inconștient, senora Fanny Horn, cu intransigența profundă a sentimentului autentic (persoana intîia a flash-backului pe care este constituit filmul lui V. Radev) reprezintă modele existențiale, nu lipsite de imperfecțiuni, de influențe (și aici se poate deduce cu ușurință umbra lui Hemingway pe masa de scris a romancierului Dimitr Dimov, autorul scenariului). Fără a-și încărca evocarea cu accente facile, cu tentația caricaturii sau a lipsei de nuanță, cineastul devine neconvingător în alternanța planurilor temporale, insuficient reliefate pentru sublinierea decantărilor din momentul prezentului trăit cu amară luciditate de Fanny Horn la începutul narațiunii cinematografice.

Explozia luminoasă a culorilor, discreția decorului servesc perfect argumentele dramatice în momentele de tensiune.

Secvențe memorabile : jocul copiilor în lazaret, moartea doctorului Murier, execuția republicanilor, demonstrează capacitatea cineastului bulgar de a depăși dependența față de textul încărcat în destule momente cu explicitări inutile. Evitînd intuitiv capcanele locurilor comune existente în mecanismul evoluției personajelor sale, Radev afirmă complexitatea destinelor asupra cărora acționează necruțător repercusiunile unui război absurd și nedrept.

Călin Stănculescu

---

televiziune

Firescul peliculei

„Filip cel bun" mi se pare un film foarte ciudat. Zic ciudat pentru că pe alocuri filmul e foarte bun, în alte părți filmul e slab. Familia lui Filip, casa învechită și stranie, diminețile aburite, gangul casei prin care lumina străzii se vede ca o chemare nostalgică, tatăl lui Filip cu vocea obosită și spartă (Vasile Nițulescu), Filip privind prin geamul mașinii într-o dimineață umedă, Filip mîncînd un covrig, interiorul casei cu înfățișarea lui decrepită, Filip notînd nume de ciini într-un hangar imens, undeva la marginea orașului, vecinul cîntînd o arie de operă într-o seară tîrzie, Filip intrînd în baia insalubră cu prosopul strîns în jurul gîtului, profilul lui Filip în conul de umbră al lămpii, atmosfera apăsătoare din casă, paltonul trei sferturi al lui Filip, mama lui Filip (Ica Matache) privind undeva în gol cu mîinile încrucișate, Filip încărcat de pachete în lumina sărăcă a dimineții, vecina care îi pansează timpla lui Filip, Filip mergînd pe pasarela din orașul acela siderurgic, Filip întorcîndu-se acasă afumat, Filip numărînd banii primului său salariu sînt secvențe frumoase și, mai ales, foarte firești și foarte adevărate. Nu mă sfiesc să spun că în această primă parte a filmului Mircea Diaconu e un actor foarte bun, dacă nu un actor mare. Ca personaj, Filip ne cucerește imediat, nu atît „scenaristic", cît prin persoana lui Mircea Diaconu, acest actor deosebit, acest băiat stingaci, firesc trist și zîmbitor, cu voce nesigură și puțin întrebătoare, un adolescent matur, un întîrziat în adolescență, șovăitor în gesturi și ironic în priviri, acest om care parcă alunecă pe lîngă lucruri fără să le atingă. „Filip cel bun" e un film pentru Mircea Diaconu și, în măsura în care scenariul, regia și echipa de actori îi permit, Mircea Diaconu realizează un rol memorabil. S-a mai spus că în galeria actorilor noștri Mircea Diaconu face deja o figură aparte, el umple un gol, o tipologie. El e „băiatul" complicat sufletește, întrebător și nehotărît, produsul unor medii frămîntate și neîmplinite. Tînărul comisar de poliție din „Actorul și sălbaticii", misterios și simpatic, rămîne un rol memorabil, la fel ca tînărul doctor din „Mere roșii", tandru și ambițios, melancolic și activ.

În partea a doua, filmul cade în retorism (nu e vina lui Mircea Diaconu) : un bunic care ține prelegeri, un tată care ține lecții de morală pe o alee din Cișmigiu sau în cabina unei spălătorii, toți cam teatrali și cam nefirești, fapt provenit din intenția nerealizată artistic, de a conferi finalități etice filmului. Salvarea vine tot de la Mircea Diaconu, care acoperă scenele și întîmplările cu firescul interpretării sale depline.

Mircea Florin Șandru

revoluționar — românești de azi și de mîine

nice. Pentru că întreaga societate să beneficieze de umanism a fost necesară restructurarea ei revoluționară. Umanismul revoluționar înseamnă, ca toate celelalte umanisme, preocupare pentru om, luptă pentru fericirea omului dar nu a omului individual, considerat în sine, abstract (deci, practic, doar a unui număr infim de oameni), ci a omului social, care îl conține pe cel individual. E socialist acest umanism de tip nou tocmai pentru că postulează, ca ideal și principiu definitoriu, crearea condițiilor de natură a procura fericire întregii societăți, tuturor oamenilor. Din această perspectivă, iese clar în evidență insuficiența tezei goetheene că „personalitatea este binele suprem". În lumina umanismului socialist, această propoziție trebuie completată în sensul că personalitatea este binele suprem în măsura în care se integrează în colectivitate, contribuind la continua ridicare materială și spirituală a tuturor. Parafrazînd un vers al lui M. R. Paraschivescu („Nu știu ce-i libertatea, cînd nu-i a tuturor"), se poate spune că personalitatea devine „binele suprem" doar cînd beneficiază de pe urma ei întreaga societate. Idealul perfecțiunii individuale devine insuficient, în această perspectivă. Obiectul literaturii din secolul XX (al literaturii care exprimă plenar ceea ce este specific „personalității" acestui secol, nu e atît natura umană, **psihologia**, considerate în sine, cît **condiția umană**. Scriitorul de azi e mai puțin preocupat de-a opera clasificări morale, delimitînd caractere, tipuri — Molière, Balzac și alți mari creatori din veacurile trecute au lăsat în această privință realizări fundamentale — el nu mai este atras în aceeași măsură ca Proust și discipolii săi de labirinturile psihice. Scriitorul reprezentativ de azi dezbate probleme, încearcă să capteze zbuciumul colectiv, să deslușească, vorba lui Sartre, „les voies de la liberté". Aceasta fiind, în mare, situația (ilustrată și de opere românești din ultimii ani : **Delirul, Vînătoarea regală, Fețele tăcerii, Galeria cu vița sălbatică, Labirintul, Ore de dimineață** ș.a.), ajungem la chestiunile punctate de Pompiliu Marcea, acelea ale raportului dintre creație și realitatea obiectivă, reliefării factorilor pozitivi și celelalte.

NICOLAE CIOBANU. În spiritul disocierilor și aprecierilor lui Dumitru Micu, referindu-ne mai direct la peisajul literar românesc actual, se pot face constatări de reală semnificație. Nu poate fi astfel trecută cu vederea împrejurarea că literatura noastră de azi aspiră continuu la realizarea unei epopei sui generis, care, în moduri variate, din perspective tematice multiple și prin intermediul tuturor genurilor ce o slujesc, are drept scop primordial relevarea fenomenului acestuia de restructurare a valorilor clasice implicate în noțiunea de umanism și de edificare a valorilor inedite, emanație directă a vieții omului în societatea românească socialistă. Un eventual studiu de sinteză axat pe o asemenea temă dedicat literaturii române actuale ar fi în măsură, sînt sigur, să evidențieze faptul tulburător că, practic, nu există scriitor cu adevărat notoriu în ale cărui scrieri, într-un fel sau altul, fascinația descoperirii și interpretării artistice a respectivelor valori să nu-și afle prezența.

Pătrunzînd în intimitatea fenomenului, sesizăm o mare descoperire : anume, faptul că judecata morală cu obligatoriul ei coeficient de umanism are drept criteriu axiologic munca, angajarea conștientă a insului în opera de edificare materială și spirituală a noii societăți.

Referindu-ne, fie și numai la peisajul epicii contemporane, să observăm astfel că multe opere cu adevărat viabile au în centrul atenției lor imaginea omului de azi, angajat cu maximă răspundere etică în cîmpul muncii creatoare, în uzine, pe șantiere, pe ogoare, în laboratoare și instituții de cercetare științifică etc. În acest sens, mă gîndesc mai ales la romane și nuvele scrise de G. Călinescu, Marin Preda, Eugen Barbu, Titus Popovici, D.R. Popescu, Constantin Chiriță, Ion Lăncrănjan, Nicolae Țic și alții.

Am mai avut prilejul și altă dată să discut din unghi critic tema muncii în literatura română contemporană, chiar într-o recentă masă rotundă apărută în revista „Luceafărul". Revenind, în directă legătură cu tema prezentei dezbateri, îmi pun însă întrebarea — dacă această temă este îndeajuns explorată și valorificată la treapta implicațiilor ei cu adevărat ontologice. Prin alte cuvinte, este de apreciat în ce măsură își află expresia artistică de anvergură cunoscuta teză a lui Engels din **Dialectica naturii**, în care, știm cu toții, se spune că munca „este prima condiție de bază a întregii vieți omenești", în sensul că, aceasta, munca „l-a creat pe om însuși". Privind lucrurile cu luciditate, va trebui să fim de acord că, în pofida unor exemple meritorii și a altora animate de bune intenții, în momentul de față marile romane sau marea piesă de teatru în care umanismul muncii să se

> „Dezideratul cunoașterii vieții mi se pare fundamental".

constituie în piatră unghiulară a dezbaterii morale se lasă așteptate încă. Și e curios că, în această direcție, nu se produce o firească reacție polemică cu tradiția, în sensul schimbării semnelor din sfera ecuației destin uman-muncă, așa cum aceasta este enunțată, să zicem, în marele reportaj bogzian, în nuvelele lui Sahia, în proza lui Agârbiceanu sau în romanul „populist" interbelic, (Carol Ardeleanu, Tudor Teodorescu-Branițe, G. M. Zamfirescu și alții). Pornind de la un cunoscut adagiu latin : „Labor omnia vincit improbus", să arătăm că marea idee moral-filozofică decurgînd nemijlocit din tema muncii rezidă tocmai în „studiul" artistic dedicat victoriei omului societății noastre de azi împotriva constringerilor de tot felul. În ultimă instanță, este vorba de regăsirea esenței sale umane, fapt chezășuit de propria sa faptă creatoare. Aceasta este, fără îndoială, **nexus-ul** ce definește, din perspectiva umanismului nostru, fundamentalul raport dintre om și muncă.

POMPILIU MARCEA : Cred că umanism în artă presupune, înainte de orice, ideea că omul este obiectul cel mai direct și mai frecvent al artei. Este evident că arta s-a născut din preocuparea pentru om și că omul a fost, de regulă, subiectul preferat al artei. Tot atît de-adevărat este însă și faptul că au existat momente cînd omul a fost ignorat sau interesul față de el s-a diminuat, cum s-a întîmplat în cazul parnasianismului, să spunem. Faptul îmi apare ca un indiciu al unui fel de criză a umanismului, într-un fel o dezumanizare a artei. Căci contemplarea peisajului, a naturii exterioare, a ființelor sau lucrurilor ce ne înconjoară nu trebuie să ducă la ignorarea factorului om. Nu există un subiect mai captivant pentru creatori decît natura umană, omul în sensul cel mai larg. Se ridică, următoarea problemă, sugerată de practica unor autori naturaliști și anume : ce fel de om aducem în artă ? Pe cel strivit de viață, de mediu, pe cel degradat sau descompus, pe viciosi ori maladivi ? Sau pe cei care asigură progresul continuu al societății umane. Evident, orice exclusivisme pot restrînge în mod nefiresc sfera artei. Dar o literatură nu poate să se rezume doar la provocarea compasiunii ori indignării, se cuvine ca ea să-și propună a cultiva mai ales aspirațiile nobile, entuziasmul, elanul creator, flacăra sfîntă a constructiilor durabile. Evident, e vorba de o literatură în ansamblul ei și nu de fiecare scriitor ori fiecare operă în parte. Iar dacă-i vorba de literatura epocii socialiste, ea nu poate, sub orice formă, ignora pe cei care au transformat și transformă România într-o țară bogată

> „Literatura epocii socialiste nu poate ignora pe cei care au transformat și transformă România într-o țară liberă, demnă, stăpînă pe destinele ei".

și liberă, demnă și stăpînă pe destinele ei. Afirmarea valorilor umane durabile cred că este o îndatorire din cele mai nobile ale breslei artiștilor.

GHEORGHE ACHIȚEI : E interesant de observat că noi discutăm despre umanism îndeosebi în lumina experiențelor pe care literatura și arta noastră le-au înregistrat în ultimul deceniu și jumătate, după cel de-al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român. Există o deosebire foarte mare între experiențele pe care literatura și arta anilor 1950—1960 le aduceau în discuție și experiențele la care ne referim. S-a lărgit evantaiul cazurilor în care omul a fost pus în discuție prin intermediul formelor literaturii și artei ; s-a lărgit mult, în perioada de după Congresul al IX-lea, sfera problematicii umane a literaturii și artei noastre. Desigur, nu poate fi vorba despre lucrări de valoare egală. Dar indiferent de valoarea lor, operele specifice ultimului deceniu și jumătate aduc în discuție omul solidar cu ceilalți oameni, omul care nu poate rămîne indiferent față de ceilalți, omul care caută să se afirme împreună cu ceilalți, prin intermediul unui amplu dialog colectiv. Tipul uman specific experiențelor literare anterioare era, parcă, mai egoist. Mă refer aici, fără îndoială, la experiențele reprezentative pentru momentul literar anterior și nu la experiențele ce depășesc momentul respectiv.

Boris Caragea : „Victorie"

DUMITRU MICU : Atenție, totuși ! Tocmai pentru că umanismul implică solidaritatea interumană, sînt situații în care trebuie lovit în cei ce încearcă să o facă imposibilă. Practicarea, din principiu, a non-violenței duce doar la umanitarism sentimental și filantropism ineficace. Dacă am exclude „lovirea", umanismul nostru n-ar mai fi revoluționar. Condamnabilă e violența pentru violență. În momente de înclestare maximă a luptei pentru putere, pentru lichidarea, în condițiile înfruntărilor de clasă, aprige, a societății întemeiate pe exploatare, a nu lovi înseamnă a pieri. Chiar și atunci trebuie însă făcut tot posibilul pentru a nu lovi omul, ci actele lui reprobabile. Nu ființa umană a inamicului vrem să o nimicim, ci obstacolele ridicate de inamic în calea emancipării omului : rasismul, imperialismul, politica de dictat și santaj, asuprirea națională și socială, exploatarea. Este, pe de altă parte, incontestabil că azi, arma noastră, a celor de aici, în România, e dialogul și în romane ca **Marele singuratic, Iluminări, Ultimul drum**, între altele, confruntările dintre nou și vechi iau calea dezbaterilor și a proceselor derulate în conștiințe, umanismul definindu-se primordial în baza capacităților sale de a determina integrarea în climatul social a tuturor valorilor, prin modificarea caracterelor și mentalităților. O particularitate distinctivă a prozei și teatrului din ultimul deceniu e tocmai situarea polemică în raport cu literatura schematică.

GHEORGHE ACHIȚEI : Dumneavoastră cunoașteți, poate, mai bine decît mine problematica momentului actual în literatura universală și vreau să vă întreb dacă nu vi se pare, cumva, drept specifică acestui moment preocuparea pentru un tip de personaj mai complicat, pentru cazurile umane mai ciudate. În ultimii 10—15 ani pot fi întîlnite tot mai puține personaje rectilinii, „nesofisticate", fără a mai vorbi de faptul că tipul uman eminamente pozitiv pare definitiv compromis prin experiențele nereușite ale artei și literaturii de așa-zisă factură „realist-socialistă". Am impresia că trăim un moment literar ce reabilitează unele valențe ale barocului.

POMPILIU MARCEA : Așa cum se știe, există o anume înclinație pentru cazurile negative care par unor scriitori pitorești, bizare, originale, spectaculoase în comportare. Ei cedează uneori unui gust îndoielnic al unor amatori de asemenea personaje. Nu e mai puțin adevărat că, nu o dată, însăși tradiția literară a creat asemenea precedente. Se ignorează însă un fapt esențial și anume acela că scriitorii anteriori vremii noastre au cunoscut o altă realitate decît cea contemporană.

Dar există o categorie, însemnată, de scriitori care-și construiesc personajele în genul unui soi de **mixtum compositum.** Să aibă, adică, de toate, să răspundă chipurile, dezideratului complexității. Acest deziderat îi se pare în spiritul umanismului, așa cum ne-a fost lăsat de bătrînul Terențiu : „Homo sum, humanum nihil a me alienum puto". La mijloc însă este o eroare cel puțin parțială, căci Terențiu avea în vedere, în egală măsură, marile calități umane și nu-și rezumă reflecția la îndemnul toleranței morale cît al forței morale. Și încă o eroare fundamentală în mintea unor creatori : prejudecata că naturile puternice, în sens pozitiv, ar fi lipsite de complexitate. La mijloc se află și o neputință, incapacitatea unor scriitori de a sonda adîncurile marilor personalități (o mare personalitate poate fi și un plugar ori un sondor) care le-ar releva laturi surprinzător de inedite, de emoționante.

DUMITRU MICU : Această mentalitate care, fără îndoială, este eronată, se explică și ea istoric, numai că, în momentul de față, se găsește în urma istoriei. Concepția că personajele se umanizează prin complicații și prin tot felul de slăbiciuni e, cel puțin în parte, o reac-

> „A existat dintotdeauna o vie preocupare a scriitorilor de a lumina laturile optimiste ale vieții, ceea ce este nobil în om".

ție polemică față de practica dogmatică prin care se teoretiza ca personajele pozitive să fie construite după un anume tipic, atribuindu-li-se, în mod convențional, doar calități. Vorbind mai concret, principiul orientării spre realitate, spre existența socială, al reliefării forțelor propulsive celor mai înaintate, al sondării conștiinței omului reprezentativ pentru epocă, e un principiu generos, permanent valabil. Reprobabile erau metodele cu care se verifica aplicarea lui. Se pretindea, în practică uneori ca scriitorii să-și ia modelele nu din viață, ci din cărți, să se conformeze unor canoane. Acea perioadă s-a încheiat însă, din fericire, de mult, și este un anacronism a persevera în negarea a ceea ce nu mai există. Ar fi timpul să se treacă la negarea negației !

NICOLAE CIOBANU : De fapt, este vorba tot de o coordonată a umanismului nostru contemporan, a umanismului revoluționar : libertatea de creație, sprijinită pe încrederea dintre oameni, conștiința valorii proprii, toate integrate în codul eticii vieții noastre socialiste. E un precept ce revine cu insistență deosebită în normele de conduită socială, în primul rînd, în documentele de partid. Iată deci un criteriu determinant menit a asigura cadrul optim inițiativei creatoare.

POMPILIU MARCEA : Care este un cîștig al ultimelor decenii...

GH. ACHIȚEI : Și, după părerea mea, tradus într-un evantai de cazuri pe care le-a impus realitatea în literatură. Revenind la cele spuse mai înainte, vreau să arăt că mie mi se pare că de foarte multe ori, la noi, este vorba despre încercarea scriitorului de a se înscrie în problematica „barochizantă" a momentului literar actual, nu dintr-o necesitate organică, justificată de niște experiențe specifice realităților noastre sociale, cît dintr-un anume mimetism, din dorința de a imita cutare sau cutare formulă literară de succes. Am impresia că este specifică pentru o categorie numeroasă de scriitori, mai ales tineri, orientarea livrească, după ceea ce se întîmplă în literatură și nu după experiența pe care o aduc în discuție situațiile umane reale din lumea în care trăim, situații impuse de ritmul vieții sociale de la noi. Poate fi detectat cu ușurință, la nivelul oricărei analize mai ample un coeficient destul de mare de livresc, specific pentru numeroase scrieri recente. O vreme s-a scris „à la Kafka" ; o altă vreme, s-a scris „à la Alain Robbe Grillet și Nathalie Sarraute". E cazul să încercăm să vedem „à la" cine se scrie mai mult acum în momentul de față, prin adaptarea unor formule literare consacrate, deja la niște experiențe imaginate ca românești ?

DUMITRU MICU : Cu alte cuvinte se practică un dogmatism pe de-a-ndoasele. Altădată erau aplicate scheme ce trebuie să rămînă doar jaloane, repere, indicii principiale ; astăzi se copiază cîteodată rețete confecționate de artiști de mîna a doua după anume cărți de valoare sau numai de succes...

POMPILIU MARCEA : Aduc în discuție o problemă fundamentală fără de care construirea de eroi vii, adevărați, puternici, adevărați eroi ai vremii noastre, nu poate fi concepută fără de care umanismul revoluționar nu poate fi implicat operei de artă, și anume **problema cunoașterii vieții.** Dar o cunoaștere din interior, profundă și totală. Am impresia că unii scriitori nu cunosc realitatea, s-au cam birocratizat, sterilizîndu-și talentul, conturînd eroi cam „după ureche", și după imaginație. De aceea dezideratul cunoașterii vieții, oricît ar părea de uzată formula, mi se pare fundamental.

NICOLAE CIOBANU : Direct spus, chestiunea este aceea a experienței de viață a scriitorului tînăr, în sensul implicării lui în actul muncii, al existenței social-umane propriu-zise, considerîndu-se el însuși un exponent privilegiat al acestui act de natură creatoare.

POMPILIU MARCEA : Vorbind de umanism, mai cu seamă de cel revoluționar, în literatură, se cuvine să ne referim și la menirea criticii. Putem chiar vorbi de o critică umanist-revoluționară, în măsura în care-și asumă rolul afirmării și promovării valorilor umaniste și-și manifestă exigența față de erorile sau denaturările idealurilor umaniste. O asemenea critică trebuie să pătrundă sensul cel mai adînc al operelor și mai ales să califice, în adîncime, conduita, manifestările ori destinul eroilor. Un erou poate fi interesant în sine, ca individ, dar, cum omul este o ființă socială prin excelență, el trebuie judecat și apreciat în lumina urmărilor pe plan social.

DUMITRU MICU : A existat dintotdeauna, o vie preocupare a scriitorilor de a lumina laturile optimiste ale vieții, ceea ce este nobil, venerabil în om. Nu numai la noi, ci în toată literatura universală. Năzuința lui Goethe și a lui Schiller, de pildă, de a zugrăvi „die schöne Seele", „sufletul frumos". Aceasta confirmă tocmai faptul că există o tradiție literară, națională și universală, a căutării în realitatea obiectivă a ceea ce este măreț, înălțător, și, în consecință, a căuta și azi pozitivul în realitate nu înseamnă altceva decît a continua tradiția și a merge în sensul cursului normal al literaturii. Și dacă un scriitor de altă dată căuta acești factori pozitivi în trecut, astăzi e normal să fie căutați acolo unde se află efectiv, și anume în procesul muncii. Mircea Eliade se plîngea pe vremuri, că în literatura română nu existau eroi sublimi în stare să moară pentru o idee, să trăiască patetic marile probleme ale existenței (de fapt, el se înșela, existau la Camil Petrescu, de pildă, eroi de acest tip), adică deplora absența unor eroi care să rezume exemplar umanitatea vizînd idealuri majore

> „Critica trebuie să confrunte literatura nu numai cu ea însăși ci și cu viața spre a verifica în ce măsură scrisul artistic exprimă spiritul epocii".

ale culturii și civilizației. Tot el spunea că există tot atîta romantism în munca de bibliotecă și la masa de scris cît este în aventurile, în zvîrcolirile unui tînăr îndrăgostit și neînțeles, că există, în alți termeni, un romantism al muncii. Al muncii, putem completa, pe toate tărîmurile, și îndeosebi acolo unde se plămădește la modul cel mai concret viitorul, în uzine, pe șantiere, în institute de cercetări și de învățămînt, în laboratoare.

NICOLAE CIOBANU : Din cele spuse de dumneavoastră, tovarășe Dumitru Micu și tovarășe Pompiliu Marcea, conștienți fiind că putem irita sensibilitatea unor subtili eseiști de cabinet, rezultă limpede că asemenea creației artistice și critica este, după expresia lui Camil Petrescu, o formă a muncii intelectuale, al cărei conținut umanist este probat tocmai de implicarea ei uman-socială. Încheind, să arătăm, așadar, că dezideratul potențării umanist-revoluționare a universurilor artistice în profunzimea lor fenomenală și filozofică presupune în chip axiomatic cunoașterea vieții omului trăitor în România socialistă de azi. Pledoaria noastră, în definitiv, are în vedere dezideratul unui realism fundamental. Ceea ce reclamă constituirea unor viziuni artistice complexe, multiplu analitice, refractare unilateralismelor, oricăror tendințe restrictive. Umanismul revoluționar, cum am încercat și noi să arătăm, este o categorie etic-filozofică străină prin definiție spiritului dogmatic. El, acest umanism, este emanația unui profund proces de revirificare a nucleului conceptual așa zicînd etern, odată cu adăparea sa din izvoarele proaspete, tumultuos vitale ce erup din experiența revoluționară a întregii noastre națiuni. Documentele Congresului, educației politice și al culturii socialiste, prevederile limpezi privind orientarea creațiilor artistice, viața și munca omului de artă, cunoașterea vieții, în istorica Expunere a tovarășului Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii noastre, chintesențiază programul teoretic și practic în spiritul căruia scriitorul român de azi, prin fapta sa de creație, este angajat în nobilul efort de edificare și relevare a impresionantului fenomen de reînnoire și îmbogățire a umanismului culturii și artei românești contemporane.

---

radio

Semnale cu adresă

„În cartierul Diaconescu, str. Salubrității a început la 1 decembrie 1975 punerea unei instalații de apă. Lucrarea se execută în conformitate cu legea nr. 20, adică, cum să vă spui, cu banii și contribuția cetățenilor. S-au adus țevile, dar trebuiau puse pe un strat de nisip, ceea ce nu s-a pus.

— Nu se găsea nisip ?

— Ba, noi credem că de nisip nu ducem lipsă, dar nu s-a pus din cauză de lene. Și ne-au spus să punem noi pămînt de 80 cm. Ei bine, conducta s-a spart de vreo 20 de ori.

— Și cui v-ați plîns ?

— Noi ne-am plîns la tov. Trică, dar tov. Trică spune că a dat în primire și că exploatarea se ocupă acum de ea. Dar exploatarea spune că n-are nici un rol în chestia asta și că tov. Trică răspunde de ea timp de 1 an.

— Pe tovarășul Trică l-ați văzut vreodată ?

— Noi nu l-am văzut niciodată pe tov. Trică".

Și tot în cartierul Diaconescu :

„— Nu avem aprozar. A fost aprozar acum 5-6 ani dar s-a desființat.

— Din ce motiv ?

— Motivul nici noi nu-l știm.

— Clădirea fostului aprozar mai există ?

— Există, s-a transformat în depozit de ambalaj".

Dialogurile, pe care le-am reprodus și noi ceva mai sus, au putut fi ascultate vineri seara la emisiunea „Semnale cu adresă" (redactor Aurora Sasu), emisiune ce pare a fi un fel de „Reflector" al radioului, adică o emisiune care se ocupă de unele neajunsuri, mai mari sau mai mici, ale cetățenilor. Se ocupă în sensul că odată prezentate faptele în cadrul emisiunii, cei în culpă trebuie să pornească la treabă și nu la una de mîntuială ci temeinică pentru că cetățeanul, acum în temă, urmărește cu atenție (și nu numai el, ci și forurile în drept a controla). O astfel de emisiune, ce nu trebuie judecată numai după : ținută artistică, mod de prezentare etc., etc., ci după eficiență, după posibilitățile ei de a interveni cu operativitate în unele probleme, este binevenită.

Trebuie să înțelegem cu toții că între logică și existență nu există opoziție. Trebuie să înțeleagă acest adevăr și cei care, conform unei scheme logice, au aranjat orele de schimb ale personalului de pe mijloacele de transport în comun aproape cînd fluxul de mașini și tramvaie trebuie să fie continuu. O fi o logică în chestia asta, dar uite cum o contrazice existența. A venit toamna și ăsta nu-i numai un motiv sentimental, ci și unul practic : populația orașelor sporește în acest sezon cu numărul mare de elevi și studenți. Trebuie să ne gîndim la acest lucru.

Într-o nuvelă de Cehov, un micuț aflat la stăpîn se apucă într-una din seri și scrie o lungă și dureroasă scrisoare bunicului său. Îi spune cît de greu e la stăpîn, îi mai spune că dacă el, bunicul, l-ar lua de acolo, el, nepotul, n-ar uita asta toată viața ș.a.m.d. După ce o termină, o închise într-un plic și scrise adresa „Bunicului, în sat la noi".

Constantin Stan

---

plastică

Continuități milenare

Expoziția de arheologie și artă traco-dacă de la Muzeul de Istorie se deschide cu un grupaj de oase de animale sparte și folosite ca unelte. Tulburarea resimțită în fața acestor relicve, altfel nu le putem spune, fără istorie aproape, începînd însă istoria, ține oare și de artă ? A fost, altfel spus, fiorul artistic însinuat în construcția obiectelor celei mai adînci primitivități. Greu de afirmat. Și totuși, principii de volum, de nevoie a geometrizării, de aflare a unor tipare esențiale, evoluează implicit cu nașterea conștiinței, deci și cu o vagă propensiune către frumos, într-un determinism de care abia acum sîntem conștienți. Mai mult decît adevărații lor făuritori, noi sîntem cei care, întrevăzînd în aceste unelte sumare o continuitate, le recreăm punctînd cu ele bezna începuturilor. Obiectul dens și greu, de izbit, ovaloid cu o muchie lată și una ascuțită, de fiecare parte a pumnului strîns pe circumferința lui plină, masculinizat ulterior din forma ciocanului de piatră, se simplifică pînă la sugerarea numai spirituală a capului uman. De la primele unelte, din os și piatră, de la înfățișarea bărbatului semiovoidal din portretul neolitic de la Constanța și pînă la cosmicele, prometeicele spiritualizări brâncușiene, într-un ciclu încet dar fundamental pentru om, arta este o prezență teribilă prin permanența ei. S-a născut deodată cu umanitatea chiar dacă nu o vom numi întotdeauna astfel. Desigur, începînd cu sculpturile miniaturale, cu celebrul cuplu de la Cernavodă, „Gînditorul" și „Femeia șezînd", două bijuterii ale neoliticului mijlociu, putem vorbi cu mai multă siguranță despre fenomenul artistic. Este imposibil să privești aceste tragice figuri ale confuziei de conștiință, pentru a nu-ți aminti de „Cumînțenia pămîntului" a lui Brâncuși, o replică tîrzie a reîntoarcerii și limpezirii izvoarelor primordiale. Ceea ce nu s-a putut exprima dar era intuit și trebuia exprimat se constituie pînă la urmă în cel mai înalt plan al realizării. La poporul român există o vizibilă continuitate a liniilor de forță, odată născute, devenite și fundamentale, aprofundate cu cît detașarea de materie se cuprinde mai mult de sporul de conștiință. L-am amintit pe Brâncuși. Ar trebui citat de asemenea și Paciurea. Multe din reprezentările lui amintesc subțirimea rece și austeră a dăltuirii trace tîrzii. Portretul de pe o cnemidă pare a fi reluat direct într-o statuie războinică, simbolică, a lui Paciurea, unul dintre cei mai mari sculptori moderni ai începutului de secol. Astfel extinsă, cum mai putem înțelege tradiția, decît drept o zestre inimitabilă a unui întreg popor străbătînd însuși miezul condiției umane ? O piesă unică, de o frumusețe halucinantă, este în această expoziție și „Carul ritual de bronz". Inegalabil în intuiție, în măiestrie, brațele capacului său sînt lucrate în dragobete, încît nu numai meșterii populari de mult mai tîrziu dar Brâncuși însuși, inspirat de la aceștia, îi datorează înseninata rezolvare a cuplului, din „Sărutul". Despre arta populară, în influență directă cu străvechimea, cea traco-dacică, trebuie deschis însă un capitol special.

Grigore Hagiu

---

muzică

Prestigiul unui festival

Vedetele — nimic ironic în acest termen, reflectînd situația impresarială a unei personalități interpretative — au dat greutate și, în bună măsură, orientarea repertorială a acestui Festival.

Grace Bumbry — ocazie unică de a auzi și vedea o cîntăreață de primă mărime, în plină formă. Aparatul vocal, dăruit de natură fără parcimonie și dezvoltat spre împlinirea tuturor potențelor, este minuit în sensul cel mai propriu al bel-canto-ului, către propria sa evidențiere, dar și cu scop teatral, caracteriologic. Jocul făcea poate parte dintr-o montare celebră, care, acolo, în context, probabil se argumenta. Nicolae Herlea i-a dat o replică pe măsură, strălucind în voce și în noblețea ținutei scenice.

Radu Lupu ne-a prilejuit o versiune inedită a primului concert pentru pian de Brahms, cu o romanțiozitate pastelată, schumann-iană. Pianistul dispune de toate mijloacele tehnice și cerebrale de a-și impune voința într-un opus atît de greu de legat, de arcuit unitar. Și aici și în recital s-a vădit că Radu Lupu repune în discuție orice partitură, o vede cu un ochi neinfluențat de ticuri și prejudecăți rutiniere, dar nu pentru a se interpune între compozitor și public, ci pentru a restitui imaginea, pentru el cea mai adevărată, cea mai sinceră, a lucrării. O emoționantă devoțiune muzicii, sprijinită pe forța concentrării, pe excluderea exemplară a oricărui imprevizibil.

Recitalul Victoriei de Los Angeles a fost un periplu cochet, narcisist. Cîntul său, că era vorba despre Brahms, Schubert sau Fauré, tindea să se asemene muzicii spaniole, de baștină. În această parte a programului, care îi venea mai la-ndemînă, Victoria de Los Angeles a triumfat, prin nerv, prin balansul ritmic subtil, prin înflexiunile grăitoare.

La polul opus, liedurile Elisabethei Schwarzkopf, aliniate riguros, se organizau într-un spectacol în patru acte, sudate în expresie de o artistă a comunicării. Ea privește liedul ca pe un rol de operă, sau, cel puțin această greutate o capătă în ochii publicului, într-atît sînt exhaustive mijloacele.

Un ansamblu de virtuoși, în genul academic, este Orchestra de cameră din Moscova. Într-un opus de covîrșitoare complexitate — Arta fugii de Johann Sebastian Bach, — oaspeții sovietici realizează performanțe greu de crezut în echilibru, sincronizare, relief perfect detaliat al partiturii, fluență și suplețe a discursului, și, astea toate, fără dirijor.

O surpriză puternică pe tot cuprinsul festivalului s-a produs la concertul formației „Studio der frühen Musik" din Republica Federală Germania. Cei patru artiști, mizînd pe un repertoriu inedit, prins aproximativ între secolele XI-XV, au reușit o sinteză de o extraordinară viabilitate imagistică între scenic și muzical. Abordarea stilului se face fără prejudecăți, cu spontaneitatea și degajarea virtuozilor scenei, o punte se leagă peste șase sau opt secole din vîrsta artei europene. Songurile brechtiene își lăsau ecoul în cîntul Andreei von Ramm, iar Richard Levitt era un actor ieșit parcă de la școala lui Peter Brook.

În totalitatea sa, Festivalul „Enescu" s-a impus ca o manifestare muzicală de prestigiu asupra căreia vom mai reveni.

Costin Cazaban

dialog cu cititorul

Ecouri la „Colocviile Luceafărului“: „MANUALUL DE LITERATURĂ ROMÂNĂ“

Marile modele

Ancheta dedicată de revista „Luceafărul“ manualului de limbă și literatură română a fost de natură să atingă o problemă care, pînă în urmă cu foarte puțină vreme, părea să fie de nerezolvat. În ciuda numeroaselor intervenții care s-au făcut pe această temă în presă, organele responsabile de întocmirea cărților școlare păreau să nu vadă și nu știe nimic. Iată de ce în anul școlar 1975—1976, atunci cînd la clasele XII a fost introdus, alături de manualul obligatoriu ediția 1972—1974 și manualul nou, considerat experimental, ediția 1975, am avut o reală surpriză. Nu era vorba doar de a lăsa elevului liberul arbitru al opțiunii în legătură cu cea mai bună carte de română, dar noul manual era o ediție mult îmbunătățită din toate punctele de vedere a ceea ce trebuia să fie un îndreptar și științific și artistic, în problemele atît de importante ale studierii literaturii române la clasele XII.

În mod firesc, cred, persoanele solicitate de anchetă publicată în revista „Luceafărul“ s-au referit mai mult la vechiul manual, cel „clasic“ pentru că el se afla atunci încă în circulație. În ce ne privește, am dori să spunem cîteva cuvinte legate de **noul manual**, editat în anul 1975 și care a devenit materie de bază, obligatorie în exclusivitate, începînd cu anul școlar în curs. Cred că însușirea de ansamblu a acestui nou manual este caracterul său permeabil în toate problemele abordate. Capitole importante din literatura română, cu deosebire sintezele de curente, epoci, direcții literare erau, din pricina redactării aride, greoaie, din cauza expozeului dogmatic, a îngustimii cîmpului de prezentare — capitole inaccesibile nu doar pentru elevi ci și pentru profesori. Lecțiile de sinteze erau un fel de sperietori ale școlii, ore de curs compromise înainte de a se fi consumat. Ediția 1975 a manualului de literatură română pentru clasa a XII a reușit să-și însușească un stil a cărui accesibilitate nu-l sărăcește din punct de vedere informativ. Dimpotrivă, cantitatea de noi cunoștințe pe care le difuzează este mult sporită în comparație cu vechiul manual, dar aceste cunoștințe sînt difuzate într-o modalitate pregnantă, într-un discurs viu și antrenant.

Mult îmbunătățite (deși nu desăvîrșite încă) sînt analizele dedicate poeziei. Autorii manualului s-au apropiat simțitor de marile modele în cauză ale criticii și istoriei noastre literare (Călinescu, Lovinescu) izbutind exegeze care, deși nu sînt încă ceea ce ar putea să fie, refuză totuși cu vehemență rezumatul, acea transpunere epică, pedestră, a motivului liric.

Elena Ceaușu
București

Selecție riguroasă a valorilor

Da, manualul de literatură trebuie să aibă un caracter formativ, să asigure armonia dintre valoarea estetică și educativă, să fie accesibil. Selecția autorilor și a textelor fundamentale, grija pentru formarea gustului estetic sînt obiective majore ale unui manual de literatură. Incriminînd prolixitatea, descriptivismul, banalitățile, rezumările terne, profesorii univ. și de liceu fac propuneri demne de luat în considerare în alcătuirea programelor și manualelor viitoare.

În rîndurile care urmează ne permitem să facem unele observații și să dăm cîteva sugestii, fără nici o pretenție de a le considera soluții definitive.

1. Credem că manualele de literatură, ca și programa, trebuie să renunțe la ambiția de a trata exhaustiv istoria literaturii române. Nu e nici posibil și nici didactic. Selecția riguroasă a valorilor este o condiție sine qua non a manualului.

2. Deoarece se observă fobia elevilor pentru analiza literară îngust-didactică, cu respectarea introducerii, a cuprinsului și a încheierii, cum observa just prof. univ. Ov. S. Crohmălniceanu, această modalitate de receptare a operei să fie înlocuită cu un comentariu plurifuncțional care să faciliteze elevului înțelegerea mesajului cărții

Corneliu Baba: „Portret“

și pătrunderea lui în intimitățile stilistice ale acesteia. Comentariile pe texte la aceeași poezie, proză sau piesă de teatru să se facă după pregătiri preliminarii și să se finalizeze într-o imagine sintetizatoare, corolar al întregului efort și interes manifestat de profesor și de elev pentru cunoașterea operei respective.

3. Fiindcă la marii scriitori piesele reprezentative sînt bogate și programa, din grija de a nu supraîncărca elevii, sacrifică unele din ele, găsim că este necesară o oarecare elasticitate prin cuprinderea mai multor opere care să fie studiate prin opțiune. Așa, de pildă, la T. Arghezi preferințele elevilor și ale profesorilor pot merge și spre „Duhovniceasca“, „De-a v-ați ascuns“ dar și spre „Între două nopți“, „Psalmistul“, „Niciodată toamna“. La M. Eminescu elevii pot alege între „Împărat și proletar“ și „Viața“, „Revedere“ și „Ce te legeni“, „Mai am un singur dor“ și „Odă“ (în metru antic), „Floarea albastră“ și „Dorința“ etc. Desigur, opere ca „Luceafărul“, „Amintiri din copilărie“, „O scrisoare pierdută“ au regimul lor privilegiat, ele nesuportînd nici o concurență.

4. Este adevărat că literatura actuală în manualul anului al IV-lea implică și ea o selecție. Programa este virtual depășită de devenirea literaturii noastre contemporane. Profesorul nu trebuie să aștepte schimbarea programei ca să includă în lectura discipolilor săi volumele „Elegie pentru floarea secerată“ și „Hanibal“ ale lui E. Jebeleanu, „Delirul“ lui Marin Preda. Orientarea și prezentarea unor opere valoroase ce apar sînt o datorie a profesorului care poate să trăiască satisfacția de coautor moral al programei și al manualului.

5. A vorbi despre literatura română fără o raportare la arta universală este simplist și păgubitor. Manualele viitoare vor găsi spațiul necesar pentru a sincroniza pe scriitorii români cu marele curente și creatori ai literaturii lumii, avînd grija de a reliefa originalitatea și contribuția literaturii noastre la patrimoniul culturii internaționale. Manualele actuale, dincolo de trimiteri sporadice și superficiale, afișează o obediență nejustificată față de unele momente ale literaturii mondiale. Se caută cu orice preț înșiruiri ale marilor scriitori români de către personalități străine, chiar dacă opera acestora nici măcar n-a fost cunoscută direct de poeții și prozatorii noștri. Este mai bine ca, în loc să se piardă vremea cu elemente periferice, fastidioase, să remarcăm aportul lui M. Eminescu, G. Bacovia, L. Blaga, L. Rebreanu la dezvoltarea literaturii române și universale.

6. Fără îndoială, studiul literaturii române în liceu nu este posibil neglijînd critica literară. Exegezele critice de referință sînt instrumente indispensabile atît pentru profesor cît și pentru elev în cunoașterea fenomenului literar. A substitui însă lectura operei, cercetarea ei prin respectarea unei ierarhii a elementelor de interpretare cu judecățile de valoare luate întocmai din critica lui T. Maiorescu, G. Ibrăileanu, G. Călinescu, E. Lovinescu ni se pare o mare eroare. Unele manuale de literatură română sînt concepute și redactate de critici literari într-un limbaj adeseori ininteligibil, de breaslă. Altele sînt compilații ale unor texte critice (vezi manualul pentru anul al III-lea). Autorul manualului viitor va trebui să se elibereze de obsesia limbajului excesiv al criticii literare. Aprecierile critice, identificate și selectate cu atenție, vor trece în paginile manualului cu valoare ilustrativă, independent de comentariile operei.

Prof. Ilie Cileagă
Cernavodă

O mai mare deschidere spre literatura actuală

Ceea ce constată cu bucurie profesorul și elevul în manualul experimental pentru clasa a XII-a este o mai largă deschidere spre literatura actuală, parte integrantă a culturii noastre socialiste, în concordanță cu aprecierea făcută de secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu la Congresul educației politice și al culturii socialiste : „Doresc să dau și la acest Congres o înaltă apreciere minunatelor opere literare ca și operelor din celelalte domenii ale artei, realizate în anii socialismului, în mod deosebit celor dăruite în ultimii ani, care au îmbogățit tezaurul nostru de valori culturale, au contribuit la elevarea vieții spirituale a poporului, la făurirea omului nou“. Realizări majore ale poeziei contemporane (Nichita Stănescu, Marin Sorescu) ale prozei („Păsările“ de Al. Ivasiuc, „Moartea lui Ipu“ de Titus Popovici ș.a.) ale dramaturgiei („Moartea unui artist“ de Horia Lovinescu, „Opinia publică“ de Aurel Baranga, „Stafeta nevăzută“ de Paul Everac etc.) sînt incluse în manual. Unele dintre ele pentru prima dată. Că ar fi meritat cu prisosință să figureze și altele este un fapt indiscutabil. Dar aici se pune o chestiune, contradictoriu comentată chiar în numărul ce inaugurează colocviile „Luceafărului“ despre manualul de literatura română. Cum trebuie să fie manualul ? Lectorul univ. dr. Petre Mihai Gorcea ne spune, și noi ne raliem cu toată convingerea noastră didactică la această opinie, că „o primă cerință cu totul elementară față de un manual este caracterul său formativ“. Preocuparea de căpetenie a autorilor de manuale era difuzarea unei mari cantități de informații istorico-literare și citim cu surprindere că prof. univ. Dumitru Micu, coautor (împreună cu un colectiv mai numeros de cadre didactice universitare), al unei ediții mai vechi a manualului de clasa a XII-a își exprimă convingerea că „de fapt, manualul trebuia făcut mai voluminos, nefiind obligatoriu să se predea tot din el. El trebuie să rămînă un material de bază la care elevul să recurgă mereu, să nu trebuiască să caute în alte părți“. Hotărît, nu ! Și cei care predau la catedră își dau seama de superioritatea actualului manual experimental (autori Florin Crețeanu, Dumitru Andronache, Nicolae I. Nicolae) prin caracterul său mai omogen, prin sudura mai intimă a capitolelor. Nu mai este acel manual-conglomerat, care reunește între coperțile unei cărți de uz liceal cursurile universitare ale unor specialiști, impresionante, fără îndoială, sub raport informativ. Nici în manualul „experimental“ nu este situația ideală : aceea a autorului unic de manual, profesor cu o apreciabilă experiență de catedră și un cunoscător profund și al perioadei prezentate dar și al psihologiei elevului, pentru că așa cum spune poetul Mihai Beniuc „orice poet sau prozator are o latură a creației sale care permite o abordare, să zic așa, tactică“. Noi citim : pedagogică !

Fără să susținem că manualul discutat este fără cusur, să enumțăm cîteva din calitățile lui în raport cu vechiul manual : reducerea cantității de informație inutilă, accesibilitatea, preocuparea autorilor de a încadra cunoștințele într-un sistem (prin frecvente raportări la operele studiate sau paralele literare), caracterul problematizant al unor capitole ce solicită judecata și discernămîntul critic al adolescentului elev.

Prof. Ion Buzași
Blaj

fragmente critice

Vîrsta de fier

Dintre poemele postume ale lui Blaga, acelea care au o mai mare unitate tematică și reflectă mai direct atmosfera unei epoci sînt poemele din ciclul **Vîrsta de fier**, scrise, e limpede, sub influența războiului și a Dictatului de la Viena. În Blaga se trezește fibra profetică națională. El cîntă patria, Mureșul, istoria care vorbește prin tilcuri, în fine, „timpul cetății“, timp al absenței și a înstrăinării. Mesianismul valorii poeziei ardelenești, jalea lui Goga sînt luminate de un spirit obișnuit să vadă semnele destrămării universale. Dezolarea nu mai are însă un suport metafizic (suferința poetului nu mai vine din **afară**), ci unul istoric, social. O senzație crudă de întomnare, de amorțire a vieții materiale stăpînește aceste versuri : cohorte de păsări străbat în noapte drumuri de cer, izvoarele îngheață, pămîntul se rotește spre tenebre, cocorii, plecînd, duc și luna din țară : „Din cîntec, din codrul, / Nimic nu mai este / ah nici în viață / și nici în poveste“ — poezia, în totalitatea ei, descrie „un bocet în mijlocul Patriei“ care și-a pierdut cerul și pădurile cu zeii tutelari : „Amară e însă amiaza / de astăzi, și nu se-nfiripă / în larguri nici tîlc, nici visare. / Doar frunzele zboară-n risipă. / / În iarnă stă țara. Vai, unde-i / albastrul ei sfînt atribut ? / Pădure, restituie-mi zeii, / pe cari ți i-am dat împrumut“. **(21 decembrie).**

La imaginea „apostolului“ lui Goga, Blaga răspunde cu aceea, mai tragică, a regelui Ion fără de țară **(Cîntec despre regele Ion).** Umbrele ce se clatină prin vînt gemînd sub povara durerii, vaerele, neamul întreg au același nume : Ion fără de țară. În fine, fără patrie, pămîntul și cerul putrezesc, luminile candelabrului stelar se sting, apele seacă în rîuri, cugetele se ofilesc, timpul se golește de mișcare. Puternică această imagine a înțepenirii cosmosului sub putere a unui sentiment de înstrăinare : „Timp fără patrie : rîu fără ape, / secetă-n albie, și subt pleoape. / Timp fără patrie : inimi învinse, / virste nerodnice, cugete stinse. / Timp fără patrie : sub poveste, / vuiet de cetină neagră pe creste. / Timp fără patrie : țarini neîntoarse, zboruri defuncte și suflete arse. / Timp fără patrie : stingere-a torței, / boltă neprietenă, clopot al sorții. / Timp fără patrie : dragoste-amară. / roiuri tînjind după raiuri și ceară“. **(Timp fără patrie).**

Poezia devine expresia unei absențe, **temeiul** ei se fixează pe un univers gol : cuvintele nerostite, drumurile neumblate, luptele nepurtate, moartea care rămîne în suflet, în fine, tăcerea care adîncește și multiplică taina **(Inscripție).** Mai tîrziu, Blaga va fi un poet al facerii, lucrurile vor pătrunde în poem, acum poezia iese din senzația stăruitoare a unui spațiu care își pierde atributele materiale. Doar poezia rodește în acest pustiu : „și pretutindeni prin toate / își pune temei poezia“ — doar ea constituie (ca și la Arghezi) un punct de sprijin, o victorie, singura **rodnicie** într-un univers în destrămare.

Poemele următoare, unele de o admirabilă concizie, adîncesc această viziune. Orfeu este acum „încercat în alt chip“ și chipul se traduce printr-o acumulare de metafore ale întunericului și prăbușirii : „tenebrele n-au capăt, lumina n-are înviere. / . . . . ; cel gol în toamnă mi-e Sibiul și soarele mîncat de greeri“... . . . . ; „Suflet prăbușit în brumă ca în perne nici o veste de odihnă nu-mi așterne“... ;

Rămîne vie doar **iscodirea** („iscodesc prin văi, prin larga-împărăție“), dar iscodirea descoperă drumuri „surde“, urîturi umede. **(Pasărea U).** ceasuri în cumpănă, prejmuite, sfișiate, o dominare suspectă a timpului în dauna spațialității : „La fiecare pas, la fiece colț te-ntîmpină timpul“. O senzație puternică de trecere spre neant **(Marea noapte)** își face loc în versuri. Blaga reia aici motive vechi ale liricii sale expresioniste cu un patetism mai reținut, cu o mihnire ce se menține în margini pămîntene. Găsim din nou „jalea rătăcirilor“, o deplasare a tuturor lucrurilor spre „zarea dorului“, spre o suferință, cu alte cuvinte, purificată. Semnele destrămării au reapărut : unde altă dată erau podgorii se află acum cimitire, ulcioarele sînt pline cu cenușă, de peste tot pîndește „declinul și amarul“, însă acest sfîrșit de lume nu mai are violența expresionistă pe care o știm. Un „nor (de) melancolie“ trece peste **paradisul înstrăinat** pe care poetul vrea să-l salveze prin cîntec : „Ceas de cumpănă. Amurg. / Vai, toate către soare curg — / tărîmul larg și noi cu el. / Pe-o lină aurie apă / Thule și Orplid, țară după țară, / toate trec prin soare / ca printr-un inel. / Se curmă ziua, vine seară. / Un fluviu purtător a toate / duce plute, virste mute, / către cele nevăzute / 'n marea noapte“. **(Gotterdammerung).** Universul în totalitate pare obosit, iar **timpul cetății** se măsoară prin țărîna care trece prin orbitele morților. Blaga introduce în această lirică liturgică o sugestie nouă, aceea a geologicului care împresoară, sugrumă spiritul. Din străfunduri urcă **Greul-Pămîntului,** vîntul poartă „duhul ostenit“ al florilor, apa rîurilor este lenesă, straturile materiei înregistrează o încetinire alarmantă a ritmurilor : „Ce oboseală în toate. În pădurea de brad, / printre ferigi, unde străbat și unde cad, / mă pătrund în fața muntelui-nalt și a stîncilor / de oboseala, în straturi, a vîrstelor. / Cuprinsu-m-a oare, în miezu-i, un strop uriaș și amar, / ambra-lumină, rășină, de chihlimbar / ce altădată-închidea pentru totdeauna în sine, / din zboruri răpuși, cu aripi întinse, fluturi, albine ?“ **(Oboseala anului).**

Poezia nu mai este aici un temei, sau este, dar în alt sens decît cel semnalat înainte : poemul s-a pustiit și el („pustiirea fără de seamăn a unui poem“), prin venele lui curge singe obosit, o amorțire generală îl amenință. Poetul însuși se simte, ca Eminescu, patriarh bătrîn și sceptic : „Tinere sunt încă, tinere toate popoarele — / Eu, fiul lor, cît de bătrîn“, și fiul (poetul) a pierdut **tîlcul** lucrurilor („dacă tîlcul l-am pricepe / inima ar da un țipăt“). Salvarea vine totuși de la natură, regenerarea materiei dă o speranță.

Într-o geografie a obiectelor ostenite, bolnave, apar mugurii prevestitori de înnoire. Blaga revine la un bucolism din care a alungat sentimentul de teroare mistică : „În copaci, prin vechi coroane, / Seve urcă în artere : / S-ar părea că-n țevi de orgă / Suie slavă de-nviere. / Muguri fragezi sfarmă scoarța. / Solzi și platoșe, găoace. / Grav, miracolul ne miră / Cum începe, cum se face, / Fiece sămînță-nalță / De pe un mormînt o piatră. / Suferința are-un cîntec / Și nădejdea are-o vatră. **(Înviere).**

Eugen Simion

revista străină

● **IN CADRUL BIENALEI** de la Veneția, a fost adus un omagiu lui Julio Gonzales, cu ocazia centenarului nașterii celui care pe bună dreptate este considerat unul dintre cei mai importanți sculptori ai secolului XX, și incontestabilul inventator al tehnicii sudurii, primul care a înregistrat succese în sculptura „fierului vechi“. În timpul războiului 1914—1918 a realizat primele sale lucrări prin sudură autogenă. Apropiat de arta cubistă, Gonzales a cuprins o gamă mult mai bogată, fără a ajunge la abstracția pură. Preocuparea de a supune materia brută voinței sale de expresie, îl situează în marea tradiție spaniolă. Născut în 1876 la Barcelona, Gonzales moare în 1942 în Franța, la Arcueil, suburbie a Parisului.

● **CLAUDE MAURIAC,** fost secretar particular al lui De Gaulle, a publicat de curînd, în Ed. Grasset o interesantă și documentată carte, intitulată „Le temps immobile, T.3. Et comme l'Esperance est violente“. În acest al treilea volum din ciclul amintirilor, Claude Mauriac povestește despre De Gaulle, Malraux, Pompidou, în paralel cu Foucault și Deleuze, alături de care și-a exprimat la vremea respectivă adeziunea sa în acțiunea revendicativă a drepturilor muncitorilor.

● **EDITURA MASPERO** publică volumul „Mémoires“ al autoarei revoluționare franceze Louise Michel (1830—1905), scrise în închisoarea Saint-Lazare. Semnatara nu se grăbește în înșiruirea amintirilor, ci se lasă purtată de capriciul lor în anii copilăriei, ajungînd și cuprinzînd perioada revoluției. În cele mai grele împrejurări, Louise Michel se dovedește de o deosebită sensibilitate în fața spectacolului naturii, realizînd cu ochii minții o proză bogată și colorată, ce pare a fi, după opinia criticii, mult mai valoroasă decît poemele încercate de ea tot în perioada detenției.

● **„NU DESENEZ** pentru a încinta ochiul. Pînza și culoarea nu sînt suficiente. Importantă este ideea responsabilă a creatorului, al cărui tablou rămîne ca o mărturie a vremii sale“ a spus pictorul francez André Fougeron, laureat la cea de-a II-a expoziție a picturii realiste de la Sofia, căruia juriul internațional i-a decernat un premiu

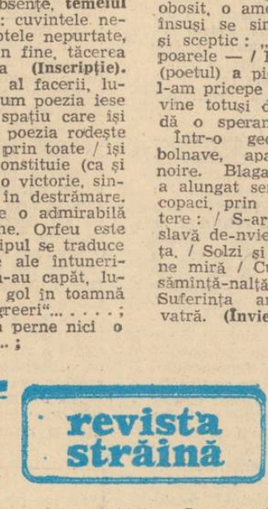

Gheorghe Pătrașcu : „Fertilitate“

pentru tablourile sale „Operație“ și „Suris“. La festivitatea înmînării diplomei și medaliei, André Fougeron a împărtășit unele păreri legate de dezvoltarea artei contemporane și locul pe care tinerii creatori trebuie să-l ocupe. Întrebat fiind în legătură cu impresiile sale despre expoziția la care a fost distins, el a răspuns că realismul trebuie să fie orientarea predominantă în artă.

● **CEL DE-AL X-LEA FESTIVAL** al orchestrelor și cîntăreților populari polonezi — festival devenit cu timpul un eveniment de mare importanță culturală — s-a desfășurat anul acesta la Kazimierz, pe Vistula. Au luat parte aproape 40 de orchestre populare și 60 de cîntăreți și soliști instrumentiști. Numeroase orchestre de curînd alcătuite și participînd pentru prima oară la Festival, au prezentat repertorii noi, cu melodii populare și cîntece vechi date uitării, executate din instrumente foarte rare. Pe an ce trece, aceste manifestări se bucură de un număr crescînd de ascultători, care vin din toate colțurile lumii în acest oraș din voevodatul Lublin.

● **ARTA JAPONEZĂ** a aranjării florilor, Ikebana, este tratată și explicată de scriitoarea indiană Devika Trivedi într-o amplă lucrare, „Ikebana“, editată de UBS Publishers din New Delhi. Tipărită în condiții grafice excepționale, bogat ilustrată alb-negru și în culori, punînd accentul pe aspectul spiritual și practic al acestei arte, „cartea contribuie — după cum remarcă Teshinghara, mare maestru al Școlii de Ikebana-Sogetsu — la dezvoltarea artei aranjării florilor pe toate meridianele“.

● **PREMIUL PENTRU PACE** pe anul 1976 al Uniunii Editorilor Germani va fi decernat scriitorului elvețian Max Frisch. În expunerea de motive pentru acordarea premiului, se subliniază că autorul, născut în 1911, a îmbogățit permanent literatura de limbă germană, cu eseurile, articolele, romanele și nuvelele sale. Prin activitatea sa publicistică, Max Frisch a combătut cu consecvență abuzul de putere și demagogia.

● **CU SPRIJINUL** Ministerului Culturii din Renania de Nord — Westfalia, recent a fost editată prima gramatică germană pentru surzi și handicapați. Experții vorbesc de o încercare reușită de a explica structura de bază a limbii germane prin ilustrații, în scopul însușirii sintaxei. În landul Renania de Nord — Westfalia, există 17 școli pentru hipoacuzici, la care învață mii de elevi.

Simbol al umanitarismului

Celebrăm an de an, cu recunoștință, săptămîna Crucii Roșii ca pe un simbol al într-ajutorării umane, semn minunat că în secolul nostru umanitarismul este o trăsătură a spiritului uman.

Pagini de arhivă, filme documentare, mărturii ale presei noastre de odinioară vorbesc cu emoție neconsumată despre jertfa de care au fost în stare, în condițiile tragice ale primului și celui de-al doilea război mondial, mii de mame, soții, eleve aflate încă pe băncile școlii care, adeseori, chiar cu prețul vieții, au știut să se afle în preajma celor ce aveau atîta nevoie de sprijinul lor.

Mijloacele de informație în masă ne țin la curent despre același spirit de jertfă și despre solicitudinea cu care o parte însemnată din populația globului pămîntesc înțelege în zilele noastre ca prin intermediul Crucii Roșii Internaționale să acorde sprijin fără de preget în toate cazurile de perturbare flagrantă a destinului omenesc. Calamitățile naturale, foametea cruntă care face ravagii în multe părți ale lumii, maladiile fără scăpare, războaiele atît de nedrepte ale imperialismului contemporan care lasă în urmă nesfîrșite șiruri de văduve și de orfani sînt condamnate cu vehemență și sînt contracarate în urmările lor nefaste de și prin sprijinul Crucii Roșii Internaționale.

În condițiile adeseori atît de dramatice ale lumii contemporane, bunătatea omenească nu mai este vechiul sentiment zgomotos și filantropic ineficient de tămăduiri cîrpite. Cîtă vreme răul din lume este de sorginte tot omenească, Crucea Roșie este simbolul unei atitudini de condamnare hotărîtă a nedreptății, lăcomiei, indiferenței, este o atitudine civică, un curent de opinie fermă, politică.

Gata să sprijine material și moral toate țările lumii care îi solicită ajutorul, așa cum a și demonstrat-o, de altfel, cu prisosință, de-a lungul timpului, **Crucea Roșie** din România, de curînd centenară, poartă pecetea distinctă a orînduirii pe care o reprezintă, a socialismului. Umanismul socialist, efortul uriaș de edificare a unei lumi în care să nu mai existe nedreptate și inegalitate socială, iată cîteva caracteristici fundamentale care sînt tot atîtea datorii de onoare ale Crucii Roșii românești.

Nicolae Velea

Sabin Bălașa : „Portret“

Legătura cu viața

Urmare din pag. 1

S-ar cere intensificarea dezbaterilor politice și ideologice, punîndu-se accentul pe aprofundarea ideilor, pe legarea acestor idei de exemple concrete, semnificative, fecunde din punct de vedere literar. Totodată, în paginile revistelor își pot găsi locul și studii social-literare care să treacă de nivelul articolului ocazional, capabile să incinte la discuții și dezbateri fructuoase.

Debutul editorial, lăsat cam la voia întîmplării încă, trebuie să se producă după o mai lungă verificare a potențialului literar al aspirantului. Un debutant trebuie să fie, în fapt, un scriitor format. S-ar cere, poate, în vederea publicării unei cărți de debut, obținerea unor adeziuni din afara editurilor, recomandarea unor reviste, ale unor scriitori de prestigiu.

Într-un anume sens, activitatea culturală modernă își schimbă coordonatele definitorii. Artistul de azi nu mai are ca sarcină doar reflectarea realității fruste, ci și prefigurarea, instituirea în conștiința publică a elementelor sociale, politice, ideologice, etice, transfigurate estetic în adevărate simboluri ale noii societăți, ale societății de mîine.

Stringerea legăturilor scriitorului cu viața, sporirea calitativă a dezbaterilor și studiilor tipărite, acordarea unei atenții sporite debutului și traiectoriei literare a scriitorului tînăr, asigurarea prin toate mijloacele a unui climat de efervescență politică, ideologică și în cele din urmă creatoare, sînt de natură să impulsioneze și să dezvolte mișcarea ideologică și culturală din viața noastră literară.

FERESTRE

Fîrșeala

Începutul bătrîneții se cunoaște după aceea
Că, de la o vreme, nu mai sărezi mămăliga.

Se așezau ăia la masă, hupiți,
Luau cocoloșul, îmbucau și scuipau.
— Ptiu, că iar uitași să sari.
— Aoleu, păcatele mele.
— Păi, gustă și matale.

Femeia mesteca mămăliga și se oprea
Și-i întreba pe copiii care se uitau :
— Mă, muică, ori oi fi pus eu sare în a drăcie ?
Parcă nu.
— Ba da, nu-mi ceruși mie tiuga adineaori ?
Nu ți-o dedei eu cu sare ?
— Iote-mi uitai.

Asta venea odată cu părul cinepiu,
Cînd plecai, spre vadră și nimerea la unghete,
— Ei, d-apoi sînt bătrînă !
(Avea patruzeci de ani și se socotea bătrînă.)
Mă luă așa o fîrșală prin corp,
Mă fîrșii toată.

Marin Sorescu

Prezența în cenaclu, act de responsabilitate

Urmare din pag. 1

amabilități și aprecieri de complezență cu gazdele, la sfîrșitul căreia duci flori acasă, este pierdere de timp atît pentru scriitor, cît și pentru cei care l-au invitat. Micile orgolii n-au de ce să fie exagerate în creația literară propriu-zisă, deoarece ele, spre deosebire de marile orgolii ale operei, nu produc, sînt sterile. A asculta neatent cum recită, gîituit de emoția de a se ști ascultat de „tovarășul scriitor“, un viitor poet sau prozator și a emite după aceea aprecieri superficiale, ușoare, ca să nu doară, este pur și simplu un act de impostură care poate avea ca urmare autoiluzionarea plină de primejdii (dintre care a nu-și mai vedea de carte sau de meseria lui nu este dintre cele mai mici) a aspirantului la gloria literară. Iată deci, cît de importantă poate deveni cu adevărat prezența unui scriitor într-un cenaclu de amatori, iată cîtă responsabilitate implică această prezență (nu act de prezență), iată cum se justifică la moral, iar nu prin deconturi fictive, ci prin deconturile „de conștiință“ ale fiecăruia dintre noi.

Desigur că înainte de toate trebuie să recunoaștem că sînt și scriitori care nu participă la cenaclu din teama de a nu fi minimalizați de unii confrați care cred că, o dată tipăriți, nu mai au ce căuta acolo. Falsa „respectabilitate“ a acestora le impune o comportare anormală față de această modalitate de a se confrunta unii cu alții, „cenaclul“ fiind astfel ignorat tocmai de aceia care abia că l-au părăsit odată cu prima carte. Nu văd însă cu ce ar putea scădea meritele sau adînci defectele unei cărți prezența autorului într-un cenaclu, să zicem, de la Certej sau chiar de la Casa scriitorilor. Mi s-ar putea replica, indirect, că sînt și scriitori care nu au înclinație spre asemenea întîlniri, oameni (scriitorii sînt și ei, nu ? oameni) care au trac, se „pierd“ în public. Sînt, desigur, dar puțini și nu la ei m-am gîndit, ci la aceia care își închipuie că dacă se suie în tramvai la clasa a doua (și n-ar fi rău s-o facă) vor pierde din stima criticii. Personal am participat la multe cenacluri și am multe amintiri din ele, cu timpul, din ce în ce mai frumoase, poate și înfrumusețate. Nu-mi amintesc însă să ni se fi întîmplat ceva rău, nouă, „cenacliștilor“ de la Casa Studenților, de la „Junimea“, de la „Neculuță“ ori de la „Labiș“, dimpotrivă, dintre cei de atunci sînt astăzi mulți poeți și prozatori de renume. A vorbi despre inutilitatea cenaclului după atîtea cenacle intrate în istoria literaturii, după atîția ani de referință la ele, ar fi un act de gratuitate și abia pe urmă de snobism. Cei care participă la cenaclu — fie ei muncitori, elevi, studenți, ingineri, contabili, tehnicieni ș.a. — chiar dacă nu vor reuși cu toții să semneze cărți, vor rămîne iubitori statornici de literatură, vor cumpăra cărți pentru ei și pentru copiii lor, cultivîndu-se și cultivînd în jurul lor iubirea de poezie și literatură. Tot ei au multe să ne povestească despre viețile lor, despre munca lor, constituind, cum am mai spus, surse vii de inspirație pentru scriitorul prezent între ei, arătîndu-i acestuia spre ce înclină la un moment dat, o preferință mai veche sau mai nouă pentru un subiect sau pentru o anume modalitate de scris.

De aceea a fi într-un cenaclu înseamnă a participa direct la viața literară a întregii țări, a-ți respecta propriile angajamente de conștiință, a-ți îndeplini un act de responsabilitate cetățenească.

atelier literar
poșta redacției

GR. I. VISU : Nu, nu e bine ! Scrieți prea mult, în goana condeiului, „verzi și uscate", vorbărie fără sens, fără vibrație, fără ecou. E cazul să dați mai multă atenție lecturii, confruntării neîncetate cu paginile adevăraților creatori de poezie.

DAȘA CARAȚUN : Sînt unele elemente interesante în crimpeiul pe care ni l-ați trimis, prea mic, totuși, ca să ne putem face o părere mai clară. Reveniți (dar recurgeți la o mașină de scris).

L. VARTAN : Sînt unele predispoziții, pagini în care vorbele iradiază uneori, dar, din păcate, mai multe altele care rămîn inerte, în aglomerări și despletiri verbioase excesive, care înundă și sting freamătul, încandescența. Se pot cita unele lucruri mai aproape de reușită („Dimineața", „Sînt bolnavă", „Mi-e sufletul", „Țara", etc.), dar trebuie strunit mai bine cuvîntul și stăvilită invazia convenționalismului retoric. Reveniți !

V. PR. : O impresie de stins, de monoton, de stagnant, își face loc, parcă (ceva mai vii, poate doar „Limite", „Fraged brat", „Amintiri"). Nu cumva e vorba de un început de inerție, obișnuință, oboseală ?...

V. IONESCU : Cîteva, mai rigide, greoaie, poticnite (în diverse **ochiu-mi, ascunsă-mi,** etc.). Dar, bune și foarte bune, altele : „Amurg", „Piatră", „Răsărit", „Perspective".

T. CAPOTA : Ar putea ieși ceva, dacă paginile ar pierde aerul atît de savant elaborat, de produs de laborator, dacă ar cîștiga în spontaneitate, limpezime, coerență. Să mai vedem.

V. CROITORU : Nu e bine „mai ales scriu", preferabil „mai ales citesc" (există încă multe lacune și nesiguranțe care se simt prin pagini). Poate că nu e încă momentul să vă gîndiți la volum ; deocamdată, după lunga pauză, producția dv. seamănă cu un torent tulbure, antrenînd și multe impurități de tot felul. Trebuie să ajungeți, după încetarea acestei erupții (firești, de altfel), la echilibru, decantare, control de sine. Dintre ultimele pagini trimise, sînt de citat : „Cristal", „O stare", „Insemn", „Dacă aș fi". Interesante sînt și cîteva altele, mai ales „Poem păgîn" și ceva din „Nopți", dar ele

Ion Sălișteanu: „Iubire"

sînt încă tulburi, învălmășite, incontinente, uneori delirante, ilustrînd prea mult fenomenul de care pomeneam mai sus. Grăbiți-vă încet !...

THOMAS : Impresia generală e de rotund și omogen, de elevație. Nu sînt sugestii de formulat ; manuscrisul are un echilibru și o configurație a sa (în parte, îl cunoșteam de altfel), el exprimă foarte bine, se pare, această primă etapă a devenirii poetului care sînteți. Nu ne rămîne decît să vă dorim succes (într-un demers care nu va fi deloc simplu și ușor).

C. I. ȘTEF. : Felicitări pentru bunele vești ! Sperăm ca noua treaptă a pregătirii dv. să se răsfrîngă fericit și asupra paginilor lirice, îndepărtînd aerul didactic-sentențios al unora, uscăciunea prozaică și primejdia platitudinii, care se mai fac vizibile în altele. Dintre ultimele, ni s-au părut mai bune : „Cîntec", „Întrebare" (Am privit), „Sîntem o voce", „Întrebare" (Odată), „Dimensiune", „Sens" (care a mai fost pe la noi, poate în altă variantă).

P. CERNAT : Iată o binevenită tentativă de evadare din spațiul mimetic — suprarealist — teribilist, etc. al ultimelor caiete de școală, începutul (ușor întîrziat) al adevăratei expediții pentru descoperirea glasului propriu. O să vă fie din ce în ce mai greu — veți vedea — pe măsură ce vă veți lua, din ce în ce mai mult (așa cum se pare, ați început acum) răspunderea și riscul de a **comunica,** de a asuma în poezie, un mesaj, un înțeles, o semnificație, etc. E mult mai greu, desigur, dar mai frumos, parcă, mai adevărat, mai omenesc chiar. Rezultatele de acum sînt uneori remarcabile, pline de perspective, atît în poezia de dragoste („Primăvara", „Apă", „Poezie albastră" „Carte nescrisă" și chiar șocantul „Poem simplu"), cît și în celelalte („Frumoasele dimineți", „Istorie" și „Poezie de lut" — ambele cu finalul neinspirat — precum și „Doi pași". „Strada Arcului") interesante, dar încă pline de zgură, nefinisate. Felicitări și pentru examenul reușit !

Vasile Cornea (ceva mai bine, în „Vino să vezi"), **Rain I., Eugen Ștefan, Dumitru Monica, G. E. Boer, Kahos, M. V.-Vrancea, Ydna Nisor, Aurora R., Titu Dumaru, St. Bak Ojejdea, Liviu Ariion, Călin Andrei, Const. Hahui, Ioana Avram, George Stoica, Petru Muscel, Viorel Isofache, Sandu Emilian, C. Serghiuță :** Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

Amintiri de demult

Așteptăm să apară pe albul ecran
actorul acela teribil
jumătate cal, jumătate bărbat,
tremurau emoționate fragile puștoaice lîngă noi

cădeau flori de tei din cerul întunecat
în difuzoare începură cîntece
despre război
și iată, în sfîrșit, el apăru
arătîndu-și dinții perfecți și ochii migdalați,
puștoaicele nechezară subțire privindu-l —
dar asta nu interesează —
era o noapte turbulent de frumoasă
în grădina de vară
cădeau flori de tei cînd mîna actorului
uriașă caracatiță se întinse în sală
luînd vreo cîțiva pe ecran —
mă trezii și eu cu un pistol în mînă
trăgînd
și strigînd și din gură
bam-bam, bam-bam,
în mijlocul nu știu cărui măcel,
mă juram să nu mai vin
la filme în care din minut în minut
se moare
mai ales că rămăsesem la un
moment dat
cu mîinile goale
și vreo cîțiva se pregăteau
(în paranteză fie spus, pe la spate)
să mă gîdile cu niște cuțite
însingerate
atunci sări actorul acela teribil
jumătate cal, jumătate bărbat,
alese o fată frumoasă din sală
aruncîndu-mi-o-n brațe și, calm, după aceea,
pe cei cu cuțite i-a împușcat —

formidabil, formidabil ! — răcneam
înăuntrul inimilor noastre se trăgea cu pistolul
bam-bam,
ce mai, era ca-ntr-un vis din adolescență
în care eu citeam biblioteci întregi
și-ți vorbeam despre moarte, printre sărutări, iubito,
fără ca tu să înțelegi.

THEODOR PURICE

O stare

În fiecare zi lumină, lumina
ca o pînză de păianjen ne țese,
în fiecare zi în noi timpul visează
o altă stare lăsîndu-ne în simțuri
o lincezeală minerală, sub petala
trandafirului culoarea se înnobilează,
un parfum bîntuie noaptea,
în fiecare zi dragostea lasă o amprentă
în trupurile noastre însemnîndu-le
cu o substanță a speranței.

VICTOR CROITORU

Poveste de dragoste

Soarele nu mai are loc în
scorbura lui
se prelinge pe obrazul femeii (care
de multă vreme îi dă roată)
și arde ca o apă tare
iarba de sub tălpile
mele
tot ce mai poate trăi

Ligia Macovei : „Portret de fată"

s-a pierdut în pădurea de
sălcii decolorate
printre mlaștini și ierburi înalte
lîngă mine poate doar
pietrele
mai sînt vii în adîncul lor
mă arunc cu pieptul înainte
răcoarea să-mi spele repede
ființa pînă la inimă
și
cînd luna se va întoarce
din călătoria de nuntă
voi să puteți iubi un nufăr
alb

D. BORCEA

Răsărit de soare după furtună

Dintr-odată
te ridici speriat
de o adiere străină
să ocrotești firul de iarbă
e un joc
frumos dar
obișnuit cu secera aerului
cu trecerea luminii în noapte
firul de iarbă durează
e mai puternic decît stejarul
care a căzut lovit de trăznet
vara trecută lîngă fîntînă
e mai înțelept decît tine
care tremuri înălțător pentru alții
născut în primăvara aceasta
mai bătrîn decît istoria este
veghează mișcarea norilor
insuflă vîntului
puterea de a adia.

VIORICA IONESCU

Cuib

Peste pămînt se-ntinde leneș smogul :
Copacii, stranii preoți, își îmbracă
Cu aburi otrăviți leprosul trup
Și propriul lor prohod orbiți și-l cîntă.

Iar tînguirea se prelinge gros
Ca o mareе neagră peste țărmul
De unde au plecat speranțe multe
Și s-au întors trudite păsări,

Ce nu mai vor decît legănătoarea tihnă
A unui cuib senin deschis spre soare.

T. N. HALMYRIS

Cînd, în febra însetării

— Copleșit de neputință
și de propria-i micime
ochiul dezolat de sine
mă privea ne-ncrezător

— Ochiul dilatat de spaima
umbrelor împresurîndu-i
urmărea traiectu-mi magic
ca pe-un spasm fulgerător

— Ochiul pervertit de hora
devenirii schimbătoare
își schimba, abil, culoarea,
zboru-mi pur adulmecînd

— Cînd, în febra însetării
neînfrînte de opreliști,
mă pierdeam în vis cu dorul
astrului muncit de gînd. —

PETRE VLAD

O nobilă tradiție: scriitorul și țara

Urmare din pag. 1

fel decît printr-o meticuloasă și din aproape cucerire a meterezelor ei de înțelepciune și dramă. Dialogul în ani pe care-l efectuează Sadoveanu ori Rebreanu spre a-și cunoaște eroii e o cucerire a lor în care realitatea a corectat, lărgit, aprofundat, nu o dată, optica scriitorului.

Ce denotă asemenea experință decît o tradiție a democratismului literaturii, o veche încetățenire în conștiința scriitorului român a nevoii de a fi un receptacol al sensibilității lumii în mijlocul căreia trăiește !... Faptul nu apare ca un moft, ca un gust de popularitate ieftină ori de facil electoralism. Creația autentică, profundă e de neconceput în afara acestui dialog cu cei care-i alcătuiesc substanța vie a inspirației ori impulsului. Un mare romancier român mărturisea că, spre a scrie despre o lume căreia îi aparținea, s-a supus, a simțit totuși nevoia s-o facă, examenului discutării proiectelor sale de către inșiși viitorii lui eroi. Firește, nu e vorba să facem din cititor o instanță rigidă care „comandă" scrisul după diagramele unei sensibilități fiuctuante, care dorește să se vadă în literatură nimbat în mod obligatoriu și fără drept de apel. Nu e vorba despre „cînd scrii, tovarășe, o carte în care să apară și fabrica noastră ?" Există, realmente, un orgoliu popular față de operele de artă. Eminescu e și un titlu de nobilețe al cititorului român. Năzuința spre a „avea un nou Eminescu", felurit formulată și auzită adesea de fiecare din noi, intră în zona unei ambiții populare îndreptățită la exigență, judecată și grijă pentru creația artistică. Termenii acestei reciprocități de interes — al scriitorului pentru societate, al societății față de produsele artei — apar strălucit exprimați în recentul Program de măsuri, destinat perfecționării vieții spirituale, elaborat de conducerea partidului nostru. Programul cuprinde un apel vibrant la dialog responsabil între scriitor și cititor, trasează parametrii schimbului de opinii, apăsînd atît pe caracterul său culturalizator, de răspîndire, în public a valorilor literaturii, cît și pe nevoia de a-i facilita scriitorului o cunoaștere complexă, autentică, exactă a peisajului României de azi. Este mai mult decît o experiență. Se adîncește și perfecționează o tradiție din care literatura nu va avea decît de cîștigat.

Manualul de istorie

Urmare din pag. 1

uitînd că fiecare își are semnificația și literatura sa — e cu totul firesc ca elevii să vorbească despre „monotonie" și vetustitate.

Se simte deci nevoia atît a primenirii manualelor prin introducerea de noi elemente istorice și pedagogice, cît și a impulsionării profesorilor prin însăși observațiile și aprecierile foștilor lor elevi, în numeroase cazuri viitori colegi.

Pentru primul caz e de ținut seama de tradițiile literaturii noastre didactice, de manualele de odinioară ale lui A. Treboniu-Laurian — care au cunoscut 11 ediții — A.D. Xenopol, Grigore Tocilescu, N. Iorga — în Transilvania ale lui I. V. Rusu și Ion Micu Moldovanu — D. D. Pătrășcanu, mai tîrziu ale lui Ioan Lupaș, Const. C. Giurescu, A. Otetea și ale altora, care se distingeau atît prin varietatea materialului istoric, cît și prin calitățile de limbă și fluiditate literară. Uneori printre autorii de manuale școlare, îndeosebi de limbă română și istorie, se întîlneau și mari somități literare ca A. Odobescu, Ion Slavici, George Coșbuc, Al. Vlahuță, G. Călinescu.

Datorită conștiinciozității lor științifice și însuflețirii lor literare, multe din aceste manuale școlare erau adevărate antologii de expuneri precise și de creații artistice.

Un manual de istorie trebuie să corespundă mai înainte de toate imperativelor educative ale tineretului, și îndeosebi imperativelor educației patriotice.

Istoria și literatura sînt căi dintre cele mai largi spre cunoașterea și iubirea patriei.

În fiecare manual de istorie trebuie să răsune accentele discursului din 1843 al lui M. Kogălniceanu, avîntul din „Istoria românilor sub Mihai Vodă Viteazul", a lui N. Bălcescu, din „Cîntarea României" a lui Alecu Russo, din „Memorialele" lui Vasile Pîrvan, și din atîtea din miile de pagini ale lui N. Iorga sau Constantin C. Giurescu.

În această direcție credem că au un cuvînt de spus nu numai specialiștii în istorie, ci totodată și scriitorii noștri, poeți, prozatori sau dramaturgi.

Cît privește modul de predare al profesorilor, el trebuie să se inspire din setea de viață și de adevăr a elevilor ce le sînt încredințați, din considerentele ideologice și politice ale prezentului — din viitorul spre care ne îndreptăm cu optimism.

sport

Cînd jucăm?

1—1 cu echipa Cehoslovaciei pare un rezultat bun.

Desigur, vor fi unii care vor striga din toate puterile că un meci egal cu o echipă aureolată de atîtea succese este un rezultat chiar foarte bun, după cum vor fi și din aceia care nu vor accepta nici în ruptul capului un asemenea rezultat „acasă". Noi nu vom fi nici cu unii, nici cu alții, pentru că nu ne-a interesat atît rezultatul, cît să vedem la ce ne putem aștepta după acest meci.

De cîțiva ani buni, naționala noastră trăiește prin cîțiva jucători al căror talent, recunoscut și confirmat prin o serie de rezultate, abia mai pîlpîie cîteodată sub rafalele „tacticii" desenate cu creta pe tablă. Unii dintre ei s-au stins, alții vin la stadion ca la grădina de vară, puțini se mai zbat să alerge și în repriza a doua, dar nu mai pot. În jurul acestora se improvizează spectaculos, se vorbește de spirit ofensiv, de jocul pe extreme, de mișcare în teren, dar pînă la urmă ceea ce se vede este o echipă dezordonată, obsedată numai și numai de ideea de a termina meciul în picioare. Spunem toate acestea înțelegînd că nimic nu se poate schimba peste noapte, dar că nici nu trebuie să ne prefacem că nu vedem cum trece timpul și să uităm că o echipă se face totuși cu jucătorii pe care îi ai astăzi, nu peste 4—5 ani.

Și acum despre jocul propriu-zis și jucători : Răducanu a apărat bine, sobru, fără „numere", a scos cîteva mingi foarte grele, onorîndu-și astfel cele peste 50 de prezențe în națională pentru care a fost sărbătorit. Cheran a alergat mult, însă pare obosit și de aceea e nesigur în pase, ca, de-altfel, și Sandu Gabriel. Sătmăreanu II a jucat aproape fără greșeală, pînă la sfîrșit, arătînd o excelentă condiție fizică. Manea, chiar dacă își lasă jos jambierele, nu are încă valoare de internațional, a fost „păcălit" cu ușurință (mai ales de Masny) și are pe conștiință multe faze periculoase la poarta noastră, între care și aceea de gol. În linia de mijloc Dumitru și Iordănescu au jucat lamentabil cît au jucat, mai mult au stat în teren, au pasat la adversar și s-au impiedicat de coechipieri, încurcîndu-i (toată lumea, cu excepția antrenorilor naționalei, știe că nu sînt deloc în formă !). Dinu, exact în prima repriză, s-a înmuiat la începutul celei de a doua, iar pînă la urmă a dispărut din joc (a făcut un fault pentru care cartonașul galben a arătat mai degrabă roșu). Balaci și Dudu Georgescu (acesta a marcat un gol cu capul, la propriu și la figurat) au luptat mult, au ajutat apărarea, au creat pericol la poarta lui Vencel, confirmîndu-și fiecare forma și valoarea, spre deosebire de cele două extreme reșițene, Atodiresei și Florea, care abia se țineau pe picioare ori de cîte ori îi lovea mingea (cum de au fost selecționați, cînd, se știe, clubul lor a jucat un singur meci în 3 etape ?!). Deși a jucat puțin, O. Ionescu ne-a plăcut. Echipa Cehoslovaciei a impresionat prin maturitatea sa tactică, prin tehnică și angajament, etalînd jucători de excepție ca Pollak (care a „arat" tot terenul), Masny, Dobias și Ondrus. Putea cîștiga, însă faptul de a rămîne neînvinsă a părut că o mulțumește. Cîteva cuvinte despre faza din minutul 89 în care cei ce au urmărit meciul la televizor au văzut 11 m. E adevărat că fundașul ceh „s-a lăsat" pe atacantul nostru, însă într-o asemenea fază cel care este cel mai aproape de fază, arbitrul, poate hotărî „penalty" sau nu. Kireloupoulos care, în general, a arbitrat bine, a lăsat jocul să continue și poate că ne-a făcut un bine, altfel cine știe dacă nu i-am fi salutat astăzi, pe fotbaliștii noștri ca pe niște statui. Ar fi fost prea devreme pentru unii, prea tîrziu pentru alții, oricum, înainte de Bratislava.

Discobol

Cenaclul „Nicolae Labiș"
din Suceava

În nalta noastră Românie

Vechi umbre vin pe șesuri, iată
Albastră ne e veghea și ne doare,
Că noaptea-aceasta, o, cum se petrece,
Cutremurîndu-și ape de candoare !

Pășim pe vechi colnice, de taină și de dor,
Profunde sonuri pleacă din stejar,
Înrourate plaiuri din vremuri se deschid
Ca pentru noi zidiri a mii de meșteri mari.

Deschideți, o, prieteni, bătrînele înscrisuri
Cu psalmii noștri, izvoriți din glie,
Renaștere e-n iarbă și în inimi
Și crește-n nalta noastră Românie !...

FLORIN BRATU

Cetatea Sucevei

Acesta poate fi semnul încrederii mele-n cuvinte :
Miezul tăcut al pietrelor,
Sfînta lor aducere aminte.
De tropotul cailor lui Ștefan.

Acolo se-ntemeiază din abur albastru
Pragul iubirii de țară,
Peste lungul amurg
Coborît între fosnet de crini.

Ci urca-voi în vatra de Scaun
Ca într-un templu cu dor
O, iar ascultînd
Cum crește albul mesteacăn de glorii
Și gușa ciocîrliei
Cum deasupra se-aprinde.

Aceasta fiind semnul încrederii mele-n cuvinte.

Cîntecul dimineții

Ce drum e acela pe care curge
Fără contenire roata pașilor
Precum o uruire de brazde ?
Și unde începe alcătuirea
Imnului despre fecunda-i putere
Cînd bat coloane în vămile clipei ?

Eu cred că Poezia poate fi
Chiar grava cadență a străzii.
Ieșiți în zori să-i auziți
Incandescenta potrivire de soiuri.

Da, se poate vorbi despre mișcarea
Uneltelor întemeind metafore
La ora zămislirii marelui
Clopot al zilei,
Patria fiind orga solemnă
Și noi cîntecul
Mai necesar decît respirația.

ION BELDEANU

Precum rostirea gravelor minuni

Și fumegă-n tîrzie ne-ndurare
Cenușa cea a bunilor străbuni,
Fumegă-n chip de pasăre și doare
Planînd pe cerul gravelor minuni.

Fumegă-n chip de pasăre și iarăși
Aprinde căzătoarele pe cer.
Ce stea alesu-mi-s-a de tovarăș
Spre împlinirea legilor ce-o cer ?

Cenușa cea a bunilor străbuni
În mine-ntr-o aripă se preschimbă
Precum rostirea gravelor minuni —
Ne-nduplecare, Patria și Limbă.

GEORGE BODEA

Umbra mea

Umbra mea
e-o frunză de nea
prinsă-ntr-un pom
cu trunchi de om
și rădăcină
înfiptă-n lumină...

I. SERAFIM

podul

Cele treizeci și două de ore esențiale ale podului de peste Subțirea s-ar putea stringe, de fapt, într-una singură ; sau într-un sfert dintr-aceasta ; sau numai într-o clipă, în clipa aceea unică și nesfîrșită cînd el ar fi trebuit să se prăbușească și nu s-a prăbușit, începîndu-și de fiecare dată orele de la cap, ca și cum chiar atunci i se bătuse ultimul cui și numai ce trecuseră peste el primii pași de trecător adevărat.

La urma urmei, el nu era pod decît dacă era și Subțirea apă : altfel, albia seacă rămînea doar o simplă dungă pe suprafața pămîntului, un dezmăț de pietre și de buturugi mai mult putrede, iar el — podul — o bucată ceva mai deosebită de drum, un crîmpei de drum de scîndură, cu margini. Ani la rînd, Subțirea nu există decît cu numele și cu praful, astfel că — dacă o cheamă așa — înseamnă că soarta asta o are din străvechime : un fir îngust, bun pentru scurgerea oilor, neînstare să țină apă cît să-și poată zice riu, gîtuit cu fiecare nouă primăvară de lăstărișuri proaspete, cu adîncimea de cîndva mereu mai netezită sub copitele cîrezilor și ale turmelor, cu nisipul zburătăcit de vînturi, un fel de șanț mort pe care-l ocoleau pînă și broatcеii ; iar el, podul, nu există decît tot mai cu seamă cu numele („... și la prinz să mii vacile la umbră, sub pod..."), pentru că oamenii și carele n-aveau nici o trebuință absolută de el, treceau Subțirea pe oriunde li se năzărea că ar scurta drumul — și însuși drumul, dacă te uitai bine, nu-i dădea prea mult respect, nu-l considera neapărat pod, pentru că, ajuns la el, dintr-o dată se desfăcea și cobora și în dreapta, și în stînga, și-o lua pe lîngă el, aiurea.

Cînd au izbucnit apele din toți munții și Subțirea a fost mai întîi rostogolire de huiet, bulucire de spaime, apoi întîndere nemărginită și grea de lut curgător, podul a stat. Se vedea din el numai o placardă, pe care nimeni nu mai știa ce fusese scris, ori dacă fusese scris ceva, și locul îi era abia însemnat de o răsucire spumegată a mîlului lichid, furios că poate fi ceva care ar gîndi să-l împiedice. A stat — podul — din pricină că unul, parcă Doremidont, un tăietor de pădure mărunt, cu nimic deosebit dacă n-ar fi avut mustața ciudat de neagră față de albul părului, a luat o cange de fier și s-a luptat — în toate întîiele treizeci de ore esențiale ale podului — cu buștenii și cu tot ce aducea la vale stihia. Nu-l pusese nimeni că o facă, nimeni n-ar fi avut puterea sau îndrăzneala asta, nici n-a spus cuiva că are de gînd s-o facă, dar a stat acolo cu cangea o noapte, o zi și încă o bucată de noapte, pînă cînd un buștean perfid s-a sucit fără veste și l-a lovit în piept, luîndu-l la vale ; măruntul s-a ținut cu încrîncenare de buștean, cînd s-a mai desmeticit s-a legat de el cu cureaua înainte de a adormi ori de a-și pierde simțirile și, către dimineață, i-au aruncat năhlapii pe amîndoi pe un mal, undeva foarte către cătun, unde înainte de dezlănțuire fusese pășune verde, fără nici o știință despre Subțirea. Tîrziu după aceea, cînd mîlul s-a reînchegat iar apele s-au dus și s-au supt, un vecin al acestui Doremidont a vrut să știe ce l-a apucat pe el să se înfrunte cu buștenii acolo, pe pod ; a aflat că măruntul se dusese să ia cangea de la un cumătru de peste munte, care căta să o facă uitată pentru că era bună pentru smuls fîn din căpițe, iar la întoarcere a înțeles că nu mai poate trece Subțirea decît pe pod ; fiind pe pod — că ocolise mult, vadul către casa lui era hăt încolo —, a văzut venind un buștean și a socotit că trebuie împins, să nu rupă ceva din pod, că poate-or mai veni și alții care să-l treacă ; pe urmă a văzut altul, care și el trebuia împins, și altul, și tot așa, fiindcă buștenii veneau mereu și altcineva prin preajmă, să se ocupe de ei, nu așa, mai ales că se și înnoptase. Către dimineață s-au strîns niște oameni pe mal — malul se înțelegea atunci cam de pe unde fuseseră căpițele, dacă nu și mai încolo — și i-au văzut căciula peste valuri : cum stătea el pe pod, cu picioarele încrucișate pe după balustradă, apele îi suiseră pînă pe la piept, poate erau mai mici dar se urcau în sus, cam pe la piept îi ajunseseră, dacă nu chiar pe la gît ; l-au văzut, carevasăzică, și doi au venit la el pieptiș și, după ce l-au înjurat bine și i-au spus că e țicnit, au vrut să-l ia de-acolo : dar tocmai atunci se năpustea alt buștean, așa că unul dintre noii veniți a trebuit să-l împingă, că era pe partea lui, apoi a năvălit altul, pe partea celuilalt, astfel că au rămas toți trei, pînă cînd l-a smuls pe el apa, iar după aceea numai cei doi, care — de fapt — ei au stat în primejdie și-ar merita să le spună cineva că s-au dovedit mai țicniți decît el. „Bun — a zis vecinul, cel curios —, astea le mai știm de pe la lume, dar eu te-am întrebat ce-ai căutat tu acolo, cine te-a pus pe tine să împingi buștenii, eu asta vreau să știu". Măruntul s-a uitat la el scurt și uimit, de jos în sus : „Păi nu ți-am spus că altcineva nu era și, dacă se îngrămădeau buștenii, se ducea dracului podul, că-l răzbeau ?". „Bine, asta am înțeles-o, dar eu te-am întrebat de ce trebuia să-i dai la o parte tocmai tu, că pe tine podul nu te privește, tu stai hăt încolo și nici căruță n-ai, să zici că te-ai duce cu ea după fîn ; asta vreau eu să știu de la tine : de ce tocmai tu, care nici în sat nu prea stai ?". „Păi n-auzi, măi — s-a stropșit măruntul cu mustață neagră și păr foarte alb —, n-auzi că eu m-am nimerit acolo ?". Celălalt a lăsat-o baltă, de fapt chestiunea nici nu-l interesa prea mult, dar o auzise pe nevastă-sa, cu cîteva zile în urmă, că nevasta lui Doremidont tăietorul de pădure habar n-avea ce făcuse bărbatul ei în nopțile și ziua aceea de pomină, ea crezuse pînă atunci că-l prinsese potopul peste munte, la cumătrul, și că el șezuse acolo, la căldurică și la ferealî : îl și ocărîse, că a trebuit să alerge singură după niște rațe bezmetice, afară din cale de bucuroase pentru valuri.

Ștefan Stroe

Amintirea Bălcescului

Puterea lui este peste ape și-n somn
Aude muzica grîului sub zăpezile fumegînde
Ochii îi avea ca lacrima unui fluviu
Care visează, și visul era
De culoarea grîului liber. Noaptea venea
Din golful de fosfor regal, ispitită
De fierbințeala tîmplelor sale

Mai tîrziu toate trec în efigie. Din cînd în cînd
Sosesc întîrziate reflexe
Din minele de argint ale somnului său,
Peste marea exilului, iar iarba-și trimite
Ambasadorii-n cetăți
Și îmbătrînesc fîntînile prin care vorbește.
(O tulburare era, de Dunăre
Nepașnică, între lămîi înfloriți)

Ne-am născut locuind numele lui
I-am atins fruntea cu degetele toate
Acestui bărbat și valah și liber, bolnav
Ca noi toți de lacrimi de grîu, de pîinea
Ce ni se trimite din zăpezile fumegînde
De-acasă...

VIOREL DÎRJA

Voevod de neam

Starea de rază a făpturii tale,
Mărite Doamne,
Topește întunericul dintre noi
Și asemenea unei luminate ferestre de schit
În pustietatea timpului se ivește.
Mînia ta arde cenușile cele viclene
și adună dușmanele urme,
cum spală apa treapta de piatră
a sfetnicului tău Daniil,
pogorît sub lespede
la capătul drumului vieții sale.
Mîna ta sălășluiește ca un șoim împărătesc
pe umărul nostru,
scrutînd zările cele galbine,
răsfoind foile
pe care scribii lumii
nu și-au pogorît pana lor încă.
Seara și dimineața
călătoresc către noi stelele
luminătoare de lumi,
iar trupul tău ca un riu de hotar curge,
dezmărginîndu-se pe sine.

MARCEL MUREȘEANU

motive străvechi în folclorul românesc

— Problema continuității în lumina literaturii populare —

Invitatul nostru: Dr. ADRIAN FOCHI,
cercetător științific principal la Institutul de cercetări etnologice și dialectologice

— Știind că una din problemele fundamentale a întregii științe și culturi românești în ultimele două sute de ani este așa numita „problemă a continuității", respectiv teoria privind formarea limbii și poporului român ; cunoscind, de asemenea, că, de-a lungul timpului și etnografia și folcloristica românească au intervenit în această dezbatere cu argumente proprii din cele mai interesante, am dori să aflăm de la Dvs, care este situația, actuală ?

— Într-adevăr, problema continuității este una din cele mai importante probleme pentru știința românească, mai ales că unii, însuflețiți de idei și teorii care nu au nimic de a face cu știința, repun periodic în discuție aceleași vechi argumente tendențioase, după care poporul nostru s-ar fi născut la sudul Dunării, de unde a migrat în țara pe care o locuiește astăzi. În privința aceasta s-a făcut remarcat în secolul trecut R. Roesler cu ale sale „Romänische Studien", Leipzig 1871, cu care s-a războit în epocă B. P. Hasdeu, iar mai tirziu și A. D. Xenopol și alții. În momentul de față, această direcție este reprezentată de un învățat german, prof. Stadtmüller de la München.

— Problema continuității este formată, de fapt, din două sub-probleme : prima se referă la apartenența românilor la familia popoarelor romanice, cea de a doua la leagănul poporului nostru. Ce poziție ia folcloristul față de acest aspect binar al chestiunii ?

— Chestiunea apartenenței noastre la familia popoarelor romanice a fost rezolvată ușor și destul de simplu ; lingvistica a furnizat cele mai hotăritoare argumente și astăzi nimeni nu mai contestă această latură a problemei. În privința locului unde s-a născut poporul român, arheologia a adus și aduce noi și noi argumente. Folcloristica, în calitatea sa de știință autonomă, are sarcini culturale și sociale ce derivă din propriul său cimp de cercetare și urmărește scopuri specifice. Încă de la descoperirea folclorului, folcloriștii au participat și ei la discuția privind continuitatea, încercind să furnizeze argumente culturale în sprijinul tezelor noastre fundamentale. Nu am fost însă înarmați cu o metodologie adecvată unor cercetări interdisciplinare, neavind la dispoziție cunoștințele necesare unei asemenea cercetări.

— Totuși anumite cercetări ale înaintașilor au îndeplinit un rol în evoluția științelor sociale din țara noastră.

— Fără îndoială că unii înaintași au contribuit pozitiv în această dezbatere, dar cum cercetările s-au referit mai cu seamă la studiul diferitelor obiceiuri, contribuția folcloristicii se referea numai la aspectul apartenenței noastre la familia romanică, nu și la aspectul mult mai important al teritoriului de formare a limbii și poporului nostru. Și în această direcție lingvistica făcea mai bine, iar ceea ce realiza folcloristica părea de a doua mină. Contribuția folcloristicii era mai curînd o permanentă făgăduială decît o realitate.

— Există oare și posibilitatea de a proba cu argumente folclorice acest aspect teritorial al problemei continuității ?

— O îndelungată experiență mă face să cred că această posibilitate există, însă se cere ca să se elimine din discuție orice urmă de eseism, diletantism și amatorism. E vorba de a aplica studiului o rigoare restrictivă totală, în așa fel încît să nu lase nici un pic de cimp de actiune imaginației ; e vorba de un pozitivism atît de strict incit să nu mai îngăduie replica. Și acest lucru este posibil. Bineînțeles nu trebuie să ne așteptăm să aflăm un număr mare de documente de acest fel. Folclorul cuprinde toate aspectele istoriei noastre și mai curînd pe cele noi. Aspecte vechi sînt destul de puține și s-au păstrat numai acele ce s-au putut permanent contemporaneiza, supraviețuind în transformări succesive pînă astăzi. Este de ajuns să aflăm unul singur pentru a dovedi ceea ce ne interesează. Cu un singur os, Cuvier putea reconstitui o întreagă clasă de fapte biologice și tot așa, cu un singur text, cercetat adecvat, se pot aduce noi dovezi că poporul nostru s-a format pe teritoriul pe care îl locuiește și astăzi și pe care a locuit neîntrerupt totdeauna.

— Există un text, cu o putere doveditoare atît de mare ?

— Sigur că există. Poate există și altele încă, dar cunoștințele noastre actuale sînt incomplete. Există însă și posibilitatea unor demonstrații indirecte, cu ajutorul folcloristicii comparate. Toate la un loc arată că folcloristica poate contribui și ea, în funcție de specificul său, la dezbaterea pe această temă, aducînd argumente trainice, de necontestat.

— Ne puteți prezenta, în cadrul acestei discuții, problematica acelui text de care vorbiți ?

— Am scris despre acestea acum mai mulți ani și de curînd am reluat chestiunea în cadrul unei sesiuni științifice a Institutului de cercetări etnologice și dialectologice. Cu toate acestea, am să expun aici, în linii foarte sumare, concluziile la care am ajuns.

Subiectul de care pomeneam s-ar putea numi în cataloagele de subiecte : „lupta tînărului cu leul". La români, acest subiect apare în așa numitul „colind al leului", piesă ce face parte din ciclul mai larg al „vînătorilor eroice", ciclu larg și bine reprezentat în colindele noastre. Ofer conținutul rezumativ al unei variante culese și publicate în bune condiții științifice și artistice de Sabin Drăgoi. Un tînăr își potcovește calul, în vederea plecării de acasă. Mama lui îl întreabă pentru ce face acele pregătiri, dacă nu cumva se gîndește să plece în pețit. (Ideea pețitului eroic este miezul întregii cariere vitejești a unui erou). Tînărul răspunde că nu-l umblă gîndul la căsătorie, ci se gătește să plece să lupte cu un leu, care a apărut în țară pe neașteptate și provoacă tot felul de neajunsuri. El își ia rămas bun și pleacă. Află pe leu adormit. Pentru el se pune problema onoarei vitejești : să ucidă pe leu în timpul somnului, sau să-l trezească așa cum îi dictează onoarea sa. Trezește pe leu și se iau la luptă. După o încleștare teribilă, tînărul învinge fiara, o leagă strins și o aduce acasă spre a se bucura de faima cîștigată în luptă. Într-adevăr, toată lumea îl aclamă pentru victorie și o slăvește pe mama lui care a născut un asemenea voinic. Datorită fluidității orale a textului, unele variante cunosc devieri de la această schemă narativă, fără însă a aliena însuși subiectul. De pildă, într-unele se arată că împăratul, speriat de calamitățile provocate de leu, poftește pe voinicii din țară să iasă la luptă cu acesta, făgăduind eliberatorului — după un canon artistic arhicunoscut — o jumătate de împărăție. Mai sînt și alte diferențe de același ordin, ceea ce e însă perfect stabil și pretutindeni constant, este formula în care voinicul îl găsește pe leu dormind și-și pune problema onoarei sale vitejești. Această formulă nu este ceva specific pentru acest text, ci o mai întîlnim și în cuprinsul cîntecelor epice tradiționale, ca de pildă în „Tănislav, Cîntecul haiducilor, Cîrlăiorul, Voinicul și furul", unde cunoaște 2 interpretări diferite : „Verde foie mergărit, / Să dau în el adormit / Mi se ține-nceluit, / Nu știe de ce-a murit. / / De ce să-l tai de-adurmit, / Că s-o ține-nceluit, / Cînd oi zice matostat, / Nu știe cin' l-a tăiat !". Dacă în primul exemplu, problema ce se punea este ca adversarul să știe cum a murit, în cel de al doilea — tipic pentru concepția eroică pe care o ilustrează — se pune în discuție cine l-a ucis și deci faima vitejească a tînărului. Ceea ce trebuie subliniat aici e faptul că în concepția eroică, omorirea adversarului în timpul somnului echivalează cu un act de mișelie, iar creatorul popular respinge un astfel de comportament. Oricum reținem faptul că acest moment este tipic pentru concepția eroică a poporului nostru, că el nu apare întîmplător numai în textul colindului de care ne ocupăm, ci constituie o prezență caracteristică și în cuprinsul altor producții epice ale poporului.

Sirenă (Faraonoaică). Strachină de Oboga. Muzeul de artă populară al Republicii

Subiectul e foarte vechi, e de origine orientală, fiind atestat încă în miturile sumeriene, mesopotamiene, siriene, de unde a trecut la vechii greci, care — într-o vreme arhaică încă — l-au transmis romanilor. La greci și romani, este vorba de mitul lui Herakles-Hercules, unde subiectul reprezintă primul episod din cele 12 munci ale eroului. Ni s-au păstrat prea puține interpretări literare ale subiectului, așa că e greu de vorbit despre modul cum a ajuns un asemenea subiect la noi ; sînt însă cunoscute nenumărate reprezentări plastice ale scenei, fie picturi, fie sculpturi, care fac gloria marilor colecții muzeale ale lumii. Și la unele asemenea reprezentări plastice mă voi referi în continuare, pornind de la premisa că reprezentarea picturală sau sculpturală presupune cunoașterea mitului. Și pentru că referirea globală la mitul lui Hercules nu este din punctul de vedere ce ne interesează relevantă, ne referim numai la aceleași reprezentări care au ca obiect lupta tînărului cu leul și aflate pe teritoriul țării noastre. În acest punct al demonstrației stă partea doveditoare în problema continuității. Într-adevăr, pe teritoriul țării noastre, săpăturile arheologice au scos la lumină 3 reprezentări ale acestei scene, una în Dobrogea, alta în Oltenia și, în fine, alta în Transilvania. Două din ele au fost reproduse în lucrările de specialitate, a treia e cunoscută numai dintr-o descriere literară. Din această situație, este de reținut faptul că reprezentările de care știm s-au aflat în absolut toate cele trei provincii. Specialiștii afirmă că monumentele arheologice de care ne ocupăm, datează din primele secole ale erei noastre (sec. III—IV) și aceasta dovedește, fără posibilitate de replică, că în timpul stăpînirii romane în Dacia, mitul lui Hercules și mai ales mitul luptei cu leul din Nemeea era răspîndit peste tot, în Dacia și în Scythia Minor. Dacă îl aflăm astăzi la români, lucrul nu trebuie să ne mire : l-am moștenit în mod direct din acea epocă îndepărtată cînd mitul a fost atît de cunoscut și de răspîndit pe teritoriul țării noastre. Și acum introducem în discuție și ultimul argument : nu l-am putut primi într-o vreme mai nouă de la vecinii noștri, fiindcă acest subiect nu se află decît în folclorul românesc. Sîntem așadar îndreptățiți să înregistrăm evidența, că subiectul ne vine direct din zestrea culturală a strămoșilor noștri, care l-au păstrat apoi de-a lungul secolelor pînă în ziua de astăzi. Este un document fericit, care arată că n-am putut primi subiectul de la nimeni altul decît de la daco-romani și numai în acea epocă, respectiv în perioada stăpînirii romane în Dacia. Legătura dintre aspectul cultural și aspectul ei teritorial face ca exemplul acesta să aibă forța probatorie a oricărui alt fel de dovezi, lingvistice sau istorice. Textul acesta va intra definitiv printre acele dovezi care servesc în mod peremptoriu la constatarea continuității noastre pe teritoriul pe care trăim. Acesta este, după cît știu, singurul document de acest fel și ar fi necesar ca cercetarea folclorică să se preocupe de alcătuirea unei monografii asupra acestui colind.

— Vorbeați și de anume dovezi pe care le-ar putea aduce cercetarea folclorică comparată, cu toate că le considerați dovezi indirecte.

— Asemenea texte există și cred că sînt chiar mai numeroase decît cele pe care le cunosc în momentul de față. Voi discuta aici, în continuare, un singur exemplu de acest fel, la al cărui studiu am contribuit și eu în ultima vreme. Este vorba, de data aceasta, de un simplu motiv poetic, care poate intra ca material subordonat în cuprinsul a diferite subiecte epice sau epico-lirice. În fapt, este vorba despre motivul „arborilor îmbrățișați", care se definește poetic astfel : Doi tineri se iubesc din toată inima, dar părinții împiedică dragostea lor, din motive de ordinul inegalității economice și sociale. Atunci cei doi tineri se sinucid, aruncîndu-se într-o apă. Părinții le pescuiesc trupurile și îi îngroapă separat uneori chiar la o distanță foarte mare, dar din trupurile lor cresc, în mod spontan, două plante (din el un brad, iar din ea o viță), care se îmbrățișează, unindu-se astfel măcar după moarte. Materialul este de o frumusețe aleasă și a fost consacrat pe planul marii literaturi în „Tristan și Isolda". Nu se limitează să exprime pur și simplu ideea continuității dragostei, ci exprimă — la fazele primitive ale sale — ideea despre o nuntă reală a celor doi îndrăgostiți, pe alt plan însă, pe un plan magic. Subiectul e cunoscut pe plan universal, iar în Europa la mai toate popoarele ; la cele romanice, germanice, cît și la cele slave și fino-ugrice. O cercetare mai veche a mea a putut determina cu precizie faptul că motivul aparține genetic lumii romanice, avîndu-și originea în limbajul figurat al romanilor din primul secol al erei noastre. Elementele metaforice ale acelui limbaj provin din sistemul caracteristic al cultivării viței de vie la romani. În acest fel, existența acestui motiv în folclorul popoarelor romanice este firească, întrucît continuă metafora antică. De altfel, la francezi și la italieni e cunoscută încă și azi și aceeași practică viticolă și aceeași expresie figurată. Putem presupune deci că motivul poetic s-a păstrat și la români, ca moștenire directă din lumea latină, mai ales că acum două mii de ani viticultura era destul de dezvoltată și la daco-romani, și încă din vremea dacilor liberi ai lui Burebista și Deceneu. Este plauzibil să ne imaginăm că în acea vreme și la daco-romani imaginea îmbrățișării celor două plante putea să existe fără dificultate. Nu avem însă nici o dovadă în privința aceasta. Dar posibilitatea de a discuta despre acest text în cadrul problemei continuității ne-o oferă cercetarea comparată, care arată indiscutabil că noi trebuie să fi cunoscut motivul încă din acea epocă foarte veche. Iată care este mersul demonstrației. Motivul există la români, dar și la toți vecinii noștri de azi : la bulgari, sîrbo-croați, maghiari și la ucrainienii subcarpatici. Toate aceste popoare cunosc motivul și s-ar putea presupune — la o privire superficială — că textul românesc a fost elaborat în legătură cu cele ale vecinilor noștri. Acest lucru nu e însă plauzibil, deoarece materialul românesc se deosebește în egală măsură de tot ceea ce aflăm la popoarele vecine și se aseamănă cu ceea ce aflăm la italieni, francezi, spanioli și portughezi. Trebuie, așadar, să presupunem că noi am moștenit motivul înainte de instalarea în jurul nostru a actualilor vecini. De aceea, motivul nostru este identic cu ceea ce întîlnim la celelalte popoare romanice. Trebuie să presupunem că l-am primit încă în vremea unității romanice, cînd actualii noștri vecini nu se instalaseră încă pe locurile unde trăiesc astăzi.

În încheiere, aș mai vrea să arăt că cercetarea folclorică românească din ultima vreme a arătat cu mare claritate că poporul nostru nu poate să se fi născut la sudul Dunării, situație de bază a teoriilor roeslerianiste și neo-roeslerianiste. Adepții acestei teorii susțin că poporul nostru s-ar fi născut în Balcani, de unde a migrat apoi spre nord, nu însă fără a lăsa în acele părți unele fragmente etnice ca aromânii, megleno-românii și istro-românii. Cercetarea atentă a unuia din genurile fundamentale ale folclorului nostru și care poate servi ca etalon pentru întreaga noastră cultură populară, și anume cîntecul epic tradițional a demonstrat însă că această teorie este total greșită și că stăruirea în această greșală nu dovedește decît o nejustificată tendință de răstălmăcire. Iată care este adevărul : cîntecul nostru epic cunoaște 352 de subiecte perfect individualizate și inconfundabile. Din acestea, numai 47 se înfilnesc și la popoarele din sudul Dunării. Pentru exprimarea mai plastică a raportului, folosesc sistemul procentual și arăt că aceasta reprezintă abia circa 13 la sută ca element comun pe plan sud-est european. Restul de 87 la sută ne aparține nouă, în orice caz nu este și balcanic. În această situație ce mai rămîne din teoria roeslerianã, după care leagănul poporului nostru ar trebui plasat, chipurile, în Balcani ? Balcanismul baladei noastre populare e o chestiune neinsemnată, de suprafață, fapt care impune o nouă definiție a culturii noastre populare în ansamblul ei.

Mai vreau să adaug că toate cele discutate, pînă acum, se bazează pe cercetări personale ; nu reprezintă o sinteză a muncii altor cercetători. Și, desigur, că sînt sincer convins de adevărul celor spuse.

Interviu de C. Djigola

mapamond

din lirica chineză

CIANG TEH-HUA

Sălcii la demargine de rîu

În țara lacurilor satinate
La drum porniră tineri cărturari
De-a lungul digurilor să planteze
Fragile sălcii, miine despletite.

Trei ani trecură peste ploi și rouă,
Cu de trei ori un vint primăvăratec.
Puieții fragezi de odinioară
Sînt astăzi sălcii mari și despletite.

Cu creștetul către zenit și-nouri
Și rădăcini în humele fecunde,
Ele pe lac își desenează umbra
Și riuri cîntul parfumat li-l leagănă.

În fața vintului se țin de braț,
În uragan stau umăr lîngă umăr,
Nici trăznetele nu le despărțesc,
Nici o furtună nu le culcă vlaga.

Căci digului
Ele se fac armură
Din rădăcini respiră-n sus spre flori,
Pămîntul sec să capete verdeață.

Din ramuri și-au făcut bogate brațe,
Ca țara lacurilor să adune
Sute de brațe-n plus.
Priviți acum drapelele svicninde :
Cei ce-au plantat aceste
Sălcii-așteaptă
Pe noii plantatori sosiți curînd.

Cîntec popular al minorității Ji

Din vremi uitate munții Ai-lao
se mohorau înfășurați în brume
ca-n pelerina suferinței lor.

Marele zid chinezesc

Și niciodată cîntece de flaut
pe care Ji il făureau din bambu
n-au izbutit să risipească norii.

Nici cîntul pe-alăuta cu cinci strune
frumos alcătuită din santal
nu a putut s-alunge mohorîrea.

Căci barzii noștri Ji n-aveau ce face
decît să-și poarte cîntecul pe drumuri
lacrima cu jalea
pînă ce soare s-a ivit, de aur,
vărsînd lumini pe munții Ai-lao
și cîntecul plimbindu-l prin plăcere.

Și iarăși Ji porniră să reteze
fragilul bambu, lemnul santal
să-și facă flaute și alăute.

La cîntecul de flaut și-alăută
purces-au munții mari
să dănțuiască
în ritm cu apa Fluviului Roșu.

Sînt cîntăreții Ji la ei acasă
și piscurile le rezumă cîntul
cu care, iată-i, îl cinstesc pe Mao.

TONG KIA-TONG
(poet tibetan)

Zăpadă peste cîmpii

Virtejuri de zăpadă sub vînt
de Miază Noapte.
Jurimprejur atîrnă mari spadele
de gheață
E frig, e viscol, ninge.
Cavalerist, prieten, unde te duce
drumul ?

Croindu-și singur pîrtii te duci
către ecurii
De unde-ți vei alege un cal
pentru armată
Copitele-i sălta-vor zăpada-n nouri
palizi
Cu-un simplu ghiont de pinten
vei săgeta-n galop.

Peste cîmpii imense drapate
în arginturi
Galopul poartă steagul
ca pe o-nflăcărare
Zăpadă, ploi și oaste
Tapiserii-miracol a timpurilor
noastre

Gamela cu ciun-pa*)
Și-o dușcă de zăpadă
Ți-ajung să muți în glumă rigoarea
rece-a iernii
Și să-ncălzești cu focul din inimă
omătul.

În românește de
Al. Andrițoiu

*) Ciun pa ,mîncare tipică tibetanilor

„am admirat bogăția instituțiilor culturale din românia"

Convorbire cu ADIB LAJMI,
ministru adjunct al culturii și orientării naționale din Siria

Nu demult, la invitația Consiliului Culturii și Educației Socialiste, ne-a vizitat țara ministrul adjunct al culturii și orientării naționale din Siria, **ADIB LAJMI.** Oaspetele sirian a avut întrevederi cu factori de răspundere din domeniul culturii și a vizitat numeroase obiective istorice și culturale din Capitală, precum și din județele Constanța, Brașov și Sibiu. Înainte de a ne părăsi țara, a avut amabilitatea de a ne acorda un interviu.

— În cadrul unei recente întîlniri, șefii celor două state ale noastre și-au exprimat satisfacția față de evoluția favorabilă, între altele, a relațiilor în domeniul culturii, considerînd că stimularea schimburilor în acest domeniu constituie un mijloc adecvat pentru o mai bună cunoaștere reciprocă, pentru întărirea prieteniei româno-siriene.

— Într-adevăr, relațiile culturale dintre România și Siria pot fi calificate ca foarte bune. Este vorba, de fapt, de relații culturale între cele două țări care constau în schimburile de expoziții, de filme documentare și de lung metraj, de personalități culturale, de trupe artistice, folclorice, muzicale și de schimburile dintre universitățile de ambele părți, precum și de acordarea de către România a unui număr mare de burse pentru studenții sirieni care vin aici să-și completeze sau să-și perfecționeze specializarea, fie în diferite tehnologii, fie în diferite științe sau domenii ale artei dintre cele mai dezvoltate. Aceste schimburi, aceste raporturi de ordin cultural beneficiază de facilități deosebite din partea autorităților celor două țări, ceea ce demonstrează voința fermă a conducătorilor României și Siriei pentru a dezvolta aceste relații care duc în cele din urmă, în mod necesar, la un dialog fructuos pe plan cultural, în sensul cel mai profund al termenului, între cele două popoare ale noastre.

— În urma vizitei pe care ați întreprins-o în România, cum apreciați evoluția relațiilor culturale bilaterale ?

— Cred că în cadrul relațiilor noastre bilaterale, ar fi bine nu numai de a executa clauzele programului, ale acordului cultural, ci de a imagina și domenii, orizonturi noi, în cadrul cărora schimburile culturale ar putea fi angajate pentru prima dată. Vă voi da un exemplu. În timpul șederii în România, am avut buna ocazie de a vizita Institutul de cercetări etnologice și dialectologice din București. Or, pentru mine, s-a dovedit că acest institut are o foarte mare importanță nu numai pe plan românesc, prin faptul că se ocupă de cercetarea etnologică, etnografică privind viața poporului român, trecutul său, istoria sa, tradițiile sale — obiceiuri, costume, folclor etc, dar este sensibil la o muncă științifică, practică ,de organizare, ceea ce mi-a dat imediat impresia că am putea beneficia și noi într-o oarecare măsură de acest institut, pentru a trimite cîțiva din experții noștri din domeniul folclorului și studiilor etnografice, cu scopul de a se perfecționa, nu atît pe plan teoretic, cît mai curînd pe plan practic. Deci s-ar putea spune că acordul cultural semnat între România și Republica Arabă Siriană este un acord-cadru, care permite factorilor de răspundere din cele două țări în domeniul culturii de a lărgi, de a aprofunda schimburile și raporturile în toate domeniile privind folclorul, literatura, artele plastice, cultura în general.

— Vă rugăm să ne spuneți care sînt elementele dominante ale vieții culturale românești care v-au reținut atenția în timpul vizitei ?

— România este foarte bogată în instituțiile sale culturale. Ceea ce frapează ochii unui străin care vizitează țara dv. este numărul, într-adevăr, crescînd al caselor de cultură, al căminelor culturale, al bibliotecilor, al muzeelor de diferite feluri. Toate aceste instituții nu sînt apanajul Capitalei, nu sînt numai proprietatea marilor orașe. Ceea ce atrage atenția este că le găsești uneori în cele mai mici sate. Atunci cînd treci printr-un oarecare sat, te oprești, pentru că acolo există, de exemplu, un muzeu cu o anumită specificitate. Dacă ai ocazia să intri în acest muzeu, vei vedea efectiv că este vorba de ceva interesant într-adevăr, în sensul că acest muzeu nu este făcut de formă, ci pentru că era necesar să fie creat, exista acolo ceva pentru a fi expus, de a fi cunoscut de către public. Se mai impune o a doua remarcă. Aceste muzee din România, după părerea mea, se bucură de o singularitate, de o particularitate care le aparține. Este vorba de deosebita specializare a majorității acestor muzee. Aceasta permite românilor să urmărească istoria lor care se desfășoară de-a lungul a mii de ani. Ea este o țară care și-a elaborat, și-a inventat propria sa artă, propriile sale tradiții, materialul său industrial, începînd din vremea cînd industria se afla în stadiu rudimentar și pînă la vîrsta tehnologiei moderne. Este deci o întreagă istorie eșalonată, pe care o poți urmări cu ușurință în muzee bine specializate de aici din România. Aceasta are un avantaj foarte important, după părerea mea, chiar pentru românul însuși. Tînărul român, prin vizitarea muzeelor țării sale, poate avea o cunoaștere mai concretă a trecutului. El se leagă mai mult de trecutul său. Și punînd cunoașterea acestui trecut în slujba prezentului și a dezvoltării sale, să producă mai bine, să lucreze mai bine. Ceea ce m-a frapat mai mult în România sînt așa-numitele muzee ale satului, muzeele tehnicii populare. Acest gen de muzeu confirmă, reafirmă continuitatea istoriei unui popor plin de viață, un popor care prin propriile sale mijloace, prin forța sa cultural-intelectuală proprie se afirmă din punct de vedere material și spiritual în întreaga evoluție umană.

**Interviu realizat de
M. Karakașian**

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XIX
40
(753)
Sîmbătă
2 octombrie
1976
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Umanismul revoluționar

trăim într-o societate în plină expansiune. Lumea din jurul nostru se transformă într-un ritm precipitat. Modificările rapide ale mediului produc în jurul ființei noastre un adevărat asediu al elementelor sau factorilor noi la care trebuie să ne adaptăm, pe care trebuie să-i asimilăm. Voi consemna doar cîteva din principalele surse de modificare ale condițiilor existenței omului contemporan : introducerea unor noi procese tehnologice, procesul urbanizării unor zone rurale și al formării unor microcentre în marile aglomerații urbane, progrese considerabile în domeniul mijloacelor de comunicare (circulație dar și telecomunicații), organizarea unor forme noi de **loisir,** raționalizarea tehnică a condițiilor igienice, explozia turismului de masă etc. Evident, toate aceste sectoare ale existenței ori procese ale activității umane au între ele o serie de corelații, constituind, astfel, o adevărată rețea a civilizației. Universul omului contemporan este tocmai această rețea în care factorii noi determinanți apar într-o progresiune geometrică.

Te poți întreba, desigur, dacă asemenea ritmuri rapide ale dezvoltării tehnice, ale modificării mediului, dacă aceste procese ale civilizației moderne sînt **în sine** suficiente pentru a oferi omului o existență nu numai mai îndestulată, mai asigurată pe planul necesităților materiale ci și **mai umană.** Dacă nu este nevoie, pe lîngă acestea, de un complex al factorilor care să determine — paralel cu transformările civilizației — transformări în conștiința omului, — îndeosebi, în conștiința etică. O lume nouă a științei și tehnicii pretinde un om nou. Paralel cu preocupările privind condițiile existenței umane (și corelate cu acestea) s-a impus azi la noi o preocupare constantă pentru perfecționarea morală a omului, pentru transformarea condiției umane, pentru afirmarea unei etici superioare, proprii constructorului socialismului.

Omul zilelor noastre e confruntat, în existența sa nemijlocită, ca și în reflecția sa, cu anumite probleme grave ale epocii. Însăși situația sa în univers s-a schimbat. Incursiunile științei, explorările cosmice, determină o lărgire a conștiinței umane. Un univers uman într-o continuă expansiune pretinde o nouă conștiință — am putea zice cosmică. Dar, întrucît toate modificările, în ordinea civilizației materiale, ca și în domeniul concepțiilor despre lume și viață, presupun modificări în raporturile omului cu lumea, cu alții și cu sine însuși, toate acestea pretind imperios o transformare în conștiința etică precum și în ceea ce am putea numi **practica etică** a omului.

Ca și pe planul tehnologiilor complexe industriale, procesul perfecționării morale nu este unul simplu, unilateral. Se acționează în diverse sectoare prin diverse modalități. De la educația care completează instrucția școlară prin formele educației publice de masă la care noile mijloace tehnice de comunicație — mass-media — își aduc o contribuție hotărîtoare, pînă la formele speciale operînd asupra unor grupuri restrînse sau asupra individului, metodele, instrumentele de lucru, practicile acestei înalte pedagogii morale variază. Practica conviețuirii sociale impunea — în condițiile de construire a societății socialiste românești — norme noi și forme noi de manifestare etică. Se impunea, astfel, legiferarea unui cod privind educația morală și echitatea socială a cetățenilor țării, cod inspirat din realitate și vizînd perfecționarea ei.

Un nou umanism care stă la baza tuturor acestor eforturi convergente năzuind spre perfecționarea morală a omului nu poate neglija nimic din tot ce privește existența omului contemporan. Nimic din ceea ce este realmente uman nu-i poate fi străin. Omul nu are nevoie doar de apanajele civilizației tehnico-materiale, ci și de cele ale unei culturi spirituale. Un ideal umanist animă procesele educaționale despre care vorbeam. El vizează alcătuirea unui om complet,

Nicolae Balotă

Continuare în pag. a 2-c

INEDIT : TUDOR ARGHEZI
Geneva — Leman — 1964

JURNAL DE POET

Cetatea Ciceului

În inima Transilvaniei, pe un muncel, cumpănă între șaizeci și șapte de sate românești, se înalță ruinele străvechii cetăți pe poarta căreia priveghea capul bourului voievozilor Moldovei — Ștefan cel Mare, Petru Rareș, Lăpușneanu, înainte de unirea lui Mihai Viteazul cu mai bine de un secol. Din satul Giurgești Ciceu unde am văzut casa în care au trăs Iorga și Coșbuc cînd au venit să cerceteze locul, dacă o iei pe jos, străbătînd două ore bune un codru de stejar din marea pădure ce se întinde peste sute de kilometri în această arhaică vatră autohtonă, ajungi pe un plai-pășune unde se învîrt turmele de oi și singeră smeurișul și întunecă murele coapte iar în zare spre răsărit se înalță strămoșească zidire, cetate de priveghi și înălțare, loc de refugiu al tuturor satelor împrejmuitoare în vremi le restriști, strînse aici cu turme și care, cu prunci și moși, între codri, în această Patrie de Piatră, Mățca voievozilor și eroilor.

Cît de mîndră și de nebănuit trebuie să fi fost. Astăzi licăre în amurgul soarelui de toamnă lama zidului de răsărit, dreaptă și neînfrîntă, ca un bucium potolit după cîntare. Într-o piatră de pomenire scînteie capul bourului, stema Moldovei, vulturul în ocol dă semn slavei de altădată, o stîncă precum o strungă spartă își spînzură osemintele țîșnind dintre tei și mesteceni crescuți aici pe înălțimi, chinuiți de vînt și suflarea văzduhului. Furnici înaripate și fluturi tomnatici stau îndelung la căldura ruinelor și o șopîrlă verde își zbate suflarea speriată în cremene. Stînci, blocuri enorme, odihnesc de-avalma, la poalele ctitoriei. Tunurile și-au lătrat povestea și asupra acestei cetăți pînă ce cremenea vulcanică, rocile acestea de bazalt ruginit, smulse din cine știe ce vulcan s-au prăvălit cu mortarul pe spinare, devenit el însuși cremene nebiruită de ploi, cum stau și astăzi aici, așteptînd să fie puse mai bine în valoare. Poate că am putea auzi atunci din nou din acest loc buciumele eroilor, am zări mai bine capitala voievodului Gelu de la Dăbica, am vedea coasele iobagilor pe umerele Bobîlnei, am auzi pașii seninii ai celor doi ani de reculegere și priveghere petrecuți de acest mare suflet numai ochi, culoare în lumină, care a fost Petru Rareș, izvoditorul albastrului de Voroneț. Am vedea apoi mai bine ctitoria lui Ștefan de la Vad. De aici, din acest munte al luminii, le-am auzi toate cele trei turme ale Păstorului din Miorița cum spală de lacrimi fața pămîntului în ocolurile lor orale împrejurul stînelor. Pînă atunci, pietroaiele uriașe din străvechea zidire stau acolo, în vale, doborîte ca niște lupi încovoiați în întunecimi de urletele și bocetele singurătății iar Fîntînile albe, cinci la număr, din care au băut voievozii vor astîmpăra setea turmelor și-a călătorului pelerin ce cutează să se nevoiască pe aceste poteci prin codru pe urmele lui Ște-

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 2-a

Întîmpinare de toamnă

Întîmpinare de toamnă-n ferestre,
ziuă de aur,
O, ca un fulger încremenit pe plai ! –
Și doar grai, miez al asprelor febre,
timp-faur,
Piatra care pînă la urmă se schimbă în
grai,

O zidire ce-atît ne-mprumută din glas,
Astru pe aburul crud al pădurii,
Într-un nor ca și cum plini de rouă-am
rămas,
Coborîm pe pămîntul de purpură-al gurii,

Și e poruncă, semn lung, nesfîrșit,
De pe cuvinte lumina ce-ncepe să doară,
De pe cuvinte cad pluguri,
văzduhu-a-ncoltit,
Umblă-n tălpi acum vîntul și-n tîmple se
ară.

E o pierdere, parcă, un rug de dorinți,
O iubire ce-atît ne petrece de-a-notul
Ne îmbrățișăm vii prin văi și ni-e dor de
părinți
Și dor ni-e de țară deși țara-n noi urcă
totul.

De pe teascuri luăm vamă dulce din cer
Și curg rîuri spre mări dinăuntru,
albastre ;
Vorbim cu struguri de-acum și-notăm în
tăceri
Și toate-ale mîinilor sînt, ale noastre.

A. I. Zăinescu

In pagina a 3-a

Colocviile «Luceafărului»

OMUL MUNCII, EROU AL LITERATURII

● Participă : ● Mihai Caranfil ● Dan Cristea ● Nicolae Mateescu ● Nicolae Țic ● Nicolae Velea

TÎNĂR ÎN AGORA

Cărțile de călătorie

Umblăm din ce în ce mai mult. Lumea de azi pe lîngă că este una a atitor multe descoperiri mai este și a călătoriilor. Se bat sute și mii de kilometri pentru a vedea, pentru a cunoaște, cu acel moale pipăit al privirii, relicvele vechilor civilizații și sulurile imperioase ale celor noi. Pe pămînt se călătorește de la Ulyse, chiar de mai nainte, dar niciodată atît de mult ca astăzi. Literatura de călătorie, finanțată adesea numai în scopuri turistice, atinge sau depășește cu mult încărcătura citorva trenuri de marfă. Filmele la fel. Toate locurile pămîntului se agață de tine cu pliante colorate, cu vederi la prețuri turistice ; asta pentru a reveni, pentru a-i prinde și pe cei rămași acasă, cu acel cîrlig al dorinței de a călca felurite pămînturi. Uneori cînd te gîndești ce poți vedea prin lume, cînd îți cad ochii în jungla reclamelor simți cum amețești și-ți vine să te lași păgubaș, să-ți vezi cuminte de viața ta de om așezat, care răsfoiește cărți în comoditatea unui fotoliu.

La noi și aiurea s-au scris celebre cărți de călătorie. Despre locuri, despre obiceiuri și-n virtutea unei legi a genului, despre cel pornit pe nesfîrșitele drumuri ale pămîntului.

Cornel Nistorescu

Continuare în pag. a 2-a

FRAGMENTE CRITICE

Lumea paralelă a formelor

Ed. Pamfil este un psihiatru care se interesează și de problemele artei, din punctul de vedere, bine înțeles, al profesiunii sale. Noua lui carte : **Psihozele** (Editura Facla, 1976), scrisă în colaborare cu D. Ogodescu, medic, probabil, și acesta, are un capitol care poate interesa și pe nespecialist : **Creație și nebunie.** Citindu-l, mi-am amintit de o intenție mai veche a lui Tudor Vianu de a crea o știință interdisciplinară care să studieze limbajul literaturii cu metode și viziuni diferite. Pedagogi, psihologi, antropologi, medici etc. — pe scurt toți cei care se interesează de om, — ar trebui, în viziunea criticului, să conlucreze și să comunice rezultatul cercetării lor într-o operă colectivă de stilistică. Un lingvist mai nou, Michel Rifaterre, pornind de la ideea că fenomenul literar nu se limitează numai la text ci însumează și ansamblul de reacții posibile față de text, preconizează și el un **lector colectiv,** un fel de mică uzină de decodat semne, prevăzută cu un creier electronic care să sintetizeze și ordoneze ceea ce diverși anchetatori notează. Am arătat altădată cît de săracă, uniformizatoare ar putea fi o lectură de acest fel a operei. Ea suprimă ceea ce este esențial în lectură : participarea unei subiectivități, transformarea unei teme într-un subiect intim de meditație. Prin această asumare, opera se îmbogățește și, virtual, există nu o unică operă ci o infinitate pentru că există o infinitate de „subiecți" (lectori) individuali.

Nu este mai puțin adevărat că teritoriul artei este deschis oricui și un medic sau un antropolog poate să judece o carte sau un tablou după criteriile profesiunii sale. Marx spunea că a învățat de la Balzac mai mult decît de la sociologii, economiștii epocii, ceea ce nu înseamnă că altă lectură a lui Balzac decît cea sociologică nu este posibilă. Fenomenul mai nou în critica interpretativă este exodul, aș spune, de ne-literați, oameni de profesiuni diferite care se interesează de literatură și propun o lectură specială a formelor sau a mesajului latent al textelor, lectură opusă, în esență lecturii impresioniste. Un număr mare de critici de azi sînt la origine psihiatri. Psihanaliza a dat (de la Charles Baudouin la Jean Starobinsky) și dă în continuare un contingent mare de interpreți și teoreticieni literari, unii dintre ei profunzi. Vechea carte a lui Baudouin despre **Triumful eroului,** unde se propune o interpretare a marilor epopei în funcție de cîteva tipuri de complexe, se citește și astăzi cu plăcere. Altele cad într-un tehnicism (sau profesionism) insuportabil. Despre nebunia lui Hamlet s-a scris o bibliotecă de cărți ; din ele vedem că drama omului viu dispare și rămîne aceea a bolnavului terorizat de un complex. Interpretul nu mai caută într-un text un simbol, în fine un **semn** care să intereseze estetica, ci un **simptom,** manifestarea unei anomalii. Nu neg că este posibilă și o **lectură simptomatică** (spre a folosi o formulă, nu știu cît de exactă și sugestivă, dar necesară în diferențierea pe care vreau s-o fac !) a operei, dar ce mai interesează, cu adevărat, este ca această lectură să nu suprime simbolurile fundamentale ale operei, acelea care dau coerență și individualizează opera ca artă. Cu această ne întoarcem la **Psihozele** lui Ed. Pamfil și D. Ogodescu, autorii unei cărți ce se citește cu interes și plăcere, în ciuda limbajului (de specialitate) pe alocuri rebarbativ. Nu este vorba de un studiu de popularizare, nici de o lucrare, după cîte îmi dau seama, de psihiatrie pură, întrucît autorii evită de regulă să descrie cazuri clinice și să dea soluții practice. Este mai degrabă o încercare de a explica cititorului cu o anumită instrucție generală natura și formele psihozelor

Eugen Simion

Continuare în pag. a 6-a

VIAȚA LA ZI

Clopot de Putna

O inimă de om și-n clopot bate,
În acest clopot ce-și rostește slova
Și dă cu ceară dulce pe Moldova
Și trage podurile la cetate.

O inimă de om din turlă cade,
Ca un zăvor sărind de la tezaur.
Un om sărac din clopot stringe aur,
Pune-l să sune tare, voievode !

Păianjenii făcură grea lucrare,
De ne-am putut uita cîndva părinții,
Dar se trezără clopotele minții,
Clopotniță de neam e fiecare.

O inimă în clopot e, să-l doară,
Cînd bate, toarnă-n juru-i dor de țară.

Adrian Păunescu

UN PROGRAM DE VASTĂ PERSPECTIVĂ PENTRU DEZVOLTAREA CULTURII SOCIALISTE ROMÂNEȘTI

Pentru o critică lucidă

Complexitatea sporită a fenomenului literar contemporan, marcat (între altele) de rafinarea tehnicilor și procedeelor, de contaminările frecvente și derutante între genuri și specii altădată riguros delimitate, de diversificarea tematică și investigarea în profunzime a unor zone puțin cercetate, precum și numărul mereu în creștere al celor ce îmbrățișează truditica profesie de scriitor fac dificilă misiunea criticului și explică — în parte — apariția unui spațiu al posibilei erori. Sînt riscurile (și nu singurele) meseriei ! Lovinescu și le-a asumat avînd curajul revizuirilor.

Scriitorii cer, pe bună dreptate (atunci cînd nu-i contestă în totalitate rosturile) o critică imparțială, tinzînd spre deplină obiectivitate. Uneori însă, aceste insistente apeluri vizează doar opera confraților iar criticul care n-a sesizat „nuanța" devine indezirabil. E nevoie în ambele părți de luciditate, dar pentru critic ea este „la faculté maîtresse". Abandonarea lucidității a făcut posibilă apariția criticului servil, înecat în adjective hiperelogioase revărsate într-un „potop ce prăpădește" asupra unor produse literare cu totul modeste, născute moarte,

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag a 2-a

Aripi îngemănate

Cum să ființăm, de fapt ? ! Cum să ne orînduim viața, cum să ne trăim cotidianul, tovarăși și concetățeni ai mei ? În ce fel — dacă vrem să ne potrivim etalonului tot-mai-înalt-luminos al lumii pe care noi înșine o construim ? În ce fel — dacă vrem să ne cîntărim cu propriul nostru etalon — cu cel mai exigent — năzuind mereu la mai mult și mai bine, mai frumos și mai drept decît oricînd în decursul istoriei noastre ?

Cunoaștere și conștiință — mă fulgeră ingemănatele noțiuni, îngemănate aripi ale înălțării. Să înveți și să știi tot ceea ce, într-o propriul tău folos și propria ta fericire, îți oferă trecutul și prezentul ; cărțile noastre și ale altora, experiența noastră și experiența altora, agonisită teoretic și practic. Să știi — și să nu te rușinezi că ai mult și multe de învățat, mult mai multe decît a trebuit să învețe alții, mai norocoși, în curgerea istoriei.

Veșnică nemulțumire, florile de foc ale niciciod-ostoirii să ardă în noi, vîlvătaie, și, rogu-vă, nu zîmbiți dacă definesc atît de „poetic" forța motrice a drumului ce duce spre Opera cu măiastră precizie plănuită. Căci, pe lîngă fabrici și holde, Partidul poartă cununa poeziei — iar la rîndul său, cuvîntul partidului răzbate prin

Letay Lajos

Continuare în pag. a 5-a

Mesajul marilor tradiții artistice

Dezbătînd, în spiritul democrației culturii noastre, Programul de măsuri pentru aplicarea hotărîrilor Congresului al XI-lea și ale Congresului educației politice și al culturii socialiste, participăm, în fond, la desăvîrșirea unui îndreptar metodologic care are, la fundamentele sale, principiile fecunde ale creației teoretice a partidului. În această largă participare la dezbatere, se structurează, impus de realitățile societății noastre, un vast program de acțiune pe care sîntem chemați să-i dăm expresie concretă luminați de conștiința faptului că, în totalitatea sa, programul ne reprezintă aspirațiile, dorința de realizare spirituală, de înflorire a civilizației românești.

Dintr-o asemenea perspectivă, creația artistică își regăsește, cu un plus de certitudine, vocația participativă la procesul devenirii umane, la îmbogățirea permanentă a patrimoniului spiritual. În ultima vreme, viața culturală românească a înregistrat tot mai multe manifestări ale spiritului civic al artiștilor. Asistăm la o serie de acțiuni — expoziții și colocvii în întreprinderi și instituții, tabere de creație, călătorii de studii și documentare, opțiuni tot mai ferme pentru diferitele modali-

Constantin Prut

Continuare în pag. a 5-a

cronica literară

ION GHEORGHE: „NOIMELE"

Noimele, ultimul volum de poeme al lui Ion Gheorghe, întărește nota de ostentație pe care o au mai toate cărțile poetului. Acesta are un „program" pe care nu ține să-l ascundă ci-l exhibă cu bună știință și patos, de unde și încărcătura suplimentară a versurilor care le dă o vibrație specială. Tonul a fost dat cu **Zoosophia** unde, dincolo de jocul versificației în stil popular, se răsfira o rețea de referințe evocatoare prin care poetul caută să ne mențină permanent într-un orizont spiritual de ficțiune reconstituit cu migală, dar mai ales cu o fantezie hrănită de cărțile populare, **Istoria hieroglifică** și vechile cronici. În versurile **Zoosophiei,** care amintesc cîntecele jocurilor de copii, explodează brusc nume și personaje a căror subită apariție e menită să ne reamintească un fond obscur, acumulări diverse care alcătuiesc ființa ascunsă a neamului. Două lucruri s-au putut observa cu certitudine în cazul **Zoosophiei :** minuirea de excepție a verbului și programul ideatic încă neclarificat al poetului, dar lesne de situat pe linia valorificării unor tradiții autohtone pierdute. Apropiată ca atitudine de **Zoosophia** este **Mai mult ca plinsul,** volum al cărui subtitlu ne dă și cheia poemelor de aici : **Icoane pe sticlă.** Poetul nu se mai îndreaptă către slava îndepărtată a unui veac nedeslușit ci către o realitate artistică tangibilă, icoanele țărănești pe sticlă, din a căror descriere caută să facă un mijloc de acces către orizontul secret al pictorului popular. Programul e aici evident din subtitlu și nu se mai realizează prin reveniri excesive ca în **Zoosophia.** În afara ostentației versurilor atît **Zoosophia** cît și **Mai mult ca plinsul** mărturisesc interesul pentru un univers românesc vechi, pentru autenticitatea formelor lui de viață și de expresie. **Cavalerul trac** nu se plasează în afara acestei linii de forță a poeziei lui Ion Gheorghe ci dimpotrivă îi precizează traiectoria. Dacă în **Zoosophia** sau **Mai mult ca plinsul** autorul lor nu era decît un „poet bogomilic", plasat cu alte cuvine într-o atmosferă medievală balcanică, în **Cavalerul trac** incursiunea în trecut este și mai adîncă. Poetul se îndreaptă acum către originile poporului român, către popoarele care au populat înainte de războiul dacoroman teritoriul românesc și încearcă să reconstituie plecînd de la imaginea cavalerului danubian o mitologie nestiută a tracilor. Poemul, fluvial și inegal dar cu oaze de autentică poezie, surprinde și el prin dimensiunea ostentativă. Ion Gheorghe are, de altfel, înclinația pentru construcția revărsată, pentru lucrările de amploare și, examinate, mai toate cărțile lui se dovedesc ample poeme, compoziții vaste, de lungime epopeică.

Zoosophia, Mai mult ca plinsul, Cavalerul trac definesc atît aria preocupărilor cît și arta poetului. Ion Gheorghe reface în poezie, cu un material adesea de ficțiune, regresiunea în epoci istorice revolute a prozei sadoveniene. Poetul prețuiește ca și Mihail Sadoveanu pe țărani și universul țărănesc, (volumul **Vine iarba** este din acest punct de vedere un adevărat manifest), dar totodată este pasionat de origini, de înfățișarea unui trecut pe care-l vrea descifrat. Poezia lui va glorifica, deci, pe țărani ca pe niște idoli ai muncii și totodată ca pe singurii depozitari ai unor semnificații latente din generație în generație. Simplu spus, programul poeziei lui Ion Gheorghe constă în exaltarea țărănimii și a universului originar din care ei au descins.

În **Noimele** programul este din nou vizibil datorită accentelor pe care poetul le pune, sfidător chiar, acolo unde crede de cuviință. **Noimele** evidențiază plenar și o altă trăsătură programatică a poeziei lui Ion Gheorghe : antiidilismul. Ceea ce e mai străin poeziei din **Noimele** este pacea campestră. Pretutindeni în versurile lui există un conflict, o încleștare, o culoare dură. Cele mai simple operații casnice sînt văzute de poet cu un ochi care refuză seninătatea. Facerea ghemelor provoacă în **Noimele** o imagine de osuariu : „Cînd țărăncă face gheme, / fusele sînt idoli goi de lemne — / tăvălindu-se jupuite de firul de tort, / rămîn ca oasele unui mort, / albe de putrezire, de vreme". Universul pe care ni-l propune poetul este mereu marcat, convulsionat, crispat. Cuvintele sînt alese cu grijă pentru a produce efectul antiidilic : „Auzeam pe undeva mustul bolnăvindu-se în căldare : / struguri puroind printre scîndurile carului plin, / laptele scăpînd peste pietrele calde pe fețele dinspre soare, / din fruptul ce-l jertfea vaca lovindu-și cu genunchii uriașul ciorchin; / pe mumiile pe piatră înfășurindu-și firul balelor tras de poșta de sare." **(Pe rug)** Exodul vitelor satului care a prilejuit poeților tablouri ale tihnei capătă la Ion Gheorghe tonuri noi. Ceea ce la Heliade era liniștitor este la Ion Gheorghe izvor de neliniște : „Douăsprezece zodii se uită din chihlimbarul fluid — / călcate de copii și de caprele zmucite prin vad : / spăimîntate, ca și cum ar merge pe zugrăvelile unui zid, / animalele se împotrivesc, le ia amețeala și cad. // Își scutură, palide, ugerul de răcoare, / uitîndu-se la cei ce dorm în nisipul ca treierătura de mei — / zeii călcați se răstoarnă pe cealaltă față, rupîndu-și pînza de apă și soare — / cît țăranii — ce se-ntorc prin somn pînă cad cergele de pe ei... // Copii se-apleacă-n izvor de-i udă apa la subsuoară : le trebuie cîte-un pietroi să bată țărușe, pentru vite — / un soi de ax de lemn de după care capra umblă și zbiară /păscîndu-și iarba nefericitei orbite. // Astfel simte apa cum umblă prin ea animalele, copiii și zeii, / vadul trecut se spuzește, nisipul se tulbură ca o pînză de sînge — / cînd se scaldă bucata de carne clătită de mîna femeii —/ astfel trăiește capra toată ziua pe cîtă iarbă-i ajunge. // dar acolo rămîne piatra veche, smulsă din riu, la rădăcina prisnopului, în mijlocul păscutei arii — / pînă seara cînd vine-acasă călărețul obosit și moliu, / iar în sferele de răşină ale ochilor vitelor dau buzna gîzele și bondarii — // Astfel ferindu-și capetele prin viscolul fluturilor și gîndacilor, / de parcă și-ar pleca privirile smerite, / caprelor le cresc pupilele cît ochii magici de pe coifurile dacilor, / văd pămîntul fugind de sub copite. // Se simt adulmecate de ceva, priviri tari le umblă prin carne ; / se uită-n preajmă pînă dau de-acele pietre nisipoase: / văd un țap cu ochii-albaștri, și cu steaua albă-n coarne. / cum întinde botul la nările lor, cum le suflă cald în față, cum le miroase." **(Zeii vitelor).** Forța de transfigurare a poetului este indiscutabilă. Ceea ce rămîne să observăm este că el apelează insistent la însemnele unui univers pe care încearcă să-l reconstituie pe nesimțite din detaliile vieții cotidiene. Poetul vede peste tot zei, idoli de piatră, relicve sacre. Țăranii săi sînt proiectați sistematic în această lumină. Dacă la nivelul fiecărei poezii procedeul nu este resimțit ca atare la nivelul întregului volum nu putem să nu remarcăm doza de ostentație a poeziei lui Ion Gheorghe. El nu se mulțumește doar să sugereze ci adesea subliniază, explică . **Noimele,** titlu al cărui înțeles vrea să fie tocmai acela de a vorbi despre tîlcuri ascunse, capătă de aceea un aer de cazanie deghizată.

Autoflagelat de propriile-i constrîngeri poetul trăiește însă victorios și în această carte. Regăsim în **Noimele** energia verbală extraordinară a lui Ion Gheorghe, prospețimea neobișnuită a limbii, asociațiile îndrăznețe pe care nu le-am mai întîlnit decît la Arghezi. Poetul vorbește despre arhaitate, cu o mare libertate lingvistică și surprinde cititorului e de a nu-l găsi cantonat în limitele unui așa zis limbaj neaos pe care în aparență poezia lui l-ar cere. Zeița pune la Ion Gheorghe sigiliul roșiei ei guri pe containere, mormintele sînt necropole, saliva se constituie în gheizer, stirpea unui zeu dă un arbust, porțile ochilor contin fusaiole de agată, timpul e fluvial, el are o invizibilă bandă rulantă, cărțile de lut sînt gigantice, etc. totul fiind foarte firesc în versurile lui de o mare forță plastică. Bănuim și aici nu numai o simplă explozie de energie verbală ci și o căutare studiată a verbului, un program cu alte cuvinte, ceea ce face din Ion Gheorghe un creator de limbă poetică. **Noimele,** carte de un nobil patriotism, e de altfel plină de mărturisiri de credință artistică, dintre care reproducem pe cea mai patetică, aceea din **Totem :** „Scrum și pulbere să fiu, nisip o mie de ani viscolit, / în calea răfuielilor istoriei de care mă tem —/ fie să-mi piară noima după modelul căreia am fost zămislit — / numai să pot ferici patria cu prețul propriului meu totem !".

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Peisaj italic

Ion Sofia Manolescu face parte din acea categorie privilegiată de poeți pentru care marile și micile drame ale artei moderne nu numai că nu au lăsat asupra lor nici o urmă, ci, pur și simplu, ele nu există. Ei nutresc, de pildă, o încredere atît de totală și naivă în puterea de semnificare a cuvîntului încît nici nu mai realizează clipa cînd acesta atipește sau adoarme de-a binelea, continuîndu-și netulburați discursul cu un material adesea labil și, nu o dată, trădător. Ignorarea momentelor-cheie, dramatice ale comunicării are o consecință directă și specifică asupra structurării limbajului : cuvintele se organizează în frază în absența oricărei ierarhii semantice, o teribilă egalizare a semnsurilor face ca, în cele din urmă, numai subiectul, trama, epica să ne salveze interesul în acest orizont, monoton și posomorit al reliefurilor semnificative. În parte, credem că acesta este și cazul ultimei cărți* a lui Ion Sofia Manolescu.

Ca orice jurnal, **Așa i-a fost dat Romei** are încă din titlu o notă exotică și captivantă prin aerul său de fatalitate comică, de parcă destinul Cetății Eterne, ca destin al lumii, ar fi așteptat impactul cu blajinul nostru poet pentru a-și realiza înflorirea plenară. Dar trecînd peste agreabila clovnerie a acestuia, ne instalăm în lectura unor entuziaste amintiri de călătorie, cu sentimentul înnobilat de prezența imediată a istoriei, mitologiei și artei în pasta caldă a solidarității latine. Poetul păşește în peisajul italic cu sfiala pe care ți-o dă memoria locurilor străbune, dar și cu mîndria apartenenței la marele lor destin, păstrînd, în același timp, intactă amintirea sfîntă a spațiului natal. În comunitatea de sînge daco-roman a poetului, orgoliul dacic își găsește mereu căile de afirmare, rațiunea perenității sale în timp : „Timp fără timp pe colinele timpului / că așa i-a fost dat Romei să mă vadă / să mă vadă venind din sîngele meu / să mă poarte în pîntecul genetic / pe mine cel de pe urmă gladiator / care-am luptat cu ea / pe arenele lumii / pentru apărarea trupului / din care am fost zămislit / din care m-am născut eu și Zamolxe / cu sufletul atîrnat la oblinc / cu lacrima strivită / nainte de columna columnii lui Traian" **(Columna columnii).**

În general peisajele italice străbătute de poet nu se decupează în unități sintactice de sine stătătoare, subiectele de natură istorică, mitologică sau artistică devenind pretexte, ocazii ale unor meditații cu numitorul comun în solidaritatea originii noastre latine, în mîndria călătorului de a se simți, într-un fel, participant la o moștenire grandioasă care a făcut însăși mîndria lumii. Poetul își trăiește împlinirea nu numai prin Sarmisegetuza, dar și prin Roma, nu numai prin Decebal, dar și prin Traian, precum și prin celelalte fapte de cultură și civilizație pe care le-a dat ulterior latinitatea. Astfel că jurnalul italian al lui Ion Sofia Manolescu, fie că este vorba de Florența sau Veneția, de Michelangelo sau Dante, se organizează, pînă la urmă, într-un elogiu al artelor păcii ca scop și mijloc pentru realizarea înțelegerii umane, o celebrare a dragostei născătoare de nepieritoare frumusețe ca, de pildă, în arheziana **Florea lui Canova :** „Enigmă resemnată în păcat / cu trupul înflorit din lutul dat / pînă s-ajungă limpede-n suspin / a adormit lîngă surîsul crin // Din focul lui Canova stinsîi zei / s-au reaprins pe veci din coapsa ei / cioplită în adînc și-n piatra sfîntă / pe unde numai veșnicia cîntă // Din umbra demiurgă și înaltă / sărutul strîns a tresărit sub daltă / și s-a întors pe sini la Paolina / să n-o mai uite timpul nici lumina // Coboritoare-n legendara spiță / cu trup de nimfă umeri de zeiță / i-a hărăzit-o harul să-i rămînă / neprihănită floare din țărînă".

Dan Laurențiu

* **Ion Sofia Manolescu : „Așa i-a fost dat Romei", editura Eminescu, 1976.**

proză

Un umorist cuminte

Un umorist cuminte este Laurențiu Cerneț. În ciuda unui ton ostentativ, voit ironic, un aer de bonomie învăluie întîmplările și personajele din povestirile sale. Terenul ales este acela al banalului, al cotidianului, al micilor manii și prejudecăți, unde autorul dovedește spirit de observație și uneori de ce nu am spune-o, chiar umor. Spre deosebire de scriitorul satiric autentic, gen Teodor Mazilu pentru care materialul predilect este viciul impins pînă la grotesc, la monstruos, Laurențiu Cerneț face parte din categoria celor care se amuză pe seama unor defecte și situații mărunt omenești ce nu iau în nici un caz forme impinse la extrem. Eroina din „Draga noastră președintă", Giuliana, pensionară, fostă funcționară la cadre are obiceiul de a întocmi în continuare dosare, acum ale vecinilor, fără nici un alt scop decît purul exercițiu : „Giuliana fusese inspectoare de personal. Popular, cadristă. Așa se spunea. Douăzeci de ani a întocmit dosare. A strîns referințe. A citit autobiografii. A făcut caracterizări. Nu era firesc ca această activitate să-i intre în sînge ? Ce-i place unui mecanic de locomotivă ieșit la pensie ? Îi place să se ducă la gară și să mîngîie cu privirea locomotivele. Ce poate să facă o funcționară pensionară ? Tot ce a făcut în ultimii douăzeci de ani, întocmește dosare. Dosarele au intrat în existența ei ca o necesitate vitală. Ca aerul. Ca apa. Ca hrana. Dosarele reprezentau un mod de a-și prelungi viața". Motivație nu lipsită de veridicitate, antrenînd în același timp o doză de amuzament, care face personajul nu iremediabil ridicol ci duios simpatic, cititorului. Din aceeași sferă fac parte majoritatea personajelor textului. Jan Manciu inginer „cu situație" își dorește să ia de soție un fel de mucenică modernă ; să nu bea, să nu fumeze, să nu se îmbrace luxos, să știe să pună murături, să croșeteze macrameuri etc. Altcineva, Candid Calbreazu, profesor ratat, lipsit de resurse materiale deosebite îi place să mimeze o existență mondenă. În afara talentului de a-și extorca prietenii și cunoscuții de mici sume de bani și a lua mese la restaurant în contul acelorași, profesorul mai are două „pasiuni"; femeile (nesatisfăcută) și peștii (avea acasă un borcan cu doi pești). Tehnica este în general a „fiziologiilor" sau „caracterurilor", adică acumulare de date și îngroșări într-o singură direcție. Dacă umorul nu este tocmai fin, în schimb uneori poate fi suculent.

Jan Manciu, „Bărbatul de 30 de ani", ale cărui pretenții în materie de căsătorie le-am văzut, se îndrăgostește de Cici, femeie agresivă, opusul idealului său casnic : „brunetă, înaltă, aproape masivă, cu ochii verzi, nu frumoasă, dar teribil de atrăgătoare — cu fusta ei lungută, un lat de palmă sub genunchi — și-n bluza albă care se mula pe un bust zdravăn. Bustul mai ales, îl impresiona teribil pe musafir". De aici o serie de mici tribulații și aventuri care schimbă complet principiile și modul de viață al inginerului. În final se despart „triști, într-o joie memorabilă". Adoptînd distincția lui Ioan D. Gherea din subtilul eseu „În jurul evoluției comicului", în comicii care îin să sublinieze gluma, să-și atragă atenția asupra ei și ironiști care glumesc cu aerul că nu o fac, Laurențiu Cerneț intră desigur în prima categorie. Iată un exemplu de un umor prea „popular", prea apăsat : „La «Palace» observă o masă lipită de peretele din fund, departe de orchestra zgomotoasă. Mîncară un grătar, nu grătarul — cu o friptură la grătar — băură un vin".

În prima bucată însă, „Draga noastră președintă", de o compoziție echilibrată și un mai bun dozaj al efectelor comice, autorul dovedește că are suficiente posibilități pentru genul umoristic.

Paul Dugneanu

*) **Laurențiu Cerneț : „Draga noastră președintă", „Bărbatul la 30 de ani", editura „Cartea Românească", 1976.**

cartea de debut

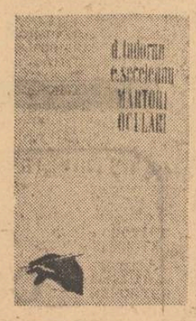

Antidot imaginarului

Doi scriitori tineri, unul autor a două cărți de poezie recunoscute prin subtila și tenesionata lor simbolistică (Dorin Tudoran), celălalt autor al unei originale narațiuni de factură satirică pasionantă prin substanța ei imaginar-grotescă (Eugen Seceleanu), debutează acum cu o culegere de reportaje*) în stare a stirni mirarea, dacă avem în vedere ținuta lor declarat „anti-literară". Sumarul volumului reprezintă selecția — avem impresia prea zgîrcită — pe care cei doi autori au întreprins-o asupra febrilei lor activități de reporteri desfășurată acum cîțiva ani în paginile revistei „Flacăra". Fiecare piesă alcătuitoare poartă o singură semnătură, ideea publicării unei cărți „în doi" fiind, totuși, realmente motivată. În primă instanță, e vorba de consecvența față de cititor, în sensul restituirii evasiintegrale a „dosarului" pe care amintita publicație îl alcătuia la acea dată investigînd cu o franchețe neobișnuită, în cotidianul vieții sociale, raportat la un anumit moment al istoriei noastre contemporane. Astfel conceput, volumul exprimă, să spunem astfel, punctul de vedere sociologico-publicistic al cunoscutei reviste, susținut de argumente convingătoare atît prin diversitatea cît și prin concretețea lor. Scrise sub semnul aceluiași program și în același timp reportajele lui Dorin Tudoran și Eugen Seceleanu se completează firesc între ele. Lectura volumului animată de curiozitatea cunoașterii a cît mai multe fapte nu întîmpină nici cea mai mică piedică. Dimpotrivă, senzația că autorii și-au însușit perfect tehnica scrisului „la două mîini" este într-adevăr surprinzătoare. Sigur, căutîndu-le cu atenție, anumite trăsături distinctive pot fi depistate, dar, în cele din urmă, impresia generală este și acum de diversitate în unitate. Sobrietatea, citeodată aproape criotică, din textele lui Dorin Tudoran, dublată de o vibrație intelectual-afectivă, mereu surdinizată, face casă bună cu incisivitatea lucidă, adesea nemiloasă, cu patetismul eticizant din textele semnate de Eugen Seceleanu. Cititorului perspicace, asemenea particularități, desigur, nu-i pot scăpa. Iată, de pildă, un dialog precum cel ce urmează trădează tocmai știința reporterului Dorin Tudoran de a spune ceea ce simte și gîndește despre faptele relatate apelînd, în subtext, la discreta disociere a eului intelectual de cel empiric : «Sîntem în apropierea Ploiestiului.

— Da' pe Stoica nu-l întrebați nimic ? Că el de unu singur nu scoate o vorbă. Și-o fost și-n Germania democrată. Are ce spune.

— Cînd ați fost în Germania, tovarășe Stoica ?

— În 1951, la Festivalul tineretului. La noi, în Secalul de Pădure erau cei mai buni dansatori din țară.

— Unde ați fost prin Germania ?

— Păi peste tot unde ne-or dus. Am fost și la Sansu-Șitu sau cum îi zice „ăi făr de griji". Mi-o plăcut, da' eu aveam multe griji pe-acasă. Da' a fost bine.

— Care dintre dansurile de-atunci vă plăcea cel mai mult ?

— Bîtă.

— De ce ?

— Are tactică.

— Ce are ?

— Tactică, drăguțule, tactică. Ca la fotbal. O știi, bine. Nu, te faci de rele.» Simultan naivitatea și instalîndu-se în postură de interlocutor ocazional, dezinteresat, de fapt, reporterul este cu totul prins de „studiul" psihologic consacrat tovarășilor săi de călătorie. În schimb, iată acum și o mostră în care se resimte din plin apetitul lui Eugen Seceleanu pentru epica gilgîind de spirit anecdotic, apță a așeza lîngă detaliul de viață reconfortant, amuzant, pe acela în care dramatismul vieții își relevă — am spune, la modul natural — prezența : «Și pentru că veni vorba de olteni, iată reprodusă „declarația" lui Costel Niculeanu, militar de frunte și specalist categoria a II-a. „Sînt din Craiova și am lucrat la Electropuitere frezor, tovarășe reporter. Eram destul de suparat cînd am ajuns al porțile cazărmii pentru că, îndreptîndu-se cu un atuobuz spre Craiova, spre a mă vedea, tatăl meu a murit în urma unui accident. Mai precis, autobuzul s-a ciocnit de o căruță. Rămînînd eu pe lume numai cu mama, este și normal că acum, cu hainele mele civile, mă voi duce drept la ea, în comuna Lazu, unde, parcă o văd, va tăia o găină și va plînge cu lacrimile ei de totdeauna, odată ce va auzi poarta deschisă și pașii mei, care acum sînt mai ordonați ca altădată. Am fost sergent, dar n-am fost un om rău, ci doar un om exigent." Etc. Și totuși, cum spuneam, lectura integrală a volumului nu suferă de pe urma acestor diferențe de ton, dimpotrivă, beneficiază în cel mai înalt grad de pe urma lor".

Explicația nu este decît una : forța de irădiere artistică a faptului de viață este atît de puternică, încît datele temperamentale ale celor doi autori par, pur și simplu, că se dizolvă în substanța sa. Impresia ultimă este că trăsăturile proprii individualității scriitoricești a celor doi autori au drept sursă structura intimă a materiei reportericești. Refuzînd cu obstinație „literatura", Dorin Tudoran și Eugen Seceleanu dau la iveală o carte de reportaje originar... literare.

Nicolae Ciobanu

* **Dorin Tudoran, Eugen Seceleanu : „Martori oculari", editura „Junimea", colecția „Reporter XX", 1976.**

vitrina

Contemporanul

● **Prestigioasa revistă editată de Consiliul Culturii și al Educației Socialiste, de curînd, a împlinit trei decenii de rodnică activitate. Cu acest important prilej redacția revistei noastre adresează „Contemporanului" calde felicitări, sincere urări de succes în nobilul său efort de edificare a culturii, artei și științei românești de azi, de educare umanist revoluționară a maselor de cititori.**

Consecvent cu programul politic și patriotic militant căruia i-a dat expresie convingătoare în decursul întregii ei existențe, și în ultimele ei apariții revista face dovada aceleiași profunde angajări în viața cultural-artistică și social-științifică a țării. Astfel, din ultimele două numere reținem atenția în mod deosebit amplele dezbateri situate sub semnul Programului de măsuri pentru aplicarea hotărîrilor Congresului al XI-lea al partidului și al Congresului educației politice și al culturii socialiste în domeniul muncii ideologice, politice și cultural-educative. Sub titlul semnificativ Programul devenirii noastre comuniste, **în numărul din 24 septembrie, dezbaterile sînt susținute de scriitorul Vasile Rebreanu, Ioana Cosma, directoarea liceului I. L. Caragiale — București, prof. univ. dr. Dinu C. Giurescu, Carol Dima, secretar al Comitetului de partid de la Întreprinderea „23 August", Petre Codreanu, directorul Operei Române, prof. univ. dr. Gheorghe Cîncu, rectorul Universității București, și actrița Dina Cocea. La dezbaterea din ultimul număr al revistei — În slujba educării revoluționare a maselor — participă acad. Nicolae Teodorescu, criticul și istoricul literar Aurel Martin, Ion Bucheru, directorul Casei de filme unu, scriitorul Huszár Sándor, regizorul de teatru Dan Alecsandrescu, Ion Chiriac, directorul Casei de cultură a tineretului și studenților Iași, și compozitorul Liviu Glodeanu.**

În numerele următoare la rubrica Biografia debutului **revista noastră anunță interviurile cu Bazil Gruia, Profira Sadoveanu, Ov. S. Crohmălniceanu, Ion Vlad.**

Pentru o critică lucidă

Urmare din pag. 1

care, la atingerea miraculoasă a „divinului" critic își descoperă brusc superbia și-și clamează asurzitor valoarea. Pentru criticul servil, toți sînt geniali și, bineînțeles, cel care-i gratulează astfel. Aparent la celălalt pol, dar, de fapt, în imediata vecinătate, transformarea lucidității în intoleranță cu orice preț (și, aici, prețul e mare !) a creat criticul demolator, circotaș și încrîncenat, căutător fără odihnă al nodului în papură, spulberînd triumfător tot ce-i iese în cale. Toți sînt lipsiți de har, excluzînd bineînțeles pe cel „hărăzit" s-o spună ! Amîndouă ipostazele, din fericire apariții izolate în peisajul criticii românești actuale, sînt mostre de inaderență atît la realitatea operei literare, cît și la spiritul vremii ce stă sub semnul imperativului categoric al participării conștiente. Variante ale acestor noduri de neînțelegere a actului critic mai circulă încă, dar nota dominantă o constituie luciditatea. Ea are o dublă funcționalitate. Criticul lucid, echilibrat, (de altfel, singurul care-și merită numele) se apropie cu dragoste și înțelegere de operă, știe să vadă dincolo de superficii (apreciind, cînd e cazul, virtuozitatea tehnico-stilistică) dezvăluind (și nu încifrînd o dată în plus) semnificațiile profunde și raportîndu-le la epoca ce le-a generat, confruntînd deci opera cu spiritul secolului.

Apoi, luciditatea îi dă criticului măsura muncii, îl face să prieapă superba modestie a gestului său. Pentru că, el, criticul, este (iertare celor care cred altfel !) doar un catalizator, un intermediar între operă și cititor.

Sigur că timpul impune adevăratele valori, putîndu-se dispensa de serviciile acestui mijlocitor discret (sau indiscret) al întîlnirilor cu literatura. Criticului îi rămîne, însă, satisfacția de a fi opus, cu o clipă mai devreme, un nu hotărît impusturii sau, aceea infinit mai mare, de a descoperi și promova talente viguroase capabile să poarte pe umeri „dulcea povară" a unei tradiții strălucite.

Programul de măsuri pentru aplicarea hotărîrilor Congresului al XI-lea al partidului și ale Congresului educației politice și al culturii socialiste în domeniul muncii ideologice, politice și cultural-educative trasează, cu excepțională intuiție a realității, și sarcinile ce revin criticii literare. Se subliniază în acest document de maximă importanță necesitatea unei confruntări permanente cu viața, în direcția reliefării semnificațiilor de un profund realism, de esență umanist-revoluționară ale literaturii prezentului. Fenomen ce apare în epoci de maturitate, critica este act de reflexie, oglindă în care literatura își contemplă chipul, înlăturînd la timp virtualele diformități. Acum, cînd ne construim un viitor minunat cu hotărîre lucidă, literatura are nevoie de o critică pe măsură.

Cărțile de călătorie

Urmare din pag. 1

Cu Ioan Grigorescu, cu Octavian Paler, cu A. E. Baconsky și cu alții se poate înconjura globul ultimei ore. S-au scris și eseuri despre călătorie, studii teoretice, cărți în care afli ce faci atunci cînd călătorești, adică trăiești o experiență, săvîrșești un act de cunoaștere. Istoria călătoriilor devine astfel o istorie a civilizațiilor. Iar scriitorul român iubește călătoria. Foamea lui de spații este nemăsurată. Începuturile literaturii române moderne trec și pe la Dinicu Golescu. Păcat că Școala Ardeleană n-a lăsat cărți de călătorie. Numai graba și greutatea treburilor i-au oprit pe reprezentanții ei s-o facă. Literatura de mai tîrziu include genul și-l cultivă cu fervoare. Mult a călătorit Iorga, mult Sadoveanu, Gala Galaction, Geo Bogza și alții.

Dacă vrei să vezi cum erau satele românești pe vremea drumurilor cu trăsura deschizi aceste cărți și întîlnești istoria și lumea satelor românești, cam lipsită de perspectivă, deloc spilcuită din condei, chiar apăsătoare pe alocuri. Aceste cărți pot fi considerate istorie, nu numai literatură. Au valoare de documente ale unei epoci, ale unei lumi încărcată în acele căruțe pornite pe drumul secolelor. Cît a reprezentat contactul cu acea realitate pentru operele lor e greu de spus. Dar neîndoielnic multe din figurile întîlnite au trecut în paginile viitoarelor cărți. Contactul cu o asemenea lume, așa cum era ea, a lăsat în memoria autorilor și în operă brazde adînci. Plăcerea călătoriei cam lipsea, căci peisajele nu erau prea dulci, era mai degrabă vorba de riscul unor oameni de a vedea o stare de lucruri, porniți într-o cunoaștere nu prea apropiată de destătare.

Uneori îți vine să cauți călătoriile zilei de azi, acele cărți ca un ochi deschis asupra țării, ca să știi ce să cauți și ce să vezi cînd te apucă riscul călătoriei. Și dai de cărți care îți spun ce vei găsi, dar multe dintre ele cam departe de literatură, datorate unor autori modești. Ei scot suspine ca să înțelegi ce profundă este uimirea și cînd întîlnesc un om scriu, „l-am întîlnit pe tovarășul, care ne-a declarat...", fără a omite, bineînțeles că respectivul „tovarăș", om și el, ca noi toți, și cu viața așa cum e viața, cînd mai rozâ, cînd mai umbrită, era la muncă exact în focul „problemelor". Oamenii din cărțile de călătorie nu prea au viață personală. Și vorbesc gazetărește, ca și cum ar participa la un concurs. „Cine repetă mai bine". Cărțile de călătorie au cam încăput pe mîna începătorilor, sau ale unor autori stringăreți de articolașe, ai unor fugare însemnări între două trenuri. Sînt cărți de călătorie sincere. Se spune în ele ce au văzut acești oameni. Și citeodată au văzut multe dar privirea nu le-a bătut prea departe, în acel interior secret și sensibil al lumii noastre contemporane. Pentru că nu prind omul în adevăratele lor schimbări sînt niște cărți săracute. Desigur, sînt cărți de călătorie și uneori chiar documente. Dar nu prea sînt literatură. După Geo Bogza puține pagini de **literatură de călătorie** s-au scris. Simți uneori nevoia să citești însemnările unui mare scriitor. Ele dau măsura unei realități și a puterii lui de a vedea. Iar România de azi merită bătută pe toate cărările. Merită văzuți oamenii. Dar nu stereotip și spilcuiți, ci așa cum sînt, pentru că sînt frumoși și merită văzuți și cunoscuți. Dar nu de autori cu condei tocit, ci de scriitorul talentat. El poate trezi în toți dorința de a vedea ceea ce pînă atunci văzuserăm din obișnuință sau din grabă, și mult pe deasupra.

Umanismul revoluționar

Urmare din pag. 1

pe măsura veacurilor și chiar a timpurilor vifoare. Unui om nou (continuînd însă idealurile renascentiste ale unui **uomo universale,** pe cele iluministe, ale unui ins rațional, luminat, omului unei lumi noi trebuie să i se asigure o dezvoltare multilaterală, integrală a personalității sale. Iar această dezvoltare (implicînd perfecționarea morală) trebuie generalizată la întreaga scară a societății, ținîndu-se seama de realitățile contemporane și de nevoile morale ale epocii. Numai astfel se poate determina — în contextul unei civilizații noi — apariția unor noi structuri ale deprinderilor umane.

Aceasta este tocmai ceea ce s-a întreprins în societatea socialistă românească a zilelor noastre. Acestea sînt orientări fertile pentru o artă realistă, materializate în prevederi de remarcabilă fermitate în sinteză Programului de măsuri supus dezbaterii publice. Se poate vorbi, astfel, despre un univers uman care își proiectează dimensiunile inedite, calitățile, valorile proprii, identificabile în realitatea acestui univers, într-un **nou umanism,** revoluționar.

Cetatea Ciceului

Urmare din pag. 1

fan, a lui Petru Rareș, apoi ale romanilor, ale lui Decebal, pînă mai curînd ale lui Iorga și Cosbuc.

Pînă departe se vede Cosmosul uriaș al pămîntului, dealurile acestea blînde trimițîndu-se unul din altul ca tulnic pe tulnic roată și de-a lungul ocrotind sate la poala lor și-n jurul izvoarelor, păstrînd o civilizație pașnică de oameni ai locului, strămoșii geților, nemuritori, trecuți cu faclele aprinse, vrăjiți prin graiul strămoșilor romani și înaintînd cu răbdare sub steagurile voievozilor prin furtunile istoriei pînă la porțile inimii noastre.

Se lasă seara — aud pașii lui Cosbuc sub pălăria lui de țăran înțelept venit de la Hordou să se închine sub steagul lui Ștefan, pogorînd pe cărăruia asta a oilor către vale, întrînd în codrii, în sălașul viu al stelelor de toamnă aprinse peste lume.

omul muncii, erou al literaturii

„Tocmai oamenii muncii sînt animați de idealurile cele mai înalte și de convingerile cele mai profunde, își trăiesc viața cu pasiune și dăruire, sînt însuflețiți de spirit de dreptate și adevăr. Ei, oamenii muncii, exprimă în modul cel mai pregnant adevăratul caracter al poporului nostru, sensibilitatea și frumusețea sa morală unică în felul ei. Iată de ce creatorii de artă trebuie să-și caute eroii îndeosebi în rîndul maselor populare, în mijlocul poporului — constructor glorios al noii orînduiri sociale în România !"

NICOLAE CEAUȘESCU

DAN CRISTEA : Abordînd această temă a discuției noastre — omul muncii, erou al literaturii — firește că nu putem ignora atît tradițiile literaturii române în această privință, mereu interesată în a reliefa figura de intensă umanitate a acestui personaj fundamental, cît și reușitele și nereușitele care au însoțit reprezentarea artistică a unei asemenea surse de inspirație, după cum nu putem ignora, desigur, nici întreaga polemică purtată, mai ales în critica literară dintre cele două războaie, în jurul compatibilității sau incompatibilității omului muncii, respectiv a țăranului în primul rînd, cu problemele de conștiință ce trebuiau să umple expres cadrul prozei moderne. O mică incursiune istorică nu-i lipsită de interes, mai cu seamă atunci cînd însuși întemeietorul criticii românești, Titu Maiorescu, vorbind la 1882 despre necesitatea romanului „poporan" considera că „precum tragedia prin chiar natura ei a fost silită să-și ia mai ales regii și eroii drept persoane principale, tot așa romanul este și va fi din ce în ce mai mult silit să-și caute elementul său propriu în tipurile mărginite ale unei anume clase sociale dintr-un anume popor, de regulă ale claselor de jos". Căci, spunea Maiorescu mai departe, „mai ales tipul poporan este nemeșteșugit și se impune cu realitatea unui product al naturei primitive", spre deosebire de figurile convenționale, „meșteșugite prin modă și trecătoare ca și moda", furnizate de societatea înaltă și încadrabile astfel în „conflicte de salon", searbede și fără interes susținut.

Prin urmare, într-o literatură care a recunoscut aproape de la începuturile ei de expresie modernă nu numai ponderea socială a omului muncii, ci și indiscutabila sa pondere estetică, materia umană practic inepuizabilă pe care o oferă inspirației artistice, într-o literatură care a făcut din țăran, de pildă, una din figurile ei dominante, tutelare și care, în același timp, nici n-a ocolit vreodată problemele umanității așa-zis „umile", dar care, atunci ca și astăzi, constituia „sarea pămîntului", a ne mai întreba la ora de față cum trebuie reflectată fizionomia morală a acestui om, conflictele și pasiunile lui, a ne mai întreba dacă scriitorii au reușit întotdeauna și cu adevărat să-i pătrundă complexitatea și dimensiunile profunde, modul de viață și modul de gîndire, transformările și mutațiile în timp ar putea părea o chestiune la care răspunsul adecvat se află pe buzele tuturor. Și cu toate astea, lucrurile nu sînt atît de simple cum apar la prima vedere. Proza noastră clasică ne-a obișnuit cu imaginea „omului de rînd", în ipostaza lui rurală, supus fatalităților de tot soiul și încercînd să îmblînzească sau să ocolească fatalitatea prin instinct, prin mutenie și retragere atemporală, prin înțelepciune ori prin „șiretenie". Proza de inspirație urbană, în ce privește omul industrial, a cultivat mai ales dramele dezrădăcinării și ale inadaptării, ale abrutizării lente într-un mediu ostil sau, alteori, cum scria Lovinescu, a oferit „priveliștea vieții de mohorîtă periferie bucureșteană". Existența acestor oameni, în cele mai bune pagini ale prozei clasice, concentrează, firește, sub aparențele instinctuale, banale sau umile, înalte virtuți morale și o poezie a candorii amenințate, dar, în esență, este o existență pasivă, stăpînită și bîntuită de imprejurări. A zugrăvi acest om al muncii, fie țăran, fie muncitor, în transformările lui și în transformările existenței lui, în ipostazele unei realități politice și sociale profund schimbate, în statutul unei legitimități istorice inconfundabile și în însăși activitatea lui creatoare și tranformatoare din atitea domenii ale vieții — iată una din marile direcții de creație pe care a trebuit să le aibă în vedere literatura contemporană. Cele mai bune răspunsuri cu privire la întrebările legate de procesul de creație le-au constituit întotdeauna înseși creațiile artistice cu putere de difuziune. Iar din acest punct de vedere, eroi ai cărților semnate de M. Preda, E. Barbu, C. Chiriță, F. Neagu, Al. Simion, N. Velea, D. R. Popescu, N. Breban, Nicolae Țic, Virgil Duda, Teodor Mazilu, Dinu Săraru, Al. Monciu-Sudinski ș.a. dovedesc concret, prin forța și densitatea plăsmuirii, larga sferă de major interes uman pe care o reprezintă abordarea fizionomiei și a conflictelor celui care este creatorul bunurilor materiale și spirituale sau, cum nimerit s-a denumit acesta, „demiurgul României contemporane".

NICOLAE ȚIC :

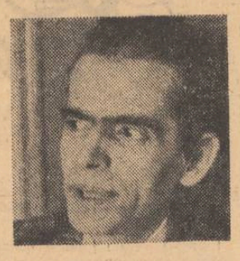

Mi se pare că a existat tendința de a defini omul de rînd ca fiind omul de pe treapta de jos a societății, care depune mai mult o muncă fizică, insinuîndu-se că el gîndește mai puțin — și-n consecință, are o viață interioară destul de ștearsă. Pe de altă parte, în eroii lui I. A. Bassarabescu, I. Al. Brătescu-Voinești eram îndemnați să vedem omul de rînd, în ipostaze edificatoare. Îi prețuiesc pe scriitorii în cauză, însă cred că în atenția lor n-a stat omul de rînd despre care discutăm noi, ci omul cu o existență mediocră, umilă, adesea traumatizată. Duioșia, discreția, ironia înțelegătoare cu care ne-a fost prezentată această existență, ne-a stors o lacrimă în copilărie. Dar cîte alte pagini, ale altor scriitori, cîte întîmplări ale noastre și ale altora — nu ne-au stors lacrimi, pe care le-am șters repede și-am pornit mai departe ? ! Cred că imaginea adevărată a omului de rînd o găsim în paginile lui Slavici, Rebreanu, Sadoveanu, Marin Preda, Eugen Barbu, Titus Popovici, D. R. Popescu și atîția alții. Aceasta este linia de forță a literaturii române, care a adus în prim-plan pe făuritorul de bunuri materiale și spirituale, cu o viață sufletească bogată, adesea măcinată de drame, însă mereu deschisă înnoirilor, dorinței de mai bine. Omul de rînd este omul de acțiune, de cinste și de dreptate, păstrător al tradițiilor, țintind spre viitor, militînd pentru ziua de mîine. Marii noștri scriitori l-au găsit și l-au definit tocmai în zonele fierbinți ale realității — și a fost pentru ei izvor nesecat de frumusețe.

MIHAI CARANFIL : Ca reporter m-am aflat, într-o dimineață, într-o uzină, în Combinatul chimic de la Slobozia. Și-am primit acolo — firește, cu totul întîmplător — un răspuns la problema pe care o discutăm. Un șef de echipă mi-a spus că el a avut multă bătaie de cap cu formarea oamenilor. Și-atunci l-am întrebat ce înseamnă, de fapt, formarea oamenilor. Mi-a dat următorul răspuns: „Înseamnă să formezi omul industrial". Știu și din alte surse că aceasta este acolo, și nu numai acolo, principala dificultate, treaba cea mai grea : să formezi — hai să împrumutăm termenul șefului de echipă — omul industrial. Trebuie să admitem că adaptarea la munca de tip industrial din ultimul sfert al secolului douăzeci, acolo, în plinul unei cîmpii uriașe, care fusese pînă mai ieri eminamente rurală, este un proces extrem de important. El dă naștere unor adevărate seisme sociale, morale, psihologice. Nu este vorba despre simpla schimbare a unei îndeletniciri ci despre totala reconsiderare a întregului mod de viață. Și, desigur, și a modului de a gîndi. Lucrul acesta nu se întîmplă cu un om, cu doi. Ci cu zeci de mii de oameni dintr-odată și în același loc. Imaginați-vă cîte interese se lovesc aici cap în cap și cîte frămîntări bîntuie în lumea aceasta care, în interesul ei, dar nu cu ușurință, renunță la o condiție socială și morală pentru a îmbrățișa o alta, pentru a pătrunde în ceea ce numim civilizație industrială. Omul care trece printr-o asemenea fundamentală transformare nu-i simplu deloc. O fi fost simplu cîndva ! Acum se află în plină efervescență psihică. Și, desigur, culturală. Socialismul, societatea socialistă i-au dat spre rezolvare și o grea problemă de conștiință : concordanța dintre interesul general și cel privat. El o rezolvă în mod strălucit. Dar nu fără drame, nu fără complicate conflicte în relațiile cu societatea sau cu el însuși. Nu este oare acesta terenul cel mai fertil pentru literatură ?

NICOLAE MATEESCU : Literatura a fost cea care a impus universul spiritual al omului de rînd, lumea lui sufletească fiind o adevărată descoperire. Că această lume nu era cunoscută, e dovedit tocmai de faptul că mulți n-au crezut în existența ei ; multora li s-a părut a fi fost „făcută", „complicată" cu tot dinadinsul, de dragul efectului literar. Personajele lui Nicolae Velea, ale lui Fănuș Neagu, s-a zis, fac parte dintr-o lume de „suciți" și cu asta problema a părut a fi fost rezolvată, ceea ce dovedește că e mai ușor să privești de sus la o operă literară, decît să accepți o realitate psihologică.

Mi se pare că împărțirea de către scriitori și cititori a oamenilor în „simpli" și „complicați", ascunde o prejudecată — o prejudecată susținută de dezinteresul pentru universul spiritual și afectiv al omului de rînd. Personal, nu cred că există oameni „simpli". Fără îndoială, acest „om de rînd" este mai direct, are stări mai puțin complicate, dar atunci cînd o societate e confruntată cu aceleași probleme, tocmai reacțiile directe sînt cele care exprimă cel mai bine tensiunile care pot să apară între individ și semenii săi.

Chiar Marin Preda, în **Moromeții**, aduce un argument puternic în sprijinul ideii că nu există, practic, oameni simpli. Comparîndu-i pe cei doi Moromeți, mi se pare că cel mai „complicat", mai imprevizibil și de aceea mai „literar", rămîne bătrînul, deși Niculae Moromete e un om care își „construiește" în mod subiectiv propria istorie — o istorie care ține de convingerile sale, de voința sa.

„Complicația" unui om, cred eu, nu vine din circulația unor gînduri contradictorii, din ceea ce îndeobște numim „o bogată viață interioară", ci în primul rînd de măsura în care el este supus unor mai adînci, mai contradictorii determinări venite din afară.

Multă vreme i s-a reproșat lui Caragiale, tocmai platitudinea personajelor sale, lipsa oricărei metafizici în alcătuirea lor, dar cu atît mai dramatică ne apare astăzi tocmai această rigiditate, foarte omenească la urma urmelor ; profund rămîne în ansamblu sensul operei lui Caragiale, iar nu lumea intimă a fiecărui personaj luat în parte.

MIHAI CARANFIL : Fără îndoială, Moromete trăia într-o lume a lui, cu totul specifică. Lumea satului este acum alta. A evoluat extrem de repede, într-un fel care prezintă și el mare interes pentru literatură. Dilemele, problemele de conștiință ale lui Moromete nu sînt acum mai puțin acute. Sînt altele mai profunde, mai importante. O mare parte a țăranilor se află acum într-o zonă socială de tranziție. E un proces social de mare adîncime de la care, repet, literatura și, în special proza de introspecție socială, nu are, cred eu, voie să lipsească. Din păcate, apropierea scriitorilor de acest teritoriu literar este încă destul de timidă. Și cred că unicul motiv este acela al necunoașterii.

NICOLAE ȚIC : După opinia mea, tocmai prin omul acesta, omul de rînd, prin omul muncii putem defini cel mai bine epoca pe care o trăim, pentru că această epocă este, de fapt, creația lui. Ilie Barbu, Mitru Moț, Filipache — iată numai trei dintre oamenii de rînd ai epocii noi care au intrat în literatură și în conștiințele noastre. Este adevărat însă că am putea să citâm și multe nereușite. Dan Cristea se referea la eșecuri în prezentarea mediului țărănesc ; așa este, uneori se încearcă împopoțonarea țăranului cu zorzoane care lui nu-i convin, și nu-l definesc. De ce atîta strădanie în zadar ? — pentru a-l face pe badea Ion mai interesant, mai la „nivel de circulație mondială" ? Situația se complică mult cu mediul muncitoresc. Circulă scheme, mai vechi sau mai noi, în care sînt înghesuiți oameni în salopetă. Lucrul care trebuie să ne dea cel mai mult de gîndit este acela că nu în toate cărțile, inspirate de viața muncitorilor, se izbutește (poate că nici nu se intenționează !) crearea unei atmosfere muncitorești. Cu unele fericite excepții, încă n-am ajuns la a-l introduce pe cititor într-o atmosferă specifică ; spectaculosul se caută în altă parte, în medii mai „palpitante" — și totul se încurcă. Dacă rezultatele sînt încă modeste, cred că ambițiile sporesc. Ce se-ntîmplă de fapt ? Mediul muncitoresc are legi foarte precise, nu poate fi înțeles în afara acestor legi. O uzină are un plan de producție, care trebuie să se-ndeplinească, iar efortul este să se și depășească. Oamenii sînt supuși unui control riguros în ceea ce privește meseria, activitatea obștească, și chiar viața de familie, cînd este cazul. O greșeală a unuia, tehnică sau de altă natură nu poate să ducă în mediul muncitoresc la catastrofe, întrucît există acest control, și autocontrol, lucrurile se cer îndreptate din mers, nu este timp de așteptat. Dacă așa se prezintă situația, dacă există legi pe care trebuie să le respecți, dacă totul trebuie s-ajungă la un liman în bune condițiuni, unde mai căutăm conflictul ? — se mai pot găsi personaje interesante, puternice în acest mediu ? Astfel se-nșiruie multe întrebări, și unii dintre noi, negăsind răspuns favorabil, îl evită.

NICOLAE VELEA : Înainte s-a vorbit foarte mult despre automatismul adaptării, dar acesta vizează, firește, mai mult mediul rural. Acest automatism presupune tropisme, adaptări sau inaderențe pasive. Se știe că în primele romane românești toți eroii reușiți, într-un cuvînt adaptații, aveau, purtau sarcini negative, de la Dinu Păturică pînă la Tănase Scatiu (deși Duiliu Zamfirescu era printre cei care credeau că personajele care ar „binemerita" atenția romancierilor ar fi cei din clasele de sus, dar realitatea proprie operei lui a infirmat-o). Pornind de la Ioanide, care este un adaptat superior, un om constructiv ce traversează drame familiale o să ajungem la personajele literaturii noastre actuale care construind se și alcătuiesc, se clădesc interior. Dar să revenim la automatisme. Caragiale, marele „mecanic" al lor, a avut o vreme o deplasare progresivă în spațiu, apoi regresivă în timp și în mentalitate. Personajele sale trecuseră de mult de bariera mahalalei și intrau în sate. Noi, cei mai mulți dintre prozatorii catalogați odată „agrarieni", le consemnam cu delicii verbale. Acum nu mai există nici acolo, iar cînd mergi într-un sat ești izbit de oameni care au o mare stăpînire a limbajului tehnic, o proprietate nesoväită a termenilor și treptat a reacțiilor pe potrivă. Desigur că asistăm la un transfer al satului spre oraș, la mari deplasări de teritorii umane, de obișnuință și de redimensionare a valorilor.

MIHAI CARANFIL : Lumea acestor oameni pe care cineva i-a numit aici simpli se oferă scriitorului prin teme de o mare generozitate. Să nu uităm că ei sînt purtătorii unor sentimente pe cît de puternice pe atît de nobile și de grave ; cum este sentimentul solidarității umane, cum este sentimentul răspunderii sociale, cum este sentimentul adevărului. Cunoscînd îndeaproape lumea aceasta, descoperi treptat că asemenea sentimente trăiesc aici cu intensitate, că nu sînt abstracțiuni ci fapte de viață, întîmplări și, uneori, înclestări acerbe. Și-abia atunci se deschid spre lumea aceasta drumuri ale literaturii. În ce mă privește, am devenit autorul unui roman („Focul", Editura Eminescu, 1975) și lucrez acum la un al doilea numai datorită revelațiilor pe care mi le-a oferit, într-o viață de reporter, această lume. Într-o seară, un erou

al reportajelor mele, devenit între timp prieten, un maistru de la Hunedoara, mi-a povestit, dezvelind un colț mai secret al biografiei sale, o întîmplare de un mare dramatism. Mult timp mă mișcasem ca reporter prin atmosfera uzinelor și de aceea nu mi-a fost greu să realizez atunci dimensiunea tragică a dramei. M-a fascinat puterea acelei întîmplări de a sluji o mare idee : ideea răspunderii sociale. În cazul acela ea fusese împinsă pînă la ultima limită. Omul aruncase, la un moment dat, în apărarea acestei idei, viața lui. Fără nici un echivoc, un timp, el a pendulat între viață și moarte. Înfruntările erau limpezi și puternice, taberele foarte net împărțite, interesele foarte categorice. Totul într-o bogată și nuanțată paletă de trăiri. Și astfel, m-am trezit, pe nepusă masă, prins în hățișul unui roman care a crescut în mine parcă independent de voința mea și tîrîndu-mă într-o muncă dură. Este, pentru mine, cel mai convingător exemplu despre forța morală a oamenilor pe care îi numim simpli. Ei sînt acela în măsură să săvîrșească fapte incredibile în numele unei mari idei și sub imperiul unei conștiințe politice și sociale. Problema este nu a săraciei lor de sentimente și de conștiință ci a capacității scriitorului de a descifra și cuprinde într-o operă viabilă, străină de scheme vulgarizatoare ori de sofisticări stupide, întreaga lor complexitate. Sînt convins, secretul constă în a-i înțelege.

DAN CRISTEA : Aminteam aici de polemica destul de aprinsă care a avut loc în critica dintre cele două războaie în legătură cu faptul dacă țăranul, personaj central al prozei noastre de pînă atunci, poate fi subiectul unei literaturi superioare, vizînd problemele de conștiință și psihologia complicată a omului modern, deși, formal, nu s-a pus niciodată în discuție dreptul unei categorii sociale de a fi reprezentată artistic. Un astfel de personaj, considerat sărac sufletește, închis într-o existență automatică, era, de pildă, pentru Camil Petrescu inapt pentru proza psihologică : „Cu eroi care mănîncă trei săptămîni cinci măsline, care fumează doi ani o țigară, cu circiuma din tîrgușorul de munte și gospodăria cu trei cotețe a dascălului din Moldova nu se poate face roman și nici măcar literatură, literatura presupune, firește, probleme de conștiință", spunea scriitorul într-un articol publicat în „Teze și antiteze". Lucru la care G. Călinescu răspundea prin binecunoscutele fraze : „Țăranul și Kant își pun exact aceleași probleme, cu deosebire că cel din urmă le rezolvă cu altă tehnică. Între țăran și Kant e deosebirea dintre socoteala pe răboj și aceea după regulele calculului". Este, cred eu, meritul literaturii noastre contemporane și nu cel din urmă merit de a fi închis definitiv această polemică, nu teoretic, ci mai semnificativ și mai plin de consecințe, în mod practic, și astfel de bună dreptate s-a spus despre „Moromeții" lui Marin Preda că reprezintă sfîrșitul unei polemici, romanul infirmînd magistral teoriile legate de absența complicației și a intelectualității în mediul țărănesc. Prin urmare, unui scriitor nu-i e necesară numai observarea exterioară a procesului de adaptare la o nouă realitate, și pusă astfel problema, orășenizarea țăranului, trecerea lui într-un alt mediu și cerințele sporite cărora trebuie să le facă față, lucrurile nu-și capătă adevărata semnificație. În condițiile actuale oamenii muncii trebuie să facă față la cît mai multe exigențe și responsabilități și totuși o asemenea schimbare de optică, interesantă în sine și interesantă pentru sociologi, nu rezolvă de la sine problema creației literare. Asemeni modificări pot fi pentru un scriitor doar pitorești prin hibridul coexistenței unor atitudini, în vreme ce reala măsură de adevăr și intensitate și-o dau prin reliefarea întregului proces sufletesc ce antrenează zone intime ale ființei umane. A zugrăvi omul muncii nu înseamnă a zugrăvi doar meseriii și locuri de muncă diverse, ci, faptul cel mai important pentru literatură, a avea în vedere omul dintotdeauna în interacțiunile lui fundamentale cu o realitate precisă, în cazul nostru realitățile României socialiste.

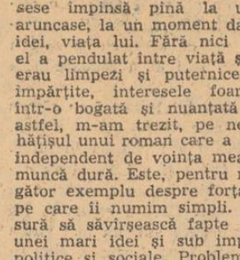

NICOLAE MATEESCU : De fapt, pentru literatură descoperirea lumii interioare a personajului a fost un moment istoric. A fost punctul culminant al unei revoluții și nu e de mirare că entuziasmul a durat cîteva secole la rînd, descoperirea supremă fiind, în această ordine de idei, posibilitatea de a pătrunde spre sufletul omenesc și spre lumea ascunsă a gîndurilor pe acea unică poartă care părea a se fi deschis : introspecția. E firesc ca, scriitori cu formație filozofică și psihologică precum Camil Petrescu, să fi crezut a fi intrat în posesia pietrei filozofale și să pretindă a fi descoperit deodată totul, adică acel ceva peste care nu se poate mai mult. De aici și pînă la a nega orice altă metodă de a face literatura, nu e decît un pas. Asemenea orgolii dau îndeobște multă bătaie de cap pentru ea, iată, psihologia a părăsit metoda introspecției ca fiind neștiințifică, în timp ce literatura mai ezită încă...

Nu există medii sociale care să nu poată oferi substanță literaturii. Totul este de a te hotărî să „aduci" în literatură uzina, șantierul, satul. Ceea ce se cere este o mare dragoste pentru literatură. Nu din dragoste pentru „viața așa cum e" și nici din preocupare pentru proporțiile propriei statui se ivește literatura. Literaturii se cuvine să-i aducem mereu ceea ce este viu, ceea ce este adevărat, și nu viața trebuie umplută cu literatură.

DAN CRISTEA : În același timp, însă, inspirația din mediile sociale muncitorești și țărănești, nouă în multe privințe și pretinzînd o sensibilă și promptă posibilitate de înregistrare a mutațiilor, încredere în permanența valorilor morale și în spiritul adevărului, dragoste față de oameni și față de atributele care-i marchează nesubstituibil, a născut nu o dată personaje aflate la antipodul acestor virtuți, personaje șablonarde ori șterse, hamletizînd și nu acționînd, transplantate în actualitate din alte etape istorice depășite, mișcîndu-se în uzină sau în sat ca într-un simplu decor de împrumut. Or, o literatură despre și cu oamenii epocii noastre care să nu fie scrisă în spiritul adevărului și al pasiunii, al dăruirii și al combativității revoluționare, care, așadar, să nu împrumute de la acești eroi chiar ceea ce e mai caracteristic și mai pregnant personalității lor decise și active, a abordat în zadar această sursă de inspirație care, pe cît de generoasă, pe atît e de riguroasă, de exigentă. Cum se întîmplă adesea numai tematica în sine nu poate salva o carte de absența adevărului vieții.

NICOLAE VELEA : Nicolae Țic vorbea exact de lipsa **atmosferei** de uzină, de lipsa de plasticitate a ei. Eroi sînt, și cîțiva sînt memorabili. Aș aminti aici de Alexandru Severin din romanul „Întîlnirea" de C. Chiriță, un personaj cu umeri largi și puternici — estetic vorbind — care poate despica și deranja, chiar răsturna, o grămadă de laturi moarte și morocănoase ale criticii.

NICOLAE MATEESCU : Și totuși, poate contrar aparențelor, scriitorii noștri sînt foarte sensibili la critică ; sensibilitatea ar fi firească, atîta timp cît nu ar duce la o adevărată goană după o așa-zisă exprimare cît mai adîncă a propriei subiectivități. Multora li se pare că, fără a se dovedi subiectivi, ar fi bănuiți de lipsă de personalitate. Sînt desigur în joc aici ambiții personale, sînt în joc complexe de inferioritate ale scriitorului obsedat de ideea afirmării sale și, în mod firesc, de aici decurg și excesele de tot felul. Pe de altă parte, unora li se pare că doar o operă de înaltă ținută intelectuală care să sondeze teritorii inaccesibile celor neavizați, e demnă de a fi luată în considerație ; obscurul, crepuscularul și în genere toată recuzita barocului par a asigura de la bun început un secret succes de stimă. Mai trebuie amintită, desigur și grija de a ataca doar marile idei și marile probleme. Dar nu întotdeauna un țel mare face și un scriitor mare. Cehov credea că scrie vodeviluri și făcea opere de geniu. Trist e cînd vezi pe cineva care își propune să scrie opere de geniu și nu ies decît vodeviluri...

NICOLAE ȚIC : Cred că, de fapt, noi vrem să aplicăm niște reguli și niște scheme din alte medii, din literatura altor medii, potrivite acolo, dar nu mediului muncitoresc ; în loc să-i cunoaștem pe oamenii muncii, încercăm să-i aducem în schemele noastre, la intențiile noastre. Înfruntările, conflictele sînt numeroase, însă mai puțin obișnuite, mai puțin sesizabile pentru ochiul neavizat. Mediul muncitoresc creează bunuri materiale și bunuri morale — oameni ; odată cu noile obiective industriale, se formează și noile detașamente de muncitori. Mediul acesta trebuie să-și împrospăteze forțele permanent. Anual, zeci și sute de mii de oameni din mediul rural, din alte medii intră în uzine și fac eforturi pentru a se integra ; noua colectivitate le cere să învețe, să gîndească și să acționeze în spirit muncitoresc. Oameni la 40—45 de ani sînt trimiși la școală, după orele de lucru. Este de observat că niște vechi bariere dispar, sînt înlăturate. Dacă unui om i se cere să fie la curent cu foarte multe chestiuni de ordin tehnic, dacă este antrenat în viața socială, i se solicită părerea și i se acordă răspunderi, înseamnă că el se află într-un proces continuu de perfecționare, cu răsfringeri în viața sufletească. El este și rămîne un om de rînd. Cîndățenia face ca un om care a absolvit un liceu (mai ales teoretic) să nu mai fie socotit un om de rînd, el se găsește undeva deasupra, are o altă viață etc. Categorisirile acestea, în funcție de diplome, țin de o mentalitate cu adevărat învechită. Punem preț pe diplome în măsură în care ele atestă un om pregătit, cu orizonturi largi, activ și demn, animat de dorința de a se realiza prin muncă. Este de prisos să mai amintim că foarte mulți muncitori, din necesitatea unei pregătiri superioare, posedă diplome. Și totuși : un muncitor de azi, care învață, ajunge la o înaltă calificare (în realitate, și în literatură) — ni se pare uneori ceva lipsit de interes (iar muncitorii care învață zi și noapte !) — în schimb, cheferistul din „Un om în toată firea", care la examen copiază de la fiică-sa, elevă, pentru a înainta în grad, tare ne înduioșează... Cheferistul acela, produs al unui mediu bine definit, și-a găsit, la timpul potrivit, reflectarea în literatură. Cei de la Grivița, nu. Preocupările, necazurile, gesturile micului slujbaș de odinioară, ale „omului simplu", ne sînt cunoscute, le regăsim în mii de pagini, au efect imediat asupra noastră. Viața omului de azi, trepidantă, pusă în slujba marilor prefaceri sociale și morale, ni se pare mai șterșă unora, și tot șterșă apare uneori și în literatură. Pricinile trebuiesc căutate în cunoașterea superficială (scriitori-editori), grabă în fața paginii albe, ezitări, confuzii.

NICOLAE VELEA : Paradoxal, această complicație a consemnărilor se aplică tocmai acum, cînd personajele și eroii din realitate au o directivitate a gestului, o lipsă de spaimă și de contorsionare. Pentru-că, ceea ce odată s-au numit „suceli" și „întortocheli", fără să fiu mare partizan al lor, au existat cu adevărat. Țăranul român s-a retras într-o vreme în pădure, în codru (Sadoveanu) ca să-și apere zona de puritate interioară și după aceea s-a retras în el însuși. Pădurea este echivalentul — cred eu — pentru țăranul de la cîmpie, al vorbirii în „bobote" întortocheate care e, într-un fel, o perdea de protecție. Dar acest lucru, valabil poate într-o perioadă istorică trecută, nu justifică, desigur, prezența unor așa-numite „cazuri" care populează din cînd în cînd, ca niște fantome, paginile prozei noastre, comportamente ciudate, neverosimile, amatoare de gesturi extravagante care nu sînt prin nimic caracteristice nu numai literaturii noastre, în spiritul ei, dar chiar psihologiei poporului român, popor cu gusturi mult mai puțin stranii, cum se poate observa din tot ceea ce face. E aici o dorință de epatare și o ieftină goană după pitoresc, cînd nu intervine dorința, la fel de superficială, de a avea și noi „abisalii" noștri, scindații care să semene cu tipuri din alte literaturi. Cînd citești asemenea proze, în majoritate despre țărani, ai senzația că te găsești nu într-un sat, a cărui constituire riguroasă se știe, ci într-un alt loc caracterizat tocmai prin lipsa ordinii și a rațiunii. Cu asemenea stranii apariții firește că nimeni nu-și pune problema de a construi orînduirea pe care o construim, după cum nici o astfel de complicație artificială făcută la rece, silnică și grotească nu poate defini viața și munca eroică a poporului nostru, mult mai pur și mai direct în gînduri și în actele sale decît își închipuie unii prozatori fascinați de senzaționalul livresc.

MIHAI CARANFIL : A fost amintită aici, la un moment dat, așa-zisa problemă a compatibilității țăranului (deci a muncitorului) cu proza modernă. Am mai auzit. Cum adică ? Sigur că și mijloacele artei evoluat în mod necesar. Tot așa cum au evoluat știința, tehnica. Proza nu poate fi modernă dacă se referă la tulburătoarea lume a țăranilor ? Atunci n-are decît să nu fie neapărat modernă. Scriitorii cu simțul realității și al răspunderii lor civice nu cred că se încurcă în asemenea probleme. Țărănimea și clasa muncitoare care constituie trunchiul puternic al acestui popor există și trăiesc indiferent dacă sînt sau nu compatibile cu proza modernă. Ele, îndeplinindu-și menirea lor istorică, își exercită forța de transformare a societății, produc pîine și mașini, hîrtie și penițe și îi cer scriitorului să slujească prin arta sa, prin acte autentice de cultură, progresul țării. Cerința ar fi, după cum ar formula-o bunul simț : să fie proza compatibilă cu statura morală impunătoare și cu necesitățile spirituale ale muncitorului și țăranului zilelor noastre. Modernă sau de factură tradițională, proza n-ar trebui să-și abandoneze, pentru nimic în lume, funcția de modelare și înnobilare a conștiințelor.

NICOLAE MATEESCU : Nu cred că este vorba doar de a scrie despre omul de rînd, ci și despre felul în care scriem despre el ; căci, ocupîndu-ne de această lume a „celorlalți", nu avem motive să o privim cu condescendență. Literatura nu are de ce să devină un muzeu în care să apară, spre delectarea secretă a citorva, și specimenul zis „simplu". Nu este scriitor acela care nu crede în virtuțile umane ale oricărui personaj asupra căruia se apleacă.

NICOLAE VELEA : Desigur, nu pledez pentru eroi „fără pată și prihană" ; sau cum se discuta odinioară, despre presonaje cu sau fără „pete". Dar pledez pentru un personaj, pentru un „erou" de roman care chiar dacă nu este neapărat un „normativ" în sensul ca prin traversările sale epice să dea norme de conduită exemplare, să aibă totuși sclipiri și afirmări. Cu alte cuvinte, să fie un „om de rînd" viabil, în care să te regăsești într-o linie posibilă a unei biografii posibile. Valéry propunea — după cîte știm — o cunoaștere pînă la amănunte, pînă la minuție a eroilor inventați. Darie, Mitru Moț, Ilie și Nicolae Moromete, Mohreanu din „Îngerul a strigat", Lae Cordovan și Alexandru Severin sînt, cred, personaje cu o mare stare estetică și civilă, cu o puternică tăietură, neconfundabilă în timp și memorie. Consider deci că numai asemenea personaje care se fac expresia unei tipologii complexe și reprezentative pentru epoca în care trăim sînt apte, prin încărcătura emoțională, să lege și să facă veridice articulațiile unei opere de artă cu intensitate artistică precisă.

NICOLAE ȚIC : Datoria scriitorului este să descopere omul muncii de azi, dar și din trecut, pentru a ne cunoaște mai bine înaintașii. În ultimii ani au apărut foarte multe documente despre mișcarea muncitorească și socialistă. Cine le răsfoiește, poate lesne constata că în România a existat o puternică mișcare muncitorească încă de la sfîrșitul secolului trecut. Despre omul muncii de atunci s-a scris foarte puțin, și marii scriitori dintre cele două războaie au trecut pe lîngă acțiunile de răsunet ale clasei muncitoare. Unul din motive ar fi acela al necunoașterii mediului respectiv. Cercetarea acțiunilor muncitorești de după 1900 aduce la suprafață tipologii extrem de interesante pentru scriitorul de azi.

Cred că trebuie să ne cunoaștem mai bine oamenii despre care scriem, și cu ajutorul lor să descoperim medii, și să ajungem la modalitățli proprii de tratare. Nu ne este de nici un folos să ne încadrăm cu ușurință în tot felul de „mode literare". Îndemnul de a fi noi înșine cred că trebuie să fie mai puternic decît oricînd. Sîntem cu toții de acord să se traducă mult din literatura universală, să fie popularizate literaturile tuturor țărilor, prin creațiile reprezentative, dar asta nu-nseamnă să luăm de la alții ceea ce nu se potrivește la noi. Părerea mea este că nu trebuie să ambiționăm a face o literatură modernă de tip occidental cu țăranii și muncitorii noștri, ci o literatură modernă de tip românesc. Am convingerea, împreună cu mulți alții pe care i-am ascultat și citit, că numai pe această cale vom reuși să ne impunem în circuitul valorilor universale.

Petru Anghel

La margine

Grădina grea de foame și de sete
în care tu sortit ești să rămii
aprinde-n frunze păsările bete
de cerul strîns în fulgerul dintîi.

Păianjeni nevăzuți de-argint și vată
zidesc lumina gurii de demult,
aerul sună surd de zeul-tată
și nu mai știu din care parte să-l ascult.

Și ochii inserează în neștire
tot căutînd un semn uscat și șters,
o pasăre nebună de iubire
se prăbușește-adînc în univers.

Și curge umbra ei de stele sparte
la marginea grădinii de tîrziu,
grădina grea de naștere și moarte:

Și Petru era numele de fiu...

Doină de trecerea apei

Mureș, Mureș, apă dulce,
dar lui drumul i-a fost dat,
nici culcuș somnul să-i culce,
numai dor de îndurat.

Mureș, Mureș, apă lină,
el tot rînduie pe rînd
luminările de cină
pentru cine-o fi trecînd.

Mureș, leagăn de pruncie,
el doar sunetul pustiu
bîjbîind în veșnicie
după proaspăt plîns de fiu.

Mureș, pulbere de stele,
dar el colb întunecat
sub atîtea patimi grele
care-n lume l-au purtat.

Mureș, apă dulce, bună,
soarbe-i somnul, deal cu deal,
pe sub soare, pe sub lună,
în culcușul de Ardeal.

Pădurea

Și va fi să-nfrunzesc în pădurea de-aramă
unde-am fost fericit de viață și moarte
ca un sunet de-argint ce prin iarbă destramă
picături dulci de cer peste umbrele sparte.

Și să fiu fericit pentru tine, cel care
chipul meu înlemnit de nădejde-l vei stringe
într-o lacrimă grea îndulcită de soare
cînd va fi să-nfrunzești în pădurea de sînge.

Cel de acasă

Luați-vă tot ce puteți să-ncărcați
pe lacomii ochi de povară,
părinții de marmură, dulcii mei frați
nu-i nimeni să-i scoată afară.

Luați-vă piinea și vinul turbat
în foamea și setea asemenea vouă,
pămîntul acesta rămîne în sat
să-l ningă mereu și să-l plouă.

Luați-vă tot și de toate
pe poftele voastre ne-nfrînte,
această grădină din aripi va bate
cît păsări vor fi ca să-i cînte.

Luați-vă fiii născuți în zadar,
duceți-i pe drumuri deșarte,
pădurea aceasta rămîne hotar
neclintit între viață și moarte.

Dar n-o să luați, nu puteți să luați
iarba sub care dorm sfintele moaște
ale celor dintîi femei și bărbați
din care fiul frumos se va naște.

Ion Cocora

Dacă dedicația poemului

Cineva a inventat o muzică fabuloasă
dacă un tril cuprinde ca o armură vîrful colinii
dacă eretele nu are somn
dacă în vizuina vulpii crește floarea de ienupăr
dacă Ana-Laura pune stăpînire pe cele cu înțeles în cuvînt
dacă de-a pururi ce rămîne e încrederea în virtuțile patriei
dacă dedicația poemului înfrunzește un flaut

Pescărușii se aud de departe

Pescărușii se aud de departe bătînd cu aripile apa fluviului Aroma primăverii a pătrus de timpuriu pînă și în flautul cel galben
Amintește-ți draga mea l-am uitat astă-toamnă în coliba de trestii între veșminte sumare și stacojii giuvaiere Atunci cînd nu se știe din ce pornire am scos pe colină așternutul veșted de mușchi și i-am dat foc
Amintește-ți dacă nu ai fost tu să implori vîntul de miazănoapte focul ar fi cuprins pădurea de dafini și ar fi mistuit-o într-o clipă.

Ce faci fiule

Ce faci fiule
pe țărmul rece unde îți amintești de mama cînd frica e o
infirmitate a celor fără de țară cînd o tristețe
nelămurită istovește constelația insetatului și
greieri cad pe un tăiș abătut

Ce faci fiule
printre atîtea prevestiri și mirabile roze cînd fiecare
clipă aduce lauri cînd un lințoliu de purpură acoperă
ambițiile tatălui și îi umple viața de cinstea și
primejdia măritelor arte

debut

Cristina Hulubaș

chira

Bătrîna uscățivă stătea pe băncuța de lîngă poartă, pe aceeași băncuță de unde cincizeci de ani privise strada. Privirea ei verde ca mătasea broaștei căuta un punct de sprijin pe asfaltul moale, din mijlocul șoselei în care se încrustaseră adînc dîre de cauciuc. Părea să ignoreze camionul din fața porții, nu-l vedea, n-o interesa. „Hai, Țuco, adu galeriile ! Ce faci acolo ?" — glasul tînăr al lui Sandu, nepotă-su, trece pe lîngă ea. Oamenii ăștia grăbiți să încarce, avizi de viață și crăpînd de sănătate nu mai erau ai ei. Baba Chira zăcea pe bancă, părăsită de viață. Din cînd în cînd mai ciulea urechea la zgomotul puternic cu căderi de cascadă ca să între apoi iar în somnolența ei. Numai ochii ei verzi se lipeau de o bucată din peretele vechi, mușcat adînc de o ghiară de fier, și se prăbușeau odată cu el. În casa aia, a lui Posea, fusese „domnișoară de onoare" la nunta Paulei, fata mai mare a boianglului. Atunci a îmbrăcat rochia roșie de mătase. Pantofii albi, cu tocuri, îi alesese maică-sa din Drăgaică pentru nunta Paulei. Ce bucurie a fost pe ea ! Îi dăduseră voie să poarte toc ca domnișoarele. De acu băieții n-or să se mai uite la ea ca la o „mucoasă". În Drăgaică erau lucruri frumoase. Tîrgul se făcea vizavi de gară, pe cîmpul care se întindea în spatele orașului. Buzăul avea două gări, gara mare și gara Drăgăicii. Înainte ca să se deschidă Drăgaica, era tîrgul de cai. Veneau cai din Dobrogea, din Ardeal și Moldova. Atunci făceau bani circiumarii. Vin să fi avut. Și ce cai erau ! Stăteau creștinii la tocmeală fără să le pese de ceas. Aici întîlneai toate graiurile ; cu toate astea oamenii se înțelegeau, băteau palma și beau adălmașul. Se întîmpla să se mai ia la bătaie de la adălmaș sau să se ciorovăiască pentru vreo muiere — asta unde nu se întîmplă ? Altfel erau oameni întregi la minte și la fire.

Chira a fost cu taică-su în tîrg cînd au cumpărat-o pe Negruța. Venise atunci un străin să încerce doi cai negri, de rasă. După vorbă parcă erau ardeleni. I-a înhămat la docar și cînd au luat-o pe cîmp, zburau roțile docarului. Erau cei mai buni pentru alergări. Abia i-a putut opri. Cumpărase omul doi cai negri, cu păr lucios ; bine hrăniți. Negruța lor nu trăsese încă la ham, era noatină. Chira o mîngîia pe bot, era primul cal de care îndrăznise să se apropie. Ani în șir a purtat-o Negruța pe Chira prin zăpezi și pe arșiță. Acuși nu mai vezi pe drum nici o căruță. Te trezeau cu duruitul roților de la patru dimineața. „Cînd or fi murit toți caii?" Ta, ta, ta ! — se aude goarna în Drăgaica. Nu mai poate merge Chira, i s-au uscat picioarele, lăbile s-au umblat și o dor.

În miezul lui iunie frații mai mari le duceau pe surori în Drăgaică. Așa era obiceiul. Le tratau cu turtă-dulce de la greci. Nici braga de la sîrbi nu era rea. Sîrbii neam de neamul lor vînduseră bragă, așa cum grecii făceau plăcinte. Se învîrteau în lanțuri și în „comedii" pînă le apuca amețeala. Seara, cînd se aprindeau lămpile, mergeau la circ. Drăgaica era luminată cu petromax. Cîteva lămpi : la circ, la restaurant și la bărăcile cu manufactură. Seara nu ținea pînă mai tîrziu. Sufletul Drăgăicii era ziua, noaptea oamenii se duceau pe la casele lor. Fără lumină Drăgaica era moartă. Rămînea singur Țingirică, paznicul tîrgului. Casa lui Țingirică era vizavi de pescărie, cum intrai în Drăgaică. Lîngă casă-i crescuse un dud mare. Cînd moș Grigore se ducea să-i cumpere Siței papuci de piele o lăsa pe Chira s-aștepte la gura Drăgăicii. Stătea mult moșul și nu ca să-i cumpere Siței papuci, se întîlnea cu poștari de-ai lui și se înfundau într-o baracă. Lui moș Grigore încă-i era dragă viața și vinul era mai bun cînd îi cîntau lăutarii la masă. De-asta n-o lua pe Chira după el, să nu vadă și să le spună „ălora de acasă". Viclean moșul. Da nici Chira nu era în pagubă. Sărea gardul la Țingirică, se cățăra în agud și de acolo privea Drăgaica. Îi plăcea s-asculte muzica militară cum cînta valțuri nemțești. Sița, bunică-sa, se prăpădea după ele. Mai spre seară apărea și bătrînul, alegea un somn mare, ca să facă Sița rasol și plecau acasă. I se închideau ochii de oboseală Chirei, o dureau picioarele de mers. Moș Grigore îi cumpărase o pălăriuță din pai de orez, ea se căznea să-i înnoade funda, nu mai avea răbdare pînă acasă.

Bătrîna se uită la casa lui Posea. I-au rămas trei pereți. Prin ferestrele sparte șuieră vîntul. La nunta fetei lui Posea a intrat ea în lume. Una a fost Chira lui Circu și cîți flăcăi au cerut-o de nevastă ! Da taică-su nu s-a învoit să i-o dea decît lui Toader. Ea s-a supus și l-a luat. Împlinise șaptesprezece ani, nu mai putea rămîne mult la casa maică-sei. Toamna, cînd se înăsprește vîntul, i-au făcut nunta. A doua zi dimineața, a plecat la casa lui bărbată-su, în Poștă. Acolo a stat ea aproape zece ani. Cînd nu beau, poștarii erau oameni cu frica lui Dumnezeu. La bețe erau aprigi, injurau, se băteau cu cuțitele, tremurau toți de frica lor. Și beau des pentru că aveau de unde. Carauseau pe la depozite de lemne, toamna încărcau butoaiele de la Merei sau mergeau mai sus la Pietroasele de aduceau vinu ăla galben ca untdelemnul. Bunică-su îi cunoștea bine, aducea toamna vinul cu ei. Pe bărbatul ei îl respectau toți poștarii, avea trăsură. Abia se terminase primul război cu nemții și cine avea atunci trăsură cu doi cai era cineva. Taică-su parcă de ce a dat-o după Toader ? Aici l-a născut pe Ion, l-a învățat să facă primii pași și i-a legat ghiozdanul în spate cînd l-a dus Toader la dom'învățător. I l-au omorît în al doilea război. L-a trimis Toader la Pîrscov, nu știu ce să-i aducă, și l-au prins bombele pe drum. N-a mai avut alți băieți, a rămas cu fetele. Toader s-a prăpădit și el de tînăr. Nu-i vorbă că acu' dac-ar fi trăit, tot n-ar fi avut ce face. Trăsuri nu mai sînt, caii au murit, nu mai are nimeni nevoie de birjari. Acum carte se cere.

Ochii bătrînei fixează mașina care macină zidul vecin. Pirîiturile căzărmii o fac să tresară.

Desene de Raluca Grigorcea

Sandu și Țuca au golit toată casa. De două ori a trecut camionul prin fața ei și ea nici nu l-a văzut. Din casa lui Posea a mai rămas un perete. Se duce și ăsta.

Duminica plecau cu Paula și cu bărbată-su în oraș, se opreau la Azuga, la berărie, ocupau o masă în grădina de vară ca să poată auzi muzica militară care cînta seara în fața Palatului Comunal. Restaurantul era plin de negustori și ofițeri. Chira făcea ochii mari, privea cu sfială în jur. La mese stăteau cucoane îmbrăcate în mătăsuri, cu fețe albicioase, pudrate fin, buzele lor rotunjite cu roșu se încheiau cu o inimioară sub nări cum se purta atunci. Chirei îi plăcea să le privească. „Ce te uiți ?" — o certa Toader. „Mă uit". „Ia, nu te mai uita, astea n-au altă treabă decît să se gătească". Cînd își vedea mîinile cu degetele negre, aspre de leșie, o cuprindea amarul.

Avea ea masă la Azuga, da se vedea cît colo de unde venea. Față de femeile acelea, tot o poștăriță rămînea. Bărbată-su nu-i dădea voie să se poarte altfel decît voia el. „Dacă te prind boită, mătur dușumeaua cu tine !". Asta i-a răspuns cînd i-a cerut să-i cumpere și ei roșu de buze. Toader, cît îl vedeai de om al lui Dumnezeu, la mînie era bine să te ferești din calea lui. În casă la el îi plăcea să se știe stăpîn. Și mai știa el un lucru de la taică-su : muierea trebuie să știi s-o ții în frîu, dacă vrei să nu ți se urce în cap. „Uită-te la astea, s-au tuns de zici c-au scăpat acuși din pușcărie. Proști bărbați mai au! Auzi, mă, mîine — poimîine or să umble muierile în pantaloni ca noi", — rîde în hohote și-i face cu ochiul lui Costel. A murit săracu Toader, dacă trăia vedea și muieri în pantaloni. La Azuga se duceau mai mult cînd rulau filme. Rîdeau de se strîmbau de războaiele cu frișcă ; lui Toader îi plăceau ciomăgelile cu Stan și Bran. A dispărut grădina de vară. Au stricat și cinematograful lui Bonciu, după al doilea război, ca să nu cadă peste oameni. Nu-l mai țineau cărămizile, suflul bombelor le dezlipise de locul lor. S-a dus vechiul centru al orașului, au încărcat molozul lui în camioane și cine știe unde l-au dus. Acum au ajuns la casa ei. Întîi au venit niște oameni și i-au măsurat grădina, spuneau că are prea mult loc și roșii dacă vrea să-și pună, să le sădească mai pe lîngă casă. În grădina ei or să facă un bloc. Și l-au făcut. Bătrîna nici nu se uita la oamenii și mașinile care scormoneau pămîntul în grădina ei ca să toarne fundația. N-o interesa. Cînd blocul a fost gata s-au mutat acolo oamenii. Curiozitatea o împinsese să se uite într-acolo, să vadă ce fel de oameni erau ăștia care se așezaseră pe pămîntul ei. Apăruse lume nouă. Dimineața, cînd a ieșit să-și scuture preșul, la balconul vecin a zărit un băiețel. Rîdea și-i făcea cu mîna. Bătrînei i s-a părut că-l vede pe Ion al ei. Începuse să-i fie drag copilul și nici nu știa al cui e. Se obișnuise cu balconul. Acum trebuia să plece din casa ei. Și nu-i venea. Nebunii ăștia tineri au încărcat tot, se bucură că pleacă, au scăpat de lemne, de cărbuni, la bloc au apă caldă, gaze la bucătărie, unde pui că stau și mai aproape de serviciu. Umblă de parcă-s năuci. Ce să facă ea acolo ? După ce a murit taică-su a venit cu Toader aici și cincizeci de ani a stat în casa asta. Aici și-a născut fetele și tot aici i-au murit și Ana și Maria. A rămas cu Țuca, fata Mariei ; e fată bună, are milă de ea. Sandu lucrează în „zona industrială". În spatele Poștei se văd coșurile fabricilor. Ei nu spun că merg în Poștă, merg „în zonă". De ar trăi bietul Toader ce-ar mai rîde el de Sandu. „Ce, mă, ai uitat Poșta, maidanul unde băteai țurca cînd te duceai la mătușă-ta ?" Sandu, cînd era ca băiatul din bloc, îl lăsa maică-sa la o cumnată în Poștă. Rămăsese văduvă și muncea la o croitorie, opt ore cît stătea ea acolo n-avea unde să-l lase pe Sandu. Copiii s-au zburat, au crescut. Se duc în „zona industrială", în Poștă nu le mai place să spună că merg.

„Urcă, mătușă, în mașină !" — șoferul o invită glumeț în cabină. „Nu urc, maică, nu urc". „De ce, bre, nu urci ?". „Mai rămîn". „Fii atentă ca n-ai să știi unde să vii" — o avertiză Sandu. — „Veniți voi să mă luați".

Uite-i cum îngrămădesc molozul pe castanul bătrîn. Ce le pasă ? — murmură bătrîna. Buzăul Chirei era orașul teilor și al castanilor. Sînt și acum castanii, teii s-au uscat de mult. Se apropie cu dărîmatul de casa ei. Au început să demonteze acoperișul. Pirîiturile grinzilor sînt adevărate sfîșieri în sufletul Chirei. De colțul casei, care o să cadă curînd, măcinată de ghiare metalică, agățase Sița în nouă sute șaispe stergarul alb. Le trezise într-o dimineață Ghiță gazarul, striga omul ca-n gură de șarpe : „Coană Siță, coană Siță, vin nemții, coană Siță ! Pune stergarul alb coană Siță, ordin de la prefectură! Și au pus stergarul. Asta înseamnă că orașul se predă fără ostilități, armata se retrăsese toată în Moldova și așteptau marea ofensivă. Avocatul Iarca și doctorul Șapcaliu au ieșit în fața nemților pe șosea și le-a zis să nu fărîme orașul cu tunul, că oamenii n-au arme și nici gînd de bătaie. Au intrat nemții cu tunurile în oraș și s-au așezat în casele oamenilor. Pe ele le-au îngrămădit într-o cameră, în celelalte odăi se instalase Frit. Așa-i în război, ieși tu afară ca să m-așez eu. Parcă puteai zice ceva cînd veneau cu tunul după ei. În iarna lui nouă sute șaispe i-a scos nemții pe buzoieni la dezăpezire. Chira mătura geamurile de zăpadă, i se înroșiseră mîinile, nu-și mai simțea picioarele și dădea înainte, „ordin de la comandament". Vorbeau nemții, ei știau ce. Sița cu maică-sa ridicau zăpada din mijlocul străzii cu lopețile. Moș Gheorghe da cu tîrnăcopul la ghiață și înjura. Patrula nemțească stătea la spatele lor. Își aduseseră nemții și translator, ca să le poată da ordine. „Tu-le lapte mamii lor ! Au venit în casa mea să-mi spună ei ce să fac .Parcă eu singur nu știam, (Era îndîrjit moșneagul, noroc că translatorul nu le traducea Fritilor). De asta m-am dus eu la Plevna, la bulgari, să vină ăștia peste mine ?" Afurisite vremi ajunsese moșul să trăiască. El fusese în războiul din șaptezeci și șapte, avea și permis pe calea ferată, clasa a doua. Era mîndru bunică-su cînd pleca la București să-și vadă feciorii, arăta la toți permisul să vadă, să știe de ce i-au dat **lui** permis. Bătrînul spărgea gheața groasă cu ranga și injura. Avea necaz pe neamțul gras de ziceau că-i conte. Von Spiegelberg îl necăjea rău dimineața cînd îl auzea cu „Zwei Eier drei Minuten". Nu minca neamțu' dimineața decît ouă moi și cafea cu lapte. Țicuța și Fița, fetele mai mici ale lui moș Grigore, își băteau capul să priceapă ce vrea neamțul. Noroc că s-a găsit cineva care rupea două trei vorbe nemțești și le-a spus să-i fiarbă neamțului în fiecare dimineață cîte două ouă, trei minute. Nu bea contele cafeaua cu lapte fără ouă moi ! Dăduseră iama în găinile Siței și ce putea spune ? Erau sub ocupație. În camerile în care se instalaseră Friții aveau paturi de fier, le-au scos afară în hol și le-au pus unul peste altul, contele nu voia

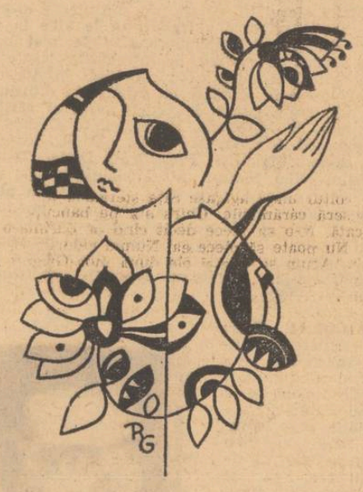

teatru

Colecția „Rampa"

Am în față ultimele exemplare scoase de **Editura Eminescu** în colecția **Rampa** : Mircea Ștefănescu — **Căruța cu paiațe**, Mircea Radu Iacoban — **Noaptea**, Al. Mirodan — **Ziariștii**, Aurel Baranga — **Viața unei femei**. După cum se vede sînt, toate, texte dramatice contemporane, cărora de altfel, cu unele excepții, colecția pare să le fie consacrată. E vorba de piese încercate pe scenă, care și-au cucerit, cum se zice, aprecierea publicului. Condiția de a fi fost jucate reprezintă deopotrivă unul din criteriile editării. Nu mă voi referi decît indirect la conținutul lor, spunînd că socot **Căruța cu paiațe** cea mai izbutită lucrare a respectatului dramaturg Mircea Ștefănescu, că **Ziariștii** mi-e cunoscută încă din copilărie ca una dintre cele mai reprezentate piese românești „originale", că m-a interesat abordarea unei teme atît de noi pentru Aurel Baranga cum e cea din **Viața unei femei**, în sfîrșit că **Noaptea** lui Mircea Radu Iacoban înseamnă pentru mine, în contextul literaturii acestui autor, o sinceră revelație. Fiecare exemplar, învelit într-o copertă reproducînd gravuri „de epocă", este însoțit de un mic aparat critic. La început autorul mărturisește geneza scrierii sale, lucru întotdeauna instructiv, urmează apoi distribuția de la premieră, în fine, după textul propriu-zis, în chip de post-față, citim aprecieri cu privire la piesă și la spectacolele pe care aceasta le-a prilejuit. Colecția în sine amintește „Biblioteca Teatrului Național" de pe vremuri, care tipărea **Îngerul a vestit pe Maria** de Paul Claudel în traducerea magistrală a lui Ion Pillat dar și **Acolo, departe...** de Mircea Ștefănescu, drame jucate, însoțite de asemenea de distribuția premierei. De prisos să spun în ce măsură calitatea tipografică a elegantelor plachete de astăzi întrece mohorîta, meschina înfățișare a broșurilor de ieri, destinate, acelea, mai mult uzului profesioniștilor. N-a dispărut totuși cu desăvîrșire oroarea greșelilor de tipar... Așadar, după cum arată catalogul, în decurs, de cîțiva ani colecția **Rampa** a tipărit o bună parte din lucrările mai noi destinate scenei, tinzînd să constituie un fond al dramaturgiei noastre contemporane. Personal văd în aceasta principalul merit, dacă nu chiar menirea ei exclusivă. Căci puținele titluri clasice inserate nu demonstrează o intenție clară. Ele sînt : **Ciuta** (1973), **Apus de soare, Jocul Ielelor, Domnișoara Nastasia** (1974), **Ultima oră** (1975). Care au fost argumentele care au condus anume la alegerea lor nu-mi dau seama. Probabil popularitatea. Sînt însă presărate într-o covîrșitoare recoltă recentă. Ar fi mai potrivit, poate ca ele să treacă în sarcina altei colecții (de exemplu **Thalia**, care tipărește capodopere ale teatrului universal) profilul **Rampei**, despre care vorbim, simplificîndu-se astfel și omogenizîndu-se. Întrucît ne privește, găsim că editarea textelor clasice s-a făcut și se face cel mai bine în volumele de **Opere** ale scriitorilor respectivi. Vedem deci colecția **Rampa** ca una dedicată în exclusivitate dramaturgiei contemporane, domeniu în care Editura Eminescu are incontestabile merite.

Marius Robescu

film

Șantierul ca personaj

După „Muntele ascuns", debutul regizoral al lui Andrei Cătălin Băleanu, avem un nou film inspirat din realitățile șantierului. În filmul numit ni se propuneau patru destine într-o viziune caleidoscopică, pe o dominantă sentimentală, convingătoare fiind numai secvențele „directe" ale mediului natural. Și aici, în recenta producție a Casei Trei, **Ultimele zile ale verii**, scenaristul Constantin Stoiciu și regizorul Savel Știopul au intenția de a configura portretul unui șantier și firește al oamenilor, ajunși, unii, în pragul „toamnei" fără ca viața lor să fi cunoscut alte bucurii decît acelea ale muncii.

Narațiunea este însă superficial-sentimentală. Faptele lipsesc, și cînd spunem aceasta nu ne gîndim atît la **faptele de muncă** — văzute aici fie ca asumare a unor responsabilități (șeful șantierului în neînțelegere cu ministerul de resort) fie ca incidente de lucru (crede, de pildă, un transformator) — cît la **faptele de conștiință**, de care, la un moment dat, autorii se arată interesați. Se încearcă o dezbatere în acest sens dar pretextul nu e suficient de clar și argumentele se rezumă doar la vorbe. Dialogul abundă în acolade explicative, livrești.

Filmul suferă de prolixitate. Și aceasta ni se pare a se datora scenariului. Regizorul încearcă mai multe variante de stil, din dorința evidentă de a anihila astfel din carențele dramaturgice ale scenariului. Prima, reușită notabilă a filmului, ar fi aceea dată de pregeneric : țărușul inaugural și fotografia protagoniștilor în stop-cadru apoi, parcurgîndu-se timpul acțiunii, imaginea magnifică a șantierului și a eroilor săi. Faptele nu corespund însă stilului enunțat. Ele se subscriu unei paranteze sentimental-romantioase (logodna care se rupe, așteptări vag răsplătite). Aceasta ar fi o a doua tendință. A treia ține de tușa satirică în care este creionat trimisul ministerului. Rostul său pe șantier nu pare altul decît de a folosi ca pretext pentru caricaturizare. Se întrevede astfel o antiteză simplistă, școlărească.

Ni se propune apoi portretul unui om al șantierului. Operatorii Ștefan Fay Ștefan și Florin Paraschiv au principalul merit în **cadrarea** inginerului Dinu și a citorva obiective ale șantierului. Un travelling circular și cîteva contra-plonjeuri reușite nu pot rezolva totuși carențe care țin de dramaturgia filmului. Era de preferat, de aceea, o acțiune simplă, cu cap și coadă, în locul unor divagări elegiace despre oameni altcum destul de „tari", în orice caz cu picioarele pe pămînt. În această ordine de idei demisia inginerului Dinu și apoi revenirea acestuia se produc din motive greu plauzibile.

Se observă sforțarea compensatorie de a convinge prin dialog și printr-un joc actoricesc îngroșat. Cornel Coman, actor capabil să comunice cu economie de mijloace, împrumută aici un stil care nu-l avantajează. Cît privește insertul **non-diegetic** (calul alb), acesta se așează în linia de prețiozitate a dialogului. Am reținut participarea lui George Mihăiță, prezența actoricească a neprofesionistei Adriana Ionescu, și, desigur, atmosfera de ansamblu a șantierului. Coloana sonoră a filmului este semnată de H. Maiorovici.

Ion Lazăr

televiziune

Exigențele reportajului

Omul, munca sa și preocupările sale se află în centrul atenției activității culturale a epocii noastre — iată o caracteristică predominantă care, de bună seamă, se lasă descoperită în toate produsele artistice. Aserțiunea ar trebui să fie stimulatorie spre calitate, tensiunea între ideal și real bine potrivită, rezultatele ar trebui condiționate de perspectivă nu sacrificate cu ușurință pentru eficiența clipei. Reportajul filmat răspunde desigur în cea mai oportună măsură cerințelor zilei, ideii de reflectare a omului istoric care este elementul tensionant al oricărei acțiuni, al oricărei contemplații. În căutarea surprinderii lui în cele mai convingătoare întreprinderi sociale, în cele mai expresive situații pentru societatea noastră, formulele se amestecă, adevărul este exprimat simbolic sau direct. Numărul mare de subiecte posibile, slujind ideea enunțată, va duce, deci, la numeroase producții ale genului, în care citeodată, lipsa de cenzură estetică și coeziune între tema aleasă și suportul real sunt vizibile. Nu citām exemple concrete, intenția acestor rînduri nu este să divulge insuccese ale reportajelor TV, ci să sugereze un control mai sever eventualităților viitoare.

Este normal ca încercarea de înnobilare prin cuvînt și imagine a cotidianului surprins să apeleze și la poetizare, la metafore sugestive, la cadențe înflăcărate. E uitată însă adesea măsura. E uitat, tocmai punctul de plecare, că este vorba despre oameni, despre felul lor cel mai obișnuit de a fi și munci. Au fost prezentate reportaje în care, dintr-o exaltare poetică, oamenii erau stele printre stele, produceau stele, străluceau stelar și emfatic. Au fost prezentate și cîteva reportaje care s-au dorit copii fidele ale realității, în care reporterul — se pare — n-a intervenit cu nimic, eliberîndu-se nu numai de orice merit ci și de orice criterii selective. E înduioșător să asculți părerile oamenilor despre ei înșiși, despre munca lor, a copiilor despre părinți, a soților despre soți și invers dar numai în măsura în care cenzura artistică oprește materia reportajului de la ilar. Suntem convinși că la Sebeș-Alba se muncește cu entuziasm și rezultate lăudabile dar fraza *„toate femeile* trebuie să vină aici, la Sebeș, să muncească la Sebeș" e discutabilă, sau în alt caz „noi citim cărți și muzică ușoară din cînd în cînd, uneori populară din punct de vedere politic" ; sînt nu numai enunțări eronate din punct de vedere logic. Tema este actuală, importantă și atrăgătoare, restul depinde de felul și seriozitatea abordării, pentru că nu e vorba despre „un nou fel de a face curte" unei teme ci permanent despre oamenii de astăzi.

Corina Cristea

să doarmă în pat străin. Au bătut două piroane deasupra ferestrei și două la ușă, le-au găurit pereții ca să-și așeze el o plasă, să doarmă sus în ea. Înghițea moș Grigore, ce putea face și de necaz că nu putea îndrepta nimic le căuta pricină fetelor. El care-i bătuse pe turci, să stea să-l pună Frit la lopată și să-i găurească pereții că are el chef să doarmă sus, în plasă. Da știe Frit cum a făcut el cu Sița casa ? Știe că munceau pe brinci, ca doi amărîți, că așa și erau. Soacră-sa n-a vrut să i-o dea pe Sița pentru că moșul n-avea pământ, era „sărăntoc". Da' nici el nu s-a lăsat. A venit noaptea cu calul și a furat-o.

Au plecat din Pogoanele la Buzău și aici au muncit cu palmele lor de și-au făcut casa asta în care Frit bătea piroane ca la el acasă. Socrii lui au dezmoștenit-o pe Sița, nu i-au dat nici o palmă de pământ. Mare brînză, parcă de pământul lor avea el nevoie. Lui i-a plăcut muierea și a luat-o. A avut șaispe copii cu ea, șase i-au murit și zece îi trăiesc. Acum își crește nepoții, o să joace la nunta Chirei. Da, pînă la nuntă, i-a scos Frit la lopată. Trage cu ranga bătrînul în ghiața din mijlocul drumului și înjură. I-e rușine de Chira. Să trăiască să-l vadă nepoții argat la străini. Ce le-ar fi arătat el, dar venise ordin de la prefectură ! N-aveau voie să moară ca proștii. „Sîntem puțini, Chira, și ca să trăim trebuie să știm cînd să murim". „O să-i lăsăm să-și bată joc de noi ?" „Nu-i lăsăm, le dăm o tărbacă, da n-a sosit ceasul. În război bate întotdeauna cine știe cînd să atace și cînd nu. Îi lăsăm în pace acum, da o să le sune lor ceasul". „Nemții sînt oameni răi ?" „Aici nu știu ce să-ți spun, sînt și ei oameni". „Atunci ce caută peste noi ?" „Uite, așa i-a căsunat Caizărului lor". „Au și ei case, copii ?" „Au Chira. Da, pe copiii lor nu-i scoate nimeni cu măturile în ger". „De ce-or fi așa nemîncați, bunicule ?" „Pe ăștia îi saturi greu. Îi ține Caizărul pe drumuri ca să bată toată Europa". „De ce vor ei să se bată ?" „Cine știe. Caizărul le-a dat ordin și ei execută. Așa-i în război". „Atunci și ei sînt necăjiți". „Nu plînge tu de mila lor, mai bine vaită-te pe tine. Necazul învingătorului nu-i totuna cu cel al învinsului. Ei sînt „necăjiți" pentru că stau cu pușca la spatele nostru, noi sîntem necăjiți pentru că tragem la lopată păziți de ei, care ne-au dat afară din casele și paturile noastre. Și înghițim, înghițim, ca să ne scape copiii, să nu vină alții să se așeze în orașu ăsta cum s-au așezat nemții în casa bunică-tei".

Tuca și Sandu nu l-au apucat pe moș Grigore, cînd le spunea Chira vorbele astea de la el, li se umezeau ochii. Simțeau și ei că moșul avea dreptate. Trăim în orașul ăsta de o mie șase sute de ani, sîntem singurii lui stăpîni și nu-i recunoaștem pe alții : să se ducă să trăiască și ei în liniște în țara lor, după legea lor. Nici n-am venit peste ei și nici n-o să venim să-i supărăm vreodată cu ceva. Timpul i-a subrezit inima lui moș Grigore, a murit după război, pe la sfîrșitul lui nouă sute nouăspe. n-a mai apucat să joace la nunta ei. A murit însă împăcat bătrînul : nu s-a bătut el în șaptezeci și șapte degeaba.

Într-o noapte, i-a strîns contele von Spiegelberg pe nemți în coridorul casei lor și ce le-o fi spus, nu știa Chira, păreau amărîți după fețe. Coana Marina, nevasta lui Fănică, cizmarul, rupea cîteva vorbe nemțești, venise la Sița după boabe de piper și cînd i-a văzut pe nemți așa opăriți, a mirosit ea că trebuie să fie ceva. Stăteau toți într-o cameră cu răsuflarea tăiată, iar Marina trăgea cu urechea la ușă. Vorbeau repede, nu-i putea pricepe bine nevasta lui Fănică, cizmarul. Moș Grigore înflorea tot, de bucurie a băut o litră de țuică bătrînă, „ca să-i facă bine la mărunțaie". A doua zi, dimineața, nu s-a mai aflat în casă picior de neamț. A sculat-o moșu pe Chira din pat ca să știe c-a scăpat de mătură și de santinelă în spate. Îi era dragă fata moșului. Într-o noapte au plecat toți nemții din Buzău fără să-i simtă nimeni. Veniseră ziua, se făliseră cu caii și tunurile lor, ca să plece noaptea, cu coada între picioare. Se vede că ai noștri le pregătiseră tărbaca. Lăsaseră contele von Spiegelberg și ziarele și revistele și cutiile pe care scria „Honig" — bucuria Chirei — nu i-a mai trebuit nici „zwei Eier, drei Minutem" de grăbit ce era. Nu le trebuia nimic, scăpaseră și găinile Siței de tribut. Bietul moș Grigore de bucurie s-a îmbătat atunci crîșă. Cînd l-a întrebat Sița cum îl cheamă i-a zis că-i Sfîntu Gheorghe, vînătorul de balauri.

Ghiara de fier mușcă din zidul casei, nu mai există colțul unde agățase Sița ștergarul alb, se prăbușiseră cărămizile, Chira stă pe băncuța ei nemișcată. N-o să plece decît cînd or dărîma-o de tot. Nu poate să plece ea. Numai zidurile astea știu. Acum se duc și ele după moș Grigore. Dacă ar fi după oameni, ei n-ar mai muri niciodată și atunci ce-ar face cei care se nasc ? Trebuie să trăiască și ei, să-și facă viața așa cum or crede ei că-i bine. E dreptul lor. Chira rîdea să se prăbușească zidul ii auzea pe șăstîia tineri" că iau autobuzul să meargă „în zonă". Auzi, parcă pe jos au uitat să umble. Acum o lună a venit cu mașina de la Ploiești, Chiriac, băiatul Anei, e inginer acolo, la o rafinărie. S-a repezit la fabrică și a luat-o și pe Chira cu el ca să vadă „zona".

Cînd treceau pe sub conductele groase care arcuiau deasupra șoselei, Chira se gîndea la Toader. A mai simțit Chira ceva asemănător cînd a dus-o Toader la București și au trecut pe sub Arcul de triumf de la Șosea. Se uita în dreapta, în stînga, fotografia construcțiile cu privirea ei verde. Cam pe aici se făcea odată tîrgul de cai, exact nu mai știe unde era, ocupau oamenii tot terenul Drăgaicii și împrejurimile cu care, căruți, șarete, docare de vînzare. Frumusețea tîrgului rămîneau caii. Clătină din cap bătrîna, nu poate spune că nu-i place „în zonă", da astea-s pentru Tuca și Sandu. Intră în viața lor, vor intra în amintirile lor, așa cum intrașeră în amintirile ei caii negri, focoși, de odinioară. Vine un timp cînd mai trebuie să și murim, sîntem grei de ani și plini de amintiri. Tragem a pămînt.

Începe să se însereze. Ghiara s-a apropiat de temelie. Casa cu numărul patruzeci și șapte nu mai există. Chira poate pleca. Tuca și Sandu nu s-au întors. Se ridică de pe băncuță, își îndreaptă oasele și o ia încet pe drum spre noua casă.

„La trecutu-ți mare, mare viitor!"

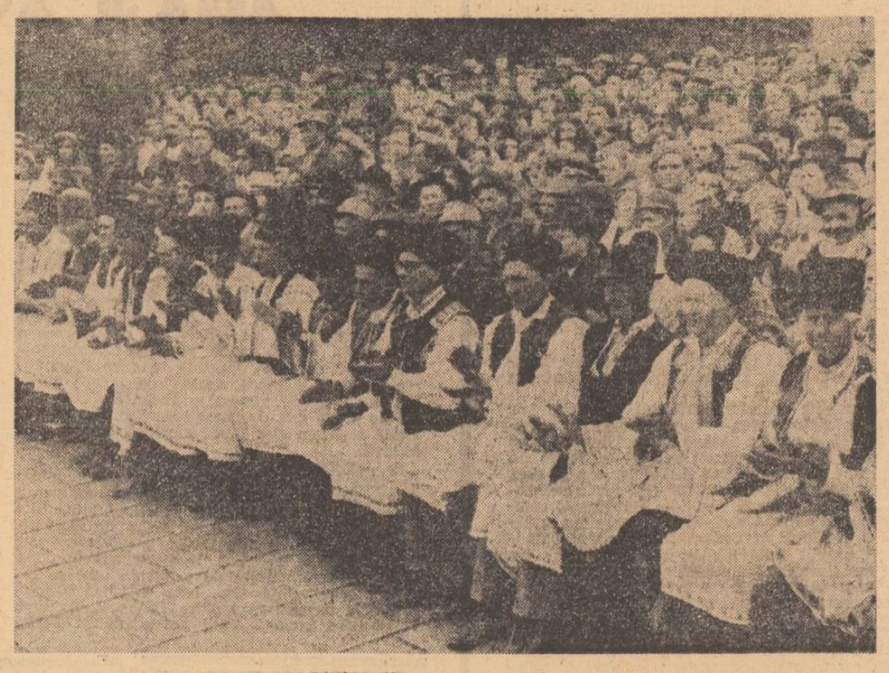

„Islaz, 1976 : 9 000 de participanți la lecția de istorie și de fierbinte patriotism organizată sub auspiciile „Serbărilor Scînteii Tineretului".

La Craiova ca oriunde...

Scriitorul în plin și deplin contact cu țara, țara în plin contact cu opera scriitorului, opera în deplină concordanță cu aspirațiile prezente ale cetățenilor țării.

Așa aș îndrăzni să rezum îndatoririle ce ne revin din Programul de măsuri pentru aplicarea hotărîrilor Congresului al XI-lea al partidului și ale Congresului educației politice și al culturii socialiste, în domeniul muncii ideologice, politice și cultural-educative. Așa simțeam nevoia să ne formulăm scopul vizitei pe care a treia zi după publicarea programului, un însemnat grup scriitoricesc îl făcea în județul Dolj. Și, în ciuda activității reportericești care pe mulți dintre noi ne-a făcut niște obișnuiți ai cifrelor ce reprezintă rapida dezvoltare a județelor țării, sentimentul că, în bloc masiv, în obște și cu toții deodată veneam în contact cu ele, le dădea parcă o aură deosebită. Pentru că, ceea ce se produce acolo ca bun material al societății noastre, reprezentînd treisprezece la sută din industria energetică a țării, nouăzeci-șaptе la sută din producția de transformatoare, șaizeci la sută din cea de locomotive Diesel electrice, douăzecișiopt din cea de îngrășăminte chimice, treisprezece din cea de ulei comestibil și șaisprezece virgulă șapte la sută din producția de zahăr a țării, se dezvăluia în plin proces de realizare ochilor noștri în lumina de înțelegere a cărora prindeau formele poeziei, ale epicii românești, ale structurii dramaturgice, ale eseisticii la care atît de bine se pretează.

Firească epocii noastre, societății noastre, dacă te gîndești bine, dar originală și inovatoare față de stereotipia întrebărilor celui obișnuit a face reportaj de unul singur, ne apărea modalitatea aceasta ca un număr de cîteva zeci de minți creatoare să vină deodată în contact cu problemele politice, sociale și economice ale acestei producții, ca un număr de cîteva zeci de personalități artistice să recepționeze deodată impresii fie din halele unde se construiesc marile motoare electrice, fie din modernele sere, adevărate fabrici de legume, fie dintr-un foarte bine dotat muzeu de istorie, fie din discuțiile aprinse cu oamenii care gîndesc și aplică politica dezvoltării acestui județ. Pentru că, deodată, simțeai cum imaginile sau ideile recepționate căpătau formularea distinctă a modului de a gîndi și de a se exprima în literatură a fiecăruia dintre noi, pentru că, prin comentariile fiecăruia, prin întrebările fiecăruia, prin sublinierile pe care fiecare simțea nevoia să le aducă unuia sau altuia dintre aspecte, ansamblul de fapte cu care veneam în contact era pus în lumina a zeci de reflectoare, apărînd deodată în multiplele dimensiuni, interpretări și semnificații pe care li le descoperea privirea noastră profesională.

Atunci, în fața acelor oameni de distinsă grijă și generoasă atenție care erau gazdele noastre, în fața experienței politice pe care ei ne-o împărtășeau, și a realității sociale, economice și culturale pe care ne-o înfățișau, am avut impresia că nu ne mai aflam noi, unul-sau altul, cu numele noastre, cu cărțile noastre. Ci se afla SCRIITORUL, în existența lui amplă și complexă, de la care țara așteaptă viziunea de har asupra realităților ei. Se afla SCRIITORUL, adică omul mai atent, mai receptiv, mai emotiv la realitățile progresului social din țara lui, omul cel mai apt de-a exprima prompt și plastic ideile mari ale acestui progres.

Dacă le-am fi însemnat, o carte despre oameni și realitățile cu care veniserăm în contact, s-ar fi putut alcătui numai din comentariile noastre ad-hoc o carte chiar și virtual mult mai interesantă prin spontaneitatea și diversitatea observației decît o lucrare îndelung elaborată de unul singur.

Și, poate că nu e cazul să discutăm despre aceasta la timpul trecut și cu regrete. Pentru că o asemenea carte, sau, mai bine zis, asemenea cărți consemnînd pe viu, în viziunea interesantă și inedită a diverse personalități artistice, o falie din realitatea contemporană a țării, poate constitui operă publicistică de mare interes. Organizîndu-se în mari grupuri, obștea scriitoricească ar putea realiza rapid, într-un contact direct cu realitățile țării, capitole importante din monografia acestor ani ai revoluției tehnico-științifice.

La Craiova am simțit această nevoie. Sînt convins că oriunde în județele țării, ea se va confirma.

Corneliu Leu

Aripi înge mănate

Urmare din pag. 1

poezie, căci nu este deplină și nu este adevărată viața fără de poezie. Veșnica nemulțumire, veșnică neliniște și neîmpăcare a făpturii și creației, veșnică incandescență îl caracterizează pe Constructor — și trebuie să ne caracterizeze pe noi toți. Nu, niciodată să nu ne îmbrobodească mulțumirea de sine din „știm totul", din „putem sta locului" !

Dincolo de al cincilea cincinal, săvîrșind începuturile celui de al șaselea, întocmim o balanță a puterilor noastre, balanță a cunoașterii pe care ne-am însușit-o, a noii conștiințe în plină creștere — a aceleia care este specific a noastră —, ne caracterizează ; o depășește pe cea veche ; a conștiinței de sine plină de valențele prieteriei și destoiniciei creatoare, sub toate aspectele apartenenței la colectivitate și ale inter-apartenenței dintre noi toți.

Acum, și în toate celelalte clipe, susținem un examen al educației, al culturii, al conștiinței, al cunoașterii. În ultimă analiză, un examen în care întrebarea este : cum anume sîntem, în ce măsură am devenit oameni noi, oameni de astăzi ; și cum anume a evoluat și va evolua, prin noi, țara.

Violeta Zamfirescu

Aud

Cum nu e dat să se audă
mișcarea dor din simburi,
mierea nouă
rivna de fruct
învingînd spații mari de rouă,
vis fraged,
brumă,
aburi,
și trudă.
Văd chipul tău precum
vestirea prevestirii
nuntind pămînt și cuget în
lumina totalei omenii,
om nou, om demn, fragil și neînvins,
Poate vom pierde vina mărginirii,
Sublimă tulburare-i cerul verii,
Și lacrima pe care mult demult a nins.

Si mă îmbrac din nou în vîntul ierburilor

Nu mai găsesc pe mîna mea odihna.
Își rup zăpezile căciulile a vină
pe cioturi de copaci,
Morții din multe bătălii pentru lumină
stau scufundați în umbra lor subțiri,
Pe dunga dealului cu propășiri
sui printre tinere livezi,
Nu mă mai vezi
zefir ușor al ierburilor,
Dincolo de frunziș,
oameni aplecați frunziș peste ogor,
M-aș mai opri lîngă o boare de prundiș
să mai jucăm pe glezne dorul lunii,
șoptind că am de mers altundeva.
Nu mai găsesc pe mîna mea odihnă,
drumeagul vechi s-a șters
ascuns în grîu
ori tras în guși de ciocîrlii
iubindu-și soarele.
Norii dispar
Cînd se apleacă și ating ogoarele.

Laurii acestui pămînt

Ce sfat de ierburi fluierate de prigorii,
împletituri de rădăcină amăruie,
mi-au dat viață
să ți-o dărui,
tăria inimilor suie
mai din adînc de învierea limbii mele,
ocrotind ochiul tău uimit.
În vie,
leagă-ți sandaua cu văzduhu-acestei stele.
La zbor continuu,
apă vie,
ritm cosmic, visînd altă față,
ritm continuu,
Viața nimănuia nu se-nvață,
Deschide ochii, mai frumoși sînt, du-i

celor de mîine, mai lumină, du-i
iubirii omului
și fructelor pămîntului.
Mai blînd, mai dreaptă lumea tă,
nu a trăit-o nimenea,
Ceața scufund-o morților sublimi,
împletiturilor din rădăcini,
noi laurii tăi îți suntem reazăm, doar, să sui,
noi ți-am trecut numai făclia,
nu se repetă, timpul nimănuia
și nu trăiești viața nimănuia.

Vîslele se loveau numai de valuri

Vîslele se loveau numai de valuri,
barca părea că lunecă ușor,
Peste cît te-am iubit și m-ai iubit
e nor.

Uitată hula mării, un fior
căzut adînc să nu-l mai simtă nimenea,
Peste cît te-am iubit și m-ai iubit
O stea.

Poate mă-nșel, dar ziua, cred, a fost frumoasă,
Să fie nor departele, sau e tîrziu ?
Peste cît te-am iubit și m-ai iubit
nu știu.

Mesajul marilor tradiții artistice

Urmare din pag. 1

— gestul fecund al viziunii brâncușiene — un izvor nesecat. Arta amatorilor este, în primul rînd, o școală, un efort de formație, de pătrundere în universul artei, ce urmărește exemplul artei profesioniste. Artistul cult are în permanență de învățat de la artistul popular — fie el cioplitor în piatră sau lemn, țesător, ceramist, pictor — pe cîtă vreme, artistul amator învață de la artistul cult. De aceea, mi se pare pe deplin justificată ideea ca artiștii profesioniști să se ocupe, printre altele, de cercurile de artă ale amatorilor, unde, fenomen verificat, pot apărea surprizele unor reale talente.

De un deosebit interes sînt prevederile Programului de măsuri privitoare la popularizarea valorilor românești în străinătate și a celor străine la noi. Este un cadru în care e necesar să ne manifestăm prin ceea ce avem într-adevăr reprezentativ, profund definitoriu pentru geniul artistic românesc. În acest sens, consider de o extremă importanță ca pe lîngă o mai bună alcătuire a selecțiilor de artă ce ne reprezintă pe diferite meridiane, pe lîngă textele ocazionale, ce însoțesc aceste manifestări, să se elaboreze, în traduceri în limbi de largă circulație, o serie de sinteze, de prezentări ample ale dezvoltării artei noastre din cele mai vechi timpuri pînă azi. Demonstrația continuității artei noastre trebuie urmărită — se pot cita, aici, unele contribuții remarcabile — nu numai în faptele concrete, existente obiectiv în dezvoltarea culturii, ci și în articulațiile dezvoltării istorice. Unul din capitolele asupra căruia se cuvine să insistăm este arta contemporană românească, creația artistică din epoca socialismului. Avem de susținut că în acești ani ai construcției socialiste, în România, geniul poporului nostru a produs opere remarcabile ce dezvoltă marile noastre tradiții și contribuie, azi, la configurația tezaurului de artă al umanității. Sintezele critice la care mă gîndesc au de pus în lumină ceea ce, în planul creației, există autoritar, prestigios, cu o ireductibilă personalitate.

radio

Folk

În ce măsură muzica folk și-a cîștigat în programele Radiodifuziunii locul care i se cuvine ? Greu de spus pentru că, în primul rînd, nu prea e clar ce i se cuvine... Așadar ascultăm cîte o melodie strecurată la **Muzică pe adresa dumneavoastră**, cîte un recital de douăzeci de minute al Andei Călugăreanu, al lui Mircea Vintilă sau Mircea Florian, același și același cîntec al Adrianei Ausch apărut fără veste în „cortinele muzicale" din radioprogramele de știri și actualități ; sînt apoi și scurtele prezentări ale muzicii folk și interpreților săi din „cluburile" zilnice și uneori, cîte o jumătate de oră rezervată în **Estrada nocturnă...** După unii, asta înseamnă prea puțin, iar după alții prea mult.

Cuceritor este în primul rînd entuziasmul — atît al celor care cîntă, cît și al celor care încurajează genul —, departe de atmosfera călduță din „societatea" muzicii ușoare, unde terenul e parcelat cu grijă, se cultivă vedete și răsar te miri ce orgolii rănite...

S-a discutat îndeajuns de ironic despre multe din producțiile muzicii ușoare, au fost citate cu stupoare nenumărate colecții din maximele și cugetările puse cu nonșalanță pe note, dar situația nu s-a schimbat prea mult : se poartă în continuare superficialitatea voioasă și melancolia, ca fiind rele stări esențiale ale omului modern. (După unii, a fi voios înseamnă a trăi într-o stare de perpetuă fericire declarată, adică ceva foarte aproape de beatitudine ; la un om normal o asemenea stare ne-ar pune pe gînduri, dar ce ne facem cînd o descoperim la o mulțime de compozitori și interpreți ? Cît despre melancolie, este și ea prezentă întocmai ca în viața oricui pentru că, nu-i așa, oamenii trec și prin asemenea momente...).

Cu atît mai mult muzica folk se impune prin maturitatea cu care știe să se apropie de poezie ; acești tineri cîntă cu un sentiment al răspunderii care ar putea fi luat drept tristețe, dar ei sînt glasul unei epoci mature care a descoperit că fericirea nu este doar o chestiune intimă, personală, atîta timp cît în calendar n-au rămas numai zile de duminică ; și numai așa se explică de ce pot rosti cuvinte mari fără să se sufoce, pot fi convingători și emoționanți fără oarecari sfieli feciorelnice, sau sensibilități bine controlate din punct de vedere vocal. Este o maturitate nu numai a lor, a cîtorva, ci a timpului nostru și celor care știu să o exprime le datorăm mai mult decît cîteva fraze de complezență.

Nicolae Mateescu

plastică

Abstracție și emoție *)

Am afirmat de cîteva ori, în ultima vreme, faptul că, după opinia mea, la ora actuală sculptura românească trece printr-un moment de mare efervescență și că, neîndoielnic, în domeniul artelor plastice, la noi, ea deține o poziție prioritară, ilustrată din plin de seriozitatea cu care numeroase personalități, de vîrste diferite, tind să deschidă drumuri noi în orizonturile deja foarte lărgite ale culturii figurative a secolului al XX-lea. Oricum, constituie o evidență faptul că în sculptură existența unei personalități cu universală recunoaștere i-a obligat pe artiști să reflecteze mai adînc asupra modalității de înfăptuire a aspirației proprii spre universalitate, iar pe critici i-a obligat să aibă repere ferme (și bariere ferme). Pe fundalul acestor adevăruri e ușor de presupus de ce, de pildă, personal apreciez sculptura lui **NAPOLEON TIRON** ca fiind arta unei personalități de excepție care meditează serios asupra formei, reușind să depășească permanent seducția artizanală pe care sculptura în lemn o exercită asupra multor confrați. Intrat destul de curînd în viața noastră plastică (expune constant din 1970), Napoleon Tiron a știut să „recupereze" în viteză, cristalizîndu-și o modalitate de exprimare proprie în cadrul căreia o atenție deosebită se acordă pregnanței elementului figurativ epurat la atributele exterioare. Reducția la esență este pentru Napoleon Tiron o operație delicată de descifrare a unui arhetip căutat într-o imagine mentală. Formele lui nu au altă ambiție decît aceea de a fi sugestive. Ambiția de a spune, înmulcit, că dincolo de esența formei lucrurile au și ele viața lor, dinamica lor secretă, care nu se anihilează în momentul în care ele se prezintă descărnate de multiplele învelișuri, în momentul în care din ele devin propria lor ipoteză. Mărturisesc că **Ideea pentru Monumentul Unirii** (proiect) mi se pare cît se poate de interesantă. Ansamblul, neîndoielnic, suportă o mărire la scară fără dificultăți, după cum suportă și o integrare într-un ansamblu arhitectonic modern. Sculptura lui Napoleon Tiron ne pare a mărturisi mai degrabă un efort de conceptualizare prin care artistul înțelege să repropună lumea sensibilă într-o versiune inteligibilă și umanizată.

Un cerebral, dar de cu totul altă factură, este pictorul **FLORIN CIUBOTARU.** Rigoarea formelor geometrice din tapiseriile se află probabil la originea descompunerii operată de Ciubotaru în structura formelor sale plastice. El le aduce pînă aproape de stadiul de „textură" monocromă pe care, fără îndoială, imaginația privitorului poate să altoiască alte imagini sau versiuni ale celei existente. Răceala degajată de această pictură nu provine neapărat din înlăturarea deliberată a efectelor coloristice cu adresă directă și cu efect imediat asupra senzorilor ci din dorința expresă a pictorului de a despersonaliza imaginea. Sigur, încercări de acest fel s-au mai făcut. Ciubotaru introduce imaginea de repertoriu, cu valoare ideogramatică. N-aș dori să mă înșel afirmînd că în negarea culorii ca suport al efectelor decorative pe care pictura lui Ciubotaru totuși le cultivă, văd totuși premisele unei eventuale reutilizări ale posibilităților expresive ale acestuia.

Grigore Arbore

*) Napoleon Tiron — *sculpură* ; Florin Ciubotaru — *pictură*. *Galeriile „Simeza"*.

muzică

Fenomenalul Richter

Cu mai bine de zece ani în urmă, în 1964, ni s-au dezvăluit — se pare pentru prima oară — dimensiunile adevărate ale artei lui Sviatoslav Richter. Atunci — se pare că era vorba de o premieră mondială — Richter a interpretat, în compania dirijorului George Georgescu, Burlesca pentru pian și orchestră de Richard Strauss, unica lucrare destinată de autor acestui instrument. Atunci am înțeles cu toții, pentru prima oară, puterea de reală creativitate cu care marele pianist investește realizările sale. Sînt zămisliri unice pentru că unică și neasemuită este puterea de transfigurare a geniului uman întruchipată — de această dată — de unul dintre semenii noștrii, de unul dintre prietenii noștri și ai muzicii. Căci Richter are, în adevăr, geniul pianului așa cum Enescu avea geniul viorii iar Schwarzkopf are geniul liedului. Puterea de sugestie, de fascinație a artei lor nu rezidă cîtuși de puțin în perfecțiunea performanțelor tehnice, deși, pe parcursul carierei lor, acest aspect a fost relevat de atîtea ori. Cunoașterea și dezvăluirea psihologiei umane prin intermediul liedului, pătrunderea cu ajutorul viorii în tainițele cele mai afunde ale sufletului sau — la Richter — dezvăluirea esenței stenice, creatoare a efortului uman de autodefinire, acesta este adevărul artei lor rostit cu o gravitate, cu o concentrare de reală excepție a resurselor umane.

Am reîntîlnit această ipostază a personalității lui Richter zilele trecute, la Ateneul Român, cînd a creat cel de-al 111-lea opus beethovenian, ultima dintre sonate, în do minor. Ascultîndu-l, încerci, literalmente, senzația că această impresionantă forță a spiritului se metamorfozează într-o forță materială de colosale proporții, de o consistență aidoma granitului. Puterea de voință și acțiune este aici suverană în deplinul înțeles al cuvîntului ! În adevăr, ascultîndu-l pe Richter este mai propriu de formulat că marele artist **creează** muzica și **nu o interpretează** : peste datele partiturii și în deplinul respect al acestora el clădește propria sa dimensiune care este a muzicii însăși, ca forță și specific de comunicare, în afara pianului dar la nivelul unei transcendentale stăpîniri a acestuia. Se pare că dintre pianiști, doar Lipatti — pe un cu totul alt plan — stabilea un asemenea mod de spiritualizată comunicare fascinantă prin această aproape „inumană" sublimare, de fapt, a umanului. Puterea de sugestie se bazează, printre altele, la Richter pe o extraordinară putere a imaginației sonore de a plăsmui sonorități efectiv instrumentale, atunci cînd „orchestrează" preludiile pentru pian ale lui Debussy. Iar bogăția mijloacelor trebuie înțeleasă aici drept un reflex firesc al unei neasemuite bogății interioare, o virtuozitate a versatilității subtile a stărilor sufletești care se situează deasupra virtuozității comune.

Și în Largo-ul dureros tensionat al Sonatei în Re major de Beethoven, mișcare ulterior iradiată de lumina blîndă a menuetto-ului, și, pe de altă parte, în teribilul Scherzo în Mi major de Chopin, de o scăpărătoare derulare a evenimentelor muzicale, în ambele lucrări, în ipostaze antitetice, virtuozitatea era prezentă ca o etalare surprinzătoare a miracolului pe care ni-l rezervă continuu natura umană.

Dumitru Avakian

contemporanii noștri

„Inocența" dramatismului epic

Carte a suferințelor și a războielor imaginației, **Moartea lui Ipu** ne oferă o sumă de parabole, ce ar avea drept argument **inocența.** Motto-ul nuvelei ar sublinia tocmai **valoarea** acesteia. Într-un simili-paradis al vegetației abundente, al riurilor cristaline, asistăm la **jocuri** purificatoare. Aceste jocuri, ca ritualuri ale inocenței sînt întrerupte de reflecții ce stabilesc condiția temporală, situația concretă (văzută ca situație limită).

Cei ce se joacă sînt **naratorul,** adolescent și Ipu „nebunul" satului. Ipu e un partener ascuțător al adolescentului ce organizează istoria, după voia sa. De obicei, în cursul luptelor băiatul e Napoleon, iar Ipu face parte dintre înfrînții împăratului.

Cei doi au depozit de arme, uniforme, cîmp de luptă. Inocentele războaie (deci „inocența istorie") sau exemplarele războaie, în care învinguții, drepții, conform unor lecții clare se petrec într-o vreme a războiului adevărat, în care eroismul, moartea, nu mai reprezintă abstracții ; de altfel, chiar primele pagini sînt consacrate soldatului german ucis. Nuvela debutează cu imaginea celor doi, a adolescentului și a celui ucis, față în față : cu imaginea primului, confruntîndu-se, nesentimental, cu a acelui de al doilea. Nesentimental deci, polemic (un obiect al polemicii ar putea fi **Florile, pămîntului),** nuvela stabilește din primele fraze tonul detașat, ironic. „Stăteam cu mîinile murdare, atîrnînd ca niște sfori așudate și-l priveam pe Friedrich, mort, printre bozille și scaieții mirosind a țap pe marginea cîmpului cu lucernă. Lucerna mi se părea un foarte frumos cuvînt spaniol ; departe tunurile mormăiau sătul, porcește. Nu-mi păsa de ele, deoarece nu un obuz rătăcit îl omorise pe Friedrich, așa că nu puteau să mă omoare nici pe mine".

Cel ucis e „filmat" cu insistență, într-o imagine care nu vrea să ignore, să evite, să înfrumusețeze.

Cum nemții amenință cu uciderea „intelectualilor satului" în cazul în care „criminalul" nu va fi prins, **Ipu** este „transformat" în criminal. Adică „intelectualii îi cer să-și însușească, el, crima". O crimă pe care n-a comis-o. Din victimă a jocurilor, din „înfrîntul marilor războaie ale inocenței", Ipu devine (trebuie să devină) sacrificatul unei **istorii reale.** El ar trebui să fie victima lașității celorlalți.

„Epopeea napoleoniană" ar acompania nuvela : „nevolnicii pămîntului" sînt deci, numiții intelectuali, lipsiți de vocația eroicului. În final, adolescentul îi „condamnă pe toți la moarte". Cartea este dintr-un unghi de vedere, parabola eșecului unor oameni lipsiți de vocația „eroicului". Că istoriceste, adevărul poate fi mult nuanțat ne preocupă mai puțin în acest context.

Moartea lui Ipu duce mai departe, am îndrăzni să afirmăm, pînă către ultimele limite, polemica inițiată de Rebreanu : aceea cu imaginea „Ardealului cuminte" în care preotul, învățătorul, doctorul, reprezentau „fruntea satului", motorul propășirii sale. La Rebreanu, lumea „intelectualilor" era văzută totuși, cu o anumită duioșie ; detașarea scriitorului nu înlătură căldura. Ceremoniile esențiale sînt, în opera lui Rebreanu, însoțite de lumini ce definesc, totuși, o umanitate capabilă de puritate : cu toate „răutățile" lor, intelectualii din **Ion** sînt inocenți. Trimiterile la intelectualii lui Rebreanu (și Agârbiceanu) sînt, în **Moartea lui Ipu,** (prin cuplu preot-învățătoare) directe. Proaspeții căsătoriți sînt văzuți doar în postura concupiscentă ; lipsiți de rușine, cei doi **neagă** vehement cuplurile pudice ale înaintașilor lui Titus Popovici. Vehemența negației, cuprinde, treptat, în **Moartea lui Ipu,** întregul univers moral al „intelectualilor".

Moartea lui Ipu este o carte a hiperbolelor. Naratorul este un adolescent a cărui perspectivă dilată lucrurile, grăbește sau încetinește mișcarea evenimentelor. Relatarea fantastului individ, mereu subiectivă, deformează, sfidează logica, se contrazice. Nu o dată reacțiile celorlați sînt absurde, însăși relatarea fiind „absurdă" prin **polemică** față de automatismele narațiunii. **Textul** naratorului ar fi primul subiect ce ar putea fi supus analizei : între el și cititor se creează o anume distanță, un spațiu reflexiv, asupra căruia adolescentul atrage atenția. **Relatarea** 'ui este rodul unei **sensibilități ultragiate,** și nu a unui observator indiferent. Trebuie să arătăm iarăși în acest context, motivația exactă a gesturilor **adolescentului rebel :** fratele său se află la închisoare pentru activitate ilegală. Tînărul se formase, deci, sub influența fratelui, idealurile noii sale familii fiindu-i străine. Prin imaginație, naratorul evadează din cercul strîmt al unui mecanism pedagogic rigid. Un drum al evadării îl reprezintă **jocurile,** altul, însăși **mărturia.** Ca **evadare,** textul confesiunii e sincer, fals, absurd, ironic, sarcastic, antisentimental, sentimental, cumulînd o sumă de contrarii ce ar trăda suferințele imaginației. Și mai mult, mai exact : furia ei.

Micul Napoleon „narează" amestecînd planul real și planul imaginar ; furia imaginației se dezlănțuie mai ales în domeniul erotic, adolescentul „deconspirînd" o lume ce petrece într-un dezmăț continuu. Relatările sînt și de această dată contradictorii.

Cum aflăm și din **jocurile cu Ipu** (jocuri nu lipsite întotdeauna de perversitate, dacă ne gîndim că cei doi se joacă și „de-a prințesa Tarakanova") tînărul frecventase tot felul de cărți. O observație la îndemînă ar fi aceea că maturii sînt **maculați** prin eros, eroul presimțind maculare și voind să o domine „napoleonian" ; dar, dincolo de această observație, constatăm că, în fapt, imaginația tînărului e înflerbîntată de lecturi, unele firești, altele de o calitate dubioasă. Un posibil capitol al comentariului ar fi deci consacrat **scrisului și lecturii.**

Notarul Meliuță (unic, cu fața ca de maimuță) scrie un roman pe registrele primăriei, cu cerneală roșie. Romanul notarului Meliuță „e timpit ca moartea... nu tu stil, nu tu personagii". Dar spune adolescentul, „trebuie să recunosc că-mi place și aștept să-mi citească un nou capitol : în fiecare pagină se întîmplă lucruri nemaipomenite și răsună împușcăturile colturilor de 45..."

Notarul scrie poezii și declară despre sine : „Sînt poate cel mai mare poet al țării, alături de Mihai Eminescu ; dar deosebirea dintre noi este că el e un clasic, iar eu sînt un modern. Mie nu-mi place să cînt frumusețea, sînt de părere că ea trebuie păstrată în ascunzișurile sufletului. O poezie a tînărului sună la modul cel mai ireverențios posibil, astfel : „Am jucat fotbal cu îngerii / Și-am învățat îngerii să fumeze. / Mi-a plăcut, ah, ce mult mi-a plăcut / Și le-am scuipat în gură bacilii / ce-mi / foiau în piept."

Dacă ar fi știut carte, baba Fogmegoaia, bocitoarea satului, „ar fi ajuns poetă ca Veronica Micle".

Obrăzniciile adolescentului sînt pedepsite de către învățătoare prin — ironie — literatură, naratorul fiind pus să facă o „descriere" a „casei noastre". Dacă pînă acum autorul artilizase (în „jocurile" sale) amintirea literaturii **eroice,** dacă imaginația sa o lua razna pe drumurile serialelor „literare" submediocre (dar „interzise") **compunerea** va parodia textul idilic, literatura școlărească mediocră și conformistă, tonul „compunerii" afectat școlărește devine „cuminte" ba, mai mult, devine un model stupid prin „copierea" mecanică a unor fapte lipsite de sens.

Dar această „mecanică" îl face, la un moment dat, absurd.

„Compunerea" contrastează violent cu textele vehemente pe care naratorul le păstrează ascunse în căptușeala pantalonilor ; „romanele" notarului contrastează cu lașitatea acestuia. Textul narațiunii intră în conflict, prin patetica și fantasta mărturisire, cu adevăruri și realități **(sublimate** de confesiunea hiperbolizantă sau evazivă) ; **literaritatea** textului deviază perspectiva autorială. Nu naratorul de 14 ani le relatează, ci **scriitorul** care, asumîndu-și o virstă fictivă, refuză suprapunerea cu eroul său.

Am văzut că nuvela se inaugurează cu **imaginea** soldatului german ucis. Alte imagini ce pot fi larg comentate : a lui Ipu, a fostei soții, bocitoarea satului ș.a.m.d. Imaginile devin simbolice, polemice, aluzive : una se anunță pe cealaltă. Peștele uriaș prins de Ipu și adolescent încheie un ritual. Peștele e vînat fiindcă „i-a venit vremea" ; între moartea lui și posibila moarte a lui Ipu (Marele naiv)există un șir de corespondențe. „Împărțirea peștelui" reprezintă alt ritual, și el în imediata apropiere a momentului central al nuvelei : acela al **Cinei,** cea care trebuie să consfințească, prin sacrificiul lui Ipu, salvarea celorlalți. Într-un mai vechi studiu (Familia, 1/1969) Ovidiu Cotruș observa că, în parodia înmormîntării, Ipu îi tîrăște pe ceilalți, într-un ultim joc. Sacrilegiul ar fi mediat de inocență aceasta fiind, sistematic, demitizatoare: naratorul inocent descoperă, în universul familial al surorii sale, monștrii.

Se oferă astfel o altă perspectivă a lecturii, care ar avea în centrul ei înstrăinarea naratorului, procedeu frecvent în literatura unor Günther, Grass, Böll, Hervé Bazin, Holban (cu **Romanul lui Mirel),** etc. etc. Efectul distanțării, răceala, (și poate pînă la un punct cinismul : în nuvela comentată afectarea lui) procedee frecvente în proza modernă sînt folosite subtil în această nuvelă densă și inteligentă.

Cornel Ungureanu

ferestre

lars forssel

Artur Lundkvist îl socotește tînăr poet. Îl vizitez spre sfîrșitul lui decembrie, cînd orașul e încă pustiu. L-a cunoscut pe Tristan Tzara la Paris, a fost în apartamentul lui de vreo cîteva ori. Tzara fusese căsătorit cu o suedeză, o pictoriță, și vorbea puțin limba aceasta cu o muzicalitate atît de aparte. Poetul român era înconjurat de tablouri de Miro, Picasso, Braque. Lars Forssel îmi mărturisește că s-a apropiat de poezie sub influența lui Boris Vian, care scria șansonete și într-o zi i-a vîndut chiar drepturile cîntecului „Dezertorul", pentru un franc. Pentru melodia aceasta a scris un text care a avut succes. Au urmat alte cîntece și și-a cîștigat astfel o popularitate de care nu mai poate scăpa. „Dacă întrebi pe cineva pe stradă cine e Forssel, îți va răspunde că scrie șansonete... Abia după aceea șansonetele au devenit un lucru modern, o modă, toată lumea face asta". Nu mai e poezie, nu mai e nimic. S-a îndepărtat de acest gen. Limba suedeză e foarte muzicală și acum sînt mulți cîntăreți suedezi cunoscuți.

— Cum ați ajuns la teatru ?

— Am început ca poet, dar în primul volum de versuri era și o piesă de teatru. După aceea am mai scris vreo 16 piese scurte și lungi. Ultima a fost pusă recent în scenă de Bergam. Un lucru care ar putea să vă intereseze pe dumneavoastră, românii. L-am tradus pe Ezra Pound și, bazîndu-mă pe prietenia care se legase oarecum între noi, i-am solicitat o scrisoare de recomandare către Brâncuși, pe care voiam să-l cunosc. Cînd am ajuns la Paris, sculptorul era însă grav bolnav și peste cîteva luni a murit. Păstrez o lungă scrisoare pe care mi-a trimis-o atunci poetul american.

În legătură cu situația poeziei. Desigur, poezia e un act intim, ca o scrisoare, o telegramă. Am încercat și eu, alături, de alții, să democratizez versul. Suedia e o țară mai austeră, doar 2—3 autori sînt căutați. Sînt contra poeziei ermetice, atît de profundă că nimeni n-o înțelege, nu pricepi unde se termină profunzimea. Asta era prin anii '40. Contra acestei tendințe eu am început să scriu cîntece. Trebuie să stimezi gustul publicului, dar să nu faci concesii. Burghezia încă mai merge la teatru în Suedia. Muncitorii nu văd decît music-hallurile. Există aici o tradiție de teatru popular, care acum e aproape mort. Cînd eram copil, trei-patru teatre jucau vara, în aer liber, la Stockholm, piese burlești, foarte simple. Acesta a fost primul meu contact cu teatrul popular. Acum gustul e pentru music-halluri, cum am spus. „Hair"-ul s-a jucat aici trei ani. După '35, teatrul a rupt-o cu publicul. Lumea merge la cinema. Am întîlnit oameni care mi-au spus că teatrul e un gen cam pervers, pentru că actorii se fardează. În timpul lui Shakespeare mulțimea vedea bărbați jucînd Ofelia, dar acum asta nu se mai poate. Oamenii au devenit prea suspicioși. Piesele de azi, pe scenele noastre, sînt parcă prea lente. Tradusă din franceză, să zicem, piesa e întotdeauna prea lungă, căci în suedeză faci două rînduri din unul francez.

Marin Sorescu

revista străină

• **„ZILELE TEATRULUI ROMÂNESC ÎN REPUBLICA DEMOCRATĂ GERMANĂ"** se desfășoară în șapte orașe din țara prietenă, reunind spectacole prestigioase ale unor colective din România, cum sînt : Teatrul Național din București, Teatrul Național din Iași, Teatrul German de Stat din Timișoara și altele. Programul include reprezentații cu piese ale unor autori contemporani : Dumitru Radu Popescu, Ion Băieșu, D. Solomon, Iosif Naghiu, Aurel Baranga și Ecaterina Oproiu. Este o manifestație de toamnă care întrunește sufragiile presei culturale germane și subliniază prestigiul de care se bucură arta interpretativă și dramaturgia românească contemporană.

• **PRINTRE ULTIMELE AMENDAMENTE PROPUSE** la Constituția Indiei se află și acelea care stabilesc în mod riguros obligațiile cetățenilor față de legea fundamentală. Una dintre cele mai proeminent evidențiate în comentariile presei internaționale este aceea referitoare la păstrarea și apărarea patrimoniului cultural tradițional și a unității în diversitate, atît din punct de vedere spiritual cît și lingvistic și cultural. În acest fel unitatea de cultură devine similară, prin Constituția Indiei, cu unitatea teritoriului național și reprezintă bunul cel mai de preț care asigură coeziunea energiilor naționale.

• **FILIALA DIN SUMEN** de pe lîngă Institutul arheologic al Academiei de științe bulgare și-a îmbogățit colecția cu o nouă serie de monede găsite lîngă satul Draganovet. Sub conducerea specialiștilor de numismatică se studiază și examinează azi peste 4 000 de monede de aramă din sec. XI și XII cu efigia imperatorilor bizantini. Pe una din cele mai rare monede este înfățișată scena încoronării lui Ioan al II-lea Comnen de către tatăl său care a avut loc în septembrie 1092.

• **SITUAȚIA GALERIILOR DE ARTĂ LONDONEZE** preocupă tot mai mult revistele de cultură din Marea Britanie. Este vorba de instituții care sînt în egală măsură centre comerciale și artistice, unde se manifestă gustul public, în cele două ipostaze. Galeriile britanice sînt foarte specializate, ocupîndu-se cu arta sub formă de produs uman, expresie a personalității artistului viu, sau cu arta ca obiect cultural, independentă de autorul ei. Din păcate, cea de a doua categorie este dominantă, favorizînd tranzacții profitabile pentru negustorul de artă. Cum scria un Daily Telegraph : „Împrejurarea de a fi viu, în loc de simplu nume într-un catalog de artă, poate să devină pentru pictor un fapt supărător și chiar să-l încurce. Pentru că cel mai cultivat negustor de tablouri, specialist în post impresioniști, se va grăbi să spună că are deja o întîlnire, dacă l-ar căuta, de pildă, Paul Gauguin la telefon".

• **SENEGALUL SE PREGĂTEȘTE** în aceste zile pentru sărbătorirea împlinirii a 70 de ani de la nașterea marelui poet și gînditor al „negritudinii", concept ordonator în cultura africană de astăzi. Este vorba de președintele Senghor, autorul unei opere literare remarcabile, cunoscut om politic și militant, tradus în toată lumea. Sînt invitate personalități reprezentative din America și Europa care vor participa la simpozioane și discuții pe marginea operei lui Senghor și la festivitățile care vor marca această aniversare. Sărbătoarea senegaleză este în același timp un prilej de a celebra virtuțile noii literaturi africane, al cărei prestigiu crește tot mai mult, prin autenticitatea și specificitatea trăirilor lirice, și prin mesajul generos de mare adîncime umanistă.

Pavel Bucur : „Muzica"

• **ASOCIAȚIA SCRIITORILOR DIN KUWEIT** editează o revistă „Al-Baiani" cunoscută și apreciată în întreaga lume arabă. De curînd, revista a aniversat împlinirea a 10 ani de la apariție, prilej cu care a consacrat un întreg număr interferențelor dintre cultura arabă și cea europeană, urmărind corespondențele acestor culturi din evul mediu și pînă astăzi, din arta plastică pînă în cinematografie.

• **EXPOZIȚIA „TEZAURUL MORMINTELOR SCITE"** a cuprins 170 de exponate din patru muzee ale Uniunii Sovietice. Au fost incluse exponate aparținînd sciților de pe țărmurile Mării Negre (regiunile sudice ale Uniunii Sovietice), Greciei, Chinei și ale altor popoare antice. Obiectele de aur și argint, mai ales podoabele, sînt adevărate opere de artă care stîrnesc admirația meșterilor de astăzi.

• **PENTRU COMEMORAREA A 400 DE ANI** de la moartea marelui pictor al Renașterii, Tizian pictor al Republicii Veneția, ridicat la rangul de cavaler de către Carol Quintul, „The National Gallery" din Londra a prezentat o expoziție „Portrete de Tizian". Pictor al papilor, al lui François I-er, al lui Carol Quintul și Filip al doilea, Tizian, a lucrat piese de altar pentru bisericile pe care aceștia le-au înzestrat, a pictat scene de dragoste destinate interioarelor palatelor acestora și portretele lor. Au rămas în urma lui nu mai puțin de 200 de portrete ale regilor Franței și Spaniei, sultanului Turciei, ai numeroșilor prinți italieni, papi, cardinali și conducători ai Veneției, ai prinților din nordul Italiei, printre care Ducele de Mantua, Frederico II Gonzaga, mama lui Frederico, Isabella d'Este. Solicitat și în Ferara, il pictează pe Ducele Alfonso, soțul Lucreției Borgia. Alte tablouri celebre, ca Bachus și Ariadna, Laura dei Dianti, nudurile Danae și Cupidon, Danae și dădaca, Venus și Adonis, Venus și Amor și altele au fost expuse în această cuprinzătoare și interesantă expoziție.

• **COMITETUL ORGANIZATORIC** al celei de-a XXII-a ediții a Jocurilor Olimpice de la Moscova a acordat o distincție pictorului bulgar Mihail Mladjov pentru prezentarea unui proiect al emblemei oficiale „Olimpiada-80". Mladjov este singurul pictor străin premiat la acest concurs de mare prestigiu. Au fost prezentate peste 26 de mii proiecte aparținînd unui număr de 8 500 autori. În afară de Uniunea Sovietică s-au mai primit propuneri și din partea Bulgariei, Angliei, Ungariei, R.F.G., India, Canada, Cuba, Mali, Polonia, R.D.G., Cehoslovacia.

• **PREMIUL GOETHE** al orașului Frankfurt, instituit în anul 1927 și a cărui decernare are loc o dată la trei ani, numără printre laureați, pînă acum, printre alții și pe Sigmund Freud, Thomas Mann și Arno Schmidt. Anul acesta el a fost atribuit cunoscutului cineast suedez Ingmar Bergman, realizatorul filmului **Fragii sălbatici,** — Bergman fiind primul regizor de film distins cu acest prestigios premiu.

dialog cu cititorul

În ce măsură omul simplu e reprezentat de literatura pe care ați citit-o?

O accepție mai largă termenului de conflict literar nu înseamnă o literatură pe profesii.

OPREA TOMA — Secretarul Comitetului de partid — Întreprinderea „1 Mai" Ploiești.

„Bineînțeles, cărțile pe care le-am citit nu reprezintă toată literatura noastră, dar vreau să mă refer la cărțile al căror subiect este inspirat din viața uzinelor, mediu în care trăiesc și muncesc de peste 25 de ani. Există în aceste cărți un curaj, deopotrivă civic și artistic, de a analiza abateri de la etica societății noastre. Dar asemenea „conflicte" spectaculoase nu sînt, din fericire toate caracteristice. Este greu de crezut că mai este veridic, chiar pentru un subiect spectaculos, figura inginerului, maistrului, în general a șefului care se opune din vanitate, ca să nu mai vorbim de rea credință, inițiativei muncitorilor în procesul de producție. De curînd, un cunoscut scriitor de data aceasta și în postură de scenarist de film, s-a întîlnit cu muncitori din întreprinderea noastră într-un schimb de opinii pe marginea recentei sale premiere cinematografice. Nu aș putea spune în ce măsură părerile exprimate l-au satisfăcut sau măcar l-au interesat, dar știu că în final ne-a cerut tuturor celor care participam doar un lucru :

— Aveți aici, la întreprinderea „1 Mai" un conflict puternic ? Spuneți-l !

Pornind de la acest exemplu, cred că termenul de conflict ar trebui să aibă o accepție mai largă. Conflictul sau chiar conflictele unui muncitor nu sînt întotdeauna legate numai de locul său de muncă, ci și de mediul în care trăiește în afara orelor de producție. Există o categorie numeroasă de muncitori, navetiștii, în psihologia cărora se produc mutații foarte interesante. Ei n-au părăsit încă mediul rural, au acolo familia, sînt în timpul liber, după ce au lăsat în uzină utilaje ultramoderne la care lucrează cu pricepere, tot țărani ce-și lucrează pămîntul. Cartea lui Nicolae Țic, **Navetiștii** este prima — și singura — în care eroii aparțin acestei categorii. Tema ar merita mult mai mult interes după cum o preocupare specială și în adîncime ar merita și integrarea tinerilor în producție. Nu știu ce se întîmplă, dar aceiași tineri care în timp ce sînt elevi și vin în practică în uzine sînt foarte atenți, receptivi, iar imediat după angajare ca muncitori devin deodată, pentru o lungă perioadă de timp, niște oameni ciudați ce acționează ca într-un mediu ostil.

Am făcut și vom face fel de fel de acțiuni gen „prietenul tînărului angajat", „al noului sosit", dar realitatea aceasta este. Ce se întîmplă și de ce se întîmplă așa este o problemă de la care am aștepta, să zicem, opinia subtilă a literaturii sau poate nu opinia, chiar mărturia emoționantă a artei.

În literatura română s-a făcut multă vreme o pledoarie pentru citadinizarea romanului, într-o vreme cînd adevăratele noastre centre urbane se numărau pe degete. Acum, cînd am parcurs marea treaptă a exodului de la sat la oraș, cînd avem jumătate din populația țării în mediu urban (în județul nostru procentul este de aproape 80 la sută), mediul urban apare doar ca un fundal oarecare, unde într-o întreprindere un șef vrea să fie și mai șef și, ori își dă seama la timp și-și face autocritica, ori nu mai este, în finalul cărții sau filmului, șef.

N-aș dori să se creadă că vreau să citesc o literatură pe profesii, „cum își petrec timpul liber operatorii chimiști" sau „e compatibilă iubirea dintre un poștaș și o strungăriță ?", dar așa cum nu există teme mari sau mici, există doar cărți bune sau eșuate, nu poate exista o literatură autentică în afara bogăției spirituale a celor mulți.

Asemenea preocupări trebuie că sînt prezente în rîndul scriitorilor noștri, nu este vina cititorilor că încă nu le întîlnim în măsura dorințelor noastre mai fățiș ori mai timid exprimate".

Vizibile eforturile dar mai rare realizările

DUMITRU DĂNAILĂ. Tehnician, I.R.U.C.-Ploiești : „Din cărțile de proză apărute în ultimii ani nu-mi amintesc asemenea personaje. Poate că este și vina mea pentru că — fiind student la fără frecvență — lectura beletristicii este o preocupare de vacanță. Însă urmăresc, ca iubitor de teatru, ciclul de teatru TV, **„Oameni ai zilelor noastre".** Aici sînt vizibile eforturile, dramaturgilor de a se încadra în titulatura ciclului. Vizibile eforturi, dar mai rar realizările. Omul simplu apare ca personaj secundar, pată de culoare, de cele mai multe ori hazlie, întotdeauna credibilă. Credibile sînt și conflictele pieselor, subiectele lor, dar cînd nu sînt cazuri de excepție, limită, este aleasă doar varianta solemnă".

Omul din mulțime și dreptul la identitate literară

GELU TONOIU, inginer, „Întreprinderea de utilaj chimic — Ploiești". „Poate că termenul de om simplu e o denumire restrictivă, eu l-aș numi anonimul, omul din mulțime și întrebarea „are el dreptul la identitatea literară ?" e pur retorică. Faptul că un asemenea personaj l-am întîlnit rar, doar într-un volum de Monciu-Sudinski, **„Caractere",** și în unele reportaje nu înseamnă că absența lui nu sărăcește peisajul literaturii noastre contemporane. Nu-mi permit să ofer subiecte scriitorilor, este dreptul lor să le găsească, cred doar că nevoia reală de problematică, de confruntare pe planul ideilor și al principiilor, se mărginește doar la o dispută între ceea ce numim, cu un termen curent în mediul industrial-economic, factori de decizie. Un conflict literar-artistic poate fi sugerat de o știre de ziar, și desigur asta cere talent dar a descoperi un „conflict" în dosarul unei existențe „oarecare" cere un îndelungat timp de observație, o cunoaștere și o înțelegere mult mai subtil în expresie și mai generoasă în intenție. Să nu lăsăm pe omul din mulțime doar erou al literaturii satirice".

Este reînviorarea genului scurt o soluție ?

EMIL TOMESCU — medic stomatolog — Ploiești : „Absența acestui personaj sau, mai exact spus, sporadica lui apariție în romanele ultimilor ani, eu cred că trebuie explicată și prin faptul că în producția editorială curentă, la capitolul proză, apar foarte multe romane, din cînd în cînd nuvele și deloc volume de schițe. Nuvela, povestirea și schița au avut întotdeauna ca erou omul simplu, întîmplările lui cotidiene. Sînt prea multe exemple din literatura noastră și universală ca să mai încerc să indic și eu aici nume și titluri. O mai insistență atenție a revistelor literare și apoi a editurilor, va duce în mod cert la reînviorarea genului scurt și a bogății de sensuri a personajelor sale din mulțime, a omului de lîngă noi".

Tudor Stănescu

Urmare din pag. 1

Lumea paralelă a formelor

moderne, temă dezbătută peste tot în lume. Un filozof francez a scos de curînd o carte despre **schizofrenie** din care înțeleg (cît înțeleg) că nu numai individul, dar societatea de consum în ansamblul ei prezintă simptomul unei grave maladii de tip psihotic. **Alienarea,** de care vorbea și Marx, a luat azi forme patologice complicate, omul obișnuit are nevoie, în relațiile lui normale de viață, nu numai de un cismar, de un croitor sau de un medic generalist, dar și de un psihiatru.

Ed. Pamfil și D. Ogodescu pornesc de la o definiție a persoanei, deosebită de aceea a „omului abisal", dată de psihanaliză. Pentru ei persoana reprezintă o „globalitate triontică", o sinteză altfel zis, determinată de raporturile dintre trei **funcții de conștiință** (eu, tu, el). Psihoza apare în clipa în care raportul dintre aceste funcții se dereglează. Psihoticul pierde pe tu („tuitatea") și pe el („illeitate") retrăgîndu-se în „ipseitate" (teritoriul lui eu). Nebunul este, așadar, cel care pierde sensul legăturilor exacte dintre el și realitatea obiectivă, confundîndu-se, cum spun autorii, în „haosul primordial al endogenezei". Sau, cu o formulă, mai sofisticată : „o absență ce se ascunde". Printre formele psihotice descoperim și unele pe care literatura le-a înnobilat ca, de pildă, melancolia. Pentru noi, profanii, melancolicul este omul umbros și profund, tipul poetic, bolnav de boala îngerilor, nocturn, lunatic în plină zi. Ceea ce citesc însă despre melancolici în această carte mă deprimă. Nici vorbă de aură poetică, de profunzime, de retragere în lumea meditației rodnice și discrete : „melancolia semnifică ieșirea persoanei bolnave din afectivitate și înstrăinarea într-o lume mai săracă, automată, contingentă !". Trec peste alte pagini care mă determină să-mi iau pulsul și să mă privesc din cînd în cînd în oglindă pentru a observa dacă privirea mea este liniștită și normal expresivă, pentru a mă opri cu mai mare interes la acelea care vorbesc despre intoxicația cu mescalină. Aceasta îmi aduce în gînd experiența lui Michaux și aceea mai veche, a lui Flaubert care a gustat șoricioaică (sau, în fine, a pus pe buze această otravă) ca să poată descrie în cunoștință de cauză, în **Doamna Bovary,** scena sinuciderii. Doctorul Pamfil a încercat, experimental, beția mescalinică și o descrie, ca specialist, cu o culoare și o fantezie ce dovedesc talent literar : „Mă culc pe divan, rămîn cu ochii deschiși. Lampa devine o sursă de lumină pulsantă ca un fel de vietate transparentă. Ea e centrul de producere al unor unde luminoase, concentrice, care se răspîndesc diafane în spațiu. Abajurul e ca o rochie de dansatoare ce face piruete. Încep să fiu cuprins de senzația că pulsația luminoasă mi se transmite și mie, în întregime, ca o impregnare ondulantă. Închid ochii. Sub pleoape se declanșează o extraordinară profunzime de motive luminoase. La început, vîrtejul generat este situat în toată musculatura periorbitală. Tremurăturile fine musculare se transformă într-un fel de scăpărări uluitoare, care apoi se generalizează în tot cîmpul vizual. [...] Instabilitatea motivelor luminoase este mare și constituie o cascadă de toate culorile, de toate intensitățile, cu o prodigioasă bogăție de combinații decorative..."

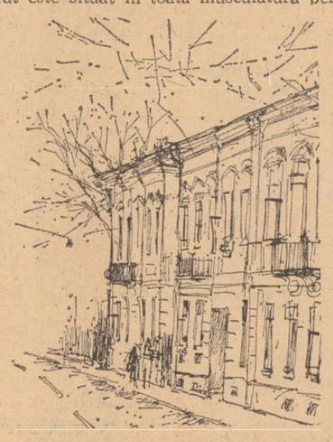

Desene de Liviu Russu

Cartea în totalitatea ei, este scrisă în acest stil nuanțat, cu metafore de o putere de sugestie uneori care îndreptățesc pe critic să socotească pe acești psihiatrii niște eseiști inteligenți, informați, capabili să confrunte un caz clinic cu o filozofie de existență. Capitolul despre nebunie și creație este pasionant, totuși pînă la urmă nu mă satisface pe de-a-ntregul fiind prea sumar și fără descinderi (ar fi fost utile aici) în cîmpul artei. Literatura profană (biografiile în special) oferă curent publicului explicații despre nebunia creatorilor și cine nu știe de pacientul doctorului Gachet, Van Gogh, care a pictat poate cele mai bune tablouri ale sale în curtea unui sanatoriu de boli mintale ? Autorii **Psihozelor** rămîn în sfera generală și susțin, în esență, că nebunia nu este creatoare. Arta psihotică este o aberație („nici comuniune, nici mesaj"), trăirea halucinant-delirantă nu duce la nimic, numai natura triontică poate ajunge la artă, pentru că numai ea poate crea o lume paralelă a formelor.

Mă așteptam, spun sincer, să aflu mai multe despre mecanismul psihic al artei. Despre simbolurile, formele ei mai știm și noi cîte ceva. Dar despre originile ei psihice știm atît de puțin și pe cale mai ales metaforică. Poate că cineva care cunoaște modul în care se declanșează și funcționează procesele spiritului ar putea pătrunde dincolo de limita la care avem acces noi, criticii, spirite iremediabil raționaliste, obstinați să descifrăm înțelesul unor idei, simboluri gata făcute. Dar care este etiologia lor, spre a vorbi în limbaj medical, n-ajungem să știm. Ed. Pamfil și D. Ogodescu ne avertizează că arta („a doua claritate a conștiinței") este condiționată de un psihic normal, psihozele sînt improductive pe acest plan. Citesc, totuși, într-o publicație străină despre o expoziție de pictură a handicapaților mintali și cel ce o comentează nu este zgîrcit cu adjectivele. El nu se rușinează să pronunțe cuvîntul geniu și entuziasmul lui este susținut de un cercetător psihiatru care relatează despre rezultatele unui test în lumea copiilor. Testul scoate în evidență niște abateri de la regulă care ne pun pe ginduri. Nu vrem și nici nu avem competența necesară să intrăm într-o discuție pe această temă, deși discuția n-ar fi inutilă. Suprarealiștii publicau cu patru decenii în urmă

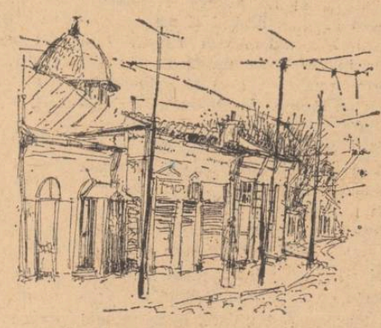

producțiile unor nebuni și mulți critici consideră pictura lui Dali ca fiind produsul unui geniu paranoic. Să nu mai vorbim de faptul că cei vechi considerau că arta iese dintr-o nebunie a spiritului. Care sînt limitele creației normale și, mai ales, care este posibilitatea artei de a cuprinde dezordinile psihicului și de a scoate din observarea lor imaginea suferinței umane ? Arta merge, am impresia, mai repede și mai departe decît știința în acest domeniu. Ea își propune și probleme pe care, deocamdată, știința psihicului nu le poate rezolva. Un motiv în plus de încredere în forța artei de a ordona și îmblînzi nu numai tenebrele din afară, ci și pe acelea, mai adînci, din interiorul naturii umane.

atelier literar
poșta redacției

NICOLAE AURORA : Pagini de început, cam inconsistente, scrise parcă „printre picături", în care nu se văd încă limpede semnele vocației. Să vedem ce mai urmează.

NICOLAE PAVEL : O mișcare vioaie a fanteziei, uneori cam „regizată", forțată, înscrie un periplu amar, agrementat cu tifle și „goange" (uneori prea teatrale, alteori prea facile), în care poezia rămîne, în general, subsidiară. E, poate, și ceva demodat, învechit, neputincios, în acest joc de colaj avangardist „tip 1 900", dar condeiul pare să aibă mult mai multe de spus. (Deocamdată, II, V, VII, X, XII).

MIHAELA C. : Ceva mai bine, în ultimul plic („Singurătate", „Pasărea albă"). În măsura în care simțiți nevoia să vă verificați propriile păreri asupra a ceea ce scrieți, e cu totul firesc să vă adresați și „poștei" noastre. E, într-adevăr, mai bine să ne oferiți un grupaj mai consistent, decît să ne trimiteți săptămînal cele 2—3 poezii. Așteptăm.

L. I. FOX : Era destul timp, în acești trei ani, să verificați îndreptățirea spuselor noastre (în cel mai simplu mod : consultînd și alte redacții, și alți „poștași") și să trageți o concluzie. Una din două : ori am avut dreptate, și atunci observațiile noastre meritau a fi luate în seamă în intenția lor de a vă ajuta să progresați (în care caz, povestea cu „ghimpele otrăvit", etc. e de domeniul „celor șapte ani de-acasă"...), ori n-am avut dreptate, și atunci nu mai avea rost să ne scrieți din nou și să ne cereți părerea ! O primă rugăminte, deci : să vă încadrați în această logică de bun simț (și bună cuviință), în afara căreia dialogul nostru nu poate avea loc. În ce privește versurile, (nu mai știm ce vă spuneam acum trei ani), e de observat, în primul rînd, existența neîndoioasă a unor semne de talent, vizibile în multe dintre pagini. Din păcate, ele sînt grav stingherite, împiedicate să se desfășoare plenar, de șuvoiul tulbure, delirant, care inundă paginile, strivind, desmembrînd, nimicind orice început de gînd liric, de imagine, de „cîntec", orice încercare de „organizare"

Lidia Nancuinschi : „Tînără mamă"

poetică firească, coerentă, „ca lumea". Asemenea încercări există, totuși, în multe pagini, reușind uneori să capete o pondere mai mult sau mai puțin sesizată, semnificativă, înainte ca mîlul vorbelor fără șir să le interzică, să le sufoce. Putem cita dintre piesele în care se opune oarecare rezistență acestei stihii a vorbăriei delirante : „Sînt un vagabond", „Veniți, prieteni", „Rebec", „Saxofon", „Sînt îngrozitor", „Vei veni", „În poartă", „Muzicuță". Ne spuneți, însă, că versurile din acest plic aparțin unei perioade oarecum depășite, că, în prezent, traversați „o mai altfel de stare a poeziei". S-ar putea — sperăm — ca acest mare neajuns de care pomeneam să fie diminuat în această nouă fază. S-ar putea, de asemeni, ca noul cadru de viață de care ne vorbiți să vă ofere noi elemente ponderatoare, de echilibru și măsură, care să influențeze fericit asupra lucrului dv. literar. Ne vom bucura să aflăm, din viitoarele manuscrise, că presupunerile noastre s-au adeverit.

FR. KOCSIS : Nu prea se văd semne de progres. Oarecum mai aproape de reușită : „Fără ură", „Uneori seara", „Bărăganul".

O. BRÎNZEI : Răspundem (pe scurt) în spiritul scrisorii și manuscrisului dv., întrebărilor pe care ni le adresați : 1. Nu cine știe ce. 2. O porcărie. 3. Nu. 4. D-aia. 5. Da, mai bune.

L. M. CODRIN : Impresie de stagnare. Totuși, cîteva lucruri relativ reușite : „Tristețe", „Omagiere", „Nu-i iubiți".

I. NG. : „Ne-ndeamnă însuși viața"... Aferim ! Surprinzătoare descalificare încă din titlu ! Ce se mai poate discuta ?...

MARINESCU COSTEL : Deocamdată, sînt niște înjghebări stîngace, rudimentare (de multe ori certate și cu gramatica și ortografia, ceea ce nu e deloc onorabil pentru un elev de liceu !).

C. VALMA : Nu s-ar putea spune că lipsesc unele semne de talent, dar formula e învechită, în ciuda tuturor aparențelor, și, după cum desigur veți fi observat, cu totul impracticabilă azi.

L. Cismaș (ceva mai bine, în „Descoperire"), **Adrian Dan, M. Țelian, P. Rătundeanu-Fărghete, V. Dumitru, Cătălin Ioniță, Teodor Pîrvan, Popa Dan Mihail, E. Cozeanu** (mai bine, în „Estivală"), **M. Doljeanu, M. Dragodan-Basarab, G. Ocnișoara** (ceva mai bine, în „Plîngerea Anei"), **Silvia Dan, P. Desuloadeci, Tilihoi Sorin, Pulbere Petrică, Viorel Pătrășcanu, I.V. Comeanul, George Papp :** Nimic nou !

Geo Dumitrescu

Geneză

Intru început
toate sînt buruieni,
dar,
care poartă-n ele, ascuns

imn pentru soare
recunoștință pentru om
iubire pentru maica țărînă,

sfîrșesc în glastră, flori.

VASILE TRIF

Estivală

Din revărsatul soare îmi scot
trupul : năvod
doldora cu pești din flacără
petrecindu-mi prin pori
cozi care pilpîie,
scapără
frunze agonice
peste comori
între timp
și marea își surpă
murmurul printre buze de-argint
aburind cu respirația-i
oglinda lunii.

E. COZEANU

Nu-mi trebuie

...Nu-mi trebuie alte simțuri
nu-mi trebuie alte degete
alți ochi pentru masa noastră
cioplită-n stejar
pentru punctele roșii ale orizontului
nu-mi trebuie alte timple, alte picioare,
altă gură aspră
decît cele omenești, decît cele date
de pămîntul-mumă
nu-mi trebuie alte simțuri
alte mîini, alte glezne
pentru gustul acestei dimineți
pentru a sfida norii timpului
și pentru aceste cărămizi
și-aceste fructe, nu-mi trebuie
alte simțuri, alți ochi
alt auz, alt braț
pentru această limbă dulce
și-aceste înțelesuri
pentru sărutul fetei iubite
nu-mi trebuie alte simțuri
altă gură, alți ochi
nu-mi trebuie alte degete...

GEORGE LUCA

Poezie

Rîsul copiilor ce fac
Cuvintele să alunece de pe lucruri
Și să devină brusc sincere,
Lumina ce înzestrează viitorul
Iarba strivită pe marginea lunii
De genunchii grei ai femeii
Năzuința seminței
Iubirea ce-ți îngăduie
Să-i măsori înălțimea
Cu un ram înflorit
Acea parte din mine
Ce așteaptă lîngă un bulgăre de pămînt
Să deschidă ochii
Partea nevăzută a patriei
Poezie a speranței.

VICTOR PETRESCU-MĂRGEAN

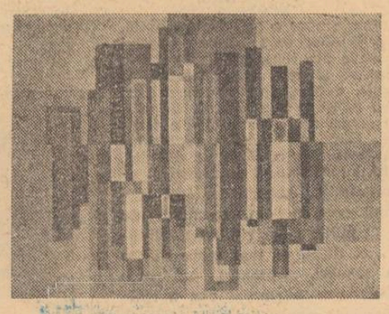

Gheorghe Șaru : „Construcții industriale

Mesele au fost așezate

Mesele au fost așezate în încăpere
precum inima în trupul meu
s-au așezat poeții la ele să cerceteze
nemurirea cu cele mai frumoase cuvinte
precum încă cercetează vulturul singele
cu cel mai înalt zbor

Și ai venit femeie să mă răpești
spunîndu-mi : ești tatăl copiilor mei
eu vărsînd o lacrimă de dor
de au înflorit pietrele în ferestre

VIOREL VLADIMIRESCU

Drumuri între noi

Între noi, oamenii,
Drumurile sînt aceleași
Te cunosc fără a te fi întîlnit —
Și tu pe mine ?
E ciudat ?
V-am adus flori
Dar brațele mele
Sînt mereu pline
De flori și soare
Întindeți mîinile, oameni,
Să înconjurăm Ecuatorul...
Simțiți pămîntul
Cu palmele voastre aspre
Sărutați-l încă o dată
Munții nici azi n-au obosit
Să vegheze dintre nori
Plec să vă aduc noi taine
Din univers...
Păstrați-mi locul de la fereastră
Îmi place să privesc afară.

ADINA ANTIM

Mugur

Un bulgăr desprins ca un mugur
De pe craterul unei alte planete
Rezistă curiozităților dintr-un laborator
Și păstrîndu-și taina
Cînd fu aruncat de către savanți pe fereastră
Căzu într-un tufiș și începu să cînte.

ION ENACHE

Escaladă

Pe impenetrabila stîncă
se cațără și cade
același val sau altul
nu știm exact

Neizbutita escaladă
se-ntîmplă la mare
unde avem la îndemînă
stînci și valuri

Seamănă toate cu un
exod de alpiniști
ratînd asaltul spre vîrf.

Din
tenacitatea strădaniei
(timp greu de prevăzut)
poate rezulta
o minunată sculptură sau
o piatră,
crăpată-n patru.
După posibilități...

LILIANA POPESCU

cenaclul revistei «luceafărul»

A XXXII-A ȘEDINȚĂ

Cenaclul nostru și-a reluat activitatea. Inaugurînd o nouă etapă în activitatea cenaclului, redactorul șef al revistei, poetul Nicolae Dragoș, a făcut o succintă prezentare a problemelor puse de primul **Congres al educației politice și al culturii socialiste** în fața creatorilor de artă și literatură precum și a sintezei **Programului** de măsuri, recent dată publicității. Vorbitorul a desprins cîteva din sarcinile ce revin revistei și cenaclului revistei în lumina acestor documente. Astfel, revista **Luceafărul** își va îmbunătăți substanțial conținutul, publicînd poezie, proză, piese de teatru, critică literară cu un profund conținut revoluționar și patriotic. De asemenea, cenaclul va organiza mai frecvent ședințe literare în vederea unor schimburi de experiență cu alte cenacluri din întreprinderi și instituții, continuînd, ca și pînă acum, prospectarea de noi talente și promovarea lor în revistă.

În prima ședință din acest sezon au citit din poeziile lor studentul **Gabriel Chifu** de la Universitatea din Craiova și elevul, la liceul de chimie industrială din Drobeta-Turnu Severin, **Viorel Mirea.** Discuțiile au fost animate, în general subliniindu-se calitățile versurilor celor doi poeți. Bineînțeles ei se află în etape diferite, opiniile vorbitorilor ținînd seama de acest lucru.

Pentru Boris Marian poezia lui Gabriel Chifu este interesantă dar nu întru totul originală. Florin Grigoriu caută dar nu prea găsește ilogisme în poezia aceluiași poet. Viorel Mirea i-a plăcut pentru „simplitatea, adîncimea și naturalețea versurilor", Ion Subțire remarcă „sensibilitatea structurală" la Gabriel Chifu, precum și „perspectiva interesantă asupra lumii satului cu reminiscențe, totuși, vizibile din clasici", la Viorel Mirea. Tînărul critic Valentin F. Mihăescu distinge în versurile lui Gabriel Chifu, între altele : „aproape fiecare poem este o **ars poetica**", „un discurs liric din care nu se rețin metafore", „perpetuă stare de dăruire pentru ceilalți", în sfîrșit, „ne aflăm în fața unui poet deja format". Dan Cristea observă în poezia lui G. Chifu „gesturi umile, dar adevărate", atrăgînd atenția că „există și o grandilocvență a umilinței". Artur Silvestri : „Chifu este un liric adevărat, stăpîn pe mijloacele poetice, are un stil eseistic imperfect, făcînd din inscenare și teatralitate modul lui de a exista".

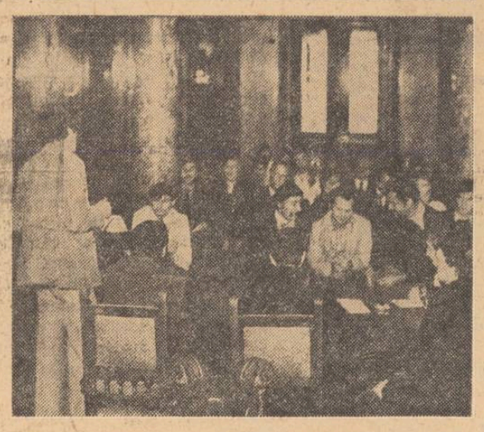

Nicolae Ciobanu : „Gabriel Chifu își contemplă prea mult eul artistic, putîndu-i-se reproșa lipsa unei autentice „suferințe" poetice, de aici și stînjenitorul, uneori, oratorism al versurilor". Pentru același critic, Viorel Mirea este „un începător cu o simțire poetică mai puțin contrafăcută, avînd o sensibilitate ce nu poate fi tăgăduită".

Au mai luat cuvîntul : Nicolae Curea, Ilie Iordan. Rezumînd discuțiile, poetul Grigore Hagiu a subliniat că avem de-a face cu doi autentici poeți, aflați în stadii diferite de creație și pe care revista îi va urmări cu îndreptățite speranțe.

În ultima parte a ședinței, un statornic și deosebit de talentat colaborator al cenaclului nostru, compozitorul și interpretul Benedict Popescu, ne-a oferit un plăcut și interesant potpuriu de melodii pe versuri de Eugen Jebeleanu, Mihai Beniuc, Magda Isanos, George Țărnea și Luca Onul, ilustrate prin imagini semnate de Sabin Ștefănuță, Raluca Grigorcea și alții.

Cea de a XXXIII-a ședință a cenaclului urmează să aibă loc luni, 11 octombrie.

Cronicar

Un oaspete de onoare : Laurențiu Fulga

Benedict Popescu

Gabriel Chifu

Elegie

Și vezi
deodată
că au trecut
atîția ani
și n-ai atins niciodată
o privighetoare.

Și

Eu nu sînt un poet mare —
Poeții mari suferă numai de cuvintele
lor, nu de viață.
Prin niște păsări străvechi ei
văd pînă în intermundii
cum se naște misterul dintr-un
cuvînt.
Pe cînd eu știu să văd doar răscoala
sevelor într-un arbore,
doar iarba care într-o noapte
brusc doboară o biserică...
O privighetoare care sparge coaja oului
și iese primind razele lunii drept
în față ca pe un vînt bun — iată,
ceea ce mi se pare măreț și inegalabil.
Eu nu am vreme să inventez alt soare
și alt cer — trebuie
să le duc pe umeri pe acestea, date.
Dacă zăresc un glonț pornind
din țeavă, nu strig fiindcă,
baricadat într-un nufăr din cine știe
ce astru, aș avea o sublimă capacitate
de a mă înduioșa, ci strig
fiindcă glonțul ar putea să mă lovească
pe mine, dar mai ales pe pruncul meu...
Da, trupul meu nu e nemuritor,
ba chiar e un loc preferat de popas
pentru rană și pentru greșeală ;
Da, oasele mele nu sînt un fluviu
prin care curge o apă de aur, muzicală —
oasele mele mă dor. Dar
din vremelnicia mea recunoscută
se naște adevărata lumină
cu care se hrănesc
și
cuvintele poeților mari. Vedeți
aceste mierle curate,
aceste corăbii albe, încărcate cu miere ? —
sînt rănile mele care
și-au depășit destinul.

Rouă, rouă

Te acopăr cu trupul meu, moarte,
cum acoperă miezul dulce
sămînța mărului...
Vreme de o mie de ani plîngi în mine
și mă izbești parcă ai fi
un vultur închis într-o piatră — dar apoi
tenacitatea mea, seninătatea cu care
înmuguresc mereu te fac să-ți ții
respirația : „deșartă e înverșunarea mea", îți spui
și-n clipa aceea pentru tine răsare alt soare :
te apucă dorul de mine, negația ta,
ai vrea să-mi fii prunc și chiar
te nasc într-o zi, cazi în iarbă —
rouă, rouă !

Cel de aici cel de pretutindeni cel de nicăieri

Acesta nu sînt eu. Eu
stau pe marginea drumului și
mă uit la mine cum trec. Iar
uneori nici nu mă uit : înmuguresc
sau înserez. În vreme ce eu,
cel de pe steaua Vega, mă uit
la mine, cel care trec
și la mine, cel de pe margine.
„Bine, zice săgeata, dar atunci anunță-mă
și pe mine care ești tu, să știu
spre care mă îndrept, să nu
greșesc".
„Nu știu, eu știu că răsar și că-nserez,
eu știu că stau de vorbă cu norii ca
să plouă, eu știu că am o
lacrimă prelungă și roditoare, că
sînt însul care rupe o floare
și totdeodată și floarea
și totdeodată și ruperea florii".

Înscenare

Într-o dimineață aș putea să zbor
dintre voi, să vă las,
să mă întorc în văzduhuri,
acasă, între aștrii și ploile de care
cîndva m-am desprins
cum s-ar desprinde un sfînt
de pe peretele mînăstirii...
Da, într-o dimineață aș putea să rostesc
tunător : „nașterea mea din părinți, dureroasă,
frigul tristețea singurătatea teama
mea de moarte, toate
nu sînt decît o înscenare desăvîrșită —
iată-mi aripile și plăminii de stea".

Viorel Mirea

Noi sîntem veșnici

Noi stăm din vremuri în aceeași casă
Și n-am știut ce-nseamnă „a muri"
Iar de murim, atuncea e doar ca să
Ne naștem iar mai buni a doua zi !

Și voi aceștia ce-ați știut de trudă
Și sfîntă armă v-a bătut pe coapse,
De-i crudă iarba-n zori, mereu mai crudă
Și zorile mereu mai ruginoase,

Ne-a fost pe vîrf de lance pururi țara
Istoria știind pierduta vreme,
Ce i-a urmat precum chindiei sara
— Stă zestrea noastră-nmănunchiată-n steme.

Și patria o limpede făclie
Ne dă lumina ce se strînge-n noi —
Ca seva-n frunzele de iasomie
Și stropii toți, îngemănați în ploi !

Și tot cuvîntul de la țară-ncepe
Și se sfîrșește iarăși tot la țară,
Cînd țara tînără se primenește
Cu tot seninul zilelor de vară.

Cînd patria în sărbătoare-i pusă
Acum în vară, minunată-i glia —
Pe ea rodim cu inima aprinsă
Și sîntem toți, cînd sîntem : ROMÂNIA !

Între semințele de flori

Simțeam copilul tău plîngînd
prin părul împletit a zine,
el căuta după cum știi
după vre-un cer, după vre-o pîine.

Era copilul tău frumos
cu părul împletit în șoapte,
pe gura lui curgeau în jos
necoapte vorbele. Necoapte.

Și l-aș fi pus, o l-aș fi pus
într-un pahar podoabă casei
ci cum de mic era nespus
în ochi (mi-ai zis) privire lasă-i.

Într-un blestem de ne-am fi pus
tu, la un cap, eu la un cap,
copilul tău de mai de sus
de inimă puteam să-l scap

Dar luneca pe foi în jos
șoptindu-i șingele prin timple —
Era copilul tău frumos
ca un pahar ce nu se umple...

Am cîntat pe cal trecînd

Cînd e noaptea zilei timpla

Mi-am pierdut amaru-n lunci —
aventurii mele cruce,
eram tînăr pe atunci
ca o apă care curge.

Și-am trecut pe cal în jos
cînd se sparge zarea-n timple,
purtam fluiere de os
neștiind ce-o să se-ntîmple.

Și-am cîntat pe cal trecînd
— voi dormeați pe flori prea lesne —
cînd mergeam ușor, și cînd
ierbile le-am frînt la glesne.

Și cum voi păreați a fi-n
somnul vostru flori mărunte —
am rupt frunzele de dafin
și le-am așezat pe frunte.

Permanență

Tulbură norii seninul tot !
Ochii mei tulbură liniștea toată —
Pot și nu vreau sau că vreau și nu pot
pușca s-o frîng între dinți dintr-o dată.

Ce să-i spun bunicului, hai !
(aerul crapă ca o chingă de fier)
El s-a născut și-a trăit pe la cai
Caii murit-au și-o să moară și el

Numai pădurea parcă vouă v-am spus
tainele pușii bunicului știe,
leagăn i-a fost tinereții de-ajuns
— Leagăn îmi este și mie !

sport

Un eșec scontat

Nu vom insista, de data asta, prea mult, asupra prezenței noastre efemere în cupele europene. De cîțiva ani buni, înscriem în ele echipe de voiajori care vor parcă să cunoască lumea, prin tragere la sorți, miercurea. Dar mai întîi să-i dăm *Sportului studențesc* ce-i al *Sportului*. De la venirea lui Angelo Niculescu, în fruntea acestei echipe, de la o formație în care jucătorii dădeau cu mingea unul într-altul (asta cheltuindu-se pentru unii cronicari „elan studențesc") s-a ajuns la calificarea astăzi obținută în dauna lui *Olympiakos*, în pofida unui arbitraj aproape răuvoitor. Alăturînd acest rezultat celor obținute în campionat de la o vreme încoace, ne amintim fără să vrem de prezența lui Angelo Niculescu la cîrma „națională", prezență cu *rezultate* și nu cu *angajamente* neonorate, cum se întîmplă azi. Să nu uităm totuși că *Sportul* a jucat ca echipă clasată pe locul 4 cu o alta de același nivel. Ce s-a întîmplat mai sus ? *Steaua* a ratat calificarea aproape incredibil și pentru cît rezistă în teren, „echipa mare" ar trebui să-i ia locul celei de juniori. Dumitru și Iordănescu, ajunși oameni de o repriză, par să se preocupe pe teren mai mult de cum e vremea, decît de joc, înfigîndu-și mîinile în șold, la fiecare fază care nu le iese, ca țațele pe buza șanțului. Nu sînt în formă nici la club nici la națională, se accidentează ușor, se încurcă reciproc, și-i încurcă și pe alții. Amîndoi, și alții ca ei de la *Steaua*, trebuie să înțeleagă că nu poți cumpăra decît cu banii pe care îi ai, nu cu cei pe care i-ai cheltuit acum un an. În această mare amărăciune am fi nedrepți dacă am uita să-l lăudăm pe Vigu, de ani de zile unul dintre cei mai buni și serioși fotbaliști din cîți avem, pe care selecționerii refuză să-l vadă, cu aceeași îndărătnicie cu care îl împing în națională, să zicem, pe Florea. Cît despre *C.S.U. Galați*, ce pretenții să fi avut, iar de la *A.S.A. Tg Mureș*, n-am avut și nici nu mai avem. *Dinamo* a ieșit și ea din competiție deși a luptat admirabil. Este cazul însă s-o facă și la București.

Discobol

parodii

ANDREI CIURUNGA :

„Linii de tot paralele"

Sub nimbul unei luni hidrocefale,
indiferent ca orice trecător,
eu ți-am pîndit ieșirea dumitale
fiindcă spuneai că mergi la coafor.

Am stat așa pîn' s-a făcut lumină
nins din belșug de florile din tei
probabil, coaforul, fără vină
lucra săracul și în schimbul trei.

Ce rost avea să-mi spui aceste treburi
stimată doamnă, spinul meu pe veci,
cînd eu mă pregăteam să-ți spun un scheci
culcat pe burtă, simplu, printre ierburi ?

De-ai fi știut să-mi prețuiești ardoarea
ți-aș fi vorbit de vulturul montan
și felu-n care se răsfață floarea
în blocul Fz 4 din Titan.

Așa, trecînd unul pe lîngă altul,
eu veșnic trist, tu tot necoafată,
vom fi ca două linii paralele
ce nu se întretaie niciodată.

Mircea Micu

Cuvinte rare: cenaclu, ziurel, tabule, cotizația, tramvaiul 12, optimism.

Selecție metaforică: „Dezbracă-te de mine-și-mbracă-te... Vin zorii, / se uită pe fereastră din unghi în unghi, cocorii".

panteon autohton

însemne ale statorniciei

Mii de ani înainte ca popoarele cunoscute în antichitate sub numele de geto-daci să se fi închinat soarelui și pămîntului în cetățile lor înălțate în munții Carpați, teritoriul acesta miraculos înzestrat de natură, așezat într-o simetrie și-o armonie desăvîrșită, a fost scena unei istorii înmormîntate în adîncul pămîntului. Ne lipsesc cronicile, Au pierit monumentele ridicate. Au pierit popoarele care le-au distrus și care au pustiit cîmpiile lucrate și cultivate de băștinași. Dar puținele documente care au mai rămas, urme arheologice și, mai ales, izvoare grecești, vorbesc limpede despre o magnifică lume dispărută, o lume aflată la nordul și sudul Dunării, concentrată în jurul Carpaților, unitară și foarte stabilă din punct de vedere geografic și care, prin numărul mare al populației care o locuia și prin diversitatea uriașelor ei bogății a manifestat în epoca preistorică o influență etnică și culturală constantă spre sud, pînă în peninsula Egee și spre vest, pînă la gurile Dunării. Aceasta era Tracia, nesfîrșita întindere de pămînt înflorit care în timpurile primitive ale istoriei cuprindea din punct de vedere etnografic întreg nordul Europei de deasupra Thessaliei și Epirului. Locul legendar în care s-au născut mulți dintre zeii Olimpului ; patria lui Orfeu și a călărețului trac care traversează mii de ani de istorie pentru a ajunge în monezile dace cu efigia regelui Armis, întemeietorul Sarmisegetuzei eroice, pentru a urca în timpla primelor monumente creștine din Transilvania, demonstrînd fără drept de apel că lungul său pelerinaj prin milenii se petrece în istoria aceluiași spațiu geografic și a aceluiași neam omenesc. Aceasta era Tracia, cu

Statuetă feminină (Hamangia)

luptătorii ei de elită care îngrozeau inamicul prin simpla arătare la față, oameni de o statură înaltă și viguroasă, cu veche organizare patriarhală, cu idei religioase severe și care au știut să adune familiile și triburile sălbăticite de prin munți, păduri și văioage, întemeind cetăți și orașe, formînd state, scoțînd legi pentru un mod mai blînd de viață, cercetînd cu știință de secole cerul, natura, rostul ierburilor bune de leacuri, felul trupului omenesc, îndrumînd existența spre o activitate stabilă. **„Națiunea tracilor este după indieni cea mai mare din toate națiunile lumii,** scria Herodot, **și dacă acești traci ar fi sub domnia unui singur om, sau dacă s-ar putea înțelege între dînșii, ei ar fi neînvinși și cei mai puternici din toate popoarele. După diversitatea regiunilor în care trăiesc ei poartă nume diferite, însă cu toții au aceleași moravuri și aceleași instituții".** Aceștia au fost tracii, neamul care într-un moment de sinteză și echilibru l-a ridicat pe Buerebista, **„cel dintîi și mai mare dintre regii din Tracia". „Bărbatul get care luînd conducerea neamului său a ridicat pe oamenii aceia ticăloșiți de nesfîrșitele războaie și i-a îndreptat prin abstinență și sobrietate și ascultare de porunci așa încît în cîțiva ani a întemeiat o mare împărăție și a supus geților cea mai mare parte din populațiile vecine ; ba a ajuns să fie temut chiar și de către romani pentru că trecea Istrul fără frică prădînd Tracia pînă în Macedonia și Iliria"** (Strabon). Acești îndepărtați strămoși au fost tracii iar urmașii lor, geto-dacii erau așezați în zona atît de fertilă a vetrei Carpaților dunăreni cu foarte mult înainte ca primele documente să-i fi descoperit și numit cu uimire „Cei mai înțelepți și mai curajoși dintre traci".

Civilizația pietrei

Un articol publicat de Cezar Bolliac la anul 1870 în „Trompeta Carpaților" atrăgea atenția specialiștilor asupra unui uriaș tezaur neolitic descoperit la Vădastra, în Romanați.

„În două zile, scria pasionatul cercetător al trecutului, **cu cîțiva oameni dintr-un ocol pe suprafața căruia nu era nimic care să trădeze depozitele ascunse, s-au scos din adîncime, dela un metru pînă la unu și jumătate peste trei mii de silexuri, săgeți, cuțite, răzătoare, topoare, ciocane găurite, pietre de praștie de silex rotunjite, pietre de afundat plasa, bolduri, mai multe pietre de frecat sămînța, mai multe gresii de ascuțit piatra... Apoi, ca la vreo trei sute obiecte de os din care vreo șaptezeci scoase întregi, bolduri, sule, undrele cu gaură, un ac cu gămălie... Mă hazardez să fac o conjectură : era cumva, în acei timpi, atît de adînciți în vechime, erau specialități ?... Cu meșteri speciali ?"**

Prezumția eminentului poet, istoric și arheolog este confirmată în anul 1876 la Congresul internațional de antropologie de la Budapesta unde cunoscutul cercetător Fr. Römer anunță că **„În stațiunile neolitice de peste Carpați se găsesc mii de bucăți de aschii pe o extensie de nu mai cîțiva metri pătrați și, deasemeni, mii de bucăți de diferite fabricate din coarne de cerb și oase de animale".**

Iată că, în consens atît de armonios cu rolul lor de vatră geografică și istorică, tărîm de formare și afirmare a unui popor cu însușiri etnografice distincte, munții Carpați intrau în atenția lumii și ca zonă arheologică. Piatra lor, folosită pe parcursul unor milenii pentru ziduri de locuință, pentru vatră de foc și trepte de casă, pentru cetăți și palate, pentru fortificații și pentru unelte, avea să devină o mărturie inestimabilă a istoriei.

Industria omului neolitic în Dacia are un caracter indigen. Aproape întreg materialul din care sînt fabricate armele și instrumentele de piatră este extras din Carpați. Iată numele miraculoase prin care se autentifică paternitatea dacică a neoliticului scos la lumină prin săpături : silex, serpentin, amfibol, obsidian, tuf de trachit, marnă, gresie, șist de quart, iapsis, porfirit, heliotrop, marmoră roșie. Judecînd după cantitatea uriașă și după răspîndirea geografică a acelor obiecte făcute din pietrele acestea cu numiri atît de sonore rezultă că în epoca neolitică trăia în părțile Daciei o populație densă, extrem de activă, îndeletnicită cu — agricultura, păstoritul și meșteșugurile, răspîndită uniform în zonele de cîmpie și dealuri, pe văi și în munți.

Ginditorul de la Hamangia

Fructul lutului

6 000 de ani înainte de era noastră populația care sălășuia în perimetrul Daciei preistorice se afla într-o stare de muncă și spirit apte deopotrivă să furnizeze eternității argumente convingătoare despre modul ei de-a fi și gîndi : olăritul, marile culturi de ceramică de la Petrești, Cucuteni și Gumelnița, roade ale creației omului din urmă cu șase milenii rivalizînd, atunci și acuma, cu cele mai frumoase produse de artă ale istoriei civilizației. Roșul și brunul, negrul și griul, contopite sau alternate, distribuite dinamic sau static, cu valoare de înălțare și aspirație, de dependență și echilibru, grafică sesizabilă a mișcării spiritului uman ; după cum ritmul spiralelor, al serpentinelor și semicercurilor, roțile soarelui și atîtea puncte diseminate ce imită cerul cu stele sînt tot atîtea simboluri ale unei credințe religioase care subliniază încrederea fermă în viața de dincolo de moarte, în regiunile luminii și ale spiritului.

Olăria Daciei preistorice poartă pecețile artei. Ea depășește limitele meșteșugului, este o creație originală care prin motive și forme intră în cercul culturii egeice.

Ceasornicul uman

4 000 de ani înainte de era noastră populația care sălășluia necurmat în perimetrul Daciei preistorice se afla într-o stare de spirit apte să furnizeze eternității pe linia unei uriașe tradiții un alt argument despre calitatea condiției ei : ginditorul de Hamangia. Prefigurarea aparent imposibilă a scurgerii timpului pe un chip omenesc. Descifrarea destinului. Privirea dramatică între sine și infinit pentru a afla dezlegare rostului pămîntesc. Sinteză a unei tumultuoase istorii îngropate adînc

Femeie purtînd un vas (Gumelnița)

în pămînt de migrațiile barbare, expresie desăvîrșită a esenței superioare, umane, apte a depăși prin gîndire și reflectare impasul cotidian, ginditorul de Hamangia este o capodoperă a culturii Daciei preistorice, este un monument de valoare echivalentă cu operele Egiptului antic și ale Orientului vechi.

Bronzul, argintul și, mai ales, aurul

La o primă vedere, Expoziția dedicată, în cuprinsul Muzeului de istorie al R.S.R., „Traco-Dacilor" atrage atenția prin valoarea tezaurului metalier. Într-adevăr: valoarea obiectelor de fier, bronz, argint și aur este considerabilă. Armele, obiectele de uz casnic, matrițele de bătut monede, podoabele, instrumentele ornamentale și economice, tezaurele de monede, tind să pună-n valoare cultura epocii bronzului.

Prezența minelor de aramă pe teritoriul Daciei se reduce la timpuri preistorice. Industria acestui metal era indigenă. Arama era unul dintre metalele prin excelență ale Daciei. La fel argintul și aurul. Împăratul Traian a dus din Dacia la Roma 5 000 000 de livre de aur și 10 000 livre argint, în afară de alte obiecte uzuale confecționate din metale prețioase. Încă din epoca preistorică pe teritoriul Daciei funcționau mari centre de producție metalieră, o industrie care făcea progrese însemnate și era transportată cu migrațiile popoarelor în toate părțile Europei și Asiei mici. Nenumăratele tezaure de obiecte de argint și de aur, cele mai multe de o tehnică remarcabilă, sînt mărturii ale unei arte independente, ale unei civilizații înfloritoare, ale unor bogății naturale uriașe. O civilizație care îi permitea lui Buerebista să ridice oricînd o armată de două sute de mii de oameni ; să-i înzestreze pe măsura marilor armii cu care se întîlnea ; să construiască cetăți în tot cotul Carpaților Dunăreni ; să disloce o forță de muncă aptă să mute un munte, să-l taie în blocuri și să-l ridice în uriașele fortificații din munții Muncelului ; să care pe crestele atît de abrupte mai multă piatră decît a fost necesară pentru construirea piramidelor din Egipt ; să înalțe în munți sanctuare servite de preoți a căror pricepere astronomică se constată și astăzi în calendarele magistrale pe care le-au desenat ; o civilizație care a emis monede de aur ; care a bătut bani de cupru și de argint cu efigii încă nedezlegate pe de-a-ntregul, dar care sînt concludente pentru starea de spirit a unor oameni capabili să sintetizeze în desenul unei moede relații fundamentale despre lumea în care trăiau : [acel chip al regelui Armis, citit ca atare, „Sarmis Basileos" de către istorici și — arheologi — întemeietorul legendar al Sarmisegetuzei, identificat și cu Syrmus, regele geților care s-a războit cu Alexandru cel Mare pe malul Dunării, a cărui figură trăiește în aurul vechi al monedei desenată integral în simboluri — simbolul domnului pămîntesc, al celui ce stăpînește vorbirea, mijlocitorul dintre oameni și zei, călărețul invizibil de pe reversul monedei care călărește un cal cu picioare de pasăre ce zboară sub zodia de șapte astre strălucitoare, semnul dintotdeauna al cerului dac ;] o civilizație de limbă barbară (după cum spune Ovidiu) ... „o limbă barbară latină", care i-a îngăduit curajosului Decebal să dea romanilor avertismentul de luptă în limba pe care-o scria, iar ambasadorilor lui trimeși în senatul roman să rostească jurămîntul și consimțămîntul de pace în limba pe care o vorbeau ; o

Vas antropomorf

astfel de civilizație a rezultat din natura necuprins de frumoasă și de bogată a pămîntului dintre Dunăre și Carpați, din îndeletnicirile pașnice ale locuitorilor acestui pămînt, din legile pe care le respectau, din obicelurile pe care le prăznuiau, o civilizație izvorîtă din tenacitate și disperare, din voință și iubire, din hotărîrea nestrămutată de a rămîne șiruri de mii de milenii în hotarele unde ai fost născut.

Chestionarele populare despre originea românilor rămase-n arhive sînt capodopere de sinteză ale acestui mod milenar de-a trăi : Publicăm, în loc de concluzie, mărturii emise la anul 1809 de țăranii din Covurlui :

„Românii nu sunt de nicăieri ci s-au pomenit aici".

„Românii de cînd sunt ei au stat tot pe aceste locuri. Ei sunt aci de la începutul pămîntului".

Sânziana Pop

(Reportaj realizat pe baza unor impresii din „Expoziția Traco-Dacii" organizată la Muzeul de istorie al R.S.R. și pe baza unor informații culese din scrierile lui Vasile Pârvan, Nicolae Densușianu, A. D. Xenopol, C. Giurescu și Ion Horațiu Crișan)

mapamond

literatura tinerilor scriitori

ancheta noastră

La inițiativa Uniunii Scriitorilor din Republica Populară Ungară, Köszegul a găzduit, între 7 și 9 septembrie, o întîlnire a tinerilor scriitori din mai multe țări socialiste. Au participat șapte delegații reprezentînd R. P. Bulgaria, R. S. Cehoslovacia, Republica Democrată Germană, Republica Populară Polonă, Republica Socialistă România, Republica Populară Ungară, Uniunea Sovietică. Acestora li s-a adăugat, în calitate de observator, reprezentantul Cubei — Pedro Deschamps Chapeaux.

Organizatorii au oferit participanților posibilitatea să cunoască una din cele mai frumoase regiuni ale țării gazdă. Excursia comună nu a avut drept scop doar vizitarea unor orașe precum Pécs, Sópron, Vészprem, Tihani, ori admirarea unor interesante stațiuni turistice ca Balatonul și Harcani, ci, mai presus de toate, a dat prilejul participanților să se cunoască mai bine, să poarte discuții prietenești și profesionale, să se informeze cu privire la preocupările tinerilor scriitori din țările lor.

Publicăm în această pagină unele opinii privind literatura tinerilor scriitori din țările prietene, prilejuite de convorbirile — evident mult mai ample — pe care le-am purtat, în spiritul unei reciproce prețuiri.

Dorin Tudoran

VARGA CSABA

(R. P. Ungară)

În ceea ce privește deosebirile și asemănările dintre literatura celei mai tinere generații de scriitori de la noi și cea a generației imediat anterioare, cred că sînt cîteva lucruri importante de spus. Literatura noastră din finalul deceniului șase era compusă mai mult din autobiografii. Cea a ultimilor cinci ani se deosebește radical de această situație. Am și trăit alte evenimente. Cred că literatura tinerilor apăruți în ultimii ani a reușit să se apropie mai bine de problemele social-politice. Tinerii scriitori maghiari încearcă să judece nu numai situația din Ungaria, dar și pe cea a Europei, să descopere conflictele lumii contemporane. Fiindcă am reușit să înțelegem că, privită din afară, societatea noastră are blocuri noi, magazine noi, haine noi, dar sufletul oamenilor nu are încă, cu adevărat, o casă nouă. Noi, ca scriitori, sîntem interesați să aflăm de ce ? Așadar, diferențele sînt multe între literatura celor două generații pomenite. De exemplu : dacă literatura deceniului șase se mulțumea să descrie nasul, părul, semnele exterioare ale unui personaj, literatura tinerilor vorbește și despre ce este în capul și sufletul omului. Generația cea mai nouă este mult mai deschisă spre cele două mari infinități ale lumii : infinitatea cosmică și omul.

Pentru că ne-am dat seama cît de puțin știm despre literaturile țărilor socialiste din Europa, am hotărît să ne alegem, cîtiva dintre noi, cîte o limbă, s-o învățăm și să începem să traducem. Eu, de pildă, mă ocup de limba și literatura bulgară. În ceea ce privește literatura română, știu destul de puțin. Am fost, însă, plăcut impresionat de scriitorii clujeni prezentați într-o antologie apărută în „Foras" din Kecskemet. Deci, deși nu-mi permit să dau sfaturi, cred că pentru a încerca să ne cunoastem mai bine, experiența noastră, relatată mai sus, e foarte utilă. Trebuie să ne implicăm direct în această muncă grea, complicată de a ne cunoaste reciproc operele. De aceea, consider că și numărul contactelor directe trebuie să crească simțitor. Cred că cei mai interesanți tineri scriitori maghiari ai acestui moment sînt : Utassy József, Kiss Benedek, Naghi Gáspár, Pinter Lajos (poezie) și Czakó Gábor, Bálazs József, Spiró György, Temesi Ferenc (proză).

ROSZEN BOSZEV

(R. P. Bulgară)

Referindu-mă la literatura bulgară, trebuie să spun că operele tinerilor scriitori apăruți în ultimii cinci ani sînt mai directe, mai sincere, apropiindu-se mai mult de cititori. Această literatură nu se deosebește radical de cea a generației imediat anterioare. Singura diferență ar fi — în ce privește dinamica ei — aceea că ea, această ultimă generație, înaintează mai lent, dar mai unitar decît literatura generației imediat anterioare. Acum, „virfurile" ies mai puțin în evidență, dar spiritul de generație este cu mult mai puternic.

Din literatura română am citit cîteva traduceri, iar lucrările citite mi-au plăcut. Cred foarte mult în puterea contactelor directe. Iată : la noi a fost în turneu „Teatrul Nottara" și spectacolele sale au plăcut atît de mult, încît, de-atunci, de fiecare dată cînd vine un teatru românesc, oamenii se bat pentru un bilet. Ei au fost convinși, o dată, de valoarea teatrului românesc ! Dacă am reusi și între scriitori asemenea schimburi — prin vizite reciproce, prin traduceri inspirate. În privința preocupărilor mele de scriitor — și aici mă alătur majorității prozatorilor de vîrsta mea — mă preocupă înțelegerea fenomenelor care stau în calea progresului societății noastre.

În sfîrșit, iată și numele tinerilor scriitori bulgari pe care-i recomand atenției traducătorilor și, implicit, cititorilor români : **Proză** — Libei Petkov, Dimitar Jaromov, Vladimir Zarev. **Poezie** — Ivan Ţanev, L. Elepkov, Nicolai Kîncev. **Teatru** — S. Stratev, G. Bogdanov.

VALERI POVOLEAIEV

(U. R. S. S.)

La noi, raportul dintre tînăra generație și cea imediat anterioară este unul complex. Orice am spune, de la „profesori" trebuie să preiei tot ce e bun, dar pentru asta trebuie, neapărat, să-i asculți, să-i citești. Îmi amintesc totdeauna de primele cărți pe care le-am citit : aveam vreo opt ani. N-am înțeles, pe atunci, prea mult din paginile acelor cărți, dar în sufletul meu s-a trezit încă de pe atunci, un sentiment care mă însoțește și azi. Primii mei „maeștri" au fost M. Bubenov, Petre Pavlenko și Mihail Sadoveanu. Cînd am devenit adolescent și-am trecut la lectura altei literaturi, lumina vie a primelor cărți citite nu s-a stins, dimpotrivă.

Dintre scriitorii români mai cunoscuți în Uniunea Sovietică i-aș aminti pe Eminescu, Nichita Stănescu și Marin Sorescu. În ceea ce privește revistele literare românești, trebuie să vă spun că, de pildă, știu cum arată „Luceafărul". L-am răsfoit, m-am uitat cu atenție la felul cum e paginat etc. Dar, necunoscînd limba română mi-e foarte greu să spun că am înțeles foarte exact profilul revistei. Acum, după ce am avut prilejul să cunosc trei tineri scriitori români, după ce mă aflat ce este „Luceafărul", pot spune că de-acum înainte mă leagă ceva de această revistă : un sentiment de camaraderie. Altfel, cu altă emoție am să răsfoiesc revista, bucurîndu-mă cînd voi întîlni numele voastre.

Este foarte important pentru un scriitor să cunoască un alt scriitor pe care l-a citit. Azi, cînd societățile noastre au multe idealuri comune, contactele dintre scriitori ar trebui să cunoască o formă mai adecvată, pentru a fi utile și nu pur formale.

În ceea ce privește problemele fundamentale care stau în fața scriitorilor sovietici, și mai ales a celor mai tineri, una mi se pare de foarte mare importanță : educarea omului, procesul desăvîrșirii noii conștiințe. Să ajutăm ca omul de mîine să fie mai bun decît sîntem noi, cei de azi, să fie mai frumos, mai sănătos, să aibă o viziune mai complexă asupra lumii. Sînt foarte multe nume de scriitori sovietici pe care le-as putea aminti, pentru a le recomanda cititorilor români, aș putea face o „carte" cu aceste nume. Mă mulțumesc a pomeni doar cîteva. Dintre prozatori : Iuri Antropov — fost geolog, care a publicat un excelent roman despre căutarea apei în pustiuri — „Trecătoarea". Apoi Oleg Kuvaev cu „Teritoriu" — o carte despre descoperirea diamantelor. Lucruri interesante au publicat și autori ca Timur Hulatov din Kirchizia, Anatol Kudrovet din Bielorusia, Vsevold Sam din Letonia, Mari Saat din Estonia. Dintre poeți, aș vrea să-i amintesc pe Larisa Tarohonova, Nicolai Zinoviev, Maris Ciaklais, Ivan Draci, Vitalij Karotici, R. Borodulin, Imot Zidonis.

HELGA SCHUBERT

(R. D. Germană)

În privința literaturii celei mai tinere generații de la noi aș afirma că tinerii scriu o literatură mai lipsită de patetism decît predecesorii lor. În general literatura noastră a devenit mai puțin sentimentală. Tematic, mai ales, diferența între noua generație și cea de mijloc este foarte mare. Generația mai tînără a depășit sfera de interes a generației de mijloc, adică nu se oprește numai și numai la evenimentele ultimului război mondial, la problemele ținînd doar de acea perioadă.

Referindu-mă acum la problemele ce stau în fața tinerilor scriitori din țara mea, trebuie să încep prin a spune că ei înțeleg, din ce în ce mai bine, că trebuie să fie angrenați în munca de zi cu zi. Iată, de exemplu, numai cazurile celor prezenți aici. Joochen Laabs este inginer. Și pentru că l-am pomenit, vreau să spun că, în curînd, el va conduce revista „Temperamente", revistă a tinerilor scriitori. Peter Abraham lucrează la Televiziune, iar eu activez în cadrul catedrei de psihologie la Universitate. Așadar, problema noastră principală este aceea de a nu fi numai și numai scriitori.

Recomand traducătorilor și cititorilor români următorii autori : **Generația tînără :** Wolfgang Müller, Klaus Schlesinger, Peter Abraham, Joochen Laabs, Helga Schubert, Uwe Kant, Martin Stephan, Martin Stade, Helga Schütz, Volker Braun. **Generația de mijloc :** Herman Kant, Christa Wolf, Günther de Bomp, Helmut Schowski, Günther Görlük, Erik Neutsch, Karl-Heinz Jakobs, Jurek Becker, Fritz Rudolf Fries, Sarah Krisch.

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XIX
41
(754)
Sîmbătă
9 octombrie
1976
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

În spirit revoluționar

Pretutindeni pe cuprinsul țării, oamenii muncii aduc, prin faptele lor, noi dovezi ale hotărîrii de a da viață obiectivelor mobilizatoare de dezvoltare multilaterală a patriei, de materializare a idealurilor de prosperitate și civilizație. Sînt toate acestea expresii ale unei activități conștiente, a asumării cu responsabilitate civică a unor înalte îndatoriri patriotice, a adeziunii profunde a maselor largi populare la politica partidului, la chemările vibrant patriotice și revoluționare ale secretarului general al partidului nostru. Sînt toate acestea expresia manifestării în viața social-economică a țării a unui om nou, animat permanent de aspirația către o multiplă perfecționare profesională și moral-politică.

Desfășurată la începutul acestei săptămîni, Consfătuirea cadrelor din domeniul științelor sociale și învățămîntului politic a pus încă o dată în lumină atenția deosebită pe care partidul o acordă afirmării omului nou, afirmării tot mai vii a trăsăturilor înaintate, valorificării prin faptă a convingerilor și conștiinței socialiste. Într-o împletire armonioasă, opera de edificare, de înălțare a unei țări aspirînd spre progres se întîlnește cu opera tot atît de vastă și responsabilă a educării patriotice, revoluționare a cetățeanului de azi și de mîine al României, a constructorului socialismului și comunismului. Ampla cuvîntare rostită de tovarășul Nicolae Ceaușescu în încheierea lucrărilor acestei consfătuiri se constituie într-un remarcabil document de partid, într-o importantă contribuție teoretică și practică la definirea obiectivelor majore ale activității de educație politică, la înarmarea poporului nostru cu principii politico-ideologice ferme, într-o analiză profundă a realităților muncii de educație și propagandă, în vederea direcționării ei viitoare, cu clarviziune partinică. Abordarea deschisă, în spirit revoluționar, dialectic a complexelor probleme ale activității politico-educative, vizînd finalități mereu mai active ale acesteia, pledoaria viabilă pentru încetățenirea în întreg angrenajul educativ a unui spirit dinamic, critic și autocritic, pentru valorificarea experienței și forței inepuizabile a maselor, evidențiază încă o dată modul științific, revoluționar în care concep partidul nostru, secretarul său general soluționarea problemelor actualității. În mod firesc, ideile de acută însemnătate principială și practică, orientările propuse pentru îmbunătățirea muncii de educație converg către realizarea țelului fundamental al politicii partidului nostru : slujirea omului, afirmarea sa liberă, responsabilă, multilaterală. **„Făurim socialismul și comunismul cu oameni și pentru oameni** — a spus tovarășul Nicolae Ceaușescu — **și, de aceea trebuie să ridicăm la un plan mai înalt decît pînă acum activitatea ideologică și de educație politică, formarea conștiinței revoluționare a maselor populare. Dezvoltarea conștiinței socialiste a maselor populare, formarea omului nou constituie cel mai important și mai nobil țel al partidului nostru, căruia trebuie să-i consacrăm eforturi mult mai mari decît pînă acum. Numai îmbinînd strîns dezvoltarea economică și ridicarea noii conștiințe revoluționare, vom putea asigura realizarea cu succes a programului de înflorire economico-socială a patriei noastre".**

În viziunea științifică, dialectică a secretarului general al partidului, înfăptuirea unui asemenea nobil țel implică responsabilități noi, o multilaterală înțelegere a realității, aprecierea cu discernămînt științific a căilor prin care aspirațiile pot lua chipul împlinirilor durabile. În acest context, indicațiile privind înlăturarea neajunsurilor existente încă în învățămîntul de partid și de stat, în predarea științelor sociale, privind îmbunătățirea predării istoriei, a cunoașterii trecutului de luptă al poporului în lumina adevărului istoric, a valorificării superioare a moștenirii lăsate de nenumăratele generații de înaintași, înțelegerea și definirea cu realism și pătrundere analitică a problemei contradicțiilor și necesității înlăturării unor stări de lucruri vechi, care nu mai corespund cerințelor dezvoltării, analiza amplă a proceselor ce au loc în lumea contemporană, modul nou de a concepe promovarea umanismului în cadrul societății noastre — toate acestea laolaltă și nenumărate alte idei și concluzii vin să argumenteze că în munca de educație politică, în activitatea cultural-artistică există un vast cîmp de afirmare a inițiativei creatoare, a conștiinței revoluționare. În această amplă operă spirituală a națiunii își vor afla tot mai pregnant locul și operele de artă, cărțile de literatură umanist-revoluționară cu care creatorii României contemporane se simt datori față de poporul căruia îi aparțin.

„Trebuie să facem totul pentru ca în cincinalul actual să obținem o afirmare și mai puternică a spiritului revoluționar în întreaga activitate politico-ideologică de formare a omului nou, constructor al socialismului și comunismului în România !" Iată o chemare cu patosul căreia fiecare veritabilă conștiință artistică se simte îndemnată să se identifice.

Luceafărul

Lumina țării

Lumina țării ninge peste noi
Fulgeră lin pe sate și coline
Cum cad în noaptea nunții meteori
Pe mire și mireasă să-i aline
Sfîrîie-ncet ca torțele de seu
Cu flăcări mari peste păduri și grîne
Și strălucește noaptea pe comori
Și-aprinde blana ciinilor la stîne
Ea e lumina care ne-a născut
Și arde-n pieptul nostru ca o rană
Din rănile celor tăiați de vii
Și după ofrandă pe tipsii de-aramă
Ea nu e cumpărată pe arginți
Arde cu flăcări mari peste morminte
Ea este o lumină din părinți
Și din cîmpii întregi de oseminte
Ea fulgeră de-a dreptul din pămînt
Din carnea morților și din răscoale
Suflînd pe creștetul celor născuți
Semnul de foc al aripilor sale
Ea e lumina noastră din popor
Lumină din iubirea de moșie,
Din fierul plugului tăind în veac
Dire de sînge negru pe cîmpie.

Mircea Florin Șandru

OPINII

Tolstoi ca personaj

Cred că de fapt cel mai mare personaj al lui Tolstoi e Tolstoi însuși, îmi spunea cu cîțiva ani în urmă profesorul Ion Ianoși.

Eram tentată să protestez, deși nu aveam nici pe departe datele sale despre acest imens personaj.

„Mai mare decît însuși Andrei Bolkonski ?!" era întrebarea mea pe care nu îndrăzneam să o rostesc cu glas tare.

Întrebare ce persistă și acum, după lectura jurnalului lui Tolstoi (a cărui excelentă ediție românească o pregăteau pe atunci Janina Ianoși și Ion Ianoși) și care, probabil, va rămîne întotdeauna fără răspuns... Deși, poate că, undeva în forul meu cel mai intim, acolo unde n-au luat încă naștere cuvintele cu care se poate exprima un gînd, balanța înclină puțin de partea prințului și mă face să îl caut pe contele care se construiește pe sine după toate regulile artei, tocmai fiindcă l-a creat pe divinul Andrei Bolkonski. Adică să-l caut dincolo de arta cu care s-a construit ca un veritabil personaj și să mă străduiesc să înțeleg ce stă la baza propriei sale construiri și prin intermediul acesteia, la baza construcției din Război și pace, *din* Ana Karenina *sau din* Moartea lui Ivan Ilici. *Să-ncerc să înțeleg în ultimă instanță dedublarea sa de o viață întreagă, constatată de sine însuși cu durere atunci cînd spune : „Tolstoi nu e eu (...). Tolstoi se teme de boală, de blam și de sute*

Ileana Mălăncioiu

Continuare în pag. a 5-a

● ÎN ACEST NUMĂR : ● **Centenarul Brâncuși :** „Un titan al artei contemporane" ● Biografia debuturilor. Invitatul nostru : **Ov. S. Crohmălniceanu** ● Contemporanii noștri : **Marin Preda** ● Poezii de Gheorghe Pituț, Gheorghe Istrate, Mihai-Dan Cantuniari ● Proză de Nicolae Stăiculescu ● Cronica literară : M. Ungheanu despre **„Lumea operei lui Mihail Sadoveanu"** de Pompiliu Marcea ● Cartea de debut de Al. Piru ● **Profil :** Adrian Păunescu ● **Fragmente critice** de Eugen Simion ● **Ferestre** de Marin Sorescu ● **Atelier literar** de Geo Dumitrescu ● **Din lirica poloneză** ● Revista străină ● Mapamond – **Léopold Sédar Senghor :** „Scrisori din anotimpul ploios"

JURNAL DE POET

Roua de pe lână

Ana Lupaș este o femeie care țese lâna așa cum a țesut strămoașa sa Dochia cele șapte veșminte ale sale, din lâna turmelor, pe care le-a lepădat pe rînd urcînd munții învierii primăverilor, celor șapte zile ale săptămînii care sunt cele șapte planete de taină ce ocrotesc pămîntul.

Le-a, îmbrăcat lumina cu hărnicie omenească din lâna oilor sale albe și negre.

D'ale tale
Cu-ale mele
Eu le pasc
Tu le păzești
Eu le mulg
Tu le-nmulțești
Eu le tunz
Tu mi le cresti

A lucra în lână era îndeletnicirea fundamentală a femeii : natura femeii este de-a îmbrăca, de-a înfășa înfășățel pruncul din copăioară pe vatra focului apoi copăcel de a-l ridica pe altarul leagănului spînzurat de grindă pe sfori trainice de lână împletite de ea și de a-l alăpta de sub lâna cămășii din care pruncul soarbe căldura și pacea universului, îmbrăcat și încoronat de mîna divină a hărniciei maicii sale.

Îmbrăcămintea strămoșilor noștri era exclusiv din lână. Nu se apropiau de sîngele vietății să-l îmbrace, cuțitul era secerâ care tunde holda de

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 6-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Ferestre deschise spre viață

În primăvara anului trecut participam pe țărmul Pontului Euxin la un eveniment deosebit : lansarea la apă a celui mai mare mineralier construit în țara noastră. Rod al inteligenței creatoare, acest vas avea să poarte în lume un mod al nostru de a fi : arhitecți realiști ai unor lucruri durabile. De atunci, alte și alte izbînzi ale științei și tehnicii românești, ale artei și culturii, au prins contururi îndrăznețe depășind mirajul întîmplării. Edificarea conștient-revoluționară a lumii noastre, realismul ei constituie rodul unor studii ample, rezultatul unei cunoașteri profunde și actuale a intereselor tuturor membrilor societății, fructul opțiunilor lor esențiale. Nimic nu rămîne în penumbră, totul se rostește cu voce clară, echilibrată, întemeiată pe argumente solide, în acest forum al vieții noastre : consultările și dezbaterile democratice la toate nivelele societății. Avem dreptul și bucuria de a ne exprima în legătură cu tot ce afectează existența noastră socială, personalitatea noastră în continuă afirmare.

Atitudinea moral-politică a fiecăruia se relevă în implicațiile profunde ale activității ideologice a partidului, desfășurată consecvent în toate domeniile orizontului nostru social.

Ca scriitor tînăr, văd în recentul **Program de măsuri** pentru transpunerea în viață atît a hotărîrilor Congresului al XI-lea, cît și ale Congresului educației politice și al culturii socialiste, o sinteză a experienței noastre revoluționare, a gîndirii creatoare marxist-leniniste a partidului nostru. Și totodată, în aceste documente văd un nou și mobilizator imbold în a participa ca oameni de litere și artă, zi de zi, la tot ce se petrece în uzine și pe șantiere, pe ogoarele patriei, în școli s.a. Cunoscîndu-i mai îndeaproape pe cei care făuresc bunurile materiale ale societății, ascultîndu-le bătăile inimii, receptîndu-le scînteierile minții, ne vom încălzi mai mult noi înșine — în calitate de creatori.

Noi toți, în domeniul nostru de preocupări, în sfera noastră de activitate profesională, sîntem datori astfel, să fim o fereastră deschisă spre viață, mereu comunicînd cu ceilalți. Numai așa, mai apropiați de existența patriei și a cititorilor ei, vom putea contribui cu un ceas mai devreme la realizarea acelui sunet mirabil și durabil — al conștiinței și gîndului nostru tînăr — în simfonia pe care România de azi o desăvîrșește.

George Chirilă

Mere domnești

Trec prin Moldova ca o mîngiiere
Noapte de noapte carele cu mere

Prin sate vechi se rumenesc la soare
Clopotnițe cu mere visătoare

Mere vislind din meri ce-au fost să crească
Prin veacuri ocrotiți de-o stea domnească

Mere domnești plingînd prin mari împărății
Ca niște capete, pe tavă, de copii

Mere domnești înrourînd destinul
Sub care a citit ades Miron Costinul

Livezi din veac se surpă triumfale
Cum s-ar surpa din ceruri catedrale

Copilăria mea acolo întîrzie :
Un măr domnesc pe-o creangă aurie.

Dan Verona

Memorialistică și viziune mitică

„Romanul" copilăriei și al adolescenței din volumele lui Ionel Teodoreanu **În casa bunicilor, Întoarcerea în timp** și **Masa umbrelor,** într-un fel, se continuă cu „romanul" tinereții literare a autorului. Ceea ce constituie partea de „memorii" (spre deosebire de „amintiri", cărora le dăm accepția impusă de prototipul crengian) din **Întoarcerea în timp** și **Masa umbrelor,** de fapt, propune schița unui posibil roman autobiografic, al cărui personaj central, autorul, încearcă să se regăsească pe el însuși mai ales în ipostaza de artist dăruit, prin destin, cu privilegiul de a se forma și manifesta în ambianța unui grup literar-artistic de excepție. Întrucît exultanța elegiacă este aceea care potențează materia rememorată și, concomitent, sublimată în materia cvasi-fictivă, este de la sine înțeles că și acum ceea ce se impune atenției, mai întîi, este verosimilitatea imaginii propuse și de-abia după aceea autenticitatea ei strict documentară. Contrar așteptărilor, elementul al doilea are o poziție **pre-textuală** și cine caută în cele două cărți „documente", echivalente cu acelea furnizate de arhive, în vederea reconstituirii unor biografii scriitorești (inclusiv pe a autorului) din unghi cronologico-fenomenal are toate motivele să fie dezamăgit. Biografului așa-zis „științific", atît despre el cît și despre cercul „Vieții Românești", Ionel Teodoreanu nu-i oferă aproape nimic. Mai mult chiar, în eventualitatea că acest biograf ar încerca să dateze cutare episod povestit sau cutare scenă descrisă de memorialist nu ar ajunge la nici un rezultat. În toate privințele, este și acum limpede că scriitorul poematizează ingenuu, în planul viziunii și al tehnicii literare înscriindu-se în albia unui proustianism sui-generis. Dacă dorim totuși să descoperim un fond de autenticitate documentară, chestiunea se cere pusă în relație cu viziunea realist-imaginară a celor două scrieri. În această direcție, interesul lor documentar stă în prezența succesiunii de portrete ce le compun. Prin urmare, avem de-a face cu o perspectivă portretistică personală, expresie a **adevărului autorului,** un adevăr fatalmente supus impulsurilor subiective. Natura acestor impulsuri, în esență, este una elegiac-sentimentală

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 7-a

OMUL MUNCII, EROU AL LITERATURII

Ecouri

Personajul memorabil

Cînd în centrul monumentalei sale epopei Faulkner se hotărăște să pună o bătrînă negresă (de la un roman la altul numele ei se schimbă, desigur, dar în realitate personajul este mereu același, deosebirile care apar nu țin de substanță), marele prozator o face în mod deliberat, iar tîlcul acestei alegeri nu este nici pe departe lipsit de importanță în ceea ce privește profilul operei sale în totalitate. Semnificațiile complexe ale acestei opțiuni sînt, desigur, multiple. Ne oprim doar la una, nu lipsită, după părerea noastră, de interes... Opera lui Faulkner este plină de oameni „obișnuiți" și de oameni „neobișnuiți". „Neobișnuiții" sînt nebunii și excentricii, posedații și fanaticii (de tipul lui Mink) chinuiții de absolut, obsedații și vizionarii. Numai la Dostoievski, probabil, întîlnim atîtea asemenea ființe. Tuturor acestora Faulkner le opune (termenul nu este chiar exact dar altul mai bun nu găsim acuma) o doică pe jumătate analfabetă, o bătrînă femeie cit se poate de simplă, o țărancă de fapt plină de înțelepciune (ea seamănă cu unele țărănci din literatura noastră, desprinsă parcă dintr-o proză de Slavici sau de Pavel Dan).

Bună și șireată în același timp, înțeleaptă și egoistă, într-un cuvînt o femeie cum sînt multe altele, nu numai în sudul Americii ci și în unele sate din podișul Ardealului sau în fiordurile norvegiene (asemănarea cu unele personaje din romanele nordicilor este de asemenea evidentă). Faulkner opune

Sorin Titel

Continuare în pag. a 6-a

ATITUDINI

Asupra „criticii creatoare"

Oarecum surprinzător s-a redeschis chestiunea „criticii creatoare" și s-au exprimat iarăși puncte de vedere contradictorii, înțelegîndu-se nu o dată greșit o sumă de termeni care, lămuriți din vreme, n-ar mai fi dat naștere unei confruntări inutile. Să analizăm iute cîteva păreri spre a observa dacă ele sînt valabile și întrucît pot fi susținute fără risc de către preopinenți.

S-a înțeles mai întîi drept „creatoare", acea critică făcută de scriitori de pe orice poziție individuală, căci, firește, scriitorul creează și, precum regele Midas care lăsa aur pe oriunde se mișca, tot ce face el este „creator". În al doilea rînd, „creatoare" ar fi acea eseistică fină, nu lipsită de criterii, însă depărtată de operă și abolitoare a principiului istoric. S-ar putea exprima așadar despre orice fel de operă și despre orice fel de autor nu importă cîte păreri a căror valabilitate ar fi egală prin libertatea criticii de a fantaza fără frînă. Se înțelege că nu putea fi uitat în dispută G. Călinescu pe care mai toți preopinenții l-au susținut, căci el ar fi întemeietorul ideii de „ficțiune" în critica literară. Cît de „ficționalist" ar fi G. Călinescu nu mai este nevoie să spun, întrucît, printre altele, el a susținut „adecvarea la obiect" ca întîia mișcare fundamentală a criticii. Toate celelalte (documentarea, analiza, intuiția și formula) de surse felurite, se conjugă în baza aceleiași fundamentale operații. Prin urmare, este incorect a vedea în susținătorii „criticii creatoare" (și vom vedea în ce fel) niște campioni ai „călinescianismului", iar în adversarii ei pe detractorii aceleiași orientări.

„Călinesciană" e întîi onestitatea față de ideea de literatură și cine n-a lăsat veninul invidiei deoparte, cine n-a înfrînat în sine răutatea — acela nu poate fi luat drept un „călinescian". Mai interesantă este ideea unei critici creatoare făcută chiar de scriitori, opinie care, la vremea lui, fusese susținută de G. Călinescu. Însă aceasta punea deasupra simplului exercițiu dilletant opera cu adevărat critică, realizată de omul de meserie și nu de un amator. Că i-a îndemnat pe creatori să se exprime teoreticește ori să interpreteze pe confrați, aceasta se explică prin genuinitatea cu care un autor poate da o interpretare nouă, poate înțelege un univers extraneu propriei contingențe. Aceia care susțin în chip tăios și exclusivist că numai scriitorii pot face o critică valabilă (fiindcă e — nu-i asa ? — „creatoare") dau exemple notorii de autori care s-au exprimat și în comentariul de text. Însă Baudelaire a fost un critic excepțional (intuițiile lui au deschis calea eseistici din veacul nostru) nu fiindcă era poet ci fiindcă era... Baudelaire, adică un exemplar necomun al speței, unde percepția acută se combina cu

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 5-a

A XXXIII-A ȘEDINȚĂ A

Cenaclului revistei „Luceafărul"

va avea loc luni 11 octombrie a.c., orele 16, la Casa scriitorilor din Calea Victoriei 115. ● Vor citi versuri Cleopatra Lorințiu și Emilian Marcu

cronica literară

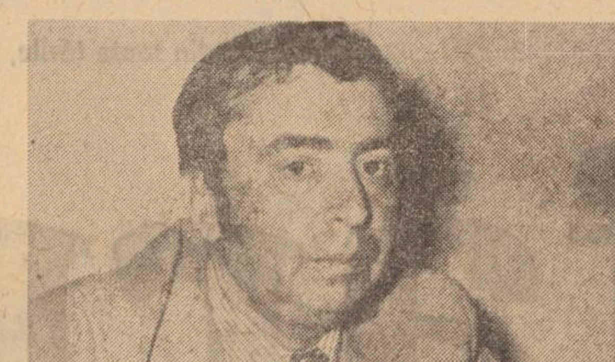

POMPILIU MARCEA: „Lumea operei lui Mihail Sadoveanu"

Cartea lui Pompiliu Marcea despre opera lui Mihail Sadoveanu începe cu o declarație de principiu de un interes indiscutabil. Creația sadoveniană, zice criticul, „trebuie cucerită treptat de către exegeză, prin încercuire și pătrundere în interior, cu pacientă, de către mai mulți critici, fiecare acționînd cu instrumentele sale, pe un teritoriu sau o temă limitate". Acest unghi restrictiv al acțiunii critice poate fi privit cu rezervă dar să nu uităm că pînă la paginile care alcătuiesc în **Istoria literaturii de la origini pînă în prezent** sinteza despre Eminescu, G. Călinescu, a închinat cinci volume de analiză poeziei eminesciene. O operă de proporțiile și de semnificația celei sadoveniene se împotrivește intervențiilor critice nefamiliarizate suficient cu atmosfera și problemele lumii sadoveniene. «Tentativa de a o cuceri dintr-o dată, de unul singur, chiar dacă dispui de uneltele cele mai eficace, se dovedește, cum s-a dovedit deja, o zădărnicie. Încercările de „sinteză" în absența unor studii aplicate și dezbărate de orgoliul dominării operei în totalitate, își dezvăluie o precaritate ridicolă». Pompiliu Marcea recurge în consecință la o abordare treptată a operei fără orgoliul primejdios de a rezolva rapid, în două sute de pagini, probleme care cer un studiu atent. Prin aceasta el împrumută ceva din chiar spiritul operei despre care scrie, unde vînătorii uită scopul intrării lor în împărăția cocoșilor de munte devenind contemplativi. Intenția criticului în **Lumea operei lui Sadoveanu** este să ne dovedească convingător cît de vast și de complex este universul sadovenian, ce surprize produce cercetarea lui lipsită de prejudecăți.

Analiza operei lui Faulkner, făcută la noi de S. Alexandrescu, a evidențiat faptul că în proza acestuia personajele, indiferent de romanul din care sînt extrase, se grupează de la sine după anume trăsături în limitele universului specific faulknerian. Revine mereu albul sărac, negrul, indianul etc. Aceeași frecvență o observă și Pompiliu Marcea la Mihail Sadoveanu, grupînd și el personajele în cîteva mari categorii dictate de chiar opera scriitorului. Cîte un capitol separat închină el **femeilor** din povestirile sadoveniene, **țăranilor, boierilor, muncitorilor, intelectualilor, tîrgoveților, ciobanilor, pădurarilor, vînătorilor, pescarilor, haiducilor, morarilor, arriviștilor, oștenilor, soldaților și ofițerilor, domnitorilor, fețelor bisericești, copiilor.**

Direcționată astfel privirea critică are șansa să distingă mai bine particularitățile literaturii lui Mihail Sadoveanu, specificitatea acestei opere de excepție în literatura română. Prototipul femeii la Mihail Sadoveanu este considerat, de obicei, Vitoria Lipan, fără îndoială un personaj caracteristic pentru lumea sadoveniană. Analiza operată de Pompiliu Marcea scoate însă la lumină o tipologie mai variată decît ne-am așteptat. Nu toate femeile din Sadoveanu sînt Vitorii Lipan. Criticul ne vorbește atît despre femeile cu vocația erotică, cît și despre cele cu vocație justițiară sau vocație criminală. Fauna feminină este extraordinară și capitolul **Femei**, care nu reușește să epuizeze cu toate eforturile criticului materia, ne semnalează și prin asta că autorul a încercuit una din temele capitale ale operei sadoveniene. Interesante sînt și observațiile care privesc mișcarea în timp a operei: femeile primei perioade sînt de cele mai multe ori sălbăticiuni, cele din epoca senectuții scriitorului sînt ființe spiritualizate. Un capitol revelator este cel despre **Osteni** și rolul lor atît în povestirile istorice cît și în celelalte. În această galerie de personaje criticul identifică una din realizările majore și caracteristice ale operei sadoveniene. „Cu strălucita armată de oșteni pe care a creat-o, și în fruntea ei, Sadoveanu străbate veacurile, învingînd cel mai temut dușman, nu numai al oștenilor, ci al tuturor muritorilor: timpul".

Caracterul aplicat al acestei cărți o ferește de repetarea unor locuri comune ale exegezei sadoveniene de pînă la ea. Plasat în curentul sămănătorist, ori, mai larg spus, în limitele unei literaturi cu țărani idilici, Mihail Sadoveanu a fost judecat ca atare. Fișele pe care le alcătuiește Pompiliu Marcea sînt de natură să corecteze afirmații pe care realitatea operei, cunoscută nemijlocit, le infirmă. **Boierii** lui Sadoveanu nu sînt neapărat idilici, conform unei rețete sămănătoriste. Ei sînt mai degrabă idealizați, atunci cînd sînt, observă criticul, dar și mai des ei sînt firi abuzive, jecmănitoare. Nu rețeta este cea care se ascunde în spatele povestirilor ci o superioară detașare creatoare și o obiectivare remarcabilă. Galeria boierilor din romanele istorice completează convingător galeria boierilor din povestirile de actualitate ale scriitorului. Pompiliu Marcea insistă asupra creației de personaje indiferentă la rețete semnalîndu-ne că în romanele istorice nu boierii sînt pozitivi cu precădere. La fel de necesar în cadrul fișelor descriptive propuse de critic ni se pare capitolul privind **domnitorii** unde se învederează pasiunea scriitorului pentru voevozii demofili, singurii mitizați de pana lui. Pădurarii, vînătorii, ciobanii, fețele bisericești nu sînt pentru prima dată considerați ca personaje caracteristice ale lumii sadoveniene, dar pentru prima dată li se acordă un tratament exclusiv. Criticul face distincția între pădurari și vînători pe care o face și Mihail Sadoveanu: pădurarul e cel ce conservă sălbăticiunile, intervenind numai acolo unde echilibrul ecologic e amenințat. Vînătorul e cel care intră să facă pradă în pădure sau cîmp. La rîndul lor vînătorii sînt de două feluri; vînătorii adevărați și vînătorii poeți, cei ce vînează minați de instinctul vechi al prăzii și cei care intră în natură cu dorința contemplării ei. Fișele acestea care par a avea model pe cele din **Estetica basmului** cu care, în mare, **Lumea operei lui Sadoveanu** se aseamănă, nu observă doar trăsăturile generale ci insistă asupra personajelor realizate pentru fiecare categorie și uneori asupra operelor legate intim de categoria în discuție.

Un portret lipsit de prejudecățile curente, hrănit de substanța nemijlocită a operei, este cel pe care criticul îl face păstorilor sadovenieni, păstrători, după Mihail Sadoveanu ai unor calități de excepție, mesageri fără s-o știe ai unei civilizații străvechi. Alături de haiduci ei sînt după Pompiliu Marcea personajele către care a navigat constant adeziunea scriitorului. Vorbind despre haiduci și despre lotri, și ei constant prezenți în narațiunile povestitorului, criticul are intuiția semnificației de excepție a temei la Sadoveanu, de vreme ce inserează între povestirile haiducești pe **Cealaltă Ancuță**, unde, aparent, Todiriță Catană nu este haiduc. Semnificația protestară a acțiunilor acestuia, caracterul conștient al revoltei lui îl conduce pe analist să-l alăture lui Vasile cel Mare. Interesant este și capitolul despre tîrgoveți, unde Pompiliu Marcea găsește tema cu cea mai puternică rezonanță literară a scriitorului, deși ea este frecventă numai primei lui perioade (1904—1920). Înainte de primul război mondial și după acesta Mihail Sadoveanu este, după opinia justificată a lui Pompiliu Marcea, creatorul unor opere de inspirație citadină cu un foarte mare ecou. E. Lovinescu, care a făcut adesea tabula rasa din literatura anterioară anului 1920, pledînd exclusiv pentru literatura citadină, se face din perspectiva lui Pompiliu Marcea, vinovat de ignorarea unui fapt artistic de primă mărime pentru literatura noastră. Calitățile cercetării aplicate sînt reliefate mai ales de astfel de sublinieri care corectează locuri comune. O temă pînă acum ignorată în complexul univers sadovenian este aceea a **copiilor.** Capitolul cel mai înnoitor s-a vrut însă cel despre **țărani.** Primul lucru pe care-l observă criticul la un scriitor considerat a fi în primul rînd al țăranilor este nu atît absența cît raritatea lucrătorilor de pămînt ca personaje ale povestirilor lui Mihail Sadoveanu, mai mult absența țăranului ca personaj principal al operei sadoveniene. „În afară de cartea lui Rebreanu și de **Moromeții**, oricît vom căuta, nu găsim țărani, afirmă Pompiliu Marcea. Așa că, cei care se indispun astăzi ca și altădată, de inflația de țărani în literatura română, pleacă de la premise cu desăvîrșire false". Analiza la obiect îl conduce pe Pompiliu Marcea la concluzii singulare pînă acum în exegeza operei sadoveniene. Cartea are un remarcabil merit de pionierat pe care-l subliniem ca atare. Ea nu este însă lipsită de anume inconsecvențe. Capitolul țăranii spre exemplu, nu epuizează tema și controversa posibilă. În genere autorul, nu urmărește grupurile de personaje pe firul cronologic al operei, ceea ce ar fi dus la constatări și mai prețioase. Dovada o fac chiar observațiile existente aici pe tema evoluției operei. Încadrările sînt și ele discutabile. La capitolul țărani, s-ar fi cuvenit să intre și categoria soldați, după cum o parte din fețele bisericești erau mai nimerite în capitolul despre intelectuali. Culi Ursachi nu e vînător, ci pădurar. Nechifor Lipan nu e cioban, Marin din **Păcat boieresc** nu e pescar, Ilie Hîrșoveanu, deși coborîtor din jidov, nu e jidov pentru că la Sadoveanu cuvîntul înseamnă, folcloric, uriaș. Capitolul despre **arriviști** e cerut nu atît de opera analizată, cît de o tradiție literară a ciocoiului. Lipsește în schimb un capitol despre **surtucari,** figuri tipice în proza marelui povestitor Mihail Sadoveanu. Apoi temei vînătorului i s-ar fi potrivit alăturarea cu o temă a vînatului. Mihail Sadoveanu fiind unul din marii pictori animalieri ai lumii. Dar aceste observații sînt posibile tocmai din perspectiva pe care cartea lui Pompiliu Marcea o creează și enumerarea lor nu face decît să sporească meritul unei investigații incitante. ale cărei insuficiențe de detaliu, n-o pot însă coborî de pe cota la care pionieratul autorului o ridică.

Ca și paginile pe care N. Manolescu și Z. Sângeorzan le-au dedicat lui Mihail Sadoveanu, investigația lui Pompiliu Marcea ne arată că înțelegerea operei lui Mihail Sadoveanu a intrat într-o etapă nouă.

M. Ungheanu

vitrina

Romano-arabica (II)

● Al doilea caiet al revistei „Romano-Arabica", editată de Asociația Română pentru Studii Orientale datorită strădaniilor secretarului acesteia, Mircea Anghelescu, se arată a fi un punct însemnat pe linia preocupărilor orientaliștilor români în cercetarea istoriei, limbii, literaturii și gîndirii arabe.

Aflăm astfel din studiul lui Mircea Anghelescu, **Limba și literatura arabă în România**, amănunte despre pasiunea lui Cantemir, Antim Ivireanu, Samuil Micu, Ienăchiță Văcărescu; despre cercetările lui Vasile Alecsandri asupra unor poeme dialectale din Maroc și ale lui Timotei Cipariu asupra poeziei preislamice și clasice arabe.

De un deosebit interes pentru critică pot fi notele lui Shafiq al-Bakay despre **Panait Istrati văzut din Siria** — care „s-a hrănit din spiritul Orientului și l-a înțeles"; apropieri între spiritul românesc și cel arab aflăm că făcea și Mihail Kogălniceanu — cunoscător al filosofiei lui Ibn Ruchd și Al-Ghazali, al poeziei preislamice și andaluziene — așa cum ne apare în studiul Nadiei Anghelescu, **Arabii în notele de călătorie ale lui Mihail Kogălniceanu.**

De altfel, continua aplecare spre cultura arabă o dovedesc și cele peste 30 de ediții ale vestitelor **„O mie și una de nopți"** în România — despre care vorbește C. Eretescu.

Din punct de vedere istoric, cercetările de arabistică pot duce, de asemenea, la concluzii originale, cum ar fi cele privind apariția statelor române independente — în studiul semnat de regretatul Aurel Decei: **Hoarda de aur și țările române în sec. 13 și 14, după istoricii arabi ai vremii.** De asemenea, Virgil Cândea amintește în **Cantemir și civilizația islamică** primul omagiu major adus de cultura română acestei civilizații, prin lucrarea publicată de principele român în timpul lui Petru cel Mare: **De muhammedana religione.**

În fine, al doilea caiet al revistei Romano-Arabica mai cuprinde și un deosebit de util studiu de limbă, **Asimilarea împrumuturilor europene în limba arabă** de Nicolae Dobrișan, o **Bibliografie a** studiilor și traducerilor din limba arabă în ultimii doi ani, minuțios alcătuită de Ilie Bădicuț, precum și recenzii de cărți.

Grete Tartler

cartea de debut

Profesorul Gheorghe Andrei (n. 1937 în Sîngeru-Prahova) ne trimite volumul său de versuri **Zăpezile fierbinți** (Litera, 1976), prevăzut cu o recomandare a criticului Eugen Simion: „Fascinat de literatură, (Gheorghe Andrei) încearcă s-o cunoască și altfel, cu mijloace proprii. Scrie versuri de o aleasă ținută clasică, versuri elegiace în care cîntă ploaia și germinația, tăcerile toamnei și cîmpiile de tutun ale Bărăganului. Pastelul mi se pare a fi forma în care sensibilitatea lui de om al colinelor, discret și melancolic se exprimă mai bine".

Într-adevăr, în cele mai multe poezii poetul alege versul clasic, dar cîteodată se lasă ispitit și de versul liber ca în **Echilibru**: „Plouă ca-n Brestul / Lui Prevert, / Cînd Barbara / Își caută / Un echilibru-n cineva".

Aluzie la Barbara din **Paroles** de Jacques Prevert: „Raplletoi Barbara / Il pleuvait sans cesse sur Brest ce jour-là..."

Amintirile sînt o temă frecventă:

„Ți-aduci aminte? / Zăpada troienea / Și fulgii susurau / Ca niște atingeri de staniol... / Ți-aduci aminte / Era noaptea zăpezilor fierbinți...".

Natura, se revine la momentul copilăriei:

„Treieram izlazul după pui de mierle, / Pitulați, de-o schioapă, în cireși, pe poale, / Fete încruntate, arcuri de nuiele / Spionau boschetii albi de salbă-moale".

Celălalt registru, versul liber, sună parcă mai convingător:

„Mă-ntorc în ani / Să răvășesc zăpezile / Și să-mi găsesc frunzele copilăriei / Căzute sub pomul din fața casei; / Și pe mama purtînd roșie rochie; / Și pe bunicul vesel de păru-i negru... / Dar drumul lăsat în urmă / E lung, e prea lung... / Încerc să merg pe asprul drum / Și-aud cum albese".

De reținut două catrene:

„Pe casă bat castanele-n tăcere.
Sărutul e tăcut și mai intens.
E liniște în suflet și-n grădină
Și toamnă în întregul univers".

★

„Ploaia sparge franjuri de tăcere,
Vîntu-naltă zmeie din frunze
moarte.
S-a-nchis caietul de poezie!
Nedeslușite orizonturi intră-n
noapte".

Memorialiștii

Un debut notabil în memorialistica de călătorie are Leon Talpă cu volumul **Pe drumuri de bazalt și nisip** (Albatros, 1976), impresii dintr-un sejur de trei săptămîni în Republica Democratică Populară a Yemenului unde s-a dus ca redactor al Televiziunii pentru un film documentar. Nu știam mai nimic despre această țară îndepărtată, situată în golful Aden la sud de Republica Arabă Yemen și Arabia Saudită și vecină la est cu statul, tot arabic, Oman.

În două capitole introductive, Leon Talpă schițează o istorie a celor două țări cu numele de Yemen, amintit în **Geografia** lui Strabo, mai înainte în **Periplul Mării Erithree** de Hippalus și mai tîrziu în relațiunea de călătorie a venețianului Lodovico Varthema. La portul Aden se referă frații Nicolae și Dimitrie Ghica-Comănești, călători la finele secolului trecut. L-au mai vizitat inginerul Bazil G. Assan în 1896, Ion Catina și Ion Condiescu în 1920, Eugen Costin, autorul cărții **Printre nisipuri și beduini** (1974). Yemenul apare sub numele de Al Yaman în **Povestea fermecată a calului de abanos** din **O mie și una de nopți** (noaptea 416—430). Prințul persan Sabur ajunge cu acest vehicul în orașul Sanaa (azi în R.A. Yemen), unde găsește pe aleasa inimii sale Șamsennahar. Altă legendă, expusă în cartea întîia a regilor din Biblie, se referă la regina din Saba (Yemen) care face daruri bogate pentru înțelepciunea lui Solomon („I-a dăruit ea regelui o sută douăzeci de talanți de aur și foarte multe mirezme și pietre prețioase.... Chiar și corăbiile lui Hiram care aduceau aur din Ofir, n-au adus niciodată atît de mult lemn de stirax și atîtea pietre prețioase..."). Leon Talpă citează pasajul din Biblia lui Șerban Cantacuzino și ne lămurește că un talant era egal cu 26—43 kg aur. De fapt, talantul era o monedă reprezentînd valoarea a 26 kg. aur sau argint. Cît despre lemnul de stirax, acesta e arborele a cărui rășină se cheamă smirnă. Nu știm unde era Ofirul, un Eldorado al regelui Solomon, dar Hiram era în secolul X înaintea erei noastre rege fenician din Tyr. Interesantă este menționarea Yemenului, descoperită de Leon Talpă în *Istoria imperiului otoman* de Dimitrie Cantemir. „Yemenul, scrie Dimitrie Cantemir, regat de primă întindere între Marea Roșie și Golful Persic, după toți geografii antici și moderni face parte din Arabia și se numește Arabia Fericită". Îl pomenește în tratatul său de geografie și Ptolemeu. Grecii și romanii au tradus numele de Yaaman prin *eudemon* și felix, de unde *Arabia felix*, țară de la sud de Sham. Se zice că Mohamed, urcîndu-se pe o colină în apropiere de Tabuk și arătînd nordul ar fi zis: acesta este Al Sham, apoi, arătînd sudul: acesta este Al Yaman Adolf Grohmann, (in *Enciclopedia Islamului*). Să mai adăugăm că numele Bab el Mandeb (Poarta lacrimilor), strîmtoare ce leagă Marea Roșie de golful Aden apare în *El Zorab* de Coșbuc care însă, traduce *Die Perle der Wüste, Perla deșertului* de contele von Strachwitz.

N-am vrea să se înțeleagă că impresiile lui Leon Talpă stau sub apăsarea erudiției. Dimpotrivă, cartea sa, scrisă cu talent, vreau să zic cu înlesnire de condei, descrie, fără să literalizeze, intrarea în portul Aden unde marea schimbă nuanțe de albastru, argintiu, aur și roșu, un drum de la Lahejla Dhala, de la sud la nord, prin livezi de banane, mango, papaya, lămii, portocali, rodii, cîmpuri de bumbac străjuite de palmieri, apoi prin teren muntos cu case de rocă neagră, cioplită, pînă la 1 600 m altitudine, unde e „capitala munților", alt drum pe coasta golfului trecînd prin Zinjigar, Shugra și apoi din nou înspre nord spre cheile de granit ale Mukayrasului, oraș situat la altitudine de 2160 m; o expediție în podișul de calcar de la sud la deșertul Rub al Khali (Pătratul Gol) din Arabia Saudită numit Hadramanth cu incredibilele lui orașe Seyun, Shibam, „Manhattanul" Yemenului, Tarim, orașul cu 366 de moschei, din care celebră este moscheia de 30 m înălțime din secolul al XII-lea Harum al Rashid. Al Mukalla, portul de legătură cu India, e ultima escală a periplului de unde călătorii revin în Aden.

În afară de detaliile de relief, amuzante sînt în impresii mîncărurile (sosuri picante, carne de miel și capră, salate și garnituri savante, orez și ulei încins cu sos ardeiat, lipii în seu, pepeni galbeni și verzi, papaya gălbui-roșiatice) și obiceiul de a acoperi fețele, mîinile și picioarele fetițelor cu o pomadă de culoarea portocalelor în valea Hadramanthului. Pomada apără pielea de soare, praf și țînțari dar fetițele își fac și ochii cu negru, buzele cu carmin, unghiile, fardul fiind obișnuit de la vîrsta de șapte ani. Însă femeile poartă încă feregeaua pe față, cu găuri pentru ochi. În anumite regiuni sînt scorpioni, șerpi, păianjeni, de care însă nu se tem „oamenii deșertului", localnicii cu flinte lungi, ghintuite cu argint și aramă și brîie late din care iese la iveală pumnalul cu lamă lată, giambia. Sînt beduinii, replica umană a deșertului arab, păstorii care practică transhumanța, frapanți și în R.P.D. Yemen, după cum ne încredințează autorul în prețioasele sale însemnări.

Al. Piru

viața cărților

poezie

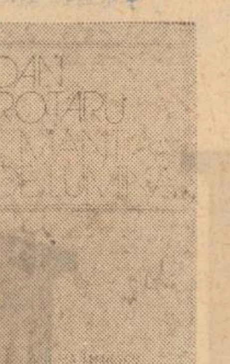

Binevenita emancipare

Dan Rotaru face parte din categoria acelor poeți ale căror volume de debut invită mai mult la urmărirea influențelor de care sînt marcate versurile, decît la o discuție privind talentul tînărului debutant. Și asta pentru că, dotarea lirică este evidentă — mai robustă, mai firavă — interesant rămînînd de văzut, în ce măsură există șansele unei personalizări. Căci, dacă autorului ce intra în literatură, în 1971, cu „Plînsul oglinzilor" nu i se punea la îndoială talentul, umbra modelelor sale n-a putut scăpa comentatorilor. S-au rostit atunci, cu precădere, două nume: Nichita Stănescu și Gheorghe Tomozei.

„Lacrima Laurei", 1973, nu reușea să convingă mai ales prin lipsa efortului de desprindere față de modele, poetul mulțumindu-se a pendula cu dexteritate între acuarela de tip sentimental, blînd-elegiacă (Tomozei) și decorul aerian ori hăituirea frenetică a cuvintelor, albii lirice săpate atît de pregnant de Nichita Stănescu.

Dacă se poate spune că volumul de acum*) este superior celor anterioare, asta nu vine dintr-o radicală și spectaculoasă reprogramare estetică survenită în lirica lui Dan Rotaru, ci din vizibilul efort pe care poetul începe să-l facă tocmai în favoarea personalității vocii sale lirice. Sigur, sentimental, structural, poetul nu-și poate depăși datele: el rămîne în aceeași zodie care-l face să fie mereu în apropierea modelelor pomenite. Dar de data aceasta, Dan Rotaru este mai puțin grăbit, poposește mai mult sub lumina construcției personale, dovedindu-se, în cîteva rînduri, chiar polemic față de modele. Nu se poate spune că ruptura s-a produs, că tectonica poeziei lui Dan Rotaru începe să arate altfel, dar un refuz al clișeelor anterioare își face simțită prezența. Cu toate acestea, găsim și în **Mantia de lumină** numeroase poezii marcate de influența modelelor mai vechi sau mai noi. Amintind cîteva dintre ele, o facem tocmai pentru a spune, că în contextul acestui început de emancipare binevenită, umbra tutelei sare și mai mult în ochi. Iată, finalul din „Domesticind o floare" („Să nu-mi aștepți plecarea în derivă! / Domesticesc o floare. Bună seara!") aduce prea bine aminte de finalul unei poezii a lui Mircea Dinescu, „Sînt tînăr, doamnă...". Și tot de Mircea Dinescu, de **vinovăția** pe care acesta o cultivă ține o poezie ca „Vinovat de vîrstă": „De vîrsta mea sînt anii vinovați / nu trebuiau s-o împlinească, poate. / / Și totuși sîntem noi cei vinovați / pentru sfîrșitul ploii, pentru toate". „Rîsul păsării", în care citim: „Un cîmp imens era, un cîmp imens. / și păsări mari clocind pe pietre mari; / / doar una singură, o pasăre / în care, dacă intri, și dispari. / / se tot rotea adulmecînd pustiul / de pietre ce se așternea sub ea. / / și nici o piatră nu-i mai rămăsese. / doar aerul pe care îl clocea". etc., aduce prea bine aminte de acel rege al păsărilor al lui Nichita Stănescu din „Transparentele aripi". Tot așa, dacă Ioan Alexandru trage o lampă peste el, ca o plapumă, Dan Rotaru scrie „Trag cerul peste mine ca pe-o cergă". Multe elemente ale recuzitei lirice amintesc prea mult în felul cum sînt folosite, de modele. Aici intră: fluturii, crinii, cuvintele, pietrele, trandafirii din sînge, păsările și altele.

Ceea ce începe să vorbească despre o obsesie poetică în cazul lui Dan Rotaru este motivul **cărții**, o tiranie amar-plăcută, din care poetul scoate cîteva efecte notabile: „Numai o carte se poate bucura / de trecerea mea / printre lucruri. / / Numai în litere cred / și-n creșterea ierbii. / Bolnave, / casele acestui burg / se reazemă de străzi / și-așteaptă-ntruna / doar ele / și doar geamurile lor / se bucură de cum răsare luna". Așadar, literele, cuvintele nu mai sînt supuse unei vînători, ca în modele, ci încep să se alcătuiască într-o lume, a cărei lege poetul are șansa de-a o afla: „Cum uneltesc cuvintele în mine / un nou acoperiș și-un nou părinte! / / De dor, pămîntului îi cresc coline, / de-nsingurare — locurile sfinte". Chiar și vocația pastelului — evidentă la Dan Rotaru — începe să graviteze în jurul acestei **teme**.

Acest volum, în care spiritul romanțios nu refuză autocenzura, plăcerea caligrafiilor subțiri nu exclude patosul, iar prelucrarea motivelor nu se mai face în totală supunere, poate însemna binevenita emancipare a unui poet, care dovedește că poate renunța la deliciile artizanale în favoarea adevăratei aventuri lirice.

Dorin Tudoran

*) **Dan Rotaru, „Mantia de lumină", Editura „Eminescu", 1976.**

proză

Oameni și ape

După **Cal bătrîn cu chingă roșie** (Ed. Eminescu, 1974), excelent volum de reportaje dedicate impresionantului efort omenesc prin care au fost redate agriculturii 76 000 de hectare de teren inundabil din Balta Brăilei, Romulus Zaharia propune acum cititorilor o nouă lectură*) pasionantă despre oameni și ape, sau, mai exact, despre oamenii apelor, pescarii din străvechiul golf Halmirys, astăzi complexul lagunar Razelm-Sinoe. Este povestea adevărată a lui Atanase Condrat, pescarul director, adică omul (— „Sînteți pescar sau director, tovarășe Condrat? — Sînt pescar, cu sarcină de partid de a fi director"), este imaginea vieții dure a oamenilor din Jurilovca, Periboina, Perițeasca, „eroi anonimi și legendari", este istoria drumului de la umilință la demnitate.

Tipul de reportaj pe care-l practică Romulus Zaharia se caracterizează prin autenticitate și simplitate. Reporterul își stîrnește interlocutorii cu cîteva întrebări, apoi se retrage cu discreție lăsîndu-i să vorbească despre producția de pește, despre unelte și procedee de pescuit cu nume ciudate pentru profani (carmace, paragate, setci și avele, pripoane și tărbufuri), despre specii de sturioni, despre chefali și tehnica prinderii lor etc. Autorul dă impresia că adună informații pentru un manual de strictă specialitate construit pe datele furnizate de o experiență milenară. Și, deodată, totul capătă dimensiuni tragice. Secvența cu titlul **Mor peștii în Razelm** dezvăluie una din temele dominante ale cărții: consecințele dramatice ale ruperii echilibrului ecologic. Notează cu sinceră afectare reporterul: „În nopțile din lagună, în lunga tăifăsuială cu pescarii, am auzit pentru prima dată, ca pe un dangăt de clopot, geamătul acela alarmant — mor peștii în Razelm". Sînt cercetate cauzele, sînt aduse în discuție argumentele științifice ale lui Grigore Antipa pentru o exploatare cumpătată a resurselor Deltei Dunării, alături de simplitatea înțeleaptă a sfaturilor bătrînilor pescari ai Razelmului. Din nou carmace, paragate, setci și avele, pripoane și tărbufuri, dar acum cu o altă rezonanță: apel vibrant la rațiune și prevedere („Pescuitul de baltă merge din rău în mai rău, cînd Periboina avea închidere la mare, aveam pește în Razelm, dar acum peștele iese la mare, se omoară singur, nu ne mai iubește pe noi, pescarii, că și peștele ăsta are suflet, e și el, cum să spun, pește..."), un apel izvorît dintr-o profundă dragoste de om și natură. Pasiunea și hotărîrea cu care pescarii susțin ideile anticipatoare ale lui Atanase Condrat privind necesitatea protecției mediului înconjurător, pentru ca oamenii să se bucure în continuare de „aer proaspăt, apă cristalină, pămînt sănătos" reprezintă un exemplu admirabil de solidaritate umană, pledînd convingător în favoarea calităților de excepție ale oamenilor apelor. Exponentul acestei lumi de o adîncă noblețe sufletească este Atanase Condrat. În luptă cu poluarea de orice gen, iubind cu sinceritate oamenii și apele, trăind la tensiunea înaltă a ideilor generoase, directorul complexului Razelm-Sinoe are trăsăturile morale ale unui adevărat erou contemporan.

Spuneam că autenticitatea și simplitatea constituie calitățile reportajelor lui Romulus Zaharia. Ele nu sînt rezultanta vreunei tehnici speciale. Reporterul consemnează fapte, înregistrează discuții pe care le întrerupe pentru a face incursiuni în istoria locurilor și a oamenilor, include amintiri într-o ordine cronologică afectivă, fără a crea astfel dificultăți de lectură, grație unei fraze simple vizînd precizia și apoi frumusețea. Rezistînd tentației poetizării facile dacă ne gîndim la spațiul evocat —, autorul realizează însă pagini de un veritabil lirism cum ar fi, printre altele, o descriere a peisajului dobrogean amintind în multe momente de Geo Bogza. Dar înainte de toate, **Sub semnul delfinului** este o pledoarie vibrantă pentru frumusețe și integritate, pentru rațiune și echilibru, în complexa relație dintre om și mediu.

Valentin F. Mihăescu

*) **Romulus Zaharia: „Sub semnul delfinului", colecția „Reporter", editura „Eminescu", 1976.**

critică

Firescul analizei

Parcurgînd exegeza blagiană a ultimului deceniu putem observa o dublă modalitate de manifestare a actului critic în accepția lui afirmativă. Blaga ne apare ca un creator reevaluat mereu. Se justifică permanent, se demonstrează la tot pasul valoarea sau „oportunitatea" fiecărei fațete a operei lui monumentale, cu o crispare subtextuală mai puțin favorabilă adîncirii în universul de semnificații. Ca urmare, portretul critic va fi de cele mai multe ori fragmentar și exterior, refăcînd cu greutate chipul întreg al operei și înlocuindu-l cel mai adesea cu un soi de imagine artificială, obținută ca în fotografiile ce dublează obrazul stîng sau drept după o axă de simetrie, care în cazul lui Blaga determină o lectură univocă a poeziei și dramaturgiei din unghiul filozofiei sau invers. În critică, pledoaria polemică și cu atît mai mult integrarea unei valori în conștiința unei culturi își probează eficiența în funcție de firescul și nu de crisparea demersului.

În legătură cu Blaga, e timpul să nu mai rostim justificări, pledoarii sau monologuri. În această ordine de idei, cea dintîi calitate a cărții*) publicate de George Gană e tocmai firescul receptării și analizei, modul neostentativ de a vorbi, sentimentul lecturii ca pace și comuniune interioară, și nu ca demonstrație sau pretențioasă desfășurare a propriei panoplii critice, estetice sau afective.

Limbajul critic al acestei cărți aparține cu adevărat unei etape de integrare organică a creației blagiene, de analiză din interiorul cetății, fără escaladări de imaginare metereze și forțări de porți deschise de mult. E disonantă cu atît mai mult excepția (v.p. 61) pe care George Gană o face, încercînd să explice motivele care au determinat „respingerea și condamnarea în bloc a operei lui Blaga, printr-o ipoteză ce intră în contradicție nu numai cu exemplaritatea etică a marelui poet, ci cu însăși ideea centrală a secțiunii închinate „poeziei dramatice", în care, pe aproape o sută de pagini, se demonstrează că nu mitul fiecărei piese contează prin el însuși, ci faptul că el cristalizează de fiecare dată concepția mai generală a creatorului în legătură „în primul rînd cu istoria națională". În schimb, celelalte probleme legate de relația poetului cu **Sămănătorul**, gîndirismul, teologia, ortodoxismul, curentele de avangardă, etnografia, spiritualitatea orientală și cea europeană, psihanaliza, expresionismul, miticul etc., pentru a le numi pe cele mai importante, sînt nuanțat și corect analizate, cu puncte de vedere clare și mai ales cu argumente proprii. Semnificativă e amploarea dată „criticii de adîncime", tematicii esențiale. După o concisă circumscriere a „fundamentelor operei" (sentimentul misterului cosmic, melancolia și vocația creației), accentul este pus pe universaliile blagiene, pe ontos-ul poetic fie el „haosul diafan", „pămîntul transparent", „lumea-poveste", „mirabila sămînță", „marea trecere" sau ipostazele luminii. George Gană este atent mereu la desfășurarea „cosmosului poetic" blagian. De aceea, raportarea lumii operei la universuri afine e făcută cu simț al proporțiilor guvernat de două principii: pe de o parte, atenția de a nu transforma autoportretul în portret canonic, de a nu pierde trăsăturile diferențiatoare prin reducerea influențelor și afinităților la identități; pe de altă parte, estomparea eficientă a persoanei critice avînd ca rezultat libera respirație a textului operei, nesufocat de parada erudiției și a comentariului prolix. George Gană e un bun critic al poeziei în această carte și modul în care lasă să vorbească poemul blagian are profunzime și discreție. Accentuînd modul în care Lucian Blaga înțelege să-și prezinte autoportretul în **Hronicul și cîntecul vîrstelor**, la persoana a treia, George Gană extinde procedeul și-l transformă în metodă, condiționînd valoarea demersului critic de capacitatea de a oferi cititorului nu portretul mai mult sau mai puțin fidel al unei opere, ci tensiunea spre autoportretul ei.

Doina Uricariu

*) **George Gană, „Opera literară a lui Lucian Blaga", Ed. Minerva, seria Universitas, 1976.**

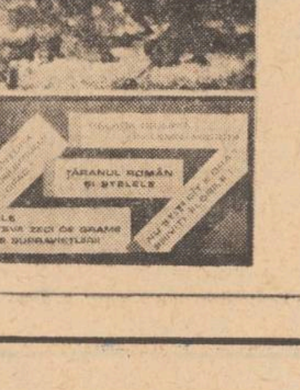

A apărut
ALMANAHUL
SATELOR
1977

biografia debuturilor

„Poezia angajată — o poezie care să participe la frămîntările revoluționare ale vremii, să răscolească sufletele oamenilor“

„Citcam fără nici o ambiție și veleitate scriitoricească“

— Tocmai pentru că mă aflu în fața unui critic și istoric literar, aș vrea să încep întrebîndu-vă, stimate tovarășe profesor, cît de mult credeți că înseamnă în constituirea personalității afective a unui creator perioada copilăriei? Am întîlnit oameni pentru care acești ani înseamnă foarte, foarte mult; alții pentru care copilăria nu înseamnă nimic. Chiar există cazuri în care, despre primii ani ai copilăriei, imaginile sînt foarte șterse așa cum există și situația în care despre această perioadă amintirile sînt deosebit de acute.

— Aș vrea să precizăm puțin, dacă se poate, ce înțelegem prin „primii ani ai copilăriei“. Dacă e vorba de „frageda pruncie“, cum zice poetul, atunci, ea nu mi-a lăsat aproape nici o impresie, ca și altora, cred. Una din funcțiile subconștientului — a arătat Freud — constă în ștergerea cu buretele a impresiilor noastre infantile, cele mai vechi. Inșii care-și amintesc ce au trăit, cînd aveau doi sau trei ani, ori fabulează, ori reprezintă cazuri singulare. Eu am fost un copil normal.

Dacă excludem această scurtă epocă post natală și ne referim la vîrsta preșcolară, sau avem în vedere anii copilăriei propriu-zise și ai pubertății, lucrurile stau cu totul altfel. Fără îndoială, experiențele perioadei lui de formație marchează puternic orice om. E firesc, așadar, ca impresiile din copilărie și adolescență, chiar discontinue, să se păstreze foarte viu în memoria afectivă și să aibă o contribuție capitală la structurarea noastră psihică. Pentru scriitori și artiști, faptul capătă o pondere deosebită. Cum foarte exact a observat Camil Petrescu, creatorul lucrează în primul rînd cu *datul trăit*. Aceasta joacă un rol hotărîtor în puterea artistului de a face opera să să comunice senzația autenticității și nu a *fabricatului*. Datul trăit, indiferent de ce transfigurări suferă, își păstrează nucleul viu, al experienței nemijlocite și al iradierii în toată activitatea creatoare veritabilă, nu manufacturieră. Franc vorbind, n-am priceput niciodată cum a izbutit să stăruie pînă azi teza lansată de Proust în „Contre Sainte-Beuve“ și anume că eul artistic și cel biografic al unui scriitor sînt două entități absolut diferite. Chiar și sub aspectul logicii formale, afirmația mi se pare a fi lipsită de orice temei. Sigur că, artistul, cînd creează, își mobilizează resursele interioare cele mai nobile, adică lucrează cu un eu ideal. Bineînțeles omul de fiecare zi nu se confundă cu autorul operelor ajunse să păstreze peste secole admirația noastră. Dar de aici, mi-e greu să văd cum rezultă, fără violentarea logicii elementare, concluzia lui Proust. Tot cu o singură existență umană avem de-a face, notele distincte foarte pronunțate a două tipuri de activități (comună și creatoare) nu îndreptățesc scindarea insului, într-o ființă dublă.

În sfîrșit, independent de psihanaliză, cred că citim altfel o carte, după ce știm anumite lucruri despre cel care a scris-o. Și o astfel de curiozitate, în privința autorului, nu poate fi stăpînită, pentru că e absolut naturală: căutăm prin lectură o comunicare umană; autorul unei cărți care ne-a vrăjit ajunge prietenul nostru intim; ducem cu el conversații secrete, cum să nu vrem atunci să-i cunoaștem cît mai îndeaproape firea?

— Gîndindu-mă fie și numai la cele cîteva lucruri pe care mi le-a spus Nina Cassian despre Galați, sînt foarte curios să văd fața acestui oraș prin prisma amintirilor dumneavoastră. Mi se pare un bun prilej de confruntare a unor imagini.

— Nu știu dacă ce am să-ți spun sînt chiar lucrurile cele mai sugestive, întrebarea m-a luat oarecum prin surprindere și-mi lipsește timpul pentru a alege niște date care să vină în întîmpinarea interesului direct al interviurilor dumitale. Mărturiile mele vor diferi sensibil de cele ale Ninei Cassian pentru simplul motiv că am avut complet altă experiență în raport cu orașul nostru natal. Eu m-am format acolo. Și mai mult, am plecat din Galați, nu doar la capătul unei lungi experiențe personale a copilăriei și adolescenței, dar după ce lumea întreagă și întreg poporul nostru străbătuseră calvarul ultimului război. Pot să mă consider deci gălățean în toată accepția cuvîntului.

— Să înțeleg că iubiți acest oraș?

— Îl iubesc, bineînțeles. Cum să nu îți la locurile tale natale de care te leagă atîtea?

Dar am să-ți spun ceva, poate surprinzător. Iubesc mai cu seamă un Galați interior. Mă simt obligat să subliniez aceasta, pentru că orașul acela a încetat, propriu-zis, să existe. Știi că vechiul Galați a fost distrus aproape în întregime de trupele hitleriste în retragere. Dărîmat și incendiat, casă cu casă, cartiere întregi. Am asistat îngrozit la asasinatul acesta al orașului meu. Acum a fost reclădit, incomparabil mai frumos ca înainte. Dar orașul meu natal, așa cum îl păstrez în memoria afectivă a dispărut. L-am revăzut și nu l-am mai recunoscut. Centrul s-a deplasat, au răsărit cartiere noi, moderne, cu totul altă perspectivă e deschisă azi către Dunăre. Am trăit un sentiment bizar. Am regăsit gara, apoi m-am trezit parcă într-o urbe străină. Am căutat Liceul „Vasile Alecsandri“, unde am învățat. Aici iarăși, recunoșteam, portalul, teii, strada. Dar mai încolo, era iarăși altceva. Am toată admirația și recunoștința pentru cei care au reînălțat orașul din ruinele fumeginde. Am privit fascinat uriașele șantiere navale, întinse unde altădată erau niște magazii și cocioabe nenorocite. Galațiul din sufletul meu...

— Cum arăta? Asemeni, edililor, încercați, vă rog, să-l „reconstruiți“.

— Două realități, extrem de contradictorii, caracterizează Galații amintirii mele. Firește, el era „cumplitul oraș de negustori“, orașul care-și „omora poeții“ cum l-a stigmatizat Barbu Nemțeanu. E adevărat, nu avea o bogată tradiție culturală și nici o intensă viață artistică, dar definiția infamantă citată atît de des, conține o fatală exagerare polemică. Deși, situat la extremitatea provinciei, Galații rămîneau un oraș moldovenesc. Eu i-am regăsit străzile cu tei și case aparate de curți lungi și adînci ca în Sadoveanu. Exista multă liniște și timpul avea o mișcare foarte înceată. Nu însă apăsarea, lipsa de orizont, monotonia provincială din „Floarea ofilită“ sau „Apa morților“ li se asociază în memoria mea, ci, curios, un soi de noblețe. Aristocrația culturală a Iașilor își prelungea domeniul pînă la Dunăre. Liniștea și timpul încetinit îngăduiau interiorizarea și lecturile interminabile. Existau după-amiezi nesfîrșite, cînd puteai citi pînă te apuca amețeala, iar seara să ieși cu cîte un prieten la plimbare și să vorbești ore-n șir despre poezie. Trăiam într-un spațiu care permitea, ba chiar încuraja practicarea viciului nepedepsit al lecturii. Citeam, cîțiva tineri, din pură plăcere, fără nici o ambiție și veleitate scriitoricească. Eram la vîrsta aceia foarte orgolioși. Ne considerăm mult superiori tinerilor de seama noastră din Capitală, celor care publicau prin reviste. Îi priveam de sus, cu sentimentul acumulărilor noastre literare, prelung rumegate și secrete. Știam mii de versuri pe din afară.

Trăiam mai mult prin lectură. Ca în versurile lui Gide din „Le voyage d'Urien“: „Ellis! pardonnez! J'ai menti / Ce voyage n'est que mon rêve / nous ne sommes jamais sortis / de la chambre de nos pensées — / et nous avons passé la vie / sans le voir. Nous lisions...“.

— Dați-mi un exemplu de lectură mai specială pentru acea vîrstă.

— Iată, primul, mai izbitor, care-mi vine în minte. Am descoperit la un anticar o colecție pe doisprezece ani din „La Nouvelle Revue Française“. Am devorat-o într-o vară, aproape pagină cu pagină. Și gîndește-te ce surpriză am avut, cînd am descoperit acolo „Metamorfoza“ lui Kafka, în două numere, dacă țin exact minte. Tot moș Bercu, același anticar (e mult spus, fiindcă nu avea nici măcar o baracă, ci niște rafturi pe stradă, agățate de un gard), m-a ajutat să dau și peste alte lucruri rare. Uită-te îndărătul dumitale, ultimul raft al bibliotecii conține o colecție completă din somptuoasa revistă scoasă de Valéry Larbaud: „Commerce“. Se vinde azi la licitație, și în Franța. Cum a ajuns în posesia mea, e o poveste amuzantă și grăitoare pentru Galații dispăruți. Moș Bercu desfăcea fascicolele revistelor cumpărate și le vindea pentru făcut pungi, oltenilor din piață. Odată făcuse o mare achiziție de publicații fruntuzești și, știind că mă interesau, m-a chemat să le văd înainte să fie supuse operației pomenite. Zicea: sînt multe cu „comerț“ probabil n-ai să găsești ce cauți dumneata, dar cine știe? În uriașa harabaură din camera lui, am descoperit înmărmurit colecția faimoasei reviste a lui Larbaud. Moș Bercu luase totul cu hurta din depozitul birourilor unui armator; numerele erau netăiate, soseau, probabil, în urma unui abonament de susținere și se depuneau cu alte publicații în pod, fără să le deschidă nimeni. Am luat colecția pe un preț derizoriu. Erau și multe numere din „Mercure de France“ și altele.

Iată a doua realitate a Galaților. (N-aș vrea să crezi că, în oraș, toți tinerii erau atinși de viciul lecturii! Mulți făceau canotaj, alții treceau zilnic Dunărea înnot). Ți-am povestit întîmplarea cu revistele ca să aduc vorba de a doua realitate a urbei. Galațiul era un oraș de provincie moldovenească și totodată vechiul port la Dunăre cu mari companii internaționale. Ne gîdilau nările și parfumul teilor patriarhali și boarea oceanelor. Vreau să spun că am trăit într-un oraș deschis către lumea largă. Existau aici oameni care voiajaseră pe întregul continent. Viitoarea mea soacră fusese eleva lui Derain, și-și făcuse ucenicia la Berlin, în plină febră expresionistă. Am avut astfel posibilitatea, în Galați, să văd imitații după Kandinski și să-l citesc pe Morgenstern.

— Înțeleg că nu băltea totul, așa ca-n tîrgușoarele prozelor lui Sadoveanu.

— Nu, dimpotrivă, și tocmai asta constituia cea de-a doua realitate de care-ți pomenisem mai înainte. În încheierea acestor prime secvențe retrospective trebuie să-ți spun, e iarăși comic, dar și semnificativ, ce satisfacție am simțit noi, aflînd că unul din micile crucișătoare englezești, pe puntea cărora urcasem cînd vizitaseră Galații — prin 1938, îl scufundase pe „Graf von Spee“ mai tîrziu. Parcă participasem și noi la prima mare bătălie navală din război. Nu, nici măcar prin asemenea iluzii copilăroase nu ne simțeam rupți de lume.

„Nefiind copil de oameni înstăriți, eram exclus să mă gîndesc măcar a urma Literele“

— În tot acest univers pe care l-a constituit cartea în acei ani, care este acel element care vă revine imediat în memorie atunci cînd vă gîndiți la acea epocă?

— Nu unul singur. Dar să mă opresc doar la biblioteca „V. A. Ureche“, adăpostită pe atunci chiar în localul Liceului „Vasile Alecsandri“. Cred că era una din cele mai bogate din țară. Avea și un fond special, „Aburel“, după numele donatorului, un judecător, om foarte subțire, mort tînăr. Închipuiește-ți, colecționa cărți politice de stînga și avea predilecții avangardiste. Aici l-am găsit, licean fiind, pe Jarry, și am citit „Aventurile Doctorului Faustroll“, aflînd la o vîrstă foarte precoce, principiile patafizicei.

— Ați avut și șansa unor profesori depășind media?

— Și încă ce șansă! Le voi rămîne totdeauna recunoscător, pentru măsura în care au contribuit la formarea mea spirituală citorva profesori admirabili ai Liceului „Vasile Alecsandri“. Ai să rizi, dar i-am avut și pe mulți dintre cei introduși de Anton Holban în „Parada dascălilor“. El plecase, nu l-am mai prins. Am avut totuși norocul altor profesori foarte buni. Primul dintre ei a fost Iosif Gherincea, om eminent, foarte cult, pedagog de mare clasă. E și autorul unui roman, „Măria Sa, Doamna“.

— Despre ce era vorba în carte?

— Despre Maria de Mangop, soția lui Ștefan cel Mare. Era o carte fină, unde evocarea istorică se împletea cu observația subtilă, psihologică, a sufletului domniței din Bizanț. Romanul ar merita să fie retipărit.

Iosif Gherincea mai scrisese și o altă carte de schițe școlare: „Prin sticle colorate“ și publicase traducerea unei părți din „Critica rațiunii pure“ a lui Kant.

— Revenind la calitățile sale de dascăl, v-aș ruga să-mi dați un exemplu de felul cum lucra cu dumneavoastră, elevii.

— Știa foarte bine să ne stimuleze gustul pentru citit, odată cu exercițiul imaginației. Iată un exemplu: într-o zi ne-a citit niște pagini din „Băieții de pe strada Pál“, cartea lui Ferénc Molnar, rezumîndu-ne acțiunea pînă acolo. Apoi ne-a dat ca temă să scriem noi următorul capitol, așa cum ne-am imagina continuarea.

— Dumneavoastră ați scris?

— Da, și spre surprinderea mea Gherincea a fost plăcut impresionat. M-a dat drept exemplu întregii clase. A fost prima dată cînd am început să cred că aș putea avea talent literar. Deși citeam enorm, pasionat, nu-ndrăznisem pînă atunci să scriu ceva. Bunăvoința profesorului mă făcea să sper că aș fi în stare să mîzgălesc cu folos hîrtia.

— Așadar, „debutul“ dumneavoastră se poate considera acel capitol „adăugat“ cărții lui Molnar.

— Dacă vrei și dacă păstrăm puțin humor în această afirmație, da.

— Cum v-ați despărțit de profesorul Iosif Gherincea?

— Destul de repede. Cînd am trecut în cursul superior al liceului, el a fost numit inspector. I-a urmat, în această galerie a dascălilor de care-ți pomeneam, profesorul de germană Ion Tohăneanu. În realitate, specialitatea lui constituia mai mult un pretext ca să ne predea ore de cultură. Era un om cu totul ieșit din comun, fascinant. Cînd ținea cuvîntarea obișnuită, la încheierea anului școlar venea tot orașul. Vorbea ca o mare personalitate, atingînd cele mai arzătoare teme ale vieții social-politice și culturale. Făcea din orice un pretext ca să discute probleme de finețe ale limbii române. Ne dăruia reviste. Grație lui am avut prima oară în mînă „Gîndirea“. Era și un mare admirator al lui Iorga.

— Vă fascina întru-totul?

— Da, însă la un moment dat am simțit și nevoia unei sensibile delimitări. Eu apucasem să citesc reviste de stînga — „Cuvîntul liber“, „Reporter“. Coeficientul meu de adeziune față de ideologia lor era, îndrăznesc să spun, foarte pronunțat. Aceasta mă silea să-mi trec printr-o critică simpatiile culturale.

— Părinții dumneavoastră cum vedeau această pasiune pentru citit?

— Cu ochi nu prea buni. Tatăl meu de cîte ori pleca de-acasă la București primea, întotdeauna, din partea mea o listă de cărți pe care să mi le cumpere ca dar. Bodogănea, săracul: „Iar cărțile astea cu care o să umpli toată casa?“. Bodogănea, dar mi le-aducea. Ar fi preferat, mai mult ca sigur, să mă bucure altfel de cadouri.

— După ce criterii întocmeați aceste liste?

— Citeam presa literară, cronicile la cărțile românești nou apărute. Volumele bine primite, în primul rînd romanele, pe atunci, intrau automat pe listele mele. Dificultatea era reducerea titlurilor la un număr mic.

— Cum se explică opțiunea dumneavoastră pentru studiile inginerești? În funcție de ceea ce mi-ați povestit pînă acum, îmi pare de neînțeles, afară, doar, dacă mă gîndesc la neliniștea cu care vedea tatăl dumneavoastră pasiunea pentru citit. Dar, din cîte știu, copiii, tinerii în general, nu prea țin cont de neliniștile părinților, așa că nu-mi pot explica alegerea dumneavoastră numai prin această prismă.

— Ce nu ți-am spus pînă acum, crezînd că, poate, nu ar constitui obiectul discuției noastre este faptul că, dacă îmi plăcea să citesc, pentru matematică aveam o adevărată pasiune! Așa cum puteam să zac cu nasul în cărți zile întregi, tot astfel mă captiva rezolvarea problemelor de geometrie. Pe de altă parte, nefiind copil de oameni înstăriți, era exclus să mă gîndesc măcar a urma Literele, care m-ar fi sortit, în vremea aceea, unei mizerii sigure. Eu trebuia să fac o facultate în măsură a-mi asigura existența. Ajungînd inginer, erai angajat imediat. Dacă era după mine m-aș fi înscris la matematici. Dar și de acolo ieșeau șomeri intelectuali. Și, oricum, politehnica era mai aproape de matematică.

Așadar, în 1939, dădeam examenul de intrare la Electromecanică. Pe atunci era foarte greu. Și facultatea aleasă era cea mai dificilă: numai în primul an trebuia să treci 14 examene! Mi-amintesc, nu fără orgoliu, că am fost singurul care le-am trecut în prima sesiune pe toate. Dar cît m-a costat asta...

— Cît?

— O pasiune ca lectura nu se poate înfrîna atît de ușor. Dar știind cît de mult va trebui să lucrez pentru examene, mi-am prescris cu orgoliul meu de premiant un adevărat regim spartan. Printre altele, am decis să nu intru în nici o librărie, să nu citesc nici o carte de literatură.

— Ați reușit?

— Nu absolut: am citit, totuși, o carte, un roman polițist cu Arsene Lupin: „La barre y va“.

— Ce a urmat după cele 14 examene?

— Am părăsit Politehnica; veniseră timpuri nu prea senine, începea războiul. Concentrat ca elev-inginer, am lucrat în toți acești ani negri la serviciul hidraulic din Galați, făcînd măsurători și sondaje pe scumpa mea Dunăre.

„În groapa fără glorii, în recea mea mîndrie...“

— După terminarea războiului ați revenit la Politehnică?

— Da. Cursurile au început după Anul Nou. Ca să mă pot întreține, mi-am căutat și o slujbă: am condus un șantier la firma „Prager“.

— Din cîte știu, cam în aceeași perioadă v-ați „afiliat“ grupului de scriitori care se reuneau la cenaclul Mișcării Tineretului Progresist din România. Cum ați ajuns acolo? Cum s-a produs această „alunecare“, ce s-a dovedit, ulterior, definitivă, spre literatură?

— Începusem să-i cunosc pe unii din acești tineri. Încet, încet ei m-au atras spre lumea literară. Așa i-am cunoscut pe Ion Caraion, pe Geo Dumitrescu.

— Cum vi se păreau toți acești scriitori? Cum îi priveați dumneavoastră? Erau ei așa de spectaculoși cum se spune?

— Sînt aici, de fapt, trei întrebări și am să-ți răspund pe rînd la fiecare.

Mi se păreau, așa cum și erau, diferiți ca temperament, diferiți ca autori. Dacă Ion Caraion se dovedea a fi un interiorizat, trăind numai prin poezie, deși pentru cine izbutea să și-l apropie devenea cel mai darnic om, Geo își manifesta spiritul sarcastic și te intimida puțin. Găseam că au mult talent, dar eu aveam idolatrii, cu care nimeni nu se putea măsura: Lautréamont Jarry, Apollinaire, Max Jacob, Ion Barbu. Audiind cîteva cursuri ale lui Călinescu și Vianu am început să-mi văd lungul nasului.

— Nici acum nu scriați?

— Scriam versuri, dar numai de circumstanță — fiindcă, la ele se oprise și Mallarmé. Dar cînd veneau vorba de publicat, îmi arătam un profund dezgust. Obișnuiam să recit, ca apărare, o strofă din „Les montreurs“ a lui Leconte de Lisle tradusă de N. Iorga... „În groapa fără glorii, în recea mea mîndrie...“

Mă întrebi cît de spectaculoși erau acești oameni în mijlocul cărora intrasem? Pot să-ți spun că în afară de un mare entuziasm comportamentul lor nu trăda nimic special. Poate, așa anecdotic, să-ți spun ceva de Geo Dumitrescu. L-am cunoscut la un revelion. Era militar, mai exact zis se afla internat în spital, de unde fugise în tunică și fără cămașă dedesubt. Așa l-am întîlnit în acel an.

— Cum era cenaclul acela?

— Trăia prin cîțiva din tinerii echipei de la „Timpul“ și „Ecoul“. În jurul lor se strîngeau, din ce în ce mai mulți, alți iubitori ai literaturii. Veneau acolo Ion Caraion, Geo Dumitrescu, Ion Frunzetti, Eusebiu Camilar, Margareta Dorian, Mihnea Gheorghiu, Nina Cassian, Vladimir Colin, George Dan, Mihai Cosma și alții. Cenaclul nu se desfășura cu ședințe organizate, programate dinainte. Avea loc regulat în niște săli anexe ale cinematografului „Omnia“, aflat cam unde se găsește azi „Institutul de artă teatrală și cinematografică“. După cenaclu, încercam să ne furișăm și-n sala de spectacol, unde, în pauze, se producea compania *Titi Mihăescu*.

— Cenaclul cum se desfășura?

— Se citeau versuri, cîte o proză, apoi urmau comentariile. Din cînd în cînd, era adus „din afară“ cîte un scriitor mai în vîrstă. Așa l-am cunoscut pe Petru Comarnescu. Mi s-a părut un intelectual sclipitor, reușea să spună o grămadă de lucruri inteligente într-un timp minim. Și unde mai pui că arăta formidabil, purta un palton superb, cu guler de blană; noi eram rebegiți de tot.

— La alte cenacluri n-ați fost?

— Ne-am dus în grup, o dată, la cenaclul ziarului „Fapta“, condus de Mircea Damian. Mersesem cu gîndul unor „tratative“ — să facem „schimb de experiență“. Dar nu ne-a plăcut; Mircea Damian conducea discuțiile într-un stil mult prea personal, pigmentat cu observații la adresa „măgarilor“ care-l sapă. Nu era ce căutam noi.

— Cu tot disprețul dumneavoastră pentru publicare, ați început să publicați la „Lumea“, după ce debutaseți la „Eocul“. Cum s-a produs evenimentul?

— Ei, îmi revenisem din acel pueril orgoliu. Intrasem cu adevărat în viață și n-aveam cum să mai ocolesc multe din cele pe care le evitasem. Prietenii, în primul rînd Nina Cassian, mă tot îndemnau să public. Sosiseră primele reviste franțuzești și am început să le recenzez. Dar înainte, parcă am publicat un articol despre literatura fantastică.

— Cu facultatea cum vă împăcați?

— Foarte bine. Cei care întrerupsesem fără voia noastră studiile căpătam dreptul să sărim un an; bineînțeles, dînd examenele respective. Am reușit iar să le iau toate din prima sesiune. Aveam un mare avantaj față de ceilalți colegi: lucrasem în timpul războiului în construcții. Nu mai eram, ca prima oară, în '40, cînd luasem un examen la „Mașini-unelte“ cu probleme de fileteaj, fără să fi văzut vreodată, pînă atunci, un strung. Am părăsit electro-mecanica pentru construcții, unde cîștigasem multe cunoștințe. Stăteam și la un inginer, care depozitase în camera noastră o mașină de calculat. Eu știam perfect să lucrez cu ea; economiseam astfel foarte mult timp.

— Cum s-a produs intrarea dumneavoastră în redacția „Contemporanului“?

— Eram încă student, cînd mi s-a făcut această invitație. Ar fi de menționat două lucruri aici. Primul — m-am simțit, bineînțeles, măgulit că, dintre atîția tineri, alegerea se oprise asupra mea. Publicasem eu cîte ceva prin reviste, dar nu cine știe ce. Cum părusem omul indicat? Mister! Mai ales că nu-mi făceam iluzii să mă fi distins cu niște biete note în „Lumea“. Poate și-a spus cuvîntul M.R.P. Dar e un capitol deosebit, pe care aș vrea să-l reiau. Al doilea lucru — nutream speranța că voi putea face cîte ceva, pentru ca în paginile „Contemporanului“ să pătrundă și literatura pe care o scriau tinerii, talentații și entuziaștii mei prieteni.

— Spuneți-mi cîteva cuvinte despre acei ani.

— Erau ani de revoluție. Ieșeam la manifestații. Polemizam cu „Dreptatea“, „Liberalul“, în facultate, și aveam dese ciocniri care luau forme contondente. La „Contemporanul“, în privința literaturii, ajunsesem a-mi îndemna stăruitor amicii să practice o poezie angajată.

— Ce înțelegeați dumneavoastră atunci prin poezie angajată? Dar azi?

— Prin poezie angajată înțelegeam atunci — ca și azi — o poezie care să participe la frămîntările revoluționare ale vremii, să răscolească sufletele oamenilor, fără însă a-și trăda natura proprie și folosind toate mijloacele de expresie moderne. Poezie angajată, așa cum o înțelegeam eu, cred că scria atunci, prin '45, Ion Caraion. O reprezenta și volumul lui Geo Dumitrescu. „Libertatea de a trage cu pușca“. Cu comentarea lui mi-am și inaugurat „cronica literară“ în „Contemporanul“. Poezia angajată și poezia adevărată totodată erau pentru mine „Ceea ce nu se uită“ de Eugen Jebeleanu, „Cîntecul de revoltă, de dragoste și moarte“ de Geo Bogza, „Un om așteaptă răsăritul“ de Mihai Beniuc, versurile pe care le-au publicat îndată după război Maria Banuș, Marcel Breslașu, Radu Boureanu, Miron Radu Paraschivescu, Nina Cassian.

— N-ar fi momentul potrivit să reluați acum „capitolul“ M.R.P.?

— Poate, deși am mai povestit și cu altă ocazie cum am debutat la „Ecoul“, în anii războiului. Miron Radu Paraschivescu, trecînd îndată după 23 August, prin Galați, m-a căutat, dar am ratat întîlnirea: eram plecat de cîteva zile la București. I-am scris după aceea și s-a grăbit să-mi răspundă, invitîndu-mă să-i fac o vizită acasă. Locuia la blocul ARO și era pe atunci căsătorit cu Sidonia Drăgușanu. Marea surpriză a acestei vizite a fost că l-am cunoscut acolo pe Marin Preda. A făcut asupra mea o impresie extraordinară. Spre deosebire de alți scriitori din generația mea, în majoritate foarte locvaci, el n-a vorbit aproape deloc. Cîteva lucruri, totuși, a spus și erau de o mare adîncime. Și mai tîrziu, cînd ne-am împrietenit, am continuat să admir la el, ce reflecții surprinzătoare și profunde poate face pe marginea unor cărți citite sau a comportărilor anumitor oameni.

Miron Paraschivescu te vrăjea, dar e foarte greu de spus cum se petrecea aceasta. Nu era scăpărător și nici din cale afară de afabil. Avea și schimbări de umoare derutante. Ceea ce-i atrăgea simpatia tinerilor, cred că era mai ales „soneria“ lui interioară. Ca Gertrude Stein, un clopoțel secret pornea să se agite în Miron ori de cîte ori lua contact cu cineva într-adevăr înzestrat scriitorește. Poseda darul depistării talentelor ascunse, ca minuitorii nuielușii de alun, folosite la stabilirea locului unde trebuie săpată o fîntînă. Asta ni-l făcea drag. Pe Miron nu te puteai supăra, chiar dacă ai fi avut motive serioase. Punea atîta dăruire autentică și deziteresată în descoperirea talentelor tinere, că-i iertai orice.

— Aș vrea să vă întreb, în continuare, care este istoria primului dumneavoastră volum „Cronici și articole“ apărut în 1954?

— Nu păstrez o amintire limpede despre acest debut. A fost prima carte de critică, apărută după ce nu se mai tipăriseră cîțiva ani în volum asemenea scrieri. Cartea nu cuprindea, însă, nici măcar o parte serioasă din cronicile mele, ci numai „unele“, foarte puține și nereprezentative. Mai erau diverse articole publicate ici, colo.

— Cum a fost primită cartea?

— Foarte bine, a luat și Premiul de Stat. Fiind o inițiativă a Editurii de stat pentru literatură, și primul volum de critică apărut, după o perioadă nu prea rodnică în cărți de critică, „buna primire“, a fost, într-un fel, asigurată.

— Să înțeleg de aici, că ați dorit să debutați editorial cu o altă carte? Dacă e așa, cu ce carte ați fi vrut să debutați?

— Uite, de pildă, dialogurile despre poezie publicate în „Revista literară“. Erau niște conversații cu destul haz, îndrăznesc să spun, după modelul conversațiilor între personagiile lui Tristan Derème: M. Decalandre și M-me Baramel. Îmi exercitam acolo și înclinațiile nemărturisite de pastișator, atribuind versuri fabricate de mine unor poeți. Dacă stau și mă gîndesc bine, mai întotdeauna n-am publicat cartea pe care aș fi vrut-o. Am scris adeseori cu sentimentul că este nevoie de un început în cazul anumitor autori ocoliți, sau asupra cărora se păstra o nedreaptă tăcere. Aceasta e, de fapt, și mica mea vitejie; mi-a plăcut să fac pe spărgătorul de gheață, chiar dacă un asemenea vas nu manevrează prea elegant și se zdrelește adeseori, vrînd-nevrînd.

— Pentru că sînteți nu numai un istoric și un critic literar, ci și profesor, și pentru că v-au trecut prin mînă mii de studenți, aș vrea să vă rog, ca în acest final, să-mi spuneți cîteva cuvinte despre unii din studenții dumneavoastră, care azi sînt scriitori cunoscuți. Ați știut, ați prevăzut că așa va fi?

— În cariera mea de profesor universitar, am avut studenți, cum e firesc, la litere, mulți viitori scriitori. Cu cîțiva am lucrat mai de-aproape, în seminar. Îmi amintesc de Nicoale Velea; a fost un student eminent. Lua cuvîntul des și spunea lucruri pline de bun simț și într-o manieră originală. Era modest, cum a și rămas pînă azi, deși îl socotesc unul dintre cei mai fini minuitori ai limbii românești. Pe atunci fusese descoperit și luase premiul de proză al „Vieții românești“, fapt care nu-l împiedica să se prezinte mereu pregătit în seminar. Pe Adrian Păunescu și Ioan Alexandru mi-i amintesc ca studenți doar din examen. Și ei ajunseseră cunoscuți. Le-am dat de aceea dreptul să răspundă înainte de a-și lua licența la o singură întrebare de pe biletul tras, alegînd-o după placul lor. Au luat amîndoi zece. Sânziana Pop a făcut cu mine lucrarea de diplomă; era o studentă foarte ambițioasă, șefă de an. N-am bănuit că are condei de romancieră. S-au remarcat îndată la seminarii: Radu Petrescu, Vasile Rebreanu și Dana Dumitriu. Pe alții îi văd acum plecînd din cenaclul „Junimea“ și prinzînd aripi.

Dorin Tudoran

invitatul nostru

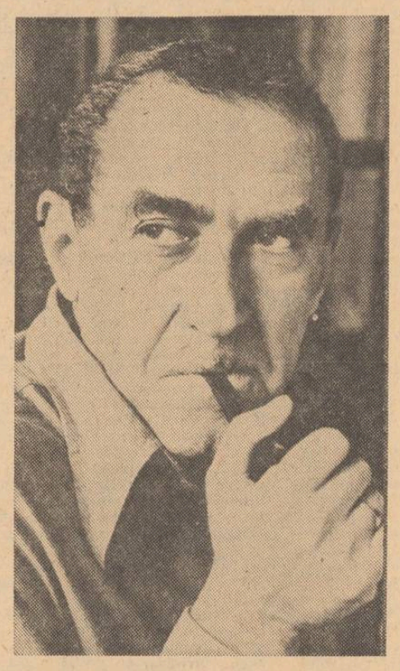

ov.s. crohmălniceanu

Roman și viziune a totalității

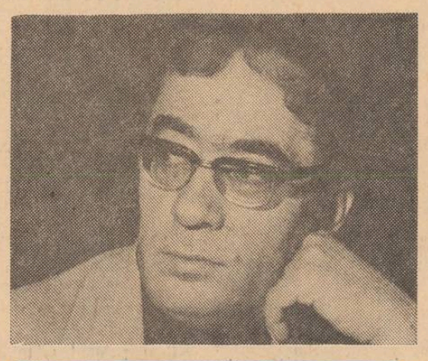

contemporanii noștri

Marin Preda este cel mai apropiat, în **Delirul** de o nouă viziune asupra romanescului. Deși nu se poate spune despre noul roman că reprezintă un roman istoric, ambiția scriitorului de a surprinde istoria face posibilă trimiterea la un pasaj din Lukács ce, urmîndu-l pe Hegel în stabilirea asocierilor și disocierilor roman-dramă (prin raportare la istorie) stabilea ca factor diferențiator „posibilitatea cuprinderii totalității obiectelor“ de către scriitorul epic ca „totalitate a unei trepte istorice în dezvoltarea societății umane“. **Delirul** nu este demersul unui erou către real și adevăr (ca în „Moromeții“, „Marele singuratic“ sau „Intrusul“) ci acțiunea realului asupra individului. **Delirul** nu este nici romanul lui Ștefan al lui Parizianu, nici al lui Grigore Patriciu, nici al Moromeților, el este totalitatea unei trepte istorice. Încorporarea în roman a unor evenimente știute, evidentele pagini de reproducere a unor reportaje de război, fapte consemnate, descrise și mereu rescrise, intrate așadar în conștiința publicului, își găsesc o altă funcționalitate în roman, nu nouă, firească în ordinea romanescului impus cu această carte de către Marin Preda. Structurile fixe, înghețate ale romanului de tip tradiționalist (structuri ce aveau la îndemînă cauzalitatea legică ce guverna acțiunile personajelor) le răspunde o structură în care naratorul nu mai poate face abstracție de sine însuși, de fondul său aperceptiv, el nu mai povestește lăsînd faptele să curgă și să vorbească prin ele, ci derulîndu-le încearcă să le găsească suportul moral, ideologic, naratorul are o poziție activă față de evenimentele narate. Cum a fost posibil ca tocmai într-o lume ce părea guvernată de raționalism să se întîmple ca un dement să-și impună punctul de vedere? Iată o întrebare care zguduie raționalismul și determinismul de tip mecanicist. Intuiția de mare romancier a lui Marin Preda n-a greșit în alegerea unei astfel de structuri. Ce fapte, ce evenimente ar fi putut alege pentru ca ele să fie îndeajuns de sugestive pentru a eluda explicația? Lumea lui Moromete trimitea către valori eterne ale umanității recognoscibile, acțiunile își aveau temeiul într-un cod supraindividual, dar știut. Ce temeiuri logice se pot găsi pentru lagărele de concentrare de la Auschwitz și Dachau? Cine crede că pentru al doilea război mondial erau de-ajuns sugestii se ambiționează în a privi lumea ca pe un joc de păpuși bine minuite grație digitației unui scamator.

Ștefan nu este altceva decît artificiul prozastic menit a capta și a ordona elementele disparate ale unei societăți eterogene. S-ar putea vorbi, părăsind cadrele ficțiunii românești, despre adevăr și nu despre verosimilitate. Nu teama de această delicată problemă ne determină a nu aborda astfel romanul ci formula adoptată: romanescă nu eseistică, deci literatură nu istorie. Structural romanul se centrează în jurul evenimentelor din anii '40—41, epica fiind firavă: tînărul Ștefan al lui Parizianu părăsește Siliștea-Gumești, lăsînd în urmă un moment de frumoasă dragoste cu Ioana și un brutal asasin (al lui Dumitru lui Nae de către legionarii lui Victor Bălosu), amîndouă faptele purtînd în ele semnificații majore pentru înțelegerea demersurilor tînărului în București. Intrat într-o redacție (după o vreme în care cunoaște privațiuni obișnuite acelor vremi) Ștefan devine imaginea reflectată a evenimentelor ce animau capitala (excepționale pagini de descripție a orașului ne relevă capacitatea scriitorului de a se mișca cu ușurința obișnuită și în alte medii decît cele țărănești) Totul complicat cu enigmatica atracție pe care Luki o simte pentru acest amestec de candoare și voință care animă acțiunile lui Ștefan. Supralicitarea istoriei reduce planul ficțional. Înglobarea în roman a unei viziuni largi asupra istoriei, raportarea permanentă a situației la contextul european și lumea diversă de care se ocupă cartea este binevenită. Istoria se face cu oameni (ideea este mai veche și reprezintă o constantă a scrisului lui Marin Preda) și oamenii nu au totdeauna imaginea exactă a poziției lor într-o lume intrată în criză. Dăm un singur exemplu: în plină rebeliune legionară într-un oraș în care se întîmplă crime și în niște evenimente de care depindea soarta țării, o femeie (Luki) așteaptă un telefon (de la Ștefan) și nimic altceva nu o poate convinge să poată ierta absența telefonului. Este, în fapt, un amănunt (dar cartea este plină de astfel de amănunte semnificative), este un mod de a refuza istoria, de a crede că evenimentele ar putea să lase pe cineva pe dinafară.

Revenind la afirmația lui Lukacs putem spune că **Delirul** înseamnă roman tocmai prin puterea de a surprinde interacțiunea obiectelor, prin raportare la activitatea umană (asta putînd fi și semnificația titlului). În curajoasa întreprindere a lui Marin Preda — secționarea societății românești prin raportare la timp, la toate nivelele: biologic, psihologic, istoric, **Delirul** consemnează un moment esențial.

Constantin Stan

Gheorghe Istrate

Țărm

Eu am iubit femei ce nu există –
v-aduc dovadă-această odă tristă
și-o mică ghilotină în batistă.

Eram timid ca și acum dar pur,
cu pleoapele-mbrăcate în azur
cu fluturi orbi ce-mi pilpiiau în jur...

Veneau petale albe să mă fure
pierdute dintr-o stranie pădure
cu uragane tandre și augure.

Și ajungeam pe-un țărm necunoscut
sever păzit de șoapta unui mut
călare pe un cal cu ochi de lut.

Era un țărm zidit cu trupuri goale
pe care soarele turna egale
întunecatele lui zale...

Și dincolo de țărm, o melopee :
oceane largi de plete de femeie
foșnind în fascinanta lor maree...

Și numai eu printre chemări ce-aprind
mă păraseam sub țărmii de argint
iubindu-le mirat și neștiind...

Acum cu ochii orbi, abia trezit,
lovesc văzduhul mort și strepezit
cit între două lumi tot mai ezit...

Și de departe-n aștrii care pling
aud un val scobind în zări prelung
chemindu-mă discret, ghilotinind...

Ritual

Sintéți blestemul meu, norocul meu
sărut lumina care-o să vă soarbă
merg îmbătat pe drumul uns cu seu
prelins din nădușeala voastră oarbă.

Nu-mi recunosc părinții – sînt prea puri,
mă-ntorc la iarbă și îi caut sînii
pămîntu-mi intră-n glezne, în femuri,
în seva care mi-a-nverzit plăminii.

Cu voi e lumea scurtă, veacul mic,
zăbala sfarmă crud nisipul zilei
mătasea pleoapei spartă din nimic
revarsă brusc fintinile pupilei...

Eu plec cu voi sălbăticit și bun
furind miresme proaspete în singe
și coama voastră-ntunecat mi-o pun
și hamul vostru încărnat mă stringe...

Calul

Va trebui să inventăm candori
acestui suflet fără primăvară
neștiutor de zîmbet, de culori,
om-jumătate, jumătate-fiară...

Noi, cei ce creștem cearcănul precoci
și derulăm lumina dintre astre,
va trebui să-i așezăm sub roți
cărnoase drumuri cu nisipuri aspre.

El vine pur din noaptea lui și mut,
e-o piatră veche veșnic umblătoare
se tulbură călcînd pe-atîta lut
de parcă-ar vrea zmulgîndu-se să zboare.

Va trebui să-l umilim pe rînd
să-i țintuim copitele-n puhoaie
să-i lingă flăcările hățul blînd
să-l hăituiască tropote de ploaie.

Și-ajuns în grajdurile lui jilave
în pătura-i de spumă și noroi,
cînd va privi-n oglinzile-i bolnave
să-și vadă chipul semănînd cu noi...

Ritual

Mereu la fel de singur ca și-acum
eu string în brațe clopote de fum
apăs cu ochii stelele – și-n vreme
las sufletul să-mi picure prin gene.

Culoarea lumii mă pătează-adînc,
aud strămoșii-n mine iar cum pling,
lumina lor prin singe mă orbește
inelul lor mi se prelinge-n dește.

Ei sînt cu toții – numai eu rămas
le port lumina veche strînsă-n glas –
deși mereu cat matca subterană
ca fluturul ce se întoarce-n rană.

amurguri

Nicolae Stăiculescu

Așezat la umbră pe banca de sub dud, cu fața la miazăzi, bătrînul își freca spinarea încet, ca în legănarea unei pendule, de trunchiul bătrîn și lăcrimos, mișcîndu-și buzele într-un tremur rar, adiat, de parcă ar fi șoptit o rugăciune fără început și fără sfîrșit, dată lui spre rostire, printr-un blestem ori printr-o binecuvîntare, de cînd lumea; simțea crescîndu-i o apăsare în piept, suind și coborînd, odată cu respirația rară și puțină, și legănarea lui venea să ritmeze și să ajute intrarea și ieșirea șuvoiului subțire de aer, subțire și inconsistent și imponderabil ca o boare de abur și de ceață. Nu se ruga; nu dormita și nu visa; cu trupul întreg răvășit în adîncurile țesuturilor de un simțămînt pe care nu-l mai încercase niciodată pînă atunci — nici cu cincizeci și șapte de ani în urmă, cînd, întors din război, se zbătuse un an încheiat să moară, nici acum trei luni, cînd, după operația făcută la Bălcești, despre care, dintre toți, doar Ioana știa adevărul. Bătrînul, cu ochii mici, impăienjeniți de o roșeață apoasă, cătînd un chip în fumul de tămîie al zării, zise zîmbind și parcă mîrîndu-se:

— Ce zi de pace, Doamne, ai ales pentru mine! Sînt gata în orișice clipă, dar ai milă și îndură-te să nu mă lași pînă în miez de noapte, cînd cerul e negru; ia-mă înainte de a mi se face frică și urît.

Nu-l auzi nimeni, fiindcă vorbele abia dacă fuseseră rostite — încet, evlavios și tainic; dar rămase la pîndă și chiar se răsuci pe jumătate către prispă, așteptînd pînă cînd o văzu pe bătrînă ieșind din casă și oprindu-se neliniștită pe treptele scării.

— Ei, ce e, Sofie? N-am nimic, tică, mi-e bine, așa că du-te înăuntru, că vin și eu acuș.

Se răsuci la loc, reluîndu-și legănarea de pendulă veche și negrăbită, cu arcul destins secătuit de putere — o pendulă tristă și împăcată cu sine, ajunsă tîrziu la înțelegerea că toate clipele egale de timp pe care le măsurase atîția ani cu indiferență și de atîtea ori cu dispreț, considerîndu-se, dacă nu deasupra, cel puțin în afara lor, toate clipele acelea fuseseră și ale sale —, continuînd să-și miște încet buzele, nu ca să se roage, ci ca să-și înlesnească respirația îngreunată de apăsarea din piept și de simțămîntul apropierii celei de a doua vestiri,

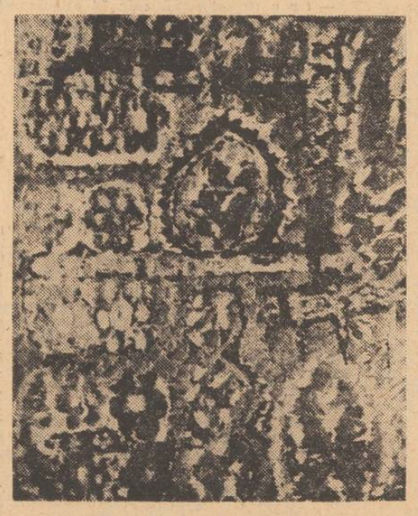

Ion Țuculescu : „Ruginile toamnei"

zîmbindu-și parcă și parcă mîrîndu-se, uitîndu-se la cer pe sub streașina coroanei înalte a dudului.

Soarele părea că plutește în somn, înnălbit de împreunarea căldurii și luminii cu depărtarea și privirile împuținate ale bătrînului, o umbră dalbă, răsturnată în apele unei oglinzi de argint, pășind șovăielnic spre crestetul drumului ei și al zilei pogorîte în miez de toamnă ca într-un vis și ca într-o poveste. Tremurul văzduhului — și al perechii de ochi bătrîni și nevolnici — îneca marginile zării, așternîndu-se punte rotundă și apropiată, de miere și de ceară albă topită, peste zăvoi și peste crivina Cernutei, între coama smălțuită cu rugină a Bărăgiei, spre apus, și, spre răsărit, pădurea de iască învăluită în fum a Beicii. Tremurul văzduhului de sub tării legăna, jur împrejur, țărmurile zării, amețindu-l pe bătrîn și împiedicîndu-l să plîngă și să se jeluiască, și liniștea viersuia în surdină un cînt de leagăn și un descîntec pentru trecerea în amorțire și în moarte a pămîntului de sub țărîna și de sub rădăcinile și de sub talpa regnurilor; și de sub picioarele încălțate în opinci ale bătrînului : pentru că ziua aceea, căreia, într-o surpare de imagini bruse și violent strălucinate înlăuntrul său, și de pete și întunecimi, și de sunete și tăceri uitate, el încearcă zadarnic să-i afle seamăn cu oricare dintre de optzeci de ori zilele oricărui an din viața sa, se arăta mai frumoasă decît putea să-și închipuie că va fi fost ziua izgonirii primilor doi oameni din rai. Iar gîndul neîndurător ce i se zvîrcoli sălbatec prin minte — **Poate că ai trecut pe lîngă fiecare din cele de optzeci de ori zilele oricărui an al tău, fără să-ți pese de frumusețe, ca un orb nebun, ca un orb și ca un surd și ca un mut și ca un nevolnic** — îl făcu să se strîmbe de durere, scuturat de un spasm rece și urît — o zvîrcolire agonică, de șarpe veninos care, împotriva legilor firii, se mușcă pe sine —, obligîndu-l apoi, pentru a-și relua răsuflarea și hotărîrea de a-și îndura viața pînă la capăt, să se mintă cu voce tare :

— Nu, n-a fost de cînd mă știu o zi ca asta, afară doar de cea pe care n-am s-o țin minte, a venirii mele pe lume. Au fost și altele frumoase, au fost : am trăit mult și-am văzut multe, n-am a mă plînge. A fost frumos citeodată, a fost bine de multe ori : atît cît mi-a hărăzit soarta și cît mi-a îngăduit lumea. Mi-e destul de plin sacul, cu de toate, de ce să mă plîng? Și-apoi, chiar ziua asta... are să plouă, pe seară, are să plouă.. poate la noapte... n-o să fie nici ea așa de frumoasă pînă la capăt... așa mi-o fi mie scris!

Se ridică anevoie și, călcînd nesigur, parcă dibuind, ieși de sub umbra dudului în plină lumină : albul mătăsos și cald și mîngîietor al luminii îl încălzi și îl învioră. Deschise portița prispei și urcă treptele scării; întîrzie în prag cu spatele la lumina și căldura și liniștea de afară și se uită la cei dinăuntru; mai stăteau în jurul mesei rotunde, pe scaunele joase cu trei picioare, cu paharele umplute cu vin învechit în nisipul din magazie, Sofia sau Ioana, ori amîndouă ajutate de Maria, făcuseră curat, și pe fața de masă din pînză de in și borangic nu se vedeau decît paharele și ploșca, acum goală, și o cană mare de pămînt ars și smălțuit, și încă, mici pete vișinii lăsate de picăturile de vin căzute în jurul fiecărui pahar. Îl privi pe rînd, ocolind masa, începînd și sfîrșind cu scaunul său rămas gol, și după ce se uită la fiecare, ca și cînd, pregătindu-se să plece într-o lungă călătorie, ar fi vrut să le ia chipurile cu el, chipurile lor din clipa aceea, nu numai așa cum erau, dar și în ordinea în care se perindau prin fața ochilor lui, întrebă:

— Sînteți gata, tică?

— Nu vrei și tu un pahar, Mitrule? Poți bea unul, că nu băuși deloc azi, și doctorii ți-au dat voie. Bea un pahar cu ai tăi, ciocnește măcar și gustă!

— Lasă, Sofie, nu beau, beți voi și pentru mine, zise bătrînul și, căutînd-o din priviri pe Maria, îi făcu semn cu ochiul. Mă păstrez pentru nuntă, adăugă regăsindu-și zîmbetul cu care venise însoțit de afară. De ciocnit, ciocnesc, conveni grăbit după cîteva clipe și se duse către locul său. Nu se așeză însă pe scaun; luă paharul de pe masă și îl ridică la înălțimea frunții, cu mîna întinsă, de parcă ar fi vrut să vadă prin el soarele topit în lumina și căldura zilei de toamnă, obligîndu-i și pe ceilalți să se ridice.

— S-aveți parte de pace în inimile și în gîndurile voastre, le ură, excluzîndu-se fără să-și dea seama dintre ei, apoi, gîndind **Așa, deci: deci mă duc... astăzi mi se împlinește sorocul. Bine, atunci : fiindcă mai sînt multe de făcut, trebuie să încep să le spun de pe acum, ca să nu fiu nevoit să cer amînări și să gîfîi și să devin urît** și, în timp ce Sofia, Gheorghe, Ioana, Anton, Ștefan și Maria își goleau paharele, adăugă : Și dacă o fi să n-apuc nunta voastră, să-mi păstrați locul la masă, între Sofia și Ioana. **Acum, repede, ca să n-aibă ei timp să se vaite și să mă certe.** Dacă o fi! Dacă nu, o să am eu grijă și singur de locul meu.

— Doamne ferește, Mitrule, ce vorbă e asta?

— Taci, Sofie!... Așa, tică: e bine ca omul să se gîndească și să fie pregătit pentru toate. De-aia vă întrebai, că dacă sînteți gata, ar fi bine să ne apucăm fiecare de ce am hotărît și să-i dăm zor, că azi e marți și noi n-am făcut mai nimic, și o nuntă este cu cîntec și cu descîntec, o nuntă e petrecere pentru nuntași și prea puțin pentru ăi de o fac. Nunțile au dichisul lor, tică, nici nu știți ce v-așteaptă, așa că să-i dăm zor, fiindcă orișice s-ar întîmpla, eu sînt hotărît să n-o amînăm.

— Nici vorbă de așa ceva, tată!

Dumitru Fiera se uită la noru-sa, Ioana, se uită lung în ochii ei, și abia după ce se convinse că ea nu-și va pleca nici de data asta privirile, oricît de mult ar înfrunta-o, spuse potolit, îndreptîndu-se spre ușă:

— Păi asta ziceam și eu, fată; să îți minte că așa am zis!... Gheorghe, înjugă tu vaca și ai grijă să n-o îmboldești. Mă duc să dau cu pila pe securi.

Sofia îl petrecu cu privirea pînă ce trecu de portița prispei, în curte, și abia atunci, după ce, aplecată peste masă, bău paharul bătrînului și, repede, ce mai rămăsese în al Ioanei și al Mariei, ștergîndu-se cu mîneca bluzei la gură, întrebă:

— Or, cum zise să facem, că-mi uitai?

Se făcuse cald. Prin preajma casei, vietățile curții se trăseseră la umbră și se odihneau; doar o găină rămăsese în plin soare lîngă tocătorul de lemne și, cu gîtul răsucit, se uita chioriș, cu un ochi, la vîrful pomului din mijlocul curții, amintindu-și vag că de acolo, cîndva, cădeau pe jos dude.

Toropită de oboseală, de căldură și de liniște, Maria se lăsă în voia unei jumătăți de gînd care o făcu să se creadă în somn și în vis, și de acolo, din mijlocul somnului și al visului său de cîteva clipe, i se păru că vede o mare curgătoare, nu un rîu, o mare ce curgea între țărmurile ei, tălăzuindu-și valurile leneș, cu o negrabă la fel de deplină ca lipsa de răgaz, și ea, Maria, era catargul unei corăbii, un catarg fără vele așa cum curgerea mării era fără vînt, și marea curgea, curgea între țărmuri: pînzele de oboseală și de căldură și de liniște ale unei ape mari cît văzduhul, curgînd ca să curgă și ca s-o poarte pe ea, pe Maria, înspre vărsarea mereu mutată de zare. Era liniște și cald, și moleșeala liniștii și a căldurii luară în stăpînire oboseala bătrînului, învăluind-o: bătrînul picotea, acoperit cu tavanul prispei coborît ca un cojoc din piele de miei albi peste trupul lui slab și vlăguit; altfel decît Maria, bătrînul chinuit de prea multe întrebări rămase fără răspunsuri, venite toate deodată și prea tîrziu: pe el liniștea mare de afară îl izola în singurătatea celor optzeci de ani ai săi și doar căldura văratică a zilei de toamnă îl ajuta încercînd să-i amețească simțurile și gîndurile; singurătatea bătrînului pierduse definitiv puterea de a se mai închipui catarg fără vele: plutea și el, ca și Maria, și tot pînze de oboseală și de liniște și de căldură ale unei ape mari cît văzduhul îl purtau între niște țărmuri, numai că pentru el zarea către care ducea negrăbit curgerea nu se mai muta. În liniștea zilei de toamnă ce se rotea monoton și implacabil apropiindu-se de crucea crugului ei, bătrînul deslușea cu tot mai mare precizie tivul celei din urmă zări: toate se roteau încet, încet, atît de încet, și bătrînul simțea cu înfricoșare cît intoleranță zăcea în străfundurile rotirii acesteia fără oprire, începînd să înțeleagă cît de scurt fusese răgazul vieții lui și cît de fulgerat se scursese.

— Dormi, tată mare?

— Nu, tăticule, nu. Da, știi?... aș vrea să dorm, aș vrea tare mult să dorm...

— Încearcă să dormi.

Bătrînul rise. Rise ușor și frumos și cu un fel de voioiciune, apoi se ridică în capul oaselor. Mă duc s-o scol pe Sofia.

— Tată mare...

— Lasă că-i știu eu felul, o s-o iau cu binișorul, hi, tică, hi: și-a făcut suma. Ce crezi

Dumitru Ghiață : „Tîrg"

că are să spună că a durut-o? Lasă, nu te rușina, acum ești de-a noastră, ori nu? Mîna stîngă și piciorul drept. De cînd m-am întors eu din al doilea război, tot așa zice, că o doare mîna stîngă și piciorul drept. Și eu, de atunci, o tot cred... Să nu rizi, fata tatii, să nu rizi niciodată cînd altora le vine mai la-ndemînă să plîngă.

Maria nu spuse nimic și nu rise cînd, din pragul ușii, nevasta bătrînului zise: Of, Doamne, bătrînețe haine grele, mîna asta stîngă și piciorul ăsta drept, dar-aș cu pămînt pe ele; nu rise nici după aceea, în timpul dialogului bătrînilor, probabil, socoti Maria, același de mai bine de treizeci de ani: bătrîna văitîndu-se, învocînd bătrînețea și dorindu-și într-una moartea, cerșind numai în aparență milă și înțelegere pentru nevolnicie, reînnoind de fapt porunca ei adresată celor de față, de a-i fi complici în păstrarea unei taine știute de toți; bătrînul căinînd-o, cîntîndu-i în strună, rugînd-o și chiar poruncindu-i să înceteze a-și mai dori moartea, sfătuind-o să se îngrijească, s-o lase mai domol cu treburile, cu munca, să țină seama și de puterea împuținată a trupului, nu numai de tinerețea nesmintită a sufletului și a inimii, trecînd apoi la sfaturi generale și încheind cu urarea de sănătate și viață lungă. Maria nu rise și nu interveni în dialogul lor, iar la sfîrșit, după încheierea ritualului, ca și cînd ar fi uitat nu numai ce vorbiseră, dar și despre ce vorbiseră pînă atunci, bătrîna își întrebă omul:

— De triunghiul morții i-ai spus?

— Lasă Sofie, lasă asta, o să-i spun eu.

— Să-i spui negreșit și să-i spui cum ai rămas singur lîngă tun și cum ai ținut tu frontul în loc și cum te-au citit în ordinul de zi pe armată și cum ai primit Virtutea. Să i le spui pe toate, fiindcă de acum ea e copilul nostru și trebuie să știe.

— Bine, bine, o să-i spun. Vezi de pregătește ceva de mîncare, că acuș te pomenești cu toți la masă, și oamenii, cînd le e foame, mănîncă.

— De parcă n-ai ști că e gata tot: și ghiveciul, și ciorba, și turta pentru ăi de nu vor piine. Mai e de făcut salata, da n-o făcui dinadins, ca să nu se încălzească în castron, că, nu vezi ce căldură? Hai, Mărie, să punem masa, vii?

Bătrîna intră în casă și, pînă să ajungă fata să treacă pragul, masa rotundă și joasă era așezată pe cele trei picioare ale ei în mijlocul camerei, înconjurată de șapte scaune... Cu o repeziciune care o uimi pe Maria, împiedicînd-o să intervină și chiar să ia hotărîrea să intervină și să ajute, nevasta bătrînului rîndui străchinile și farfuriile și tacîmurile pe masă, fixînd într-un anumit fel, cunoscut deja Mariei, pînă și locul fiecăruia : din străchini și cu linguri de lemn mîncau bătrînul, bătrîna și fiul lor Gheorghe; din taier și cu lingură de metal mînca Ioana; din farfurii, lîngă care erau așezate tacîmuri complete — linguri, furculițe, cuțite — mîncau Ștefan, Maria și Anton. În mijlocul mesei bătrîna așeză mălaiul copt în cuptor, ținut pînă atunci într-o pînză de in ca să se păstreze cald; apoi răsturnă cratița cu ghiveci într-un castron de pămînt ars, nesmălțuit, protejat pe dinafară cu o împletitură țesută de bătrîn din sîrmă, după care dispăru pe ușița ce dădea din cameră direct în magazie ca să aducă murături, țuică și vin.

Încă uimită, nefiind în stare să urmărească mișcările repezi și sigure ale bătrînei, cu atît mai puțin să se apuce s-o ajute — neputînd intra în ritmul și în unduirea acelei succesiuni de mișcări și gesturi —, Maria alungă primul gînd care se ivi din mulțimea uimirii «A vrut să-mi facă o demonstrație», zicîndu-și **Nu poți fi virtuos, oricît de mare ți-ar fi dorința la un moment dat și oricît de multă nevoie ai avea să-ți copleșești auditoriul, dacă n-ai străbătut pur și simplu treptele virtuozității și dacă n-ai fost înzestrat cu harul acesta.**

Revenind, bătrîna așeză castronul cu murături pe masa joasă, lîngă mălaiul rumen, încă netăiat și cald și aromat, și alături, la capul patului, puse o sticlă de țuică și o ploscă.

— De data asta o să bem din ploscă, spuse, cum se bea cînd se merge prin sat cu chematul la nuntă, că mai sînt cinci zile pînă atunci și mi-am adus aminte că e bine așa. Că doar miine nu e poimîine, și răspoimiine e vineri, și apăi vine fedeleșul și știi cum e la fedeleș.

Maria nu zise Nu știu. Poate că ar fi trebuit să știe? Dacă el îi era aproape imposibil să înțeleagă cum de se putea ca un om să nu fi văzut trenul, de ce nu i-ar fi fost și bătrînei imposibil să creadă că există cineva care să nu știe ce e acela un fedeleș? Zîmbi, apoi spuse:

— Ce mai e de făcut, mamă mare? Să te ajut și eu, fiindcă de asta m-ai chemat, și n-am făcut nimic.

Bătrîna rise încet : shri-shri, shri-shri : auzind-o, Maria nu și-o putea închipui rizînd în hohote și — după ce se uită la fotografia mare, înrămată, prinsă deasupra patului între tabloul cu Mihai Viteazul pe Cîmpia Turzii și Sfîntul Gheorghe călare, omorînd balaurul, cărcia toți ai casei, inclusiv Ștefan, îi ziceau tot tablou : doi tineri în jur de douăzeci și cinci de ani, un brăbat cu fruntea înaltă, cu fața ușor prelungită și nasul drept de sub care apărea o mustață tunsă scurt deasupra buzelor subțiate de strînsoare, neliniștite ca și ochii mai degrabă mici, destul de adînciți în orbite, cu gîtul strîns în vestonul din care se mai vedeau umerii acoperiți cu trese de sergent, și o femeie purtînd ie și basma neagră înnodată la ceafă, ce încadra o față a cărei frumusețe părea pur și simplu vie, iar ochii, deși fotografia fusese făcută în alb-negru, erau nu numai două flăcări ca flăcări ca două izvoare gemene de lumină, dar băteau chiar în verde, în verdele crud al ierbii crude, așa cum bătuseră ei o viață în lumina lumii — se stăpîni cu greu să spună: Mamă mare, matale nu ai rîs niciodată deplin. După ce-și încheie suita domoală de shri-shri, bătrîna zise :

— Ce faci, Marie, cum așa? Te-am chemat să stai cu mine, și, cînd stai cu cineva care face treabă, care vrea să stai cu el, nu se cheamă că ajuți și tu? Eu așa îi zic și lui Mitru și așa i-am zis întotdeauna, și el vine și s-așează pe dunga patului și citește ziarul, iar eu îmi văd de ale mele, da amîndoi, și eu și el, credem că facem împreună lucrul ce-l fac numai eu. Și așa face și el cu mine, că altfel cum? Păi noi n-am făcut nimic unul fără altul; doar războaiele le-a făcut el singur, ăle două mari războaie ale noastre. Da m-apuc să-ți spun ce am făcut eu în timpurile alea ori după aia, aproape că-ți vine să crezi că și războaiele le-am făcut amîndoi.

— Așa că o să bem vinul din ploscă, zice Maria, sperînd ca bătrîna să-și amintească de fedeleș și să explice acel ritual, poate povestea propriului ei fedeleș petrecut, socoti repede Maria, cu cincizeci și șase de ani în urmă.

Bătrîna nici nu o auzi însă. Uitase să-i spună Mariei că cel chemat de cineva care muncește are, pe lîngă dreptul de a sta și a se considera părtaș la împlinirea acelei munci, o obligație : să privească și să asculte și să nu stingherească în vreun fel nici mișcările nici gîndurile celuilalt; nu uitase, fiindcă nu poți uita un lucru din afara și de deasupra memoriei : își învață careva copilul, cînd repetă de milioane de ori înaintea ochilor și urechilor lui vorbele MAMA și TATA, de ce să spună el, copilul, mamă și tată? Așa că bătrîna nici nu se gîndi că ar fi uitat să spună ceva Mariei; ea, bătrîna nici nu mai era acolo, în odaia dinspre răsărit a casei cu două încăperi, lîngă masa joasă pregătită pentru prînz, și nu stătea de vorbă cu Maria. Așezată pe un scaun, lîngă plită, curățind castraveții și ceapa și ardeii și roșiile pentru salată, bătrîna părea că vorbește unei alte Marii, poate celei care i-a fost pentru cîteva luni fiică, ori sieși, uitîndu-și numele dat de taică-său, omul înzestrat cu o putere și o voință și o răbdare mari cît viața lui de mare.

---

teatru

Plicul

Constatînd actualitatea **Scrisorii pierdute**, satira de la 1884, mare admirator al lui Caragiale. Rebreanu evocă aceeași lume într-un alt moment și, firește, cu alt tip de înzestrare. Realitățile de fapt impun filiația. Simetrii grăitoare se ordonează, ca să zic așa, în virtutea unui magnetism natural : cuplul Jean Arzăreanu-Victorița (Zaharia Trahanache și Zoe) delegatul de la „centru" etc. Nu e locul să cercetăm acum superioritatea (în toate privințele) a operei lui Caragiale. Ceea ce importă în cazul **Plicului** este valoarea sa de replică și învățămîntele ce se pot trage de aici.

De cîțiva ani s-a făcut evidentă tendința de a „radicaliza" comedia românească clasică. Radicalizarea se exprimă la nivelul caracterelor (acelora ce o au le este refuzată, de exemplu, bonomia) ca și la nivelul atmosferei, purificată, aceasta, de orice ar putea să se considere idilic. Critica, nemiloasă, cîștigă în profunzime. Regizorul Lucian Giurchescu se înscrie și el în această tendință, învederînd, totodată, o notă personală care constă în preferința pentru comicul buf. El nu-și refuză efectele „ieftine" (ba dimpotrivă) reușind, totuși, global să-și impună viziunea. Am oscilat, urmărind actele **Plicului**, între deziluzie și aprobarea cordială, ca să constat în final că noua montare este plauzibilă, realizată. Primul act demonstrează din punct de vedere teatral numai determinarea regizorului de a retrage personajelor orice omenie, transformîndu-le în simple fantoșe, vehiculînd fraze la al căror conținut sînt absente. Orice s-ar spune, nimic nou nu se recunoaște aici, în afara modalității în sine servită mulțumitor de actori. Actul următor mi-a displăcut net, acumularea de trucuri nu de bun gust lăsîndu-mi impresia de rarefiere, de sterilitate scenică. În sfîrșit, actul al treilea rotunjește miraculos spectacolul. Coincide, aceasta, cu apariția lui Constantin Băltărețu, stranie, neliniștitoare imagine gogoliană. Cu blana sa roasă de molii el este „revizorul general", coborît din tren (după zece ore de mers) să facă dreptate într-o „gubernie" uitată de dumnezeu. Prin el se explică totul. Ușile, care mai devreme ieșeau singure în întîmpinarea unor oameni pentru ca anume ei să le deschidă, pereții care se ridică și se coboară împărțind arbitrar spațiul, telefoanele hîrbuite care țîrîie fără sens, chiar și dorințele amoroase par puse la cale de acest personaj derizoriu, de acest mag ridicol și năuc. Foamea pe care și-o exhibă contrazice definitiv bănuiala, speranța, că justiția ar putea să triumfe prin el. Nu nedreptățesc ceilalți actori afirmînd că ideea reprezentației se concretizează abia în ultima parte. Căci, talentați cu toții, pornind de la o justă intuiție asupra personajelor, se lasă totuși prea ușor seduși de comicărie, cu excepția lui Mircea Șeptilici, sobru și exact. Dumitru Rucăreanu cam pierde coordonatele rolului în anumite scene, Cornel Vulpe e prea manierist și precipitat, Stela Popescu se arată prea îngăduitoare cu personajul său (fals sentimental) iar Iurie Darie nu rezistă tentației de a se face simpatic. Nici Aurel Giurumia și Candid Stoica nu rezistă tendințelor excentrice sensului fundamental, Mihai Pălădescu, Anca Pandrea, Liliana Țicău excelente aparitii, susțin orgolios modestia partiturilor ce le-au revenit.

Marius Robescu

---

film

Fără pitoresc și insolit

În deceniul 6 regizorul american Anthony Mann a realizat 11 western-uri dintre care o bună parte sînt cunoscute cinefililor români **(Omul din Laramie, Steaua de tinichea, Omul din Vest, Cimarron). Țara îndepărtată** (1955), fără a se „îndepărta" de structura clasică a genului confirmă un lait motiv apropiat cineastului : eroul aflat la o răscruce temporală are de ales între conservatorismul trecutului și noile structuri sociale și morale aflate în perspectiva unui viitor apropiat. Pe un alt plan dihotomia se traduce prin transformarea treptată a epocii în care violența dictează legile, în timpul legilor ce stăpînesc și elimină (uneori, doar în parte) arbitrariul.

Odiseea tumultuoasă, fie a cuceririi Vestului, fie a iluziilor legate de amețitoarea strălucire a aurului, nu este marcată de spectaculosul obișnuit în numeroasele filme din aceeași familie, semnate de Ford, Hawks sau Walsh.

James Stewart, ajuns celebru în rolurile deținute în comediile lui Frank Capra, își îmbogățește considerabil registrul dramatic în filmele lui Anthony Mann, și **Țara îndepărtată** este un exemplu edificator.

Convingător, într-un story liniar, fără inutile acumulări de pitoresc și insolit, James Stewart este perfect mulat pe tipologia western-ului, oferind portretul clar al personajului logic, tenace, calm, nu lipsit, însă, și de o neliniște interioară ce-i conferă o nouă dimensiune față de eroii lui Glenn Ford, Robert Mitchum sau John Wayne.

Universul aspru al căutătorilor de aur, în care visele se năruie cu rapiditatea clasicului gest al „dreptății" imediate, unde ierarhiile au doar aparențele stabilității, nu devine în **Țara îndepărtată** un simplu decor al acțiunii, întreținute doar de rare explozii de violență, rapide, concise și eficace în stabilirea ultimei concluzii în parabolicul dialog dintre Bine și Rău.

Depășirea individualismului generat de ostilitatea unei lumi supuse cu prea multă ușurință unei justiții precare din punct de vedere moral este trăită de Stewart în sensul integrării efective în construcția unui viitor lipsit de violență.

Prin refuzul adoptării unor personaje arhetipale de felul briganzilor simpatici sau celor care împart dreptatea pînă la ultimul glonte din pistol, Anthony Mann se delimitează net de cineaștii care au făcut din western genul personajelor legendare.

Chiar dacă nu are strălucirea spectaculoasă a altor filme din același gen, **Țara îndepărtată** cîștigă prin finalitatea etică a ideilor sale. În ciuda anilor, peliculele lui Anthony Mann nu adună praful lipsit de expresivitate sau gratuității unor creații mai recente.

Umanismul autorului, care în finalul **Țării îndepărtate** pledează pentru adevăr, justiție, dragoste, nu poate părea demodat decît în fața celor ce refuză permanența acestor categorii.

Călin Stănculescu

---

televiziune

Omul de lîngă tine

● Cine a fost primul marinar venit la Bicaz? Cu această întrebare surprinzătoare, Nicolae Holban, unul din bunii reporteri ai televiziunii, ne aduce dintr-o dată aminte de anii eroici ai Bicazului, de începuturile acestui mare șantier scufundat acum în straturile intermediare ale memoriei noastre. Într-adevăr, ce mai fac oamenii care au lucrat la Bicaz? Între timp hidrocentrala, ajunsă la memorabila vîrstă de aproape două decenii și intrată în istoria încă nescrisă a electrificării, lucrează tăcută și conștiincioasă, trimițîndu-și luminile către oameni. Între timp, rănile vegetale din lunga vale a Bistriței s-au vindecat, copacii au crescut și lacul își clatină către noi oglinda întinsă și orbitoare, spumegînd la trecerea șalupelor rapide de agrement. Între timp, oamenii Bicazului s-au născut, în timp și în spațiu, pe Arges la Porțile de Fier, la Lotru, șantiere acoperite și ele acum de o ușoară aureolă istorică. Lui Nicolae Holban i-a venit ideea să-l caute pe primul marinar venit la Bicaz, acel „navigator de uscat", apărut brusc în forfota șantierului, printre stînci și noroaie, cu albul imaculat al uniformei sale, ținînd în mînă o valiză sărăcăcioasă. Nicolae Cristea, căci așa se numește eroul reportajului „Cîndva un marinar", era atunci un om în puterea vîrstei și conducea pe întinderea de apă abia născută ambarcațiuni care curățau fundul lacului sau transportau materiale pentru baraj. Acum, Nicolae Cristea e pensionar, locuiește la Giurgiu, și camera de luat vederi ni-l arată în prim-plan, pe malul Dunării, istorisind. Cum trece vremea! exclamăm noi, privindu-l pe bărbatul cu părul alb, în inima căruia se află închisă o fărîmă strălucitoare de istorie.

● O familie fericită, familia Bordei : tatăl inginer, figură inteligentă, ochelari fumurii, voce caldă, profundă, mama, meteorolog, o femeie tunsă scurt și foarte visătoare, băiatul inventator, da, inventator (invenția seamănă cu o valiză miraculoasă, se numește „camera neagră" și produce electricitate folosind energia solară), elev, cîștigător al concursului „Minitehnicus". „Mă suiam cu bunicul vara pe casă (casa e undeva la marginea Bucureștiului și îmi închipui că e o casă frumoasă și liniștită) pe acoperișul de tablă zincată, cînd deodată am observat că părțile vopsite mai întunecat sînt foarte fierbinți. Iată un posibil punct de plecare pentru o invenție, un bunic și acoperișul de tablă al unei case liniștite de la marginea Bucureștiului.

● Filmul românesc începe să se bucure de atenția cuvenită la televiziune. În „Tată de duminică" și „Un zîmbet pentru mai tîrziu" două roluri bune pentru Amza Pelea (inginerul Mircea Vlad) și, respectiv, pentru Dumitru Furdui (remarcabil în rolul maistrului oțelar) dar și cîteva personaje artificioase și dezbateri etice cam forțate.

● Un eveniment TV : balet pe muzica „Anotimpurilor" lui Vivaldi, în coregrafia Alexei Mezincescu.

Mircea Florin Șandru

ultindu-și numele și numindu-se cu numele cel mai drag ei dintre toate : Maria.

— Că vezi, Mărie, nu tata m-a dat lui Mitru, și nici Mitru n-a fost ăl de m-a luat de la tata, și nici măcar eu nu i-am cerut nici lui tata să mă dea lui Mitru, nici lui Mitru să mă ia de la tata. Și nici să zici c-așa a fost să fie, fiindcă eu știu că n-a fost să fie așa ; lumea, Mărie, lumea în care te naști, care te naște, cum ar veni, în aceeași vreme cu mama-ta, ca și cînd ar fi vorba de două mame la fel de bune — adică la fel de ale tale, vreau să zic, chit că una, sau amîndouă s-ar dovedi mai apoi vitrege —, lumea mi l-a dat, ne-a dat pe noi unul altuia. Și, ia aminte : soarta — soarta ta, care e ca un fel de a treia mama, dar mai plăpîndă și mai neputincioasă decît primele două, — poate să-ți scoată mulți în cale și poate chiar să te ducă pînă-n pragul alegerii și, citeodată, cînd cele trei mame se înțeleg de parcă ar fi surori gemene, să te lase să și alegi ; dar, din tot ce-ți scoate în cale numai lumea e în măsură să-ți arate pe al tău și să-ți și poruncească : Asta e, calcă-i pe urme ! Lumea e mai tare și decît maică-ta care te-a făcut și decît soarta care ți s-a deslușit tie că fiind a ta : lumea nu atît a unor oameni, cît a unei vremi și a unui loc. Și-apăi ea, lumea, vine și îți arată ce și cum să faci : te povățuiește și e jur împrejurul tău toată viața. Fiindcă, ce să-ți spun eu ? Nici mama, nici soarta mea nu au început războiul de-i zice întîiul mondial ; lumea l-a început și l-a dus, și așa, ducîndu-l, i-a dat lui Mitru o permisie de pe front, după ce îi pusese trese de caporal pe umeri, și Mitru, venind acasă mi-a putut spune : De-oi apuca sfîrșitul războiului și de nu m-oi reangaja așa cum mi-e gîndul, de m-oi întoarce acasă, o să vin să te cer de la taică-tu ; și după un an, lumea l-a și sfîrșit, iar pe el l-a adus acasă, și numai soarta lui a făcut ca tresele de sergent și decorațiile să nu stea deasupra unui capac de sicriu, soarta lui și, apoi, eu ; lumea care făcuse războiul mi l-a dat așa, schilod și paralizat, și mi-a spus : Fă ce poți cu el, ca și cînd mi-ar fi spus : Fă ce vrei cu el, nespunîndu-mi : Încearcă să-l vindeci. Și eu m-am însoțit cu soarta lui — cu soarta lui m-am însoțit la început : soarta lui voia ca el să nu moară, chiar dacă lumii nu mai avea de ce să-i pese, fiindcă el își făcuse cu vîrf și îndesat datoria față de lume, din partea ei putea să și moară — și, după ce nu l-am lăsat să se împuște în gîndul meu m-am însoțit cu el de tot, pentru că mi-a spus atunci că, dacă asa a fost să fie și boala nu l-a lăsat să se reangajeze, după însănătoșire are să-și țină amîndouă făgăduielile : și pe cea făcută lui însuși, de a deveni subofiter și apoi ofiter de carieră, și pe cea făcută mie, de a mă lua de nevastă ; și încă o făgăduială, de care el nici nu știa și care, pentru mine, făcea cît primele două la un loc : de a pleca din Rădăcineni și de a merge în lumea mare. Așa că după un an încheiat, în care i-am dat să mănînce ca la copii și l-am îngrijit ca pe copii și l-am și învățat să meargă din nou și chiar să vorbească, pentru mine soarta părea să se fi împăcat iar cu lumea. Numai că, la început, după nuntă — nunta mea, care a fost îmbelșugată și tristă și care a ținut o săptămînă, de joi pînă joi, prea lungă pentru toți, mai ales pentru el, care, pe sub cămașa albă de ginere, avea pieptul căptușit în scîndurele legate jur împrejur cu frînghii de cînepă, iar sub brațe oblojeli ca să-i aline bătăturile pricinuite de cîrje, dar și pentru tata, care nu mai putea să ia seama la toate și să mai vadă cum și de ce au luat foc pătulul și finarul și magazia —, după nuntă el era prea slab și, la început, a trebuit să aminăm plecarea. Și așa a venit primul copil, Nicolae, apoi casa, nașterea și înmormîntarea Mariei, apoi Gheorghe, și toate. De parcă aminarea aia, prima, n-ar fi fost una singură ci așa ceva ca o jurebie care se tot desface învîrtindu-se, și de atunci s-a tot deșirat ea, jurebia asta a aminărilor, noi trebuind să facem între timp ce credeam noi că așteaptă lumea de la noi să facem, ori ce așteota chiar lumea asta. Așa că, vezi, Mărie ! Cînd eu fac un lucru și-l chem pe Mitru să stea cu mine, e ca și cînd el nu că n-ar face nimic, ci că ar amîna lucrul lui ca să-l facem împreună pe al meu. Iar cînd el... Tot așa. Vezi ?

Și acum bătrîna i se adresă chiar Mariei, logodnica nepotului său Ștefan, de parcă ar fi voit într-adevăr să-i arate ceva care putea fi văzut. Vezi, muică ? întrebă. De asta...

— **Nu înțeleg**, se stăpîni Maria să-și rostească gîndul.

— ...Eu și cu Mitru ne-am înțeles toată viața bine, aproape că știam și să ne citim gîndurile. Ce om a fost el, muică ! zise, apoi se repezi la geam și strigă : Vin. Ia dă fuga în curte și vezi pe unde sînt.

Maria ieși pe prispă, apoi în curte și, încă nestiind ce îi ceruse bătrîna să facă, transmise vorbele auzite bătrînului, pe care-l văzu în mijlocul curții cioplind niște capete de lemne :

— Vin, tată mare. Pe unde sînt ?

Bătrînul se opri din cioplit, puse țărușul neterminat și securea pe tocător, ascultă cîteva clipe, apoi răspunse :

— Da, vin, sînt pe la podeț. Da cotiga sună a gol, ori mi se pare ?

Înțelegînd, Maria se duse la gard și-i văzu pe Gheorghe Fiera și pe Anton și pe Ștefan mergînd în urma cotigii goale, trasă la deal, spre casă, de vaca ce călca îndemnat, cu pași mari și cu gîtul întins, mugind scurt.

— Are să fete, zine bătrînul. Maică-ta nu se vede ?

Maria se uită în partea cealaltă a șoselei și, întorcîndu-se spre bătrîn, răspunse în șoaptă ultimiri din sine, nu bătrînului :

— Da, se vede.

Bătrînul nici nu-i așteptase răspunsul ; apropiindu-se de prispă, îi spuse Mariei :

— Vino tu de toarnă-mi să mă spăl... Sofie, auzi tu ? Se-ntoarce cu carul gol...

(fragment din romanul „Ultima cenușăreasă" în curs de apariție)

gheorghe pituț

La noi

Nu pun dispreț nicicînd pe nime
dar eu îmi părtinesc poporul,
oricum ar fi — el e izvorul
și steaua fixă de vechime ;

el a slujit o albăstrime
ce colorează viitorul
c-un fel mai blînd în tot decorul
vieții popoarelor sublime.

La noi un om e ca o casă,
pe deal o casă-i ca o țară
și țara seamănă c-o masă

a cerului înalt de vară
unde luceafărul coboară
să-și ia lucirea ne-nțeleasă.

Îmi spun

Mai lung e timpul ca norocul
și-un fel de-a fi e și mai lung
de metaclește sau de strung
ce macină din timp și locul

Neantul doar admiră jocul
tragic din Völkerwanderung
cu ochiul său în care-ajung
să-și mute fluviile scocul.

Dar eu îmi spun că de-am avut
norocul să privesc o dată
în ochii tăi pierdut și mut

mi-am fericit viața toată
și-n cer poate că s-a născut
atunci o stea nevinovată.

Zori

Deci am ajuns și eu să spun
precum aș fi trăit optzeci
de ani, că ieri și azi și-n veci —
din toate-darul cel mai bun

este să fii copil nebun
s-alergi, să zbori peste poteci,
pierdut în codru să-ți petreci
noaptea cu sori ce nu apun.

De zori și frunze inundat
brusc să adorm lîngă un trunchi,
cînd păsările au zburat

și-ncet în cel mai dulce unghi
să mă trezesc halucinat
de-o căprioară în genunchi.

Aur

Cel ce nu simte n-are lege
precum ruina care arde,
să-și plîngă soarta miliarde
de oameni, nu va înțelege.

Ar fi-nțelept de-un cal să-l lege
copiii, și-ntre halebarde
să-l tîrîie pe bulevarde
și privitorii să-l renege.

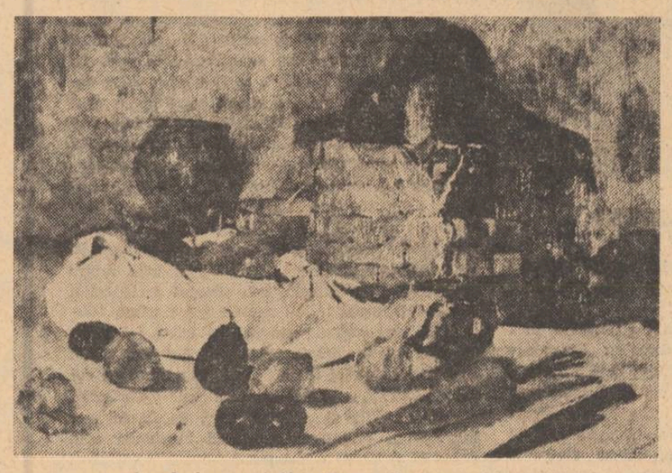

Ion Andreescu : „Natură moartă cu coș și legume"

De nu i se va face silă
astfel de-ntreaga-i neputință
de a simți, nici nouă milă ;

căci a simți e o știință
a sufletului mai umilă
însă de aur în ființă.

Primul verb

„Lucrați mereu, nu disperați !"
aceasta-i o chemare sfîntă,
nu cel ce scrie vă cuvîntă,
ci toți eroii apostați.

Atît veghea-veți la Carpați
cît lenea minții e infrîntă
și cît materia vă-ncîntă
din mii de stări s-o dezlegați.

Nici nu există vreun îndemn
mai vechi de care s-ascultați,
lucrarea este primul semn

de libertate între frați,
încît și soarele solemn
a spus : „Lucrați, nu disperați !"

Îndură-te, natură

Tu, prostule, durezi mai mult
decît oricine de oriunde,
nici cancerul nu te pătrunde,
a fi oricum la tine-i cult.

Cu acest merit de demult
nici noaptea nu te mai ascunde
ești vast și sigur ca un munte
atlet ermetic și ocult.

Idei cum nu-s de-ajuns nici ură
să-i ardă fruntea cu o rază,
din nou îndură-te, natură

ca-n ziua care se serbează
pămîntul negru pus pe gură
și dă-i-l unui plop în pază.

Clar ca golul

Capul ce-adăpostește lipsa
spectrului viu de sentimente
al celor duri eminamente
stă fix și negru în eclipsa

acelui astru care-n timp s-a
golit de forțele demente
ce-au pus cu moartea lor amprente
pe strîmbătura de la Pisa.

Și limbile și vorbitorii
numiră astrul clar ca golul
Sfinx nepăsării la fiorii

prin care-n tunete simbolul
nimicului, spînzurătorii
neantu-l dă de-a rostogolul...

Asupra „criticii creatoare"

Urmare din pag. 1

rațiunea, pe baza unei lucidități ale cărei efecte le cunoaștem din „Les fleurs du mal". Că Mallarmé și Valéry au comentat o idee ori un autor („Divagations" al întîiului cuprinde o seamă de fulgurațiuni intelectuale însă fără dezvoltare), aceasta s-a întîmplat numai incidental și în planul ideii generale căci o viziune istorică și un sistem închegat ei nu ne-au dat. Se subînțelege, așadar, că nu e „creatoare" acea critică făcută de autori (se cunosc cazuri faimoase de opacitate literară între scriitori pe care mai apoi istoria literară i-a apropiat). Proprie acestei specii e mai degrabă divagația eseistică, pamfletară ori pur lirică, fiindcă un „creator" poate avea înaintea unei opere străine o reacție de acceptare totală ori de refuz, suprapunînd imediat propriul eu pe acela ipotetic al autorului extraneu. „Creația" se bizuie pe experiență și pe interpretarea lumii, în așa fel încît să rezulte structuri verosimile. Critica, înglobînd toate acestea, introduce structura, organizînd universul, și dă judecata pe baza unei evaluări strînse. Nu contest existența unor scriitori a căror aptitudine critică s-a exprimat și se exprimă. Dimpotrivă. Însă nu prin simplul fapt că sînt scriitori au căpătat aceștia dreptul de a face critică (unii au și o binemeritată popularitate), ci întrucît spiritul lor s-a înălțat la contemplația rațională, ferită de egocentrism, pe care o are întotdeauna un critic adevărat.

Încă două cuvinte despre ideea așa-zisei „infidelități" a criticii față de operă. A inventa o înfățișare nouă unei opere de artă pe baza ideii că opera e un „mister" și rămîne ca atare inanalizabilă este cel mult o curiozitate eseistică. În eseu libertatea e totală și ipoteza cea mai bizară poate avea umorul ei, însă în critică arbitrarităteа n-are ce căuta. Raportul eu-operă este unul de cunoaștere. Eul critic e dator a introduce în obiectul operațiunilor sale acele structuri pe care opera le admite ținînd seama de criterii istorice, psihologice și de limbă. Dar mai este ceva. O etapă pur „creatoare" în actul critic există cu adevărat și anume în procesul aprețuirii. A da o judecată de valoare înseamnă a confrunta opera exprimată cu ideea despre ea, adică pe acea ipoteză pe care criticul și-o construiește în procesul cunoașterii și care este opera în aspectul ei ideal. Față de cititorul comun, absorbit în universul fictiv literar, criticul se detașează și admite imperfecțiunea obiectului căruia îi edifică pe baza verosimilității psihologice, sociologice, o ipoteză verosimilă care este „creația" lui. Fără a construi acest „model" (spre a zice așa, în limbajul „criticii noi"), judecata de valoare este nulă. Abia pe urmă vin la rînd interpretarea, care e un act hermeneutic, și contemplația ideilor generale întrupate sensibil, care e un act estetic. Se înțelege că elementele din toate aceste etape sînt prezente pretutindeni în operația critică și numai preponderența lor la un moment le dă întîietate. Fără a fi în stare genuină niciodată, aprețuirea, hermeneutica și comentariul estetic sînt acele etape ale actului critic în care intră pînă la un punct și „creația". Deci aceasta nu rămîne niciodată singură ci formează un raport cu intuiția operei sensibile. Critica este, într-adevăr, „creatoare" însă numai... într-una din etapele ei.

Mihai-Dan Cantuniari

Pămînt de flori

„Pămînt de flori, pămînt de flori"
îmi sună iarăși în urechi
— pe drum mi-s toate-atît de noi
— pe drum mi-s toate-atît de vechi.

În amintire port zălog
răstimpul unor stinse veri
chiar cînd păsesc furat de-un gînd
aidoma cu cel de ieri.

Cotiga trasă de-un sărman
cal firav și pipernicit
încet-încet mergea scrișnind
încet-încet m-a depășit

și m-a lăsat furat de-un gînd
(de-atunci mă-încearcă-adeseori)
Prieteni buni, fi-vom curînd
pămînt de flori, pămînt de flori...

Brâncuși

Peste meșter trec și bat
miezul zilei, miezul nopții,
el stă tot cum l-am lăsat,
adîncit, în straja porții

parcă-i Dumnezeu, durat
din belșugurile milei ;
doar că-n palmă i se zbat
miezul nopții, miezul zilei.

Împăcare

Trup din trupul timpului e colbul,
așternut mărunt peste firide.

Ștefan Luchian : „Toamnă"

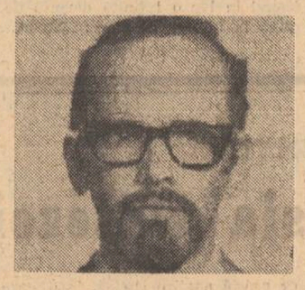

Ici și colo scînteiază rame,
dorm întunecate crisalide.

Astăzi ceața zămislit-a rune
(nu e nimeni să le deslușească ?)
Deucalion, greoi, pe dune
muritori din pietre va să nască.

Mîini bătrîne s-au zgîrcit agale
împăcarea crîncenă să-mbie
Ploaia numai, adusă de șale,
zăngăne a milelor cutie.

Iarbă

Mergeam netulburat, încet, spre casă
cu ochi robiți minunilor de-afar :
nu flori de Șiraz ți-aș aduce-n dar
ci un mănunchi de iarbă mătăsoasă.

Eu știu că i-ai sorbi izul amar
cum singele țîșnind sub fier de coasă,
cînd, neatins, buchetul de mireasă
și-ar distila absintul în pahar.

Timpul, cantor senil, pulpana-i roasă
stîngaci ar răsuci-o în zadar.
Nu flori de Șiraz ți-aș aduce-n dar
ci un mănunchi de iarbă mătăsoasă.

Efigii de ceară

Parcuri vechi, alei tăcute
întîlniri la drum de seară
mîini ce se-împreună iute
buze care înfioară.

În tăcerile știute
adăstînd ca-ntr-o vioară
se desprind, să ne sărute
lung, efigiile de ceară

iar tu pleci acuma... du-te
nu poți fi ca-odinioară :
chiar miracolele, nu te
tulbură a doua oară.

Tolstoi ca personaj

Urmare din pag. 1

de mii de alte nimicuri, care îl influențează într-un fel sau altul : dar eu ? Și totul s-a terminat, și Tolstoi tace. Tu, Tolstoi, dorești sau nu dorești cutare lucru, e treaba ta. În schimb să îndeplinesc ceea ce vrei tu, să admit îndreptățirea, legitimitatea dorințelor tale, e treaba mea. Și tu știi doar că trebuie și că nu poți să nu mă asculți pe mine și că supunîndu-te mie îți afli binele". Acest dublu al lui Tolstoi, care stă de vorbă cu el ca de la om la om, cum stă Diavolul cu Ivan Karamazov, nu este altceva decît o nălucire a sa atît de apăsătoare încît ia chip real pentru a-l scuza și al acuza că nu poate trăi în armonie cu sine și cu cei din jur. O nălucire care este în datele ei esențiale inversul celei din Frații Karamazov, dar care, situîndu-se acolo unde contrariile trec dintr-unul într-altul, se identifică finalmente cu aceasta, astfel încît marele Tolstoi, privit ca personaj, pare desprins dintr-o carte a lui Dostoievski, în ciuda neaderenței sale la opera acestuia. (Nu este locul să cercetăm și relația inversă, dar cred că, la rîndul său Dostoievski, care în viața de toate zilele era infinit mai „cuminte" decît Tolstoi și mai dornic de a fi la fel cu toți oamenii și de a comunica la modul obișnuit cu ei, ar putea fi un excelent personaj tolstoian).

Întorcîndu-mă la dedublarea tolstoiană, constat că nu îl ajută așa cum încerca să se mintă atunci cînd lua act de ea într-o clipă de liniște. Nu peste mult Tolstoi va spune : „Sufletește nu-mi mai e atît de bine cum îmi fușese. Tolstoi își adună forțele împotrivă mea. Eu, Eu, există numai Eu, iar el, Tolstoi e un vis scîrbos și prostesc".

Dar oare Eul tolstoian era atît de bine clarificat cu sine încît să-i ceară lui Tolstoi cel real să-l urmeze întocmai ?

Fără îndoială că nu. Altfel găsirea sensului vieții l-ar fi împăcat cu sine și l-ar fi făcut să trăiască în armonie cu cei din jur ; altfel n-ar fi ajuns nici la excomunicare dar nici la adevărata religie a iubirii la care a ajuns.

Altfel Tolstoi poate că ar fi murit acasă, dar poate că n-ar mai fi fost Tolstoi și nu ne-am mai fi pus problema sa ca pe a unuia dintre cei mai mari prozatori ai lumii și totodată a celui mai mare personaj al său...

Nicolae Grigorescu : „Natură moartă cu fructe"

radio

Diverse sau duminică după-amiază

Să spunem cîte ceva despre ce s-a mai întîmplat în săptămîna ce a trecut.

Să spunem vorbe bune și frumoase, nu numai pentru săptămîna trecută, despre emisiunea de fiecare zi de la ora 10 (pr. I) care se cheamă „Curier economic". Foarte interesantă, percutantă și cu subiecte la zi. Spațiul restrîns (cinci minute) este folosit cu mult folos. Aceleași bune impresii lasă și radioprogramul dimineții pînă la ora la care începe „La microfon, melodia preferată" (emisiune ce pare o pauză în fantezia redactorilor, sau un moment de respiro între două părți bune ale aceluiași program). „Poetica" (pe programul III) a traversat un moment greu făcînd publice lucrări nepublicabile (regretabil a se acorda unui începător în ale poeziei, căruia i se răspunde la poșta redacției că mai are mult pînă la poezie, un moment poetic). Lucrurile par a apuca un drum normal în ultima vreme.

Vineri (pe programul II) un basm frumos și tragic : „Zăpadă în toiul verii", piesă ce ne-a încîntat copilăria și pe care am reascultat-o cu multă plăcere. Se pare că piesa de la ora 11, vinerea, pe pr. II, începe să fie un moment important, intrînd în obișnuința ascultătorilor. Semn bun pentru cei care propun și dispun piese bune în distribuții remarcabile.

Nu știm să facem conversație. Atît de volubili cînd e vorba să ne spunem (citim) impresiile, pe atît de seci (șablonarzi) în a dezbate o idee, în a răspunde la o întrebare. A spune că este defectul numai emisiunii „Student-club" de vineri (ora 15, pr. I) înseamnă a „nedreptăți" și alte emisiuni. Continuă să domine impresia de nefiresc, la o parte din mesele rotunde, mai ales cele organizate cu tinerii. Ceea ce ascultăm pare un text continuu, fraiește împărțit între combatanți după metoda tu : de aici pînă aici, tu : în continuare etc. etc. Atunci de ce se mai cheamă dialog ?

Și totuși gîndindu-ne la ziua de duminică să spunem : n-ar fi timpul să nu se mai mizeze pe faptul că oamenii văd „Vrăjile Samantei" și „Albumul duminical ?".

Constantin Stan

Aurel Nedel : „Întoarcerea de la muncă"

plastică

Păsările lui Maitec)*

O anume impresie de monotonie m-a încercat mai mulți ani trecînd, în diferite expoziții, prin fața sculpturilor lui Maitec. Nu i-am văzut expoziția personală de la galeriile **Orizont** din, 1974, nici atelierul și ca atare rămăsesem cu această impresie pînă de curînd. Mi se părea un fel de mărturie a unei oarecari oboseli a imaginației obstinația cu care se relua aproape mereu aceeași temă figurativă : aceea a păsării și a zborului. Venea să-mi accentueze această impresie și faptul că rezolvările tehnice mi se păreau constant aceleași : forme epurate, ușor abstracte, cu scheletul sau aripile găurite în ritmuri ordonate pentru a lăsa să circule, unidirecțional parcă, lumina și masele de aer.

Trebuie să mărturisesc — fără a face în nici un fel **mea culpa**, deoarece considerațiile de mai sus nu le-am trecut niciodată pe hîrtie — că nu am văzut multe expoziții de sculptură în ultima vreme din care impresia de echilibru, de armonie și soliditate a concepției și a structurilor să se degaje cu atîta forță. Obstinația urmăririi unei anume teme figurative a fost, cum dealtfel se întîmplă în majoritatea cazurilor, pentru Ovidiu Maitec, punctul de plecare dar și permanentul punct de sosire în consolidarea unui univers coerent, definit energic de o viziune cu o deosebită capacitate integratoare. Este cu totul natural ca o asemenea viziune să își subordoneze într-o asemenea măsură mijloacele de expresie ale artistului încît privitorul să aibă — cum am avut eu, înainte de a vedea această expoziție — senzația recurenței motivului și chiar, în cazul în care nu își mobilizează atenția, a efectului vizual. Posibilitatea de a vedea împreună un grup de lucrări atrage însă aproape automat și observația că, în ciuda folosirii acelorași tehnici și metode de lucru, uneori a acelorași rapoarte între volume, a acelorași ritmuri structive, formele intră într-o conviețuire tacită cu spațiul, asimilîndu-se și parcă lăsîndu-se asimilate în mod diferit. Faptul acesta denotă, neîndoielnic, o profundă înțelegere de către artist nu doar a formei, ci și a modalităților de modelare a ei. Căci nu materie pur și simplu mi se pare a modela Maitec — a cărui artă, în ciuda oricăror spuse, nu este de sorginte artizanală — ci forme aduse la acel grad de abstracție în care metafora capătă tărie, pregnanță. Indiferent de dimensiune, sculpturile lui Maitec au monumentalitate, dublată de o anume solemnitate încărcată nu de grandoare ci de o poezie gravă și simplă.

În aripile deschise și avide de lumină și spațiu ale sculpturilor lui Ovidiu Maitec e de recunoscut seriozitatea meditativă a uneia dintre personalitățile marcante ale artei actuale.

Grigore Arbore

*) **Ovidiu Maitec, Expoziție personală (sculptură), Galeria Nouă.**

muzică

Recital de limpezime

Dacă muzica de cameră este într-adevăr tărîmul „muzicii pure", așa cum o vedeau romanticii, care încercau să afle în ea „nespusul", atunci deschiderea stagiunii camerale, care a avut loc luni 27 sept. la Sala Mică a Palatului, s-a desfășurat pe cele mai pure înălțimi. Violonista Mariana Sîrbu și pianistul Valentin Gheorghiu au ales cele trei nume pe care se sprijină drumul sonatei : Beethoven, Brahms, César Franck ; ilustrînd strălucitul drum cu măiestria celor pentru care „concertare" nu mai înseamnă „a lupta cu...".

Pe linia comună a limpezimii, am ascultat **sonata a X-a op. 96 de Beethoven**, cu dialoguri perfect stăpînite, și **Sonata a II-a op. 100 de Brahms.** Nici o clipă decorativă, interpretarea a avut calitatea de a fi exact în spiritul lucrării : **allegro amabile** era într-adevăr amabil, pornind de la trilurile fine, de la generozitatea trăsăturii de arcuș și a limpezimii tușeului pianistic și pînă la larga respirație a nuanțelor, în crescendo-uri judecate și nu impulsive. **Andante tranquillo** se desfășura pe planuri de liniște, acea liniște a meditației brahmsiene care aduce izbucnirile de melodie în matca rigorii, iar **allegretto grazioso, quasi animato** nu a părăsit nici în acordurile maiestuoase sau în punțile de „duble" aerul de joc sau mai bine-zis de lejeritate.

Am urmărit cu emoție trecerea de la limbajul brahmsian, a cărui obiectivitate conservativă fusese atinsă, către pragul neobișnuit al **Sonatei în La Major** de **César Franck.** Bogată în melodie, nouă în armonie și ritm, originală prin revenirile ciclice, prin contururile, inflexiunile și accentele cu totul personale, sonata impune o interpretare anume. Poate că recitativul — fantezie care înlocuiește andantele tradiționale este o cheie în această privință. Nu atît rafinament cît afirmare, nu atît plasticitate „șerpească" a temelor și degradé-uri de cromatisme și nuanțe, cît echilibrul marilor linii, dictat atît de disciplina revenirilor la tonalitate cît și de simetria frazelor. Din nou limpezimea de construcție și sunet — care a constituit axa acestui recital — a dublat strălucirea atît de cunoscutei sonate. Naturalețea interpreților, care își găseau punctele de sprijin ale dialogului în muzică și nu în mișcări exterioare, s-a adăugat ca o virtute implicită acestei claritățI. Nu clișee și „clăruri de lună" — ci transparența interioară la care se ajunge atît de rar, pe care o cuceresc numai interpreții care știu să păstreze, într-o deplină maturitate artistică, mirarea și bucuria tinereții.

Grete Tartler

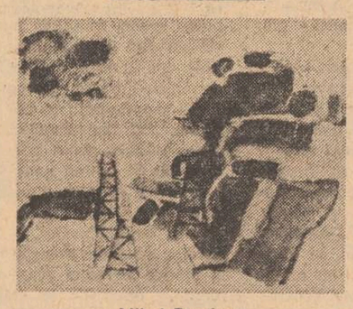

Mihai Bandac : „Toamna pe Valea Prahovei"

profil

Ipostaze ale iubirii

În conștiința publicului larg Adrian Păunescu este poetul prin excelență politic, autorul unei opere patriotice viguroasă și durabilă, cu un răscolitor suflu revoluționar, al unei poezii fulminante, vehemente, adesea, pînă la pamflet.

Această latură a operei sale, mai puternică și mai impresionantă, definește personalitatea poetului cu atita pregnanță, incît le copleșește pe toate celelalte. Cum se întîmplă uneori cu spiritele insurgente, Adrian Păunescu are în creația sa și zone care îl exprimă în alt mod, în care discursul poetic evoluează în alte tonalități. Poezia de dragoste a lui Adrian Păunescu are un timbru diferit, dar poartă marca aceluiași spirit impetuos. Orchestrația lirică este și aici dominată de același patos, de același dramatism ce caracterizează sufletul poetului cetății. Lirica de dragoste a lui Adrian Păunescu este uneori guvernată de un duh arghezian, care nu este emanația unei imitații, fie ea și involuntară, nici a unei influențe directe, ci semnul unei afinități de structură : „Încolo ce mai poate aștepta / Ființa mea de la ființa ta ? / Cei doi copii mărunți ca două unghii / Care abia de ne ating genunchii ; / (...)O, cum s-au desfăcut ca două brazde / din haosul îmbrățișării noastre ! / Să-mbătrînim la umbra lor de foc, / Că am avut măcar acest noroc / de-a-i ridica pe tălpi să vadă lumea, / Să-i guste fierea și deșertăciunea". Senzualismul poetului străbate subteran poezia, dar se intelectualizează prin expresie : „stigmatul asiatic e zeul firii mele / Mă-nchin aprinsei glezne a celor mai sălbatice femei". Iubirea are la Adrian Păunescu multiple și contradictorii ipostaze, dar numai rareori sub zodia seninătății : „Așază-mi lumina pe creștet / Și mîna pe umăr iubito !".

Iubirea torturată, blestemul de-a iubi, consumată spasmodic și istovitor, este ipostaza cea mai frecventă : „Nici o secundă de pace, nici o secundă de-ncredere /, Gelos, furtunos, obosit". Îndoieli și gelozii vin să chinuiască și să tulbure, versul scrîșnește și se contorsionează : „Gelozia e religia mea / Sînt făcut din bănuieli, urlu grosolan / (...) / Nu destulă iubire. Dar gelozie pînă la / refuz. Gelos pe cîinii care te apără / și pe hoții care te atacă, / pe totul, fir cu fir".

Stările de iubire încrîncenată alternează însă cu stări de pură și intensă adorație : „Altar curat și unică femeie / Descoperirea mea pentru o viață / De tine gîndul meu nu se dezvață / Și nici un drum al meu nu se încheie". Tandrețea și adorația se preschimbă însă în ură : „Eu te iubesc adeseori cu ură / Că nu mi-ai fost nici mînă și nici soră / Ci o străină pe care o adoră / Singurătatea mea, ce nu se-ndură".

În una din ipostazele ei, iubirea devine tiranică, imperativă : „Tu ești ce ești acuma numai lîngă / Blestemul meu de-a te iubi deplin, / Și care s-a născut să te constrîngă / Și să te facă fericită-n chin", apoi brusc încrîncenarea dispare, lăsînd în loc o infinită dorință de comuniune pînă la uitarea de sine : „Nu-mi semeni, dar îmi ești întreaga viață / Ești taina-n care lent am să dispar, / Ești inima al cărei ritm mă-ngheață / Bătînd tot mai adînc, dat tot mai rar". Mai departe, iubirea ca blestem și suferință alternează cu ipostaza opusă, a adorației totale : „Dac-aș avea cuvintele pe limbă / Cum am iubirea-n inimă, ți-aș spune / Că ești-prea-dulcea-mea-deșertăciune / Care cu alta pururi nu se schimbă".

Contradicția și suferința domină lirica erotică a lui Adrian Păunescu, iar tonul trece de la violență la suavitate : „Iubita mea pură, suavă mireasă". Iubirea, torturată de îndoieli și gelozii furibunde, este resimțită uneori ca o absurditate, ca o anomalie în raport cu lumea „cu tîrfe și cu accidente" : „Că pe al lumii pat absurd de broaște, / Iubirea este o anomalie". Universul devine uneori ostil și dezgustător, element de netă opoziție față de spiritualitatea poetului : „Jos în prudenta lume mamiferă / Și sus, pe unde gîndul meu e mire". Apar uneori chiar accente de mizantropie, surprinzătoare la un poet de factura lui Adrian Păunescu. Iubirea este spațiul de refugiu și îndrăgostitul tiranic, care adoră ceea ce urăște și urăște — arghezian — ceea ce adoră, cere dezarmat protecție și tandrețe : „Ascultă-mă : sînt ploile de toamnă ! / Iubește-mă : s-a strepezit și ora ! / Păzește-mă : sînt ținta tuturora ! / Fii veghea mea, copilăroasă doamnă !". În asemenea momente comuniunea prin iubire se produce cu duioșie, sub semnul melancoliei și al statorniciei : „Pe degete noi n-avem inele / Tu ești atît de singură și tristă, / Tot ce mi-ai spus în tîmpla mea există, / Tu, toată, ești lumina stelei mele. / Aud, în viitor, un cer cum plouă / La fel peste mormintele-amîndouă".

Contradicțiile care agită lirica de dragoste a lui Adrian Păunescu, generînd tensiunea prin patos și printr-o orchestrație bogată a trăirilor, sfîrșesc prin a se stinge prin unire în aceste ultime versuri, ce concentrează esența acestei poezii : „Desigur tu mă știi și ca osîndă / Și ca eliberare ; și de aceea / Te văd și eu, fiind nu doar femeia, / Ci și o fiară dulce tremurîndă. / Ingenuncheați sub lume, împreună / Ca două cruci sudate de furtună".

Sultana Craia

ferestre

Ceasul din turn

Nu e nevoie să ai multe ceasuri ca să-ți dai seama cum trece vremea. (Uneori e suficient să te uiți doar în oglindă — dar asta rar de tot, din an în paști). Dar cînd te afli în Muzeul ceasului din Ploiești, unul dintre cele mai interesante din cîte am văzut, vezi că scurgerea timpului nu s-a făcut degeaba și a lăsat urme frumoase chiar pe propriul instrument de măsură. (Ca un metru care ar deveni tot mai artistic spre unul din capete). Unele mergeau, altele ba. Așa le-am surprins marți — pe la chindie, ca să folosim o oră mai veche decît ceasul. Cele care mergeau arătau ore exacte, dar diferite — de la caz la caz. Clepsidra cu nisip era la fără un sfert față de clepsindra cu apă, nisipul curge mai încet decît apa. Acest ceas — pendula cu apă din 1654, e foarte pretențios la apă, mă gîndesc, căci una e mai sărată, alta mai sălcie, alta dulce (de Dîmbovița) și înainte de „întors" proprietarul n-avea decît să guste combustibilul — pentru a ști la ce fel de ore se așteaptă : dulci, sălcii etc. Un loc important îl ocupă ceie de perete — deși cele mai multe sînt pe pereți acum, dar la timpul lor se mai purtau la brîu. (citeva ceasuri pietroi, mari și grele, oamenii pe vremuri erau mai zdraveni, la brîu, și auzeau bătăile direct în stomac, le simțeau, poate de aici și expresia „mă doare la lingurea"). Altele la mînă, altele la gît, ceasuri bijuterii, altele la reverul hainei, altele la mînerul umbrelei. Fel de fel de curiozități, unele pline de haz, altele solicitîndu-ți întreaga admirație pe care o poți avea în fața unor adevărate opere de artă. Din această ultimă categorie fac parte ceasornicele de masă în stil Empire (sec. al XIX-lea). Dar am luat-o prea de la vale. Sînt ceasuri artistice și mai înainte. Fac un stînga-mprejur și mă opresc la o pendulă Colombier, (sec. al XVIII-lea), apoi admir un ceas de masă cu mecanism muzical, alt ceas de masă cu mecanism muzical — confecționate ambele un secol mai tîrziu, (cînd începuse muzica să facă ravagii, să intre-n ceasuri), apoi un ceas de masă cu carcasă de argint lucrată artistic. Dar ce nu e lucrat artistic ? Și ceasul marinăresc ce se întoarce (era să zic : în port) după 365 de zile, și ceasul de perete în stil baroc și ceasornicele de buzunar cu capace de email, cu mărgăritare, cu pietre prețioase, dar și de perete cu păsărici ieșind din colivie, cîntînd și pierind fiecare pe limba ei. Fiindcă am pomenit mereu cuvintele „muzical", „a cînta", se impune să facem o altă clasificare, după cea descoperită de noi mai înainte : de perete, de dulap, de masă, de brîu — deci clasificări după locul atîrnării, nu atîrnării după locul ceasului pur și simplu — iertați-mi didacticismul, vreau să fiu cît mai exact, mai ales cînd e vorba de ceasuri. Deci după această împărțire, **după loc**, repet, le mai putem împărți și după „glas" și anume : ceasuri care tic-tăcăie (majoritatea), ceasuri care tic-tăcăie și cîntă și ceasuri care tac — fără tic, pe care le mai putem numi și **ceasuri mute.** La această ultimă categorie, muzeul posedă un splendid exemplar din așa-zisul ceas luminare, ce se folosea în antichitate și evul mediu. O luminare pe care erau gradate orele de la 1 la 24 și, pe măsură ce ardea, vedeai (aveai și lumină) cîte ore ți-au mai rămas. De studiu, de rugăciune, de post, de ev mediu etc. Acesta se mai poate numi și ceas călugăresc — era larg folosit în mănăstiri și se asorta cu sobrietatea chiliilor și cu ghiveciul (călugăresc). Are ceva sfînt în el, acest ceas, nu știu de ce — simt ideea dar nu pot acum s-o exprim. Poate mai tîrziu. Cam peste un ceas. Dintre cele melodioase, e de notat opera ceasornicarului Robert Courvoisier care intonează primele note ale Marseillezei, din sfert în sfert de oră. E de prisos să vă mai spun că înainte de revoluție, marea revoluție burgheză, acest ceas extraordinar ar fi fost socotit contrarevoluționar sau antirevoluționar și Courvoisier însuși ar fi fost dus la ghiotină, Ghilotin inventînd pentru el anume, cu un ceas mai devreme, ghilotina. Deci orologiile ne pot arăta vremea în care sîntem, sînt ceasuri care merg în pas cu vremea și ceasuri care stau în pas cu vremea. (La Muzeul de arheologie din Constanța am putut admira, nu demult, faimosul „Cadran solar", descoperit la Cumpăna, Dobrogea. E din secolul doi al erei noastre. E vorba de un cadran cilindric, ținut între coarnele unui zimbru falnic, care n-avea cum să se uite la ceas, simțea cum trece vremea **după soare.** Asta înțeleg eu prin „a sta în pas cu vremea"). Autorii minunatelor instrumente pe care le avem în față sînt londonezi (Georg și Edwar Prior), francezi (Benjamin Balbel, George Charle), austrieci (Philipp Iacob din Linz, Beyr), elvețieni (Pres Vancher, A. Hess), germani (M. Graz) — nume celebre, de care spre rușinea mea, trebuie să mărturisesc, acum aud prima dată, pentru că mereu grăbit, în goană după dorință — mereu dorim cîte ceva — m-am uitat la ceas fără să mă întreb cine naiba l-a făcut. De aceea e bun muzeul, de aceea mă simt emoționat aici în acest sanctuar a lui Cronos. Cronos, cu uritul obicei de-și minca proprii copii, uneori nu-i alege de ceasurile lor și le înfulecă. Multe din exponatele de aici sînt rarități, unicate, greu de văzut în altă parte și meritul organizatorilor cu atît mai mare. Văd și multe ceasuri care au aparținut unor personalități : C. Brâncoveanu, Al. Moruzzi, I. Gh. Caragea, A. I. Cuza, o serie de scriitori importanți ca Cezar Bolliac, Hașdeu, Caragiale, Duiliu Zamfirescu, Kokălniceanu ș.a. Mari scriitori într-adevăr și bune ceasuri au avut ! Păi dacă ar fi să judec scriitorii de azi după ceasurile lor — nu știu care va înfrunta vremea ! Deci repede la consignație după pendule — dar mai întîi la fond. Toate aceste gînduri îmi vin, așa în dezordine, cît mă învîrt prin muzeul din Ploiești, ascultînd lămuririle binevoitoare și competente ale muzeografei. Regretatul prof. N. I. Simache, animatorul tuturor muzeelor de pe valea Prahovei, a inițiat, mi se pare, și această atît de interesantă colecție. Citez din catalogul semnat de N. I. Simache : „Avalanșa de tictacuri sprintene și cristaline care ne întîmpină cînd le cercetăm, melodiile pline de grația menuetelor și gavotelor din secolul al XVIII-lea, a valsurilor lui Strauss, sau semnalele grave emise simultan prin sute de glasuri ce strigă că, a mai trecut o oră, nu reprezintă numai o chemare la viață, ci în același timp și la recunoștință față de aceia care ne-au dăruit această uriașă și atît de folositoare creație colectivă". În final atragem și noi atenția asupra unei creații românești, expusă în muzeu : un ceas de masă care arată ora în principalele orașe ale lumii. Ora Ploieștiului ar trebui să figureze pe bună dreptate printre ele.

Marin Sorescu

FRAGMENTE CRITICE

Sinteza și obsesia sintezei

S-a discutat și se discută încă despre necesitatea sintezelor în critica literară și impresia mea este că unii confrați s-au specializat în astfel de dezbateri metodologice. Cu cîțiva ani în urmă, subiectul lor predilect era **periodizarea literaturii române,** azi ei scriu studii ample, articole, note și notițe despre „statutul" sintezelor critice, despre „factorul coagulant și sistematizant al oricărei sinteze", despre, în fine, „efortul sintetic stabilizator" și „atitudinea activă, transfiguratoare a materiei" (citez dintr-un articol recent), cu o desfășurare amplă și inutilă de argumente, întrucît toată lumea este de acord că sintezele sînt necesare, ca aerul și apa, într-o cultură și că alcătuirea lor necesită pricepere, seriozitate și... timp. Însă teoreticienii sintezei găsesc că aceste observații, la îndemîna oricui, nu sînt atît de simple și revin asupra problemei cu demonstrații noi din care deducem ce ? : că în etapa actuală, criticii „să mediteze cu folos la exigențele deloc comode ale sintezelor în genere și, mai exact, ale istoriei literaturii noastre actuale".

Să meditățm, să vedem cu ce folos, Florin Mihăilescu, autorul articolului din care am extras recomandarea de mai sus, meditează, în orice caz, la astfel de chestiuni în „Viața Românească" nr. 8 **(Critica și exigențele sintezei)** după ce a mai meditat și cu alte prilejuri asupra aceleiași teme. Ce spune el, în esență, în noua intervenție ? : ceea ce a spus și în cele precedente și anume că, după ce am străbătut o epocă de eforturi analitice, este firesc s-o depășim „în încercarea de a conferi acumulării de imagini fragmentare un sens superior și coordonator prin amplitudinea de orizont și prin esențializările obligatorii ale marilor închegări sintetice". E limpede, nu ? : **amplitudinea de orizont, esențializările obligatorii, marile închegări sintetice** etc. Bine, să depășim și epoca de analiză dar întrebarea este, încă o dată, cum ? Florin Mihăilescu, după ce a trasat liniile directoare mari și a fixat calea regală a sintezei („esențializările obligatorii") face și cîteva recomandări practice, cum ar fi, de pildă, aceea de a renunța la mentalitatea foiletonistică, ceea ce vrea să spună : detașarea de „caracterul imediat al existenței operelor literare spre a întrezări mișcarea instituțională a literaturii". **Mișcarea instituțională a literaturii ?** Ceva bătos, înghețat și impropriu este în această formulă cum sînt multe în acest articol plin de platitudini solemne, oraculare. Într-un loc, autorul vorbește de „ceremonia neutralității textuale", în altă parte de sinteza „ce se legitimează" prin personalitatea autorului etc. E limpede că sfătuitorii criticii iubesc vorbele mari și rotunde, orice propoziție este tăiată în piatră și poți fi sigur că la sfîrșitul unui paragraf te așteaptă un concept fundamental, după ce, la începutul lui, te-a întîmpinat, severă și fudulă, o idee generală. Dar să lăsăm formulele și să vedem, în continuare, **exigențele sintezei,** după Florin Mihăilescu. Ele sînt de mai multe feluri, faptul esențial fiind ca un critic ce purcede pe calea sintezei să aibă cîteva „concepte interpretative", ferme și cuprinzătoare. Trecînd la exemplificări, el constată că aceste concepte există la E. Lovinescu și G. Călinescu, și nu există la un număr de cărți privitoare la literatura actuală, printre care și **Scriitorii români de azi.**

Eu aș spune că aceste concepte există din moment ce există analiza critică, justificarea estetică a operei dar, în fine, este dreptul oricui să le conteste. Ce este, după mine, iritant și profund necritic în astfel de discuții este formalismul lor absolut. Am citit mai multe articole pe teme similare unde întreaga argumentație se bazează pe sumarul unei cărți. Criticul consultă tabla de materii, observă unele absențe și-și construiește articolul pe comentarea lor, sucind la infinit niște titluri de capitole și arătînd nemulțumirea cea mai mare față de clasificările propuse. Volumul **Scriitori români de azi** a fost discutat, cu puține excepții, din acest punct de vedere, lucru de mirare la niște critici care, orișice s-ar zice, trebuie să aibă curiozitatea să vadă ce este și dincolo de sumarul unei cărți. Problema clasificării este reluată de Florin Mihăilescu și el constată, evident nemulțumit, că încercările de clasificare a literaturii actuale sînt la mine și la alții nesigure, discutabile, neavînd criterii precise. De acord și cu această obiecție, dar ce clasificare este, mă rog, sigură, incontestabilă în literatură ? Toată discuția este, după părerea mea, fără rost, există atîtea clasificări posibile cîți critici încearcă să judece literatura. De aceea nu vom găsi, într-o epocă, două istorii ale literaturii cu sumare identice. E. Lovinescu, exemplul ce ni se oferă, a schimbat de mai multe ori locul unor scriitori, i-a trecut de la o rubrică la alta, căutînd să împace două lucruri greu de împăcat : **ideologia** și **stilul.** Pentru criticii de azi, **ideologia** nu mai poate fi un criteriu de clasificare pentru că ideologia este unică. Rămîne factorul stilistic sau factorul tematic, dar, încă o dată, cît de importante sînt astfel de lucruri și în ce măsură pot determina valoarea unei cărți de critică ?

Trebuie să constat că unele spirite critice sînt pasionate de aceste aspecte strict formale și verva lor se epuizează în interminabile discuții pe chestiuni de protocol. Florin Mihăilescu pare, în orice caz, convins că o bună rînduire a capitolelor într-o carte este indiciul unei viziuni profunde, sintetizatoare etc. Nu țin să-l contrazic, dar mi se pare curios un interes atît de mare pentru veșmintele unui studiu și un dezinteres atît de profund pentru conținutul lui, la un adept al lui Lukacs.

Rămîne de discutat cealaltă obiecție : fragmentarismul cărții, mentalitatea foiletonistică, absența unei perspective capabile să întrezărească, vorba oponentului meu, „mișcarea instituțională a literaturii" etc. Ce pot să răspund ? Aproape că îmi vine să mă resemnez și să las altora pasiunea „esențializărilor obligatorii", a „marilor închegări sintetice", cedez altor spirite plăcerea de a găsi „factorul coagulant și sistematizant" și de a medita în infinit la „metamorfoza creatoare" și la „atitudinea (...) transfiguratoare" a sintezei. Rostul meu în critică este, se pare, să rămîn un foiletonist, un autor de fragmente analitice. Fie, accept această jertfă. Sînt gata să primesc și în viitor disprețul spiritelor obsedate de „viziunea sintetizatoare", de „tendințe și intenționalități" de „mișcare instituțională a literaturii", de factorul „coagulant și sistematizant", de studiile „referențiale", „modelatoare" și „transfiguratoare".

Trebuie să optăm, nu putem avea toate bucuriile spiritului !

Eugen Simion

Corneliu Baba : „Vinat

Roua de pe lână

Urmare din pag. 1

pe oaia pămîntului sau cosor ce tunde via ca și mai multă roadă să aducă, așa cum Decebal numai s-a tuns pe cap, ca vrejurile trupului său să poată purta spre rodire nădăjduirea unei semințiii.

Ei nu aveau voie să jupoaie pielea să se îmbrace în pielea jupuită, pentru că în dosul acestui veșmînt se putea ascunde numai lupul singura vietate care umblă în piele de oaie.

Așa că ei se îmbrăcau cu holda mieilor și creșteau păstori buni care-și pun sufletul pentru turma lor precum în Miorița, care încep jertfa cu sînea lor înainte de-a cere jertfă altora.

Pe cap noi purtam culioane de împărați, șubă în spate, obiele albe de lînă în picioare, brîul era ca al măicuții bătrîne de lînă și straița călătorului țesută din geometria argintie a stelei scursă în roua lînei turmelor ce unduiau dealurile Transilvaniei.

Această realitate istorică a tradiției poporului nostru român e țesută și-n aceste podobii de lînă ale acestei organice și curate hăruiri și hărnicii care se cheamă Ana Lupaș.

Îmbracă suflete, sufletele le îmbracă în neprihănirea holdei oilor, iar fiindcă statura sufletelor este altfel decît cea din carne și oase, se cuvine să ne apropiem de ființa lor cu ceea ce din sufletul nostru tinde spre încoronarea iubirii.

revista străină

• **CU PRILEJUL CONGRESULUI INTERNATIONAL DE TRACOLOGIE,** editura Nagard Milano a tipărit poemul dramatic Rex Poeta Cotis, al scriitorului român George Acsinteanu, cu prefața profesorului dr. Adrian Rădulescu, directorul Muzeului arheologic din Constanța. Este vorba de o evocare a vieții traco-geților din cetatea Aegyssus, Tulcea de azi, a marii prietenii dintre regele-poet traco-get Cotis și Publius Ovidius Naso, marele poet latin. George Acsinteanu evocă astfel pe doi dintre „precursorii" literaturii de azi, care au făcut să înflorească poezia pe meleagurile noastre încă în urmă cu două milenii.

• **LA STRATFORD ON AVON** s-a ținut cea de a XVII-a Conferință Internațională Shakespeare, cu participarea celor mai mari autorități în materie, peste 200 de specialiști din toată lumea, profesori universitari, traducători și regizori. Acest eveniment are loc din doi în doi ani și durează cinci zile, fiind consacrat întotdeauna unei teme mari de shakespeareologie. Anul acesta, manifestările au inclus conferințe, dezbateri și vizionări de spectacole la Royal Shakespeare Memorial Theatre, pe motivul „De la Henric al IV-lea la Hamlet", avînd un accent deosebit pe problemele ridicate de traducerea operei lui Shakespeare. O bună primire a fost făcută participării românești a lui Andrei Ion Deleanu și experienței sale de traducător a Sonetelor, într-o formulă unică în lume.

• **JUNO, CELEBRA PÎNZĂ A LUI REMBRANDT** și-a făcut din nou apariția în circuitul marilor galerii de artă din lume, fiind vîndut la New York pentru suma fabuloasă de 3,25 milioane de dolari. Această lucrare dispăruse timp de 200 de ani, fiind achiziționată în 1935 de Muzeul din Bonn pentru suma rizibilă de 214 dolari și apoi adusă în Statele Unite de către un colecționar particular. În treizeci și cinci de ani, valoarea lui comercială a crescut deci pînă la un nivel încă neatins de vreo lucrare de artă, depășind chiar achiziția de către Metropolitan Museum a unei alte pînze, **Aristotel contemplînd bustul lui Homer.** Indiferent însă de aceste speculații financiare, abuzînd de cele mai multe ori de capacitatea publicului de a suporta indecența oamenilor cu prea mulți bani, opera lui Rembrandt își păstrează strălucirea, fiind pe primul loc în interesul vizitatorilor marilor galerii ale lumii.

• **O NOUĂ IPOTEZĂ** privind culturile africane străvechi a fost avansată de către Rex Kealing în studiul său asupra monumentelor nubiene. Cunoscutul om de știință britanic, expert al UNESCO în cercetările privind conservarea monumentelor din sudul Egiptului, a studiat un material imens, provenind din peste 1 000 de așezări nubiene, cercetate în 30 de expediții arheologice. Concluziile sale indică șase sau șapte culturi africane înfloritoare înainte de venirea egiptenilor, ceea ce împinge adînc în timp prezența africanilor în valea Nilului și relevă importanța pentru civilizația umanității a contribuției continentului negru.

• **FILIALA DIN ȘUMEN** de pe lîngă Institutul arheologic al Academiei de științe bulgare și-a îmbogățit colecția cu o nouă serie de monede bizantine găsite lîngă satul Draganovet. Sub conducerea specialiștilor de numismatică se studiază și se examinează azi peste 4 000 de monede de aramă din sec. XI și XII cu efigia împeratorilor bizantini. Pe una din cele mai rare monede este înfățișată scena încoronării lui Ioan al II-lea Comnen de către tatăl său, care a avut loc în septembrie 1092.

Th. Aman : „După culesul viei"

• **JAN KASPROWICZ** este una din personalitățile proeminente ale culturii poloneze, poet, critic literar și animator, omagiat recent în **Hebdomadaire polonais.** Sînt evocate multiplele sale preocupări, activitatea sa socială extrem de semnificativă, președinte al Uniunii științifice și literare din Lvov, militant în Asociația literară „Adam Mickiewicz" și în societatea culturală „Straszic". Personalitate prodigioasă, Jan Kasprowicz s-a stins din viață în 1926, în vîrstă de numai cincizeci de ani, lăsînd o operă variată, în care strălucesc îndeosebi **Imnurile.**

• **PROIECTUL DE SALVARE A ANSAMBLURILOR ISTORICE SAU TRADIȚIONALE** va fi discutat în luna noiembrie de UNESCO la Conferința Generală a organizației. Adoptat în februarie la Varșovia, de către reprezentanții a 43 de țări, și discutat de asemenea de către Conferința O.N.U. asupra habitatului, ținută în iunie la Vancouper, în Canada, proiectul se referă la un ansamblu cuprinzător de măsuri urbanistice și legislative pentru punerea în valoare a monumentelor vechi, cu atît mai mult cu cît există foarte puține țări ce posedă o legislație adecvată în această direcție. Un exemplu pozitiv este cel românesc, țara noastră avînd un foarte riguros program de conservare a patrimoniului cultural.

• **LA BANGUI,** capitala Republicii Africa Centrală, s-a ținut un seminar consacrat procesului de adaptare a muzeelor la exigențele lumii moderne. Presa subliniază importanța unor asemenea dezbateri, atît pe linia conservării vestigiilor culturale ale trecutului, cît și aceea de instituție vie : „Mărturiile unui mod de viață în curs de dispariție sînt colectate și conservate. Flora și fauna, în relațiile lor afective și ecologice cu omul, au drept de cetate. Tehnicile tradiționale sînt perpetuate și consumul produselor tradiționale este încurajat. Este deci un muzeu «viu», un loc de informare, de educație și de divertisment, un adevărat centru cultural".

Personajul memorabil

Urmare din pag. 1

de fapt **obișnuitul excepției,** pe omul care e la fel ca toți ceilalți, omului care e altfel decît alții. Viața, așa cum este ea, opusă tuturor încercărilor (des întîlnite în opera sa) de negare, de abatere, de deformare, de extirpare și chiar de distrugere a acesteia. (Observăm că din orice direcție am ataca opera marelui scriitor, sensurile ei umaniste ni se relevă). Omul de rînd, obișnuit, — căruia se credea că-i stă bine mai ales în povestirile de scurtă respirație, în schițele lui Cehov, de pildă, — pătrunde prin bătrîna doică a lui Faulkner în epopee (romanele despre Yoknapatawpha constituie, după cum s-a spus, un fel de epopee a sudului Americii). Bătrîna negresă face concurență Elenei din Troia și lui Achile !

Prin ea, mai mult chiar decît prin personajele sale de excepție (care reușesc să ne uluiască desigur și să ne zguduie, să ne convingă de geniul său, dar și să ne deconcerteze), Faulkner a găsit de fapt un **limbaj comun.** Prin ea el a reușit să facă de la început evident faptul că opera sa nu este numai produsul unor „coșmaruri sudiste" — la o privire superficială eroii săi **de excepție** te pot conduce, în mod eronat, desigur, spre o astfel de afirmație — ci reflectă chinuri și zbateri cu o cuprindere mult mai largă, nedelimitate geografic ; adevărat mesager al acestei „universalități" este tocmai ea, bătrîna doică : o femeie obișnuită, semănînd cu oricare alta, de oriunde, la rîndul ei ființă a sudului desigur, dar și de pretutindeni și, mai ales, precizează Faulkner, de totdeauna. Adevărată stăpînă peste ținutul numit Yoknapatawpha, bătrîna „traduce" în limba noastră, a tuturor, cele ce se întîmplă pe „teritoriul" ei.

De la Ion la Ioanide își intitulează Nicolae Balotă un studiu de o indiscutabilă consistență și competență, încercînd o privire panoramică asupra prozei noastre moderne. Operînd o ușoară modificare a acestui titlu inspirat, am putea spune, de pildă, **Între Ion și Ioanide** sau, simplificînd ceva mai mult, chiar **Ion sau Ioanide,** nu în sens antagonic, însă, nu neapărat opunîndu-l pe unul celuilalt (ar fi și naiv și inutil s-o facem), nu urmărind deci neapărat o opțiune, ci mai mult din dorința de a vedea în ce măsură proza noastră ajunge la marile ei împliniri optînd pentru una sau cealaltă din cele două posibile direcții. Pentru care personaj vădește ea o mai mare comprehensiune ? Pentru omul obișnuit, pentru însul comun, sau pentru însul de excepție ? O trecere în revistă a eroilor de prim plan ai prozei noastre moderne, oricît de în grabă ar fi făcută, nu poate face abstracție de eroi ca Ion al Glanetașului, Mara lui Slavici, Rodovica lui Pavel Dan, uluitoarea galerie de personaje „de pe stradă" din schițele lui Caragiale, Moromeții (folosim pluralul din titlu referindu-ne la galeria de neuitat de personaje pe care ni le oferă romanul lui Marin Preda) și enumerarea poate continua desigur ajungînd, în cele din urmă, pînă la șoferii lui Nicolae Velea. Toți acești eroi sînt oameni obișnuiți (unii dintre ei atît de „tipizați", încît au devenit un adevărat simbol pentru o întreagă categorie socială, ca Ion a lui Liviu Rebreanu sau Moromete) definitiv intrați însă în fondul de aur al literaturii noastre. Scriitorul de astăzi obsedat de cotidian și de **omul obișnuit** pe care și-l vrea erou de prim plan al cărților sale, descoperă în acest sens o tradiție dintre cele mai strălucite. Desigur nu vrem să minimalizăm cealaltă direcție de afirmare a personajului (reprezentat în mod generic prin Ioanide). Însul de excepție, neobișnuit, ieșit din comun, nu este absent din literatura noastră și ar fi simplist să credem că o literatură poate evolua într-o singură direcție. Proza lui V. Voiculescu, lui D. R. Popescu, precum și unele personaje din romanele lui Nicolae Breban confirmă acest lucru. Ar fi însă tot atît de greșit să credem că **numai** o astfel de direcție, numai printr-o proză obsedată de excepție, preocupată de întîmplări și personaje ieșite din comun, propulsarea noastră spre universal (care se face de la sine și ar trebui să obsedeze mai puțin pe unii scriitori) poate fi finalizată. Bătrîna doică a lui Faulkner care străbate, așa cum am spus, victorioasă toate meridianele lumii, ne oferă o pildă la care trebuie să meditățm. Pornind de la această observație, sînt convins că **Moromeții** lui Marin Preda, în ciuda specificității lui, a lipsei de aderență la spectaculos și senzațional poate fi înțeles mai bine decît oricare carte a noastră de astăzi pe oricare meridian al mapamondului.

Ca un epilog la cele spuse în acest eseu (pe care l-am scris, mărturisesc încitat de colocviul publicat în „Luceafărul" pe tema „Omul muncii, erou al literaturii") aș transcrie cîteva fraze de deosebit interes extrase din intervenția talentatului tînăr prozator Nicolae Mateescu, la care subscriu din toată inima : „Pe de altă parte, unora li se pare că doar o operă de înaltă ținută intelectuală care să sondeze teritorii inaccesibile celor neavizați e demnă de a fi luată în considerație ; obscurul, crepuscularul și în genere toată recuzita barocă par a asigura de la bun început un net succes de stimă. Mai trebuie amintită și grija de a ataca doar marile idei și marile probleme. Dar nu întotdeauna un țel mare face și un scriitor mare. Cehov credea că scrie vodeviluri și făcea opere de geniu. Trist e cînd vezi pe cineva care își propune să scrie opere de geniu și nu ies decît vodeviluri".

atelier literar
poșta redacției

I. I. PĂLĂLĂU : Încă nu putem trage o concluzie netă. Se pare că nu vă lipsesc unele aptitudini pentru poezie (vizibile mai ales în „Fîntînă", „Om"), dar nu lipsesc, deocamdată, nici semnele inexperienței — naivități, stîngăcii, ecouri din lecturile școlare, etc. Există, însă, destule motive să continuați, intensificînd, în același timp, și preocuparea pentru studiu și lectură.

A. E. STANCIU : Interesantă, în fond, dar cam greoaie, cu destule poticneli, asperități.

H. LEON : Cîteva versuri răzlețe din ultimul plic par să spună mai mult decît pînă acum (în „Elogiu", „Tandru visez" etc.). Dar n-am reușit nici acum să descifrăm în întregime scrisul dv. atît de neglijent.

DORIN MĂRAN : Răspunsul la care vă referiți nu vă era adresat (ușor de înțeles, de vreme ce titlurile citate nu vă aparțineau). În ultimele plicuri, nimic nou !

SIMONA MUNTEANU : Aveți 16 ani, iubiți poezia, „cîntecul ierbii", „acești oameni minunați", etc., ceea ce e foarte normal și foarte frumos. Dar cele cinci poezii pe care ni le trimiteți se ocupă — toate ! — de gîndul despărțirii de această lume. („Cînd voi pleca", „Cînd se va topi ultima zăpadă", „miros a tărînă", „cînd mîine voi pleca"... etc.). Ceea ce nu mai e normal, nici frumos ! Ce-ar fi să începeți să cîntați și ceea ce iubiți ? — poate că versurile vor suna mai firesc, mai puțin fals, mimetic, decît acum. Atunci vom putea observa și noi, mai bine, care sînt — dacă sînt — șansele dv. în poezie.

M. MODRUJ : Cam rarefiate, cu tensiune și consistență scăzute. Oarecum mai aproape de reușită, „Confesiune", „Legendă".

E. M. VALENTIN : Nu sînt noutăți deosebite. Ceva mai bine, parcă, în „Adesea", „Tîrziu", „Nu pot veni", „Ascultă, fiule" (alterată de concesii prozodice : „striga din abject" (?!) — „obiect" etc.). Pentru cenaclu, adresați-vă secretariatului de redacție.

ASTERISC : Versurile sînt niște compoziții de efort, cam greoaie, fără fluență și limpezime. Altminteri, uneori, interesante, mai ales prin motivul tematic. Cîteva par să făgăduiască mai mult („Eu viu", „Au coborît neguțătorii"). De aceea, o concluzie fermă încă nu putem formula. „Frînghii de nisip" își propune prea mult pentru dimensiunile ei. Rămîne, deci, cam imprăștiată, cu unele săituri, cu pasaje rezumative-reportericești, cu un final indoielnic. Mai curată, mai densă, „Atunci, într-o iarnă" — e totuși un lucru ușor schematic, mai de grabă modest.

N. ALEXANDRU : Mai bună, „Concertul" (cealaltă, uscată, convențională), dar și aici pluteste un aer vetust, epigonic.

LORDU DANIEL : Versurile sînt slabe, fără perspectivă. În proză, par să existe unele aptitudini, încă nu suficient de clar manifestate. Ceea ce reprezintă, însă, un handicap grav, care anulează orice șansă de reușită, este nivelul foarte scăzut al pregătirii dv. (probabil, ați abandonat școala), exprimarea stîngace, rudimentară, deseori agramată, orizontul de cultură precar, primitiv etc... Înainte de orice, trebuie, așadar, să vă ocupați de rezolvarea acestor neajunsuri.

D. ANGHEL : Scrisă curat și cu oarecare îndemînare, schița rămîne nițel cam firavă, frugală, iar finalul, cu iz artificial (și comentariul lui) nu-i adaugă un plus de pondere (ci, dimpotrivă).

GH. FOMETESCU : Nimic nou, din păcate, (nici chiar în „prospectul" așa-zisului „nou curent în poezie"...).

SORIN DIN SIBIU : O pastișă eminesciană care vă poate fi utilă ca exercițiu, dar trebuie să vă încercați puterile condeiului și inspirației proprii. E necesar, de asemenea, să vă extindeți lecturile și asupra poeziei contemporane.

Doina Pătrașcu, Proca Nicolae, Ion Vlăsceanu, Țone Nicolae, Ion Vlăstar, Fudulu I. Vergil (manuscrisele nu se înapoiază ; răspunsuri acasă nu se pot trimite ; discuții „individuale", mai ample, n-au nici un rost, pe marginea unor texte care nu dau semne de talent), **Ler-Mih, Ionescu Nicoletta, Ephraim Zenit, Gh. Sterpu, Oproiu Adriana, C. Florea, V. A. M., Tilia Sanos, G. Vona** (ceva, în „Întîia oară"), **Iliuță D. Dumitru, Carpatic R., Dan R. Ion, Marcel Tolcea-Iulian, Brăileanu E., Radu Lionel** (versuri și proză) : Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

D. Bosoancă, P. Delun, R. Cange, Daniel Ioan, M. Vitiuc, Șerbiana (folosiți adresa redacției), **P. D. Chinezu, I. Vasca, H. Miheia, V. Gălățeanu, Șt. Costan, Onasis, Mariana Năstase, V. M. Sivan, V. Purcaru, Astor Chim, Popescu Popești, Vasile Florea, Alexandru Horvath :** Nimic nou !

Geo Dumitrescu

Cine umblă cu flori

nu cerșiți floarea
din mîna copilului cu ochii nătîngi
poate nimeni din voi n-a alergat
pe cîmp, disperat, să caute o
floare
poate nimeni din voi n-a plîns,
în neștire, de teamă...
e ora în care se cîntă imnul
Laurei
deși Laura nu e decît o
femeie de treabă
și puțin grasă
nu, vă rog, nu cerșiți floarea
din mîna copilului cu ochii nătîngi
și nu-i spuneți că are
o floare în mînă...

VALERIU DRĂGUȘANU

Lîngă frunza căzută

Lîngă frunza căzută
pasul se oprește înspăimîntat,
universul intră în derută
și o gură slută,
rece, mă sărută
tutelar și apăsat

Timpul nu mai știe să înceapă,
să se prăvălească înainte
ca o apă,
plin de înțeles și de cuvinte

Lîngă frunza căzută
lumina șade într-o rînă
galbenă și tăcută,
cu capul în mînă,
mirosind a tărînă

Lîngă frunza căzută
e un gust de cucută
urlă lupii și mă mușcă de piept,
iar eu stau și aștept.

EMIL GAVRILIU

Cristal

Cristal tulburător, o, minerală stare
lumina străpungînd în tine-și taie urmă —
lichen cu zbor în piatră
răsturnîndu-se temător sub sărutarea
soarelui, cristal tulburător, o, visul
nisipului întrupîndu-se într-o nobilă
stare a luminii.

VICTOR CROITORU

Uneori

uneori te mai gîndești la mine...
și-atunci îmi pierd memoria
și nu știu unde și de ce-am plecat
uneori mă mai gîndesc la tine...
și-atunci o vînă albastră
în tîmplă ți se sparge,
uneori te mai gîndești la mine...
și-atunci cînd vine iarna
cad în fîntînile înghețate
uneori mă mai gîndesc la tine...
și-atunci plesnesc oglinzile
în întunericul odăii tale,
uneori te mai gîndești la mine...
și-atunci ți se preface mîna-n scrum

Ion Pacea : „Toamnă"

cuvintele pe pagini singure se scriu
există cineva ce nu poate să-ndure
să ne gîndim unul la altul
în fulgerul aceleiași secunde
ținem pe umeri rînd pe rînd,
în loc de capete, pămîntul
bătut în relieful îmbrățișării noastre.

ELENA GÂRBU

Vaslui 1475

La zvonul de bucium îndoit după dealuri
Rugile-n drum spre Allah se lovesc,
Ca niște păsări de pradă închise
De geamul cerului aburit de săgeți.

ION ENACHE

Poem

Un fel de bucurie perenă este
întîlnirea cu tine
mă părăsesc gîndurile negre — vrăbii
zgribulite
într-un copac neplîns —
și iarăși devin luminos, transparent
lumina strugure tandru mi se topește
pe gură
cu un surîs ocult dezlegi nodul tăcerii
se face seară
se face dimineață
trupurile ard suav în zăpadă

CRISTINEL PRICOP

Sîntem o voce

Muzica lumii
nu cred să o fi ascultat cineva
însă aceasta
nu mă oprește
să-mi închipui
treptele ce duc
spre adîncuri,
apoi aburii uriași
ca niște cețuri,
învăluind sunetele
de orgă
ale celor cinci elemente
și corul,
venind din toate părțile deodată,
în care
sîntem o voce distinctă fiecare.

COSTEL I. ȘTEFĂNESCU

Piatra de rîu

mai curată îi era privirea
decît piatra spălată de rîu
cînd îmi spunea că există
ceva mult mai puternic
decît dragostea
să-l cred era de ajuns
cuvîntul său murmurat
în care se confunda marea
cu căderea fîntînii arteziene
cu vîntul încurcat în frunzișul
din dreptul ferestrei deschise
cădea seara cădea liniștea
și-n aer plutea ceva,
cu mult mai puternic
decît dragostea

VIORICA IONESCU

lirică poloneză

FRANCISZEK FENIKOVSKI
Inscripție pe o scoarță oltenească

Meleag de aur ! Soarele nu are
în tine-amurg și-n brazde, cînd îl culci,
în lanuri floarea soarelui răsare
iar strugurii pe-araci se fac mai dulci.

Meleag îmbietor ! Ne-așterni în cale
popasu-n umbră de stejari bătrîni
și cal și om beau cerurile tale
din jghiabul răcoroaselor fîntîni !

Meleag de vis ! Cu negri ochi ca mura
vin fetele cîntînd de la izvor.
Ce taină oare le îngînă gura
cînd buza și-o apleacă spre ulcior ?

MARIA PAWLIKOWSKA JASNORZEWSKA
Simbol

E alb, la fel ca inul din cămașă.
Și-i roșu — ca șuvoiul ce-o rană îl prelinge.
Pe-atîtea răni deschise stindardul nostru-i față
Care la timp oprește grea pierderea de sînge.

Sculptură de Gustaw Zemla

ANNA KAMIENSKA
Nașterea

ulciorul i-a spus mesei
duios :
— S-a născut un copilaș foarte frumos !
Masa i-a spus ferestrei —
Fereastra — prunului,
prunul — ierbii
și iarba
lăstunului.
Lăstunul a dus vestea
pînă la soare.
Soarele
s-a luminat și mai tare !

GHEORGHI SORGONIN
Zăpada

Mă grăbesc spre tine ca spre un tezaur,
dus de amintire, prin troiene grele,
unde-a ta iubire a topit în aur
neaua de-altădată-a visurilor mele.

Mă grăbesc spre tine înfruntînd neantul,
sub veșmîntul rece al nemărginirii,
unde-al nostru suflet pur ca diamantul
dărui vieții pura lui sclipire.

În românește de
Victor Tulbure și Raluca Tulbure

Memorialistică și viziune mitică

Urmare din pag. 1

materializată în descripție și anecdotică hiperbolizantă. Nu e nici o exagerare dacă spunem că Ionel Teodoreanu, mai ales cînd își amintește de membrii cercului „Vieții Românești", trăiește efectiv sentimentul descinderii pe tărîmurile miturilor. S-a spus, de pildă, că fascinanta „masă a umbrelor" în jurul căreia se adunau „vieții" are drept prototip legendara masă rotundă ce îi aduna la un loc pe eroii cunoscutelor romane cavalerești, comparația fiind împinsă pînă acolo încît să se afirme că însăși aura ezoterică de aici se insinuează în atmosfera „romanului mitologic" imaginat de scriitorul nostru. Fapt este că memorialistica literară românească nu mai deține un alt exemplu precum cel oferit de Ionel Teodoreanu în cazul căruia spiritul critic, confundat la alții cu orgoliul revanșei și al autosupraevaluării, face loc deplin admirației și nu o dată venerației. Proba vocației scriitorului pentru prietenia ideală nu comportă nici un dubiu și ceea ce-i salvează paginile memorialistice de la pericolul alunecării în oda ditirambică tocmai aici trebuie căutat, în coeficientul de sinceritate patetică inculcat procesului de retrăire a prieteniei. Această condiție fiind asigurată, memorialistul este liber să „mitologizeze" în orice direcție. Singurul lucru de care el dorește să ne convingă este **adevărul său.** Ca atare, nu există nici un motiv să ne îndoim că, de pildă, el **l-a văzut** pe G. Ibrăileanu **așa și nu altfel :**

„Profesorul Ibrăileanu intra palid (ca decolorat lunar), cu cearcăne de insomnie, zdrobit, preocupat și taciturn. Lumina părea că-l incomodează, ca pe bufnițe ; își întorcea spatele. Stătea adîncit în el, ca într-o hrubă, departe de toți și de toate, abia deschizînd gura cu buze arse de tutun, tăciunii. Numai după multe țigări, sărea de pe scaun, argumenta, se plimba tumultuos, dăruindu-se cu o vehemență meridională. Cum deseori își păstra pe umeri pelerina, cînd gesticula, părea un spadasin medieval.

Dar deodată se prăbușea în fotoliu, extenuat, preocupat de sănătate, de microbi, de curente (se temea de curente ca jucătorii de cărți de ghinion), de durerile ascuțite din picior, de bătrînețe, troienit de pesimism iremediabil, dezgustat de imbecilitatea oamenilor care cred în literatură și alte asemenea deșertăciuni — uitîndu-le însă pe toate și contrazicîndu-se superb ca un adolescent la auzul oricărei vorbe inteligente sau oricărui vers frumos. Mă uitam cu admirație, cu solidaritate și cu milă la el : n-avea somn, săracul. Totul în el era numai insomnie. O shakespeare-iană insomnie : pînă la moarte".

Cum se vede, înscriind prietenia în categoria privilegiată a miracolelor vieții, memorialistul nu ezita a-și apropria pe cei dragi dintr-o asemenea perspectivă afectiv-elegiacă, profund sentimentală, încît acestia se desprind parcă de condiția lor de **persoane reale** — și se reîntrupează în **personaje** de-a dreptul fabuloase. Fenomenul de potențare mitologizantă apare cu atît mai surprinzător în situațiile în care amînarea captează în fluxul ei personalități ce se află încă în viață. Ne gîndim în primul rînd la Mihail Sadoveanu, personaj de maximă circulație în memorialistica lui Ionel Teodoreanu. Veneratia autorului pentru marele său prieten nu are limite, căci iată doar cîteva dintre superlativele cu care îi împodobește portretul : tăceri avînd o „majestate de stejar" și „milostenia icoanelor a-toate-stiutoare" ; „mare boier al harului", „adevărat tată biblic, vrednic să spuie rugăciunea pentru toți" ; „străfulgerat de faruri, ca o stemă a Moldovei : zimbrul" ; „vorba lui, ca buzduganul lui Ștefan cel Mare" : „înconjurat de capete, ca o Evanghelie deschisă" ; „Sol al tainei, venit spre noi de demult, de pe depărtate tărîmuri" etc. etc. „Miracolul" care face ca atari hiperbolizări să nu se descalifice de la sine, să nu pară că aparțin unei simple atitudini protocolare rezidă, fără îndoială, în sentimentalitatea autentică a admirației. Spre deosebire de portretul dedicat lui Ibrăileanu, elementele din care se constituie portretul lui Sadoveanu aparțin mai puțin vizualității picturale și formulărilor explicit caracterizante în ordine caracterologică. Dimensiunile personalității sadoveniene încadrată între parametrii impuși de atribute precum cele de mai înainte sînt deduse din materia „românească" a cîtorva întîmplări extrem de semnificative al căror personaj central este însuși creatorul **Baltagului** și al **Fraților Jderi.** Cu remarcabilă intuiție sînt, astfel, explorate peripețiile unei călătorii întreprinse de marele prozator la Constantinopole (eveniment confirmat și de el în partea introductivă a nuvelei **Roxelana),** avîndu-i însoțitori pe Ionel Teodoreanu și pe Ștefana Velisar-Teodoreanu. Secvențele anecdotice **Un moldovean al tăcerii (Întoarcerea în timp)** și **Popasul printre oameni (Masa umbrelor),** întîmplările povestite de memorialist aici, prin ele însele captivante, de fapt, sînt puse în slujba unei „teze" morale fundamentale chemată să definească în esența sa mitică portretul lui Sadoveanu. Anume, Ionel Teodoreanu ne propune un „studiu" consacrat **tăcerii** sadoveniene, trăsătură considerată de el întru-totul definitorie pentru fascinanta personalitate a genialului său prieten. Chestiunea este enunțată în termeni care o circumscriu unui punct de vedere larg etnologic : „O strașnică formă românească (firește), dar mai cu seamă moldovenească a tăcerii e înfățișată de Conu Mihai (Sadoveanu), care tace cum alții cuvîntă, și întrebat și ne, tăcerea domniei-sale însoțindu-se (prin variație, expresivitate și intensitate) cu formele marei elocvențe". Epic, amploarea „tăcerii" sadoveniene este pusă în evidență prin relatarea „întrecerii" la care scriitorul participă avîndu-i concurenți pe reprezentanții uneia dintre cele mai impunătoare forme de tăcere, aceea a orientului islamic. Căci iată, dintre alte cîteva, acest episod povestit de Ionel Teodoreanu, pe cît de savuros în aspectul lui epic, tot pe atît de bogat în subtile tîlcuri :

„L-am cunoscut la Constantinopol, în dugheana lui Ibrahim-Lala-Iranin, negustorul persian, învingînd prin pasivitate. „Tîrguia" niște podoabe. Ibrahim a cerut un preț. Conu Mihai, îmbrăcat într-o pelerină amplă ca frunzișul unui castan, i-a oferit, cred, a suta parte din prețul certu. Ibrahim, cu ochi vrednici de pana lui Hafiz, a întors capul încoronat de ofensă.

Văzînd acestea, Conu Mihai s-a așezat pe scaunul din fața tejghelei, s-a statornicit în trup, și-a început să tacă.

Tăcea persianul, așteptînd ; dar Conu Mihai părea că tace fără să aștepte nimic. Și s-a încins o tăcere astrală, pentru vecia vecilor.

Ștefana Velisar și cu mine, care-l însoțeam pitici pe Conu Mihai, trecînd drept puiandrii lui, ne-am apucat de mînă și am fugit de lîngă balaurii tăcerii. Am cutreierat dughenile bazarului, pe îndelete, bine știind că n-avem pricină de grabă, și într-un tîrziu — hăt tîrziu — ne-am pornit să-l aflăm pe Conu Mihai. Tot acolo era, așa cum îl lăsasem, ca un deal în așteptarea stejarilor.

Și-am stat și noi mărunți în graba noastră de vietuitoare cu picioare-n loc de rădăcini, și am răbdat, pînă cînd persianul, simțind se vede că ghiaurul de acolo nu vine și se duce ca tot omul, ci stă ca muntele, de veci, — c-o mînă crispată de draci a împins marfa spre Conu Mihai, dîndu-i-o oricum, numai să plece... jertfă și lehamite. Ducă-se...

La plecare, Conu Mihai, adresîndu-se părintește Ștefanei Velisar, a spus c-un solz de zîmbet în lucirea ochilor :

— Vezi mata, duduie Lili, toate ies cum trebuie... Numai să ai răbdare".

Aparițiile lui Sadoveanu în redacția „Vieții Românești" se fixează și ele în memoria lui Ionel Teodoreanu dominate de aceeași impresionantă „mutenie", indiciu al tulburătoarei retrageri în sine a scriitorului, retragere din a cărei perspectivă, cu detașare demiurgică, este contemplată existența.

Luînd bine seama la toate acestea și privindu-le în relațiile lor firești cu însuși spiritul operei scriitorului, putem conchide că anvergura mitică a „tăcerii" sadoveniene, așa cum ne-o sugerează Ionel Teodoreanu, are drept geniu tutelar misterioasa, cvasi-impenetrabila tăcere a Sfinxului. Iată una din posibilele căi de inițiere și pătrundere în labirintul operei marelui nostru scriitor.

prezențe

Între 5 și 7 octombrie a.c., Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" din Capitală a găzduit cea de-a VII-a Întîlnire a redactorilor șefi de reviste literare din țări socialiste. Au participat, din **R.P. Bulgaria :** Vladimir Golev, redactor șef al revistei „Septemvri" ; Vasil Kolevski, redactor șef adjunct al revistei „Plamak" ; Maksim Naimovici, redactor șef adjunct al revistei „Sovremenik" ; din **R.S. Cehoslovacă :** Vladimir Reisel, redactor șef al revistei „Slovenské pohlady" ; Oldrich Rafaj, redactor șef al revistei Literární Měsičnik" ; Svatopluk Horečka, redactor șef al revistei „Světová literatura" ; Marian Kovačik, redactor șef al revistei „Romboid" ; Vladimir Lukan, redactor responsabil al revistei „Revue Svetovej literatúry" ; din **R.D. Germană :** Walter Novojski ,redactor șef al revistei „Neue Deutsche Literatur" ; Siegfried Rolnisch, redactor șef al revistei „Weimarer Beiträge" ; Jurgen Schlenker, șef de secție la revista „Sinn und Form" ; din **R.P. Mongolă :** Dalantain Tarva, secretar al Uniunii Scriitorilor ; din **R.P. Polonă :** Wilhelm Szewczyk, redactor șef al revistei „Poglondy" ; din **R.S. România :** Ion Arieșanu, redactor șef al revistei „Orizont" ; Vladimir Ciocov, redactor șef al revistei „Knijevni Jivot" ; Gabriel Dimisianu, redactor șef adjunct al revistei „România literară" ; Nicolae Dragoș, redactor șef al revistei „Luceafărul" ; Anghel Dumbrăveanu, redactor șef adjunct al revistei „Orizont" ; Hajdu Győző, redactor șef al revistei „Igaz Szó" ; Arnold Hauser, redactor șef adjunct al revistei „Neue Literatur" ; Dan Hăulică, redactor șef al revistei „Secolul XX" ; Janoshazy György, redactor șef adjunct al revistei „Igaz Szó" ; Letay Lajos, redactor șef al revistei „Utunk" ; Ioanichie Olteanu, redactor șef al revistei „Viața românească" ; Aurel Rău, redactor șef al revistei „Steaua" ; Emmerich Stoffel, redactor șef al revistei „Neue Literatur" ; Mihai Ungheanu, redactor șef adjunct al revistei „Luceafărul" ; Horia Zilieru, secretar responsabil de redacție al revistei „Convorbiri literare" ; din **R.P. Ungară :** Pal E. Feher, redactor șef adjunct al revistei „Kritika" ; Thiery Arpad, redactor șef adjunct al revistei „Kortars" ; din **Uniunea Sovietică :** Iurii Surovțev, redactor șef al revistei „Literaturnoe Obozrenie", Anatolii Ananiev, redactor șef al revistei „Oktiabr" ; I. Lazarev, redactor șef adjunct al revistei „Voprosi Literaturi".

Cuvîntul de deschidere a fost rostit de Virgil Teodorescu, președintele Uniunii Scriitorilor. Lucrările Întîlnirii au fost conduse de Ion Hobana, secretar al Uniunii Scriitorilor. Dan Hăulică și Aurel Rău au prezentat referatele „Rolul revistelor literare în dezbaterea problemelor esteticii marxist-leniniste și ale realismului în literatură" și, respectiv „Forme de colaborare între reviste", pe baza cărora s-au purtat discuții, într-un spirit constructiv, propriu relațiilor de bună colaborare stabilite între revistele literare din țările socialiste.

Georgeta Năpăruș : „Culesul"

parodii

ALEXANDRU ANDRIȚOIU :
Exercițiu

Cine-a zis mă rog că mie mi s-a
hărăzit de ani și ani să-ți port
chipul tău frumos de Mona Lisa
stins acum, grozav de stins și mort.

E un timp sublim de fericire
cînd cuprins de grabă fiecare-și
caută norocul în iubire
cum de mult, la pește, Petru Rareș.

Deci destul. Suspinele-s deșarte
nu te tîngui acuma. Ce-s cu
versurile astea dintr-o carte
ce-a făcut-o T.G. Maiorescu ?

Astfel zise el cu disperare
dar să înțeleagă dînsa nu vru
și-a plecat în semn de răzbunare
agățată într-un cui, la Luvru.

Mircea Micu

Cuvinte rare : revistă, zoală, Oradea, navetă, aer, Nae, borsec, poet, sculptor.

Selecție metaforică : Spuneți-mi, vă rog, ce meșter faur / îndrăgind nespus culoarea-albastră / a tăiat cu foarfece de aur / de pe cer, eșarfa dumneavoastră".

sport

O echipă care-și fură singură căciula

Ce se poate spune fără posibilitatea controversei este că echipa noastră de fotbal i-a ajutat pe cehoslovaci să cîștige meciul de la Praga. În formă dar cu condiție fizică inferioară celei a echipei Cehoslovaciei, selecționata română de fotbal a pierdut la Praga cu 3—2. Am condus cu 1—0 după un joc excelent, am fost egalați în urma unei inadmisibile greșeli tehnice. Am condus cu 2—1, dar am intrat în regretabile minute 60 în care echipele noastre cad fizic și am primit două goluri pe care cu mai multă atenție le-am fi putut evita. La 3—2 Iordănescu l-a obligat pe Dobias să faulteze în careu, dar Dudu Georgescu, iarăși inadmisibil, ratează egalarea. Inexplicabile semne de blazare încep să-și facă loc la unii jucători români, fapt greu de acceptat la sportivi selecționați să apere culorile patriei.

Echipa Cehoslovaciei se poate felicita pentru rezultat, dar victoria e mai puțin semnificativă decît ar fi dorit-o. Mai ales că ea a beneficiat și de serviciile unui arbitraj care a favorizat-o în repetate rînduri. În concluzie echipa Cehoslovaciei ne-a plăcut mai puțin decît la București, jocul de la Praga arătînd-o mult mai vulnerabilă decît ni s-a părut la București și la Belgrad. Dar cehoslovacii joacă orice meci cu ambiție și țin la palmares mai presus de orice. Ei știu să facă uz, și abuz, de calitățile lor, lucrul l-am văzut pe micile ecrane, fără a-și face prea multe scrupule. Față de această ambiție, elanul jucătorilor români a fost insuficient, dorința lor de victorie slabă, voința de joc intermitentă. Nu lipsa calităților tehnico-tactice a privat echipa României de victorie, ea n-a fost inferioară — atunci cînd a jucat bine — gazdelor, ci absența resurselor fizice și morale.

Ce ne-a mai arătat meciul ? Că se poate juca bine și fără Dumitru, lucru pe care antrenorii ar fi trebuit să-l anticipeze și la București. Răducanu a apărat bine pînă la faza primului gol. Din această pricină credem că are nevoie de un înlocuitor mai sobru. Apărarea a fost din nou punctul forte, minus primirea ultimelor două goluri, dar Manea este încă un fundaș nerealist. Cheran, foarte bun, a jucat mai bine decît la București, Sătmăreanu și Sameș au depus un efort considerabil, lucru de care nu-l credeam în stare pe cel de al doilea, Dinu a fost util aruncînd în față mingi excelente de contraatac. Bölöni s-a remarcat atît în apărare cît și în atac. Un meci bun, întunecat de ratarea loviturii de pedeapsă, a făcut Dudu Georgescu. Se pare că nu e omul indicat să execute în întîlnirile internaționale aceste lovituri. Mai nimerit ar fi fost poate Răducanu, Balaci, Iordănescu, Troi au alcătuit un trio ofensiv penetrant, dar ultimul nu s-a ridicat la înălțimea abilității tehnico-tactice a primilor, Balaci a făcut un meci excelent confirmîndu-și selecționarea și valoarea. Foarte bine a evoluat Iordănescu în fața lui Dobias pe care l-a dominat. Selecționata română n-a jucat rău și a greșit puțin, dar a greșit decisiv.

Cu toate meritele evidente, fundașii noștri centrali au fost absenți la faza celor două goluri cehoslovace din acțiune. Ele au fost marcate de adversari complet liberi, ceea ce ne semnalează încă o dată că jucătorii români au momente cînd dispar cu totul din joc, deși sînt în teren. O permanentă mișcare, timp de 90 de minute, este un ideal vechi pentru reprezentativa noastră, greu însă de atins după cît se vede. Cu o permanentă mișcare în teren, timp 90 de minute, echipa noastră ar fi putut obține performanțe mai bune decît cele știute. Din aceleași pricini, ea pierdea mai de mult un meci la Bratislava cu 0—1. Cehoslovacii cîștigau atunci tot datorită faptului că nu au renunțat nici un moment la ideea victoriei, jucînd în consecință.

Acest meci spune și altceva. Cehoslovacia ne este un adversar sportiv tradițional și dacă fotbaliștii noștri n-au schimbat nimic în balanța întîlnirilor cu Iugoslavia, Polonia, Bulgaria, Ungaria, alte adversare tradiționale, balanța recentelor noastre jocuri cu Cehoslovacia ne indică saltul calitativ al fotbalului nostru. Jucăm mai bine în compania acestui adversar, altădată extrem de redutabil pentru noi, am scos bune performanțe în grupele în care am jucat alături de ei, dar nu reușim să păstrăm constant aceeași cotă valorică. Întîlnirile cu Cehoslovacia sînt cel mai bun barometru al fotbalului nostru. Ultima întîlnire ne-a arătat că fotbaliștii români au calități native ale bunei performanțe, dar că le lipsește ceva, foarte puțin, pentru a o obține. Ce e de făcut ? E poate vremea să ne dea un răspuns mai clar tehnicienii care răspund de această echipă, de fotbalul românesc.

Discobol

centenarul brâncuși

Cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la nașterea sa, anul 1976 a fost declarat : AN INTERNAȚIONAL BRÂNCUȘI. Cu această ocazie, între 15 și 18 septembrie, Bucureștiul și Tîrgu Jiul au găzduit lucrările Sesiunii internaționale cu tema : „Brâncuși în arta secolului XX" la care au participat numeroși specialiști români și invitați de peste hotare.

Încercînd să dea glas ecourilor pe care opera genialului sculptor le stîrnește pe cele mai diverse meridiane, semnificația lui Brâncuși ca întemeietor al artei secolului XX — revista „Luceafărul" consemnează în numărul de față cîteva opinii ale unora dintre participanți.

„un titan al artei contemporane"

CAROLA GIEDION-WELCKER (Elveția)

L-ați cunoscut și admirat pe marele Brâncuși, ați scris despre el nenumărate pagini care rămîn de căpătîi în studierea operei sale.

Îmi amintesc de ziua în care l-am cunoscut. Jean Arp m-a pregătit pentru întîlnirea cu acest Sfînt Nicolae — nu știu nici acum dacă era o aluzie la barba sa de sfînt sau la rolul de salvator al sufletelor pierdute. Eram foarte stînjenită la început, dar imediat ce am început să discutăm mi-am dat seama că mă aflu în fața unui om deosebit, simplu, primitor și blajin și stinghereala a dispărut ca prin minune. Am rămas fascinată de operele care se aflau în atelierul său, opere care trădau originea sa rustică și care te umpleau de o bucurie pură. Sculptura sa striga parcă această bucurie către un univers cosmic care să unească toate spiritele și să tindă spre o sublimare a volumelor, spre o eliberare psihică. „Pasărea în spațiu", spre exemplu, vorbește parcă, devenind simbolul elevării spiritului. Sculptura sa este străbătută de inocența copilăriei care, după cum spunea și Brâncuși și André Breton, ar trebui să dureze toată viața.

FLORENCE HETZLER (S.U.A.)

Recent, criticul de artă american Sidney Geist, cunoscut exeget al operei lui Constantin Brâncuși, scria într-un articol cîteva interesante considerații despre influența pe care sculptorul român a avut-o asupra unor artiști americani, din vremea sa — Isamu Noguchi, Jose de Rivera, Barnett Newman — și din epoca noastră. Ce ne puteți spune în legătură cu aceasta ?

Brâncuși a influențat puternic nu numai arta americană, ci și arta universală. Mulți artiști îi datorează sculptorului român enorm de mult, chiar dacă nu toți recunosc lucrul acesta. Dan Flavin, Carl Andre, Robert Morris, Tal Streeter, Cristopher Wilmorth, sînt numai o parte din artiștii americani, în opera cărora influența brâncușiană s-a făcut puternic simțită.

Pămîntul românesc atît de bogat în tradiții și artă a lăsat, după părerea dv., urme în operele create de Brâncuși ?

România are nu numai oameni minunați ci și o istorie bogată, pe care noi americanii nu o avem. Această istorie, această artă, a constituit pentru sculptorul român principalul izvor de inspirație. Mit și simbol, trecut și viitor, bucurie și tristețe, început și sfîrșit, toate acestea au fost transpuse în operele lui Brâncuși direct din tezaurul de nesecat al folclorului românesc. Genialul sculptor a „prins" timpul în „Coloana fără sfîrșit", mișcarea în „Peștele", esența zborului în „Pasărea în spațiu", iubirea în „Sărutul" și în „Poarta sărutului", în felul în care creatorul popular vedea toate acestea. Proiectul pentru „Templul meditației" de la Indore este de asemenea o operă în care se poate descifra lesne mitologia românească într-o interesantă simbioză cu cea indiană, cu care, deși pentru unii pare curios, are multe puncte comune. Materialul preferat al lui Brâncuși era lemnul, la fel ca și pentru țăranul român, care a lăsat opere de artă nemuritoare fără asemuire în altă parte a globului. Mircea Eliade, un alt mare român, spunea citindu-l pe Brâncuși că nu poți afla despre tine însuți decît la tine acasă. În consecință, toți cei care vor să-l înțeleagă pe maestru, care vor să ajungă la esența operei sale, trebuie să cunoască și să înțeleagă România cu mitologia sa atît de încîntătoare. Brâncuși a luat cu el în mijlocul Parisului vatra sa de acasă, aceasta rămînînd un adevărat simbol al apartenenței sale la satul românesc, fiind dovada atașamentului său continuu la tradiția românească. „Înțelepciunea pămîntului", de pildă, este o sculptură atît de simplă, de firească, de nobilă și nesofisticată, este o sculptură țărănească care niciodată nu va muri. „Peștele", deși denotă o anumită influență a avangardei, arată în același timp că artistul nu s-a desprins de rădăcinile sale românești. „Masa tăcerii" este o masă țărănească, „Coloana fără sfîrșit" este desprinsă parcă din pridvorul țărănesc, iar alte opere ale sale sînt străbătute de spiritul tradiției țării sale, a cărei artă o reprezintă cu cinste.

ATHENA TACHA-SPEAR (Grecia)

Considerați că între creația lui Brâncuși și arta populară românească există o legătură evidentă, chiar și pentru exegetul de artă aflat în afara spațiului românesc ?

Am fost în Maramureș, din păcate numai două zile. Am văzut cîteva sate care mi-au plăcut deosebit de mult și cîteva biserici din lemn pe care le consider adevărate capodopere arhitecturale ce trebuie făcute cunoscute lumii întregi. Sînt pline de frumusețe, farmec, delicatețe și finețe. Cît despre originalitate... Imediat ce am luat contact cu pămîntul românesc și în special cu satul, mi-am dat seama că-l înțeleg mai bine pe Brâncuși. Este artistul care, profund ancorat în creația populară a țării sale, a reconceput, a reinventat formele specifice folclorului românesc, pe care le-a transformat din simple schițe în idei complete, perene, în stare să concureze cu tot ce a creat mai bun arta secolului nostru. El a metamorfozat motivele artei populare românești într-o artă superbă, magnifică, rafinată, plină de simboluri și semnificații adînci. Formele sculptate în lemn, preocuparea pentru forme contradictorii („Regele regilor", „Himera") reprezintă la Brâncuși același lucru ca și combinațiile singulare ale formelor decorative la porțile masive care se întîlnesc la tot pasul în satele maramureșene. „Himera" este o combinație de elemente geometrice la care capul ajunge biomorfic, reprezentativ, simbolic, putînd fi al unui animal sau al unui om. Cred că așa cum masivitatea și decorativismul porții românești impune în fața privitorului care nu poate decît să admire pierdut în extaz arta celui care a creat-o, tot astfel și arta sculptorului român impune făcîndu-te să te prosternezi în fața ei. Ce ar fi fost Brâncuși dacă nu ar fi trăit în România, dacă nu ar fi fost îmbibat de tradiția gliei sale strămoșești ? Creația populară a țării dv., atît de apropiată de cea greacă, cu excepția arhitecturii care la noi își are capodoperele plăsmuite în piatră în care Grecia este atît de bogată, în vreme ce la dv. mi-a plăcut foarte mult arhitectura în lemn, se caracterizează prin simplitate, severitate, economie, fragilitate. Îmbrăcat cu straiele unui țăran român, Brâncuși trăia în plin Paris ca și în satul său natal și a simțit că în folclorul țării sale pe care, deși era departe, n-a uitat-o niciodată, nici o clipă, poate găsi adevărata sursă de inspirație.

MARIELLE TABART (Franța)

Musée National d'Art Moderne din Paris, care a primit moștenirea lui Brâncuși, posedă pe lîngă sculpturile și desenele sale, desene ce au făcut obiectul interesantei expoziții de la începutul acestui an și o bogată colecție de fotografii făcute de artist. Care este, după părerea dv., rolul fotografiei în procesul de creație al lui Brâncuși ?

Fotografiile lui Brâncuși fac parte din creația sa, constituind un capitol aparte extrem de interesant și prea puțin cunoscut de majoritatea iubitorilor artei sale. Pentru artist, fotografiile au fost acelea care au redat fidel un obiect, mediul înconjurător, l-au ajutat să surprindă amănunte și caracteristici ale unui colț de natură, ale unor lucruri care pentru el constituiau un subiect de observație, necesar procesului de creație. Fotografiile au constituit pentru sculptor înlocuitoarele schițelor, desenelor, pe care orice sculptor le face înainte de a-și plăsmui opera. Brâncuși a ținut multă vreme această comoară departe de ochii admiratorilor și de-abia după

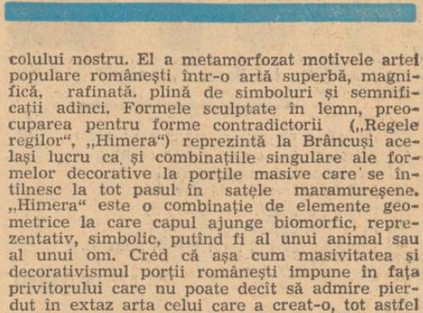

Brâncuși : „Peștele"

Brâncuși : „Poarta sărutului" (detaliu)

moartea sa ele au constituit un interesant obiect de studiu pentru o mai bună înțelegere a creației acestui mare sculptor al tuturor timpurilor.

PIERRE ROUVE (Anglia)

Ce înseamnă pentru dv. ca estetician și filozof „capitolul Brâncuși" pentru cultura universală ?

Atît creatorii de forme, cît și cei ai gîndirii, din întreaga lume au o mare datorie față de Brâncuși. Vocabularul logic este prea restrîns pentru a putea găsi acorduri care să ne facă să înțelegem de prima dată creația sa. Pentru a o înțelege, trebuie să încercăm să înțelegem în primul rînd filozofia și cultura unei Europe marginale care nu s-a aflat în centrul evenimentelor ce au dat naștere marilor curente culturale europene. Brâncuși aparține unei regiuni a Europei care și-a urmat propriul ei drum, cu totul diferit de drumul marilor țări europene, în care Renașterea, de pildă, a avut un rol atît de important, dar nu mai puțin lipsit de contribuție la dezvoltarea culturii universale. Nu trebuie să pornim de la judecăți greșite care consideră o țară înaintată sau dezvoltată din punct de vedere cultural și alta înapoiată. Civilizația nu poate fi asemuită cu o cursă de cai la care participă cîștigători siguri și outsideri. Brâncuși a fost un exemplu de coerență nondogmatică, un mare artist care ne-a dat o lecție de erezie fertilă. El ne permite să luăm contact cu o țară bogată în artă și gîndire, pe care eu o numesc țara lui Eminescu și Brâncuși și pe care toți oamenii iubitori de a cunoaște cît mai mult trebuie să o vadă. Îmi pare rău că deși am mai fost în minunata dv. țară cu prilejul Congresului de estetică, nu cunosc bogăția culturii românești, o cultură care s-a dezvoltat la interferența culturii occidentale cu cea orientală și care și-a păstrat acea notă de originalitate care o face atît de deosebită. Voi reveni să o aprofundez.

MAURIZIO FAGIOLO (Italia)

Ne bucură faptul că în cadrul multiplelor dv. preocupări ați inclus și alcătuirea unei cărți despre Constantin Brâncuși. Colaborați cu renumitul critic de artă Giulio Carlo Argan cu care ați publicat un interesant „Ghid de istoria artei" și care a scris în presa italiană și chiar în revista noastră „Contemporanul", lucruri deosebit de interesante mai ales în legătură cu originile țărănești ale artei lui Brâncuși. După ce ați audiat cu atît interes comunicările colocviului și ați urmărit filmele „Brâncuși", după vizitele de la Tîrgu Jiu și de la muzeele de artă, de istorie și al satului din București, ce ne puteți spune că ați luat în „tolba" dv. de brâncușolog și de admirator al artei populare a țării noastre ?

Actualitatea lui Brâncuși și perenitatea artei sale care-l va face să reziste tuturor timpurilor, constau în faptul că este unicul artist contemporan care a pornit pe un drum dialectic, între o absolută simplitate și puritate și o extraordinară complexitate. La Brâncuși pot fi observate lucruri simple care de fapt sînt foarte complicate. „Poarta sărutului", spre exemplu este redusă la cel mai vechi sistem arhitectural pe care-l cunoaște omenirea : acela trilitic, care constă în așezarea unei pietre orizontale peste două pietre verticale. Fiecare din operele marelui sculptor român este încărcată de simboluri. Scaunele de la „Masa tăcerii" (simbolul prieteniei) sînt în număr de 12 — orele zilei sau lunile anului (deci simbolizează timpul). Același timp care se scurge lent și continuu ca și Jiul din spatele „Mesei tăcerii" este simbolizat și în „Coloana fără sfîrșit" de modulii care se repetă și care amintesc de niște clepsidre. În general, cifrele au după părerea mea, la Brâncuși, un rol simbolic : în partea superioară a „Porții sărutului" sînt 16 perechi de îndrăgostiți care se sărută. Interesant este de asemenea faptul că după ce face tabula rasa, Brâncuși pornește de la zero, ab ovo. Este oul care are o formă atît de simplă și care este în același timp atît de complicat conținînd în el atîta complexitate și mister. Creația lui Brâncuși este un continuu discurs al vieții și morții : „Rugăciunea" și „Sărutul" în cimitirul de la Buzău și respectiv Montparnasse, „Poarta sărutului" — monument înălțat pentru a cinsti memoria eroilor căzuți în timpul primului război mondial pentru apărarea patriei — sînt de fapt adevărate simboluri ale vieții. Întregul complex de la Tîrgu Jiu reprezintă un minunat exemplu de integrare a operei de artă în cadrul naturii, cu atît mai de admirat cu cît în arta occidentală a secolului nostru natura a căzut în totală desuetudine. Brâncuși a înălțat natura la rangul ce i se cuvine, așezîndu-și în mijlocul ei operele cele mai importante. Mi-am dat seama că pentru a-l înțelege mai bine pe sculptorul dv. trebuie să încerci să înțelegi minunata dv. artă populară, folclorul românesc atît de bogat și original. Am rămas profund impresionat de lecția de artă populară românească pe care am luat-o la interesantul dv. Muzeu al satului în compania unui ghid atît de erudit ca Ion Frunzetti. Ca și în arta populară, Brâncuși a plecat de la elementele primordiale : apa, pămîntul, cerul, pe care le-a imortalizat în lemn sau piatră, materialele pe care le folosește cu predilecție și meșterul popular. Aleea care duce de la „Poarta sărutului" la „Masa tăcerii" îmi sugerează un periplu ca în evul mediu, în care îți căutai reculegerea spiritului și găseai acea liniște sufletească atît de necesară creației. Ceea ce mi se pare foarte important la Brâncuși este faptul că a știut să folosească toate materialele (lemn, piatră, marmură, bronz, ghips) tocmai pentru a demonstra că în artă primează ideea și nu forma. „Să creezi ca un Dumnezeu și să muncești ca un sclav", acestea au fost cuvintele sale pe care le-am ales pentru titlul cărții mele.

GEORGES CHARBONNIER (Franța)

Sînteți pasionat de „Coloana fără sfîrșit" a lui Brâncuși. Ce observații noi ați făcut în legătură cu această genială creație a titanului de la Hobița ?

Explorarea „Coloanei fără sfîrșit" ne permite să ne dăm seama că artistul a plecat de la ideea de repetivitate ajungînd la cea de diferențiere. Coloana este alcătuită de fapt din moduli așezați unul peste celălalt. Se poate ușor observa asemănarea dintre modul și o clepsidră ceea ce ne face să ne gîndim că de fapt această magnifică coloană a vrut să reprezinte scurgerea continuă a timpului. În funcție de locul de unde o privești această monumentală operă de artă se prezintă în diverse feluri, dînd totdeauna o impresie fantastică. Deși la prima vedere modulul care alcătuiește coloana nu este un motiv folcloric, lucrul acesta se face simțit, se ghicește dincolo de aparențe. Ca și în muzica contemporană în care repetivitatea joacă un rol important, repetivitatea modulului a stat la baza alcătuirii coloanei.

Care este după dv. locul lui Brâncuși în istoria artei ?

Voi fi scurt. După mine sculptura are doi mari titani. Aceștia sînt Michelangelo și Brâncuși.

La acest colocviu sînteți nu numai în calitate de invitat pentru a ține o interesantă comunicare ci și de reprezentant al Radioteleviziunii franceze. Ce părere aveți de colocviu și de comunicările prezentate ?

A fost o întîlnire foarte utilă pentru aducerea la cunoștință a unor aspecte inedite și a unor păreri noi cu privire la creația marelui dv. sculptor. Personal am întîlnit cîțiva critici de seamă pe care i-am intervievat pentru emisiunea „France-culture", critici care mi-au spus lucruri inedite extrem de interesante pentru iubitorii din Franța ai artei lui Brâncuși.

BARBU BREZIANU

V-aș ruga să ne spuneți cîteva cuvinte în legătură cu colocviul care s-a încheiat recent.

Colocviul Brâncuși, care a avut loc cu prilejul sărbătoririi centenarului nașterii artistului, este

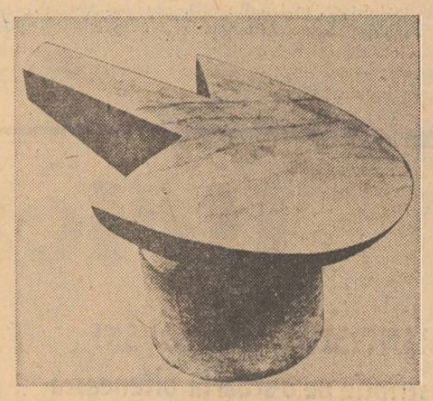

Brâncuși : „Țestoasa zburătoare"

mult mai important ca participare și bogăție și profunzime a problemelor decît cel de acum 9 ani. Au participat veteranii Carola Giedion Welcker, Vasile G. Paleolog, Ion Jalea și numeroși invitați de prestigiu de peste hotare. Personal mi-au plăcut comunicările susținute de Ion Frunzetti, Edgar Papu, Dan Hăulică, care au adus interpretări noi ale creației brâncușiene. Edith Balasz a spulberat legenda influenței artei negre asupra sculptorului nostru demonstrînd obîrșiile sale naționale ignorate în occident. Marielle Tabart ne-a prezentat un Brâncuși fotograf, un artist care-și lua singur repere, pentru a-i ajuta la evoluția fiecărei opere, prin senzaționale fotografii, în mare parte inedite, pe care artistul nu le-a arătat nimănui. Păcat că din cauza participării numeroase nu au putut fi susținute toate comunicările și nu a mai rămas timp pentru discuții, care sînt atît de necesare la un colocviu, discuții ce aduc lămuriri și aruncă o nouă lumină asupra anumitor probleme.

Deși ați spus și ați scris atît de mult despre Brâncuși, știu că găsiți totdeauna ceva nou de adus la cunoștința celor interesați de genialul nostru sculptor. Ce ne puteți spune în cîteva cuvinte ?

Brâncuși se ascundea în spatele operelor sale. Fiecare sculptură a sa este de fapt un portret moral al său. Puritatea și candoarea artistului sînt camuflate de imaginile copiilor pe care i-a desenat și sculptat, lucru relevat și de Francis Picabia în 1922.

Nicolae N. Rădulescu

mapamond

Tu îmi vorbești

Tu îmi vorbești de vîrsta-ți, de firele-ți de păr
argintiu,
Iar eu îți privesc mîinele, petale de laur
trandafiriu
și pe gîtul tău acea cută grațioasă.
Iubesc cenușa de pe genele și pleoapele tale și
ochii tăi
de aur adînc, ochii tăi
Soare peste roua verde-aurie, iarba măruntă a
dimineții,
Ochii tăi în Novembre, asemenea aurorii
imprejurul
Castelului de pe insula Gorée.
Ce putere ! în adîncurile lor stă soarta
corăbiilor aruncate dumnezeului negru.

Iubesc proaspetele-ți riduri, aceste umbre ce
colorează
Cu un roz viu surisu-ți de Septembrie,
aceste flori ale ochilor și gurii tale,
Privirile, surisul tău, balsamul mîinilor,
alintul pielii palid — mătăsoase
Cu care farmeci îndelung grădinile Edenului,
Femee ambiguă, tu, numai ,patimă, numai
blîndețe.

Tîrziu, în inima anotimpului rece, cînd liniile
chipului tău mai pure vor fi,
Obrajii-ți mai trași, privirea mai distantă,
Doamna mea, cînd ridurile vor fi vintuite
Asemenea cîmpiilor iarna, pielea ta, gîtul tău,
corpul tău sub oboseli,

Mîinile-ți mici și diafane, voi aștepta comoara
la ruga mea repetată
Și fără de soare în lunga noapte de gînduri
Cascada aceleiași melopei, murmurul
izvoarelor tale de suflet.
Vino ! noaptea curge pe terasele albe și tu vei
sosi,
Luna alintă marea cu lumina-i de cenușă
transparentă,

În zări se odihnesc stelele peste abisurile nopții
marine
Și insula se alungește ca o cale lactee.
Dar ascultă, auzi ? șirul de lătrături stinse,
abia sosind dinspre cap Manuel și muzica
Legănătoare din restaurantul micului golf ;
Ce muzică nemaiauzită, suavă ca un vis.

Neprețuito !...

léopold sédar senghor

„scrisori din anotimpul ploios"

Continentul negru își face tot mai auzită poezia. Opera lui Senghor a fost revelată publicului românesc printr-o recentă apariție de la editura „Univers", Jertfe negre, în traducere, cu prefață și note de Radu Cârneci, un mai vechi și fidel admirator al său, care a realizat echivalențe fericite, capabile să transmită fiorul indescriptibil al acestei arte genuine, cu tensiunea ei adesea fără limită și cu nota meditativă, atît de caracteristică poetului cărturar. Senghor este, desigur, în primul rînd un cîntăreț al destinului Africii, al jertfelor sale, cum spune și titlul foarte sugestiv, al suferinței poporului negru, dar și al demnității sale. El este solidar cu libertatea, oriunde aceasta suferă, și de aceea fostul luptător în armata franceză împotriva barbariei naziste, va elogia fraternitatea dintre albi și negri, capacitatea lor de a se opune împreună tenebrelor care-l amenință pe om. Nici un accent nu este însă mai pur în opera lui Senghor decît reverența față de tradiția africană, față de profunzimea istorică și culturală a Africii : „Inima mea se află din nou pe treptele înaltei clădiri. / Îngenunchez la picioarele voastre, în pulberea pioșeniei mele, / La picioarele voastre, Strămoși pururi prezenți, care, mîndri, dominați marea sală cu mișcările voastre ce sfidează Timpul. / Credincioasă slujitoare a copilăriei mele, iată picioarele mele mînjite de noroiul Civilizației. / Toarnă-mi peste ele apă ca lacrima, și singure tălpile mele să pășească pe rogojinile tăcerii. / Și pace, pace, pace, o, Părinții mei, să coboare pe fruntea Fiului risipitor". Este prinosul de recunoștință a unui mare fiu pentru părinții săi spirituali, a căror tradiție o continuă într-un chip atît de strălucit. Poate că nu întîmplător poezia lui Senghor cîntă pe învingător, pe cel mai bun dintre luptătorii tribului. Este un mod de a-și transcrie o inclinație mai adîncă pentru gloria ce confirmă virtuțile colectivității și acordă chiar perenitatea, soliditatea monumentului.

Aurel-Dragoș Munteanu

Înserările noastre

Înserările noastre, în amurgul după-amiezelor :
Acolo, tu, la ora ceaiului, aici, eu, cu visurile,
cînd gîndul
alunecă și sufletul se lasă-n delir.
Aici, eu pe înalta terasă, jos parcul sub focul
amurgului și
marea și insula dragă, Gorée.

Acolo, tu și în fața ta valurile fremătătoare de
griu pe
versantul cîmpiilor înalte
Înaintea mea, aici doar tăcerea umedă și singur
vuietul mătăsos al valurilor
Brusc despicat de țipătul cocorilor
Care se cheamă înaintea nopții. Ziua se topește
deopotrivă cu zeii albi ai întunericului.
Ziua moare pe zidurile albe, pe terasele albe ale
Insulei
O dată cu splendidul concert al păsărilor în
crepuscul.

Și iată, noaptea coboară peste Gorée într-un roz
vechi
învesmîntată, precum odinioară seniorii
Cînd intrau în Marele Bal. Noaptea coboară peste
insula blîndă, acolo, lămpile se aprind
Peste mare, în port, s-aprind lumini pe marile
vapoare, de-a lungul bordurilor lumini :
Cargoul de Glasgow, mineralierul de Yokohama,
tankul petrolier scandinav de trei sute de mii
de tone,
Lung cît un autodrom, unde lumea se plimbă cu
bicicleta,
al cărui castel este un chioșc pentru muzică
Oh, și s-aprind toate dorurile unei vacanțe
sfîrșite,
Oh și mereu, în amurg, singeră inima mea
către tine.

Și, departe, acolo printre trandafiri, te visezi, așa
cum îmi scrii la Prințul Negru,
Așa cum visa, în trecutele vremi, Doamna la
Alesul său plecat, plecat și pierdut...

În românește de
Radu Cârneci

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XIX
42
(755)
Sîmbătă
16 octombrie
1976
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Poezia patriei

Lirica cultă românească își are așezate pe frontispiciul existenței sale simplele și mereu adevăratele îndemnuri testamentare „Las vouă moștenire / Creșterea limbii românești / Și-a patriei cinstire". Sub semnul acestui crez vizionar s-au așezat în templul menit eternității, ctitorit de geniile și marile talente ale poporului, poeme memorabile, mărturisind toate laolaltă continuitatea unui sentiment fundamental, a unei simțiri întru cinstirea și gloria patriei, **sentimentul dragostei de țară.** Izvorită dintr-o înțelegere și asumare patetică și lucidă a istoriei, dintr-o comuniune de spirit și simțiri cu tot ce s-a afirmat demn și durabil în faptele acesteia, **poezia patriei** se constituie într-o amplă școală de educație spirituală. Cînd în documentele de partid, în lucrările Congresului al XI-lea al partidului și în Programul istoric adoptat de acesta, în magistrala expunere a tovarășului Nicolae Ceaușescu la primul Congres al educației politice și al culturii socialiste, în sinteza Programului de măsuri, supusă recent dezbaterii publice, este evocată istoria patriei și subliniată necesitatea cunoașterii ei drept reazim al conștiinței de sine a poporului, drept pildă pentru viitor, în mod firesc și fiecare artist își află și își asumă grave responsabilități. Există o nobilă tradiție artistică a poeziei patriotice, o tradiție ce se cere nu numai cunoscută și respectată ci și continuată în noile condiții sociale, prin noi împliniri lirice, toate așezate sub semnul valorii, al travaliului îndelung. Fără această dimensiune majoră, pe care o conferă sentimentul dragostei de țară și de popor nu a fost și nu poate fi concepută însăși existența poeziei românești. Tocmai de aici izvorăște cerința unei maxime exigențe artistice. Poezia patriotică nu se limitează doar la evocarea pioasă a trecutului, mai mult sau mai puțin îndepărtat ; ea nu își poate restrînge atitudinile doar la una singură — declamatoriu-afirmativă. Ea năzuiește firesc să aducă în lumina metaforei faptul eroic, dar și să stigmatizeze prin verb coroziv întîmplările reprobabile și retrograde ale istoriei. Privită din timpul prezent, poezia patriei se cere a fi o poezie a revoluției pe care o înfăptuim, o cale de afirmare a idealurilor ce ne însoțesc și însuflețesc faptele, de implicare specifică și activă în dialogul spiritual al epocii. Nici o umbră de monotonie sau rutină, de superficialitate nu-i poate întuneca aripile. A stimula și promova creația lirică în care sentimentul patriei, în diversitatea manifestării lui, să se afirme cu plenitudine, este o datorie morală a oricărei publicații de cultură, o datorie față de sine și față de destinul liricii românești contemporane. Acest act de creație și cultură se cere împlinit cu o mereu înaltă răspundere, pentru că încurajarea versului amorf și stîngaci nu a slujit și nu poate sluji drumului ideii și sentimentelor, fie ele oricît de nobile, către conștiință.

Au fost publicate în anii din urmă numeroase cărți și cicluri de poezii patriotice care — prin mesajul lor, prin calitatea artistică, — pot fi situate cu demnitate în tradiția liricii naționale. Au fost însă, în același timp, publicate și lucrări a căror realizare demonstrează că numai bunele intenții nu pot determina ivirea unor opere memorabile și durabile. Este cu atît mai necesar și firesc ca toți poeții contemporani, în funcție de structura și natura talentului, și în primul rînd autorii de recunoscut și îndreptățit prestigiu să aducă în continuare dovada strădaniilor creatoare destinate afirmării superioare a liricii patriotice. Cititorii prețuiesc și așteaptă să întîlnească în paginile revistelor și ale cărților o asemenea poezie. Iar dacă răspunsul față de interesul lor real, autentic nu este satisfăcut de către poeții de certă vocație, își pot afla locul veleitarii, autorii de versuri inexpresive, lipsite de emoția artei autentice. Receptînd, așadar, cum se cuvine criticile cu privire la existența unor poezii neinspirate (deși ni se pare că vehemența unor critici de acest fel ar fi fost util să se manifeste alte dăți și față de manifestările unei producții lirice ininteligibile, incoerente) este normal să le însoțim de dorința ca poeții cei mai reprezentativi ai țării, din toate generațiile, să trimită către conștiința și sufletul cititorilor poeziile lor izvorîte dintr-o simțire patriotică, înalt civică. În marele și superbul efort de formare a unui om pe măsura idealurilor epocii socialiste, poezia este și poate fi din ce în ce mai mult o armă de luptă, de educație patriotică. Să-i dăm poeziei, printr-un mereu viu mesaj umanist-revoluționar, printr-o ținută artistică impecabilă mărturisind asimilarea și prețuirea sa față de lecția practică a înaintașilor — această generoasă șansă !

Luceafărul

TRIENALA ARTELOR DECORATIVE — DALLES — 1976

A. M. Ghiață : „Ștefan cel Mare"

Elena Marinescu-Hasche : „Primii străbuni"

Dan Băncilă : „Omagiu"

Gabriela Carmen Groza : „Toamnă aurie"

Petru Manea : „Vas decorativ"

Umanismul marxist și experiența estetică

Să depășim din capul locului alternativa rigidă între „umanismul" tinereții și „scientismul" maturității lui Marx. Accentele s-au schimbat într-adevăr, metodele de cercetare obiective au ajuns dominante, știința a trecut în prim-planul preocupărilor. Dar ea a rămas filosofică, izvorînd dintr-o concepție despre lume ce urmărea înnoirea lumii. Iar societatea reală și cea realizabilă presupuneau nedrepte și îndreptabile relații între oameni. Analizele științifice s-au convertit astfel în sintezele unei filosofii antropocentrice.

„Pentru om" oferă o perspectivă globală în care, printre multe alte activități, arta se transformă și ea din scop în mijloc. Întru degradarea ei, vor spune unii. Numeroase împliniri artistice strălucitoare au urmat însă acceptării conștiente a implicării în și a subordonării față de realități umane recunoscute ca superioare. Și mulți artiști de excepție au fost mai preocupați de ansamblul pe care voiau să-l perfecționeze prin mijloacele lor specifice decît de specificul acestora.

„Experiența estetică" este o formulă care convine în orice caz celui dornic să înscrie arta într-o cuprinzătoare practică socială și s-o privească prin prisma devenirii istorice neîntrerupte, celui hotărît așadar să gîndească laolaltă „structura" și „geneza". Acestei experiențe, ca și multor altora, vertebrarea dorită i-o asigură însă tocmai umanismul marxist. Dintre punctele lor de incidență vom alege unul esențial.

Arta a apărut și s-a dezvoltat timp de cîteva milenii pe baza și ca urmare a diviziunii muncii. „Concentrarea-specializarea" estetică a fost necesară și inevitabilă. O dovedesc capodoperele, conștiințe minunate, totuși scump plătite : prin estomparea valorilor estetice situate (obiectual și subiectual) în afara acestui „nucleu". Ar fi neînțelept să uităm pierderile consubstanțiale dezvoltării. În egală măsură determinate, virtuțile și servituțile alternează și se împletesc în mod schimbător. Dovadă accentuările lor din secolul trecut : la o extremă — remarcabile creații artistice, la cealaltă — un întreg univers anestetic și antiestetic. Odată cu adîncirea cezurii dureroase dintre grupurile de produse și, corespunzător, dintre grupurile de producători, omenirea devine conștientă de ea și descoperă calea depășirii ei, nu iluzorii ci reale. E vorba, în fond, de un progres civilizatoric din ce în ce mai saturat de valori culturale. Munca fizică va trebui să absoarbă cît mai multă inteligență, producțiile și produsele ei vor trebui treptat „spiritualizate". Multiseculara „rană" de pe urma unor reciproce neutralități și înstrăinări nu se va lecui decît prin inedite punți între material și spiritual, tehnic și ideatic, științific și artistic. Și dacă există teme de meditație copleșitoare ale secolului nostru și ale acestui abia început ultim pătrar de veac, una dintre ele privește neîndoielnic împlinirea previziunii lui Marx de rearmonizare a „creației" cu „producția", a „creatorului" cu „producătorul".

Transformării posibilității în realitate i-au fost, îi sînt și îi vor fi necesare o seamă de condiții istorice prielnice. În prezența și sub impulsul lor, factorul estetic și cel util-funcțional își redescoperă apropierile, alianțele și osmozele. Că lucrurile stau așa o dovedesc nu numai noile arte cu un inedit și deloc neglijabil substrat tehnologic, ci și activitățile intricitva sau în neînsemnată măsură artistice — beneficiare totuși ale unor certe acumulări estetice. Paradoxul, oarecum opus antinomiei anterior schițate, este că de la „mass-media" la „design" potențările estetice se pot întovărăși cu estompările artistice. Uneori se încețoșează adică liniile demarcatoare ale „nucleului" față de teritoriile mai

Ion Ianoși

Continuare în pag. a 6-a

OPȚIUNI

Revelația unui om nou

Scriind literatură dramatică despre evenimente politice din trecutul nostru istoric sau din prezent, observi că evenimentele absorb viața scoțînd la iveală doar pe oamenii prinși în acțiune și devotați ei pînă la uitare de sine : prin timp, rămîn doar cei ce se confundă cu evenimentele. Oamenii-personaj sînt atitudine și act față de „prețiosul cerc al simțămintelor", căci orice eveniment politic îl face pe om să se desprindă de ființa sa interioară închisă în simțuri și retrăiri prelungi. Evenimentul politic aparține unei mase de oameni, durata lui este viața socială a unei colectivități și aceeași durată pentru ins este numai durata gîndurilor care îl mînă la participare și e despărțită de durata lucrurilor făptuite de ins, căci lucrarea e un sfîrșit pe cînd evenimentul este întotdeauna un început. Evenimentul trăiește în prezentul imediat, insul care participă la el este un om cu probleme legate indisolubil de efortul și acțiunile sale, ființa lui adusă pe scenă ca personaj trebuie să fie o exprimare dramatică și nu o descriere de vorbe-metafore. Omul-eveniment al teatrului nostru contemporan trebuie să poarte în sine culoarea fundamentală a politicului : „Oamenii muncii au nevoie de o artă cu adevărat revoluționară, care să redea în mod veridic și obiectiv realitatea, care să fie pătrunsă de un puternic suflu mobilizator, militînd cu pasiune pentru perfecționarea societății și a omului", *spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu în Expunerea la Congresul educației politice și al culturii socialiste. Tocmai în sensul acesta, prin aceste personaje care-și confundă existențele cu evenimentul, vom înțelege treceri în planul faptei — de la un început la alt început, în lăuntrul omului — de la vechiul cerc al simțămintelor la unul nou, în care acțiunea fiecărui început este o stare febrilă de acceptare a lumii prezentului.*

Trecerea aceasta lăuntrică înseamnă devenire — măsură a vieții colective. Sfîrșitul acestei noi ființe este fiecare lucrare săvîrșită, și niciodată nu poate fi eșuare, evadare de pe arena evenimentului.

Această nouă ființă nu se ferecă în alveola unui singur ins ; ea nu poate fi explorată literar după tipicul burghez : verificați-vă cu eternitatea acestui chip conservat în timp. Această ființă trebuie relevată ca prelungire prin oameni a evenimentului politic-social. Revelația unui om nou. Devenirea este, în fapt, personajul.

Paul Cornel Chitic

Amintirile cărturarului

Nu puține dintre volumele de memorialistică sînt menite să pună în lumină o anume imagine despre autorul lor, fabricată **a posteriori.** Ele justifică un anume mod de a gîndi și de a acționa al personajului central : în confruntările cu oamenii și împrejurările străbătute, de cele mai multe ori, el ar fi fost purtătorul adevărului. Asemenea memorii, contrafăcute, nu izvorăsc neapărat dintr-o tendință megalomană sau dintr-un excedent de bune păreri despre propria persoană. Ele pot fi uneori, mai rar, e drept, rezultatul interpretării oarecum obiectivate a propriei prezențe în viața unei colectivități sau a unei culturi. Timpul, oricum, confirmă ceea ce au făcut și gîndit unii, infirmînd ceea ce au făcut și gîndit alții.

Există însă și cărți de memorii în care fiecare moment al desfășurării vieții individului este refăcut cu grijă, pentru ca nu cumva el să pară altceva decît este : un membru al unei anume societăți, în mijlocul căruia încărcătura sa de gînduri și de sentimente, modul său de a simți și de a lucra determină și leagă situații și relații sociale, generează sau inhibă stări conflictuale. Din expunerea lor amănunțită, așa cum au fost, rezultă un portret amplu și nefalsificat al individului văzut ca parte a unui anume tip de angrenaj social la mișcarea, la viața căruia a contribuit sau contribuie.

Din această categorie face parte, neîndoielnic, cartea de memorii a profesorului Constantin C. Giurescu. Formula lui Tacitus : **sine ira et studio** — fără ură și părtinire — este transformată în mod deliberat de autor în program care avertizează de la bun început cititorul că „pe cît posibil" se va feri de judecățile de valoare lăsînd să vorbească faptele. **„Scriu** — spune dînsul — **după vorba bătrînului Neculce, din ceea ce am văzut și am auzit eu însumi. Cînd nu sînt sigur o spun limpede ; nu caut să ascund sau să înfloresc ; urmez, în privința aceasta norma anunțată de Zilot Românul (...) : Istoric sînt, n-am frate, n-am rudă, n-am vecin ; stăpîn am pe-adevărul, lui cată să mă-nchin".**

Nepierzînd din vedere faptul că acest considerent se află la baza cărții ar fi poate util să descifrăm care este semnificația lui în opera cărturarului nostru.

★

Se știe că, în general, persoana istoricului rămîne în cele mai multe cazuri mascată de operă ca de un ecran protector. Situația este veche, cam de cînd există disciplina istoriei. Despre modul în care mari istorici și-au realizat opere ce au intrat definitiv în patrimoniul umanității se fac adesea doar conjuncturi.

Istoricii nu se prea îngrijesc de istorici și pentru posteritate aceasta este o pierdere deoarece nu e inutil să știm care au fost elementele, factorii biografici care au concurat la formarea unei anumite viziuni. Putem astfel aprecia mai clar și mai obiectiv munca istoricului, îi putem înțelege mai bine metoda și putem depista mai bine determinările subiective. Căci, în fond, acestea din urmă au un rol însemnat în stabilirea configurației unei lucrări și ar fi cu totul eronat să le ignorăm. Ele motivează uneori geneza operei.

Sînt absolut sigur că orice cititor pasionat de istorie dorește să știe cum s-a născut **Istoria Românilor** a profesorului Giurescu, care au fost motivele pentru care s-a obstinat ani și ani să o scrie. **„La începutul anului 1934** — spune istoricul — **îmi telefonează Alexandru Rosetti, care conducea Fundațiile Regale, îmi spune că e neapărat necesar să scriu o istorie a românilor și mă invită la biroul lui să discutăm chestiunea".** Prezentată astfel problema apariției monumentalei lucrări care a stîrnit atîtea controverse, ar părea simplificată. Telefonul lui Alexandru Rosetti vine, cum se înțelege din memoriile profesorului Giurescu, să pună punct unei obsesii sau, mai exact, unui țel clar. Toate sintezele anterioare puseseră accentul pe istoria politică și militară, fapt explicabil prin concentrarea atenției, la sfîrșitul secolului al XIX-

Grigore Arbore

Continuare în pag. a 7-a

VIAȚA LA ZI

Despre un cenaclu

Cînd în urmă cu trei ani aveam nu numai ideea ci și hotărîrea de a face acest cenaclu „Cenaclul Flacăra" devenit de curînd „Cenaclul Flacăra al Tineretului Revoluționar", destui își închipuiau probabil că nu e decît o idee bună sau rea dar trecătoare. Iată că lucrurile au fost puțin altfel. Bună sau rea, după părerea altora, ideea după părerea mea a durat. Și a durat pentru că a fost cinstită. A fost și rămîne cinstită. Vorbesc despre „Cenaclul Flacăra al Tineretului Revoluționar" cu oarecare sfială și dificultate pentru a nu transforma cuvintele mele într-o pledoarie lipsită de obiectivitate. Astăzi cînd multe alte reuniuni de tineri se aseamănă ca structură cu cenaclul nostru, astăzi cînd partidul nostru revoluționar cere încă o dată cu fermitate o cultură deschisă, o artă adevărată, în stare să emoționeze pe oameni și să răspundă întrebărilor lor fundamentale, astăzi „Cenaclul Flacăra" care a fost în toți acești trei ani una din ciornele, unul din proiectele acestei culturii deschise, resimte cu mîndrie și responsabilitate, existența unui trecut real, a unui prezent în stare să se fereacă de orice dogmă și a unui viitor într-o asemenea măsură dinamic încît să poată schimba grabnic ceea ce va fi cu siguranță depășit de mereu dinamicul gust al publicului. Există de multe ori pericolul în viață ca din lupta cu o dogmă să-și facă apariția o dogmă și mai strîmtă. Noi cunoaștem această primejdie și ne ferim

Adrian Păunescu

Continuare în pag. a 2-a

Drum în oraș

În plimbările noastre, un excelent însoțitor tăcut este cartea. Ea are acest rol esențial de a figura, purtată în mînă sau în buzunar, alternativa peisajului însuflețit pe care îl străbatem. Dar asta nu e adevărat decît pentru unele, din fericire foarte rare, momente. Ochiul, urechea, nasul se încintă de diversitatea pe care o străbat și se exaltă cînd deasupra unei vaste, parcă încă de pe vremea lui Manet, expirînde zidării impunse de minuscule ferestre ruginite, cu vărul căzut, urcate din trotuar în șalele unei coline depilate, se desface, apropiind și metamorfozînd micul nor singuratic din cer, valul gros al frunzei de nuci, de tei, pentru ca, deasupra și a acestora, și a norului, să intre în cadru, absurdă și delicios scrisă pe cer, o succesiune de arcade pe virf de stîlpi subțiri, de pe acoperișul unui bloc alb, de o evidență neverosimilă, pus acolo ca de inspirația unui De Chirico.

Mă aflu, de fapt, în capătul de sus al străzii Arionoaei, unde la 5 și jumătate dimineața rătăcea în zigzag, urmat de un viezure, Ismail, așa încît De Chirico se află acasă, căci zăresc mai jos, pe dreapta, și vila uimitor situată a actorului Demetriade, pînă la care curți misterioase, uneori la destulă înălțime deasupra străzii ocrotite cu arbori, cu largi vițe de vie, se revelă și se ascund, printre ziduri saturate de soare.

Dar Manet? Ei bine, pentru seara aceasta, căci e seară, am pus în buzunarul hainei recent apărutele saloane ale lui Zola, în traducerea integrală a lui Alexandru George, care le însoțește cu o deosebit de interesantă prefață. Am luat cu mine Saloanele mele *mai întîi din cauza traducătorului și prefațatorului, în care stimez un cunoscător al Bucureștilor, scriitor strălucit, autorul neuitatelor* Don Juan în Sicilia *și* Adevăratul secret al unui jucător de whist. *Și, apoi, felul cum în lungile cronici ale lui Zola se risipesc, printre infinitele pagini, fie și polemice, dedicate lui Gérome, Bouguereau, Meissonier și Carolus Duran, rîndurile despre* Valul *lui Courbet sau despre* Femeia cu papagalul *de același, despre* Olympia, Dejunul pe iarbă, Cîntărețul din fluier, Camille *și* Portretul Domnișoarei V în costum de toreador, *de Ma-*

Radu Petrescu

Continuare în pag. a 6-a

Sînt întrebat

Sînt întrebat ce-i Țara pentru mine,
Acest înalt de vis din care vin,
Acest frumos pe care ziua trece
Și îl îmbată veșnic cu senin.

Răspund : Sînt bunii și străbunii noștri,
Cei care sîntem și trudim în ea,
Cei care-au ars cu fiecare clipă,
De ne-au făcut în înălțimi o stea.

Sînt fiii și nepoții și aceia
Ce vin de unde am venit și eu.
Pădurile cu arbor lîngă arbor
Și tot ce-a fost al neamului mereu.

Ea e Carpații, Dunărea și Marea
Și orice floare ce-i zîmbește-n plai,
Agapia și Voronețul, Putna
Și Tudor, Horea, Ștefan și Mihai.

E firul viu de iarbă ce se-nalță,
Și drumul drept, toți brazii ce răsar,
Oricare riu ce șerpuiește-n cîmpuri
Sau stă de sentinelă la hotar.

Și e Partidul care dă lumină,
Acel ce ne conduce spre senin,
Acea putere fără de odihnă
Fără de care n-am trăi deplin.

Virgil Carianopol

Jurnal de poet

Herbul lui Varlaam

Varlaam este copil de țărani bucovineni din părțile Putnei, acest frumos ținut românesc cu civilizația și spiritualitatea sa în lucrare, purtător de cuviință și obicei fără pereche din care se trag și domnii moldoveni Gheorghe Ștefan și Istrate Dabija, ca să nu vorbim de Eminescu, Iorga, Enescu, Luchian.

Este importantă originea mitropolitului intrucit el înaintea lui Dosoftei și Neculce este intiiul mare scriitor în limba românească, o limbă a poporului, ce se desfășoară în perioade ample și molcome cu expresii rupte direct din focul viu al vieții pămîntenilor noștri.

Sîntem în plină epocă de afirmare a limbii române în toate instituțiile sociale. După traducerile maramureșenilor, după Palia Orăștiei și Noul Testament de la Bălgrad, după tipăriturile românești de la Coresi, apariția Mitropolitului Varlaam în limba noastră este o sărbătoare care lasă urme hotărîtoare în creșterea și mlădierea graiului român peste toată românătatea.

Călugăr la Mînăstirea Secu, de tînăr în această vatră, cetate de cărturărie ctitorită de vornicul

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 2-a

● **ÎN ACEST NUMĂR :** ● Colocviile «Luceafărului» : **SINTEZA CRITICĂ — act de maturitate al istoriei literare** ● Participă : ● **Nicolae Ciobanu** ● **Ov. S. Crohmălniceanu** ● **Pompiliu Marcea** ● **Al. Piru** ● **Eugen Simion** ● Versuri de ● **Grigore Hagiu** și ● **Dorin Tudoran** ● **Tineri prozatori :** ● Letiția Vladislav ● Marina Devesel ● Dumitru Augustin Doman ● Cronica literară de **M. Ungheanu** ● Viața cărților ● Cartea de debut ● Vitrina ● Teatru ● Film ● T.V. ● Radio ● Plastică ● Muzică ● **Contemporanii noștri : Eugen Barbu** ● Dialog cu cititorul ● Atelier literar de **Geo Dumitrescu** ● **Cenaclul revistei «Luceafărul»** : A XXXIII-a ședință ● Epopeea României eterne. **Interviu cu Mihai Pop** ● Mapamond : ● **Lirică din R.D.G** ● **Lirică belgiană** ● Revista străină ● Întîmplări cu scriitori ● Sport

cronica literară

Valentin Șerbu: „Fantastica Deltă"

titlul ultimei cărți a lui Valentin Șerbu nu este gratuit. **Fantastica Deltă** semnalează scriitorului român un spațiu propice atmosferei fantastice. Delta Dunării ca teritoriu al fantasticului n-a mai fost exploatată de literatul român. Ochiul acestuia a căzut, de obicei, pe foiala extraordinară a faunei, pe exotismul florei și pitorescul locuitorilor ei, căutînd foarte rar dincolo de cromatismele specifice. Excepția o prezintă scriitorul care a scris cele mai inspirate pagini de pînă acum despre Delta Dunării, Mihail Sadoveanu. Dacă de obicei scriitorul privea balta mai ales ca sediu al vieții și al misterioasei și necrutătoarei ei capacități de regenerare, în **Toaca** balta este altceva decît o cupă în al cărei lichid foiesc amenințătoare mii de vietăți. Cricopol, vînător care a colindat lumea, este fascinat nu de viața bălții cît de enigma ei. Un fenomen straniu se declanșează cu regularitate în Deltă și încercatul vînător nu reușește să-i dea de capăt. Extraordinara lui experiență nu folosește la nimic. Balta își ascunde atotputernică secretele. Între încîntătoarele povestiri pe care le-a inspirat lui Mihail Sadoveanu „împărăția apelor", **Toaca** cu întîmplarea ei fantastică reprezintă un caz izolat. Valentin Șerbu scrie însă optsprezece povestiri care toate se petrec în apropierea pereților de stuf ai Deltei. Chemarea Deltei obscură, absorbantă încearcă să ne-o înfățișeze autorul în **Capcana.** Un navigator solitar nimerește într-un spațiu al Deltei pe care toată lumea îl credea mort. Surpriza e de a afla aici, unde fusese altădată o cherhana cunoscută, o așezare despre care nu-i vorbise nimeni. Gospodarul lipsește, deși totul arată că acolo ar fi și mînă de bărbat, și în locul lui hoinarul află o femeie. Călătorul simte asediul lent al unor forțe necunoscute, înțelege vag că riscă să rămînă aici pentru totdeauna și, cu un ultim efort, se desprinde de locul ispitei. Femeia ar fi trebuit să întrupeze spiritul bălții, să exprime fascinația ei, dar scriitorul nu-și adîncește subiectele, fiecare povestire fiind mai degrabă schița unei plenare povestiri, ceea ce nu le scade însă cu totul interesul. **Vedenia** este mult mai caracteristică pentru **Fantastica Deltă.** Un pescador eșuează pe neașteptate într-un braț oarecare al Deltei și cei cîțiva pasageri sînt obligați să debarce noaptea și să înainteze pe buză de mlaștini în căutarea unei așezări salvatoare pe care o găsesc mai devreme decît ar fi crezut. E un sat uitat, cu o crîșmă din alte timpuri, cu oameni pe care cei de pe barcaz nu-i cunosc deși sînt evident pescari. Sinistrații intră și ei în crîșmă, beau și ei din băuturile locului, se odihnesc chiar într-o cameră din spatele crîșmei, dar agitați de o frică inexplicabilă părăsesc locul. Îi așteaptă la ieșirea din sat unul din inșii întîlniți în localul necunoscut pentru a le spune că satul nu există, este un miraj al bălții. Dacă nu cred pot să verifice. Îl pot găsi la adresa cutare, în comuna cutare. Căutat însă omul se dovedește a nu fi fost niciodată acolo și naufragiații nu știu dacă ceea ce au trăit este adevăr sau iluzie.

Tema oamenilor rătăciți dintr-un timp în altul nu este descoperirea lui Valentin Șerbu. Nou la el este cadrul, dar din păcate autorul enunță tema fără a o adînci. Mircea Eliade descriind o astfel de situație în **La Țigănci** nu uita că fantasticul cel mai solid se bizuie pe cel mai solid realism. Urcat în tramvai personajul sosit din trecut încearcă să-și cumpere bilet cu bancnote de altădată. Scriitorul nu lasă, deci, deoparte nici un detaliu. Nu uimește pe nimeni deoarece el poate fi considerat un bătrîn cu totul anacronic. Situația nu este aceeași în **Vedenia** unde intrușii în timpul trecut ar putea identifica regresiunea, ar putea data obiceiurile și oamenii. Nimeni dintre pasagerii barcazului scufundat nu sesizează însă întoarcerea în altă epocă. Neglijența autorului e și mai mare: el pune pe neobișnuiții vizitatori ai satului în relații bănești cu crîșmarul fără să se întrebe ce monedă l-a determinat pe acesta să-i accepte între clienții lui. **Vedenia** e de un fantastic neaprofundat și cum împrejurarea se repetă și în alte schițe se pare că lacuna e întrucîtva deliberată. Valentin Șerbu e interesat în **Fantastica Deltă** nu atît să realizeze fantasticul literar cît să semnaleze posibilitatea lui. O întîmplare similară se petrece în **Tărîm necunoscut.** Un bac plutește în derivă, desprins nu se știe cum de la țărm, și toți pasagerii lui trăiesc o experiență traumatizantă: descoperă la un moment dat că nu se mai află în mediul obișnuit ci în cu totul altul. O comisie de anchetă caută explicații realiste pentru o întîmplare care, ne sugerează autorul, n-ar putea avea decît o singură explicație: bacul ar fi intrat într-o zonă cu timp accelerat. Cu **Tărîm necunoscut** granița dintre fantastic și senzațional începe să dispară și unele povestiri se apropie de cele științifico-fantastice. Un pescar ia într-o noapte în luntre un drumeț straniu care-i cere să-l ducă în sat să-i cumpere medicamente și pleacă brusc lăsîndu-i în casă un straniu sac de voiaj. Oaspetele cu fizionomie repulsivă nu se mai întoarce însă, și pescarul—înspăimîntat de faptul că sacul de voiaj pe care-l are în custodie descrește vizibil în greutate și în volum — cere ajutorul oficialităților. Sacul de voiaj conținea tăblițe și roluri imprimate cu numele tuturor locuitorilor satului și cu o completă fișă medicală a fiecăruia în latina medievală. Multe povestiri sînt inspirate de mirajele pe care le produce Delta. Sîntem aici aproape de **Toaca** lui Mihail Sadoveanu în care sunetul misterios al bălții ar fi putut fi și el o iluzie acustică. Expresivă între acestea este **Dispariția.** Un grup de pescari iese la pește. Unul dintre pescari se îndepărtează însă de grup. Se aud strigăte de ajutor dar locul de unde vin nu poate fi identificat și tînărul nu poate fi salvat. Miliția face cercetări fără rezultat și omul e declarat mort. dar după un timp apare fără să scoată un cuvînt despre cele trăite. Într-un tîrziu declară că s-a rătăcit în spațiul de miraj al Deltei unde apar niște așezări stranii. În **Crepuscul** ni se vorbește despre un oraș bizar, atestat de unele scrieri istorice în deltă, oraș care prin configurația lui atesta o civilizație superioară, dar care a dispărut în cele din urmă prin chiar dispariția locuitorilor lui. **Nemuritorii** este istoria stranie a unei nave trimisă pe la 1 600 către gurile Dunării cu o însărcinare misterioasă, navă care după toate probabilitățile ar mai naviga și astăzi cu foștii oameni la bord. Prima parte a istoriei ne-o spune un bătrîn arhivar. Întîlnirea cu acești nemuritori membri ai echipajului **Crucii sudului** ne-o povestește confidentul arhivarului aflat acum în postura de cabanier în deltă. Epilogul ne este povestit tot de el. Intrigat de cele întîmplate cabanierul nu părăsește locurile pentru ca, angajat ca lucrător la tăiatul stufului, să descopere rămășițe ale fostului vas într-o mlaștină. Cînd povestirile rămîn în sfera inexplicabilului ele se mențin și în zona fantasticului. Autorul are însă o cheie pentru cele mai multe dintre ele: e vorba de extratereștri, ipoteză care scade interesul curat literar al acestor narațiuni. Una dintre ele, **Mesaj,** are drept personaje de primă importanță cîteva ciudate ființe îmbrăcate în combinezoane de cauciuc care cercetează într-un loc necunoscut din deltă evoluția speciilor.

Este evident că Valentin Șerbu, autor mai ales de povestiri realiste pînă acum, știe ce preț are în ochii cititorului verosimilul și știe deasemeni că fantasticul e o monedă depreciată. Întîmplările propriu-zis fantastice sînt povestite cu detașare de obicei de un alt personaj decît ascultătorul, dar faptul că ele există și autorul simte nevoia să ni le transmită vorbește implicit despre nostalgia pentru insolit a omului contemporan. Ideea de a alege Delta ca sediu al fantasticelor întîmplări despre care e vorba ni se pare însă descoperirea cea mai importantă a autorului. Reveriile fantastice, pentru a fi cu adevărat astfel, au însă nevoie de mai multă consistență.

M. Ungheanu

vitrina

• **OMAGIU LUI BRÂNCUȘI,** volum editat de revista „Tribuna", Cluj-Napoca, 1976. Sub coordonarea lui D. R. Popescu, avîndu-i redactori responsabili pe Negoiță Irimie și Constantin Zărnescu, într-o prezentare grafică excepțională, volumul propune o viziune dintre cele mai sugestive și mai cuprinzătoare asupra personalității și operei genialului artist. Spre edificarea cititorului cu privire la natura și conținutul sumarului este, credem, suficient să amintim, dintre semnatari. nume precum: Eugen Jebeleanu, Jean Cassou, Carola Giedion Welcker, Barbu Brezianu, Bülent Ecevit, Virgil Vătășianu, Ezra Pound, Mircea Eliade, Mircea Zaciu, Etienne Hajdu, Philippe Soupault, Adrian Marino, Peter Neagoe, Petru Comarnescu, N. Mărgineanu, Barbara Dieter, G. V. Paleolog ș.a. Volumul mai cuprinde o selecție din aforismele, maximele și textele lui Brâncuși, cărora li se adaugă o bogată suită de ilustrații, menite a arăta „pe viu", prezența operei artistului în muzeele lumii.

• **EUSEBIU CAMILAR Povestiri eroice,** editura „Ion Creangă" 1976. Tipărit în „Biblioteca pentru toți copiii", volumul marchează cea de a 50-a apariție în cadrul popularei colecții. Drept care, directorul editurii, poetul Tiberiu Utan, semnează un călduros articol cu caracter aniversar, cuprinsul culegerii fiind prezentat într-o succintă prefață de criticul Mihai Gafița.

• **ADRIAN MARINO: Carnete europene,** editura Dacia, 1976. Subintitulindu-și cartea „Însemnare a călătoriei mele făcute în anii 1969—1975", autorul adună în acest masiv volum instructive note cu caracter de minuțios jurnal.

• **ANA BLANDIANA: Eu scriu, tu scrii, el, ea scrie,** editura „Cartea Românească", 1976. Note de călătorie, însemnări de factură eseistică, reflecții vizînd domeniul artei și al culturii, noul volum al Anei Blandiana se impune atenției prin sinceritatea lucidă a confesiei și, nu mai puțin, prin tensiunea vibrației lirice.

• **PAUL BALAHUR: Făt-Frumos din grai,** versuri, editura Eminescu, 1976. De inspirație elevat mitic-folclorică, noua culegere a tînărului poet vădește o susținută aspirație spre împlinirea artistică.

Despre un cenaclu

Urmare din pag. 1

cît ne țin puterile de transformarea cenaclului nostru, măcar în ochii noștri, în singura formă de cultură tînără posibilă. Este evident că această întîmplare de poezie și muzică numită de noi „Cenaclul Flacăra al Tineretului Revoluționar" cu toate că a fost ridicată la rangul de manifestare largă de către partid nu-și propune în nici un caz — ar fi și nefiresc — să încorseteze imaginația tinerilor pe care i-a slujit pînă azi — în sensul de a da o formulă prestabilită ca exemplu de neevitat pentru cei ce vor să cînte, să recite, să se reunească sub ideile revoluționare ale vremii. Adică, mai precis nu e nevoie ca omul care conduce manifestarea respectivă să-și dreagă vocea în momente de emoție ca să semene cu cel care conduce „Cenaclul Flacăra al Tineretului Revoluționar". Nu e nevoie ca el să-și scoată ceasul de la mînă și să-l așeze pe masă și să zică „Lumină pe sală!" și să îndemne la participare cu cuvintele celui care scrie aici, pentru a face un nou cenaclu. Formele pot fi diferite, în funcție de caracterul celor ce vor face acele cenacluri, în funcție de interesul publicului. Problema e una simplă și cumplită: să faci o reuniune de tineri la care să fie prezenți și tineri. Să reușești încet-încet să-i convingi pe oamenii aceia că e minunat să se transforme într-un cor care să-și cînte țara și revoluția, partidul și eroii, spiritul înnoitor, antidogmatic: „Lumina, Lupta, Libertatea".

Dintr-o adîncă dragoste față de poezia română dintotdeauna și de azi, dar și dintr-un la fel de adînc respect față de oamenii muncii care au nevoie de mult mai multă artă bună decît li s-a dat pînă azi, „Cenaclul Flacăra" a continuat să existe în ciuda tuturor oboselilor noastre și a tuturor denigratorilor noștri de aiurea.

Pentru că în ultima vreme Cenaclul nostru și programul său, precum și eu ca om care-l conduce, ne bucurăm de o atenție cu totul emoționantă din partea unor grupuri de nomazi care au blocat postul de radio „Europa liberă" și pentru că acolo s-au rostit multe vorbe infamante cu privire la cenaclul nostru și la noi e poate bine să facem niște precizări utile.

1) „Cenaclul Flacăra al Tineretului Revoluționar" își trage înțelesul și activitatea din Programul P.C.R. Poate că denigratorii noștri nu cunosc programul acestui partid. În ceea ce ne privește de aceea am și devenit membri ai P.C.R., pentru că respectăm programul său și vrem, cu puterile noastre modeste, la locul nostru de muncă să-l traducem în fapte. Nu spunem că e un lucru ușor dar nici nu e o faptă de eroism să-ți faci datoria. E delicat pentru niște trădători să se transforme în jurați ai cauzei binelui. Dacă am fi căutat fericirea în altă parte decît în slujirea țării și a partidului ei revoluționar am fi răspuns poate, în urmă cu șase ani, politicoasei oferte a d-lui Noel Bernard, trimisă nouă în America, de a ne vedea cu dînsul în secret în oricare oraș occidental. Nu, nu ne-a interesat oferta și nu ne interesează nici azi. Avem un singur program, oricîte frivolități ne-ar ține calea.

2) E delicat de asemenea pentru niște oameni fără țară să pronunțe cuvîntul ȚARĂ și să judece manifestări la care n-au fost niciodată taxîndu-le drept naționaliste doar pentru că au auzit că — oroare — tinerii din România cîntă „Trăiască România!". Acești tineri sînt educați în ideea generoasă a respectului față de toate țările lumii și în ideea dragostei nestrămutate față de singura lor patrie, ROMÂNIA. Nu, domnilor, în „Cenaclul Flacăra al Tineretului Revoluționar" nu se va cînta niciodată un cîntec care să ațîțe ura, rasismul, naționalismul. Dar nici un cîntec împotriva spiritului național, împotriva dragostei față de țară. Ne vom ridica în picioare cînd vom auzi pe cetățenii Noii Zeelande cîntînd „Trăiască Noua Zeelandă!", pe ai Braziliei cîntînd „Trăiască Brazilia" ș.a.m.d. Vom respecta pe toți cetățenii care cîntă cu credință imnurile țărilor lor. Sîntem poate dogmatici dar nu credem că un om poate avea în timpul vieții mai mult de o patrie. Pentru noi, tinerii români — fie că sîntem români, maghiari, germani, sîrbi, evrei, ucrainieni — există o singură țară, în conștiința noastră nu încap două țări, nu sîntem înscriși în mai multe partide, nu vrem să ne transformăm în funcționarii apatici ai revoluției noastre, noi credem în cuvintele pe care le spunem și de aceea spunem Trăiască libertatea! Trăiască România!

3. Domnii de la „Europa Liberă" ar dori să fie martori la un „Cenaclu Flacăra". În ceea ce mă privește nu m-ar deranja, dar nu cunosc statutul lor de cetățeni, dacă au dreptul sau nu să vie într-o țară căreia îi fac atîta bine și nici nu pot oferi garanții pentru reacția tinerilor din „Cenaclul Flacăra" la aflarea știrii că printre ei se află o pasăre de pradă. În fine, mai rămîne de văzut. Experiența n-ar strica.

4. Adrian Păunescu nu a încasat nici un leu, nu încasează nici un leu și nici nu va încasa vreodată, din veniturile Cenaclului pe care-l conduce (ca și din colaborările la revista pe care-o conduce). Asta ca să fie totuși lămurită bîrfa ordinară care-mi ajunge periodic la urechi, că mi-am luat mașină, mi-am făcut conac, îmi cumpăr flotă și voi fura o șosea pe banii de la cenaclu. Nu cîștig nimic, **absolut nimic,** din încasările cenaclului. Prefer să n-am nici o legătură financiară cu acest cenaclu pe care-l iubesc și-l slujesc.

5. Cum din aceleași surse, care-și fac din insinuare o profesie de credință, s-au auzit nedumeriri cu privire la biografia mea, iată cîteva precizări necesare! Mama mea se numește Floarea Ispas, este române din părinți români, s-a născut în comuna Bragadiru, aparținătoare azi de orașul București, iar părinții ei au venit aici din comunele Stănești — Ionești de Vîlcea. Tatăl meu este Constantin Păunescu din comuna Bîrca, județul Dolj. Părinții lui sînt originari din această comună.

★

La trei ani de existență, „Cenaclul Flacăra al Tineretului Revoluționar" se angajează să fie în continuare el însuși. Să slujească sufletul oamenilor, poezia și muzica din România, să participe la **Cîntarea României,** cu toate forțele, continuîndu-și destinul în Lumină, în Luptă, în Libertate.

Herbul lui Varlaam

Urmare din pag. 1

Nestor Urechia, la doi pași de Neamțu, pe o vale blîndă ce sfîrșește în Sihăstria Moldovei între păduri de stejari și carpeni nesfîrșiți, carpeni cu isvoare și riuri cristaline ce pogoară, lăsînd Pavna lui Ștefan la stînga, în altă vale de rai și peste culmi departe celelalte minuni ale spiritualității și culturii noastre, Agapia Veche, Văratecul și departe în față valea albă a Războienilor. Sîntem în matca lui Alexandru cel Bun, în zarea mînăstirilor și pămînturilor neînchinate, și socotim că nu întîmplător tocmai din această matcă sare izvorul acesta generos pentru toată suflarea românească, această cazanie sau cum o numește mitropolitul Cartea românească de învățătură, *cea mai populară și îndelung prezentă veacuri de-a rîndul în mîinile tuturor românilor — atestată în foarte multe exemplare în Transilvania pînă recent ca și în celelalte provincii române.*

Sîntem în veacul traducerilor, cînd limba noastră poartă lupta cea grea cu textele fundamentale de-a le găsi echivalent în graiul pămîntenilor români, iar meritul Cazaniei Mitropolitului provine din faptul că pune în mîna țării cartea care va vesteji cărțile slavone și grecești, dă un echivalent la fel de profund dar mai ales pe înțelesul poporului.

Cartea românească de învățătură *este în întregime închinată herbului Stemei Țării Moldovei prin aceea că împlinește o lipsă: „Cu mult mai virtos limba noastră românească ce n-are carte pre limba sa cu nevoie iaste a înțelege cartea altei limbi.*

Pentru aceea de nevoie mi-au fost ca un datornic ce sînt lui Dumnezeu, cu talentul ce mi-au dat să-mi poci plăti datoria, măcar decît, pînă nu mă duc în casa aceea de lut a moșilor mei".

Cartea de învățătură cuprinde jumătatea anului solar, partea sa de lumină întrucît anul e împărțit în două stadii: cea de lumină care ține pînă la seceratul holdelor și cea de căldură, de foc, cînd se coc fructele și strugurii.

Partea de lumină, de învățătură a poporului corespunde soarelui luminător.. Numai avînd înainte acest înțeles, versurile originale ale lui Varlaam care încheie cartea primesc consistența pregătindu-și compatrioții la priveghere și viață lucrătoare și vitejia treziei spiritului în vederea rodniciei.

„Valuri multe ridica furtuna pe mare / Mai virtos gîndul omului întru lucru ce are / Nu-ți-i grija și frica începutului / Cît grija și primejdia sfîrșitului / Hiece început de folos nevoință-l arată / Iară sfîrșitul a tot lucrul ia plată / lăudat să fie a lui Dumnezeu putere / Care după început au dat ei sfîrșire".

Versuri profetice care anunță noul eon al poporului român ce începe lupta sa pentru biruința gîndului în limba sa proprie. Versuri adînci de ctitor de grai și cugetare românească.

viața cărților

poezie

Doi poeți

Incongruențe benigne

În anumite texte lirice — ca și în ultima carte*) a lui Petre Got — se petrece un fenomen ciudat de respingere între cele două nivele ale discursului: în timp ce limbajul referențial, cu tot alaiul său de aluviuni și reminiscențe habituale, mitice și culturale ne orientează într-o direcție a semnificațiilor convenționale ale acestuia, limbajul nereferențial, cel care ar trebui să facă discursul să devină el însuși, să-i dea un statut personal și un nume propriu, ne aruncă adeseori într-o perspectivă complet opusă intenționalității sale originare. Efectele acestei incongruențe — avîndu-și cauzele, de obicei, în impropietatea termenilor vehiculați, dar mai ales în absența unei viziuni structurante a universului — pot fi grotești sau numai de un comic benign, involuntar (în sensul că încurcarea partiturilor nu este același lucru cu orchestrarea vocilor unui text).

Astfel, eroul liric al lui Petre Got, în ceea ce are ca nereferențial, are o gesticulație destul de anodină, aproape înduioșătoare, am spune, dacă tribulațiile sale, în genere premaritale, nu ar lua din cînd în cînd forme de un gigantism hilariant. Iată o mostră a bărbatului cosmogonic, a inorogului, a dimensiunii metafizice a amorului ș.a.m.d.. ș.a.m.d., adică a incongruenței dintre gest și semnificație, scop și finalitate etc., etc., etc.: „Cerul dacă m-ar fi întrebat / Ce să zămislească pentru mine, / Fete aș fi zis, fără clintire, / Fete pentru strașnicul Bărbat // Ele-crinii albi sfinte potire, / Clădite din divinul aluat, / Menite să mă țină veșnic mire, / Anume pentru mine s-au iscat // Din înălțimi albastre pînă-n cimitire / Din începuturi pînă-n acest leat, / Slăvit să fie trupul lor subțire / Anume pentru mine întrupat" **(Cantată).** Ori sensurile conotative ultimelor două versuri ale poeziei: **Tu semeni cu zorile,** unde eroul nostru își avertizează secolul, **ca Ahab care în clipa supremă arată ca pe o sfidare transcendenței ingrate acel fatidic picior de fildeș:** „Tu semeni cu zorile, / Cu explozia aceea calmă a luminii, / Cu ruga demnă a dimineții, / Tu ești izvor tainic în munți / Masa de scris e cea mai statornică iubire, / Vei scoate o mînă prin veac". Și aceasta după cele patru versuri benigne de la început...

Orizont acvatic

La a doua sa carte**), N. Grigore Mărășanu rămîne fidel spațiilor natale, dunărene, cu predilecție pentru latura dramatică, a înfruntării omului cu o natură nu o dată ostilă, mereu imprevizibilă. Poemele au, cu toate acestea, mai mult un aspect de notații și crochiuri, o anumită ispită de a nu spune tot, firească la un autor pentru care misterul artei nu este o vorbă goală, fiind înlocuită, uneori abil, alteori mai puțin, cu tăieturi sau neîmpliniri ale textului, ale materiei verbale, altfel ușor de reconstituit în finalitatea lor univocă. Din aceleași absențe detectabile în structura semnificantă a discursului se naște un gen de metaforă surdinizată care, deși însoțește o tematică suficient de unitară, nu determină, automat, și nașterea unui univers compact, așa după cum datele sale inițiale l-ar favoriza să ni se impună. De asemenea, modificarea prea evidentă, ca să nu ni se pară și deliberată, a registrelor afective, nu face decît să sublinieze, prin ecoul elanurilor vitale, efectele reducțiilor de limbaj pe care le-am amintit. Poetul are destule resurse pentru a-și transcrie emoția cu o peniță subțire: „Steag negru pe mare / Crește îngrijorarea în crîng // Cuiburi și păsări captive. / Dispar sub aripa unui joc al pierzaniei, / În fumul păgîn al unor instinctive vînaturi // Nu se clintesc și nu blestem arborii / Doar un fir de lumină prosperă în urmă" **(Instinctive vînaturi),** dar și robustețea trăirilor dramatice: „Arborele strigînd un dor al fructului / Țarina cu șerpi și boul bălții / Cîinele-ultimă oboseală înotînd / În apele ce inundă amurgul // Și nu numai aceste imagini îmi sună / De dincolo de cețuri acum. Nu e prea / Mult pentru o viață dorită în pace? // Să te închini fluviului este rugăciune / La îndemînă: să-l înfrunți — ușurare a / Sufletului este / Fluviul / Viață cît curge între maluri. / Dat peste margini — e moarte, e pustiire / Și-n urmă vezi plutind pasărea în văzduh / Și omul pe ape / Și-i o tăcere și un miros de carne udă...". **(Floarea Insulei).**

Dan Laurențiu

*) **Petre Got: „Ochii florilor", editura „Cartea Românească", 1976.**
) **N. Grigore Mărășanu: „Corabia de fosfor", editura „Eminescu", 1976.

critică

Confilozofarea cu personajele

Un studiu de tot interesul exegetic a publicat cu **Ambasadorii** Dana Dumitriu, autoare autoritară și intransigent juvenilă, mai cunoscută nouă prin două volume de proză, **Migrații** și **Masa zarafului.**

O prozatoare debutînd în critică (debut editorial desigur) — iată un lucru obișnuit acum, cînd scriitorii par deciși a se recalifica, luînd în mîini și frînele acestei indisciplinate discipline. Desigur însă nu de așa ceva poate fi vorba în cazul Danei Dumitriu, persoană cu vastă experiență în cîmpul critic, cartea tulburînd (semn al soliditei pregătiri) cînd prin nuditatea ingenuă cu care este expusă informația, cînd prin devotamentul liric cu care se încearcă captarea bunăvoinței pentru romancierii analizați. Și parcurgînd volumul rămîi cu mișcătoarea impresie că Proust, Henry James, Virginia Woolf și ceilalți trăiesc (ideal vorbind) sub povara unei mereu obsedante amenințări.

Foarte emoționantă în latura strict stilistică, lucrarea Danei Dumitriu pornește de la ideea, devenită curentă, a despărțirii maniheistice a scriitorilor în realiști obiectivi și realiști psihologici (termenul din urmă e scos din prefețele lui Henry James), primii discret osîndiți pentru dezinteresul de viața interioară a personajelor, ultimii, pe motivul contrar, strașnic lăudați. Sciziunea aceasta, ca și chestiunea trecerii autorității de la romancier la eroul său, ridicat astfel la rangul de „ambasador", e nu se poate mai oțioasă și se sprijină în fond pe o iluzie: aceea a apariției în procesualitatea literară — după o părere împrumutată din observarea dinamicii istoriei — a unor salturi „calitative"; analogie falsă însă, căci dacă evenimentul istoric e ireversibil, nefiind de gîndit o revoluție franceză în care să triumfe regalitatea, în cultură, deci și literatură, fenomenele sînt recurente. Apoi fixarea chiar a granițelor în care noul mod de literatură, în speță realismul psihologic, se configurează, e o operație dificilă și într-un sens arbitrară. Dana Dumitriu (am zice noi și sub influența lui Bahtin) ni-l indică drept precursor pe Dostoievski. Dar precursori sînt tot așa de bine Hoffmann, Rousseau, Sterne și, de ce nu, Shakespeare! Ni se vorbește, în legătură cu Henry James, de tema inițierii, însă n-o întîlnim și la Goethe? Sînt atît de diferite avatarurile lui Simplicius de cele ale lui Orlando? Sau, ca să fim de-a binelea eretici, pot fi pricepuți Stavroghin fără Monte-Cristo, James și Virginia Woolf fără romanul gotic ori melodramă, în fine, Proust fără Pierre Loti? A deriva fie și o parte a literaturii actuale, în primul rînd pe Proust, mereu din Freud și mereu din Bergson devine, cum s-o spunem, nițel monoton, și de ne-am încumeta și noi în acest fel de speculații l-am putea utiliza cu același succes pe Condillac. Cuvier, cel ce reconstituia dintr-un os o întreagă specie, era și el proustian.

Lipsită de o prea abundentă imaginație critică, seduce Dana Dumitriu prin sobrietatea abordării? Are ea deci, acel har al obiectivității la care toți rîvnim? Nicidecum, petrecîndu-se cu autoarea **Ambasadorilor** un lucru ciudat, observat de Bahtin la unii din exegeții lui Dostoievski, ca, aplicîndu-se cu misionară ardoare înțelegerii dramelor intelectuale ale scriitorilor și personajelor, să ajungă a face ale sale impasurile prin care trec acestea. În fond, nevinovata și într-un fel explicabila eroare a Danei Dumitriu, a criticii psihologice în genere, este de a confunda ficțiunea cu realitatea, încercînd cu lăudabil interes a lămuri eroilor romanești propriile lor dileme. Însă atîta însuflețită confilozofare cu personajele sfîrșește prin a deveni cam fastidioasă, oricum inoperantă în planul analizei literare, rămînînd, e drept, autoarei satisfacția descoperirii „realității esențiale a eului". Numai că aceasta nu poate fi trasă în cuvinte.

Este, totuși, — pentru a încheia — cronica de față „negativă", contestă ea, cu alte cuvinte, studiul Danei Dumitriu? Nu tocmai, gîndul nostru fiind doar de a indica, cu cordialitate, exegetei cîteva deficiențe, în gestul însuși al dedicării unui articol intrînd o implicită apreciere. Și-apoi pasajele în care autoarea se limitează la neteda observație psihologică, fără prețiozități existențialiste, sînt aproape palpitante, surprinzînd printr-un aer de fin colportaj. Mai mult, deși puțin aderente cu restul cărții și insuficient dezvoltate, există la Dana Dumitriu unele idei (dramatismul lui Henry James, picarescul „realismului psihologic") pur și simplu excelente.

Cu gustul calamburului și foarte romanescă în exegeză, Dana Dumitriu este pentru critica feminină de azi o narcisistă.

Alexandru Romașcanu

*) **Dana Dumitriu: „Ambasadorii", editura „Cartea Românească", 1976.**

cartea de debut

„Lecția" înaintașilor

După ce am luat cunoștință de întreg conținutul acestei lucrări*), am revenit la aparatul ei critic (studiu introductiv, notă asupra ediției, succinte comentarii consacrate fiecăruia dintre autorii selectați) întrebîndu-ne, cu firesc interes, dacă opiniile privind semnificația și valoarea textelor antologate sînt sau nu întemeiate. Iată, de exemplu, reține atenția chiar din primul moment o aserțiune precum aceasta: „Cititorul va descoperi cu satisfacție cît de profunde, pline de idei și cît de «moderne» sînt (dincolo de inevitabilele naivități) contribuțiile autorilor selectați". Este limpede, că printr-o asemenea formulare Olimpia Berca își face cunoscut însuși scopul investigației, care, departe de a fi doar acela de a furniza material didactic informativ, vizează zone de interes estetic acut contemporane. Revenind la fraza citată mai înainte, părerea noastră e că eventuala înlocuire a cuvîntului **modern** cu un altul, anume cu cuvîntul **actual,** ar face inutilă utilizarea ghilimelelor. Fără a insista prea mult asupra diferențelor de sens dintre cele două concepte, să arătăm deci că al doilea, în a cărui sferă se circumscrie și primul, este capabil să definească pe de-a-ntregul rațiunile ce au determinat elaborarea lucrării **Poetici românești.** Dată fiind natura prin definiția ubicuă și, la urma urmei, parțial indeterminabilă a conceptului, modernitatea degajată de textele antologate în lucrarea de față poate fi socotită și o chestiune de gust, căci într-un domeniu precum acela al poeticii, de la Homer și Aristotel încoace, vorba poetului „toate-s vechi și nouă-s toate". În schimb, a privi lucrurile din unghiul actualității lor perpetue înseamnă în fond a încerca să descifrăm tîlcul grav și subtil ce străbate „lecția" propusă de înaintași într-un domeniu atît de spinos și de controversat cum este acela al științei și artei versului. Evident, în acest sens, nu se pune problema ca cititorul de azi, mai ales poetul tînăr, să rămînă cu convingerea că instrucția sa în materie de versificație atinge treapta desăvîrșirii odată cu lectura poeticilor elaborate de Costache Conachi, George Barit, Ion Heliade-Rădulescu, Alexandru Macedonski, Ștefan Petică sau de specialiști precum Radu Meledon, A.D. Xenopol, G.I. Ionescu-Gion, Ovid Densușianu și N.I. Apostolescu. Cum foarte atent demonstrează Olimpia Berca în riguroslul studiu introductiv al lucrării, punctele de vedere și definițiile formulate de autorii citați, din unghi strict practic, au o importanță mai ales documentară, deși, cîteodată, prezența unor elemente anticipative, cu directă adresă la structurile poeticii contemporane nu e de neglijat. Astfel, sub cel din urmă raport sînt cu totul cuprinzătoare constatări cum ar fi aceea cu privire la Al. Macedonski în ipostaza de precursor al lui Maurice Grammont **(Traité de phonétique,** Paris, 1933); adept al „simbolismului fonetic", poetul român meditează și el, cu mult înainte, la „valoarea evocatoare a fonemelor", sau, „în spirit wagnerian, la rostul pauzei, al sincopei, al eliziunii în poezie", interesat fiind, totodată, de „ansamblul procedeelor de orchestrație", și, ca atare, „interpretînd vocalele ca pe figuri de sunet" etc. Sau, pe aceeași linie, dar în alt context, tot atît de surprinzător este să aflăm că N.I. Apostolescu, în cercetările lui, preconizează „concepția **semantizării** faptelor de versificație, trăsătură ireversibilă a formei **în** poezie", prin toate acestea el orientînd studiile de poetică „pe **o** direcție teoretizată abia în zilele noastre". De altfel, observăm în treacăt că dacă autoarea ar fi făcut loc în cadrul selecției și unor autori din epoca interbelică (Mihail Dragomirescu, D. Caracostea, Sextil Pușcariu, Tudor Vianu, G. Călinescu, Liviu Rusu), șansele de a evidenția accentuatul proces de sincronizare cu poetica modernă europeană a teoriilor despre vers aparținînd lingvisticii și esteticii românești ar fi sporit nebănuit de mult. Revenim însă **la** considerațiile de mai înainte, insistînd asupra idei că „lecția" propusă de volumul **Poetici românești** mai ales în cazul textelor semnate de poeți, are drept substrat deziderătul unei patetice, neliniștitoare conștiințe critice și estetice chemată să guverneze neabătut actul de creație artistică. Simplu spus, volumul **Poetici românești** constituie o convingătoare pledoarie prin care poetul de azi este îndemnat să se întrebe cu luciditate, în cunoștință de cauză **ce este și cum se scrie** poezia, virtual, invitîndu-l să-și întocmească un tratat de poetică pentru uz personal. Iată de ce, în încheiere nu simțim nici cea mai mică jenă reținînd următorul mare loc comun formulat de Al. Macedonski în prefața volumului său **Prima Verba:** „Toți (ne) naștem poeți, dar nu devin poeți decît aceia care se formează prin studiu".

Nicolae Ciobanu

*) **Olimpia Berca: „Poetici românești", editura „Facla", 1976.**

colocviile «luceafărului»

SINTEZA CRITICĂ— act de maturitate al istoriei literare

Cine nu citește sau recitește astăzi cu nespusă încintare opera poetică a bardului de la Mircești, lucrările lui Bolintineanu, capodoperele lirice ale lui Eminescu, bogata și vibranta poezie a lui Coșbuc, Vlahuță, Hasdeu și a atîtor alți poeți ce au imbinat în mod exemplar profunzimea și măiestria neîntrecută a artei populare cu ideile avansate ale veacului lor, cu aspirațiile maselor populare în mijlocul cărora trăiau, spre libertate, dreptate și neatîrnare, demonstrînd astfel, prin operele lor, că literatura, arta trebuie, întotdeauna, să servească poporul, să fie scrise pentru popor.

NICOLAE CEAUȘESCU

NICOLAE CIOBANU

„Ceea ce numim spiritul epocii constituie o categorie fundamentală de la care trebuie să se revendice oricare din acțiunile noastre critice".

OV. S. CROHMĂLNICEANU

„Anumiți istorici literari s-au specializat să treacă absolut cu vederea orice aspect amendabil din opera ori viața autorilor reputați".

POMPILIU MARCEA

„Editurile să inițieze cercetări parțiale care, adunate la un loc, să dea putința marilor sinteze întreprinse de istorici literari de mare vocație".

AL. PIRU

„Ar fi bine să nu se mai repete lucrări despre aceiași și aceiași autori modești".

EUGEN SIMION

„Orice contribuție care impinge mai departe interpretarea unui text este binevenită".

NICOLAE CIOBANU : De la început, pentru a fi mai limpede definită tema asupra căreia ne vom apleca, țin să spun că „Luceafărul" își propune să inițieze o discuție de mai lungă durată cu privire la acțiunea de reconsiderare a tuturor valorilor literaturii române din trecut, acțiune desfășurată de critica și istoria noastră literară contemporană, în spiritul umanismului revoluționar românesc de azi. În această ordine de idei, ne gîndim să organizăm o suită de dezbateri — mese rotunde, interviuri, articole de analiză, confruntări polemice etc. —, în cadrul cărora, pe cît posibil, să supunem aprecierii critice aspectele cele mai diverse ce se circumscriu temei. În esență, pe parcursul ei, dezbaterea se va restrînge treptat, adică va porni de la general și va ajunge la particular, în funcție de „subtemele" ce vor fi abordate. Prin alte cuvinte, de la considerațiile și aprecierile de principiu referitoare la situația de ansamblu a problemei, trecînd de la o etapă la alta a discuției, vom încerca să supunem atenției cititorilor aspecte cît mai concrete privitoare la situația istoriilor literare elaborate în epoca noastră, la studiile consacrate curentelor sau perioadelor literare, la studiile preocupate de evoluția anumitor genuri literare, la studiile consacrate anumitor reviste literar-culturale din trecut, pentru a se trece apoi la exegezele consacrate scriitorilor și, firește, acțiunii de reeditare a operei lor. Sperăm că nu vor fi, de asemenea, pierdute din atenție multe alte aspecte, cum ar fi acela al bibliografiilor critice, al valorificării fondului de manuscrise, al investigării unor surse documentare încă insuficient explorate etc. În cadrul acestei prime dezbateri, evident, sarcina noastră este de a formula puncte de vedere cu caracter de generalizare introductive. Cum este și normal, o dezbatere eficientă axată pe tema ce ne-o propunem nu e de conceput în afara convingerii ferme că există, să spunem așa, o bază materială reală. Or, în această privință, lucrurile sînt, cred, clare ; pe ansamblul ei, critica și istoria literară românească din ultimele trei decenii au desfășurat o activitate deosebit de rodnică și, dacă ne gîndim fie și numai la aspectul cantitativ, numărul lucrărilor de această natură este impresionant. Mă gîndesc, de pildă, că într-un articol apărut mai de mult în „Luceafărul", cu tot efortul depus, tovarășul Pompiliu Marcea s-a aflat în situația fatală de a nu putea cita nici măcar cvasimajoritatea lucrărilor de acest gen. Dar nu chestiunea inventarelor, a listelor exhaustive cred că se cuvine să ne preocupe pe noi aici. Cum spuneam, deocamdată, să încercăm a jalona cîteva direcții de interes principial. Și, în această privință, mi-aș îngădui să enunț unele din problemele asupra cărora cred că s-ar cuveni să insistăm. Mai întîi, dacă rămînem la o privire de ansamblu, să ne întrebăm care sînt — așazicînd — plusurile și minusurile în ceea ce privește cuprinderea în totalitatea sa a fenomenului nostru literar din trecut, raportîndu-ne la temele și la tipurile de lucrări mai înainte amintite. Implicit, să ne întrebăm care este nivelul calitativ general al acțiunii. Și, în această ordine de idei, rămînînd la criterii de apreciere cu valoare de principiu, cred că mai ales următoarele două coordonate trebuiesc avute în vedere : de o parte, raporturile disociativ-asociative cu moștenirea critică și istoric-literară a înaintașilor, pe de alta coeficientul de spirit contemporan, adică actualitatea viziunii critico-estetice a exegezelor întreprinse în zilele noastre. La urma urmei, aici identificăm nota de originalitate și ne putem întreba cu sinceritate dacă întotdeauna exegezele elaborate în anii noștri vădesc îndeajuns de pregnant necesarul efort de diferențiere în această dublă direcție. Fără a se pune chestiunea originalității cu orice preț, a iconoclastiei declarat „creatoare", de care sînt obsedați unii dintre confrații noștri, sîntem cu toții de acord că ceea ce numim spiritul epocii constituie o categorie fundamentală de la care trebuie să se revendice oricare din acțiunile noastre. Sînt cunoscute prețioasele indicații cuprinse în documentele de partid, în cuvîntările tovarășului Nicolae Ceaușescu, cu privire la perspectiva filozofic-umană, implicit estetică, profund contemporană pe care trebuie să ne bizuim în eforturile de valorificare a bogatului nostru tezaur literar din toate epocile. Documentele Congresului educației politice și al culturii socialiste, în primul rînd expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, reformulează cu vădit spor de pregnanță atari deziderate. Ele sînt sintetizate în recentul Program de măsuri pentru aplicarea hotărîrilor Congresului al XI-lea al partidului și al Congresului educației politice și al culturii socialiste în domeniul muncii ideologice, politice și cultural-educative.

OV. S. CROHMĂLNICEANU : A cunoaște bine tot ce a înfăptuit poporul nostru în decursul vremurilor, din cele mai vechi timpuri, constituie o componentă fundamentală a unei opere educative serioase cu caracter patriotic socialist.

Mă simt astfel dator să subliniez apăsat, din capul locului, că în domeniul istoriei literare ultimele două decenii au înregistrat numeroase, însemnate și solide realizări. Le enumăr numai foarte fugitiv. S-a adunat o cantitate impresionantă de informație prețioasă (date inedite biografice privitoare la autori, cunoștințe în legătură cu elaborarea operelor, acte și documente revelatoare asupra diverselor epoci). Au fost descoperite o mulțime de texte necunoscute, scrisori și jurnale. Pot aminti cîteva de o valoare rară : corespondența lui Kogălniceanu, B. P. Hașdeu cu fiica sa, Odobescu, Mateiu Caragiale. O grămadă de scrieri uitate, risipite prin periodice sau rămase în manuscris au ieșit la iveală. E puțin lucru oare să cunoaștem atîtea pagini ignorate din sclipitoarea proză argheziană, un roman postum sadovenian, altul de Anton Holban, jurnalul lui Gala Galaction, Rebreanu, Octav Șuluțiu ?

A fost lărgit considerabil însuși cîmpul istoriei literaturii române. Asupra epocii vechi s-au întreprins valoroase studii de erudiție și interpretare. Autori de la începuturile literelor române ca Neculce, Dimitrie Cantemir, Ion Budai Deleanu ne-au devenit mult mai familiari. Aceeași operație de lărgire a avut loc și înspre prezent. Epoca interbelică pînă în anii războiului ultim a ajuns să fie cercetată cu minuție. S-a înmulțit considerabil numărul monografiilor dedicate diverșilor autori, care nu au fost obiectul unor asemenea cercetări sistematice și integrale înainte : (Gr. Alexandrescu, Bolliac, Negruzzi, Filimon, Slavici, Duiliu Zamfirescu, O. Goga, Bacovia, Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Arghezi, Blaga, Gib. Mihăescu, Vinea, Camil Petrescu, E. Lovinescu ș.a.). Trebuie să considerăm o contribuție de prim ordin și prezentarea amănunțită a principalelor curente literare la noi în lucrări documentate și pătrunzătoare, cu lumini adesea noi (clasicismul, iluminismul, romantismul, junimismul, simbolismul, sămănătorismul, poporanismul, simbolismul, avangardismul, expresionismul, gîndirismul). Nu au lipsit nici cuprinderile sintetice reușite ale unor epoci întregi. În sfîrșit, merită notat că mai ales în istoria literară s-au manifestat tendințele de înnoire a metodelor cercetării, încercările interesante care și-au propus, nu fără rezultate notabile, să înfățișeze opere și autori clasici într-o interpretare inedită.

Aceasta nu înseamnă că lipsește loc, în discuția pe care o deschide „Luceafărul", observațiilor critice ascuțite și întemeiate.

POMPILIU MARCEA : Consider și eu că domeniul istoriei și criticii literare a înregistrat succese din cele mai importante și că, fără a pleda pentru profesia noastră (sîntem aici practicanți ai acestei discipline) putem situa acest domeniu la un loc fruntaș în cîmpul literelor. Ocupîndu-mă, chiar în paginile revistei ai cărei invitați sîntem acum, de această problemă, cu un an și ceva în urmă, am putut constata, cu satisfacție, că în ultimele două decenii s-a realizat mai mult decît în întreaga vîrstă anterioară a istoriei și criticii literare, de circa un secol. Dar cantitatea în sine n-ar avea o importanță specială dacă nu vom consemna și alte aspecte, între care : diversitatea lucrărilor de sinteză, limbajul critic evoluat, bogăția documentării ș.a. Datorită orientării ideologice marxiste, care presupune valorificarea științifică, în spiritul adevărului, a moștenirii literare și a creației contemporane, o însemnată parte din numărul cărților de acest fel înscriu, efectiv, un moment în evoluția disciplinei.

O altă dovadă a nivelului atins de istoria și critica literară poate fi furnizată de numărul mare de lucrări de sinteză : monografii pe curente, momente literare, istorii literare.

AL. PIRU : În materie de investigare a istoriei literare, există diverse posibilități ; adică, se pot face lucrări de ordin documentar sau eseuri în care autorul subsumează unei idei faptele, vrînd să înfățișeze un punct de vedere personal. Dacă am cerceta acum materialul existent, am constata că cele mai multe lucrări sînt de tip documentar. Tezele de doctorat nu le osîndesc din principiu, fiindcă pot fi foarte bune lucrări de tip informativ sau chiar de ordin eseistic. De altfel, cei ce le conduc nu dau girul oricărei lucrări decît după ce s-au asigurat că autorul a înfățișat un punct de vedere personal care sporește exegeza preexistentă în interpretarea unei opere literare. Chestiunea cu reconsiderările în momentul de față se pune mai puțin, pentru că majoritatea scriitorilor care trebuiesc readuși în actualitate au fost tratați în mod foarte cuprinzător, însă aici aș vrea să spun de la început că, în general, în aceste lucrări se cere o vocație ; cine nu are vocație face o lucrare al cărei interes poate sta cel mult în prezentarea unei bibliografii, în descoperirea unor opere sau documente biografice. Dacă autorul nu are o capacitate de analiză și de sinteză, o vocație critică, atunci toată lucrarea sa nu duce la nimic. Exemplele sînt numeroase. Firește că nu facem noi asemenea studii pentru prima dată. Cele care au rămas, aparțin marilor critici. Mai întîi, monografii rezistente încă și azi au făcut Lovinescu (Asachi, Negruzzi, Alexandrescu), Călinescu (Eminescu, Creangă, Filimon, Alexandrescu). Acestea nu sînt singurele. S-au întreprins și alte lucrări care marchează, fără îndoială, un progres în domeniul istoriei și al criticii literare. De asemenea am putea cita numeroase cazuri în care scriitorii noștri principali au fost tratați într-unul sau în mai multe studii monografice (Maiorescu, Macedonski, Sadoveanu, Arghezi). Cu toate acestea, dacă ne uităm bine, afară de puține cazuri, rareori sîntem pe deplin satisfăcuți de felul în care a fost tratat un scriitor, de o singură sau de mai multe persoane. Într-o lucrare recentă despre Sadoveanu, tovarășul Pompiliu Marcea spune un lucru foarte judicios și anume că un mare scriitor nu poate fi îmbrățișat dintr-o dată, că este nevoie de o seamă de lucrări pregătitoare înainte de explicarea totală, că, în fine, studiul unui autor a cărui operă este ciclopică necesită analize parțiale prealabile. Acesta este și cazul lui Arghezi. Încă nu avem o ediție completă a operelor lui Arghezi și autorul a rămas cercetat parțial. Monografiile anterioare se opresc la etapa de dinainte de 23 August 1944, expediază creația mai nouă.

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Oricît ar părea de greu credibil, spații neacoperite încă au rămas. Aceasta este adevărat chiar la nivelul momentelor istorice. Concentrarea asupra celor de virf a lăsat în umbră perioadele de tranziție. Nu am studiat încă satisfăcător epoca între pașoptism și junimism. Am rămas datori, după aceea, sfîrșitului de secol, după cum și anilor 1940—1950, pe care i-a prins doar Al. Piru în panorama sa, consacrată acestui deceniu. Au trecut peste trei decenii de la 23 August 1944...

NICOLAE CIOBANU : Deși ar fi de observat că, așa cum se susține adesea, procesul de reașezare, de ierarhizare a valorilor în sfera creației beletristice, este totuși mai complex și mai de lungă durată. Așa încît, însăși exegeza critică orientată din perspectivă sintetică este datoare să-și ia unele măsuri de precauție, să evite, în general, ierarhizările definitive.

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Scuza lipsei de suficientă perspectivă nu-mi pare a mai fi suficientă. O mare parte din această epocă a devenit efectiv domeniu al istoriei literare. În definitiv, perioada interbelică numără numai două decenii. Raritatea sintezelor privitoare la evoluția literaturii române de atunci pînă azi începe să greveze supărător munca istoricilor noștri literari. Mă gîndesc mai ales la lucrări care să prezinte activitatea scriitoricească în conexiune strînsă cu procesele politico-sociale, cum ea s-a desfășurat realmente, să cuprindă toate contribuțiile notabile, dar să nu ocolească nici capitolele spinoase, vederile greșite și efectele lor, explicația fenomenelor.

Trecînd la autori, e cazul să observăm, că, dacă dintre ei au dispărut aproape complet „ignoranții", au rămas „nedreptățiții". Sînt scriitori importanți care nu și-au căpătat încă locul meritat în istoria literară. Am făcut prea puțin ca valoarea lor să devină mai perfectibilă : n-am știut, cu alte cuvinte, să-i actualizăm și să le luminăm realele proporții în raport cu alții. Am arătat încă prea puțin convingător cît de mare scriitoare e Hortensia Papadat-Bengescu, întemeietoare, într-adevăr, cu Rebreanu, a romanului românesc modern. Un alt nedreptățit ni se pare Paul Zarifopol. Retipărirea lui într-o ediție excelentă și cu întreg volum al doilea, alcătuit din poezii pentru prima oară strînse laolaltă, a trecut aproape neobservată. Un spirit atît de fin și subtil, aliat prețios prin luciditatea critică, impotriva tuturor impostorilor și a orbirilor intelectuale, nu merită, oare, o monografie ? Am reușit să-l așezăm pe C. Stere în rîndul marilor romancieri ai epocii interbelice, alături de Sadoveanu și Rebreanu ? Ne putem declara satisfăcuți pentru cît de prezent este Mihail Ralea în conștiința literară contemporană ? Nu merita mai degrabă el, decît Bogdan Duică, să zicem, o atenție superioară și concentrată ? În ceea ce-l privește pe N. Iorga, ce să mai vorbim ?

Un domeniu cu multe porțiuni nedefrișate pînă azi aparțin operelor. Aici mai există multe lucruri interesante lăsate în umbră. Amintesc una singură, piesa socotită și de Lovinescu și de G. Călinescu, o capodoperă : „Manasse".

POMPILIU MARCEA : Există încă, evident, cîteva goluri. Mai întîi cele privitoare la unii scriitori pe care i-aș numi proteici, cum ar fi Dimitrie Cantemir, Eliade Rădulescu, B. P. Hașdeu, Nicolae Iorga. Deși acești scriitori au fost cercetați, mai ales în anii noștri, eu cred că exegeza despre ei este insuficientă, în raport cu dimensiunile lor gigantice. În aceste cazuri cred că ambiția „sintezelor" se convertește într-un factor de descurajare după cîteva tatonări nesatisfăcătoare. De aceea propun ca editurile noastre să inițieze, în asemenea cazuri, cercetări parțiale și oneste pe un teritoriu limitat care, adunate la un loc, să dea putința marilor sinteze întreprinse de istoricii literari de mare vocație. Cred, de pildă, că este cu neputință să pretindem o sinteză despre Iorga în momentul de față, în absența unor cărți preliminare despre Iorga istoricul, istoricul literar, criticul literar, poetul, dramaturgul, memorialistul, profesorul, omul politic ș.a. Va fi poate nevoie de un studiu special despre valorile expresive ale scrisului lui Iorga, evident, mult mai întins decît cel din **Arta prozatorilor români**, ori de un studiu despre arta oratorică a lui Iorga etc. Acut se resimte și absența unor lucrări fundamentale, de referință, extrem de necesare, atît de frecvente în marile culturi, cum ar fi **enciclopedii, dicționare de autori, de opere, de personaje**, în genul celor de la Lafont-Bompiani. Trebuie să spunem aici că absența unor asemenea dicționare, instrumente de informare și de lucru în toată lumea, are o dublă consecință negativă : 1) lipsește publicul de la noi de asemenea instrumente și 2) nu avem ce oferi caselor de editură străine care publică dicționare universale ori enciclopedii de acest fel și, într-o asemenea situație, prezența noastră în atare lucrări este cu totul insuficientă.

NICOLAE CIOBANU : Să ne gîndim deci și la necesitatea instrumentelor de lucru, capitol la care, într-adevăr, sînt încă atîtea lucruri de făcut.

AL. PIRU : Da, bibliografii, ediții critice. La noi cine face un studiu despre un autor trebuie să-și întocmească singur aceste lucrări. În ceea ce privește autorii importanți, ei au fost cam toți studiați și poate chiar cu exces, de exemplu, despre Rebreanu, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu există mai multe monografii. Există cîteva studii despre Eminescu (Eugen Simion, Negoițescu, Papu), o lucrare amplă despre operă a lui Eugen Todoran. Și cu privire la autori mai mărunți mulți își exercită zelul monografic. Cît despre curentele literare, ele au fost nu mai puțin studiate, pornindu-se de la programe și directive, dar urmărindu-se fugar literatura. Unele, ca sămănătorismul sau poporanismul, sînt încă prea negativ privite, insuficient valorificate prin ceea ce au realizat. Întreprindem studiul unui curent, ca să demonstrăm că nu există ? Au apărut diverse alte lucrări despre iluminism, preromantism, romantism și chiar baroc (a cărui existență în literatura română este problematică). Desigur, marile sinteze ale celor mai buni istorici literari ai noștri sînt irepetabile. Nimeni nu este Iorga, Călinescu, aceștia n-au deocamdată o replică din punct de vedere al talentului, și trebuie reeditați, însă este evident că se pot face și alte cărți care nu trebuiesc raportate neapărat la Iorga sau Călinescu. S-au anunțat unele proiecte de asemenea lucrări, încă neterminate. Lucrările de tip colectiv pot fi foarte valoroase într-un capitol și nule într-un alt capitol. Nici aici nu este vorba numai de o muncă mecanică, de cercetare, ci și de vocație critică. Fără capacitatea interpretării, istoria literaturii e un morman de fișe. Critica e o parte a literaturii și unde nu e vocație critică nu e nimic. Fără o idee călăuzitoare, lucrarea capătă un aspect factologic primitiv. Numai oameni cu talent și o mare experiență pot evita cărțile moarte, de prisos. Natural, ar fi bine să nu se repete lucrări despre aceiași și aceiași autori modești, să ne concentrăm atenția asupra perioadelor cel mai puțin cunoscute, cum, paradoxal, este perioada actuală, din 1940 încoace.

POMPILIU MARCEA : Progresul cert realizat în cercetarea literară se poate proba, în mod convingător, prin rezistența noilor interpretări în raport cu cele vechi, acolo unde terenul fusese destelenit. Evident, poate nu în toate cazurile : e o întrebare, de pildă, dacă eminescologia actuală a dus mai departe înțelegerea marelui poet sau dacă a infirmat ceea ce spusese Călinescu în urmă cu peste patru decenii. Răspunsul e mai degrabă negativ. Dar, lăsîndu-l la o parte pe Călinescu, pe care-l considerăm „nepereche", (ca să folosim un cuvînt de-al său privitor la Eminescu), putem constata, cu întreaga satisfacție, că exegeza actuală a impins serios înainte înțelegerea scriitorilor și curentelor și, nu o dată, vechile imagini, propuse de exegeza trecută, sînt înlocuite de noile imagini ce se dovedesc rezistente. Autori ca Al. Macedonski, Duiliu Zamfirescu, Ion Ghica, Octavian Goga, G. Ibrăileanu, Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, G. Bacovia, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Eugen Lovinescu au beneficiat de exegeze competente, pătrunzătoare și, nu o dată, scrise cu un remarcabil talent. Despre unii dintre acești autori s-au pronunțat, în cărți, separate, și critici anteriori, dar cine mai știe, să spunem, de cărțile despre Ion Ghica, O. Goga, C. Hogaș sau Ovid Densușianu scrise de Georgescu-Tistu, O. Tăslăoanu, D. Stăhiescu, Popescu-Telega, G. Petrașcu sau N. Zaharia ? Exemplele s-ar putea înmulți.

NICOLAE CIOBANU : Din punctul de vedere al discuției noastre, problema atentei valorificări a moștenirii critice și istoric-literare are o importanță indiscutabilă. Numai astfel pot fi delimitate clar zonele de investigație cu adevărat noi ale cercetării contemporane. Și, cu cît criticii și istoricii literari din trecut, inclusiv ca număr, sînt mai prezenți în actualitate, cu atît climatul este mai stimulativ ; ceea ce, firește, presupune un sporit coeficient de autoexigență profesională, ca să nu mai vorbim de cea estetico-filozofică.

EUGEN SIMION : Întrebarea ce se pune este, văzînd numărul mare de studii critice despre literatura clasică, dacă vechile interpretări au fost depășite, dacă au apărut sau nu puncte de vedere cu adevărat înnoitoare despre operele fundamentale. Aici insuflețirea noastră scade, puține interpretări critice trec dincolo de ceea ce se știe, multe studii spun cu altă vorbă ceea ce au spus, deja, E. Lovinescu sau G. Călinescu. Nu aplaud pe cei care vor, în orice chip, să contrazică pe criticii anteriori, problema nu este să răsturnăm ceea ce este bine ordonat și judecat, problema este să citim mai bine un text și să vedem ceea ce alții n-au văzut. Nu putem fi, deci, de plano, adversari ai criticilor dinaintea noastră, dar să ne străduim să fim, prin toată forța noastră intelectuală, critici ai timpului nostru. Opera clasică și opera modernă constituie, fără discriminare, obiectul de meditație al unui spirit critic adevărat

AL. PIRU : Aș vrea să precizez că, după mine, orice critică trebuie să aibă perspectivă istorică, chiar cea foiletonistică. Cea mai bună cronică literară este cea care poate intra direct în istoria literaturii.

POMPILIU MARCEA : Pledez pentru necesitatea monografiilor, a studiilor și cercetărilor analitice, pe un teritoriu limitat, care nu pot fi infirmate de către sintezele de largi dimensiuni. Nu o dată specia monografiei a fost contestată opunîndu-i-se eseul. Considerăm însă că aceste specii sînt complementare și nu incompatibile, că e nevoie și de unele și de celelalte. Cel puțin în actualul stadiu al cercetării literare de la noi. Totdeauna trebuie să ne sincronizăm, dar plecînd de la realitățile noastre și nu de la realitățile altora. Așa au procedat și marii critici din trecut. Eugen Lovinescu, critic cu vocația eseului, nu s-a sfiit să se aplece, în studii aplicate și „didactice" asupra unor autori ca Alexandrescu, Negruzzi, Asachi, apoi Titu Maiorescu. Am mai spus și altădată că deși pînă la Călinescu se scriseseră cam 12 cărți despre Eminescu, criticul a fost nevoit să procedeze la o analiză detaliată, în cele cinci tomuri ale **Operei lui Eminescu**, după ce dăduse cunoscuta biografie despre poet. Era obligat de stadiul exegezei eminescologice, insuficiente, ceea ce și spune explicit în introducerea cercetării sale.

EUGEN SIMION : Mă întreb dacă disocierea pe care o face E. Lovinescu între critica istorică și critica sincronică mai este posibilă azi. Critica modernă nu mai ține seama de frontierele dintre epoci, cîmpul clasic este cercetat cu o precisă busolă estetică, analiza literaturii contemporane nu este posibilă fără o perspectivă istorică. Istoria literară și critica literară constituie — are dreptate Călinescu — o disciplină unică, pentru că momentul esențial în analiza unei opere clasice este (indiferent de perspectiva în care ne așezăm) justificarea, reconstituirea estetică. Însă critica este de mai multe feluri și, cum am spus și altădată, există o critică culturală generală (critică de întîmpinare a operei), care nu stînjenește, dimpotrivă, facilitează critica profunzimilor. În același fel trebuie să privim și istoriografia pură, pe care unii o disprețuiesc, într-un snobism estetic pe care nu-l înțeleg. Critica modernă (critica nouă) este posibilă și necesară numai într-o cultură care își cunoaște bine sursele și formele de manifestare de la cele exemplare, la cele mărunte, fapt sigur fiind că împreună fac istoria. Pozitivismul în critică este o necesitate și dacă este să regretăm ceva este că lansonismul a avut la noi un slab ecou. N. Iorga, E. Lovinescu, G. Călinescu au dat avînt studiilor de cercetare literară, făcînd și ceea ce n-ar fi trebuit să facă, documentaristică pură. Însă cum să se facă o analiză penetrantă a lui Eminescu, cînd opera lui Eminescu nu era cunoscută în totalitate, editată, reconstituită sub raport istoriografic ? Iată-l, în consecință, pe G. Călinescu transcriind pagini întregi din manuscrisele eminesciene. Epoca noastră a făcut mult în această direcție. Cum s-a arătat aici, au apărut în ultimele decenii studii solide despre autori și curente literare românești și vor mai apărea, indiscutabil, și altele. Critica trebuie să fie mai atentă cu astfel de manifestări. Sînt ediții, contribuții prețioase de ordin istoriografic ce n-ajung să fie consemnate sau, dacă sînt, sînt înregistrate în chip convențional. N-aș vedea fără rost o rubrică cu acest profil în publicațiile literare centrale. Sînt, în ce privește cercetarea literară, și cîteva aspecte discutabile. Despre unele dintre ele a vorbit, înainte, Ov. S. Crohmălniceanu. E curioasă, de pildă, lipsa de coordonare care există între diverse instituții de specialitate. Sînt autori, teme la modă, toată lumea se ocupă, să zicem despre Ion Vinea sau Pavel Dan, apar trei-patru cărți, sînt în pregătire alte trei-patru lucrări de doctorat despre același subiect, după care se așterne tăcerea. Vin, la rînd, alți autori, alte teme, alte teze de doctorat, irosindu-se, în chip inutil, energii spirituale. La acest nivel coordonarea ar fi utilă, s-ar putea evita faptul dezagreabil de a descoperi în fiecare an roata olarului în istoriografia literară. Trebuie să existe un creier electronic care să ordoneze, să armonizeze eforturile cercetătorilor noștri. De ce n-ar fi ele dirijate (susțin aici punctul de vedere al lui Pompiliu Marcea) spre acele instrumente de lucru de care avem atîta nevoie ? Problema repetiției și a cantității nu se mai pune cînd este vorba de creația critică, de interpretarea unui autor sau a unei opere. Aici posibilitățile sînt nelimitate și orice contribuție care împinge mai departe interpretarea unui text este binevenită. O operă nu este proprietatea nimănui și nu cunosc sentiment mai rușinos decît acela al proprietarilor de ferme literare.

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Scăderile cele mai serioase ale istoriografiei noastre literare privesc însă respectarea strictă a adevărului, înfățișarea operelor, autorilor și mișcărilor literare într-o lumină obiectivă care să nu deformeze realitățile : înfrumusețîndu-le sau întunecîndu-le. Destule lucrări, merituoase prin informație, păcătuiesc mai ales în prima direcție. Datorită unui impuls, ușor explicabil, nu puțini cercetători, după ce cheltuiesc o muncă întinsă ca volum, spre a examina atent o activitate literară mediocră, se simt împinși să-i exalte însemnătatea. Așa ne trezim cu tomuri critice masive despre autori firavi. E ca și cum s-ar încerca zidirea de zgîrie nori pe nisipuri mișcătoare sau terenuri mlăștinoase. Autorul „nu ține" construcția istorico-literară prea înaltă. Cînd pornești să scrii o carte groasă despre Ionescu-Răicu-Rion, Aron Densușianu sau Cincinat Pavelescu, fatal, subiectul ei iese umflat. Aceasta este o formă de hagiografie inocentă. Fără voie, printr-un mecanism al compensației energiilor cheltuite, scriitori modești din trecut ajung să ocupe primul plan al conștiinței literare și să fie așezați în rînd cu cei foarte mari. Ierarhia valorilor se tulbură astfel și începem să nu mai vedem bine diferența dintre Al. Vlahuță și Octavian Goga, să zicem, sau Delavrancea și I. L. Caragiale. Extrem de supărătoare este însă indeosebi hagiografia exercitată deliberat. Adesea observăm cu nemulțumire cum anumiți istorici literari s-au specializat să treacă absolut cu vederea orice aspect amendabil din opera ori viața autorilor reputați. Portretele sînt lucrate, nu o dată, în „acuarelă suferindă", cum zice Arghezi, cu mult aur și argint pentru aureolă. Orice trăsătură mai întunecată e ocolită diplomatic. Totul devine ireprobabil și model. În asemenea cazuri asistăm chiar la deformări izbitoare. Lovinescu sfîrșește prin a părea un urmaș al lui Gherea, Blaga, adversarul iraționalismului și Mateiu Caragiale, autorul cel mai obiectiv, fără uri, fără prejudecăți și fără admirații idolatre. Idei politice greșite sînt escamotate în loc să fie comentate critic spre a permite cititorului să-și ia distanța necesară față de ele. Un scriitor cu adevărat mare nu scade atunci cînd e înfățișat în lumina adevărului. Dimpotrivă, rolul istoricului literar e să **explice** acolo unde se face nevoia cum chiar minți geniale au fost influențate uneori de mentalitatea epocii. Hagiografia nu poate reliefa individualitatea creatoare. Sfinții seamănă toți unul cu altul. Hagiografia împiedică cel mai frecvent interpretarea să aibă un spirit cu adevărat actual, adică să fie realmente expresia lucidității superioare marxiste. Pot numi autori importanți în prezentarea cărora n-a intervenit o optică efectiv nouă, chiar dacă s-au scris lucruri meritorii despre ei. Mă gîndesc la Alecsandri, Eminescu, Creangă, Gherea, de pildă. Unele considerații asupra lor sînt chiar inferioare celor din trecut, sub raportul gîndirii critice înaintate.

NICOLAE CIOBANU : În directă legătură cu cele spuse de dv., tovarășe Crohmălniceanu, o atenție similară merită, cred, alte două situații, destul de frecvente și ele. Prima se referă la autorii avînd o vocație și o pregătire inferioare temelor abordate. Nu rare sînt cazurile în care scriitori de mare importanță sînt victimele unor exegeze didactic-descriptive, sărace în idei, uniformizatoare, care nu numai că nu concurează prin nimic cu ceea ce s-a spus în trecut referitor la tema sau autorul în cauză, dar coboară totul la un nivel de-a dreptul inacceptabil. Unul dintre debușeele acestor „subexegeze" îl constituie și tezele de doctorat din seria cărora se desprind unele a căror tipărire nu se justifică nici măcar în regia autorilor, darmite în colecția „Universitas". A doua situație pe care doresc s-o evidențiez are în atenție ceea ce aș numi fenomenul de snobism manifestat în istoria și critica literară ; este vorba de acele lucrări în care veleitarismul „creator", excesul metodologic sînt împinse pînă acolo încît opera literară analizată riscă literalmente să fie pulverizată.

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Cred totuși că ineditul interpretării este dependent și de folosirea cu mai mult curaj a sugestiilor noilor metode folosite, azi, în cercetare. La noi s-au schițat doar timide încercări. A face teoria metodelor moderne în gol și a le repudia tot așa e o atitudine puerilă. Examenul riguros al eficienței și asimilarea critică marxistă a virtuților pe care le posedă ele se pot realiza numai în practică. Rezultatele aplicației confirmă sau infirmă teoriile. E nevoie aici de mai multă îndrăzneală și spirit novator.

AL. PIRU : Adevărul este că o metodă trebuie să poată fi aplicată în toate cazurile, deci chiar și la cronicari. Problema e dacă metoda schimbă structura operei. Eu cred că nu.

dorin tudoran

Visatele epifanii

1.

Arată-te :
o pendulă de aur bate
în pieptul meu
ca o potcoavă plutitoare.
Mai mult nu-ți pot spune –
nici n-ar fi adevărat.

Arată-te :
pe oglindă se scurge
– înspumată și ușoară –
măduva unui fruct.
Mai mult nu se vede –
e o dimineață orbitoare.

Arată-te :
dinspre pădure vin
cintece subțiri
ca firul de iarbă.
Mai mult nu ajunge pînă aici,
deși, de mult,
geamurile au fost izgonite.

Arată-te :
fiară cu ochii de sare,
marea urcă flămîndă.
Alte amănunte nu se pot distinge

Arată-te :
iubito, miraculul singurătății
mă apasă peste piept
cu labe de cristal.

2.

Iată :
ce se mai vede
nu sînt decît

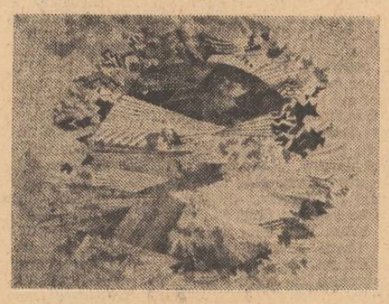

Maria Blendea : „Astru vegetal"

niște urme de neînțeles –
parcă un popor de fiare
s-a retras din lume
cu labele învelite
în frunze de măslin.

Iată :
ce se mai aude
nu sînt decît
dinții Păsării Emanuelle
încercînd să taie
gratiile.

Iată :
pe cer apare din nou
silueta înotătorului
cu brațe de aer.

Iată :
sînt încă aici
așteptînd ivirea vulturilor
cu aripi de diamant ;
în urma lor – zorii,
ca niște leșuri strălucitoare.

Și iată-mă, dimineața

Numele tău ajunge la mine
ca o piatră zvîrlită
din paragina Paradisului.

Degeaba mă aplec :
piatra nu poate fi ridicată,
decît cu mîna învelită perfect
într-o scumpă și transparentă
mănușă de sticlă,

dar pentru asta eu nu pot striga :
„Iubito, tu nu exiști !
Tot ceea ce s-a povestit despre tine

este incoerent ; n-avea cum să se întîmple" –
căci tu aștepți acea putere
care să mă facă înțelept și cutezător.

Mă aplec, mîna-mi tremură,
pămîntul îmi pare
din ce în ce mai departe,
de parcă mîna mea coboară
într-o mare fără de fund
și, iată-mă, dimineața :
cineva mă găsește
aplecat deasupra unei imense prăpăstii
și mîna mea se rotește deasupra abisului
ca o enormă aripă de sticlă.

Erotică

Dacă nu putem afla încotro
dacă nu înțelegem de ce
dacă nimic nu ni se mai supune
și călătoria noastră seamănă
cu o rază frîntă pe genunchi
de zei potrivnici

atunci

hai să aprindem aici un foc
să ne-ntindem sub cearșafuri
de iarbă uscată și frumos mirositoare
și privind printre flăcări
să ne-nchipuim că în spatele lor
se petrec toate acele întîmplări
pe care nu le-am putut vedea
cu ochiul liber

dar

dacă o să ți se pară
că vezi trecînd cruciada Marelui Crin
și-mi vei spune că trebuie
să i ne alăturăm
în grabă,
cu mihnire te voi contrazice

și dacă

mi se va năzări
că o văd trecînd pe Ioana D'Arc
în armură de cenușă,
tu îmi vei spune, cu blîndețe :
iubite,
fii bun și întețește focul,
e puțin cam frig ;
poate că vara a trecut, de-acum.

Lucreția Pacea : „Fată cu flori"

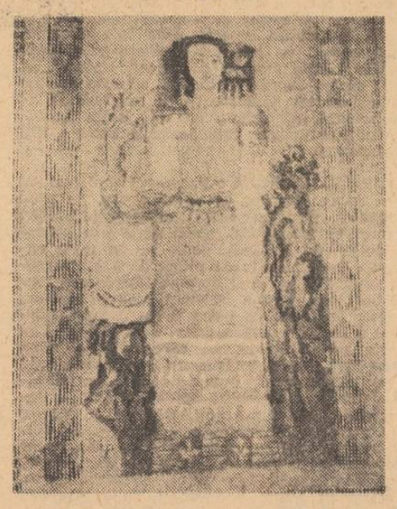

tineri prozatori

vînt în pupa

DUMITRU AUGUSTIN DOMAN

„De ce tacem ?, își amintește Lia că-l întrebase într-una din primele zile cînd îl cunoscuse, „tu știi să povestești ?" „Ce să povestesc ?" „Să povestești ceva, orice, să văd cum povestești, eu văd repede dacă știi să vorbești frumos, să faci oamenii să te-asculte. Că pe mine nimeni nu mă prea ascultă, mă înfig și eu în vorbă dar niciodată nu ajung să spun ce vreau, nu mă lasă să termin. Eu o să te las pe tine, povestește-mi, să zicem, de ultima ta vacanță, unde ai făcut ultima vacanță ?".

El toate vacanțele le făcuse acasă, la țară, în afară de una, cînd era în anul întîi la școala profesională, vacanța în care a făcut practică în uzină și în afară de ultima vacanță, a fost inspirată cînd l-a întrebat de ultima vacanță. El, ultima vacanță, a făcut-o într-un orășel minier din Banat, la bunici, bunicul era maistru la mină, mai avea doi ani pînă ieșea la pensie. Stăteau într-o casă mare la marginea orașului bunicii lui, la maica Dumitra, o bătrînă pensionară căreia-i murise bărbatul în război. Nu le lua bani pentru că stăteau la ea, renovase bunicul casa, înainte de a pleca la mină a fost zidar și jumătate din casele din sat erau construite de el, renovase casa bătrînei căreia-i era jenă să le spună că pot locui la ea, îi era jenă să le spună cînd căutau locuința. Avea spațiu mare, cinci camere mari avea casa dar era ruinată, se crăpase toată, tencuiala căzuse în cea mai mare măsură și avea o stringere de inimă maica Dumitra cînd le arăta camerele cu mobilier vechi și pereții jupuiți. Dar bunicul a privit cu interes și i-a spus că se instalează în acea casă, la vară își ia concediu și nu pleacă acasă pînă nu termină cu renovarea ei, s-a bucurat maica Dumitra, nu pentru cele două sute de lei cît hotăriseră să plătească pe lună, de fapt nu i-a luat decît în prima lună, s-a bucurat că și la ea poate locui un miner, că va scîrții seara și portița grădinii ei cînd va veni sau va pleca la lucru bunicul. Cînd a ajuns Tiberiu acolo era noapte, îl dusese unchiul lui, Costică, cu mașina, „lăsați-l, mă, să mai vadă și el lumea, să mai schimbe aerul, n-a ieșit din casă ca un șoarece", le spusese acesta părinților. „Așa e mă", răspunsese taică-său cu tonul de „noi nu ne-am gîndit că mai trebuie să iese și el din casă", era puțin după miezul nopții și ploua cînd a ajuns, s-a mirat cînd a oprit mașina, pînă acolo nu văzuse decît munți, într-o parte și alta a drumului numai munți și acolo deodată două case față-n față. S-a trezit tîrziu dimineața, l-a trezit maica Dumitra care venise, cu o cană de cafea cu lapte fierbinte și cu felii subțiri de salam și pîine. S-a ridicat pe marginea patului și-a băut cafeaua evitînd să se uite pe fereastră, impunîndu-și să nu se uite, vroia să fie singur cînd va vedea prima dată împrejurimile, trăia un anume gen de egoism, era orgolios. Vroia să contemple totul liniștit, calm, fără nici un fel de explicații ale cuiva. De asta se grăbea să termine cafeaua și să mănînce salamul și maica Dumitra era bucuroasă că mănîncă cu poftă, ei îi plăceau oamenii care mîncau cu poftă, ei nu-i plăceau cei care făceau nazuri la masă. Se temea că-l va ține de vorbă maica Dumitra după ce termină de mîncat dar n-a fost așa, l-a mîngîiat pe cap, l-a înfuriat acea mîngîiere care părea destinată unui copil și lui nu-i plăcea să fie considerat copil, cu o lună în urmă împlinise șaptesprezece ani, l-a mîngîiat, deci, pe cap, a luat cana și s-a dus după treburile ei. Atunci s-a ridicat el, a deschis fereastra și-n fața ochilor i s-a-ntins o pădure mare, de brad din care curgeau aburi ca dintr-o căldare uriașă cu apă clocotită. De-a lungul pădurii curgea un pîriu iar din pîriu pînă în casa de peste drum, singura casă ce se vedea prin împrejurimi, se întindea o livadă. În curtea casei de peste drum împrăștia grăunțe la găini și giște o fată vînjoasă cam de seama lui, poate cu-n an mai mare. Era Olga și era măritată cu Milu, un miner originar din Moldova care se stabilise aci dar „aici a nimerit-o cu oiștea în gard, își dădea părerea bunica, nu știu ce sînge are-n vine Olga asta că se uită-n cap la toți, a fugit pînă acum de vreo trei ori cu niște șoferi și e păcat că e om bun Milu, e pîinea lui Dumnezeu...", dar de asta n-avea rost să-i povestească.

„Ba da, s-a opus Lia, povestește-mi și de Olga, e interesant, îmi place cum povestești, crezi că dacă nu-mi plăcea te-aș fi lăsat ? Te-aș fi oprit de la primele cuvinte dacă nu-mi plăcea dar îmi place și te rog să spui mai departe, ce, asta e ultima ta vacanță, numai dimineața primei zile ?".

„Pot să stau și eu aici ?", o întrerupe un tînăr, îl privește Lia nedumerită, „ce-o vrea și ăsta ?", întreabă privirea ei, dă din umeri indiferentă, „faci ce vrei", spune gestul său.

Chiar frumoasă nu era Olga dar nici urîtă nu era, se purta așa fel încît orice bărbat era tentat să întoarcă privirea după ea și ea nu refuza nici o privire, ba dimpotrivă, ochii ei spuneau „hai, vino, te aștept", ea nu făcea nici o diferență între bărbați, „toți sînt făcuți pe același calapod", generaliza ea. Era vînjoasă, mult mai vînjoasă decît Milu și avea douăzeci de ani, „la douăzeci de ani trebuie să știi să trăiești, cum, maică Dumitra, să mă-ngrop în casă lîngă bărbat la douăzeci de ani ?", întreba ea c-un aer nevinovat, nu răzbătea nerușinare din vorbele ei, din felul cum vorbea erai convins că da, la douăzeci de ani trebuie să-ți trăiești viața chiar și așa cum înțelegea Olga. Lui i-a plăcut Olga, cum să nu-i placă ea cînd îl trata ca pe un om mare, nimeni pînă la ea nu se purtase față de el ca față de un om mare.

Tînărul de lîngă ea s-a ridicat și-a plecat spre restaurantul de lîngă cinematograf, a oftat ușurat Lia, ea nu ascunde nimic, ea nu se uită cu coada ochiului niciodată, se uită pătrunzător și rar îi rezistă o privire.

În prima zi n-a vorbit nimic cu Olga sau au vorbit lucruri neinteresante, seara l-a chemat la televizor, a cunoscut atunci și pe Milu, venise de la lucru și stătea tolănit pe pat, a aprins Olga lumina să-i prezinte pe unul altuia, începuse s-o iubească pe Olga, pînă atunci nimeni nu-i întinsese mîna ca unui om mare. A stins lumina apoi Olga și s-a așezat pe-un scaun lîngă el, „adu niște afinată pentru băiat", i-a spus Milu și ea i-a adus într-un pahar de plastic băutura aceea care nu i-a prea plăcut, dar a băut-o repede să se scape de ea și a băut-o fiindcă era adusă de Olga. După ce a dus paharul s-a așezat iar lîngă el și în întuneric i-a strîns mîna, o strîngere care s-a terminat cu o mîngîiere, a trecut un fior prin el, degetele ei moi, grăsuțe se plimbau pe mîna lui ca într-un joc, el s-a uitat spre Milu, era nemișcat, poate chiar adormise. Dar nu, nu adormise „e cam închisă minginea, Olga", a spus și ea s-a ridicat imediat și-a umblat la televizor, „e bine așa", a convenit Milu. El n-a mîngîiat-o pe Olga pe mînă cum își pusese-n gînd, acum era mai multă lumină în cameră, se distingeau lucrurile mai bine. A stat pînă la încheierea emisiunii, Milu adormise imediat după film și sforăia puternic, te mirai cum poate sforăi atît de tare un om scund și slab ca Milu', „hai să te duc pînă acasă", a zis Olga și atunci a văzut că și ea îl considera copil dar acum nu s-a supărat cum s-a supărat cînd l-a mîngîiat maica Dumitra, Olga avea felul ei de a vorbi și nu se putea supăra pe ea. Afară era întuneric, „ce-o fi cu ăștia de n-au aprins luminile pe stradă ?" a întrebat Olga, l-a cuprins cu brațul, el s-a făcut mic, pămîntul era umed de la ploaia din noaptea trecută, era răcoare și era bine lîngă Olga, bunicii se culcaseră, era stinsă lumina. Cînd au ajuns la poartă, Olga s-a rezemat de unul din stîlpii înalți, i-a pus mîinile pe umeri și l-a-ntrebat șoptit : „Îți place la noi ?". Florile de regina nopții se-ntindeau vesele pe-un stîlp de la poarta grădinii, a dat din cap afirmativ, nu mai putea spune nimic, l-a sărutat Olga pe obraz și l-a-mpins ușor pe poartă, s-a dezbrăcat pe întuneric și a intrat în patul aranjat de bunica, îl ardea obrazul și se ferea să-l atingă cu pledul, să nu se șteargă sărutul, a adormit după miezul nopții.

„Povestești frumos, hai mai povestește-mi, în celelalte zile ce-a mai fost ?".

Într-una din zile l-a chemat Olga s-o ajute să aranjeze finul în pod, din livadă îl aducea Milu cu un prieten de-al său cu furcile iar el cu Olga îl aranjau în pod. După ce făceau o grămadă mare lîngă șopron, Milu și prietenul lui îl aruncau cu furcile în gura podului de unde el și Olga îl luau, îl călcau, îl aranjau. Și odată cînd gura podului era astupată de o căpiță, Olga l-a tras lîngă ea pe fîn, lui i se tăiase respirația, l-a strîns lîngă ea, „îți place aici ?", l-a-ntrebat șoptit, lui i se pusese un nod în gît, „cred că te iubesc", i-a răspuns. „Ei, lasă", a rîs ea încet, compătimitor, a spus acel „ei lasă" cu sensul de „nu trebuie, nu merit eu", el mai avea nodul în gît, îi venea să plîngă, nu știa de ce-i venea să plîngă, s-ar fi ușurat dacă ar fi plîns dar i-a fost rușine, „ce tot îi dai cu plînsul, un băiat nu trebuie să plîngă niciodată", și-a amintit vorbele mamei. „Nu trebuie să te-ndrăgostești o aude pe Olga ca-n vis, nu e bine, ascultă la mine, asta nu e bine, trebuie să fii băiat descurcăreț, să știi ce vrei", îl stringea tot mai tare, l-a cuprins o frică deodată, o frică de necunoscut și parcă de moarte, își închipuia că așa e în ghearele morții, n-o mai cunoștea pe Olga din prima zi îi era silă de rîsul ei. S-a desprins brutal din brațele ei, s-a-ndreptat spre gura podului, „hei, Olga, a auzit glasul lui Milu, n-ai mai luat finul din gura podului ?", „stai mă, e mult, nu pot să-l iau tot odată", a răspuns ea fals otărîtă. A tras el finul, l-a ajutat Olga și-a coborît scara. „Nu ne mai ajuți ?", l-a-ntrebat Milu, „mă așteaptă bunica, m-a strigat adineaori", a mințit și-a trecut peste drum.

O femeie a deschis ușa de la ieșire a cinematografului, a deschis-o dar încă nu iese nimeni și poate că Tiberiu nici nu e la film, poate n-a venit astăzi deși sîmbăta de la șase se duce totdeauna la film, cu Lia sau fără. A venit de două săptămîni de la munte Lia, dar n-a dat nici un semn de viață, îl urmărește ca un polițist pe Tiberiu, „ce-mi pasă de mătușa Sica, își zice ea, ce-mi pasă de ideile ei, de sfaturile sale că niciodată să nu deschid scrisorile care nu-mi sînt adresate de-ar conține chiar porunca uciderii mele, să nu ascult la ușa nimănui, să nu urmăresc pe nimeni, ce-mi pasă de pildele ei scoase din Biblie ?". Îl urmărește pe Tiberiu aproape în fiecare zi, îl vede tot singur dar după ce ajunge acasă se închide în camera ei și și-l imaginează lîngă o fată blondă, mai blondă decît ea sau nu, nu blondă, îl vede lîngă una brunetă, n-ar schimba-o el pe una tot blondă, ce rost ar avea s-o schimbe dacă o schimbă pe una tot blondă ? Și-l imaginează lîngă una brunetă. Dar e tot singur Tiberiu, „eu sînt un mic sălbatic", îi spunea el citeodată, e tot singur Tiberiu și i-e necaz Liei, ar vrea să-l vadă lîngă o fată blondă, sau brunetă, nu contează, dar să nu fie singur. Dar de ce ar vrea să-l surprindă lîngă o fată ? Să aibe ce-i reproșa, să se uite crunt în ochii lui și să-l vadă fisticindu-se sau numai din curiozitate ar vrea să-l vadă lîngă o fată, din curiozitate, să vadă ce gusturi are el ? „Tu ești cam trăznită, Lia, își amintește vorbele mătușii Sica, ești cam trăznită dar eu te înțeleg, oricînd ai nevoie de un sfat poți veni la mine, știi că eu nu vorbesc cu nimeni despre ce-mi spui tu, eu știu tăinui orice". Dacă și în seara asta îl vede singur pe Tiberiu o să-l părăsească, o să-i spună mîine mătușii Sica. „Asta e psihologie de fată timpită, Lia, o să-i răspundă mătușa Sica. scuză-mă că-ți spun. Tiberiu e cel mai bun băiat pe care l-am văzut vreodată, va exagera ea, nici pe vremea mea nu erau băieți la fel de buni ca el. Eu am fost fericită, unchi-tău Pandele m-a făcut fericită dar acum îmi dau seama că nu era mai bun decît Tiberiu al tău. Eu sînt mulțumită că ai încredere în mine și că ai venit să mi te destăinui, asta e una din puținele mele bucurii, dar asta e părerea mea".

Dar iată că începe să iasă lumea de la film, nu-l vede pe Tiberiu, poate n-a venit astăzi, se umple bulevardul de rîsete și voci, nu se poate să nu fie și Tiberiu. Într-adevăr se vede și Tiberiu, iese printre ultimii, „ăsta a stat cu preșcolarii pe primul rînd ?", se întreabă Lia ironic, e singur, iar e singur, începe să se enerveze Lia, „dar cred că sînt o tîmpită", o fulgeră gîndul să se ducă la el, să-i facă o surpriză. Dar ceva o reține, stă pe bancă pînă se pierde și Tiberiu printre lumea de pe bulevard, iese din parc și-o pornește pe urmele lui. Pentru moment nu-l observă dar e cît pe-aci să se ciocnească de el la un colț, se-ntoarce rapid și se zgîrește la o vitrină pînă traversează Tiberiu calm, cu mîinile la spate. Dar nu se mai ia după el, se-ntoarce spre casă, iar o să se-nchidă-n cameră, să gîndească netulburată apoi o să se ducă la mătușa Sica, stă singură, stă într-un bloc aproape. Se cam ferea de mătușa Sica, știe că ea poate s-o influențeze oricînd, nu numai ea poate s-o influențeze dar mai ales ea poate, dar acum chiar ar vrea s-o influențeze, o să se ducă la ea să i se destăinuie și-o să-i repete mătușa Sica : „Măi Lia, mă feresc să filozofez, dar trebuie să știi că dragostea asta e tare sucită, cînd ești tînăr și vîntu-ți bate-n pupa, cum zicea Pandele săracu, cînd ești tînăr și frumos și ai inima mare atunci iubește ce crezi că trebuie iubit, amintirea iubirii e lumina bătrîneții, nu te feri de iubire ca de căderea unei stele..." Știe că nici mătușa Sica nu e total convinsă de teoriile ei, că nu e consecventă în afirmațiile sale, știe că multe le spune pentru bunul mers al lucrurilor dar se va duce în seara asta la ea. Va trece totuși mai înainte pe acasă, și-a promis că va trece, se va închide în cameră și va gîndi. Acum la ce să se mai gîndească dacă a hotărît să meargă la mătușa Sica ? Dar și-a promis și-și va respecta promisiunea, e ciudată, zic toți, dar cum ar vrea ei să fie ? Mai mult sau mai puțin toată lumea e ciudată, ar fi chiar banal să fie toți la fel, dar lumea vorbește și ce-i pasă ei ?, e tînără și vîntu-i bate-n pupa, vorba unchiului Pandele, se va duce la mătușa Sica, „a venit fecioara neamului nostru", o va întîmpina ea veselă ca totdeauna.

Dan Băncilă : „Geneză" I, II

teatru

Început de stagiune

Începutul lui octombrie ne face să ne simțim, parcă, mai utili, mai integrați în lumea fascinantă a Thaliei și Melpomenei, mai aproape de rosturile noastre civice și intelectuale. Deci...

Primele spectacole ale stagiunii au acordat — cum e și firesc — o importanță deosebită piesei românești. În timp ce în Capitală **Teatrul de comedie** ne-a propus reevaluarea unei spumoase comedii interbelice **(Plicul** lui Rebreanu), provincia ne-a prezentat un lung șir de premiere cu piese de actualitate. Dintre acestea, am văzut patru pe care le voi comenta sumar :

— La Bîrlad, Alexa Visarion, reia (pentru a treia oară) **Puterea și adevărul** lui Titus Popovici. Și faptul mi se pare important din mai multe puncte de vedere : în primul rînd, deoarece textul te cucerește, ori de cîte ori l-ai vedea prin acel tensionat duplicat Putere/Adevăr, prin reamintirea responsabilității noastre față de ultimul termen, ca și față de istorie însăși ; apoi, pentru că trupa de aici trebuie să lucreze cu tineri regizori, onorîndu-i astfel misiunea pe care și-a asumat-o față de ei (mă gîndesc la fructuosul colocviu inițiat în primăvara aceasta) ; în fine, datorită adevăratei „reciclări care a fost lucrul cu Alexa Visarion" (cum mi-a mărturisit unul dintre interpreți) trupa s-a redescoperit pe sine însăși.

— Prin **Nestinsul diamant** de Ștefan Tita, teatrul din Ploiești readuce în actualitate un gen de teatru puțin folosit care poate da însă, cu timpul, rezultate surprinzătoare : spectacolul-lectură. Avantajele acestor reprezentații sînt multiple : ele pot experimenta un text de interes mai restrîns, ori pot propune publicului confruntarea cu un debutant : de asemenea spectacolul-lectură se poate realiza cu minimum de mijloace artistice, devizul lui fiind mai mult decît convenabil într-o stagiune care include și noutăți de amploare.

Toate aceste lucruri mi-au fost reconfirmate de spectacolul ploieștean regizat cu seriozitate de către Hary Eliad și interpretat cu har de Constantin Drăgănescu, Emilia Dobrin, Corneliu Revent ș.a. Din păcate, în ciuda ideii generoase a piesei (omagierea lui Theodor Diamant, reprezentant de seamă al socialismului utopic, întemeietorul Falansterului de la Scăeni), replicile sînt schematice, șablonarde.

— Mai reușită piesa lui Radu F. Alexandru **Dinu** (prezentată, în premieră pe țară, la Brăila și preluată apoi la Arad) readuce în discuție, cu mult firesc, problema raportului dintre generații. Încredințat unui tînăr regizor — Geimn Tino — textul a oferit prilejul realizării unei reprezentații în care se desluseau clar **intențiile.**

— În fine, un remarcabil debut mi s-a părut a fi cel al sibianului Eugen Onu. Piesa lui, **Aceste anotimpuri și cărări**, este scrisă cu surprinzător meșteșug și, dacă n-ar avea unele lungimi, aș crede chiar că mă aflu în fața unui dramaturg cu îndelungată experiență. Există în text — și, totodată, în consemnabilul spectacol al lui Dan Alecsandrescu — cîteva figuri ciudate (vagabonzi sentimentali și recuperabili, femei mistuite de un dor ucigător, scutieri de vocație care-și fac din prietenie statuie s.a.) care mă îndreptățesc să atrag atenția în mod deosebit, în acest început de stagiune, asupra reprezentației sibiene. Despre acest autor vom mai auzi, probabil, și nu întîmplător !...

Bogdan Ulmu

film

Noaptea americană

Dincolo de multe lucruri inteligente scrise în legătură cu filmul lui Truffaut — ar intra aici pirandellismul, austeritatea, aluziile livrești, inexistența unui conflict, a unui **story** (de fapt, fragmentarizarea acestuia), montajul paralel, cu un sens acronologic (povestea Pamelei) și cu altul progresiv, imediat (turnarea filmului despre Pamela) — rămîne încă nedescifrat misterul titlului. În plan denotativ, ar fi vorba de procedeul tehnic al filmării unei scene de noapte în plină zi. Ar putea fi luat ca o aluzie — Truffaut ne îndeamnă s-o facem — la unica noapte de dragoste pefrecută de cei doi tineri. Filmul s-ar fi putut totuși intitula, aflăm asta tot de la regizor, **Noaptea hollywoodiană.** De ce **Noaptea hollywoodiană ?**

Pentru că povestea însăși a **filmului în film** este de natură hollywoodiană. Dar **Noaptea...** este totuși ofranda adusă surorilor Lillian și Dorothy Gish, stelele impuse de Griffith, și el un as al marelui mut. În alb-negru (aluzie la epoca mutului ?) se reia de cîteva ori, printr-unul și același **zoom**, secvența cu copilul Truffaut furînd afișul la **Kane.**

„Noul meu film «Noaptea americană» a fost inspirat dintr-un musical realizat de Stanley Donen și Gene Kelly despre primele zile ale sonorului **(Cîntînd în ploaie).** Era un film despre realizarea filmelor și mie îmi place să fac filme despre filme". Să fie într-adevăr aceasta suprema rațiune ? Nu ne-ar rămîne decît să concedem că **Noaptea...** este un film omagial, închinat nu unui titlu, nu unui regizor ci unei epoci. Nu este totuși vorba de filmul unei inspirații despre film (ca „8 ½" al lui Fellini). Este imaginea turnării și elaborării, pe platou, din mers, a unei povești despre cum s-a făcut un film.

Ar fi, astfel, cît se poate de simplu să-l credem pe Truffaut cînd își declină conciliant atacurile, de pe vremea colaborării la „Cahiers du cinema" — împotriva filmului tradițional și a comercializării acestuia.

Mă gîndesc, așadar, că fiind critic și apoi regizor, Truffaut dă în **Noaptea** expresia acestei realități : maturizîndu-se, criticul care detesta fragilitatea și sentimentalismul subiectelor stass se vede obligat să polemizeze, de pe terenul regiei, firește, demonstrînd că filmul se poate înnoi fie și admițînd — cu ostentație — o poveste demodată și lacrimogenă din portofoliul de scenarii al Hollywoodului. Filmul despre acest film este tot ce poate ieși mai bine unui regizor stăpîn pe noile sale mijloace. Este un fel de-a spune că nu povestea face succesul, nu tipicul unei tradiții sclerozate, ci că orice poate deveni film. Truffaut renunță la o epocă preluînd-o : distrugînd-o și apoi recompunînd-o prin montaj. Platoul, ca unic spațiu al vieții în film și al filmului în viața realizatorilor, ni se descoperă, în travelling-uri balansabile, simfonice, reluate cu o excelentă știință a montajului, în ritmări elegante și suverane.

Criticul Truffaut se preocupă, astfel, de materialul de lucru al regizorului Truffaut.

Cronicar

televiziune

Acorduri tonale

Dacă partea introductivă a emisiunii **Ecran 76** ar fi mai puțin înflorită și alambicată, cu fraze mai puțin căutate în intenția sugerării **artisticului,** metafore și imagini adesea răsuflate, de loc necesare pregătirii emisiunii în sine, ar cîștiga desigur în calitate, alegerea conținutului fiind de fiecare dată inspirată, un real prilej de delectare, relaxare și satisfacție pentru orice ascultător și privitor. Mai ales că emisiunea poate constitui nu numai un termen de comparație cu alte emisiuni de gen ci și un stimul în alcătuirea altora, o invitație demonstrativă, într-o formă concentrată, spre un spirit selectiv mai sever, care să pună în valoare paleta muzicală a vedetelor noastre.

E normal să fie ascultată cu plăcere vocea subtil plîngătoare a lui Charles Asnavour, vibranta frenezie savant reținută a liniei melodice, interpretarea elegant patetică a melodiilor sale, alternarea efectelor de răceală spirituală cu cele de recuperare a vitalității și a puterii de simțire, într-o emisiune aleasă cu pricepere și remarcabil bun gust.

Orice spectacol cu Harry Belafonte pare o redescoperire, o întîlnire de o emoție estetică la fel de intensă cu întîia, perfecțiunea cadenței, talentul armonizator, ritmicitatea perfectă a mișcărilor, inteligența interpretativă, atmosfera punerii în scenă, armonia deplină dintre interpret și grupul vocal-instrumental ce-l acompaniază, fac din spectacolele marelui cîntăreț adevărate tururi de forță în materie. O gamă variată de sugestii, de la **ambiția** melancolică a romanței **Try to Remember** la nostalgicul solitudinii din balada **Jamaica farewell,** o lume romantică redată cu căldură și convingătoare claritate, atingînd cele mai rafinate nuanțe, mereu aureolate de acordurile armonicei, chitarei, orgii electrice, flautului subțire și delicat, acorduri de mare simplitate melodică, fără artificiozități inutile.

În ritm de flamenco am urmărit ciclul maeștri cîntăreți și dansatori din renumita cîmpie andaluziană, virtuozitatea lor impresionantă, concentrată în uimitoare performanțe ritmice, sincope de sunete și pași, o adevărată știință a intuiției mișcării și repaosului, un cîntec-dans sau un dans-cîntec, o contopire stranie și fierbinte, frumoasă, severă și deslănțuită, un cîntec parcă înăbușit, gîtuit adesea ca să explodeze în chiote dense, să fie tocat în mișcările neverosimil de iuți, de mărunte, ale picioarelor, păstrat aproape cu crispare în gesturile voit artificioase ale brațelor, ale palmelor, pierdut și regăsit în mișcări ample sau strîmte, economice, un cîntec atît de specific poporului andaluz, un cîntec care a înconjurat lumea fără a putea fi imitat.

Iată cîteva exemple de cuceritoare alegeri ale acestei lăudabile emisiuni ce slujește frumosul, cunoașterea cîntecelor, plăsmuirilor melodice ale oamenilor din întreaga lume.

Corina Cristea

tineri prozatori

vremea culesului

LETIȚIA VLADISLAV

„atunci...“ Verdele bătea în ruginiu prin păduri și bărbații căutau pari lungi și mlădioși pentru bătutul nucilor; femeile gustau boaba strugurelui și se gîndeau la nopțile grele, de dragoste. Trecuse vara. Mi-am luat concediu, cîteva zile, apoi am plecat acasă. Vivi Guzman m-a condus la autobuz; era amărîtă și, parcă, gîndul că va rămîne singură o îmbătrînea. Aveam inima ușoară și nu-mi venea în cap nimic altceva decît via noastră de sub steni și nucul bătrîn, falnic și umbros la marginea drumului de țară.

Dar cînd autobuzul a tăiat orașul în două, coborînd spre Spital, gîndul că în fiecare loc mă oprisem cîndva cu Peter, să beau o cafea, să cumpăr un nasture, să duc pantofii la reparat, m-a făcut să închid ochii. Cînd i-am deschis eram departe, la intrarea într-un sat.

„Banii, vă rog!“

Taxatoarea stătea în fața mea, cu mîna întinsă; cred că aștepta de mult. I-am aruncat o privire vinovată, apoi i-am întins banii.

„Ațipisem“, m-am scuzat, virînd biletul în buzunar.

Taxatoarea s-a întors cu spatele și-a început să sporovăiască cu șoferul. Nici nu mă ascultase.

Apoi am trecut podul peste Mureș; apa era tulbure și nu prea adîncă. Un strat gros de mîl, aproape uscat, despărțea apa de țărm.

„La iarnă va fi totul pustiu“, m-am pomenit gîndindu-mă, cu ochii la satele pierdute printre nuci și meri, dincolo de șosea. O clipă am avut senzația că plutesc.

...Nînsese toată noaptea. Tata a făcut o pîrtie lungă și întortocheată, ca un tunel. Cînd s-a întors în casă a pus țuica la fiert.

Tresăream ori de cîte ori auzeam scîrțîind zăpada. Îi cunoșteam pașii. Apoi s-a deschis poarta și l-am văzut intrînd. Am vrut să mă reped în fața lui, dar ceva mă gîtuia, ținîndu-mă pe scaun. Mama i-a luat servieta și l-a ajutat să se curețe de zăpadă. Treptat, mi-am revenit și eu; era plăcut să stai în casă. M-am uitat la tata.

Aprindea țigară după țigară. La întrebările lui Peter răspundea încet, deslînat. Apoi s-a făcut liniște. Ședeam în casă, cu țuica, încă aburind, în față și torceam. Din cînd în cînd, lemnul de fag troznea în sobă. La început a fost o părere. Doar vocea Mariei suna cald și clar, din casa de peste drum. Își culca copilul. Peter mi-a aruncat o privire tulbure, de om beat. I-am reținut-o pînă am simțit că-mi vine să plîng. O auzeam pe Maria cîntînd și mă simțeam atît de departe de lume, că m-a podidit spaima. Cînd n-am mai auzit cîntecul, tata s-a ridicat în picioare și i-a cerut mamei să-i aducă pufoaica.

„Merg la grajd“, i-a spus.

Apoi s-a întors spre Peter și l-a privit scurt, cu dușmănie.

„Ar fi bine să pleci și tu“, i-a spus, trîntind ușa cu putere.

Un hohot greu, de plîns, mi se zbătea în gît ca o pasăre. M-am zmuls de pe scaun și-am fugit după el, prin zăpadă. Aveam tălpile goale și mă usturau cumplit.

„Dar nu se poate, tată, vin și fetele!...“

Și-a înfundat căciula pe cap, făcîndu-se că nu aude nimic. Vecina noastră a scos capul pe fereastră, probabil auzise țipătul meu; a vrut să spună ceva, dar văzîndu-mi picioarele goale și rochia subțire, de mătase, a izbucnit în rîs. Am întors spre ea un chip de piatră și-am intrat în curte.

„Spune-i să plece“, mi-a șuierat mama; ieșise să arunce cenușa afară. Bătea puțin vîntul și învolbura cenușa. Cîte un jeratic încins, sfîrîia scurt, apoi se stingea ușor, fără zgomot.

„Nu pot“, am țipat, izbucnind în plîns.

Peter aprinsese beculețele în buchetul de trandafiri albi, artificiali. Erau minunați. Cînd am apăsat pe clanță, a făcut un pas spre ușă și s-a oprit în fața mea fără o vorbă.

Văzîndu-i ochii am simțit cum mi se frînge inima. La haltă s-a oprit un tren. M-am uitat la ceas.

„L-ai pierdut“, i-am spus, mai apoi, lui Peter, mirîndu-mă, totodată, în sinea mea, ce mi-a venit de-am rostit atît de răspicat vorbele astea.

În clipa următoare a pătruns în odaie fluieratul locomotivei.

„Știe tot, mi-a șoptit Peter, absolut tot. Cred că Matei...“

N-a continuat. Din stradă auzeam risetele fetelor. Era și Matei cu ele. Mama le-a deschis poarta. S-a oprit cîteva clipe în fața lui Matei și i-a spus ceva.

O vedeam cum mișcă buzele; era precipitată și plină de nervi.

Costel Badea: „Flamura recunoștinței veșnice“ (stînga); „Treptele împlinirii“ (dreapta)

(Trienala artelor decorative Dalles – 1976) **Paginile 4–5**

„De ce?“, l-am întrebat șoptit pe Peter.

A întors capul spre sobă. Tot mai pocneau lemnele de fag. Atunci am simțit că-mi ascunde ceva și n-am mai scos o vorbă.

Peste cinci minute trecea autobuzul. Peter și-a luat servieta, în grabă, și-a ieșit. L-am urmat cu capul în pămînt.

„E foarte trist“, i-am spus, în momentul în care șoferul ne-a întrebat, din priviri, dacă trebuie să oprească sau nu. Stația era mai departe, în dreptul școlii.

„Nu-i ceea ce crezi“, mi-a zis Peter, urcîndu-se și trîntind ușa.

I-am văzut silueta subțire, profilîndu-se printre cele două rînduri de scaune, apoi n-am mai știut nimic. Doar Matei, singur în curte, fuma cu un aer blazat, de învingător.

Spre seară a început să bată vîntul. Mama a luat un sac și s-a dus la vie să strîngă nucile ce căzuseră pe jos. A venit înainte de-a se întuneca, cu sacul aproape plin. Ne-am culcat devreme. Era zăpușeală, chiar dacă bătea vîntul. Am regretat că nu aveam o șură, ca Jannus, unde să te poți trînti în fîn, cu ochii la stele.

Cînd au adormit toți, am luat pătura și m-am furișat în grădină. Era senin, puteam vedea Munții Orăștiei, negrii și însingurați sub bătaia lunii. „Mi-ar plăcea să stăm cîteva zile acolo“, îmi spusese Peter, într-una din serile noastre. N-am apucat s-o facem. Priveam siluetele negre și încercam să-mi imaginez o noapte cu Peter, acolo sus, printre ruine...

„N-am avut niciodată o noapte a noastră, mi-a spus, poate, cîndva, mai tîrziu, Ana...“

Cîinele vecinei a început să latre lung; al nostru i-a răspuns.

Nu m-am mai putut gîndi la absolut nimic. Stăteam învelită în pătură, cu ochii la munții aceia însingurați. Regretam că nu apucasem să-i văd.

„Poate...“, am încercat să-mi făgăduiesc, dar m-am oprit.

Fără să vreau mi-am amintit de focul acela mocnit, de sub stejarii Cepturariului.

Suflam cu putere în el, și eu și mama; o biată flacără părea să se transforme în vîlvătaie, apoi pîlpîia scurt, ca o clipire de ochi. În cele din urmă s-a stins.

Am încercat să rechem imaginea lui Peter în amintire. Nu venea. De fapt nu venise niciodată. Dacă n-ar fi fost vasul cu trandafiri, puteam crede că m-am trezit dintr-un vis urît. Sau, dintr-o cumplită minciună.

Cîntau cocoșii cînd m-am ridicat. Cîinele dormea lungit în fața ușii, i-am tras un picior, cu ciudă. A scheunat scurt, apoi s-a ascuns sub scară.

„Unde umbli?“ m-a întrebat mama. Am văzut că era îmbrăcată.

„Era prea cald aici“, i-am spus, trîntind pătura pe pat. Sacii erau pe laviță. Îi legaseră la un loc, cu sfoară. Mama i-a pus în coșarcă; m-a rugat să aprind focul. Cînd a început să se lumineze de ziuă s-a trezit și tata; l-am auzit tușind cîteva minute în șir.

„Fumează prea mult“, m-am gîndit, dar n-am spus nimic.

Ceaiul l-am băut în tăcere. Cînd a terminat, tata a luat parul de după fîntînă și-a deschis ușa la drum. Eu am luat coșarca și sacii. Tot drumul m-am gîndit la Peter și la Munții Orăștiei, acum strălucitori și veseli, în soarele dimineții. „Și totuși, i-am șoptit umbrei ce-mi prelungea trupul, nu se poate...“

...Am urcat de-a dreptul, prin cimitir. Morții noștri erau chiar de-a lungul cărării: un străbunic cu barbă și-o bunică tînără ca ziua, Maria Drăgan... Mama și-a dus mîna la ochi, pe furiș, să n-o văd. M-am prefăcut nepăsătoare și-am început să fluier. Și în timp ce dădeam aerul afară din gură mi-a trecut prin cap ilustrata lui Peter: un perete abrupt, cerul și un tren urcînd...

„Mamă...“

Avea ochii roșii. Și i-a ascuns, apoi s-a uitat la mine. Poate se gîndise la același lucru.

„...e minunat să fii...“

Parul începuse să lovească crăcile mai subțiri; am auzit nucile căzînd, la noi, și în viile vecine. Începuse culesul.

măria

MARINA DEVESEL

„Alo, schela, schela, cabinetul tovarășului ministru vă caută!

— Da, vă ascult!

— Bună dimineața, tovarășe director. S-a trimis trailerul după granicul de foraj și cele două pompe de noroi pentru schela Băbeni și dacă ne dați un cap hidraulic cu furtun și o tijă pătrată avem tacîmul complet.

— La tacîmul meu nu vă gîndiți, utilajele se întorc descompletate, nu fabric eu piese de schimb, pînă la repunerea în funcțiune a instalațiilor stilcesc planul și mușchiuleala cine o capătă?

— Păi... directorul!

— Da, directorul înghite de la trust că-i subordonat, de la direcție, de la ministru și...

— Supărat, nu glumă...

— Nu, domnișoară, emoționat de ancheta desfășurată: de acord că miros a — lavandă — că-i scol de uită, că-i oblig să facă duș, să citească zilnic normele de protecția muncii și-i sancționez cînd îi prind cu pontaj fictiv; dar că mi-am însușit două butelii de aragaz destinate lor și tip de scrîțiie instalațiile cu asta nu mă-mpac! Buteliile sînt la cantina schelei iar acasă iau paharul și-l zdrobesc. A doua zi îi număr cioburile...

— Să porți o schelă-n spinare...

— Domnișoară, era un cîmp, o instalație și azi n-am cu ce-o cuprinde. Și lor puțin le pasă. „De ce-ai lipsit trei zile, tovarășe? Păi..., am familie, am tăiat porcul și nu înțeleg de ce vă necăjiți că doar nu m-ați plătit“. El mănîncă caltabos cu nevasta-n cămeșuică și eu îl rabd că n-am personal. Tinerii s-au născut cu mașină, televizoare portabile și tați ingineri. Nu vor să asude, că miros. Iartă-mă dar prea aveți pepsi și crenvurști pe toate drumurile.

— Și nu te bucuri, omule?

— Numai dacă uit de jecmănitul babacului de bistari, legatul șireturilor pe „masa tăcerii“ și muzica pop la statuia lui Eminescu!

— Și ați vrea să vă călcăm și asfaltul pios?... De ce atîtea „oh și vai“ pentru minutar? întăriți responsabilitățile fiecăruia și directorul nu va mai face logofeție.

— Așa-i din fotoliu, nu te mai saturi și zici...

— Și zic: te cheamă Constantin Tătaru!

— Da, mă cheamă!

— De pe malul Prutului!

— Cum? Alo...

— De cînd te aștept! Ți-ai purtat mîinile pe împletitura gardului, ducînd foamea-n traistă și opincile pe front...

— Alo, cu mine vorbiți?

— Mama-ți scria: Costică, să fii sănătos dimpreună cu frații tăi de pușcă; am scăpat o fată și-i zicem Măria. Pe voi v-a cam oropsit frigul...

— Și păduchii, și borșitura din gamelă și zdrențele și gloanțele din trup, că sufletul era stîrnit spre vatră...

— Soldatul Constantin Tătaru din regimentul 17 Vînători de Munte contingentul 42 este declarat dispărut — 4 februarie 1944, unde? că mama a răscolit satul, munții pînă a intrat în pămînt să-ți caute și oasele!

— N-au spus și că m-am umplut de tifos, c-am furat și sfeclă și ne-am lipit om de om în picioare să ne-ncălzim?

— Tată...

— Domnișoară, e o greșeală!

— Ai uitat gherghinele din poartă?

— Gloanțele... amnezia... și tu, și tu Marie?

— A apucat să mă dea... alt tată, altă mamă, umblînd să-ți caut numele!... Alo, tată, poza cu căciula pe o parte am făcut-o tablou; știu să-mpletesc. Ți-am început o grămadă de pulovere, să vii că nu-ți știu măsura în spate — să le-nchei, odată! Alo, cînd vii?

— A cui oi fi fato?...

— Poftim? Alo, alo, schela...

grigore hagiu

tablou tîrziu 1907

oriunde mureau
parcă mureau în cimp
după o scurtă și rece
ploaie de primăvară

pentru lumina de țară
pentru pămînt
pentru toate cîte mai sînt
dulce-amară-nflorire

niciunul nu-i să nu muște
cu brațele-n lături deschise
e gură de lut și de ierburi

cum s-ar tot duce
undeva de nimeni știut
un cuib adînc să-și dureze

închinare străvechilor vămi

silabe-nfiorate-n așteptare
ginduri doar pe jumătate
și roua care încă scade
în oasele neștiutoare

la vămi și-n bătaia vîntului
să mă poată cîntări într-un fel
greul pămîntului îmi toarnă
armură de aur și plumb

rana de gură
spre lumea curată
să-și afle temei

încă o dată mai apun în mine
toți dacii tineri azvîrliți în suliți
și neprimiți de zei

livezi în floare

nu albinele
albe livezile veneau
fremătînd să ne-nduplece
sunătoarele frunți

oricît părea de ciudat
și raza de lună izbindu-ne
în sute de făpturi ne înmulțise
liniștit era sinele

apa și focul
vorbeau din pămînt și din cer
pe o singură cale

zburînd luminos
la piept cu un pom înflorit
m-aș fi zvîrlit în mare

lentoare străvezie

deopotrivă-n toate singele și gîndul

pămîntul de povară
abate-ți umbra grea afară
și singur lasă aurul pe nicovală

văratecă lentoare străvezie
sfioasa-ncetineală-a lumii
cea rodnică-n bătaia lunii
încearcă de-o-ntîrzie

de-am respira
o vreme doar
mai lin mai rar

ce-amețitor de mari și-nalți
ar crește arborii prin codri
iar

ochi repede și-atotcuprinzător

riuri și lacuri
cum vă vedeți de sus
și voi veacuri
dinspre răsărit spre apus

și voi piramide
pe nisip înflorindu-vă plaurul
pulsînd cu inimi încetinite
cum bate doar aurul

de la stele spre mare
pe nemărginita pămîntului
alunecare

albastru mai ușor

într-un stol de vulturi perechi
mi-am sădit ochiul străvechi
cel repede și-atotcuprinzător

scrî

seri albastre
adăstați puțin
pe marginea inimii noastre
cea mai lipsită de venin

la rădăcina ierbii
ce tineri sînt șerpii
și parcă-nviem
și parcă murim

preacuratelor toate
în asemenea seri
de înaltă nuntire

cine mai poate
în limpede șoaptă vorbi
decît despre nemurire

anotimp

fulgere primejdios de line
în strălimpede anotimp
își lasă și arborii lîngă mine
strălucitorul lor nimb

pe fumegătoare conture
pe trainice oseminte străbune
decît aurul din vechime
apără plumbul mai bine

cenușiul cel cald
ros și uzat
prin clădiri anonime

cîntărind pe-nserat
cît uraniul curat
din pajiști alpine

Brâncuși: „Cumințenia pămîntului“

lună de toamnă tîrzie

devreme s-a-nserat
cu trenuri lunecate
printr-un gînd

crescut aromitor de-o palmă
din lîncezeala cîmpului arat

lin au trecut pe zare
ori mi s-a părut
fecioare unduind agale
spre mările de început

așteptată clipa
și orice lucru dacă-l uiți afară
v-a-ngheța suav

se trag adînc în piatră
la răsărirea lunii
rătăcitorii nori de praf

la rădăcina vieții simple

înfățișare lucrurilor toate
într-un fel sau altul
cînd măduvă de floare
cînd oțel

cuprinsul înțelesului
fierbintele înaltul
te ține-n raza lui
desferecă neîntîmplatul

la rădăcina vieții simple
ce schimburi sfinte-ntre făpturi
statornicia lumii cumpănit
cutează

mi-i sufletul asemenea unei
păduri

înfiorat rărită-n vreme de securi
prin sate să-și înalțe omul casă

cumpănita pace

opalina apă de riu
pătează albastrul de mare
tulburăm cu o rază mai deasă
vastitatea luminii lustrale

într-un pămînt mai mare
se revarsă

și se purifică pămîntul
probabil numai gîndul
ne-a trecut prin cîmpul

și alba-ncremenire-a muntelui
de sare

îmbrățișare geamănă și-nseninare
adunată

văzduh de os de pasăre sau
de vioară

cumpănita pace

doar marea uneori
ne mai încearcă

sunîndu-ne ușor din depărtare
cu zvelta clătinare de catarge

capetele noastre de copii

revin cuvinte uitate
sau niciodată știute
prăbușind prin vecini
salcîmii cu crengile ude

și cad din stoguri de fîn
în fum prefăcute
coasele pierdute
prin lumina din care venim

capetele noastre de copii
sub stele înalte și rare
cîntăreau cît întîia ninsoare

duhneau a lup
numai alicele de plumb
închise-n sertare

șarca de dor

acum oricare frunză
mă trece ușor
palidă cum ar străbate
un vîrtej incolor

de departe mai vine
pe neașteptate
aproape cu nimeni
starea de dor

nedureroasă rană
înseninează marile tăceri
pustiind dinspre cer

sub stele vor cădea sonor
numai potcoavele cailor
de ger

radio

Opinia publică

În ultima ediție a emisiunii Opinia publică, Aurora Sasu pornește pe urma unui fapt relatat în presă: un om care trăia într-un subsol și păstra toate aparențele unui sărman bătut de soartă, avea îngropați undeva, în curte, un milion și jumătate de lei.

Firesc, reportera începe prin a se întreba cum e posibil așa ceva; oamenii din jur să nu fi observat nimic? Vecinii ridică din umeri: trăia „ca într-o peșteră“ și abia dacă era zărit cînd și cînd. „Mi-era și milă de el, spune o bătrînă de 80 de ani. De milă îți venea să-i dai o farfurie cu ciorbă... El avea un milion și jumătate îngropați, dar eu îmi vedeam de bătrînețea mea...“.

De unde atîția bani la un om care ținea cu tot dinadinsul să pară sărac, să pară nefericit și demn de compătimire? Din comerțul de tarabă cu mărunțișuri strălucitoare de doi lei — inele de tablă, statuete, broșe, rame și flori de plastic.

Ca pentru a se convinge că așa ceva e posibil, Aurora Sasu se duce în piață și acolo, pe taraba unor olari din Corund, vestiți pentru calitățile artistice ale ceramicii lor, vede alături de marfa tradițională, o întreagă menajerie de orori puse în vînzare fără fasoane. „Ce să facem? spune rizînd mesterul din Corund. Vindem și asta, și asta...“.

Un reporter grăbit și sigur pe sine s-ar fi putut opri aici trăgînd concluzia că arta populară e poluată de indivizi fără scrupule, dar Aurora Sasu nu avea ceva de dovedit, ci avea ceva de apărat. Un reporter nu se poate împăca cu gîndul că a avut dreptate pentru că uneori nu e de loc plăcut să ai dreptate. Așa se face că ancheta continuă la Făgăraș și bănuim speranța Aurorei Sasu că aici, în această veche vatră de cultură, tradiția va fi fost destul de puternică pentru a lupta cu „arta“ și cu negustorii de tarabă.

Primarul din Făgăraș explică: apare mai întîi un bătrîn care caută să ne înduioșeze ca să-i dăm o adeverință de vînzare pentru piață: în fapt, în spatele lui se află alți trei-patru oameni care se apucă apoi să producă într-un fel de „mică industrie la domiciliu“ toate aceste obiecte de plastic, de tablă...

Este, înțelegem, același sistem de șantaj sentimental: atît oamenii cît și marfa lor se strecoară în fața noastră sub aparența nevinovată a modestiei, a lipsei de pretenții și opinia publică se lasă sedusă de această inocență „cu sclipici“. „Nu, spune președinta clubului **Femina** din Făgăraș, la noi nu găsiți prin casele oamenilor așa ceva. Dacă nu credeți, mergeți cu mine oriunde și o să vedeți...“. „Nici măcar un covoraș plusat, dintr-acela, cu tigri și cu palmieri?“ întreabă reportera cu un început de speranță. „Nu...“. „Nici flori de plastic?“. „Nici !...“.

Cred că de acest început de speranță era nevoie. Aurora Sasu a încercat să facă și o morală a anchetei, pe un ton cît se poate de didactic, deși calitatea principală a reporterului rămîne aceea de a fi avut slăbiciuni; și e bine că nu a reușit să le ascundă pe de-a-ntregul sub cuvinte...

Nicolae Mateescu

plastică

Ianchelevici

Încadrîndu-l pe Ianchelevici, artist belgian de seamă, printre marii sculptori expresioniști ai veacului, „datorită bogăției gîndului, profunzimii sentimentului și vigoarei formei“, Jean Cassou reușea să definească o prezență artistică de excepție a contemporaneității. Ceea ce convinge în primul rînd la Ianchelevici este demersul umanist. Frumusețea fizică, morală și eroică a omului alcătuiește materia permanentă din care opera sculpturală își trage sevele. Dialogul rezultat astfel, nelipsit de un anume efort intuitiv dar și programatic de idealizare, subliniază o continuă legătură cu prezentul, cu istoria, cu concretețea lumii în mișcare către forme de viață mai pure. Lumea îi apare artistului mediată de modele, de forme sculpturale, în adîncul cărora se încrucișează, se întîlnesc, se recunosc întru conștiință cei care le propun și cei care le desăvîrșesc. Opera de artă este o meditație, un prilej mai înalt de a gîndi împreună, într-un consens mereu posibil, realitatea. Forței demiurge a sculptorului titan îi este preferată o poziție mai umană, mai simplă, mai caldă. Din confruntarea și afecțiunea născută între oameni cu personalități la fel de distincte, unul din ei fiind și sculptor, se naște opera de artă, acea mărturie materială folositoare tuturor. De la acest prag inițial, Ianchelevici își gîndește sculptura drept o dimensiune intrată nemijlocit în viața sufletească a oamenilor de pretutindeni, martori nu pasivi ci în plin dialog, de emoție și structurare, cu sensurile fiecărei sculpturi în parte. Oferind oamenilor o cale de a ieși din inerție, de a se căuta și recunoaște în destinele mai ample ale celorlalți, arta lui Ianchelevici își fixează cu fermitate coordonatele. Ea vorbește celor care știu să-i vorbească. Solemnitatea comunicării, gravitatea răspunderii sociale sînt realizate cu excepțională vigoare în monumentele: „Verbul“ și „Rezistența“, înfățișate în expoziție prin panouri fotografice. Emoția directă, într-un fel devansînd orice inițiere, este și efectul scontat cu predilecție de autor. Sinceritățiî, pare să spună el, nu i se poate răspunde decît tot cu sinceritate. Avînd un univers format, de la schiță și pînă la lucrarea de ample dimensiuni, acuratețea mereu inspirată cucerește la Ianchelevici. Desenele denotă aceeași căutare a purității și este îmbucurător și tonic să vezi cum, trecînd în materia sculpturii, inefabilul lor se păstrează în întregime. Ianchelevici este posesorul unei viziuni unitare și orice-ar face nu e decît un prilej în plus de autodefinire. O muncă stăruitoare, în care artistul crede mai mult decît în orice, se ascunde îndărătul operei, în acea nevăzută parte a discului absorbant de lumină. O calmă dar vitală propensiune către spiritualitate transpare întotdeauna în opera sculptorului. Îl recunoaștem fără greș, mai ales în lucrările dramatice nemijlocit, cum este și memorabila metaforă, cu intensități de autoportret, intitulată „Spre infinit“, o halucinantă ecvestră, datată 1944 și egalată prin profunzime de „Unui erou“, operă din 1970. Imaginea somnului de adolescent pe cei doi cai înalți din această lucrare întruchipează poate cel mai fericit lirismul și muzicalitatea sculpturală proprii artistului contemporan de mare valoare care este Ianchelevici.

Gr. H.

muzică

Exigențele prestigiului (I)

Un festival, cum este Festivalul „George Enescu“, trebuie apreciat prin raportare la ceea ce a devenit în ultima vreme viața de concert a orașului nostru pe timpul unei stagiuni obișnuite. Să nu uităm că sezonul muzical bucureștean este, de cîtiva ani, un organism stufos, cu tentații, cotidiene, martor al unui binevenit efort de conceptualizare și diversificare a titlurilor, a formulelor concertistice. De la această densitate și varietate, constante timp de nouă luni, festivalul nu mai poate semăna cu prima sa ediție, căci atunci se raporta la o altă realitate concertistică diurnă, la un număr de formații mic și la un repertoriu monocrom.

Tot pentru că vorbim ASTĂZI de Festivalul Enescu nu putem pierde din vedere meritele trecute și prezente, care l-au înscăunat ca pe evenimentul concertistic cel mai de seamă din viața noastră muzicală și un punct de atracție în concertistica mondială. Verificarea simplă o constituie continuitatea ideii de festival, de sărbătoare valorică, în conștiința melomanilor. O probează afluxul de public la mai toate concertele plasate sub genericul festivalului. Nu unei afluențe de vederi îi acordă credit publicul, ci el se încredințează ideii programatice a acestei micro-stagiuni, filonului conceptual ce traversează, sau ar trebui să traverseze, programele aliniate cu această ocazie. Datorită tocmai acestui tip de participare din partea melomanului, organizării festivalului îi incumbă misiunea de a vedea în totalitate repertoriul hărăzit să încapă sub generoasa titulatură a Festivalului George Enescu, o cîntărire judicioasă, justificabilă teoretic a priorităților, în tot cazul evitarea improvizațiilor și a programelor pot-pourri. Să nu uităm că datoria majoră a festivalului este afirmarea muzicală națională, că sub această deviză și-a început existența, și-a justificat-o. Devenind un sezon concertistic centrat în jurul unei idei, cu o concepție repertorială definită, festivalul devine și un bun prilej ca, profitînd de afecțiunea publicului, să determinăm scele schimbări de gust care să racordeze opinia publică la cea a specialiștilor. Festivalul poate fi deci un moment de reconsiderare valorică, pornind chiar de la creația lui Enescu. Dar desigur, în acest caz, repertoriul nu poate ignora sistematic aproape toate marile opus-uri enesciene, să amintim aici doar Octetul pentru coarde, Cvartetul cu pian în re, Simfonia de cameră. Numele festivalului nu este doar o emblemă impresarială, ci este însemnul omagierii colective a unui geniu, articulată în propria creație și în influența asupra descendenților. Planificarea concertelor cu grijă pentru reflectarea etapelor unui compozitor mereu nou, mereu acumulativ, niciodată momit de comoditatea autorepetării, nu ne-ar da imaginea vie și completă a fertilei personalități enesciene dacă un atare festival n-ar avea în vedere, în modul său de organizare, ideile marelui muzician despre arta sunetelor. Ne gîndim la lipsa lui de prejudecăți în aria limbajului, la credința că orice cucerire a muzicii se înscrie într-o descendență deja anunțată. Gîndirea enesciană ne-a transmis și un anume universalism al concepțiilor, muzica fiind în viziunea marelui nostru compatriot expresia unei depline comunicări între oameni, a unor năzuințe majore și nobile ale umanității.

Costin Cazaban

contemporanii noștri

Realism și vizionarism mitic

Cu volumul „Miresele" (Ed. Minerva, 1975), Eugen Barbu își restructurează întreaga nuvelistică, în virtutea unui an selectiv, în care nu poate trece neobservată iradiația romanelor „Groapa" și „Princepele", în jurul cărora se dispun izomorfic multe din prozele scurte. În afara lor, mai rămîn așa-numitele „povestiri la persoana I" și povestirile de război, categorii distincte, atît tematic, cît și din punct de vedere al tehnicii narative. Mai elaborate ca scriitură sînt **nuvelele vizionar-balcanice** dintr-o primă secțiune — inedită — a antologiei de față, cuprinzînd : „Smintirea jupîniței Ruxandra", „Nuntă cu ighemonicon", „Iarba" și „Miresele", primele două ținînd de „constelația" romanului „Princepele", următoarele fiind două istorisiri haiducești. Importantă pentru autor este aici viziunea, reconstruirea unui supra-real parabolic, pentru care este necesar un uriaș consum lexical de epocă, în stare să localizeze, dar să și distanțeze, să „încarce" imaginea și astfel să-i creeze disponibilități pentru convertirea fantasticului. Autorul e sedus mereu de atmosferă, de cadrul epic și acumulările de ordin psihologic survin determinate parcă de freamătul ambianței, narațiunea admițînd amînări și descătușări succesive, temporizări cu efecte plastice și sonorități levantine de limbă.

Dîndu-i dreptate lui Tzvetan Todorov, care observa că „povestirea operează un decupaj antropocentrist în lexic", vom observa la Eugen Barbu o anume voluptate a divagației, prin aglomerare de referințe și „curiozități", apelînd la un nesecat fond de vocabule uitate sau pe cale de dispariție, menit să aștearnă scriiturii nu neapărat o groasă pastă arhaică. Ea are implicații mult mai interesante, rezultînd dintr-o „spațializare" a descrierii, împinsă, într-o primă fază, spre nenatural. Fără o asemenea „spațializare" barocă, supralicitînd plauzibilul și în același timp punîndu-l sub semnul îndoielii, trecîndu-l, altfel spus, spre zona fabulosului, baladesc-balcanic, o schemă epică precum cea din **„Smintirea jupîniței Ruxandra"** ar fi eșuat într-o anacronică nuvelă romantică. Lectorul este încă mereu îndepărtat, dacă se poate spune așa, de acțiunea propriu-zisă, destul de economicoasă în episoade, în timp ce tenta parabolică este și ea împinsă în umbră de greaua încărcătură descriptivă. Sosirea la moșie a boierului Hristea Belivacă are loc într-un cadru de toamnă mitică („Era trist, era frumos, ai fi murit într-o astfel de zi de toamnă. Se auzea de departe, de peste cîmpuri, aușelul chemînd înspre întristările cenușii ale pădurii"), deși tonul de început al nuvelei este grotesc-pamfletar, de hronic muntenesc. La Eugen Barbu, fluidul narativ ajunge să fie un pretext pentru desfătări ale imaginației, creînd efecte specifice prozei de viziune.

Pe temeiul acestei devieri „artistice", a unei abundențe de pitoresc baroc, menite să îngroașe contururile unei lumi posibile, sînt declanșate presimțirile de fantastic și, implicit, acel „asalt al imposibilului", cum ar spune R. Caillois. De frica morții care îl încearcă pe urma unui ospăț pantagruelic, boierul Belivacă poruncește „termenarea" bisericii din sat. Spre zugrăvirea ei se prezintă la conac un pictor de biserici pe nume Duță, personaj demonic, bănuit misionar al tenebrelor, „cu niște ochi mari cît talerii de cositor... purtînd un colion popesc pe cap, cu o barbă rară, roșie cum e amarantul", cu „o gură frimoasă, păcătoasă ca băutura cea de ispită". Apoi, naratorul uită parcă de misteriosul personaj și se pune pe descris cu lux de amănunte pedepsirea vătăjelului moșiei, care îl înșelase și furase pe boier, divagația vrînd de fapt să reinstaureze nota grotesc-ironică în care debutase nuvela. În timpul acesta însă, jupînița îl pîndea insistent pe iconar, pînă într-o zi, cînd... „ușile date vraiște de perete lăsau să pătrundă o lumină fără moarte, lumina lui aprilie cel dulce, cînd pier culorile afară și pe varul bisericii pluteau parcă heruvimii") și cînd „Duță, beat mort și încălzit, se trînti ostenit pe masa lui Hristos, cea încărcată de flori sălbatice". Fata se strecură în biserică și, vrăjită de frumusețea zugravului, „nu se putu să nu-i sărute gura pofticioasă de bețivan și dus în lume, de curvar și libovnic". De clipa aceasta de „smintire" nu se va sfii „haidăul" să profite și din acea zi păru alt om, eliberîndu-și ucenicii și continuînd să lucreze singur. Autorul insistă pe această dragoste păcătoasă, miraculoasa ispită integrîndu-se mecanismului interior al textului. Pentru asta Eugen Barbu se dovedește un maestru desăvîrșit al povestirii. „În lăcașul cel sfînt, mirosind a ceară de Smirna și a liliac trecut, a rumeguș de lemn și a balegă de ied, se iubiră pînă la pierderea minții zglobiii tineri, uitînd de legile vieții, de plătirea păcatelor celor mari, al căror preț e totdeauna cumplit". Deznodămîntul survine crunt, pentru că boierul va răzbuna pîngărirea fetei printr-o evirație publică a obraznicului. Atribuirea unor explicații raționale faptelor acestora bizare apare imposibilă, în finalul nuvelei, „pilda" fiind de o simplitate invers proporțională cu anvergura fantastică.

Există un rafinament al reprezentării vizuale în aceste proze „balcanice", amintind de Ion Ghica, Filimon, Mateiu I. Caragiale, dar și de G. Călinescu, motiv pentru care li s-ar putea presupune apartenența la un așa-numit realism baroc, în care importantă e puterea de seducție a textului, amestesc excelent dozat de real și ireal. În „Nuntă cu ighemonicon", Hrisanti Dabija primește în dar o sumedenie de lucruri rare de la tomnatecul pretendent la mîna fiicei sale, pe nume Radu Ralet. La fel cucoana Zoe, nevasta boierului, și jupînița Dafina. Enumerarea lor e oferită cu dărnicie de autor, fastul descriptiv fiind și în această nuvelă valorificat nu numai pentru barocizarea eposului, cît mai ales pentru a obișnui cititorul cu bizarul, cu extravagantul, cu neobișnuitul. De aici încolo, saltul spre fantastic e o chestiune de măiestrie. Radu Ralet pare și el un trimis necurat, ducînd o existență misterioasă și întreținînd afaceri dubioase. „Ciudatul oaspete al hotelului Kiriazi ieșea numai pe seară pînă la hanul Toptangiilor, unde n-ar fi călcat picior de boier cumsecade, sau pînă sus, la Bazaca, unde avea misterioase întîlniri cu alte Mihalache Hagi Pandele, negustor de manufacturi și cunoscut cămătar, sau cu Dumitrache Turnavitu, casier domnesc". Cu acte de proprietate măsluite, șarlatanul obține, prin tîrguială, mîna fetei boierului Dabija, trimițîndu-i în preajma nunții alt maldăr de daruri, descrise iarăși cu dichis de narator. Dafina însă jurase dragoste lui Amza, „tînăr ce slujise în garda domnească", militar adică, trimis apoi vameș la Giurgiu care, auzind de nuntă dă foc bisericii în care avea loc cununia. Diavoleasca afacere fusese curmată, vinovații primind o pedeapsă groaznică : „Mireasa și mirele, cu trupurile arse, se prăbușiseră sub niște icoane scurse și ele de atîta dogoare și argintul le furase chipul. Ziceau ăi de i-au îngropat mai apoi creștinește că erau grei ca plumbul și că pecețile fețelor lor înspăimîntate se mai țin și azi pe undeva prin altarul noii biserici...". Tenta fabulos-baladescă e mai accentuată în finalul tragic al acestei nuvele, în care fantasticul se lasă lesne decupat.

O povestire ținînd de vizionarul mitic este cea intitulată **„Miresele"**. Atmosfera aduce cu a marilor catastrofe diluviene, ca o descătușare uriașă a naturii („Toamna, Dunărea venise aspră și murdară, cărînd vite umflate și murdării dinspre Viana"). Eroul pare să descindă din aceeași galerie romantică, haiducul Ioachim fiind un „tîlhar de codru, ce belise doi boieri cu muieri cu tot la o petrecere".

Eugen Barbu știe să apropie fabulosului acea stare de irepetabil, ducînd la consumarea unui eveniment sinistru, mecanism experimentat cu succes încă mai de mult, în la fel de tulburătoare nuvelă **„Pe ploaie"** care, în selecția de față ține — și după opinia autorului — de nuvelistica de viziune. Irupția de irealitate provine aici din intervertirea unui fapt de excepție — electrocutarea de trăsnet a trei frați cosași — cu delirul morții celui mai mic dintre ei, Marin, ultimul supraviețuitor al sinistrului accident, care, îngropat (ca și ceilalți) pînă la umeri și la cap cu luminări aprinse, își orînduiește nunta cu Zamfira, iubita sa, îndemnînd lăutarii să joace și stîrnind o adevărată scenă de halucinație colectivă. Satul adunat la căpătîiul lui, asistă uluit la împlinirea acestei ultime dorințe de obnubilat, autorul stăruind pe convulsiile trecerii muribundului spre contopirea cu teluricul, despărțirea de viață prin eliberarea patimei din urmă : „— Joacă, Zamfiră ! porunci Marin. Tu n-auzi ? Și se întoarse cu privirile spre frații morți, vorbindu-le : Lisandru, Gheorghe, auziți, mă, cum cîntă lăutarii la nunta mea ? (...) Obrazul din ce în ce mai albastru al îngropatului era spălat de apă. Ploaia stinse luminările, care sfîrîiau topite lîngă el și-abia atunci pe Marin îl cuprinse o spaimă fără margini. Lăutarii cîntau fără chef, cerînd îndurare celor din jur și, cînd țambalul și viorile se umplură de apă, nu mai răbdară nici ei și-o luară la fugă, spre muntele deșert și neîndurat".

Fantasticul în nuvelele lui Eugen Barbu provine dintr-o rafinată încărcare a viziunii și o supranaturalizare (în fond, transfigurarea narațiunii) care nu se lasă intimidată de excesele invenției. Prozatorul plantează în decursul desfășurării epice personaje purtînd însemnul tenebrelor, fără a avansa prea departe o atare bănuială, tratamentul fantastic funcționînd ca o insinuare pe planul ficțiunii, avantajat considerabil de barochismul discursului.

Cristian Livescu

Desene de
Aurel Ștefan Alexandrescu

Umanismul marxist și experiența estetică

Urmare din pag. 1

cuprinzătoare, teritorii în care amplificarea valorilor estetice rămîne de obicei subordonată funcționalităților tehnic-utilitare : de pildă în arhitectură sau în cinematografie, ca să invocăm o artă „primă" și alta pînă nu demult „ultimă", amîndouă mai mult decît doar arte ; ori în așa-zisa „estetică industrială", estetică (nu și artistică) numai în măsura virtuților ei industriale.

O experiență estetică dintre cele mai interesante a secolului nostru și în speță a celei de a doua lui jumătăți învederează așadar o adevărată „explozie" de forme „intermediare" — fie între estetic și utilitar, fie între estetic și artistic. Spațiile intermediare echivalează însă și cu mutații în timp. Ceea ce ne relativizează certitudinile. Uneori ne întrebăm de aceea cu o reînnoită îngrijorare „ce este arta ?", dar ne întrebăm anume în răstimpul unor vertiginoase acumulări de valori estetice noi. Dacă ambele constatări sînt corecte, atunci crizele trebuie recunoscute ca fiind și trecătoare și compensate prin creșteri. Adevărul este că artele (atît cele tradiționale cît și cele relativ recente) nu au încetat nici o clipă să rodească. Continuităților firești li s-au asociat însă derutante discontinuități, atît în privința rosturilor schimbătoare și schimbate chiar ale acestor arte, cîteodată milenare, cît și în privința configurării unor cu totul diferite și „exterioare" valențe estetice ; strădania epocii constă între altele în facilitarea contactelor reciproc înnobilatoare între acestea și artele propriu-zise.

Unii se tem de diluarea „experienței estetice" prin lărgirea ei. Progresul civilizatoric este însă ireversibil, și în loc de a-l nega ineficent am proceda mai înțelept dacă am explora și experimenta toate căile „umanizării" sale. Pentru că axa reapropierilor pe care le dezbatem unește tocmai umanismul cu civilizația, atît la antipodul tehnocratismelor inumane cît și la cel al pseudoumanismelor anticivilizatorice. În vederea proiectatei căsnicii trainice între „umaniora" și revoluția tehnică-științifică, un rol de loial mijlocitor și l-ar putea asuma și valorile estetice ; deoarece cu greu ar putea fi imaginată umanizarea civilizatorie atît a naturii exterioare cît și a celei interioare fără aportul și suportul coeficienților estetici.

Unele indicații prospective sînt posibile chiar fără să ne avîntăm prea departe în incert. Marxismul a avut și are în vedere în primul rînd eliberarea socială și individuală a omului. În perimetrul acestui proces istoric îndelungat și dificil se înscriu și principalele sale preocupări estetic-artistice. Experiența estetică se poate înnoi, potrivit opticii sale, numai prin depășirea diviziunilor opresoare și alienante de odinioară. Pe măsura creșterii coeficientului lor de creație, procese și produse variate ale producției vor intra (întrucîtva măcar) în cîmpul de interes al esteticianului. Fără îndoială, la fel se va întîmpla cu diversele activități din timpul liber al producătorului, inclusiv prin creșterea factorului „joc", ca manifestare a fanteziei perfect compatibile cu seriozitatea și responsabilitatea.

Căci omul își va asuma în viața sa diurnă tot mai multe rosturi „regizorale", ca un adevărat „maestru de ceremonii" al propriei sale existențe. Și se va strădui să înmulțească „sărbătorile" acestei existențe de prea multă vreme ternă, banală, cenușie. Este limpede că toate aceste îndeletniciri „formative" se vor învecina cu arta, vor beneficia de tradițiile și înnoirile ei, după cum o vor și impulsiona pe aceasta din urmă. Într-un cuvînt, pe măsură ce vor domina facerile conștiente și prefacerile temerare, „homo faber" se va recunoaște implicit și „homo aestheticus". Saltul preconizat din imperiul necesității într-al libertății va echivala cu cel săvîrșit din imperiul prozei într-al poeziei.

S-ar putea ca asemenea devansări să pară utopice. Trebuie să ne străduim însă să gîndim consecvent „antielitar", democratic. Să urmărim adică înfrățirea diverselor „munci" și a diverșilor „lucrători". Este ceea ce prevăzuse cu precizie Marx. Estetica noastră contemporană românească se înscrie în programul însănătoșirii istorice a unui organism social și uman, viguros în ciuda vicisitudinilor înfruntate. Luciditatea ne obligă să recunoaștem că pe această cale a asanărilor și edificărilor mai avem numeroase restanțe. Important este să le cunoaștem. Și ca idealul dezvoltării multilaterale a omului să prindă din ce în ce mai multă realitate în cadrul unei societăți socialiste multilateral dezvoltate.

Drum în oraș

Urmare din pag. 1

net, sau despre două-trei peisaje de Pissaro, Monet seamănă foarte mult cu ce vedeam la Simu *unde, alături de* Anul o mie *și atîtea altele de genul acesta, strălucea minunea Anemonelor, lui Luchian. Muzeul* Simu, *așa cum era alcătuit, era documentul unei epoci, al unei mentalități. Acum, că acest document nu mai există, felul special de satisfacție pe care il dădea frecventarea lui il regăsesc în lectura saloanelor lui Zola și în plimbarea mea pe strada Arionoaei, la fel de ilustră prin geniul lui Urmuz, ca Zece mese prin geniul lui Caragiale.*

Și pentru că, întorcîndu-mă pe jos, spre casă, pe strada Antim, cu aparența ei napoleoniană, pe lîngă școala Poenărescu și mînăstirea Antim, am ajuns, ocolind fina biserică Sfîntul Spiridon Vechi, cea pictată de George Petrașcu, pe cheiul Dîmboviței, în piața largă, strălucind de lumini roșii, albe, albastre, și trepidînd de lume, de tramvaie, de automobile (este aproximativ ora 7 și jumătate, s-a întunecat) nimic mai firesc ca de pe această feerică placă turnantă a plimbării iată-mă deodată cu urechile vuind de foșnetul marin al Constanței, unde, într-o rece primăvară trecută, poetul a evocat drumul continental spre Coloanele *lui Hercule.*

De aici încolo, este, curios, mai puțină lume, parcă și mai puțină lumină dar, aceasta, la fel de prețioasă. Dincolo de palatul Telefoanelor, o vastă cădere de aer pe locul unde fusese, pînă acum treizeci și doi de ani, Teatrul Național, foșnește pe loc, neînchipuit de vie, ținînd loc de orice, negînd că distrugerea ar fi trecut pe aici și că distrugerea este, vreodată, posibilă.

dialog cu cititorul

Manualul de literatură română

Ecouri

TRATAMENT EXPEDITIV

Mi se pare că cele mai aprige discuții le-a suscitat manualul de literatură română de anul IV. Mă voi referi în ceea ce mă privește la condiția poeziei din mult discutatul manual experimental pentru anul IV de studiu, o condiție aș spune specială pentru că elevul se află brusc în fața unei poezii care-l solicită mai mult și mai complex decît o făcuse — în general — poezia celorlalte manuale.

Începînd cu Blaga și Ion Barbu, elevul va trebui să-și găsească „chei" noi de pătrundere în poezie sau să și le înnoiască sensibil pe cele anterioare. Altfel, manualul își face datoria minimă de a releva relația gîndire mitică-filosofie-poezie la Blaga în dialectica ei indestructibilă, dar plecînd de la premisa că elevul este cît de cît familiarizat cu gîndirea mitosofică blagiană, cu morfologia culturii în accepția lui Blaga etc.

Instrumentele de pătrundere în lirismul barbian, de o factură cu totul nouă în peisajul poetic românesc, se află în bună parte în operele lui Mallarmé și Valéry : manualul sugerează acest lucru dar nu va putea părăsi în mare tonul enunțiativ, dacă nu vrea să transforme întregul manual într-o monografie impozantă a poeziei barbiene. Vreau să spun că cu acest manual cel puțin, se pune în valoare rolul lecturilor elevului mai mult ca oriunde, nu mai puțin al profesorului care în definitiv trebuie să dea viață obiectului căruia i s-a consacrat. Oricît de bine ar fi structurat, manualul își află niște limite care țin de condiția sa de sistem referențial și „spiritus vector".

Profesorul de literatură trebuie să fie el însuși un coautor sui-generis al manualului, pentru că lui i se cere să fie și cel mai avizat cititor de poezie contemporană și dacă între timp, opera lui Mihai Beniuc se mai îmbogățește cu două cărți și a lui Marin Sorescu cu una, profesorul nu trebuie să aștepte revizuirea manualului pentru a o comunica elevului său, cum se mai întîmplă.

Într-un număr precedent, criticul Eugen Simion remarca pe bună dreptate stereotipia excursului : „sînt niște fraze gata luate care se potrivesc la orice autor". Se acordă atît de puțin spațiu unor autori (Geo Dumitrescu, Nichita Stănescu ș.a.) încît în cele trei pagini cîte îi revin fiecăruia se comasează un „curicullum vitae", o introducere în opera respectivă, o trecere sumară în revistă a întregii activități și o analiză literară a unui poem considerat reprezentativ, inclusiv transcrierea poemului. Departe de a se simți antrenat și incitat în cunoașterea unui autor contemporan, elevul se simte debusolat, cele cîteva capete de idei care răzbat din prezentare fiind înăbușite finalmente de ambiția totalitară a autorului de manual. Pînă una alta, elevului îi revine misiunea de a crede manualul sub rezerva cuvîntului de onoare. Or, tocmai aici, în zona criticii de introducere și angrenare, „i se cere condeiului care o exercită puteri de strălucire, de elasticitate și de vigoare" (T. Arghezi : Ars poetica). De fapt, n-ar trebui să ne mire prea mult tratamentul expeditiv acordat poeziei, dacă citim în introducerea acestui capitol propoziția că „de la început, poezia se dezvoltă cu oarecare întîrziere față de proză". Cu această premisă minimalizată se poate explica lesne „rezolvarea" unor poeți ca Geo Dumitrescu și St. Aug. Doinaș în cîteva zeci de rînduri. Știu că nu se pot cere minuni de la un manual pus să reflecte o realitate spirituală ea însăși în plină evoluție, dar în același timp a-i cere mai mult curaj și mai mult nerv, mai puține clișee și mai multă adecvare, e expresia preocupării generale față de soarta în școală a celei mai proaspete literaturi.

Patrel Berceanu

REALISMUL PROGRAMEI

Manualul de literatură română a generat nenumărate controverse și va genera încă, poate fără a se ajunge la rezultate apreciabile din lipsa unui punct de vedere unitar. Nu cred că se poate vorbi despre manualul de literatură română dacă omitem cîteva probleme esențiale care trebuie să aibă valoare de premise ; în nici un caz introducerea unor noi capitole, opere, ci reducerea, dacă vrem să pregătim pe elevi nu pentru lecțiile curente, ci pentru perioada cînd nu vor mai fi la școală (mă gîndesc la capacitatea de a interpreta opere literare în general și nu de a fi memorizat istoria literaturii române ; s-ar realiza prin unele ore libere dezideratele cultivării limbii literare, nuanțate etc.) în nici un caz manualul nou nu poate să mai fie suma unor studii critice literare — fie ele și compilate — ci adecvat unui învățămînt activ, formativ ; să pună literatura română în relație cu literatura universală, fără a se exagera în acest sens. Spre a fi mai explicit, revin asupra celor trei cerințe pe care le-am formulat, găsindu-le absolut necesare în condițiile învățămîntului de astăzi, după părerea mea. În ultimii doi ani, cînd pretutindeni se pune problema reducerii materialului de predat-învățat din motive variate, printre altele și acela că și așa sînt supraîncărcate, ni s-au propus două programe ca proiect ce nu pot trece decît drept surprinzătoare. (Un proiect din august-septembrie 1975, altul după această dată). Cam în același fel, în sensul încărcării programei (și manualului) gîndesc și unii tovarăși ca Mihai Gorcea (Luceafărul nr. 38/1972, pagina a 8-a). Nu cred că este un punct de vedere realist, deși mai toți profesorii de română înțeleg că rămîn opere valoroase în afara preocupării la clasă a elevului de liceu.

Manualele (și mai întîi programele) trebuie să țintească mai puțin spre cantitate și să pună mai mult probleme de gîndire, dar nicidecum să nu se renunțe la analize literare complete

(cum se pronunță unii participanți la discuție), din nevoia de model, nevoia de unitate.

E bine ca să dea anumite sugestii manualul, să-i orienteze pe elevi spre anumite valori (stilistice, de exemplu) asupra cărora să mediteze. Și aceasta pentru că manualul trebuie să fie nu numai **informativ**, ci și **formativ**. Consider că îmbunătățirea manualelor și, implicit a programelor, mai ales pentru anul I și al II-lea de liceu se poate realiza prin tratarea mai sumară a literaturii vechi și a celei de pînă la Eminescu, lăsînd loc unor preocupări formative pentru școlarii din primă treaptă.

Cred că este nevoie de programe și manuale realiste, manuale realizate prin concurs larg popularizat, care să aibă stabilitate și să țină seama de experiența școlii românești. Să devină, alături de profesor, de bază în munca elevului.

T. Nedelea
Alexandria

CÎTEVA AMENDAMENTE

Manualul actual de Literatură română pentru anul IV liceu este superior atît prin modul accesibil de abordare al scriitorilor cît și prin sintezele realizate în relevarea personalității și creației acestora oricăruia dintre cele anterioare, impunîndu-se totuși anumite amendam nte, cum sînt :

— renunțarea la clasificarea cronologică în „Introducere" la capitolul despre **Poezie** (mai cu seamă că la acel despre **proză** nu se utilizează aceeași metodă) în favoarea uneia conformă apropierii afective și structurale dintre poeți ;

— alegerea în vederea analizei a unui poem reprezentativ din creația lui Nichita Stănescu (eventual **Elegia a opta, Hiperboreea**) ;

— neomiterea din manual a lui Ștefan Bănulescu dar mai cu seamă a lui D. R. Popescu ;

— includerea în manual a unei schițe monografice privitoare la Istoria, critica și teoria literară (existentă de altfel în ediția anterioară a manualului școlar). Sînt însă deficiențe ce pot fi lesne înlăturate, în urma efectuării lor manualul oferind o imagine adecvată a peisajului literar românesc contemporan.

Mircea M. Pop
Arad

întîmplări cu scriitori

Dați-l afară pe Micu!...

În urmă cu 3-4 ani, după cîteva incursiuni poetice la Bîrlad, sedus de frumusețea peisajului, de casa memorială a lui Adrian Beldeanu, rîvnită real (deși poetul se află încă printre noi) și de insistențele dovedite de Constantin Chiriță, am acceptat măgulit să devin „fiu al orașului". Nu eram, de altfel, singurul **dezrădăcinat etnic**. Într-o situație similară se găseau, pare-mi-se, Laurențiu Fulga și Grigore Hagiu. În această calitate, alături de cei amintiți, acompaniați de Dan Deșliu și M. R. Iacoban am fost invitați la o serie de întîlniri cu cititorii.

Cum se întîmplă de obicei, am aranjat mici surprize colegiale, cum ar fi „răpirea" bustului în mărime naturală, reprezentînd pe C. Chiriță, realizat de un sculptor din localitate, medic de profesie, „mamoșul Bîrladului" care printre altele, are meritul de-a fi îmbogățit peisajul literar cu multe nume ilustre (nu mai departe decît Octavian Stoica, de pildă). Bustul a fost readus, tiptil, de cîțiva colaboratori fanatici, dar **echipa** a jurat să se răzbune.

Seara, la restaurant, mă pomenesc asaltat cu vigoare și deferență de un respectabil autor din Constanța, invitat și el în același cadru. Îmi zîmbea conspirativ adresîndu-mi-se cu apelativul „tovarășe președinte", făcînd o serie de aprecieri elogioase la adresa Asociației scriitorilor din București care așa și pe dincolo... Simțeam că se întîmplă ceva, mi-o spuneau figurile radioase ale colegilor care-l îndemnau din cînd în cînd : „insistați, maestre, insistați".

A **insistat** vreo 3 ore și ceva, după care mi-a prezentat un voluminos pachet ambalat cu migală în care se afla : „o dramă istorică ce trebuie să vadă neapărat lumina tiparului".

— Dați-o lui Iacoban, e director la Junimea, mă eschivez eu.

Iacoban nu auzea invitația și căzut într-un soi de extaz mistic, se prefăcea că ascultă cum bat în depărtare clopotele de la Trei Ierarhi.

— Nu vrea s-o ia fără avizul dumneavoastră...

Apreciez fugitiv voluminosul pachet și ricoșez :

— Cel mai indicat ar fi maestrul Fulga...

— Tovarășe Micu, intervine protocolar Dan Deșliu, faceți-vă datoria față de un membru al breslei. De asta v-am pus unde v-am pus...

Eram convins că se referă la locul pe care-l ocupam la masă. Am luat manuscrisul promițînd solemn să-l citesc și să-l trimit însoțit de referat editurii **Junimea**.

După cîteva telefoane primite de la Constanța am încercat, fără succes, să găsesc manuscrisul spre a-i face o prezentare favorabilă. Zadarnic ! Și atunci, cunoscîndu-i titlul lucrării, am trimis o scurtă apreciere, recomandînd tipărirea ei.

După cîteva săptămîni, pe adresa **Fondului Literar**, sosește o misivă concepută în termeni vehemenți, din care reieșea că subsemnatul și-a substituit funcția de „președinte" al Asociației (inexistentă altfel) de mare „șef", de ins care-a promis verzi și uscate și care nici măcar n-a binevoit să citească piesa, dovadă și faptul că fac afirmatia că are „replică fluentă", pe cînd piesa e scrisă în întregime în versuri. Misiva se termina cu imperativa sugestie :

— Dați-l afară pe Micu !

Atunci am înțeles reveria nocturnă a lui Iacoban și intervenția lui Deșliu :

— Faceți-vă datoria față de un membru al breslei. De asta v-am pus unde v-am pus...

Mircea Micu

revista străină

● **„TINERETEA RUSIEI"** se intitulează expoziția deschisă în Sala Centrală de expoziții din Moscova, unde pot fi văzute aproape 3 000 de lucrări de artă plastică — pictură, grafică, sculptură, artă decorativă — opera unui număr de 1 428 artiști din toate regiunile și ținuturile RSFSR. Eroii artiștilor sînt oameni ai muncii, constructori sau cosmonauți, siderurgiști sau savanți, toți exprimînd bogăția spirituală. O secție specială a expoziției este consacrată trecutului glorios al patriei, apărătorilor ei, militarilor din războiul civil și Marele Război pentru Apărarea Patriei.

● **FRUMUSEȚEA JOCURILOR OLIMPICE** de la Montreal, ale căror impresii încă dăinuie, cu toate dramele și surîsurile, cu lacrimile și triumfurile, a fost cuprinsă într-un volum deosebit de original, care, trecînd de specificul „sport" devine o operă de artă, în pofida imaginilor redate de cotidiene, reviste și televiziune. Două echipe de reporteri și fotografi germani și francezi au colaborat pentru realizarea acestui album, apărut în editurile germană Sigloch și de curînd în cea franceză Calmann-Levy, ca un imn adus sportului. Printr-o judicioasă selecționare a fotografiilor, se ajunge la adevărata dimensiune a acestei discipline, de spectacol, luptă, explozie, singurătate, căldură, concentrare sau înfrigurare. Titlul volumului prezentat de Edouard Seidler (288 pagini, 209 fotografii alb negru și color) este „Le grand Livre des Jeux Olympiques. Montreal 1976".

● **CONFERENȚIARUL** Școlii superioare de Pedagogie din Ziełona Gora, Stanislaw Kania, a publicat în editura acestei școli un manual monografic intitulat JARGONUL POLONEZ DIN VREMEA OCUPAȚIEI HITLERISTE 1939—1945. Autorul a adunat și sistematizat, bazat pe unele izvoare scrise și pe tradiție orală, aproximativ 3 000 de expresii și asociații frazeologice. „Acest vocabular — afirmă autorul — reflectă suferințele, riscul, sacrificiul și lupta din acea perioadă, punctate deseori de un accent sarcastic încurajator".

● **CINCI AGENDE** achiziționate de la un anticar parizian și oferite de către d-na Strauss scriitorului Marcel Proust, i-au servit acestuia drept carnete de note, care de la decesul lui, în 1922, au trecut în patrimoniul Bibliotecii Naționale. Scriitorul Philip Kolb, luîndu-le în studiu, a întocmit textul unei lucrări, prezentînd-o editurii Gallimard, care a tipărit în luna septembrie „Cahiers Marcel Proust Nr. 8 L'Agenda de 1908—1910". Agendele ne informează asupra genezei cărții „À la recherche du temps perdu". În perioada 1908—1910 Proust își scrutează viața, punîndu-și întrebări : „Trebuie făcut un roman, un studiu filosofic ?" sau „Sînt oare romancier ?" Apoi se hotărăște să-și povestească felul vieții și să facă reflecții despre artă. O sumă de facsimile ne dau o idee asupra aspectului original al agendelor.

● **PREMIUL LITERAR** cehoslovac Maria Majerová care se atribuie din doi în doi ani pentru „opera artistică a unei vieți întregi închinată copiilor", a fost obținut anul acesta de scriitoarea Helena Smahelová și ilustratorul și pictorul, artist al poporului Karel Svolinsky.

● **ANSAMBLUL INTERNAȚIONAL** de poezie Arion comemorează cea de-a 70-a aniversare de la nașterea marelui poet ungur al sec. XX, Attila József. Prezentînd cu această ocazie, în afara celor cunoscute și un poem inedit, în traducere franceză, engleză, germană și italiană, almanahul mai cuprinde și ecourile poeziei lui Attila în străinătate, cum ar fi un articol al lui Benedetto Croce din 1938, și scrisori ale lui Thomas Mann avînd ca obiect opera sa. În

afară de acestea, este publicat și un discurs al lui Pablo Neruda ținut la Budapesta în 1949 cu ocazia centenarului Petőfi și un manuscris descoperit de curînd al poetului Mihaly Csokonai Vitéz (1773—1805) referitor la organizarea în Ungaria a unei întîlniri internaționale de poezie.

● **APROXIMATIV** 800 de realizări de vîrf ale artei grafice în domeniul producției de carte din 35 de țări, prezintă expoziția „Cele mai frumoase cărți din lumea întreagă", care s-a deschis în septembrie la Leipzig. Țările socialiste expun în cadrul acestei prezentări de cărți unice în lume, organizată pentru a 12-a oară, cele mai frumoase ediții ale anului 1975 alese de către juriile naționale. La această expoziție își prezintă cele mai frumoase cărți ale anului precedent și Belgia, R.F.G., Danemarca, Finlanda, Franța, Japonia, Austria, Elveția, S.U.A. Pentru prima oară participă Indonezia și Nigeria.

atelier literar

poșta redacției

A. GAGIU : Ați revenit, din păcate, la vechile deprinderi (despre care am mai discutat), care nu v-au adus și nu vă pot aduce nici un rezultat. Observațiile anterioare rămîn întemeiate.

R.M.I. : Pagini relativ îngrijite, de nivel mijlociu, pe linia lucrurilor anterioare, dar, parcă la un nivel ceva mai scăzut. „Tărpanul" pare un pic mai densă, dar finalul, cu tot dinadinsul didactic, nu e prea inspirat.

N. G. STĂNCIULESCU : Textele par mai degrabă niște notații de jurnal, așternute „din primul jet", cu multe nesiguranțe și impurități, dar și cu unele semne de lirism, mai mult sau mai puțin concludente („Astăzi sînt", „Să mergem", „Vă bănuiesc", „Să nu ne mai facem", „Pentru că sînt obosit", „Starea de obiect"). Să vedem ce mai urmează.

V. M.-VAM : Pagini desirate, haotice, incoerente, din care nu se poate înțelege nimic.

V. P. GAJ : „Invitație la fericire", „Numele meu", „Vis", „Poezie".

V. TRIF : Recoltă mai slabă, de data asta, multe pagini chlorotice, inconsistente, piuind într-un vag convențional, monoton. Ceva mai bine, în „Patria", „Geneză", „Pacea grădinii", „Neodihna cavalerului".

ST. GAITĂNARU : Materialul epic pare să fie interesant, dar punerea în pagină, cam învălmășită, confuză (cu situații, locuri, personaje etc. insuficient definite, individualizate), împiedică urmărirea firească și înțelegerea textului. Abuzul descrierilor, relatărilor și tiradelor (lungite și elaborate excesiv, de dragul „culorii locale") mărește pînă la impas această dificultate a lecturii. E nevoie de o abordare mai simplă, mai directă, a lucrurilor (asemenea modalități nu lipsesc, ba, dimpotrivă, din panoplia arhaizantă la care ați recurs — de altfel, nu fără îndemînare și inspirație, uneori), care să pună în lumină mai deplin desfășurarea faptelor, fundalul istoric, identitatea eroilor etc.

G. LUCA : Cîteva lucruri interesante, de reală vocație : „Ciinele nemuritorului", „Melmoth", „Fîntîna", „Nu-mi trebuie". Dar și multe altele obscure, fără „emisie", fără semnificație. Să vedem ce mai urmează.

AL. DEL-DR. : Nu sînt noutăți ; rămîne predominantă impresia de „făcătură" neinsuflețită, uneori destul de bine adusă din condei, dar de multe ori neconvingătoare, cu cusăturile prea vizibile etc. Aveți dreptate în legătură cu **lirismul** — folosim adesea cuvîntul în accepția mai largă, de **poezie,** din nevoia de a evita repetările sau senzația de istovire și trivializare pe care ne-o dă uneori cuvîntul respectiv (ceea ce sperăm să nu fi creat confuzii iremediabile în rîndurile cititorilor). Ideea „poeziei lipsită de lirism", care vă preocupă, parcă n-ar fi chiar nouă, dacă răsfoim puțin fie chiar și numai istoria literaturii noastre. Depinde, firește, de ceea ce vreți să înțelegeți prin această formulă și mai ales de ceea ce veți reuși să obțineți, în fapt, din ea. Dar nu e oare aici, între proiectul dv. (legat de această formulă), pe de-o parte, și observația (justă) cu privire la „egoism" (mai bine, poate, „egocentrism"), „subiectivism" etc. pe de alta, simburele unei incompatibilități (sau numai incongruențe), care ar putea explica, eventual, nereușita poeziei dv. din faza actuală ? Motiv de meditație. În ce privește grafica, trebuie să vă adresați direct secretariatului de redacție.

D. HRENCIUC : Am putea să vă reproșăm și noi că ne siliți să vă răspundem de-atîtea ori „nimic nou", că ne trimiteți imperturbabil aceleași compuneri înginate, deslînate, fără șir etc. : „Fată mirată cu / părul dospit (? !) / spală-te-n / umbra mea / aici, lîngă prispa de vorbe" (? !)... etc. Sau : „Cînd plumbul / ostenit va / uita să mă blesteme-n / oasele lumii (? !) / mîla mea / sfîșiată-n / uimirea amiezii" (? !)... etc., etc. Păreți mulțumită și împăcată cu ceea ce faceți, vi se pare că dețineți „cheile" poeziei, și orice curiozitate intelectuală, setea de a afla, de a descoperi, de a „prospecta" neobosit în cîmpul vast al ideilor, al culturii, al frumosului, par stinse. Dar bagajul dv. de cunoștințe, de gînduri, de imagini, de cuvinte, de mijloace ale tehnicii literare etc., e încă foarte sărac. Nu puteți deveni un poet adevărat fără a cunoaște profund întreaga experiență a poeziei dinaintea dv., fără a urmări cu pasiune, cu un interes activ, cu ambiția autodepășirii, întreaga mișcare lirică a contemporaneității. Pînă atunci, așadar, nimic nou !

AUREL NECHIFOR : Dacă nu le puteți bate la mașină, scrieți-le măcar îngrijit, citeț. Să știți, însă, că publicarea într-o revistă nu e deloc „un mic fapt", cum ziceți, și n-are prea mult de-a face cu „răsplătirea trudei" pe care ați depus-o, ci mai ales cu valoarea rezultatelor acestei trude.

Geo Dumitrescu

Lut

Sărutați lutul cănilor
cînd beți vin la masa mea
sînt robul și regele acestui pămînt.
Degetele îmi sînt rădăcini
și în tălpi îmi sînt scrise potecile
iar în palme războaiele

Sînt stăpînul acestor pietre, nisipuri,
ape, frunze
pînă unde ar și încă
pînă la marea cea mare

Străbunii m-au legat cu lanțuri de Soare
Cînd plouă mă culc în ulcele de lut

PETRICĂ CERNAT

În fața lucrurilor simple

Rîd cînd frunzele cad
rid cînd toamna moare la ușa
mea rid de ceața în care
se bîlbîie sufletul meu
căci gîndiți-vă
cît de greu găsește drumul
spre inimă
singele
într-o astfel de noapte
cînd nici stelele nu nimeresc
cerul nici vîntul
crengile sub care stau
rid
dar pietrele mă string mă
string în cercuri rotite blînd
peste oglindirea lor în
ape

D. BORCEA

Numele meu

Numele meu
O cămașă lipită de trup
Pe care strămoșii și-au șters fruntea
O sferă în care ziua de ieri
Se păstrează întreagă,
Adierea pe care o lasă o pasăre
Astupîndu-și moartea cu aripile
Un semn că bucuria
Nu poate fi cuprinsă într-o viață
Numele meu, o stradă
Unde copii jucîndu-se
Își amintesc
Că lumina se deplasează
De la un capăt la altul al lumii
Împinsă de oameni

VICTOR PETRESCU-MĂRGEAN

Amintiri

Privirea va putrezi pe aceeași frunză
de fiecare dată
îngropată în carnea care nu poate
fi decît a vieții
între oglinzi răstignești
imagini
te-arunci în curgere ca-ntr-o
eternă amintire.

Desene de
Aurel Ștefan Alexandrescu

lumina umbrei vei și-o
cînd guri de zei însetate
viclenesc aerul
patima rotundă a sferei cînd
nu mai e sferă
și celelalte fragmente de gînd.
cu minuni mai scurte ca plăcerea
poți umple un sac
ci gîlgîie pe ramuri fructele
(prin deșert am umblat
zbatere de aripi dureroasă am simțit)
și iată e vremea să vin în mijlocul vostru
și să vă-ntreb
ce este iarba...

VALERIU PRUTEANU

În nisipuri

Sînt obosită
Ca un ecou
Pus pe gînduri ;
Prietenia noastră
A rămas
În nisipuri,
Vîntul
O spulberă
Fantomatic
Și-un fir inflamabil
De amintire
Ne-nginã.

DOINA MARAN

Cu ploaia

Îmi place ploaia
pentru că-i face părul mai lung
iubitei,
iar zîmbetul mai clasic
și drumul pîn-acasă e ud
ca un viteluș nou născut.
Nu vreau să mănînc,
cînd plouă n-am stomac
și nici plămîni
ca să respir,
cînd plouă stau sub
două coarne de cerb,
ascult inima și stropii
mă gîndesc la puhoaie,
iar mîinile îmi par
streșinile sub care
iubita mea
își numără copiii

AUREL DUMITRAȘCU

Firesc

Cît încă fericirea unora
purtînd zurgălăi își taie pîrtie
prin rănile deschise ale semenilor lor
ca o sanie prin liniștea
de sticlă pisată a brazilor.

cît încă singurătatea
mai are puterea să ne închidă
în cercul ei de suferință
voi continua să fiu trist

căci iată cît de firesc
fragedul fir de iarbă
– abia ivit pe lume –
își-mbracă sufletul ca pe-o cămașă
și se lasă pe de-a-ntregul iubit
și iubește totul cu frenezia pămîntului

MIHAI CRĂIESCU

cenaclul revistei «luceafărul»

Se pare că vacanța de vară a cenaclului nostru a contribuit la creșterea sensibilă a apetitului critic, căci în cea de-a doua ședință a acestei toamne, participanții s-au arătat dispuși la comentarii prelungite, polemice, vizînd chiar, prea des, tocmai scopul imediat al întîlnirii noastre : comentarea poeziilor citite.

Beneficiarii acestei frenezii aproape oratorice au fost Cleopatra Lorințiu *și* Emilian Marcu, *poeți prezenți pentru prima oară în cenaclul nostru. Discuțiile s-au purtat separat, pentru fiecare autor în parte, spre a se evita obișnuitele „paralele", în fapt, de prea multe ori, abile evitări de-a se intra în subiect.*

Despre poeziile Cleopatrei Lorințiu *au vorbit zece participanți. Părerile, deși aparent diferite, s-au întîlnit în a i se recunoaște tinerei poete talentul și o evidentă sensibilitate lirică. Pentru* Titus Șerban, *poezia Cleopatrei Lorințiu este „intimistă și de suprafață, evocînd un univers al copilăriei". Mai patetică,* Marina Devesel *mărturisește că, ascultînd poeziile Cleopatrei Lorințiu s-a simțit ca un „copil cu capul în poala mamei" adică bine, dar că au deranjat-o anumite apariții nepotrivite pentru cadrul poeziilor, cum ar fi de pildă cea a unui fachir într-o poemă despre satul natal. Sever, ca întotdeauna, tînărul critic* Arthur Silvestri *s-a arătat sceptic considerînd că, nu avem de-a face decît cu „o poezie intimistă, ușor melancolică." Pentru* Florian Grigoriu, *poezia Cleopatrei Lorințiu este „plăcută, sensibilă și foarte clară". Trecînd, cum a mărturisit, la o „parte mai critică", vorbitorul atrage atenția asupra frecvenței prea mari a cuvîntului „jucăuș" și crede a fi recunoscut în versurile poetei o influență din „Sburătorul" lui Heliade pe care-l citează cam așa: „Vai, mamă, cum mă doare!". Ștefan Alexandru Dincă susține că poezia Cleopatrei Lorințiu „nu este una de idei, ci una de stare poetică",* Mihai Coman *nu găsește în versurile poetei, încă, o „acoperire a cuvintelor prin trăiri autentice și de tensiune",* Ion Roșu *crede că poeta „pipăie terenul" și recomandă folosirea în continuare a versuiui clasic,* George Serafim *se străduiește să ne convingă de incompatibilitatea balcanicului de a-și apropia teme existențiale și caută greșeli gramaticale: părerea sălii este că nu le-a găsit. Se oprește la poezia „Alege", „nu pentru ceea ce este, ci pentru ceea ce ar putea fi". În final, co-*

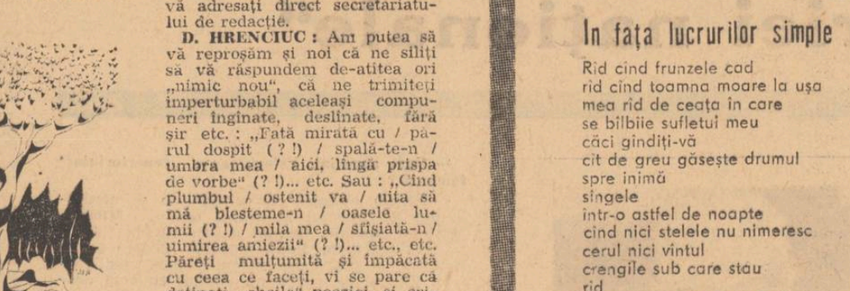

A XXXIII-A ȘEDINȚĂ

legul nostru Aurel-Dragoș Munteanu *remarca talentul foarte tinerei poete, sensibilitatea ei, dar subliniază că avem de-a face cu „versurile unei poete terorizate de manual, de lecturile școlare. Cleopatra Lorințiu — asemeni oricărei adolescente — n-a păși încă spre o atitudine de meditație, care să poată trezi cuvintele la poezie".*

Cu Emilian Marcu, *asistența a fost ceva mai drastică,* Ion Roșu, *etalînd, cum remarca Mihai Coman, „o structură de critic francez, dispus să mute totul în ridicol", reproșa poetului stridențele, „necunoașterea unei lumi despre care scrie. Indică drept idoli ai lui Emilian Marcu pe Labiș, pe Gheorghe Pituț — prezent în sală și mărturisind că tînăra Cleopatra Lorințiu „este o poetă".*

Pentru Florian Grigoriu, *vechi cititor al poetului, acesta a fost, de data asta o deziluzie. „Fiecare poezie pare a fi parodie după un poet: Adrian Păunescu, Labiș, Esenin, Bogza, Nicolae Dragoș, etc". Și* Ion Subțire *vorbește despre „lipsa de originalitate a poetului". Crede că Emilian Marcu ar putea scrie „o poezie a unui mediu, a unor fenomene în curs de desfășurare, cu condiția ca poetul să-și rezolve problema originalității", Pentru* Neagu Vulcănescu, *poetul este „numai un meșteșugar", iar pentru* Ștefan Alexandru Dincă *poezia lui Emilian Marcu este „lăudabilă pentru generozitatea ei, dar condamnabilă prin eșecul artistic". Metodic, cumpătat, făcînd eforturi să se ridice peste banalitățile prețioase ale unor comentatori care refuză să se ia în serios,* Mihai Coman *surprinde la Emilian Marcu dorința de-a reînvia niște mături, încercarea de-a le lumina printr-o lumină pieziș, puterea de-a transfigura elementele universului cu care lucrează. Foarte drastic, Iulian Neacșu vede în Emilian Marcu „un poet cu nostalgia tematicii, un poet care se apropie de-un univers fără a încerca să-l cunoască cu adevărat".*

Așadar, un ridicat tonus critic, vervă, intransigență și... perlele de rigoare. Din păcate, unii dintre participanții la cenaclu nu vor să respecte minimile condiții cerute pentru buna desfășurare a ședințelor. Valter Hristescu, *ofuscat că nu se știe cine este („Nu sînt Shakespeare, dar, oricum, numele meu aduce cu el, și mă mir că nu mă cunoașteți încă") refuză să-și spună numele cînd cere cuvîntul, susținînd, într-o primă variantă, că este „Un X.". Credem că avea dreptate, așa că ne cerem „scuze" că l-am contrazis! Atît de intransigentul* Marius Stănilă *nu-și poate rezolva singur o problemă personală — evitarea în asemenea întîlniri a unei euforii bahice accentuate — și face buforerii lipsite de gust. Într-o singură privință a avut dreptate M. S.: da, „Luceafărul" publică poezia de care are nevoie și pe care o sprijină. E o „slăbiciune" pe care o recunoaște deschis. Și pentru că „Luceafărul" nu poate încuraja atitudinile bahice, străine felului în care concepe profilul moral al tînărului nostru scriitor, conducerea cenaclului a hotărît să ridice, pe termen de trei luni, dreptul de participare la cenaclu tînărului poet Marius Stănilă.*

Cronicar

Cleopatra Lorințiu

Mai pădure

Cea care-aș fi putut fi
e altfel decît mine, mai înaltă
cu umeri rotunjiți de unda nopții
vrăjită-n măiestrimile de daltă.

Nimeni n-o știe, nimeni n-o ghicește
Ar biciu-i-o poteri reci de ploi
Ea surghiunită-n codri nelumește
N-ar ști nicicînd cuvîntul amîndoi.

Înstrăinat la subțioara vremii
cîntecul ei ar înflori mai rar
dar nu l-ar ști nicicînd vreun grădinar
și nu l-ar ofili arșița vremii.

Ori poate ametită de vreo boare
de nesfîrșit și tainic așteptînd
ar aduna, să se preschimbe-n gînd
fir de urzică, mușchi și sunătoare.

E altfel decît mine, mai pădure
Nu tremură cînd îți presimte chipul
N-o sperie adîncul, nici nisipul
Mai dreaptă, mai înaltă, mai sperînd
teama-i se scurge-n rouă și-n pămînt
mai bună decît mine, mai pădure.

Taină

Din pasul tău se-adună teamă-n spic
De-o grindină pornită, de-o furtună
Dar piinea o să fie mult mai bună
Și pruncul o să fie mai voinic.

Taină adîncă — somnul tău știut
Lumina trece-mpiedicată, praguri
Tăceri mă împresoară în șiraguri
Ochii mi-s tulburi, mîna mi-e de lut.

Printr-un inel de piclă mă strecor
Ce simplu-mi pare totul, ce ușor
Privit prin geam de vise, aburit.

Din pasul tău se-adună teamă-n vin
Se fringe noaptea în pocalul plin
și gîndul meu adoarme spovedit.

Hulub

Și greu se-adună vorbele. Cernite
se-orînduiesc năframuri reci
de parcă le-ar chema să se jelească-n
livada adunată-n stropi de melci.

Greu se îmbie. Obosite-s poate.
Privesc în jos spre umbra mea sfîșiat
de parcă-ar presimți că dansul crengii
s-a frînt de mijloc. S-a împotmolit.

Privește-mă. Nu-s teamă ferecată ?
Gîndul se zbate-n drum ca un hulub
Ochit de-un braț viclean și de-o săgeată.

De-atunci în luncă s-a uscat răchita
Doar părul meu mai arde-n pas mocnit
Și creanga tălmăcită, umilită.

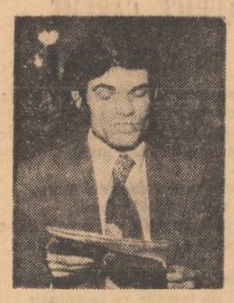

Emilian Marcu

Atingerea cailor

Caii cum dorm pe fluvii reci de iarbă,
galopul lor încolțește-n copite,
cărările sînt tulburate parcă
ar fi statui, la margine de sat, ciopîite.

Simburii mișună pe sub marile-ntinderi,
caii dorm cu nechezatul pe gură :
sînt ca o punte între cer și cîmpie –
potcoavele se năruie în tropot și-n arsură.

Înoat-un timp peste imense fluvii,
pasul lor nu se mai poate distinge,
noaptea se declină în somn cu o pasăre ;
caii, abia în somn se pot atinge.

Octombrie

E, așadar, octombrie peste întreaga lume
porumbul este gata să zboare din pănuși
se fac statui de ceară izvoarele în ciuturi,
respiră dimineața prin fluturii răpuși.

Brumele grele ne-au învelit cetatea,
se trage luna-n sat să lumineze case,
țăranii ies să lupte cu ploile prea lungi
porumbul stă în cîmp cu săbiile trase.

Cu brume și cu roadă octombrie se-arată,
cirezile dau buzna pe arsele cîmpii,
se trage luna-n zodii să lumineze case,
de-atîta vin turbează, iar, căzile în vii.

Adorm pe frunze fluturi acoperiți de brume,
porumbul este gata să zboare din pănuși,
octombrie se-arată deodată peste lume,
se-arată-n dimineață prin fluturii răpuși.

Amintirile cărturarului

Urmare din pag 1

lea și începutul secolului al XX-lea către obiectivul major al realizării statului național român pe cale politică și militară. Era momentul — socotea Constantin C. Giurescu — ca o nouă istorie a românilor să se concentreze asupra factorului instituțional ca și asupra culturii în sens larg. Statul — credea tînărul istoric — trebuie considerat nu ca un scop în sine ci ca mijlocul de manifestare plenară a unui popor. Iar **creațiile** acestui popor, adaugă el, sînt, în ultimă analiză, justificarea existenței sale. E de citat **in extenso** un admirabil pasaj din cartea profesorului Constantin C. Giurescu pentru că el este definitoriu, cred, pentru întreaga sa concepție asupra istoriei : **„Un popor (...) care nu contribuie la sporirea patrimoniului umanității în știință, tehnică, literatură și artă, riscă să-și vadă pusă sub semnul întrebării însăși existența sa și anume din partea altor popoare mai bine înzestrate sub acest raport".** De aici importanța excepțională acordată **„menținerii statului național, independent și suveran"** ca mijloc de manifestare a nevoii **„de creație liberă, în conformitate cu geniul propriu"** (pp. 236—237). Aceste convingeri exprimate simplu și tăios chiar dacă își au ecoul în opera istoricului, chiar dacă le simțim străbătînd paginile cărților sale, își au desigur locul cel mai potrivit într-o autobiografie, acolo unde omul se confruntă cu opera.

★

Dar nu numai gînduri conține cartea cărturarului și nu numai convingeri — rod al unei experiențe esențialmente intelectuale — împărtășește ea cititorului. Martor dar și participant la istoria timpului său Constantin C. Giurescu refăcu un tablou plin de vivacitate al propriei vieți Rude și locuri, profesori și școli, oameni politici și situații diferite — tot ceea ce este legat de memorie, afectele, viața cronicarului, capătă culoare și contur. Multe din personaje și întîmplări par a fi învelite într-o aură melancolică, altele parcă sînt undeva sub depărtate cețuri. Tot ce a implicat participarea directă a autorului tot ce i-a angajat afectele și opiniile este însă reținut pînă la cele mai mici detalii, prezentat extrem de limpede. Cum era și de așteptat se dă, în acest prim volum al **Amintirilor,** importanța cuvenită polemicii cu Nicolae Iorga. Cu tot respectul cuvenit pentru marele său confrate, Constantin C. Giurescu pune accentul pe latura științifică a discuțiilor. Îl interesează mai puțin caracterele, în sine, cît modalitățile lor de manifestare. Chiar și în dezbaterile cu caracter științific el rămîne pe undeva un moralist : îl interesează triumful adevărului științific doar ca modalitate de afirmare a adevărului în general.

★

Dar biografia ca și faptele narate de orice memorialist îl interesează pe cititor și în măsura în care ele oferă un surplus de cunoaștere al unei epoci. Memoriile profesorului Constantin C. Giurescu se citesc însă cu interes nu numai pentru surplusul de informație pe care îl aduc în biografia vieții unui sau altui personaj de văzd ci și pentru punctul de vedere pe care îl reflectă. Căci propunîndu-și să scrie **sine ira et studio,** autorul nu și-a propus să extirpe și propriile puncte de vedere sau convingeri. Pare, de pildă, ciudat că constați că descrierii familiei, locurilor de baștină ale ei, peisajului rural, podgoriilor de sub munte, li se acordă atîta spațiu în economia cărții. Cine citește atent vede în această insistență dorința de a preciza mai bine o **inscriere** a autorului într-un anume orizont nu doar geografic ci și moral. Această **înscriere** determină și **punctul de vedere.** Căci cartea profesorului Giurescu este cartea unui om care își iubește cu toată ființa pămîntul pe care s-a născut, care simte grandoarea fiecărui efluviu al naturii (cu cîtă voluptate descrie pașnicele sale îndeletniciri de pescar !). Cartea **Amintirilor** este mai întîi de toate cartea în care cărturarul vrea să spună pe șleau ceea ce în lucrările sale de istorie poate lăsa doar să se subînțeleagă : că a scrie istoria poporului tău înseamnă a sluji cauza propășirii sale și pentru a fi convingător trebuie să te confunzi, ca simplu cetățean, cu el și cu aspirațiile sale.

sport

„Carul incendiar"

● „Carul incendiar" al campionatului mondial de fotbal din Argentina, ediția 1978, s-a pus în mișcare. Încărcătura lui electrizantă ce duce la delir și face din om neom a început să ne zgîlțîie, să ne facă nerăbdători.

O mare de oameni iubitori ai acestui joc imprevizibil, își pun speranțe de tot felul în idolii lor de pe dreptunghiul verde, în jucătorii cu jambierele lăsate anume pentru a le mîngîia gleznele flexibile, ținute în spirt denaturat. Cum bine știm cu toții „carul" nu va fi prea încăpător; cele 16 locuri anume pregătite pentru participantele la turneul final vor trebui să fie ocupate de cele mai bune echipe naționale de fotbal, la ora respectivă. Sperăm că selecționata țării noastre nu va lipsi de la această ediție a campionatului mondial. Pentru aceasta i se cere echipei noastre să se pregătească în mod exemplar, printr-o muncă fără preget, bazată pe ultimele descoperiri ale științei sportive, pe studierea cu simț de răspundere a potențialului de care dispune adversarul, analizînd temeinic, realist jocul partenerilor noștri, meciurile ultimelor campionate mondiale Dispunem de un lot valoros, format din cîteva elemente de excepție, și i-am numi, în primul rînd, pe Ilie Balaci, care, la Praga, s-a comportat admirabil, pe Sătmăreanu II, Iordănescu, Dinu, Dumitru, Răducanu, Cheran. Și ceilalți componenți ai lotului sînt capabili — o spunem fără înconjur — să trateze în favoarea lor calificarea. Ultimele confruntări din grupe au adus unele surprize, dar nu de proporții. Rezultatul meciului Spania — Iugoslavia ne mărește șansele de calificare.

★

La Sofia, Bulgaria — Franța, o partidă atractivă, plăcută, nu atît pentru calitățile celor două combatante, cît pentru curajul de a ieși pe un teren de fotbal, în fața spectatorilor și, bineînțeles, a telespectatorilor, a arbitrului Foots. „Trebuie să luăm aminte, spune un vechi adagiu scoțian, numai la atîta iarbă cîtă ne va crește pe morminte".

★

În B., o singură echipă a jucat pentru 2 puncte toate meciurile disputate pînă acum: Petrolul. Meciul acestei formații cu Portul, la Constanța ne-a arătat în tabăra ploieșteană jucători tehnici, disciplinați, maturi, bine pregătiți moral pentru meciurile „tari" ale diviziei. Am crezut că revedem o clipă marea echipă a ploieștenilor care juca cu Liverpool: Dridea, Badea, Boc, Sfetcu, Dragomir... Antrenorul echipei engleze abia reușea să le pronunțe numele...

Acum, Valentin Stănescu a reușit, fără surle și trîmbițe să facă dintr-o echipă dezmembrată o formație care aspiră la unul din fotoliile primei divizii.

Simaciu, Constantin, Pisău, Florian Dumitrescu, Pantea, Toporan vor fi nume greu de pronunțat pentru antrenorii străini ? ....

Discobol

epopeea României eterne

„Marile perioade ale folclorului nu pot fi decît marile perioade ale istoriei naţionale“

— Ce idei fundamentale se asociază în periodizarea folclorului românesc prin raportare la marile evenimente trăite de poporul nostru de la origini pînă în prezent ?

— Cînd aţi formulat întrebarea v-aţi gîndit probabil la folclor în accepţiunea restrînsă a termenului : literatură orală, muzică şi dans popular. Dar cred că pentru a discuta aspectele pe care vreţi să le implicaţi în dialogul nostru, trebuie lărgită sfera la întreaga cultură spirituală a satelor noastre tradiţionale şi chiar a celor de azi şi în mai multe medii urbane pe care le numim populare. Aceasta pentru a nu dialoga numai asupra expresiilor artistice ci şi asupra contextului lor cultural general şi asupra motivărilor, funcţiilor socio-economice. Vă propun deci să ne referim în dialogul nostru mai întîi la structurile sociale cu categoriile acestora şi, în ierarhia categoriilor, cu statutul membrilor fiecărei categorii şi cu rolurile pe care aceştia trebuie să le îndeplinească în relaţiile din cadrul comunităţilor, şi atunci cînd vin în contact cu comunităţi din alte sfere culturale. Aceasta pentru că viaţa culturală se concretizează în aceste relaţii, se realizează prin acte de comunicare şi se exprimă nu numai prin fapte de artă ci printr-o complexitate de mijloace şi acte în care artisticul este prezent fără ca funcţia explicită a actelor să fie artistică. De pildă, în comportări, atît în cele cotidiene, cît şi în cele rituale sau ceremoniale. În acte tehnice cu strategii proprii cum sînt riturile şi obiceiurile, în adagii etc. Apoi aş propune să ne referim la fundamentarea actelor de comunicare în ideologia tradiţională a mediilor de care am vorbit şi să nu uităm firească motivările economice, cadrul, contextul larg al evoluţiei naturale — spaţiul şi timpul — în care s-a petrecut întotdeauna, şi se petrece astăzi, comunicarea dintre oameni, se situează viaţa lor culturală, deci şi folclorul lor.

— Vă pregătiţi, observ, să enunţaţi caracteristica primordială a faptelor folclorice de pe teritoriul românesc.

— Acesta fiind cadrul în care vă propun să dialogăm, cred că se impune o nouă viziune **a istoriei culturii populare** şi deci şi a perioadelor de dezvoltare a folclorului. Viziunea unui lung proces neîntrerupt în care oamenii au comunicat între ei, în efortul de a transforma natura, de a o face cît mai propice vieţii lor. Au comunicat, prin acele tehnici tradiţionale pe care le numim rituri, cu forţele naturii întruchipate în reprezentările lor mitologice. Au comunicat cu comunităţile ce aparţineau altor sfere de cultură. Au creat cultura şi expresiile ei propriu-zis folclorice.

— Putem trasa acum unghiurile de incidenţă dintre folclor şi istorie ?

— Sub această incidenţă marile perioade ale istoriei folclorului nu pot fi decît marile perioade ale istoriei naţionale. Aceasta în măsura în care mai regăsim în folclorul ultimului secol, singurul pe care îl cunoaştem, creaţii ce vorbesc despre marile evenimente ale trecutului sau despre stări din trecut. Fără îndoială că putem considera astfel de expresii cîntecele epice eroice care vorbesc şi azi, în valea Dunării, de lupte cu cotropitorii. Şi putem considera eventual că epica mitologică este mai veche, probabil anterioară apariţiei primelor organizaţii statale. Şi putem afirma cu înaltă certitudine că epica şi lirica haiducească au apărut în condiţiile conflictelor latente şi chiar exprese dintre ciocoi şi ţărani în secolul al XVIII-lea şi al XIX-lea. Dar fiind vorba de data aceasta de fapte literare rezerve se impun mereu. Ele derivă din însăşi natura expresiei literare. Derivă din faptul că operele de literatură orală care ne vorbesc despre anumite evenimente, despre anumite stări, despre o anumită vreme, se aşează pe fondul de idei permanent al culturii populare, pe ceea ce în general numim tradiţie. Pe modelele preexistente şi continuu transformabile. Folosesc o gramatică a culturii pe care comunităţile o posedă de mai înainte. Şi o retorică a expresiei. Acestea se adaptează mereu cuvintelor vremurilor, se înnoiesc, se şlefuiesc pentru a fi cît mai utile comunicării. Folosesc un vocabular cultural şi el preexistent, o simbolistică ale cărei sensuri se pot schimba. Un vocabular care nu numai în formă ci şi în sens se îmbogăţeşte mereu. Toate acestea la nivelul comunicării, al expresiilor culturale, artistice, ale faptelor de folclor. Dar permanenţele despre care aş dori eu să vorbesc se situează la baza actelor de comunicare. Ţin de însăşi esenţa viziunii româneşti despre lume, deci a tuturor cerinţelor de folclor care le exprimă.

— Prin urmare, ce „permanenţe“ se situează la baza tuturor creaţiilor de folclor ?

— Aş trece printre aceste permanenţe ceea ce în terminologia noastră modernă numim **continuitate.** Raportul omului, a românului, cu spaţiul, cu locul în care trăieşte şi cu timpul în care se situează şi, în directă legătură cu aceasta, cu neamul. Dacă cercetînd folclorul unei comunităţi — mai cu seamă în zonele de baştină, în vechile ţări ale Maramureşului, Oaşului, Codrului, Zarandului, Haţegului, Făgăraşului, Loviştei, Vrancei, Dornelor, în Vîlcea, Muşcel, Argeş sau Tigheci — întrebi pe oameni de cînd este localitatea lor ei nu înţeleg întrebarea. Li se pare că pui în chip stupid o întrebare fără rost. Fără rost fiindcă există şi cred cu fermitate că sînt dintotdeauna pe locurile pe care trăiesc şi astăzi, că aceste locuri le aparţin fiindcă sînt ale neamului din care se trag şi ai cărui moşi şi strămoşi stau de strajă peste vreme în cimitire. Aceste locuri cu natura lor sînt spaţiul lor de viaţă dintotdeauna. Sub acest aspect o cercetare a conceptului de spaţiu şi de timp în cultura noastră tradiţională ar putea fi o cheie pentru mai buna înţelegere a specificului naţional al expresiilor artistice ale folclorului în devenirea lor istorică.

— Aş dori să insistăm asupra „specificului naţional“ şi apoi asupra imaginii omului care a locuit dintotdeauna pe aceste meleaguri.

— Cultura noastră populară tradiţională este antropocentristă. Totul se raportează la om, şi spaţiul şi timpul şi natura. Reprezentările mitologice ale forţelor naturii iau întruchipări omeneşti, chiar dacă distorsionate uneori. Iar în comunităţi **noi,** cei ce aparţinem unui neam, comunicăm prin aceeaşi limbă, avem aceleaşi comportamente, aceeaşi cultură. **Noi** sîntem cei dintotdeauna pe aceste locuri, cu neamul nostru, cu natura noastră, cu timpul şi spaţiul nostru, cu raporturi specifice dintre om şi natură. Aceasta este încă una din permanenţele culturii noastre populare, fundamentată pentru înţelegerea sensurilor profunde ale creaţiilor noastre folclorice. Şi în această ordine a permanenţelor să ne mai oprim la una pe care o socotesc tot fundamentală : **rinduiala internă a comunităţilor noastre tradiţionale.** Această rînduială complexă care organizează relaţiile dintre neamuri şi dintre oameni este bazată pe principiul ordinei balansabile. Regulile ce guvernează această ordine sînt obligatorii pentru toţi în raport cu statutul categoriei căreia aparţin. Statutul determină rolurile. Comunitatea răspunde pentru fiecare membru al ei şi fiecare membru răspunde pentru bunul mers, buna stare a comunităţii. Dacă buna rînduială este stricată prin abateri dinlăuntru sau prin zgomote din afară, ea se cere restaurată. Ordinea nu este deci rigidă pentru că nu ar fi viabilă, ea poate fi balansată dar se cere rebalansată. Şi în acest procedeu de rebalansare entropia se transformă în valoare culturală. Starea nouă nu este îndentică cu cea veche. Rebalansarea asigură dinamismul intern al vieţii culturale. Nimic şi nimeni valoros nu se poate pierde, totul se cere recuperat. Am citat numai unele din ideile fundamentale, permanente, care guvernează viaţa culturală a comunităţilor noastre populare tradiţionale fiindcă le găsim exprimate în diferite moduri şi forme în întreaga noastră creaţie folclorică. În cîntecele eroice şi cele haiduceşti chiar dacă variantele lor concrete se referă la anumite evenimente. În scenariile rituale sau ceremoniale complexe ale obiceiurilor, dar şi în literatura fantastică a basmelor, în dirzenia sau suavitatea cîntecelor lirice, în adagii, în snoave, în toate creaţiile specifice creaţiei noastre folclorice.

— Ce genuri şi specii folclorice aşteaptă încă să fie cercetate şi decantate în literatura contemporană ?

— Dacă ne limităm la folclor în sensul restrîns al termenului putem spune că au fost cercetate toate genurile literaturii orale, toată muzica populară, toate dansurile din toate zonele folclorice ale ţării. Dar tocmai pentru că cercetarea a fost prea strict folclorică şi orientată mai cu seamă spre valorile artistice mai trebuie să aflăm multe despre **strategia comunicării folclorice,** despre sensul ei, despre modurile de a încifra şi descifra această comunicare. Mai trebuie să aflăm multe în legătură cu felul în care exprimă folclorul relaţiile sociale, ideile fundamentale despre lume şi viaţă a comunităţilor noastre populare tradiţionale. Astfel de valori profund umane s-ar putea încă decanta pentru literatura scrisă. S-ar putea decanta pentru omul societăţii contemporane. Mă gîndesc aici mai cu seamă la acele soluţii, la acele tehnici numite **rituri, cu complexe şi profunde implicaţii psihologice,** pe care comunităţile tradiţionale le-au elaborat şi le-au folosit de veacuri ori de cîte ori individul sau grupul s-a găsit în dificultate, în situaţii liminare. Le-am folosit pentru a depăşi stările de liminaritate, pentru a traversa cu bine situaţiile de criză existenţială a indivizilor sau a comunităţilor. Din acest capitol amplu al culturii tradiţionale se mai pot recupera util pentru omul de astăzi un mare număr de valori umane esenţiale. Dar pentru astfel de operaţii nu putem vorbi de inspiraţie folclorică în sensul comun în care s-a vorbit pînă acum. Nu poate fi vorba de a reda cu note mai mult sau mai puţin pitoreşti, sau chiar cu note de „duritate“ rurală, viaţa satelor tradiţionale ci de a pătrunde în esenţele ei profunde. A deschide prin înţelegerea valorilor ei permanente perspectiva spre viitor. De pildă, aşa cum o face Ştefan Bănulescu.

— Care e înţelesul actual al „inspiraţiei din folclor“ ?

— Deci nu inspiraţie din folclor, ci topirea aurului valorilor profunde ale culturii noastre tradiţionale în bijuterii noi, care să împodobească, să îmbogăţească sufletul omului contemporan, să-i potenţeze optimismul, să-i dea cît mai multă încredere în viitor. Numai în felul acesta, folosind principiul etern al creaţiei culturale, în virtutea căruia orice cultură este un sistem cu posibilitate de a se autoregla, de a transforma energia ce s-ar putea pierde prin entropie în neentropie, deci în valoare culturală, putem face ca folclorul, cultura populară tradiţională să vorbească omului contemporan. Gîndurile — ideile pe care le încorporează, nu numai prin expresiile lor artistice. Să facă să vibreze sensibilitatea lui, permanenţele culturii populare tradiţionale.

— Cum apreciaţi valorificarea „repertoriului“ folcloric ?

— Ne-am obişnuit să considerăm primordiale din patrimoniul literaturii orale : **Mioriţa, Meşterul Manole,** basmul despre utopia tinereţii fără bătrineţe. Poate cîntecul despre Iovan Iorgovan şi încă vreo cîteva, puţine, creaţii orale. Cărţile de şcoală au exaltat cîntecul despre eroismul lui Toma Alimoş. Repertoriul de largă circulaţie este însă foarte sărac deşi el ar putea fi necontenit îmbogăţit din multele culegeri de poezie şi proză orală ce au apărut în ultimele decenii. Din selecţia în care nu numai valoarea estetică ci şi sensul uman a fost criteriu esenţial. Ca în minunata antologie a lui Lucian Blaga. Dar la restringerea repertoriului a contribuit prea larga şi nu întotdeauna judicioasa valorificare a folclorului în programele de radio şi televiziune şi în activitatea culturală a mişcării artistice de amatori şi a contribuit fără îndoială faptul că singurul criteriu al punerii în circulaţie a fost valoarea estetică. Forma cît mai strălucitoare în înţelesul adînc al creaţiilor culturale tradiţionale. Nu este cazul să încercăm acum a indica moduri de întregire a acestui repertoriu. Mă gîndesc totuşi că este păcat că s-au uitat cu totul colindele. De pildă, acea minunată colindă de pe Valea Mureşului despre unchiaşul cu cei şapte feciori metamorfozaţi în cerbi care i-a inspirat lui Bela Bartok **Cantata profana.** Sau la colinde care glorifică pe junele care a biruit leul. Ori la cea despre vînarea „Ciutalinei fără spină“ sau a „Cerbului tretior“. Ori la acea minunată colindă din Ţara Loviştei în care tinerii se întorc de la domnie cu porunca „de a face o cetate“. Mă gîndesc apoi că nu circulă nici o variantă din atît de plinul de interes **Cîntec al zorilor** sau din **Cîntecul Bradului.** Cît despre poezia lirică, despre cîntec, el a fost aproape cu totul uitat. Doina a ajuns o melodie „preponderent instrumentală“ iar aşa zisele „cîntece contemporane“ pe care le auzim de la „amatori“ şi de la „profesionişti“ se cîntă aproape exclusiv pe melodii cu dansuri. Lirica orală tradiţională este însă fără îndoială expresia cea mai activă, cea mai permanentă a comunicării folclorice şi cuprinde în forme de mare frumuseţe gînduri şi sentimente ce nu pot fi indiferente nici pentru noi cei de astăzi. Iată doar cîteva exemple : 1. **„La bădiţa-ntre livezi / Este-un măr cu mere verzi... Crăngile ară pe jos / Mîndru-i harnic şi frumos ; / Sus pe vîrf crăngile-s rari, / Gura lui mărgăritar ; / Crăngile-s pînă-n pămînt, / Gura-i aur şi argint ; / Prin iarbă răsar căline, / Cu mîndru nu mi-i ruşine ! // 2. Jelui-m-aş şi n-am cui / Jelui-m-aş drumului. / Dar şi drumu-i supărat / de multe cară-i călcat / Şi de goale şi de pline / De pe multe ţări străine ; / Şi de pline şi de goale / De pe multe ţărişoare ; / Şi de goale şi încărcate / De pe multe ţări şi sate //. 3. Bată-te bădiucă bată / Ziua de mîini şi de-alaltă ; / Bată-te, bade, pe tine / Cite-ai zis tu către mine ; Bată-te atîta vînturi, Cite pe mine gînduri ; / Cată-te-atîte vînturi reci / Cît pe mine gînduri seci. // 4. Săracu omul cu dor / Mult plînge seara la nor / Pana ce face izvor, / Săracu omu cu jale / Mult plînge sara la stele / Pînă ce face vîlcele“.**

— Ce vers din literatura populară credeţi că ar putea fi folosit ca „motto“ pentru istoria noastră zbuciumată ?

— Fără îndoială că este foarte greu să alegi din numărul imens de versuri populare pe cel mai nimerit. Este o problemă de opţiune. De opţiune pentru expresie sau pentru înţeles Dar pe aceeaşi linie a permanenţelor, aş opta pentru nişte versuri din Maramureş pline de indicaţii pentru înţeleapta comportare în situaţii dificile : **„La greu şi la supărare / Trebe om cu minte mare“.** Sau în perspectiva tineretului la acea urare bucovineană publicată de Simion Florea Marian, pe care o fac cumetrii la naşterea unui fecior : **„Să fie sănătos, / Şi norocos, Şi mintos / Şi voios, / Şi drăgăstos, / Şi-nvăţat / Şi bogat, / Om de treabă, / Luat în seamă“.**

— Recompuneţi, vă rugăm, schiţa unui portret al românului, cu luminile şi culorile propuse de folclor.

— Mi se pare că portretul ideal al românului poate fi compus pornind chiar de la versurile urării care se face feciorului cînd se naşte. Un om viguros, plin de sănătate. Cu minte, fiindcă, aşa cum spune proverbul, acolo unde este minte este şi noroc. Voios, adică optimist şi iubitor de semeni şi chiar de semene. Şi de tot ce este în jurul lui. Crescut aşa cum se creşte în societatea tradiţională nu prin învăţătura venită din afară, ci prin însuşirea în neam şi în comunitate a tuturor calităţilor necesare, ca în trecerea lui prin diferitele categorii de statut ale vieţii să-şi poată îndeplini rolurile ce îi revin, atît în situaţiile cotidiene cît şi în cele rituale sau ceremoniale. Să poată dovedi că la greu şi la supărare are minte îndeajuns de mare pentru a putea trece situaţiile liminale. Pentru a putea ajuta pe ai săi, comunitatea, să le treacă. Ferm dar tolerant. Păstrător de tradiţie dar deschis spre înnoiri, deci cu un simţ al dinamismului vieţii care să-i permită să meargă mereu înainte. Mîndru de ce este al lui, alor săi, al comunităţii, dar cu înţelegere pentru ce este al altora. Deci lipsit de dorinţa de a discrimina, de şovinism etnic, religios, etc. Om de treabă sau, cum se spune în Maramureş, „om cum se cade“, adică putînd să se bucure sub toate aspectele de consideraţia alor săi în acele limite largi ale valorilor balansabile. Om ce poate fi luat în seamă.

— Pe ce căi se distilează în creaţia populară mitologia faptelor de azi ?

— Latura mitologică a culturii noastre populare ocupă un loc de seamă în preocupările intelectualităţii contemporane. Locul pe care îl ocupă se datoreşte fără îndoială dorinţei de a recupera, de a păstra expresiile perene ale culturii noastre tradiţionale. De a le transfera din sfera ruralului, a oralului, în sfera urbanului, a culturii cărturăreşti. Este fără îndoială un aspect ce caracterizează momentul actual al raportului dintre cultura populară folclorică, dacă vreţi, şi cultura cărturarilor. Dar această transmitere de valori nu este singura care apare în procesul de integrare a folclorului în cultura socialistă a patriei noastre. Nu este nici singura care vorbeşte despre amplele transformări ce se petrec astăzi în folclor, transformări pe care le cunoaştem şi le discutăm în fel şi chip mereu. Nu mă voi referi deci la ele şi nici la problemele folclorului contemporan dacă ele există. Eu cred că există mai mult probleme în legătură cu felul cum este tratat, la diferite nivele şi de diferite instituţii, astăzi, folclorul. Dar aceasta ar merita un dialog aparte. Poate chiar un amplu dialog cu instituţiile implicate în tratamentul folclorului, în viaţa culturală de astăzi.

— Să procedăm metodic, prin selecţie.

— Eu aş vrea să mă opresc la un alt aspect al miturilor. Fără îndoială că ideologia tradiţională, cu credinţele ei, persistă nu numai în mediile rurale ci şi în multe medii urbane. Mai mult chiar, aş putea spune că ea este deseori mai puternică, mai rezistentă, în unele medii urbane decît în cele rurale. Dar la acest nivel nu avem mituri, ci numai legende cu elemente mitologice. Legende de a căror veridicitate lumea a început să se îndoiască dar pe care le păstrează fiindcă le-a moştenit. Ele stau la temelia unor comportări care nu au alte justificări decît că au fost moştenite şi ca atare poate că e bine să fie păstrate. „Ce e bine nu e rău“. Dar marile mituri care preocupă pe specialişti (mitul genezei sau al diluviului) au dispărut aproape cu totul din circulaţia culturală a mediilor populare. Trebuie să faci investigaţii serioase pentru a afla informaţii — dincolo de cele citite în Biblie — despre facerea lumii, despre participarea diavolului alături de Dumnezeu la actul creaţiei sau despre potop ca o pedeapsă pentru degradarea ordinii lucrurilor şi despre crearea unei noi ordini, poate a unei noi lumi prin tata Noe. În locul acestor mituri uitate în mediile noastre rurale au apărut **miturile istoriei noastre naţionale.** Cele despre originea daco-tracă, despre Decebal şi, în nord, despre dacii liberi ca strămoşi cu care cei de prin partea locului se mîndreau mai cu seamă pentru atributul care îi caracterizează. Este de fapt mitul comun unităţilor de oameni liberi — ce nu au putut fi cuceriţi, înrobiţi niciodată de alţii. De aceea este atît de răspîndit, atît de iubit în aceste locuri. Însă repertoriul miturilor contemporane din mediile rurale este mult mai mare, mai modern şi mai interesant.

Ion Lazăr

mapamond

lirică din r.d.g.

UWE GRESSMANN

S-a născut la Berlin, în 1933. Autodidact. Funcţionar într-o centrală de distribuţie de produse alimentare. În timpul vieţii a publicat două culegeri de poezii ; atins de o gravă maladie, a dispărut prematur, lăsînd numeroase poeme inedite.

Raport introductiv

Eu, omul, un mic cosmos, cum spun filosofii,
Luai pămînt pe tălpile-ncălţărilor
şi in mine ideea creaţiei;
Şi plecai să mă plimb pe drumul cerului.

Dar înainte de-a le arăta oamenilor
Cum s-au născut Universul şi natura
şi culoarea din penelul meu
Mă dusei, fără tunete şi fulgere,
la pasărea primăverii
de pe lîngă consiliul zeilor,
sectorul forţelor naturii —
să-mi prezint cererea.
Că de aceea stătea acolo
administratorul norilor, care-mi
spuse rizînd:

Sper că nu mă confunzi cu dumnezeu
care acuma nu e acasă — dincolo
de stele, cum îi place preotului
să creadă.
Te du şi spune oamenilor
că tu eşti creatorul Unversului,
al naturii şi al culorii
din penelul tău.
Şi semnează-mi şi mie acest permis

Sculptură de Walter Arnold

Ca să pot ieşi din marele cosmos
în care am intrat.

Atunci luai pămînt pe tălpile-ncălţărilor
şi in mine ideea creaţiei :
Eu, omul.

HEINZ KAHLAU

Născut în 1931, în apropiere de Potsdam. Autodidact. Fost asistent al lui Bertold Brecht la Berliner Ensemble. Scenarist şi autor de piese de teatru, cu deosebire pentru copii. A tradus din Ady Endre, Mc Dinamith, Arghezi.

Propunere severă

Din clipa aceasta, ceea ce îţi cer
este să mă dai uitării.
Eu, atita cît trebuie,
nu sînt mai mult
decît sare şi vînt.
Dacă sarea te deranjează,
pune-ţi zahăr în farfurie.
Dacă vîntul te stinghereşte,
nu sta în bătaia vînturilor.

Pe cînd

Să ai timp pentru cartea
care aşteaptă de săptămini,
Pentru poteca
dintre arborii îmbrăcaţi în muşchi verde,
Pentru barca
ce se leagănă goală sub ploaie.
Să ai timp să visezi.

Timp pe-ndelete, plin de linişte şi tăceri,
dar să fi făcut ceea ce trebuia să faci
şi ziua să mai dăinuie încă.
Timp să te odihneşti. Şi armonia,
pe cînd ?

În româneşte de
George Costin

lirică belgiană

MAURICE CARÊME

El nu avea nimic

Ei aveau totul, el nu avea nimic
Decît inimă voioasă şi umbra.
Ei luau totul ; el niciodată nimic,
Nimic, el, cel mai înstărit.

Se mulţumea cu cerul mare,
Cu cerul ce-i al tuturor,
Cu vîntul azuriu — lucru de căpetenie,
Cu apa clară ce se zbenguie.

El umbla fără să-i pese
Nici de femeile ce le-ntîlnea
Nici de timpul ce era.
De-a pururi tot se mira
Că pîinea zilelor lui
A garoafe amirosea.

JAQUELINE BALLMAN

La ceasul eclipsei

La ceasul eclipsei
Soarele nu se mai pescuieşte la izvor.
Nu mai dai decît de plumb.
Copacii se prefac în fier forjat
Şi trandafirii înnegresc.
Inimile iau chipul vaselor de cositor
în care încă luceşte-un reflex de-amintire
căci ele au o memorie
de cameră neagră.
Ochii se-nchid de bunăvoie
Ca să developeze pelicula din el.
Eu, caut ziua ce plecă în zbor,
N-am aripi luna s-o-nconjor.

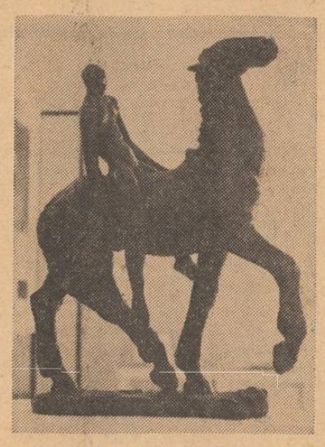

Ianchelevici : „Infinit“

CHARLES MOISSE

Funeralii

Pe zidul peşterii aşteaptă-un păianjen
Trecătorul ce va să se impleticească-n pinza sa
Toţi bancherii din lume habar n-au de stelele
Ce pling pe crucile soldaţilor de douăzeci de ani.

Timpul hirsut cu secera sa boantă
li face pe cei ce ţin şnurul giulgiului să rîdă
Mod neiştigător Ai noştri sînt regali
Cred ei Cu el mai rîde încă Primăvara.
NOI vom putrezi vara, iubirea, singele oamenilor
Copiii ce-or fi miine făcuţi. Şi peştii crezînd
Că sînt fericiţi în apă atomul Negînd.

Astfel visau El scuturaţi de friguri suave
Ce încă-i fac să tremure negri hulubi
După ce-au azvirlit un dolar în mormînt.

PIERRE-LOUIS FLOUQUET

Semn

Nici urmărit, nici tu urmăritor,
Uniţi în cîntecul de veghetor,
Astfel încît strigătul medular
Să nu distrugă-n noi al veşniciei har.

Trebuie calea schimbată,
Şi regăsită apa, văzduhul de azur şi vîntul,
Chemărilor întunecate-ale pămîntului
Să le opunem ţişnirea fără pată.

Decît s-o adorăm pe Lebădă
A cărei flacără întraripată ne devoră,
Mai bine s-apărăm fermecătorul semn
Ce morţii să suridem ne conjură.

În româneşte de
Geo Vasile

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACŢIE
Redactor şef : Nicolae Dragoş
Ioan Alexandru, Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii Nr. 1
ADMINISTRAŢIA : Şoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII“
Paginator Nicolae Ion

ANUL XIX
43
(756)
Sîmbătă
23 octombrie
1976
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Literatura română și jurnalul de scriitor

În ultimii ani editurile noastre au pus sub ochii cititorilor citeva din cele mai interesante jurnale pe care le are literatura română. Dacă pentru alte literaturi, jurnalul este o specie de mult cucerită, literatura română descoperă acum specia jurnalului datorită, mai ales, istoricilor literari care au dezgropat texte intrate în uitare sau cercetătorilor neobosiți care au tipărit pentru prima dată manuscrise de un interes indiscutabil. Ne referim la Jurnalul lui C.A. Rosetti, restituit într-o versiune mai aproape de intențiile autorului de Marin Bucur sub titlul **Jurnalul meu** (Editura Dacia, 1974), la **Jurnalul** lui Titu Maiorescu, pe care într-o nouă ediție, din care a apărut abia primul volum (editura Minerva 1975), ni-l oferă Georgeta Rădulescu-Dulgheru și Domnica Filimon, la **Jurnalul** lui Gala Galaction (ediție îngrijită de Mara Galaction Țuculescu și Teodor Vârgolici, Editura Minerva 1973) și la cele două jurnale ale contemporanilor noștri Camil Petrescu și Anton Holban, apărute succesiv : **Notițe zilnice** (editor Mircea Zaciu, editura Cartea românească) și **Jurnal** (îngrijitor Nicolae Florescu, editura Dacia, 1975). Tipărite la mică distanță unul de altul aceste jurnale alcătuiesc și zestrea cea mai însemnată a literaturii române în materie de mărturisiri literare și arată totodată interesul cititorului de azi pentru literatura de confesiune. Autorul de memorii se depărtează prin forța împrejurărilor de autenticitatea faptelor povestite, știut fiind că memoria nu este inactivă și că nu seamănă cu un depozit de plăci fotografice ci că e un proces continuu în care asociația și disociația joacă un rol important. Față de mărturisirile scrise la bătrînețe, cele pe care le cuprind jurnalele au atuul sincronizării jurnalului cu faptele despre care vorbește. Un jurnal nu este niciodată operă de rememorare, chiar dacă poate fi uneori și asta. El se constituie ca document imediat de pe o zi pe alta, uneori de la o oră la alta. Tensiunea lor este una specifică, deoarece comunicarea cu evenimentele trăite este mai directă și fatalmente de un altfel de dramatism decît acela al paginii de amintiri.

Jurnalul e mai aproape de document, memoriile mai aproape de ficțiune. Citeva dintre cele mai zguduitoare pagini despre ororile ultimului război mondial ni le-au dat **Jurnalul Anei Franck** și **Reportaj cu șireangul de gît** de Iulius Fucik, forța lor deosebită venind și din valoarea lor incontestabilă de documente scrise în chiar grelele condiții despre care vorbesc. Din jurnal ne vorbește un ins asediat de imponderabile irepetabile, pe cînd din pagina memorialului lui ne vorbește un autor pentru care aceste constrîngeri sînt de ordinul trecutului. O comparație interesantă se poate face între o pagină de jurnal și una de memorii care se referă la aceleași evenimente. Întîmplarea face să avem atît un jurnal al lui Nicolae Iorga cît și o carte de memorii a aceluiași. Comparația poate scoate în evidență lucruri interesante.

În general, jurnalul evidențiază prima reacție, psihologia intimă a autorului, avem desigur în vedere jurnalele cele mai demne de această titulatură, pe cînd memoriile sînt adesea mai zgîrcite cu evidențierea reactiilor intime acordînd multă atenție ambianței. Interesul se deplasează de multe ori de la individ la colectivitate. Chiar dacă paralela dintre jurnal și memorii n-a fost dusă pînă la capăt, individualitatea jurnalului a fost, credem, conturată. Cele mai interesante jurnale ale literaturii universale sînt cele care ne introduc într-un univers psihologic bine desemnat de personalitatea celui ce se confesează. Jurnalele pot fi scrise neîndoielnic de introvertiți și de extravertiți. Autorul întors către sine ne dă, de cele mai multe ori, paginile de jurnal cele mai profunde, cele mai acute, cele mai neliniștitoare.

Existența lor într-o literatură îmbogățește patrimoniul literaturii de sondaj și analiză psihologică. Cele cinci jurnale pomenite au și avantajul de a fi documente complexe. Ele nu caracterizează doar un scriitor ci și o epocă și o generație. Prin ele literatura română, scriitorul român își dezvăluie o latură încă ignorată, o posibilitate de manifestare artistică modernă.

Luceafărul

În pagina a 3-a
TINEREȚEA CLASICILOR
JURNAL DE SCRIITOR
● „Jurnalul lui Maiorescu" de Al. Paleologu ● „Confirmarea operei" de Valentin F. Mihăescu ● Cartea unei generații" de Artur Silvestri

Mărturie sufletească și document de viață

Sîntem în ultimii ani martorii unui fenomen ce se cere a fi discutat deoarece implică deopotrivă **scriitorul, publicul** și **criticul** : interesul din ce în ce mai marcat pentru literatura-document. E o opțiune și o reacție în același timp. O opțiune pentru o literatură a adevărului, a istoriei **așa cum a fost**, a destinului uman văzut în textura de fapte care l-au înrîurit în bine sau rău, care i-au croit anumite făgașuri acceptate sau refuzate de el. Refuzul unei literaturi anemice, care caută să se abstragă din social pentru o lume lipsită de orice furtună interioară, de orice solicitare intelectuală și morală dar și refuzul unei literaturi care nu atacă frontal perioade „spinoase", „dificile", momente tensionate ale istoriei, pentru care noțiunea **așa cum a fost** era înlocuită de cum ar fi vrut să fie autorul. Bineînțeles această nouă structură a prozei noastre va avea urmări și asupra modalităților de expresie ale prozei noastre care din ce în ce mai mult încorporează documentul, faptul de viață atestat istoric, personajul cu o stare civilă precisă, evenimentul așa cum s-a petrecut și reacțiile pe care le-a suscitat. Din ce în ce mai puțin nuditatea faptului nu mai e considerată non literatură, mărturia directă pare mai dramatică și mai elocventă decît comentariul scriitorului. Nu stă în obiectul acestui articol să desbată toate aceste mutații care sînt în curs de desfășurare dar am vrea să semnalăm aici un fapt : dacă publicul a validat nu numai cu interes dar și cu un entuziasm mereu crescînd cărțile bune care marchează această cotitură în proza noastră critica pare a avea încă unele dificultăți în ceea ce privește apropierea și dezbaterea fenomenului. Un anume estetism epigonic și de împrumut tardiv, face ca încă o asemenea literatură să fie privită ca un fenomen contra estetic, să fie considerat ca o expresie para sau infra literară iar atunci cînd se încearcă un dialog cu scriitorul să observăm stîngăcia criticului care nu discută tocmai esențialul : ceea ce spune despre om și societate scriitorul și prin ce noi mijloace reușește să pună în lumină o adevărată față a istoriei. Ne urmărește încă fantoma sociologismului îngust și dogmatic și de aceea rămînem în umbra unor vechi și depășite concepte. De aici și puținul interes pe care îl acordăm încă formelor considerate a gravita încă în jurul marei literaturi ceea ce estetica mai veche numea **literatura intimă** : memoriile, autobiografia, jurnalul etc. Dar realitatea ne atestă și aici o mutație profundă : din ce în ce mai mult jurnalul este privit ca o operă literară de

Valeriu Râpeanu

Continuare în pag. a 6-a

Zilele unui pașoptist

Este evident faptul că începînd la vîrsta de 28 de ani (1844)să-și țină un jurnal, C. A. Rosetti se gîndea în mod serios să-și schimbe și să-și ordoneze cursul vieții. Era, în momentul cînd se hotărăște la acest gest, nemulțumit de tot ceea ce făcuse, deși numai cu un an înainte de debutul jurnalului publicase volumul de poezii, care îi va rămîne și singurul, **Ceasuri de mulțumire.** Avusese pînă atunci, cum s-a mai spus și cum reiese, de altfel, și din citeva rememorări ale însemnărilor sale, o tinerețe zvăpăiată și aventuroasă, cu multe fapte șocante, pe potriva temperamentului său excesiv, dar și în spiritul vremii și al clasei din care provenea, și era, prin urmare, nemulțumit de sine, de educația primită, de felul cum viețuise, de destinul comun care i se pregătea (o partidă bogată și satisfacția de a fi un „om de salon"), de mediul predispus lenei și frivolității, de majoritatea lucrurilor pe care le vedea în jur. Cu un cuvînt, se arăta ca un „tînăr furios", clocotind de mari hotărîri și de mari elanuri și care își propunea, cu o decizie romantică, s-o rupă cu un trecut dezavuat și să înceapă o existență nouă, împlinindu-și astfel „misia" sa pe pămînt. Asemeni hotăriri ambițioase, categorice și în fond cam juvenile trebuie să fi stat, mai mult sau mai puțin, în mintea tuturor pașoptiștilor, a căror vîrstă, în ceasurile de vîrf ale existenței lor, sîntem de obicei tentați s-o eludăm, furați de gîndul marilor lor înfăptuiri.

Ce-și propunea, însă, pe viitor, tînărul revo-

Dan Cristea

Continuare în pag. a 3-a

Desen de Germaine Sterian

Boabe de grîu

Zboară-n văzduh și deasupra
văzduhului
Cutii de conserve,
Oamenii înșiși în ele pot fi
conservați !
Nu-s cutii de conserve,
Sînt nave, comandate de iluștri
bărbați...
Dar eu mă minunez
De aceste boabe de grîu, mai întîi,
Și mă-ntreb : sînt aievea ? !

Ar trebui mai multe,
Mult mai multe, îmi zic...
Ar trebui mări de boabe de grîu
Și oceane de boabe de grîu să se
nască.
Purtător de rachete
Împotriva foametei — să fie un spic,
Vacile noastre pașnice,
Bălțate și apărîndu-se de muște,
Necontenit, pe poligoanele de
tragere,
Să pască !

Ce pulbere înstelată,
Ce dinamită curată
În boabele de grîu se încheagă
latent !
Stomacul lumii visează
Explozia aceasta
Pînă acum ne-ntîmplată...
Iată, un război
Căruia îi vor spune întotdeauna —
prezent !

Petre Ghelmez

Confesiune și analiză

„Pagini de spovedanie cenușie și amară", sînt cuvintele prin care își caracterizează Gala Galaction, cum nu se poate mai pregnant, cele dintîi patru caiete ale **Jurnalului**, strînse în tomul ce a apărut la editura „Minerva", 1973, avîndu-i devotați îngrijitori pe Mara Galaction Țuculescu și pe Teodor Vârgolici. Nota adăugată de scriitor acestei părți din jurnalul său și din care am desprins cuvintele de mai înainte a fost redactată în ziua de 17 august 1927, în timp ce însemnarea cu care se încheie ultimul caiet al tomului este datată **13 iulie 1912, Mînăstirea Agapia.** Va să zică, la mijloc se află o perioadă de timp care numără cincisprezece ani fără o lună și citeva zile. Altfel privite lucrurile, să reținem că la data cînd Galaction își redactează această parte a jurnalului avea 48 de ani. Prin urmare, aprecierile de acum se referă la ceea ce scriitorul consemnase în caietele sale cu privire la propria-i biografie încadrată între anii 1898 și 1912, adică între anii nouăsprezece și treizeci și trei ai vieții sale. Deocamdată, nu cunoaștem conținutul celorlalte caiete ale **Jurnalului** (în număr de cinci) care se încheie (aflăm din nota asupra ediției) cu însemnările din 11 ianuarie 1955, cînd autorul ajunsese la vîrsta de 76 de ani. În esență, nu avem motive să presupunem că structura acestei a doua părți din jurnal va fi suferit radicale modificări. Totuși, judecînd după unele simptome vădite în chiar a doua parte a tomului tipărit (caietul III — 13 iunie 1904—12 noiembrie 1905 — și IV—13 ianuarie 1906—12 iulie 1912) ipoteza că însemnările ce se circumscriu, pe de o parte, cronicii vieții social-politice, iar pe de alta așa zisului jurnal de creație vor fi ocupînd acum un loc mai extins nu ni se pare cu totul hazardată.

Ceea ce dorim a sugera prin asemenea juxtapuneri de date vizează delimitarea celei mai de seamă perioade din viața autorului din punctul de vedere al formării personalității sale. Atît

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 6-a

**CENACLUL
REVISTEI «LUCEAFĂRUL»**

● Luni 25 octombrie a.c. orele 16 va avea loc la Casa Scriitorilor din Calea Victoriei 115 cea de a XXXIV-a ședință a cenaclului revistei noastre. ● Vor citi : ● Marian Bodea și ● George L. Nimigeanu (poezie) și ● Hanibal Stănciulescu (proză)

FERESTRE

Fior pe lacul Bâlea

Cu cravată sau fără cravată ? Îmi pun cravata, avînd în vedere că după aceea, vom avea mai multe ședători. Zi de vîrf în cadrul manifestărilor de la Curtea de Argeș (a IV-a ediție a societății culturale „Neagoe Basarab"). Deci, dacă e zi de vîrf, mergem și sus. Inimosul doctor ne-a pus la dispoziție două mașini. Una face praf, că merge înainte. În ea se află soții Vulpescu și Adi Cusin — Romulus Vulpescu face mai mult praf, cînd merge înainte, căci e vervos sfarmă piatră cu vorba. În cea de a doua, poetul Pituț și cu subsemnatul. Tăcere, peisaj corespunzător. Bun aer aveau cei vechi în capitalele lor ! E un gînd cu care am plecat de la Curtea de Argeș. Orice frunză care îmi pică pe umeri, mă înalță — alt gînd pe care l-am lăsat începuț la București, nu mai știu în legătură cu ce și acum nici nu mă mai interesează, pentru că mă înalț de-a adevăratelea.

Marin Sorescu

Continuare în pag. a 2-a

VIAȚA LA ZI

Test

Pentru că miroase uriaș a piine azmă,
pentru că mi-e foame de-acest fel de hrană,
pentru că oțetul coasei se-mbroboană,
pentru că se-aude venind o fantasmă,
pentru că un înger de fintini se razmă,
pentru că urechea mi-i rotilă-n goană,
pentru că pămîntul e stea de mireasmă,
dați-mi un cal negru și-un cal alb, să fug,
dați-mi un riu rece și-un fierbinte rug,
dați-mi drumul peste cîmpia din Dunări,
dați-mi căpățiile de grîu să mă culce,
și copilăria cu liberii umeri,
și piinea de-acasă ce-i singura dulce.

Adrian Păunescu

TÎNĂR ÎN AGORA

Eroul literar — realitate și ideologie

Literatura românească a ultimului deceniu a făcut eforturi și a obținut rezultate vizibile în direcția unei integrări artistice în realitatea imediată. Această aserțiune este servită de exemple strălucite din proză, dar mai ales din poezie. Aș menționa doar pe poetul Adrian Păunescu și, odată cu el, pleiada de tineri originali și talentați poeți promovați chiar de această revistă. Dar dacă poezia, prin mijloacele ei de expresie, se pretează la tratarea unor probleme mari, fundamentale, adică rămîne la nivelul unei acute filosofii și trăiri sociale, proza deceniului 1965—1975 tratînd aceleași probleme s-a implicat și „a coborît" în problemele mari și mici de fiecare zi. A avut loc un continuu proces de concretizare în proză a conceptelor cu care operează poezia și, tocmai din acest proces respiră unitatea literaturii noastre contemporane, integrarea ei pe verticala și orizontala dinamicii sociale. Deci, dacă poezia a obținut rezultate în nivelul conceptului, proza a acționat la nivelul eroului și al faptului de viață și s-a bucurat de avantajele individualizării. Avantaje care numai ele pot surprinde mecanismele intime, diverse, drumul real al transformărilor materiale și spirituale. Apare o problemă de o virstă venerabilă. Este realitatea doar un punct de plecare sau chiar însuși modul de a fi al unei literaturi ? Și, legată de aceasta, o altă întrebare : Ce este veridic și ce nu este veridic în literatură, în proză în speță (proza fiind genul literar care cultivă cu precădere noul) ? Răspunsul la această ultimă întrebare e ușor de găsit și explicat. Literatura, ca reflectare artistică a realității (dar oare realitatea prin ea însăși nu este o artă ?!), poate fi socotită în fața acestora ca un chestionar-test. Pentru a demonstra acest lucru voi porni de la un exemplu. În această perioadă, ca sociolog într-o întreprindere bucureșteană, fac o cercetare de socio-psihologie. Ca principal instrument de cercetare folosesc un chestionar proiectiv ce conține o singură întrebare și un larg evantai de răspunsuri gata formulate, găsite în realitate în perioade de testare a instrumentului. Ei bine, subiecții anchetați sînt rugați să sublinieze răspunsurile care li se potrivesc. Aplicînd, să zicem, o mie de chestionare, eu obțin ceea ce doresc : trăsăturile tipice ale mentalității generale a oamenilor din întreprinderea la care lucrez. Obțin, altfel spus, un tip ideal de mentalitate pe care poate că nu o posedă întrutotul nimeni dintre cei chestionați, dar o posedă colectivitatea celor chestionați. Sînt convins că aceasta este și condiția de reflectare și veridiciziate a unei literaturi. Îmi imaginez același chestionar, dar pe o altă temă : cea a receptării literaturii. În locul evantaiului de răspunsuri gata formulate, ar putea să fie o listă de cărți apărute la noi în ultimii 10 ani. Citeva vor întruni numărul maxim de „voturi". Oamenii, cititorii se vor proiecta în chestionar și implicit în cărțile al căror titlu îl vor sublinia. Cărțile respective vor avea ceva comun și acest comun va fi de esența eroului. Aceste cărți vor fi fost „votate" pentru că în ele oamenii s-au regăsit, pentru că ele au contribuit la formarea unui erou, la arhitectura unui erou care se va contura ca tipic.

Eugen Mihăescu

FRAGMENTE CRITICE

Poezia ca „Instigare la uman"

Mi-a căzut în mînă, cu întîrziere, cartea lui Ilie Purcaru : Convorbiri cu... (Ed. Albatros, 1972), unde dau peste confesiunile lui Miron Radu Paraschivescu despre poezie. Acest „bătrîn eretic", cum îi plăcea singur să-și spună, a jucat în viața noastră literară un rol pe care numai E. Lovinescu l-a avut înainte de războiu : acela de descoperitor de talente. G. Călinescu a ironizat ideea criticului-ghicitor, dar pe nedrept, pentru că talentul tînăr are nevoie de o confirmare și, în condițiile vieții literare moderne, cînd numărul solicitanților este mare, un spirit răbdător și priceput, capabil să descopere și să încurajeze vocația adevărată, este o necesitate, ce spun ?, o șansă pentru literatură. Miron Radu Paraschivescu a avut această răbdare și pricepere, decenii întregi el a întreținut cultul poeziei și a crezut în mitul Poetului necunoscut. Nu știu exact

Eugen Simion

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

ION CARAION: „Pălărierul silabelor"

Pălărierul silabelor ne înfățișează mai decis decît precedentele volume de eseuri ale lui Ion Caraion **(Duel cu crinii și Enigmatica noblețe)** pe scriitorul militant pe care-l ascunde poetul. Ciclul de **Întîmplări plecate** e alcătuit din articole angajate, patetice care ne amintesc gazetăria lui Alexandru Sahia și Geo Bogza, nume care revin confratern în scrisul lui Ion Caraion : „În ultimii ani ai războiului, cînd cărțile lui — de mult interzise — circulau clandestin și cînd semnătura sa nu mai putea fi întîlnită nicăieri, absența lui Geo Bogza s-a simțit tot așa de mult ca și absența prieteniei". (1947).

Cîteva citate ne vor arăta înrudirea reală de spirit și de atitudine dintre foiletonistica pe care o scriau pe atunci ambii confrați. În **Despre „întoarcere" și „uneltele" poetului,** Ion Caraion face o declarație ofensivă care este totodată și crez artistic : „Viața nu are contabili de sentimente și nuanțe, iar poetizarea ei nu începe cu refuzul de a o înțelege. Poezia cunoaște numai ofensive, nu și retrageri sau încercuiri. Poeții se pot naște printre lucrătorii uzinelor înădușite. Populația subterană și halucinantă a minelor oferă — dacă vă interesează — profiluri în care libertatea spiritului se manifestă după necesități de-a dreptul organice și deci nu retrase îndărătul capetelor de afiș. Între blocurile orașelor sînt brutari care scriu versuri ; nu toți brutarii, dar sînt ; există măturători de stradă care se entuziasmează lîngă Withman ; nu toți măturătorii de stradă, însă și unul spune mult ; se află acrobați de circ atașați de viață pînă la absorbție, care mănîncă pîine populară și cred în poezie ; nu toți acrobații ; navighează în jur primăveri (măcar atunci cînd e vorba de poezie) care se fac și numai cu cîte o rîndunică". Este vocea celei mai tinere generații de scriitori ai momentului (rîndurile citate sînt scrise în ianuarie 1944) despre ale cărei condiții sufletești și intelectuale Ion Caraion scrie rînduri memorabile : „Generația noastră este o generație fără copilărie și fără adolescență. Nouă nu ni s-a tăinuit nimic ; am știut pe vremea cînd ar fi trebuit să credem că vin îngerii noaptea să ne vegheze somnul, că avioanele dușmane — niște îngeri foarte mari, care pluteau tot pe cer — ne pot omorî din clipă în clipă. Nu ne-am putut juca nici în curți, nici pe străzi, fiindcă sub ochii noștri cădeau uneori trăzniți alți copii și se dărîmau într-o clipă casele. Ne-am jucat în pivnițe". Ion Caraion numește, de fapt, trauma unei întregi generații : „Toată bruma de păreri ce ni le-am format noi despre lume, despre viață, s-a grefat pe un fond de mare tristețe. Am pornit în viață știind că viața este urîtă". Cînd această generație care a pornit în viață știind că viața este urîtă a fost atacată de Pompiliu Constantinescu, Ion Caraion a arătat în răspunsul pe care l-a adresat criticului de la **Vremea** că generația învinovățită are și o superioară conștiință politică : „A acuza tineretul cu ușurința, cu graba, cu lipsa de obiectivitate cu care ai acuza o coajă de pepene, o clasă socială sau o fracțiune politică oarecare, ni se pare întrucîtva un gest lipsit de eleganță, de logică, de răspundere." Prezența „obraznică" în ziaristică a tinerilor pe care ținea s-o înfiereze Pompiliu Constantinescu are din punctul de vedere al lui Ion Caraion o justificare adîncă : „Vedeți, au fost și unii mai mari decît noi, și mai mari chiar decît dumneavoastră, care se numeau Balzac, Dostoievski, Sainte-Beuve sau altfel dar nici ei — la vremea lor — nu s-au rușinat să facă muncă de gazetă, și tot cu ceva de-aia ceva de cealaltă... De ce să mai alergăm după mărturisiri contemporane ? Poate că nu erau nici ei, așa de rafinați să dorească reviste pure, numai și numai de literatură (dar ce este literatura ?), așa cum s-ar zice și s-ar părea că aveți dumneavoastră. Totuși (acum lucrul e ireparabil) Balzac, Dostoievski, Sainte-Beuve ori — la noi — Caragiale, Eminescu au scris la ziar pentru opinia publicului, adică a... proștilor — cum se exprimă un alt coleg de-al dumneavoastră. „Proștii" aceștia fac mult în viața popoarelor, domnule Pompiliu Constantinescu, și uneori din ei se nasc oamenii ceilalți — inteligenți. E un merit al lor, nenorociții..." Articolul lui Ion Caraion despre **Criza tineretului** destăinuie o vervă polemică de cea mai bună calitate și o adeziune care precizează, așa cum spuneam, familia de spirite din care face parte. Alt foileton, **Despre un cărbune uitat,** evocă pictura lui Nicolae Cristea : „Nicolae Cristea a pictat urît, adică a ales din viață partea ei singeroasă, răcnită, înfășurată vînăt în mizerie. Oamenii lui sînt răscolitori în tot ceea ce înfățișarea lor înseamnă crispare, efort, duritate, rană". Prin aceste articole scrise în anii războiului și la puțină vreme după aceea Ion Caraion scria una din cele mai frumoase, prin patetism și angajare, pagini ale literaturii române postbelice. **Pălărierul silabelor,** ca și mai vechiul **Duel cu crinii,** ne îngăduie recuperarea unor pagini care sînt mai mult decît simpla literatură, ele constituind documentul unei stări de spirit după gigantic tumult al războiului.

Marea pasiune a scriitorului rămîne poezia. Tot ce scrie este scris din perspectiva ei, cu gîndul la ea. Din aceeași vreme datează rîndurile despre **Manifestări poetice ardelene** în care găsim următoarea agresivă definiție a poeziei : „Un poet nu e nou, fiindcă are un dicționar curios, un vocabular nou. Nu e talentat, pentru că își așează versurile într-un fel și că respiră mult între ele sau cu ele. Nu e adînc, fiindcă a spus : Marea Baltică e profundă ca o idee. Nici interesant, pentru că vrea să evadeze. Nici neinteresant pentru că tendința lui de evadare exprimă complexul de decădere al clasei burgheze. Nici ortodox, pentru că scrie despre Dumnezeu. Nici modernist, pentru că se crede el însuși Dumnezeu și se tratează la plural. Nici inovator, fiindcă a rimat **Yucon** cu **Lapon** sau **gong** cu **ping-pong.** Nici poet social, fiindcă și-a introdus fabrici, tractoare, macarale în versuri."

„Un poet e nou, spune Caraion, atunci cînd limbajul sensibilității lui a descoperit limbajul unei noi sensibilități. Un poet nou vede copacul, mașina, omul, văzduhurile, spiritul, zeii altfel decît le-au văzut ceilalți poeți. De aceea glasul lui ți se pare cunoscut dintotdeauna, pentru că exprimă un univers închegat". Prețul e, de obicei, radical pînă la exclusivism, nemulțumit, cîrtitor chiar, necontrazicînd, deci, subiectivismul tipic al categoriei pe care o reprezintă cu brio.

Majoritar cărțile lui Ion Caraion, care nu sînt cărți de poezie, sînt cărți despre poezie. Autorul lor are o pasiune neobișnuită pentru explorarea de universuri sensibile, căutînd peste tot prospețimea și viziunea originală. Chiar jurnalul așezat în fruntea volumului **Pălărierul silabelor** sub titlul **Concesiuni** devine dintr-un jurnal intim un jurnal de lectură. Între predilecțiile poetului în care intră atît scriitori români cît și scriitori străini un loc aparte îl ocupă tinerii poeți ai generației sale ieșiți prematur din viață și din literatură. Și aici în comentariul poeziei, Ion Caraion este mai mult decît un simplu amator de versuri frumoase. Ca și în ziaristică unde se voia o voce lucidă a vremii, el este purtătorul de cuvînt al unei generații poetice fără șansă. Ion Caraion scrie despre Sergiu Ludescu. C. T. Lituon, Marcel Gafton și n-am epuizat, desigur, lista. Cine va voi să reconstituie atmosfera literară a acelor ani n-o va putea face, credem, fără articolele lui Ion Caraion în care judecata critică se află amestecată, de obicei, cu amintirea, ambele, adesea, desfășurate polemic.

Ceea ce reliefează din nou, **Pălărierul silabelor,** ca și volumele precedente, este plăcerea de a scrie a autorului lor. Indiferent de obiectul sau pretextul articolelor stilul este o bucurie în sine. De altfel, poetul declară undeva că nu este de conceput un scriitor fără stil, adică fără pecetea unicității sale artistice. Ion Caraion are incontestabil stil și cine citește cele două articole din **Pălărierul silabelor,** închinate, unul lui Arghezi altul lui Ion Barbu, își va face o idee nu numai despre excelența frazelor lui Ion Caraion, dar și despre modelele care i-au tutelat mîna. Am zice că scriind despre ei poetul și-a înmuiat pana în cerneala lor. Dacă rîndurile despre Arghezi, simplă recenzie la **Ochii Maicii Domnului,** nu este un banchet stilistic pe măsura acestei afirmații, cele închinate lui Ion Barbu sub titlul **Pretext la Ion Barbu** ne justifică întrutotul afirmația. Este aici mai ales o artă de portretist care știe să condenseze atît observația cît și stilul, să facă din frază o continuă surpriză. Iată portretul lui Ion Barbu : „Încîntat și rebarbativ, cînd astral, cînd cabotin, teatralizînd prea mult, nesigur poate seara, în amiază prea avîntat, nehotărît (în orice caz) și irascibil, schimbător din fire ca și din principiu, de o capricioasă exigență și nu numai atît, însă determinînd printr-o scrupulozitate, aș fi zis, printr-o exemplară scrupulozitate, simpatia nelinișții care ne bîntuie deopotrivă, deși din motive diferite (iar pentru mine mai multe, mai neconvenabile de interpretat), Ion Barbu corecta, corecta la infinit, ca și Camil Petrescu. Îi plăcea să se țină minte, să se înregistreze undeva, că el intervine și că mai are de intervenit. Suveran. Despotic. Abuziv. Cuceritor. În bună măsură, îndeosebi din această plăcere, de răsfăț discreționar, modifica în șpalt. Mai puțin pentru că din punct de vedere artistic (deși aparent nu alta era intenția) ar fi ameliorat ceva. Uneori, dimpotrivă, aducea — „giuvaergindu-l din nou", cum ar zice Camil Baltazar — chiar mici avarieri edificiului existent. O știa bine. Era însă, totul, din deliberare. Își ispitea insecuritatea punerii poemului în primejdie etc. etc". Și cu această frază savantă, plină de efecte căutate, dar niciodată gratuite, Ion Caraion „giuvaergește" un magistral portret poetului Ion Barbu. Sînt paginile care, ne place să credem, prevestesc în Ion Caraion un memorialist de clasă.

M. Ungheanu

viața cărților

cartea de debut

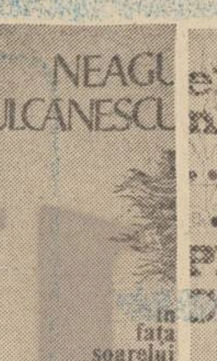

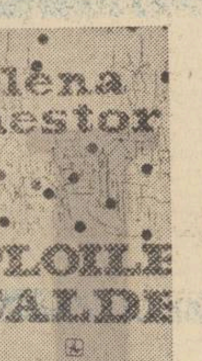

Simplu și complicat

Neagu Vulcănescu, amator de poezie („scriind poeme printre mecanici și șoferi") își publică pe cont propriu („Litera", 1976) volumul de versuri **În fața soarelui**, uimitor prin simplitate, prin lipsa oricărui artificiu. Autorul ar fi un rural dobrogean din Ovidiu, cum reiese dintr-o poezie („M-am născut într-o vale adîncă / avînd nume de șarpe și de poet latin"), plecat din sat din cauza unui tată rău care și-a îndepărtat femeia, băiatul și fiica acestuia, poezia („o fată de optsprezece ani / ne născu pe amîndoi / și-un tată rău ne aruncă în lume / pe toți trei"). În convingerea că în suflet e un cîntec mai mare decît poezia pe care o poți scrie, Neagu Vulcănescu se rezumă la notații directe de tipul : „Doi cai / pasc liniștiți" sau „Pe strada Pascal Cristian / într-o noapte pe sub teii-nfloriți, / un student săruta o femeie..." sau, în fine : „E noapte-n Cișmigiu..." Mărturisirile sînt reduse la minim, ca în stanțele și versetele lui Bacovia, deși e sigur că nu avem de-a face cu vreo înrîurire. De notat că poeziile au titluri explicite, de pildă, poemul din care am citat primul vers cu Cișmigiul se cheamă **Noaptea, în parcul poeților** și continuă astfel : „Cad frunze și e toamnă și-i tîrziu... Pe-aleile pustii la braț cu-n pui de plop / își fac noaptea rondul... // de-acum / se vor plimba pe lac furtuni gemînd / și-n viforele serii pe băncile din umbră / lumina nopții reci se va piti..." Romanticii dizertau amplu pe tema amorului. Neagu Vulcănescu scrie doar aceste rînduri : „Iubire — minunată carte / Nescrisă ești / și totuși / te-am citit și eu". Simpatică e lipsa de orice pretenție din ultimul vers „Vers frumos / te înalță și ține-i lumii de urît în numele meu, / apoi te du lîngă altul mai bun / și mă uită..." și acceptarea unei asemenea condiții : „La revedere prietene ! / De-acum / mă voi regăsi în bagajul tău / o carte de poeme îndesată într-un sac..."

Ceea ce izbește de la început în prozele din volumul de debut al Elenei Nestor **Ploile calde** („Albatros" 1976) este siguranța discursului, compoziția fără cusur. Autoarea știe să scrie și e personală are, cum s-ar zice, stil și din exemplarul pe care mi l-a trimis, cu corecturi, o bănuim înspăimîntată de cîteva cuvinte sărite sau greșit culese. Sigur că sîntem atenți la cum spune scriitorul, dar în proză căutăm și ce spune. Din acest punct de vedere constatăm că Elena Nestor e încă în faza confesiunilor, că rememorează întîmplările copilăriei și ale adolescenței, cadrul familial, primii pași în viață după terminarea studiilor și repartizarea în producție. Descoperim și cîteva încercări de evadare din acest orizont, dar substratul subiectiv transpare. Deplina obiectivizare e încă de așteptat.

Curios este interesul autoarei pentru lumea oamenilor circului sau măcar a celor pentru care numerele de circ, precum scamatoria, prestidigitația, reprezintă un **hobby.** Una din prozele mai lungi **Tigrii,** narează cariera unei dresoare, Iulia, care se înțelege cu animalele, cu tigrii Pax și Max, chiar mai bine decît cu oamenii, de pildă cu inginerul Costache Arnăutu. Acesta își părăsește familia fascinat de spectacolele feerice ale dresoarei, dar apoi observă că dresoarea este mai preocupată de partenerul ei felin și se retrage, în vreme ce Iulia își urmează destinul ei artistic imperturbabil pînă la bătrînețe, convingînd pe toți că meseria de dresoare presupune „creație, invenție, inteligență, suflet și talent" și cînd i te dedici, viața nu-ți mai oferă altceva nimic. Narată cam plat, istoria dresoarei e lipsită de o semnificație mai adîncă și poate fi înțeleasă subtextual ca un exemplu de mizandrie, în sensul că animalele feline, tigrii, cu toată cruzimea ce li se atribuie, înțeleg mai bine aspirațiile și ambițiile femeii decît bărbații.

Antinomia bărbat—femeie e și mai viu sugerată în **Sfîrșitul săptămînii.** Doi tineri căsătoriți, Filip și Ema, avînd repartiții deosebite, sînt siliți să se întîlnească o singură dată pe săptămînă. Ema e profesoară la o școală în provincie, Filip a rămas în capitală. Deoarece întîrzie și cîteodată nu vine deloc acasă, Filip pregătește Emei o surpriză, se lasă prins cu o altă femeie care rămîne și după ce Ema sosește și ia act de prezența ei. De fapt, Ema nu lipsea niciodată inadins, dar era mereu împiedicată să plece, agasată de curtea asiduă a unui coleg. În ultima scenă povestită, Filip înțelege dificultățile, eventual erorile Emei, și promite să vină el în provincie cînd ea nu va putea. „Da, zice el, totul se poate reface, dacă vom vrea și tu și eu să ne recunoaștem greșelile și să înțelegem aceste greșeli. Am putea chiar face așa fel, încît să fie mai bine decît înainte. Și pentru ca totul să se poată rezolva mai ușor, cred că ar fi bine să avem un copil". Nu știm însă dacă această scenă are loc înainte sau după ce Ema găsește la București pe Filip cu o femeie, convocată ad-hoc. Dezvoltată, această novelă ar putea deveni un roman. Autoarea se mișcă mai puțin dezinvolt povestind aventurile lui Nelu Stamate, tînăr plecat din sat să lucreze în fabrică, la oraș, căzut în cursă și dezbrăcat de doi bandiți sau îmbătat de amici și dus la miliție pentru huliganism **(Ploile calde),** fiind mai convingătoare cînd urmărește sfîrșitul unui bătrîn în imaginea nepotului **(Amurgul bătrînului prieten)** sau declinul unei femei fără vîrstă ducînd o existență stereotipă **(Între granițele normalului).**

Excesul compozițional stilistic, iese în evidență cînd, prin intermediul unui alter-ego, Elena Nestor monologhează sentimental precum în bucata intitulată **Telefoanele albastre.**

Al. Piru

poezie

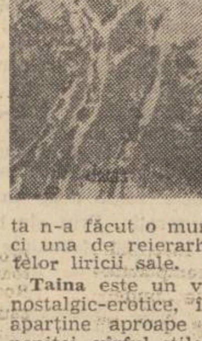

Pulberi și ecouri

Un debut bucurîndu-se de-o primire călduroasă **Furăm trandafiri,** 1967 — alte două volume ce n-au produs dezamăgiri flagrante — **Jumătate zeu,** 1970, **Adagio,** 1973 — și, mai ales, o ridicată cotă la public, datorată, probabil și cîtorva cîntece izbutite scrise pe versurile poetei au făcut din Ioana Diaconescu o autoare care, în scurtă vreme, a trebuit să plătească tribut pentru această albie favorabilă. În cazul Ioanei Diaconescu, comentariile n-au devenit fățiș negatoare, ci au luat, deseori, tonul fals-condescendent. Interesant era de văzut cum va răspunde poeta, cum va reacționa față de această perdea amabil-ipocrită. Cred că volumul de-acum *) ne indică în Ioana Diaconescu un autor cu adevărat lucid, care știe să ia pulsul criticii, fără a-i urma acesteia, neapărat, toate sugestiile. Căci fără a avea plăcerea de-a da cu tifla, poeta știe să nu renunțe la ceea ce i-a adus popularitatea, dar nici nu elucidează mai directele sau mai șoptitele reproșuri ce i s-au adus de către critică.

După trei ani de tăcere editorială, Ioana Diaconescu publică un volum, care, deși păstrează mai toate elementele lirice etalate de la bun început, 1967, este capabil să vorbească, în aceeași vreme, despre-o schimbare în lirica poetei. Aș zice că marele cîștig al acestei cărți este unul de natură tactică, Ioana Diaconescu reușind să ni se pară aceeași poetă și totuși alta. Cu răbdare și inteligență, poeta n-a făcut o muncă de **demolare,** ci una de reierarhizare a elementelor liricii sale.

Taina este un volum de poezii nostalgic-erotice, în care desenul aparține aproape în exclusivitate, peniței, vîrful stiletului săpînd puține urme. Rănile nu mustesc, ci par niște lentile ușoare, transparente. Poeziile **suferă** nu de viață, ci de proiecția ei, amintirile sînt de fum, întreaga materie cu care lucrează poeta fiind parcă de natură volatilă. Stilizarea se află aici la ea acasă, atingînd adevărate performanțe. Acest regim de lucru poate fi foarte bine definit chiar de un vers al poetei : „Mai urmăresc conturul unui vis". Uneori, conștientă de fragilitatea **tabloului** creat, spre a nu-l destrăma, poeta își refuză pînă și cea mai imperceptibilă mișcare, cel mai ușor gest: „Ochiul închis al lunii / presimte marea, / crabul adoarme pe țărm / visînd depărtarea, / un greiere cîntă domol, / pe-aproape e fata aceea / cu părul făcut rotocol / peste cer, peste ape bogate, / Nu respira suflete. Stai / în preajma luminilor toate, / deasupra fîntînilor răsai / fără glas fără șoapte". Deci, nu a fi, ci **a presimți,** nu a trăi, ci **a visa,** nu acolo, ci **pe aproape, în preajma.** Filtrele nenumărate, perdelele succesive ce îmblînzesc imaginile, lumina dulce-amară care se scurge prin versuri ar putea da impresia unei poezii devitalizate, lipsite cu totul de patetism. Că nu este așa, că poeta nu face decît să-și strunească **programatic** elanurile, ne-o dovedește o excelentă poezie, **În vale,** un fals pastel, **de fapt o — erotică,** în care, lucrînd în culorile mai „dure", mai exacte ale vieții, Ioana Diaconescu ne dă măsura tensiunii ce poate hrăni versurile sale, tensiune care aici, deși secretă, are aproape un sunet de rețea electrică.

Obsesia purității — amintind de acei „munți ai candorii" din poezia Anei Blandiana — o face pe poetă să aibă o adevărată spaimă față de orice întruchipare a teluricului. Mai mult, aș spune că tema, și în aceeași vreme idealul, poeziei Ioanei Diaconescu nu este zborul, ci mai degrabă o stare apropiată imponderabilității, un fel de derivă plutitoare deasupra tuturor stărilor. Apare, într-o ordine firească, și o altă veche și statornică obsesie a poeziei Ioanei Diaconescu : cea a propriului dublu, înțeleasă în cel mai „concret" sens, dacă nu uităm că volumul îi este dedicat chiar sorei gemene. În fapt, **datoria** de care vorbește poeta aici poate fi și a ei, acel ultim lest de nisip, de care nu poate scăpa pentru a se înălța spre zonele purității absolute. De aici și tînguirea-interogativă adresată dublului : „Ne vom vedea vreodată-n vis / cu palmele egale / cu pielea ușoară, / cu oasele de-argint / foșnind subțiri?". Pînă acum, ultimul refugiu al poetei este tocmai o melopee (uneori romanțioasă) ce nu refuză încurajarea unui soi de narcisism, aproape declarat : „umilă calc și mă contemplu încă". Dar primejdia care pîndește poezia Ioanei Diaconescu, stilizarea ei purificatoare este aceea de a deveni o **poezie frumoasă** cu orice preț, compusă din imagini de felul „Mă-nchid, amurgule, în tine, ca într-o raclă de mătasă". În aceeași vreme, însă, șansa acestei poezii stă în marea putere a poetei de-a fi sinceră sau de-a mima sinceritatea și acolo unde e mai puțină, în transparența imaginilor și-n curajul de-a lucra nu cu elemente, ci cu aura lor, cu contururi. Ioana Diaconescu este o temerară alchimistă a pulberilor și ecourilor, a umbrelor și nuanțelor.

Dorin Tudoran

*) **Ioana Diaconescu, „Taina", Editura „Dacia", 1976.**

critică

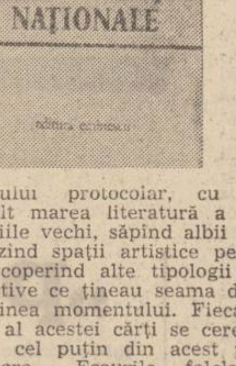

Vocile literare ale independenței naționale

Trecerea în revistă a „ecourilor literare" legate de cucerirea Independenței naționale poate constitui punctul de plecare al unei meditații profunde. În această carte,*) bogată în informații, e mai mult decît semnificativ chiar simplul inventar al ecourilor. Nu lipsește nici un mare scriitor, nici o zonă geografică definind ființa noastră etnică, după cum nu lipsește nici un gen literar și nici o parte din ființa noastră etică și estetică. Observăm că „ecourile literare" sînt, mai mult decît ecouri, **voci,** personalități ale istoriei literaturii și culturii române.

Într-un prim capitol, Teodor Vârgolici expune „tradițiile literare ale ideii de independență națională", punînd accentul pe continuitatea și diversitatea operelor ce-au ilustrat-o. Lipsește însă analiza formelor expresive tradiționale și nu e pus în evidență **inventarul modalităților artistice** de care dispuneau scriitorii în raport cu susținerea acestei idei pînă la războiul de independență. Dacă corespondența oficială emisă de ministrul de externe Mihail Kogălniceanu a ieșit din matca stilului protocolar, cu atît mai mult marea literatură a ieșit din albiile vechi, săpînd albii noi, deschizînd spații artistice pe măsură, descoperind alte tipologii și perspective ce țineau seama de amplitudinea momentului. Fiecare capitol al acestei cărți se cere dezvoltat, cel puțin din acest punct de vedere. „Ecourile folclorice" ale războiului din 1877 sînt remarcabile ca întindere și bogăție a registrului, după cum o demonstrează colecțiile utilizate de către Teodor Vârgolici. Dar nu putem reduce aceste ecouri la simpla antologie a textelor, lipsită de un comentariu atent la caracterul specific al creației orale. Importanța unei piese ca **Predarea lui Osman sau Căderea Plevnei** (montată întîia oară la 31 decembrie la Tg. Neamț, centru important al teatrului popular „fără scenă", politic și istoric) stă mai puțin în valoarea textului cît în semnificațiile includerii lui în contextul repertoriului tradițional al sărbătorilor de iarnă, stricta actualitate căpătînd astfel prestigiul și semnificația permanenței în care a fost cuprinsă. Un capitol interesant și complex este cel consacrat atitudinii civice a scriitorilor.

Paginile închinate epocii, legate de eveniment, conțin de asemenea date extrem de importante, neintegrate însă într-o perspectivă mai largă. Eludînd proza sentimentală de tip love-story am fi pus un alt accent pe personajele noi care intră odată cu 1877 în epică.

Sfera poeticului se lărgește acum. Poezia de notație descoperită de Lovinescu la Camil Petrescu se anunță prin cîteva imagini. Cîteva „scrisori lirice" au timbrul vocii lui Labiș. Statutul prozei se modifică, deloc imperceptibil, prin inserția epistolară, apelul la document, reportaj și jurnal, prin renunțarea la ficțiune. Trebuie analizat deci ceea ce literatura română a reformulat în individualitatea ei pentru și datorită Independenței. S-au deschis atunci căi noi analizei psihologice, femeii ca personaj, jurnalului, ca scriitură romanescă marșului, epopeii, imnului ca dimensiuni lirice. Arta și publicistica au fost dinamizate. Independența a fost pe lîngă un constructor etnic și politic un **constructor artistic.** Ea a recapitulat trecutul, a anulat clișee și forme, demonetizîndu-le prin suprasolicitare, dar a creat disponibilități noi. Și datorită operei politice scrise atunci, Constantin Noica a putut vorbi despre „omul deplin al culturii românești, Eminescu. Căci ecourile literare nu sînt diapazoanele unor scriitori loviți de evenimentul istoric, ci simfonia propriu-zisă. Trebuie să știm acum, la o sută de ani, fiecare partitură, fiecare acord după cum se cuvine, să le interpretăm stăpîni pe întreaga tehnică artistică și pe o sensibilitate actuală neredusă la gestul comemorativ, la un memento.

Doina Uricariu

*) **Teodor Vârgolici : „Ecourile literare ale cuceririi independenței naționale", Ed. Eminescu, 1976.**

vitrina

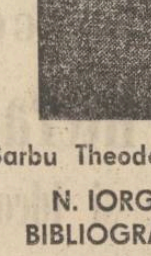

Barbu Theodorescu : N. IORGA BIBLIOGRAFIE Vol I

Editura științifică și enciclopedică a avut excelenta idee de a iniția o serie de mare utilitate pentru specialiști și pentru publicul larg, cuprinzînd bibliografia completă a marilor personalități ale vieții noastre culturale, literare, artistice. Al doilea scriitor de primă importanță care beneficiază de o bibliografie exhaustivă este, după G. Călinescu (autorul bibliografiei : Ion Bălu), Nicolae Iorga. Impozanta operă a acestuia ocupă, singură, primul volum al lucrării întocmite de Barbu Theodorescu, bibliograful înregistrînd un total de 1391 de titluri. Bogate sînt și capitolele privind literatura și istoria literară. Utilitatea acestor bibliografii ca instrumente de lucru fiind indiscutabilă, alte detalii sînt de prisos (preț : lei 31).

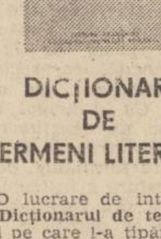

DICȚIONAR DE TERMENI LITERARI

● O lucrare de interes larg este **Dicționarul de termeni literari** pe care l-a tipărit recent editura **Academiei.** Prezenta lucrare nu se mărginește la termenii literar-tradiționali ci introduce în lista de cuvinte explicate și noțiuni literare de dată recentă, ceea ce-i sporește interesul. Autorii au încercat să realizeze o lucrare în egală măsură bine informată și comprehensivă, ceea ce constituie o bună recomandație pentru **Dicționarul de termeni literari.** Lucrarea, realizată de un colectiv larg al Institutului de istorie și teorie literară „G. Călinescu", poartă următoarele 16 semnături : Mircea Anghelescu, Mioara Apolzan, Nicolae Balotă, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Gh. Ceaușescu, Marcel Duță, Radu Hîncu, Adriana Mitescu, George Munteanu, Mihai Novicov, Dinu Pillat, Al Săndulescu (coordonator) Roxana Sorescu, Marian Vasile, Ileana Verzea, Mihai Vornicu. (Pagini : 494, preț : lei 28)

Fior pe lacul Bâlea

Urmare din pag. 1

Căruțe cu cai, care cu boi, cîteva sate — apoi, sus, cetatea Poenari. Falnică așezare. Mereu am vrut să urc pieptiș dealul pînă acolo, să mă cațăr pe stîncă — și întotdeauna am avut ceva presant. Cică avea un puț care, săpat în piatră, o alimenta cu apă din Argeș — un puț de cîteva sute de metri. Aruncai un ban, pînă jos îi sărea smalțul, efigia. Serpentine, viaducte, prăpăstii — e foarte frumos. Mult s-a mai muncit pentru acest superlativ. Un prim popas la baraj. Respirăm și se aude, respirația de ecou (gîfîitul nu). O frunză care cade lasă o dîră de-a lungul betonului. Jos oamenii se văd mici cît degetele lor. Lacul e (de acumulare) liniștit. Pare să n-aibă nici o idee de electricitatea din el. E modest și mare. Maestrul Mierlescu, fotoreporterul Uniunii Scriitorilor e cu noi — ba a fost chiar în mașină cu mine, dar am uitat, că m-am luat cu peisajul. Și eu fotografiez cu ochiul liber. Deci ne face niște poze. Să te fotografiezi pe toate locurile unde au muncit oameni — sfatul acesta nu l-am primit de la părinți. Trebuie pentru arhivă. Oricum, cerem să se vadă și statuia. Rar monument mai izbutit, mai **monumental** decît această creație a lui Constantin Popovici. Nu știu cum se numește prin albume — parcă „Electricitatea", dar ambiguitatea lui e mai generoasă. Poate fi și „Învingătorul" și „Prometeu", în prima secvență după ce-a luat focul. Sentimentul că sculptura supune măreția naturii, o domină, prima dată încerc la noi această stare. Mierlescu ne face semn să nu ne mai gîndim așa de adînc — fiindcă a terminat. Ne-am fotografiat cu statuia, putem să nu ne mai gîndim la ea. Mergem mult pe malul lacului. Am străbătut cîteva trepte pînă aici. Șesul se termina într-o plastă de fîn. Începea muntele. Fînul pe fond de munte — moale pe tare. Apoi cetatea Poenari, ca o altă clae de fîn pe cer — tare pe moale, pe inefabil, istorie pe geografie a cerului. Apoi barajul, impresionant într-adevăr. Și acum lacul, căruia îi tot pipăim o margine, ca și cînd am vrea să-i scoatem un ghimpe din talpă. Poetului Pituț nu-i place marea, că e pleoștită ca o scroafă, nu poți să-i dai de capăt ; Iar, noaptea, ascultînd-o pe întuneric, are senzația și bucuria că ea se va sparge, frînge, fărîmița. Însă muntele îi e aproape. Pentru că te urci pe el și ești cu el, o parte din el. (Sper să fi reținut bine ideea). Păduri. Și pădurile sînt niște baraje. Un hectar de pădure reține aproape tot atîta apă cît un lac de acumulare. Deci atenție cu defrișările. Cînd văd camioane cu bușteni încerc o tristețe ancestrală. Ne-am angajat serios pe **transfăgărășan.** Lucrări de consolidare, de întreținere. Compresoare, smoală, pietre, zidari. Apa se infiltrează în munte și au loc prăbușiri, alunecări de teren. Păduri de fagi dansează sus. Automat asemăn trunchiul fagului cu pulpa de femeie. Îți vine să-l mîngîi. Nu știu ce fel de automatism. Izvoare ale Argeșului : Capra, Oticul, și încă vreo două. Și la o cotitură hop... ursul. Vulpescu îi dă pîine. Urs sălbatic cu Vulpescu domestic (căci e cu Ileana). Frumoasă arătare — ursul care mănîncă din mînă. Stă sus pe buza povîrnișului și întinde gentil, ca într-un sonet renascentist, botul și se ospătează. Îl hrănim pe rînd — pîine de împrumut, s-au mai nimerit niște excursioniști, care știau năravurile peisajului : să-ți mănînce din mînă. Peisajul care mănîncă din mînă. Dacă pică asta peste mine, adio șezătoare, degeaba cravată. Știe să calce ? Întreabă cineva. Nu știe, nu-i la curent cu leacurile vechi. Bună idee de-a popula Munții Făgărașului cu dobitoace atît de blînde. Aflăm că unii au fost omorîți din greșeală, de oameni neavizați, crezîndu-se în legitimă apărare, cînd venea ditamai Moș Martin cu laba întinsă. Asta parcă e Codin, cîinele meu lup care seamănă cu un urs. Iar suim. Iar ochii cît cepele la peisaj. Asta da, măreție a naturii ! Priveliște lunară, de pe partea nevăzută, unde se retrage ciobanul cu oile ziua, cînd iese din schimb. Grohotiș ținîndu-se într-un fir de praf, să n-o ia la vale pe pereții de tobogan. Drum sucit, foarte sucit, mașina urcă încet, prăpastie în dreapta, prăpastie în stînga. Cine cade primul așteaptă. Îmi plac prăpăstiile pe stînga (parcă nu mă amețesc așa de tare). Maestrul Mierlescu se plînge că ultravioletele or să-i voaleze filmul. De la o anumită înălțime totul e posibil. Iată, mie îmi curge stiloul. Să fie din cauza scăderii presiunii ? Că ultravioletele ce să aibă cu cerneala ? Cascada ! O cascadă pe dreapta. Soarele bate din față. vine puternic din față, apa curge pe peretele ca un fier de călcat. Și în lumină, picăturile parcă se și evaporează, sfîrîind. Irizări peste irizări. O poză, maestre Mierlescu, aci cu toții — fie că se voalează fie că nu. Un grup de scriitori români în viață pe un fond de cascadă, la aproape 2 000 de metri înălțime într-o zi de 13 (octombrie 1976) — e ceva. De unde vine apa ? Că nu plouă, nu-i nimica. Ba dimpotrivă, nici ceață nu e, muntele e de o seninătate maioresciană. Drumul face iar cîteva fițe, printre prăpastii, pînă cînd, deodată ne pomenim în tunel. De fapt, o peșteră, prin care umblă mașini și unde plouă. Plouă domnule, ca afară ! Plouă ca înăuntru, mă rog ploua ca afară ca ploaia, numai că în loc de nori, piatră, — plouă din nori de piatră, pe parbriz potopul, ștergătoarele se pun în funcțiune și ne e să nu trăznească. Auzisem eu că Munții Făgăraș ar fi ca un burete îmbibat de apă. L-am prins într-un moment cînd își stoarce pietrele. Tunelul e lung, capătul se vede în zare ca o bucățică de fitil căruia i s-a dat foc. Dacă facem explozie ieșim direct în soare. Din partea cealaltă se vede Ardealul — mai urcăm noi pe-un dîmb — și jos — lacul. Iar la poalele munților, peste zări pe care sînt întinși la uscat cîțiva norișori scorojiți de secetă, se vede o așezare omenească din zilele noastre. Dacă ar fi cu noi vreun arheolog ar zări-o întîi pe-aia din neolitic, săpînd adînc cu privirea. Frumoasă priveliște înspre Ardeal. Aerul e tare, plămînii se umflă, ne simțim mîndri de țara noastră, aici la cumpăna munților, tălpile ni se înfig adînc în patriotism. „Ce Elveția ? Ia lăsați-mă în pace cu Elveția" — aud pe cineva. Dar hai și la lac, că de-aia venirăm. Se numește Bâlea, e de origine glaciară, iar numele e tot de origine glaciară, pentru ce-i care nu i-o cunosc și pe care-i lasă rece etimologiile. O fi adînc ? O fi mare ? De mare, vedem cît e, dar nu-i știm adîncimea. Ce pești o fi avînd și cît or fi costînd ? Nu să-i prinzi (că mie mi-e milă, m-am ars odată c-un chit), ci numai să-i întăriți. Păcat că e o cabană aici și timpul de contemplație îți e mîncat de mici. Nu te uiți la Bâlea mai mult de un minut, pentru că tentația bufetului întrece natura, e supranaturală. Mai ales că pofta de mîncare crește proporțional, cu cît te scufunzi în înălțimi. „Bâlea cascadă 14 km" scrie pe un indicator. M-aș duce, dar ce să fac, dacă Vulpescu e demult înăuntru, ba și-a comandat și-o ciorbă ? Tentația e supranaturală (am mai spus). Dar cînd scrii, trebuie să te pui pe tine în primul rînd într-o lumină favorabilă, nu ? (Și el ar fi făcut la fel !) Deci nu intru în cabană și contemplu ghiorțăitul lacului, plin de ghigorți. (Așa trebuie să se numească peștii, știu că există, dar nu i-am văzut niciodată). Fermecat meleag, dar să nu fi singur. A fi singur într-un loc atît de dumnezeesc egal cu zero. Ca și cînd n-ai fi, mai bine stai acasă. N-ai cu cine schimba un cuvînt, o impresie... cineva care să-ți înalțe și spiritul că trupul uite e la 2 000 de metri, l-am cărat pînă aici cum am putut, dar sufletul ? Cum ar mai avea ocazia să prindă aripi ! Dar cu cine ? Hai să-mi pun în gînd o dorință.

Am intrat în frumoasa cabană de lemn, cu mese curate, aburi calzi, damf de ardei iute — și am mîncat ciorba de mai sus și anexele. Dar tot autorul lui Pantagruel (că el l-a făcut, mă îndemna : „Hai, mă, c-am întîrziat la șezători". Închid ochii cîteva clipe pentru a-mi pregăti retina pentru frumuseți, de pe partea cealaltă. Nu am prea mare încredere în aparatele de fotografiat, filmul se mai voalează. Să ne țină dumnezeu retina proaspătă ca acum, să pot face însemnări pînă la capăt pentru volumul, intitulat chiar așa, „Însemnări de retină".

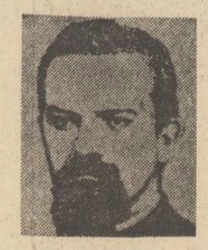

Jurnalul lui Maiorescu

jurnal de scriitor

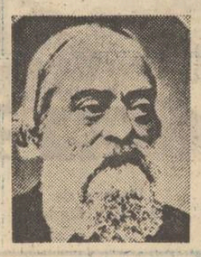

Zilele unui pașoptist

Urmare din pag. 1

luționar de 28 de ani? Firește că numai lucruri nobile și frumoase : să nu mai piardă o oră măcar pentru „caprițu, lene, sardanapalism", să se dedice din răsputeri studiului și să-și desăvîrșească știința, să fie pururi activ și să-și „pună în lucrare puterea, creația ce simț în mine", să nu treacă o zi fără de a face o faptă bună sau, cel puțin, să nu facă una rea, să simtă „ne-ncetat o sfîntenie adevărată", iar mai pe scurt să izbutească a fi „un om învățat, un foarte bun profesor și un om carele a produs mare bine patrii lui". Cu toată candoarea care se degajă din asemenea gînduri C. A. Rosetti era un fin psiholog, prea bine aflat în cunoștință de cauză de complexitatea și de perspectivele accidentate ale ființei omenești, știind înțelepțește că „ciudat ca omul nimic este", că nu există „nici o studie care să fie mai întinsă" decît studiul comportamentului uman și că, în fine, el însuși, cunoscîndu-se și continuînd să se descopere cu uimire, era un amestec insondabil de sentimente și de porniri contrarii, după spusele sale, „un amestec de sfînt și de tigru" (!). Cu o astfel de alcătuire sufletească, visurile de frumusețe și perfecțiune nu sînt ușor de împlinit, și C. A. Rosetti e primul care își dă seama de contradicțiile care zac ascunse în sufletul său, de lupta pe care trebuie să o poarte cu sine, cu temperamentul său pătimaș și năvalnic, cu dorințele nelămurite și contrastante care îl hărțuiesc, cu neputințele lui ori cu „coconița lene" de farmecele căreia se simte adesea ademenit. Fire romantică și chiar romanțioasă, cititorul lui „Manfred" și al lui „Faust", „exaltatul cu plete", cum îl numește G. Călinescu, se analizează totuși cu o foarte sigură luciditate și își pune un diagnostic cum nu se poate mai exact atunci cînd notează că geniul ființei sale „este în inimă, iar nu în cap", cu alte cuvinte el ținînd de latura sentimentului și nu de a rațiunii. Această luptă dintre un temperament ardent, mistuit de neîncetate focuri lăuntrice, și sentimentele etice pe care își propune să le întrețină cu osebire, atît în sine, cît și în raporturile sale cu ceilalți, constituie una din părțile de cel mai înalt interes psihologic ale „Jurnalului meu", amalgam unic de exaltări și remontranțe, scris într-un stil declamator și încordat, ași euforic, ași dojenitor, cu suferințe adevărate și cu suferințe închipuite, cu evenimentele mari și mici din viața unui suflet bogat în trăiri și cu atît mai bogat în reverii, luîndu-și drept țintă idealitatea și surprinzîndu-se nu o dată trăind în relativ.

Cu o mare capacitate de a se emționa și de a comunica emoția, de a se emționa pînă la lacrimi și în cuprinsul unor scene din care nu lipsesc gesturile mari, patetice, frazele umflate și tonul retoric, ultimativ, C. A. Rosetti este totuși un om cu o privire ageră, nedisprețuind nici detașarea de sine, nici umorul. Recitindu-și la un moment dat jurnalul, face acest lucru cu o perspicacitate limpede, neîmbătată de nici o compasiune : „Reciti cîteva zile din jurnalul meu d-acum 2 ani. Suferințe zadarnice ! Atunci ca și acum, acum ca și atunci, suferințe mai mici sau mai mari dar tot deșarte, sterpe ca pămîntul cel isbit de blestem ceresc". Alteori stilul îi e excelent prin netezime și prin sentențiozitatea împletită cu un fin umor : „Din viața stearpă nu poate eși decît iar stîrpiciune. Clopotul cel mai sunător, cînd nu va fi aer, nu va da sunet. O inimă fără amor și un om închis în 4 ziduri, cu 8 gramatici, nu poate de nici un sunet. Prin urmare n-am ce scri". Chiar declamațiile care par direct naive conțin adesea o doză de secret umor, poate involuntar uneori, dar care asigură neîndoios farmecul și savoarea stilului : „Moartea, acea moarte este tot ce mă omoară pe mine. Este singurul lucru împotriva căruia nu poci nimic. Pe ea numai să am putere. O ! Atunci aș fi fericit, atunci aș dobîndi totul, chiar și gramatica".

Scris cu o sinceritate absolută, în ideea că sinceritatea confesiunii este o cale spre perfectibilitatea ființei („Nu mă tem niciodată d-a mă arăta precum sunt, căci am adevărata și sincera dorință a mă face mai bun"), jurnalul lui C. A. Rosetti își trage interesul atît din această senzație de necontrafacere a unei vieți interioare oferită cu întreg spectacolul ei de virtuți și de slăbiciuni, a momentelor înălțuite de înălțare și de criză a conștiinței, cît și din însăși calitatea umană a celui care îl scrie. Căci, netăgăduit, veteranul pașoptismului românesc este un om de excepție, un visător însetat de frumusețe și de ideal. Setea lui de perfecțiune, dorința de a trăi intens și frumos toate clipele existenței, oroarea de mediocritate, sentimentul dezvoltat al jertfei de sine, cultul prieteniei împins pînă la sacrificiu (ar trebui scris un studiu despre mitologia prieteniei la pașoptiști), credința nestrămutată în bunătatea omului, altruismul, în sfîrșit toate insatisfacțiile legate de faptul că nu lucrează mai mult și mai bine pentru propășirea patriei nu sînt cîtuși de puțin mărturisiri demagogice sau ipocrite. Adevărul lor e deasupra oricărei bănuieli. Omul este realmente generos și bun, capabil de mari gesturi și sentimente, plin de pietate și dragoste, dezinteresat și atent cu cei din jur, necunoscînd ranchiuna și resentimentul, emoționabil la culme, frenetic, sensibil și imaginativ. În liniile portretului său lăuntric personajul astfel revelat de jurnal are ceva din frumusețea sufletească a unui Pierre Bezuhov și trebuie să recunoaștem că descoperirea unui asemenea om, în stare de sublimități și apt să guste sublimul, mai cu seamă în viața de toate zilele, este mai mult decît reconfortantă. Naive poate uneori, declarațiile lui C. A. Rosetti respiră cu toate astea o mare candoare și sînt dovada unui suflet sus pus : „Nici un om nu crez că a iubit ca mine omenirea". Dealtminteri, printre valorile de căpetenie ale vieții revoluționarul pașoptist așeza „delicatețea sufletului".

„Jurnalul meu" este totodată și în bună măsură un jurnal sentimental, căci cultul iubirii și în speță al femeii sînt pentru C. A. Rosetti adevărate norme de existență. Întreg romanul său de dragoste cu Maria Grant e de o mare frumusețe și în același timp plin de adevăr psihologic. În privința felului cum vede și situează femeia și a felului cum concepe iubirea, scriitorul pașoptist poate fi asemănat cu eroii lui Duiliu Zamfirescu sau cu Ibrăileanu din „Adela". De altfel, femeile, mult mai perspicace în a descifra sufletele sensibile și de excepție, l-au înconjurat întotdeauna cu nedezmințită atenție, astfel încît nedumerirea lui C. A. Rosetti legată de această împrejurare părea oarecum retorică : „Eu sînt bine urît la chip, de unde vine că toate femeile ce mă cunoscură, mă iubiră?".

Din păcate, însemnările lui C. A. Rosetti pe anul 1848, anul revoluției, sînt lacunare, lucru deplîns în primul rînd de revoluționarul însuși : „Păcat și de o mie de ori păcat că nu am urmat jurnalul meu tocmai în anul cel mai bogat de-ntîmplări și emoții. Am fost tată, am avut luptele revoluției, am fost arestat îndată. Am ieșit de acolo scos de revoluție. Luptele în guvern, căderea noastră, arestarea, voiajul, și în sfîrșit scăparea. Dar nu am scris căci cum am mai zis, așa e soarta mea". Am mai adăuga la această ultimă frază că nu atît soarta era de vină, ci, se vedea treaba, ar putea fi văzut în asta un semn că faptele înlocuiesc vorbele și că acela care acționează nu mai are timp să-și facă procesele de conștiință care sînt îndeobște hrana jurnalului intim. Omul practic luase locul omului imaginativ.

Dan Cristea

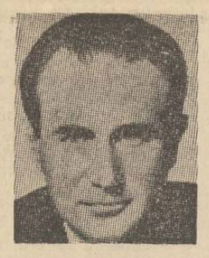

Confirmarea operei

„acest jurnal prezintă o imagine falsă și incompletă în orice caz", scrie Camil Petrescu la 7 iunie 1927, anul cu care începe însemnările sale. Iar mai tîrziu, în 1931 : „Această înregistrare e o pură stupiditate agramată, fără conținut, fără coherență, fără cea mai puțin pretențioasă țînută literară". Afirmații desigur deconcertante pentru acela care încearcă să desprindă din paginile jurnalului imaginea cît mai aproape de adevăr a uneia dintre cele mai interesante și controversate personalități literare în perioada de după 1920. Și totuși, deși cu mari intermitențe, scriitorul va înregistra „zigzagurile îndoielilor (...) cotidiene" timp de 13 ani, iar în 1940 procedează chiar la revederea și corectarea însemnărilor Așadar, neîncrederea lui Camil Petrescu în formula jurnalului exprimată neted în repetate rînduri trebuie acceptată cu destule rezerve, iar oscilațiile între negare totală și acceptare parțială [„Totuși simt nevoia unei exteriorizări. (...) **În conflictul acesta pe care-l am cu toată lumea am nevoie de un martor, relativ obiectiv**" (s.n.)] nu sînt expresia unui joc gratuit cu sine și cu posteritatea ci își află justificarea în planul superior al semnificațiilor existențiale. Este vorba de un impas dramatic ce pare a avea drept cauză principală neîncrederea în posibilitățile de cuprindere ale cuvîntului scris. Iată un fragment revelator dintr-o însemnare din 1939 : „Poate numai un primitiv care încearcă doar rudimente de viață spirituală să poată spune ceea ce simte și ceea ce gîndește despre împrejurări într-o zi, doar pe cîteva pagini. Altfel fiecare zi ar necesita volumul ei... Dar cum să scrii în fiecare zi un volum ? Nici măcar esențialul, căci ar trebui să dai numai date și scheme".

Pe de altă parte instabilitatea materială („Am împrumutat bani de masă de la un amic. Proprietarul îmi trimite o notă obraznică"), boala care-l sicîie și-l face dificil („....nu pot avea cu cineva întîia oară o convorbire. Trebuie să se obișnuiască, trebuie să mă adaptez. Nu trebuie să mi se vorbească încet, cînd cer să mi se vorbească mai tare, nu trebuie să mi se vorbească prea mult, nu trebuie să se insiste dacă n-am auzit ceva, ci trebuie să se revie abil mai tîrziu..."), ingratitudinea amicilor și atacurile violente din presa vremii, micul succes cu „Suflete tari", eșecul total cu „Mioara", ecoul redus al „Ultimei nopți..." sînt celelalte cauze ale unei crize prelungite ce-l aduce de multe ori în pragul sinuciderii. Orgoliul hipertrofiat, avînd poate rădăcini într-o copilărie obscură asupra căreia scriitorul a păstrat o tăcere semnificativă, dar justificat în mare măsură de conștiința clară a propriei valori țînjind la o îndreptățită recunoaștere publică, precum și originalitatea singulară a concepțiilor și operei sale în spațiul literelor românești îl așează pe Camil Petrescu în postura unui luptător „solus contra omnes", cum îl definea un comentator în „Universul literar" din 2 ianuarie 1927. Rezultatele acestei atitudini apar în „Noua structură și Marcel Proust", „Fals tratat pentru uzul autorilor dramatici", „Eugen Lovinescu sub zodia seninătății imperturbabile", dar și în consemnările din caietul de „Note zilnice". Jurnalul este supapa care reglează tensiunea interioară, impinsă deliberat la limita superioară, de unde scriitorul își contemplă cu voluptate singurătatea.

Apar astfel în note concentrate portrete ale contemporanilor într-o manieră ce trimite direct la spiritul cîrtitor al cronicarilor munteni, se dezvoltă pe mai multe pagini o interesantă teorie privind importanța conjuncturii sociale în receptarea și afirmarea valorilor, axată pe ideea că meritul este consecutiv reputației și avînd drept concluzie o frază („Cred că o dovadă a mediocrității mele e că pînă acum n-am avut curajul să înfrunt ridicolul imens de a fi geniu...") edificatoare asupra finalității pledoariei ; sînt reexaminate incidente biografice pentru a-și acorda justețea pe care ceilalți i-au refuzat-o ; totul în intenția de a oferi o imagine convenabilă posterității („....cu dorința intimă de a repara imaginea pe care și-o fac și și-o vor face oamenii despre mine"). Pentru că, dacă inițial jurnalul nu pare a fi destinat publicării, o notă din 1939 înlătură orice dubii : „M-am mulțumit să scriu ceea ce aveam interes să fie știut pentru o mai bună înțelegere a operei și gesturilor mele cunoscute direct sau povestite eventual cu pretenții de autenticitate".

Aduce într-adevăr jurnalul lui Camil Petrescu elementele noi, necesare constituirii unei biografii interioare diferite de cea pe care opera literară ne lasă s-o percepem ? O privire selectivă asupra operei poate da răspunsul așteptat. Ceea ce se constată este similitudinea aproape perfectă în datele esențiale între unele personaje ale lui Camil Petrescu și personajul Camil Petrescu din jurnal. George Călinescu observa că eroii lui Camil au o suferință grandiloventă. Înșelat de soție, Ștefan Gheorghidiu își clamează suferința. Iată-l și pe scriitor, în jurnal, plîngîndu-se de campania „pe care (...) ziarele „Adevărul" și „Dimineața" au dus-o furibund (...) împotriva „Mioarei"... cînd, de fapt (cum ne încredințează M. Zaciu în „Note și comentarii" la ediția jurnalului) este vorba doar de două articole semnate de Iosif Nădejde și A. de Herz, dintre care primul se remarca prin echilibrul și seriozitatea observațiilor. Eroul aceluiași roman, aflat pe front, dă, cu superioritate iritată, lecții de tactică și strategie militară statului major, în timp ce, de data aceasta în planul realității dar ținînd parcă tot de ficțiune, Camil Petrescu reproduce în jurnal textul unei scrisori adresate generalului Gafencu, prin care îl anunță că este descoperitorul unei metode speciale, permițînd anticiparea evenimentelor și alegerea soluțiilor optime întru salvarea națiunii. Ladima din „Patul lui Procust" este un inadaptabil, singur, cinstit și sărac, respins de societate și strivit în angrenajele ei. La fel de inadaptabil, de singur și de cinstit, personajul jurnalului notează la 28 iunie 1931 : „Aici unde totul se aranjează în șoaptă eu rămîn veșnic absent. Nu pot cere nici o slujbă publică. Nu pot trăi din scrisul meu : piesele nu mi se joacă, romanul nu mi-a adus mai mult decît aduce atîta scris unui copist. Din ziaristică nu pot trăi. Și apoi e necesar să trăiesc ?" Exemplele se pot înmulți dar toate conduc la concluzia, devenită banală de cînd Flaubert a făcut vîlvă cu celebra „Madame Bovary c'est moi !", că autorul se recunoaște în fiecare personaj al său. Demonstrația nu este însă și zadarnică, pentru că dă răspunsul căutat și implicit o judecată asupra valorii. Dramatica biografie interioară pe care opera literară a lui Camil Petrescu o configurează cu strălucire este confirmată de paginile jurnalului, document spiritual care, fără să facă dezvăluiri senzaționale, completează imaginea mitului personal.

Valentin F. Mihăescu

Cartea unei generații

S-a tipărit de curînd (prin osîrdia lui N. Florescu, istoric literar scrupulos) „Jurnalul" lui Octav Șuluțiu, alcătuit din fragmente, scris cu intermitență timp de 10 ani. Faptul a stîrnit în presă și reacții nedrepte care acuzau pe editor de „colaborare" cu autorul, ca și cum autenticitatea operei în chestiune n-ar fi dovedită. Săr deci peste cutare iritație inexplicabilă și mă grăbesc să spun că „jurnalul" e un document excepțional, notabil din toate punctele de vedere.

Mai întîi cultural — căci pe Octav Șuluțiu generațiile tinere îl ignoră cu desăvîrșire. Criticul e încă nerecuperat integral, căci zac și acum în revistele vremii o mulțime din contribuțiile sale, romancierul nu și-a găsit încă pe comentatorul simpatetic. A murit relativ tînăr, fără a-și duce vocația pînă la capăt și cine îi contemplă azi producția rămasă, are mai degrabă senzația unui labirint. Apt pentru literatură, O. Șuluțiu nu s-a fixat statornic pe teritoriu și asemeni lui Mihail Sebastian nu s-ar putea spune precis dacă e critic sau romancier. De altfel, această indecizie l-a urmărit pretutindeni, căci psihologicește era un visător care își propunea să facă (în gustul Julien Sorel) „carieră". A fost foiletonist, deși vocația sa mergea către eseu. A scris romane și n-a dus la sfîrșit vreo construcție critică. Începea necontenit cîte o producție în proză, însă o arunca la o parte după scurt timp, însetat de Operă, de acea înfăptuire fără limite de spațiu și vreme. De unde am dedus toate acestea ? Din „jurnal", neîndoios, căci O. Șuluțiu e dintre acei scriitori pentru care însemnarea zilnică este însuși exercițiul gîndirii despre sine. A scrie un jurnal presupune îndărătul așa-zisei „libertăți a mijloacelor" o curată retorică, restrînsă pe tipuri în desfășurare. E mai întîi „jurnalul exemplar", unde omul se pictează umflînd proporția, în gustul memorialisticii care este expresia unui eu triumfător. Megaloman și întotdeauna vid în planul psihologiei, „jurnalistul" exemplar scrie direct pentru posteritate, ca în fața unei oglinzi. E cu desăvîrșire imposibil a mai vorbi în atari cazuri de „sinceritate". Ea a fost gîtuită de propriul eu în expansiune.

E, pe urmă, jurnalul de lucru, în chipul caietelor de însemnări, al camusianelor „Cahiers". Aci biografia exterioară (ani, zile, evenimente) e într-un fel nulă căci s-a absorbit în emoția pur culturală, de factură intelectivă, care descrie mai adînc fenomenologia eului decît notația lapidară și terestră. În fine, al treilea tip de „jurnal" e acela maiorescian (și la proporția universală, al lui Gide) adevărată foaie a febricitării morale, fără retorică, făcut în unicul scop de a expurga eul de toate efectele vieții maligne. Un astfel de „jurnal" reprezintă (vorba unui critic) o „față ascunsă a lunii".

Nu altfel e și caietul zilnic ținut de Octav Șuluțiu. Toate contrazicerile proprii, iritația și deznădejdea, ura, jubilația, iubirea și timiditatea, meliorismul (spre a nu-i zice pe nume: arivism) sînt aici revărsate fără reținere, **à nu.** Alături de „Șantier" al lui Mircea Eliade, „Jurnalul" lui Octav Șuluțiu este sinopticul cel mai exact al acelei generații care își face din autenticitate, introspecție și psihologism programul ei literar. O. Șuluțiu reprezintă un adevărat „caz". Îndărătul cumpănirii sale, în gustul Perpessicius, era însă un anxios (lupta cu „carnea", urmărind ca Lafcadio Wlouiki abstinența creatoare, se amorezâ de femei însă fără nici o inițiativă, era tentat de droguri etc). Punea, ca M. Sebastian, semnul egalității între viață și literatură, privind cum se oglindește una în alta. Era un om cu finețe psihologică, deși nu pe bază intuiționistă ci ascuțită prin teorie (era tare la cărturărie și experimenta în romanul nostru pe Freud). Toate acestea într-un plan general, căci sînt în „jurnal" cel puțin două linii fundamentale din a căror întretăiere ies cele mai spectaculoase efecte. E aici, neîndoios, tabloul nașterii unui critic. „Simt în mine vocația de scriitor — zicea O. Șuluțiu pînă să debuteze — talentul de poet și impresiunea de critic ; totul într-un (amalgam) confuz, care se va defini, poate, cu timpul". Așa și era, fiindcă trebuie să înțelegem că la el planul vocației a luat-o pe dinaintea vocației însăși. O. Șuluțiu era sigur că viața lui stă în critica literară și de atunci tot ce a făcut (lectură, spectacole, întîlniri) a servit acestei păreri apriorice. Îndată ce publica un articol într-o revistă de liceu, are senzația uriașă a vocației : „Voi deveni ceva. Trebuie ! Și voi fi !" zice O. Șuluțiu gîtuit de emoție. Numaidecît începu să-și desfășoare planul său asupra ascensiunii literare : ia cu asalt „porțile revistelor", scrie pretutindeni, solicitînd colaborări (eșecurile sînt notate lapidar, cu pudoare), notează ca o rubrică mondenă evenimentele culturale, merge la cenacluri, la ședători, ca să fie văzut și să vadă pe ce lume literară trăiește. N-are preferințe și era în stare să facă orice — reportaje, note de voiaj, caricaturi, note, foiletoane. Ține o cronică proprie a vieții literare (notează apariții de cărți, are păreri curioase, unele acide, asupra unor celebrități ale zilei). La acea vîrstă, O. Șuluțiu era, dacă ne-am lua după „jurnal", un mic Rastignac care urăște și înjură deși se simte nu o dată apăsat de împovărătoarea sa misiune. Sufera profund (vîrsta, amorul, starea financiară) și ne dă a înțelege că a face critică e neîndoios urmarea unui „complex". S-ar fi scăpat de anxietățile lui punînd pe alții sub lupă spre a dovedi că sînt imperfecți și ar fi eliberat astfel acel instinct al dominației propriu criticului literar. Că în fapt nu este așa, ne-o dovedește Octav Șuluțiu în persoană. Răutățile lui, suave, se exprimă numai în secret (pe foaia de jurnal) și n-au trecut decît rareori în producția critică. Acolo, O. Șuluțiu e, dimpotrivă, un intelectual fin, echilibrat, puțin aulic, deși fără afectarea lui Vl. Streinu, dovedind că a face critică literară e a înfrîna pornirea către persoana fizică a unui autor spre a-i prețui la dreapta valoare opera ca și cum ar fi a unui anonim.

Însă cît de captivant e „jurnalul" ! El dovedește încă o dată că proprie criticii literare e calea spinoasă a înțelegerii, mai degrabă decît superficialitatea detractării. Nimic din acest roman balzacian al „introducerii" n-a trecut în activitatea de critic a lui O. Șuluțiu. Fiindcă e aici mult balzacianism, în sensul tipologic, și nici nu se putea altfel, cîtă vreme psihologia omului era a unui labil care, spre a răzbi în viață, are nevoie de planuri, de stratageme și de sforțări. Romanul unui critic și romanul unui tip balzacian, acestea s-ar putea extrage cu ușurință din „Jurnalul" lui O. Șuluțiu. Contradictorii în stare genuină (căci adevăratului critic îi sînt străine calculul și planificarea) ele se împletesc aici întrucît înțelesul acestei cărți excepționale este acesta : de a ne explica întrucît rațiunea poate înfrînge ura, răzbind peste moment și impresie pînă la acea linie obiectivă de unde înțelegerea adevărată este cu putință. „Jurnalul" lui Octav Șuluțiu putea fi, de s-ar fi înfățișat în chipul romanesc, cartea generației sale.

Artur Silvestri

***) Se cunoaște cazul unui autor care și-a dat în petec cu un jurnal, unde însemna, (ca actual) cu 3 ani întîrziere, un eveniment notoriu ; pe urmă, cînd s-a rîs, și-a găsit o scuză și mai piramidală : dreptul la invenție al scriitorului !**

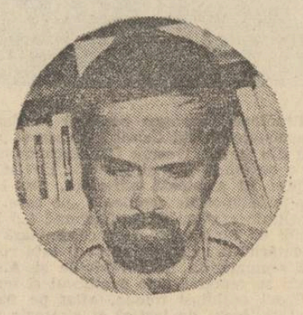

Ovidiu Genaru

Zburător

Cînd în cale îți răsare fîntîna numele tău
s-a pierdut
dar nu rămîi singur.
Macul, cicoarea sînt frați anonimi și surori
și casele roșii par fragi sălbatici.
Zburător ești mistuit de vraja colinelor,
a ta este limba tăcerii latine.

Liniște

Atît de multă rugină scutură vulturii
pe stejari
încît poți jura că frunza o să cadă.
Ceasornicul din turn e al nimănui.
Cu tine caut mormîntul augustului fulger.
Zgomote de labă de pisică face melancolia
pe acoperiș.
De înțelepciunea lui Platon îți amintește
liniștea sacră din pantheonul părinților
în grădina cu mere,
noaptea se adună
stoluri de fete ce poftesc să crească...

Imagini din copilărie

Mierla e umbra ce-o lasă zăpada în lanuri
acolo în valea copilăriei adîncă.
Au fost furtuni de polen peste plaiul de
glezne subțiri.
Ca obrazul părinților e și asfințitul.
pe-un singur podeț de lemn se trecea în rai
dar acum acela s-a rupt de vînt.
Cai alergau pe oglinzi ispitindu-mi
convingerea
că viața e un vis.
tot ce-am iubit pe atunci a înmărmurit
lovit de uitarea de a se naște.
Numai eu m-am schimbat și nu trebuia...

Cerbul cu plugul în coarne

Ca o săgeată obosită de vînt
se înclină mînăstirea albastră din minte.
Pe străduța cu iubiri rîndunele-s frînte.

Amintiri de vară răstoarnă din nou
cerbul cu plugul în coarne,
petreceri din iulie curent cu păpușile mării
par ilustrate de cazinou din albumul pierdut.

În codru intri ca într-un lingou de aur.
Flori mai puțin nebune mingiie valea privirilor
noastre
zăpada-i pe creștetul ființei.

Amănunte

Văzu marea. Ca altădată nu-i mai plăcu.
Motivele sînt mărunte. Studiate pe rînd par
fleacuri
dar adunate laolaltă îl mohorau.
Ceva nu mai merge ca înainte și pare pierdut
Definirea acelor amănunte este imposibilă.

Schimbări

Într-un septembrie prea clar
l-au recitit pe Shakespeare și nu le-a prea
plăcut
fiind puțin pesimist și oarecum singeros.
Ofelia întinde frunze ude pe fringhie
mușchiul pipăie cărările înaintînd.
Lacrimile mi s-au scurs pe șale
tot pedalînd cu bicleta pe autostrăzile
pustii,
zilele bune au trecut,
versurile nu le-am scris.
Vor fi schimbări chiar înlăuntrul tău, îmi
spune experiența.

Cît ai clipi

Vezi copile acolo,
ceva fosnitor și verde
care se degradează repede în galben ?
Sînt copacii pămîntului.
Ceea ce e roșu și trece pe deasupra capului
cît ai clipi,
pare a fi soarele.
Iar iarna azi e țurțur mîine-i mugur.
Atletul nu-i palid —
e stadionul gol.
Nu te lăsa copile de sunet amăgit,
aceasta nu-i o armă oarbă,
e mașină de scris.

Nu, acela nu-i un turn care privește norii.
E chiar tatăl tău.

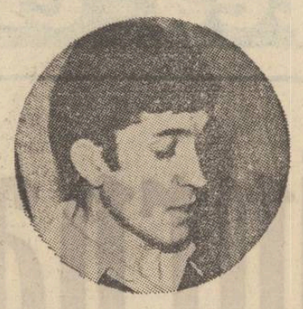

Mircea Diaconu

picea

Deasupra celor trei vîrfuri ale Iezerului, încărunțite de ultima zăpadă, ieșise timid un capăt de nor. Aici, în vale, pocniseră deja mugurii de arin și cîteva fire de iarbă tremurau sub adierea dimineții. Gîrla, rece de parcă izvora direct din burta înzăpezită a muntelui, clipocea moale, învelindu-și bolovanii. Din pădurea de deasupra satului se desfășurau ațe de picla, topindu-se în senin.

Pe poiana de lîngă gîrlă, sosiseră încă de ieri, tombolele, comediile, tarabele de tir, pentru tîrgul primăverii. Printre ele dormeau aburind, vaci, porci, capre, aduse tot pentru tîrg. Mai încolo, sub pădure, bîrcile și lanțurile încremeniseră în pîcla dimineții, ca într-o piftie. Mirosea a primăvară.

La fel de încremenit, pescuia lîngă o salcie trăznită, un băiat slăbuț, cu o pălărie de om mare căzută pe ochi. Tîrgul arăta ca-ntr-o carte poștală cu un norișor ieșit inspirat deasupra munților. Doar dintr-o șatră se torcea unduit, un firicel de fum. Tot de acolo s-a deșirat un slăbănog cu căciula de miel, clătinîndu-se. Erau mai mulți sub șatră, băuseră și jucaseră cărți toată noaptea. Omul s-a încruntat ca să poată privi pe prund.

— Cine sînt ăia, mă ? a întrebat.

— Care ăia ? s-a arătat alt cap ciufulit.

— Lîngă salcie e unu cu pălărie și undiță și unu' cu pălărie...

— Ești beat, a pufnit capul, e numai unu' cu pălărie și undiță.

— Sînt, dar de ce n-are și ăla din dreapta undiță ?

— Că vezi mai prost cu dreptu'. Primul om s-a înfășurat la loc sub șatră, iar al doilea s-a legănat pînă lîngă un arin, ca să urineze. A căscat și deodată s-a repezit sub șatră.

— Bă, voi știți cine e băiatu' ăla ? Oamenii au ieșit, buimaci. E nepotul popii Alexandru. Ăsta crede orice-i spui...

— Dar ăla fără undiță cine e ? s-a băgat slăbănogul, dar nu i-a răspuns nimeni.

— Eu nu cred să mai fie așa ceva pe pămînt, prost nu e, nebun nu e, e cel mai curios lucru, crede tot ce-i spui.

Fugi mă, că nu cred, a dat unul din mînă.

— Nu ? Stai să vezi. Picea... a strigat el.

Băiatul s-a apropiat călcînd strîmb pe bolovani. Avea ochi nefiresc de mari, lucind ca două pioneze, între o mulțime de pistrui ce îi înconjurau zîmbetul moale, tremurat în colțul gurii. Mărunțelul care-l chemase a bătut cu palma în tulpina unui arin cocoșat.

— Picea, urcă-te în cireșul ăsta și rupe-mi o creangă, dar vezi să fie mai coaptă.

Toți așteptau cu gurile căscate să vadă minunea.

— Măcar cîteva, de poftă, a insistat mărunțelul. Băiatul a scos pălăria aceea ciudată, ca dintr-o fotografie veche, a așezat-o jos și s-a urcat sprinten în arin. A ales cu grijă o crenguță și i-a întins-o mărunțelului care zîmbea triumfător spre ceilalți. Abia după aceea și-a pus pălăria. Gurile căscate s-au închis. Oamenii

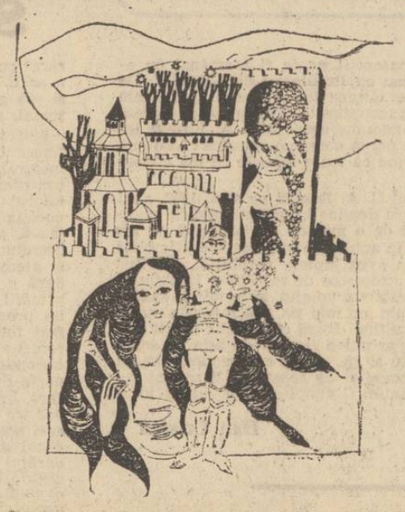

priveau nemișcați crenguța înmugurită.

— Nu mîncați ? a întrebat băiatul cu zîmbetul lui moale.

— Mai tîrziu, i-a răspuns mărunțelul vesel.

Atunci un muget de vacă înfometată a sfîșiat cartea poștală și toate animalele strînse de ieri pentru tîrg au început să urle. Curînd, mirosul de primăvară s-a transformat în miros de balegă.

Băiatul a alergat prin vălmășag, pînă în curtea bisericii, a rezemat undița de calul sfîntului Gheorghe, zugrăvit deasupra ușii și a urcat în clopotniță. Părintele Alexandru îi dădea voie să-i poarte pălăria numai dacă trăgea clopotul, că el era bătrîn și nu mai putea urca scara de treizeci și trei de trepte.

Cînd a început să bată clopotul de aramă, rămas de pe vremea turcilor, ciorile care se purecau în brazii cimitirului au zburat în toate părțile, lăsînd să cadă fulgi negri printre cruci. Nu se stinsese ultimul dangăt, cînd Picea a smuls din mers undița, zgîrîind calul sfîntului Gheorghe și s-a pierdut după poarta mare de lemn, care ascundea privirii casa lor veche, cu coloanele sparte de vreme și un cocoș de tablă deasupra. Astăzi era foarte grăbit, avea chiar emoții, pentru că strînsese în sfîrșit zece lei ca să-și poată cumpăra un pistol cu doape din tîrg. De anul trecut așteptă ziua aceasta și mai avea o groază de treburi de făcut: trebuia să-l ducă pe bunicul lui la biserică, apoi și în tîrg ca să cînte cîntece patriotice cu ocazia vizitei unei delegații de scriitori, invitați să cunoască mai de aproape viața satului nou, cum le explicase nea' Florică, primarul, ținînd de coarne veșnica lui bicicletă cu tricolor la spițe. Băiatul se grăbea să cumpere pistolul înainte ca învățătorul Panaitescu să facă apelul și negăsindu-l să-i aplice trei subțiri la palmă, pe care i le aplica însă oricum, spre îndreptarea metehnei aceleia nemaivăzute. Se cam astenizase învățătorul, copilul ăsta îl speria, nu înțelegea de ce zîmbește mereu și crede orice-i spui.

Nu izbutea să scape de el, nu putea să-l lase repetent că era cel mai bun elev, nici să-l mute nu putea. Înfățișase cazul și la inspectoratul învățămîntului, dar acolo aveau treburi mai importante de rezolvat, așa că de la o vreme încerca să-l vindece cu cîte trei subțiri, pe care însă parcă nici nu le simțea, nu plîngea, nu spunea acasă, ca orice copil normal. Cel mai tare se enerva însă, cînd după ce le explicase copiilor că dacă mergi spre apus soarele nu apune niciodată, Picea dispăruse trei zile de l-a căutat tot satul și cînd apăruse, galben de foame și plin de mărăcini, spusese că a mers cître apus ca să nu apună niciodată soarele. De atunci învățătorul nu mai putea dormi bine și se apucase din nou de fumat.

Picea s-a strecurat pe poarta putrezită, ținînd cu mîna țărîi prea lungi. Drumul tîrgului se umpluse de căruțe, ca de furnici. Mai toate opreau în dreptul bisericii și coborau femeile să aprindă o luminare la morții lor. Cîteva s-au apucat să-i jelească pe cei mai proaspeți. Băiatul a ajuns la taraba cu piepteni, fluiere, pistoale, inele și niște lei triști, din porțelan. Picea privea fascinat la pistoalele de tablă și nu se ferea de semințele pe care le scuipa vînzătorul, țigan de oraș cu cravată și costum.

— Pistoale americane pentru doamne și cucoane, striga el.

— Zici că e de os adevărat ?

— Doamnă, se poate ? E colț de balenă, uitați ! Femeia s-a luminat și a plătit. Cînd să plece l-a văzut pe Picea. A rupt o bucată de ziar dintr-un pachet și i-a întins-o.

— Ia aici zece lei și cumpără-ți ce-ți place ! Și vînzătorului : ăsta crede orice-i spui.

— Dați-mi vă rog un pistol și două doape, a cerut băiatul omului, care se înnecase cu semințele de uimire. Le-a băgat în sîn fericit și a plecat. Femeia ridea strident, și-l pocnea în spate pe vînzătorul înnecat cu semințe.

Între timp, învățătorul Panaitescu își așezase coriștii în semicerc lîngă masa cu pînză roșie. Deocamdată, se așezaseră la masă un instructor de pionieri cu o bucă pomădată, venit de la raion pentru această ocazie și profesoara de muzică. Tocmai se cunoșcuseră și se plăceau foarte mult. Alături, lîngă monumentul de la 1916, cîțiva flăcăi în național jucau șeptică; sub un nuc, adormise moș Cercel, ținînd strîns în brațe tava cu pîine și sare, pe care trebuia s-o întindă scriitorilor. O vrabie prea curajoasă ciugulea din colacul împletit.

Un claxon puternic a speriat caii și vrabia. O mașină a frînat lîngă monument. Cu ochii la ea, învățătorul a dat tonul și copii au început: „noi ridicăm al țării scut peste eroii ce-au căzut...", tușind de praf. Din mașina cu număr de București au coborît un domn, o doamnă grasă și doi copii cu bretoane.

— Vai, ce frumos ! Mamă, ne iei și nouă costume naționale ?

— Nu mor obiceiurile, dragă, a dat din cap doamna. Cîte au trecut peste noi, dar tradiția uite-o ! E ca într-un tablou de Grigorescu...

— Grigorescu a pictat ciobănași.

— Da, dar oricum, aerul e același. Hai copii, repede, să cumpărăm oale și să mergem să vizităm mausoleul.

— La ce ți-o fi trebuind...

— Cum la ce ? Ți-am spus că toată lumea bună are oale pe pereți, nu mai putem trăi așa, ești inginer șef, ce dracu !

Învățătorul se uită lung după ei și-și drese cravata și glasul. Se îndreptă din șale auzind zgomotul specific al bicicletei primarului.

— Uitasem ce era mai important, gîfîi primarul. Trebuie vîndute chestiile astea la lume, să le pună în piept, să le vadă dînșii. Și-i dădu învățătorul niște hîrtiuțe imprimate și o cutie de bomboane sigilată la gură, pentru bani. Cincizeci de bani bucata, zise el, uitîndu-se după un pionier care să le vîndă. Picea, du-te tu, că pe tine de cunoaște toată lumea. Tov. Panaitescu, scriitorii sosesc dintr-un moment într-altul, dar pînă sosesc hai să bem o bere, că mi s-a uscat și albul ochilor. Și au plecat cu bicicleta între ei.

Norul se îngroșase și cobora încet pe firul văii, atent parcă să nu se spargă de vîrful pădurilor. Tîrgul începuse să se destrame, femeile plecau acasă, trăgînd animalele în funii. Rămîneau bărbații, să bea cîte un pahar, unii pentru că au vîndut, alții pentru că au cumpărat, alții pentru că așa li-i firea.

Cînd Picea a ajuns cu vînzarea la taraba de bere, Iulică, mecanicul plătise un butoi întreg și se spăla cu bere, cîntînd gros: „cea mai bună băutură este apa de izvor, dac-o beau mă culc și mor", un cîntec compus de el.

— Luați pentru fondul detașamentului, i-a întins Picea.

— Lasă, mă, chestiile astea, ia aici pentru pomana lui tata, c-a fost om bun pe lumea asta, și-i trînti o hîrtie de 25 de lei drept în cutie, rupîndu-i sigiliul, apoi începu să plîngă.

Mai avea puține hîrtiuțe cînd a ajuns la mititei. Era lume multă acolo și spera să le vîndă. Vînzătorul își adusese toată familia să-l ajute, doi copii se încurcau în picioarele mamei luînd palme după ceafă, încă unul era pe masă într-o copae, umblînd cu mîinile grăsuțe prin aluat.

Picea întindea hîrtiuțele cu zîmbetul acela moale, pistruiat. Vînzătorul tocmai terminase hîrtia de împachetat.

— Dă-le că ți le vînd eu: și începu să le împartă.

Desene de
Germaine Sterian

— Dar sînt pentru fondul detașamentului, a îndrăznit băiatul, trebuie să-mi dați bani pe ele.

— Lasă, vorbesc cu el, s-aranjază, l-a împins omul la o parte și ioamenii au rîs. Picea nu înțelegea de ce rîd, dar i se întîmplase prea des ca să-l mai mire. La fel făcuseră și cînd a alergat după soare, deși ar fi fost spre binele lor să nu mai apună.

Cînd a șosit cu cutia de bani, instructorul tocmai întindea învățătoarei trei ghiocei și o viorea. Învățătoarea le-a mirosit, le-a pus pe pînza roșie, apoi oftă către instructor. Băiatul așeză cutia pe masă, așteptînd să fie întrebat cîți bani a adus pentru fondul detașamentului. Îl speriau oamenii mari și mai ales acest orășan cu o bucă pomădată.

— Doriți o înghețată, tovarășă Cristescu? oftă instructorul la rîndul lui.

— Nu mulțumesc, nu prefer. Și întinse mîna după flori, dar dădu peste cutia de bomboane, care le zdrobise petalele plăpînde. Instructorul a zvicnit, nervos și bucla i-a căzut, lucioasă.

— Ce nu te uiți, mă ? N-ai ochi sau ce n-ai?

— Lăsați-l ! N-a fost atent și nici n-a vrut, și-i atinse brațul cu vîrful degetelor grăsuțe.

— Nu, tovarășa Cristescu, îngăduința nu-l bună cu obraznicii ăștia. Cum te cheamă, mă? Băiatul i-a răspuns mecanic, fascinat de bucla lucioasă. În timp ce-i nota numele într-un carnet roșu, ochii instructorului căzură pe sigiliul rupt. Un zîmbet i se lăți pe față, increțindu-i obrajii transpirați.

— Ai furat... Cu același zîmbet triumfător adună toți copii.

— Copii !

Elevii se aliniară după înălțime în fața mesei roșii.

— Copii, un coleg de-al vostru a furat bani din fondul detașamentului. Un framăt străbătu formația.

— E timpul să dăm un exemplu, pentru ca asemenea lucruri să nu se mai întîmple. Cum ziceam, el a furat. A făcut bine ?

— Nuuu... au răspuns copiii.

— Trebuie pedepsit ?

— Daaa...

— Ce părere aveți despre acest coleg nedemn ? Spune tu, își zvîrcni el bucla spre o fetiță încruntată, președinta detașamentului.

— Eu despre acest coleg nedemn am o părere... o părere... se bîlbîi fetița căutînd sprijin în ochii învățătoarei. Dar învățătoarea-i zîmbea instructorului, nerăbdătoare să se termine totul și să se poată plimba în zăvoi, printre mierle.

— Am o părere că a greșit grav, găsi fata răspunsul.

— Da, tovarășe, și citește prea multe cărți, se repezi un băiat. Mi-a povestit mie de unul care a semnat o hîrtie cu dracu și a înnebunit. Un pionier nu are voie să creadă în dracu.

Instructorul trimise după director. Îl mira totuși acest copil care zîmbea moale, uitîndu-se la cer, de parcă nici n-ar fi vorba de el. Peste puțin timp sosi directorul Negulici, mijindu-și ochii verzi și frecîndu-și mîinile.

— Avem de lucru, tovarăși ? se așeză la masa roșie lîngă instructor. Instructorul îi șopti ceva la ureche.

— E limpede spuse el și se ridică. Tuși stereotip.

— Băiete, ai furat ! Și nu mere pădurețe, ai furat bani, bani munciți, bani cu care, nu-i așa, cineva putea cumpăra o pîine... ce mai turavura, se enervă el. E clar c-ai făcut-o ?

— Da, zîmbi Picea.

— Îți vine a rîde, nu ? se enervă și mai tare șeful și pete de roșață i se lățiră pe git. Cîtă inconștiență, domnule ! Îmi rizi în față ? Îmi ride-n față, se întoarse el către instructorul care încerca să-și refacă bucla printr-o mișcare rotundă de piepten. Știi cine sînt eu, mă ?

— Da, răspunse Picea cu același zîmbet.

— Mărturisește de unde ai furat. Nu vrei ? urlă răgușit, după o pauză.

Băiatul se uită de la unul la altul cu zîmbetul acela mijit. Apoi își ridică ochii la norul negru și umflat ca un butoi. Abia aștepta să alerge, ca în fiecare primăvară în pădure, pe poteca cotropită cu flori de drog. În fiecare primăvară le găsea țesute în paianjeni pentru că nimeni nu trecea pe acolo, afară de el. Și luminișul de mesteceni și iarba mărunță.

Îl trezi vocea instructorului și o clipă se bucură că acesta izbutise să-și îndrepte bucla lucioasă.

— Să votăm sancțiunea, strigă instructorul.

— Propun să-i dăm sancțiunea de luare a cravatei, zise președinta detașamentului. Un murmur de spaimă se întinse printre copii. Norul se apropia greoi, tîrînd după el un vînt rece, care le scutura furios cămășile. Oameni și dobitoace se întorceau spre cer, neînțelegînd ce s-a petrecut cu norul care acum un ceas privea alb și cuminte tîrgul. Acoperise satul și vîrtejuri de praf se fugăreau pe drum. Tîrîndu-și greu bicicleta, apăru primarul.

— Plecați acasă că nu mai vine nimeni, strigă el. Tovarășii scriitori s-au încurcat la oraș !

— Ce bine-mi pare, s-a ridicat învățătoarea de la masă, mai prind cursa de oraș.

— Faceți naveta, tovarășa Cristescu se miră instructorul. Lăsați, că trec toate !

Îi luă geanta și se depărtară grăbiți. Șefa detașamentului dezlegă cravata de la gîtul lui Picea și-i întoarse spatele, disprețuitoare.

— Atenție, a strigat răgușit de gogoșile prea fierbinți învățătorul. Toată lumea predă costumele la cămin !

Caii se buluceau speriați în jurul monumentului de care vîntul proptea hîrtiile adunate din tîrg. Mișneagul se trezise și se învîrtea cu tava prin pulbere.

— Cui dau asta, mă, tată ?

Oamenii alergau tîrîndu-și copii. Unul se opri în fața lui Picea, a vrut să-i spună ceva, dar se opri nedumerit.

— Ce-i bă, ce ai?

Atunci a plesnit norul, lovind fără milă animale și oameni.

Picea păși ușor spre pădure, călcînd prin bălțile reci.

— Asta e ăla care crede tot ce-i spui ? întrebă cineva de sub o șatră de coceni.

Vîntul zguduia bîrcile, lovindu-le de lanțuri ca într-o joacă nebună. Picea alerga în pădure. Alerga pe poteca neumblată sfîșiind pînzele de păianjen. Cînd a ajuns în luminiș, ploaia stătuse. Doar stropii rămași în mesteceni se mutau pe rînd în iarbă. Picea s-a descălțat încet, a mers o vreme prin luminiș, apoi s-a oprit. Un curcubeu se născuse timid către apus. Un timp l-a privit. Cînd soarele a ieșit spulberînd curcubeul, Picea a scos din sîn pistolul de tablă și l-a încărcat. O mierlă a trecut peste cer. Bubuitura a aruncat-o în soare. Căzut în iarbă, îmbrățișat de răcoare, Picea o privea fix. Așa l-au găsit a doua zi, cu cămașa arsă de împușcătură, dar nimeni n-a înțeles de ce a murit.

teatru

Săptămîna teatrală clujană

În contextul manifestărilor asemănătoare, **Săptămîna teatrală clujană** se distinge prin sobrietatea spectacolelor alese pentru a fi prezentate publicului, ca și prin caracterul preponderent teoretic al discuțiilor ce constituie **Colocviul criticilor.** Recenta ediție desfășurată între 14—21 octombrie a păstrat desigur aceste atribute, părînd totuși mai săracă decît altele în latura ei practică adică la stadiul întrupării scenice a atîtor idei esteticește valabile. Nimeni n-ar trebui să considere fatal acest decalaj : sînt momente cînd acumulări abstracte preced mari evenimente artistice, cînd, cu alte cuvinte, capodopera este pregătită de conștiința ei teoretică. Ca o probă a temeiniciei, a seriozității organizatorilor, cu prilejul întîlnirii de anul acesta a fost lansat un prețios volum cuprinzînd tocmai comunicările anului precedent, o recoltă substanțială asupra căreia e de prisos să insistăm. Ajunge numai să spunem că biblioteca românească de specialitate, oricît de bogată, e încă departe de a fi completă. Așteptăm de pe acum volumul următor (continuare firească a primului) pe care participanții l-au scris într-o paradoxală ignorare a unității lui, totuși incontestabilă. Avînd în vedere marea generalitate a temei — „Dimensiunile contemporane ale spectacolului românesc de teatru" — aceasta a fost socotită, pe bună dreptate, ca un cadru capabil să cuprindă numeroase și diverse contribuții. Ele au și fost făcute de altfel, din unghiuri și perspective diferite, în funcție de profesiunea și de preocupările autorilor. S-au numărat printre ei esteticieni a căror activitate a fost remarcată și în alte domenii decît teatrul (Ion Pascadi) sau esteticieni consacrați pînă în momentul de față numai în această sferă a artei (Mihai Nadin, Eugen Nicoară). Expuneri cu caracter universitar, învederînd preocuparea sistematică (Mihaela Tonitza Iordache, Doina Sipoș) au stat alături de studii ale „profesorilor" specializați (Ileana Berlogea, Horia Deleanu, Keleman Ferenc). Dramaturgii și-au spus și ei cuvîntul (Leonida Teodorescu, Paul Cornel Chitic) ca și regizorii (Mihai Dimiu) ca și criticii — pur și simplu (Valentin Silvestru, Dan Culcer, A. I. Brumaru ș.a.). Enumerarea noastră e departe de a epuiza lista oamenilor de teatru care prin prezența și opinia exprimată au făcut fertilă o întîlnire ce poate fi calificată — acum — drept tradițională. Cu atît mai puțin avem posibilitatea să consemnăm, fie și pe scurt, punctele de vedere avansate. Ne asumăm din parte-ne doar sarcina, poate mai ușoară, de a aproba o manifestare ale cărei bogăție și ținută pînă la urmă ni s-au impus.

Marius Robescu

film

O peliculă inegală

Fascinant prin potențialul său expresiv universul satului transilvănean este „redescoperit" de regizorul Virgil Calotescu în *Ultima noapte a singurătății*, film inspirat de romanul „Descoperirea familiei", semnat de Ion Brad. Această operație este însă, din păcate, parțială, sentimentul după o primă vizionare fiind insatisfacția față de insuficienta exploatare cinematografică a cadrului conflictual.

Paralelele liniilor epice, ce structurează această *Ultimă noapte a singurătății*, sînt elementele de referință ale unor clasice opoziții între individualitate și colectivitate, între părinți și copii, între cei generoși și cei avari, între vechi și nou. Situată cu un deceniu în urmă acțiunea filmului, concentrată temporal, sugerează toate aceste contradicții oferindu-le, în parte, rezolvări ce aparțin logicii temperamentelor. Personajul central, Octavian Borcea, interpretat cu o înțelegere desăvîrșită de acest deosebit actor, care este Mircea Albulescu, își descoperă nu numai propria familie, dar și colectivitatea căreia îi aparține prin muncă, cinste, atitudine, nu doar în virtutea unui proces de conștiință, aici sugerată cu tact, dar și în urma unor întîmplări ce forțează natura conflictului și fluența story-ului (accidente melodramatice, întîmplări de excepție, deloc motivate). Alte două personaje total exterioare prin factura tipologică și prin partitura dramatică, soția preotului și Onișor, contrastează strident cu ansamblul, fie prin vulgaritate (Stela Popescu), fie prin superficialitatea replicii (Iurie Darie). Dar aici nu este în primul rînd vina actorilor.

Integrarea în mica familie sau în marea familie a colectivei este desenată de Mircea Albulescu într-o complexă reliefare a impulsurilor contradictorii, a ezitărilor și revenirilor, ce duc la conturarea unui personaj, pe bună dreptate, așezat într-o imaginară galerie moromețiană.

Și dacă greutatea filmului o duce Albulescu, nu mai puțin adevărat, este faptul că și alte cîteva personaje au beneficiat de interpreți foarte buni : Petre Gheorghiu (Cireș), Dorina Lazăr (Saveta), Silviu Stănculescu (preotul), Vasile Nițulescu, Ioana Ciomirtan, George Mihăită.

Imaginea, Vivi Drăgan Vasile, debutant în filmul de lung metraj, scoate, în primul rînd, în evidență poezia peisajului rural. Ceea ce iarăși scade valoarea acestui film interesant în intenție, nerealizat integral în concepție, este muzica al cărui ilustrativism facil alungă orice umbră de emoție artistică. Memorabil printr-un personaj ce va rămîne antologic, filmul *Ultima noapte a singurătății* este doar reușita parțială a unui regizor ce putea da mai mult.

● Circulă pe ecrane așa numita Revistă a premierelor nr. 3, realizată de Studioul „Al. Sahia" (regia (?) : Lupu Mihăiță). O colecție neinspirată de forspanuri din care spectatorul nu află mai nimic despre numitele premiere : nici autorii, nici actorii, nici alte elemente interesante ale genericului. Cînd avem nevoie, nu numai de informare cinematografică, ci și de educația estetică a spectatorului de cinema, asemenea completări, care nici măcar nu intenționează să atingă unul din deziderateie de mai sus, constituie doar o inutilă risipă.

Călin Stănculescu

televiziune

„Viața adevărată"

● Prin substanța conflictului dramatic, piesa „Ana" de Valeriu Sirbu e interesantă. E vorba, în această piesă, de niște tineri, brigadierii unui mare șantier, confruntați cu munca aspră și plină de răspunderea a construirii unui baraj, puși în situația de-a lua o hotărîre de care depinde însăși existența șantierului și a combinatului din vale. Confruntarea care dă în bună parte tensiunea piesei are loc între Ana, susținătoarea unui anumit punct de vedere (tehnic, dar și moral) în privința salvării barajului, și un maistru cu experiență, căruia ideile tinerei Ana i se par o aventură, o nesăbuință. Personajele piesei se polarizează potrivit celor două alternative de acțiune și lucrurile tărăgănează, dar Ana împreună cu ceilalți tineri, într-un moment de intensă tensiune dramatică, dinamitează stînca și tale drum apelor, confirmînd valabilitatea previziunilor tinerești. Tematica piesei este deci de actualitate ,ideile sînt majore, datele conflictului sînt orînduite după o bună tehnică dramaturgică. Și totuși, după ce urmărim piesa, avem senzația că nuanțele, tonul, situațiile, dialogurile rămîn undeva departe de viața firească, că oamenii cu firile lor complicate și imprevizibile, viața cu gesturile ei omenești sînt prinse ca într-o fotocopie trunchiată și palidă. Începutul piesei e firesc și convingător : tinerii cu problemele lor de fiecare zi, cu nostalgiile lor, cu visele lor mai mari sau mai mărunte, maturizați timpuriu, călîți de viața aspră și spectaculoasă a șantierului. Seara dansantă, scenele aparent banale, gesturile obișnuite sînt firești, omenești și în aceste secvențe piesa reușește să emane căldură și viață, să ne apropie. Din păcate, imediat ce tensiunea dramatică crește piesa cade în retorism : personajele devin patetice, frazele se înecă în cuvinte, dialogurile par dramatizarea unei lecții de manual. Personajul principal (Ana) interpretat de Melania Cirje destul de bine conturat în acțiunea anterioară a piesei, în gîndurile „vorbite" ale celorlalte personaje devine dintr-o dată artificios, nefiresc, scena cea mai neconvingătoare fiind dialogul dintre Ana și maistru, unde fiecare își expune punctul de vedere cu vorbe mari și aproape țipate. Tot nefirească e și plecarea tinerilor spre stînca cu pricina : o agitație de operetă, o panică artificială, replici patetice schimbate în fugă. La fel și happy-end-ul piesei : eroina principală întorcîndu-se fericită și melancolică cu soțul și copilul (un copil care-și recită replicile), în locurile de altă dată. Într-un cuvînt, o piesă bine intenționată, oprită la jumătatea intenției pentru că viața adevărată nu poate să devină literatură cu jumătăți de măsură.

● Filmul „Așteptarea", difuzat săptămîna trecută, ne-a adus aminte de un mare actor : Ștefan Ciubotărașu. E povestea unui om simplu, un mecanic de locomotivă, un om ca atîția alții, un bătrîn care și-a trăit viața cu demnitate. Ajuns la pensie, nenea Fane (rol scris anume pentru Ciubotărașu) își poartă prin lume făptura obosită și nostalgică, fără sentimentalisme și vorbe mari, fără încrîncenări și spaime. Un om cu viața lui de toate zilele, un personaj din viața adevărată.

Mircea Florin Șandru

Ioana Proca

Am uitat să mă bucur

In fiecare zi uit ceva.
Uit să mă bucur de lumină,
numai cînd întunericul mă inundă
îmi aduc aminte
cu patima foamei
că iar am uitat să mă bucur.

Mîinele mele atîrnă ca niște clopote
peste genunchii obrintiți,
de-atîta așteptare și nesomn
s-au topit luminările neaprinse
din seara învierii.

Orice zgomot mi se pare că ești tu
și mă ascund de mine însămi,
pentru că nu vreau să mă văd
disperată

Trebuie să cred că sînt iubită,
soarele va scăpăta atunci mult mai tîrziu
iar răsăritul nu va mai fi
atît de tragic.

Cum să te mint

Cum să te mint, iubind ceri împlinire
Bolnavi hipnotizați mai cred în tine,
Absurzi și goi, te implorăm iubire
Ia-ți dreptul tău și-a lor întunecime.

Că dacă azi un lup flămînd devoră
Singurătatea lui, în colți de ceață,
Rămîne doar să ne-întîlnim o oră,
Pe un tărîm al cărui ritm ne-ngheață.

Inima mea, trecută-n cont păgîn,
La stări civile n-ai acces nicicînd,
Pesemne mama, alăptînd la sîn
La focul ultim s-a gîndit, tăcînd.

Păcătuiesc, dar rău de voi îmi pare
Că nu aveți un rug, o înflorire
O, acea zi mai sfîntă ca oricare
Mi-a pus sub tîmple un destin subțire.

Dați-le drumul fiarelor să urle,
Și colții fragezi să ne ridă-n față,
Vor răsuna căderi de prinți și turle
Tragic și dur amor, pe pat de gheață.

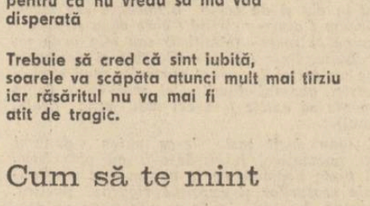

Neființă liberă

Cum pot să te mai cînt și eu, pămînt!
Cînd în atîtea guri izbești cu fală,
Între tărie, frică și greșeală,
Rămîi întreg, cuvîntător veșmînt.

Leagăn și templu, ierbilor desfriu,
Și obosit de ploaie citeodată,
Sfînt adăpost al bobului de grîu,
Grenadă-n casa nopții aruncată.

Alături de păduri, de cruci, de cai,
Fiilor tăi, atîți cîți sîntem încă,
Lumina ca pe-o piine-o rupi și-o dai,
Tu, neființă liberă și-adîncă.

Nicolae Mateescu

barca

Președintele **Radu Florea** îl pusese pe Lăzărică să scoată oamenii din ateliere : „Pe dulgheri, pe fierari și pe toți, i-a atras el atenția apăsînd pe fiecare cuvînt în parte, ca și cum ar fi vorbit unui copil. Să iasă toată lumea, fără deosebire, că avem comunicări de făcut!". Părea furios, nemulțumit de ceva și brigadierul, zăpăcit de-a binelea, s-a apucat să alerge și să zbiere fără rost, sfîrșind prin a-i speria și pe cei care apucaseră să iasă afară : oamenii s-au bulucit în ușa ușii cu ochii la președinte și nu se mai lăsau duși de-acolo. În cele din urmă Lăzărică a reușit să-i înșire pe lîngă pereți și președintele s-a dat mai aproape așteptînd să se facă liniște. Din IMS coborîse și primarul Cocora, dar acela stătea deoparte, sprijinit de capota motorului și își făcea vînt cu pălăria ca unul care nu are nici un amestec în ceea ce se întîmplă.

— Am venit să vă anunț că s-a hotărît să fie construită o barcă, a zis în sfîrșit Radu Florea și, de parcă asta ar fi fost tot, a tăcut.

Lăzărică a crezut că n-a auzit bine și a dat să zîmbească, deși abia acum simțea cum îi curge transpirația pe spinare, sub cămașă ; parcă s-ar mai fi îndemnat și alții să rîdă, dar președintele s-a uitat odată la ei și n-a mai rîs nimeni.

— Nu mă faceți să lungesc vorba, că acuma n-am timp, s-a încruntat el. Am venit numai ca să vă anunț, să n-aud p-ormă că n-ați știut... Pînă într-o lună, barca trebuie să fie gata. S-a-nțeles ?

Seara, după ce-a mîncat, Lăzărică a ieșit în curte și s-a așezat la masă, sub salcîm ; în primăvară atîrnase un bec printre crengi, chiar deasupra mesei, așa cum plănuia de mult și, după ce se întuneca, îi plăcea să aprindă lumina și să stea acolo, chiar dacă era încă destul de răcoare. Luase cu el un creion și o bucată de hîrtie și s-a apucat să deseneze barca ; a socotit pe urmă, cam cîtă scîndură ar intra la așa o barcă dar, pe măsură ce se uita la desen, era tot mai nemulțumit ; toată după-amiaza își simțise sufletul greu, cuprins de un fel de milă sau părere de rău dar, dacă l-ar fi întrebat cineva ce are, n-ar fi știut să spună. Se gîndise că de primar i-a fost milă — cum stătea el acolo și își făcea vînt cu pălăria și se vedea pe fața lui că i-a plăcut să meargă cu mașina președintelui ; în restul timpului Cocora umbla pe bicicletă și chiar puteai să-l întîlnești umblînd pe jos.

„Astea-s prostii", și-a zis Lăzărică. A intrat în casă, și-a luat o haină pe umeri și pe urmă s-a aplecat din nou deasupra hîrtiei ; se uita la desen și se gîndea că ar fi fost foarte frumos să facă o barcă ; toată viața nu știuseră decît de grajduri, de căruțe și de ce-a mai fost nevoie, așa că acuma ar fi fost frumos să facă și o barcă ; el unul, în viața lui nu se gîndise măcar la așa ceva și nici n-ar fi avut cum, pentru că, la ce le-ar fi trebuit lor o barcă, tocmai în mijlocul Bărăganului ? A împăturit hîrtia cu grijă și era gata să o bage în buzunar, dar a rămas cu ea în mînă. „Poate, doar Cocora să creadă că barca o să se construiască!" și-a mai zis. A făcut hîrtia ghemotoc și a aruncat-o sub masă. Nu era nevoie să fii prea deștept ca să-ți dai seama că n-o să mai fie vorba despre nici o barcă. Din cauza asta i-a și fost milă : că așa ceva nu ajung ei să facă. Președintele a vorbit, și-a făcut datoria lui, iar oamenii au ascultat, dar au știut cu toții că barca n-o să fie gata nici într-o lună, și nici măcar într-un an.

Lăzărică era atît de sigur că are dreptate, încît a doua zi uitase și de barcă și de Cocora ; încă de dimineață contabila trecuse pe la ateliere ca să-i spună că l-a chemat președintele, așa că și-a strîns actele și le-a luat cu el în servietă, pentru orice eventualitate ; în drum spre birouri a făcut tot felul de presupuneri, dar pentru nimic în lume nu și-ar fi închipuit că o să audă din nou de barca aceea și de primar.

— Așa, va să zică, s-a apucat să strige președintele. Dumnealui vrea barcă, auzi colo. De barcă îmi arde mie acuma, cînd s-apropie grîul și n-am adăpost la vite pentru iarnă ?... Dacă nu-și dă seama pe ce lume trăiește, trebuie să-l fac de batiocură în fața oamenilor, că așa merită !

— Lăsați, tovarășul președinte, s-a încumetat Lăzărică fisticit, dar abia acum celălalt s-a înfuriat cu adevărat :

— Să las, zici ?! Păi n-am lăsat, mă ? Am lăsat, și încă cum !... De-o săptămînă încoace vine și mă pisează, să-i fac eu barcă. I-am spus că nu se poate, că avem altele pe cap, dar nici n-a vrut s-audă ! Nu m-a slăbit pînă n-a văzut cu ochii lui... Și-mi pare c-am lăsat, să știi ! Trebuia să-l întreb eu, pe dumnealui, de față cu oamenii : barcă, hai ?! Și vitele, unde le ținem la iarnă măi, nene ?! Află că la iarnă, te anunț, am de gînd să țin vitele în grajd, la adăpost, și nu în barcă !

Brigadierul a ieșit de acolo rușinat, de parcă i-ar fi fost dat să afle ceva necuviincios — dintre acele necuviințe care se știu, dar nu se discută. Președintele avea dreptate, spunea adevărul, dar la ce îi folosea să-și bată joc de Cocora ? Fuseseră de față cu toții, au înțeles că barca n-o să se facă așa că, ce nevoie mai era de discuții ?

Duminică după-amiază, cînd Lăzărică l-a văzut pe primar intrînd la el în curte, nu s-a mirat, de parcă l-ar fi așteptat să vină ; s-au așezat la masă, afară, și brigadierul a vrut să dea o fugă pînă la restaurant ca să cumpere o sticlă cu vin, dar Cocora nu l-a lăsat să plece.

— Pentru mine, nu-i nevoie, a spus. Eu nu servesc vin, să știi. Sînt doar în trecere pe-aicea... Numai dumneata, dacă vrei să bei, însă altfel să nu te deranjezi degeaba !...

Pe urmă, tot Cocora a zis că, hai tovarășu' Lăzărică să ieșim prin sat, să mergem cîțiva pași împreună. Au plecat amîndoi, au apucat spre marginea satului și tot Lăzărică vorbea despre una și despre alta, de teamă să nu-l audă întrebînd de barcă. Bănuia că pentru asta venise Cocora, băgase de seamă că e cu gîndul în altă parte și nu-l ascultă, dar altceva decît să încerce să-l abată atenția, nu mai avea de făcut. Se vede treaba însă că primarul era hotărît să nu se lase înșelat și cînd au ajuns la marginea islazului a deschis discuția.

— Pe la ateliere n-am mai trecut, a zis. Să nu creadă președintele că mă amestec în treburile lui, că-l suspectez... Înțelegi ?

— Da, a oftat Lăzărică.

— Bine. Acum spune ce-i cu barca.

Deși se aștepta la așa ceva, brigadierului nu-i era de loc ușor să vorbească.

— Barcă ? s-a mirat el încercînd să cîștige timp. O facem noi... De ce să n-o facem ?

Cocora, din nou, parcă n-ar fi auzit nimic, s-a oprit și a început să cerceteze atent malurile islazului presărate cu gropi din care luau oamenii pămînt pentru chirpici.

— Ia privește măi, tovarășu' Lăzărică, a spus el clătinînd capul. Uite cum riciie pămîntul cu cazmalele !... Pînă o să cadă malul pe careva, într-o bună zi, să-l îngroape de viu !... Da' parcă poți să te înțelegi cu ei ? Degeaba le spui să nu mai facă zidurile de chirpici, degeaba-i înveți că astăzi sînt alte cerințe... Nici nu ai cu cine discuta !

— Ați văzut casa mea ? s-a grăbit brigadierul să-i dea dreptate. Nici măcar o lopată de pămînt n-am băgat în ea, tovarășu' primar, așa să știți !

— Ce, eu am spus că dumneata ai luat pămînt ?... Dumneata ești om serios...

— Nu, n-ați spus, dar așa a venit vorba, știți ?... Mi-am adus aminte cum am ridicat casa, eu cu nevastă-mea, împreună. Ziua am mers la datoria noastră și noaptea, cînd s-a putut, am lucrat la casă. Eu, totdeauna am dorit să am o casă a mea, construită numai din zid și din lemn... Încă de cînd eram mic, parcă o și visam. O vedeam mereu în fața ochilor, oriunde m-aș fi aflat. Cînd o găseam pe mămica stînd singură, îi spuneam : casa mea o să fie așa și așa... Și, mămică, auzi, cînd mi-oi face eu casă, vreau să am și terasă la ea, cu geamuri, ca să mă uit în stradă... Dumneaei, mămica chiar rîdea de mine... Totuși am făcut-o pînă la urmă și, ați observat cred, am făcut și terasă... M-am gîndit mereu și mereu : să nu le fie rușine copiilor ! Să nu se rușineze cu mine !... Eu... eu și cînd mă supăram pe ei, sau cu nevasta, seara ne-mpăcam, că n-am vrut niciodată să ne-apuce seara certați...

Cocora l-a lăsat să vorbească și cînd a terminat s-a întors spre el :

— Și zici că faceți barcă ?

Brigadierul s-a mutat de pe un picior pe altul ; ar fi fost mai bine să recunoască, s-a gîndit el și, la urma urmelor, de ce să se simtă vinovat pentru păcatele altora ?

— Ce putere am eu, tovarășu' Cocora ? a șoptit. S-a creat și așa, o atmosferă...

— Ce atmosferă ? s-a mirat primarul. Mă bucur că ești sincer, dar despre ce atmosferă vorbești ?

— Nu că ar fi zis cineva ceva dar, ați băgat poate de seamă : oamenii, cînd au aflat despre barcă, s-au apucat să rîdă... În capul lor era că, ce ne trebuie nouă barcă aicea, în Bărăgan ? Neam de neamu' nostru, dulgheri ori fierari, din tată-n fiu n-am făcut altceva decît căruțe, ori la construcții...

— Și ?

— Poate că dumneavoastră nu știți, tovarășu' primar, dar căruțe ca aicea, la noi, nu făcea nimenea. Tot noi le pictam, le aranjam, și pe urmă vedeai șirul de căruțe, atîrnate una de alta, cum merg la tîrg, la Călărași... Căruțele de la noi, se dusese vestea despre ele... Și-acuma să facem barcă ?... Taică-meu tot dulgher a fost, și el tot căruțe a făcut... Barcă, nu-i treaba noastră, iertați-mă că vă spun. Barcă fac ăia care stau pe lîngă baltă...

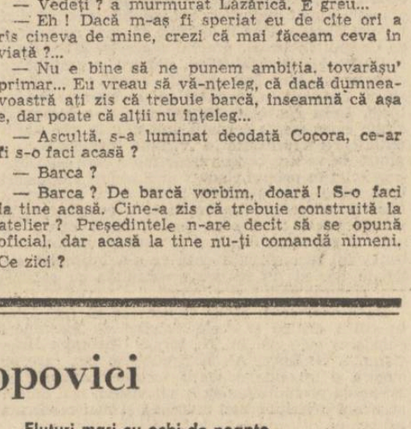

Primarul a dat din mînă, adică lasă-mă în pace cu chestiile acestea, că ce contează ?

— Barcă îmi trebuie ! a zis el. De unde vrei s-o iau ? Să mă duc la județ și să cer o barcă? Ar rîde de mine !... Ar zice că au ei probleme mai importante decît o barcă...

— Vedeți ? a murmurat Lăzărică. E greu...

— Eh ! Dacă m-aș fi speriat eu de cîte ori a rîs cineva de mine, crezi că mai făceam ceva în viață ?...

— Nu e bine să ne punem ambiția, tovarășu' primar... Eu vreau să vă-nțeleg, că dacă dumneavoastră ați zis că trebuie barcă, înseamnă că așa e, dar poate că alții nu înțeleg...

— Ascultă, s-a luminat deodată Cocora, ce-ar fi s-o faci acasă ?

— Barca ?

— Barca ? De barcă vorbim, doară ! S-o faci la tine acasă. Cine-a zis că trebuie construită la atelier ? Președintele n-are decît să se opună oficial, dar acasă la tine nu-ți comandă nimeni. Ce zici ?

— Știu eu ? a încercat Lăzărică să scape. Acasă n-am scule... Sculele le-am dus la gospodărie, după ce ne-am înscris... Azi am dus un ciocan, că era nevoie, mîine o rîndea...

— Lasă, că un ciocan și-un ferestrău mai găsești tu, a zis Cocora. Îți aduc scîndură și te-apuci de barcă ! Pînă într-o lună vreau să fie gata, s-o punem la apă.

— Și tovarășu' președinte, ce-o să zică ?... Nu-mi place să mă pun rău cu dînsul, zău ! O să se supere dacă află...

— N-o să afle nimic ! s-a înfierbîntat primarul.

— Bine, a hotărît moale brigadierul, față de dumneavoastră îmi iau angajamentu' să termin această sarcină într-o lună dar, iertați-mă că vă întreb tovarășu' primar, însă pe care apă vreți să puneți barca ? Asta, chiar că nu pot să înțeleg...

— Pe lac, a zis Cocora. La **Stațiune...**

Lăzărică s-a uitat lung la el. Ce era să mai spună ? „Poate că directorul de la **Stațiune**, Manoliu, i-o fi cerut barca, s-a gîndit el. De-aia s-o fi frămîntat așa...".

— Parcă nu-ți vine să crezi ? a rîs Cocora. Ba uite, să fii sigur că, dacă eu vreau să pun o barcă pe lacul lui Manoliu, apoi o s-o pun ! N-ai grijă ! Parcă-l și văd pe Manoliu cum rîde la-nceput cu buzele lui alea subțiri, dar am eu metode să-l conving pe dumnealui ! Numai să faci tu barca și pe urmă vedem noi care pe care... La ce te gîndești ? a mai întrebat.

— La ce să mă gîndesc ? La nimic, a răspuns Lăzărică, prea grăbit pentru a fi fost sincer.

— Auzi, a schimbat primarul vorba, e adevărat că te-ai ținut, cînd erai tînăr, cu Venera Marcu ? Se înveselise și se uita la brigadier cu ochii mijiți, ca la unul care nu mai poate să-i scape ; de fapt nu era prea departe de adevăr pentru că, cu tot aerul țeapăn pe care și l-a luat, Lăzărică abia a fost în stare să bîlbîie, ca un om beat :

— Tovarășu' primar, să știți, nu se face să vorbim despre așa ceva... Sînt om însurat, am copii și nu se face !... Acuma, chiar dacă am umblat eu după ea într-o vreme, asta a fost de mult...

— Aha, a rîs Cocora, va să zică i-adevărat ! Mi-a spus învățătoarea de la școala veche, Ciobanu Marieta, că ai fost în vorbă cu Venera Marcu, dar parcă n-aș fi crezut...

— Lumea spune multe, tovarășu' primar.. Dumneaei, Ciobanu Marieta, ar face mai bine să tacă acuma, dacă a ieșit la pensie și n-are altă treabă ! De ce umblă dînsa cu vorbe de-astea ?

Cocora însă, aflase tot ce vroia să știe și nu-l mai asculta.

— Venera Marcu s-a ajuns mare ! a zis el măsurîndu-l pe Lăzărică, de parcă ar fi stat la îndoială, dacă merită sau nu să-și bată gura cu el, dar ținuse prea multă vreme gîndurile acestea numai pentru sine, ca să nu simtă nevoia să le mărturisească cuiva. Văd că vine pe-aici, a continuat el. Vine pe la noi, ca să arate ce cocoană mare s-a ajuns... Și lumea, cam acu' o lună și văd o mașină în față, la învățător. Eram curios cine e. Pe urmă au ieșit din casă mai mulți, că nu venise singură. Învățătoru', Iordache, îi conducea la poartă și își lua rămas bun de la ei. Am trecut și eu pe-acolo... Numai ce-aud că învățătoru' strigă după mine, mă oprește și mi-o prezintă că, adică, uite ce fată are el, care a ajuns cineva la București și conduce singură mașina... O fi, nu știu, dar ce era de văzut la ea ? O femeie, acolo, mare și cu părul blond... Poate că era chiar un păr vopsit blond, și nu era natural ! De-atîta mîndrie scoase Iordache burta înainte, parcă voia să și-o lipească de-o sobă !... Ce mare lucru de capul ei ? Mi-am dat eu seama ! Cu mașină și cu tot, cu ochelarii de soare, mă rog, cu doi inși care umblă după ea pușI la costum și cu servietele sub braț, crede că mă impresionează ?... Mi-a întins mîna în scîrbă, peste șanț, și vorbea uite-așa din vîrful buzelor, fandosită, parcă avea un ou în gură și-i era frică să nu-l scape...

Lăzărică îl ascultă pe Cocora și își uitase parcă toate necazurile lui urmărindu-i buzele cum se mișcă, și nici măcar nu îl asculta prea atent, gîndindu-se doar că în sufletul unui om sînt ascunse citeodată niște patimi pe care nici nu le-ai bănui.

— Crezi că m-a impresionat ? s-a otărît primarul. Hm ! Așa sînt toți ăștia, îi știu eu : au plecat, au ajuns mari prin alte părți și, cînd vin pe-aicea, se poartă ca boierii...

— Deh, a zis și Lăzărică, asta-i viața. Care-a putut, a plecat din sat...

— Tocmai tu vorbești așa, măi ? s-a supărat celălalt. Tocmai cînd e cazul Venerei Marcu tu le ții partea, în loc să fii de acord cu mine ?

— Păi, dacă ăsta-i adevărul ?... Toți fac așa. Pînă și ăia mai tinerii, abia pleacă pe la o școală și, la o lună sau două, îi vezi că se întorc și ies prin centru și se plimbă ca străinii... Nu i-ați văzut duminica ? Se plimbă, se plimbă... Acum sînt mîndri cu orașul.

Cocora rupsese o nuia și dădea cu ea în buruienile de la marginea drumului.

— Știi ce vreau eu măi, Lăzărică ? a zis printre dinți. Asta vreau : la toamnă, cînd o fi să se stringă ăștia, fiii satului, îi iau și-i duc la **Stațiune**, pe malul lacului. Facem un program, întindem acolo o masă, mă rog... O să le pregătesc ceva ce nu-și închipuie el, să le-arătăm și noi ce sîntem în stare, că n-om fi chiar așa, ultimii oameni. O să vină și Venera Marcu asta, a ta...

Brigadierul a dat să zică ceva, dar primarul i-a făcut semn să tacă.

— O să vină ! Am anunțat-o și a zis că vine. Și știi ce vreau ? Vreau să avem barca noastră pusă la apă, pe lac, vopsită cum se cuvine, și Venera Marcu să mi se urce în barcă și să se plimbe încolo și-ncoace... Înțelegi ? Sau să stau pe-un scaun, să mă uit cum trece barca prin fața mea, cu Venera Marcu înăuntru. Tu faci barca !

Abia cînd au luat-o înapoi, spre casă, primarul care se mai liniștise, a băgat de seamă că brigadierul nu e în apele lui. A încercat să-i spună că o să fie bine, dar celălalt dădea din cap cu îndărătnicie, mohorît.

— Ascultă ! s-a supărat la rîndul său Cocora. Doar nu vrei să mă rog de tine ?!... Știu eu mai bine ce fac, ca primar, în aceste probleme...

— Ce probleme ? a mormăit Lăzărică. Nu există nici o problemă ! Doar dacă începi să te gîndești, ți se pare că toate sînt niște probleme !...

(fragment)

Alina Popovici

Alb negru

Păduri fumeginde și aripi de grîu
Se uită la tine din ochii mei goi
Un șoim nici sătul nici flămînd
Adulmecă rotit printre ploi

Păduri fumeginde și aripi de grîu
Vinează privirea îndelung și tăcut
Un șoim besmetic și orb
Se uită la tine din ochii mei goi.

Din cuvinte și petale

Fluturi mari cu ochi de noapte
tremurau tăcut în vis
poticnind în umbra șoaptei și-a privirilor fugare.
urmărindu-ne bezmetici ca pe valul de lumină
desenîndu-ne la tîmple flori de aer înmiresmate
iar pe frunte diademe de temeri și calde zboruri.

Fluturi mari cu ochi de noapte
compuneau o trenă vie
adunînd în urma noastră înțelesuri și tăcerile aburite

Eram noi sau erau alții
mai întregi chiar decît sfera ?
Eram eu cea gînditoare cea nebună cea uitată ?

Fluturi mari cu ochi de noapte
tremurau tăcut în vis
aducîndu-ne aproape cîntecul cu flori de aur
numai nouă auzit ca o tainică chemare
dincolo de pragul lumii îngropat adînc în noi.

Fluturi mari cu ochi de noapte
ne stăteau tăcut pe creștet
deschizîndu-ne în față calea lunii, calea soarelui mocnit
ridicîndu-ne din noapte, din nesomn și din lumină
și lăsîndu-ne pe-o scară suspendați sub foc de aripi.
Auzeam atunci pămîntul ca un clopot
ce ne iartă și ne cheamă.

radio

Dramatizări

Luni seara, radioul ne-a prezentat o dramatizare după romanul lui Camil Petrescu „Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război", acțiune ce se înscrie într-o mai îndelungată tentativă a radiodifuziunii de a face accesibile marelui public valori ale literaturii române și universale. Ideea este generoasă, deși comportă multe discuții (pro sau contra). Ar fi mai întîi de discutat trecerea unor fenomene artistice de la o anumită structură la alta. Fiecare civilizație și-a creat (și-si creează) valorile sale. Ele sînt specifice, adică se subordonează și funcționează în limitele unei structuri proprii sistemului care le-a creat. Mutația produsă în civilizația secolului XX (trecerea de la vizual la auditiv — așa cum o definește Marshall McLuhan) începe să fie sesizabilă (în forme dintre cele mai diverse). Există un apetit pentru valorile eterne ale umanității, ce se încearcă a fi satisfăcut prin reprezentări de ordinul al doilea : reproduceri (în cazul picturii), fotografii (în cazul sculpturii), seriale, ecranizări, scenarii (în cazul literaturii). Interesează astfel mai mult contactul cu opera decît adîncimile ei, pentru că legile imanente ale creației literare (scrisă în vederea tipăririi și citirii) sînt esențialmente diferite de cele ale unui scenariu (radiofonic, cinematografic). Comprimarea se produce prin reducere nu prin esențializare, pierzîndu-se, de cele mai multe ori, specificul operei.

În cazul dramatizării de care ne ocupăm, scenariul a fost ingenios construit (probabil că altfel nici nu s-ar fi putut constitui) în jurul dialogului, (adică monolog, al lui Ștefan Ghoorghidiu cu alunecări în memorie spre elucidarea „cazului Ela"). În roman prima analiză a alunecării treptate de la dragoste la indiferență a lui Ștefan, alunecarea datorată suspiciunii continue în care trăiește. În scenariu accentul s-a deplasat pe încercarea lui Ștefan de a dovedi și de a-și dovedi că Ela îl înșală. De la drama luciditații (ceea ce înregistrează hiperluciditatea lui Ștefan : atingerea genunchilor, plasarea celor doi în același automobil, dansul, crearea unor locuri comune, fapt specific atracției exercitată reciproc, sînt lucruri ce pot trece și trec neobservate de către ceilalți) la drama incertitudinii. Drumul era firesc și aproape obligatoriu într-o astfel de re-structurare a aceleiași trame epice.

Desigur, opera nu a fost trădată, dar nici nu se poate spune că dramatizarea i-a descoperit sensurile (deci valoarea). Desigur, nu s-au omis chestiuni esențiale (momentele-cheie), dar s-au pierdut numeroase subtile pagini de analiză și observație. În totalitate, scenariul a fost onest, fără ambiții, fiind o prezentare a unei imagini aproximative a romanului.

Efortul actorilor a fost admirabil. Mariana Mihuț, excepțională în rolul Elei, dîndu-ne imaginea cea mai pregnantă (și cea mai apropiată de realitatea ficțiunii, romanești) a unei femei fără prea mari disponibilități sufletești : aceleași gesturi pentru situații și oameni diferiți. (Foarte bun și Victor Rebengiuc în rolul lui Ștefan).

Radioul trebuie să continue cu astfel de prezentări (foarte cerute și foarte ascultate), însă cu mai multă atenție pentru a nu face un deserviciu celor destinate tiparului.

Constantin Stan

plastică

Artele decorative

În viziunea de ansamblu a recentei expoziții de la Dalles, trebuie subliniate integrarea artelor decorative în preocupările majore ale creației, diversitatea modalităților, aplicația la cît mai vaste domenii ale vieții, în scopul transfigurării către frumos a utilului.

Parte integrantă într-un proces de larg răsunet, antrenînd multiple resurse, artele decorative sînt o creație expres educativă, formînd nu numai gustul pentru frumosul imediat ci și, în primul rînd, o concepție, o posibilitate unificatoare de a privi lumea, în lumina unui spor de civilizație inseparabil de realizările artistice. Obiectele au o istorie a lor, pentru oameni și vorbind oamenilor, arătîndu-i așa cum sînt și cum și-ar dori să fie, adevărate prezențe vii, tot mai grăitoare cu timpul. Progresul mare de fond, al acestei expoziții, chiar dacă timid poate, la început, este de a fi adîncit ideea continuității într-o frumos specific național, acel frumos al decorației, al stilizării în sensul expresivității și concentrării de sensuri. Nu ne referim numai la tapiserii, acolo unde apare alegoria, trimiterea la evenimente, la personagii concrete ci la toate lucrările care folosesc lîna, mătasea, țesăturile în general, la cele de lut ars și smălțuit, la cele din sticlă și porțelan, la cele din plastic, metal și lemn. Civilizația românească, populară și feudală, cu confluențe cu cea a noastră, modernă, contemporană se exprimă convingător și marile sinteze artistice vor trebui să țină seama de acest moment important al orientării către izvoare fecunde. În treacăt spus, ne-am fi așteptat să vedem lucrări mai multe și bune în lemn. Tradiția populară este fabuloasă. Poate, încă nu s-a găsit cel mai profitabil racord cu elementul tehnic de ultimă oră. Oricum, plasticul este folosit cu măsură și dă senzația unei durabilități mai mari decît în lucrările unor artiști din alte țări. În ceea ce privește diversitatea, mai bine zis diversificarea modalităților, ea a fost cerută de chiar materialele în care s-a lucrat. Nu-i mai puțin însă adevărat că au apărut preocupări noi. Aș remarca, puritatea unor lucrări simbolice lucrate numai din fir, noblețea prototipurilor de rochii și haine, amintind deopotrivă de costumul de curte și cel popular, somptuozitatea calmă a stîcläriei de iluminat, ingeniozitatea ceramicii cu funcții multiple, soliditatea cîtorva piese de mobilier. Implicit astfel, trebuie să ne referim la o vastă arie de cuprindere, mutînd artele decorative mai către miezul vieții. Mobilier pentru cameră, stofă pentru mobile, cuverturi, draperii și îmbrăcăminte, proiecte pentru minere de fier-străie, pentru aparate electrice, de uz casnic și înfrumusețare a locului de muncă, vin să ne ofere o imagine convingătoare a legăturii indestructibile dintre util și frumos. Obiectele sînt metafora imediată și uneori elocventă a puterii noastre de a simți și a gîndi. Expoziția invită la o conlucrare mai atentă cu ambianța. E greu să citezi nume. Ele au fost subînțelese în tot ceea ce am remarcat pînă acum. În cîteva cazuri însă, putem vorbi de realizări de excepție. Aș cita, în încheiere, pe Ioana Sturza, Ileana Balotă și Ana Tamaș, și, mai ales, pe Costel Badea, la acești artiști fiind mai evidentă puterea de transfigurare și cuprindere într-o viziune artistică proprie, ultimul, sculptor de resurse ce se cer tot mai imperios amplificate în ansamble monumentale.

Grigore Hagiu

muzică

Exigențele prestigiului (II)

În conceperea repertorială a actualului Festival, muzica universală a fost mai bine proporționată cu prezența sonoră națională. S-a cîntat mai multă muzică românească, opus-uri mai reprezentative, totuși, pentru că o concepție prealabilă fermă, stabilind riguros proporțiile, s-a lăsat adesea doar presupusă, și mai ales pentru că interpreții și-au ales în marea majoritate a cazurilor singuri titlurile cu care se prezentau în fața ascultătorilor, fără o exigentă coordonare, un aer de improvizație s-a făcut uneori simțit. Lista compozitorilor autohtoni n-a fost cu totul adecvată valorilor și energiilor creatoare ; din generația de peste patruzeci de ani lipseau nume de primă importanță, iar între patruzeci și cinci și treizeci de ani doar unul sau doi compozitori și-au găsit loc pe afiș, și aceștia datorită inițiativei unor formații specializate.

Cele spuse nu trebuie să însemne că din Festivalul George Enescu să lipsească marile capete de afiș ale interpretării mondiale. Ele fac bucurie amatorilor de muzică, Bucureștiul are melomani adevărați, care merită astfel de satisfacții. Dar festivalul ar fi scutit de hazard dacă un program bine centrat, cu o axă vertebrală evidentă, s-ar elabora înaintea alegerii interpreților, de orice dimensiuni. Mai multe partituri enesciene sau post-enesciene ar ajunge astfel în grija marilor nume ale concertisticii mondiale, așa cum s-a și întîmplat la precedentele ediții. Iar participarea vedetelor nu ar fi poate anvizajată doar concertistic ci și sub forma unor conferințe de presă, simpozioane (cum s-a organizat în trecut), chiar o seamă de concerte ar putea fi urmate de dezbateri, asigurînd o mai intensă și un tip superior de participare a publicului. Publicul nostru, maturizat după incontestabilul salt valoric (în special în ideatica repertorială) al ultimelor stagiuni, merită să-și aducă o contribuție sporită la actele și semnificația Festivalului Enescu.

Festivalul este fără îndoială un eveniment de primă importanță în agenda, destul de încărcată, a festivalelor internaționale și sîntem conștienți că pentru a-și ilustra nivelul din această ediție au fost necesare mari eforturi organizatorice. Dar răspunderea pe care o avem față de prestigiul său ne obligă în continuare. Și, cred, că pentru a fi la înălțimea răspunderii trebuie ca noi înșine să-l considerăm, cu toată sinceritatea și dăruirea, un eveniment. Și, cum s-a mai spus, să ne gîndim că de-acum pînă la ediția a VIII-a n-au mai rămas decît doi ani și unsprezece luni.

Costin Cazaban

Memoriile unui militant comunist

În seria de **Mărturii** a Editurii Eminescu Dumitru Ivanovici este din nou prezent, după un volum scris în colaborare, cu o altă carte, **Internatul uteciștilor.** Deși autorul recurge la citeva convenții epice, cartea păstrează în ansamblul ei structura unor memorii, ficțiunea fiind aproape cu totul absentă. Personajul principal, muncitorul Dumitru Jenaru este însuși autorul, iar întîmplările pe care el le relatează poartă amprenta de autenticitate a faptelor trăite.

Internatul uteciștilor conține texte ce fac parte din două categorii distincte. În prima categorie pot fi incluse fragmentele în care autorul literaturizează citeva dintre evenimentele importante ale existenței sale, tinzînd spre depășirea unei relatări impersonale. În aceste ocazii Dumitru Ivanovici recurge la dramatizarea emoționată și naivă. O notă generală de sinceritate se face simțită. Cititorul își dă seama cu simpatie că autorul și-a redactat memoriile aflîndu-se într-o stare de accentuată emoție retrospectivă și chiar dacă această emoție nu s-a transformat pe deplin în literatură, elanul său sincer rămîne întru-totul remarcabil. Autorul reușește să exprime în mod convingător patosul adeziunii sale politice : „Sentimentele care m-au încercat atunci, cînd am fost primit membru al celulei de partid din lagărul Tîrgu Jiu, nu puteau fi decît sentimente ale bucuriei și ale împlinirii. În calitate de membru al partidului, aveam datoria să stărui cu hotărîre și demnitate de a fi încadrat în organizația de care mă simțeam legat prin toate fibrele ființei mele și căreia nu-i ceream nimic decît să mă înroleze în rîndurile sale — luptător și soldat. Întrasem din fragedă adolescență în rîndurile partidului și crescusem odată cu el, la sînul lui, ca la al unui părinte. Îmi îndrumase pașii cu grijă și cu prudență în lupta cu dușmanul, mă crescuse și mă apărase, îmi dăduse învățătura și instruirea necesară — cum să atac și cum să mă apăr și de va fi nevoie cum să mor. În mine era partidul și eu în el, el m-a căutat și eu l-am găsit, el pentru mine a luptat, eu l-am iubit și el m-a iubit. Pentru mine partidul era totul și așa va rămîne pentru totdeauna".

Deosebit de semnificative sînt fragmentele cu caracter documentar, în care autorul se referă la diverse episoade din lupta în ilegalitate a Partidului Comunist Român. Majoritatea evenimentelor pe care autorul le relatează au avut loc în anii premergători începutului celui de al doilea război mondial, în orașul Turnu Severin. Venit aici pentru a deveni ucenic în Atelierele C.F.R., autorul ia treptat contact cu mișcarea comunistă, devenind în scurt timp membru al U.T.C.-ului. El se distinge prin fermitatea convingerilor sale, ia parte la numeroase acțiuni revendicative și se impune ca activist politic. Ca urmare a activității depuse, este primit în rîndurile partidului. În pagini vii, care ar putea să fie încadrate fără nici o modificare într-un manual de istorie a mișcării muncitorești mehedințene, Dumitru Ivanovici surprinde evoluția ascendentă a conștiinței de clasă a muncitorilor din Turnu Severin, precum și procesul de consolidare al unei puternice organizații de partid. Forța combativă a acestei organizații avea să fie dovedită în anii grei ai războiului, cînd comuniștii din Turnu Severin au organizat numeroase acțiuni de sabotare a mașinii de război hitleriste. Interesante sînt și amintirile pe care autorul le-a păstrat în legătură cu lagărul de la Tîrgu Jiu, unde în timpul războiului se aflau deținuți numeroși comuniști. Sînt relatate întîmplări semnificative pentru înalta capacitate organizatorică și combativă a membrilor P.C.R., care își continuau lupta în pofida condițiilor grele în care se aflau.

Memoriile lui Dumitru Ivanovici sînt alcătuite din fragmente independente, ce se referă la diferite episoade autentice dintr-un trecut revoluționar de lupte. Patosul sincer cu care autorul și le reamintește și le transmite cititorilor constituie însă un element unificator, ce conferă ansamblului vigoarea opțiunilor fundamentale.

Voicu Bugariu

Mărturie sufletească și document de viață

Urmare din pag. 1

sine stătătoare și din ce în ce mai puțin el este considerat ca un adjuvant al operei literare, un material de cele mai multe ori brut, inform sau chiar stilizat dar neavînd o autonomie artistică. Ceea ce alte literaturi cuceriseră : considerarea **jurnalului** ca o operă egală cu celelalte **opere** ale scriitorului și citeodată superioare lor, la noi nu era încă validat. Poate și pentru că prea puține jurnale văzuseră lumina tiparului și unele incomplete. Ultimii ani ne-au adus însă citeva relevații : în primul rînd jurnalul lui Gala Galaction, operă de tulburătoare semnificații umane, de o mare noblețe morală, zguduitor roman al unor seisme sufletești neobișnuite și mărturie exactă asupra oamenilor și a lumii fiind întruchiparea ideală a ceea ce Jung cerea unei autobiografii „să povestească acele evenimente ale vieții prin care lumea eternă a irumpt în lumea efemeră". În aceeași colecție a Editurii **Minerva** datorită căreia memorialistica a fost pusă în adevărata ei lumină a apărut primul tom din **Jurnalul** și **Epistolarul** lui Titu Maiorescu abia acum avînd adevărata dimensiune spirituală a acestei opere fundamentale a literaturii române. S-a tipărit file din **Jurnalul** lui Camil Petrescu, carte puțin comentată dar care modifică după opinia mea în mod structural imaginea pe care o avem pînă acum despre personalitatea lui și ne oferă alte perspective în înțelegerea operei sale. S-au publicat fragmente de către revista **Luceafărul** din jurnalul lui Liviu Rebreanu și au apărut extrase din jurnalele lui Matei Caragiale, Alexandru Vlahuță etc. De curînd profesorul Ion Mesrobeanu a încredințat Editurii **Eminescu** jurnalul savantului Ion Cantacuzino, unul din cele mai fascinante jurnale din cîte s-au scris în literatura noastră română. Apariția lui are să constituie un adevărat eveniment. Dar nu un bilanț am vrea să facem în rîndurile de față ci mai degrabă să supunem discuției o problemă : pînă mai deunăzi se cunoșteau puține, foarte puține **jurnale** românești. Scriitorii mai aleș nu și-au publicat în timpul vieții **insemnările zilnice.** Au intervenit multe considerente pe care abia acum un scriitor de talentul și curajul lui Eugen Barbu nu le-a mai ținut în seamă dîndu-ne primul mare jurnal care sintetizează toate direcțiile acestei specii în originala expresie a ei **Caietele Princepelui,** ce va rămîne un moment de referință pe acest tărîm. Se cere deci o susținută acțiune de descoperire a ceea ce a rămas în manuscrise — în fonduri publice sau la familii. Dacă n-ar fi decît Gala Galaction, Liviu Rebreanu, Ion Cantacuzino, Camil Petrescu și tot am fi îndreptățiți să afirmăm că **jurnalul** încetează să mai fie în literatura română o cenușăreasă, el iese din sfera de gravitație a efemeridelor și începe să fie considerat **operă literară** propriu-zisă. Dar aceste **jurnale** nu pot rămîne numai bunuri de arhivă, biblioteci și nici nu pot circula doar în ediții de care au apărut cu decenii în urmă, practic și acestea aflate doar la îndemîna specialiștilor. Pentru aceasta este necesar să ignorăm anumite inerții : mai întîi să nu confundăm **jurnalul** cu un manual de istorie. Ceea ce relatează cel care și-a însemnat zilnic evenimentele vieții lui și cele ale lumii exterioare reprezintă o viziune personală, un punct de vedere asupra unor fapte care l-au impresionat **în primul rînd.** Numai atunci cînd acest comentariu este personal, inedit și nu reprezintă doar o transcriere impersonală a evenimentului putem vorbi despre un jurnal ca o operă de artă. E adevărat, jurnalul este un document, datorită lui reconstituim ceea ce s-a întîmplat altădată dar el nu se poate confunda cu relatarea comunicatului din presă.

De aceea, cred, că ar fi necesar să retipărim în ediții critice și acele volume de însemnări cum sînt cele ale lui N. Iorga, Gheorghe Brătianu, I. G. Duca, Al. Marghiloman etc, care ar sugera o imagine a vieții sociale românești și ne-ar da posibilitatea să o cunoaștem mai adînc, să avem o viziune mai nuanțată și mai moderată asupra ei.

Confesiune și analiză

Urmare din pag. 1

În ceea ce privește profilul spiritual-intelectual cît și tipologia artistică, în preajma virstei de treizeci de ani, Gala Galaction se află în plină maturitate ; în ambele direcții, **Jurnalul** conține mărturii revelatoare. Încă în 1905, autorul încredințează caietelor sale ginduri guvernate de un scepticism lucid, de un deplin simț al realității în măsură a prefigura o filozofie de viață la a cărei temelie stă cu fermitate criteriul autocunoașterii dobindite prin experiență. Ceea ce ni se pare cu adevărat semnificativ constă în hotărîta denunțare a perspectivei idealist-absolutiste în virtutea căreia acționase și gîndise pînă acum tînărul Galaction, în favoarea alteia, izbitoare prin relativismul dialectic al preceptelor ce o străbat. „Marile interpretări ale inimei și ale spiritului nostru — notează autorul cu înfiorată detașare de sine în ziua de 28 martie a anului amintit — mor la cale jumătate, iubirea se iluzionează, descrește, se transformă, prietenia crezută de granit odinioară o găsești în propriul tău sîn, cu vremea, răzbătuta și mirată că a putut să se creadă cîndva indestructibilă ; proiectele noastre practice... azi sînt și mîine nu mai sînt. Acestea, în tine însuți, iar în afară de tine, adversitățile morale ale unui ev ce putrezește, aspectul unei apostazii obștești, un orizon închis și nimic idealurilor tale — ori vechi ori fără nume. Prea slab, prea socotit și prea timid spre a putea atinge, într-o direcțiune, pe sublimul Don Quichotte, iar într-alta direcțiune pe Sfîntul Ignatiu, mă îngrop în gîndurile mele și în confesionalul acestui **Jurnal** ca într-un sarcofagiu, îl istoriez cu intîmplările și cu povestea unei vieți arhibanale și totuși — contrazicere curioasă ! — nu mă pot opri, amice, să nu visez ochii tăi, străbătătorii acestei spovediri, și la prietenia ta. Sînt gata, însă, să tocmim și această satisfacțiune, pe care mi-o procură gîndul că-ntr-o zi îndepărtată tu vei citi acest **Jurnal** !".

Pasajul ni se pare fundamental pentru înțelegerea celor mai de seamă însușiri, proprii celui dintîi tom din **Jurnalul** lui Gala Galaction. Mai ales două idei se impun atenției și se cer analizate. Una se referă la specificitatea artistică a scrierii. În acest punct, apare clar faptul că ne aflăm în fața unui **jurnal literar,** adică a unui jurnal scris, în egală măsură, atît din imboldul confesiei cît și din orgoliul artistic nutrit de speranța că textul va interesa și ca **literatură,** că, prin alte cuvinte, în postumitate, el va avea cititorii săi dezinteresați. Din împrejurarea că aproape tot ce se spune în jurnal poartă însemnele unei asemenea duble intenționalități, derivă însăși structura sa prozaistică, de monolog dialogat. Astfel, nu e întîmplător că primele două caiete (I : 11 septembrie 1898—22 iunie 1899 ; II : 10 august 1899—30 decembrie 1900) au în total aspectul unui veritabil roman epistolar compus din suita amplelor scrisori pe care tînărul Grigore Pișculescu le trimite „sorei" Zoe, viitoarea sa soție, și protectoarei acesteia, doctorița Olga Sacară, la mînăstirea Agapia. Spiritul romanesc din această primă jumătate a tomului se insinuează constant și în substanța următoarelor caiete. Autorul își strunește mai întotdeauna impulsul confesiv, dînd nu o dată impresia că își descoperă, prin autoanaliză, propriul personaj.

Este adevărat că viziunea romanescă ce planează asupra întregului jurnal al lui Gala Galaction închide căile de ieșire la suprafață ceea ce Camil Petrescu numește „sinceritate egoistă" a confesiunii (în eseul despre amintirile colonelului Grigore Lăcusteanu), element considerat de autorul dramei **Danton** indispensabil într-un autentic jurnal intim. În schimb, capacitatea scriitorului de a se obiectiva conferă confesiunii sale un vădit coeficient de spirit analitic. Valabilitatea ei psihico-intelectuală devine mai palpabilă, fiind aptă a furniza date biografice a căror semnificație se transmite direct, explicit însăși personalității artistice a autorului. Revenind la citatul de mai înainte în vederea enunțării celei de a doua idei importante ce se degajă din conținutul lui, să arătăm că marele interes suscitat de primul tom al jurnalului stă tocmai în excepționala bogăție de fapte care explică pe deplin avatarurile spirituale și morale ale tînărului Galaction, tutelat fiind la acea virstă de superbia umanist visătoare a lui Don Quichotte și de absolutismul etico-religios al Sfîntului Ignațiu. Cum singur mărturisește, în cele din urmă constată că îi lipsește vocația pentru unul sau altul dintre cele două „stiluri" de existență. Raportîndu-ne la cel de-al doilea „stil" și parafrazînd titlul operei scrise de fanaticul întemeietor al ordinului iezuiților, putem spune că tînărul Galaction iese din marea sa criză religioasă recunoscînd tacit că este departe de a concepe viața ca pe o neîntreruptă suită de „exerciții spirituale". Biografia sa o dovedește cu prisosință. Cît despre umbra lui Don Quichotte, odată cu trecerea la maturitate a scriitorului, aceasta va reintra pe traiectul himerei din anii adolescenței liceene ; himera creației artistice. „Anul 1910 — citim în dreptul zilei de 10 iulie 1911 — a trecut fără de veste și fără de istorie... Tot ce am făcut bun, în decursul lui, stă tipărit în paginile revistei **Viața socială.** Din lună în lună și din nuvelă în nuvelă, gîndurile și viața mea au curs printre aceste inscripții, poate trainice, poate efemere : **Viteazul Jap. Andrei Hoțul, De la noi, la Cladova, În pădurea Cotoșmanei, Gloria Constantini, Moara lui Califar, Dionis Grecoteiul, Copca Rădvanului, Lîngă apa Vodislavei...**"

PROFIL

Poetica oglindirii

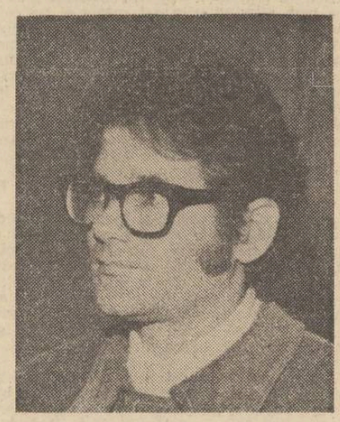

Nu de multe ori am impresia că opera este un cosmoid, *după formularea lui Blaga din* Trilogia valorii.

În ultima ei intrupare, Unicorn în oglindă, *lirica lui Cezar Baltag se alcătuiește ca o astfel de lume personală, în fond unul din numele poeticii. Un element intrinsec și extrinsec simultan — oglinda — circumscrie poetica* Unicornului în oglindă. *Jocul specular apărea și la Eminescu, lacul codrilor albastru și ochii lui Tomiris fiind epifaniile oglinditoare ale cerului. Acolo jocul de reflexe era unul printre altele, dar la Cezar Baltag conexiunile reflectatului cu reflectantul sînt instanța stilistică și ideatică. Asemenea monodii în literatura română sînt puține. Mutatis mutandis, o poetică centrată pe vegetal și floral a izbutit, în ciuda neevitatei sensiblerii, Dimitrie Anghel : de la simpla dorință de a fi în societatea florilor pînă la a-și privi textele ca plante ierborizate (stilul ramificîndu-se și el vegetativ) D. Anghel este unitar și uni-lateral.*

Mai puțin clară este relația heraldistului Mateiu I. Caragiale cu propria scriitură. Aceasta din urmă pare că împrumută în descrieri, în prosopografii, tehnica smălțuirii herbului, emailul devenind fapt de stil. Că este așa demonstrația rămîne de făcut cu alt prilej.

La Cezar Baltag obstinația temei îi se prezintă în cele mai felurite și subtile forme, încît egal legitimă ar fi subsumarea ei unei poetici a rotundului și/sau a doimei.

La întrebarea prin ce oglindă teoretică poți să privești în enigma poeticii ultimului volum al lui Baltag răspunsul e probabil acesta : prin însăși obsesia lui, oglinda.

Poemul inițial, și final totodată dat fiind dedublarea în imaginara oglindă, se numește Fata lui Doi *și înfățișează citeva diade ca : «Lumea este o furcă de fîn cu doi dinți enormi. /Aici este locul unde se născut gemeni./ Toate drumurile se bifurcă» sau «Chipul privește. Chipul se lasă privit». Într-un cosmos de oglinzi imparul se poate exclude : «La un capăt tu / la altul tot tu / și la Celălalt nimeni.»* (Flacăra), *nimic nu se poate pierde, nimic nu rămîne singur, oglinda este negarea solipsismului uman și obiectual — consecință la care mă voi referi ceva mai încolo și care prelungește versul «Oglinda a despicat lumea» nu în sensul dezbinului, ci «oglinda a despicat lumea» aducîndu-i un dublu geaman și fratern.*

Poetul este un presocratic întîrziat (cu cîtă ușurință sesizează el cele patru stihii !) pe o poziție singulară, dar conciliatoare între heraclitic și eleatic, lirica lui apărînd ca produsă atît într-o școală a Înmărmuririi cît și într-o școală a Fluctuației. Drept urmare, în planul expresiei este făurit oximoronul. Heraclit privindu-se pe sine în oglindă îl zărește pe Parmenide : «Foc sau apă ? // Ca o carte curgînd / ca o ușă de apă / ca o mare însetată / ca un vătrai lichid / ca un lapte de jăratic / ca un rug hohotind în oglindă / ca un cutremur de apă / ca un ceas topit / foc foc / apă apă» (Poartă paradoxală) *Termenii antitetici sînt egal posibili : «Fiind labirint el curge / fiind riu se oprește nemișcat / fiind viitor se întoarce»* (Rotas) *și poate că numai astfel, printr-o acceptare a punctului și a fluidului, tragicul dispare și cele pierdute pot fi revocate : «locum refrigerii loc cu verdeață / de unde a fugit toată durerea / și suspinarea /.../ Acum și flacără / și în curgerea curgerii / Punct.»* (Poarta paradoxală).

Cercului îi lipsește dimensiunea infernului, iar îndemnul «dați-i un măr» nu va clinti nimic întrucît, curios lucru, mărul el însuși este un cerc spațializat. «Eu nu am patimi» spune Oglinda într-una din ideograme.

De ce totuși în structura inelară a acestei lumi progresia există, ca un drum între eu și tu amîndoi identici fiind ? Paradoxul și întrebarea ridicate de poetica oglindirii : la ce căutarea lui eu de către tu dacă ambii sînt fețele Aceluiași ? : *«Paradoxul și întrebarea , și inima noastră / pe un inel dintr-o singură bucată / turnat de două ori»* (Securea cu două tăișuri). *De ce într-o lume ameninței de eleatism mergerea nu dispare și dialectica sus-jos are loc ? : «De treizeci de mii de ani / se luptă în mine / Șarpele și Pasărea / într-un neîntrerupt strigăt de furie / pietre și solzi / / Pajura devoră Șarpele / care zboară / Șarpele sugrumă Pasărea / tiritoare : / două roți de foc / care se izbesc una de alta / și zilele sar de-a lungul întunericului / ca niște scintei»* (Mit). *Făgăduința unui altceva («Numai sus foarte sus / micșorat , la gura fîntînii / un punct albastru abia zărit») nu modifică înmărmurirea curgătoare : «Șarpele ? Pasărea ?»* (Mit) *paradoxul păstrîndu-se ca doime interogativă.*

Jocul dintre oglindit și oglinditor ivește între ei o textură luminiscentă, semnalele argintii dintre oglinzi închipuie o ninsoare care, troienindu-se, dă lumii aspect de oglindă zdrumicată mărunt ; toată înzăpezirea originează în echivalența lui a vorbi cu a ninge : *«De la o vreme vorbesc zăpadă / rostesc ninsori pe dealuri de humus / ... / vorbesc prin ninsoare și ninge, rostesc zăpadă și ninge / în labirintul de zăpadă / toate semnele viscolesc / / Dintr-un triunghi de zăpadă, de pe un deal de zăpadă / zăpada lumii strigă zăpada unui cal / într-un clopot de zăpadă bate un ciocan de zăpadă : / tot ce atinge tot ce văd ce rostesc / începe să ningă /»* (Ispită).

Spusesem dintru început că fenomenologia oglinzii se afundă pînă la stil astfel încît unele instantanee poematice devin oglinzi ale realului. Repetările «Deschide-te, Dafine, deschide-te, Dafine, deschide-te ! Dafine» (Fata din Dafin) *încearcă să obțină incantator* deschiderea. *Procedeul, cvasi-ideogramatic, se adîncește prin însăși sugestivitatea stihuirii. Același vînt care întrerupe sincopat arderea unei flăcări parcă spațiază în silabe versurile, stilul mimînd, după caz, fie înduplecările văpăii la vînt : «Numai de n-ar bate vîntul numai / de n-ar bate vîntul numai de n-ar / ba te vîn tul»* (Flacăra) *fie* ceva dat de-a dura : (cuvîntul) «alergă se rosto gol eș te / ca un ghem deșirat» (Clotho) *Verbul și realul își corespund.*

Tot în ordinea poeticii proprii Cezar Baltag caracterizează citeva lucruri, le-am numi „inși" poematici : meduza, oglinda, cercul, pilnia, pleoapa, ghemul, cîrlița, ferăstrăul, haina, treptele, cîntarul, roata, arcul și săgeata etc. Poetul intră mental în ele și de acolo liricizează «se făcea că priveam / dintr-o cîrliță / care săpa și săpa / să ajungă la soare» (Mantică) *sau «Ce vede un cerc ? Linie, linie / linie»* (Cercul) *și definește pe cîte un astfel de „ins" poetic în mod similigeometric, ghemul fiind «Cel mai lung drum care poate să existe / în cel mai pitic deal».* (Ghemul).

Mai bine decît inși le-aș putea denumi etosuri poematice, *feluri-de-a-fi cu glas liric. Astfel toate poemele ce le conțin sînt configurări ale etosurilor și exprimă riguros poetica. Pe acestea, la rîndu-le, le-aș aproxima ca etopoezii pentru a le include într-adins într-un mod generic pentru care Creangă este exemplul cel mai bun. Ce altceva face el în* Inul și cămeșa, *în* Acul și barosul *dacă nu niște etopoezii, nemetafizice și antropomorfe, spre deosebire de Cezar Baltag care creează caractere cosmice cu înțelesuri speciale pentru om. Blaga căuta și el runa realului, signatura tainică din el, totuși autorul* Unicornului *e mai aproape de Creangă.*

Mare parte din etosurile poematice vorbesc la persoana întîi amestecîndu-se cu eul poetului. Într-un dialog trup-haină-suflet are cuvîntul haina : «Eu însumi aș vrea să fiu / sufletul / altui trup, șoptește haina, / veșnicia să se hrănească / din schimbarea lui» (Haina) *Dintr-o altă luare de cuvînt desprindem etosul clepsidrei, parabolă pesemne a scurgerii de sine a timpului claustrat : «Nisipul spune nisipului hai să-mi / vezi peștera. Nisipul se învoiește / pornește în urma lui ajunge la un prag roșu...»* (Suflet dublu, clepsidra). *Alteori lemnul înjumătățit de ferăstrău se prezintă cu conținut sufletesc : «Un biet melancolic / care face mult rumeguș, și mereu se desparte. // Nici nu-i pasă cît de tare te încălzești tu, / Îndureratule !»* (Ferăstrăul).

Oglinda este factor de îngemănare, e șansa ca fiecare lucru să-și fie sieși fratern. În perspectiva aceasta Unicornul în oglindă *e un tratat despre fraternitatea generală. Într-un cosmos de oglinzi socialitatea e maximă. Altfel spus,* Unicornul în oglindă *este și o scriere împotriva solipsismului existențial, împotriva tragismului izolării umane și nu numai. Între mine și mine există un itinerar de străbătut ca pentru regăsirea unui frate. Eul este și Castor și Polux, și Ghilgameș și Enkidu, oricum nu este singur : «Și să-ți faci / un toiag de fier și opinci de fier ... / ... / Să mă cauți pe nevăzute... Și atunci mi-i găsi/ cînd s-a roade toiagul / de-a rămîne cît ții în mînă / Doar atunci»* Patternul de basm *ales de poet este unul fraternal, mitul a doi frați dintre care unul pleacă și moare, iar celălalt îl caută, se caută. În astfel de poeme poetul băsmuiește sui generis mitul drumului și nu știi cine caută pe cine, oglinditul oglinditorul sau invers. Pretutindeni în asemenea patternuri băsmuitorul se vădește de o elevată intelectualitate.*

Cred că Unicorn în oglindă *este expresia unui narcisism altruist (opus cu totul narcisismului egoist) nu numai fraternal, dar mai larg umanitar. Reușita artistică a volumului se datorează atît principiilor cristalin-intelectuale ale formei, cît și mesajului cuprins.*

Dan Arsenie

Peisaj din Roma

Poezia ca „Instigare la uman"

Urmare din pag. 1

cîte talente a descoperit și nici dacă toate profețiile sale s-au îndeplinit, însă faptul important este că Miron Radu Paraschivescu a creat în jurul lui acea atmosferă de încredere în posibilitățile atletului tînăr și n-a încetat nici un moment să susțină că, în istoria complicată a secolului XX, poezia are încă un cuvînt de spus. Cînd mulți privesc cu îngrijorare viitorul artei și nu-i acordă nici o șansă în confruntarea cu valorile civilizației industriale, Miron Radu Paraschivescu continuă să mizeze pe poezie. Convingerea lui este că poezia poate înfrunta istoria și poate s-o transforme prin ceea ce el numește „instigare la uman". Pentru acest admirator al lui Malraux, funcția poeziei derivă din condiția ei agonică (în sens antic, de luptă). A exprima frumosul este un act de profeție și admonestare, poetul este „marele și permanentul instigator", scopul lui este să întrețină speranța și dorința de libertate a oamenilor etc.

Nu sînt propoziții cu totul noi, nici virtuțile poeziei nu se limitează la vocația ei agonică, dar faptul n-are, în cazul de față, nici o importanță, Miron Radu Paraschivescu crede cu tărie într-o idee și ideea este ilustrată literar într-un număr de poeme (Declarația patetică, Laude și alte poeme) *retorice și profetice. Subtilitățile limbajului (pe care le găsim în altă parte din belșug :* Cîntice țigănești) *sînt lăsate aici deoparte, versul este clar, prozaic și incitant ca o lozincă. În fond, Miron Radu Paraschivescu optează pentru o poezie care însoțește istoria nu ca o oglindă fidelă și pasivă, ci din interiorul ei, ca o forță provocatoare. Opțiunea este mai largă în epocă, mulți suprarealiști, ermetici, se întorc „la elemente" (o poezie din 1942 de Miron Radu Paraschivescu se intitulează chiar așa :* Reîntoarcerea la elemente) *și devin, ca Paul Eluard și Aragon, lirici vizionari, hugolieni. Din linia aceasta se va desprinde mai tîrziu poezia politică, aceea care caută în eveniment o sursă permanentă de inspirație și pune în fața istoriei oarbe oglinda rațiunii umane. În acest sistem de determinări, poezia nu mai vrea să fie un epifenomen social, ea intră în culisele istoriei și se hrănește cu faptele existenței. Acestea ascund un prizonier de preț : omul pe el trebuie să-l cînte poezia. Omul este măsura, noblețea și forța poeziei. Incitare, așadar,* la uman, *profeție, admonestare, veghe eternă la frontiera dintre Adevăr și Istorie, acesta este testamentul liric al lui Miron Radu Paraschivescu, poet complex, ferment literar, în fine, una din conștiințele cele mai acute ale unei generații cu care istoria, la rîndul ei, n-a fost totdeauna binevoitoare. Omul în sine era interesant și, cu alt prilej, voi vorbi pe larg, cu o documentație mai precisă, despre el și literatura pe care a scris-o. Am voit să subliniez, acum, doar frumusețea și adevărul unei formule. Poezia ca „instigare la uman", o definiție ce merită să fie ținută minte.*

În interviul citat înainte găsesc și altă idee, care mă umple de invidie. Ea pornește dintr-o stranie coincidență. Cu un an în urmă, scriam în cadrul acestei rubrici despre literatura română care, în secolul nostru, coboară de la munte la cîmpie. *Secolul XIX a impus mitologia muntelui, proza din secolul XX reabilitează simbolurile spațiilor intinse, misterul și poezia omului de la șes. Eram mîndru de această idee... și citind confesiunile lui Miron Radu Paraschivescu, ce observ ? că el elogiază vocea cîmpiei cu aceste cuvinte profetice : „ea, cîmpia, e preponderentă, nu descălecatele. Ea este cea care durează și modelează după firea ei pe toți descălecătorii. Ea, cîmpia, e născătoare de pîine și de duh românesc. Ea își imprimă pecetea asupra întregii noastre culturi. [...] Cîmpia românească se ridică dreaptă și cîntă".*

Extraordinar, M. R. P. se gîndise și la acest lucru, biata mea idee se simte rușinată. Altcineva, un spirit iscoditor, capabil de mari profunzimi, prevăzuse înaintea mea agresiunea cîmpiei în geografia literară românească ! O consolare, totuși : argumentele noastre nu concordă. Miron Radu Paraschivescu crede că vocea cîmpiei se aude distinct și în secolul al XIX-lea, prin Anton Pann și Bolintineanu, muntele nu este, așadar, decît un punct de plecare, o etapă în itinerariul spiritual al cîmpiei. Frumos, dar neadevărat. Anton Pann nu este un om al cîmpiei, ci al periferiei urbane, Bolintineanu vine din Munții Pindului și toată poezia lui este o nostalgie (ca toată poezia romantică) după existența naturală care, în esență, este existența păstorească, montană etc. E greu de spus cine a pus bazele spiritualității noastre, omul de la munte sau omul de la cîmpie ; ce este sigur este faptul că literatura română ține pas cu istoria și deplasarea ei de la o formă de relief la alta este indiciul unui proces rapid de sincronizare. Mitizînd vocea cîmpiei, *autorul* Cîntecelor țigănești *nu face decît să confirme, la modul lui provocator, istoria.*

Peisaj

aqua forte

Eminescu — în limba germană

Observații la Bibliografia „Mihai Eminescu".

● **Dacă luăm în considerare numai datele înregistrate de recenta bibliografie eminesciană elaborată de Biblioteca Academiei, putem ajunge la concluzia, eronată, că opera marelui nostru poet a fost editată în Germania abia în anul 1901, la Berlin (vezi : p. 93, nr. 795).**

In realitate, opera eminesciană a fost cunoscută în spațiul civilizației germane cu cel puțin două decenii înainte. Ne referim la antologia Rumänische Dichtungen, **în traducerea lui Carmen Sylva și Mite Kremnitz, apărută la Leipzig, în editura Wilhelm Friedrich, în anul 1881, care cuprinde douăzeci de poezii ale marelui nostru poet, inclusiv** Märchenkönigin **(Crăiasa din povești), prezentată de Bibliografie drept prima poezie tradusă în germană și publicată ca atare într-un periodic (în** Bukarester Salon, **în anul 1883 ; vezi : p. 162, nr. 2305).**

Antologia din 1881 este, prin cronologia ei, o adevărată ediție princeps a operei eminesciene, anterioară volumului selectat și publicat de Titu Maiorescu în decembrie 1883. De altfel, o Einleitende Notiz **(Notă introductivă), semnată de Mite Kremnitz, prezintă, pentru întîia oară într-un volum, date bibliografice referitoare la Eminescu. (Nota este datată : București, 15 decembrie, 1880).**

A doua ediție a antologiei Rumänische Dichtungen, **omisă și aceasta din Bibliografia Mihai Eminescu, catalogată fără dată de apariție la Biblioteca Academiei și în alte colecții din București, a apărut, după toate probabilitățile, în 1883, la Leipzig, în aceeași editură Wilhelm Friedrich (fiind consemnată de Titu Maiorescu în articolul** Mihai Eminescu **din** Conversations-Lexikon **- Brockhaus, Supplementband, Leipzig, 1887, p. 302), și la Bonn, la editura Emil Strauss (vezi, în acest sens, fișa bibliografică a poetei** Mite Kremnitz, **publicată de Maiorescu în aceeași lucrare, p. 483). Și aici sînt incluse tot douăzeci de poezii eminesciene, între care și prima versiune germană a Luceafărului (Der Abendstern), realizată de Mite Kremnitz, mult anterioară aceleia menționate în Bibliografie, din anul 1889, și aparținînd lui L.V. Fischer (p. 162, nr. 2324).**

Printr-o regretabilă consecvență, Bibliografia Eminescu nu înregistrează nici cea de-a treia ediție a antologiei, mult amplificată, și apărută în 1889, în aceeași casă editoare din Bonn, deși Perpessicius o prezentase pe larg încă în volumul 2 al fundamentalei sale ediții de Opere **(Buc., 1942, p. 452).**

Dacă adăugăm și faptul că toate aceste trei ediții ale poeziilor eminesciene apărute în Germania au cunoscut o mare circulație contemporană, abia atunci putem realiza adevărata dimensiune europeană, pe filieră germană, a operei genialului nostru poet național, viziune amputată arbitrar de Bibliografia Mihai Eminescu, informațional, mult prea departe de intenția sa de exhaustivitate, prin omiterea unor date nu numai de primă importanță, dar și la îndemîna oricărui cercetător.

Dr. Corneliu Dima Drăgan

întîmplări cu scriitori

Copacul

● Într-o dimineață, găsesc la sediul Uniunii Scriitorilor o atmosferă mai mult decît agitată. Secretarele vorbeau în șoaptă, șeful administrativ avea o figură tristă și răvășită, pînă și nea Pavel mecanicul, impasibil la încrîncenările instituției, stătea pe holul mare în poziție de pe loc repaus stil „65 infanterie".

Mă acomodez atmosferei ploase și încerc o incursiune spre biroul directorial stăpînit de Traian Iancu.

Încă din ușă, tonul solemn, ușor agresiv, cu care conversa la telefon, privirea furioasă ațintită spre mine, fondul convorbirii, m-au făcut să rămîn în prag.

— Pe răspunderea dumneavoastră tovarășe inspector, dar lovitura morală va fi greu de suportat, argumenta tonicul baladist încercînd cu mîna dreaptă să scoată un obiect din buzunarul sting. Nereușind, și-a continuat dizertația pomenind de sensibilitatea creatorilor, iubirea lor față de natură, de copaci în special, cu atît mai mult cu cît „maestrul Argintescu-Amza a studiat pînă și la Sorbona tovarășe inspector".

După o pauză obligată de replica nevăzutului inspector, timp în care a pus receptorul jos scoțînd din buzunarul sting, cu mîna stîngă un simplu pix, directorul Fondului a continuat : „tăierea copacului poate aduce prejudicii" nu numai persoanei, ci obștei, în general, fiindcă, așa cum v-am spus..."

M-am retras năucit, măcinat de mister, îndreptîndu-mă spre biroul lui Laurențiu Fulga.

Secretarele se uitau la mine cu dușmănie inexplicabilă avînd gravate pe chip toate durerile universului, iar în ochi „sclipiri de oțele".

Intru, totuși, în birou și în imensitatea odăii deslușesc silueta vicepreședintelui aplecată peste telefon și aud cu stupoare un expozeu, construit cu binecunoscuta-i elocință :

— Rațiuni superioare nouă, acea fărîmă de umanitate pe care orice ființă o revendică, ne obligă, tovarășe deputat, să găsim o soluție comună, să salvăm, dacă se poate ,distrugerea copacului...

A urmat o splendidă dizertație despre rolul arborilor în stimularea puterilor creatoare, a fost pomenit numele lui Argintescu-Amza în contextul iubirii față de tot ce e viață : „are în casă un acvariu cu pești pe care-i hrănește singur" (ca și cum peștii ar fi fost obligați să se descurce pe cont propriu) și așa mai departe. Precaut, intru în „misterul general", îmi compun o mină solidificată, traversez camera secretarelor cu ochii în pămînt și ies în holul mare.

În ușa cabinetului, Zaharia Stancu mă privește cu ochii lui ca două picături înghețate și mă interpelează :

— Ce știi despre copacul lui Amza ? Ce-i cu copacul ăsta ?

— Nu știu absolut nimic ! mărturisesc rușinat.

— De ce nu știi ? Atunci de ce te-am angajat la Uniunea Scriitorilor ?

Tocmai cînd era să-mi exprim nedumerirea în legătură cu prezența mea la instituția ce-o conducea, iese Traian Iancu din birou, vijelios ca Rapidul Decebal cînd scapă de Predeal, și raportează din mers :

Mircea Micu

(Urmare în numărul viitor)

atelier literar
poșta redacției

TERZIAN MARIA : „Întoarcerea tatălui", tulbure, confuză, neglijent redactată. Ceva mai limpede și mai cursivă, „Adolescentul", care, însă, rămîne cumva la suprafața lucrurilor, rezolvind destul de schematic, simplist, cazul.

ROLAND SMSITHER : Versurile, slabe, prozaice, fără perspectivă. Așa-zisa proză e un fel de vorbărie delirantă, fără nici un sens.

PALEA GHEORGHE : Scrisoarea e destul de amuzant „combinată". Versurile, mai puțin. Mai încercați.

I. I. BOBOC : Ne pare rău, dar nu ne-au convins, nici lunga dv. expunere-program, nici versurile (care nu depășesc, în general, performanța unui joc mimetic dilentant, „în doi peri").

V. DAVIDOIU : Manuscrisul e greu, incomplet descifrabil. Recurgeți la mașina de scris.

GHIȚĂ CONSTANTIN : Nu sînt noutăți. Trebuie să vă puneți la curent cu poezia modernă.

N. G. CĂRUNTU : Lucruri mai de grabă modeste, convenționale, deși nu lipsite de o anume îndeminare și, uneori, de o vagă vibrație. Ceva mai bună, parcă, „Sentiment".

ION CERNESCU : S-ar putea să aveți dreptate, în poezia vărului dv. sînt unele semne promițătoare. Dar, dintr-o singură pagină nu ne putem încumeta să tragem niște concluzii definitive. Ar trebui să ne trimiteți 10—15 pagini, ca să ne putem face o părere mai întemeiată. (Nici acuarelele nu par să fie de lepădat, dar, iarăși, e riscant să discutăm pe baza unor reproduceri fotografice).

G. M. — BUCOVICIOR : Este un început promițător, chiar dacă naivitățile și sentimentalismele facile, convenționale, nu lipsesc. Mai aproape de reușită, „Semnele lui Septembrie", „La o margine de apă" (dar e timpul să renunțați la compromițătorul „expediator" !...). Reveniți.

FILIP VASILE : Numai o editură v-ar putea publica romanul (firește, dacă îndeplinește condițiile publicării...), o revistă nu poate rezolva problema.

C. OTESCU : Ceva mai bine parcă, în „Frămîntare", „Singur", „Cine mă va culege", etc (adică poate, tocmai acolo unde inflația vorbelor e mai mult sau mai puțin stăvilită, gîndul e mai clar, năzuind spre profunzime și densitate).

BOGART W : Revirimentul continuă, cu semne îmbucurătoare și cu rezultate demne de atenție („Aproape fragil", „Noaptea în întuneric". „Ușă se deschid" și, încă nefinisată, „România").

M. CR. : Lucruri frumoase, din nou : „Cu gîndul", „Și piatra", „Totdeauna", „Cîtă vreme", „Nu-i călătorie", etc.

COJOCARU TRUDICA : Nu putem trimite răspunsuri acasă.

Lucia Moraru, Nițâ Mitea, C. Antonia (mai citeț !), **Crina Irinela, Ada Andrei, Rugină Sorin, Mihaela Măgureanu, R. Bucercezan :** Sînt unele semne, merită să insistați.

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Toamna", „Trup din trupul tău", „Imn către o stea", etc. ; „Singurătate", „Noi", „Mi-am zis", „Îți mai aduci aminte", etc; „Pelin", „Secunde", „Seara", „Cine știe", etc ; „Semințele ploii", „Pendula nu știe", etc. ; „Dorință", „Discernămînt", „Ce zic norii", etc. ; „Ferestre", „În patria numelor", „Păsări", etc. ; „În țara legendei" ; „Întuneric", „Meditație", „A fost...", etc; „Alb și negru" ; „Continuitate", „Metamorfoză", „Închipuire", etc.

Maria Botez, Andrei Chiva (ceva mai bine, în „La Tîrgoviște"), **P. D. Turcuș** (ceva, în „Unsprezece mii". Firește, frecventarea unui cenaclu vă poate fi utilă), **Elena Castru, Pelin A., Paul Leuce, P. G. Panu, Baicea Ion, E. Achelăriței, Gh. Geacu, Dragha Jugariu, Pepe Ion, Emil Ungureanu, Nelu Zdrite, Sandu Rare** (ceva, în „Idei mediocre"), **Dima Olga, Ande Petru, Mihai Voiculescu, Ciobanu Marin, Kherkes M., Minzul** (ceva, în „Noi doi"), **Elena Stan, Mihai Roșca, M. Ascanius, Gamulea Șerban, Fl. Buga, Manolescu Dan, I. Ionel, Marius Munteanu, Eden** (ceva, în „Cupiditas"), **Rodica Arădeanu, Geo Anton, I. N., Danil Rus, Ivonna-Târgoviște, Nicolae Căpățînă, Ionel Jecu, George Sterianu, Păscuț Maria, Rusu Vasile, Ionașcu Blajian, M. Haneș, I. Scheianu, N. Trandafir, Dan Florian-Phanphan, Bălăcianu St. Puiești, I. A. Cherecheșiu, Vasile Miculea, Fotache S. Mihai, Elisabeta Teodorescu :** Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

Sipoceiv P. Iorgu, Z. Plăianu, I. Enache (mai bune, „Un bulgăr", „Trecere"), **Rodica Marcu, Dan-Mihail Popa** (mai bine, în „Imaginație"), **P. Marcsean, Jolix C., Stela Costan** (ceva mai bună, „Sub bolta arcuită"), **S. Justinian** (nu, rubrica „Cenaclu" nu se află sub îngrijirea noastră), **George Stoica, H. Leon, I. Chibzui, Morizeu Samantha, Victor Popescu :** Nimic nou !

Geo Dumitrescu

La o margine de apă

Simt cît de dulce
ți-e trupul
numai din priviri
și
după buze știu că
mă chemi la o margine
de apă
să privim
cum cad pescărușii din înalt
și cum
cu aripa lor îmbată
văzduhul topindu-se
în apa albastră.

Singuri cu marea ne privim
migdalați
de foșnetul toamnei
în ochi
și visăm:
eu te visez înaltă și subțire
ca o trestie
pe care-și odihnește zborul
iubirea mea
de peste ape;
tu mă visezi un munte înalt
pe care ai vrea să urci
ca-ntr-un schit
cu tăcerea și neliniștea ta.
Și toamna ne aruncă aripi
schelete
și-o rază de soare.

G. M. BUCOVICIOR

Pe drumuri umblate

Golite de vînt cămășile
timpului
merg pe drumuri umblate
și mi se face
sete, cobor la prima zăpadă
cenușa va veni negreșit
s-o miroasă
prin mărăcini, dincolo de
tăceri
făpturi ciudate limpezesc
ochii copacilor
trenuri îmbătrînesc brusc
și sub timple gîlgîie stins
coada păunilor
mă opresc lîngă diguri
și aștept marea
nu veți ști ce frumos e
sufletul
în această-ncordare
nu veți ști ce teamă
se-mprăștie
pe țărm
cînd o lacrimă îmi sare
pe piept
de sub pleoapa
nedeterminării...

VALERIU PRUTEANU

Cantabile

Totul se poate cînta și se
poate trăi,
E adevărată această
după-amiază...
Apa, spre mare visînd,
dormitează
În valurile ei cenușii...
Totul se poate cînta, spun
Tu îmi răspunzi altceva,
dar se potrivește
Uite o amintire, un pui
de prun

Grafică de
Anton Șuteu
(pag. 6–7)

Peisaj
din Sighișoara

Cade-o tristețe din cer,
mă covîrșește
Nu te mai văd un veac,
apoi se rela
Drumul în stradă, sub soare,
Tu rupi din gard o nuia
Și ea se umple de floare
Mă prefac că nu văd un
riset banal
Trebuie să-mi ascund
mirarea
Apoi ajungem la mal
Se adîncește iar
depărtarea...
Suie în inimă o ucăciune
Exasperant suie, insuportabil
Spun vorba asta care se
spune:
Totul este cantabil.

ELENA GÂRBU

Trandafirii

Creierul meu e o vatră de
jar.
Mă visez într-o petală de
nufăr subțire.
De unde există în sîngele
meu
Atîta durere și-atîta iubire ? !

Tînăr fiind, teamă fiindu-mi
De iarna ce greu ar putea
să mă plece,
Trăiesc prin gîndire și
gîndul mi-l simt
Privit de o liniște lasă și
rece.

Pînă cînd, pînă cînd sub
nectarul rostirii,
Al vieții curate și-al
sincerei morți,
Pe negrele și de toate
culorile porți
Voi menține în haina de
foc trandafirii ?...

ALEXANDRU PRIBOIENI

Sens

Pomii cad întotdeauna
în partea în care
se apleacă
însă dacă ei ar înțelege
sensul privirilor mele,
desigur nu ar mai cădea
niciodată.
Drumul poartă în sine
alte și alte drumuri
însă dacă el
ar simți numai puțin
din căldura
ce îmi destramă inima,
nu s-ar mai despărți
niciodată
și astfel,
un singur drum
ar cutreiera lumea.

COSTEL ȘTEFĂNESCU

Prima bucurie

Prima bucurie
mi-a fost tristă
Fluturele prins în palmă
a uitat să zboare și
apter
a uitat să trăiască.
Intîiul fluture
era de lumină.
Să-l păstrez ar fi
trebuit să nu-l prind

Tîrziu,
am învățat
cum se poate pierde,
cîștigînd

O fi vreo bucurie
bună la ceva
înțelepciunea ?...

LILIANA POPESCU

Perspective

Privind dintr-o parte
scrisu-mi părea
văzut în oglindă
depărtat de la mine ametitor
sub pleoape îți caut ochii
temător să văd înțelesul nou
pe care îl dai rîndului
născut în suferință
cuvîntului șoptit în speranță
să simt cum trec peste
imagini
filtrul tău de melancolie
cum se alerg surîsurile la
suprafață
și lacrima grea cade în
adînc
cum ne vom întîlni din nou
în tăcerea ce sparge
malurile.

VIORICA IONESCU

Aceeași fulgerare

Cu gîndul la tine părinții
mei
din greu au salahorit în
cariera
de rocă dură a vieții —
o nu să clădească
templul vreunui zeu ci
temeliile Cetății —
pentru tine Viitor de Aur
cresc
pruncii în somn cu atîta
nerăbdare
de parcă i-ar sorbi din
moartea
ce încă li-i mai aproape
cu frenetica ei undă aceeași
fulgerare
ce trage în zori florile
de nufăr din adînc de ape.

MIHAI CRĂIESCU

concursul național de poezie „nicolae labiș"

PREMIUL REVISTEI „LUCEAFĂRUL"

Ioan Evu

Lupta

La tine vin și mă destăinui ție,
patria mea, visată de străbuni
cum pasărea visează în tărie
un cer mai demn sfidînd genuni.
Chiar de te chem pe nume-atît de rar,
tu să nu crezi că ți-am uitat făptura
privirea ta mă arde ca un jar
cu graiul tău mi-e trolenită gura
de-un cîntec ce se spune doar în șoapte,
nu trîmbițat pe bulevarde,-n gări,
în cafenele, în vreun bar de noapte,
în chioșcuri pentru ziare și țigări...

Sînt trist, de ce-aș minți și uneori
mă-mpotrivesc cum pot tristeții –
mai fug în munții tăi în sărbători
să-mi caut privirea-n roua dimineții...
Dar mă revolt în numele pădurii
tăiată de securi pentru cioplit
fotoliile moi ale sfidării
în care-i veșnic Somnul tolănit...
Și-aș vrea să-ți spun că mai există arme
înmănușate mîini le mai ascund
e-o luptă fără de oștiri și larme,
fără eroi căzuți sub prund.
De-aceea vin și mă destăinui ție,
patria mea, visată de străbuni
cum pasărea visează în tărie
un cer mai demn sfidînd genuni...

Drumul pîinii

Semințele, fragile aripi în zbor subpămîntean
migrînd spre ceruri calde îngemănate-n pîine,
le-aud cum bat la poarta țărinei, ca-ntr-un
geam –
un stol de păsări albe alunecînd spre Mîine...

Sub fierul greu de plug dau chiot de lumini !
În graiul lor vorbește parcă o-ntreagă lume
cînd fluturî pe dealuri drapelul unui spic
victorioasa slovă a sorilor din hume...

E drumul lor prea aspru și fără de popas
și-le pîndesc din beznă ascunse vămi
de-ngheț...
că pentru-atîta trudă rămasă fără glas
nu poate vreodată să pună nimeni prețuri.

Dar noi cînd ducem, simplu, pîinea la gură,
știm
că miezul ei de miere stropit e cu sudoare
și-n fiecare seară pe-o masă de pămînt
gustăm din veșnicia întemeiată-n soare...

Dimineață în muguri

Cu cea mai tînără creangă scrie lumina
pe fila deschisă a cîmpiei.

Ca-n fiecare dimineață îmi strig prietenii
să le-arăt un soare zvelt
ingenuncheat între lanuri.

Miros de lut și sudoare aduc zorii
în casa noastră de pămînt
de unde poți auzi risetele copiilor
scuturînd colbul de pe stele...

Elegie la văile răpuse

E-o vamă care-ncepe cu păsările toamnei
cînd verdele din trestii îmi urcă-n trup
stingher
și-o harfă de zăpadă-ncolțește blînd sub
umeri
revendicînd aripei dreptul la un alt cer.
Dar cine-mi biciuiește cu ploaie merii casei
și turmele de greieri mi le-nvrăjbește-n zori
prin văile răpuse de elegii și brume
ce mi se mută-n sînge ca teama-n căpriori ?

Cînd pe colina nopții potecile-s bătute
de pași cărunți și urlă răscrucile-n drumeți
atunci în grai se-aprinde o candelă de jale
dar o preschimbă-n cîntec stoluri de dimineți...
Și nici nu știu de-s lacrimi aceste zvonuri
blînde –
ecouri din pădurea uitată de securi
sau – bucuria sfîntă de a avea o toamnă
să-mi sîngere-n cuvinte, ca mîna-ntinsă-n
muri,
cînd vrea, firesc, să fure dulceața florii ninse
ce din petale-și crește sălbatic fructul rar...

E-o vamă care-ncepe cu păsările toamnei
cînd verdele din trestii îmi urcă-n cîntec iar...

PREMIUL UNIUNII SCRIITORILOR

Mihai Leoveanu

Interludiu

Stau rezemat de umbra unei flori
metropola adoarme pe coline
închid în părul tău ușoare porți
și te întreb din care fruct se vine

o rană albă-n carnea unei punți
doar apele cu maluri de paloare
apropiindu-se neîncetat
și între noi cuvîntul ca un covor de sare

neîmblînzită fuga într-un contur precis
proliferînd infime cortegii de petale
ar trebui să dorm – rotirea mea atunci
poem ar fi golul din punte – o ninsoare

astfel aștept în fiecare seară
cadența zilei urcă dintre ape –
nu pot cuprinde încă zăpada nefirească
și lîngă rană iată genunchii mai aproape...

Nu doarme Domnul Ștefan

Cinci veacuri de pămînt s-au veșnicit la Putna
cinci veacuri de pămînt ascultă țara
moșia n-ar fi toată fără-aceste
cinci veacuri de iubire prin care curge vara

nu doarme Domnul Ștefan, nu dorm plăieșii
încă
nu-ncape cerul mare înaltul chip al lor

ei n-au murit o spunem spre apele ce curg
din munții noștri liberi, din vrerea noastră
sfîntă –
ei sînt pămînt, pămînt în țara lor
și-acest pămînt pe românește cîntă
și-acest pămînt nu e-nghițit de ape
nu-i zguduit de pala moriștelor de vînt
pămîntul românesc mai este viu în țară
pămîntul românesc mai este pe Pămînt

nu doarme România, nu dorm eroii încă
nu dorm cei ce din brazdă trăiesc prin
neamul lor –
ei n-au murit și nimeni vreodată să nu creadă
că-n aste locuri sfinte pămîntu-i migrator

cinci veacuri de pămînt n-au adormit la
Putna
cinci veacuri de credință într-un același gînd

moșia n-ar fi toată și noi fără aceste
cinci veacuri de vecie și românesc pămînt.

Corabia din nori

Și totuși vezi ca mîine voi pleca
să nu întrebi – plecarea n-are nume
va fi poate o zi poate un ceas
poate-o tăcere va spori anume

va fi un mare frig în coapsa lunii
mai dă-mi o pleoapă un sărut o șoaptă
o tresărire – mai aproape încă
voi merge iar cu bruma laolaltă

un furnicar de valuri voi deschide
genunchiul căuta-va iar pămîntul
deasupra se va șterge greu o poartă
și-n templul apei voi păși surpîndu-l

să nu te sperii am mai fost aici
e tot ca o fereastră fără casă
doar Gemenii au mai albit în cer
și-o altă pînză peste scoici e trasă

aceleași ape se clădesc mereu
aceleași alge mi se prind în gene
aceiași pești mă strigă lîngă stînci
m-au cunoscut după aceleași semne

și uite vezi ca mîine voi pleca
să nu rămîi și nici să nu te sperii
ai fi peste o zi peste un ceas
uimire-adăugîndu-se tăcerii

și cine știe poate va veni
să nu întrebi – în ape n-are nume –
va fi poate corabia din nori
ce-n ruga ta va ancora anume.

revista străină

● **EDITURA DE LITERATURĂ** beletristică din Moscova a început tipărirea seriei „Biblioteca clasicilor", care va fi realizată în condiții grafice deosebite. Seria va cuprinde opere din literatura mondială a perioadei considerată „de aur" — secolul XIX. Vor fi editate, de asemenea, opere ale literaturii multinaționale sovietice precum și ale clasicilor literaturii universale din secolul XX. Seria se va tipări timp de 10—12 ani, cîte 10—12 volume pe an. Primele volume vor apărea în 1977.

● **EXPEDIȚIA PALEOLITICĂ** a Institutului de zoologie al Academiei de Științe al R.S.S. Ucrainiene a descoperit în zona Transcarpatică pe malul sting al Tisei, unelte de muncă confecționate din rocă vulcanică de proveniență locală. Depozitul, de o valoare inestimabilă din punctul de vedere al arheologilor, a fost descoperit cu totul întîmplător : lucrînd în cadrul unei cariere, în apropiere de comuna Koroliovo, membrii expediției au găsit un strat aparținînd perioadei cuaternare, la adîncime de 5 metri.

Acoperișuri, iarna

Pe unelte s-au găsit urme evidente că ele au fost folosite de oameni. Acest depozit este cel mai vechi din Europa centrală. S-a emis ipoteza că uneltele ar avea o vechime de aproximativ 500 de mii de ani.

● **CU CEL DE-AL PATRULEA VOLUM** al „Enciclopediei literaturii mondiale", apărut de curînd în editura Akademia din Budapesta, s-au realizat pînă acum aproape 4 000 de pagini din această prețioasă lucrare de referință, la redactarea căreia au contribuit 450 colaboratori unguri și străini. Enciclopedia ar fi trebuit să aibă, conform aprecierilor, 6 volume, însă materialul cules va necesita probabil mai mult de 10 volume.

● **PROFESORUL POLONEZ** Wladyslaw Tatarkiewicz, în vîrstă de 90 de ani, a publicat o nouă lucrare, intitulată „Despre perfecțiune" cuprinzînd o culegere de dizertații-miniaturi, în care a cizelat cu măiestrie înțelepciunea gîndirii cu frumusețea și simplitatea limbajului. Cartea s-a tipărit sub îngrijirea editurii științifice de Stat PWN.

● **ÎN EDITURA GALLIMARD** a apărut de curînd Arbres-poésie de Jacques Prévert. Poemele, datînd din 1956, i-au fost inspirate poetului de desenele evocatoare ale lui Georges Ribemont-Dessaignes. Culegerea este o operă inedită, deoarece nu exista pînă acum decît sub forma unei ediții de lux, publicată în 1967 doar în 215 exemplare. Prezenta ediție cuprinde și 8 ilustrații de Georges Ribemont-Dessaignes.

● **CU OCAZIA ÎMPLINIRII A 100 DE ANI** de la moartea lui George Sand, despre care Charles Maurras spunea că „inima îi prețuia mai mult decît însăși viața, care la rîndul său valora mai mult decît filosofia ei", iar Heinrich Heine considera că era „cel mai mare poet de proză pe care l-au avut vreodată francezii". — editura Grasset a tipărit volumul GEORGE SAND semnat de Francine Mallet, datorită căreia o redescoperim pe această mare romancieră, a cărei inspirație a prilejuit o operă atît de fecundă și originală.

● **SCRIITOAREA POLONEZĂ ZOFIA BYSTRZYCKA** a publicat de curînd romanul intitulat **Contuzia**, despre care mărturisește că i-au trebuit trei ani pentru a-i da forma definitivă. Acest ritm lent se datorează faptului că „Nu este deloc ușor să vorbești despre tine însuți, păstrînd totuși o oarecare distanță, iar „Contuzia" e pentru mine marea încercare de a vedea pînă unde poți merge cînd e vorba să te descrii pe tine însuți".

● **EDITURA ENGLEZĂ THE SCOLAR PRESS** și-a propus reeditarea unora dintre cele mai frumoase cărți clasice tipărite în timpul importantei perioade a cărții ilustrate din ultima jumătate a secolului XIX, în condiții demne de atenția iubitorilor de carte. Volumul de care ne ocupăm, este o culegere a celor mai cunoscute dintre poeziile timpurii ale lui Tennyson, „Moxon's Tennyson 1858" care rămîne un monument al perioadei Victoriene mijlocii a cărții ilustrate. O minunată demonstrație a îndeminării maeștrilor gravurii în lemn, în special a desenului pre-Rafaelit.

sport

Un club vitregit: Rapidul
Și o decepție reînnoită: Răducanu

● Duminică, pe o vreme rea pentru fotbal : burniță, vînt puternic, frig pătrunzător, cele două echipe bucureștene, **Rapid** și **Steaua**, s-au străduit să ne ofere un spectacol agreabil, și se poate spune că au fost momente de fotbal bun, încălzind inimile acelor oameni fără vîrstă care suferă și iubesc cu adevărat fotbalul. Giuleștenii au dorit victoria mult mai mult decît fotbaliștii militari, au luptat mai mult, au alergat pe tot terenul cu ușurință, s-au demarcat, s-au susținut reciproc. În mișcări se observa o prospețime impresionantă, știind să se înfrunte bărbătește cu adversarul. Cele două goluri înscrise de Rișniță și Zalupca sînt rezultatul firesc al jocului mai simplu și mai eficient al jucătorilor de la **Rapid.** Duminică s-a remarcat tînărul fundaș central Zalupca ; deși este la vîrsta junioratului, el promite foarte mult. Are gabarit „depășit", un bun plasament, putere de luptă asemănătoare dinamovistului Sătmăreanu II, știe să atace adversarul cu fentă în momentul cînd acesta are mingea, făcîndu-l să-și piardă atît orientarea cît și balonul. Acestea ar fi ,pe scurt, caracteristicile unui jucător pe care noi îl propunem pentru a fi încercat de antrenorul Octavian Popescu și în viitoarele confruntări.

În cercurile de specialiști circulă zvonul că cel mai vechi club din București nu mai are stadion. Aici, în Giulești, unde s-ar putea spune, pe drept cuvînt, că este capitala fotbalului, aici unde s-au născut și-au jucat Baratki, Marian, Filloti, Stănescu Valentin, Ozon, Dungu, Ion Ionescu, Dumitriu II, Dan Coe, Răducanu, aici, unde zilnic vin copiii, viitorii fotbaliști, să învețe tainele acestui joc minunat dătător de sănătate, ar fi de necrezut ca forurile de specialitate, acei ce răspund de destinul fotbalului giulestean să nu ia o măsură urgentă pentru rezolvarea acestui caz inadmisibil pentru o divizionară A, singura care joacă toate meciurile în deplasare.

Acest club de tradiție în care a existat și există o atmosferă de lucru sănătoasă, chiar de cînd intri pe poarta stadionului, aici, unde există o preocupare deosebită pentru viitorul fotbalului și în special pentru copii și juniori, unde te simți ca acasă, indiferent de unde ai veni, Giulești, Rahova, Ferentari, Dudești, cum bine spunea un spectator cu părul încărunțit. Acești copii care joacă sub culorile clubului nostru sînt ai noștri, copiii noștri, ei vor fi mîndria de mîine a **Rapidului.** Dar unde să-și desfășoare activitatea acești mici fotbaliști dacă și terenul de antrenament propriu-zis a fost desființat. Credem că nu toate soluțiile au fost explorate, că totuși trebuie să existe și o „portiță" de rezolvare a acestui caz, ca echipa să joace într-adevăr pe propriul ei stadion. Pentru că această echipă, care știe să subjuge pe spectatori, care niciodată nu s-a declarat învinsă în fața miilor de simpatizanți, care a știut să vină la masa verde cu sarea și piperul merită să fie ajutați.

★

Răducanu pierde al doilea meci important pentru noi. Portarul național nostru de fotbal are o mare contribuție la primele două goluri pe care selecționata României le-a primit la Praga în ultimul meci cu Cehoslovacia. Înfrîngerea **Sportului Studențesc** de către **Schalke 04** cu 1—0 i se datorează în mare măsură. Executarea penaltiului ca și felul cum a apărat în repriza a doua au contribuit decisiv la înfrîngere. Răducanu continuă să fie, deși un talent mare, o mare decepție.

Discobol

tinerețea clasicilor

inedit

Pagini din jurnalul lui

gala galaction

„Jurnalul" lui Gala Galaction cuprinde nouă masive caiete-manuscris, acoperind o lungă perioadă de timp, de aproape șase decenii, mai precis spus de la 11 septembrie 1898 pînă la 11 ianuarie 1955. Primul volum al „Jurnalului", apărut la Editura Minerva, în 1973, reproduce primele patru caiete-manuscris. Cel de-al doilea volum, care va apare anul viitor, va reproduce, în succesiunea lor, încă trei caiete-manuscris, ilustrînd perioada 16 aprilie 1917 — 18 martie 1947.

Paginile alăturate sînt selectate din perioada anilor 1918—1919, înfățișînd momente și evenimente imediat următoare primului război mondial. Ele sînt edificatoare pentru extraordinara valoare documentară a „Jurnalului" lui Gala Galaction, aducînd imagini vii, autentice din acel timp, transcrise sub impresia trăirii lor directe și reflectînd trăsăturile distincte ale personalității scriitorului.

Teodor Vârgolici

• 1918

După atîta împietrire a împrejurărilor, după atîta soartă nenorocită și după toate jertfele sfîșietoare, de avere, de cinste și de sînge, pe cari le-a făcut neamul nostru, iată ca zidurile negre încep să crape, cerul și zările să izvorască lumină și pe platforme nalte, nalte ! mai nalte decît toate speranțele noastre, să strălucească pentru noi grădini de flori !

12 XI (30 X) 1918, ora 9 1/2 dim. Biblioteca Academiei Române. În acest moment, în dreapta mea, pe balconul Academiei, se desfășoară tricolorul românesc. De ieri încoace, împrejurările și faptele au curs vijelios și au schimbat cu totul fața Capitalei.

Se știa, se simțea că ocupația germană e pe sfîrșite. Înfrîngerea colosului militarist, în Franța de nord și în Belgia, trebuia să propage dezagregarea sufletească și militară în toată lumea care se închina la steaua Germaniei. Au apostaziat, cam în același timp, Bulgaria, Turcia și Austro-Ungaria [...]

Ieri, **11 XI (29 X)** a fost o zi istorică. Cuceritorii noștri, stăpîni asupra noastră de la 6 XII, 1916, au părăsit Bucureștii, retrăgîndu-se spre miazănoapte, — îndeosebi (cît am putut să-mi dau seama) pe șoseaua București—Ploiești. De dimineață, împreună cu Ilenuța, după-amiază, singur, am stat pe o bancă subt teii ruginii și galbeni ai Șoselei și am privit exodul trufașilor de acum doi ani. Am uitat, însă, toată severitatea stăpînirii lor, am uitat toată setea lor uriașă după izvoarele bogăției noastre, am uitat rechizițiunările lor pînă la sînge, am uitat clopotele jăfuite, am uitat pe neamțul beat, care, într-o noapte ploioasă, pe la miezul nopței, mi-a bombardat casa cu noroi — și am văzut în cei ce se retrăgeau, gînditori și tăcuți, pe cei ce se retrăgeau, acum doi ani. [...]

Și mai adînc, am văzut — în cei ce plecau ieri dintre noi, în convoi lent și infinit — pe omul etern, pe fratele nenorocit, de-a pururi amăgit de visuri, de-a pururi înșelat de miragii de cari nu e răspunzător, de-a pururi jucat și dat la fund de soarta ironică și neînțeleasă.

Cîți dintre ei vor mai ajunge în patria depărtată ? Cîți dintre ei n-or fi fost cu tot sufletul împotriva vijeliei blestemate care i-a ridicat de la căminul lor și i-a risipit, peste toată Europa, făcîndu-i odioși tuturor popoarelor !

Aș fi voit să scriu un articol larg, plin de generozitate și de emoțiune, care să înceapă cu pilda acelui curtezan, dușman Sfîntului Ioan Crisostomul, și care ajunge, într-o zi de disgrație imperială, să se refugieze, tremurînd, tocmai în biserica sfîntului patriarh. [...]

Întîmplările de ieri mi-au dat măsura plină a sufletului popular, lăsat să-și sărbătorească, nestînjenit, bucuriile lui, fie cele mai legitime și mai sfinte. [...]

Armatele române, armatele aliate sînt în drum spre București. Aducă-ne cu ele o eră nouă !

Duminică 17 (4) noiembrie. — De o săptămînă de cînd Bucureștii, împodobiți cu steaguri românești, franțuzești și anglo-americane, așteaptă arătarea și intrarea aliaților. Pînă azi, nici aliații nici românii nu s-au ivit de nicăieri. Am trecut prin zile destul de neliniștite și de asemănătoare celor din noiembrie 1916. Acum vreo cinci zile, bubuitul tunului, nu prea departe de București, ne-a readus în inimă umbrele și spaimele de acum doi ani... Iar trece fiara prin preajma noastră !... Pe urmă, nu s-a mai auzit nimic. Am rămas izolați de tot restul pămîntului, între germanii pe cari îi presupunem că fug spre nord și între aliații, așteptați de la sud. Svonuri de lupte depărtate, spre Giurgiu, spre Buzău... au trecut din gură în gură, fără nici o confirmare, pînă azi. [...]

De vreo două luni încoace, literatura și ziaristica română au pierdut, rînd pe rînd pe Steuerman-Rodion, pe vulgarizatorul Anestin, pe criticul N. Apostolescu și în ultimul moment pe ziaristul-literat Caion, conducătorul ziarului „Cronicarul".

Nu-l cunoșteam pe Caion decît de vreun an. Deși celebru de pe vremea procesului cu Caragiale, nu-l întîlnisem față în față mai înainte de război. Începînd să publice „Cronicarul", m-a rugat să-i dau și eu sprijinul meu și să tipăresc în ziarul lui, măcar cîte o cronică, la 2—3 săptămîni. Am făcut cum m-a rugat și i-am dat vreo cinci articole-cronici... Mobilizarea, începută odată cu plecarea germanilor, a încurcat și a tăiat firele cari prinseseră a se reface și a se drege. „Cronicarul" n-a mai apărut, iar directorul lui muri alaltăieri, fără de veste.

Astăzi, 17/30 noiembrie, am rătăcit prin oraș, după multele și etern neterminatele mele treburi, privind lucrările de împodobire, pe soldații aliați și cernutul cenușiu al ploii. Am trecut, într-un moment, pe lîngă statuia lui Mihai Viteazu. În zile triste, depărtate, pe cînd bietul Mihai fusese jefuit de tunuri și de orice cununi, mă opream uneori și priveam pe singuraticul erou, cu inima strînsă. În spate era „Militaerverwaltung", în față, în palatul Universității, tot „Militaerverwaltung", iar pe de lături, unguri, turci, bulgari și imperiali de două feluri. Și priveam pe bietul vodă românesc, strîmtorat și părăsit, pe calul lui de bronz, ca odinioară, la Turda, în dimineața criminală... Și, iată, lucru minunat, și iată jocul de necrezut al sorților ! Azi, Mihai se înalță falnic dintr-un răzor întreg de flori. Cununi de crizanteme atîrnă încă o dată la oblîncu-i ; stîlpi uriași, încinși cu flori, stau în cele patru colțuri ale statuiei, și gestul vitejesc și dezrobitor se ridică pînă la deplina izbîndă, pînă la visul visat, dar necrezut !

— **În ziua de 13 decembrie,** am întîlnit la răspîntia Buzești—Berzei—Griviței un convoi lung și negru de muncitori manifestanți. Copii, femei, oameni în puterea anilor și bătrîni defilau tăcuți și plini de gînduri, înspre Calea Victoriei. M-a impresionat această armată a foametei într-un chip neșters, cum nu m-a impresionat nici una din armatele combatante, văzute pînă acum. Iată o armată nouă ! Și lipsa ei de arme e particularitatea cea mai impunătoare pe care ne-o prezintă !

Peste cîteva ore (seara pe la 7) aud într-un magazin, unde tîrguiam, că, în piața Teatrului, trupele au tras cu mitraliera asupra muncitorilor. Au urmat arestări, anchete pe cari nu le știe nimeni, și o tăcere grozavă, căci deasupra evenimentelor acestei zile guvernul a crezut de cuviință să prăvălească o piatră de mormînt. Vecinica greșală a stăpînitorilor ! Va veni o zi cînd cei împușcați în stradă vor învia răzbunători, cînd nedreptatea făcută va arde ca focul și cînd paharul răsplătitilor se va vărsa înfricoșat, ca paharele din Apocalipsă.

• 1919

În ziua de 4 ianuarie am petrecut cîteva ore în tovărășia amicului N. D. Cocea. S-a înapoiat în București de vreo lună-două, și ne-am mai văzut o dată, dar mai mult în treacăt. Revăd totdeauna cu mare interes pe acest om atît de complicat, atît de greu de definit și atît de amestecat în viața mea. Primul lucru pe care l-am simțit și-l simt totdeauna în sufletul meu, ori de cîte ori mă întîlnesc cu Cocea, este permanența prieteniei mele pentru el, plutind, inalterabilă, peste toate cîte știu sau am gîndit despre el, ca un untdelemn în veci suprafluid, pe apele suspecte dintr-un canal.

De ce omul acesta mi-este mai drag decît Arghezi, ori decît Duca ? Moralmente, este inferior și unuia și altuia, în înțelesul că nu poți să pui mult temei pe ideile, pe hotărîrile și pe jurămintele lui ; Arghezi nu va uita prea curînd o făgăduință dată. Duca, deși prin temperament panglicar politic, are laturi precise și oneste, în poligonul său sufletesc. Cocea nu e decît un torent capricios, infinit de variabil, mai presus de obligații și de răspunderi, pe care nu poți să arunci nici o plută, nu poți să îmbarci nici o speranță.

Și cu toate acestea, Cocea nu ridică, în sufletu-ți, nici un nor, nu te îngheață și nu te zbîrlește cu gînduri rele ! Nu te superi pe el niciodată, nu-ți vine să-i ceri nici o socoteală și un ceas de convorbire cu el e totdeauna un incident agreabil.

Deci, în ziua de 4 ianuarie l-am găsit pe Cocea în otelul unde locuiește provizoriu — pînă ce își va înfiripa la loc casa-i risipită de nemți — și cînd a venit ora prînzului i-am propus să luăm masa împreună. Știam de la el mai multe lucruri, povestite într-o întîlnire anterioară, fapte și impresii adunate din Rusia revoluționară. E păcat că omul acesta n-a avut în el și un spectator atent, la peripețiile și aventurile de tot soiul cari țes viața lui deșucheată și torențială. Ce jurnal extraordinar ne-ar fi lăsat Cocea, dacă ar fi avut, din cînd în cînd, răbdare să privească, cu condeiul în mînă, galopul zilelor lui.

[...] Am uitat să povestesc că tot în ziua de 4 ianuarie, după ce am prînzit cu Cocea, am aflat că în după-amiaza aceea, amicii noștri Arghezi, D. Teodorescu, Herz și toți ceilalți ziariști arestați vor fi transportați, de la otelul unde erau consemnați, la închisoarea Văcărești. Fără zăbavă, am alergat la otel, să fim de față la strămutarea lor și să îmbărbătăm pe cei întristați. Firește, nu prea e desfătător să pornești la Văcărești, nici măcar în trăsură și cu sentinela pe capră ! Eu, însă, cred că aș fi suportat încercarea cu mai mult stoicism... În definitiv, ocaziunea nu e pierdută și n-ar fi nici o minune să mă pomenesc și eu în vilegiatură, la Văcărești. Bieții gazetari ! s-au dus cu capul în piept și făcînd amare reflexiuni asupra libertăților și dreptăților din țara noastră.

[...] — Printre socialiștii samavolnic arestați la 13 decembrie a fost și I. C. Frimu. Nu pentru că luase parte la manifestație, ci fiindcă stînd acasă, cugetase sau plănuise lucruri criminale, împotriva neprihănitei noastre burghezii stăpînitoare. Frimu și ceilalți arestați au fost sălbatic bătuți în beciurile poliției, atît de sălbatic, atît de fioros, că vreo cîțiva dintre ei sînt în ceasul morții. Frimu, mai slab sau mai rău bătut, a și murit. Moartea lui a produs oarecare impresiune, dar destul de palidă. [...] Sînt încredințat, însă, că mînia care astăzi dormitează se va trezi vijelioasă, într-o zi apropiată. Totul în această societate oligarhică e înveninat și putred. Ce ne mai trebuie ? Cîțiva martiri, cîțiva apostoli, înjunghiați pe movila infamiilor noastre, și focul cerului și furtuna nimicirilor vor izbi în noi, ca în criminalii din vremurile biblice !

—În fiecare dimineață, înainte de ora șase, sar din pat (în odăița mea de sus, totdeauna rece), mă îmbrac cu paltonul peste zdrențele mele de haine și alerg la centrul de piine no. 25, ca să iau cele șase rații, adică cele trei pîini, legiferate pe cartela mea. E frig, bate vîntul, zăpada se topește, ghetele-mi sînt sparte... dar trebuie să ridic de la centru cele trei pîinișoare. Atîta, însă, nu ar fi prea mult. Trebuie, în fiecare dimineață, să aștept în șir cu toată lumea pînă să-mi vină rîndul la ferestruică. Sînt triste și instructive aceste imersiuni în apele vulgului românesc. Auzi vorbe, observații, lucruri petrecute cari sînt caracteristice vremilor venite peste noi. Suspinul e greu în piepturile tuturor ; rația de pîine e cu totul insuficientă și kilogramul de mălai a ajuns într-un moment — cînd se dădea numai un sfert de pîine — 6, 7, 8, și 9 lei.

[...] Tovarășii mei de pedeapsă vorbesc între ei. O cumătră cu broboadă povestește ce-a văzut ieri, la înmormîntarea lui Frimu... „Dricul era roșu... coșciugul era roșu... Potop de lume, dar fără popă... La cimitir, au vorbit vrea cîțiva... În loc de cruce, i-au pus la căpătîi un stîlp roșu...". Cine a fost Frimu ? Mai nimeni nu știe bine ?... „A fost un timplar, dar era socialist ! Își punea pielea pentru alții... Atîta pagubă ! Era socialist pentru punga lui !...".

Această judecată neroadă, rostită asupra unui om atît de cinstit și de idealist, mă mîhnește ca o mică nenorocire personală. [...] Poți să și mori pentru dreptate și poți să-ți dai viața pentru oropsiții și înjosiții neamului tău. Ce folos ! acești înjosiți, acești oropsiți nu vor înțelege nimic din jertfa-ți sfîntă și pe mormîntul tău își vor scrie recunoștința ca păsările cerului și ca vacile lui Faraon !

15/28 februarie. — Societatea comunală a locuințelor ieftine mă somează să-i plătesc suma de lei 4 600, plus procente și cheltuieli de somație, adică nu știu cîte rate, pe cari le datoresc, din iulie 1916, pentru casa unde-mi duc zilele. Mă nimerește bine. Ne-am rugat de cîteva ori, de această societate, să nu ne mai ceară, așa teanc, tot ce-i sîntem datori pe trecut, ci să răsfrîngă datoria asupra viitorului și să ne majoreze rata lunară de pînă aci. Dar n-am fost ascultați. Cu toate acestea, a plăti, dintr-o dată, 4 600 de lei, e o monstruozitate pe care o recunoaște chiar doctorul Costinescu. Mărturisesc că doctorul s-a arătat îngăduitor. Fie că i-a păsat puțin și de mine, fie că a voit să-i fie plăcut lui Cocea — înfățișătorul meu — dr. Costinescu a primit să fărîmițeze datoria și să mi-o ceară în doze raționale, de aci înainte, lîngă rata lunară obligatorie.

19 februarie 1919. Am fost cu Cocea la Curtea Marțială, ca să vedem pe amicii noștri Arghezi și ceilalți, în preziua deschiderii procesului ziariștilor. Erau acolo — amestecați, și în așteptarea bunelor capricii ale instruitorilor, — socialiști, delicvenți ordinari, bănuiți, ziariști și un fost magistrat superior, amicul Pop Șerbănescu. Impresia pe care ți-o făcea această instituție de răzbunare era grea inimei. Ceva mincinos și monstruos părea că susține provizoriu toată clădirea aceea cu caturi multe. Visători și luptători, ca Ilie Moscovici și Cristescu, alături de marele talent Tudor Arghezi, și Arghezi alături de cine știe ce umilă gospodină germană, pîrîtă de crime împotriva poporului român.

— Cocea, să plecăm mai curînd de aici ! Mi se pare că o mînă nevăzută și — de data aceasta — dumnezeesc justițiară pregătește colo jos, în beciuri, mașina ispășitoare, care să arunce în aer această casă prezumțioasă și malefică !

[...] **În ziua de 27 februarie,** ducîndu-mă iar pe la Curtea Marțială, împreună cu Cocea, ca să mai vedem și să dăm curaj amicilor noștri ziariști, am avut prilejul să vorbesc cu Ion Slavici. Odată de mult, la un ospăț de gală al scriitorilor români ,făcusem cunoștință cu el, dar în urmă, crezînd că m-a uitat, am făcut grașala să nu-l recunosc, cînd ne mai întîlneam. Slavici are, însă, un ochi de vultur. A observat cu tristețe greșala mea și i-a dat o interpretare cu totul inexactă. S-a plîns unui amic comun : „— De ce mă ocolește Galaction ? Am fost și eu cineva, sînt și eu cineva...". Am rămas rușinat și umilit... Bietul bătrîn ! A putut prea bine să creadă că-l ocolesc... Ce nătărău am fost ! Trebuia să-mi fac datoria de frate mai mic — mult mai mic — și să-l salut...

Am reparat cu prisos greșala aceasta. M-am plimbat cu bătrînul vultur aproape o oră, în sus și în jos pe cheiul Dîmboviței, prin fața Circului Sidoli, adică prin fața otelului interlop, în care patria recunoscătoare îl ține azi închis pe Slavici. Are peste 70 de ani bătrînul, dar e și astăzi întreg și vede ca la 40 și 50 de ani. Am citit în ziare depoziția clară și categorică pe care a făcut-o înaintea Curții Marțiale. A vorbit pe șleau, a vorbit cu măreție, a vorbit de pe piedestalul celor peste patruzeci de ani de luptă, pentru convingerile lui și azi aceleași. Prin viu grai, mi-a dat un rezumat rapid și sugestiv al declarațiilor lui, înaintea instanței nefirești și incapabile să-l înțeleagă.

6 martie. — Îl petrec pînă la locașul cel de veci pe sărmanul Locusteanu. Fiindcă sînt rău îmbrăcat, n-am putut să stau prea aproape, în preajma nefericitului prieten. Fiindcă sînt mai sărac ca totdeauna, n-am putut să las nici un mănunchi de flori, în sicriul lui... Am făcut ceea ce puteam să fac, l-am însoțit pînă la groapă și acolo i-am dat, pe frunte, sărutarea cea din urmă cu care pleacă dintre noi.

Ce soartă jalnică ! Cine s-ar mai fi așteptat și la acest deznodămînt ! Muzicuța să înșele și să lase pe bărbatul adorat, pe frumosul elev de la Conservator, pe Locusteanu, cel ce zicea atît de bine pe El-Zorab !

Îl întîlnisem pe Locusteanu, curînd după revenirea lui din Chișinău. Îmi povestise, scurt, norocul de la **România,** 60 000 de lei cîștigați la acest ziar, apoi copilăria să se lase ispitit la joc de cărți, pierderea banilor și încercarea cu restaurantul, la Chișinău. Acolo, alte încurcături, tovarăși de rea credință și lichidarea. Și acum venea în București, sărac precum plecase, fără altă perspectivă decît un nou ziar...

Și ziarul apăruse, tot **România,** din zilele mănoase, dar în condițiile slabe bucureștene. O singură dată îl văzusem pe Locusteanu, după marile evenimente, și — înainte de evenimente — îl văzusem, ultima oară, la înmormîntarea neuitatului Constantin Radovici. Și deodată, vestea : Locusteanu și-a zburat creerii !

Sfîrșitul acesta tragic nu mă miră prea mult. Locusteanu avea în el ceva vehement și sinistru care neliniștea, cînd îl judecai mai de aproape. Dar mă miră infidelitatea Muzicuței ! I-am văzut atît de uniți, atît de mulțumiți, atît de potriviți unul altuia !

Cu Locusteanu am venit în amicală apropiere în vremea secretariatului de la revista **Flacăra.** Recunosc că Locusteanu a fost factor determinant, în activitatea mea literară, la această revistă. Fără prietenia lui măgulitoare și insistentă, n-aș fi colaborat cu atîta asiduitate. Tot stăruințelor lui Locusteanu datoresc studiul asupra lui Eminescu. Eram adeseori în casa lui și la masa lui. Muzicuța era gospodina ideală. Ageră și pricepută pînă la pregătirea mesei, artistă și zeiță după masă, în orele de reverie și de prietenie cu bărbatul. Mărturisesc că invidiam pe bietul meu prieten !

literatură comparată și istorie culturală

Ritmul viu în care se îmbogățește tezaurul cunoștințelor noastre, ca și schimbul intens de informații nu rămîn fără de consecințe imediate asupra activității intelectuale de durată din zilele noastre. Pentru a analiza, a desprinde concluzii și a explica fenomene, am împărțit cîmpul de activitate ale inteligenței în sectoare, l-am disciplinat și am organizat, ca urmare, discipline. Dar iată că noi date despre lumea în care trăim, fie din domeniul existenței sociale, fie din domeniul ideilor și al fabulației, ne îndeamnă să revedem scheme de gîndire și să ne punem problema dacă nu ar trebui să disciplinăm altfel activitatea noastră intelectuală. Asemenea indicații se fac resimțite în multe domenii, dar, mai ales, în cele în care discipline diverse se întîlnesc, chemate fiind de imperativele comparării. Aducem pe scenă două personaje, unul plămădit de Shakespeare, celălalt de Dürrenmatt, referirile la fundalul istoric se impun, așa cum apar strict necesare prezentările de elemente esențiale din „climatul intelectual" al fiecărei epoci. Ce va face, în asemenea condiții, specialistul în textologie sau în perioada care, pentru el, se deschide clar în 1564 și se încheie în 1616, între limitele vieții marelui Will ? Mai mult ca sigur că va enumera elemente spre beneficiul ascultătorului invitat să le aseze cum poate. Dar gînditorul care sare peste realitățile trăite pentru a sesiza „inefabilul" ? Va construi sisteme și scheme uluitoare, a căror sclipire se va stinge odată cu căderea serii.

Discuțiile specialiștilor în literatura comparată pun adeseori în lumină faptul că domeniul trasat convențional, pentru a explora și a reconstrui, se deplasează cînd spre mare, cînd spre munte. Nu deducem acest fapt din comunicările profesorilor veniți din depărtări și siliți să justifice stipendiile primite cu un program în care figurează numele lor, nici din expunerile care lasă impresia că specialistul a luat un congres drept altul sau că a dorit să încurajeze pe ascultători, să contemple privelîștea desenată pe ferestre. Ceea ce a fost denumit drept un moment de „criză" a literaturii comparate sau drept o fază de „creștere" este, tot mai evident, un semn al zilelor noastre, al restructurărilor pe care deplasările dintr-un domeniu de frontieră le pun în relief.

Temele celui de-al VIII-lea Congres al Asociației Internaționale de Literatură Comparată, care a avut loc la Budapesta, între 12—17 august, au fost, fără îndoială, bine alese pentru o dezbatere susținută, așa cum prezenta unor specialiști de prestigiu a animat schimbul de opinii. Un mare procent, însă, de comunicări axate pe aspecte metodologice sau pur teoretice, fără referiri la variate fenomene literare, a creat dificultăți evidente organizatorilor care au alăturat prezentări din domeniul istoriei unor analize stilistice sau au distribuit în ședințe diferite comunicări pe teme asemănătoare. Atenția a fost, în asemenea condiții, atrasă spre aspecte secundare, în repetate rînduri, dar a știut să se concentreze asupra unor chestiuni de deosebită importanță, datorită unor ședințe dense, în care contribuția specialiștilor români a fost remarcabilă.

S-a discutat despre trei mari mutații în literaturile europene — Renașterea, epoca Luminilor, începutul secolului XX, despre apariția unor noi literaturi naționale, în zilele noastre, despre contribuiile istoricilor, lingviștilor, sociologilor etc. la îmbogățirea și definirea literaturii comparate. Despre inovația pe care a constituit-o apariția literaturii platonizante în epoca Renașterii a vorbit Zoe Dumitrescu-Bușulenga, despre umanism vorbind I. C. Chițimia, în timp ce Ion Zamfirescu și Paul Cornea au contribuit la dezbaterile asupra epocii Luminilor, ultimul propunînd o mai atentă cercetare a modului în care ideologia iluministă s-a degajat din structuri mentale de o mare varietate în societățile continentului nostru. Despre avantgardă au prezentat comunicări Mihai Novicov, Dan Grigorescu și Adrian Marino care a îmbrățișat fenomenul în ansamblu. O ședință plenară, condusă de profesorul de la Sorbona, J. Voisine, a introdus în discuție prețioase elemente utile sistematizării prin comunicările lui Claudio Guillen, despre conceptul de mutație în istoria literară, Robert Weimann, despre preschimbările intervenite în proza și dramaturgia Renașterii, Roland Mortier, despre tradiție și inovație în epoca Luminilor, S. Satonski, despre problematica realismului în secolul nostru.

mapamond

S-a discutat despre noi domenii ale literaturii comparate și despre noi metode în ședințele în care au prezentat considerații interesante specialiști ca R. Tronsson, D. Turișin sau Al. Dima, N. Balotă conducînd o dezbatere de stilistică comparată. Silvian Iosifescu, participînd la o dezbatere despre semn, limbă și literatură, iar autorul acestor rînduri prezentînd o comunicare despre modelele de umanitate desprinse din operele literare din epoca dintre Renaștere și Lumini. O recapitulare a tendințelor recent apărute în literatura comparată și o schițare a unor direcții de cercetare și-a propus să le înfățișeze ședința prezidată de Rita Schober și în cadrul căreia au vorbit Henry H. H. Remak, René Wellek, Istvan Soter și André M. Rousseau.

Cu siguranță că satisfacțiile participanților români nu s-au limitat numai la discuțiile pe care le-au provocat comunicările lor : ecoul înregistrat de numerele speciale ale publicațiilor în limbi străine „Synthesis" și „Cahiers roumains d'études littéraires", consultate intens la expoziția din incinta Academiei de științe maghiare, unde s-au ținut ședințele, a fost extrem de favorabil, un deosebit interes manifestîndu-se și pentru cărțile în limba română și pentru numărul special din „Revista de istorie și teorie literară". Despre comparatismul din țara noastră studii și ample prezentări puteau fi citite, la aceeași expoziție, în revista maghiară „Helikon", 2/1975, în revista bulgară „Etudes balkaniques", 1/1976, în „Revue de littérature comparée", 3/1976, în „Yearbook of Comparative and General Literature", 1976, unde un bilanț al activității din domeniul literaturii comparate, în cîteva țări din lume, îngloba și România. În noul Comitet executiv al Asociației Internaționale, reprezentanta țării noastre, Zoe Dumitrescu-Bușulenga a fost realeasă, prin votul secret al adunării generale.

Congresul de la Budapesta s-a deschis cu un concert ; cuvintele de bun venit rostite de organizatorul Congresului, György Vajda, au fost urmate de frazele înțelese de toți ale muzicii. Coardele instrumentelor au pus în lucrare memoria, pentru a readuce în actualitate experiențe exemplare din trecut. Nu întîmplător cineva cita cazul unei casierițe care, alături de mașina electrică defectă, se chinuia să adune 16+16. Universul nostru intelectual este mult mai bogat decît îl bănuim în viața cotidiană ; are profunzimile gîndului depănat în bazinul mediteranean și amplitudinea năzuințelor strigate pe Anzi, pe continentul negru sau în Asia. Operele care au acționat asupra oamenilor și care exprimă idei și sentimente în diverse colțuri ale lumii nu vin, însă, direct la noi, ci prin învelișuri pe care le știe destăinui istoria mentalităților. Literatura comparată trebuie să se îmbine cu istoria culturală, remarca în cuvîntul de încheiere al Congresului, Bela Kopeczi. Or, din această îmbinare, într-un răstimp în care cunoștințele se sistematizează, poate va apare un nou domeniu de activitate, care nu se va opri la învelișuri — măsurînd lungimea frazelor și amplitudinea fonilor — ci va înlesni fiecăruia să se regăsească pe sine și să se îmbogățească, într-un patrimoniu al culturii universale care va vorbi despre toți și despre fiecare, despre năzuințele fiecărui popor și despre demnitatea umană.

Alexandru Duțu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

L

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XIX
44
(757)
Sîmbătă
30 octombrie
1976
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Necesitatea cunoașterii

Este deja bine cunoscut că arta își are ca obiect de reflectare specifică realitatea raportată la om. Dar dacă în cadrul discursului teoretic privind cultura, arta în general și, în special, literatura, acest fapt este aproape unanim recunoscut, realitatea nu-l confirmă cu consecvență și deosebită convingere. Departe de a fi vorba despre o disjuncție flagrantă, totuși, unele aspecte adiacente se cer discutate și luăm ca punct de reper un recent colocviu al revistei „Luceafărul".

În gîndirea lui Marx creația culturală își găsește originea în istoria și existența concretă a omului ca ființă socială activă. Dacă ne referim acum la aceia care azi, în țara noastră, sunt creatorii tuturor bunurilor materiale și edificatorii unei noi orînduiri sociale, a te întreba dacă muncitorul și țăranul pot deveni personaje fundamentale ale prozei românești contemporane înseamnă a nu avea acces la o elementară și necesară înțelegere. Înseamnă a nu cunoaște trăsăturile definitorii, spirituale și etice, ale oamenilor muncii pe care societatea socialistă își propune să le cultive permanent. Reprezentînd unitatea dintre cultura materială și spirituală, acești oameni sunt animați de idealurile cele mai înalte, își trăiesc viața cu pasiune și dăruire în intransigentul spirit al dreptății, libertății și adevărului. Firește sunt și excepțiile acelora care, refugiindu-se într-un climat ori mediu pasiv și relativ lipsit de efecte de perspectivă, vor fi puțin afectați de desiluzii sau fenomene de distorsiune.

Și totuși în pofida multiplelor și profundelor mutații care au survenit în viața neamului nostru în ultimele decenii pe plan politic, social ,economic etc., mutații în geneza cărora acești oameni au fost implicați conștient, ei fiind adevărații ambasadori și protagoniști ai revoluției socialiste, literatura noastră actuală s-a dovedit a fi prea puțin ecoul acestor frămîntări și fizionomii. De ce ? În prea puțina reflectare a omului muncii în literatură s-ar putea invoca, cu sens peiorativ, așa-zisa lui simplitate ? Nicidecum. Dimpotrivă, pe o perioadă îndeajuns de lungă, muncitorul și țăranul au dat dovadă de un bun simț remarcabil, de o înțelepciune adesea uluitoare, de ideație, afectivitate și voință. Doar pudoarea sau refuzul exhibiției i-au împiedicat de la a-și „etala" maturitatea, profunzimea sau fermitatea.

Cred că explicația rezidă într-o prea mică cunoaștere a eroului, a structurii lui intrinseci, a muncii pe care o depune și a desfășurării vieții lui. Logic, în urma unei asemenea ipoteze, survine o altă legitimă întrebare: de unde această necunoaștere cu atît mai puțin explicabilă cu cît nu puțini dintre scriitorii noștri de azi provin tocmai din familii de muncitori sau țărani. Răspunsul adevărat ni-l oferă filosofia marxistă a culturii care susține și demonstrează că activitatea de cunoaștere reprezintă o premisă necesară, indispensabilă și totodată un element constitutiv în orice act de cultură.

Că născindu-ne în familia unui muncitor sau țăran am cunoscut îndeaproape o asemenea existență este adevărat; dar de aici și pînă la a pretinde că o cunoaștem în întregime este prea mult, deoarece mediul cîndva știut a suferit modificări radicale și vertiginoase. Acele romane cu adevărat izbutite, avînd drept personaj principal omul muncii, aparțin acelor autori care, aș zice, printr-un adevărat har au păstrat legături permanente cu obîrșia lor. În absența unor asemenea legături scriitorii care și-au propus demersuri similare în aceeași arie tematică au eșuat întocmai lui Anteu care, ridicat în aer, pierzindu-și contactul cu mama lui, pămîntul, a putut fi ucis cu ușurință. Astfel personajul era doar în intenție natural însă devenea convențional, transfigurarea artistică fiind imposibilă, recurgîndu-se la scheme, vulgarizare, pitoresc gratuit și grotesc, extravaganță, falsă recuzită și altele. Totul din pricina necunoașterii în intimitate a eroului, a dilemelor și dramelor lui dar și a opțiunilor și exultanțelor sale.

Și, printre alte motive care se constituie ca impedimente în reușita realizării unei adevărate opere literare inspirate din viața muncitorilor și țăranilor noștri este și curajul de a aborda, în toată complexitatea ei, o asemenea temă. Or, de la înaltul forum al Congresului educației politice și al culturii socialiste s-a afirmat limpede: „Avem nevoie de o literatură și

Nicolae Damian

Continuare în pag. a 2-a

Georgeta Năpăruș : „Culesul"

ECOURI

Comunistul de omenie, personajul timpului nostru

Dintotdeauna, cu alte cuvinte din primele clipe care au început să numere treptele existenței sale istorice, între virtuțile de căpetenie ale poporului român omenia a fost și a rămas un adevărat titlu de mîndrie. Alături de celelalte trăsături de caracter care îi plămădesc profilul moral — și poate mai degrabă contopindu-le într-o singură noțiune fundamentală — omenia a însoțit fără dezmințire viața de toate zilele a omului născut pe aceste meleaguri, călăuzindu-i de fapt întreaga existență ca un principiu inseparabil de ființa sa. Așa încît și astăzi, cînd spunem că românul este un om de omenie, înțelegem prin aceasta nu un simplu mod de comportare într-o împrejurare sau alta, nici o recomandare pedagogic inserată într-un manual al bunelor maniere, ci o adevărată concepție de muncă și de viață, zidită la însăși temelia filozofiei sale spirituale.

Valențele profund educative ale conceptului amintit și sensurile sale de o inepuizabilă bogăție de simboluri sînt, cu siguranță, îndeajuns de cunoscute. Ceea ce merită totuși să fie încă o dată reliefat, cu insistența cu care repetăm că și cunoștințele elementare se cuvine să treacă printr-o împrospătare periodică, este procesul de îmbogățire pe care îl traversează de mai multă vreme conceptul clasic; acel proces devenit o coordonată esențială a epocii noastre socialiste și datorită căruia noțiunile tradiționale își descoperă noi teritorii de manifestare, ridicînd la cote tot mai înalte propria lor existență seculară. Meritul de a fi semnalat cel dintîi prezența fenomenului respectiv, ca și direcțiile evoluției sale ulterioare, îi revine celui ce era cel mai în drept s-o facă, celui ce are deplina autoritate morală în acest sens, pentru că este el însuși un adevărat om de omenie, bucurîndu-se de dragostea și respectul pe care poporul nostru le-a acordat dintotdeauna celor mai buni fii ai săi. În încheierea plenarei din 3—5 noiembrie 1971 a C.C. al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea : **«Să facem din zicala românească „a fi om de omenie" o zicală nouă : „a fi comunist de omenie"».** Iar ceva mai recent, la ședința de deschidere a Congresului al X-lea al U.T.C., revenea asupra aceleiași probleme, adăugînd : **„În spiritul străvechilor virtuți de dreptate și omenie ale poporului român este necesar ca tinerii comuniști să devină adevărați comuniști de omenie, punînd toată viața și munca lor în slujba oamenilor, fericirii lor, în slujba egalității și dreptății sociale".**

Ce ar însemna, așadar, această zicală și implicit îndemnul de a fi **comuniști de omenie ?** Trebuie precizat în primul rînd că noua expresie are puncte de sprijin solide în solul atît de mănos al proverbelor și zicătorilor noastre populare. Ea nu face decît (și acest **decît** este impropriu folosit aici) să ducă mai departe, pre-

D. Matală

Continuare în pag. a 3-a

ecouri

● **ÎN PAGINA A 3-A**
● **Ecouri la colocviile revistei noastre** ● **„SINTEZA CRITICĂ — ACT DE MATURITATE AL ISTORIEI LITERARE"** și ● **„OMUL MUNCII, EROU AL LITERATURII"**, semnate de ● **Nicolae Balotă,** ● **Artur Silvestri,** ● **Marian Vasile** și ● **Viorel Știrbu.**

Toamna

Noul an după calendarele vechi începe toamna. Cînd natura încetează, începe povestea omului. Abia după ce natura și-a împlinit rodnicia, după ce darurile pămîntului il puneau la adăpost pe om de grijile zilnice, după ce grîul era măcinat și vita trecută prin teasc, omul intra în vatra casei lui, devenea ființă vorbitoare, fiul logosului începea să-și depene amintirile pe fusul de os al cuvîntului. Se adeverea în acest fel natura mai veche de zile ca omul, cea care trebuie să-și fi împlinit lucrarea în ceasul apariției plenare a ieșirii acestuia din copilăria primăvăratecă. Natura îl întîmpina pe om cu un cosmos plenar, cu o rînduială adeverită de nicie. Fructele coapte luminau în nopți, mireasma pîinii și a vinului îmbălsămau drumurile, omul era poftit să-și afle sălaș, să se hotărască într-un loc, într-o vatră, să-și înceapă viețuirea în vederea unei Patrii.

Cîtă vreme natura doarme, omul privegheză, își aduce roada vegherii sale de împlinirea căreia depinde deșteptarea într-un semn mai adînc a primăverii viitoare.

Semințele s-au făcut pîine care-l întărește pe om, oliva a devenit ulei care luminează ochii,

jurnal de poet

strugurii aduc veselia vinului must în inima omului. Natura își găsește odihna în bucuria omului, jertfa ei întărindu-l pe om, prin ardoarea acestuia e transfigurată în cuvînt și înaripărea lui o transmite uranică mai departe.

Pe drept cuvînt toamna este anotimpul poeziei. Cuvintele sînt culese din natură și trecute prin teascul transfigurării, devin puterea logosului, din ocrotitoarele naturi devine păstorul ființei omenești.

În acest fel întregul an este în floare, mireasma se revarsă continuu îmbălsămînd universul iar pămîntul se află mereu în brațele fericirii unui răspuns ce păstrează inima omului în rînduiala unei statornice nădăjduiri.

Din aceste pricini arta nu-i sbucium în primul rînd ci insenînare și liniștire și împăcare, cum spunea Bach. Tocmai pentru că ea nu începe lumea ci o continuă, ea nu e creatoare ci păstrătoarea unei rînduieli de-o inepuizabilă frumusețe și adevăr. Prețul nu-i tunet și vijelie, nu-i natură, ci transfigurarea naturii care înseamnă grai esențializat și liniște ca ochiul văzător al oceanului adîncurilor.

Ioan Alexandru

Efigii intime

Imaginile puternice pe care versul lui Eugen Jebeleanu le-a trecut mereu în panorama impunătoare nu au avut cum să anunțe poezia mișcată de un atît de pur sentiment în volumul **Elegie pentru floarea secerată,** mai în urmă într-un întreg ciclu din **Hanibal, Răul pe obraz.** Pentru ochiul obișnuit să îl zărească pe poet mereu în agora, prezența pasională în actualitate, noua efigie a putut fi, la început, surprinzătoare. Surprinzătoare, totuși, mai ales cît să provoace o frază de bun efect retoric, spre a semnala în mișcarea aluvionară a poeziei lui Eugen Jebeleanu cîteva insule inclinate meditației, interogațiilor intime, erosului. În fond, se cerea doar o observație elementară : imagismul din **Inimi sub săbii,** umoarea sarcastică și unele tehnici expresioniste relevabile în **Cîntecele regilor de jos,** pot fi regăsite în poemele ciclului **Parabole civile** din **Hanibal,** mai înainte în **Surisul Hiroshimei. Cîntece împotriva morții.** Atîta vreme cît cel care oficiază în poezie este omul social, între o etapă și alta a creației lui Eugen Jebeleanu, transmiterea de materii lirice se face firesc. Diferită, intrucîtva, este numai „formula" care le integrează. Elegiilor, însă, nu le poate fi stabilită ascendența literară. Substanța lor vine din biografie, din experiență intimă și chiar dacă nu sînt lipsite de o anume intenție estetică, de o foarte fină, chiar, armătură conceptuală, valoarea lor este dată în primul rînd de felul în care descoperă o tărîe autentic dramatică, în afara oricăror intenții de literaturizare sentimentul timpului, presimțirea unei situații ineluctabile, senzația pierderii, a risipirii de sine.

Personajele, măștile pe care poezia lui Eugen Jebeleanu le-a putut împrumuta pînă la această dată, sînt date aproape cu totul la o parte, ori înlocuite cu altele. Se impune, mai ales, o confesiune cu voce înceată, un monolog repetat obsesiv : „Să povestesc amintiri despre tine..." Destrămarea cuplului, moartea partenerei de viață, aduc după ele descoperirea acțiunii dizolvante a timpului, a vîrstelor biologice, senzația depărtării de realitatea imediată, singurătatea, o foarte acută reprezentare a „vidului nesimbolic" ; în compensație, apare nostalgia existenței domestice, se accentuează sensibilitatea pentru natură. În bucolică, în idilă, poetul se caută și se regăsește cu o surprinzătoare capacitate de a distinge latura diafană, serafică a lucrurilor : „Înapoiază-te chiar numai pentru o zi, / de sărbători, cînd toată lumea se duce acasă, / cînd masa e un iaz fosnind de lumini, / cînd paharele sînt păsări cîntătoare. // Suflînd în palma ta încremenită, / să ți-o încălzesc cu sărutări, / lumini de lebede să-și ia zborul / din singuraticele mele luminări" **(Sărbătorile),** și ipostaza lor malignă, amenințătoare, prefigurînd moartea : „Tot ce nu am făcut / cînd mai erai / putea să fie o stea, /

Lucian Alexiu

Continuare în pag. a 6-a

Noaptea ultimă

Singurul care credea
Era asinul care-l ducea.

Ce-i cu aceste oi în visul meu ?
Ce-i cu acest cîlțos potop de oi ?
Ce-i cu acest adînc miros de seu ?
Ce-i cu această iarbă peste noi ?

Priviți scorțosul obiect, pe care
Stăm apă și uscat ticsiți în roată
Să-mi scutur capul de o tulburare
În toată fruntea insistent visată.

Dar rupeți capul de pe vrej, cu totul,
Să nu mai tot visez pînă la urmă
Oaie de oaie, salutînd cu botul,
Tronul meu gol, această sumbră turmă.

Și n-am decît o noapte pentru somn,
După aceea totu-i lunga zi
În care trebuie să duc un domn
Pînă-l vor prinde și-l vor răstigni.

Adrian Păunescu

ÎN PAGINA A 8-A
Ancheta «Luceafărului»
CENACLUL LITERAR — FORMĂ A CULTURII DE MASĂ

TÎNĂR ÎN AGORA

Scrisoare din uzină

Un prieten, poet, mă întreba cu o sinceră nedumerire în glas, nu de mult : „Cum, bătrîne, tu lucrezi opt ore în uzină și după aceea vii acasă și scrii poezie ?"

Trebuie să recunosc că întrebarea prietenului meu m-a descumpănit pe moment. Întîi am voit să transform totul într-o glumă dar chipul prietenului meu arăta destul de sever, semn că trebuie să răspund.

Să nu vă mirați dar, într-adevăr, n-am știut ce trebuie să-i răspund. Am încercat să-i explic cum arată un laminor, o oțelărie, un furnal, Hunedoara în general.

Cînd am terminat și am ridicat ochii, m-am izbit iarăși de privirea de sfinx, întrebătoare. Am înțeles că nu era destul. După o mică pauză, în care neștiind ce să fac cu mîinile, am tot răsfoit o revistă, prietenul a zîmbit și m-a întrebat din nou :

„Dragul meu dar tu nu ai înțeles simburele întrebării mele. De fapt am voit să știu cum reușești să te detașezi de viața aspră a uzinei, atunci cînd te așezi la masa de scris".

A fost rîndul meu să-l privesc mirat, cu un ușor zîmbet de iluminare pe chip.

Valeriu Bârgău

Continuare în pag. a 6-a

Gheorghe Spiridon : „Pîinea"

● **ÎN ACEST NUMĂR :** Aniversări : **„Amintirea lui Perpessicius" de C. D. Zeletin** ● Ferestre **de Marin Sorescu** ● Fragmente critice : **„Roman și biografie" de Eugen Simion** ● **Poeme de George Alboiu, Liliana Ursu, Corneliu Șerban** ● **Proză de Sorin Tomșa și Ioniță Marin** ● Cronica literară **de M. Ungheanu** ● **Viața cărților** ● Cartea de debut **de Nicolae Ciobanu** ● Atelier literar **de Geo Dumitrescu** ● **Cenaclul revistei «Luceafărul»** ● Mapamond : **Lirică turcă** ● Întîmplări cu scriitori **de Mircea Micu** ● **Vitrina** ● **Revista străină** ● **Sport.**

OPINII

Realismul în proza tinerilor

Huxley remarca, prin intermediul unuia din personajele romanului „Punct-contrapunct", că scriitorul fără vocație are o reacție (justificată în felul ei) de uluire jignită în fața primirii nefavorabile de care are parte lucrarea sa. El știe că a fost sincer, că tot ceea ce a fost expus acolo își are un corespondent precis în trăirile și simțirile sale. E de la sine înțeles, însă, că sinceritatea omului, neconvertită estetic, nu are vreun drept la clemența criticului. Pe de altă parte, trebuie observat că autorii care înfățișează o problematică puțin semnificativă pentru lumea în care își duc ei înșiși viața, sînt la rîndul lor minori, producători de scrieri nu lipsite, poate, de o anume dexteritate compozițională, dar fără vibrație. Căci ficțiunea de factură superioară sublimează experiența, nu o trădează. Afirmațiile de mai sus — ce nu-și arogă, de altfel, vreo pretenție de originalitate — își găsesc în proza din ultimii ani o verificare imediată. Au apărut nu puține cărți la care critica a remarcat o tematică interesantă, vitregită însă de mijloacele artistice necorespunzătoare Demne de stimă prin conținut, atare scrieri au fost, pe bună dreptate, respinse pe plan estetic. În romane ce își propuneau să înfățișeze teme de un interes acut găseam literaturizarea ieftină ori vulgaritatea, ab-

Victor Atanasiu

Continuare în pag. a 2-a

cronica literară

DORIN TUDORAN, E. SECELEANU: „Martori oculari"

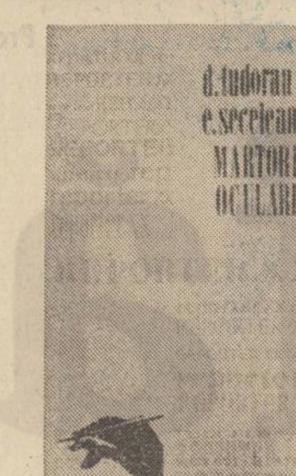

Reportajul de superioară formulă păstrează față de literatura concurentă avantajul privirii directe, al descoperirilor de universuri umane inedite pe care proza urmează abia să le cucerească. Cine compară de pildă reportajele lui Geo Bogza cu proza ce apărea în același timp nu poate evita concluzia. În acest sens, reportajul este într-adevăr un deschizător de drumuri pentru proză, ochiul reporterului semnalîndu-i cu un ceas mai devreme realitatea sau problema de miine a prozei. Doi exploratori de universuri umane inedite sînt și Eugen Seceleanu și Dorin Tudoran în cartea pe care o intitulează semnificativ : **Martori oculari.** Intrarea în intimitatea subiecților și a faptelor definește reportajul celor doi „martori oculari" în primul rînd, ceea ce face ca pagina lor reporterească să fie mai ales un exercițiu al sensibilității.

Plăcerea lui Dorin Tudoran în postura de reporter este de a căuta oameni simpli, de a le lua mici interviuri în care-i lasă să se manifeste întocmai cum sînt. Reporterul dispare din pagină, prosceniumul e ocupat integral de cel intervievat de la care sînt reținute expresiile cele mai caracteristice, cele mai personale ca formulă, nu o dată curajoase, nu o dată savuroase. Ion Mihail, Erou al Muncii Socialiste din Tîrgu Jiu, care ține cu Jiul „pentru că m-a ținut la pitici deși n-aveam brumă de talent", observă nemulțumit că „de cînd sînt Erou al Muncii Socialiste sînt foarte băgat în seamă prin prezidii". Rostul meu e altul spune Ion Mihail, „nu să stau încliftat, cu cravată la git pe la toate ședințele din județ". La fel de spontan vorbește și Gheorghe Goina din Sîntana. „Fiecare avem un cap, ne spune Gheorghe Goina, dacă ni-l purtăm singuri pe umeri și nu ne lăsăm teleghidați". Gheorghe Goina nu înțelege, și o spune, „de ce nu pot ridica un coteț fără o documentație alcătuită de specialiști". Și tot el trage concluzia : „Astăzi, noi cei din agricultură, plătim prea bine și prea mult niște oameni pentru ca ei să ne facă pagube însemnate". Interesul pe care-l prezintă acești oameni, bine surprins de penița reporterului,vine din faptul că privesc lumea din unghiul muncii lor. Ei nu se consumă în generalități și puși să vorbească despre chestiuni complicate, ei le aduc la numitorul simplu al îndeletnicirii lor făcîndu-le firești. În acest sens răspunsul pe care-l dă fierarul betonist Ion Gheorghișor din Pitești la întrebarea dacă știe cine a fost meșterul Manole este expresivă : „Eu nu știu să fiu diplomat, adică să meșteresc cuvinte, da' v-o zic pe zisa mea : primul fierar betonist din Argeș a fost un meșter pe care-l chema Manole, și o tot lua de la început. O fi bine, o fi corect, asta e". Se detașează cîteva remarcabile portrete în care iscusința reporterului e de a-i provoca pe cei cu care stă de vorbă să și le facă singuri. Autorul îi lasă singuri în fața obiectivului și intervine doar din necesități de montaj. Despre prototipurile unor personaje de roman s-a scris mult. Dorin Tudoran reușește să facă memorabil a doua oară un om care a stat de nenumărate ori sub focul încrucișat al întrebărilor reporterilor și clănțănitul aparatelor de fotografiat. Tovarășul Dumitru Dumitru din marginea Bărăganului, director de fermă dintre cei mai vechi, spune lucruri palpitante despre biografia lui. Dus în Negrești să se întîlnească cu zilierii fermei este chemat la o discuție cu un tovarăș mai mare pe la raion care-i pune în vedere să nu-i mai ia oamenii și să-i ducă în alt capăt de țară că raionul rămîne fără mînă de lucru. Ca discuția să fie și mai expresivă i se interzice să doarmă în sat ! Meritul oricărui reporter inspirat e de a ne arăta că viața e ceva mai romanescă decît orice roman. Din aceeași categorie de întîmplări face parte și istoria căsătoriei lui Dumitru Dumitru. Soția directorului de fermă Dumitru Dumitru este învățătoarea satului. Cînd o transporta cu barca după zile grele de lucru, directorul fermei nu știa că este fiica preotului din satul natal, preot care-i făcuse și slujba de înmormîntare. Acesta e aspectul romanțios al întîmplării. Aspectul neromanțios este că unii tovarăși credeau că nu e bine ca directorul fermei să se căsătorească cu o fiică de preot, să facă adică o căsătorie „negativă". Anton Filip, eroul din romanul Bărăgan trăiește în **Martori oculari** pentru a doua oară ceea ce nu e puțin pentru un reporter.

Dorin Tudoran dovedește înzestrare nu numai în direcția portretului ci și a narațiunii. Unul din reportaje, **Pledoarie pentru o lucidă încredere în omul de lîngă tine**, este o construcție bine închegată cu substanță și ritm de roman polițist. Sînt aici cîteva personaje bine desemnate, există o acțiune bine condusă, un suspans, un nimerit punct final. Cel mai dens reportaj, portret și narațiune totodată este însă **Din tranșeele alimentației publice** care povestește, ca de obicei în reportajele lui Dorin Tudoran, cu ajutorul personajelor, dificila experiență a unor lucrători din comerțul de stat care se împotrivesc inerțiilor și comodităților curente. Frații Chivu au în pagina lui Dorin Tudoran ceva din profilul eroilor lui Cronin prin decizia de a nu renunța niciodată la țelul propus. Reproducem definiția „bombei" așa cum o înțelege un om care i-a trăit atmosfera în chip nemijlocit : „Îl întreb pe Nicu Chivu ce se înțelege prin „bombă", adică de ce i se spune unui bufet sau restaurant bombă ?" pentru că are un fitil invizibil, dar periculos. Este starea aceea de promiscuitate : clientul e mai mult beat decît sătul, ospătarul e mai mult șmecher decît corect. Peste oameni se lasă o piclă care nu se sparge decît cînd începe unul să înjure, și începe, cînd celălalt îi dă un brînci, și-i dă, cînd oamenii aceștia scot la iveală ce este mai mizerabil în ei. Totul e ca un fel de praf de pușcă în așteptarea scînteii care apare uneori la ore fixe, alteori spontan. Dar nu ești cu adevărat om de restaurant dacă nu treci și prin „bombe". Pasaj-cheie pentru că Nicu Chivu este, mai ales, adversarul „bombelor".

Cu mai puțină sensibilitate poate, dar cu mai multă concentrare, inteligență afișată și umor își scrie reportajele Eugen Seceleanu. Și acestuia îi place să-și audă personajele. Dar nu atît pentru ideile lor, cît pentru efectele de umor involuntar pe care limbajul lor îl conține. Trăsătura sentimentală care însoțește însemnările despre căminiștii unei școli bucureștene sau despre tinerii eliberați din armată este repede controlată de ironia autorului prin reproducerea unor declarații ale interlocutorilor săi. Eugen Seceleanu e preocupat de comedia limbajului. Tehnica reportajelor lui este a insertului. El scoate efecte comice notabile în reportajul despre Mizil sau cel despre Sercaia reproducînd inscripții sau expresii caracteristice locului. Reporterul e minat adesea de un demon malițios al autenticității. Popasul lui la Mizil nu ni se mai pare o întîmplare dacă ne amintim că pe aici a trecut penița lui Caragiale și pe urma acestuia aceea a lui Bogza. Eugen Seceleanu inserează aparent indiferent următoarea declarație : „Profesorul Drăgăneanu I. Constantin, directorul liceului, de 13 ani în Mizil — avînd specialitatea limba și literatura română — îmi spune că n-a lăsat pe nimeni niciodată repetent pe „baza" lui Caragiale. „Îi rog de cînd sînt mici să citească **O zi solemnă,** pentru că este vorba despre orașul nostru. Are un stil schița asta, ce să mai vorbim. Noi, corpul didactic al Mizilului, luptăm să-i facem accesibili pe Blaga și Barbu Ion, Eugen e demult accesibil la Mizil. Orașul e frumos, curat, aprovizionarea ține pasul cu nevoile noastre de mîncare și îmbrăcăminte. Îmi place mai mult de cît Ploieștiul".

Sub ironia indiscutabilă bănuim uneori o sensibilitate învinsă de acidul privirii. O învățătoare, Ana Iordache, e descrisă în plină activitate. De copii nici chiar Eugen Seceleanu nu poate să rîdă. Și nici de profesoara lor care-i spune o istorie simplă despre înfierea unui copil părăsit. „Așa se face, ne spune reporterul, că, plină de tact, această învățătoare a distrus o întrebare, care la rîndu-i a distrus mulți ziariști și nenumărate articole : Iubiți copiii ?" Citabil în întregime pentru umor este **Să lăsăm generațiilor viitoare cît mai mulți iepuri !** în care „inginerul Cazacu îmi spunea că pe zi ce trece vînătorul e tot mai egoist și se va face ceva pe această linie, dar pescarul nu" ș.a.m.d. Bucata gîlgiie de astfel de sintagme de un efect umoristic involuntar pe care Eugen Seceleanu le pescuiește cu o satisfacție mărturisită de factura reportajelor sale. Coarda umoristică nu este însă unica. Reportajele cu mineri sînt remarcabile prin sobrietate. Descrierea fanfarelor care primesc sonor pe fruntașii în producție și însoțesc tradițional pe mineri la despărțirea lor de viață are un fluid emotiv profund. Umoristul știe să devină, justițiar, dramatic. Întîmplarea lui Podosu R. Gheorghe din Cașoca Buzău căruia nu i se dă nici loc de casă și i se interzice să cumpere pîine din sat pentru că a reclamat abuzurile locale nu are nici o inflexiune umoristică fiind un reportaj încordat în genul celor scrise de Geo Bogza pe teme similare.

Calitatea acestor pagini de reportaj divulgă falsa problemă a avertismentului. Nu perisabilitatea faptelor povestite interesează ci perisabilitatea paginii literare. Eugen Seceleanu și Dorin Tudoran ridică adesea simpla însemnare jurnalistică la demnitatea paginii literare. Este secretul literaturii pe care, în cele din urmă, directorul Dumitru Dumitru de la Pietroiu l-a înțeles cu prețul unei înfrîngeri: „Deși Anton Filip eram chiar eu, deși tinerii aceia mă întrebau despre lucruri care țineau de viața mea, n-am știut pe unde să scot cămașa. Cred că a fost cel mai cumplit moment din viața mea. M-am făcut de rîs. M-am întors acasă, am citit cartea și-am înțeles că literatura nu e floare la ureche. Rîdeam eu degeaba de moldoveanu ăla de Galan cînd scria la Pietroiu geamantane întregi de hîrtie. Fiecare cu secretul lui". Recunoaștere care face cinste celui înfrînt. „Reportajul, scria Geo Bogza, este un mijloc vast și generos de a nu te mai ocupa pînă la paroxism de tine însuți, ci de viața din afara ta". Din acest punct de vedere reportajele celor doi martori sînt neîndoielnic bogziene.

M. Ungheanu

vitrina

VASILE DRĂGUȚ : DICȚIONAR ENCICLOPEDIC DE ARTĂ MEDIEVALĂ ROMÂNEASCĂ

● **Editura științifică și enciclopedică** tipărește primul dicționar al artei medievale românești, prețios instrument de lucru pentru specialiști, dar în egală măsură și pentru amatorii de artă. Autorul, Vasile Drăguț, a încercat să realizeze o lucrare cuprinzătoare referitoare la cele mai importante aspecte și noțiuni ale artei românești din evul mediu. Dicționarul cuprinde atît noțiunile specifice, cît și numele de artiști și de localități care păstrează dovezile artei noastre medievale, făcînd din acest dicționar și un prețios repertoriu al monumentelor de artă păstrate pe toate teritoriile locuite de români. (Pagini : 330, preț : lei 37).

CAHIERS ROUMAINS D'ÉTUDES LITTÉRAIRE NR. 2

● Ultimul număr al revistei **Cahiers Roumains d'études littéraire** abordează o tematică eticoestetică de mare actualitate : raportul dintre conștiința literară și conștiința civică. Suita articolelor axate pe această temă fundamentală se deschide cu acela semnat de Dumitru Ghișe **(Quelques réflexions au suget du Congrès de l'éducation politique et de la culture socialiste)**, în care sînt formulate o seamă de idei cu valoare de principiu inspirate de documentele importantului eveniment, în primul rînd de expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu. Iată și titlurile celorlalte studii și articole menite a supune tema în cauză unei dezbateri cît mai complexe : **Dimension éthique et culturelle de la Roumanie**, de Mihnea Gheorghiu, **Civic Consciousness and Historical Consciousness in the Romanian Enlightenment**, de Pompiliu Teodor **Conscience civique et conscience littéraire en Transylvanie à l'époque de 1848**, de George Em. Marica, **L'écrivain roumain et la responsabilité du créateur après 1944**, de Antoaneta Tănăsescu, **Conscience civique et conscience littéraire de l'écrivain portugais**, de Jacinto do Prado Coelho, **Conscience idéologique-conscience litteraire**, de Adrian Marino, **Engagement esthétique — engagement social**, de Victor Ernest Mașek, **Culture et éducation**, de Romul Munteanu și **Sur l'autonomie et l'hétéronomie de l'art** de N. Tertulian.

● **Editura „Junimea" anunță stabilirea unui nou termen pentru prezentarea volumelor la Concursul de debut în proză și poezie. Manuscrisele, însoțite de un motto în plic închis, vor fi trimise pe adresa Editura „Junimea", str. Gh. Dimitrov nr. 1, Iași, pînă la data de 1 martie 1977.**

Realismul în proza tinerilor

Urmare din pag. 1

sența simțului de selecție în prezentarea faptelor etc.

Dacă în prima categorie de lucrări epice, amintită în aceste rînduri, era vorba de sinceritate, stîngaci ori nefericit exprimată la nivelul ficțiunii, vom găsi și scrieri ratate din pricina simulării sincerității. Ca întotdeauna, creațiile puternice stîrnesc și acum zelul epigonilor. Romane politice de o mare vigoare apărute în ultimii ani au fost urmate de altele în care, chipurile, s-ar dezbate o problematică majoră. Din nefericire, e doar o aparență, în fond, fiind vorba de urmarea unui model. Găsim în atare romane, oameni care au îndeplinit funcții de răspundere în diverse sectoare de activitate cu vreo douăzeci de ani în urmă și acum sînt străbătuți de îndoieli dacă au procedat bine cum au procedat, figuri de dogmatici carieriști și ipocriți, de nevinovați curajoși, victime, la un moment dat, ale unor persecuții nedrepte și ale căror destine cunosc în prezent o evoluție îmbucurătoare ș.a.m.d. Astfel de lucrări au darul, uneori, de a deruta critica. La o privire atentă însă, contrafacerea se relevă imediat și trebuie respinse decis atari tentative de a șabloniza, de a degrada implicit un univers de trăiri autentice. Cu atît mai îmbucurătoare sînt cărțile unor tineri autori în care frica de a nu urma modele de diferite categorii e absentă, după cum se evidențiază o certă **sinceritate** a scriitorului, tradusă în înfățișarea unor eroi și aspecte de viață **adevărate.**

Letiția Branea, eroina romanului Gabrielei Adameșteanu „Drumul egal al fiecărei zile" este o tînără stîngace, timidă , hipersensibilă, dar în același timp calculată și de o perseverență uimitoare. Calculul rece, ocolirea partenerului pînă la exasperare, toate servind unui plan subtil de subjugare, fac din Letiția o soră bună a lui Ion (comparația cu personajul rebrenian fiind posibilă doar pe coordonatele respective, firește). Impresionează la Gabriela Adameșteanu (fără îndoială, o stimabilă urmașe a Hortensiei Papadat-Bengescu) dozajul bine cîntărit dintre acuitatea analitică și tonalitatea rece „obiectivă" a narațiunii. Letiția își „povestește" trăirile, își investighează propriul suflet (romanul este scris la persoana întîi) cu luciditatea și detașarea aceluia care a fost în stare, cu pricepere și stranie stăpînire de sine, să execute o operație pe propriul corp. Profunzimea introspectivă și liniștea epică a creației își găsesc explicația în lipsa totală a preocupării de „lucrătură".

Că orice adevăr general își are relativitatea lui, e un lucru pe care îl demonstrează și romanul lui Gabriel Gafița, „Lumină pentru cei singuri". Adevărul general era cel al maturității autorilor de romane bune. Relativitatea lui se vede, de data aceasta, din faptul că Gabriel Gafița avea doar 23 de ani cînd a publicat romanul de față, la care însă sare în ochi capacitatea de a organiza epic materialul, mîna sigură cu care sînt plămădite personajele, maturitatea paginilor de analiză. Protagonistul este Dorin Badea, un tînăr singuratic, asemănător pe anumite direcții cu eroina Gabrielei Adameșteanu. Și pe Dorin îl caracterizează tenacitatea și energia invincibilă în urmărirea unui scop. Aceasta din urmă însă e de alt ordin. Promovarea pe plan social, dictată exclusiv de rațiuni egoiste, este obiectul care îl obsedează pe Dorin. El deține o funcție de răspundere la Centrul universitar și înlătură cu decizie și grabă speriată, orice obstacol l-ar stînjeni în „carieră". Ca la orice om, există totuși un călcîi al lui Achile. Dorin nu poate rezista inițiativelor și presiunilor Gertrudei. Aceasta din urmă, studentă în anul I, promovată la Centrul universitar, ia o serie de măsuri drastice și abuzive împotriva propriilor colegi, din dorința de a-și manifesta puterea. Personajul e conturat remarcabil de către autor Nevricoasă, voluntară, inteligentă, lipsită de scrupule, „napoleoneană", Gertrud prezintă multe note comune cu un tip de eroină, în redarea căruia a excelat literatura română. Este vorba de Doamna Chiajna ori de Vitoria Lipan, de Mara ori de Ana din „Năpasta". Cedarea lui Dorin în fața iureșului stîrnit de Gertrud e profund revelatoare. El tînjește (inconștient) după „puritatea" gîndirii și a modului de a acționa al Gertrudei (în sensul eliminării oricărui scrupul). În conștiință, va ratifica o sancțiune propusă de aceasta împotriva lui Paul, băiat cu o fire delicată, sensibil și melancolic, liric și cu o voință șubredă. Atitudinea lui Dorin face posibilă, în mare măsură, o serie întreagă de necazuri căzute pe capul lui Paul, care, finalmente, se va sinucide. Criza de conștiință pe care o traversează la aflarea acestei vești Dorin Badea este un punct de maxim interes estetic al romanului.

S-ar putea observa în cazul ambelor romane discutate aici o anume absență într-un sens specific a **viziunii.** Scriitorii secționează cu pricepere „o felie de viață", știu să facă să trăiască niște personaje, creează un ansamblu capabil de a sta în picioare, reflecția însă asupra materialului faptic e mai puțin manifestă. Firește, grație „subiectului", dar mai ales a nivelului estetic, aceste romane incită la dezbatere. Ar fi fost, poate, necesar un caracter mai „eseistic" al scrierilor, o meditație rafinată, chiar în cuprinsul lor, care le-ar fi sporit încărcătura problematică. (fără îndoială, toate acestea încorporate în materia artistică). Oricum, atari aspecte țin de maturizarea talentului celor doi autori, porniți de pe acum — se vede limpede — pe un drum bun. Este drumul indicat de **sinceritate** care, în sensul ei autentic, înseamnă, în artă, înzestrare, corelată cu abandonarea temerii deplasate, că anume formule artistice (în cazul de față, realismul „tradițional") ar fi învechite ; înseamnă împingerea pe un plan secundar a preocupărilor exterioare, de „scriitură", în favoarea celor esențiale, de înfățișare a unor conflicte și personaje caracteristice, al căror exemplu de urmat sau de respins, potrivit sau nu în cadrul societății românești contemporane, nu ne poate lăsa indiferenți.

Necesitatea cunoașterii

Urmare din pag. 1

o artă care să redea cît mai colorat și cît mai divers din punct de vedere artistic realitatea contemporană, viața constructorilor socialismului, succesele și bucuriile lor, greutățile și lipsurile existente, mentalitățile înapoiate și viciile condamnabile ale unor oameni. (...). Oamenii muncii au nevoie de o artă cu adevărat revoluționară, care să redea în mod veridic și obiectiv realitatea, care să fie pătrunsă de un puternic suflu mobilizator, militînd cu pasiune pentru perfecționarea societății și a omului".

În urma acestui îndemn, exprimat nu pentru prima oară cu atîta claritate, rămîne să vedem în ce măsură fiecare dintre noi va dovedi curajul necesar și, neîndoielnic, ce înțelege prin el. Reținerea, inhibarea, precum și temerile, uneori nejustificate, despre felul în care alții ți-ar putea interpreta demersul, iată tot atîtea piedici în reflectarea veridică, artistică a complexității proceselor ce au loc în viața socială, a celor mai nobile aspirații și idealuri ale oamenilor muncii. Însă pînă la a avea curajul amintit, pînă la performanța unei literaturi reușite inspirată din viața muncitorului sau a țăranului, trebuie să cunoaștem, și iarăși să cunoaștem, cît mai mult și cît mai profund viața și personalitatea acestora. După aceea abia am putea vorbi și despre valoarea educativă a operei respective.

viața cărților

proză

Elogiu patriei

Cartea*) lui Fl. N. Năstase transcrie, într-un stil a cărei principală calitate este claritatea explicativă, amintiri și impresii de diferite facturi, de la amintirea din copilărie, la notația de tip reportericesc în legătură cu realitățile contemporane ale patriei, de la relatarea unor întîmplări atroce din timpul celui de-al doilea război mondial, la încercarea de poem în proză .**Din viață pentru viață** se deschide printr-o invocație în care autorul elogiază patria : „Țară ! Cuvînt măreț, cu profunde sensuri simbolice, care nu pot fi cuprinse într-o definiție lapidară. Tu, Țară, ești tot ceea ce vedem și tot ceea ce simțim, tot ceea ce ne înconjoară. Prin tine și pentru tine respirăm, învățăm, muncim, TRĂIM ! Te regăsesc în filele îngălbenite de cronică, mărturii ale zbuciumului greu și al neclintirii tale în fața primejdiilor fără număr ; te știu în primul cînt al ciocîrliei vestind primăvara și-n prima brazdă adîncă în pămîntul reavăn ; în primii muguri și-n prima ninsoare a petalelor de cais peste livezi nesfîrșite ; în cîntecele de dor, doinite în amurguri de primăvară și-n pletele albe ale bătrînilor înțelepți. Ești în întîiul gungurit al pruncului, în literele scrise apăsat pe caietul de școlar, în primul legămînt în fața cravatei purpurii, dar și în jurămîntul de credință rostit, sărutînd tricolorul. Te simt în mîinile puternice și sigure ale fiilor tăi care înfăptuiesc mărețe, istorice planuri".

Numeroase episoade ale cărții sînt constituite din relatări retrospective legate de copilăria autorului. Sînt istorisite peripețiile unui copil sărac, obligat de vicisitudinile vieții să intre la stăpîn, unde îndură numeroase suferințe. Trecerea timpului a transformat amintirile autorului în sensul unei simplificări a caracterelor. Acestea sînt reduse la doar cîteva linii definitorii, orice ambiguitate fiind exclusă. De altfel ,întregul volum atestă tendința autorului de a se exprima cît mai simplu și mai clar cu putință. Cîteva descrieri de natură vădesc aceeași proprietate. Iată, spre exemplu, cîteva rînduri dintr-o descriere de iarnă, care este precedată de cîteva caracteristice reflecții pe tema trecerii inexorabile a timpului : „În pîlcuri mari copiii, în vacanță la munte, trec gălăgioși, cu sănii și schiuri pe pîrtii. Oare am fost vreodată ca ei ? Unde este copilăria noastră, a celor care ne-am născut maturi ? Ea nu va mai reveni, orice-am face ! De aceea poate astăzi, deși tîmplele au început să încărunțească, am vrea să fim copii. Am vrea să ne amestecăm cu ei, laolaltă, pe sănii iuți, să ne lăsăm în voia gîndului și a zăpezii. Dar nu se mai poate ! Peste anii aceia, netrăiți, ninsoarea timpului a șters urmele a ceea ce trebuie să însemne copilărie ! Brazii își leagănă povara, aplecîndu-și crengile pînă la pămînt. Albul care ne înconjoară îți strecoară în suflet crîmpeie de lumină și liniște. Ninsoarea a încetat. Noaptea de iarnă vine deodată. Abia a cuprins vîrfurile munților cu uriașe cușme albe, și a și coborît, învăluindu-ne în mantia întunecată."

Autorul este un sentimental, pentru care lucrurile și întîmplările lumii sînt încărcate de o simbolistică totdeauna univocă. Emoționîndu-se la amintirea unor nedreptăți din trecut sau elogiind cu patos realitățile reconfortante ale prezentului, Fl. N. Năstase sesizează întotdeauna aspectul dominant, nelăsînd loc nici unei îndoieli în legătură cu opțiunea sa. Din acest motiv, textele sale se adresează cu atît mai mult cititorilor tineri, acelora care captează mai ales sensurile imediate ale discursului literar, neagreînd ambiguitățile. Privite sub acest unghi, fragmentele în care autorul se referă la frumusețile patriei și propune considerații îndreptățite pe diferite teme morale, au certe calități educative, în sensul formării și consolidării sentimentului cardinal al patriotismului.

Voicu Bugariu

*) **Fl. N. Năstase : „Din viață pentru viață", Editura Eminescu, 1976.**

memorialistică

O reeditare perfectibilă

Reeditarea memorialisticii lui Octavian C. Tăslăuanu era așteptată cu interes. Actul acestei reparații întreprinse de editura „Minerva"*), nu atinge, prin urmare, numai recunoașterea meritelor unui scriitor și militant progresist, ci ilustrează totodată efortul de cunoaștere și valorificare a moștenirii culturale în adîncime, pînă la temeiul mărturiilor memorialistice și al documentului de epocă nemijlocit. Din această perspectivă dublă asumarea actualului volum din ansamblul publicisticii lui Octavian C. Tăslăuanu ni se pare puțin semnificativă. Dacă Vasile Netea are dreptate în aprecierea că principala vocație scriitoricească a lui Oct. C. Tăslăuanu a fost cea de memorialist, atunci trebuie să reținem ideea că volumul exprimă această vocație numai în parte. Într-adevăr, în afara amintirilor din copilărie și tinerețe și a unor pagini răzlețe din etapele vieții lui ulterioare, volumul se orientează preponderent pe alte axe, constituindu-se mai curînd ca o culegere de texte. Dar definirea operată de Vasile Netea este exactă. Octavian C. Tăslăuanu a lăsat o operă memorialistică de interes larg pentru viitor. Ea nu se rezumă la capitolele vieții lui de copil și de adolescent, dimpotrivă, am spune, ea nici nu excelează în evocarea acestor spații. Substanța memorialisticii sale se află tocmai în prezentarea vieții lui de maturitate, spre care, dacă nu s-ar fi oprit în pragul unei rezistențe minime, volumul ar fi trebuit să ne orienteze. Rămîn, în continuare, necunoscute culturii actuale actele participării scriitorului la epopeea întregirii neamului, la conturarea vieții politice din primele decenii ale veacului nostru. Desigur, nefiind un istoric, Octavian C. Tăslăuanu a operat asupra acestui material vast cu instrumentele propriei subiectivități, ceea ce face ca unele din judecăți să se justifice astăzi numai ca mărturii ale trăirilor unui suflet animat mereu de conștiința marilor datorii naționale. Însă tocmai aici, în explicarea acestor presiuni, de multe ori disjunctive, stă misiunea evaluării exegetice.

Trebuie să considerăm că informațiile grupate în „Nota asupra ediției" nu sînt suficiente ca să fixeze reperele pe baza cărora să ne orientăm în scrisul, destul de stufos, de altfel, rămas sub semnătura lui Octavian C. Tăslăuanu. Prefața semnată de Vasile Netea confirmă o vastă pasiune documentară și o cunoaștere amplă a realităților culturale din Transilvania, semnificînd și în acest caz o contribuție notabilă la valorificarea personalității ei în istoria românească a ultimelor secole. Aici, însă, Vasile Netea a lăsat ascunsă concepția politică, socială și culturală în baza căreia Octavian C. Tăslăuanu a formulat orientarea vechii serii a „Luceafărului", cu atît mai mult cu cît, cum se vede bine azi, alinierea simplificatoare a revistei la ideologia sămănătoristă nu poate fi considerată decît nedreaptă. Deși acordă un interes apreciabil polemicii din jurul articolului „Două culturi" — un text cu ecou izolat, după opinia noastră, în fundamentarea gîndirii social-politice a publicistului — prefața trebuia să deschidă o anchetă mai amplă asupra ideilor care l-au animat pe scriitor, formulînd, totodată ipotezele confluenței lor cu ideologia „Luceafărul"-ui, cu ideologia sămănătoristă și, mai departe, cu mișcarea generală de idei a timpului. Cît așteptăm încă o monografie meritată a revistei budapestane și sibiene (Mihail Triteanu, autorul bibliografiei „Luceafărul", are, după cîte știm, una în lucru), interesul pentru definirea unor asemenea teritorii apare firesc.

Departe de marile confruntări ideologice, cu ușoare vicii de informație (se menționează, de pildă, sublinierile inspirate de participarea lui Constantin Brâncuși la salonul din Paris, în timp ce se omite actul debutului multiplu realizat la „Luceafărul" tocmai prin Octavian C. Tăslăuanu, de către Constantin Brâncuși) volumul editurii „Minerva" se prezintă eterogen și nesigur, prin urmare, sub raportul concepției. El nu este un volum memorialistic, cum ne-am fi așteptat pornind de la sugestiile titlului și de la profilul colecției.

Ion Itu

*) **Octavian Tăslăuanu : „Spovedanii", ediție îngrijită de Gelu Voican, prefață de Vasile Netea, editura „Minerva", 1976.**

cartea de debut

Proză satirică și versificație reflexivă

Un volum de proză satirică dintre cele mai bune publică tînărul Ioan Radin *). **Aventurile tînărului Serafim** recomandă un prozator pentru care comicul, de cele mai multe ori, constituie un mijloc de potențare a dramaticului. Curiozitatea e de a constata că filonul satiric din prozele lui Ioan Radin se impune atenției mai ales atunci cînd eroii prezentați și situațiile descrise surprind prin gravitatea lor intim umană. Esențial în cele mai multe dintre „comediile amare", cărora le dă curs tînărul autor este faptul că personajele sale nu fac, așa-zicînd, nici cel mai neînsemnat compromis cu cititorul amator de lucruri vesele sau, pur și simplu, amuzante. O bună parte din personajele lui Ioan Radin sînt tragi-comice, tocmai pentru că le lipsește cu desăvîrșire ceea ce numim simțul umorului. Această infirmitate de natură psihologică și temperamentală, la treapta individualității sociale, divulgă o flagrantă lipsă a simțului realității. Cea mai concludentă piesă a volumului este aceea compusă din suita de momente epice și fișe caracterologice avîndu-l drept protagonist pe „tînărul Serafim". Donqichottismul personajului imaginat de tînărul prozator își trage seva din fermitatea cu care el rămîne insensibil chiar și la cele mai directe și mai dure contacte cu circumstanțele și exigențele vieții sociale. „Filozofia de viață" a personajului se bizuie pe strategia evitării oricărei încercări apte a-l face să riște eșecul sau, dimpotrivă, să-i aducă succesul. „Arma secretă" a „tînărului Serafim" constă în cultivarea obstinată a timidității duplicitare, element care, în practica existenței sociale, se convertește într-o lașitate pe cît de înduioșător-amară în manifestările ei concrete, pe atît de dezastruoase din punctul de vedere al destinului în general. Cîteva din cele 20 de „puncte de reper" formulate de autor cu privire la tipologia din care face parte eroul său merită a fi citate : „Întotdeauna bate la ușă înainte de a intra. Din obișnuință, uneori, bate și cînd iese" ; „Cînd se așează, întotdeauna stă pe un colț de scaun, gata să țîșnească în poziția **drepți"** ; „Nu urcă și nici nu sare din mers, însă de multe ori călătorește pe trepte. Nu se apleacă în afară" ; „Serafim nu ia cuvîntul la ședință. Dar se face remarcat prin calitatea de a ști să asculte cu atenție ce spun alții" ; „Uneori, cînd se desparte de vreun prieten, i se întîmplă să spună în loc de **la revedere, mulțumesc"** ; „Nu calcă pe iarbă, nu rupe florile (dar nici nu le culege)".

În afară de ciclul **Aventurile lui Serafim,** volumul lui Ioan Radin mai cuprinde : o percutantă „schiță biografică" **(Șapte file dintr-un jurnal intim)**, un „microroman" satiric, cu bune rezultate în direcția valorificării din unghi moralist a pitorescului **(Promenada)**, o încercare de scenariu apelînd la tehnica „fotografiilor suprapuse", întreprindere din păcate destul de artificioasă **(Magazinul universal)** și, în fine, un număr de șapte scurte schițe, care aproape fără excepție, sufăr de o vădită superficialitate jurnalistică.

★

Culegerea de poezii **Iubire** de Adi Călin** beneficiază de un generos „Cuvînt înainte" al acad. Al. Philippide. „Autoarea versurilor cuprinse în acest volum — se spune chiar la începutul acestui „Cuvînt înainte" — cultivă o poezie de sentiment și de meditație. O asemenea atitudine este prielnică efuziei lirice echilibrate. Poetul dotat cu această înclinație reflexivă este în chip necesar și firesc înclinat, de asemenea, către o expresie limpede și ordonată, filtrată prin intelect. Este tocmai ceea ce formează caracteristica poeziei pe care Adi Călin o prezintă în paginile de față".

Parcurgînd volumul, ne-am convins și noi că acesta este genul de poezie spre care se îndreaptă, în principiu, preferințele autoarei. Am întîlnit chiar un anumit număr de poeme în care trecerea materiei reflexiv-descriptive prin filtrul emoției poetice este reală. Sînt deci, poeme în care însemnele implicării autobiografiei spirituale apar în chip vădit : „Clipa bătea fierbinte / În trupul de floare, / Ceasornicul sîngelui / Mergea după soare. / Fruct neîmplinit / Furam zările și culorile coapte, / simțeam că ești pe urmele mele... / Mi-era frică de pasărea / Ce va cobori cerul cu tîmple de munți, / Mi-era frică de cuvîntul / Ce va face leagăn de iubire / Pămîntului...". Sau : „Nimeni nu cunoaște / Pasărea care zboară spre soare / Ca spre cuibul ei... / / Nimeni nu poate privi / În ochii de foc ai luminii... / / Unde ești tu, iubirea mea, / De care nu m-am temut, / Cu care mi-am învelit trupul / Și ochii / Și sufletul / Ca să ard în lumină ?". Din nefericire, marea majoritate a pieselor din acest volum sînt emanația unui curios apetit pentru compunerile înșelător patetice. Iată o mostră dintre multe altele : „De unde vin culorile amare / Ce ochiul meu cu-ncetul le destramă ? / În ninsul praf de aur și de scamă / De ce tresar atîtea avatare ? / / În infinita suflețului gamă / Se prind povești de unde-n spumă, care / se sparg de țărm / și fără împăcare / Vislesc din nou cu a visurilor vamă... / / În țăndări cîte-o ramă se preface, / Dar rîd lumini ce nu cunosc măsura / Dorințelor ce sufletul încarcă. / Cum e jertfirea-n mierea care tace, / Cum e lumina stelei pace pură / Nasc țărmuri noi în cufundata arcă". De prea multe ori, imperturbabilă ,autoarea versifică la modul retorico-poetizant pe urmele a ceea ce se pare că memoria ei de iubitoare a poeziei a reținut de-a lungul anilor.

Nicolae Ciobanu

*) **Ioan Radin : „Aventurile tînărului Serafim", editura „Dacia", 1976 **). Adi Călin : „Iubire", editura „Litera", 1976.**

sinteza critică — act de maturitate al istoriei literare

Modernizarea istoriografiei literare

ecouri

Revivificarea trecutului nu este numai o operă de strictă inventariere a faptelor istorice. Trecutul trebuie asimilat pentru ca să devină o prezență. Nu este suficient a reda unui scriitor, unor scrieri, o înaltă situație în pantheonul literelor pentru ca acestea să devină cu adevărat prezente, adică să ofere germeni pentru creația actuală sau viitoare. Așadar, critici, istorici literari, eseiști și poeți participă deopotrivă la acest proces al revelării și punerii în valoare a surselor unei literaturi, unei culturi.

A apărut cu o tot mai mare stringență nevoia unor mai vaste sinteze, nevoia unor sume ale literaturii române. Acumularea studiilor, a monografiilor, chiar a simplelor articole, în ultimii ani, impune oarecum cu necesitate apariția unor opere de însumare a rezultatelor acestor explorări ale trecutului. Firește, într-o măsură mai mică sau mai mare, toate aceste „contribuții" au fost și sînt necesare. Situația în care se află azi un istoric al literaturii române este mai bună decît cu trei sau patru decenii în urmă. Ar trebui amintite atîtea studii publicate în diverse colecții de la acele mici *Introduceri în opera lui...* ale Editurii Minerva, sau de la monografiile Editurii Albatros, pînă la volumele ce-au apărut în seriile *Monumente și sinteze*, *Universitas*, sau *Confluențe* ale aceleiași edituri Minerva, ori la colecția *Sinteze* ale Editurii *Eminescu*. Și, totuși, situația este departe de a fi strălucitoare. Căci oricît de multe, de solide ar fi monografiile, exegezele, interpretările critice de tot felul (și sîntem departe încă de fericita situație a unei abundențe în această privință) istoricul literar trebuie înainte de toate să purceadă de la texte. Or, textele în ediții critice, bine făcute, de încredere — sînt departe de a ne sta la îndemînă. Tot astfel bibliografiile exhaustive, ca și alte lucrări de referință. Cîte ne rămîn de făcut!

Dar, să revenim la lucrările de sinteză. După unii, monografiilor, ba chiar și istoriilor literare în genere — le-ar fi trecut timpul. De fapt i-a trecut timpul doar unei anumite metode (dacă se poate vorbi de metodă) în alcătuirea monografiilor. Trăim într-o epocă în care însăși mutația mai profundă a condiției umane ne obligă la o revizuire a categoriilor, a tiparelor, a metodelor de lucru în domeniul disciplinelor pe care le numim umaniste. Ceea ce se cheamă „noua critică" în unele țări este, practic în cele mai multe cazuri, o nouă istoriografie literară, e o încercare de a judeca cu măsură și cu uneltele noi, cu categorii noi, legatul literar artistic al omenirii. Nu trebuie să preluăm *tale quale* metode, unghiuri de vedere, instrumente ale „noilor critici". Dar înnoirea culturii noastre, faza prin care trecem ne impune o restructurare a perspectivelor, o modernizare a uneltelor noastre. Dacă istoriografia literaturii române beneficiază incontestabil de pe urma monografiilor, a studiilor, eseurilor publicate în ultimii ani, acest „beneficiu" ar fi cu atît mai mare, cu cît studiile în cauză ar reprezenta cu adevărat puncte de vedere noi în judecarea trecutului. Și apoi, nici o problemă nu este elucidată în mod definitiv. O „sinteză" — nu reprezintă un fel de vas închis în care peste un anumit sector din istoria literelor se pune un capac pentru eternitate. Orice nouă lucrare „sintetică" organizează, sistematizează, descoperă sau oferă explorării planuri noi, sugestii pentru noi investigații.

Sau, cel puțin, așa ar trebui să se petreacă în realitate. Reînnoirea instrumentelor de lucru este esențială îndeosebi în cercetarea evoluției literelor în ultimele decenii. In acest domeniu se cere o diversitate și mai mare a demersurilor criticii. Volumele de critică apărute oferă un material interesant pentru cercetarea evoluției ideilor literare, a conștiinței literare, pentru studiul tribulațiilor care nu fac cinste întotdeauna acestei conștiințe, tribulații ce istoric pot fi explicate, dar nu justificate.

Delimitarea tendințelor, a stilurilor literaturii noastre contemporane este încă un deziderat. Dacă înțelegem prin „literatură contemporană" literatura ultimelor trei decenii, putem spune că sîntem departe (în critica și istoria noastră literară) de a fi efectuat asemenea delimitări. Or, faptele s-au acumulat în suficientă măsură pentru ca ele să devină necesare. Nu ne putem consola cu faptul că unii critici ori istorici care s-au aplecat asupra acestei perioade n-au realizat așteptata lucrare de sinteză. Trebuie să găsim, printre altele, limite de crivaj în masa literaturii contemporane pentru ca să putem numi tendințele, stilurile, diversitatea sensibilităților. Sînt necesare și pe acest tărîm, amplele, solidele construcții.

Nicolae Balotă

Inerția interpretărilor

Utilă, neîndoios, orice convorbire despre starea istoriei noastre literare are trebuință și de rezultate palpabile în planul unor preocupări mai largi. N-am să vorbesc despre absența unor ediții, a unor indici de bibliografii de ziare și scriitori, deși acestea sînt necesare și fără ele istoricul literar integrator nu are aer. Ce s-a făcut în ultimii ani este notabil și arată o cale bună.

Mutația valorilor e o chestiune a nuanței nu a esenței și a face din aceasta un principiu este cu siguranță un exces. Sînt însă de făcut cîteva precizări asupra unui aspect sau altuia din cuprinsul cercetării românești de istorie literară.

O chestiune încă ocolită este aceea a „scriitorilor minori". Sînt ființa în literatura românească pe care critica îi pune uneori în paranteză, ferindu-se a-i citi fiindcă nu sînt reeditați. Un scriitor uitat este Radu Rosetti, nuvelist excepțional, memorialist notabil. Aureliu Cornea (un altul, mort tînăr de ftizie) ar fi putut fi unul dintre cei mai buni prozatori interbelici, de o acuitate analitică ușor comparabilă cu a lui Camil Petrescu. Pius Servien (cunoscut drept estetician de limbă franceză) a publicat și două volume în românește din care întîiul conține poezii excepționale care anticipează pe Ion Barbu (din „Joc secund").

Mihail Zamfirescu, poet macabru de la „Revista contemporană" e și autorul unei farse aproape jarryste („Muza de la Borta Rece"). Proza lui I.A. Bassarabescu este aproape obiectivistă, descriind camere și lucruri cu acea tensiune a unei vieți inanalizabile ca în tablourile lui Morandi sau ca în romanele moderne de azi. Ar trebui pomenit și Anghel Demetriescu, savant de mare subțirime, citat uneori în treacăt ca un detractor al lui Eminescu. Dar poetul G. Mărgărit, critic fin și cu idei moderne, de a cărui posteritate critica s-a ocupat doar sporadic? Mai știe cineva de Stejar Ionescu (prozator ieșean, mort într-un accident de automobil), de Victor Crăsescu (prozator al Deltei, despre care vorbește ca de o junglă tropicală)? Dar N. Pora, Emil Gulian, V. Beneș, Al. Robot, C. Fintineru și atîția alții care s-au prăbușit într-o nemeritată uitare? Toți aceștia încep a fi descoperiți de istoriile literare, progresiv (Ov. S. Crohmălniceanu nu-i uită în retrospectiva sa), și e de crezut că viitorul ne va aduce revigorarea așteptată.

Se pot face unele propuneri și pentru o mai dreaptă interpretare a unor scriitori români clasici. Cronicarii ar putea fi văzuți prin acea atracție pentru tărîmurile îndepărtate (Eghipetul, Italia sînt pentru ei ca și China pentru Milescu — niște utopii). Miron Costin are un soi de complex european care îl face să-și încercuiască închipuirea de teritorii cunoscute și de vis. S-a semnalat deja că „Țiganiada" e și o scriere despre scrierea unei epopei și pentru comentatorul de azi oglinzile operei (adică notele de subsol) sînt mult mai interesante. Barocul lui aci stă, în această pregătire a cărții suprapusă pe facerea ei.

Din Eliade se studiază în școală „Sburătorul" și cîteva pamflete, dar el este un iubitor de poezie pură, o structură barbiană unde balcanismul și lirica de efluvii se întîlnesc într-o proporție succesivă.

N. Filimon poate fi văzut ca un călinescian prin dezinteresul pentru epica propriu-zisă și prin acel aer de „essai" al romanului său. Alecsandri era un ins trist și foarte interesant pentru cine consultă scrisorile sale așa încît veselia lui proverbială pare numai o formulă poetică. Odobescu, celebru ca un ins echilibrat, clasicist, era în realitate un om complicat, un colecționar care și-a ucis în sine un spirit enciclopedic. El purta o mască de Apollo, fiind în fapt un rafinat și un dandy ca Dorian Gray (a spus ceva, de curînd, Mihai Zamfir într-un articol de ziar). Fabulele lui Alexandrescu par a fi o compensație a unui autor altfel timid și insignifiant.

Eminescu e contemporanul nostru, deschizînd mai toate căile poeziei moderne, Macedonski e un baroc și „Thalassa" poate fi luat ca un roman al elementelor. La Creangă ar fi utopia cuvintelor, prin creația unei limbi proprii, ca un baroc, Al. Philippide ascunde un spirit de Ahasver și așa mai departe făcînd aplicații asupra scriitorilor români notabili.

Din lipsa unor monografii mai noi care să treacă peste toate producțiile, nu o dată scapă fără comentariu cărți excepționale. „Lydda" lui Duiliu Zamfirescu e interesantă și azi ca un roman contemporan de formulă analitică. La G. Călinescu poezia e pusă în paranteză ca o joacă de cărturar.

Un sentiment al sintezei se observă însă, și sînt mai mulți critici de azi care concep cîte o istorie a literaturii noastre dacă nu în întregime, cel puțin asupra acelor perioade importante. Avem istorici literari excepționali, unii dintre ei — tineri și este de așteptat din partea lor acea sforțare către sinteză, corespunzătoare unei gîndiri libere, proprie vremii noastre.

Aș putea cita oricînd, 20—30 de critici capabili să susțină minunat această idee de „tinerețe a clasicilor" despre care s-a vorbit nu odată, ca și mai dreapta aprețuire a unor scriitori deocamdată uitați.

„Istoria literaturii" presupune acum de a șterge o linie eronată, de a face o adăugare necesară, de a restitui un autor, de a scoate pe altul care și-a dovedit perisabilitatea, de a participa la acea muncă de înțelegere a culturii naționale.. Și, se înțelege, pe această bază, de a croi drumul către „sinteza" necesară al cărei sens nu stă în negarea istoriilor literare precedente ci în completarea lor cu argumentul actualității.

Artur Silvestri

omul muncii, erou al literaturii

„Omul simplu" ca tip literar

ecouri

Discuția inițiată de revista „Luceafărul" pe tema „omului de rînd" ca personaj literar, poate fi considerată o acțiune inspirată, pe linia efortului mai general de elucidare a diverselor probleme specifice literaturii contemporane. Cum obiectul investigat implică multe aspecte, fiecare demn de relevat, ne vom limita la unul, sugerînd totodată necesitatea continuării și amplificării discuțiilor.

A fost formulată, între altele, ideea opoziției posibile dintre omul simplu și intelectual, ca posibilități de personificare și semnificare în artă, și s-a invocat, în context, polemica dintre Călinescu și Camil Petrescu, polemică, am adăuga, care o reproduce pe aceea, mai veche dintre Lovinescu și Iorga, din perioada „Sămănătorului". Lovinescu reclama atunci introducerea personajului intelectual în proza românească și abolirea țăranului, care n-ar fi reprezentativ pentru complexitatea sufletească a omului modern: „țăranii mănîncă, beau, muncesc și uneori își varsă și sîngele pentru țară, lucruri bune, necesare, dar care n-au legătură cu arta". Justificată în raport cu unele imagini idilice, sămănătoriste, afirmația rămîne totuși falsă din perspectiva logică și contra argumentul cel mai elocvent este replica de mai tîrziu a lui George Călinescu: „Țăranul și Kant își pun exact aceleași probleme...".

Avem, aici, o idee cuprinzătoare, care poate fi întoarsă, tuturor teoriilor elitariste, formulate cam paradoxal, tocmai în timpurile moderne, și care taie o linie de netă demarcație între omul de rînd și spiritele creatoare, între omul simplu și intelectual. „Țăranul și Kant își pun exact aceleași probleme..." nu vrea să sugereze o suprimare a personalității, o egalizare a indivizilor, ci se referă la caracterul esențial al speciei umane — efortul spre cunoașterea și înțelegerea universului — și care determină în sufletul indivizilor, indiferent de instrucție, drame și trăiri de egală intensitate. Căci instrucția ține de latura tehnică, formală, a ființei umane, gîndirea, în schimb, îi e anterioară imanentă și, metaforic vorbind, „aprioric". Doar Kant însuși repartiza rațiunea, în egală măsură, tuturor oamenilor. Altfel s-ar putea deduce, în chip absurd, că între omul simplu și omul intelectualmente educat ar fi o diferență de statut ontologic, cînd de fapt e numai o diferență de școlarizare. Ori școala nu inventează gîndirea, cel mult o stimulează și o îndrumă într-o anume direcție și funcționalitate. Adesea chiar o simplifică, în epocile de dogmatizare a învățămîntului, fapt, cum vom vedea, cu consecințe în tipologia literară.

De altfel, literatura a perceput dintotdeauna realitatea umană mai bine decît teoreticienii ei, și ideilor elitariste (atît de nepotrivite epocii moderne care tinde spre democratizare și abolirea privilegiilor de orice natură), li se pot opune exemple de înțelegere a problemei din chiar epocile vechi, întemeiate socialmente pe o concepție și un sistem privilegiat și deci elitar. Cînd societatea sclavagistă începea să-și releve viciile de structură, cînd păturile privilegiate ajung la decădere morală și spirituală, apar acele personaje „pozitive", acei „oameni simpli", sclavii din comediile lui Menandru sau Plaut care constituie elementul moral, spiritul viu și constructiv al umanității amenințate. Le urmează acestora valeții și subretele din proza și comedia renascentistă, din teatrul clasic al lui Molière și din drama lui Beaumarchais. Apoi țăranii din proza romantică și realistă, a unor George Sand, Tolstoi, Dostoievski, Faulkner etc. De fiecare dată cînd clasele suprapuse dau semne de sărăcire spirituală, scriitorii află la „omul de jos" izvorul gîndirii, inteligența și profunzimea morală.

O asemenea tradiție a „omului de rînd" ca personaj literar ne facilitează circumscrierea mai clară a conceptului de „om simplu", care semnifică spiritul viu, dinamic, sănătos al popoarelor în luptă cu stagnarea și osificarea gîndirii la clasele privilegiate. Astfel, „omul simplu", „omul muncii" devine un personaj de mai largi înțelesuri și se cere examinat cu nuanță. Există, iată o întrebare, o contradicție reală între „omul simplu" și intelectual? Există, fără a fi însă o normă. Personajul intelectual poate reprezenta într-o operă sau alta tocmai spiritul activ, neformalizat al poporului, care se opune normelor încremenite, vidate de conținut ale societăților privilegiate. În acest sens, „intelectualii" lui Camil Petrescu, protestatari, energici, un Andrei Pietraru dar mai ales un Bălcescu, sînt rude bune cu Moș Ion Roată al lui Creangă, cu valeții Renașterii și cu sclavii antichității, care poartă steagul inteligenței active, înnoitoare. Scriitorul român greșea în teorie, dar se corecta în practica operei sale.

Cînd însă intelectualul tinde să se constituie pe sine într-o categorie privilegiată, intră în conflict cu conștiința vie a poporului și deci cu „omul de rînd" și literatura are grijă să-l amendeze fără scrupule. Așa se face că de-a lungul istoriei literare întîlnim frecvent tipuri de intelectuali satirizați, de la „necromantul" antic la medicii superficiali din teatrul lui Molière și la tot ale sale, „prețioasele ridicole" pînă la „pedagogul de școală nouă" din opera lui Negruzzi, Alecsandri, Caragiale, sau la „grămăticii" din *Princepele* lui Eugen Barbu. În secolul al XII-lea, în epoca medievală cea mai formalizată ideologic și intelectual, un poet latin, Vitalius din Blois reia vechea temă plautiană a lui Amphytrion și modificînd puțin personajele află modalitatea de a satiriza filozofia scolastică încă de la începuturile ei. Lui Getta, servul „învățat" care semnifică speculația tehnicizată, ruptă de existență, i-l opune pe Birria, sclavul neinstruit dar care, cu bunul simț al „omului de rînd", se ridică deasupra „dialecticii" prețioase, încremenite în forme goale de substanța vie a realului. Scolastizarea gîndirii a primit întotdeauna în literatură replica spiritului mobil al poporului întruchipat în personaje corespunzătoare.

Literatura deci i-a acordat permanent, în chiar societățile specific elitare, un rol exemplar și progresist „omului de rînd", omului simplu. Cu atît mai firească apare în epoca noastră ascensiunea „omului muncii" ca personaj literar, și cu atît mai neadecvate tendințele elitariste în creația tipurilor, tendințe îndreptățite numai de simplificarea și falsificarea „omului de rînd" într-o serie de opere literare. Există, într-adevăr, și reversul medaliei, cînd „oamenii simpli", idilizați și schematizați, sînt mai înrudiți cu „prețioasele ridicole" decît cu eroii populari, exponenți ai vieții reale și ai conștiinței vii, nescolastizate. Ceea ce înseamnă, privind faptele din alt unghi, că valoarea și adîncimea personajului depinde și de ochiul care-l examinează, adică de măsura spirituală a autorului însuși. Eroul mai reprezintă și substanța pe care autorul o poate investi în el; iată alt aspect al discuției, demn de o atenție specială.

Marian Vasile

Personaje de ieri și de azi

Cînd am venit în București, mai anii trecuți, simțeam că între mine și acest mare oraș exista un fel de graniță. Simțeam, zic, nu aveam o explicație logică. În primul rînd, ritmul depășea puterile mele provinciale de adaptare. În al doilea rînd, firește, mă mîcina prejudecata că în Capitală — și presupun că oriunde în lume situația este aceeași — nu se poate trăi decît renunțînd la o anumită „moralitate" comunală, în fapt un mod mai greoi de mobilizare spirituală și fizică. Bucureștii nu sînt un oraș care te resping, dar nici nu asimilează cu ușurință, ori mai bine zis, cu superficialitate. Cu vremea am început să înțeleg mai bine nu numai în ce stă farmecul metropolei, dar și înalta ei moralitate. Bucureștenii sînt curioși, dar curiozitatea lor nu este agresivă ci mai degrabă condescendentă, de unde impresia că nimeni nu se miră de nimic. Impresie falsă, desigur. Lumea se miră, dar există aici un spirit de solidaritate admirabil. Dacă întrebi unde se află cutare stradă se găsesc de îndată trei-patru oameni dispuși nu numai să te îndrume dar să te și însoțească la nevoie. Apoi mai e ceva: bucureștenii știu să nu fie risipitori fără a fi zgîrciți. E, într-adevăr, o artă aceasta, să trăiești cumpătat, fără a deveni meschin. Nu vreau, doamne ferește, să încriminez acum provincia, ci mentalitatea provincială, ea există și își are calitățile ei. În București nu te întrebi de ce unul vinde cornuri iar altul construiește calculatoare. E o diviziune ce apare firească, deoarece oamenii au nevoie unii de alții. Încît, te întrebi, dacă urmezi regulile clasice, uneori terorizante, ale conceperii unei cărți, unde ai găsi în București personajele „excepționale" din punct de vedere literar? E interesant de observat că acțiunea multor romane se petrece într-un mic orășel, de existența căruia abia de știm, acolo ni se pare că sînt mai degrabă posibile drame, conflicte puternice, înfruntarea între suficiență și aspirațiile înalte ș.a.m.d. Se poate și așa. Multă lume, nu numai de la noi, a rămas în epoca bovarismului literar și aș îndrăzni să afirm că fotbalul, bunăoară, a egalizat mai bine, decît unele cărți, pasiunile. Dar oare cartea are menirea de a „egaliza"? Adică de a face 1 = 1? A egaliza în spirit înalt, însă, da, mai exact, de a reuși să aduci o colectivitate cît mai numeroasă în jurul aceluiași mari și eterne valori! Cum, iată, cred că fiecare scriitor își pune problema. Dacă vrem să creăm personaje în care fiecare să se regăsească imediat și necondiționat, nu mai e nevoie de creație propriu-zisă. Și totuși, pentru a deveni populari, scriitorii nu ocolesc acest mod de a discuta chestiunea. Se mai poate și altfel: a crea personaje cu adevărat excepționale, întrunind însușiri umane, dar ele nefiind regăsibile în orice trecător. Este, după cîte pricep eu, vorba, în cazul dat, de nevoia de a crea modele demne de urmat, cu alte cuvinte este vorba de un act educativ manifest. Care cale este mai bună? Rămîne de văzut. În ultimă instanță talentul și puterea de a crea iluzia vieții însăși arbitrează competiția (dacă termenul e potrivit). Ar mai fi și o altă posibilitate. Veacul nostru este, de departe, o pildă de răsturnări spectaculoase în știință, politică, ecologie, iar aceste răsturnări revoluționare se răsfrîng asupra vieții omului, atît în calitatea lui de persoană publică, cu obligații civice, cît și în intimitatea sa. Fie el omul savant, artist genial, miner, fochist, nevoile sale reale sînt aceleași: dreptul de a se bucura de libertate, de avantajele libertății și de a respinge avantajele abuzive ale libertății, nevoia de cinste cu sine și în raport cu sine, dreptul de a fi tratat, fiecare, cu egală îngăduință și asprime, în funcție de actele sale etc. Procesul de democratizare nu exceptează pe nimeni de la drepturile fundamentale și obligațiile fundamentale. Dar, din momentul în care omul este înzestrat cu haruri mai puțin comune, obligațiile lui sînt mai mari. Viața sa publică este mai de evidență, de unde și recunoașterea largă a meritelor sale.

Întîmplarea — de fapt nu e o întîmplare — a făcut ca în ultimii ani să încerc să scriu o carte despre evenimente excepționale, prin urmare și personajele sînt excepționale (e vorba de romanul „Marele sigiliu", ce va fi curînd în librării) și, ce-i drept, m-am gîndit mai puțin la problemele teoretice. De altfel — știu că în genere nu se gîndește așa — eu socot că datoria unui scriitor este de a scrie cărți iar nu de a face în primul rînd foiletonistică. Așa că, în ce mă privește, mă conduce acest principiu. În cărțile apărute mai de mult, personajele mele erau din „lumea celor mulți". Și cred că acolo e de mers mereu, pentru că toate poverile veacului pe umerii celor mulți cad, în final. Dar să revin de unde am plecat: am cunoscut mai bine Bucureștii nu cu ghidul turistic în mînă, ci în tramvai. O privire, un gest oarecare, un cuvînt spus în treacăt, o apreciere, vreau să zic, făcută în treacăt, ținuta vestimentară, curățenia, enervarea, nerăbdarea, calmul celor de pe băncile pe care scrie „Rezervat pentru gravide, bătrîni, persoane cu copii în brațe", mi-au dat imaginea vieții locuitorilor acestui oraș, locuitori care, afară de vioiciune și mobilitate, nu se deosebesc întru nimic de oamenii țării. Ce-i drept, simțindu-mă de acum acasă în București, îndrăgindu-i pe bucureștenii de acum, am scris o carte despre bucureștenii de la 1848. Și nu am sentimentul că m-aș fi trădat nici pe mine, nici pe cei pe care am învățat să-i cunosc. Dimpotrivă, cunoscîndu-i pe oamenii de atunci ai capitalei, am convingerea că-i înțeleg și mai bine pe bucureștenii de azi.

Viorel Știrbu

Comunistul de omenie

Urmare din pag. 1

lungind nu numai în timp ci și în conștiința fiecărui cetățean, una din valorile morale cele mai profund și statornic prețuite de poporul român. Ceea ce aduce nou este însă un element fundamental, care ține și el în egală măsură de o anumită viziune asupra lumii și vieții dar care introduce în sistemul de raportare la realitatea înconjurătoare termenul de viziune științifică, materialist-dialectică. Pentru că, dacă este adevărat — și este! — că descompunerea morală a oferit întotdeauna un teren prielnic pentru infiltrarea descompunerii politice, cu atît mai adevărată se dovedește ecuația inversă: o temeinică pregătire politică și ideologică nu poate da roade decît pe terenul în care principiile morale, ale unei moralități exemplare, au rădăcini adînc și definitiv implintate. **„Comuniștii** — se spune în Programul partidului nostru comunist — **nu se deosebesc de ceilalți oameni decît prin faptul că înțeleg mai bine problemele dezvoltării economico-sociale, se bazează pe cunoașterea științifică a legităților generale ale evoluției societății omenești"**. Aceasta înseamnă că vechea noastră zicală și-a adjudecat de-a lungul timpului un înțeles care a răsărit ca o tulpină viguroasă din același trunchi, întregindu-și sfera tradițională cu un atribut de covîrșitoare importanță: comunistul de omenie este, trebuie să fie, acel om de omenie care își îmbogățește necontenit profilul moral cu un profil politic întemeiat pe concepția cea mai înaintată despre lume și viață, pe ideologia marxist-leninistă.

Rîndurile de mai sus ar rămîne simple considerații de natură mai mult sau mai puțin eseistică dacă n-am încerca să descifrăm în însăși demonstrația teoretică temeiurile aplicabilității practice. Iar unul din domeniile în care aceste generoase principii își găsesc răsfrîngerea nemijlocită mi se par a fi literatura și arta. Îndemnurile lansate cu nenumărate prilejuri de către secretarul general al partidului, chemările sale vibrante adresate oamenilor de artă reprezintă tot atîtea subiecte de meditație și acțiune pentru fiecare creator pe tărîmul cuvîntului. În fond, ce altceva este acel om nou pe care literatura are misiunea să-l modeleze în chipul cel mai elocvent, decît comunistul de omenie prezentat în etapele devenirii sale? Și ce altceva este conștiința socialistă, pentru a cărei dezvoltare literatura militează prin însăși funcția sa în societate, dacă nu elementul catalizator care îl înalță pe omul de omenie la stadiul comunistului? Cu armele sale atît de nobile, puse în slujba omului în aceeași măsură în care este întreaga politică a partidului comunist, literatura dă expresie unor cutezătoare idealuri și năzuințe de viitor, însuflețind masele prin cele mai autentice personaje pe care le propun cele mai bune din paginile sale.

Un asemenea unghi de interpretare a propriei condiții de creator implică, bineînțeles, și un spirit de responsabilitate care nu ocolește dificultățile și nici nu trece pe lîngă ele cu nepăsarea ignorantei. Aș zice chiar că în cazul acesta, al angajării într-o expediție atît de temerară, dificultățile sînt mult mai numeroase decît ar putea să pară la începutul călătoriei artistice. Ele țin în primul rînd de faptul că, pornind să creioneze existența literară a comunistului de omenie, scriitorul nu dă naștere numai unui personaj, nici nu se mărginește să copieze cît mai silitor un model oferit de viață, ci se construiește în același timp pe sine însuși. Pentru a da viață cu adevărat unei plăsmuiri viabile, scriitorul are datoria morală de a se apleca mai întîi asupra lui însuși, încercînd să descopere în trăsăturile chipului său sufletesc argumentele saltului calitativ al personajului pe care îl zămislește. Aceleași principii ale eticii și echității socialiste ne călăuzesc privirile de la cei din jur către propria noastră conștiință, învățîndu-ne că nu este suficient să ne însușim „pe de rost" normele muncii și vieții comuniștilor, nici să le aplicăm cu o maximă intransigență de la masa prezidiului doar pentru cei din sală, ci să le respectăm în același timp și poate în primul rînd noi înșine litera și spiritul. În puține cazuri, probabil, creatorul și personajele sale ajung elevi în aceeași clasă însă experiența odată asimilată face să germineze învățăminte de neuitat.

O altă dificultate, deloc neglijabilă, decurge din chiar deosebita delicatețe a temei propriu-zise care, odată abordată, poate avea parte și de rezolvări unilaterale, sărace. Este dincolo de orice îndoială, de pildă, că într-o eventuală definiție a omului de omenie (și a comunistului cu atît mai mult) ar trebui să-și afle locul nu numai cinstea sau ospitalitatea; nu numai cumsecădenia sau buna reputație, ci un întreg complex de calități care fac pe om iubit și respectat, investit cu încrederea întregii obști în mijlocul căreia trăiește. Tot așa cum, atunci cînd spunem despre cineva că „și-a mîncat omenia", verdictul nu se aplică nici parțial și nici temporar, ci este sinonim cu o decădere totală de la rangul pe care i-l conferise calitatea de om. Motivele sînt, și ele, îndeajuns de explicite: atributul omeniei este unul din acele puține cuvinte care nu suportă gradele de comparație, alături de el nu poate fi așezat nici **mai**, nici **foarte**, pentru că este el însuși acordat numai atunci cînd întregul ansamblu de trăsături atinge gradul superlativ. Din această cauză, tentația de situare într-un unghi trandafiriu, de zugrăvire a unor conflicte înduioșător-schematice, este un pericol real de a cărui apariție trebuie să ținem fără întrerupere seama. Nu o dată creatori prea puțin capabili să ajungă pînă la creștetul unei idei i-au amputat picioarele pentru a o aduce mai aproape de posibilitățile lor. Oricare dintre exagerările sau neputințele individuale sînt însă la fel de străine de spiritul realităților noastre. O literatură care se vrea vital ancorată în evenimentele vremii sale este datoare să înfățișeze omul în toate trăirile lui, cu calitățile dar și cu defectele pe care le are, cu visele și cu visurile sale — iar aceasta este tocmai prezența și participarea pe care partidul o cere dintotdeauna scriitorului. Comunistul de omenie va fi, în această și în aceste etape istorice, prototipul pe care viața ni-l va oferi tot mai mult, iar a nu izbuti să ne ridicăm pînă la înălțimea lui morală și politică va fi egal cu un dublu eșec, pe planul vieții proprii și al artei.

O tentativă grea, complexă, deloc comodă — dar nu imposibilă. Necesitatea trecerii hotărîte la masa de lucru cred că nu trebuie demonstrată prin prea multe afirmații. Succesele de pînă acum, frumoase și incontestabile, nu ne pot asigura lauri și pentru timpul viitor, scutindune de obligația de a mai năzui atingerea altora. Înseși sensurile ascendente ale societății, mutațiile mereu survenite în structurile economice și sociale aduc după ele mutații pe planul conștiinței, care trebuie în mod firesc să-și găsească reflectarea în paginile operelor de artă. Concepția profund marxistă a partidului nostru este aceea că procesele de conștiință nu pot fi contemplate de pe platforma unei neputințe fataliste, fără a interveni susținut pe frontul educației politico-ideologice, pentru că dacă este adevărat că omul nu poate fi niciodată perfect, aceasta nu înseamnă deloc că nu este mereu perfectibil. Iată un principiu dialectic izvorît din însăși complexitatea epocii pe care o trăim; subordonîndu-i-se necondiționat și conștient, scriitorul va da naștere unui personaj care întruchipează propria sa profesiune de credință.

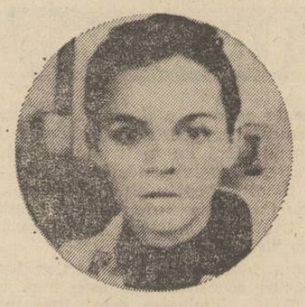

Liliana Ursu

Amintiri din insulă

Pe scripeții singelui meu
Te-am urcat la stele
Și noaptea curge acum
În vinele cerului
Atît de luminoasă.
Bat clopotele oceanelor
Vestind
Această toamnă violetă
Și mestecenii
Miros a corăbii
Cînd pe insula noastră
Sună flautele amintirii
Și iasomia cade secerată
La picioarele tale, dragule,
Împărătească mea bucurie !

Cîntec de naștere

Spargeți piatra pînă ce veți da
De miez
Acolo se zbate roșu,
Războinic, nenăscut
Cuvîntul !
Securea aruncați-o apoi
În mare
Să nu-și amintească el
De barbarul salvator
Să încremenească vocalele
În oul pur
Pe care doar poetul
Îl visează
Cînd nopțile lui
Migrează spre Polul Singurătății
Și cîmpiile dezlegate de stele
Îi îmbrățișează somnul.

Cîntec

Catedralele toamnei
Surpate în carnea noastră
Le vom izbăvi
Cu singele ce va împinge seva
În albul trandafir.
Candelabrele stinse ale castanilor
Din orașul meu
Mai tare mă dor
Ca zborul depărtărilor
Peste nisipurile viselor.
Ah, deșertul, cum mă cheamă !
Și ea, iubita,
Cum izbește părul ei în trupul meu
Cînd unica lui armură e lemnul de salcîm
Sub semnul securii așteptînd
Precum zăpezile la porțile orașului
Dezlegarea !

Rămîi departe

Rămîi departe
Prea multă toamnă a curs peste noi
Prea multe nopți a nins singurătatea în mine
Și știu atît de bine
În părul tău se ascund privighetori
Un singur cîntec m-ar răpune
Umbra ta acoperă tăcerea
Și fără adăpost aș rămîne
Lacrima ta, veșnică stea
Pe a ei rază aș călători dincolo de lume.

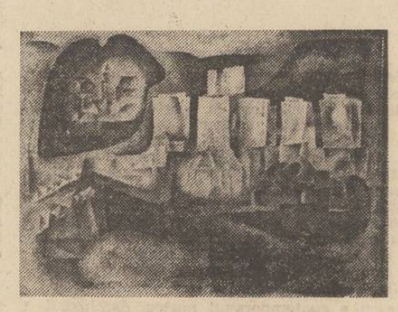

Simona Vasiliu Chintilă : „Peisaj"

Corneliu Șerban

Cînd pleacă un om

Cînd pleacă un om, se surpă-n văzduh
o lume de cîntece.
Un popor de ginduri
se afundă-n durată tăcere.

Privire-nainte

Prea am murit de multe ori,
Să nu mă mai nasc încă o dată —
Cerul sufletului meu zbuciumat de viltori
Zarea și-o urcă, singerînd înstelată.

Trecutu-i în urmă. Chem, deci, noile zori
Și privirea-nainte mi-o trimit, săgetată.
...Prea am murit de multe ori,
Să nu mă mai nasc încă o dată.

Cîte un semn...

Cîte un semn, din cînd în cînd,
Că mai iubesc, că mai respir
Ozonul unui tandru gînd,
Zenit căutîndu-se-n nadir...

Cîte un semn să dau, să dați,
În lumea asta de uitări,
Necunoscuți apropiați
Sub steaua tainicei chemări...

Cîte un semn e necesar,
Ființei noastre adăpost
Și pașaport și sanctuar
Pentru „sîntem" și pentru „am fost"...

Trăire

Ca apele limpezi să-mi fie, cobor
în țărmuri povară de nopți-sentimente
și largul privirilor bintuite de dor
se bucură-n clipe prezente.

O diră de suflet în urmă lăsai,
o rază a inimii trimit înainte.
Din iarnă mă-ndrept către zare de mai
și soarele-l simt gîlgîind în cuvinte.

Frate bun și de-o seamă

Cu de la sine voință-și alese
veghea schimbului 3
și migala strădaniei sale
e aceea de-a stăpîni mecanica fină
a sufletului,
de-a strînge recolta îndelungă
a visului.

...Muncitorului și țăranului
frate bun și de-o seamă.

A visa

A visa, a visa, a visa
Înseamnă să vezi
Peste zarea de-aici, peste clipa de-acum
Și înseamnă, înseamnă, înseamnă să crezi
Și să pleci deîndată la drum.

A visa, a visa, a visa
Înseamnă să vrei
Spații largi să cuprinzi, către culmi
să tinteștî
Și înseamnă, înseamnă, înseamnă temei
Al puterilor tale-omenești.

A visa, a visa, a visa
Înseamnă să știi
Prețul grelei izbînzi, jertfa marii iubiri
Și înseamnă, înseamnă, înseamnă tîrzii,
Uneori mult tîrzii împliniri.

A visa, a visa, a visa
Înseamnă să dai
Vremii tale răspuns, la chemări să spui : Da !
Și înseamnă, înseamnă, înseamnă să ai
Viitorul în inima ta.

zîmbetul lui matei pițulă

Sorin Tomșa

În casa lui Matei Pițulă lumina nu se mai stinse ca de obicei la ora zece treizeci.

— Voi puteți să mai stați, spuse George, băiatul lui, ridicîndu-se, eu mîine am slujbă.

— Lasă asta, zise taică-său. Parcă am convenit că vom lua de comun acord o hotărîre — mai întreabă fixîndu-și fiul cu ochi obosiți și afundați în două riduri adînci ce se iveau de sub păr.

Mă rog, vru să spună băiatul și își reluă locul lîngă taică-său.

Afară vîntul se izbea de nebun de ferestre dar lui Matei Pițulă i se făcu cald. Se ridică scoțîndu-și haina și începu să se plimbe cu pași adînci gîndiți cu grijă pe fiecare călcătură.

— Puneți haina pe tine, tată, zise Maria, fiică-sa. E tare frig afară, cred că pînă mîine o să și ningă.

Bătrînul se opri din mers ridicîndu-și privirea furios de parcă cineva, atunci pe loc, l-ar fi strîns de gît.

— Ce-ți veni ? întrebă el.

— Ziceam și eu așa, se apără fii-sa. A anunțat și la radio... Iar n-o să mai avem lemne.

— Ia mai dă-le dracului de lemne, o repezi bătrînul. De lemne ne arde nouă acum ?

Continuă să se plimbe pînă la capătul mesei scorojită cu crăpături mărunte și neegale umplute de mizerie, pe care stătea un pahar și o sticlă de vin desfăcută pe care se vedeau unsuroase urmele unor degete.

— Lasă te rog paharul, tată, zise Maria văzînd că bătrînul pune mîna pe sticlă turnînd. Atîta ți-ar mai trebui la tensiunea matale !

Lui Matei Pițulă începu să-i tremure mîna. Reuși însă să toarne și să pună sticla deoparte.

— Voi ați înnebunit de-a binelea ! izbucni el. Ce e cu voi bă ? !

Matei se întoarse împingînd paharul spre marginea mesei : ia dom'le, vrînd să spună.

Străinul care privise pînă atunci indiferent la tot ce se întîmplase în cameră, luă cu mîinile lui noduroase și murdărite parcă pentru totdeauna pe sub unghii, paharul pe care îl goli cu o mișcare scurtă a capului. Apoi se întoarse spre Ilinca, cealaltă fiică a lui Matei, pe care o scuturâ ușor cu umărul : ia și tu.

Fără să se scoale, fata se întinse peste masă și luînd paharul îl goli cu aceeași mișcare a capului.

Bătrînul îi privi.

— Uite ce, dom'le, se hotărî Matei. Ia-o !... Ia-o ! mai zise nevăzînd pe chipul străinului nici o schimbare.

George și Maria se scularâ în timp ce străinul își mai turnă un pahar de vin. Rămîneți sănătoși, mai zise după ce îl dădu peste cap și plecă înfundîndu-și basca pînă aproape peste urechi lăsînd să se vadă dunga roasă și decolorată de purtat.

Într-o clipă camera se goli dar lui Matei Pițulă îi trebui mult timp ca să-și dea seama de asta. De abia acum simți frigul și dădu drumul la aragaz. Asta era avantajul lui să doarmă în bucătărie. Pe copii îi băgase în camera cealaltă. Acolo avea tot ce primise de la nevastă-sa cînd se căsătorise : un pat mare cît camera și un dulap care nu mai avea placajul din spate, se sprijinea pe perete direct. În schimb copiii se încălzeau mai ușor, erau trei.

Își trecu mîna deasupra tocului și deschise ușa de la camera copiilor să vină și la ei căldura.

— Ilinca ! strigă el tare din prag, ia vin încoa ! Ilinca nu dormea, îl auzi imediat.

— Lasă-ne dracului să dormim, îl auzi pe George, ajunge pe ziua de azi.

— Ia mai taci și tu din gură, zise bătrînul. Și apoi către Maria : tu cînd ei banii ?

— Pe cînspe, se auzi vocea ei din pat.

— Mai vă e frig ? întrebă Matei.

— Mîine o să trec eu pe la depozit, vorbi Maria.

— O să treci... Mai ai datorii la ceare ? o întrebă.

— N-am, i se răspunse, dar ziceam să împrumut vreo cinci sute, să luăm lemne.

— Lasă nu mai lua, zise bătrînul, o să împrumuți cînd s-o căsători soră-ta. De lemne s-o ocupa și George că-i bărbat.

— Oi fi, zise băiatul, dar să-mi dea bani. Eu n-am. Și apoi stau foarte prost cu timpul liber.

— Lasă că știu eu, zise Matei. O să bei luna asta mai puțin, ce-o fi ? și după ce se gîndi puțin : în fond ce te-a apucat de bei atîta ?

— Fac ce vreau cu banii mei ! țipă din pat George.

— Tot nu mi-ai răspuns la întrebare, constată bătrînul. Pînă cînd crezi tu că o s-o duci așa ?

— Pînă mi s-o sui și mie tensiunea la cap, răspunse băiatul.

— De, băiete, zise Matei, dacă crezi că ai înebunit să-mi spui și mie... Ilinco ! zbieră el, n-auzi ce-am vorbit cu tine ? Și apoi către George încet : mai discutăm noi !

Fata veni într-o rochiță subțire de stambă prin care îi bănuiai fără prea mare greutate formele implinite de femeie. Rochia îi rămăsese de mult mică dezgolindu-i sînii mici și tari ca doi pumni încleștați, aproape să-i arunce afară. Bătrînul se întoarse cu spatele și fără să o privească îi aruncă haina lui de pe scaun.

— Cum umbli așa prin casă ? țipă el. Cînd ai să înveți și tu să te porți ! Ai văzut-o vreodată pe soră-ta umblînd așa prin fața mea ? mai zise. O luă pe după umăr așezînd-o lîngă el pe pat. Acum de ce plîngi ? zise mîngîindu-i părul ei aspru. O lăsă să se liniștească și apoi o întrebă :

— Cine e omul cu care ai venit ?

Ilinca îl privi. Matei îi evita mereu privirea cînd vorbea cu ea. Nu-i suporta căutarea timpă și ochii aceia albaștri ca ai nevesti-si. Ilinca începu din nou să plîngă.

— Cine e Ilinco ? zise bătrînul stringînd-o și mai mult lîngă el, spune că nu-ți fac nici un rău. Crede-l pe tăticul tău.

Pe ușa întredeschisă a camerei apăru capul Mariei.

— Las-o în pace, zise, n-o mai chinui.

— Dar vreau și eu să știu pe cine primesc în casă ; zise bătrînul dezorientat.

— Bine, dar uite că ai speriat-o, zise Maria. Îți spun eu ce te interesează.

— Cine e ? întrebă bătrînul, adică cu ce se ocupă ?

— E manipulant. Mai mult nici eu nu știu, zise ea privind sprincenele împreunate de mirare ale bătrînului.

— Și tu ce părere ai ?

— I-o fi plăcînd.

Vladimir Șetran : „Mecanizarea agriculturii"

— Și tu ce crezi că o s-o țină ?

— Dacă învață să spele și să gătească, de ce nu ?

— Dar tu ce crezi ? el o fi știind ceva ?

Maria însă dispăru nu înainte de a ridica din umeri : eu de unde să le știu pe toate ? vrînd să spună. Bătrînul se întoarse spre Ilinca.

— Auzi ce zice soră-ta, vorbi el. Cică e manipulant.

— Pe el îl cheamă Ilie, zise Ilinca, și mă iubește, așa m-a învățat să-ți spun.

— Dar tu îl iubești ? întrebă bătrînul.

— Așa îl cheamă, Ilie. Mi-a zis să-l cred și să nu-mi fie frică de el.

— Și ce ți-a mai zis ?

— Că de ce mă plimb singură prin parc.

— Și tu ce i-ai zis ? Fata tăcu.

— Tu îl iubești ? Îți place ? mai întrebă răbdător bătrînul.

— Eu nu i-am zis nimic. M-a prins de mînă și mi-a zis că mă bate dacă nu-l aduc aici... Uite, mai am și acum semnul. Își dezgoli brațul. Dumnezeule, exclamă ea speriată, nu mai e nimic, mi-a trecut.

Matei o privi nici el ne mai știind ce să facă. Cum o să-i spună ? Într-un fel sau altul trebuia să-și facă datoria pînă la capăt, chiar dacă știa că nu are cum s-o facă să priceapă ce vrea de la ea.

— Ilinca, fata tatei, începu el, tu ai să te căsătorești zilele astea. Adică o să ai și tu bărbatul tău.

Ochii fetei începură să sclipească ciudat pierzîndu-și căutătura timpă și buimacă.

— Noi de aia sîntem făcuți, continuă el, ca să trăim împreună bărbat cu femeie, pricepi ?

Fata nu făcu nici un gest, o emoție stăpînită o făcea să-i tremure picioarele, trupul ei drept.

— Ți-e frig ? o întrebă privindu-i în continuare picioarele dezgolite, tăiate cu grijă într-o carne plină, tare, golită de singe. Era frumoasă, parcă n-o făcuse el. Acum nu mai semăna nici cu nevastă-sa, nici cu vreo altă femeie pe care s-o fi văzut pe stradă întîmplător.

— O să faci copii, zise, o să-i dai de mîncare lui bărbatu-tău și o să-l speli. Asta e ! Ilinca nu spunea nimic. Îl privea mai departe cu ochi căscați și umezi ca de vițel.

— O să-ți arate el dacă e bărbat, zise bătrînul încurcat și o îndepărtă ușor spre ușa deschisă a camerei. Dracu' să mă ia, mai zise.

Matei Pițulă rămase din nou singur ascultînd cum vîntul izbea copacii de casă să o dărîme aducînd de afară pe sub ferestre miros de praf și frunze căzute. I se făcu frică. Pentru prima oară de atîția ani i se făcu frică pentru el, pentru fii-sa Ilinca, pentru toți cei din casă. Dumnezeule, își zise, oare se va termina cu adevărat ?

Se întinse pe pat fără să mai poată gîndi nimic. Se simțea golit ca o sticlă, ca atunci cînd o alungase de acasă pe nevastă-sa (să se ducă unde o vrea, să-și refacă viața și să-l lase cu copiii și păcatele lui). Se obișnuise cu singurătatea și își crescuse copiii cu furie, gîndindu-se mereu la Ilinca care nu avea nici o vină că el o făcuse așa bolnavă semănînd cu maică-sa la ochi. Poate doar ea îl obligase să nu-i dea pe copii la stat ci să sufere mai departe alături de ei știind că doar așa ar putea răscumpăra păcatul de a fi adus pe lume un copil ca Ilinca, păcat care ar fi putut fi în fond al oricui.

Era mai bătrîn și mai obosit decît credea. Acum cînd cu Ilinca începuse să se întîmple ceva (crizele aproape că-i încetaseră, ochii-i începuseră să prindă luciul dorinței), Matei simți că undeva în sufletul lui începe să cadă, deși nu putea să accepte că totul are să se sfîrșească așa. Trebuia să fie și pentru el un mijloc de a se răzbuna pe viața lui de pînă atunci.

Și dacă o va alunga de acasă ? Pentru prima oară în douăzeci de ani i se oferea prilejul acesta. Nimeni n-ar fi protestat, avea unde să se ducă, avea bărbat.

Se apropie de masă și umplu paharul de lîngă

FERESTRE

În casa muierii

Sandu Sfoiag s-a însurat cu Gligorina.
Sta în casa ei, că el nu-și făcuse, dacă tot
avea ea.
Într-o dimineață ea pleca la Bălcești.
— Scoală, mă.
— Păi, de ce să mă scol, fă, la miezul
nopții, că eu nu
Merg la Bălcești.
— Du-te pe la tactu-n deal.
— Păi, ce să caut eu pe la tata, acum pînă-n
ziuă ?
Nu l-am văzut ieri ?
— Păi, să-ncui ușa, că nu te las eu singur
în casa mea.

Acum, eu aș fi plecat, dar îmi spălase
cămașa,
Că n-aveam decît una și-mi dăduse un
combilizon de-al ei.
Cum să mă duc eu așa pe la tata ? Cămașa
era udă.
Ea-mi da zor să mă scol. Dacă-am văzut,
m-am sculat,
Mi-am strîns bine haina la git, am prins-o
cu un cui
Și-am luat cămașa udă, chitită, s-o usuc
acolo.
Cînd mă vede tata : „Păi, ce e, bă, cu tine ?"
— Păi, ea plecă la Bălcești să tirguie.
— Și dacă plecă ce ?
— Păi, mă dete afară, -ncuie ușa, pînă
se-ntoarce.
— Fire-al păcatelor cu muierea ta — așa o
duci tu acolo ?
Să nu te mai prind că-i mai calci pragul.
Dimineața am pus cămașa la soare, s-a uscat,
Ea a venit după combilizon, dar nu l-am mai
dat.

Marin Sorescu

30 OCTOMBRIE 1976
L4

teatru

Confluențe

Jan Kott avea să scrie mai tîrziu „Cercurile care se repetă invariabil și pe care istoria le descrie sînt domniile succesive... Un tînăr prinț... se întoarce din exil spre a revendica dreptul uzurpat. Dar fiecare pas spre putere înseamnă o altă crimă, o altă silnicie, un alt sperjur. Ciclul s-a închis. Începe un nou capitol". Aceste observații exegetice, deducții analitice ale unui cărturar grijuliu cu generalizările, se constituie pentru noi mai ales ca o parafrază la Henric al VI-lea, la Shakespeare însuși.

Un Shakespeare expozitiv — iată un paradox asupra cărula regizorul Ioan Ieremia, împreună cu o echipă de actori buni și un scenograf inspirat Emilia Jivanov, se apleacă cu competență și mai ales cu luciditate. Actul de comprehensiune, modernă, autentică, este demonstrat prin maniera în care ideile marelui Will, exprimate și argumentate și de Kott, sînt urmărite, insistent, și accentuate. Iar ceea ce epoca secolului XVI nu a reușit să impună nici chiar prin cel mai important creator al ei, — lipsindu-i spiritului ei distanțarea față de religie și războaiele intestine, de tip feudal, deci față de sine însuși — a impus teatrul secolului XX : satira, parodia, zeflemeaua batjocoritoare și ridiculizantă îndreptată tăios asupra falselor valori.

Ce ne transmite Shakespeare din îndepărtatul său veac ? Că toate războaiele din conflictul celor două roze n-au fost decît zadarnice lupte pentru putere, adeseori asemănătoare adolescentelor ambiții cocoșești, dar mult mai sîngeroase. Că, un rege urmînd altui rege, nedreptatea urma altei nedreptăți, trădarea alte trădări, totul sub pasta groasă de chinoroz a frazelor cavalerești.

Cum ne-o re-spune, azi, Ioan Ieremia ? Învelind podeaua scenei și pereții în plăci metalice, desenînd astfel împreună cu Emilia Jivanov, o lume dură și rece. Urcînd armatele rozelor, roșie și albă, în căruțe de vivandiere negustorindu-și trupurile, vînînd lacome, dezgustătoare averi, sub faldurile formulelor seci. Punînd oștirile să se bată cu perne, să mărșăluiască stupid, ca într-un delir războinic de nebuni. Așezînd un tron, ca un hîrdău la mijloc și încăierîndu-și personajele, casele York și Lancaster, într-un rugbi fără reguli.

Poate că parodia ar fi fost limitată la forța ei persiflatoare, poate că unele exagerări și lungimi plictisitoare ar fi deturnat sensul major al acestei înscenări. Dar finalul, cutremurător, ne-a reamintit că esența războaielor e aceeași ; din evul negru al medievalității brutale și sîngeroase și pînă azi, demența colectivă a unor areopaguri are urmări necontrolabile : Toate reflectoarele se aprind, sugerînd ucigătoarea „emanație de lumină" a bombei atomice înscăunînd absoluta moarte. Și tot în final, peste trupurile căzute și mortificate, pășește viața, un copil — în epica shakespeareriană prințul moștenitor — în fața noastră speranța, viața, omul indestructibil.

În acest spectacol excepțional să lăudăm și actorii talentați ai Teatrului Național din Timișoara : Elena Ioan, Traian Buzioanu, Radu Avram, Ion Ardeal, Ion Cocieru, Vladimir Jurăscu, Alexandru Ternovici. Adăugăm reușitei caietul program (semnat Doina Popa) minuțioasă introducere în concepția spectacolului.

Radu Anton Roman

film

Ecranizare și interpretare

Fatalmente judecăm orice ecranizare după romanul care a inspirat-o și facem acest lucru și în cazul adaptării pentru ecran a romanului **Tănase Scatiu**. Ceea ce e de reținut este încercarea autorilor de a se înscrie în prelungirea intențiilor prozatorului, dar și unghiul critic din care e privit romanul. Vrem să spunem că în lectura regizorului și a scenaristului (Dan Pița și Mihnea Gheorghiu) romanul **Tănase Scatiu** își pierde în bună măsură teza care reducea conflictul social la un conflict între vechea bioerime și ciocoimea arăndească, ignorînd măsura participării țărănimii la acest conflict. Perspectiva socială a romanului este îmbogățită în film, țărănimea devine o clasă activă (așa cum o arată și documentele vremii) cu un rol decisiv în trama care ne este prezentată.

Stilul de viață al aristocrației românești de la sfîrșitul secolului trecut face în bună măsură obiectul filmului. Scenaristul, regizorul, operatorul, costumierii sînt autorii unor inspirate tablouri de epocă, restauratorii unei imagini de referință în ceea ce privește viața apusei boierimi românești. Secvențe de o plasticitate impresionantă vorbesc elocvent despre modul ei de viață, despre mentalitatea ei. Actorii (V. Nițulescu. A Csiky Cristina Nuțu) au înțeles efortul regizorului. La fel de sugestiv sînt scenele privind ciocoimea filmului în care Victor Rebengiuc (Tănase Scatiu), se impune pregnant ca și în roluri episodice V. Strengaru și Rodica Tapalagă. Scena petrecerii cu lăutari este remarcabilă prin autenticitate și dramatism. Țărănimea prezentă în film, unde baciul Mihu e simplu figurant spre deosebire de roman e tratată mai mult ca masă decît prin indivizi caracteristici. Cu excepția revoltei finale scenele cu țărani sînt însă decorative. Regizorul a ales calea cea mai grea, cea a filmului de mase, fără a reuși totdeauna să se mențină la excelența imaginilor finale.

În ansamblu, însă, ecranizarea este o reușită pentru că reconstituie cu simț artistic fața unei epoci despre care filmul românesc nu ne-a vorbit încă pînă acum în limbajul cel mai potrivit din punct de vedere artistic. Actorii la care a apelat Dan Pița servesc de cele mai multe ori ideea regizorală. Bine aleasă pentru rolul Sașei a fost Cătălina Pintilie. Mai puțin inspirată pentru rolul lui Matei a fost alegerea actorului András Csíky. Regizorul mizează mult pe fizionomii bine singularizate (Eliza Petrăchescu e un exemplu, dar actrița a reușit și o mică creație) și ignoră caracterul teatral al unor interpretări. E cazul și al lui V. Nițulescu excelent actor, dar cu o dicție inconvenabilă aici. Gustul pentru plasticitatea imaginilor, pentru autenticitate excelent servit de N. Mărgineanu, conduce uneori la inserarea în film a unor imagini de notabilă forță expresivă care contrastează însă cu cele mai puțin spontane, mai puțin spontane, mai studiate și de un efect diferit într-un film în care reconstituirea are partea leului filmările de tip neorealist preferate de Dan Pița n-au fost suficient de armonizate întregului. Cu observația că filmul e inegal (a doua parte e evident superioară primei, prea expozitivă) încheiem aceste însemnări despre un film remarcabil care ar necesita comentarii mai ample.

M. Ungheanu

televiziune

Baladă montană

Fascinantă asemenea unei cetăți de poveste, cetatea Brașovului se cere imperios mereu repovestită, redescoperită, reasimilată și readmirată, obligînd de fiecare dată la uimire și emoție. Străvechiul burg, ca un copac viguros din care cresc mereu și mereu alte ramuri, alte mlădițe, a cunoscut, de-a lungul secolelor, mirifice ramificații, nobile supraviețuiri, impresionante transformări, care fac din el un personaj nemuritor de veche și admirativă baladă. O baladă născută din inima oamenilor, ce se înscrie onorific și omagial în ciclul interesantelor documentare din cadrul emisiunilor **Baladă pentru acest pămînt**, emisiuni ce realizează în complexitatea lor o adevărată hartă a țării, animată de munca plină de abnegație a poporului nostru, de entuziasmul și patosul ce însoțesc această muncă. Toma Popescu, în filmul pe care-l realizează pentru televiziune, se impune nu numai prin tonul de admirație poetică, ci și prin forța evidenței aspectelor înregistrate, căutînd să sesizeze esența. Ne desfășoară în fața ochilor o adevărată biografie, biografia unui oraș născut și crescut în plin munte, la poalele Tîmpei, în umbra răcoroasă a brazilor seculari și mai ales a acelor umbre etern stimulatoare, iscate de monumentele majestuoase —o adevărată istorie rămasă în relicve mereu grăitoare — bătrînul Schei cu străzile înguste, labirintice, tăiate pe coama dealurilor după un desen tainic și armonios, celebra Poartă a Scheilor, apoi, primul lăcaș de cultură românească dominînd și astăzi cu balconul alcătuit din coloane curtea bisericii Sf. Nicolae, de zidul căreia, pînă nu demult, stătea lipită căsuța lui Coresi (în care, în vremea copilăriei mele, vindea bomboane de zahăr ars o bătrînică mărunță care strecura între poveștile ei povestea despre prima tiparniță), Turnul Roșu și Turnul Negru, străjuind imperial orașul din vale, Biserica Neagră păzită de meditația impietrită a lui Honterus, străzile din „centru" — urme îmblînzite devreme ale orașului feudal, clădirea din mijlocul pieții, cu ceasul neobosit bătînd clipele timpului, cu privirea îndreptată spre fosta casă a breslelor — ciocănitori de argint, vrăjitori ai bronzului și fierului, marochineri vestiți și cioplitori de lemn. Și fără drept de apel, orgolios și tînăr, spectaculos și viu, orașul nou întins în plină Țară a Birsei, desfășurat pe întreaga ei suprafață, industrie și spirit gospodăresc, rațiune și bunăstare, cartiere de blocuri impunătoare, dintre care unul — cel cu obloane verzi la ferestre — a fost ridicat de tatăl meu. Iată o cronică obiectivă, care fără să vreau e și sentimentală. Dar cronicile despre orașe trebuie să fie sentimentale, orașele se nasc din sentimentul oamenilor pentru statornicie, din dorința lor de a alcătui o atmosferă specifică, solidă, capabilă să reziste oricăror intemperii ale istoriei. Toma Popescu a surprins orașul în realitatea sa materială, în mișcarea sa impresionantă, în creșterea sa impetuoasă, în pulsația sa demonstrativă, puternică, a deschis o fereastră spre un oraș care va simboliza întotdeauna ideea de cetate ridicată în inima țării. Îi prețuim talentul și realizarea.

Corina Cristea

el. Îl duse la gură dar îl împinse cu scîrbă privind la degetele celea unsuroase de pe gîtul sticlei.

II

A doua zi, Matei Piţulă nu se mai sculă ca deobicei înaintea copiilor. Îi lăsă pe ei să-şi pregătească ceaiul şi pachetelul cu mîncare. Şi ei plecară în linişte, obosiţi de seara din urmă (se vedea după gesturile lor scurte, temătoare de efort), nu înainte de a-i zîmbi Ilincăi ; adică o făcui şi pe asta. ,

Matei nu mai putea dormi dar se încăpăţîna să rămînă în pat cu ochii deschişi fixînd încheieturile ferestrei pe unde pătrunde frica zăpezii necăzute şi un zgomot vag de realitate.

Se gîndea sau încerca să-şi adune puterile înaintea ultimei lupte, era greu să-ţi dai seama doar privindu-l.

Într-un tîrziu îi făcu semn să ia loc. Deşi nimeni nu-l invitase, pe Matei nu-l miră prezenţa lui Ilie în casa lui.

— Şi aşa, zise întorcîndu-şi privirea cu greutate spre el, te-ai hotărît. Da, făcu ăla din umeri, cred că da.

— Bine dom'le, continuă Matei, e dreptul dumitale. Şi apoi tăcură din nou.

Ilie stătea ţeapăn pe scaun, neintimidat, aşteptînd ca apoi, hotărîndu-se brusc să se aplece deschizînd o servietă jerpelită pe care o ţinuse cu teamă îngrămădită jos la picioare. Scoase de acolo un kil de vin şi punîndu-l pe masă începu să dea încurcat din mîini, adică de asta am venit, poftim. În curînd îmi vei fi socru şi aşa se obişnuieşte...

— Mdaa ! făcut bătrînul începînd să se îmbrace cu o grabă plictisită. Şi cît ziceai că iei pe lună ?

— Păi... cum e lucru, răspunse ăla. O dată iei mai mult, o dată mai puţin.

— Da, făcu ca pentru sine Matei.

Din toate întrebările pe care şi le gîndise să i le pună multe le şi alungase din minte uitîndu-le.

Continua să-l studieze încurcat pe străin. Cu o seară în urmă, în lumina gălbejită a becului nici n-apucase să-l vadă cum trebuie pentru ca

Nagy Imre : „Satul meu"

acum să-l descopere bătrîn ori îmbătrînit, deşi ăla se dichisise cu grijă (era proaspăt ras ceea ce făcea ca părul lui răvăşit şi împuţinat de ani să pară şi mai unsuros).

— Bine domnu Ilie, zise bătrînul, să nu mai vorbim de bani.

— Ba să vorbim, sări străinul din scaun bolovănos. Adică nu mi-e frică de întrebările dumitale....

Pe Matei îl enervă reacţia bărbatului din faţa lui, privirea aceea lucidă de om care ştie tot timpul ce face.

— Ce-ţi veni ? întrebă el încercînd să se stăpînească.

Ilie rămase ca înodat de scaun.

În cameră se făcu deodată linişte. Ilie plecase de mult, parcă nici nu fusese acolo. Să te păzeşti de mine nenorocitule! i-a strigat din urmă, după ce ăla plecase izbind uşa de perete. Să nu te mai prind pe aici, că-ţi rup picioarele.

Nu mai ştia ce-i spusese Ilie dar nici acum nu mai reuşea să-şi potolească tremurul uscat al trupului.

— Trebuie să-mi fi spus ceva, gîndi Matei, că nu mă enervam eu aşa din senin, doar nu-s nebun.

De fapt nu regreta dar nici nu credea în vorbele pe care i le spusese lui Ilie. De obicei treceau zile, săptămîni chiar, cînd nici nu o lua în seamă, deşi se împiedica tot timpul de ea (Ilinca avea un talent deosebit să se aşeze acolo unde aveai tu treabă). Se mişca cu scaunul prin casă, de ici colo, privind cînd la tat-său, cînd la fraţi, încercînd să le ghicească intenţiile, tocmai ca să nu-i încurce. Cînd Matei sau George se împiedicau lovindu-se prea tare şi începeau să injure, ea se îngălbenea imediat, lăsînd să-i cadă buzele într-o expresie a spaimei, ca apoi să zîmbească aproape fericită cînd îşi dădea seama că nu ea fusese injurată ci scaunul, viaţa, nimeni de fapt decît clipa aceea prezentă.

Matei zîmbi. Cu asta rămăsese el în douăzeci de ani de la Ilinca şi cu o furie de care acum se eliberase mereu, dorind-o.

Greutatea cuvîntului

Umblă mamă
ţara toată
ca să-i dai inimii
roată,
inimii
şi patimii
tinere
de multe mii
multe mii
de ani încoace
să ştii ţara
cum se face
cu ţăranul
care ţine-n spate
anul.
Umblă tată
ţara toată
să ştii riul
cum înoată,
să vezi marea
cum stă lată
parcă-ar fi
ca niciodată,
să treci muntele
călare
cum trecea şi
tata-mare.
Cerul ei
să-ţi stea
în carne
cum în bour
două coarne
şi pămîntul
să-ţi păstreze greu
cuvîntul.

Amintirea unui dac

Cînd m-au luat de mîini şi de picioare
şi m-au legănat de trei ori
deasupra orizontului
înainte de a mă azvîrli în trei suliţe
am zis : iată cele trei glorii
ascuţite
cele trei pămînturi cu vîrfuri de fier
cum îmi caută mijlocul.
Cînd m-au azvîrlit
de sus de pe munte
doar vuietul timpului
sta să-mi spargă timpanele.

Mi-am zis :
eu mor dar trupul meu
pentru totdeauna
va uni într-o singură teacă
aceste trei provincii.

Să ajutăm soarele

Aşterne patul, aşterne iarba, aşterne lumea că mi-e somn
şi să dormim şi să dormim îmbrăţişaţi
vîntul şi ploaia să se sfîrşească peste noi
întunericul să ne sudeze trupurile,
să se înghesuie pămîntul
în braţe şi-n picioare şi să le umple
roua pe buze să se trezească
bruma pe gene şi pe sprîncene
şi după o clipă şi-un veac dimineaţa
să ne sculăm cu zorii în dinţi
să ajutăm soarele să se ridice pe cer
cu toată forţa ochilor noştri.

Şoimel

Parcă-a fost ieri acum trei mii de ani
cînd încordam cîmpia sub copitele murgului,
cu ochii-nfipţi în zare printre ierburi mari
eu chiuind şi el nechezînd.
Un stol de pietre-mparte-n două cerul.
Parcă-a fost ieri acum trei mii de ani
cînd cu şoimel pe mînă
şi un ogar în urmă
duceam colindu-n sate mari şi mici.
Acum colindul singur mai colindă
iar undeva pe cîmp

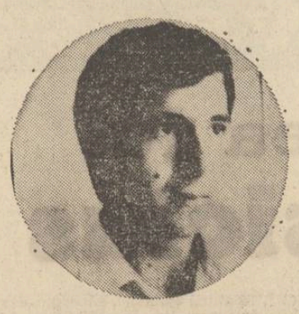

George Alboiu

dă calu-cu copita-n mine
din somn să mă trezească,
şoimul goneşte prada către ochii mei
să îi deschidă
şi-ogarul sufletu-şi aleargă
la cîmp îndelungat.
Parcă-a fost ieri acum trei mii de ani.

Mormane

În fiecare noapte străzile sînt pline
de ultimele stele căzătoare ;
prin ele-noată pîn-la briu bărbaţii,
cu ele-n braţe plîng şi rid adolescenţii.
Pînă-n cîmpie
se umple oraşul
de căderea lor.
Mîine dimineaţă la vor strînge
în mari mormane măturătorii
cei care se ocupă
cu ordinea cerului.

Sărbătoarea pepenilor

În poezie crede toată lumea
dar noi în bostănării să intrăm
cu cuţite flăminde,
să spintecăm pepenii cei mai grozavi,
sîngele lor
să răcorească secolul acesta fierbinte.
În bostănării să intrăm
să dăm de-a dura pepenii
pe şosele,
de-aceea au fost construite şoselele
să dăm de-a dura pepenii pe ele.
Cine n-are cuţit
ia pepenele-n braţe şi-l trîntească
de pămînt
şi pepenele crapă sub cer,
sub stelele acestea ca seminţele unui pepene
spart şi mîncat în cer de mult.
Vom mînca pepenele înfigînd unghiile
adînc în carnea lui
muşcînd eu dintr-o parte tu dintr-alta
pînă ni s-or întîlni dinţii şi buzele,
în miezul roşu
şi focul rece înaintea zorilor
va goni întunericul.

cooperativa «prestarea»

Marin Ioniţă

era o veste din acelea care pot dobori un om la pămînt, dar Ghica Dorogan continuă să dichisească pe îndelete coama şirii de paie, de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat. Numai după cîteva minute rămase un timp cu furca goală în mîini şi cu privirea dusă aşa, nicăieri. Însă muierile alea care nu auziseră sau nu înţeleseră sau se făcuseră că nu înţeleg nimic, îngrămădeau mereu paie în jurul lui cu ţepoaiele lor de lemn, îngropîndu-l pînă la briu, pînă la umeri.

„Hai acasă, bă, tată, că se duce mama".

„Se duce ?"

„Se duce !"

Băiatul mai era încă jos, aplecat peste coarnele bicicletii, cu piciorul pe pedală, oprit parcă la întîmplare dintr-un drum al lui mai lung, nu se ştie pînă unde.

— Se duce, mai zise o dată Ghica Dorogan, nu atît ca să întrebe, cît să constate că, uite, nu se poate altfel, toate au fost degeaba, şi chinuri şi speranţe şi drumuri de alergătură şi nopţile nedormite.

— S-ar duce şi nu poate să se ducă. Te vrea acolo că mai aveţi, zice, o vorbă de vorbit.

— Viu, mă, zise Ghica Dorogan, dar fără să se clintească din loc, în timp ce muierile alea îngrămădeau ca proastele paie peste el.

Ghica Dorogan se desfăcu din paie, mai potrivi cîteva furci pe coama şirei pe urmă le chemă pe femei şi le făcu semn cu mîna că, adică, iată, cam aşa trebuie să lasă treaba şi îşi dăte drumul să alunece cu spinarea pe coasta stogului acela lung şi înalt. Cînd ajunse jos îşi scuturâ cu palmele trupul de paie, nici grăbit nici negrăbit, aşa, ca de obicei, de parcă ziua de azi ar fi fost ca oricare alta.

Băiatul cu bicicleta plecase. Ghica Dorogan căuta găleata cu apă. Cineva uitase să pună capacul şi pleava era groasă de un deget. Parcă îi era, parcă nu-i era sete. În orice caz stătu multă vreme cu cana în mînă, uitată undeva pe la jumătatea drumului înspre buze.

Îi zări pe Ion Sergentu, aşezat la umbră, cu masa aşternută pe un şerveţel deabea mai mare decît o batistă, şi se apropia de el.

— Eu ar trebui să mă cam duc pînă acasă, îi spuse cu o voce de parcă ar fi cerut voie şi îi pare rău că nu se poate altfel.

— Dacă trebuie — ce mai... îi răspunse bătrînul într-un fel că nu e posibil să reziste, că în faţa unei asemenea situaţii nu-i rămîne altceva de făcut decît să-i dea dezlegare.

— Poate te ocupi d-ta puţin de şira asta de paie. De cînd cu maşinile de balotat uitarăm să mai facem şire de paie şi e păcat de atîta muncă să intre apa în ele.

— Lasă pe mine şi n-ai grijă.

Ion Sergentu tăvălea foi de ceapă verde într-o strachină cît o jucărie de mică şi le sugea şi plescăia din buze cu plăcere.

— Habar n-ai ce bun e oţetul ăsta pe care îl fac eu din zeamă de mere.

Mai avea alături două ouă cojite, cu urme de degete pe albuşul alb şi cîteva felii de salam de la cooperativă.

— Dau orice mîncare pe foile de ceapă cu oţet.

Avea o barbă ţepoasă de o săptămînă. Înfiptă în pieptul vestei de dimie, decoraţia lui din primul război mondial, de care nu se despărţea niciodată. „Nu ţi-e că o pierzi", îl întrebase într-o zi Grigore tractoristul. „Poţi să pui de ea, băiete, cinci tractoare ca al tău şi tot la mine stă aşa cum stătea de 40 de ani".

— Ia ici un ou, îl îndemnă pe bărbatul aflat în picioare lîngă el, aşa, fără nici un motiv. Şi cum Ghica Dorogan nu zise nici da, nici nu, veteranul din primul război mondial îşi înfipse unghia de la degetul mare într-un ou cojit. Bărbatul mestecă îndelung jumătatea care i se dăduse şi înghiţi dureros de parcă ar fi fost un cocoloş de var nestins. Bău nişte apă, aşa cum era, caldă, şi cu pleavă. La cîţiva paşi moţăia calul între hulube, adormit cu un smoc de iarbă între buze. Cal obosit de preşedinte, care bate toată ziua drumurile de pe cîmp brăzdate adînc de roţile tractoarelor, pe vreme bună şi pe vreme rea. Ghiga Dorogan îi puse zăbala în gură, îl întoarse cu capul înspre sat, se sui în şaretă, apucă hăţurile şi biciul şi animalul porni singur, după cum era învăţat, într-un trap mărunt şi fără spor. Desigur că ar fi putut să-l biciuiască şi să-i dea cu hăţurile pe spinare pentru a-l face să alerge mai repede. Dar de data asta nu mai voia să forţeze nimic. Forţase timpul, evenimentele, pămîntul, pe sine însuşi, totdeauna forţase cîte ceva ; de la oameni, de la viaţă, de la pămînt, mai mult, mai repede, mai bine şi iar mai mult şi încă mai repede. Se lăsa acum în voia calului, ca şi cum s-ar fi dat pe mîna cuiva, să facă ăla cum îi este placul.

Ar fi putut să-l pună în galop calul ăsta, care, chiar aşa aproape dat la reformă, ar mai fi fost el în stare să alerge pînă acasă. Acolo unde îl aştepta ea, cu sufletul la gură şi cine ştia dacă mai avea putere să-l aştepte.

— Dar de ce să-l omoare cu goana bietul cal. Cum e să fie tot aia e...

Mereu forţase cîte ceva. Cînd aflase că e bolnavă o luase aproape pe sus şi umblase pe la toţi doctorii mari, fără s-o întrebe măcar dacă vrea să plece de acasă ca să-şi culce capul pe o pernă de spital. Dar aflase prea tîrziu şi pînă atunci nu o scutise de la nici o muncă, nici grea, nici de primejdie.

— Nu e voie ca nevasta mea să fie altfel decît a dintîi femeie. La toate a dintîi.

Şi l-a prins aşa un acces de furie împotriva nu ştia cui şi s-a închis undeva ca să nu fie nimeni de faţă şi a început să-l injure pe Dumnezeu că de ce nu există să pună El puţină ordine în jocul ăsta tîmpit de-a boala şi de-a moartea tocmai cînd oamenii au mai multă nevoie de sănătate, că încolţeşte bobul, de porumb pe cocean dacă nu e cules la vremea lui.

Iar pe ea nu s-a putut abţine să n-o dojenească :

— Şi tu de ce ai stat atîta şi n-ai spus nimic ?

— Credeam că e ceva, aşa, care trece, de ce să te mai necăjesc şi eu cu d-alde d-astea ?

Da, fusese destul de necăjit cu cîteva luni în urmă şi povestea încă nu se încheiase. După un control financiar inspectorul de la judeţ îi imputase paiele pe care nu le arsese pe cîmp, cum fusese dispoziţia, şi le aşternuse sub picioarele vacilor, în grajd.

Cum Ghica Dorogan nu era de acord, inspectorul se ambiţionase şi ceruse convocarea adunării generale. Şi pe cînd oamenii se strîngeau în sală, inspectorul intră la preşedinte, unde-l găsi singur, ocupat să numere nişte seminţe încolţite.

— Să nu care cumva să nu veniţi. Trebuie să aveţi curajul răspunderii...

Ghica Dorogan se întorsese spre el şi, nici una, nici două, îl apucase de guler.

— Adică ce crezi tu, mă, că eu am chemat oamenii ca să nu mă prezint în faţa lor ? Pentru amăritele alea de paie ? Ştii tu de cîtă avere răspund eu în cooperativa asta ? Şi de cît pămînt şi de cîţi oameni ? Şi de cîte hotăriri pe care le-am luat şi-am să le mai iau ? Să fug eu, mă, din faţa oamenilor şi a răspunderii mele pentru cîteva căruţe de paie ? Pe

care nu le-am dus nici la mine acasă, nici la tine şi pe care nu le-am mîncat eu şi nu ţi le-am băgat nici ţie pe gît, cu toate că meriţi ? Mă, te dau cu capul de perete de-ţi joacă toate culorile de stele pe dinaintea ochilor...

Intrase un om care îl scosese teafăr pe întrus din mîinile preşedintelui.

Calul mergea în trapul lui mărunt şi cînd se uită în jur, lui Ghica Dorogan i se păru că au stat pe loc.

— Ce dracu, făcu el supărat. Ce dracu... Femeia ala mă aşteaptă şi eu... Şi eu tocmai la de-alde d-astea îmi găsii să mă gîndesc ?

Dar făcu ce făcu şi tot întîmplarea aia o chemă în gînd. În privinţa imputaţiei, rămăsese să se facă o expertiză, iar inspectorul îl chemase în judecată. În ajunul primei audieri la tribunal îl căutase omul pus de martor.

— Eu, tovarăşe preşedinte, să ştiţi că nu pot să declar decît ce am văzut...

— Dar ce, bă, crezi că eu credeam că te-ai tîmpit să declari altceva ? Chiar eu am scris pe hîrtie că l-am cam guiţat pe ăla, aşa, niţel, de i se făcuse ochii în cap cît cepele. Cum să nu recunosc ce e de recunoscut ?

Dar întîmplarea avea să se judece încă o dată, fără avocaţi şi fără magistraţi în robă, la ei, în organizaţie, ca o gravă abatere de la normele de etică.

Cel mai aprig dintre acuzatori a fost propria lui soţie.

— Spune tu, Ioană, am ridicat eu vreodată în 30 de ani mîna să dau în tine ?

— N-ai ridicat.

— Te-am înjurat sau m-am răstit la tine ?

— Nu m-ai înjurat şi nu te-ai răstit.

— Sau m-am repezit eu la careva să-l bat ori m-am gîndit măcar la aşa ceva ?

— Nu, dar ce e cu asta ? Noi te discutăm aici pentru o întîmplare întîmplată şi pentru asta trebuie să dai socoteală.

— Sigur că trebuie să dau. Dar aş vrea să mă înţelegeţi şi pe mine, să înţelegeţi exact cum stă situaţia. Să nu credeţi cumva că uite, preşedintele şi-a luat-o în cap şi a trecut la argumentul pumnului.

— Chiar aşa, n-a lipsit mult să dai şi cu pumnul.

Şi pe cînd oamenii părăseau sala el rămăsese pe loc, nemişcat, cu un fel de iluminare în ochi, ca unul care a făcut o descoperire de seamă.

— Mă, femeia asta dacă nu era în umbra mea ajungea departe. O să vedeţi voi ce e de capul ei după ce mor eu şi rămîne singură.

Dar nu trecură decît două săptămîni şi află că biata femeie era măcinată pe dinăuntru. Şi o internase în spital şi o mutase de la interne la chirurgie şi le dăduse dezlegare doctorilor s-o opereze, fără ca pe ea s-o întrebe dacă este sau nu de acord. Şi ea se lăsase supusă ca un copil.

Şi a doua oară cînd doctorul acela destul de tînăr îi spusese aşa, între patru ochi, că nu mai e nimic de făcut, Ghica Dorogan nu putea să priceapă. În viaţa lui fusese de-atîtea ori în situaţii critice, dar de fiecare dată mai era cîte ceva de făcut.

— Medicina nu face nici ea minuni, cine a mai rămas cu un singur rinichi, cînd nici rinichiul acela nu mai e bun, doctorul nu mai are nici o putere.

— Ba nu, strigase Ghica Dorogan ca o vită înjunghiată.

— Asta e, zisese doctorul îndreptîndu-şi braţele de pe lîngă corp a neputinţă.

— Taie unul de la mine şi pune-i-l acolo. Am rinichi sănătoşi, toate sînt sănătoase în mine. Îţi dau un ochi, un plămîn, tot ce vrei, dar scap-o !

Se şi aplecase şi îşi dezvelise mijlocul, de parcă lucrul acela se putea face chiar atunci, pe loc.

— Nu se mai poate nimic, omule... E şi la ficat, şi la splină şi în sînge, peste tot...

Şi o adusese să fie cu capul pe perna ei, aşa cum îşi dorise.

Şi acum îl chema că mai avea o vorbă de vorbit cu el. Una...

— Ce mai e pe acolo, îl întrebase aseară cînd venise nădurit şi plin de praf mai ceva decît calul de la saretă.

— Ce să fie, toate cum le ştii.

— Toate cum le ştiu...

— Ar mai fi ceva, la să vedem, tu ce zici : din alea trei maşini de balotat nu merge decît una. Ci-că nu au piese, am vorbit cu directorul de la staţiune, ce fac cu paiele, tovarăşe, trebuie să bag plugul în mîriştе şi nu pot din cauza paielor, şi el, de colo, dă-le foc, zice, mai îngrasi pămîntul cu potasiu. Le arz cenuşă, nu mai am nici o bătaie de cap să le string, să le car, să le fac şiră, nu-mi mai face nimeni imputaţie. Tu ce zici ?

— Tot ca tine. Stringe paiele şi fă-le şiră şi să le asterni toată iarna la vite. Dar să nu mai iei pe nimeni de guler, auzi, să nu mai iei niciodată pe nimeni de guler. Ai înţeles ?

— Cum să nu înţeleg ? Cu tine nu e de glumit şi doamne fereşte să-ţi mai întru o dată pe mînă.

Şi azi nu mai putuse să aştepte să se însereze. Ghica Dorogan smuci hăţurile şi ridică biciul.

— Di, gloabă !

Calul parcă avea plumb la picioare.

— Ce să-ţi fac, eu te-am ales !

Puse biciul la locul lui. Asta era situaţia. Caii buni îi dăduse să tragă la greu. Pentru două roate şi un trup de om poţi să faci faţă şi cu o mîrţoagă bătrînă. „Se duce ?" „S-ar duce dar nu prea poate. Te vrea acolo, că mai are o vorbă de vorbit".

Şi Ghica Dorogan nu ia calul la bătaie. Nu mai vrea să forţeze nimic. Chiar aşa zice, cu voce tare, parcă ar vrea să convingă pe cineva care ar da tîrcoale ca să afle.

Şi lasă calul, în voia lui. Şi în gîndul lui cel mai ascuns tocmai asta vrea să facă. Adică să forţeze imposibilul. În gîndul lui cel mai ascuns el ştie, că ea îl aşteaptă, oricît ar fi să-l aştepte. Că nu poate să plece pînă cînd nu soseşte el.

Ghica Dorogan lăsă bătrînul cal în trapul lui domol şi nespornic. O jumătate de oră, un minut, cîteva clipe, contează mult în viaţa unui om, înaintea nimicului care e să înceapă.

— Venişi ?

— Venii.

— Omule... Mă omule... Omul meu...

Continuare în pag. a 6-a

radio

Fîntîni

Teatrul nescris din Şanţ, prezentat la **Divertis club**, nu e necunoscut ascultătorilor care, de multe ori, au avut prilejul să audă vorbindu-se despre spectacolele de excepţie cu care această formaţie îşi susţine „stagiunile". Semnalat încă de Dimitrie Gusti, teatrul este, fără îndoială, mult mai vechi decît această atestare, el rămînînd şi astăzi una din modalităţile cele mai personale ale spectacolului popular, unică şcoală, la noi, a improvizaţiei în genul **comediei dell'arte**, departe însă de orice influenţă cultă.

Badea Constantin Iugan, iniţiatorul spectacolelor, alege mai întîi un subiect — o întîmplare petrecută în familia lui sau în sat — şi povesteşte scenariul oamenilor ; aceştia îşi spun părerea, propun modificări, vin cu idei proprii. Cei aleşi să interpreteze personajele, cunoscute de altfel din viaţa de zi cu zi, îşi compun singuri replicile adăugînd proverbe, zicători şi vorbe de duh, îşi aduc recuzita şi decorurile de-acasă.

După modelul teatrului din **Şanţ** s-au mai înfiinţat asemenea trupe şi la Holod, la Ciumăfaia, aceasta din urmă fiind formată numai din femei care, la nevoie, joacă în travesti.

În căutarea de formule inedite, teatrul contemporan are ca singur element de referinţă, în istoria culturii, numai piesa propriu-zisă şi nu spectacolul şi, cu atît mai puţin, atmosfera în care el a fost creat. Desprins de bucuria descoperirii lumii prin spectacol, teatrul nu mai poate fi trup şi suflet, nu mai este fapt şi simţire, într-un singur tot.

Şi aveam, cu cîtva timp în urmă, urmărind emisiunile de actualităţi transmise la Radio, sentimentul unei comuniuni asemănătoare între trupul şi sufletul ţării. De vreme ce bătea vîntul şi ploua cu îndărătnicie şi cartofii erau pe cale să îngheţe în pămînt şi camioanele disponibile erau cele care nu se înfundaseră în noroaie pînă la bara de direcţie, de vreme ce oamenii satelor şi elevii şi militarii stăteau în cîmp din zori pînă în noapte pentru a salva recolta de struguri şi de legume, buletinele meteorologice, cotele apelor riurilor, ştirile şi reportajele începuseră deodată să aibă o adîncă legătură între ele, asemeni unei pînze de apă freatică izvorînd în toate fîntînile — ca şi cum un singur om ar fi făcut toate acestea. Şi acest om, prezent acolo unde era nevoie de el, era tulburat, căuta soluţii, şi nu venise doar pentru a-şi confirma părerile de-acasă. Întrebările nu-şi mai răspundeau singure, reporterul nu se mai străduia să se arate în cunoştinţă de cauză. Şi asta pentru că ceea ce se întîmpla devenise la fel de important pentru toţi — ascultători, reporteri sau oameni ai faptei.

Nicolae Mateescu

plastică

Debuturi

Nu vreau să fac în acest colţ de pagină teoria inoportunităţii grabei în materie de creaţie. Dar nu pot să nu remarc faptul că acea frenezie juvenilă care i-a împins pe mulţi poeţi şi prozatori să anticipeze data normală a debutului editorial s-a extins din domeniul literaturii în al altor arte cuprinzînd, bineînţeles, şi pe cel al artelor plastice. Desigur, cînd spunem dată normală înţelegem momentul cînd modalitatea de expresie începe să aibă o anume apartenenţă, cînd poţi să identifici trăsăturile specifice indicînd un anume grad de originalitate al unei lucrări literare sau de altă natură. Nu mă raliez părerii, pe care o găsesc excesiv de radicală, conform căreia debutul trebuie să prezinte publicului o personalitate pe dea-ntregul închegată. S-au văzut cazuri în istoria literaturii şi a artelor cînd debuturi strict banale au fost urmate de perioade fertile de creaţie, ba în unele cazuri chiar de opere remarcabile. Şi în artele plastice avem destule exemple de acest gen. Aceasta, oricum, nu implică renunţarea la ideea că primul contact cu publicul nu trebuie să fie pregătit cu grijă. Ultimele decenii au adus în prim plan, în cîmpul artelor figurative, figura artistului reflexiv şi informat, pregătit să îşi justifice teoretic viziunea, să explice de ce preferă un anume mod de reinterpretare a realităţii vizibile şi nu altul. În asemenea condiţii, cînd talentul începe să însemne tot mai mult şi inteligenţă artistică — subsumînd implicit acesteia şi capacitatea de a înţelege chiar că şi drumurile bătătorite duc la ţintă —, orice pas trebuie gîndit de două ori.

Cei doi expozanţi prezentaţi sub egida **Atelierului 35**, au o experienţă artistică pe cale de consolidare şi privind lucrurile din această perspectivă, legîndu-le şi cu cele spuse mai sus, cred că au anticipat oarecum ziua firească a debutului. **Gheorghe Nicolae** prezintă un ciclu de lucrări care deşi sînt caracterizate drept picturi pot fi caracterizate mai degrabă drept căutări ce au o anume utilitate în domeniul artelor decorative sau arhitecturii. Se speculează capacităţile combinatorii ale unuia şi aceluiaşi **modul**. Din el se nasc structuri diferite care creează iluzii spaţiale diferite în funcţie de suportul coloristic. Momentan nu văd noutatea experienţei. Văd însă utilitatea. Restudierea de către orice pictor a raportului între forma geometrică, culoare şi spaţiu poate oricum oferi oricînd sugestii artelor înrudite, arhitecturii spre exemplu. **Ion Iancuţ** expune un grup de sculpturi din care cîteva se remarcă pentru energia modelajului. Este un bun portretist, momentan, care oscilează încă între o „lecţie" şi alta. Nu există o unitate de limbaj a majorităţii lucrărilor, în ciuda unei evidente tensiuni proprii ce le străbate pe majoritatea (în special capetele de expresie). Iată un subiect de meditaţie pentru un sculptor evident înzestrat. **Capul** lui **Paciurea** şi **Maternitate** fac parte din două orizonturi de referinţă complet diferite.

Nu se poate anticipa, desigur, fără riscul erorii asupra viitoarelor destine artistice. Să sperăm că primul contact cu publicul al acestor doi tineri plasticieni va fi un bun prilej de reflecţie.

Grigore Arbore

muzică

Portret cameral

Ciclul „portretelor camerale", reluat şi anul acesta la Sala Mică, ne-a oferit de curînd o seară de „flori albe, crizanteme" — ca să citîm titlurile a două „doine şi cîntece" de Sabin V. Drăgoi. O seară în care interpreţi aleşi au omagiat opera compozitorului : Emilia Petrescu, violonistul Mihai Constantinescu, pianiştii Corneliu Gheorghiu şi Marta Joja, quartetul „Philarmonia" — cuvîntul introductiv aparţinînd muzicologului Constantin Drăgoi. O sală plină îndeosebi de tineri descoperea, cu ochi iluminaţi, zidirea unor lucrări care pot fi asemănate cu biserica de la Densuş : pietre romane, feudale, laolaltă cu cele adunate de meşter — dar zidite într-o formă nouă.

Într-adevăr, continua „întoarcere la folclor" a operei lui Sabin Drăgoi ne apare bine închegată într-o gîndire armonică, care stă la baza celei polifonice, susţinînd cu trăinicie firul melodic. **„Quartetul în re minor"** se dezvoltă astfel, dintr-o temă romantică — în Allegro appassionato — sau din cea cu aer baladesc a „Canzonettei" — prin modulaţii continue, cromatisme, fluctuaţia treptelor, către o lume a armoniei transparente, subliniată de teme în registrul grav (deosebit de frumos cîntate de Gheorghe Jalobeanu şi George Georgescu).

„Suita de dansuri poporale pentru pian", care transformă jocurile populare în „dansuri de concert" a exemplificat etapa centrală a creaţiei lui Sabin Drăgoi ; urmată fiind de minunata **„Sonată în la minor pentru vioară şi pian"**.

Despre tema din „Andantele etico" al acestei sonate, care nu sugera o tălmăcire a unui emoţionant „ziorâ de ziuă" de prin Mărginimea Sibiului, am aflat că simbolizează însăşi tinereţea compozitorului : postromantică şi academică — orientare care s-a rezolvat, programatic, în robusteţea unui joc de doi — în Allegrogiocoso. Sonata în la minor devine astfel un fragment autobiografic, o oglindă a trecerii studentului de la Cluj la Praga, influenţat puţin de maestrul său Janaček, spre orientarea profund naţională care i-a dominat întreaga creaţie. Violonistul Mihai Constantinescu, poet şi înţelept, a întruchipat cele două ipostaze ale artistului, stăpînind atît planurile lirice cît şi cele de vioiciune a spiritului.

„Doinele şi cîntecele" interpretate de Emilia Petrescu sensibil acompaniată de Marta Joja, ne-au adus acelaşi limbaj pătruns de folclor, concentrat în melodii de o perfectă graţie romantică ; în totul potrivite vocii curate şi florale a interpretei.

În fine, un cuvînt anume trebuie spus despre formaţia instrumentală condusă de Paul Staicu **„Dixtuorul"**. O perfectă asamblare a vocilor, intuiţie atît în ţesăturile fine, doinite, ale „lumilor de basm", cît şi în pasajele animate, în „mari finaluri" de choral — remarcîndu-se atît con-lucrarea cît şi talentul special al fiecărui tînăr interpret. Este regretabil însă că tocmai cel căruia i-au revenit majoritatea temelor solo, violistul, nu a fost trecut în programul de sală — neoferindu-ne posibilitatea de a-i adresa cele mai meritate laude.

Desigur, o seară atît de bogată ar trebui reluată şi oferită unui public mult mai larg, prin intermediul radio-ului şi televiziunii.

Grete Tartler

aniversări

Amintirea lui perpessicius

Așa cum s-a spus, timp de aproape un secol, că Titu Maiorescu era un olimpian, în timp ce nu era (**Jurnalul** o atestă), la fel s-a afirmat despre Perpessicius că este un generos, fără să fi fost **exact** așa. A acorda visul de eternitate al operei cu ideea perisabilității inimii omenești și a afla în acest acord izvorul unei delicatețe nesfîrșite față de om, fără ca această noblețe să tulbure întru ceva instinctul sigur al valorii, poate să fi însemnat pentru Perpessicius generozitate. El era însă un dialectician în înțelesul elen al termenului și percepea, cu o rar întîlnită aplicare a sensibilității către relativitatea a tot ce există, manifestările spiritului ca fiind permanent datoare confirmării de către clipa care vine. Trăia, în fond, cea mai înaltă melancolie, melancolia existențială. Trăirii în această înălțime nu-i poți reproșa rarefierea contingențelor acutizate. Cuprinzînd literatura cu un sentiment neexhibat al totalității, în care timpul orchestrează valorile, Perpessicius înțelegea să păstreze ascuns interesul pentru sentință, punct final al sintezei, ca să nu opereze mai întîi ca moralist și apoi ca estet. Se află în aceasta, poate, pudoarea extremă a unui om de gust, terorizat de ridicolul tranșantului, dar și ezitarea multiștiutorului cînd trebuie să atace esența lucrurilor. În adîncimea ei numai lui cunoscută, opinia sa critică, aisberg parțial emergent, rămîne doar în aparență impresionistă, fiind în fond aplicată la obiect și sintetică într-un înțeles filosofic. Curiozitatea dendriformă a lui Perpessicius pulsează sincron cu un orologiu fatal auzit numai de el, astfel că efortul de obiectivare începe imperceptibil să fie simțit ca durerea progresivă ce însoțește un proces de răcire. Diferitelor nivele ale lecturii nu le corespund tot atîtea stratificări ale actului critic ; el se oprește în punctul unde trebuie să treacă de treapta compatibilă confortului sufletesc al scriitorului criticat. Perpessicius era satisfăcut și de crîmpeie ale operei frumoase, spre care știa să se îndrepte făcînd cu o atîta tărie abstracție de rebut, încît reușea să găsească în ele o plăcere sau chiar o alinare a vieții. În adînc, ascundea un Sainte-Beuve.

Spiritul său conjuga finețea cu tenacitatea, amintind unele plante perene care, în timp ce-și pregătesc înflorirea cu delicii și subtilități savante, par să uite arsura brumei de anul trecut, ori seceta de-acum un deceniu... În războiul mondial dintîi, Perpessicius își pierduse practic mîna dreaptă. Nu și-a pus în nici o ecuație drama și, în tăcerea suferinței, a scris cu stînga o operă a cărei întindere îl așează printre cei mai fecunzi scriitori români și al cărei timbru, întru totul personal, îl pune în vecinătatea înaltă a marilor stiliști ai literaturii noastre, al căror șir începe cu Dosoftei, continuă cu Iorga, Arghezi și Matei Caragiale. Dar, în acest popas de reculegere, să ne amintim de om. Scriitorul era pentru el o stare sufletească și, în consecință, o trăia. Se alerta la suferința confratelui, pe care și-o asimila cu discreție suferințelor proprii. Erau probleme ale celeilalte familii a lui, mai mari. Perpessicius nu uita niciodată adagiul lui Protagoras, după care omul este măsura tuturor lucrurilor. Scriitorul defunct își descoperea în critic posteritatea infailibilă, dreptatea sau relevarea întîrziată peste scadență. Nu cunoaștem o mai mare glorie a solidarității de breaslă. Parcă-i văd tulburarea din zilele în care intervenea, ca director al Muzeului Istoriei Literaturii Române, să scape din fălcile buldozerelor casa lui Ion Heliade Rădulescu de la Obor. Urbanitatea lui exemplară suferea la orice adiacență agresivă. Păstra sfinte devoțiuni : Nicolae Iorga, Ovid Densusianu, Mihail Dragomirescu, Mihail Sebastian, orașul Brăila. Seismograf al contemporaneității literare și chiar politice, lăsa cu plăcere să-i iasă la iveală vocația de ziarist, o fațetă complementară celei beletristice, de care trebuie să țină seama orice incurs axiologic, ce va vrea să-i cuprindă personalitatea de excepție. În literatură, între văpăile

Desen de Perpessicius (Col. C. D. Zeletin)

mature și pilpîirile incipiente, dragostea lui înclina, evident, către acestea din urmă. Ca să le supravegheze devenirea, folosea timpul amînînd, iar spațiul pentru a crea distanțe și a prinde perspective. Știa ca nimeni altul că nu toată imperiozitatea e oportună, dar și că descurajarea poate reprima valori, mai cu seamă în văzduhul întesat cu silfi ai poeziei. Conviv subtil și doritor de cozerie, ca orice singe atic, Perpessicius știa să se și retracte în sine, în împrejurări potrivnice firii sale, cu agorafobia sufletelor senzitive — ca să ne exprimăm printr-o veche preferință a simboliștilor autohtoni.

Acasă — patrona privirea întoarsă înăuntru a unui nazarinean desenat de Tonitza, apărut în urmă cu jumătate de veac pe coperta unui număr din **Universul literar**, al cărui director Perpessicius a fost înaintea lui Camil Petrescu. Printre stivele de cărți, dintre care cea mai de jos își aștepta prima rîndul, își strecura lenea vegetativă motanul Pussy, alias Domnul Récamier, ce avea la un moment dat să moară și să fie cîntat, spre sfîrșitul vieții poetului, în poezii de o frumoasă modernitate. Se vede că felinele domestice au trebuit să se bucure totdeauna de-un atare destin : e de-ajuns să ne gîndim la pisicile lui Baudelaire... Ambianța era în mod rafinat familiară și trebuie să fi existat pe-acolo neapărat și o pumă, bufniță și un porumbel : le-am simțit mereu prezența, dar de văzut nu le-am văzut niciodată, căci maestrul le va fi ascuns pe undeva, pentru a nu violenta armoniile lin sedimentate ale dialogului mut al cărților...

Dar, din ce în ce mai des, cînd ridica privirile obosite de pe pagini, un asfințit ce i le îndrăgise fi venea pînă sub ochi, împăinjenindu-i-ci cu funigei perfizi. Razele soarelui, trimite o viață mai mult reflectate de pe filele palide, decît de pe verdele vibrant din afara incintei de studiu, ajungeau pînă la nelegiuita lui miopie filtrate prin fiece secundă, îndelung muncită, a zilei, astfel că pe măsură ce-n afară ajunsese să-l supere un fel de întuneric al luminii, înăuntru se perfecta lumina întunericului : orbise aproape cu desăvîrșire. L-am asistat la ultima intervenție chirurgicală, într-o dimineață — și ea fumurie — de decembrie a anului 1968. La sfîrșit, i-am contemplat pe un tifon alb cristalinul extras. Mai mare ca o boabă de linte, devenise din transparent cafeniu, opac. Prin el trecuse, timp de 50 de ani, tot scrisul românesc și, mai ales, lumina sacră a manuscriselor eminesciene... Ani la rînd, cum nu putea să se deprindă cu gîndul de a nu mai citi și scrie, căuta, fără să găsească, aparate de citit — lentile peste lentile ! — care să fie atașate ochelarilor, deoarece singura mînă validă — și aceea stîngă ! — trebuie să-i rămînă disponibilă pentru a lua note. Începea să comprime în suflet disperarea că pierde treptat vederea și că nu mai poate deslușî litera manuscriselor lui Eminescu. Un consult medical la Viena — tergiversat, dar pînă la urmă realizat — amenința să-l lipsească de ultima speranță și l-a lipsit... Încă de prin 1965, cititul îi devenise o suferință, o durere. I-am fost martor unei lecturi în timpul căreia și-a istovit atît de mult ochii, încît la urmă căpătase căutătura rătăcită și mișcările dibuitoare ale orbului. Nu-mi închipuisem că-i scăzuse într-atît văzul. La o intervenție prin care-i sugeram, pe departe, să-și reducă **pentru un timp** lectura, a ripostat cu o vehemență neobișnuită la el, nepotrivită naturii lui :

— Asta nu se poate !

Îmi dezvăluia, în zilele grelei încercări din decembrie 1968, faptul că de vreo patru ani îl bîntuia, paralel cu progresarea cecității, obsesia sinuciderii — „gînduri sumbre și finale", cum se exprima alteori eufemistic... Peste zece zile însă, a început să zărească degetele profesorului și se interesa de astronauții care tocmai se îndreptau, cei dintîi, spre lună : Frank Borman, Jim Lovell și William Andrews. Cerea să le vadă chipul, cu aceeași ardoare cu care în ultimii ani rîvnea să dea peste o fotografie a criticului Robert Kemp, membru al Academiei Franceze, a cărui figură nu o văzuse niciodată. Ajuns acasă, pe strada cu nume predestinat lui, Eminescu nr. 122, căuta să-și completeze știrile privitoare la zborul cosmic prin emisiuni radio în engleză (la aproape 80 de ani, pînă în ajunul prăbușirii, învăța sistematic limba marelui Will).

Nu peste multă vreme însă, culoarul primului etaj al Bibliotecii Academiei avea să-i fure iarăși adierea de lavandă și să i-o poarte ca pe o iubire, în timp ce maestrul se îndrepta spre cabinetul **Cărții rare**. Aici din nou, dimineți compacte, în vreme ce ochelarii i se apropiau de text, multiplele aripi ale dezolatei lavaliere atingeau paginile înaltelor tomuri. Imaginea, de un concentrat patos biblic, cerea aurul platinat al efigiei. Viața își reluase cursul. Dar asta, numai pentru un timp. Numai pentru un foarte scurt timp...

C. D. Zeletin

fragmente critice

Roman și biografie

Oricît de intransigentă s-ar arăta critica față de „detestabilul gen al biografiei romanțate" (G. Călinescu), cărți care romanțează viața oamenilor ilustri continuă să apară și, probabil, vor apărea încă dacă publicul le cere. Maurois pe care mulți îl detestă, continuă să fie citit, dovadă că interesul pentru acest gen vechi nu s-a pierdut și că, ținut la oarecare distanță de complicatele biografii psihocritice, cititorul obișnuit caută speța mai ușoară a prozei biografice unde este totdeauna vorba de „o personalitate ilustră privită în mizeriile existenței comune. Ce justificare estetică au asemenea scrieri este o problemă pe care și noi și alții am discutat-o pe larg, fără ecou, de altfel, din moment ce, sub forme deghizate, literatura continuă să fie, prin individualitățile ei exemplare, sursă pentru literatura de ficțiune. O speță nouă a biografiei reale trecute în roman este aceea a **reconstituirii,** unde dăm peste imaginea unui om în determinările epocii, pus de regulă sub semnul unui simbol. A demonstra epic o idee, avînd ca personaj un scriitor, este scopul mai înalt al acestor evocări romanești. Viața romanțată devine, în acest chip, un **roman biografic,** biografia servind ca subiect, în cele mai dese cazuri, pentru o parabolă complicată. Pentru a nu complica, la rîndul nostru, lucrurile să spunem ceea ce critica a mai spus cu îndreptățire și altă dată că existența normală și individul comun constituie obiectul de observație al prozei moderne și că marile opere au ieșit totdeauna din studiul vieții în relațiile ei banale. Ionescu și Popescu sînt adevărați eroi ai literaturii, nu Eminescu, Creangă sau Maiorescu, personalități eminente cu o biografie ce nu mai poate fi înțeleasă în afara operei. Opera îi creează în perpetuitate, omul care a scris **Odă în metru antic** devine proiecția, încorporarea unui mare mit...

Corneliu Buzinschi, cunoscut pînă acum printr-un roman satiric despre Păcală și Tîndală, a publicat o carte **(Duhul pămîntului)** unde este vorba de Creangă și, prin atingere, de Eminescu, Maiorescu, Iacob Negruzzi ș.a., oameni politici, scriitori, memorialiști, critici, cunoscuți din scrierile lor și ale altora. Autorul are înțelepciunea de a nu-și intitula cartea roman, dar, în fine, intenția este divulgată de Constantin Ciopraga în prefața volumului unde aflăm și o justificare entuziastă a genului : „Corneliu Buzinschi este **pătruns** de Creangă. Trăiește retrospectiv, în spațiul lui de viață. Afinitățile explică vibrația patetică. Scrie într-o limbă fără excese regionale, catifelată sau cu scăpări de ironie. A scrie despre Creangă, care este un maestru al stilului armonios, nu e atît de lesne"...

De acord cu prefațatorul că a scrie despre un mare scriitor într-o operă de ficțiune nu este atît de lesne, noi am spune chiar că este aproape imposibil, din motive pe care nu le mai repetăm. Corneliu Buzinschi își ia anumite precauții, evită să explice destinul unui creator printr-o biografie, în fond, banală, în orice caz prin nimic senzațională, încorporează în narațiunea sa documente cunoscute cum sînt acelea despre conflictul dintre diaconul Ion Creangă și administrația bisericii din Iași, voind (și aceasta este intenția mai adîncă a **reconstituirii** sale epice) să repună documentele biografice într-un cadru normal de viață, cu mici și tolerabile invenții .Continui să cred că un studiu critic ar fi putut ajunge mai departe și ne-ar fi putut da (cum ne dă acela scris de G. Călinescu) o imagine mai profund verosimilă a omului care a scris „Amintiri din copilărie", dar în fața acestor noi dovezi de simpatie pentru Creangă, venite din partea unui prozator, pun între paranteze exigențele mele asupra purității genurilor literare. Ce este, așadar, **Duhul pămîntului ?** Un roman biografic, cum spuneam, pornit cu intenția de a dovedi printr-o reconstituire epică că Ion Creangă este exponentul unei spiritualități și, după vorba lui Vladimir Streinu, exponentul unui neam „veșnic persecutat de istorie". Îmi vine iarăși să spun, văzînd și această ideie, că analiza critică a operei ar fi putut aduce dovezi mai trainice în favoarea lui Creangă, dar nu îndepărtez cu totul posibilitatea de a ilustra pe calea narațiunii ideia unui destin reprezentativ. Asemenea încercări au un rol educativ informînd publicul larg asupra vieții unui creator prin traducerea epică a unor documente de istorie literară. Cum procedează Corneliu Buzinschi ?. Citind bine pe memorialiștii Junimii, el înfățișează pe Creangă în ambianța societății ieșene, se întoarce apoi în epoca școlii, preparandele și a diaconatului, prezintă apoi cu lux de amănunte conflictul cu biserica și autoritățile școlare, dă, în fine, extindere epică vieții sentimentale a tînărului institutor, într-un stil narativ cursiv, saturat pe alocuri de proverbe și forme orale moldovenești. Corneliu Buzinschi are realmente talent de evocator și, în mai puține pagini, romanul său biografic ar fi putut familiariza pe cititorul contemporan cu datele biografice ale unui prozator socotit în epocă eminamente **poporan,** revendicat mai tîrziu de criticii esteți ca un erudit subtil și un creator profund în genul marilor umaniști medievali. Așa cum este, **Duhul pămîntului** (cu acest titlu a mai apărut o carte de versuri aparținînd lui Petre Anghel) este o narațiune înflorată, cu parfumuri de limbă veche, o epică înceată, ticăită, de un lirism comprimat, onestă în relatarea documentelor de viață ale unui scriitor văzut ca produsul unei civilizații și culturi vechi. N-am avut timpul să verific dacă toate faptele narate aici sînt sau nu conforme cu adevărul istoric, impresia generală este că Corneliu Buzinschi se ține aproape de documente și că fantezia lui epică lucrează în spiritul operei lui Creangă. Nu putem ști cîte lovituri de centiron a aplicat învățătorul fiului său Constantin, nici dacă, sub același impuls pedagogic, el a admonestat corporal pe Tinca pentru a o aduce la starea de supunere totală în căsnicie, dar pedagogia empirică a lui Creangă este verosimilă căci în opera lui dăm peste asemenea corecțiuni privite cu simpatie de povestitor. În cazul unor astfel de scrieri biografice (sau bazate pe o biografie autentică) întrebarea este dacă imaginea epică se suprapune peste aceea pe care ne-o dă, la lectură, opera. Răspunsul este, cu hotărîre, nu. **Amintirile și Poveștile** ne arată un Creangă fabulos, nu spun inanalizabil pentru că orice operă trebuie să se supună analizei și numai prin analiză (interpretare) viața ei estetică se luminează și se prelungește... un creator, zic, misterios, cu un stil limpede și fin ca și acela al folclorului, ieșit dintr-o mare trudă anonimă... Narațiuni ca aceea scrisă de Corneliu Buzinschi vor să dovedească faptul că mitul ascuns în **Amintiri** și **Basme** este, totuși, produsul unui individ inteligent și inventiv, împovărat de griji și, apoi, de suferințe fizice. Este curajul și riscul oricărei narațiuni biografice.

Eugen Simion

Efigii intime

Urmare din pag 1

și este un scai ; // E o lumină răutăcioasă / și orbitoare, / care topește carnea / prin care scheletul transpare. // E o lumină fără de tine, / și fără de mine, / o lună strălucitoare / de ruine. // Fiind dintre scumpe / cea mai scumpă, / ești noaptea aurului / devenit umbră" **(Tot ce nu am făcut).** Un fapt simptomatic, aici, pentru a caracteriza natura lirică a lui Eugen Jebeleanu, pentru dispoziția structural-apolitică a poeziei sale. Cînd nu se consumă în viziuni abstracte, ipotezele funebrale, cu rare excepții, ocolesc reprezentările naturaliste, ale dezagregării fizice. Senzația dureroasă care însoțește presentimentul extincției sfîrșește într-o dorință puternică de pierdere în ritmurile cosmice, reflex, posibil, expresionist în versurile (mai) vechi și (mai) noi ale poetului.

Pînă unde pot fi, totuși, explicate aceste poeme ale dragostei, morții și dezolării din **Cantonierul** lui Eugen Jebeleanu ? Regresiunea în trecut, acțiunea memorială, exorcizarea tenebrelor sînt înscrise, programatic în codul poeziei, deși nu pot fi despărțite de fervoarea confesiunii, de voluptatea de a duce, la limită, o experiență a existenței intime. În **Elegii,** Eugen Jebeleanu dezghioacă utopia iubirii domestice, un ceremonial familial, miraj de gesturi cotidiene topite într-o lamentație gravă, care presupune putința de a retrăi cu o intensitate mereu egală momentele revolute ale iubirii.

Din coborîrea în sfera concretă a vieții poezia se încarcă de un bagaj de imagini proaspete, de o muzicalitate grea, care scapă oricăror intenții retorice. Versurile sună imperativ : „Trebuie să mă grăbesc să spun / atîtea lucruri nespuse. / trebuie în / brațe să te adun, / duso, și atîtea umbre răpuse" **(Strins). Elegiile** se hrănesc din visul recuperării vieții prin cîntec. Este, aceasta, tema sau suprateme poeziei lui Eugen Jebeleanu, interpretată prin canoane exclusiv livrești, beletriste. Orfeu, de altfel, este unul dintre simbolurile cheie din **Răul pe obraz :** „Sunt cel ce nu ascult, deși aud — / că întorcîndu-mi ochii spre iubire / voi cîștiga doar umbra..." **(Orfeu),** la fel cum în **Elegie pentru floarea secerată** sentimentul își găsea reprezentarea într-un alt personaj mitic : „Sînt Daniel cel aruncat în groapa cu lei. / Voci tainice-mi șuieră : „Ei, acum să te vedem, / ei pe tine sau tu pe ei". // Fiorii mă străbat. Cînd or să vină ?" **(Sint Daniel).** Eugen Jebeleanu prelungește, de fapt, prin aceste două ipostazieri mitice, linia mai veche a poeziei sale (cea din **Surisul Hiroșimei, Cintece împotriva morții),** alegorismul de factură dramatică, teatrală, a moralității expresioniste. Este latura de concepție a unei poezii care, altfel, se sustrage oricărui comentariu, evoluînd între caligrafia unor stări disipatoare și notația brutală a momentelor de sfîșiere lăuntrică. Este impresia pe care o lasă un poem ca **Leagăn,** figurare puternică a stării de saținetate existențială, de abandon. Se aud, aici, cîteva dintre cele mai pure sunete ale **cintecelor împotriva morții** scrise de Eugen Jebeleanu, într-o elegie muzicală în care dezolarea se topește în nostalgie euthanasică, în figurarea, în cele din urmă, a mitului eternei renașteri : „Spălătoreasă a durerilor, Mare, / Mare ce vii, Mare ce te retragi, / tu ce mă acoperi cu muguri atîta de fragezi, / Marea mea blîndă, furioasa mea Mare // Nu pot să cred în ceea ce nu înțeleg / nu pot să mai cred în ceea ce-i puternic și nu e, / glasul meu se îndreaptă spre urechea lunii/ ivită din lumea ta legănătoare // Roză ureche a lunii ieșită din Mare / în tine mai cred încă / în noaptea care începe lin să mă învăluie / în fîșnetul stelelor mele ascunse // Placidă mare și insistentă / și nesupusă morții niciodată, / rostogolind lumina în tine împletită, / verde-ntuneric sunîndu-mi în inimă, // cu ceea ce nu se uită vin la tine / în brațe avînd numai ceea ce eu știu, / ceva ce trebuie să fie legănat totdeauna / ca un copil al tău fără de moarte".

Vintilă Mihăescu : „Odă muncii"

Cooperativa «Prestarea»

Urmare din pag. a 5-a

El se așează pe marginea patului și îi viri palma sub ceafă. Părul, despletit și umed.

Și cînd ieși afară, văzu că niște femei bătrîne făcuseră focul chiar în mijlocul curții, cu niște lați ciopliți pentru gard și pusese pe pirostrii un cazan mare de aramă, să o scalde pe răposata cu apă multă. Apăru și un om din oraș cu sapcă și cu servietă sub brat care tot îndruga ceva și flutura o hîrtie.

— În delegație, nu, îl întrebă Ghica Dorogan într-un tîrziu.

— În delegație, să trăiți.

— Și d-ta nu vezi ce e aici ? Du-te la sediu și găsește acolo pe cineva să-ți rezolve problema.

— Păi, nu poate nimeni că nu depinde decît de dv. !

— Azi, pînă diseară și mîine toată ziua și poimîine la fel, nu mai depinde nimic de mine.

— Păi, să vedeți că e în legătură directă... și făcu semn înspre casa cu ușile deschise, pe peretele căreia cineva tocmai bătea în cuie o pînză neagră.

— Dv. nu știați, că n-aveați de unde, cooperativa meșteșugărească „Prestarea" a înființat o secție de pompe funebre... Știți cum e, familia decedatului în loc să-și plîngă pe cel scump, trebuie să se ocupe de o grămadă de lucruri, coșciug, dric, groparі și o grămadă de altele, de care ne putem ocupa noi, la tarife convenabile.

— Bine, ocupați-vă... Și ce mai vrei ?

— Contractul. Doar o semnătură pe contract și atît.

Începu să umble prin curte, așa, fără nici un rost și omul de la cooperativa meșteșugărească „Prestarea" după el.

— Ce mai e ?

— Cosciugul... De stejar ori de brad ? Stejarul e mai rezistent, dar mai scump.

— Stejar.

— Căptușim cu saten, cu mătase sau cu catifea...

— Cu ce e mai scump.

— Punem și la picioare o perniță ?

— Puneți !

— Și o perniță pentru decorații ? Că dacă are decorații trebuie purtate pe o perniță vișinie.

— N-are !

Decorații... De cîte ori îi găsea numele evidentiat în dările de seamă ale șefului de echipă sau ale șefului de brigadă, ale inginerului de la fermă sau ale comisiei de femei, î-l ștergea apăsat cu o carioca neagră, să nu se cunoască în vecii vecilor. Unui reporter de la o publicație ilustrată care o fotografiase „pentru prima copertă" îi scosese filmul din aparat : „Caută dumneata o fată tînără și frumoasă și să vezi că se vinde mai bine revista și te premiază șeful". Și venise timpul ca să fie propusă chiar pentru Ordinul muncii și el se mai zbătuse pe la județ, ba chiar amenințase că își dă demisia, își ia nevasta de mînă și se mută în alt sat, sau într-un oraș unde nu-l cunoaște nimeni.

— N-are decorații !

— Am înțeles...

— Și ce mai e ?

— Crucea... Turnată sau cioplită ? De lemn, de beton, de piatră ?... Avem și de marmură, la tarif... Și scrisul... cu litere negre sau aurite ?... Ce fel de cruce ?

Ghica Dorogan îl apucă de reverele hainei și îl ridică în sus, gata să-l sugrume.

— Statuie, mă ! Monument de marmură, din tara asta. Îi dau și casa și cămașa de pe mine. Monument, mă !

Îl slobozi din strînsoare pe delegatul secției de pompe funebre și se rezemă cu fruntea de un salcîm cu coaja crăpată.

— Monument, mă, că merită.

intîmplări cu scriitori

Copacul (II)

— Tovarășe președinte, copacul a fost salvat !

— Da, da, foarte bine. Dar de ce trebuia salvat ?

Nu mi-a fost dat să aflu pe loc răspunsul la întrebare. Laurențiu Fulga, grav și ostenit ca un general după o bătălie cîștigată, răsare în prag, ne aruncă o privire de identificare prin ochelarii fumurii și pronunță răspicat cu inflexiuni cazone :

— În sfîrșit, în fața argumentelor evidente au cedat ! Copacul a fost salvat !

— Bine, bine, dar de ce trebuia tăiat ? De ce Iancule ? Era al lui Amza ? se nedumerește președintele.

— Nu era proprietatea maestrului. Crește sub geamul său și dînsul locuia în comun, vreu să spun aveau curte comună cu un inginer de la I.A.L. și inginerul avea mașină și n-avea garaj...

— Lasă, lasă mașina, ce-i cu copacul ? Ce mă interesează mașina și garajul ?

— Tovarășe președinte, inginerul avea mașină, n-avea garaj și fiindcă n-avea garaj ținea mașina sub copac și păsărelele, știți dumneavoastră, ca păsărelele... pic, pic, pe mașină. Chestie de estetică.

— Da, da, pic-pic, pe mașină păsărelele...

— ...Și inginerul, continuă să-l lămurească Traian Iancu, a făcut o cerere de suprimare a copacului și cererea s-a aprobat. Noroc că maestrul Amza a deschis geamul (că uda copacul de la etaj) și-a văzut cum se pregătesc să-l masacreze.

În clipa următoare ușa de la intrare se deschide cu violență și apare regretatul Argintescu-Amza, cu mîna stîngă sub rever, și în dreapta fluturînd o coală de hîrtie, cu abdomenul înainte, vînăt de indignare, silabisind cu alintări galice :

— Zaharia, îmi dau demisia din Uniunea Scriitorilor !

— Nu e cazul, dragă, nu e cazul, am aranjat totul. O să-ți mai sădim un copac...

— Cum ați aranjat ? Vreau să știu cum l-ați convins pe acel „arborofag" să renunțe ?

— Cum l-am convins Iancule ?

— Tovarășe președinte, l-am convins în sensul că cei de la sfat îi vor da în scris să parcheze mașina cu trei metri mai încolo de copac. Și atunci, știți, păsărelele, pic-pic, degeaba...

— Ai văzut dragă Amza, degeaba pic-pic, s-a rezolvat. Hai la mine să bem o cafea ! și privindu-mă dintr-o parte i se adresează lui Traian Iancu : „de ce l-ai angajat pe Micu la Uniune ? Habar n-are de nimic. L-am întrebat de copac și n-a știut ce să-mi spună."

— Tovarășe președinte, Micu e la casele de creație, nu lucrează în sectorul operativ...

Mircea Micu

Scrisoare din uzină

Urmare din pag. 1

„Bine, am înțeles ce vrei să întrebi", i-am răspuns, „dar eu, nu mă detașez de ceea ce fac în mod obișnuit. Pentru mine cele două vieți, ca să zic așa : viața artei și cea aspră de uzină se întrepătrund pînă la cea din urmă fibră".

„Tot nu te cred. Asta e numai teoretic".

„Bineînțeles", i-am răspuns ; „doar nu vrei să le amestecăm pe cele două vieți în aceeași oală. Cînd sînt la uzină printre uriașele mașini inventate tot de seminția noastră omenească, îmi fac datoria socială cu tot respectul și rîvna posibilă..."

„Bine, bine ; dar poți să te gîndești la poezie în zgomotul acela infernal dintr-un laminor ?" mă atacă din nou prietenul, poet.

L-am privit atent: credea că mi-a atins coarda sensibilă, știindu-mă ca pe unul care rîvnește mereu după liniște. N-am căutat prea mult un răspuns. I l-am dat pe cel firesc :

„Mi-a fost greu la început. Acum, aproape că am nevoie de această gălăgie, care uzurpă materia prin toate încheieturile ei mai de preț".

Nu s-a lăsat mai prejos și m-a atacat din nou :

„Știi ce vreau să-mi mai spui, dar, te rog să fii cinstit. Cum te privesc, și, cum te tratează colegii tăi de muncă ?"

Acum, am ajuns la punctul cel mai important al discuției noastre, care spun încă o dată că nu este doar imaginată. M-am gîndit puțin după care i-am răspuns :

„Să știi că aici e mai greu de explicat. Pînă nu trăiești o asemenea situație, nici nu ai să înțelegi mare lucru. Colegii de uzină sînt într-adevăr oameni aspri. În fața lor nu trebuie să cedezi. E un fel de viață de vapor. Fac ei un lucru dificil faci și tu la fel, ca să nu te faci de ris. Ridică unul un fier pe care numai dacă îl privești și te sperii — faci ce faci și îl ridici și tu. Viața în uzină, producția nu se face cum spun unii gazetari — în cel mai desăvîrșit calm. Producția se face cu zîmbet dar, și cu înjurătură ; cu mult calm, dar, și cu nerv. Numai așa reușești să te integrezi definitiv și cu statut comun într-un colectiv de muncitori. Dacă ești mai slab de fire, porți, ori nu porți, ochelari, îți vor spune — ochelaristul".

„Asta ce vrea să însemne" ?. mă întrebă prietenul, poet.

„Că ești un protejat al lor. O grijă în plus pentru ei să nu-ți cadă vreun șurub sau mai știu eu ce în cap. Mai precis, nu ai statutul tău de bărbat stăpîn pe situație".

După aceste cuvinte se făcu liniște. Prietenul sorbi din cafea și mă privi cu un soi de interes amestecat cu neîncredere.

„Dacă e așa cum spui, deși spusele tale seamănă prea mult cu unele filme moraliste, viața în uzină e foarte interesantă ca experiență pentru un scriitor care pornește la drum lung".

Mi-am închipuit că e ultima lui întrebare și răspuns pe această temă și am răspuns cam laconic :

„Da, dragul meu este foarte interesantă !"

revista străină

● **OAMENII DE ȘTIINȚĂ BULGARI** ai Muzeului de arheologie din Plovdiv au studiat o serie de obiecte găsite în regiune, cu ocazia unor săpături. Există toate motivele să se creadă că un vas de argilă zoomorf, reprezentînd un căprior, provine de la sfîrșitul neoliticului mijlociu, adică aproximativ 5000 de ani înaintea erei noastre. O figurină, de asemenea din argilă, se referă la cultul Soarelui și al Fecundității. Astfel de sculpturi au fost lăsate numai de civilizația hitită din Asia Mică, din Caucaz, din Ucraina. Ele sînt mărturia existenței unei culturi în această regiune încă din epoca neoliticului mijlociu.

● **EXPOZIȚIA NAȚIONALĂ** a Creației Artistice, realizată de copii, — care a avut loc la Galeriile de Artă din Pekin — a dat la iveală avantajele sistemului „Școala cu porțile deschise" ale Școlii medii nr. 15 din Liuda, cît și a întregului principiu de predare a orelor de desen, rod al revoluției culturale în domeniul învățămîntului. Copiii nu mai stau în clasă să deseneze vase, sticle sau naturi moarte, ci iau parte la activitățile desfășurate în fabrici și pe ogoare, pe șantiere, înregistrînd astfel progrese însemnate pe linia dezvoltării lor morale, intelectuale și fizice. Orizontul lor s-a lărgit, iar aptitudinile lor s-au înmulțit. Pictura, schițele și gravura în lemn le-au devenit preocupări, iar rezultatele s-au dovedit o garanție a nivelului artistic ridicat al expoziției.

● **CATAR** se intitulează noul roman al scriitorului Stanislaw Lem, autor de romane științifico-fantastice și de lucrări futurologice ; acest nou roman (ed. Wydawnictwo Literackie din Cracovia) își desfășoară acțiunea într-un viitor atît de apropiat, încît a fost recunoscut a fi chiar contemporan. Scriitorul mai pregătește un alt volum care va cuprinde, între altele, o povestire și două nuvele. După povestirea „Dizertație" a fost scris un scenariu de film pentru televiziune.

● **MUZEUL NAȚIONAL DIN BADEN** (Karlsruhe) R.F.G,. a organizat prima expoziție completă despre arta și cultura insulelor grecești Cyclade. Numele acestor insule se trage din faptul că ele sînt plasate în cerc în jurul altei insule, Delos, unde se găsește marele sanctuar al lui Apollon. Pentru realizarea unei vederi de ansamblu asupra epocii artei grecești cu trei mii de ani înaintea erei noastre, 80 de muzee și zeci de colecționari din R.F. Germania și străinătate au împrumutat obiecte. Din cele 600 de opere expuse, în jur de două treimi nu erau cunoscute încă. Cea mai mare colecție de artă din Cyclade,

Ceramică de Natalia Tofan și Nic. Gadoschi

care există în afara teritoriului grec, o posedă astăzi Karlsruhe.

● **CONTROVERSATA PROBLEMĂ** a autenticității picturilor și metodelor de depistare a falsurilor în pictură fac obiectul unei interesante lucrări a Madeleinei Hours, apărută de curînd în editura franceză „Office du Livre". Pornind de la achiziționarea de către muzeul Boymans din Rotterdam — contra unei sume însemnate — a unei opere necunoscute a lui Vermeer din Delft, cu subiect religios, „Crist la Emmaus", trecînd la alte tablouri ale lui Vermeer și ale lui Pieter Dettoch, acestea s-au dovedit a fi falsuri, executate de un artist obscur, Han Van Meergeren, care, după ce le executa, le ținea timp de două ore într-un cuptor, la 105 grade, pentru a provoca crăciurile care dădeau aparența autenticității. Lucrarea Madeleinei Hours, apărută sub titlul **„Analyse scientifique et conservation des peintures"** pune la curent cititorul cu procedeele moderne de stabilirea autenticității : macro și microfotografia, luminarea prin lumină ștearsă, raze X, radioscopii, raze infraroșii, studiul la microscop al structurii materiei picturale, analiza țesăturii pînzei și altele.

● **EDITURA POLONEZĂ W.P. POZNAN** a scos de sub tipar interesanta lucrare a lui Nawrocki Witold, „Clasă, ideologie, literatură. Legăturile literaturii cu ideologia". Această culegere dezvăluie intenția autorului de a reproduce etapele cele mai importante ale modelării situației ideologice a literaturii contemporane și al noului său program ideologic în care problemele de ideologie și ale clasei muncitorești ocupă locul principal.

● **COLLECTION BLANCHE** a editurii Gallimard grupează într-o culegere două lucrări ale lui Jacques Préveri, GRAND BAL DU PRINTEMPS în care poetul cîntă Parisul, străzile lui, piețele, îndrăgostiții, pisicile și ciinii. În cea de-a doua culegere, CHARMES DE LONDRES, călătorim din Hyde Park pînă în docurile din Est, de la Portobello-Road la Whitechapel, întîlnind în drumul nostru lei de piatră, locuri și clădiri istorice și nelipsiții îndrăgostiți.

● **ÎN PITOREASCA STAȚIUNE** Balatonboglár de pe malul lacului Balaton (Ungaria) se află o statuie al cărei autor, îndelung controversat, s-a dovedit a fi Auguste Rodin, celebrul sculptor francez (1840—1917). Se știe că operele lui Rodin au fost deseori reproduse în mai multe copii, ceea ce ar explica faptul că această „Fată care face baie" se mai găsește în două exemplare, unul conservat la Muzeul Rodin, iar altul la Muzeul Louvru din Paris. Chiar dacă nu s-a stabilit care este originalul, statuia de la Balatonboglár păstrează grația și puritatea pe care celebrul sculptor a știut să i-o dea.

atelier literar

poșta redacției

STELIAN GEORGESCU: Nu vă putem spune lucruri noi. Paginile prezintă aceleași semne (încă neconcludente) ale unui dar de povestitor și, mai ales, aceleași neajunsuri, parcă mai numeroase și mai grave, de data asta (între care și nepermise abateri de la ortografie). Recomandările de data trecută rămîn valabile. O editură aveți și în orașul dv. Și niște publicații. E bine să le consultați din cînd în cînd, pentru confruntări mai operative și mai directe.

D. A. DELAMARA: Lucruri interesante, în general, atestînd o anume vocație. Deocamdată, desfășurarea pare stingherită într-o măsură de un gust insistent al vorbei sonore, cadențate, grandilocvente. Dar încă de pe acum pot fi salutate unele pagini demne de interes: „Cuvînt de poet", „Din jurnalul meu", „Punct", „Destin", „Sonet I", etc. Reveniți.

V. DRUMEȘ: Citeva pagini mai bune: „Ars amandi", „Ce trecători", „Doar iarba", „Revers".

V. DRĂGUȘANU: Felicitări pentru prețioasa reușită școlară! Printre versuri, puține noutăți demne de atenție: „Olarii", întrucitva „Primejdia", întrucitva urmuziana „Max". Și cam atît...

V. ANUGARU-DELIU: ...Nici în proză nu sînt lucruri care să depășească nivelul exercițiilor preliminare. „Tristețile", inconsistentă, fără relief, aproape de banalitate. Cite ceva, prin „Scrisori" (din într-o „plasmă" sentimentaloid-dulceag-delirantă).

TEODORA DUCA: Unele semne, încă neconcludente, în „Febre", „Biblică". Traducerile (în lipsa originalului) ni s-au părut curate, cursive.

P. CERNAT: Nimic nou, din păcate. Versurile, slabe, terne. Proza, interesantă ca intenție, nu ajunge la un rezultat convingător (nici chiar în formula, discutabilă, pe care ați ales-o) datorită, poate, aceleiași vechi nonșalanțe diletante care vă împiedică să obțineți realizări la nivelul talentului dv.

P. DESUBOADECI: Ceva mai bine, în „Mușcind din pîine", „Tot felul de unde".

EMMANUELA: Încă nu se arată semne certe, de perspectivă. Înscrierea la „Manuscrise neiscălite" n-are alt rost decît să semnaleze o neglijență și să întrerupă așteptarea zadarnică a unui răspuns nominal.

SILVEA GLIGOR: Încercări inegale, șovăitoare, de început, în care se aude uneori și un ecou liric (mai ales în „Beție de copil"). Să vedem ce mai urmează.

D. RENEA: „Epilog" e cam încurcată, confuză, cu multe nume proprii fără identitate. „Așteptarea", ceva mai adunată, lasă și unele semne de speranță (chiar dacă unele naivități romanțioase sau chiar dulcegării nu lipsesc). Să mai vedem.

R. MARITE: Pagini domoale, modeste, cu multe locuri comune, care nu confirmă antecedentele de care vorbiți. Ceva, în „Cu inima-n palme", „Bega".

ȘERBIANA: Toată lumea e „un simplu fiu de țăran" — acest lucru nu conferă, prin sine, nici merite, nici handicapuri. Dar există „simpli fii de țăran" talentați și „simpli fii de țăran" netalentați. După cum, dintre cei talentați, sînt unii care muncesc, învață, desfășoară o mare ambiție a perfecționării, a autodepășirii, o aprigă sete de cultură, etc., în timp ce alții se consideră „realizați" prin simplul contact cu trotuarul orașului, cu „barul de zi" și cu niște decorative plete „poetice". E un efort minim, care, în general, dă rezultate minime. Așa cum sînt și versurile pe care ni le trimiteți. Reușita pe care ne-o comunicați pare să fie o întîmplare. Nu trebuie să-i exagerați semnificațiile. Trebuie, în schimb (pînă nu e prea tîrziu) să vă angajați hotărîtor pe calea studiului, în efortul de a umple golurile, de a vă forma, cu adevărat, ca intelectual, ca om de cultură, ca poet. Noi nu așteptăm decît prilejul, întemeiat, de a vă publica.

Florin Buga, Vasile Mihalache, E. Calahin, P. Delun (ceva, în „Imitație", „Iarăși"): Nimic nou!

Nick Octavian Val, Freddy Lăpușanschi, Miracura Dunes (corect: morfinoman), **Rodica Bratu, Prisecaru Ioan, I. Bușe, Crețu Petre, Rădoi Costel, Vergu Ștefan, D. Chiseleteanu, Ion Popp** (Vișeu), **Const. Oprică, Ștefan M. Prisecaru, V. Sendy, Grigorescu Gh. Gheorghe, Luca Dorin, P. Băcescu, Cornelia Rădulescu, D.B.T., Gh. Bistrița, Fănică Malacu, Bucur Maria, Cloșcă Ion, Pluto, Cristina Basarab** (ceva mai bine, în „Naștere"), **Geo Mecca, Nicolae Cristea, Carmen Lăpușteanu, Șeitan Anișoara, Bărbulescu Daniel, Andrei Cristina, Remus Andrei, Grigoriu Adriana, Dinu Pop, Ioan Grigore Bălan, E. Lipianu, Sorin Danciu, Ștelian Aldea, Sene, Cristian Florescu-Lupeni** (ceva, în „Circulați"), **Teodor Pîrvan, Rodica Elena Toader, Nuvel Pacri, Senan Larian, Defelnac T., Paul Sărbu, Mihai Pascaru:** Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

Olarii

Mi-a fost teamă
de umbletul acelor olari înalți
și-ntunecați
ei știau să povestească atît
de frumos despre păsări
și despre cai
și despre ulciorul acela care
merge numai de două ori la apă
colinele singuratice
au păstrat umbletul lor și
am trecut pe acolo
neîncrezător și încet
privindu-mi semenii ca după
o carte învățată-n taină
fiecare pagină
fiecare cuvînt
dezvăluindu-mi trecutul
și părinții și satul și leagănul
umblete de olari singuratici
înalți și-ntunecați
ca niște vedenii frumoase
într-un început, stîngaci
de deceniu.

VALERIU DRĂGUȘANU

Frumoasele dimineți

Diminețile mele înzăpezite
mă întorc din lungi călătorii singur
Diminețile mele ploioase și limpezi
Diminețile geroase, cu sori
Diminețile geroase, întunecate
dimineți grele

Diminețile proaspete
pline cu flori pe tarabe
diminețile mele ploioase și limpezi
și liniștite și curate
diminețile mele pline de bucurie

Frumoasele mele dimineți însorite
Frumoasele dimineți calde
diminețile mele bolnave
Frumoasele mele dimineți înecate în mări
dimineți arzătoare, dimineți bete
Diminețile mele frumoase
dimineți dureroase

Diminețile luminoase și șterse
Dimineți trecute
Diminețile galbene, diminețile roșii
mă îngroapă în frunze
Mă plouă diminețile mele
Și mă privesc în oglinzi ruginite.

PETRICĂ CERNAT

Fraged braț adormit

Veșnic va exista o neliniște
păduri de cercuri tremură în aer
iarba adulmecă stelele
și mi se face frig de cită zăpadă
viscolește probabil, dincolo de trup.
căruntul bici al nopții trece prin
lucruri
la-nceput doar zefir
fragedul braț adormit
aburește oglinzile
iar clipa se termină cu un strop
de tăcere.
fructul întors spre rădăcini
își contemplă istoria —
niciodată zadarnic rotundul
ochiul străveziu al melancoliei, cel mult
deschis peste lume
(ci netezindu-ne fruntea etern
freamătul calm al luminii)

VALERIU PRUTEANU

Nicolae Canstantin: „Dans ritual"

Eternități

Aproape fragil de-acum vreau să
simt poveri adevărate
și-mi fac
exerciții de liniște
s-aud mireasma grăitoare a cuvintelor
ca niște picuri albi veniți de departe
și căzuți pe pielea mea de satin
albă, subțire
înfrigurindu-mă ca o trăire
și apoi
ca umbra ei lăsată în mine
și trezindu-se la flacăra vorbelor
adică la acele păsări
ce și-au ales pereți de zbor
timplele mele

★

Noaptea, în întuneric îmi netezesc
cu palmele, fața
care îmi pare un relief imens
întins între viață și moarte
Uit această orînduială:
bărbia; gura; nasul; ochii,
uit fruntea-deasupra lor,
mîna,
un porumbel gulerat,
spulberă atîtea neliniști.

★

Uși se deschid
de brațe, de vînt
pipăi pereți și alunec
ca într-o aversă
ca un lift orizontal
unde muzica lumii
e mai intensă

VALENTIN POPESCU

Cîntec

Dacă acest cîntec,
ar avea puterea
să facă iarba
să crească,
atunci stelele
ar dormi
pe nesfîrșite întinderi
de verde
iar eu
ca și acum,
aș mîngîia din privire
pasărea ascunsă
după cîntec.

Întrebare

Am privit
atît de mult o floare,
încît s-a născut
în fața mea o față.
Am privit atît de adînc,
un stejar
încît s-a rotit
în fața mea un bărbat
Și mă întreb
dacă în clipa aceasta
nu sînt cumva
rază de soare
cîntec
ori pasăre călătoare

COSTEL ȘTEFĂNESCU

cenaclul revistei «luceafărul»

Ședința a fost deschisă și condusă de către criticul Mihai Ungheanu. În prima ei parte au citit versuri Marian Bodea și George Nimigeanu. Artur Silvestri a arătat că poeziile celor doi autori sînt de factură foarte diferită, primul avînd o voce neformată, iar cel de-al doilea o voce de împrumut, ce ilustrează „modul ventrilog" de a face poezie. Florin Grigoriu a afirmat că Marian Bodea a găsit titluri frumoase poeziilor sale, „dar titlurile nu se respectă în cuprinsul poeziilor (...) este un univers interesant, cu metafore frumoase, dar poeziile nu sînt lucrate atent". În continuare vorbitorul a apreciat faptul că George Nimigeanu „încearcă o poezie muzicală, picturală, totuși rece". Valter Cristescu a emis cîteva considerații incoerente din care semnatarul prezentei cronici nu a reușit să rețină nimic. Ion Subțire a încercat să propună o paralelă între versurile celor doi autori, conchizînd că nici unele și nici altele „nu reușesc să atingă starea poetică". Radu Comănescu a remarcat autenticitatea poeziilor lui Marian Bodea și mai ales a atitudinii față de lume pe care o manifestă autorul lor; poeziile celui de-al doilea autor au fost asemănate cu „o fotografie de epocă".

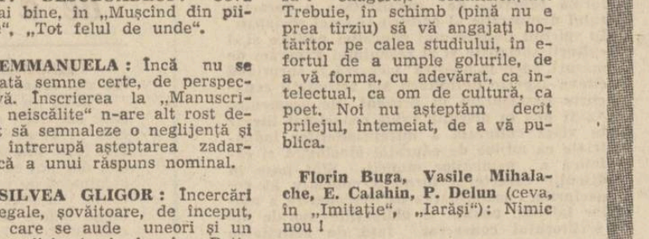

A XXXIV-A ȘEDINȚĂ

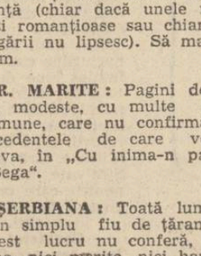

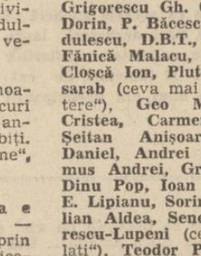

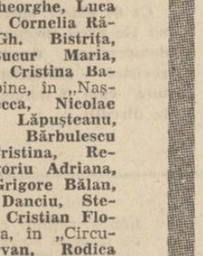

Marian Bodea, George L. Nimigeanu, Hanibal Stănciulescu

Într-un caracteristic stil fulminant, Mircea Dinescu a intervenit în favoarea poeziilor lui Marian Bodea. Apoi, Stelian Tănase a arătat că versurile lui Marian Bodea apar mai slabe la lectură decît la audiție, ele exprimînd totuși o viziune coerentă despre lume; al doilea autor i s-a părut că „mai mult gesticulează poezia".

Nicolae Ciobanu a reproșat caracterul destul de exclusivist al discuțiilor anterioare, menționînd că poeziile primului autor sînt amendabile sub raportul structurii, în ciuda elanului pe care îl exprimă; cel de-al doilea autor, în schimb, a fost nedreptățit; George Nimigeanu are o voce poetică surdinizată, care nu este compatibilă cu poemele imnice; elementele de confesiune duc la realizări demne de toată atenția. Sânziana Pop și-a exprimat preferința pentru poeziile lui Marian Bodea, apreciindu-le pregnanța metaforelor și deosebita prospețime, dar sesizînd și prezența unor clișee lirice de ultimă modă. Conchizînd, Grigore Hagiu și-a exprimat regretul în legătură cu turnura subiectivă a discuțiilor, raliindu-se la opiniile lui Nicolae Ciobanu; a subliniat apoi vigoarea metaforelor lui Marian Bodea, contracarată însă de neputința „de a-și susține cu o mînă fermă poezia", precum și ingeniozitatea concentrată, în sensul conceptualului, a versurilor lui George Nimigeanu.

În partea a doua a ședinței, Hanibal Stănciulescu a citit proză scurtă (**Întoarcerea** și **Vigilența**).

Stelian Tănase a sesizat știința construcției, umorul, ironia, dar și „incapacitatea de a intra înăuntrul materialului său". „Este calitatea un defect?" — a fost întrebat. Radu Comănescu, bun observator, dar spirit critic încă neexersat, s-a referit la realele calități ale prozei audiate, subliniind capacitatea autorului de a se exprima în mod concentrat, atingînd totuși idei de mare generalitate. Marina Devesel a spus: „Arhitectură solidă, observații superficiale. Autorul nu a mers pînă la os". Sânziana Pop a elogiat cu generozitate cea de a doua proză citită de autor, sesizîndu-i echilibrul și impresia de maturitate pe care o degajă, precum și spiritul polemic. Nicolae Ciobanu a considerat că textele citite pot fi considerate autentice, dar că le lipsește totuși „un substrat ideatic tulburător". Elena Nestor: „Autorul are o mînă sigură, putere de obiectivare, totuși schițele sale sînt încă departe de marea proză". Dorin Tudoran a apreciat cea de a doua proză pentru lipsa ei onestă de orgoliu, conchizînd că autorul „știe să tragă la țintă".

În încheierea ședinței, Mihai Ungheanu a relevat calitățile poeziilor lui Marian Bodea („Substanțială, dar mai puțin elaborată"), precum și acelea ale versurilor lui George Nimigeanu. („Mai elaborată, dar mai puțin personală"). În legătură cu proza lui Hanibal Stănciulescu, criticul a subliniat, alături de ceilalți vorbitori, siguranța autorului în dialog și construcție, conchizînd asupra unei certe înzestrări.

Cronicar

debut

Hanibal Stănciulescu

vigilența

Podul vechi și nesigur din birne de lemn a dispărut și în locul lui crește vizibil peste apa tiravă acum, în timpul verii, noul pod de beton armat. De dimineața pînă seara meșterii orînduiesc cofrajele, iar ceilalți oameni frămîntă amestecul cenușiu de balast, apă și ciment. Nea Toma bate harnic un piron de zece într-o scîndură cam groasă. Cuiul se strîmbă și omul suduie:

— 'Mnezeii mă-sii cui știu eu, bine fac de nu spui!

Cuiul iese afară cu un scîrțîit îndărătnic de metal întărit. Meșterul bate altul, de astă dată fără greș, după care își pune pălăria în coada teslei ca să se mai răcorească și-și aprinde o țigară.

— Bună dimineața, tovarăși!

„Iar a venit paplențarul ăsta", se-ncruntă în sinea lui nea Toma, uitîndu-se chioriș la mapa neagră, de vinilin, de sub brațul drept al nou-lui venit.

— Merge treaba, merge?

— 'Mnezeii mă-sii cui știu eu, bine fac de nu spui!...

— Cum? Cum? Ce face!?

— Nimic. Are și el, așa, o vorbă. Și pe urmă e supărat: are nevasta bolnavă, lămurește oamenii

— Mda... Da... Binee, tovarăși — și se uită piezîș pe sub șapcă — mai dau eu și după masă pe-aici. Acum mă duc pe la Sfatul Popular. Bună ziua.

Tovarășul cu pricina încalecă bicicleta „Carpați" nou-nouță și pornește la vale, după ce și-a prins cu grijă mapa sub arcul tare al portbagajului.

S-a ținut de cuvînt. E cinci jumătate și el descalecă de pe bicicletă.

— Puneți-o undeva la umbră să nu se dezumfle! îi sugerează cineva. Tovarășul însă nu aude: își ia mapa cu grijă și intră hotărît între oameni.

Tesla lui nea Toma scoate scîntei gălbui din floarea cuiului încălzit.

— Tovarăși, vă rog să întrerupeți puțin lucru. Trebuie să vă comunic ceva. O să facem o scurtă ședință.

Oamenii își părăsesc încet lopețile, roabele și ciocanele și se adună în jurul tovarășului Mănăilă.

— Am primit acum cîteva ore un telefon... și... Da, dar cine mai lucrează încă, aud niște bocănituri!? Se poate!? N-am zis să vină toată lumea aici?

— Nea Toma! strigă unul mai tînăr.

— Au?

— Hai sus că avem ședință!

— Ce?

— Ședință! țipă tînărul.

— Viu, viu, viu acu'! și continuă să bocăne.

Tovarășul Mănăilă și-a mîncat jumătate din buza de sus și acum își frămîntă mapa muiată de căldură.

— Vine, dom'le, sau nu vine?

— Vine, vine, îl liniștește tînărul.

Nea Toma iese de sub schelă ștergîndu-și fruntea mare cu o batistă cadrilată de în și se alătură adunării.

— Cum spuneam, tovarăși, reluă Mănăilă neguros, am primit un telefon. Ați lucrat bine pînă acuma, dar puteți lucra și mai bine. Eu cred că puteți termina podul înainte de data prevăzută cu trei...

— 'Mnezeii mă-sii cui știu eu, bine fac de nu spui!!... Nea Toma scuipă apăsat în praful de pe jos, după care mormăie rar ceva printre dinți.

— Ia ascultă, mosule, se înfurie Mănăilă rotindu-și ochii bulbucați și stringînd sînge în obrajii oacheși, pe cine tot înjuri dumneata de la un timp încoace?

— Pe cite-un prost, așa, care mă-ntreabă! zice nea Toma neted, apoi își îndeasă pălăria pe cap și coboară din nou pe schelă, însoțit de risetele așezate și aprobatoare ale oamenilor.

— E supărat rău, are femeia bolnavă, lămurește iarăși oamenii. Dar vine la lucru, să mai cîștige și el un ban...

Tovarășul Mănăilă nu suportă privirile grele ca niște baroase ale oamenilor. După ce și-a mîncat și buza de jos și rînjește acum ca un armăsar bătrîn cu dinții lați și galbeni, după ce și-a umflat ochii în cap pînă i-au crăpat ca ouăle răsfierte, iese dintre oameni, se împiedică de un sac de ciment și încalecă pe bicicleta dezumflată la soare care îl hurducăie zdravăn. La un hop mai mare mapa neagră și luxoasă de vinilin negru, cu fermoar galben, scapă din strînsoarea arcului de la portbagaj și zboară lin ca un porumbel negru într-o tufă de urzici prăfuite de pe marginea drumului. Dar tovarășul Mănăilă n-aude, n-avede. Se duce întins, hotărît înainte!...

MAPAMOND

lirică turcă

CAHIT KÜLEBI

● Cahit Külebi este un talentat poet turc contemporan. Absolvent al secției de limbă și literatură turcă a Institutului pedagogic superior din Istambul, cîțiva ani a fost profesor de literatură turcă în licee din sate anatoliene și apoi în Ankara.

A publicat culegeri de poezie, precum și volumul: „Iarba înverzită" care a primit premiul literar al Societății de limbă turcă.

Clipa mea

În această clipă-n lume,
Stau oameni
aplecați deasupra cărților
și gîndesc.

În această clipă
Unii dorm,
Alții trudesc,
Unii pribegesc în străini,
Alții huzuresc.

În această clipă-n lume,
Unii-și dau duhul
în care timp,
mulțime de mame
dau piept copiilor,
Lapte imaculat, călduț,
cristalin.

În această clipă
Copacii, mieii
înaintează în timp.
Iar unii oameni
Gîndesc la rele.

În această clipă-n lume
Unii oameni
Cu ochi strălucitori,
Cu corpuri umede,
Se iubesc.

Căruțe, șiruri prelungi,
Ca și trenuri,
Ca și avioane,
Se duc și se întorc,
În caierul vremii.

În această clipă-n lume
Cel ce scrie poezia
Trăiește totul.

Vlăstar de zarzăr

Vremea e frumoasă,
Iar tu te-ai grăbit să
înfloreșți
Zarzăr nechibzuit,
vlăstar închipuit!
Ți-ai încălcat sorocul

Gravură de Ekin Nayir

Privește pomi cu grumaz
ca de lup,
S-au strîns în ei asprimea
vieții,
Zarzăr nechibzuit, te vei căi...

Vîntul ce te mîngîie acum,
Curînd te va arunca din
calea lui,
Zarzăr nechibzuit,
vlăstar închipuit!
Te-a pierdut trecătoarea
vreme frumoasă.

În loc să te legeni
ca pruncii,
Să te încălzești la razele
soarelui,
Mic zarzăr nechibzuit
Vei dispare în frig.

Primăvara-n iarnă, se poate?
Dacă n-ai învățat să
privești...
Nu te grăbi, nu înflori.
Zarzăr nechibzuit, vlăstar
închipuit!

CEVDET KUDRET

●Cevdet Kudret este unul din întemeietorii curentului literar progresist „Cele 7 flăcări". Autor a numeroase balade, piese de teatru și romane. Mare poet liric turc.

Copilăria

Unde-mi-e copilăria?
Unde-s odăile în care
alergam?
Cu sufletul la gură,
între un ungher și altul...

Unde-mi sînt soldații de
plumb?
Și orășelul înălțat de mine
în mijlocul odăii
Și riul traversat de mine?

Unde-mi sînt visele,
dorințele?
Mîinile mele, care se mișcau
ca peștișorii în apă...

Vedeam marea, doar într-un
lighean
Întindeam pînzele spre
depărtări
Trenulețul mă purta din
zare-n zare

Unde-s bucuriile și
răzbunările mele?
Dar ghetuțele mele
lustruite!...
Dar acele case vizitate,
fără să le fi trecut
vreodată pragul
Sau musafirii primiți fără să-i
fi cunoscut...

Unde-mi ești, copilărie?
Virstă fragedă
A calului meu de lemn
care o zbughea
O mie de metri într-unul
singur...
A soldaților mei de plumb,
care învingeau întotdeauna,
Căsuțe dragi, ghetuțe sfinte,
Unde sînteți?...

BEDRI RAHMI EYÜPOGLU

● Bedri Rahmi Eyüpoglu, renumit om de cultură, pictor de mare valoare a fost în același timp și un înzestrat poet. Versurile sale lirice au cunoscut o mare răspîndire în Turcia.

De ducă

A iubi
● o profesiune frumoasă
Dar e grea.
Carnea rezistă pînă la urmă
Dar inima
e pe ducă.

Prezentare și traducere
Erem Melike Roman

sport

Condiția fizică — condiția performanței

● Scăpați devreme de grijile cupelor europene la fotbal ochiul ni se odihnește pe transmisiile jocurilor sportive interne. Despre fotbal ne-au vorbit cîteva meciuri televizate. Cei dintre **Rapid** și **Steaua** ne-a arătat o echipă care nu-și poate reveni după eliminarea din C.C.E. și care pare a-și fi pierdut complet vechile calități. Acum mai mult ca oricînd se vede cît de fragilă este apărarea **Stelei.** Și că înaintarea ei nu știe să joace decît într-o singură manieră. Manieră care nu poate fi bine susținută decît de jucători în mare formă și cu un deosebit simț al jocului colectiv. **Steaua** pare a deceda prea repede și prin asta încurajează pe cei care credeau că, în realitate, diferența dintre ea și **Dinamo** în campionatul trecut nu era atît de mare cît o arătau punctele din clasament. Echipei din Ghencea îi revine greaua sarcină de a demonstra că n-a fost doar un foc de paie. **Dinamo** în schimb se mișcă ceva mai bine. Jocul ei cu **A.S.A.** n-a fost de rea factură tehnică. **A.S.A.** a fost din acest punct de vedere la înălțimea bucureștenilor, dar ceea ce lipsește ambelor echipe este — dincolo de abilitatea tehnică, mingea a circulat frumos și rapid atît la unii cît și la alții, — angajamentul. Fotbalul continental de frunte are un alt angajament fizic în fața căruia fotbaliștii români sucombă. Clasa Cehoslovaciei e dată în bună măsură de o condiție fizică excepțională, care a fost cheia victoriei atît în amicalul cu românii cît și în meciul din preliminariile C.M. cu scoțienii. S-a jucat un fotbal frumos la Tîrgul Mureș dar fără aplombul marilor competiții. În plus, insuficiența echipei gazdă, care este un vîrf de atac autentic, a privat-o de victorie **A.S.A.** nu ține mult mingea în atac și nu are nici puncheurul necesar Asta explică și eșecurile ei din competițiile europene. Din păcate aceeași insuficiență fizică aflăm și în alte sporturi Meciul de hochei dintre **Steaua** și **Dinamo** ne-a dezvăluit că nici hocheiștii nu reușesc să se ridice la înălțimea unui angajament pe măsura marilor competiții. Dinamoviștii au avut căderi fizice care au permis adversarilor să egaleze. **Steaua** joacă mai tăios și mai precis mai aproape de cota angajamentului continental. Nu trebuie să mai spunem cît de grea e grupa întîia a campionatului mondial. Hocheiștii noștri au, desigur, în vedere pregătirea lor fizică. În ceea ce privește viitorii adversari nu trebuie să le ignorăm valoarea, dar nici să le-o umflăm. Meciul de supraviețuire în grupa **A va fi** probabil cel cu echipa R.F.G. și mai ales pregătirea acestui meci ar trebui avută, între altele desigur, în vedere. Gazetarii noștri au rău obicei că paralizează pe jucători prin informații insistente privind valoarea adversarilor. De multe ori, de cele mai multe ori, aceste informații și frecvența lor au se justifică. Despre **Schalke 04,** adversara **Sportului studențesc,** s-au dat informații exagerate. Echipa e într-adevăr solidă, are cîțiva fotbaliști buni, dar e o echipă de valoare medie, bine orientată tactic. Cu alte cuvinte știe ce poate și știe ce vrea. Înfrîngerea ei la București era posibilă și chiar la un scor concludent. Faptul că nu s-a întîmplat așa nu încurajează astfel de manifestări gazetărești. Mult mai bună a fost echipa din Bruges despre care însă s-a scris mai puțin De unde se vede că reclama ulutește pe unii din gazetarii noștri sportivi. Revenind la hocheiști, pregătirea lor pentru grupa în care vor juca trebuie căutată în cel mai realist spirit și fără sperieturi. Au cîștigat acest loc în prima grupă a hocheiului mondial prin jocul lor. Trebuie să-și apere locul cîștigat cu o bună pregătire, dar și cu luciditate pe măsură. Programul jocurilor a și fost publicat Urăm succes hocheiștilor români.

Discobol

CENACLUL LITERAR — formă a culturii de masă

La Congresul educației politice și al culturii socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia că: „A cunoscut o dezvoltare puternică tradiționala mișcare artistică de amatori, care exprimă participarea democratică a maselor de oameni ai muncii la procesul dezvoltării culturii noi, asigurarea condițiilor de manifestare a talentelor din sînul poporului, posibilitatea valorificării multilaterale a personalității umane".

Fiind simultan izvor de creativitate și receptivitate artistică a maselor, CENACLUL LITERAR este înainte de toate o formă concretă de manifestare a caracterului democratic al culturii și artei socialiste. În spiritul Congresului educației politice și al culturii socialiste și al recentului Program de măsuri, ancheta noastră încearcă să surprindă cîteva aspecte definitorii ale activității cenacliste desfășurate în prezent. De asemenea, va fi pus în discuție rolul cenaclului literar în viața culturală a întreprinderilor industriale ca mijloc de educație ideologică și estetică a oamenilor muncii. Sînt puse în discuție caracterul formativ-educativ al cenaclurilor, posibilitatea de descoperire a noilor talente, poziția și obligațiile morale ale scriitorului consacrat față de activitatea cenaclistă.

Dar o anchetă (mai ales) nu se poate rezuma la consemnarea contemplativă a unei stări de fapte. Rolul ei activ este de a sugera, prin opiniile avizate ale interlocutorilor, posibile direcții de revitalizare și dezvoltare continuă a activității cenacliste.

Ca de obicei, sperăm ca această anchetă să nu fie decît începutul unei dezbateri largi, democratice, deschise nelimitat cititorilor revistei — „beneficiari și făuritori de cultură" cum îi numește unul din participanții la discuții.

În miezul marii confruntări

— Tovarășe LAURENȚIU FULGA, în calitate de scriitor, de om de cultură și de membru în conducerea Uniunii Scriitorilor, ce credeți despre cenaclul literar ca formă și mijloc al culturii de masă? Poate fi cenaclul locul în care experiența profesională se transmite de la scriitorul consacrat la cel aflat în formare? Se poate considera cenaclul una din modalitățile prin care publicul larg, oamenii societății noastre, deprind un stil corect de lectură, capătă înțelegerea mai adîncă a literaturii și noi elemente de cultură?

— Pentru a pricepe foarte exact în ce raport se vor găsi scriitorii față de formele culturii de masă, nu-mi pot refuza cîteva întrebări.

Unde sînt atîtea mari promisiuni de poeți și prozatori care și-au aflat de-a lungul anilor debutul în revistele noastre literare? Care să fie explicația că au rămas doar simple promisiuni, prizonieri ai acelui colț de glorie efemeră unde și-au văzut pentru prima dată numele tipărit? Să-i fi risipit viața prin unghere de țară lipsite de orice mijloace de afirmare, și fără posibilitatea unei confruntări care să-i ajute să creadă în talentul lor? Să nu le mai fi lăsat viața timpul necesar pentru a arde la masa lor de lucru, în lecturi fecunde și mai ales gata să învețe arta de a sacrifica dintr-o sută de pagini scrise chiar și nouăzeci și nouă? Să zacă manuscrisele lor prin edituri, la liberul arbitru al unui redactor amabil care să-i promoveze, prin triere, către juriile care decid lista debutanților cu drept de tipar pe anul respectiv? Să le fi luat istoria înainte, cu lecții de angajare politică mai fermă decît libertatea lor de expresie inițială, pe aripile cărela visau să zboare gratuit? Sau să se datoreze asta și unei inflații de literatură medie a virstei lor de începători, din care cauză devine aproape cu neputință să-ți apropii talentele autentice și să le slujești?

După cîte vedeți, întrebările sînt amare, iar răspunsul la ele dacă am sta să-l socotim lucizi, ne-ar pune în mare dificultate. Zadarnic spunem: să-i acordăm fiecăruia șansa, nu se poate ca dintr-un număr de sute și sute de debutanți să nu apară și cel mare al acestui timp, pe care-l așteptăm! Dar trebuie să fim cinstiți și să recunoaștem că șansa e limitată, fiindcă greul abia după asta începe. Și restul nu mai depinde nici de fericita întîlnire dintre un scriitor consacrat și un tînăr în formare, nici de cel care a descoperit un talent și l-a ajutat să apară într-o revistă, nici de fiecare din toate examenele la care pe toți ne supune viața, și mai ales pe cei tineri.

Adevărul este că după primul elogiu primit într-un cenaclu, sau după primul text tipărit într-o publicație, debutantul rămîne singur. Singur în fața culturii române și a culturii universale, singur cu toate legitățile secrete ale genului literar pentru care simte vocație, singur cu uneltele sale de lucru! Este o singurătate îmbătată de semnificația unor iluzii multiple, dar și dominată de conștiința unei răspunderi pe care trebuie să și-o respecte pînă la ultima suflare de viață. Fiindcă numai însușindu-ți prin cunoaștere temeinică toate marile valori ale culturii, matricea personală se lasă desferecată din pecețile sale și-și caută expresia proprie de afirmare. Original nu poți fi decît după epuizarea confruntării cu toți marii tăi înaintași, pentru a nu-i repeta, după cum și cu colegii de generație, pentru a întoarce în favoarea ta orice comparație. Nici un profesor de estetică sau maestru de cenaclu nu te poate ajuta la masa de lucru, și tocmai de aceea important este să nu trișezi în patima cu care îți consideri foaia albă de hîrtie și să te lupți cu toți îngerii care-ți stau împotrivă, pentru a-ți descoperi sunetul, stilul, care să fie unic. Nu cred, de pildă, că realismul în proză a epuizat toate soluțiile posibile pentru a reconcepe lumea altfel decît s-a făcut pînă acum. După cum nu cred că poezia nu mai posedă taine care să-l înfioare pe lectorul avizat, exact în numele adevărurilor epocii tale. Acordul dintre fond și formă trebuie să

Ion Isăilă: „Studii pentru chipul victoriei"

se releve sieși în mereu alte modalități, chiar dacă pentru asta vei fi mereu nevoit să sacrifici știutele de pînă la tine. A fi clasic înseamnă a fi mereu modern, după cum a fi modern înseamnă a cîștiga de fiecare dată revelația novatoare pe care a pierdut-o cel de lîngă tine. Dar asta se realizează totdeauna cu minie și cu sudoare, cu orgoliu și cu devotament.

Iată de ce, în eventualitatea că voi fi chemat la vreun cenaclu să împărtășesc membrilor săi din experiența mea, aceste dureri proprii le voi împărtăși în primul rînd și voi crede cu adevărat numai în triumful aceluia care le va accepta ca fiind și ale sale. Parada ocazională a celorlalți, sau tristețea lor confecționată, sau problematica lor oportună, sau rezistența lor la cultura superioară nu mă vor interesa niciodată. Fiindcă, altfel, riscăm să-i pierdem pe valuri pe aceia în care merită să se investească toată speranța noastră!

Discuție la „Junimea"

Cenaclul „Junimea" funcționează la Facultatea de limbă și literatură română a Universității din București.

— De cînd se țin cu regularitate ședințele cenaclului vostru?

CORNELIA MARIA SAVU: — De pe vremea cînd Nichita Stănescu și Adrian Păunescu erau studenți ai facultății.

— Cam cîți sînt cei care participă permanent la ședințe?

C.M.S. — 15 pînă la 20 de studenți, bineînțeles înainte de a părăsi băncile facultății.

— Și după aceea?

C.M.S — Unii ajung în provincie, alții ne vizitează uneori...

— De exemplu?

NICOLAE IONESCU: — Nichita Stănescu...

— Care este rostul cenaclului „Junimea"?

FLORIN IARU: — Este un șantier. Ne întîlnim, discutăm între noi, ce-am citit, ce-am scris, ne clarificăm unele probleme literare. Pentru noi, cei de la litere, a scrie și a purta asemenea discuții este vital.

— Nu v-ați pus niciodată problema publicării?

TRAIAN T. COȘOVEI: — Ba da. Ar fi frumos să putem publica ceva.

— De exemplu „Universitatea comunistă"...

T.T.C. — Cei de acolo nu se interesează de noi, au alte lucruri de publicat. Noi am încercat să le dăm o mînă de ajutor în munca de redacție. Cu cenaclul de la Filozofie **„Carmides"** s-a întîmplat la fel.

— Atunci cum vă faceți auziți în exterior?

F.I. — Întîmplător. În 1973 Florin Manolescu ne-a înlesnit să publicăm în **România literară** o pagină cu producțiile literare ale cenaclului. Asta a fost în '73. De atunci nimic. Cei care mai răzbesc o fac în afara cenaclului, ca să zic așa „pe cont propriu"...

— În ce fel?

F.I. — De exemplu participînd la concursurile editurilor. Marian Dopcea și Ioan Ivan au reușit. Alți „norocoși" au citit în cenaclul revistei „Luceafărul" fiind și publicați ulterior de revistă: Constantin Stan, Ioan Ivan, Hanibal Stănciulescu și alții.

— Activitatea de cenaclu i-a ajutat?

N.I. — Poate. Oricum la noi e un climat de muncă serioasă. Se pot îndrepta erori, se pot descoperi drumuri... Ne ajută mult și profesorul nostru Ovid S. Crohmălniceanu care participă la toate ședințele.

— Dar cei de la Consiliul A.S.C. pe facultate?

C.M.S. — Ședințele cenaclului figurează în planul de activități ale asociației la rubrica „Activități permanente"...

De altfel am aflat că tovarășul profesor Ovid. S. Crohmălniceanu se ocupă intens de activitatea cenaclului „Junimea", recomandînd pe mulți dintre membrii lui diferitelor reviste.

Episod la Pitești

Un buchet de informații

De la Comitetul Culturii și Educației Socialiste al județului Argeș, prin intermediul inspectorului **MARIAN STOICA**, aflăm următoarele:

În municipiul Pitești funcționează un singur cenaclu literar în adevăratul sens al cuvîntului. Se numește **„Liviu Rebreanu"**, este patronat de revista „Argeș", activitatea cenaclistă este găzduită de Palatul Culturii și la ședințe participă efectiv circa 25—30 din cei circa 80 de membri înscriși. În afara acestuia se mai poate aminti activitatea sporadică a unor cenacluri liceale. (Insuficiente aceste realizări, după părerea noastră, pentru o localitate urbană în plin avînt industrial și economic, cu peste 100 000 de locuitori în marea lor majoritate tineri și deci — firesc — însetați de cultură).

La nivelul Comitetului Culturii și Educației Socialiste nu se cunoaște situația cenaclurilor existente în fabrici și uzine, dar din alte surse ni se semnalează încercări recente de constituire a unor asemenea cenacluri, cum ar fi cel de la Combinatul Petrochimic Pitești.

În ce privește situația întregului județ Argeș aflăm că mai există între altele următoarele cenacluri:

— la Cîmpulung Muscel cenaclul **„Tudor Mușatescu"**, avînd circa 25 de membri.

— la Curtea de Argeș, cenaclul **„George Topîrceanu"** cu circa 20 de membri.

— la Costești, cenaclul **„Magda Isanos"** cu participarea elevilor din oraș (activitate lunară).

O inițiativă interesantă ni se pare cea a constituirii unor cenacluri literare în mediul rural. Cenaclul **„Tudor Mușatescu"** de la Mioarele, de exemplu, a luat ființă în octombrie 1975 și are între membrii săi oameni de toate virstele, de la 15 la 76 de ani, și de o mare diversitate profesională: țărani agricultori, elevi, învățători, cadre sanitare. În plus la ședințele cenaclului participă și fii ai satului plecați la oraș. În cadrul cenaclului au fost omagiați Tudor Mușatescu, Ion Barbu, Alexandru Philippide, Mihail Sadoveanu, Mihai Eminescu, Vasile Voiculescu, Adrian Maniu. S-au organizat întîlniri cu membrii cenaclului „Liviu Rebreanu" din Pitești, se află în pregătire o culegere de poezie originală a membrilor cenaclului care se va intitula „Coline sub stele".

Alte cenacluri rurale sînt cele de la Rucăr **(„Ion Barbu")** și cel de la Boteni **(„Argeșelul")**.

Opiniile unui ziarist

Discuție purtată cu SERGIU NICOLAESCU, redactor șef adj. al revistei „Argeș".

— Cenaclul poate constitui o platformă reală de descoperire, formare și lansare a talentelor literare? În ce măsură se realizează astăzi acest deziderat, ce ar trebui schimbat în viitor?

— Fără îndoială că da. Tradițiile cenaclurilor românești de mare prestigiu au fost reluate în anii noștri într-o extraordinară bază de masă, prin care trec sute și sute de oameni care, mai mult sau mai puțin, au posibilitatea unui contact cu arta literară și altfel decît prin lecturile pasagere. Sigur că vechea înțelepciune cenaclistă „ies atîția scriitori cîți au intrat" rămîne de mare actualitate. Dar prin forța lor educativă, prin capacitatea de organizare a unor ample manifestări cultural-educative, cenaclurile literare au devenit aproape instituții profesioniste, chemate să coordoneze o activitate din ce în ce mai diversificată. Și, cred, că acesta este un posibil drum de dinamizare, de menținere a interesului unui public din ce în ce mai numeros. Sigur că prin această dinamizare nu înțeleg ca cenaclul să-și piardă specificul său fundamental — cel de atelier de creație.

— În ce constă colaborarea revistei Dv. cu cenaclul din localitate?

— Colaborarea revistei „Argeș" cu cenaclul literar „Liviu Rebreanu" din Pitești este, după credința noastră, una din cele mai fructuoase. Mai mult, printr-o inițiativă care s-a dovedit rodnică, toate cercurile și cercușelele care-și desfășoară activitatea la Pitești au fost centralizate în acest cenaclu, devenit un laborator de creație al revistei „Argeș". O practică ce și-a dovedit din plin eficacitatea: mulți tineri au primit „avizul de calitate" din partea membrilor cenaclului, înainte de a fi publicați în revistă. Dar rezultatele cele mai bune au fost obținute

Virgil David: „Lectură"

în direcția activităților cu publicul. Zecile de întîlniri cu oameni ai muncii din întreprinderi, instituții, de la sate, cu elevii, cu celelalte cenacluri și cercuri literare din județ și din țară, participarea la Festivalul de poezie patriotică **„Argesis"** și la sesiunea de comunicări științifice **„Meșterul Manole"** au contribuit la creșterea prestigiului creatorilor, la cunoașterea mai exactă de către ei a realităților sociale ale județului Argeș.

— Ce vicii organizatorice fac ineficientă, sterilă, diletantă activitatea cenaclistă?

— Sigur că după răspunsul oarecum roz dat la întrebarea anterioară, îmi vine mai greu să creionez prea repede unele deficiențe ale organizării cenaclurilor. Totuși, o experiență de mai mulți ani creează posibilitatea, cel puțin a unor sugestii.

Singurul atribut pe care l-aș alege din „seria" întrebării este cel de „ineficiență". Cred că ineficiența este legată, în primul rînd de cointeresarea participării membrilor unui cenaclu la viața literară propriu-zisă. Cunosc cenaclurile literare ai căror membrii se reunesc de 15—20 de ani dar care, din diferite motive, nu au fost publicați nici cel puțin în modeste culegeri sau în reviste — nicidecum în volume. Și oamenii „se acresc", se plictisesc de propria lor speranță, rămînînd simpli diletanți. Pot afirma cu certitudine că efortul financiar al unor foruri care au ca sarcină editarea unor culegeri ar fi pe deplin răsplătit. Mai mult, solicitarea expresă a acelorași foruri pentru ca membrii cenaclurilor să elaboreze montaje literare, texte pentru brigăzile artistice, reportaje etc. ar constitui un succes cu dublu efect: antrenarea acestor creatori și eliminarea — pe cît posibil — a improvizațiilor care se prezintă de zeci de ani pe diferite scene de către amatori... Dar intervine o obligație firească: cenaciștii nu sînt, nu trebuie considerați niște textieri ocazionali, ci colaboratori permanenți, cu șanse de a li se cere sfatul ori de cîte ori este nevoie.

— Cui trebuie să-i revină sarcina și puterea de decizie în organizarea cenaclurilor literare?

— În orașele unde există reviste literare fără îndoială că acestora, iar acolo unde ființează asociații ale scriitorilor, nici nu se poate o îndrumare mai competentă. Sigur că baza materială trebuie asigurată de către instituțiile specializate ale comitetelor județene pentru cultură și educație socialistă. În acest sens cenaclul „Liviu Rebreanu" a găsit întotdeauna o bună gazdă la Palatul culturii Pitești. Dar atît revistele literare sau social-culturale, cît și celelalte instituții cărora le revin asemenea obligații, trebuie să treacă la constituirea unor cercuri sau ateliere literare în întreprinderi și instituții, în școli și institute de învățămînt superior. Redactorii revistei „Argeș" au participat la constituirea și îndrumarea unor asemenea cenacluri și putem spune că rezultatele sînt de pe acum notabile. Mai mult, astfel am răspuns imediat la indicațiile cuprinse în Programul de măsuri al partidului nostru privind diversificarea, îndrumarea și coordonarea activității de creație în rîndul maselor.

Cenacluri literare în școli

Un test realizat cu o clasă a liceului de chimie din Pitești arată că din 36 de subiecți numai unul participă astăzi la activitatea cenaclistă a școlii și a orașului. La întrebarea „Ați vrea să faceți parte dintr-un cenaclu literar?" 4 subiecți nu precizează răspunsul, 4 răspund «Nu», motivînd că preocupați fiind de disciplinele tehnice nu au timp. Restul de 28 subiecți răspund întrebării afirmativ, motivările fiind: dorința de a-și lărgi orizontul cultural, de a cunoaște mai în amănunt problemele literaturii, de a-și desăvîrși formația intelectuală. Se remarcă și răspunsuri care consideră participarea la activitatea cenaclistă ca o modalitate de a afirma atașamentul față de valorile culturale ale patriei. Interesant de observat este faptul că nici un răspuns nu aduce ca motivare a dorinței de a participa la cenaclu intenția de a se realiza ca scriitor. Deci cenaclul este înțeles de elevi ca o modalitate de integrare într-un fenomen cultural de largi dimensiuni, nu ca una de realizare a unor ambiții personale deseori iluzorii.

Intensificarea activității cenacliste ca o formă de completare a bagajului cultural al elevilor este reclamată și de faptul că aproape toți subiecții n-au putut enumera mai mult de 4—5 scriitori contemporani, nu pot preciza poetul sau prozatorul preferat, nu citesc reviste literare, n-au luat parte niciodată la o întîlnire cu un scriitor consacrat și fac dese confuzii nepermise („Marin Predescu" autorul Delirului, George Cosbuc și Mihai Eminescu — poeți contemporani, Octavian Goga și Bacovia — prozatori în timp ce Sînziana Pop și Marin Preda sînt considerați poeți etc.)

În continuarea testului amintit am purtat la aceeași școală o discuție cu cadre didactice (profesorii **Anghel Marcela, Gavrilescu Doina, Iliescu Cornelia, Popovici Elena)** și elevi **(Luminița Ilie, Eliza Cocora** și **Valentina Toajă)** din care desprindem următoarele concluzii:

● La cenaclul literar **„Lucian Blaga"** activează 25 din cei 2 000 de elevi ai liceului amintit. Activitatea cenaclistă constă în principal din lectura unor încercări originale — mai mult poezie decît proză —, urmată de aprecieri critice colegiale. În urmă cu 3 ani — s-a încercat și o întîlnire cu membrii cenaclului literar patronat de revista „Argeș" la care au participat între alții Gheorghe Tomozei și Florin Mugur. Amintirea acestei întîlniri stăruie încă printre elevii cenaciști — lucru desigur nu lipsit de semnificații.

● Cenaclul literar este locul celor îndrăgostiți simultan de frumos și adevăr în conformitate cu emblema „Arta este oglinda realității". El este o modalitate a cunoașterii, un domeniu al formării intelectuale. Caracterul lui formativ-instructiv este desigur mai accentuat în context școlar.

● O componentă a activității cenacliste este aceea de mijloc de raportare la o anumită realitate culturală și de integrare în contextul acesteia. În ultimă instanță cenaclul rămîne o formă complexă a comunicării umane în plan superior intelectual. Valențele lui educative pentru elevi în spiritul înțelegerii între oameni sînt de netăgăduit.

● Încercarea unor conducători de cenaclu de a imprima întregii activități cenaciste o singură direcție, o singură nuanță literară se dovedește dăunătoare. Fiind un atentat la originalitate și personalitate, erijarea în dascăli literari a unor veleitari poate îndepărta tînăra generație de cenaclu, poate semăna neîncredere și rețineri în sufletele tinere.

● Pentru elev cenaclul literar vine în completarea activității școlare mai ales în situația în care numărul de ore acordat limbii și literaturii române în școală rămîne insuficient. Simultan, în cenaclu, elevul deprinde sentimentul răspunderii civice, al utilității sociale.

● Poezia — teritoriu al sentimentului, al afectivității este mai accesibilă elevului decît proza — domeniu literar care pretinde o mai bogată experiență de viață. În consecință este firească abundența ei în cenaclurile școlare.

● Prezența unui critic literar care a dobîndit deja consacrarea este binevenită la cîrma cenaclurilor literare mai ales dacă e dublată de sinceritate și obiectivitate. În școli criticul poate fi suplinit cu succes de un cadru didactic dăruit cu generozitate acestei preocupări.

Un mod elegant de a lega prietenii

— GHEORGHE TOMOZEI, ce înseamnă pentru dv. cenaclul literar?

— Sînt un scriitor afirmat în urma unei bogate activități de cenaclu — un cenaclu provincial, la Tîrgoviște. Mi-ar fi greu să fac o paralelă între atmosfera acelui cenaclu și a celor de azi, dar pot să spun din capul locului că am un sentiment de recunoștință față de colegii de cenaclu din acel timp. N-aș putea să inventariez ideile legate de activitatea de cenaclu care au contribuit la formarea mea decisivă dar vreau să spun că atunci cenaclul era pentru mine un mod superior de a lega prietenii. Apoi era o continuă incitare la lectură, nu făceam decît să ne întîlnim și să comentăm cărți și abia pe un al treilea plan poate, cenaclul era un salon literar deschis unor lecturi — naive le socotesc astăzi — pentru care nu ne puneam neapărat problema apariției, a tiparului. Eram critici foarte convinși, ne judecam cu mare asprime, nu lipsea maliția, o notă de humor. Toate dezbaterile însă sfîrșeau cu un ton sincer, prietenesc.

Sînt unul dintre partizanii cercurilor, sau cenaclurilor cum li se mai spune (niciodată n-am înțeles bine de ce se spune într-un fel sau altul), dar cred că nu trebuie să așteptăm ca cenaclul să devină automat rampa de lansare spre literatură, să devină neapărat anticamera literaturii. Sînt mari valori ale scrisului care s-au afirmat fără să fi aparținut unui cerc literar. Sînt alte valori care erau perfect constituite și pentru care cenaclul nu a fost decît un mod elegant de a lega prietenii, amiciții, sau — vai! — inamicități.

— Contactul cu cenaclul poate servi unui scriitor consacrat?

— Mai nou, scriitorii cunoscuți, sau foarte cunoscuți, nu prea frecventează cenaclurile, ci sînt numai invitați în chip bizantin la cafele, la pepsi-cola, și li se pun întrebări absurde. Ei răspund de multe ori la fel de prețios și de deasupra unui divan cu perne imaginare, și cred că ar fi trebuit făcut ceva ca bunii și foarte bunii noștri scriitori să participe la cenacluri.

— Ar fi în avantajul lor?

— Din veche experiență de redactor și implicit de participant la cîteva cenacluri sau grupări literare știu că a citi, de pildă, zecile de plicuri constituite în așa-zisa poștă a redacției, este un privilegiu. Este un mod de a simți pulsul aproape subteran al unei literaturi încă necristalizate în care și eșecurile și izbînzile pot fi detectate cu mare ușurință. Participînd la un cenaclu ai impresia că răsfoiești zeci și zeci de plicuri ale unor oameni cu, și fără identitate și, repet, este un mod de a păstra contactul cu ceea ce se scrie, ceea ce se gîndește astăzi.

Eu însumi am rămas surprins urmărind niște reviste studențești de cîteva idei de mare prospețime pe care nu le întîlnesc în presa literară așa-zisă clasică. Și m-am gîndit că întotdeauna contactul cu asemenea oameni este de bun augur.

— Ca om de cultură ce măsuri ați propune pentru eliminarea din viața cenaclurilor a formalismului, superficialității, închistării?

— Astăzi, cînd trăim o revoluție a informației, și cînd numărul apariților editoriale este extrem de mare, cenaclul și-a pierdut din rolul pe care-l avea — să zicem — în secolul trecut. Scriitorii comunică mai direct (cu cititorii în primul rînd) prin mijlocirea cărților sau revistelor literare, și atunci mă întreb dacă n-ar trebui să găsim noi rațiuni acestei frumoase comuniuni spirituale care este cenaclul. Una dintre ele ar fi să le constituim în jurul unei personalități.

Zamfir Dumitrescu: „Secvențe contemporane"

Nu văd un bun cenaclu dacă nu este grupat în jurul uneia sau mai multor personalități. Trebuie să existe un element director care prin pregătire, prin vocație, prin strălucire, să poată polariza în jurul său abia timidele aspirații. Altfel se ajunge la dominarea cenaclurilor de către refuzații de mai multe generații la poșta redacției, cuprinși de o încrîncenare teribilă împotriva scriitorilor afirmați (așa-zișii „de la centru"), cu refulări prost disimulate, care, de multe ori, împiedică oamenii de adevărată curățenie morală să se afirme în cenaclu. „Pensionarii" de tipul celor despre care vorbeam devin niște cenzori acționînd întotdeauna cu brutalitate, dar neascunzîndu-și de fapt nemulțumirea față de propria ratare, care nici măcar ratare nu e. Ratează cei care au ce rata...

— Personalitatea directoare despre care vorbeați poate lansa tineri scriitori din cenacluri?

— Nu totdeauna este nevoie. Astăzi tinerii se lansează singuri sau maeștrii care-i lansează sînt de virste apropiate și ele de virsta începutului. Nu cred că este neapărat nevoie să-l ia cineva de chică pe proaspătul veleitar și să-l lanseze. Adevărul e că au fost cazuri — unele celebre — în care scriitorii au fost generoși în a remarca un talent real și a-l arăta lumii scrisului. Dar tot atît de adevărat este că uneori scriitori celebri nu au avut mînă bună și au prefațat cărți absolut mizerabile, sau au proorocit scinteietoare cariere literare din păcate neconfirmate, ulterior.

Anchetă realizată de
Nicolae Stoicescu și Andrei Lenard

(Continuare în numărul viitor)

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef: Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an —52 lei
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XIX
45
(758)
Sîmbătă
6 noiembrie
1976
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Programul responsabilității comuniste

Urmărite cu larg și viu interes, au avut loc, în această săptămînă, evenimente politice de majoră însemnătate pentru înfăptuirea obiectivelor stabilite de Congresul al XI-lea al partidului, pentru dezvoltarea continuă, armonioasă a economiei naționale, pentru adîncirea democrației socialiste și intensificarea activității de formare și educare a omului nou, înarmat cu un bogat univers de cunoștințe, cu principii moral-cetățenești înaintate. Plenara Comitetului Central al Partidului, ale cărei lucrări s-au desfășurat sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, a prilejuit dezbaterea și adoptarea unor măsuri de deosebită însemnătate privind planul național unic de dezvoltare economică și socială a României pe anul 1977 și proiectul bugetului de stat pe același an, aprovizionarea populației pe anul în curs, precum și în primul semestru al anului viitor, crearea condițiilor de trecere la reducerea duratei săptămînii de lucru, adoptarea unui sistem simplificat de impunere a retribuțiilor, desființarea impozitelor pe veniturile agricole ale gospodăriilor populației și introducerea unui impozit fix la hectar. De asemenea, Plenara a dezbătut și adoptat Programul de măsuri privind aplicarea hotărîrilor Congresului al XI-lea al Partidului și ale Congresului Educației Politice și al Culturii Socialiste, program elaborat sub conducerea nemijlocită a secretarului general al partidului.

Desfășurate tot în cuprinsul acestei săptămîni, Plenara Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste, ca și lucrările Sesiunii Marii Adunări Naționale — a patra din cea de a șaptea legislatură — vin să ateste, de asemenea, responsabilitatea înaltă cu care sînt abordate problemele de fond ale construcției socialiste, ale dezvoltării noastre politice, economice, social-obștești.

Cuvîntarea rostită de tovarășul Nicolae Ceaușescu în încheierea lucrărilor Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român va constitui un veritabil program de acțiune pentru toate organismele economice, obștești, sociale, culturale, pentru toate colectivele de oameni ai muncii de la orașe și sate. În mod analitic, pornind de la realități, de la rezultatele obținute, de la neajunsurile existente încă într-un domeniu sau altul, secretarul general al partidului a înfățișat direcțiile în care se impune să se acționeze cu maximum de perseverență și exigență, căile prin care însuflețitoarele obiective stabilite de Congresul al XI-lea al partidului vor deveni realizări concrete, spre cinstea și în folosul oamenilor muncii. În acest context, adoptarea Programului de măsuri privind aplicarea hotărîrilor Congresului al XI-lea al partidului și ale Congresului Educației Politice și al Culturii Socialiste în domeniul ideologic și cultural educativ dobîndește semnificații deosebite, pune în fața oamenilor de cultură și artă, a presei culturale sarcini noi, de sporită răspundere. **„Parte integrantă din Programul partidului,** spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, **activitatea ideologică, politico-educativă și culturală reprezintă un factor de importanță deosebită în făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate, în înaintarea României spre comunism."**

Sub semnul unui asemenea adevăr, al punerii în lumină a importanței deosebite a activității ideologice și culturale și-au așezat și își vor așeza eforturile creatoare oamenii de artă și cultură. Înțelegînd munca politică, activitatea culturală și de creație în întreaga lor complexitate, conștienți de rolul tot mai activ pe care trebuie să-l aibă în formarea omului nou, constructor al socialismului, în edificarea unei conștiințe înaintate, revoluționare, oamenii de artă din țara noastră au primit cu vie aprobare ideile și orientările adoptate de primul Congres al Educației Politice și al Culturii Socialiste, au participat cu pasiune și răspundere la dezbaterea Programului de măsuri, exprimîndu-și hotărîrea de a milita pentru traducerea lui în viață. Creatorul este — prin însăși vocația sa — un om al ideii înnoitoare, un om al faptei. Iar fapta creatorului nu poate fi imaginată decît într-o strînsă dependență de cel căruia îi este destinată — cititorul. Cititorul autentic, generos, preocupat mereu de înțelegerea profundă a operei de artă. Programul de măsuri creează un cadru optim pentru întreținerea unui dialog viu între omul de artă și omul muncii. Festivalul „Cîntarea României" — menit a deveni o manifestare a muncii și creației libere a poporului nostru, stăpîn pe destinele sale, făuritor conștient al viitorului, — va prilejui fără îndoială o participare nemijlocită, entuziastă și fertilă a oamenilor de creație, va stimula apariția unor noi opere animate de spirit militant umanist-revoluționar.

Programul de măsuri adoptat de Plenara partidului implică organic pe toți oamenii de literatură și artă ce se simt solidari cu cauza și destinul poporului român.

Luceafărul

În pagina a 3-a
ancheta «luceafărului»

CENACLUL LITERAR — formă a culturii de masă

O exigență conștiință artistică

Laurențiu Fulga este unul dintre scriitorii contemporani pentru care actul creator constituie produsul unei exigențe și riguroase conștiințe estetice. Opera sa, destul de restrînsă cantitativ, prin „Straniul paradis", „Alexandra și infernul" și „Moartea lui Orfeu" este nu de puține ori exemplară sub raport artistic. Recenta apariție a uneia din scrierile sale cele mai semnificative, în colecția „Biblioteca pentru toți" a editurii „Minerva" este și ea un indiciu de valoare, un prilej de cunoaștere mai largă a creației unuia din prozatorii români de azi, de prim plan.

Romanul lui Laurențiu Fulga **„Alexandra și infernul"** prezintă o arhitectură poliedrică. Un fapt, o temă, un eveniment major — războiul în multitudinea lui de sensuri și manifestări — este reflectat și interpretat de cîteva personaje, aflate în situații limită, deci de tot atîtea conștiințe-oglindă. De fapt, cele șapte capitole ale cărții trăiesc separat, fiecare în parte, putînd fi considerate ca nuvele închegate, bine articulate și dezvoltate din punct de vedere compozițional, ce pornesc de la un nucleu inițial : experiența teribilă a războiului. O viziune circulară prin care se realizează, desigur între anumite limite, apropierea treptată de substanță, de esența fenomenului. Astfel considerată, unitatea romanului nu este asigurată de trama epică, de dezvoltarea progresivă a narațiunii sau măcar de urmărirea evoluției unui personaj central traversînd un șir de întîmplări, ci de

Paul Dugneanu

Continuare în pag. a 7-a

Literatură, tineret, educație

Fiecare scriere literară demnă de a fi numită operă (ca și, în general, orice realizare artistică autentică) conține un potențial etic inepuizabil. Avînd în vedere acest adevăr, s-ar părea că nu se poate discuta despre o literatură destinată mai ales tineretului (grupul uman cu cea mai accentuată deschidere către demersurile educative ale societății), după cum nu se poate vorbi despre una destinată, de exemplu, pensionarilor. Lucrurile nu stau însă astfel : doar eludînd aspectul esențial al comunicării literare, se poate postula că literatura nu are alt scop decît „autorealizarea". Se știe însă că literatura și arta, ca părți componente ale conștiinței sociale, constituie o expresie a procesului dezvoltării generale a societății. În literatură își găsesc, pînă la urmă, reflectarea, în forme specifice, raporturile sociale de producție, modul de gîndire al oamenilor într-o anumită epocă, determinate, la rîndul lor, de stadiul evoluției societății. Privind din acest unghi, trebuie deci să considerăm literatura, concomitent, ca entitate estetică, dar și ca element de comunicare.

Cîteva dintre ideile criticii sociologice recente sînt interesante în acest context. Iată, de exemplu, opinia lui Pierre Orecchioni (în studiul **Pentru o istorie sociologică a literaturii,** din volumul **Literar și social,** Editura Univers, Buc., 1974) : „Avem, oare, dreptul să confundăm judecata estetică — operație practicată de o neînsemnată minoritate de cititori — și comunicarea literară — fenomen infinit mai larg, de masă, mai complex și de natură cu adevărat colectivă ? (Judecata estetică ne apropie de individual ; pentru estetician, aprecierea unui singur și «bun» judecător este, uneori, mai importantă decît aceea a milioanelor de cititori ; punctul de vedere sociologic este cu totul diferit)". Aceste afirmații nu sînt, poate, lipsite de un anumit coeficient de exagerare, ce apare în sublinierea prea tranșantă a deosebirii dintre estetic și sociologic. Le reținem însă pentru incontestabilul interes pe care îl prezintă într-o

Voicu Bugariu

Continuare în pag. a 5-a

• În acest număr : • „Moartea lui El-Zorab" — proză de Ion Lăncrănjan • Poeme de • Petre Ghelmez, • Dumitru M. Ion • Adrian Dohotaru • Contemporanii noștri : Ștefan Aug. Doinaș • Ferestre de Marin Sorescu • Fragmente critice de Eugen Simion • Atelier literar de Geo Dumitrescu • Mapamond : • Din lirica sovietică • „Rubliov" de Aurel-Dragoș Munteanu • Malraux — 75.

Viață si literatură

Am avut și am și acum despre cititorii de literatură o imagine ideală : ei înțeleg ceea ce scriem, altfel condeiul nostru s-ar frînge. Avem și dovada paradoxal iritantă : din librăriile noastre dispare imediat tot ceea ce e bun oferind un aspect dezolant de lipsă, cu toate că tirajele sînt mari. Iubesc cititorul care nu face analogii deplasate. Viața spiritului e secretul său, ca și în relațiile sale cu natura. El aude o șoaptă, un gînd îi mișcă. De ce ar fi el sgomotos cînd îl înfioară o adiere a vîntului, sau o rază de soare, sau un foșnet al valurilor mării ? Ce-i mai rămîne dacă vorbește tare despre asta ? Nevoia de comunicare apare din prea plin, o parte se spune, două părți rămîn ascunse și de aceea unii ne apar bizari, strîmbi, tăcuți, fiind, în momente de răscruce bogați, drepți, comunicativi, și de neuitat pentru cei care le sînt apropiați, din lumea lor... Am cunoscut odată o tînără persoană însoțită de alta care mi s-a părut atît de mult că nu i se potrivea (și sînt convins și acum că nepotrivirea era catastrofală) încît am luat-o de o parte și am interogat-o sever : „Ce vi se întîmplă ? Ce este, cine este ?" „Să știți, zice, că e un om deosebit !". „Știi tu, am gîndit. Din afară nimeni nu te va înțelege". De curînd am cunoscut o pereche care de asemenea spărgea tiparele. El, cu fizionomie avînd atributele bărbatului vedetă, tînăr, plin de viață, comunicativ, plăcut la înfățișare, fără cusur aparent, ea însă mică la chip, mică de tot, te întrebai unde au loc ochii, nasul, gura și urechile, foarte mică în ființa ei, o reducție aproape halucinantă, fără lumină pe chip, negricioasă... Dar, așa cum era, făcuse patru copii, nu mai puțin decît patru, viața izbucnea în ea ca într-un mărăcine ; însă nu era un mărăcine, era plantă bine înfiptă în pămînt, își căuta bine izvoarele...

Îmi plac oamenii care trăiesc din resurse proprii, care nu confundă activitatea lor proprie cu a altora, decît dacă sînt deranjați... Dacă nu au lapte pentru copiii lor, da, sau mîncarea la cantină nu este bună. Dar nu dacă au citit o carte întîmplător, care le-a plăcut, să reproșeze scriitorilor că n-au scris altele asemănătoare. Slavă domnului, cărți sînt destule, chiar în literatura contemporană și chiar cu eroi principali tineri. Dacă nu-i cunoști, trebuie să ai o îndoială. Și la în-

Marin Preda

Continuare în pag. a 6-a

OPINII

Poezia și lumea ei

Crearea unui univers, lărgindu-l pe cel existent, dar al unui univers complex, cu legile lui și mîturile lui — iată una din nobilele, dacă nu cumva cea mai nobilă misiune a poeziei. Căci nu evadare și fugă de natura în care trăiești, nu îndepărtare înseamnă dorința artistului de a locui uneori altundeva decît „pe lume", ci tocmai înfrumusețarea și îmbogățirea lumii existente, cea în care ne mișcăm, respirăm, iubim. De ce să ne temem de cuvîntul Vis ? De ce el să însemne, de cele mai multe ori, îndepărtare ? Misterul apropie poezia de ființa omenească, tainele niciodată deslușite își fac loc în inima noastră apropiind-o de lumea în care stelele și natura sînt ele însele izvorul acestor taine. Dacă ne vom gîndi bine, poetul nu face altceva decît să spună pe nume miraculoaselor fapte, întîmplări, amintiri din trecut și viitor, pe care nu oricine le poate deslușl împrejur. Am spus „nu oricine", fiindcă poezia este un dar. Cel dăruit cu această înaltă investitură este dator o viață întreagă, nu numai sieși, nu numai pămîntului pe care calcă, nu numai semenilor săi ci și aerului zămislitor de vise. Căci în aer se nasc acele vise, în aerul acesta pe care noi îl respirăm, în aerul pe care uităm să-l numim și, uitîndu-l, îi punem alte nume, uneori prea savante, lăsîndu-l pe seama artiștilor, ca pe o creație bizară a lor. Dar să fim atenți la tot ce este în jurul nostru : de la firul de iarbă pînă la marea cea mare, de la firul de nisip pînă la munții cei mari : nimic nu e nou sub soare. Și totuși poetul creează acea lume geamănă, perfect asemănătoare cu cea în care trăim dar altfel ordonată, altfel rostită, cu mult mai dureroasă prin existența ei dincolo de voința artistului, să-i spunem. complementară lumii existente.

Istoria literară împarte pe curente poezia. Vorbim despre romantism și simbolism, expresionism și aceste curente par a fi, și se chiar crede că sînt cu totul deosebite între ele. Ele nu sînt însă altceva decît treptele aceleiași poezii de-a lungul timpului, schimbîndu-se limbajul, vocabularul. Este însă uluitor să constați că aceste delimitări de curente nu erau obligatorii, decît pentru o sistematizare, desigur

Ioana Diaconescu

Continuare în pag. a 7-a

Cenaclul revistei „Luceafărul"

• A XXXV-a ședință a cenaclului va avea loc luni 8 noiembrie a.c. orele 16, la Casa Scriitorilor (Calea Victoriei nr. 115) • Se va citi poezie și proză

ATITUDINI

Locuri comune în literatura de evocare

În luna mai a anului viitor, vom aniversa împlinirea unui veac de la consumarea celui mai important eveniment din istoria României moderne : Războiul de independență. În întîmpinarea acestei aniversări, tot mai frecvent, presa cotidiană și periodică găzduiește ample comentarii privind o față sau alta a faptelor de arme prestate atunci, semnificația lor în epocă, conjunctura în cadrul căreia și-au dezvăluit amplitudinea. Revista **Familia,** de pildă, întreține cu succes o rubrică permanentă ; la fel **Magazinul istoric ;** iar **Tribuna,** în primăvara acestui an, a editat un substanțial almanah dedicat în cea mai mare parte momentului 1877. Și am oferit numai cîteva exemple din cele citabile. Curînd, referirile din presă la acest eveniment vor îmbrăca aspectul de campanie. Este firesc, echitabil și necesar să fie așa, și ceea ce ne propunem în aceste rînduri este să denunțăm ticuri și locuri comune ale publicisticii destinate celebrării Războiului de independență.

Bibliografia lucrărilor dedicate anului 1877 are o amploare neobișnuită. Într-un volum de specialitate **(România în Războiul pentru independență națională — 1877—1878. Contribuții bibliografice),** Ilie Ceaușescu și Vasile Mocanu trec în revistă nu mai puțin de 1 353 titluri de lucrări teoretice, monografii, sinteze, memorii de război, evocări și articole de presă. Publicistica literară, altfel spus, dispune de surse de inspirație fas-

Mihai Pelin

Continuare în pag. a 6-a

Cal cu lemne

Ce ar putea să fie și să-nsemne
Ciudatul vis de care nu mai scap,
Și-l termin și-l iau pururi de la cap
Sătul și el de viața mea, pesemne ?

Ciudatul vis cu reluări nedemne,
Pe care-n solul minții mele-l sap,
Un vis obsesie în negru-alb :
Că sînt un cal ce cară niște lemne.

Și ele înfloresc, mergînd pe drum,
Și totuși nu trăiesc din rădăcină,
Eu capu-ntorc către coroana plină,
Frunze păscînd, nimic nu mai consum.

Au rădăcini în carnea mea cu totul
Ciudații pomi pe care-i pasc cu botul.

Adrian Păunescu

LA 70 DE ANI

Horváth Imre

O jumătate de secol

O jumătate de secol,
întreagă,-am
tot
trudit.

Acum
îmi adun finul,
din pajiști,
înflorit.

În urmă-mi,
iată seara
cu umbre
ce se-abat —

eu merg
'naintea serii
cu carul
încărcat.

Bîntuie-mă, vînt năuc

Bîntuie-mă, vînt năuc,
cînd folos nu mai aduc,
oameni, să mă blestemați
ca pe norii neplouați.

Cel împovărat

Nu are sac pe umeri.
În mîini bagaj nu poartă.
În degete nu ține vreun fir de iarbă grasă.
Pe haina lui, nici urmă de scamă nu se lasă.
Povara conștiinței — doar ea, în mers,
l-apasă.

Podurile

Lîngă un pod, ce liniști mai-nalte te
încearcă ? —
Neliniștea-mi e una : poduri prea-nguste,
parcă !

În românește de
Dim Rachici

cronica literară

Paul Georgescu: „Doctorul Poenaru"

În **Doctorul Poenaru**, Paul Georgescu rescrie în versiune modernă mai vechiul roman al „locului unde nu s-a întîmplat nimic". **Doctorul Poenaru** este istoria unui tînăr de la țară care face studii de medicină în Capitală, dar se întoarce în provincie pentru a profesa, întorcînd spatele unei cariere, în metropolă. Cu alte cuvinte Paul Georgescu concurează, literar vorbind, cu Mihail Sadoveanu și Cezar Petrescu. Autorul modern înțelege dificultățile întreprinderii sale, lipsa de epică a romanului, și ține să ne-o spună într-una din puținele intervenții pe care scriitorul și-o îngăduie fățiș în romanul său : „această povestire neepică este biografia unui om obișnuit ce-și ia în serios profesia, adică pe el însuși". Informitatea vieții de provincie o resimte și romancierul modern ca și predecesorii lui : „Timpul nu poate fi povestit. Dar evenimentele, da ; însă viața doctorului Poenaru, ca a atîtor altora, se scurgea încet, obișnuit, lipsită de evenimente care să merite a fi notate, în afară de cazul în care am considera drept evenimente chiar timpul". Ținta principală a romancierului nu este de a descrie suflete inocente sufocate de o ambianță mediocră ori aspirații frumoase interzise de placiditatea generală, preocupare ce periferic nu lipsește nici în **Doctorul Poenaru**, ci de a înfățișa un om care sfidează mediul dedicîndu-se în chip pasionat profesiei sale. Din acest unghi romanul lui Paul Georgescu pare a-și propune verificarea observației sthendaliene că provincia pune mai bine în valoare caracterele. Fiul moșnenilor ialomițeni care cere încă din timpul studiilor să i se spună doctorul Poenaru are o inflexibilă conștiință a profesiei care-l izolează de lume și-i dă tăria de a rezista eroziunii exercitată neobosit asupra lui de imprejurări și de oameni. Tînărul Poenaru n-a făcut numai facultatea de medicină ci și războiul, primul război mondial, o experiență capitală, și s-a întors dintre sîrmele ghimpate însuflețit de speranța într-o lume mai bună. El are prieteni, avocatul Pascal, cu care vorbește despre „spiritul transeelor" pe care vor să-l traducă în viață. Pe lîngă inflexibila conștiință profesională tînărul medic mai este înarmat și cu acest spirit al transeelor, la el inflexibil, Comandamentul profesional tinde să-l izoleze între granițele indeletnicirii de medic, cea de a doua conștiință, care este rodul transeelor, îi cere ieșirea din izolarea profesională. Romanul **Doctorul Poenaru** se hrănește substanțial din acest conflict de conștiință. El este replica tîrzie a **Întunecării** unde spiritul transeelor sucombă pînă la urmă în condiții mizerabile. Omul absorbit exclusiv de spital, de tratate medicale, de relația pacient-doctor înțelege în cele din urmă că nonimplicarea este o iluzie. Cînd al doilea cadavru al unui cunoscut de-al său, de data asta un partizan al „spiritului transeelor", Pascal, adversar activ al dreptașilor este transportat la spital, doctorul Poenaru înțelege că trebuie să facă ceva. Fidelitatea doctorului față de „spiritul transeelor" îl conduce în cele din urmă de la o tiranică conștiință profesională la o superioară conștiință politică.

Prozatorul Paul Georgescu este dublat de un critic ale cărui opinii despre proza românească sînt de mult cunoscute. A trece cu vederea încărcătura livrească a prozei lui este imposibil. Polemismul secret, alteori fățiș, al literaturii lui îi dă o savoare intelectuală particulară. În însemnările despre roman, publicate anterior, Paul Georgescu s-a arătat un adversar suplu, dar ferm, al romanului de formulă tradițională. Surpriza este de a constata că ultimul roman, **Doctorul Poenaru** se conciliază mai mult decît alte proze ale sale cu formulele tradiționale. Romanul începe metodic cu o expoziție pregătitoare, apoi decupează succesiv momentele importante ale activității noului doctor în localitatea de stepă unde se instalează temeinic. Cartea are un început logic și un sfîrșit la fel de logic, conformîndu-se, pînă la a-și pierde originalitatea unor tipare epice de circulație. Noutatea nu stă în epică însă, de care scriitorul se dezinteresează, ci în direcția observării naturii umane. Paul Georgescu nu e preocupat de ambianță, de obiecte, de recuzită în sens larg, antibalzacianism programatic respectat, ci de psihologii și de viața intelectuală a personajelor. Observația este aici acută pînă la maliție. Toate formele de viață stereotipe, tocirea simțurilor și a activităților intelectuale, găsesc în Paul Georgescu un portretist acid. Moralistii nu sînt, de obicei, interesați decît de latura morală a personajelor. Descoperim însă la Paul Georgescu un ochi preocupat de mediul natural și mediul cosmic, cu o intuiție a detaliului esențial și o finețe a percepției pe care o găsim la puțini prozatori români. Se face mare caz de viziunea călinesciană a Bărăganului din **Enigma Otiliei**. G. Călinescu concepe în chip romantic un spațiu pictural grandios hrănit mai mult de lecturi decît de contactul direct cu peisajul despre care scrie. Cine vrea să-și facă o idee despre livrescul imaginii călinesciene, cît și despre autenticul Bărăgan nu are decît să citească descripția lui Paul Georgescu. „Ceva mai înainte, o fîntînă, apoi o altă casă, apoi nimic. Nici ciinii nu-i lătraseră a bun venit : muriseră de foame sau fuseseră omoriți — cine avea mămăligă de dat la cotarle. Să fi ieșit din sat ? Nu părea. În orice caz, de spital, nici pomeneală. Ploaia se subțiase, dar vîntul se iuțea. Mări pasul. În jur, țipenie. La un moment dat, șoseaua se lăsa și, pe aproape, se zărea, părere, malurile riului. Apoi, urcă niței. Pe stînga apărură iar case, țărănești de data asta, apoi și pe dreapta ; de cîteva ori uliță ce dădeau în șosea, asta însemna că riul se-depărtase, iar satul se strîngea între șosea și riu, dar nicăieri lumini. Casele se năzăreau cu ogrăzi mari dar pustii, goale, ne-nprejmuite. Satul lui, în care copilărise, era mic dar mai strîns, curțile lucrate, cu zarzavaturi și pomi, împrejmuite cu uluci dese și nalte. Ce-i drept, prin noaptea ploioasă, trecea printr-o nălucă de sat, cu năluciri de case pe care pupila mai mult le reconstituia. Ceva mai încolo, pe stînga, trase de la stradă, două clădiri de zid, alăturate, cu garduri înalte. Să fie aici spitalul ? Dar acarul îi spusese de marginea satului și de cimitir, deci merse mai departe. Pe stînga, casele dispărură, apoi și pe dreapta, înainta iar în vidul negru al cîmpiei prin care zuruia Crivățul. Încotro mergea ? Își proptise capul în bărbie, înainta niței aplecat, dar îi amorțise dreapta, în care ținea lada de campanie, și-i ardeau obrajii. Tresări : pe stînga, un pîlc de copaci negri ; privi atent : cimitirul. Copacii sendoiau, crengile trosneau în stilul romantismului macabros. Surise fără zimbet : deci aici au să mă îngroape. Ei, pin-atunci... — și porni iar în marș forțat ; dar, destul de repede, trebuie să se oprească : șoseaua cobora brusc și mult, în jos, iar în față doar întunericul, ploaia și vîntul. Mai departe nu era nimic. Valea Ialomiței, își zise. Înainte, Dunărea și Dobrogea și Marea. Spre dreapta, însă, se întrezărea umbra unei clădiri mari și cîteva lumini nesigure. Dacă nu-i conacul, acolo trebuie să fie spitalul, își spuse. Căută un drum, o cărare — nu era nimic. Un cîmp nelucrat, cu gropi mari — al căror rost nu-l pricepea." Descrierea, cu un rol funcțional în simbolistica romanului, doctorul înaintează, în ploaie, în vînt, în nimic, sugerează mai adecvat decît tabloul lui G. Călinescu vastitatea disperantă a Bărăganului, vidul caracteristic, „nimicul" care revine des în cuprinsul descrierii. Predecesorul interpreta o sugestie de aiurea, prozatorul de azi descoperă din interior dimensiunile umane ale unui univers neexplorat. Remarcabile sînt în acest roman ca și în celelalte proze ale lui Paul Georgescu portretele. Adesea naratorul se retrage cu totul din scena și personajele își configurează fizionomia complexă prin intermediul unor monologaje al căror firesc le răscumpără lungimea. Virtuozitatea prozatorului este mai ales în acest al doilea caz inconfundabilă. Cercul limitat de preocupări și ambiții al coanei Alexandrina, soția doctorului ne sînt aduse la cunoștință mai ales prin astfel de monologaje, în care felul de a gîndi, de a exprima, ticurile, limbajul desemnează cu precizie un personaj cu o psihologie tipică. Mediul provincial trăiește întreg atît prin observația de comportament, redusă întotdeauna la esențial și decisiv, cît și printr-o naturalețe a vorbirii care ne face să ne gîndim la lecția lui Caragiale. Folosirea stilului indirect, liber în care sînt scrise multe pagini din roman atinge o măiestrie pe care numai la Caragiale și Mihail Sadoveanu am mai întîlnit-o. Proza lui Paul Georgescu, substanțială de regulă, delectează prin excelența stilistică. Prozatorul și-a constituit un stil detașat, inteligent, adesea ironic, capabil să răspundă celor mai diverse solicitări, apt să înfrunte teritorii existențiale totalmente opuse. În **Doctorul Poenaru** acest stil este disponibil atît pentru reconstituirea subtilă cu ajutorul limbajului a culorii locale, pagina, deși de o ținută literară impecabilă, poate deveni document lingvistic pentru cercetătorul formelor lingvistice specifice Bărăganului, cît și pentru dezbaterea intelectuală susținută, care solicită un vocabular la mare distanță de lexicul cîmpenesc pe care pagina prozatorului îl absoarbe însă firesc. La acest capitol Paul Georgescu continuă cu succes pe Camil Petrescu și G. Călinescu, pe care i-a înțeles organic, și, în bună măsură, deși inaparent, pe Mihail Sadoveanu. Felul în care coexistă cuvintele și noțiunile cele mai antagonice în fraza lui Paul Georgescu, participînd fără stridențe la edificarea unui stil intelectual nuanțat și particular recomandă în Paul Georgescu pe prozatorul artist. Fără excesele epatante de stil din **Coborînd**, fără scăderile de veridicitate din **Înainte de tăcere**, romanul **Doctorul Poenaru**, care nu se ridică peste tot ca valoare la cota artistică a celor **Trei nuvele**, dar cu care este înrudit nu numai prin artă ci și prin problematică și personaje, reprezintă echilibrat suma calităților caracteristice ale prozatorului Paul Georgescu.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Desprindere și filozofare

O poezie comodă în intenții scrie Iustin Moraru în acest *) al doilea volum al său de versuri. Motivul tematic al cărții ar fi desprinderea de-o anumită virstă — de adolescență, probabil — și intrarea în alta, cu mult mai supusă responsabilităților de tot felul. Numai că poetul este departe de a surprinde dramatismul conținut de-o asemenea trecere fără întoarcere, versurile sale constituindu-se, prea des, în comentarii ce se vor meditații, dar sînt mai mult teatrul unui vădit apetit pentru **filosofare.**

Desprinderea de care ne vorbește Iustin Moraru debutează cu un gest de narcisism — „Din apa oglinzii s-alege un chip / Tatuat cu virtejuri — capcanele ochilor mari" — iar traiectoria drumului, care ar trebui să fie, mai degrabă, unul al cunoașterii, este prea ușor și schematic declarată : „Și în răcoarea din potirul / Adînc al unei flori primit / Străbat o țară de petale / Urcînd spre fructul mult oprit". În fapt, defectul fundamental al acestor poezii este tocmai lipsa de-a putea construi un mister poetic, de-a învălui elementele traumei într-o cît de voalată aură, de care poezia nu se poate lepăda. Căci Iustin Moraru nu scrie o poezie directă, în care comunicarea faptului nud face regula versului, ci, dimpotrivă, este atras de versul învăluitor, suav ; și-n acest gen de poezie, lipsa misterului poetic nu poate fi suplinită de nimic. Gustul **fabulei** și-al **moralei**, gesturile de tot explicative nu se împacă de fel cu o astfel de poezie, și versurile lui Iustin Moraru suferă și din cauza unei atari inadecvări a procedeelor cu intenția lirică. Foarte multe poezii, care debutează bine, sau cel puțin onorabil, eșuează în finaluri explicative, aproape didactice — **Flori de măr, Griul veșnic, Convalescență, Prin spărturile anilor, Rădăcini.** Iată această ultimă poezie, pentru a se înțelege mai exact diluția pe care finalul o aduce, mai de fiecare dată, în versurile lui Iustin Moraru : „Au crescut buruieni pe mormînt, / Prin porii mormîntului tatei uitat — / Lujere groase cu șingele viu aiurind / Ca-n venele fostului tînăr bărbat. // Între ele o roșie floare sălbatică / Privește din sufletul lui în afară — / Prin ultima-i rană străbate freatică / O chemare din ultima vară. // În pieptul movilei doar greieri învie / Liniștea și o coroană de prun răsfrată. / **Copiii îi caută umbra, dar fără să știe / Că-s rude de singe și melancolie / Cu fructele sevelor de altădată."** (s.n.).

Păcatul acesta se simte nu doar la nivelul întregului, ci chiar la nivelul versurilor, al metaforei. Iustin Moraru nu știe, încă, să dezvolte, să ducă mai departe o metaforă fericită. Și la acest nivel intervine explicitarea ; dacă aceasta lipsește cumva, atunci apare alt neajuns : termenul **cu care se compară** este, de obicei, bine găsit, dar termenul **comparat,** nu. Cîteva exemple : „Un înger mă-mpinge cu aripa în inserare / S-aibă loc pe poteca din zi ce-o străbate", „O inimă bate în simburi secretă / Și generații de plante, la fel se repetă", „M-adulmecă moartea cu botul ei umed și pleacă / Să mingîie pe-altii, complice cu soarele", „Viul, își știe pustiul din minte / Și curge identic cu sine-nainte". Ici, colo nu lipsesc imprecizia intuiției [„petale aspre, de scrum" (!)], silnicia expresiei („Seara cînd peșteri de neguri / **Auie**-n sufletul tău sălbatec"), versuri fals ermetice („Tu dormi și mintea ți-o încarcă / Viziuni fantastice, ca-n mugur — (!) / Eroii lor aruncă zaruri / Prin spațiu-n care mă mai bucur").

Deocamdată, singurele poezii care-i reușesc lui Iustin Moraru sînt cele ale **unei stări,** chiar dacă au un aer vădit minor — „Privim în tăcere cum ploaia încintă / Grădina cu degete mici, pasagere — / Forfota udă a ierbii trezește / În noi, șovăielnic, aceeași putere. // Zbaterea verde spre zbor ocroteste / O tainâ a trupului tău încordat / Și urmărim prin fereastră furtuna / De parcă și nouă ni s-a întîmplat". De asemenea, nu i se poate refuza poetului știința gestului tandru : „Să simt pe frunte mîna tatei / Alunecînd către apus, / Să-ntreb de ce-a murit prea tînăr, / Ce-a vrut să-mi spună și n-a spus. // Și să ajung iar la răscrucea / Unei alegeri fără leac — / Să șterg cu-o veste ochii mamei / Întors acasă s-o împac". Deocamdată, însă, parafrazîndu-l pe poet, poezia lui Iustin Moraru ni se pare prea **deschisă aluviunilor.**

Dorin Tudoran

*) **Iustin Moraru, „Desprinderea fiului", editura „Albatros", 1976.**

proză

Promisiuni neonorate

Sînt destul de rare în literatura noastră actuală romanele avînd ca personaje principale tineri, confruntați cu problemele pe care le implică delimitarea propriei personalități în cadrul generos oferit de o societate în plin efort de depășire.

Iată de ce, atunci, cînd din primele pagini ale cărții *) lui George Ghidrigan se recomandă, cu ironia orgolioasă specifică virstei («Așadar, sintem trei „trei tineri din Cremona", ce ambiționăm să cucerim Everestul») cititorul are motive să întrevadă promisiunea unei lecturi interesante măcar sub aspect tematic. „Everestul" pe care-l escaladează cei trei ambițioși este unul literar ; cine sînt temerarii „alpiniști" e mai greu de aflat ! De o rară discreție în privința amănuntelor (considerate desigur nesemnificative) autorul se limitează doar la cîteva elemente într-adevăr esențiale într-o înțelegerea personajelor. Astfel, Alexandru Pat Zărnescu este — cum ne încredințează un alt personaj — „un băiat excelent", care, „dacă n-ar fi băiatul cui este, de n-ar avea în spate o seamă de unchi și mătuși cu relații, pînă acum ar fi scrintit-o rău de tot". Dar n-o scrintește ci își cumpără o mașină de scris. „Olivetti", la care compune o schiță fantastico-absurdo-onirică de nivel școlăresc, reprodusă în carte între paginile 26—29. Alt membru al grupului este Victor Bunea, cu „veleități de prozator în viață", drept dovadă stînd și faptul că are „marea calitate de a reține pînă la virgulă tot ce a așternut pe hîrtie". Cu el lucrurile sînt mai simple. Iată-l, autodefinindu-se într-una din compozițiile sale : „Și totuși, NU ! Nu sînt nici păianjen, nici clown, nici orb, nici scafandru. Sînt eu, trebuie să fiu, înghit ozon, mă-nec, tușesc, febril caut calmantul (...) rid, rid ca prostul (...) rontăi papucul și pling".

Înțeleg că aici ar putea fi vorba de parodierea (fără har și haz) a unui tip de literatură ce făcea vogă cu cîtva timp în urmă. Mai greu de-nțeles (mea culpa !) este insistența autorului care umple aproape jumătate din cele 140 de pagini ale romanului cu productele literare ale eroilor săi. Partea leului îi revine lui Bogdan Dima, care completează trioul tinerilor condeieri. Om altfel de treabă, redactor al unui cotidian, apreciat de conducerea ziarului pentru calitatea reportajelor sale, Bogdan ia o hotărîre cu urmări nefaste pentru cititor : „Într-o zi, într-o seară mai exact, m-am gîndit că n-ar strica dacă aș încerca să scriu proză". Zis și făcut ! Prozele sale — de aceeași inconfundabilă calitate cu cele ale prietenilor Zărnescu și Bunea — au succes, sînt publicate în revistele literare, autorul lor este cotat drept „un talent incontestabil, un autor care de la prima lui schiță dovedește o reală artă, o reală aplicație pentru investigațiile psihologice de mare finețe". Drept care, își adună producțiile într-un volum, oferindu-l spre publicare unei edituri. Dar, hotărît lucru, Bogdan Dima este omul surprizelor. Cum, pe neașteptate se apucase de proză, acum se apucă de băut. Și „întîi ușurel, ușurel de tot — un coniac mare băut cu un prieten, după aceea două..." apoi „beții în toată regula, prelungite pînă-n zori", dă în patima băuturii și gata, iată-l în pragul eșecului. Totuși, tînărul își va răscumpăra greșelile, dînd dovada unui spirit autocritic remarcabil, care ni-l face dintr-o dată simpatic. În ultima clipă, cînd se părea că nimic nu se mai poate face, că volumul său de schițe va vedea, în chip inevitabil, lumina tiparului, Bogdan Dima își retrage manuscrisul, renunțînd la publicare. Ceea ce nu face George Ghidrigan ! „Și așa stînd lucrurile, m-am gîndit că n-ar fi lipsit de interes (ne spune acesta în „Prima intervenție a autorului") dacă as integra aici cinci din schițele ce-i poartă semnătura, schițe incluse, de altfel, în volumul pe care Bogdan îl predase spre publicare editurii..." Și asta după ce, cu doar cîteva rînduri mai sus, afirmase că „...dintr-o perioadă cu mult anterioară celei în care se petrece acțiunea cărții întîi a acestui roman, cu Bogdan Dima eram foarte bun prieten".

În cel din urmă capitol al cărții, „A treia — și ultima intervenție a autorului", aflăm cu bucurie că eroul acestuia, total schimbat, a scris o nuvelă amplă, care „dă senzația frustă a faptului trăit nemijlocit ,deși poate fi rodul imaginației scriitorului, actul de eroism relatat aici se putea produce oriunde în această țară, cu fii ce dovedesc zi de zi că sînt capabili de asemenea acte de eroism în munca diurnă, că nu pregetă să-și riște viața în numele idealurilor pe care numai aici și acum le pot făuri".

Aștept de la George Ghidrigan un „gest" asemănător. Pînă atunci (vorba unui personaj al cărții), „rid, rid continuu și pling".

Valentin F. Mihăescu

*) **George Ghidrigan : „Evadare din pustiu", editura „Albatros", 1975.**

critică

Critică și „transcriere"

Și ultima carte *) publicată de Ion Pop ne îndreptățește să vedem în autorul ei un exponent al criticii de identificare. Eseurile insistă mai puțin pe **traversarea** operei, pe inventarul complet de semnificații și simboluri. E căutat în schimb centrul de greutate al universurilor poetice, locul cel mai fertil de **întîlnire** al comentariului cu textul, calea de acces. Există critici care-și dau adevărata măsură atunci cînd sînt în dezacord cu scriitorul analizat sau cînd îi comentează operele cu detașare, de la distanță. În cazul lui Ion Pop lucrurile stau exact invers. Cele mai bune eseuri sînt scrise cînd structura sa critică se întîlnește creator, coincide aproape cu conștiința poetului analizat. Într-un mod evident decît la alți confrați, articolul mai puțin semnificativ conține implicit o judecată de valoare negativă, o lipsă de adeziune reală, de interes sau comprehensiune față de text în timp ce comentariul de înaltă ținută este un indice sigur al locului important ocupat de scriitorul interpretat în lumea interioară a criticului. La Ion Pop atitudinea de participare lăuntrică determină însăși valoarea textului critic. Act de identificare, lectura e constructivă după un program aparținînd nu numai lui Georges Poulet sau criticii franceze. Climatul acesta al identificării e prezent la toate nivelele eseului, deși e exprimat cu sobrietate. El delimitează acea pasiune unificatoare a scrisului lui Ion Pop, modelată de frecventarea unor civilizații ale poeziei. Odată subliniate aceste trăsături, titlul volumului nu ni se mai pare deloc impersonal ci, dimpotrivă, o cheie utilă în înțelegerea unei vocații evidente și în definirea unui anume tip de metodă critică. Punctul de minimă rezistență al actului de a transcrie o operă e cel al caligrafierii, al simplei rescrieri sau copii. Identificarea e absentă sau parțială, iar eseul, oricît de interesant sau frumos, e ilustrativ, decorativ. Decorativă e întrucîtva ipoteza emisă în cazul lui Emil Botta a cărui poezie e redusă la „fascinația și teroarea convenției", după cum e de suprafață investigația ce reduce acest eu liric la „ipostazele omului actor". Dimpotrivă, o înțelegere cu adevărat reprezentativă (atît pentru scriitorul analizat, cît și pentru eseist) descoperim în pagina critică atunci cînd transcrierea este prelucrare „muzicală" a textului, structurare a inventarului de metafore, rescriere a partiturii pentru o altă voce sau pentru un alt instrument. Acest nivel este atins în eseurile despre Blaga, Adrian Maniu, Ion Pillat, Fundoianu, Voronca, Arghezi, Philippide, din care cel puțin cele despre Blaga și Fundoianu merită să fie dezvoltate într-o carte. Ion Pop dă întreaga măsură a criticii sale, paradoxal pentru adepții obiectivismului — utopie infirmată de orice modest cunoscător al epistemologiei — atunci cînd e subiectiv, refuzîndu-și distanțele și „profesionalismul". Cînd e prea sigur de noua ipoteză sau, folosindu-i cuvintele, de „noul rotund" pe opera analizată se așează de fapt voalul Popeei, opacizînd relațiile profunde ale textului în loc să le dea transparență. Altfel, în cele mai bune eseuri, întîlnești criticul „de duminică". Sînt multe „sărbători" transcrise în volumul lui Ion Pop. Mai întîi **Simbolurile privirii** purtînd vagi ecouri, creator asimilate din **L'Oeil vivant** (1961) sau **Transparența și obstacolul** (1971) ale lui Starobinski. Excelentă ideea despre „restaurarea modelului" ca o mare obsesie blagiană, deopotrivă cuprinsă în „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii" și „Lumea este poveste infinit mutilată". Fertile sînt observațiile despre spațiul bacovian sau tensiunea liricii pillatiene cuprinsă între polul „amintirii" și cel al „amintirii lumii citite". Nou ne apare Eminescu răsfrînt în oglinda avangardei, deși ar fi fost mai complexă ideea însoțită de reciproca ei. Altul, mai deplin mi se dezvăluie universul arghezian surprins în ipostaza lui de cosmos văzut de „ochiul copilărit". Cunoscînd **avangarda**, Ion Pop a asimilat în propriul său demers lecția acesteia referitoare la tensiunea dintre negație și noutate în literatură. Există și negație și noutate în meditația critică a lui Ion Pop. Sub influența lui Blaga, dorința de „restaurare a modelului" e mereu prezentă, cu o altă finalitate și cu alte mijloace.

Din perspectiva criticii tematice, Ion Pop numește în această carte cîteva fragmente din spațiile lirice române moderne, credincios unei definiții mai vechi cuprinse în **Avangardismul poetic românesc** ce afirmă că poetul e „demiurgul" ce „spune lumi".

Doina Uricariu

*) **Ion Pop : „Transcrieri", editura „Dacia", 1976.**

vitrina

D. R. POPESCU :
„Ploile de dincolo de vreme",
roman, Editura Dacia
„Împăratul norilor",
roman, Editura Eminescu

Cele două noi romane ale lui D. R. Popescu continuă ciclul care, a început cu **F** și din care au apărut pînă acum patru volume. **Ploile de dincolo de vreme** și **Împăratul norilor** reiau personajele din **F** și încearcă să dea o dezlegare întîmplărilor care ne-au fost aduse la cunoștință în primul volum. Apar și personaje noi care sporesc galeria eroilor interesați de stabilirea adevărului pe care-l caută procurorul Tică Dunărințu. **Ploile de dincolo de vreme** și **Împăratul norilor** completează valorosul ciclu romanesc semnat de D.R. Popescu.

TRANSILVANIA NR. 9

● Beneficiind de aceeași aleasă ținută grafică, ultimul număr al revistei sibiene se deschide cu un articol redacțional purtînd acest titlu semnificativ : **Pentru noi, pentru patrie.** În continuare, se publică un compact grupaj de articole și însemnări avînd drept idee călăuzitoare documentele Congresului educației politice și al culturii socialiste. Bogate și de real interes istorico-literar, rubricile „Album sentimental" **(Despre Transilvania, de Nicolaus Olahus)** și „Dintr-un Panteon sibian" **(Schiță pentru o posibilă istorie literară sibiană,** de Mircea Tomuș, **Un pictor transilvănean puțin cunoscut : Sava Popovici Săvoi,** de Rodica Irimie Fota, **Profesorul Ioan Lupaș,** de Ștefan Pascu, **Un uitat pe nedrept,** de Mircea Avram, **D.D. Roșca,** de Marin Panait, **Victor Papilian și Sibiul,** de Victor Preda, **Epoca sibiană în creația literară, științifică și didactică a profesorului Victor Papilian,** de Gh. Telea, **Oedip salvat sau sfîrșitul tragediei,** de Ion Vartic, **Hermann Oberth,** de Gh. Ratiu, **Un reprezentant al prozei satirice și umoristice,** de G. Nistor, **Familia Bologa în cultura României,** de Vasile Rusu). Echilibrată, la obiect, „Cronica lunară", unde sînt trecute în revistă unele dintre aspectele semnificative ale vieții literar-artistice curente, oglindită în revistele din întreaga țară.

cartea de debut

Versificatorii

Cît de mare este dorința de a publica versuri și proză, dar mai ales dorința de a publica versuri, se poate vedea aproape din fiecare volum apărut „în regia autorului" la Editura Litera. Există, zicese, și aici niște exigențe, dar atîta vreme cît poeții plătesc, ele sînt înfrînte.

Un volum nou, (Litera, 1976) ne trimite Puiu Cristea *) de la ziarul **Viața Buzăului.** Volumul se intitulează **Luceafăr de dor** și conține un număr de cîntece de vitejie în spiritul Vlahuță — Rahoveanu — Cringuleanu, cu referiri la voevozi și la Eminescu, definit ca o „sfîntă,-naltă, fulgurire", ca să rimeze cu „mire". Se imaginează și o baladă a Luceafărului în ritm de **Mioriță :** „Veni ca-n povești / De la Ipotești / Prunc cum altul nu-i / În tot neamul lui... / Și cum a venit / Mihai s-a numit / Și-a tot răsărit / De geniu ursit / Să rămînă-aci / Luceafăr de zi.., / Iubirea cîntind, / Cu suflet arzînd, / Iubirea de jar / Fără de hotar". Se poate versifica astfel pe pagini întregi. Nu s-ar putea spune totuși că Puiu Cristea nu stăpînește o anume retorică în lirica sa publicistică. **Pămînt de țară românească** ar fi putut fi semnată de Vlahuță însuși (dăm numai două strofe din cinci) : „Ești jarul vetrei de luceferi / Strălimpeziți în flăcări roșii / Ce ard în maci și-n virste-nalte / În care ne păstrăm strămoșii. // Pămînt de țară românească / Simțit în fulgerul furtunii. / Din tine bea fîntîna soare / Și aur răsăritul lunii".

Cea mai caracteristică pentru acest poet de declamație festivă este compunerea **Ca beat de cer...,** de șase strofe, fiecare debutînd cu versul „Lăsați-mi mie clipa cu magnolii", replică la „Veniți, privighetoarea cîntă și liliacul e-nflorit" de Macedonski (cităm două strofe) : „Lăsați-mi mie clipa cu magnolii, / S-o dăltuiesc în fragede pocale / Și-nfiorat s-o regăsesc fierbinte / Cînd ard ninsori în flăcări vegetale. // Lăsați-mi mie clipa cu magnolii, / Ca beat de cer să mă trezesc în sine / Că mi-a fost dor de-o fîntînire albă / Ieșind în drum cu ciuturile pline".

Observăm predilecția poetului pentru substantivele terminate în **ire.** Eminescu e o **fulgurire,** lui Puiu Cristea îi este dor **de-o fîntînire.** Am zice că acest substantiv nu există în limba română, dar de vreme ce poetul îl așteaptă să-i iasă în cale cu ciuturile pline înseamnă că s-a gîndit pur și simplu la o fîntînă din care juna Rodică tocmai a scos apă.

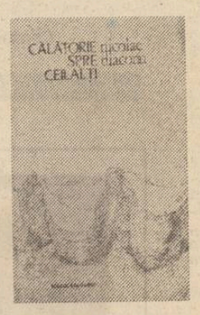

Mai puțin meșter în versificație este Nicolae Diaconu, **) al cărui volum de debut, **Călătorie spre ceilalți,** vede lumina tiparului la „Scrisul românesc" (Craiova, 1976). Încă imprecis configurat, cu vagi reminiscențe din Nichita Stănescu („Bine era, Ptolemeu, / Seara în grădini, / Cînd, printre table de legi și dicționare, / Ne tiram sandalele spălate de mare / Și insomniile de alexandrini) și din Ioan Alexandru (ciclul **Nox Orphei).** Nicolae Diaconu definește patria drept locul geometric unde se întîlnesc brațele și visele noastre ca o „mare armată de spice invincibile". Știm că locul geometric este mulțimea punctelor din plan (spațiu) care au o proprietate comună (de exemplu, cercul sau sfera este locul geometric al punctelor egal depărtate de punctul fix numit centru). Însă, fiindcă sîntem în domeniul Geometriei, trebuie arătat că exprimarea : „Noi care iubim linia dreaptă și hiperbola (cules greșit hiperboala), adică „distanța cea mai scurtă dintre noi și ideal, adică : deschiderea noastră către acesta" este incorectă în partea a doua, deoarece hiperbola nu e o simplă deschidere, ci o curbă plană cu un centru și două asimptote avînd proprietatea că diferența distanțelor oricărui punct la două puncte fixe, numite focare, este constantă. Iar dacă luăm hiperbola ca pe o simplă figură de stil, atunci ea înseamnă sporirea distanței pînă la ideal. Găsim prețioasă născocirea unui „sentiment brâncușiu" care săgetează „genealogia noastră de arbore sorin" (probabil din soare) și de ce am spune : „golul tău se-ntinde spre golul unde sum" (în loc de sînt). De asemenea, multe improprietăți sînt în strofele : „Am să-ți aduc rășini verzui în palmă / Ca să le-ntinzi pe trup în loc de leac, / Cînd abătut de-o suferință calmă / Un dor adînc adie peste veac : // Așa cum stai în cea dintîi lumină / Cu subsuori amare-n palma mea, / Din nisiparniți ca un fir de vină / Se toarce ora prin care vei umbla".

Ce fel de rășini sînt cele care se pot aduce în palmă și au proprietăți terapeutice ? Cum se pot lua în palmă subsuorile „amare" ? Nisiparnițele sînt altă denumire a clepsidrelor ?

Un „aproape aforism" este mai curînd o tautologie : „Columb / De n-ar fi căutat India / Unde nu era / N-ar fi găsit America". Continuarea : „Unde este — / Iată ceva / În stare să mă tulbure" — apare superfluă.

Mai bine reușește Nicolae Diaconu în cite-un **Cîntec :** „Dar privește soră / Dincolo de zare / Unde mă devoră / Steaua arzătoare // Dincolo de vamă / Și mai sus de moarte / Uită-te cum cheamă / Steaua de departe // Și mă duc cu spaimă / Încă de la cină / Ascunzînd sub haină / Flacăra puțină // Și mă duc o soră / Dincolo de zare / Unde mă devoră / Stelele din mare". Unde emoția e simplă, versul e și el alert.

Al. Piru

*) **Puiu Cristea : „Luceafăr de dor", versuri, editura „Litera". 1976.**

) **Nicolae Diaconu : „Călătorie spre ceilalți", versuri, editura „Scrisul românesc". 1976.

Premiul «Perpessicius»

● **Juriul celor 13 (compus din : Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Șerban Cioculescu — președinte, C. Ciopraga, Al. Dima, Iorgu Iordan — președinte de onoare, Nicolae Manolescu, Aurel Martin, Al. Oprea, D. Păcurariu, Al. Piru, Cornel Regman, Al. Rosetti, Mircea Zaciu), întrunit vineri 29 octombrie la Muzeul literaturii române, a hotărît să acorde premiul onorific „Perpessicius" al revistei „Manuscriptum" pe anul 1976, pentru cea mai bună ediție critică apărută în anul 1975, ediției I. Heliade Rădulescu.** Opere, **în 3 volume (volumul 3 apărut în 1975, la Editura „Minerva"), realizată de Vladimir Drimba.**

ancheta «luceafărului»

cenaclul literar — formă a culturii de masă

Continuăm în numărul de față al revistei noastre ancheta **„Cenaclul literar — formă a culturii de masă"**, considerînd că opiniile exprimate sînt noi coordonate în abordarea problemei atît de importante a dezvoltării culturii socialiste, a stimulării mișcării artistice de amatori. Problema accesului unui număr cît mai mare de oameni la literatură și artă, antrenarea lor la făurirea culturii socialiste, abordate strălucit de către secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la primul Congres al Educației Politice și al Culturii Socialiste sînt teme de larg interes nu numai pentru creatorii de literatură, ci pentru toți factorii care pot colabora la stimularea și promovarea literaturii originale.

Rolul criticului în cenaclu

Criticul și istoricul literar **ALEXANDRU PIRU**, a răspuns cîtorva întrebări formulate în contextul acestei anchete :

— Nu credeți că un cenaclu ar trebui condus de un scriitor consacrat care cunoaște o oarecare autoritate și notorietate publică ?

— Că un cenaclu trebuie condus de un scriitor consacrat mi se pare de la sine înțeles. Dar nu totdeauna scriitorii consacrați au și autoritate. Depinde cine a consacrat pe autor și ce se înțelege prin autoritate. Deobicei consacră marii critici care au autoritate și nu țin seama de notorietatea la un moment dat a unui scriitor. În literatura română au fost ilustre cenaclurile conduse de critici : „Junimea" condusă de Titu Maiorescu, „Viața Românească" al cărei cenaclu era condus de G. Ibrăileanu, „Sburătorul" condus de E. Lovinescu. Maiorescu a consacrat pe Eminescu și Caragiale. G. Ibrăileanu a consacrat pe Sadoveanu și Hogaș ; Lovinescu pe Hortensia Papadat-Bengescu și Camil Petrescu. Sigur, într-un cenaclu vin și scriitori de a doua mînă, dar Maiorescu n-a confundat pe Eminescu cu Vlahuță, Lovinescu n-a confundat pe Camil cu Cezar Petrescu. Ibrăileanu nu a confundat pe Sadoveanu cu Spiridon Popescu, indiferent de notorietatea în epocă a lui Vlahuță, Spiridon Popescu sau Cezar Petrescu. Nu sînt adeptul teoriei maioresciene că poeții nu pot fi și critici, dar un poet sau un prozator trebuie să-și scrie în primul rînd operele lor, pe cînd criticul are tocmai menirea de a recunoaște și promova valori, de a spune nu impostorii.

— În ce constă caracterul de „formă a culturii de masă" pentru un cenaclu literar ?

— Un cenaclu este un prilej public de manifestare îndeosebi pentru debutanți și pe care presa nu-i poate publica decît în cantitate mică, nu-i poate comenta sau aprecia decît foarte puțin, la poșta redacției. Autorul se confruntă cu publicul, cu alți autori și cu critica. Dacă se creează o atmosferă de intelectualitate, putem vorbi de o „formă a culturii de masă".

— Ce vicii organizatorice remarcați în activitatea cenaclurilor literare ?

— Întîiul viciu al unui cenaclu este de a nu avea o conducere competentă, capabilă să selecteze și să promoveze pe autorii talentați. Alt viciu poate fi acela de a admite lucrări mediocre și a le prezenta apoi într-o lumină favorabilă. În fine, viciul capital e de a ține ședințe de cenaclu în chip mecanic, fără a avea lucrări merituoase, cu nu importă ce lucrări. În acest caz, ședința de cenaclu nu duce la nimic, este o curată pierdere de vreme sau o petrecere fără haz.

— Vorbiți-ne despre răspunderile care îi revin unui „conducător" de cenaclu.

— Un conducător de cenaclu trebuie să fie, cum spuneam, un critic de autoritate, cu experiență literară. Trebuie să aibă timp să citească spre a alege piesele de citit în public. Trebuie să aibă curajul de a respinge ceea ce nu se ridică la un anumit nivel artistic. În cazul că a găsit lucruri bune trebuie să le recomande presei sau editurii în vederea publicării, prin urmare să poată valorifica descoperirile. În sfîrșit, trebuie să se bucure prin capacitatea și obiectivitatea sa de încredere și, dacă a primit să conducă un cenaclu, să-și facă timpul necesar pentru aceasta.

Veșnica tinerețe a scriitorului

— Stimată CELLA SERGHI, vă rugăm să ne vorbiți despre cenaclurile pe care le-ați frecventat în tinerețea Dvs.

— Despre cenaclu pe care cu atîta tact și dragoste pentru literatură îl conducea E. Lovinescu s-a scris mult și am vorbit și eu. „Sburătorul" nu mai avea totuși, în 1938, deci în preajma celui de al doilea război mondial strălucirea de care auzisem : Să fi fost o întîmplare faptul că între 1919—1929 au apărut deodată Ion Barbu, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Aderca, Fundoianu, care au dat prestigiu cenaclului și literaturii moderne ? Oricum, după zece ani, atmosfera era mai puțin animată, literatura care se citea mai „cuminte". Printre lecturi de calitate se auzeau destule platitudini. Totuși, climatul literar stimula această muncă ispititoare, dar cu nebănuite capcane, obstacole și greutăți. Și dacă nu eram de acord cu prea marea răbdare a maestrului, în perspectiva timpului i-am apreciat pasiunea ascunsă sub o anume bonomie, tactul, măsura, dorința de a descoperi un talent, de a-l salva. La „Viața românească" atmosfera era mai vie, mai vibrantă — Ralea și Suchianu adunau în jurul lor colaboratorii prestigioasei reviste, se discuta numărul care a apărut, și cel care se pregătea. Nu era propriu-zis un cenaclu, nu se citea, sau nu-mi amintesc să fi asistat la o lectură, dar fiecare cunoșteam pe autorii care au publicat, poeți, prozatori, critici și schimbul de păreri era la nivel înalt și foarte liber.

— Credeți că prezența scriitorilor consacrați în cenacluri este utilă ?

— Nu sînt tocmai de acord cu termenul „consacrat". Consacrat de cine ? De ce ? De virstă, de critica literară, de publicul cititor ? Uneori toate aceste condiții de consacrare se adună, alteori nu. Cred că ceea ce consacră un scriitor e rezistența în timp a operei lui, fie și a unei singure cărți și faptul că tinerii cititori se recunosc în paginile ei, o iubesc și o adoptă este o consacrare. Tînăr în formare, poți dibui consacrarea care nu va întîrzia. Dar dacă va întîrzia sau se va pierde, vinovat e și tînărul care n-a crezut destul în el însuși și n-a fost mai tare decît împrejurările, decît obstacolele și greutățile vieții. Dar și scriitorii cu mai multă experiență și cu prestigiu cîștigat care nu l-au ajutat. Cum îl poate ajuta ? Nu învățîndu-l să scrie... „Înveți să scrii scriind" — spune Simenon. Dar dacă scriitorul, indiferent de virstă, nu poate fi decît singur în fața paginii sale, el are nevoie, mai ales dacă-i tînăr, de un cititor pentru această pagină netipărită... Și aici e rolul cenaclului. Aici își va găsi primul cititor. Și acesta e tocmai conducătorul cenaclului, care face o triere — și acesta trebuie să aibă nu numai pricepere dar și generozitate, dragoste pentru literatură și „talentul" de a se înconjura de scriitori care să-l ajute, să-l ajute în descoperirea și încurajarea de care are nevoie un debutant. Eu am suferit mult de lipsa acestui ajutor. Pentru că, la Lovinescu n-am ajuns decît după ce a apărut prima mea carte. Și totuși, poate că n-aș fi ajuns un scriitor adică aș fi rămas cu o singură carte, dacă maestrul nu m-ar fi îndemnat să continui urcușul. Tocmai cînd eram gata să depun armele. Dacă la „Viața românească" Mihai Ralea și Suchianu, la „Revista Fundațiilor", profesorul Al. Rosetti, nu m-ar fi încurajat, nu m-ar fi publicat — și ce recompensă, ce stimulent mai puternic pentru un tînăr scriitor — tînăr pînă la 90 de ani — e mai eficace decît pagina lui tipărită, decît un cuvînt bun tipărit, despre versul sau proza lui. Depistarea talentului, selectarea materialului, apariția unui nume nou le întîlnesc de cîte ori deschid paginile unei reviste. Și „Luceafărul" se poate mîndri cu multe și strălucite consacrări.

Episod la Craiova

Locul revistei

Etapa craioveană a anchetei noastre a început la redacția revistei „Ramuri" unde **ROMULUS DIACONESCU**, ne-a răspuns la cîteva întrebări :

— Redacția Dvs. are în atenție activitatea desfășurată în vreunul din cenaclurile orașului ?

— Revista „Ramuri" patronează un cenaclu literar în colaborare cu alte instituții locale. Cenaclul se numește „Tudor Arghezi" și s-a înființat cu un an și jumătate în urmă. Ședințele se țin o dată pe lună și sînt anunțate din timp prin intermediul ziarului local. Cine vrea participă. Și participă destul de mulți, de fiecare dată 40—50 de oameni. Textele care urmează a fi citite sînt depuse înainte și se face o selecție a lor. În felul acesta se asigură un barem de valoare. În majoritatea cazurilor s-a publicat în revistă din textele citite, există un spațiu acordat în acest scop, de obicei în vecinătatea cronicii cenaclului.

— Cine sînt cei care participă ?

— Baza o formează tinerii ; de fapt structura cenaclului a fost dirijată, a fost construită cu grijă. Nu s-a început cu un nucleu de false „foste glorii". Principiul de bază a fost poate cel de la vechea „Junime". „Intră cine vrea, rămîne cine poate". S-a plecat de la ideea că în cenaclu toată lumea are condiție egală. Cenaclul devine în felul acesta un „loc public" în sensul antic al cuvîntului, un for în care se dezbate în mod cu totul democratic.

— Și care este atmosfera ?

— Discuțiile sînt vii, s-a căutat să se asigure libertatea de opinie, să se evite intervențiile care monopolizează dreptul la judecata de valoare. Lucrul acesta se realizează prin participarea membrilor redacției care se străduiesc să asigure un climat de imparțialitate, de obiectivitate. S-a căutat să se creeze o asemenea atmosferă încît fiecare membru cenaclist să se simtă util, să creadă că e o verigă reală a cenaclului și să participe activ la viața lui. Redactorul prezent nu caută să devină patron aici în sensul celui care dă directive, el încearcă prin tot ce spune să creeze o stare de echilibru.

S-a căutat și realizarea unui, hai să-i zicem, sincretism artistic (altfel decît ceea ce face Păunescu), se încearcă acțiuni îngemănate, cu Filarmonica, formații de teatru, cu Ansamblul Folcloric al Casei Sindicatelor, în vederea realizării unei educații culturale cît mai largi a publicului.

Totul s-a făcut treptat, nu pe baza unui plan de muncă rigid ; ideile au venit din mers, cenaclul s-a consolidat ca un organism viu.

— Revista are și alte acțiuni în contextul problemei pe care o discutăm ?

— Redacția organizează întîlniri cu cenaclurile din Tîrgu Jiu, Slatina, Corabia, Cenaclul Casei de Cultură a Tineretului, Cenaclul epigramiștilor, Cenaclul Casei Corpului Didactic. S-au organizat în colaborare cu forurile locale și concursuri de creație.

Din trei în trei luni sînt dedicate cîte 3 pagini județelor limitrofe, pagini în care se publică și poezia unor autori locali (consacrați și neconsacrați) cei mai mulți dintre ei membri cenacliști în județele respective. De asemenea, în unele cazuri s-au publicat analize ale activității cenaclurilor din respectivul județ. Se încearcă chiar mai mult, ca un element de stimulare se solicită unor membri ai cenaclurilor colaborări publicistice pentru revistă. Este un mod de încurajare și un prim test care le confirmă posibilitățile. De altfel, și alte reviste se ocupă de cenacluri. Revista „Luceafărul", care găzduiește și această dezbatere, la care m-ați invitat să particip, a acordat o atenție deosebită activității cenaciste. La cenaclul ei citesc numeroși tineri din întreaga țară, care au fost publicați și apreciați critic. În ultimul timp, remarc și apariția unei rubrici de mare interes : „Cenacluri" în care se publică selecții din producțiile originale ale membrilor diverselor cenacluri din țară.

ANUALA DE GRAFICĂ — 1976
Sala Dalles

Drócsay Imre :
„Mai mult oțel pentru patrie"

Popas la „Scrisul românesc"

Pe biroul directorului editurii, **scriitorul ILARIE HINOVEANU**, am găsit planul volumului „CALENDAR SOLAR — ATELIERUL EDITURII", lucrare care se vrea periodică, un fel de anuar cu zece capitole : Viața literară ; plastică, muzeistică, muzicală, teatrală, științifică, școlară, universitară, sportivă și Evenimente artistice și cultural-estetice. La capitolul privitor la viața literară citim :

„— O privire de sinteză asupra vieții și activității cenaclurilor literare din județ (activitatea de creație, performanțe în afirmare, prezențe în viața culturală a județului) ;

— Lista tuturor cenaclurilor și cercurilor literare ;

— Pentru principalele cenacluri literare din județ se va face o prezentare a lor (maximum 2 pag.), scurt istoric, performanțe, prezențe în viața culturală, în periodice sau culegeri, nume reprezentative etc. Această prezentare va fi însoțită de lucrări (studii de critică și istorie literară) selectate în spiritul exigențelor actuale cu privire la conținut și valoare artistică.

— Creația literară va fi însoțită de vignete sau desene alb-negru realizate de artiștii plastici din județ...".

Plecînd de la această inițiativă care ar trebui poate popularizată și generalizată în toată țara ca un mijloc real și eficient de participare la grandiosul edificiu al culturii de masă, al formării spirituale naționale, a început discuția noastră cu Ilarie Hinoveanu :

— O editură tînără cum este a noastră trebuie să-și fixeze un program de perspectivă și trebuie să-și formeze autori. Urmărirea evoluției cenaclurilor pe viu, îndeaproape, este o treabă majoră și esențială pentru o asemenea instituție. Pentru cenaclești editura trebuie să fie un loc de lucru, un atelier în care să aibă acces și în care trebuie să li se asigure o „asistență tehnică" atentă.

Noi cunoaștem toate cenaclurile din zonă participînd la manifestările lor. Am organizat întîlniri comune cu care prilej redactorii editurii au făcut cunoscute intențiile editoriale în legătură cu debutul tinerilor. Cînd am ieșit în public cu editura am încercat ca printre cei care au prezentat diverse lucrări să fie și membrii cenaclurilor literare nu numai ca beneficiari de cultură dar și ca făuritori de cultură. De fapt la noi au debutat editorial mai mulți membri ai cenaclurilor din această parte a țării ; aici au debutat sau urmează să debuteze în curînd : Nicolae Diaconu și Lucian Avramescu de la cenaclul „Casa de sub pădure" prezidat de Dragoș Vrînceanu, Patrel Berceanu, Virgil Dumitrescu de la cenaclul „Ion Minulescu" de la Slatina... Am publicat o antologie cu membrii cenaclului de literatură științifico-fantastică „Henri Coandă", și avem în pregătire o altă asemenea culegere.

Dacă vorbim de revitalizarea formării morale, spirituale a oamenilor societății noastre, trebuie create și instrumentele cu care ei să fie formați. Cenaclul se numără printre aceste instrumente. Nu sînt pentru o fărîmițare a cenacluri-lor. Mai bine cîteva bune, cu tradiție, organizate ca adevărate nuclee de valoare. Este necesar ca cineva care conduce un cenaclu să aibă o cultură, o experiență personală de creator, să aibă mijloacele necesare de interpretare și apreciere a operei literare, să atingă el însuși o performanță care să ridice ștacheta. Poate ar fi necesar ca pe lîngă Consiliul Culturii și Educației Socialiste să se înființeze o comisie care să coordoneze activitatea tuturor cenaclurilor. Această comisie ar trebui să aibă în componență, pe lîngă un număr restrîns de angajați și reprezentanți ai tuturor instituțiilor care pot conlucra la buna desfășurare a activității cenaciste. Aceștia și-ar putea aduce, pe bază obștească, contribuția lor utilă la rezolvarea problemei pe care o discutăm.

Despre cenaclurile de limbă maghiară

Revista „Művelödés" publică lunar, începînd din ianuarie 1975, o rubrică dedicată prezentării și analizării unor cenacluri de limbă maghiară. Despre activitatea acestora, și despre inițiativa revistei am consemnat o discuție cu **KOVACS JANOS**, redactor-șef al revistei.

— Cîte cenacluri de limbă maghiară, care se bucură de un oarecare prestigiu, funcționează în prezent ?

— La repezeală, aș putea enumera vreo 15 cenacluri începînd cu cel de la „Universitatea Babeș-Bolyai", care este cel mai puternic și este considerat o adevărată școală de literatură și terminînd cu cel de la Zerind (Arad) care reunește săteni iubitori de literatură.

— Există o tradiție a cenaclurilor ?

— Da. Sînt unele care au o activitate neîntreruptă din 1946.

— V-aș ruga să amintiți cîteva dintre ele.

— Unul ar fi cel de la Cluj-Napoca. De aici au plecat mulți scriitori care fac cinste literaturii maghiare din România : László Aladár, Farkas Arpad, Csiki László apoi cenaclul „Ady Endre" din Timișoara condus de Franyo Zoltán și cel de la Oradea unde Horváth Imre sprijină și în prezent cu multă căldură pe tinerii talentați.

— Care ar fi scopul acestor cenacluri ?

— În primul rînd acela de a crea un climat cultural necesar oricărui om iubitor de literatură, apoi de a depista și îndruma tinerele talente. Aș vrea să menționez că pe lîngă mulți tineri de diverse profesii mulți scriitori consacrați activează efectiv în cenacluri. De altfel, unele au fost înființate de către scriitori pentru a da posibilitate tinerilor să se confrunte cu cerințele scrisului.

— Ce dificultăți întîmpină activitatea cenaclistă ?

— Cel mai greu este să se păstreze o continuitate. Unele, înființate de tineri inimoși, studenți sau elevi, se pot destrăma cînd aceștia părăsesc băncile școlii. Un element de continuitate ar fi existența unui îndrumător generos, un scriitor de reală autoritate artistică și etică, preocupat permanent de cei care își încearcă puterile pe tărîm literar. În general, am observat că ziarele locale de la Arad, Timișoara, Oradea, Cluj-Napoca încearcă să sprijine cenaclurile de acolo. De asemenea, Editura „Facla" a publicat în 1975 o antologie lirică în care sînt cuprinși cîțiva dintre tinerii poeți ai cenaclurilor de limbă maghiară.

— Există o colaborare între unele cenacluri de limbă maghiară și română ?

— Bineînțeles, aș putea da și cîteva exemple de colaborare : ședători comune, ținute în diferite localități, traducerea reciprocă a unor creații literare. Astfel, la Oradea membrii cenaclurilor „Iosif Vulcan" și „Ady Endre" colaborează fructuos și, de asemenea, cele de limbă română, maghiară, germană și sîrbă din Timișoara.

— Cum ați ajuns la hotărîrea ca revista Dvs. să găzduiască o rubrică a cenaclurilor literare ?

— La cererea noastră, scriitori ca Szemlér Ferencz, Majtényi Erik, Szász János, Bajor Andor și Bodor Pál au analizat creațiile primite din partea unor cenacluri, propunîndu-le spre publicare. Am alcătuit astfel grupaje însoțite de o prezentare și un comentariu critic care își găsesc loc lunar în revistă. Am observat că inițiativa noastră și-a atins scopul pentru că am impulsionat activitatea multor cercuri literare. Am primit la redacție multe scrisori care confirmă acest lucru.

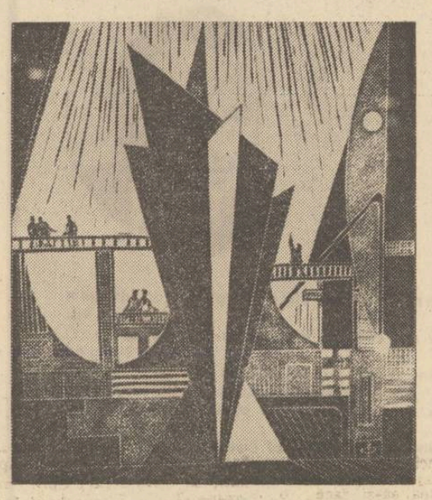

Iulian Olariu
„Compoziție cu laminate"

Cenaclul — o pepinieră de talente

— MIRCEA MICU, cum vedeți valorificarea și popularizarea activității cenaclurilor literare ? Credeți că un cenaclu literar poate fi o școală eficientă pentru viitorul scriitor ?

— După părerea mea cercurile literare care funcționează pe lîngă întreprinderi, instituții, școli, nu au menirea **să lanseze** scriitori, să le dea **certificate de profesioniști.** Ele sînt pepiniere, un fel de școli în care talentele adevărate găsesc un mediu prielnic de maturizare. De aceea nu trebuie creditată ideea că frecventarea asiduă a unui cerc literar presupune, cu timpul, obținerea „certificatului de scriitor".

— Ce propuneri aveți de formulat pentru viitor ?

— Cred că e nevoie de o analiză lucidă și obiectivă a activității cenaclurilor literare care funcționează, în primul rînd, în capitală. Găsirea unei soluții eficiente de contopire și unificare în organism de creație puternice și utile.

La nivel de municipiu ar fi utilă funcționarea unui cenaclu unificat cu ședințe lunare în care să fie citite și dezbătute cele mai interesante și reprezentative lucrări.

Evident că participarea scriitorilor și a criticilor la toate aceste forme de activitate este utilă și binevenită.

Cenaclul Academiei

Cenaclul literar „George Călinescu" de pe lîngă Comitetul Sindicat al Academiei R.S.R. este cunoscut mai mult ca cenaclul Academiei. Despre menirea lui și modul de lucru am discutat cu **ION POTOPIN** într-o atmosferă intimă de studiu, între sutele de volume care îl înconjurau.

— Cu ce scop a fost înființat acest cenaclu?

— Chemarea ne-a venit din lumea „tăcută a cărților". Există aici oameni care doreau să-și împlinească personalitatea pe tărîmul creației literare. Ne-am gîndit că a îndruma acești oameni, a le da posibilitatea de a-și proba valoarea scrisului este o sarcină încărcată de răspunderi dar plină de semnificații. Așa am gîndit acum 11 ani și crezul nostru s-a adeverit.

— Locul unde lucrează membrii cenaclului Dvs. obligă.

— Bineînțeles. Cenaclul nostru trebuia să fie un cenaclu de prestigiu. Dar aceasta nu se poate realiza în sine, prin componență, ci prin felul în care activează membrii lui, prin modul desfășurării discuțiilor, prin calitatea aprecierilor.

— Ce ne puteți spune despre modul de organizare a cenaclului?

— Continuitatea în concepție și intenții este păstrată printr-un secretariat permanent în timp ce președinția fiecărei ședințe a fost necontenit alta, fiind invitate personalități ale vieții noastre literare, care au inspirat discuții exigente dar principiale, fără căderi în extreme.

— Cum reușiți să valorificați producțiile literare ale cenaclului?

— Ne simțim într-un fel răspunzători față de toți membrii cenaclului pe care i-am apreciat și îndrumat în munca lor. Am încercat să valorificăm textele lor cele mai bune prin recomandări la edituri și reviste. Am reușit să publicăm la editura **Litera** o antologie lirică în 1971, din păcate nu și una epică.

— Ce propuneri aveți pentru îmbunătățirea activității cenacliste?

1 — Constituirea unor cenacluri județene sau municipale cu activitate permanentă, unde să fie promovate valorile cele mai reprezentative din zonă. Creațiile selectate la aceste cenacluri să fie cuprinse în culegeri tipărite pentru a putea intra în circuitul cultural-educativ.

2 — Cenaclurile să stabilească o colaborare permanentă cu redacțiile revistelor și editurilor și radioteleviziunea realizînd posibilitatea de a inzestra planurile editoriale și repertoriile cu materiale inspirate din realitatea imediată.

3 — Secretariatele cenaclurilor să fie în legătură permanentă cu Uniunea Scriitorilor pentru asigurarea unei asistențe competente.

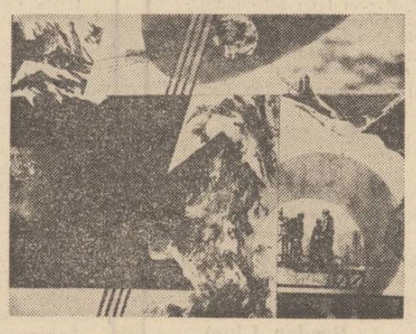

Petru Măulțan : „Construcții de baraje

Nu e permis ca un om să fie unilateral

Unul dintre cele mai puternice cenacluri uzinale din București este cel de la întreprinderea „Republica". Pe inginerul energetician **NICOLAE STELEA**, actualul organizator al cenaclului l-am găsit într-un atelier de proiectare „populat" cu planșete de desen.

— Cine sînt membrii cenaclești ?

— În mare majoritate muncitori, foarte puțini sînt ingineri sau tehnicieni. Avînd în vedere că la noi se lucrează în trei schimburi la ședințele periodice participă 25—30 dintre ei. Colectivul de „conducere" este format din 10 membri care selectează materialele și organizează ședințele.

— Ce virstă are cenaclul Dvs. ?

— 8 ani.

— Dar cenacliștii?

— Cel mai în virstă are 28 de ani.

— Ce scop și-a propus cenaclul?

— Din 1971 cînd s-a îmbunătățit „programul său de activitate", cenaclul urmărește în primul rînd să răspundă setei de cultură a celor care muncesc în uzină. Să le pună la dispoziție o atmosferă adecvată pentru discuții, să prezinte ultimele noutăți din lumea cărților și, în fine, să le ofere un criteriu pentru aprecierea creațiilor lor proprii.

— Cum se integrează cenaclul în viața culturală a uzinei?

— În primul rînd aș vrea să subliniez că cenaclul a luat ființă dintr-o necesitate. El este în prezent un puternic nucleu de cultură. Ar fi prea puțin să colaborăm cu colectivele de redactare a gazetelor de perete sau cu brigăzile de agitație; invităm des scriitori care se află în centrul atenției cititorilor și atunci la ședințe vin sute de oameni, clubul uzinei dovedindu-se neîncăpător. Astfel de întîlniri au avut loc cu Marin Preda, Nina Cassian, Radu Tudoran, Romulus Vulpescu, Ion Horea. Un asemenea eveniment lasă amprente puternice în memoria oamenilor.

— Nu ați încercat să obțineți patronajul unui scriitor?

— Violeta Zamfirescu se află în permanentă legătură cu conducerea cenaclului.

— Nu v-ați pus problema ca producțiile literare de valoare să depășească circuitul închis al cenaclului?

— Nu în mod deosebit, deși s-au înregistrat la radioteleviziune cîteva poezii scrise de George Silvia-Birsești, Selaru Elena, Popovici Vasile, deși cenaclul „Flacăra" ne-a vizitat și am colaborat atunci la realizarea programului. Acum vom tipări o culegere litografiată. Dar aș vrea să înțelegeți că scopul nostru nu este acela de a lansa poeți spre consacrare ci de a imprima un anumit nivel vieții culturale din uzină.

— Există dificultăți în activitatea cenaclului?

— Nu aș putea spune. Avem tot sprijinul clubului, al bibliotecii, al sindicatului. Un lucru curios este acela că există colegi de serviciu care ne privesc cu suspiciune considerînd că meseria noastră nu se potrivește deloc cu preocupările literare. Noi însă credem că se completează, că nu e permis ca un om să fie unilateral și am încercat să-i convingem de acest lucru, uneori am și reușit, altfel nu ne-am atinge scopul.

Față-n față cu realitatea

Pe scriitorul FLORIN MUGUR l-am rugat să ne împărtășească opinia sa în legătură cu rostul și locul cenaclului literar în peisajul cultural-artistic contemporan, la raporturile acestuia cu editurile, cu revistele literare.

— Sînt întrebat dacă activitatea de cenaclu înlesnește în vreun fel debutul editorial. Nu cred că poate fi vorba de „înlesnire". Mai degrabă complică. Acesta e și rostul unui bun cenaclu: să complice. Mai limpede: să-l pună pe tînărul plin de iluzii în fața realității. Să-i arate cît de lung este drumul de la încercările lui pînă la posibilele realizări de mai tîrziu. Să-l determine să cadă pe gînduri. Să-l oblige să se întrebe dacă are rost sau nu să mai continue. Iar dacă răspunsul la primele întrebări este în genere pozitiv, dacă există fie și o fărîmă de talent (atunci și numai atunci), cenaclul e chemat să-l îndrume răbdător, uneori cu căldură prietenească, alteori cu o tot atît de prietenească severitate, nu către debutul editorial, nu către debutul în paginile revistelor, ci către debutul propriu-zis, adică spre scrierea primei pagini de literatură adevărată. De publicarea în reviste sau în cărți se vor ocupa alții, mai tîrziu. Cenaclului îi revine sarcina cea mai nobilă, o sarcină care nu are nimic de ordin administrativ: să vegheze la nașterea scriitorului. Ce va face acesta în răstimpul activității sale profesionale depinde de propria sa conștiință.

În fiecare cenaclu se dă o luptă între „cumințenie" și spiritul revoluționar. E foarte simplu să spui că această „cumințenie" nu e altceva decît stagnare, formalism, închistare etc. Se vor găsi oricînd oameni bine intenționați care să te contrazică și să-ți explice că ceea ce numești „cumințenie" nu e altceva decît disciplină și spirit organizatoric. Iată, deci, că lucrurile sînt complicate. Și sînt astfel mai ales pentru că noul, pe care-l aduce cu sine spiritul revoluționar (și orice talent adevărat e legat de ideea de revoluție, talentul fiind de fapt un anumit tip de manifestare a spiritului revoluționar) nu poate fi recunoscut cu ușurință. Confuziile sînt mereu posibile și ele trebuie evitate cu maximă atenție, în așa fel încît să nu se ajungă niciodată la situația tristă în care un viitor artist să fie îndepărtat din cenaclu pentru că încearcă să facă și altceva decît se face de obicei. Obiceiurile sînt bune, dar artiștii, chiar și cei aflați la început, sînt mîndri de o anumită independență, de propria lor libertate interioară. Conducătorii de cenaclu cu experiență (cu experiență bună, pentru că există și cazuri în care experiența e multă și proastă) știu să evite situațiile „de criză" și să dea talentului ce e al talentului. Noile documente de partid ne ajută să înțelegem mai bine ce înseamnă în literatură spirit revoluționar; îndrăzneală în abordarea temelor și problemelor celor mai importante ale contemporaneității, într-un stil personal, dușman al uniformității, ofensiva „noului" împotriva închistării și a gîndirii obosite, inerte. Cenaclurile trebuie să devină atît de puternice încît să fie în stare să formeze oameni de caracter și mari iubitori de literatură. Dacă aceștia vor ajunge și scriitori, (bineînțeles numai unii dintre ei, probabil nu mulți), cenaclurile își vor îndeplini menirea pe deplin. Nu mici fabrici de veleitari plicticoși, ci școli ale caracterului comunist, iată ce trebuie să fie cenaclurile literare!

Anchetă realizată de
N. Stoicescu și Andrei Lenard

dumitru m. ion

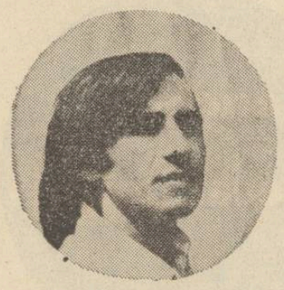

Cîntec de munte

Îți aduc de la drum : rugul sfînt sub care
A dormit vasiliscul, turma albă de iezi,
Catifele de Bursa și rouă,
Fragi și dojeni, mînătărci și porunci.
Obosit și bogat eu mă port.
Un cîntec de munte-ntr-un golf părăsit.
Al auzului e strigătul tău.
Vorbește-mi ca și cînd n-am venit.

Demetrios, vara la țară

Fulger : porfiră, floare de fin –
Demetrios, vara la țară.
Iezerul naște trupul meu cald,
Nimicul, femeiescul meu val.
Demetrios, vara la țară
Fericirea se-aude lucrînd –
Se pierde bătrînețea în tine.

Lanț de aur

Lanț de aur : se topea luminarea.
Cînd erai numai bun de iubit
Ai plecat să lupți pentru glorie.
Strălucea în mine mîndria ; sat de munte
Aprins de învinși, să moară o dată cu ei.
Adevărul e altul și astăzi
Nimănui nu-i mai e de folos.

Mîngîierea cu vorba

Iubea citate celebre, dragostea,
Mîngîierea cu vorba ; nesuferite-i
Erau uneltirile, (cu toate că uneltea)
Nesuferite : și razele și teama furișată
Printre plante bătrîne. Toate sunt
Deajuns muritoare : acum meditäm
Doar asupra mîngîierii cu vorba.

Toate le-am învins

Acela a fost gîndul meu : o măreție –
Eram prea tînăr, vinovat. Nu-ntelegeam
Plăcerile durerii, mausolee, suflet, suflet, sud,
Și iată ce departe am ajuns : Panta
nenikikamon –
Și-am uitat. De aceea trăiesc.

Spre Erzerum

Pui de lup, Demetrios, teama :
Îl hrăneam cu mîinile noastre.
Spuneai : spre Erzerum mă voi duce
Să vînd ce mai e de prisos.
Spuneam : adu-mi rouă, zăpadă, apă
De iezer și ambră.
Spuneai : mă voi întoarce bogat.
Spuneam : aștept ca o pradă.

Busuioc, zăpadă și lene

Busuioc, zăpadă și lene în pat mic
Cu otrăvitoarea lui îmbiere.
Mă furișam, gestul acela și-acuma
Mă face să sufăr : aud picătura
De smirnă cum moare-n vas de argint.
Cum să nu-mi placă, o Doamne, că-s tînăr
Și-un ghem de mîngîieri îmi fuge din mîini.
În pat mic amintirea-i o firidă a morții.

Copilărie, iubire, ehe, ehe

Leagănul, pat speriat, te-a răpus,
Pînză țesută la războiul de aur !
Ruptă de birfa și sărăcia luminii
Chiar dăruindu-mi căldură tu mă trădai,
Mă pregăteai pentru un mic viitor.

adrian dohotaru

Trădarea privighetorilor

Sînt nopți în care auzi cum încărunțesc
apele.
Și cresc mușchii pe arbori în nord și se lasă
tăcerea
Precum mîinile morților încrucișate pe piept.
Atunci privim cu ochii privighetorilor în
oceanul
Din stropul de rouă și ținem pe buze un flaut.
Undeva oameni lucrează în lună și sufletele
poeților uciși
În război își cioplesc picioare de lemn prin
păduri.
Și ochii noștri cad asemenea stelelor
cu faguri de miere în somn.
Acolo e muntele veșnic, zăpezile sînt
de purpură, viața
Se ridică odată cu aburii pînă în dreptul
inimii
Și nu se mai aude nimic. Decît liniștea porilor
deschiși
Precum florile carnivore.
Taci și ascultă trădarea privighetorilor în abis.

Eroii

Pace vouă, urmașilor, vouă celor mereu
inocenți...
Simt inima plină de pulbere, roua
mijindu-mi pe trup.
Plîns de părinții mei limpezi mă nasc
dimineața visînd ;
Chipul lor umple privirile mele cu nouri.
Numai fluturii vin să se-așeze pe pleoape
de oameni în somn,
Pe luminile ochilor unde cerul încearcă mereu
evadarea.

Trec pelerin prin memoria mea ca prin stranii
ruine și văd
Cum vin totdeauna eroii cu arătătoare
de ceasuri în pumni.
Bărbați și femei se țin strîns de pămînt
să nu-i spulbere lava
Tîrziu în neant. Viața e clipa în care atingem
un vis.
Și noi coborîm din luceferi durînd munții
lumii plîngînd
Sînt soldați printre noi care-n
moarte-mplinesc peste trezeci de ani
Și nepoții lor mîngîie astăzi pe plajele lunii
gîtul suav,
Ondulat ca o liră, al cailor liberi în drum
către mare.

O uimire e totul

Vine o dimineață din clasa întîia primară ;
păsările
Deschid lacrimi prin frunze și picură aer
curat de ocean.
Oamenii încă rămîn în iarba albă a nopții.
Mătăsoasele guri
Șoptesc stele pe cer, care mor. Luminile cresc
din semințe.
Și mîinile noastre ating calme fluvii de somn
Încercînd să trezească din crisalide cuvintele.

Cîțiva dintre noi am învățat să iubim peste
noapte și trupuri
De învingători se coboară în larg ca parimele
în triumful
Unor corăbii ce vin. Pași de lacome trepte și
drumuri
Încearcă să treacă prin vis. O femeie întinde
spre mine,
Prin somn, tîmpla caldă ca semn că e soarele
Foarte aproape de noi. Și asfaltul se face un
nor
De caise furat din grădinile fără stăpîni.
(De atîtea țigări rătăcite prin mîini, o să mor
fumegînd
Ca vulcanii nestinși). Bucurați-vă de duminică
Plini
De oglinzi și de mîini fără somn. Se va naște
un fiu undeva
Ca să creadă în ochii deschiși. O uimire e
totul.

moartea lui

În primăvara următoare, în mai, cînd erau crescute și înflorite toate, — luncile și dealurile legănate ale podișului, ierburile și holdele, buruienile și florile merilor și ale salcîmilor — Valea Murășului fu cotropită de ape, de la izvoare și pînă în vadurile Tisei. Plouă mult și intens înainte de asta, țîrîi mărunt și îndesat, cîteva zile și cîteva nopți, nourii se topeau și se rupeau în pale mari de apă, în curgeri nesfîrșite, care rupeau totul în calea lor, adunîndu-se în vaduri, împletindu-se în învolburări urîte și clocotinde. Transilvania întreagă căzu sub apă, ducîndu-se efectiv la vale, scufundîndu-se cu adevărat, fiindcă toate se micșorau și se duceau în jos, spre hăuri, — dealurile și munții, luncile și pădurile — numai apele creșteau și se înălțau mereu, cățărîndu-se peste țărmuri, rupînd și înnămolind totul, culcînd la pămînt lanuri întregi de grîu, nimicind cucuruzul care abia răsărise, intrînd în sate și în orașe, dărîmînd și scufundînd case și așezări, magazii și depozite, înecîndu-i pe cei fără apărare, ucigînd vite și oi, stîrnind sălbăticiunile de jur-împrejur, ca într-un sfîrșit de veac și de lume.

Se pornise Murășul mai întîi, dinspre izvoare, din munte, rupînd totul în calea lui, pătrunzînd într-un mare combinat de îngrășăminte chimice, preschimbîndu-și apele într-o soluție puturoasă, care puturoșea și năclăia tot ce întîlnea. Din partea cealaltă, dinspre sudul podișului, veniseră Tîrnavele mari, după ce răvășiseră și ele sate și orașe, rupînd diguri și spărgînd împrejmuiri, pătrunzînd în case și în fabrici, măturînd la vale tot ce întîlneau în drumul lor năprasnic și forfotitor. Pe urmă, cînd se întîlniseră cele două puhoiuri, în vechiul lor loc de întîlnire, — loc de seamă, și punct nodal pentru istoria și sufletul Transilvaniei, pentru sufletul și istoria întregii țări — puterile puhoirilor s-au înzecit, s-au însutit, iar năvala lor, și forfota, și împresurările, și cuprinderile — s-au întețit și mai tare. N-a mai fost, de fapt, nici o întîlnire, nu se mai știa care apă se varsă în cealaltă, a fost, dimpotrivă, o creștere și o înălțare rece și clătinîndă, a intrat mai întîi Murășul în Tîrnava, pe deasupra sau pe dedesubt, pentru ca pe urmă **viitura** (așa li se spunea apelor atunci : **viitură** sau **undă de șoc**), înălțată deodată cu doi sau cu trei metri, să se prăvălească la vale, către Aiud și către ținutul renumit al Bălgradului, ca un tăvălug înspumat și forfotitor, căruia nu-i mai putea sta nimic împotrivă. Din deal în deal se întindea tăvălugirea aceasta cumplită, care tăpșea și acoperea totul, — lunci și sate, ogoare și drumuri — îngustîndu-se ori lățindu-se, fără a pierde din forța ei sumbră, răspîndind în jur o spaimă rece, de tărîm străin, artic sau antartic, împuțind văzduhul și zarea.

După Aiud și Teiuș urmară la rînd celelalte așezări — orașe și sate, simple cătune sau cantoane de cale ferată, așezări izolate, pe lîngă care crescuse o capră sau o vacă, crescuse și se aciuise viața, din care nu se alesese și nu se alegea nimic — fiindcă **viitura** aluneca și se rostogolea la vale, lăsînd în urma ei o întindere nesfîrșită de ape, cum nu se pomenise niciodată, cum nu mai văzuseră locurile acelea dumnezeiești, de cînd se aleseseră și se limpeziseră ele ca locuri și ca leagăn al sufletului omenesc, al unui anumit suflet, cutezător și curat ca o ciocîrlie, cînd e în înalturi, sus, greoi și dîrz cum e însuși pămîntul din care s-a vădit. Abia dacă se mai zărea ici și colo acoperișul cîte unei așezări, creștetul unor copaci, cîte un stîlp răsleț ori cîte-o turlă de biserică. Încolo, numai apă de apă, — apă urîtă și împuțită, rece și vrăjmașă — de la Gura Tîrnavelor și pînă dincolo de Vînt, de-a lungul și de-a latul întregii lunci.

Bălgradul intrase și el sub valuri, nu în întregime dar intrase. Asta se întîmplase într-o noapte, senzația de dezastru devenind astfel și mai puternică, perfidia și vrăjmășia apelor unindu-se cu perfidia întunericului.

.....Am stat toată noaptea în podul casei, povestea mai tîrziu un profesor din Bălgrad, în curtea mea și în casa mea era apă pînă deasupra ferestrelor, iar eu auzeam cum se surpau alte și alte case, una cîte una !... Dacă aș fi fost afară, pe acoperiș, poate că ar fi fost mai ușor, dar așa, stînd închis acolo, orice zgomot căpăta proporții fantastice !... Mereu mă gîndeam că îmi vine și mie rîndul !..."

La început, oamenilor nici nu le-a venit să creadă că va veni peste ei un asemenea prăpăd. Vorbeau de alte inundații, cei mai bătrîni evocau anul 1932, cînd avusese loc o asemenea catastrofă.

„Atuncea, ziceau ei, apele au ieșit mari de tot și n-au făcut cine știe ce stricăciuni !..."

„Și-acuma, tot așa va fi, pentru că nici dracu nu-i așa de negru, precum se zice !..."

„Atuncea, în 1932, aveam case de pămînt și nu s-a huluit nici una !..."

„Dară-mi-te acuma, că-i plin satul de betoane !..."

Pe urmă, după ce s-au pomenit cu apele în curți și pe uliți, n-au mai zis nimic, n-au mai avut ce și cînd să zică, s-au salvat cum au putut, fugind unii, alergînd cu apele în spate, sudîndu-se în poduri și pe acoperișuri, alții, strigînd după ajutor noaptea întreagă, închinîndu-se sau blestemînd, după cum era spaima și fierea fiecăruia. Iar apele creșteau și forfoteau, luau cu ele tot ce întîlneau, se strecurau pe ocolite în cîte-o curte sau în cîte-o uliță, creînd noi obiceiuri, o nouă logică, de neînțeles.

În primele nopți și în primele zile, lucrurile s-au desfășurat numai în acest mod, paroxistic, cunoscînd două extreme : deznădejdea maximă și indiferența totală. Mai apoi, după ce a trecut **viitura principală**, s-au domolit toate, cît de cît. Murășul se menținea mare, nici nu mai semăna, de fapt, a apă curgătoare, nu mai avea țărmuri, era ca o baltă imensă, ca un șir de bălți diforme și urîte, miloase și puturoase, care dădeau locurilor o înfățișare stranie. Se îndreptase și vremea, se înseninase de-a binelea, cerul era înalt și limpede, arareori mai era atîns de cîte un nouraș, iar ciocîrliile începuseră să cînte, sfidînd totul, dezastre și deznădejdi, spaime și neliniști, de parcă însuși pămîntul și-ar fi trimis spre soare mesagerii lui înaripați și miraculoși.

În fiecare dimineață se ridicau în slăvi ciocîrliile, dinainte de a se lumina se ridicau, ducînd cu ele strune lungi de argint, stropind dealurile verzi ale podișului cu lacrimi și cu speranță, grăbind venirea zilei, fiindcă toate se schimbau, după ce începeau ele să cînte, semiîntunericul și ceața se pulverizau și se topeau, verdele înrourat al pajiștelor căpăta altă față, lumina creștea și se întărea, pînă ce devenea stăpînă peste tot și peste toate, — peste plaiurile smălțuite ale podișului, peste păduri și peste hotare, peste bălțile lăbărțate ale inundațiilor, peste nămoluri și dărîmături. Iar ele, păsările lui Dumnezeu și ale țării deasupra căreia se înălțau, cîntau și tot cîntau, ca într-o sfidare de nestăvilit, ca într-o nebunie a lumii, care nu vroia să uite că e lume și că e sortită dăinuirii, orice ar fi și orice s-ar întîmpla, prefăcîndu-se mereu în țărînă și întrupîndu-se iar din țărînă, — „iară și iară, ca într-o înlănțuire pe care n-o poate rupe nimenea !..."

Semnul cel mai cert că pericolul trecuse îl constituia însă apariția „legendelor" legate de cumplitul eveniment. Întorcîndu-se la așezările lor vechi, oamenii își povesteau unii altora ceea ce pățiseră, ori ceea ce auziseră. Unii spuneau că văzuseră cum mergeau pe Mureș la vale, cum erau duși de ape, stînd totuși împreună, pe o scîndură sau pe o leasă de car, o vulpe și un iepure ; alții vorbeau de o vacă pe care oamenii o despărțiseră de viței, înainte de inundație, ducînd-o la păsune, pe dealuri, de unde ea a fugit apoi, în toiul inundațiilor, venind înapoi la grajdurile care intraseră sub apă, sărind în valuri ca o apucată, ocolind grajdurile în înot, ieșind apoi pe o culme și uitîndu-se înapoi, la grajduri și la ape, — „cu o nedumerire aproape omenească" ; despre un tînăr din Bălgrad se spunea că chefuise pînă tîrziu, sfidînd tot ce se zicea despre ape, se dusese acasă pe urmă, se culcase și dormise liniștit, trezindu-se cu apa lîngă pat, ieșind din casă în ultima clipă și luînd-o la fugă spre Cetate, cu pantalonii în brațe ; altcineva, o gospodină bătrînă, salvase din tot ce agonisise ea, într-o viață, o cloșcă cu pui, pe care o luase în poală și-o cărase cu grijă la loc mai sigur.

La un cinematograf din Bălgrad rula în vremea asta, în vremea de neuitat a inundațiilor, un film american, — „Adio, Texas !" — iar la Crama din Zidul Cetății, care era plină, stup, seară de seară, cînta „banda lui Stelică", una și aceeași cu banda care cîntase la nunta fetei lui Monu, trecînd ușor și legănat de la cîte-o doină și de la cîte-o romanță la „Pe horhoaie, pe horhoaie..."

Semproniu Iclozan : „Mireasă"
Galeriile de artă ale municipiului București

Dîrja, satul lui Monu, n-a avut prea mult de suferit de pe urma inundațiilor, fiind așezată la loc mai înalt (pierduse șapte vite mari, cinsprezece oi și rămăsese fără cincizeci de hectare de porumb). Intrase, cu toate astea, într-un proces sigur de dislocare și de destrămare, pe cît de lent, pe atît de adînc și de ireversibil. Procesul acesta nu avea nimic de-a face cu inundațiile (căpătase un anumit accent după acest eveniment tragic, care avea să marcheze existența tuturor așezărilor atinse de urgii, rămînînd ca o dată în istoria lor : „Înainte de inundații !...". „Cînd au ieșit apele, în 1970 !", „La un an după revărsarea aceea mare și pogană !...", dar asta era altceva) și nici nu putea fi legat de sfîrșitul lui Monu, la înmormîntarea căruia participase, totuși, întregul sat, participase și plînsese, parcă ar fi băgat în pămînt propriul său suflet. Era legat, mai degrabă, de ceea ce se întîmpla în jur, de industrializarea în care intrase și regiunea aceea străveche, mai tîrziu decît altele, cunoscînd, tocmai de aceea, un ritm și o răvășeală mult mai mari și mai profunde, întinse ca suprafață și adînci ca semnificație, ca mișcare și ca tulburare a oamenilor, mai ales a celor de pe sate.

Lucrurile nu se petreceau cum le văzuse de atîtea ori Monu, în visurile și în năzărîrile acelea ale lui, atît de limpezi și de deznădăjduite. Dar se petreceau, creșteau și progresau, subrezind sau risipind vechi stări și vechi deprinderi, căutîndu-și mereu un nou chip și o nouă înfățișare, cum și le caută de altfel întreaga Transilvanie, toată **Țara**, care se regăsise pe sine într-o anumită vreme, în august 1944, pentru ca ulterior să-și precipite răsuflarea și umbletul, regăsindu-se din nou după aceea, regăsindu-se și căutîndu-se cu înfrigurare, prin trudă și prin dăruire, prin sudoare și prin suferință, printr-o strădanie din care se înfruptau și nechemații — profitorii noilor structuri sociale, cei ce se puneau pe ei înșiși mai presus de orice interes și de orice năzuință — cum se întîmplă, ca într-un blestem, în orice schimbare, din care avea să se nască însă, în timp și prin timp, o nouă Românie, fiindcă sînt lucruri în lume a căror împlinire nu o poate opri nici lăcomia de putere și de dominație, nici încălcarea drepturilor fiecărui popor și fiecărui om, nimeni și niciodată, — „în vecii-vecilor, amin !..."

Satele se aflau sub semnul plecărilor și al mutărilor, oamenii lor, țăranii, ei și copiii copiilor lor, plecaseră și plecau, cu totul sau pe jumătate, lăsînd mulțimile și bătrînii la vatră, plecînd cu totul în cele din urmă, încet și pe nesimțite aproape. Întîi rămînea o casă goală, la un capăt de uliță, după aceea se pustiia alta, în altă parte. Întîi pleca un om la lucru, pe un șantier sau la o fabrică, pe urmă mai pleca unul, și încă unul și mai unul, venind acasă seara tîrziu, sau la sfîrșit de săptămînă, sau la două săptămîni odată, aducînd pentru casă și pentru familie tot ce trebuia : făină și zahăr, ulei și orez ; și bomboane la copii ; și cîte-un batic la muiere. Cei mai tineri plecau și nu se mai înturnau deloc, fie că se duceau la meserii sau la școli, mai puțini, ce-i drept, fiindcă „dacă faci liceul și nu mergi mai departe, la vreo facultate, nu ești nici cal, nici măgar, pe cînd dacă ai o meserie, e altceva..."

Satele lui Monu, satele acelea vechi și renumite, care ieșiseră cîndva, demult de tot, din pămîntul străvechi al Transilvaniei, fuseseră plămădite din lut, plămădind la rîndu-le un anumit chip de om, un anumit fel de a fi, care dăinuise apoi veacuri la rînd, — se goliseră și se goleau de oameni, în favoarea orașelor, în favoarea șantierelor, care se întinseseră și se întindeau peste tot, cuprinzînd și pămînturi bune, pămînturi rodnice, lăsînd în urma lor blocuri și hale mari, dar și mormane de molozuri și de fiare. Se luaseră tot felul de măsuri, în ce privește plecarea oamenilor, — „deoarece era nevoie și în agricultură de brațe de muncă", acesta fiind criteriul principal, cîte brațe de muncă ai, cîți angajați și ce producție dai. „Lotul personal", de pildă, grădinile pe care le aveau oamenii de la colectivele în care se înscriseseră ei, deveniseră pîrghii în încercarea de a mai domoli aceste dislocări. Cei care nu mai mergeau deloc la lucru, la colectivă, pierdeau „lotul personal".

Unii, însă, găsiseră soluții și la încîlcîturile acestea, soluții noi, nevisate și de neconceput altădată.

Zaharia lui Tăciune, de pildă, din Hideaga, tovarăș și prieten cu Monu, devenise și rămăsese de pomină cu rezolvarea pe care o dăduse el lucrurilor, după ce îi măsuraseră grădina, obligîndu-l să plătească și el o anumită arendă, cu toate că avea grădină pe un loc rău, dosnic și argilos. Le spusese asta și celor ce îi stabiliseră imputarea, plătind-o în primul an, dacă văzuse că nu-i de glumit, lăsînd apoi deoparte terenul care nu-i mai aparținea, semănîndu-l cu porumb, fără a-l săpa însă, cosind în toamnă tot ce crescuse acolo, — „pe terenul poporului !..." — făcînd apoi șase căpițe potrivite, două cîte două, ca pentru împărțanie.

„V-aș ruga, le-a spus el celor de la colectivă, conducerii, bineînțeles, să veniți la împărțanie, că eu am adunat ce-a crescut pe terenul dumneavoastră, am semănat, am însămînțat, cum am băgat de seamă că se zice, am cosit după aia, și-acuma ar cam trebui să veniți să luați ce vă aparține și să-mi lăsați și mie ce mi se cuvine !..."

Cei de la colectivă nu s-au dus, nici vorbă, lor nu le trebuia mohor cosit și bătucit de ploi, lor le trebuiau bani.

Dar nici Zaharia lui Tăciune nu s-a lăsat mai prejos, dacă a văzut ce-i și cum.

Le-a trimis „o adresă", făcută, ce-i drept, cu ajutorul unui avocat din Bălgrad, prin care îi poftea din nou pe cei **de-acolo** să vină la „împărțirea rodniciei", spunîndu-le apoi, în încheiere, că le dorește spor mult în întreaga activitate, nu înainte de a-și fi exprimat „speranța că litigiul care stă între noi își va găsi o rezolvare justă și echitabilă !"

Erau și sate care își păstrau ființa și matca, fie pentru că satele acestea erau mai puternice și mai depărtate de principalele polarizări ale industrializării, fie că se colectivizaseră mai devreme, ajungînd astfel la un anumit standard de viață, realizat prin colectivă, lucru care îi ținuse pe oameni laolaltă, aproape pe toți, fie pentru că fuseseră avantajate de numeroasele organizări și reorganizări administrative. Dîrja, însă, nu era printre ele. Dîrja scădea văzînd cu ochii, înapoind pămîntului pămîntul pe care i-l luase cîndva, cînd își ridicase în soare casele ei mîndre, împlinind astfel un destin, care părea (și chiar era așa) implacabil.

La început, dinainte de a muri Monu, dîrjănenii se mutară mai „la vale", să fie mai aproape de stația de autobuz, să stea la loc mai oblu, să nu se mai chinuie pe toate țancurile. Pe urmă plecară și de acolo, după ce se făcuse unificarea gospodăriei colective de la ei din sat cu

teatru

Tradiționalul colocviu al criticilor...

...de la Bacău, a ajuns — spre meritul său și al organizatorilor săi — la a cincea ediție. Recenta sa variantă mi s-a părut a fi consemnabilă deoarece a înscris în program două secțiuni distincte : **prima** — dedicată exclusiv teoriei și concretizată prin seminarul „Rolul criticii în orientarea dramaturgiei și spectacolului contemporan românesc" ; **a doua** — axată pe ideea teatrului de amatori. Ambele vor reuși, cred, să elucideze o serie de probleme aferente celor două subiecte și, în același timp, să stimuleze vizibil viața noastră teatrală.

În cadrul colocviului dedicat criticii, au luat cuvîntul cîțiva dintre cei mai interesanți reprezentanți ai breslei, impresionînd prin multitudinea aspectelor abordate ; dintre aceștia, am reținut alocuțiunea Nataliei Stancu-Atanasiu (care a reamintit, printr-un inspirat citat, aptitudinea de Ianus a criticului, obligat să privească cu un ochi pe scenă, iar cu celălalt spre public), spiritualul discurs al lui Valentin Silvestru (incluzînd și o necesară combatere a „criticului **necritic**", adică a publicistului lipsit de opinie și atitudine fermă), obiectia făcută de Ștefan Oprea — comentarii asemănătoare a spectacolelor opuse valoric, polemica purtată de Valentin Tașcu cu repetabilitatea stilului jurnalistic, interogația adresată de către Doina Sipoș întregului conclav („Este critic**ul** coparticipant la actul teatral ?"), rezerva Manuelei Mihăilescu față de cronicarii neinformați și testul deosebit de interesant elaborat de Stelian Vasilescu.

A doua problemă propusă colocviului — devenită în ultima vreme de maximă importanță, a beneficiat de încercări teoretice — cum ar fi comunicările lui George Genoiu **(Diversitatea stilistică a teatrului de amatori)** și C. Isac **(V. I. Popa și teatrul de amatori)**, ori de edificatoare exemplificări : mă refer la interesantele spectacole vizionate de către participanți și la rodnicele discuții generate de acestea. **Seara-n fața cerului** de George Genoiu, în interpretarea Căminului Cultural din Mărginenii (instructor — talentatul artist-amator Gheorghe Munteanu), **Facerea țării** — montaj literar de Viorel Savin (în interpretarea Teatrului Popular din Slănic-Moldova), spectacolul de brigadă **Atitudini, atitudini** realizat de Căminul Cultural din Măgirești (instructor — Ion Cazimir), **Vaccin contra lenei** de Ion Băieșu, transpusă scenic de formația teatrală a comunei Podari, spectacolul poetic **Oglinzile memoriei** (interpretat de actorii amatori din Dărmănești) și, în fine, **Recitalul poetic** al elevilor Școlii Populare de Artă din Bacău, regizat de pasionatul și competentul animator al teatrului de amatori Ion Ghelu Destelnica (spectacol în care s-au evidențiat, atingînd cote profesioniste, tinerii Alexandra Sava, Florin Bogdan, Dumitru Ivanovici ș.a.), au reușit să ofere senzația tonică a actului artistic firesc, proaspăt, candid, desemnînd totodată particularitățile mișcării de amatori, șansa ei de-a se impune în fața celor mai diverse categorii de public.

Bogdan Ulmu

film

Inocența și războiul

Mărturie originală axată pe un „story" creionat cu simplitate (scenariul este scris în calaborare cu Teresza Nasfeter) „Războiul meu, dragostea mea" emoționează prin sensibilitate și adevăr, prin calitatea și căldura discursului cinematografic. Un licean de 17 ani, Marek Brun, își părăsește aparentul refugiu al casei părintești pentru a se înrola ; refuzat din cauza virstei va rătăci cu o școlăriță prin Polonia sălbatic bombardată de „eroii" aviației hitleriste.

Pornind din idilica atmosferă de familie, unde pregătirea premilitară se face în salonul cu pian și muzică de Chopin, Marek, se va maturiza curînd, într-un tragic context al morții și suferinței, al cruzimii absurde degajate de invazia statului polonez pregătit să respingă doar cu cavaleria și un patriotism exacerbat, privit uneori cu ironie de cineast, atacurile blindatelor germane. Aureolate de forța inocenței în fața absurdului, personajele lui Janusz Nasfeter nu-și reneagă virsta, puritatea copilăriei, răminînd prin contrast cu realitatea războiului un argument sincer și emoționant pentru sensibilitatea unui univers bine cunoscut de cineast.

Rătăcind prin cîmpii și păduri, încurcîndu-se printre lungile rînduri ale unui masiv exod al refugiaților, copiii își păstrează nealterată gingășia jocului și gestului, maturizarea lor forțată de evenimente fiind permanent păstrată în registrul sugestiei.

Traumatizată de brutala introducere în viața adultă, copilăria micilor eroi nu este apărată decît de esența unor sentimente majore ale căror semnificații sînt încă doar parțial bănuite, dragostea de țară, iubirea.

Un personaj prezent și dinamic prin expresivitate în pelicula lui Nasfeter rămîne natura filmată de un mare plastician al imaginii, (colaborator apropiat al lui Mas, Wajda sau Zanussi), Witold Sobocinski. Calmul pădurilor din amurgul verii, ce însoțește drumul copiilor către moarte sau viață, lumina filtrată a rîurilor, liniștea cîmpului înaintea sălbaticelor bombardamente subliniază printr-un contrast elocvent dramatismul unei călătorii pe parcursul căreia valorile își pierd dimensiunile într-un haos al disperării și derutei.

Fără a supralicita spectaculosul violenței, Nasfeter sugerează mai eficace amprenta tragică a războiului într-un plan secund prin metaforă. Refuzînd melodrama facilă cineastul optează și în acest film pentru riguroasa și profunda înțelegere a psihologiei copiilor, tulburătoare în contrastele evenimentelor ce au zguduit o lume. Poezia nu anulează revolta unei generații, sensibilitatea nu ascunde amărăciunea, puritatea copilăriei nu cheamă uitarea.

Generos, și deloc tardiv „Războiul meu, dragostea mea" invită la înțelegere, în primul rînd, pe adulții zilelor noastre.

Călin Stănculescu

televiziune

Toamna noastră

● Porumbul a devenit erou de reportaj. Camerele de luat vederi n-au putut reține reflexele sale diamantine, nici mirosul lui de rouă și de pămînt. În schimb, fețele oamenilor, „cei care făuresc recolta", au apărut mereu în această săptămînă în prim-plan, imaginile de pe ogoare fiind adevărate ode închinate acestui anotimp al belșugului. Foarte frumos documentarul „Toamna celor care făuresc recolta" difuzat duminică : cîmpuri nesfîrșite și mii, sute de mii de eroi anonimi : țăranii.

● Răspunzînd parcă unor voci care s-au făcut auzite în ultima vreme în presă, juriile concursurilor de la televiziune au devenit ceva mai exigente. Așa se întîmplă bunăoară la „Steaua fără nume" unde un zece nu se mai obține cu una cu două (bine zicea cine zicea că zece trebuie să reprezinte perfecțiunea). Dar apropo de „Floarea din Grădină", este greu de explicat de ce concurentele, în dialogul cu Mihai Florea, simt nevoia să facă pe „autenticele", „să se țărănească". E adevărat că limbajul regional conferă melodiei autenticitate, dar a fi profesoară și a dialoga cu Mihai Florea în limba „dulce" a satului de baștină mi se pare pur și simplu un răsfăț.

● Emisiunea „Mai aveți o întrebare" și-a găsit formula ideală. Locul benzilor de magnetofon pe care se înregistrau întrebările „curiosilor" a fost luat de o sală în care cei prezenți pot să pună orice întrebări, din domeniul de activitate al specialiștilor invitați. Emisiunea cîștigă astfel în autenticitate, e mult mai vie, mai interesantă, permite un dialog imediat între cei prezenți și comunică o mare cantitate de informație. Așa a fost emisiunea de săptămîna trecută, desfășurată la Casa de cultură a studenților din București, studenți care s-au arătat foarte interesați de viitorul omului pe pămînt. Bine informat, volubil și prompt ca întotdeauna Andrei Bacalu.

● Emisiunile din ciclul „Baladă pentru acest pămînt" sînt interesante prin faptul că știu să evite clișeele. Istoria este filmată din unghiuri interesante, comentariul ocolește locurile comune, se evită abordarea istoricistă și abundența de date. Emisiunile din acest ciclu sînt, de fapt, niște reportaje în istorie, vii, proaspete, pentru că reporterii preferă textului riguros documentat comentariul liric, plin de căldură, cu nuanțe personale. Exemplu concludent ultima emisiune dedicată cetății de scaun a Tîrgoviștei, o sensibilă pledoarie pentru apropiata reînviere a cetății din propriile-i ruinuri.

● Minuțios pregătită și într-o formulă interesantă, emisiunea concurs pentru tineret „Drum de glorii" ne face să trăim emoții sincere alături de concurenții aflați pe scenă. Concursul fiind foarte strîns, bibliografia întrebărilor foarte vastă și atmosfera de concurs foarte fierbinte, omenește este să existe și răspunsuri de zero puncte. Fapt care nu diminuează din frumusetea concursului ci... dimpotrivă, ne amintește de marile noastre examene. Aprecieri bune pentru reprezentativa județului Brașov și nota bene pentru istoricii Florian Georgescu, Vasile Netea și Aron Petric, prezențe tonice și strălucitoare în emisiune.

Mircea Florin Șandru

el-zorab

de ion lăncrănjan

cea din Strămătura, în Dîrja nemairămînînd decît o „brigadă zootehnică“, pentru ca după aceea să se desființeze și „brigada“, după ce se desființase sfatul popular.

Dintr-o comună mare și veche, Dîrja ajunse sat, aparținînd din punct de vedere administrativ de Strămătura.

Din sat, ajunse destul de repede un simplu cătun, cu douăzeci și șapte de case, cu o biserică în care nu se mai slujea decît la Crăciun și la Paști, cu un cămin cultural pe care cei din Strămătura îl transformară în „magazie pentru cereale“.

„O lume a fost, o lume va veni !“, cum ar fi spus fie iertatul Monu.

Casa lui Monu, casa lui veche și bătrînă, pe care o dichisise și o înflorise Lița de atîtea ori, rămase în picioare un timp, ca un reproș mut, de care nu îndrăznea să se atingă nimeni, nici urmașii lui și nici ceilalți oameni. O lăsară, ca într-o înțelegere, să moară în picioare, să se stingă cu încetul, ca un om atins de bătrînețe, ca o vită care fusese de folos cîndva și acum nu mai era bună de nimic, ca o ființă fără nume, care înseamnă mai mult decît o vită — și chiar decît un om — ca o întruchipare a vechiului destin țărănesc, de parcă ar fi fost ridicată dinadins acolo, de către strămoșul lui Monu, să fie un semn de stingere și de sfîrșit...

La început, urmașii lui Monu mai puseseră unelte în ea, cît se ocupaseră de grădină și de ceea ce mai era împrejur. Pe urmă nu mai puseseră nimic și nici n-o mai închiseseră, o lăsară vraiște, în seama nimănui. Intrau unii și alții, cînd era de ploaie, mai luau cîte ceva, cîte-un cui sau cîte-o țîțînă. Ba într-o iarnă grea nimeri și stătu un timp acolo o căprioară hăituită de lupi, care, odată intrată în casă, nu mai ieșise, iar lupii nu îndrăzniseră să intre, dăduseră tîrcoale, așteptaseră pînă în zori, pe urmă plecaseră. În altă iarnă, după ce se dărîmase grajdul și șura, se adăposti un timp în casă și bătrînul El-Zorab, scoțînd capul pe fereastră, cînd se lumina, uitîndu-se la lume cu un singur ochi, cam dintr-o parte, cumva.

Urmă decăderea după aceea, care se petrecu mai repede decît s-ar fi putut crede. O pală de vînt zburătăci într-o toamnă un colț de acoperiș, un troian mare îi frînse de tot culmea acoperișului, înghețurile și dezghețurile iernii, nin-

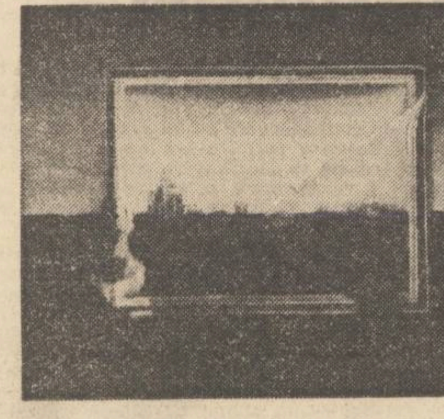

Sempronlu Iclozan : „Timp“

sorile și lapovițele pătrunseră apoi peste tot, îmbîcsind totul, paie și lemn, pămînt și văruială, colb și cenușă. Pe urmă, primăvara, pereții începuseră să plesnească, se umpluseră de bube, pe dinăuntru și pe dinafară, scăzînd și hiindu-se, încet dar sigur. Toamna o găsi căzută într-o rînă, iar mai apoi, în iarnă, casa îngenunche și se prăbuși în sine, pămîntul se uni cu pămîntul, paiele putreziră și se făcură și ele pămînt, un pămînt negru și gras, lemnul se sfărîmă și el în mormanul acela întunecat și straniu ; numai stîlpul din colțul dinspre curte, ulmul pe care nu-l tăiaseră cei vechi, cînd făcuseră casa, rămăsese în picioare, scăzut și strîmb, rupt spre vîrf, despicat de prăbușirea casei, păstrînd un timp, pînă cînd i-l luase vîntul, un smoc de paie vechi și urît.

El-Zorab îi supraviețuise lui Monu, supraviețuise și casei, și Dîrjei, în bună parte, nemaidîndu-se dus din lume, parcă ar fi vrut să le aducă aminte tuturor lîngă cine crescuse și viețuise, ce epopee trăise el, un simplu cal, cum erau atîția în lume, cum mai erau, adică, pentru că le bătuse ceasul.

Era al nimănui El-Zorab, nu mai avea stăpîn, nu mai avea adăpost, stătea pe unde se nimerea, o ducea boierește uneori, primăvara și vara, ba chiar și toamna, chinuindu-se rău de tot în timpul iernii, cînd era alungat de peste tot, parcă ar fi fost ciumat sau blestemat.

Urmașii lui Monu, Marie și Simionuț, îl scoaseră în grădină, cînd mai luaseră ce mai era de luat de acasă, dînd altora foarte multe lucruri, vînzînd vaca foarte ieftin, căutînd și ei să scape cît mai repede de toate. Nu-i mai avuseseră grija pe urmă, îl lăsară în voia soartei, fiind convinși că nu va ieși din iarnă, va muri sau va fi spart de vreo sălbăticiune. Dar el ieșise, cam păros și cam lînos, slăbit și îmbătrînit, ieșise însă, trăind cum dăduse Dumnezeu, mîncînd ce și cînd găsea, adăpîndu-se singur, visînd mereu, cînd moțăia ori cînd dormea de-a binelea, în grajdul pe care îl știa de mic, prin șură sau în casă, fiindcă în primele două ierni mai mult pe acolo se învîrtise, pajiști verzi și înflorite, ierburi mari și trifoaie pline de zeamă, atinse și îmblînzite de rouă, — le visa și le dorea așa de mult, încît se mira, cînd se uita alături și nu vedea decît paie, sau gunoaie, sau zăpadă.

Îi fusese greu tare la început, nu numai din partea hranei și a apei. Îi era dor de Monu, îl aștepta mereu, avînd impresia cîteodată că îl aude venind, cu pasul lui moale și rar. Tresărea și se înfiora în asemenea clipe, necheza ușor și se uita în jur. Se întrista apoi, cînd vedea că nu era nimeni, rămînînd ore întregi într-o stare de împietrire absolută, indiferent unde se afla, în grajd sau pe drum, în grădina lui Monu sau pe hotar.

Într-un timp, în cea de a doua iarnă de însingurare, se bucurase de cinstea copiilor. Se nimerise într-o pauză în curtea școlii, iar copiii îl luaseră imediat în primire, întrecîndu-se care mai de care să-l hrănească și să se joace cu el. Îi plăcuse treaba asta, mai ales că ei îi dădeau zahăr și ce mai aveau prin străițile și prin ghiozdanele lor. Și-i spuneau pe nume, toți, îl mîngîiau și îl corcoleau. Îl și chinuiau, nu-i vorbă, dar el tot se ducea acolo, așteptîndu-i și tresărind ori de cîte ori îi auzea cum năvăleau în curtea școlii, ca o armată de nestăvilit.

„El Zorabu ! spuneau copiii, adunîndu-se roată în jurul lui, băgîndu-i-se printre picioare și pe sub burtă. Uite aicea ce ți-am adus !... Ia de la mine !... Lasă-mă, mă, și pe mine !...“

I se cățărau și în spinare, cîte cinci și cîte șase inși, îl băteau cînd se plictiseau de el, ba îi mai smulgeau și păr din coadă, să aibă pentru lațuri de prins păsările, astea însă erau fleacuri, pe lîngă plăcerea pe care o simțea cînd îi auzea venind, ori cînd îi vedea cum îi dădeau tîrcoale, rostindu-i mereu numele, cum nu i-l mai rostea nimeni.

„...Da, dar voi știți de ce îl cheamă El-Zorab?“

Sempronlu Iclozan : „Crepuscul“

îi întrebase într-o zi un profesor pe tinerii săi prieteni.

„Știm, răspunsese o fătuță, numele ăsta vine dintr-o poezie pe care a scris-o poetul George Coșbuc !...“

„Adevărat, spusese profesorul, dar numele calului e legat de un copil care a murit demult, în vremea colectivizărilor, a căzut într-o copcă, la Murăș !... Și-nainte de a cădea, se zice că a desenat pe zăpada de pe gheață herghelii întregi de cai, scriind sub fiecare cal numele ăsta : **EL-ZORAB, EL-ZORAB !...**“

Nu înțelesese nimic, sesizase tăcerea care se lăsase în jur, după ce i se rostise numele, băgase de seamă pe urmă că prietenia copiilor se schimbase, devenise mai stăpînită și mai gravă, dar nu se neliniștise, era învățat cu oamenii, cunoștea bine de tot ușurința cu care treceau ei de la o stare la alta, de la grijă la nepăsare, de la bucurie la durere.

„... Lăsați-l, mă, ziceau copiii, ei-în-de-ei, cînd îi aduceau zahăr și alte bunătăți, fiindcă nu-l uitaseră, îi rămăseseră devotați — lăsați-l, că ăsta-i calul lui Niculae Moldovan, care a fost copilul lui Monu, al omului aceluia voinic și tare, pe care l-a omorît al lui Țăncuș, cel care-i dus acuma pe nu știu unde, la o casă de aia de nebuni !...“

Trecuse pînă la urmă și peste nedumerirea aceasta, venise primăvara și intrase, din nou, la trai bun, ieșise la iarbă verde, la trifoi și la lucernă. Păscuse, mai întîi, în grădina lui Monu, trecuse și pe la alții mai apoi, ieșind în cele din urmă pe hotar, la lărgime și la belșug, bucurîndu-se de drepturi absolute. Nu-l mai prigonea nimeni, de parcă s-ar fi înțeles cu toții să-l lase în voia soartei, ca pe „un monument al naturii...“

„Ăsta-i calul poporului, ziceau oamenii cînd îl vedeau, lăsați-l, dați-i pace !...“

El necheza ușor, bolborosea în iarbă sau în trifoi (trifoiul îi plăcea așa de tare, că-i venea să se culce în lan, să se acopere cu trifoi, să-l și beie, nu numai să-l mănînce), mînca bine, pînă cînd nu mai putea. Pe urmă se ducea și se adăpa, singur, fiindcă le deprinsese pe toate, știa unde erau adăpătorile, știa unde putea moțăi la umbră.

Cînd stătea vremea în cumpănă, între primăvară și vară, năpîrlea și el, se scutura de

Sempronlu Iclozan : „Joc de copil“

lînoșenia iernii, care se rupea și cădea de pe trupul lui bătrîn dar ațos în petece mari, cum se rupe lîna de pe oi, cînd dă boala în ele. I se părea că-i altul, după asemenea primeniri și aproape că i se făcea dor de tinerețe. Se pomenea uneori, cînd sta pe cîte-o culme, semănînd într-adevăr cu un monument, că-i atîrna mădularul în jos, mai mult moale decît tare, părîndu-i-se în asemenea clipe că trece pe sub el un fior adînc și ciudat.

Într-o zi, în vară, în ultima lui vară, îi dădu tîrcoale o iapă tînără și frumoasă, neagră cum e tăciunele din cel mai tare și mai bun lemn, subțire și iute, cu ochi galeși dar și scăpărători, cu o țintă albă în frunte, parcă ar fi plesnit-o o stea în locul acela, cu chișițele suple și tari, cu o coamă strălucitoare și cu o coadă înfoiată și lungă, cu mers de căprioară și cu apucături de muiere învățată la de toate. Fusese degeaba, fiindcă el nu înțelegea de ce se tot învîrtea în jur iapa cea tînără. Tresărise de vreo cîteva ori, pe departe, slab de tot, mai bine n-ar fi tresărit, deoarece fiorul care îl săgetase lăsase în urma lui, în oase și parcă pînă și în copite, o sfărîmare cumplită. Neînțelegînd ce-i cu el, iapa cea tînără îi mai dădu roată de vreo două ori, îl izbi apoi în burtă cu amîndouă copitele, plecînd pe urmă, trecînd dealul ca o nălucă neagră, lăsîndu-l pradă unei încremeniri lungi și dureroase, celei mai lungi și mai chinuitoare încremeniri, din cîte îi fusese dat să trăiască pînă atunci.

După aceea, în toamnă, se umflă, mîncă prea mult cucuruz și se intoxică, de era să moară. Scăpă, dar se chinui cu o diaree ticăloasă mai bine de o săptămînă, de îi era scîrbă de lume și de sine, cînd se simțea ud și murdar pe dinapoi, gol și secătuit pe dinăuntru. Intră în iarnă, cu toate astea, gras și în putere, dar nu mai ieși în primăvară, îl împresurară lupii într-o seară, afară, în hotar, la o gireadă de fîn, hăituindu-l și alergîndu-l apoi, pînă cînd sărise în Murăș, unde și rămăsese, împlîtat în gheață, încremenit pentru totdeauna în mijlocul rîului, încît părea o statuie ciudată, a doua zi, după ce îl argintaseră chiciura și ninsorile.

În urma lui, pe țărm, stătea covrig un lup cu țeasta sfărîmată.

petre ghelmez

Jăratecul somn

Prin jăratecul, noptatecul somn,
O grijă-dogoare
Mă-ndeamnă,
Cu fragedă mînă de domn,
Să ridic în lumină o floare.

O rază să dărui,
Un spic...
Ca un copac, împovărat sub cuiburi de pasăre,
Mă nărui
Din vînt, din nimic.

Cineva suflă în stele,
Se lovește prin întuneric
Cu capul de grindă,
Lămpile lor geroase și grele
Doar mîinile mele știu să le-aprindă.

Altcum,
Cerul se umple de fum și de scrum.

Despre floarea de troscot

Ar trebui
Despre floarea de troscot să scriu,
Despre petala măruntă,
Risipită prin deșertul pietrișului cald,
Cenușie ca solzii din gușa
Prea mult sperioasei șopîrle...
Decît luceafărul chiar,
Ochiul ei e mai trist și mai viu...
Vinovată, lumina, nici ea — potopul de raze
Pe floarea modestă ca bobul de sare,
Mai întîi și întîi, nu-l azvîrle.

Nestrigătoare, nebiruită, limpede floare,
Mereu te amîn. Ca s-o fac — o amînare în plus ! —
Nici nu-i greu. Vinovat sînt și eu,
La fel ca lumina oprindu-se-n zbor
Doar pe frunzele mari, lucitoare.

Și-astfel, o dulce, neiertătoare povară,
Port printre lanuri bolnave de cîntec,
În sufletul meu.

Arbori de rezonanță

Prin munți, prin neștiutele păduri,
Arbori rari, de rezonanță, sînt,
Copaci
Crescuți ca niște raze negre din pămînt
Vibrînd sub loviturile
Necruțătoarele securi.

Viori în trunchiurile grele se ascund,
Din care inimi mari sub stea răsar, tresar...
Și cîte întîmplări
Din calendarul lor mult secular,
Pe cercurile inimilor noastre nu-și răspund !

Dureri, speranțe, bucurii,
Prin viul trunchi
Ne-aduc aminte iar că sîntem frați
Acelor arbori, cîntători ciudați —
Asemenea cocorilor sonori din unghi.

Copac, cocor și om ! O, cît de simplu,
C-un sunet dureros ne leagă timpul !

Fîntîna

Fîntîna sufletului nostru — iar,
Cît de adîncă !
S-au prăvălit cîndva în ea
O stea, o stîncă...
Ecoul ne mai strigă peste ani
Și încă, încă,
Izvorul
Roci de întuneric mai mănîncă.
Cicatrizată-i rana apei, de demult...
Eu vaierul durerii
Abia astăzi,
Lipindu-mi tîmpla de pereții pietrei
Îl ascult.

Mai departe

Să pot să spun : „Sîngele meu
Pînă aici a ajuns !
Pînă aici a învins inima mea !“
O, dăruie-mi cerule ultima stea,
Firule-al ierbii,
Caută-mi cu glasul tău un răspuns !

Singur eu trec prin vîlvoare de vetre,
Pe sub țipăt de buhă, pe sub umbră de nuc...
Întrebați-mă, unde mă duc ?
Florilor, norilor, pietre !

De venit vin de departe.
De pornit am pornit de demult.
La fiece răscruce de drum,
Mă opresc și ascult
Frunza pe ramuri cum arde.

Ar trebui să-mi iasă
Nerăbdătoare în prag,
Domniță subțire, să mă primească...
Părul mi-e nins de lumină cerească,
Glasul apus,
Și-am uitat cui sînt drag.

Cine mă cheamă ? De ce, și de unde,
În jocul acesta subtil ?
„Tu mă mai știi ?“ m-a-ntrebat,
Dintr-un salcîm, un copil...

Era, mi se pare,
Într-o lună ghețoasă de-april...
M-am oprit,
Am privit,
Întrebarea în aer cum arde,
Și-am pornit tăcut mai departe.

Literatură, tineret, educație

Urmare din pag. 1

discuție despre deziderately literaturii în ceea ce privește formarea tineretului.

În ce măsură cărțile adresate tineretului trebuie să aibă un statut distinct ? În limitele unei relativități la care ne-am referit mai sus, există posibilitatea de a răspunde la această întrebare. Mai mult decît alte lucrări literare, cărțile pe care le putem considera îndreptățite să participe la formarea etică a tinerei generații se caracterizează printr-o viziune optimistă asupra lumii și a omului ; ele au un optimism necesar, indispensabil atunci cînd este vorba de a te adresa unor tineri.

Pentru a explicita, vom invoca un concept critic elaborat de Georg Lukács, în formularea lui Lucien Goldmann (din **Pour une sociologie du roman**, 1964). Este vorba despre „romanul educativ“ : „Romanul educativ se încheie printr-o autolimitare care, fiind o renunțare la căutarea problematică, nu este totuși nici o acceptare a lumii convenționale, nici o abandonare a scării implicite de valori. Această autolimitare trebuie caracterizată prin termenul de «maturitate virilă»“. Se știe că Lukács acorda o înaltă apreciere cărții lui Goethe, **Anii de ucenicie ai lui Wilhelm Meister**, pe care o considera caracteristică pentru categoria romanului educativ.

Conceptul de roman educativ poate fi folosit cu deplină îndreptățire într-o discuție despre literatura care se adresează tineretului. Caracteristicile esențiale ale personajului principal (tendință spre echilibru moral și uman, împlinirea unui ideal de maturitate legat de scara de valori etice a epocii) sînt tocmai acelea care fac dintr-un roman o carte capabilă să participe într-un mod convingător la activitatea atît de importantă a formării morale a tinerei generații.

Referindu-ne la peisajul literaturii noastre contemporane, vom constata existența a numeroase romane de primă mărime, care pot fi caracterizate prin conceptul descris mai sus. Iată, de pildă romanul **Intrusul** de Marin Preda, în care personajul principal parcurge o serie de încercări deosebit de dificile, pentru ca în cele din urmă să găsească resursele începerii optimiste a unei noi perioade de viață. O evoluție asemănătoare o au și personajele din **Risipitorii**. Drumul lor spre echilibrare matură este exemplar. În cu totul alte forme problema maturității necesare este ridicată în romanele lui Alexandru Ivasiuc (unde o seamă de eșecuri se produc tocmai din lipsa acestei maturități, autorul pledînd implicit pentru echilibru între aspirațiile individuale și armonizarea lor cu necesitățile realității sociale concrete), sau în cărțile lui D. R. Popescu, unde nenumărate voci clamează împlinirea unei justiții morale.

Nu dorim, desigur, să spunem că scrierile autorilor citați mai sus (ar fi posibile multe alte exemple) sînt literatură exclusiv pentru tineret. Subliniem doar faptul că altitudinea lor estetică nu exclude o deosebită forță de comunicare etică. În prezența acestei forțe putem să ne referim cu îndreptățire la o literatură participantă la formarea tinerei generații.

radio

Pe viu

Puține transmisii pe viu mai are radioul. Ele se pot număra chiar pe degetele unei singure mîini. Plusul de profesionalizare, perfecționarea tehnicii au înlocuit faza romantică ce, desigur, avea nu numai deficiențe, dar și un plus de spontaneitate și de farmec. Doi redactori : Constantin Săbăreanu și Marius Grozea, au părăsit condițiile studioului pentru mai dificila confruntare cu publicul. „Clubul invitaților“ — emisiune de dezbateri ideologice — își realizează, uneori, programul în fața spectatorilor implicîndu-i, transformîndu-i din ascultători în participanți. Trebuie spus, de la început, că întreprinderea este foarte grea. Pentru ca emisiunea să nu-și trădeze esența, specificul și nici să nu se desfășoare ca-n studio, trebuia găsită o formulă care să îmbine spectacolul cu dezbaterea. Fiind participant la una din aceste întîlniri, cronicarul și-a putut da seama mai exact de funcționalitatea ei, avînd posibilitatea, în sfîrșit, de a fi purtătorul de cuvînt al unui grup ceva mai mare de ascultători (spectatori).

Luna aceasta „Clubul invitaților“ s-a deplasat la Slobozia. Sala a fost arhiplină, spectatorii recrutîndu-se din rîndurile elevilor de la diversele licee din localitate. Motiv în plus de a înregistra care este adevăratul puls al tinerilor în fața unei astfel de manifestări. Programul a plăcut de îndată ce, în repetate rînduri, elevii au aplaudat, au încercat să fie activi. Dezbaterile prezentate au fost interesante deși, trebuie remarcat, ele au fost mai greu receptate. Despre realitățile ialomițene, despre învățămînt și perspectivele sale, despre încrederea în colectiv și încredere în forțele proprii au vorbit oameni documentați temeinic, dar care transformînd dezbaterea într-un lung monolog sau o lungă conferință generală. Se impune găsirea unei alte formule pentru integrarea sălii în dezbatere, sau pentru alte forme de activizare a sălii.

O mai mare putere (la toate nivelurile) a exercitat-o spectacolul, în care alegerea mijloacelor de expresie, calitatea de necontestat a celor prezentate au constituit un puternic stimul educativ (nu numai efervescență culturală).

Doru Stănculescu (fără îndoială unul din cei mai buni folkiști) a electrizat sala, dînd posibilitatea tinerilor nu numai de a asculta muzică foarte bună, dar și de a populariza Poezia. Da, pentru că muzica folk face, în acest moment, poate cea mai bună propagandă poeziei române.

Benedict Popescu și-a propus (și reușește în mod magistral) să facă și mai mult. El îmbină într-un singur spectacol : muzică, poezie, grafică. La care trebuie adăugată prezența lui scenică de trubadur modern, ca și jocul de lumini (cu un dozaj studiat de umbre și lumini asupra celui ce interpretează, ce pare a fi numai atît cît să nu fie nici un moment scena goală : ori ilustrațiile ce însoțesc cîntecele, ori poezia, ori trubadurul însuși captează atenția sălii într-un program care este nu numai original, dar și foarte frumos).

Cîtiva artiști localnici (din rîndurile elevilor) au întregit spectacolul invitaților.

Pentru ținuta de ansamblu a întregii emisiuni cei doi redactori merită din plin felicitări.

Constantin Stan

plastica

Colecționarii bucureșteni

Așa cum studiile privind circulația cărții pot furniza indicații prețioase asupra nivelului general al culturii într-o anume arie geografică, nu mai puțin studiile privind circulația tablourilor și a obiectelor de artă pot completa, la rîndul lor, imaginea pe care o avem asupra culturii figurative a unei epoci. În ultimii ani au făcut mari progrese, se știe, studiile privind bibliotecile umaniste din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea în Țările Române și astfel știm mai exact ce, cum și de către cine se citeau anumite texte, prin mijlocirea căror personalități s-au difuzat ideile în multe privințe noi și generoase ale iluminismului incipient. Din păcate, pentru artele figurative contribuții de acest tip nu am prea avut decît sporadic. Chiar o perioadă istoricește apropiată, cum ar fi aceea a secolului trecut, este relativ puțin cunoscută sub raport artistic. Privită dintr-o asemenea perspectivă o carte precum aceea a lui Petre Oprea („Colecționari de artă bucureșteni“, editura „Meridiane“, 1976) nu poate să fie decît binevenită. Obiectul ei este să semnaleze via activitate a colecționarilor care începînd din a doua jumătate a secolului trecut au încurajat indirect sau direct dezvoltarea artelor plastice românești. Indirect prin influența fertilă pe care a exercitat-o asupra gustului artistic al publicului — fie chiar înțeles în sens restrîns — contactul cu opere ale unor creatori de vază de pe meridiane diferite și aparținînd unor epoci diferite, fapt care a obligat desigur și pe artiștii noștri să reflecteze mai mult asupra propriilor mijloace. Directă, prin stimularea producției artistice de către achizitori. Sigur că, așa cum se remarcă în carte, colecțiile de artă au constituit, în bună măsură, un „gir de cultură pentru proprietarii acestora“. Dar în multe cazuri ele au fost mult mai mult căci e greu de presupus că un Kogălniceanu, un Esarcu, un Vlahuță, mai aveau nevoie și de o colecție pentru a-și consolida reputația intelectuală. Remarcînd diversitatea colecțiilor, care după 1920 cresc numeric depășind cifra de o sută, Petre Oprea face observații interesante asupra personalității proprietarilor cît și asupra criteriilor de alcătuire. Nu puțini colecționari au fost, neîndoielnic, eclectici, precum Iancu Kalinderu, cunoscutul administrator al domeniilor. Pentru el nu existau repere ferme în „politica“ de achiziții ; se ghida după propria plăcere. Al. Bogdan-Pitești abordează în schimb orgolioasa lozincă „talentul primează“. Alții, precum Kogălniceanu, împinși de pasiune, au colecționat cu precădere artă străină fiind conștienți de faptul că și astfel contribuie la stabilirea de contacte stabile cu valori ale artei europene.

Făcînd pe scurt istoricul unor colecții Petre Oprea nu uită să menționeze și amănunte pitorești. Comportamentul amuzant al lui Alexandru Saint Georges — frecventator asiduu al întîlnirilor moștenitorilor de averi — îi prilejuiește creionarea unui portret cu indiscutabile valențe literare. Zambaccian, George Oprescu, Victor Eftimiu și atîți alți colecționari consecvenți sau ocazionali au avut acel rol pozitiv de stimulare a creației pe care ar fi trebuit să-l joace statul. Substituindu-l, ei au contribuit cu forțele proprii la educarea gustului și îmbogățirea patrimoniului.

Grigore Arbore

muzică

Interioritatea muzicii de film

Muzica lui Adrian Enescu la filmul **Tănase Scatiu**, regizat de Dan Pița, obligă atît la „aplauze la scenă deschisă“ cît și la o admirație imanentă și difuzivă, o muzică de o intuiție intelectuală puțin obișnuită, ce se înscrie în linia întîmplărilor scenariului prin variate forme superioare ale înțelegerii rolului liniilor muzicale în film. Atenția e captată, fără a diminua cu nimic efectul secvențelor, încă de la primele simptome melodice, care izbucnesc suple, agere, în reluări alternative și ordonate de un dinamic continuu, prezent în treptele ascendente și descendente, polifonia fiind discretă.

Structura cadențială este durabilă incluzînd insinuant presupunerea unor improvizații. Reliefurile impetuoase ale materiei sonore, desfășurate într-un flux indefectibil nu umbresc cu nimic, niciodată, figurațiile melodice, jocul rafinat al nuanțelor delicate, cromatismele pline de sensibilitate, ce prind și dezvoltă caracterele muzicii noastre populare în modul cel mai lăudabil, ale acelui mult apreciat **bel canto pianistic**. Compozitorul nu „citează“ muzică populară ci surprinde și metamorfozează cu elocvent talent spiritul folcloric, intonațiile caracteristice, posibilitățile plastice, ilustrative ale interiorului sufletesc. Amploarea orchestrală lasă mereu să se facă simțit pianul, acordîndu-i dreptul unor broderii sonore, transparente și fine, de o intensă pulsație ritmică. Prezența activă a pianului creează o senzație de duioasă expresivitate, îndeosebi în scenele cu intenții lirice, de comunicare a modulațiilor celor mai intime în comportamentul eroilor filmului, vag melancolică, încărcată de emoție pînă la o impresie aproape vocală, de un farmec inefabil. Notele, în aparență egale, posedă de fapt accente pline de efect, de o impecabilă invenție, a unui fel de insistență a duratei. Între nota asimilată **tonic** și cea **dominantă** proporția este armonică iar **accidentul** sonor plin de vigoare. Fantezii pentru fluier, pentru vioară — folosită în scurte intenții cu efecte de lăută — întrerupt ca adevărate performanțe de componistică temele melodice propuse, repetate și recreate.

În secvențele în care Tănase Scatiu oferă un prînz reprezentanților tribunalului, concentrat cu o maximă și ingenioasă economie, apare nu motivul, ci sămînța deslănțuirii melodice a marelui festin din final. Partea introductivă a festinului, cînd lăutarii își încep menirea înainte ca oaspeții să fi sosit, introduce variațiile unei idei noi în evoluția temelor de pînă atunci, variații în care se simt două sisteme ce se suprapun magistral, unul al metricii melodice inedite, altul al gîndirii, afirmînd inexorabilul caracter apoteotic al compoziției și devine astfel o piesă muzicală în sine, de o inteligență superioară, demnă să figureze, printr-o asociație unică și definitivă, ca parte de concert în orice realizare de elită a actului creator muzical.

E necesar să fie remarcate intervențiile ornamentale ale muzicii vocale în acest film, ce apar ca urmări firești ale condițiilor instrumentale precedente, parcă **răspunsuri** (répons-graduel) preluate și prelucrate din vechile tradiții, cu o variație diferită, desigur, strălucitoare în punctarea ce o produc prin intonațiile corului, **răspunsuri** compuse cu mare artă. Modestul cîntec popular, fără să-și piardă prospețimea, cunoaște în compoziția lui Adrian Enescu un **revival** somptuos și elevat, prin forța pe care o deschide și impune, mai ales în excepționala și neașteptata intervenție din final, a cunoscutului motiv **Mugur, mugurel.**

Adrian Enescu, apreciat de publicul nostru din filmul **Întoarcerea lui Magellan**, cît și din discurile cu compoziții originale, ne oferă prin muzica semnată la **Tănase Scatiu** o creație de o frumusețe obsedantă, stilizînd cu măiestrie idiomurile arhaic populare, folosind cu succes în realizarea de ansamblu a unei atmosfere specifice posibilitățile orchestrale, corale și solist instrumentale, cu un echilibru evident, cu o scînteie creatoare care dorim să nu-l părăsească niciodată.

Corina Cristea

contemporanii noștri

Ceremonia lirică

Tot ceea ce scrie și gîndește Șt. Augustin Doinaș stă sub semnul luciditătii și al patosului. Luciditatea este aceea care dezvăluie creatorului momentul de răscruce, în care lucrurile își arată fața lor ascunsă ; patosul este fiorul care unește impresiile, ideile și trăirile într-un corp omogen, dominat de o irezistibilă „năzuință formativă" care se manifestă fie ca tensiune intelectuală, generatoare de coerență ideatică, fie ca subtilitate de tehnică poetică, sursă de configurații formale complexe și neașteptate. Din luciditate se naște conștiința limitelor, elanul înfrînt, transparența neiertătoare a aparențelor, viziunea tragică a lumii ca mască. Patos este însă aspirația spre tezaurele eterne, exaltarea vieții în devenirea ei, cultul romantic al marilor gesturi. Patos și luciditate, platonic ori dionisiac (Gh. Grigurcu) sau romantic și clasic, sînt doar nume, etichete conceptuale, care încearcă să surprindă, în termenii unei opoziții logice, dialectica intimă a universului poetului. De fapt, poezia lui Șt. Augustin Doinaș se caracterizează tocmai prin imposibilitatea situării ei într-unul din polii acestei opoziții, prin acoperirea întregului spațiu cuprins între ei. Nota fundamentală a liricii sale mi se pare a fi oroarea de neant. Gestul său poetic se definește prin instituirea unei ordini, prin sensul cosmic care străbate toate versurile sale. Cosmosul înseamnă formă și substanță, materie strunită în tipare eterne, veșnic coboritoare în vremelnicie. Această alcătuire clară și ordonată este pîndită de două neanturi : cel al materiei informe, al exploziei nestăpînite de viață, devorant și halucinant, și cel al prea purelor forme, golite de orice substanță, steril și respingător prin goliciunea lui. Universul liric al poetului este o permanentă delimitare și oscilație între cele două hăuri.

Ultimul său volum îmi pare a da o uluitoare sinteză a tuturor peregrinărilor lirice anterioare, fără a le epuiza însă devenirea. Revin temele căutării, ale golului dintre lucruri, ale tiparelor eterne, ale cunoașterii poetice (Orfeu) etc. Un cîmp de forță le ordonează și direcționează, după un anume sens : este ideea (poetică) de ceremonie. Căci în ea timpul cronologic este purificat de contactul cu unul sacru, spațiul cotidian este transfigurat, obiectele sînt obiecte dar și epifanii, gesturile dobîndesc o noblețe nouă. Șt. Augustin Doinaș încheagă un univers liric hieratic, în care fiecare lucru este o mărturie pentru un sens de dincolo de el, și unde fiecare gest se golește de conținutul său uzual și neutru, pentru a se încărca cu unul simbolic. Poezia sa transcrie o ordine sacrală și un timp ideal, în care contururile obiectelor reale se șterg în favoarea esențelor. Poetul e fascinat de clipa unică, irepetabilă și trecătoare, de secunda de excepție, în care lumea se străvede în adevărata ei alcătuire : „...și colbul roz al lucrurilor fără / însemnătate se văzu o clipă / — piezișă dungă-n aer, melodie — " **(N-a fost nimic)** ; „Și fulgeră, și-atunci cuvintele se văd" **(Lumina neagră)**. Iluminarea de o clipă dezvăluie firea de sărbătoare a lumii, fața ei accesibilă doar vizionarilor. Poetul refuză universul cotidian, aparența fizică, în favoarea idealității ascunse : „Străveziii copaci, transparentele pietre / îmi dezvăluie numai copacul, supremul, / și ideea de piatră-n ideile vetre" **(Poemul ca dialect al formelor)**. Timpul în care lucrurile se decojesc pentru a elibera esențele este cel al „ceremoniilor". În haina lor de sărbătoare, obiectele banale se trezesc la o altă existență, la aceea a entelehiilor originare, în care anodinul cotidian devine putere demiurgică. Cel mai adesea „ceremonia supremă", dezvăluirea unicului și irepetabilului ascuns în devenirea lumii, rămîne nevăzută, mascată de aparențele zilnice : „Astfel, ceea ce s-a-ntîmplat, ceea ce / se întîmplă pentru ei o singură dată / rămîne neobservat..." **(Se întîmplă la fel)**. De aceea poetul este iscoditor, o ființă bîntuită de dorința de a vedea dincolo de fapte și materii, de a percepe pulsul tainic al cosmosului. El era cel care se aventura cu temeritate către miezul esențial al lumii : „orologiul de ghiață", și căruia nu-i era dăruită rămînerea în spațiul tiparelor : „O nu-mi este dat ca în marele ger / să dăinui ! Vai, nu mi se cade / aici, unde toate — salvate — sînt cer, / aici, în oprite cascade, / să-ntîrzii prea mult : nu sînt vrednic să port / în ochi fericita vedere / a viului care-mi apare ca mort, / a tot ce durează-n cădere..." **(Orologiul de ghiață)**. Domină, în poezia lui Șt. Augustin Doinaș, impresiile vizuale, picturale chiar. Dar niciodată ele nu rămîn la nivelul simplei percepții, ci se transfigurează, prin asocierea cu o trăire interioară sau cu un concept, în viziuni. Poetul nu este un simplu văzător, ci un **clar-văzător** : „Cînd ochiul își asumă o ispită /, în rozul lenevit lăptos din zare / se decantează o ceremonie" **(Ceremonia văzului)**. Ispita pe care privirea și-o asumă din noianul de imagini ale lumii este cea a esențelor, a ipostazei de „ceremonie" a lucrurilor. Prin desișul aparențelor, poetul întrevede starea secundă a lumii, legea ei tragică : „Curgeți, voi, nori, prevestiți, așezați-vă / în spatele orelor, impecabil decor. / / Dincolo de voi alte ore se macină. / Eu văd doar tărîța din spatele lor". **(Ceea ce se află în spate)**.

A vedea astfel înseamnă a poseda și a pierde, a reține și a respinge. Poetul alungă ceea ce vede pentru a păstra ceea ce nu se arată privirii, ci strălucește doar o clipă, în spatele lucrurilor. Poezia este aceea care numește și transcrie ordinea secundă a lumii. Ea devine astfel un „dialect al formelor" universului, una din alcătuirile lui. Poemul, ca și esențele întrevăzute, există doar ca virtualitate, ca tensiune permanentă către posibile împliniri. Asemenea lor, el trebuie să fie constrîns ca să apară în plenitudinea lui : „El nu e prezent. Însă poate să fie. / El nu-i de cules ca o tulbure vie / de litere coapte. Silîți-l să fie." **(Poemul ca somație a lecturii)**. De aceea, el este singurul care restabilește unitatea lumii. Dihotomiile dintre aparență și esență, realitate și virtualitate, subiect și obiect sînt anihilate în interiorul său. Poezia reface unitatea originară a ființelor, acoperă, printr-un gest cosmogonic, distanțele dintre fenomene. Poezia dă stăpînirea reală a lumii reale și celei ideale. «Posed, în loc de vorba „piatră", piatra», va spune poetul în **„Piscul sau descrierea poeziei"**. Golul dintre lucruri, distanța care suspendă comunicarea, hăul lăuntric, dăruit lumii odată cu nașterea ei, dispar în interiorul poemului. Aici : „Esențiala diferență dintre / aceste lucruri n-are corp : trăiește / ca un abis cu buzele lipite" **(Poemul ca loz cîștigător)**.

Lirica lui Șt. Augustin Doinaș nu comunică un conținut exclusiv psihologic, ci unul intelectual. Tonul poetic este detașat, meditativ, zvicnind în momentele de mare tensiune vizionară. Poetul se apleacă asupra conținuturilor lumii, transmițîndu-ne, prin limbajul poetic, o experiență cognitivă originară. Iar cunoașterea înseamnă, mai presus de orice, patos și luciditate.

Mihai Coman

ferestre

Un prozator exemplar

„Vînătoarea regală" este o carte luminată din interior, ca lacurile din basme care aveau stele în adînc. Un picaresc de coșmar constituie combustibilul și substanța ei, îi pune în mișcare roțile de bicicletă, de căruță, de mașină și de tanc, pe drumuri întortochiate ce duc de la sat la oraș, din timp de pace în vreme de război, din starea de veghe în vis. Întîmplările picarești sînt trase la butoiul fantasticului. Eroii umblă printre halucinații ca pe bulevard. Ei văd aievea morți încolonați ieșind din cimitire cu luminările pe piept. Despre cutare se spune că are o dantură de aur și alta de argint ; cutare joacă șah după o regulă nouă, unde fiecare piesă poate face orice mișcare posibilă. Unii își pierd memoria pe porțiuni de timp mai mari sau mai mici. Un du-te vino cu milițieni, cu procurori, paznici sadici. Ca într-un ospiciu se suspectează unii pe alții, fac cu ochiul și fiecare îți-l arată pe celălalt drept nebun. În fond e o boală posibilă (acțiunea, acțiunile, mai precis, se petrec la puțini ani după război) oamenii sînt la fel de sănătoși și la fel de bolnavi. Imaginile de coșmar cresc unele din altele, proliferează după legile coșmarului, normal — dar am mai văzut noi și coșmare fleșcăite — aici e vorba de rupere cu dinți de lup, neînduplecați, dintr-o realitate unde se tăvăleau toate posibilitățile binelui și răului. „Moartea îi linge gura", se spune la un moment dat despre cineva, dar ea e prezentă peste tot, ca un abur de beție într-un beci unde s-au împușcat butoaiele și țintașii s-au înecat și sînt asvîrliți afară pe fereastră de însăși beția din ei. Unul nu poate muri fiindcă a ucis prea mulți oameni, altcineva a decedat de șase ori, de șase a înviat și a șaptea nu mai poate, cimitirul Iolandei e continuarea în trepte a grădinei. Femeia merge noaptea să-l contemple și să-l aștepte acolo pe soțul ei dispărut nevinovat. (În caz c-o fi murit și l-au îngropat în cimitir străin, sigur o să vină să se-ntîlnească cu morți cunoscuți.) Sînt o mie de întîmplări ciudate, realitatea e scoasă din țîțîni, simțurile și percepțiile suferă de-o paralizie crescîndă, delirantă. O înversunare de-a scormoni întîlnești la acest scriitor stăpîn pe chichițele fabricării de spaime, maestru al prozei în care poematicul se adapă din observația realistă și din folclor. Multe probleme sînt atinse într-un fel sau altul, dacă există Dumnezeu, ce e libertatea, despre echitate. Un baroc frumos întîlnești în mai toate bucățile care compun romanul, fiecare putînd fi luată și separat, legăturile făcîndu-se prin Țică Dunărințu, procuror care încearcă să descopere moartea tatălui său, învățătorul Horia Dunărințu, moarte misterioasă, cu mulți ani în urmă. Tehnica e a monologului, de cele mai multe ori. Cartea devine la un moment dat un joc al inteligenței, pe tema adevărului și a vinovăției. Există cîțiva monștri care urmărește și sînt urmăriți cu înversunare. Sînt cînd morți, cînd vii, și vînătoarea e firul cu plumb care atîrnă pe zidăria cărții, ținîndu-i dreaptă construcția. Romanul e admirabil scris. Orice pagină luată la-ntîmplare îți oferă o lectură densă. Căci construcția e în așa fel gîndită și logică și evadare din logică, și vis și realitate, încît să absoarbă ca un burete totul, fapte firești și fapte pitorești, unde D. R. Popescu e neîntrecut. Vorbind de pagini separate, procedez și eu ca acel pictor care mergînd la un confrate exclamă : „Grozav ți-a mai ieșit pata aceea de roșu !", „Ia uite ce mov izbutit". D. R. Popescu are o paletă excelentă și-i ies de minune și tușele sîngerii și cele cenușii (morții în butii de vin) și cele albe (pana de automobil, ca s-o numim așa, cu amnezia temporară) și cele de negru (cele două femei în negru), și cele de portocaliu etc. Iar dacă trecem la tabloul în sine iar avem ce admira : „Vînătoarea regală" e pictură stil Bosch cu zeci de personaje. Într-un sat de lîngă Dunăre o felcerită decretează că satul e sub semnul bacilului rabic, și oameni și cîini încep să turbeze sau se crede că au turbat. Începe vînătoarea de javre, apoi se trece la oi, care sînt jupuite și îngropate. ...Toate acestea sînt văzute de sus, de un copil ce umblă pe picioroange. Avînd posibilitatea să vadă de sus, să asculte din copaci, dintre frunze, descoperă multe... și chiar pe cei care au interesul să mențină starea de tensiune pentru a-și ascunde crime vechi și a comite crime noi. Doar doctorul îndrăgostit de domnișoara moașă nu crede în epidemie. Spune că nici nu există, nici un cîine n-a turbat, au fost căsăpiți de pomană. Drept care se pune la cale vînătoarea lui cu cîini. (Splendid tablou animalier !). E hăituit și înecat în Dunăre, cu cîini cu tot pe el, „ca un alt soi de animal, făcut din capete de cîine și din trupuri de cîine și avînd și un cap de om și mîini și picioare de om". Nuvela aceasta e poate cel mai fascinant lucru care s-a scris în proza românească, în domeniul fantasticului absurd. E cutremurătoare, și ea singură ar face gloria unui mare prozator.

Marin Sorescu

Viață și literatură

Urmare din pag. 1

doială, cum spune un erou tolstoian, e bine să te abții. Siguranța de sine în ignoranță a fost un fenomen pe care l-am trăit, reînvierea lui, chiar cu precauție, ne-ar da un fior în spate. Unei cititoare i se pare că poate opune pe Felix Sima, din **Enigma Otiliei** de G. Călinescu sau pe eroii lui Salinger, creațiilor literaturii noastre contemporane. E bine că i-au plăcut acești eroi. Dar, ca să fiu la fel de hotărît ca această cititoare, trebuie să-i spun că pentru mine, acești eroi au astăzi o semnificație limitată din punctul de vedere al unei confruntări cu problematica zilelor noastre. Felix Sima e un adolescent fără complexitate, care nu înțelege nimic din „enigma" Otiliei, enigmă care nu ne spune mare lucru despre eternul feminin, decît că această fată a preferat lui Felix, un bătrîn, pe Pascalopol, bătrîn cu care dumnezeu știe ce viață a dus (în subiect autorul ne sugerează că n-a trăit să zicem o iubire senzațională) iar destinul său ulterior nu ne desvăluie nimic care să facă pe un economist de la șantierul naval din Brăila să regrete că scriitorii români contemporani n-au scris ceva asemănător în intensitate și interes. Valoarea cărții e în altă parte, după cum bine se știe, și anume în descripția familiei Giurgiuveanu, a ambianței respective și în portretul de neuitat al lui Stănică Rațiu. Cît despre originalitatea eroilor lui Salinger, știe cititoarea despre ce vorbește ? Ni-i dă ca model ? Băieți înspăimîntați de povestirile unui șofer înșelat în dragoste ? Nu e rău ! Șocați de război care se comportă anormal ? Bine ! Dar adolescenți care fug de-acasă și descoperă un oraș tentacular cu tîrfe și pederaști ? Unde a văzut la noi cititoarea noastră de la șantierul naval Brăila astfel de eroi „originali" ? „Nu întotdeauna ne simțim în paginile romanelor tot atît de bine ca pe șantier", scrie mai departe cititoarea noastră, în numărul trecut al „României literare", sugerind iarăși că în paginile romanelor ar trebui să se simtă la fel de bine ca pe șantier. Vă simțiți atît de bine acolo, stimată cititoare ? Totul e în regulă acolo ? Produceți atît de bine încît doar literatura vă supără ? La ce vă mai trebuie literatura ? Nu știți că literatura (adică o formă a cunoașterii) e, între altele, și o compensare ? O aspirație ? Un vis ? Aveți nevoie de vis ? N-aveți, și eu vă cred. Atunci lăsați literatura pentru cei care își regăsesc în ea un ideal estetic pe care omul îl caută fie ca o oglindă în care să ne vedem adevăratul chip, fie o aspirație spre intemporal, adică spre o idee că activitatea noastră nu e efemeră și că nu vom pieri odată cu ciclul nostru biologic. Dacă sînteți cititoare care vreți să apăreți în presă trebuie să știți că idealul estetic stă la baza materialismului dialectic și istoric, că noi trebuie să avem grijă dacă apare un nou Rafael, să-l ajutăm să se exprime, dar așa cum ne vede el pe noi, de aceea e Rafael, și nu cum ne-ar plăcea nouă să fim văzuți. Cum ne va vedea el ? Aici e misterul ! Vreți să-l contemplați ? Nu va fi ceea ce credeți. Să avem curajul să-l lăsăm să ne vadă. Îndrăznelii lui îi putem opune îndrăzneala noastră. Ne va vedea lași, strîmbi, ipocriți, leneși, risipitori, neglijenți, extrovertiți ? Mîndri, onești, răbdători, îndelung răbdători, filosofi, muncitori, trudind cu sudoarea frunții să ne creștem și să ne educăm copiii ? Da, poate ! Vom protesta sau vom fi entuziasmați, vom fi cuprinși de îndoieli, sentimentele noastre vor fi contrariate sau dimpotrivă, potolite ; dar niciodată nu va trebui să aruncăm cu pietre în artistul nostru și nu-i vom opune fericirea noastră, care e o cucerire și colectivă, dar și individuală (fiindcă individual vom muri) și nu-l vom învinui pe el că nu ne-a arătat această fericire în văzul lumii. La ce bun ? Fericirea nu vă aparține ? Vreți s-o strigați pe acoperiș ? În clipa aceea v-a zburat din inimă ! Nu cereți ca artistul să fie o trompetă stupidă și asurzitoare. Altfel el nu va exista și atunci șansa noastră de a ne autodepăși va dispărea odată cu noi.

Literatura de evocare

Urmare din pag. 1

tuoase cantitativ, între care prevalează cele ce ridică respectarea adevărului istoric la rangul de normă și crez. Iar consultarea integrală a acestei bibliografii nu poate impune decît o singură concluzie : finalitatea războiului prin care România și-a redobîndit, după secole, independența de stat a fost rezultatul unui act de eroism colectiv. Totuși, este simptomatic faptul că, din punct de vedere publicistic, acest adevăr este mai mult enunțat decît demonstrat.

Afirmația noastră, desigur, se vrea o reacție la adresa acelor articole ocazional comemorative, care se obstinează în a vehicula numai cîteva nume, acreditate mai mult de o îndelungată tradiție publicistică decît de realitatea strictă a cîmpului de luptă. Dar să recurgem la exemple : „La 30 august 1877, după luarea prinzului, dorobanții au pornit la atac. În frunte se afla maiorul Șonțu" — citim într-un articol. Sau, în altul : „Maiorul Șonțu s-a avîntat din nou primul". În alte împrejurări, locul maiorului Șonțu îl ia căpitanul Valter Mărăcineanu, dar cuvintele care-i descriu sacrificiul rămîn tot atît de tocite prin abuz. Și nu vrem să fim greșit înțeleși. Pilda de eroism a maiorului Șonțu din regimentul 10 dorobanți, ca și cea a căpitanului Valter Mărăcineanu, într-adevăr, a fost înălțătoare, dar sîngele acestor bravi ofițeri nu a fost mai albastru decît al sergentului Radu Ion din Almăjul Doljului, decît al caporalului Constantin Iacobescu din Ploștina Mehedinților sau decît al soldatului Gh. Zamfir din Frumușeii Gorjului.

În plus, documentul de epocă, atunci cînd este cercetat, ne comunică lapidar : „Regimentul al 10-lea a intrat în luptă cu un efectiv de 3 ofițeri superiori și 17 ofițeri inferiori, iar trupa în număr de 1 070 de oameni de toate gradele. Din cele cinci companii care aveau un efectiv de 650 oameni, la apelul ce li s-a făcut, s-au găsit întorși pînă seara 320 oameni". Și numele celor ce nu s-au mai întors pot fi găsite, pînă la unul, în **Tabelul nominal al ostașilor români morți pe cîmpul de luptă și dispăruți în Războiul pentru independența țării din 1877—1878**, una dintre cele mai îndoliate cărți ale neamului românesc.

Eroii de la 1877 nu s-au numărat pe degete, ci cu miile, din toate județele de atunci ale țării, numele lor le găsim consemnate în documente care se află la îndemîna tuturor, dar numai un plus de dăruire și efort le poate reda tiparului, restituindu-le, în același timp, conștiinței contemporanilor noștri. Ceea ce implică și renunțarea la practica de a împrumuta substanța unui articol dintr-un alt articol, la infinit. Reconstituirea literară a evenimentelor, realizată exclusiv pe baza documentelor de epocă și mai puțin pe baza unui bagaj de fraze consacrate de tradiția publiciștilor de ocazie, rămîne, astfel, un deziderat. Ea este datoare să readucă în primul plan al atenției noastre nu ceea ce este clișeu, ci ceea ce este viu într-un eveniment, nu o convenție înghețată, monocoloră, ci un peisaj în mișcare, în care lumina și umbra, tonurile și semitonurile concură la a ne restitui imaginea unei lupte în adevărul căreia au crezut generațiile din ultima sută de ani.

Dar lista locurilor comune de genul celui enunțat, depistabile în publicistică, poate fi continuată. Recent, am citit într-o revistă o frază care, aparent, nu ar trebui să ne solicite critic : „În ziua căderii Plevnei, fiecare ostaș și fiecare ofițer, fiecare unitate și subunitate se străduiau să pătrundă primele în orașul asediat". Considerăm însă că autorul în cauză, cu bune intenții, desigur, s-a lăsat furat de condei. Pentru că ceea ce spune el nu este adevărat, chiar dacă elanul care i-a hrănit afirmația nu poate fi pus sub semnul îndoielii. Adevărul este altul : în Plevna urma să intre prima dată unitatea căreia i-a fost încredințată această misiune, regimentul 6 linie, mai precis companiile 1 și 3 din acest regiment, sub comanda locotenent-colonelului Algiu ; iar toate celelalte unități și subunități care au participat la bătălie au executat cu strictețe și devotament misiunile ce le-au fost acordate. Astfel a căzut Plevna și a fost meritul statului-major al armatei române că a știut să încredințeze fiecărui ostaș și fiecărei unități militare misiunea potrivită, coordonîndu-le impecabil acțiunea în condițiile aspre ale campaniei, în spațiile ample și accidentate care făceau comunicațiile dificile. A fost o acțiune condusă și executată ireproșabil din punct de vedere militar și, pentru cine a cercetat documentele, este limpede că cele două companii ale regimentului 6 linie nu ar fi putut pătrunde primele în Plevna fără sacrificiul brigăzii Sachelarie, care a asaltat fortificațiile de la Opanez.

Și ne oprim aici cu exemplele. De fapt, ceea ce vrem să spunem este că orice act de eroism care a rămas în istorie a fost un act lucid și noi sîntem datori să-l abordăm literar cu o luciditate pe măsură.

Gheorghe Ivancenvo : „Toamna"

Aurel Baranga

Crepuscul

Acum, c-am înțeles ce mă așteaptă,
Mă simt contemporan cu Fenicienii,
Cu Sciții bărbari și cu Sumerienii,
Cu Cel ce rătăcea la Marea Moartă.

Am vrut să vînd prin porturi mirodenii,
Corabia mea lovită e deșartă,
O vîslă mi-a rămas care mă poartă,
Prin noaptea de căinți și de vedenii.

Să-ngenunchiez în mijlocul furtunii ?
Cu ura lor m-ar lapida străbunii,
Și toți ai mei, Oștenii, Împărații.

Pîndesc să treacă fața rea a Lunii,
Zeiței Perfidiei mă închin cu grații,
Și ies la pradă, mîine, cu piratii.

FRAGMENTE CRITICE

Tineri romancieri

Fratele nostru Emanuel de Petre Anghel este un eseu romanesc sau, în fine, un roman analitic care părăsește deș terenul faptelor pentru a medita în libertate o idee de regulă morală cum este aceea de culpabilitate. Toate personajele cărții poartă o vină sau sînt suspectate de a fi comis, cu voință sau din inconștiență, ceva ce provoacă tragedia a două familii și împiedică, după ce tragedia se consumă, pe cei care rămîn să trăiască liniștiți. După o sugestie răspîndită în romanul modern, prozatorul introduce, după ce toate personajele sînt culpabilizate, un alt rînd de suspiciuni, de data aceasta asupra suspiciunii inițiale. Va să zică, *vina* dar și îndoiala ce crește în umbra ei și face ca totul să devină nesigur, deformat, faptele simple și clare să plutească în apa tulbure a neliniștii. Un sculptor, Pascu, trimite logodnicei sale, care trece printr-un moment de înstrăinare, un număr de aproximativ 25 de scrisori menite să elucideze niște întîmplări vechi și din ce în ce mai greu de pătruns pe măsură ce timpul trece. Timpul nu liniștește spiritele și nu șterge urmele, timpul adîncește și amplifică, erorile cresc odată cu individii și acaparează, la un moment dat, viața lor interioară. Copil fiind, Pascu a avut un prieten, învățătorul Emanuel, care a murit în circumstanțe neclare sau doar pentru copil neclare. În același timp moare, în condiții tot atît de nebuloase, și mama copilului. Al doilea traumatism: la o lună de zile tatăl, numit de aici înainte Bătrînul, se însoară cu văduva învățătorului, Tamara. În mintea tenebroasă a copilului încolțește ideea unei complicități shakespeariene. Coincidența celor două morți este stranie, însoțirea rapidă a Bătrînului cu Tamara vine să întărească bănuiala care nu va părăsi pe Pascu nici acum, cînd este om matur, sculptor reputat. Dovadă confesiunile pe care le face logodnicei sale. Acest plan încărcat de fapte misterioase este însă părăsit pentru altul unde numărul suspiciunilor este și mai mare. Destinul acestui sculptor raisonneur este să fabrice neîncetat ipoteze și să semene neliniștea. Spirit justițiabil, dorință patologică de a culpabiliza ? Sculptorul Pascu poartă el însuși din copilărie o vină, iubirea lui pentru bunul Emanuel pornește de la eroarea nedivulgată. Judecătorul este cu alte cuvinte el însuși un vinovat sau crede că este, ceea ce, în plan moral, înseamnă același lucru. Cunoscînd în împrejurări dramatice o fată (un accident de mașină), el își asumă drama fetei și o adîncește legînd firele unor întîmplări vechi și dureroase. Atinse, firele provoacă scînteia ce va face să se cutremure, în lanț, un număr din ce în ce mai mare de susceptibilități. Tatăl fetei, profesorul Pătrașcu, murise într-un accident de mașină. Accident sau crimă premeditată ? Mama, Maria Pătrașcu, avusese într-o vacanță o idilă cu inginerul Vladu și plină de remușcări, mărturisește totul soțului. Soțul o iartă, viața în familie revine la normal, apoi după un an Vladu apare în preajma lui Pătrașcu și bea cu el în seara accidentului. După moartea profesorului, inginerul ia în căsătorie pe Maria Pătrașcu fapt ce provoacă împotrivirea altui tînăr, Radu, care trăiește, s-ar părea, un complex tipic freudian. Radu, ca și sculptorul Pascu, crede că inginerul Vladu este vinovat de moartea profesorului Pătrașcu și, după un lung șir de dovezi ce nu dovedesc, în fond, nimic, vine deznodămîntul care complică prin imprecizia lui și mai mult bobina acestor încurcate ipoteze. Inginerul Vladu moare în urma unei explozii provocate de gazul pe care l-a lăsat (sau l-a uitat) deschis neimblînzitul, suspiciosul Radu. Neglijență sau crimă ? Iată ce personajul care își asumă rolul să judece aceste coincidențe tulburi nu știe să spună. Cartea sfîrșește cum începuse : confesiunea pe care sculptorul Pascu o promite s-a consumat între timp fără ca ea să lămurească ceva, bulgărele de întrebări va continua să se rostogolească, sentimentul vinei va crește într-o înlănțuire alarmantă...

Există, aici negreșit destulă substanță pentru un roman analitic ; a căuta o explicație a fatalității și o justificare rațională a unui fapt irațional, ca moartea, reprezintă o idee fecundă pentru literatură. Proza adevărată fese, evident, din consecințele acestui proces, căci dacă spiritul detectivistic nu poate ajunge pînă la capăt, el poate provoca (așa cum se petrece în *Fratele nostru Emanuel*) un număr de drame morale pline de semnificații. Ideea cărții lui Petre Anghel, formulată în final, este că „orice moarte trebuie să ne pună pe gînduri", altfel zis la originea fatalității stă, adesea, o eroare umană. Văzînd desfășurarea analizei, am fi înclinați să descoperim tema romanului în altă parte și anume în voința de justiție care provoacă, prin fanatism, un lanț de injustiții grave. Voind să elucideze sensul unor întîmplări tragice (moartea bunului Emanuel, a mamei, a lui Pătrașcu) sculptorul Pascu produce fără să vrea tragedii noi. Neîncrederea lui este maladivă, imaginația sa fabrică ipoteze care devin la rîndul lor vinovate. Dezvoltînd această sugestie, romanul ar fi căpătat o mai mare profunzime și ar fi dat faptelor epice un sens mai clar. Fără a fi, în întregime împlinit estetic, cu multe sugestii bune părăsite în chip nejustificat (aceea, de pildă, a ceasornicarului predicator care duce pe munte *mioarele* înspăimîntate de venirea apocalipsului!), *Fratele nostru Emanuel* — o parabolă, în fond, modernă a mitului lui Cain și Abel — dovedește că Petre Anghel are capacitatea analitică și posibilitatea de invenție epică pe care le așteptăm confirmate și îmbogățite de scrierile lui ulterioare.

Eugen Simion

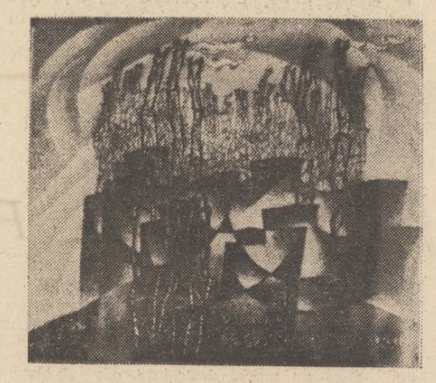

Gheorghe Ivancenco : „Vase pe Dunăre"

intîmplări cu scriitori

Necunoscutul de pe plajă [I]

● Imaginați-vă : vară, soare, cald, plajă aurie, marea în contrast, pescărușii năbădăioși planînd peste mulțimea bronzată.

Scriitorii sînt la mare. Nu toți, o singură serie. De-a valma poeți și critici, prozatori și dramaturgi, traducători și istorici literari, membri definitivi sau membri stagiari ai Uniunii, fără deosebire de sex și alte preconcepții.

Sînt la mare, se simt excelent, se salută între ei (nu toți), își zîmbesc amical (nu toți), se birfesc copios (toți), dar în general, atmosfera e vivantă și destinsă. E bine să fii scriitor la mare. Te dezbraci în costumul de rigoare, cobori pe plajă, te amesteci în mulțimea de trupuri bronzate, nu te cunoaște nimeni cine ești, nu tu admiratori, nu tu doritori de autografe, nu tu debutante nedebutate. În general, scriitorii sînt recunoscuți numai îmbrăcați. Dezbrăcați, personalitatea lor scade substanțial. Literații intră în masa anonimă și cald armonioasă a **litoranților.**

Pe aceste ultime argumente se bizuia și EMIL MANU, critic, poet, eseist, doctor în filologie, cercetător principal la Institutul „G. Călinescu", membru definitiv al Uniunii Scriitorilor, ce mai încoace-incolo, om serios, figură cunoscută, fire simpatică.

Pe aceste argumente se bizuia în clipa în care dădea să intre în azuria mare, în apa ei moale și mătăsoasă, nu prea departe, nu chiar în larg, pînă la marcajul pe care-l știm. Inventase proverbul „în solitudinea marină să-mi recapăt forțele pierdute" și, cu el pe buze, vru să se năpustească spre întinderi. Vru, am zis, fiindcă o voce radioasă, o voce plină, explodă în spatele său și o mînă de om hotărît îi atinse proaspetele arsuri oblojite cu „Nivea lux agitați înainte de întrebuințare".

— Să trăiți, tovarășe ministru !

Se întoarse și constată cu uimire că este într-adevăr un om de statură sub mijlocie. În fața lui se afla un tip surizător și hotărît, un fel de frate geamăn cu Mircea Sîntimbreanu, care era decis să-l strîngă în brațe dacă lipsa vesmintelor nu i-ar fi stîrnit pudoarea.

Îl privi năucit încercînd să spere că nu e vreunul dintre poeții din provincie „necunoscuți la față" pe care-i criticase în revista „Săptămîna".

Nu, nu era ! Provincialii sînt agresivi în timpul liber și, în clipa aceea, bălatul de la salvamar (vorba șlagărului ce se va scrie) era departe...

— Tovarășe ministru știți că merge motocompresorul de la punctul E-4 subteran stinga ? L-au reparat băieții. Știți cine i-a venit de hac ? Maistrul Țițină... Țițină ăla care v-a condus în secția filtrare... Ce faceți, tovarășe ministru ?

Reprezentantele sexului slab sărîră de sub umbrelă încercînd să ghicească cui i se adresează apelativul. Toate și-l imaginară în postura amintită pe zdrahon. Oftară, dădură apreciativ din cap și se retraseră în lenea inițială.

— Nu sînt ministru, mă confundați... încercă slab Emil Manu cu voce pioasă ca și cum ar fi spus stihuri din Dosoftei.

— Așa e ! Stt ! Gata, am înțeles. Vreți să treceți necunoscut. Dar cu mine nu vă merge. Eh ! ce masă tovărășească am tras...

— V-am spus că e o confuzie și „n-am tras nici o masă".

— M-am exprimat greșit. Nu masă, o gustare de acomodare, acolo...

Și cum plaja nu e pustie, și cum scriitorii aud destul de bine și cum acolo se afla și umoristul Vasile Băran, prinde din zbor situația și... plonjează.

Mircea Micu

(Continuare în numărul viitor)

atelier literar

poșta redacției

N. MANIU : Sînt vizibile din nou semnele bune pe care le-am mai observat și altădată. Dar nu pare să fie vorba de un progres — stîngăciile, aproximațiile de gust, locurile comune, etc. abundă și acum, alterînd sau chiar desfigurînd, uneori, pagini de bună ținută și de certe promisiuni [de p. : „copacul... cu rădăcinile în sîngele străbunilor mei" ; „iarba doinește în pulpile (sic !) de cerbi" (? !) ; „în templu de semințe îmi înalț ființa" (? !), etc.]. Altminteri, cum spuneam, aproape în fiecare pagină e-xistă motive de speranță (și mai ales în „Corolă", „Țară doinind", „Ascult cum bate").

MIHAELA C. : Încă nu e ce trebuie, dar în cîteva piese („Hoinăreală", „Regret", „Gînd") sînt unele indicii îmbucurătoare.

HALMYRIS : Alături de versificări cuminți, oneste, și cîteva lucruri mai însuflețite și mai profunde : „Mă scufund", „Mustangii", „Simburele", „Pămînt românesc".

TINCU VALENTIN, GEORGESCU LIVIU : N-am putut descifra decît parțial scrisul dv. Reveniți cu texte dactilografiate.

BANCIU BG. : Sînt lucruri de început, în care, pe lîngă lipsa de experiență, par să existe și unele ecouri lirice. Să vedem ce mai urmează.

PULBERE PETRICĂ : V-am mai spus, destul de „deschis", și pînă acum : n-are rost să continuați ; înainte de orice, trebuie să vă ocupați de școală, pentru a ieși din subsolurile întunecoase ale analfabetismului (dv. scrieți încă, deși aveți în față titlul, tipărit cu litere mari, al rubricii noastre, **atît**, ca să nu mai citățm și alte „perle").

LEOANA : E un amestec ciudat în manuscrisele dv. : pagini de observație fină, de subtilitate și îndeminare narativă (mai ales în „Tinca"), alături de „duioșii" lacrimogene și floricele de stil (unele cam boacăne, ca, de pildă, „se împletise cu **soarta destinului său**" ?!) culese parcă din epistolierul unei coafeze romantioase. „Tinca" începe bine, apoi urmează niște salturi, și lucrurile se împotmolesc în roz-bonbonul pomenitului epistolier. Ca și „Două cărări", de altfel, care rămîne de la început în acest cadru (hibridizat cu niței „absurd", cum cere moda). E de văzut dacă, în viitoarele manuscrise, semnele bune vor deveni precumpănitoare. Ar fi păcat să nu fie așa.

VAL V. : Ne mihnește, desigur, vestea pe care ne-o scrieți. Dar nu ne mirăm, e poate chiar în firea lucrurilor... Continuăm să credem, însă, că nu vă veți da bătut și vă dorim succes.

I. ȘT. : Și totuși sînt și cîteva lucruri demne de luat în seamă : „Orașul" (1, 2), „Singurătatea", „Vino".

POPESCU-POPEȘTI : Nu sînt nici acum semne de talent, ci mai de grabă de incultură și agramatism (din păcate !).

A. T. FURNEA : Se părea că trebuie să ne așteptăm și la alte rezultate (mai ample și mai profunde, mai pline de freamăt) decît aceste scurte ciocniri de vorbe, mai mult sau mai puțin spirituale și revelatoare, mergînd uneori spre anecdoticul ușor, spre calambur și paradox periferic, ori chiar spre banalitate. Ceva mai bine, în „Păstrați ascunși", „Răspuns la încă o problemă", „Plastic", „Și-ai fost", „Motiv". Dar trebuie să ridicați pînzele cu mai mult curaj, înainte de a eșua în mîlul manierismului.

ROGOJINARU GH. : Versificări îndeminatice, vioaie, ajungînd uneori la un freamăt poetic real (mai cu seamă în „Octombrie", „Trec berzele".) Să vedem ce mai urmează.

VIOREL ANDREESCU : Unele accente și imagini care tind să devină convingătoare, pe măsură ce siguranța și mlădierea condeiului vor spori, iar sovăielile (și ecourile primelor lecturi școlare) vor diminua. Ceva mai bine în „Eroi", „Atunci, întîia oară".

DAN OROS : Nu s-ar putea spune că lipsesc unele semne bune, deocamdată nu destul de edificatoare (mai ales în „Poem", „Poate"). Dar față de seriozitatea problemelor pe care vi le puneți și a întrebării pe care ne-o adresați, e înțelept să nu ne grăbim a trage o concluzie. Vom vedea, din plicurile următoare, în ce măsură opțiunile dv. sînt justificate.

CONST. CHIRIAC : Nu ne putem face o părere (întemeiată) din scurtul episod (parțial indescifrabil) pe care ni-l trimiteți. E cert, însă, că — în comparație cu scrisoarea, atît de judicioasă și sensibilă — „Petale" aparține unei perioade de mult depășite. Reveniți (dar apelați la o mașină de scris).

Cămară Maria, Aurel Nechifor, Chițac Elena, Anca Aurelia, S. Dejalomița, N. Gh. A. Leca, A. V. Mihăileanu, Scrutător, Ileana Taraș, Ovidiu Rubin : Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

Corolă pentru un crez

Nu poți prin tine însuți mai singură să crești
Cu visul prelung în afară,
Cu cerul rănit lîngă tîmplă să stai
Fără a-i simți adînca povară.
Nu poți să uiți de lumini și de tot,
Rotund închis în tine, în simburele copt,
Atins de-o „boală sacră", „de-un prea ales destin"
La umbră de cuvinte.
Nu poți să străbați același drum închis,
Aceeași noapte calmă, netulburată-n vis.
Uitînd de timp și oameni, de ritmicul lor mers.
Nu poți cu ochii-nchiși să treci prin lume,
Cu palidul profil și tremuratul nume.
Ci descoperă-ți pieptul și vei lumina
Pădurile și noaptea cu inima ta.

NASTASIA MANIU

Cită vreme

Cită vreme o să-mi mai pot fi hrană
nu mă interesează ; o flacără
care nu se cruță nu-și pune o astfel
de întrebare, tinguiala e a
ultimului dintre oameni a aceluia
ce zilnic cu înfrigurare sufletul
își măsoară pe cînd ceilalți
își văd de-ale vieții fără a băga de seamă
că trag după ei cîte un pogon de zăpadă.

MIHAI CRAIESCU

Dorobanții

Zadarnic mai așteptați dorobanții ;
în agora umbrele lor
nu se vor arăta niciodată,
E moartă speranța
întoarcerii lor —
istoria-i crește-n pămîntul
străin,
umbre prelungi peste stînci colțuroase :
Nu se vor vedea nici în noaptea aceasta,
nici mîine,
nici cînd singurătatea va fi
dezvelită de-un stol de păsări
venind din direcția
din care trebuiau să apară
demult trupurile lor ostenite
de victorie.

GELLU DORIAN

Cine va fi...

Dar cine va fi ocolul meu
dacă nu o piatră de rîu
dar cine-mi va fi rudă și plîns
cînd eu doar chemare mă știu.

Fără crispare venind sub cetăți
învelită-ntr-o lavă suavă
nevindută-n războaie și străină de preț
inocentă iubirea mea gravă.

Cine-mi va da răspunsuri firești
dezgropînd din adînci zăcăminte
din cuvinte-totem și cuvinte obștești
trupul meu de soră fierbinte.

CĂTĂLINA ROMAN

Dan Cioca : „Amintirile iubirii"

Păstrați ascunși

Pe unde veți umbla,
sătui ori flămînzi,
veseli sau triști,
bolnavi, sănătoși,
optimiști, pesimiști,
păstrați ascunși în buzunare
(și nu v-atingeți
niciodată de ei)
atîția bani
cît să v-ajungă
să vă puteți întoarce
la părinți.

AUREL TRAIAN FURNEA

Anotimp

Vine o vreme cînd lumina se face tot mai mică,
drumul se-ngustează și o frică
intră în gînduri. O mare singurătate
pune stăpînire pe toate.

Nici un îndemn
nu ne mai face înainte semn,
pomii se-ndoaie, se fring,
aripile se string,
noaptea, pe la fîntini, pe la porți,
ca un viscol rece și alb
s-adună sufletele celor morți,
din cerul-livadă
luna stă să cadă,
apele, bolnave de dor,
se-ntorc în izvor,
în codrul inform
păsările dorm...
și dorm... și dorm...

De dincolo de toamne și brume,
de dincolo de lume,
cineva mă strigă pe nume.

...mă strigă pe nume...

EMIL GAVRILIU

Nici fărîmă

Flăcările-acestea
roșii, galbene, albastre,
vii ascuțișuri,
nu și-au trecut viața
în zadar.

Purtau pe buze, străbunii,
cuvinte de iubire pentru țară,
sărutîndu-și glia
rănită de copite vrăjmașe.

Înfășurați în trei culorile noastre,
în mantia lor de soare,
strănepoți ai marilor înaintași,
iată-ne urmîndu-le pilda,
cuvinte de iubire nemărginită
pentru neam și țară,
lăsînd moștenire fiilor noștri.

Străbuni ai patriei de mîine, știm
că vechile izvoare ne-au rămas
de-atunci, dintotdeauna, adînci,
și fără-ntoarcere încît,
din ce-i al nostru, nici fărîmă,
n-am putea rupe de noi, decît
înșine, cu toții, de-am pieri.

LILIANA POPESCU

O exigență conștiință artistică

Urmare din pag. 1

un unghi de vedere, de o atitudine morală și reflexivă comună aproape tuturor eroilor săi : neacceptarea dezumanizării și morții irațională provocate de război ca un dat natural, ca o fatalitate a omenirii. Desigur că acest mod de a vedea lumea, de a înțelege și a acționa implică diferite și nuanțate trepte de conștientizare, de la răzvrătirea soldatului țăran condamnat la moarte, care fuge cu stîlpul legat în spinare urmărit de gloanțele comandantului plutonului de execuție, pînă la sacrificiul eroic al sublocotenentului comunist care, trecînd Tisa și ajungînd în liniile hitleriste, cere trupelor sale să-l bombardeze pentru a distruge artileria dușmană. De la întrebările, într-o scenă simbolică, a unor soldați sacrificați inutil de ambițiile deșarte de glorie ale unui maior incapabil și cinic („**Și-acum întreabă-te, pentru mine și pentru ceilalți, în numele conștiinței tale noi. De ce a trebuit să murim cum am murit ?**") pînă la răzbunarea Alexandrei, soția unuia din cei căzuți, cu tenacitatea unei Moira antice. Tema romanului se axează astfel pe o idee, ce se întrupează în șapte întîmplări, în șapte ipoteze (probabil există o intenție simbolică în alegerea numărului șapte, cifra care deschide și închide definitiv un cerc al experiențelor), aceea a supraviețuirii și afirmării umanității, a principiului moral și etic indiferent de împrejurare, de bolgia ce te amenință. Romanul se constituie deci ca o meditație, ca o dezbatere polemică asupra condiției umane.

Autorul caută de fiecare dată sensul acțiunii, răspunderea morală a actului : „**Prea multe încercăm să justificăm în numele războiului, e consolarea cea mai ieftină. Așa chiar și tragedia de aici o putem justifica ușor. Dați-mi un panaceu moral, și vă ucid cîți oameni vreți ! Dumneata poate nu știi dar în sinea mea, după fiecare luptă, din răspunderea pentru cei căzuți, ce se cuvine factorilor respectivi, de la caporal pînă la șeful de stat major, eu îmi iau partea mea de răspundere .Tocmai fiindcă lupta a fost dreaptă și ordonată de răspundere. Tocmai fiindcă lupta a fost dreaptă și ordonată de mine, dar aici s-a săvîrșit o crimă peste capul meu și împotriva ordinelor mele. Răspunzător, unul singur, maiorul dumitale. Panaceul lui moral — războiul !**" Un alt mod de a fi al personajelor lui Laurențiu Fulga, un alt mod de a-și păstra și afirma umanitatea este erosul ca spațiu purificator, ca posibilitate de salvare a binelui și frumosului în fața violenței și absurdului. Chiar titlul romanului avertizează asupra acestei dualități. De o parte, infernul, metaforă a războiului, a instinctelor primare dezlănțuite, de cealaltă parte, Alexandra, simbol al eternului feminin în înfățișările sale de inocență sau păcat, de celest sau telluric, de ideal sau senzualitate, însă de fiecare dată vis de fericire și speranță. De o parte haosul și labirintul, de cealaltă cosmosul și lumina. Imaginea labirintului gata să absoarbă individul, să-i anihileze personalitatea revine, direct sau estompat, nu de puține ori în paginile cărții : „**Continuă să plouă, rece și monoton. Străzile sînt înguste, sucite și răsucite ca-n țesătura unui labirint. Pașii, grei pe asfalt, trezesc ecouri sumbre printre zidurile unite ale acestei lumi. E o tăcere prea adîncă, peste case și oameni, ca de oraș condamnat, înecat de o ploaie fără sfîrșire, într-o noapte eternă. Pînă și galopul surd al unui călăreț, undeva foarte departe, parcă vine din vis și se pierde în ireal**". Sau, în altă parte : „**Sucita și răsucita mea rătăcire, însă pe căile acestui labirint care-i mai degrabă labirintul din mine, nu s-a terminat**". Dragostea este însă firul Ariadnei care poate duce la ieșirea din labirintul morții. Aparițiile Alexandrei — care se produc mai ales prin evocare, prin suscitarea memoriei afective și poetice decît în mod direct — dau substanță existenței, trezesc în eroi setea și dorul de viață în virtutea unui sens elevat : „**Cred în tine ! Numai faptul că există, și am avut fericirea să te cunosc, dă vieții mele o rațiune absolută. Singura de care aveam nevoie aici, singura pe care o socotesc de un an după război. Nu te teme, n-am să te-nșel. După cum nu te-au înșelat nici ceilalți, care te-au cunoscut înaintea mea și care te-au iubit pînă la ultima lor suflare de viață...**"

În creația lui Laurențiu Fulga, dragostea este investită cu o accepție platoniciană : unirea celor doi sub semnul esențializării și spiritualizării. Întîlnirea se realizează însă mai mult ipotetic, în planul imaginarului. Sînt pagini de un lirism tulburător, de tragică și în același timp senină comuniune în fața destinului implacabil. Dar fie și ca aspirație sau reevocare, erosul aduce cu sine ieșirea din contingent, depășirea condiției umilitoare pe care războiul o impune ființei umane. Este demn de relevat că autorul a reușit o perfectă simbioză între accentul existențialist al viziunii, (amintind spre exemplu, luciditatea extremă din **Zidul** lui J. P. Sartre) și concepția aproape magică asupra iubirii, caracteristică literaturii romantice. **„Alexandra și infernul"** este, în pofida unei anume lipse de detașare în tratarea subiectului, unul dintre importantele romane românești, avînd drept centru de meditație realitatea tragică a războiului.

Dan Cioca : „Strigătul păsării"

Poezia și lumea ei

Urmare din pag. 1

necesară. Dar prea puțin ne mai gîndim azi că nu curentele au făcut literatura ci sufletul înaripat al poetului, trecerea în înaltele lumi de care vorbeam. Dacă Hölderlin visează și vede o lume înaltă pe care o așterne fără preget pe hîrtie, Trakl umblă prin păduri, pe care le vedem și noi, dar sub scoarța copacilor aude cîntecul pe care nu-l putem auzi. Nu ar fi fost lucru de mirare dacă acești doi mari poeți pe care istoria literară îi încadrează în curente diferite, ar fi fost așezați alături, în același capitol, ba chiar văd o carte despre poezie făcută în acest fel, în care să nu existe curente, mișcări ci doar poeți.

Dacă muzica, prin natura ei are privilegiul de a se alcătui ea însăși, prin curgerea sunetelor, într-un univers, sunetul fiind un dat independent, pentru poet, chinul începe de la, să-i spunem, instrumentul poeziei : cuvîntul. Cuvinte pe care le rostim zi de zi, așezate într-o anume ordine nasc poezia. Nu e ciudat ? Se creează cu ajutorul aceluiași cuvînt folosit zilnic o lume nouă ce ni se pare stranie, uneori nefirească.

Am citit nu de mult, cu mihnire, în cartea unui muzicolog foarte cunoscut, (George Bălan „Mică filozofie a muzicii" Ed. Eminescu 1974, cap. „Devenit patimă, consumul de muzică slăbește sufletul") o dureroasă afirmație : anume că cei ce ascultă cu pasiune muzica evadează din realitate și că acest gen de evadare seamănă cu drogarea sau beția, ba, mai mult, că această evadare este de fapt beție sau drogare spirituală. Nu exagerez cu nimic, cele spuse sînt cuvintele autorului. Oare această acuzare gravă nu înseamnă tocmai acuzarea tuturor artelor ? Da, tocmai de lumea creată de arte, de frumusețea acestei lumi e vorba. Întregul mister și toată puterea ce o au artele asupra noastră au fost grav acuzate. E ca și cum ai despuia copacii de ramuri și frunze păstrîndu-le numai trunchiul fiindcă ocupă mai puțin loc, e ca și cum n-am mai sădi niciodată flori fiindcă tot se ofilesc, e ca și cum l-am lovi pe Eminescu însuși pentru vraja, da, vraja versului său nemuritor.

Poetul iubește lumea. Pentru el, lumea cu tot ce are ea nu înseamnă numai un loc unde se poate locui ci și o mare de taine pe care abia începem să le deslușim. De aceea, să nu cerem poetului să facă din poezie fotografie. Marea poezie extrage esențe și dă hrană sufletului, însuflețește obiectele și înfrumusețează ființa. Cît despre lumea lui, ea va fi și a noastră dacă vom înțelege că de la firul de iarbă care se aude crescînd, de la nourii care prind forme de ființe vii și de la izvorul, care într-adevăr, murmură, pînă la tainele reginelor stele, pînă la viața noastră, poezia umple lumea cu vraja ei, făcînd frumosul și mai frumos și înălțimile și mai înalte.

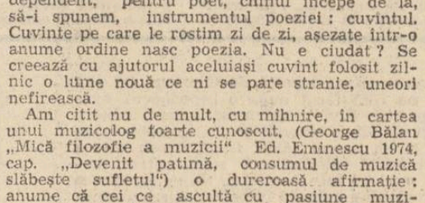

Dan Cioca : „Toamna"

Metamorfozele literaturii

Urmare din pag. a 8-a

ales, romanelor polițiste). Chiar dacă posteritatea ar trebui într-o zi să opteze, ea n-ar reține povestea lui Fabrice sau a lui Julien, ea ar reține **Mînăstirea din Parma** și **Roșu și negru.** Nu povestea prințului Andrei ci **Război și pace.** Prin care Tolstoi e Tolstoi, prin care Stendhal e Stendhal...

S-au făcut mai multe filme după **Doamna Bovary.** Talentul lui Jean Renoir nu face să piară distanța care separă un roman de o adaptare filmată. Dar această distanță nu e mai puțin mare, nici, poate, mai puțin specifică, între acest roman și intențiile lui Flaubert (...). Nu există **Doamna Bovary, Educația sentimentală,** concepute de Flaubert, executate de el ca niște scaune, scaune pentru eternitate. Metamorfoza, care imperechează cele două romane devenite filme, va face de asemenea din **Educația sentimentală** sora geamănă a **Doamnei Bovary.** Dar în locul publicului care-i confruntă pe Flaubert și Feydeau, scriitorii sînt lucizi : „Dacă acum, aceasta e literatura, zice Alexandre Dumas, sîntem pierduți !" care : aceasta ?

Nici povestea **Doamnei Bovary,** nici „a soției lui Delamare" nici numai stilul lui Flaubert (care dispare în traducere, iar cartea e tradusă pretutindeni), nici analizele, nici descripțiile, nici atmosfera sa : evident, constelația lor. Inclusiv „ceea ce nu se poate exprima". Dar care poate fi definită : acel ceva prin care nici o operă nu se confundă cu suma elementelor sale, nici Marea Ursă cu stelele sale împrăștiate.

Așadar, ceea ce Braque desemna astfel face parte din această constelație sau o compune. Evidenta superioritate a romanului lui Tolstoi asupra filmului lui Clarence Brown jucat de Greta Garbo nu e stabilită de o doctrină, ci de consensul care ordonează „Bibliotecile Pleiadei" sau „Clasicii de buzunar". Romanul lui Tolstoi se înrudește cu romanele lui Stendhal sau Flaubert, mai mult decît cu filmul ce poartă numele eroinei sale. Iar această înrudire va deveni manifestă atunci cînd, peste cincizeci sau o sută de ani, romanul încetind a mai fi genul major, va pierde prioritatea care face ca alții să graviteze în jurul lui, cum au gravitat în jurul tragediei (...). Pentru ca să apară în relief caracterul specific și deliberat al oricărei creații romanești, să comparăm oricare roman cu povestirea care-i seamănă cel mai mult : biografia unui bolnav făcută de un psihanalist. Într-o zi, să confunzi un roman cu o imitație „a vieții", va fi tot atît de neobișnuit cum este azi să consideri pictura ca o imitație a spectacolelor.

În mod necesar, prin constelația sa, **Doamna Bovary** ajunge la metamorfoza unde nu pătrunde **Fany** [1]**. Ca și Mînăstirea din Parma,** ca și **Anna Karenina.** În această devenire, își schimbă natura, la fel ca atunci cînd devine film. Dar în sens invers. Filmul distruge constelația ordonînd stelele după povestirea sa, transformînd personagiile în persoane. Dar și supraviețuirea distruge Marea sa Ursă, chiar cea pe care Flaubert a crezut că a întemeiat-o.

Informulabilul unei opere — ceea ce rămîne din roman cînd e retras filmul, ar transcende metamorfoza ? Uneori, o revelează, alteori pare s-o degajeze. Alteori, o modifică : insesizabilul din Stendhal nu era pentru Taine același ca pentru noi, în primul rînd pentru că Taine nu-l considerâ insesizabil (...). Departe de a transcende metamorfoza, constelația și insesizabilul formează obiectul principal, în literatură ca și în pictură (...). Viața unui mare roman și aceea a unei ființe umane par paralele, dacă prima e pusă pe scara timpului. Viața unui om trece de la concepție la naștere, apoi la biografie ; a unei cărți, de la desenul încert la publicare, apoi la metamorfoză. Viața unei capodopere pe scara vremii seamănă cu a unui om și prin ireversibilitate : de la operă nu te întorci la originea sa decît în felul în care revii de la omul matur la copil (...).

Cea mai completă metamorfoză pe care arta a cunoscut-o e nașterea ei : să putem admira statuia sfîntului la care ne rugăm, Tristan pentru muzica și nu pentru povestea sa, un mare roman, în pofida intrigii sale. Imprevizibilă, proxima metamorfoză nu este inimaginabilă. Ar fi destul ca să subordoneze valorile artistice unei valori funcționale. Subordonare care a fost aproape generală în artele anonime : de la Tristan pînă la Chartres ele nu sînt arte minore. Arta funcțională a dispărut oare din realism socialist, cu temele impuse eroilor pozitivi ? din producția cinematografică, unde stilul lui Einstein, René Clair sau Sternberg e aproape tolerat și nu domină povestirea decît pentru specialiști ? a dispărut din romanul polițist, respectiv, din rîndurile marii majorități a cititorilor, a spectatorilor ? Pe admiratorul lui Joyce și pe cititorul consacrîndu-se exclusiv foiletonului, cîte secole îi despart ? De altfel, se poate presupune că relația lui Sofocle cu **Oedip-Rege** a fost mai apropiată decît cea a lui Einstein cu **Potemkin,** decît a lui Mallarmé cu **Herodiada.** Miza unei metamorfoze complete nu va fi o formă de roman sau de poezie, ci va fi literatura însăși.

[1]) De Feydeau.

revista străină

● **ÎN SATUL VORONOVO** din apropierea Moscovei, s-a deschis o galerie de tablouri, din inițiativa unui colecționar de artă, Roman Lugovskoi, care a strîns această colecție vreme de aproape 20 de ani, numărînd peste 3 000 de picturi și gravuri ale artiștilor plastici sovietici, piese autentice, adesea cu autografe ale autorilor. Colecția va fi expusă succesiv, iar galeria va fi deschisă în permanență, aici organizîndu-se întîlniri între iubitorii artelor plastice cu plasticieni, scriitori, critici de artă.

● **DE 15 ANI** se organizează în Elveția un festival internațional de filme de televiziune. La acest festival participă filme cu program de estradă, obligatoriu în genul comic și muzică. Anul acesta, premiul „Trandafirul de argint" a fost decernat filmului sovietic de televiziune „Lanterna magică" dedicat fraților Lumière, creatorii cinematografiei, realizat după un scenariu de B. Purgalin.

● **ÎN CURSUL UNOR SĂPĂTURI** în centrul orașului Stara Zagora (Bulgaria) a fost descoperit un mormînt antic ; după opiniile specialiștilor, un astfel de mormînt, din punct de vedere al arhitecturii sale, nu este cunoscut nici în Bulgaria și nici în alt loc citat în literatura de specialitate. Baza lui este dreptunghiulară, iar partea de sus are forma unei cupole. Mormîntul are dimensiunile unei camere foarte mari. Înăuntru au fost descoperite două schelete și cinci cranii, ceea ce denotă că aici a fost înmormîntată o familie. Pe pereții de piatră sînt scrijelate cu un obiect ascuțit două păsări, chipul unui om și inscripții care urmează a fi descifrate.

● **SCRIITORII POLONEZI** Kossak Jerzy și Krzemien Krystyna sînt autorii lucrării de curînd apărute în editura P.W.N. din Varșovia, „Formele politicii culturale", și este compusă din două părți : prima parte tratează despre „Politica socialistă a culturii". Partea a doua, intitulată „Problemele politicii culturale, guvernamentale a țărilor capitaliste dezvoltate" descrie tipurile de intervenție guvernamentală în domeniul activității culturale.

● **ÎN NORD-VESTUL R. P. CHINEZE,** în județul Lintun din provincia Sensi, cu ocazia forării unui puț, au fost date la iveală 520 de figurine umane în mărime naturală și 24 de siluete de cai, confecționate din pămînt ars, apreciate ca „unele din cele mai prețioase exemplare ale tezaurului mondial de sculptură clasică". Aceste obiecte au fost introduse, după cum se atestă din ultimele cerce-

Dan Cioca : „Copilăria"

tări, în mormîntul împăratului Tzin-Șihuan din dinastia Tzin, care s-a stins din viață în anul 210 î.e.n. și a fost înmormîntat aici. Sub domnia lui s-a realizat unificarea sistemului de scris, precum și sistemul metric, de greutăți și monetar, împărțirea zilelor anului, redimensionarea roților de car, construcția canalelor de irigație și a drumurilor.

● **CUNOSCUTULUI PICTOR,** desenator, decorator, și autor austriac Oskar Kokoschka, a cărui aniversare pentru împlinirea vîrstei de 90 de ani a fost sărbătorită anul acesta la 1 martie, i se va înmîna la 11 noiembrie, pentru întreaga sa operă, Premiul Lovis Corinth al Asociației Colecționarilor de Artă din Esslingen (Ghilda).

● **CEL DE-AL XII-LEA CONGRES AL SOCIETĂȚII INTERNAȚIONALE HEGEL** se va desfășura în Austria, la Salzburg, în ultima săptămînă a lunii aprilie 1977. Congresul va avea ca obiect următoarea temă : „Filozofia practicii — Practica filozofiei". În ceea ce privește cel de-al XIII-lea Congres internațional al Societății Hegel, s-a hotărît ca acesta să se țină în capitala Jugoslaviei, la Belgrad, la sfîrșitul lunii august 1979.

● **„GÎNDIREA SOCIALISTĂ POLONEZĂ A SECOLELOR XIX ȘI XX PÎNĂ ÎN 1918"** este titlul cărții istoricului Zychowski Marian, apărută în editura varșoviană P.W.N., rod al unor îndelungate cercetări asupra istoriei insurecțiilor naționale, emigrației poloneze în secolul XIX, a Primei Internaționale, a gîndirii socialiste și a mișcării muncitorești în secolele XIX și XX. Lucrarea este o încercare de a prezenta istoria gîndirii socialiste de la începuturi — adică de la socialiștii utopiști — istoria conceptelor teoretice ideologice și politice ale reprezentanților socialismului utopic polonez, ai curentului plebeian cît și a gîndirii socialiste și a mișcării muncitorești de la stadiul inițial și matur pînă în 1918.

● **ÎN COLECȚIA „DU MONDE ENTIER"** urmează să apară volumul al doilea „Corespondențe" al lui James Joyce. Volumul cuprinde mai mult de 200 de scrisori adresate familiei sale și prin care se desemnează personajul Joyce la diferite epoci ale vieții. Un scurt roman-poem „Giacomo Joyce" povestire autobiografică, prezentat de André du Bouchet — terminat probabil în 1914 — va însoți această corespondență

sport

Promițătorii craioveni

● De cîțiva ani **Universitatea Craiova,** echipa Doljului, atît de firavă la intrarea ei în divizia A, a avut (și are) un lot valoros care favorizează pronosticuri frumoase. Este adevărat că **Universitatea** a reușit cîștigarea unui campionat, după ce a ratat copilărește un alt titlu, dar nu s-a comportat după aceea ca o campioană. Echipa, cu o forță de joc deosebită, n-a avut aproape niciodată luciditate tactică și un conducător de joc autoritar. Figura reprezentativă a echipei a fost, de aceea, multă vreme Deselnicu, jucător puternic, înimos, devotat, adeptul stilului tăvălug, care nu cere concepție tactică, nici prea multă tehnică. Admirabilul jucător nu este însă potrivit într-un angrenaj sportiv care tinde către o exprimare mai suplă în teren, către un joc de subtilitate. Echipa de fotbal pe care Constantin Teașcă o prezintă de cîtăva vreme în campionatul primei noastre divizii este însă aceea care începe cu adevărat să promită. Cota tehnico-tactică a jucătorilor este acum apropiată, ceea ce asigură omogenitate echipei ; în plus, ea este de o factură superioară, de unde și rezultatele din ultima vreme ale **Universității.** Cu alte cuvinte, umpluturile și improvizațiile au început să dispară. Pe blazonul actualei echipe strălucesc cei doi bionzi, Balaci și Donose, jucători tehnici, exacți, care cedează rareori și care activează eficient atît în apărare cît și în atac. Fizionomia nouă a echipei craiovene de la acești doi mai tineri jucători pleacă, alături de care i-am adăuga pe Berneanu, Tilihoi, Negrilă, Purima. Din vechea gardă se încadrează în această nouă concepție de joc mai ales Ștefănescu, Oblemenco (la măsura posibilităților actuale) și Purcaru, un portar exact. Beldeanu pare încă a-și căuta locul în echipă.

Deși noua configurație a apărării craiovene este considerată de mulți drept slăbiciunea echipei, credem că prezența lui Ștefănescu în ultima linie asigură formației un plus de claritate pe care înainte nu-l avea. Atacul se clădește acum de multe ori din linia de fund. De altfel, cîștigul cel mai mare al **Universității Craiova** este încercarea de a gîndi mai mult jocul în funcție de posibilitățile jucătorilor pe care-i are, ale adversarului din fața ei și de a nu transforma fiecare întîlnire într-un asediu confuz al porții adverse. Că **U. Craiova** nu poate încă face asta bine tot timpul ne stă mărturie întîlnirea ei cu **F.C. Bihor,** echipă care a jucat foarte bine la Craiova (cu puține erori, una : faza golului primit de Mircea Albu) și care a pus probleme grele oltenilor. Meciul a prezentat și noua față a echipei craiovene dar și fosta ei față. Echipa a jucat și cu claritate tactică, mai ales la unele faze la care au participat Ștefănescu, Balaci Donose, Oblemenco, uneori Tilihoi, Berneanu, dar și altele care ne-au amintit deprinderi mai vechi. Recunoaștem, de pildă, calitățile extremei Marcu, dar tipul de jucător pe care-l reprezintă e cu totul altul decît al lui Balaci și Donose Aceștia sînt jucători moderni, apți pentru orice sarcină și condiții de joc. Marcu știe să facă însă un singur lucru și asta doar atunci cînd este în formă maximă. Un atacant talentat, dar de modă veche, este și Cămătaru, pe care nu l-am văzut participînd cu adevărat la jocul apărării Despre Țarălungă nu scriem nimic pentru că **n-am văzut cum se acomodează cu noul stil de joc al Craiovei. În orice caz, pe Marcu** și Cămătaru, chiar dacă efortul lor la succesul echipei va fi în viitor însemnat, nu-i considerăm — cel puțin după stilul de joc de pînă acum — între cei ce vor schimba **Universitatea Craiova** la față din punctul de vedere al concepției de joc. Pivotul schimbărilor pozitive la **U. Craiova,** îl oferă cuplul Balaci — Donose, ultimul mai bun uneori decît primul, tinerii din apărare și „bătrînul" Ștefănescu care — deși un jucător lent — are o concepție modernă de joc Și dacă „fiul risipitor" s-ar întoarce la echipa afirmării lui, e vorba de Crișan, **Universitatea Craiova** ar avea la dispoziție un lot întru totul invidiabil. Promițătoarea **U. Craiova** abia acum începe să promită cu adevărat.

Discobol

P.S. — **Rapidul** ne obligă să nu-l uităm ! Și ne pare bine !

din lirica sovietică

ALEXANDR TVARDOVSKI
Bilanț

Soclul brăzdat de fisuri se fărîmițează
Oțelul ciocanelor grele scrîșnește prelung
Acestui mortar dens din ciment special
Făcut anume pentru a înfrunta secolele

I-a sosit prea devreme timpul bilanțului
Lecție pe care trebuie s-o ținem minte !
În zadar preocuparea pentru a deveni etern
Dacă nu obții întregul profit de la viață

Legăturile dintre pietre sînt puternice
Încît a le nimici nu este un lucru ușor
Grija nemăsurată spre a nu fi dat uitării
Cere de asemenea o muncă asiduă și penibilă

Tot ce este făcut pe pămînt de mîna omului
Poate fi dărîmat de el într-o singură clipă
Dar piatra prin însăși natura ei minerală
Nu poate fi niciodată bună sau rea

ALLA RIAZANOVA
Am fost întrebată

Am fost întrebată : în cine locuiește sufletul meu,
Cine mi-l păzește oare atît de tandru și devotat,
Încît fiecare pas, fiecare gest, abia perceput
Îmi este așternut cu dragoste vie pentru lumină ?

Am fost întrebată : cum arată oare sufletul meu
Nu descrește cumva cu fiecare cuvînt nou,
Rostit răspicat în fața lumii întregi,
Sufletul este gata să se apere împotriva oricui ?
Am fost întrebată : există oare aceste linii,
Care delimitează întotdeauna ferm sufletul,
Ca două maluri abrupte între care se zbate
Spațiul mult visat și dorit al făgăduinței ?...

Ce-aș putea să răspund ? Sufletul ! Astăzi el —
Este începutul tuturor izvoarelor, începutul...
Sufletul meu poate fi, — picătura de amiază,
Care se prelinge de pe umărul unei femei...

NORMURAD NARZULAIEV
Mesaj

Oamenilor, vouă
Apropiați și îndepărtați,
Veseli și triști,
Severi, bine dispuși sau obosiți,
Vouă care trăiți
În această lume vastă,
Plini de bucurii și de griji,
Vouă vă vorbesc.

Copii ai naturii,
Ochii voștri sînt diferiți,
Albaștri, căprui,
Gri sau negri ca noaptea,
Dar toți reflectă
Întreaga frumusețe a lumii,
Vastele spații ale pămînturilor natale,
Munții și cerul.
Vouă, tuturor oamenilor
Eu vă vorbesc.
Albi sau creoli,
Galbeni,
Negri,
Îndepărtați și apropiați.
Tuturor celor care în această lume
Se gîndesc la pace,
Celor care se preocupă
De viitorul Pămîntului.
Oameni, ascultați cu toții !
Noi sîntem diferiți,
Prin culoarea pielii și prin vorbă,
Prin culoarea ochilor.
Încercăm zi și noapte
De la un capăt la celălalt al planetei
Inimi care să ne asculte...
Dar mai există încă vrajba,
Războiul este prezent pretutindeni,
El pare fără de sfîrșit.

Desen de D. Tutundjan

Iar sîngele curge neîncetat...
În zadar tunurile au tăcut
Numaidecît reîncep
Lătrăturile lor pline de ură.
Dar sîngele oamenilor,
Fie că sînt albi, negri sau galbeni,
Este întotdeauna sînge de om !
Oameni, ascultați cu toții !
Toate inimile să bată !
Toți ochii să vadă !
Chiar dacă pielea noastră e diferită,
Ochii noștri și vorba noastră...
Ascultați voi oameni :
Sîngele nostru este același,
Sîntem frați de sînge.
Să facem în așa fel
Să nu mai curgă niciodată
Sîngele nostru.

În românește de Petre Dan Lazăr

rubliov

Apropierea cea mai directă și mai proprie de arta lui Rubliov o face Rusia însăși. Dacă ai puterea și simțirea curată a celui fără prejudecăți culturale, lași la o parte tot ceea ce ai citit și speculat pe marginea reproducerilor, și te cufunzi în marea aceasta de pămînt, umplîndu-ți ochii numai cu liniștea spațiului fără sfîrșit. Am urmat, într-o zi privilegiată a vieții mele, calea vechilor pîlcuri rusești care plecau să lupte împotriva tătarilor, pe lîngă mînăstirea Andronic, și m-am așternut pe drumul spre Zagorsk, unde mă duceam să văd lavra lui Serghie, cu iconostasul pictat de marele artist și de școala sa. Eram însoțit de Slava Samoșchin, un intelectual fin și substanțial, adevărat cicerone pe drumurile artei ruse, alături de care am văzut muzeele importante din Moscova și Leningrad și pînzele tuturor marilor maeștri. Părăsind metropola, stepa înghite imediat totul. O casă sau două, un pîlc de mesteceni, un sat izolat nu fac decît să accentueze caracterul uriesesc al întinderii. Există însă un sentiment de împăcare, un calm indicibil în imensitatea stepei rusești, ea nu m-a copleșit, cum se zice în notele de călătorie întîmplătoare. O zi splendidă, cu un zîmbet de primăvară plin de căldură și de generozitate, accentua parcă bunătatea firii, totul în jur invita la armonie și frumos. Poate că numai mestecenii albi pătau din cînd în cînd spațiul cu o melancolie fără nume. Silueta lor grațioasă se ghicea pe spinarea vreunui colnic, vorbind despre singurătate și despre frumusețea stingace, neintegrată total mersului firii. Era un fel de grație individuală, o frumusețe prea personală, un gust pentru ceva ce vrea parcă să fie expresiv, care se mărturisea dureros în ființa plăpîndă a acestor copaci. Îi căutam cu aviditate, voind să înțeleg mai bine splendoarea și tristețea unui fel de individualism în natură, un lirism al arborilor.

Drumul, pe care trebuie că și Rubliov l-a străbătut adesea, este o adevărată inițiere. Ajungi la lavra lui Serghie cu un gîlgîit cald în gît, un prea-plin de sentimente minunate, ai vrea să cuprinzi totul în plasa bunătății de pe colinele din jur, să nu mai fie pe lume decît armonia cerească a culorilor pure, cu galbenul cimpiei topindu-se în azurul cerului și cu albul individualist al salcîmilor ștergîndu-se ca amintirea unor ființe ce s-au desăvîrșit. Rubliov, **Fra Angelico al Rusiei**, cum i se spune, a transcris tocmai „starea" în care se cufundau ochii și toată ființa sa. Între Zagorsk și Moscova am înțeles mai multe despre arta sa decît din tot ceea ce citisem cu pasiune mai înainte, pregătindu-mă pentru confruntarea cu lucrările sale. Pasul lui Christ din icoana de la Zagorsk, **Invierea lui Lazăr**, cu fondul de un galben greu, ca înțelepciunea orientală, gestul ferm, înconjurat încă de un înțeles revelat de roșul palid al mantiilor unor personaje din jur, supletea lipsită de efeminare a siluetelor, totul scăldat în lumina aceea de început de lume erau parcă în mine la intrarea pe poarta mare a mănăstirii Troița, pe urmele monahului artist, care și-a petrecut aici tinerețele și și-a făcut ucenicia, deprinzînd **rukodelia**, cultul muncii cu brațele și viața spirituală intensă, dar simplă, ca toți cei din jurul lui Serghie, figura dominantă a Rusiei de atunci, cu amprenta adîncă asupra multor domenii ale spiritului, organizatorul luptei împotriva tătarilor și pacificatorul certurilor dintre cneji, bărbat energic. Chiar dacă nu l-a cunoscut, Rubliov a trăit în atmosfera urmașilor săi, pe lîngă mănăstirea fondată de el. În mica și splendida sa monografie despre Rubliov, Alpatov acordă o atenție deosebită formării pictorului în cercul lui Serghie, trăsătură de care aveam să mă conving deplin la Zagorsk, la căpătîiul lui Serghie, și în fața iconostasului realizat de marele meșter, a cărui amintire va rămîne pentru mine de nești.

Cadru din filmul lui Tarkovski „Andrei Rubliov", una din creațiile cinematografiei sovietice, inspirate din viața pictorului

S-au păstrat puține lucrări aparținînd cu certitudine lui Rubliov, cel mai adesea realizate împreună cu Daniil Ciornii și cu alți colaboratori și ucenici. Există însă o trăsătură inconfundabilă a picturii sale, ce deosebește imediat originalele de copii, panourile atinse de penelul său de cele realizate de urmași. Este ceva mai mult decît expresia artistică, o forță de iradiație spirituală specifică. La urma urmei, Ioan de la **Spas Andronic**, din muzeul „Rubliov", nu pare deloc stîngaci sub raport strict profesional, dar nimeni n-ar spune altceva decît că este o copie rudimentară a unei lucrări autentice, aflate acum la **Tretiakov**. Ceva din nucleul acesta arzător al artei lui Rubliov mi-a fost relevat prin contemplarea **Christ**-ului de la Zvenigorod, tot din galeria moscovită. Din marele panou, a fost păstrat foarte puțin, numai chipul propriu-zis, așa încît bărbatul tînăr și nobil te privește parcă de după ceva, o poartă sau o draperie, cu reținere, dar foarte direct, drept. Este un om viguros, cu fața bine tăiată și cu gîtul puternic, o figură ce respiră armonie. Tensiunea fantastică a vieții interioare se exprimă în compoziția părții de sus, cu ochii măriți de cercuri și în gura mică și roșie. Avem de-a face cu un **Christ — Fiul omului**, trăind blînd și drept, „ca un mocan", cum ar spune Ion Gheorghe. Nimic nu este dezechilibrat în structura lui, nici o pasiune nu-i strică armonia, totul devine bucurie, înserare în lume și în misterul ei cald și generos. Ce departe sîntem de Christos-ul Judecății din Capela Sixtină, unde Michelangelo a făcut un Răzbunător, un Christos cu resentimente. Pe dimensiune pur psihologică și plastică, fără trăsătură spirituală, aș alătura panoului de la Zvenigorod numai puritatea Autoportretului din 1500 al lui Dürer, văzut de mine la Die Alte Pinakothek din München.

De altfel, unele panouri par să accentueze trăsăturile psihologice, efectele de caracter. Semnificative din acest punct de vedere sînt cele două lucrări de la Muzeul Rus, **Apostolii Petru și Pavel**, pictate împreună cu Daniil Ciornii. Petru are o figură calmă, rotundă, simți că vorbește puțin și împăcat. El este temelia, cel care „suportă" în sensul că pe el se clădește. Gestica sugerează lentoarea, mișcarea înceată și definitivă. Pavel are în toată ființa sa ceva febril, un chip agitat, alungit, este cutreierat de pasiune, dominat de **sursaut**-uri. Pavel înseamnă la Rubliov marele agitator, vocația misionară, ușor logoreică și explicativă, chipul său exprimă ostentația, chiar dacă înnobilată de cauză. Puse alături, cele două chipuri sînt contrastante, deși complementare.

În icoanele de la Zagorsk domină galbenul întunecat ca mierea. Aceeași culoare am văzut-o cu predilecție și în lucrările de la biserica **Bunăvestirea** din Kremlinul Moscovei, unde Rubliov a lucrat alături de Teofan Grecul, celebrul meșter venit în Rusia de la Constantinopole, și de Prohor. Galbenul formelor de relief din **Nașterea lui Hristos** sau din **Schimbarea la față** și din veșmintele ce bat în ocru din **Botezul**, sau acela mai pur din **Intrarea în Ierusalim**, aflate la **Bunăvestirea**, subliniază starea de calm, adîncă liniște a lumii copleșite de generozitate. Este culoarea privilegiată a înțelepciunii, culoarea hainei budhiste în Extremul Orient și a raiului la creștini. Numai albastrul este mai înalt la cei din urmă. Albastrul domină în îmbrăcămintea personajelor din desăvîrșirea lui Rubliov, icoana **Troița** de la galeriile Tretiakov. De mirare cum un iconar rus de la sfîrșitul secolului al XIV-lea și începutul celui de-al XV-lea, în mod cert neieșit din țara lui, a putut să creeze o operă de artă atît de pură, cu o clasicitate de frescă grecească din cea mai glorioasă epocă a antichității. Ai crede că numai plimbîndu-ți ochii între Mediterana și creațiile antichității elene se pot naște asemenea capete de operă. Figurile sînt înscrise în cercul perfecțiunii, rezultat din jocul subtil al liniilor capetelor și trupurilor. Dar ceea ce domină este culoarea, mai ales albastrul curat al mantiei îngerului din mijloc. Toți trei sînt de fapt învăluiți în această culoare a seninătății care este azurul. Îngerul din stînga are mantia roșie, dar hitonul albastru, iar cel din stînga mantia verde, cu hitonul tot azuriu. Este un joc rafinat al liniștii, accentuat și de expresia meditativă a chipurilor, mai atletică la cel din mijloc și mai atenuată la ceilalți doi. Cea de a doua culoare din **Troița** este, desigur, galbenul, care definește aripile și masa din mijloc. Vișiniul minecii scoase în afară de personajul din mijloc accentuează materialitatea viziunii, îi dă o concretețe bine venită în atmosfera de irealitate și miracol a privirilor ascunse, atît de bine dezvăluite totuși în **Troița**.

L-am căutat pe Rubliov și l-am înțeles în spațiul și cu liniștea lui. Nici un mare artist n-a pictat atîta armonie a firii, un calm de lume împăcată cu sine, cum numai în cîntecele țărăgănate de la căpătîiul lui Serghie se poate descifra. Am privit grădina de trandafiri din incinta mînăstirii și am urcat pe ziduri, de unde mi-am umplut din nou sufletul și ochii cu spațiul unduios dimprejurul lăcașului. Am plecat apoi către Moscova și m-am întors la melancolia singuratică a mestecenilor albi și zvelți din drumul de neuitat.

Aurel-Dragoș Munteanu

metamorfoza literaturii *

Ultimele două volume scrise de Malraux, apărute la Paris înainte cu cîteva luni, poartă titlurile **La corde et les souris** și **Neocritique** (parte dintr-un colocviu : **Etre et Dire**). Primul este, de fapt, a doua parte a ciclului **Antimemoriilor** care reunește textele **Hôtes de Passage, Les chênes qu'on abat, La tête d'obsidienne, Lazare** și poartă o nouă denumire : **Le miroir des Limbes. Neocritique** reprezintă o direcție inedită în opera lui Malraux. Ea vădește preocuparea sa pentru dezbaterea problemelor muzeului imaginar al literaturii. Acest lucru e confirmat într-o scrisoare primită din partea sa (datată 7 septembrie) în care sînt înștiințat că după ce a fost bolnav întreaga vară, fiind internat într-o clinică, s-a întors restabilit, la Verrières, unde speră să termine, pînă la sfîrșitul acestui an, volumul **L'homme précaire et la littérature.**

Pentru noutatea și profunzimea opiniilor exprimate de Malraux reproducem fragmentul de mai jos din **Neocritique.**

malraux-75

Multe riduri brăzdează fața lui Malraux, semne de neșters lăsate de o viață începută în anul 1 al acestui secol și trăită la temperatura incandescenței sale. Și totuși e de necrezut că la 3 noiembrie el a împlinit 75 de ani, într-atît de tînără, de zveltă, de adolescentă în efervescența sa se păstrează gîndirea lui Malraux, cel care era înțelept la 20 de ani cînd scria La tentation de l'Occident.

Dar tinerețea unei opere nu se măsoară numai sau în primul rînd prin putința autorului de a-și menține nestinse capacitățile sale creatoare ci, mai ales, prin rezistența ei la eroziunea timpului, prin fascinația pe care continuă s-o exercite asupra cititorilor, prin subtila și ciudata ei metamorfoză petrecută sub ochii altor generații, prin întrebările mereu noi pe care le suscită asupra condiției umane.

În cazul lui Malraux, aprecierea e cu atît mai dificilă, cu cît viața acestui Byron al veacului 20, înălțată la rangul de mit, de legendă, este ea însăși o capodoperă. Adică „viața mea însingerată și zadarnică", cum își definește cu o ironie tristă în Antimemorii biografia tînărul arheolog aventurier din Cambodgia, pasionatul ziarist pamfletar împotriva colonialismului din Indochina, conducătorul escadrilei internaționale de aviație în războiul spaniol, colonelul Berger, șeful brigăzii Alsacia-Lorena în timpul rezistenței franceze, ministrul culturii, prietenul lui De Gaulle, cel ce s-a încrucișat cu aproape toate marile personalități ale istoriei contemporane. Sau, adoptînd o formulă : „Malraux e cel mai nefericit om pe care îl cunosc" (ea aparține bunului său prieten Manès Sperber) aluzie la șirul de accidente tragice, sinucideri, morți fulgerătoare sau neașteptate ale ființelor dragi sau apropiate. Rareori în biografia unui scriitor actele vieții au depășit în asemenea măsură fantasmele imaginarului, viața trăită ca un joc grav al ideilor ; din această cauză surîsul său, ce apare rar dar totdeauna disperat, e al uneia dintre marile conștiințe ale un'versului, cu un prestigiu unanim recunoscut pentru că între cuvînt și faptă, între viață și operă există o unitate nedesmințită.

Dar, făcînd abstracție de această viață atît de romanescă, ce înseamnă astăzi, și sînt convins că și mîine, opera lui Malraux ?

În primul rînd inteligență neobișnuită, încordată, hamletiană, a personagiilor, a autorului, în romane, în memorialistică, în filozofia și istoria artei, nenumărate semne de întrebare aruncate în direcția destinului uman și, mai ales, o fantastică sfidare a morții, o justificare profundă și lucidă a sensului existenței.

E un loc comun a spune că un om total, o operă totală, sînt o expresie a spiritului Renașterii. O asemenea afirmație s-ar putea face despre Malraux, avîndu-se în vedere multilateralitatea domeniilor pe care le stăpînește și în care se manifestă, dacă n-ar trebui să adăugăm două trăsături. Una e a timbrului vocii și operei sale, sacadat, neliniștit, ritmat, ce aparține acestui secol, cealaltă ne duce cu milenii în urmă spre începuturile conștiente ale omenirii : e vorba de spiritul său vizionar. De aici și afinitatea sa pentru scriitorii filozofi și tragici ai omenirii, Shakespeare și Dostoievski, dar de aici și deosebirea de aceste genii, pentru că la Malraux nu va putea fi găsită nici o încarnare a demonicului : opera sa nu cunoaște nici o întruchipare a urii și disprețului. Pentru că el a considerat întotdeauna că infernul „este încercarea de a constringe ființa umană să se disprețuiască pe sine însăși" și a refuzat să-i facă loc sub orice formă în spațiul scrierilor sale.

Superbul protest uman în fața absurdului, a tuturor înfățișărilor sale, va conferi nemurire operei lui Malraux, după cum neostenita căutare a sensului vieții dă tinerețe și vitalitate spiritului său, la 75 de ani ai săi.

I. M.

„Cel mai important lucru într-un tablou este ceea ce nu poate fi exprimat", scrie Braque la optzeci de ani. Cînd un colocviu internațional de durată va fi consacrat lui Baudelaire (cum de n-a avut încă loc ! dar cum poate fi tradus un poet ?...) fără îndoială, în fața unei arte devenită **Declarația drepturilor informulabilului,** ne vom întreba dacă elementul specific al oricărei arte, ceea ce altădată ar fi fost numită esența sa, nu aparține la „ceea ce nu poate fi exprimat". (...). Să ne oprim la metamorfoza relațiilor dintre elementele a ceea ce pictorii numesc paletă. Ei înțeleg prin ea alegerea culorilor și raportul lor relativ constant, deseori guvernat de o corelație privilegiată : sepia și grena la Rembrandt, cenușiu-albastru și galben de Napoli la Vermeer etc. Să extindem cuvîntul la literatură, care nu posedă un echivalent : ar fi stilul, dacă stilul n-ar însemna scriitură. Elementele operei : intrigă, personagii, ciocniri, analize, atmosferă se asamblează ca și culorile. Există o paletă a lui Dostoievski și alta a lui Stendhal, cum deosebite sînt ale lui Rembrandt și Vermeer (îl las la o parte pe Tolstoi pentru că o ascunde pe a sa, cum o face deseori Velasquez). Lumea căreia aparține Julien și Fabrice, și pe care noi o numim lumea romanului, nu se limitează la ficțiune. Ficțiunea în sine nu are culori particulare Or, relația unui personaj cu romanul căruia îi aparține s-a schimbat, din 1840, la fel ca și romanul însuși. Personajul lui Fabrice se referea la o povestire, la talentul autorului său. Relația sa originală cu povestirea este azi înlăturată de relația sa cu autorul, după cum atmosfera din Milano în 1796, de la Waterloo, este înlăturată de universul lui Stendhal. Drumul unde celebra oglindă e plimbată de măști mozartiene nu parcurge Italia anului 1820, ci aceea a lui Henri Beyle, loc arbitrar și muzical unde se scaldă personagiile, impregnat de un trecut în afara timpului, alcătuit numai din amintiri. Dacă transpunem **Mînăstirea** [1]) în film modern, pierdem Italia veche și, oricît de mare ar fi talentul regizorului, această atmosferă pe care nici un film n-o va transcrie ; ca și cum am încerca să reconstituim cu fructe o natură moartă de Cézanne. De ce ?

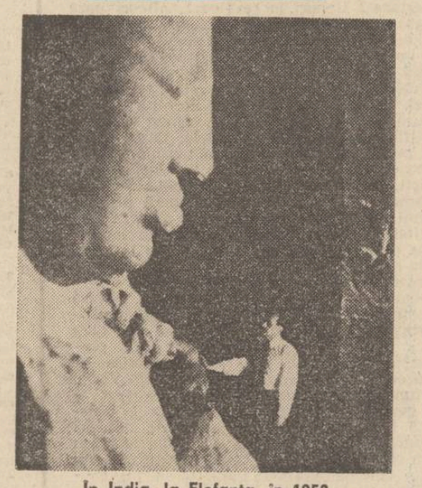

În India, la Elefanta, în 1958

Cînd un film făcut după o capodoperă figurează printre filmele de mare succes, editorii populari de filme romanțate nu tipăresc capodopera ci un roman „după film", o povestire a filmului fidelă valorilor sale sentimentale, dramatice, propriei sale narațiuni. Să ne imaginăm această operație aplicată celor mai mari romane. În pictură ea constă în a înlocui **Concertul cimpenese** printr-un tablou vivant. Femeia goală din roman e povestirea — Vocabularul nostru sugerează că Stendhal și specialistul romanului-film făcut după **Mînăstirea** au povestit amîndoi istoria lui Fabrice și a Sanseverinei, primul cu mai mult talent. Or, noi nu putem fi deloc siguri că un cineast abil, Hitchock de pildă, n-ar putea istorisi povestea lui Fabrice mai bine decît Stendhal, ținînd seama de evidenta superioritate narativă a imaginilor. Iar un rival al lui Simenon să transforme cu autoritate în roman un film al lui Hitchock. Geniul lui Stendhal nu este narativ. Totuși, fie la Dostoievski sau la Victor Hugo, geniul se decantează cînd un artificiu îl eliberează de povestire. Bineînțeles, nimeni nu poate despărți **Crimă și pedeapsă** de Raskolnikov, dar cinematograful ni-l arată periodic pe Raskolnikov fără Dostoievski. Diferența dintre capodoperă și romanul-film, respectiv film, nu e de grad ci de natură. Iar „paleta" autorului nu supraviețuiește încarnării personagiilor sale.

Sanseverina încarnată de Maria Casarès, Fabrice de către Gérard Philippe, demonstrează cum transformarea personagiilor și metamorfoza pe care o impune timpul sînt asemănătoare și ireductibil diferite. Filmul e obișnuit să facă dintr-un Fabrice 1840 un Fabrice 1975, cu ajutorul costumelor din 1820. Totuși, să fim atenți : nu-l transformă pe Fabrice de Stendhal, ci pe un Fabrice redus la biografia sa. Nu există identitate între roman și film, ci între povestea pe care pare s-o istorisească romanul și cea pe care o istorisește filmul. Or, nu poate fi redus un personaj de roman la biografia sa, după cum un roman nu poate fi redus la intriga sa. Filmul a încercat să găsească echivalențe la toate elementele cărții, chiar la intrigă. Aceste elemente reunite nu fac din film un echivalent al romanului ; ele rămîn despărțite de o distanță tot atît de mare ca aceea care desparte romanul de viață.

Malraux împreună cu Louise de Vilmorin la Verrières, unde locuiește Malraux

Filme condamnate, mai curînd sau mai tîrziu ; ca acelea făcute după **Karamazov, Moby Dick,** Balzac, Victor Hugo. Uneori, mari romane au fost adaptate cu o respectuoasă fidelitate. Ce-i lipsește celui mai bun film — **Anna Karenina** în comparație cu romanul ? Tolstoi ! Cît de bine i s-ar putea aplica epigraful : „Mi-am rezervat răzbunarea, zice Dumnezeu". Imaginile emoționante ale unei povești de dragoste nu sînt suficiente pentru a-i da sunetul eternității. Adevăratul Tolstoi este ceea ce nu se poate transpune, după ce s-a transpus totul. Anna Karenina e indisociabilă.

Acest indisociabil înglobează istoria expusă, povestirea. Înglobant pe care nici filmul, nici teatrul nu le posedă, pentru că un actor nu este un personaj și pentru că un mare roman e un produs elaborat, separat de teatru, de cinema, prin faptul capital de a nu exista decît în imaginar. Aici apare iluzia optică. Vorbim de elementul specific al unei capodopere, care aparține totalității sale — fie că e numit muzică, parfum, paletă sau cu oricare alt cuvînt aluziv, de parcă ar fi transcris, de parcă ar avea un model ; undeva, fie în imaginația lui Stendhal, ar fi existat Parma pe care acesta a reprodus-o. Mort fără a fi scris vreodată, Beyle ar fi luat cu el **Mînăstirea din Parma**, violete funebre. Așadar, nu există nici mînăstirea nescrisă, nici model al unui tablou cubist. Cartea este rezultatul unei **munci** literare, a unei suite de manevre, cînd ale spiritului, cînd ale instinctului, manevre care se repercutează ; cărora marele romancier le dă o coerență particulară ; manevre inseparabile de autor și de țesutul romanesc la care se aplică. Stendhal, Tolstoi nu inventează mai bine decît alții intriga lor, nu povestesc mai bine subiectul lor. Aceste criterii se aplică romanelor narative (dintre toate, mai

În românește de Ion Mihăileanu

Continuare în pag. a 7-a

*) Titlul aparține traducătorului.

[1]) E vorba de Mînăstirea din Parma.

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

L

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XIX
46
(759)
Sîmbătă
13 noiembrie
1976
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Generație și actualitate

Cineva a definit foarte frumos cultura ca formă a comunicării între generații. Nu poți fi într-adevăr om cult dacă nu cunoști ce au creat cei dinaintea ta. Fiecare generație poate veni cu sentimentele și atitudinea ei, cu pornirea ei creatoare, dar nu poate face abstracție de contribuția celor dinaintea ei. Cultura, arta înseamnă o serie cronologică de acumulări și ambițiile unora de a lua totul de la capăt, de a nu mai învăța nimic, chiar dacă îmbracă armura unor programe literare și artistice sunătoare nu sînt ferite de primejdia anticulturalului. O generație care asimilează cîștigurile generației precedente realizează o comunicare înafara căreia progresul nu poate fi înțeles. Literatura nu scapă nici ea acestor legi nescrise. A redescoperi totul de la capăt, a inventa noi Continente cînd acestea au fost cucerite de mult este o copilărie nu fără nefaste consecințe, cînd eroarea este susținută cu perseverență. S-a vorbit mult despre generația anilor '60 în literatura română ceea ce este bine, această generație avînd reprezentanți de un talent incontestabil. Dar ideea de a susține că pînă la această generație literatura română s-a tirit în suferință de inspirație și opere nu poate fi considerată decît o afirmație lipsită de orice control al realității. Operele cu care literatura contemporană se mîndrește provin în bună măsură din anii care preced această perioadă și exaltarea mai mult sau mai puțin deliberată a unora în legătură cu scrieri mai noi suferă de absența comparației realiste cu etapele imediat precedente. Cultivarea antecesorilor de seamă, care este de multe ori și o cultivare a contemporanilor, pentru că într-o literatură conviețuiesc autori de vîrste și formații foarte diferite, este o datorie a scriitorilor tineri. Sadoveanu recita cu lacrimi în ochi pe Eminescu. Călinescu mărturisește chiar dacă n-a dorit-o o admirație puternică pentru marii creatori literari ai trecutului. Eugen Jebeleanu l-a reeditat pe George Bacovia și în gestul său nu stă doar o obligație editorială ci și o afinitate mai adîncă. Marin Preda vorbește cu înțelegere despre înaintașul său Rebreanu, Eugen Barbu are cuvinte de admirație pentru Matei Caragiale. Adesea însă consemnăm ca un gest necesar al comunicării care face cultura și pe cel de reciprocitate. Reprezentanții experienței literare, al prestigiului artistic constituit s-au ocupat insistent de promovarea noilor scriitori. Nu e vorba doar de E. Lovinescu care a lansat o pleiadă de autori importanți pentru literatura română modernă. Ne gîndim și la solicitudinea cu care Mihail Sadoveanu l-a înconjurat pe Nicolae Labiș, la amabilitatea unor cronici literare semnate de G. Călinescu asupra unor scriitori astăzi în plină activitate. Respectul reciproc este o garanție culturală. Din păcate astăzi consemnăm destul de rar o astfel de solicitudine. Mai rar am văzut în ultima vreme un scriitor tînăr lansat de un coleg mai vîrstnic. Preocuparea de generația ce vine, care nu poate fi decît puternică la orice scriitor adevărat, nu se face vizibilă întotdeauna. Nu ajung respectul și atenția generației tinere dacă cei respectați nu fac dovada contemporaneității lor. Scriitori de autoritate ai generațiilor precedente nu-și exprimă decît arareori opiniile despre creații ale unor tineri autori. Cuvîntul lor, ascultat altădată, nu se mai face auzit. A vorbi cu cititorii, a vorbi cu mai tinerii cititori — fie ei scriitori sau nu — înseamnă a repera acele probleme care îi frămîntă, a fi în inima evenimentelor. O generație este cu atît mai vie cu cît este mai actuală. Dacă cititorul tînăr este pus în fața unei pagini care-l invită să se solidarizeze cu o atitudine de altădată inițiativa nu poate întîmpina decît eșecul. Fiecare timp are problemele sale, fiecare perioadă are ideile ei. A ne solidariza în jurul lor este o chestiune de seamă. Citim uneori articole în care ni se atrage atenția că unul i nu i s-a pus punctul la timp, în urmă cu patruzeci de ani, și ni se cere să ne solidarizăm cu acest lucru. Fără un principiu generos de lucru orice astfel de articol nu are ecou. Micile frictiuni de altădată nu mai interesează astăzi pe nimeni. Ele capătă un caracter cancanier și sînt un obstacol în calea adevăratei comuniuni și a adevăratei culturi. A ridica la rang de probleme culturale actuale micile dezbateri ale unor perioade moarte nu înseamnă a ne afla pe același podium cultural. Comunicarea între generații este o problemă importantă cu condiția să fie înțeles reciproc. Generațiile noastre de artiști și literați nu au în realitate probleme diferite. Actualitatea cea mai arzătoare unifică aceste aspirații și minimalizează importanța vechilor dispute care n-au fost niciodată importante. Primul Congres al educației politice și al culturii socialiste ne-a prezentat cu luciditate și înțelepciune această problemă. Unitatea de acțiune a oamenilor condeiului, necesitatea acestei unități a fost înfățișată cu cele mai potrivite cuvinte de tovarășul Nicolae Ceaușescu în expunerea prezentată la acest prim Congres. Ne alăturăm problemele majore ale acestui popor, ale politicii partidului, ale culturii noastre socialiste, umanist-revoluționare. Necesitatea unității de acțiune a scriitorilor, formă la fel de necesară a existenței unei culturi majore, se înscrie între marile imperative ale perioadei noastre.

Luceafărul

Dumitru Ionescu :
Ilustrații la „Scrisoarea a III-a" de Mihai Eminescu
(din Anuala de grafică — Dalles — 1976)

FESTIVALUL NAȚIONAL AL EDUCAȚIEI POLITICE ȘI CULTURII SOCIALISTE

Cîntarea României

Prezența omului de artă

Imn patriei

Sînt cuvinte atît de covîrșitoare, încît ne sfiim a le spune. Ele ne încălzesc inima, stau de pază minții noastre, cînd se topește zidul de nerăzbătut al viitorului și se transformă în prezent, pe acest prezent aflăm, mereu, culorile lor. Cum l-aș putea scrie pe unul din ele, cînd tremur că o eroare de tipar l-ar putea schimba, cum să-l pronunț, cînd știu că un nimic, un ca și invizibil accident de construcție al spațiului în care vorbesc, poate da borborigme acusticii ?

Dintre toate numele este unul, al țării, pe care l-am aflat printre cele dintîi la venirea în lume. Părinții, care ne-au învățat să-l spunem și ce înseamnă el, au făcut-o cu respect, ca într-o împărtășire. Am știut că e viu, că toți cei din jurul nostru, din Apuseni pînă la Mare, de la Dunăre pînă în codrii Bucovinei, trăiesc întru el. Cînd trecea drapelul său, tații noștri, pe stradă, își scoteau pălăria : în țesătura lui sacră, tresare firul vieții noastre, a fiecăruia.

Nu am călătorit mult prin țară. Nu am văzut decît Bucovina, Banatul, din Moldova am întrevăzut, din fuga unui autobuz, prea puțin. Scriitorul călătorește în special în jurul mesei pe care scrie, chiar și **autour de sa chambre** este, uneori, excesiv. Vorba se umple uneori, însă, de seve și devine cuvînt, spune, tăcut, tot ce, din dragoste, nu vrem să spunem. Cărțile unui scriitor vrednic de acest nume alcătuiesc, adunate, o cîntare

Radu Petrescu

Continuare în pag. a 7-a

Izvorul și oglinda lui

Ne-am obișnuit ca atunci cînd vorbim despre **creație**, să asociem imediat, această noțiune cu o anume imagine, familiară sau prezumtivă, a înfățuitorului ei. Cînd spunem **Luceafărul**, de undeva din timp apare privirea adumbrită de melancolie a nemuritorului Eminescu ; în fața nobilelor volumetrii ale coloanei infinite, din orășelul cunoscut, revine în memorie chipul marcat de ani al făurarului care, din pragul porții sculptate oltenește, privește spre imensitate, senin și și ginditor în același timp. **Creația** înseamnă, pentru oricine, în egală măsură **operă** și **creator** și chiar atunci cînd nu putem să ni-l reprezentăm fizic pe acesta din urmă, o tendință firească ne face să ne gîndim la el ca la o persoană apropiată care undeva, lîngă noi sau pe un alt meridian, acum sau undeva departe, îndărăt în timp, stă aplecată asupra mesei de scris, plămădește lutul sau dăltuiește marmura, combină culorile căutînd punctele de fugă și locul figurilor în spațiu, printre lucruri.

A crea nu este însă, se știe, un verb cu un caracter limitativ, care privește doar acea arie a realității desenată sub numele de artă. Căci **creație** înseamnă și invenție, posibilitatea de a materializa în forme noi și modalități noi produsele permanentului dialog dintre oameni și ai dialogului dintre ei și natură. Tot ce contribuie mai pe scurt, la valorificarea disponibilităților individului într-un cadru social, tot ceea ce relevă o sporită

Grigore Arbore

Continuare în pag. a 7-a

VIAȚA LA ZI

discurs în munți

Aud cum trece apa din sine către sine.
Un monument e noaptea pe mii și mii de cai,
Jur împrejur Carpații veghează fără grai,
Trăiesc la mine-n țară, sînt liber și mi-e bine,

Mi-e bine nu de-aceea că am aproape toate,
Le pot ceda vreunui azil sau la săraci,
Mi-e bine că în țara mea de romano-daci
Mă pot uita la semeni și mine-n libertate.

Jur împrejur Carpații prea greaua umbră-cară-și,
Cum valuri fac de piatră încremenind etern,
Îmi iau în pumni viața și viața voastră cern,
Cum ne așează timpul, prieteni și tovarăși.

Pe-aici a fost vreun sculptor trimis de-un tainic zeu
Ce de sculptură pură și grea se apucase,
Dar cînd văzu că lumii îi e atît de greu,
El părăsi sculptura, se apucă de case.

Și munții sînt această lucrare fără capăt,
Cu pietre începute de dălți, lăsate-așa
Eu i-am privit cu grijă cînd soarele în scapăt,
Din mii și mii de pante căzînd spre noi urla.

Acest salon în care stă munte lîngă munte,
Această prispă dulce a Țării Românești,
Menite sînt să pară din cînd în cînd înfrînte
Și să se-ndolieze în aspre deznădejdi.

Dar sufletul meu simte acuma cînd îl doare
Nebunul, purul aer ce cade dinspre brazi,
Că prispa țării noastre e-n veci nemuritoare
Chiar dacă greu i-a fost, și nu-i ușor nici azi.

Să se trezească sculptori cu dălțile în mînă,
Desăvîrșind ogorul acesta de statui,
Că-n Țara Românească chiar țara e stăpînă,
Că nu săpăm în piatră himera nimănui.

Cărați nisip și faceți pentru cei tineri case,
Și pietre de pe rîuri luați de nu vă dau,
Înnobilați aceste pămînturi glorioase,
Trăiți-vă viața și patima pe șleau.

Urcați în munții noștri dacă vi-i firea slabă,
Să mai priviți odată un monument valah,
Că plînge pentru tine ființă basarabă
În fiecare vale un rîu ca domnul Bach.

Și se aud piane, armonici și se frînge
O muzică de ceruri în pietrele de-aici,
Și cînd răsare luna ai vrea să te ridici,
Să ștergi un pic din ceața drumului ei de sînge.

Să ne iubim Carpații cum ne iubim părinții
Chiar dacă pe sub dinșii străinii au lucrat,
Și au furat din vîna subsolului bogat
Să ne iubim Carpații cum ne iubim părinții.

Că ei sînt zestrea noastră rîvnită și furată,
Și-adusă iar în țară spre-a o păzi din nou,
Stau vîrfurile-n aer, erou lîngă erou,
Ca pregătite iarăși să sară să se bată.

Dar eu acum, aicea aud un rîu cum trece,
Nu știu unde se duce că parcă stă pe loc,
Cu pietre și cu iarbă lunatic mă mai joc
Și a căzut și bruma și aerul e rece.

Dezleg eterna taină a firului de iarbă,
O știu în întregime dar nu vreau să v-o spun,
Cu ochii plini de lacrimi și cu un suflet bun
Mă uit la munții noștri cu o privire oarbă.

Și milă mi-i acuma din nou de toți săracii,
Ce n-au nici bucurie, nici bani, nici Dumnezeu,
Apasă munții scoarța a creierului meu
Și sufletul mi-l urcă istorice ravagii.

Voi, oameni ai puterii, pe frații slabi salvați-i
Va trebui să facem dreptate pe pămînt,
Martor tăcut mi-e rîul și pomii martori sînt,
Că nimeni niciodată nu va trăda Carpații.

Adrian Păunescu

JURNAL DE POET

Călătorie în Bulgaria

Anul acesta Bulgaria a sărbătorit o sută de ani de la începutul insurecției de eliberare națională de sub jugul otoman. Hristo Botev, marele poet revoluționar bulgar, împreună cu două sute și ceva de compatrioți al căror spirit de libertate națională se întemeiase în România, în vara anului 1876, trec Dunărea și dau semnalul răscoalei. După cîteva luni de hărțuială și biruințe sporadice asupra turcilor în Munții Balcani într-o seară cade jertfă, împușcat, poetul Hristo Botev, devenind în acest fel simbol și piatră de temelie a noului stat independent bulgar ce se va reîntemeia doi ani mai tîrziu.

În fiecare an, poporul bulgar sărbătorește jertfa poetului național Botev, care a devenit erou național ; cel mai mare munte din țară îi poartă numele iar pe locul unde a coborît din România pe pămîntul bulgar s-a înălțat o centrală atomică semn de prețuire și în acest fel adusă poetului.

Sofia este astăzi un oraș european. Numele i se trage de la vechea Basilică bizantină. Sofia, înțelepciunea în jurul căreia s-a așezat cu veacurile și a crescut rînduiala acestei cetăți de altfel mult mai veche purtînd numele Sredet. Înconjurat din toate părțile de munți dintre

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 6-a

În pagina a 8-a

Poeme de
Eugen Jebeleanu

Prestigiul criticului

Autoritatea este ideea primă de la care își incepe activitatea un critic literar. Trebuie să o atingă pentru ca demersul lui să aibă eficiență în cadrul culturii. Pînă nu va fi încununat de ea, criticul rămîne simplu semnatar de articole. Autoritatea criticului este dorită tot atît de către el însuși pe cît este de firească și necesară culturii. Fără cei ce triază, pun în ordine, stabilesc ierarhii de valori, elimină veleitarismul și nonvaloarea, fac recurs pentru stabilirea „dreptății" estetice a unei opere, cultura ar arăta ca o întindere cu forme de relief, așezate nenatural. Criticul are ca primă sarcină, extrem de dificilă și plină de responsabilitate să despartă apele, cele bune de cele rele, să supravegheze intrarea în lumea estetică, trecînd totul prin sită — o sită la început nu foarte deasă. Astfel va putea intra în lume, în lumea culturii, ceea ce are suficiente semne bune, promițătoare pentru o împlinire care poate veni mult mai tîrziu. Autoritatea criticului lucrează și în această etapă, permanentă, căci ivirea talentelor și a operelor nu este nici ea un privilegiu al etapelor. Sensul autorității este acum nu intoleranța, ci, poate, contrariul ei. Cel mai grav lucru care îl pîndește pe critic în fața unui debutant este să-i nedreptățească talentul oricît de puțin, greu detectabil acum. Unui artist consacrat i se mai pot face nedreptăți. Talentul lui le suportă și pentru că are platoșa recunoașterii, poate să se bazeze pe operă, pe „ce are în urmă". El își poate spune chiar că a scris o carte mai slabă decît cele dinainte, știind că oricînd va putea da o capodoperă, știind că progresul în artă nu e linear, mecanic, nu vine mai bine după bine și nici mai rău după rău. Unui debutant însă, autoritatea criticului care își exercită, neatent o clipă, prerogativele, îi poate întîrzia existența artistică, i-o poate reteza. Cît despre critic, s-ar putea întîmpla ca întreaga lui operă să-i fie anulată în fața posterității prin gestul de a fi trecut nepăsător, de a fi zîmbit ironic la primul semn de existență a unui geniu. Despre Iosif Vulcan știe fiecare ce știe, dar toată lumea ține minte că a fost primul care l-a semnalat pe tînărul Mihai Eminovici și l-a publicat. Lui André Gide nu i s-a iertat ușor, și poate nu și-a iertat nici el însuși, faptul că a respins primul volum din „În căutarea timpului pierdut", găsindu-l pe Marcel Proust plicticos și dezorganizat. Iosif Vulcan a rămas mai ales prin Eminescu. Gide a fost umbrit, dacă nu chiar detronat de nerecunoscutul Proust.

Evident, este vorba doar de exemple opuse, stridente. În conștiința criticului trebuie oricum să pîlpîie speranța că, poate, deschizînd o carte va descoperi un mare artist și, în același timp, să-l persecute teama de a nu trece neobservat sau înlăturînd geniul cu cotul. Fără aceste imponderabile neliniști autoritatea criticului este minată de stereotipia exigenței. Un critic care „critică" tot timpul o face din neputința de a fi obiectiv, din incapacitatea de a vedea nuanțele și a simți, a intui prezența talentului acolo unde unui cititor obișnuit i-ar fi imposibil, căci semnele sînt misterioase. Pompiliu Constantinescu este astăzi pentru literatură o autoritate. La vremea lui, pregătindu-și autoritatea,

Maria Luiza Cristescu

Continuare în pag. a 6-a

Jurnalul intim — „o mică dramă"

Recenta apariție a **Jurnalului** lui Octav Șuluțiu a confirmat un adevăr aproximat intuitiv : paginile fără pretenții din însemnările intime ale unui scriitor mediu sînt cu mult superioare paginilor „publice" ale aceluiași, adică paginilor editate și recenzate. Această situație accidentală și, în fond, marginală pune cu acuitate sporită problema **Jurnalului intim** în epoca noastră ca șansă de supraviețuire estetică.

În raport cu „literatura declarată", jurnalul intim a făcut o carieră paralelă spectaculoasă. Secolul trecut — secolul romantic — i-a consacrat existența și i-a legitimat drepturile. Dacă în epocile precedente o scriere autobiografică rămînea printre manuscrise numai pentru că adevărurile politice sau personale cuprinse în ea erau periculoase, secolul trecut a suscitat — activ — la proliferarea altui gen de scriere „voit secretă" — **Jurnalul intim.** De la Jules Michelet și Amiel pînă la Alecu Russo, romantici de diferite structuri și de diferite calibre s-au revărsat intemperat în mii de pagini al căror „secret" trebuia ferit de ochii publicului : secretul intimității. Odată ocultate rigorile publicării imediate, **Jurnalul** s-a imaginat dezlegat și de cele ale normelor literare prea abuzive : au dispărut impedimentele etice puritane, obligațiile de compoziție, plictisitorul echilibru. Pana putea zbura alegră, sinceritatea absolută lua pentru prima oară cu adevărat locul literaturii curente.

(„Sinceritate absolută" reală ? Spațiul între convenție și sufletul ascuns a fost parcurs treptat, pe pante din ce în ce mai repezi).

Jean-Jacques Rousseau își dezvăluie sufletul încă doar pe jumătate, pentru că **Les Confessions** rămîn construite în perspectiva confruntării cu publicul ; Chateaubriand, la rîndul său, „poza" cu și mai mare convingere. Dar Amiel nu mai conta pe vreun public viitor iar saltul în absolut era dintr-odată realizat, fără putință de întoarcere.

Statutul estetic-stilistic al jurnalului intim va trebui precizat într-o zi. Pentru moment, putem aproxima bine modul în care Jurnalul a influențat decisiv proza de la finele secolului trecut și începutul secolului nostru. Nu se poate ignora dezlănțuirea intimă capricioasă atunci cînd încercăm să explicăm noutatea absolută a prozei lui Robert Musil și principiul stilistic derutant al **Omului fără calități.** După cum, de altfel, cu greu am putea realiza mental o întreagă clasă de scriitori contemporani, care nu trăiesc — stilistic — în afara cadrelor trasate tocmai de însemnarea intimă.

Deocamdată, ne va reține atenția un aparent paradox : din ce cauză secolul nostru a dus — simultan — la proliferarea dar și la discreditarea **Jurnalului intim ?** Ne referim la Jurnalul pur, exclusiv introvertit, fără anecdotă facilă, birfă joasă și revelări tardive ; în această perspectivă, pagini ca cele recent publicate ale lui Camil Petrescu nu pot aspira la formula pură de **Jurnal.**

Ce constatăm ? Din protector al

Mihai Zamfir

Continuare în pag. a 7-a

ECOURI

● În acest număr : ● Biografia debuturilor : Ion Vlad ● Cronica literară : M. Ungheanu despre volumul „Analize și sinteze" de I. Negoițescu ● Cartea de debut ● Prezențe ● Viața cărților ● Profil : Daniela Crăsnaru ● Dialog cu cititorul ● Ferestre de Marin Sorescu ● Fragmente critice de Eugen Simion ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Cenaclu ● Revista străină ● Sport ● Întîmplări cu scriitori.

● În paginile 4–5 : ● „Mihail și arhitecții" de Platon Pardău ● „Mesteacănul" de Mircea Diaconu ● „Brazi în viscol" de Tiberiu Pislaru ● Cenaclul revistei «Luceafărul». Ședința a XXXV-a ● Teatru ● Film ● T.V. ● Radio ● Plastică ● Muzică

cronica literară

I. NEGOIȚESCU: „Analize și sinteze"

Cum ar arăta o istorie literară scrisă de I. Negoițescu, ne-o arată ultimul său volum, **Analize și sinteze,** în care dispunerea cronologică a scriitorilor ne îndeamnă către această judecată. Primul scriitor de care se ocupă criticul este Antim Ivireanu, iar ultimul Ion Gheorghe. Dacă adăugăm aici studiile și articolele despre diverși scriitori români din precedentele volume, mai ales din **Scriitori moderni**, am avea materia substanțială a unor întinse porțiuni de istorie literară românească. Spre deosebire de cărțile precedente în care I. Negoițescu e solicitat covîrșitor de poezie, **Analize și sinteze** cuprinde mai ales o critică a prozei românești. Remarcabile sînt fișele sintetice pe care criticul le închină pașoptiștilor. Ele nu se adresează doar operei ci, adesea și autorilor acestei opere, criticul neignorind determinările mai profunde ale epocii. Mai toți sînt scriitori cu program și autorul **Analizelor și sintezelor,** se lasă atras de viața ideilor care au generat opera, de virtualitățile literare pe care acestea le propun. Lectura este într-adevăr nouă și pașoptiștii, văzuți ca mari precursori literari, sînt disociați unul de altul cu mai multă atenție și finețe decît de obicei. Privirea delimitativă a criticului duce la un sugestiv și nou portret al scriitorului Ion Ghica. Sînt descoperite minunate insule de proză în **Convorbiri economice** pe care criticul le citează copios, dar ține să ne atragă atenția și asupra faptului că spre deosebire de Alecu Russo sau Vasile Alecsandri și mai ales față de marele său prieten Bălcescu, Ion Ghica ignoră, în **Scrisori** și **Convorbiri,** pe țăranii și realitatea lor socială, ceea ce luminează mai bine ideile lui politice susținute cu inteligent patos. Din punctul de vedere al vervei pamfletare criticul desemnează în Ion Ghica un precursor al jurnalismului eminescian. La fel de expresiv este și capitolul dedicat lui Cezar Bolliac unde acestuia, după G. Călinescu, i se face a doua oară dreptate, încercuindu-se ostroavele de curată și durabilă literatură. E vizibil și aici, unde sonurile poeziei lui Bolliac sînt comparate cu cele ale poeziei lui Mihai Săulescu, ori cu viziunile hașdeiene, că I. Negoițescu, deși ancorat în datele epocii care i-a produs pe pașoptiști și pe precursorii lor, citește literatura trecutului cu ochii prezentului. Cu alte cuvinte el încearcă să verifice cu ajutorul sensibilității contemporane suplețea artistică a scrierilor din veacurile trecute. Pentru a-și sublinia atitudinea el vorbește, paradoxal, despre felul cum Ion Barbu l-a „influențat" pe G. Coșbuc. Linia este cea a criticii călinesciene din **Istoria literaturii de la origini pînă în prezent,** unde G. Călinescu citea literatura veche cu urechea întoarsă către efectele poeziei lui Eminescu și ale prozei lui Caragiale. Capacitatea de cuprindere nu mai este însă la fel de generoasă ca în celebra istorie. I. Negoițescu nu e atras cum e G. Călinescu de colosal și construcția de amploare. El vede miniatural chiar acolo unde trăsăturile operei cer o altă perspectivă, decît aceea a detaliului. Cînd dimensiunile operei abordate sînt neobișnuite, criticul încearcă s-o cunoască în chip mediat prin mostre reprezentative, de mai mică dimensiune. Proza sadoveniană e redusă la două romane **Baltagul** și **Creanga de aur,** considerate esteticește opuse și rezultatele acestei confruntări aplicate întregii opere. **Baltagul** ar reprezenta latura demistificatorie a scrisului sadovenian, naturalismul operei, distanțarea față de mit, pe cînd **Creanga de aur** s-ar oferi ca scriere reprezentativă pentru ceea ce este antinaturalist și mitizant în proza lui Mihail Sadoveanu. Ca ipoteză de lucru disocierea este interesantă, dar nu mai puțin discutabilă.

Ea este însă caracterizată pentru sensibilitatea și receptivitatea lui I. Negoițescu care încearcă să aducă peste tot literatura la propriul său registru perceptiv. Criticul se simte mai bine lîngă construcția de mică dimensiune, decît lîngă creația de amploare către care avansează mai bine instrumentat de prima. Pentru a înțelege, de pildă, romanul în opt volume al lui C. Stere, **În preajma revoluției,** I. Negoițescu caută cheia artei și ideilor prozatorului în **Preludii.** Impozanta serie de romane a Hortensiei Papadat-Bengescu este trecută cu vederea în favoarea unui roman periferic al scriitoarei, **Logodnicul,** după cum la Sadoveanu romanele de anvergură sînt expediate într-una din cele două categorii reprezentate rezumativ de **Baltagul** sau **Creanga de aur.** Nu de puține ori aceste preferințe ascunde sau conțin fățiș și o judecată de valoare. Ele fac parte dintr-un șir mai lung de revizuiri pe care criticul ni-l propune cu insistență. Nu romanele lui Dimitrie Bolintineanu merită atenție, ci călătoria **Pe Dunăre și în Bulgaria.** Nu ansamblul scrierilor tipărite de Mihail Kogălniceanu e important, ci scrisorile lui către părinți din timpul studiilor, după cum la Nicolae Bălcescu nu operele intrate în manuale sînt cele ce merită atenție, ci tot corespondența. Ion Ghica nu este nici el prizat acolo unde critica l-a găsit un scriitor mare, ci în **Convorbiri economice.** Iorga e mare nu atît în **Oameni care au fost** cît un teatru. Dacă urmărim enumerarea, incompletă, de altfel, constatăm că reexaminările lui I. Negoițescu privesc mai ales pe prozatori. Criticul are o curiozitate estetică fecundă și nu puține din observațiile făcute merită luate în considerație. Dar sensibilitatea acută mai ales la aspectul lingvistic al textului literar dezavantajează judecățile pe care le emite asupra prozei. Semnificativ, prozatorul român preferat de I. Negoițescu este Matei Caragiale despre care criticul scrie rînduri extatice : „Rareori în literatura română o operă s-a bucurat de un mai grabnic, mai ezoteric succes precum **Craii de Curtea-Veche.** Desigur, o explicație putem afla în stilul ei narcotizant, purcezînd deopotrivă din greaua visare a senzualităților eminesciene și acribia scriiturii naturaliste a lui Ion Luca. În Matei Caragiale se împreună în sfîrșit — de plumburi eterice complicități ! — lumea din **Cezara** cu cea din **Pastramă trufandă".** E greu de spus, alături de I. Negoițescu, că idealul prozei românești se cuvine să fie stilul narcotic (văzut astfel : „Dumnezeiasca lui limbă română se califică prin turcisme, grecisme, bulgărisme, țigănisme și extracte de slavă veche"), că ascunsa lucrare a prozei românești a avut ca singur țel atingerea, „în sfîrșit", a fuziunii **Cezarei** cu **Pastramă trufandă,** cum lasă, entuziast și exclusivist a se înțelege **Analizele și sintezele.** Explicația bizarelor judecăți aplicate prozei românești stă în aceste fraze ofrandă lui Matei Caragiale, către care criticul aruncă o privire idolatră. **Alexandru Lăpușneanu** e contestată discret în favoarea **Scenelor istorice** ale lui Al. Odobescu pentru savoarea formală a acestora. Proza nu poate fi însă miniaturizată, redusă la o pură chestiune de limbă, chiar dacă aspectul nu trebuie în nici un caz neglijat. Avem surpriza să constatăm astfel că ciclul Hallipa al Hortensiei Papadat-Bengescu, e mai puțin important decît **Craii de Curtea-Veche** și că din opera lui Liviu Rebreanu, nu trebuie să preferăm operele de acum devenite clasice. Comentariul la Liviu Rebreanu amestecă observații de bun simț cu propuneri extravagante. Just ni se pare că universul familiei Herdelea e mai puternic decît lumea țărănească a romanului, ceea ce nu înseamnă totala inexistență artistică a acestei lumi, cum lasă să se înțeleagă I. Negoițescu. Sub motiv că proza superioară, e cea de nuanțată analiză psihologică a individualităților e contestat romanul **Răscoala** în favoarea **Gorilei,** unde „cu chiu cu vai" scriitorul dă naștere unui erou adevărat. E vizibil că I. Negoițescu are un program literar care dă dovadă de vădite îngustimi. Superioritatea preocupării pentru psihologiile individuale și presupusa inferioritate a prezentării psihologiilor colective e un criteriu de ierarhizare fals pentru că este extraartistic. **Gorila** este un roman ratat, iar **Ion** și **Răscoala** evident incomparabile cu primul. Literatura, romanul nu se alcătuiesc doar din nuanțe, ci cer un aparat ceva mai complicat decît ține să recunoască I. Negoițescu. Interesul literaturii lui Rebreanu continuă a ne spune criticul, nu stă în romanele cunoscute, ci în cîteva povestiri de început unde prozatorul s-ar ridica prin verismul lor la tensiunea **Florilor de mucigai** acolo anunțînd abia un artist mare. Cu toată precauția formulărilor (criticul zice, între altele, în loc de Liviu Rebreanu, Titu Herdelea, mască îndestul de transparentă) contestarea este evidentă. I. Negoițescu dezgroapă de fapt mai vechea aversiune a lui Arghezi, față de romanul **Ion** aplicînd-o acum întregii lui proze. Pentru ca spectacolul să fie deplin autorul **Analizelor și sintezelor** ne propune ca mare reușită a prozatorului în direcția creației de personaje pe **Solomia** din **Amîndoi.** Ceea ce supără nu este în fond opinia în sine, ci firava ei argumentație. Atras de răsturnările de viziune critică, I. Negoițescu cade adesea în juvenile excese.

Tartarinadele exegetice afectează întotdeauna, ținuta critică. Iar elogiul necondiționat pe care I. Negoițescu îl aduce unei cărți de confuză și escamotantă retrospectivă **(Confruntări în critica deceniilor IV—VII** de Ileana Vrancea) ne arată la autorul **Analizelor și sintezelor** o surprinzătoare lipsă de atitudine.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Naturalețe și tandrețe

De o precocitate labișiană, Mircea Dinescu nu avea comun, la debut, cu marele său înaintaș numai ușurința și grația emisiei formale a versului, spontaneitatea organizării unui lirism muzical în tiparele clasice, ci și o calitate, ca să-i spunem așa, de fond : subordonarea discursului poetic unei viziuni de natură morală, o gravitate neobișnuită pentru ceea ce ar fi putut trece la alții drept jocuri fermecătoare ale adolescenței. De la suavitățile pline de aplomb cum ni se revelase inițial, de la scriitura „frumoasă" a talentului înăscut, dar încă nu realizat într-o formulă personală, poezia lui Mircea Dinescu ni se pare a fi evoluat într-un efort remarcabil de a se autodetermina estetic, prin renunțări la podoabele moștenite de la natură și apelul mai insistent la cele care se dobîndesc, mult mai greu, prin cultură. Ingenuităților de altădată, cu tot aerul lor de cruzime dulce și bucurie răutăcioasă le-a luat locul, în a treia carte* a poetului, o conștiință care se știe vinovată de a se cunoaște pe sine și deci de a-și asuma un destin propriu în peisajul liricii noastre de azi. Deși dimensiunea etică nu a dispărut ca un riu sub nisipurile mișcătoare, ea hrănește frunzișul cuvintelor cu mai multă discreție și mai eficient fiindcă participă ca un element consubstanțial poeziei și nu ca o parte separată în mod ostentativ de aceasta. Scopul se identifică de această dată cu mijlocul, mijlocul nu ne mai apare ca vehicul umil al scopului : metaforele se integrează spiritului poeziei iar spiritul poeziei ia naștere dintr-un sistem coerent al organizării metaforei.

Poetul este un citadin care nu trăiește cu nostalgia satului pierdut sub fierul și betonul civilizației, ci cu regretul că civilizația, în tendința ei de a prolifera artificialul, uită bucuriile fruste ale spațiului natural. Imaginile contrastante, rostite uneori cu o voce sacadată, alteori simulînd naivități șăgalnice de copil încruntat dedat la nevinovate maliții cu maturii din jurul său se structurează pe schimbul reciproc de fragmente din recuzita satului cu a orașului și invers, în tablouri de o sarcastică nostimadă. Iată, de pildă, cum procedează o capră în vizită la oraș : „capra mănîncă trandafirii grădinilor municipale / rontăie tramvaiele ca pe morcovii cruzi / nu pleacă dimineața la birou / nu citește gazeta de seară / dezbracă stîlpii de telegraf ca pe duzi / ignoră semafoarele cu nerușinare / nu-și dorește limuzină și jur / n-a brevetat încă iarba artificială / deși mai știe cite ceva despre păduri ; / statuia din centru a fost schimbată / orașul se leagănă într-un scrinciob de fum / numai această capră încăpățînată / dă lapte și nu se-ntreabă cum". **(Capra contemporană).**

Cu aerul său bătăios, care nu și-a pierdut poza de lup tînăr dispus să-și arate colții la somnul inerților de tot felul, la „boala contagioasă a indiferenței" (în fond aceeași formă a puritații morale existentă în poezia lui Nicolae Labiș) Mircea Dinescu aduce mesajul tonifiant al prospețimii, al unei atitudini corosive față de stagnările reificante, față de rugina care îmbătrînește sentimentele și pasiunile umane. Cu tonul său apodictic, detectabil mai ales în partea a doua a cărții, ton apodictic adoptat într-o totală supunere la limbajul obișnuit ca o subliniere a caracterului democratic al comunicării, poetul dă cu tifla atît bucuriilor sintetice, cît și falselor triști : „eu sînt băiatul de treabă / pe care-l zăriți de obicei în tramvaie / cu o pîine sub braț ca un aparat de fotografiat / Developînd miezul-pîlcul vrăbiilor s-ar stinge / de boala contagioasă a indiferenței / din coaja fructelor am extrage petrolul divin / din sentimente cauciuc pentru cizme / (numai frumusetea femeii e-un combustibil prea volatil) / Drept recompensă noaptea aud gîngurind / porumbeii tevilor de apă / electricitatea azvîrlindu-și iupoanele / peste civilizația furnicilor vorbitoare / Fandosită tristețe — iată-ți chiria : / vine vremea cînd mă cred dinamită / și ies la marginea orașului / să explodeze fericit", **(Dinamită).**

Dinamică și galantă, caustică și tandră în elanurile ei generoase, poezia lui Mircea Dinescu, așa cum ni se relevă ea în **Proprietarul de poduri,** este încă un argument că talentul, mai ales atunci cînd este fericit, își impune căile cele mai dificile pentru a se împlini cu adevărat.

Dan Laurențiu

*) **Mircea Dinescu : „Proprietarul de poduri", editura Cartea Românească, 1976.**

proză

Un roman al adolescenței

Ispita cărților despre copilărie sau adolescență este desigur una dintre cele mai durabile în cîmpul literaturii. Cadrele și clișeele ei sînt bine fixate în conștiința literară iar tipologia personajelor o regăsești aproape identică în fiecare povestire de acest gen. Așa sînt strengarul, adolescentul teribil și îndrăgostit, elevul visător și studios, vagabondul, orfanul, copilul de periferie și cel de centru etc., fiecare cu un rol precis și evoluînd în limite perfect previzibile. O altă ierarhizare posibilă se poate alcătui în funcție de coordonatele socio-geografice. Există astfel un copil chinuit al Londrei, Oliver Twist, un strengar al Parisului, Gavroche, sau un poznaș etern, humulestean, Nică al lui Ștefan al lui Petre Ciubotaru. Cred că dintre speciile de proză ușor formalizabile, relevante pentru structurile literare, alături de basme și romane polițiste se înscriu și romanele copilăriei. În ce ar consta, atunci, interesul unor scrieri a căror principală caracteristică este tipicitatea și redundanța. Atunci cînd nu este atins de scînteia geniului ca în cazul lui Creangă, genul mizează fie pe reacție afectiv-sentimentală a cititorului care încearcă să se regăsească în „copiii teribili" ai cărții, reacție extrinsecă valorii literare, fie pe interesul și pitorescul evocării, pe parfumul atmosferei, calitate intrinsecă literaturii, și lucru cel mai greu de realizat pentru că „autenticitatea copilăriei" este falsificată aproape totdeauna de percepția ochiului matur.

Ceea ce se întîmplă și în cazul lui Al. I. Ștefănescu*, care în „Băiat de București" (titlul trădează imediat tipologia personajului) încearcă să recreeze copilăria unui băiat de periferie încadrată în atmosfera specifică Bucureștiului interbelic. Noutatea ar consta în modalitatea expunerii, scriitorul încercînd să adopte în relatarea întîmplărilor, cam șterse de altfel, și a descrierilor, optica și felul de percepție al copilului. Iată în ce mod este înfățișată scena atît de obișnuită, altminteri, a somnului unui copil. „După ce-i cade capul pe masă de cîteva ori (...) simte deodată cum e luat pe sus, cana a dispărut, el se plimbă prin aer, e seară, trece pe lîngă lampă și la sfîrșit se pomenește în pat, cineva îl răsucește pe toate părțile, îl dezbracă și-l îmbracă, și, pe neașteptate, răcoarea bună a așternutului se lipește de pielea lui, apoi se încălzește repede, nu mai trebuie să ție capul sus și ochii deschiși, din contra, capul stă pe o pernă moale, care-l minglie pînă la urechi, ochii se deschid numai înăuntru, jur împrejur sînt cîrpe moi, bune, ascultătoare, prietene, sînt multe și deodată încep să-i legene, să-l legene, pînă cînd Mitu dispare. Mitu nu mai este, nimeni nu mai este, a venit somnul, o ființă mare, fără margini, care-l ia în fiecare seară, și-l duce nu știe unde, noroc că dimineața îl aduce înapoi, pe nesimțite". După cum se observă, stilul este artificios, mimat, scriitorul nu reușește să dispară din prim plan pentru a lăsa loc copilului așa cum ar fi dorit. În rest, cartea se desfășoară simplu, linear. Mitu este un băiețel cuminte, ținînd dar studios, provenit dintr-o familie săracă, luptîndu-se cu greutățile, dar afirmîndu-se prin dragostea lui pentru învățătură. Atît și nimic mai mult. Al. I. Ștefănescu nu creează o psihologie diferențiată în funcție de vîrstă. Mitu rămînînd același la 5 ca și la 15 ani. Experiențele care le traversează, ce-i drept minore, un șir de transmutații dintr-un cartier în altul din cauza sărăciei, ca și înaintarea în vîrstă și în studiu nu se materializează și în planuri spirituale. Mai interesante sînt siluetele de fundal, familia Vergilor spre exemplu, sau cîteva descrieri de gen ale mahalalei bucureștene. Aici scriitorul este mai sigur, mai autentic, observația devine mai pătrunzătoare, tablourile se încheagă din cîteva linii, conturează un mediu și o psihologie. În „Băiat de București", Al. I. Ștefănescu se adresează aproape exclusiv coardei sentimentale a cititorului, ceea ce este, însă, insuficient sub raport estetic.

Paul Dugneanu

*Al. I. Ștefănescu : „Băiat de București", editura Albatros, 1976.

prezențe

Premiul Perpessicius

Premiul Perpessicius *al revistei* Manuscriptum, *pentru cea mai bună ediție critică a anului 1975, a fost acordat, cum s-a anunțat săptămîna trecută, ediției I. Heliade Rădulescu,* Opere, *în trei volume (ultimul volum apărut în 1975), în îngrijirea lui Vladimir Drimba. Inițiat de Muzeul literaturii române și intrat deja în al șaselea an al existenței sale, premiul, deși onorific, s-a impus ca o distincție de prestigiu în viața literară. Edițiile premiate pînă acum — Antim Ivireanu,* Opere, *(ediție critică de Gabriel Strempel) ; Gh. Șincai* Hronica românilor, *I—II (Florea Fugaru);* Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie *(G. Mihăilă, Florica Moisil și Dan Zamfirescu); C. Negruzzi,* Opere *(Liviu Leonte), la care se adaugă ediția recent premiată — reprezintă realizări de excepție într-un sector foarte important al cercetării literare în care se cere temeinică formație de istoric literar și lingvist, precum și o muncă de benedictin, migăloasă și, din păcate, nu prea băgată în seamă de revistele noastre.*

Ediția I. Heliade Rădulescu, îngrijită de Vladimir Drimba, succede unei foarte bune ediții realizată în trecut de D. Popovici și neegalată încă în privința comentariului istorico-literar din aparatul de note. Față de aceasta, ediția Vladimir Drimba este mult mai largă în cuprinderea operei literare a scriitorului. Creația poetică originală și traducerile în versuri sînt reeditate „pentru prima dată, în întregime, aproape, iar proza și teatrul mai mult decît în oricare ediție anterioară. Evident, observațiile critice făcute, în chiar paginile revistei Manuscriptum, *de Mircea Zaciu — vizînd notele, cam sumare în latura istorico-literară, absența unui glosar, precum și reprezentarea insuficientă, în al treilea volum, a prozei memorialistice — sînt justificate. Atare neîmpliniri vor putea fi suplinite prin volumele următoare, deoarece nu credem că ediția, anunțată în trei volume, se încheie aici, fără scrierile de teorie și critică literară, de lingvistică și filozofie. Oricum, ediția realizată de Vladimir Drimba este cea mai completă în ce privește opera literară heliadescă. Transcrierea textului, notele filologice, compararea variantelor sînt făcute cu o rigoare exemplară.*

Ceremonia decernării premiului, la Muzeul literaturii române, a fost precedată de o sesiune științifică, avînd drept temă Mihai Eminescu și revelația manuscrisului, *în care cercetători ai instituției, precum și alți istorici literari, au prezentat și dezbătut, timp de două zile, foarte interesante comunicări, preocupate toate de inedit: Petru Creția,* Cinci proze eminesciene inedite; *Amita Bhose,* Filosofie și mitologie indiană în „Sărmanul Dionis" ; *Al. Oprea,* Perpessicius și mirajul ediției eminesciene; *Eugenia Oprescu,* Para-Archaeus — nuvelă nouă din texte vechi ; *Flaviu Sabău,* Epilog la romanul dragostei eminesciene ; *Eugenia Oprescu, Paralelism între extremele romanității :* M. Eminescu — G.A. Bécquer ; *V.E. Mașek* ,Eminescu și scepticismul învins ; *Claudia Dimiu,* Eminescu și intuiția teatralității.

Dimitrie Păcurariu

cartea de debut

Proza de analiză; pastelul poetic

Autor a patru volume de poezie și al unuia de reportaje, prezent constant în cîmpul publicisticii literare, ION ȚUGUI tipărește acum un masiv roman *), ambițios atît prin viziunea artistică adoptată cît și prin tematică. **Voivodeasa,** romanul lui Ion Țugui, aspiră la statutul unei monografii epice de tip analitic. Avînd în centrul atenției o lume îndelung explorată artistic de eposul sadovenian, totuși în datele ei intime, materia cărții trimite la specificitatea atît de marcantă a universurilor umane din amplele povestiri de tinerețe ale lui Eusebiu Camilar **(Turmele, Cordun, Prăpădul Solobodei).** Intenția lui Ion Țugui este însă de a supune filonul mitic-epopeic al existenței de veacuri dusă de oamenii unei așezări precum Voivodeasa, situată undeva în munții și obcinele Bucovinei, celei mai minuțioase analize epice, autorul bizuindu-se adesea pe mijloace de investigare nedisimulat intelectuale. Spunînd că autorul este tentat de o asemenea viziune menită a disocia legenda de istorie, nu înseamnă nicidecum că poematicul, cel puțin ca mijloc de potențare a reflecției, este repudiat. Dimpotrivă, prin intermediul personajului central, tînărul intelectual Lucian Remezi, investit și cu funcția de narator, Ion Țugui își valorifică și acum temperamentul poetic, dînd frecvent curs unei proze de tensiune poematic-reflexivă. „Bărbăția locului, pe care ne naștem și murim stă în aer. Vin vorbele tulburi lîngă vorbele cuminți și se izbesc laolaltă de streașina casei. Se caută o plăcere de neînțeles. Materia, pentru a se preface, agonizează rece și impertinentă. Oamenii se năpustesc de atîtea ori într-o singură viață peste propria moarte, și de fiecare dată tot viață iese din încleștarea lor. Mă exaltă gîndul că nu m-am născut bătrîn. Se întîmplă uneori și așa, simplu și întocmai. Totul trebuie inventat și păzit cu grijă. Logica profesorului Tudora, puțin amplificată și întregită față de manualele de liceu, îl aduce drept sprijin, citindu-l, pe Rădulescu Motru, și încumetîndu-se cu o contribuție personală privind destinul meu : „«Să ajungi singur acolo unde nu te poate duce nimeni...»" .

Adevărul e că cele mai bune pagini ale romanului sînt acelea în care pasiunea prozatorului pentru analiză, trecută prin retortele temperamentului său poetic, se exercită în vederea realizării unor pînze de gen, remarcabile prin surprinzătorul lor coeficient de autenticitate originară.

În totul însă, lectura romanului este destul de anevoioasă. Cauzele sînt mai ales următoarele două : excesul de inteligență abstractă al personajelor (ceea ce, contrar așteptărilor autorului, aplatizează pe ample porțiuni narațiunea) și dispersarea exagerată a filonului epic central. Sub cel din urmă aspect, autorul e mînat de ambiția de a nu lăsa nimic la o parte aducînd în scenă un număr cît mai mare de personaje, ilustrative — crede el — pentru un aspect sau altul propriu schemei conflictuale generale raportată la însăși dimensiunea istorică a evenimentelor. Deocamdată, Ion Țugui ni se dezvăluie ca un prozator sigur pe el mai ales atunci cînd, cum se spune, nu își propune neapărat să concureze istoria. Viabilitatea prozei lui pare a fi condiționată de retrăirea prin analiza înfiorată de poezie a experiențelor de viață cunoscute direct de la sursă.

Plaheta de versuri a MARIEI ZIMNICEANU, cu titlul ei simplu și bine ales **), divulgă o sensibilitate poetică discret melancolică. În măsură să cenzureze lamentația „sufletului feminin" într-un asemenea chip încît totul se dizolvă în confesie intimă, un atare tip de sensibilitate nu-și refuză însă apetitul pentru transferurile metaforic-simbolice avînd drept suport motive poetice intens solicitate întotdeauna și peste tot. Cum este și de așteptat, specia pastelului (prin definiție generoasă cu poeții care, din pudoare sau din incapacitatea de a descinde fără precauție în propria biografie spirituală, acceptă deliberat serviciile metaforei descriptive), se află la loc de cinste pe întreg cuprinsul cărții. Dovedind o sinceritate sobră, reținută poeta își comunică simțămintele și gîndurile citind, cum se spune, în cartea naturii : „Cînd pădurile / coboară-n case / plîngîndu-le lemnul cioplit, / pragul îmbrățișează / urma copilăriei / de unde / zborul a pornit / peste lacrima drumului... / / Atunci înțeleg / neliniștea codrului / și sărut fiece ramură / pentru primăvara pădurii" **(Înțeleg).** Condiția liminară, în cazul acestei formule, stă în simplitatea desenului și în simțul măsurii ce se cuvine a prezida clintirea acestuia din tiparele fixe odată cu reconsiderarea materiei descriptive din unghi meditativ. De remarcat, în ce privește și pe Maria Zimniceanu, este faptul că reușitele se arată mai ales în poemul de notație, adesea fiind indicată chiar detașarea fragmentelor : „Albesc zilele-n zăpezi / ca visurile..." ; „Dar planeta-i o roată vie / Pe un ax de aer prinsă, / migratoare în zborul tainic / întru teamă și iubire..." ; și „gîndul de ieri / și pasul / ca un cîntec liber / peste hotarul nopții..." ; „Vîntul / încearcă să oprească / căderea pleoapelor / / Melcii își ascund ochii în rouă...".

Persecutată probabil de ideea de a nu părea o poetă intimistă, de foarte multe ori, Maria Zimniceanu trădează însă registrul poetic ce i se potrivește, elaborînd compuneri,- frizînd de departe banalitatea : „Priviți, copacul acesta / crește ca un strigăt ! / Aripi, / în loc de frunze / și brațe vinjoase / smulg lumina / pentru înălțarea clipelor / / Priviți, / copacul ne cheamă / să-i păstrăm umbra / hotar de liniște. / În numele statorniciei / să recunoaștem copacul, / frate de sînge". **(Poem scurt).** La fel în : **Încă mai aștept cerul, Alb de nufăr, Urmașii, Să fii copac, Vezi lacrima din floarea griului** (păcat de titlu !) **și în altele.**

Nicolae Ciobanu

*) **Ion Țugui : „Voivodeasa", roman, editura „Eminescu", 1976.**
) **Maria Zimniceanu : „Lumina sborului", versuri, editura „Litera", 1976.

critică

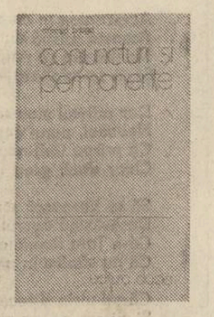

Estetică și eseu

Fără a fi o celebritate, Mircea Braga e totuși în critica românească o prezență întotdeauna cumpătată, neiubitoare de exces, cu o atitudine profesorală. Omul e ca pregătire un estetician și privește cultura din înălțimea „permanenței" deși interesul pentru contingență există și îl scoboară cu judecata în „conjuncturi". Interesat, pe etape, de critica literară cu un argument estetic (precum I. Vlad) și de estetică, însă cu o sincopă actuală, Mircea Braga dovedește un spirit curios și temeinic, de formulă paradoxală.

Nu întîmplător ultima lui carte tratează despre „Conjuncturi și permanențe" : conjuncturi, pentru că autorul pune sub lupă noi orientări ale esteticii, metodologii noi, așa-zisa „criză" a disciplinei de care se face uneori caz. „Permanențe", pentru că dimpotrivă Mircea Braga e de părere că îndărătul acestor tulburări epistemice, structurile nu s-au modificat, în linii mari.

Ideea de „criză a esteticii" nu găsește în el un adept și dacă uneori cutare contribuție pare o colecție de referiri bibliografice, explicația stă în dorința de a cuprinde cît mai mult, care îl animă pe autor.

Pe scurt, nu contribuții originale trebuie să căutăm aci, cît o „atitudine" de lucru, un „credo" pe al cărui fundament autorul își va concepe cărțile viitoare. În gustul lui Mircea Braga nu e studiul gros, plin de referințe, betonat de aparatul critic, ci unul mai fin, unde spiritul se poate exercita fără zale, apropiat de „eseu". Care e stilul ? Mircea Braga enunță o idee contemporană din estetică, folosind un citat ori cîte o formulă cuprinzătoare, apoi informează asupra altora care s-au ocupat de chestiune. Păreri contradictorii, întotdeauna, de unde Mircea Braga extrage ideea că esteticienii de azi se cearță pe chestiuni de vocabular și nu prin mijlocirea sistemelor diferite. Pe deasupra acestor inovații de formulă (e alcătuit și un tablou lapidar cu metodele principale din estetica de azi) ar sta o sumă de noțiuni a căror clarificare actualitatea o face cu aceleași rezultate ca înaintașii. Mircea Braga se ocupă de „conceptul de frumos", făcînd raporturi notabile între felurite „estetici" istorice, denunță „eroarea metodologicului" căci discuția despre metodă ucide cercetarea aplicată și face din estetică o disciplină curat scolastică. Mircea Braga nu iubește așadar exclusivismul metodologic și înțelege „ezitarea esteticii între știință și artă și ca atribut specific drumului ce trebuie parcurs între metodă și teorie" (pg. 63)

„Valoarea estetică" îl preocupă pe Mircea Braga : emite o ipoteză asupra ei („unul din rezultatele procesului de valorizare și, totuși, mai mult decît însuși acest proces"), o analizează în condiționare intrinsecă și în plan social.

Nici chestiunea „realismului" nu e ocolită, prilej de a nota încă o dată cele cîteva studii importante publicate în ultimii ani în România. Aici ca și aiurea atitudinea e hotărîtă. „Realismul" nu e un „stil, metodă sau curent" și nici „sans rivages" (opozantul e Garaudy, fără argumente).

Alte contribuții privesc noțiunile de „plăcere estetică" ori de „prototip", „sinceritatea", condiția durabilității, opera de artă și memoria omenirii, mitul, structurile, problemele criticii („proliferarea" și „evaziunea").

Este în afara discuției că autorul este informat și are talent de a scrie pe înțeles. El nu citează fastidios, dă atenție esteticii românești, exemplifică din literatura noastră contemporană (Zaharia Stancu, Marin Preda, Eugen Barbu), și a urmat specia dificilă a „tabletei estetice" utilizată la noi, printre alții, de Marcel Breazu. La condiția abreviată a tabletei, se adaugă analiza specială deși concisă. A face estetică pe înțelesul tuturor — aceasta e ideea lui Mircea Braga, ceea ce nu exclude putința autorului de a da o contribuție notabilă și în cercetarea de pură specialitate. Rămas cu acea rigoare sentimentală care a fost nota „Cercului de la Sibiu", Mircea Braga reprezintă, în estetica noastră, tipul profesoral cu volubilitate eseistică, în formulă abreviată, de tabletă.

Artur Silvestri

*) **Mircea Braga : „Conjuncturi și permanențe" Ed. Dacia, 1976.**

• Simbătă, 27 noiembrie 1976, la Palatul Sporturilor și Culturii (Sala Polivalentă), cu începere de la orele 18, Cenaclul Flacăra al tineretului revoluționar, organizat de C.C. al U.T.C. și revista Flacăra, va susține spectacolul cu numărul 203. Biletele s-au pus în vînzare la Teatrul Național. Casele de bilete ale Teatrului Național sînt deschise zilnic între orele 8—12 și 17—20.

biografia debuturilor

„Sînt un dascăl care crede în forța fascinantă a lecturii, în modelele acesteia"

invitatul nostru

Ion Vlad

■ **„Copilăria mea nu s-a constituit niciodată într-un veritabil topos"**

— Din ce punct credeți că ar fi mai bine să începem acest dialog? Mă refer, bineînțeles, la un reper din biografia dumneavoastră.

— În orice caz, nu din acela al copilăriei.

— De ce?

— Chiar și numai pentru motivul că am avut de atîtea ori prilejul să suspectez trucajul autobiografic, confesiunea, jurnalul, memorialistica, toate practicate la vîrsta cînd preferabil e să scrii despre alții și despre cărțile lor... În cazul meu, copilăria nu reprezintă un univers determinat, nu s-a constituit într-un *topos*, într-un spațiu cu referințe de ordin afectiv și cu trimiteri spre un anume timp.

— Și dacă v-aș spune că mi se par interesante chiar și copilăriile de acest fel; dezarticulate, le-aș zice?

— N-aș avea ce face și ar urma să vă spun cîteva lucruri, să numesc cîteva fapte, sumare, dar cu condiția ca toate riscurile pentru amănuntele neinteresante, probabil, să vă aparțină.

— De acord, „Riscurile" mi le-am asumat de multă vreme.

— Copilăria mea a fost cam nomadă și asta datorită condiției tatălui meu. Slujbaș al statului, a trecut din loc în loc, din localitate în localitate. Aceste neîntrerupte călătorii sau, poate mai exact, adevărate dezrădăcinări, au făcut să n-am niciodată nostalgia unui loc anumit, iar cînd m-am trezit la vîrsta adolescenței, n-am încercat nostalgia celui venit de la țară. Situația nu s-a schimbat nici în anii liceului și chiar în vacanțe nu eram decît adolescentul care revenea la locul unde se găseau părinții lui, într-un loc unde aceștia se aflau pentru un interval imprevizibil ca durată, într-un loc tranzitoriu ca toate cele dinainte și ca toate ce urmau să le succeadă. De aici au decurs nu puține lucruri. De pildă, n-am avut niciodată o bibliotecă *a mea* sau o bibliotecă a părinților mei, în accepția cea mai proprie. Cu toate acestea, singurul element mai limpede consolidat în memoria mea afectivă rămîne vacanța, căci, pentru perioada copilăriei și a adolescenței, vacanța însemna singurul semn de reper — semnul (am putea vorbi despre „o semiotică a vacanței" și a reîntoarcerii în spațiul privilegiat al acesteia) neîntreruptei reveniri. Nu într-un loc anume, ci mai degrabă într-un loc cvasiimaginar, proiectat, visat — și nu este exclus ca totul să fi ținut de un univers livresc al adolescentului.

— Fiindcă tot ați pomenit de lecturi, de literatură, v-aș ruga să-mi spuneți cam pe la ce vîrstă se poate vorbi, în cazul dumneavoastră, de apariția lecturii. *Citeați autori sau cărți?*

— În mod sigur, citeam cărți. Iubeam cărțile și nu pe autorii lor, de cele mai multe ori necunoscuți pentru adolescentul de pe atunci. *Lectura* a apărut pe la 14—15 ani. Erau lecturi obișnuite și, altele, ciudate, paradoxale; erau lecturile mele. Nu le destăinuiam.

— Ce „ascundeați?"

— Poate anumite descoperiri, nu toate potrivite cu vîrsta. Dacă, bunăoară, Jules Verne continuă să fie și azi una dintre lecturile la care revin cu sentimentul că am să produc un veritabil act critic (Jules Verne poate oricînd reprezenta obiectul unor exegeze extraordinare) prin lectură, îl descopeream tot atunci pe Dostoievski.

— Cît de întîmplătoare erau lecturile Dvs.? Cum vă alegeați cărțile de citit?

— În general, lucrurile se petreceau cam așa: înregistram în memorie titlul unei cărți; mă duceam la biblioteca de la „Palatul culturii" — eram la Arad, elev al Liceului „Moise Nicoară", — unde o ceream, descoperind, cu același prilej, alte titluri, cel puțin tot atît de seducătoare. De abia pe la 16 ani am început să-mi ordonez și să-mi organizez lecturile, pregătindu-le.

— Prima fază a lecturilor dumneavoastră a dat ceva roade? Vreau să spun, să vă întreb, dacă amintirile despre cărțile citite în acea perioadă sînt pregnante și azi?

— Da, multe au rămas lucrări de referință, cel puțin în ordine afectivă, deși citeam într-o dezordine, psihologic vorbind, necesară. Am și acum în minte foarte multe amănunte care țin de „istoria" acestor lecturi.

— De pildă?

— Iată una dintre Cărți: o văd și azi în fața ochilor; e volumul lui B. Fundoianu, *Priveliști*, apărut la „Cultura națională" în 1930, și avînd în interior acel uluitor portret desenat de C. Brâncuși. A rămas una dintre Cărți. La fel s-au întîmplat lucrurile în momentul descoperirii edițiilor din Fundații, din Bacovia sau din Arghezi. Am păstrat aceleași acute amintiri vizuale, aceleași reprezentări care cuprind senzația indelebilă a culorilor, a luciului filelor. E și cazul revistelor descoperite la acea vîrstă. Le răsfoiam cu o mare plăcere.

— Pe care, mai ales?

— Extraordinara „Lumea", a lui G. Călinescu. Superbă grafic. Peste ani, prin '54, '55, cînd am scris și publicat un studiu în două numere ale „Stelei", studiu consacrat lui Geo Bogza, îmi revenea în față, ca o prezență palpabilă, numărul din „Lumea" unde apăruse *Sfîrșitul lui Iacob Onisia*, proză însoțită de fotografia autorului ieșind din mină, cu o lampă de miner în mînă și cu o ciudată „cască" de protecție pe cap, semănînd mai curînd cu un bicorn. Era în ianuarie 1946.

Fiecare număr al revistei avea cîte un foileton și „Cronica mizantropului", amîndouă datorate lui G. Călinescu. Erau pentru mine lecturi copleșitoare. Cam în aceeași perioadă începusem să-i citesc pe critici, *pentru scriitori*; îl descoperisem pe Paul Zarifopol, pe Pompiliu Constantinescu, ultimul și azi, pentru mine cel puțin, criticul în cea mai curată și mai nobilă accepție a cuvîntului. Dar, revenind la G. Călinescu, trebuie să vă spun că eram fascinat de cum făcea pînă și „Poșta redacției".

— S-a materializat în vreun fel această fascinație?

— Înțeleg la ce vreți să ajungem. Ei, da. Pentru prima și ultima oară am trimis unei reviste versuri.

— V-a răspuns G. Călinescu?

— Mi-a răspuns: cu bunăvoință, cu condescendență, citindu-mi un catren, pentru ca să-mi recomande în cele din urmă să încerc o poezie mai puțin contorsionată. N-am mai scris din acel moment nici un vers.

— După „Lumea" ce altă revistă ați îndrăgit?

— În 1947, Miron Radu Paraschivescu scotea, în prelungirea unui alt periodic, „Revista literară". Aici îi întîlneam pentru întîia oară pe scriitorii despre care, mai tîrziu, într-o neașteptată și de fel previzibilă ordine, aveam să scriu în ipostaza de critic literar. Era perioada unor descoperiri felurite: editura „Forum" mă punea în contact cu poeți din familia suprarealiștilor români, unii dintre ei supuși atîtor metamorfoze ulterioare.

— Gîndindu-mă la copilăria dumneavoastră, simt nevoia să-mi spuneți pe unde erați în acea vreme?

— Eram în ultimele clase de liceu la Tg. Mureș, coleg în ultima clasă cu Ion Horea, pe atunci total cucerit de poezia lui Ion Barbu. Mulți se vor mira, dar ăsta-i adevărul: pe atunci Horea barbianiza, iar eu îl „explicam" asistenței și membrilor cenaclului Liceului.

— Ce-mi mai puteți spune despre Ion Horea, care apare în mod neașteptat, dar foarte plăcut pentru mine, în acest dialog?

— Era un minunat interlocutor pentru poezie și un admirabil prieten. Duceam în doi plăcute discuții despre literatură. Știu eu, poate și despre viață...

■ **„...teama ucenicului care poate fi prins mereu cu goluri"**

— Cînd ați terminat liceul, erați foarte ferm hotărît în privința facultății pe care aveați să o urmați?

— Da. Știam că voi face „Literele". Am venit la Cluj, înscriindu-mă la „Română" și „Franceză".

— Ce colegi ați avut?

— Printre alții, pe Ion Brad și Dumitru Micu.

— În ce măsură vă interesa „viața literară" studențească?

— Pe atunci studenții nu aveau decît o singură șansă: cenaclul literar al ziarului „Lupta Ardealului". Aici, în pagina culturală, am debutat cu recenzii.

— Despre ce cărți?

— Printre primele, dacă nu chiar prima, o recenzie la cartea Cellei Serghi, *Cad zidurile*.

— Despre profesori, ce-mi puteți spune?

— Cîțiva dintre noi, numiți, în circumstanțe felurite și pentru mine inextricabile, asistenți la catedra de literatură română, n-am avut șansa unui profesor pe lîngă care să ne formăm, care să ne îndrume lecturile și să ne recomande disciplină esențială a studiului. Așa se face că ne-am trezit într-o bună zi — oameni tineri — în fața complicatelor și deloc ușoarelor datorii universitare, avînd abia o proaspătă diplomă de licență.

— Dumneavoastră al cui asistent ați fost?

— În 1952, cînd D. Popovici conducea catedra de literatură română, am fost numit asistent, dar cred că era ușor și vizibil dezamăgit: nu mă interesa istoria literară.

— Cu timpul v-ați apropiat, totuși, de D. Popovici, dascălul atît de sever?

— Acest „cu timpul" n-a existat: D. Popovici a murit în decembrie 1952, la mai puțin de trei luni de la intrarea mea în lumea universitarilor. Oricum, deși azi mă simt mai legat de lucrarea lui savantă și erudită decît de aceea a lui Ion Breazu, — pe atunci mult mai apropiat mie, pot spune, cu mîna pe inimă: aveam față de cel care a scris *Literatura română în epoca „luminilor"* teama ucenicului care poate fi prins oricînd cu goluri.

— Dar Breazu?

— Era un dascăl mai apropiat de ceea ce căutam noi, mult mai deschis, oricînd abordabil și de o extraordinară generozitate. Așa se explică de ce Blaga l-a exploatat, termenul trebuie înțeles în accepția sa strict inofensivă, așa cum se vede din corespondența dintre cei doi prieteni.

— Luată „pe total", cum vi se pare azi perioada studenției?

— În întregul ei, un interval esențial pentru formația mea. Mai întîi, Clujul își păstra atmosfera de univers studențesc, greu de tălmăcit unui neinițiat în anotimpurile și în cadențele acestui oraș. Apoi, în ciuda diverselor dificultăți (erau anii '48—'52), a vulgarizărilor, a soluțiilor de-a dreptul parodice și total rizibile, compromise, noi am rămas credincioși valorilor autentice. Au trecut toate acele dezgustătoare atacuri în presă împotriva lui D. Popovici, au trecut „semestrele" consacrate unor scriitori obscuri și înzestrați doar cu o imensă bunăvoință, și au rămas la suprafață — așa cum era firesc să se întîmple — adevărurile, valorile, certitudinile culturii românești. Uneori ne aducem aminte rîzînd de cîte o întîmplare care, în fond, pe atunci, nu era tocmai hazlie și putea avea neplăcute urmări.

— Ca un moment de respiro, cred că ar fi bine să zîmbim puțin.

— De acord. Îmi amintesc de un seminar Bacovia. După lungi discuții, intervine un vajnic coleg și spune, vădit indignat: „Tovarăși, să mai terminăm cu neologismele astea! De ce să spunem „lait-motiv", cînd avem românescul „leit-motiv?", dîndu-ne să înțelegem că e timpul să lichidăm vocabulele dubioase ca proveniență...

— Ați putea să-mi spuneți cu ce se ocupă azi?

— Probabil, un conștiincios dascăl de limbă românească, și el dispus (nu-i exclus) să se amuze de propria-i intervenție.

— Îmi spuneați că, împotriva tuturor împrejurărilor, ați rămas credincioși valorilor autentice. Ce v-a ajutat?

— Mai întîi, exemplaritatea profesională și etică a unora dintre profesorii noștri, și faptul că avem temeiuri serioase, dobîndite în liceu. Fără nici o glumă, dascălul este o personalitate morală care-și privește datoria (mă gîndesc mai cu seamă la profesorii mei de liceu și de facultate) cu un sentiment de gravă răspundere.

— Spuneți-mi una dintre descoperirile acelor ani?

— Pentru literatură, Pavel Dan. Eram asistent și l-am descoperit în ediția lui Ion Chinezu. Fără să ezit, eludînd programa, l-am inclus printre temele seminarului de literatură română contemporană.

— Ce este definitoriu pentru Ion Vlad, studentul și mai apoi tînărul asistent?

— Faptul că n-a avut niciodată conștiința că istoria literară — în forma ei canonizată și tradusă în formula „viața și opera" — ar fi foarte importantă. Studentul Ion Vlad s-a eschivat, de cele mai multe ori, de la o atare condiție a studiului istoriei literaturii.

— Și ce făceați în schimb? Cum vă susțineați „teoria", pe atunci, incipientă?

— Întîlnindu-mă, nu demult, cu studenții mei din seriile '64, '65, ne-am reamintit cu plăcere de temele noastre de seminarii. În ceea ce privește „inventivitatea", „unghiurile de lectură", „variantele", cred că anticipam, cu cel puțin un deceniu, soluțiile unei lecturi deschise, propunînd studenților acelor ani o necontenită redescoperire a operei literare, a *textului*. Astfel spus, am învățat împreună cu interlocutorii mei că o operă literară trebuie nu atît citită, cît, mai ales, re-citită. Dar despre asta, poate mai tîrziu.

— Cînd v-ați apropiat de „Almanahul literar"?

— Am fost invitat să colaborez la „Almanah" în anul 1952. Atunci am publicat și prima „cronică literară".

— O întrebare cu două ramuri: 1. Vă bucurați că treceați la „cronică literară" și scăpați de recenzie? Vă întreb acest lucru, pentru că observ un fenomen îngrijorător, cel puțin după părerea mea. Într-o anumită vreme, am căutat cîțiva tineri publiciști, studenți mai ales, pentru a-i propune redacției „Luceafărului" drept colaboratori. Discutînd cu ei, am fost surprins văzîndu-i „dezumflați" de propunerea mea. Visau cu toții „cronica literară". Recenzia li se părea ceva derizoriu! Îmi spuneau că nu văd cum s-ar putea „impune" scriind recenzii. 2. Ce carte a făcut obiectul primei Dvs. „cronici literare?"

— Fenomenul de care-mi pomeniți este într-adevăr simptomatic. L-am cunoscut și eu. Sînt surprins de cei care gîndesc astfel, tineri sau mai puțin tineri. Toți „marii bătrîni" — critici, eseiști, poeți, prozatori, teoreticieni literari etc. — nu s-au sfiit să facă și să profeseze recenzia ca un mod dintre cele mai pretențioase de a te afirma. Căci o recenzie poate fi oricînd un text superior ca interpretare, ca judecată critică și ca atitudine intelectuală. Depinde cine și cum profesează recenzia. Eu am crezut întotdeauna în recenzie, în foiletonul consacrat unei noi lecturi. În ceea ce privește cea de a doua întrebare: prima mea „cronică literară" apărută în „Almanah" comenta *Nepoții gornistului*, „scenariul literar" scris de Cezar Petrescu în colaborare cu Mihai Novicov.

— Cum se simțea Cezar Petrescu în acel scenariu? Dar contribuția lui Mihai Novicov?

— Îl recunoșteai pe Cezar Petrescu în fluența scriiturii și în inventivitatea narațiunii. Erau în acel scenariu secțiuni adaptabile la condițiile unei nuvele sau ale unei povestiri; erau fragmente reluate mai tîrziu de scriitor în piese narative independente, așa după cum recunoșteam scene și personaje preluate din romane scrise cu cîțiva ani înainte (*Războiul lui Ion Săracu*). În ceea ce-l privește pe Mihai Novicov, contribuția lui era, cred, o anume experiență social-istorică, o sumă de date convertită de Cezar Petrescu în evenimente epice. Nu uitați că în vremea aceea nu era singurul cuplu de acest gen. De pildă, din colaborarea Baranga—Moraru s-a născut piesa *Anii negri*. Desigur, scriitorul de azi, interesat de momentele istoriei contemporane, evocînd fapte și destine dramatice din perioada luptei revoluționare a comuniștilor, scriind deci istoria în dimensiunile eposului, nu mai are nevoie de consilieri în materie de experiență socială.

— Ce-mi puteți spune despre debutul dumneavoastră editorial?

— Prima mea carte, *Între analiză și sinteză*, a apărut în 1970, și în același an publicam o a doua carte, *Descoperirea operei*, pregătită înainte și cuprinzînd eseuri de teorie literară în deplin acord cu textele înfățișate în primul volum. Recitindu-le azi, găsesc nu puține stîngăcii. Beneficiam de o foarte modestă informație în materie de teorie literară; dar regăsesc elemente pe care ulterior aveam să le dezvolt într-un alt interval de lectură și de interpretare, elemente apropiate de unele concepte ale teoriei literare contemporane; abia mai tîrziu mi-au devenit accesibile printr-o extindere a circulației lucrărilor de specialitate. Să mă explic: intuiția substituia adesea bibliografia străină și aveam să aflu lucruri noi despre teoria limbajului, despre metodele de cercetare moderne, după ce — spre uimirea și satisfacția mea — utilizasem în studii soluții înrudite. Mai ales în *Între analiză și sinteză* regăsesc acum elemente incipiente pentru un studiu bazat pe teoria limbajelor formalizante, nuclee pentru o explicație structurală a formelor literare etc. Mă surprind și pe mine schemele pe care le propuneam pentru opere precum *Patul lui Procust, Răscoala, Muntele vrăjit*.

— Cum au fost primite?

— Nesperat de bine, deși eram pentru critica anilor '70 un cvasinecunoscut.

— De care dintre cronici vă amintiți cu plăcere?

— De cea semnată de Ov. S. Crohmălniceanu în „România literară".

— Cronici negative ați avut?

— Una singură, semnată de colegul nostru Nicolae Ciobanu: mă avertiza asupra primejdiilor unei asemenea cercetări, considerate abuzive.

■ **„Ceea ce este important într-o operă nu mi-o spune doar școala, ci și vocația"**

— Mi-ați spus, ceva mai înainte, că nu vă interesează, nu credeți în istoria literară de tipul canonizat — „viață și operă". Dar în ce credeți?

— În istoria și în aventura formelor literare, în istoria devenirii unei culturi, în aceea a difuzării și receptării operei. Pe scurt, cred cu tărie în aventura pe care o inaugurează opera literară din clipa cînd devine obiectul unei lecturi. Abia atunci textul își instituie adevărata sa istorie. Descoperim semnificațiile unei cărți *dincolo* de ea, într-un sistem vast de referințe, de conexiuni și corespondențe. Un ins care nu poate citi o operă literară fără sprijinul paginii de istorie literară (ea poate fi prefață, studiu introductiv, note bibliografice, cronologie etc. etc.) este un infirm sub raport intelectual. Trebuie să ajungi să citești o operă neștiind nimic despre autorul ei dar cunoscînd lucruri fundamentale și posedînd informații esențiale despre timp, despre istorie, despre structurile sociale și morale ale unei epoci, despre lecturile acesteia, despre mecanismele care guvernează actul receptării, psiho-sociologia acestui act. Mă gîndesc de multe ori la o idee a lui Paul Zarifopol exprimată astfel: a cunoaște bine o carte înseamnă *a vedea* cum e făcută.

Altfel spus, cred într-o lectură ce devine implicit o *poetică a textului*, o interpretare dinlăuntru a operei, generatoarea acelui sistem de referințe despre care pomeneam mai sus. De altminteri, nu toți istoricii literari au fost un Bogdan-Duică. Cercetarea istorică a literaturii a produs personalități de talia lui G. Călinescu, Tudor Vianu, D. Popovici sau D. Caracostea. Să nu uităm că Mihail Dragomirescu intuia cu decenii în urmă categorii ale unei cercetări științifice, categorii devenite azi concepte fundamentale ale lecturii și ale teoriei operei literare.

— Dacă înțeleg bine, pentru dumneavoastră, ca teoretician literar, lucrul fundamental ar fi astăzi redescoperirea lecturii; mai bine zis, redefinirea lecturii.

— Aș vrea să cred că fiecare lectură este *o aventură a cunoașterii*, o posibilitate de a descifra și spori continuu conotațiile textului; aș dori să aflu în ce constă și cît e de mare puterea de reprezentare a cuvîntului, a sintagmelor, a discursului literar ca unitate a unor semne a căror funcție este comunicarea și deci cunoașterea. Pentru mine, ca teoretician literar, important este să definesc cu exactitate specificitatea comunicării literare, să examinez și să explic sistemul său de semne și să decantez mecanismul interior al operei. În fine, în aceeași ipostază de teoretician literar, programul de lucru îmi pretinde un studiu riguros al formelor.

— Cum se materializează în activitatea dumneavoastră didactică toate aceste credințe ale teoreticianului literar?

— Mai întîi, cînd scriu (cronică, eseu, studiu etc.) continui să rămîn un dascăl, adică un om chemat să ajute, într-un dialog firesc, pe interlocutorul său să descopere el însuși opera literară și să dobîndească conștiința dificultății de a o cunoaște. Vreau să-l ajut să aibă satisfacția și voluptatea lecturii personale, proaspete, „neîmprumutate" dintr-un manual sau altul. Dar pentru că știu că acest tip de lectură este extrem de pretențios și pentru că știu că a citi înseamnă a cunoaște, încerc să-i ofer studentului meu căile și instrumentele unei lecturi conștiente de propriile-i cerințe. Sînt astfel un universitar care crede în forța lecturii și în modelele acesteia.

— Insist să-mi dați cîteva amănunte, exemple chiar, din felul cum înțelegeți să faceți practic propunerea genului de lectură în care credeți.

— Am renunțat la un curs propriu-zis de teorie a literaturii, în favoarea unei „Introduceri în teoria lecturii". Ce ar reprezenta această alternativă? Propun studenților lectura unor texte exemplare din unghiul comunicării, al reprezentării, al relației real-imaginar, real-ficțiune, din punctul de vedere al proprietăților discursului literar. Citesc cu ei *Ursul* lui W. Faulkner, *Deșertul tătarilor* al lui Dino Buzzati, *Orb sărac* al lui Mihail Sadoveanu, *Cimitirul din Kozin* al lui Isaac Babel, *Moartea la Veneția*, nuvela lui Thomas Mann, sau, în fine, *Moartea unui slujbaș* a lui Cehov. Constat de fiecare dată, la fiecare nouă lectură, că textele dezvăluie aspecte absolut inedite, motive pînă atunci abia întrezărite, corespondențe uimitoare, care fac demonstrația că opera literară reprezintă un univers mereu deschis sub semnul cunoașterii: aceasta înseamnă istorie, psihologie umană, raporturi interumane, destinul unor colectivități, fascinanta proiectare a lumilor interioare ale ființei etc. etc.

— Ca să înțeleg mai bine ce urmăriți, spuneți-mi, de exemplu, de ce le propuneți lectura „Morții unui slujbaș"?

— Mă gîndesc, printre altele, la următoarele lucruri: este, probabil, una dintre cele mai riguroase schițe cehoviene. Sub raportul structurii ea este o suită de secvențe *montate*, parcă, după legile și după sintaxa cinematografului; absența elementelor de legătură și morfologia particulară a schiței; mai apoi dereglarea raporturilor logice prin *enorm*, utilizarea hiperbolei, instalarea personajului într-un univers terifiant, toate trimit spre Gogol și spre „tînărul" Dostoievski, spre lumea halucinantă a lui Josef K. din *Procesul* lui Kafka. Ne punem întrebarea, în dialogul nostru din cele două ore, dacă nu cumva Cehov produce o voită dislocare a realului, o a-normalitate în virtutea unei formule literare care va deveni, mult mai tîrziu, obiectul distinct al istoriei literare propriu-zise. Îl citim pe Cehov din perspectiva scriitorului contemporan!

— Bănuiesc că mizați pe avantajele unei astfel de lecturi. Altfel n-ați propune-o și altora. Vă întreb, însă, simțiți și riscurile unei atari întreprinderi? Care ar fi?

— Oricînd e preferabilă o lectură desprinsă de rutină, de automatismele manualului, mai mult sau mai puțin inspirat. Oare nu se cuvine să citim literatura din perspectiva prezentului, nu venim cu o altă sensibilitate și cu un alt mod de a gîndi spre textele precursorilor noștri? Oare nu recitim pe tragicii greci, nu recitim *Orestia*, tragediile shakespeariene, romanul secolului al XVIII-lea din unghiul experienței noastre intelectuale care include, în mod firesc și organic, lectura contemporanilor noștri?

— Referitor la întrebările dumneavoastră, vă mărturisesc că de multe ori m-am gîndit la un anume lucru. Iată despre ce este vorba. Mă gîndesc la muzică și anume la acele lucrări scrise în urmă cu sute de ani. Azi le descifrăm, le citim, deci, nu doar cu alt tip de sensibilitate decît cea a ascultătorului din timpul cînd au fost scrise, ci chiar cu alte instrumente decît cele pentru care au fost scrise! Ce se întîmplă în acest caz? Ce ascultăm? Iată, doi ghitariști celebri, Ida Presti și Alexandre Lagoya, compun un disc din concerte de Haydn, Vivaldi și Marcello. Îi dau și un titlu: „Concert pentru două ghitare și coarde". Ce ascultăm, de fapt?

— „Ascultăm" o nouă operă, întemeiată pe o lectură nouă. Vă temeți dacă e sau nu îndreptățită o atare „lectură?" Sîntem infinit privilegiați față de cei din vremea în care au fost scrise operele amintite. Privilegiați prin sistemul imens de informații deținut de noi, privilegiați prin perfecționarea și rafinarea sistemului de receptare și, bineînțeles, cum ați observat, prin instrumentele cu care investigăm. Tocmai de aici condiția unei lecturi noi: ea urmează să ne reprezinte pe noi cu propria noastră istorie. Opera de artă are darul unic de a fi a timpului ei, dar și de a-l depăși, îngăduind să ne-o revendicăm. Nu sîntem oare avantajați atunci cînd, citindu-i pe antici, avem drept termen de referință teatrul shakespearian, proza lui Balzac, romanul lui Proust, sau eposul faulknerian? Totul este ca lectura noastră să aproximeze opera, să ne-o apropie fără s-o pulverizeze, fără s-o distrugă.

— Dați-mi un exemplu de o lectură care a redescoperit și a repus în circuit opere.

— Să luăm cazul romanului medieval. De unde resuscitarea interesului pentru lectura acestuia? Se știe prea bine că romanul evului mediu se caracterizează printr-o construcție aproape naivă, prin utilizarea unor invarianți compoziționali. Cu toate acestea, întocmai ca și în cazul literaturii românești medievale, asistăm la un efort de re-descoperire a nucleului epic, a unor semne grație cărora se lărgește considerabil spațiul poeticii formelor. În ultimă analiză, istoria literară va fi o istorie a devenirii lecturilor. Îi stimez pe istoricii literari, dar mă simt mult mai apropiat de cercetătorii care cred în vocația regeneratoare a lecturii.

— De exemplu?

— De exemplu, cartea lui I. Lotman: *Studii de tipologie a culturii*. Iată ce spune acest remarcabil semiotician al culturii: „Lumea tinde să se constituie ca Text, iar Textul la rîndul său devine memoria acestei lumi. Așadar, lumea este un text, un Letopiseț, memoria activă a unei colectivități naționale. Ce altceva s-ar deduce din aserțiunile de mai sus decît că, prin lectură, cu alte cuvinte prin operă, realizăm un veritabil act de cunoaștere.

— Care este visul dumneavoastră în materie de autor?

— O carte despre Balzac, scrisă cu un minimum de informații de istorie literară, o carte despre opera balzaciană. În fond, nu sîntem decît cititori care continuă să învețe să citească cu fiecare nouă lectură.

— Deci nu sînteți un critic?

— Repet, sînt un cititor care a scris totdeauna despre cărțile ce i-au comunicat un mesaj demn de a fi descifrat. N-am scris decît despre operele a căror lectură a ajuns pînă la capăt. Sigur, n-am izbutit să scriu despre toate cărțile cu adevărat incitante. Și regret foarte mult.

— Dați-mi un titlu al unei astfel de cărți.

— *Drumul egal al fiecărei zile*, romanul atît de sincer și de grav al tinerei prozatoare Gabriela Adameșteanu, după cîte știu premiată și afirmată de „Luceafărul".

Dorin Tudoran

Dincolo de transparență

profil

Daniela Crăsnaru este (semn de investire poetică) unul din acele fericite, și destul de rare, cazuri, de evoluție spirituală de la primul, la al doilea volum. **Lumină cît umbră** (1973) se desfășoară în cea mai mare parte, sub aura învăluitoare a poeziei Constanței Buzea, fiind un volum inegal, mai mult notații fugare de trăiri și gînduri poetice, un volum fără o ideografie unitară, rostire profundă, dar destul, de incertă.

Spațiul de grație (1976) este, înainte de toate, surprinzător tocmai prin unitate. O unitate care nu trebuie înțeleasă nicidecum peiorativ, ca o **manieră** deja fixată, ci ca un ton poetic bine conturat, ca o atmosferă greu confundabilă (cu toate raporturile ce se pot face — Blaga, C. Buzea, N. Stănescu, I. Mălăncioiu), unitate de idei și de rostire poetică. Dacă nu putem vorbi de o netă evoluție din unghiul lărgirii investigației poetice — temele fiind în mare aceleași —, observăm, însă o evoluție pe verticală, în profunzimea impresiei și în ceremonialul expresiei. Umbra Constanței Buzea (cea din **Agonice**, mai cu seamă) se diminuează mult, lăsînd doar vagi ecouri formale — și lumea poetică a Danielei Crăsnaru se închează sub zodia unui talent bogat, care știe să-și nuanțeze și să-și redimensioneze progresiv experiențele poetice.

Lumină cît umbră nu înseamnă atît o dualitate ireconciliabilă (argheziană, cum s-a spus) a ființei (cu toate că „spațiul de grație" al acestui volum este unul de „rugă și pîndă") și nici un sentiment de, să-i zicem, armonizare bogumilică, deși Blaga este foarte aproape. Lumină cît umbra înseamnă mai mult o descifrare a obiectului supus căutării poetice prin închidere ocrotitoare, dar și prin destrămare, fără ca acest proces să se desfășoare într-un spațiu de antinomie interioară, fără rupturi definitive. Acest prim volum este o căutare tremurătoare, fără grații facile și fără zguduiri temperamentale — a unui loc de **odihnă spirituală**, a unui **spațiu de inițiere**. Șovăirile de aici dispar în al doilea volum, unde spațiul de grație este deja conturat. Spațiul de grație este un spațiu de cunoaștere, un spațiu înconjurat de amintire (copilăria), un spațiu dominat de transparență, un spațiu revelatoriu, unde închiderea (ochii, penele păsării, căușul palmei, floarea) este simțită concomitent ca tensiune și salvare, dublată fiind de deschidere (descompunerea, spargerea, turnul, sfîrtecarea, visul), un spațiu de odihnă în care domină elementele diafanului (albul, dulcele, încetul, zborul lin, roua, mierea, aburul), un spațiu în care aerul catalizează relațiile dintre elemente, într-un mod asemănător apei, un spațiu al măsurii („nici fierbinte, nici rece") dar și al măsurii „clătinate", spațiu de vină, de somn și trezie, străbătut de păsări moi, înconjurat de mătase, de perdele și veșminte ocrotitoare, de tăceri și zăpezi, un spațiu închegat în jurul eului limpezit într-o așteptare cînd încordată, cînd liniștită.

În **Lumină cît umbră** se enunțau, doar, cele două margini ale acestui spațiu — neliniștea, tremurul („E frig sub pleoape") și odihna contemplativă („mă mai pot închide sub lacrimă, ca sub o pleoapă"). Al doilea volum diversifică datele lumii interioare. În cîteva cazuri substanța acestui spațiu este pădurea (**Spațiul de grație**). Ea este, fie un eminescian codru de aramă (**Septembrie**), fie simbol al lumii intrate în eul poetic, migrînd necontenit (**Păduri în Septembrie**). Alteori, spațiul de grație este un **timp de grație**, fie vara — prin căldura fertilizatoare — fie toamna, anotimp de amurg care cheamă (**Vindecare**). Spațiu de odihnă fiind, toate mișcările care se petrec aici au o anume lentoare, migrează ca în vis, încetul fiind corelat cu albul, mișcarea fiind parcă subacvatică (**Umbra amară a păsării, Tablou votiv, Vindecare**). În această mișcare de somn are loc venirea „abia presimțită a sufletului", care „adoarme în spațiul cald dintre palme" (**Despre suflet**).

Altfel spus, **spațiul de grație este lumină cît umbră**. Aceasta fiindcă temele centrale ale acestei poezii sînt **sîngele** și **transparența**.

Transparența apare în **Lumină cît umbră** mai cu seamă în seria de excelente imagini ale **aerului** — loc de unire a vizibilului cu invizibilul, element comunitar („să pornim prin aerul închegat" — **Sărbătoare**) și spațiu ocrotitor „cămașă de aer în care am stat" — **Invers**) energie distructivă (aerul stilet din **Exorcism**) dar și păstrător, un aer **mumificat**, care „păsări ucise susține".

Dincolo de transparență se află **sîngele**, cel care generează mișcările poetice și este — paradoxal — impulsul inițiatic. Așa cum la Blaga sîngele, în somn, se retrage în părinți și aici (**Alba-Iulia 1600**) se spune că „sîngele din nou e amintire". Retragerea în sine este retragere în amintire și sîngele dă glas celor pierdute (**Zăpezi**). Pentru D. Crăsnaru, sîngele — ca motiv poetic — nu este deloc semnul patimii, cît al spiritualității (cf. N. Stănescu — „vine sîngele cu suflet, chiar el"), el este un „sînge luminos" (**Prin lungi coridoare**) sîngele iubitului „luminează" (**Marea izbîndă**), el este un „sînge transparent și vegetal" (**Iluminare**). În **Lumină cît umbră** sîngele era pustiitor (cum apare la M. Dinescu, de pildă) și, înainte de a fi vegetal, el este materie apăsătoare (**Lumină de aprilie**), „glezna sîngerează sub salbe" (**Cochiliei lor**) sîngele fiind acolo un element stihial, „izbit în artere" (**Zbor jos**) indicînd neputința liniștirii („Sîngele — pleoapă cu care zadarnic te învelesc") (**Sîngele-pleoapă**).

Odată intrat sub zodia transparenței și odată spiritualizat de puterile sîngelui, eul poetic se încarcă de energie, căutînd de acum sfărîmarea spațiului revelator, mișcare de flux și reflux, împlinire numai prin reciprocitate. În acest **joc includere-excludere, în** și **din** spațiul de grație — se află mare parte din frumusețea poeziei Danielei Crăsnaru. În eul poetic apare pe de o parte năzuința de a include totul, pe de alta — cea de a se include în toate: „eu locuiesc cuibul cald al pupilei" (**Desprinderea**) „Simt aerul învelindu-mă ca o rece maramă" (**Freamăt**); de o parte „toamna-i un ținut în care fug" (**Vindecare**) de cealaltă — „fiul ei închis în carnea blîndă" (**Tablou votiv**).

Mișcarea de închidere-deschidere din **Spațiul de grație** este pregătită de obsesia zborului oprit, care traversează primul volum. Legat, ca și la N. Stănescu, de vedere, zborul este îngreunat și zdrobit de puterea pămîntului (a cărui efigie este sîngele). Atunci apare — **zborul în pămînt (Zbor jos)**, aripa crescînd ca o rană, sufocare și nu eliberare (**Clipa cînd**), cum și umbra este zborul oprit al luminii (**Peisaj alb**). Imaginile **aburului** ale **mierii și zăpezii**, cele legate de **rouă** — sînt toate imagini ale transparenței.

Familiară profunzimilor poetice, abordînd teme cunoscute, dar ordonîndu-le într-un registru afectiv original, D. Crăsnaru este, odată cu a doua carte, o poetă care pășește cu **propriul** eu în **propria-i** lume de gînd.

Dan C. Mihăilescu

Cenaclul revistei „Luceafărul"

A XXXV-A ŞEDINŢĂ

a fost condusă de redactorul şef al revistei, poetul Nicolae Dragoş. Au citit : Emil Munteanu-Retevoescu *(proză),* Irina Gorun *şi* Marcel Mihalache *(poezie). Pe marginea lucrărilor propuse au luat cuvîntul circa treizeci de cenacliştii, astfel că ne vedem constrinşi de spaţiu (dar şi de nivelul scăzut al unora dintre opinii) să facem o selecţie riguroasă a vorbitorilor pe care-i inserăm aici. De altfel, cel care-a urmărit cronica noastră de-alungul anilor a observat că numele unora dintre cenacliştii apar cu o frecvenţă metronomică. N-ar fi nimic rău în asta, cu condiţia ca analizele lor, pe lîngă tonul pertinent pe care-l presupune atmosfera de lucru a unui cenaclu, să întrunească măcar bagajul minim de ideaţie cum şi expresia adecvată de comunicare. Pentru că — şi în şedinţa pe care-o comentăm am avut prilejul de a face această constatare — nu o dată după tonul ironic şi sfătos, după fraza gongorică se ascunde o producţie proprie destul de chinuită şi nesemnificativă... Se pare, însă, că unora — au, n-au ce spune ! — tare le mai place să se asculte vorbind !*

Cele două proze (Gheaţa şi Două mătuşi) *ale lui Emil Munteanu-Retevoescu au fost, în general, bine primite. Radu Comănescu remarcă situaţiile etice de care se ocupă prozatorul, „bucăţile sînt bine scrise ; în Gheaţa, prin intermediul unei situaţii limită, avem de-a face cu un elogiu adus muncii ; tema celei de-a doua, necondamnabilă în sine, este, totuşi, vetustă". Mai aspru, Stelian Tănase desprinde „schematismul situaţiilor", arată că autorului „îi lipsesc instrumentele de a valorifica situaţiile limită, de a le particulariza" ; totuşi,* Gheaţa *este mai bună, pentru că „situaţia e mai în vîrf de ac". Voicu Bugariu :* „Gheaţa *rămîne o bună parabolă, iar* Două mătuşi *relevă calităţi de prozator, desfăşurare firească, legături interesante între situaţii". Nicolae Velea, concis :* „Un prozator de calitate".

Emil Munteanu
Retevoescu
(dreapta)

Irina Gorun
Marcel
Mihalache
(jos)

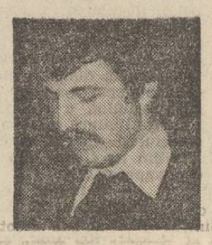

În partea a doua a şedinţei, s-au discutat poeziile citite de Irina Gorun *şi* Marcel Mihalache. *Trebuie spus că de data aceasta producţia lirică a fost sub nivelul cu care ne obişnuise cenaclul. Totuşi, cîţiva vorbitori au încercat să valorifice, cu pertinentă şi distincţie, versurile celor doi. Ion Straton :* „foarte puţine spaţii de poezie autentică la ambii, poeta e prea sentimentală, cu toate că la ea se găsesc şi lucruri notabile (,,păşesc pe paşii verii..." etc)". *Criticul Valentin F. Mihăescu a remarcat la Irina Gorun „o poezie rafinată, intelectualistă nu sentimentalistă, totuşi senzuală, uşor ermetizată". După acelaşi, Marcel Mihalache e „prea explicativ, metaforele lui schematice".*

În încheierea dezbaterilor, poetul Nicolae Dragoş trage cîteva succinte concluzii : „Emil Munteanu-Retevoescu se recomandă ca un prozator demn de atenţie, distingîndu-se printr-un calm al narării şi prin preciperea de a selecta momentele semnificative". Irina Gorun are „o sensibilitate certă, poezia ei mărturisind o senzualitate cenzurată şi o confesiune veritabilă, în pofida stîngăciilor de ritm, topică, a locurilor comune". Marcel Mihalache are „o prea mare încredere în cuvînt, considerîndu-l suficient sieşi ; metafora sa este picturală dar în culori monotone, fără relief".

În încheiere, pentru a prezenta o primă „carte de vizită", au citit poezii : Constantin Dușcă, Dinu Constantin Bălăria, Rodica Purniche, Florin Grigoriu şi Ion Roşu.

Cronicar

mihail şi arhitecţii

Fragment din romanul „Conversaţii patetice"

Informarea trimisă de Mamulas la 1 decembrie coincise cu reluarea discuţiilor privind construirea fabricii de mobilă şi reapariţia pe scena oraşului a unui personaj rocambolesc, ale cărui siluetă de balerin şi mustaţă enormă, arsă de gerurile încărunţirii îl făceau să semene cu o imagine anticipată a celebrului sportiv care va preda lecţii de tenis la televizor. Pitorescul personaj nu era altul decît inginerul Panaitescu. Curba vieţii lui continua să unduiască. În apogeu ca director al atelierelor, participant la salvarea lor de dinamitele retragerii armatelor, cufundat în prăpăstiile prizonieratului, smuls de Mihail din anonimatul unor birouri de export cherestelei şi diriginte de la construirea magnificei piete centrale visată de fulgurantii arhitecţi Codrescu, plutea din nou în apele salariilor de ocazie pentru munci sporadice de desenator tehnic şi decorator la restaurantul „Central". Mihail îl urcă pe piedestalul unei noi glorii în dimineaţa de 1 decembrie, cînd, filele dactilografiate de Mamulas la maşina cu panglica violetă, îi vesteau dispariţia din Deleni a întregului grup al geologilor lui Goldgräber, după ce schimbaseră băile de noapte în Siret cu partide de canastă, iar Teodora îl obligase să înveţe istoria antică, începînd cu civilizaţiile străvechi din Asia Mică. Indignarea care răzbătea rîndurile relatînd despre orele de sechestrare a lui Mamulas, în biroul primăriei şi înfăşurarea în cingile unor incursiuni în istoria civilizaţiei sumeriene, se limpezea şi se răzbuna în informaţie (sentimentul de usurare era clar) că geologii se vor întoarce abia la primăvară. „S-au dus la laborator", comunica Mamulas, fără să indice vreo adresă.

Mihail primi ştirea ca pe un şoc. Plecarea celor şase îi dădu adevăratele proporţii ale dorinţei sale de a o şti pe Teodora undeva aproape şi a absurdităţii mulţumirii doar cu un sentiment confuz şi iluzoriu. Din nou timpul se înfundă şi mai mult în trecut, ducîndu-l în altă iarnă cînd, terorizat de vise erotice, dăduse buzna peste Panaitescu, fostul lui director, bizarul director al atelierelor C.F.R.

Dar tot de acolo izvora uritul care-l făcea să nu-şi mai afle locul în biroul amenajat de Romaniţă, să-i semene zilele una cu alta ca o curgere de nisip cenuşiu, să piardă gustul mîncării, dorinţa de a umbla pe teren sau a rămîne în sediu. Plecarea Teodorei îi dădea iar măsura afecţiunii ciudate, care însemna nevoia de a avea o iluzie, dar el n-o lua ca atare, ci continua s-o vadă ca pe-o bucurie solidă a cărei frumuseţe stătea în aminare. Se mohorî iar, din nou se închise în sine, reveni la modul acela monosilabic de a respinge ori aproba, din primele zile după numirea în funcţie. Se amestecau în el foarte diverse stări de spirit dintre care nu lipsea chiar o dorinţă de proprietate, de putere : geologii — şi între ei, bineînţeles, Teodora — se aflau în judeţul lui, ca şi cum s-ar fi încălzit la soarele lui.

Prea mulţumită să vadă revenind în casă liniştea şi armonia, după încruntarea şi nervozitatea cauzate de vremea exodului şi campania de vară. Ana se opuse hotărît norilor de mahmureală în care ameninţa să-i învăluie, din nou, Mihail. Reînceperea şcolii o eliberase de firea de vacanţă, cînd, în lipsa ocupaţiilor grădinăritului din tinereţe şi a umblatului prin piete, i se păruse că-şi simte energia consumată de mandibulele a milioane de furnici şi recursese la paleativul cercului de cusături populare. Era la şcoală, pe loturile experimentale, la consilii pedagogice, acasă, cu ubicuitatea celor perseverenţi şi hulpavi pe dimensiunile minutului şi prea puţin interesaţi de ce se ascunde dincolo de porţile vremii. Între două lecţii şi o consultaţie suplimentară dată la trei fete care nu înţelegeau rostul asolamentului, Ana înregistra schimbarea de umori a lui Mihail. Acum, însă, trecuse vremea povestilor nostalgice şi a cîntăririi dacă îndrăgostirea lui era semn de tinereţe sau îmbătrînire prematură. După patru seri în care Mihail trecea prin odăi lăsîndu-şi în urmă tristeţele ca o electricitate enervantă, într-o joi dimineaţa, Ana îl smulse din ritualul molcom al înghiţirii unui mic dejun fără gust şi fără miros.

— Ori ai de gînd să fii bărbat, ori spune-mi deschis că m-am măritat cu o babă, ca să ştiu ce am de făcut — îl luă ea la rost. Ai necazuri? Poartă-ţi-le bărbăteşte sau dă-ţi demisia. Nu-mi intra în casă cu mutră de înmormîntare.

— Vorbeşti parcă ai fi mama lui Ştefan cel Mare, îi răspunse Mihail, înghiţind greu o felie de suncă de Praga.

— Din păcate tu nu eşti Ştefan cel Mare.

— Asta mi-ar mai lipsi, zise Mihail. Să fiu şi Ştefan cel Mare.

— Asta îţi mai lipseşte, răbufni din Ana mai vechiul ei punct de vedere privind conduita unui prim-secretar de judeţ ideal.

— Să fiu cel mult Alexandru cel Bun, încercă el să spargă încordarea, întorcîndu-se spre glumă. A domnit treizeci şi doi de ani, n-a prea purtat războaie, s-a îngrijit de comerţ şi a fost prieten cu... Adevărul este că femeile nu-l visează pe Ştefan cel Mare, nici pe Alexandru cel Bun. Ele îl vor pe Vlad Ţepeş. Să tremure lumea !.

Mai tîrziu, însă, meditä altfel la efectele interpretării melancoliei şi stenahoriei sale. Povara trebuia descărcată. Supapa, cobaiul, era, ca de obicei, Faliboga. Muiat în toate sosurile, cu hainele bătute de vară schimbate pe haine bătute de iarnă — pantalonii lui groşi, de-un albastru urît băgaţi în bocanci erau drapelul unui schior vesnic învins — Faliboga putea fi scutierul mult, cîinele credincios, martorul care duce cu el în mormînt tainele. Socoti dacă să-i spună direct secretul lui despre care el singur nu ştia în ce consta, şi alese o cale la jumătatea adevărului.

— Nu ţi se întîmplă cîteodată să-ţi fie urît, Faliboga ? îl întrebă la începutul unei seri de gheaţă cînd nu ştia dacă să se întoarcă acasă ori să se înfunde în studierea feluritelor situaţii ca planul şi producţia venite din întreprinderi, buletinelor informative, sau, pur şi simplu, să dormiteze, după uşa capitonată, în biroul cu lambriuri amenajat de Romaniţă.

— Mie aproape tot timpul mi-i urît, spuse Faliboga. De cînd m-am născut mi-i urît.

Seninătatea cu care Faliboga mărturisea era jignitoare şi-i producea complexe de inferioritate. El, Mihail, se plîngea, pe cînd Faliboga, ştersul, neînsemnatul Faliboga pe care-l putea distruge cu o suflare, avea puterea să ţină în el uritul. Revolta acestei constatări decise direcţia în continuare a nopţii. Înghiţindu-şi mînia, Mihail şofă cu gesturi de pianist, pe drumul ca sticla, sub luna care lingea ca o limbă galbenă parbrizul, de la uzina de ţevi la combinatul textil, într-un control inopinat.

— Faliboga, îi spune ieşind din sediu, voi găsi ceva cu care să-ţi alung uritul. Roagă-te lui Dumnezeu ca măsurile luate pentru asigurarea cu specialişti a schimburilor de noapte să se fi aplicat.

— Mă rog. Am să mă rog, răspunse serios Faliboga, mestecînd un capăt de ţigară stinsă, şi făcîndu-l pe Mihail să înţeleagă că e gata pentru orice.

Începură cu uzina de ţevi şi începură prost. Nu numai ingineri nu găsiră în schimbul de noapte, dar însuşi paznicul dispăruse, după ce zăvorise poarta culisantă ca un grătar vertical. O spărtură în gard, zece metri mai încolo, completa scandaloasa lipsă de vigilenţă. Pătrunzînd pe-acolo, umblînd prin hale, de la cuptoarele ca nişte caruseluri orizontale în care se coceau ebosele de metal, pe sub cabinele de sticlă, de unde nişte umbre comandau prefacerea blocului de foc în ţeavă, nu-i opri nimeni.

— Faliboga, te-ai ars, îi spunea din cînd în cînd Mihail tăcutului său însoţitor. Iar trebuie să te sancţionez.

La sfîrşitul unui drum în care-i însoţea, scăzînd în grosime, săltînd pe role, scrîşnind prin mandibule de oţel dur, o suviţă de metal roşu, dădură de Anghel, maistrul care se bătuse pentru prestigiul uzinei, se împotrivise anchetei despre inteligenţă şi prostie şi fusese învins datorită votului liber şi a democraţiei, după opinia lui, prost înţelese. Ca unul ce era în uzină de la prima şarjă, îl recunoscu imediat pe Mihail.

— Umblaţi în secret, ca Alexandru Ion Cuza, zise el cu un respect indignat care făcea să i se vadă dinţii mici albi, ingrijiţi, sugerînd o ferocitate activă, în pofida faptului că era firav şi cu obrazul mîncat de-o îmbătrînire pretimpurie.

— Vezi ceva rău în asta ? îl întrebă Mihail.

— Văd că azi nimeni nu mai dă doi bani pe onoarea muncitorului. Sîntem controlaţi pe nepusă-masă, ca speculanţii.

— Deci dumitale ţi-ar plăcea să nu fii controlat.

— Controlaţi-i pe şefi şi directori, îşi exprimă părerea Anghel. Noi cîntem proprietari, ei stăpîni. Noi proşti, ei deştepţi.

Ceva din ochii spălăciţi ai lui Faliboga îl făcu pe Mihail să-şi întrerupă avîntul de a-l lămuri pe Anghel în privinţa raporturilor dintre şefi şi subalterni în condiţiile societăţii socialiste multilateral dezvoltate. Ceva, şi uritul care se căsca, din nou, în el ca o prăpastie şi-l arunca afară din uzină adormită dar trează, fără ingineri în schimbul de noapte, însă funcţionînd din propriile-i puteri, de fapt, se gîndea Mihail, puterile care-o şi zidiseră.

— Ne oprim aici, zise Mihail, întunecat. Pentru lipsă de control al îndeplinirii sarcinilor te voi sancţiona. Încă nu ştiu cum ,dar te voi sancţiona.

Platon Pardău

— Mai daţi-mi o mustrare, zise stins Faliboga, urcîndu-se anevoie în maşină. Asta o să vă facă bine şi o să-mi mai alunge uritul.

Îl sancţionă chiar a doua zi, în şedinţă restrînsă de secretariat, cu participarea lui Vărariu, Zuică, Gelescu şi George Adam. Faliboga primi sancţiunea clipind arar din ochii de peşte şi morfolind în buze o ţigară imaginară. Ridicînd şedinţa, Mihail îl opri.

— Sînt nedrept cu dumneata, îi spuse cu afecţiunea din vremea exodului.

— Nu, nu răspunse Faliboga. Fiecare nedreptate are dreptatea ei. Principalul e să ajute.

Apoi, după o vînătoare de capete de ţigări prin numeroasele-i buzunare, se adînci asupra operaţiunii exasperante pentru Mihail, a alcătuirii unei ţigări răsucită dintr-o optime de pagina întîi a ziarului „Steagul roşu". Fumul pe care-l scotea prevestea incendiile liniştii şi nenorocirii. Ardea cu religiozitatea unei incinerări.

— Va trebui să-mi explici exact ce crezi, zise Mihail aşteptînd să se însenineze după întunericul adus de întîiele salve de fum.

— Nu cred nimic altceva decît că vă exercitaţi prerogativele puterii. La urma urmei, a construi impunător e o problemă politică. Înaintaşii zideau palate şi biserici nu atît ca să se roage, ori din necesităţi locative, cît spre a demonstra mulţimilor că undeva există un lăcaş al credinţei şi puterii. Oamenii mai cred — şi vor crede încă — în piatră.

— Pardon, făcu Mihail. Vom lucra cu beton armat, cu cărămidă apercută şi cît mai multă sticlă.

— Mă închin spiritului arhitect, îşi trimitea în continuare corăbiile de fum Panaitescu. Întotdeauna am visat instituţii cu pereţi de sticlă. O adevărată democraţie numai aşa ar trebui să construiască. Cu transparenţa cristalului. La luptă împotriva safe-urilor, fisetelor, caselor de bani şi încăperilor secrete. Salut orînduirii, a luminii pure ! Numai că nu cred.

— Vrei să spui că n-o să facem fabrica ? zise Mihail.

— Nu cred într-o orînduire a luminii pure spuse Panaitescu, suflînd o limbă de foc care încingea vîrful fabuloasei lui ţigări.

— Sincer să fiu, nici eu, zise Mihail. Dar sîntem sau nu datori să încercăm ? Aşadar, la treabă.

— Nu înainte de-a stabili un termen, ceru Panaitescu. Nu pot fără termen. Vreau să-mi cunosc dinainte greutatea lanţurilor şi durata robiei.

— Un an şi jumătate, să zicem.

Fusese şi rămăsese un optimist incurabil. Mihail îi întinse palma lată şi astfel încheiară tratat pe cît dura construcţia noii fabrici.

— Nu-mi asum nici o altă obligaţie, mai zise Panaitescu, nerefuzînd cafeaua adusă de-o fată cu şortul alb scrobit pînă la tăria tinichelei şi pulpele goale noroite, semn că drumul cafelei trecea prin aerul proaspăt de afară. Şi, de altfel, adăugă Panaitescu, înainte de un diriginte de şantier, v-ar trebui nişte planuri. Un vechi obicei încă de pe vremea lui Michelangelo Buonarotti pretinde că la casă frumoasă trebuie plan frumos. Sper să nu fi fost abrogat în timp ce eu, vorba preotului, „hălăduiam pe la Cotnari... cu măscărici şi lăutari".

Participant la discuţie, Romaniţă propuse constituirea unui colectiv de şapte arhitecţi, conduşi de Tudor Raţă, directorul Institutului judeţean de arhitectură şi sistematizare.

— Mă opun, zise Panaitescu. Raţă ăsta este un bou, n-a proiectat în viaţa lui nici măcar un camping. Îi vreau pe Codreşti !

Găsirea arhitecţilor Codrescu ridica probleme neoşteptate. Telefoanele lui Romaniţă, călătoria la Bucureşti se dovediseră utile doar pînă la un punct. Soţii Codrescu erau, într-adevăr, fascinaţi de ruinele unuia din insuccesele lor şi, la parterul unei vile de pe strada Sofia, îşi negau fostele proiecte, îşi ridicau în slăvi dusmanii, absolvindu-i de orice vină şi înspăimîntau vecinii, care-i crezuseră pierduţi în cine ştie ce naufragiu social, cu bubuituri de ciocane de dimineaţă pînă seara şi de seara pînă dimineaţa. Pe panouri de patru pe patru, cu machete complicate îşi pregăteau participarea la concursul destinat ridicării unui palat al culturii. Absorbiţi total de proiectele lor, îl luară pe Romaniţă drept funcţionarul de la întreprinderea de distribuirea gazelor în turneul său lunar de citire a contoarelor şi încasare a contravalorii gazului consumat. Nu păreau să fi auzit vreodată de N., de Ieremia, de apeductul aerian sau piaţa centrală.

— Eu personal v-am dat casă pe strada Ghedeon Sbîrcea, se ruga Romaniţă încercînd să le trezească memoria.

Emanuil Codrescu, stropit cu vopesele pînă şi-n albul ochilor, răspundea invariabil :

— Domnule, te văd întîia oară în viaţa mea. Spune ce vrei şi du-te.

Romaniţă era incapabil să treacă proba nerecunoaşterii.

Invocînd zeci de amănunte, descriind oraşul, lunca Siretului, locul unde era amplasată mănăstirea Vălcăuţi, cum se întîmplase cu dărîmarea colţului din dreapta al pieţei centrale, aminti pînă şi ceremonia plecării Codrestilor, a arderii planurilor şi distrugerii machetei scoasă pe targă şi bănuită de Vărariu a fi proiect de monument funerar. În cele din urmă, Elisabeta Codrescu deschise o portiţă a clementei.

— Dar ce nu înţelegi că noi vrem să nu fi fost niciodată în N. ?

— Mă rog, consimţi, abătut Romaniţă, dacă asta vă foloseşte la ceva... Dar vă cheamă tovarăşul prim secretar Mihail Petreanu.

— Vezi, dragă, îşi mustră Emanuil Codrescu nevasta. A fost de ajuns un singur element. Omul acesta trebuie să fie neam cu Arhimede, care cerea un punct fix şi-o pîrghie ca să ridice pămîntul.

— Nu cer nimic.

— Plătim cazarea şi masa, sări Romaniţă, convins că trebuie să se depărteze rapid de pe teritoriul unde era invocat acel Arhimede.

Insuccesul era total. Ezitînd între a le diagnostica atitudinea amnezie sau rea voinţă, Romaniţă găsi de cuviinţă că-i mai firesc să lase concluziile pe seama lui Mihail.

Relată doar avatarurile depistării adresei, necunoaşterii, recunoaşterii şi refuzului, stîrnind rîsul sonor al lui Mihail.

Speranţele lui Romaniţă de a vedea încheiat colectivul de proiectare sub conducerea lui Raţă, posibilul vicepreşedinte, ţinură însă de joi pînă sîmbătă.

Ca în ziua cînd se hotărîse să aducă în Deleni trupul Valeriei, Mihail îl chemă pe Zuică, nu pe Vărariu.

— Voi lipsi cîteva zile, îi spuse.

— Nu vrei să ştii unde plec ?

— Dacă o să-mi spuneţi... zise Zuică.

— Dar, dumneata nu crezi că ar trebui să mă întrebi ? Că ar trebui să fiu şi eu întrebat de cineva ?

Zuică făcu un semn care sugera că acel cineva exista undeva în direcţia microfonului teleconferinţelor şi telefonului fără disc şi numere.

— Ei bine, zise Mihail, dacă e ceva cu adevărat trist, apoi trist e faptul că dumneata îţi închipui că întrebarea trebuie să vină numai de acolo.

Plecă în aceeaşi noapte cu acceleratul de ora douăzeci şi trei şi treizeci şi trei de minute, singur în cuseta unui vagon de dormit în care nu închise ochii pînă în zori. Avea inima uşoară şi se simţea odihnit. Coborînd în gara de nord şi, apoi îndreptîndu-se cu un taxi spre hotelul de lîngă statuia Aviatorilor, îşi zicea că toată viaţa lui fusese guvernată de spontaneitate şi întîmplare. Actionase înainte de a delibera, dar nimic nu dovedise că făcuse rău.

Codreştii erau la lucru, înotînd între planurile şi vopselele lor de la parterul vilei de pe strada Sofia.

— Sînt sigur că nu mă cunoaşteţi, zise Mihail, după ce Emanuil, cu o expresie de suferinţă, închise uşa în urma lui.

— Cum să nu vă cunoaştem... ? răspunse încoltit arhitectul. Nenorocirea e că nu vă regretăm. Iar fără regrete nu există trecut.

— Este ultimul lucru care mă interesează, spuse Mihail alegînd acelaşi limbaj. Dumneavoastră nu trebuie decît să faceţi proiectul fabricii, iar noi să vi-l plătim.

Codrescu se lăsă pradă unei crize de furie. Sfîşie noile planuri, sparse de pereţi călimări, pline cu tuşuri scumpe şi blestemă destinul care întotdeauna îi agăţa de picior ghiuleaua meschină a sentimentalismului mic burghez.

— Nimeni nu vă obligă, îi atrase atenţia Mihail.

De altfel nici nu înţeleg de ce acceptaţi, dacă interesele dumneavoastră vă cheamă în altă parte.

Dar nu era ora propice explicaţiei. Vacarmul produs de Emanuil Codrescu era atît de mare, încît vecinii de la etajele unu şi doi ieşiră pe paliere sperînd că, în sfîrşit, a sosit comisia care-i va evacua pe cei doi arhitecţi recalcitranţi şi răi platnici ai cheltuielilor comune de întreţinere. Codrescu nu se lăsă pînă nu făcu terci o duzină de tuburi de vopsele, apoi începu a trage storurile, care căzdeau cu zgomot de rafale de mitralieră.

— În realitate vă aşteptam, îi şopti lui Mihail, în una din pauzele acestei descărcări. Eleonora Codrescu. Omul pe care l-aţi trimis mai înainte era prea prost ca să izbutească să ne înfurie.

— Acum sînteţi destul de furioşi ca s-o luaţi de la capăt în N. ?.

— Sîntem în stare s-o pornim de la capătul pămîntului.

— Trenul e la douăzeci şi două şi paisprezece, spuse, stăpînindu-şi satisfacţia, Mihail. Reţin locuri.

teatru

Dialog cu publicul

În cadrul larg al festivalului „Cîntarea României", Teatrul „Al. Davilla" din Piteşti a organizat o manifestare de proporţii, una din puţinele, după ştirea noastră, care depăşeşte perimetrul local. Au fost invitate cu acest prilej colective importante din ţară, pentru ca spectacolele prezentate să asigure o bază suficientă discuţiilor. Colocviul care va urma, intitulat **„Dialogul teatrului cu publicul"**, va avea după cum se vede un caracter nu numai profesional. Primul dintre oaspeţi, teatrul „V. I. Popa" din Birlad a ales cea mai recentă montare din repertoriul său, piesa **Puterea şi adevărul** de Titus Popovici, în versiunea scenică şi regia lui Alexa Visarion. Concentrînd la maximum o lucrare dramatică vastă, tînărul regizor nu a lăsat să-i scape esenţa, pe care, consecvent stilului său, o comunică publicului în chip percutant, pe nerăsuflate. Ca şi în **Procurorul**, spectacolul care l-a consacrat acum cîţiva ani, Visarion ne întîmpină şi aici cu simboluri puţine — fundamentale însă — cîştigîndu-ne apoi prin sobrietatea, chiar asprimea tratării scenice. Între **adevăr şi putere** (ne aminteşte mereu regizorul, cu riscul ostentaţiei) nu încap nici un fel de sincope estetizante. Lucrurile trebuiesc enunţate neted, morala afirmată deschis.

Tot un regizor tînăr, Alexandru Tocilescu, este autorul montării (de data aceasta cu trupa teatrului gazdă) a unei alte piese româneşti, de factură radical deosebită. **Cafeaua actriţei** de Emil Poenaru reconstituie scenic o întîmplare, pare-se reală, cutremurătoare în sine. Piesa este scrisă cu acurateţă, avînd însă defectul aparent de a nu interveni decisiv asupra materialului care a inspirat-o. De fapt, ceea ce îi lipseşte este optica originală a scriitorului, ori, cu un cuvînt pretenţios în cazul de faţă, acel **Weltanschauung** ce transformă materia brută a vieţii în realizare artistică semnificativă. Conferindu-i un ton pirandellian, Alexandru Tocilescu, la rîndul lui, a „ilustrat" cum se spune, pretextul dramatic — cu muzică folk, cu ameţitoare proiecţii stroboscopice etc. El nu a forţat însă suficient valorificarea **dinăuntru** a piesei, sau măcar a unor episoade. Oricum, cel puţin unul dintre acestea conţinea virtualităţi dramatice neobişnuite : cel în care huliganii vinovaţi de viol se prezintă să ceară mîna victimei. Acest „peţit" grotesc ar fi putut prilejui o scenă de teatru memorabilă, ştergînd aburul melodramatic. Dar şi în forma prezentată, spectacolul s-a dovedit interesant, după cum, de altfel, publicul piteştean a ţinut să confirme. La ora cînd publicăm aceste rînduri manifestarea organizată de Teatrul din Piteşti se află în curs de desfăşurare.

Marius Robescu

film

Monştrii sacri în travesti

Succesul la public, înregistrat de toate piesele lui Aurel Baranga, este binecunoscut şi constituie stimulul principal al entuziasmului cu care acelaşi public se duce să vadă ecranizarea comediei **Travesti** de către regizorul Mihai Constantinescu. Scenariul aparţinînd dramaturgului, tentaţia este mare şi i se adaugă o distribuţie de „monştrii sacri", pe care televiziunea, presa şi numeroase afişe ne-au făcut-o demult familiară. Deci o comedie, devenită de mult celebră. Cunoscînd textul, publicul devenit din cale afară de pretenţios în zilele noastre, aşteaptă, desigur, să surprindă în desfăşurarea filmului **mina regizorului**, viziunea sa interioară despre subiectul ce şi-l propune şi îl propune, imaginile interpretative ale gîndirii lui creatoare. Aşteptările nu sînt însă decît în mică măsură satisfăcute.

Cu siguranţă că alegerea actorilor şi acordarea rolurilor constituie elemente de primă importanţă, determinînd relaţia regizor-actor, atît de discutată de cineaşti, fie că actorului i se lasă libertatea de a-şi crea personajul — acordîndu-i-se astfel, prin însăşi alegerea lui în rol, o măgulitoare încredere — fie că actorul e folosit doar ca element plastic în realizarea imaginii, e transformat într-un ne-actor. Important e rezultatul, deci autenticitatea expresiei personajului. Important este echilibrul perfect dintre interpretarea actorului şi interpretarea regizorului.

Filmul **Premiera**, (nou travesti al comediei **Travesti**), încearcă performanţa supremă, fără s-o atingă însă. E adevărat că lumea de idei a scenariului, subiectul propus, dezordinea presupusă în spatele culiselor şi încercarea de realizare şi comunicare a unor simboluri — deci chiar tematica filmului — ar putea motiva avalanşa de **personalităţi artistice** ce intervin în înlănţuirea faptelor şi a imaginilor. Nu poate scăpa însă observaţiei, nici celei mai superficiale, că actorii interpreţi ai acestui film scapă controlului regizoral, fiecare venind cu tiparul său deja bine statornicit într-o lungă experienţă, cu stilul şi ticurile deprinse pe scenă sau în alte producţii cinematografice. Nici măcar Toma Caragiu nu mai surprinde în rol, performanţa lui nu mai este performanţă, acest actor obişnuindu-ne demult ca în toate rolurile ce i se acordă să realizeze o performanţă. Cele mai convingătoare interpretări, din punct de vedere filmic, au fost cea a Vasilicăi Tastaman (secretara) şi cea a lui Carmen Galin (aspiranta la actorie), cele două actriţe reuşind să-şi modeleze personalitatea şi jocul în carnea unui personaj autentic. Aceasta nu înseamnă ignorarea contribuţiei actorilor : Radu Beligan, Tamara Buciuceanu, Dem Rădulescu, Mircea Şeptilici ş.a., omiterea prezenţei impresionante a lui Emil Botta.

Filmările sînt corecte, fără veleităţi de inedit, adesea frumoase(secvenţa filmată ca reflexie a imaginii în apă, a plimbării pe marginea lacului, cîteva gros-planuri cu Carmen Stănescu, această actriţă pentru care farmecul şi dezinvoltura par a nu avea secrete) ; replicile spumoase, implicaţiile savuroase ale dialogurilor, ce duc la explozii de rîs în sală, cît şi la aplauze spontane sînt merite ale dramaturgului. Menţionăm decorurile autentice, gîndite cu rafinamentul de totdeauna al lui Liviu Popa.

Premiera este, aşadar, mai mult o piesă filmată decît un film.

Corina Cristea

televiziune

Lucrări şi zile

Duminică de duminică dimineaţa „Viaţa Satului" ne propune-un sumar care seamănă tot mai mult cu structura unei veritabile monografii. Amănunte de economie sătească, spaţiu geografic, specific folcloric, observaţii sociologice pertinente privind mentalitatea-actuală, relaţiile noi care guvernează lumea de astăzi a satului românesc, sînt detalii hotărîtoare pentru valoarea acestei emisiuni.

Nu este nici un secret că o bună parte a lumii contemporane traversează nostalgia reintegrării-n natură căutînd, acolo unde urmele n-au fost şterse, drumul către tradiţie. Fantul că satele noastre sînt depozitarele unor uriaşe tezaure de cultură arhaică se simte fără ca lada cu zestre să fie adusă în scopul acesta pe masă.

Bineînţeles că punctul cel mai aprins al emisiunii este stricta actualitate agricolă. Campaniile de toamnă, bătălia cartofului, a porumbului şi a sfeclei de zahăr ; primele brume şi primele ploi haşurate căzute peste pielea încă fierbinte a cîmpului au făcut ca temerarii reporteri să fie acolo chiar în clipa ofensivei ; se poate spune că ţara întreagă a fost martoră înclestării cu anotimpul ; am văzut foarte bine cum oamenii-aceia care stau cu tălpile în „legendă" — nu s-au sfiit să intre-n noroaie ca să salveze fructele bune ale pămîntului.

Lucru demn de atenţie este că-n răspunsurile lor curate şi simple ţăranii din nordul Moldovei n-au uitat finalurile înmuiate, muntenii n-au scăpat ritmul vorbirii lor repezite şi ploile reci n-au grăbit cîne ştie ce verbele ardelenilor. Ceea ce este specific în dialectele noastre, — melodia şi ritmul vorbirii, ceea ce este specific chiar şi-n costumul de lucru-al săteanului —, detalii de purtatul căciulii, arhitectura sătească văzută în înălţimea şi forma acoperişului, în gard şi în poartă, în stilpul casei lîngă care se dă interviul, strada anume aliniată, bătrînica anume îmbrobodită şi care se uită, înlemnită, drept în ochiul aparatului de filmat, statura şi trăsăturile fetei, măsura trăirii-n direct pe peliculă, amănuntele acestea atît de deosebite hotărăsc chiar prin asta, prin formă şi prin culoare, unitatea satului românesc. Oricît de la ordinea zilei este actualitatea agricolă, oricît de valabile-în general sînt dezideratele ei, locul în care ea se întîmplă îşi pune pecetea pe toate, este un spaţiu ANUME, care emite semnale uşor perceptibile pentru toţi cei care îl locuiesc. Zărită din perspectiva aceasta, a emoţiei pe care-o stîrneşte, „Viaţa satului" este şi un corectiv de nebănuită eficacitate pentru cei ce au nevoie sub picioarele lor de... pămînt.

Prin „zilele" pe care le înfăţişează, emisiunea de duminică dimineaţa îţi aminteşte că e duminică şi la ţară şi sătenii sînt într-un moment de răgaz : cei din Vrancea îşi ridică pridvorul casei la etajul întîi, cei din Oltenia se pregătesc să devină studenţi la universităţile săteşti, cei din Moldova arată cu grijă că oliritul este un meşteşug ce se cere continuat. Problemele de conştiinţă şi suflet sînt prinse pe peliculă în bucle de abur, oamenii stau cu picioarele aproape în iarnă, cu căciulile în primii nori de zăpadă, sînt ca stîlpii de casă ; se sprijină lumea ca în poveste, şi astăzi, pe spatele lor.

După ani de zile de durată şi perfecţionare, „Viaţa Satului" este o izbîndă certă a actualităţilor televiziunii.

Sânziana Pop

mesteacănul

Mircea Diaconu

toamna aceasta se scursese ca un marș funebru, izvorit dintr-o fanfară ruginită. Ploua de două săptămîni, mărunt și soarele cred că nu mai exista decît în speranța mea eretică. Se vinduseră în sfîrșit toate umbrelele aduse în magazinul sătesc acum cinci ani. Mă chinuia o tristețe fără cotituri, mi-era tot timpul dor de nu știu ce.

De două săptămîni nu știam cît e ceasul, mi se stricase și nu voiam să-l dau la reparat. Seara mă adormea ploaia măruntă pe acoperișul de șiță iar dimineața mă trezeau vrăbiile ude sporovăind sub geam. Azi a fost și un pițigoi, înseamnă că vine înghețul. De aceea am urcat pentru ultima oară în pădurea de mesteceni, deși simțeam cum ploaia îmi curgea prin vine. Trebuia să mă întorc în oraș din nou și nu puteam pleca fără să mai văd o dată casele albe, cusute între ele cu poteci pe care trec oameni bătrîni care au făcut amîndouă războaiele, păstrează cu grijă decorații coclite și se miră că n-ai auzit de maiorul Petrescu. Ploaia nu mă mai supăra, trecuse prin toate hainele.

Mestecenii mă înconjurau ca un imens cimitir de elefanți îngropați din greșală cu dinții afară. Ploaia îi lustruise și le agățase picături în crengi .Cînd îi mișcam, cădeau moi în iarbă, ca notele unei melodii triste. I-am mîngîiat. Păreau niște fete în alb, supuse, legate de pămînt prin legi pe care nu le înțelegem. Nu știu cît am stat acolo, dar cînd am coborît în sat eram convins că mestecenii sînt de fapt niște fete în alb.

Ceasurile treceau încet prin camera mea, în ritmul toamnei de afară. Am stat pe un fotoliu și m-am uitat la pozele de pe pereți, pătate de muște. Abia la primăvară va mai trece cineva pe aici. Fotoliul mă ținea în brațe, era cald și am adormit. Se întunecase cînd a ciocănit cineva la ușă. M-am gîndit că poate e pițigoiul. Aerul din cameră se îngroșase și mirosea a poze vechi. În prag era zgribulit Florin, un băiat care stătea în vecini și cu care mă împrietenisem la fîntîna cu cumpănă. Mi-a spus că vrea să mă ia la o nuntă în familie, o nuntă fără dar, bem și noi un pic. M-am încălțat cam greu că se udaseră pantofii, am luat o cravată veselă și am ieșit în noroiul uliței.

Lîngă casa cu nunta, era un fel de parc cu salcîmi, o bancă putredă și o gazetă de perete, mai bine zis de parc. Acolo am așteptat să se facă ora de intrare. Toamna nu mi se mai părea ca un marș funebru, mă gîndeam că mireasa trebuie să fie neapărat grasă, cu o aluniță de creion deasupra buzei și să se poarte ca în vitrina unui fotograf.

Florin mi-a povestit acolo că de fapt nunta nu era chiar în familie, mergea și el așa, de plictiseală, dar nu era nici o rușine, pentru că la urma urmei tatăl lui îl învățase carte pe ginere și preotul care-i cununase era unchiul lui dinspre mamă.

Poarta era îmbrăcată în crengi de brad. În mijloc, o tăbliță cu „bine ați venit", în creion chimic, întinată de ploaie. Un cîine alb ne-a

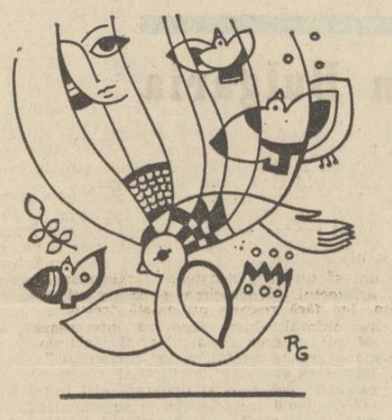

plimbat prin toată curtea, pînă cînd a ieșit cineva, ne-a văzut și a intrat iar în casă. Cîinele ne-a mai plimbat o dată pînă a apărut stăpîna casei și ne-a poftit înăuntru. În hol ne-a explicat că la ei e obicelul să te descalți, pentru că sînt atîția nesimțiți care intră cu noroiul pe picioare. Ne-am lăsat pantofii lîngă mulțimea de încălțări ale celor dinăuntru. M-am gîndit cu groază la ce se putea întîmpla la plecare, dar nu țineam să mă întorc neapărat cu aceiași pantofi.

Cînd am intrat aproape toate capetele s-au întors spre noi. Stăteau înghesuiți în jurul mesei în formă de U, aproape toți în costume închise la culoare și pe sub masă se vedeau picioarele în ciorapi de toate culorile, cîteva cu degetele afară. Am rămas în ușă, neștiind care e ginerele, ca să-i spunem cine sîntem și ce-i urăm. Florin a vrut să se strecoare spre popa Nică, dar n-a mai apucat, pentru că cineva l-a recunoscut de cînd recitase „Mînăstirea Argeșului" la un concurs de amatori.

— Uite-l dom'le pe Meșterul Manole, a zis acela și toată masa și-a mutat privirile pe el. M-am simțit mai bine.

— Am venit și noi, a bîiguit Florin și vă urăm numai fericire și înțelegere în casă...

Din mulțimea de costume s-a ales unul care era ginerele, ne-a strîns mîna, vesel, de parcă doar pe noi ne aștepta ca să fie fericit și-n timp ce ne conducea la masă m-a întrebat ce mai face nea Costică. Buzele mi s-au deschis, dar numai ca să tremure.

— Cheleșe, s-a repezit Florin suflîndu-mi în ureche : tata.

— Serios ? s-a mirat el și atunci i-am văzut fața lătăreață cu ochii mici și apropiați, fără

Desene de Raluca Grigorcea

expresie, parcă împrumutați de la altcineva pentru această ocazie. Eram sigur că mireasa e grasă.

Au pus două scaune, între mireasă și naș. Acolo ne-a dus ginerele, povestindu-ne cum bătea nea Costică la palmă. Cum am scăpat de el, Florin s-a dus să-l lămurească pe popa Nică despre mine. Mi-am pus ciorap peste ciorap, că era cam frig și am vrut să văd mireasa. Din mulțimea de alb ce o înconjura, răsărea o fețișoară palidă, cu pistrui și trăsături parcă de porțelan, aproape transparente. Se uita la mine curioasă, ca un copil într-o menajerie și un zîmbet nemișcat îi lumina pistruii. Mirarea mi-era atît de mare, că abia tîrziu am simțit că-i zîmbesc la fel. Am tras picioarele desculțe sub masă. Eram curios dacă și pe ea o descălțaseră.

— Ești fericită ?

A scuturat neclar din cap și diamantele de sticlă din coroniță i-au fulgerat. În minte mi-au apărut mestecenii încărcați de picături cristaline și reci. O mînă grea mi-a căzut pe umăr însoțită de un miros nedefinit. Amîndouă erau ale nașului din dreapta mea, chel, cu maxilarele puternice și ciorapi verzi.

— Ce mai faci măi băiete ? m-a luat de după umăr, învăluindu-mă în mirosul acela nedefinit. Din spatele lui a răsărit naș, în lamé, cu cercei strălucitori și doi dinți de aur, sclipind la fiecare vorbă.

— Ești student în oraș ? Avea o voce perfectă pentru ceartă. Te întreb pentru că avem și noi un băiat și tremurăm zi și noapte pentru el, să n-apuce pe cărarea ăstuia, să ia o neisprăvită ca asta, fără o cămașă pe ea. Pe asta n-o lua nimeni și s-a găsit el să spună că e bună că tace și nu-l cicăle la cap, că tace și fără s-o bați.

Rise tare, probabil ca să-i număr dinții de aur. I-am numărat, mai erau doi pe partea cealaltă.

— Tace, mamă dragă, dar tace toată ziua, se îngrijoră ea deodată. Tare mi-e frică de al meu, să nu facă la fel, că ce are omul mai scump pe lume, decît copilul lui la care ține ? Eu cred că să-l văd că ia una ca asta, mai bine mă omor.

Și se scărpină subsuoară. Vorbise tare, fără să se sfiască și mireasa o ascultase zîmbind.

— Cum a luat-o p'asta, mamă dragă, cum a luat-o ? Poți să-mi spui ?

— Nu pot, i-am răspuns.

Mireasa începuse un rîs neauzit. Nașul se aplecă spre mine și atunci am înțeles că mirosul acela era colonie, naftalină, transpirație și țuică.

— Da' ce, eu îl las ? Să-mi strice mie reputația ? Sînt responsabilul bufetului „La Nicu", mi-a explicat și mai de aproape, apoi a pus picior peste picior. Un deget îi scăpase prin ciorapul verde. Nașa s-a cățărat iar peste el și ceva din ea trozni. O pisică se juca printre picioarele mele.

— În ziua de azi se bagă o groază de bani în copii și...

— Du-te dracului, sări nașul ca ars, lovind-o cu umărul peste dinți. A început repede o ceartă îndesată, pînă s-au lămurit că pisica îl apucase pe naș de degetul de la picior. Mireasa rîdea fără zgomot, transparentă: Mestecenii mi se învîrteau în minte. Capul mă durea, îl simțeam ca pe o sală de dans în care cineva se zbătea cu disperare.

— Ce mai faci, taică, ce mai faci ? Popa Nică mă mîngîia pe creștet, părintește. V-ați cunoscut ?

Am discutat cu nașul și cu popa Nică tot felul de lucruri, dar mai ales despre ploaie. Pisica se mutase la ciorapii nașei. Trăgeam cu coada ochiului la mireasă, îmi plăcea nebunește cum rîdea fără zgomot și mi-era teamă că se va topi în albul acela dureros. O vedeam între mesteceni, trasparentă și ploaia să-i lipească rochia de trup, să-i umple genele de stropi reci. Păcat că nu se mai pot fura mirese ! Cînd eram mic, credeam că miresele sînt o specie de flori ca acelea rare care înfloresc o singură dată și apoi mor. Rămîn doar cîteva fotografii neclare, îngălbenind într-un album. Mirosul de naș mă înțepă iar.

— Simi, ai rămas acolo cînd...

— Mănîncă mamă, se aplecă și nașa, troznind din nu știu ce.

— Acolo cînd bunica...

— Păi nu v-am spus c-a fost haiduc ?

— Cine ? s-a scărpinat nașul la ureche, împreunîndu-și părul cu sprîncenele de mirare.

— Bunica, dom'le, m-am enervat. Apoi m-am îmbunat și le-am povestit printre înghițituri cum a fugit de acasă îmbrăcată băiețește și ataca numai negustori grași și cu chelie. Mireasa își sclipea coroniță, veselă. Simțeam o dorință nebună s-o apuc de mînă.

— Și fura și cai ? mai trase nașul o țuică.

— Normal ! Păi dumneata ce crezi ? A înțeles că mă supărase cu întrebarea lui naivă și se întoarse spre naș.

— Nu ți-am spus eu ?

Iarăși m-am îmbunat și le-am povestit cum călărea o iapă albă fără stea în frunte, care cînd galopa nu se auzea nici un fel de zgomot și era o plăcere s-o călărești, ca n-avea șira spinării.

— Ia și cașcaval, mamă. Băiatului nostru tare mult îi place cașcavalul. Oftă. Nu i-a lipsit nimic, săracu'ț, mai ales de cînd avem bufetul. Acuma mai am o grijă : să-l văd însurat, că dac-o lua o prăpădită ca asta, fără o haină pe ea, apăi degeaba m-am mai chinuit, dă bani în stînga, dă bani în dreapta...

— În sus, în jos, am ajutat-o.

— Da, da, păi ce, e ușor ?

— Ai rămas că n-are șira spinării, s-a băgat nașul.

— Cine n-are ?

— Bunica ta, s-a supărat la rîndul lui.

— Așa, și cînd au vrut s-o bată, bineînțeles după ce au prins-o, au văzut că n-are șira spinării și un doctor a luat-o s-o cerceteze și pînă la urmă s-a însurat cu ea.

— Parcă ziceai de iapă că n-are șira spinării, și-a ascuns el fruntea de mirare.

— Dar ce, parcă bunica avea ?

În vreme ce nașul mai bea un pahar ca să înțeleagă, m-am uitat la mireasă. Avea în ochi un licăr, parcă vesel, parcă trist, poate acela din ochii unui om care cade într-o prăpastie. Mi-era cald și aș fi vrut să fac un gest spre ea, în această ultimă clipă. În minte mi se zbătea același gînd nebun : s-o apuc de mînă și să fugim în ploaie. Pînă se vor încălța nuntașii, puteam fi departe, puteam ajunge chiar la mesteceni și acolo am fi fost stăpîni.

Începuse dansul. Un lăutar în ciorapi cînta o horă lentă și nuntașii porniseră încet, cu capetele plecate. Mai apoi ritmul crescuse, le ridicase capetele și acum îi învîrtea ciudat, în costumele lor demodate și ciorapii colorați. N-aveau nici o bucurie pe față, o făceau parcă să le treacă frigul. Pisica se plimba pe mese, gazda după ea încercînd s-o prindă și nimeni nu rîdea.

— Simi, zi cu bunica... se ruga nașul.

Hora se răsucea tot mai repede, era ca o zbatere mai mult, lăutarul închisese ochii, pisica alerga printre picioarele desculțe cu gazda după ea. Ușa s-a deschis cu zgomot și cineva a strigat de afară : „a dat înghețul". M-am gîndit că mestecenii mei încremeniseră sub crusta de ghiață și picăturile de ieri nu vor mai cădea în iarbă.

— Simi, cum ziceai tu de șira spinării ?

Muzica creștea, prin fața ochilor mi se perindau amețitor costumele cu ciorapi de toate culorile, alergînd fără pași în hora aceea lipsită de veselie. Mireasa se uita la mine și nici nu știam cum o cheamă.

— Simi, cum era cu...

La urma urmei ce conta cum o cheamă ? Era un mesteacăn. Am închis ochii o clipă și am văzut-o îmbujorîndu-se, învîrtită în hora aceea, pe umărul meu, învîrtită nebunește și rămînînd apoi brusc într-un stop cadru îngălbenit și mirosind a vechi.

— Simi, spune-mi...

Am apucat-o de mînă.

— Dansezi cu mine ?

Ochii i s-au speriat.

— Las-o, e mută ! Zi cu bunica aia care era haiduc.

Cînd am ieșit afară tremuram. Înghețul mi-a întărit cămașa. Răsuflarea mi-era albă și străină. Multă vreme n-am putut dormi. Brațele fotolului mă stringeau, reci. Priveam pe geam și toamna se plimba pe afară ca un marș funebru.

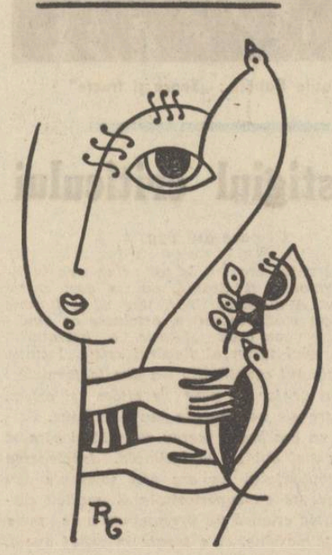

brazi în viscol

Tiberiu Pîslaru

trunchiurile arborilor dezrădăcinați cu viclesug de puhoaiele ploilor și propiți de furtuni de-a curmezișul piriului, le ocoleau pașii pe la marginile pădurii ; o bună parte din drum o făceau astfel în tovărășia brazilor. Dincolo de întunecime închideau în ei înșiși tăcerea umedă și vibrată, liniștea delirantă, ciinoasă unde nu pătrundea îmbătoșarea viforului. Brazii — citorie a împotrivirii, zidire de trupuri drepte, solzoase și țepene — se apărau unii pe alții, sfîrtecind vîntoasa, pulverizînd-o în fracțiuni egale, în pale răzlețe, benigne.

Deslușea zădărnicia existenței alături de drumul lor — în timpul alb de acum — a lumi aceleia neguroase, plătită de liniște pe care o îmbrăca în ea însăși pădurea de dincolo de marginile piriului. Fereala de șișul vîntului sub adăpostul fîrelor vegetînde, crude, împlătoșate, însemna orbecăiala pe nebătutele cărări dintre trunchiuri, prin spații labirintice care le puteau purta pașii ori încotro. Piritul însă, așa deschis hîrjoanelor, învolburărilor și miniilor viscolului, le oferea cel puțin drumul. Drumul de urmat. Singurul. Drumul de ajuns acolo lîngă izvoarele piriului lîngă poienele nalte de deasupra pădurilor, lîngă oamenii care de bună seamă îi așteptau cu nerăbdare și încredere. Decît refugiul păgubitor de sub arbori — unde erau apărați de furia viieliei, dar de ger și zăpadă nu scăpau nici acolo — mai bine ar fi rămas la cantonul șoselei laolaltă cu ceilalți. Uitîndu-se la propria umbră imensă și nestabilă, provocată de lumina învirtojată a flăcărilor din căldare își alungă din minte gîndul întoarcerii sau pe cel al popasului. Drumul întoarcerii nu exista. Nu exista decît drumul de urmat, fîșia albă din mijlocul codrilor, drum care se năștea din ei înșiși cu fiece pas făcut, le-o lua înainte chiar, șerpuind strecurat printre brazi și stînci, ajungînd la capătul gîndului : „acolo".

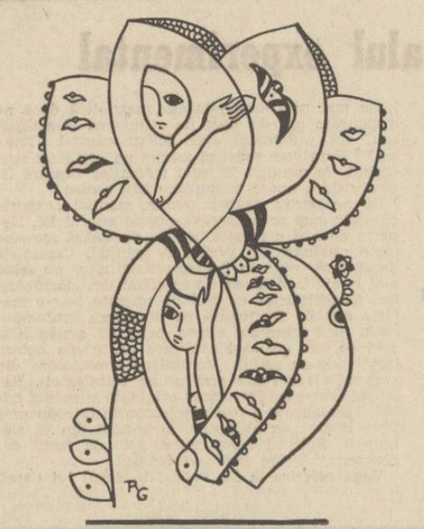

Nu simțea greutatea ranitei atîrnată pe umeri, arar colții unei freze îi junghiau spinarea, cînd se afunda mai mult în zăpada înșelătoare care acoperea bolovanii măcinați de piriu, cărați cu de-a sila și răvășiți pe întreaga albie. Uneori baloturi de zăpadă alunecate cu iureșul vîntului, năvăleau prin hornul piriului, îl izbeau în piept clătinîndu-l, îndoindu-l, dar custurile vidiei din raniță, capătul crengii groase de brad pe care o strîngea în mînă, pălălaia zgomotoasă a focului și răsuflarea căznită a celui din urmă, de dincolo de foc, îl îndreptau și piciorul se afunda mai departe în zăpadă, apoi celălalt picior depășea urma adîncă în devenire și alt pas și altul, născînd încet Drumul.

„Poate că ar trebui să mergem alături, se gîndea. Eu nu văd din pricina umbrei mele, el nu vede din pricina flăcărilor care-l orbesc probabil, dar amîndoi vedem lărgimea văii și tot este ceva". Umbra se mări împresurîndu-l din toate părțile. Se întoarse spre căldarea care se bălăngănea de capătul verde de brad, alarmat că vor rămîne pe întuneric. Focul nu se stinsese. Vîntul îl strivise pentru o clipă, încercînd să-l vire înapoi în lichidul unsuros din fundul căldării, dar flăcările sburătăcirâ iar ca niște păsări lovite de ziduri nevăzute, retrăgîndu-se, luîndu-și din nou avînt căutînd spații noi, pipăind aerul din jur cu aripi luminoase, tremurate. Brazii, stincile, puhoaiele de zăpadă, se apropiau, se retrăgeau la chemarea și respingerea flăcărilor.

Auzi răsufletul încît al celui din spate, atunci luă seama că de fapt șuierul aerului izbăvit de apăsarea plăminilor, pornea din el, din întreaga lui făptură, cu zvîcnet de metronom și doar pentru o clipă se confunda cu șuierul celuilalt sau cu șuierul crivățului. Vocea răzbătea pînă la el ruptă, cînd ca un plesnet de harapnic, cînd ca o duioasă vorbă de femeie îndrăgită.

— Să schimbăm, Ioane.

„Să schimbăm", ar fi vrut să răspundă, dar vorbele urmară o altă traiectorie, se întoarseră în el plămădind gînduri noi. Cîntărind capătul de cetină dintr-o mînă în alta se minună de cîtă ușurare îi aduce acest scurt răgaz. Era de parcă ar fi aruncat de pe el toate cojoacele lumii. Pieptul și fața nu mai primeau apăsarea continuă, ca de toală a viscolului ; picioarele doar, tremurau și brațele îl furnicau ușor ca o gidilitură. Privi spre celălalt urmărindu-i mișcările să știe în ce parte să se rotească sau ce să facă. Celălalt lăsă jos greutatea prețioasă așteptînd ca și el să facă același lucru. Cînd găleata se afundă în zăpadă, trase cu grijă cetina spre el. Partea din mijloc, cea care stătuse în dreptul flăcărilor era arsă. O înfipse în zăpadă ca pe o armă inutilă, ascultînd cu încordare sfîrîitul pe care-l producea atingerea jarului cu apa aceea lăptoasă, fulgurantă.

— Mă duc să rup o cetină nouă, asta-i gata, spuse și se depărtă înspre umbra pădurii.

Ion simte tremurul picioarelor, poate de aceea îi clănțăneau dinții în gură, iar gidilitura sprințară din brațe se formase acum în durere. Se lăsă pe vine înfundîndu-se încet în zăpadă. Privea spre căldare urmărind fulgii care se topeau încă de la atingerea cu flăcările, pentru ca apoi să cadă ca picăturile de ploaie în motorină.

„Strașnică idee a avut cu motorina, Balahura ăsta. Focul e foc, pădurea e plină de lighioane și focul orișicum le ține la o parte. Ar trebui să ne grăbim să nu se stingă. Acu văd cîtă zăpadă se strînge în găleată și toată apa asta se cerne la fund iar cîrpele se îmbibă cu apă. Nu vor mai arde. Pînă la haitul de sus nu mai e mult, de acolo cel puțin se văd luminile șantierului. Dar nu văd nimic, mă orbește afurisita asta de flacără".

Îl cuprinse frigul și întinse mîinile deasupra flăcărilor, frecîndu-le una de alta cînd se încingeau prea tare.

„Iarna vine prea din vreme în locurile ăstea", își spuse și gîndul se întoarce din calea viscolului spre satele presărate în cîmpii sau pe coame domoale de dealuri, la casele lor, la nevestele lor, la copiii lor.

„Îi vedem prea rar, o dată pe lună camionul ne așteaptă la capătul drumului care se înfundă din senin pe valea dintre munți. Coborîm din virfuri pe cărarea de la marginea pădurii și camionul ne duce și ne aduce lună de lună, primăvara, vara și toamna. Iarna-i mai greu, mai ales dacă începe ca acum". Se strînse în el rezemîndu-se de raniță. Acum părea un trovant proptit pe jumătate în zăpadă. Privea întunecimea zimțuită de reflexele focului și neliniștea care i se cuibărise pentru o clipă în suflet îi tîrnosi gîndul : „Pentru cei din subteran este mai la-ndemînă, nu stau ca noi în viscol și-apoi sondele astea sînt amplasate unde nici nu te aștepți, în hăuri sau pe creste de te apucă amețeala numai privindu-le", dar alungă repede veninul ranchiunei. Știau cu toții ce era de știut despre viața lor pe aceste meleaguri, cu greul pindind la tot pasul fie la suprafață fie în subteran. Utilajele se cărau încet din vară ; se cărau cu boi sau cu cai de munte, scurți și groși. Toate zilele verii aceștia urcau și coborau poteca știută, cărînd țevi, fierăraie de tot soiul, saci de ciment sau trassgel și alimente pe un fel de sanie cu tălpigi apropiate să încapă pe cărarea îngustă. Lăzile cu dinamită se cărau cu grijă pe spinările cailor și oamenii munceau în tot acest timp sus pe creastă. Apoi o dată pe lună coborau într-un exod vesel și nerăbdător. După citeva zile se întorceau. Erau mai închiși în ei, aproape posaci ; și acasă îi așteptau necazuri, puneau osul și acolo. Cîte nu sînt de făcut într-o viață de om ? Se întorceau în camionul acoperit cu prelată, și de la canton continuau drumul pe jos și din nou perforatoarele mușcau din fronturile galeriilor, și din nou sondele sfredeleau munții. Galeriile străbăteau masivul din ce în ce mai adînc, numărul sondelor creștea. Erau semne că în curînd va începe construcția drumului pînă sus dar deocamdată își duceau viața ca la început, cărîndu-și poverile pe propriile lor picioare de la canton pînă la șantierul de pe creastă.

Simțea cum zăpada ocrotitoare se adîncește sub el, durerea din brațe se topise și ea într-o căldură fățarnică. Căzu încet pe spate de parcă ar fi ațipit dar coltii frezelor pe care le căra în raniță îi săgetară gîndul ajungerii : „de ce naiba am mai plecat pe iadul ăsta dacă frezele nu-s în seara asta acolo ?" Încercă să se ridice în capul oaselor. Prin fața ochilor i se perindau pe rînd șoferul mătăhălos de pe camion — cel care-i întindea legăturile cu «vidia» acum poate se lăfăie într-un pat la canton" ; bătrînul paznic cu fața pămîntie care-și făcea cruce mînuindu-se de hotărîrea lor de a ajunge chiar în după-amiaza — ori seara asta la șantier ; bucătăreasa Ana care-i binecuvînta la plecare, dar nu înainte de a-i ruga stăruitor să lase naibii gîndul ajungerii pe o vreme ca asta. „Auzi cum gîndește baba : ce ți-e bre cîțiva metri de foraj în plus sau în minus, și ce dacă v-ați luat angajament, voi n-aveți gură să spuneți că aiasta-i caz de forțe majoră, sîntem atîția martori, întărim și noi dacă-i nevoie, de parcă întărirea ei ne ia vorba înapoi. Minte de babă", își spuse. Nu puteau aștepta sfîrșitul viscolului, cei de sus stăteau de atîtea zile, altele în plus nu încăpeau în răbdarea și hotărîrea lor. Simțind o căldură moleșitoare care se rotunjea tot mai aproape de gînduri se ridică din zăpadă. Știa că alminteri îl pîndește veninul nemișcării, odihna pietrei, veșnicul repaos surizător și călduț.

— Hai bă odată, strigă spre umbra pădurii.

Balahura cu cetina gata curățată, îl privi scurt lucindu-și ochii la lumina flăcărilor, băgă capătul crengii pe sub toarta găleții.

— Hai, am auzit lătrat de cîine, și o porni de data aceasta în față, cu pași rari, șovăitori, ocolînd trunchiurile arborilor dezrădăcinați și bolovanii proptiți cu de-a sila pe întreaga albie, năpădită de omăt, încețoșată de viscol.

radio

Specialiștii

Popescu Gheorghe din Runcu a fost lovit cu piatra de un vecin ; dus la spital a refuzat să se opereze deși a fost lămurit că operația nu e periculoasă Doctorul Găvănescu s-a pronunțat categoric : dacă operația nu se face, pacientul poate să moară ; procurorul chemat la fața locului a încercat și el să-l convingă pe Popescu, dar omul a refuzat din nou.

Ce se petrece în mintea și în sufletul unui om într-o asemenea ocazie ? E și întrebarea cu care începe ancheta Teodorei Crivăț despre „o victimă a propriilor convingeri". Convingeri ? Poate cam mult spus ; mai curînd victimă a propriilor porniri pentru că numai pornirile tulburi se arată atît de rezistente atunci cînd se face apel la rațiune și la bun simț.

Obștea n-a reușit nici ea să-l înduplece să se opereze ? N-am reușit, răspund soția, prieteni, cunoscuți. Popescu Gheorghe vroia doar atît : să apuce ziua „fericită" în care să-și vadă dușmanul judecat și închis ; dar oricît de mare ar fi ura, ea singură nu te poate ține în viață pentru că, după cum spune unul din interlocutorii Teodorei Crivăț, agent veterinar, „există funcții în organism pe care nu mai poți să le duci la îndeplinire".

— Acum există acolo un gol, cugetă reportera. Lipsește un om...

— Lipsește, răspunde agentul veterinar. Lipsește Gheorghe.

Pe cine s-a răzbunat Popescu Gheorghe ? La puțină vreme după ce a ieșit din spital, în timp ce păștea vițele, a avut o nouă hemoragie și a murit. Nu a avut timp să-și vadă vecinul pedepsit, așa cum dorea. Omul a fost condamnat, și-a ispășit pedeapsa. Cît a fost închis, s-a operat și de hernie — o suferință mai veche. Acum e bine, sănătos, trăiește și la înmormîntare a dat patru mii de lei.

În finalul anchetei Teodora Crivăț ne îndemna să cugetăm ; a fost, mărturisesc, o surpriză plăcută, chiar dacă era vorba de destinul unui om în care nu se mai putea schimba nimic. Îndeobște unii reporteri au aerul că vor să ne convingă fără să ne mai lase să cugetăm. Să fie așa din cauză că de sufletul omenesc nu te poți apropia decît cu sfială ? Să fie așa din cauză că în toate celelalte chestiuni avem de-a face numai cu „specialiști" care iau „pulsul realității" cu aerul doctoral al celui care cu greu mai poate fi uimit de ceva ?

Nicolae Mateescu

plastică

Monumentul de sinteză

Prin puterea ei de a centraliza mediul înconjurător, natural sau urbanistic, de a dialoga nemijlocit și oricînd cu privitorul, de a rezista la degradare cu mai multe șanse de reușită, sculptura are statut oarecum aparte față de celelalte arte frumoase. Fiind și cea mai aproape de arhitectura, dacă nu chiar influențînd-o, locul ei capătă o semnificație deosebită, în sensul implicării totale în viața omului. Am vrea să atragem atenția, în continuarea acestor idei generale, asupra unui fapt particular, implicînd realitatea meșteșugului propriu-zis al acestei arte, posibilitatea ei majoră de realizare. Gîndind, bineînțeles, monumentul drept o treaptă ultimă și înaltă a sculpturii, avem în același timp în vedere și o altă dimensiune a realizării. Anume, putința nemărginită de sinteză pe care ți-o oferă, în cadrul aceleiași opere, monumentul, complexul sculptural monumental. Exemplul lui Brâncuși, pe care n-avem cum să nu-l invocăm aici, trebuie luat mai mult drept metodă de lucru decît obsesie. Datele lui pe același drum, nu mai pot fi reluate. S-ar mai putea discuta dacă sinteza este singura și cea mai indicată punte către realizare. O anumită experiență acumulată pînă acum, cîteva indicii în concordanță cu necesitatea interioară a unei epoci, răspunzînd în conștiințele artiștilor frămîntați să dea opere capitale, ne impun să credem în primul rînd în această concepție, credință și speranță a sculpturii. Tensiunea unui moment real este mai importantă decît orice apel. Am observat nevoia de reluare a temelor, a motivelor, și, mai ales, dorința de anihilare a unei anumite disjuncții între ceea ce se crede a fi numai sculptură de atelier și cea din aer liber. Nu în dimensiuni ci în forța lor interioară stă monumentalitatea, spunea Brâncuși. Acest lucru a fost înțeles, acceptat. Dar cărei forțe interioare îi stă cel mai bine monumentalitatea, rămîne să ne răspundă acei sculptori care, cum aminteam, își gîndesc opera în strînsă legătură cu societatea noastră. Avem lucrări bune, ale unor sculptori importanți ai acestui moment, dedicate unei perioade istorice sau alta, cu personagii reale sau simbolice. Unele parvin să lege mănunchiuri figurate laolaltă. Deocamdată însă ele sînt numai complexe nu și de sinteză. Putem recunoaște stilul dar nu opera. Dacă din Brâncuși au sărit aschii în întreaga lume, trunchiul a rămas aici, a fost aici încă din începuturi. Înțelegi mai bine acest lucru dacă vezi dealul cu statui de la Măgura. Forța sculpturală a rămas proaspătă. Împărțită însă la prea mulți. Adică începînd să reintre în anonimat. Nu se mai disting personalitățile ci un fel comun doar de a munci piatra. Trebuiesc readunate izvoarele, în acei oameni care-și asumă viața și drept destin, limpezite, omogenizate, ținînd de o singură făptură. Și sînt artiști, mai ales printre cei tineri, care nu gîndesc altfel. Îmbogățirea prin stagnare, într-o operă capitală, expresie a unui grad de evoluție generală a sculpturii, forțînd însă o sinteză proprie, acumulată de-a lungul anilor, nu presupune o virstă matusalemică. Maturitatea nu poate fi decît de partea celui care-și înțelege menirea și datoria de a reprezenta la adevăratele ei dimensiuni, care nu pot fi decît monumentale, forțele interioare ale epocii noastre.

Grigore Hagiu

muzică

Cîntări monodice și gregoriene

Recentul disc înregistrat de corul „Madrigal" — „Documente ale culturii muzicale vocale în Muntenia, Moldova și Transilvania, — sec. XIV — XVI" este un act de cultură care echivalează cu o ctitorie. Nevoia de a cunoaște rădăcinile bizantine ale muzicii românești — ale cîntării irmologice, stihirarice și asmatice —, rădăcini comune tuturor românilor, face în fine să răsune în casele noastre cîntările monodice ascultate cîndva de Mircea cel Bătrîn sau Ștefan cel Mare ; și — prin echilibru — creații ale muzicii gregoriene, piese polifonice transilvane din secolul XVI.

Manuscrise uitate, cum ar fi cel al lui Eustatie, protopsaltul Putnei, care notează „Imnul kalofonic" de Ioan Cucuzel (1280—1360) sau cele din secolele XV și XVI păstrate la Biblioteca Academiei — cu tropare și stihiri anonime sau aparținînd lui Dometian Vlahul — sînt cîntate cu intuiția reliefării ornamentelor și intonării ehurilor bizantine. Deși multe din aceste monodii s-au păstrat secole întregi numai pe cale orală, fiind notate cu secole mai tîrziu (cum s-a întîmplat cu „Pripeala" lui Filotei Monahul, logofăt al lui Mircea cel Bătrîn — publicată de-abia în 1840 de Nectarie Frimu) totuși n-a ajuns pînă la noi o manieră certă a interpretării muzicii bizantine, care a fost mai atent studiată abia în ultimele decenii, încercîndu-se o reconstituire a stilului după tradițiile grecești de la Grottaferrata. Contribuind cu imaginația și talentul său, Marin Constantin a modelat o frazare și o puritate a melismelor care fac totuși bună pereche cu interpretarea muzicii vechi occidentale.

Piesele din colecția „Odae cum harmoniis" publicată la Brașov de Johannes Honterus (1498—1549) sînt cîntate cu ideea clarității contrapunctice și a evidențierii metricii antice, motetul la 5 voci al lui Georg Ostermeyer (reconstituit de F. X. Dressler) punînd și el accentul pe nuanțele ritmice și dinamice care fac să se potrivească atît de bine muzica și cuvîntul. Acel „ecou al armoniei și frumusețiî" pe care îl vedea Denis Areopagitul în imne se integrează cu măreție și demnitate emoțională celorlaltor realizări ale culturii medievale — mozaicuri, fresce, bolți.

Iată de ce prezentul disc va fi de neînlocuit pentru cei care vor să se bucure de roadele estetice ale acestei creații.

Grete Tartler

dialog cu cititorul

Manualul de literatură română
Ecouri

Manualele să fie alcătuite de cei care le folosesc

Ceea ce nedumerea în dezbaterile despre manualele pentru școala generală și liceu era faptul că participanții, aproape totdeauna, erau universitari, adică oameni mai mult sau mai puțin „din afară". Cei mai mulți dintre ei n-au predat măcar o oră la categoriile de elevi cărora li se adresează manualul, nu cunosc în mod direct și temeinic realitatea din școală și fac un fel de eseistică pe marginea problemelor puse în discuție, eseistică, de cele mai multe ori, total ineficientă.

Aici s-a perpetuat, după opinia mea, o eroare mai veche ce stă la originea lucrurilor și anume încredințarea alcătuirii de manuale de școală unor cadre universitare care, cel puțin în parte, ofereau drept capitole de manual cursuri universitare comprimate ori contribuții personale ce aveau, însă, inițial, cu totul altă destinație. Am citit în presă și despre alte manuale decît cele de limbă ori literatură și mi-am dat seama că situația nu diferă în mod esențial. Dar un manual școlar este o unitate instructiv-pedagogică și nu poate fi, la origine, altceva decît ceea ce trebuie să devină. Adaptarea de cursuri (uneori simpla lor abreviere) monografii, tratate, studii și stringerea lor sub o copertă pe care scrie „manualul pentru clasa..." nu poate fi nicidecum o soluție. Și încă o problemă : așa cum se știe, contribuțiile universitarilor, chiar dacă e vorba de cursuri, au un caracter mai mult ori mai puțin personal, nefiind excluse puncte de vedere emise experimental, în vederea validării lor ulterior. Or, în școala generală și chiar în liceu este recomandabil și necesar ca să fie oferite adevăruri verificate, sigure, clare și limpezi.

Nu cred că toate acestea nu erau știute de forurile ministeriale care au încredințat manuale universitarilor dar cred că soluția a fost adoptată din comoditate, dintr-o atitudine de minimă rezistență, ca o plapomă împotriva eventualelor critici sau obiecții venite fie din partea colegilor de breaslă, fie din partea ierarhiei administrative. O autoritate științifică universitară ar asigura, prin urmare, reușita și nivelul manualului. O unilateralizare exclusivistă, o fetișizare a criteriului „științific", căzut în abstract, fără raportare la nivelul, capacitatea de receptare și înțelegere ale elevilor s-a dovedit păgubitoare școlii. Cred că nivelul ori caracterul „științific" al unui manual trebuie să dobîndească o accepție mai largă, legată nu numai de valabilitatea științifică a tezelor și argumentelor produse (lucru elementar, de la sine înțeles) ci și de garanția asimilării conștiente, logice și cu cît mai puține eforturi inutile, a materiei incluse. Este o aberație să credem că un conținut, fie el cel mai „științific" cu putință, poate fi considerat, ca materie de manual, în afara posibilității de asimilare, în afara instrumentelor pedagogice prin care acest conținut devine material de formare a personalității intelectuale a elevului. Această a doua latură a manualelor n-a fost serios dezbătută și de aici provin, după mine, cele mai multe carențe.

Pledăm, prin urmare, pentru antrenarea, cu toată încrederea, a profesorilor de școală generală ori de liceu, în alcătuirea manualelor școlare. Ei beneficiază de cîteva avantaje decisive, menite să transforme aceste cărți școlare din obiecte adeseori „de teroare" în cărți atractive și care se integrează firesc virstei biologice și intelectuale a elevilor. Iată aceste avantaje : cunoașterea psihologiei elevilor, a capacității lor de percepere, înțelegere și asimilare, a nivelului lor de cultură literară ori generală ș.a. Experiența de catedră, contactul zilnic și direct cu școlarii, coroborarea cu experiența colegilor, de aceeași specialitate sau de alte specialități, cunoașterea mediilor din care provine majoritatea elevilor și atîtea alte aspecte ale muncii de dascăl duc, inevitabil, la o mai judicioasă, mai lucidă și mai temeinică apreciere a celor cărora le sînt adresate manualele. Or, un universitar, prin forța împrejurărilor, este în afara acestor probleme, după noi, esențiale. Consider că universitarii trebuie folosiți doar în calitate de referenți științifici ai manualelor, garantînd prin urmare cu privire la calitatea conținutului acestora. Restul să fie lăsat pe seama celor mai chemați, prin profesia și experiența lor, să le alcătuiască. În ultima vreme, Ministerul Educației și Învățămîntului a început să procedeze în acest fel și nutrim întreaga convingere că vor fi tipărite manuale corespunzătoare.

Adresez, prin urmare, colegilor noștri din licee și școli generale, invitația de a îndrăzni să alcătuiască ei înșiși manualele după care vor preda, convins total de capacitatea și pregătirea lor. Sînt cei mai în măsură să facă acest lucru. Și cred, de asemenea, că intervențiile lor în dezbaterea inițiată de „Luceafărul", chiar dacă vor fi mai puțin „academice" și mai puțin spectaculoase, se vor dovedi mai oportune și mai utile.

Pompiliu Marcea

Lacune în manualul experimental

Cu o periodicitate devenită simptomatică sînt inițiate în coloanele publicațiilor literare dezbateri, anchete, colocvii privind condiția literaturii române în școală, recunoscîndu-se astfel criza (cuvîntul nu ni se pare exagerat) în care dintr-un motiv sau altul se găsește literatura română ca obiect de învățămînt. Din păcate, toate aceste inițiative rămîn la stadiul bunelor intenții, în timp ce făcătorii de programe și manuale școlare continuă nestingheriți acțiunea de a înghesui într-un pat al lui Procust secole de splendidă creație spirituală, opere și autori de primă mărime, în lipsa cărora imaginea de ansamblu a mișcării literare românești apare sărăcită și denaturată.

Succesivele revizuiri ale programelor și manualelor au adus sacrificarea unor scriitori importanți, în numele infailibilului criteriu „didactic". Dar cită încredere poate inspira un asemenea criteriu potrivit căruia se renunță la Alecu Russo, N. Bălcescu, Al. Odobescu, I. Ghica, G. Galaction, I. Pillat, V. Voiculescu, Mateiu Caragiale, Hortensia Papadat-Bengescu (!), Gib. Mihăescu și exemplele ar putea continua. Ce valențe mai păstrează educația patriotică dacă ne dispensăm așa de ușor de „Cîntarea României" sau de „Românii supt Mihai-voievod Viteazul" ? Cum vom reuși să trezim un justificat sentiment de mîndrie în fața izbînzilor noastre literare dacă opere exemplare sînt omise ?

Să ne oprim asupra noului manual „experimental" care se adresează numai anului IV. Departe de a fi o reușită, acesta păstrează aproape toate neajunsurile vechiului manual. Capitolele de sinteză, dincolo de superficialitate, nu aduc mai nimic în ordinea sistematizărilor, clarificărilor, ierarhizărilor ce trebuie operate într-o materie atît de fluctuantă ca literatura contemporană. Sînt enunțate cîteva principii generale și apoi se dau aceleași arbitrare „liste" de autori, încercîndu-se astfel împlinirea absențelor din secțiunile rezervate scriitorilor privilegiați. Raportul dintre interpretarea originală și opinia criticii specializate a fost rezolvat prin introducerea unor citate „ex abrupto", în special din G. Călinescu. Spiritul comparatist, atît de fertil cunoașterii, rămîne străin autorilor.

Vaga referire la M. Proust în cazul lui Camil Petrescu nu poate decît deruta. În unele cazuri informația rămîne la nivelul anilor '60. Astfel Lucian Blaga este studiat după ediția din 1962, deși între timp a apărut ediția Dorli Blaga în care creația poetului din ultima perioadă este grupată chiar de autor în ciclurile „Virsta de fier", „Corăbii cu cenușă", „Cîntecul focului", „Ce aude unicornul".

Trecînd peste paginile afectate poeziei actuale, (selecția mai comportă unele modificări), sîntem surprinși de tratamentul acordat prozei. Aici intră în funcție un puritan criteriu tematic, ce face din romanul lui Eugen Barbu „Șoseaua Nordului" scrierea sa cea mai reprezentativă. Este regretabil că două cărți de excepție ca „Groapa" și „Princepele" sînt expediate în anonimat. De asemenea nedumerește faptul că un prozator cu totul remarcabil ca D.R. Popescu nu este studiat mai pe larg. Limitele semnalate reclamă alcătuirea unui manual-instrument de lucru, cu tabele cronologice, tipologii, filiații, bibliografii etc., — toate asigurîndu-i funcționalitatea atît de necesară, — a unui manual curajos în spirit ca și în literă.

Constantin M. Popa
(Craiova)

FERESTRE

Titanic-vals

Am pomenit într-o seară în loja sălii de la Grădina Icoanei, avînd surpriza unui spectacol remarcabil. Sîntem plini de prejudecăți. Toți (dacă pînă și eu !). Prejudecăți care ne fac să decretăm din capul locului că un autor trebuie să fie slab regizor, iar un actor și mai și. Ceea ce nu înseamnă că de cele mai multe ori acest sumbru pronostic nu se adeverește întocmai. Dar nu e cazul lui Toma Caragiu, care semnează regia piesei lui Tudor Mușatescu, o semnătură (a lui Caragiu) foarte caligrafică și deloc șovăitoare, căci se citesc bine și replicile autorului și intențiile dramaturgului. Intențiile autorului se cunoșteau demult. „Titanic vals" e o comedie socială, în descendența „Scrisorii pierdute", un fel de „nepoată de vară" a ei — rudă îndepărtată prin talent, totuși rudă. O piesă menită a face carieră (și chiar a făcut-o) deopotrivă pentru calitățile cît și pentru defectele ei. Căci calitățile sînt mai abstracte, iar defectele mai fotogenice pe scenă. Ambiția regizorului a fost să reinfrăgezească o schemă cam tocită, dîndu-i piesei o nouă zvîcnire și-un brînci (ca să fim în tonul lui Mușatescu) către aplauze, ceea ce trebuie să mărturisim, i-a reușit. Este ajutat de o trupă aleasă cu grijă, care joacă de la un capăt la altul cu o vioiciune care depășește rutina : devine avînt, bucurie a jocului, chef artistic. (Ceea ce e destul de rar în teatru. Duceți-vă la atîtea piese puse în răspăr, jucate în dorul lelii, căci pe actori nu-i interesează, și aplaudate din coate de publicul care n-a avut noroc pe lumea asta). Cine e Chiriachița ? mă veți întreba. Tamara Buciuceanu. Realizează o mamă-soacră ruptă din viață cu ramă cu tot. Mă gîndesc la căruciorul cu rotile, în care se mai odihnește din cînd în cînd — și, chiar cînd se odihnește, se mișcă scenic și mișcă scena și inimile publicului. Nu poți să nu te amuzi. În cuplu Spirache-Dacia fac casă bună — bună cît cuprinde ! — Ștefan Bănică și Ileana Stana Ionescu. Un Bănică la locul lui, intuind cu gust drama succesului și sociologia, cum să-i spunem, a plestii politice care poate turti un om, înălțîndu-l. De la dilema : „iau nu iau pălărie nouă", căci cea veche ajunsese de pomină, ajunge și intră ușor și „fără încălțător", cum spunea nu știu cine, în dilema (dilemele constituie drama lui Spirache !) omului politic, pus față în față cu alegerile de altădată. Față de montările anterioare, aici ca și în altă parte, regizorul merge mai departe : Spirache nu e numai o victimă a familiei, ci și un foarte abil cap de familie și cap în general, în viața socială vreau să spun. El arborează cu convingere masca nedescurcăretului, dar știe să-și aranjeze din umbră afacerile, cît se poate mai bine. N-o să mergem pînă acolo încît să-l bănuim că tot el a dezlănțuit și furtuna de pe Marea Neagră, mișcînd în baie un lighean cu apă și stîrnind valuri care să le sugestioneze pe cele din larg ! Nu. Dar averea rudei înecate nu-i pică rău. Se poate întrezări și această trăsătură în jocul intenționat ambiguu al actorului. Ileana Stana Ionescu e un personaj în plină dezlănțuire, un personaj care ține frînele și mai ales cheile acțiunii. Actrița desfășoară o largă gamă de posibilități, rămînînd poate prea mult uneori în sfera burlescului. În economia piesei o mare pondere au cele două surori vitrege : Gena (Valeria Marian) și Miza (Mariella Petrescu). Ele reprezintă pentru autor miza succesului (o nouă mizăi prin introducerea în conflictul „social" și a melodramei fetei babii și fetei moșului. Niciodată n-am știut, în basm, care fată trebuie să-mi placă mai mult. În piesă, după indicațiile lui Tudor Mușatescu, ar trebui să ne placă amîndouă, una că e bună, cealaltă că nu e rea. Ceea ce se și întîmplă, dar să nu anticipăm. Fata moșului e înteriorizată din cauza piciorului, mă rog, nu stăruim, așa e piesa. Fata babei e strălucitoare, că la bec te poți uita, iubește florile și natura umană și are un cățel din Cehov. Asta în text (minus Cehov), repet. Ceea ce este destul de puțin și pe o schemă ușor schematică. Meritul interpretelor este de a se fi ridicat deasupra replicilor, insinuînd între ele o relație mai din viață, ca de la om la om, lăsînd deschisă portița unui fior de autenticitate. Valeria Marian realizează fără îndoială cea mai bună creație a sa, demonstrînd că poate face cu dezinvoltură și rol de compoziție. Își compune cu inteligență și talent o mască interesantă. Ieșind din șabloanele unor apariții de efect, ea realizează o Gena voluntară, sobră în manifestări dar cu o viață interioară complexă. Foarte mult scoate și Mariella Petrescu din canavaua personajului său, reușind să facă dintr-o apariție doar decorativă, victimă a locotenentului Stamatescu, o prezență adevărată, în carne și oase și în mărime naturală — cu înțelegere modernă pentru rol. Personajul nu ne mai apare împărțit schematic în bun și rău, ci are cîte puțin și cîte mai mult din toate. O fată încolțită de imprevizibil, care trecînd prin momente de dramă își are pînă la urmă partea ei de fericire, căci piesa e o comedie. Repetatele schimbări de toaletă reprezintă și ipostaze ale unor trăiri. Aici era partea cea mai facilă a piesei și iată că cele două interprete s-au descurcat.

Am insistat mai mult asupra prezențelor feminine, pentru că bărbații au roluri „episodice" în această creație chiar dacă ele sînt principale. Căci mai important decît unchiul care se îneacă, lăsînd o avere, cine poate fi ? Totuși el nu apare decît sub formă de tablou — care tablou, trebuie precizat, spre lauda regizorului, „joacă" bine, se întrece pe sine. Iar despre Spirache am spus. Dinu. Interpretarea lui Dan Nuțu e și ea un reflex al comportării celor două surori. Îndrăgostit de prima, timidul chibzuit se căsătorește cu a doua. Dar tot din dragoste, mai ales că fata se pune între timp la punct cu zestrea și băiatul la punct cu studiile. E bun Dan Nuțu în acest rol, cu posibilități și manifestări comice de calitate și i se aud toate cuvintele. Marius Pepino — o prezență care impune. O mențiune merită și Dan Damian și Florian Pitiș. Iată că pînă la urmă am lăudat totul — regie, interpreți — pînă și tabloul răposatului precum și cățelul. (Nu, cățelul e cam mare, obosește — el — și trenează la un colț acțiunea). Pentru că realmente mi-a plăcut acest spectacol care poartă girul lui Toma Caragiu și ducîndu-mă supărat la teatru m-a molipsit cheful de artă al actorului român, am rîs și-am aplaudat și mi-a trecut supărarea, că mie-mi trece repede. Noroc cu originalii de altădată, cu piesele bune dintre cele două războaie, care, iată, înfrăgezesc.

Marin Sorescu

Vasile Baboie : „Soare și fructe"

Prestigiul criticului

Urmare din pag. 1

publica recenzii, cronici, la tot ce apărea în literatura română și străină, cu un gest secret de alegere. A dispărut tinăr, fără să-și fi scris opera, acele studii teoretice, originale ca gîndire creatoare sau acea „Istorie a literaturii" care este țelul ultim al fiecărui critic. Intuiția clară, instinctul constructiv l-a dus la formulări și evaluări critice pe care le citățm și astăzi, unele dintre ele neîntrecute sau definitive. Exigența lui nu era barda mereu ridicată și gata să cadă pe capul cui se va întîmpla. Înțelegerea operei debutantului nu era nici toleranța sau concesia făcută cu superioritate și implicit dispreț. A scrie cronică nu presupunea a se pune în evidență pe sine, ci a scoate în relief opera, autorul de care se ocupa. Articolele sale nu le destina exhibării unui talent critic, al său, ci le punea în slujba altei personalități, a celui comentat. Silueta criticului, conturul doar, sau statuia se ridică din trupul monumentelor altora la înălțarea cărora a contribuit, și nu folosește monumentele ca soclu al unui posibil obelisc personal. Prima condiție a edificării autorității critice este supunerea, slujirea operei, act de trufie și noblețe. Criticul lucrează pentru cultură în ansamblul ei. Prin fiecare autor pe care îl comentează atinge spiritualitatea din care facem cu toți parte.

Intîmplări cu scriitori

Necunoscutul de pe plajă

II

— Tovarășe ministru, doriți prînzul în cameră sau pe terasă ?

Zdrahonul ride stăpîn pe situație :

— Mă duc să aduc o sticlă de palincă. Are 70 de grade și e din grădina personală.

După care dispare într-un galop năprasnic cu acel elan pe care numai cauzele mari ți-l pot sugera.

Emil Manu intră în apă, se amestecă cu mulțimea, devine un simplu cap plutind ca o geamandură pe imensitatea mării.

E convins că nu poate fi recunoscut, va sta o oră în mare, timp în care zdrahonului îi va pieri entuziasmul iar el se va alege cu o pleurezie.

Dar n-a fost asa ! După circa un sfert de oră același galop năpraznic și statura herculeană se arată în buza apei fluturînd deasupra capului un obiect de neconfundat.

— Tovarășe mi... ia uitați ce mărgele, face ! Stați că vin lîngă dumneavoastră...

Și a venit. Și-au conversat. Și la ieșirea din apă i-a virit sticla în mînă și a fost nevoit să-l prezinte familiei drept un „admirator din provincie".

Unul dintre fiii scriitorului îl informează :

— Tată, te-au sunat de la București.

— Nici în concediu nu vă lasă, se indignează zdrahonul.

În sfîrșit, înainte de despărțire, perspicacele fizionomist propune :

— Știți, faceți-mi plăcerea. Eu sînt cu mașina personală. Vreau să vă plimb la Mamaia diseară. Nu mă refuzați. E plăcerea mea.

— Știți n-aș vrea să...

— Vrem, vrem, sar copiii în cor.

Și astfel, timp de 10 zile, ceas de ceas, seară de seară, Emil Manu era gardat de fanaticul admirator.

Scriitorii îl salutau în cor :

— Să trăiți, tovarășe ministru !

Emil Manu protesta nu prea convins : „nu sînt nici un ministru".

Zdrahonul rîdea șiret și-l scălda în priviri paterne confirmînd complice : „nu sînteți, sigur că nu sînteți !"

În ultima zi, înainte de plecare s-au întîlnit pe plajă spre a-și lua rămas bun.

— Uite, ca să te convingi că nu sînt ministru ci scriitor, ți-am adus cărțile mele. Uite-mi poza. Eu le-am scris. Ți le dau cu dedicație...

— Nu sînteți ministru... Poate că nu sînteți ! Nu-i bai... Da, zise ca o salvare a propriei naivități, vă purtați frumos ca un ministru. Și senînăaaați !...

Își strînseră mîinile. Se despărțiră. Vasile Băran, aflat în preajmă slobozi chemare respectuoasă de om obligat :

— Tovarășe ministru vă cheamă Bucureștiul la telefon !

Zdrahonul se întoarse rădios, balansă descumpănit pachetul de cărți și răcni peste capetele tuturor :

— La anu' tot aici, tovarășe ministru !

Mircea Micu

Fragmente critice

Tineri romancieri

II

Damian Necula, cunoscut pînă acum mai ales ca poet, publică un amplu roman, **Frica**, într-o formulă epică mai complicată. Linia povestirii este deliberat ruptă, cronologia faptelor este răsturnată, o scenă se petrece în timpul războiului într-o gară din Reșița, alta cu cîteva decenii mai tîrziu și, fără a prinde de veste, trecem dintr-un compartiment în altul al romanului cu sentimentul că autorul nu vrea să ocrotească, să cultive comoditățile noastre. Hotărît lucru, romanul românesc se complică. Realismul bazat pe înlănțuirea cauzală de fapte pare a nu mai satisface pe prozatorul de azi, obsedat de iraționalitatea, ruptura unei existențe. **Frica** vrea să fie, și este pînă la un punct, demonstrația epică a unei idei de ordin moral. Omul modern este paralizat, terorizat de teamă, ființa lui este agresată de întîmplări, viața este o lungă coardă pe care trece șovăitor individul obsedat de abisul de sub el. Războiul, foamea, mediul social vechi au sădit în el această neliniște ce-l împresoară cu inele groase și-i determină, în cele din urmă, destinul. Din acest gros caier existențialist, Damian Necula trage un fir pe care îl rupe și-l înnoadă pe parcursul a 300 de pagini ce nu se citesc „cu sufletul la gură", cum se spune deobicei. Dimpotrivă, lectura este dificilă, multe pagini îmi par inutile, ideea cărții întîmpină un număr de obstacole pe care prozatorul le pune, cu bună știință, în narațiune, cu intenția, probabil, de a trezi în mintea cititorului sugestia că nici el, spectatorul senin, detașat, nu trăiește în deplină securitate. Frica este contagioasă, omul își merită acest nume în măsura în care a știut, a putut să învingă sentimentul copleșitor pe care secolul nostru l-a inculcat individului : teama. Teama de ce ? E întrebarea pe care și-o pune prozatorul în această carte unde faptele epice stau respectuoase în umbra eseului moral. Din numărul mare de dovezi aduse în sprijinul acestei teme, vaste ca și literatura, tratate de mari scriitori (Sartre, Camus), ratate de mulți alți autori, reținem în **Frica** pe acelea ce se leagă de destinul a două personaje. Este vorba de inginerul Toma care suferă, pe nedrept, o recluziune de cîțiva ani și de un alt inginer, Petru, cu o copilărie încărcată și pitorească. Romanul este dominat de confesiunile celui din urmă făcute unei femei, Nora Stamatiu, revizoare contabilă și, probabil, logodnică. Dăm și aici, așadar, peste bărbatul care se eliberează, prin povestire, nu de o vină, ci de frica pe care o existență mizerabilă a însămînțat-o în el. Confesiunea este, literar vorbind, interesantă, în ea trăiește o epocă și o copilărie petrecută într-un cufăr (amănuntul există în carte). Copilul observă familia, cînd este mic de tot, prin gratiile acestui coș de răchită, apoi, crescînd, descoperă Calea Grivița și viața ei colorată și crudă. Paginile care narează toate acestea sînt cele mai bune din roman, observația este plină de substanță, ca și jurnalul (amintirile) inginerului Toma. Ideea romanului capătă, aici, o expresie mai convingătoare. Reflecția nu mai împiedică desfășurarea normală a epicii. Inginerul Toma este fiul unui senator posesiv și rău, Sempronie Toma, devenit, la bătrînețe, orgolios și absurd. Silueta lui se reține în carte, ca și aceea a Herminei, soția senatorului, fugită de acasă și ajunsă vînzătoare de borș. Damian Necula nu scrie, totuși, romanul destrămării unei familii, deși în **Frica** este vorba în esență de istoria paralelă a două familii care străbat în chip diferit evenimentele și trăiesc, în comun, același sentiment de insecuritate. Subiectul romanului ar fi, atunci, încercarea de a ieși de sub dominația fricii. Demonstrația epică nu este totdeauna elocventă, reflexia eseistică rămîne uneori abstractă și goală. Scenele, de pildă, din străinătate, unde se înfățișează și o bătaie între prostituate, nu dovedesc estetic nimic. Doi bătrîni, citim în alt capitol, trăiesc cu voluptate eliberarea lor morală spărgînd bunurile pe care le-au acumulat înainte. Ei aruncă bibelourile de porțelan în curtea interioară a blocului, distrug scaunele, masa, își sfîșie, apoi, îmbrăcămintea — într-o euforie furioasă. Pentru ce ?

Înțelegem că este la mijloc un simbol, dar simbolul produce, sub aceste forme, o neîncredere adîncă în starea de spirit a personajelor. Tragedia simbolică lasă, la urmă, impresia unei senilități grotești. Oricum, episodul nu este cerut de logica epică a romanului. **Frica** este, în concluzie, un roman care convinge prin două secvențe, e drept esențiale, printr-un eseu romanesc întins și cu voință încurcat, rupt, mișcat ca niște cărți de joc în scopul de a deruta adversarul. Este, oare, o întîmplare că aceste secvențe sînt și cele mai apropiate de romanescul tradițional, de creație, adică, de tipuri și de studiul coerent, fin al psihologiei umane ? Eseul poate lărgi posibilitățile romanului, dar nu-l poate, cred, îndepărta de esența lui care este, vorbind în termenii cei mai simpli, observația vieții din punctul de vedere al umanului.

Eugen Simion

Nicolae Groza : „Floarea soarelui"

Călătorie în Bulgaria

Urmare din pag. 1

care Stara Planina și Vitoșa sînt cei mai impunători, capitala Bulgariei este centrul științific, cultural și politic al țării. Orașul este curat îngrijit, cu multe florării și librării. Floarea și cartea pot fi văzute în mîinile multor tineri acum la începutul anului universitar. Noaptea, centrul orașului îl deține Basilica Alexandru Nevski, luminată de reflectoare puternice, ale cărei cupole acoperite cu foițe de aur dau orașului o față de Europa răsăriteană, clopotul cel mare din turla catedralei în fiecare seară și dimineață este ceasornicul solar ce bate cu degetele de aramă vreme bună în auzul tuturor.

Sub catedrala orașului se află cea mai mare colecție de icoane din Balcani, unele de o rară frumusețe, ce s-au putut păstra în urma îndelungii dominații otomane în această țară. Această mare colecție este și o școală de pictură, cum anunță un panou mare, încă de la intrare, afirmînd că aceste opere „oferă o bază solidă problemelor vieții artistice contemporane". Tot aici se află o copie a tezaurului din sec. al VIII-lea, era noastră, descoperit în Transilvania în anul 1799, originalul fiind la Viena.

Galeria națională se află în fostul palat regal împreună cu muzeul etnografic. Școala națională de pictură modernă în Bulgaria începe în secolul trecut, mai ales după eliberare. Un portretist cunoscut, Nicolae Pavlovici, cu studii în Germania, aduce pe pînză și persoane istorice din trecutul Bulgariei. Tot portretist este Hristo Tokev și Ivan Anghelov, mort în 1924, în care apare și Natura locului. Veșmintele, coroanele și arta țesăturilor sînt puternic colorate.

Sărbătorirea lui Botev a avut loc în orașul Vrața în Munții Balcani. Am urcat de două ori în două zile de aur acești munți de-o rară și blîndă frumusețe. Piatra Balcanilor este albgălbui-cenușie ca un os îndelung biciuit de vreme. Mai puțin împăduriți decît Carpații, pășunile sînt bune și întinse și pot fi socotiți munți ai păstorilor cu precădere. Fiind calcaroși, ca Apusenii noștri, fenomenele carstice au dat naștere unei peșteri minunate, Ledenica, unde se țin concerte.

În această regiune s-a descoperit cu cîțiva ani în urmă un număr impresionant de table scrise într-un alfabet încă nedescifrat, prețuit ca cel mai vechi pînă acum din Europa.

Monumentul istoric cel mai important al Bulgariei este Mănăstirea Rila, înființată în secolul al zecelea, aflată în munții cei mai frumoși ai acestei țări, la 130 de kilometri de Sofia, spre sud, către Grecia. Împrejmuită de munți împăduriți pînă sus, în mare singurătate, această mănăstire și-a păstrat pînă astăzi marea sa frumusețe. Situată la o altitudine de peste o mie de metri, biserica mănăstirii este împrejmuită de un zid gros de 2 metri și înalt de 24. Ca mănăstirea Neamțul, a lui Ștefan cel Mare, Rila a pus bazele cărturăriei medievale prin călugării, cronicari și tipografi, aici luînd ființă primele școli unde uceniceau nu numai călugării ci și tinerii dornici de învățătură laici.

În munții dimprejur se află șapte lacuri de munte. Apa de Rila este vestită. Sofia, pînă astăzi, este alimentată cu apă din acești munți.

Drumul de la Rila spre Sofia, către seară, în lumina soarelui de toamnă, printre dealuri și sate, este plin de frumusețe. Pe la porți, înșiruit pe sfori, se usucă tutunul, se culege porumbul și viața de vie și se string merele coapte. Am ascultat muzica lor populară, domoală și legănată, acompaniată de cimpoi și gotulcă, instrumente specifice.

Am cunoscut-o cu prilejul sărbătoririi lui Botev pe Elisabeta Bagriana, iar în preajma plecării spre țară, la tîrgul internațional de carte ce se deschide anual la Sofia, am ascultat un tînăr ministru al culturii, vorbind cu căldură și elan despre literatura și grija pe care statul bulgar o acordă acesteia, aducînd în țară anual tot ce producția mondială de carte pune pe piață mai de preț, ca în acest fel scriitorii și poporul bulgar să ia știre de tot ce-i bun și frumos.

Cu cîteva rodii coapte, arămii și parfumate, simbolul rodniciei din vremi străvechi, care cresc și în sudul Bulgariei, lîngă carte și cărți, m-am întors acasă din țara prietenă.

revista străină

● **LA CEA DE-A CINCEA ANIVERSARE** a emisiunii primei piese radiofonice cehe, s-a creat la Mladă Boleslav primul festival „Premiul Boemia 1976". Printre cele 150 de premiere prezentate în curs de un an de Radioteleviziunea cehoslovacă au existat aproape 40 de piese originale scrise pentru radio. Dintre acestea au fost alese pentru concurs 10 piese, cîștigînd premiul filmul lui Jiří Procházka, „Legenda lui Jan" care amintește destinul eroului național Jan Sverma, mort în vîrstă de 43 de ani în munți în timpul răscoalei naționale slovace.

● **NĂSCUT LA BRAȘOV** în 1899 și stabilit la Paris după primul război mondial, Brassaï a fost mai întîi pictor, împărțind viața de boemă cu Henry Miller, Henri Michaux, Reichel și mulți alții pentru a deveni apoi celebru, fotografiind Parisul noaptea. În același timp el pictează, sculptează dar și scrie „Conversation avec Picasso" și „Henry Miller grandeur nature". De curînd, colecția „Livres d'Art" a editurii Gallimard a scos de sub tipar un album al său, **„Le Paris secret des années 30"**. Cele 130 fotografii care alcătuiesc albumul, din care reiese cu pregnanță contrastul dintre lumina ce scaldă bunăstarea celor cîțiva și întunericul în care i-a aruncat viața pe cei mulți, sînt comentate cu un neasemuit aplomb chiar de Brassaï. „Parisul secret al anilor 30" a apărut simultan în Franța, Anglia, Germania și Statele Unite ale Americii.

● **LES NOUVEAUX JOURS DE POMPEI** este titlul lucrării semnate de Michael Grand, ilustrată cu 191 fotografii în culori și alb-negru ale lui Werner Forman, apărută în editura Hachette. Tragedia erupției Vezuviului de la 24 august anul 79 e.n., în ciuda catastrofei, a permis posterității să cunoască problemele civilizațiilor romane și grecești datorită săpăturilor efectuate în straturile de cenușă de 6 pînă la 8 metri grosime care au păstrat intacte urmele acelor civilizații. După mai mult de un secol, lucrările sînt departe de a fi terminate. Autorul expune istoria Pompeiului și a Herculaneumului în secolele de dominație greacă și samnită, descrie erupțiile, determină descoperirile arheologice care dau o viziune mai completă a orașelor acoperite de lavă, arată cum s-a ajuns la informații asupra vieții și comportamentului celor 2 000 de victime de la Pompei prin efectuarea de mulaje a corpurilor conservate în cenușa pietrificată. În urma noilor săpături, Pompeiul dă iarăși la iveală amănunte despre comorile de artă pe care le conținea. Picturile murale conservate la Muzeul Național din Neapole și care au fost expuse și la Petit Palais la Paris, sînt uluitoare prin culorile vii pe care și le-au menținut. În afară de obiectele și elementele de decor găsite, (sculpturi în bronz și marmură), obiectele uzuale, mozaicurile, se trage concluzia că istoria picturii ar fi parcurs un drum diferit dacă nu ar fi fost acea lovitură dată Școlii de la Pompei de furia vulcanică.

● **UN INSTRUMENT** care reunește elemente constructive ale clavicordului, strămoșul pianului modern, și ale violei, a fost realizat de constructorul de instrumente muzicale Kurt Reichmann din Frankfurt după un desen de Leonardo da Vinci. O roată acționată de o pedală imprimă o oscilație de durată celor patru coarde care sînt atacate ca la clavicord de pe patru registre.

● **ÎNCĂ DIN LUNA SEPTEMBRIE** au început pregătiri la castelul Esterházy din Eisenstadt în Burgenland (Austria), în vederea Anului Haydn, ale cărui manifestări muzicale vor avea loc în anul 1979. Comitetul de lucru supraregional constituit în acest scop va îngriji prezentarea marelui compozitor în contextul istoric al epocii sale. Proiectele propuse înglobează o importantă expoziție cu tema „Joseph Haydn și epoca lui", un congres de muzicologie, precum și un vast program muzical. Expoziția va cuprinde trei secțiuni, amenajate respectiv la casa din Rohrau (Austria Inferioară) în care s-a născut Haydn, la Eisenstadt și la casa în care a murit din Viena.

● **CUNOSCUTUL PROZATOR POLONEZ ANDRZEJ BRAUN** este din nou prezent în librării cu o carte de povestiri **Reculul**. Tipărită la Editura de Literatură din Cracovia, întregul volum cuprinde patru povestiri de amploarea unor romane. Acțiunea se petrece în timpul războiului și al ocupației naziste.

● **UN NOU FILM WESTERN CLASIC** al regizorului american Mel Brooks, „Blazing saddles" (Șaua în flăcări) reia problema negrilor, problemă aflată încă într-o actualitate acută în Statele din sudul S.U.A. Începînd cu genericul cuprins de flăcări și leit-motivul muzical despre un om a cărui șa, tot în flăcări, ajunge „o făclie a dreptății", asistăm la epopeea unui oraș locuit de albi, salvat însă de șeriful negru — pe care acești pînă nu de mult îl disprețuiseră. Cu toate că acțiunea se petrece, „cîndva la începuturi", ea este o lecție de actualitate, dată unor concepții anacronice.

● **LA VIENA** a început turnarea filmului **Surisul unei nopți de vară** avînd ca protagoniste pe Liz Taylor și Diana Rigg. Pe de altă parte, un nou proiect a intrat în faza concretă de realizare : compania austriacă de filme „Sacha-Film" va turna o altă versiune a romanului „Omul cu Masca de Fier" al lui Alexandre Dumas. Pentru interpretarea lui d'Artagnan a fost ales Rex Harrison, iar pentru rolul principal feminin Sylvia Kristel.

● **ÎN CADRUL UNOR SĂPĂTURI** pe dealul Kara Tepe din Uzbekistanul de Sud a fost făcută o descoperire senzațională — inscripții în limba sanscrită. Cercetarea lor a permis să se deosebească două variante ale unor scrieri indiene vechi. Compararea acestora cu modele de scrieri descoperite pe subcontinentul Asiei de Sud indică pătrunderea directă a tradițiilor scrierii indiene în Asia Centrală. Nu toate textele au fost încă descifrate, dar cele dezlegate atestă importanta descoperirii. Pe dealul de la Kara Tepe s-au găsit ruinele unui templu budist din sec. II—IV e.n. corespunzînd perioadei înfloririi Imperiului Kushanit, unul din cele mai puternice ale timpului.

atelier literar
poșta redacției

GELU VINERI : N-am înțeles mare lucru din textele dv., foarte obscure, sincopate, în general glaciale, seci, opace, lipsite de vibrație și ecou. Pe ici pe colo, cîte o imagine, cîte o idee, un pic de abur liric. Încă nu putem trage o concluzie.

ION ION : Discutăm de prea multă vreme împreună, ca să mai fi rămas ceva încă ne-spus, ca să nu fi avut ocazia să vă semnalăm senzația unei vocații lirice autentice, de perspectivă. Ne pare rău, dar n-am avut niciodată, în prezența manuscriselor dv. o asemenea senzație. Firește, după atîția ani de exercițiu, de mimare a poeziei, uneori textele capătă un aer înșelător (mai cu seamă pentru un cititor neavizat), mai mult sau mai puțin apropiat de înfățișarea și sunetul unei poezii adevărate. Substanța nobilă, autentică, lipsește însă, fiorul liric e absent, confecția e, în ciuda aparențelor, decelabilă. Întrebarea dv. sinceră, patetică, ne obligă la acest răspuns tot atît de sincer.

P. DESUBOADECI : Noutățile așteptate nu se arată încă. Se pare că scrieți (și trimiteți !) prea mult, prea grăbit. Ceva mai bine, în „Anotimp așteptat", „Țara de sus".

ZOLTES : Pagini de același nivel modest, șovăitor. E încă prea devreme pentru dv. să vă apucați să faceți „ordine" în Uniunea scriitorilor, în critica și poezia contemporană, etc. Cităm din scrisoarea dv., totuși, o observație (poate singura) plină de adevăr : „Dar ce posibilități are un tînăr ? Să se instruiască și să scrie". Așa este ! Dar el mai are, scriind și instruindu-se, și o altă posibilitate (care, de fapt, e și o obligație elementară față de sine, față de perspectivele vieții sale) : să afle, confruntîndu-se cu diversele redacții și „poște", dacă are cu adevărat talent (fără de care...). Una sau alta dintre aceste redacții va greși — poate — în aprecierile sale. E greu de presupus, însă, că vor greși toate și în același sens.

I. BORANGIC : Există o dispoziție lirică, fără îndoială, care ajunge uneori la tensiuni și expresii convingătoare („Ziua nunții", „Mărșăluind", „Clipa de vid", „Fără cuvînt", „Fugi de ziua"). Dar există și un impuls spre extravaganță și ostentație, spre tiflă și piruetă, citeodată inaderent, supărător, alteori chiar de gust rău („Inevitabila explicație", „Corida", „Călătoria", etc.). Rămîne să vedem ce se va mai întîmpla în plicurile viitoare.

P. GESAR : Este, într-adevăr, un început de limpezire, cu unele rezultate demne de atenție („Vino", „Dimineața în Aprilie", „Uimitoarea credință", „Curata culoare", „Sub semnul", etc.). Sînt și alte pagini, mai puțin reușite, cîteva lăsînd să se observe efortul grafic, schema compozițională (care devine, la un moment dat, șablon, manieră). Efectul e, în aceste cazuri, de uscăciune, devitalizare. Dar, cum spuneam, rezultatele bune sînt precumpănitoare și pline de promisiuni.

GR. S. LEMNARU : În versuri, nu se văd încă perspectivele vocației. În proză, mai ales în „Un străin în oraș", pare să se anunțe ceva. Să vedem ce mai urmează. (Pe viitor, texte dactilografiate).

G. STOICA : Versificări conștiincioase, cuminți, citeodată atinse de o adiere lirică („Obsesie", „Horă"), încă neconcludente. N-am înțeles sensul precizărilor din scrisoare.

B. TIM : Cîteva din pagini aduc unele semne de poezie („Balada responsabilității", „Balada celor care trec", „Afară au înflorit", „Elegie", „Căutătorii de comori"). Publicarea va veni la timpul potrivit. Deocamdată, așteptăm confirmarea acestor prime semne.

CONST. TURCULEȚ : Buna dv. intenție nu e suficientă, din păcate. Pentru scrierea unei cărți, e nevoie neapărat de talent, de știință de carte, de o pregătire serioasă în domeniul literaturii, al culturii, în general. Din scrisoarea și poeziile pe care ni le-ați trimis, se vede clar că nu îndepliniți nici una din aceste condiții, strict necesare. Dar, lucrul cel mai urgent e, deocamdată, să vă refaceți sănătatea. Pe urmă vom mai vorbi.

Hasdrubal H., Ion Craiova (ceva mai bine, în „Strengarul"), **Anton Popescu** (mai bună, „Cîntec de bun simț"), **Vasile Cumpănașu, Camil Natanail, Alex. Rodica, Șchiopu-Simu Constantin, Udriștioiu Aurelian, Ana Sefer, George Sicu** (ceva mai bine, în „Ce-avem mai sincer"), **Roxana T.** (ceva, în „Realism"), **Bălașa Elena Maria, Iovescu Cornel, Rotaru Minela, Burcin Const. Mylian D., Lorelei (Vrancea), Branc Dumitru, Bilț Valentin, Samantha** (B.M.), **N.M.** (ceva în „Evoluție"), **C. Eutușianu, Brâncuș V. Maria, N.G. Căruntu, Alindor Ama, Panaitescu Doina, Dinvas, Frunzuliță Ludmila, Dumitru Cenușă, Tănăsescu Elena, Dan Vasilescu, V. Mihalașcu:** Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

Orașul

Orașul fascinat viețuiește
Sub scînteiele galbene ale tramvaielor
De mișcare totul este atins
Pe spinările lungi ale străzilor
Taxiurile au numai destinații certe
Crapă pămîntul în bolboroseala încinsă
A buldozerelor, ca pe un spate puternic
Stau uzinele, în vîrful furnalelor
Parașute luminoase trăiesc o clipă
De tine numai mi-e frică
În acest perimetru al siguranței
Iubito
Cu oasele subțiri și arca sîngelui ușoară.

ST. IOVEANU

Semnele lui septembrie

Tăcerea
mă cuprinde pînă la genunchi
și
pînă la brîu
soarele-și rotește
aripi
de păsări călătoare

Pînă la umeri sapă iubirea
văi
între coaste
ridică dealuri
coboară munți
și
pînă la ochi
cerul
aruncă meteori rătăciți
printre ramuri și-n rest
sînt primăvară

La capătul de sus al unei
pîrghii
se rotește luna
mai jos păuni
și stele pe ape
și tot
mai aproape ești
tu...

G. M. BUCOVICIOR

Simburele

S-au liniștit amurgurile toamnei
Și se maturizează tăcerile din cîmp ;
Cu generozitate și calm senin, copacii
Renunță la vestmîntul prea auriu de scump.
Ce-i inutil reintră în circuitul firii.
Persistă numai fructul împlinit cărnos ;
La urmă va rămîne esența-mpovărată
Cu sensul viitorului frumos.

T. N. HALMYRIS

Ce trecători adînci

Ce trecători adînci, aceste zile :
Ca o intrare în imperiul mut
Al neuitării, întinzînd hotare
Să-nlănțuie ce brațul n-a putut.

Căci clipele ni s-au făcut liane
Ca un hățiș între noi doi crescut
Și ploile ne-ntîmpină cu bice
Și nu cu mîngîieri ca în trecut.

Dar șoimii-n rotitorul zbor deasupra
Au dat contur acelui cast inel
Care încet mi-alunecă-n privire
Cu depărtarea ta topită-n el.

VALERIU DRUMEȘ

Iosif Matyas : „Alai de primăvară"

Discurs împotriva toamnei

Cu cită trufie calci
peste mîndria străveche a copacilor
lăsîndu-i goi și neajutorați
în fața lumii indiferente
o cît de mult se aseamănă ei acum
cu mine însumi lunecînd invizibil
înspre un posibil pol al speranței
frunzele lor împrăștiate pe caldarîm
par niște urme întortocheate
de om
mai mult privind în urmă
decît înainte.

MIHAI CRĂIESCU

Uimitoarea credință

Sub balcon
treceam copilăria dintr-un
buzunar în altul și o făceam
răspunzătoare pentru toate ifosele.
Nu mai opresc
culorile false ale văzutelor
și nevăzutelor farduri date
memoriei
lîngă mine se sparge
cu zgomot un geam
cine știe
poate începe viața —
uimitoare e această credință.

VIVI ANGHEL

Și iarna vine

Iar vine iarna ca un lup flămînd
Cu păru-i lung desfuiorat pe spate
Și noi ne umplem de tăcere cînd
Pădurile adorm nelegănate.

Dospește vîntu-n văile adînci
Și cîrduri de cocori se pierd în zare,
O ceață grea coboară de pe stînci
Ca o povară grea care ne doare.

Copiii ies pe uliță rizînd,
Cu cizme încălțați ca să nu cadă
Și iarna vine ca un lup flămînd
Și-i mușcă-ncet cu dinții-i de zăpadă.

IOAN VASIU

Legendă

Pădurea, fluier adînc,
La pragul cinei sui sufletul păstorului
Pe măguri
Peregrinările turmelor demult...
Jarul bradului — izvor nopților lungi —
Aproape ciinii, înfiorați de vedenii.
Glasul bătrînului baci
Așternu pace întru toate :
Din adîncul anotimpurilor
Venea, fără frîu,
Murgul cu aripi de aur.

MIHAI MODRUJ

Răspuns la încă o problemă

Reptilele uriașe
și-atît de uriașe,
s-au jertfit într-o zi
ploioasă
între veșnica perpetuare
a celorlalte vietăți
ce s-au suit,
ușurele,
în arca lui Noe.

AURELIAN TRAIAN FURNEA

Mihai Viteazul

Deasupra țării capul său pare un vultur
mareele istoriei nu-l clintesc
vînturile nu-l doboară
arbore veșnic,
în măreția lui ne regăsim
români dintotdeauna
ai aceluiași dor,
nici o povară nu ne-a fost ușoară
privirea lui cuprinde din nou Țara ;
la tîmple-i curg Dunărea, Iza, Prutul
șira spinării lui sînt Carpații
fruntea lui este cît Cîmpia Română,
focul ce-l arde este Dachia
dorul lui cel mare este
Dachia,
pohta ce-a fost pohtit-o el
după datinile acestui pămînt
la Alba Iulia ca peste tot în România
este întîmpinat cu pîine și sare
de tot românul.
Mihai nu mai bate drumurile străinătății
în această țară toate îți vorbesc de el
Marea Neagră îi este o poartă spre eternitate
și verbele — femeile cuvintelor noastre —
dintr-o mai veche simțire daco-latină
îl slăvesc pre el
întîiul după Burebista
descălecător de Țară.

IOAN RADU IGNA
(Hunedoara)

Clar de ziuă

De la zăpezi n-am mai primit demult vreo veste,
poate le paște iarba cu dinți de rouă moi
sau le resfiră vîntul în fluturii de lapte
și zborul lor triumfă stindard peste noroi...

E-o destrămare-n verde ca un desfriu de muguri
abia rostești cuvîntul și el se face timp
abia atingi o frunză cu pleoapa printre ruguri
și-o rădăcină-și cîntă intrarea-n anotimp...

O, graiuri stinse duse odată cu zăpada !...
Coruri de crisalide cu vocile de vînt
îmi sapă-n ochi, în sînge atîta clar de ziuă
că nu știu cît din mine e zbor și cît pămînt...

Și parcă-i pace-n mine cît cer e-ntr-o sămînță
din care țîpă grîul cu spic de aur greu
dar mă lovesc în taină cu sufletul de-adîncuri
și-o stea strălucinează din noapte-n trupul meu...

IOAN EVU
(Hunedoara)

cenaclu

• Publicăm în acest număr un grupaj de versuri aparținînd unor membri ai Cenaclului „Flacăra" din Hunedoara, Cenaclului din Cîmpulung Moldovenesc și Cenaclului literar-artistic „Electroputere" din Craiova. Poetul Ion Gheorghe este autorul opțiunilor selective din cadrul acestei rubrici.

Patriei

Cad în genunchi într-un cîntec,
din ochii zilei picură lumina
Ca apa vie
A doinelor fără moarte.
Simt nesfîrșiri duioase prin
cuvintele mele din zori,
strălucește roua albastră și
umerii mei sînt ușori
înțeleg zborul care este
trup pentru cîntec...
Deschide-mi porțile tale, inimă veșnică,
Patrie.

DANIELA CIKINI
(Hunedoara)

Poetul

Locul de muncă — al poetului
e Patria.

În această imensă uzină de dor
își topește sufletul în cuvinte
și își scrie poemele după legile veșnice :
legea iubirii de semeni,
legea uitării de sine,
legea pămîntului sacru din care-a purces.

Poetul visează —
aceasta e arma lui cea mai de preț.
Cu ea ucide uritul
și teama de moarte
și chinul cumplit al singurătății.

Poetul nu are o vîrstă a lui ;
nu poți spune : e tînăr, e bătrîn, a murit...
El s-a născut odată cu sufletul Patriei
și renaște mereu din poemele sale.

NECULAI CHIRICA
(Hunedoara)

Floarea soarelui

Floarea soarelui răsare
înmiresmată peste lume
cu semințe mă așteaptă
mă recheamă fără nume

pilda steaua se rotește
din lumină spre lumină
iar cîmpia îmi arată
brazda neagră și suspină

părul lung arzînd polen
se revarsă nor de colb
izbucnirea să înceapă
într-un loc atins de corn

fructul — ochiul de-nceput
calea mi-o adevărește
floarea soarelui răsare
ianuri, ianuri prevestește.

Iosif Matyas :
„Aurora Munților Apuseni"

Cuvînt

Cînd rostești un cuvînt
ia ștergarul de-ți șterge fața.
Apoi arată-l soarelui
și vei vedea chipul
cuvîntului românesc, filigranat
de tata și de mama.

Aici iubirea mea-ntîrzie
veșnic pe-o pînză aurie.

HORAȚIU STAMATIN
(Cîmpulung Moldovenesc)

Și mai cum să le numesc ?

Constantine, Constantine,
Osul tău brîncovenesc
Înflorit pe bizantine
Și mai cum să le numesc ?
Osul tău durat în mine
Și în patru-ai mei feciori ;
Constantine, Constantine,
Ei te-nvață cum să mori.
Constantine, Constantine,
Răsărit și — Apus și Sud —
Eu din Nordul meu pre tine
Ca-ntr-o rugă te aud.
La răscrucile sublime
Tot în graiul pămîntesc,
Constantine, Constantine,
Patrie — să te numesc !

GEORGE BODEA
(Cîmpulung Moldovenesc)

Adorm în umbrele ochilor tăi

Deși ești și tu corabie,
înfășoară-mă în pînza catargului tău
și nu lăsa peștii
să-mi golească apele...

Adorm în umbrele ochilor tăi,
ca un fluviu neștiutor, ce-a mai rămas
din ruga noastră, cînd aleargă drumurile,
prin ape fără pescăruși.

Ne vom uita în ieri, clipele
ce se vor rostogoli cu ploaia mea lăsată
în scoarța chemării. Adorm în umbra ta
și știu că-n somnul nostru, sîntem mereu unul...

MARIA SIMA-BODNARU
(Craiova)

Jurnalul intim

Urmare din pag. 1

sensibilității refulate. **Jurnalul intim** contemporan s-a oficializat discret. Nu numai cantitativ. Mii de scriitori și de oameni de cultură, mii de veleitari țin „jurnale" la zi, scriu tomuri de însemnări intime ; aproape oricare personalitate a ultimelor decenii se simte obligată să-și descrie latura lunară, în speranța că aceste pagini vor prezenta cîndva interes. Și, totuși, **Jurnalul intim**, și-a trădat, în anii noștri, vocația : el nu mai este „intim" : intimitatea veritabilă provine nu atît din dezvăluirea fără reticențe a absolut orice, din ignorarea deliberată a ideii de public. A gîndi un ipotetic public înseamnă a interoga viitorul cu privire la gusturile lui, la modul în care va concepe literatura, etc. etc. Chiar și umbra acestor presupuneri falsifică intimitatea. Despre ce fel de „defulare" mai poate fi vorba dacă o concepem drept „defulare controlată" ? Despre ce sinceritate absolută mai vorbim cînd ideea de flatare instinctivă a unui viitor gust literar se află implicată în prima pagină a unui asemenea **Jurnal ?** Specia **Jurnalului**, azi abundentă cantitativ, a dispărut însă ca spirit. Iată cel puțin un exemplu de profesionalizare sui-generis care a falsificat spiritul unei epoci.

Așa stînd lucrurile, scrierea unui jurnal a ajuns să însemne, mai întîi de toate, o revanșă : revanșă asupra insatisfacțiilor, asupra neînțelegerii celor din jur etc ; apoi o justificare a eșecurilor, a atitudinilor neclare, a erorilor existente ; în fine, el înseamnă și o introducere a literaturii pe ușa din dos, în speranța că această beletristică privată ar avea mai multe șanse. Ideea de public, sincer observată în paginile lui Amiel, a devenit acaparantă în paginile scriitorilor contemporani. E greu de conceput un jurnal intim ce trece intimitatea pe planul doi, în favoarea ideii de spectacol : cînd scria rîndurile sale pline de fiere și de complexe rău ascunse, Matei Caragiale se vedea citit de toată țara care-l admira încă pe tatăl său.

Abundența contemporană a jurnalelor nu se mai cere demonstrată cu exemple : de la bolnavi de orgoliu, ca Gide, pînă la genii veritabile ca Thomas Mann sau pînă la realiști echilibrați ca Liviu Rebreanu, de la politicieni — filozofi precum Charles de Gaulle sau filozofi-politicieni ca Dag Hammarskjöld — toți își caută și își desenează în pagini de jurnal ultima imagine. Nu ne mai mirăm că cea mai bună operă a unui Mihail Sebastian sau Eugen Lovinescu, introvertiți veritabili, ar fi **Jurnalele** respective. Mulți scriitori doresc să-și spună în **Jurnal** ultimul cuvînt, de attîtea ori aminat în operele obișnuite ; să-și spună, dincolo de adevărurile parțiale, adevărul total.

Dar modificarea de perspectivă va rămîne mai puțin gravă : dintr-o specie „secretă", depozitară prin definiție a discreției, **Jurnalul** s-a transformat în una a „falsului secret", adică a „secretului aminat". Dintr-o creație excepțională non-literară, prin modul de elaborare și de manifestare, **Jurnalul** s-a literaturizat în vederea publicului, uitîndu-și vocația.

Dacă așa stau lucrurile, o întrebare devine legitimă : la ce bun ficțiunea desuetă a unei atari forme, din moment ce nimeni nu se mai gîndește să-și păstreze jurnalul său (caz extrem !) să-l distrugă în momentul apropierii sfîrșitului ? O simplă cochetărie cu sens pierdut, cochetărie goală ? Ar fi prea simplu și în lumea noastră — din păcate — nimic nu mai este simplu. Dacă ne imaginăm ușor mediocrii defulîndu-se în însemnări intime recriminatorii, este mai greu să-l vedem pe Thomas Mann, de exemplu, cedînd unei tentații asemănătoare. Visul oricărui creator veritabil a fost și este cel monoic. În epoca romantică, el încă se întrupa, dar nevoile contemporane ale profesionalizării l-au distrus cu desăvîrșire.

Scriitorii nu mai fac act ultim și total scriindu-și opera. Meseria de scriitor reclamă exercițiu prealabil, pietre de încercare, concesii modei. Scrierea marii opere este mereu aminată — și am numit prin această simplă propoziție dilema scrisului contemporan. Rămîne mult mai comodă din punct de vedere stilistic, uman, modern și chiar pecuniar înfățișarea de adevăruri fragmentare, de parcele modeste care nu angajează prea mult ; oricum, mai comodă decît jucarea definitivă pe o singură carte, netrucat și agresiv.

Dar a însemnat vreodată literatura (cu majuscule) altceva decît suita marilor scriitori ? Iar marii scriitori înseamnă altceva — de obicei — decît o singură mare operă ? Ne referim, firește, la secolele precedente, cînd profesionalizarea nu atinsese un asemenea grad iar exigențele publicului erau departe de a fi la fel de tiranice. Instituția literaturii se ridică dimensional, tot mai impunătoare, dar literatura propriu-zisă suferă în intimitatea ei. Și este doar unul dintre paradoxurile progresului.

Astfel, **Jurnalul intim** rămîne o variantă de operă totală-iluzorie desigur, fragilă, fără îndoială — dar mărturisind aceeași pornire multiseculară de a spune odată pentru totdeauna esențialul. Iar romancierii autori a 20 de volume, poeții ce publică volume anuale vor scrie și **Jurnale** compensatorii. Pudici, nu-și vor recunoaște înfrîngerea : vor mima dezinteresul, se vor face că scriu opere destinate a rămîne necitite și „intime".

Dar vor spune acolo ce este mai important — adică vor spune totul.

Imn patriei

Urmare din pag. 1

a țării, explicită sau implicită. În țesătura unei fraze, cititorul simte îndată că ea este „de aici" sau nu, că este „a lui" sau a altuia. Ritmul nu înșală niciodată urechile curate, care-l aud întreg și corect, oricare ar fi povestea înflorită pe fulgerul său și oricum ar fi ea murmurată. Nici copiii, ați observat ?, nu primesc falsul.

Copii fiind, cîți dintre noi, cei de astăzi, nu ne-am jucat cu medaliile, găsite prin casă, ale bunicilor sau străbunicilor noștri, luptători pentru Independență la Plevna, la Grivița, la Rahova, acum, iată, aproape o sută de ani ? Și cîți dintre noi nu deschidem volumul al doilea din **Discursuri parlamentare**, în a cărui prefață Titu Maiorescu face, cu tăioasă claritate, istoricul acelui glorios 1877, pentru tot adevărul **prezent** al Marelui An ?

Eram în clasa întîi primară cînd mi s-a arătat sus, în actualul Parc al Libertății, nu departe de mormîntul eroului necunoscut, un bordei adus de pe tărîmul victoriei noastre. Am văzut, printre zăbrelele unei porți, casa lui Eliade Rădulescu. Dacă zidurile cad, rămîne, indestructibil, spiritul și nu putem decît a ne bucura că mari serbări, în anul care vine, vor aminti biruința sa. Vom reciti, atunci, lîngă Maiorescu, articolele din **Timpul**, ale lui Eminescu, vom revedea **În război** și nu numai pentru locul din roman unde Duiliu Zamfirescu transcrie memorabilul ordin de zi nr. 54 al generalului Cernat, vom căuta desenele lui Grigorescu, făcute pe cîmpul de luptă și atît de vibrante. Vom redeschide pe Alecsandri, de multe ori adevărat poet, pe dificilul Cosbuc, ale cărui neamuri trăiesc și acum în nordul țării purtîndu-i numele, perpetuîndu-i nobilele, fine trăsături de fizionomie latină, și vom încerca să descifrăm înțelesul întîmplării că, un an înaintea trecerii Dunării, se născuse, în Hobița gorjană, copilul Brâncuși.

Să nu lăsăm cuvîntul să se transforme în vorbă. Să-i respectăm legea și aria. Sărbătoarea înaltă a țării va fi în primul rînd reculegere, meditație. Cuvîntul dragostei de țară, să răsune întîi în inimi, în minte, pentru a deveni apoi faptă a spiritului, cum a fost totdeauna sub cerul nostru inconfundabil. Iată un examen greu. Scriitorul îl dă în fiecare zi, cu uneltele sale, binecuvîntate prin muncă.

O sută de ani nu sînt decît abia cu ceva mai mult de o obișnuită viață lungă, de om, și cîte au încăput în ei ! La capătul lor, cu tot ce știm și cu tot ce trăim, le aparținem. Cîntărim aerul, măsurăm incomensurabilul, umbra o încercăm în bătaia luminii, privim spre viitorul adînc, pe frontonul căruia stă scris numele țării. Este viitorul altceva decît prezentul care își înțelege trecutul ? Care se înțelege, adică, pe sine ? Creionul leagă panglici din bucurie și din suspin, cheamă norii pentru a lăsa lumina să curgă pe zidul lor vast. Să multumim celui care a eliberat cîntecul și-l cheamă pe cîntăreț la rosturile lui de totdeauna.

Izvorul și oglinda lui

Urmare din pag. 1

capacitate a sa, nu doar de autocunoaștere ci și de progresivă înstăpînire, printr-o continuă perfecționare a instrumentelor de lucru, asupra lumii reale, poate fi considerat ca act creator. Între **Miorița** și dantelăria de lemn a pridvorului casei dispărutului meu bunic, vieții tuturor al unui sat din marginea munților noștri, este o diferență de exprimare și de finalitate imediată ,o diferență uriașă, e drept, de rezonanță pe planul conștiinței. Dar ambele sînt produsul aceleiași voințe de a crea, de a interpreta, în manieră proprie, prin cuvînt sau forme, realitatea. Din acest mariaj între imagini și forme s-a născut această civilizație a noastră și dacă în spatele ritmurilor geniului eminescian simțim că respiră țăranul anonim al **Mioriței**, nu mai puțin dincolo de strigătul spre cer al cocorilor lui Brâncuși intuim truda meșterului necunoscut ce și-a lăsat amprenta pe lemnul pridvoarelor caselor noastre.

Festivalul național **„Cîntarea României"** este poate prilejul cel mai potrivit pentru a medita asupra faptului că în fond izvorul și oglinda fîntînii constituie un tot unitar. A medita înseamnă însă, în accepțiunea timpurilor noastre, a furniza premisele pentru a interveni activ în mijlocul evenimentelor. Întorcîndu-ne la surse, apropiindu-ne de ele, nu cultivăm, desigur, nostalgia paseistă ci ne reîntărim convingerea că ceea ce exprimăm riscă să devină o oglindă fără luciu dacă dedesubt nu continuă să pulseze calm și etern izvorul. Față de acest festival național al creației avem cu toții cei ce ținem condeiul în mînă, obligații proprii și colective. El va ilustra, neîndoielnic, faptul că nenumărate capacități creatoare pot fi valorificate și cunoscute spre profitul tuturor. La punerea lor în circuit trebuie să contribuim cu toții căci, indiferent dacă provin din sfera creației culte sau populare, ele reprezintă fațetele culturii anilor noștri, produse ale spiritului uman născute în mijlocul experienței unice a socialismului. Fiindcă sporirea gradului de creativitate al maselor prin acțiunea directă a unor factori conjugați, între care arta are un rol însemnat, rămîne unul dintre obiectivele centrale ale educației în societatea noastră preocupată de împlinirea armonioasă a omului în scopul garantării contribuției maxime a capacităților sale la progresul social. Într-un asemenea context, festivalul **„Cîntarea României"** capătă o amplă semnificație, care conferă implicit un caracter mobilizator contribuției tuturor acelora, implicit scriitorilor, chemați a contribui la realizarea lui.

SPORT

Și totuși se poate...

● Săptămîna care a trecut a fost, din punct de vedere sportiv, frumoasă. Nu poate fi decît frumoasă o săptămînă care ne permite reîntîlnirea cu Nadia Comăneci, reîntîlnire în cursul căreia Nadia obține din nou, de mai multe ori, nota maximă.

● Frumos a fost și concursul de polo. Polo nu este un sport popular la noi și credem că această transmisie a fost de un mare ajutor. Meciul dintre Dinamo București și Canottieri Napoli, firme mari în poloul european, a fost și o demonstrație de înaltă clasă. Italienii deși învinși au arătat că au o școală de polo demnă de respect și o clasă indiscutabilă. Dinamo s-a depășit pe sine și, ceea ce e mai important, a depășit pe jucătorii italieni în fața cărora poloiștii noștri nu reușesc să joace, de obicei la valoarea lor maximă.

● Dacă Steaua și Sportul studențesc, ambele nerefăcute psihologic după eșecurile din cupele continentale, s-au străduit parcă să ne arate cît de anost poate fi fotbalul, Rapid și Progresul, răsfățatele vechii galerii bucureștene, ne-a oferit un meci de fotbal frumos. Mai frumos decît orice aici a fost golul lui Șutru cît și golul lui Neagu, de altfel. Driblingul aerian al lui Șutru, mingea aruncată „a suivre" ca la rugbi, de două ori în careul advers, peste niște apărători deveniți brusc jaloane de antrenament, sînt lucruri care se văd rar în fotbalul nostru și nu numai al nostru. Golul lui Șutru care a încununat esteticul său dribling merită să fie reținut între golurile anului. Dacă adăugăm că F. C. Bihor a confirmat și că după egalul de la Craiova a învins la Oradea pe Dinamo cu 3—0 putem trage concluzia că din cînd în cînd se joacă și la noi un fotbal care merită respect.

● Mîine are loc partida din campionatul european de rugbi cu Franța. Francezii, e adevărat, au o echipă mare. Dar și calitățile rugbiștilor noștri nu sînt de lepădat. Defetismul, o avancronică din **Sportul** pe pagina întîi se făcea vinovată tocmai de defetism, nu-și are acum rostul. Ceea ce trebuie să cerem rugbiștilor noștri este să lupte pentru a-și demonstra valoarea.

Discobol

poeme de eugen jebeleanu

Primăvara tuturor anotimpurilor

Mai mult decît în orișice
acuma cred în iarbă.
Pălește noaptea în chip atît de firesc
cu străveziile albine care
mă părăsesc provizoriu.
Vor tremura mâine din nou în cerescul lor
vestmânt,
și'n încăperea de mult părăsită de tine
intră ciripitul ciocârliilor
ciugulind ultimele boabe risipite ale stelelor.
Ochii mei obosiți și inima mea de
nouăsprezece ani...
Totul este posibil. Și eu am trecut
și mai trec și voiu trece. Mă regăsesc
în toate. La nesfârșit.
Îmi șterg ochii de bucuria celor duși
fericiți că sunt în mine.
Un luminiș sunt
plin de fâlfâitul albăstriu al zorilor
străbătându-mă răcoroase.
Fruntea și genele mi s'au brumat
Cântă absenții toți în mine. Albastre
pleoapele mi se închid.
Mă voiu redeștepta mereu

La fel

Poți să crezi ce vrei despre mine
Nu fii îngăduitor
Trăiesc ca mine,
însă la fel ca tine și
ca tine
tot de o moarte
– cu toate că de **Alta** –
o să mor.

De m'ai bate

De m'ai bate,
n'aș spune nici **pâs**
Aș râde cu un râs care
te-ar încremeni
Ai deveni fântână de marmoră

și eu te-aș sorbi
din lacrimile prelinse pe buzele ei
atât de rotunde

Aripile și pământul

O pasăre e o sămânță cu aripi
însă ea nu este iubită de pământ
ea încolțește numai desfoindu-și
foile'n văzduhurile arate de vânt

Constanța

Aici e Constanța pe care o cunosc.
Stele de contrabandă, parfum uitat de mosc
Constanța de vântul sărat sărutată
pe unde trec, pe unde am trecut odată
Aici sunt cruci, lespezi de lună și-un deget
defunct de geamie.
Un ah pentru voi fericiți somnambuli juni
un oh și-un vai celui ce-și amintește doar
și încă un vai mie

Trece-mi o mână îngăduitoare peste ochii vechi
și uscați,
eternă Mare, leoaică de valuri ce te desparți
pe veci de mine, revenind mereu
pentru cei încă neaflați

Denii

La biserica sfântului Nicolae
și noi copiii stingând lumânările cu flăcări
de miere
umblând printre mormintele înveselite
sufletul zambilelor încuviințându-ne
O, fericire a Învierii!
Compasul stelelor căzătoare
legându-ne de cer.
Și râsul fetișcanelor
care acuma unde sunt?
Și toate care au fost și nu mai sunt

Și ciripitul acelei păsări mici de atunci:
– Nu pier, nu pier, nu pier...

Dida

Nemișcată,
erai mai frumoasă,
decât în viață.
Sublimă.
Moartea îți găsise
rima cea mai frumoasă.

De te-ai fi putut vedea,
n'ai mai fi vrut să trăiești
niciodată.

În era atomică

Atâtea lucruri fără nici un rost
Și câteva cu atât de palid sens
și inima în strâmtul adăpost
tremurând neștiută sub cerul imens

Floare și oase

Floarea este de aer
și aerul este o floare
și pe mine mă dor oasele
care ar vrea să sboare

Cu febră

Cu febră se naște acea poezie
care te face să plângi și care plânge
poezia floare trandafirie
picurând nevinovată din sânge

Desen de Florica Cordescu

Etern

Când vreau să trag zăgazul
aș vrea să-l văd pe-acela
care-ar putea să mi se'mpotrivească.
Acest trup agitat, atât de viu, sau cellalt,
puhav, ce vrea să-mi spună: nu! –
ce poate?
Sau, poate, imperatorul,
cel cu fiorii bărbii până
la temelia pământului,
el, care 'ncremenea cândva, pretorienii,
seninii ucigași –
poate că poate el?
Poftim și scuturile lor: doar aer
și aerul o pasăre zmintită
ce-și ia, nici ea nu știe,
în care parte sborul?
Iată-mă, sunt...
Nici mort n'o să mă aibă
dușmanii...
Sunt **după.**
Și **înainte** de-a vă fi născut.

Autoportret

Câinii mei

De câinii mei pieriți
mi-aduc aminte mai ales noaptea
Unul cu blană de bujori albi ciufuliți
altul lipsit de blană
tuns din născare (tremura
privindu-mă cu ochi de stânjenei),
altul semănând la chip cu un general roșcovan
(i-am dat numele acestuia
pe care l-a primit),
altul care mi-a sărit în brațe
când l-am regăsit
și care a râs, și pe urmă a plâns nițel.
Și toți fără nici o rassă...

De mult grădina e pustie,
dar îi aud, din când în când, lătrându-mi,
depărtat,
din lună...

Călătorie

Nu o să te mai văd de prea multe ori
lună,
lună din calendar, nu de pe cer,
căci luna cealaltă o să rămână în mine
fiindcă nu o să pier niciodată

Lunile acestea, numărate,
luntrile din lemn amărui de nuc,
duc mirezmele unor ultime primăveri
care vâslesc înainte, și înapoi mă duc

Fragment

Viscolea. Ieșeai atunci cu revista
„pe drumuri noui" în mâinile înghețate
pe străzile de piatră ale acelui oraș.
Fiind atât de mică o țineai
cu grijă. Era un fluture
care ar fi putut să sboare
răpită de mânia vântului
Viscolea. Treceai pe lângă lumina
prăvăliilor.
Acolo era cald și poate și un cumpărător.
O, milă... Bătrână fetiță cu chibrituri
și eu care te urmăream de departe
cu atâta rușine...

Ieșeai adusă de spate. Nimic.
Te sprijineau zidurile.
Se întindea noaptea cea mare.
Viscolul citea încruntat în foile pitice.
Și îngerii iernii care încercau să te ridice
cu îndurare...

Dialectică

Am învățat dela apă
cum să nu curg
am învățat dela plug
cum să nu ar
și dela viață
cum să dispar

Așteptarea

Cocoșul s'a trezit mai de vreme, însă degeaba
Degeaba ursul și-a clintit din scorbură
mai repede laba
Zorile și-au fluturat mai de vreme
basmalele stacojii
și apele și-au ridicat mai din vreme ceața,
însă degeaba, degeaba! căci auzii
o voce pierită, spunând: – Hai, nu fii
încăpățânat, domnul meu. Toți se grăbesc
nu pentru domnia ta ce aștepți,
ci pentru norul de ghiocei
cu surâs tineresc....

Lasă

Lasă năframele pe care le iubești,
violete, zmălțuite, copilărești, albastre
Toate acestea sunt flamuri fără însemnătate,
le-am iubit și eu și le-am părăsit
Ele sunt culorile vremurilor pe veci pierite
Nu înfloresc nici acolo unde ard tăciunii
trandafirii
nici unde este sărutul definitiv al gheții
Hai să privim cum flutură dimineața, încetinel,
șuierînd,
cămășile, bluzele multicolore, pantalonii
rupți de prea mult purtat în ploaie și vânt
Ele n'au nici un pavilion și nu stau în bernă
niciodată
Hai să ascultăm povestea acestora
cu efemera lor viață eternă

Câine

Acesta e un câine
El are patru labe
El nu știe ce-i mâine
Păzește două babe

El nu este de piatră
Nu are'n suflet plumb
Din vreme'n vreme latră
Și nasul lui e-un bumb

Desen de Florica Cordescu

Împăcare

Câți duși ne înconjoară... Ce brățări
de pietre lucii
împrejmuiesc o
avere atît de mare... Însă dacă
nu noi suntem averea, ci
acei ce nu mai au
nici o dorință?
Oameni, găini, și vulpi, și viermi și taine,
aur și fier, beton și plumb și-argint și cîte alte
metale, fier și fiare și atîtea
stelare bogății...

Tăcute ,astăzi, toate nemișcate:
Vrei un palat? De vrei, le ai pe toate...
Dar eu te simt zîmbind,
frumoasă hârcă...

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef: Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 90
ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an —52 lei
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XIX
47
(760)
Sîmbătă
20 noiembrie
1976
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Literatură, sport, mase

„Sportul, observa Tudor Vianu, face intr-adevăr parte dintre marile realități constructive ale societății-lor de astăzi". Afirmația lui Tudor Vianu nu și-a pierdut actualitatea. Sportul, de atunci de cînd a fost făcută observația și pînă astăzi, n-a încetat să fie o realitate constructivă, ci a căpătat un rol și o pondere tot mai mare în viața societății. Sportul exprimă pe om și nu puțini au fost cei care au alăturat sportul de artă. Sînt discipline care încurajează această alăturare și ne gîndim în primul rînd la gimnastică și mai ales la gimnastica feminină a cărei îndeminare și grație pun un exercițiu de gimnastică alături de o execuție de balet. Capacitatea sportului de a fascina vine din varietatea disciplinelor sale, din posibilitatea lui, practic nelimitată, de a-l ajuta pe om să se exprime complet și pe această cale. S-a scris mult despre frumusețea sportului, despre faptul că el poate să-l facă pe om mai frumos și mai bun.

Sportul ajută la exprimarea și la formarea caracterelor. Înțeles astfel, el capătă o dimensiune aparte care înnobilează actul fizic. Miza pe forța brută nu face sportul frumos. Chiar jocurile care se bizuie în special pe forță, să ne gîndim la box sau rugby, care deci nu pot să ignore condiția lor esențială, cîștigă enorm din practicarea lor în chip inteligent. Nu o dată boxul în forță a pierdut în fața celui inteligent. A iubi sportul înseamnă a iubi toată gama sa de nesfîrșite posibilități. Sportul nu înseamnă numai box, numai fotbal, numai înot, ci toate acestea la un loc și încă altele. Probele cele mai gustate sînt adesea probele polisportive ale pentatloniștilor sau decatloniștilor în care un sportiv își demonstrează măiestria la mai multe discipline deodată.

Scriitorii au iubit sportul într-una din întruchipările lui cele mai izbitoare. Sînt cunoscuți scriitori care au iubit cu pasiune boxul, alții care au fost fascinați de rugby, mulți care au scris pagini entuziaste despre fotbal. Literatura modernă cunoaște mulți campioni ai paginii în care eroul este adesea un sportiv. Ochiul lor urmărește cu frenezie fazele, condeiul lor aprinde pagina.

Dar dacă există cineva care iubește în chip candid și firesc sportul, acesta este copilul. Nu întîmplător sportul a fost asimilat de mulți cu jocul. Sportul înseamnă, înainte de orice, gratuitate, frumusețe născută din efortul de a învinge un obstacol inventat, convenit. Jocul copiilor spune mult despre frumusețea și gratuitatea sportului. A-i lua și a-i introduce pe gazon înseamnă a deschide pentru ei poarta către o autentică copilărie. Recent, stadioanele noastre și-au deschis porțile pentru a-i primi pe cei mai tineri spectatori. Asta dă un aer sărbătoresc tribunelor și întreține o atmosferă entuziastă. Recentul meci de rugby dintre România și Franța a avut între mulții săi spectatori și mulți copii. Aceștia au văzut un spectacol de neuitat, iar prezența lor în tribunele sclipind de steaguri multicolore a întreținut o însuflețire de bun augur. Sportul este pentru cei mulți și de toate vîrstele, o formă democratică de existență și de expresie. Recenta ședință a Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. s-a ocupat pe larg de mișcarea sportivă de masă, de asigurarea participării tinerilor, a maselor largi populare la competițiile sportive cele mai diverse. Marele sport de performanță își are rădăcinile în mișcarea sportivă de masă. Aici se pot descoperi talentele, aici se pot face primele demonstrații de valoare sportivă. Succesele sportivilor români obligă la o mai mare exigență față de mișcarea sportivă de masă. Dezvoltarea bazei de masă a fiecărui sport este unul din secretele reușitei. Ședința Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. a analizat toate problemele privind sportul românesc și perspectiva sa în următorii ani. Măsurile luate nu pot duce decît la un salt valoric în mișcarea sportivă de masă, în obținerea de performanțe sportive. Una din ideile temeinice ale acestei ședințe privește prezența copiilor și tinerilor pe stadioanele sportive. Ele sînt făcute pentru ei. Scriitorii români, cunoscuți iubitori ai sportului, vor fi alături de ei.

Luceafărul

Tudor Arghezi
la Avala, în 1961

În pagina a 3-a
COLOCVIILE «LUCEAFĂRULUI»
Sinteza critică —
act de maturitate al istoriei literare
ARGHEZI
● Articole de Pompiliu Marcea ● Alexandru George ● Sultana Craia

OPINII

Cunoștința și conștiința realității

S-au înmulțit în ultima vreme, și nu este cituși de puțin rău, cu toate că viața noastră literară a mai cunoscut astfel de perioade și consecințele, atunci cînd s-au impus, au fost oarecum previzibile, s-au înmulțit deci preocupările pentru ceea ce se întîmplă și pentru ceea ce ar trebui să se întîmple cu literatura, cu proza în cele din urmă. Au apărut de cîțiva ani încoace o serie de romane bune primite de critică, dacă nu cu euforia vanitoasă ce-o particulariza într-o altă perioadă, cînd părea să se resimtă nevoia presantă a unor ierarhii strict subiective, atunci cu o anumită dezinvoltură, în care abia dacă se bănuiește un fel de obosealâ, un fel de apatie față de eforturile îndeobște cinstite ale scriitorilor dispuși să-și asume nu numai riscurile eternității, ci și pe cele mai imediate și mai substanțiale ale confruntării cu publicul.

Nu este cel mai greu lucru din lume să se explice cum și de ce a ajuns cititorul să prefere vizibil literatura de evocare a unei istorii apropiate sau îndepărtate. Tirajele modeste ale „literaturii de actualitate" — termenul este poate impropriu, dar pentru uzul însemnării de față mi se pare destul de potrivit —, chiar și atunci cînd această literatură depășește condiția infe-

Constantin Stoiciu

Continuare în pag. a 2-a

JURNAL DE POET

Dealul

Cel mai greu este de a pune în lumină cele ce sînt, cele care alcătuiesc ființa perenă a unui loc de viețuire.

Arta nu-i expansiune ci concentrare, ea nu ființează decît acolo unde omul a viețuit îndelung. O fotografie îți poate aduce înaintea ochilor o realitate ; o persoană dintr-o fotografie poate fi asemănătoare cu cea din tablou, poate fi una și aceeași, fotografia rămîne însă o reproducere, pictura abia poate fi expresia originalului. Cîtă vreme fotografia rămîne exterioară — ceea ce ochiul vede, reproduce — arta izvorăște dinăuntrul omului — nu-i deajuns să ai ochi, imaginile primite din afară trebuiesc toarse în puterea sufletească a inimii omului ca firul să poată lua drumul unei țesături trainice, care poate da chip și căldură lumii. Arta este mărturia conștiinței omului și de aici arta este valoare și adevăr, expresie a statorniciei omului într-un loc ce se cheamă Patrie.

Arta este prinosul de mulțumire adus unui loc pentru că arta este spațiu în primul rînd, ea apare ca urmare a îndelungii degustări a binefacerilor unui loc ; din această pricină ea nu-i cosmogonică, nu creează un loc nou ci îl cultivă pe cel existent, îl păstrează prin cultivarea vieții, îl adevărește apt de istorie.

Horia Bernea, unul dintre cei mai profunzi pictori contemporani, continuator al marii noastre tradiții picturale, originar din Transilvania, încă destul de tînăr, îmi pare a fi o astfel de conștiință. De mai mulți ani, stăpînit de o mare forță de muncă și rară modestie, printr-o pictură de cea mai bună calitate încearcă să statornicească în graiul culorii ființa dealului transilvan din conștiința noastră istorică.

Cum poate îmbogăți sufletește o comunitate prezența milenară a dealului, ce poate el spune exprimat în căldura culorii despre sufletul unui popor despre istoria și civilizația lui ?

Dealul este în primul rînd un receptacol de lumină, trăiește din lumina ce se întrupează în semințele ce rodesc aici. Bernea l-a urmărit cu pensula un deceniu, de fapt din copilărie fiind dealul satului său, de-a lungul vremii, anotimp după anotimp, la diferitele ceasuri ale zilei în zori și în amurg, la amiază, în plină înflorire, însămînțat și scuturat, umflat ca pîinea în covată în vremea rodniciei, întotdeauna o prezență în sufletul omului care poate fi exprimată, o neistovită realitate de o inepuizabilă energie și dărnicie.

Acest deal domol, oval, prelung ca un pește enorm este un deal cultivat, un deal locuit de om, un deal omenesc ce-l știa pe om și viețuiește în spiritul și rînduiala lui, un deal ce suportă rînduiala spirituală a omului, un deal al culturilor, nu-i un deal sălbatec unde plantele trăiesc în amestec la voia întîmplării ci pe seminții, fiecare din creaturi orînduite într-una din cele șase zile lucrătoare ale istoriei, un deal perso-

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 7-a

● În acest număr : ● Arhiva «Luceafărului». O CRONICĂ BRÂNCOVENEASCĂ NECUNOSCUTĂ de Dr. Corneliu Dima-Drăgan ● Proză de Ion Lăncrănjan ● Poeme de Gheorghe Tomozei ● Cronica literară de M. Ungheanu ● Viața cărții ● Prezențe ● Ferestre de Marin Sorescu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Cartea de debut de Al. Piru ● Din lirica sovietică ● Revista străină ● De vorbă cu pictorul Demian.

FESTIVALUL NAȚIONAL AL EDUCAȚIEI POLITICE ȘI AL CULTURII SOCIALISTE

Cîntarea României

Prezența omului de artă

Rapsodia zilelor noastre

Cîntarea României, această amplă și minunată rapsodie a zilelor noastre fierbinți, răsună puternic pe toate meleagurile românești.

O rostesc inimile și grînele și pădurile de dincolo de piscuri, o răsună turlele metalice urcînd spre zenit, o șoptesc apele curgînd, o susură păsările zburînd și o spun cu glas răspicat adîncurile. Se confundă cu uriașa muncă de creație a timpului nostru și fiecare viers al ei, fiecare cuvînt al ei, este o metaforă de argint, de suflet, de oțel, de piatră, de conștiință, de eroism.

Răzbate din această Cîntare spre conștiința tuturor chemarea spre piscuri a marelui arhitect al României moderne, Partidul Comunist Român, și a secretarului său general, cel dîntîi cetățean și constructor al țării, cel dîntîi diriguitor al vastei opere de tălmăcire în viață a hotărîrilor Congresului al XI-lea al P.C.R., ale Congresului educației politice și al culturii socialiste ; răzbate propria noastră chemare.

E o chemare spre desăvîrșirea pămîntului și a omului trăitor pe acest pămînt, din astăzi pînă-n adîncul viitorului. O chemare care pe noi scriitorii ne cere în primele rînduri ale nobilei noastre munci.

Să fim în primele rînduri ale Marii Cîntări — începînd de la izvoarele ei. Adică de la cel mai îndepărtat cerc literar sătesc care se străduiește să realizeze un text pentru o brigadă artistică de agitație. Să fim noi înșine creatori de asemenea texte venind astfel în ajutorul celei mai proaspete formații artistice de undeva. Să fim alături de compozitorii de renume, dar și alături de cei ce abia încep să vrăjească sunetele. Să fim mereu în mijlocul cititorilor și să le citim pagini emoționante din propria lor viață. Să construim un sprijin deschis, generos, celor ce

Dragoș Vicol

Continuare în pag. a 7-a

Pietrele Bistriței

Pentru a înțelege ceea ce merită să fie înțeles în existența pietrelor, trebuie să le privești, atunci cînd ți-e frig. Îți apar superbe în integritatea și în independența lor, fără blîndețe, fără înduioșare. Suficiente sieși, orgolioase, ele se refuză oricărei idei frivole. Cum o să te joci cu pietrele ? Le poți doar contempla, minunîndu-te, speriat puțin.

Îmi simțeam fața înghețată, mîinile îmi erau reci, tremuram. Mă aflam pe plută, pietrele pe care le priveam în dimineața friguroasă străluceau pe malul Bistriței, iar drumul pe care-l făceam de la Teiu și pînă dincolo de Bicaz era (sau cel puțin așa mi se spusese) ultimul. Nu pentru mine. Dar peste cîteva ore ecluzele barajului aveau să se închidă, iar calea Bistriței urma să se schimbe. Pietrele pe care le priveam există și acum, însă pe fundul lacului de acumulare. Era, pe vechiul drum dintre Teiu și Bicaz, ultima plută.

Nu m-am întrebat nici o clipă ce caut acolo. Întrebări de acest tip aveam să-mi pun altădată, în alte locuri, cu noimă sau fără noimă, căutînd mereu justificări. Adevărul este că virsta între-

Florin Mugur

Continuare în pag. a 4-a

FRAGMENTE CRITICE

Petre Pandrea

Evoluția spirituală a lui Petre Pandrea (1904—1968), fiu de țărani de pe Olteț, admirator al lui Vasile Pârvan, este de la „trăirism" la marxism, cu ocoluri și încercări teoretice disperate de a împăca doctrine ce se unesc ca apa cu focul. Tînăr de tot, semnează, sub numele de Petre Marcu Bals **Manifestul Crinului Alb** („Gîndirea", 1928) prin care se cere o libertate limitată doar de zei și o orientare a forțelor tinere spre concretul „frenetic și fericitor". G. Călinescu scrie împotriva lui un pamflet **(Generația bombastică)** iar M. Ralea acuză **(Viața Românească** ; nr. 13, 1928) pe semnatarii manifestului de „rasputinism", „nechezat de literaturism excesiv", „revanșă absurdă a pitecantropului refulat de dogme religioase". Șerban Cioculescu inventează cu același prilej, într-un articol zeflemitor, termenul de „trăirism" pentru a numi o filozofie tulbure de viață și o abdicare furioasă de la pozițiile raționalismului.

Plecat la studii în Germania, Pandrea descoperă dialectica hegeliană și materialismul dialectic, punînd de acum înainte inconformismul lui moral și social pe alte baze. Îi regăsim numele după 1932 în **Bluze albastre, Veac Nou, Stinga, Viitorul social, Azi, Cuvîntul liber** și alte publicații antifasciste. Ziaristica lui este violentă și colorată, în acel stil radical expresionist pe care îl exprimă și grafica militantă din epocă. Volumul **Germania hitleristă** (1933) arată o decizie politică definitivă și un radicalism moral de la care Petre Pandrea, greu încercat în viața de toate zilele, nu va abdica. Studiile lui sînt, în afară de filozofie și literatură, în domeniul sociologiei și al științelor juridice. Prima carte pe care o publică tratează despre **Psihologia judiciară** (1932) și indică orientarea tînărului criminalist, suspinător altfel

Eugen Simion

Continuare în pag. a 6-a

Viața poeziei

Tot mai des se fac auzite de la Hegel încoace unele voci după care poezia s-ar afla în declin. Este posibil ca triumful științei și tehnicii să însemne moartea poeziei ?...

Își va descoperi omul viitorului satisfacțiile numai în lectura tratatelor științifice, în contemplarea produselor de serie ale tehnicii ? Există, oare, un raport de excludere la care omenirea a făcut apel încă din momentul descoperirii grai-ului ?

Se știe că primul mod de gîndire este cel consemnat sub formă de mituri în poezia și arta sumero-babiloniană, indiană, chineză, egipteană, grecească sau aztecă, în marile epopei indiene (Mahabharata și Ramayana), în celebra epopee persană a lui Ghilgameș, în imnurile lui Amenofis al IV-lea, în cîntecele chineze ale lui Li-Tai-Pe, în psalmii lui David sau în poema sublimă a Cîntării Cîntărilor (Șir-Așirin), cum și în eposurile homerice, urmate de cele ale lui Virgiliu și Dante, în poemele de iubire ale lui Ovidiu sau în sonetele lui Petrarca și Shakespeare, în florile răului ale lui Baudelaire, dar și în iluminările lui Rimbaud, în firele de iarbă ale lui Whitman, dar și sunetul dulce al cornului eminescian, în elegiile lui Rilke, dar și în psalmii lui Arghezi... Toate acestea nu sînt decît numai cîteva fragmente din marea poezie a lumii, constituind tot atîtea izvoare la care o-

Simion Bărbulescu

Continuare în pag. a 2-a

ECOURI

Manualul — expresie a programei școlare

În Programul P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism este subliniată contribuția literaturii și a artei **„la afirmarea, în forme specifice, a concepției înaintate despre lume și viață".** Literatura reprezintă **„rodul forței creatoare a societății, expresia geniului și a sensibilității poporului însuși și, ca urmare, studierea obiectului în școală are menirea să contribuie la formarea personalității omului nou, cu un larg orizont de cultură și de cunoaștere, constructor activ al socialismului și comunismului."**

Ideea revistei **Luceafărul** de a lua în dezbatere manualele de literatură pentru liceu mi s-a părut interesantă. De altfel, locul și rostul limbii și literaturii române în școală au devenit cadru de dezbatere și în paginile altor publicații. Bunăoară, revista clujeană **Tribuna** a dat posibilitatea unor confruntări ale profesorilor prin care s-au sugerat prețioase idei pentru îmbunătățirea conținutului disciplinei de studiu. Opiniile exprimate în paginile revistei **Luceafărul** sînt deosebit de valoroase. Toți participanții la dezbatere și, îndeosebi, prof. Ov. S. Crohmălni-

Prof. Dumitru Andronache
Inspector general în Ministerul Educației și Învățămîntului

Continuare în pag. a 6-a

CENACLUL REVISTEI „LUCEAFĂRUL"

● A XXXVI-a ședință va avea loc luni 22 noiembrie, orele 16 la Casa scriitorilor (Calea Victoriei 115) ● În prima parte a serii Teatrul studențesc din Sibiu va prezenta spectacolul „A fi sau a fi" — teatru-document de Radu Basarab ● Interpretează : Dorina Weber, Dorel Dărăban, Ligia Vilcioiu, Lucia Hărdălău, Adrian Bud, Radu Lisenche, Carmen Simescu, Mioara Munteanu, Mircea Irimie, Adrian Besoiu, Eugen Dragotă, Iuliu Erdöș, Nicoleta Marin, Olga Olaru, Sebastian Ignat, Andrei Zathy ● Regia : Radu Basarab. ● Vor citi poezie Mihai Adrian Eres și Tatiana Lucsandra.

cronica literară

DINU SĂRARU: „Clipa"

Pasul de la pagina de amintiri la pagina ficțiunii organizate măsoară trecerea de la simpla povestire la romanul propriu-zis. *Niște țărani* de Dinu Săraru se înscrie mai ales în prima categorie. *Clipa*, următoarea sa carte, în cea de a doua. Condiția volumului *Niște țărani*, subintitulat de autor „roman", este divulgată din chiar primele pagini de următoarea notă : „Fotografia de pe copertă și numele majorității eroilor sînt autentice și reprezintă omagiul adus — și pe această cale — de autor țăranilor în mijlocul cărora a copilărit". *Niște țărani* este o carte de amintiri, dar amintiri care nu descriu o iluzie, așa cum făcea Ion Creangă în faimoasa lui scriere, în care documentul așa cum il vedem astăzi ocupă un loc mult mai mic decît ne lasă să înțelegem titlul, ci o realitate dramatică. Luciditatea privirii, cruzimea ei nu reprezintă o achiziție literară recentă în cărțile de amintiri. Eusebiu Camilar prin *Cordun* înscria o dată în literatura speciei .*Niște țărani* nu are cruzimea de observație din *Cordun*, nici predilecția scenelor tari, dar ochiul nu fuge de dramatismul situațiilor, chiar dacă adesea este tentat să le coloreze umoristic. O calitate a acestor amintiri deghizate este frîna pe care autorul știe s-o pună umorului atunci cînd situația cere alt ton și altă perspectivă. Scenele paroxistice ale cărții sînt procurate de un ochi care știe să vadă umoristic și să înfățișeze cu un real simț comic o judecată imposibilă între două femei pentru un cocoș într-o sală sufocată de lume și de intervenții surprinzătoare. Unul din personajele principale ale cărții, Năiță Lucian, țăran tipic pentru umanitatea descrisă de Dinu Săraru, este el însuși un om cu simțul umorului. Năiță Lucian descinde dintr-o „adunare liniștită" și folosește un întreg arsenal de subterfugii pentru a scăpa controlului necruțător al timpului. Stratagema lui Năiță Lucian, care speră că temeliile celor trei case pe care el le ridică îl vor scuti de a lua în piept dificultățile momentului, se dovedește a avea tot atîta valoare cît are gestul struțului de a-și ascunde la primejdie capul în nisip. Cu alte cuvinte personajul e moromețian și multe din împrejurările prin care trece și replicile pe care el le rostește ne duc cu gîndul la ilustrul său predecesor. Tema timpului nerăbdător cu oamenii este formulată direct de Dinu Săraru așa cum apare ea în *Moromeții* : „Timpul se dovedise foarte grăbit și mai ales nesimțitor la zbaterile țăranilor de la Cornu Caprei". Mai interesant decît Năiță Lucian care absoarbe însă majoritar atenția autorului este Pătru cel scurt, țăran într-adevăr sărac, pentru că este un pălmaș fără posibilitatea nici unei exhibiții sociale, care traversează cartea alături de Năiță Lucian de la un capăt la altul. Destinul lui este într-adevăr dramatic. Pătru cel scurt nu e ca și înaintașul său literar din *Desfășurarea*, Ilie Barbu în rînd cu oamenii și suferă de complexul inferiorității lui sociale. El trăiește într-o lume al cărui cod îl cunoaște prin tradiție și suferă că n-are mijloacele care să-l ajute să se exprime în limitele acelui cod. Interesul evoluției acestui interesant personaj stă în permanenta lui nevoie de aliniere, în sforțarea lui continuă de a părăsi periferia grupului social în care se află și a păși „în rînd cu lumea". Idealul lui de viață nu este excepția ci regula. La Marin Preda astfel de personaje, caracteristice, nu se află întotdeauna în planul întîi. Ion al lui Miai este în *Moromeții* un personaj episodic. În *Niște țărani* tipul prinde însă o consistență remarcabilă prin tăcuta, perseverenta, dar și expresiva lui lucrare dedicată unicului țel. Împrejurările par să-l ajute pe modestul și tenacele aspirant. Dar Pătru cel scurt nu se mai poate bucura de alinierea pe care și-a promis-o murind absurd înainte de vreme. În această moarte prematură prin care Pătru se desparte de Ilie Barbu stă tristețea acestui destin căruia timpul nerăbdător n-a vrut să-i facă dreptate. Intenția autorului oricît de interesanți ar fi eroii asupra cărora ne-am oprit nu este în primul rînd să portretizeze personaje memorabile cît să înfățișeze destine simbolice pentru o categorie socială largă : țărănimea. Dinu Săraru este un bun observator al acestei lumi în care oamenii se mișcă și vorbesc cu un firesc indiscutabil. Interesul încercării romanești în *Niște țărani* vine mai ales din prospețimea observației, din perspectiva umoristică pe care adesea autorul nu se sfiește s-o îmbrățișeze mai mult sau mai puțin discret.

Clipa este o carte mai ambițioasă profesional vorbind decît *Niște țărani*. Organizarea epică este mai complicată, firele narative intersectate mai savant, aspirînd către o arhitectură care să scoată proza de sub zodia simplei povestiri. *Clipa* își fixează obiectivul încă din primele pagini asupra activistului Dumitru Dumitru a cărui biografie, de fapt, cartea o reconstituie cu ajutorul rememorărilor iscusit minuite de autor. Dacă în *Niște țărani* toate întîmplările trecute în revistă de autor sînt privite prin prisma lui Năiță Lucian, în *Clipa* tot ceea ce se petrece este privit din unghiul activistului Dumitru Dumitru. Inversare de optică cu atît mai interesantă cu cît în mare se referă la aceeași epocă de mari transformări sociale de după război, la aceleași realități sociale și politice, uneori chiar la aceleași întîmplări. *Clipa* continuă, de fapt, pe mai multe planuri, cu altă deschidere socială și politică, cartea precedentă. Dumitru Dumitru este mai înainte de orice țăran și răspunderile lui de activist, noua conștiință care-i prezidează conduita nu-l duc la o ruptură totală de optica originară. Cariera lui politică cunoaște o traumă provocată tocmai de adînca implantare a activistului Dumitru Dumitru în realitățile copilăriei și tinereții lui. El va fi scos în afara rîndurilor partidului, eliberat din funcția de secretar de partid raional, și arestat pentru că nu înțelege să folosească metode brutale de lucru cu țăranii din satele pe care le cunoaște atît de bine. Injustiția va fi ulterior reparată, dar întreaga activitate a comunistului Dumitru Dumitru, acum secretar de regiune se va resimți dureros dar pozitiv de această dramatică experiență.

Alături de Dumitru Dumitru ieșim din mediul rural și pășim în mediul urban în lumea activiștilor de partid, a conducătorilor de întreprinderi cu răspunderi sociale și economice speciale. Ca roman al activiștilor de partid și de stat *Clipa* se hrănește totuși și din seva primei cărți. Cele mai interesante și mai realizate episoade ale romanului sînt cele legate direct de lumea rurală prin intermediul lui Dumitru Dumitru. Dinu Săraru descrie cu just dozaj al situațiilor și replicilor ceea ce el numește „răscoala" sătenilor din Cornul Caprei împotriva cooperativizării agriculturii. Adunarea țăranilor noaptea la primărie ne arată că autorul știe să vadă masa în mișcare și s-o surprindă în reacțiile caracteristice. Aproape nici un detaliu nu e de prisos în această descriere în care sforțarea de a înscena nu se vede. Replicile se detașează cu o mare naturalețe pe o mișcare de ansamblu bine sesizată. Autenticitatea situațiilor și tăietura regizorală de bună factură dă o valoare aparte acestor pagini. Mai făcută, dar de reținut în economia cărții, este scena calmului sfîrșit al bătrînului Dumitru în care se simte în subtext dorința autorului de a ne arăta „cum mor țăranii". Chiar dacă proiectul situației e mai interesant decît realizarea lui, nota de simplicitate a trecerii în lumea de dincolo este cea care face interesul acestor pagini. Aceeași seninătate a atitudinii și dialogului are, în lagărul unde se afla alături de Dumitru Dumitru, Năiță Lucian. De o fericită ambiguitate este întîlnirea lui Dumitru Dumitru lîngă casa țărănească a părinților săi cu o femeie pe care i se pare că a cunoscut-o cîndva. Dinu Săraru are tactul de a nu-și explica eroii ci de a-i lăsa doar să evolueze în fața cititorului. Sugestia adîncă este că în activistul Dumitru Dumitru se deschide o fereastră către acea viață posibilă pe care n-a trăit-o, dar pe care a conținut-o permanent în sine. Femeia fără nume din finalul romanului este ca o chemare înapoi către o viață netrăită, ca semnul unei ratări nepresimțite. E un fel de a spune, indiscutabil artistic, că activistul Dumitru Dumitru a trebuit să renunțe la sine pentru a se dedica altora. Episodul neînsemnat ca proporții în volumul cărții înseamnă însă mai mult decît descrierea activității propriu-zise a secretarului de partid Dumitru Dumitru. Romanul activiștilor, deși incontestabil interesant prin problematică și personaje, superior, din acest punct de vedere, cărților lui Platon Pardău și Al. Ivasiuc, nu are însă peste tot firescul și autenticitatea episoadelor legate de lumea rurală. Tudor Cernat, deși plauzibil, conceput interesant ca abil personaj, abil condus din punct de vedere romanesc printre obstacolele unei intrigi complexe, rămîne un personaj exterior, fără forță lăuntrică. La fel de exterioară este și arhitecta Ruxandra Mărăcineanu a cărei apariție și dispariție în momentele esențiale ale narațiunii ne indică în ea mai mult un personaj necesar funcționării intrigii erotice a cărții decît unul născut în chip necesar de desfășurarea evenimentelor. Demn de toată atenția este însă Mihalache Dometie, un rebut al revoluției politice petrecute în România, figura cu adevărat sinistră a cărții. În cazul lui, Dinu Săraru a intuit un mecanism psihologic nociv și a definit o personalitate negativă. Fostul „cadrist" ieșit la pensie se îndeletnicește, din devotament zice el, cu strîngerea de informații, cu alcătuirea de dosare pentru uz personal, cu scrisorile anonime sau cu telefoanele pline de bunăvoință în a căror pîlnie își declină chiar și numele și calitatea sa de fost activist. Dometie, pe care Dumitru Dumitru îl considera o fantomă a trecutului, îi apare însă în față în carne și oase. Întemeindu-se la polii opuși pe aceste două personaje, *Clipa* este însă de un patos optimist real. În centrul său se configurează insistent personalitatea încercatului comunist Dumitru Dumitru la care realismul este dublat de luciditate, iar omenia de exigență. Din aceeași generoasă categorie umană face parte și activistul Petre Nobilu.

Clipa este un roman bine compus, în croiala lui autorul dovedind o reală pricepere a alternării planurilor, ca și o știință a loviturii de teatru care face lectura antrenantă. Ambiția autorului este de a scrie un roman social complex. Dar ceea ce cîștigă în cuprindere actualul roman pierde în autenticitate. Pe cît erau țăranii din *Niște țărani* de spontani, pe atît sînt intelectualii din *Clipa* de artificioși. „Mă gîndeam că nu puteți uita aceste locuri ale copilăriei dumneavoastră și că nu veți ezita să le revedeți și să le acordați interesul dumneavoastră de arhitect cu renume", zice inginerul Tudor Cernat arhitectei Ruxandra Mărăcineanu. „Noi nu dărîmăm numai ziduri, înainte de a construi, noi dărîmăm o lume, un univers, care ne-a cuprins și pe noi" spune altă dată arhitecta. „Aș vrea să cred, zice același personaj, că ferestrele altarelor proiectate de mine vor fi tot atîția ochi deschiși spre lumină și libertate". Formulări căutate, nefirești în discuții de caracter intim cum sînt cele despre care vorbim. Urechea atît de exactă a autorului față de limbajul țăranilor, nu surprinde aici prețiozitatea, bombasticitatea expresiei. Este o direcție în care proza lui Dinu Săraru nu poate înainta fără primejdie.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Cartea unei vieți

Caz rar și fericit, Mihail Cruceanu a devenit contemporan cu posteritatea poeziei sale. Căci, ce altceva înseamnă acest volum de „Poeme alese"*), în care poetul strînge, într-o veritabilă selecție definitivă, versurile cu care debuta, în 1912, și despre care au scris la vremea respectivă Densușianu, Ion Trivale, C. Rădulescu-Motru, Marcel Montandont, alături de poeme așternute pe hîrtie în 1975 ? Elevul care debuta la 16 ani în „Revista literară" a lui Th. M. Stoenescu pentru ca, mai apoi, alături de Al. Stamatiad, să-l asculte fascinat pe Macedonski recitînd „Pe balta clară" ori „Ospățul lui Pentaur", tînărul profesor de franceză care publica, pe bani împrumutați, primul său volum, „Spre cetatea zorilor", simbolistul care a reușit să rămînă fidel motivelor **poeziei noi** de la începutul secolului și pînă azi, cînd veacul se-apropie de sfîrșit, deci acest veritabil ultim mohican al simbolismului românesc, care este Mihail Cruceanu, își vede în librării o carte ce poate fi numită, în cel mai propriu sens, cartea unei vieți. Fie și pentru acest motiv și întîlnirea cu poezia lui Mihail Cruceanu capătă o semnificație aparte, emoționantă. Începînd cu debutul, produs în anii de vîrf ai mișcării simboliste de la noi, reușind să suporte asalturile la glorie antumă date și reușite de un Minulescu, eschivîndu-se de la comparații strivitoare cu poezia unui Bacovia, **poet nou** dar niciodată sub tutela vreunuia din valurile avangărzii lirice românești, contemporan celor patru mari poeți moderni — Arghezi, Blaga, Bacovia, Barbu — dar contemporan și cu zeloșii versificatori ai proletcultului, în fine, asistînd la debutul, ascensiunea și consacrarea generației unui tînăr maestru ca Nichita Stănescu, Mihail Cruceanu și-a condus poezia pe un itinerar greu egalabil și din punctul de vedere al fermității estetice și din cel al longevității creatoare.

Ceea ce mi se pare foarte important pentru poezia lui Mihail Cruceanu este faptul că, poetul nu a fost niciodată tentat să-și trădeze poezia, să-i sacrifice substanța lirică în favoarea schemelor. Poezia sa socială, începînd mai ales cu versurile din volumul „Lauda vieții", 1945, poezie angajată, păstrează marca personală a autorului : „Cristos e mort, doar crucea lui ne-apasă. / De ce-o purtăm ? Tu pentru cine-o duci ? / Privește-n urmă miile de cruci, / Cum vin cu capetele aplecate. / Ca o pădure neagră, deasă, / Minate de același bici, din spate".

În desfășurarea lor cronologică dar și interioară, „Poemele alese" ale lui Mihail Cruceanu ne dau prilejul reintîlnirii motivelor lirice care l-au consacrat pe poet. Mai întîi, poezia liminară a volumului, acei „Trandafiri galbeni", poezie intrată în manualele școlare, piesă care în urmă cu mai bine de 60 de ani îi deschidea poetului un drum plin de promisiuni : „Trandafirii galbeni ce-i purtai aseară, / Trandafirii galbeni, galbeni ca de ceară, / Aplecați pe sinu-ți ca-n-tr-o rugăciune, / Trandafirii galbeni, ce-ți puteau ei spune ?"... Apoi atît de naiva „Păpușă" pe care azi, nici un poet tînăr n-ar avea curaj s-o publice, chiar dacă ar scri-o, poezie pe care Mihail Cruceanu n-a uitat-o în mai nici o selecție a sa : „De ziua ta primește păpușa asta-n dar, / Cu gura ca un fagur, cu zîmbetul amar. // În păru-i de-ntuneric, ea nu poartă narcise, / Nici raze de lumină în ochii fără vise"... Reamintindu-ne partea cea mai originală a contribuției lui Mihail Cruceanu în simbolismul românesc, vin apoi poeziile **oglinzilor** („Aseară-n pudrate oglinzi / Pe care-agonia le-a-ncins, / Trei torțe tăcute s-au stins. / Trei torțe ca trei suferinzi") și cele ale **vitrinelor** („Vitrina cărților tăcute cu scoarțe galbene ; ca timpul, / Sau albe și tăiate-ntocmai ca niște pietre de morminte ; / Păstrează gîndul care naște în noi Infernul și Olimpul, / Oprit în drumul lui de veacuri de lumea șterselor cuvinte"). Nu lipsesc nici poemele nutrite din patosul romantic al poetului („Ploaia-n noapte-nșiruie pe geamuri / Grele picături de sînge cald, / Și departe-ascunsă, pe sub ramuri / Geme umbra regelui Harald"), nici versurile suave, ușor rotitoare, ca un ecou de romanță („Cînd toamna rochia-și dezbracă / Și-o scutură într-un tîrziu, / Prin pomi, pe ape, pe-o barcă, / Pe drumul singur și pustiu..."). Redescoperim acele versuri, parcă ale unui Bacovia îmblînzit, părăsit de demon („Cînta o femeie-ntr-o casă, / Pe-o stradă, pierdută-n oraș. / Și glasul ei tînăr, trufaș, / Părea de femeie frumoasă. / Iar cîntecul ei se-nălța / Deasupra pămîntului greu. / Ce trist era sufletul meu, / Și glasu-i ce vesel cînta !") ori „Corbii" lui Traian Demetrescu văzuți și ei printr-o lentilă bacoviană, dar îngroșată, împingînd poezia spre caricatural : „Patru ciori, în doliu mare, — au clătinat / Steaguri negre, umbre negre în amurg. / Patru ciori în fundul zării au zburat. / Negre ciori, și negre gînduri care curg").

Exemplară pentru conștiința socială a poetului mi se pare, dintre ultimele poezii, „Tu ce-ai făcut ?" : „Fiecare trudă-și are sporul / Făurit de brațe și de minți. / Ziua de-azi înaltă viitorul / Pentru-ntreg poporul. Tu îl simți ? / Poți răspunde, de ești întrebat, / Tu ce-i făcut și cum l-ai ajutat ?".

Volumul, parcă în semn simbolic, se încheie cu un ciclu de traduceri din Verlaine, poet a cărui atmosferă o simțea în versurile lui Mihail Cruceanu, încă din 1906, Alexandru Macedonski : „Ți-aduc fructe, frunze și crengi înnourate. / Și inima ce numai doar pentru tine bate. / Cu mîinile-amîndouă, n-o sfîșia-n neștire. / Sfioasei mele ofrande, aruncă-i o privire".

„Poemele alese" ale lui Mihail Cruceanu mi se par un cadou pentru iubitorii rafinați ai lucrurilor „trecute", ca un pahar de vin vechi și aromat pus în fața unui băutor încercat și cuviincios. Sobră dar tandră, prezentarea lui Emil Manu pare a fi înțeles foarte exact tocmai acest lucru.

Dorin Tudoran

*) **Mihail Cruceanu, „Poeme alese", Editura Minerva, 1976.**

cartea de debut

Un tînăr eseist

Pentru un tînăr de 25 de ani cît are Mircea Scarlat (n. 10 aprilie 1951 în Cervenia — Teleorman) mica sa lucrare **Introducere în opera lui Miron Costin** (Minerva, 1976) este merituoasă și nu noi ne vom contraria elevul. Este cazul totuși să vedem mai din aproape ce se poate spune nou despre un autor studiat numai în ultimii trei ani exhaustiv în trei monografii din care două teze de doctorat, plus o teză care abordează narațiunea la Miron și antecesorul său Grigore Ureche.

Am înțeles că Mircea Scarlat se servește de opera lui Miron Costin nu pentru a ne iniția în ea, ci pentru a aplica o metodă nouă și a trage încheieri cu privire la cronicarul moldovean care au scăpat cercetătorilor anteriori. Din nefericire sînt două lucruri esențiale care scapă noului interpret de la început. Primul este o confuzie ori egalare forțată între literatură și istorie (mai larg : cultură) ; altul e o confuzie între mediul cultural european occidental și mediul de cultură oriental cu înriuriri occidentale existent la noi în secolul al XVII-lea.

Eseist altfel sprinten, Mircea Scarlat nu percepe deosebirea dintre narațiunea literară de caracter fictiv și narațiunea istorică bizuită pe document. Toată demonstrația că Miron Costin era mai mult scriitor decît istoric, că „prin întreaga sa activitate... a vrut să arate că se poate face și în limba noastră literatură", că deși în vremea sa „nu se putea rupe de istoriografie", „a început atacul poziționalul" împotriva ei, se consumă gratuit. Că în cronicile sale Miron Costin a folosit forme literare, narațiunea, descrierea, portretul, meditația, parimiile, figurile de stil este una, dar că **De neamul moldovenilor și Letopisețul Țării Moldovei** devin în acest mod literatură, opere de ficțiune, e o enormitate. Este posibil ca să-i fi lipsit „harul construcției epice de mare respirație", dar asta nu l-a împiedicat nici să scrie lucrarea despre origini, nici să întocmească în continuarea lui Grigore Ureche cronica Moldovei de la 1594 la 1661. A intuit Miron Costin că „invenția epică este superioară relatării cronologice seci" ? Atunci de ce n-a scris în loc de cronică o operă de curată ficțiune sau măcar o fabulă cu cheie ca mai tîrziu Dimitrie Cantemir ? De ce nici măcar în limba polonă nu a scris o istorie hieroglifică, ci doar o **Istorie în versuri despre Moldova și Țara Românească**, lucrare de propagandă foarte lăudabilă din punct de vedere politic, însă de o valoare literară, după calificarea lui Stanislas Lukasik, „presque nulle". Extrem de generos, Mircea Scarlat, care a citit-o în traducere, o echivalează cu **Eneida** lui Virgil. Să nu uităm că chiar pe Ovidiu, Miron Costin îl socotea „un dascăl" care prin „jocurile" lui, „umpluse Rimul de curvii". Miron Costin nu credea în jocuri, în fantazii, îi plăcea, ca oricărui istoric, adevărul. Așa-zisa „discontinuitate epică" nu vine la Miron Costin din faptul că are tentația de a transforma orice eveniment într-o anecdotă exemplară, ci din pricină că linia narațiunii e de mai înainte trasată, nu permite o înlănțuire semnificativă a întîmplărilor. Miron Costin nu e nici romancier, nici nuvelist, pentru că întîmplările relatate de el sînt adevărate, nu născocite și finalizate spre a crea personaje vii, caractere. „Schițînd o psihologie, sugerînd o stare de criză", nu se mărginește la atît pentru că ar fi incapabil de mai mult, ci pentru că e obligat să raporteze numai ce a fost, să facă istorie, nu literatură. Narațiunea sa nu e primejduită nici de spiritul anticipator (căci și Balzac anticipează în romanele sale), nici de teză (care în literatură e sensul, ideea urmărită de autor), cît de necesitatea expunerii exacte a evenimentelor, de imposibilitatea de a se abate de la document. În lipsa altor documente pentru epoca 1594—1661 decît cronica lui Miron Costin, este greu de dovedit că el „transfigura" realul. Cît despre descrierea Italiei din **De neamul moldovenilor**, ea nu este deloc o „utopie", proiecția unui ținut imaginar, ci mai curînd o odă bizuită nu pe fantezie, ci pe lecturi și mărturii, ca de pildă aceea a misionarului Vito Piluzzo. În fine, cînd cronicarul relatează viața unui erou „destul de fidel", nu triumfă literatura, ci istoria, fiindcă numai scriitorul finalizează faptele în vederea obținerii caracterului, destinului exemplar. Desigur unele întîmplări narate de cronicar au pentru noi aspect picant sau bizar, ceea ce nu înseamnă că tot așa i se părea și lui și le-a introdus din această cauză în opera sa.

Miron Costin a trăit între 1633 și 1691. De aici nu rezultă că-l putem compara cu La Rochefoucauld și cu Boileau pentru că în opera sa sînt citeva sentințe și citeva noțiuni de prozodie. Cronicarul nu e bine înțeles „un libertin gen Montaigne" și nu numai pentru că, în treacăt fie zis, Montaigne nu e libertin. Moralist, în sensul moraliștilor clasici, de observatori și clasificatori ai umanității pe latura morală, caracterologi, Miron Costin, simplu cronicar, nu era. Că în cronica sa moralizează, aceasta ține de mentalitatea medievală, aflată încă sub dominația teologiei. Nu e cazul să ne rușinăm a spune acest lucru. Poemul **Viața lumii** are desigur o idee proprie, dar de ce să negăm sursele livrești ? Fapt este că se scoate un motto în slavonește din **Eclesiast** : „Deșertăciunea deșertăciunilor și toate sînt deșarte" Mircea Scarlat însuși identifică „motivul" **ubi sunt** și ne spune că acesta vine din Hrisostom. În realitate motivul se cheamă **fortuna labilis**, iar **ubi sunt** e o interogație din cîntecul goliardic. **De brevitate vitae** cunoscut mai mult sub numele **de Gaudeamus igitur** („Ubi sunt qui ante nos în mundo fuere ?"). **În Graiul solului tătărăsc** tradus de Miron Costin din Quintus Curtius, nu e nici o fabulă, ci o apostrofă similară celei a țăranului de la Dunăre din **Ceasornicul domnilor** tradus de Nicolae Costin din Guevara. A nu se uita că Miron Costin este și autorul unui **Apostrof** în versuri polone, traduse și publicate de mitropolitul Dosoftei în **Psaltirea** sa. Foarte hazardată e afirmația că traducerea din Curtius e „mască" gîndirii originale a lui Miron Costin. De observat că o comparație de aici : „Copacii cei înalți multă vreme cresc și într-un ceas se oboară" se află și în **Alexandria** (tot aici putem identifica și simburele liric din **Viața lumii** : „O, lume mincinoasă, lume înșelătoare...") și în **Letopisețul Țării Moldovei** („Precum munții cei înalți și malurile cele înalte, cînd se năruiesc...").

Privind pe Miron Costin exclusiv ca scriitor, Mircea Scarlat se referă prea puțin sau chiar deloc asupra umanismului cronicarului care, fiind rezultatul înriuririi umanismului tîrziu prin filieră polonă, a fost denumit și baroc. Însă dacă e așa (cum se pare că gîndește Mircea Scarlat), nu putem susține că „heteronimia sintactică" (perioade largi urmate de fraze de tip folcloric, variații în ordinea frazelor) l-a salvat de „pericolul manierismului", pentru că acesta nu-i decît barocul. Găsim și alte improprietăți de stil. Faptul că Miron Costin își ia sarcina de a scrie o cronică a Moldovei și Țării Românești în limba polonă, lucru pe care nu putea să-l facă altul atunci, se cheamă la Mircea Scarlat „adamism asumat conștient". Altădată ne spune că Miron Costin „nu accepta eforturi în gol", că el credea într-un „ocean planetar", că are o „sofistică bine întreținută" că în **De neamul moldovenilor** este o „obsesie monografică", iar în **Poema polonă** o „obsesie etimologică". Miron Costin, primul enciclopedit român (sic) ar fi fost „om descurcăreț" care ieșea „basma curată din toate imprejurările". În așa fel, putem adăuga, încît a sfîrșit cu capul tălat în piața publică.

Al. Piru

Viața poeziei

Urmare din pag. 1

menirea și-a potolit setea de frumos, de completudine, de Ideal...

Să fi devenit frumosul o categorie depășită, clasată ? Să existe, cu adevărat, o mutație a valorilor estetice ? Va fi,oare, posibil ca tehnica să creeze valori care să înlăture pe cele ale spiritului ?...

Oricît de departe vor merge știința și tehnica, va rămîne totdeauna un spațiu ideal pentru poezie, înlesnind zborul spre mai departe spre atingerea unor noi culmi ale perfecțiunii, ale Idealului...

Va mai semăna însă poezia viitorului cu marea poezie a unor epoci revolute? Nu se va tehniciza, oare, și poezia, devenind produs de serie ? Semne în această privință avem destule : Avem poeți care la 27 de ani sînt autori a nu mai puțin de 11 volume de poezii, iar alții — la 40 — numără peste 25 ! Planurile editoriale din ultimele decenii s-au întrecut să înscrie cel puțin un volum anual pentru unii (mereu aceiași) poeți. Cunosc cazul unui poet care a scos două volume la distanță unul de altul de numai șapte zile !...

Întrebarea este : răspunde o asemenea poezie exigențelor cititorului nostru, dornic să se regăsească pe paginile cărții de poezie cu tot ce constituie problematica existențială a epocii în care trăiește ? Să răspundem cu sinceritate NU !... De aceea, cînd se vorbește de un anume declin al poeziei trebuie să avem în vedere o asemenea categorie de artă, atinsă de morbul tehnicizării, făcînd parte din ceea ce se cheamă industria cărții, poezie pe bandă rulantă, de care omul contemporan caută să se scape, deși îl invadează din toate părțile...

Poezia zilelor noastre și cea a viitorului este o necesitate vitală a spiritului omului societății noastre. E vorba însă de marea poezie în care omul să afle un răspuns la marile întrebări care-l frămîntă și care nu vor înceta să se nască mereu în spiritul său pe măsură ce societatea va face pași tot mai giganți în știință și tehnică. Omul societății socialiste va simți o nevoie și mai stringentă de poezie, pentru că numai aci se va regăsi pe sine cel nealterat de excesele tehnicii, de serialism și uniformizare... Acest om va respinge însă acea poezie care nu reprezintă decantarea unei experiențe personale în care să se întruchipeze idealurile epocii într-o viziune nouă, modernă...

Aceasta nu înseamnă că poezia viitorului va trebui să se rupă de experiența artistică a trecutului, ci s-o încorporeze în forme specifice, ferind-o de pervertirea profesionalizării, a industrializării. Poeții ce-și închipuie că-și pot face o meserie (o profesie) din poezie, n-ar trebui să uite că frumusețea cere drept preț viața întreagă, fără să ofere nici un fel de garanție... Poezia este vocație și nu profesie. Ea „ține pe cît ține", fiind „extracție de radiu"... Mari poeți ai lumii au fost autori ai unei singure cărți de poezie : Whitman, Baudelaire, Eminescu, Rimbaud — iată doar cîteva exemple. Poezia nu este versificare banală a cotidianului, ci stare de excepție, gînd fundamental asupra existenței, asupra timpului prezent căruia îi aparține autorul, anticipînd numai astfel prezența poeziei în timpul viitor. Aceasta este condiția adevăratei poezii, a poeziei viitorului — STAREA POEZIEI!

Cunoștința și conștiința realității

Urmare din pag. 1

rioară a superficializării realității care a născut-o, ar putea fi justificate și justifica și ele în același timp scepticismul cititorului, evident a acelui cititor care intră pur și simplu în librărie să cumpere o carte recent apărută și cumpără doar ceea ce i se pare că nu l-ar dezamăgi prea mult.

Impactul real al „literaturii de actualitate" rămîne de aceea o chestiune deschisă. Pînă unaalta se poate totuși observa că această dimensiune nu tocmai de neglijat a procesului valorificării operei literare nu intră decît întîmplător în preocupările criticii, opera e judecată în sine cu mai mult sau mai puțin discernămînt, se plătesc polițe sau se ridică osanale, iar destinul scriitorului și al operei sale rămîne și el suspendat în afara oricărui timp și spațiu.

Sigur că trebuie să existe o consonanță între așteptările sau preferințele cititorului, un cititor concret istoric care știe sau măcar își închipuie că știe care sînt adevărurile lumii lui, și scriitorul care, la rîndul lui, investighează, cum se spune, lumea, realitatea, cel puțin cu intenția vorace dar hotărîrea timidă de a-i înțelege neliniștile. O literatură a unei actualități descoperită prin gaura cheii sau cu ochelari de cal nu-și va întîlni desigur cititorul, nu pe cel ideal, așa cu nici un chip, ci pe cel care ar putea să aleagă — are dreptul ! — din raftul librăriei tocmai cartea în cauză.

Am auzit mai mulți cititori plîngîndu-se că scriitorii neglijează actualitatea, refugiindu-se cu precădere în problematizarea unei epoci de care ar cam fi timpul să-ncepem să uităm. Rugați însă să-și precizeze preferințele literare s-au grăbit, ciudat, plini de incintare, încintarea cititorului care-și pricepe rostul și puterea, să numească tot ceva din literatura de evocare istorică (dealtfel, cărți stimabile), deși, slavă domnului, au apărut cărți bune și despre actualitatea cea mai fierbinte — sau cel puțin așa a lăsat să se înțeleagă critica.

În cele din urmă n-ar putea fi vorba decît despre măsura în care, atît cititorul cît și scriitorul reușesc să ajungă la cunoștința și la conștiința lumii în care trăiesc.

Cu atît mai surprinzător e de aceea, atunci cînd se produce — și, din păcate, se mai produce apariția în edituri a scriitorului lipsit de istorie, întîrziat în infantilism social pentru că n-a știut să descopere la timp calea care să-l ducă la conștiința și la cunoștința realității în care trăiește.

El însuși un individ real, scriitorul aparține unei anumite realități, unui anumit climat cultural și unui mediu pe care, cu mai mult sau mai puțin talent, refăcîndu-le, îi justifică materia vie a creației și demnitatea unui destin care nu se învață peste noapte ci pur și simplu se trăiește. Așa ceva așteaptă de fapt și cititorul de la el și numai așa „literatura de actualitate" are și va avea toate șansele.

prezențe

● **Scriitorii Nicolae Dragoș, Dorin Tudoran, Mircea Dinescu, Dan Verona, Profira Mihăilescu, Veronica Galiș, Liliana Ursu și interpreții de muzică tînără Adrian Antonescu și Mihai Onu au participat în sala Casei de cultură a sindicatelor din Alexandria, împreună cu membrii Cenaclului tinereților din localitate la o ședințoare literară organizată cu prilejul Decadei poeziei românești în Teleorman. Manifestarea se înscrie în cadrul unui program bogat de activități din care menționăm : ședințe de lucru și ședători susținute de membrii cenacluriior literare din județ, întîlniri cu scriitori la case de cultură și cămine culturale, lansări de cărți, spectacole și recitaluri de poezie militantă. Într-un cuvînt, o fructuoasă decadă a poeziei românești contemporane.**

● **La cel de al XIII-lea Festival internațional al filmului de televiziune care a avut loc în luna iunie la Praga, actorului Ștefan Iordache, interpretul rolului Barmanul din spectacolul „Speranța nu moare în zori" de Romulus Guga, (regia : Nae Cosmescu), i s-a acordat Premiul pentru cea mai bună interpretare masculină.**

● **Teatrul TV a prezentat marți 16 noiembrie a.c., la ora 20.20 pe programul I, premiera spectacolului „Douăsprezece ore înainte de amurg" de Cristian Munteanu, în cadrul ciclului de reprezentanții consacrat actualității socialiste „Oameni ai zilelor noastre". Adaptarea pentru televiziune și regia artistică : Nae Cosmescu.**

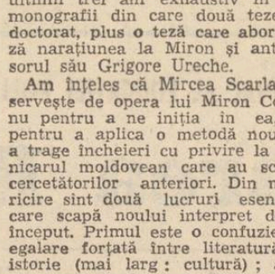

● **În editura Union de la Berlin (R.D.G.) a apărut de curînd traducerea în limba germană a romanului Culorile singelui de Mihail Diaconescu (traducerea semnată de Elga Oprescu).**

În cotidianul de marte tiraj Neue Zeit criticul Reinhard Hacke plasează creația lui Mihail Diaconescu în contextul valorilor impuse de autori români clasici, subliniind totodată puterea ei de atracție, capacitatea de a impresiona prin ineditul mediilor sociale și istorice pe care le înfățișează.

SINTEZA CRITICĂ — ACT DE MATURITATE AL ISTORIEI LITERARE

Exegeza argheziană

Fără îndoială că Arghezi a „provocat" critica literară prin scrisul său de o noutate surprinzătoare și de o extraordinară complexitate. Poetul, prozatorul, pamfletarul și-au creat, de la început, admiratori fanatici și detractori înfierbîntați. Scrisul arghezian obligă la opțiune, la situarea pro sau contra, fiind funciar incompatibil cu indiferența blazată ori cu detașarea impersonală. Marele poet face parte din familia spiritelor pe care le-am numi *insurgente*, care supun, adică, spiritualitatea unei culturi precum și modul ei de expresie artistică unei adevărate probe de foc ori unui *purgatoriu*, atît de necesare totdeauna pentru verificarea virtualităților specifice. Iar rezultatele unei asemenea probe sînt cu atît mai elocvente cu cît se obțin pe o cale pe cît de puțin spectaculoasă (marile gesturi retorice ale romanticilor aproape lipsesc), pe atît de eficientă și percutantă, calea „gingașei slove" care așezată în contexte semantice insolite, este supusă unei transfigurări și unei revitalizări surprinzătoare, producătoare de sensuri inedite. Singură slova argheziană ar fi în stare să demonstreze, cu probe peremptorii, bogăția uluitoare a limbii noastre naționale, capacitatea ei de exprimare a gîndurilor, sentimentelor și senzațiilor celor mai rafinate și celor mai subtile, disponibilitățile ei de reînnoire, ceea ce atestă, în fond, energia și forța ei creatoare. Și nu credem că depășim dreapta măsură a lucrurilor afirmînd că expresia artistică argheziană este profund revelatoare cu privire la însăși energia și forța creatoare a ființei noastre etnice. Nu e, de aceea, de mirare că în jurul lui Arghezi s-a dat o adevărată *bătălie literară*, poate una din cele mai pasionante. Fapt aproape unic (se mai poate aminti, la proporții mai reduse cel al lui Vinea), Arghezi a fost decretat „mare poet", iar uneori „cel mai mare" cu mult înainte de apariția întîiului volum, tipărit, cum se știe, foarte tîrziu, în 1927. Prezentîndu-l, în 1910, cînd îi publică *Ruga de seară* în *Viața socială*, N. D. Cocea îl consideră „poetul cel mai revoluționar" al vremii, iar revistele conduse de Cocea au susținut mereu „întîietatea literară" a lui Arghezi. La rîndul lor, avangardiștii teoreticieni l-au exaltat aproape permanent, deși poetul i-a dezamăgit prin declarațiile sale cu valoare de crez artistic.

Apariția *Cuvintelor potrivite* echivalează, cum era de așteptat, cu un nou moment, deosebit de fertil, al exegezei argheziene. Dacă opiniile de pînă acum, erau mai mult sau mai puțin întîmplătoare și se datorau unor dilletanți ai criticii, de acum intră în scenă profesioniștii disciplinei, cărora li se adaugă scriitori de primă mărime. G. Călinescu, formulînd în maniera sa persuazivă observații pătrunzătoare: „Nimeni astăzi nu îmbină, într-o sinteză mai desăvîrșită, inspirația largă, profundă, elementară, cu nuanța măruntă și nestatornică, și mai ales nimeni nu poate fi mai trivial cu atîta suavitate și mai elevat cu mijloace așa de materiale", conchide: „De aceea, socotim pe d. Tudor Arghezi drept cel mai mare poet contemporan al nostru". M. Ralea e și mai categoric: „Tudor Arghezi e cel mai mare poet al nostru de la Eminescu încoace". După Călinescu și Ralea, cărora le urmează Perpessicius, Șerban Cioculescu, Tudor Vianu, Pompiliu Constantinescu, E. Lovinescu, la care se adaugă vocile unor scriitori atît de prestigioși ca Octavian Goga, Galaction, Camil Petrescu, Ion Vinea, ideea „regalității literare" a lui Arghezi devine un fapt aproape curent. Dar, pe măsura încetățenirii acestei idei, mai ales după apariția *Florilor de mucigai*, începe contestarea poetului care, cum se-ntîmplă de atîtea ori, departe de a-i surpa gloria, i-o consolidează căci partizanii sînt constrînși să arunce în luptă probe și mai decisive decît cele anterioare spre a cîștiga bătălia. Întîiul adversar notabil, în ordinea cronologică, este Ion Barbu care, în articolul *Poetica d-lui Arghezi* din *Ideea europeană* (nr. 205, 1927), îl consideră poet „fără mesaj, respins de idee". Urmează atacurile, dinainte pregătite ale lui Iorga, D. Evolceanu, Brătescu-Voinești, I. E. Torouțiu, D. Caracostea, Eugen Ionescu (care în *Jurnal* va reveni asupra judecăților din *NU*, exprimate, mai întîi în *Floarea de foc* din 1932). Ca să lăsăm la o parte publiciști obscuri de talia unui N. Georgescu Cocoș, cele mai multe dintre ele reduse la tăcere în special de către criticii din a treia generație post maioresciană, în frunte cu Pompiliu Constantinescu și Șerban Cioculescu. Nu e, de aceea, întîmplător că cei doi au și dat primele cărți despre Arghezi, în 1941 și respectiv în 1946, ambele rezistente pînă astăzi: cea a lui Pompiliu Constantinescu prin ținuta înaltă a generalizărilor și prin sondajele de adîncime peste care, pînă astăzi, cu greu s-a trecut (critica severă adusă cărții de Șerban Cioculescu e mai degrabă o neadeziune metodologică decît o respingere) și cartea lui Șerban Cioculescu: *Introducere în poezia lui T. Arghezi* care rămîne exegeza de referință a poetului prin ascuțimea observațiilor și pătrunderea analitică, autorul fiind un excelent „cititor cu creionul în mînă". Cît de temeinică este „introducerea" lui Șerban Cioculescu o dovedește limpede faptul că, deși au trecut trei decenii de la apariția ei, aproape toate judecățile au rămas neclintite, lucru rar în critică. Șerban Cioculescu va rămîne, probabil, încă multă vreme cel mai autorizat și mai autoritar exeget al lui Arghezi. Dacă nu ne înșelăm, au apărut, între anii 1960—1970, încă șapte cărți despre Arghezi, expresie a interesului acordat poetului în vremea noastră: Ov. S. Crohmălniceanu: *Tudor Arghezi*, (1961), M. Petroveanu: *T. Arghezi, poetul* (1961), Tudor Vianu: *Arghezi, poet al omului* (1964), D. Micu: *Opera lui T. Arghezi* (1965), D. Cesereanu: *Arghezi și folclorul* (1966), Emil Manu: *Prolegomene argheziene* (1968), Al. George: *Marele Alpha* (1970). Fiecare dintre aceste cărți aruncă lumini inedite asupra personalității argheziene, reprezentînd contribuții efective: cartea lui Ov. S. Crohmălniceanu este întîia încercare de interpretare marxistă a poetului, asumîndu-și prin aceasta meritele și servituțile oricărei priorități. Și totuși, recitită astăzi, cercetarea ilustrează suplețea de gîndire a criticului și spiritul său metodic. O lărgire a ariei de investigație realizează D. Micu prin cuprinderea mai decisă a prozei și publicisticii. În timp ce Emil Manu aduce foarte utile informații și glose de istorie literară.

Judecînd după numărul cărților scrise despre el (dintre contemporanii săi numai Blaga îl depășește în această privință), Arghezi ar putea părea un autor istovit de exegeză. Ceea ce este, după noi, fals. Mai întîi pentru că cea mai mare parte a cărților se ocupă numai de poezie și anume de cea anterioară anului 1960. Există o întreagă epocă de poezie argheziană, deosebit de fertilă, aproape neinvestigată. Ne referim la volumele: *Frunze* (1961), *Poeme noi* (1963), *Cadențe* (1964), *Silabe* (1965), *Ritmuri* (1966), *Noaptea, Litanii* (1967), *Frunzele tale* (1968) în care se află resfirate, ca în întreaga poezie argheziană, nestemate unice. Cititorul comun are impresia că poetul, ajuns la bătrînețe, și-ar fi epuizat inspirația și instrumentele artistice și că face un fel de autopastișă, ceea ce e cu desăvîrșire fals. Căci, ceea ce impresionează în aceste plachete este tocmai prospețimea și vigoarea inspirației și rafinarea expresiei. Cînd Arghezi spunea că debutează „în fiecare zi", el rostea un mare adevăr, nu făcea nici o glumă. Stadiul actual al exegezei obligă la cercetarea atentă a acestei creații poetice.

Dar Arghezi este un autor proteic, nu numai pentru că în afara poeziei a scris proză și pamflet, ci pentru că în orice teritoriu al scrisului a ancorat, și-a luat cu el bagajul întreg de sensibilitate și de expresie. Nu există, credem, un autor, chiar pe întinsul literaturii europene, care să aibă, ca Arghezi, geniul de a se exprima *numai artistic*. El nu cunoaște comunicarea comună, banală, tocită și plicticoasă. Indiferent ce spune, el face poezie, adică vorbește în metafore ori în simboluri, încîntîndu-ne, ori uimindu-ne. Cei care l-au cunoscut știu că poetul vorbea cum scria, el nu trebuia să se transforme ori să se travestească atunci cînd lua condeiul în mînă deși, cum declară, nu era scutit de emoții în această clipă. Arghezi era, am putea spune, un fel de agregat de produs poezie care funcționa neîntrerupt și fără greș. Ființa sa era investită, prin toate fibrele ei, văzute și nevăzute, cu harul poeziei. La care, adăugînd disciplina de mare muncitor și migala de ceasornicar de care s-a slujit, avem explicația „miracolului arghezian". Iată de ce se ivește necesitatea studierii amănunțite a întregului scris arghezian pentru ca marele artist să ne apară în amploarea sa adevărată. Și, cum asemenea studiu asemănător cu ceea ce a realizat Călinescu pentru Eminescu, poate părea prematur între altele și prin absența unui Călinescu, rămîne soluția cercetării răbdătoare, pe teritorii limitate, a creației argheziene. În acest sens, exemplul lui Tudor Vianu prin cartea despre *Cîntare omului* poate fi un stimulent fertil. O carte despre proza lui Arghezi, alta despre pamfletar sau despre proza miniaturală, ni s-ar părea binevenită. Absolut necesar ni se pare un *Dicționar de metafore argheziene* ori un *Dicționar al lexicului arghezian* și le propunem ca atare cercetătorilor stiliști. Opera lui Arghezi este o mină inepuizabilă de poezie care trebuie încă descoperită prin cercetări minuțioase, revelatoare. După care, în mod inerent, vom dispune de marea sinteză asupra operei sale care ne lipsește atît de mult.

Pompiliu Marcea

arghezi

• În continuarea dezbaterii noastre „Sinteza critică — act de maturitate al istoriei literare" publicăm în acest număr opinii privind editarea și interpretarea operei argheziene în speranța că toate acestea vor stimula noi exegeze care o vor genera pe cea așteptată, necesară, exegeza fundamentală. Revista noastră își propune de asemenea analiza monografiilor și studiilor critice dedicate și altor personalități ale literaturii noastre între care: Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, Lucian Blaga, Hortensia Papadat-Bengescu, Ion Barbu, Camil Petrescu, George Bacovia.

Corneliu Baba: Schițe pentru portretul lui Arghezi

Critică și construcție

Pompiliu Constantinescu a fost probabil primul critic care l-a înțeles pe Arghezi încă de la primul volum, primul care la apariția **Cuvintelor potrivite** a intuit fără rezerve în Arghezi „un mare poet". Din 1927 pînă în 1937 Pompiliu Constantinescu își conturase, în demersurile sale critice asupra operei argheziene, o viziune care s-a definitivat și exprimat total în monografia publicată în 1940 — „Tudor Arghezi".

În exegeza operei argheziene contribuția lui Pompiliu Constantinescu, cea dintîi pe măsura poetului, rămîne și ca una dintre lucrările de referință.

Este de altfel prima dintre lucrările consacrate lui Tudor Arghezi modelată de o atitudine integratoare, prima care încearcă o ordonare — pentru o mai adîncă înțelegere — a universului arghezian. Cartea lui Pompiliu Constantinescu își declară de la început scopul: „a descoperi centrul de foc al conștiinței lirice argheziene, formele nucleare din care se hrănește și se amplifică". Convingerea că „orice biografie a spiritului este desfășurarea unei structuri inițiale" determină modalitatea de cercetare a întregii monografii.

Nouă și surprinzătoare este voința de ordonare creatoare care optează pentru „o cercetare critică structurală și o ierarhizare de valori interioare", modalitate de abordare care își ierarhizează procedeele astfel încît în aceste condiții „analiza este un simplu mijloc pus în slujba sintezei". Metodologia cercetării fiind expusă în primele pagini ale monografiei, Pompiliu Constantinescu construiește sistemul operei argheziene izolînd cicluri închise pe care spiritul poetului le-ar străbate succesiv, ele aflîndu-se deci într-o relație liniară de continuitate. Criticul trasează astfel evoluția poetului, într-o viziune proprie.

Bipolaritatea operei argheziene fiind deja relevată de critică, Pompiliu Constantinescu o nuanțează integrînd-o unei dinamici interioare care ar fi expresia mutațiilor spirituale ale poetului. În edificarea sistemului, pentru coerența construcției, criticul renunță total la studiul cronologic și aceasta este întrucîtva o eroare, mai ales în raport cu viziunea dinamică a cărții. Acesta este însă prețul cerut de frumusețea construcției și de validitatea ei. Ceea ce marchează profund înțelegerea lui Arghezi la Pompiliu Constantinescu, o înțelegere ale cărei intuiții fundamentale s-au confirmat, este ortodoxismul, nu atît al poetului, cît al criticului însuși. Pentru că poezia lui Arghezi păstrează o imensitate de valențe dincolo de ortodoxismul ei, în vreme ce Pompiliu Constantinescu își axează interpretarea în mod preponderent pe ortodoxismul pe care poetul îl depășește, dar nu și criticul, mai profund marcat de mentalitatea sa.

Indiscutabil, nu se poate face abstracție de raportul dintre poet și divinitate raport care definește poezia sa.

Lucrarea lui Pompiliu Constantinescu oferă una dintre cele mai coerente lecturi ale operei argheziene. Primul dintre ciclurile spirituale parcurse de poet ar fi acela edenic, în care domină starea adamică, acestuia urmîndu-i „romanul iubirii mistice", cultul mamei asimilat cu cultul Fecioarei **(Ochii Maicii Domnului).** Urmează ciclul **Psalmilor** — prima ipostază a psalmistului — caracterizat prin „o aproximare a divinității, printre îndoieli, mîhniri, revolte, chemări patetice și așteptări istovite: sete de divin, de absolut, copleșită de o mare aridităte morală". Proprii acestui ciclu, sau acestui „strat sufletesc" i-ar fi „gîndirea speculativă, stearpă, plină de ipoteze", „vociferările abrupte, întretăiate de îndoieli, (...) apelurile patetice, sunînd în gol adesea (...)".

Receptarea acestei părți, a liricii argheziene, confruntată cu lecturi mai recente, reflectă mutațiile suferite de înțelegerea **Psalmilor.** Pompiliu Constantinescu iubește poezia lui Arghezi dar ortodoxismul **său** îl împiedică să măsoare adevărata dimensiune tragică a poeziei psalmilor, abisurile suferințelor poetului.

Ciclului psalmilor îi urmează, în viziunea lui Pompiliu Constantinescu, un ciclu sau strat de tranziție, faustic, caracterizat prin „egocentrism tragic", „titanism romantic", „lirism luciferic" care stilistic și-ar găsi forma „prin expresia cam hurducată, prin sintaxa colțuroasă, prin lexicul viguros, de un retorism gigant". Tranziția s-ar realiza către „relevarea miraculului vieții" spre ciclul în care transcendentul coboară, în care harul consubstanțializează toate elementele universului. Acestui ciclu i-ar fi proprie integrarea spirituală a poetului „cu marea taină a lumii", viziunea naturistă, contemplația, regăsirea candorii primordiale. Erotica însăși parcurge aceleași cicluri devenind în acesta din urmă, har, acordare cu ordinea cosmică. Această zonă a poeziei lui Tudor Arghezi este considerată mediul stării de grație, al solemnității împăcate, al bucolismului, în care „eul arghezian își rarefiază progresiv individualismul romantic", se vindecă de trufie și se identifică cu atitudinea „adevăratului psalmist". Dialectica ce animă sistemul este rezumată astfel: „Lirica argheziană este o experiență spirituală, o integrare a eului în ordinea cosmică, o acordare subiectivă cu ea", fiind reductibilă în ultimă instanță la „căutarea aprigă a unui principiu unic".

În desfășurarea monografiei sale, criticul raportează permanent datele liricii argheziene la poezia lui Eminescu, stabilind diferențieri între romantismul celor doi poeți.

Una dintre concluziile cărții ordonează aceste supreme valori în peisajul poeziei române, pe baza înrudirii lor interne, ca aparținînd structural romantismului: „Poezia lui Arghezi e sortită, ca putere de expresie, ca adîncime de sensibilitate, ca organică viziune de lirism, să ocupe versantul liber, în fața lui Eminescu". Cartea lui Pompiliu Constatinescu urmărește limpezirea universului moral al lui Tudor Arghezi. Considerînd că exaltarea „geniului verbal" al poetului a degenerat în reducerea poeziei argheziene la rolul unei „revoluții formale", criticul evită cercetarea stilistică desemnată de el ca „tehnica verbală argheziană". Este o latură a exegezei pe care Pompiliu Constantinescu a lăsat-o urmașilor săi, odată cu convingerea — determinată de structura sa echilibrată și lucidă, ca și de finețea care l-a caracterizat întotdeauna — că „Cumpănirea pur estetică a valorilor liricii argheziene stă încă sub judecata viitorului. Sintem mult prea aproape de opera sa ca s-o supunem, cu siguranța instinctului critic de postumitate, unui examen cu desăvîrșire lucid". La data apariției acestei cărți opera lui Tudor Arghezi nu era încheiată dar liniile ei de forță, intuite de criticul său, existau. Intuițiile lui Pompiliu Constantinescu s-au confirmat și cartea sa rămîne, dincolo de inevitabilele laturi amendabile, o lucrare de referință ce se încheie cu conștiința deschiderii operei argheziene și cu satisfacția de a-i fi intuit măsura.

Sultana Craia

Atelierul poetului

Iată trecut aproape un deceniu de la moartea lui Tudor Arghezi și peste puțin timp vom sărbători centenarul nașterii sale. Timpul care s-a scurs de la moartea lui acordă termenului de „posteritate" a poetului o accepțiune încă prea restrînsă. Dar situația postumă, pentru a ne exprima mai propriu, lasă de pe acum să se vadă unele particularități semnificative. Evident, Arghezi e un clasic în sensul cel mai autentic al cuvîntului, chiar dacă scriitorul a fost cel mai străin de spiritul clasic. Arghezi e o valoare indiscutabilă, recunoscută, omagiată de cele mai multe ori, dar de influență cu totul problematică în acțiunea sa directă sau numai indirectă asupra scriitorilor mai tineri. Jocul acestei influențe în genere este de cele mai multe ori capricios sau numai supus unor factori adesea străini valorii celui în cauză. Eminescu, de pildă, a creat în prima etapă eminescianismul, o școală a epigonismului cu un efect în afara liniilor înnoitoare ale poeziei moderne românești. (Pentru orice poet dintre cele două războaie mondiale, cu toată stima necondiționată ce se arăta autorului „Luceafărului", cea mai compromițătoare afirmație ce se putea face era să se descopere „influențat" de aceasta). Abia cu Sadoveanu și cu Blaga se pot înregistra influențe profunde, formative, ale lui Eminescu asupra unor mari scriitori; în poezia actuală două cazuri · întrutotul onorabile, Mihai Ursachi și Ileana Mălăncioiu, atestă o semnificativă schimbare de perspective în raportul dintre poet și generațiile lirice mai noi.

Situația lui Arghezi seamănă puțin cu aceea a marelui său înaintaș, prin faptul că și opera lui, în mare măsură, s-a editat și se editează postum. Marea ediție inițiată în timpul vieții autorului, și în curs de apariție la editura „Minerva", ne dezvăluie proporțiile bănuite dar nu limpede cunoscute ale lucrării sale literare și publicistice. Fără pretenția de a fi completă, ea desăvîrșește în mare măsură cunoașterea activității autorului Cuvintelor potrivite *într-un fel care poate să surprindă nu numai pe cititorul neprevenit, dar chiar pe cunoscătorul specializat al operei argheziene. Am făcut cîndva în legătură cu această ediție observații critice pe care nu le retragem, măcar că pe fiecare volum nou apărut îl luăm în mînă cu emoție, cu surprindere și cu oarecare contrarietate pentru ceea ce vedem că nouă ființe ni s-a ascuns pînă acum.*

Să spunem că absolut toți cei care au scris despre Arghezi — neexcluzîndu-i din această enumerare nici pe autorii de monografii — au lucrat pe un material insuficient, uneori lăsîndu-se induși în eroare de cîte un aspect căruia însuși poetul, în altă parte, îi opunea pe altul, exact contrariul. Mărturisim a nu crede că Arghezi e un poet „antologic", adică de adunat în volume restrînse, pentru economie de timp sau de spațiu și deci nici antologabil. Spirit de largă amplexiune, el, are negreșit o sumă de piese „reprezentative", dar interesante, la el, mai mult decît orice, sînt eterogenia și risipirea. Cu toate reușitele sale în acest sens, scriitorul nu dă impresia de concentrare și de restrîngere lucidă, ci de abundență și chiar de bogăție contradictorie. Arghezi trebuie citit în întregime.

Să ne mai mirăm atunci că adevărații lui cititori sînt așa de puțini? Ediția „Minerva" o dovedește. Cititorii nu se prea grăbesc să o caute. Tirajul a scăzut la mai puțin de un sfert din ceea ce se programase la început, în chip optimist. Dar alte scrieri ale poetului se bucură totuși de mult mai mult succes, realizîndu-l și pe cel de librărie nu numai pe cel de stimă. E aici un fapt de mare mirare, dacă ne gîndim că ediția „Minerva" cuprinde mai ales în ultimele zece volume un material aproape inedit, fiind vorba de culegeri de articole a căror publicare s-a înșiruit pe decenii și s-a făcut în ziare greu de găsit și în tot felul de reviste obscure. În fond, reluînd o vorbă din lumea științei, ce se atribuie indeobște lui Renan, ineditul e deja publicatul pe care nu-l mai știe nimeni. O bună parte din scrisul lui Arghezi a fost dezgropat cu ocazia inițierii (căci nu putem spune încă: realizării) acestei ediții. Ea binemerită de la toți cei care iubesc opera marelui poet, dar trebuie spus că stilul ei se adresează mai mult amatorilor de scris și de carte, cu toată recenta anexare a unui minim de note lămuritoare.

Negreșit, la orice obiecție formulată, se va putea răspunde că așa a fost voința autorului, care după cum se știe, și-a îngrijit apariția primelor volume. De fapt, orice ediție postumă e obligată să nu respecte mai ales rezervele autorului. Tocmai pentru a-i sluji mai bine interesele. Ediția „Minerva" izbutește să fie tocmai ceea ce a vrut el mai mult: o ediție frumoasă. Cercetătorul operei argheziene rămîne nesatisfăcut în multe privințe. Arghezi afirma în Prefața inaugurală (datată 21 mai 1962) că în cazul de față „deschide ușa de intrare în atelierul autorului". Realitatea e că tocmai ceea ce ar putea fi o deschidere indiscretă spre atelierul poetului lipsește și tot ceea ce cititorul primește e pregătit în taină și foarte frumos împachetat, marele vrăjitor strecurîndu-și volumele oarecum prin ușa abia întredeschisă... O ediție critică cu toate divulgările de rigoare rămîne încă un deziderat neîmplinit.

Dar aceasta nu înseamnă că alți critici nu vor aborda opera lui Arghezi, beneficiind de sporul respectiv de cunoaștere, dacă nu și de superioare instrumente analitice. Studiile de mare amploare se lasă așteptate, dar faptul rămîne o pură întîmplare; să ne gîndim la Sadoveanu despre care s-au publicat după ani de tăcere trei cărți dintr-o dată. În fond, fiecare generație reia lectura marilor clasici și dacă Arghezi a fost considerat cu toată atenția și inteligența critică încă din viață, adevărata lui posteritate abia începe și va fi plină de surprize.

Alexandru George

inedit

● La Mărțișor, în septembrie 1954: Tudor Arghezi la un popas de cuvinte cu Eugen Barbu, Ion Larian Postolache, N. Crevedia

(Fotografie comunicată de Ion Larian Postolache)

Arghezi: Geneva — Grădina engleză (1906—1910)

adrian popescu

Un lemnar

1.

Mai mult decît vuitoarele forje-am iubit
întotdeauna atelierul unui lemnar.
Rindeaua cînta cu dulce susur
de rîndunică și lumea-mi părea fără cusur.

Îndrăgesc lavițele-austere, cu sfiiciune,
paturile elementare, mesele geluite abea,
lăzile meșteșugite, de zestre și dar,
unde-n copilărie, lumea toată-ncăpea.

Dar mai ales virtejurile-acelea de bulboană
cînd nodul inextricabil se-nverșuna
sub o rîndea ca un fulger. Un miros de poiană
și fibră secretă, în aer, vibra.

Bucle de zeu păreau virtejurile toate
deși erau numai un Rest, de lepădat,
din ființa unui lucru de mare utilitate
o etajeră subtilă, ori un fotoliu curbat.

2.

De altminteri, nu v-ascund, în Umbria
trăsesem la un lemnar, pe acolo,
„il falegname", aflați că îi spun,
de glumele lui cu Zeus și Apolo,
rideam „căci risul face singele bun".

„N-ați găzduit, cumva, altădată,
un bolnav, pe Neckar, într-un turn,
ce se plimba pe o scară întortochiată ?"...
„Poate bunicul ; e-o poveste ciudată...
Nici nu știu cum s-o spun...

În urma lui a rămas un coturn,
o grămăjoară de frunze, o cunună uscată,
de mirt sau de laur. Acolo în turn,
noaptea-l simțeau, chinuit, cei din casă,
sta închidit nu putea să mai iasă
din el însuși, dintr-o vreme mai deasă
-n minuni cu sclipăt nocturn.

După ce-i scoaseră trupul afară
știți, era cald, o vară cam secetoasă,
rămurele și frunze au ars pînă la una,
il plînse-ndelung, o copilă sfioasă
boci, ca o femeie într-una.

Și de altfel se spune că zilele lui semănau
una cu alta, egale în chin și dulceață,
Cum seamănă o plantă fericită cu surata-i
cum seamănă zeiască o oră cu altă oră,
cum seamănă o stea cu o stea, spre dimineață
cînd ceru-i vioriu — și noaptea, blîndă, gata-i.
Deși, ele însele, inefabile, se ignoră".

3.

La o masă de brad bădiță Mihai,
în lungile seri visător te așezai
Sub hîrtii, în lemnul cel moale și dulce
urmă-i de fier, înroșit, diră spre rai,
cărare în mai, glonț ce nimeni nu-l smulge.
Diră de vers, chin și eres, prealuminată potecă,
frunzele mii, stele-armii, Pădure și Bibliotecă
celestială !

Urma lui nu se șterge în iarbă,
ca o piatră de preț prinde în soare să fiarbă
mormîntul său e o masă de piatră
e un tron de tei, e un albastru jeț,
e un dulce lemn sfînt
untdelemn și grai răsfrînt.

Dulce domn și rege-Nufăr
Peste smîrcul ce nu-l sufăr
ploaia bate nu-l abate
neaua ninge nu-i atinge
mari comorile din Cufăr.

4.

În altă vreme, fiul meu, lemnar aș fi fost,
un lemnar fericit, într-o aurorâ de meserii
surori, de unelte adolescente, tăioase și simple
știind numai alfabetul, omițînd punctuația,
poate aș fi ajuns dulgher ce urcă în
cer căpriorii unei case, stînd pe o scară
nesfîrșită, o scară ce duce la zei,
(cum e poezia, dar foarte rar) poate
mai mult decît un tîmplar ce nu mai
prididește cu comenzile de mese și scaune
pentru nunți și botezuri.
În lumina aurorală, în zorii copilăriei
ginții noastre un lemnar aș fi fost
făcîndu-mi din amîndouă un singur rost.
Semnul breslei : o frunză de stejar,
cum mai au și acum pe gulerele lor aspre
pădurarii.
Fiul meu un lemnar era de toate și deci și
puțin pădurar și dulgher și tîmplar și părinte.

Trăia lucrînd lemnul ca un țăran pămîntul
cu sîrg și cu patimă, cu sudoare multă și drag
într-o dulce uitare de sine pînă cînd venea și-l
lua lemnar la Curțile sale vreun rege-mag.

Pietrele Bistriței

Urmare din pag. 1

bărilor începe mai tîrziu. La douăzeci de ani știam totul. Douăzeci de ani — sau cam atît — avea talentata publicistă Tita Chiper, redactoare la ziarul șantierului. Douăzeci, Radu Cosașu. Douăzeci, eu. Noi, cei trei aflați pe plută. Singuri ?

Încerc să mă dezvinovățesc : mă simțeam rău, cred că eram puțin bolnav. Nu vedeam decît pietrele acelea de pe mal, nu-mi puteam desprinde ochii de pe ele : pietre sub aripi trandafirii și sub aripi cenușii, pietre spălate de ape, nepăsîndu-le de mine, închise în ele ca niște flori definitive. La altceva nu mă gîndeam. Iar atunci cînd mi-a fost pusă pe umeri o bundă grea, am făcut un semn de mulțumire și m-am strîns în ea clănțănind din măsele.

Au trebuit să treacă anii, să devin profesor de limba și literatura română și să ajung la capitolul „Alecu Russo". Alecu Russo a scris despre Teiu, despre Piatra Teiului, iar eu, lăudîndu-mă față de elevi că am văzut Piatra Teiului și că am coborît apoi cu pluta pe Bistrița, m-am gîndit pentru prima oară la bundă și la posesorul ei. Pentru că pe plută se aflau și plutașii. Doi sau trei bărbați care nu au scos ore întregi nici un cuvînt, doi sau trei bărbați străini privirii și cugetelor mele de atunci. Plutașii care — ei, într-adevăr — cunoșteau un moment de mare importanță și, poate, dramatic, al existenței lor. Pentru ei era cu adevărat — pe acel nu scurt parcurs, străbătut de bunicii și de părinții lor și de ei înșiși de mii de ori — ultimul drum. Care dintre ei și-a luat bunda de pe umeri și a rămas să îndure frigul în locul meu ? Era o răscruce de vieți aceea, iar eu stăteam, înfofolit, pe bușteanul sub care clipocea apa și nu mă gîndeam decît la pietre.

Rareori știm, în clipele în care-l trăim, care dintre răstimpurile vieții noastre va avea importanță pentru noi (și pentru ceilalți) mai tîrziu. Cîte ceva înțelegeam încă de pe atunci : importanța momentului în care se termina barajul celei mai mari hidrocentrale din România acelor ani, frumusețea coborîrii pe Bistrița, tăcerea pietrelor. Dar plutașii la ce se gîndeau ? Singurul gest pe care îmi amintesc că l-au făcut — acela de a-și lepăda bunda și de-a o pune pe umerii unui străin înfrigurat, atenți la el, la acel oaspete pe pluta lor, în clipa cînd li se decidea viitorul — avea poate o semnificație umană tot atît de înaltă ca și terminarea barajului.

Mă gîndesc astăzi la acea nouă „Cîntare a României" la elaborarea căreia lucrează nu un singur artist, mă gîndesc de asemeni la Festivalul național care poartă același nume, și nu mi se pare nesemnificativ faptul că, în imaginația mea, fragmentul din marea Cîntare consacrat primei hidrocentrale de pe Bistrița se leagă de numele lui Alecu Russo. De Alecu Russo care închina un imn, în „Cîntarea României", țării „unde cîmpiile sînt strălucite și piraiele răcoroase".

Era, într-adevăr, răcoare în dimineața aceea a coborîrii de la munte spre cîmpia „strălucită", iar oamenii aceia tăcuți de pe plută, frații constructorilor hidrocentralei, eroi și creatori cu toții ai Cîntării, se gîndeau nu numai la viața lor, ci și la viața mea. Căldura acelei bunde — căldura unor mari prieteni necunoscuți — o mai simt și astăzi.

Gheorghe Ivancenco : „Argeș, barajul Vidraru"

urmele

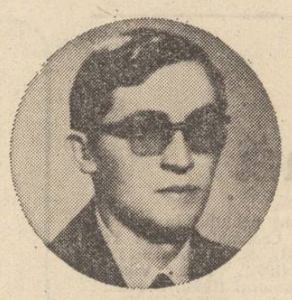

vasile andru

Drumul lor ducea prin dreptul acelei clădiri. Le-a apărut în față, înaltă, impunătoare, izbind simțurile. „Să ne oprim", ceru băiatul arătînd a fi surprins. „Vreau să văd de aproape ; n-am mai văzut o casă ca aceasta în tot ținutul. Spune-mi, ce-i cu ea, de ce are o arhitectură atît de curioasă ? E mai mare decît toate celelalte case, are temelie din blocuri de piatră, acoperiș ondulat, turnuri. Cine a stat în ea, om ori altă vietate ?" Bărbatul în vîrstă se oprește din mers. Din familiaritatea tonului cu care i se adresează băiatul și din unele asemănări ale fizionomiei, am deduce că sînt tată și fiu. Dar nu știm cu precizie, așteptăm o confirmare a acestei presupuneri.

— Cine a putut să locuiască aici ? întreabă tînărul. A fost un om cu gusturi deosebite, ori cu o statură deosebită... În curte n-a umblat nimeni timp îndelungat. Iarba a crescut și a putrezit de multe ori. Poarta e năpădită de brusturi și pelin bătrîn. De ce și-a părăsit casa ? Ce s-a petrecut ?

Soarele răsărise și se lăsa privit. Bărbatul în vîrstă se uită la orizont, și-n pupilele sale se reflectă un soare ciudat, necunoscut nouă : nu sferic, ci în chip de copil. Timpul trecuse, soarele se mai schimbase la față, își schimbase obiceiurile, dimensiunile, mesajele ; dar pentru bătrîn, el rămînea tot copilul care dimineața iese din scăldătoarea lui Dumnezeu și ia cămașă curată.

— Curioase ferestre, exclamă băiatul. Nu înțeleg de ce le-a făcut din sticle de culori diferite, rînduite criptic. Îmi închipui că voia să obțină anumite efecte și că ochii lui citeau altfel lumina... Fără îndoială, aici a locuit un om cu gusturi aparte, cu simțiri aparte sau cu necesități aparte. Tu știi ceva ? Doar ai trăit în locurile astea de cînd te-ai născut. L-ai apucat cumva pe stăpîn ? Ori plecase încă pe vremea ta, și nici tu nu știi prea multe. E posibil ; construcția e foarte veche, constat după pereții vineți, după barele de metal din virf mîncate de rugină. Dacă știi ceva, spune-mi.

Ei stau spate în spate, se ating, își simt prezența. Ei știu că unul e lîngă celălalt, știu că sînt doi. Băiatul, cînd gesticulează, îl tot atinge cu coatele pe virstnic, fără să vrea ; dar prin aceasta, are o idee clară a faptului că nu-i singur. Sînt împreună. Unul privește răsăritul, pașii ceremonioși ai zilei, calea soarelui, dezghiocarea ritmică a luminii și drumul unei unde între sufletul lui și miezul astrului. Celălalt privește construcția misterioasă iscată sub ochii lui, se simte încurcat și în același timp înălțat de zidirea aceasta, zidirile iscusite sînt semne că vii într-un spațiu de acte privilegiate, că vii într-un pămînt de zidiri, că ești implicat în rotirea lumii dinaintea ta și de după tine.

Rămîn așa, iar dacă i-ai întrezări de departe, de după ani mulți (așa cum îi văd eu acum), te-ar mira felul lor de a sta împreună, la sfat, întorși cu spatele unul la altul. Dacă schimbi perspectiva și te uiți nu la ei, ci la umbra lor, alt înțeles se dezleagă : umbrele sînt într-un acord perfect, alipite, ca două iluzii pornite din aceeași inimă, ca două speranțe ale aceleiași materii. Umbrele, amestecate în huma umedă a dimineții, sînt îngemănate. Ele desenează un trup gros, bicefal și cu patru brațe.

— Văd și o fîntînă, spune băiatul. Cumpăna ruinată. Nu-i în stare să ridice o găleată cu apă. Buruienile trec peste ghizduri. Hai să ne apropiem. Aș vrea să intru în încăperi, să văd ce-i înăuntru. De ce te lași atita rugat ? Am impresia că ascunzi ceva.

Bărbatul se desprinde anevoie din loc ; e ca și cum ar dori să-i impună celuilalt moderație. Băiatul nu are nici timpul, nici răbdarea să citească în ochii tatălui îndemnul, ritul de pregătire. E grăbit și stîrnit, e la anii foamei de firmament, la vîrsta celei de-a doua ieșiri din moarte, cînd poruncile ascunse ale firii dezleagă zvicnet, eliberează o mare urnire. E la vîrsta cînd se rup, vor să se rupă chingile neființei pe care o mai avem în noi, se rupe somnul, trozнește țărîna, într-o voință de a trăi cu o zi mai departe decît tatăl. Întotdeauna va exista un fiu neascultător care deschide prea pripit o ușă ferită, un fiu care sare peste niște praguri.

Așadar, forțează poarta cu balamale înțepenite care cedează greu. Culcă la pămînt vijdeiul și pelinul ca să-și taie cărare, e în curte, se luptă cu ierburi gătejite și cu cele răsărite de curînd, sugace de rouă, le doboară. Urcă treptele fărămicioase pe care le știrbește în călcarea lui stîngace. Apasă mînerul ușii. În palmă are rugină, pecete a metalelor îmbolnăvite de umezeală.

În urma lui vine tatăl, încet, ca o pază.

— Cine a făcut toate astea ? întreabă fiul uimit cînd au ajuns înăuntru. Descopăr o lume necunoscută. Ornamente. Răcoare. Lumină odihnită. Culori sfătoase. Praf. Tablouri. Instrumente ciudate. Pentru ce sînt toate ? La ce folosesc ? Mi se par vechi, vechi. Lăsate în părăsire. Rugină. Carii. Actinomicete. Măcinare. Se vede că pe aici n-a călcat demult picior de om. Cînd pășesc pe covor, se ridică nori de praf și putregai. E o casă fără seamăn. Și ce înaltă-i ! Oare unde-i capătul ei de sus ? L-ai zărit vreodată ?

Tatăl privește fix într-un colț. În ungherul dinspre sud, pe podea. Nu se poate spune ce-a descoperit acolo ; dar se vede că nu privește în gol.

— Cine a împodobit interiorul ? întreabă tînărul. Trebuia să fi fost un om bogat... Acum cine le stăpînește pe toate ? Au vreun stăpîn, vreun ocrotitor ? Uite, ștergare și tablouri mici. Portrete de bătrîni. Probabil din familia fostului stăpîn. Un portret de femeie. Frumoasă femeie, tată ! E tînără și e mamă. Unde te uiți ? Vino să vezi portretul acestei femei. Ochi cutremurători și blînzi. Iată și alte tablouri, în culori vii, pictate cu o stîngăcie fermecătoare. Bătrîni ținînd cărți în mînă. Cărțile, ce blazon esențial ! Mie îmi plac bătrînii aceștia, tată. Mi-s dragi. Dar cine or fi ? Multe nu cunosc eu ! Ce ignoranți sîntem ! Ajută-mă să aflu, iar dacă e la mijloc vreun secret, îți promit că nu-l voi divulga. Nu te teme. Sîntem singuri, noi, vorbele și dorințele noastre. Leagă-mă cu taina ta.

De cîteva minute, tatăl nu-și ia ochii de acolo. Ce-a descoperit ? A, exact, o mișcare în colțul umbrit. O furișare de corp mic, cu blană sclipind argintiu. O bestie mică și sură care apare și dispare cu repeziciune.

Grafică de Vasile Socoliuc

— Uite un obiect din lemn și armătură de argint. Cum se cheamă acest obiect ? Zăresc lipită o etichetă și, probabil, un număr de inventar. Pe etichetă e scris și un termen : crintă. Precis este numele obiectului. Tată, iată o crintă ! Ne aflăm în acest moment în fața unei crinte. Învață și tu acest nume, dacă nu-l știai cumva dinainte. Crintă. E singurul lucru pe care știu să-l numesc cu precizie aici, să-l strig cu numele lui, nu cu al meu. În rest totul e enigmă și ipoteză. Spune, la ce servește această crintă ? E cumva un instrument care vă folosea voua, pe vremuri, la lucrul cîmpului înainte de inventarea uneltelor mecanizate ? Este cumva un obiect din practica voastră veche medicală ?

Da, în locul unde privește tatăl, se mișcă o vietate. În podea este o gaură ; și dacă te uiți cu răbdare, vezi cum de-acolo țîșnește un căpșor negru-sur. Neîncrezătoare în curiozitatea aparent pașnică a omului, lighioana mică dispare iute în culcușul ei.

— Spune, se răstește băiatul, ce făceați voi, ce făceau bunicii voștri, cu această crintă ? De ce-mi ascunzi ? Te temi să nu apari în fața mea într-o postură prea rustică, prea candidă ? Nu-i cazul să te închizi, vreau să înțeleg trecutul tău, lumea din care vii. Acesta e și trecutul meu. — Descopăr aici alt obiect necunoscut. Pe eticheta cu numărul de inventar scrie : prohostium. La ce servește un prohostium ? E tot un instrument agricol, sau astrologic, sau medical ? Sînt prea simplist propunînd aceste ipoteze. Îmi dau seama că reduc trecutul tău doar la agricultură și la medicină populară ; dar nu mă mustra, bănuiesc că e vorba de mult mai mult. Ce loc avea acest obiect în civilizația voastră perimată și formidabilă ? Prohostium. E oare o piesă de la vreun aparat primitiv de zbor ? Ați avut și voi istoria navigațiilor voastre cosmice, cred. Ați străbătut galaxiile, ați pipăit marginile lumii și miezul ei dulce. Eu n-am de unde ști, iar tu nu scoți un cuvînt. Poate nu există cuvinte pentru mesajele tale. Poate între timp s-au schimbat cuvintele. Ori consideri că sînt prea tînăr și nu voi înțelege ? Povestește-mi, ai să vezi că voi pricepe. Am o făptură alcătuită ca și a ta, tu te-ai lăsat în mine, am în piept aceleași drumuri ale înțelegerii !

De cîteva minute bestia mică n-a mai apărut, se teme. Nici măcar botul ei sur nu se arată. Viața ei e frică. Dăinuirea ei este spaimă. Supraviețuirea ei este temere. Tatăl privește spre ea, pindește venirea ei, gîndind la dăinuirea viețuitoarelor cenușii. O, șoareci nemuritori ! O, șoareci veșnici ! Privește într-acolo și, din cauză că s-a concentrat, a scrutat obscuritatea, din cauza solicitării forțate a mușchilor oculari, îi dau lacrimile. Iar pe buzele lui par să se deseneze cuvintele : o, șoareci nemuritori !

— Văd și un pupitru cu o carte veche, spune tînărul. Ce șansă ! În cartea aceasta trebuie să scrie tot ce nu-mi zici tu. Hai să citim. Aici sînt răspunsurile. Cheia. Dezlegările. Dar vai, nu pot citi ! E scrisă cu litere bizare... Îmi trebuie o cheie a cheii. Poți citi aici ? Decepție, decepție ! Înțelegi ceva ? Cartea ascunde în ea un răspuns. N-am mai văzut cărți arătînd așa, scrise așa. Alfabetul, alfabetul ! Cartea e veche, foile se rup cînd le întorci, se sfărîmițează, pergamentul are o groază de ani. Gîngăniî l-au măcinat cu dinți lacomi, gîngăniile nu cruță o carte, nu disting între cărți și gunoi. Ce-au învățat oamenii vechi din cărțile astea, de ce le țineau pe mese piramidale, de ce le ferecau în scoarțe prețioase de piele netedă, argint și aur? De ce căutau de ele cu atita dichis ?

Tatăl s-a apropiat de carte ; și în timp ce băiatul cutreieră alte cotloane ale încăperii ciudate, el răsfoiește încet, cu precauția datorată obiectelor dragi, intime, sau prietenilor bolnavi. Rar ridică ochii și urmărește rătăcirea băiatului prin labirintul auster. Tînărul umblă peste tot, ca o furtună, clintește vase, uleiuri răcite demult curg la pămînt, un odal atins în trecere se rupe și se destramă în scame, și tatăl vede totul cu ochi de fantomă. Dar nu intervine, vrea să se estompeze, să pară absent, ca dintr-o nevoie de a asigura libertatea fiului, de a nu-i îngrădi zbaterea ; poate nu vrea să-i ia dreptul la greșeală ori să-i taie elanul tatonării, volutele pașilor. Cine știe ! Băiatul are o poftă nebună de a afla ce se ascunde aici și răscolește într-o ladă veche, dă peste mantii albastre, uriașe, purtate de vreo vietate fabuloasă. Cercetează, amestecă, compară, investighează, răstoarnă cărbuni reci, stinși de secole, cu miros persistent, parcă imprimat în circumvoluțiunile creierului, în penumbrele ființei, în viteza singelui. Deschide un pupitru înalt și caută în interiorul lui pustiu. Găsește o pintaderă, se holbează, nu știe ce-i cu ea. Răspunsuri nu se deslușesc de nicăieri ; iar el devine tot mai inversunat. E hotărît să afle, pornește în viață ca învingător, nu-i din cei care se milogesc cînd vor să găsească secretul, drumul ; ci din cei care scotocesc singuri răspunsul în lucruri, forțîndu-le să vorbească, să aleagă prezentul, intimidîndu-le. E tînăr, forța îl convinge mai mult decît temuta așteptare a licăririlor de zare ce fisurează învelișul opac al lucrurilor.

Și cu îndîrjirea sa a mai făcut o dată ocolul încăperii, răvășind, clătinînd, răsturnînd. Pintadera, atinsă cu degetul mic, se face praf și pulbere.

Curînd îi trecu prin minte o idee : pereții aceștia groși, de piatră bătrînă, sobri și muți, trebuie să ascundă și ei ceva. La nevoie — în ultimă instanță, se înțelege — o să sape la temelii, el crede în arheologie, crede în vocația pietrelor de a povesti, de a-și dezlega un grai, crede în rodirea semnelor semănate de istorie și crede că bătrînii, cînd mor, își iau cu ei numai sufletul, restul rămîne pe pămînt.

Era ocupat cu feluritele lui planuri și cîntăriri, încît nici n-a băgat de seamă că trecuse vreme multă, tatăl plecase, poate pentru totdeauna. Cartea veche se găsea la locul său, pe pupitrul în formă de trunchi de piramidă. Stătea masivă, cu foi cenușii ca abisul ; tatăl plecase și luase cu el alfabetul, glasurile și ritmurile de el cunoscute ale tomului. Băiatul, singur

și înfiorat de trebuința de a găsi adevărul, singur și tulburat de propria lui origine și devenire, de prelungirile trupului său în adînci depărtări de trecut și viitor, întrezări în făptura lui tiparele literelor vechi, scrijelite de un șir lung de străbuni și nașteri ; el crezu că mișcă un înțeles, nu-i nevoie să facă săpături sub temelia edificiului în căutare de probe arheologice ; ci auzea în el foșnind fraze, ritmuri ; ci se zăreau departe, în el, făgașuri astupate, urme de pași, călcături de lupi și de tălpi desculțe. Dar urmele acelea erau atît de șterse, încît aminarea trudei de a porni pe ele ar fi topit, fatal, omătul pe care erau desenate.

teatru

Henric al IV-lea

Mai înainte de orice, acest spectacol mi s-a părut clădit pe o intuiție greșită a spațiului. Nu cred că drama shakespeareană se poate desfășura pe verticală. Fără să încapă vreo apropiere, îmi amintesc că în filmul său Orson Wells concepuse decorul sub forma unor galerii scunde, ce cuprindeau însă foarte mult în profunzime. Constrîns de îngustimea scenei de la teatrul „Nottara", Lucian Giurchescu a transpus acțiunea pe etaje, în total trei. Soluția n-a izbutit. Piesa se închide în acest fel, destinele se sufocă. Personajele se mișcă mereu în prim-plan, unele deasupra altora, ca în teatrul de marionete. **Theatrum Mundi** va fi însemnat desigur multe lucruri, dar în primul rînd singularizarea omului sub un cer vast. Deosebit de asta, **Henric al IV-lea**, această piesă anume, pune în reprezentație probleme de unitate. Sînt aici două teme : tema Angliei și tema omului, a individului (într-un moment de mare lărgime a conștiinței sale, numit renaștere) Gîndirea liberă și în felul ei patetică a lui Falstaff o ia, desigur, înaintea mentalității feudale, ilustrată de fapte sîngeroase. Totuși filosofia lui Falstaff pe aceste fapte se întemeiază. După cum observa un mare istoric și umanist, tocmai instabilitatea sorții și prezența continuă a sumbrei hîrci cu coasă potența instinctul vital. Cum să spun ? Regizorul trebuia să decupeze mai ferm conturele celor două teme, sugerînd totodată paradoxala lor comunicare. Poate că atenția lui n-ar fi trebuit să-l vizeze în primul rînd pe Falstaff ca personaj (cu tot pitorescul său) ci raporturile dintre el și prințul Henric. Căci tristețea din final a lui Jack alungat de la picioarele tronului este de esență comună cu a tînărului rege care-l alungă. Jack Falstaff nu e doar în glumă ciceronele zvăpăiatului prinț : simbolic, aceasta e chiar funcția sa. După cum prințul nu e, virtual măcar, mai puțin complex decît mentorul pe care l-a însoțit. Mă tem că pornind la lucru, Lucian Giurchescu și-a făcut următoarea socoteală simplă : un personaj (Falstaff) plus un interpret (George Constantin) sînt pentru început atuuri suficiente. Din păcate, n-au venit de la sine și celelalte. Cam atît se alege din tot spectacolul. În rolul prințului, Alexandru Repan, avînd un incontestabil farmec fizic, nu are deloc și farmecul complexității. Dorin Varga nu atinge înalta meditație asupra rosturilor existenței și ale puterii pe care o încarnează regele. Rodica Sanda Țuțuianu mimează doar nurii și temperamentul inepuizabilei, nărăvașei hangițe. Unor actori înzestrați ca Gilda Marinescu și Ștefan Radof le rămîne prea puțin loc în economia versiunii scenice pentru care s-a optat. Însuși George Constantin, stîlpul de susținere al spectacolului (și, la propriu, calul de bătaie al prințului) nu face în acest rol una din creațiile sale de vîrf. Mai neașteptată însă, din partea unui maestru al invenției scenice cum e Lucian Giurchescu, a fost monotonia, moliciunea chiar, cu care se leagă episoadele. De unde impresia că reprezentația sa e prea puțin elisabethană (în spirit, se înțelege), adică prea puțin... shakespeareană.

Marius Robescu

film

Șatra

Acestui film foarte frumos **ȘATRA** (aparținînd cinematografiei sovietice, în regia lui Emil Loteanu) nu i se pot face reproșuri de desuetudine sau cădere în „poncif", structura lui fiind concepută în mod programatic tributară convenției romantice, cu coordonate fixe de desfășurare, cu efecte arhicunoscute și arhiuzitate, cu simboluri precise de mult elucidate, chiar perimate, și mai ales cu o îndrăsneață și riscantă atitudine de relevare a frumosului esențial, care există, pulsează și supraviețuiește oricărei epoci, convenției care astăzi poate părea exaltată dar care a tulburat cu insistență și în profunzime lumea artistică de la începutul secolului trecut. Toate acestea nu știrbesc cu nimic valabilitatea filmului în contextul contemporan.

Abordînd povestirea convențională prin renunțarea la orice gest de reactualizare a ei, filmul **ȘATRA** folosește dialogul doar schematic (nota bene), ca însoțitor al povestirii filmice propriu-zise, deci legată din imagini și toate celelalte elemente constitutive, imperios necesare oricărui film, care, în ultimă instanță obligă la aprecierea fără rezerve a talentului regizoral, prin capacitatea lui de interpretare, enumerare și folosire a datelor, dar mai ales prin specularea predominantă a aspectelor etern valabile ale întruchipărilor ideilor de viață și moarte.

Narativul detașează în prim-plan doi eroi doar din obligația de a nu depăși convenția stabilită. Tumultul, impresionantul, convingătorul e constituit din tot restul — pitoresc vizual, pitoresc auditiv, pitoresc ideatic — enunțat cu emfază (concretizînd ideea de fascinație a schimbării locurilor, a rătăcirilor veșnicilor inadaptați la perimetre fixe, la etici false, la rigori absurde) sintetizat în replica Radei : „Da, drumuri... noi n-avem nevoie decît de drumuri".

Filmul trăiește prin culoare, prin muzica excepțională, prin virtuozitatea orchestrală, prin speculațiile unghiurilor de filmare în surprinderea unei adevărate galerii de portrete, care prin expresie și atitudine emoționează mai mult decît desnodămîntul tragic din final.

Cadrul — peisajul naturii nesofisticate și peisajul citadin (admirabil folosite în film) — nu estompează extravagantul peisaj uman — șatrele de țigani vagabonzi — un peisaj strident, original, cuceritor.

Un film armonios în care pateticul e strecurat doar ca o nuanță delicată.

Corina Cristea

televiziune

Secvențe

● Dana Comnea și Emanoil Petruț, doi interpreți remarcabili într-o piesă de I.D. Sîrbu „Întoarcerea tatălui risipitor". Dintre scenariile de actualitate văzute în ultima vreme povestea celor doi oameni care se revăd după douăzeci de ani (fiecare credea despre celălalt că e mort în război) pare cea mai emoționantă ; în plus jocul actorilor decurge firesc, natural fără artificiozități și patetisme supărătoare.

● „Unde învățăm să trăim ?" întreabă **„Ancheta T"** (o foarte bună emisiune) prin persoana lui Vartan Arachelian. Întrebarea a fost adresată acelor tineri care și-au părăsit locurile de muncă și duc un trai parazitar. Răspunsul îl dau atît tinerii în cauză cît și cei din jurul lor, oamenii care ar fi trebuit să-i ajute, să le arate drumul în viață. Pentru că a trăi nu e o artă, cum spun unii, ci viața însăși.

● Încurajată de cascadele de ris ale benzii sonore (chipurile niște spectatori invizibili care fac antren și punctează momentele-cheie), Samantha (nevasta care face vrăji) își continuă șirul peripețiilor, năucind lumea din jur cu aparițiile sale „ex machina". Bineînțeles că inventivii scenariști ai acestui serial au avut grijă să confere întîmplărilor și înșelătoriilor Samantheî o finalitate... morală. În episodul de duminica trecută, de pildă, Samantha, ajutată de nu mai puțin formidabila sa mamă, reușește să smulgă o donație de la un miliardar, evident în favoarea unei asociații de doamne care se ocupau de copii orfani.

● Toma, eroul noului serial polițist are mania deghizărilor. Este nevoie de informații de la niște copii : îl vedem pe Toma în postură de vînzător de înghețată ; este nevoie de informații de la un membru al bandei : îl vedem pe Toma în postură de șofer, parcîndu-și taxiul exact în momentul în care personajul are nevoie de o mașină ; este nevoie să se pătrundă într-un spital : îl vedem pe Toma în halat de doctor, cu sau fără mustață. Spre deosebire de Mc. Cloud, Kojak sau Rockford, Toma David e mai patetic, mai fanfaron dar și mai zelos. Ca în toate poveștile de simbătă seara multe situații se rezolvă „ca-n filme", poate de-aceea unele secvențe ale acestui serial „inspirat din viața reală" par prea puțin convingătoare.

● N-avem satiră, n-avem umor (la TV). Titlul emisiunii de simbăta trecută („Satira și umorul") și risetele imprimate pe bandă n-au reușit să suplinească lipsa acută de **subiecte**. În locul unor ecranizări din literatura satirică (foarte bogată)ni se oferă gag-uri călduțe și poante răsuflate. Așteptăm.

● Piesa „Pasiune plus rațiune" a lui Al. Mirodan (difuzată săptămîna trecută) conturează un personaj foarte interesant, (interpretat de Ion Marinescu) inteligent, cinic, cult, plin de vervă, ironic, mincinos, laș, trădător. Un personaj „negativ" în afara oricăror clișee, construit cu finețe și inteligență (aproape jumătate din timpul piesei Ion Marinescu monologhează fără a ne plictisi vreo clipă).

Mircea Florin Șandru

papagalul albastru

ion lăncrănjan

Nu-mi place, după cum știi, înclinația ta de a porecli oamenii, de a da nume unor slăbiciuni mai manifeste, unor înclinații temperamentale sau unor înfățișări contrastante. În cazul lui Avram Berlogea, însă, bătrînul nostru jurist-consult, ai nimerit-o de minune. Într-adevăr, el așa a fost întotdeauna : ca un papagal, ca un papagal albastru și înfoiat, scămoșat puțin de intemperii și de dificultăți, spilcuit și lustruit, cu gușa pudrată, cu obrajii atinși de un luciu cam grăsuliu, cu buzele ușor umezite (umezite sau date cu ruj ? !), cu ochii ieșiți puțin din orbite, cu sprincenele bogate dar periate întotdeauna, cu nasul lui ușor acvilin, cu părul ondulat și cărunt, de o căruntețe albăstrie, care subliniază și mai mult tenta de albastru, vineața care îl însoțește în permanență, ca un voal, ca o abureală stranie, pe care nu o mai poate desface nimeni de înfățișarea lui ușor cambrată, atinsă de o încordare adîncă și nu prea, simulată mai degrabă. Mai ales atunci cînd vorbește, — și cînd nu vorbește acest om, cred că și în somn și în vis ține cuvîntări, mai scurte sau mai lungi, după împrejurările pe care le străbate ! ? — înfățișarea lui capătă o tentă nouă, intră într-o succesiune întreagă de schimbări, care mai de care mai surprinzătoare. În tot ce face el însă, nu e nimic teatral, nu e nimic însușit sau crispat, totul e firesc, totul e perfect, din toate punctele de vedere, iar demagogia pe care o practică e întruchiparea perfecțiunii, fiindcă e un demagog și jumătate acest Avram Berlogea, e un demagog colosal, urias, fără pereche și fără limită, fără putință de a fi comparat cu ceva sau cu cineva, din trecutul mai îndepărtat sau mai apropiat. E un exemplar nou, într-un anumit fel, fățuit și cizelat, în raport cu noile împrejurări sociale și politice, care cer mai mult celor ce umblă pe căi lăturalnice — carieriștilor și invîrtiților, invîrtitorilor și impostorilor — mai multă suplețe și mai multă abilitate, mai multă... competență. Iar el a avut din fiecare cîte ceva, s-a descurcat admirabil în toate împrejurările și în toate perioadele, n-a cunoscut nici un proces de conștiință, în raport cu cine știe ce schimbare, n-a tresărit niciodată, cînd a fost doborît cineva, pe drept sau pe nedrept, nu s-a amestecat niciodată în treburi care ar fi putut să-i dea prea multă bătaie de cap, dar a fost în frunte întotdeauna, a fost exact acolo unde trebuia să fie, unde se afla cea mai favorabilă poziție, pentru persoana lui proprie, bineînțeles, nu pentru un gînd sau o idee, doamne ferește. A îmbătrînit însă, cu toate izbînzile, în ciuda tuturor salturilor, s-a consumat și s-a surpat și el, pe dinăuntru, la suflet și la os. L-am văzut nu demult, la o consfătuire lungă și greoaie, cum scădea și se învinețea, cum ieșeau umbrele și întunecimile din el, așezîndu-i-se pe față, pecetluindu-i cu o mască urîtă, groasă și solzoasă, umflată și pufăioasă, umflîndu-se chiar atunci, pe măsură ce curgea el pe scaun, fiindcă începuse să curgă pe scaun în jos, alungindu-se din ce în ce mai mult. La un moment dat, după ce a prins a se întuneca, semăna cu o pată stranie, era mai sumbru decît întunecimile care se furișau prin colțurile biroului aceluia spațios și răcoros — era ca o zdreanță de păcură și numai ochii îi luceau în cap, cînd se uita spre stînga sau spre dreapta, pentru că era atent, era prăbușit și sfîrșit, dar „era pe față". Apoi, cînd a aprins careva lumina, s-a vădit a fi și mai gunoios, sub straturile acelea de pudră, cu care își văruia întotdeauna obrajii, sub toate acoperămintele lui lucioase dar solzoase. Mie, cel puțin, așa mi s-a părut a fi : ca o cutră bătrînă, ajunsă din urmă de păcate și de rele, scofîlcită și scăzută, nemaiputînd nicicum să-și mascheze numeroasele-i și uritele modificări, aduse de timp dar și de îndeletnicirile lui vechi și înrăite, mai ales. Nici măcar ochii nu-i mai luceau în cap, cum îi luciseră pe întuneric, iar cearcănele i se adînciseră și se făcuseră și mai pămîntii, se cociseră definitiv. Întreaga față începuse să se desfacă în bucăți — masca se descleiase și acum era gata-gata să se risipească, gata-gata să se stingă, odată cu sufletul care o purtase ani și ani de zile, și nu oricum, cu cinste și cu strălucire. N-a ținut mult însă nici această viziune, pe cît de ciudată pe atît de vie și de palpabilă. S-a întîmplat că a zis cineva ceva despre el, despre Berlogea, nici nu mai știu cine și ce a zis, atît eram de prins de modificările pe care le suferea atunci făptura aceea teribilă, și nu atît de cele ce se petrecuseră pînă atunci, cît de cele ce le-au urmat. Imediat ce și-a auzit numele, care fusese rostit, ce-i drept, într-un anumit fel, nefavorabil, Berlogea s-a scuturat de somnolențe și de cocliri, căpătînd cu încetul noi și noi înfățișări, adunîndu-se laolaltă, sumețindu-se pe scaun, ascultînd cu o atenție reală tot ce se spunea acolo, devenind într-un timp scurt omul volutelor verbale, specialistul tuturor îmbrobodirilor, vechiul și impecabilul orator, care strălucise întotdeauna printr-o dicție perfectă, care îi „încuiase pe mulți" cu întrebări bine și la timp puse, ori cu altfel de „clenciuri". De data asta, însă, nu a pus întrebări, nu l-a supus pe orator la nici o încercare, a ascultat disciplinat — disciplinat și cam spăsit — apoi, după ce s-a așezat cel ce îl evocase, a cerut și el cuvîntul, a așteptat pînă cînd i s-a spus că poate vorbi, a dat scaunul la o parte, să aibă loc mai mult, să se poată înfoia, fiindcă el, am observat asta mai demult, dacă nu are loc în jurul lui, nici nu-i vine să vorbească, se simte strîmtorat.

„Discuția noastră, tovarăși, are loc într-o perioadă extrem de importantă, a spus el pe urmă, devenind deodată cum a fost întotdeauna — un papagal ciudat, un păsăroi umflat, un demagog perfect, avînd, cu toate astea, o anumită putere de convingere, adoptînd mai bine zis, cele mai adecvate procedee pentru abordarea problemelor puse în discuție — noi toți sîntem chemați în clipa de față să fim lucizi, să dăm la o parte îngustimile și răzbunările, să ne întemeiem activitatea numai și numai pe analiză, pe fapte, tovarăși, deoarece numai ele sînt capabile să dea măsura exactă a intențiilor și gîndurilor noastre, a devotamentului nostru...".

Despre sine și despre ceea ce se spusese acolo la adresa lui, n-a spus nimic un timp. Apoi, cînd a spus, a răsturnat totul cu două bobîrnace, încheindu-și brusc vorbirea, pe un ton cald dar ponderat, strunit bine de tot.

„...Lucrurile acestea am vrut eu să le spun, asupra aspectelor acestora am stăruit puțin, drept pentru care mi-aș cere de pe acum îngăduința de a reveni, dacă va fi nevoie de noi punctări și de noi precizări !..."

După care s-a așezat pe scaun și a stat toată seara drept și strălucitor, mulțumit și satisfăcut, că mai făcuse cîteva piruete verbale, că era așa cum era : înfoiat și putred, pudrat dar vîlced.

„N-aveți impresia, mi-a spus Pozdare, după ședința aceea, că Berlogea ăsta e o canalie fără seamăn și fără rușine, un ticălos cum nu se mai află altul pe pămînt ? !..."

„N-am nici o impresie, i-am spus eu, sînt convins că e așa, sînt convins de mult timp, dar uite că îl ascult cu interes cînd vorbește, așa cum îl ascultă și tu, cum îl ascultă și alții, ceea ce înseamnă că el, Berlogea, nu-i o apariție atît de stranie, pe cît ni se pare nouă, e o chintesență, e **rezultanta** unor apucături !"

„Nu-i adevărat, a continuat Pozdare, în felul său și din partea lui, ăsta-i burghez sadea, s-a format ca demagog în condițiile vechii societăți, specializîndu-se apoi, în condițiile noastre, cunoscînd ca nimeni altul părțile noastre slabe, încîntîndu-i pe unii și pe alții, cîntînd întotdeauna muzica cea mai nimerită !... Dar nu-i om, tovarășe, și nici papagal nu-i, e o fiară și-i mai periculos decît pare ! ...

N-am mai spus nimic.

Pe deasupra noastră, în noaptea de primăvară, zburau precipitat lilieci singuratici, ca într-un vis goyesc, dacă nu-i prea mult spus, dacă se poate spune așa ? !...

(Din volumul „Capricii")

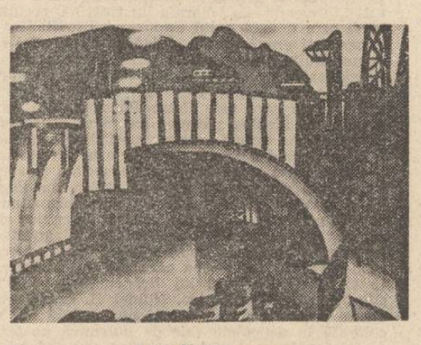

Iulia Hălăucescu :
„Ecluza de la Porțile de fier"

gheorghe tomozei

În casa bătrînilor

Dorm în patul în care
a fost zămislită mama. Perechea
ce l-a ocupat s-a dus. Multele fete
încă mai bocesc și unicul frate le ceartă
dar se duce să plîngă și el, în grajdul gol.

Uite ochelarii ei, săraca, își spun,
uite tabacherea lui, săracul,
uite lavița lor, săracii...

Li se pare că s-au sfîrșit prea de vreme
(părinții nu mor, de murit mor străinii,
părinții se prăpădesc)
și uriașul le apare din amintire, plăpînd. Simt
că i-ar putea ocroti, că abia acum
i-ar înțelege pe deplin și uită
bătăile din copilărie, asprimea vorbelor, uită
micile (și marile) vrajbe.

Apoi întind masa. Ăsta era ciocanul lui
de rachiu, săracul. Din cana asta
ciobită bea ea, săraca.
Sub geam era nucul, săracul, pe-acolo
au venit lupii, săracii. Nepotul care
spunea poezii, săracul,
doarme în patul în care i s-a
zămislit mama,
doarme de dragostea bunicilor
și îmbătrînește brusc.

Fetița care abia calcă podelele
e mama lui. Ai grijă să nu aluneci, îi zice el,
să nu te lovești de sobă, de toamnă,
de bărbatul necredincios, de bătrînețe,
de mine...

Geamantanul cu gutui

Ce toamnă-mi apare
cu ploaia lingînd grunjii de sare
de pe cerdacul
unde zac fasolile și taica dovleacul ?

E plin pătulul
cu aurul de la grîul-fudulul
și-i astupă hambarului putregaiul,
mai credincîosul mălaiul.
Dobitoacele cîte-au rămas
se trag în cotloanele de pripas
și plouă peste șindrilele
podului, umilele,
curg firele cînepii mohorîte
ca la nunțile fetelor urîte.

E vremea cînd într-o pustie gară
cîte-o bătrînă coboară
înhămată la harabaua unui geamantan
de recrut
în care parcă ar duce lut.
Cheutorile ruginite
capacele le deschide
și rostogolește gutui
printre picioarele ale nimănui.

Bătrîna-ngenunche să puie
la locul lor tidvele de gutuie.

Întoarsă de la nepoți
după un șir de fumegoase nopți,
ea se scoală și caută în sertare
chibritul și mucul de luminare;
bătrînul după cana cu apă aleargă
dar pînă să se întoarcă...

Mai tîrziu deschide gemulețul jilav
al domnișoarei de la telegraf
și bate știre
cu piroanele și clopotul de mănăstire
și curînd fulgeră în oraș
întunecatul mesaj
mai crunt decît marile ploi
și chemările la război,
cu doar atîtea cuvinte
cîte inima le mai poate prăsi :
„Vino. Mă-ta muri!"

E vremea să vorbesc despre bătrînul
și bătrîna
cărora le-am pupat eu mîna
tată-mare și maică-mare ai mei sau ai oricui
puși în capacele geamantanului cu gutui
și-apoi plînși
și-ngropați sub copite de mînji...

Pe-un taler...

Pe-un taler, gurii tale mă întind,
primită fie trudnica ofrandă,
pe buza ta îngăduie s-ajungă
lutul ce poartă lutu-n care stau.

Atît putui pe lume să mă-nalț
atîta doară-mi s-a zidit spinarea
de toamnă blînd încovoiată și
destinsă-apoi sub crivățul din iarnă.

În tine-mi se sfîrșește mie drumul
care din umbra ta s-a-nchipuit
ca între prag și cer urcai spre tine,
ca între dragoste și asfințire.

Desfoliate, frunzele în cercuri
sînt fluturii ce nu mă mai ating
dar care poartă, scris într-o nervură
un chip la care ai trudit. Al meu...

Fără ei

Fără ei
sînt ca pasărea care zboară
cu aripa-n trup
și cu inima într-afară.

Fără ei,
bunii și răii mei,
bătrînii,
și stăpînii,
zbor cu aripile-nchise
și cu capul gol de vise.

Sînt erete
ce zboară din perete-n perete
hrănit în zburare
cu grăunță de lacrimă și mirare...

Nucii

Ei rid și bat cu prăjinile, nucii,
(cîndva ai bunicului care avea nuci
cum au avut unii moșii)
ei rid ținînd lungile jordii
(cum poți să rîzi
cînd bați nucii ?)
și pînă tîrziu
livada e un mozaic
acum dezgropat.

Ei bat nucii
de parcă pe mine m-ar bate
peste oasele goale...

Constantin Păunescu

Inscripție pe o oglindă etruscă

INTRE NĂLUCA FRUMUSEȚII TALE
Prinsă-n ovale-cristale de clipă
Și uitare, a rămas numai privirea :
Curcubeu din neant
Spre altă minune, mirare.

Eu am fost iubitul acestei femei.

În mormîntul vremii a rămas
Oglinda loc de întîlnire. Venim
Și astăzi amîndoi fără glas
Peste timp dizolvați
Într-o privire.

E ora ta

Mireasma gleznei albe
Pătrunse laolaltă în sufletul înserării
Cu cele mai sfioase și îndepărtate stele.

E ora ta
Lumina se cunună
Pe ceruri și vibrează
Arcada de mister a dragostei.
Tu urci chemînd pe bolțile tăcute.
E ora ta.
Dansează vremea visul.
Cu pasul moale vii din neclintire
Și oglinzile deodată cohorte care rid.

Cum fiecare orele-și împarte

Plătindu-și prețul bucuriei sale
Și eu mă cheltui orelor deșarte
Si-ți ies flămînd de dragoste în cale.

Dar tu surizi la capătul luminii
Granitul nopții te păzește dur.
Cum să ajung la sinii tăi mirinii ?
Această umilință nu pot s-o mai îndur.

Am încercat cu dalta nebună a durerii
Să sap în tîmpla nopții ferecate.
Învinsu-m-a pridvorul nedeslușit al serii.

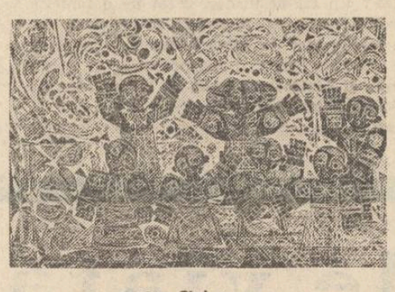

Gh. Ciukete :
„Cîntec pentru primăvară"

Vasile Smărăndescu

Hrisov la Tîrgoviște

Cetatea mea de scaun, trei veacuri de
răscruce
Ai stat cu voievozii de veghe la hotare
Și-ai dezlegat puterea în clocotiri să urce
La timpul nostru tînăr ce viguros tresare.

Aici Mihai cel Mare din glie izvorît
Jură, din țărmuri frînte, o țară să renască
Strămoșii din adîncuri ce-au vitregit atît
Ca zarea să respire în limbă românească.

Și capul său luceafăr, un cuib cu vulturi rari
La mînăstirea Dealu în lacră luminează
Un singur trup e țara, stejar hrănind vlăstari
Nedespărțiți în zborul tăiat peste amiază.

Rugii sterpi

Izvor de rouă și belșug
Vorbește grîul către rug :
Să vă tîriți oricum, mereu
Noi rămurim tot nimb de zeu
Și-n rod suim cu miez de faguri
Oricît ne mursecați din chiaguri
Iar voi ce vă visați arici
Veți trece dincolo de-aici
Sublimiluștri Mari Nimici

Hora

De horit horim cu hora
Să se nască albă ora
Timpul viu să cînte-n ornic
Omul de lumină dornic

Am horit dintotdeauna
Dind cu veacurile mîna
Se dospește-n grai de carte
Hora noastră fără moarte

Harul horei îmi horește
Cine simte românește
Cum îi simte țării lutul
Oltul, Mureșul și Prutul.

Tîrzie

Sinuoasă și-nsetată, cu aromele robite
De aprinsele arpegii, aburind a flori de tei
Prund mănos în riul vieții, din mocnire și
ispite
Ai zvicnit spre dezlegare lung cupole de
scintei.

Dar în somnul hieratic un tomnatic vis urnind
De virtej încătușată, ferecată de văpaie
Universul tău sălbatic punți va fringe-n prag
de gînd
Cum sînt sparți în cioburi norii ce-au irupt
galop de ploaie.

radio

Artă și realism

Este, fără îndoială, adevărat că arta nu poate exista în afara realismului. Exemplele ni se par de prisos. Dar care este legătura între fenomenul artistic și realismul cotidian, iată o problemă ce merită a fi discutată. Este facil a reaminti (celor dispuși prea repede a uita) că în antichitate imitarea realității a dus pînă la legendă : celebrii struguri ciuguliți de pe o pictură de păsări adevărate trebuie să fie nu numai un punct de reper, ci și unul de meditație. Sînt deseori cazurile în care se proclamă realitatea mai presus de fenomenul artistic, mai simbolică. Dar, pentru aceasta, trebuie păstrate datele esențiale ale realului (în transfigurarea lui artistică). Un caz contrar ni l-a oferit „studioul artistului amator" (marți, pr. II) deși prezentatorul piesei se entuziasma de „autenticitatea", „adevărul preponderent", de „materialul dramatic" ce a stat la îndemîna „autorului dramatic", iar unul dintre interpreți declara : „mi-a fost foarte ușor să transpun rolul pe scenă : faptele povestite sînt adevărate s-au întîmplat aici, la noi".

Cum se întîmplă însă ca ținutul **imaginat** de Faulkner, trasat geometric de fapte și personaje **fictive** să fie mai **real**, mai adevărat decît o întreprindere de calculatoare **neinventată**, cu oameni **neimaginați** și în care se întîmplă ceva adevărat (de îndată ce orice cetățean îți poate povesti că așa s-a întîmplat) ?

Ideea de la care a pornit această acțiune a studioului amator este, teoretic, bine argumentată. Un autor local familiarizat, cunoscător al unor întîmplări adevărate din interiorul unui grup, scrie o piesă de teatru despre și pentru acești oameni. Care oameni, la rîndul lor, trebuie să fie foarte convingători pe scenă pentru că prezintă ceea ce știu, pentru că se prezintă. Desigur, ideea nu este foarte nouă. Neorealismul italian a coborît cu aparatul de filmat în stradă, a renunțat la vedete și supervedete, optînd pentru neprofesioniști, pentru oameni găsiți și puși să facă ceea ce fac în viața de toate zilele. Dar nu i-a obligat să fie artiști, i-a obligat doar să uite că-i urmărește aparatul de filmat. Le-a dat numele pe care ei le au în viață, i-a pus să vorbească exact așa cum știu ei. Nu au forțat viața să intre într-un tipar al artei. Și efectul a fost, de multe ori, extraordinar.

Impresia de nefiresc, de fals lăsată de piesa de marți seara s-a datorat tocmai încercării de a da formă „artistică" unei realități ce nu suferă decît re-creare nu corijare. Cînd momentele de grea încercare sînt sugerate de vocea gravă a unui povestitor : „e seară tîrziu, din cînd în cînd se mai aud pașii unui trecător", sau cînd de grija calculatorului Stelică (băiat bun) își regizează o cădere în gol de la etajul I (fără să pățească nimic) piesa își pierde autenticitatea. Da-urile, of-urile, întrebările spuse pe scenă nu trebuie să fie artiste, ci normale. Și nimeni nu le-a spus, probabil, acestor oameni de bună credință că a fi convingător trebuie să fii, în primul rînd, firesc.

Se demonstrează, așadar, teza că realitatea în sine nu poate fi un criteriu absolut al autenticității. Pentru că din momentul în care ea își găsește sau își caută forme de realizare artistică devine numai un material care trebuie remodelat, care trebuie să se supună unor exigențe și norme.

Constantin Stan

plastică

Salonul de grafică

Trebuie, de la început, să subliniem valoarea acestei expoziții, importantă în ceea ce privește realizarea ei imediată, concretă, dar și prin cele cîteva dimensiuni, artisticește valabile, de propensiune către viitor, de sugerare a unor căi de dezvoltare. Critica, se pare, a fost ascultată și de data asta avem o expoziție de grafică axată pe cele cîteva personalități într-adevăr creatoare. Se obișnuia, pînă acum, să se selecteze în așa fel lucrările, încît fiecare grafician, mai mult sau mai puțin cunoscut, să figureze în expoziție. Inevitabil, și indiferent de valoare, orice grafician participa astfel cu cîte o singură lucrare. Măsură incapabilă să ne arate adevăratul stadiu, și al fiecărui artist în parte și al genului în genere, pentru momentul respectiv. Dacă s-a renunțat la această formulă devenită obositoare, faptul se datorește în primul rînd evoluției înșăși a graficii. Artiști de prestigiu, graficieni de valoare, uneori pictori afirmați și pe acest tărîm, ni se înfățișează prin cicluri compacte, vădind preocupări predilecte pentru o temă, pentru un motiv. Remarcăm iarăși, și cu acest prilej, interesul deosebit de care se bucură istoria, momentele și personajele ei revelatoare. Se vede, este o necesitate interioară incursiunea în istorie, un fel de limpezire a propriilor sentimente. Recunoașterea izvoarelor, a rădăcinilor, contemplarea lor activă prin artă, în scopul unei receptări mai viguroase și acute a prezentului, mi se pare a fi centrul de greutate nu numai al acestei expoziții reprezentative ci și al întregii orientări grafice. Se reiau, se continuă și adîncesc subiecte obsedante. Graficienii noștri cei mai buni își individualizează arta prin raportare la un univers, înfățișat în toată multitudinea și complexitatea lui. Univers care poate fi și imaginar, reclamînd cu atît mai mult interpretarea proprie. În acest fel, ceea ce denumim îndeobște grafică de carte, ilustrație, se transformă în artă cu statut autonom. Sînt interpretări ale unor cărți, ale unor autori celebri, pe care nu-i mai poți citi fără să nu-ți amintești aceste așa-zise ilustrații, adînc întipărite în memorie și dirijîndu-ți efectele. Sînt ilustrații la un autor, la o carte dar chiar și la o singură poezie, cum se întîmplă cu Eminescu Ar trebui, în treacăt spus, atunci cînd se vor tipări cărțile în cauză, să se editeze împreună cu un pliant în care să se afle desenele, în așa fel încît să le poți folosi drept opere de sine stătătoare, cum și merită, de altfel, cel mai adesea. Consemnînd această expoziție, nu putem să nu ne referim și la perspectivele de viitor ale graficii în genere, interiorizarea, confundarea cu subiectul, transformarea lui în act moral și de conștiință, demonstrează o postură mai substanțială a graficii. Ar fi poate, în această ordine de idei, binevenită inițiativa de a se acorda și unora din graficieni spații mai ample de desfășurare, cum se întîmplă cu pictorii. Lucrările monumentale presupun în primul rînd o rigoare absolută a desenului și-n asta excelează aproape toți graficienii noștri. Cît despre culoare, unii dintre ei sînt chiar pictori renumiți în acest sens. Ar fi o subliniere adecvată la momentul într-adevăr important la care a ajuns grafica noastră contemporană.

Grigore Hagiu

muzică

„Iona"

Radioteleviziunea se situează la acest început de stagiune în centrul atenției muzicale, cu setul de prime audiții ce ni l-a rezervat, dintre care cel puțin una — opera „Iona" de Anatol Vieru, după Marin Sorescu — constituie un eveniment.

Anatol Vieru nu a vrut să rivalizeze cu textul, să-i impună o nouă ordine, ci l-a servit cu mijloacele artei sale, ajunsă la deplina maturitate. Din decupajul în cadență proprie operat, deducem că Anatol Vieru a reținut din text ideea cercurilor concentrice ale binelui și răului, specifică umanității fiind aspirația către convergență. Tinzînd spre „un lăcaș de stat cu capul în mîini în mijlocul sufletului", tindem, altfel spus, spre verticalitate (verticalitatea punctului este puritatea). A te supune concentricității lumii înseamnă a-i dibui adevărurile. Piesa devine astfel o dramă a cunoașterii, eroul capătă experiență — o cunoaștere exterioară — și i se relevă auto-cunoașterea, în final. Iona-cunoscătorul realizează că încercuirea nu este exterioară, „drama lui e în gînd, cu balenă cu tot", ne spune poetul, în programul de sală. Orice descătușare trebuie pornită din interior către exterior. Poate, în final, sunetele de s-ar fi constituit mai cu evidență într-o desfășurare autonomă, ar fi conferit o mai mare generalitate gestului eroului, favorizînd receptarea lui metaforică. Compozitorul s-a temut însă mereu să nu stînjenească liberul acces al publicului la text, de unde ponderea deosebită pe care o are vorba, utilizată nonțional, și recitativul corespunzător, în operă.

Muzica sugerează labirintul interior prin împletirea stilurilor. Este labirintul memoriei unui compozitor de astăzi pentru care eliberarea înseamnă dialectica manierelor componistice. Este baza conceptuală a sintezei stilistice întreprinse de compozitor.

Semnalăm aducerea la convergent, în spiritul textului, a tuturor mijloacelor apte să servească : muzică-film (coexistența multi-media stimulează saltul imaginativ, fără să compromită interioritatea dramei), cînt-vorbire, recitativ-arioso. Forma este și ea fidelă viziunii asupra textului, concentrică în îmbrățișările prolog-epilog, tabloul 1 — tabloul 4.

Cred că se poate descifra la Anatol Vieru, discutînd relativul tradiționalism al opus-ului, o voință (un orgoliu) de a face o operă în cel mai consacrat sens al cuvîntului, poate a metamorfoza genul cu însăși mijloacele sale: numere bine structurate formal, concentrarea către text, către efect teatral, cu gesturi muzicale simbolice, revenind leit-motivic.

Să amintim, printre responsabilii acestei reușite, pe dirijorul Ludovic Baci, pasionat modelînd relieful sonor cu mare expresivitate, pe Gheorghe Crăsnaru, asumîndu-și un rol de mare dificultate, pe care l-a creat la nivelul somităților artei cîntului, cele pe care le ascultăm înmărmuriți pe disc. Reușita se împarte și cu Pompei Hărășteanu, o voce generoasă, nobilă, cu aplomb teatral, și Florin Diaconescu, egal glasului său în toate cerințele textului muzical. Plasticitatea, transparența jocului la corul „Madrigal", pregătit de Marin Constantin, au fost și aici infinite delectări într-o ierarhizare măiastră a mirajelor.

Costin Cazaban

ferestre

Ikebana

Ultimele frunze, ultimele fructe roşii, ultimele crenguţe. Şi ultima imaginaţie, care ne va ajuta să incropim, acum la spartul tîrgului naturii (căci natura organizează în fiecare an un tîrg cu mostre de frunze şi flori) un buchet oriental la noi acasă. Care se cheamă în orientaleşte : ikebana. Dar acest nume pufos şi fioros totodată, ca o spadă încovoiată ca mofful curcanului, obligă. Arta literară, arta muzicii, arta plastică şi, sărind peste cîteva, cea de-a 8-a artă, cinematografia (acum se pare că e a 11-a), trebuie să-şi dea mîna, fiindcă arhitectura de flori e musai să aibă mişcare. Să te muşte de suflet ca o peliculă eastman color, rulată cu încetinitorul, pentru a avea timp să-ţi bucuri retina cu podoabele cele mai efemere.

Am fost de mai multe ori pe punctul de a mă duce în ikebana (cu versul). Ori de cîte ori vedeam două crenguţe cu boabe de măceş şi trei frunze de stejar cu codiţa lungă într-o sticlă de pepsi, aşezate cu toată delicateţea iubirii de frumos. Şi era gata-gata să mai scriu poemul şi cînd cumpăram o garoafă, sau trei, sau cinci, în orice caz fără soţ, şi căutam nişte frunze să am de scris hîrtie mai velină.

Ikebana se poate face în mai multe feluri, din sentimente mai proaspete şi mai veştejite, acestea din urmă au calitatea de a fi mai viu colorate şi îţi imprimă şi nostalgia dătătoare de iniţiative aranjatorii. Sau din vechi amintiri — dar să fie asimetrice ! — decupate din albume şi făcute colaj. Dar să rămînem la flori, aşa cum le-am văzut nu de mult, în expoziţia florăriilor de la Codlea, deschisă brusc la Sala Palatului. Un prilej de meditaţie .

O crenguţă de brad, un busuioc, flori de ciulin, spice de grîu, coceni de porumb desfoliaţi cu o mînă de artist, imortele — iată largi posibilităţi de decolare a gîndului către meleagurile nipone .O ţară care iubeşte florile nu poate fi decît mare.

Ne umplem buzunarele cu ultimele frunze ale acestei toamne, adunăm crenguţe şi fire de iarbă ca nişte păsări ce-şi pregătesc cuibul şi intrăm în iarnă hotărîţi să purcedem la înfăptuiri peisagistice la gura caloriferului. Japonezele cînd aranjează florile stau în genunchi şi reţinem sugestia.

Şi femeile sînt frumos împodobite toamna, au o floare într-o parte, un bujor în obraz, un cerceluş la ureche, frunze pe umeri, care nu le apasă, ci dimpotrivă, sînt aripi. Iar dacă vezi mai multe la un loc, îţi vine să le muţi mai încolo, mai încoace, pentru a alcătui un minunat buchet viu, pe care trebuie să-l aibă orice alee. Aşa îmi sugera un prieten, care nu iubeşte atît florile, dar are ochi pentru mişcarea, clocotul oraşului.

Iar dacă îţi pui în gînd să faci o ikebană din flori din cactuşi care înfloresc atît de rar, ai toate şansele să trăieşti o veşnicie, pentru că florile lungesc, nu se putea altfel, viaţa, mai ales prima silabă a ei.

Marin Sorescu

Manualul — expresie a programei şcolare

Urmare din pag. 1

ceanu şi Eugen Simion au subliniat necesitatea unei selecţii mai riguroase a autorilor şi a textelor literare, precum şi sporirea ponderii în manualele şcolare a literaturii actuale cu un profund caracter educativ în care este oglindită viaţa celor care edifică societatea socialistă, spiritul militant-revoluţionar al omului nou, dragostea de muncă a poporului.

Ar fi bine ca permanent în paginile revistei să fie reunite punctele de vedere ale specialiştilor despre locul şi rostul limbii şi literaturii române în şcoală, în scopul îmbunătăţirii conţinutului disciplinei de studiu. În ce mă priveşte, consider că un manual nu poate fi dezbătut decît în legătură cu programa. Degeaba se exprimă opinia că ar fi bine să se introducă în manual opere ca **Memento-mori** de Mihai Eminescu, **Zamolxe** de Lucian Blaga, **Danton** de Camil Petrescu, **Bietul Ioanide** de George Călinescu ş.a. dacă nu se ţine seama de obiectivele şi locul disciplinei de studiu în planul de învăţămînt. Pentru a se include studiul unei opere literare în programă şi manual se impune să se renunţe la alta. Neajunsul poate fi înlăturat. Unul dintre obiectivele principale ale literaturii române în liceu fiind formarea gustului pentru lectură, potrivit conţinutului programelor, se poate da elevilor o mai mare deschidere spre cunoaşterea literaturii prin bibliografia obligatorie sau facultativă. La Congresul educaţiei politice şi al culturii socialiste tovarăşul Nicolae Ceauşescu sublinia importanţa limbii şi literaturii române ca factor esenţial de educare a tineretului patriei noastre în spirit militant-revoluţionar. În această perspectivă, sporeşte responsabilitatea cadrelor didactice de a cultiva sentimentul mîndriei patriotice şi conştiinţa revoluţionară a tineretului, prin relevarea caracterului angajat al literaturii noastre naţionale în care sînt evocate momente semnificative din istoria patriei, sînt exprimate elanul celor care edifică azi, sub conducerea clarvăzătoare a comuniştilor, noul chip al ţării, dragostea pentru patria socialistă, pentru Partidul Comunist Român. Analizele întreprinse de M. E. I. şi de inspectoratele şcolare privind nivelul de pregătire al elevilor la limba şi literatura română au dus la precizarea obiectivelor ce trebuiesc atinse în cele trei trepte de învăţămînt. În acest scop, s-au revizuit şi, în unele cazuri, s-au elaborat noi programe, reducîndu-se informaţiile istorico-literare şi bibliografice în favoarea comentariului de text. Pe baza acestor programe urmează să se elaboreze manuale noi, care să aibă un caracter mai aplicativ şi care să permită participarea elevilor la procesul de învăţămînt.

Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului va întreprinde şi alte măsuri în scopul punerii la dispoziţia elevilor şi a profesorilor a unor instrumente ajutătoare (culegeri de exerciţii de compoziţie, limbă, stil, antologii de texte literare, manualul profesorului, dicţionare, metodici etc.).

Programele care vor sta la baza elaborării unor noi cărţi şcolare, prin structura şi conţinutul lor, au în vedere faptul că generalizarea învăţămîntului de 10 ani şi în perspectivă a liceului, trebuie să asigure ridicarea nivelului de cunoştinţe literare ale elevilor, lărgirea orizontului lor cultural şi o mai bună cunoaştere a limbii române.

În Programul de măsuri pentru aplicarea hotărîrilor Congresului al XI-lea şi ale Congresului educaţiei politice şi al culturii socialiste în domeniul muncii ideologice şi cultural educative, într-un capitol deosebit de important „Pregătirea practică şi educarea patriotică, revoluţionară socialistă a preşcolarilor, elevilor şi studenţilor" se precizează concepţia care trebuie să stea la baza învăţării limbii şi literaturii române în învăţămîntul liceal organizat pe două trepte. Potrivit acestei concepţii, s-au elaborat programe prin care se propune, în treapta I de liceu, să se studieze operele literare de înaltă valoare educativă, revoluţionară, creînd elevilor o imagine corespunzătoare asupra evoluţiei literaturii române de la origini pînă în prezent. În treapta a II-a urmează să se aprofundeze problemele fundamentale (teme, curente, tendinţe literare) ale evoluţiei literaturii române în strînsă legătură cu necesitatea educării elevilor pentru viaţă, pentru exercitarea în bune condiţii a profesiunii.

Pe baza concepţiei programelor, viitoarele manuale de limba şi literatura română pentru liceu vor trebui să cuprindă lecţii de sinteză asupra marilor momente din dezvoltarea literaturii în care se vor sublinia ideile pentru care a militat literatura noastră de-a lungul secolelor, prezentîndu-se scriitori şi opere de valoare. De asemenea, manualele vor trebui să cuprindă modele de comentariu asupra unor opere literare. Prin aceste lecţii se are în vedere formarea deprinderilor de a comenta un text literar, precum şi dezvoltarea capacităţii de a descoperi valenţele artistice ale unei opere literare. În noile manuale, noţiunile de stilistică, instrumente de lucru în deslusirea semnificaţiilor operei, după cum şi cele de compoziţie, se impune să ocupe o parte substanţială. Cred că numai o astfel de concepţie în elaborarea cărţii şcolare, cu un pronunţat caracter aplicativ, ar putea pune stavilă abundenţei de amănunte neesenţiale care-i aglomerează pe elevi. Metodele didactice tradiţionale care pun în valoare erudiţia profesorului de la catedră sau a criticului de artă ar putea fi înlocuite cu metode moderne prin care să-i facem pe elevi participanţi activi la dezbaterea problemelor.

Prin tot ceea ce se studiază la limba şi literatura română şi prin modul cum se predă acest obiect, profesorii trebuie să formeze tineretului şcolar deprinderea de a-şi exprima gîndurile şi sentimentele într-o aleasă limbă românească. Marii noştri scriitori clasici prezenţi în manuale ca şi scriitorii contemporani angajaţi cu deplină responsabilitate în efortul revoluţionar al construcţiei socialiste contribuie la activitatea de formare a conştiinţei socialiste, de educaţie patriotică militant-revoluţionară a generaţiei tinere. Aşadar, angajarea cu dăruire, pregătirea profesională, măiestria pedagogică a tuturor slujitorilor şcolii pot înlătura unele neajunsuri din manuale.

fragmente critice

Urmare din pag. 1

după „fişteica" natală, spre o metodologie modernă. După şapte ani la Universităţile germane devine criminalist, sociolog şi critic literar în descendenţa (mărturisită) a lui H. Taine şi Brandeş. Prin **Portrete şi controverse** (I—1945, II—1946) şi **Pomul vieţii** (1946) activitatea critică a lui Pandrea, în latură eseistică, se fixează mai bine. La sfîrşitul războiului era plin de proiecte (aflăm acest lucru dintr-un interviu dat lui Ion Biberi), se gîndea să revoluţioneze critica şi sociologia românească şi ar fi făcut-o, poate, dacă biografia lui n-ar fi cunoscut atîtea accidente. Confesiunile acestea ameninţătoare sînt presărate în toată opera lui, chiar şi acolo unde este vorba de lucruri serioase ca evoluţia societăţii şi structura statului. Însă Petre Pandrea nu se resemnează să vorbească prea mult la persoana a III-a şi, după cîteva pagini de expunere doctă, cere şi-şi acordă imediat dreptul de a vorbi despre el şi despre metafizica Olteniei, transformînd totul într-o ecuaţie personală. Din aceste note subiective se poate reconstitui un portret moral, întărit de opera propriu-zisă nu prea vastă (în sfera criticii literare), dar cu multe judecăţi drepte şi originale.

Petre Pandrea este, nu mai încape vorbă, o personalitate bogată, cu înspăimîntătoare cunoştinţe în filozofie, istoria vieţii politice, drept şi sociologie, spirit iritabil şi, de cele mai multe ori, intratabil, simpatic, încăpăţînat, bavard, speculativ. În cultura română, locul lui este în familia lui Haşdeu şi Pârvan, eruditi cu aplicaţii spre ştiinţele oculte. De la acesta din urmă moşteneşte plăcerea de a trage din orice subiect două sau trei aspecte, de a disocia mereu în trepte şi de a întocmi tablouri sinoptice în sfera ideilor morale. Fiu de gospodari olteni, intră la Liceul militar de la Mînăstirea Dealului. Construit după modelul colegiului de la Eton, liceul pregăteşte mici gentilomi, viitoarea aristocraţie militară. Şcolarii poartă beretă, mînuşi, fac duş zilnic, se tund săptămînal, sînt politicoşi, nu înjură, nu clevetesc. Sînt educaţi în spiritul camaraderiei şi al moralei creştine. Dimineaţa se ascultă psalmi sau fragmente din Noul Testament, momentele sacre se repetă şi mai tîrziu, numărul rugăciunilor într-o zi fiind de unsprezece. În clasă funcţionează un tribunal care decide şi aplică pedepsele, cea mai aspră fiind izolarea celui picat în păcatul feloniei sau al „periuţii". Iertarea se produce în faţa clasei, după o lecţie sumară de morală.

Atmosfera cazonă a scolii n-a influenţat, totuşi, prea mult pe Petre Pandrea, temperament vulcanic, în ceartă mereu cu regulile date de alţii. Idealul de mic european gentilom preconizat de colegiu n-a fost şi idealul lui, spirit expansiv, totalitar, „localist" cu aspiraţii universaliste. Cultura este pentru el un mijloc de a-şi înţelege sursele. El citeşte pe Marx, Stirner, Nietzsche, Lao Tzse, Kropotkin ca să justifice morala ţărănească, singura în care crede cu adevărat. După un seminar de filozofie juridică hegeliană este tratat de un coleg neamţ drept „balcanic infect", dar imprudentul neamţ e repede sancţionat cu o vocabulă şi mai aspră : „scroafă prusacă", după care faptă Pandrea îşi ia catrafusele şi se întoarce în Oltenia : „enclavă pură biologică, sociologică şi morală patriarhală". Tatăl îi prescrie un an de „argăteală" la cai, la vaci, porci, la vie şi la pomi înainte de a-şi începe cariera bucureşteană. Rămîne numai o primăvară şi suge fără grabă „din amfora cu miere şi cu lapte a înţelepciunii arhaice oltenesti, mai dulce decît a oricărui moralist francez". Acum îşi dă seama Pandrea (cel puţin aşa ne încredinţează el) că salvarea Europei decăzute stă în morala ţărănească : „Eu admir tipul uman de «prince-paysan» cu savoare vitală şi înţelepciunea milenară şi nu mai cred în posibilitatea de renaştere a Apusului, nici în etica lui. Decadenţa veşnică este definitivă..." (Ion Biberi : **Lumea de mîine**, 1945).

Vorbele acestea le spune un intelectual care citise multe cărţi şi se mişcă fără complexe pe un registru vast de filozofie, de la Platon la Heidegger. Respinge, ideologic, poporanismul, deşi admiră pe C. Stere. Are o concepţie limpede despre mecanismul vieţii sociale şi nu se îndoieşte că proletariatul va fi şi în România (sîntem în deceniul 1930—1940) avangarda revoluţiei de mîine. Petre Pandrea recomandă, cu toate acestea, morala provinciei natale şi, în nişte pagini de o simpatică insolenţă, va ridica felul arhaic de viaţă de pe Olteţ la valoarea unui model universal. Stagiul în gospodăria paternă îl vindecă, se pare, de teama de existenţă. Intrat în lumea baroului bucureştean, prinde repede greaţă de morala „ilfoveană". Statul „ilfovean" cu morala lui filistină, coruptă, va fi oaia neagră a lui Pandrea. „Ilfovita" ar fi şi cea mai gravă dintre maladiile burgheziei române. Multe din articolele scrise în această fază au rămas în revistele epocii. **Portrete şi controverse** adună puţine piese din producţia acestei uzine grele care este Petre Pandrea. Ele recomandă un ideolog pătimaş cu fraza aspră, năpustit ca un torent asupra poziţiilor inamice. Politeţea, cînd e vorba de idei, este suspendată. Ideile privesc toate fenomenele sociale şi spirituale, nici un subiect nu este străin sociologului şi criminalistului inteligent şi hartăgos, mîndru de originile lui rurale. Portretele critice sînt sumare şi se bazează invariabil, pe diagnosticul ideologic completat de un diagnostic moral. „Tăietura directă" — pe care eseistul o observă în stilul de lucru al lui Brâncuşi — va fi şi stilul său de a polemiza. Numai H. Sanielevici, dintre criticii români, a mai pus o notă atît de colorată în articolele sale de polemică pe teme de antropologie. Locul savanţilor „cu ardeiul în dos" de acolo este luat de „teoreticienii moftangii", ilfovenii strecuraţi în spaţiul culturii, „lăbărţetele naturii balcanice", „homunculusi livreşti" etc. În sfera politicii, caracterizările sînt ultimative şi colorate ca o injurie. Hitler este un actor ratat cu o „natură histrionică şi neroniană", Karl Kautsky este un „acefal norocos", căpetenia „nicadorilor" — „un paria ambiţios şi catilinar" etc. **Germania hitleristă** (1933) este un pamflet voluminos înţesat cu fişe politice şi morale care arată o fantezie de o mare vitalitate a negaţiei. Puse una lîngă alta, ele dau o puternică sugestie despre natura dementială şi cabotină a fascismului.

Ca sociolog, Petre Pandrea îşi pune problema statului şi a evoluţiei sociale. Luarea în discuţie a curentelor ideologice din cultura română este atunci inevitabilă. Ambiţia lui este, în fapt, să dea o altă explicaţie dezvoltării societăţii româneşti şi să propună o formulă nouă de stat decît aceea preconizată de junimişti sau poporanişti. Ideile lui Pandrea cu acest subiect sînt răspîndite peste tot, căci indiferent de obiectul articolului, el ajunge repede la problema claselor, la junimism, la istoria politică a Angliei, la constituţia de la Weimar din 1919 şi, bineînţeles, la clasa ţărănească. Dezordine intelectuală, imposibilitate de concentrare într-o disciplină (sociologică) care cere ordine şi concentrare în analiză ? Un fel particular, bazat pe o fantezie explozivă, de a ataca deodată şi cu toate armele inteligenţei un subiect. Modelul lui Iorga de a polemiza poate fi recunoscut şi în aceste **Portrete şi controverse** unde de la un personaj din romanul lui Cezar Petrescu se trece uşor la teocraţiile egiptiene şi la istoria sindicatelor reformiste ! Ideile de ordin sociologic sînt concentrate în studiul **Controversa asupra statului român modern** (vol. **Portrete şi controverse**, II, 1946) unde preocuparea de obiectivitate e mai mare şi stilul devine mai neutru. Problemele ridicate de paşoptişti, junimişti, poporanişti privitoare la formarea şi organizarea internă a societăţii româneşti sînt rediscutate din perspectiva unui **„localism"** deschis spre universalitate. Petre Pandrea neagă aproape toate curentele ideologice tradiţionale şi în primul rînd pe T. Maiorescu. Din aceste vii şi adesea nedrepte atacuri se limpezeşte totuşi în gîndirea înflăcărată a lui Pandrea un concept sociologic bazat pe o sinteză între tradiţie şi progres, fixată în linia deschisă de Kogălniceanu şi fecundată de spiritul lui Pârvan. După ultimul, statul şi dreptul ar fi simple prelungiri ale vieţii biologice, în consecinţă statul modern trebuie (completează Pandrea) să dezvolte tiparele ancestrale, să europenizeze „localismul". Ce reprezintă exact acest localism aflăm în studiul despre Brâncuşi din **Portrete şi controverse, I.** El este o emanaţie a spiritului oltenesc, caracterizat prin 1) predominarea tipului atletic, 2) lăudăroşenie, 3) complexul cobilităţei, 4) tendinţă migratoare şi 5) spirit de echipă. Oltenia ar fi dat marile spirite ale culturii şi vieţii noastre sociale ca Tudor Arghezi, Rădulescu-Motru, Sadoveanu, Cezar Petrescu, Gib Mihăescu, Tudor Vladimirescu, Elvira Popescu, Brâncuşi, contesa de Noilles (ordinea este stabilită de critic). Ce i-ar uni pe toţi aceştia ar fi cînd este vorba de artă sinteza de arhaism şi modernism, exaltarea lumii arhaice (Sadoveanu şi Arghezi). Noi ştim că Sadoveanu aparţine Moldovei sau, în fine, că spiritul mitic al Moldovei i-a fecundat mai mult opera, Petre Pandrea crede că nu. Oltenia este aceea care, printr-o rădăcină biografică îndepărtată, ar fi fixat concepţia marelui povestitor. Se vede limpede că **spiritul pandur** despre care a vorbit Mihail Ralea migrează, prin critica lui Petre Pandrea, spre un spaţiu vast al culturii noastre ! În orice caz Pandrea vrea să-l fixeze într-un concept sociologic şi metafizic. Disocierile lui pe această temă arată o delicioasă înfumurare. Care este rostul pe lume al oltenilor ? Să poarte cobilităţele pe umeri şi să nutrească cu zarzavaturi, peşte şi fructe pe alţii sau, în calitate de demnitari, să conducă treburile statului ? Să stringă, cumva, bunuri materiale pentru femeile şi copiii lor ? Petre Pandrea răspunde printr-un formidabil, ultimativ : **Nu, nu numai :** „Noi sîntem pe lume, uneori şi pentru acest lucru, pentru latura practică a existenţei, pe care o rezolvăm cu dexteritate, dar am venit să le arătăm celorlalţi Români şi tuturor oamenilor frumuseţea în lume, să le descifrăm cîntecul păsărei măiestre, să descoperim latura de divin şi de feerie a existenţei. Noi dăm României şi negustori care vînd cu lipsuri... la cîntar, dar le oferim citeodată şi pe Tudor Vladimirescu, sau pe Brâncuşi, sculptorul spaţiilor infinite, dăm pe Ana de Noilles cu lamentele ei erotice pasionale, cum n-a cunoscut literatura franceză şi europeană. Dăm literaturii române pe Tudor Arghezi poetul încantaţiilor magice. Oltenia are complexitate şi adîncime".

Spiritul Olteniei, aşezat de Petre Pandrea la baza civilizaţiei şi culturii noastre moderne, se întrupează, aşadar, şi în acela (mai ales acela) al **speculativului** de la care pornesc curentele de înnoire. Migrind, olteanul este un factor de progres, prin el ideile circulă în lume. Fixat în capitala culturală a Europei, un gorjan s-a impus şi a impus după oarecare vreme viziunea şi tiparele arhaice ale Olteniei. Moldova este tradiţională. Oltenia este revoluţionară, spiritul gascon, de care au fost suspectaţi oamenii din ţara de pe Olt, reprezintă în realitate fermentul civilizaţiei române. Un oltean nu se desrădăcinează niciodată, se „des-ţărează" cel mult, purtînd cu sine oriunde ar ajunge, formele unei spiritualităţi vechi etc.

Pandrea se apropie, prin astfel de consideraţii de Blaga (pe care îl corectează prin Pârvan) dar exclude din **localismul** său factorul rasă, aşa cum exclude şi pe acela de specific naţional. ...În locul lui propune termenul, citat de mai multe ori pînă acum, de **localism.** Conceptul rămîne pînă la urmă obscur, oricum insuficient din punctul de vedere al unui sociolog marxist care n-ar trebui să ignore într-o teorie a statului modern locul şi rolul proletariatului. Viciile conceptului nu trebuie, cu toate acestea, să ne împiedice să citim aceste pagini ca o proză superioară de idei în variantă... oltenească : orgolioasă, şireată, aspră în negaţie, cu treceri bruşte la forme patetice uluitoare, bavardă la suprafaţă, cu idei în adîncime realmente noi într-o disciplină unde ideile noi apar rar. Pandrea are tendinţa de a pune un temperament şi un spirit într-o ecuaţie. Rămîne de văzut, de analizat care ar putea fi ecuaţia lui : poporanism utopic şi spiritualist (localism) + spirit dialectic inclement cu evaziuni spre psihologia abisală.

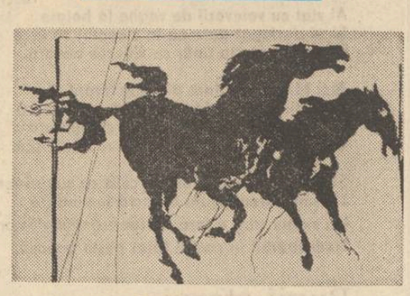

Horia Mureşean : „Studiu"

Asigurarea mixtă de viaţă şi variantele acesteia

Printre numeroasele forme de asigurări facultative puse la dispoziţia cetăţenilor de către ADAS este şi **„asigurarea mixtă de viaţă".**

Această asigurare constituie un sprijin băneşc pentru cel care contractează asigurarea, în cazul pierderii sau reducerii capacităţii sale de muncă în urma unui accident, sau pentru familia sa, în cazul decesului din orice cauză al asiguratului. Totodată, o astfel de asigurare dă posibilitatea asiguratului să economisească în mod planificat o anumită sumă de bani pe care o va primi la expirarea duratei asigurării.

În scopul de a răspunde unor cerinţe ale populaţiei, asigurarea mixtă de viaţă se practică şi în alte trei variante, realizate prin extinderea protecţiei asupra unui număr mai mare de persoane, prin majorarea cuantumului sumei asigurate în cazul survenirii unor anumite categorii de evenimente asigurate, ori prin prelungirea în timp a prestaţiilor ADAS.

Astfel, dacă o persoană doreşte ca întreaga sa familie să fie asigurată, poate să realizeze acest lucru, contractînd **„asigurarea familială mixtă de viaţă"**, în care pot fi cuprinşi toţi membrii familiei în vîrstă de la 5 la 60 de ani, oricare dintre aceştia putînd încasa suma asigurată, în funcţie de evenimentul asigurat întîmplat.

Dacă o persoană este interesată ca în cazul în care ar suferi un accident să fie asigurată pentru o sumă mai mare, aceasta are posibilitatea să contracteze **„asigurarea mixtă de viaţă şi suplimentară de accidente"**, în condiţiile căreia, pentru urmările accidentelor (invaliditate permanentă sau deces) ADAS plăteşte de 6 ori suma înscrisă în poliţă.

De asemenea, dacă o persoană doreşte să garanteze urmaşilor săi primirea eşalonată a unor sume de bani, în cazul în care ar deceda din orice cauză, aceasta poate contracta **„asigurarea mixtă de viaţă cu pensie pentru urmaşi"**, în baza căreia beneficiarii stabiliţi în poliţă primesc : jumătate din suma prevăzută în poliţă, la decesul asiguratului ; o pensie anuală de 10% din suma asigurată, pînă la expirarea asigurării ; a doua jumătate a sumei asigurate, la termenul de expirare a asigurării.

Asigurarea mixtă de viaţă şi variantele acesteia prezintă o serie de avantaje, dintre care enumerăm :

● Sînt accesibile tuturor persoanelor avînd vîrsta de la 16 pînă la 60 de ani.

● Se pot contracta pe termene de la 5 la 20 de ani.

● Primele de asigurare sînt convenabile, diferenţiate în funcţie de vîrsta persoanei ce se asigură, de durata poliţei de asigurare şi de suma asigurată şi pot fi achitate şi în rate.

● La expirarea asigurărilor la care primele au fost plătite pentru întreaga durată prevăzută în poliţă, ADAS plăteşte majorată cu 10% suma pentru care s-a contractat asigurarea.

● Asigurările participă la tragerile de amortizare lunare şi speciale, acordîndu-se pentru fiecare combinaţie de litere ieşită la tragere cîte 1 000 de lei.

adas
ADMINISTRAŢIA ASIGURĂRILOR DE STAT

● Dacă asiguratul a suferit un accident — chiar în prima zi după intrarea în vigoare a asigurării — de pe urma căruia s-a stabilit o invaliditate permanentă, (fie imediat, fie în decurs de 1 an de la accident), primeşte de la ADAS întreaga sumă asigurată înscrisă în poliţă, dacă invaliditatea este totală, sau o parte corespunzătoare gradului de invaliditate stabilit, majorată cu 25%, dacă invaliditatea este parţială. Prin încasarea acestor sume, asigurarea nu încetează ci rămîne mai departe în vigoare pentru întreaga sumă înscrisă în poliţă şi pentru toate drepturile ce decurg din aceasta, plăţile ulterioare făcîndu-se de ADAS independent de cele efectuate pentru invaliditate permanentă.

● În cazul în care în urma unui accident s-a stabilit un grad de invaliditate permanentă mai mare de 50%, asiguratul este scutit să mai plătească prime de asigurare, pînă la expirarea duratei poliţei, beneficiind însă de toate drepturile.

● Asiguratul are posibilitatea a modifica, pe parcursul duratei asigurării, datele prevăzute în poliţă referitoare la beneficiarul asigurării, mărimea sumei asigurate, durata asigurării şi a plăţii primelor, precum şi de a transforma asigurarea prin trecerea de la o formă de asigurare la alta.

● Asigurarea se poate repune în vigoare prin plata dintr-o dată sau în rate a primelor de asigurare rămase neachitate, ori prin prelungirea termenului de expirare a asigurării şi a duratei plăţii primelor, în situaţia în care, din diferite motive, plata primelor a fost întreruptă timp de pînă la 3 ani.

● În situaţia în care primele de asigurare se achită anticipat, se acordă o reducere de 4%, începînd cu cel de al doilea an pentru care s-au plătit primele respective.

★

Pentru a beneficia neîntrerupt de toate foloasele ce le oferă asigurările mixte de viaţă, **este necesar ca ratele de primă să fie achitate la termenele stabilite.**

Pentru a se asigura continuitatea plăţii primelor, se poate folosi **forma de plată pe bază de „consimţămînt scris"**, prin împuternicirea ce se dă de către asigurat lucrătorilor care efectuează plăţile de retribuţii de a achita Administraţiei Asigurărilor de Stat, din drepturile sale, primele, atît pentru asigurările în curs, cît şi pentru cele pe care le va încheia sau reînnoi.

Condiţiile speciale ale asigurărilor de viaţă oferă, de asemenea, şi alte avantaje pentru asiguraţi. Pentru a afla toate amănuntele referitoare la avantajele ce se oferă, cît şi pentru contractarea de asigurări, vă recomandăm să vă adresaţi responsabililor cu munca ADAS din unităţile socialiste, agenţilor şi inspectorilor de asigurare sau, direct, oricărei unităţi ADAS.

atelier literar
poșta redacției

C. I. ȘT.: Scădere de substanță și de nivel, început de manierism și plafonare. Greu de citat ceva (poate, „Fericiți, oamenii", „Un plus").

O. PUIE: Nu se văd, din păcate, lucruri care să confirme primele impresii. Paginile sînt greoaie, declarative, uscate, fără vibrație. Să vedem ce mai urmează.

M. FLORINESCU: Ar putea fi un început (mai ales în „Identitate", „Surisul", „Se întrupa", „E bine"), dar lucrurile sînt încă tulburi, cu o aplecare năstrușnică, teribilistă, care uneori pierde măsura și sensul. Așteptăm vești noi, mai concludente.

MIRCEA FRUNZĂ: Manuscrise indescifrabile.

S. DEIALOMIȚA: Versificări „în dodii", fără șir, fără sens, împănate cu metafore dubioase și bancuri ieftine. Drum greșit, care nu poate duce nicăieri.

R. T. COCAN: După atita tăcere, condeiul pare mai greoi, apăsat de obsesii și neîmpliniri, insuficient de îndemînatic, ascuțit și curajos, spre a le dezvălui, eliberîndu-se. Paginile sînt mai puțin firești, spontane, libere. Mai puțină prospețime și naturalețe, înlocuite de o simbolistică tulbure, stufoasă (dar nu lipsită de monotonie), adesea inoperantă, fără „transfer" (ca, de pildă, în „Ziua șarpelui", „Inelul", „Poem extraterestru", „Sonata lunii" etc.). Expresia e și ea mai puțin degajată, limpede, sinceră, învăluindu-se prea mult în aproximații livrești, în prețioase, greoaie complicații stilistice, într-un efort de literaturizare cu iz diletant (de p. .....se deschideau citeva răscruci, cu taina spre sufrageria de spice"... etc). Semnele atît de promițătoare de altădată se mai văd, desigur, în multe pagini (între care, mai „curate", „Julieta", „Vedere de pe pod", „Scaune"), dar ceva s-a pierdut și trebuie recîștigat printr-o nouă ambiție creatoare, mai consecventă și curajoasă. Vă mulțumim pentru urări și vorbe bune și vă dorim succes.

D. M. ȘTEF: Sînt manifestări ale unui lirism curat, desfășurat în lumină, uneori cu inspirație și aptitudine, alteori cu eforturi livrești și didactice. Se pot cita: „Definiție posibilă", „A pune întrebări", „Nu te teme", „Toamnă". Dar sînt de așteptat, desigur, rezultate și mai bune.

Iosif Matyas: „Ritmul rustic"

H. P. BISTRA: Problematica e, în general, interesantă, ascuțită („Despre curățenia sufletului", „Ah, sitele", „Cîntecul, lebădă flămîndă"), dar mijloacele nu sînt încă la un nivel corespunzător, nesigure, fără experiență. Să mai încercăm.

E. IVAN: Se pare că e vorba de un talent pe care nu l-ați luat în seamă și nu l-ați cultivat cu toată grija, pasiunea, curajul. Semnele lui se văd, desigur („Pînă să fiu", „Plecarea mea", „Cineva"), dar zborul e scurt, ezitant, obosit, pînă la jumătatea drumului. Să sperăm că mai e timp (și energie) pentru marea încercare de a ieși din resemnare, obișnuință, amatorism.

NICKOVAL: Sînt citeva inexactități în așa-zisa dv. „primă" scrisoare (n-am reușit să înțelegem la ce vă pot folosi...). Adevărul e că ne-ați mai scris și v-am mai răspuns (bunăoară, în nr. 30, din 24 iulie, unde vă întrebam, între altele, de unde v-a venit ciudata, dacă nu chiar stupida idee cu „românii care sorb din pahar a singelui licoare", etc). E adevărat că pe vremea aceea iscăleați, mai puțin spectaculos, C. Bunilă. Dar versurile erau, inclusiv cel pomenit, cam aceleași pe care ni le trimiteți din nou acum (și despre care n-avem, firește, nimic nou să vă spunem). Desigur, nu vă poate împiedica nimeni să ne trimiteți în continuare „prima" dv. scrisoare, să ne retrimiteți aceleași texte, sub diferite semnături (o mai fac și alții !), dar, ținînd seama de nivelul scăzut al producțiilor dv., chiar dacă „gluma" nu se descoperă (ceea ce, după cum vedeți, nu e întotdeauna sigur), e puțin probabil să primiți altfel de răspuns decît acela pe care l-ați mai primit o dată (sau de mai multe ori ! — vezi și pe cel din nr. 44).

Mihai Poenaru, Antoaneta M. Alexe, Z. Plăianu, Virgil Gălățeanu (ceva, în „Spectacol"), **Mirela Vâslan, Maria Botez, M. Dragodan Basarab, V. Emandache** (ceva, în „Noapte", „Așteptare"), **Fănică Malacu, C. Zagara, P. D. Chinezu, Pălălău I. Iuliana, Sorin Tilihoi, A. Leasă, Florin Anton Buga, Onassis, Horia Țăru, L. I. Fox, L. D. Voiculescu, I. Veza, D. P. Oprescu, Em. Tarmiliu:** Nimic nou !

MANUSCRISE NEISCALITE: „Pămîntul e o scenă", „Ce poate face un muritor" etc.; „Balada inimii", „Balada copacilor", „Balada singurătății", etc.; „Frumoasă-nchipuire"; „Portret", „Steaua polară", „Statuia de fildeș".

Geo Dumitrescu

Dacă nu vedeți

N-are importanță dacă sînt sau nu poet
n-are importanță dacă sînt înalt sau scund
n-are importanță culoarea ochilor și a părului
nu vă luați după urmele mele
(pașii mei nu sînt trași cu linia)
dacă nu vedeți poezia :

un mac înflorit din betonul orașelor
dacă nu vedeți cuvintele
dacă nu vedeți sufletul meu
într-un rece peisaj de seară :
o ceață albăstruie printre pinii
singurateci ai toamnei.

CRISTINEL PRICOP

Incompatibilitate

La ceasul cînd se rup
din mari coliere
mici stele fără nume,
aceeași lună
adunată din zăpezi și ghețuri,
poposind între stînci,
mă-ntîmpină

Cît aș privi-o
nu mi se apropie
Cît m-ar privi
nu mă apropie

Nici prietene și nici dușmane
în liniște ne vom găsi mereu
pe-un timp de abanos, două,
nemișcate înscrustații
de sidef.

LILIANA POPESCU

Curata culoare

Femeie tînără înalt țărm, privirea se pierde
Ceasul luminii pavăza ochiului verde
Focul uitat trecut în mina ușoară
Poemul meu semnul de taină al nunții de seară.

Se chemă culoare fără veșmînt în afară
Mă mut cu trupul în altă naștere mai clară
Prag izbăvit de trecere vîrtej de ape dibace
Planetă fără echilibru fără somn fără pace

Genunchi cu dinți de fiară arcuit în lună
Ax al pămîntului cearcăn cîmpiei nebună
Dezgolit de cuvinte femeie tînără zveltă
Plec și caut curat lîngă cumpăna lumii incertă.

VIVI ANGHEL

Cît timp

Cît timp mă voi ține drept ca un brad,
Cît voi putea să te doresc, soare,
Blinzi ghiocei peste creștet îmi cad
Și ochii mei ard în atîta ninsoare.

Viața întreagă mi-o voi petrece
Cu răni în seva dorului viu.
Cîte privesc și cîte nu știu,
Strivindu-mă, norii cu sufletul rece.

În drum spre pămîntul cu zei luminoși,
Unde flori albe răsar în tulpina fîntînii,
Unde e plină de dragoste inima mea,
Unde e fără de moarte nașterea lumii !

ALEXANDRU PRIBOIENI

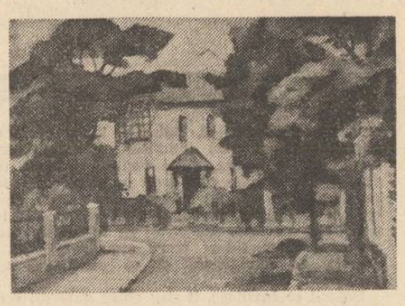

Ulei de
Radu Drăgoescu
(din expoziția deschisă în aula Bibliotecii centrale universitare)

Ars amandi

Cuvinte-rumeguș, zburătăcite-n
Vînt,
Cuvinte-fiere amară
Scurse în rigole,
Cuvinte-carusel ce se rotesc
În gol,
Cuvinte-artificii răspîndind
Un fum inecăcios în jur,
Cuvinte-țepi, cuvinte bice,

Cuvinte-șișuri agresive.
Cuvinte-baloane de săpun...

Și deasupra lor cuvîntul-pasăre
Cîntînd despre iubire.

VALERIU DRUMEȘ

Numai cu privirea

Căci numai cu privirea asemeni
unei ferestre, asemeni,
unui drum de săgeată,

numai cu privirea asemeni
unui ținut fără umbre,
asemenea unui descălecat
de soare-n Cîmpia
Transilvaniei poți să întîmpini
cu ochi larg deschiși
răsăriturl.

ION DUMBRAVĂ

Și piatra

Și piatra rivnește uneori gingășia
fluturelui mistuindu-se îndelung
în zăpada proprie pentru o clipă
de grație numai ; se aude atunci fosnind
în țesutu-i uscat un sînge arhaic : nisipul
și-n urma lui forma ei netedă
și dură se surpă hohotind
ca și cum s-ar scutura de toate tainele
pe care o viață scurtă nu le îngăduie.

MIHAI CRĂIESCU

Mă arde și mă mistuie lumina

Mă arde și mă mistuie lumina, aprinde în mine
o candelă de iubire cu care îmi îndurerează văzul,
un cer cu aripi de stele. De departe aud marea vuind,
rostogolindu-se uscat sub fiecare talaz, cu o altă agonie
începe un alt val. Mi-e teamă pentru clipa care vine,
un ceas mereu mai schimbător, ce mi-a rămas
din bucuria nufărului, dimineața, iată ca un fum
o altă zi vine să ne îmbrace chipurile și vrerea.
Cum să pierd binecuvîntarea munților cînd
deasupra trupului meu apasă pecetea lor,
bucuria florii de-a fi fruct și bucuria femeii
de-a fi mamă, dragostea privighetorii în văzduh,
cîntul și zborul ei fără odihnă.
mă mistuie și mă aprinde somnul semințel
sub brazdă, respiră larg un vuiet de ape sub
piatră, pești plămădiți în izvoare lunecă,
rostogolindu-se către un alt înțeles, un alt
rost găsesc lucrurilor și menirea lor schimbată
cu fiecare anotimp. În mine se țese iubirea,
izvodește lumina într-o virstă care mă mistuie
și mă arde.

VICTOR CROITORU

din lirica sovietică

LEONID MARTÎNOV

Darul lui Prometeu

Dăruit
A fost omului,
Focul,
De către Prometeu,
Dar periculoasa născocire
A fost dată lumii cu perfidie.

Și aerul de cupru al zilei
Și aerul de lună al nopții
E la fel de rău
Dacă e întunecat precum fonta.
Aerul înconjurător nu mai e bun
Dacă-i plin cu lină, chiar și de aur.

Dacă norii îi vom risipi,
Va fi lumea mai fericită
Fi-va abia atunci
Dăruit omului
Focul
Lui Prometeu !

Linogravură de A. Kolcianov

ROBERT ROJDESTVENSKI

Amintire

Riușorul Tajo
riușorul Tajo, lîngă Toledo...
Deasupra apelor verzi
murmură păsări.
Valea cea galbenă —
ca o farfurie,
Crăpătura de pe fundul văii —
riușorul Tajo.

Iar Toledo —
ca o minune încruntată,
ca un îndepărtat ecou
al unui imn de cavaleri.
Ca aurul spălăcit,
lucesc palid zalele sale...
Nu-l mai aud pe zelosul ghid.
Vocea ghidului
îmi sună-n auz ridicol.
Pentru ce mă doare cînd privesc orașul ?
Atît de demult am pornit către tine, Toledo !
Mi se-mplinește dorința
prea tîrziu...
Amintirea
din nou se ridică
din pulberi.

Din nou se recită aventuri, la școală
în fața hărții.
Cetate,
somn îndelung
al luptătorilor...
Tu-ești ca o fisură pe inimă,
riușorule Tajo....

EVGHENII EVTUȘENKO

Prieten vechi

Îl visez pe vechiul prieten,
care a devenit dușman,
și nu-l visez ca dușman,
ci tot drept același prieten.
Nu e cu mine, dar acum e în jur
Și-mi rotesc capul ca-ntr-un vis.
Îl visez pe vechiul prieten,
strigătul-spovedanie către pereți
pe o astfel de scară,
pe care și dracul și-ar rupe piciorul,
și dușmănia lui, nu-i
îndreptată spre mine
ci spre cei ce ne-au fost dușmani,
și ne vor fi, slavă domnului.
Îl visez pe vechiul prieten
ca pe o veche iubire,
pierdută pe veci,
fără întoarcere.
Am jertfit totul pe risc,
am jertfit totul pe luptă,
și acum sîntem dușmani —
doi foști frați.
Îl visez pe vechiul prieten,
cum visează licărul stelelor
soldații care au terminat
războiul săraci.
Eu fără el, nu sînt eu,
el fără mine, nu-i el,
și dacă sîntem dușmani
epoca nu mai e aceeași.
Îl visez pe vechiul prieten —
și el e un prost ca și mine.
Cine are dreptate, cine-i vinovat —
nu-i voi explica.
Ce sînt prietenii noi ?
Mai bine un nou dușman.
Dușmanul poate fi nou,
prietenul — doar vechi.

În românește de Anatol Ghermanschi

KELDIHAN KUMRATOVA

Trei poeme

1.
Lumina pămîntului se ascunde în nori,
— Ești obosit ? te-am întrebat uneori,

Dar văd, ca un cuțit ce cade să ne doară
Cum trec prin anii noștri stropi grei de primăvară,

Și după nori, s-arată, prin arșița cuvîntului,
Florile — copii liniștiți ai pămîntului.

2.
Cei puși pe gîlceavă, ca niște ciini, latră
În goana lor cerînd să lase mușcături păgîne,
Dar totdeauna fără-ncăierare,
Eu îi tratez cu pîine
Și nu arunc în ei cu-o piatră.
Astfel, pe cei înrăiți îi aștern la picioare...

3.
Îți mai aduci-aminte acele flori proaspete ?
Le-am ocrotit cu noblețe în luni de caniculă,
Dar am uitat să le stropim într-o zi și, astfel,
Nici eu n-am mai știut de ele și nici tu.

Dar cum se-ntîmplă oare ? Cu florile asemeni —
Însetată de iubire, eu te-am strigat, în seară,
Tu, trist sau fericit, de mine prea departe
Deși mi-auzi chemarea, o, nu-mi răspunzi deloc...

În românește de George Chirilă

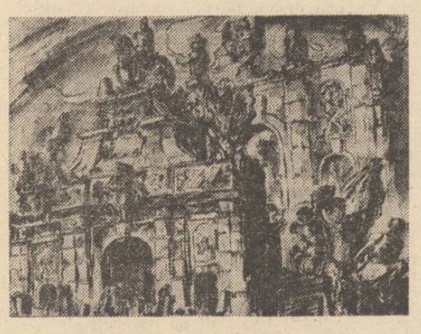

Gheorghe Ivancenco: „Porțile cetății Alba-Iulia"

Dealul

Urmare din pag. 1

nalizat, un deal de diferite culori pentru că diferite sînt plantele chemate de lumină la viața în vederea întrajutorării omului spre bucurie și mai multă statornicie.

De fapt, arta circumscrie un loc, îl menește eternității, atrăgînd atenția, concentrînd o clipă totul asupra acelui loc. Asta poate face arta, circumscrie, pregătì într-o sărbătorire, atrage oamenii într-acolo pentru o vreme să viețuiască acest spațiu înalt și nobil, aceste virtuți ale adevărului unui loc creat în istorie. Așa cum este ceea ce este teribil și de necuprins. Ceea ce este i-a fermecat pe marii poeți și cugetători din toate timpurile. În ontologie sînt de găsit lucrmă toate fățurile de seamă ale istoriei.

Așa cum este acest deal, circumscris de aura sufletului omenesc, saturat de lumină, răspunzînd cerului de deasupra sa ce-l hrănește cu ploi la vremea potrivită, ce-l umbrește cu sborul păsărilor și-l leagănă în bătaia vînturilor, ce-l anină de nevăzut pe scara cîntării ciocîrliilor, ce-l încremenește prin neprihănirea fluturilor, acest deal este sălașul omului, este cuibul Patriei, e casa dulce de viețuire a omului carpatic. Două semne prevestesc că aici locuiește omul, că viața lui se desfășoară aici, în imediata apropiere, mai întîi un pom în umbra căruia în vremea verilor fierbinți lucrătorul își tăinuie ulciorul și își odihnește la amiază brațul ostenit sub cap iar de partea stîngă dealul este încins cu un drum de țară, o cale care duce făptura omului de aici spre mai departe, drumul pe care flora rodniciei trage roțile să-i țină omului viața peste an, între două semințil. Sîntem pe pămîntul românesc, în matca strămoșilor statornici, oameni ai lucrării și rînduielii, ai blîndeții și omeniei. Neamestecat, neîntîmplător, neabrupt, neîntinat, nedușmănos, așa cum este spiritul în lucrare prin tot ce viază curat, sever ordonat, delimitat statornic și ocrotitor așa cum este omul de la noi, așa cum este satul nostru, așa cum este civilizația românească, așa cum este pămîntul în univers, cuib miraculos al vieții atînsă de spirit întru desăvîrșire. Iată lucrarea unui artist adevărat, ajuns la maturitate, la putința obiectivării. A cărui artă nu mai epatează ci liniștește, deschide omului ochii spre ființa interioară și perenă.

Rapsodia zilelor noastre

Urmare din pag. 1

se străduiesc să îmbogățească entuziast, cu propria lor simțire, Marea Cîntare și să adăugăm acestei simțiri partea noastră de inimă.

Trebuie să se audă în acest uriaș freamăt care străbate țara alături de milioanele de glasuri și glasul nostru. Puternic și distinct. Plin de mîndria realizărilor acestei țări și ale acestui popor. Încărcat de emoția descoperirii noastre și de bucuria de a avea în fruntea noastră un conducător înțelept și drept, dăruit iubirii de țară, el însuși strălucit exemplu de muncă și de abnegație.

Firește, la temelia acestei noi Cîntări a României stă și opera noastră, a poeților, a prozatorilor, a dramaturgilor. Marile concursuri artistice de masă, care au precedat festivalul Cîntarea României și care au ținut aprinsă flacăra vieții culturale pe tot cuprinsul pămîntului românesc în anii renașterii noastre, au sorbit lumină și vlagă din scrierile noastre și ale înaintașilor noștri.

Așadar, am fost întotdeauna la datorie. Cu atît mai mult vom fi și acum la datorie. Această nouă Cîntare a României — operă a întregului suflet românesc — trebuie să fie mai mult decît tot ceea ce a fost pînă acum. Sîntem mai sus pe verticala istoriei. Sîntem noi înșine mai frumoși și mai bogați. Sîntem mai aproape de visul nostru de aur.

Tocmai de aceea Cîntarea României, acest uriaș festival național, trebuie să se înscrie în epocă drept o capodoperă a muncii noastre unanime, a talentului nostru unanim, cuprinse între Balada Meșterului Manole și cele mai strălucite victorii ale viitorului.

sport

Meciul de la Bordeaux a ținut 122 de minute

● Dacă anul trecut la Bordeaux rugbiștii români începeau meciul cu XV-le francez deconectați și cu un exact sentiment al valorii lor, ca urmare a turneului lor în Noua Zeelandă, duminica trecută pe Giulești ei au debutat mai inhibați decît francezii și au început să arate cu adevărat rugbiul pe care pot să-l joace abia în repriza a doua. A fost o descătușare excepțională care pune în adevărata ei lumină și întîlnirea de anul trecut de la Bordeaux. Acuzați adesea de presa franceză că joacă antirugbi, rugbiștii români au încercat să facă anul trecut în deplasare un joc frumos. Erau doar aureolați de un turneu la antipozi unde nici o selecționată europeană nu obținuse rezultate la fel de bune și aprecieri atît de elogioase. În acest meci însă rugbiștii noștri uitau că se află în fața unei echipe disperate. Franța venea după cîteva dezastruoase înfrîngeri în Turneul celor cinci națiuni, care nu și-a menajat niciodată adversarul. Invitați ani la rînd la un joc deschis și spectaculos rugbiștii noștri n-au sesizat la Bordeaux că singura manieră de joc eficientă în fața unei echipe pentru care victoria însemna totul era jocul la rezultat, închis, dur fără menajamente. L-au aplicat în schimb francezii care nu și-au crutat oaspeții nici în limitele regulamentului și nici în afara lui. (Înaintașii XV-lui românesc au fost pur și simplu transformați într-o materie de treier pentru crampoanele francezi). Superioritatea francezilor nu ni s-a părut, în ciuda scorului, evidentă. Din păcate, pentru noi întîlnirea de anul trecut a zvîrlit în derută o echipă excelentă (**România**) și a propulsat pe firmamentul rugbiului european steaua XV-lui francez. Meciul de duminica trecută a avut de aceea un resort psihologic adînc. Pe Giulești în prima repriză se mai juca încă meciul de la Bordeaux. Meciul românilor a durat anul acesta doar 38 de minute, suficiente însă să arate valoarea înaintării și îndrăzneala treisferturilor. Ceea ce am fost împiedicați să facem la Bordeaux s-a făcut cu brio la București. Am marcat 15 puncte din mișcare față de cele 12 franceze obținute din faze fixe : două lovituri de pedeapsă și o grămadă ordonată aproape de butul nostru în urma căruia eseul, transformat, a fost o simplă formalitate. De partea românească, primele trei puncte au fost urmarea unui superb drop-gol Bucos, iar cursa impecabilă a lui Motrescu, pe care D. Callimachi, specialist de altfel, îl credea în stare doar de „bunăvoință", face parte din tot ce are rugbiul mai frumos. A doua încercare românească a fost urmarea unei acțiuni prelungite a înaintării care a copleșit într-o grămadă neordonată înaintarea franceză marcînd în forță prin Murariu. Al treilea eseu, rod al unei acțiuni combinate pe treisferturi și înaintare, subliniază și ej dinamismul XV-lui românesc care a ieșit la joc etalînd un registru larg de posibilități întrecîndu-i pe oaspeți mai ales acolo unde toată lumea credea că sînt îmbătabili: pe înaintare și dînd tonul acolo unde aceștia îl dădeau de obicei: pe treisferturi. Presa sportivă franceză, care ghidonează încă opiniile unor ziariști români a întreținut cu obstinație ideea că rugbiștii noștri nu sînt în stare să joace un rugbi complet. Victoria de pe Giulești a dezmințit — pentru că Giulești are o veche tradiție în a dezumfla falsul — aceste afirmații. În 38 de minute XV-le francez a pierdut la toate capitolele fără drept de apel. Noul complex de la Bordeaux a fost pulverizat în potcoava giuleștenilor. Este o mare victorie a rugbiului românesc care merită salutată ca atare. Și dacă pe ruinele echipei românești de la Bordeaux s-a ridicat o echipă franceză de excepție credem că Giulești anunță dislocarea actualului XV francez și impune din nou atenției o strălucită echipă românească.

Discobol

revista străină

● **DUPĂ O PRIMĂ ÎNCERCARE** de a-l înfățișa pe marele savant sovietic, academicianul Igor Kurciatov, creatorul energeticii atomice sovietice, în filmul „Imbolnzirea focului", scriitorul Daniil Granin, inginer de profesie, împreună cu regizorul Igor Talankin, au propus studioului Mosfilm realizarea unui film de mare amploare, în același scop. Considerînd că răspunderea cercetătorului față de tradițiile științei naționale, față de compatrioți, a constituit întotdeauna o chestiune de prim ordin pentru arta cinematografică, propunerea a fost aprobată și astfel Mosfilm a turnat „Alegerea țelului", rolul principal interpretîndu-l actorul Serghei Bondarciuk.

● **CĂRȚILE DANEZE PENTRU COPII** sînt solicitate din ce în ce mai mult de către cititorii mari și mici. Numai Gydendal una din cele mai mari case de edituri din Danemarca a publicat în 1975 — 150 titluri ale acestui gen dintre care o sută inedite. Creșterea interesului pentru educarea copiilor a suscitat îndelungi dezbateri și chiar s-au înființat premii și concursuri pentru literatura închinată copiilor, literatură care a atras atenția criticii în aceeași măsură ca și literatura pentru adulți. Pe parcursul dezbaterilor s-a discutat îndeosebi tema „Cărțile pentru copii în lupta de clasă" în 1973 și 1975 au fost publicate în Danemarca 53 de cărți socialiste pentru copii, cele mai multe dintre ele fiind traduse din alte limbi.

● **REGIZORULUI SUEDEZ IGMAR BERGMAN** i-a fost atribuit anul acesta premiul Goethe, distincție înființată în anul 1927 de către orașul Frankfurt. Acest premiu se atribuie o dată la trei ani unei personalități a cărei activitate creatoare poate fi situată în spiritul concepțiilor lui Goethe. Printre titularii precedenți ai acestei distincții îi citățm în mod deosebit pe Albert Schweitzer, Sigmund Freud, Ricarda Huch și Thomas Mann.

● **O NOUĂ EDIȚIE** a „Operelor poloneze" ale remarcabilului poet al Renașterii poloneze și care a fost în același timp creatorul limbii poetice poloneze moderne, Koșanowski Jan (1530—1580), a ieșit de curînd de sub tipar sub auspiciile editorii P.I.W. din Warșovia. Îngrijită de Julian Krzysanowski are în loc de introducere un amplu eseu intitulat „Poetul de la Czarny Las", consacrat lui Jan Koșanowski.

● **VIEȚII ȘI OPEREI** romancierei poloneze Wanda Wasilewska (1905—1964) autoare a volumelor „Patria", „Mlaștina în flăcări". „Pămîntul sub jug" și altele, i-a fost consacrată o carte, apărută de curînd în editura W.S.I.P. din Warșovia. Îngrijită de Zatorska Helena, în partea a doua cartea cuprinde amintirile și poezia Wandei Wasilewska, scrisorile ei adresate familiei și prietenilor, o culegere de articole, amintiri despre scriitoare, culegeri de critică, note și fotografii.

● **REGIZORUL BULGAR ZAKO HESKIA**, realizatorul filmelor „Amiază toridă", „Cel de-al optulea" și „Incendiu pe Drava", a întreprins turnarea unui nou film în două serii: „Ultima luptă". Scenariul, scris după o nuvelă autobiografică și documentară a scriitorului Veselin Andreev, reflectă intens viața partizanilor din grupul „Țsavdar" în lupta împotriva fascismului. Faptele pline de abnegație petrecute în anii hotăritori 43—44 oglindesc aspectul general al rezistenței populare, formarea ideologică, strategia și tactica mișcării antifasciste a partizanilor din Bulgaria și aportul poporului adus pentru înfrîngerea contropitorului.

● **FOARTE APROAPE** de suprarealism, Henri Michaux a debutat în 1927 cu „Cine am fost" Urmează numeroase alte cărți printre care „Ecuador" (1929), „Interior îndepărtat" (1938), „Infinitul zgomotos" (1957). Lumea poetică a lui Michaux este un fel de infern înfricoșător sau straniu care ne face să ne gîndim la William Blake, Goya, Rimbaud, Lautréamont și Kafka, Rabelais, Swift și Alfred Jarry, pentru umorul care nu încetează să se strecoare în fiecare cuvînt. De curînd, în colecția **Hors Série** a editurii Gallimard a apărut un volum de **Poeme alese**, care fac obiectul unei ediții cu 1 200 de exemplare numerotate, tipărite pe hîrtie Alfa. Această culegere, îngrijită chiar de Michaux, comportă o selecție a poemelor scrise între 1927 și 1973.

● **PREMIUL NAȚIONAL ITALIAN** de poezie inedită „Il Castello 1976", rezervat poeților sub 40 de ani a revenit gazetarului Paolo Mosca, pentru culegerea de poezii „Un paese, Dove? Sei poesie per ricordarlo". Atribuirea premiului a avut loc la Castello Maccari din Serravalle (San Marino). Din juriul de premiere, prezidat de Giuseppe Longo, a făcut parte și Eraldo Miscia, Remo Brindisi și Baldassarre Molossi.

● La **„STÄDELSCHES KUNSTINSTITUT"** din Frankfurt (R.F.G.) a fost inaugurată prima expoziție vest-europeană a Picturii ruse din perioada 1890 pînă în 1917. Circa 70 de tablouri aparținînd a 41 de artiști, printre care Chagall, Kandinsky, Malewici și Tatlin au fost trimise de muzeele din Moscova, Leningrad, Kiev și Minsk. În 1977 această expoziție va fi prezentată în orașul München la „Lenbachhaus".

Desen de Mircea Bunescu

întîmplări cu scriitori

Chiar și fără lumină

● Într-un turneu poetic făcut în județul Hunedoara împreună cu regretatul Nicolae Tăutu, un respectabil confrate bucureștean, autor de lungi și dramatice poeme, citea de fiecare dată, în ciuda aluziilor mai fine sau mai directe, o bucată care dura (am cronometrat-o) 28 de minute, socotind și pauzele actoricești. După cinci șezători ne era dor de ceva mai scurt, un sonet, un rondel, o epigramă, dar vajnicul nostru companion se încăpățîna să recite cu dirzenie aceiași poemă de lungimi exasperante.

Într-o seară, după primele 5 minute de la începerea maratonului declamativ, se stinge brusc lumina, spre bucuria noastră, și rămînem în beznă.

— Tovarăși, propun să întrerupem aici, sugerează Nicolae Tăutu bucuros de întîmplare. Vă mulțumim, maestre... Și începe să aplaude împreună cu sala.

— De ce să întrerupem ? se lamentează recitatorul.

— Nu-i lumină și poate mai durează...

— Ce-are-a face ? O știu pe dinafară.

Și a continuat să recite încă 23 de minute timp în care lumina s-a aprins și s-a stins de trei ori.

De atunci de cîte ori mă întîlneam cu Tăutu îl întrebam :

— Nea Tilică, ce mai face maestrul „X" ?

— Ce să facă, citește în județul Hunedoara. N-a terminat încă poemul...

Mircea Micu

o cronică brâncovenească necunoscută

De curînd am descoperit la Arhivele Statului din Sibiu *, o cronică latină absolut contemporană și consacrată în exclusivitate relatării faptelor prilejuite de mazilirea domnitorului Constantin Brâncoveanu și alegerea lui Ștefan Cantacuzino. Necunoscută istoriografiei românești, cronica se intitulează : **Brevis Descriptio fatalis casus Principis Vallachiae CONSTANTINI BASSARABAE DE BRANCOVAN A(nn)o 1714. Die vero 4to April(e) Bukuresti exem(p)ti** (Scurtă descriere a nefericitei căderi a domnitorului Constantin Basarab Brâncoveanu întîmplată la București, în anul 1714, cu adevărat în ziua de 4 aprilie).

Scrisă la București, la începutul lunii mai 1714, deoarece amintește și despre sosirea domnitorului mazilit la Poartă și încarcerarea sa la fortăreața Edicule, cronica este deci anterioară morții acestuia, întîmplată la 15 august, fiind cea mai veche relatare referitoare la înlăturarea din scaun a domnului martir.

Autorul ei, încă neidentificat, a participat însă, în calitate de observator, la toate acțiunile acelor zile, fiind, poate, unul dintre secretarii cancelariei voivodale.

Pe baza relatărilor cuprinse în această cronică, precise și bogate în detalii, putem alcătui, pentru întîia oară, o **cronologie exactă** a mazilirii domnitorului Constantin Brâncoveanu, în stare să lumineze și unele momente obscure ale acțiunilor întreprinse atît de turci, cît și de grupările boierești.

Astfel, la **3 aprilie 1714**, se afla în drum spre București, venind, desigur, de la Giurgiu, un prim trimis al Sultanului, capigiul Mustafa Aga, care îl înștiințează pe domnitor, pentru a-i înlătura eventualele bănuieli, că misiunea sa nu vizează Țara Românească, unde se afla numai în trecere, ci aducerea, de la Hotin, pe Prut, a 1 200 de salahori, necesari marelui vizir.

În acest context, a doua zi, la **4 aprilie 1714**, domnitorul îl va primi pe trimisul otoman, fără teamă și cu tot fastul cerut, la palatul domnesc, unde are loc, pe neașteptate, după un schimb prietenesc de saluturi, actul dramatic al mazilirii.

Cronica înregistrează chiar spusele capigiului : **„Hotărîrea înaltului Sultan este ca tu să fi mazil (aceasta înseamnă înlăturarea din scaun). Și cu toată casa ta, cu fiii și ginerii tăi, să mergeți la Constantinopol. Te compătimesc și cu părere de rău îți aduc această neplăcută poruncă".**

Fără alte detalii, lăsînd pe domnitor complet descumpănit, capigi bașa poruncește ca secretarul pentru limba turcă al fostului principe să citească, în prezența tuturor, firmanul imperial, al cărui cuprins este reprodus, textual, în relatarea noastră : **„Deoarece, pe al nostru supus, Constantin Brâncoveanu noi l-am aflat hain și nevrednic, ca cel ce ai dus, pe ascuns, provizii armatelor rusești, ai impus țării noi biruri și ai jefuit poporul, și nu ai fost mulțumit cu reședința destinată de noi ție și ți-ai luat altă reședință, după cum ți-a fost voia, și ai locuit acolo cel mai mult timp, așa dar, datorită acestora și încă a multor altor greșeli ale tale, noi te îndepărtăm din domnie și, drept urmare, îți poruncim ca să vii la noi împreună cu toată casa și familia ta, și în acest scop va veni Prefectus Stabului Supremum Imperii (imbrohorul), pe care noi l-am trimis către tine".**

Imediat, capigiul convoacă Sfatul boierilor, adresîndu-li-se, după cum afirmă cronica, cu cuvintele : **„Boiarilor, Boiarilor !"**, și cerîndu-le garanții pentru paza domnitorului mazilit, amenințîndu-i, totodată, cu o teribilă invazie tătărască : **„Vreți oare să-i luați pe chezășia voastră pe domn, pe fiii și ginerii săi, ca nu cumva careva dintre ei să fugă, pînă ce vor fi luați sub paza noastră, sau vreți să trimit de îndată poruncă către tătari (care stau pregătiți), iar aceștia să năvălească și să pustiiască toată țara ?".**

Boierii se învoiesc, îi dau chiar garanții scrise, dar turcul le cere să accepte și înlocuirea imediată a domnitorului. Boierii refuză să aleagă un alt domn, spunînd lui capigi bașa, că **„nu au altul și că, în această împrejurare, ei sînt pregătiți să apară, împreună cu actualul domn, în fața Împăratului și să dezmintă toate aceste mincinoase învinuiri".**

În fața acestei împotriviri (de altfel, nesemnalată de cronicele cunoscute pînă acum), trimisul Porții lasă să se înțeleagă că va fi pe voia lor, dar dublează paza domnitorului cu ieniceri turci, grăbește sigilarea caselor și cămărilor domnești, punînd, la toate intrările în palat, străji otomane.

După prînz, capigi bașa, împreună cu oamenii care i-au mai rămas (venise, de altfel, însoțit de aproape 30 de ieniceri), părăsește orașul (cronicele partizane vorbesc despre zăbava, la București, peste noapte a capigiului, precum și de urzelile de culise ale Cantacuzinilor, îndreptate împotriva domnitorului), îndreptîndu-se, în mare grabă, către al doilea trimis al Porții, un demnitar mai înalt, imbrohorul, care se afla în drum spre capitală, împreună cu aproape 200 de ieniceri.

A doua zi, dimineața, imbrohorul și capigi bașa au fost întîmpinați de boieri, cu muzici și cu mare alai, în vecinătatea orașului București, la Văcărești (un amănunt semnificativ, nesemnalat anterior), și conduși la reședința lor din Capitală. Aici, odată ajunși, imbrohorul va da citire unui al doilea hatișerif, nemenționat pînă acum, ce cuprindea, alături de formula de mazilire a lui Brâncoveanu, și porunca de a se alege un nou domn, fie din rîndurile boierilor locali, fie, în caz de nesupunere, un domn străin, numit deci de Poartă, peste voința țării. În fața acestei neașteptate amenințări, care, împlinită, ar fi însemnat aducerea unui domn fanariot, ca în Moldova, boierii revin asupra hotăririi lor anterioare, de a sprijini pe Brâncoveanu, în fața Porții, pentru reconfirmarea în domnie, și, într-un glas, s-au adresat imbrohorului : **„Nu vrem pe unul străin, ci, cu adevărat, vrem pe unul pămintean".**

După obținerea acordului, turcul îi concediază pe boieri, dîndu-le răgaz pentru consultări, chemîndu-i să revină la el după prînz.

Reveniți la reședința imbrohorului, boierii au hotărît să aleagă principe pe Ștefan Cantacuzino, fiul stolnicului Constantin Cantacuzino. Se pare că hotărîrea a fost, într-un fel neașteptată, pentru acesta, devreme ce a încercat să fugă, dar trimișii imperiali au poruncit slujitorilor lor să-l **„aducă înapoi, chiar mort dacă ar fi"**, adresîndu-i, apoi, grele cuvinte de mustrare și amenințare, redate, pentru prima dată, integral : **„Dacă tu vrei să refuzi alegerea, îți bați joc de voința Împăratului nostru. Așa dar, să știi că de vei refuza, am pregătiți 6 000 de ieniceri, de asemenea, 4 000 de tătari, la graniță, și afară de aceasta, pentru a îndeplini poruncile Înaltului Sultan, mai am la îndemînă, în primul rînd, la Hanul tătăresc, încă 40 000 de tătari, și, în al doilea rînd, cu pașa din Sofia se grăbesc să vină încă 12 000 de ieniceri și, în sfîrșit, la cea mai mică împotrivire în fața voinței Împăratului voi pustii întreaga voastră țară".**

Desen de Sabin Ștefănuță

Nu mai avem acum, precum în toate cronicele anterioare, imaginea unui refuz regizat, formal, ci a unei realități dure, am zice dramatice, în care Ștefan Cantacuzino a fost cel sacrificat pe altarul permanenței domniei autohtone, întîrziind, cu jertfa sa, venirea domnitorilor fanarioți.

Surprinși de amenințările îmbrohorului și de împotrivirea lui Ștefan Cantacuzino, boierii au strigat din nou : **„Noi îl alegem pe acesta, pe Ștefan, pe el îl vrem și pe el îl rugăm să primească".**

Silit să accepte, Ștefan primește atunci haina imperială, caftanul, iar boierii au strigat, după obicei : **„Să trăiască ! Să trăiască !".**

A urmat o scurtă ceremonie de înscăunare, grăbită de dorința turcilor de a-l lua cît mai curînd pe Brâncoveanu, la Constantinopol. Ceremonia ocupă în economia cronicii un loc secundar, așa cum de altfel a și fost : **„Și astfel, lui Ștefan, îmbrăcat cu haina împărătească, turcul i-a poruncit să încalece pe calul domnesc, și avînd la dreapta pe îmbrohor, iar la stînga pe capigi bașa, împreună cu ceilalți boieri, care-i urmau în alai strălucitor, au mers la Mitropolie, unde, primul, a intrat Ștefan domnul, care s-a închinat lui Dumnezeu.**

După aceea, alaiul s-a îndreptat către palat, unde boierii se pregătiseră, după obicei, să-l salute pe domn, în semn de bucurie, cu salvele celor trei tunuri și cu 1 000 de lefegii, care să-i ureze, cu toții : Să trăiască domnul Ștefan !".

A doua zi chiar, pe **6 aprilie 1714**, pe la amiază, Brâncoveanu, cu cei patru fii ai săi și trei gineri (fiicelor sale li s-a îngăduit să rămînă în țară, după cum precizează cronica), a plecat spre Constantinopol, însoțit de capigi bașa. Fostul domn a fost urmat, pînă la Dunăre (și acest element este cu totul necunoscut din relatările anterioare) de **„aproape 1 000 de soldați ai țării, din două companii, și de trei boieri, care s-au întors imediat".**

Pe 7 aprilie 1714, tristul convoi a ajuns la Giurgiu, pe atunci raia turcească, unde a zăbovit pînă la 9 aprilie, cînd Brâncoveanu a fost trecut Dunărea, la Rusciuc.

Între timp, după cum precizează cronica, îmbrohorul a rămas la București, pentru a inventaria toată averea mișcătoare și nemișcătoare a fostului domn, care intra, de drept, în proprietatea Sultanului, provenind de la un principe declarat hain față de Poartă. Spre deosebire de cronicele interne, cronica descoperită recent nu amintește nimic despre măsurile draconice luate de Ștefan Cantacuzino în depistarea și predarea averii brâncovenești.

De aici, și din alte multe fapte, prezentate fără patimă, cronica de la Sibiu deschide o lumină puternică de adevăr asupra realelor împrejurări ale mazilirii domnitorului Constantin Brâncoveanu, ridicînd, totodată, vălul hulii de pe chipul succesorului său, Ștefan Cantacuzino.

Iar cronica cea nouă nu poate fi bănuită de neadevăr în tot ce ne povestește, acum, la peste două veacuri și jumătate de la trecerea faptelor, devreme ce încheie cu triste cuvinte de compasiune față de Constantin Brâncoveanu :

„Ce va ieși din aceasta, numai singurul Dumnezeu va ști".

Dr. Corneliu Dima-Drăgan

* *Colecția de manuscrise, Mss. varia III/33. Mulțumim, pe această cale, cercetătoarei* Monica Vlaicu, *de la Arhivele Statului din Sibiu, care a transcris manuscrisul descoperit de noi în prețioasele colecții sibiene.*

«la început am vrut să fiu sculptor»

De vorbă cu pictorul Demian

Ne cunoșteam de o mulțime de ani — dar n-am avut pînă astăzi prilejul să stăm mai mult de vorbă. Sigur că, pe lîngă împrejurările de viață, sînt de vină firile noastre proprii. Demian nu a dat niciodată interviuri, iar eu, înclinat să iau prea multe, am lăsat pe cele esențiale pentru mai tîrziu... Am învățat să-l prețuim pe Demian din proza lui Ion Pillat, din spusele și scrierile lui Blaga, ale lui Ladea, ale lui Adrian Maniu, ale lui Tudor Vianu, ale lui Cezar Petrescu. Dar am învățat, în primul rînd, din grafica lui prin care a ilustrat pe marii scriitori ai timpului și a creat, fără ostentație, premizele unui stil românesc.

Ce este Demian ? Pictor de biserici, pictor de șevalet, grafician, ilustrator de cărți, scenograf, profesor, — anevoie ar putea cineva opri enumerarea care să-l califice. După cum, cine a văzut ilustrațiile la *„Cîntecul Niebelungilor"* sau la *„Cîntecele bătrîne rusești"*, anevoie poate pricepe cum, același om a putut exprima, cu egală intuiție artistică, sufletul german și pe cel rusesc, după ce crease acel specific românesc din ilustrarea lui Creangă, a lui Sadoveanu...

Mi-ar trebui mult spațiu ca să vorbesc despre „copiii" lui Demian, despre admirabilele lui nuduri, despre portretele în care atîtea chipuri pieritoare au ales eternitatea. Dar editura „Meridiane" a tipărit în 1974, (sub semnătura M. Djentimirov și Raluca Iacob), un admirabil album cu două studii introductive și cu excelente reproduceri în culori și în alb-negru ; din cercetarea acelui text, se pot culege îndrumări generale pentru a afla orientări în pictura lui Demian.

Noi — pînă una alta — ne-am hotărît să stăm de vorbă cu omul, să-i punem întrebări și să-i înregistrăm răspunsurile. Vă rugăm să credeți că nu a fost o treabă ușoară. Demian, timid și

recalcitrant, are, la 77 de ani, pudori de fecioară și suspiciuni de ardelean rătăcit în București Casa în care stăm de vorbă e un modest apartament-muzeu de pe strada Pasului, undeva la încrucișarea cu strada Armenească. În trei camere, acoperite de tablouri, locuiesc Demian și soția sa, frumoasa dansatoare care i-a fost, de-a lungul vieții, motiv de inspirație. Cînd scriem „locuiesc", avem impresia că exagerăm — fiindcă Demian, cînd nu e la spital, e undeva pe la Baia Mare în căutare de peisaje, de modele și de o liniște pe care nu o poate afla în București.

Am profitat de un interval, ca să-l așez într-un fotoliu și să-i pun unele întrebări. Din cînd în cînd îi surprind o privire pierdută. Mi-a lucrat recent un portret și nu se ostenește să descopere „valori" pe care le-a trecut cu vederea. Pentru el, ca artist al liniei și al culorii, cuvintele nu au deosebită greutate. Vioi în mișcări și iute la gînd, el preferă să asculte. Trebuie să fiu atent ca rolurile să nu se inverseze. Cît de fericit ar fi, să mă întrebe el pe mine ! De aceea, trec repede la prima chestiune care îmi vine în minte.

— Te rog să-mi explici de ce, într-o viață destul de lungă în care ai fost la Paris, în Spania, la Muntele Athos, dar în care ai stat îndelung la București și la Cluj, spune-mi de ce ai făcut atît de puține expoziții ?

— Este adevărat că am avut, în 1926, o expoziție cuprinzînd peste 70 de portrete de copii de pe Feleac, portrete în cărbune. Din ele, Romulus Cioflec mi-a reținut, *înainte de vernisaj*, patruzeci. (Între paranteze, trebuie să-ți spun că nu știu ce au devenit, de la moartea lui și pînă astăzi, acele portrete !). ...Am mai avut o expoziție personală la Cluj, în 1973. Și atît. E drept că am participat, între timp, la expoziții colective sau la Saloane. Dar alte expoziții personale nu am mai avut...

— Întrebarea mea rămîne valabilă : DE CE ?

— Te rog să mă crezi că n-a fost dinadins. Am amînat de la un an la altul... și, drept să-ți spun, n-am avut nici timp, nici solicitări pozitive. Am decorat catedralele românești din Timișoara, din Lugoj, din Cluj, am fost profesor la Belle Arte, am decorat pavilionul României la expoziția internațională...

— Unde ai luat Medalia de aur ! Știu ! De ce, însă, n-ai avut, totuși, expoziții personale ?

— Pentru că nu am fost, efectiv, solicitat ! Uite, de cînd pictez, nu mi s-a întîmplat să vină la mine un critic de artă să-mi vadă lucrările...

— Nu te superi ! Dar, în calitate de fost cronicar plastic, îmi permit să observ că obligația artistului de a expune, premerge pe aceea a criticului de a vizita.

— Poate că ai dreptate ! În fond, am ezitat dintr-o exagerată modestie, din insatisfacție artistică, din nedescurcare în ale vieții curente. Și, desigur, din toate acestea împreună. Să-ți spun drept, acum îmi pare rău. Deși am lucrat enorm în atît de variate domenii ale plasticii — te rog să mă crezi că am senzația de a fi putut înfăptui de două ori pe atîta. Astăzi chiar, (de ce să mă ascund... cînd maturitatea plastică începe la 70 de ani...) mă simt în stare de opere noi. Mă simt, artisticește, tînăr. Dar asta să nu o scrii. N-aș vrea să-și închipuie cineva că mă laud.

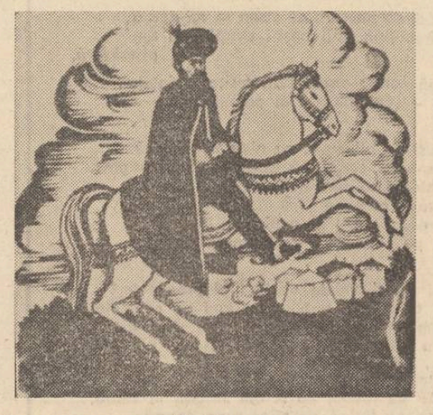

Demian :
Ilustrații la „Poeziile populare ale românilor" de V. Alecsandri

— Din toate genurile pe care le-ai practicat, pentru care crezi că ai preferință ?

— Fără ezitare — pentru grafică. A fost, desigur, și prima mea vocație. Am început să colaborez, de foarte mic, la revista umoristică vieneză *„Der Faun"*. (Eram în acel timp licean în Timișoara, la piariști). Desenele mele apăreau uneori „în interior", alteori pe „coperte". Mai tîrziu, dar nu mult mai tîrziu, trecînd prin Viena, am făcut o vizită primei mele redacții. Iar directorul s-a grăbit să mă întrebe (nu se schimbase !) dacă sînt „băiatul pictorului".

— Ai făcut multe călătorii în străinătate. Care din ele ți s-a părut mai profitabilă. Care mai mult ți-a plăcut ?

— E greu să dai un răspuns la o asemenea întrebare, mai ales cînd ai călătorit mult și adînc — așa cum am călătorit eu. Să-mi ierți cuvîntul *adînc*. Nu găsesc altul mai potrivit. Una este să faci o simplă călătorie turistică și alta să prinzi rădăcini. Cum aș putea să uit anii parizieni în care, ca elev al lui Maurice Denis, am căpătat elementele tehnice indispensabile pentru a practica arta frescei? Sigur, Spania, Grecia, Muntele Athos au avut un puternic ecou în sensibilitatea mea. Dar Parisul a fost decisiv prin învățătura, directă și indirectă, pe care am cules-o ca tînăr pictor și tînăr sculptor.

— Sculptor ?

— Da ! La început am vrut să fiu sculptor. Și, fenomen curios, sculpturile lui Brâncuși m-au apropiat mai mult de arta mea decît operele pictorilor propriu-ziși.

— L-ai cunoscut pe Brâncuși ?

— Așa, fugitiv. M-am ferit. Avea reputația de a fi ostil românilor întîlniți în străinătate. Avertizat de prietenul meu Ion Chinezu, n-am vrut să aleg riscul lui Ladea. Se știe că acesta din urmă, pe baza calității sale de țăran, a reușit să forțeze ușa, cu atîta încăpățînare încuiată, a maestrului. Dar Brâncuși îl întrebuința la treburi casnice. În cel mai fericit caz, cînd era vorba de sculptură, îi dădea să lustruiască o piatră. Pînă la urmă au ajuns la conflict și la despărțire.

— Una din marile mele nedumeriri este că nu s-a găsit nimeni să impună lui Demian o expoziție internațională, fie la Paris, fie la Roma, fie la Londra. Văd afișul: „Copii din țara mea". Și înăuntru toate minunile pe care am avut prilejul să le văd aici.

— Te rog să mă crezi că nu m-aș opune ! Am fost cel dintîi care și-a dat seama de frumusețea plastică a copiilor noștri de prin sate și care a îndrăznit să-i zugrăvească așa cum i-a văzut. Copiii mei — nu știu dacă ai observat ! — au ochi care privesc și nu doar se lasă priviți. Iar expresia lor este mereu alta și mereu schimbătoare — fiindcă m-am străduit să surprind șovăiala clipei.

— Sînt de acord că pînzele nu trebuie să zacă în muzee. Ele trebuie să fie expuse, să meargă la om.

— Lucrările mele stau în depozite la București, la Cluj, la Arad. La București, bunăoară, e depozitat un „ulei" mare, premiat în 1928 — premiul I al Salonului. Comisia era compusă din Petrașcu, Tonitza, Ștefan Dumitrescu, Ștefan Popescu. Și e probabil că toți aceștia n-or fi greșit chiar sută-n sută ! !

— Ai totuși de gînd să faci o expoziție mai mare ?

— Desigur ! Voi face la anul o expoziție retrospectivă, în care va intra tot ce am lucrat și este transportabil. Deocamdată, la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" adun portrete de scriitori — mai mari și mai mici — precum și portrete din familiile lor. Am trăit totdeauna alături de oamenii condeiului. I-am stimat și am fost fericit să le cîștig prețuirea

— Ai avut mulți prieteni scriitori ?

— O, da ! Adrian Maniu, Cezar Petrescu, Lucian Blaga, V. Voiculescu și mulți alții mai tineri. Figurează cei mai mulți în expoziția de față.

— Dar confrați ?

— Mulți, de care mă simțeam aproape, au murit : Miracovici, Iorgulescu Yor, Papatriandafil. Din cei care trăiesc sînt sufletește legat de Ștefan Constantinescu și de Aurel Ciupe.

— Dar personalități străine ?

— N-am cunoscut prea multe. Eram tînăr cînd călătoream și nimeni nu-mi dădea importanță. Afară de profesorii mei, dintre care îl citez pe admirabilul Maurice Denis, și pe Bourdelle care ne corecta lucrările la „La grande chaumière".

— Ești, totuși, legat de Ardeal.

— Cum să nu fiu ! E drept că, întîmplător, m-am născut la Budapesta unde tata era în slujbă. Dar familia mea era de fel din Sighișoara. Mama era din munții Apuseni. Rădăcinile mele ardelenești sînt puternice și n-aș putea renunța la ele decît renunțînd la mine.

— Cum îți explici că, modest și puțin descurcăreț, ai cîștigat totuși cîteva premii în viață ?

— Au venit, parcă, de la sine și în condițiile care să nu lase îndoială asupra nevinovăției mele. Cine mă cunoștea la Paris, cînd am luat cele două premii la concursurile de afișe ? E adevărat că noi românii aveam o nobilă tradiție plastică în Franța. De la Theodor Aman și pînă la Pallady — toți ne-am dus să învățăm

acolo, și învățătura pe care o căpătam împlinea parcă în mod firesc tradițiile noastre populare.

Acestea erau adevăratele premii — cele durabile : dreptul de a sta, să spunem, lîngă Maurice Denis la „Atelier des Arts sacrés".

★

La un moment dat am tăcut amîndoi...

Dacă tablourile de pe pereți nu păreau să se formalizeze de prezența noastră, șevalete, vopsele și pinze erau în mod vizibil în așteptare.

N. Carandino

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XIX
48
(761)
Sîmbătă
27 noiembrie
1976
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SENTIMENTE FRĂȚEȘTI, SOLIDARITATE COMUNISTĂ — mărturii elocvente ale prieteniei româno-sovietice

Conștiința idealului comunist

Săptămîna care se încheie a fost marcată de un eveniment important, vizita de prietenie pe care — la invitația tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România — tovarășul Leonid Ilici Brejnev, secretar general al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, a făcut-o în țara noastră. Această vizită a constituit un eveniment de deosebită însemnătate în dezvoltarea și adîncirea tradiționalelor legături frățești, a colaborării dintre Partidul Comunist Român și Partidul Comunist al Uniunii Sovietice, dintre țările noastre, dintre poporul român și popoarele Uniunii Sovietice. Primirea călduroasă, animată de sentimente de înaltă stimă față de secretarul general al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice — expresie a sentimentelor de prietenie, a dorinței de bună vecinătate nutrite de popoarele noastre — convorbirile rodnice purtate cu acest prilej, mitingul prieteniei româno-sovietice, o vie și vibrantă demonstrație a sentimentelor frățești, a solidarității dintre comuniștii și popoarele celor două țări, precum și semnarea, drept încununare a fructuoaselor convorbiri la nivel înalt, a Declarației privind dezvoltarea continuă a colaborării și prieteniei frățești între Partidul Comunist Român și Partidul Comunist al Uniunii Sovietice, între România și Uniunea Sovietică — document de istorică semnificație — configurează, laolaltă, rodnicia acestui eveniment, însemnătatea sa deosebită. Prin întreaga ei desfășurare, prin caracterul deschis, prietenesc al convorbirilor, prin documentele adoptate și perspectivele implicate de spiritul și obiectivele concrete ale acestora, vizita tovarășului Leonid Ilici Brejnev în România constituie un moment deosebit de important în adîncirea permanentă a prieteniei și colaborării dintre partidele și popoarele noastre, în folosul comun al accelerării operei de edificare a socialismului și comunismului în România și Uniunea Sovietică, al sporirii forței și influenței socialismului pe plan mondial, al triumfului idealurilor de pace, libertate și progres social, se înscrie ca o contribuție practică în efortul de făurire a unei lumi mai bune și mai drepte la care aspiră națiunile lumii.

Opinia publică din România a luat cunoștință cu satisfacție de desfășurarea și rezultatele vizitei. Ea a pus în lumină, încă o dată, rădăcinile adînci, istorice ale unei tradiționale prietenii, făurită prin fapte de neuitat. Tradiție continuată și dezvoltată multilateral în deceniile noului destin, socialist, al patriei noastre.

Acum, la încheierea vizitei înaltului sol al poporului sovietic, vizită încununată de manifestări și documente de istorică însemnătate, putem constata cu satisfacție că rezultatele ei corespund legitimelor aspirații ale popoarelor noastre, deschid o etapă superioară în dezvoltarea colaborării multilaterale româno-sovietice, în întărirea solidarității partidelor celor două țări — toate acestea atît în interesul reciproc, cît și în interesul cauzei unității țărilor socialiste, a tuturor forțelor democratice, progresiste, antiimperialiste. Să consemnăm, așadar, satisfacția partidului nostru, a întregului nostru popor față de spiritul prietenesc, constructiv al acestei vizite, față de bogatele sale rezultate.

Luceafărul

Le-a revenit partidelor noastre comuniste sarcina de onoare și înalta răspundere de a așeza relațiile dintre cele două popoare pe temelii noi. Între România și Uniunea Sovietică s-au dezvoltat și se dezvoltă raporturi bazate pe principiile marxism-leninismului și solidarității internaționaliste, ale deplinei egalități în drepturi, respectării independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc și intrajutorării tovărășești, pe comunitatea orînduirii sociale, pe țelurile și aspirațiile fundamentale comune. Toate acestea își află concretizarea în prevederile Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală dintre Republica Socialistă România și Uniunea Sovietică, ce călăuzesc neabătut dezvoltarea multilaterală a relațiilor româno-sovietice.

NICOLAE CEAUȘESCU

Comuniștii sovietici și români au tras concluziile cuvenite din experiența istoriei. Astăzi relațiile noastre sînt consfințite prin Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală. Acest tratat se bazează pe principiile incontestabile ale egalității în drepturi, independenței, neamestecului în treburile interne, îmbinate cu intrajutorarea tovărășească, fidelitatea față de internaționalismul proletar socialist. Tratatul exprimă voința partidelor noastre comuniste, hotărîrea popoarelor sovietic și român de a păstra și înmulți roadele prieteniei sovieto-române. Ne vom călăuzi ferm după litera și spiritul acestui tratat.

LEONID ILICI BREJNEV

ECOURI

Cenaclul literar — formă a culturii de masă

Pentru a deveni cu adevărat o formă a culturii de masă, unui cenaclu literar este necesar să i se imprime un pregnant caracter educativ. Ca arenă a schimbului de idei necenzurat de inhibițiile impuse îndeobște de ierarhiile literare, colectivitatea pe care o presupune un cenaclu este datoare nu numai să încurajeze un talent, dar să și descurajeze demersul gălăgios al impostorului. De asemenea, un cenaclu trebuie să fie pregătit să contribuie nu numai la perfecționarea mijloacelor de expresie ale unui debutant în poezie, în proză, sau în ori care alt gen literar. În același timp, el poate și trebuie să acționeze și în sensul perfecționării morale ca atare a debutantului, în sensul modelării optime a personalității și caracterului acestuia ; și într-un plan mai larg, dar și într-unul restrîns, despre care va fi vorba mai jos. Deoarece nimeni nu se îndoiește de faptul că și în literatură, ca și în orice activitate umană, este nevoie de mult caracter.

Datorită unor împrejurări nefericite, mai precis spus datorită lipsei de competență a celor care văd în ele doar o posibilitate de a înmulți cu un punct bilanțul pozitiv al unei dări de seamă periodice, sînt încă cenacluri în care tonul îl dau tot felul de veleitari, ce nu au izbutit să se smulgă din periferia literaturii. Altfel spus, nutrim și noi convingerea că de personalitatea conducătorului unui cenaclu depind multe lucruri și, implicit, că e bine ca în fruntea unui cenaclu să se afle o personalitate literară bine conturată. Și care să nu acționeze limitativ, unilateral, adică să nu se rezume la a oferi un sfat competent doar în ceea ce privește calitatea literară a unei lucrări.

A rata ceva presupune a avea ce să ratezi, adică presupune tocmai acel ceva care, atunci cînd este vorba de literatură, se cheamă probabil talent. Cu alte cuvinte, în literatură nu oricine are dreptul să se considere un ratat, pentru că nu oricine are ce rata în acest domeniu. Mai exact spus, există o diferență apreciabilă între ratații literaturii și ratații vieții, în ultimă instanță cei mai mulți oameni știu să fie fericiți și să trăiască vertical și corect, muncind cu tolos, întemeind o familie și bucurîndu-se de banii pe care-i cîștigă și de copiii pe care-i aduc pe lume, fără să fluture neapărat deasupra capetelor noastre un petec de hîrtie cu cîteva versuri șchioape sau cîteva rînduri de proză chinuită. Ceea ce nu știu să facă cei dispuși să renunțe prea ușor la demnitatea existenței diurne în favoarea sentimentului de grandomanie ce le poate fi inculcat de apariția unui vers ieftin sau a unei proze anoste.

Dar exemplul concret, din acest punct de vedere, ni se pare de neevitat. În urmă cu 11 ani, debuta într-o revistă din provincie un tînăr. Mai degrabă potențialul tînăr poet, pentru că, odată cu apariția acelei poezii de debut, o ciudată metamorfoză a răvășit viața ca atare a omului, îndepărtînd-o de orice făgaș previzibil. Înainte de toate, din ziua în care și-a văzut numele tipărit, junele a renunțat la serviciu. A început apoi să bată din ce în ce mai insistent la porțile revistelor și editurilor, iar aceste porți nu i s-au mai deschis, deoarece, de ce să n-o spunem ?, debutul său fusese ceea ce îndeobște numim accident. De la un timp, putea fi văzut în companii din ce în ce mai suspecte, s-a auzit apoi că s-ar fi încurcat în niște afaceri frizînd delincvența, a fost ascuns privirilor noastre o vreme, se pare pentru un an și jumătate, pe cînd i se născuse un copil rezultat dintr-un concubinaj dubios, a reapărut între noi și nu o dată revine la porțile revistelor și editurilor, din ce în ce mai agresiv, din ce în ce mai dispus la gîlceavă.

Și cazul nu este singular. Unui alt tînăr, operator chimist la un combinat, tot în urmă cu

Mihai Pelin

Continuare în pag. a 6-a

țară de ziuă

Stau într-o casă cu praguri de aur
fruntea din est se sprijină-n plaur
tîmpla din sud se-nalță-n sudoare
brațul din nord îmi pîlpîie-n soare
turnul din vest spre zare îmi tresare.

Casă curată cu fumul de miere
casă de ambră, de-omăt și tăcere
casă rizînd pe straturi de pleoape
pajuri săpînd cu áripa-n ape —
țară din vis și țară de-aproape.

Cumpăna ta îmi trece prin singe
vorba mă pierde, gîndul mă stringe
brumele tale coboară din lună
focul mă stinge, apa m-adună —
țară de lacrimi și nădejdi în cunună.

Iată-mă simplu cu inscripții pe palme
stau în dogoarea stelelor calme
firele lor prelinse cu șoapte
mă-mbracă-n veșminte de aur și noapte —
țară de ziuă cu ferestre de lapte.

Nu mai aștept — și într-un lumină
prag de comori și prag de stupină
trec printre orele lumii și-n ceață
sori fără umbră mă spală pe față —
casă eternă, țară de viață...

Gheorghe Istrate

JURNAL DE POET

Literatură comparată

O disciplină relativ nouă se încetățenește din ce în ce, an de an, la universitățile noastre : literatura comparată. De mai multe decenii ea s-a impus în științele umaniste ca o metodă nouă de lucru cerută de adevărul textelor marilor culturi și spiritualități ale lumii din diferite epoci și graiuri.

În locul absolutizării mesajului unei culturi, al unei civilizații, s-a ajuns la acest adînc înțeles mai aproape de adevăr al circulației motivelor, ale lăuntricei înfrățiri între ideile mari care domolind orgoliul unora a pus în lumină frumusețea tainică a altora, întemeind posibilitatea dialogului în locul înfruntării și ignorării.

În acest context, șansele literaturilor și spiritualităților popoarelor mai mici, mai puțin cunoscute, de a-și vesti mesajul sînt, este evident, din ce în ce mai mari.

Metoda nu-i nouă dar mai ales în vremile noastre foarte actuală. Ea poate fi găsită aplicată în comentariile neoplatonicienilor, în diferitele homilii medievale, primele veacuri ale noului eon, în atitea comentarii alegorice încercînd să impace spiritualități diferite, orientale și eline, în fagașul evului nou deschis peste lume.

Dar înaintea comentatorilor, cei care impun felul de-a vedea culturi și spiritualități în mod universal, sînt creatorii. Marii poeți sînt cei dintîi care apropie izvoarele sub raza unui gînd comun.

Nici unul din marii poeți naționali nu au rămas numai în orizontul propriei lor culturi, au încercat punți de legătură peste veacuri și graiuri pe care asimilîndu-le se străduiau să le familiarizeze în spiritul neamului lor.

Este de ajuns să ne gîndim la Eminescu sau Coșbuc. Cîte gînduri din alte vremi și civilizații nu ne-au devenit familiare datorită geniului lor care le-a adus în limba noastră în imagini de neuitat.

Condiția practicării acestei discipline cu folos pentru poporul tău este adîncul legămînt cu valorile spirituale ale neamului tău. Fără acest legămînt, așa cum ni-l adeverește Eminescu, riscul este de-a fi pretutindeni și nicăieri. O cultură și o spiritualitate străină nu-și deschid porțile decît la cheia de aur făurită într-un anume loc și timp în sînul unui neam de pe fața pămîntului.

Nou, mereu nou, este tocmai acest gînd. Culturile lumii nu pot fi văzute decît din perspectiva spiritualității unui loc istoric.

Motivul jertfei, bunăoară, în literatura altor popoare, ne va interesa pe noi mai cu precădere pentru că avem două capodopere în limba noastră, Miorița și Meșterul Manole, pe această temă care poartă un mesaj întru universalitate. A înțelege acest motiv în alte capodopere înseamnă a pune în adevărata lumină aceste eposuri naționale ale noastre.

Se cuvine observat faptul că marile înnoiri în sînul culturii, ca Renașterea și Romantismul, s-au dovedit sporind în adevăr numai revendicîndu-și originile în marile cărți ale omenirii, refamiliarizîndu-se cu marile spiritualități, pentru a putea și mai curat adînci pe cea de acasă.

Ceea ce a fost odată expresia adevărului unui loc poartă în sine potențe universale și se cer mereu familiarizate în neamuri fiind, într-un fel, propria lor moștenire prin jertfa creatorului de a le asimila pe limba și sufletul poporului său.

Ceea ce-i adînc național este universal iar noi avînd capodopere adînc naționale cu necesitate nu le putem descifra înțelesul nepieritor decît apropiindu-le de cele pe măsură.

Ioan Alexandru

varia

Memoriile lui Iorgu Iordan

Ca elev al profesorului Iorgu Iordan, deși nu știu dacă m-am bucurat vreodată de vreo simpatie din partea sa (nu uit că m-a ajutat într-o împrejurare grea), declar că i-am citit nu numai cu cel mai mare interes primul volum de **Memorii**, dar și cu cea mai mare plăcere intelectuală. De mai multe ori în paginile acestei cărți, autorul se scuză că nu are talent sau că prezintă stîngaci o întîmplare, o scenă care ar merita alt condei. Adevărul e că, vorba cuiva, cu talent, cine nu știe să scrie, și că adesea sîntem mai dispuși, Camil Petrescu era printre aceștia, să citim pe cei fără talent care știu însă să spună precis și exact ce au de spus. Iar autobiografia (și **Memoriile** de față sînt, de fapt, o autobiografie) nu reclamă neapărat însușiri literare, aș zice chiar că dimpotrivă, dacă vrea să rămînă autentică, așa cum e autobiografia din 1795 a lui Gibbon sau aceea din 1873 a lui John Stuart Mill, a unui istoric și a unui filozof cărora nimeni nu le-a cerut să fie neapărat scriitori. De altfel, literatura fiind domeniul ficțiunii, autobiografia, cu fapte reale, e introdusă în literatură abuziv.

Cu o memorie demnă de invidiat, prodigioasă, Iorgu Iordan expune în acest prim volum din memoriile sale, de peste 300 de pagini, primii treizeci de ani din viață, din 1888 (s-a născut la 29 septembrie stil vechi sau 12 octombrie stil nou, în zodia Cumpenei, ceea ce motivează și astrologic înclinarea sa pentru justiție, al cărei simbol e balanța) pînă în 1918, cînd (la 1 decembrie) s-a înfăptuit Unirea cea mare. Probabil că memoriile vor fi întregite cu alte două volume, de aceleași dimensiuni și cu același număr de ani (30) fiecare, în anii următori.

Întîia perioadă din viață e cuprinsă în opt capitole privind locul natal și împrejurimile (Tecuciul și satele apropiate), părinții și familia (tatăl, Toader Toșcu Iordan, venit la 18 ani de peste Dunăre ca grădinar, mama, pe numele de fată Crăciun, patru frați și trei surori), vecinii, anii de învățătură (la școala primară, patru ani, între 1895 și 1899 ; la gimnaziu, patru ani, între 1900 și 1904 și la Liceul Internat din Iași între 1904 și 1908; la Universitate, între 1908 și 1911), activitatea profesională (pedagog, profesor de liceu), viața familială (căsătoria cu învățătoarea Maria N. Popescu din Buzău), „războiul nostru".

Mai mult decît numeroasele date pe care le dă asupra universului copilăriei, adolescenței și primei tinereți, asupra vieții sociale și morale de la sfîrșitul secolului trecut și primele decenii ale secolului nostru în care intră, neîndoios,

Al. Piru

Continuare în pag. a 2-a

contemporanii noștri

Severitatea vocației

Liviu Rusu, profesorul de la Cluj-Napoca, a împlinit de curînd 75 de ani. Privit de departe, omul inspiră admirație și respect ; trebuie însă cunoscut și de aproape, ca să-ți dai seama că tot pe atîta poate fi și iubit. Nu este exclus ca unora, din motive variind de la caz la caz, psihologia lui să le pară complicată, dificilă, pe alocuri chiar impenetrabilă. Situația, de fapt, este alta. E vorba de o psihologie bogată, cu planuri multiple dispuse contrapunctic în adîncime, în care pînă la urmă lucrurile se rezolvă pertinent, cu demnitate simplă, în armonii și integrări necesare.

Într-adevăr, să nu judecăm linear ori să ne grăbim impresionist spre concluzii monocordice ! Ființa lui Liviu Rusu s-a constituit, și continuă să se constituie, prin sinteze de contrarii, prin procese de sublimare, prin macerări tăcute într-o conștiință frămîntată de fervori și răspunderi.

Și-a conformat cu voință un stil instituțional ; dar aceasta nu-l împiedică să fie cît se poate de om, cu poezie și îngîndurări în cugetul său sensibil. La catedră, poate părea sistematic și doctoral ; dar coborînd de pe treptele acesteia, umanitatea lui se dovedește stăpînită de îndoieli și muncită de neliniști. Își petrece viața între cărți, în spațiul acela măsurat al camerei sale de lucru, în care totul respiră exegeză și încordare ; totuși, cînd evadează în natură devine aproape copil, se bucură cu încîntare, își acordă cu înțelepciune prelungirile și binefacerile tinereții sufletești. Nu arareori, intervențiile sale publice și luările lui de atitudine ar putea să treacă în ochii unora drept satisfacții justiționare ori expresii rigide ale unui spirit rechizitorial ; în realitate, nu sînt altceva decît acte de bună credință și determinări ale unei etici curajoase, părăsite citeodată sau chiar mai des de instinctul conservării. Fără îndoială, în moralismul opțiunilor lui de cărturar și gînditor străbate de regulă, cu necruțare, *ceva* de asprime axiologică sau de rigorism kantian ; acestea, însă, nu sînt distanțe pe care le-ar reclama un judecător autoritar, nici prezumții sau vanități filozofice, ci gesturi de prietenie față de oameni, dorința de a le veni în ajutor, scrutări și într-un fel apeluri dureroase la fondul virtuos pe care îl presupune în fiecare. S-ar

Ion Zamfirescu

Continuare din pag. a 2-a

• IN ACEST NUMĂR : • Colocviile «Luceafărului» „Sinteza critică — act de maturitate al istoriei literare" : • **AGÂRBICEANU** (Articole de Cornel Regman și D. Vatamaniuc), • **ARGHEZI** (Articole de Dan Cristea și Laurențiu Ulici) • **Cronica literară** : M. Ungheanu despre „Ploile de dincolo de vre me" și „Împăratul norilor" de D. R. Popescu • **Viața cărților** • **Prezențe** • **Tineri prozatori** : • Ingrid Fulga, • Letiția Vladislav, • Emil Munteanu-Retevoescu • **Cenaclul revistei «Luceafărul»** • Poezii citite în cenaclu de : • Marian Bodea • Tatiana Lucsandra • George Nimigeanu • Mihai Adrian Eres • Irina Gorun • Marcel Mihalache • **Fragmente critice** de Eugen Simion • **Ferestre** de Marin Sorescu • **Atelier literar** de Geo Dumitrescu • **Mapamond** : • „Privighetori din alte țări..." • Jurnal olandez de Adrian Marino • Din lirica iugoslavă • **Revista străină**.

cronica literară

D. R. POPESCU

„Ploile de dincolo de vreme"
EDITURA „DACIA"
●
„Împăratul norilor"
EDITURA „EMINESCU"

deşi romanul **F** părea un roman bine încheiat, un roman „închis", care nu mai cerea urmare, autorul l-a transformat în punctul de plecare al unui ciclu romanesc a cărui temă principală este căutarea adevărului. Procurorul Tică Dunărințu caută pe cel vinovat de moartea tatălui său, comunistul Horia Dunărințu, dispărut misterios în anii cooperativizării agriculturii într-un colț de țară şi toate firele conduc către Moise, fost şi el important activist al vremii în acelaşi colț de lume. **Vînătoarea regală** redeschide problema vinovățiilor nepedepsite şi totodată a dosarului Moise. D.R. Popescu disprețuieşte cronologia desfăşurării faptelor şi ne întoarce în puncte ale acțiunii pe care **F** le survolase. Moise care murise în romanul precedent este iarăşi convocat în prim plan. Calul Mişu este cel care ar trebui să-l răpună pe Moise în **O bere pentru calul meu** întemeiat pe duelul dintre Moise şi cei care, adversari ai lui, sînt partizanii patrupedului miraculos. Problema întregului ciclu este aceea a puterii. Autorul studiază alături de personajele sale felul în care puterea alterează natura umană. Numeroasele rememorări din întregul ciclu urmăresc trista consecință a deținerii puterii la Gălătioan şi Moise.

Ploile de dincolo de vreme cuprinde întîmplări ulterioare fabuloasei istorii cu cabalina vizionară. În **Ploile de dincolo de vreme**, scriitorul împleteşte cu dexteritate firul polițist, caracteristic multor proze ale sale, cu firul romanului anchetă, afirmat mai ales în **F**. Tot arsenalul gotic al prozelor lui D.R. Popescu poate fi întîlnit şi aici ; dispariții, apariții, răpiri, crime, fantasme, previziuni, etc. Interesul cărții îl dau două fire epice distincte şi paralele. Un plan secundar al acțiunii îl potențează pe cel principal în care evoluează marele urmărit şi urmăritorii lui, adică vinovatul Moise şi procurorul Tică Dunărințu, căruia acum i s-au alăturat Vinturache şi Francisc. Lilica fosta soție a lui Calagherovici, acum concubina lui Moise, deşi toată lumea ştie, inclusiv femeia că Moise este vinovat de moartea lui Calagherovici, dispare şi bănuitul principal este desigur Moise. Francisc, un iluzionist de circ cu reale puteri telepatice, îndreaptă ancheta către Moise. Vinturache anchetează conştiincios cazul. Tică Dunărințu este mai circumspect. Mersul înainte al romanului se realizează prin succesiunea de discursuri, de mărturii, de depoziții, de dialoguri ale personajelor implicate. D.R. Popescu este un virtuoz al suspansului pe această cale, pentru că, odată epuizată o posibilitate de suspiciune a unui personaj, el apelează la alta şi chiar dacă şi aceasta intră în criză, autorul nu întîrzie să introducă o pistă nouă, care întreține atenția pentru mersul cercetării. Cartea se constituie, înfoiat, din declarații succesive pe un pretext epic minim, ca o piramidă cu vîrful în jos. **Ploile de dincolo de vreme** e un excesiv roman al „vocilor". După un consum considerabil de pagini, peste 300, constatăm însă că romanul polițist e fals pentru că n-a dus la descoperirea nici unui vinovat, iar romanul anchetă n-a dus la nici o concluzie. Artificiozitatea primului plan al cărții e atenuată oarecum de pragmatismul eroului din planul doi, Adrian, a cărui decizie de a-şi duce pînă la capăt răzbunarea împotriva lui Dolingă revine în forme ascunse. Dolingă e găsit mort cu spatele tăiat de gaterul unui motor de tăiat lemne. acelaşi motor cu care el devastase mica grădină zoologică întreținută la Eftimie. Senzaționalul şi grotescul acestei morți, justițiară în credința lui Adrian, nu salvează însă cartea care trenează, fără să ajungă la un final solvabil artisticeşte.

O justificare mai firească are următorul roman al ciclului, **Împăratul norilor,** pentru care **Ploile de dincolo de vreme** se arată a fi abia un prolog. Este şi acesta un roman anchetă, se vorbeşte mult despre adevăr şi despre felul în care poate fi aflat, în care polițismul ocupă un loc însemnat. Ca într-un roman detectiv obişnuit acțiunea este declanşată de o dispariție sau de o crimă. Moise şi Lilica, căsătoriți acum, au chiar şi un copil, Anita, care într-o bună zi dispare. Unde este Anita ? Ce s-a întîmplat cu Anita ? sînt întrebările sub arcada cărora începe romanul. În cele din urmă dispariția se dovedeşte a fi mai mult decît atît : un geamantan descoperit din întîmplare pe stradă pare să facă dovada că fetița a fost ucisă şi polițismul prozatorului se poate de aici înainte desfăşura în voie. Primele indicii conduc către iluzionistul Francisc, care mai întîi nu recunoaşte, deşi e supus la probe aparent convingătoare, apoi recunoaşte, comunicînd oficialităților o versiune proprie asupra crimei. Investigațiile oficiale sînt dublate, triplate de investigații neoficiale, care aduc fiecare interpretarea şi accentul ei, prilej pentru desfăşurarea unui nou roman al „vocilor" care pulverizează ideea de soliditate a realului. Acesta e de fapt romanul. Tică Dunărințu, existent şi aici, priveşte faptele cu circumspecție. Ancheta nu-l validează pe Francisc drept criminal şi întrebarea planează mai departe deasupra cărții. Cine este vinovat de dispariția Anitei ? Maestru al loviturilor de teatru, D.R. Popescu ne conduce către un deznodămînt senzațional. Vinovatul se pare că este chiar Moise, iar cei cîțiva care-l bănuiesc, Francisc e unul dintre ei şi comedia jucată are drept scop să-l divulge în cele din urmă, nu părăsesc speranța că măcar acum Moise va plăti pentru vechile lui vini. Un contur puternic prinde în acest roman Lilica pe care scriitorul o înnobilează prin sacrificiul de sine la care se supune. Femeia nu l-a renegat niciodată pe Calagherovici, soțul ei, ci a intrat în legătură cu Moise, parafrazează la cazul Iudita şi Holofren numai din dorința de a nu-l pierde din ochi pe vinovat. Prin ea D.R. Popescu creionează un caracter feminin puternic, comparabil în literatura română cu Anca din **Năpasta** lui Caragiale. Desigur şi aici se pot ridica aceleaşi obiecții : e cu putință o astfel de legătură, este posibilă o atît de limpede deliberare ? Prozatorul previne obiecțiile şi trebuie să observăm că motivarea psihologică a actelor Lilicăi este bine surprinsă, deşi expunerea este discontinuă şi dispersată. Lilica nu are un program, ea acționează orbeşte, minată de un instinct obscur, şi sfîrşeşte prin a-şi iubi bărbatul, a se acomoda cu noua ei condiție, a uita intenția ei justițiară pe care însă dispariția Anitei o reactivează. Ea nu este doar autoarea morală a morții lui Moise sub roțile unui tren, dar se pare că şi autoarea de fapt a acestui sfîrşit. Este ceea ce susține cu aplomb Francisc „împăratul norilor", cel ce le ştie pe toate şi acționează sistematic împotriva lui Moise. Dintre toate personajele cărților lui D.R. Popescu acesta este, dacă exceptăm pe Mişu, patrupedul, cel mai fantastic. O prefigurare a lui, un dublet, dacă vrem, este Eftimie din **Ploile de dincolo de vreme.** Spre deosebire de Lilica a cărei dimensiune e realismul, dimensiunea specifică lui Francisc este fantasticul. Francisc nu este un personaj credibil şi deşi un minimum de ambiguitate este întreținut de scriitor în jurul lui, condiția lui fantastică ne e înfățişată cu franchețe. Odată vinile divulgate şi vinovații pedepsiți, Francisc pleacă în Mexic să doarmă cîteva zile, adică, zice tot el, o mie de ani. D. R. Popescu ne propune un tip de roman convențional a cărui credibilitate depinde de acceptarea convenției. Judecat în plan realist întreg ciclul poate fi pus sub semnul întrebării. Romanele lui D.R. Popescu abundă în personaje malefice, de un caracter imposibil de conceput în realitate. Moise este văzut şi numit chiar ca o întrupare a diavolului. Perechea lui este Gălătioan. Îi concurează din plin Dolingă cu ideea lui de a opri muierile să mai facă copii pentru a opri viitorul în loc. Apar apoi numeroase personaje bizare prin aspect şi conduită. Universul uman al acestor romane este unul al excepțiilor şi nu al obişnuitului. Opuse personajelor malefice sînt cele care caută să facă dreptate. Urmăritorii lui Moise sînt foarte numeroşi şi par a nu avea altă preocupare. În **O bere pentru calul meu** oamenii nu par a nu avea altă preocupare decît să se țină după coada unui cal şi să-l audă, aşa zic ei, vorbind. Substanța realistă densă din **F** se subțiază cu cît ne apropiem de capătul ciclului. Înțeles ca un univers inventat, plin de semne şi alegorii evidente, ciclul capătă o coerență care-l justifică. Chestiunea este dacă autorul îşi controlează într-adevăr construcția, rolul personajelor şi limpezimea simbolurilor. Dacă **Împăratul norilor** este o construcție închegată nu fără insistențe ce prisosesc, **Ploile de dincolo de vreme** este una mai discursivă şi fără autonomie, depinzînd decisiv de prima.

Cît de labirintic poate fi, apoi, un roman ? Întrebarea ne este inspirată chiar de aceste două cărți. Să observăm că şi în **Împăratul norilor** polițismul este fals şi că întrebarea : ce s-a întîmplat cu Anita ? nu primeşte răspuns. Este foarte probabilă deci apariția unor noi volume din acelaşi ciclu. D. R. Popescu ni se înfățişează cu acest al şaselea volum al seriei sale de romane închinate lui Moise ca o nouă Şeherezadă capabilă să ducă la un număr incalculabil de episoade o poveste care debuta sub auspicii obişnuite. Nu putem încă decapita noua Şeherezadă devreme ce istoria n-a fost dusă la capăt.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Sub semnul nunții

recenta carte*) a lui Radu Cârneci confirmă vocația poetului, aşa cum ne-a fost ea relevată în partea cea mai izbutită a creației sale de pînă acum, şi anume vocația iubirii, a receptării devenirii lucrurilor sub semnul nunții, al germinației şi rodirii exuberante, dans cosmic al elementelor ce se contemplă fericite în tărîmul armoniei. Zarea fecundă sub care ia naştere această poezie — zarea pămîntului natal — are darul să îmblînzească stihiile în ondulările mioritice nu numai ale spațiului natural, dulcea cantilenă a dealului şi văii, ci şi ale spațiului spiritual, prin alternarea registrelor programatice cu cele ale spontaneității afective. Generozitatea poetului se proiectează în tendința generalizată de antropomorfizare a regnurilor, în celebrarea naturii ca prelungire şi oglindire a omului, ca definiție desfăşurată analitic a lui. Acest antropomorfism universal — **homo sive natura** — are o latură fertilă pentru artă ca încercare de stabilire şi exprimare a unei viziuni organice, unitare despre lume, dar şi multe altele, nu puține riscante, între care cea mai importantă este, paradoxal, aceea de depersonalizare prin generozitatea deviată în risipă. In astfel de împrejurări, nu este rău să ne întoarcem o clipă la Heraclit care ne învăța cum că energiile care pun la punct mecanismele echilibrului universal sînt dialectice şi complementare : nu numai iubirea, dar şi ura, nu numai atracția, dar şi respingerea.

Baia de lumină a nunții cosmice din care se naşte poezia lui Radu Cârneci îşi are originea, după cum spuneam, în iubirea văzută ca principiu şi scop al tuturor lucrurilor : „Totul în preajmă-i nuntă albastră, şi voi ştiți : / suflet-bărbat stă lîngă suflet-femeie mîndră / e nuntă lîngă nuntă, sunt nesfîrşite nunți, / imens sărut albastru care sărută cerul / (...) / Voi ştiți, totul e nuntă între pămînt şi cer, / o rugă, fără-ntoarceri, spre-adevărata față, / durerea e o taină cu zidurile nalte / şi-n ele o femeie cîntîndu-ne de dor // Voi ştiți : fără de moarte e stirpea noastră-aici, / jur-împrejur strămoşii de aer ne respiră / şi e un timp de aur, iar peste depărtări / mari vulturi de putere ne poartă ochiu-n slavă..." **(Nobila stirpe).** Tema iubirii — dacă se poate numi aşa nu atît o dominantă morfologică a spațiului literar, cît una psihologică a celui vital — este reluată într-o pluralitate indeterminantă de ipostaze, paleta afectivă a poetului orientîndu-se în mod constant spre zenit, spre culorile solare. Celebrarea în versuri calde a femeii iubite, a trecutului istoric şi a prezentului patriei, a dragostei filiale sau paterne, a prieteniei fidele şi a satului natal, a peisajului românesc şi a mitologiei naționale etc., iată numai cîteva dintre numeroasele căi pe care le cercetează autorul cu inima înfiorată şi cu privirea trează. Radu Cârneci este un „cîntăreț" pentru care lumea este un izvor inepuizabil de lumină şi bucurie, de elanuri generoase şi nobile şi căreia el, poetul, se simte dator să-i aducă omagiul şi ofranda. Efect al generozității sale funciare, al tendinței de a se dărui, el nu trăieşte şi deci nu exprimă un timp individual, metafizic, ci unul devenit istoric prin acțiunea colectivă a semenilor. Patria este o ființă, un tot organic, al solidarității tuturor generațiilor care de-a lungul istoriei au iubit-o şi i s-au închinat : „Țară-n adînc şi țară peste ea, / somn lung în umbră şi deasupra soare, / un plîns pietrificat de magmă grea, / o aură de stea nemuritoare //. Şi totul e să-ți placă-n dimineață, / cînd somnul lor respiră-adînc prin frunze : / e o chemare de pămînt şi ceață / şi stăruie-un surîs de timp pe buze // Aici mă-nchin, baladele-ațipesc, / e-n aer aşteptarea de lumină / şi rădăcini în sînge se-adîncesc, / din tîmpla stîngă pleacă luna plină... // Țară-n adînc şi țară peste ea, / somn lung în umbră şi deasupra soare, / un plîns pietrificat, de magmă grea, / o aură de viață dătătoare" **(Țară-n adînc).** In acest spațiu istoric, destinul tragic al Bălcescului răsună ca un acord de împlinire voievodală prin generații : „Bălcescu ! Timp de flacără şi vis, / Tu, înaintemergător spre zare, / Tu, ochi de dragoste mereu deschis, / fără de timp şi numai depărtare // Tu, Domn al meu frumos şi inspirat / şi căutînd sub prav de cronici rodul, / Tu, care vulturi munților ai dat / şi ai învins murind cu Voievodul, // înalt mă doare frîntul Tău destin /... acolo e o insulă şi-o mare... / Se face imn tîrziul meu suspin / şi odă, vorba, tînguie şi doare" **(Bălcescu — Domn).**

Dan Laurențiu

*) Radu Cârneci : „Nobila stirpe", editura Cartea Românească, 1976.

proză

Spontaneitate şi firesc

Cei care cunosc regulamentele militare (şi nu numai aceştia) ştiu că ordinele nu se discută, ci se execută, întocmai şi la timp. Formulă concisă, de o necesară rigiditate, ce rezumă caracteristicile unui mod de viață. Dar şi cei care dau ordinele şi cei care le execută sînt oameni. Este acesta adevărul simplu (şi poate de aceea uitat uneori) pe care Gheorghe Bejancu îşi construieşte romanul său.*) Prin urmare, într-o variantă a unei situații limită (noaptea de dinaintea unei mari aplicații militare) colonelul Petre Dolanu vrea să cunoască divizia a cărei comandă o va prelua curînd. Prilej de introspecție şi rememorare, de prezentare duioasrealistă şi portretistică pătrunzătoare, amalgam de lirism — cenzurat în notele patetice de o luciditate pedestră — şi epică simbolică, pe scurt, o evocare din interior, fără eroisme de operetă, a vieții cazone. Apar astfel, într-o încercare de evaluare nuanțată, pitorescul Ion Banu Cernavodă, „curios, asociativ, cabotin, prietenos, uşor de înşelat, nestatornic, megaloman, aureolat de o campanie care-l făcuse cunoscut în întreaga armată operativă", sobrul şi echilibratul Dorojan, simplul şi atît de complicatul Iraclie Bambu, rudimentarul dar cinstitul Mihăilă, Iuraşcu, a cărui moarte îl aşează în legendă. Ei şi alții, toți şi fiecare, cu înălțări şi căderi, coloană, adică popor, în marş pentru executarea ordinului.

Este cuceritoare în cartea lui Gheorghe Bejancu sinceritatea comunicării, ce dă frazei tensiunea adevărului, ferind-o adeseori de capcanele retorismului facil. Construcția romanului se sprijină pe o formulă fixă reluată de cîte ori materia epică o cere. Secvențele debutează cu evocarea cadrului, în propoziții scurte, juxtapuse, tinzînd să sugereze o atmosferă în consonanță cu mişcarea dominantă a fragmentului. Urmează evoluția personajelor, cu monolog, rememorare sau dialog, pentru ca în final să se revină, de regulă, la cadru, selectînd nuanța devenită semnificativă. Formula tehnică este bine stăpînită, discursul se organizează fluent, rarele poticneli datorîndu-se unor stîngăcii de dialog (p. 72—73, 150—152). De nefiresc ține şi titlul „Coloane sub lună", tributar părerii naive că tot ce este luminat de astrul nopții dobîndeşte aură poetică. Îngroşări poetizante, în discordanță cu spontaneitatea de ansamblu, se disting uneori şi fără o privire îndelung exersată, dar, dincolo de aceste insuficiențe, „Coloane sub lună" păstrează meritul originalității unghiului de abordare.

Valentin F. Mihăescu

*) Gheorghe Bejancu : „Coloane sub lună", Editura Militară, 1976.

prezențe

● **La cel de al V-lea festival internațional de teatru de televiziune de la Sofia, desfăşurat între 18—23 octombrie a.c., spectacolul cu piesa „Recitindu-l pe Shakespeare" de Cristian Munteanu, în regia lui Nae Cosmescu a fost distins cu Premiul Interviziunii.**

● **Vă informăm despre ultimele manifestări culturale găzduite de Biblioteca Italiană din Bucureşti : ● Miercuri 27 octombrie, Concertul Orchestrei de cameră de contrapunct din Bucureşti, sub conducerea lui Mircea Luculescu a oferit o selecție reprezentativă a muzicii italiene preclasice : Vivaldi, Scarlatti, Leoncavallo, Paisiello, Toselli. Concertul s-a bucurat de participarea sopranei Lucia Țibuleac şi a tenorului Cornel Rusu. ● Joi 28 octombrie s-a comemorat centenarul oamenilor de ştiință italieni Amedeo Avogadro şi Stanislao Cannizzaro, cu colaborarea Prof. Giorgio Ostrogovici, de la Facultatea de Chimie a Universității din Timişoara.**

● **Cenaclul literar „Danubiu" (I.U.G. „Progresul" Brăila) organizează un concurs de epigrame intitulat „TURNIRUL EPIGRAMEI." În obiectiv : combaterea manifestărilor negative ce se mai manifestă în unele domenii ale vieții sociale. Faza finală a concursului va avea loc la 5 decembrie 1976. Relații asupra participării la concurs : telefon 14 431 (Dir. Clubului „Progresul" Brăila).**

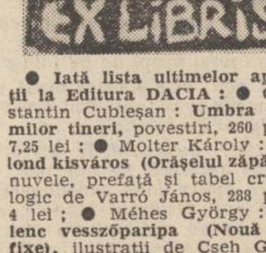

● **Iată lista ultimelor apariții la Editura DACIA : ●** Constantin Cubleşan : **Umbra ultimilor tineri,** povestiri, 260 pag., 7,25 lei ; ● Molter Károly : **Bolond kisváros (Orăşelul zăpăcit),** nuvele, prefață şi tabel cronologic de Varró János, 288 pag., 4 lei ; ● Méhes György : **Kilenc vesszőparipa (Nouă idei fixe),** ilustrații de Cseh Gusztáv, 176 pag., 7 lei ; ● Eduard Eisenburger : **Heimat bilder. Bekantes und weniger Bekantes über din Rumäniendeutschen (Peisaje ale patriei),** 386 pag. 51 ilustrații alb-negru, 23 lei ; ● Petru Poantă : **Poezia lui George Coşbuc,** eseu monografic, 152 pag., 5 lei ; ● M. Badea, Gh. I. Bodea : **Avram Iancu în conştiința poporului român,** 220 pag., 16 ilustrații alb-negru, 9 lei ; ● Ştefan Ionescu: **Manuc Bei zaraf şi diplomat la începuturile secolului al XIX-lea,** 208 pag., 18 ilustrații alb-negru, 7,75 lei.

● **Cărți recent apărute la Editura JUNIMEA : ●** Vasile Pavelcu : **Metamorfozele lumii interioare,** colecția „Humanitas", nr. 2, 254 pag., 7.25 lei ; ● Alexandru Stark : **Dați-mi voie să vă întreb,** colecția „Reporter XX", 126 pag., 3.75 lei ; ● Silviu Rusu : **Pămîntul din frunze,** versuri, 60 pag., 3.75 lei.

Memoriile lui Iorgu Iordan

Urmare din pag. 1

considerații la care autorul a ajuns mai tîrziu, urmărim mărturiile referitoare la propria persoană, impresionante prin decizia de a nu ascunde sau ocoli nimic, prin sinceritate şi prin obiectivitate, adică prin impresia pe care o fac în acest sens. Observăm că, bănuit de inhibiție, Iorgu Iordan are, dimpotrivă, o mare capacitate de autodezvăluire, de a ne întreține despre el însuşi, de a se confesa nu numai cu simțul răspunderii, dar şi cu agreabilă încredere în valoarea spuselor sale sub raport cînd nu etic, cel puțin epic. Şi fiindcă viața unui om ilustru interesează prin cel mai mic detaliu, parcurgem paginile pe nerăsuflate.

Aflăm cu stupoare că ambii părinți ai lingvistului erau analfabeți. Că, fiziceşte, Iorgu seamănă „ca două picături de apă" cu tatăl său, om „închis în sine, tăcut, adesea chiar posomorît", ceea ce s-a transmis fiului, după cum observă în cîteva locuri el însuşi, adăugînd însă că a făcut eforturi de a se schimba, izbutind să devină sociabil şi comunicativ. Putem constata că urme ale acestor particularități temperamentale se mai află încă în stilul memorialistului, unele reticențe, dar în acelaşi timp şi insistențe, un anume exces de paranteze, de nuanțe, în intenția de a se exprima bine şi mai bine, fără a cădea în calofilie.

O înclinare asupra căreia autorul stăruie este aceea, permanentă, de a se juca. Omul cel mai serios şi mai auster pe care-l cunosc de patruzeci de ani a avut şi are plăcerea de a se juca („în toate felurile" cînd era copil). Era as, cîştigător întotdeauna la bunghi (nasturi), ştia de mic să înoate (mai tîrziu se avînta cîteva sute de metri în largul mării şi era „arătat cu degetul" la ştrand în Iaşi), ca elev simțea nevoia să se urce cel puțin pe glavul ferestrei, pe la 16 ani fuma (să fumezi astăzi în fața academicianului Iorgu Iordan !), patina, ştia crochetul, a practicat mult timp tenisul, popicele, deprinsese cîndva pocherul, numai la dans n-a avut aptitudini, hazardîndu-se o singură dată, din obligație, la o polcă. „Sportiv autentic", era totuşi „slab la instrucția militară", el care altfel a avut totdeauna spirit de „disciplină şi ordine". Intolerant în această privință cu alții, a fost el însuşi ca elev şi student, chiar ca profesor, protestatar şi contestatar. Exceptînd momentele sportive, unde se fac mişcări condiționate de reguli, i se poate atribui oarecare rigiditate, ceea ce se motivează prin lipsa, recunoscută, a talentului de actor. Om de ştiință, prin urmare, al scrisului, a detestat pe oratori, desigur de categoria numită de Maiorescu a retorilor sau limbuților. Nu i-a plăcut cum vorbea Delavrancea nici Take Ionescu, şeful partidului denumit de Iorga, al rupților. Că Iordan a urmat totuşi şi terminat, chiar deconsiliat de Alexandru Philippide, Facultatea de drept, asta se explică prin aspirația sa, neîmplinită, de a deveni magistrat, „reprezentant investit al societății" (referința mea la horoscop am făcut-o în spiritul autobiografiei lui Goethe *Dichtung und Wahrheit*). Mai puțin explicabilă este, „antipatia profundă", mărturisită, pentru Napoleon. Dacă excludem spiritul său militarist, războinic (bizuite măcar primul pe „disciplină şi ordine"), trebuie să recunoaştem totuşi geniul multilateral al acestui titan pe care un Balzac voia să-l egaleze în literatură, iar Beethoven în muzică. Să fie antipatia lui Iorgu Iordan un efect al lecturii romanului lui Tolstoi, *Război şi pace* ? De remarcat că în acest prim volum de *Memorii* se fac puține referiri la lecturi. Abia Tolstoi, Dostoievski, Turgheniev, Sienkiewicz şi cîteva texte cerute în manualele de liceu. Singurele cărți pomenite *Neamul Coțofenesc* de D. V. Barnoski şi *Velerim şi veler doamne* de Victor Ion Popa, sînt din 1930 şi 1933. Alți scriitori pomeniți sînt foştii profesori de liceu, printre care Calistrat Hogaş. Ni se spun lucruri amuzante despre om (mînca patruzeci de sarmale moldoveneşti, mici, la masă, făcea glume la ore, i-a zis unuia care declarase că făcuse clasele anterioare la seminarul Pedagogic Central Universitar din Bucureşti : „Măi, da' mare şcoală !", întreba pe altul dacă numai aurul e galben etc.), dar nimic despre operele publicate din 1906 în *Viața românească*, iar în volum, după două încercări ratate (în 1912 şi 1914), abia în 1922. Despre alt profesor, de istorie „bine pregătit" Eugen Revent, face mențiune în *Istoria literaturii române contemporane* E. Lovinescu. A publicat poezii sămănătoriste *(Din povestea vieții,* Vălenii de Munte, 1910, *Scrisori către un necunoscut, Satire,* 1910—1912, *Cîntecul neamului,* Ramuri, 1913).

Spiritul de „disciplină şi de ordine" al lui Iorgu Iordan provine în parte şi din atmosfera severă a Liceului internat, soi de „colegiu oxonian" cu regim cvasimilitar, înăsprit de unii directori şi de pedagogi printre care o figură nenumită este, cred, aceea a lui Neculai Savin, coleg de liceu al lui Ibrăileanu la Bîrlad, rămas fără studii universitare, om primitiv, detracat. Pînă la sfîrşitul anului 1908, cînd Iorgu Iordan era absolvent al liceului, Ibrăileanu nu publicase nici el vreun volum, dar *Spiritul critic în cultura românească* apăruse în întregime în *Viața românească* începînd din 1906. Intrat greu în liceu, după o încercare nereuşită, elevul s-a supus tuturor rigorilor, ajungînd, cu toată slăbiciunea sa la matematică, unde a fost nevoit o dată să copieze la teză, printre primii. S-a distins la toate obiectele şi îndeosebi la limba germană, citind încă de pe acum fără dicționar.

La universitate profesorul său favorit a fost Alexandru Philippide, om numai aparent hirsut, de o mare gingăşie în intimitate, care-şi făcea cursul dictînd prelegerea cuvînt cu cuvînt (ca şi elevul său mai tîrziu). Lui Ibrăileanu i-a editat cursul, acesta oral, dar o legătură mai apropiată între profesor şi student n-a fost. Studentul nu s-a lăsat „corupt" spre literatură nici cînd Ibrăileanu i-a făcut cadou la o librărie cele patru volume din *Histoire contemporaine* de Anatole France. A citit cărțile şi a scris şi un articol despre France, vreo 30 de pagini de caiet, trimis lui Ibrăileanu pentru *Viața românească,* unde însă n-a apărut (vezi *Scrisori către Ibrăileanu,* II, 1971, p. 157—158). Pagini de admirație sînt dedicate în *Memorii* lui Constantin Stere, profesor de drept constituțional şi administrativ al lui Iorgu Iordan între 1908—1910. Stere şi Iorga erau, după Iorgu Iordan, cele mai mari personalități ale vieții intelectuale din primele decenii ale secolului.

Om „cu adevărat norocos", Iorgu Iordan n-a dus-o rău ca profesor de liceu, chiar peregrinînd prin diverse localități înainte de examenul de capacitate cu Ovid Densuşianu (relatat amănunțit, cum am făcut şi eu în legătură cu Ibrăileanu în 1946). La Galați a fost coleg de gazdă cu fiul lui Hogaş, Ațiu, preocupat de poezia nouă. „Mai mult tăcut, decît vorbăreț", Iorgu Iordan era exigent, indignat de purtările incorecte ale colegilor, sensibil la orice nedreptate, cu manifestări, în astfel de cazuri, vehemente, de partea victimei, intransigență pe care a păstrat-o toată viața.

Primul volum al *Memoriilor* se încheie cu pagini despre Iaşul din vremea războiului, plin de refugiați, cînd, scutit de armată din cauza unei malformații pentru care a suferit cinci operații (prima în 1905, ultima în 1972), profesorul a lucrat într-un spital militar. În aprilie 1917 îi moare tatăl „subit" de 67 de ani. Sosit acasă vede că mama, țărancă, îl bocea, cîntînd şi plîngînd în acelaşi timp după rituri : „Din bocetul acela am aflat, scrie memorialistul, că în limba veche şi în aceea a producțiilor folclorice, şi acestea vechi, rămase neschimbate, cuvîntul «soție» însemnează atît «soț» cît şi, ca astăzi, «soție», fiind sinonim cu «tovărăşie», sub toate aspectele ei, adică o «soție». Femininul propriu zis al lui «soț» este «soață», amîndouă moştenite din latină".

Aceste considerații pot surprinde în asemenea moment pe cine caută o relatare literară a scenei. Autorul însă s-a ferit de literarizare şi, discret, a preferat stilul relatării istorice, ca şi impersonale. La înmormîntare, Iorgu Iordan s-a dus cu fratele său mai mare, „bîdia". Acest din urmă cuvînt (rog a nu mi se lua în nume de rău amestecul meu în lingvistică) eu l-am auzit totdeauna pronunțat în Moldova *bădie*, fiind, cred, înrudit cu *bădiță*. În dicționarele curente, termenul *bîdie* nu figurează (dar nici *bădie*).

În aşteptarea volumelor următoare, renunț la alte observații pe care mai aveam de gînd să le fac. Repet, primul volum al *Memoriilor* lui Iorgu Iordan e o carte remarcabilă, un început de autobiografie exemplar.

Severitatea vocației

Urmare din pag. 1

spune că severitățile lui erudite şi scrupulele lui metodice l-ar fi cantonat oarecum într-o pasiune rece şi principială a sensului abstract ; rareori, totuşi, mai multă dăruire de afecțiune şi de adevăr emoțional ca în viața de familie a acestui om, ca în prieteniile sale, ca în sentimentele lui față de foştii elevi, ca în vibrația sa intimă pentru poetul preferat, pentru muzică, pentru cartea de căpătîi, pentru solicitările inimii.

Dar dialectica personalității lui Liviu Rusu nu se opreşte aici. Valențele ei umane prefațează, continuă şi întregesc pe acelea ale cărturarului doctrinar. Văzute teoretic, cu criteriile cunoaşterii de sistem şi de catedră, domeniile de studiu cărora li s-a dedicat pot părea domenii aride, speculative, orientîndu-se mai mult spre metafizic decît spre omenesc şi viață. În toate, însă, stăruieşte surd şi un neîncetat patetism. Premisele gîndirii, ca şi treptele de argumentare, sînt ale unui logician ; în concluzii, însă, Liviu Rusu transcende de regulă pe plan de valori, îşi asumă răspunderea unor militări, devine moralist şi pedagog.

Essai sur la création artistique. Contribution a une Esthétique dinamique, lucrare admisă în 1935 ca teză de doctorat la Sorbona, publicată în acelaşi an de către marea editură filozofică Felix Alcan, l-a impus printre esteticienii notorii ai vremei. Presimțim, de pe acum, ceea ce va fi şi îşi va adăuga mereu ca gînditor, în etapele ulterioare ale dezvoltării sale.

Nu contemplația contează în primul rînd ; înainte de orice, opera de artă trebuie să pună în stare de efervescență o atitudine creatoare. Putem ajunge la sufletul operei de artă, numai străbătînd mai întîi prin chinurile şi bucuriile artistului din cursul procesului creator. Am minimaliza opera de artă, socotind-o material fie doar fruct al unei nevoi de joc, fie completare a unei activități practice, fie simplă prelungire a fondului nostru biologic.

Artistul devine artist, **nu** supunîndu-se instinctelor, ci rezistîndu-le ; **nu** lăsîndu-se pradă unor desechilibruri sufleteşti mai mult sau mai puțin inerente, ci dimpotrivă stăruind ca în febra, haosul ori disponibilitățile intime ale acestor desechilibruri să aşeze o ordine, convertind în bine nişte carențe şi cristalizînd compensatoriu un conținut. Nimic, deci, nu poate fi uşor sau spontan într-o operă de artă. Adevărul şi valoarea operei de artă se măsoară prin cît efort această operă a putut să includă în ideea şi elaborarea ei. Inspirația, ea în sine, nu este nici mult, nici puțin. Devine forță prin cît discernămînt, cîtă muncă şi cîtă voință conştientă poate determina. Ceea ce trebuie să ne reveleze opera de artă nu este o lume hieratică, străină de pulsațiile realității şi ale destinației noastre umane, ci o spiritualitate capabilă să ne asigure cît mai strînse legături cu noi înşine, cu lumea socială şi istorică din care facem parte, implicit cu pămîntul pe care ni se desfăşoară existența Artistul nu vorbeşte doar în numele propriu ; datoria lui este să descopere o spiritualitate terestră. Ceea ce trebuie să ne reveleze — citez acum chiar cuvintele gînditorului — „nu este o lume de deasupra noastră, ci un dinamism interior care guvernează secretele cele mai intime ale sufletului nostru, fondul originar al speciei noastre".

Şi în **Estetica poeziei lirice,** o altă lucrare fundamentală în care Liviu Rusu şi-a fixat pozițiile sale ca estetician, interferența de care contextual s-a amintit tot timpul pînă aici, continuă să se dovedească egală cu ea însăşi.

Putem constata din exterior : o construcție severă, arhitectonică, cu clasificări şi scheme, cu simetrii categoriale concepute şi organizate aproape scolastic. Trei tipuri caracteristice, exprimînd prin intermediul creației artistice viziuni despre lume şi viață ; tipul simpatetic, tipul demoniac echilibrat, tipul demoniac anarhic ; trei genuri literare, exprimînd forme de viață : liric, epic, dramatic ; trei atitudini fundamentale în fața existenței, fiecare din acestea gravitînd spre unul din genurile şi tipurile amintite ; ş.a.m.d.

Să străbatem, însă, şi dincolo de geometria ori academismul solemn al acestei armături ! Vom regăsi, acolo, un inefabil de adîncimi şi tot atîta simțire umanistă. Analistul sobru din Liviu Rusu se completează întotdeauna şi cu accente descinzînd din **halo-uri** de mister şi visare. Opera lirică — ni se spune — ne poate dezvălui taine din „interioritatea eului creator". Poezia este un mijloc prin care devine cu putință ca „misterele existenței să se reveleze eului". Fiorul liric îşi are sorgintea în prisosurile noastre psihice ; nu este întîmplare, ci destin. Trebuie să desluşim în poezia lirică şi altceva decît expresia întîmplătoare şi trecătoare ale unor stări de suflet ; ea — precizează autorul acestei modalități de gîndire — este mai ales „un mod de a trăi, un mod de a realiza un destin inerent ființei brăzdate de fiorul neliniştitor..."

Ştim în ce chip şi în ce măsură, cu cîtă competență şi cu cîtă tensiune exegetică, Liviu Rusu a contribuit şi continuă să contribuie la o restituire a lui Titu Maiorescu în drepturile legitime pe care i le datorează în mod hotărît cultura românească modernă şi contemporană. De un şir întreg de ani, neîntrerupt, cu încordări şi devoțiuni de benedictin, se dedică unei munci vaste din care ar urma să rezulte, cu comentarii şi cu tot aparatul ştiințific de rigoare, ediția definitivă a operei maioresciene.

Faptul este exemplar. Îl putem socoti, nu numai capitol de studiu sau elaborare de specialitate, ci şi profesiune de credință. Pentru că între Titu Maiorescu şi Liviu Rusu, bineînțeles la scara situațiilor şi a epocilor respective, putem recunoaşte moralmente afinități şi corespondențe. Şi anume : în ce priveşte sentimentul datoriei, respectul culturii, cultul ordinei şi al clarității, curajul adevărului, controlul de sine, exemplul personal, voința de a servi.

Mă leagă de Liviu Rusu multe lucruri : preocupări comune, sesiuni ştiințifice, colaborări universitare, participări împreună în comisii de concursuri şi doctorate, corespondență, sentimente de generație, alergări în voie ale minții în ceasuri de discuție liberă şi de odihnă sufletească, toate acestea învăluite într-un farmec tăcut al prieteniei desinteresate. Mă leagă — aş spune — chiar şi acele situații din întîlnirile noastre în care s-ar fi putut să avem puncte de vedere diferite. Loialitatea apropie, nu desparte. Mă leagă — trebuie să adaug — şi un act de conştiință cetățenească. Văd în Liviu Rusu — cu reculegere, cu mîndrie, cu emoție — o ilustrare a ceea ce poate produce umanitatea noastră românească, pusă în condiții de cultură şi de încredere în virtuțile ei creatoare.

Privire prospectivă pentru viitoarea sinteză

Cercetările din ultimii ani asupra lui Agârbiceanu n-au epuizat desigur tot ce s-ar putea spune cu folos și chiar trebuitor despre bogata și întinsa în timp operă a scriitorului ardelean, dar ele au avut meritul nu numai de a întreține interesul pentru un scriitor în genere „greu de citit", cum socotește Al. Piru, ci și de a face o mai dreaptă parte unei personalități literare în bună măsură ignorată și deci nedreptățită. De fapt, se poate spune, Ion Agârbiceanu e descoperirea deceniilor din urmă, căci nici E. Lovinescu, nici G. Călinescu, și mai puțin desigur critica jurnalistică (prin Perpessicius sau Pompiliu Constantinescu, de ex.) nu l-au perceput la adevărata însemnătate. Curios e că nici ardelenii săi, un Ion Chinezu, un Ion Breazu, nu s-au simțit îndemnați s-o facă. Explicații se pot găsi destule : înainte de toate inegalitatea acestui scris, ce se afla în plină și prea spontană desfășurare în chiar perioada de excepțională înflorire a romanului românesc, când așadar eticismul și didacticismul tot mai străveziu al autorului ardelean puteau pune la grea încercare răbdarea celui mai binevoitor critic ; în al doilea rând, absența unor selecții de autor care să-l reprezinte mai propriu și să-l readucă în contemporaneitate. Acest din urmă lucru s-a înfăptuit abia din 1962 încoace, odată cu retipărirea operei, acțiune încă neîncheiată, dar soldată de pe acum cu rezultate decisive de vreme ce capitolul cel mai valoros din creația scriitorului, totodată cel mai anevoie de cunoscut — contribuția nuvelistului și povestitorului — a și fost pus convingător în lumină. Avem azi la îndemînă (prin strădania lui D. Vatamaniuc) o bibliografie a operei lui Agârbiceanu și a opiniilor exprimate despre om și scriitor. O biografie a scriitorului și în același timp o analiză a principalelor direcții ale scrisului său ne-a dat Mircea Zaciu. Valorile stilistice ale creației nuvelistului, originalitatea mijloacelor de expresie au fost pentru întîi oară evaluate de I. Negoițescu. Contribuția scriitorului la dezvoltarea unei categorii narative — povestirea — și particularitățile ce-l disting în ansamblul genului le-a explicat Ion Vlad. Un studiu de tipologie literară, aparținînd semnalarului acestor rînduri, se arată preocupat să distingă preferințele prozatorului pentru anumite zone din continentul omenescului. Dar nu un bilanț al studiilor mai noi despre Agârbiceanu mi-am propus (lista e în orice caz departe de a fi epuizată), ceea ce am vrut să subliniez e varietatea unghiurilor de abordare a unei opere care n-a beneficiat multă vreme decît de consemnări critice fugitive sau de capitole sumare ori incomplete în sintezele de istorie literară.

Putem considera cu aceasta esențialul despre Agârbiceanu rostit ? Nu numai că un răspuns afirmativ ar fi o absurditate, dar întrebarea însăși e prezumțioasă și, într-un fel, redundantă. Încheiată putem socoti cel mult **aceastăfază** din confruntarea criticilor cu opera scriitorului, care au beneficiat (fiindcă au făcut totul să beneficieze) de o mai adecvată cunoaștere a ansamblului creației sale. Noile cercetări pe care le văd posibile (și nu numai în legătură cu scriitorul comentat) au a depăși în primul rînd stadiul de „luare în posesie" a operei, de explorare și de sondare a subiectului, prin schimbarea chiar a obiectivului. Firește, noi monografii, mai complete, punînd accentul pe analiză și descripție, sînt oricînd posibile. Dar ele n-ar îmbogăți substanțial perspectiva deja obținută. Firește, iarăși, o lucrare — inventar de tipul „Viața ardeleană și românească, dinainte și de după Unire, în opera lui Agârbiceanu" ar putea exploata într-o mai mare măsură decît s-a făcut pînă acum materia numeroaselor romane ale scriitorului, efectiv preocupat de aceste aspecte, cărora li s-a dedicat cu o pasiune care o întrece pe a multor sociologi. Nici în acest caz, noutatea n-ar fi însă asigurată, iar rezultatele, teamă mi-e, că vor fi dezamăgitoare. De un unghi mai fertil pot beneficia de-acum înainte doar acele lucrări care-și vor propune să privească obiectul cercetării în **relație** sau **interferînd** cu alte planuri, operație — nici vorbă — mai dificilă și mai pretențioasă, dar de la care se pot aștepta revelații și certitudini noi.

Cît privește identificarea acestor unghiuri, ar fi desigur greu să anticipez asupra ingeniozității viitorilor comentatori literari, ca și, în genere, asupra tipurilor de cercetare ce vor fi practicate. Pentru o perioadă mai apropiată, s-ar părea că structuralismul — adaptîndu-l la specificul investigației istorice și al construcției în istoria literară și literatura comparată — are multe șanse să-și dezvăluie resurse inedite, insuficient valorificate. În tot cazul, numai o abordare opusă descriptivismului, care mai domină în cercetările noastre literare, va putea spori cu sinteze eficiente zestrea dobîndită. Am ținut să fac această precizare, întrucît registrul tematic (al temelor posibile meritînd să fie dezvoltate în legătură cu prozatorul ardelean care face obiectul acestei dezbateri) nu spune prin el însuși mare lucru, dacă nu-l gîndim împreună cu o metodă sau metode mai puțin tradiționale de cercetare. O astfel de temă ar putea fi, de pildă, fixarea locului și contribuției lui Agârbiceanu în evoluția realismului prozei ardelene de la Slavici la Pavel Dan. O alta — nu mai puțin complexă — ar avea de determinat constituenții, nu numai stilistici, ai „privirii" sămănătoriste, dacă ne hotărîm — și va trebui s-o facem — să vedem în sămănătorism nu numai o „stare de spirit", un curent strict cultural și de idei, ci și modalități specifice artistice, un mod de adaptare și de conlucrare a realismului, „micului romantism" și naturalismului, într-o etapă istorică dată care a prescris creatorului de literatură și artă un program specific și o sensibilitate aparte. Rolul lui Agârbiceanu și, mai larg, al ardelenilor în fixarea acestei sensibilități, cu repercusiuni în literatura deceniilor următoare, mi se pare dintre cele mai însemnate.

Sînt numai două „propuneri" menite să exemplifice faptul că în domeniul sintezelor „pluridisciplinare", al căror timp a sosit și pentru istoria literară, multe lucruri rămîn de înfăptuit abia de-acum înainte.

Cornel Regman

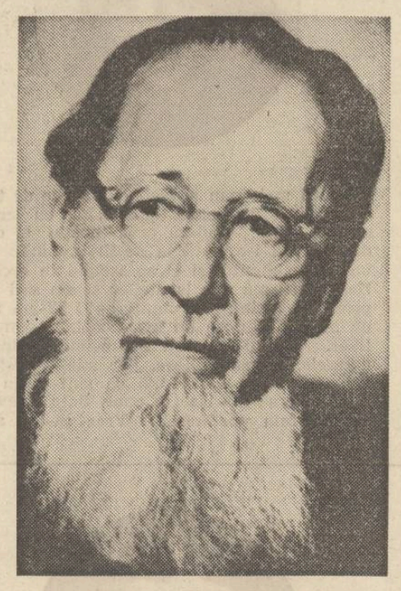

SINTEZA CRITICĂ — act de maturitate al istoriei literare

agârbiceanu

Ediție postumă sub supravegherea autorului?

Ion Agârbiceanu este scriitorul transilvănean cu cea mai întinsă activitate literară, comparabilă, sub acest aspect, cu cea a lui M. Sadoveanu, contemporanul său. De la debutul cu poezia **Amintiri,** în iulie 1899 și pînă în mai 1963, cînd se stinge din viață, Agârbiceanu tipărește peste 80 de volume și lasă îngropate în publicațiile vremii un număr însemnat de proze. Povestirea este, fără îndoială, genul său preferat, însă cultivă, cu aceeași îndeminare și proza scurtă (schița, nuvela), face încercări, într-o vreme, în teatru și plănuiește să realizeze, printr-o suită de romane, o „cronică transilvană". Povestitorul dă la lumină, în preajma împlinirii a șase decenii de viață și patru de activitate literară, **Amintirile,** între cele mai frumoase evocări memorialistice din literatura noastră.

Editarea unei asemenea opere, cu o apariție desfășurată pe întinderea a peste șase decenii și atît de variată, ridică probleme dintre cele mai serioase. Este firesc să cunoaștem, încă din primul volum, care sînt criteriile adoptate în editare și ce ritmicitate se propune, anume, în tipărirea ei. Nu vom găsi, spre surprinderea noastră, în cele nouă volume, tipărite pînă acum, nici o indicație în acest sens. Primul volum, care se tipărește în 1962, se deschide cu studiul introductiv al lui Mircea Zaciu, după care urmează textele scriitorului. Singura specificare ce se face constă în indicația că ediția „apare sub supravegherea autorului", reluată și la următoarele trei volume. Explicația pentru omiterea **Notei asupra ediției** o vedem în prudența editurii, care știind în fața unei opere de asemenea dimensiuni și varietate, nu consideră oportun să semneze un angajament pe termen lung. Nu putem fi de acord cu o asemenea practică editorială. Vom recunoaște totuși că procedeul este mai puțin dăunător seriozității unei asemenea întreprinderi, decît afișarea unor principii de editare, care sînt uitate pe drum ori înlocuite, ulterior, cu altele, mai „științifice".

Existența unui plan în editare se conturează din succesiunea celor nouă volume tipărite între 1962 și 1976. Este evident că se plănuise, inițial, tipărirea, în fiecare an, a unui volum. Primele trei volume apar în 1962 și ele acoperă anii 1962—1964, ca în 1965 să vadă lumina tiparului cel de-al patrulea volum. După această dată ritmicitatea înregistrează inconsecvențe. În 1968 se tipărește volumul 5, după o întrerupere de doi ani, căruia îi urmează, în 1971, volumul șase, după altă întrerupere, de astă dată, de trei ani. Editura își reia ritmicitatea prin tipărirea, în 1972 și 1973, a volumelor șapte și opt. Dar o nouă întrerupere intervine și volumul nouă se tipărește abia în 1976. Deși cu aceste întreruperi, se poate totuși considera că editarea operei lui Agârbiceanu înregistrează, în comparație cu a altor scriitori, oprită la primele volume, un progres evident. Este meritul lui G. Pienescu care și-a asumat răspunderea editării operei lui Agârbiceanu, încît la un deceniu de la moartea prozatorului, se pot tipări scrieri pregătite pentru tipar sub supravegherea sa.

Din succesiunea celor nouă volume tipărite pînă acum se pot deduce și criteriile — măcar unele din ele — care stau la baza editării. Prozele sînt orînduite în **secțiuni,** pe genuri și în cadrul fiecăreia, cronologic, după prima apariție în periodice. Primele patru volume formează secțiunea **Schițe și povestiri,** după care urmează **Povestiri și nuvele** (vol. 5 și 6), ca să se continue cu romanele (vol. 7—9). Încadrarea în genul literar este dificilă în cazul operei lui Agârbiceanu și editorul recurge la termenul **povestire** în două din secțiuni. Dar în secțiunea a doua **Povestiri și nuvele** se tipărește, de fapt, „micile romane" **(Două iubiri, Popa Man, Stana, Dolor, Răbojul Sf. Petru, Păscălierul, Jandarmul, Faraonii, Valurile, vinturile).** Tipărirea romanelor se va continua, cum se poate deduce, în volumele următoare. O nouă secțiune, **Schițe și povestiri,** va cuprinde producția literară din ultimii ani de viață ai prozatorului.

Adoptarea criteriului cronologic, după prima apariție în periodice — în cîteva cazuri, nu prea multe, aceasta se face direct în volum — oferă o imagine asupra temelor preferate ale prozatorului într-o epocă sau alta, precum și asupra evoluției scrisului său. Este un merit al ediției că include în primul volum o parte din încercările în versuri, care aparțin epocii de început, iar în volumul al treilea schițele dramatizate, din anii 1912—1914, pe care Agârbiceanu le tipărește, cu titlul **Scene,** abia în 1922. Se pot semnala și unele neconcordanțe între data primei apariții indicată la fiecare proză și cea reală. Sînt în această situație povestirile **Dura lex, Împăcare, Pe drumuri.** Povestirea din urmă, datată ca fiind din 1930 și inclusă în volumul patru, este din 1913 și ar fi trebuit să figureze în volumul trei.

Agârbiceanu procedează, în multe privințe, într-un mod personal care creează editorului mari dificultăți, de unde și erorile de datare, destul de puține în situația de față. Povestitorul publică multe din povestirile sale sub un titlu comun : **Fragmente,** pe care îl reia pentru mai multe cicluri. La includerea povestirilor în volum le individualizează, prin titluri, pe care însă le modifică, adesea, la retipăriri. De aici suprapunerile de titluri. Povestirile din volumul **În întuneric,** să dăm și cîteva exemple, **Dezlegare** și **Cerșitorul,** publicate inițial în **Ramuri,** din Craiova cu titlul **Fragmente,** primesc în **Opere** alte titluri : **Un răzvrătit** și **Mizerie ;** povestirile din volumul **Spaima : Oaspetele de seară** și **Trei virtuți,** publicate, inițial, tot cu titlul **Fragmente,** de astă dată în **Tribuna** din Arad, le identificăm în **Opere** în prozele cu titlul **Vedenii** și **Vecina.** Noile titluri sînt mai potrivite, fără îndoială, cu conținutul povestirilor. Agârbiceanu nu ezită, atunci cînd îi place un titlu, să-i dea altei povestiri, abandonînd pe cea de la care îl preia. A pune ordine, aici, nu este o întreprindere dintre cele mai ușoare încît editorul este obligat să facă, cum nu se întîmplă în cazul altor scriitori, studiu comparativ al textelor.

Există și unele intervenții pe parcursul desfășurării tipăririi ediției, de natură să stîrnească nedumeriri. Editura a găsit nimerit ca **Legea trupului,** al nouălea volum al ediției și al treilea din secțiunea romanelor să-l deschidă cu un studiu introductiv de D. Micu, în care se insistă, pe bună dreptate, asupra preocupării lui Agârbiceanu de a crea o „cronică transilvană". Un asemenea studiu și-ar fi găsit locul mai potrivit în fruntea volumului 7, cu care se deschide această secțiune. După studiul monografic din fruntea ediției, care îmbrățișează într-o perspectivă largă atît viața cît și opera prozatorului, secțiunile se puteau deschide cu studii consacrate prozelor cuprinse în fiecare din ele. Se puteau ridica aici — și-ar fi fost de dorit — criteriile după care se grupează prozele în **povestiri** și **povestiri** (mici romane), **evoluția** titlurilor, atît de importantă în cazul lui Agârbiceanu, volumele din care au fost selecționate bucățile respective. Anume limite se impun însă și aici spre a nu schimba profilul ediției care apar în această colecție.

Povestirile lui Agârbiceanu interesează și prin **fizionomia** volumelor în care au fost incluse. Sînt mai reprezentative, în această privință, **De la țară, În clasa cultă, În întuneric, Dezamăgire.** Adoptarea criteriului cronologic, după prima apariție în periodice, nu ține seama — și nici nu putea — de această **fizionomie.** Din fiecare volum se reține, pe de altă parte, numai cîteva proze, cărora li se alătură altele, din periodice, aparținînd acelorași epoci de creație. Asupra opțiunilor se poate discuta, nu însă și decide, cîtă vreme selecționarea aparține povestitorului.

Ediția propune, pentru prozele ce le reține, texte de bază și ele trebuiesc acceptate ca atare, chiar dacă de la vol. 4 se tipărește după moartea povestitorului. Agârbiceanu supune prozele unei noi lecturi, pe care o face între 1953 și 1963 și ea reprezintă forma ultimă. Modificările introduse de povestitor în texte, chiar și cele aparent mărunte, duc, adesea, la schimbarea sensului inițial. Iată un exemplu din **Fefeleaga** supusă, în mai mică măsură ca alte proze, acestui proces de revizuire a textului :

„— Pînă-i cucu : Dintr-ăștia **nu vei vedea tu** oameni. **Și totuși,** Dinu a murit mai în grabă ca toți" **(Două iubiri,** Vălenii de Munte, 1910, p. 267) „— Pînă-i cucu ! Dintr-ăștia **nu voi vedea eu** oameni ! răspundea cu ciudă bărbatul.

Și n-a crezut că Dinu a murit mai în grabă ca toți" (Opere II. București, 1962, p. 75).

Ar fi de dorit ca, măcar de aici înainte, să se dea reproduceri după manuscrise, spre a avea o imagine exactă asupra laboratorului de creație al prozatorului. Ar avea de cîștigat și cercetătorul. Căci edițiile din această colecție sînt și texte de referință pentru studiul operei scriitorilor români.

D. Vatamaniuc

ecouri

arghezi

Spiritul viu, contemporan al exegezei critice

Cele nouă cărți (de nu, cumva, m-am înșelat la numărătoare !) dedicate operei argheziene și unor aspecte ale ei, la care se adaugă cele cîteva capitole de istorie literară, precum și foarte numeroasele studii, eseuri și articole având drept subiect scrierile lui Arghezi fac din autorul *Psalmilor,* incontestabil, unul dintre cei mai discutați scriitori români, probînd și în acest fel destinul contradictoriu și de excepție al celui care, după Eminescu, a fost declarat cel mai mare poet român. Și cu tot acest volum impresionant al comentariului și exegezei, persistă sentimentul că Arghezi nu este încă un autor foarte bine cunoscut, că resursele de cunoaștere și de interpretare nu sînt nicidecum epuizate în cazul său și că, mai ales, dată fiind importanța excepțională a momentului arghezian în scrisul românesc, ne lipsesc în această privință acele cărți de sinteză și de unificatoare perspectivă, de soiul *Operei lui Mihai Eminescu* sau al monografiei *Ion Creangă* de G. Călinescu, să remarcăm, totuși, opere unice în critica noastră, al căror spirit de lucru rămîne de invidiat pentru abordarea oricărui alt autor. Aș sublinia, de altfel, chiar acest fapt, că modelul călinescian devine un model incitant și bogat în consecințe în măsura în care nu se constituie ca o tiranie a literei de urmat, ci presupune, dimpotrivă, însușirea vastelor aspirații și a totalei lipse de prejudecăți care îl animă. Revenind, însă, la Arghezi și nediminuind nici o clipă rolul și însemnătatea unora dintre lucrările care i s-au dedicat, adevărate jaloane în configurația exegezei argheziene ,se poate spune, cu toate astea, că afirmația potrivit căreia în legătură cu acest subiect nu s-au scris „marea" sau „marile" cărți de sinteză și comentariu are îndreptățire. Cu amendamentul că o carte de critică, la fel ca și una de literatură, nu poate fi ruptă de interesul publicului cititor și de „cererea" lui ori de „moda" literară care, conștient sau nu, dictează adesea abordarea prioritară a unor subiecte și lăsarea în penumbră a altora, pînă la noi reașezări ale perspectivei valorilor. Cu alte cuvinte, năzuința de a scrie o carte fundamentală despre Arghezi nu ține numai de aspirația, voința ori talentul criticilor sau de stadiul la care a ajuns exegeza și care să-ți permită o îmbrățișare a întregului material, ci și de un moment prielnic de receptare a unei asemenea cărți în conștiința publică și literară, moment mai greu de definit, dar care, totodată, poate fi provocat printr-o apariție de răsunet și beneficiind de un unghi inedit de cuprindere și comentare.

Din acest punct de vedere, constatînd fără false reticențe zona de penumbră pe care o traversează la ora actuală opera argheziană, destin, firește, cu totul nemeritat, dar explicabil din multe privințe, se poate spune că pe cît e de dificil de realizat în astfel de condiții o carte de răscruce despre Arghezi, cu mare audiență și cu putere de influențare, pe atît o asemenea carte s-ar dovedi și necesară și capabilă să reorienteze gustul, atenția și interesul cititorilor și al scriitorilor, deopotrivă, spre una din marile opere literare ale secolului nostru, așa cum, dealtminteri, merită această operă. Cum ar trebui să arate o asemenea carte ?, iată o întrebare la care e mai greu a răspunde la modul afirmativ decît a răspunde cum nu trebuie să arate ea, învățînd adică și din experiența studiilor scrise pînă acum și din experiența obstacolelor pe care le-au avut de înfruntat și, nu în ultimul rînd, din înșeși necesitățile și exigențele pe care le-au avut în vedere. Să observăm astfel că, urmînd contradictoriul și disputatul destin al operei argheziene, balansînd între fervoare și contestare, la fel de aprige amîndouă, majoritatea cărților consacrate scriitorului au trebuit să facă loc, în spațiul lor, unor largi atitudini polemice. Ele și-au propus, printre altele, să înfrîngă momentane sau mai trainice prejudecăți, prezumții și preconcepții legate de specificul geniului arghezian. Explicitarea, reconcilierea, recuperarea au luat-o de multe ori înaintea comentariului propriu-zis, eliberat de servituțile răspunsului polemic și de infirmarea unor false teze care circulau pe seama scrierilor lui Arghezi. De altfel, prima carte dedicată poetului, cea a lui Șerban Cioculescu, datînd din 1946, începea chiar cu inventarierea și surmontarea „piedicilor" aflate în calea receptării poeziei argheziene. Ivite fie din rezistențe ale gustului public, fie din greșite atitudini de valorificare a moștenirii culturale, ce-au trebuit să fie combătute, aceste piedici au împiedicat comentariul să se desfășoare în voie, urmărind coerența lăuntrică a operei, și obligîndu-l astfel să demonstreze ori că Arghezi nu este un poet obscur, de neînțeles, ori că morala operei sale poate fi drept situată și fără răstălmăciri vulgarizatoare. Este cazul, în această ultimă situație, cărților semnate de Mihail Petroveanu, Ov. S. Crohmălniceanu, D. Micu. Obligativitatea de a face „justiție" literară și necesitatea, de moment, de a reconcilia spiritul arghezian cu spiritul vremii, în urma unor nefondate interpretări, cînd în realitate nimic nu era totuși de reconciliat, ci numai de înțeles la adevăratele dimensiuni, au dus atît la o supralicitare a teoriei și „poeticii" argheziene, a laturii ideologice, altfel zis, a operei sale, cît și la compartimentări nejustificate și opoziții arbitrare în sînul unei opere care, contradictorie fiind, cunoaște cu toate astea o indiscutabilă coerență interioară.

Îmi imaginez, așadar, o carte despre Arghezi, în primul rînd, lipsită de prezumții și fără prejudecata care păzește ca un ciine, cum spunea Călinescu, memoria marilor oameni ; o carte scrisă într-un spirit viu, adevărat și contemporan care, fără a ignora disputa purtată în jurul operei lui Arghezi, să nu mai prelungească sterilele discuții legate de unul sau altul din aspectele „controversate" ale acestei opere ; o carte care, în fine, să reușească a ne face să vedem și să înțelegem mai profund în Arghezi pe cel care înțelesese foarte bine grandoarea, noblețea, dar și slăbiciunea și contradicția ființei umane, un poet, prin urmare, mai întîi și mai întîi de toate, al oamenilor și al existenței. Nu știu dacă ea va fi sinteza sau cartea fundamentală așteptată, însă cu siguranță se va putea spune despre ea „carte frumoasă, cinste cui te-a scris".

Dan Cristea

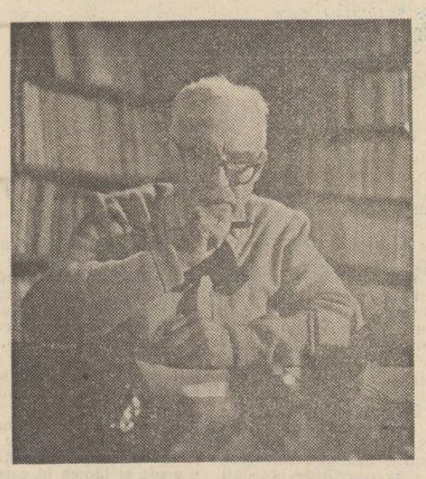

Simplitatea lucrurilor esențiale

Deși, de la Pompiliu Constantinescu la Alexandru George, istoria și critica literară a scos în evidență numeroase linii de contur ale personalității lui Tudor Arghezi, exegeza argheziană este, deocamdată, departe de a-și fi ordonat argumentele într-o imagine critică pe măsura operei „celui mai mare de la Eminescu încoace". Poate că ne lipsește distanța aceea de jumătate de veac care a separat existența lui Eminescu de monumentala exegeză realizată de Călinescu sau poate că ne lipsește Călinescu însuși, cine știe... dar limpede este că devine tot mai presantă, pentru Arghezi ca, de altfel, și pentru Blaga, și pentru Bacovia, și pentru Ion Barbu, prezența unui Călinescu. Dacă generației noastre îi e dat să-l ivească sau celei care încă își pregătește maturitatea în amfiteatre, iarăși cine știe... dar, din nou, limpede este că, de-om fi unii, de-or fi alții, mult nu va trece pînă să se scrie, iar apoi să și apară, o carte cu un titlu de o simplitate ca a lucrurilor esențiale : **Opera lui Tudor Arghezi.** Pînă atunci însă, e util să privim și să ne privim mai des în oglinzile noastre personale, presupunînd că fiecare e în posesia unui astfel de „instrument" ; nu-i vorba de oglinda pe care o purtăm, dacă o purtăm, în buzunarul de la haină și care ne spune, dacă ne spune, cît de frumoasă-i lumea și cît sîntem de frumoși, ci într-una dintr-un material incasabil, situată mereu „sub văile respinse", necruțătoare și incoruptibilă, dînd întotdeauna la iveală fardul cu care, poate, ne mai amăgim și arătîndu-ne pur și simplu cît sîntem ceea ce sîntem. Pînă atunci însă, drept este să recunoaștem că avem despre Tudor Arghezi o mulțime de puncte de vedere și nici un roman critic, un număr de schele nu și o construcție. Punctele de vedere exprimate în ultimul deceniu sînt, desigur, interesante și utile iar caracterul lor adesea polemic — între ele, dar și față cu cele mai vechi ori cu opera însăși — dovedește o fertilă agitație a receptivității lecturilor contemporane din Tudor Arghezi.

Însumate, toate aceste puncte de vedere, de aspect teoretic, istorico-literar, eseistic sau pur didactic spun foarte mult despre cutare sau cutare particularitate a liricii argheziene (căci marea lor majoritate privește poezia izolată de restul literaturii lui Arghezi) dar, fiind expresia unor „receptori" diferiți, nu de puține ori pînă la disjuncție, ele nu dau, în nici un caz, o imagine coerentă și cu atît mai puțin una care să impună, nu numai decît prin infailibilitate cît prin sistem și logică interioară. Se înțelege că un tablou critic cu caracter monografic își poate alege ca punct de plecare oricare (în principiu) din aceste puncte de vedere încît a le dezvolta la dimensiunile unei cercetări complexe este un act nu numai îndreptățit dar, în definitiv, reclamat de chiar existența punctului de vedere inițial. Există totuși, dincolo de diversitatea teoretică a modurilor de receptare critică a operei argheziene, cîteva probleme (adevărate teme critice) cărora orice exegeză trebuie să le răspundă pentru că de ele depinde, în ultimă instanță, coerența imaginii critice. Probabil că sînt cunoscute de toată lumea, dat fiind că sînt imanente scriitorului și operei sale, numai că în prea puține cazuri cei care le cunosc și le divulgă. Cîteva, cu tot virtualul lor iz de banalitate, reține, la o privire obiectivă, atenția.

Mai întîi (într-o ordine ca să zic așa cronologică iar nu a importanței) ar fi problema biografiei intelectuale a poetului. E un paradox că, în ciuda unei complete cunoașteri a biografiei așa-zicînd istorice a lui Arghezi nu s-a putut stabili cu precizie o legătură convingătoare între formația lui intelectuală și modelul literaturii, sau avem a face cu o absență a condiționării ? Poate că, urmărite sub aspectul rolului formativ, una sau alta din etapele adolescenței și tinereții scriitorului ne-ar putea da un răspuns mai clar decît avem pînă acum după „vizionarea" globală a biografiei. Personal cred că experiența monahală, așa sumară cum a fost, a avut consecințe de un nivel mai profund decît cel pe care ne-am obișnuit a-l atribui asupra, cel puțin, „liricului" Arghezi. Anume date de temperament și de structură psihică pot sugera, la rîndu-le, explicații demne de a fi luate în seamă despre ceea ce s-ar putea numi **atitudinea** literară argheziană. Ar fi apoi problema raportului dintre sacru și profan, dintre credință și tăgadă, aș zice fundamentală pentru justa situare a poeziei celui care a scris „psalmi" în toate etapele carierei artistice. Răspunsurile existente, fie că absolutizează unul din termenii raportului, fie că presupun un climat de indecizie între ei, fie că propun o stare de „luptă", au toate neajunsul că eludează semnificația ontologică a raportului însuși, fiindcă înainte de a ne întreba care este relația dintre credință și tăgadă la Arghezi se cuvine să ne întrebăm ce semnifică raportul însuși, ce l-a provocat și cărui impuls i se datorează. Iarăși personal, cred că atît credința cît și tăgada sînt la Arghezi formele unui foarte adînc sentiment al terorii de divinitate (aceasta poate fi înțeleasă și ca metaforă a spiritului absolut, ca în Luceafărul eminescian, dar privit, antiromantic, cu invidia și neînțelegerea „îngerului decăzut"). Ar fi, în al treilea rînd, problema literaturității operei argheziene. Nu avem, în această chestiune, decît răspunsuri parțiale, de vreme ce o raportare concomitentă a poeziei, prozei, dramaturgiei și publicisticii (care, la el, e tot literatură) la convenția estetică a literaturii, din cîte știu, nu s-a operat. S-ar vedea, bunăoară, că în pofida valorii literare mai scăzute proza lui Arghezi e mai, cum să zic, reprezentativă decît poezia pentru sistemul de valori morale al autorului, ceea ce ar putea duce la concluzia, șocantă la prima vedere, că între poezie și proză mai literatură (deci mai intens supusă convenției) este poezia. De unde, mai departe, s-ar putea face o altă demonstrație (mai există una în ultimii cincisprezece ani), cu alte argumente și mai nuanțat în favoarea imaginii unui „poeta artifex".

Toată această schiță de probleme (incompletă, fără îndoială, și mai mult sugerată decît descrisă) este obiectivă în punctul de pornire (problemele sînt, cum spunem, oferite de opera literară) și subiective în cel de sosire (în sensul subiectivității răspunsurilor critice la niște probleme obiective). Un poet atît de mare și totodată, un scriitor total cum este Tudor Arghezi ar merita un punct de sosire numit simplu **Opera lui Tudor Arghezi.** Din păcate drumul de la o schiță ca aceasta de acum, sau ca oricare alta, la exegeza realizată la proporțiile demne de „obiectul" ei este foarte lung, uneori prea lung pentru o viață de om. Din fericire acest drum nu-l fac, totuși, decît foarte puțini. Să sperăm (cu generozitate față de alții, cu tristețe, dar fără resemnare, față de noi înșine) că între cei care-l fac sau îl vor face se va găsi și un corespondent, pentru Arghezi, a ceea ce a fost Călinescu pentru Eminescu.

Laurențiu Ulici

tineri prozatori

Ingrid Fulga

dimineață cu melci

M-am trezit din somn cu o senzație ciudată. Nu, nu era de vină vecinul meu de sus, cel cu piciorul de lemn, care se plimbă deasupra mea de dimineață pînă seara. Nici lăptarul care vorbește singur pe scări, în timp ce ne lasă cîte o sticlă cu lapte la ușă. Încerc să mă ridic în capul oaselor, să mă uit pe geam, dar mi se face frig și mă vîr la loc sub pătură. N-am totuși răbdare și mă scol. Mă uit pe stradă. E ceață. Oameni așteaptă pe trotuar, înfiorați de aerul rece al dimineții. E nuntă la frizer. Fete gătite se agită în fața casei. Una se piaptănă, alta își pune mărgele. Or fi chiar mărgele lucrate de mine la atelier. Nu mă duc azi la lucru, m-am săturat de mărgelele lor. Mă bag la loc în pat, mă învelesc bine cu pătura, dar tot mi-e frig. Iar au întins rufe la geamul meu. Citeodată îmi vine să mă cațăr pe frînghie și să m-ascund printre cearceafuri și cămăși de noapte, sau să trec dincolo, la vecini. Să le fur borcanele cu dulceață de pe geam. Că prea au multe și eu n-am nici unul. Dar azi n-am să mă sui pe frînghia de rufe și n-o să-mi beau nici laptele. Niciodată nu mi-a plăcut laptele și totdeauna m-au silit să-l beau. Dar azi, nu ! O să i-l dau cizmarului și am să-l rog să-mi repare pantofii, a venit toamna și eu tot în sandale umblu. Miroase a ceapă prăjită de pe scară. Azi trebuie să vină coșarii, am să-i pîndesc și am să le ies în cale, să-mi meargă și mie bine. Mă uit pe geam. A ieșit mireasa, cu taică-su la braț. Are ochelari fumurii. O mireasă cu ochelari ! E ceață și nu se văd decît dinții de aur ai mirelui. Dacă mi-aș da ușor drumul de pe geam, nu m-ar vedea nimeni, m-aș amesteca printre ei și aș merge și eu la nuntă. I-aș fura miresei ochelarii, că tare-i urîtă așa. Mi-e foame. Azi e ziua de naștere a unei prietene de la atelier. Am să mă duc într-un loc știut numai de mine, unde sînt o mulțime de melci, și am să vorbesc cu Melcul-Tată și cu Melcul-Mamă și am să le cer un melcuț pentru prietena mea. Ei mă iubesc pentru că le dau voie să mi se suie pe cap și să-mi povestească ore în șir călătoriile lor în jurul pămîntului. Eu știu că sînt născocite de ei, că niciodată nu s-au dat jos de pe frunza pe care s-au născut, dar îmi place să-i ascult pe leneșii ăștia cu cornițe. Iar eu îi iubesc pentru că alături de ei nu simt cum trece timpul. Citeodată mă gîndesc că am avut și eu un melc în familie, prea semănăm. Și eu sînt o leneșă, nici eu n-am văzut în viața mea altceva decît casa asta cu etaje multe și cu mulți vecini, deși de mult aș fi fugit din ea, dar pot să-ți povestesc despre orice lucru ți-ai dori.

Melcuții mei spun povești cu frunze de toate culorile și de toate felurile, și cu ierburi ciudate care vindecă orice boală și orice dor, iar eu i-ascult la nesfîrșit, pînă vine vremea somnului și ei se ascund în cochilii. Da, am să mă duc la atelier și am să-i urez prietenei mele : La mulți ani ! Ți-am adus un melcuț. Nu, eu nu lucrez azi, mi-am luat liber. Să nu-l puneți pe melcuț la înșirat mărgele, nu se pricepe, dar știe povești cu frunze.... Ea o să creadă că sînt puțin nebună și o să mă lase în pace. Bate cineva în ușă. E fata portăresei. Vrea să-mi arate broasca țestoasă pe care a primit-o de la un marinar și să-mi spună că iar a bătut-o taică-su. În fiecare seară îi face cîte unul serenade cu acordeonul, și, ciudat, taică-su o lasă să stea la fereastră și să-l asculte, și-abia apoi îi trage o mamă de bătaie. Dar eu m-am săturat de broasca ei țestoasă și de serenade. Îmi bag capul sub pernă. Aș vrea s-adorm, dar mi-e prea foame. Era o vreme cînd mîncam raci pe pîine și pepene verde, în fiecare dimineață. Trebuie să mă scol. Am să mă spăl, poate că azi mă și pieptăn și o să-mi pun o rochie în culoarea frunzelor de sfîrșit de toamnă. Pentru că azi, în sfîrșit, o să mi se întîmple ceva. Am dat un anunț la mica publicitate că vreau să mă mărit și știu prea bine că n-or să vină mulți pretendenți. O să vină unul singur și o să mă-ntrebe ce zestre am. Iar eu, drept răspuns, o să-l duc în locul acela știut numai de mine, o să ne așezăm pe pămîntul umed și melcii or să se cațere pe noi, pe picioare, pe mîini, pe gît, prin păr, or să ne spună la ureche povești cu frunze de palmier. Iar cînd s-or termina poveștile, o să plecăm mînă-n mînă, iar Melcul-Tată, Melcul-Mamă și melcuții lor or să ne zîmbească din cornițe pînă ne-om pierde în ceață...

Letiția Vladislav

dulce septembrie

Ne întîlneam la șapte fix. În fața unei cișmele ruginite, din care curgea apa într-una și vîntul bălăngănea ulcica albastră, zdrang, zdrang, cînd spre gard, cînd spre tija de fier, cu vopseaua mîncată.

De fapt îl vedeam de cînd cobora din autobuz, un punct senin, colorîndu-se pe măsură ce pași-i deveneau mai repezi, tip sportiv, ceva aparte, de care ți-ar face plăcere să te agăți, ca iedera, sau ca orice altă cățărătoare, rămînînd așa, în derivă, orb și surd la ceasul deșteptător, portarul întreprinderii, sau șeful serviciului personal, țîșnind de după zid ca un fulger negru.

Îl simțeam fixîndu-mă, o clipă ucigătoare, lungă, fără drept de apel, apoi chiar în dreptul cișmelei, pășea normal, apăsat, cu ochii aiurea și mîinile în buzunare. Într-o zi am avut impresia c-a zîmbit, văzînd roșul aprins al canadienei mele despicînd parcul în două, un pătrat murdar, cu două leagăne rupte și trei bănci, așezate direct pe iarbă. Am trecut în fugă, iar mă trezisem tîrziu, autobuzele începeau s-o retragă. Cu o mînă țineam geanta, cu cealaltă pălăria mea cafenie, ca un blid de pămînt.

„Frig al dracului, nu ?"

Bătrînul mergea anevoie, în baston, aproape ținîndu-și piciorul. În plasă, niște cartofi și cîțiva ardei.

„Frig. Gata cu toamna...".

Numai în stație se simțea curentul, printre cele două blocuri trecea vîntul, cu ploaia și frunzele castanilor. Jos, chiar la urcarea în autobuz, era o băltoacă mare, înțesată cu frunze palide. Cîteva, mai verzi, pluteau strîns una într-alta. Nimic nu mai amintea de dulceața toamnei.

...Avionul decolase de cîteva minute. Am simțit cum începe să-mi urce stomacul spre gît, apoi încet, ca în cazul unei respirații profunde, pentru oxigenarea plămînilor, își revine. O stewardesă grasă, cu un pumn de cosuri la rădăcina nasului, a trecut cu bomboane și cafea. I-am zîmbit, mai mult îngăduitor decît amabil, fata dîndu-mi peste cap toate visele mele nebune, cu piloți ca Dean Martin și însoțitoare blonde, subțiri, niște șerpoaice în uniforma liniilor aeriene. Nu era frumoasă, cu tot tocul franțuzesc al pantofilor și mirosul suav al Ninei Ricci ; i s-ar fi potrivit de minune halatul albastru al vînzătoarei de la aprozarul din cartier.

„O cafea ?"

M-am gîndit că n-aș putea ține cești cuța în mînă ; eram pentru întîia oară într-un avion, habar n-aveam de măsuța din fața mea, apelul roșu, NO SMOKING, apoi vijîitul neplăcut al urechilor și senzația că ai rămas fără ceva din tine.

„Vă rog".

Fata mi-a aruncat un zîmbet dulce, fabricat pe loc, poate era zîmbetul ei natural, n-aveam de unde ști. „S-o fi simțind singură, m-am gîndit, față în față cu douăzeci de matroane solide, bine coafate și înțolite, și bărbații lor supuși, gata mamă, eu am tăcut, fie cum zici tu, doar știim ultimul cuvînt...". Cînd s-a întors, am observat pe tăviță cîteva coniacuri duble ; prin ochiul de geam treceau nori albi, pufoși, unul într-altul, urcam, puteam simți asta după frecvența cu care-mi țiuiau urechile. S-a auzit un tăcănit ușor, ceva în genul unui întrerupător, apoi vocea plată, plictisită, sîntem la cinci mii metri altitudine, norii sub noi, albi, violeți, unii cu o tentă de roz, nu mai urcăm, rămînem la altitudinea aceasta ; cîte o gaură îngustă, ca gura unei fîntîni, o explozie de verde. Apusenii, jos, jos de tot, iar nori, apoi tăcănitul din peretele despărțitor...

„Bună !".

Fata ședea rezemată de ușa cabinei pilotilor lăsînd soarele să lumineze vizorul, am băgat de seamă că are părul roșcat, des, lung, pînă la umeri.

„Merge".

M-am rezemat de gemuleț, eram deasupra hăului verde, se vedea linia ferată și valea unui riu, „O fi Mureșul", mi-am spus, forțîndu-mi ochii pînă la lacrimi ; valea s-a lovit de-o buclă albă, iar nori, mai frumoși decît văzuți de jos, în stare să te zăpăcească definitiv.

„Credeam că-mi văd satul", i-am spus fără rost, arătîndu-i locul de lîngă mine, liber, cu centurile de siguranță cuminți și lucioase, pe vișiniul țesăturii.

„A... satul...".

Fata privea aiurea, poate spre colega ei, o blondă rozulie, cu aer de ospătăriță ; acoperise vizorul cu capul. În lumină, părul căpăta alte reflexe, parcă luase foc. S-a aplecat și-a luat cești cuța, apoi mi-a zîmbit profesional, parcă o vedeam într-un birou spațios, curat, tapițat în albastru, „și vă rog, în mod special, fără discuții particulare cu pasagerii", mutîndu-și greutatea pe tocurile ei franțuzești și dîrdîind de spaima de-a nu fi lăsată la sol, pe la informații, sau, mă rog, în birou, știarsă și fără perspective.

Mă încălzisem la tălpi, pantofii mei, o sută opt dragă, lesne, tu, să nu-ți vină să crezi, cu talpa asta de-o palmă, din frunze de cucuruz, sau ce drac-o fi, că seamănă cu rogojina, se încingeau ușor, mai cu seamă pe căldură. Aveam o poftă grozavă să mă descalț și să-mi răsfir degetele butucănoase pe mocheta aceea vișinie, probabil moale și plăcută ; norii se mai răriseră, jos era destul de întunecat, ploua, sau plouase, nu se mai zărea nimic, doar un indigo nesfîrșit.

„Bomboana, vă rog".

Fata mi-a întins tava cu celofane colorate, mă flata, începuse cu mine : am luat una mulțumindu-i din priviri.

„Gata ?"

Sub nasul meu ardea NO SMOKING convingător, vă rog legați-vă centurile de siguranță, în următoarele minute aterizăm, iar tăcănitul acela de întrerupător, comandantul Cristea și echipajul său vă spun la revedere, plouă, plouă de-a binelea. Disting zgomotul motoarelor, mă și mir că nu l-am auzit tot drumul, coborîm ușor, la cîteva sute de metri fulgeră scurt, plouă, se aude tunînd, NO SMOKING arde în nasul meu, văd o clădire, departe, trebuie să fie aeroportul ; este aproape întuneric.

„Doamne, ce-i fac !" aud în spatele meu o voce tînără de puștan.

„Cui ?".

„Știu eu !".

Ride, atițat la gîndul că plouă și ajunge acasă la ceai, sau la ea, oricum, ce dracu să facă cu ceașca de ceai, de ea este vorba, stăpîna pe termen nedefinit...

„Maria ? !".

Liniște, doar motoarele și ploaia, apoi dîra de lumină, din ce în ce mai mare, o zvicnitură scurtă, liniște, apoi alta ; mergeam lin, pe roți, pe-o pistă solidă, pămîntul, dragul de el este aici ; desfac centura de siguranță, sînt ametită, parcă aș fi fost în stare de imponderabilitate. Am ajuns.

(Fragment din romanul „Dulce Septembrie")

debut

Emil Munteanu-Retevoescu

două mătuși

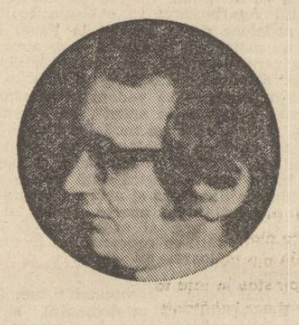

Mergeam pentru întîia oară cu trenul. De multe ori fugeam seara de acasă pentru a asista la spectacolul acela fascinant din gara mică, cu becurile prăfuite care-și prelingeau lumina palidă și murdară pe peronul mai întotdeauna singuratic. Acceleratul trecea în goană, pătratele de lumină ale vagoanelor se succedau într-un joc nebun, apoi se făceau din ce în ce mai mici și dispăreau înghițite de întuneric.

Acceleratul nu oprea la noi și m-am urcat în personalul care venea de la Iași. Pînă în București făceam mai bine de șase ore, dar eu nu aveam de unde ști și la fiecare oprire întrebam pe cîte cineva, de fiecare dată pe un altul, dacă am ajuns la București. Oamenii rideau și-mi spuneau că pînă acolo mai am de mîncat o pîine. Foamea mă apucă cam pe la jumătatea drumului. Mă făcusem ghem pe banca de lîngă ușa vagonului și priveam la cei doi țărani care-și scoseseră merindele din traistă, îngrămădindu-le pe măsuța de la fereastră. Cel mai tînăr dintre cei doi lovi cu dosul palmei ceapa lunguiață și în compartiment se răspîndi un miros înțepător care-mi rodea măruntaiele. Țăranul mai în vîrstă desfăcu foile de ceapă, vîrî cîteva în gură, le îndesă cu un cocoloș de brînză și un dumicat de pîine, apoi începu să mestece în fălci, privindu-mă pe sub sprîncenele stufoase. Băgă de seamă zvîrgnetul repetat pe care mărul lui Adam le făcea pe gîtul meu și-mi tăie cu briceagul o felie mare de pîine pe care întinse cu degetul brînza unsuroasă și iute. Mîncam fericit, ținînd pîinea în căușul palmelor, cu băgare de seamă la firimiturile de brînză care mi se strecurau printre degete. Se înserase. Îmi simțeam pleoapele tot mai grele și alunecai de-a lungul banchetei din lemn, într-un somn legănat. O visam pe mătușa Rada.

Stătea aplecată deasupra ceaunului, cu o mînă ținîndu-l de toarta fierbinte, iar cu cealaltă alergînd făcălețul prin pasta galbenă ca aurul. Tușa Rada îmi spusese odată că mămăliga-i mai bună ca aurul. Eu am rîs de ea și atunci, supărată, și-a scos un cercel de la ureche și mi l-a întins : „Na, mîncă-l că-i din aur. Noi o să ne mulțumim doar cu mămăliga. La urmă om vedea care-i mai sătul". „Lasă băietul în pace, măi fimeie", a zis unchiul și m-a tras pe genunchi. Mămăliga era bună și mujdeiul mi se prelingea pe degete. Nu se mira nici unul dintre ei că pot băga atîta în mine ; erau fericiți că mă vedeau mîncînd și că mă puteau sătura din puținul pe care-l aveau... Cînd m-a adus în casa lor, era parcă în primul an de după secetă, unchiul Petre n-a scos decît cîteva vorbe : „Rado, creștinul ăsta mititel e lihnit de foame. Pune-ne, dar, ceva pe masă". Apoi tușa m-a culcat într-un pat mare, cu cearceaful din în gros și m-a învelit cu un linți. Nici a doua zi, nici în zilele care au urmat, tușa Rada nu m-a întrebat nimic din ce credea ea că ar putea să mă tulbure. Eu în schimb am iscodit-o pînă ce am făcut-o să umble în lada de zestre. A scotocit printre hainele orînduite cu grijă, a pus de-o parte crenguțele uscate de levănțică și busuioc și a rămas cu privirile pironite pe un pachețel învelit în hîrtie de ziar gălbejită, legată cu un elastic înnodat în mai multe locuri. S-a aplecat asupra cuvintelor caligrafiate stîngaci și le-a recitit în tăcere. Sau mi s-a părut numai că citește, poate știa pe dinafară ce scria acolo. Erau scrisori de la Ionuț, trimise de pe front. Din una a căzut o fotografie mică ; un soldat îmi zîmbea prietenos. Nu era Ionuț. Era Mihai, fratele mai mare căzut și el pe front. Tușa m-a tras lîngă ea, m-a strîns la piept și i-am văzut ochii umezi, dar lacrimile n-au curs. Din ziua aceea m-am purtat mai cu băgare de seamă și mă feream să rîd în prezența tușii Rada. Unchiul era altfel. Cînd se întorcea acasă, cu pielea tăbăcită cu praful de cărbune, începea de la ușă să se scotocească prin buzunare. Le lua pe toate la rînd și la urmă se oprea cu mîna în buzunarul de la piept. Mă privea cu ochi jucăuși și-mi întindea marțipanul învelit în cîte două foi de hîrtie. Marțipanul era cald și mirosea a cărbune. În timp ce eu îmi plimbam limba pe dreptunghiul dulce, unchiul povestea cîte o ispravă de-a „Tuciuriului", neuitînd să adauge că de cînd e el pe locomotivă n-a avut un fochist mai zurbagiu.

Cînd m-am trezit, trenul nu se mai legăna. Am tras în jos geamul și un murmur ciudat năvăli în compartiment. Pe coridor nu mai era nimeni. Și nici în celelalte compartimente. „Aici e București ? — l-am întrebat pe omul cu chipiu. „Nu, c-o fi Parisul ! Păi vezi bine că-i Bucureștiul". M-am strecurat anevoie pînă la una dintre ieșirile ce dădeau spre oraș. Am scos din buzunar hîrtia împăturită și am oprit un trecător. A luat biletul între degetele înmănușate, apoi s-a uitat la mine lung zicîndu-mi că o să am cam mult de mers.

Am mai arătat biletul multor oameni și, într-un tîrziu, m-am trezit în fața unei porți din fier în care am bătut cu nădejde. La capătul aleii din beton s-a aprins lumina și un bărbat înalt, înfășurat într-un halat gros s-a apropiat de poartă. M-a măsurat printre gratiile zăvorite și m-a întrebat ce vreau. A citit biletul și abia după ce i-am zis de unde vin mi-a descuiat poarta. Cînd am ajuns în holul casei a strigat : „Fenea, ți-au sosit neamurile. Ieși de le întîmpină !" Camera în care pătrunsesem era neîncălzită și tanti Fenea m-a primit într-o odaie mai mică în mijlocul căreia era instalată o masă dreptunghiulară pe care stătea un samovar din argint. Deschise robinetul, lăsînd să curgă ceaiul fierbinte în ceașcă, apoi o puse în fața mea și împinse zaharnița. Cînd am apucat bucățelele de zahăr am văzut că mîinile, mi-erau murdare și, rușinat, mi le-am retras sub fața de masă. Tanti nu știa că sora ei murise, așa că m-am pus să-i povestesc totul, începînd cu ziua în care primisem veste că tata nu se mai întoarce niciodată de pe front. I-am spus cum s-a îmbolnăvit mama, cum a zăcut cîteva luni în pat, după care a închis ochii, lăsîndu-mă fără nici un sprijin. „Oi, oi, Doamne, ce nenorocire, făcu tanti Fenea. Și era încă tînără, putea să mai trăiască". I-am zis că nu prea avea ea din ce să trăiască, dar nu cred să mă fi auzit pentru că a început din nou să se tînguiască : „Doamne, Doamne, auzi tu, Vasil, să se prăpădească sora mea și eu nici să nu știu. „Da da", răspunse unchiul, continuînd să citească ziarul. Tanti Fenea mă invită să servesc ceaiul și mă îmbie și cu cîțiva pesmeți. Îmi era foame, dar și rușine să scot mîinile de sub fața de masă. M-am resemnat atunci, zicîndu-mi că, oricum, tot aș fi rămas flămînd. La un moment dat unchiul ridică ochii din ziar și mă întrebă cum de am nimerit la ei. Înțelesesem bine. Nu unde am stat timp de un an după moartea mamei, îl interesa pe dînsul, ci numai de unde am aflat adresa lor. Eu însă am povestit totul. Cum, după ce au îngropat-o pe mama, oamenii la care stătusem cu chirie mi-au spus că trebuie să plec de la ei, că poate oi găsi alte familii de refugiați la care să mă aciuesc. Cum am rătăcit pe străzi cîteva zile pînă a dat nea Petre de mine, dormind într-o sală de așteptare a gării, și m-a luat acasă la el. Le-am spus ce bună e tușa Rada care m-a primit ca pe copilul ei. Și despre marțipanul pe care-l primeam la cîteva zile, le-am spus. „Atunci de ce-ai fugit de la ei ? a vrut să știe unchiul. După cîte înțeleg ăștia care te-au primit sînt oameni milоși". Aș fi vrut să-i strig că ei nu mă țin de milă, că mă iubesc cu adevărat, dar n-am reușit. I-am satisfăcut numai curiozitatea, povestindu-i cum într-una din zile m-am întîlnit cu omul la care am stat cu chirie și el mi-a dat adresa de la București, pe care o găsisem printre lucrurile mamei, oprite de el în schimbul chiriei neplătite. „Vezi mă, că aici locuiește sora maică-ti — mi-a zis el. Du-te la ea că-ți este neam, nu sta aici pe capul oamenilor, că o gură de astupat în plus nu-i treabă ușoară în zilele noastre". În ziua aceea nu m-am mai dus acasă și cînd trenul s-a oprit în gară l-am întrebat pe conductor dacă mă poate lua pînă la București fără bilet, că am rămas orfan și mă duc la rude. „Deci n-ai bani de întors, nu-i așa ?". Pe moment n-am înțeles întrebarea mătușii. Abia cînd am văzut-o îndreptîndu-se spre bufet, repetînd într-un „Oi, oi, Doamne" am înțeles că va trebui să plec. M-a sărutat pe frunte și m-a condus pînă la poartă. „Vezi că la capătul străzii e linia de tramvai, m-a îndrumat ea. Și să ne scrii". Am mai auzit cheia răsucindu-se în broasca de la poartă și pașii mătușii pe aleea betonată. În stație nu era nimeni ca să pot întreba cum se ajunge la gară așa că am luat-o pe jos, urmărind linia tramvaiului. Un om beat mi-a zis cu limba împleticită că dacă o țin așa mărunt pînă dimineață sînt și eu în Gara de Nord. Tramvaiul m-a ajuns din urmă și n-am făcut mai mult de un ceas. Cu banii pe care mătușa mea bună mi-i strecurase în buzunarul de la piept mi-am cumpărat bilet și m-am așezat pe o bancă de lîngă peronul pe care urma să tragă trenul. Cînd m-am urcat era aproape trei dimineața. Răcoarea nopții îmi pătrunsese în oase și m-am zgribulit lîngă umărul ceferistului de lîngă mine. A crezut că n-am loc și s-a tras mai la o parte. Abia după ce s-a pornit trenul și lumina s-a aprins în plafon a înțeles despre ce fusese vorba și m-a luat sub șuba lui. Am adormit subit și nu m-am trezit decît cu două stații înainte de gara în care trebuia să cobor.

Eram în grădină. Tușa Rada a dat cu ochii de mine, a pus încetișor găleata pe scăunelul de lîngă fîntînă și și-a dus mîna dreaptă la gură, acoperind-o cu palma. Am făcut cîțiva pași spre ea, dar m-am oprit nestiind dacă trebuie sau nu să merg mai departe sau s-o iau la fugă pe unde venisem.

teatru

Hocus Pocus

Teatrul Ion Creangă își începe stagiunea (premierelor) cu o operetă pentru copii, simpatică și încălzită de vervă. Libretul aparținînd olandezului Aad E. Greidanes, om de teatru mai degrabă necunoscut la noi. Ceea ce el a imaginat n-ar putea fi calificat drept nou, în schimb e cît se poate de simplu. Ioris e un polițist prostănac și leneș, nesigur și de propria-i identitate (demonstrabilă în oglindă) cotropit însă de omenească patimă a mîncării și a somnului lipsit de griji. Fetele lui, Sandra și Simplina, sînt mult mai active, sînt ca în poveștile populare, niște fete vrednice, dar pline de moțuri cînd e vorba de căsătorie. Simetric, apar încă două personaje, doi amorezi. Primul e bogat, motiv pentru care stăpîna inimii lui îi refuză mîna, al doilea e sărac, pricină și mai serioasă că să fie refuzat. Cel care, trăgîndu-i pe toți pe sfoară, aranjează pînă la urmă lucrurile Hocus Pocus un fel de spiriduș cu înfățișare de vînzător de haine vechi. Pe un pretext atît de ușor încît plutește în aer ca un balon de săpun, regizorul Cornel Todea și-a brodat fantezia sa comică, grațioasă și de bun gust. În general acest comic, cu priză la spectatorii copii, ar putea fi numit un comic al **obiectului**, adică al mustății care apare și dispare sub un nas mai mult sau mai puțin important, al capelei prea largi pleoștind urechile polițaiului, al fîntînii în care se cade cu plescăit infernal etc. Într-un cuvînt, un comic naiv. Profesionist cu experiență, Todea înțelege însă să facă și adulților cu ochiul, construind și poante mai subtile, bazate pe inversarea cauzalității : Ioris suflă într-o luminare stinsă pentru ca în sală să se aprindă lumina sau, lacom, se repede să înfulece imaginea răsfrîntă în fîntînă a unor cîrnați. O semnificație pur teatrală are jocul de-a oglinda, bine realizat de actorii Gelu Colceag și Boris Petroff. De altfel și ceilalți interpreți, Genoveva Preda, Anca Zamfirescu, Dumitru Anghel, Gabriel Iencec (mai ales ultimii doi) se simt la largul lor în contururile comice ale unor personaje inteligent precizate de regizor. Se adaogă la aceasta muzica scrisă special de Johnny Răducanu, caracterizînd și ea fiecare personaj, remarcabil de subtil uneori. Așa de exemplu cizmarul îndrăgostit Dofilius cîntă niște romanțe cu iz de mahala bucureșteană ce amintesc șlagărele de pe vremuri ale lui Cristian Vasile. Menționînd și scenografia lui Ion Dogar Marinescu, apreciem, în final, tocmai libertatea artistică (în sens de dezinvoltură, opusă crispării pretențioase) care animă acest spectacol nu extraordinar, nu memorabil, ci agreabil și firesc. Faptul că versuri de Tudor Arghezi își găsesc locul fără cusur în desfășurarea lui, constituie o ultimă dovadă.

Marius Robescu

Ion Pacea : „Peisaj din Constanța"

film

Alb-negru

Filmul *) scris de Petre Sălcudeanu și regizat de Maria Callas Dinescu este încă unul care încearcă să ne convingă că lumea pură a copiilor, a adolescenților și tinerilor e în pericol de a fi poluată în contact cu universul moral al familiilor dezbinate, al unor părinți care își trăiesc viața la întîmplare.

Sigur că o fugă de-acasă nu e chiar un delict, atîta vreme cît greșeala aparține altora. Dar cine a greșit ? Maiorul, *Bunicul*, pornit pe urmele făptașilor, descoperă tot felul de greșeli la feluriți oameni și tocmai aceste greșeli sînt menite să constituie obiectul unei radiografii sociale : un portar de noapte e surprins jucînd singur table, părinții sînt surprinși certîndu-se, are loc un proces de divorț, dar nu al lor (ei rămînînd să fie judecați de copii !), moare un băiat, dar nu unul din cei doi, e dragat Herăstrăul pentru a fi găsit un posibil inecat și pescarii spun cuvinte înțelepte, un fost client al miliției s-a însurat și vrea să facă din nevastă-sa „o doamnă, dar nici chiar așa !", se beau cîteva cafele... Ar fi putut fi o radiografie, dar aparatul de filmat se mulțumește să facă un inventar de situații și fizionomii pitorești în alb-negru ; o mulțime de oameni de treabă apar în cadru iar cei răi, scuturați puțin, vor reveni și ei la gînduri mai bune. În orice caz, această defilare își îndeplinește menirea de a întreține suspense-ul și de a aduna sugestii care se vor adăuga la pledoaria acuzării. „Îi găsim noi, spune maiorul ; atunci o să-i judecăm și... o să ne judecăm !". În final copiii sînt într-adevăr găsiți, într-un beci, și unul din ei e judecat cu... cureaua. Procesele de conștiință sînt rezervate, bineînțeles, oamenilor mari.

Străduindu-se să dea impresia de real, de veridic, Maria Callas Dinescu uită să se întrebe asupra unor cauze mai adînci asupra caracterelor din spatele fizionomiei și gesturilor ; totul este subordonat unei concluzii morale și se merge pînă acolo încît efectul ajunge să se substituie cauzei ; nu înțelegem, astfel, de ce se ceartă părinții, dar maiorul presupune că așa ceva e posibil din cauză că prietenii nu au luat atitudine la timpul potrivit.

În *Filip cel bun*, sau în *Ilustrate cu flori de cimp*, inconștiența părinților e acută și lumea în care se învîrt eroii e animată de intenții, altele decît cele necesare moralei finale, dar fiind toate expresie a unui mod de rostire cinematografică ; în *Tată de duminică* se poate bănui un început de alterare morală a copilului, căci un mediu familial viciat tulbură cele mai pure suflete, desfigurează moral, așa că de acasă nu fuge un copil care suferă ca-n operete, ci un virtual delincvent.

Decorurile lui Vasile Rotaru și costumele Hortensiei Georgescu au calitatea de a nu cocheta cu aparențele, dar imaginea lui Vasile Drăgan nu pare a trece nici o clipă, din proprie inițiativă, dincolo de intențiile regiei.

Draga Olteanu-Matei, Octavian Cotescu, Silviu Stănculescu, sînt ei înșiși, adică actorii pe care îi prețuim și admirăm (poate, totuși, prea *actori* de data aceasta, jucînd „la sală" de vreme ce regia se amuză). Notabilă realizarea Elisabetei Jar Rozorea care a reușit să anime convingător camera de subsol a familiei.

Nicolae Mateescu

*) Bunicul și doi delincvenți minori

televiziune

Porțile talentului

Televiziunea depune efortul de a organiza emisiuni specializate în probleme de folclor. Muzica populară, balada, dansul, nu mai sînt văzute cu un ochi dinafară ci pelicula le înregistrează la sursă, acolo unde cel care interpretează este și autor.

Diferența dintre folclorul regizat în studio și cel culeș pe teren este uriașă. Pe cît de stinjenitoare sînt perucile blonde ale solistelor de estradă pe atît de contaminantă este trăirea cutărei tinere care nu s-a sfiit să cînte pe scena comunei în fața aparatului de filmat. Cîntă de parcă tocmai atunci ar inventa cîntecele : nemișcată, complet absorbită ; ceea ce face mai are încă semnificație de ritual.

Este foarte bine cînd emisiunile de folclor izbutesc să se situeze într-o zonă de spontan și autentic, generatoare de emoție artistică. Este cu atît mai bine cu cît tendința de a sprijini mișcarea culturală de amatori trebuie să aibă în vedere tocmai valorificarea autenticului. Cultura noastră populară a fost și este expresia unei originalități care n-a secat. Valorile ei sînt independente de influențe, au caracteristici specifice, nu sînt subcultura orală a unei culturi scrise.

Relația televiziunii cu produsele pe care le difuzează trebuie să fie activă. Există poeți-țărani care fac o poezie eliberată de influența produselor literare difuzate prin mijloacele de mass-media, o poezie specifică pentru mediul din care provin. Ei trebuie să fie preferați. Ne interesează pe toți ceea ce este aparte în poezia lor, nu modele pe care le-ar putea urma. Mai există încă mulți naratori populari. Emisiunile de folclor de la radio îi găzduiesc cu multă generozitate. Invențiile lor orale au efecte surprinzătoare prin îmbinarea elementelor de tradiție cu neologismele frecventate în limbajul uzual. De ce n-ar fi găzduiți și de televiziune ? Ceea ce fac este original, poartă amprentele artei.

În ceea ce privește cîntecul și dansul popular, preferința noastră înclină simțitor către selecțiile regionale. O baladă oltenească sau o doină ardelenească vor fi preferate oricînd „potpuriurilor" de melodii populare segmentate forțat și adunate din toate zonele țării. Emancipareа mișcării culturale de amatori trebuie să fie și un prilej de reafirmare a tradiției, o așezare în lumina nouă a tezaurului nostru folcloric. Sînt zeci de ansambluri folclorice premiate cu aur și argint în prestigioase reuniuni internaționale, citim impresii emoționante în presă. De ce nu preia și televiziunea spectacolele acestor amatori ? Puterea exemplului, într-un caz ca acesta, n-ar rămîne fără bune urmări.

În uriașa acțiune de valorificare a tuturor forțelor creatoare din țara noastră în cadrul Festivalului național „Cîntarea României", folclorul trebuie să ocupe locul pe care-l merită.

Sânziana Pop

cenaclul revistei «luceafărul»

Prezidiul celei de a XXXVI-a ședințe a cenaclului

Moment din impresionantul spectacol susținut de studenții sibieni

Au avut ca oaspeți pe membrii teatrului studențesc din Sibiu care au prezentat spectacolul — document **A fi sau a nu fi.** Pentru a treia oară în cenaclul nostru, tînăra și entuziasta formație sibiană — de două ori laureată a festivalurilor studențești — a lăsat și de data aceasta o profundă și plăcută impresie. **A fi sau a nu fi** e un spectacol cu un clar mesaj antirăzboinic. Bazat pe texte, mărturii, declarații etc, extrase dintr-o întreagă listă de cărți științifice și politice, punctat oportun și discret cu versuri aparținînd poetului Eugen Jebeleanu, scenariul lui Radu Basarab (care asigură și regia spectacolului) ține treaz, timp de o oră, interesul spectatorului.

Arid în aparență (nu o dată se răspică noțiuni și fraze pur științifice) scenariul se transmite prin fireasca lui punere în scenă, dar în primul rînd prin ideile umaniste care-l traversează. Fără ostentație, desfășurat în chiar decorul sălii unde se dă spectacolul, textul antrenează pe toți participanții care sînt integrați în dezbaterea ce se desfășoară sub ochii lor.

Dorim, în continuare, noi succese ansamblului sibian compus din studenții : Dorina Weber, Dorel Daraban (o voce impunătoare), Ligia Vilcioiu, Lucia Hardalău, Adrian Bud (de asemenea, o voce distinctă), Radu Lisenche, Carmen Simescu, Mioara Munteanu, Mircea Irimie, Adrian Besoiu, Eugen Dragota, Iuliu Erdös, Nicoleta Marin, Olga Olaru, Sebastian Ignat, Andrei Zathy, secretar : C. Ignat.

În partea a doua a ședinței au citit versuri **Tatiana Lucsandra** și **Mihai Adrian Eres.**

Oaspete de onoare : prozatorul Marin Preda („Am venit în calitate de editor !...")

Deja publicat și cunoscut, Mihai Adrian Eres nu a lăsat impresia scontată. Mai convingătoare a fost Tatiana Lucsandra. Dar iată cîteva spicuiri din opiniile exprimate.

Pentru Doina Uricariu „sînt puține oaze de poezie" în grupajul citit de M. A. Eres, „poemele sînt expozitive și declarative, cu atît mai rău cu cît sînt poeme intimiste". Tatiana Lucsandra, „cu toate că nu uzează de prea multe

A XXXVI-A ȘEDINȚĂ

metafore noi dovedește o sinceritate profundă". Neagu Vulcănescu nu comentează poezia celor doi, discursul lui vizează generalul („pentru mine cenaclul este un teatru în care pot să particip ca actor...").

Vasile Bota : „Eres este un poet care-și caută, încă, drumul propriu". Și lui Artur Silvestri, Tatiana Lucsandra i se pare mai demnă de interes :" la ea, pe lîngă asimilarea lecturilor (Eminescu, Barbu etc.) se simte un glas propriu, poemul **Descintec** fiind excepțional", în timp ce „Eres dezamăgește față de producțiile anterioare, cu toate că e un meșteșugar de formulă elegiacă". „Discurs liric non-stop" la Mihai Adrian Eres și „poezie pur și simplu" la Tatiana Lucsandra sînt caracterizările Lilianei Ursu.

Cristian Arcașu : „poetul se lasă furat de gînduri", poeta : „un țipăt al tinereții care, de fapt, nu se poate auzi prea mult". „Prozaism" și „un murmur încercînd să devină melos" spune Valentin F. Mihăescu despre poemele lui Eres, iar despre cele ale Tatianei Lucsandra : „vers migălos lucrat, poezia convinge și prin muzicalitate". Interesante părerile lui Ion Straton despre M. A. Eres : „principalul defect al poetului este că nu iese în real, avem de a face cu o necontenită ardere în sine, care dacă nu-i dă poetului de gîndit nu ne dă nici nouă".

Criticul Dan Cristea face un succint rezumat al discuțiilor nuanțînd acolo unde era cazul. „La Tatiana Lucsandra e perceptibil un anume mod propriu de exprimare, poeta face radiografia clipei ; ea are o bună percepție a simțurilor sesizînd palpitul lucrurilor, de asemenea, o bună frazare poetică. Totuși, uneori se lasă în voia ritmului, pe alocuri se întîlnesc cuvinte desuete cum și unele abstracțiuni". La M. A. Eres „e mai puțin sesizabilă coerența interioară ; senzație de vetust".

În încheierea discuțiilor a vorbit poetul Nicolae Dragoș, redactorul șef al revistei Luceafărul.

În numărul de față publicăm poezii citite în ultimele trei ședințe, precum și o lucrare în proză citită de asemenea, în cenaclul revistei noastre.

Cronicar

Marian Bodea

Tînăr ca o pereche de vulturi

Tînăr ca o pereche de vulturi
Intre care aerul se face cuib
Și tînăr ca izvorul ducînd în circă peștele mut
Încep anotimpi prin ferestre
Roate albe de car mînate de bicele drumului
Pe care mă duc nevindecat de copilărie.
Din mijlocul casei se-nalță
O pasăre cu atîtea aripi
Că furtuna se-ntoarce
Măturăm pădurea cu cozi de păun
Să ne trezim și mai tineri
Roatele albe de car
Urnesc ceasornicăria cerului
Aerul e cuib lîngă cuib
De departe, din mijlocul casei,
Mama îmi arată pe degetul bătrîn
Lacrima văduviei sale,
Tata e anotimp și vulturi
Îi calcă maiestos pieptul
Unde răsar atîtea aripi
Despre copilăria de care nu m-am vindecat.

Trec ciobanii înalți

Se adună turmele din cer
Pline de zăpadă,
Ziua surpă cisterne peste pămînt
Cu ochiul ei mare plînge răcoroase lacrimi
pe flori
Trec ciobani înalți ca niște tribunale
Cu ochii înecați de păsări silhui
Cîntînd jalea nimănui cu același chip
și asemănare
Cum de tot atîtea vecii cineva rîde în pămînt
Simțind cum cresc rădăcinile
E un olar cu palmele mai bătrîne ca pămîntul
Meșteșugind în noi viețile moșilor și
strămoșilor noștri
Tot neamul ridicat în picioare
Coruri, coruri cuvîntă
Acum și-n pururea vecilor țară.

Scrisoare din istorie

Beau ploaia strînsă de mama toată vara
Cînd pe toate planetele grîul era de secerat
Și mama se speria de cîtă treabă !...
Ochii ei erau cît ziua
Și părul cît noaptea
Dar ce-am iubit eu mai mult la mama
Au fost mîinile ei, mai mult de două
Poate cîte are zeul acela,
Mîinile ei ca niște fabrici moi de parfum
Opintîndu-se-n ugerul oilor
Ori spărgînd inimă albă în tulpină
Să-i curgă cireșele în poală...
Acum e seară, mă duc să descui
Toate porțile și ușile, să-mi descui inima,
Se întoarce mama din galaxii cîntînd pe uliță
Cu drob de sare în spinare
Și mălai în călciie,
Și-un ulcior cu ploaia de azi.
Iat-o ! Se proptește de poarta noastră de rai
Și cînd pun ulciorul la gură îi cade o lacrimă
Că parcă îl vede pe tata din război
Sorbind grîu din coliva crucilor nopții
Și scriindu-ne scrisoare din istorie
pe seceră și pe lună
și pe-un picior de plai
pe-o gură de rai

Tatiana Lucsandra

Stau în fața ta...

Stau în fața ta
asemeni unui clopot prăbușit.
Atingerile nu mai nasc sunete
Sforile și-au uitat capetele în cer
să nu le vezi decît alurea
în visele-ți cu plopi
clipind nebun din frunze
Fără să respir stau în fața ta
Numai trup și aer îmbătrînit
Stau și aștept ca privirea-ți mută
să simtă
că mai păstrez o frîntură de fior
ceva tainic, dureros și calm
asemeni muzicii unui apus.

Simț al clipei

Iubite,
petrec de după arbori
nopțile în alb
și curg de vlagă rece
în casa mea cu cerbi
pictați încet, cu teamă,
de toamnă peste ierbi.
Cresc stele blînd în frigul
țesut pe vatra strîmtă
în care mîini nătînge
ascund tăcerea frîntă

Iubite,
carul nopții
a 'lunecat din roți
și umblă cu sfială
spre liniștea din porți.

În ce culoare strîmtă
de mînă mă mai porți ?

George Nimigeanu

Inscripție pe un vas de lut

Zice-se că sub pleile orei
ard niște cîmpii și că noi
le stingem cu tălpile goale
ca și cum am fi niște ploi

Și că astfel timpul închipuie
din noi vase de lut
în care adună toate iubirile
prin care-am trecut
dăruindu-le nume de început.

Eterna poveste

Vis pe harta somnului — eu — legănînd
lumea pe-o geană
iar tu — țărm călător
și mireasmă de stea căzătoare
care din mări se născu

Unul
altuia
asemeni adierii
și mereu
rază pentru o posibilă poveste
din care pleci tu
și plec eu

Și asemeni aerului
rămas dintr-un cîntec
ori poate
fîntînă din care cumpăna lumii
stelele scoate.

Mihai Adrian Eres

Uitînd ca în ape...

În burgul acesta ce-mi numără anii
stăpînesc o sălbatecă floare
chiar dacă-i iarnă, de-i vară
și neliniști tîrzii ne mai tulburâ somnul.
Fumul dansează, trădează,
alungă amintiri de demult
și eu nu mai sînt în stare
să rid și să plîng,
să rămîn nepăsător în fața durerii.
Vorba-mi țîșnește din inimă
mult mai adevărată,
asemenea pămîntului
pe care-l cinstim sărutîndu-l,
uitînd că au fost zile bune și zile
mai rele,
uitînd că în ape
speranțele noastre vremelnic au plutit...

Se întîmplă ceva, iubito...

Se întîmplă ceva cu apele, iubito, se întîmplă.
Le atingi și dispar ca un vis
lăsînd în locul lor mici taifunuri de miresme.
Se întîmplă ceva, iubito, se întîmplă.
Muntii-s prea mari,
se nasc și mor, se zbat în singurătate
și marea e uneori prea mare,
e mai întinsă decît s-ar cuveni,
se zbate smintită-n furtună
cucerind pe rînd toate malurile.
Valul vine uneori pe tăcute,
te cuprinde, se retrage,
sub tălpile tale
nisipul lunecă încet, hotărît, fără întoarcere,
născînd în fiece clipă
un gol, un puț fără fund.
Se întîmplă ceva, iubito, se întîmplă,
ziua marea e doldora de lumină,
iar noaptea e plină de căldură
și doamne cum se mai perindă, amestecîndu-se
în privirea ta, anotimpurile.
Se întîmplă ceva, iubito, se întîmplă.
Trec iarăși pe stradă
și umblu pe la fiecare poartă
purtînd paharul plin de lacrimi,
purtînd durerea mea și o altă durere, străină,
furtuna nu mă mai iartă,
mă sfîșie iară
pe dinăuntru
chiar dacă nimeni nu se mai ceartă cu sine.

Irina Gorun

Monada pașilor

În aer palid, sub văzduh iernatic
Pe pașii verii am păsit din nou.
Pe unde noi trecurăm
au izbucnit palate,
fîntîni arteziene, jerbe de apă,
jerbe de piatră, jerbe de fum.
Biserici am găsit, cu arbori tineri
țîșnindu-le de sub aripi și
mai cînta din corn apusul
arzîndu-și vlaga lent, sub cer
și străzile erau ca melcul,
întortochiate în așteptare,
în căutare, în prea mult vis.
Acesta mi-i tărîmul de regină,
moșia mea de seară,
moșia mea de gînd,
pentru ceasul uriaș al nopții
cînd la marginea mîinii,
cînd la capătul numelui
tu nu vei fi.

Gînd la Blidaru

Și ce semn, mă-ntrebam, poți găsi
după ce talpă dușmană și palmă.
de vînt și stihiile iernii
au fost groparii uitării.
Și ce semn, mă-ntrebam, sînt
bietele stînci ruginite sub vînt și sub mușchi,
înecate în ierburi, înghițite de avarul pămînt ?
Nu sînt oare veacurile risipite pe vînt,
și cuibul pe piatră spart și pustiu,
fără zvon, fără glas pentru mine ?
Atunci abia am zărit înălțată-n văzduh
coloana de lumină a gîndului !
Același era, gîndul meu și gîndul străvechi
la fel de limpede și de neatins
de dușman și de vreme.
Priveam de pe dealul Blidaru
văile largi desfăcîndu-se ca apele din izvor
și adevărul zilei îmi răsărea sub ochi,
și nu era nici-un dușman pe cal
ostenind către mine, nici-un dușman
pînă-n genunea zării.
Ce semn putea fi mai treaz după
atîtea stihii ale vremii ?
Stîncile prăbușite sub rugină de mușchi,
sorbite de muntele avar,
dar iradiind lumina unui gînd.

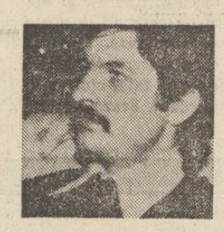

Marcel Mihalache

Ideii de zbor

lui C. Brâncuși

Pesemne a fost numai o pasăre
care a svîcnit miraculos prin huceag.
Pesemne lumea nu a apucat să se
simplifice pînă la durere.
Osul său s-a frînt sub carul
timpului. A rămas o lumină lăptoasă
din care s-a închegat o
nouă constelație.
Deasupra a stat credința în
coloana nesfîrșită.

El s-a desprins din țărînă
și nu s-a mai întors în ea.
Sufletul i-a scăpat
ca pasărea printre degete.
Și nimeni nu a mai putut-o prinde.

radio

Antena tineretului

Arareori cei care vorbesc despre tinerețe uită să aminteasă entuziasmul, generozitatea și dăruirea; la rîndul său **Antena tineretului** care se vrea a fi un magazin pentru tineri, realizat de tineri, enunță săptămînal acest „număr de aur" al virstei în diferite variante mai mult sau mai puțin complete, temîndu-se parcă să nu fie luată drept altceva : dar, după cum spune o cugetare persană „nu obiectul e frumos, ci gustul celui care îl place", așa că simpla înșiruire a calităților de mai sus nu e suficentă atîta timp cît nu e sprijinită cu fapte. În ce măsură sîntem convinși că tinerețea este întocmai precum susțin verbal prietenii și apropiații săi ? Iată, pe scurt, sumarul uneia din recentele ediții ale emisiunii:

● Sofia Langa, secretar U.T.C. al comitetului municipal Mediaș, ne vorbește despre preocupările legate de dezvoltarea conștiinței socialiste și formarea omului nou : „Se urmărește planificarea ritmică a învățămîntului politic, pregătirea propagandiștilor și lectorilor, iar în cadrul festivalului, „Cîntarea României" se preconizează ca fiecare tînăr să fie participant activ la diversele forme de manifestare".

● Dan Ungureanu prezintă Folk.

● Săptămîna în secvențe. Legătura telefonică cu Alexandria de unde aflăm că 20 000 de elevi, pionieri și tineri din uzine și fabrici au fost mobilizați „în cadrul săptămînii record" de strîngere a recoltei.

● La întreprinderea Timpuri Noi din capitală, despre contribuția tineretului la realizarea indicilor de plan : a fost preluată inițiativa numită **poșta producției,** adică în secții s-au instalat cutii poștale în care tinerii să depună sugestiile legate de îmbunătățirea producției.

● Rubrica „A munci înseamnă a exista". Ion Voinea prezintă cazuri : o tînără care stă în restaurant, pretinde că mănîncă dar nu e angajată nicăieri, întreținută de mama sa, apoi un tînăr care vinde bilete la supraprețuri și, întrebat fiind din ce trăiește, mormăie că el unul mănîncă pîine goală.

● Cu obișnuita întrebare „Cum a fost ?" și altele asemănătoare, Liana Molnar îl prezintă pe Vladimir Nemțeanu, întors recent de la Genova cu premiul trei la concursul Nicolo Paganini. Vladimir Nemțeanu oferă o piesă de Paganini.

● Mihaela Diaconu dialoghează cu Emil Gentimir despre expoziția de sculptură deschisă de acesta într-o școală din Iași.

● La Casa de cultură a sectorului 7, s-a deschis recent Clubul elevilor care, în fiecare săptămînă, este patronat de cîte o școală.

● Rubrica „Tinerii și orașul" — Păreri ale tinerilor despre vitrinele Bucureștiului.

● Noutăți muzicale la Electrecord. Savoy.

Îndrăznesc să cred că, dacă tinerețea este numai așa cum o prezintă emisiunea care îi e dedicată, ea seamănă adesea cu o simplă dare de seamă. Nu-i prea puțin ?

Cronicar

plastică

Arta și umanitatea

„Noaptea nu este numai neagră, ea e și noapte", spunea Malraux, referindu-se la răscolitoarele imagini din „Capricii", în acel tulburător text care este **Saturn. Eseu despre Goya.** Și iată că noaptea a venit pentru autorul **Condiției umane, Căii regale, Muzeului imaginar, Speranței.** O noapte care l-a surprins către senectute, răpindu-l de la scris, în fața căruia în ultimii ani a reflectat, poate mai mult ca oricînd în decursul vieții, asupra condiției geniului, asupra esenței actului creator. „Arta — scria el — este cea care face din artist rivalul zeilor... Prea puțin contează că artistul încearcă să stăpînească cerul sau noaptea, totul este ca amîndouă să fie profunde".

Această stăpînire a naturii și a elementelor a crezut dintotdeauna Malraux că-i asigură artei durabilitatea în timp, că poate constitui liantul organic între secole și civilizații, între culturi prezente și apuse, între individualități și opere de acum, de altă dată și de pretutindeni.

Nici o altă carte doctă de istoria artei sau a civilizațiilor nu este, ni se pare, pătrunsă de un mai nobil și mai adînc sens al unității spiritului uman într-o creație decît acea singulară lucrare cu un nume și el atît de neobișnuit : **Muzeul imaginar.** Înțelegerea lucidă și obiectivă a sensurilor istoriei, răceala analitică, clasificările adesea rigide și prin forța împrejurărilor schematizante, păreau, în ultimele decenii, a fi caracteristicile esențiale spre care tindea istoria artei, concepută de mulți ca o disciplină științifică, specializată, al căror unice scopuri ar fi fost sistematizarea unei imense cantități de material artistic — produs, pentru a folosi o celebră expresie a lui Michelangelo, de „mîna care se supune intelectului" — și aprecierea lui pe plan estetic. Un suflu puternic de umanitate au purtat în această disciplină lucrările lui Malraux și astăzi nu este în lume, cred, istoric sau critic de artă care, stimîndu-și profesiunea, să nu fi reflectat asupra sugestiilor din eseurile acestuia asupra artei. Cine vrea să vadă în Malraux pe scriitorul (la origine arheolog) aplecat incidental asupra capodoperelor artei vechiului Orient, ale Renașterii sau timpurilor moderne, se înșeală. Pentru scriitorul care a luptat cu arma în mînă pe baricadele libertății care a trăit experiența zguduitoare a unei generații confruntată cu necesitatea smulgerii umanității din cosmarul apocaliptic provocat de nebunia fascistă, care a văzut cum nu doar oameni ci și case, universitățile, catedralele se prăbușesc neputincioase sub loviturile mortale ale armelor, lumea nu putea fi concepută ca armonie decît cu condiția regăsirii propriei sale esențe, a propriei sale umanități. Această esență i s-a părut lui Malraux a fi cel mai bine exprimată de către artă, care nu înseamnă numai, sau nu înseamnă mai deloc, primatul formei ci, mai ales, primatul spiritului, capacitatea lui de a se autodefini într-un univers familiar, lipsit de ostilitate.

Ceea ce a rămas etern în lumea formelor este tocmai ceea ce rămîne etern în condiția omului — pare a spune Malraux. Cine călătorește prin **Muzeul imaginar** al scriitorului francez, nu poate să nu aibă acut această senzație. Principiul e că nu în găsirea sensului stilului trebuie căutată valoarea și semnificația operei de artă, ci în **umanitatea** ei.

Grigore Arbore

muzică

„Mari cicluri de lied"

Lipseau printre recitalurile oferite de filarmonică serile de lied, acest centru de gravitate al muzicii și poeziei spre care nu doar romanticii s-au aplecat cu pasiune, reluînd într-un alt echilibru cîntările menestrelilor. Dacă cei vechi își scandau și își încantau poemele — în Orient și proza — în ultimele secole muzicienii au simțit la rîndul lor că forma de lied cît și genul muzical ce poartă acest nume permit o varietate de soluții de ordin formal, bogăția invenției melodice, concentrarea unei drame în cîteva pagini : nu doar epuizarea posibilităților expresive ale textului ci concentrarea și adîncirea ideii muzicale și poetice.

Miercuri 24 noiembrie s-a deschis deci la Sala Mică o nouă serie de recitaluri : „Mari cicluri de lied". Cuvîntul introductiv a aparținut Ninei Cassian, ea însăși devotată acestei conlucrări între arte, iar mezzosoprana Martha Kessler (la pian Luminița Ghencea) a oferit trei momente ale evoluției liedului : **Liederkreis op. 39** de **Schubert,** pe versuri de Eichendorf, **„Trei cîntece"** de **Mihail Jora,** pe versuri de **Mariana Dumitrescu,** **„Șapte cîntece populare spaniole"** de **Manuel de Falla.**

Semproniu Iclozan : „Ecou"

Datorită unei înțelegeri deosebite a lui Schubert (de fapt tuturora ne vine întîi în minte, cînd vorbim de lied, „regele" său romantic) Martha Kessler a stăpînit auditoriul „vrăjitorește" — cum și-ar fi dorit, probabil, autorul. Fiorul necunoscutului, tăcerea pădurii, arpegiind lumina, crescendo-ul revelației „trupului tînăr" și ale puterilor vrăjitoarei, firul melodic atît de pur al nopții cu lună, picăturile staccate ale liniștii, cîntecul de privighetoare — închegau o lume cu înțelesuri dincolo de sunet și cuvînt. Repetarea obstinată a motivelor în acompaniament nu era doar un element de muzică descriptivă — ci simbolul sonor al neliniștii ; arpegiile — simbolul miresmelor de primăvară și al clocotului tinereții ; acordurile — împietrirea maiestuoasă a zidurilor de cetate, a norilor din care se aude strigătul celor care înfruntă cenușiul, întunericul : „fii treaz ! păzește-te !"

Strălucirea aceasta a interpretării schubertiene a compensat din plin atmosfera de acuarelă, ceva mai descriptivă, a „cîntecelor" lui Jora, cît și aerul emfatic, sprijinit de ostinate și octave, ale liedurilor lui de Falla. Mai mult viori și pompos decît profund, folclorul spaniol a oferit interpretelor o direcție muzicală cu totul diferită, poate mai puțin interesantă după concentrarea ideatică din prima parte a concertului.

Cu toate acestea, căutarea unității de ritmuri, armonie și melodie, a coeziunii dintre sunet, cuvînt și simbol, a dat serii un rost ales ; adăugînd o nouă cunună acestei exigente și inteligente interprete care este Martha Kessler.

Grete Tartler

fragmente critice

Petre Pandrea

II

Mai limpezi sînt ideile lui Petre Pandrea asupra criticii literare. El combate, în toate împrejurările, estetismul (scriind pagini nedrepte despre Maiorescu, Lovinescu și alți critici din această direcție) și preconizează o metodă de analiză care să unească „dialectica hegeliană cu implicațiile din materialismul istoric" (**Predoslavie la Portrete și controverse, I**). Critica rezultată din această înfrățire ar fi de nuanță „sociologică și științifică", cu modele în H. Taine și Brandès. Critica presupune vocație, umilință și osîrdie („umilința se referă la conștiința teoretică a limitelor disciplinei"), iar tehnica critică se rezumă la portret și la dezlegarea de controverse. Opera literară fiind produsul unui complex de factori, criticul este obligat s-o treacă prin cinci domenii (fenomenul politic, social-economic, literar, juridic și etic) în scopul de a scoate la iveală „regularitățile, ambianța și specificitățile creației literare și artistice".

Regăsim în această schemă idei din H. Taine, Gherea și Ibrăileanu, la care Pandrea mai adaugă un element nou : „contingentul sindicatelor muncitorești descoperit de Brandès". Cu aceste criterii de analiză, criticul literar are de dezlegat două enigme : 1) **enigma personalității** și 2) **enigma exponenței** scriitorului, ecuație ce se poate rezolva în acest chip : „Te duci la biografie și la operă, fiindcă între biografie și operă există întotdeauna o strînsă, naturală, subtilă și fatală interdependență. Cu materialul biografic și cu materialul adunat din operă se luminează pînă la orbitoare claritate enigma exponenței scriitorului".

Pentru Petre Pandrea orice fenomen, chiar și contemplația, are un specific sociologic ce poate (trebuie) să fie determinat. Criticul trebuie să facă, în acest scop, naveta de la biografie la operă, prin biografie înțelegînd clasa socială (vechiul **mediu** al lui H. Taine și Gherea), iar prin operă — oglinda unor relații complexe de ordin, bineînțeles, tot social. Factorului artistic individual i se rezervă, cum se vede, un rol secundar și, pentru faptul că estetiștii pun pe el un mare accent, Pandrea este cu hotărîre, cu intoleranță împotriva **estetismului.** Cu excepțiile semnalate înainte, întreaga critică română de la Maiorescu la Lovinescu intră în sfera estetismului și cade, deci, sub ghilotina lui Petre Pandrea. Maiorescu este un jandarm cultural, Paul Zarifopol „o calamitate în critica literară, deși a fost un artist desăvîrșit și un moralist fără egal". Critica literară română între 1920—1940 s-ar fi redus la „arabescuri gingașe și impresionism desuet". Impresionismul lovinescian, secundat de Perpessicius, Cioculescu, Streinu, Pompiliu Constantinescu, ar fi eșuat în „fundacul unei false și imaginare autonomii a artei", iar drama personală a lui Lovinescu s-a agravat prin atitudinea lui eronată față de sociologism. Bilanțul estetismului este atunci trist : „Diversiune, nesinceritate, lipsă de curaj și forță, oroarea riscului, refugiu în eleganță, în **l'écriture artiste,** în cinism benign — cam acesta este bilanțul estetismului dominant în critica literară română refugiată la umbra copacului atît de fragil care a fost E. Lovinescu, lăstar anemic și corcit din sămînța lui Jules Lemaitre și Faguet, frate bun cu Paul Zarifopol" (**Predoslavia la Portrete și controverse, I**).

Aceste rînduri, scrise la nici doi ani de la moartea criticului, arată dacă nu o rea voință față de marele critic, o necunoaștere, în orice caz, frapantă a ideilor lui. Se limitează Lovinescu la **l'écriture,** a fost Lovinescu un las, un spirit sterp („estetismul a fost totdeauna simptomul lașității de atitudine, golul sufletesc, intelectul sterp și poziția naturală a unei clase de rentieri..." — **Portrete și controverse, I.** p. 195), un critic fără opinie, detașat de realitatea românească ? Ce enormitate ! Astfel de puseuri sociologist empirice nu sînt rare în critica lui Pandrea, critică specifică de început, tinerești și orgolios radicală, cu injustiții pe care nu le poate justifica decît o pasiune extraliterară. Pandrea săvîrșește astfel de erori cu o sinceritate dezarmantă, joacă cum se spune — pe față, cinstit, în felul lui intempestiv și discordant. Frazele lui ne dau impresia unei orchestre care nu mai vrea să țină seama de dirijor : fiecare instrument, deși execută aceeași bucată muzicală, cîntă într-o gamă diferită.

Din acest vifor de idei și judecăți socio-politice reținem că noua critică pe care o preconizează Pandrea (**sociologică și științifică**) studiază literatura ca un produs al relațiilor de producție. De la Goethe la Balzac s-a trecut, dă el exemplu, de la producția literară „de tip senioriał" la producția literară „de tip capitalist", Balzac fiind „prima fabrică literară completă". Un semn al modernizării producției capitaliste, după Pandrea, este apariția romanului fluviu (Romain Rolland, Roger Martin du Gard, Jules Romains, Cezar Petrescu, Galsworthy) : „o manufactură lucrată după metodele tayloriste cele mai recente". Nu mai este cazul să spunem ce părere dezastruoasă are criticul față de acest produs. Totuși, părerile se pot schimba și Petre Pandrea nu este omul zgîrcit cu adjectivele. Pornit sub auspiciile cele mai radicale, un articol (cazul aceluia despre Cezar Petrescu) se termină în apoteoză sau invers, după un soare exuberant, urmează în eseu ploaia torențială a contestației.

Portretele și controversele formează un teritoriu străjuit de sociologia pură, istoria politică și critica literară sub forma indeosebi a portretului moral. Analiza critică propriu-zisă este puțină și nu atinge straturile profunde ale operei. Opera este pretext mai ales pentru considerații socio-politice. Tolstoi este explicat

Desen de Cristina Moscu

(Tolstoi și revoluția rusă) prin psihologia de clasă : „tragedia lui Tolstoi a fost tragedia rangurilor sociale și a averilor pe care conștiința sa primitiv creștină nu le aprobă", iar C. Stere prin situația noastră geo-politică. Studiul pe care i-l dedică este într-un fel semnificativ, pentru critica de factură moral-ideologică pe care o practică în stil răspicat și patetic Petre Pandrea. Observația pe care G. Călinescu o făcea despre eseistica lui Ralea se aplică și aici : neobservînd bine titlul studiului nu-ți dai seama ușor, parcurgînd textul, despre cine este vorba. În cazul lui Stere se începe cu politica engleză, se trece apoi la problema diviziunii muncii, la Carp, Bourget ș. a., la omul politic din România veche (— cu definiții memorabile : „lepră oportunistă", „guriță de aur", „tipul undelemnos aflat veșnic la suprafață"), pentru a vira, după un oarecare număr de pagini, spre istoria președinției Franței și la cazul Joseph Caillaux — Clemenceau. De aici pînă la filozofii tragici de felul lui Kirkegaard, Pascal, Rosanov, Nietzsche, nu este decît cale de o metaforă. Dar C. Stere ? Stere intră în această țesătură multicoloră ca un fir pe care îl pierdem din vedere și-l regăsim în succesiunea abruptă a paragrafelor. „Beție de cultură", zice Vladimir Streinu („Un fiu al soarelui" — **Pagini critice,** II, 1963). Mod năvalnic de a judeca un destin în funcție de imperativul determinărilor — am zice noi. Erudiția nu lasă acea impresie detestabilă de snobism livresc, pentru că în pagină pulsează un spirit în clocot, capabil să intuiască mari adevăruri, dar și să spună enormități. Ideologia și destinul lui C. Stere sînt puse în ecuație : „bățenărism (opinie publică amorfă) + șantaj permanent (suprema voluptate fanariotă) = chestia Stere" (**Portrete și controverse,** I, p. 64). În fapt, C. Stere este marea iubire spirituală a lui Petre Pandrea și, după un șir de contestații ideologice, sentimentul lui țîșnește la suprafață tras de aceste fraze profetice : „Lipsa de măreție a adversarilor lui Stere apare într-o cruditate penibilă și demnă de plîns. Un om politic de asemenea dimensiuni avea dreptul la alți adversari".

Să vedem și articolul despre Cezar Petrescu, cu un subiect mai aproape de literatură. Ne întîmpină un categoric **nu** spus operei fără clipire de ochi : „un eclectism descurajant", „un coctail format din coniac, ciorbă de burtă, pelin, friptură, și o pereche de ghete. Gustați". Nu gustăm, dar urmărim demonstrația. Judecățile nu sînt mai blînde : „reportaj inferior, umplutură de gazetă, nesiguranța de diletant, repetiții în manieră de steril, creionări de abulic" etc. Romancierul este zdrobit, tăiat în bucăți, lovit cu călciiul unei minți agere și fanatice. S-ar crede că, la sfîrșit, pulberea operei lui va fi împrăștiată în cele patru vînturi. Cine are inima slabă și nu vrea să asiste la această execuție, mulțumîndu-se să vadă doar judecata de la urmă, rămîne nedumerit. Dă acolo peste rînduri entuziaste și nu mai pricepe nimic. Este vorba, oare, tot de Cezar Petrescu, coctailul din ciorbă de burtă și o pereche de ghete ? Să fie în discuție același Cezar Petrescu, autorul, acum, al unor pagini „demne de o figură în orice antologie de proză europeană" ? ! Secretul este că în cursul demonstrației criticul a trecut la altă idee și, privind din alt unghi opera, pronunță de data aceasta cu vocea plină un categoric, indiscutabil **da.** Romanul „Comoara regelui Dromichet" este judecat, în fapt, în funcție de problemele economice ale României și, în această ordine, vine vorba din nou despre istoria regimurilor politice, plus-valută, Iorga, Brătianu, istoria sindicală, procesul de industrializare, Berdiaiev și tipurile marilor epoci. Studiul însuși este un coctail în care opera vizată nu constituie decît un singur element. Pe celelalte le adaogă din belșug criticul risipitor Petre Pandrea.

Inteligența și savoarea acestei critici țin de ineditul formulelor rezumative și de pasta imbelșugată a portretului. În spiritul unei generații de buni moraliști, Pandrea iubește propozițiile memorabile. El fabrică ușor concepte și etichete pe care le lipește fără șovăire pe fruntea unui destin. În cărțile lui mișună asemenea formule și ochiul nostru este rănit sau luminat de ele : „interiorism", „contractualism" (aceasta este mai cunoscută), „ocazionalism originar", „disponibilism" etc. Oamenii de artă sînt și ei prinși ca insectele sub o etichetă laconică. Maiorescu este un „etriqué", „voit stilat aproape ca un chelner", Ibrăileanu „un școlar gherist", G. Călinescu „un conservator progresist de tipul Petre Carp și Al. Marghiloman, trecut la artă, ca știință a limbajului lui Croce" etc.

Uneori stilul este mai neaoș, Petre Pandrea nerușinîndu-se să introducă într-o discuție filozofică termeni din ograda oltenească a părinților săi : „hăndrălău", „lectură căpcăunească", „locuri de crăpelniță" sau să-și sublinieze ideile cu metafore agricole. Producția unui artist, formînd un cosmos omogen și coerent, dă lui Pandrea impresia fecundității și a identității exemplarelor în lumea iepurilor : „După cum iepurele de casă împreună cu iepuroaica lui își ține umple curtea într-o singură vară cu producția lor absolut omogenă, tot așa pe artistul adevărat îl cunoști după laba și blana moale, după ochi și urechi, după mers și după felul zgribulelii" etc.

Petre Pandrea este un spirit profund, un spirit în fierbere. El nu iese din noaptea negației decît ca să intre sub lumina solară a elogiului. Șiretenia, suceala logicii lui nu reprezintă decît o formă de a masca un temperament însetat de adevăruri mari.

Eugen Simion

ferestre

Ruda

Gogu Brichiș fiind însurat de vreo douăzeci de ani
A făcut el socoteala într-o zi și s-a găsit rudă
Cu nevastă-sa. „Aoleu, cum să mă mai culc eu cu ea
Dacă-mi e rudă ?!"

Și-a găsit una, care-i plăcea lui, de la Gaia, satul vecin.
Și se ducea întotdeauna acolo, venea seara prin pădure.
Pădurea mare, cu primejdii, dar lui nu-i păsa,
Așa e omul cînd îi e drag.

Mama fetii l-a întrebat : — Mă, tu ești însurat ?
— Am fomee și doi copii.
— Și la ce veniși ?
— Păi, vreau să iau fata dumitale, că, vezi dumneata,
Cu nevastă-mea sînt rudă, m-am găsit rudă cu ea.
— Pleacă de-aici, fire-al dracu de nărod,
Du-te la copii, cînd ai luat-o pe-aia n-ai știut că ți-e
Rudă, după atîția ani ți-ai adus aminte ?

Avea dreptate și ea — asta o povestea chiar el —
Am plecat. Mă mai duc la trei-patru zile,
Intru în casă, dau bună seara, iese unu de după ușă.
— Ce e cu tine aci ? Și dă-i.
— Lasă-mă, neică, să-ți povestesc.
— Ce să povestești, bă ? Tu ai muiere și copii mari.
Și m-a fugărit. N-am odihnit decît în pădure.

Altă dată Brichiș povestea mai frumos.
— M-a întrebat într-o zi mama fetii :
— Da, dumneata ce cauți pe-aici, mă gagă ?
— Păi, io-te la ce venii. Vreau să iau fata asta a dumitale.
— Păi, dumneata n-ai fost însurat, că ești cam trecut.
— Am și muiere și doi copii, de ce să mint.
Mă, parcă i-aș fi vărsat o oală fiartă pe picioare.
— Atunci ce cați, mă, aci ?
Să nu te mai prind că te opăresc, fire-al dracu de golan.
A tinără era pe-afar.„Fă, ce mă fac, că i-auzi
Mumă-ta să nu mai viu".
„Lasă, să vii, zice, că îi trece." M-am dus acasă cu inima grea.
Mai stătui vreo două seri, nu mai putui răbda, mă dusei.
Mă duc acolo, a mică nu era acasă, intru și eu,
Dau bună seara ca omul, ea, a bătrînă, nu-mi mulțumește.
— Ce căutași mă, iar veniși ?
Stau eu acolo, s-o mai încînt cu vorba. „Gagă, că muierea
A plecat, că n-o mai țin, că sîntem rude". Ea mă drăcuia :
„Pleacă, golane de-aci."

În timpul ăsta, ce să vezi dumneata ?
Nu știu de unde iese, după ușă, unde l-o fi avut băgat,
Un găligan mare c-un ciomag. Și jap ! jap !
Nici nu știu cum am ieșit de-acolo.
Și fugi, eu mic în pas, el mai mare, unde mă ajungea, da,
Eu cred că el putea să mă ajungă des-des, da' nadins
Mergea mai încet.
„Lasă-mă, nene, că nu mă mai vezi pe-aici.
Iartă-mă.

M-a lăsat la Prodiște, n-a mai coborît coasta,
S-a întors îndărăt.
Eu am stat jos, m-am închinat și-am zis :
„Sufletul mi-o mai da Pe-aici". Vin acasă amărît, abătut, cu spinarea umflată.
Muierea : „Bine, mă, iar fuseși ?"
— Lasă, fă, că s-a terminat, acum să mă mii tu și nu mă
Mai duc.

Marin Sorescu

Cenaclul literar

Urmare din pag. 1

mai mulți ani, i-a apărut în presă o poezie de cîteva strofe. Din clipa aceea începe să manifeste un dezinteres din ce în ce mai marcat față de o meserie dintre cele mai sigure și mai solicitate, care îi oferea posibilitatea de a trăi cinstit și de a fi respectat în această lume. Absentează din ce în ce mai frecvent de la serviciu și deseori poate fi văzut fie bătînd străzile fără nici o țintă, fie vegetînd într-un local oarecare, în fața unei cești de cafea lîncedă, rezemat cu privirile într-un gol din care nu mai vrea să răsară nici o inspirație. În sfîrșit, renunță definitiv la meseria pentru care nu mai resimțea nici o atracție și dificultățile familiale nu întîrzie să se ivească : soția nu mai poate concepe obligația de a întreține un parazit, abandonează domiciliul conjugal și se reîntoarce la părinți. Dar tînăra speranță în ale poeziei este incapabilă să tragă vreo concluzie din tot ce i se întîmplă și continuă să meargă pe un drum care nu duce nicăieri.

Și mai dispunem, în acest sens, de exemple. Unii oameni izbutesc în acest fel să se mintă toată viața ; alții, după ce li s-au tipărit cîteva rînduri în presa literară, nutresc chiar convingerea că faptul în sine le dă un surplus de drepturi în raport cu muritorii de rînd, pînă la „dreptul" lamentabil de a face praf geamurile unui local public. Și asta tot degringoladă umană se cheamă, chiar dacă primii apucă o pensie, iar ceilalți reușesc cît de cît să se țină de un serviciu, dîndu-și în petec numai la zile mari. Și nu este lipsit de interes că ne întrebăm ce resorturi psihologice secrete declanșează un astfel de declin. Și, totodată, nu este lipsit de interes să ne adresăm și o altfel de întrebare : este aceasta o față a ratării strict literare ?...

Nu încape nici o îndoială că un cenaclu poate exercita o terapie binefăcătoare asupra caracterelor slabe, rostul lui fiind în primul rînd unul educativ. Și mai bine spus, exercițiul tuturor celorlalte funcțiuni ale lui își află finalitatea optimă abia atunci cînd acest rost vădește o împlinire palpabilă. Ceea ce ne determină să susținem, o dată în plus, necesitatea ca un cenaclu să aibă în fruntea sa o personalitate bine conturată. Și nu la „președinți de onoare" ne gîndim. Cît de temeinică ar fi opera strict literară a unei astfel de personalități, în absența voinței și a puterii de a educa oameni rolul ei este nul.

O bogată sursă de energie

COPIII CONSUMĂ ENERGIE ALERGÎND, ÎNVĂȚÎND. DV. CONSUMAȚI ENERGIE LUCRÎND ACASĂ, LA SERVICIU. ACEASTĂ... RISIPĂ DE CALORII, SPECIFICĂ OMULUI MODERN, POATE FI COMPENSATĂ DE PRODUSELE ZAHAROASE ; ELE POT SĂ VĂ REDEA VIOICIUNEA ȘI ENERGIA CHELTUITĂ PESTE ZI

Pentru toate vîrstele

Magazinele comerțului de stat vă oferă un sortiment variat de bomboane umplute cu diferite creme aromate, specialități de ciocolată : CĂLIN, ROXANA, ZOO, IOANA, CARMEN BICAZ, PARC, CARNAVAL, FAVORIT, RAHAT CU FRUCTE ȘI CACAO, ȘERBET LAPTE CU PUDRĂ MERE.

Cînd mergeți în vizită sau așteptați o vizită, nu uitați să cumpărați și bomboane ; ele plac în egală măsură și copiilor și adulților

Sortimentul de BOMBOANE pe care-l găsiți în magazinele comerțului de stat este foarte divers

O bogată sursă de energie

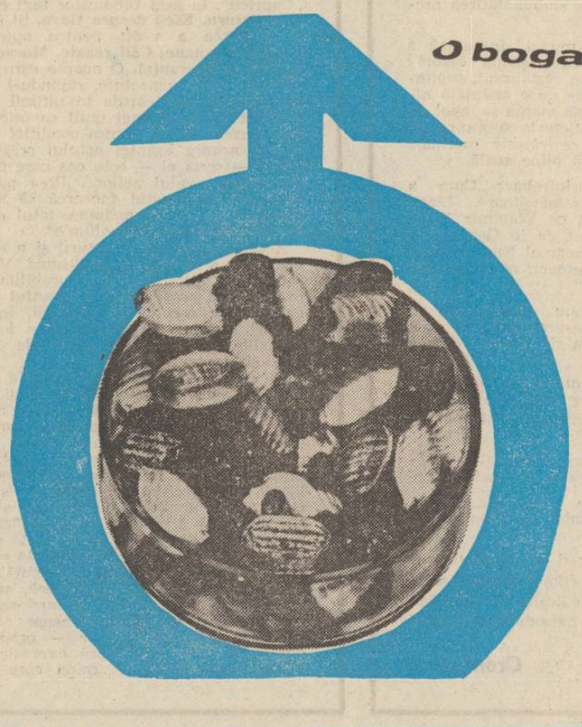

PRALINE, BOMBOANE UMPLUTE CU CREMĂ DE LAPTE SAU FRUCTE, AMANDINE, PROTODROPS, MENTOFRAT, CARAMELE CU LAPTE, CACAO SAU FRUCTE, DRAGEURI SIMPLE, DRAGEURI DE CIOCOLATĂ UMPLUTE CU CREMĂ DE STAFIDE

atelier literar

poșta redacției

M. A. ER. : Ne pare rău, dar nu vă putem îndeplini rugămintea — am mai spus-o și altădată, tot aici — fără a nu nedreptăți pe alți, numeroși, prieteni și colaboratori ai acestei rubrici, care ne-au solicitat același lucru.

R. FOTIADE : Sînt semne promițătoare, în aceste pagini de început. Cele mai bune ni s-au părut „De-aș fi o rază", „Ce-i spui unui om", dar elemente interesante există și în „Visare", „Doină", „August", „Vis nocturn", care, însă, nu ating, deocamdată, în întregul lor, nivelul meditației și al expresiei din cele două pomenite la început. Sperăm să primim în continuare vești din ce în ce mai bune.

I. NEG. : N-avem — cum vă mai spuneam cîndva — nici o altă posibilitate, decît să le încredințăm secției de poezie, spre a decide (rubrica noastră fiind destinată în exclusivitate, după cum știți, debutanților, tinerilor).

DAOS : Mulțam pentru vești și vorbe bune (firește, era vorba de „viață", nu de viață !). Încolo, ce să vă mai spunem — țineți-vă tare și purtați-vă rănița cu cinste (a poetului, după cum se știe, e uneori cam grea...).

CEZAR NEACȘU : Nu știm despre ce e vorba ; n-am primit nimic !

PETRE VRĂNCEANU : Scrisoarea și manuscrisele dv. nu sînt în întregime descifrabile. Nu vă putem spune, deci, deocamdată, nici o părere. (Vom observa, însă, pînă una-alta, că parada de nume de autori cu care vreți să ne impresionați e plină de greșeli — **Dikens, Russeau,** etc. —, ceea ce denotă, cel puțin, neglijență și superficialitate).

STAICU ION : Ne pare rău, dar nu mai avem de multă vreme vești de la cei de care ne întrebați.

POEM : Este cel puțin insolită (dacă nu chiar insolentă !) argumentarea pe care v-a servit-o redacția cu pricina (mai ales după absența îndelungată, care nu putea să scape celor (atît de) interesați !). Dacă nu e un pretext („cusut cu ață albă"), atunci rămîne un criteriu de o inedită ciudățenie, necunoscut în presa noastră literară din ultimii două mii de ani ! Oricum ar fi, posibilitatea alegerii continuă să se afle, nemijlocit și indiscutabil, în mîinile dv. După cum nu se poate să nu știți, propuneri ca aceea pe care ne-o sugerați am mai făcut și continuăm a face (nu numai în ce vă privește, desigur), cu rezultate, e drept, destul de mici și întîmplătoare (sînt nenumărate motive și explicații în legătură cu acest fapt, dintre care vă sînt cunoscute, firește, cel puțin 90%). Noua propunere pe care ne-o faceți acum (de „rămas bun") nu intră, însă, în vederile și obișnuințele noastre (despărțirile trebuie să rămînă discrete, nu-i așa, mai ales că nu se știe niciodată dacă sînt cu adevărat despărțiri — cum se-ntîmplă adesea în toate marile iubiri — și nu trebuie să atingă în nici un fel zonele de „mică publicitate", gen : „Nelu, întoarce-te, mama te iartă !", etc.). Acum, de la glumă la serios : noile pagini trimise, una mai frumoasă ca alta (ar fi prea lungă înșiruirea titlurilor) vă arată un poet în toată firea, sigur pe glasul și uneltele lui, care trebuie să-și apere mai curajos și mai tenace șansele și drepturile (și, poate, să aleagă mai bine ușa la care bate...). În ce ne privește, vom ține seama de dorințele și propunerile dv. (în afară de cea cu „despărțirea", firește...) și vom încerca să vă sprijinim atît cît ne îngăduie slabele noastre puteri. Vă mulțumim pentru vorbele bune și vă dorim succes.

POPESCU POPEȘTI : Regretăm că v-am necăjit, dar adevărul are uneori și asemenea consecințe (și în scrisoarea de acum, vă referiți, de altfel, chiar la început, la „dreptul de **aș** spune cuvîntul", etc., etc.). Bunele păreri pe care le aveți asupra unora din poeziile dv. nu sînt suficiente ; trebuie să mai găsiți pe cineva care să le împărtășească. Dacă nu l-ați găsit încă (nici în aceste coloane), căutați mai departe, cu toată răbdarea și fără să vă supărați pe cei care ar folosi, eventual, același drept de **a-și** spune o părere, diferită de a dv. Nu-i așa ?

D. MARAN : Citeva lucruri bune și acum, și în „Bună dimineața" și în „Bună seara" („Răzbunare terestră", „Obsesie", „Incertitudini", „Ceramică", „Copilărie"). În general, reușesc mai de grabă piesele lucrate „la lumină", și mai puțin cele lăsate în voia incoerenței și obscurității, chiar dacă nici din aceste pagini tulburi și evazive nu lipsesc uneori lucruri interesante (finalul din „Evul mediu", de pildă, și nu numai finalul). Citeodată, o idee promițătoare ratează, diluată în retorism („Privind pe cei needucați"), ori, mai frecvent, în enumerații de inventar convențional, de suprafață („Război", „Lacustră", „În evul mediu", „Super-star", „Cîntec de leagăn", etc.). Ar mai fi de observat, în fine, abundența unor asperități, disarmonii („hurducături", ciocniri neplăcute, zgrunțuroase, de sunete, cuvinte „ne-potrivite", zgură, etc.), semn al unui insuficient lucru asupra manuscrisului, asupra cuvîntului, al ne-revenirii, la răstimpuri mai mici și mai mari, asupra textelor, al unor (încă) slabe scrupuluri artistice. (Și o indicație tehnică : pe viitor, ca să evităm erori și incurcături la transcrierile dactilo și tipo-grafice, vă rugăm să scrieți pe fiecare pagină un singur poem, fără continuări pe verso sau trimiteri complicate de la o pagină la alta).

Geo Dumitrescu

Fructele toamnei

Totul e bun și pur, dulce-i răsplata naturii ;
În piețele citadine roadele descriu curcubee,
Magnifice aureole la serbările autumnale ;
În culorile vii vibrează viața țărinii
Cîntă în poame sîngele ei negru, blînd ivoriu ;
Proaspăta vlagă menită îndestulării
Sună din cristale și sfere molcom parfumate.

Fructele toamnei își etalează zemoasa lumină,
Euforica bunăstare-a pămîntului nemăcinat
de vreo plagă.

T. N. HALMYRIS

Mîinile

De atîtea ori trec pe lîngă mine
și nu mă văd, și nu mă aud.
Mă uit la mîini : mîinile-mi sînt goale
și incapabile de-un gest mai bărbătesc,
mai crud.

Parcă sînt făcute din rotunzimi feminine,
din adieri de seară, gata numai să vibreze,
să mîngîie și să rețină păsările cîntătoare,
cînd vor să vină și să s-așeze.

Nu știu s-adune lucruri, să poarte pumnale,
să facă semne cu înțelesuri ascunse.
Mîinile mele sînt muiate în rouă,
sărutate de gize și de lumină pătrunse.

Ele mă astupă cu totul, de nu mă mai văd,
nu mă aud, parcă nici nu exist.
Mi-au făcut sufletul firav și moale,
tînjind după ceva irealizabil. De aceea
sînt trist.

Dacă mîinile mi-ar fi mai noduroase
și-acoperite cu lînă ca pielea de oaie,
dacă unghiile mi-ar fi groase și ascuțite,
aș risipi în jur dezastre și văpaie.

Aș fi o prezență virilă, băgată în seamă
de toți
deprinși să admire puterea de care se tem,
dar, Doamne, mi-ar fugi nesimțit
printre degete
Versul — acest orgoliu suprem.

M-abandonez acestor mîini care m-astupă,
dar noaptea mă duc printre stele
și privighetori,
lasă luna să mă fure încet pe fereastră
și să mă poarte prin spații, de subsuori.

Atunci, desprins din căderi și ispite
Plutesc invincibil peste timpul oval,
Mă uit la mîini și le dezmierd
Cu un gest tandru, cald și egal.

EMIL GAVRILIU

Dorul

De ce pasărea mai privește cuibul
gol și se rotește deasupra
pînă
înghițită să fie de caldul
descintec ? de ce se întorc copiii
la porțile prin care a plecat
copilăria lor ? de ce nefericiții
vin ca anotimpurile la locul
durerilor lor ? ce gînd umblă
prin tei cînd mă îngroapă floarea
de viu ?

D. BORCEA

Dan Băncilă : „Metamorfozele sticlei".

Un oarecare vis

În ziua fără început
în noaptea fără drum,
rămîn cea de lut,
rămîi cel de fum.

Rămîi vag contur
de clipă bizară.
De jur împrejur
apun să răsară
ferestre de stele.

Fragile castele
sucombă spaniol
pe-un vis de staniol
de alb și de ger.

Zvelt iatagan fără miner,
în panoplie turtită și grea,
lună subțire de tinichea,
pe-un cer ateu,
ecou tabu,
mă legăn eu,
te legeni, tu...

LILIANA POPESCU

Uzurpatoarea

Pentru că e drept, **m-au numit**
uzurpatoarea
nu pot domni decît în cer distrus
fără albastru.

Mi s-a spus să aștept în preafraged
să cred în crin. Să nu înaintez
spre flacără
toate poruncile înțelepte
au fost călcate
doar vulpile către mine
au mai venit din păduri
cu grație roșie vasale
un ochi nevăzut plînge
sub pleoapele frunzei
pe cineva de foarte aproape
îl voi ruga să-mi arate uscat
conturul lacrimei.

CĂTĂLINA ROMAN

Gîndul

Îmi aud uneori gîndul
cum se îndoaie în mine
ca o ramură
sub greutatea unui anotimp
de petole.
Astfel mă simt aruncat
în lumea tulburătoare
a întrebărilor
și înțeleg
destul de bine
această nefirească putere,
gîndul,
nu este nici apă,
nici aer,
nici foc
ci toate acestea la un loc.

COSTEL I. ȘTEFĂNESCU

Revers

Jazz delirant de mașini gonind
Și pete de ulei bandajînd
Rănile asfaltului,
Sub fascinante halouri de lumină
Din care noaptea își face
Invidiate coliere.

Dar zeii bat statornic
Aceleași vechi monezi
În frunzele de aur
Ale toamnei.

VALERIU DRUMEȘ

din lirica iugoslavă

MIODRAG PAVLOVIĆ

* * *

Pămîntul e
pe zi ce trece
mai larg
și mai greu
se suie pîn'la ombilicul nostru
sîntem mai jos
decît propriii noștri genunchi
doar sufletul nostru este mai tînăr
ca noi
și întărește afirmația
că străluce

cînd zărește soarele
sufletul spune :
ăsta-i un furt !

JEVREM BRKOVIĆ

Cînd ne-am întors din război

Cînd ne-am întors din război
Ne era chiar bine,
Ne era precum oamenilor
Care au isprăvit un lucru mare

Cei mai buni nu s-au întors
Acestora le era și mai bine,
Aceștia se simțeau precum oamenii
Care știu ce vor.

Ne-am întors din război
Și-acum sîntem printre-ai noștri
Dar nicidecum să-i convingem
Că am cîștigat războiul.

SRETEN PEROVIĆ

Miros parfumul viilor

Despre mama mea
nu pot spune nimic
Mi-a adus în brațe lapte
și apoi s-a ascuns tăcută într-o piatră
în vreme ce vîntul m-a tras după deal

A căzut cu fața în pelin
jurînd pe sînge și pe dumnezeu
nu e nimic în cer ce-o va topi

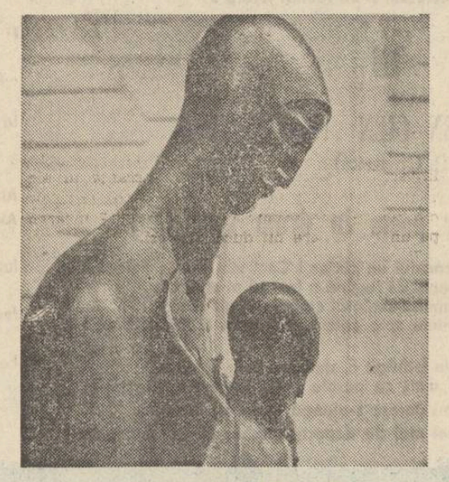

Sculptură de Ivan Mestrovici

Știu
și-a urmat cuvîntul pe lîngă ape
și n-a găsit un umăr pentru tristețea sa
și-a adormit pururea irezistibilă

Despre ea acum nimic nu pot spune
Merg în genunchi și miros parfumul viilor
și puțin orbit întind mîna spre riu
Nu e. S-a ascuns în lacrimi.
O spune vîntul.

În românește de Petru Cîrdu

KATJA SPUR

Om de ești...

Om de ești,
să fii izvor
pentru setea tuturor.

Om de ești,
fii piinea, buna,
pentru toți și totdeauna.

Om de ești,
inima-ți spune :
Poți trăi singur pe lume ?

În românește de Valentin Deșliu

IVAN MINATTI

Cu pleoapele întinse

Să te afunzi adînc,
tot mai adînc,
în liniștea de-azur
Nimic să nu mai vezi,
să nu auzi nimic,
decît un riu de amintiri,
de ulițe bătrîne
și cotite,
de jocuri vechi —
deja uitate,
de peisaje-îmbătrînite
îmbrățișate-n pleoape.
Să te afunzi adînc,
adînc de tot,
să nu mai vezi nimic
nici să auzi.

O pasăre să fii
pe verdele veșmînt de vînt,
Să fii furnică în oceanul ierbii
Sau strop în pîntecul de riu
Să te-afunzi tot mai adînc
cu gura încleștată de un strigăt.

DARA SEKULIĆ

Casa

Mi-am visat casa —
Șervețele colorate ale întoarcerilor sale
Și sărutul de bun rămas
în zorii cafelelor cu lapte.

Sărbătorile și duminicile,
Cadourile purtate la subțioară
Parfumul săpunului și al liliacului, micile reproșuri
și brațele vinjoase de bărbat.

Mîngîierile și împăcările
peste sărutul copiilor,
Șimbetele cu apă caldă și galbenele clanțe,
Toate acestea le-am visat
Hoinărind pe străzi

În românește de Olga Jora

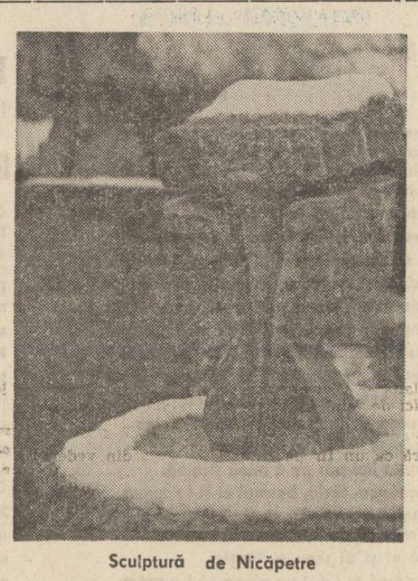

Sculptură de Nicăpetre

întîmplări cu scriitori

O dorință simplă

● *Într-o vară cu călduri ecuatoriale, agasați de înghesuiala străndurilor bucureștene, poetul Grigore Hagiu și sculptorul Mircea Ștefănescu hotărîsc brusc o evadare spre țărmuri mai degajate. Promți și expeditivi, înarmați cu bagaje sumare, descind în Gara de nord și scot bilete pentru primul tren cu destinația Marea Neagră. Lume cît iarba, locurile... în picioare, dar se consolează cu existența vagonului restaurant. Cu acrobațiile de rigoare reușesc să ocupe două scaune la geam și, toropiți de zăduf, comandă de mîncare (obligatorie de altfel) și două butelii de vin cît mai reci.*

Setea mare, căldură ca-n tren, bateriile de trei sferturi, locuri... în picioare. Peisaj monoton și adormitor, trenul tăcăne ritmic, conversația lîncezește și, pe nesimțite, se lasă abandonați în brațele lui Morfeu.

Trag iepurește un pui de somn feroviar nederanjați de nimeni și în clipa în care trenul traversează podul de la Cernavodă, șocați de zgomotul amplificat de armătura de metal, se trezesc nedumeriți și dezorientați.

Ospătarul se înveșe prompt :

— Cu ce vă putem fi de folos ?

Sculptorul privește pe geam, simte adierea aerului proaspăt și roagă :

— Fii drăguț, scoate-ne și nouă o masă pe terasă...

La care, ospătarul, debusolat un moment de insolitul pretenției răspunde :

— O clipă numai, să trecem podul !

Mircea Micu

sport

Cu gîndul la Țara Galilor

● Presa noastră a tăcut prea repede după strălucita victorie pe care XV-le românesc a obținut-o asupra celui francez pe Giulești, în timp ce în presa de peste hotare ecourile acestei dureroase înfringeri nu s-au stins încă. Pe scurt, asta ne arată că nu sîntem conștienți de valoarea sportivilor noștri și nici de cota performanței obținute. Una din afirmațiile părții franceze, după meci, spune că de această dată la București nu numai Franța ar fi pierdut ci și Țara Galilor, adică regina neîncoronată a rugbiului european și mondial. E în același timp o scuză și o eschivă. Ea ar suna altfel cam așa : românii au prins o zi formidabilă și cam atît. Altfel spus, victoria ar avea un caracter întîmplător. De foarte mult timp, e vorba de întîlnirile postbelice dintre rugbiul românesc și cel francez, presa și declarațiile profesorilor noștri întru rugbi se străduiesc să trateze drept întîmplătoare rezultatele pe care rugbiștii români le obțin în fața selecționatelor franceze. Desigur, nu în mod brutal, nu în chip fățiș, dar subtextul subtil trimite tot la întîmplare. Dar în afirmația că și Țara Galilor de ar fi fost în teren pe Giulești ar fi părăsit terenul învinsă există mult mai mult adevăr decît ar fi dorit cel care au lansat-o. Pentru că ceea ce a fost surprinzător în acest meci a fost maniera de joc a românilor.

Meciul de pe Giulești n-a mai semănat cu nici unul din meciurile trecute dintre francezi și români. De obicei francezii reușeau un joc rațional, frumos al treisferturilor protejați de o înaintare puternică a cărei superioritate se vădea atît în grămezile ordonate cît și în cele spontane sau în tușe. Tactica francezilor se bizuia, în primul rînd, pe forța și abilitatea tactică, a acestei înaintări. Pe Giulești însă înaintarea românilor nu numai că a împiedicat pe înaintașii francezi să-și protejeze troacarii, exercitînd un presing excepțional pe toate spațiile unde se juca mingea, dar mai mult decît atît a reușit să realizeze ea un joc plin de inițiativă creînd loc larg în repriza a doua acțiunilor pe treisferturi din care una a dus și la ultima încercare a meciului. Rezultatul trebuie spus, n-a fost decis doar în repriza a doua, ci în prima în care de fapt s-a decis soarta meciului prin epuizarea capacităților de joc ale înaintării adverse. În minutul treizeci al întîlnirii s-a putut observa cu ochiul liber că întreaga echipă franceză dă semne de oboseală. După pauză treisferturile franceze, mai bine conservate, au încercat să intre în joc, (excelentă faza lui Astre) luînd meciul pe cont propriu, dar fără protecția înaintării, troacarii francezilor, ca niște copii părăsiți de părinți, n-au mai reușit nimic. Neputința lor a fost o consecință logică a jocului românilor și nu a întîmplării. Atunci cînd faimoasa grămadă franceză e împinsă în propriul său but și Murariu marchează în forță o încercare nu se mai poate vorbi de o întîmplare. Întîmplări au fost altele : de pildă, faptul că nu ne-au mers loviturile de picior. Cu alte cuvinte întîmplare a fost faptul că francezii n-au pierdut la un scor mai mare. Dacă o brîză de luciditate tactică ar fi răcorit XV-le românesc în repriza a doua diferența de puncte dintre noi și francezi ar fi fost mult mai mare. Nu victoria e întîmplătoare ci diferența mică de puncte este pentru francezi o fericită întîmplare. Judecata rece a meciului nu poate duce la altă concluzie.

Secretul acestei victorii este credem mai simplu decît pare. Rugbiul românesc nu și-a înmulțit doar echipele cîștigînd provincia ci și-a înmulțit și contactele internaționale, nu pe încă măsura valorii și a meritelor lui, dar nu mai este în situația de a avea ca unic criteriu, doar întîlnirile cu echipele franceze și comentariile presei franceze. După turneul neconcludent din Argentina a urmat cel din Noua Zeelandă ale cărui roade s-au văzut mai ales pe Giulești. În plus, seria contactelor a sporit și în chip mijlocit. Meciurile din Turneul celor cinci națiuni, transmise de televiziunea engleză au fost, credem, un criteriu important pentru sportivii noștri. Iată de ce spunem că afirmația după care chiar și Țara Galilor ar fi pierdut la București conține mai mult adevăr decît ar fi dorit emițătorii lui. Actualele promoții de rugbiști nu mai cresc doar în cultul rugbiului franțuzesc, ele sînt, ca și promoția fotbaliștilor calificați la Mondialul din Mexic, nu numai un produs al întîlnirilor directe dar și al sportului învățat la televizor. Pe Giulești românii au realizat faze care ne-au adus aminte de felul cum joacă galezii și asta ne arată că modelul rugbiștilor noștri trebuie căutat, de acum, în altă parte. E un drum nou, mai greu decît cel de pînă acum, dar mai fructuos. Dacă pînă acum reprezentanții XV-lui românesc jucau cu Franța obsedați de rugbiul francez, pe Giulești ei au jucat cu XV-le Franței gîndindu-se la cel al Țării Galilor. Este poate singurul, zicem noi, secret al acestui mare meci din istoria rugbiului european.

Discobol

revista străină

● **A MURIT, ÎN VÎRSTĂ DE ȘAPTEZECI ȘI CINCI DE ANI, ANDRÉ MALRAUX,** unul din marii scriitori ai secolului, personalitate marcantă a vieții publice franceze, fost ministru al culturii și colaborator apropiat al generalului de Gaulle. Autor al celebrelor romane, **Cuceritorii, Condiția umană, Calea regală, Speranța, Nucii din Altenburg,** și al nu mai puțin cunoscutelor eseuri de filozofia culturii, **Vocile tăcerii,** Malraux a dus o viață pasionată, în-

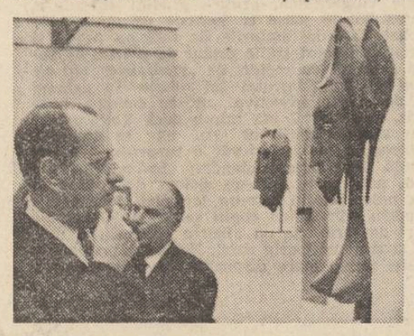

André Malraux la vernisajul unei expoziții de artă africană

tim preocupat de trăirea istorică a omului. Participant la debuturile revoluției chineze și la evenimentele ce au marcat eliberarea Asiei de sub opresiunea colonială, el a condus aviația republicană spaniolă în timpul războiului civil și a fost colonel în rezistența franceză, comandînd apoi faimoasa brigadă de blindate Alsacia-Lorena, în ultimele zile ale războiului antihitlerist. André Malraux s-a simțit solidar cu toate încercările omului de a-și apăra condiția amenințată de tenebre, fiind toată viața un apărător al democrației și al libertății și întruchipînd în cărțile sale eroi cu destin monumental.

● **MAIA PLISEȚKAIA VA REALIZA ÎN CURÎND UN FILM** după ultima sa creație pe scena Bolșoiului moscovit. Este vorba de **Anna Karenina,** cu un libret după romanul lui Tolstoi, pe muzică de Rodion Scedrin, scrisă anume pentru marea balerină. Baletul a fost un mare succes, permițînd dansatoarei adevărate performanțe artistice și tehnice, cu toate că viziunea personajului este oarecum alta decît aceea a marelui prozator. Filmul va fi dansat, reluînd spectacolul pe dimensiunile sale importante, adaptate necesităților de filmare. Este de fapt un recital Plisețkaia, la apogeul carierei sale, în deplinătatea posibilităților expresive, pe o muzică inspirată, constituind una din cele mai impo ante creații ale unui compozitor reputat.

● **ULTIMA SENZAȚIE A PIEȚEI LITERARE** franceze este romanul Jeanne-i Cordelier, **la Dérobade,** vîndut în cîteva sute de mii de exemplare în mai puțin de o jumătate de an. Avem de-a face cu memoriile deghizate ale unei tinere cu viață imposibilă, în plin proces de disoluție morală, datorită opresiunii sociale și a dorinței de evadare, existență pe care o depășește însă prin muncă și devotament față de oameni. După lansarea unui scriitor îndoielnic, prin **Papillon,** de data aceasta s-ar putea să fie vorba de o reală vocație literară, deghizată încă în tonul de „amintire" al celor mai bune pagini din prima carte a noii autoare. Jeanne Cordelier mărturisește și un real interes artistic, pe lîngă cel de document uman.

● **AGENȚIA REUTER** va expune luna viitoare unul din primele documente din istoria agențiilor de știri. El se referă la prima folosire a porumbeilor zburători, în legătură cu orașul german Hagen, pentru o mai rapidă obținere a informațiilor. În felul acesta, la mijlocul secolului trecut, aproape în același timp cu cele de peste ocean, organizațiile de difuzare a știrilor au căutat mijloacele cele mai rapide pentru diseminarea noutăților din alte țări. Distanța de la porumbeii zburători la telexurile de astăzi și la sateliții artificiali, întrebuințați în mod curent în zilele noastre, măsoară astfel puțin mai mult decît o sută de ani. Ne amintim însă că primul purtător rapid al unei știri importante a fost alergătorul de la Marathon !

● **CERCETĂTORII INDIENI** sînt preocupați tot mai mult de valorificarea filonului tradițional, mai ales în viața culturală a diferitelor grupări etnice, pe cale de omogenizare, datorită presiunii civilizației contemporane. Există încă numeroase triburi al căror folclor este puțin cunoscut, cu obiceiuri pline de mister și adîncime artistică. Publicarea în engleză a volumului consacrat ritualurilor triburilor orissa, de către cunoscutul poet Sitakant Mahapa-

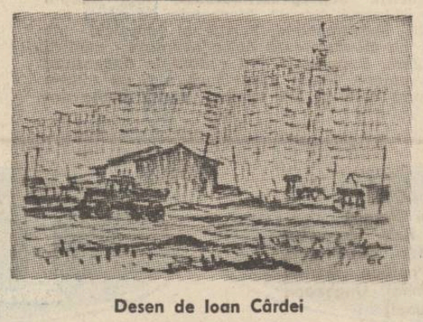

Desen de Ioan Cârdei

tra, a făcut vîlvă în cercurile antropologilor și etnografilor. Mahapatra a studiat timp de mai mulți ani ritualurile ezoterice ale unor comunități puțin atinse de civilizație, revelînd un adevărat tezaur de poezie. Poetul indian a cercetat, de asemenea, obiceiuri puțin cunoscute lumii moderne, cum a fost cel al sacrificiilor umane, abolit încă din secolul al XVIII-lea, dar cu ceremonia păstrată în anumite locuri pînă astăzi, chiar dacă se desfășoară doar într-un mod simbolic.

● **FOSTUL PRIM-MINISTRU AL MARII BRITANII** este un autor prețuit de cărți despre muzică, după cum s-a revelat adeseori și ca un conducător de orchestră merituos. Edward Heath a publicat de curînd lucrarea, **Muzica, bucuria vieții,** în care trasează itinerarul preocupărilor sale muzicale, arătînd că a avut în tinerețe o ezitare în alegerea carierei de om politic. Voia de fapt să fie muzician, dar s-a hotărît în cele din urmă să studieze dreptul. Mai interesante sînt considerațiile sale cu privire la rolul muzicii în buna desfășurare a tratativelor politice. Oricum, e sigur că politica l-a urcat pe „podium" pe Edward Heath, iar muzica a rămas și ea o pasiune pe care o slujește cu credință și, după cum mărturisește, cu bucurie !

● **ÎN EVUL MEDIU JAPONEZ** exista moda superbă a concursurilor poetice, îndeosebi pentru speciile artistice cu formă fixă, haiku, poeme waka, etc. Această tradiție a fost transplantată în Europa de către revista **Sunday Telegraph,** care propune cititorilor săi o competiție de **haiku,** dotată cu premii substanțiale. Cîștigătorul trebuie să scrie cel mai bun poem în șaptesprezece silabe, în trei versuri, dintre care cel din mijloc trebuie să fie mai lung. Regulile mai includ o referință la obiectul de inspirație și la anotimp, de asemenea la calitatea sugestiei implicate. Pentru început, competiția este deschisă în două grupe de virstă, mergînd pînă la cincisprezece ani, și se află încă în curs.

● **UN SCRIITOR REPUTAT,** Benny Green, a publicat de curînd un roman plin de realism crud, **Mi-am pierdut micul Willie.** Este vorba de un studiu sociologic foarte amănunțit al unui mediu disolut, preocupat de aspectele joase ale existenței, o lume de infern moral, tipică societății de consum capitaliste.

Desen de Aurel Ștefan Alexandrescu

privighetori din alte țări...

ATANAS MITEV
(Bulgaria)

În zori, pe reduta Griviței

Pe unde altădată, cu arma, dorobanțul
la Grivița răzbise, în crincenul atac,
e-un rai de flori prin care-și rotesc albine
dangtul
și filomele cîntă în albul liliac.

Șrapnele nu mai zboară. Nu-s cai să tropotească,
Nu gem răniții-n șanțuri. Nu-i larmă în poieni.
Și curge lin izvorul căci nu vrea să trezească
movila înfrățită a bravilor osteni.

De pulberea luminii par ramurile ninse.
în zori cînd se înalță în slavă ciocîrlii.
Și tot în zori, tăcerea cîmpiei e învinsă
cînd spre muzeu năvală dau pîlcuri de copii.

Iar ei, aici, se-ndeasă în cete-nvălmășite
Se-mping și rid călare pe țevile de tun
și-n pumnii mici suflîndu-și ca-n goarne-
nchipuite,
recuceresc reduta trecutului străbun.

Kameneț — Plevna, 1971

CTIBOR STITINCKY
(Cehoslovacia)

Cîntecul Dunării

Din Pădurea Neagră și stufoasă,
Dunărea, din patul ei de piatră,
fuge de cu noaptea-n cap de-acasă
să-și găsească-n lume altă vatră.

Mai se-ncurcă-n cîte-o văgăună,
peste ripe, în cascade, sare
și cu alte rîuri se-mpreună
alergînd voioasă după soare.

Sub azurul Vienei, fericită,
dănțuie în freamăt de dantele,
în oglinzi privindu-și ametită,
chipul printre turle și crenele

Ci în visul ei de țărmuri cade
cumva, poate-a obosit-o slava
de-și pierdu inelul cu smaralde
sub castelul vechi din Bratislava.

Și cum nu-i în firea ei să plîngă,
mai departe-și duce mersul sprinten
și răstoarnă-n joacă bărci pe lîngă
ungureasca insulă, Margitin.

Curge pe sub poduri triumfale,
lasă-n urmă sate și poiene
ca să-și plimbe valurile sale
prin amiaza verii belgrădene.

Ar putea și-aici în măreție
să trăiască însă nu se-ndură
căci un vînt cu dor de România
inima pe totdeauna-i fură.

Trece-atunci prin Porți de Fier și bravă
pe sub cerul românesc se-avîntă.
Inima-i de împlinită slavă
ca un clopot cîntă, cîntă, cîntă.

BOGUSLAV LESKIEWICZ
(Polonia)

Către România

Văzduhuri limpezi, Românie-Soare !
ogoare de porumb și lubenițe...
Și mere ca obrajii de domnițe
împurpurați de-ntîiia sărutare.

Crăiasa nopții cînd pe bolți colindă
și-ți țese vălul viselor de aur,
de dorul tău nu doarme-al zilei faur
și-așteaptă clipa iar cînd se se-aprindă —

Ce suflet larg și bun în pieptu-i poartă
poporul tău, netemător de soartă,
crezînd în adevăr și în lumină !

Ca soarele românul intră-n spice
și holde-ncep spre cer să se ridice.
Românul numai soarelui se-nchină !

NINA KOROLIOVA
(U.R.S.S.)

Jurnal

Madlenei Fortunescu

Voi bea vin românesc cu lumini de mărgean
Ghemuită voi sta într-un colț al mașinii,
și-ndelung voi privi cîte-un sat transilvan
desenîndu-și pe zări țuguiatele linii.
Ilustrate-am să-mi iau. Voi filma de pe stînci
urme vechi de cetăți în apusuri de soare
Și-am să sorb cu nesaț tihna nopții adînci
căci, de mult, ceas tihnit viața mea nu mai are.
În Rusia la noi toaca sună-n alt grai
și cărțile n-au coviltir pentru ploaie...
Dar duioase-amintiri îmi trezesc acești cai
și-acești munți îmbrăcați în cojoace de oaie
Credincioasă-ți rămîn ! țara mea, și aici.
Nu rîvnesc nici un ram din livada vecină...
Cînd zăresc licăriri în ferestrele mici,
nestemate îmi par pe o mînă străină.
Dar romînca, tîrziu, basmul ei și-l spunea
Și simțeam cum un fir se-mpletește...
Viața mea cît de mult cu a ei semăna...
Basmul ei și al meu e, firește.
Pretutindeni ni-i dat un alean să-l purtăm
în iubiri și-nsoriri, în mihniri și în brume.
Dar o singură patrie ne e dat să avem
Numai ea ! cum nu-i alta pe lume !

Desen de Simona Pop

HEINZ KAHLAU
(R.D Germană)

Dobrogea

Cîmp în asalt, Dobrogea
ierbi roșcate
sclipind înfipte-ntr-un nisip
ce-nțeapă cu spini dogoritori.
Din bălți sărate
a turmei spaimă, behăind,
se-adapă.
Bordeiu-n lut cu strășini adîncite
trezește somnul pietrelor romane
iar peste duhul zilei moleșite
izbăvitori salcîmi
rotesc coroane.

Cîmp fără margini, azi.
Strălucitoare, lactee căi și sori
umplîndu-i lanul
din brazdele întoarse de tractoare
și-mbucurat, pe urma lor, țăranul
strai prinde însetatei glii să-i coase
din cucuruz de aur
și mătase

NICOLAS GUILLEN
(Cuba)

Cîntec la plecare

Și din nou, Românie,
îmi ții calea cu plin
și din roșul tău vin
am băut poezie...

Și din nou, la plecare,
cînd mă uit îndărăt,
frînt de dor eu mă văd
în oglinzile-ți clare.

București, iulie 1968

PAK-TCHON IER
(R.P.D. Coreeană)

Trandafirii

Pe dealul socialismului, de dimineață,
să înflorească roșii trandafirii !
Ei sînt ai luptei noastre pentru viață,
ai păcii-ntre popoare și-ai iubirii.

Îmbălsămat să fie-ntotdeauna
de trandafiri, văzduhul pretutindeni !
Din trandafiri să făurim cununa
popoarelor, să cînte în armindeni.

Și ghimpii-nconjurînd tulpina toată
să apere de-a pururi trandafirii.
Peste grădina noastră minunată
Să nu se-abată nourii mihnirii.

Ci zboare fluturi, cînte rîndunele
de-asupra ei, din zori și pînă-n seară.
...Așa-ntr-o noapte, la Brașov, sub stele
un coreean și un român jurară !

1956.

DIEN CIEN
(R.P. Chineză)

Mic poem în drum spre Cluj

Feleacului un cîntec ! Căci sus, de pe Feleac,
oceanul de lumină a fost să ni se arate
iluminînd conturul cetății din alt veac
și inima spre care cîntarea-mi drumu-și bate !

V-am îndrăgit o, stele, cu licăr omenos
mai mult ca pe-ale bolții îndepărtate astre !
și îmi doresc s-ajungă la fel de luminos
și cel mai de departe ungher al Terrei noastre !

VESNA PARUN
(Iugoslavia)

Carpați

Aud chemări din codrii-ntunecați
ce-atît sînt de departe și de singuri !
Odinioară sclavii furișați
se strecurau prin aurite cringuri.

Se-ntinde, din poeni, un negru burg.
Lichenii moi s-au prefăcut cărbune.
Se stinge focul. Secole se scurg.
Legenda-n umbra codrilor apune.

Și văd, de-asupra plitei de pămînt,
trăgîndu-și buha-n scorburile lunii
grea pluta ei din trunchiul nopții frînt.

Bucegi, acești Carpați buciumători,
cărunți de avalanșele furtunii,
uitarea căutîndu-și-o în nori !

KUÍNG HOÁNG
(Vietnam)

Itinerar românesc

1. — Dimineața la Piatra Neamț

Orașul tainei de zăpadă nicicînd din suflet nu-l
voi pierde
Rămîie ca în prima clipă, ducînd privirii-abia
trezite,
cu brazii în Carpați scriindu-și pe culmi antologia
verde
și mînăstiri boltind tăcerea unei naturi
desăvîrșite

2. — Seara pe cheiul Brăilei

În port cînd bacuri acostează, Brăila freamătă-n
pontoane
și pescărușii trec deasupra ca niște nori
primăvărateci
...ci mă gîndesc la țara noastră, la bolta-i plină
de-avioane,
la țărmurile ei lovite și arse de yankei sălbateci.

3. — Amiază la Porțile de Fier

Aici, în văzul Europei, e soarta Dunării schimbată.
Aici, sub bolta olteneacă, și soarele-și sporește
nimbul,
lumina-ntreagă dăruind-o. Ca să nu-l uite
niciodată
feerica hidrocentrală, cînd noaptea vine să-i ia
schimbul.

Februarie, 1968

Versiunea românească de
Victor Tulbure și Raluca Tulbure

jurnal olandez

AMSTERDAM
25 iunie 1976

Cedez tentației : mă învinge anecdoticul, senzaționalul. În loc de **Stedelijk Museum**, pe care nu-l cunosc deloc, mă îndrept din nou spre **Rijksmuseum**, atras de aventurile **Rondului de noapte**, victimă a atentatului de la 14 septembrie 1975. Masacrat de un cuțit dement, restaurat nu fără mari dificultăți tehnice. Din fericire, **„Nightwatch" shines again ! Restored Rembrandt ready**, cum spune pliantul explicativ, datat „Spring, 1976", **Rondul** este expus acum îndărătul unei solide vitrine de sticlă, ecran protector, devenit necesar, la o distanță prudentă. Și amenajarea sălii a suferit modificări. Tabloul pare luminos, parcă mai luminos, mai proaspăt, cu vernis-ul încă neuscat. Într-o sală de alături, pe panouri, istoria tabloului, a atentatului, a restaurării. Nici acum nu realizez bine iraționalitatea totală a accidentului, deosebit de grav, căci porțiuni întregi au trebuit să fie repictate. Dau o raită prin muzeu, pentru a-mi revedea vechile cunoștințe : Vermeer, cu servitoarele sale ancestrale, strălucitul improvizator Franz Hals, cu al său cuplu olandez arhetipic (Isaac Massa — Beatrix van der Laan) ; Peter de Hoch și, bine înțeles, Rembrandt. O **Sfîntă Familie**, de o mare și profundă interiorizare olandeză : mama citește la o lumină oarbă. O **Școală de noapte** de Gerard Dou evocă aceeași atmosferă de luminări, intimitate și izolare. O **Vanitate** din școala Rembrandt (cărți, o mandolină, carafă de vin), cu care nu sînt de acord. **Vioristul vesel** de Van Honthorst ; un cuplu de bătrîni, dansînd, de Van Ostade, ceva din firea olandeză. **Familia veselă** de Jan Steen, unde se bea serios fără nici o discriminare de sex, vîrste („Consumatorilor sub 18 ani nu li se servesc băuturi alcoolice") etc Portretele ofițerilor în grup, ale „sindicilor", printre momentele de cea mai mare sociabilitate din istoria picturii. Mereu, pentru mine, enigmaticul Magnasco : asceză și peisaj sălbatic, călugări în rugăciune, într-un peisaj fantastic. Va trebui, cîndva, să-mi „explic" atracția acestui pictor, deloc bine situat, obsedat de viziuni crude, sinistre și catastrofale. Deschid acest album muzeal absolut la întîmplare, parcurs fără nici o metodă ; sînt de altfel și în criză de timp. Un **Iosif II** de Liotard, portret în pastel ; ușor naiv, bonom, nepolitic. Încă o pictură în pictură : **Galeria lui Jan Gildemeester** de Adriaen De Lelie, totul văzut pe fugă. Sînt așteptat la **De Lange, De Slehte, Akademie, Athenaeum**, am început să cunosc bine librăriile Amsterdamului. Cursă precipitată pe caniculă. Orașul este plin de miasme de apă stătută, clocită. Consum enorm de băuturi cosmopolite, dar la ghiață : **coca-cola, pepsi-cola, seven-up, orangina** etc.

26 iunie 1976
LES VACANCES

În sfîrșit, două zile de reală vacanță, fără procese intelectuale complicate, fără colocvii, biblioteci și muzee, ajuns nu o dată la limita epuizării. Teribila canicule își face efectul. Pentru a nu mai spune că de ani de zile eu am doar noțiunea pur abstractă a „destinderii", „concediului", „week-end"-ului, preocupare greu asimilată pentru mine, în proporțiile sale actuale, ceva între obsesie și mit colectiv. În special în Franța, **les vacances** au devenit o adevărată psihoză, o formă cvasimorbidă de evaziune în masă, un pretins antidot împotriva alienării care produce — de fapt — un alt gen de alienare : răsturnarea radicală a priorităților vitale. Există foarte multe lucruri infinit mai importante decît... **les vacances.** Imaginați-vă populații întregi, metropole întregi plecînd, fugind, evadînd, devenind subit nomade, neinteresate, nepreocupate, neobsedate **deeit** de ce vor face simbătă, duminică și **pendant les vacances,** cînd existența va fi la fel de banală, de convențională, de ritualizată, ca și în restul săptămînii, doar mutată în alte decoruri. Nu cunosc o dovadă mai categorică, mai evidentă a vidului interior care a cuprins și macină societatea occidentală decît această **furie turistică,** o spaimă de singurătate, de reculziune, de tine însuți (ca să mă exprim în termeni cvasi-pascalieni), care aruncă pe oameni pe drumuri. Iată de ce prefer, din acest punct de vedere, țările mici (Elveția, Belgia, Olanda), unde migrația sezonieră n-a luat încă proporțiile catastrofale, aberante, de la Paris și din Franța, cu milioane de **vacanciers** vești pe șosele, bineînțeles toate blocate, devenite practic inutile, impracticabile, înapoiați la fel de sterili, de obosiți, de goi sufletește ca și la plecare.

Mica mea vacanță olandeză nu este nici ea integral sedentară, dar fără nici o crispare, fără nici o frenezie. Totul se petrece cît se poate de simplu și de firesc. Prietenii Jaap și Gretjie L. din Leek mă reintroduc în familia lor cu gesturile cele mai naturale din lume. Nici o ceremonie protocolară, nici o atenție insistentă. Cred că este forma cea mai înaltă a intimității și ospitalității. Fiind foarte cald, toată lumea poartă costum de baie. Observ că vecinii noștri fac la fel. De altfel, în micile orașe olandeze pe care le cunosc intimitatea este publică. Fără paravane, perdele, secretomanie. La Leek nu există garduri, doar mici pereți vegetali despărțitori foarte scunzi. Colectivitate abia parcelată. Ideea de „discreție", de „indiscreție" primește aici alte dimensiuni. Se mănîncă în grădină în stil **pique-nique.** Dimineața, în **short** plecăm cu bicicleta în parcul orașului, apoi într-o pădure, apoi într-un punct numit **Nienoord,** un „oraș al copiilor", cu fermă și cale ferată miniaturală. A trebuit să revin în Olanda să regăsesc bicicleta ! Poză rituală cu mica Nathalie L. în fața lui **Station Nienoord.** Într-o poiană, o predică religioasă la microfon.

După-amiază, alt moment tipic olandez : vizitez, în sfîrșit, o moară de vînt, la Roderwolde, tot lîngă Leek. Moara poartă numele **Woldzigt,** datează din 1852, este complet restaurată, vopsită proaspăt, și constituie un punct turistic, mai ales că în încăperile sale laterale există un mic „muzeu al cerealelor", **Graanmuseum.** Are și presă de ulei acționată tot prin forța vîntului. Ni se explică — în olandeză — modul de funcționare, pietrele de moară au două tone, dar ceea ce mă atrage pe mine este de fapt doar interiorul și mai ales pasarela care înconjoară turnul propriu-zis, de un aspect foarte nautic. Plină de otgoane și scări înguste, foarte înalte și repezi (alpinism olandez !), moara pare un fel de corabie. Pînzele — vreau să spun aripile — stau din păcate rigide și inerte. De trei săptămîni nici o boare. Privesc de la 22 m. cîmpia olandeză : un mozaic de tonuri verzi și gălbui, perdele de arbori, case de păpuși, bine decupate în peisaj. În Olanda, toate proporțiile sînt reduse la scară. Peisajul este umanizat, bine individualizat, „lucrat". Nu există spontaneitate, dezordine, sau poate eu nu am ochiul format în această direcție.

Trecem și prin Groningen, parcă adormit și gol în acest sfîrșit de săptămînă. Vid și liniște totală. Doar **carillon**-ul de la turnul Sf. Martin. Căldură mereu atroce : 35°. Este deschis doar **Noordelijk Scheepvaartmuseum,** mai simplu spus „Muzeul Naval". Machetele de nave, ancorele, instrumentele, hărțile și jurnalele de bord nu-mi sugerează deloc aventura nautică olandeză. Exponatele sînt reduse la dimensiuni fragmentare. N-am văzut încă nici un muzeu maritim care să mă exalte. să-mi incite din

Frans Hals : „Tînăr pescar"

plin imaginația, nici cel de la Dubrovnik, nici cel de la Sevilla. Prea multă ordine, prea multă demonstrație utilitară și economică în acest corect, dar cam provincial și desuet muzeu.

În drum spre casă, vizită rapidă la prof. A.G.J. Tans și de aci la prof. H.T. Oostendorp, din colegiul revistei **Neophilologus.** Sînt într-adevăr, un „livresc" incurabil, dublat de un mesager tenace al afecțiunii mele : **„Cahiers roumains d'études littéraires",** obsedat mereu de noi colaborări, noi schimburi, noi relații. Sînt primit cu simplitate cordială, fără ceremonii inutile. Observ că viața de familie la acești intelectuali olandezi are o importanță primordială. Asceza erudită, recluziunea, abstragerea fanatică într-o operă nu există. Odată rezolvate problemele „redacționale", se trece în mod foarte firesc la subiectele curente. Sînt precedat, fără îndoială, și de activitatea prof. W. Noomen, care vorbește bine românește, apropiat culturii române.

27 iunie 1976
STAPHORST

Spectacol duminical de pietate olandeză rigoristă, foarte conservatoare. Sat celebru pentru intransigența sa religioasă, ieșit parcă din istorie. S-a opus vaccinării (inutilă, de vreme ce toți muritorii sînt sub protecție divină), instituția „tribunalului popular", care controlează seriozitatea angajamentelor matrimoniale, ar mai funcționa încă. Trebuie precizat că la Staphorst ar mai exista un fel de — cum să-i spun ? — „căsătorie pe încercate", dar discreția mea la acest capitol este totală. Nimeni nu mă poate constrînge să divulg aceste secrete... Momentul memorabil : ieșirea procesională din biserică a credincioșilor, toți în costume negre, bărbații cu vestă închisă pînă sus și șapcă, femeile cu o complicată podoabă (calotă de argint, năframă de dantelă), cu șaluri negre în cruce, cu multe fuste suprapuse (personal sînt pentru progres, pentru **bikini),** pantofi tot negri cu cataramе de argint. Biblia legată tot în argint, ținută de un mic miner ca o geantă. Grupurile înaintează compact și tenace pe strada principală, în totală liniște și reculegere, căci circulația este complet oprită între 11 și 12³⁰. Gesturi simple, mișcări ușor sacadate, priviri absente, încă în meditație. Spectacol de irealitate socială. Din acest cortegiu, aproape funebru, se desprind — în dreapta și stînga — grupuri tot mai mici, în direcția străzilor laterale, pînă la completa lor absorbire în acest vid duminical, care nu tolerează nici un local deschis, nici un spectacol și — bineînțeles — nici o piscină, supremă oroare...

GIETHOORN

Mică Veneție rustică („feriți-vă de contrafaceri"), plină de canale și podețe de lemn, de grădini și boschete, calmă, foarte vegetală și răcoroasă. Aici, chiar și turismul modern își pierde vulgaritatea, printre grădini și peluze, printre bolțile joase și jocurile de umbră ale boschetelor. Nici stolurile de rațe nu par a fi speriate de acest trafic destul de placid, de șalupe și bărci cu motor, de „gondolele" atît de lente ale încîntătorului sat nautic În general fug de aceste adjective. „Adieu canaux, canards, canailles" ? Mă întreb dacă Voltaire era chiar atît de inteligent pe cît se pretinde. Giethoorn este într-adevăr o surpriză, o foarte plăcută după-amiază olandeză. Luăm un **vaporetto,** pătrundem într-un sistem de canale în sens unic, intrăm într-un lac plat, întins, atît de puțin adînc încît copiii se joacă la sute de metri de țărm, de un alburiu spălăcit, cu maluri și cîmpuri foarte verzi. Ne înapoiem pe alte canale, într-o mare dispoziție de relaxare.

Adrian Marino

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XIX
49
(762)
Sîmbătă
4 decembrie
1976
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CÎNTAREA ROMÂNIEI

Arta celor harnici

Apărut ca o concretizare firească a importantelor prevederi ale Programului de măsuri pentru aplicarea hotărîrilor Congresului al XI-lea al partidului și ale Congresului educației politice și al culturii socialiste, Festivalul național al educației și culturii socialiste „Cîntarea României" și-a definitivat **Regulamentul-cadru** de desfășurare. Date publicității la începutul săptămînii pe care o încheiem astăzi, detaliile de organizare și desfășurare a acestei ample manifestări naționale a muncii și creației libere a poporului nostru vin să scoată în evidență, nu doar obiectivele pe care Festivalul trebuie să le atingă, cît și spiritul revoluționar în care a fost conceput. Căci — faptul ni se pare de o importanță capitală în înțelegerea exactă a profunzimii coordonatei etice a acestei manifestări — „Cîntarea României" nu este numai un festival exprimînd necesara democratizare a culturii noastre, accesul cît mai larg al maselor la creația artistică, ci este și un festival al dreptului echilibru, atît de necesar, între **faptă și vorbă.** Așa cum reiese din **Regulamentul-cadru** al festivalului, „Cîntarea României" nu va admite pe scenele, tribunele sale de desfășurare pe **cei leneși.** Adică, răspicat și în spiritul unei mari responsabilități, cum este întotdeauna, cuvîntul secretarului general al partidului a sunat și de această dată cu fermitate : **„Nu se vor prezenta la această cîntare a muncii și a creației libere codașii ! Fruntașii în muncă, în învățămînt, în cercetare — aceștia se vor prezenta să cînte România liberă, bunăstarea și fericirea poporului !".** Iată, am putea spune, una din devizele sub care se va desfășura acest festival național. Și pe bună dreptate, căci este de neînchipuit să mai vedem pe scenă, pe micile ori marile ecrane, să ne mai pătrundă în case, prin intermediul aparatelor de radio, vocile pline de „patos al muncii" ale unora, care de ani de zile, mai mult vorbesc, decît făptuiesc. Căci, ce-ar putea fi mai ridicol decît să-ți vezi pe scena festivalului, un coleg devenit proverbial pentru lipsa sa de răspundere cîntînd energic „Te apăr și te cînt România" ? Sau, cum să-l vezi, pe altul, numai pentru că e înalt, are o voce plăcută, recitînd „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie", cînd toată lumea îl cunoaște drept un leneș fără pereche ? De aceea, credem, că spiritul în care a fost gîndit acest festival este cu adevărat revoluționar, năruind visele celor care, din poziții și-așa comode, confundă democratizarea culturii cu coborîrea exigențelor pînă la meschina „altitudine" a inerției lor. Criteriile înscrierii și participării la festival sînt exprimate concis, drastic, dar cu dreptate. Reenumerîndu-le, o facem pentru că tonul lor ni se pare cel al unei **carte etice.** Așadar, se cer participanților : **să aibă rezultate bune în producție și la învățătură sau în activitatea artistică ; să aibă o comportare socială și etică exemplară ; să promoveze o artă revoluționară, eficient educativă ; să desfășoare o activitate cultural-artistică susținută în rîndul oamenilor muncii, în special al tineretului.**

Amploarea acestui festival, caracterul său național dovedesc că anii care s-au scurs au reușit să pună temelia unei drepte și dense infuzii de cultură în toate mediile sociale ale României socialiste. Dar acest concurs nu va însemna doar o confruntare a talentului, hărniciei, sensibilității, ci va cumula toate acestea într-un imn închinat muncii și realizărilor, într-un amplu tablou dominat de entuziasmul cu care oamenii muncii își desfășoară activitatea consacrată îndeplinirii sarcinilor din cincinalul revoluției tehnico-științifice.

Este cunoscut, de-acum, faptul că ne aflăm în plină **Etapă de masă** (octombrie 1976 — februarie 1977) a acestui festival și, de asemenea, știm cu toții, că de buna reușită a acestui debut depinde îndeplinirea obiectivelor întregii manifestări. De aceea, artiștii profesioniști — care după cum se știe, se vor întrece în concursuri desfășurate paralel cu cele ale amatorilor — au datoria de a da un sprijin direct, calificat artiștilor amatori pentru ca participarea acestora în festival să se producă la un nivel ridicat. De altfel, se știe că **participarea formațiilor profesioniste la festival va fi apreciată și în funcție de sprijinul acordat artiștilor amatori, de eficiența acestui sprijin.** Așadar, artiștii profesioniști au șansa de-a transforma o obligație de concurs, într-o nobilă datorie de onoare.

Propunîndu-și crearea unor opere noi, nutrite de un bogat conținut de idei, inspirate din realitățile actuale, sporirea numărului și calității spectacolelor, concertelor, a expozițiilor, îmbunătățirea manifestărilor artistice sub raport ideologic, propunîndu-și lansarea unor noi modalități de expresie, dar și revigorarea unor valoroase forme tradiționale, Festivalul național al educației și culturii socialiste „Cîntarea României" își propune, de fapt, să fie o îmbogățire „în cuget și simțire", pe măsura anilor noștri. Depinde de noi toți, de cei harnici, bine-înțeleși, ca nobilele obiective ale acestei manifestări naționale să fie îndeplinite cu strălucire.

Luceafărul

O singură iubire

Copil fiind, ți se pare că lumea începe și se sfîrșește cu pragul casei în care te-ai născut, cu marginea satului sau orașului în care ai văzut lumina zilei, cu zarea care ți-a mărginit privirea pentru întîia oară. Adolescent fiind, ți se pare că iubirea ta dintîi e singura iubire mare și adevărată, față de care pălesc toate, — stelele de pe cer și nuferii din ape, tot ce-i viu și muritor, nemuritoare fiind, după gîndul tău de atunci, numai iubirea aceasta a ta. Lucrurile se schimbă pe urmă, intersectîndu-se și completîndu-se, lumea se vădește a fi mai mare și mai cuprinzătoare, iar iubirile se dovedesc nesfîrșite, deasupra tuturor ridicîndu-se totuși, cînd nici nu-ți dai seama, **o singură** și de nestins iubire, — **iubirea de patrie,** dragostea de țara ta și de locurile tale natale, și față de neamul din care te tragi, dragostea aceea cuprinzătoare și copleșitoare, care crește și se desface în lumină odată cu creșterea și limpezirea ta, în lume și spre lume, intersectîndu-se și înfrățindu-se totodată cu iubirea ta dintîi — și cu toate celelalte — fiindcă numai cei ce sînt capabili de iubire știu și pot să-și iubească patria și poporul, numai cei buni și generoși, numai cei ce cunosc greutatea vorbei și cutremurul dăruirii pot să se ridice la înălțimea acestui simțămînt adînc și puternic, ridicîndu-l totodată și pe el în lumina nepieritoare a veșniciei.

Vom vedea, dacă ne vom uita în urmă, că cei mai de seamă fii ai poporului român, cei mai luminați și înzestrați, cei mai buni și mai drepți, cei mai cinstiți și mai sinceri, cei mai cutezători, — au trecut prin văpaia acestui simțămînt, i s-au dăruit fără nici o reținere dăruindu-se de fapt țării și poporului din care se trăgeau. Viața și opera lui Eminescu, de pildă, sînt de neconceput în afara acestei dăruiri, în afara acestei iubiri sfinte, pe care geniul lui a limpezit-o pentru totdeauna, ridicînd-o în lumina nepieritoare a veșniciei, în lumina căreia s-a pulverizat el însuși, fără nici un popas șovăielnic, fără a aștepta chiverniseală sau răsplată de undeva, săvîrșindu-le pe toate ca într-o predestinare care trebuia să se împlinească odată, pentru ca țara aceasta a noastră, — România — și limba noastră străveche, cultura noastră, în întregime, să capete o nouă și mai profundă conștiință de sine. Patosul care a însoțit viața marelui poet, care a bătut cu piciorul toate ținuturile locuite de români, ca să le audă vorba și să le cunoască aspirațiile și legendele, munca lui uriașă, inestimabilă ca valoare, tot ce a scris și făptuit acest bărbat superb, — au stat sub semnul acestei mari și cutremurătoare iubiri, pentru că în cazul lui, unic și exemplar, lucrurile au căpătat o turnură dramatică, dacă nu chiar tragică, atît de adîncă i-a fost arderea, atît de curată, atît de neșovăitoare, atît de totală, încît s-a preschimbat în cele din urmă într-o văpaie nepieritoare.

Aceleași lucruri pot fi spuse și despre Bălcescu, despre Iorga, și despre Sadoveanu. Bălcescu, mai ales, cred că nu poate fi pus alături de nimeni altcineva, în afară de Eminescu, fiindcă și pe el l-a mistuit aceeași văpaie, și el a pus mai presus de orice, mai presus de satisfacții, mai presus de glorie, dragostea față de poporul lui și față de țara lui, unde ar fi vrut să se stingă, unde n-a apucat să mai vină, pierind în singurătatea străinătăților, intrînd altfel în nemurire. Ceilalți doi bărbați, Iorga și Sadoveanu, par mai puțin legendari, fiind mai apropiați de noi în vreme. Patosul care le-a însoțit însă viața a stat sub același semn, sub semnul iubirii de țară și de popor, pe care le-au slujit amîndoi, după felul și firea fiecăruia, comună fiindu-le dăruirea. Tumulturile lui Iorga, marile și genialele lui pîlpîiri temperamentale, activitatea lui de o viață, — s-au concretizat, într-o impresionantă operă istorică, — și literară, totodată — în timp ce dăruirea și patosul sadovenian, placide în aparență, — dar numai în aparență — s-au concretizat într-o operă literară unică, o adevărată și uriașă simfonie a peisajului și sufletului românesc.

Nu trebuie uitat pe urmă, în afară de pildele acestor bărbați de seamă, — și ale altora, atîția — de pilda mereu vie și mereu neștirbită a omului din popor, a poporului însuși, fiindcă el a fost părintele și dascălul tuturor, el a suit „golgotele" secolilor, singerînd sau scrișnind, crezînd atît de mult în steaua sa proprie, avînd atît de multă tărie în felul său de a fi, — și frumusețe, și sensibilitate, și inteligență, și vioiciune, și dragoste, și dor — încît le-a dominat pe toate pînă la urmă : secoli și vitregii, subjugări și atîrnări, fiind el însuși ceea ce au fost bărbații lui cei mai de seamă : poporul unei cutremurătoare, profunde și curate iubiri, cu ajutorul căreia a ieșit în lume, cu „lanțurile" căreia a fost și este el legat de lume. E un dat și acesta, e o caracteristică dintre cele mai de preț, cu semnificații mari, pentru că iubirea aceasta a noastră s-a întreținut cu respectul și prețuirea celorlalte popoare, cu respectul și prețuirea libertății și a vieții, căpătînd astfel rezonanțe și valențe nepieritoare.

Iubirea, orice iubire, înalță și purifică, iar iubirea de țară, dragostea față de locurile tale natale, față de poporul tău, dă deodată alt sens tuturor lucrurilor, ridicîndu-le pe podiumul tuturor împlinirilor, făcînd din copilul de ieri un bărbat temerar și lucid, preschimbîndu-l pe adolescent în erou,cum s-a întîmplat mereu, cum se va întîmpla și de acum încolo, cum se cuvine să se întîmple.

Ion Lăncrănjan

JURNAL DE POET

Un medic

Nu departe de spitalul din Tîrgul Lăpuș, într-o casă modestă locuiește doctorul chirurg Victor Dragoș, detașat cu un deceniu în urmă odată cu înființarea spitalului pentru a întemeia și aici o școală de medicină românească și mai ales de a-i ajuta pe oameni să-și recapete sănătatea.

Acest om de o rară modestie și simplitate cum sînt atîția în țară, acum trecut de cincizeci de ani, a redat vieții pînă acum de pe masa de operație peste zece mii de persoane, bărbați, femei, copii. Doctorul Dragoș, cunoscut de toată lumea, prietenul filantrop al întregului orășel de la poala Țibleșului. Cînd s-a îmbolnăvit el însuși, anii trecuți, la spital la Cluj-Napoca, salonul său era mereu plin de oameni vindecați prin mîna lui, care veneau să-l vadă.

În casa sa nu-i urmă de lux și podoabă ; e așa cum e casa unui muncitor, ținută din leafa cinstită, cîtă o poate da țara la ora actuală unui om de calificarea lui.

În afara meseriei pe care și-o cunoaște ca un maestru, doctorul Dragoș mai are o mare

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 6-a

Vlad Țepeș-500

Vlad Țepeș —
sculptură de Mircea Ștefănescu

Metafore cu Țepeș

Era pămîntul hașurat cu țepi
de parcă toți eroii din țărînă
mai țin și-n moarte lancea dreaptă-n mînă
cum o țineau, în șa, de cai sirepi.

Și-i parcă o armată păduroasă
lăsîndu-și la vedere deslușit
doar lemnul despicat și lustruit
care în cer se sprijină și-apasă.

În jurul țepilor, armate vii
să știe Domnitorul că nu-i singur
ci-i apărat cumplit ca-n două ringuri
de două lumi legate-n temelii.

În rest e fabula frumos îmbută
cu lighioane omenești posace
care se sbat cum gîzele în ace
și își sleiesc otrava în derută.

Căci țara, ea unealta ei pricepe-și
și schimbă lancea-n țeapă, cu iuțeală,
ca spada în penița cu cerneală ;
făcînd porecla semn heraldic : Țepeș.

Prin tată os din ordin de dragon
și-apoi prin fiu, prin Țepeluș, descinde
spre noi un sînge tînăr ce se-aprinde
fierbinte steag și ne-ntinat blazon.

Vrășmași de dinlăuntru și-nafară,
cotropitori, spioni, tîlhari, lingăi
sub soarele gheenă cu văpăi
să-i vadă lumea cît e țara țară.

Iar Țepeș stă ca punctul la mijloc
și-nvîrte roata tristă-a comediei
s-o pună pe orbita veșniciei
ca pe un astru de pămînt și foc.

Sau s-o vedeți cum spițele-și le mină —
acum de aur, — cum, prin sita lor,
străfulgeră un chip de domnitor
păzit de țepi și lăncii strînse-n mînă.

Al. Andrițoiu

Un principe modern

Vlad Țepeș, de la a cărui moarte se împlinesc cinci secole, a fost și a rămas, pînă astăzi, cel mai celebru șef de stat european din a doua jumătate a veacului al XV-lea. Personaj de legendă în cel mai deplin înțeles al cuvîntului, obiect al unor aprecieri contradictorii încă din timpul vieții, devenit, curînd după moarte, un adevărat simbol al luptei împotriva anarhiei feudale și pentru independența patriei sale, admirat de cronicarii bizantini tîrzii Ducas și Chalcocondil, de marele istoric ungar de origine italiană Antonius Bonfinius, de autorul celebrei „Povestiri despre voievodul muntean Dracula" scrisă în slavonă și cunoscînd o carieră literară fără egal în Rusia, Țepeș s-a mai bucurat de privilegiul de a servi drept model pentru noua artă a portretului modern. Chipul său, păstrat în castelul Ambras din Tirol la loc, într-un muzeu imaginar, alături de al teribilului și genialului adversar Mohamed II, al aliatu-

Dan Zamfirescu

Continuare din pag. a 2-a

● **Panteon autohton : VLAD ȚEPEȘ — 500** ● **„Opt ani pentru eternitate" —** o evocare de Sânziana Pop ● **„Principe român și personalitate europeană"** de Alexandru Duțu ● **„Taina unei monede"** de Octavian Iliescu.

VARIA

Măști cantemiriene

Într-o prefață la romanul său, Dimitrie Cantemir face cunoscut cititorului că sînt cîteva „nu iușoare pricini... carile spre ieroglifica aceasta istorie condeiul a-mi slobodzi tare m-au asuprit". N-a vrut, explică în continuare autorul, să se refere la situații **catholichi,** universale, ci la fapte **merichi,** particulare : „De care lucru, pentru asupreala mai sus pomenită, pre fietecare chip supt numele a vreuniia din pasiri sau a vreuniia din dobitoace a supune, și firea chipului cu firea dihaniii ca să-și reducă tare am nevoit...". Voind să rămînă obiectiv, nici să hulească, nici să laude, și-a travestit eroii în animale, alegînd pentru fiecare erou un animal potrivit cu firea sa sau, invers, alegînd pentru firea fiecărui animal un erou pe măsură. Putem spune că Dimitrie Cantemir a procedat în **Istoria ieroglifică** asemenea romancierului care nu pornește, cum greșit se presupune, de la modele reale și creează tipuri, ci, interesat de tipuri, le exemplifică prin specimene vii. Cînd apoi acestea din urmă dispar, rămîn să viețuiască mai departe eroii cu însușiri caracteristice, totdeauna semnificative. E posibil deci că, voind să creeze tipul tiranului egoist, invidios, intolerant, circotaș, Cantemir s-a gîndit nu atît la Brâncoveanu, cît la speța care în lumea păsărilor întruchipa asemenea apucături, corbul.

„Această pasire precum tuturor dobitoacelor moarte le poftește, cine poate să nu știe ? Și precum pre dinafară neagră, din hereghie (stir-

Al. Piru

Continuare în pag. a 3-a

Frunze

Tragică asfixie de fluturi
într-un somn de zăpadă
sub magnetul de aer al cerului
chinuitele, tremurătoarele frunze
uită să cadă.

De-atîta tremur
nu le mai atinge nici vîntul.
Și cum tremură, tremură
peste-al vremii cutremur !

Vasile Nicolescu

Itinerarii sadoveniene

Nopțile de altădată

I

Nimănic n-a părut comentatorilor **Nopților de Sînziene** (1934) mai izbitor decît fondul mitologic al povestirii, simbolistica naivă și străvezie țesută în jurul apărătorilor ținutului fabulos al Borzei pretindu-se, cu o comodă și, poate de aceea, suspectă înlesnire divagațiilor, pe marginea rezistenței codrului la invazie, agresiune ș.a.m.d. Despre **intriga mitologică** s-au scris, e drept să o spunem, pagini admirabile de care cu greu se poate face abstracție, cu atît mai puțin acolo unde, precum la G. Călinescu, **Nopțile de Sînziene** intră în compoziția unui concept critic din perspectiva căruia este parcursă întreaga operă (sau un aspect fundamental al ei) ; „încercarea de reconstrucție a unei Dacii absolute, a unei societăți rare, pierdute pe teritoriul geto-scitic, trăind după rituri imemoriale, într-un belșug fabulos. **Uvar** e primul tablou din serie..." Însă piesa de rezistență rămîne pentru marele critic **Nopțile de Sînziene** despre care scrie o pagină memorabilă. Notînd semnele vechimii și ale primitivității din care se constituie cea de-a doua realitate, imperceptibilă ochiului și simțurilor neexersate, criticul conchide că „În această Sciție scoasă din timp care a învins Occidentul, lumea trăiește la modul scitic".

Adevărul, însă, este că **indeterminația și ceața preistorică** sînt mai mult sau mai puțin creații de care conceptul critic avea nevoie : în ficțiune ele corespund trebuitoarei atmosfere, vag fabuloase, au, cu alte cuvinte, funcțiune poetică fără a sluji cu fidelitate la reconstrucția Daciei absolute... Metafora critică nu pare de natură să satisfacă exigențele unei lecturi „obiective" dar este destul de puternică spre a „inventa" o nouă operă purtînd titlul **Nopțile de Sînziene.**

Păstrînd de aceea doar motivul rezistenței la invazie exegeții i-au precizat ulterior sensul istoric și național.

Un scenariu de fabricație mitologică : prințul Lupu Mavrocosti.

Din memorabilele propoziții călinesciene s-a născut o întreagă literatură critică despre mitologia codrului sadovenian, despre puterile ascunse ale naturii sălbatice, ostile agresiunii și, în fine despre dimensiunea secretă și misterioasă a viețuitoarelor acestor locuri. Speculația asupra substratului mitic al universului natural și în jurul „intrigii mitologice" care opune două civilizații s-a extins inconjurînd opera din toate părțile. **Nopțile de Sînziene** seamănă cu o cetate apărată de ziduri din ce în ce mai înalte, care o fac să nu se mai vadă : ceea ce trebuie să o releve începe de la o vreme să o ascundă și chiar să o sufoce. Referirea la „intriga mitologică" pare

C. Stănescu

Continuare din pag a 2-a

cronica literară

MARA NICOARĂ

„Inorogul alb"

Inorogul alb, cel de al treilea volum de poezie al Marei Nicoară ne oferă prilejul să vorbim despre autoarea lui ca despre o poetă constituită. Deși adesea unele poezii încep sau sfîrșesc cu o notă de împrumut, din care se vede că autoarea împrumută adesea fără suficientă conștiință artistică de sine, **Inorogul alb** ne înfățișează o poetă cu un timbru curat și înalt străbătut în același timp de neliniște. Primele versuri din **Conversație interioară,** mai ales cel de al doilea, trimit la poezia lui Marin Sorescu : „Te rog, simte-te ca acasă în sufletul meu. / Lasă-ți amintirile în cuierul de la intrare". Poezia proprie începe abia după acest vers : „Eu înaintez cu niște flori în ochi. / Tu înaintezi cu un chip de tablă în piept. / La temelia nopții am zidit o floare suavă, / Să nu se surpe castelul din argint peste noi. / Omul în somn este o casă părăsită / Prin care străinii sau morții se plimbă / Cu un cuțit de apă între dinți. / Pasărea care-și face cuibul pe cîmp / Crede iarba înaltă". În acest fel, delicat și sugestiv, vorbește poeta despre iubire. Remarcabilă este poezia care deschide volumul, intitulată semnificativ pentru aspirația eului care se dezvăluie, **Cîntec naiv** : „Prin scorburile mării verzi mă plimbam, / Pleoapa fiecărei scoici o deschideam. / Tu nu erai și nici nu ai venit / Și-atunci o pasăre cu ciocul lung și ascuțit / M-a fost răpit. // Pe cîmpia albă mă plimbam. / Zăpada să mă lumineze așteptam. / Dar n-a venit, și-ncet fără să știu, / Petalele mi-au căzut una cîte una / Din ochiul tău pustiu". Nu întotdeauna autoarea știe unde să se oprească. Deși poezia era în acest punct sfîrșită îi sînt adăugate următoarele versuri : „Vino, sîntem invitați la ceaiul dat de flori. / Ele se vor șterge grațios la gură de fărîmituri de soare. / Noi vom alerga desculți pe cărările lăsate-n văzduh / De popoarele zburătoare" care deși grațioase și plastice, au alt ton și dau alte sugestii sufletești decît strofele precedente. Adesea versurile Marei Nicoară le amintesc pe cele ale Ninei Cassian cu care are însă puncte de contact exterioare. Citām : „Flori violete și galbene așez pe podeaua zilei, / Dansez nebună, agrafele cad ca păstăile coapte. / Mă aplec periculos de mult peste oglinzi / Și părul lung mă atrage în adîncuri de ape". Dansul nebun și aplecările peste oglinzi le-am întîlnit și la autoarea volumului **Să ne facem daruri,** dar de acolo lipsea primejdia din adîncul oglinzilor și fascinația fundurilor de mare care este, nu știm cît de conștientă, o reminiscență eminesciană. Solaritatea, luciditatea poeziei Ninei Cassian sînt absente aici. Poezia Marei Nicoară este adesea o plutire prin nopți colorate, o submersiune onirică. Mai cităm încă una din poeziile care trimit la Nina Cassian pentru a sublinia nu atît apropierile cît deosebirile : / „Ușor vulnerabilă sînt. / Chiar de o boare mai liliachie de vînt. / Șerpi verzi mi se-nlănțuie pe trup, / De sub tălpile ierbii nu știu să mă rup. // Cum mă bate întunericul dinspre stînga, / Cum îmi este dreapta luminată. / În grădina raiului de ploaie / Vom veni iubite, altădată." **(Ușor vulnerabilă).** O genune se deschide mereu în fața ochiului poetei, „întunericul dinspre stînga" avansează amenințător pentru a tulbura echilibrul. Frumos este erotismul sublimat din **Mă doare aerul în care tu lipsești** unde poeta găsește simboluri de o suavă sugestivitate :

Senzualitatea comună poeziei feminine apare și la Mara Nicoară, dar sublimată și în plus cu o notă de dramatism din care nu lipsește meditația. Alergarea prin ploaie, tăvălirea prin ierburi, contactul fizic imediat este înlocuit cu unul imaginar. Poeta aleargă prin iarba de argint a unei muzici nebune. „O, ce vîrtejuri verzi plutesc în alcooluri crude, / Macii incendiați își aruncă în norii de purpură frații. / Pe pletele mele lungi cît catargele se cațără cu degete de crini înecații. // Alerg goală prin iarba înaltă, de argint, a acestei muzici nebune / Biciul ei, ce plăcere, ce durere, / Orașul a rămas crucificat pe coasta muntelui negru, / Ochiul înfricoșat al unei stele mă cere. // Între o secundă și alta este o fișie de pămînt / Care pote fi naștere sau pieire. / Lichen albastru pe pulpele lumii, către cine luminezi, / Cînd eu îți țes cu degete albe cămașa de mire ?" **(O, ce vîrtejuri verzi).** Și aici apare obsesia cearcănului negru, a genunii, o prevestire dramatică de felul celei care răsuna în poezia lui Nicolae Labiș : „Ochiul înfricoșat al unei stele care mă cere". Cîntecul Anei lui Manole este foarte feminin în aceeași manieră stilizantă, care e antipodul naivității artistice. „Iarăși cineva a strigat. / Ecoul îmi sîngeră gura. / Mi-am înveșmîntat trupul cu zid și-ai plecat. // Cu frunze trebuia să-mi acoperi trupul gol. / Aș fi dormit în brațele tale ca-ntr-o floare suavă, / Cu petale de purpură crescînd spre cer. // Nu mi-am luat ziua bună de la tată, de la mumă, / De la pasărea roșie care duce spre apus lumina cu ea. / Simt în oase albind secolii grei, / Chipul tău / Bătut cu piroane în argintul ochilor mei" **(Ana)** Tristețea universală cîntată de Blaga, pretutindeni este un sfîrșit, apare în **Sfîrșitul copilăriei** dezvăluind nexul dramatic al întregului ei univers liric : „Frumosul meu prinț, norii au zale negre, / Pămîntul e o tobă pe care veacul bate / și noi dansăm tot mai repede, tot mai repede, tot mai repede — / Biciul albastru ne mînă din spate. // Inotăm prin mare zilelor strigînd, / Pomii tac cu degete-n urechi. / Coroană de cartofi primim la țărm — / Ciocănitoarea anilor ne lasă vechi. // Carul ochilor are spițe din raze, / Orașele devoră cîmpii și păduri. / Cînd rochia naivității e în zdrențe / Doar sărutînd zăpada ne mai credem puri". Interesant este că autoarea poate fi personală și cu accent propriu pe motive demult cucerite de alții. Mara Nicoară e obsedată de poezie și de sacrificiul pe care ea il impune poetului : „Povara trupului nu e întotdeauna dulce. / Mai bine un trup rece, de iarbă, aveam. / În eprubete prepar esența trandafirie a poeziei / Și trupul, gheișă, sare în noapte prin geam", după care, din nou fără știința de a pune punct acolo unde poezia se sfîrșește cu adevărat, Mara Nicoară continuă cu un vers mai puțin metaforic și eterat : „Nu e cuminte trupul și se vrea mîngîiat / Și e cuprins de dragoste ca de o cumplită sete. / Poate cînd voi fi pom, voi asculta / Inima pămîntului bătînd în orgi secrete" **(Povara trupului)** Dar ultimele două versuri răscumpără prozaismul celorlalte. Foarte feminină poezia Marei Nicoară are meritul de a nu se reduce doar la țipătul direct și imediat al simțurilor ci de a-l spiritualiza printr-un efort de sublimare ale cărui rezultate artistice le-am citat pînă acum. **Inorogul alb,** poezia care dă titlul volumului este dintre cele mai personale și profunde piese ale cărții : „Eu trebuia să ademenesc Inorogul alb / În piața orașului, însingerată ca un altar. / Îmi adulmeca trupul luminos, sfios și tandru era / Și eu plîngeam înfiorată de milă. / Cine era victima eu sau el. / Inorogul alb coborît din arborele lunii ? / Cu ce zgomot s-au crăpat cîmpiile cerului. / O pasăre de purpură vîsli spre noi, ducea o pendulă de aur în cioc. / Pe străzile Atlantidei ne urmărim. / Licheni albaștri ne-au crescut pe trup. // Trebuie să ajungem în piața / În care sub ape sclipește o pendulă de aur" Erotismul este distilat pînă la forme de un superior manierism în aceste versuri memorabile. Prin Mara Nicoară poezia feminină românească își demonstrează încă o dată excelența.

M. Ungheanu

prezențe

● Spectacolul-lectură cu piesa „Ochiul" de Radu Stanca, în regia lui Mihai Dimiu a deschis stagiunea Teatrului-atelier „Manuscriptum" al Muzeului literaturii române. Un cuvînt omagial închinat memoriei autorului a rostit poetul Ștefan Aug. Doinaș. Actorii Violeta Andrei, Dinu Ianculescu, Ion Lemnaru (în fotografie de la stînga la dreapta), N. Luchian-Botez, Ștefan Velniciuc, Mircea Crețu, au interpretat cu dăruire această „fantasmă tragică din istoria Moldovei". Anda Călugăreanu a colaborat la reușita spectacolului cu un inspirat comentariu muzical.

● Consiliul județean al pionierilor Hunedoara a tipărit de curînd un florilegiu din poeziile celor mai tineri condeieri de pe aceste meleaguri : ANOTIMPUL POEZIEI. **Sînt prezenți în paginile culegerii un număr impresionant de copii-poeți, în versul cărora se disting note de autentică poezie. Copiii hunedoreni închină un imn patriei, oamenilor acestui pămînt, partidului. Versurile sînt limpezi, imaginile încărcate de puritate. Poeziile au un aer proaspăt ; le învăluie sinceritatea, încrederea în cuvînt : „Iar cîntecul ce-acum îl înălțăm / E-un cîntec ce cunoaște bucuria, / E-un cîntec ce adesea îl cîntăm : / Un cîntec ce slăvește România".**

● Luni, 13 decembrie, ora 18,00 va avea loc la Casa scriitorilor Mihail Sadoveanu **(Calea Victoriei 115) vernisajul expoziției pictorului DEMIAN. Expoziția pe tema** Scriitori și familiile lor **va fi deschisă publicului pînă la începutul anului 1977. Pictorul prezintă în afară de portrete ale unor mari scriitori dispăruți : LUCIAN BLAGA, ADRIAN MANIU, CEZAR PETRESCU, V. VOICULESCU și chipuri ale unor scriitori contemporani.**

● Joi, 2 decembrie a.c., la Galeria „Căminul artei" a avut loc vernisajul Expoziției de pictură din R.P. Polonă. Eveniment remarcabil în actualitatea culturală a acestui sfîrșit de an, expoziția este un tablou viguros al vieții artistice, a tendințelor și atitudinilor creatoare din plastica poloneză.

● Sub egida Uniunii artiștilor plastici, la galeriile de artă Orizont s-a deschis expoziția Iosef Krijanovsky.

● Biblioteca Italiană din București, găzduiește între 22 noiembrie și 17 decembrie, expoziția „Omagiu lui Michelangelo", organizată cu colaborarea artiștilor străini : Horst Antes, Jorge Castello, Emilio Greco, Renato Guttuso, David Hockney, Jean Ipoustéguy, Giacomo Manzù, Marino Marini, André Masson, Henry Moore, Edouardo Paolozzi, Guido Razzi, Fritz Wotruba, Paul Wunderlich ; a artiștilor români : Tiberiu Bențe, Janos Bencsik, Ion Boca, Ștefan Călțea, Simona Vasiliu-Chintilă, Marcel Chirnoagă, Mircea Ciobanu, Michaela Eleutheriade, Dan Erceanu, Ovidiu Maitec, Constanțiu Mara, Emil Mereanu, Mircea Gh. Tatarescu, Ion Untch, Sorin Vasilescu, Romeo Voinescu. Sînt expuse, de asemenea, reproduceri ale desenelor maestrului Michelangelo. Expoziția cuprinzînd grafică, desen, pictură, sculptură înmănunchează artiști dintr-o vastă arie internațională.

CONCURSUL EDITURII CARTEA ROMÂNEASCĂ

● Editura Cartea Românească (str. Nuferilor, nr. 41) anunță deschiderea Concursului de poezie pentru debutanți pe anul 1977. Manuscrisele se primesc pînă la data de 1 ianuarie 1977. Lucrările vor purta pe copertă un motto, repetat pe un plic închis care va conține în interior numele și adresa autorului.

Manuscrisele nu se înapoiază.

Nopțile de altădată

Urmare din pag. 1

să fi devenit o obligație protocolară, aproape o funcție fără înțeles. În **Nopțile de Sînziene,** scrie Al. Piru, lupta dintre un proprietar român și un capitalist francez se transformă într-o competiție mitologică între Sciție apărată de Peceneaga și Franța inginerului Bernard. S-ar spune că, aflați în căutarea propoziției esențiale capabile să definească dintr-odată o operă complexă criticii au pornit cu toții într-o expediție luînd cu asalt pădurea dar văzînd din ce în ce mai puțin copacii. Ultimii exegeți nu fac excepție de la această regulă transformată în ritual și ei închină bune pagini dimensiunii mitice a codrului Borzei, sporind astfel zidurile care cresc ca în basm în jurul operei sadoveniene **„Nopțile de Sînziene,** scrie M. Ungheanu, — autorul unor ipoteze ingenioase și inteligente asupra fondului mitic — nu trebuie deci judecată după legile ficțiunii obiective chiar dacă găsim în ea argumente favorabile autorului în această direcție. Intuiția lui nu se îndreaptă în primul rînd către psihologia personajelor ori către legea desfășurării motivate a acțiunii, ci către sublinierea unor trăsături mitice. Scriitorul a intuit simbolistica adîncă a pădurii ca element primordial, ca simbol al vieții în formele cele mai elementare și mai frustre. Pădurea nu este un factor pasiv : ea reprezintă o forță telurică, expresia vieții nevăzute și adînci". În povestea Borzei este identificat un conflict între natură și antinatură : „Altfel spus, principiul vieții în luptă cu cel al morții. Codrul este expresia forțelor primare, iraționale, respingînd orice ordine impusă din afară și orice silnicie". Oamenii seamănă cu Borza, sînt configurați de dimensiunea mitică a codrului : ceva de nepătruns rămîne mereu în ființa lor, o zonă secretă nedivulgată în care stă marea lor forță, invincibilitatea lor stranie. Dimensiunea secretă îi unifică și-i solidarizează contra invaziei fiind, într-un cuvînt, ca și codrul însuși, de nepătruns.

Toate acestea sînt în genere verosimile și acceptabile. Se impun însă cîteva precizări. În primul rînd e învederat că nu am ieșit din spațiul deschis de ipoteza călinesciană : „intriga este mitologică", propoziție în jurul căreia se poate specula oricît de mult, pe acest drum codrul își sporește misterul în proporții incalculabile. Încercînd acum să comparăm cu oarecare scepticism intuițiile critice cu pagina cărții lui Sadoveanu, ce vedem ? Critica insistă asupra „dimensiunii secrete" a codrului și personajelor : „Lupu Mavrocosti este bîntuit de ideea zborului pe verticală și de comorile strămoșilor săi pecenegi. Ideea cea mai importantă a cărții este că el comunică cu trecutul, cu ancestralul, și prezența lui printre vii este aparentă și intermitentă, dar semnificativă". (M. Ungheanu). Însă romanul însuși, citit cu atenție, spune altceva : comunicarea cu ancestralul este o pură halucinație, o închipuire a unui personaj pradă unor evidente tulburări mintale. Lupu Mavrocosti fiind un biet nebun iar „ideea zborului pe verticală" o manie, vrînd să simbolizeze natura himerică și fadoarea unui individ epuizat. El prezintă semne de degenerescență și senilitate prematură. „Cea din urmă jucărie a măriei sale", cum îi ziceau oamenii, „ar fi trebuit să fie la Necșeni către sfîrșitul lunii iunie" — notează cu ironie autorul, nelăsîndu-ne să traducem altfel „jucăria" lui Lupu Mavrocosti. Kivi, sora celui care comunică cu ancestralul, vorbește despre „epoci de deprimare" în viața fratelui său : „are însă în unele zile dureri de cap (...) ; pe urmă vine perioada de agitație entuziastă de creație". În sate, mormăie Mavrocosti la un moment dat, „s-a zvonit că aș fi strigoi".

Un principe modern

Urmare din pag. 1

lui Matei Corvin și al cîtorva principi italieni, regi francezi, spanioli, englezi ce au solicitat penelul spre a-și transmite urmașilor imaginea fizică. Țepeș nu mai trăiește în mintea noastră doar cu figura stilizată bizantin a voievozilor anteriori, ci ne străbate cu privirea tăioasă a unui personaj de Renaștere, puternic individualizat, exponent al acelei „virtu" în jurul căreia se închega un nou tip uman. El este, totodată, întîiul șef de stat român a cărui voce, ale cărui gînduri le auzim nu în impersonalele formule de cancelarie, păstrate în hrisoave, ci direct, săpate parcă în piatră, spre a se săpa la fel și în memoria urmașilor : **„Gîndiți-vă și voi că, atunci cînd un om sau un domn este tare și puternic, atunci poate face pace cum vrea ; iar cînd e fără putere, unul mai tare va veni asupra lui și va face cu dînsul ce va vrea".** Sau : **„Pentrucă în nici un chip nu vrem să lăsăm în drum ce am început, ci să ducem lucru la capăt... Deoarece nu vrem să fugim înaintea sălbăticiei lor, ci să avem în orice chip luptă cu ei. Iar dacă vom ajunge, ferească Dumnezeu, la un sfîrșit rău și va pieri această țărișoară a noastră, va fi spre paguba creștinătății întregi".**

Secretul celebrității lui Vlad Țepeș în timpul vieții și curînd după aceea n-au fost actele sale de cruzime și violență, asupra cărora au insistat autorii unor foarte incisive broșuri în limba germană, răspîndite în Occident pe noua cale a tiparului (după pictura modernă, Țepeș este deci și beneficiarul nou inventatei **arte a lui Gutenberg !)** ci excepționalele sale fapte de arme, ca și politica sa internă și externă, stilul „modern" al comportamentului său de șef de stat.

Este interesant de constatat, de altfel, că, în acest veac al XV-lea care, de la un capăt la altul al Europei marchează **trecerea de la lumea medievală la ceea ce se va numai «lumea modernă»** (granița convențională cronologică fiind căderea Constantinopolului în 1453), **trei** români și fiul unuia dintre ei își înscriu numele printre inițiatorii acestei noi ere în istoria politică europeană : Iancu de Hunedoara și fiul său, Matei, marele rege al Renașterii ungare, Vlad Țepeș și Ștefan cel Mare. Toți patru se bucură de o faimă europeană fără precedent iar destinele lor sînt strîns împletite, încît nu pot fi înțelese unele fără altele. Gloria și faptele nu și le **împart** ci și le **cumulează** impunînd atenției Europei **un popor** pe care îl reprezintă direct, sau din care, trăgîndu-se după tată, îl fac să fie amintit în biografia lor ilustră! Gloria lui Iancu, Țepeș și Stefan cel Mare, o parte însemnată din gloria lui Matei Corvin provine din aceleași două surse: ei sînt „principi moderni" care luptă pentru instaurarea autorității monarhului asupra lumii feudale de autonomii și ambiții anarhice, și totodată ei sînt „cavalerii crucii" adică conducătorii luptei Europei în contra șocului asiatic al expansiunii otomane.

Această expansiune reprezintă, ea însăși, un semn al veacului modern, deoarece sultanii, și mai ales cel mai ilustru dintre ei, Mohamed II, biruesc Bizanțul și lumea balcanică tocmai cu metodele **centraliste** și **autoritare** proprii guvernării moderne. Modernă le este și organizarea militară și stilul de luptă, căruia nobilimea Occidentală, depășită de istorie, nu-i mai poate face față. Românii însă, popor de țărani în majoritate liberi și de nobili fără domenii nemăsurate ca niște adevărate „state în stat", popor ușor de condus cînd voevodul are pumn de fier pentru molii și dezertori și glas de trîmbiță pentru cei hotărîți să lupte pînă la ultima suflare spre a-și apăra „sărăcia și nevoile și neamul", s-au ridicat în fața acestei expansiuni, ca un zid. Un zid ce a putut fi străpuns ici-colo, sau trecut o clipă, dar niciodată nărui pentru a extinde granițele tricontinentalului imperiu la nord de Dunăre și a instala pași ori muezini la Tîrgoviște, București, Suceava sau Iași !

Epopeea rezistenței victorioase, de două sute de ani, a românilor a găsit alături două popoare viteze și ireductibile, legate nu numai prin alianțe istorice, ca aceea dintre Mircea cel Bătrîn și Sigismund de Luxemburg, (primii eroi ai bisecularei lupte) dar și prin fericita întîmplare că urmașul acestora în paza „Porții Europei" s-a nemerit să fie descendentul țăranilor hunedoreni ajuns elev al maeștrilor italieni ai armelor, iar apoi „căpitan general al armatelor" și guvernator al Ungariei. El. Iancu, preluînd tradiția făurită de Mircea cel Bătrîn și Sigismund de Luxemburg. — tradiția împletirii celor două energii militare și politice, române și ungare, — a lăsat-o moștenire genialilor săi ucenici : fiului Matei și fiilor aliaților săi, Vlad Dracul și Bogdan II. cel ucis la Reuseni, Vlad Țepeș și Ștefan cel Mare. Sînt cei trei eroi ai unei epopei cu momente de cumpănă și cu greșeli, dar cu un final tonic : de două ori cuceritorul Constantinopolului, Mahomed II, a fost silit să se retragă înfrînt de pe pămîntul românesc, după ce fusese silit, înainte, să ridice asediul Belgradului în fața tenacității lui Iancu de Hunedoara. De fiecare dată regele Ungariei a fost pentru colegii săi de glorie un aliat, nu prea prompt în deplasările sale, dar imposibil de nesocotit în calculele de perspectivă ale lui El Fatih !

Vlad Țepeș a reușit să fie mai spectaculos și mai norocos — fie și numai militărește — decît Iancu de Hunedoara, care a împletit victoriile cu înfrîngerea egal de răsunătoare, ca acelea de la Varna și Kosovo. Confruntarea lui Țepeș cu Mohamed II l-ar fi umplut de încîntare pe Machiavelli dacă ar fi cunoscut-o. Voevodul român, elev deopotrivă al despoților orientali (stătuse cîțiva ani ostatec la turci) și al condotierilor Italiei (prin mijlocirea lui Iancu, la curtea căruia a petrecut o vreme) realizează cu geniu humorul negru al unor fapte făcute să înspăimînte dar și să izbească imaginația unui continent întreg.

viața cărților

poezie

Între risipă și vindecare

Debutînd tardiv ca poetă, după ce dăduse la iveală traduceri exemplare din Dante și Petrarca, Eta Boeriu n-a putut scăpa comentariilor în care poezia sa a fost descifrată, deseori abuziv, prin prisma laboratorului traducătoarei. Nu se poate nega pecetea pe care școala traducerii a pus-o pe versurile originale ale Etei Boeriu, dar supralicitarea acestei evidențe ar fi nu doar o nedreptate, ci și un drum înfundat pentru orice comentariu critic.

Cele trei volume de poezie originală publicate pînă acum de Eta Boeriu — **Ce vînat crîng,** 1971, **Dezordine de umbre,** 1973 și **Risipă de iubire *),** 1976 — nu se deosebesc mult între ele. Dimpotrivă, se continuă, cărțile părînd, în fapt, accidente exterioare ce întrerup unul și același cîntec. Căci de la obsesiile fundamentale, mereu aceleași, pînă la tonul emisiei lirice, de la gustul formei pînă la plăcerea incastrării neologismului în versuri turnate cu acribie, de la lumina carnală ce se ridică din biciuirea materiei și pînă la cruzimea cu care este urmărit avatarul propriului spirit, poezia Etei Boeriu rămîne mereu aceeași — o nobilă aventură între **risipă** și **vindecare.** Forma comunicării — mai totdeauna o confesiune încordată, drastică, în care se vorbește fie despre o **noapte a cărnii, fie** despre o dramatică pierdere de substanță afectivă („O pînză grea de umed / și răsucită, propria mea substanță, / se stoarce fără greș în mîini străine / și picură speranță"), dar, mai ales, despre simultaneitatea dureroasă a unor **ipostaze** („Credeam și nemișcată, / ca să sporesc plăcerea suprapusă / plăcerilor, **cum pîndă eram toată / și pradă în același timp sedusă"** s.n.). Eroticul și thanaticul se supraveghează reciproc, într-un echilibru foarte sensibil, nici una din ipostazele de care pomeneam mai sus (și care apropie, în acest sens, poezia Etei Boeriu de cea a lui Ștefan Aug. Doinaș) nereușind să încline în favoarea sa o cumpănă atît de fragilă. Viața poartă, pretutindeni, în toate formele ei de manifestare, mușcătura otrăvită a morții : la rîndu-i, aceasta din urmă, fiind, deseori, iluminată de exploziile unui vitalism frenetic : „Vino să-ți mîngîi botul umed / să-ți plîng în ochi / și părul / fosforescent cu verde-ntunecată / de mult dorita blana ta să-mi mestec / / O, din pămînt / cum îmi cuprinzi genunchii / cu spume negre, torsul / meu alb de sîni cum îți așteaptă briza / în reci urcînd inele / și ultimul o iederă cu frunze / zădărnicind pe gîtul meu uimirea, / / întredeschisă gura / cu sufletul numindu-te pe buze / seară de noi, adînco !". Deși dramatice, litaniile „barbare" ale Etei Boeriu nu exclud speranța, ci o invocă și celebrează, așa cum se întîmplă și în această **Metamorfoză :** „și din căldura care sînt / să iasă iarbă din pămînt, / s-ating cu zîmbet altul, nou / coconii-n puf și puii-nou, / să crească din sărutul meu / un crîng, un roi, un stol și eu / să uit că buzele mă dor / de lutul șters, să uit că mor, / să fiu lumină, abur, fum, / să uit că m-am ales din scrum, / să-ncep ce este nefăcut, / să fiu ce este neînceput".

În mod evident, poezia Etei Boeriu tinde spre atingerea unei mitologii a afectivității, astrele suverane ale acesteia rămînînd Erosul și Thanatosul. Din elementele care compun figurația lexicală a mitologiei subiective rîvnită de poetă se desprind cu ușurință gușa plină de venin sau de cîntec, crîngul vînat, dîra de lumină și cea de fluturi, mierea dar și nămolul, risipa, capcanele și viesparul, cearcănele dar și roua, tulpinele, sîngele.

Deși nu sînt puțini cei care cred, că numai din exagerare ia naștere arta, mi se pare că folosirea neologismului în poezia Etei Boeriu este uneori, dacă nu abuzivă, în orice caz departe de-a servi lirismul. Tăișul care se lasă **propice, urma propice, părtașul de conivență, albatroșii ireversibili, întîlnirile reiterate** usucă versurile, le înăsprește nefericit. De aici și pînă la prețiozitate, ori silnicie nu e decît un pas. Cu greu se pot citi, chiar și în contextele din care sînt desprinse, versuri ca : „alunecînd de-a lungul meu impară". „Ca străvezindu-mi însăși consistența" ori „Din nimicindu-se-ntre ele / un praf de piatră s-a făcut și urcă / pribeag posomorînd restriștea / puținei zile cu priviri opace".

Dură — (iată o „deviză" desprinsă dintr-o **Eutanasie :** „Trage-n plămîni întuneric și mori cundrăzneală"), neocolind cruzimea, poezia Etei Boeriu nu riscă să devină și cinică, atîta vreme cît poeta mai poartă la gît colierul „de zilnice himere".

Dorin Tudoran

***) Eta Boeriu, „Risipă de iubire", Ed. Albatros, 1976.**

critică

Literatură și civilizație

După o bogată activitate de sociolog, desfășurată de-a lungul a patru decenii, Traian Herseni își lărgește preocupările sale în direcția literaturii, redactînd prima **Sociologie a literaturii** (1973) din țara noastră, o sociologie a limbii (1975) urmată, anul acesta, de prima încercare de antropologie literară românească *). Într-un stil voit simplu, care face din acumularea exemplelor argumente și din logica citatelor o demonstrație, renunțînd la balastul terminologiei speciale, autorul pune în lumină relațiile profunde dintre literatură și civilizație, din perspectiva antropologiei. Omul este pus față în față cu literatura în dubla sa ipostază de creator ce se autocreează. Traian Herseni stabilește două fețe ale literaturii, „literatura cea mare (marea literatură. **macroliteratura)"** și „mica literatură" sau **microliteratura** (s.n.). Criteriul formal e înlocuit de cel axiologic. Actul literar e analizat în semnificațiile sale existențiale. Privită ca un proces modelator și de automodelare opera nu mai este doar un text sau un anume fel de scriitură. Căci literatura, dincolo de o funcție estetică, deține și o funcție transformatoare, de importanță vitală pentru om, cu sublinierea obligatorie că numai marea literatură este creatoare de oameni. Cea minoră, de amuzament, sau divertisment poate avea numai rolul unui „ecarisaj psihic". În nici un caz, afirmă și ne convinge Traian Herseni, „drîmba nu poate înlocui orga". Dacă lucrul acesta se întîmplă, omul își pierde „verticalitatea", dimensiunea lui noologică. Marea literatură determină depășirea condiției preponderent biologice (orizontalitatea) și cucerirea condiției preponderent noologice (verticalitatea). Textul preliterar sau literar, e privit ca o punte de „comunicare" și de „comuniune" între oameni. Literatura este o universală a oricărei culturi. Se susține, într-un mod nepatetic și fără anxietățile unor esteticieni din secolul nostru, care prevestesc apocalipsa literaturii, o idee extrem de gravă și de reală, anume teza că „o cultură fără literatură este o realitate spirituală defectologică... **amputată"** (s.n.). Locul literaturii în civilizație primește dimensiuni mult mai semnificative. Se demonstrează în ce mod și cu ce consecințe „antropogeneza a fost concomitentă cu culturogeneza" sau faptul că „antropogeneza a constat chiar în capacitatea culturogenă a oamenilor care n-au întîrziat deci să o producă". Dar, mai mult decît ipotezele de lucru ale acestei cărți și decît concluziile deloc noi, care rostite din unghiul antropologiei și cu argumentele ei ne conving mai mult decît din alt unghi extraliterar, devenind mai pregnante, mai acute, mai vitale, Traian Herseni cîștigă adeziunea noastră și credința cititorului în importanța antropologiei literare prin exemplele alese, prin citatele semnificative extrase, printr-un fel de proces al ideilor, la care depun mărturie nume ca Marx, Engels, F. Boas, G. P. Murdock, Kroeber și Kluckhohn, E. B. Tylor, Wolfgang Kayser, R. Jakobson, J. G. Frazer, L. Lévy-Bruhl, C. Lévi Strauss, Bronislaw Malinowski, Mircea Eliade. Literatura este apărată uneori cu argumente parcă mai puternice decît cele ale literaților. O mare forță persuasivă are apelul autorului la întîmplări ale cercetării vii de teren, a căror inserare în textul teoretic are ca rezultat un fel de confirmare, de visu a ideilor. Semnificative sînt capitolele închinate relației dintre literatură, magie, religie și mitologie, scrise fără prejudecăți și inhibiții mai vechi. Pe un drum pe care au mers Hașdeu, D. Caracostea și C. Noica în zilele noastre, Traian Herseni urmărește aventura etimologică și modificările de semnificații ale unor perechi de cuvinte.

Traian Herseni ne convinge de importanța antropologiei literare. Mai mult. O serie de teze specifice teoriei literare, care sunau oarecum apodictic, în spațiul acesteia, sau prea general și abstract, ne apar, așezate în noua lumină, extrem de vii și de actuale. „Scrisă mai concentrat pe alocuri, mai puțin „oral", evitînd o serie de generalizări și înlocuindu-le eventual cu mai multe apeluri la memoria de teren a autorului, la datele etnografice naționale, cartea aceasta ar cîștiga în pregnanță. Ea impune un semnificativ unghi extraliterar de înțelegere, un mod de a iubi „arta verbală" și de a crede în literatură, de a o sluji și învăța, de a lupta motivat, lucid pentru dimensiunile ei majore, pe care numai respectîndu-le, omul se respectă, pe sine.

Doina Uricariu

***) Traian Herseni : „Literatură și civilizație, încercare de antropologie literară", Ed. Univers, 1976.**

cartea de debut

Lectură și critică

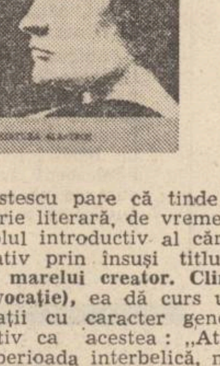

Am citit studiul Mariei-Luiza Cristescu despre Hortensia Papadat-Bengescu *) mînați și de curiozitatea de a vedea prin ce anume exemplul unei mare prozatoare din trecut, structura operei ei, în esență, destinul ei artistic atît de fascinant, aureolat și de o postumitate în toate privințele ieșită din comun, tulbură conștiința estetică a unei scriitoare tinere de azi, animată de orgoliul edificării propriului crez, hotărîtă să definească condiția literaturii pe care o scrie. Ne-am așteptat deci ca Maria-Luiza Cristescu să ne propună un jurnal de lectură deghizat în eseu critic, un jurnal de lectură al cărui nucleu iradiant să-l constituie confesia, străbătută, la rîndul ei, de sincere accente polemice și autopolemice. Aceasta ar fi putut asigura sursa realei tensiuni intelectual-psihologice a eseului, pentru că — mărturisim deschis —, în ce ne privește, întreprindem lectura textelor de critică aparținînd beletriștilor tentați mai ales de eventuala lor fervoare confesivă, de „subiectivitatea" lor revelatoare în planul divulgării unora dintre trăsăturile caracteriologice artistice proprie autorului aflat în postura de critic. Sigur, nu este incompatibilă cu vocația beletristică a cuiva nici încercarea critică cu aspect de studiu așa zicînd obiectiv, suficient lui însuși din unghiul analizei și al judecăților detașat formulate. Întreprinzînd o lectură „de plăcere", a scrierilor Hortensiei Papadat-Bengescu, împotriva așteptărilor, Maria-Luiza Cristescu pare că tinde a face și istorie literară, de vreme ce, în capitolul introductiv al cărții (semnificativ prin însuși titlu: **Paradoxul marelui creator. Climat estetic și vocație),** ea dă curs unor considerații cu caracter general-retrospectiv ca acestea : „Atmosfera — în perioada interbelică, n. n. — era de mare înnoire sub aspectul gîndirii artistice cum ne-o dovedește și activitatea unor romancieri ca Sadoveanu sau Rebreanu, spirite și talente prin excelență tradiționale, cu o concepție despre literatură dictată de structura lor umană și de mediul care i-a produs. Douăzeci de ani de creație într-un climat de înnoire i-a făcut și pe ei să mediteze la forma în care aveau de comunicat materialul lor artistic, dacă nu chiar să caute noi posibilități, mai acordate cu sensibilitatea artistică a vremii, cu ideile estetice noi ce pulsau. Rebreanu a scris nu numai **Ion și Răscoala,** ci și capodopera **Pădurea spînzuraților** (cum, adică, **Ion și Răscoala** nu sînt capodopere ?, n. n.), romanul de analiză psihologică foarte nouă la acel timp sau **Ciuleandra ;** a fost tentat de o construcție epică pe baza unei idei metafizice privind transferul sentimentelor în timp : **Adam și Eva",** etc.

Nelucrînd — cum se spune — cu, întreg dosarul problemei în față, în plan istoric-literar, eseista, se observă, nu poate spune decît lucruri îndeobște cunoscute.

Adevăratul interes al cărții ține de notațiile imediate făcute pe marginea textelor literare parcurse. În acest sens, Maria-Luiza Cristescu se dovedește o cititoare sensibilă și nu puține dintre impresiile ei de lectură merită a fi reținute. Iată, de exemplu, o observație realmente acută referitoare la muzicalitatea de fond a stilului operei Hortensiei Papadat-Bengescu, rezultată tocmai din ceea ce mulți consideră a fi, în planul expresiei, marele neajuns al acestei opere : „Multe din formele adjectivale pe care (scriitoarea, n. n.), le folosește cu un alt sufix decît cel obișnuit au la bază nu o neglijență, ci intuiția că așa exprimă mai bine ceea ce a vrut să spună. Instinctul care o poartă e cel muzical. Unele vocale în sufix sugerează, aproape onomatopeic, sau accentuează sensul. În consecință folosește forme ca : „trunchios", „lingăcios", „mutros". Inexistente în dicționarul academic, sînt inventate din necesitate. „Sau formulările ce urmează. de certă finețe și ele, susținute de inspirata decupare a citatului, cu privire la modul în care decurge fenomenul de potențare lucidă a sensibilității feminine la eroinele din primele scrieri ale Hortensiei Papadat-Bengescu : „O «exagerare a sensibilității» este trăsătura fiecărei femei dintre cele ce se compensează. dar din necesitate de a ignora ceea ce văd și cunosc. Departe de a fi niște infirme sociale, ființele sensibile suferă din pricina urîtului, a minciunii, iar prin compensație procedează **«cu o dureroasă perfecție de exagerare».** Scriitoarea, cărei gînduri le urmărim nu în spatele, celor atribuite personajelor ci chiar în declarațiile acestora, se retrage din fața unei realități pe care însă o percepe cu o mare exactitate. **«A purtat pe nas acei ochelari cu care te uiți la alții».** Ea știe și vede ce li se întîmplă celorlalți exclamînd : **«Am un deficit colosal de existență»".**

În asemenea notații depistăm momentele de meditație artistică pe care prozatoarea Maria-Luiza Cristescu și le propune și ni le propune poposind asupra „lecției" oferite de marea sa înaintașă.

Nicolae Ciobanu

***) Maria-Luiza Cristescu : „Hortensia Papadat-Bengescu — portret de romancier", editura „Albatros", 1976.**

a patriei cinstire

M. BENIUC

Să fie!

Jurat-am steagului credință
'Nainte de-a fi steagul sus ;
Acuma după biruință
Prea multe nu mai am de spus.

Așa e cum s-a zis : e roșu
Ca sîngele ce și-l vărsară
În lupte moșu și strămoșu
Să fie-odată țara țară.

Iar cît mai galben e ca grîul
Ori e albastru cum e riul.
Și morții de-ar putea să-nvie
Ar spune într-un glas : Să fie !

GEORGE ALBOIU

Problema cuvîntului

1) Problema cuvîntului : fraza trebuie răzuită de solzi și despicată și dată cu sare să nu se strice ca peștele uitat pe mal în luna lui Cuptor ; problema cuvîntului — acest Achile plin de călcîie din creștet pînă-n tălpi aflat mereu într-un război troian ; cuvîntul hodorogit de-atîta extaz, sătul pe nemuncite ; cuvîntul acesta trebuie băgat în pămînt, între grîne să-și încerce puterile mici cu puterile mari ale țărînii — dacă are viață răsare.

2) Căci trebuie o laudă adîncă și înceată cu o voce geologică. Lauda e o iubire ce se învață cu secolele și cîntecul e cea mai veche muncă iar cu sudoarea lui ungea Orfeus porțile infernului.

3) Dacă doar unul este filozof nu e bine ; dacă doar unul nu este filozof, este la fel de rău — așa gîndește antichitatea care va veni, acea cîmpie înaltă-a omenirii.

4) Sînt ceasuri anume cînd prin mine vorbește tatăl meu și ceasuri anume cînd se aude vocea bunicului meu iar dacă pui urechea la pămînt vocea e veche ca o cetate pe care se sprijină toată suflarea cîmpiei — cîmpia cîmpului și cîmpia muntelui.
Dacă vocea aceasta se-aude și copilul meu va auzi vocea mea.

CONSTANTIN ATOMII

Eroii

Eroii au uitat cum se numesc
Știu doar atît că-s morți dar mai trăiesc
O ceată de artiști i-au strîns din cîmp
Urcîndu-i, sobru, rînd pe rînd, pe-un dîmb.
Și pentru că au numai viitor
Pun piatră albă sub piciorul lor
Iar ca prezența să le fie gravă
Le prind pe umeri mantie de slavă !

DUMITRU BĂLĂEȚ

Pădurea

Intrăm acum în pădurea-pădure
venind de dincolo de noi, de dincolo mereu.
Precum o coborîre e pe lîngă coloanele
Timpului ridicat pe umeri de străbuni.

Se aud în adînc rădăcinile
Coborînd și ele mereu către izvoare.
Cum le îmbrățișează și le ridică în puterile lor

ascultă, nebănuite cărări
prin trunchiuri luminoase și blînde.

Ai putea privi prin noaptea lor
bărbații ziditi, femeile asemenea,
chipuri lîngă chipuri, mereu înălțîndu-se
ca într-un perete de biserică.

Bolțile cresc, te urmează-n ecouri
coruri nevăzute de frunze.
Tăcerile și ele coboară mereu,
pe cînd sus, răscoliți de furtună,
stejarii scapără stelele.

(Din volumul „AUGUSTELE IUBIRI", în curs de apariție la Editura „SCRISUL ROMÂNESC" — Craiova).

MARA NICOARĂ

Cetățile sufletului

Întind mîinile și ating patria
Dealurile, pe care turmele albe pasc
ierburi dulci,
Munții strălucitori de sare,
Munții strălucitori de aur,
Pămîntul, acoperind cetățile dacilor,
Cetățile sufletului nostru.
Îmi ating inima
Și palmele mi se umplu de flori roșii.
Orașele sînt pline de copii
Îi sărut, sărut patria minunată de mîine.

GRIGORE GEORGIU

Către Țară

Tu mă-aștepți cu cerul tras pe ochi
Precum arena dalbă-a zilelor dintîi
Ai născut cuvîntul ce-mi va fi hotar
Și piatră de-amintiri la căpătîi.

E-un ceas de foc dar fiii tăi
Din leagăn sar de-a dreptul pe redută,
E-o vîrstă grea de mire și oștean
Cînd morții tăi în mine se strămută.

Și inima mi-o seceră adînc
Nu soarta florilor înăbușite-n parc
Cît nechezatul cailor împiedicați în fugă
Și nerăbdarea săgeților din arc ;

E secolul grăbit și-n neorînduială
Sînt smuls din mine însumi din vecii
Prin hore de pămînt aud cum strigă
Sîngele tău rămas în bătălii.

Iată Țara-stă pe geana ta părinte
Și-n fluvii de lumină se destramă
Dar numai ea la mijloc de cuvinte
În toate ne adună și ne cheamă.

Virgil Almășanu : „Proiect de decorație manuală pentru Teatrul Național din București" (În colaborare cu Traian Brădeanu)

VLAICU BÎRNA

Izvoarele acestui vechi pămînt

Ținînd în brațe plaiul românesc
prin veacuri și milenii — murmur blînd,
în Dunăre spre larguri se-nfrățesc
izvoarele acestui vechi pămînt.

Carpații, arc de piatră încomat,
stejari și brazi înfiorați de vînt,
în tainice străfunduri ne-au păstrat
izvoarele acestui vechi pămînt.

La miază-zi, apus și răsărit,
cîmpia se-ntindea cu-al doinei cînt
și holdele-i, prin veacuri le-au hrănit
izvoarele acestui vechi pămînt.

De pretutindeni, ațintind spre noi,
veniră val de suliți flăcărind,
dar au răcît aprinsul lor puhoi
izvoarele acestui vechi pămînt.

Ni-e rădăcina-n ei, o mărturie,
străbune oase lîngă scut ne-nfrînt,
udîndu-le cu stropi de apă vie,
izvoarele acestui vechi pămînt.

Ne-am ridicat odată, frați și frați,
însuflețiți de-un uriaș avînt
sorbind din apa vie, însetați.
izvoarele acestui vechi pămînt.

Pe locul unde Horia se jertfise
am fost rostit al întregirii gînd
și într-un cerc de aur au fost scrise
izvoarele acestui vechi pămînt.

E țara mea, cununa mea de grîne
pe treptele istoriei urcînd
și-n lutul ei, perene vor rămîne
izvoarele acestui vechi pămînt.

GHEORGHE BĂJENARU

Floare eternă

Nu voi ieși cu zgomot către soare.
Lumina lui mă spală și mă doare.
Ci voi ieși prin iarba maicii mele
Cum ies pe boltă stele dintre stele.
Mă tem să nu mă rușinez de cîte
Lumini mai stau în lume zăvorîte,
Cum sta îmbrobodită maica mea,
O, plînsul ei cîntat dac-aș putea
Să vi-l aduc pe firul lung de fum,
Din ochii ei să vi-l aduc acum,
Și grîul secerat de mîna ei
Și lacrimile multe, ca boabele de mei.
O, de-aș putea putere să adun
Din iarba ei din care vin acum,
I-aș aduna tot dorul într-o floare
Și m-aș ruga frumos de sfîntul soare
Să-mi țină floarea cît stă el pe zare.

FLORIN COSTINESCU

Permanenta alegere

Unii construiesc pe nisip și le e deajuns
să spere pentru o noapte ;
alții clădesc pe piatră și nu le ajunge o viață
să creadă că au trecut dincolo de speranță.

Toți au chipul la fel.

Dar nu în roua mai-mult-decît-o-oglindă,
dar nu în ochiul de căprioară mai-mult-decît-o-lucire.

Prin ce îi deosebește lumina
de îi alege fără greș
ziua și noaptea?

Într-o parte unii; într-alta ceilalți;
ce simplu ar fi!
dar degetul care ar putea să-i arate
pe fiecare
încă stă dedesubtul cuvîntului omenire.

VALERIU BÎRGĂU

Epistolele tînărului Theodosie, fiul lui Neagoe Basarab

I

Bunule tată îți scriu din îndepărtatul secol
douăzeci
aciuat într-o crăpătură a sandalei tale uriașe
țara-i cum o știi îngălbenită de floare
unsă cu seul scurs de la osia lumii
a ajuns departe stînd în ea ca orice ființă ;
îi merge bine — se încumetă la toate
are poeți, țărani, muncitori

II

Bunule tată îți scriu azi scrisori de-ntemeiere
scrisori pe care munții le trimit peste lume
am urmat sfaturile și învățăturile tale
eu și poporul din care amîndoi ne-am înălțat

Ne-am scăldat în toate apele pe care le știi
bulucite pe pămîntul acesta aspru
florile au inundat casele și curțile numeroase ;
au urcat promontoriul marilor state
privind în urmă la zeul lor cu chip de foc
ce meșteșugește într-una unelte — puteri.

III

Zeul secolului acesta de tine neapucat
se scoală dimineața să intre în albia cea mare
a muncitorilor și poeziei pornită pe drumuri
sapă îndelung temelia munților
de unde scoate bucăți mari de calcar neatins.

A vedea cu ochii viața lor bucuroasă
lîngă vetrele de foc și apă
stau cu patria împrejur
așteaptă să se ivească refluxul
și să le aducă seara în preajmă
marile pietre drept căpătîi.

Măști cantemiriene

Urmare din pag. 1

pe) încă mai poneagră pe dinlăuntru era de pizmă și de minie... Că, precum arșița soarelui pelița mută din albă în neagră, așé pizma inimii mută gîndul din bun în rău...".

Argumentele aduse de corb, epitropul țării păsărilor, că Struțocămila e pasăre de neam nobil și ca atare poate deveni epitrop țării dobitoacelor sînt de o sofistică barbară, hilară : „Toată dihania cu doai picioare, cu pene și oltoare ieste pasire. Dară tot Struțocămila ieste cu doai picioare cu pene și oltoare. Iată dară că tot Struțocămila fără nici un prepus ieste pasire". „Pasirea să oai, oaile sînt a pasirii. Struțul să oai, oai are Struțul. Iată dară că pasire ieste Struțul". „Pasirea are pene. Struțocămila are pene. Iată dară că Struțocămila ieste pasire". Toți Șoimii, Uleii și Corbii aprobă „crăngăitul" Corbului și cînd un reprezentant al țării dobitoacelor, Lupul, schițează opoziția, Corbul croncănește autoritar : așa poruncește el, așa vrea țara sa, așa cere majoritatea : „Alegerea a multora ieste mai adevărată și mai întărită decît a unuia sau a doi. Iată că Struțocămila de titlul vrednicii și a stăpînirii vrednică ieste. Iată că mare se află însămnarea numelui ei. Așé poruncește Vulvurul, așé va Corbul, așé îndeamnă și sfătuiește Cucunozul".

Corbul, pasăre solitară, are o curte cu păsări din neamul șoimilor. Din nefericire scriitorul nu ne dă descrierea fiecărei spețe, diversificînd eroii dialogic (căci **Istoria ieroglifică** e o lungă dezbatere retorică) dar nu mai puțin și nominal. Unul e Bălăbanul, altul Blendăul, altul Brehnacea, altul Coruiul, altul Cucunozul, altul Hîrățul, altul Uleul, și unul singur e numit chiar Șoimul, ca spre a accentua asupra firii sale agere, de credință neclintită, statornică. Dimitrie Cantemir înfățișează astfel pe Toma Cantacuzino, spătarul, fiul lui Matei aga Cantacuzino, văr primar cu Constantin Brâncoveanu și cu soția sa, Casandra Cantacuzino, cel care i s-a aliat din partea muntenilor în bătălia de la Stănilești și l-a însoțit în refugiul din Rusia unde a murit cu gradul de general în 1721.

Vinat de Corb la Constantinopole, Inorogul s-a ascuns la un moment dat la Cucoșul Europii, ceea ca va să zică la ambasadorul Franței, care, Dimitrie Cantemir însuși ne spune în **Istoria Imperiului otoman,** era, din 1700, Charles Férriol : „M-am refugiat în adăpostul ambasadorului Férriol care m-a primit cu toată politețea posibilă". I-a admirat cunoștința limbii latine, limba diplomației de atunci, căci „Inorogul în glasul Cucoșului a cînta știia". Perfect informat asupra afacerilor Porții („Nici frundza din copaciu peste știința lui să cadză peste putință era"), Férriol răspunde unei iscoade a lui Brîncoveanu că regele Ludovic al XIV-lea „are inimă îndurătoare către cei asupriți" și oferă oaspetelui său un regim mai mult decît imbietor, „pășune de biv, (din belșug), ape limpezi, izvoare răci, grădini cu flori, livedzi cu pomi, pomi cu roadă și roadă din toată dulceața". Asta fiindcă Inorogul scrisese Cucoșului galic că e urmărit de mulți gonași : „....În ceriu de m-aș sui, acolo sînt ciini (agenții munteni la poartă), în fundul mării de m-aș cobori, acolo sînt dulăi (idem), în munți cotei (iscoade), în dealuri copoi (idem), în cîmpi ogari (idem) în stuhuri sampsoni (cîini fabuloși din poveștile arabe) și în tot locul fălci deschise, guri căscate și colți rînjiți, ca cum ar fi sămînați pretutindenea împănați stau"

Este interesant de știut că Charles Férriol, conte d'Argenteuil, avea să devină, datorită în parte lui Dimitrie Cantemir, erou de roman prin abatele Prévost care, pornind de la **Istoria imperiului otoman,** dar și de la alte izvoare, publică în 1740 romanul **Histoire d'une grecque moderne** , joli roman dont l'idée est aussi délicate qu'indéterminée", după Sainte-Beuve, despre Théophée, pe numele adevărat Aïssé, pupila lui Férriol, turcoaică adusă în Franța la vîrsta de trei ani. „O tînără greacă, scrie Sainte-Beuve, hărăzită mai întîi saraiului, apoi cumpărată de un senior francez care voia să facă din ea metresa lui, rezistînd iubirii elibe-

Dimitrie Cantemir — gravură de Chira Cristinel Popescu

ratorului și nefiind poate tot atît de insensibilă cu alții decît cu el : acest **poate** mai ales, cu dibăcie folosit, care nu tranșează nimic, care înconjură demonstrația, atinge în treacăt în orice moment și nu ajunge niciodată să fie înțeles, e aici materia unei opere fermecătoare și subtile în gustul lui Crébillon fils : aceea a lui Prévost, deși grațioasă, este puțin prea la întîmplare executată".

După Cantemir, pomenit la sfîrșitul cărții întîi, este descris un incident diplomatic provocat de iluminația neautorizată a sediului ambasadei franceze cu ocazia unei aniversări. De altfel, într-un alt roman, **Le Monde morale,** Prévost vorbește de înnebunirea lui Férriol, întîmplată în 1709, cînd a trebuit să se întoarcă în Franța.

Văzînd că nu-l poate prinde, Corbul trimite dulăilor, capuchehăilor, înștiințare că a împuternicit pentru tratative de împăcare cu Inorogul pe Biholul de Cina care de la scară aflăm că e patriarhul Ierusalimului, din 1669 Dositei Notara (mort în 1707) amintit de Cantemir și în **Istoria imperiului otoman** și despre care a scris o carte A. Palmieri, **Dositeo patriarca di Gerusalemme** (Florența, 1909). Elev al profesorilor aflați în Marea Școală a patriarhiei din Constantinopole sub influența raționalismului occidental, Cantemir portretizează pe Dositei, reprezentantul curentului mistic oriental, sub masca unui animal nesimțit, „bivolul de Cina".

„Biholul de Cina la trup ieste negru, la cap alb, la picioare pag, la coamă comos, ca caii de Schitiia, la isteciune din vulpe nu rămîne. Iară hirișiia cea mai chiară îi este totdeauna a răgi și nepărăsit a mugi".

Dintr-un portret publicat de Demostene Russo vedem într-adevăr că Dositei Notara era un bătrîn cu părul alb și călțunii peste mestii, dar în alte veșminte decît rasa neagră de călugăr. Probabil viguros asemenea calului și șiret ca vulpea, răgea și mugea, ceea ce însemna că era brutal și vulgar. Publicase la București în grecește, în 1690, un **Manual împotriva rătăcirii calvine.** Cantemir însă se referă la negocierile lui în chestiunea rentei (o mie de taleri de argint la trei luni o dată, fiind unul din moștenitorii averii lui Șerban Cantacuzino) pe care o cerea de la Brâncoveanu. Acceptînd pretențiile lui Cantemir, patriarhul scrisese Corbului: „Din toate cuiburile, cîte Corbul trecut au avut și acmu în monarhiia pasirilor se află, a triia parte în puterea și obîăduirea Inorogului să să dea, căci acestora adevărat și drept moștenitoriu a fi să cade. Apoi, pre pîielea Boului clonțul tău să nu mai imble, nici în monarhiia dobitoacelor să te mai amesteci...".

La Scara numerelor și cuvintelor ieroglificești tîlcuitoare Cantemir arată că Papagaia (papagalul) reprezintă pe Papi Comneno, așadar pe preotul Ioan Comnen, elevul lui Sevastos Kyminitis, medic al lui Constantin Brîncoveanu, traducător în neogreacă în 1697 a două culegeri de **Maxime** (de regi și generali și de filozofi și retori), colaborator la **Harta Țării Românești** (Padova, 1700) cu Stolnicul Constantin Cantacuzino. Papagaia recomandă unirea în duh a țării Vulturului cu țara Leului și cînd se amintesc otrăvile cu care epitropia Vidrei, animal amfibiu (Constantin Duca, ginerele lui Brîncoveanu), a intoxicat patrupedele, arată că „puțincele" sînt „recetele" științei sale și „strimpte chichițele ierbilor doftoriii", totuși socoate că leacul este ca „Struțocamilii mai mari aripi și mai lungi pene să i se dea", pravila voii împărătești fiind ca Struțul să se facă fătător, iar Cămila zburătoare, Papagia, vrea să spună autorul, repeta ca orice papagal false silogisme ale Corbului, alurînd. Observăm că satira lui Cantemir se compune adesea din parodii în care un rol principal îl are absurdul. Se creează și termeni noi. Vulturul vulturește, vinează de sus, leul leuiește, vinează de jos. Ce-ar fi dacă pe spatele nebiruit al Leului ar răsări aripile neostenite ale Vulturului ? „Cesta cu cel decît diamantul mai virtos piept, cela ce-i decît bricele mai ascuțiți pinteni tot ziduI vrăjmășii și toată mreaja vicleniii va pravul vor spulbăra și ca pîndza paiangului vor dispica".

Sîntem în fața unor jocuri gratuite ale fanteziei. Există și jocuri de cuvinte. După Papagaie, ia cuvîntul Cioara, personaj nedivulgat la cheie : „În cea de pre urmă, Cioara după ce citva ca înecații în git clăncăi și ca cum sau de duh îndesită, sau de năcaz dosidită ar fi fost, mult în grumadzi rigii, în glasul firii sale să slobodzi și Car, car, car de trii ori poftori. Toate cetele pasirilor, spre bine glasul poftorînd, macar, macar, macar, după cazania Papagaii, și lucrul și cuvîntul de s-ar sfîrși, dzicea".

Brehnacea este de părere că Cioara n-a zis măcară, ci ocară, fiindcă adunarea nu aștepta fericirea, pentru care să spună măcară (de ar veni), ci nevoia și becisnicia pentru care se văieta : vai, foc și pară : „Și cei ce așé de pre lesne au tîlcuit macar,a multora capete să să usuce îi par...".

Intervenția Cucunozului e în proză rimată : „....Cioara, săraca, de la mulțime s-au socotit la limba varvară / și i-au tîlcuit glasul : măcară. / Iară tu, frate, împiedicat de bătrînețe / și buiguit de căruntețe / fiind, pre prorocul ce nu-i știi știința, locul și țara / vii să-i încarci asupra-i ocara. / Ce mulțimea varvarismos, / iar tu solichizmos / cu limba Ciorii faceți...".

De fapt, lămurește Cucunozul, Cioara era inițiată în practicile apolinice și a zis măcaria i ora. „Fericit ceasul în carile cu gîndul s-au zămislit și cu fapta s-au săvîrșit".

Mai departe, Dimitrie Cantemir rîde de prevestirile, proorocirile, pronosticurile și practicile oculte de la curtea lui Brîncoveanu cu ajutorul zodiacurilor și al calendarelor italogermane :

„Însă ori mulțimea au varvarizmit, ori Brehnacea au solichizmit, ori Cioara au aticit, ori Cucunozul au băsmuit, a Ciorii glas pre cît mai mult să tîlcuia, pre atita mai mult, în lavirinthul necunoștinții să încuia, al căruia cheie cînd se va afla și a cui mînă a o prinde și cu dînsa lavirinthul a deschide să va învrednici supt vremile de apoi ieste să așteptăm".

Cantemir nu apare în **Istoria ieroglifică** numai sub masca Inorogului, ci, atunci cînd se face interpretul ideilor populare, e Jigăniuța (fără corespondent la cheie) sau pur și simplu „unul din gloate". Jigăniuța propune ca Struțocamila „singură pre sine să să vădească" și pentru că răspunsul ei e nesatisfăcător, o caracterizează cineva „din ceata dobitoacelor", nu altul decît Cantemir, în numele celor mulți. Ființă din părțile de jos, de aproape sau de sub „briul ars" (de la tropice), a suferit o ciudată acțiune a căldurii soarelui și vîntului care i-au deschis porii pielii și i-au lărgit încheieturile osului tîdvei, agravîndu-i imbecilitatea : „Și așé puterea căldurii cu puțina umedzeală și a crierilor materie pre o parte îi scotea, iară pre altă parte, în locul creierilor, vîntul sau aierul clătit intra în lăcaș vecinic în căpățînă-i își afla, căci precum fără prepus stim că în fire loc ceva deșert a să da nu să poate, așé din vîntul strîns, vînt sloboade, că cineva ce nu are a da nu poate...". Struțocamila, mărește lanțul ironiilor Cantemir, are o scuză, prostia ei s-a păstrat intactă, nemodificată de învățătură : „Însă, oricum ar fi protimei ei iertăciune a să da să cade, de vreme ce poate fi că categoriile lochicăi, n-au cîtit și în cărțile științei nu s-au zăbăvit, că celor ce multe luminări în citeala cărților topesc, ochii trupului la videre să timpesc. Iară celora ce niciodată pre slove au căutat, macar că viderea ochilor mai ascuțită s-au păzit, însă neștiința în întunerecul și în tartarul necunoștinții i-au virit".

Și la Scară prostia Struțocamilei este trădată de numele locului ei deorigine: „Rău, ah, capul, oh, vai, ai" — în acrostih : Racova.

constantin nisipeanu

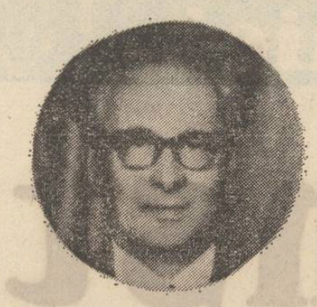

Se întîmplase ceva

Noi nu am fost niciodată la balul
mascat al frunzelor, nu ne-am pus
niciodată așa din complezență
piciorul de ghips, nici mîna de
trestie, nici ochii de miozotis,
am preferat să ne împachetăm speranțele
pentru conservare în talajul pe care
visele îl aruncă peste gard la flori.

Pînă acum nu am cunoscut încă nici
ce înseamnă o frunză, nici ce înseamnă
un drum retezat de-o înzăpezire forțată,
am considerat că e preferabil să ieși
la drumul-mare și să despoi cîte un cîntec
rătăcit pînă tîrziu în noapte, apoi ne-am
cuibărît în noi înșine.

Este mult mai sănătos să-i îndemnăm
pe ceilalți să-și mînjească mistria
de mortar, să așeze cărămidă pe cărămidă,
ne-am spus, și am plecat să ne făurim
propriile noastre statui și în fiecare
piață ne-am pus cîte o statuie.
Cutremurați-vă oameni ai viitorului,
strigam, noi v-am făurit din carnea
viselor noastre patul și pîinea
și via cu struguri și ocheanele.

Eu mă întorceam către mine uneori
și eram nedumerit, se întîmplase ceva,
undeva, dar eram surd și orb, de fapt nici
nu eram, probabil mă inventaseră alții.

Atunci de unde am gîndurile ? mă întrebam,
și încercam să mă trag din mine afară
ca pe o sabie din propria-i teacă,
sau ca pe un înecat care se zbate la mal
să fie tras din apă, dar a venit vîitorul
peste mine și m-a absorbit fără să-și facă
din asta vreo problemă sau vreun reproș.

Acum stau față în față cu propria mea
oglindă și strig : eu sînt oameni buni
acesta, eu am inventat frunzele și aerul
și lumina, aruncați în mine cu pietre
și lumina se va face pîine, aruncați în mine
cu noroi și aerul se va face uzină,
aruncați în mine cu flăcări și veți
înțelege de ce toamna frunzele
visează că au devenit metal.

Pescărușul

Dacă tu crezi în toate eforturile posibile
trebuie să urci pe corabie, să te culci
în pufu cald de sub subțioara inaripată
a frumosului pescăruș ademenit pe navă
să ciugulească pești proaspeți din palma
scufundată în mare a blîndului timonier.

Tu trebuie să înțelegi că pescărușul a fost
domesticit de matrozul care își petrece
concediul
pe navă, stăruind să dreseze peștii să doarmă
pe covertă
sau măcar să stea întinși pe spate cu fața
în sus,
să admire cum vîntul mîngîie pe obraz
fiecare velă.

Nu te obligă nimeni noaptea să-ți prinzi
la git ghirlande reci de stele ca să te furișezi
mai ușor pe oglinda lucioasă a viselor, în larg
oricine noaptea are dreptul să devină
pescăruș
sau vela în care vîntul își proptește umărul
să împingă corabia ca să spintece valurile
potrivnice.

Dacă tu crezi în toate eforturile posibile
atunci e bine, poate într-o seară de toamnă
vei deveni farul aprins de pe marginea mării.

ion sofia manolescu

Întemeierea

Înconjurînd urmele se arată puterea
istorisindu-mi pămîntul pînă la lacrimi
Aprigi și tinere au rămas umbrele moștenirii
și brațele ce mă pot apăra de meandre
își cunoșteau omoplații la alegerea stemei
Cînd tremura sufletul pe arcada cetății
nicăieri nu rămînea gîndul ostatic
și zburau săgețile dace
să nu ni se calce pămîntul împodobit

Adînc rămîne muntele pînă la vîrful cu dor
și dulce ni-i setea din leagănul limbii
cînd aerul e puternic și seamănă vulturi
pentru aripa steagului pe stînci temătoare
Lăsată îmi este chemarea din sînge
cu legămînt pînă la aurora țărinii
să nu se surpe puterea din trăinicie
Purtîndu-mi răsuflarea către obîrșii
pe deasupra brațului trece numai apărătorul
cînd la mijlocul inimii se află întemeierea

Nemuritorul acum

Fiecare statuie mă întîmpină pînă sus
fiecare mă însoțește pînă jos
și de aici în colo rămîne încorporată
fără să-mi aducă nici o învinuire
că mi-am înghițit nemurirea
Cînd se aude ceasul bătînd
aburii prelungesc amintiri subțiate
și-n preajma sunetelor recunoscute
sufletul nu-și mai păstrează
nici o stare de șansă lăuntrică
În mijlocul celeilalte schimbări
își face loc trofeul timpului –
de care nu ne putem detașa
oricît de singeroasă ar fi piatra
oricît de martir ar rămîne muntele
Clipa culorilor satisfăcute
înconjură ziua întîrziată
cu făpturi și lucruri
așezate la marginile îngăduinței
ce întîrzie cu răsplata
și pînă să ajung la celălalt capăt
rămîne numai nemuritorul acum

Noapte dacică

La început umblam cu Zamolxe
rătăcind printre umbrele aștrilor
și de somnul meu se aninau numai stincile
fără să-mi cadă pleoapele în adînc
Poate că trebuia să urc
poate că trebuia să cobor
dar cumpăna tot se putea întîmpla
și sufletul tot se răsucea în pămînt

Însemnînd primejdia reținută
scormoneam la rădăcinile firii
dar nici un fir de iarbă nu renunța
semnul surisului în fața morții
Stringîndu-mă de unde am rămas
mi-am rezemat chipul de înălțimile munților
și pînă să ajung la adevărata spărtură
am ieșit dintre umeri la marginea plînsului

La hotarul neantului răsturnat
se ridicau norii amenințărilor
vestind verdele întunecat
dar nici o spaimă nu-mi pipăia singele
Poate că trebuia să urc
poate că trebuia să cobor
dar umblam cu Zamolxe printre umbrele lumii
și sufletul îmi păștea iezerul din adînc

Eminesciana

Pe sub privirile rămase de veghe
peste moarte strălucește luceafărul
și ninge lumina pe un alt tărîm
de care nu se mai știe în somn
De-acum nu mai pot aduce pămîntul
nu mai pot întoarce vîrtejul
îngăduit înainte de a mă naște
nemaicunoscînd vîntul prielnic
și pasărea care mi-a dăruit aripa

Crescut între munții albaștri
nu mai am timpul aprig
de care se tulbură în adînc existența
și se umple numenul trandafirului
înainte de a mă cuprinde țărîna
A rămas numai frunzișul din grai
de care se înfrumusețea neputința
și nu vom mai muri împreună
decît într-o singură moarte

Cum este el, Ștefan ? — se întrebă Vlad.
Îl văzu peste două zile într-un moment atît de tulburător încît crezu că totul s-a întîmplat doar în vis. Era spre seară și măsura împreună cu verișoara lui, Anastasia, podul, fără să-și vorbească, intrînd în jocul tăcerilor ei și, totodată, sub privirile luminate de nădejdi ale Doamnei Oltea care stătea în balcon însoțită mereu de staroste și șoltuz. Ceva mai tîrziu rămaseră singuri și neobservați și ei își dădură seama de asta și coborîră pe aleea presărată cu piatră mică de riu, de aceeași lățime cu podul, îngrădită, de o parte și de alta, de garduri vii din arbuști țepoși de munte, lipiți între ei. Spre zidul din spate unde stîncile se înălțau, aleea se încheia la gura izvorului, dar spre miazăzi se deschidea un platou ciudat cu ferigi pe jumătate în pămînt umed și smîrcuri cu ierbărișuri înalte ca și cum totul s-ar fi aflat într-o luncă joasă. Fesemne că izvorul își avea începutul mult mai încolo și, ajuns la stîncă, el nu făcea decît s-o despice și să formeze locul din fața pavilionului. În acest loc, închis de asemenea, între ziduri, se afla un iezer plin cu plante de apă, nuferi de munte și crini sălbatici precum și tufe gălbui de tisă și arini, cine știe cum cocoțate pînă la înălțimea aceea. Vlad și Anastasia se pomeniră la marginea acestui iezer cu margini de piatră, un fel de groapă vulcanică, dar despre care fata îi povesti că locurile fuseseră cîndva stăpînite de un zimbru nemaipomenit de mare cu coarnele pînă-n nouri și cu copitele atît de late și de grele încît pe unde călca lăsa în urmă fîntîni semicirculare. Dimbul pe care se așezaseră era acum un soi de mică peninsulă pletoasă fiindcă botul de piatră al muntelui intra adînc în iezer și amîndoi se înțeleseseră că era unul dintre locurile cele mai frumoase de pe pămînt pentru că aici se strînseseră, așezate în scară, parcă toate culorile pădurii de munte, culoarea carpenului, mesteacănului, fagului și stejarului, culoarea aninului tremurător, culoarea crudă a bradului și a laricelui — singura rudă a bradului care-și scutură frunzele ascuțite spre sfîrșitul verii ca într-o ninsoare roșiatică și ale cărei crengi seamănă cu niște cozi de veveriță. Nici nu simțiră cînd se făcuse seară cu totul, poate și din pricină că fata îi mai spuse și alte legende, cea despre oamenii care au fost trimiși pe cîmpii și în păduri ca să trăiască, dar ei au început să se războiască și cea despre năvălitori care tîrau după caii lor iuți și puternici roabe tinere ; arătîndu-i apoi pe oglinda iezerului o crenolă și un nufăr îi spuse și legenda lor, cînd soarele i-a găsit întorși unul către altul, și, amurgind, tot așa i-a lăsat. Și, deodată, lumina s-a preschimbat în întuneric și pe cea mai înaltă ramură a cerului a înflorit prima stea.

— Pe unde-mi stați ? a șoptit șaltuzul Nicoriță. Veniți că s-a întors călărașul Soc. Și a sosit în cetate și Ștefan, prințul, cu vești bune.

Vlad tresări. Însemna că, într-adevăr, avusese noroc și că Domnul Țării Românești putea fi găsit. O prinse pe Anastasia de mînă, ridicînd-o ca pe un fulg și fugi cu ea fără nici o oprire pînă-n iatacul Doamnei Oltea care asculta înmărmurită, cuvînt cu cuvînt, povestirea fiului său care putea fi acum numit, pe drept cuvînt, prinț fiindcă tatăl său, Bogdan, învinsese. Lupta se dăduse în dunga Siretului în locul numit Tămășești, nu prea departe de Tîrgul Romanului și ținuse o zi și o noapte și-au pierit acolo Oancea Logofătul și Costea Andronic, vestiții boieri ai lui Alexăndrel-Vodă, astfel că, speriat, Manoil, pîrcălabul de Hotin fusese nevoit să se retragă și să treacă împreună cu domnul lor îndărăt, în Polonia, de unde veniseră cu un an înainte și să lase Moldova în pacea ei.

Povestind, Ștefan sin Bogdan, dădea tabloul plin de strălucire al vitejiei tatălui său și al oastei sale care se aruncase și se prefăcuse ca printr-o minune într-un uriaș furnicar în fața taberei lui Alexăndrel și cu un șuier ascuțit ce răsunase pe neașteptate deasupra glasului trimbițelor, călăreții se aruncaseră numaidecît în șa iscînd o perdea de pulbere într-atît de groasă încît ai fi crezut că ar fi căzut în miezul văii chiar norii de pe cer îngreunați de mișcarea furtunii. Și copacii și pietrele munților se umpluseră de praf ; într-o clipită nu se mai zărea decît volbura ce luase înfățișarea fantastică a unor coloane răsucite, a unei îngrămădiri de drumuri ce s-ar fi ridicat în sus. Și-n următoarea clipă, din sînul vîrtejului de pulbere s-a auzit alt șuier și călăreții s-au năpustit înaintînd în așa fel încît să-i împresoare pe cei din fruntea cetelor. N-a fost oștean de-al viteazului său tată care să nu-și fi arătat îndemînarea : sulițașii rotindu-și armele scoteau fulgere orbitoare, arcașii stîrneau adevărate ploi cu săgeți, iar ghioagele călăreților din spate și buzduganele cu coadă din lanțuri au dat lovituri atît de zdravene în coifuri încît gloata condusă de Manoil s-a întors vînzolindu-se și răspîndindu-se în pădurea întunecoasă. Ștefan povesti și despre Rupea Spătarul, fratele lui Manoil, pîrcălabul de Hotin, care încercase să-l atace pe Bogdan pe la spate încă înainte de a începe bătălia ; dar Bogdan înșfăcase trupul uriașului și, neasemuit în lupta corp la corp, ca și în meșteșugul războinic, îi făcuse un vînt atît de năprasnic încît grămada de carne, părînd că fusese zvîrlită dintr-o praștie grozavă, zburase dincolo de creasta dîmbului ; Rupea se rostogolise cu capul în jos de-a lungul povîrnișului, se izbise de trunchiul unui copac tînăr care se și frînsese de la mijloc, și rămăsese mai mult mort decît viu.

Această putere, aproape nefirească, starostele Udriște, care ascultase toată vremea cu lacrimi în ochi, o explică tocmai prin dreptatea pe care o cerea țara. Moldova avea nevoie de un brat viteaz precum fusese pe vremuri cel al marelui Alexandru, și care să fie pus numai în folosul ei și nicidecum al străinilor. De brat puternic și de înțelepciune. Și alături de aceste două daruri, de încă unul și cel mai de preț : dragostea fierbinte de neamul tău, dorința ca el să trăiască în libertate, fără amenințare și asuprire din afară.

Vlad îl privi cu mult nesaț și înfrigurare pe tînărul său văr : tot timpul cît povestise avusese fața strălucită de fericirea pe care ți-o aduce victoria. Pribegise prea mult ca să nu și-o fi dorit-o atîta. Acum — o înștiința el pe mama și pe sora lui, pe staroste și pe armaș — trebuiau împlinite cîteva porunci ale tatălui său înainte ca el să intre în Suceava și să fie uns de Mitropolit ca Domn al Moldovei. Tatăl său va rămîne în Tîrgul Romanului încă șase zile, atît cît va fi nevoie să ajungă la paza hotarelor toți călărașii din steagurile domnești precum și străjerii de cetate. În această vreme se va așeza după legile domniei și Cetatea de Trotuș. Noul domn va intra în Suceava numai atunci cînd se va asigura că Cetatea de Scaun e curată de oricare boier sau slujbaș cu gînd de împotrivire sau uzurpare.

Vlad îl asculta și sufletul îi era chinuit : despre el, despre țînta călătoriei sale nici-o veste. Ba, da ! Iată, călărașul Soc îi spusese în șoaptă că tatăl său, Domnitorul Munteniei, s-a înapoiat la Tîrgoviște ! De la Alexăndrel n-avusese cum să primească vreun ajutor și nici pentru ce, atîta vreme cît Vladislav Dan dispăruse fără urmă prin cetățile Transilvaniei. Și atunci ?

— Atunci, după o odihnă bună luăm drumul îndărăt ! spuse șoltuzul Nicoriță.

Vlad tresare : cineva îl privește stăruitor. I se uită în ochi și-l prinde de mînă. Îl duce în fața lui Ștefan.

— Dragul meu frate ! Ai povestit atît de frumos și ți-am sorbit cu toții văpăile, dar pe vărul nostru, prințul Vlad, fiul domnului muntean, nu l-ai văzut ?

— Unde puteam să-l văd ? se mîră Ștefan.

— Cum unde ? Dar el ? El cine crezi tu că este ?

Ștefan își lăsă capul pe spate, parcă să-l vadă mai bine pe tînărul adus în fața sa de sora lui : înalt, osos, cu ochii mari, rotunzi, cu o mustață neagră, mai neagră ca tăciunele și fruntea încruntată, semn că nu se bucura prea mult de această pauză înainte de a-și stringe mîinile.

Fără să se odihnească așa cum s-ar fi cuvenit, cei doi tineri feciori de domni coborîră în pădurice din spatele cetății și întinzîndu-se pe un loc cu iarbă, cu mîinile sub cap și cu fața spre cerul înstelat, își povestiră drumurile și-și mărturisiră gîndurile și visele, și deasupra frunților lor năvăliră fantomele copilăriei de parcă ar fi așteptat ambițioase clipa aceasta vreme de ani și ani, aici, sub pinii și stîncile acestei priveliști singuratice : fantome nemiloase, strigoi năpraznici ai oricărui băiat din țările românești (puteau oare să fie altfel ?) sultani singeroși care dau firmane pentru sporirea birurilor, hoarde ce se string sub steagul verde cu semilună ca să pornească masacrul, dulăii profetului lătrînd la toți cei ce nu cred în Alah, boieri turciți cu buzunare largi ! Dar dușmanii țării de dinafară și de dinăuntru și-au făcut socotelile fără părinții lor, voievozii Bogdan și Vlad care își vor aduna oștenii, și cu vitejie fără margini li vor soli pe toți să recunoască dreptul la viață liberă al poporului. Iar ei, fiii lor, vor fi totdeauna în fruntea luptei, fără teamă, fără frică de moarte. Pentru că foștii băiețandrii care au văzut și-au suferit ei înșiși de pe urma atitor fărădelegi clocotește acum și mai puternic străvechea ură care-i face să se năpustească și mai îndîrjiți asupra dușmanilor de moarte ai neamului lor.

— Așa este, Ștefan ?

— Așa este, Vlad.

— Juri că vei fi întotdeauna alături de părinții noștri ?

— Jur că voi fi întotdeauna alături de părinții noștri.

— Și că ne vom ajuta ori de cîte ori va fi nevoie unul pe celălalt ?

— Jur că ne vom ajuta ori de cîte ori va fi nevoie unul de celălalt !

— Și că vei apăra cu singe, singele țării ?

— Jur că voi apăra cu singe, singele țării !

— Ștefan, spuse Vlad, ridică-te. Așteaptă-mă aici.

Ștefan se ridică.

Pentru cîteva clipe Vlad dispăru. S-ar fi putut ca el să se fi purtat atunci ca un copil, totuși nu renunță la hotărîrea luată. Urcă scările și intră ușor în odaia în care ar fi trebuit să doarmă. Șoltuzul Nicoriță nu-l simți. Era întins pe patul cu pături mițoase respirînd adînc. Vlad își luă de pe patul său spada și se înapoie, iarăși pe nesimțite, la locul în care-l așteptă Ștefan. Se uită drept în ochii lui.

— Numai dacă vrei, Ștefane — zise Vlad. N-am nici un drept să-ți poruncesc. Și nici tu mie. Îmi ești gazdă, îți sînt oaspete, sîntem rude, dar drepturi de a ne porunci n-avem. De asta ți-am și spus : numai dacă vrei tu.

— Ce să vreau ? nu înțelese Ștefan.

— Să ne pecetluim jurămîntul. Să fim, din clipa asta, frați de cruce. Vrei ?

— Vreau ! spuse Ștefan fără să clipească.

Și întinse mîna sub razele lunii, suflecîndu-și mîneca pînă peste cot. Vlad făcu la fel. Apoi trase cu tăișul spadei crestînd brațul încordat. Și-l crestă și pe-al său, apoi cele două brațe se încrucișară și se lipiră strîns în vreme ce jurămîntul fu reluat :

— Jurăm să ne ajutăm unul pe celălalt, pînă la moarte, spre binele neamului din care ne-am născut și pe care-l vom apăra cu sabia, brațele și capetele noastre.

Gîndurile lui Vlad erau în fierbere. Sumedenie de idei îl năpădeau năvalnic. Planul de organizare a apărării continua să se elaboreze cu patimă înlăuntrul lui. Mintea lui gîndea și observa în același timp : ce nemaipomenit de viteaz și dăruit era acest Ștefan ! Dacă cele trei domnii s-ar uni împotriva imperiului otoman : Vlad voevod, Bogdan și Iancu de Hunedoara — toți în același timp, toți în aceeași clipă să la aceeași hotărîre, toți în același ceas să-și unească oștile ! Iar el și Ștefan, frați de cruce, comandanți devotați trup și suflet părinților lor !

Absorbit de proiectele izvorîte din imaginația lui, cuprins de o conștiință de sine de-a dreptul ametitoare nu era de mirare că prin fața

Emblema lui Vlad Dracul reprezentînd ordinul Dragonului (stînga) ; Vlad Țepeș — gravură germană (mijloc) ; Document din 14 oct. 1465 semnalînd pentru prima dată ca oraș-capitală Bucureștiul (dreapta)

prințul

FRAGMENT DIN ROMANUL „TINEREȚEA LUI VLAD ȚEPEȘ"
de

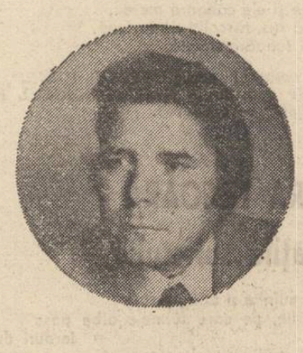

vasile băran

teatru

Un om al timpului său

Moartea lui Vlad Țepeș, piesă a lui Dan Tărchilă, oferă una din puținele interpretări valabile a confluentelor veacului medieval cu conștiința conducătorului Țării Românești, confluențe complicate și determinate. Piesa răspunde unor întrebări mai vechi : Era Vlad Țepeș un tiran singeros, o furie oarbă și fără sens împingîndu-l către suplicierea capricioasă a oricui aflat deodată la îndemînă ? Sau era mînat în severitatea sa cumplită de țeluri mai înalte ?

Răspunsul este dat de replicile piesei. Într-un veac crud, adăpostind paradoxal la piept, la fel de drăgăstos, inchiziția și renașterea, ce putea face domnul unei țări mici, înfiptă între imperii, spre a-i păstra independența, în pofida măruntelor forțe militare, în pofida trădării și a lăcomiei muitora, din afară și din lăuntru ? Cum putea fi altfel decît îngrozitor de crud, închinîndu-se pentru veșnicia țării lui, țepei ? Simbol, într-un secol întunecat și gîlgîind de singe, al neatîrnării, păstrătoare năpraznică în Țara Românească a moralei și credinței față de patrie, țeapa, subțire și albă, cuprinde în sine voința absolută a unui om de a-și atinge prin orice mijloace, cu orice preț, un țel iluminat de dragoste : libertatea pămîntului românesc.

Ideile piesei se constituie într-un subiect bine articulat, replicile sună firesc, fără obișnuitul balast de arhaizare silnică, dar și fără barbarisme șocante. Această lucrare dramatică este un bun cîștigat pentru dramaturgia românească. Un text modern și sigur.

Teatrul dramatic „Al. Davilla" din Pitești găzduiește, sau mai corect spus a găzduit, ca o încheiere regeneratoare a unei (mai puțin reușite) săptămîni teatrale, și a unui colocviu pe tema relației public-teatru, premiera absolută a acestei lucrări dramatice.

Regizorul Mihai Radoslavescu a construit un spectacol modern, în consens cu litera piesei, preluîndu-i și potențîndu-i mesajul. Rămîn în memorie anume creații spectaculare ca scena duelului suveranilor pe o hartă a Europei sau visul lui Țepeș, dinaintea morții, luminări neliniștitoare însoțind trecerea unei biserici prin lume, un simbol al trecerii prin veac al credinței feudale românești, al Țării Românești prin istorie, — sau copleșitoarea prezență în prim plan a Țepei într-o scenă goală, fixînd personajele într-o rotire fascinantă — un întreg complex de parabole scenice, avînd o unitate reală cu un singur defect : am avut uneori sentimentul de efect căutat. Defect fără pondere însă, care nu scade valoarea spectacolului teatrului „Al. Davilla".

Mi-au plăcut și creațiile actorilor. Bine și ferm dirijați de regizor, interpreții pitești eni au figurat nu numai o galerie de personaje medievale, dar și o tipologie umană. Ion Roxin (cu unele stridențe de rostire), Constantin Stavril, Ileana Focșa, Dem Niculescu, Eugen Ungureanu, Angela Radoslavescu, Ion Focșa, binemerită pentru compozițiile lor. Deosebit de atașantă prin expresivitate, scenografia imaginată de Vittorio Holtier.

Radu Anton Roman

film

„Reluăm!"

Avem dreptul **să reluăm, e o metodă** indispensabilă filmului, **sine qua non,** și chiar dacă nu ar fi așa, sîntem obligați de realitatea care, impunătoare și fericit încrezătoare în sine, ne supune la reluare, parcă strigînd : „Veniți unde am început ! Eram tot eu..." Și de data aceasta nu ne minte. Ne bucurăm că nu ne minte, ne bucurăm că ne obligă să RELUĂM ! După entuziasmul cu care am primit **Dincolo de pod** (regia: Mircea Veroiu) și **Tănase Scatiu** (regia : Dan Pița) reluăm..., revenim la **Nunta de piatră** și **Duhul aurului** (actualmente pe ecrane), filme aparținînd acestor „doi regizori" ai filmului românesc, evoluții firești ale unor germeni cu adevărat „artistici" în contextul cinematografiei contemporane, de fapt patru schițe strălucit transfigurate în peliculă după proza impunător dramatică a lui Ion Agârbiceanu. Surpriza (în măsura în care ceva așteptat cu aviditate mai poate fi o surpriză) constă în faptul că acești doi cineaști au înțeles că filmul nu este monolog, nu este dialog, nu este literatură, nu este rezultatul exprimării în cuvinte ci **vorbire, povestire în imagini captate și redate de peliculă,** că filmul nu trebuie să fie altceva decît film în datele artei majore.

Plecînd de la un text conceput și realizat astfel de personalitatea creatorului inițial (Agârbiceanu) cei doi regizori, realizînd armonios un film compact, viguros legat, nu se lasă doboriți de aspectul literar al stimulului inițial, fiecare desfășurîndu-și personalitatea după armătura individuală proprie, în aderarea la text.

Mircea Veroiu, rafinat pînă la sofisticare, pînă la prelucrarea eterizantă a imaginii și a ideii, se înscrie în linia sugerării profunzimilor ce există dincolo de aparență și de expresia comună. Pelicula realizată de el atinge elevația, presupune cunoașterea aprofundată a fenomenului ilustrat și cîștigă printr-o ostentativă solicitare a spiritualității intelectuale. Dan Pița, atingînd programatic acea **morbidezza** frecvent speculată și în alte arte, fură pe nesimțite privitorul, prin atracția pentru ilarul ce se poate creea și dezvolta din grotestul situațiilor celor mai banale sau mai dramatice, care există în inevitabila curgere a vieții. Dramaticul social la Mircea Veroiu este implicit, la Dan Pița este evident, fără comentariu, născut din fiecare secvență, căci nimic nu se poate adăuga sau sustrage desfășurării imaginilor (performanța filmului său).

Sîntem adepții ideii că muzica unui film „nu trebuie să se audă" sau să se simtă mai mult decît filmul. În ciuda calităților reale ale partiturii — Dorin Liviu Zaharia — „monotonia căutată" prin cîntecele interpretate vocal de chiar compozitorul, accentuînd efectele tragice ale bocetului popular, depășește „măsura" în ceea ce privește întregul filmului. Muzica sparge adesea, fără să ofere momente de liniștire sau intensificare a acțiunii în desfășurarea filmică, prin stridențe melodice, printr-un text care explicitează peste măsură ceea ce deja s-a asimilat prin imagine. Ceea ce rămîne e valoarea filmului în sine, pe care **ex-aequo** — așa cum a fost receptată la Cannes 1974 — o salutăm, o apreciem și o păstrăm așteptîndu-i desăvîrșirea.

Corina Cristea

televiziune

Extraordinarul de fiecare zi

● Televiziunea ne aduce aminte că în jurul nostru sînt mult mai multe fapte extraordinare decît ne închipuim. Priviți mai atent, par să spună reporterii, în derularea tăcută a vieții de toate zilele se țes biografii extraordinare, priviți mai atent la oamenii obișnuiți și veți vedea că mulți dintre ei sînt niște eroi anonimi. Un om care a muncit 8 ani la Bicaz, 10 ani la Lotru și lucrează acum la barajul de la Siriu (Buzău) și care spune cu simplitate că a muncit și și-a trăit în felul său viața, acela nu mai este un lucrător oarecare, un om care muncește să-și cîștige bucata de pîine ci un **erou,** unul din miile de eroi anonimi care și-au zidit cei mai frumoși ani ai vieții în temelia acestor baraje incredibile. Maistrul Niță, unul din eroii emisiunii (de săptămîna trecută), **„Omul de lîngă tine"** își poartă prin viață amintirea unor zile eroice, așa cum își poartă din șantier în șantier femeia, copiii și avutul. În fața lui, ca și în fața celorlalți eroi ai emisiunii — Paul Lisovschi (om care lucrează în uzină de la vîrsta de 12 ani și proiectează acasă mașini pentru uzină, deși se află demult la vîrsta pensiei) sau țăranii Dobrița și Ion Vișan din Ulmeni-Ilfov, stilpii de neclintit ai unei familii extraordinare — noi, cei obișnuiți să căutăm extraordinarul în cărți sau la oameni cu nume sonore ne înclinăm și ne scoatem tăcuți pălăria.

● O nouă emisiune pe micul ecran **„Ora științei și tehnicii"** asigură spațiul cuvenit unor informații de mare actualitate. Dincolo de informația propriu-zisă bănuim în subtextul acestei emisiuni intenția realizatorilor de a sădi în rîndul celor mai tineri telespectatori pasiunea pentru știință și tehnică. Lucru lăudabil dacă ne gîndim că, într-un veac în care marile bătălii ale gîndirii se dau pe tărîmul științelor pozitive, scînteia marilor descoperiri sălășluiește în mintea unor copii pe care îi interesează toate curiozitățile de pe lume. În această idee emisiunea poate fi mai vie, mai „publicistică", cu mai multe rubrici și într-o prezentare mai agreabilă.

● Din moment ce teatrul și recitalurile actoricești de poezie au fost repuse în drepturi pe micul ecran, este firesc să ne întrebăm ce actori apar mai des la televiziune. Vom observa că apar, cu o frecvență usor detectabilă, cam aceeași actori. Desigur, nu e vorba aici de un tratament preferențial și nici de o „specializare" a unor actori pentru televiziune. Se naște totuși o întrebare : de ce nu apar pe micul ecran mai mulți dintre marii noștri actori ? Și, de ce nu și mai mulți tineri actori ?

● După o oarecare absență, au reapărut pe micul ecran studenții și problemele lor, într-o emisiune foarte interesantă realizată la Iași, emisiune care pleda convingător pentru ideea că în facultate astăzi se învață, din ce în ce mai mult, muncind și că diploma universitară înseamnă tot mai mult, pricepere în problemele practicii.

Mircea Florin Șandru

Pecetea lui Vlad Țepeș după un document din 7 octombrie 1476 eliberat la Brașov (stînga) ; Vlad Țepeș — gravură germană (mijloc) ; emblema lui Vlad Dracul (dreapta)

de țepeș

ochilor trecură, deodată, toate tablourile groaznicei sale detenții din Anatolia, toate chinurile la care fusese supus atîția ani, toate rînjetele șeicilor și șeimenilor, dar și tablourile viitorului cînd sultanului îi va fi teamă să privească peste Dunăre cu gînd de haraci și cotropire.

Înainte de a părăsi Cetatea Trotușului, Vlad mai trecu o dată pe la iezerul din spatele zidurilor. Voia să vadă încă o dată apa lacului de munte și locul în care trăise cu toată ființa clipe atît de frumoase ! Și, deodată, luminat de soarele puternic se clătină cuprins de o ușoară ameteală. Cînd deschise ochii în fața lui se afla Anastasia, fata care-l cucerise din primul moment, de la cea dintîi privire... Nu și-ar fi putut spune nici măcar sieși în ce stătea farmecul ei, dar era sigur, mai bine-zis, își dăduse bine seama că nu-i văzuse ci îi simțise frumusețea, făptura ei îl tulburase ca un cîntec.

— Pleci ? îl întrebă ea. Și adăugă în vreme ce ochii îi deveniră iarăși triști : Așa repede ? Ai fi putut să mai stai. Măcar cîteva zile.

— Și voi plecați — spuse Vlad.

— Noi încă nu, răspunse fata. Poate numai Ștefan. Noi... Eu cu mama încă mai rămînem. Așa avem poruncă. Pînă se rînduiesc toate așa cum trebuie. Rămîi ?

— Eu n-am să pot să mai stau nici o zi, spuse Vlad cu o mare părere de rău în glas. Tatăl și familia mea s-au întors la Tîrgoviște. Aș vrea să-i prind din urmă. Zimbi. Dar uite că n-am aripi ! Nu i-am văzut de aproape cinci ani ! Zimbi iarăși : Dar cum o să rînduim și noi acolo lucrurile, am să vin pînă la Suceava !

— Spui drept ? întrebă fata și ochii ei se luminară. Tata s-ar bucura mult. Și mama. Și Ștefan.

— Cu Ștefan sînt acum frate, spuse Vlad. Știi că ne-am legat frați de cruce ?

— Cînd ? Unde ?

— Azi dimineață. Aici ! Pe locul acesta pe care n-am să-l uit niciodată.

— Ai auzit ? întrebă fata aplecîndu-și urechea spre adîncurile pădurii de jos.

Vlad ascultă cu toată atenția, dar nu auzi altceva decît foșnetul crengilor stejarilor cu rădăcinile înfipte în stîncă.

— E un pas de cal peste podețul de lemn, spuse fata.

Vlad ascultă din nou, dar iarăși nu auzi decît același foșnet ca și cum prin frunzișul arborilor ar fi zburat mereu mari păsări. Dar iată că în pădurea de jos se auzi un nechezat și Vlad își recunoscu roibul și, uimit, îi dădu dreptate fetei. Șoltuzul coborîse cu amîndoi caii ținuți de căpăstru și-l aștepta acum pe Vlad în ochiul de poiană de la intrarea în cetatea cea veche. Vlad nu avea să mai zăbovească și fata înțelese că hotărîrea fusese luată. Urma acum să-și ia rămas bun de la ea, de la Doamna Oltea, de la Ștefan și de la starostele Udrișteș. Și să-i mulțumească și acelui isteț călăraș cu numele de Soc pentru știrile aduse în legătură cu părinții și fratele său.

Seara, în drumul spre Tîrgoviște, Vlad și șoltuzul Nicoriță traseră la un han — unde-ar fi putut să doarmă ? — și erau acolo tot soiul de călători, vreo zece-doisprezece, așezați la masa lungă de lemn, părînd a nu se fi cunoscut între ei și i-ar fi stăpînit chiar un fel de teamă că se întîlniseră cu toții acolo, ascunși parcă de vreo furtună ; ba, unul povesti chiar de o tîlhărie de prin partea locului cu un cioban care, coborînd cu oile spre valea satului fusese omorît cu bîtele de trei vlăjgani care-l dezbrăcaseră, îi luaseră hainele și chimirul și spintecaseră cîteva oi „pentru mîncare, pentru vînzare, dracul să-i ia".

Cel care povestea era unul chior, avea pe el o bundă pe care-o ținea pe spate legată la gît cu șireturi late din lînă, iar omul care asculta cu cea mai mare luare aminte era unul pe care nimeni n-ar fi dat doi bani dacă n-ar fi avut la subțioară un burduf plin cu vin din care turna ori de cîte ori un altul de-alături, pesemne stăpînul său, om gras, dar făcut din mușchi, îi poruncea : „Toarnă, Floreo, că te tai cu șișul". Și cel cu burduful îi spuse chiorului să mai povestească, să mai trîncănească, să fluiere dacă nu mai avea ce să spună că, uite, burduful e plin, și, dacă-i vorba îl umple la loc fiindcă știe el un izvor cu apă vie din aceea pe care nu trebuie să dea nimic în schimb. Toată iscusința e numai să știi să te strecori printre cei doi munți care se bat cap în cap și să-ți arunci burduful, legat cu o sfoară, în lacul cu apă roșie. E greu să-l umpli că izvorul are un paznic, un zbîrciob care n-ar da nimic de pomană, dar dacă rînjești puțin la el, oprește munții cu o singură mișcare. Chiorul povesti despre un negustor brașovean pe care-l dusese

Vlad Țepeș — sculptură de Constantin Iosif

mintea să treacă, tam-nesam, cu mărfurile lui, pe la Cotul Buzăului ; voia s-o ia înspre Moldova, și niște tîlhari cățărați prin copaci îi săriseră în spinare și îi răsturnaseră și caii cu copitele în sus. „Nimeni nu are nimic cu negustorii — zicea chiorul — dar de ce trec ei cu mărfurile pe sub nasurile tîlharilor cînd știu prea bine că mărfurile au miros și tîlharilor nu le place mirosul de mărfuri și le iau și le aruncă peste umeri în căruțele lor și le duc la tîrg și fac și ei pe negustorii : „Cine ia ?" Și mai sînt ei și niște hangii — povestea chiorul sorbind din cînd în cînd din burduf — care iarăși răspîndesc în aerul dulce miros de vin, de friptură și de bani, și tîlharii-s colea.

Cînd tăcu, în han se lăsă o mare liniște, ultimele cuvinte ale chiorului fuseseră parcă un semnal și hangiul simți și nările începură să i se dilate și să tremure.

Vlad se întoarse cu privirile spre Nicoriță ; expresia feței sale, atentă și gravă rămase neschimbată. Mîinile i se odihneau pe genunchi și stătea cu capul ușor înclinat de parcă ar fi fost într-o biserică. Nicoriță, șoltuzul, nu se clinti nici el. Dar poate tocmai această încremenire a lor iscată din încordarea cu care ascultau, atrase atenția chiorului care tăcuse.

— Știți ceva, sări de la masă de-a dreptul în genunchi în fața lor, omul cel gras, nu vă miraț și nu-l luați în seamă, nu eu i-am scos ochiul !

În clipa aceea, dintre ei se ridică un altul avînd și el la subțioară un burduf, dar nu cu vin ci un cimpoi din care începu, pe dată, să cînte despre o pădure în care a izbucnit un incendiu și unde flăcările nu mai oglindeau lemnul ci se hrăneau cu el și unde vijeliile, tunetele, vuietele — păreau să fi fost văzute și nu auzite. Apoi despre un călăreț plecat pe un cal rănit, trecînd prin tîrguri străine și sate cu obloanele caselor trase, dormind pe apucate pe sub acoperișuri de fîntîni secate, sau mori pustii măcinînd întuneric. Și despre un băiat care văzuse o fată : Foaie de cicoare / În prunduț de mare / Iată că-mi răsare / Puternicul soare / Dar el nu-mi răsare / Pe dată dispare...

Apoi, despre unul Iosîi, și frumos și urît, și jelit și cîntat : — Iosiie, Iosiie, / Ce să mă fac eu, / De urîtul tău ? / — Du-te, fata mea, / Fă-te ce vei vrea. /

Apoi, despre un călăreț și-un cal, alergînd pe drumuri grele : Murguleț, de cînd te-am luat, / Nici o slujbă nu ți-am dat. / Dar acum să te grăbești, / C-ai să mă călătorești, / Pîn-om da de o cîmpie / Unde cîntă-o ciocîrlie.

Și Vlad se gîndi că tot ce avea de făcut era să aștepte, să mai aștepte puțin, să-și vadă mai întîi părinții și pe fratele său Mircea și pe urmă să se întoarcă repede. Dar tocmai această așteptare îl chinuia, iar faptul că peste noapte aveau să rămînă la hanul ăsta îl făcea și mai nerăbdător. De ce să doarmă ? Și de ce caii aceștia nu au o viteză mai mare ? Cum s-ar putea găsi ceva cu o viteză mai mare ? De ce lui Baiazid i se spunea „Fulgerul" ? N-o fi umblat el călare chiar pe un fulger ?

Nu mai auzise ce cînta cîmpoierul, de ajuns că îl văzu răsturnat cu un pumn sub bărbie izbit de omul cel gras. Lovitura fusese cumplită fiindcă toată fața îi era plină de sînge ; cîmpoierul se lovise groaznic de podeaua șubrezită și plină de așchii și acum se ridica întocmai ca un ins tăiat pe obraji de vîrful săbiei. În același moment trei sau patru dintre cei de la masa de lemn se și aruncaseră asupra lui Vlad și a lui Nicoriță, legîndu-i în frînghii. Chiorul rîdea cît îl ținea gura. Apoi deveni dintr-o dată foarte grav :

— Scoate aurul ! Cîmpoierul a spus că ești un om cu aur. Unde ți-e marfa ?

Cîmpoierul strigă :

— N-am spus nimic. Nu știu nimic ! Eu am cîntat...

Un alt pumn la rădăcina nasului îl trînti din nou pe podea.

Nicoriță îi spuse chiorului să iasă în grajdul unde au ei caii și să se convingă ; și să-l întrebe și pe hangiu dacă au venit ei cu mărfuri.

Omul cel gras îi dădu un ghiont chiorului :

— E drept ce spune, Hangiul știe cel mai bine.

Hangiul intră cu capul plecat și omul cel gras se năpusti asupra lui. Ca un făcut, hangiul își răsuci șorțul din în colorat chiar în clipa în care lama șișului îi trecu pe lîngă pintece. Chiorul rîse cu toată gura, încreținduși fața, rîse de omul său cel gras că nu-l putuse nimeri dintr-o dată pe hangiu și omul cel gras înțelese că de el rîdea și nu de altcineva și se repezi din nou cu trupul său masiv, înfierbîntat și plin de sudoare, dar hangiul se dădu iarăși la o parte și atunci chiorul sări ca o pisică uitînd cu totul de Vlad și de Nicoriță care izbutiră să-și dezlege mîinile. Și cînd omul cel gras, ajutat acum de chior încercă să atace din nou pîndind pieptul hangiului cu vîrfurile cuțitelor, Vlad și Nicoriță le săriră în spate trîntindu-i la podea, cu fața în jos, ocazie pentru cîmpoier să sfărîme sub picioare burduful chiorului din care țîșneau șuvoaie de vin, precum sîngele. Așa, încît, omul cel gras și chiorul zăceau acum într-o băltoacă roșietică lărgită mereu, și crezînd că e propriul lor sînge se tîrîră la picioarele lui Vlad jurîndu-se că spun adevărul :

— Cîmpoierul e vinovat, a cîntat despre aur, sîntem tîlhari dar nu ne omoriți !

După aceste cuvinte, șoltuzul Nicoriță care-și dădu seama că fusese acolo doar martor la tot ce se întîmplase, a rămas o vreme ca năucit, simțindu-se ca într-un vis în care parcă știa dinainte ce are să urmeze ; vorbi cu glas răspicat și cumva tăios, spre Vlad :

— Mărite domn, faci o greșeală dacă-i ierți.

Vlad tresări :

— Nicoriță ! ? Mai ești șoltuz, ori ba ?

Hangiul căscă ochii.

— Domnul țării ?

Iar tîlharii se lipiră de podea și nu li se vedea decît zvîcnetul spinărilor.

— Iartă-ne, Măria Ta !

Vlad făcu o mișcare nebănuită, bruscă și furioasă spre șoltuz :

— Tu știi prea bine că Domn e tatăl meu. Poate tu ți-ai ucide tatăl, eu însă nu mi-l omor.

Nicoriță căzu și el în genunchi și abia atunci Vlad îl văzu că era ca un arc, un bărbat ca un arc pe care te-ai fi putut oricînd bizui, un bărbat tînăr, cu părul negru, ușor cîrlionțat și cînd îi spuse să se ridice că nu are timp de atîtea ploconeli, el surise și astfel îi văzu și dantura sănătoasă din dinți ascuțiți ca de fiarăstrău.

— Mergem, Nicoriță, porunci Vlad. Îi vom spune Domnului țării că pădurile și luncile au ajuns sălașuri ale hoților. Că pe drumurile mari tîlharii mișună precum hîrciogii. Mergem !

Hangiul se repezi în fața lor, aproape dîndu-se peste cap :

— Măria Ta, pe mine cui mă lăsați ? Mai bine luați-mă de aici, sau omoriți-mă cu pietre, dacă sabia nu vă e de trebuință.

— Asta-i bine zis, se întoarse Vlad spre tîlhari, nu sînt eu Domnul, dar sabie am. Ocna nu-i departe. Nicoriță, să mi-l aduci pe comis să-i bage în fundul pămîntului. Și să nu iasă de-acolo decît odată cu cîrtițele care or nimeri lumina.

ana mureșanu

Memoria, joc tînăr

Nimic nu e vechi din ce nu am uitat
Capul întorc peste umăr atît
Cît să îngădui inelului de iarbă
Jocul de-a viața fără să-mi tulbure
Gîtul să-mi înflorească

Nimic nu e vechi, nici semnul
Duios al cetății plutind
Înspre noi de dincolo
De puterea-amintirii,
Privirea găsește fără-încetare martorul drept
Ajunge chiar și infima mișcare,
Părelnica

Nimic nu e vechi, nici pendularea
Uimită a păsării subt aripă-împușcată,
Nici visul plecînd de la noi
Lăsîndu-ne mai ușori și mai singuri

Treptat în pază ne iau blajinii de piatră
Steagul cel verde al primăverii cu bucurie,
Ne înghite în răcoare...

Călătorie la Putna

Să ne rugăm vouă din nou am venit
Oase de voievod, jupuind cîmpia de iarbă,
Pașii noștri acum și în veci
Primenească-vă somnul

Înserarea dinspre voi duhuri tăcute, umbroase
ridică
Mantă preabogată șiroind fluturi noptateci

Vietăți fără nume pe zidul bătrîn
Iederi de ceară asudă
E doar sufletul vostru, viața.

Să privesc doar

În gura înghețată de izvor
Bolborosește încă răsuflarea noastră,
Enclavă ești în ființa mea
Să te despart de mine
Cum aș închide pleoapa peste suflet,
Cu durerea ochiului să privesc,
Cu foamea gleznei

Îmi înfășor obrazul cu iarbă
Mai lesne să-aud
Tăcerea vorbitoare a brazilor,
Dragostea lor de cerul singur,
Fuga norilor,
Prea-curata împietrire a unui duh melancolic,
Foșnetul stelelor
Cu iubire mare și spaimă
Să mi se arate
Suava înțelepciune.

Fluture, tu

Adulmec floarea cea rară numită pămînt
Din care ziua de noaptea se nasc
asurzindu-mă
Nu-mi pot auzi decît inima din care
Înnebunite de vise
În lume aleargă miresmele

Pe luciul tău, soare răcoros, gîndul
Cu dangăt și-alai caută trup
Și noi răsărim fără de apărare mereu
Cu vîlvă mare din patul uriaș

Fluture tu, mister cu obraz altul mereu
Ajută-mă să aleg :
Iată aripa, răsuflețul vizuinii, norul,
Fîntîna în care de-a valma
Doar aici înfrățite numele noastre
Murmură, mișună, forfotesc,
Iată sprînceana, petala, avîntul
Umbra ta, îmbrățișarea cuvîntul.

nicolae prelipceanu

Începe toamna

Începe toamna soarele decade
în fiecare dintre noi pe rînd
încremenește apa în cascade
pe munți o clipă luminînd

O pasăre își pierde brusc oripa
în noi o altă pasăre răsare
alcătuim deodată-n clipa
aceasta mecanisme viitoare

Se stinge totul totul se aprinde
asemeni înăuntru și afară
mereu cu o secundă înainte
de-a fi în noi pentru întîia oară.

Fructe cerești

O să ne bată aripi de păsări peste ochi
o să ne cadă fructe cerești din senin
o să ne-asculte trecutul atent
și chiar viitorul puțin

O să mai vină și-o pasăre veche
extrasă din regn mineral
nu va zbura va dispare
pe un invizibil canal

O să ne bată aripe de păsări peste gură
ne vor închide ochii cu ciocurile lor
doar o culoare stranie și pură
va persista și amenințător

Horia Teodoru : „Lizieră"

Nemișcatul

Nemișcat în marea nemișcată
numai forma lui schimbîndu-se mereu
va atinge poate citeodată
gloria unui fragment de minereu

Îl va prinde poate anul două mii
stînd acolo fără încetare
știu va spune tu prea bine știi
ce înseamnă nemișcat în mare

Cel de care însă vă vorbesc
nu-i decît o formă submarină
personaj aproape omenesc
numai mintea lui cu alte lumi vecină

Citeodată cînd înoți în mare
treci prin locul unde este el
dar aceste întîmplări sînt rare
și se-ntîmplă oamenilor de alt fel

Ei se-ntorc dintr-insul parcă luminați
de o foarte mare străînvățătură
ție nu-ți rămîne decît să te zbați
să pătrunzi în raza-i infinit mai pură

De neatins de neatins

Cade o frunză de neatins
(scrie pe ea n-o atingeți)
cade o ploaie de neatins
(scrie pe ea n-o atingeți)
cade un om în război
(scrie pe el soldatul de neatins)
eu însumi de neatins pentru mine
în vreme ce strig
„nu atingeți cercurile mele"
care compun cercul meu
dar pentru ei totul e tangibil
cade o frunză de neatins.

radio

Magazin

Aspirația către universalitate, către complet, a fost o dimensiune esențială a omului din cele mai vechi timpuri. Dimensiunea aceasta a fost ridicată la rang de principiu, de condiție a existenței, în Renaștere. Omul universal, omul-artist și, în același timp, omul-cercetător în ale științei sau omul-politic, a fost nu numai o aspirație de cuprindere a realului, dar și o încercare de armonizare a datelor acestuia. Principiul a fost preluat mai tîrziu de către iluminismul francez sub forma enciclopedismului, ceea ce însemna nu numai o mutație de etichetă ci și de concepție asupra lumii. În sfîrșit, secolul XX continuă și el prin spiritul caleidoscopic această perpetuă dorință a omului. Mutația este mult mai subtilă, trecînd de la armonia ce trebuie să cuprindă lumea, la necesitatea de a o cunoaște măcar în ceea ce are ea mai interesant. Cele mai citite, cele mai ascultate, cele mai cerute sînt magazinele, dovadă că oamenii simt dorința de a ști cît mai multe, chiar și sub această formă a curiozităților. Renunțînd, ca la o dorință nerealizabilă, la a fi universal, sau enciclopedic, omul secolului XX spicuiește din toate științele cîte ceva: este la curent cu modulul lunar și cu folosirea plantelor medicinale în tratarea unor afecțiuni, cu transplantul (orice fel) și rețete de bucătărie etc. etc. În fine, el are o clară conștiință asupra lumii în care trăiește de îndată ce știe că oamenii au ajuns pe Lună, iar pe Pămînt mai există triburi ce n-au depășit epoca de piatră.

În majoritatea cazurilor emisiunile radioului cultivă acest spirit de magazin, dovedind că este atent la schimbările produse în rîndul unor mase largi reușind, deci să vină în întîmpinarea dorințelor acestora.

Cele mai reușite emisiuni sînt cele care-și propun, programatic, să fie magazine, adică emisiuni de informare, prezentare, a unor fapte, fenomene etc, care să fie ori specifice domeniului pe care-l reprezintă, ori ieșite din comun (așa-numitele curiozități). Una dintre ele se cheamă „De toate... pentru toți" și, pe lîngă cele multele calități pe care le are : ritm viu, antrenant, texte bine scrise, adecvare muzicală, mai posedă și doi prezentatori de excepție: Coca (Andronescu) și Mișu (Fotino) un cuplu fără de care duminica nu are nici un fel de haz (și, ca să fim sinceri, nici măcar nu este duminică), un cuplu care dă exact senzația emisiunii-magazin : ușoară familiaritate, candoare și naivitate (bine studiate) în fața unor ciudățenii încă neștiute, spontaneitate.

„Radiomagazinul ascultătoarelor" se vrea ceva mai sobră, o emisiune de ținută, dar, în esență, tot un magazin pentru că problemele sînt cuprinse între rețete culinare și cum ne creștem copiii ? Asigurăm redactorii acestei emisiuni că prețuim foarte bine că educația copiilor este o problemă vitală, fundamentală pentru părinți și profesori, dar de ce să ni se dea sfaturi cu voci atît de imperios autoritare (cum a fost în cazul acelor diriginte puse să-și dea cu părerea). Să fim sobri, dar nu pedanți.

Constantin Stan

plastică

Spațiul întîmplărilor

Cine vizitează expoziția retrospectivă*) a lui Paul Erdös, organizată cu prilejul împlinirii de către artist a vîrstei de 60 de ani, nu poate să nu rețină o apreciere mai veche a lui Ion Frunzetti care, în decembrie 1959, arată că în lucrările de grafică ale artistului citat „chipul omului muncii trăiește în întregul univers moral nou, pe care artistul se pricepe să-l descifreze și să-l redea, în arabescul liniei sale sigure, cu deosebită autoritate și patos revoluționar".

Cu trecerea anilor, mijloacele de expresie ale graficianului sătmărean s-au subtilizat. Acel fond de umanitate prezent de la bun început în operele sale și-a multiplicat sensurile și a cîștigat în profunzime. Artizanul, partizan împresiei directe, adept al așternerii pe carton a imaginii care să nu ostenteze naturalul ci să pară doar un derivat firesc al ei, a lăsat tot mai mult locul artistului convins de ideea că intensitatea sentimentului are suporturi nu doar afective ci și intelectuale. Filonul inițial, viguros, realist al operei lui Erdös nu s-a alterat în nici un fel mergînd pe calea indicată mai sus ci, dimpotrivă, s-a obiectivat și mai mult. Dacă proiecția alter-egoului artist al lui Erdös se regăsea, acum aproximativ două decenii, într-un univers în fața căruia omul apărea ca o făptură complet obiectivată, lucrările sale mai recente vădesc tentația definirii spațiului înconjurător, mai mult ca un loc ideal de întîlnire al impresiilor artistului. Spațiul întîmplărilor este de acum spațiul amintirilor, al memoriei, al reîntoarcerii în timp și în locuri iluzorii. Aceasta nu înseamnă că artistul se lasă în voia fanteziei, că-și dispersează în contururile imaginilor propriile intuiții și impresii. Toate compozițiile recente ale lui Erdös centrează astfel componentele lor încît ele devin părți ale unei metafore, simboluri diafane dar și încărcate de o anume gravitate pe care acest artist — martor și participant la tragice și vechi întîmplări — a știut s-o facă totdeauna perceptibilă. Cele cîteva lucrări inspirate din versurile lui Lucian Blaga sînt, credem, definitorii pentru rafinamentul la care a ajuns arta lui Erdös. Nu este, ca la atîția alții, un rafinament al disimulării soldat cu artificializarea formei. Este rafinamentul ideilor simple exprimate cu claritate și — ca să folosim un cuvînt nu tocmai propriu criticii — cu eficiență. În **Cresc amintirile, Cîntare vîntului, Nu crede tu vîntului, Risipei se dedă florarul,** se respiră acea inefabilă atmosferă din versurile stihuitorului care, amintindu-și de o „întîmplare simplă", vede cum „De pe stamine de aluni / Din plopi albi se cerne jarul". Dirijarea imaginii fără diminuarea rigorii sale mi se pare a fi actualmente cîștigul cel mai de seamă al artei acestui generos artist. Expoziția de la Dalles constituie o istorie destul de elocventă a unei opere care a știut să regăsească în sine resurse regeneratoare și un nou echilibru, între formă și fantezie, între natural și subiectiv. Din acest punct de vedere, poziția ei, în actualul peisaj artistic, este dintre cele mai interesante.

Grigore Arbore

*) **Paul Erdös, Expoziție retrospectivă, Grafică, Sala Dalles**

muzică

Punți

Concertele cu discuții s-au instalat trainic în viața noastră. Ceea ce au marcat ele este o modificare calitativă în atitudinea față de o lucrare, stil sau personalitate.

Cele spuse nu umbresc meritul instituțiilor de pionierat, cum este Societatea „Muzica", al cărui prim concert-dialog din stagiune s-a desfășurat sub genericul fazei de masă a Festivalului „Cîntarea României". Contrar celor afirmate mai demult, mărturisesc că acum cred că nu este just să instituim o clasificare prealabilă, să acreditîm ideea că există piese problematice, al căror acces la public ar trebui, mai mult decît al altora, agrementat cu explicații. Această alegere a prezidat și alegerea programului cu pricina. În deschidere — o lucrare de Felicia Donceanu, **Sonata în re pentru violină și pian,** convingătoare pentru că izvora din convingere și pătrundere entuziastă a stilului. Apoi **Cadența 2** de Mihai Moldovan (promițător contrabasistul Ion Ghiță) — o aducere la același numitor a rupturilor stilistice proprii cadenței clasice, operată cu flair-ul surprizei, a coerenței prin contrast, argumentînd coeziunea cu o imaginație fertilă. Dacă la Mihai Moldovan am văzut o atitudine deductivă, Iancu Dumitrescu („Movemur") proceda inductiv, pătrunde parcă în interiorul unui sunet, cu lupa constituită de o ureche deschisă celor mai fine nuanțe, aducînd ușoarele inflexiuni coloristice la puterea de surpriză și priză a gesturilor ample. Violoncelistul Șerban Nichifor se confirmă în devenirea de excepțional solist pe care i-o preziceam.

O jumătate de program de prime audiții a prezentat și Cvartetul Filarmonicii din Cluj-Napoca (Ștefan Ruha, Vasile Horvath, Vasile Fülöp, Jakob Dula) cu colaboratori (Liviu Teodor Teclu, Alexandru Szabo) — seara a fost, interpretativ, un model de reuniune camerală. Două opusuri de maeștri, Cvartetul nr. 3 de Tudor Ciortea și Cvintetul de Wilhelm Berger au demonstrat că între generațiile de compozitori români, dacă alegem vîrfurile, nu există nici un hiatus.

Tudor Ciortea este și perfect consecvent cu sine, în expresivitatea desenului sensibil al volutelor, în respirațiile înfiorate, o regie a liricului, aș spune, desăvîrșită în acest romantism introvertit și comunicativ totodată, și deschis sugestiilor noi, se vede din importanța detaliului, a detaliului-cheie în care se concentrează și dezleagă un arc întreg, în conciziune, în filtrajul seniorial al tehnicilor acumulate.

Florului liric din acest cvartet îi replica gravitatea **Cvintetului** de Wilhelm Berger. Văd în opera maestrului un apel al istoricității, un fel de sumă a ceea ce este mai sever și adînc în toate muzicile de cameră. Aceasta nu înseamnă că discursul nu desfață în culori irizate discret și înlănțuite în logică fermă, într-un joc al emoției ce ni-l propune întotdeauna Wilhelm Berger ca detaliu al mișcării sale predominant lente. Dificultatea demersului apare cu atît mai evidentă, și cu atît mai vizibilă este măiestria compozitorului, cu cît Wilhelm Berger este mai sensibil la noutate decît îndeobște se crede. Numai că la el totul, opozițiile grăitoare deși spectaculoase, subtilitatea acestui monolog sobru sînt unite de o mare tensiune a purității.

Costin Cazaban

fragmente critice

Lumea lui Sadoveanu

Pompiliu Marcea și-a ales din geologia vastă și complicată a operei lui Sadoveanu un singur strat pe care il studiază cu atenție din mai multe unghiuri, între ele esențial fiind punctul de vedere sociologic și moral. Credința lui este că tehnicismul unei părți a criticii actuale este o „nevinovată diversiune intelectuală" și că obiectul principal al literaturii, deci al criticii, este omul **(Argument)**. Va examina, în consecință, problema umanității în opera lui Sadoveanu, considerind că sintezele, viziunile totalizante pot veni mai tirziu, după ce aceste studii pe spații restrinse vor fi duse la capăt. Pompiliu Marcea ne propune, în fond, un proiect critic bazat pe asumarea (cucerirea) în trepte a unei mari opere. Proiectul se poate admite, ca oricare altul, nici o regulă nu ne spune că în critică există o singură cale de acces spre literatură. Recomandarea pe care o fac, invariabil, unii comentatori de a scrie o sută de pagini **(cele o sută de pagini fundamentale !)** despre un scriitor care a scris, la rindul lui, o sută de cărți, nu este totdeauna justificată. Eseul nu trebuie să înlăture în critică (înțeleg și istoria literară) studiul metodic pe teme speciale, documentația, analiza izvoarelor și reconstituirea universului interior al operei. Opera impune și astfel de cercetări adinci pe fișii înguste și intrebarea pe care trebuie să ne-o punem nu trebuie să privească oportunitatea, ci numai calitatea lor critică. Oricine se apropie de un autor cu gîndul de a scrie ceva se izbește, la noi, de absența acestor studii pregătitoare. Criticul trebuie să ia, cu puține excepții, totul de la capăt, verificînd data nașterii și întocmind bibliografia operei. Înfumurarea unei mentalități și lipsa cronică de organizare în domeniul informației literare ne fac să descoperim în fiecare zi roata olarului, să pornim de la zero, nu în privința interpretării (proces firesc), ci a cunoașterii instrumentelor de lucru.

Lumea lui Sadoveanu (Ed. Eminescu, 1976) nu este un studiu propriu-zis documentar, desi informațiile sînt bogate și, în teritoriul pe care si l-a ales, nimic esențial nu se poate completa. Autorul face o reconstituire și o clasificare a tipologiei în funcție de profesiunea și psihologia de grup a indivizilor, Sociologie literară, studiu psiho-critic ? Analiză sociologică și estetică a categoriilor umane cu preocuparea expresă pentru morala lor. Întiiul merit al studiului este, fără paradox, acela că el există. Lecturile noastre din Sadoveanu sînt, prin forța lucrurilor, parțiale, la mari distanțe de timp, cu sacrificarea reliefurilor joase. Citind, acum, acest studiu în care intră toate reliefurile tipologiei sadoveniene, rămînem realmente uimiți de bogăția și varietatea lor extraordinară într-o geografie nu totdeauna mirifică. Istoria noastră nu mai este un loc gol, acolo unde documentele s-au pierdut intervine fantezia prozatorului care acoperă spațiile albe, dînd sugestia unui pămînt locuit în permanență de niște oameni nevoiași, dar mîndri. Impresia pe care o aveam dinainte că M. Sadoveanu a creat imaginea unei civilizații vechi de tip pastoral iese, acum, întărită, văzînd sutele, miile de personaje pe care Pompiliu Marcea le-a cules din operă și le-a introdus în compartimente sociologic acceptabile : **țărani, boieri, intelectuali, tirgoveți, ciobani, pădurari, oșteni, fețe bisericești** etc. Criteriul se schimbă cînd este vorba de **femei, ariviști, copii** sau de neamurile (evrei, ruși, polonezi) care se mișcă pe această

Mihail Sadoveanu — sculptură de Ion Irimescu

imensă pînză epică. Criteriile pot fi discutate dar, mă întreb, cu ce folos ?! Faptul esențial este că **Lumea lui Sadoveanu** ne dă sentimentul unui univers vast, fremătător, cu o umanitate stratificată social, cutremurată din timp în timp de mari drame. Ele ating uneori proporții și semnificații shakespeariene, în ciuda psihologiei reduse a indivizilor. Pompiliu Marcea ne atrage atenția asupra lor, înlăturînd, nu o dată, prejudecățile mai vechi ale criticii, foarte puternice cînd este vorba de Sadoveanu. Ideea, de pildă, că proza este dominată pînă la saturație de țărani este falsă, dovedește el : sînt puțini țărani în cărțile lui Sadoveanu și înfățișarea lor morală nu este deloc idilică. În genere, imaginea unui Sadoveanu sămănătorist, tihnit și senin este nereală, opera este străbătută de indivizi întunecați, complicați și violenți pînă la forme de sadism. Nici intelectualii, arată autorul studiului, nu au — cum s-a zis — o structură elementară, viața lor e mai complexă, imprevizibilă.

Capitolele care tratează despre toate acestea sînt, în genere, substanțiale, scrise într-un stil sobru de analiză exactă, demonstrativ, stil normal „de lucru". Cele în care fantezia criticului se mișcă mai liber și spiritul lui de observație vede mai adînc mi se par capitolele despre **Femei, intelectuali, ciobani, pădurari, vinători, oșteni, fețe bisericești.** Radiografia este, aici, precisă, din cercetarea cazurilor se poate deduce o filozofie de existență. Vitoria Lipan exprimă o formă de „matriarhat spiritual", femeia, în genere, acoperă la Sadoveanu o gamă bogată în nuanțe psihologice, încît ideea că autorul **Baltagului** este un pictor fin al feminității și un psiholog mai subtil în acest spațiu decît în altele iese îndreptățită. Contribuția criticului este remarcabilă îndeosebi în zonele ignorate ale operei, acolo unde sălășluiesc, uitați de memoria noastră de lectori, mici suflete cehoviene, ambițioase doamne Bovary din prăfoase tîrguri moldovenești, pădurari filozofi. Avem atunci sentimentul că Peceneaga, de pildă, face parte dintr-o familie și familia cuprinde zeci de indivizi care își rotesc palidele lor lumini în jurul unui simbol central. Sadoveanu nu înfățișează cu precădere caractere individuale ci o tipologie într-o varietate impresionantă de forme. Intenția lui Pompiliu Marcea este de a defini și fixa acești arbori mari și stufoși ce cresc, într-o neorînduială puternică, în grădina literară a lui Sadoveanu. Tentația este de a scoate uneori la vedere ramurile mai obscure și de a da o nouă ierarhie a personajelor. Evghenie Ciornei din **Venea o moară pe Siret** este un personaj de prim rang în galeria ariviștilor și demonstrația criticului merge în acest sens. Cartea este și sub acest aspect incitantă. În seria tipologică a lui Sadoveanu un loc special îl ocupă o categorie de indivizi înzestrați cu darul divinației. Este vorba de **magi, solomonari, duhuri ale trecutului.** Pompiliu Marcea se ocupă puțin de ei, în orice caz nu-i studiază separat (din rațiunea, probabil, că nu formează o categorie determinată social), deși normal era s-o facă întrucît magul este un personaj esențial în operă, acela care pune mai bine în evidență fondul ei mitic.

Vorbind despre lumea lui Sadoveanu, o problemă de principiu se ridică. Țăranii, pădurarii, tîrgoveții, oștenii etc ordonează, indiscutabil, universul epicii lui Sadoveanu, dar la lectura operei avem sentimentul viu că dincolo de aceste categorii există altele care îmbogățesc și dau, în cele din urmă, culoarea și amploarea acestui univers. Lîngă oameni stau, vreau să spun, obiectele, păsările și animalele, cu un cuvînt : natura, existența materială într-o diversitate mare de forme. Și acestea constituie, în fond, **lumea** lui Sadoveanu, e drept, o lume aparte, nesupusă legilor psihologiei și ale sociologiei. Ea ar putea constitui obiectul altei cărți.

Eugen Simion

Un medic

Urmare din pag. 1

calitate sau mai bine zis această trăsătură a firii sale a făcut un medic adevărat din el ; iubirea de oameni, dragostea părintească pentru fiecare suferind. La toți bolnavii el are din plinătatea inimii lui să le spună un cuvînt de mîngîiere și încurajare care de multe ori pentru un organism slăbit are o importanță hotărîtoare.

Este de neînchipuit o așezare fără oameni de acest fel. De fapt, ei sînt nucleul în jurul căruia se înalță și trăiește un oraș așa cum satele noastre au apărut în jurul unei familii destoinice, a unui om hotărît și statornic să întemeieze o rînduială morală și spirituală peste vremi.

Rînduiala omeniei satului românesc nu se pierde la oraș, oamenii o duc mai departe, din generație în generație, oriunde le va fi dat să trăiască. Iar sufletul acestei legături între oameni pentru a-și redescoperi umanitatea și jertfa de sine sînt acești anonimi generoși ce apostolesc prin măiestria unei profesii așezările, satele și orașele Patriei noastre.

O profesiune, împlinită fără iubire de aproape, nu-i de ajuns ; omul oricît de înzestrat în chemarea sa ar fi, el trebuie să iasă spre oameni, ființa lui de om al lumii n-are dreptul de a-și îngropa talentul, de-a se închista sufletește.

Doctorul Victor Dragoș cu familia sa nu vrea să fie un model, n-are zelul unuia ce se autopropune ca model, nici nu știe el, la urma urmei, ce este un model, dar simte că așa trebuie să fii ca om în această țară, că nu trebuie să aștepți pentru asta de la nimeni recompensă.

Ceea ce este în firea lui pilduitor a devenit viața anonimă, bun al tuturor, care se impune de la sine ca orice bunătate și frumusețe ce se fericește pe sine cînd se vede înflorind în ceilalți.

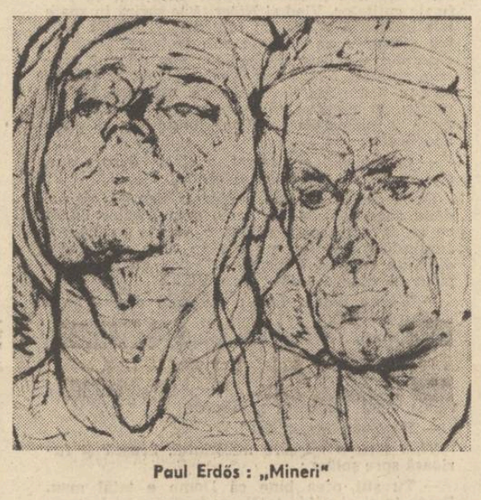

Paul Erdős : „Mineri"

ferestre

Un mare poet: Ady Endre

Orice vers al lui Ady Endre aruncă o mănușă. Cititorul n-o poate ocoli, e obligat s-o ridice. E o trîntă frumoasă, dreaptă, cavalerească în care însă tu vii cu tihna, tabieturile și uneori amorțeala cotidiană iar poetul care are în piept „o inimă iute", se prezintă ca o balanță dezechilibrată sublim. O balanță c-o falcă-n cer și cu una-n pămînt. O excepțională sensibilitate la nedreptate, la urît și putreziciune îi încleiază unul din talgere în solul milos. În timp ce aceeași uimitoare dăruire de-a inhala frumosul, eternul înalță celălalt talger la zenit. Puterea zicerii sale nu e tremurul delicat, ci vuietul venind ca din prăpastie.

„De știi iubi, iubește-mă pe mine,
Pentru că vai, de-atîția sînt urît,
Și, vai, să fii iubit i-atît de bine".

Citindu-l pe Ady, ai prilejul de-a medita în ce măsură poezia înseamnă autobiografie. Și-n ce măsură biografia poetului se confundă cu istoria poporului său. Fără să-și dea seama poeții fac treabă de dieci. Pică peste formulare cu banale rubrici fixe. Completîndu-le și răspunzînd cinstit la chestionare ei umplu de fapt istoria însăși a unui neam. Brâncuși spunea că „sculptura se face pe dinăuntru". Dar parcă numai sculptura ? Tot pe dinăuntru se fac și stihurile și am mai adăuga : viața mai ales se face pe dinăuntru. Celor care privesc poezia lui Ady pe dinafară — neputîndu-l citi decît în traducere — le e dat să tresară mereu : simt o mogîldeață mișcîndu-se, fantoma care rămîne vie sub orice haină.

Versurile poetului maghiar sînt frînte de semne de întrebare, de exclamații, abundă de repetiții, rodul unui prea plin care nu mai încape. Iar punctele de suspensie marele liric și le-a copiat întocmai din sbuciumata și tragica-i viață.

„Numai sudoarea mi se face
Mai rece, tot mai rece"

spune undeva. Cînd te trece nădușeala nu ești desigur angajat într-o treabă de mîntuială. Iar faptul că această nădușeală o simți pe pielea ta tot mai rece și mai rece, îți taie cheful de-a fi întortochiat și discursiv. Cămașa lui Nessus, îmbrăcată de el, a fost înmuiată în doruri. Transpiră în versurile lui Ady pusta maghiară. O ceață deasă e la temelia lor, din care ele răsar egale și nestăvilite ca un grîu înfrățit. Brumă, plins, renunțare, spaimă, riduri — iată un azil de cuvinte, de care n-a putut scăpa. „Cînd vreau să uit, mi-aduc aminte". Cum am defini pe scurt poezia sa ? Ceea ce n-a putut uita Ady Endre aceasta e poezia lui Ady Endre. Cel care spune „Și fug și fug și fug", rămîne mereu în cadrul eternității. Dacă ați văzut un suflet „prins în eternitate, acela e sufletul celui care în carul de foc al sfîntului Ilie exclama :

„Oh, ce greu e
Ochii să-i înalți spre stele".

A murit în 1919. Nu împlinise 42 de ani. Dar ce vîrstă au versurile ?

Marin Sorescu

revista străină

● **PRIMUL FESTIVAL INTERNAȚIONAL** al filmului de scurt-metraj a fost inaugurat la Linz (Austria Superioară) cu un portret cinematografic al celebrului pictor austriac Ernst Fuchs, realizat în 13 zile de Vojtech Jasny. În comentariu, Jasny spune cu privire la activitatea lui Fuchs : „Este de fapt personajul-cheie al Austriei, situat între monarhie și perioada actuală..." 86 de scurt-metraje au fost supuse juriului compus din reprezentanți ai mai multor țări. Au fost reținute 26 de filme din 9 țări, dintre care 8 din Austria, 4 din Polonia, 4 R.F.G., 3 Canada, 2 Iugoslavia, 2 U.R.S.S. și cîte unul din Elveția, Danemarca și Cehoslovacia.

● **CREAȚIA PROFUND RUSĂ** prin modul de exprimare a pictorului sovietic Ilia Glazunov este de mult cunoscută atît amatorilor de artă din Uniunea Sovietică, cît și a celor din străinătate. De aceea, filmul **Ilia Glazunov,** consacrat artistului, s-a bucurat de un mare succes la premiera care a avut loc zilele trecute la Moscova. Spectatorii pot astfel să înțeleagă și să cunoască personalitatea marelui pictor ; în film pot fi văzute toate pînzele sale consacrate anilor grei ai războiului, precum și ciclurile de tablouri consacrate Vietnamului și Chile.

● **CREAT ÎN 1969** pentru a recompensa meritele deosebite în serviciul înțelegerii internaționale, Premiul Inter Nationes (Kunstpreis) a fost decernat în 1976 traducătorilor : Michael Hamburger, poet și germanist englez, și cuplului polonez Irena și Egon Nagasnowski.

● **REGIZORUL AMERICAN GORDON PARKS,** fascinat de personalitatea cîntărețului negru Huddie Ledbetter, a cărui biografie se aseamănă în multe privințe cu a sa proprie, a realizat de curînd filmul „Leadbelly". Personajul, un negru supranumit astfel, s-a născut în 1885 în Luisiana, într-o fermă aparținînd familiei sale, deși în acea vreme în Sud negrii din Statele Unite se bucurau de puține drepturi de proprietate. De mic copil a învățat să cînte la ghitară, iar la 15 ani pleacă să cunoască lumea, cîștigîndu-și existența cîntînd. Din cauza culorii pielii, intră în multe încurcături, și în cele din urmă chiar la închisoare, unde este descoperit de John Lomax, muzicolog la Library of Congress, și de fiul acestuia, amîndoi cercetători pasionați de muzica negrilor. Eliberat pe cauțiune, Huddie Ledbetter pleacă la New York unde își petrece ultimii 15 ani din viață și unde, datorită sprijinului celor doi cercetători își face cunoscute cîntecele. Rolul lui în film este interpretat de Roger E. Mosley.

● **TÎRGUL INTERNAȚIONAL** al cărții de la Frankfurt din anul acesta a avut ca temă principală „America latină". Au fost oferite publicului colocvii, expoziții artistice și întîlniri între autori. La această expoziție literară-tîrg, care pînă în prezent pare a fi cel mai important din lume, au fost reprezentate aproape 4 000 de case de editură din 68 de țări.

● **SCRIITORUL POLONEZ KNYSZ-RUDZKA DANUTA,** în volumul apărut în Editura varșoviană P.I.W., descrie drumul parcurs de scriitoarea **Pola Gojawiczynska** și anii debutului acestei femei de litere, cunoscută tîrziu și care a adunat în opera sa un bogat material documentar. Danuta Knysz-Rudzka descrie cariera literară a scriitoarei, de la culegerea de nuvele „Ziua cotidiană" și „Țara Elisabetei", trecînd prin „Fetele din Nowolipski și „Părul Paradisului", pînă la „Grațiile" și „Capitala", cărți scrise după război. Din această scurtă descriere se conturează portretul marei scriitoare, fiind pentru cititorii de azi un adevărat reviriment.

● **ÎN ANUL 1971** au început cercetările pe teritoriul centrului tracic de ceramică, aflat în apropierea orașului Pavlicheni din nordul Bulgariei. Pînă acum au fost descoperite mai multe cuptoare de ceramică situate lîngă locuința unui trac bogat, precum și multe locuințe ale robilor care lucrau aici. S-a descoperit o producție variată de ceramică, unică în felul ei, reprezentată prin vase de lut cu pereți subțiri, tăvi cu multe ornamente, lămpi. Un interes deosebit îl reprezintă și statuetele de teracotă — mici figurine de lut. În unele privințe, maeștrii de demult au copiat întocmai opere remarcabile ale sculpturii antice, dar au folosit și modele pe care le-au executat chiar ei. Au mai fost descoperite și variate instrumente de olărit.

● **O CARTE** care încearcă să realizeze un portret sociologic al generației tinerilor, crescuți în Polonia populară, a fost tipărită de editura W.I.P. din Varșovia, purtînd titlul „Tinerii și societatea", sub semnătura lui Adamski Wladyslaw. Autorul studiază contextul social și cultural, punct de plecare al tinerilor spre viitoarele lor cariere. Analiza aspirațiilor tinerilor polonezi contemporani și îndeosebi a locuitorilor din mediul rural ocupă un loc însemnat în această carte.

● **DOUĂ OPERE DIN TINEREȚE ALE LUI VAN DYCK,** tablouri de o foarte mare valoare, au fost nu de mult donate Muzeului de Arte Frumoase din Viena. În acest fel, muzeul și-a îmbogățit tezaurul, totalizînd treizeci de tablouri ale marelui pictor flamand.

O bogată sursă de energie

COPIII CONSUMĂ ENERGIE ALERGÎND, ÎNVĂȚÎND. DV. CONSUMAȚI ENERGIE LUCRÎND ACASĂ, LA SERVICIU. ACEASTĂ... RISIPĂ DE CALORII, SPECIFICĂ OMULUI MODERN, POATE FI COMPENSATĂ DE PRODUSELE ZAHAROASE ; ELE POT SĂ VĂ REDEA VIOICIUNEA ȘI ENERGIA CHELTUITĂ PESTE ZI

Pentru toate vîrstele

Magazinele comerțului de stat vă oferă un sortiment variat de bomboane umplute cu diferite creme aromate, specialități de ciocolată : CĂLIN, ROXANA, ZOO, IOANA, CARMEN, BICAZ, PARC, CARNAVAL, FAVORIT, RAHAT CU FRUCTE ȘI CACAO, ȘERBET LAPTE CU PUDRĂ MERE.

Cînd mergeți în vizită sau așteptați o vizită, nu uitați să cumpărați și bomboane : ele plac în egală măsură și copiilor și adulților

Sortimentul de BOMBOANE pe care-l găsiți în magazinele comerțului de stat este foarte divers

O bogată sursă de energie

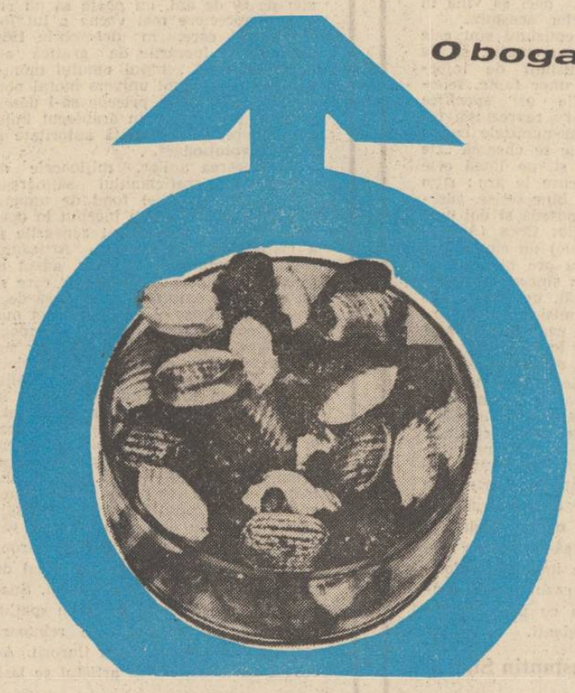

PRALINE, BOMBOANE UMPLUTE CU CREMĂ DE LAPTE SAU FRUCTE, AMANDINE, PROTODROPS, MENTOFRAT, CARAMELE CU LAPTE, CACAO SAU FRUCTE, DRAGEURI SIMPLE, DRAGEURI DE CIOCOLATĂ UMPLUTE CU CREMĂ DE STAFIDE

atelier literar
poșta redacției

DRAGOMIRESCU IOANA : Sînt niște unde lirice, încă incerte, despre care sperăm să mai vorbim, în funcție de plicurile următoare. Deocamdată, ceva mai bine, în „Viziune", „Alerg".

C. COTEA : V-am atras de mai multe ori atenția că scrisorile și manuscrisele dv. nu se pot descifra în întregime.

J. KONZELMANN : Pare să fie ceva, dar dintr-o singură pagină încă nu putem trage concluzii suficient de întemeiate.

FRĂȚILĂ IOAN: Manuscrisele nu se păstrează; e inutil, deci, să ne cereți să vi le restituim.

M.M. : Sînt unele semne bune; merită să insistați.

V. DUMITRU: N-are nici un rost să povestiți dv. din nou (cu mijloacele literare primitive și sărace de care dispuneți) istoria lui Oedip, a Antigonei, etc. Au făcut-o alții (foarte numeroși) mai bine.

D. A. DELAMARA: Tematica e, în general, nobilă, dar expresia rămîne, de obicei, dominată de retorism, deși, nici de data asta, nu lipsesc semnele unei vocații lirice. Ceva mai bine, în „Omului-om", „Refugiu în dragoste".

R. SMITHER: Două precizări, în legătură cu răspunsul anterior: „mostrele" trimise (din ceea ce numiți „creația" dv.) nu erau doar „cîteva" — ne scrieți de multă vreme (poate cîțiva ani !), v-am citit nenumărate texte și putem considera, prin urmare, că vă cunoaștem performanța și puterile. Răspunsul nostru, deci, după o lungă perioadă de studiu și așteptare, era, de data asta, — nu „evaziv", cum ziceți — ci foarte precis și tranșant, fără ocoluri și menajamente (de-asta v-a și supărat !...), așa cum trebuia să fie un răspuns-șoc, după un lung șir de răspunsuri care n-au avut, după cum am constatat, nici un ecou și nici un efect. Din păcate, nici acest ultim răspuns n-a avut alt efect decît să vă supere (nemotivat), nu și să vă pună pe gînduri (cum ar fi fost de așteptat și necesar). Părerile dv. despre ceea ce scrieți rămîn în continuare, imperturbabil, foarte bune (tot atît de nemotivat) și preocuparea dv. principală nu este de a le confrunta cu alte păreri, ci de a le impune cu tot dinadinsul și celorlalți. Noile texte pe care ni le trimiteți nu vă dau, însă, din păcate, nici de data asta dreptate. Ele sînt la fel de slabe, haotice și delirante, lipsite de consistență, de semnificație, de ecou.

EM. GEORGIUS: Lucruri dezamăgitoare, de data asta. Versurile, chinuite, bătrîne, convenționale, fără vibrație și elan. Prozele, inconsistente, stîngace, reportericești.

I. ZAVERA : Din ultimele plicuri, „Intima dialectică", „Atîtea nebuloase", „Balada pămîntului", „Doina", „Mioritică".

MIHAI POENARU: S-ar părea că intervin elemente și perspective noi, vizibile mai ales în „Aversă", „Năvoadele vremii", „Vizitați-mă". Să sperăm că viitoarele plicuri ne vor confirma această impresie.

D. BORCEA: Cîteva lucruri bune: „De ce aproape", „Taină și timp", „Sufletul ca un muzeu", „Dulce cădere". (Manuscrise mai citețe !)

M. SAMOILĂ: Se văd și semne bune, alături de șovăieli și stîngăcii de început. Cele mai aproape de reușită: „Dorință", „Cînd spuneți eroi", „Masa tăcerii". Reveniți.

MIRCEA POPESCU: Condeiul pare sprinten, inteligent, plin de fantezie; păcat că-i oferiți drept mod de acțiune doar această degringoladă verbală fără sfîrșit (pe alocuri, nu lipsită de culoare și de umor).

D. POLOGEA: Nu e rău deloc, pentru început („Tîrziu", „Am să respir", „Risipa de arbori", „În țara mea", „Patrie"). Unele năstrușnicii și extravaganțe alterează cîteva piese pînă la eșec. Să vedem ce mai urmează.

V. Mărgirescu, Silviu Ghenea, Romândor, Antoneta M. Alexe, D. P. Oprescu, Em. Tarmiliu, Teodor Pîrvan, Mircea Tutilă, Lucian Doru Voiculescu ,Maura: Nimic nou !

Radu M. Petre, Abruda Traian, Gheorghiță Leonid, Coleașă Eugenia, Elena Fătulescu, Ilie Niță, Raveica-Pojorîta, Baicea Ion, Adrian Olteanu, Petcu Ilie, Ginic Nalonti, Cosma Laura, Titus Mivu, Rogvaiv-Zimnicea, Vasile Vecinu, Anton Rucăr, Zăman Constantin, Ripcea Florian, Colțuneac Ionel, A. Tioreanu (ceva, în „Zbor întrerupt"). **Ion Nicu Stol, M. G. Mihai, I. Braghеș, Mihaela Măgureanu, I. Biriș, R. Marian, P. Pospelea, Olteanu Gabriela, Cîrstea Dumitru, Mihai Lung, T. Barbu, C. Pajiște, I. L. II045I, Vasile Georgescu, Aurora, Ariana G. Mirea, Taras Liudmilskii, George Iosifescu :** Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Păsări vor fi fiind", „Vis"; „Un gînd", „Singurătate", „Oamenilor"; „Amintiri", „Melancolie".

Geo Dumitrescu

Scrisoare de dragoste

Lasă totul și vino
lasă aburul să treacă prin șervetul
țesut din tot ce are cîmpia
mai colorat și
vino
pasăre fără aripi dacă ești iți
ajunge cîntecul ca să vii
dacă frunză
te clatini pe o ramură plină
de căldura verii
iți ajunge o clipă ca să cobori
și orice ai fi și oricum ți s-ar
spune e de ajuns
puțină puțină puțină iubire
ca să cioplești cu lacrimi
o fîntînă adîncă
spre a sătura setea multor
cîrduri de stele

deci lasă totul lasă valurile verzi
de porumb crud să lovească în
amintiri să rupă din gînduri
precum apele din asprele țărmuri și vino
aleargă coboară apropie-te iute și
amintește-ți și uită
că soarele se zbate deasupra
capetelor.

D. BORCEA

Soldatul meu orb

Nu știți, baioneta ce se cuvine
soldatului meu orb
mai sfîrtecă pieptul zilei de ieri
pînă la măduva nopții
nu știți, ornicul ce se cuvine
soldatului meu orb
se găsește anevoie și dacă
fără de moarte nu se poate
iată pentru numărătoare
mă dezbrac de cifre
și m-acopăr de cuvînt
care e numele
soldatului meu orb
cu el voi desfereca ivărul
inimii voastre
dar nu știți n-ați văzut
încotro se-ndrepta
și de ce avea mîinile colorate
de sînge
soldatul meu orb

MILODRAG KONSTANTINOVICI

Cuvînt de poet

Oamenii care sărută cărțile cînd le citesc
Rînduiesc o rugăciune despre care nu se cade
Un poet să povestească unui suflet omenesc
Descinzînd din paradisul mîntuitelor balade

Mă închin în fața celui de pe urmă cititor
care deschizînd o carte se închide-n sinea-i vastă
și-n genunchi, de greu-i suflet, cade sfîntul lui decor
Ca-ntr-o jertfă o iubire melancolică și castă

DAN APOSTOL DELAMARA

Theodor Aman : „Vlad Țepeș primind solii turci"

De-aș fi o rază de lumină

De-aș fi o rază de lumină
Plutind în univers,
Scurgîndu-mă ușor
Din globul fluid al soarelui.
Lumina mea ar mingiia,
Dînd viață și culoare
Pătrunzătoare ca un gînd
Strălucitoare ca un vis,
Topindu-mă în ochii mari deschiși
Ai copiilor, scăldîndu-le sufletul curat,
Chemînd depărtările,
Cuprinzînd într-o clipă zările.
Aș alerga pînă ce
Valurile albe m-ar înghiți.
Iar lacrima mea de jar
Ar păta cerul.

RAMONA FOTIADE

Departe

Departe iubito de tine,
departe
dorm copacii
din ogrăzile noastre
se mai bat dimineața
cu păsări

Plastic

Se-ntunecă de ziuă
Zise foarte plastic
o cîrtiță

AUREL TRAIAN FURNEA

Orașul

Ca un ban într-un havuz răcoros
se trezește
Undeva sînt turnuri de macarale
Acoperișuri ninse în forme de lut vor foșni
Pilnii înalte vor fumega tăcut
Acolo sînt mașini albe, geruind lin,
Acolo oameni cu ochii lucind
Vor iubi încă o zi mirosul gras,
al uleiului
Și sufletul încă o zi și-l vor lăsa
Printre blindajele grele
În marea inimă a orașului
Se-aude inima mea bătînd.

ȘT. IONEANU

Balada pămîntului

= În lături — vlăstarul mi-a spus —
să-mi gîlgîie sevele-n sus,
coroana în somn mi-a visat
că-i grea de un rod înstelat.

= În lături, fă-mi loc să cobor,
mă cheamă-n adînc un izvor
— mi-a-nfipt rădăcina în piept
pivotu-i — eu nu pot s-aștept.

= Semințele-n puls unanim
mă-nfruntă, — în lături, pornim —
și-un iureș de lănci a pornit
să-mi sfîșie trupul rănit.

= ...Se tînguie vîntu-n copaci,
și holdele-s pîini și colaci,
dar vremea mă poartă la sîn,
mă vindecă, tac și rămîn —

PETRE VLAD

Opt ani pentru eternitate

Urmare din pag. a 8-a

sa de țărani și propriu-i braț, după cum Țepeș în fața celor 120 000 de turci înșirați pe malul sudic al Dunării tot singur a stat. Cei 22 000 de oșteni pe care-i avea erau țărani **„și pentru a-și înjgheba oștirea chemase în ea pînă și copii de la 12 ani în sus".**

Așadar : un domn în jur de 30 de ani, cu o armată formată din țărani și copii înfruntă o oaste versată în lupte, cu un efectiv de cinci ori mai cuprinzător. Cum a dus această incredibilă luptă Vlad Țepeș cu Mahomed ? Iată relatarea unui martor ocular, un ienicer sîrb, fugit din oștirea turcească : **„Cînd înnoptă, ne puserăm în luntri, și ne lăsarăm în josul Dunării, debărcînd pe malul opus, ceva mai sus de tabăra lui Vodă. Acolo șezînd în jur tunurile, ne ocolirăm cu un șanț, ca să nu ne poată supăra călărimea și iarăși întorcîndu-se dintr-ai noștri peste Dunăre, transportarăm și pe ceilalți ieniceri. Cînd toată pedestrimea fu astfel trecută, atunci însirîndu-ne, înaintarăm încet asupra oștirii lui Dracul, cu tunuri și alte arme. Oprindu-ne, așezarăm tunurile, însă pînă a ajunge la aceasta dușmanul ne ucise vreo trei sute de ieniceri. Mult se întristă sultanul văzînd pe țărmul opus bătălia cea mare și neputîndu-ne veni în ajutor ; se temea foarte mult să nu-și piardă toți ieniceriî căci însuși sultanul nu trecuse încă Dunărea. Văzîndu-ne măcelăriți mereu ne grăbirăm a respinge pe dușmani... Apoi stătarăm pe loc să ne asigurăm. După aceea sultanul făcu să treacă dincoace o altă oaste pedestră, numită Azapi ; iar Dracul văzînd că nu mai poate opri trecerea se retrase dinaintea noastră. Atunci însuși sultanul trecu Dunărea cu toată oastea și ne dădu 30 000 de zloți. Dar deși domnul român avea o oaste mică și cu toate că ne țineam totdeauna cu multă pază și că înaintam cu mare frică mînînd noptile prin șanțuri totuși nici așa nu ne puturăm asigura încît într-o noapte, lovindu-ne românii, măcelărîră oameni, cai, cămile, uciseră turci, la 100 000".**

Dar puhoiul turcesc n-a putut fi împiedicat de a se revărsa peste Dunăre în interior. Doar atît : că politica lui Mircea cel Bătrîn și a tuturor celor din care în linie dreaptă Vlad Țepeș venea, tactica străveche a retragerii în codru și a pămîntului pîrjolit, colaborarea în toate cu văzduhul și apa, cu „riul și ramul" a dat roade încă o dată într-un moment decisiv. **„Românul i-a mutat pe toți supușii în locuri strîmte de munte și în locuri acoperite de păduri și cîmpurile le-a lăsat pustii și vitele de tot felul le-a minat mai înăuntrul hotarului ; iar însuși cu armata de sub el se ațînea toată ziua în locuri scutite de sihle și păduri dese. „Femeile și copiii au fost adăpostiți „în muntele Brașov" într-un loc „foarte întărit din fire" așa că tiranul a străbătut loc mai bine de 7 zile și n-a găsit nici om, nici cel mai neînsemnat animal și nici ceva de mîncare sau de băut". Iar „arșița soarelui era așa de puternică încît pe veșmintele de zale ale gaziilor se putea face chebab".**

Expediția sultanului în Țara românească a durat o lună, pînă la începutul lui iulie, 1462. La 11 iulie al aceluiași an sultanul era din nou la Adrianopole **„în dezordine și fără nici o demonstrație de victorie".** Expediția lui împotriva „ghiaurului Dracul" nu izbutise nimic.

„A mers țarul Mehmet în Valahia și împotriva lui Vlad Voevod și nimica n-a izbutit. L-a bătut Dracula în timpul nopții", scriu analele sîrbești.

„Dracula, cu puțini dar aleși războinici, atacă pe Mehmet, împăratul turcilor (care pusese mîna pe Valahia Mare și se ocupa să ocupe pe cea mică) în timp de noapte și-l sili să apuce fuga către Dunăre, cu mari pierderi de oameni și cu rușinea de a fi dat dosul", scrie cronicarul raguzan Felix Petancius.

Iată însă că ceea ce n-a izbutit Mehmed al II-lea, cuceritorul Constantinopolului : capul victorios al lui Țepeș, a obținut trădarea vicleană a unui boier. Țara Românească n-a devenit pașalîc ; semiluna n-a închinat-o cum au fost pe rînd închinate Serbia, Moreea, Trapezuntul și Boznia ; Vlad Țepeș a izbutit încă o dată să-și salveze țara și neamul și, mai ales, să apere occidentul de puhoiul păgîn ; a obținut toate acestea bărbatul de 30 de ani hotărît să urmeze neabătut „politica lui Mircea" și a tuturor celor pe care legitim și firesc îl reprezenta ca urmaș, dar cu toate acestea, cu toate aceste strădanii pilduitoare, capul său a fost desprins de trup pe la spate, prin mișelia unui boier.

„A fost omorît cu mare vicleșug, scrie cronicarul german, **prin care turcii au vrut să răzbune dușmănia pe care el le-o purtase și încă și marile pagube ce le pricinuise lor. Căci un turc se băgase slugă la el ca să-l ucidă în timp ce-i slujea. Și după ce acesta s-a întîmplat, adică după ce i-au tăiat capul pe la spate pe cînd el călăreau, el s-a refugiat îndată în oastea turcilor".**

Cînd a murit, Vlad Țepeș avea 44 de ani. Era în scaunul țării, pe pămînt românesc. Cronicile nu spun nimic despre vestea pieirii lui. Ci numai Ștefan cel Mare, a cărui stea răsărise deasupra Moldovei îl deplîngea : „M-a rugat să-i las pentru paza lui oameni de-ai noștri". Dar „numaidecît necredincioșul Basarab s-a întors, l-a găsit singur și l-a tăiat".

Epilog

Nu era înalt de statură. Nici frumos. Obrazul prea ascuțit. Bărbia prea voluntară. Tăietura buzelor dreaptă, nasul mare, adus, împodobit cu mustață, chip fără legătură cu secolul XIV, prea ironic pentru timpul acela împodobit cu coroane de aur de sub care curg blînde plete și bărbi.

Sprîncenele foarte înalte fac privirea mirată : este o îndoială de alcătuirile lumii care mută portretul în plină epocă a luminilor.

Bulbii ochilor prea aproape fac privirea pătrunzătoare : se citește o înțelegere a destinelor lumii care a lipsit din păcate celor mai semeți dintre contemporanii săi.

Pleoapele alungite spre tîmple așternd pe chip ironia ucigătoare cu care a știut să răspundă celor mai aspre sfidări.

Am mai putea vorbi și despre o oarecare tristețe izvorîtă de undeva dinăuntru, poate din moartea tatălui său ajuns de securea lui Ioan Huniade, ori din înfrîngerea de viu a fratelui Mircea în pămîntul Tîrgoviștei. Am putea vorbi despre asta : despre vărsări nedrepte de sînge pe linia șingelui sau despre închisoarea turcească din Egrigoz unde-a zăcut la o vîrstă cînd pruncii stau încă în brațele maicilor lor : la cinci ani. Un an la închisoare, apoi alți cinci ani ca ostatec pe coridoarele înfrîngerii sub crime ale palatelor din Stambul. Am putea vorbi despre toate acestea dacă fărădelegile săvîrșite asupra părților țării atît dinăuntru cît și dinafară n-ar fi fost cu mult mai hidoase, dacă pentru a le smulge din rădăcini bărbatul nu prea înalt și nici prea frumos, după cum îl arată portretul, n-ar fi trebuit să recurgă la pedepse cumplite, la război și la țeapă, alungînd din țară uritul și de pe față tristețile. Așa că astfel sînt ochii : nespus de ciudați prin forma pe care o au, neverosimili prin forța cu care exprimă pe sub banderola împodobită cu stea și perle hotărîrea nestrămutată, îndrăzneala fanatică, dorința aprinsă de a aduce neamului său între hotare — dreptatea, la hotare — neatîrnarea.

„NU VOIM SĂ FUGIM ÎNAINTEA SĂLBĂTICIEI TURCILOR" scria la 11 februarie, 1462 „CI SĂ AVEM ÎN ORICE CHIP LUPTE CU DÎNȘII".

Și le-a avut. Portretul este însă executat înainte. Lipsește din culorile lui uriașa lumină a victoriei asupra lui Mahomed.

Vlad Țepeș de Gheorghe Petrașcu

Taina unei monede

Urmare din pag. a 8-a

economic, tinzînd să favorizeze dezvoltarea comerțului și apărînd interesele negustorilor din Țara Românească împotriva privilegiilor de care beneficiau cei din Brașov. Aceste măsuri au generat de altfel un grav conflict între domn și negustorii brașoveni, conflict în urma căruia Vlad Țepeș avea să fie arestat în 1462 din ordinul lui Matei Corvin și închis la Buda, timp de 12 ani. În cadrul preocupărilor de dezvoltare a comerțului, baterea de monedă proprie ar fi fost o măsură complimentară foarte necesară.

Pe de altă parte, cea de-a doua domnie a lui Vlad Țepeș se plasează exact între aceea a lui Vladislav al II-lea, de la care au rămas numeroase emisiuni de **ducați** de argint, cu numele său, și prima domnie a lui Radu cel Frumos, de la care de asemenea se cunosc cîțiva **ducați** de argint purtîndu-i numele. Ar fi fost deci firesc ca și în timpul scurs între aceste două domnii, Vlad Țepeș să se fi folosit și el de dreptul de a bate monedă. Și cum **ducații** lui Vladislav al II-lea și cei ai lui Radu cel Frumos au aceleași reprezentări atît pe avers, cît și pe revers, deosebindu-se doar prin numele emitentului, era de așteptat ca și de la Vlad Țepeș să se afle monede de tip similar, dar cu numele său, Vlad, în loc de Vladislav. Dar asemenea monede nu au fost semnalate pînă astăzi.

Mai există încă un argument care pledează în sprijinul ipotezei emiterii de monede de către Vlad Țepeș. Într-o scrisoare nedatată, adresată negustorilor brașoveni, el arată că de acolo (adică de la Brașov) vor să vină „voinici" să-i slujească, dar că acum, nu are ducați să le plătească leafă. Această scrisoare este redactată probabil la începutul celei de-a doua domnii a lui Vlad Țepeș, cînd voievodul era încă în bune relații cu brașovenii ; pentru aceeași datare, constituie o dovadă și pecetea scrisorii, caracteristică începutului celei de-a doua domnii. Faptul că Vlad Țepeș mărturisește că „acum n-am ducați ca să le plătesc leafă", denotă că el avea intenția de a bate monedă, intenție ce nu se materializase încă, pînă în momentul redactării scrisorii.

În colecția Cabinetului numismatic al Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România, se găsește de o sută de ani un bănuț de argint, fără nume de emitent, motiv pentru care atribuirea sa a fost multă vreme incertă. Este un **ban**, moneda măruntă a Țării Românești, în raport cu **ducatul**, care era unitatea sistemului monetar. Ca tip, se aseamănă în multe privințe cu ducații lui Vladislav al II-lea și cei ai lui Radu cel Frumos. Redăm descrierea acestei piese, care nu are nici o inscripție :

Pe avers, e înfățișat un scut despicat, avînd în primul cîmp o stea cu șase raze, deasupra ei, semiluna ; în al doilea cîmp, fasciat.

Pe revers, apare un coif spre dreapta, ornat cu o stea cu șase raze și avînd în vîrf acvila Țării Românești cu capul întors către o cruce, alături de care e semiluna cu coarnele întoarse, în fața acvilei apare o stea cu șase raze ; dintre două raze iese o coadă în forma literei S. Monedă mică de argint, cu un diametru de 11 mm și o greutate de 0,38 g (vezi figura).

Elementul hotărîtor ce poate duce la identificarea emitentului acestui ban de argint este prezența acelei stele cu coadă, reprezentînd de bună seamă o cometă. Deși cometa se întîlnește uneori în arta blazonului, ea apare aici ca un simbol cu totul singular, ne mai fiind semnalată nici o dată în heraldica Țării Românești. Era deci logic să ne întrebăm dacă prezența ei pe micul ban de argint nu este în legătură cu apariția reală a unei comete, la mijlocul veacului al XV-lea. Cronica lui Hartmann Schedel, tipărită la Nürnberg în 1493, a dezlegat într-un mod surprinzător această enigmă heraldică. Ea consemnează, la p. C.C.L., apariția unei comete în iunie 1456 și a unei alte comete în iunie 1457. Cea de-a doua domnie a lui Vlad Țepeș începînd în iulie—august 1456, este inaugurată deci de apariția a două comete, fenomen ceresc ce era de natură să impresioneze puternic pe contemporani. Așa se explică alegerea acestui simbol insolit pentru o monedă a Țării Românești. Același element ne permite și datarea mai precisă a acestei emisiuni în anii 1457—1459, cînd apariția celor două comete era încă prezentă în mintea oamenilor acelei vremi.

Concluzia ce se desprinde din cele de mai sus este clară : Vlad Țepeș a bătut într-adevăr monedă, și anume una măruntă, destinată schimbului de toate zilele. Iar aceste rînduri pot fi considerate ca un omagiu modest, adus memoriei marelui domnitor, de la al cărui tragic și nemeritat sfîrșit se împlinesc azi cinci secole întregi.

Principe român și personalitate europeană

Urmare din pag. a 8-a

bani și cercei, iar punga găsită conține numai bani, înseamnă că punga negustorului încă nu a fost găsită și, de aceea, punga adusă în discuție poate rămîne în păstrarea marinarului, dacă, în termen de patruzeci de zile, nu o va reclama altcineva. Asemenea istorioare sînt inserate frecvent în „cărțile de înțelepciune" cu o circulație intensă în Sud-Estul european și în Orientul apropiat.

În al doilea rînd, ne referim la faptul că uluitoarele cruzimi de care este acuzat Vlad Țepeș, în povestirile germane, nu pot fi discutate separat de problema vieții și a morții care stăruie în atenția oamenilor de cultură europeni și mai ales a artiștilor, în secolul al XV-lea, după cum a demonstrat într-o carte „clasică" Alberto Tenenti. Seninătatea lui Fra Angelico, mort în anul în care Vlad Țepeș se afla în exil, este înlocuită de frămîntarea ce izbucnește în scenele de groază descrise de un Mathias Grünewald, evident obsedat de înfățișarea cadavrelor, de prezența înspăimîntătoare a morții fizice. O asemenea obsesie îl face pe pictorul elvețian Miklaus Manuel Deutsch (1484—1530) să înfățișeze în tabloul „Martirajul celor zece mii" oameni trași în țeapă, în cele mai înfricoșătoare poziții, unii străpunși de cîte două-trei țepe, prin umeri, stomac, picioare. Un Dracula care stă la masă printre cadavre de oameni trași în țeapă pare de o factură „academică" pe lîngă asemenea cutremurătoare scene... Cîteva secole mai tîrziu, perversiunile lui Dracula sînt speculate de agenții turistice de peste ocean care promit turiștilor să ia masa unde Dracula sorbea sînge, la Sighișoara, sau să pătrundă în camera unde vampirul dormea, la Bran, pe parcurs amatorii de senzații tari puțind avea prilejul să asculte conferința unui profesor de istorie, ilustrată cu ieșirile repetate din sicriu ale unui vampir salariat de agenția de turism.

Cu aceste aspecte trecem de limita analizelor rodnice pentru istoria mentalităților. Dar, revenind la povestirile care prezintă un personaj ce pare să aibă trăsături tipice unui întreg șir de domnitori și la acelea care sînt legate de spaimele și neștiințele unui veac, ajungem, firesc, la întrebarea : reflectă ele ceva din personalitatea principelui ? Nu pot fi înlăturate cu totul din discuție aceste povestiri care ne fac să înțelegem spiritul de dreptate al celui care a făcut ordine în țară, după sfîșietoare lupte partizane, a lovit cu hotărîre în dușmanii veniți să-l prindă cu viclești sau porniți să copleșească țara, a dat probe necontestate de supremă vitejie, asemenea contemporanului său, Ștefan cel Mare.

Și reținem aceste trăsături pentru că ele se desprind și din povestirile păstrate în memoria colectivă. Acest aspect nou care, chiar dacă nu ne sugerează o prezență masivă și mereu vie în conștiința populară, ca aceea a lui Ștefan cel Mare (care este „măria sa" și cel mai mare dintre Ștefani în vorbirea bucovinenilor ce relatează faptele unui stăpînitor parcă dispărut nu de mult), dar pune în relief faptul că țăranii din regiunea Poenarilor i-au păstrat amintirea, acest aspect completează hotărîtor portretul. Datele culese de pe teren (și înfățișate într-un articol de Georgeta Ene, aflat sub tipar în revista de studii sud-est-europene) ne confirmă prezența lui Vlad Țepeș, principele drept și viteaz, în memoria poporului român, reimprospătată de versurile celui mai mare poet din Epoca Luminilor românești, Ion Budai-Deleanu, și de poezia celui care ne este întîiul mare mesager al literaturii noastre peste hotare, Eminescu.

Îl regăsim apoi pe Vlad Țepeș în puținele scrisori pe care le-a trimis, și acelea cu fraze guvernate de reguli ale literaturii epistolare, dar izbucnind brusc sub dîrzenia și spontaneitatea gîndului: „Cum se va deschide vremea, adică primăvara, au de gînd să vie dușmănește, cu toată puterea lor... iar noi — în nici un chip nu vrem să lăsăm în drum ce am început, ci să ducem lucrul la capăt... deoarece nu vrem să fugim înaintea sălbăticiei lor, ci să avem, în orice chip, luptă cu ei".

Chipul celui care a făcut să se vorbească despre poporul român în Europa, a prins trăsături izvorîte din nădejdi, din admirație, din ură, din neștiință combinată cu „suspens" ; imaginile pot fi corectate și lucrările pe care le-am citat oferă bune temeiuri acestei acțiuni, care, în fond, se împletește cu un fîlon major din cultura noastră, de afirmare a unui mod original de gîndire și acțiune într-o arie a lumii, unde Orientul a întîlnit Occidentul. Iar în acest mod ce ne aparține îl regăsim pe principele aspru și dîrz, care a stăvilit invadatorii, drept și nesovăitor, care a pus capăt „căpătuielilor", iubitor de cultură, așa cum ni-l descriu țăranii din tradițiile și luptător pentru dreptul la viață al poporului său, pînă la moartea care l-a lovit mișelește, ca pe alt viteaz, acum o jumătate de mileniu.

Tudor George

Rugbiul — tinerețea mea!

I

Acei ce mă cunosc îndeaproape nu mă știu ahtiat după sindrofii sclifosite, nici după reuniuni intimiste, cu lux etalat și costumație de gală. Pedanteria vestimentară îmi repugnă și în ceea ce mă privește perturbările modei nu mă ating, decît în sensul ei primitiv și vital, sub imperativul ciclicelor anotimpuri. Sînt, totuși, unele ocazii în care conformismul entuziast mă seduce, fiindu-mi drag să-mi mărturisesc aderența și pathosul suportericesc prin fleacuri heraldice și eșarfe festive. Dar aceasta se întîmplă numai în ora marilor combustii patetice — **ora sportivă.** Mie, clipa de ritual mi-o oferă rugbyul — acest homeric sport contemporan, pe care l-am cîntat în ultimul meu volum de **poezie-concretă,** intitulat: **„Sub semnul lui Hercule".**

Printre spectatorii care, în memorabila zi de 14 noiembrie 1976 începînd de la orele 14,00 se aflau în tribuna stadionului Giulești, pentru a viziona jocul de rugby — mult așteptatul — dintre echipele României și Franței, mă aflam prezent, firește, dar ochiul atent al celor din jur ar fi putut ușor să-mi observe ținuta „specială" și manifestă. Este singurul meu tipic de acest gen și el constă în faptul că, la toate întîlnirile naționalei noastre, sau la meciurile internaționale intercluburi, îmi arborez o cravată azurie dungată cu tricolorul românesc și cu inscripția Federației Române de rugby, pe care mi-a dăruit-o Valeriu Irimescu — antrenorul federal. Mai înaintea acesteia, am purtat alta, asemănătoare, dintr-un set mai restrîns — „comandă specială" realizată de vehementul antrenor Grigore Aman.

Pentru întîlnirile cu francezii păstrez, însă, un fetiș special, o anume cămașă pe care o consider jubilară, împlinind mai bine de două decenii, adică, mai precis, un sfert de secol de cînd o port.

Că „o port" e un fel de-a spune, întrucît, dată fiind frecvența destul de rarefiată a jocurilor cu francezii și neființd prezent, pînă acum, decît la disputele din București, reiese că, în acest interval lung de timp, abia de aproximativ cincisprezece ori dacă o voi fi îmbrăcat într-adevăr, cu fastul unei pelerine papale, ori al unui chimono regesc. Această cămașă, păstrată tot restul vremii cu grijă și fără întrebuințare, ca un obiect de cult, este lucrată din dejalen parizian, fin și trainic totodată, cadrilat în roșu-Bordeaux, alb și bleu-celest, speranțele tricolorilor francezi.

Data inaugurală a sacramentalei cămăși coincide în memoria mea cu aceea de neuitat, cînd îmbrăcam pentru prima oară tricoul național al nostre de rugby. Era în toamna lui 1951, împlinisem douăzeci și cinci de ani și fusesem selecționat, alături de mai virstnicul Toma Moldovanu, pe postul de fundaș al reprezentativei Sindicale din România, în contra redutabilei selecțioante franceze F.S.G.T., pe care am învins-o în două jocuri, cu 12—0, la București și 14—6 la Brașov.

Jucam atunci împreună cu hăruiții și talentații mei colegi de pe treisferturi : Ghiuzelea, Caligari, Ghiață, Gică Petrescu, Dragoș Tenescu, Titi Ionescu, dar și cu puternicii înaintași Pîrcălăbescu, Milea Picu, Mehedinți, Cocor, Zamfir, Ciobanu și inimosul Suchianu. Tot atunci s-a afirmat tînărul Viorel Moraru, acel care avea să continue o strălucită epocă în națională noastră de rugby și în activitatea de club. Jocurile cu F.S.G.T. au constituit, propriu-zis, primele teste organizate în condiții temeinice, pentru a păși pe prima treaptă a consacrării rugby-ului românesc, iar aceasta întreaga formație, condusă de către regretatul Ion Buzoianu, era alcătuită pe osatura celei dintîi echipe muncitorești, C.F.R. — Grivița Roșie, din rîndurile căreia făceam și eu parte. Cluburile Steaua și Dinamo formaseră secții de rugby, cristalizate pe nuclee provenite din aceeași sorginte, ori din vechile grupări dezagregate, cum erau Stadiul Român și Viforul Dacia.

Reprezentativa sindicală a României mai învinsese odată, în acea perioadă de reorganizare a rugbyului românesc și anume în 1964, echipa similară a Franței, cu scorul de 17—0, ceea ce avea să dea de gîndit după cum s-a văzut, forurilor superioare franceze, că deplasările înspre Carpați nu mai pot fi asamblate unui simplu prilej de promenadă și turism.

Epoca pe care am trăit-o eu, ca jucător tînăr și activ, a fost epoca **„adolescenței"** rugbyului nostru, marcată cu firul roșu al lui 1944. Perioada **„copilăriei"** sale poate fi consemnată cu douăzeci de ani mai înainte, adică în anul 1924, cînd, participînd la Jocurile Olimpice de la Paris, alături de Franța și S.U.A., deși înfrîntă la scoruri mari în ambele jocuri, cîștigă prima medalie olimpică, de bronz, clasîndu-se pe locul trei, conform principiului olimpic care onorează pe orice participant.

intîmplări cu scriitori

De azi înainte

● **Caravana umoriștilor migrînd bianual spre Vaslui la Festivalul de umor, e alcătuită, de obicei, după criterii misterioase. Din punct de vedere anatomic închipuiți-vă tripleta Băleșu, Sintimbreanu, Vasile Băran, gardați de aproape de Vlad Mușatescu, Fănuș Neagu și Corneliu Leu. Mă rog, vorba proverbului : la război ca la război...**

Poposind la Huși, spiritualizați de peisaj și de un vinicel cu nume năbădăios „Zghihara", se întreceau, care mai de care, în a emite replici născătoare de ris. Handicapat de exuberanța umoristică a comesenilor, Fănuș Neagu tăcea meditativ visînt probabil metafore cu piopi dezbrăcați de odăjdii sub lună.

— Dumneavoastră nimic, nici o glumă, nici o poantă ? Sînteți trist ? se îngrijorează unul din amfitrioni. Nu vă place la Huși ?

La care masivul prozator răspunde prompt :

— Îmi place atît de mult încît de azi înainte o să semnez FĂNUȘI Neagu...

Mircea Micu

Vlad Țepeș-500

Inscripție pe o piatră

a fost fiul lui Vlad Dracul, domn al Țării Române, fiul lui Mircea cel Bătrîn, domn al Țării Române, fiul lui Radu I, domn al Țării Române, fiul lui Nicolae Alexandru, domn al Țării Române, fiul lui Basarab I, domn al Țării Române.

A fost fiul Mariei, sora domnului Ilie-Voevod al Moldovei.

Mircea cel Bătrîn a fost bunicul său.
Bogdan al II-lea, a fost unchiul său.
Ștefan cel Mare a fost vărul său.
A fost frate cu Radu cel Frumos, domn.
A fost cumnat cu Matei Corvin, rege.

Descendent direct din dinastia întemeietoare a Principatului Munteniei, rudă de sînge cu casa domnitoare a Moldovei, rudă prin alianță cu casa domnitoare a Transilvaniei, cavaler al cruciadelor creștine tîrzii, coautor al ridicării lui Ștefan pe tronul Moldovei, de trei ori domnitor al Munteniei, așezat în scaun la 18 ani, reînscăunat la 23, victorios la 30 de ani asupra lui Mahomed al II-lea, învingătorul Constantinopolului, autor al stăvilirii valului otoman dincolo de hotarele Europei, figură magnifică a istoriei României ca simbol al dreptății și neatîrnării, personalitate uriașă a evului mediu ca apărător al creștinătății, simbol al mitologiei contemporane, pomenit prima dată în documentul scris de mîna tatălui său la 20 ianuarie 1437 ca „Vladul" cel de al doilea născut domnesc, zis Țepeș printre români, zis Dracul, Dracula sau Dracea în Europa de est și de vest, a murit în urmă cu o jumătate de mileniu, ucis prin trădare, pe la spate, la 44 de ani.

Un domn orfan

Prin iarna grea a anului 1449 trec doi călăreți. Urcă malul Oltului către Sibiu. Ninge de-o săptămînă încheiată și în liniștea care domnește par singurii oameni de pe pămînt. Sînt adînciți în veșminte și nu li se văd fețele. Nu vorbesc. Poteca este îngustă și unul merge înaintea celuilalt. Călărețul din față este îmbrăcat în negru. Doliul mare în care se află cheamă asupra lui privirile oamenilor care coboară-n căruțe pe cealaltă parte a riului.

Aproape de Turnul Roșu cerul își ridică de-odată ninsorile. Iese soarele. Lumina lui strălucitoare dezvăluie o priveliște vie pe tot malul Oltului. După obiceiul săsesc venit și la ei, sătenii munteni au ieșit să sacrifice porcii înaintea Crăciunului. Petele roșii de pe zăpadă, focurile galbene aprinse cu paie, fumul negru, pieile de oaie întoarsă în care sînt îmbrăcați oamenii, zbieretele bietelor animale, sticlele cu rachiu, porcii deja pirjoliți, mesele de stejar pe care se despică animalele, risetele femeilor, aburii cărnurilor, cîinii hămesiți de foame, dansurile oamenilor beți, învălmășeala copiilor către alunecușurile de pe riu închipuie un tablou care îl face pe călărețul în negru să se oprească. Privește un răstimp lumea aceea pestriță luminată de soare, se întoarce zimbind către tovarășul său și-i arată cu brațul spre locul unde în clipa aceea cerul se prăbușește iarăși peste pămînt cu ninsoare năvalnică înghițind fără urmă imaginile de pe riu.

Cei doi călărești pornesc iar la drum. Urcă încet panta riului în timp ce-inserarea prea timpurie face ninsoarea tot mai albastră. Sînt încă între munți. Sibiul este departe. Satele rare prin care trec sînt tot de munteni. Ninsoarea devine atît de compactă încît abia de se vede la un pas. Călărețiii descalecă și intră în prima casă de unde răzbate zarea unei lumini. Este o locuință mai înstărită, plină de oameni. E clacă de porumb. Bărbați virstnici, alții tineri, fete și neveste, babe, cîțiva copii, stau pe scaune mici dejurîmprejurul pereților. Dezghioacă știuleți de porumb aruncînd boabele într-un vas de pămînt aflat la mijloc. În casă nu domnește însă veselia cuvenită la un asemenea prilej. Cineva, un om mărunt, foarte slab, cu o față lividă, povestește cu voce joasă întîmplări din sudul Munteniei. Este un țăran de la Cîmpie refugiat în munți ca urmare a unui conflict pe care îl avusese cu unul din boierii Dănești, aflați pe atunci la cîrma voevodatului. Fărădelegile pe care le spune sînt de neînchipuit. Ele nu privesc numai jefuirea țăranilor dar și încălcarea tuturor normelor de conviețuire morală, violarea fetelor și-a nevestelor, tîlhăriile la drumul mare, întovărășirea cu hoții, cu turcii, de dragul venitului, suprimarea tuturor adversarilor politici.

Intrarea celor doi călători nu este băgată în seamă. Tot timpul cineva iese sau intră pe ușă pentru a aduce noi poveri de porumb. Sînt și discuții separate, între bătrîne, ele nu ascultă. Copiii se joacă și ei, diferit. Călătorii se așează pe niște saci, lîngă ușă, în dreptul geamului. Unul dintre ei scoate o ploscă și i-o întinde celuilalt. Apoi scoate merinde și amîndoi încep să mănînce.

Omul de la cîmpie nu mai vorbește. Cineva începe un cîntec. Toată lumea începe să cînte încet.

Călătorul îmbrăcat în negru se uită pe fereastră. Prin ninsoarea deasă întrezărește siluetele unor călărești. I le arată tovarășului său.

opt ani pentru eternitate

O EVOCARE DE SÂNZIANA POP

Vlad Țepeș a fost un domn crunt : un domn năvalnic, îndrăznet din cale afară, hotărît din cale afară, a fost dur și năpraznic, crud și aprig cu răii, a fost temeinic și cu multă răbdare înainte de a lua hotăriri, a fost viteaz și-a fost mare, a fost erou și este un model al istoriei noastre, dar înainte de asta, înainte de toate, atunci, în iarna grea a anului 1449, călătoria lui în Moldova, acolo unde exista o alianță de sînge, un unchi și un văr și o vatră, vădește fără tăgadă că în acel moment al vieții sale puține, în acea prezență-n Moldova pe care specialiștii nu știu încă să o dezlege, înainte de marile sale înfruntări cu imperiul semilunei, la 18 ani, băiatul de domn, Vlad II, zis și Țepeș, s-a dus la ai săi să se plîngă de viață, să plîngă, să suspine din toate puterile, să fie înainte de a intra în pielea eroului și-a legendei — un om.

Prima domnie: 1448

Avea 18 ani cînd a stat prima oară în scaun domnesc. Cinci din ei îi petrecuse ostatec la turci. Unul — la închisoare. La 17 ani sabia lui Iancu de Huniade tăiase firul vieții tatălui și fratelui său. Cum va fi arătat oare adolescentul acela urcat în tron? Cu ce ochi va fi privit în jurul său? Copilăria și-o trecuse sub iatagane. Adolescența plecase steagul în bernă. Cum se gîndea la viitor?

Primul text cunoscut al lui Vlad Țepeș este o scrisoare adresată brașovenilor:

Dumnealor județului și juraților din Brașov, frați și prieteni prea iubiți.

Vă dăm de știre că dumnealui Nicolae din Ocna Sibiului ne scrie să facem bunătatea a veni la dînsul pînă ce măria sa Ioan Guvernatorul Crăiei ungurești se va întoarce din război. Dacă am veni acum la dînsul, turcii îndată, și pe noi și pe voi ar putea să ne nimicească. Deci vă rugăm, stînd în pace, să aveți răbdare pînă vom vedea urmările dumisale lui Ioan însuși. E îndoială despre viața lui chiar. Dacă va ieși însă slobod din război, ne vom întîlni cu el și vom face pace bună. Însă dacă acum ne veți fi potrivnici, de se va face ceva, să fie în paguba sufletelor noastre și de primejdie înaintea lui Dumnezeu să răspundeți. Dată în Tîrgoviște, în ajunul tuturor sfinților (31 octombrie) anul Domnului 1448".

Vlad, voevodul muntean, fratele vostru în toate.

Dar „fratele vostru în toate" **oficial** la data aceea era Vladislav II, plecat în octombrie, alături de Iancu de Huniade, în bătălia de la Kossovopolje. Cine este deci acel **Vlad voevodul muntean**, care scria din Tîrgoviște ? Țepeș : profitînd de lipsa din capitală a domnului ocupă tronul timp de 3 luni. Rugămintea lui către brașoveni „de a nu interveni deocamdată" vădește că cele două mari cetăți transilvane, Sibiul și, mai cu seamă Brașovul nu erau străine de înălțarea lui în domnie și că prințul adolescent, în ciuda virstei sale fragile, învățase bine lecția grea a înaintașilor care încă de la ivirea în lumea atît de frumoasă și de-ncercată a nordului Dunării au fost nevoiți să ceară ajutor și să afle scăpare de năvăliri și urgie la frații de peste munți.

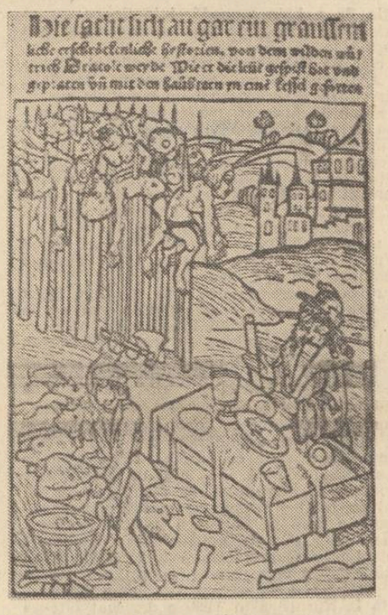

Gravură germană reprezentînd pe Vlad Țepeș

Nesimțit alunecă de-a-lungul peretelui pînă lîngă pironul de care atîrnă hainele musafirilor. Se ascunde după haine.

În odaie intră doi ostași domnești. Cîntecul încetează. Oamenii stau înlemniți. Omul de la cîmpie se uită pe unde ar putea să scape dar cei doi îl prind de mîini. Omul se zbate. Unul dintre oșteni îl lovește cu capul de tocul ușii și omul cade leșinat. Soldații îl cară afară și îl urcă pe cal. Țăranii părăsesc claca în liniște. Pleacă și cei doi călători.

Desprinderea de trup

În 1449 curtea moldovenească a lui Bogdan al II-lea petrecea sărbătorile de iarnă în liniște. Pacea cu polonii era neatinsă. Pericolul turcesc deocamdată oprit. Cum va fi fost primit între zidurile roșii ale Sucevei, nepotul îndoliat din Muntenia, venit aici să plîngă deopotrivă, ca la unii ce puteau să-înțeleagă, moartea cruntă a tatălui, îngroparea de viu în pămînt a fratelui Mircea, izgonirea din țară, tronul pierdut ? Pelerina croită după moda săsească nu ascundea decît un băiat de 18 ani. Erau băieți și la curtea Moldovei, Ștefan începuse deja să se deprindă cu calul și arcul dar nici unul din ei nu zăcuse în temnițele din Anatolia și nu stătuse ostatec la turci. Cum va fi privit în ochii unchiului său vlăstarul domnesc orfan și de țară și de părinți ? Ce alin a curs peste rănile sale acolo, în nordul îndepărtatei Moldove, printre ai săi ?

Ca o sită de mătase prea deasă, documentele după care se scrie istoria rețin totdeauna numai acele întîmplări din viața domnilor țării care-i înfățișează perpetuu în ipostaza de eroi și soldați, de parcă arhivele lumii ar fi înțeles să scoată-n lumină doar acele trăsături ale moldovenilor, ardelenilor și muntenilor prin care acești locuitori ai estului Europei au fost capabili să țină piept prin milenii năvălirilor furtunoase care s-au izbit în hotarele lor. Clipele de răgaz nu trec în documente. Între două bătălii cu tătarii și turcii ce cronicar să mai scrie cum privea Negru Vodă în ochii prea-iubitei sale soții ? Ce istoric să-însemne cum a fost moartea neinfricatului și viteazului domn Vlad I, zis Dracul, după marele ordin de roșu și verde al dragonilor în care de însuși împăratul Germaniei fusese primit ? Cum să scrie în cronici nedreptatea aceasta, că un erou al marilor cruciade invitat din Muntenia să i se pună de gît colanul de aur cu dragonul și crucea moare atîns de secure în pragul caselor sale, alb de războaie și oboseala vieții, prea bătrîn ca să urce ultima treaptă a casei înainte de-a fi lovit ?

Cum să se scrie și moartea prea cruntă a acelui fiu numit Mircea, pe care urmăritorii tatălui nu l-au mai atîns cu securea ci l-au băgat de viu în pămînt ? Cum să se scrie amintirea aceea de copil încă gingaș, abia ajuns la darul vorbirii, cînd a fost așezat ca într-o raclă între zidurile de piatră ale temniței din Anatolia ?

Față în față

„Și să vă gîndiți că atunci cînd un om ori domn e puternic și tare, atunci poate face pacea cum vrea dar cînd e fără putere, unul mai tare va veni asupra lui și va face el ce va voi".

Cînd spunea cuvintele acestea Vlad Țepeș înaintase în virstă pînă la 23 de ani și era pentru a doua oară domn al Țării Române. Jura să urmeze în toate „politica lui Mircea cel Bătrîn". Era în aprilie, 1456 și tînărul domn încerca să-și apropie viitorul din foișoarele înalte ale castelului din Tîrgoviște. Primul pas pe care l-a făcut în direcția aceasta a fost intervenția din Moldova. În săptămîna mare a paștilor din aprilie, 1457, l-a pus în domnie pe vărul său Ștefan. Al doilea pas prin care s-a așezat de la sine, fără nici o cruțare, drept în fața pericolului a fost refuzul de a mai plăti turcilor tribut în copii. În tulburările petrecute sub urmașii lui Mircea cel Bătrîn, Muntenia căzuse politicește într-o adevărată prăpastie. Tributul fusese urcat la 10 000 de galbeni și, lucru mai cumplit, Muntenia trebuia să contribuie în fiecare an cu 500 băieți la reîmprospătarea ienicerilor. **„Această dureroasă rușine impusă țării sale Vlad Țepeș voia să o înlăture cu orice preț"**, scrie cronicarul. **„El caută să mîntuie țara de acest tribut de sînge".** Și să se mîntuie și pe sine de amintirile dure și de umilințele crunte ale anilor petrecuți la Stambul. **„De aceea cînd Mahomed cere lui Vlad tributul de bani și acel de copii, pe care predecesorii lui se îndatoriseră a-l da turcilor, Vlad răspunse solului turcesc că tributul de bani este gata să-l deie iar cel de copii — nu. Sultanul trimete atunci pe un grec, Catabolinos, în chip de sol la Vlad, împreună cu Hamza — pașa din Vidin, pe care-l însărcinează să pună mîna prin surprindere pe Vlad sau să-l determine să vină la Poartă. Vlad însă prinde întregul corp de oștire al lui Hamza, împreună cu acest pașă însuși și grecul Catabolinos și-i înțeapă pe toți înfigînd, spre batjocură, pe Hamza Pașa, într-o țapă mai înaltă. După aceea trece Dunărea și pustiește cumplit provinciile turcești".**

„Am aflat" spune însuși domnul într-o scrisoare **„despre șiretenia și vicleșugul lor și noi am fost aceia care am pus mîna pe acel Hamza-Beg (...) sub o cetate ce i se zice Giurgiul: deschizînd turcii cetatea la strigătele oamenilor noștri, cu gîndul ca să intre numai ai lor, ai noștri, amestecîndu-se cu dînșii, au intrat și au dobîndit cetatea. Pe care am și ars-o îndată".** În aceeași scrisoare, pe care o adresează la 11 februarie 1462 regelui Ungariei afirmă că lucrul acesta l-a făcut **„pentru păstrarea creștinătății întregi"** și că acum se așteaptă ca **„la deschiderea vremii, adică primăvara"** sultanul să îl atace pe tot lungul Dunării. Așa că **„Dacă măria ta dorești să dai vreun ajutor atunci măria ta să fii bun a nu ne zăbovi și să ne spui cu adevărat gîndul măriei tale... Iar dacă vom ajunge, ferească Dumnezeu, la un capăt rău, și va pieri țărișoara noastră, aceasta nici măria ta nu vei avea folos și înlesnire de așa ceva, pentru că va fi paguba Creștinătății întregi".** Creștinătatea, printr-o tradiție deja stabilită, conta însă pe lupta țărilor din Carpați chiar și așa, pe degeaba, ajutoarele ei n-au ajuns niciodată în Moldova sau în Muntenia la vreme, la Buda, Veneția, Caffa și Țarigrad știindu-se bine că de dragul patriei lor românii intră în luptă oricum. „Atletul creștinătății", Ștefan cel Mare, nu s-a putut sprijini niciodată mai mult decît pe oastea

Continuare în pag. a 7-a

Principe român și personalitate europeană

Nu credem că putem apela la un exemplu mai bun, pentru a sublinia contribuția pe care o poate aduce studiul imaginilor mentale la reconstituirea unei istorii a civilizațiilor direct legată de destinul oamenilor, decît aducînd în discuție faima lui Vlad Țepeș, acest ilustru principe care, alături de contemporanii lui, Ștefan cel Mare și Iancu de Hunedoara, a stăvilit la Dunăre forțele sultanului care sfărîmase Bizanțul și a demonstrat lumii, atît celor care îl admirau, cît și celor care îl urau, că nu poate fi îngenunchiată voința unui popor. Deoarece Vlad Țepeș a știut să-și alăture masele largi, așa cum a știut să o facă Ștefan cel Mare ; și de aceea exprimînd o voință colectivă, a putut apare ca omul care reprezenta un popor (imagine cu atît mai acceptabilă, cu cît, în mentalitatea medievală, principele întruchipa cele mai caracteristice însușiri ale poporului pe care-l conducea, mentalitate perpetuată pînă tîrziu, pînă în pragul epocii revoluțiilor democratice, și uneori și după aceea).

Și, iată-l, într-adevăr, pe Vlad Țepeș prinzînd trăsături diferite și adeseori contradictorii. Este „rebelul" care a îndrăznit să se răscoale împotriva „împăratului împăraților", ne spun cronicarii otomani, ferm convinși că nu există decît o singură autoritate pe pămînt, aceea a sultanului, care, din cînd în cînd, se milostivea asupra cîte unui „prințișor sau rege" să-i acorde cîte o „favoare", fie acesta rege al Franței, al Poloniei, doge al Veneției sau principe al Țării Românești. Evident din chipul domnului român prea puțin se reflectă în această oglindă care deformează pe toți, pentru a proiecta, pe partea cealaltă chipul unui „împărat" mai mare decît marginile lumii. Înțelegem aceste lucruri mai bine ascultîndu-i pe cronicarii bizantini, dintre care unii, precum Critobul din Imbros, s-au obișnuit cu gîndul că Bizanțul nu va mai renaște și pornind de la principiul obtuz și reconfortant al lașității că „asta-i situația", țin isonul scriitorilor otomani ; alții nu cedează, ca Ducas și Laonic Chalcocondil, și îi cîntă vitejia, mai

Desen de Sabin Ștefănuță

ales acel atac nemaipomenit, dat noaptea, cu dirzenia celui care și-a spus în inimă : „libertatea sau moartea".

Mai interesante și mai pline de inedit sînt atitudinile și gîndurile, care se mai cer descifrate, din cele două mari grupe de povestiri despre Vlad Țepeș : cele slave și cele germane. Despre acestea, ca și despre acțiunea politică a marelui voievod, cititorul găsește astăzi date bogate și interpretări pătrunzătoare în cele două monografii recent apărute : *Vlad Țepeș* de Nicolae Stoicescu (în Editura Academiei, care ne face să întrevedem o serie, după coperta ce aminteste de studiile dedicate lui Mihai Viteazul) și *Vlad Țepeș (Dracula)* de Ștefan Andreescu (în prețioasa serie „Confluențe" a Editurii Minerva). Ceea ce credem că trebuie accentuat este faptul că voievodul s-a reflectat deosebit în cele două grupe de narațiuni, datorită unor structuri mentale specifice. Și ne vom referi numai la două aspecte.

În primul rînd, la faptul că istorioarele (sau anecdotele, luînd cuvîntul în sensul său „clasic") din versiunile slave s-au cristalizat în jurul unor trăsături morale atribuite principelui ideal de către mase — dreptatea, milostenia, înțelepciunea. Spre ce altă concluzie ne poate conduce faptul că una din istorioare seamănă cu o întîmplare relatată de Cantemir în *Istoria imperiului otoman* ? Ne referim la pățania negustorului căruia i s-au furat 160 de ducați de aur și care, în urma reclamației făcute lui Vlad Țepeș, și-a redobîndit suma cu un ducat în plus, pe care a avut cinstea și priceperea să-l restituie : „Dacă nu mi-ai fi spus despre galbenul adăugat, aș fi fost gata să te pun și pe tine în țeapă, împreună cu acest hoț", i-a spus „Dracula" adăugînd : „mergi în pace !" Vorbind despre Ali Pașa, mare vizir între 1706—1710, Cantemir relatează cum un negustor a pierdut o pungă, pe care a găsit-o un marinar ; acesta a restituit-o, auzind că va primi o recompensă și nedorind să fie acuzat de hoție. Dar, pentru a nu da recompensa, negustorul a pretins că în pungă s-au aflat și niște cercei de preț. Aduși în fața vizirului, marinarul a declarat că în pungă erau numai banii, în timp ce negustorul a afirmat că în pungă s-au aflat și cerceii, dar că el nu a declarat, de la început, ce conținea exact punga, pentru a nu-l încuraja pe cel care o va găsi să o fure, aflînd de marea valoare a cerceilor. La care, Ali Pașa a dat verdictul : de vreme ce punga pe care o reclamă negustorul conținea

Alexandru Duțu

Continuare în pag. a 7-a

Taina unei monede

Cercetările de numismatică medievală românească din ultimii 25 de ani au avut ca rezultat o mai bună cunoaștere a activității vechilor monetării care au funcționat în țările române. Mărginindu-ne, în cadrul acestor note, la Țara Românească, vom menționa că în urma cercetărilor amintite, s-a precizat în ultima vreme cînd anume, sub domnia lui Vlaicu Vodă, au apărut primele emisiuni monetare românești, care a fost sistemul monetar adoptat inițial și ce evoluție a avut ulterior, la ce dată s-a încheiat activitatea regulată a monetăriilor locale, unde și în ce perioade au funcționat aceste monetării. Ca un corolar al acestor cercetări, s-a putut stabili numele voievozilor care au bătut monede proprii, începînd cu Vlaicu Vodă și sfîrșind cu Basarab Laiotă, de la care se cunosc ultimele emisiuni monetare regulate ale Țării Românești, în a doua jumătate a secolului al XV-lea.

În șirul voievozilor emitenți, au rămas însă pînă astăzi și cîteva lacune. Astfel, nu s-au găsit, cel puțin deocamdată, monede care să poată fi atribuite lui Radu al II-lea Prasnaglava (cel Chel) sau lui Alexandru I Aldea, fii ai lui Mircea cel Bătrîn, domnind succesiv în prima jumătate a veacului al XV-lea. Nu se cunosc monede nici de la Vlad Țepeș, fiul lui Vlad Dracul și, prin urmare, nepot al lui Mircea cel Bătrîn. Lipsa unor emisiuni monetare ale lui Vlad Țepeș este cu atît mai greu de explicat, dacă se ține seama de anumite împrejurări care au marcat domnia lui. Într-adevăr, Vlad Țepeș este nu numai voievodul care, prin strălucitele sale fapte de arme, a ridicat un zid împotriva irezistibilei expansiuni otomane, la numai cîțiva ani de la cucerirea Constantinopolului și ștergerea de pe harta lumii a imperiului bizantin de către Mohamed al II-lea ; el a fost și un bun gospodar, cu grijă pentru dezvoltarea economică a Țării Românești. După douăzeci de ani de cercetări, sîntem în măsură să afirmăm acum, cu toată siguranța, că Vlad Țepeș a bătut monedă ; mai mult, o asemenea monedă există astăzi, e adevărat, într-un exemplar unic. Dar mai înainte de a prezenta acest unicat, să creionăm în fugă premisele care îndrituiau presupunerea că voievodul în discuție a făcut uz de dreptul monetar.

Se știe că Vlad Țepeș a domnit în trei rînduri : prima dată în octombrie—noiembrie 1448, cînd întrerupe domnia lui Vladislav al II-lea ; a doua oară, începînd din iulie—august 1456 pînă în august 1462, cînd este înlocuit de fratele său, Radu cel Frumos, adus de oștile otomane ; în sfîrșit, a treia domnie a durat mai puțin de două luni, noiembrie—decembrie 1476, Vlad Țepeș fiind asasinat de turci, în urma unui complot urzit de boieri.

A doua domnie a lui Vlad Țepeș este cea mai însemnată, datorită nu numai duratei sale, de șase ani încheiați. Ea a fost dominată de victoriile răsunătoare obținute de domnul Țării Românești împotriva armatelor sultanului Mohamed al II-lea. În același timp însă, Vlad Țepeș a luat și o serie de măsuri cu caracter

Octavian Iliescu

Continuare în pag. a 7-a

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

L

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XIX
50
(763)
Sîmbătă
11 decembrie
1976
10 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Memoria timpului și actul critic

Ceea ce numim memoria timpului istoric, adică instanța supremă chemată a conferi creației literare și exponentului ei, scriitorul, privilegiul trecerii în eternitate, își manifestă prerogativele în forme dintre cele mai diferite și nu o dată dintre cele mai surprinzătoare. Nu încape însă îndoială, că, dintre toate, momentele aniversare și comemorative sînt acelea care certifică în modul cel mai elocvent durata în timp a faptei creatoare. Acum, în asemenea momente, structura ideal-mentală a categoriei numită memoria timpului istoric se dezabstractizează, se umanizează primind direct însemnele vieții spirituale a omului trăitor într-o epocă social-istorică determinată. În astfel de momente memoria timpului își vădește formele de manifestare cu adevărat sărbătorești. Și nu există ceva mai dezolant, mai întristător decît constatarea că tocmai în asemenea împrejurări își fac citeodată apariția, dacă nu uitarea mai mult sau mai puțin completă, cel puțin gesturile, acțiunile de circumstanță, minate de improvizația festivistă. A întîmpina trecerea unui anumit număr de ani, de decenii și chiar secole de la nașterea ori de la moartea unui scriitor, de la apariția unei mișcări, a unei publicații sau a unei opere literare pe care timpul și le revendică, înseamnă, de fapt, a face dovada capacității de prețuire a valorilor odată cu înțelegerea și cunoașterea acestora prin studiu. Momente deosebite precum cele la care ne referim sînt întîmpinate așa cum se cuvine, numai dacă rezultatele au semnificația unor autentice evenimente istoric-literare. Împotriva incompatibilității lui aparente cu natura sărbătorească a evenimentului, actul critic lucid, guvernat de criteriile exigenței profesionale, își justifică întru-totul prezența. Parcurgem paginile unui număr aniversar sau comemorativ dintr-o revistă, analizăm aparițiile editoriale avînd același caracter spre a identifica ceea ce are cu adevărat revelator un anumit moment literar scrutat pe una dintre laturile lui fundamentale.

Privind în acest chip faptele și raportîndu-ne la viața noastră literară de azi, este cît se poate de firesc, obligatoriu chiar, să ne întrebăm dacă dezideratele amintite se bucură întotdeauna de atenția meritată. Întrebarea este cu atît mai îndreptățită avînd în vedere deosebita emulație ce caracterizează viața spirituală a societății românești de azi și în ce privește omagierea, prin cunoaștere profundă, multilaterală, a patrimoniului cultural-artistic național. În acest sens, documentele Congresului educației politice și al culturii socialiste, în primul rînd expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu prezentată cu acest prilej, după cum și Programul de măsuri elaborat după Congres, conțin referiri de maximă eficiență principială și practică.

Desigur, nu este locul potrivit în însemnările de față să întreprindem analiza detaliată, sprijinită pe exemple concrete, a problemei. Rămîne ca pe viitor să-i acordăm o atenție specială în cadrul larg al dezbaterilor revistei noastre consacrate acțiunii de valorificare a moștenirii literare. Acum dorim doar să remarcăm pe de o parte, certele și nu puținele realizări în planul interpretării critice și al inițiativelor editoriale prilejuite tocmai de o seamă dintre evenimentele aniversative și comemorative înscrise în calendarul vieții noastre literare din ultima vreme. Pe de altă parte, însă, este tot atît de drept să arătăm că există încă suficient loc pentru noi eforturi menite a spori atît numărul inițiativelor cît și calitatea acestora. Ne gîndim, de exemplu, la o anumită monotonie de ansamblu ce apasă uneori paginile aniversative și comemorative din revistele noastre literare, ca urmare a prezenței unui prea restrîns și cam același număr de colaboratori, după cum și datorită adoptării unor perspective și formule critice asemănătoare. Cît despre înfăptuirile editoriale, în pofida rezultatelor demne de toată stima, inițiativele de anvergură, dinainte și minuțios pregătite (volume critice omagiale, reeditări de opere prilejuite de un anumit eveniment, lansarea lor la timp și în condiții cît mai propice, repunerea în circulație a exegezelor critice valoroase dar de mult epuizate, editarea altora inedite etc.) nu se bucură încă de atenția cuvenită.

Consecvent unei practici deja statornicită, și în numărul de față „Luceafărul" se angajează la efortul de reinterpretare în spirit deschis critic a unei importante mișcări literare : **Sămănătorismul** — și de omagiere — apelînd mai ales la colaboratori tineri — a unei mari scriitoare: **Hortensia Papadat-Bengescu.**

Luceafărul

Desen de Mihai Gheorghe

În pag. a 3-a
HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU
— 100 de ani de la naștere —
● Articole ● Eseuri ● Inedite

SEMĂNĂTORUL
PRIMELE VORBE

În pag. 4—5
● „Semănătorul" și semnificația unui curent literar

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU în eternitate

...era, cred, cam prin vecinătățile Patriarhiei. Case vechi se propteau unele pe altele ca să nu se prăbușească. Chemat, am intrat, noaptea, într-un fel de odaie mansardată unde lumina, precară, era împărțită în două printr'un cearșeaf.

Acolo, pe un fel de pat, ceva cam ca o targă, agoniza Ea : Marea Sburătoare. Respirația Ei era a Mării care se retrage. Chipul Său, retrăgându-se dintre noi cei care ,oricum, continuăm să respirăm mai mult sau mai puțin normal, începuse să ia culoarea și consistența stâncii.

Dispărea, într'un spațiu sordid, cea care — alături de Liviu Rebreanu — ocupase (cu nici umbră de infatuare, atât de firesc) cel mai de seamă spațiu al prozei noastre moderne.

...Marea se retrăgea, luând cu ea cea mai nobilă dintre Sburătoarele primei noastre jumătăți a acestui secol atât de contradictoriu.

Depe țărmul mizeriei noastre : niște scânduri ale unei mansarde, neputincioși, O priveam cum se îndepărtează, lăsându-ne atâtea bogății...

Decembrie, 1976

Eugen Jebeleanu

Spațiul intermediar

Reconstituită din oglinzile criticii, imaginea Hortensiei Papadat-Bengescu este aceea a unui personaj bifrons. Elogiile sînt unanime, dar motivațiile lor divergente. Fascicolul analitic luminează mai întotdeauna o față, rar întreaga fizionomie. Sigur, privite în perspectivă istorică, imaginile antinomice acreditate se explică și prin psihologia de cenaclu. Grupurile literare nu sînt tolerante, ci exclusiviste. Captează talente de pretutindeni, sancționind însă prompt „infidelitatea". Este și amuzant, și instructiv să urmărești efectele acestui exclusivism în interiorul grupărilor și cenaclurilor literare românești de prestigiu. Mentorul „Junimii", în flagrant dezacord cu olimpianismul pe care-l afișa, își gelozea devotații, le pedepsea dezerțiunile. Cînd Duiliu Zamfirescu (un exemplu din mai multe posibile) începe să colaboreze la revista „Literatură și artă română" scoasă de „mișelul" N. Petrașcu, scrierile îi sînt triate fără menajamente : parte sînt reținute pentru elitarele „Convorbiri literare", în timp ce restul este destinat „revistei de maculatură" concurente. Citite azi, cu ochii neaburiți de preconcepții, amintitele scrieri ale romancierului diplomat nu sînt deloc disproporționate valoric. Dacă ponderatul Maiorescu („natură transparentă", cum se socotea) proceda așa, atitudinea pătimașului Macedonski față de fostul emul nu mai miră. Nu altfel se comportă Iorga cu Sadoveanu, după trecerea acestuia din redacția „Sămănătorului" în aceea a „Vieții Românești", sau (exemplul este de un comic savuros) Mihail Dragomirescu, care recunoștea genialitatea scriitorilor din cercul „Convorbirilor critice", pentru a le-o retrage automat în cazul unei defecțiuni cenaculare.

Istoria se repetă și cu Hortensia Papadat-Bengescu. Ibrăileanu și cei din redacția „Vieții Românești" îi prizează primele cărți (cu impresionismul lor liric și perceperea metaforică a lumii, cu, mai ales, neliniștea unei feminități de excepție ce se introspectează febril), insinuînd că romanele de mai tîrziu ar fi un fel de deturnare a scriitoarei de la vocația sa. În registrul opus, Lovinescu, criticul care a fost ciceronele prozatoarei pe căile obiectivării, elogiază în **Istoria literaturii române contemporane** tocmai atitudinea „bărbătească, fără sentimentalism, fără duioșie, fără simpatie chiar, pornită din setea cunoștinții pure și realizată, cu eliminarea dulcegăriei, prin procedee riguros științifice". Timpul a dat dreptate lui Lovinescu, exegeții ulteriori salutînd ceea ce Pompiliu Constantinescu numea **„conversiunea spre obiectivitate".**

Din aceste antinomii ale criticii ceva a rămas totuși neclar, cu repercusiuni pînă în exegezele cele mai recente. Cum s-a petrecut această metamorfoză ? Unde ? Ne aflăm înaintea unei schimbări la față instantanee, a unei rupturi totale între etapele creației ? Un răspuns integral afirmativ mi se pare puțin credibil. Scriitorul autentic poate fi, desigur, proteic, dar niciodată scindat atît de categoric încît între compartimentele creației sale să nu existe punți. Tropismele sînt întotdeauna suspecte. Proteismul este tristul apanaj al celui fără personalitate. Își schimbă vocile, arborează măști, cine n-are o voce proprie, o fizionomie proprie. În ceea ce o privește pe Hortensia Papadat-Bengescu, tranziția de la liric la epic, de la tumultul confesiunii dezlănțuite frenetic la captarea ei în **„cleștele pozitiv al povestirii"** a cerut timp și pot fi citate cărți în care prozatoarea exersează pe două claviaturi, mîngîind nervos cu o mînă clapele subiectivismului, iar cu cealaltă pe cele ale obiectivității.

Există un **spațiu intermediar** în care apele nu s-au ales definitiv și tălăzuiesc agitate de im-

Ioan Adam

Continuare în pag. a 3-a

JURNAL DE POET

Alba-Iulia 1918

Fiecare popor își are sărbătorile sale istorice hotărîtoare legate de evenimente cruciale în curgerea vremii, în jurul cărora ființa unui neam sporește în lumina adevărului.

Fiecare popor stăpînește locuri, sanctuare, cetăți, păduri și rîuri sfințite de jertfa fiilor săi în vederea întemeierii unei Patrii cît stavor stihiile în mătcile istoriei.

Anul 1918 este o astfel de sărbătoare crucială pentru poporul român, iar Alba Iulia o astfel de Sfîntă cetate.

Decembrie luna supremă, a zecea în calendarul strămoșilor noștri Romani, sărbătoarea eroilor saturnali, cei care întorc soarele în mijlocul iernii din nou către fața pămîntului, cînd capricornul urmărit de săgetător sare de pe muntele șters de neguri pe celălalt munte ce scînteie orbitor în noaptea viitorului, muntele unduitor al noului an și eon.

Pe dealul Furcilor unde odihnește încă-n văzduh blîndul cap al ochilor fulgerători ai voievodului Mihai ce urcă dealul vechii Mitropolii a Transilvaniei redeschizîndu-i porțile, pe acest deal unde în altă iarnă, grozava roată cu colți de oțel a spintecat trupul lui

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 9-a

ITINERARII SADOVENIENE

Nopțile de altă dată

II

Să recitim, în fine, într-un spirit mai detașat de „intriga mitologică" fragmentul-cheie în privința adevăratei stări de spirit a Prințului Lupu Mavrocosti spre a observa farsa tragică în care este învăluit acest personaj menit să comunice cu trecutul. „La Bobotează, drept în puterea amiezii, cînd se sfințesc apele, eu am stat aici cu capu-nfundat în mîini ca s-aud clopotele de la biserică. Am auzit pălind clopotul ca o părere, într-o depărtare mare. Atuncea mi-am făcut cruce. Și cînd am ridicat ochii, numai ce mi-a fulgerat spre stînga ceva. Mă uit în stînga mea, către luciu, nu văd nimic. Dar de fulgerat, am văzut fulgerind.

— Unde stăteai tu ?

— Stăteam mai încolo, către Duruitoare. Așa că prin urmare mă gîndesc eu, măria ta, să caut încoace, nu încolo. M-am mișcat încoace ; am stat, ș-am așteptat ceasul amiezii de-a doua zi. Am venit drept la ceasul amiezii a doua zi ; Am stat mai încoace și iar m-a fulgerat. Așa m-am mutat eu din zi în zi, cînd era soare, spre acest tei, unde ne aflăm acum (...) Am stat aici și-am așteptat iar soarele de amiază ; am stat și-a doua zi ; nu mi-a mai fulgerat nimica în coada ochiului sting. Atuncea am pus cumpăna. Pînă la 15 a lui mărțișor nu s-a clintit cumpăna.

— E a zecea zi de cînd vin, zise Mavrocosti, oglindindu-și în luciul bălții fața palidă și ochii triști.

— Eu zic, măria ta, că dacă nu mai lucește încolo, apoi sîntem în dreptul ei. Or, chiar lîngă mal, ori trei pași mai încolo, ori nouă pași — trebuie s-o găsim numaidecît aici.

— Ascultă, Peceneaga, zise Mavrocosti cu seriozitate, însă cu un glas scăzut ; dacă iese și socoteala pașilor de la Duruitoarea și pînă aici, atuncea numaidecît scorbura de tei e semn. Cel de demult a fost îngropat aici și teiul a fost răsădit pe lăcașul lui. Acel Costea Negru de care știu eu stă tocmai dedesubt, călare și cu zale, așa cum era în viață. Își păzește comoara.

— O păzește ; dar măriei tale trebuie s-o slobodă.

Amîndoi oamenii stăteau privind neclintit,

C. Stănescu

Continuare în pag. a 6-a

CENACLUL REVISTEI «LUCEAFĂRUL»

● A XXXVII-a ședință a cenaclului va avea loc luni 13 decembrie a.c. orele 16, la Casa scriitorilor din Calea Victoriei 115 ● Vor citi poezie Carmen Focșa și Nicolae Oprișan

file de istorie, file de epopee

Cartea unei enigme

Apariția — în Editura Academiei Republicii Socialiste România — a volumului IV din seria **Operelor** complete ale lui Alexandru Odobescu*) reprezintă un adevărat eveniment editorial și științific. E vorba, într-adevăr, de prima retipărire — după ediția originală, dată la iveală în ultimul deceniu al veacului trecut — a principalei opere a scriitorului, care i-a ocupat cea mai mare parte a vieții și care, prin proporțiile neobișnuite și prin amploarea documentației, fără precedent în arheologia românească a secolului al XIX-lea, merită să-i veșnicească numele.

Pentru cititorii ce n-au avut prilejul să răsfoiască ediția originală, nici să vadă retipărirea pe care-o semnalez, abia apărută, precizez că e vorba de o lucrare în limba franceză formată dintr-un prim tom de 550 pagini, la care se adaogă două tomuri adiționale, respectiv de 111 și de 26 pagini : laolaltă 687 pagini în 4°, ilustrate cu o profuziune de desene și litografii (foarte multe în culori), executate cu o minuție extremă și cu prețul a numeroase sforțări de mai mulți artiști din țară și din străinătate.

Această lucrare cu totul neobișnuită ca întindere și alcătuire, a cărei imprimare la prima ediție a durat 11 ani, după ce ceruse autorului o pregătire de decenii, a fost reprodusă în ediția nouă pe cale fotografică, cu o perfecție și o rapiditate pentru care Editura Academiei se cuvine felicitată. Mă grăbesc să adaog, în același timp, că masivul volum ce ne stă în față nu reprezintă, cum s-ar putea crede, o simplă reeditare a ediției originale. Potrivit planului colecției în care apare, inițiată de regretatul Tudor Vianu și condusă astăzi de Alexandru Dima, el ne pune la dispoziție, împreună cu textul tipărit la Paris, o serie de alte texte românești și franceze care laolaltă formează ceea ce s-ar putea numi „dosarul" lucrării odobesciene : textul

D. M. Pippidi

***) Alexandru Odobescu, „Opere". Ediție critică publicată sub îngrijirea prof. Al. Dima. IV : „Tezaurul de la Pietroasa". Ediție îngrijită, introducere, comentarii și note de Mircea Babeș, „Studii arheologice" de Radu Harhoiu și Gh. Diaconu. București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1976. 1079 p. in 4°**

Continuare din pag. a 2-a

Povestitorul lui 1907

„I se cuvin mai multe lui Vissarion"
Tudor Arghezi

Celulă pentru condamnați la moarte nu exista. Și chiar de-ar fi existat, unde să bagi în ea peste 200 de țărani. Așa că îi îngrămădiseră într-un țarc, în curtea interioară a cazărmii. Stăteau adunați laolaltă și în mijlocul ocolului făcuseră un foc mare din niște resturi putrezite de traverse. Focul ridica trîmbe mari de fum și arunca jerbe de scîntei către cerul întunecat al toamnei. Se făcuse noapte. Cernea o ploaie amară, măruntă și oamenii abureau pe lîngă foc ca vitele descărcate de povară... Unii mai bătrîni ori mai obsiți stăteau trîntiți pe jos prin noroiul curții peste care presăraseră cîteva brațe de paie. Alții, ca să se mai ferească de umezeală, se ciuciseră sprijiniți umăr la umăr. Între ei, așezat pe un butuc, un orășean după haine, cravată și pălărie, povestea ceva și toți ascultau neclintiți. Se cunoștea cît de colo că e un fel de căpetenie de-a lor, așa încît jandarmii îl găsiseră ușor și-l arestaseră ziua'n amiaza mare pe drumul dintre Pîrvu și Costești, tocmai cînd dădea să intre la el în sat. El nu se împotrivise, nici nu negase, ba chiar părea că se bucură văzîndu-se din nou între ai lui. Îi duseseră legați cot la cot, pe jos, pînă la Titu, și în aceeași zi

D. Manoileanu

Continuare în pag. a 8-a

În pag. a 10-a
DE LA RĂSCOALĂ LA REVOLUȚIE

Publicăm, începînd cu numărul acesta, sub semnătura tînărului prozator Nicolae Mateescu, un serial dedicat evenimentelor istorice care — prin amploarea și dramatismul lor — au rămas în conștiința noastră sub numele simplu, dar atît de evocator, de : 1907.

VIRGIL TEODORESCU ÎN B. P. T.

«Lăsați cuvintele...»

Apariția recentă a unei noi antologii, **Poezie neîntreruptă** (Editura „Minerva" B.P.T., 1976) din creația de pînă acum a lui Virgil Teodorescu nu modifică radical imaginea poetului așa cum se schița ea din **Blănurile oceanelor și alte poeme,** de asemenea o retrospectivă, publicată în 1969, încît nu vom face, aici, decît să adăugăm cîteva note la portretul încercat cu acel prilej. Un ciclu, **Constructorii de ruine** (din volumul **Ucenicul nicăieri zărit**) constituie un vibrant manifest împotriva ororilor războiului, atît în expresia directă, de condamnare a fascismului, cît și în aceea a conștiinței solidarității cu milioanele de victime nevinovate ale unui măcel funest. Glasul poetului martor și judecător răsună limpede și incendiar : „Întrebați-mă și am să vă răspund. / Întrebați-mă orice, de la A la Zed. / Am să vă răspund cu aceeași voce-n schimbare, / cu o exactitate exemplară, / cu exactitatea clepsidrelor și a solnițelor cu sare. / Sînt un personaj pletoric care a traversat epoca noastră cu părul în flăcări, / dar urmele acestui incendiu / abia se mai zăresc pe craniul pleșuv, / pe care multă vreme diligențele au alergat în galop, / înlocuite, în sfîrșit, / cu rachete interplanetare — / pe craniul acesta lustruit ca rampa scărilor din clădirile cu zece etaje, / pe care n-am îngăduit și n-o să îngădui niciodată / construcția unei baze militare, / pe craniul acesta lustruit / ca cicatricea gropilor individuale / umplute cu noroiul ultimelor două războaie". Poetul avertizează, cheamă oamenii să vegheze pentru a preveni catastrofa, ruina civilizației : „Pe străzile, cîte mai sînt, / lineare și proaspăt pavate, / în rui-

Dan Laurențiu

Continuare din pag. a 2-a

Un principe modern

II

El s-a creat astfel pe sine ca personaj de legendă înainte de a fi înregistrat ca atare de cronici ! Se cunoaște episodul vestit cu Hamza Pașa, consemnat în toate izvoarele vremii și povestit de voievodul însuși, cu aceleași detalii cu care îl relatează cronicile bizantine, maghiare și rusești : trimis, împreună cu grecul Katabolinos, să-l atragă în cursă și să-l predea sultanului, cad ambii în cursa, mai abilă, întinsă de român, și sînt ridicați în țepi înalte, înconjurați de trupa ce-i însoțise, plantată și ea în țepi mai umile ! Scos din fire, Mohamed vine personal în fruntea celei mai mari armate pe care o văzuse lumea de la asediul Constantinopolului. Țepeș (în strălucita scrisoare către Matei Corvin, din care am citat, și care seamănă ca două picături de apă cu nu mai vestita epistolă — circulară a lui Ștefan cel Mare după victoria de la Vaslui), previne pe rege asupra „mizei" general-europene a luptei sale. El îi cere să pornească cu armata regatului în ajutor. Regele înaintează greu (pare să fie specialitatea lui !) așa încît lupta o dau românii singuri. În fața oștilor copleșitoare, Țepeș **inventează războiul de guerilla,** care, din Țara Românească va fi preluat de Ștefan cel Mare 4 ani mai tîrziu. El hărțuiește oastea invadatoare, o înfometează distrugînd proviziile, o atrage pe drumuri grele, ucide toate micile grupe trimise în recunoaștere sau după hrană, creează o psihoză de groază despre care a rămas descrierea unui fost ostaș al marii armate turcești, iar în noaptea de 16/17 iunie 1462 atacă tabăra sultanului, la lumina torțelor, într-o acțiune ce a făcut înconjurul Europei. Informat desigur și de punerea în mișcare a oștilor ungare în frunte cu regele însuși, sultanul, spre a evita ciocnirea la capătul puterilor cu o nouă armată, odihnită și numeroasă, nu mai are decît o singură soluție : retragerea „onorabilă". Aceeași pe care i-o va rezerva Ștefan cel Mare în 1476 cînd, după ce va cîștiga la Valea Albă — acest Borodino al românilor — Mohamed II nu va putea pune piciorul în Suceava, inexpugnabilă, și va pierde pînă la urmă campania.

Nu încape îndoială că în crîncena confruntare dintre români și oastea lui Mohamed II, în 1462,

Dan Zamfirescu

Continuare în pag. a 9-a

cronica literară

MIRCEA DINESCU: „Proprietarul de poduri"

Ingenuitatea reacției, condiția dintotdeauna a poeziei, caracterizează versurile lui Mircea Dinescu din **Proprietarul de poduri.** Autorul volumului care se reprezintă pe sine ca proprietar de poduri (nu cel ce le posedă scriptic ci cel ce doarme sub ele), practică în această carte o poezie care protestează împotriva a tot ceea ce împiedică uimirea poetului, sentimentul său tonic în fața naturii. „odinioară, locuiau în tine iepuri de casă / închideai ochii și mi se făcea somn / astăzi călătoresc în tramvaie / aproape mi-e rușine că scriu poezii / și de mi-aș putea împacheta viața în lăzi / le-aș abandona la marginea orașului, / fericit ca un biciclist tînăr". Fericirea biciclistului tînăr este libertatea celui ce se poate bucura nestînjenit de surprizele pe care natura i le provoacă. Nu întîmplător poezia se numește **Viață de artist.** Mircea Dinescu este preocupat de condiția poetului și a poeziei și multe din piesele celui de al treilea volum al său, **Proprietarul de poduri,** încearcă să definească antitetic această condiție. Poetul este cel ce se adresează direct oamenilor, sfidindu-l pe Dumnezeu. El mînuiește „plugul roșu al ghitarei" și rupe din spațiile infernului hălci mari, transplantînd suferința între oameni. Cu alte cuvinte suferința umanizează pe oameni și poetul are datoria de a-i umaniza recurgînd la procedeele potrivite „plugului roșu al ghitarei". Vocea poetului înlătură orice altă emisie: „Pun șaua lunii și încalec seara / și Dumnezeu se face-n ceruri mic", el devine atotputernic și refuză conformismul: „căci n-am trăit ca sîngele prin sere / și n-am purtat cămașa nimănui / ci mai degrabă am răzuit de miere / prin piețe fade acrele statui". Linia frondei, teribilei fronde a tinereții, traversează întregul volum. Căci ce este proprietarul de poduri decît proprietarul a ceva ce nu aparține nimănui? „Eu sînt proprietarul de poduri / sub care-am dormit vreau să spun / și înger bolnav de exoduri / prin sferele roz de săpun". Boala îngerului e de a traversa spații care-i sînt străine și pe care le respinge. Sferele roz de săpun sînt tot ceea ce poezia lui Mircea Dinescu vrea să respingă, direcția villonescă a versurilor sale traduce frecvent refuzul acestor spații roze.

Ce este în speță personajul lui Mircea Dinescu, pentru că în poezia sa întîlnim indiscutabil un personaj? El este recrutul, actorul, cerșetorul, adică un ins a cărui evoluție nu poate produce reacții conformiste. **Balada veselă pentru tristețea celui plecat la oaste** vorbește elocvent despre sentimentul de interdicție și claustrare al unei sensibilități tinere, supusă unei discipline inconvenabile: „Cînd tu în parcuri roze te vei bate / cu flori printre frumoși adolescenți/ eu am să duc o raniță în spate / și-am să-i învăț algebra pe sergenți // cînd tu ai să dansezi fără vreo grijă / curtată îndelung de-un licean / de mine se va-ndrăgosti o schijă / și-am să te văd printr-un întors ochean. // așa că fie-ți milă sau blesteme / îți voi rosti. în loc de rămas bun / lasă părinții și nu te mai teme / căci am să plec soldat într-un cătun". Mircea Dinescu scrie bravînd cu teribilismul vîrstei tinere: „Ca niște bravi actori ne-am născut în culise / educați cu pîine și trandafiri murați / mai mult lăsați singuri decît însingurați / limbile noastre fluieră proscrise". Autorul are un special simț, al scenei, al unei experiențe artistice dusă pînă la capăt, care de aceea-și poate împrospăta substanța: „căci dacă scene s-au vărsat în stradă / și replicile toate au fost zise / pruncul din iesle urlă în culise / pe cînd la magi mulțimea face coadă". Poetul are sentimentul recrutului, al actorului, al poetului. Versurile din **Proprietarul de poduri,** vorbesc toate însă despre ingenuitatea care și-a pierdut prețul. O variantă este **Grîu păzit de maci** care dă titlul primului ciclu, cel mai valabil artisticește al cărții. Talentul poetului e de a figura într-un aparent limbaj comun probleme și reacții fundamentale cu o mare naturalețe și seducție: „Poetul dacă doarme netulburat în flori treziți-l voi prieteni căci vin secerători", cu alte cuvinte poezia nu se cuvine să fie indiferentă la modificările ambianței, nu o dată tulburătoare. „Cu palme înroșite ascunse printre maci / dacă eu tac tu mîine n-ai nici un drept să taci". Unul scos din luptă, celălalt trebuie să-i ia locul. Poezia nu e liberă de a se cînta pe sine ci este o obligație. Nota frondei apare în următoarele versuri: „De mii de ani pămîntul precum un ceas e-ntors / aceeași cai mănîncă mereu același orz / unde mormîntul ține în brațe alt mormînt / ning oase de luceafăr pe-o gură de pămînt". Metaforic, sublimat poetul vorbește despre incapacitatea unora de a da glas unei tradiții („mormîntul ține în brațe alt mormînt") sacre, repetînd locuri comune, din care cauză dragostea „se duce mai sus de noi mai sus". Poetul cheamă la izvoarele veșnice ale poeziei, care sînt ale adevărului, spontaneității, sentimentului pur. Puritatea preocupă și pe Mircea Dinescu dar altfel decît la Nicolae Labiș. Poezia lui este un protest împotriva condițiilor care maculează viața, care răpesc spontaneitatea, care transformă omul într-o ființă artificială. A intra în corul banalității i se pare poetului un dezastru căruia îi opune un altul, adică „fericitul dezastru": „dacă-n prăpăstii sigur voi fi zvîrlit mă-ncînt / de flora ce-mpînzește pereții-n verticală; / mai bine hoț de fluturi și vînător de vînt, decît proprietarul cazanelor cu zmoală".

La un poet a cărui predilecție pentru natural este manifestă, protestul împotriva mașinismului nu poate să surprindă. „Aș vrea, exclamă poetul, să ies cu plugul prin oraș / cît este veacul bun de arătură". Un întreg ciclu, **Jurnalul unui automobil demodat,** face loc acestei predilecții. Caracteristică aici este **Capra contemporană**: „Capra mănîncă trandafirii grădinilor municipale / ronțăie tramvaiele ca pe morcovii cruzi / nu pleacă dimineața la birou / nu citește gazeta de seară / dezbracă stîlpii de telegraf ca pe duzi / ignoră semafoarele cu nerușinare / nu-și dorește limuzină, și jur / n-a brevetat încă iarba artificială / deși mai știe cîte ceva despre păduri; / statuia din centru a fost schimbată / orașul se leagănă într-un scrînciob de fum / numai această capră încăpățînată / dă lapte și nu se-ntreabă cum". Poezia este elocventă în ostentativitatea ei deliberată, dar piesele cele mai reușite ale cărții nu sînt cele deliberate ostentative, cele în care poetul ține să sublinieze o atitudine. Este motivul pentru care al doilea ciclu al cărții, închinat automobilelor demodate, pălește în fața primului care caută să surprindă ingenuitatea existenței, suavitatea unei existențe neprogramate.

Cum scrie un astfel de poet al frondelor, despre dragoste? Imaginile șocante nu lipsesc nici de aici: „Cum ai țîșnit tu în viața mea delirantă șampanie / pulpele tale prelungi loveau cartierele mărginașe / patul aluneca pe spinările îngerilor ca o sanie / în salcîmi înfloreau poftele-mi ucigașe, // trupul tău iradia ca mireasma prin ziduri / topea tacîmul din mîna sfîntului costeliv / pietrele se-nroșeau de emoție, marea scăpa de riduri / minunile durau fără motiv, // lanuri de floarea soarelui își răsuceau anume / invidia lor galbenă bătînd spre Dumnezeu / pînă s-a spart duminica de început de lume / și-am auzit în tine curgînd sîngele meu" **(Duminică spartă).**

Prezența erosului e plenară fără a jigni simțul comun, ceea ce vorbește suficient despre arta poetului. Chiar în erotică însă poetul nu uită gesturile sfidătoare. Elementele civilizației moderne sînt convocate pentru a fi subordonate marii chemări a erosului: „De-ai adormi iubito pe linia ferată / îmbujorate trenuri te-ar ocoli tiptil". Un rîs secret traversează însă această poezie. Poetul are iluzia atotputerniciei sale și parodiază chiar poezia. Solemnitatea este punctată dintr-o direcție contrarie: „Oh prin dantura toamnei apăreai", scrie evocator Mircea Dinescu pentru a ne introduce cu al doilea vers într-o atmosferă prozaică: „ca zahărul prin oasele de cai". Alteori poezia pare o simplă parodie: „Îngerul meu unde te duci/ anii se scutură de nuci / și lacrimile-s pînă-n plopi / eu semăn cer tu semeni gropi" **(Balada amurgitului).** Gestul juvenil, fronda străbat și aici. Sentimentul autorului este că guvernează poezia și că poate face totul cu ea. Direcția nu e lipsită de riscuri dar pare a fi anulată de întinsele spații de poezie autentică ale cărții **Proprietarul de poduri.** Mircea Dinescu nu face doar simplul gest de a se reintoarce la izvoarele simple ale poeziei, ci încearcă să atragă atenția asupra valorii pe care o are uimirea în fața minunilor firii, să polemizeze cu cei ce uită aceste drepturi ale poetului. **Proprietarul de poduri,** care se deosebește de celelalte volume ale lui Mircea Dinescu prin caracterul lui de manifest liric, afirmă pe unul din cei mai autentici poeți ai generației tinere.

M. Ungheanu

viața cărților

CARTEA DE DEBUT

În regie proprie

Ambiția de a publica îndeosebi versuri nu-i mică dacă ne gîndim la multele volume care apar în regia autorilor la Editura „Litera". Despre epigramă se poate spune că pur și simplu bîntuie. Din cenaclul „Cincinat Pavelescu" ne cade sub ochi Ion Geană (n. 28 iulie 1916 în Drăgăneasa-Prahova), micul său volum **Spini printre petale** („Litera"/1975), prevăzut cu o prefață („Mîhnit că printre flori, răzleți, / Pe lume mai răsar scaieți, / socot de interes obștesc / Cu epigrama să-i plivesc") și o postfață-epitaf. **Ultima verba**: „La moarte tot avutul meu / Să-l puneți, rogu-vă-n sicriu / Că-n drumul pîn-la Dumnezeu / Cîți sfinți voi întîlni, nu știu".

Ion Geană înțeapă pe Apollo Bohan care l-ar fi ajuns pe Cincinat doar în chelie cu al său **Surîs tangent** din 1971, apărut la distanță de peste trei decenii după **Catrenele** (din 1937), pe Ilie Ciobescu, rămas pînă la pensie ciob, pe Al. Clenciu, versificator armonios, fără poantă, pe Dumitru Munteanu care ar fi avut mai multă sare în volumul său **Cum grano salis** dacă și-l scria la Slănic, pe Teodor Maricaru printre ai cărui rivali se află și gramatica, pe Florin Iordăchescu, inginer silvic, autor de mii de coale de „esență moale", pe toți cei care frecventează cafeneaua Clubului epigramiștilor și nu-și merită nici cafeaua. În fine, e înțepat un poet mercantil care ar fi realizat într-un singur an trei volume la trei edituri diferite. Reușit este catrenul dedicat unui înfatuat: „Dacă admit că nu-i exclus / Ca barza să ne fi adus / Înfumuratul ins — v-o spun — / A fost adus de un păun".

Poezii notabile deocamdată sub raportul versificației se află în volumul lui Constantin Voiculescu, **Preț pentru luciditate** („Litera", 1976). Din păcate ceea ce vrea să spună poetul, deși supravegheat la nivelul prozodiei, nu e limpede din punct de vedere al sensului. Să luăm poezia intitulată **Luciditate**: „Cu straniile umbre de dincolo de pal, / În crini îmi urcă teama rănitelor cleștare /, se-nfige ochiul vrăjii în iarba de pe mal / și pîlpîie o rană atotstăpînitoare... / Lîngă extase limpezi cu preajma de nisip, / ca o iluminare simt nevăzuta față; / eu, Sfinxului redîndu-i adîncul văz — Oedip — / cînd țărmurile oarbe, de păsări mi se-agață...".

Încercăm o interpretare. Poetul are tentația de a pătrunde în zona întunecată a sufletului, dar ochiul se oprește la marginea exterioară, acoperită de iarbă sau nisip, a țărmului ascuns, el, Oedip, dornic de a dezlega misterul Sfinxului rămîne doar cu teama de a fi rănit cristalul obscur, de a fi zburat printr-un ținut orb.

Cam același sens are și poezia **Eu, zăpada și prihana,** însă tot atît de încifrat în maniera versurilor de debut ale lui Cicerone Theodorescu. Constantin Voiculescu barbizează într-un **Descîntec** și mai ales în **Jocul vrăjii nesupus**: „La răspîntia din sus / Jocul vrăjii nesupus: / de din jos, umbra dezbină / dans de iele în lumină /. Între hore îmi așez / coaja zare, noaptea miez / pînă ce m-oi face una / cu părelnica. Nebuna: eu să-i dau pe lume trup / de mioară și de lup, / ea să-mi sfîșie — tîlhar — / întruparea mea de har".

Se vede și de aici că poetul se introspectează pentru a-și scoate la lumină himera din adînc a poeziei, în scopul, totdeodată, de a-i cădea jertfă.

Dintr-o sumă de alte compuneri în clar-obscur reținem un fragment din confesiunea intitulată **Liceu**: „Clasa întoarcerii noastre / adînci, și întinse, și grele / căutînd praful vechiului zbor / captiv între cerul schimbat și aceleași perdele, / unde-nvățăm să șoptim pe de rost / ori de-a dreptul să fim / fiecare puțin dintr-un „Summer Night's Dream", adică din **Visul unei nopți de vară** de Shakespeare. Constantin Voiculescu e în faza căutărilor.

Ceea ce izbește la **Puiu Bobelică-Cislău** în volumul **Mamă de peste ani** („Litera", 1976) este simplitatea, lipsa de orice artificiu, dar, cum e de așteptat în astfel de cazuri, și lipsa de artă. Poetul rămîne, voit sau nu, elementar. Versificația însăși e înlăturată în poemul titular: „Mamă, de peste ani / Te cheamă o dragoste / De Făt Frumos / Să-i mai dai pletele pe spate / Să curgă florile / În seceta acestor clipe / Cînd primăvara-și urcă / Sevele în strune; / Bucata aceasta de soare / Roasă de gînduri / A rămas pe masa timpului / O plantă / Și nu știm încă / Să ne iubim / Ca florile". Simplitatea duce în alte compuneri la versuri de carte de citire: „Pe-un cîmp / De durere / Vin oile mele / Cu muguri / În coarne / Să vă răstoarne / Primăvara-n casă". Cu aceleași mijloace este exprimată emoția stării lirice: „Stropind cu lacrimi / Grădina, Crinii / Mi-au fulgerat / La geamuri / Această bucurie / Ce umblă beată / De poezie".

Mai pe scurt, poetul zice altă dată: „Am găsit soarele / Beat de cîntece / Și luna măritată cu poeții" sau și mai scurt: „Azi mi-e soare". Cîteva particularități lexicale, necaracteristice Cislăului care e în Buzău, ci lui Puiu Bobelică: „clinchet de acioaie" (bronz), „codru cu „jiră" (jir ?), „gene, petuniene" (de la petunii !), „serailite" jocuri, „căpesteaua" murgului, vară „albinărită", și-au „tulnicat" vrăbiile, au „privighetorit" rîurile.

Al. Piru

proză

Umor și gravitate

Avizat comentator sportiv, cu activitate susținută în branșă, călător receptiv la insolitul itinerar parcurs („Din Azore în Antile", Ed. Junimea, 1973) dramaturg, conducător al unei prestigioase edituri, Mircea Radu Iacoban dezvăluie acum cititorului o nouă valență a talentului său. Motto-ul recentului roman *) : „Și iată, deci, distanța dintre rîs și plîns", completat cu o paranteză cu intenții ironice („Titlu, la rubrica de fapte diverse a unui cotidian") explică intențiile scriitorului, pe care lectura cărții le confirmă parțial.

Așadar, Ben Styx (pseudonimul autorului de romane polițiste Benedict Stircea), fumător de pipă, băutor de vodcă, stăpîn grijuliu al leneșului cîine Ilarion, cu o experiență marcată decisiv de „Fata" și „Femeia", adică om în toată firea, n-are parte de liniștea necesară creației și devine (de vină e, **c'est la vie,** tînăra, simpatica, blonda Paraschiva Vaipan) eroul unei neașteptate aventuri. Drept care îl abandonează pe blîndul Ilarion, călătorește cu decovilul, primește o sticlă goală în cap și face cucui, rătăcește drumul printre „tulpini încolăcite de jnepeni uscați: parcă-s oase de dinozauri îngrămădite într-un cimitir preistoric", dar ajunge în cele din urmă la ținta călătoriei unde află că „tovarășii doarme". Cît timp se menține în cadrele parodiei schemelor romanului polițist, cartea este amuzantă, mai ales grație realismului comentariului și subtilității ironice a replicilor: „La cabana Țipenie, nici... țipenie. L-a găsit doar pe cabanier, și asta după investigații lungi pe coridoarele îmbrăcate în omniprezentul PFL și duhnind crîncen a ceapă prăjită. — N-avem camere — i s-a răspuns la bunăziua. — Poate s-ar găsi vin fiert ? — N-avem butelie — Un Pepsi ? — N-avem frigider. S-a ars bobinajul". Mai departe, autorul vrea să demonstreze că de la rîs la plîns e doar un singur pas. Neștiutoarea și docila Amelia, sedusă și abandonată de șeful său Costache, consolată apoi de sentimentalul Benedict Stircea și revenită la prima sa dragoste fiindcă: „Eu, una, m-am ales c-un Mercedes. Nu-i grozav, dar merge, și asta-i principalul, nu ?" dar și pentru că: „M-am măritat ca să pedepsesc animalul care m-a toropit cu ginfizz, știi ?", se dovedește acum un veritabil diavol care mînuiește perfect carabina și-și determină soțul infidel să-și pună capăt zilelor. Personajele de comedie din primele capitole se transformă astfel în eroi de dramă. Directorul Costache, amator de chiolhanuri în decor montan, aparent „barbă albastră", și hoț din avutul obștesc, ascunde de fapt o conștiință chinuită de sentimentul culpabilității ce-l va împinge — alături de reproșurile soției — la sinucidere. Chiar dacă aceste metamorfoze subite contravin tonului ironico-umoristic al romanului, ele își păstrează valoarea de contrapunct tragic, relevînd fina intuiție psihologică a autorului care știe că oamenii nu sînt totdeauna ce par a fi.

Valentin F. Mihăescu

*) **Mircea Radu Iacoban: „Departe", editura „Junimea", 1976.**

prezențe

● Muzeul literaturii române va omagia personalitatea Hortensiei Papadat-Bengescu, de la a cărei naștere se împlinesc 100 de ani printr-o **seară de amintiri și evocări literare ROTONDA 13.** La această manifestare, care va avea loc luni 13 decembrie a.c., ora 19 la sediul muzeului, au fost invitați să evoce figura marii prozatoare Șerban Cioculescu, Eugen Jebeleanu, Camil Baltazar, Virgiliu Monda, I. Peltz, Ioana Postelnicu.

● Galeriile de artă „Amfora" găzduiesc în aceste zile expoziția **Cenaclul tineretului din Timișoara.** Deschisă sub auspiciile Uniunii artiștilor plastici și Comitetului județean Timișoara al U.T.C., expoziția este un bun prilej de cunoaștere a creației celor mai tineri plasticieni din Banat.

● Alături de versuri aparținînd Constanței Buzea, lui Cezar Ivănescu, și Dominic Stanca, fragmente de roman de Ștefan Bănulescu, articole de Al. Dima, Gh. Grigurcu, revista **Viața Românească** publică în numărul din noiembrie o interesantă anchetă: **„Scriitorii, îndrumători ai cenaclurilor literare".** Ion Bănuță vede cenaclul literar ca o „agoră, — o vatră statornică..."; Nina Cassian afirmă că „în ciuda faptului că nu toate personalitățile ilustre ale literaturii au gravitat cu necesitate în jurul unui cenaclu, aceste forme de dezbateri și-au dovedit și-și dovedesc încă utilitatea..."; pentru o „atmosferă prielnică actului creației" pledează Liviu Bratoloveanu; despre „cenaclurile de anticipație" discută cu căldură Ion Hobana; menirea unui cenaclu „nu poate fi alta decît consolidarea gustului literar, cultivarea limbii și simțirii române..." afirmă Mihai Negulescu, iar Szász János se oprește asupra rolului efectiv al scriitorului în îndrumarea activității cenaclurilor literare. O discuție cu multe puncte de vedere, obiectivă în care munca din cenaclu este privită din unghiuri deosebite, o discuție încărcată de sugestii pentru activitatea viitoare a acestor virtuale șantiere ale creației literar-artistice.

● Biblioteca italiană din București și-a propus să organizeze în luna decembrie, printre alte manifestări, o întîlnire cu binecunoscutul cor de cameră **Madrigal,** laureat al premiului **„Il Sagittario d'Oro" 1976.**

● Săptămîna aceasta au fost deschise expozițiile Tatiana Ropovski (tapiserie și pictură pe lemn), la Casa de cultură „Fr. Schiller" și Ileana Ceaușu-Pandele (ilustrație de carte și acuarelă) la Galeria Galateea. ● Astăzi va avea loc la Galeria de artă Simeza, vernisajul expozițiilor Edith Gross Orăscu (pictură) și Șerban Epure (guașe și desen).

● În cadrul Festivalului național al culturii socialiste „Cîntarea României", cenaclul „Amfiteatrul artelor" organizat de Comitetul Executiv al Consiliului U.A.S.C.R. și redacția revistelor „Viața studențească" și „Amfiteatru" și-a propus o serie de spectacole de poezie, muzică (folk, instrumentală, populară, jazz, pop, corală), teatru, plastică, (proiecții color sau expoziții comentate), film etc. susținute de membrii permanenți ai cenaclului precum și de debutanți, tinere talente afirmate în faza de masă a Festivalului. Iată programul manifestărilor organizate de cunoscutul cenaclu studențesc: **Timișoara** (Sala sporturilor Olimpia), 11 dec., orele 19,30; **Reșița** (Teatrul de stat), 12 dec., orele 15; Bușteni (sala CEPECA), 25 dec., orele 19,00; **Brașov** (Sala sporturilor) 27 dec., orele 20; **Predeal** (Casa de cultură) 29 dec., orele 20; **București** (Sala Palatului R.S.R.), 4 ianuarie 1977, orele 19.

«Lăsați cuvintele...»

Urmare din pag. 1

nele lustruite de municipalitate, / și sobele de teracotă, / rămase, printr-o minune, întregi, / în mijlocul dărîmăturilor / oricine ar fi în stare să vadă, / (nu e mare filosofie) / un crîmpei din ceea ce ne-ar mai putea aștepta..." Sarcasmele în contra abrutizării condiției umane prin teroarea barbariei fasciste au temperatura înaltă a verdictelor istorice: „Cei mai siniștri dintre oameni deveniseră filosofi de profesie, / surzii dețineau secretul armoniei, / ciungii deveniseră discoboli / și cea mai fantastică mașinărie de război / al cărei potențial de ucidere întrecea tot ce se imaginase pînă atunci, / începu să se închege...". Lagărele de concentrare, sîngele și cenușa lăsate în urma tragediei colective a unor popoare martirizate își găsesc în Virgil Teodorescu un poet inspirat de mînie, revoltă și fierbinte compasiune.

Opalul negru — Praga este o suită de peisaje, impresii ori meditații lirice în umbra zidurilor străvechiului oraș. Poetul și-l datează ca fiind scris între 1957—1962 și, în ondulația sa melancolică, ciclul praghez respiră nu numai misterul unui contact cu existența altei lumi, aproape exotice privite prin ocheanul evului mediu, dar și tresărirea inimii îndrăgostite a artistului în mijlocul oamenilor vii, a contemporanilor care-și au bucuriile lor tradiționale, reluate mereu ca forme de sărbătoare populară. În acest sens vom cita poezia **Berea** scrisă cu o încîntare copilărească, de prag al evenimentelor cînd ne așteaptă surpriza unui cadou: „Cînd iar va crește-n vară hameiul pe haraci / Ca un satir bărbos, — /Și sîngele naturii se va trăda în maci — / Va fi frumos. / Cînd vor veni din sate, femei cu părul roș / Mergînd pe jos, / să smulgă barba verde a falnicului moș — / Va fi frumos. / Cînd dezbrăcat la piele va fi la chin supus, / Hameiul arțăgos, / Rostogolit în cadă, de pe haraci, de sus / Va fi frumos. / Cînd răzbunarea cruntă va trece cu temei / Din os în os, / Și-l vor sorbi-n pahare grozavele femei / Va fi frumos".

Antologia reflectă curba evoluției poeziei lui Virgil Teodorescu, ce-i drept, mai estompat decît în **Blănurile oceanelor și alte poeme.** Perioada marcat suprarealistă, de revoltă împotriva practicilor academizante din artă și a inhibițiilor gustului mic-burghez își are un corespondent în natura dialectică a autorului față de propria-i operă: prezența ostentativă a eu-lui, cu experiențele sale adeseori imaginare, totdeauna dinamitarde, și integrarea lui repulsivă într-un peisaj colectiv prin excelență domestic, somnolind în habitudinile de epocă ale unui „bun-simț" de o ipocrită pudibonderie. Desigur că din punct de vedere psihologic transferul acesta de la eul artistic suprarealist, doctrinar al libertății absolute, la mediul social-burghez apărat de norme prezumțioase, provoacă un șoc instantaneu, de stupoare și nesiguranță, ca în preajma unei forțe necunoscute. Liniștea artificială a cititorilor obișnuiți cu lecturi școlărești, ad usum delphini, este zdruncinată de o apariție stranie: poetul nou, cu aerul său de sălbăticiune, demonstrează pe viu că posibilitățile artei și, în general, ale omului sînt nelimitate. La nivelul expresiei, al discursului liric este de remarcat viteza cu care se fac asociațiile între cele mai îndepărtate noțiuni, abstracte și concrete, precum și schimbările vertiginoase ale registrelor conștiente cu cele subconștiente și invers. Construcția metaforei nu mai interesează ca nimb de lumină sau întuneric al unei stări: dacă ea se realizează totuși, o face din mers, totul fiind subordonat regimului de viteză în care se urmărește sugerarea unui proces. Astfel că dacă zeitatea supremă a acestei poezii este mișcarea, dominanta ei lingvistică este verbul: el nu este numai vehiculul, dar și pasagerul, nu numai semnul, dar și semnificația poemului.

În general, poezia lui Virgil Teodorescu tinzînd la o contopire între simțirea exprimată de eu și gîndirea exprimată în experiența celorlalți are un mesaj generos, ea se reclamă de la o poziție activă, autentică. Conștiința dificultăților inerente artei, dar și a responsabilității sale, iat-o vibrînd în această artă poetică recentă: „Cel care cată blana de aur în cuvinte / Peregrinînd pe-o mare-ncărcată de blestem. / Cel care-și pune visul nocturn într-un fonem / Și-n marea parafrază a tinerii de minte / / Pîndit e de primejdii trecînd printr-un ținut / De unde greu ar mai putea să scape / Înconjurat de curse și de trape. / De tragicul acces argonaut. / / E greu de cucerit acea comoară / Pe care piciele se-ațin s-o-nchidă, / Tezaur de răsfrîngere fluidă, / risipă elocventă și barbară. / / Lăsați cuvintele să mă-nsoțească / Furișe pe cărările înguste, / Ca stolurile sure de lăcuste, / Ca vulturii în sfera lor cerească".

Desen de Mihai Gheorghe

Cartea unei enigme

Urmare din pag. 1

francez al ediției **princeps,** în cele trei părți din care e alcătuit, textul francez al unei alte variante: **Le trésor de Pétrossa. Notice descriptive et historique,** lucrare neterminată din care ni s-au păstrat numai 152 pagini; în sfîrșit, notele în limba română: **Studie asupra tezaurului de la Pietroasa,** publicate în revista lui Hasdeu **Columna lui Traian** din anii 1876—1877. Li se adaogă paginile intitulate **Pia desideria,** comunicare rostită în ședința publică din 22 martie 1887 a Academiei Române, care reprezintă o prețioasă expunere a autorului cu privire la concepția lucrării și la împrejurările realizării ei.

Colecțiile tuturor muzeelor au fost puse la contribuție, și la fel textele autorilor de orice neam și vreme în ale căror pagini ni s-au păstrat descrieri ale unor juvaeruri de o frumusețe ieșită din comun. Rezultatul acestor strădanii, curmate numai de moartea autorului, e cartea ce ne stă în față, monument impresionant de erudiție și discernămînt, în ciuda rezervelor ce s-au făcut și se mai pot face cu privire la concluziile istorice ale autorului.

Din acest punct de vedere, nu va fi desigur inutil să arăt că trei sînt întrebările la care, începîndu-și cercetarea, Odobescu se simțea obligat să răspundă și anume: **apartenența tezaurului, proveniența elementelor ce-l alcătuiesc și destinația lui** (în măsura în care o destinație va fi existat și nu-i vorba numai de o acumulare întîmplătoare de piese fără altă legătură între ele decît faptul de a fi aparținut aceluiași stăpîn)

Răspunsul lui Odobescu la prima întrebare e că piesele tezaurului de la Pietroasa provin de la un popor germanic, probabil de la goții care au locuit în Dacia între secolele III—V e.n., și că ultimul lor deținător a putut fi regele Athanaric (a doua jumătate a sec. IV), care le va fi și îngropat în locul numit de izvoare **Caucaland,** înainte de a se refugia peste Dunăre, la Constantinopol.

La a doua întrebare, concluzia la care se oprea autorul e că, în ciuda faptului că piesele tezaurului nu sînt toate din aceeași epocă, laolaltă ele denotă existența unei arte locale, specifică goților din Dacia.

În sfîrșit, la întrebarea despre posibila destinație a tezaurului, răspunsul sună: „totalitatea pieselor descoperite la Pietroasa aparținea unui templu păgîn", vasele avînd fără excepție un caracter sacru, iar podoabele fiind și ele sacerdotale.

La o sută de ani după prima formulare a acestor teze, de la care Odobescu n-avea să se mai abată pînă la urmă, meritele ca și defectele metodei practicate de marele înaintaș apar în plină lumină. E evident, înainte de toate, că în căutarea unei soluții satisfăcătoare a problemei ce se cerea rezolvată Odobescu acordă informației literare o pondere mult prea mare în raport cu datele propriu-zis arheologice. În al doilea rînd, tot atît de evident e și faptul că atunci cînd procedează la studiul stilistic al pieselor cercetate, i se întîmplă să scape din vedere obiectul în întregul lui, pierzîndu-se în urmărirea în timp și spațiu a cutărui sau cutărui element analizat. Cum bine se exprimă în această privință Mircea Babeș, îngrijitorul volumului de care mă ocup, „metoda stilistică a lui Odobescu aparține unei arheologii concepute ca istorie a artei. Obiectul discutat este scos din contextul său de descoperire, diferitele elemente de stil sînt analizate izolat, nu în asocierea lor, și astfel, de exemplu, Odobescu ajunge să prezinte analogii asiriene și persane ale ornamenticii tăvii de la Pietroasa, care sînt evident irelevante pentru analiza tezaurului". Și iarăși: „Odobescu nu operează cu **tipuri** și cu **descoperiri închise,** ci cu **piese izolate** și cu **elemente de stil singulare,** și de aceea urmărirea acestor piese și elemente izolate în spațiul euroasiatic nu putea duce la rezultatele pe care (în zilele noastre) le dă metoda **chorologică,** aplicată în legătură cu metoda **tipologică".** Dar, ne avertizează în continuare cercetătorul citat, „limitele metodei întrebuințate de Odobescu erau determinate de însuși specificul obiectului studiat, de caracterul **unic** al pieselor de la Pietroasa, care în majoritatea lor se lăsau cu greu comparate, analizate și plasate într-o schemă cronologică și tipologică. Chiar și astăzi, ...cînd materialul comparativ s-a înmulțit, este dificil a propune o metodă sigură de abordare a problematicii acestui tezaur unic".

Cum se pune problema în zilele noastre și care sînt rezultatele la care se poate ajunge printr-o considerare atentă a dificultăților pe care le prezintă, cată s-o aflăm din contribuțiile celor trei arheologi care încadrează textul lui Odobescu, punîndu-i în lumină lipsurile și meritele. Aportul lor, deopotrivă valoros, e totuși inegal, în sensul că răspunderea stabilirii textelor reeditate în volum e a lui Mircea Babeș, care semnează și o prețioasă introducere, pe lîngă amănunțite comentarii și note făcute să înlesnească cititorului o înțelegere corectă a monografiei, în timp ce Radu Harhoiu, într-un studiu intitulat **Tezaurul de la Pietroasa în lumina noilor cercetări,** supune unui examen atent tezele lui Odobescu cu privire la datarea și atribuirea etnică a tezaurului, iar Gheorghe Diaconu, conducătorul săpăturilor care se desfășoară în acest moment la Pietroasa, întregește viziunea de ansamblu a problemei expunînd rezultatele explorării sistematice a castrului în vecinătatea căruia — în primăvara lui 1837 — a fost descoperită faimoasa „Cloșcă".

Scurt expuse, concluziile sale sînt că, fără îndoială posibilă, castrul a fost înălțat în sec. al IV-lea, cu multă probabilitate de meșteri romani. Dacă ipoteza construirii lui sub Constantin cel Mare mai are nevoie să fie verificată, dezafectarea lui în cel de-al treilea sfert al aceluiași veac pare neîndoioasă. Arheologic ceramica aflată în incinta fortăreții se încadrează fără excepție în cultura Sîntana de Mureș — Cerneahov, ceea ce ne dă dreptul să presupunem că — ridicată într-o vreme cînd Imperiul năzuia să reia controlul malului stîng al Dunării pînă la înălțimea Brazdei lui Novac de Nord, întăritura a putut fi folosită nu numai de romani, dar și de o populație migratoare intrată în clientela lor, cum au fost în sec. al IV-lea vizigoții.

Încadrarea cronologică la care se oprește Gh. Diaconu nu înseamnă, firește, că ascunderea tezaurului trebuie să fi avut loc numai în perioada de „funcționare" a castrului. Condițiile găsirii lui (din păcate, nu de ajuns de exact cunoscute) lasă loc și altor ipoteze, și aceasta e tocmai concluzia la care se oprește Radu Harhoiu, la capătul unei adînci discuții privind datarea stilului policrom care caracterizează principalele piese ale tezaurului. După tînărul cercetător, specialist în arheologia perioadei migrațiilor, analogiile cele mai izbitoare pentru odoarele în discuție se întîlnesc în prima jumătate a sec. al V-lea. Către aceeași încheiere cronologică îl conduce și examenul situației politice la Dunărea de jos, unde ostrogoții împinși înainte de huni iau locul vizigoților pătrunși în Imperiu, și această îndoită serie de indicii îl determină să propună ca dată de îngropare a tezaurului de la Pietroasa anul 450 — cu inevitabila aproximație.

În această privință concluziile lui Harhoiu se întîlnesc cu ale lui Kurt Horedt, într-un studiu din 1969, reluat în 1972. Ele au totuși nevoie de confirmări ulterioare și, în așteptarea acestora, care nu vor întîrzia probabil, unele sublinieri ale lui Mircea Babeș au meritul de a formula obiecții și de a propune alternative. „Atribuirea tezaurului lui Athanaric, și în general vizigoților" — relevă Babeș — „e condiționată de datarea sa înainte de anul 380, și anume datarea pe bază strict arheologică". În această privință, s-a văzut însă că Harhoiu și Horedt, de acord cu mulți alți specialiști ai epocii migrațiilor înclină spre o situare a tezaurului în sec. al V-lea. În privința componenței și a proveniențel acestuia, de altă parte, trebuie avut în vedere și faptul că varietatea stilistică a pieselor ce-l compun nu indică neapărat acumularea lor în timp, ci, poate, originea lor diferită. Oricum, ideea că unele piese ar fi fost lucrate de meșteri goți din aur dacic e de exclus, în favoarea ipotezei după care ar proveni din ateliere nord-pontice și bizantine. În această din urmă privință Odobescu avea desigur dreptate atunci cînd presupunea că odoarele ar fi ajuns la „barbarii" din nordul Dunării fie prin jaf, fie, mai ales, sub formă de daruri din partea împăraților menite să le asigure credința căpeteniilor de „aliați". În sfîrșit, de respins sînt, cu multă probabilitate, și ipotezele după care tezaurul ar fi făcut parte din zestrea unui templu gotic (asemenea lăcașuri de închinăciune n-au fost pînă acum descoperite în lumea veche), sau că ar fi fost ascuns de Athanaric în momentul retragerii peste Dunăre — de n-ar fi decît pentru motivul că, fugind din fața hunilor, căpetenia știa desigur că nu se va mai întoarce vreodată să-l recupereze.

În ciuda progresului indiscutabil realizat vreme de un veac în metodologia cercetării și în rezultatele obținute în multe privințe decisive, problema apartenenței și aceea a cronologiei tezaurului de la Pietroasa rămîn mai departe deschise. În aceste condiții, ediția critică a monografiei și frumoasele studii ce-o însoțesc, contribuind la reînoirea interesului pentru această enigmă nedezlegată a trecutului național, nu fac decît să ne sporească admirația pentru o lucrare despre care marele arheolog care a fost Ion Nestor spunea fără exagerare că reprezintă „una din marile fapte de știință cu care poporul nostru se mîndrește cu dreptate".

Hortensia Papadat-Bengescu

O „stilistică a temelor"

Între multiplele aspecte ale operei Hortensiei Papadat-Bengescu demne de interes, care incită la analiză și reflexie critică, este și acela al raportului dintre subiectiv și obiectiv, atit la nivelul expresiei artistice cit și în stratul mai profund al atitudinii, al viziunii. Critica a înregistrat și subliniat fenomenul fără a-i acorda însă atenția cuvenită, fiind preocupată mai ales de noutatea și complexitatea mediului prezentat, de comportamentul și psihologia personajelor (nu de puține ori bizare, maladive, influențate de un subconștient încărcat, adevărate cazuri pentru psihanaliză). Cel care a analizat minuțios, deși cam confuz, alternanța de planuri în creația romanescă a Hortensiei Papadat-Bengescu, a fost tot un scriitor, Anton Holban, el însuși fin analist și înrudit oarecum prin genul de proză practicat cu autoarea ciclului *Halippa*. În acest sens, afirmația lui Anton Holban este categorică : „Opera d-nei H. P.-B. este un drum sigur de la subiectivism la obiectivism. Nu se poate spune că ar exista, la cele două capete ale acestui drum, concepții pure și doar la mijloc tranzacția. „Concertul" mai are încă exclamații lirice, iar în „Femei între ele" sînt conturate siluete. Nu avem, astfel, două puncte de vedere absolute, dar esențialul este felurit... Scriitoarea vede lumea înconjurătoare admirabil. Pentru studiile lăuntrice facem rezerve. De aici concluzii noi, siluetele care circulă cu ocazia cercetărilor interioare, au viața cu tot conturul lor încă sumar, dimpotrivă, anumitele exploziuni (a se citi revărsările de lirism — n.n.), epave îndoielnice ale vechilor obiceiuri, supără în construcțiile vaste ale ultimelor romane, oricît de rare ar fi ele". Fiind de acord cu această premisă, vom încerca ilustrarea ei prin tripticul de romane „Fecioarele despletite", „Concert din muzică de Bach" și „Drumul ascuns", avînd drept subiect central destinul familiei Halippa. Unicitatea tramei epice servește perfect evidențierii variațiilor de viziune și manieră. Ne vom ocupa deci, adoptînd formula inspirată a unui critic francez, Gerard Antoine, de o *stilistică a temelor* și, în secundar, de stilistica expresiei, ca o emanație doar a unui nucleu, a unui sîmbure intens luminat. În structura de adîncime a operei Hortensiei Papadat-Bengescu există dominantă o temă a descompunerii și a dezagregării organice și sociale (frecvența morții prin boala lentă și pestilențială), cuprinzînd toate etapele degradării care se înfățișează în variate ipostaze, în cele trei romane, potrivit unghiului de vedere impus de scriitoare. „Fecioarele despletite" constituie primul palier al acestei progresii spre moarte și disoluție, prin ilustrarea dezmembrării aparent solidului clan Halippa, minat, bineînțeles de apariția bolii : starea nevrotică a Leonorei, soția moșierului Doru Hallipa, care face imposibilă continuarea menajului celor doi. Ca un complement al stării maladive a Leonorei este Mika-Le, fiica ei, rezultatul unei iubiri adulterine, predispusă ereditar spre rău și care prin intrigă reușește să compromită logodna surorii sale Elena cu prințul Maxențiu. Acest nucleu obiectiv, viguros, bine condus spre deznodămînt (despărțirea irevocabilă a celor doi soți) riscă totuși să fie sufocat de iedera intervențiilor subiective, lirice ale autoarei, trădate prin gustul reveriei și al stărilor melancolice și melancolizante excesive, descripții trenante, dialoguri inautentice între personajele feminine, mici teorii digresive departe de subtilitatea proustiană, despre muzică, metafizică etc. În limbaj subiectivitatea atitudinii se traduce prin abundența de perioade și tirade, prin mulțimea adjectivelor și imprecizia unor termeni, alături, ce-i drept, și de lucirea de bijuterie, veche a unor inspirate momente poetice de esență statică cum sînt înfățișările de interioare. De altfel, pentru a-și ușura dominarea textului din interior și posibilitatea de a expune din cînd în cînd mici intervenții teoretizante, scriitoarea își creează un personaj-mască fără un rol funcțional în canavaua acțiunii, Mini, despre care Pompiliu Constantinescu spune : „e o lume de senzații și gînduri nu însă și o ființă : umbra rătăcitoare dintr-un stadiu anterior al scriitoarei". Într-adevăr „umbră dintr-un stadiu anterior" pentru că în „Concert din muzică de Bach" Hortensia Papadat-Bengescu epurează stilul de vălurile lirismului atingînd în tratarea obiectului o precizie și o exactitate aproape flaubertiană. Este de mirare cum critica a insistat cu atita risipă de energie în raportarea exclusivă la Proust cînd obiectivitatea rece și calculată ca de chirurg o îndepărtează ca atitudine, ca unghi de vedere, de romancierul francez, în ciuda unor coincidențe de situații pe care le vom sublinia și noi la timpul potrivit. Cred că un subiect la fel de fecund și demn de dezbatere ar fi antiproustianismul autoarei. „Concert din muzică de Bach" reia pe o treaptă superioară estetic temele amintite mai sus și anume : descompunerea familiilor Lina-Rim (moral) și Ada-Maxențiu (fizic) prin moartea de tuberculoză a prințului și în același timp pregătirea insinuantă a germenilor deza-

Paul Dugneanu

Continuare în pag. a 6-a

Drumul spre natură

„...m-am desculțat ca piciorul meu gol, atingînd covorul adînc de frunziș putregăit, să simtă de-a dreptul scurgîndu-se în el, din lutul umed, fiorul dragostei de pămînt...".

Fraza aceasta, care pare desprinsă dintr-un poem în proză al Mariei Banuș sau Magdei Isanos, aparține unei scriitoare despre care se crede că s-a îndepărtat mai mult decît oricine înaintea ei de natură : Hortensia Papadat-Bengescu. Și aparține nu ca un „păcat al tinereții" și nici ca un accident stilistic lipsit de urmări, ci ca o posibilă definiție a viziunii sale asupra orașului. Dorința de-a simți „de-a dreptul" pămîntul, exprimată tranșant, „nediplomatic" în scrierile de început, se disimulează în romanele din ciclul Halippa, *dar nu pierde nimic din intensitate. Se poate afirma chiar că această dorință devine, pe măsura rafinării mijloacelor artistice, tot mai arzătoare.*

Obsesia „anormalului", „patologicului", „morbidității" etc. — invocată adeseori de critica literară ca o trăsătură caracteristică și ilustrată printr-un deosebit de bogat material factologic — reprezintă, în fond, la Hortensia Papadat-Bengescu, reversul adevăratei sale obsesii : natura. O natură ale cărei manifestări irepresibile sînt detectate cu o mirare prefăcută (de fapt, cu satisfacția confirmării unei convingeri secrete) în cele mai convenționale — domestice, intelectualiste, mondene — forme de existență citadină.

Merită să ne amintim, cu acest prilej, ce înfățișare și, implicit, ce semnificație are orașul în operele celor mai fideli partizani ai lui din epoca dintre cele două războaie mondiale. La

Alexandru Ștefănescu

Continuare în pag. a 6-a

Trei poezii inedite

Pe măsură ce trec anii, puternica personalitate a Hortensiei Papadat-Bengescu este analizată din tot mai variate puncte de vedere. Studiile despre opera scriitoarei se înmulțesc.

În articolul intitulat **Încă două poezii franceze** pe care l-am publicat în revista **Manuscriptum** nr. 3 (24) 1976, pag. 179-182, am insistat pe larg asupra activității poetice a scriitoarei, indicînd revistele și cercetătorii care s-au ocupat de această latură mai puțin cunoscută a creației sale.

Consacrîndu-i și acestei mari personalități a literaturii noastre un capitol în lucrarea mea **Descoperirea păsării Sitela** (al doilea volum al ciclului **Luminile oglinzilor**) am stat de vorbă în lunile aprilie și mai ale acestui an cu două din fiicele H. P. Bengescu — Elena Stamatiadi și Zoe Lungu, ca și cu unul din fiii ei, Dumitru Papadat. Întrucît scriitoarea a locuit în ultima parte a vieții la Elena Stamatiadi, aici au și rămas unele din manuscrisele ei — puține, de altfel, la număr — încă necunoscute.

Cea mai mică fiică a Hortensiei, împreună cu fiul său Dimi, azi profesor de italiană, au avut bunăvoința să-mi pună la dispoziție unele poeme scrise în limba franceză și fotografii inedite. Două din aceste poeme și anume **Le Chapeau** și **Honte** au apărut în revista **Manuscriptum** sub articolul amintit mai sus. Alte trei, împreună cu fotografiile alăturate, le încredințez revistei **Luceafărul**.

Al. R.

Scrisoarea

Păstrez în loc de taină o splendidă scrisoare
Cu rînduri de o mînă necunoscută mie
Ce inima-mi desmiardă cu-o palā-aurie
De flacără și totuși sfioasă ca o floare.

Ea răspîndește-ntruna un fin parfum subtil
De-o frumusețe dulce și tristă în mîndrie
Petalele sînt file căzute ce mă-mbie
Cu-un trandafir ce-și zvîrle potirul lui fragil.

E ca un cîntec proaspăt de orgă. Ca un sunet
Ieșit dintr-o capelă — și -aș vrea să îl ascund
Poate-ntr-un scrin de santal ferit de ploi și
tunet

Ce-a fost sculptat cu grijă de-o mînă
de artist,
Ca-n visul unei fete misterios de trist.

Frumoasa mea scrisoare cu suflet grav,
fecund !

Hortensia și soțul ei, magistratul N. Papadat, în localitatea Sărata Monteoru, la 7 august 1904

Război

O, timpuri ucigașe, masacru violent
Cînd orice suflet duce cu sine un absent,
Cînd inima e pragul pe care se-ntîrzie,
cînd numai amintirea străbate-n viața vie.

Aceste timpuri roșii cînd porumbeii-n stoluri
Sînt secerați și numai un corb
plutește-n goluri.
Durerea din morminte pătrunde-n noi intr-una
cînd cei iubiți, în rînduri, dispar pe totdeauna.
O, timpuri cînd vreo scuză nu poate-avea
minciuna !

Ne agățăm de zile speranța cea ușoară
Cînd vălurile-acopăr cu doliu orice seară
Sînt timpuri cînd de moarte cu rugă,
ca de-o stîncă
Ne-apropiem, ca mîine ei să trăiască încă
Spre-a limpezi destinul în valea cea adîncă.

Arpegii

Mi-s dragi toate acele femei cîndva iubite.
Ele ascund o rană a dragostei trecute.
Pe umerii de soare au urma sărutării,
În ochii stinși desmierdul pierit în geana zării.

Le cat fremătătoare pe chip vre-un nume oare
Spre-a deslega enigma iubirii trecătoare ?
În golurile privirii dorm chipuri răvășite
A celor ce le-au fost cîndva iubite.

Mi-s dragi toate acele femei cîndva iubite.
Ele cunosc prea bine visările-amăgite,
Iar cîntul le șoptește de ore tăinuite.

Mi-s dragi toate acele femei cîndva iubite !

În românește de
Al. Raicu

Hortensia alături de pictorul N. Papadat, Dumitru Papadat, Marcela Melinte, Zoe Lungu, Nic. Papadat, Elena Stamatiadi (de la stînga la dreapta). Fotografie din 10 oct. 1943 cu prilejul botezului fiului Elenei Stamatiadi, Dimi.

Profesiune de credință

Cuvîntul rostit de Hortensia Papadat-Bengescu la radio, reprodus aici, este scris cu îngrijire, deosebit de citeț spre deosebire de scrisori, unele aproape ilizibile ; ceea ce dovedește că este manuscrisul după care scriitoarea și-a rostit alocuțiunea. Cele două pagini mari, scrisul acoperind întreg formatul, nu sînt semnate, întrucît urmau a fi citite de însăși autoarea lor și poartă mențiunea : 1) pentru Radio-difuziune — la cerere —, o dată în loc de titlu și a doua oară pe verso paginii 2, împăturite în două.

Este o scurtă autodefinire ca scriitor, o confesiune adaptată împrejurării și auditoriului, cu afirmarea senină a necesității încrederii scriitorului în sine însuși și în menirea sa.

N. Vasilescu-Capsali

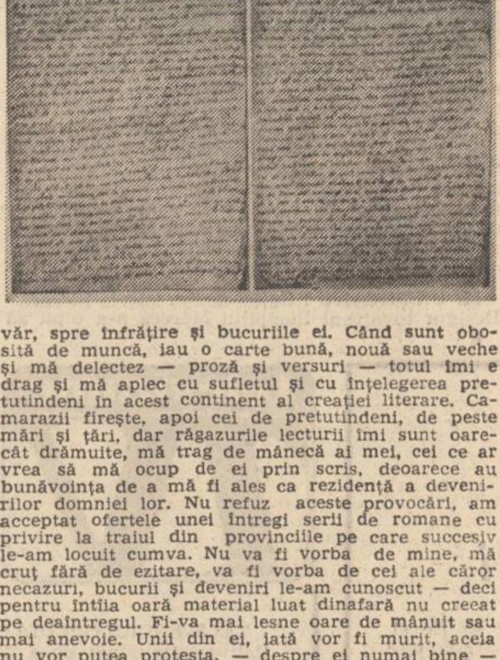

1) pentru Radio-difuziune — la cerere —

Nu cred ca, Radio-difuziunea să aibă o mai fervență ascultătoare și o mai mare prietenă. Din elementele acestui sentiment lipsește unul singur — poate că uimitor — îmi lipsește curajul de a cuvînta de la acest altar al cuvîntului miraculos transmis, miracol cu a cărui fenomen și dărnicie ne-am deprins, care ne este tovarăș fidel, prieten fidel și dispensator de prețioase vești cît și de mari desfătări : — Conferințe... Muzică...

Dar munca, munca mea, cea grație căreia mă chemați pentru a cuvînta de la această minunată catedră — ce să vă spun despre ea, acestei munci îi aparține toată gîndirea mea, în chip constant. După împrejurări, faptele din jur au prioritate prin puterea și valoarea lor, în acele răstimpuri agonisesc bogăția acelor fapte, mă devotez lor. Cînd însemnătatea întîmplărilor nu e covîrșitoare, meditarea și ceea ce voi chema „vizitațiune" sunt tovarășele mele. Din copilărie am avut gustul de a sta cu gîndul meu de vorbă și de întotdeauna am privit în jurul meu, am agonisit îmbelșugat viziunea oamenilor feluriți, am acumulat fapte, întîmplări. Totul cade undeva la fund pentru a se transforma în acel laborator misterios în slove, în muncă literară. E o patimă, o mărturisesc, nici o piedică nu m-a putut opri în mers, nimic nu a reușit să mă abată de la pasiunea Scrisului.

Ce aș putea spune care să vă poată fi un amănunt care să vă fie plăcut... de vre-un interes : — Primele lucrări au fost subiective neîndoios, dar în germene — spuneau depeatunci cei îndreptățiți, — în germene se vădea acel oarecare spirit de observație care vădia un romancier în devenire. Nu știu cum aș putea face mai bine ca să nu arăt încredere în mine, totodată convinsă ca și dumneavoastră toți de altfel, că scriitorul, artizanul de orice fel, trebuie să aibă încredere în sine, în menirea sa, pentru a-și putea mări puterile. Scrisul e un „crez" — se spune cu dreptate, ești dator să-l cultivi și să-l respecți... V-ar putea interesa faptul că eroii romanelor mele sînt plăzmuiți de mine pe deantregul și port răspunderea întreagă nu a păcatelor ci a veracității acestor păcate, pe care le-am socotit umane în înțeles de „omenesc" chiar dacă uneori inumane. Am la activul păcatelor mele de creator literar, boli grele, dureroase, ale unora personagii, vinovății felurite ale acestora, pedepse adesea aduse de soartă — pe care am cutezat s'o suplinesc, bucurii, da, chiar și bucurii ; acest praznic de zile mari!

Nu m'am sfiit a mă amesteca pretutindeni, de la alcov la tribună, dar cu conștiința că ceeace am închipuit e asemuitor cu ceeace se petrece în jurul meu, de mine văzut cu ajutorul acelui dar anume, asemenea radioscopiei, căreia îi este totul îngăduit, cu diferența că cel în care privește aparatul radioscopic, s'a prezintat de bună voie, pecînd eu... Deaceia, mi-am făcut tot eu și oamenii, ca să nu fie discuție și protestări și de la proza poetică oarecât și oarecât subiectivă, am evoluat la povestirea necrutătoare dar dreaptă, care recunoaște binele acolo unde se poate găsi, și care mai ales prin desvelirea păcatelor dorește să stimuleze insul omenesc orișicare spre frumos, spre bine, spre dreptate și adevăr, spre înfrățire și bucuriile ei. Când sunt obosită de muncă, iau o carte bună, nouă sau veche și mă delectez — proză și versuri — totul îmi e drag și mă aplec cu sufletul și cu înțelegerea pretutindeni în acest continent al creației literare. Camarazii firește, apoi cei de pretutindeni, de peste mări și țări, dar răgazurile lecturii îmi sunt oarecât drămuite, mă trag de mânecă ai mei, cei ce ar vrea să mă ocup de ei prin scris, deoarece au bunăvoința de a mă fi ales ca rezidență a devenirilor domniei lor. Nu refuz aceste provocări, am acceptat ofertele unei întregi serii de romane cu privire la traiul din provinciile pe care succesiv le-am locuit cumva. Nu va fi vorba de mine, mă cruț fără de ezitare, va fi vorba de cei ale căror necazuri, bucurii și deveniri le-am cunoscut — deci pentru întîia oară material luat dinafară nu creeat pe deaîntregul. Fi-va mai lesne oare de mânuit sau mai anevoie. Unii din ei, iată vor fi murit, aceia nu vor putea protesta. — despre ei numai bine — cum se cuvine. Iar timpul este măsurat tuturor — cu perspectiva sufletului nemuritor !

În fața lui Proust

Dacă înțelegem prin proustianism asimilarea adîncă a artei autorului francez sau meditarea lucidă asupra viziunii despre lume propuse în Recherche, *proustianismul înseamnă o floare rară, apărută tîrziu în Europa, la mai bine de un deceniu după dispariția lui Marcel Proust. Dacă, însă, înțelegem, prin proustianism dorința tulbure de inovație radicală, propensiunea vagă spre straturile adînci ale conștiinței și spre analiza lor non-conformistă, atunci trebuie să precizăm că — în calitate de psihologie socială — proustianismul a existat înainte de publicarea romanului* À la Recherche du temps perdu. *Un soi de proustianism intuitiv și difuz, corolar al crepusculului, a luat naștere în societatea europeană din preajma primului război mondial : altfel, ar fi imposibil să ne explicăm succesul rapid și de întindere al unei opere în scriitură mai degrabă dificilă.*

Distincția între o psihologie socială determinată și o filiație literară directă cu romanul À la Recherce du temps perdu *mi se pare capitală în cazuri cum ar fi cel al Hortensiei Papadat-Bengescu. Apelația de „proustiană" i-a fost oferită de timpuriu scriitoarei române și a făcut carieră — dar echivocul ei poate fi lămurit astăzi. În mod curios epocii în care critica exalta înrudirea dintre Proust și scriitoarea noastră i-a urmat cea reprezentată de anii noștri, în care negarea oricărui proustianism în romanele „Ciclului Halippa" s-a impus drept un loc comun la fel de tenace. O paranteză istorică, poate neașteptată, se cuvine a fi deschisă.*

În propagarea psihologiei proustiene instinctive, în transformarea în monedă curentă a ceea ce trebuia să fie marea inovație, un rol de primă importanță l-a jucat sensibilitatea feminină a vremii. Dacă trecem dincolo de simplul detaliu biografic și de anecdotă, nu putem ignora contribuția esențială a cîtorva intelectuale din epocă în propagarea tenace a psihologiei proustiene, chiar într-un sens limitat sau unilateral. Doamna Straus a provocat — în cercurile oamenilor de litere și în cele ale marii burghezii — lecturi masive din opera lui Proust (și doamna Arman de Caillavet, prietena lui Anatole France, a făcut același lucru) ; tinere artiste sau poete, precum Marie Nordlinger sau Ana Brâncoveanu (mai cunoscută sub numele de Contesa de Noailles) au creat, prin propria lor existență, stilul relațiilor umane „proustiene" ; Marta Bibescu sau alte persoane din aceleași cercuri au crezut că se regăsesc, spontan și total, în Proust. Fenomenul capătă proporții. De multe ori opera romanescă în sine devenea un simplu argument pentru o stare de spirit și pentru o atitudine specifică în fața vieții — atitudine pe care capodopera literară a numit-o memorabil. Oricît de limitată și de unilaterală ar fi fost această lectură-justificare a romanului lui Proust, nu încape îndoială că ea a fost majoritară statistic și că a creat un „mediu" propice de difuzare a inovațiilor, în ultimă instanță, prozodice.

A existat și în țara noastră un asemenea mediu spiritual și o asemenea atracție feminină pentru opera autorului ce abia se lansase ? Fără îndoială că da. Contribuția Anei Brâncoveanu și a Martei Bibescu la propagarea proustianismului nu mai era un secret pentru nimeni — iar această contribuție strict românească se dovedise extrem de fertilă. Nu doar prietenele Martei Bibescu trăiau „la ora Proust", ci și alți nenumărați intelectuali : dacă articolul foarte timpuriu al lui B. Fundoianu mărturisea un entuziast mai degrabă jurnalistic, mediul literar de la Sburătorul *și cercul lovinescian au manifestat o aderență mult mai adîncă.*

În schema progresivă de receptare : „proustianism" intuitiv — contactul providențial al lecturii — idolatrie, Hortensia Papadat-Bengescu

Mihai Zamfir

Continuare în pag. a 6-a

Exegeza operei

Sînt scriitori care au șansa de a fi cuprinși integral într-o monografie, care devine la fel de celebră ca și opera însăși, care sintetizează o modalitate de receptare unanimă la un moment dat și pentru un timp îndelungat, monografie care oferă un model de lectură atît de pertinent și de cuprinzător, încît viziunea ei se generalizează, se impune conștiinței lectorilor, identificîndu-se, pe planul receptării, cu opera însăși. În cazul Hortensiei Papadat-Bengescu această monografie, lucrarea de referință principală, nu s-a scris încă. Și este surprinzător, pentru că scriitoarei i-au consacrat studii și i-au acordat interesul lor toate marile personalități critice contemporane și ei și nouă.

Ca o compensație pentru „deficitul vital", pentru ariditatea existenței sale, scriitoarea s-a bucurat de un debut foarte bine primit, de încurajarea și prietenia unui mare critic, G. Ibrăileanu, de ospitalitatea unei reviste cu reputație, „Viața Românească", și de aprecierea prietenească în grupul acestei reviste.

În 1919, după apariția volumului *Ape adînci*, Ibrăileanu saluta cu bucurie apariția scriitoarei, subliniindu-i „finețea", „caracterul de supremă distincție intelectuală și artistică". Aprecierile criticului sînt superlative : „Nu există alt scriitor, care să epuizeze cu atita necontenită noutate materia unui subiect", scria Ibrăileanu, încercînd să descifreze încă din această operă de început „concepția dominantă a operei" în „apetitul de viață potențată, bucuria de a trăi intens și înalt, drepturile imprescriptibile ale naturii individuale".

În 1920, în paginile *Vieții Românești*, un alt prieten și admirator al prozatoarei, George Topîrceanu, îi elogia „bogăția de senzații, căldura și pateticul debutului său poetic [...] nuanțate la D-na Papadat-Bengescu de o minunată putere de invenție verbală". Ca mai toți exegeții operelor din „faza lirică", și Topîrceanu vorbește despre „lipsa de imaginație constructivă, creatoare de viață".

Reticențele admiratorilor sînt însă puține. Grupul *Vieții Românești*, căruia scriitoarea îi preferase grupul *Sburătorului*, manifestă rezerve care, deși ponderate, predomină în părerile lui Mihai Ralea, de pildă (*Perspective*, Casa școa-

Sultana Craia

Continuare în pag. a 8-a

Spațiul intermediar

Urmare din pag. 1

pulsuri contrarii. **Balaurul**, dar mai cu seamă nuvelele din **Romanță provincială** (1925) și **Desenuri tragice** (1927) punctează acest răstimp de căutări. Materia fluctuantă a acestor volume-comentate parcimonios — se pretează greu la concluzii definitive. În prozele din cuprinsul lor (în majoritate nuvele) n-au dispărut cu totul exuberanța senzorială, alogismul aparent al reacțiilor sufletești, tentația nomadismului interior, în fine, acea pulverizare a senzațiilor care ne-ar îndritui să vorbim de o tehnică pointilistă. Ele sînt, cum se vede, atribute ce țin de feminismul **Apelor adînci**. Se poate observa însă și o concomitentă înclinație spre caracterologie, spre obiectivarea discursului. Autoarea își începe „munca aridă în materialul cel mai dur al adevărului", își creionează tipurile viitoare. Personaje din romanele de mai tîrziu apar aici prefigurate în cîteva eboșe memorabile. Nu sînt deocamdată personaje în toată puterea cuvîntului, căci adevăratul erou al acestor nuvele este Obsesia. Însă nu una consubstanțială scriitoarei. Nuvelele nu mai sînt confesiuni trucate. Expansivitatea, impulsivitatea, spontaneitatea sînt reprimate ; li se pune o surdină gravă în numele unei rigori de scriitor pozitivist, tentat să explice totul cauzal. Submersiunea în apele lăuntrice cedează pasul navigației printre imaginile realului. Intervine înscenarea epică, detectabilă pînă și într-o proză precum **Vecinătate**, al cărei personaj real este Așteptarea. În obsecvioasa cercetare reciprocă a celor două eroine, în paralelismul confesiunilor lor, trebuie semnalată nu numai unicitatea sufletului feminin, cum s-a spus, ci și plăcerea discursului, voluptatea narațiunii. Ca în romanele clepsidră, personajele își schimbă locurile, devin entități comutabile la dispoziția prozatorului omnipotent, care le manevrează cu detașare. Se poate constata încă din aceste nuvele o reificare a ființelor ; adesea acestea sînt simple echivalente ale plăcii fotosensibile, reținînd impasibil și mecanic imagini ale lumii exterioare. În **Cameră de închiriat**, tumultul citadin este transcris obiectiv, fără participare, apelîndu-se doar la retina unui personaj apatic. Aceeași privire rece în **Romanță provincială**, unde se consemnează amorul ciudat și grotesc dintre estropiata doamnă Vanghele și un tînăr judecător minat de oftică. Ce frapează aici este siguranța portretizării, adiționarea glacială a detaliilor naturaliste. Legătura monstruoasă (figurare **în nuce** a relației dintre doctorul Walter și luxurioasă obeză Salema Efraim din **Drum ascuns**) dintre două mizerii fiziologice se produce sub imperiul unei comune presimțiri a morții, în așa fel încît nici nu mai este sancționată de judecata comună. Romanciera de mai tîrziu se întrevede nu numai prin strictul element anecdotic amintit, ci și prin sancționarea prin boală și moarte (adevărate personaje în ciclul Halippilor) a ființelor vidate lăuntric.

Tranziția dintre două vîrste fiziologice face obiectul nuvelelor **Fetița** și **Sînge**. Senzațiile sînt notate cu acuitate, dar nu la întîmplare, ci într-o gradare efectuată după canoane dramatice. Un accident chirurgical petrecut sub ochii curioși ai Fetiței o inițiază pe neașteptate în „taina sîngelui" : acesta poate curge înapoi în „Marele Bazin". Pînă aici totul ar putea părea simpla relatare a unei **inițieri**. Romanciera naturalistă, obsedată de microscopierea stărilor psihologice, de explicarea lor științifică, se deconspiră în final. Fetița va fi o personalitate polarizată tocmai în urma acestei inițieri : „Tulburată între cele două măsuri fără de mijlocie : gingășie și cruzime". Dacă **Sînge** este o inițiere în moarte, **Fetița** este una în eros. Prozatoarea intuiește excepțional esența biologică și psihologică a pubertății. Cocuța are subit revelația sexului cînd clamează numele prietenului de joacă. Intervine imediat comentariul scientist : „Cînd într-o învelitoare prea subțire viața își încordează puterile prea tare, le slobozește deodată. Impulsia bogată care extremizează afluența vitalității o și curmă într-o clipă în acea moarte sincopală a simțirii".

Un virtual roman al dezagregării structurilor familiale puritane este *Sărbătorile în familie*, unde pentru prima dată epicul nu mai este intermitent. Mitul burghez al solidarității familiale e spulberat de un prozator lucid care a descoperit resorturile unei lumi crepusculare.

«Semănătorul» și semnificația

M. UNGHEANU : Discuția de azi a revistei **Luceafărul** este dedicată unui curent literar. În luna decembrie 1976 se împlinesc 75 de ani de la înființarea revistei **Semănătorul** de care este legat unul din curentele cele mai discutate ale literaturii române. El a stîrnit vii reacții în timpul campaniei **Semănătorului** cît și mult după aceea. Cel mai ferm adversar al curentului a fost după primul război mondial, criticul **Sburătorului,** E. Lovinescu. Curiozitatea este că în cele patru volume destinate literaturii române contemporane în care curentul și scriitorii lui sînt priviți cu mari rezerve totuși semănătorismul și scriitorii lui ocupă, am putea spune, primul loc. O discuție despre semănătorism este necesară pentru că după cel de-al doilea război mondial semănătorismul a fost privit mai restrictiv chiar decît îl privise E. Lovinescu. Trei cred că ar fi întrebările pe care ar trebui să ni le punem atunci cînd vorbim despre semănătorism : 1. dacă putem reduce curentul numai la existența revistei **Semănătorul,** a literaturii publicate în ea, și la un singur doctrinar, N. Iorga; 2. dacă putem accepta teza că **Semănătorul** reprezintă doar un curent ideologic fără a fi și un curent literar, cu alte cuvinte dacă acceptăm că semănătorismul n-ar fi ilustrat de scriitori importanți pentru literatura română și 3. în strînsă legătură cu prima întrebare, dacă privim acest curent ca pe o apariție subită ori îl considerăm rezultatul unei evoluții literare firești, cu rădăcini inevitabile în mișcarea literară premergătoare. Să le răspundem plecînd de la fapte și nu de la teorii, de la literatură și nu de la programe, cum s-a făcut adesea.

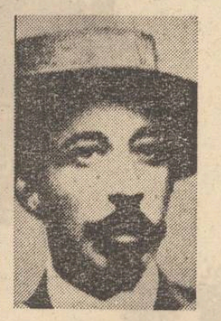

Anul I.— No. 1 NUMĂRUL 20 BANI 2 Decembrie 1901

SEMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMÎNALĂ

Redacția și Administrația: BUCUREȘTI Strada Regală, 6 | DIRECTORI: A. VLAHUȚĂ și G. COȘBUC | ABONAMENTUL: 10 Lei pe an

PRIMELE VORBE

Ne strîngem, cu credință și cu dragoste, în jurul aceluiași stindard, stindard de pace, de înseninare și de înfrățire intelectuală, de apostolică muncă pentru desmorțirea inimilor cari tînjesc, pentru redeșteptarea avîntului de-odinioară în sufletele romînești, pentru chemarea atîtor puteri risipite la o îndrumare mai sănătoasă — la sfînta grijă a întăririi și a înăl-

Z. ORNEA : Dintre chestiunile propuse pentru a fi discutate, cred că ar fi nimerit să începem cu cel din urmă și anume: geneza revistei și a mișcării pe care a creat-o, complexul de motivații care au determinat ivirea semănătorismului. Aș încerca o primă tentativă de răspuns. Simplificînd lucrurile, se poate spune că două sînt motivațiile principale ale apariției mișcării de la **Semănătorul.** În primul rînd, se desenează o motivație socio-politică legată de necesitatea soluționării a două mari probleme fundamentale: problema națională, legată în mod special de acuta chestiune transilvană, și cea rurală. Toată conștiința publică românească era absolut interesată de rezolvarea acestor probleme și era firesc ca scriitorii epocii (cei mai mulți proveniți din mediul rural și destui de dincolo de munți) să le dea expresie estetică în opera lor. A doua motivație trebuie căutată în spațiul propriu-zis al literaturii. Este perioada de la sfîrșitul secolului trecut, numită de Ibrăileanu „cei mai triști ani din literatura noastră" cînd se încheiase marele ciclu al **Junimii,** iar cei veniți în descendență ei tăceau sau obosiseră. Era absolut necesară o revitalizare a forțelor productive scriitoricești. **Semănătorul** are meritul istoric de a fi fost factorul care a creat această renaștere în bătălii de extraordinar ecou, găsind mobilurile necesare acestui proces vital. Ce-i drept, aceste mobiluri au fost găsite în zone extraestetice, în special mai sus amintitele motive socio-politice obsesive (problema națională și cea rurală). Dar ele preocupau unanim spiritul public al epocii și era normal ca ele să constituie substanța ideatică a noului curent literar.

NICOLAE CIOBANU : Mi se pare esențial faptul că semănătorismul a fost o mișcare cu caracter social-politic în interiorul (și nu paralel!) căruia s-a manifestat una cultural-artistică, preponderent literară. Prin alte cuvinte, semănătorismul nu este un curent literar de sine stătător și, ca atare, trăsăturile lui, specificitatea lui estetică, însemnătatea lui istorică nu pot fi aproximate decît prin asocieri și disocieri foarte atente circumscrise mișcării generale căreia îi aparține. De altfel, sub acest raport, semănătorismul nu face excepție dacă îl comparăm, să zicem, cu junimismul sau cu poporanismul. Drept urmare, studiul relațiilor, al interdeterminărilor dintre social-politic și cultural-artistic este obligatoriu dacă dorim să identificăm sursa autentică a specificității semănătoriste la literatura ce s-a plăsmuit în cadrul mișcării. Pledînd pentru o asemenea viziune integratoare asupra semănătorismului, în definitiv, nu fac decît să mă situez pe o poziție de mult consolidată, și anume poziția lui E. Lovinescu și G. Călinescu, preluată, cu spor de investigație, dar, poate, și cu unele insuficiențe de interpretare, în anii noștri, de Z. Ornea, D. Micu, Constantin Ciopraga, Mircea Zaciu și alții. Revenind la E. Lovinescu, trebuie să reținem neapărat că el însuși, în volumul întîi al **Istoriei române contemporane (Evoluția ideologiei literare)** întreprinde, ample, pătrunzătoare retrospective cu privire la rădăcinile istorice ale semănătorismului, aducînd în discuție mișcările și curentele invocate aici. Din multitudinea punctelor de vedere formulate de E. Lovinescu, socot că este nimerit să amintesc cel puțin două. Analizînd programul semănătorismului literar, E. Lovinescu găsește că marea deficiență a acestui programul constă în faptul că o doleanță exprimată chiar de N. Iorga, în care se arată că literatura are datoria să afirme „sufletul unui popor în forme potrivite culturii timpului", nu este pusă în practică, de vreme ce tot N. Iorga lansează lozinci de tipul : „Jos cărțuliile de simțire falsificată și de corupție cu care Apusul otrăvește țări nepricepute !" Avînd în vedere ecuația lovinesciană **sincronism-diferențiere,** e limpede ce vor să însemneze toate acestea. Apoi, referitor la descendența semănătorismului din mișcările social-politice și cultural-artistice naționale, venind vorba de junimism, E. Lovinescu formulează acest postulat : „Junimismul nu e totuși sămănătorism". Extinzînd, chestiunea ar putea fi formulată în aceiași termeni aducînd în discuție și celelalte direcții ale tradiției cu care este pus în relație semănătorismul. Așadar, apare problema definirii conceptului de semănătorism nu numai prin asocierea sa cu sursele din care se trage ci și prin identificarea a ceea ce el are nou, ca expresie a unei alte epoci istorice și, implicit, a unei alte perioade literare.

POMPILIU MARCEA : Cred că în afara împrejurărilor și necesităților concrete, legate de începutul de veac apariția **Semănătorului** își are un temei mai adînc, exprimînd o continuitate spirituală firească și permanentă, avînd antecedente distinse în **Dacia literară, România literară, Convorbiri literare, Viața, Vatra** ș.a. **Vatra** este de-a dreptul o revistă semănătoristă **avant la lettre,** iar Alecsandri, Coșbuc, Slavici, Vlahuță, Delavrancea, Duiliu Zamfirescu, au scris după „perceptele" **Sămănătorului** înainte de apariția revistei care, elaborînd un program de perspectivă al culturii române, sistematizează și sintetizează tendințe și direcții exprimate deja anterior. Dacă lucrurile stau așa, atunci înseamnă că apariția revistei nu este o întîmplare, un accident, o soluție temporară a unor stări de moment ci se încadrează în tradiția spiritualității românești, extinzîndu-și semnificațiile și dincolo de perioada care a generat-o. Ca **Semănătorul** a reușit să dea un puternic impuls virtualităților creatoare românești este indiscutabil. În primul deceniu al veacului nostru nu există o publicație care să stimuleze, într-o măsură atît de mare valorile spirituale românești.

NICOLAE CIOBANU : Cred că pentru o cît mai exactă situare în timp a semănătorismului este obligatoriu să se țină seama de etapele curentului și ale revistei : aceea de sub direcția lui Vlahuță și Coșbuc, aceea de după plecarea lui Vlahuță și a constituirii unui „comitet de conducere", aceea a colaborării și a venirii lui Nicolae Iorga la conducere, aceea de după plecarea lui Nicolae Iorga, cînd revista este scoasă de M. Sadoveanu, Șt. O. Iosif, D. Anghel, C. Sandu Aldea și I. Scurtu, aceea marcată de colaborarea și apoi de conducerea lui Aurel C. Popovici și, în fine, aceea de scurtă durată în care conducerea publicației revine lui I. Scurtu. Totodată, studiul revistelor satelit (sagace întreprins de D. Micu) și al celor scoase ulterior de N. Iorga ori de emulii săi (vd. tot la D. Micu) nu poate fi deloc neglijat. Nu e vorba numai de o operație cu caracter documentar ci mai ales de a afla soluția cea mai eficientă spre a ajunge la sursa tuturor metamorfozelor ideologico-politice și literar-artistice care au loc în decursul istoriei mișcării, după cum și după aceea, gîndindu-ne la repercusiunile ei interbelice.

AL. PIRU : Discuția aceasta cred că nu trebuie purtată în general, ci trebuie să ne referim, pe cît posibil, la fapte. Trebuie să discutăm **aposteriori** și nu **apriori,** avînd în vedere doar programul revistei. Trebuie cercetat programul, dar mai ales ce a adus revista **Semănătorul** în literatura română. Este neîndoios că această revistă a fost cerută de momentul istoric și că, într-adevăr, după 1900, două idei preocupau în general societatea românească: una era problema națională, alta problema emancipării sociale și culturale. La **Semănătorul** a existat o dorință de luminare a maselor. Revista și-a căutat de la început o tradiție implicată și în faptul că cei doi primi conducători, Coșbuc și Vlahuță scoseseră înainte reviste în același spirit (Coșbuc, **Vatra,** iar Vlahuță — **Viața**). În afară de aceasta, găsim, atît în ideologia revistei cît și în literatura ei, idei din ideologia junimistă, din critica lui Maiorescu, din articolele politice ale lui Eminescu și din alți scriitori, din Delavrancea și Duiliu Zamfirescu. Romanul lui Duiliu Zamfirescu a avut o mare influență asupra contemporaneității și multe din tendințele sale le vom regăsi în literatura de la **Semănătorul** Este semănătorismul un fenomen revolut și anacronic sau un curent pozitiv ieri și actual încă? Sînt de părere că semănătorismul reprezintă o latură fundamentală a psihologiei poporului român și că ne întîlnim cu atitudini care s-au afirmat în literatura de la **Semănătorul** permanent, chiar în zilele noastre. În nici un caz nu putem vorbi de o literatură complet depășită, dimpotrivă, acolo au fost niște începuturi bune, reluate, mai tîrziu perfecționate și asupra cărora trebuie să stăruim. Eu susțin că semănătorismul a fost un curent literar progresist, dacă avem în vedere literatura lui bună. Adevărul e că marii scriitori de la începutul secolului au fost semănătoriști și s-au afirmat în cadrul curentului pe deplin. În primul rînd să ne gîndim la Mihail Sadoveanu. Întreaga sa operă își are rădăcinile aici, se dezvoltă ulterior, perfecționîndu-se continuu, pornind de la **Semănătorul.** Acesta este și cazul poeziei lui Octavian Goga. Dacă sămănătorismul n-ar fi impus decît pe acești doi scriitori și rolul său ar fi fost foarte important. A impus însă și pe Iosif și Agârbiceanu. Semănătorismul a fost cea mai importantă mișcare literară, de la începutul secolului nostru. El premerge poporanismului și **Vieții românești** care de multe ori culeg roadele **Semănătorului.** Să nu ținem seama de polemicile angajate cu poporaniștii de la **Viața românească.** Au polemizat directorii revistei, nu și scriitorii. Sadoveanu, Goga, Agârbiceanu au trecut de la **Semănătorul (și Luceafărul)** la **Viața românească** în chip firesc. Sub raport literar. **Semănătorul** a fost o revistă mai importantă decît **Viața nouă** a lui Densușianu, în care s-au format mai puțini scriitori reprezentativi. E drept că această revistă atrăgea atenția asupra unor mișcări literare din Occident, punea accentul, dar mai mult teoretic, pe inovație.

N. CIOBANU : Îmi îngădui, totuși, să nu fiu întrutotul de acord cu dv., tovarășe profesor Al. Piru. Este adevărat că puterea deosebită a talentului la scriitori precum cei amintiți de dv. a străpuns cel mai adesea limitele tezismului ideologic și politic sămănătorismului. Cu toate acestea, direct sau indirect, sînt și cazuri în care efecte negative precum idilismul ruralizant, opacitatea în fața civilizației moderne, anume note xenofobe, antiurbanismul programatic, eludarea marilor antagonisme social-politice ale epocii, exaltarea nediferențiată a trecutului și altele, s-au insinuat — este adevărat, sub forme și în cantități extrem de variate — chiar și în opera unor scriitori reprezentativi de la **Semănătorul.** Să ne gîndim astfel la Vlahuță și Șt. O. Iosif, la Brătescu-Voinești și la Emil Gîrleanu sau chiar la Agârbiceanu. Nu mai departe, iată și cazul lui Duiliu Zamfirescu, privit fie și ca un presămănătorist ; nu este oare firesc să admitem că doza de falsitate politică și socială a conflictelor din romanele sale — altminteri opere fundamentale pentru istoria genului la noi — are aceeași sursă ?

În ceea ce privește comparația cu **Viața românească,** îmi permit de asemenea să observ că, totuși, spiritul critic de aici, atît de bine constituit, dispunînd de o mare autoritate, a operat cu o infinit mai mare eficacitate decît la **Semănătorul.** Și nu este lipsit de interes să arătăm ca unul din marile paradoxuri ale semănătorismului ca mișcare literară, comparativ și cu **Dacia literară** sau cu **Convorbiri literare,** constă în păgubitoarea letargie a spiritului critic.

M. UNGHEANU : Ce ne spune istoria literară? Desigur tovarășul Pompiliu Marcea n-a uitat să evoce aici **Vatra** și **Viața** care au premers **Semănătorului.** Dar sînt și alte reviste care au pregătit curentul și care datează cu mult înainte de 1900. Mă gîndesc între altele la revista **Literatură și artă română** scoasă de Nicolae Pătrașcu, dizident al Junimii literare. Orientarea revistei se poate vedea din titlu. **Miron Gelea,** romanul lui N. Pătrașcu este tipic pentru mișcarea **Semănătorului** prin ideile și prin problemele conținute. Articolele criticului revistei pot fi și ele revendicate de semănătorism. La rîndu-i această revistă de dizidență junimistă trimite chiar la **Junimea.** Titu Maiorescu a pledat pentru un roman poporan. Eminescu a fost apologetul țăranului român. Slavici este scriitorul cercului junimist, dar ideologia ca și substanța unei bune părți a prozei lui este în chip evident semănătoristă. Nu e vorba doar de **Popa Tanda,** dar și de **Comoara** sau de **O viață pierdută.** Lista poate fi mai lungă. Brătescu Voinești care scrie literatura lui cu învinși este tot produsul **Convorbirilor literare.** După cum și Duiliu Zamfirescu este un junimist de marcă ; dar ale cărui romane sînt fără îndoială de o precumpănitoare nuanță semănătoristă. Idealizarea boierimii pămîntene ; caricaturizarea ciocoiului, idilizarea sufletului țărănesc sînt trăsături impunătoare în **Viața la țară** și **Tănase Scatiu,** romane scrise înainte de apariția **Semănătorului.** M. Zaciu a atras și el atenția, după E. Lovinescu, că există un semănătorism, închegat cu mult înainte de apariția revistei.

Acțiunea de la **Semănătorul** are etape pregătitoare și apariția ei este rezultatul firesc al evoluției culturale și literare. Mulți din scriitorii **Junimii** pot fi luați ca etalon pentru formula literară semănătoristă, după cum alții, au trecut mai înainte pe la socialiști.

Z. ORNEA : Tovarășul Piru ne-a propus aici o perspectivă aposteriori în judecarea fenomenului literar semănătorist. Urmîndu-i îndemnul, e greu să nu constatăm că, dintr-o perspectivă aposteriori, majoritatea acestor opere stimabile în epocă și în perspectiva istoriei nu au trecut de un anume prag mediu. Nu au fost valori de prim rang. Excepție face Goga, desigur, deși, după părerea mea, poezia lui Goga e, prin substanța ei, mai curînd poporanistă decît semănătoristă. Dar, dincolo de această excepție fericită, care istoric literar de azi (ca și cei interbelici) ar califica literatura scriitorilor reprezentativi de la **Semănătorul** altfel decît (ca să utilizăm expresia lui Perpessicius) ca „scriitori de al doilea raft" ? Nu cred că exprim o erezie sau nu știu ce apreciere dinamitardă dacă voi integra aici și o bună parte dintre scrierile lui Sadoveanu de pînă la primul război mondial. Istoria literară are datoria să facă aprecieri și ierarhii de valoare nu numai în planul de ansamblu al literaturii, dar și în cel al creației unui scriitor, deosebirile, să spunem, scrierilor de opere. Fără marile opere sadoveniene de după război (**Țara de dincolo de negură, Hanul Ancuței, Baltagul, Creanga de aur, Frații Jderi, Divanul persian, Nicoară Potcoavă** etc.), Mihail Sadoveanu ar fi rămas, îndrăznesc să cred și eu, un prozator nu mult mai mare decît Gîrleanu sau Brătescu-Voinești. Dar în epocă, adică între 1900-1920, acești scriitori au fost valorile literare reprezentative ale timpului.

AL. PIRU : Dacă n-ar fi scris decît primele patru cărți cu care a debutat și tot ar fi remarcat un prozator important. În cei zece ani care au urmat debutului, Mihail Sadoveanu a publicat douăzeci de volume, suficiente să facă din el un mare prozator. Ideea că Mihail Sadoveanu dinainte de primul război mondial e un prozator inferior nu se susține pe fapte.

M. UNGHEANU : E. Lovinescu era mai generos cu literatura semănătoristă decît colegul nostru și n-o reducea doar la **Semănătorul.** Mă refer la acel E. Lovinescu preocupat de opere și nu de reviste, deci la volumele din **Istoria literaturii române contemporane,** III și IV, despre **Evoluția poeziei lirice** și **Evoluția prozei literare.** Un curent literar se dezvăluie mai bine prin operele lui decît prin manifestele lui programatice. Aici criticul vorbește despre literatura semănătoristă în primul rînd și nu polemizează cu doctrina lui N. Iorga. Ce vom observa mai întîi ? Că în curentul general al **Semănătorului,** criticul nu include doar revista titulară ci și revista **Viața românească** și scriitorii ei, pe motiv că cele două, așa-zise curente **semănătorism** și **poporanism** sînt două ramuri ale aceluiași trunchi pe care E. Lovinescu preferă să-l numească poporanism. Că numărul scriitorilor semănătoriști este foarte mare în istoria sa literară și că unii dintre ei sînt scriitori importanți. Lista este impresionantă: primul prozator semănătorist este Mihail Sadoveanu, căruia criticul îi discută totuși, mai ales, literatura dinainte de război, semn că pe aceasta o prețuia mai mult, urmat apoi de „citez selectiv, Emil Gîrleanu, Gala Galaction, Cezar Petrescu, Radu Rosetti, Calistrat Hogaș, Spiridon Popescu, Jean Bart, Ionel Teodoreanu, C. Sandu Aldea, I. C. Vissarion, I. Agârbiceanu, Em. Bucuța și chiar Liviu Rebreanu. În materie de poezie, criticul este mai restrictiv. El nu admite drept poet semănătorist de valoare decît pe Octavian Goga și ca pe un poet minor de oarecare personalitate pe Șt. O. Iosif. Poezia de la **Gîndirea** cu Ion Pillat, V. Voiculescu și ceilalți este scoasă în afara curentului. Acest volum este, de altfel, cel mai puțin convingător dintre cele pa-

---

teatru

Spectacole tîrgu-mureșene

Revăzînd trupa secției maghiare a teatrului de Stat din Tîrgu-Mureș, mi-a fost confirmată ideea că aici se află, la ora actuală, una dintre cele mai interesante și omogene echipe din țară. Probat fiind acest adevăr în două spectacole dificile, de facturi diferite : **Ascensiunea lui Arturo Ui...** de Brecht și **Joc de pisici** a lui Örkény István.

Prima reprezentație mi s-a părut meritorie prin intensitatea deosebită a sarcasmului, datorită rigoarei cu care a fost lucrată și-a inventivității satirice. Tînărul și talentatul regizor Kincses Elemér a subliniat cu precizie fiecare intenție a textului, creionînd, totodată, cu abilitate, tipologia montării. Cîteva secvențe rămîn în memorie mult timp după terminarea reprezentației : începutul ei (Trustul conopidei), lecția de actorie a lui Ui (în care, îngrozit, Actorul scoate din priză șnurul microfonului la care răcnea gangsterul), constrîngerea lui Betty Dulfeet sau finalul spectacolului în care ideea distanțării este excelent ilustrată : interpretul lui Ui vine la rampă, își dă jos mustața și, împreună cu restul trupei, dezbracă hainele personajelor interpretate, rămînînd în maieurile lor. „Azi omu-i liber. Dar mai e de furcă. / Deci, nu se culce nimeni pe-o ureche — / Nu-i stearpă poala ce-a fătat năpîrca...".

Înafara numelui regizorului, am mai reținut semnătura scenografului Romulus Peneș (autorul unui impresionant decor din lăzi) și pe cea a actorilor Tarr László (care, deși n-avea forța și isteria necesară pentru Arturo Ui, a știut să le compenseze printr-o mimică și o precizie a mișcărilor notabilă), Bacs Ferenc (Giri — o apariție stranie, șocantă), Gyarmati István (Givola — mimînd bine arta aluziei), Técsy Sandór (Roma — dezinvolt), Ferenczy Istvan și Kovács Kati (soții Dulfeet — copleșiți de teamă).

I-aș reproșa regizorului un singur lucru : faptul că a ales, neinspirat, ilustrația muzicală.

Cealaltă reprezentație, realizată regizoral de maestrul Kovács György, cu multă finețe și exactitate, a impus două creații actoricești de excepție : Tanai Bella și Illyes Kinga. Prima, în rolul tragi-comic al doamnei Orbán, a oferit — îndrăznesc să afirm — o lecție de plastică (corporală și facială) trecîndu-și făptura prin toate zonele și ascunzișurile genurilor teatrale, fiind rînd pe rînd grotescă, tragică, duioasă, comică, tandră, cochetă, plină de speranțe, resemnată, disperată, înțeleaptă, înverșunată, ș.a.m.d., inventînd un număr infinit de nuanțe și înțelesuri adiacente adjectivelor tradiționale. Alături de ea, Illyes Kinga (remarcată de întreaga critică acum cîțiva ani, la Bacău, unde a obținut un premiu de interpretare) a re-demonstrat că știe foarte bine să lucreze cu discreție și mare subtilitate, un rol nu foarte generos, trecut în umbră în celelalte reprezentații ale piesei.

Bogdan Ulmu

---

film

Trei zile și trei nopți

După ce a adaptat pentru televiziune **Concert din muzică de Bach,** caligrafiind cu sensibilitate și maturitate după o operă literară care nu e dintre cele mai comode, iată-l pe Dinu Tănase debutînd în filmul de lung metraj cu acest conspect gîfîit după **Apa** lui Alexandru Ivasiuc. Acum, încercînd să împace discursul literar destul de abstract cu propria înclinație spre imaginea sugestivă, dornic să nu supere pe nimeni și nici pe sine însuși, atent să nu păgubească cumva istoria primilor ani de după război, regizorul dezamăgește rămînînd cu mult în urma dictării.

Dinu Tănase declară că a vrut să facă un film politic dar, trebuie să constatăm încă o dată, nu orice peliculă în care apar oameni politici și se discută de pe poziții de clasă într-o epocă revolută, poate fi categorisită drept film politic. Apar aici cîțiva legionari care dau foc, apar activiști de partid care vorbesc despre tactică și strategie, își afirmă teoretic încrederea numai în „ceea ce înțeleg", se trage cu pistolul și cu automatul, liberalii își spun și ei părerea lor, masele de oameni ai muncii se ridică împotriva speculei și nedreptăților, speculanții fără altă ideologie decît propriile pofte terorizează un orășel, se arată și un intelectual pentru care teancurile de bani contează mai mult decît noblețea descendenței sale morale, e prezentă pînă și o fostă deținută în lagărul de la Auschwitz, încă traumatizată, dar sîntem departe de a fi văzut un film politic — căci un asemenea film ar fi trebuit să fie el însuși un act de înaltă conștiință politică, iară nu o colecție de locuri comune. Regizorul controlează fiecare secvență, fiecare act al acestor înfruntări între ideologii, intenții obscure, oameni și realități, dar nu comunică un adevăr esențial despre epocă, nu face eforturi de a descoperi ce se află în spatele cuvintelor, acțiunilor și gesturilor omenești. În sfîrșit, faptelor li se adaugă scene de confruntare psihologică — ambiție care se dovedește a fi încă o slăbiciune.

György Kovács, Constantin Codrescu și Petre Gheorghiu realizează personaje de excepție dar, din păcate, partiturile acestor mari actori rămîn doar dovezi de virtuozitate, de vreme ce regia nu intenționează să facă un film „de caractere". De data aceasta, Dinu Tănase s-a lăsat copleșit de autoritatea scenariului, de autoritatea și gravitatea faptelor din epocă, de virtuți actoricești și chiar de propriile virtuți. Personalitatea unui regizor mi se pare a fi demonstrată, printre altele, de insistența cu care își reia propriile teme, propriile reușite, fără teamă de a se repeta și, de la început, Dinu Tănase se arată nesigur adoptînd cu atîta calm alt chip decît cel cunoscut. Harul sugestiei, pe care multe cadre îl dovedesc, a eșuat aici într-un compromis cu acțiunea și discuțiile abstracte, rezultatul nefiind pe măsura niciuneia dintre forțele angajate în competiție.

Nicolae Mateescu

---

televiziune

Inițiative

TELE-ENCICLOPEDIA a avut inițiativa admirabilă de a găzdui în cuprinsul ei ultimele descoperiri ale arheologiei românești. Înfățișate pe micul ecran, argumentele științifice ale istoriei noastre au avut o valoare „vădită", percepută lesne cu ochiul liber. Pelicula a conferit acelor superbe relicve dimensiuni pe care tiparul nu le poate reda. Ele s-au înscris fără nici un alt comentariu în circuitul marilor capodopere ale spiritului uman.

REVISTA LITERAR-ARTISTICĂ TV a avut o inițiativă hazardată cedînd integral spațiul său artelor plastice. Nu punem în discuție calitatea materialelor prezentate pentru că ele au purtat semnătura unor redactori specialiști. Nu punem în discuție nici oportunitatea prezenței pe micul ecran a unei reviste închinate picturii, sculpturii și graficii, arhitecturii și designului, stadiul actual al acestor profesii justificînd pe deplin interesul de care se bucură. Dar sînt, oare, problemele literaturii noastre actuale atît de puține și atît de epuizate încît spațiul de care dispun o dată pe săptămînă să fie închiriat ?

Revista literar-artistică TV nu-și poate declina obligația funcționalității. Un număr impresionant de telespectatori așteaptă de la această emisiune nu metafore, ci sfaturi : îndrumări ajutătoare pentru luarea unor decizii în problema alegerii cărții, a formării gustului literar. Și un număr apreciabil de scriitori așteaptă de la această emisiune sugestii. Cu atîtea obligații în față, sumarul revistei trebuie gîndit în minute și în secunde, un număr cît mai cuprinzător de evenimente la zi trebuie să devină imagini pe micul ecran. Dizertațiile eseistice țin de presă. Revista literară în televiziune trebuie să fie un dialog, un mijloc de propagandă activă pentru veritabilele valori ale scrisului literar.

„EMISIUNEA ÎN LIMBA MAGHIARĂ" a avut inițiativa temerară de a lua pe cont propriu realizarea unor filme de televiziune. Sumarul săptămînal — și așa bogat și original — s-a restrîns simțitor pentru a face spațiu mare culturii. N-a fost un spațiu pierdut. Debutul tînărului regizor Ion Moisescu, autor al regiei și al scenariului după un text excelent, semnat de Kocsis Istvan, a fost remarcabil. Războiul „așa cum nu se vede", privat de materialitatea concretă a exploziilor și a răniților ingenunchiați lîngă afeturile de tun, dar războiul la fel de dur al interiorului omenesc, al încordării și fricii, al slăbiciunii și al curajului, al vinovăției, al datoriei, al demnității, războiul celor ce fac războiul și războiul celor ce trebuie să-și apere țara de un oribil război — a îmbrăcat pe micul ecran imagini pregnante, credibile, dizertația filozofică a avut „carne" cinematografică, n-a căzut victimă descripției... Ajutat de un operator foarte talentat, Emil Lungu, și de o trupă de actori „ne-teatrală", Ion Moisescu a izbutit să proiecteze asupra filmului său acea lumină ciudată care izvorăște numai în teritoriul artei și care hotărăște ca lumea să arate că la facerea ei : pregnantă, originală, interesantă pînă în amănunt.

Sânziana Pop

colocviile «luceafărului»

unui curent literar

tru și lucrul a fost spus cu argumente convingătoare de Perpessicius la vremea sa. Ideea de a scoate scriitori semănătoriști in afara curentului sau a descendenței lui începe cu E. Lovinescu. Opinia criticii literare contemporane restituie pe acești poeți direcției din care se trag. Recent, a apărut volumul al doilea al **Literaturii române între cele două războaie mondiale** de Ov. S. Crohmălniceanu. Ion Pillat, Vasile Voiculescu și alții sint văzuți in elementele care-i apropie de semănătorism și nu în afara oricărei legături cu el. În descrierea semănătorismului E. Lovinescu aduce însă și observații care, din păcate, n-au fost preluate. E. Lovinescu face referințe care ne arată că limitele în timp ale curentului sint împinse cu mult înainte de 1900. Etaloanele de comparație ale scriitorilor semănătoriști sint adesea Vlahuță, Delavrancea, Brătescu-Voinești. Semănătorismul acestora i se pare criticului de la **Sburătorul** un lucru de la sine înțeles și consideră orice trimitere la ei decisivă, lămuritoare. Răspunsurile lui E. Lovinescu la întrebările pe care le-am formulat sint clare : curentul nu se reduce la **Semănătorul**, iar semănătorismul are scriitori importanți, unii dintre ei premergind cu mult apariția revistei titulare.

N. CIOBANU : În această privință, sint de părere că trebuie să pornim de la un punct de vedere îndeobște verificat de istoria literară. Anume, programul ideologic-estetic al unei mișcări sau al unui curent literar nu este niciodată respectat în litera lui de către scriitorul de valoare în opera sa literară. Într-o asemenea situație, în dezacord cu ideea că sămănătorismul ar fi o mișcare literară fără scriitori importanți, se cuvine să studiem modul în care spiritualitatea pozitivă a acestuia, indiscutabil existentă, stă la baza unor trăsături valoroase din operele scriitorilor la care ne referim. Astfel, fiind

M. UNGHEANU : Semănătorismul a creat climatul unei literaturi de puternică respirație și de un caracter reprezentativ. El a întors ochiul scriitorimii către clasele fundamentale ale poporului român, către aspectele fundamentale ale vieții lui sociale și politice.

vorba de Sadoveanu, cred, de exemplu, că tulburătorul fond mitic-folcloric al operei sale, extraordinara cunoaștere a psihologiei poporului român, pitorescul de esență profund națională al atmosferei, pătimașa și înfiorata sa iubire pentru trecutul istoric ; într-un cuvint, tot ce vizează capacitatea operei sadoveniene de a-și apropria universalitatea cu de la sine putere, nu este străin de „școala" mișcării sămănătoriste. În termeni oarecum similari, putem discuta și cazul lui Agârbiceanu, sau, din perspectiva anticipativă, a lui Liviu Rebreanu. În felul acesta, ideea lui E. Lovinescu, potrivit căreia aproape tot ce-i valoros în opera acestor scriitori și-a altora ar fi expresia unei nete delimitări de sămănătorism, își dezvăluie lipsa de temei. De asemenea, discutabil apare și punctul de vedere formulat de D. Micu în conformitate cu care, de exemplu, operele de început ale lui Sadoveanu își asigură viabilitatea artistică întrucit ele, „se înalță" peste sămănătorism.

POMPILIU MARCEA : Dacă predecesorii au fost menționați, dacă Sadoveanu, despre care cred la fel cu Alexandru Piru că e un prozator mare și în prima lui fază, Octavian Goga, Șt. O. Iosif, D. Anghel, I. Agârbiceanu ilustrează curentul în momentul definirii sale oficiale, după 1910, cind revista încetează, ideile sint departe de a dispare. Dimpotrivă, ele fecundează opera a numeroși scriitori, ca o dovadă a legitimării lor indiscutabile și a durabilității lor. Cezar Petrescu în **Drumul cu plopi, Scrisorile unui răzeș, Comoara regelui Dromihet, Aurul negru, Apostol,** aderă, într-o măsură însemnată, la programul curentului de la început de veac. Dar chiar eroul principal din **Întunecare,** Radu Comșa, răspunde unei mentalități sămănătoriste privind puritatea morală a omului rural, spre deosebire de capacitatea și pervertirea lumii citadine. Drama lui este drama purității etice și a dezrădăcinării. Ciclul **La Medeleni,** reia parțial într-o variantă edulcorată dar originală, aceeași problematică rurală din Ciclul Comănăștenilor, piesă fundamentală în arsenalul sămănătorist, Pillat, Voiculescu, Zaharia Stancu, prin poezia lor „chtonică" cintă pămintul natal, roadele lui, spiritualitatea rurală. Spuneam că acțiunea **Semănătorului** nu se reduce la creația literară ci este o mentalitate și o stare spirituală mai largă. Ciprian Porumbescu o anticipează prin muzica sa, Enescu în **Rapsodii,** Nicolae Grigorescu ori Tonitza în pictură nu pot fi despărțiți de atmosfera instaurată de **Semănătorul.**

Z. ORNEA : E timpul, cred, să operăm o disjuncție între ipostaza social-politică și ideologică (mă refer la ideologia politică) a sămănă-

AL. PIRU : Sămănătorismul reprezintă o latură fundamentală a psihologiei poporului român și ne întilnim cu atitudini care s-au afirmat în literatura de la Sămănătorul permanent chiar în zilele noastre.

torismului și cea estetico-literară. Sub raport ideologic și social-politic, fără îndoială, curentul de la **Semănătorul** a adus un punct de vedere restrictiv-conservator în descendența unei viziuni sociologice romantice care a încercat să pună o stavilă procesului de evoluție a structurilor românești spre o civilizație modernă, de tip industrial. Cit privește dimensiunea politica propriu-zisă aici lucrurile sint și mai întunecate. Orice încercare de recuperare a acestor ipostaze este sortită eșecului. Cit privește estetica, sau, mai bine, ideologia literară a curentului sămănătorist, aici putem lesne detecta zone rezistente. În prelungirea istorismului în estetică (să nu uităm că Nicolae Iorga s-a afirmat în critică sub influența lui Gherea), sămănătorismul a readus în circulație și a valorificat util asemenea concepte precum : militantismul, tendențiozitatea, antipurismul, specificul național, dimensiunea etică, tradiția trecutului istoric, pledind pentru dreptul la expresie estetică a țărănimii și a păturilor mijlocii (lumea tirgurilor provinciale). Sigur că tratarea acestor concepte (la nivel teoretic sau incorporate în substanța literaturii) a avut parte de nu puține deformări. Tendențiozitatea a alunecat în tezism, militantismul în intoleranță, eticul în eticism excesiv, dimensiunea națională a fost maculată nepotrivit de accente xenofobe, evocarea țărănimii a căpătat nedorite proiecții idilice, reținindu-se adesea numai elemente pitorești, în dauna cromaticii sociale etc., etc. Dar dincolo de aceste deformări, care nu trebuiesc ignorate, sămănătorismul are meritul de a fi readus în discuție importante elemente de ideologie literară cu ajutorul cărora a desfășurat întreaga ofensivă pentru renașterea literaturii.

Cit privește afirmația tov. Al. Piru, îndrăznesc să cred că **Viața românească** și poporanismul nu sint deloc mai puțin importante decit **Sburătorul** și **Semănătorul** Poporanismul este, de fapt, expresia aceleiași trăiri de spirit care a determinat și geneza sămănătorismului. Numai că poporanismul a oferit acelorași probleme (problema rurală, cea națională și cea a universalizării sistemului electiv, pe care sămănătorismul a ignorat-o) soluții progresist-democratice, spre deosebire de viziunea conservatoare a sămănătorismului. A nu releva aceste deosebiri ideologice fundamentale mi se pare că trădăm epoca și-i deformăm fizionomia. Iar poporanismul are chiar aici dreptul priorității, de vreme ce și-a afirmat credo-ul său încă în **Evenimentul literar** din 1893-94. Deci cu destui ani înaintea sămănătorismului. Apoi aceste deosebiri se reflectă și în planul ideologiei literare și chiar al literaturii. Și în aceste din urmă domenii aceeași cumpănire și înțelegere mai adecvată instalează echilibrul acolo unde sămănătorismul propunea excesul, viziunea progresist-democratică acolo unde sămănătorismul postula spiritul regresiv-conservator. Tocmai de aceea, toți scriitorii importanți de la **Semănătorul** (Sadoveanu, Goga, Agârbiceanu, Iosif, Anghel, Brătescu-Voinești) pot veni nestingheriți la **Viața românească.** Con-

Z. ORNEA : Sămănătorismul a readus în circulație și a valorificat util asemenea concepte precum : militantismul, tendențiozitatea, antipurismul, specificul național, dimensiunea etică, tradiția trecutului istoric, pledind pentru dreptul la expresie estetică a țărănimii și a păturilor mijlocii.

cepția social-politică, estetica **Vieții românești** le exprima mai bine năzuințele.

M. UNGHEANU : Transferul era firesc deoarece revistele sint complementare, cu deosebiri de nuanță în plan literar și politic, dar nu radical opuse. E. Lovinescu consideră sămănătorismul și poporanismul ca două ramuri ale aceluiași trunchi și judecata lui era întemeiată.

AL. PIRU : Sint de acord, în parte, cu cele spuse de tov. Z. Ornea. La **Semănătorul** s-a constatat, într-adevăr, un punct de vedere politic conservator, căruia îi corespunde pe plan literar romantismul. Este adevărat că **Semănătorul** a limitat oarecum orizontul scriitorilor la viața satului, s-a opus literaturii de caracter citadin. Lovinescu făcea observația că literatura de la **Semănătorul** nu e suficient de obiectivă, are puțină analiză psihologică, însă trebuie, încă o dată, să ne referim la fapte : care sint scriitorii care în acea perioadă sint mai reprezentativi decit cei de la **Semănătorul ?** Cam toți scriitorii de atunci făceau o literatură de tip rural. E superioară literatura lui Brătescu-Voinești despre viața orașului de provincie celei **a** lui Mihail Sadoveanu ? De ce nu s-a putut afirma **Semănătorul** în această perioadă ? În ce privește simbolismul, trebuie să spunem că, deși **Semănătorul** nu a provocat această direcție, aici a colaborat Dimitrie Anghel, întiiul poet simbolist înainte de Minulescu și Bacovia. Revista **Semănătorul** nu a fost exclusivistă. Într-adevăr, la **Viața românească** ideologia este mai democratică și consecința acestei ideologii în literatură este realismul, însă, din păcate, autorii care aparțin mai ales **Vieții românești** nu sint scriitori de primă mărime: Spiridon Popescu, Jean Bart, mai tirziu I. I. Mironescu. Alți scriitori, ca Hogaș și Galaction, nu debutau la **Viața românească,** nici nu ilustrau programul lui Stere și Ibrăileanu. Mai în spiritul acestuia din urmă erau Sadoveanu și Goga, cei veniți de la **Semănătorul,** inclusiv Coșbuc și Vlahuță. Literatura arată continuitatea și nu deosebirea radicală dintre sămănătorism și poporanism. Conservatorismul sămănătorist nu a afectat opera scriitorilor importanți, se resimte doar în scrierile autorilor mărunți.

M. UNGHEANU : Întirziem să aducem în discuție literatura de formulă semănătoristă. Iubi-

N. CIOBANU : În dezacord cu ideea că sămănătorismul ar fi o mișcare literară fără scriitori importanți, se cuvine să studiem modul în care spiritualitatea pozitivă a acestuia, indiscutabil existentă, stă la baza unor trăsături valoroase din operele scriitorilor la care ne referim.

rea de trecut, de boierime, de țărănime, aversiunea față de ciocoime, față de oraș ar fi notele ei cele mai des citate. Valabilitatea literară a curentului e probată dacă aducem exemple de literatură viabilă în care aceste note să fie hotăritoare. A fost ciclul Comănăștenilor, în care aceste note, minus adversitatea față de oraș sint evidente. Dar mai elocvent este un scriitor al **Semănătorului,** unul dintre cei mai mari ai întregii literaturi : Mihail Sadoveanu scrie în această perioadă cîteva din capodoperele lui, publicate unele chiar în **Semănătorul.** Mă gindesc la **Vremuri de bejenie,** la **Păcat boieresc,** la **Haia Sanis,** la **Bordeienii. Vremuri de bejenie** are și ea aproape toate trăsăturile tipice, iubirea de trecut, idealizarea vechii boierimi românești, iubirea de țărănime, ceea ce n-o împiedică să fie una din capodoperele literaturii române. În **Păcat boieresc,** care are materie contemporană, boierul nu mai este idealizat, el seduce pe fiica țăranului, iar acesta nu duce o idilică coexistență cu boierul care i-a necinstit fiica. În **Bordeienii** nu se poate vorbi despre idealizarea conului Jorj Avrămeanu și nici a condițiilor de viață între Siret și Prut. După unii, Mihail Sadoveanu cel de după primul război mondial ar fi altul decit cel dinainte. În **Baltagul** însă separația **sat-oraș, mediu arhaic-mediu modern** este refăcută totuși, ca într-un roman semănătorist, chiar dacă cu mai multă discreție, iar evoluția Vitoriei la oraș glorifică inteligența nativă a unei ființe neurbane în plin mediu citadin inferior. De ilustrație semănătoristă sint și romanele citate ca atare de Pompiliu Marcea în **Lumea lui Sadoveanu : Paștele Blajinilor** și **Nopțile de Sânziene.** Se impune acum și dramaturgia de inspirație istorică. Al. Davila cu **Vlaicu Vodă** și Delavrancea cu **Apus de Soare,** apărute în plin flux semănătorist. Tot acuma apar **Înși-ră-te mărgărite, Cocoșul negru** ale lui Victor Eftimiu, **Săracul Popă, Praznicul calicilor** și **Letopiseții** de Mihail Sorbu, adică piese cu care repertoriul nostru s-a îmbogățit nu doar pentru **o** stagiune. Ion Agârbiceanu dă unul din primele romane notabile ale literaturii noastre, **Arhanghelii,** inspirat de viața băieșilor ardeleni și nu **a** țăranilor.

P. MARCEA : După părerea mea, circulă multe formule defavorabile **Semănătorului** prin neadevărul ce-l exprimă. Una din ele este aceea a **caracterului idilic** al literaturii promovate de revistă și de exponenții curentului. Dar să judecăm măsurile fără partipriuri, cu cărțile pe masă și să decidem : Sadoveanu, autorul cel mai autorizat al revistei, membru în colegiul de redacție, este departe de a fi idilic. Impresia de idilism vine de la poezia naturii, ceea ce este altceva. Căci noțiunea trebuie să aibă în vedere raporturile dintre clase și categorii sociale, precum și zugrăvirea indivizilor, fie și în afara acestor relații. Dar Sadoveanu a scris **Bordeienii, Ion Ursu, O umbră, Păcat boieresc, Hoțul, Sluga,** etc. care nu numai că nu-s idilice, dar au fost acuzate de naturalism și de violențe psihologice. În poezie reprezentantul cel mai tipic este Octavian Goga, autorul **Clăcașilor,** al **Plugarilor,** al **Cosașului,** „poetul pătimirii noastre" unde aproape nu e urmă de „idilism", Revista a fost înființată de Coșbuc autor al **Doinei** și **Noi vrem pămînt,** și de Vlahuță, poet al lui **1907,** autor al unor puternice nuvele sociale cum sint **La arie, Socoteala, Din durerile lumii** etc. Iată deci că formula cu care este incriminat curentul este mai degrabă o invenție.

Z. ORNEA : Socot și eu necesar să fac cîteva referiri la literatura generată de **Semănătorul** și revistele afiliate **(Făt-Frumos, Luceafărul, Ramuri).** Mai întii trebuie spus că literatura sămănătorismului vine în prelungirea celei analizată de Maiorescu în vestitul său articol din 1882, **Literatura română și străinătatea,** în care a fundamentat teoria estetică a romanului poporan. Tocmai de aceea opera lui Slavici (chiar nuvelele din tinerețe) și ciclul Comănăștenilor al lui Duiliu Zamfirescu vestesc literatura sămănătoristă sau îi sint contemporane. Și numai eroarea intolerantă a mentorilor sămănătorismului (ca și gafele enorme ale lui Duiliu Zamfirescu) au împiedicat alăturarea scriitorului diplomat la noul curent. Dar opera sa romanescă e în totul înrudită, ca viziune și problematică, de literatura sămănătoristă. Și chiar dacă opera acestor scriitori ține, cronologic vorbind, de un ciclu al istoriei literaturii nu e deloc greșit să o înglobăm în analizele consacrate literaturii sămănătoriste. Voi spune apoi și eu, ca și cei mai mulți dintre Dvs., că blamul aruncat literaturii sămănătoriste ar trebui ridicat. Desigur, cu rigoare și acolo unde este necesar.

P. MARCEA : Evident, nu trebuie dedus din cele spuse că semănătorismul este unica sau cea mai importantă manifestare spirituală românească. În primul rînd pentru că în artă orice ierarhizare este convențională, insuficientă. Este însă neîndoios că semănătorismul este o realitate puternică în cultura noastră și deci se cuvine a fi tratat și considerat ca atare. Ciocnirile sale cu modernismul (polemicile lui Iorga cu Lovinescu și moderniștii în general) nu pot duce la ideea inutilității uneia dintre părți. Căci orice cultură națională este unitară în diversitatea ei. Nu există cultură întemeiată numai pe tradiționalism ori numai pe modernism. Dacă ar exista, teoretic vorbind, este sigur că ar fi teribil de monotonă și de săracă. Cultura românească, precum orice cultură națională, este o sinteză între aceste două tendințe principale, care intră în componența oricărei culturi. Ne dezvoltăm totdeauna plecînd de la noi, de la trecutul și specificul nostru, altfel nu ne justificăm. Dar nu ne putem limita la ceea ce este al nostru, nu ne putem izola de mișcarea spirituală universală căreia trebuie, fatalmente, să-i fim sincronici. Cele două direcții nu pot fi judecate după exclusivismul pe care s-a situat fiecare în polemica așa de violentă desfășurată în epocă. Căci în perspectiva literaturii noastre, opoziția dintre ele este nesemnifi-

POMPILIU MARCEA : În afara împrejurărilor și necesităților concrete, legate de începutul de veac, apariția Sămănătorului își are un temei mai adînc, exprimînd o continuitate spirituală, firească și permanentă, avînd antecedente distinse în Dacia literară, România literară, Convorbiri literare, Viața, Vatra ș.a.

cativă, de aceea tradiționalismul și modernismul trebuiesc considerate complementare și nu incompatibile.

O literatură este, metaforic vorbind, o orchestră la care cîntă toate instrumentele și care, lipsită de sunetele unora, sărăcește prin imputinare. În marea orchestră care este literatura română își au locul atît semănătoriștii, Coșbuc, Goga, Iorga, Sadoveanu, Teodoreanu, Pillat, Voiculescu cît și moderniștii : Macedonski, Lovinescu, Ion Barbu, Camil Petrescu etc. Ar fi trist de n-ar fi așa. Dintr-o asemenea perspectivă credem că trebuie considerată apariția, acum șapte decenii, a revistei **Semănătorul.**

M. UNGHEANU : Semănătorismul mai mult decît orice alt curent a impus o sumă de teze care adesea grevează opera unor scriitori de prima mînă. Dar totodată a creat climatul unei literaturi de puternică respirație și de un caracter reprezentativ. Sint adevăruri elementare peste care nu se poate trece. El a întors ochiul scriitorimii către clasele fundamentale ale poporului român, către aspectele fundamentale ale vieții lui sociale și politice. E. Lovinescu mai recunoștea **Semănătorului** și dezvoltarea gustului celor mulți pentru lectură. Istoria literară românească are de notat însă contribuții literare mai importante pe care de fapt le are în vedere și E. Lovinescu atît în compendiu cît și în versiunea mare a istoriei sale literare. Semănătorismul a promovat povestirea și nuvela cu rezultate remarcabile. A făcut începuturile romanului cu rezultate notabile. A dat și o primă versiune a romanului citadin, prin Mihail Sadoveanu cu literatura tîrgurilor sufocante, a cărei influență a stăruit chiar și după primul război mondial. S-a încercat, nu fără urmări în specia atît de grea a romanului istoric, prin Slavici, Radu Rosetti și Sadoveanu dînd primele piese memorabile ale genului. A avut o contribuție decisivă la crearea dramei istorice românești. Epoca dintre 1900 și 1916 este de altfel una dintre cele mai fericite pentru dramaturgia noastră. Sint merite pe care caria unei ideologii deficitare nu reușește să le șubrezească în totul deoarece ele sint bunuri asimilate ale literaturii române. Restrictivei judecăți recente cred că e bine să-i opunem judecata mai realistă a lui E. Lovinescu, cu amendamentele de rigoare.

Z. ORNEA : Meritul extraordinar al scriitorilor **Semănătorului** e că au pus în valoare mari motive estetice, că au creat un climat favorabil receptării și încorporării acestora în planul artei ca și în gustul cititorilor. (De fapt, ei au creat un nou public cititor, cu consecințe — stimulative — enorme pentru dezvoltarea literaturii interbelice). Lor li se datorează reanimarea, în planul literaturii, a motivului tradiției istorice, a cadrului natural românesc, a moravurilor și obiceiurilor semnificînd o civilizație milenară statornicită, a lumii celor mici și năpăstuiți de prin locuri uitate unde nu se va întîmpla nimic, a oropsitei vieți țărănești, a omului elementar, cu comportament frust și netrecut prin filtru civilizației. Fără scrierile lor oneste și respectabile (chiar dacă cariate adeseori de ceea ce Călinescu a numit micul romantism sentimental), aceste motive estetice ar fi rămas abandonate uitării și reluarea lor s-ar fi întîmplat de abia în deceniile interbelice. Și poate că la o scară minoră. Dar pe truda experienței lor, valorile au putut izbucni repede și temeinic la suprafață. Fără această moștenire a literaturii sămănătorismului, în ceea ce a avut ea cu adevărat reprezentativ, ar fi fost, cred, greu de realizat ivirea și împlinirea unor mari valori ca Ion Pilat, V. Voiculescu, Adrian Maniu, parțial Lucian Blaga. Altfel spus, a întregii direcții a liricii tradiționaliste chtonice. Fenomenul (mă refer, firește, la testimoniul literaturii sămănătoriste) poate fi lesne verificat și în proza interbelică sau în dramaturgie. Dar despre aceasta au vorbit aici foarte bine unii dintre Dvs.

AL. PIRU : În concluzie, cred că se pot spune următoarele lucruri : revista **Semănătorul** a fost impusă de momentul istoric și necesitățile social-politice ale momentului 1900. Ea și-a căutat tradiții și precursori. Aceste tradiții sint clare nu numai dacă ne referim la Vlahuță și Coșbuc, dar și la Eminescu, Slavici, D. Zamfirescu, Delavrancea, care scriu (ultimii trei) paralel cu mișcarea de la **Semănătorul.** Cînd ne referim la curentul sămănătorist, este evident că trebuie să ținem seama de scriitorii reprezentativi. Din nefericire, istoria literară a așezat în primul loc pe scriitorii mediocri din care a dedus notele slabe ale curentului. Dacă ne referim la autorii reprezentativi, Sadoveanu, Agârbiceanu, Iosif, Goga și chiar Gîrleanu și Sandu Aldea, sămănătorismul se configurează cu totul altfel. Din curent face parte și Al. Davila, care a publicat la **Semănătorul** „Balada strămoșilor", Au creat în această perioadă romanul istoric Sadoveanu, Slavici și Radu Rosetti. Dacă din punct de vedere teoretic sau ideologic putem reproșa un anumit conservatorism **Semănătorului,** din punct de vedere practic trebuie să acceptăm ca juste cîteva din punctele de program ale revistei : întoarcerea acesteia către trecutul național, ideea de emancipare, chiar dacă numai pe plan cultural, a țărănimii sint idei pozitive ale curentului. Pe urmă, la **Semănătorul** s-a practicat o literatură de caracter romantic vizionar, însă nu trebuie să opunem acestei literaturi o literatură de caracter realist, pentru că nu putem vorbi de o altă literatură realistă în epocă mai bună decît aceea a lui Sadoveanu, Agârbiceanu și Goga. De asemenea, nu există un antagonism propriu-zis între mișcarea de la **Semănătorul** și cea de la **Viața românească.** Dacă analizăm aposteriori, din punct de vedere literar, faptele, sint mai multe aprecieri decît lucruri care îi despart, așa încît, pe de o parte, cred că literatura practicată la **Semănătorul** este o literatură esențială ce ilustrează o tendință fundamentală a spiritului românesc ; pe de altă parte, fundamentarea pe ideea națională, pe realitățile naționale, pe ideea de emancipare socială reprezintă permanențe ale literaturii române. Acestea sint lucruri care apar periodic în literatura română începînd de la **Dacia literară.** Cred că spiritul literaturii de la **Semănătorul** există și în prezent. Trebuie să distingem între denaturările care au apărut după primul deceniu al secolului nostru și literatura dinainte. **Cuget clar** (Noul Sămănător) a lui Iorga nu mai era după primul război mondial în pas cu vremea ; dar se poate vorbi de o recrudescență a sămănătorismului în prima fază a revistei **Gîndirea** și în opera scriitorilor tradiționaliști, îndeosebi la Ion Pillat, deși nici Arghezi și Blaga nu sint cu totul străini de ce a fost bun la **Semănătorul.** Ideea de specific național, chiar dacă nu a fost teoretizată la **Semănătorul,** este implicată în ideologia curentului. Reproșurile aduse scriitorilor mediocri sint îndreptățite și explicabile, dar nu pot fi extinse asupra tuturor reprezentanților curentului care, dacă există, există prin scriitorii adevărați. Istoricii literari trebuie să reflecteze mai bine asupra acestei chestiuni și este timpul să dăm literaturii de la **Semănătorul** o cu totul altă interpretare decît cea de pînă acum. Să pornim de la marii critici la care imaginea **Semănătorului** nu a fost alterată, de la Lovinescu și Călinescu. Încă o dată subliniez că Sadoveanu, dacă n-ar fi scris după 1910 ar fi rămas totuși un mare scriitor român. N-ar fi devenit însă unul foarte mare, cum este, fără platforma de la **Semănătorul,** fără ceea ce numim „sămănătorism".

radio

Viața cărților

Există, desigur, o viață a cărților, de care sintem legați, uneori atit de puternic, incit uităm, poate, că ele există cu adevărat ; ele, frumoasele cărți, fac parte din sufletul nostru, din risul și plinsul nostru, din gesturile noastre, dar într-o asemenea măsură incit, uneori ele, cărțile, capătă trăsăturile unor ființe fantastice. Se prea poate ca ele, cărțile, să aibă o clipă, o singură clipă într-un secol, cind au puteri supranaturale care să ne insufle frumusețe. Cărțile tac și noi gindim, scriem sau vorbim despre ele. Iar modul în care o facem trebuie să fie unul foarte ales.

Emisiunea **Viața cărților** (un cuvint de laudă tinărului redactor Vasile Butufei), de această dată ne-a prezentat cîteva apariții editoriale de mare însemnătate. Este vorba mai întii de „Estetica" lui Tudor Vianu, ediție îngrijită de Gelu Ionescu. Comentariul criticului Dan Grigorescu pe marginea acestui volum a fost elocvent, de o mare finețe și, mai ales, lipsit de prețiozități. Simplu și direct, comentariul a demonstrat că un text critic pe marginea unei cărți nu înseamnă neapărat aglomerarea unor termeni savanți. Un eveniment literar este volumul **„Romanele mesei rotunde".** Traducerea erudită a lui Aurel Tita cit și excelenta prezentare grafică semnată de Ion State fac din această poveste a copilăriei noastre un model de carte frumoasă. Meritul emisiunii este tocmai de a sublinia calitățile cărții, modul în care ea a fost îngrijită precum și de a ne face să luăm în miini tulburătoarea și celebra carte.

Desigur, un interesant volum de critică literară apărut de curind este **„Analize și sinteze"** de I. Negoițescu. Comentariul pe marginea acestei cărți relevă ținuta sobră și originalitatea paginilor semnate de I. Negoițescu.

Pagina de poezie a emisiunii a fost semnată de Adi Călin și Puiu Cristea, poeți ce debutează editorial la Editura Litera. Dacă poemele semnate de Adi Călin dovedesc un autentic fior liric, poemul semnat de Puiu Cristea este nesemnificativ. Ar fi vorba de un poem patriotic, sau, mai bine spus, care s-ar vrea patriotic, în care poetul aglomerează nenumărate motive, în care eroii istoriei noastre naționale sint enumerați pur și simplu, unul după altul, poezia semănind cu un soi de statistică, un inventar de motive, eroi și elemente ale naturii. Ar trebui, deci, mai puțină indulgență în alegerea textelor literare care s-ar vrea reprezentative pentru volumul prezentat, mai ales în cazul unui debut.

În totalitatea ei, însă, emisiunea a atras iubitorii de literatură prin distincția comentariilor, prin volumele prezentate, prin tonul firesc și deschis care nu poate fi altul decit al erudiției și al simplității.

Ioana Diaconescu

plastica

Dan Hatmanu

Am mai scris, și cu altă ocazie, despre Dan Hatmanu. De data aceasta însă, putem să ne facem o imagine mai exactă despre virtuțile acestui artist. Recenta retrospectivă, de la Dalles, cuprinzind cele mai reprezentative lucrări, de-a lungul anilor, aparținind lui Dan Hatmanu. Ceea ce surprinde, din capul locului, și trebuie să spunem și convinge, este autenticitatea picturii lui Dan Hatmanu. Artistul, în orice mediu ar evolua, vine cu nestrămutata convingere a reprezentărilor fidele realității. Cimpul lui vizual este arareori traversat de informații livrești. El este impresionat de propria-i știință de a vedea, de exactitatea reproducerii, într-un plan, firește, transfigurat, stăpinit de emoții și sentimente. De altfel, convingerea de care vorbeam, rezidă în putința de a rememora și transcrie sentimente. Ceea ce am simțit odată, pare să ne spună pictorul, este singurul adevăr posibil, eu singur îi sint măsură și întrupare. Înțeleasă astfel, autenticitatea este o latură mai adincă, mai bogată a unei decise angajări artistice, și-n care întotdeauna primează respectul față de sine, față de cei cărora se adresează în permanență pictorul. Aici, în această angajare netrimbițată dar permanent subînțeleasă, stă poate și dezinvoltura gestului creator al lui Dan Hatmanu. Ariile lui de desfășurare sint multiple, tratate la același nivel artistic, chiar cind se experimentează numai, ori sentimentele sint de un ordin foarte intim. Senzația autenticității, a unui univers format, a unei arte originale rămine în permanență oricind vom privi unele sau altele din lucrările lui Dan Hatmanu. De la „Jocurile de copii" și „Notele de călătorie" și pînă la „Ciclul Ștefan cel Mare" ori pînzele dedicate „Reconstrucției" și „Cooperativizării", recunoaștem aceeași putere de absorbție concret-emoțională. De la ciclul „Iașul amintirilor" și cel intitulat „Sport" și pînă la cele mai directe portrete, dedicate colegilor de breaslă, pentru a nu mai aminti autoportretele, imaginea se caută și se găsește pe sine cu naturalețe. Frumoase metafore găsim în „Cooperativizare" și „Primarul". În ultimul portret, fruntea este pur și simplu un glob înflorit cu toate figurile oamenilor din sat. Abstractizarea globulară din „Timpul omului" reia motive mai vechi pentru o accedere la universalitate. Autenticitatea de care vorbeam este cunoaștere și gind și motiv de elucidare a unei apartenențe la o lume înscrisă decis pe orbita civilizațiilor spirituale.

Grigore Hagiu

Desen de Mihai Gheorghe

muzică

Reîntoarcerea la orgă

Reîntoarcerea romantismului la Bach a însemnat și reîntoarcerea la orgă. Acest „greoi" instrument menit, cindva, să înlocuiască vocile orchestrei, păstrindu-le însă neatinsă individualitatea înălțimii, intensității, culorii — a devenit simbolul limpezimii și al bunei-cumpătări polifonice. Loc de întilnire al tradițiilor ricercarului, de desfășurări orizontale, și ale choralului, de susținere a melodiei prin coloane de acorduri, ea îngăduia ordinea severă și în același timp libertatea firului melodic, complexitatea și în același timp unicitatea. César Franck a dovedit că registrele ei se pot obișnui ușor cu orice improvizație, iar compozitorii contemporani i-au utilizat posibilitățile de concentrare și simetrie a timbrelor.

Acei care se bucură cind reaud orga în sălile de concert se gindesc însă prea puțin la voința cu totul deosebită a interpretului care s-a hotărit să se dedice acestui instrument. Nu este ușor să studiezi cind nu ai nici la școală „unealta" trudei tale. Nu este ușor să deprinzi tainele acestei lumi polifonice în numai patru ani de Conservator, cind în anii anteriori ai cintat numai la pian, iar după absolvire te așteaptă același lucru. Vor exista oare cindva mai multe orgi — în toate sălile de concert, în școlile de muzică, poate chiar în casele de cultură ?

Iată de ce am considerat demn de toată atenția recitalul oferit duminică, 5 decembrie, la Ateneu, de către tinărul **Florin Chiriacescu.** Perseverind în studiul orgii, poate lucrind mai mult cu inteligența și cu rațiunea decit practic, acesta a alcătuit un program de lucrări esențiale : un preludiu și fugă de **Buxtehude,** (în sol minor), două preludii și fugi de **Bach** (în sol și mi minor), un choral de **Bach,** altul de **César Franck** (în si minor) — cît și choralul și fuga în Do Major de **Valentin Gheorghiu.** Deși în prima parte a concertului s-au mai intilnit unele amestecuri, nu toate vocile fiind bine conturate, nu toate intrările fiind destul de prompte, nu toate jocurile de șaisprezecimi fiind destul de clare, în partea a doua am putut remarca o adevărată stăpînire a repertoriului, în special „cascadele" și avintul rafinat al interpretării choralului romantic, precum și buna înțelegere, echilibrul fugii de Valentin Gheorghiu.

În aceeași săptămină (miercuri 8 și joi 9 decembrie) a concertat în sala Radioteleviziunii organistul italian **Giorgio Questa —** prima oară cu un recital din **Frescobaldi** (compozitor care a adus în preclasicism o nouă concepție despre virtuozitate, transformind austeritatea în patetism, lăsind cale liberă inventivității) a doua oară cu grațiosul „concert nr. 1 pentru orgă și orchestră" de Haydn (acompaniat de orchestra de studio, dirijor **Francesco de Masi).** Amintindu-ne și de recentul concert al organistului **Joseph Gerstenengst** cu orchestra de cameră a medicilor, s-ar putea spune că publicul iubitor de orgă a avut cîteva ocazii fericite în ultima vreme. Acest lucru ar deveni însă mai frecvent dacă orga ar fi studiată din școală — prezența unei clase de orgă într-un liceu de muzică fiind de același folos pentru dezvoltarea muzicii noastre contemporane, pe cit a fost introducerea de la o fragedă virstă a studiului armoniei și contrapunctului.

Grete Tartler

dicționarul de termeni literari

O călăuză utilă

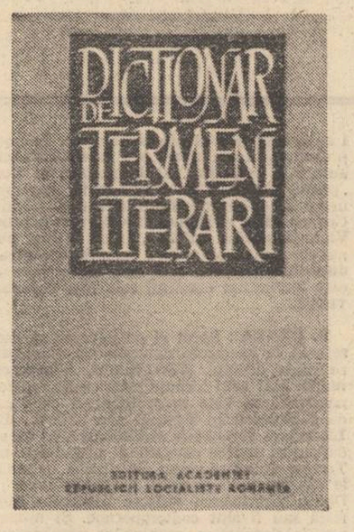

Lexicografia românească a obținut în ultimele două decenii realizări spectaculoase : numeroase dicționare explicative și normative ale limbii române și ale dialectelor ei, de sinonime și de neologisme, de specialități variate — filosofie, economie politică, dar mai ales tehnice și politehnice. Ultimele din seria dicționarelor speciale sînt cele de termeni literari și estetici, deoarece ele s-au elaborat pentru intiia oară în românește abia recent fiind, oarecum, private de tradiția ajutătoare.

Prima realizare a unui **Dicționar de terminologie literară** (1970) a fost remarcabilă, dar ea a întîmpinat o primire nemeritat de severă pentru o lucrare de început. A doua, **Dicționar de estetică generală** (1972) utilă și oportună, a fost de asemenea primită cu mari rezerve. A treia, a lui Gh. Ghiță și C. Fierăscu, **Dicționar de terminologie poetică** (1973) destinată învățămîntului, concretă și exactă, n-a fost comentată după meritele ei. În sfîrșit, după o experiență rodnică, apare **Dicționar de termeni literari** (1976) elaborat de un colectiv de redactori din cadrul Institutului „G. Călinescu", coordonat științific de către Al. Săndulescu.

Nu includem în comentariul de față lucrarea lui A. Marino, **Dicționar de idei literare** (vol. I, 1973), care prin profilul său critic și nivelul său deosebit de realizare, răspunde altor obiective decît dicționarele menționate mai sus.

Apariția recentului **Dicționar de termeni literari** este în totul bine venită, el contribuind, ca și celelalte lucrări similare, la clarificarea noțiunilor de istorie și critică literară și la lărgirea orizontului științei literare în spiritul dezvoltării contemporane a acesteia.

Dicționarul este rezultatul unui apreciabil efort intelectual care se cuvine subliniat de la început. La realizarea lui au contribuit personalități cunoscute ale istoriei și criticii noastre literare: Vladimir Streinu, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Dinu Pillat, N. Balotă, Al. Săndulescu, Mihai Novicov, George Muntean, Mircea Anghelescu ; cercetători tineri afirmați recent : Roxana Sorescu, Adriana Mitescu, Gh. Ceauşescu, Marcel Duță, Mihai Vornicu ; tineri de largă perspectivă în specialitate : Ileana Verzea, Mioara Apolzan, Marian Vasile ; clasicistul Radu Hincu.

Procedeul urmat în realizarea dicționarului este cel consacrat în lexicografia de acest tip : etimologia, definiția, evoluția noțiunii cu înțelesul specific în literatura universală și românească.

Dicționarul analizat cuprinde aproximativ 550 noțiuni literare de bază, dintre care, aproape o sută aparțin retoricii clasice, de importanță evident istorică (alcaic, anacolut, anapest, epiforă etc.) pe care tinerii clasiciști nu le-ar mai putea găsi în altă parte. Necesitatea includerii lor pentru nevoile școlii o dovedește prezența acestora și în **Mica enciclopedie a figurilor de stil**, a lui Gh. N. Dragomirescu, recent apărută (1975). Nu înțelegem însă includerea unor noțiuni istorice care aparțin exclusiv altor literaturi, fără influență la noi : **akmeism, Edda, fabliau, decembrist, transcendentalism, concetti, Sturm und Drang** și altele, deși dicționarul nu și-a propus să fie o enciclopedie a curentelor literare universale, oricît de notorii, ci, în primul rînd, dacă nu exclusiv, un dicționar literar național, cu excepția unor influențe străine prea evidente.

Puțini termeni literari de bază lipsesc din dicționar : **estetic** (neclar definit nici în dicționarul esteticienilor), **intuiție, scriitor, sublim, talent, comic,** și **tragic,** aceștia doi din urmă înglobați injust în **comedie** și **tragedie,** deoarece au existență conceptuală independentă.

Cîștiguri certe și utile sînt în dicționar etimologiile și definițiile, care constituie chiar rațiunea de a fi a unui dicționar de acest tip.

Pentru preciziunea corespunzătoare teoretică și istorică citățm definițiile noțiunilor : **clasic, clasicism, critică, dramatic, elenism, umanism, epic, gen, comedie, liric, Renaștere, nuvela, structuralism** și termenii aferenți : **cod, codaj, comunicare** dar și mulți alții a căror definire constituie autoritatea Dicționarului. Dar sînt și multe articole, care, fără a fi teoretic greșite, sînt totuși semilabirintice prin explicările pe care le dau numai din literaturile străine, fiindcă autorii lor s-au orientat prea mult după enciclopediile literare străine. Inexplicabilă este lipsa în Dicționar a curentului **eminescian,** specific literaturii române, pe cînd alte curente naționale sau străine au fost incluse. La anumiți termeni nu sînt citate, deși ar fi fost necesar pentru rolul lor orientativ, lucrări ca : **Avangardismul poetic românesc,** de Ion Pop, **Originile romantismului românesc,** de Paul Cornea, **Simbolismul românesc,** de Lidia Bote, **Junimea și Junimismul,** de Z. Ornea și alte atîtea valoroase monografii de istorie literară, care ar fi ilustrat excelent noțiunile definite. Ele sînt incluse, nu toate, în bogata bibliografie finală, dar locul lor firesc ar fi fost la sfîrșitul fiecărui termen respectiv, pentru a se sublinia efortul istoriei noastre literare, mai ales din ultimele decenii, pentru definirea și evoluția lui în cercetarea istorico-literară.

Printre deficiențele coordonării lexicografice, menționăm că după fiecare cuvînt-titlu se repetă de sute de ori „termenul provine din..." procedeu neuzitat, constituind și o inutilă risipă de spațiu, care putea fi folosit pentru indicele final al numelor citate, mijloc de control rapid și eficace din multe puncte de vedere, în toate lucrările științifice.

Este evident că nici un dicționar nu poate satisface toate exigențele. Dicționarul de față aduce prea mari servicii științei literare, pentru a nu-i exagera evidențierea lipsurilor. Un lexicograf experimentat a mărturisit la sfîrșitul carierii sale că „enciclopediile și dicționarele au privilegiul de a fi incomplete". Ne asociem acestei spirituale butade cu convingerea că la o nouă ediție, „revizuită și adăugită", a Dicționarului, vor dispare unele inegalități și lipsuri datorite bunei intenții a Institutului „G. Călinescu", de a pune cît mai repede la dispoziția cititorilor această foarte utilă călăuză literară.

Bucur Țincu

Mai mult decît o inițiativă editorială

Dacă am măsura spațiul ocupat de cărți în bibliotecile noastre, gestul acesta, pe cît de emoționant pe atît de orgolios, n-ar spune numai : „iată cît sîntem de informați și de culți", ci în primul rînd, „iată o credință". Librării, anticariate, standuri, bibilioteci și, de cîte ori, nenumăratele așteptări pentru a întîlni cartea rară, utilă, acel instrument obligatoriu în cultură, ca un fel de instituție a acesteia la scară mai mică, dicționarul. Lipsesc dicționarele ! N-avem încă un dicționar al literaturii române, al poeziei, al teatrului, al romanului. Și totuși e limpede pentru oricine cît de funcționale sau importante ar fi un dicționar de date al istoriei literare, unul al presei românești sau altul ce ar cuprinde toate personajele literaturii noastre. Știm ce valoare ar avea un dicționar al problemelor gîndirii estetice naționale sau al logicii, un atlas al arhitecturii sau al costumului românesc, o enciclopedie a folclorului, un dicționar al ceramicii sau, de ce nu, un corpus alfabetic al manuscriselor noastre. După cum e firesc să ne gîndim ce ar însemna dacă am traduce și introduce în circuit internațional toate aceste cărți visate. Știam că Vladimir Streinu inițiase, în urmă cu șase ani, un **Dicționar al termenilor literari,** la **Institutul de istorie și teorie literară G. Călinescu.** Iată-l apărut într-o concepție diferită de cea inițială, renunțînd deci la prezentarea eseistică. Paginile lui alături de cele ale **Dicționarului de idei literare** al lui Adrian Marino, umplu un mare gol în biblioteca noastră, pe care le consultăm desigur dintr-o cu totul altă perspectivă. Datorită articolelor redactate de Nicolae Balotă, Al. Săndulescu, George Muntean, Adriana Mitescu, Roxana Sorescu, M. Anghelescu, Mihai Vornicu, sînt introduse în circuit numeroase concepte, probleme, aspecte și direcții actuale ale teoriei literare, semioticii, neoretoricii etc. Aceasta înseamnă un amplu efort de sincronizare și generalizare a terminologiei literare contemporane, moderne. Cu atît mai nemotivată ni se pare, în acest context, absența cuvîntului „hermeneutică", a perechii „variantă" vs. „invariantă" sau a termenului „aliteratură" introdus, în 1958, de Mauriac.

Nu vom afla de asemenea, nimic despre **„psihocritică"** cu toată trimiterea care se face la **„noua critică",** alt mod probabil de a prezenta, implicit, o sintagmă extrem de folosită azi „înșelarea așteptării". Există referințe semnificative la spațiul literar național, nu întotdeauna aduse la zi. Deși se vorbește cu dezinvoltură despre Michel Butor, lucru firesc, nume contemporane ale prozei românești sînt mai rar puse în circulație, și spun asta gîndindu-mă nu numai la Marin Preda cu a sa teorie despre „structura de suprafață" și „cea de adîncime a operei" ci și la toți acei scriitori care au dat corp conceptului de balcanism, pentru a nu apela decît la exemple la îndemînă. Mă gîndesc apoi că există și alte trilogii în romanul românesc din secolul XX, nu numai **La Medeleni.** În poezie citarea se oprește de regulă la Ion Barbu, care e taxat drept **„ermetic"** și **„abscons",** dar ignorat la **„esoterici",** cu toată intervenția cunoscută a lui Al. Paleologu. Epigrama beneficiază de un statut oarecum privilegiat și, grație lui George Muntean, intră în dicționar și Mircea Micu. Cosbuc e dat de exemplu la „idilism", deși ar fi fost corectă exemplificarea Termenului printr-un semănătorist minor. E binevenită sublinierea acelor „termeni creați de critica românească și aplicați de obicei unor fenomene literare românești" : **„anticalofil", „balcanism", „mutație a valorilor".** Credem că ar fi mai mult decît utilă, necesară, precizarea anului în care istoria, critica sau publicistica literară au preluat sau creat fiecare termen literar și ne-ar interesa **cine, unde ?** cu referire la ce și cu ce sens. Ar trebui să ni se spună că Ion Maiorescu folosea cuvîntul **„semiotică"** și în ce context sau că autorii de retorici românești rosteau familiar cuvîntul **„hermeneutică",** punîndu-l la îndemîna oricărui elev, într-o anumită epocă. În cazul unor termeni ca **artă cu tendință, gîndirism, semănătorism, tezism, formalism, structuralism** etc sînt eludate interpretările mai vechi, unilaterale în sensul că **Dicționarul de termeni literari** pune în circulație ultimele rezultate importante ale valorificării moștenirii culturale. Ceva din pudoarea și reticența mai veche în fața unor realități desemnate prin **„avangardism", „dadaism", „simbolism"** etc. mai persistă însă. O notă de subiectivitate, riscantă într-un dicționar și neeficientă științific, e inoportună în cazul lui Macedonski, definit ca „precursor confuz" al simbolismului care ar „face mare caz" de „așa-zisa teorie a instrumentației verbale". Merită oare Macedonski să fie dat ca exemplu cu a sa poezie **„Inmormîntarea și toate sunetele clopotului"** la „tautofonie" ?

Din alt punct de vedere cel puțin e curioasă și această interpretare : „Niciodată pamfletul n-a putut contribui în sens decisiv la o discuție polemică de idei sau literară. În ultima sută de ani, sfera pamfletului s-a redus mult limitîndu-se de cele mai multe ori la domeniul politic". Dar Maiorescu? Dar Macedonski? Dar Arghezi? sau în Franța R. Picard cu a sa explozivă intervenție **Nouvelle critique ou nouvelle imposture.** Afirmația nu se susține, căci de multe ori un pamflet a luminat spiritele mai mult decît o pedantă teorie. Păstrînd termenii, extrem de rar uzitați de oamenii de litere, utili, dar considerați probabil speciоși astăzi, dicționarul pierde din vedere termeni literari cu o mare circulație în prezent, ca **metacritică, metalimbaj** și uită inexplicabil **literatura de anticipație, romanul polițist** sau **cel de groază,** la care ar fi fost interesantă o enumerare a celebrelor reguli. Ar mai fi de discutat în ce măsură spațiul afectat fiecărui termen e proporțional cu importanța lui, dincolo de faptul că într-o reeditare e fără discuție necesară dublarea și triplarea spațiului afectat întreg dicționarului. Dacă e important să știm ce înseamnă „vers acatalectic", și e important, e cel puțin la fel de stringentă cunoașterea semnificațiilor unor termeni ca: **aculturație, abstract, abreviere, actualizare, adiție, amplificare, anacronism** (fără de care e imposibilă înțelegerea relației dintre mit și teatrul modern), **anale, analitic, aporie, arbitrar, artizan, asimetrie, cadru, canon, codex, colaj, comentariu, conglobație, cosmopolitism, convenință, copie, creativitate, critică creatoare, metaforă critică, decorativ, deprecație, echivoc, egotism, elocință, enunț, eufemism, evoluționism, exegeză, ex machina, fetișizare, figurativ, generație literară, gust, heteronimie, iluzie, imitație, teoria infinitului estetic** a lui Valéry (esențială pentru poezia modernă), **influență, inspirație, isomorfism, isotopie, ludic, macrocosmos, microcosmos, medievalistică, orator, organicism, originalitate, paralelismul artelor, pitoresc, plastic, romanul polițist, literatura de frontieră, pretext, populism, prototip, regionalism, scenariu, semnificație, spirit** (witz) **spirit național, spiritul epocii literare, viziune** etc., etc.

E oare problema **„judecății de valoare"** atît de comodă, încît s-o putem trimite spre elucidare la **„critică",** după un procedeu descoperit de Mircea Horia Simionescu în al său dicționar de personaje — singurul pe care-l avem — care ne „lămurește" despre „Iorgu" trimițîndu-ne la „Iordan", iar acolo ni se spune că explicația se află la „Iorgu"? Nu putem totuși să nu ne bucurăm sincer cînd Maiorescu, Dobrogeanu-Gherea, Paul Zarifopol, N. Davidescu, Caracostea, Ibrăileanu, Lovinescu, M. Dragomirescu, G. Călinescu, Tudor Vianu sînt dați ca exemple în legătură cu probleme extrem de actuale și moderne în teoria literaturii sau critică și în genere, ori de cîte ori literatura română e folosită reprezentativ și nu ilustrativ. Regretabilă revine și în acest volum absența referințelor la contribuțiile savanților de origine română Mathylda Ghika, și Pius Servien, cel puțin la capitolul despre ritm.

Dar, cu toate aceste observații și absențe, **Dicționarul de termeni literari** umple efectiv un gol în biblioteca multora dintre noi. Anulează amatorismele celor publicate anterior prin ținuta lui general științifică. E o lucrare adusă la zi, în linii mari, și care poate deveni și o contribuție originală în măsura în care va da amploare spațiului afectat realităților literare naționale, care merită după mai mult de un secol de la nașterea spiritului critic și după mai multe veacuri de cultură a verbului, mari sinteze, inventare precise, cronologii exacte, ample „steme" ale manuscriselor, cărților și ideilor sale, enciclopedii pentru toate domeniile, studii făcute cu întregul efort al spiritului și cu toate forțele sufletului. **Dicționarul de termeni literari** deschide un drum ce nu trebuie părăsit ci, dimpotrivă, continuat, printr-o mai accentuată coordonare a celor ce-l redactează, înțelegînd prin cordonare o aceeași șiacheță a valorii de trecut în toate articolele, și un program științific identic pentru toți.

Doina Uricariu

Desene de Mihai Gheorghe

O „stilistică a temelor"

Urmare din pag. a 3-a

gregării familiei Elena (sora Leonorei)-Drăgănescu, prin dragostea ce se conturează între ea și violonistul Marcian. Întîlnire și contact facilitat de organizarea în salonul Elenei a unui concert din Bach care leagă astfel invizibil firele întregii cărți. Atît în descrierea împinsă pînă la limită a stărilor și stadiilor maladive fizice și psihice ale prințului Maxențiu sau inmormîntării Siei, iubita aproape incestuoasă a doctorului Rim, cît și în analiza relațiilor sociale, tonul este acela al unui clinician avînd în față cazuri pe care le studiază fără resentimente sau emoție, fără antipatie sau simpatie (cu o excepție : perechea Marcian-Elena, purtătoarea exclusivă a virtuților, și tocmai de aceea cam artificială). Există și aici, desigur, unde de lirism, discret introduse însă, care echilibrează răceala de atitudine a naratorului. Iată o astfel de floare subiectivă care sterilizată, înghețată de filtrul obiectivării, are frumusețea materială și în același timp distantă a plantelor zărite prin sticla serei : „Ada, în taior clasic ca un costum de călărie, de n-ar fi lipsit culoții și jupa n-ar fi fost scurtă pînă la genunchi, cu gambele subțiri încălțate cu cei mai fini ciorapi, cu un fetru alb pe părul negru, tuns scurt, băiețește, cu ceafa rasă și cercei lungi de perle ce jucau suspect pe gulerul bărbătesc de pichet alb, înainta cu un pas agil ce suna distinct, cum sună castanietele pe parchet, un pas sigur ce exaspera pe Maxențiu, ale cărui tălpi în pantofi albi fără tocuri — pantofi de sport — păreau tălpile unor patine ce se înfundau și lunecau totodată pe nisipul fierbinte și mobil al covorului". Ultima perioadă a frazei este ofranda stilistică pe care o oferă cititorului în atmosfera ce riscă să devină uneori uscată a analizelor și introspecțiilor. Se întîmplă însă și în această geometrie să apară inexactități, ușoare digresiuni cum sînt cele despre muzică, derivate chiar din subiectul romanului îmbrăcînd o formă cam impresionistă și exaltată. Chiar alegerea ca personaj virtuos a unui muzician nu este întîmplătoare și faptul că este violonist poate trimite la gustul lui Proust, la Sonata de Vinteuil, dar nimic mai mult. Echilibrul sensibil dintre modalitatea obiectivă și inflexiunile lirice ca niște fine încrustări de sidef într-un birou masiv nu se mai păstrează în „Drum ascuns" care se transformă aproape într-un studiu clinic și social. Progresia descompunerii se desăvîrșește acum prin moartea lui Drăgănescu și a Leonorei (de cancer) care între timp se căsătorise cu doctorul Walter, cel ce o vindecase prin metode freudiene de nevroză. Vom întîlni din nou parametrii aceleiași viziuni tinzînd spre o neutralitate maximă : precizie și exactitate în redarea în special a simptomelor și evoluției bolilor, conturarea de caractere strict determinate, sondarea în zonele abisale ale conștiinței, calități indubitabile care însă exagerate duc la rezultate contrarii. Dacă în „Fecioarele despletite" autoarea intervenea din elanuri lirice, acum o face din exces de minuțiozitate. Faptele și gesturile, decorul și mediul nu i se mai par suficiente în caracterizarea personajelor și atunci adaugă date și considerații în plus despre personaj dînd un neplăcut sentiment de omniprezență, de dominare pînă la tiranie mecanică a materiei. Nivelul estetic al romanului este indiscutabil, iar autoarea atinge virtuozitatea în unele momente care se constituie în enclave de sine stătătoare și din această cauză ansamblul pare a se fragmenta. De data asta simți nevoia unei infuzii de lirism care să pulseze și să dea culoare în țevăria de sticlă parcă prea transparentă a unei orgi perfect desenată. Celelalte romane vor relua într-o formulă sau alta, într-un dozaj sau altul acest traiect. Mai sînt desigur multe de spus dar spațiul nu ne-a permis decît o schițare a problemei. Experiența stilistică în planul temelor și atitudinilor realizată de Hortensia Papadat-Bengescu este dintre cele mai fertile pentru reflexia critică și teoria romanului cu atît mai mult cu cît probează o valoare de excepție.

În fața lui Proust

Urmare din pag. a 3-a

trebuie să fi fost una dintre cele mai tipice reprezentante. Figura ataşantă a scriitoarei române se compune, egal, din inteligența mereu vie a doamnei Straus, din talentul senzitiv al Martei Bibescu și din naivitatea cititoarelor aristocrate : autoarea Drumului ascuns *sintetizează, astfel, premisele lansării proustianismului în lumea literară europeană din preajma primului război.*

Că există, în cazul scriitoarei noastre, o sensibilitate proustiană avant la lettre — faptul ni se pare evident : crochiurile rapide și lumea tamisată din Femeia în fața oglinzii *sau notațiile marine cuprinse ulterior în volumul* Ape adînci *atestă un teren deosebit de receptiv față de literatura noului scriitor (poate mai mult de Proust cel din* Les Plaisirs et les Jours, *cum observă Ov. S. Crohmălniceanu). Se poate reprezenta cu mare greutate un proces în care intră, egal, psihologia socială, influența culturală și inovațiile individuale pe temă dată. Este însă cert că aplecarea spre Proust a Hortensiei Papadat-Bengescu reprezintă acest proces ambiguu : la început stare individuală de excepție, pornită spre subtilități, bizare în ochii celorlalți, și care se mulțumește cu descoperirea de miracole în banalitatea din jur ; apoi, moda literară acaparantă, ce pune în circulație un nume cu care foarte mulți cred a-și descoperi sincere afinități ; abia la urmă lectura atentă a romanului, lectură fatal unilaterală, deoarece se află grevată de la început de un dat pre-existent : lectură ce seamănă mai degrabă cu o re-găsire. După o schemă inevitabil vulgarizatoare — cam așa trebuie să se fi desfășurat procesul asimilării lui Proust în mii de conștiințe.*

Pentru cine privește lucrurile fără prejudecăți, această tulbure stare de spirit în căutarea unui nume este cu mult mai evidentă decît vreo influență indentificabilă în text. Sub regimul filiațiilor literare, vom descoperi mai degrabă vagi similitudini, reacții spontane identice : infinit mai proustian decît cunoscutele romane este, în ordine psihologică, volumașul Femeia în fața oglinzii. *Mediul citadin, sistemul de relații umane și sacrificarea substanței în favoarea aparențelor trimit la romanul francez al sfîrșitului de secol, în general, nu neapărat la Proust; dacă pornim pe panta captării proustianismului în detalii, o doză substanțială vom identifica și la Paul Bourget.*

În schimb, critica literară — cea mai calificată și cea mai bine intenționată — a putut fi înșelată cu ușurință. Mecanismul cauză-efect i se impunea aproape în forme canonice. Era simplu să stabilești relații directe între marele roman francez apărut, treptat, în jurul anului 1920 și „Ciclul Halippa", apărut în cadență după 1926. Autoarea însăși putea crede într-o transmutație prozastică subtilă mai mult decît într-o similitudine în ton minor : cine n-ar fi fost convins de un paralelism egal repetat de admiratori și de rezervați ? Iar granița între mimetismul instinctiv și starea ulterioară lecturii este atît de incertă !

Astăzi, lucrurile se pot privi cu o distanțare cronologică rezonabilă. Fraza imensă dar strict logică, psihologia necruțătoare a neantului, anularea conștientă a ideii de personaj — pentru a aminti cîteva dintre inovațiile proustiene de bază — lipsesc din romanele scriitoarei noastre. Filiație estetică sau paralelism veritabil înseamnă mai mult decît identitate de aspirații.

Cum rămîne cu „proustianismul" Hortensiei Papadat-Bengescu ? Este același cu cel a mii de lectori și a zeci de scriitori care au presimțit sau acompaniat opera ce avea să sintetizeze un spirit al epocii. Înainte de Proust, a existat proustianismul ca stare de spirit, ideologia neclară căreia îi trebuia un program. Scrierile Hortensiei Papadat-Bengescu atestă acest proustianism virtual — am zice imanent — pe care lectura operei scriitorului francez l-a fortificat fără a-l modifica substanțial. Autoarea a continuat să fie „proustiană" în propria-i manieră, poate fericită că neliniștilor ei prozodice și psihologice li s-a găsit un nume.

Nopțile de altă dată

Urmare din pag. 1

deoarece luciul de subt tei se alina ; și soarele de amiază își statornici o suliță subțire într-o cupă de stîncă unde fusese cîndva virtejul. Ș-acuma măcinau acolo apele de dezghеț purtînd roată prundiș mărunt și spălîndu-l. În acel lin sfîrșit de martie, în cupă era limpezime și prundișul avea reflexe scumpe.

— Peceneaga, șopti înfiorat Mavrocosti ; mi-a fulgerat și mie ! Fără un cuvînt, cu mișcări iuți și smucite, Peceneaga își lepădă de pe el ițarii. Intră cu luare aminte în baltă, întinse piciorul drept sub luciu, pipăind apa. .apoi culese ceva **la întîmplare** între degetul întîi și al doilea și aduse în palmă. **Fără să privească** ce a primit își urmă febril operația, aducînd cu piciorul drept în palma stîngă. Cînd nu mai găsi nimic în vîrful degetelor se trase zgribulit pe mal. Mavrocosti aștepta lăsat pe vine, **cu ochii arzînd bolnavi.** Apucă pumnul închis al lui Peceneaga ; privi în palmă cîteva bucățele de onix luciu între care scînteiau giuvaeruri adevărate de aur, cu pietricele de diamant și rubin. Mavrocosti avu un strigăt teribil, rămînînd aplecat asupra bălții care se limpezea. Din fund îi apărură două imagini foarte deslusite. Peceneaga strigase și el și purta mîna pe cazma, răsucindu-se în loc. Pe cărare, pe sub perdelele de hamei uscat, se arătaseră și acum stăteau, privind, domnița și domnul Bernard.

Țărcile din cuibul de sus bătură întăritat. Una sui în înălțime. A doua coborî în furca teiului, circlînd înăbușit : Kivi ! Kivi !

— Asta e Marița noastră, se miră prințesa. Am venit să te luăm Lupușor, urmă ea cu blîndețe. Am aflat de la lingurari unde ești. Ne ierți că te deranjăm.

Peceneaga se îmbrăca pe furiș în dosul teiului bătrîn.

— Ai făcut foarte bine că ai venit, Kivi, răspunse Mavrocosti, privind triumfător spre inginer. Ai putea să mă informezi, scumpul meu Bernard, din ce locuri cunoscute de dumneata se pot culege asemenea flori ?

Deschise palma dreaptă între nasurile aplecate ale celor doi noi sosiți. **Domnul Bernard își cunoscu brățara și rubinul. Domnița văzu un topaz al ei dispărut din vară. Bernard își întîndea degetele și voia să vorbească. C-un gest furișat și repede, Kivi îi cuprinse în treacăt mîna și i-o strînse semnificativ. Inginerul tăcu, își înălță fruntea și rămase izbit de ochiul ei tragic.** (s.n.)

Peceneaga alcătuiește, cum se vede, un întreg scenariu „mitic" punctat de semne misterioase care duc la iluzoria comoară păzită de strămoșul prințului nebun. Înscenează cu abilitate o „tainică" întîmplare grație căreia Mavrocosti găsește exact ceea ce caută, „cu ochi arzînd bolnavi" din pricina acaparantei lui obsesii. Gesturile sînt bine puse la punct, vicleanul pădurar întreține în cugetul tulburat al prințului o obsesie profitabilă : alege timpul și locul farsei cu instinctul viețuitoarei sigure pe modul de a-și înșela prada. Nu poate trece neobservat umorul grotesc al scenei de mai înainte, apăsat dinadins de scriitor care, pentru o clipă, își divulgă complicitatea, arătînd că a „văzut" ceea ce nu trebuia să vadă. Intrînd în apă Peceneaga culege **la întîmplare** — notează autorul — ceva cu piciorul și apoi, **fără să privească,** depune în palmă presupusa comoară, pregătită de mai înainte : îi oferă prințului credul, drept dovadă a „comorii din tău", brățara și rubinul furate în toamnă de pe masa inginerului Bernard precum și un topaz al domniței Kivi. E la mijloc, după cum se vede, o farsă, dar și o tragedie. Farsa este însă prea evidentă pentru a mai putea susține cu seriozitate că „Ideea cea mai importantă a cărții este că el (Lupu Mavrocosti n.n.) comunică cu trecutul, cu ancestralul...". Ce mai rămîne, apoi, după o astfel de clară denunțare a farsei din considerarea lui Peceneaga drept „un fel de duh al pădurii", „atît de perfect integrat pădurii, deci atît de puțin om, încît primește dreptul de a asculta ceea ce urechi de om n-au voie să asculte : soborul viețuitoarelor din Borza în noaptea de Sînziene cînd jivinele prind glas omenesc" ?!. Dacă admitem că ființele Borzei sînt nu atît „misterioase" la modul mitic dar abile, ingenioase și mai presus de orice înzestrate cu o inepuizabilă șiretenie, va fi și mai greu să admitem treapta următoare : „Obscuritatea și misterul secularului codru". De bună seamă că, în realitate, aceste ființe nu par obscure pentru că ar fi profunde ci sînt ascunse într-o viclenie naivă, ea, invincibilă. Misterul codrului nu este nici el intrinsec ci fabricat cu abilitate : semnele misterioase sînt introduse și nu inerente. „Intriga mitologică" se dovedește pînă la urmă o manevră pînă de iscusință. Pînza fantastică a cărții este una suprapusă, corespunde nu unui atribut al locului și al oamenilor : este un instrument al conjurației puse la cale împotriva asediatorului. Misterul, așadar, face parte din regula jocului fiind fabricat din necesități de apărare. Să mai notăm în treacăt faptul că „intriga mitologică" nu dispune, în **Nopțile de Sînziene,** de geografia trebuitoare : spre a dovedi că pădurea Borzei nu este, „o simplă pădure" ci o „simbolică întrupare a acestor forțe obscure și irațională" un comentator se vede nevoit să apeleze nu la imagini scoase din paginile cărții discutate — pentru că aici ele nu prea există ! ci din altele **(Raiul, Valea Frumoasei, etc.)** unde simbolistica adîncă a pădurii este mai concludentă, precum aceea bunăoară, din **Ochi de urs:** în **Nopțile de Sînziene** „misterul" codrului este implantat, impus din afară, scriitorul jucînd rolul unui adevărat strateg al „misterului". Trebuie să conchidem că ipoteza „intrigii mitologice" nu se poate susține pînă la capăt decît considerînd romanul ca fiind „scris" nu de Sadoveanu însuși ci de un personaj al său și, anume, de Lupu Mavrocosti : căci toată această latură a cărții, „mitologică", este versiunea prințului nebun care își caută ascendenții în „ceața preistorică" și comoara strămoșească în tăul „misterizat" cum am văzut de șiretul pădurar Peceneaga. G. Călinescu însuși adoptă punctul de vedere al nobilului personal propunînd o lectură paradoxală și neverosimilă, seducătoare ca întotdeauna, însă unilaterală și deformantă. „Romancier" al criticii, este explicabil că autorul „Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent" împrumută „masca" personajului și ne dă versiunea critică a acestuia. Există de aceea un singur cititor adevărat al romanului **Nopțile de Sînziene** așa cum îl vede criticul : nu este altul decît tot imaginarul Prinț Lupu Mavrocosti.

Drumul spre natură

Urmare din pag. a 3-a

Cezar Petrescu, marile aglomerări urbane sînt privite — reminiscență sămănătoristă — ca reeditări moderne ale Sodomei și Gomorei, dar și ca magice spații ale imprevizibilului, în care luminile reclamelor, claxoanele automobilelor și concursurile de frumusețe transformă viața într-un etern carnaval. Decorul nu înseamnă nimic pentru Camil Petrescu, în a cărui proză „drama" ține exclusiv de „conștiință", singurul element citadin luat în considerație fiind solitudinea în mijlocul mulțimii de oameni, incomunicarea. La rîndul său, George Călinescu — cu încrederea sa solară în civilizație — consideră orașul o expresie a vocației omului de a construi, atunci, bineînțeles, cînd nu îi apare ca o expresie — pitorească, netragică — a unor manii sau vicii. În sfîrșit, pentru romancierii ideilor obsesive, ai neliniștii — Gib Mihăescu, M. Blecher, Anton Holban ș.a. — spațiul citadin e labirintic, exercitînd fascinație sau producînd teroare, adică stări de spirit de o intensitate paroxistică. Cu toată această diversitate, reprezentările scriitorilor amintiți se aseamănă prin ceva și anume prin sentimentul (subînțeles sau mărturisit) că orașul s-a constituit deja ca un mod de existență suficient sieși, că viața unui om „încape" în el. Lor li se opune — și e o opoziție dialectică, de precursoriat — reprezentarea acreditată de Hortensia Papadat-Bengescu, pentru care mediul citadin înseamnă un mediu de refracție al existenței naturale. Nu trăim, pur și simplu, în oraș, ci continuăm să trăim chiar și în oraș — pare să spună mereu autoarea Concertului din muzică de Bach, *aducînd noi și noi dovezi că înclinațiile cele mai firești ale făpturii umane supraviețuiesc — prin adaptare, disimulare sau, dimpotrivă, prin erupții neașteptate — chiar și într-o lume organizată ritualic, inhibitor. Dintr-o asemenea perspectivă, orașul se înfățișează ca „neîncăpător" pentru viața omului, ca o vitrină de cristal prin care exponatele — vii, în creștere — răzbat, silnic sau impetuos, în afară. Fantezia scriitoarei a găsit, de altfel, la un moment dat o imagine burlescă (în* Fecioarele despletite) *care divulgă sau, cel puțin, definește, printr-o coincidență, extrem de sugestiv tocmai această convingere intimă :*

„La auzul acelei erezii a lui Mini, cum că nu sunt destule vorbe pe lume, doctorul Rim ar fi ridicat spre un cer catolic, dar lovit de și mai grave erezii, două brațe lungi, desperate !...

...Dar Mini, distrată de fuga ei în unda surîsului, nu-și aminti azi de Rim și de înfățișarea comică a acelor brațe scheletice care păreau a ieși prin plafon...

...Așa de mult păreau a ieși prin plafon, încît Mini ar fi vroit să fie în același timp pe trotuarul din fața casei pentru a vedea pe acoperiș acele gheare apărînd prin țigla roșie !...".

Instinctele, sentimentele și chiar ideile ridică întotdeauna personajelor imaginate de Hortensia Papadat-Bengescu o complicată problemă : aceea de a găsi un mijloc cît mai discret pentru a le „pune în aplicare". Nu întîmplător, în această lume aproape totul se ascunde : Leonora ține secretă adevărata paternitate a fiicei sale Mika-Lé, buna Lina face tot posibilul pentru a camufla natura relațiilor în care se află cu Lică, doctorul Rim păstrează sub tăcere legătura aproape incestuoasă cu Sia și exemplele ar putea continua. În majoritatea cazurilor este vorba despre un erotism violent și, în fond, cît se poate de natural, care din cauza restricțiilor deviază, adică se transformă în lascivitate, promiscuitate, perversiune, „anomalie", dar care de manifestat tot se manifestă.

Plăcerea scriitoarei este de a descoperi întotdeauna dincolo de aceste manifestări stranii, aproape maladive, motivația lor fiziologică, sănătoasă. Iar indignarea ei nu este a unei puritane care are oroare de tot ceea ce exprimă prea brutal vitalitatea, ci, dimpotrivă, a unei firi de-o naturalețe romantică, a unei „ondine" care repudiază convenționalismul.

Privind astfel lucrurile, se evidențiază faptul că Hortensia Papadat-Bengescu nu are în vedere orașul în general, ci un oraș datat istoric, în care normele burgheze de conviețuire, asumarea lor reprezintă constituentele unui proces de alienare. Spiritul critic al scriitoarei are prin urmare ca obiect nu atît moravurile, cît morala care le face posibile și, în ultimă instanță, le produce. Este o morală individualistă, a aparențelor, inacceptabilă pentru tipul de sensibilitate „în legătură cu pămîntul" al Hortensiei Papadat-Bengescu și, în egală măsură, pentru convingerile ei iradiind din conceptul de „autenticitate".

În modul de reprezentare a existenței citadine poate fi descifrată, deci, o trăsătură esențială a personalității scriitoarei. Cea despre care sîntem înclinați să credem — chiar și cînd nu o recunoaștem — că a manifestat o curiozitate suspectă, vecină cu predilecția față de snobism, artificiu și excentricitate ni se înfățișează ca un spirit clar-văzător, interesat de rădăcina lucrurilor.

mircea ciobanu

În preajma nunții

Fragmente din ISTORII (în curs de apariție la Editura Eminescu)

Astfel a fost pețită cea de doua fiică a negustorului Iancu Dudescu. Despre vremea care a trecut între duminica aceea de primăvară și ziua cununiei, Maria n-ar fi putut să spună prea multe lucruri : totul s-a înlănțuit ca într-un vis — un vis nu al ei, ci al părinților ei. În odăile de sus,Logofeteasa cerea lui Dumnezeu ca nunta să fie zădărnicită : „Mai bine moartă — spunea — decît măritată cu ăsta". Căci ea privea la amănuntele trupești ca la niște semne de înștiințare, date anume ca omul să nu se lase înșelat de fețele schimbătoare ale bunei creșteri și ale obiceiurilor de lume — or, mirele Mariei avea, în închipuirea ei, pieptul scobit și lipsit de păr, pîntecul moale și rece ca de broască.

La cîteva săptămîni după întîia lui vizită, domnul Martin a intrat iarăși în casa Dudeștilor, de data aceasta însoțit de Sache. După ridicarea mesei, Sisa împreună cu Maria, s-au retras în dormitor — iar de la un ceas anume încolo bucătăreasa nu s-a mai arătat, avînd grijă să lase dinaintea celor trei bărbați atîta mîncare și băutură cît să se descurce bine și singuri.

Către seară pe Logofeteasa n-a răbdat-o inima și a intrat în sufragerie. Deși cu privirile împăienjenite, domnul Martin a recunoscut-o — și, cum bătrîna se îndrepta spre el cu pași hotărîți, s-a ridicat de pe scaun, vrînd să se retragă din calea ei. „Stai — a spus ea — nu-ți mai fac nimic. Vreau să te văd încă o dată de-aproape". „Mamă ! — a strigat atunci Iancu — să-l lași în pace pentru numele lui Dumnezeu !". „Nu te teme, băiatul mamei — îl liniști Logofeteasa, cu glasul pe care l-ar fi folosit față de un copil inspăimîntat de-o vedenie — nu te teme, că vreau să-l văd și nu să-l înghit. Dacă mor pînă la nuntă și nu mai apuc ?".

Sache a înțeles că între bătrînă și sobar s-a petrecut ceva nefiresc — și, pe deasupra, că acestuia din urmă i s-a făcut frică. Își ciuli urechile, deci, și ca să nu atragă spre el atenția nou venitei, a ridicat paharul încet de pe masă — dar nu a apucat să-l ducă la gură : ca și cum s-ar fi hotărît să zădărnicească orice manevră ce i-ar fi putut stînjeni jocul, Logofeteasa îl sfătui : „Pune paharul la loc, o să bei cînd îți spun eu !". Și apoi, către domnul Martin : „Va să zică tu ești ginerică. Te-aș mai scuipa o dată, bre, dar n-o să mai îți minte". „Mamă ! a strigat Iancu iarăși. Să-l lași ! Zic zău că dau foc la casă dacă nu-l lași, ia mai bine și bea". Și Logofeteasa : „O să bem, dar de lăsat nu-l las", și după ce, cu un semn de lehamite al mîinii își scoase fiul din vorbă, spuse drept în urechea domnului Martin : „Știi de ce te afli aici și nu la dracu ? Pentru că aici poruncește o nebună și-ascultă un fricos". La care cuvinte, a tras paharul din dreptul lui Iancu și l-a băut pe nerăsuflate — pe urmă, scuturîndu-se, ceru viitorului mire să i-l umple din nou : o dată și încă o dată. „Știi că bătrîna îmi place !" — izbucni Sache. „Nu mai spune ! Și cum ți-ar place, așa, sau așa ?" — îi reteză avîntul Logofeteasa, izbucnind din cîteva repezi mișcări ale brațelor să sugereze tot atîtea feluri de împerechere.

Umerii negustorului căzuseră, a neputință. Cei doi oaspeți schimbau priviri între ei — unul descurajate, celălalt vii de admirație. „Tu ce dai ? s-a întors Logofeteasa către domnul Martin, cînd a socotit de cuviință că liniștea nu mai slujește la nimic. Sache sări de la locul lui și spuse : „Ce să dea ? E-atît de bogat, că oricît ar da, lumea tot ar zice că e zgîrcit. Așa că nu dă nimic, și cine are cap o să înțeleagă ce trebuie din asta !". „Să înțeleagă ce, adică ?" — făcu Logofeteasa curioasă. Și Sache : „Stai să vezi ! Un om are multă avere, dar ce să-i faci, averea e avere : și cînd te cocoșează taci și rabzi. Stai să vezi. Omul se însoară. Se întocmesc actele. Cînd să dea și el partea lui, cît și-a fetei, notarul se uită la martori cu înțeles, că omul e calic, adică. Să dea mai mult nu se cade, socrul s-ar simți jignit, ăsta, o să zică el, vrea să m-arate cu degetul. Oricum ai răsuci-o, socoteala tot proastă iese. Așa că băiatul — și Sache își bătu stăpînul pe spate — nu dă nimic, iar de partea fetei nu e frumos să se descotorosească : nici socrul nu l-ar lăsa. Va să zică, noi luăm binișor zestrea fetei și-o punem la averea băiatului. Nici n-o să se cunoască, o să vedeți. Ce e o picătură la un pahar plin ? Acum să știm și ce dă fata !".

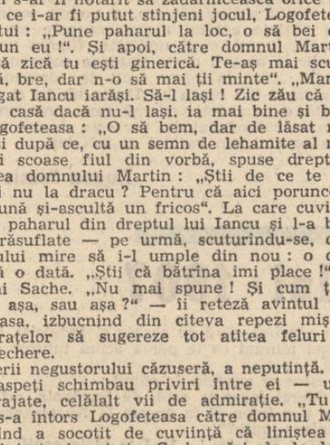

Bătrîna își plesni palmele uluită : „Dar ăsta de unde a ieșit cu limbarița lui ? Pe tine te întreb, Iancule, nu vezi că ginerica e pus pe jaf ? Păi dacă domnul sobar se preface că nu dă, ca noi să credem că dă, atunci să ne prefacem și noi că dăm, ca domnul sobar să nu fie în pagubă cînd picătura o să se verse !". „Mamă — a strigat Iancu, amețit și de băutură, și de multimea cuvintelor —, eu nu-mi trimit fata în lume cu pielea goală". „Așa e ! — întări Sache și, dintr-o dată în largul lui, își scoase haina și o aruncă poi adăugă, cu brațele desfăcute : „Voi s-o îmbrăcați bine, că are jupînul grijă s-o dezbrace !".

Negustorul îl privi cu ură. Preț de cîteva clipe căută un răspuns usturător — dar, firește, nu era el omul care să poată șterge zîmbetul de pe fața intermediarului. Înghiți în sec, scoase un creion din buzunarul mic al hainei, scotoci prin sertarele bufetului după un petec de hîrtie, și începu să vorbească, trăgînd din cînd în cînd cîte o linie, parcă în dreptul unei înșiruiri așternute demult alb pe negru : „Domnule, uite ce-i dăm de zestre Mariei : două restaurante, patru măcelării și casele macedoneanului. Pe urmă, mobilă pentru două dormitoare și un salon. Pe urmă, zece covoare armenești și veselă pentru douăzeci și patru de persoane. Pe urmă, așternuturi și ce-o mai fi nevoie pentru bucătărie, de la cratiță la satîr. Pe urmă, trei sute de mii de lei bani buni numărați. Și-atît, fără să socotim cheltuiala de nuntă".

Vorbind, deși încet și ca pentru sine, negustorul asudase. Logofeteasa se cruci : „Păi, Iencușorule, cum văd eu, rămîi numai cu brăcinarii nădragilor și circiuma. Să știi, băiete, degeaba mi-a stat mie nevastă-ta în ochi. Icoană o fac de-aici încolo, dacă te-a învățat ea să crezi că trebuie să te scuturi de aur ca javra cînd iese din apă !". „Hai că-mi place ! — fu rîndul lui Sache să își plesnească mirat, palmele. Să n-apuc ziua de mîine, dacă femeia asta nu e plină de minte. Coană mare, s-ajungem noi pînă la nuntă și pun o vorbă să te ia la contabilitate !". „Jefuiți-l, bre ! strigă la cei doi străini Logofeteasa, jefuiți-l de toate, că și-așa le-ar fi dat de pomană". „Pentru Dumnezeu Sfîntu, mamă, taci că fac moarte de om !" — mugi Iancu Dudescu. Și bătrîna : „Nu răcni, mă, că te lovește damblaua și n-o să mai știi cînd ăștia o să care totul de-aici. Falitule !".

Bătrîna a plecat — dreaptă și împăcată cu sine. Spusese tot ceea ce avea de spus, fără ocolișuri și fără venin, ca una căreia nu i se mai cere sfatul nici la cîștig, nici la pierdere — dar care, totuși, ține să se facă auzită nu cumva la marea judecată să fie trasă la răspundere că a tăcut.

În urma ei, cei trei bărbați au băut pînă cînd i-a prins foamea. Apoi, din nou li s-a făcut sete, iar la căderea întunericului, somn. Ametiți înaintea celorlalți, domnul Martin adormise cu fruntea pe genunchii negustorului, negustorul sta neclintit să nu-l stinghereasă — în vreme ce Sache ridica din cînd în cînd paharul în cinstea amîndurora, arătîndu-i cu degetul și rizînd într-o pricină mult prea ușor de înțeles ca să o mai rostească.

Așa i-a găsit Sisa. Din pragul ușii, contempla mută priveliștea și nu știa pe cine să cheme în ajutor. Bucătăreasa plecase, urma să se întoarcă după un ceas, și tocmai pe Maria nu putea să o trimită după birjar, să-i scoată pe oaspeți din sufrageria răscolită. Sache se ridicase la vederea femeii ; încerca să își aducă aminte unde-cînd a mai întîlnit-o, dar nu izbutea decît să înalțe din umeri, în semn de neputință. „Ascultă — îl luă Sisa din scurt —, dumneata ești atît de treaz ca să cauți o trăsură ? Doar n-o să dormiți aici !". Sache și-a făcut mîinile pîlnie în dreptul urechilor, vrînd să arate, astfel, că băutura l-a asurzit pe jumătate. Era o dovadă destul de convingătoare ca Sisa Dudescu să își dea seama că nu mai are cui vorbi. Așadar, a ieșit la porți și, acolo, clocotind de minie, a așteptat pînă cînd a trecut întîia trăsură înspre oraș.

Se spune că, în noaptea aceea, domnul Martin și Sache au adormit pe canapelele cam dărăpănate ale vehiculului. Birjarul a stăruit zadarnic să afle de la ei numele străzii unde ar fi trebuit să-i ducă, și-atunci, ca să nu bată în nestire Bucureștiul, dar nici să nu rămînă neplătit, a tras caii sub un felinar, și-a acoperit umerii cu pătura și a adormit el însuși în așteptarea zorilor. Se mai spune că același birjar, scos din răbdări, a întors caii și, după cîtăva vreme, și-a luat mușteriii în spate și i-a lungit în locul de unde îi culesese, adică tot în fața caselor negustorești. Oricum s-ar fi petrecut lucrurile, adevărul este că domnul Martin și omul său de încredere n-au avut parte de o noapte ușoară, fie și dacă vom crede că birjarul, persoană cu pricepere la oameni, i-a cărat pe cei doi în cartierul Cutare, acolo unde știa el că se duc bărbații neînsurați și cu chef la miezul nopții, atunci cînd vine urîtul și, după urît, sila de singurătate.

Restaurantele și măcelăriile urmau să fie renovate pînă în toamnă, la un termen foarte apropiat de ziua cununiei, astfel că întîlnirile dintre Iancu Dudescu și domnul Martin s-au îndesit.

Negustorul s-a dat cu ușurință pe mîna viitorului ginere — și apoi de ce tocmai participarea acestuia la pregătirile de nuntă să i se pară suspectă ? Că domnul Martin se îngrijea de afacerile celuilalt ca de ale sale proprii nu este cîtuși de puțin o precizare răutăcioasă și nu vrea să însemne, numaidecît, că el se și vedea deținătorul de drept al mănosului izvor de beneficii. Este adevărat : cel mai mult au costat plăcile de faianță, sobăria și mîna de lucru furnizată prin bunăvoința fabricantului, dar nu este mai puțin adevărat că reinoirea tencuielilor exterioare și interioare, parchetul, podelele de mozaic și tocăria au înghițit o sumă sub așteptările negustorului.

Lucrările înaintau repede. Sache a trăit, atunci, zile grele, măcar că i se pusese la dispoziție o trăsură pentru istovitorul du-te-vino de la un șantier la altul, și de la Piața Matache la Sfîntu Gheorghe, unde zidarii, mozaicarii și tîmplarii așteptau angajament de-a valma cu spoitoresele și bidinelele lor înalte.

Cît despre Iancu Dudescu, s-ar putea spune că prinsese gustul acțiunii. Pleca dimineața, venea seara și o lua de la capăt în zorii zilei următoare, cu privirea limpede și, în mișcări, cu un neastîmpăr nepotrivit felului său de a fi — și era atît de încrezător în propria putere de înfăptuire, încît greu i-ar fi trecut prin gînd că se află între Sache și fabricant ca un copil căruia cei mari îi dau în sarcină rezolvarea unor mărunțișuri anume ca să scape de sîcîiala lui. Sisa nu îndrăznea să îl dezmeticească. A-i spune că trebuie să țină strîns de baierele pungii ar fi fost tot una cu a trezi un somnambul din umbletul lui peste streșini. Cînd îl vedea plecînd după treburi, aproape că i se făcea milă de el ; dorința ei cea mai arzătoare, însă, era de-a rămîne cu puțin în ceea ce privește averea și cu stăpînirea întreagă asupra bărbatului ei. Iancu Dudescu își închipuia că nu-i va fi ușor să se mai întoarcă la viața tihnită de mai înainte, uitase chiar și scopul pentru care se ostenea — doar Sisa știa că după nunta Mariei totul se va isprăvi și omul acesta îi va cădea pentru totdeauna în mînă, izbîndă cu atît mai mare cu cît mai frumos ca acum parcă nu fusese niciodată.

În timp ce toamna se apropia, în dormitorul Mariei se adunau, teancuri, cearșafuri de pat și cearșeafuri de plapumă, fețe de pernă și fețe de masă, servețele de toate mărimile, ștergare. Fără știrea Dinei și atentă să nu-i scape vreo vorbă nemăsurată, Logofeteasa însăși a adus într-una din zile un maldăr de albituri tivite cu dantelă. Sisa le-a primit în tăcere. Privea în lături și își ținea fălcile încleștate — căci nici ea n-ar fi vrut să se certe deasupra lucrurilor ce vor însoți curînd viața de zi cu zi a Mariei.

În casa domnului Martin Cunț stăpînea, ca de obicei, aceeași liniște netulburată. El însă știa că odăile mari și cu pereții prea albi se vor umple odată cu venirea Mariei — și aveа chiar o strîngere de inimă la gîndul că peste o vreme va intra în propria casă ca într-una necunoscută. Își vedea logodnica rar, o dată la două săptămîni și atunci în prezența socrilor. Era bucuros că nu-l lăsau niciodată singur cu ea. Întîi că n-ar fi avut ce să-i spună. Și al doilea, gîndurile lui nu se numărau printre cele ce pot fi rostite lesne și cu glas tare ; pînă și omul său de încredere s-ar fi scandalizat ascultîndu-i-le. Ca unul învățat cu bucurii trupești de ocazie, fabricantul nu avusese încă prilej să se uite mai îndeaproape la o fecioară. Și ori de cîte ori ochii îi alunecau — furiș — de la părul castaniu al Mariei la gîtul ei alb, își aducea aminte, deși tulburat, că Sache îi vorbea întotdeauna cu dezgust de asemenea ființe. Constatarea că despre viața lor nu se poate povesti nimic în afara faptului că s-au născut, au crescut și au ajuns la vîrsta măritișului — ceea ce și noi trebuie să recunoaștem că este prea puțin pentru o istorisire ! — îl trimitea pe intermediar, în mod invariabil, la comparația oricărei fete mari de pe lume cu o mobilă proaspăt adusă de la tîmplar. „O cari acasă, spunea el, și lucește la toate încheieturile : ți-e teamă s-o atingi, darmite să te așezi pe ea. Ce mai încolo și-ncoace, lucru neumblat. Alta e cînd o cumperi cu arcurile gata înmuiate : te-afunzi în ea și habar n-ai cînd te ia cu somn. Alta e cînd lustrul i se mai îndulcește : nu-ți scoate ochii — și dacă e de soi, o zgîrietură, două, acolo, îi arată vechimea și prețul".

E de la sine înțeles că înaintea unui om cu atari păreri despre viață, domnul Martin n-ar fi îndrăznit să aducă vorba despre Maria. „Și cînd o s-o dezbrac — își frămînta el mintea — ce-o să zică ? Sau n-o s-o dezbrac eu, o să se dezbrace singură ? Cum o fi obiceiul ? Ia să-l trag de limbă pe Sache, el trebuie să știe !" — era, însă, de ajuns ca intermediarul să-i bată la ușă, ca să amîne întrebarea pe altădată.

Pe scurt, din primăvara pînă în toamna anului 1926 fabricantul de sobe a trăit liniște cele mai agitate din viața lui. Dormea puțin, slăbise, albul mat al obrazului i se puhăvea de la o zi la alta mai mult, pomeții i se acoperiseră de nuanțe cenușii iar cearcănele, adînci și vinete ca și lumina tulbure a irișilor îl făcea să semene cu un adolescent brusc îmbătrînit de o boală secretă. „Doamne, se mira Sache, examinîndu-l dintr-o parte cu duioșie — i s-a ascuțit nasul și are uitătură de bufniță !" Această neobișnuită schimbare la față Mariei nu-i sugera nimic, iar preocupările Sisei începuseră să se învîrtească mult prea stăruitor în jurul sarcinii ei ca să mai ia aminte la modificările ce se petreceau pe chipul străinului.

Desene de Mihai Gheorghe

Doar Logofeteasa, care îl ura din instinct, i le punea la socoteală. Într-una din duminicile lunii iulie pe la prînz, l-a întîlnit în poartă. Omul venea să își vadă logodnica, să mănînce și apoi, toropit de bine, să se întoarcă acasă și să doarmă întins pînă luni dimineața. În locul oricărui alt semn de recunoaștere, bătrîna a dat să-i spună cîteva vorbe usturătoare. S-a răzgîndit, însă — și i-a lăsat trecerea liberă spre treptele casei, este drept că fără prea mare bucurie. „Asta suferă de boală flăcăiască — a hotărît ea — s-a topit.

Era, cum am arătat, vară și acoperișurile se îngreuiaseră de pulbere fierbinte. Timplele bărbatului șiroiau, palide — și numai la vederea lor, Logofeteasa și-a simțit deodată palmele umede, ca și cînd ar fi atins pielea unui mort. După mintea ei, domnul Martin nu ar fi putut să se jigărească decît de unul singur, și nicidecum în desfrîu.

Pare nedemn de crezare, însă în preajma nunții soției Dudescu au trăit din plin simțămîntul derutei. Știuseră că se vor despărți de Maria, dar nu își închipuiau că evenimentul se va produce atît de grabnic — altminteri zis, s-au pomenit în preajma lui ca niște oameni în toiul unei petreceri, de rostul căreia nu-și mai aduc aminte, deși ei și nu alții au pus-o la cale. Priveau buimaci, în vreme ce Logofeteasa ar fi vrut să citească pe fața viitoarei mirese bucuria și dacă nu bucuria, măcar repulsia posomorîtă a fetelor împinse cu de-a sila peste pragul bisericii. „Doar n-o fi priceput și ea — se gîndea neliniștită bătrîna — că n-are părinți de ispravă ?" — și adevărul era, fără îndoială, acesta.

Din ziua cînd Iancu Dudescu a retras-o de la Internatul XX, dîndu-i de înțeles că nu mai poate răspunde singur de soarta averii, Maria a presimțit că de slăbiciunea părinților va trebui să țină seama ca de o boală. Era puțin speriată. Pînă atunci se socotise o ființă ocrotită ; la orice s-ar fi gîndit numai nu la faptul că Iancu și Sisa vor ajunge să aibă nevoie de ea, și încă în felul celor ce își încredințează piinea în mîinile altcuiva de teamă că singuri ar putea să o piardă.

Avea să afle atunci și cît de strîmb se statorniciseră legăturile dintre cei doi.

Prilejul s-a arătat pe la începutul anului, cu o zi parcă sau două înainte de Bobotează.

Obloanele restaurantului fuseseră coborîte mai devreme în seara aceea, banii numărați și puși în fișicuri. Copiii negustorului adormiseră, trează era doar Maria, care transcria în registru socotelile zilei. Dincolo, în sufragerie, Sisa rămăsese întinsă pe canapea. N-avea somn. Își băuse ceaiul și, plină de amărăciunea anghinarei, privea cum fumul țigării se tîrăște spre gura deschisă a sobei. Pe un fotoliu, în latura stîngă a bufetului, Iancu Dudescu aștepta nici el nu știa ce, și își frămînta mintea în căutarea cîtorva cuvinte, prin mijlocirea cărora să poată asculta el însuși cît este de mulțumit în casa lui, cu nevasta și copiii lui, pus la adăpost de orice primejdie. Creștea în el simțămîntul recunoștinței, și pentru că îi era rușine s-o spună de-a dreptul, din cînd în cînd ofta.

Deodată, din locul unde se afla, Maria îi auzi glasul. Vru să închidă ușa ce despărțea camera ei de sufragerie — și ar fi făcut-o fără să pregete, dacă ar fi presupus că Iancu va începe să istorisească o întîmplare numai bună să arate că omului i se dă după inima și curățenia inimii lui — dar, mai ales, dacă ar fi presupus că acum, după trecerea unor ani buni de la isprăvirea războiului, blîndul ei părinte va pierde cu fiece vorbă mai mult o părere despre sine pe care se bizuise cîtă vreme asupra ei păstrase tăcerea.

Iancu Dudescu — astfel avea să afle Maria, deși fără voia ei — fusese prins de holera cea mare în timp ce regimentul din care făcea parte se pregătea să traverseze Dunărea spre țară. Molima lovise în plin și din toate laturile taberei deodată, așa încît locul de cantonare al călărașilor a căpătat grabnic înfățișarea unui întins lazaret. Gropile cu var se înmulțeau. Între primii căzuse preotul regimentului, de aceea și brancardierii își împlineau datoria cu mult mai multă ușurință — oricum, nimeni nu mai vedea cu ochi buni aminarea omului cu sutană pe marginea mormintelor albe. În tabără, istorisea negustorul, mirosea a var, a spirt și a usturoi. Purtătorii de cadavre nu se mai trezeau din beție. Rația lor de băutură, mai mare decît a celorlalți, creștea odată cu numărul morților —, iar dacă vreunul dintre ei pierea, pentru înlocuirea lui cei rămași în viață trăgeau la sorți. Căci primejdia sufla cu putere de pretutindeni și nu era tot una să stai deoparte, cu frica în sîn și bînd mai puțin, ori să cari beat trupuri chircite de spasmele bolii : cu mintea rătăcită zilele treceau mai repede, și apoi stăpînea superstiția că moartea nu te mai dibuie lesne dacă stai cu obrăznicie sub nasul ei.

Sisa asculta cu atenție — de fapt, pîndea un cuvînt de care să se agațe, pentru ca povestitorul să rămînă pînă la urmă doar cu părerea de rău că a vorbit și rușinea. Sub privirea ei stăruitoare, Iancu Dudescu simțea cum își pierde cumpătul — înapoi, însă, nu mai putea să dea. După o scurtă oprire, cu un glas aproape șoptit, mărturisi că el și încă trei prăvăliași din Roșiorii de Vede trăseseră în casa unei țărănci, româncă, și ea. Acolo dormeau, acolo mîncau, acolo își așteptau fiecare sfîrșitul. Pe unul din ei l-au luat și l-au azvîrlit în groapa cu var încă de la întîiele semne de boală — brancardierii nu mai aveau răbdare, se grăbeau, oamenii începuseră să se teamă de ei și de căutarea lor bănuitoare, iar uneori ți se năzărea că și bun-teafăr te afli la îndemîna lor cu nimic mai apărat decît în puterea molimei. Părerea negustorului era că, peste tabără, ei stăpîneau cu adevărat — vorba aceea : căraseră ei spre varnițe ofițeri, inși în fața cărora statuseră smirna pînă mai deunăzi, dar-mi-te soldățime proastă ! — și tot ei hotărau ce trebuie și ce nu trebuie să fie ars.

„Ei, și ce-i cu țăranca la care-ai stat ? a întrebat Sisa. Doar n-o fi murit și ea ?"

Iancu Dudescu înțelegea că, de aici înainte, tăcerea sau ducerea pînă la capăt a istorisirii sînt două căi la fel de sigure spre batjocura Sisei. Bîjbîind între un cuvînt și altul, de parcă abia acum l-a învins ispita mărturisirii pe jumătate, izbuti să își facă lămurită convingerea că întoarcerea lui acasă, viu și nevătămat, este fără îndoială o răsplată pentru viața neprihănită din timpul războiului. „Ia nu mai spune ?" — îl întîmpină femeia cu un zîmbet tăios.

Iancu a jurat în sinea lui că nu își va mai deschide niciodată gura pentru asemenea destăinuiri — dar, pentru că trebuia să vadă pînă unde îl va tîri această ultimă nechibzuință a sa, s-a prefăcut a nu fi băgat de seamă zeflemeaua. Uitase cum arăta la față romînca aceea de peste Dunăre — își amintea numai de pomeții ei pămîntii, de mîinile cu încheieturi noduroase, de crăpăturile călcîielor ei negre — neveste-sei, însă, nu i-a spus decît că era văduvă și fără copii. Ascultîndu-l, Sisa își imagina o muiere trupeșă, neastîmpărată și cu o deosebită grijă pentru rufărie ei de dedesupt, și tocmai această făptură, însoțită parcă în mersul ei de fîșnetul albiturilor scrobite, i-a ispitit bărbatul într-una din nopțile molimei !

Cum se petrecuseră lucrurile, de fapt ? La scurtă vreme după ce prăvăliașul din Roșiori fusese răsturnat de viu în varul cald încă, Iancu s-a pomenit cu stăpîna casei alături, sub pătura lui. La început, s-a speriat ca de un vis rău, dar nu visa, vezi bine, și atunci pentru că femeia tremura la spatele lui, și pentru că dinții îi clănțăneau, s-a îngrozit ca de îmbrățișarea unei bolnave de holeră — acel trup rece, însă, nu se îmbolnăvise : se săturase de singurătate și tînjea. Dezmeticit, cu inima înghețată de gîndul că muierea dormise, cîndva, pe umărul roșioreanului mort, Iancu a trimis-o în odaia ei. Găsise, ca s-o alunge din așternut, cuvintele cele mai aspre. Și le amintea bine, dar la ce ar mai fi folosit acum repetarea lor ? El trebuia să-i spună Sisei cît mai repede că femeia a plecat rușinată, iar despre sine însuși că nu și-ar fi dat pentru nimic în lume bucuria de-a vedea fața copiilor lui, necum pentru o noapte de rătăcire. „Și-așa, sfîntule — a izbucnit, pe neașteptate, negustoreasa —, eu acasă, cu prăvălia și copiii, și tu la zbenguială cu văduvele. Halal război !"

De dincolo, din odaia ei, Maria n-avea cum să vadă că Iancu, palid la față, își pironise ochii în pămînt. Simțise și altădată că asupra tatălui ei apasă duhul de ocară al Sisei. Acum înțelegea, în plus, că sub privirile acesteia nimic nu își mai păstrează măsura adevărată, că, în preajma ei, lucruri și fapte oricît de însemnate se prefac în vorbe nedemne de ascultare. Ceea ce Mariei i-ar fi fost cu neputință să creadă, însă, era că Iancu trecuse și de data aceasta de partea adversarului său : își pironise ochii în pămînt, cum am zis, și se gîndea umilit la nesocotința de a fi pus întocarcerea lui din beznele holerei pe seama unei întîmplări fără noimă. Și despre o astfel de întîmplare se poate spune oare și altceva decît o poveste nesărată ?

Logofeteasa a luat asupra ei pregătirile pentru masa de nuntă. Nu a cerut încuviințarea nimănui : era nevoie de un ochi treaz, de o mînă tare, de vorbă cît mai puțină. Prin casă mișunau ajutoarele. Apăruseră nici mai devreme, nici mai tîrziu — ci tocmai în toiul zarvei, cînd nimeni nu își mai vedea capul. Bătrîna știa că în asemenea împrejurări mîna străinilor se lungește : fiecare ia de unde apucă și parcă tu însuți ai vrea să te-alegi cu ceva din ceea ce se-adună ca să se risipească în cîteva zile de sărbătoare : ca într-un tîrg, deasupra căruia se lasă, dintr-o dată, ceața. Cu o săptămînă înaintea cununiei, a văzut o femeie grasă, îmbrăcată în negru, încurcîndu-se printre ajutoarele bucătăresei. A întrebat-o de unde-a venit și cine-a chemat-o, iar necunoscuta, cu un aer jignit, i-a răspuns că este mătușa Sisei de la Tîrgoviște. Femeia nu mîntea cîtuși de puțin. Auzise de nunta Mariei și își făcuse de drum prin București, dar nu singură, ci însoțită de o fetișcană oacheșă, care aduce pe departe cu Dina. Din pricina acestei asemănări, Logofeteasa nu i-a mai cerut și alte lămuriri — pentru ea, însă, tîrgovișteanca tot o străină rămînea, în așteptarea chilipirului : o trădau privirile iscoditoare și zîmbetul stînjenit ce i se lipea de obraz ori de cîte ori o găsea fără treabă, și singură, în vreun ungher al casei.

„Iancule, bucătăreasa te fură !" — a constatat Logofeteasa în treacăt, nebănuind că fiu-său, om în toată firea, va fi surprins. „Mai bine nu-i spuneam — s-a gîndit bătrîna, cu întristare. El își închipuie că de-acum îl ciupește și nu dintotdeauna". De aceea, încercă să-l domolească : „Iancule, mamă, tu nu trebuia să te apuci de negustorie. Cum, bre, n-ai auzit că o slugă te părăsește dacă n-o lași să te ciupească ? Păi ea n-o să fie mulțumită nici dacă i-ai da simbrie de două ori mai mare. Cînd fură, i se pare că ia dintr-al ei, dar asta înseamnă că se simte stăpînă, nu-i lasă și pe alții să pună mîna. Numai o proastă și o nestatornică fură o dată și bine. Asta are minte, face economie, bagă în sac o jumătate din cît rămîne nefolosit, așa că, bre, și tu cîștigi de pe urma ei — și-acum spune cîte orătănii ai de gînd să căsăpești. Desmeticește-te și scrie aici, pe hîrtie, cîți bărbați, cîte femei, cîți lăutari o să ai la masă".

Sisa se ascunsese în odaia ei. Ieșea de acolo doar ca să vomite. Sarcina se apropia de sfîrșit, iar mirosurile de la bucătărie, oricît de plăcute, îi răzvrăteau măruntaiele. Într-un geamăt a dus-o pînă la naștere — dar în săptămîna pregătirilor, pînă și apa i se năzărea că duhnește înțelept ar fi fost să se mute într-una din odăile Logofetesei, unde credea că miasmele nu o vor mai ajunge — atunci, însă, n-ar mai fi lipsit decît să se lase moșită încă o dată de mîinile soacrei ! „Mai bine moartă" — se gîndea ea, tînjind după o felie de pepene roșu : dar în anul acela pepenii se făcuseră puțini ; se vindeau scump și trebuia să colinzi prin piețe ca să nimerești unul cît de cît bun.

Pentru ziua nunții, Iancu Dudescu a închiriat numai trăsuri cu cai albi. Vizitiii și-au dichisit caii : le-au împletit coamele și cozile cu funde roșii, i-au țesălat în asemenea fel încît, la bătaia luminii crupele să li se legene cu pătrate, și romburi, le-au lustruit hamurile, au dat pe țintele de alamă cu nisip și cenușă. Iar ei și-au cumpărat bice de la unul și același curelar, Scarlat Manule din capul Dușumelei — și, dînd din umeri, ca și cum ar fi zis în sinea lor : „Turcul plătește !" — și-au scos de prin cufere hainele de sărbătoare, să le scuture de vechime și umezeală. Dar dacă alaiul trăsurilor, traversînd orașul spre biserica Sfinții Voievozi, a scos mulțimea curioșilor pe la ferestre — a fost pentru că Sache, fără prea multă străduință, mai mult în joacă și cu gîndul la spărtura ce va face în buzunarul Dudescului, a izbutit să arate fiecărui vizitiu de ce priveliște împărătească va avea parte mitocănimea în ziua cînd trăsura lui, cu spițele roților proaspăt vopsite, o să se clatine lin pe urmele altor zeci de trăsuri. „De cai și hulube oricum e nevoie — și-a spus el —, recunoaște și negustorul. Atunci de ce să nu punem și puțină minte la banii pentru ovăz ?"

Tot Sache a adus zestrea Mariei în casa domnului Martin. Servitorii acestuia au rămas să privească în tăcere cum cuferele lungi, așezate pe lîngă pereți ca să slujească și la depozitarea mărunțișurilor, și drept scaune, ies rînd pe rînd la lumină, spre a fi duse cine mai știe unde. Hamalii icneau cu frînghiile petrecute pe după git, scuipau în palme, înjurau — încăperile bogatului sobar au răsunat de vorbe nemaiauzite pînă atunci vreodată. Șifoniere, paturi, saltele lăzi cu vase, oglinzi de toate mărimile, suluri de covoare, vitrine, pachete cu perdele, galerii de alamă, rafturi pentru cămări, cazane pentru untură, tăvi, mașini de tocat, grătare de uscat rufe — cei doi servitori nu vedeau cu ochi buni această năvală de oameni și obiecte. Mai ales prezența intermediarului îi neliniștea. Așteptau ca, la porunca lui, hamalii să urce să le scoată strînsura de-o viață și să le-o azvîrle în stradă — ceea ce, firește, nu s-a întîmplat : Sache le făcea misterios cu ochiul, vrînd parcă să spună că au de ce a se teme, dar la o adică va pune o vorbă bună și pentru ei. Spre seară, după ce zarva s-a domolit, au văzut în mijlocul holului un maldăr de hîrtii și de sfori. L-au scos și l-au dus în fundul grădinii. Abia la întoarcere, cînd au privit iarăși în jurul lor și-au dat ei seama că de aici încolo nu vor mai fi în stare să țină singuri ordinea neclintită de odinioară. În ambele laturi ale salonului fuseseră așezate cîte patru fotolii mari, îmbrăcate în plus vinăt, cu două șiruri de ciucuri aurii la poale — toate grupate în preajma unor mese scunde, pe picioare de leu ; masa de mijloc o înlocuise una ovală, cu luciul de culoarea mierii, pielea de pe spătarele scaunelor arunca spre ei reflexe de galben ars.

N-au închis ochii în noaptea aceea, tot întrebîndu-se unde au fost duse vechiturile cu îngrijirea cărora se obișnuiseră atît amar de ani.

Stăpînul lor, în schimb, a avut parte de somn bun și netulburat de vise. Nu este mai puțin adevărat că, înainte de-a adormi, s-a foit cîtăva vreme în așternut. Încerca să își reprezinte chipul Mariei, dar cu oricîtă silință, conturul înfățișării ei nu se alegea din mulțimea cețoasă a celorlalte imagini.

mara nicoară

Transilvania

În Transilvania
dealurile par spinări de boi cuminți
Rumegînd cu blîndețe iarba zilelor
strălucitoare
Oamenii sînt frumoși de parcă aici
Ar fi rămas sămînța fericită a zeilor
Fiecare cuvînt este copt
ca o pară îngropată în grîu
Mai crește pe cîmpuri floarea roșie a rușinii
Sub sălcii apele sînt aceleași
de două mii de anii
Și acum copiii fac căruțe cu roate
de floarea soarelui
Fericite ținuturi, fericită patrie.

Flori roșii

Întind mîinile și ating patria
Dealurile, pe care turmele grase pasc ierburi
dulci
Munții, lădițe descuiate în care a fost
închisă marea
Pămîntul, acoperind cetățile dacilor,
Cetățile sufletului nostru
Îmi ating inima
Și palmele mi se umplu de flori roșii.
Orașele sînt pline de copii
Îi sărut și sărut patria, minunată de mîine.

El vine

Eu sînt pasărea albă îmbăindu-se noaptea
în tufele de liliac înflorit.
Tu ai plecat și eu mai am atîtea minuni
să-ți arăt
Stau în pijamaua ta, mă droghez
cu o muzică subtilă
Ceai verde în porțelanuri vechi.
Iubitul meu blond trece pe străzi
Cu o lădiță de plumb sub brat
În care e închisă marea.
Iubitul meu culege mere de zăpadă
Sămînța lor e neagră de prea multă
cunoaștere.
El vine și cad veșmintele de pe noi
Ca flăcările.

Îți amintești

Această muzică îmi aduce în suflet o iarnă
trecută
Et exultavit spiritus meus
Parcul imens, căpițe de zăpadă pe crengi,
În care adormeau păunii ca niște focuri
strălucitoare
În cristale se coceau fructe sudice
Muzici mingiioase stăteau în aer
Ca secundele într-un ornic
O crenguță de liliac alb ne îmblînzea
sufletul
Priveam acrobații care coborau pe funii
în adîncul pămîntului
Acolo sînt oceane albastre de vis
Prietena noastră rîdea
Și adîncurile zilei se umpleau de rubine
O, palatul pe veci pierdut al acelei ierni.

Să ne bucurăm

Ehei, devin tot mai puține lanurile
Secerate de trenuri și zepeline.
Trompetele de iarbă-au înghețat
Minunea așteptată nu mai vine.

Să ne bucurăm atunci de fructul zilei
Copiii cresc un viitor măreț în ei
E bine cît prin curți orașul joacă tenis
Și ninge peste pajiște cu miei.

Să ne bucurăm de muzica fiecărui lucru
Și să mușcăm din fagurul iubirilor flăminzi.
Cît mai mirosim ca niște tineri zei
Și nu ne suge timpul din oglinzi.

ferestre

Pridvorul cu crini

„du-te la mănăstire". Cu acest îndemn shakespearian ne îndreptăm spre Mînăstirea Curtea de Argeș. Nu știu dacă sîntem chiar noua, dar, în orice caz cu profesorul Edgar **Papu** sîntem zece. Sînt curios dacă ctitoria lui Neagoe rezistă imaginii baladești pe care o avem în cap. Ba o și întrece ! Mulți au descris-o ca pe o minune, începînd chiar de la tîrnosirea-i în 1517. Gavriil protul de la Sfîntul Munte (Svetagore) zice despre Neagoe : **„sparse mitropolia den Argeș din temelia ei și zidi în locul ei altă sfîntă biserică".** (Așa se explică acel „zid părăsit" din legendă). E clar că cel care-a gîndit-o mai văzuse el clădiri civile și divine, mai ales la Constantinopolul, ticsit de monumente amestecate, stînd ca banii de aur puși pe dungă, să încapă cît mai mulți. Nici o tremurare de mînă în arhitectură, ba dimpotrivă un zbor rotit către slavă care te năucește.

„Tot din piatră cioplită și netezită și săpată cu floriu". Bine zis „piatră săpată". Dacă România reprezintă, cum se spune, locul de confluență dintre orient și occident, apoi acest locaș este adevărata poartă a orientului ! De cîte ori voi auzi expresia „la porțile orientului", mă voi gîndi la Mînăstirea Curții de Argeș, la porumbeii de sub streașină purtînd în cioc un clopoțel de argint, care suna în dungă cînd veneau păginii și sunau în clinchet cînd veneau ai noștri. Acum cum fac ? Ascultați și dumneavoastră, gunguresc. Stau să ascult filfiitul Meșterului Manole, rămas din veac în aer, ca o încreștere a aerului, încreștirea de la colțul gurii pe care o face zîmbetul operei desăvîrșite, care tocmai și-a pus punct și se relaxează într-un suris. Mînăstirea aceasta înseamnă o uimire din tălpi pînă-n creștet. Baldachinul din fața ei te face să te crezi în catedrala San-Pietro. E un foișor-lift, care parcă ar urca la cer și s-ar pogorî, și, punînd piciorul în el, aștepți să te transporte. E o pregătire pentru interior, un prolog în piatră la o epopee în piatră, un fel de „Cîntă zeiță", creștin. Apoi acel pridvor straniu care înconjură temelia. Dînd capul pe spate, privirea se agață de turlele cu ferestre oblice, ca și cînd firul cu plumb al zidarilor ar fi fost deodată atras de un magnet puternic (o fi trecut polul frumuseții pe-acolo, în drum spre Italia, venind din Orient). Turnului din Pisa renașterea românească îi răspundea cu turlele din Curtea de Argeș. Pictura, realizată după stingerea ctitorului, în vremea ginerelui său, Radu de la Afumați, ar aparține lui Dobromir ot Tirgoviște, care a lucrat și la „zugrăvia" mănăstirii Dealu, a bisericii mănăstirii Tismana și a bisericii mănăstirii Snagov. Ea a suferit mult, căci ce i se tot întîmpla miresii de piatră de la Curtea de Argeș ? I se fura plumbul de pe acoperiș și aurul. În repetate rînduri întîlnim scris în hrisovu-i : „plouă pe zugrăveli". Apoi, cutremurele de pămînt, bașca cutremurele armate. **„Pietrele turnurilor, din cutremurele de pe vremuri sînt mai toate mișcate".** Apoi, incendii care topeau clopotele (pînă și clopotele !). Așa că greu a putut rezista aliajul de culoare pus pe pereți de mîna zugravului Dobromir. Greu și cu anevoință se mai poartă arhitectura veche — corabie de uscat — prin valurile istoriei ! Trebuie s-o ferești de foc, de mîna furilor, de mînia cutremurelor, să nu-i sufle vîntul tîmpla și plumbul acoperișului să nu i se steargă „zugrăvia". De aceea eu cînd merg într-un astfel de locaș istoric aprind o luminare și pentru biserica însăși — să rămînă curată și luminată să-ți poată lumina privirea. Cum ne bucură pe noi acum această ctitorie de demult. După ce-am privit-o pe toate părțile — și-o măicuță ne-a explicat ce și cum — și după ce-am aprins și luminarea-i, mă așez pe o bancă, sub niște nuci, să mă mai bucur de perspectivă. În spate, sub dîmb curge Manole în formă de izvor. Păcat că timpul nu ne mai permite să vedem și fîntîna. Secolul e din ce în ce mai mult al vitezei și meșterul a sărit cam departe. Meșterii n-ar trebui să sară prea departe de trunchi. Mă reped să mai citesc o dată pisania din care aflu numele ctitorului **Neagoe V (oie) v (o) d Basarab** și anul ctitoririi : **leat 7025 (1517).** Îmi place leatul 7025 și cînd vom ajunge iar acolo pe drumul stilului nou, mai venim și mai aprindem o luminare. Și mai e una : **„Cu voia tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvîrșirea Sfîntului Duh... Io Neagoe Voievod din temelie ridicat-am acest sfînt și dumnezeiesc locaș al Adormirii Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu și am început a-l zugrăvi și nu l-am săvîrșit, ducîndu-mă în veșnicul locaș. Rog pe cela ce Dumnezeu îl va înălța în locul meu să-l săvîrșească și să-l zugrăvească (și) chipul lui unde eu am poruncit. Și eu întru Hristos Dumnezeu Io Radu Voievod am săvîrșit în zilele egumenului Kir Gheorghie, în anul 7035 (1527), luna sept (embrie) 18 zile".** Remarcăm ceremonialul pisaniilor, un adevărat stil diplomatic vis-a vis de Dumnezeu. Iar în ce privește leatul, rămîne cum am spus mai înainte.

Marin Sorescu

Desen de Mihai Gheorghe

Teodor Anastasiu

POEME PENTRU TIPOGRAFI

Miinile lor

Miinile lor peste pagini
Sint ca un arc de triumf.
Aripa Victoriei
Insuflețind cuvintul

Lumea zidită în literă

Oare știu tipografii
Că îi primesc în casă dimineața
Cu ochi-comoară de litere
Cu inima esență de fapte
Piine le pun pe masă. Și vin.
Ei imi dăruiesc ziua de azi
— Prezentul —
Și iată : viitorul !
Necuprinsă imi pare lumea zidită
în literă.
Magnifică vatră.
Și soare.

fragmente critice

Dante pe scenă

Am făcut recent o călătorie în Polonia și, între alte lucruri interesante pe care le-am văzut, spectacolul **Dante** de la Teatrul Studio Galeria din Varșovia mi-a reținut, în primul rînd, atenția. Este vorba, într-adevăr, de Dante Alighieri și de **Comedia (sa) divină**, pusă pe scenă de un reputat om de teatru, Josef Szajna, regizorul, scenaristul și scenograful unui spectacol în stil, după gustul meu, neoexpresionist, o împletire inspirată de poezie, culoare și pantomimă, totul în genul grotescului tragic, folosit, am observat, și de mulți graficieni contemporani. Spectacolul începe în foaierul teatrului unde te întîmpină un grup statuar hiperrealist, în fapt doi actori vopsiți în culori patinate, cu reflexe bine stăpînite, căci timp de treizeci de minute cît i-am privit n-am remarcat nici o tresărire a pleoapelor, nici o vibrație a mușchilor. Multă lume, mi s-a spus, se lasă păcălită, dă roată statuilor și se arată satisfăcută de minuția detaliilor, de perfecțiunea tehnică a sculpturii. Cum fusesem avertizat, sînt atent și la acest aspect, însă nimic neprevăzut nu se întîmplă, spectatorii — în majoritate tineri — trec repede prin fața celor doi actori imobili și se precipită spre sală unde, pe pereți, se află niște imense manechine spînzurate cu capul în jos, cuprinse de lanțuri groase, încolăcite cu picioarele pe niște scări ce se termină undeva în afara studioului. Manechinele rămîn neclintite timp de aproape o oră de la începerea spectacolului, apoi se agită, scot gemete sumbre și spun lucruri înfricoșătoare despre suferințele lor.

Scena pătrunde adînc în sală, actorii circulă printre rînduri, și pe o scară imensă ce pornește de la balcon se prăvălesc spre porțile scenei (porțile infernului) niște ființe jalnice care încearcă să se opună destinului lor cumplit. Imposibil, doi torționari (nu alții decît **statuile** hiperrealiste din foaierul teatrului) plesnesc din bice și împing pe acești păcătoși fără speranță spre pîlnia infernului. Totul este de un simbolism întunecat. **Dante** este, în fapt, o parabolă construită printr-un sincretism îndrăznet. Scara sugerează trecerea din viață spre moarte, puntea îngustă de care se agață noii veniți reprezintă fragilitatea iluziilor, în fine, scena rotitoare, prevăzută cu imense bile, saci transparenți, sicrie fixate vertical etc. este însuși infernul care, lucru curios, seamănă foarte bine cu un lagăr de exterminare.

N-aș spune că tot ce văd îmi place, cîștigă adeziunea mea, dar spectacolul în ansamblu atinge, în sugestia tragicului hilar, note profunde.

Creatorul lui ia sugestii și din alte texte și traduce pe Dante prin Bosch. O imagine a Răului, o lume întoarsă peste care domnește legea cruzimii și a suferinței. Există în acest spectacol sofisticat și o naivitate calculată, provenită din încercarea de a transpune în forme concrete simbolurile suferinței teologale din opera lui Dante. Sisif rostogolește un imens pietroi (de carton). Iuda se spînzură de plafon și din buzunarele lui curg cei treizeci de arginți, prețul trădării, niște femei păcătoase, îmbrăcate sumar, caută cu disperare parteneri, dar torționarii sînt de față și bicele lor izbesc cu ură corpurile înfierbîntate, îndrăcite etc.

Lumini savant minuite întovărășesc, în acest timp, mișcările personajelor, întărind senzații de virtej nebunesc, de haos al patimilor sterile. Sînt, în fine, și scene mai pure. Niște fecioare îmbrăcate în lungi mantii albe coboară în sală și, purtînd vase cu apă, cer cu glasuri elegiace să ne purificăm, înmuindu-ne degetele. Ne purificăm, dar nu pentru mult timp, porțile infernului se redeschid și din nou limbile de foc (tehnică subtilă de lumini) împresoară trupurile celor care, în scurta lor viață, au trădat, au furat, au fost nesățioși, au slujit, cu alte cuvinte, Răul. Însă de la un punct simbolismul acesta manheistic se tulburâ. Pedepsele sînt prea crude, păcătoșii capătă din ce în ce mai mult înfățișarea unor victime. Tehnica represiunii este înspăimîntătoare, o voință sceleratâ stă în spatele acestui mecanism care nu mai pedepsește omul, ci îl umilește. Numai un tiran sadic și absurd poate împinge suferința individului pînă la forme atît de degradante. Szajna trage din opera lui Dante un fir și construiește, o parabolă modernă care, prin simboluri întunecat medievale, vorbește despre suferințele omului din secolul al XX-lea.

Eugen Simion

Povestitorul lui 1907

Urmare din pag. 1

îi judecaseră și-i condamnaseră. Acum stăteau de povești în așteptarea dimineții.

Orășeanul tocmai ajunsese la clenciul istorisirii și toți îl urmăreau cu privirile aprinse. Spunea :

„Intrai și așteptai să intre și el ; cînd văzui că trage ușa și cranc-cranc, mă încuie înăuntru".

„Auzii o voce" :

„— Acum dacă ai iarba fiarelor, descuie și iesi de-acolo."

Povestitorul se opri o clipă și învălui într-o privire blîndă întreaga adunare ce rămăsese împietrită în așteptare. Capete de bătrîni, de bărbați, de tineri și citeva chipuri nevinovate de copii, luminate de jarul focului uriaș, așteptau încordate deznodămîntul. El îi privi un timp așa cum stăteau zgribuliți pe lîngă foc apoi zise unuia mai de lîngă el :

— Măi Toadere, mai adu și tu un retevei de-ăla, că pînă la ziuă mai e și...

Toader, o namilă de om, se ridică de unde sta ciucit, merse la grămada de traverse și veni purtînd în brațe gogeamite stînjenul de lemn. Ferește ! strigă el și așa de sus îl aruncă drept în mijlocul jerăgaiului, de se făcu lumină ca ziua și întunericul se trase înapoi izbindu-se de pereții închisorii. De sus din gheretele de pe coama zidurilor, santinelele speriate se strigară pe nume din post în post și-și țăcănirâ amenințător încărcătoarele de la arme. O undă de veselie străbătu gloata osîndiților și o mișcare vie îi însufleți o vreme, pînă ce povestitorul făcu semn că vrea să continue. Cobori din nou o tăcere deplină.

„Și-așa, fraților... Mă dibuii la spate, unde aveam înfiptă, sub cingătoare, pirghia făcută de Iorgu, și fiindcă era întuneric, dibuii cu mîna ivărul broaștei, fixai pirghia în el și prin ața ei, potrivii pana în capul zăvorului ieșit și zisei : una, două, trei... și izbii cu pumnul în pirghie. Zăvorul fu împins în broască și ușa era descuiată. Virii repede pirghia la spate și apăsai ivărul și deschisei ușa."

Un murmur de admirație și uimire victorioasă se ridică din mijlocul condamnaților la moarte. Se priveau față în față, vorbeau deodată toți, pe chipurile celor tineri apăruse o rază de speranță și de îndîrjire iar în ochii copiilor licărea minunea basmelor cu Făt-Frumos. Sus pe creasta zidurilor soldații ascultau acum și ei fermecați, cu arma la picior și cu urechile ciulite... Dincolo de zidurile închisorii noaptea grea și umedă se întindea departe în zare peste toată țara. Iar jos, lîngă focul uriaș, în mijlocul ocolului din curtea cazărmii unde 200 de țărani își așteptau moartea strînși unul lîngă altul, basmul își depăna firul lui de aur... Vocea povestitorului se auzea rostind molcom măsurat, cînd cu creșteri și asprimi, cînd cu șoapte și înduleiri, istoria unei minuni ce le părea acum tuturor adevărată.

Povestea se apropia de sfîrșit :

„— Mergi legat la ochi, de bunăvoie, ori te legăm, ți-o luăm și te ducem la Nuceteanca, să te mănînce lupii ?"

„— Ha ! Ha ! Ha !... Iacă-te niște copii, care vor să stea împotriva unui căpitan de haiduci !... Eu numai dac-aș striga : la mine băieți ! fioroși ca moartea ar răsări în prag băieții mei !..."

Zău așa, parcă-i povestea lor adevărată gîndiră toți deodată și așteptară și mai înfrigurați urmarea.

„— Deocamdată ești în mijlocul băieților mei, zise unul ce înainta spre mine..."

Prin ceata osîndiților trecu un fior. Urmă un răstimp în care peste întreaga alcătuire de ziduri groase, de santinele înarmate, de condamnați la moarte și de suflete neliniștite păru o tăcere deplină și o vrajă tainică se instăpîni. Părea că timpul se întorsese dintr-odată înapoi și că toată întîmplarea aceasta vine de undeva de departe, de foarte departe dintr-un trecut întunecat. Doar făptura ciudată a povestitorului, cu hainele lui orășenești, cu cravata și cu pălăria lui boțite, stînd acolo în mijlocul cercului de lumină pîlpîitoare printre umbrele nemișcate ale țăranilor osîndiți, sfîșia vraja ca un strigăt disperat al prezentului...

De-abia cînd rămășițele unui buștean se frînseră în două, povestitorul rosti cu vocea cumpănită, ca o sentință eliberatoare :

„Atunci auzii ciinii lătrînd, dudulală, ușile se deschiseră și cei nouă flăcăi ai mei intrară, cu armele întinse, înalți, crunți și fioroși." *).

Se produse o mare vinzoleală, toți se ridicară deodată în picioare, care de pe unde era, îngrămădindu-se în jurul lui. Se auzeau voci îndrăznețe : Așa o să facem, dom'le Ionică... nu te lăsăm noi... cu noi ești, cu noi scapi... toți la o soartă... Și cîte și mai cîte vorbe și aținări răsunară multă vreme...

Apoi, încet, încet forfota se potoli și oamenii se aciuiră cîte doi, cîte trei, unii rezemați de alții, în jurul focului care se stingea treptat. Mai vorbiră ce mai vorbiră o vreme, tot mai încet și mai rar, pînă ce istoviți adormiră cu toții.

De sus de pe ziduri santinelele se mai strigară din post în post o dată ori de două ori, mai troncănîră în răstimpuri din bocanci, apoi peste toată curtea cazărmii se așternu o tăcere deplină. Lîngă focul aproape stins povestitorul rămăsese singur. Așezat pe buștean privea undeva departe în adîncul întunecat al nopții și neclintit aștepta veghind, zorile.

*** Pasaiile încadrate între ghilimele fac parte din povestirea „Iarba fiarelor" de I.C. Vissarion.**

Exegeza operei

Urmare din pag. a 3-a

lelor, 1928), pentru care luciditatea și scepticismul scriitoarei devin mizantropie. Scriind despre *Concert din muzică de Bach*, Mihai Ralea greșește crezînd că „O femeie poate face autoanaliză, dar nu poate face observație psihologică asupra altuia, fără s-o falsifice din punctul propriu de vedere. Ea nu se poate depersonaliza". Hortensia Papadat-Bengescu a dovedit contrariul. În mod surprinzător un critic de finețea lui Mihai Ralea privește opera scriitoarei în mod simplificator, acuzînd-o de convenție, confuzie, lipsă de gust și de „lacune de viziune și construcție", probabil ca urmare a unei atitudini partizane grupului său, căreia nu i s-a putut sustrage.

De o atitudine de partizanat de sens contrar este marcată, dar mult mai puțin distinct, aprecierea lui Eugen Lovinescu asupra operei Hortensiei Papadat-Bengescu. Atitudinea lui Lovinescu în fața acestei opere este deosebit de semnificativă. Este poate singurul caz în care criticul a manifestat perplexitate. În 1919 Lovinescu scria : „Nu fără șovăire pășește, deci, criticul pentru a se lămuri pe sine și pe alții, încercînd să definească natura talentului contradictoriu al scriitoarei" și, în același an : „Literatura scriitoarei scapă oricărei formule ; nu e nici operă de imaginație creatoare, nici operă de sentiment..." — și continuă cu o excepțională intuiție : — „...dar va ajunge poate operă de analiză psihologică".

Ezitările criticului în fața „talentului contradictoriu" vor persista pînă tîrziu, după apariția romanului *Rădăcini*, cînd într-o scrisoare Lovinescu își va exprima perplexitatea cu totală sinceritate : „Ești o mare scriitoare și nu știu cum se face". Dar în 1921—1922 criticul justifică deficiențele stilistice prin raportarea la fond, mergînd pînă la afirmarea perfecțiunii stilului scriitoarei, ceea ce este, evident, o exagerare. Eugen Lovinescu definește originalitatea scriitoarei prin „fuziunea lirismului cu spiritul analitic", atribuindu-i afirmarea definitivă a unei noi literaturi române urbanizate și moderne. Marelui critic îi datorează scriitoarea nu numai sprijinul total, dar și unele dintre cele mai pertinente considerații critice.

Interesante sînt mutațiile pe care le-a suferit receptarea operei prozatoarei în conștiința lui Tudor Vianu, care manifesta serioase reticențe în 1920, reproșîndu-i fraza capricioasă, faptul că unele nuvele sînt de-a dreptul rău compuse, ca și compoziția deficitară, pentru ca în *Arta prozatorilor români* (1941) să-și modifice optica și să observe „adîncimea analizelor, arta caracterizărilor", vigoarea. Tudor Vianu urmărește spirala descendentă a stilului „scormonitor" al scriitoarei, prețuind „evocarea cu mijloace analitice dar și senzoriale". În faptul că „Sensibilitatea se asociază cu intelectualitatea" criticul distinge „unul din acordurile fundamentale ale întregii opere".

Un exeget cărula i se datorează observații dintre cele mai viabile este Pompiliu Constantinescu. El consacră scriitoarei cîteva cronici între 1926 și 1939. Criticul vede în Hortensia Papadat-Bengescu o „lucidă scriitoare fără umbră de sentimentalitate, cu un stil de o vigoare virilă" — opunîndu-se astfel celor care țin să lege interpretarea operei de condiția feminină a scriitoarei —, plasînd-o alături de Rebreanu „în fruntea romanului contemporan". Convergente cu părerile altor exegeți sînt considerațiile privind „urbanizarea epicii naționale" și distincția celor două faze — „analiza luxuriantă și lirică" și „creația obiectivă" —, ca și toleranța privitoare la stil : „totdeauna am considerat scăderile formale ale marilor prozatori drept neînsemnate pe lîngă fondul lor revelator".

Această toleranță se raportează însă numai la marile romane, ea încetînd în fața romanului *Logodnicul*, „operă de a doua mînă a unei scriitoare de prim rang", pentru ale cărui deficiențe de stil criticul refuză concesiile.

O eroare a criticului este aceea că „arta sa — a Hortensiei Papadat-Bengescu, n.n. — nu trăiește pe elementul social, ci pe cel psihologic", Pompiliu Constantinescu neîntuind relațiile dintre aceste două categorii inseparabile. În schimb, o sugestie de mare finețe ar merita reluată și adîncită : aceea a „instinctului de dominație" al personajelor, manifestat în relații generatoare de structuri simetrice și revelatoare.

Atitudinea lui George Călinescu privind opera marii noastre scriitoare este definită de Florin Mihăilescu ca „subtil minimalizatoare", din motive de ordin estetic în primul rînd, datorită opțiunii criticului pentru o altă formulă romanescă, ca și din motive de ordin personal. Ar fi simplificator dacă s-ar afirma că atitudinea sa s-ar datora numai iritării împotriva *Săburătorului*, ca și unui vag misoginism, dar sînt și acestea elemente care fac parte din complexul determinant al poziției sale.

Hortensiei Papadat-Bengescu i s-au consacrat cîteva monografii printre care aceea din 1965 a lui Valeriu Ciobanu, onestă dar fără o viziune nouă, fără o construcție critică revelatoare, și aceea a lui Constantin Ciopraga, din 1973, discret didactică, utilă informativ și înzestrată cu bibliografia operei, referințe critice și material ilustrativ, o bună monografie, dar, cred, nu monografia care să o cuprindă cu adevărat pe scriitoare.

Interesul acordat permanent scriitoarei, și interesul criticii tinere mai ales, fac dovada deschiderii operei sale, a viabilității ei în pofida dificultății de receptare care îi reduce popularitatea.

Este de reținut și studiul lui Florin Mihăilescu, *Hortensia Papadat-Bengescu* (Introducere în operă, Minerva, 1975), iar apariția eseului Mariei Luiza Cristescu în colecția *Contemporanul nostru* a editurii „Albatros" atestă interesul pe care opera Hortensiei Papadat-Bengescu îl suscită din perspectivă contemporană.

GOSPODINE !
UNITĂȚILE „GOSPODINA" VĂ AJUTĂ SĂ ECONOMISIȚI TIMP ȘI ENERGIE, OFERINDU-VĂ PREPARATE ȘI SEMIPREPARATE CULINARE

Dacă deveniți cumpărătoare permanente ale preparatelor și semipreparatelor culinare tip „Gospodina", veți constata cu plăcută surprindere că dispuneți de mai mult timp liber.

PREPARATE ȘI SEMIPREPARATE CULINARE «GOSPODINA»

O BOGATĂ SURSĂ DE ENERGIE ȘI PROTEINE

● Stavrizi și macrouri în sos tomat
● Ghiveci de stavrizi și macrouri
● Hașc de stavrizi și macrouri

CONSERVE DE PEȘTE din SPECII OCEANICE

atelier literar
poșta redacției

ASPIROS: Nimic deosebit; intonații după ureche (sau după partituri cunoscute — v. Nichita Stănescu, de pildă) și mereu aceleași semne ale carențelor de cultură și gust („razele soarelui... sorb hublouri de rouă", „nopțile... împodobeau ierburile cu hublouri de rouă brumate", etc. Ce sînt, de fapt, pentru dv. aceste hublouri ?!...)

NICOLAE PAVEL: Incercări pe o potecă mai puțin umblată, cu rezultate de la plus la minus, dar nu fără dovezi destul de lămurite ale vocației („Istorie", „Și nu striga", parțial „Cîntec de nuntă").

A.S. DIGĂ: E și drept și frumos ceea ce spuneți în scrisoare. Poemele au crescut și ele (mai limpezi și profunde, cu o vibrație gravă, conținută, uneori solemnă) pe măsură ce servitutile și frivolitățile prozodice convenționale au scăzut, și gîndul și cuvîntul au devenit mai stăpîne pe propriile mișcări.

A. DE CHAMONIX : N-am reținut prea mult din paginile de acum (prelungind — pînă cînd, oare ? afanisitoarele, strepezitoarele „mitologicale" care vă obsedează...). Dintre versuri, „Nașterea gîndurilor", poate „Ecouri în pietre", poate „Sinteză". Dintre proze, cu vagi senzații de „déja vu", „Ultima invazie", „Scurt fragment", ceva din „Caravanserai", înainte de finalul eșuat într-un fel de bibliografie (mai precis, scena din bazin, de un umor cinstit...). Ne-au făcut plăcere precizările cu Mateiu și Ion Barbu (de fapt, le-am intuit de mult, dar trebuia să le auzim „din gura" dv.). Dar sensul întrebării noastre, dacă ne gîndim bine, era altul (cel puțin în subtext), și anume: cînd vă veți întoarce pe meleagurile noastre și în zilele de grație ale acestui aproape expirat 76 ?

C. PRICOP: Nițică obișnuință, o anume scădere a tensiunii lirice, un început de manierism, dar încă destule pagini frumoase (care cer parcă un plus de îndrăzneală, neliniște creatoare, înnoire): „Degeaba", „Casa", „Dar iată", „Iertați-mă", „Atît de singur" „Flaut".

I. V. PERIAM : Lucruri ușurele, superficiale, „făcute" (uneori, neglijent, parcă în grabă). Ceva, în „Fereastra".

T. G. V.: „Toamna" nu e rea (cealaltă, nițel forțată, uneori nu la cel mai bun gust). Dar locul dv., vechi combatant, nu mai e de mult la această rubrică pentru începători.

I. PLEȘA: Ultimele plicuri sînt oarecum inconsecvente. În cele mai vechi, recolta de poezie e demnă de interes, confirmînd antecedentele („Nisip", „Focuri", „Strigătul", „Fețele acestor părinți", „Zbor descompus", „Secolul remușcării" „Grație"). Prozele, însemnări inteligente, pătrunzătoare, exerciții utile pentru pregătirea uneltelor, pentru fixarea, valorificarea impresiei, emoției, ideii, pentru acumularea și decantarea experienței, etc. (e vorba poate tocmai de problema „schimbării de viziune" de care vorbiți și poate chiar de acele „punți" pe care le căutați). Ultimul plic e mai sărac și poeziile par mai frugale, improvizații cam expeditive, cu mai puțină substanță și densitate (ciudat e că reluarea în variante a unor texte mai vechi nu le aduce acestora un cîștig, un progres, ci dimpotrivă !) Se pot cita totuși: „Optimism", „Cerc", „Identificare", „Succesiunea norilor" și mai ales „Unul lîngă altul", „Octombrie" (care aparțin, se pare, ciclului mai vechi). Dacă „datul la rîndea" se referă la migala pe manuscris (ulterioară „primului jet"), la operațiile de finisare și „virgulire", atunci aveți dreptate: la acest capitol, textele sînt adesea în suferință (neglijențe, sonorități rebarbative, expresie rudimentară, ori chiar „derogări" de la ortografie, etc.) și o mai mare atenție și preocupare pentru expresie, în general, pentru sporirea și rafinarea capacității stilistice nu sînt de prisos. Cert e, însă, că, după tot ce-am citit, aveți motive solide să vă țineți în continuare de literatură (chiar dacă profesia dificilă pe care v-ați ales-o nu va aduce înlesniri preocupărilor scriitoricești). Țineți-ne la curent.

V. PR.: Problema e discutabilă, firește, după cum impresia de devitalizare sau aceea de forță (în funcție de elementele cauzale de care vorbiți) se află și ele într-o balanță cu multe gradații subiective (deși nu în totalitate). Dar noi trebuia să vă comunicăm impresia noastră — veți afla singur în ce măsură merită un credit și un moment de meditație. Propunerea dv., judicioasă, e inclusă chiar în schema inițială a „atelierului", printre treptele și instanțele lui, dar traducerea în fapt a acestui proiect încă n-a fost posibilă. Vom insista în continuare. Versurile de acum ne pun în fața unei experiențe noi, oarecum surprinzătoare (față de antecedente), cu rezultate încă neconcludente, în majoritatea lor (un fel de comunicate lirice, cu prea puțin lirism, cam uscate și adesea în preajma banalității). Printre ele, însă, sînt și cîteva lucruri de autentică poezie („Hiroshima", „Elegie", „Vibrație albastră", „Cele ce-au fost") ceea ce creează dreptul și obligația de a duce această experiență pînă la ultimele consecințe. Așteptăm cu interes.

V. BARON: Unele accente interesante, în pagini inegale, neconcludente. Mai bună, parcă, „Virstă". Dar să vedem ce mai urmează.

Geo Dumitrescu

Astăzi

Intr-adevăr, vine o vreme cînd mîndri sîntem
De-a fi pătruns înțelesul poemelor...
Cum toamna bucuroasă sînt de-nțepătura dulce
A mustului,
Mîndră sînt azi de-a putea tăifăsui înăuntru
Despre rosturi supreme,
Nicidecum trufașă, nicidecum atotînvățată
Ci numai la vîrsta aguridă a uceniciei.

Am tămăduit cerul sub aripa unei păsări
Am păscut pe tîmplă atîtea turme bolnave,
Chemată am fost la nașterea fraților mei
La un răsărit de inimă și la alte evenimente.

Am inspirat liniștea finului și fumul
Crematoriilor,
Mireasma trupului strîns în brațe
Mi-a rămas ca o sărbătoare a singelui.

Am fost totdeauna prezentă, zîmbind melancolic
La împărțirea sînelui în toate ;
De-aceea simt azi văzduhul staturii mele
Însoțindu-vă fapta și regăsindu-mă.

Tata

Se-ncrunta uneori privindu-mă
„Ca și cum ar ști" — îmi spuneam...
Dar el își privea de fapt mîinile
cîntărindu-le puterea rămasă,
Își asculta inima cu sufletul la gură
bucuros că bătea-n ritmul singelui meu.

Mă ostenea dragostea tatei
ca un cîmp de ierburi înalte
unduind mustrător, grijuliu la atingerea
genunchilor mei, dumnezeindu-i.

„O să plec" — îmi repetam
mîngîindu-i nervurile tîmplei,
parcă ogoind plînsul fiului meu dintîi.

Steaua Soledad

O să adorm la rădăcina unui cal
sub copita stelei purtătoare de tine...
Totdeauna soldat ori totdeauna
nebun.
adulmecînd această herghelie de iarbă,
lăudînd zădărnicia că ești ori
porunca de-a nu fi fost Celălalt,

O să adie dinspre tine vîntul lui
Oho-ohei
ori numai subțioara unei femei,
Interioară ca inima.

Vă propunem un nou poet:

Anca-Smaranda Digă

Mihai Viteazul pe Cîmpia Turzii

Aici mi s-a prezis că va fi : aici nu altunde.
Raza soarelui bate pieziș, orele zilei mi-s încă rotunde.
La foșnetul serii mă voi preface mirat
De-așa îndelung prevestită plecare,
În zaua de domn voi muri constelat
Sub osia-ntoarsă a carului mare.

Pe somnul meu grav se vor pune peceți
Prevestind timpul cu un fel de iubire ;
Osul ascuns seminți-va poeți
Limpezi de trecerea noastră prin fire.

Trei cîmpii mai tîrziu se vor coace într-una ;
... Eu pe cerul lor unic v-am semănat luna.

Desene de Mihai Gheorghe

Dimitrie Cantemir

În așteptarea ultimei scrieri

Starea unor fapte nescrise-mi tresaltă în gînd,
înțelegerea e-adesea zădărnicia
Faptei trăite-năuntru și slova mi-e castă ; robia
E-a filei albind așteptînd.

Singurătatea dă ultime roade ; curînd
învingătorii sorțiți sînt să cadă.
Toamna sosi-va cu-aceeași tăgadă
Pe lucruri murindu-se blînd.

Cu pletele ninse încă mă mir de zăpadă
Ca de-o minune trăită cîndva...
Dar sigiliul s-a spart ; rugina pe spadă
A gravat arabescuri. Desprind platoșa.

Să mă îmbăt cu cele rămase ?
Pe puntea adevărului trec însă puțini
Frigul minciunii pătrunde la oase,
Fruntea drepților n-adastă lauri ci spini.

Demnitatea prinții și-o recapătă-n somn
Și virtutea se coace mai lesne în vis ;
Regate se-nfruntă pe masa-mi de scris
Osindit să nu uit. Blestemat să n-adorm.

Lucian Blaga către un discipol

Pelerin vei purcede peste șesuri și munți,
Cu tălpile goale pășì-vei pe ape ;
Cată să afli de ce sînt cărunți
Ultimii cerbi sosiți să se-adape.

Inclină-ți fruntea, îndoaie lin un genunchi,
Vinul singelui e repede patimă ;
Coaja ne-ascunde netedul trunchi,
Ochii mumelor sînt pururea lacrimă.

Să te bucuri de-argile și piatră
Trăinicind peceți de lumină
Ai să-nalți pe fluier o vatră,
Într-un prunc ai să prinzi rădăcină

Domolit spre amiază apoi
Strigătul tău se va pierde-n cocori
Cum urma-n uscatul noroi ;
Ochii vor geme de foste nînsori.

Se va abate-n urmă un somn
Mutîndu-ți căldura în glia fierbinte ;
Osul tău tandru va deveni domn
Pe ierburi lăuntrice și pe necuvinte.

Tudor George

Rugbyul, tinerețea mea!

II

În 1919, o selecționată română participase la Jocurile interaliate de la Paris, obținînd, în mod firesc, rezultate neglijabile, iar, după Jocurile Olimpice, cu ocazia inaugurării Stadionului ONEF în 1926 — anul nașterii mele — pierdeam în fața reprezentativei franceze cu 3—35.

Dacă ne gîndim că pînă în spre 1950 rugbyul românesc își avusese vatra pe un singur teren și anume pe cel numit al Federației (Tineretului, de azi) iar primul campionat cu adevărat republican, cuprinzînd și echipe din cîteva centre muncitorești s-a desfășurat, abia în cursul anului 1951, putem înțelege cît de importante au apărut primele rezultate cu FSGT, și stimulatoare. Nu au întîrziat nici satisfacțiile mai ample, obținîndu-se locul întîi la turneul de rugby din Festivalul Mondial al Tineretului și Studenților din București, în 1953, medalia de aur la Festivalul Mondial al Tineretului și Studenților de la Moscova.

Dar cu adevărat anul încrederii și al afirmării noastre tinere în lumea internațională rugbystă trebuie considerat 1954, cînd selecționata Bucureștiului învinge pe aceea a Parisului cu 6—0, pe Stadionul Republicii, pentru ca anul 1955 să confirme pe deplin treapta atinsă, prin rezultatele uluitoare obținute de selecționata Bucureștiului în Anglia (19—3 cu Swansea, 3—6 cu Cardiff, 9—9 cu Arlechin).

Din cauza întreruperilor și incontinuității unor asemenea relații sportive, echipa noastră suportă un eșec lamentabil la Bordeaux, în fața Franței, aceeași Franță care, la puțin timp, în 1957, reușește cu greu în ultimul minut, printr-un șut extraordinar executat de fundașul Vannier să se desprindă în cîștigătoare (18—15) după un meci dramatic, al cărui prim erou a fost Titi Ionescu.

Bucuriile certe au revenit pe arenele noastre și, odată cu alte remarcabile izbînzi, începînd din 1960 (11—5) victoriile asupra puternicei echipe franceze de rugby au aureolat națională noastră, care învinge „cocoșul galic" și în 1962 (3—0) și în 1966 (15—14) și în 1974 (15—10) dar mai cu seamă în acest an de grație 1976, cu scorul de 15—12, într-un moment în care Franța părea în culmea gloriei, surclasînd Irlanda cu 26—3 și Australia cu 34—6, fără a fi dovedit, măcar, suprema rîvnă.

În acest meci, care, după titlul gigantic al primei pagini din cotidianul sportiv **L'Equipe, „A fost un adevărat infern"**, echipa noastră, condusă la pauză cu 9—0, suportînd apoi majorarea scorului la 12—0, a știut să afle nebănuite resurse, revenind implacabil și învingînd Franța, fără drept de apel. Ziaristul Denis Lalanne în articolul său : **„Capodopera rugbyului român"** menționa : **„Românii au marcat 15 puncte în 15 minute. 15 puncte de regularitate. Cele mai bune puncte din viața lor !"** Într-adevăr ! Iar Jacques Carducci : **„Cum, campioana apărării, care n-a încasat decît cinci eseuri pentru ultimele sale meciuri, a primit trei de la români, în mai puțin de un sfert de ceas ? ! (...) Din locul nostru de la tribună, am resimțit o impresie de neputință, neputința de a stăvili o avalanșe, o euforie care-i mîna pe români să fie pretutindeni, cîte patru acolo unde francezii erau doi".**

Conducătorul Jean Desclaux declara : **„Niciodată, ca ieri, francezii, n-au fost neputincioși pe propriile lor baloane".** Iar prestigiosul și probul gazetar care este Henri Garcia își intitula succintul și judiciosul articol : **„România avea cincisprezece tigri în motorul său"** remarcînd, în sinteză, ceea ce era de fapt esențial asupra acestui meci : **„În loc să-și încredințeze reușita unei lovituri monumentale a lui Bucos, cum ar fi făcut altădată prin Penciu sau Irimescu, românii AU JUCAT. Și au jucat bine. Prize la tușe, cu două mîini de către Ionescu, în scurt, sau Dărăban, în lung, apoi „maul", atac de trei sferturi, relansări, au făcut totul. Și trebuiau să facă ! În același joc, o penalizare la mînă, în loc de a ține, ca altădată, o lovitură ușoară pentru a se impune unei echipe a Franței, care, deși învinsă, păstrează stima noastră. Este, în fond, cel mai bun compliment ce s-ar putea face românilor".**

Într-adevăr, vocea lui Henri Garcia, mai puțin patetică și clamoroasă decît a celorlalți gazetari, e plină de fermitate bărbătească. El pune degetul direct pe rană și confirmă un mare eveniment : trecerea de la toga pretextă la toga laticlavă a rugbystului român. Emanciparea și maturizarea rugbyului nostru. Trecerea de la apărarea disperată la apărarea prin atac. De cîștigat, am mai cîștigat, dar **maniera** aceasta e nouă.

Acest meci nu a fost un simplu meci. Despre el s-ar putea scrie, pe drept, o întreagă epopee a rugbyului nostru. Dacă în filozofie există principiul repetări în filogenie a ontogenezei, evocarea filmată a acestui meci epocal vine să repete întreaga derulare și istorie a rugbyului românesc. O primă repriză de suspens, îndelungă și chinuitoare, copilărească, aș zice, apoi o a doua repriză de adolescență și dezvoltare rapidă, tumultuoasă, proclamînd treapta maturizării, saltul calitativ al concepției și realizării. Milie de spectatori de la stadion și milioanele de telespectatori români și străini au trăit clipa acestui miracol. La banchet, jucătorii francezi au fost mohoriți și prăbușiți în sine, nemaiîthnindu-le nici un toast. Interlocutorul meu amabil a fost totuși veteranul Marcel Dax, conducătorul rugbyului universitar din Franța, el însuși fost jucător și antrenor, profesor de educație fizică din Toulouse, opinînd că într-un asemenea iureș ar fi cedat chiar și galezii, cîștigătorii Turneului celor cinci națiuni.

Voi consemna și un fapt amuzant. Marcel Dax a fost plăcut impresionat de faptul că am o cămașă imprimată în culorile franceze : **„Așa e ! — i-am răspuns. Port cu drag o cămașă franțuzească, dar pe deasupra, și mai cu seamă azi, îmi flutură o cravată cu stindardul român".** Prietenul de discuție, spiritual, nu mi-a luat în nume de rău butada patriotardă, dar mi-a atras atenția, nu fără oarecare maliție : **„Atenție ! Să nu fie cămașa lui Nessus, care l-a pierdut pe Hercule !"** Am zîmbit, la rîndul meu, cu luare aminte, hotărît să aduc și la cunoștința alor mei această replică pe care o doresc, de bună seamă, o simplă replică și, în orice caz, o falsă profeție, izvorîtă numai din amărăciunea acelei clipe. Ițele discuției s-au mai dres cu un păhăruț de toast și a prins iară să i se descrețească fruntea, povestindu-i eu cum port această cămașă fermecată de un sfert de secol.

„Ea e tinerețea mea" ! — i-am spus — „și am s-o port pînă cînd va deveni transparentă precum „cămașa fericitului" din basme !"

Ahoe !

Alba-Iulia 1918

Urmare din pag. 1

Horea și Cloșca, pe acest deal al spînzurătorilor, acum, în Decembrie 1918, o sută de mii de țărani români în același port în care i-a găsit Traian Împăratul cînd a intrat în sanctuarul de la Sarmisegetuza, au ajuns prin troiene pe jos și pe cai, în sănii și opinci, în șumane, din Maramureș și Țara Moților, din țintirimele unde și-au iobăgit oseminte le domni străini din tată în fiu peste veacuri pînă în acest ceas cînd fumegă limbile clopotelor în fiece cătun, iar uriașul trup al suferinței lor se contopește pentru veci de veci în mădularele României.

Lacrimile bucuriei milioanelor de țărani au mistuit gerul înghețat în țurturi seculare de-ntunecime pe obrazul Carpaților pecetluind pentru totdeauna legămîntul sfînt al încorporării inimii neamului nostru, Transilvania, la sufletul Patriei noastre, România, marea și neprihănita iubire a fiecăruia dintre noi cît răsări-va Luceafărul nădăjduirii noastre pe bolta cerească.

Unirea consfințită de poporul nostru acum aproape șaizeci de ani corespunde unui ceas înalt al adevărului din cursul firesc al istoriei popoarelor ce-și întemeiază ființa pe națiuni independente și suverane pe fața acestui pămînt ținut în palmă, în univers, de lumina unei mari speranțe slujită prin iubirea lucrătoare zi cu zi de fiecare om.

Moment solemn

Printre steaguri și fiori, simbătă, 11 decembrie, cel mai tînăr contingent al Patriei, cu mîna înfiptă virtos pe armă și apăsată în dreptul inimii, își pun la întrecere vocile cu șuierul vîntului : JUR ! Orașul — îmbrăcat în mantie de sărbătoare — și-a trimis solii (pionieri, muncitori, profesori), martori ai acestui moment sărbătoresc.

Trîmbițele fanfarei anunță deschiderea festivității ; comandantul unității, lt. col. Nicolae Paloș, dă raportul primului adjunct al ministrului de interne, generalul-maior Nicolae Pleșiță. După trecerea în revistă a militarilor, în tribună iau loc cadre cu munci de răspundere, soldați, invitați.

Inițiurînd criteriile vîrstei și ale profesiei, voi începe cu soldatul Avram care se urcă la tribună, și-n numele sutelor de ostași ai unității raportează : „Tovarășe general-maior, Noi, tinerii militari, cuprinși de adîncă emoție, trăim astăzi momentul solemn al depunerii jurămîntului militar. Sîntem conștienți că prin jurămîntul depus ne-am legat să purtăm mai departe vitejia și gloria străbună".

După vocea tînără a ostașului, voce puțin aspritâ de vîntul toamnei, se fac auzite cuvintele pionierei Doina Satnoianu, care le urează militarilor să fie demni urmași ai eroilor din 1877. Militarii răsplătesc cu aplauze salutul pionierilor și așteaptă cuvîntul comandantului. Lt. col. Nicolae Paloș raportează Ministerului de Interne și Comandantului Suprem al armatei, tovarășului Nicolae Ceaușescu, realizările militarilor, asigurînd conducerea de partid și de stat că se va depune tot efortul pentru însușirea temeinică a pregătirii militare și politice, pentru apărarea securității statului, a ordinei și liniștei publice. În cuvîntul său, primul adjunct al ministrului de interne spune : „Rînd pe rînd, de-a lungul veacurilor, vitejii bărbați ai acestui popor de la Carpați și Dunăre au jurat să apere cu prețul vieții glia străbună, neatîrnarea țării și ființa națiunii române". „Cadrele trupelor Ministerului de Interne, mobilizate de organizația de partid și tineret, acționează cu devotament pentru îndeplinirea tuturor obiectivelor". „Unitatea în care asistăm la depunerea jurămîntului a obținut, în anul 1976, distincția **de Unitate de frunte a trupelor de securitate".**

După terminarea depunerii jurămîntului, în ritmul marșului interpretat de fanfara unității, militarii — de acum mai bărbați parcă — defilează prin fața tribunei într-o aliniere și o cadență care dovedesc, încă o dată, deplina lor pregătire. În încheiere, formația de muzică, formație care se pregătește pentru Festivalul „Cîntarea României", a oferit un bogat și frumos program de melodii din muzica populară și ușoară românească.

Gelu Stoicescu

revista străină

● **ROBERT MALLET,** poet, eseist, romancier și autor dramatic, este prezent în librării cu volumul de poeme SILEX ECLATE (Ed. Gallimard). Cincizeci și șapte de poeme — între patru și treizeci de versuri, fiecare surprinzîndu-l fie la Sorbona, fie în Picardia — provincia lui — sau în vreo etapă din călătoriile sale pe cele cinci continente. Întîmul sau imensul sînt văzute de poet în precizia conturului și cu strălucirea interioară a semnificației lor. Născut în 1915, Mallet a publicat și comentat mariile corespondențe literare : Jammes-Gide, Jammes-Claudel, Gide-Claudel, Valery-Gide și alții. Acțualmente rector al Universității din Paris, Mallet a obținut „Premiul criticii" pentru eseul „O moarte echivocă".

● **LA MUZEUL RENAN DIN BONN** a fost inaugurat un ordinator special pentru cercetări arheologice. Instalația servește la exploatarea fotografiilor pe baza de calcul și corespunde aparatelor întrebuințate de N.A.S.A. pentru analiza fotografiilor luate de sateliți și pentru întocmirea hărților planetelor. Putînd fi întrebuințat pentru clasarea și cronologia arheologică, ordinatorul scoate în evidență amănunte care nu pot fi văzute cu ochiul liber pe fotografiile aeriene arheologice sau radiografii ale obiectelor găsite. Laboratorul de arheologie al Muzeului are o reputație internațională prin aplicarea noilor tehnici din domeniul fizicii, matematicii și informaticii la soluționarea problemelor arheologice.

● **ÎN BULGARIA** există în prezent o rețea de 204 muzee de stat. Împreună cu colecțiile muzeale din cadrul căminelor culturale, școlilor, instituțiilor, muzeele ajung să depășească cifra de 600. În cadrul lor se țin anual 180 000 conferințe. Aceste cifre relevă interesul deosebit manifestat față de comorile valorilor culturale.

● **CELEBRUL COREGRAF GEORGE BALANCHINE** va realiza coregrafia baletului „Liebeslieder Walzer" pe muzica lui Johannes Brahms, balet care va fi interpretat de dansatorii corpului de balet al Operei din Viena. Premiera acestui spectacol este prevăzută pentru 28 mai 1977.

● **EXPOZIȚIA „AUSTRIA ROMANA",** care este deschisă la sediul Creditanstalt din Viena, a fost organizată în colaborare cu societatea Arheologică Austriacă. Cuprinzînd cinci secole de civilizație romană pe teritoriul actual al Austriei, expoziția oferă publicului posibilitatea de a se informa în diferite domenii ale vieții în epoca romană.

● **ÎN CADRUL GALERIILOR TRETIAKOV** s-a deschis expoziția „Autoportretul în arta rusă și sovietică". Este prima expoziție de acest fel în Uniunea Sovietică. Cele 900 de lucrări din 50 de muzee și colecții particulare oferă posibilitatea de a cunoaște autoportretele realizate de pictorii din ultimii 300 de ani ; Printre ele se numără și cele ale lui Repin, Serov, Surikov, Sarian și ale altor pictori de renume.

● **O MARE EXPOZIȚIE** grupînd aproape o sută de opere plastice și picturi pe lemn ale artei gotice slave a fost prezentată la palatul Belvedere din Praga. Operele provenind din fondurile Galeriei Naționale Slovace, cuprinzînd și o serie de lucrări de curînd restaurate au stîrnit un mare interes.

● **ULTIMUL VOLUM AL LUI ANDRE MALRAUX,** apărut parcă în chip de simbol, ca o încoronare a activității, talentului și preocupărilor sale, și care a văzut lumina tiparului puțin înaintea morții lui, poartă titlul „Le miroir des limbes" și a fost editat de Gallimard în colecția la Pléiade. Volumul, grupînd „Antimémoires", „La corde et les souris" și în apendice „Oraisons funèbres", apare în ediție definitivă, revăzută, corectată și completată de autor. Principalele texte adunate în această vastă lucrare apăruseră sub următoarele titluri: „Antimémoires" (1967), „Les chênes qu'on abat" (1971), „Oraisons funèbres" (1971), „La Tête d'obsidienne" (1974), „Lazare" (1974), „Hôtes de pasage" (1975).

● **ULTIMELE NUMERE ALE REVISTEI „FANTASMAGIE",** care apare la Bruxelles, fiind Buletinul trimestrial al Centrului Internațional al actualității fantastice și magice, sînt consacrate lui Jean-Jacques Gaillard și René Gerbault, doi dintre animatorii centrului și dintre cei mai reprezentativi artiști ai genului. În numărul 43 remarcăm poezia românului George Popa, **Destin.** Fantasmagie este o publicație de poezie, cuprinzînd îndeosebi texte care fac apel la mijloacele realismului fantastic. De asemenea, publică numeroase reproduceri de artă, din același registru expresiv, constituind întotdeauna o apariție de ținută, în condiții grafice ireproșabile. Fondată în 1958, revista a publicat pînă acum 44 de numere și 3 numere speciale în culori a organizat 65 de expoziții în R. F. Germania, Jugoslavia, Cehoslovacia, Olanda, Belgia, Franța și Elveția.

● **UN FRUMOS SUCCES** la public, și recenzii foarte elogioase în presa de specialitate, a cucerit cartea **Bolșevicii în focul luptelor revoluționare,** apărută de curînd la Moscova. Avem de-a face cu o „operă colectivă a veteranilor bolșevici din Moscova", cum o numește un recenzent, cu o culgere de amintiri ale participanților la revoluțiile din 1905 și 1917, care mai sînt încă în viață sau și-au scris amintirile în anii '30, fiind acum dezgropate din arhive și din publicațiile vremii. Sînt date pentru prima oară publicității unele date despre Lenin și despre colaboratorii săi apropiați și sînt reconstituite circumstanțele politice ale epocii, insistîndu-se numai asupra evenimentelor la care autorii au fost martori oculari. Aprecierile sînt unanime, cartea „reprezintă un izvor prețios pentru studierea tradițiilor revoluționare ale P.C.U.S."

Un principe modern

Urmare din pag. 1

victoria a fost a românilor. Sultanul n-a putut să transforme țara în pașalic, ceea ce ar fi fost normal să facă dacă l-ar fi zdrobit pe Țepeș. O atît de teribilă concentrare de forțe, în frunte cu sultanul însuși, nu se putea încheia, dacă ar fi existat o veritabilă victorie otomană, cu rezultatul ridicol al înlocuirii lui Țepeș prin fratele său, Radu cel Frumos. Se dovedea pentru a doua oară că un sultan — unul dintre cei mai mari — deși conduce personal trupele, nu poate să cucerească teritoriul Țării Românești. Rațiuni de politică generală, abil folosite de români în condițiile eroicei lor demonstrații militare, făceau și în 1462 ca și în 1476 să se contureze la orizont confruntări politice și militare pe care stăpînii Constantinopolului doreau să le evite, chiar cu riscul unor vădite semiînfrîngeri.

Țepeș lăsa astfel moștenire un exemplu mult mai viu și mai răsunător decît bătălia de la Rovine, că „invincibila" armată otomană nu poate schimba statutul Țării Românești. De unde și gloria meritată a faptelor sale de-a lungul și de-a-latul Europei, indiferent dacă admitem că a pierdut tronul înainte de 15 august, sau abia în toamna lui 1462.

De fapt, se poate presupune mai degrabă că Țepeș s-a lovit, cum se lovise și Mircea cel Bătrîn, și cum avea să se lovească și Ștefan cel Mare, de o realitate dură : oastea otomană condusă de sultanul însuși putea fi descurajată și decisă să se retragă, dar nu putea fi distrusă. Puterea imperiului celui mai mare al lumii de atunci, putere în plină ascensiune, putea fi obligată să accepte existența Țării Românești în schimbul unui tribut, dar nu românii singuri erau în stare să susțină o confruntare permanentă, într-o Europă a cărei nobilime se dovedise incapabilă succesiv, la Nicopole, Varna și Kosovo, să înfrîngă oștile sultanilor, și ai cărei conducători politici aveau să dovedească, foarte curînd, că știu să-și aranjeze fără scrupule interesele proprii cu noii stăpîni ai cetății lui Constantin. Spre deosebire de Ștefan cel Mare, două decenii mai tîrziu, Țepeș nu a înțeles acest fapt. El s-a bazat pe Matei Corvin și-a crezut că poate continua lupta, în așteptarea ajutorului ungar. Dar cum acest ajutor n-a venit la timp, cei din jurul său l-au părăsit și au trecut de partea lui Radu cel Frumos care le promitea, în numele sultanului, garantarea existenței de stat și a privilegiilor lor de clasă, liniștea dintre Poartă și mai puține țepi în visele lor, agitate de spaima teribilului cîrmuitor.

Țepeș, rămas singur, s-a dus în octombrie să-l convingă pe Matei Corvin, în sfîrșit ajuns în Transilvania, să repete gestul lui Sigismund de Luxembourg față de Mircea cel Bătrîn (care fusese și el obligat, după Rovine, să treacă munții, lăsînd scaunul unei creaturi a lui Baiazid, dar revenise apoi victorios cu sprijin de dincolo de munți). Regele Ungariei era însă prea bun politician să nu înțeleagă că timpul „Cruciadelor" s trecut o dată cu punerea în mormînt a tatălui său, și că, dacă românii obținuseră maximum de ce se putea obține, adică retragerea sultanului și recunoașterea unui domn de-al locului, oastea ungară nu se putea aventura într-o confruntare capabilă să se termine cu o nouă Varnă. Fiul lui Iancu putea lua bani de la Papă în numele „războiului sfînt" dar nu era atît de naiv să-i și facă. Drept urmare, el a recunoscut statu-quo-ul nou creat, luîndu-și aliatul cu el la Buda și făcîndu-se a crede în niște evidente falsuri epistolare prezentate de inamicii lui Țepeș.

Statutul lui Țepeș în Ungaria, unde a petrecut 14 ani, nu a fost al unui captiv, sau cel puțin nu avem dovezi categorice în sprijinul unei informații ce nu-și găsește temeiul decît în legendele — unele calomnioase — conținute de scrierile germane și de „Povestirea despre Dracula". În orice caz, dacă la început șederea sa în castelul Visehrad de lîngă Buda a putut da naștere la impresia că voevodul era întemnițat, această situație n-a durat decît în anii 1463 și 1464, deoarece în 1465 — se pare că și la insistențele lui Ștefan cel Mare — el este eliberat și se mută în capitală, unde primește o casă din partea regelui. Îl regăsim apoi în ianuarie 1476 printre comandanții oștilor ungare ce luptau împotriva turcilor în Bosnia. Îi recunoaștem metodele și strategia. În 1476 Țepeș se întoarce cu trupele trimise în ajutorul lui Ștefan cel Mare și conduse de voevodul Ardealului, Ștefan Bathori, și este reinstalat pe tronul Țării Românești ca urmare a eșecului campaniei lui Mohamed II în Moldova.

O clipă, avîndu-i ca aliați pe Matei Corvin și pe Ștefan cel Mare, Țepeș va fi visat o nouă luptă pentru a hotărî definitiv independența țării sale și destinele „creștinătății". Dar, din nefericire, cursul istoriei era altul. Nori grei se adunau la orizont, pregătind furtuna care avea să plece fruntea Zimbrului moldovean după 1484 și să șteargă Ungaria. în 1526 și 1540, de pe harta politică a Europei. Primul care dispare pe de scenă(regele Matei va muri în 1490) este Țepeș. În iarna lui 1476 el este ucis de turci sau asasinat de uneltele lor autohtone în momentul luptei cu oastea otomană trimisă să-l înscăuneze pe Laiotă. Dar epopeea la care participase împreună cu ceilalți doi tovarăși de fapte și de glorie nu rămînea mai puțin rodnică în rezultatele ei pe termen lung : trăinicia politică și morală a Țărilor Române în mijlocul unei lumi în scufundare, trăinicie întemeiată pe hotărîrea unui popor întreg de a se mobiliza, ca unul singur, în fața oricărei încercări de desființare a vieții lor de stat. Țepeș lăsa în urma sa, ca și Ștefan în Moldova, o nouă tradiție politică : a statului autoritar modern, ca temelie a unui efort neîntrerupt de rezistență în calea tendințelor de lichidare din afară. Prin Vlad Țepeș și Ștefan cel Mare, acești contemporani ai lui Ludovic al XI-lea, românii din secolul al XV-lea sînt „sincroni" cu evoluția istorică generală a continentului, spre monarhia autoritară și lichidarea anarhiei feudale. Dar în această evoluție ei s-au înscris cu o notă proprie : și-au închinat istoria unei demonstrații cu sens mai general. Ei au demonstrat că un popor hotărît să-și apere libertatea pînă la capăt nu poate fi înfrînt, oricît de mari ar fi forțele ce i-o disputâ.

Primul care a demonstrat asta cu un răsunet internațional nestins nici după o jumătate de mileniu a fost Vlad Țepeș. Dincolo de tot ceea ce temperamentul său nestăvilit și uneori crud l-a împins să facă, adevărata și luminoasa lui glorie este aceasta.

intîmplări cu scriitori

Încet că doarme Sofica...

● Era o vreme cînd poetul Ion Sofia Manolescu se ocupa cu adevărat de destinul cartofilor fiind agronom într-un sat de pe lîngă Alexandria. Autorul volumului „Prietenii mei, cartofii" avea obiceiul să invite în parohia lui diverși confrați dornici să-l cunoască și în această postură. Într-o astfel de incursiune s-a avîntat și traducătorul Mihai Djentemirov, zis Misa, zis Contele, care poartă mai nou barbă de călugăr întrat în postul de patruzeci de zile. Obține permisiunea soției „două zile Misa, nu mai mult" și se întoarce, evident, după cinci zile, spre seară înarmat cu diverse produse agroalimentare. Intră în apartament împreună cu Ion Sofia Manolescu pe care-l alinta Sofica adus ca motivare a celor trei zile întîrziate dar poetul n-are prilejul să-și manifeste talentele avocățești.

Un bilet laconic din partea soției îi liniștea pentru moment : „sînt plecată la sora mea, mă întorc mîine".

Seară, tîrziu, vreme de toamnă, ceață de toamnă, melancolie umedă dar un molan de la sursă înveselește atmosfera. Se face noapte, Sofica stă departe așa că e invitat să doarmă la bunul său prieten.

I se oferă dormitorul, e oaspete de onoare, singur în paturile alăturate, să se simtă bine, să se odihnească. Misa Djentemirov, minat de elanuri ospitaliere, se culcă în bucătărie pe o canapea.

Dimineața, în zori ca toate gospodinele, se întoarce gazda din vizită, intră în bucătărie și, spre marea ei uimire, își găsește soțul dormind chircit și zgribulit.

— Încet, dragă, că avem oaspeți.

Urmează întrebările de rigoare, cele mai multe începînd cu „de ce", în vreme ce Misa face semne de potolire a vocii.

— Da ce, pe cine trezesc, nu ești singur ?

Misa arată prin semne spre dormitor :

— Nu, știi, sînt cu Sofica...

— După ce că vii cu întîrziere...

A durat un sfert de oră pînă ce Misa a reușit să-și convingă consoarta că de fapt, Sofica e un bărbat.

Convingerea s-a făcut însă prin arătarea în carne și oase a poetului.

Mircea Micu

file de istorie, file de epopee

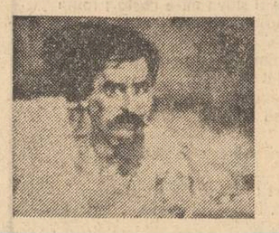

de la răscoală la revoluție

Vînătoarea de vrăjitoare

I

La jumătatea lui martie răscoala a cuprins toată țara. De la Pașcani, Bonachi, prefectul de Suceava, telegrafiază ministrului : „La sosirea în gara Pașcani, vagonul cu arestanții ce aduceam din Ruginoasa spre Fălticeni, a fost atacat de un mare număr de țărani pentru a-i elibera ; escorta, din instinct de conservare au tras cîteva cartușe oarbe și mulțimea a fost alungată...". „...Voind a evacua gara pentru a preîntîmpina alte dezordini, lucrătorii de la Ateliere au început a vocifera, fluiera și huidui autoritățile. Mare parte din acești lucrători ai Căilor Ferate sînt socialiști".

Ziarele, amatoare de senzațional, vorbesc și ele despre o adevărată bătălie în care țăranii ar fi fost înarmați cu furci și topoare, dar de vreme ce prefectul însuși nu amintește de așa ceva, se pare că faptele au fost mai puțin crîncene.

În febra evenimentelor, a schimbării la conducere a partidului conservator cu cel liberal, guvernul nu prea ia în seamă veștile care veneau de la un prefect conservator ; oricum el avea să fie schimbat și apoi, din toate județele vin știri cu mult mai alarmante.

Athanasie Gheorghiu, fost deputat, prezent ca simplu călător în trenul cu care erau transportați arestații, trimite ministrului o plîngere : „Armata și autoritățile erau de față și cea dintîi mișcare a lor a fost să tragă fără somație... Am întrebat pe colonelul Aslan ce e cu învoirea sa și Dl. prefect a tăgăduit tragerea focurilor. Tocmai atunci se prezintă un raport că e rănit la față un lucrător de la Atelierele din Pașcani. Am spus D-lui prefect : are autorizare ?..." „Rog luați măsuri și dați instrucțiuni agenților Dv. să nu înrăiască prin purtarea lor o stare de lucruri pe care cu toții o deplîngem".

Se vede treaba însă că guvernul considera că, mai mult decît atît, starea de lucruri nu se putea „înrăi", așa că nu dă curs avertismentelor. Autoritățile nu sînt interesate atît de numărul morților, de luptele înverșunate care se dau peste tot ; la urma urmelor asta e treaba armatei și, atîta timp cît armata mai luptă, nu sînt motive de îngrijorare ; ceea ce trebuie aflat însă cu orice preț este : cine instigă la răscoală, cine sînt cei care „din umbră", au înțunecat pînă într-atît mințile „bunului și blindului țăran român", incapabil să se răscoale din proprie inițiativă. Rădăcina răului e căutată așadar și nu răul însuși, acesta din urmă fiind prea evident pentru a mai pune pe gînduri. Se vorbește cu insistență despre „oameni mascați călări pe cai albi" care „cu flamuri roșii ori negre în mîini" cutreieră satele sunînd din corn și chemînd la revoltă. Cine sînt, de unde vin și ce „misiune" au „trimișii" ? Vînătoarea acestor **vrăjitoare** e o treabă cu care informatorii și jandarmeriile se ocupă într-un mod cît se poate de serios.

Încă o notă primită din Pașcani, de la inspectorul comunal V. Softa, e de natură să atragă atenția : „Lucrătorii de la Atelierele C.F.R. Pașcani, de la începutul răscoalelor și pînă în prezent au o atitudine foarte necorectă sfătuind mai cu seamă pe locuitorii din cotuna Lunca ...ca să se răzvrătească pentru a obține pămînturi ; tot aceștia au fost capul răzvrătiților care au șuierat și huiduit armata. Numele acestor răzvrătitori : Gh. Petrescu, turnător, Emanoil Ender, tinichigiu, Toader Cristofovici, montator, Gh. Candia, fierar, Scarlat Manoliu, vopsitor, Gh. Manoliu, tinichigiu".

Încă nu se iau măsuri în legătură cu „socialiștii" din Pașcani, dar la 27 martie V. Softa revine cu precizări : „Mai semnalez că acei bănuiți au un club în localitate, unde țin zilnic niște întruniri bănuite contra ordinei publice și, în una din ședințe, ar fi distrus chiar și portretele M.M.L.L. Regele și Regina României".

Acum informațiile sînt prea limpezi pentru a fi trecute cu vederea, iar jignirea adusă M.M.L.L. Regele și Regina pare a fi prilejul cel mai nimerit pentru a justifica o cercetare dintre cele mai drastice asupra cluburilor socialiste care, de multă vreme, fac parte din **vrăjitoarele** posibile. O sacră mînie se trezește în toți cei care veghează și, în aceeași zi, V. Tufescu, procurorul județului, se prezintă la fața locului. Prima grijă a domniei sale este să se transporte la clubul Unirea „unde se țin conferențe și unde persoana M.S. Regelui și Regina României a fost ofensată. Am constatat că tablourile M.S. Regelui și M.S. Regina sînt în perete".

Ușurat dinspre partea aceasta, V. Tufescu se adîncește în cercetări : „Înșoțiți de bănuiți, cu consimțămîntul lor, ne-am transportat la locuințele lor și am procedat la percheziție domiciliară găsind la Alexandru Dimitriu o scrisoare... din cuprinsul căreia rezultă că s-a proiectat o mișcare generală în țară din partea muncitorilor, pentru dezrobirea lor...".

Avînd o asemenea confirmare, procurorul județului se va ocupa în amănunțime, cîteva zile la rînd, de cercetarea cazului răscolind cu aplicație toate probele, de la cele mai evidente pînă la cele mai subtile, cum ar fi cheile pe care cineva le scoate din buzunar care „...erau legate într-o curea, chei mici, de la un scrin ori de la un sertar, iar nicidecum chei pentru ușa de la intrare...". Dacă ne gîndim că în timpul acesta mii de oameni erau împușcați fără judecată și uneori fără avertisment, că erau sate în care se trăgea cu tunul și nenumărați oameni erau arestați fără prea multe discuții, deducțiile procurorului sînt o ispravă cu totul neașteptată.

Sînt interogați toți cei care ar putea să dea o cît de mărunță lămurire în legătură cu clubul muncitorilor și cu ședințele care se țin acolo.

Petru Despot, funcționar comunal, relatînd cele întîmplate, declară : „Domnul Bonache, ce era prefect în acel timp, auzind fluierăturile și huiduiturile, a ieșit pe peron și văzînd grupul de lucrători le-a zis că sînt anarhiști și pentrû asta statul le plătește ? La rîndul său, Ion Ionescu, turnător la ateliere, nu știe decît că «Domnul prefect Bonache a strigat : „Să vă fie rușine obrazului că fluierați autoritățile !"» Altceva nu a văzut și nu a recunoscut pe nici unul din muncitori.

Era cam puțin pentru un anchetator cu înclinații de detectiv ca V. Tufescu așa că, în noaptea aceea, recurge la măsuri mai drastice : trimite la arest pe cei bănuiți, indicați de V. Softa care participă și el la cercetări. Un raport cerut mai tîrziu de ministru, constata: „... Avem onoarea a vă raporta că în adevăr, arestații au fost bătuți de soldați din ordinul și în asistența domnului locotenent Constantin Preda din Regimentul 14...". Medicul, chemat să verifice, scrie și el în raport : „...am constatat la cei arestați vînătăi...".

A doua zi, procurorul împreună cu V. Softa, trec din nou la interogatorii, în speranța că noaptea a fost „un sfetnic bun" pentru arestați. Ceea ce află este din nou foarte puțin : la sfîrșitul anului precedent, un anume Al. Constantinescu a ținut o conferință la clubul „Unirea". „...A început să vorbească, cîntînd în cor cîntece internaționale și, mai privind tablourile regale, a zis că locul lor nu e la clubul muncitorilor, că să fie date jos și înlocuite cu tabloul lui Karl Marx". La spusele conferențiarului „...unii aprobau prin bătăi din palme, ceea ce a produs mare zgomot".

Din păcate, nici unul din bănuiți nu recunoaște că el unul ar fi bătut din palme.

Ancheta e îngreunată și de greșeala lui V. Softa care, pare-se, s-a lăudat față de avocatul I. Balta, în trecere prin Pașcani, că arestații ar fi fost maltratați. Temîndu-se de urmări, procurorul îl pune și pe Softa să dea o declarație : „...N-am cunoștință dacă vreun ofițer sau soldați au maltratat pe arestanți. Vorba cum că ar fi fost maltratați am spus-o în glumă domnului avocat Balta și care domn Balta e prietenul meu".

Cum serviciile lui V. Softa nu mai pot fi folosite, faptele lipsesc și „arestanții" întîrzie să mărturisească, lui V. Tufescu nu-i mai rămîne decît să „opineze" că : „...scopul înființării Clubului pentru lectură intitulat **Unirea** nu are în vedere numai propagarea culturii, ...ci se țin și conferențe contrare ordinei publice și care conferențe atîng persoana M.S. Regele și Regina României și aceasta în mod clandestin...".

Președintele clubului, S. Manoliu, e arestat și el pentru că „...a prezidat conferența, dar nu s-a opus, de unde rezultă că și-a însușit părerea".

„Instigatorii" pe care îi caută autoritățile sînt departe de a fi fost găsiți, dar „...Domnul procuror de pe lîngă Tribunalul Suceava a constatat că printre lucrătorii de la Ateliere... sînt un mare număr de socialiști.". Pentru o acuzare în toată puterea cuvîntului ar fi nevoie de dovezi mai concrete dar de vreme ce deocamdată așa ceva lipsește, „...Pe baza lucrărilor încheiate la fața locului s-au inculpat 10 lucrători din Atelierele Pașcani dintre care 6 pentru ofense aduse Majestăților Lor Regele și Regina, iar ceilalți 4 pentru ultraj adus autorităților administrative". Nu au fost descoperite chiar niște **vrăjitoare**, chiar niște **strigoi** care îndeamnă la răzvrătire n-au apărut, dar cercetările „...rămîn a se continua".

Adevărul despre „instigatori" ar fi unul simplu, la îndemîna oricui ; foamea, pelagra și malaria, analfabetismul și desconsiderarea oricărei demnități umane, au fost marele „instigator" la răscoală. Dobrogeanu Gherea scria : „Ceea ce e hotărîtor în revoltele țărănești, ca în orice explozie, nu e scînteia, ci masa de explozibil ce se strînge și se îngrămădește". Atîta numai că deocamdată autoritățile au nevoie de justificări și nu de adevăruri care să acuze.

(Va urma)

Ștefan Luchian „1907"

Ion Irimescu: „1907"

NICOLAE MATEESCU

MAPAMOND

rimbaud

un anotimp în infern

(Fragment)

ÎN ROMÂNEȘTE DE TAȘCU GHEORGHIU

De-a vremuri, dacă țin bine minte, viața mea era un ospăț la care se deschideau toate inimile, la care toate vinurile curgeau.

Într-o seară, mi-am așezat Frumusețea pe genunchi — Și mi s-a părut amară. Și am injurat-o.

M-am înarmat împotriva justiției.

Am fugit. O, vrăjitoare, o, mizerie, o ură, vouă v-a fost încredințată comoara mea !

Izbutii a face să piară din cugetul meu orice nădejde omenească. Asupra oricărei bucurii ca s-o gîtui am făcut saltul surd al fiarei feroce.

Am chemat călăii pentru ca, pierind, să muște patul pustiilor lor. Am chemat urgiile, ca să mă-năbuș cu nisipul, sîngele. Piaza rea a fost zeul meu. M-am lungit în noroi. M-am uscat la aerul crimei. Am jucat feste grozave nebuniei.

Și primăvara mi-a adus îngrozitorul rîs al idiotului.

Or, nu de mult pomenindu-mă cît pe-aci să-mi dau cel de pe urmă **cuac** ! m-am gîndit să caut din nou cheia vechiului ospăț, de care aș prinde poate iar chef.

Dragostea creștinească e această cheie. — Inspirația asta dovedește că am visat !

„Vei rămîne hienă, etc...", țipă demonul care mă încunună cu maci atît de drăguți. „Trage-ți moartea cu toate jinduirile tale și egoismul tău și toate păcatele capitale".

Nu ! Dar e prea de tot : — Dar, scumpe Satan, te conjur, un ochi mai puțin minios ! Și în așteptarea celor cîteva mici lașități ce întîrzie, ție căruia îți place la un scriitor lipsa facultăților descriptive sau instructive, îți rup aceste cîteva hidoase file din carnetul meu de damnat.

Sînge rău

Am de la strămoșii mei gali ochiul albastru-alb, creierul îngust, și stîngăcia în luptă. Îmbrăcămintea mea e mi se pare la fel de barbară ca a lor. Dar nu-mi ung pletele cu unt.

Galii erau jupuitorii de fiare, încendiatorii de ierburi cei mai inepți din vremea lor.

De la ei, am : idolatria și pasiunea sacrilegiului ; — oh ! toate viciile, minie, luxurie, — magnifică, luxuria ; — minciună, indeosebi și lene.

. . . . . .

Dar ! cine mi-a făcut limba atît de vicleană, încît să-mi fi călăuzit și apărat pînă acum lenevia ? Chiar fără să mă slujesc spre a vieții de trupul meu, și mai trîndav decît broscoiul, am trăit pretutindeni. Nu e familie în Europa să n-o cunosc. — Înțeleg familii ca a mea, care sînt tot ce sînt prin declarația Drepturilor Omului. Am cunoscut pe fiecare băiat de familie.

Dacă am antecedente la vreun timp oarecare din istoria Franței !

Păi nu, nimic.

Îmi e bine vădit că am fost întotdeauna de neam prost... Nu pot pricepe revolta. Rasa mea nu s-a ridicat niciodată decît spre a jefui : asemeni lor lupii la fiara pe care n-au ucis-o.

Îmi amintesc istoria Franței fiică mai mare a Bisericii. Voi fi făcut, țăran, hagialîcul de țară sfîntă ; am în minte drumuri prin spelbele suabe, vederi ale Bizanțului, ale meterezelor Solymului, cultul Mariei, înduioșarea față de răstignit se redeșteaptă în mine printre o mie de feerii profane. — Stau, lepros, pe cioburi de oale și urzici, la poalele unui zid mîncat de soare — Mai apoi, cavaler mercenar, voi fi stat în tabără sub nopțile Germaniei.

Ah ! și încă : dansez sabbatul într-o roșie zarișe cu bătrîne și copii.

N-am amintire dincolo de acest pămînt și de creștinism. N-aș mai conteni să mă revăd în acest trecut. Dar întotdeauna singur ; fără familie ; chiar, ce limbă vorbeam ? Nu mă văd niciodată în conciliile lui Christ; nici în conciliile Seniorilor, — locțiitorii lui Christ.

Ce eram în veacul trecut : nu mă regăsesc decît azi. Nici vagabonzi, nici războaie nedeslușite. Seminția joasă a cotropit totul — poporul cum se zice, rațiunea ; națiunea și știința.

Oh ! știința ! S-a luat totul de la început. Pentru trup și suflet — cuminecătura — avem medicina și filosofia — leacurile bătești și cîntecele populare aranjate. Și petrecerile prinților și jocurile pe care le interziceau ! Geografie, cosmografie, mecanică, chimie !...

Știința, noua noblețe ! Progresul. Lumea merge înainte ! De ce nu s-ar învîrti ?

E viziunea numerelor. Mergem către **Spirit.** E foarte sigur, e oracol, ceea ce spun. Înțeleg, și neștiind să mă explic fără cuvinte păgîne, aș vrea să tac.

Singele păgîn se reîntoarce. Spiritul e aproape, de ce Isus nu mă ajută, dînd sufletului meu noblețe și libertate. Vai ! Evanghelia a trecut ! Evanghelia ! Evanghelia.

Aștept pe Domnul cu nesaț. Sînt de rasă inferioară din vechi vecilor.

Iată-mă pe plaja americană. Să se aprindă orașele în seară. Ziua mea e împlinită ; părăsesc Europa. Aerul marin îmi va arde plămînii ; climatele depărtate mă vor tăbăci. Să-nnot, să strivesc iarba, să vînez, să fumez mai ales ; să beau licori tari, ca de metal topit — cum făceau acei scumpi străbuni în jurul focurilor.

Mă voi întoarce, cu mădulare de fier, cu pielea sumbră, cu ochiul furios : după masca mea mă vor socoti dintr-o rasă puternică. Voi avea aur : voi fi trîndav și brutal. Femeile îngrijesc pe acești feroci infirmi întorși din ținuturile calde. Voi fi amestecat în treburi politice. Salvat.

Acum sînt blestemat, mi-e groază de patrie. Lucrul cel mai bun, e un somn beat, pe plajă.

Nu plecăm. — Să reluăm drumurile de-aici, încărcat de viciul meu, viciul care a dat rădăcini de durere în coasta mea, încă din virsta judecății — care urcă-n cer, mă bate, mă răstoarnă, mă tîrîie.

Cea din urmă nevinovăție și cea din urmă sfială. E spus. Să nu aduc pe lume lehamitele și trădările mele.

Hai ! Drumul, povara, deșertul, uritul și minia.

Cui să mă închiriez ? Cărui animal să mă-nchin ? Ce sfîntă icoană să lovesc. Ce inimi voi sfărîma ? Ce minciună trebuie să țin ? — În ce sînge să umblu ?

Mai curînd, să te ferești de justiție. Viața aspră, abrutizarea simplă, — să ridici, cu pumnul uscat, capacul sicriului, să te lungești, să te-năbuși. Așa, nici bătrînețe, nici primejdii : groaza nu e franceză.

— Ah ! sînt atît de părăsit încît închin oricărei icoane divine avînturi spre desăvîrșire.

— O, renunțarea mea de mine însumi, o, minunata mea dragoste creștinească ! aicea jos, totuși.

De profundis Domine să fiu, oare nerod !

Copil încă, mă minuna ocnașul neînduplecat peste care se închide întotdeauna temnița ; mă duceam prin hanurile și odăile mobilate pe care le-ar fi sfințit cu șederea sa ; vedeam **cu gîndul său** cerul albastru și truda înfloritâ a cîmpului ; îi adulmecam ursita osîndei prin orașe. Avea mai mare putere decît un sfînt, mai multă cumințenie decît un călător — și el, el singur ! drept martor al gloriei și rațiunii sale.

Pe drumuri, în nopțile de iarnă, fără culcuș, fără haine, fără pîine, un glas îmi stringea inima : „Slăbiciune sau putere : uite-te, e puterea. Nu știi unde mergi, nici pentru ce mergi, intră prefutindeni, răspunde la tot. Nu te vor ucide mai mult decît dacă ai fi un hoit". Dimineața aveam privirea atît de sfîrșită și cumpătul atît de pierit, încît cei pe care i-am întîlnit poate că nu m-au văzut.

Prin orașe noroiul mi se părea deodată roșu și negru, asemeni unei oglinzi cînd lampa umblă în odaia vecină, ca o comoară într-o pădure ! Noroc bun, strigai, și vedeam o mare de flăcări și fum în cer și, la stînga, la dreapta, toate bogățiile vilvoind ca un miliard de fulgere.

Dar orgia și prietesugul femeilor mi-erau interzise. Nici măcar un tovarăș. Mă vedeam înaintea unei gloate întărîtate, în fața plutonului de execuție, plîngînd de nenorocirea pe care ei n-ar fi putut-o înțelege și iertînd !

— Ca Ioana d'Arc ! — „Preoți, profesori, magiștri, greșiți dîndu-mă pe mîinile justiției. N-am făcut niciodată parte din poporul acesta : n-am fost niciodată creștin ; eu sînt din raza care cîntă în șopliciu: eu nu pricep legile, n-am simțul moral, sînt o brută : vă înșelați..."

Da, am ochii închiși la lumina voastră. Sînt un animal, un negru. Dar pot fi mîntuit. Voi sînteți negri falși, voi, maniaci, feroci, avari. Negustor, tu ești negru ; magistrat, ești negru ; generale, ești un negru, împărate, rîie bătrînă, ești un negru : ai băut dintr-o licoare fără preț de vinzare, din fabrica lui Satan. Poporul acesta e însuflețit de febră și de cancer. Infirmi și bătrîni sînt toți atît de respectabili încît cer parcă să fie fierți în apă clocotită.

— Lucrul cel mai șteț e să părăsești acest continent, în care nebunia bîntuie pentru a-i înzestra cu zăloage pe acești nemernici. Întru în adevărata împărție a pruncilor lui Cham.

Cunosc încă natura ? Mă cunosc ? — **Să sfîrșim cu cuvintele.** Îmi îngrop morții în pîntec. Țipete, tobe, dansează, dansează, dansează, dansează ! Nu știu nici măcar ceasul cînd, albii debarcînd, mă voi prăbuși în neant.

Foame, sete, țipete, dansează, dansează, dansează, dansează !

Albii debarcă. Tunul. Trebuie să te supui botezului. Să te îmbraci, să muncești.

Am primit drept în inimă lovitura de grație. Ah ! nu o prevăzusem.

N-am făcut nicicînd rău. Zilele vin a-mi fi ușoare, căința îmi va fi cruțată. Nu voi fi avut chinurile sufletului aproape mort la bine, în care urcă lumina severă ca făcliile funerare. Soarta feciorului de familie, cocoșig pretimpuriu acoperit de limpezi lacrimi. Fără îndoială, desfriul e o prostie, viciul e o prostie, putregaiul trebuie zvîrlit la o parte. Dar ornicul nu va fi ajuns să nu sune decît ora neprihănitei suferinți. Fi-voi ridicat ca un prunc să joc în paradis în uitarea oricărei nefericiri !

Repede ! există, oare, alte vieți ? — Somnul în huzur e cu neputință. Bogăția a fost dintotdeauna bun public. Dragostea divină singură îngăduie cheile științei. Văd că natura nu e decît un spectacol de bunătate. Adio himere, idealuri, erori.

Cîntecul prea-cuminte al îngerilor se înalță de pe arca mîntuitoare : e dragostea divină. — Două iubiri ! pot muri de dragostea pămîntească, muri de cucernicie. Am lăsat sufletе a căror cazna se va spori cu plecarea mea ! Voi mă alegeți printre naufragiați, cei ce rămîn sînt ei, oare, prietenii mei ?

Salutați-i !

Judecata mi-e înăscută. Lumea e bună. Binecuvînta-voi viața. Îmi voi iubi frații. Nu mai sînt făgăduințî de copilărie. Nici speranța de a scăpa de bătrînețe și moarte. Domnul e tăria mea, și eu laud pe Domnul.

Uritul nu mai e dragostea. Năvîrliile, dezmățul, descreierarea, cărora le știu toate pornirile și dezastrele — întreaga mea povară e pusă jos. Să prețuim fără smintire întinsul neprihănirii mele.

Nu voi fi în stare să cer îmbărbătarea unei ciomăgeli. Nu mă cred îmbarcat pentru o nuntă cu Isus Hristos drept socru.

Nu sînt prizonierul rațiunii mele. Am spus : Dumnezeu. Vreau libertatea în mîntuire : cum o pot urma ? Gusturile frivole m-au părăsit. Nu mai e nevoie de cucernicie, nici de dragoste divină. Nu regret secolul inimilor sensibile. Fiecăruia îi e dată judecata sa, dispreț sau milostivire : îmi rețin locul în vîrful acestei angelice scări de bunsimț.

Cît despre fericirea întemeiată, domestică sau nu... nu, nu pot. Sînt prea împrăștiat, prea slab. Viața înflorește prin muncă, vechi adevăr : eu, viața mea e destul de greoaie, ea-și ia zborul și plutește departe, de-asupra acțiunii, această scumpă treaptă a lumii.

Cît de fată bătrînă mă fac, tot lipsindu-mi încumetarea, tot iubind moartea !

De mi-ar dărui Domnul împăcarea cerească, aeriană, ruga — asemeni străvechilor sfinți — sfinții ! puternicii !

Farsă necontenită ! Curăția mea m-ar face să plîng. Viața e farsa menită a fi dusă de toți.

Destul ! Iată pedeapsa — Înainte, marș !

Ah ! plămînii ard, timplele vuiesc ! Nosptea mi se-nvîrte în ochi, pe soarele ăsta ! inima... mădularele...

Unde mergem ? la luptă ? Sînt slab ! ceilalți înaintează ! Uneltele, armele.. .timpul... !

Foc ! trageți în mine ! Hai ! sau mă predau — Lași !

— Mă omor ! Mă arunc în picioarele cailor ! Ah... !

— O să mă obișnuiesc.

Ar fi viața franceză, calea onoarei !

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XIX
51
(764)
Sîmbătă
18 decembrie
1976
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Poetul tînăr

Evocînd în aceste zile de sfîrșit de decembrie luminoasa personalitate a lui Nicolae Labiș, în chip firesc gîndurile se decantează într-un portret al poetului tînăr, poet al generației sale și în același timp mereu reper simbolic pentru ceea ce înseamnă cu adevărat tinerețea poetului. Căci, fără îndoială, nu numai talentul sclipitor, nu numai sfîrșitul tragic care a pus capăt desfășurării acestui talent sau nu numai amintirile pioase au făurit și au întreținut cu atita tenacitate „mitul" Labiș, ci un întreg de semnificații care s-a unit într-un mod izbitor și de nesters cu tinerețea poetului, pecetluind-o intru trăinicie și ridicînd-o la treptele exemplarității.

Dincolo de strălucirile inspirației sale, un scriitor este un tot și nepunînd nici o clipă la îndoială rolul înzestrării naturale, a ceea ce se cheamă îndeobște talent în formarea destinului unui scriitor, biografia creatorilor durabili a demonstrat și va demonstra întotdeauna că durabilitatea operei provine totdeodată din alierea talentului literar cu alte cîteva însușiri care îl consolidează și îi mențin trează forța. Aceste însușiri le-a avut Nicolae Labiș și le-a exemplificat pentru generațiile mai recente de creatori, așa cum pentru toate generațiile de poeți ale acestui pămînt întruparea supremă a veșnicei tinereți a poetului o va constitui Eminescu. Meditînd la calitățile care l-au impus pe Labiș și au făcut din el port-stegarul unei generații poetice vom regăsi în ele toate acele trăsături care semnifică organicitatea unui talent viguros și care ne determină să afirmăm că în măsura în care a fost un poet adevărat a fost și un om adevărat. Biografia lui și în primul rînd opera relevă un suflet etic și nu în înțeles îngust și filistin, ci în acoperirea responsabilă și lucidă a unei opțiuni decisive, în vibrația sensibilă și revoluționară la chemările timpului său, în generozitatea, pasiunea și cursul tuturor gesturilor înfăptuite. Tinerețea este, se spune, prin ea însăși intransigentă și revoluționară și, cu atît mai mult, a ne închipui un poet tînăr dezabuzat, apatic, predispus la pertractări și compromise morale ar fi un nonsens. O operă care să dăinuie în timp se hrănește nu numai din talentul propriu-zis artistic, din îndeminare și meșteșug, dar și din luciditate, spirit pasionat, angajare fermă în adevărurile vieții și în împunerea lor, ceea ce se traduce sau se înglobează în aceeași sferă mai largă a talentului literar.

Chemat să îmbogățească patrimoniul literar al țării sale, să-i sporească zestrea de gînduri și sentimente transfigurate în opere artistice, scriitorul tînăr este totodată chemat să întrețină acel climat de energică și activă confruntare cu viața, acel nobil statut de rezonanță la ideile și sentimentele timpului său care fac din scriitor o conștiință civică și politică și un poeta-vates. Străină întotdeauna de confortabilitatea etică și de automulțumirea inhibitivă, tocmai tinerețea, atît cea biologică cît și aceea spirituală, constituie garanția păstrării nealterate a acelei atmosfere de fervoare, de inițiativă și de efervescență creatoare fără de care rîndurile scrise sînt litere moarte. „Lupta cu inerția" este, așa cum a confirmat-o și Labiș, o luptă a tinereții.

Dar, în același timp, tînărul scriitor este chemat să continue o operă a înaintașilor, să se integreze într-un spirit al culturii și al tradiției a cărui cunoaștere nu i-o pot dezvălui decît înseși cultura și tradiția culturală. Originalitatea de care se face uneori atîta caz în aprecierea producției unui tînăr autor nu poate fi desprinsă de temeinica însușire a valorilor constituite, a acelora care dau girul și modelele unei culturi. Tînărul Eminescu care la douăzeci de ani scria „Epigonii" este, și în această privință, un exemplu statornic. Un Labiș care îi cunoștea la fel de bine pe Eminescu și Sadoveanu, dar și pe Baudelaire și Rimbaud oferă încă o dată prilej de meditație, însă și de emulație tînărului poet. Prejudecata culturii care ar altera forța originară a talentului trebuie să dispară din mintea acestuia, făcînd loc unei armonioase conștiințe de scriitor și unei largi perspective asupra valorilor umanității. Respectul tradiției nu înseamnă supunere necritică la exigențele ei ci un mod de a-ți respecta și consolida propria autenticitate și originalitate. Este calea de a îndrepta pe tînărul poet spre marea artă care, conjugată cu tinerețea talentului său, nu se poate desfășura decît sub zodia perenității. Și dacă nu calitățile morale sau intelectuale compun în întregime personalitatea unui scriitor, tînărul poet trebuie să știe că numai împletindu-se și potențîndu-se din ele talentul său poate fi eficient și semnificativ.

Luceafărul

Desen de Sabin Ștefănuță

inedit

Nicolae Labiș: „Cireșul"

E pomul cel mai vechi de-aici, crescut
Din simburul ce, poate (cine știe ?),
vreun trecător l-a lepădat în lut,
Ori l-a adus în plisc vreo ciocîrlie.

Pe coaja aspră are negre răni.
Cai albi, germani, l-au ros cîndva, de foame
Și totuși el mai dăruie pomeni
În orice an, de sclipitoare poame.

Crengi răsucite-și clatină la vînt,
Înalt, cu coaja arsă, bătrînească,
Mai poate el s-adune din pămînt
Puterea care-l face să rodească.

La poala lui e-un cimitir german.
Copii voioși, cu cușme și sumane,
Se joacă de-a căluțul năzdrăvan,
Zburdind printre mormintele germane.

Se miră : ieri era cireșul gol,
Sclipind ca tuciul în apus de soare,
Și-ast-noapte-a căpătat un rotocol
Tremurător, de argintie floare.

Mitul icaric (I)

Pentru întregul volum „Primele iubiri", mai puțin „Moartea căprioarei", cuvintele lui George Călinescu, definitorii, cu greu pot fi înlocuite de o formulare mai exactă și mai lapidară : „Poetul este descriptiv și narativ cu abundență, într-o frază de esență prozei, nu firește lipsită de metafore. Farmecul provine dintr-o senzație puternică de materie, cuvintele sînt carnale ca fructele, poetul pare în întregime vrăjit de univers."

Am considerat, făcînd rezerva de mai sus, că „Moartea căprioarei", deși conține și un element de epică, este mai mult o „dramatizare" a unor simboluri cu rădăcini în trăirea mitică a existenței. Dramatismul ei, ușor decelabil, cu o undă de sentimentalism, întîlnește (sau învăluie) la un nivel mai profund semnificațiile unei drame sacrificiale, totemice. Cum poemul prin nota sa direct-confesivă (prin mesajul „declarat", „explicit") este unul din rarele poeme „mărturisitoare" ale unei reale experiențe trăite, o incomparabilă „cîntare a experienței" care se aliniază unei tendințe „antilivrești" (sărac ilustrată pînă acum în poezia noastră), cum și formal el întrunește într-adevăr toate calitățile primei faze a poeziei labișiene, ne-am gîndit să-l analizăm separat.

Poem al unei „spontaneități absolute", capodopera primului volum „Moartea căprioarei", rezumă stilistic și ideatic (ca și „Balada") întreaga poezie a lui Labiș.

Apropierea care se poate face între „Moartea căprioarei" și capodopera lui Alfred de Vigny, „La mort du loup", e relevantă nu în temeiul depistării vreunei „influențe" (căci parafrazînd un autor celebru, influențele odată stabilite, problema rămîne, și anume aceea a **geniului**, în literatură), ci întrucît argumentează, după părerea noastră, adîncimea intuiției labișiene, apropierea ei de așa numita „poezie perenă" demers care, „peste mode și timp" transformă poezia într-o fundamentală cunoaștere ; căci, dacă la Vigny poemul traduce exact o poziție, „particulară" (orgoliul însingurării romantice, izolarea, „diferența" dintre artist și lume), „drama labișiană", prin simbolismul ei, regăsește oecumenicitatea și eternitatea unei viziuni tragice a „fragilității" omenești de certă rezonanță și puritate antică.

La un prim nivel al analizei poemul „narează" o experiență trăită : „**Seceta** (subl. n.) a ucis orice boare de vînt. / Soarele s-a topit și a curs pe pămînt. / A rămas cerul ferbinte și gol. / Ciuturile scot din fîntînă nămol. / Peste păduri tot mai des focuri, focuri, / Dansează sălbatice, satanice jocuri." Seceta, ca un moment de criză terminală (ecpyrosis) este fixată în șase versuri, enunțuri apocaliptice, dintre care cel de al doilea („Soarele s-a topit și a curs pe pămînt") instalează memorabil senzația de „haos" iar epitetul din ultimul vers („**satanice** jocuri") nuanțează explicit demonia universală. Această priveliște are tensiunea tragică a unei „stări excepționale", de așteptare tulburătoare, amintind frapant de începutul unei tragedii antice (in-

Cezar Ivănescu

Continuare în pag. a 7-a

În pagina a 4-a
Serialul nostru dedicat evenimentelor de la 1877
ȘOIMII AU TRECUT DUNĂREA
de Petru Vintilă

FERESTRE

Despre durată

Nu poți părăsi Curtea de Argeș fără să arunci un ochi asupra Bisericii Domnești. Iar dacă-ți arunci un ochi, ți-l arunci și pe celălalt, iar dacă privești fix cu amîndoi ochii acest vechi edificiu — cea mai veche zidire rămasă întreagă — te limpezești, ca în yoga, cînd fixezi tavanul. Un tavan vechi de secole, spre care s-au îndreptat mii de ochi, milioane, care reprezintă proba de vechime a cerului nostru și așa mai departe. Sînt cu profesorul Edgar Papu, care prin însăși prezența sa îți dă o stare de adîncire în spiritualitate. Puțini oameni au darul de a te face mai bun, mai înțelept, mai aplecat spre cele esențiale. În ce mă privește, depinde foarte mult cu cine stau de vorbă. Cu un prost sînt egalul său, la fel de prost vreau să spun. Ba-l și întrec, nu pot să leg două vorbe. Cu un om luminat, dintr-odată mă relaxez, prind aripi — și aceasta este starea pe care o încerc de cîte ori mă aflu în prezența acestui om minunat de o modestie rară, și o cultură nemaipomenită. Reprezintă pentru mine tipul profesorului creator — care nu te înhibă cu ce știe, ci se pricepe să-ți călăuzească gîndirea cu tact și te face să-și descoperi (cu uimire) centrii inteligenței care dormitau, ori credeai chiar că i-ai pierdut. N-avem prea mult timp la dispoziție și impresiile se precipită. Senzația de riciit. Pereții exteriori sînt riciți de tencuială, de „zugrăvie", de sfinți. Albul varului, mortarului și roșul cărămizilor care se țes ca într-un covor în formă de biserică domnească. Monumentul a scăpat ca prin minune sistematizării lui André Lecomte du Noüy (la noi sistematizarea însemna pînă mai ieri, în primul rînd dărîmare, radere din temelii, la urmă — om mai vedea. Grație inițiativei unor bravi localnici mai avem azi ce privi). Înălțată sub trei domnii (Basarab I, Nicolae Alexandru Basarab și Vlaicu Vodă) locașul e o „casă" a familiei Basarab. Intrăm în casă, ștergîndu-ne pe picioare, în prag, și cu ochii pe pereți. Frescele ! Iată ce tip de frumusețe românească îmi spune profesorul — arătînd o madonă. Da, o Venus de Argeș, către care putea scrie fiul lui Mircea acea faimoasă carte, rămasă neexpediată, dar adresată, oricum, iubitei sale „de la Argeș mai departe". Pictura cea veche — cîtă s-a păstrat

Marin Sorescu

Continuare în pag. a 4-a

Introducere la un portret

Prin ce a rămas, așadar, pînă azi Nicolae Labiș ca un poet unic, cu vocea inconfundabilă, chiar dacă fizicește asupată de moarte ? Însemnătatea lui e întreită și toate aceste accente ale operei îi dau lui Nicolae Labiș durabilitatea în timp. El nu e un **poet „documentar"** și nu face reportaj în versuri ; nu a fost numai un **ferment** și nu trebuie privit doar în raport cu acea generație '60 care și l-a ales drept stindard. Într-un cuvînt, Nicolae Labiș nu are numai o însemnătate istorică (întrucît a re-legat firele rupte ale tradiției de lumea contemporană), ci este pe deplin trainic în absoluta reflectare a operei după criteriul estetic. S-ar putea zice că fenomenalitatea lui ar veni din celebritatea cîștigată încă din viață ; „mitul" ar fi înlocuit „poetul". S-ar putea observa, cum s-a făcut, că din opera lui sînt salvabile doar patru-cinci poezii cu adevărat „reușite". S-ar putea considera că Nicolae Labiș e o valoare morală care a mai păstrat ceva din tăria estetică. Însă toate acestea sînt depășite cu mult de integralitatea „fenomenului Labiș". El e un poet al totalității și al viziunilor generice, cuprinzătoare, străin îngustei caracterizări cu tendință. Nicolae Labiș era un adolescent de munte, cu acea ingenuitate proprie vîrstei tinere, atins de experiențe fundamentale. A trăit și a fost izbit — mai întîi de război, mai pe urmă de nesiguranța în care viețuia. A plecat mai apoi la oraș, curios și intemperat, s-a întors sporadic la țară și a văzut cum necesitatea istorică transformă țara copilăriei, fabuloasa lui Arcadie de la Mălini. Și prin aceasta poezia lui e plină de universuri afective. Un soi de tandrețe dureroasă, venită pe canal inefabil, e nota cea mai adîncă a poeziei sale. „Primele iubiri" sînt frenetice, turmentate și entuziasmul puberal este exprimat cu o diafanitate de Botticelli Muntean, cu cerul mai aproape, Labiș nu petrarchizează, dacă înțelegem prin aceasta iubirea sublimată în concept, ca o apă captată în jevi și canale Erotica lui este naturistă, nu în forma solemnă și bărbătească, cam agresivă, ci în acea angelică în care omul devine zburătoare, absorbit într-un enorm cer sufletesc. Țara acestui exemplar al umanității este și ea pură, străveche. Principiul ei sărbătoresc este colindul, numenul unei țări înveșite în formele ei sempiterne, cu gestul atît de lustruit încît pare de la sine solemn. Pădurea e o lume originară și poetul este în esență lui un silvic care vede peste tot germinație monstruoasă. El vede gigantic peste tot, preface bărăganul într-o silvă latentă de porumb ori într-un lan păduratic de mărăcini. Casele lui n-au calciu, ci rășină, sînt construite din fibră tare, forestieră. Pădurea, în fine, e un loc fabulos în care flăcările țîșnesc din arbori prin influențe magice. Miturile acestei poezii sînt neîndoios Codrul și Labirintul, Pădurarul, Zburătorul, Inițierea. Pretutindeni muzica este mișcătoare de elemente pînă la forma aceea corală, de puritate a ideilor nude. La acea dată, Nicolae Labiș era un seraf alpestru...

Peste acest strat se adaugă devoțiunea extraordinar de puternică, ideea trudei pentru obște, convingerea comunistă. Totuși, coborînd în mulțime, Labiș păstrează locul său personal, inconfundabil în temperament, exprimat mereu prin strigare, mîhnire, recalcitranță. Dialectica îl inițiază și îi dă explicații, introduce ordinea într-o lume mitologică și primigenă. Chinurile biologice și termice, frigul, foamea sînt înlocuite de grija altruistă pentru comunitate. În miezul acestui ev fericitant, omul trebuia să renunțe la fade nimicuri, iubea în marș, se supunea unei discipline de campanie. În totul, poetul își dezvoltă observația pînă la intensități memorabile, nu o dată antologice. Labiș începe să vadă totul enorm, cu o creștere de afect extraordinară. Se rupse de lumea lui veche, de munte, în care intervenise Necesitatea. El este acum poetul unui ochi lucid, cu punctul de vedere foarte înalt, pîrjolind prin flacăra morală pe contemporani Devenit un liric citadin, deși cu sufletul înalterat, respirînd încă aerul etic al muntelui, alunecă, totuși, în boemă, ucizînd cordialitatea, sentimentul, cu o sistemă rece, cal-

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 5-a

În paginile 2–3
NICOLAE LABIȘ
«Curatul sunet al perfecțiunii»
• Un poet al generației tinere în dialog cu Alexandru Andrițoiu, prieten și tovarăș de idei al lui Nicolae Labiș • Inedite • „Fragmente despre Labiș" de Lucian Raicu • „Prima treaptă spre cer" de Petre Anghel • Omagiu tînăr •

CENACLUL
REVISTEI «LUCEAFĂRUL»

• A XXXVIII-a ședință a cenaclului revistei noastre va avea loc luni 20 decembrie a.c., orele 17 la Casa scriitorilor (Calea Victoriei nr. 115)

ITINERARII SADOVENIENE

Nopțile de altădată

III

INTRIGA „DEPOETIZATĂ" :
SCENARIUL INGINERULUI BERNARD

Exegeza **Nopților de Sinziene** pare să propună două lecturi diferite apelînd însă la un procedeu comun, anume, considerarea cîte unui personaj ca fiind un fel de ambasador investit cu puteri depline asupra sensului, structurii simbolice și ideilor operei. Astfel, pe G. Călinescu (și pe alții) îl „informează" Lupu Mavrocosti : pe baza „mărturiilor" lui acreditează ideea unei Sciții pierdute în negura timpului ca într-o „ceață preistorică". Spusele acestuia despre originea veche și misterioasă, despre strămoșii săi pecenegi ș.a.m.d. influențează pe critic în comentariul căruia se pot regăsi toate acestea. Împrumutînd culoarea personajului criticul o atribuie întregii cărți : lectură nu greșită dar unilaterală și care a dat cam tot ce putea să dea, nimic esențial nerăminînd de spus pe linia mitologică...

Schimbînd în mod radical unghiul de vedere dar apelînd la același procedeu, Nicolae Manolescu propune o nouă lectură : făcută de astă dată cu ochiul inginerului Bernard, omul nou, burghezul întreprinzător, insensibil la „mitologie", agentul „depoetizării" intrigii din **Nopțile de Sinziene**. Este de la sine înțeles că față de tot ceea ce Lupu Mavrocosti vedea și simțea mitologic, noul personaj-critic va manifesta o prozaică reticență și un nedisimulat dispreț : el este omul de afaceri cu simț practic, realistul fără scrupule, onestitatea în formă contractuală contrariată de lipsa de loialitate a mitologiei. Cînd Bernard vrea să demaște viclenia ce stă la baza „misterului" legat de comoara din tău, destinul întruchipat de mina domniței Kivi îl oprește să o facă, obligîndu-l să tacă asupra unui mister străveziu : nuielușa destinului atinge degetele ridicate să divulge „secretul" comorii constînd din brățara și rubinul dăruite de francez spre a cîștiga mai mult decît stima prințesei... Însă un ochi mai întransigent nu se lasă intimidat de domnița Kivi și „vede" mai departe, pînă la capăt, gestul, în carte suspendat, al inginerului Bernard : criticul divulgă cusătura misterului ba chiar atrage prea insistent atenția că împăratul e gol. „Unele romane **(Paștele blajinilor** sau **Nopți de Sinziene)** pot fi considerate, la o privire superficială, un fel de romane ale Restaurației : speriat de corupția, brutalitatea și amoralitatea burghezului, prozatorul reinstaurează o stare de lucruri anterioară. Pădurea Borzei ameninșată de spiritul practic al inginerului Bernard, rezistă, solidarizînd în rezistența ei simbolică pe toți apărătorii arhaicelor structuri. Și, finalmente, inginerul „se dă bătut" — scrie criticul contrariat de lipsa de „realism" a prozatorului. Și, în altă parte : „Tema nu e fabuloasa rezistență a codrului, ca stihie primară, la opera civilizatoare a omului, ci opoziția (frecventă la Sadoveanu) între oamenii vechi, de tipul boierului Mavrocosti sau al pădurarului său — conservatori și utopiști, trăind cu un veac ori cu mai multe în urmă — și oamenii noi, ca Bernard, spirite burgheze, în căutare de cîștig curat, indiferent de ratiunile puțin poetice ale afacerii. Intriga, depoetizată, constă în subterfugiile prin care fostul proprietar vrea să determine pe inginerul străin să renunțe la exploatare : este deci încălcarea unui contract". Criticul conchide, în fine, că **Nopțile de Sinziene** este „un roman cu țeză semănătoristă, expresie a ororii de civilizația burgheză".

Trebuie clarificată chestiunea „încălcării" contractului mai în spiritul cărții : observăm cu surprindere că nu-i vorba, întîi, de încălcare ci de renunțare ; apoi că, totuși, lucrurile își urmează oarecum cursul inevitabil, inginerul Bernard face din motive bine precizate anumite concesii și fără de care frasinii tăiați în pădure n-ar mai ajunge vreodată la stația de cale ferată : „Așa fel era atmosfera creată în jurul său, încît domnul Bernard nu se putea stăpîni să nu-și imagineze trunchiurile făcînd picioare și înaintînd spre destinația lor în marș forțat, în batalioane compacte. Zeidel Abramovici îi dădu informație că claca aceea surprinzătoare, convocată din porunca prințului, avusese ca motor central două juguri de lemne pentru fiecare participant căru-

C. Stănescu

Continuare în pag. a 7-a

JURNAL DE POET

Cugetări despre morală (I)

Marea luptă ce trebuie s-o poarte omul cuvîntului este de-a deveni obiectiv — adică stăpîn pe toate simțurile și pătimirile sale pe de-o parte, iar pe de altă parte pe tot ce a dat omenirea ca valoare în spirit. O minte obiectivă presupune o ființă eliberată de toate influențele pasionale.

Creatorul adevărat nu este o subiectivitate exasperată, ci o persoană obiectivă în care eul său pasional fragmentar a încetat și pe această coardă puternică, obiectivă începe cîntarea creaturilor sub cerul înstelat.

★

Omul obiectiv este ființa morală. Cei vechi au înțeles prin morală forță, putere. Același cuvînt e folosit pentru eroul luptător : înțelepciune și bărbăție. A fi om moral înseamnă a fi o ființă superioară, omul intrat în rînduiala desăvîrșirii. Numai cu un astfel de om în Grecia veche apare statul, ființa unei Patrii, etnicitatea unui loc, etosul unui popor iar Kant admiră pe pămînt, înaintea tuturor creaturilor, pe omul moral care este steaua pămîntului.

★

Învățăturile lui Neagoe Basarab sînt cartea formării omului moral, aici, în Carpați.

★

Cele mai vechi poezii la popoarele orientale sînt sentințe morale. Simburele îmnului arhaic este o învățătură întru moralitate, este strigătul eroului care era omul moral. Nu din sălbăticie s-a născut poesia, ci din noblețe spirituală ; nu din patimi și obscurantism, ci din lumina spirituală a omului rîvnitor întru moralitate spre desăvîrșire.

★

Geniul este întruchiparea omului moral în istorie. Cu cît un spirit este mai ales și mai marcat de genialitate, cu atît sporește în ființa lui moralitatea. Nu există genii imorale. Nici Homer, nici Sofocle, nici Platon, nici Dante, nici Rembrandt, nici Bach, nici Dosoftei, nici Coșbuc, nici Eminescu n-au fost ființe imorale.

★

Geniul se naște dar laptele, pîinea sa zilnică este grîul faptei morale. Dacă este geniu cu necesitate tinde spre moralitate.

★

Întreaga ființă a omului inspiră moralitate, îi cere omului să fie moral. Este atît de divin alcătuit, cu atîta economie și frumusețe, neavînd nimic de prisos care să se transforme în imoralitate. Orice faptă imorală este un furt pe urma căruia singeră întreaga ființă.

Ioan Alexandru

Nicolae Labiș

«curatul sunet

„...El a întins acel ligament de lumină, fără de care poeții de azi nu s-ar fi împlinit atît de repede și de pregnant"

Un poet al generației tinere în dialog cu Alexandru Andrițoiu, prieten și tovarăș de idei al lui Nicolae Labiș

— „Dragi părinți, / V-am mai scris înainte de Crăciun o scrisoare și acum repet gestul. (...) Am petrecut Anul nou într-o atmosferă spumoasă de petrecere, de muzică, de euforie. La noi la școală au venit scriitori și studenți din anii trecuți, aproape toți prietenii mei mai buni, am benchetuit și-am dansat — am petrecut în cele mai bizare chipuri. (...) Mi se pare că noaptea, tîrziu, am ieșit afară din larma petrecerii cu cineva. (...) Era liniștea relativă a orașului, pe jos putrezeau frunzele nevăzute și ude ale nopții, și noi parcă simțeam aproape pe oamenii de departe ; oricum, chiar dacă astăzi răutatea dospește în toate ungherele pămîntului, chiar dacă trufia necinstită încearcă fiecare suflet, la noi oamenii sînt oleacă mai simpli și mai buni. La noi Gheorghe Pantiru cînd se îmbată, uită de toate, crede că viața e frumoasă, i se pare că-i fericit și vrea să-l sărute pe tata pe obraz. Și aici bețivii își dau săruturi, dar sînt perfide ; aici un ochi îmbătat de arome și forme caută mai iscoditor decît unul treaz mijloacele de parvenire, ocazii de lingușire, ori cuvinte subtile cu care se trădează altul, ca să poată da la cap. Eu trec printre această lume, cu zîmbetul meu dureros, păstrat de cînd eram copil, de acasă. Eu trec printre această lume, rînjesc cu colții mei ciinești care mi-s mai lungi decît la alții, și lumea nu vede că rînjesc și lumea crede că rid".

V-am citit, stimate Alexandru Andrițoiu, aceste fragmente dintr-o scrisoare a lui Nicolae Labiș, așternută pe hîrtie la 2 ianuarie 1952, așadar pe cînd avea 17 ani și era elev al „Școlii de literatură" din București. Am făcut-o nu doar pentru că de fiecare dată cînd o recitesc mă emoționează, ci pentru a „intra în atmosfera" acelor ani. Și, bineînțeles, pentru a-mi pregăti prima întrebare : cînd și cum l-ați cunoscut pe Labiș ? Ați simțit acei „colți ciinești" sau ei nici nu existau ?

— L-am cunoscut înainte... de a-l cunoaște, adică, înainte de a-l vedea cu ochii. Lucram la „Contemporanul" și-am scris o notă despre un ciclu de poeme publicat de Labiș în „Tașul literar". Tîn minte, erau la modă poemele lungi, interminabile, ciclurile „decisive". Poeziile lui Labiș mi s-au părut extraordinar de frumoase; aveau referințe la mișcarea revoluționară a Iașului. Cineva însă mi-a spus că nota mea e prea poetică.

— Nu mai citiseți nimic pînă atunci scris de Labiș ? Cu nota ce s-a întîmplat ?

— Nu, nu mai citisem. De aici și șocul pe care l-am avut. Nota, articolul dacă vrei, a fost prelucrată cu conștiinciozitate de Dumitru Micu și a apărut. Micu, foarte bun cunoscător de poezie, mi-a spus, mi-a certificat că în tonul meu exacerbant existau și straturi de obiectivitate.

— Cînd ați scris acel articol despre ciclul lui Labiș, cam ce știați Dvs. despre poezie, în general ?

— Eu venisem în București de la liceul din Beiuș, unde fusesem bibliotecar. Liceul avea angajați profesori din Franța. Adică, ce s-o mai lungesc, eu veniseșn în București cu o cultură poetică frumoasă, deși cam anarhică, dar, oricum, suficientă pentru a distinge poezia autentică de contrafaceri. Și nu uita, ne aflam în anii „metodelor administrative", ani în care au fost scoși din circuit mari poeți și s-a produs o inflație de nepoezie. Așadar, fără o oarecare cultură poetică, erai oricînd în pericol să te pierzi. Arghezi, Bacovia, Blaga, Barbu, Voiculescu erau scoși din circuitul valorilor, chiar și la „Școala de literatură", deși ei se aflau în „fondul special", la care noi aveam un oarecare acces. Nu vreau să exagerez : se publicau și atunci poezii frumoase, scrise de Beniuc, de Jebeleanu și alții, dar, în total, situația nu era, cum bine știi, tocmai favorabilă poeziei autentice. De aceea eu am exultat în fața poeziilor lui Labiș. Aceste poezii s-au adăugat imediat la credințele mele estetice, dar și la capriciile vîrstei.

— Deci l-ați cunoscut pe Labiș la „Școala de literatură" ?

— Nu. El a venit după mine la această școală, în urma unui concurs la care a cîștigat un ceas „Pobeda", care s-a pierdut în timp ce poetul era dus la spital după accident. L-am cunoscut cînd a venit la „Contemporanul" spre a-mi mulțumi pentru articolul meu. Nu știu cum să-ți spun dar ne-am legat unul de altul. Așa a început prietenia noastră : după ce la prietenia lui aderaseră moldovenii — Mandric, Alecu Popovici, Doru Cremer — mai apoi Tulbure, Tăutu, Mihu Dragomir, Labiș a avut, într-adevăr, și prieteni foarte buni.

— Îmi povestea nu de mult Radu Cosașu de cercurile acestea concentrice de prieteni ai lui Labiș, ceva ca niște briuri de afecțiune și tandrețe. După opinia Dvs., care era cel mai mic dintre aceste cercuri, deci cel mai apropiat lui Labiș ?

— Cel format din Lucian Raicu — cel mai bun prieten al lui Labiș —, Remus Luca și Portik Imre. Bineînțeles, erau și Covaci — cu care colabora la primele traduceri — și Mandric, Tic, Cosașu și alții. Vezi, eu cred un anumit lucru în ceea ce privește prietenia : așa cum sînt critici literari foarte buni cărora le este imposibil să intuiască exact fenomenul poetic, tot așa există prieteni incapabili să simtă adîncurile unui om de care sînt, nu doar în aparență, foarte apropiați. Repet, totuși Labiș a avut norocul unor prieteni adevărați, care au văzut limpede în el marele talent nativ dotat cu o viziune limpede, dar și complicată. Au existat acești oameni care s-au aflat pe aceeași undă a înțelegerii poetului. Cei trei de care-ți spuneam, de pildă : un prozator, un critic și un poet. În ei, Labiș își regăsea, probabil, niște corespondente sufletești și de conștiință. Pentru a-i înțelege mai bine pe acești scumpi prieteni ai săi proiectase să-i însoțească, pe rînd, în excursii lungi prin locurile de baștină ale acestora. N-a avut timp, dar a avut răgazul, spre exemplu, să-i dedice lui Raicu „Rapsodia pădurii".

— Aș vrea să revenim la „Școala de literatură". Cum o simțeați Dvs., Alexandru Andrițoiu?

— În aparență, ca pe o frumoasă inutilitate. Primul care a simțit-o astfel a fost Sadoveanu. El a zis : „Iese scriitor de-aici numai cel care a intrat scriitor". Spuneam în aparență, pentru că, în fond, această școală și-a avut un rost. Rostul adevărat a fost acela al alcătuirii unei confrerii literare, pe principiul vaselor comunicante : bineînțeles, între cine era posibil. A fost această școală un prilej de întîlnire a unor talente risipite prin colțurile țării și care altfel nu s-ar fi întîlnit, pe atunci revistele, formele de cooptare a talentelor fiind foarte reduse.

— Mi-ați putea spune cum simțea această școală Nicolae Labiș ?

— La fel : cu seriozitate și suris. Cu seriozitate, pentru că la această școală, așa cum a fost ea, cine vroia putea să învețe serios. Pentru cei care au avut, cu adevărat, ochi exista o bibliotecă. Pentru cei care au avut, cu adevărat, urechi s-au ținut acolo și cursuri de stilistică, de istorie literară — ciuntită ce-i drept, dar istorie literară. Și-apoi, mai erau acei extraordinari anticari ce ne-au virit sub nas cărțile de căpătîi ale literaturii române. Ei ne puneau în mînă Goga, Rebreanu, Arghezi, Bacovia.

Cu suris, pentru că se debitau și prostii antologice, enormități amețitoare, totul făcut din falsa credință că ele pot duce „la stratificarea talentelor" elevilor ! Cine n-a avut tărie a capotat. Totul era, de fapt, un mare examen de conștiință, de luciditate. Mulți, foarte mulți au amețit. Iată un exemplu : un oarecare cursant M. P., care nu scrisese decît articole la gazeta de perete a instituției de unde venise, prins de miracolul școlii, se prezenta în tramvai, în restaurant, peste tot, drept *romancierul* M. P. Cam așa se reflecta acest „miracol" al „Școlii de literatură" în conștiința laxă a unora dintre întîmplătorii ei elevi.

— Ce fel de elev a fost la „Școala de literatură" Nicolae Labiș ?

— Fără îndoială, Labiș era o personalitate, dar una în formare. Și el știa mai bine ca toți acest lucru. De aceea el lua în serios tot ce-i putea fi folositor : programul de lucru, orarul, orele de studii. Labiș nu pierdea timpul. Purta de fiecare dată în mînă o carte. La cursuri, dacă nu-l interesau ori, dimpotrivă, dacă-i sugerau vreo idee, scria poezii. Chiar și articolul despre „Bălcescul" lui Camil Petrescu l-a scris tot într-o oră de curs.

— Spuneți-mi cîteva cuvinte despre revistele școlii.

— În afara celei oficiale, „Anii de ucenicie", mai existau două reviste de mînă, care o parodiau pe cea „serioasă". Una era a lui Labiș, alta a lui Tomozei.

— Spuneți-mi acum, vă rog, un lucru care v-a uimit la Labiș ?

— Uite, dragă Dorin Tudoran, cînd ne-am dus o dată la Mălini, pentru a-l comemora pe Labiș, am coborît împreună cu tatăl poetului, din pod, o ladă cu manuscrise necunoscute. Am dat peste primele încercări de traduceri : din rusește, din franțuzește. Datau din vremea cînd la noi în școli franceza se învăța după „Temps nouveaux". Așadar, înțelegeam că Labiș venise la București *acoperit* și în acest domeniu al travaliului poetic. Și-am mai înțeles de ce, cîndva, primise cu atîta bucurie de la mine vreo 25 de volume de poezii luate de la un anticar. Printre ele se aflau Gautier — traducerea pe care i-am publicat-o în „Familia" datează din acea perioadă — Eluard, Fr. Jammes, Paul Fort, regele poeziei.

Prin Portik Imre luase contact cu poezia lui Adi Endre și Joseff Attila și, prin nu știu care filieră s-a legat de Lenau pe care l-a și tradus. Gîndește-te doar cît de tînăr era Labiș cînd avea deja în urmă un asemenea atelier literar !

— Care erau poeții din care recita Labiș mai des ?

— Blaga, Barbu — „Dimnișoara Hus" îi plăcea foarte mult. Prețuia opera poetică a lui Camil Petrescu ; știi bine că a preluat acel vers „Eu am văzut idei".

— Mi-ați putea explica atracția lui Labiș pentru poezia lui Camil Petrescu ?

— Să-ncercăm această explicație împreună : Barbu și Camil erau prețuiți ca poeți ai ideii.

„Labiș" — ulei de Corneliu Brudașcu

Ion Gheorghe" mi-am manifestat o undă de rezervă față de asemenea poezii. Labiș mi-a spus: „Nu vorbi prostii. Știe foarte bine ce vrea !". Altădată, Tăutu, care-l adăpostise în casa lui cu dragoste frățească, l-a rugat să-l asculte recitindu-i suita „Enescu". Labiș l-a ascultat — avea o răbdare îngerească să asculte poezie — și consecvent cu sine, i-a spus : „Prietene, e cam melodramatic, dar e bun". Pe mine m-a certat rău de tot, cînd am publicat în „Viața Românească" o poezie despre o burghezoaică din Timișoara. Mi-a spus : „Poezie anecdotică, proastă, care face numai rău !". În schimb, mi-a primit, la rîndu-i critica foarte aspră la apariția poeziei sale despre un camion, poezie care trebuie scoasă din toate culegerile sale, chiar și din... „Opere complete". La Nicolae Labiș moralitatea actului de creație era exemplară, dublată de o mare intuiție a valorii operelor. Și-apoi, Labiș, deși vorbea de colții lui ciinești, a fost total lipsit de dintele invidiei, de ținuta de Zoil, cu toate că, pe el mulți l-au hărțuit.

— De ce ?

— Poate și pentru că era foarte sincer, „rău de gură". N-a cerut niciodată să intre în Uniune. Scriitorii, tocmai pentru că spunea răspicat că în această Uniune erau prea mulți impostori. Iată, să-ți povestesc o întîmplare, în aparență blîndă. Labiș se întîlnește cu un maestru la Athénée Palace. Labiș venea dintr-o vizită la Roman, maestrul de la o conferință de la Roma. Maestrul îl întrebă „Ce faci, tovarășe Labiș ? Pe unde ai mai fost ?. De unde vii ?". „Fiecare de unde poate, maestre. Dumneavoastră de la Roma, eu de la Roman. Un singur „n" ne desparte !".

Dar pentru că tot am ajuns la acest capitol, hai să mai lămurim un lucru : cel cu privire la demisia lui Labiș de la „Gazeta literară". Această demisie mi-a trimis-o mie, odată cu o scrisoare de felicitare pentru nașterea, la Vaslui, a fiului meu Mihai. Întîmplarea a fost următoarea : Labiș a intrat în camera unde Zaharia Stancu se cam certa cu Gheorghe Dinu. Stancu, incomodat de prezența unei a treia persoane, i-a spus lui Labiș — care era îmbrăcat cu „legendarul" lui cojoc și avea îndesată pe cap căciula — : „Tovarășe Labiș, te rog frumos să-ți scoți căciula din cap cînd te afli vis-à-vis de Gheorghe Dinu". Labiș n-a spus nimic, și-a îndesat și mai tare căciula pe cap și-a ieșit. Pe urmă și-a dat demisia. Înțelegi cred, că asta a fost o simplă întîmplare, un pretext, dacă vrei. De fapt, pe Labiș îl rodea, de mult, altceva. Condiția noastră în redacție : climatul era de așa natură, încît noi eram total inutili. Deși eram o grămadă în secția de poezie — Labiș, Camil Baltazar, Emilia Căldăraru, Vl. Cavarnali, Rusalin Mureșan, Violeta Zamfirescu eu și alții, totul se făcea peste capul nostru. Nici măcar „Poșta redacției" nu ni se încredința. Eram în fapt, simpli curieri.

— Asta e acea „Gazetă literară" cu mai mulți redactori șefi-adjuncți decît redactori?

— Da, da. Adjuncți erau Paul Georgescu, Veronica Porumbacu, George Macovescu, Savin Bratu, Crohmălniceanu, Vicu Mîndra. Și mai erau, fii sigur, chiar dacă nu mi-i mai amintesc pe toți acum. Reîntorcîndu-ne la Labiș, în fapt, demisia lui s-a datorat nu unei stupide întîmplări, ci faptului că nu mai putea să suporte ideea de-a fi inutil într-un loc unde fusese angajat să muncească.

— Ce puteți spune despre boemul Labiș...

— Foarte bine. Iată, un prim lucru cu care-i sîntem datori poetului este chiar acesta : reconsiderarea imaginii spiritului în care s-a scurs puțina viață a poetului. Mă înnebunesc toate acele legende apocrife sub care a fost tulburată icoana de aur greu a poetului. Da, Labiș era un boem, în sensul boemei franțuzești. Adică, era un om de spirit, banchetele sale erau cele în spiritul lui Platon — prilejul unui schimb de idei. Neavînd casă, nici unde să-și ia cina ori prînzul, mînca la restaurant. Dar nu era consumatorul solitar — deci vicios — de alcool, n-a căzut niciodată pradă unui trai desfrînat, cum au vrut să ne convingă unii oratori, care n-au suferit prea mult la moartea poetului, ci, să fiu iertat, poate dimpotrivă. La mesele acelea se făceau schimburi de idei, nu se detronau valori, nu se stabileau valori false. Spiritul egoist îi lipsea cu desăvîrșire poetului. Labiș era gata oricînd să-ți spună părerea despre ultimele cărți citite, s-asculte îngerește poeziile confraților, să recite, să vorbească de artele plastice — avea mulți prieteni plasticieni —, de muzică și, firește, de pescuit și vînătoare, teme predilecte. Nici nu știu cum și cînd citea atît de mult.

— Dar de scris, știți cum scria?

— Tot pe unde apuca. Să-ți spun încă un lucru : multe din poeziile sale Labiș le-a scris la masa din holul Palatului Telefoanelor, acolo unde alții completau mandate poștale, formulare, acolo unde era o hărmălaie ușor de imaginat.

Sigur, orice scriitor este supus anecdoticii, dar dacă imaginea unui cărturar și a unui dialectician.

— Mi-ați putea povesti cîteva lucruri, care să vorbească despre boemia acelor ani și în mijlocul căreia s-a aflat, vrînd-nevrînd și Labiș?

— De ce nu ? Nu sufăr ipocrizia, așa că tot ceea ce spuneam eu împotriva anecdoticii nu însemna că vreau să uit niște lucruri. Nici n-am de ce. Ele țin de viața mea, de viața lui Labiș, dar sînt departe de-a ne condamna. Iată, cum aș putea să uit, că fiind odată invitați la Sadoveanu, maestrul ne-a spus, la un moment dat, în semn de caldă morală : „Toată lumea bea cu țoiu, / Numai Labiș cu-Andrițoiu !". Cît despre spiritul de voie bună în care se desfășurau unele din întîlnirile noastre în jurul unui pahar de vin, am să mă opresc la seara în care, Mandric și Țic — proaspăt distinși cu „Medalia Muncii" — ne-au invitat, pe Labiș și pe mine, la Doamna Candrea. Nu știu la cine se mai află poezia pe care am făcut-o împreună cu Labiș. A fost una din principalele noastre preocupări în acea seară. Nu-mi mai amintesc decît prima strofă : „Iată că-n această seară versul curge salamandric, / Rece se cristalizează în fulgi mici de țipirig ; / Cocardat se-nfățișează nemuririi însuși Mandric, / Cocardat se-nfățișează nemuririi însuși Țic". Și pentru că am ajuns aici, să nu uit să te pun în legătură cu Doru Cremer, profesor la Politehnică, unul din bunii prieteni ai lui Labiș. Doru deține cîteva din multele și foarte reușitele epigrame scrise de Labiș și dedicate colegilor.

Sau, hai să-ți spun cîteva despre cum ne petreceam noi duminici minunate la Pădurea Băneasa. Labiș se împrietenise la cataramă cu un traducător amator, care lucra la canissa de la Băneasa. Acest bărbat plăcut, Nicolae A. Străvoiu, era și-un vînătător pătimaș. A încercat și l-a convins pînă la urmă pe Labiș să-și convertească o parte a pasiunii pe care o punea în pescuit pentru vînătoare. Dar primul convertit a fost H. Grămescu. În sfîrșit, Străvoiu, văzîndu-ne singuri și „bătuți de vînt", s-a gîndit să ne și aranjeze viața, s-avem și noi un rost. Ce mai, vroia să ne căsătorească cu două nepoate de-ale sale, una brună și-alta blondă, pe care, dragul de Străvoiu, într-un distins limbaj cabalin, le alinta „Murga" și „Roaiba". N-a reușit, dar peripețiile de la Băneasa au rămas la fel de plăcute, iar Străvoiu același om minunat și de suflet, în care Labiș îl regăsea parcă pe Gheorghe Pantiru din Mălinii săi.

— Aș vrea să-mi spuneți cîte ceva și despre George Mărgărit, despre prietenia lui cu Labiș.

— O, și aici s-a fabulat atît de mult și necuviincios. Foarte bine că m-ai întrebat. Mărgărit l-a înțeles la înalta lui valoare pe Labiș. Nici nu-i era greu, el însuși fiind un om deosebit : poet, critic de mare cultură, filozof. Din păcate, era prea absorbit în pasta boemă a epocii.

— Radu Cosașu mi-a vorbit despre dușurile de luciditate și cinism sub care îi ținea, deseori, Mărgărit pe elevii „Școlii de literatură", pe prietenii și „prietenii" lui Labiș.

— Așa era. Brutal, dar sincer, Mărgărit încerca să-i trezească la realitate, să-i demaște pe unii Zoili din preajma lui Labiș. Îi spunea acestuia, de cîte unul sau altul din cei care-l înconjurau : „Nu-l iubesc și n-are talent". Față de Labiș, și acesta e lucrul cel mai important, Mărgărit a făcut un act de mare moralitate : nu l-a dus la chefurile prelungite pe unde poposea. Îl ocrotea, lăsîndu-l să plutească în lumea vieții lui pure a ideilor lui sănătoase.

— Aș vrea să trecem la destinul post-mortem al poetului și al poeziei sale.

— Acest destin este deocamdată mai mult „decorativ" și de inadecvată prezentare a operei poetului. Nu ți se pare cel puțin ciudat că, la douăzeci de ani de la moartea poetului despre care au scris atît de entuziasmați Călinescu, Vianu, Bogza, Jebeleanu, Beniuc și alții, că după atîția ani de la dispariția poetului iubit de Sadoveanu și Arghezi nu avem încă o ediție ca lumea a operei sale și un studiu fundamental, o carte de referință despre opera lui Labiș?

— Știu că Lucian Raicu lucrează la o carte despre Labiș și din ceea ce am citit, cît și din alte motive, nu mă îndoiesc că va fi cartea pe care o așteptăm cu toții.

V-aș pune o întrebare poate mai dificilă pentru că sînteți poet și nu critic. Deci, care considerați că ar fi lucrurile absolut necesare de spus într-o viitoare carte despre opera lui Labiș?

— Sigur că nu e simplu de răspuns, poate dac-aș fi avut mai mult timp aș fi reflectat mai bine la cele pe care să ți le spun. Dar, oricum, să încerc: chiar dacă noi, poeții, venim din interiorul poeziei și n-avem ochiul obiectiv al criticului, nu strică, zic, să ne spunem, uneori, cuvîntul. Prima idee care nu trebuie să lipsească într-o astfel de carte, de care tot vorbim, ar fi aceea că poezia lui Labiș a făcut o racordare la permanențele dintotdeauna ale poeziei românești. Dovadă că modernitatea ei este de concepție și nu de suprafață. A doua idee ar fi sublinierea aliajului dintre trăirea fierbinte și luciditate, dintre social și individual. Și-aici revin la ideea dumitale: „Moartea căprioarei" este un accident — genial- ce-i drept — în poezia lui Labiș, dar, totuși, un accident. Poezia lui Labiș trebuie prezentată prin prisma conștiinței civice tulburătoare a poetului; trebuie prezentată ca un act de cultură, de cărturărie. O a treia idee ar fi caracterul programatic al poeziei lui Labiș. Chiar și în domeniul literaturii pentru copii el se pregătea să ridice un edificiu care să curme calea acelei literaturi cînd liricoide, cînd de-un schematism osificat. Și, în sfîrșit, s-ar putea folosi aici comentariile lui Labiș despre cultură și literatură, felul cum concepea arta traducerii, felul cum vedea viața literară, luările lui de cuvînt, amărăciunea lui în fața operei unor idoli falși. Dacă nu vom face toate acestea, s-ar putea ca peste o sută de ani cineva să scoată o carte a lui Labiș în felul cum a făcut Aragon acea celebră și pălmuitoare *„L-ați citit cumva pe Victor Hugo?"*.

În cealaltă ordine de idei, accept orice scriere despre Labiș, orice evocare, mărturie, atîta timp cît este făcută cu bun-simț și bună credință. Stimez eforturile lui Gheorghe Tomozei și mai ales tenacitatea cu care-l *continuă* pe Labiș. Accept chiar o carte ca a lui Șt. Bitan. Dar, remarc cu mîhnire, că din viața și opera lui Labiș cineva vrea să facă un monopol. Și culmea este, că astfel de oameni sînt cei care nu i-au fost nici *măcar prieteni*, nici nu-i înțeleg opera cum se cuvine. Acești oameni, ca dintr-o mină de aur, scot din viața și opera poetului mai mult lest decît metalul pur.

— Care este gîndul Dvs., cel mai direct și statornic, în legătură cu personalitatea lui Labiș?

— Nu știu dacă toți poeții de azi se trag din mantaua lui, așa cum din „Mantaua" lui Gogol au ieșit toți scriitorii moderni ruși. Dar cred, cu tărie, că Labiș este poetul care a întins acea punte de aur, acel ligament de lumină, fără de care poeții de azi nu s-ar fi împlinit atît de repede și de pregnant.

Dorin Tudoran

Inedite

Nicolae Labiș, acest „vis întrerupt" al poeziei românești de după Eliberare, „a lăsat o operă iverosimil de întinsă" în raport cu puținii ani de activitate creatoare. Stă, de altfel, la îndemîna oricui să constate că edițiile de pînă în prezent ale operei lui Nicolae Labiș au fost îmbogățite, aproape cu regularitate, printr-un număr apreciabil de inedite. Și nu este vorba de o simplă acumulare cantitativă doar. Prin Destinderi, *ca să luăm un exemplu, se observă că registrul liricii lui Nicolae Labiș nu se reduce la claviatura, destul de amplă și variată de altminteri, relevată de volumele* Primele iubiri *(1956) și* Lupta cu inerția *(1958).*

În orice caz, pentru că studierea sistematică a laboratorului de creație a poetului nu s-a întreprins încă, unele piese lirice, purtînd sau nu amprenta elaborării, au rămas pînă-acum necunoscute, deși nu sînt lipsite de semnificație, fie ea și numai documentară. Reproducem în continuare cîteva inedite ale lui Nicolae Labiș, extrase din manuscrisele pe care le deține secția Memoriale a Muzeului județean Suceava *(prin donația făcută de familia poetului), precizînd mai întîi că nici unul dintre ele nu conține vreo însemnare care să ne permită datarea exactă a poeziilor. Dacă încercarea poetică intitulată* După zece ani *poate fi datată cu oarecare precizie (august 1954), în cazul celorlalte două, spre a stabili o cronologie aproximativă, trebuie să apelăm la analogii. Astfel, poezia* Cireșul, *(pe care o publicăm în pag. 1), în care se exprimă ideea că nimic nu poate curma cursul natural al vieții, e posibil să fi fost scrisă în aceeași perioadă cu poemele antirăzboinice* Ion, Blestem, Zurgălăul, *ș.a. — pînă în 1955. La fel procedînd, am putea presupune că manuscrisul cu titlul* De aceea *datează din același an cu poemul intitulat* Lui Marx *— 1956.*

Nicolae Cârlan

După zece ani

Pe malurile riului din satul nostru,
Privind prundișul sub viltori ascuns
Și curgerea vinjoasă dar pașnică a apei,
O-nfiorare nouă m-a cuprins.
Fulgerător mi-au defilat în față
Mileniile în care a trebuit,
Cu colți lichizi, să roadă apa-n rocă,
Spre-a-și rotunji cărarea de granit.

Aceeași febră a cuprins acum,
Trecînd cu amintirea din ziua neuitată,
Din ziua libertății, pînă-n aceste zile,
Cînd vîntu-n roșii flamuri, ca-n flăcări o să bată.
Mi s-a umplut privirea de cîoburi de istorii,
Urmate-n zece toamne cu frunze de cireși.
Prieteni, am văzut trecînd milenii,
Milenii compresate în zece ani intenși.

De aceea

Sorbim maturitatea. Ca rachiu-i.
Ni se-adîncește-n inimi pe încet.
Entuziasmul astăzi nu-mi mai chiui
Mai cu prudență-l cern și mai discret.

Au fost întîi uimiții ochi spre toate,
Stringînd pe rînd al faptelor sobor,
De-aceea azi e mai profundă, poate,
Și mai inseninată unda lor.
De-aceea nu mai pot s-alerg în stradă
Spre-a-mi lăuda un vis neîmplinit,
De-aceea-ntîii fluturi de zăpadă
Nu-i mai sărut, naiv și-ndrăgostit.

De-aceea gîndul patima-mi ritmează,
Lăsînd-o să alunece treptat,
De-aceea tihna orelor de-amiază
Cercetător o gust și măsurat.

De-aceea caut cu luciditate
Minunile pe care le aștept,
De-aceea toate gîndurile, toate
Spre Marx le-ndrept, cu dragoste le-ndrept.

Nicolae Labiș

al perfecțiunii»

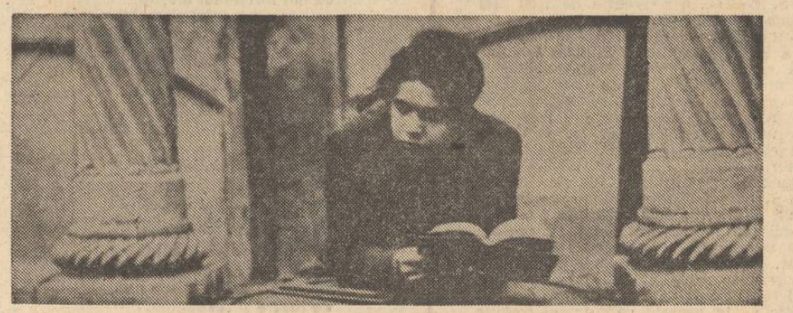

Fragmente despre Labiș

Pornind dintr-un spațiu nord-moldovenesc, atît de fertil ca spirit creator, încît E. Lovinescu, fălticenean și el (un bust al unui Vasile Lovinescu străjuiește și azi în fața școlii din Mălini) l-a numit **placenta de aur a artei**, poezia lui Labiș își trage originea, mai mult decît geografică, din această matcă de intensă iradiație și se reintoarce periodic la ea. Ruta mereu parcursă București — Mălini, deplasările între punctul originar și capitala culturii traversează și poezia lui Labiș și constituie oarecum un simbol al dublei apartenențe, al unei sinteze de veche tradiție și dinamică modernitate. Nici o crispare tradiționalistă, nimic „păsunist" în atașamentul de matcă, nimic artificial și dezrădăcinat în marea ardoare a modernității sale. „Bătăile versului" deprinse „la horă" se suprapun ritmurilor nervoase, formelor moderne, care-i stăteau la inimă în egală măsură. Între Sadoveanu și Rimbaud, între poezia populară și cea a lui Baudelaire, lirica lui Labiș își constituie cu dezinvoltură un mediu propriu în care trăiește ca-n elementul său, fără să resimtă ruptura, dezorientarea, dezarticularea. Pentru Labiș este nu se poate mai firesc să fie în același timp, în actul aceleiași trăiri spirituale, un fiu al Mălinilor și un fiu al cetății moderne, un poet al locurilor natale, al țării întregi și al lumii secolului XX. El nu concepe o existență **paralelă** la diversele nivele ale acestei apartenențe. Simultaneitatea nu se realizează prin compromis, prin sacrificarea originalității și drepturilor fiecărei componente a îndrăzneței sale sinteze, ci solicită tot randamentul posibil din afirmarea fiecărui factor în parte și din colaborarea contrariilor. A-l citi pe Labiș numai sub un singur aspect, a separa tradiția de modernitate, înseamnă a-l falsifica.

Labiș apare în București ca o ființă liberă, în acea stare de nedeterminare, de existență simultană a tuturor posibilităților, în care fiecare pas este cu putință, în orice direcție — care e prima perioadă în formarea personalităților puternice. El poate fi orice, se poate dezvolta oricum, încă nimic nu e decis. Există atunci o forță care dictează, fără voia acestor personalități, cursul pe care-l va urma viața, opera lor, pentru a se realiza într-un destin ? Această forță există, dar nu în afara lor, s-ar zice că forța formativă există în interior, dar nici aici în sensul unei fatalități de neschimbat. Forța aceasta, care dictează, se constituie din actele lor, pe măsură ce acestea au loc. De la un moment dat mai departe simțim că viața lui Labiș a intrat pe un făgaș necesar și că despre întoarcere sau despre abatere din drum nu mai poate fi vorba. Și că opera sa, cu necesitate, trebuie să arate din ce în ce mai mult (și mai în adîncime) într-un anumit fel. Fiecare poezie scrisă la început cu nepăsare și cu sentimentul unei libertăți (de opțiune) inepuizabile, îl îndeamnă la o anumită atitudine și la un anumit fel de a concepe, mai departe poezia ; fiecare opțiune (morală, estetică) cheamă cu necesitate alta — și astfel începe să apară, să se constituie un tip de activitate, ca un tip de înlănțuire a lucrurilor în viața sa, în scrisul său, care-i luminează libertatea ; libertate în sensul ei originar, inferior — într-un sens, dar libertate, cîmp deschis oricărei evoluții. Un om mare se distinge prin loialitate față de propriile sale acte, acestea îl antrenează, și el n-ar mai fi ceea ce este dacă n-ar consimți să li se supună. **Moartea căprioarei** și **Rapsodia pădurii** sînt poezii scrise într-o perioadă cînd Labiș încă nu se afla sub puterea acelei acțiuni interne, rezultată din propriile sale acte libere, dar odată scrise, autorul lor, din loialitate de sine, trebuie să continue, este interior obligat să meargă mai departe, să exploreze, în virtutea unei constrîngeri morale, zona ce i se desvăluise, poate, din pură întîmplare. Această necesitate de a merge mai departe, îl duce spre poemele din **Lupta cu inerția**. Începe (oare să poate spune : **fără voia sa**, din moment ce el însuși optase într-o fază inițială ?) marele drum pe care Labiș nu putea să nu-l străbată, drumul care face din el ceea ce știm că este. Drumul care duce spre opera caracteristică, esențială, o personalitate profund structurată, adică fidelă chiar și actelor întîmplătoare în care s-a „aruncat" începe astfel să se contureze din ce în ce mai precis, mai de neocolit, de **neschimbat**. Determinarea aceasta este acționată din interior, compusă din suma unor atitudini, cuvinte, versuri, din suita lor, dar de la un moment dat ia aspectul unei mișcări fatale, de un patos extraordinar, tocmai pentru că pare (și chiar este) reflexul unui destin ; poetul a făcut din sine un destin care-l **va face** pe el, fără putința vreunei sustrageri. Îngîndurarea lui Labiș în ultimul an de viață era provocată, credem, și de împrejurarea că aproape pe negîndite, aproape „copilărește" s-a trezit prizonier al unui destin ; e drept, al unui destin excepțional.

Pe măsură ce se îndepărtează de foarte matinalul debut, presiunea „gîndurilor" devine mai puternică în Labiș decît automatismele versificației. Mulțimea ideilor care-i aglomerează conștiința proaspătă începe să lase în urmă ispitele, încă vii, ale cîntecului, ale **euritmiei**. Plăcerea de a-și auzi glasul „inventînd", cu bogăție neobișnuită, rime și ritmuri și cadențe melodice, euforia acestei ușurințe căreia îi urmărea cu vizibilă satisfacție efectul asupra celorlalți, un efect de **uimire** (desigur), caracterizează pe adolescentul de 14—15 ani, dar încep să plictisească pe cel de 18. Acum mintea i se umple de proiecte vaste și încîntarea de a le arunca de-a dreptul pe hîrtie, abia atent să le mai toarne în versuri regulate, ca sub puterea unei avalanșe de nestăpînit, corespunde mai bine acestei noi faze, ce începe să fie aceea a unui orgoliu de alt tip, mai substanțial, orgoliul nu doar al poetului plin de talent nativ, dar al omului de idei, al „gînditorului". Prețuitorii talentului nativ nu prea îl gustă în această ipostază găsind-o prozaică, și dau semne de îngrijorare, unde sînt metaforele, bogatele rime, invenția verbală, ce e cu această bruscă pasiune pentru abstracțiuni „nedigerate" ; în realitate, asumîndu-și riscul de a părea mai puțin artist și de a-și dezamăgi numeroșii suporteri printr-o grijă mai mică față de formele elaborate, adică tradiționale, Labiș își pregătește un destin mai înalt, abia acum începe să apară notele singularizării sale în lirica decorativ-idilică a vremii. Aceste „ciorne", stîrneau oarecare interes printre amici, dar revistele nu erau dispuse să le găzduiască, aparent din motive de exigență artistică, în realitate pentru insolitul lor, care venea din excesiva reflexivitate. Poetul trebuia să cînte, nu să gîndească prea mult, ori Labiș își cam permitea. Cu destule naivități, aceste schițe de poem anunțau totuși pe adevăratul Labiș. Erau producția „de noapte", cam deosebită de cea liniștitoare, „de zi" prin care continua să facă plăcere mulțimii de admiratori ai talentului nativ, abundent și melodios. O producție, conținînd însă un viitor — încă potențial, de mare tensiune. Ciornele acestea vesteau că începuse „să se miște" ceva în interiorul abundentei nativități și că Labiș se plictisea cu sine cel de „odinioară", chiar dacă sinele care-l plictisea continua să se manifeste.

Era prin 1952—53, poetul se făcuse cunoscut, ajunsese repede la un soi de celebritate, dar nemulțumit de ea, de **facilitățile** ei, simțea nevoie să se reorienteze. Și considera că se află de-abia în pragul veritabilului său **început**, înainte de „un nou și sălbatic avînt". Și chiar așa era : simțea mai exact decît superficialii admiratori, mulțumiți să-l știe cum era pe atunci, temîndu-se de noutăți. În înțelesul comun, Labiș părea să fie în „pierdere" de talent dar în alt înțeles, mai puțin comun, faptul că își resimțea talentul ca pe un cadru prea strîmt și că aspira nerăbdător spre „idee" trebuia să pară cu mult mai promițător.

Pe un teren încă extrem de instabil, supus tuturor dislocărilor cu putință, fără tradiție, fără reflexe constituite, Labiș face încercarea extraordinară, care depășește hotarele poeziei de a stabili un spațiu moral, al revoluției, de a extinde acest spațiu, într-o tentativă care a rămas unică, asupra vieții sufletești, asupra intimității și interiorității omului ce respiră în ea aerul său cel mai firesc. El încearcă să găsească **simbolurile**, centrii de mare iradiație ai acestui univers nou, al vieții care trebuie schimbate, al omului care vrea să schimbe lumea. Această schimbare — a înțeles Labiș — trebuie să înceapă de la omul însuși care schimbă lumea, trebuie să-l condiționeze sufletește în primul rînd pe el însuși, pe el înaintea tuturor. Nu este indiferent cine este, cum arată agentul necesității istorice ; omul nu este instrumentul, ci scopul istoriei. Labiș este printre cei dintîi care au înțeles, chinuindu-se, că poezia revoluției nu poate fi redusă la o funcție retorico-apologetică, de susținere și promovare, ci trebuie ea însăși, întîi de toate să definească aceste idealuri într-un spațiu concret. S-a făcut eroarea de a socoti că „idealurile", deja definite, trebuie explicate și propagate cu talent. Labiș a înțeles ce imensă răspundere apasă pe scriitorul care vrea să se dedice acestor idealuri, care nu sînt formulate de-a gata, ci reprezintă **obiectul** explorării pe început **și ca și cînd de felul cum gîndești tu însuți** depinde totul.

Nimic nu-i este **de ajuns**. Nimic nu-i ajunge. Nimic nu-l determină să se oprească. El **merge** fără încetare. La sfîrșitul anului 1956, abia atunci, a devenit limpede cum se putea încheia acest mers perpetuu. Nu-i ajungea un prieten — doi — trei ; nici o „singură iubire". Nici un singur oraș. Nici un singur fel de a fi poet, o „direcție". Nici un singur mentor — stabil. Nu-i ajungea o singură viață — prima și ultima ce i s-a dat a terminat-o repede, a istovit ce-i putea oferi, aștepta parcă, în ultimele luni, **altceva**, o mare schimbare, o zguduire din temelii — astfel a întîlnit moartea, a mers parcă, repede și convins, în întîmpinarea ei.

În cuprinsul unei singure vieți, s-a **știut** mai tîrziu că a trăit **mai multe**. Cei care se considerau apropiați de el au avut revelația de a fi ignorat cît timp trăise, multe întîmplări al căror erou era. Cîteva existențe **paralele** ies la iveală dacă punem alături toate relatările despre Labiș ale prietenilor și cunoscuților. L-am cunoscut bine ; dar convingerea aceasta, iluzia aceasta o aveau mulți — și ei aproape că nu știau nimic unul de celălalt. Dacă ar fi posibil să reconstituim din mărturii întîmplătoare traseul peregrinărilor sale într-o singură zi, într-o singură săptămînă etc. dosarul ar fi derutant, spectaculos, aproape incredibil de divers, totul ar revela în Labiș lipsa de satietate, lipsa frontierelor sigure ; o fantastică încercare de sustragere de nou. Acesta este sensul mai larg al noțiunii de „inerție" care devine curentă în poezia sa, odată cu efortul de a se smulge acestei gravitații a cunoscutului, a repetabilului ce amenința parcă să-i anuleze ființa lăuntrică, adevărul viu al sufletului.

Tipul de **angajare** reprezentat de Labiș era expresia unei trăiri simultane a principiului revoluției și a principiului libertății, el izbutind să găsească în sine, în poezia sa acel **spațiu** în care cele două principii nu se exclud, nu se afirmă unul în detrimentul celuilalt și nici nu caută să-și impună reciproc, **în practică**, acolo unde ele din principii devin realități de care depinde soarta oamenilor, — concesii, criterii de oportunitate etc. — astfel că în cele din urmă se anulează și unul și altul, sau se afirmă incomplet și unul și altul, cu prețul a ceea ce este viu în fiecare.

Moartea, de care a fost conștient din clipa accidentului și pînă în ultimele ceasuri ale nopții de 21—22 decembrie, poetul a primit-o în tăcere și demnitate, fără iluzii și mai ales fără cuvinte. Nu vorbea despre ea, schimba îndată vorba dacă i se pomenea de posibila însănătoșire.

Demnitatea cu care Labiș a întîmpinat sfîrșitul, ea singură, poate desvălui sensul întregei sale vieți. Nici o lamentație, nici un regret afirmat altfel decît în privirea de o strălucire mată și calmă, de-a lungul celor zece zile de supraviețuire. Cine moare așa, nu se poate să fi trăit altfel decît așa. O întrebare tulburătoare se ivește de la sine : dacă el și-a ascuns suferința atroce și fireasca zguduire la gîndul morții absurde, inevitabile, cîte alte suferințe și spaime, mai ușor de ascuns, a stăpînit și a tăinuit sub o mască încrezătoare, plină de vitalitate, în atîtea din zilele vieții sale ? Nu vorbea **acum** despre singurul lucru esențial, dar despre cîte lucruri esențiale se ferise să vorbească, dintr-un acut sentiment al demnității personale, de-a lungul vieții sale, ocolindu-le, de față cu ceilalți, preferîndu-le tăcerea de o dureroasă decență ? Moartea a fost „secretul" ultimelor sale zile — dar cîte alte secrete îngropa în adîncurile sufletului și conștiinței sale, nici măcar bănuite de ceilalți, neîncredințate (poate) nici poeziei scrise pe durata ultimilor ani de viață ?

O singură dată s-a desvăluit fără voie, cu o zi sau două înainte de moarte. În camera de la spitalul de urgență, un mic aparat de radio transmitea într-o dimineață înregistrarea unei festivități de la Casa scriitorilor cu prilejul aniversării lui Bacovia la 75 de ani ! Se transmiteau versuri citite de confrații mai tineri din opera marelui poet. O lacrimă trădătoare se ivi pentru o clipă în ochii lui Nicolae Labiș. Mai era în stare de emoții de natură poetică, sau, mai degrabă, fusese fulgerat pe moment de gîndul că, iată, trebuia să moară **înaintea** poetului Bacovia, **chiar** și înaintea lui Bacovia. Dintre poemele, nu puține, atinse de presentimentul morții, **Albatrosul ucis** este cel mai tulburător, fie și pentru faptul că pare compus într-o dispoziție de paradoxală înstrăinare, așternut limpede, fără ezitări, fără strîngere de inimă, ca de o mînă străină :

„Cînd dintre pomi spre mare se răsucise vîntul, / Și-n catifeaua umbrei nisipul amorțea, / L-a scos un val afară cu grijă așezîndu-l / Pe-un cimitir de scoici ce strălucea. / / La marginea vieții clocotitoare-a mării / Stă nefiresc de țeapăn, trufaș, însă răpus [1]). / Privește încă parcă tălazurile zării / Cu gîtul galeș îndoit în sus. / / Murdare și sărate-s aripile-i deschise, / Furtuna ce-l izbise îi cîntă-un surd prohod. / Lucesc multicolore în juru-i scoici ucise / Al căror miez căldurile îl rod. / / De valuri aruncate pe țărmul sec și tare / Muriră fără luptă sclipind acum bogat. / Le tulbură lumina lor albă, orbitoare, / Aripa lui cu mil întunecat. / / Deasupra țipă-n aer dansînd în salturi bruște, / Sfidînd nemărginirea, un tînăr pescăruș. / Războinicul furtunii zvîrlit între moluște / Răsfrînge-n ochiu-i stins un nou urcuș. / / Cînd se-ntețește briza aripa-i se-nfioară / Și, re-nviat o clipă de-un nevăzut îndemn, / Îți pare că zbura-va din nou, ultima oară, / Spre-un cimitir mai sobru și mai demn."

La 3 decembrie 1956, o săptămînă înaintea accidentului, optsprezece zile înaintea sfîrșitului, Labiș împlinea douăzeci și unu de ani. Era într-o duminică parcă ieșită din timp, staționară și melancolică, poetul se arăta dintr-o dată liniștit. Resemnat și senin, avea aerul că își ia rămas bun, absolut inexplicabil. O sticlă de Cotnar vechi păstrată din ultima expediție ieșană, un dar însorit al vicarului Mitropoliei din Iași — da, făcea să răsară soarele unei mari emoții în clipa împărtășirii din el — venea să limpezească gîndurile, să alunge îngrijorarea strînsă în lunile din urmă, și să redea poetului adevărata sa identitate. Era liniște și pace în încăperea din Dristorului, pace și în sufletul poetului care spunea cu ochii pe jumătate închiși, capul pe spate și cu o voce mai potolită ca de obicei, versuri dar nu versuri noi, ci exact pe cele mai cunoscute, versurile emblematice, începînd cu **Moartea căprioarei**, proiectîndu-le, prin felul cum le rostea, între niște invizibile dar subtil bănuite **semne ale citării**. Mai mult făcea aluzie la ele decît le spunea cu adevărat ; o aluzie înduioșată, puțin ironică. Era ca și cum ar fi spus : iată ce am putut scrie eu la un moment dat, la un moment ce nu se va mai întoarce, ce liniștit și ce încrezător eram, și acum parcă sînt din nou așa, o singură clipă, dar știu că se va duce și ea, lăsînd cale liberă timpului necruțător și unor evenimente ciudate, pe care nimeni încă nu le știe. Labiș însuși părea să „știe" cite ceva în privința lor. Rememorînd acea duminică a începutului de decembrie pe cînd, trei săptămîni mai tîrziu, îl însoțeam pe ultimul drum, această melancolică, aburită prestiință a poetului se încărca de un suflu halucinant. Da, el primise naivele felicitări, urările de voie-bună și viață lungă, la fel de lungă cît a lui Goethe, a lui Sadoveanu ș.a. cu un aer distant și un surîs foarte, foarte ciudat. Ochii îi erau umeziți. Manifestările zgomotoase de vitalitate, enunțînd iminența unei petreceri dezlănțuite, obișnuite în astfel de împrejurări mai ales cînd era vorba de Labiș, chiar de Labiș ca protagonist, lipseau sau doar întîrziau să se înfățișeze privirii celorlalți, nedumerite, pline de așteptare. Și cel care le făcea să întîrzie, era Labiș însuși. Nu se știa, **de ce** ! Nu se știa deloc !

După 21 decembrie, am aflat că spre seară, în aceeași curioasă duminică, Labiș ar fi scris (sau ar fi dictat prietenului devotat ce-l găzduia) cîteva versuri. Ele au fost publicate postum în volumul **Lupta cu inerția**. Începutul acestei improvizații sună astfel : „Sînt douăzeci de ani și încă unul... / N-aș vrea nici unul să i-l dau minciunii". Acțiunea se întinde doar asupra trecutului. Firesc ar fi fost să se spună : nici unul din anii care vor veni. Dar nu se spunea. Trecuse așadar marea larmă vitală, se îndepărtase atmosfera de nepăsătoare petrecere care însoțea zilele aniversare. Labiș avea douăzeci și unu de ani — să ne gîndim că, în urmă numai cu un an, pe cînd avea **douăzeci**, împliniți în camera de hotel a unui oraș de provincie, singur fiind, organizase cu prietenii absenți, o petrecere fictivă, un mare „ospăț" închipuit. Trecuse parcă un secol de la improvizarea acestor versuri tîrziu regăsite : „Închipuirea-mi numai v-a adus / Prieteni dragi, pe scaunele goale, / Dau un ospăț — am douăzeci de ani".

Lucian Raicu

1) Astfel se înfățișa poetul în zilele cînd soarta îi era definitiv decisă : „nefiresc de țeapăn, trufaș, însă răpus".

omagiu tînăr

Elegie

LUI NICOLAE LABIȘ

Miine nu va mai fi nici un cîntec
numai sîngele tău
o mască roșie la cîngătoarea iernii
numai tăcerea ta plutind
ca un gaz de luptă
peste păduri îngălbenite

dar anotimpurile vor mai avea nevoie de tine
cuvintele
vor mai trece prin melancolia ta
ca niște popoare migratoare
printr-o țară bîntuită de cețuri

căci tu ești vîntul de seară
pe care îl adulmecă stelele
și nimbul care înconjoară fîntînile moarte
tu ești
frumusețea sfîșietoare a copacilor
în toamnă
și hohotul de plîns al mării
și firul de iarbă
care strălucește între dinții
calului sălbatic

te iubesc îți spune mesteacănul
atingîndu-ți obrajii
cu pulpanele veșmîntului său lunar
te iubesc
îți șoptește pulberea drumurilor de țară
sărutîndu-te pe gură
te iubesc
strigă ploaia lipindu-și de pieptul tău
sînii goi
te iubesc
șuieră timpul
devorîndu-te.

George Iarin

Icar

Ne dezbrăcam simultan de copilărie
tu în țara de sus,
eu în țara de jos, în cîmpie.

Primăvara urcam cu sentimentele în munți,
să creștem albine, să împușcăm mistreți,
cînd ploua ne-adăposteam în scorburi
și desenam poeme pe pereți.

Inima sălbăticiunii pocnea pe jăratec,
deasupra-i se năpusteau flăcările rele
ca niște jivine flămînde,
mușcîndu-se, izbindu-se între ele.

Plămînii tăi miroseau a rășină
plămînii mei a grîu și a maci,
ochii tăi horcăiau în lumină
plînsul tău se izbea de copaci.

Stăteam nemișcat ca un arbore, drept,
limbile focului se repezeau să-mi smulgă
sîngele cimentuit pe piept...

Apoi am ciugulit din cenușă
sufletul căpriorului ucis,
pînă cînd unul a devenit o amintire frumoasă
celălalt un copil nedecis.

Marin Lupșanu

Mălini

La Mălini se cerne toamna
fructelor rămase-n ram,
pulberea de stele, încă
cerne-se de cînd eram...

vino să-ți arăt iubirea
de pămîntul nostru sfînt,
un popor înalt de păsări
urcă-n fiece cuvînt ;

și-i un zvîcnet de tăcere
ca un ochi curat de cerb,
sune cîntecul în sfere
și-n izvoare de proverb ;

la Mălini se face toamna
ca o pulbere de stele,
numai ochiul tău așteaptă
rătăcind de mult prin ele ;

și de-atîtea fructe, ramul
urcă-n veșnicie nins
ca un zvîcnet de iubire
adîncit în necuprins.

Nicolae Arieșescu

cont propriu al fiecărui autentic artist. Labiș nu s-a întrebat cum trebuie întruchipate artistic temele ci mai ales **care sînt** aceste teme, și a încercat să le descopere, să facă din ele simboluri ale vieții interioare. Caracterul prozaic al unora dintre poemele sale din ultima perioadă, este urmarea acestei aplicații de descoperitor, de înaintemergător, pentru care aspectul **liric** al chestiunii nu poate în nici un fel anticipa semnificațiile, conținutul ei precis. El a considerat, s-ar spune, o impostură tentativa poeziei de a liriciza un lucru pe care poetul nu-l înțelegea, nu-l trăia ca experiență de cunoaștere, ca act de viață și act spiritual. Cîți din cei care „cîntau" și-au pus problema de a ști foarte serios ce cîntă, despre ce cîntă, ce rădăcini, ce implicații, ce urmări are cîntecul lor ? Labiș și-a dat curînd seama de riscurile acestei — cum să-i zicem ? — incompetențe, care poate avea, pentru literatură, urmări dintre cele mai rele, mai ales urmarea de a proiecta un spațiu artistic inconsistent și artificial, gata să se prăbușească la cea mai mică „reevaluare" a cuprinsului de reprezentări propus atenției, propus unei pasive „reflectări artistice". Un singur remediu exista, acela de a gîndi asupra **problemei** într-un spirit nu numai literar, dar și politic și filozofic și moral, a gîndi într-un spirit de responsabilitate individuală, a gîndi totul de la sub imperiul **unicității** ; de dislocare forțată a marginilor **eu**-lui. În poezia sa se poate distinge un vaiet al unicității, o suferință a eu-lui singular — suferința de a fi singular.

Nevoia de a fi **în toate felurile** se simte în viața și în poezia sa, cu egală putere. Voia să fie celebru, și deopotrivă să fie modest, unul printre ceilalți. Era minunat de **firesc** și totuși se refugia, ca pentru a respira, într-o existență teatrală. Singurătatea și sociabilitatea erau pe rînd adăpostul său. Generozitatea cordială și causticitatea și-l disputau. Dragostea și „disprețul" erau pe rînd încercate, poate și pe parcursul unei singure ore. Ai fi zis că nu se plictisea niciodată, dar punînd puțină ordine în depozițiile martorilor ești obligat să constați că se plictisea repede. Totuși nu înainte de a fi extras din realitatea ce-i devenea insuportabil de cunoscută, tot miezul. Ceea ce pentru vreunul din apropiații săi părea a fi aurora unei prietenii, pentru el, deja, era începutul sfîrșitului. Consuma repede, dar **în întregime**, ziua, luna, anul prin care trecea, aparent **odată cu alții**, în același pas. Labiș, care este stăpînit acum de senzația unei „experiențe" vaste: consumate, o senzație amară, propice celor ce au trăit **prea mult**, obosiți de a ști totul dinainte, marcați de golul unei rotații ciclice, al unor repetări de situații neinstare să mai aducă ceva nou.

Prima treaptă spre cer

Sîntem, de curînd, în posesia unor scrisori trimise de Nicolae Labiș în vara și toamna anului 1950. Destinatarul, Mihai Zaharia, un prieten mai în vîrstă al poetului, a avut amabilitatea să le pună la dispoziția redacției, în intenția de a releva cîteva amănunte semnificative din perioada de formare a celui ce avea să devină autorul tulburătoarei „Lupte cu inerția". Pe lîngă interesul lor documentar, scrisorile amintite cuprind și cîteva poezii rămase pînă acum inedite. Poetul se află, așa cum se va putea observa, într-o perioadă de căutări, proprie începuturilor de formare, dar încă de acum — împlinise abia 15 ani — se gîndește la întocmirea unui volum : *«Mi-am strîns toate poemele mai bune într-un caet. L-am numit „Cîntecul unui adolescent". Ce zici ?»*.

În luna august, Nicolae Labiș se afla la Văleni și scrisorile cuprind numeroase însemnări referitoare la viața satului, și deși tînărul se vaietă că e *„lipsit de evenimente importante"*, e totuși cu ochii în patru, receptiv la tot ce se petrece în viața normală, întreruptă de prea puține întîmplări neobișnuite. Citește mult, așa cum mărturisește singur, merge aproape în fiecare zi la scăldat, e dornic să cunoască oamenii, traiul cu iz patriarhal se pare că nu-l mulțumește, dar impresiile culese acum îl vor urmări apoi pretutindeni : *„Acum cerul se acoperă cu nori. Vine furtuna... Afară, doi cocoși se ceartă. Se ceartă și două vecine pe chestia unui godac... A început să plouă. Cu soare plouă. Picăturile strălucesc"*.

O altă scrisoare este, în fond, pretextul împărtășirii impresiilor legate de viața satului : *„Acum am cam multă treabă cu făcutul finului. Chiar azi am să plec pînă la tata, cu mîncare, la Plaiul Bătrîn. Acum să fii tu aici să urci coasta Bătrînului Plaiu, să te întinzi istovit la umbra de alun pe o sarcină de iarbă proaspăt cosită, să te răcorești cu apă din fîntînița de sub deal, la umbra de arțar. Această fîntînță, cu volumul nu mai mare decît al unei respectabile cușme țurcănești, forfotește veșnic de apă rece ca o porție de înghețată de 37 lei de la Huțu și limpede ca apa căpătată prin distilare de dl. Vasile Bogdănel, tatăl drept al lui Vulercik, cel cu paleta și cu bicicleta... Și de acolo privește bîtca Turcu și Primătariul cel cu lanuri întinse de secărică aromată care pișcă limba și nasul... Țapinarii au lucrat două jgheaburi pe povîrnișul despădurit din fața ferestrei mele și de acolo dau drumul la traverse la vale. Mă sui pe deal și privesc cum vin lemnele la vale cu hîrliț de parcă ar plînge, și cum, în momentul cînd părăsesc jgheabul se urcă-n aer și apoi cad cu sgomot stîrnind așchii de praf... Îți trimit o poezie. Cîndva o să-ți trimit mai multe"*.

Și acum, iată poezia, rămasă inedită, în realitate imaginea artistică a ultimelor descrieri din scrisoare :

Muntele cîntă

Cînd soarele răsare, rubiniu, dimineața,
Prin munți,
Peste ape și punți,
Se naște cu vuiet de muncă, viața.
Cămășile negre, vărgate,
Înfășură corpuri vînjoase, bronzate,
Bătute de soare, bătute de vînt.
Țapinile scurmă cu ciocul de fier
În arbori ce pier
Și cad la pămînt.
Aici,
Între miezuri de stîncă,
În noroi, sau în funduri de ripă adîncă,
Cu palme bătute, cu buze crăpate,
Cu ploaia și vîntul și soarele-n spate
Cu inima-n flăcări, fierbinte ca jarul
Muncește mereu țapinarul...

Cînd noaptea perdeaua de umbră-și desface
Cînd soarele raze-n hățișuri implîntă
Viața se naște
Și muntele cîntă.

În noiembrie 1950, Labiș e la Fălticeni, departe de satul natal, dar imaginile copilăriei persistă. *„Vreau să scriu un poem*, mărturisește el, *nu știu dacă voi reuși. Iată cîteva fragmente :*

Peste văi și dealuri, roată
Toamna a țesut măiastră
O catrință impestrițată

Sus, pe-ntinderea albastră
Val virtej aleargă norii
Scuipînd lacrimi în ferestre

Merg prin piclă muncitorii
Cu țapinele pe spate
Dispărînd în umbra morii.

În frunte, om cu spete late,
Munții îndemnînd la trîntă
Rupe crengile uscate...

Trece Ion Moglan și cîntă !

II

Stă căsuța îmbătrînită
În grădina smălțuită
Cu flori mari de răsărită.

Înăuntru e tăcere
Mucegai cu gust de fiere
Sărăcie prin unghere.

Un copil cu ochi de smoală
Liniștit și-n pielea goală
Mototăie la mama-n poală.

Nani, nani Ionică,
Dormi ginganie pitică
Să crești mare, fără frică !

Și așa Mihai — va mărturisi candid poetul, cu oarecare autoironie — *mai dăm și noi din pean㠄 să nu ne treacă..."*

Curînd, poetul părăsește Fălticenii, nu fără un puternic regret. *„Mă Mihai* — va scrie el — *zău că m-am gîndit mult și bine pînă am dat ordinul de ridicare a ancorei. Tîrgul nostru, măi, e ceva tare frumos... Să știe boala dacă l-aș fi schimbat dacă nu era Iași Iașul. Iașii is cam la fel ca înainte... ceva mai puține ruine și grădine mai multe"*.

Așadar, fără voia nimănui, copilăria se încheie, căprioara — superbul ei simbol — a fost părăsită. Începe drumul Iașilor și al Bucureștilor care — vai ! — nu va cunoaște semnul întoarcerii.

Petre Anghel

SERIALUL NOSTRU DEDICAT EVENIMENTELOR DE LA

1877

şoimii au trecut dunărea

de

petru vintilă

IANUARIE

● Regentul anului : Soarele.
— Nu mai are loc obişnuitul bal de Anul Nou la Palat.

● Puterile europene (Anglia, Franţa, Germania, Austro-Ungaria, Italia şi Rusia) întrunite la Constantinopol într-o conferinţă începută la 11 decembrie 1876, ajung la o înţelegere în problema orientală şi prezintă Turciei un pachet de propuneri privind situaţia din Bulgaria, Serbia, Bosnia, Herţegovina şi Muntenegru.

Dar, Înalta Poartă respinge pachetul de propuneri, considerînd că a răspuns prin Constituţia lui Midhat Paşa în care se proclamă libertatea presei, a religiei, a întrunirilor, se legiferează instituirea unui organism de tip parlamentar (Marele Sfat).

Constituţia lui Midhat Paşa a fost promulgată chiar în ziua deschiderii conferinţei ambasadorilor (la 11 decembrie 1876).

● Amintind că România nu poate accepta constituţia lui **Midhat Paşa**, **Gazeta Transilvaniei** publică o corespondenţă din Bucureşti în care se descrie starea de spirit a opiniei publice româneşti : „Protestul României în contra art. 1, 7 şi 8 al constituţiunei turceşti, cari încalcă autonomia ca drept de stat al României după tractatul de la Paris, s-a discutat în consiliul ministrilor turceşti, care după Polit (ische) Kor (respondenz) a şi decis a trimite României interpretarea oficială a acelor articole, aşa încît să se delăture orice scrupuli despre relaţiunea de drept de stat a României faţă de Turcia, şi Poarta speră, ca cu această satisfacţiune să poată considera acest caz intervenit ca şi delăturat. Într-aceea, junimea universitară română, s-a şi rezolvat a cere de la ministerul de resbel al României instructori în minuirea armelor, pentru cazul cînd protestul naţiunei române ar trebui să fie susţinut cu arma..."

— Peste cîteva luni ţara va intra în război şi întregul ei potenţial economic urmează să fie chemat a sluji ţelul victoriei în război şi independenţa politică a României. Într-o modestă şi aproape necunoscută gazetă provincială, **Curierul de Iaşi, Eminescu** publică un articol cu titlul **Rostul administraţiei la noi.** În el, Eminescu dezbate problema bugetului pe anul în curs în legătura sa indisolubilă cu bunul mers al administraţiei ţării. Eminescu conchide profetic : „Ne abţinem de la o dezvoltare mai pe larg, care sub pana noastră ar deveni un studiu întreg asupra însemnătăţii administraţiei în ţări, în care bunul traiu al claselor muncitoare şi emanciparea lor de sub presiunea capitalului bănesc şi fonciar e ţinta de căpetenie a statului".

— Demisia lui **D. A. Sturdza** din guvern.

● Războiul româno-ruso-turc pluteşte în aer, dar un anunţ anodin dintr-un ziar ieşan **(Curierul)** cheamă publicul să guste în continuare specialităţile de patiserie turcească. Textul trebuie să recunoaştem, are un haz neaşteptat : „Subsemnatul de naţiune român, din acest oraş, cu profund respect aduc la cunoştinţa onorab. public că am format o nouă fabricaţiune de cataif de Constantinopol crud şi gata pentru a se da în masă ; 2) Pentru garnitura colivelor la înmormîntări, parastase şi hramuri, compusă din bombonărie în timpul ernei şi pentru vară din flori naturale ; Un fel de burecuri cu umplutură de vinaturi, viţel, păseri domestice cu cremă cu brînză proaspătă şi migdale ; 4) Un fel de baclava de Constantinopole fără crohmală, cataiful de mai sus gătindu-se cu împlutură de muhalibiu şi sade. Doritorii pentru a fi satisfăcuţi de plăcerile D-lor, se vor adresa din timp, la domiciliul fabricaţiunei mele, în casele lui Badaluca, în dosul porţiţei Trei-Ierarhi.

Dimitrie Ghetu".

— **Sub titlul Turcia şi România,** ziarul **L'Italie** publică un articol din care extragem următoarele : „...Se ştie că articolul I din Constituţiune dispune în termeni expreşi, că „imperiul otoman cuprinde ţările şi posesiunile actuale şi provinciile privilegiate, şi că formează un tot indivizibil, din care nu se poate dezlipi nici o parte sub nici un motiv".

Articolul 7 dă sultanului o putere care anulează mai de tot autonomia politică a Statelor supuse suzeranităţii Porţii ; în adevăr, numai singur Sultanul are dreptul să „dea investitura şefilor de provincii privilegiate, să toarne moneda, să închee şi să subsemneze tractatele cu puterile etc.".

Prin dispoziţiunile combinate ale acestor două articole, România este privată cu o trăsătură de condei de toate garanţiile de autonomie ce-i acordă tractatele şi redevine curat şi lămurit, ca să ne servim de limbajul Constituţiunii, o „provincie privilegiată a imperiului otoman..."

— Întrunirea studenţilor medicinişti în localul societăţii studenţeşti din spitalul Colţea. Decide înscrierea ca voluntari în armată şi începerea imediată a exerciţiilor militare. Prima zi de instruire militară are loc chiar a doua zi (9 ianuarie).

● **Gazeta Transilvaniei** publică această ştire : „Turcilor constituţionali nu le-a fost de ajuns a lovi prin constituţiunea lor în drepturile, autonomia şi suveranitatea statului român, ei s-au grăbit a vătăma pre români şi prin fapte de ale cabililor barbari, prin fapte de violenţă şi sălbăticie. Într-una din nopţile trecute vreo 30 de cerchezi au trecut Dunărea pe la Silistra şi au dat năvală asupra unui pichet de soldaţi români. Ceaţa cea mare a împiedicat sentinela de a vedea venind luntrele pe Dunăre, şi aşa cei trei soldaţi de la pichetul român au fost surprinşi : unul din ei fu ucis, iară ceilalţi doi mutilaţi şi vulneraţi. Cerchezii au luat cîteva vite şi au fugit..."

— Ziarele publică o ştire din Iaşi, privitoare la un exerciţiu rusesc de marş ofensiv : „Eri a domnit în partea de sud a lagărului rusesc o foarte mare veselie. Toată armata concentrată împregiurul Benderului a fost îndreptată spre Prut : trupele erau pline de curagiu. Muzica militară întonă cîntecul **„Iehal Kazak za Dunaj".** După un marş de probă de două ore, trupele se reîntoarseră în vechile lor cantonamente".

Nicolae Grigorescu : „Alarma"

● „A.S.R. **Don Carlos,** duce de Madrid, a sosit de cîteva zile în Bucureşti şi a tras la Grand hotel du Bulevard. Don Carlos, după ce a vizitat corpurile legiuitoare, muzeul, teatrul etc., a fost şi la grădina Cişmigiu şi a patinat pe lacul acestei grădini. S-a observat de unii, uneori, că conducătorul şi consilierul principelui era, între alte persoane, şi d. maior N. Schina, care a luat parte la resbelul pentru M. S. Regele Alfons XII contra A.S.R. Don Carlos. Ce schimbări ale timpilor !" **(Ziarele).**

— Adunarea Deputaţilor, sub preşedinţia lui **C. A. Rosetti,** votează o subvenţie de 1000 lei Societăţii **România Jună** din Viena.

— „Eri, Luni, 17 ale curentei, A.S.R. Ducele de Madrid a luat împreună cu Măriile Lor dejunul, după care M. S. Domnitorul l-a condus pe la diferite cazărmi şi stabilimente militare din capitală şi seara la Cercul ofiţerilor, unde Măria Sa şi Alteţa Sa Regală au stat mai bine de o oră convorbind cu D-nii ofiţeri ai garnizoanei, cari erau întruniţi acolo". **(Ziarele).**

● Domnitorul **Carol** scrie Marelui Duce **Nicolae** în legătură cu statutul politic al viitoarei treceri prin România a armatei ruse : „Fericit şi mîndru de a înlesni, prin poziţiunea mea şi prin mijloacele ce stau în puterea mea, această mare operă umanitară, trebuie cu toate astea să vă declar, Monseniore, că regulamentul oficial al raporturilor armatei imperiale cu autorităţile ţării mele va fi totdeauna considerat ca un act politic şi, în această calitate, el trebuie să facă obiectul unui aranjament între guvernul rus şi cel român. Însă încheierea unui aşa aranjament, înainte ca guvernul M. S. Împăratului să fi notificat hotărîrea sa Europei, ar putea să fie considerată de aceasta ca un act prin care guvernul meu violează, din propria sa iniţiativă, tractatele prin cari Puterile mari au garantat situaţiunea politică a ţării.

Totuşi, rog pe A. V. I. să fie convinsă că armata încredinţată înaltului său comandament va găsi cele mai mari înlesniri în ţara mea, chiar dacă actul oficial ar trebui să fie iscălit în ajunul trecerii ei". **(Memoriile regelui Carol I, de Un martor ocular).**

● Decretul de numire a comandanţilor de batalioane şi companii în regimentele de dorobanţi din întreaga ţară. Decretul apare în **Monitorul Oastei** din 29 ianuarie şi în lista ofiţerilor se întîlnesc nume care peste cîteva luni vor deveni celebre prin comunicatele de război, prin faptele de arme, sau prin jertfa lor supremă pe cîmpul de operaţiuni militare : căpitanul **Merisescu Constantin,** maiorul **Macri Dimitrie,** locotenentul **Groza Moise,** maiorul **Giurescu Dimitrie,** sublocotenenţii **Gănescu Nicolae** şi **Boteanu Mihail,** maiorul **Ene Constantin,** căpitanul **Poenaru Constantin,** maiorul **Sonţu George,** căpitanul **Cracalia Leon,** maiorul **Lipan George,** maiorul **Petrovici Ioan,** sublocotenentul **Valentin George.**

● **Titu Maiorescu** preia conducerea ziarului **Timpul.** Acest lucru îl pomeneşte **Ioan Slavici** într-o scrisoare către **Vasile Mangra** : „...Începînd de astăzi, această parte a Conservatorilor s-a înţeles cu Junimea şi Maiorescu a luat direcţia ziarului. Cu aceasta am intrat şi eu în redacţie, însărcinîndu-mă cu partea literară şi cu politica externă întrucît e vorba numai de raporturi exacte..."

— **„Edhem Paşa,** ambasadorul Turciei în Berlin s-a numit mare vizir în locul lui **Midhat-Paşa,** care a fost trămis în insula Metelin". **(Monitorul oficial).**

Nicolae Grigorescu : „Atacul de la Smirdan"

Au loc noi ciocniri armate româno-turce. **La rubrica Cronica interioară** ziarul **Pressa** publică următoarea ştire : „Acum cîteva zile, o bandă de paşibuzuci armaţi a trecut Dunărea în România lîngă Turnu Măgurele. Grănicerii români s-au opus la trecerea lor, dar turcii opunîndu-se grănicerilor cu armele, aceştia au fost nevoiţi să-i respingă asemenea cu armele. În acest conflict un turc a fost ucis şi doi au fost făcuţi prizonieri, după ce li s-a luat şi mai multe puşti. Ceilalţi turci au fugit pe bărcile lor".

(Va urma)

gheorghe pituţ

Veghe

Lui Gheorghe Iacob

Copiii dorm şi tu-i veghezi
pe gheaţă galopează-un cal,
bolnavii însă la spital
văd flori cît mieii şi livezi.

Pe malul unei lungi amiezi
tot aşteptam un epocal
medicament divin în val
care te-ar face iar să crezi

că noi trăim mai liniştiţi
ca mierea-n stup, ca bobu-n spic
pînă cînd poate-o să gîndiţi
că sunt vioi, că n-am nimic
şi ca la-ndemnul unor sfinţi
iar printre voi să mă ridic.

Cîntec

Am fost atît de înspirat
cînd am văzut ce drum şi sens
are pămîntul cel imens
încît învins l-am sărutat

ca pe un adormit băiat —
copilul meu cel mai intens
trăind pe mii şi mii de benzi
de lasere şi suspendat.

Iar seara m-am abandonat
pieptului său enorm patern
fără s-aud nici un oftat
al lumii, numai cum aştern
vînturi din stele praf curat
pe ochiu-i de-animal etern.

Noblеţe

(toamna)

Culoarea morţii-i frumuseţea
frunzelor galbene ce cad
de mii de ani pe-acelaşi vad
dar fără ură, cu tandreţea

timpului — gîdele nomad
care ne-nvaţă ce-i noblеţea
de a te pierde cu supleţea
şi pacea unui trunchi de brad.

La fel de anonimi sunt sorii
ca fiecare frunză-n parte,
noi singuri însă vestitorii
prin care spiritu-şi desparte
vasele vii de cele moarte
cîntăm luminile erorii.

Ten

(toamna)

Putere-ţi trebuie să poţi
privi paloarea de pe feţe,
căci toamna vrea să ne înveţe
cu-acelaşi ten bolnav pe toţi,

dar nu suntem mişei nici hoţi
şi-avurăm visuri mai măreţe,
noi suferim de frumuseţe
şi n-am vrea să fim morţi nici morţi.

O, de-am găsi un bun pindar
în cer, peste pămînt şi apă
să vadă cînd trec stoluri mari

să le oprească să nu treacă ;
doar zborul lor spre sud ne sapă
în singe de-am ajuns de var.

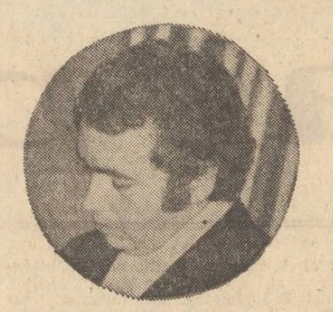

Resurse

(toamna)

Aproape nici nu mai avurăm
putere să schimbăm cuvinte,
necum bătătorita minte
s-o înnoim cînd ştiu ce ură-mi

stîrneşte vremea ce-o trecurăm
săraci cu duhul ca-nainte
noroc că vara fu fierbinte
şi-am zis : „ce-avurăm şi pierdurăm ?" —

puţin din nervi, puţină vlagă

dar nu se moare dintr-atît,
mai este cine să-nţeleagă
de ce i-e codrului urît
cînd celui blînd şi mohorît
răbdarea-i unica otravă.

Drum

Eu cred că setea-i o cămilă
căzută seara pe nisip,
cu pielea-sac şi arhetip
al uscăciunii, mai umilă

ca beduinul cerînd milă
stelei cea umedă la chip
care se-nvirte în nimic
să-i lase rouă pe-o pupilă.

Dar vîntu-i cald şi mai uscat
decît a fost în timpul zilei,
oazele urcă pe-Ararat,
stăpînul, marfa lui ostile-i
apar tîrziu în zori cămilei
de sub nisipul spulberat.

Gheorghe Pătraşcu :
„Aniversarea acestui pămînt"

Despre durată

Urmare din pag. 1

— arată o mînă sigură, viguroasă. Scenele şi portretele te duc cu gîndul la Giotto şi Cimabue. Ctitorul îşi ţine capul pe gît ca pe o tavă a Salomeii. Mîinile întinse înainte, cu degetul mare răsfirat. Vladislav Vlaicu, pare a explica ce vremuri va apuca ctitoria-i şi de ce vor fi aşa şi nu altminteri. Primim explicaţii şi aflăm că în perioada 1967—1972, cînd s-au efectuat săpături, s-a descoperit fundaţia unei construcţii anterioare, din sec XIII, apoi nişte monede bizantine din 1224 şi chiar româneşti de la Vlaicu, Radu şi Mircea cel Bătrîn. Fragmente de ceramică certifică şi ele că aici ar fi fost reşedinţa primilor voevozi Seneslau şi Tihomir — deci săpături derdeluş pe care te tot duci înapoi spre izvoarele cursului anilor, istoriei noastre. E bine să sapi în trecut, să pui mîna pe lopată — ca şi cînd ai pune mîna pe inimă. Arheologii punînd mîna pe sapă parcă pun mîna pe inimă, repet, ca să aud cum sună acest gînd şi aud cum sună şi fundaţiile nedescoperite, cîte vor mai fi existînd şi care-şi aşteaptă şi ele agricultorii lor, culegătorii de monede şi cărămizi. M-ar interesa un album cu Mînăstirea Domnească — să studiez şi acasă frescele, dar mi se spune că încă nu există. Păcat. (Găsesc în schimb în valoroasa lucrare a lui Răzvan Theodorescu „Un mileniu de artă la Dunărea de jos" splendide reproduceri şi preţioase sugestii şi informaţii în legătură cu subiectul în discuţie). Scene mari cum este cea numită „Cortul mărturisirii", merită un studiu şi cu lupa, pentru a aşeza aceste capodopere în contextul lor balcanico-bizantin, şi a le aprecia inestimabila valoare. N-am lupă, dar lumina ultimei zile de toamnă cu soare (mîine va ploua, mă supără încheeturile frazelor) ţine loc de lupă şi măreşte vasele pe care le poartă pe umeri, ori în braţe personajele de mare expresivitate ce merg, cu această mare expresivitate cu tot, spre ceea ce se cheamă „cortul mărturisirii" cerul dă strălucire aurului, face să joace purpuriul şi albastrul veşmintelor. Primul ctitor a fost Basarab, există un portret al lui Nicolae Alexandru şi un tablou votiv cu Vladislav Vlaicu. Îmi plac tablourile votive pînă la lacrimi. Cum ţin dumnealor Domnul şi Doamna, cite o mînă vîrită sub temelia bisericii, sînt gătiţi cu ţoalele bune, de duminica şi se uită fix la zugrav. Au în cap coroana. Biserica pe care o ţine Vlaicu şi cu Doamna lui este aşa cum o vedem noi acum, eu şi cu profesorul Edgar Papu, numai că riciită pe dinafară şi fără chipul de deasupra. Tabloul îmi aminteşte o experienţă la care am asistat odată. Pui o foaie de hîrtie sub un pahar de apă, tragi repede hîrtia şi paharul continuă să stea în aer. Mîinile ctitorilor s-au tras de sub temelii, dar biserica stă pe acelaşi loc, o ţine aerul, zboară interior ducînd în vreme acelaşi punct fix — şi acest zbor pe loc se numeşte durată.

teatru

Două premiere

Pe scenele bucureştene au avut loc două premiere teatrale cu lucrări originale aparţinînd unor dramaturgi din R.D. Germană. Remarcăm marea asemănare a celor două piese sub raportul construcţiei, al compoziţiei. Conflictul simplu, rezumabil, linearitatea tratării, precum şi finalitatea etică sînt principalele caracteristici ale amîndurora. Astfel **Destine** de Regine Weicker, montată de Ion Cojar la Teatrul Naţional se constituie dintr-o suită de scene precis înlănţuite, mărturisind intenţia de a cuprinde cît mai mult din substanţa autentică a vieţii. Ceea ce vrea, în definitiv, să demonstreze autoarea este că viaţa nu poate fi ruptă în două, că aspectul ei intim cît şi cel social fac o indestructibilă unitate. Desigur teza reclamă aprobarea noastră, deşi se cer operate o sumă de nuanţe. Regine Weicker imaginează o situaţie limită (oarecum factice) surprinzînd apoi, prin scurte inserţii, unele intens colorate, „faţa nevăzută a lumii", ca să ne exprimăm astfel. Bineînţeles biografia eroinelor nu este întrutotul roză. De ce astfel ? Motivele invocate nu au, toate, darul să ne convingă, dezbaterea morală fiind cam grăbită. O anumită nerăbdare, un gust în a enunţa „probleme", atrage după sine şi un stil rezolvativ care nu ne implică pînă la capăt cu suficientă forţă.

În privinţa spectacolului, ceea ce regizorul a obţinut într-un decor frumos (Elena Pătrăşcanu Veachis) prin intermediul unor actori buni (Irina Răchiţeanu, Raluca Zamfirescu, Ileana Iordache, Eugenia Maci, Constantin Dinulescu, Mihai Mălaimare, George Paul Avram, Elena Sereda, Marian Hudac) nu reprezintă mai mult decît confirmarea sa ca profesionist.

Potrivit profilului său, Teatrul „Ion Vasilescu" a ales o comedie sau, mai bine zis, o farsă, **Adam şi Eva** de Rudi Stahl. Doi tineri vor să se căsătorească. Sînt ei copţi pentru a împlini acest pas, sentimentele pe care le nutresc reciproc sînt destul de serioase ? Iată lucruri ce nu pot fi stabilite decît în faţa instanţei, în cadrul unui plin de haz „proces de căsătorie". Firește, verdictul va fi dat pînă la urmă de public. Dar între timp doamna procuror îl seduce (cu ajutorul unui termos) pe logodnic, logodnica la rîndul ei regretînd purtarea ingrată faţă de un mai vechi pretendent, etc. Entuziasmul comic nu este însă întotdeauna irezistibil, în bună parte şi din pricina modului cam prea tehnic în care sînt expuse premizele şi scopul comediei. Efortul regizoarei Olimpia Arghir de a institui şi a menţine o atmosferă de prospeţime (vizibil şi în decor şi costume) ni se pare a se materializa integral doar în jocul Adinei Popescu. În rest, spectacolul flatează mai ales bunicile, cărora nu le displace să mediteze duios la greşalele tinereţilor. Solidaritatea vîrstelor — una din intenţiile reprezentaţiei — se realizează doar în mod relativ.

Marius Robescu

film

Cum se face un film?

Abordarea lumii culiselor, desvăluirea secretelor care duc la emoţionantul filmelor, „cum se face un film ?", ineditul de dincolo de ecran, sînt teme frecvente ale cinematografiei moderne, fie că sînt teme principale, fie că sînt teme accesorii. Dacă **Noaptea americană** reuşeşte să fie un film de incontestabilă valoare iar **Premiera** — rodul unei bune intenţii, producţia studiourilor sovietice, **Sclava iubirii,** se poate înscrie pe un traseu mediu de realizare, succesul unor secvenţe, al unor momente dramatice fiind evident.

O răsfăţată a filmului mut, Olga Nicolaevna Vosnesenskaia, plutind într-o atmosferă de plictis şi inconştienţă, în care numai propria glorie îi era perceptibilă, descoperă prin dragostea cu operatorul Pototki, realitatea sălbatică — atrocităţile comise de contrarevoluţionari asupra populaţiei nevinovate de la sate şi oraşe. De la micul incident al tăinuirii peliculei ce imortalizează crimele şi jaful soldaţilor albi, Olga ajunge să trăiască un şoc sufletesc şi moral, asistînd la oribilul asasinat al iubitului. Răzbunarea morţii lui de către tovarăşii de luptă e desfăşurată în scene care se succed dinamic, după reţete cunoscute, nefiind necesare decît ca o încheiere didactică a subiectului, dramatismul filmului fiind în întregime comunicat deja. Finalul este cu adevărat antologic, ca putere de sugerare şi ca valoare tehnică. De altfel, imaginea este în totalitate lăudabilă, adesea excepţională, întrecînd ca procent calitativ regia lui Nikita Mihalkov.

Există momente care ne fac să credem că e vorba de un film de mare frumuseţe, dar aceste momente sînt citeodată bruscate spre un comic ieftin, care nu ştie să speculeze cu măsură „gagul" sau ilarul. Nici episoadele dramatice ca substanţă nu sînt lăsate să evolueze pur, ele sînt alterate adesea de un efect simbolic, care în loc să rămînă în substrat, e scos în evidenţă ca la şcoală. „Misterele realizării unui film" nu alcătuiesc decît un pretext de plecare într-un subiect de mari implicaţii morale (care fără a fi ratat nu-i întotdeauna la înălţimea necesară), sau un fel de punct în care mereu se string întîmplările. Modalitatea este simplistă, cu toate că adesea presupune esenţializarea. E impresionantă frumuseţea interpreţilor rolurilor principale, Elena Solovei şi Rodion Nahapetov. Culoarea implică tentele picturilor din „la belle époque". Costumele, desenate cu remarcabilă pricepere şi imaginaţie dau filmului un surplus de farmec. Se adaugă la toate acestea resursele interioare ale actorilor în adaptarea la rolurile interpretate. Dar nimic nu e la fel de rafinat şi convingător artistic ca finalul, spaţiul filmat într-un roşu-portocaliu, străbătut de tramvaiul galben ce ducea „o revoluţionară" spre necunoscut, o Olgă Nicolaevna ce-şi aştepta moartea mai curînd cu seninătate decît cu spaimă.

Corina Cristea

televiziune

Oameni şi roluri

● Convins fiind de marea importanţă pe care o are pentru noi munca brutarilor, a oţelarilor şi a minerilor, sînt la fel de convins de importanţa pe care o are în viaţa noastră munca celor care îşi petrec zilele şi nopţile aplecaţi deasupra literelor de plumb : tipografii. Fără ei lipsa cărţilor şi a ziarelor ne-ar durea la fel ca setea şi foamea, fără ei n-am mai fi bolnavi de această boală divină : cititul. Foarte frumos reportajul TV „Tipografii" difuzat lunea trecută, un poem închinat acestor oameni care mîngîie cei dintîi cu ochii litera cărţii.

● Adieu, Gabin. În „Strada prieriei" marele actor (50 de ani de actorie, peste 100 de filme) şi-a luat rămas bun de la telespectatorii români jucînd pe Neveux, un tată care sub aparenţa indiferenţei şi calmului imperturbabil duce cu duioşie povara unei familii dezordonate. Memorabil acest rol al lui Gabin (ca toate celelalte ale sale), actor care, după cum spune critica, a jucat şi pe scenă propriul său rol.

● **Micul ecran pentru cei mici** rămîne, de fiecare dată, o emisiune fermecătoare. Camera de luat vederi pătrunde încet şi parcă cu sfială în spaţiul pur al copilăriei, unde lumea trăieşte după legile jocului. Chipurile blînde ale copiilor, înfăţişarea fabuloasă a jucăriilor, glasurile cristaline care înaintează pe firul încîlcit al povestilor cu „turtiţa cea umflată" sînt imagini de preţ pe care realizatorii ştiu şă ni le ofere fără regie şi fără scenariu, aşa cum sînt ele, luminoase şi blînde, ca fiinţa acestor copii care fac păpuşi din conuri de brad şi căsuţe minuscule pentru păsări. O emisiune în faţa căreia zăbovim întotdeauna ca în faţa unui miracol !

● Reportajele Ancăi Arion sînt foarte publicistice. Printr-o folosire ingenioasă a tehnicii montajului şi printr-un comentariu inteligent şi fin, subiectele anchetei capătă relief, dezvăluindu-se gradat prin intervenţia contrapunctică a persoanelor intervievate. Tristă şi penibilă povestea de viaţă surprinsă în ancheta „O poveste cu două neveste" poveste care ne-a indignat şi pe noi : în mod sigur aceste dezbateri etice au mare priză la public.

● „Vilegiatura" — scenariu TV de Constantin Stoiciu (protagonişti Şerban Cantacuzino şi George Mihăiţă) ratează o temă interesantă „momentul de conştiinţă" al unui tînăr cu o biografie liniară, ştearsă, lipsită de iniţiative şi romantism. Pe lîngă faptul că e trenantă (un sfert din acţiune se petrece într-un autobuz) piesa e convenţională, neconvingătoare, chiar în acele părţi în care personajele se străduiesc să pară firești, personaje pe care nu le pot salva nici măcar nişte actori de talent.

● Emisiunea de umor de simbăta seară începe să aibă haz de cînd în sumarul emisiunii sînt incluse texte noi... serioase. Cu alte cuvinte au pătruns în spaţiul emisiunii scriitorii şi literatura satirică de valoare, talentul şi bunul gust, îmbunătăţindu-se şi distribuţia punerilor în scenă. „Astă seară-matineu" emisiunea de simbăta trecută (recital Dem Rădulescu, prezentatoare Melania Cirje) a fost susţinută de un mare număr de actori, cărora (în afara unor excese de mimică) nu le putem reproşa nimic.

Mircea Florin Şandru

aurel-dragoș munteanu

la un antrenament

Fragmente din romanul „Marile iubiri"

Combinatul era lăudat și pentru investițiile sale în domeniul construcțiilor sportive, iar tovarășul Dumitru ținea morțiș să-i „prezinte" lui Bejan sala sporturilor, nouă, abia terminată de fapt, situată dincolo de combinat, în apropierea unui cring desfrunzit și bătut de brumă. Era o construcție joasă, cu o cupolă albastră, cum nu mai fusese văzută alta împrejur. În vara precedentă se organizaseră aici brigăzi de muncă patriotică, devenite apoi șantiere ale tineretului, cînd se înmulțise lumea și se construiseră barăcile. O poartă închipuită, care nu dădea nicăieri, purta un steag și o inscripție festivă : **Bine ați venit pe șantierul tineretului !** Cu timpul, literele se cam scorojiseră, iar șantierul își închisese porțile, dar nimeni nu se îndura să scoată parii aceia înfipți în pămînt. Era mărturia unei glorii prea recente, pentru a încerca să o ștergi din memoria tineretului local.

Dumitru Bejan a vizitat sala într-o după-amiază, în urma unui prinz copios, oferit de șeful de sindicat. În timpul mesei a fost trist și s-a luptat să păstreze aparențele, răspunzînd la toastul prefăcut și agramat al celuilalt. Îi era lehamite de tot acest drum și nu putea să uite că se va întoarce la tovarășul Mierlă și la Viorica, unde va da socoteală de fuga lui. Părea că ceilalți cunosc motivele adevărate ale plecării din București și că nu-l vor ierta. Viorica îi va spune lui Mierlă, îi va arunca în față tot adevărul, era tot mai convins de asta. Resentimentul ei ascuns va ieși la iveală, întorcîndu-se apoi și împotriva iubitului nevrednic. Femeia era mîndră și plină de calități, și de aceea va suporta greu descoperirea lașității lui Bejan. Acum, la masă, în timp ce șeful de sindicat vorbea de ajutorul dat prin presă, Bejan își plîngea de milă, cuprins de o teamă fără margini. Se simțea singur, nu avea nici un prieten, iar dușmanii săi erau puternici, înzestrați cu instincte glorioase și cu poziții ferme, în timp ce el se născuse slab, iar credințele sale erau prea abstracte pentru a avea influență asupra celorlalți. Se concentra greu și auzea frînturi, iar gîndul îi aluneca spre femeia cu sînii mari, pe care o dorea arzător, cu patima aceea vicioasă a oamenilor lași, cufundați în senzualitate, unde găsesc refugiul împotriva asprimilor vieții.

Viorica se alinta prea mult și-i dădea lui Bejan falsa conștiință că el este mai tare, deși bărbatul știa cît de superioară era ea, în fond, înzestrată cu inteligență și, de asemenea, plină de instincte. Vedea acuma foarte limpede că nu mai avea scăpare. Intrînd în sala nouă a sporturilor din D., își spunea că ar trebui să ia o hotărîre, chiar riscantă, că nu mai avea nici o șansă, decît moartea. Ce-ar fi să mă sinucid ? își spuse. N-ar plînge nimeni, iar într-un an m-ar uita cu toții, nimeni nu și-ar mai aduce aminte de mine. Nici chiar cei de la Cluj. Cine se mai gîndește la tata ? Eu ? Eu nu l-am meritat niciodată și n-am făcut nimic pentru memoria lui... Doamne !... Cît de ușor trece un om și cît de repede îl acoperă timpurile ! Mai ales acum !... Se duce și bun dus este. De tot ! Nu, sinuciderea este o prostie. Clar !

Șeful de sindicat venise și el cu ei și dădea explicațiile, foarte aferat, adresîndu-se mai mult tovarășului Dumitru. Bejan își plimba ochii, obosit și distrat, fără a se gîndi la nimic, în starea de jale copleșitoare în care se găsea. Mirosea puternic a lemn proaspăt geluit, a talaș, iar pe alocuri vopseaua era încă foarte nouă. La doi pași în urma lor se ținea administratorul sălii, într-o atitudine foarte respectuoasă, avînd în mîna dreaptă un lanț cu chei. Din cînd în cînd trebuia să deschidă o ușă și atunci zăboveau cel puțin zece minute, pînă cînd o găsea pe cea potrivită. Se scuza de fiecare dată că nu cunoștea încă fiecare cheie. Bejan se gîndea că îi vor trebui zece ani pînă să le distingă, după inteligența pe care o manifesta, dar se abținu să pronunțe vreun cuvînt.

În sala mare se făceau antrenamente. Vreo patru sau cinci tineri în treninguri exersau figuri ciudate, în timp ce altul ridica niște haltere mici, iar un băiețel alerga în pas ușor. Străinii le aruncară o privire, în treacăt, dar șeful de sindicat îi conduse către vestiare, pentru a le arăta dușurile și magazia de efecte, cum îi spunea. Acolo se vedeau corzi, saltele, plase, haltere, extensoare, maieuri și chiloți, în neorînduială, iar într-un colț erau vreo douăzeci de mingi medicinale, foarte uzate, unele rupte și cu pisla atîrnată în afară. Bejan se destinse și-i întrebă la ce folosesc. Tovarășul Dumitru se întoarse către șeful de sindicat, șeful de sindicat se întoarse către administrator, iar administratorul dădu din umeri :

— Cred că cei de la lupte !... Ăia de adineaori... I-ați văzut ! Nu știu, că abia le-au adus. Știți, eu am lucrat înainte în comerț. Abia de vreo două săptămîni sînt la sport. De unde să știu ? Ăștia le încurcă pe toate. E mai puțină organizare decît la comerț !...

Ieșiră apoi, agale, să vadă antrenamentul de lupte. Saltelele moi se acoperiseră deja cu praf, iar băieții șiroiau de sudoare, în urma alergărilor și a ridicărilor de greutăți. Un omuleț mărunt și îndesat îi urmărea, strigînd din răsputeri :

— Mai repede, mai repede !... N-auzi, mă ? Fii mai nervos ! Mișcă brațul, adu greutatea la piept. Stringe ! Striiingeee ! Stringe-l de gît ! Tare, omoară-l ! Aleargă, fugi, iute, unu, doi, apleacă-te, dumnezeul mă-tii, că n-ai oase în burtă !...

Băieții alergau în jurul unui ring făcut din saltele și trebuiau să se aplece brusc, la comanda antrenorului, să se lase pe vine, stringînd greutatea, cu putere, în apropierea gîtului, ca și cum ar fi fost vorba de un adversar imaginar. Se ridicau apoi și-și prindeau antebrațul unul altuia, doi cîte doi, trăgînd timp de zece secunde, un exercițiu epuizant, în urma căruia se lăsau istoviți pe saltea și erau goniți de vocea aspră a antrenorului :

— Mișcă, mă, nu ți-e rușine ?! Ei drăcie...

Antrenorul a observat apropierea grupului și a domolit puțin glasul, deși se simțea că îi face plăcere să fie văzut în exercițiul autorității. Era negricios la față, cu părul scurt și cu fălcile nefiresc de mari. Ochii îi alergau de colo-colo, fără zăbavă, părea că nu poate să-i fixeze nici o clipă asupra unui singur obiect. Administratorul interveni :

— Este tovarășul Oprea Mihalache, antrenorul nostru de lupte, transferat de la Brașov. Dînșii sînt de la partid. Tovarășul e redactor la ziar...

Antrenorul se uita în pămînt, plimbîndu-și capul dintr-o parte în alta. Aspra-mea lui de adineaori făcuse loc unei teribile sfieli, cu atît mai impresionante, cu cît asistaseră la îndemnurile răgușite :

— Stringe așa, jos, mă, fire-ai al dracului, stringe-l de gît, el e, gîndește-te că este el și că te stringe...

Acum asculta cuvintele administratorului, în timp ce pomeții i se înroșiseră puțin, de plăcere. Tovarășul Dumitru îi adresă o întrebare convențională :

— Sînteți de mult la noi ? Vă place mai mult decît la Brașov ?

Omul auzi cuvintele activistului și se holbă la el, cu efort, neînțelegînd parcă sensul întrebării :

— Da, da... Știți, mie mi-au plăcut luptele... La Brașov... Ei, la Brașov... Era un oraș mare... Sigur, era la Brașov... Un oraș mare, cu distracții. Dar mie mi-au plăcut luptele... Asta e...

Îi privi pe străini, părîndu-i-se că nu-l credeau și atunci a început să-și fringă mîinile și să repete :

— Aveau antrenori destui și nu m-au lăsat... Mie mi-au plăcut întotdeauna luptele... Am ocupat locul trei pe țară și am fost și la Budapesta... Dar nu m-au lăsat... Aveau antrenori destui... Iar mie mi-au plăcut luptele... Aici e bine... Mie...

— Știți, e primul antrenament ? interveni și administratorul. Tovarășul Oprea este de curînd, nici nu cunoaște bine băieții. Înainte îi antrena un profesor din oraș, dar ne-am gîndit că avem material pentru a participa la marile competiții. Putem avea și campioni. Tinerii de la combinat... Sînt viguroși utemiștii noștri. O să auziți de ei din **Sportul** !...

Lui Bejan i se făcu lehamite de toată povestea asta cu tinerii viguroși, mai ales că administratorul semăna prea mult a chelner și stătea într-o poziție tot mai slugarnică, la cîțiva pași în urma lor, aplecat ca un cățel. Tovarășul Dumitru tăcea și se așternu o liniște catastrofală pentru antrenorul de lupte, care credea că este din vina lui.

— Să vă arătăm cîteva figuri ! propuse el, îndîrjit, aruncîndu-și ochii dintr-o parte în alta. Sînt băieți foarte buni, dar cam blegi. Trebuie mai multă hotărîre și lucru în forță. Doar două figuri... Le-am spus eu cum stă mișcarea. Luptele nu sînt un sport de domnișoare..

Chemă pe doi dintre sportivi și ordonă o angajare. Intrase parcă în priză, se mișca foarte iute, cu picioarele puțin crăcănate, ca un cavalerist. Ținea vîrfurile înăuntru, cu laba întoarsă, semănînd la picioare cu copii rahitici. Emoția din discuția cu străinii a fost imediat contrazisă de asprimea tonului față de cei doi băiețandri :

— Hai, mă ! Nu așa, că te trăznesc, prinde-l bine, cum ți-am mai arătat...

Bejan se încruntă, puțin agasat de această demonstrație. Ce căuta el în mijlocul acestor brute ? Cine îl adusese aici ? Era după masa și ar fi trebuit să se odihnească, eventual să scrie ceva, iar nu să umble pe coclauri, în compania unor mutre antipatice și a unor oameni cu care nu avea nimic în comun, care se întreceau într-o sluțărnicie respingătoare. Doar nu venise aici ca să se ghiftuiască și nici să vadă jocuri sportive. Adineaori fusese în cîteva secții ale

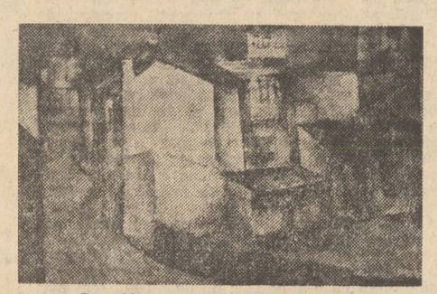

Dan Hatmanu : „Vedere din Iași"

combinatului, dar nu-și mai amintea nimica, decît un zgomot infernal și niște chipuri fără identitate, cu toate că își notase unele lucruri și spera să le consemneze într-un material. Zilele din urmă i se păreau însă atît de îndepărtate, parcă se petrecuseră înainte cu o sută de ani și își dădea seama cu spaimă că se șterseseră din memoria lui, încît fuga devenea o pedeapsă, în loc să fie o eliberare. Parcă acest timp nu existase deloc pentru el, conștiința vinovăției se răzbunase prin ștergerea oricărei amintiri, era un gol sfîșietor.

Omul gîfîia, lăsat pe vine, și urmăreau lupta celor doi, dînd din mîini către grupul străinilor, pentru a le explica figurile mai deosebite. Tovarășul Dumitru observase că Bejan este puțin iritat, și atunci s-a adresat antrenorului :

— Lăsați !... Noi trebuie să plecăm, ne așteaptă cineva în oraș...

Acesta a fost începutul dezastrului. Antrenorul a crezut că valoarea lui este pusă în discuție și s-a făcut stacojiu. S-a ridicat și s-a întors către ei :

— Știți, eu întotdeauna am iubit luptele... Am ocupat locul trei și am fost în lot... La Brașov... Abia acum... Erau destui... Mi-au spus că sînt destui... Acuma... Mie întotdeauna mi-au plăcut luptele... Să nu credeți... Ăștia sînt băieți buni, dar n-au avut un om cum se cade pentru lupte... Să știți... Fac eu din ei...

Își plimba privirile de la unul la altul, disperat. Șeful de sindicat amuțise de tot, din cauza mesei prea bune și a vinului băut. Vorbise de altfel prea mult și acuma se lăsase cotropit de moleșeala aceea de după prînz, cînd ți se înmoaie limba în gură și te gîndești la biroul din spatele bucătăriei, la restaurantul care merge strună și unde poți dormi cu capul pe masă. Cine îl pusese să aspire la funcții ? Trebuia să umble cu grangurul ăsta pe drumuri, cu Dumitru în spate, în loc să-și vadă de treburi... Administratorul fusese contabil la unitatea pe care o condusese el mai înainte și își aducea aminte, privindu-l, cît de bine petrecuseră acolo. Ce aveau ei nevoie de toată dandanaua asta ?

Tovarășul Dumitru ar fi vrut să asiste la demonstrația antrenorului, dar se gîndea că Bejan obosise. Era destul de puțin rezistent, sărac-ul, și a băut prea mult. Pare cam mototol. De ce umblă ăsta pe teren ? Nu-l interesează nimic, și nici control nu face. Cine știe ce misiune are, că doar nu a pornit-o așa, degeaba ! Ne mai trezim cu o bubuială !... Mihalache ăsta e băiat simpatic și știe meserie, am să mai vin să văd cum lucrează cu ai lui... Mare lucru și luptele astea !... Își aminti de unul de la ei din sat, care te strîngea la piept de te făcea moale și apoi te lăsa jos, grămadă. Ăla să fie aici !... Nu-l trintea nimeni. Oftă și se gîndi că Bejan o să se supere. Era limpede că voia să plece.

Mintea cețoasă a antrenorului nu putea să accepte nimic. Începu să miște brațele și să insiste :

— Încă o figură... Vă arăt eu cum se face... Mie îmi plac luptele... Am fost pe locul trei... La Budapesta am concurat...

Alergă într-o parte și-și dădu jos bluza de la trening, rămînînd cu bustul acoperit doar de bretelele costumului de lupte de dedesubt. Înainte pe saltea, spre cei doi tineri, în timp ce ei se dădeau înapoi, înfricoșați de ochii săi bulbucați și înroșiți, cu vinișoare împletite, ca la fiare.

— Mă, tu, ăsta, minzule... Vino-ncoace ! se adresă el unui băiat de vreo șaptesprezece ani, cu puf bălai deasupra buzei cărnoase. Văzînd că tînărul nu se încumetă, îl prinse de ceafă și îl aduse către el, cu o mișcare zmucită, de o violență uluitoare. Îl prinse apoi cu stînga de pintece și icni, întorcîndu-l peste cap. Înainte ca privitorii să-și dea seama ce se întîmplase, băiatul era jos cu Mihalache lăsat pe el, într-o rînă, apăsîndu-l pe piept.

— Mie mi-au plăcut întotdeauna luptele, mormăi el din nou. Am fost pe locul trei... Aici... Se ridică alene și-i privi pe cei patru spectatori înmărmuriți. Tăcerea lor îl ațîță din nou. Violența angajării de adineaori stîrnise de fapt interesul lor, iar Bejan se aștepta să vadă ceva mai palpitant. I se păruse că băiatul fusese o pradă prea ușoară, dar forța și agilitatea antrenorului îl impresionaseră. Își spunea că puterea fizică este foarte nobilă, atunci cînd există la grad suprem, ca în acest caz. Dumitru își freca palmele și țițiia de plăcere :

— Așa a fost unul la noi... Cuvintele sale nu au avut însă nici un ecou și părea că cei doi sînt copleșiți de somnolența șefului de sindicat și de apatia naturală a administratorului. De aceea, antrenorul îl chemă pe cel de-al doilea luptător, în timp ce tînărul blond își pipăia șalele, zîmbind fericit că scăpase numai cu atîta.

Tînărul care intră pe saltea era mai experimentat și se feri de prima angajare, scoțîndu-l din sărite pe antrenor. Făcu înconjurul saltelei și alunecă pe sub brațul său drept, cu agilitate, ca o pisică. Mihalache scăpă o înjurătură și repetă :

— Eu am fost pe locul trei...

Nimeni n-a putut spune ce s-a întîmplat, cu toate că priviseră fascinați cum antrenorul l-a prins în cele din urmă pe băiat. Luptătorul era vînjos și s-a adeverit mai tîrziu că participase la campionate și că avea experiența angajărilor dure. Mihalache s-a înfuriat și s-a lăsat cu el pe spate, răsucindu-se și prinzîndu-l dedesubt. Băiatul a făcut podul și antrenorul a încercat să-l apese, fără să izbutească să-i apropie umerii de saltea. A obosit atunci și l-a lăsat o fracțiune de secundă, părînd că îl eliberează pentru o nouă angajare. Tînărul a încercat să sară în sus, decontractîndu-se pentru a-și îndrepta corpul, dar în clipa aceea, Mihalache a făcut o mișcare bruscă, dintr-o parte, răsucindu-i capul sub umeri. Coloana vertebrală a pocnit ca un lemn care se rupe și un urlet îngrozitor a răsunat sub cupola nouă a sălii sportive :

— Auuu, oooo, boooo, ooooo, booohhhii... Blobloblo... Un val de spumă sîngerie a năvălit pe saltea, în timp ce antrenorul murmura în neștire :

— Eu am iubit întotdeauna luptele... Am fost pe locul trei... Mi-au plăcut, iar la Brașov nu voiau... Aici e bine...

Dumitru a reacționat cel dintîi, țipind :

— Termină odată, boule !... Chemați repede un doctor ! Mișcă ! se adresă el administratorului, care se holba la tînărul întins, mirîndu-se cum i se umflă treningul între picioare și se umezește de parcă băiatul s-ar fi scăpat pe el.

Bejan se dăduse într-o parte, livid, cu o stare de rău, o greață teribilă în stomac și un leșin, un vijiit care-l apăsa pe tîmple. Palierele dansau în fața lui, într-o parte și în alta. Întinse brațele și căută ceva de care să se sprijine, dar nu era nimic în jur și merse așa pînă la un perete, bîjbîind, în timp ce-și ținea stînga la gură, ca și cum ar fi vărsat. Horcăielile băiatului de pe saltea se făcură tot mai încete, în timp ce Mihalache repeta în neștire, ca un automat stricat :

— ...Mie mi-au plăcut luptele...

Iar Dumitru se aplecase lîngă muribund, căutînd să vadă ce mai putea face pentru el. După cîteva clipe, se întoarse și spuse încetișor :

— Nu mai este nevoie de nici un doctor !... Anunțați mai bine Miliția.

Stăteau cu toții înmărmuriți și nu se mișcase nimeni pînă cînd nu și-au dat seama că băiatul își dăduse sufletul. S-au răspîndit apoi ca potîrnichile, mai ușurați parcă, știind ce au de făcut. Șeful de sindicat îl întrebă pe administrator, la capătul sălii :

— Unde este, mă, un telefon ?... Cheamă tu la Urgență și cere și Miliția !...

Dumitru era singurul care-și păstrase firea. Privi către Bejan și i se adresă, tărăgănînd foarte tare cuvintele :

— Tocmai acuma s-a întîmplat !... Mă scuzați ! Trebuie să-l informăm și pe tovarășul Prim...

nicolae oancea

Lamentația Ilenei Cosînzene

Singură sînt, demult oglinda mea
e prefăcută într-un lac, departe,
și pieptănu-i pădure undeva,
și stau cu pletele nepieptănate...

O, dacă-aș vrea să calc în urmă și
să fiu din nou stăpîna lor frumoasă,
va trebui să lupt cu peștii vii,
ciți în adîncul apelor se lasă

Și-ar trebui să smulg din rădăcini
copacii, să se năruie pădurea,
cerboaicele să fugă-n țărm străin
și cerbii să se risipească-aiurea...

Furtună și dezastru nesfîrșit
din ce fusese dulcea mea minune...
Dar cum să poți lua ce-ai dăruit
cînd tot ce-ai dăruit se face lumé ? !

Singură sînt, demult oglinda mea
e prefăcută într-un lac, departe,
și pieptănu-i oglindă undeva,
și stau cu pletele nepieptănate...

Tu, Făt-Frumosul meu, în care parte
a lumii ai plecat să tai dreptate ?...

Romantică

Adus din amintire, cînd mi-e somn,
Numele tău e-un cîmp de jaf și glorii...
Precum popoarele din vechi istorii,
I-am fost și sclav smerit și mare domn.

O, dragoste din tinerețe, cînd te vrei
Întîi supus, apoi stăpînul casei,
Cîte minuni au scris, orgolioase,
Prin anotimpuri toate, anii mei.

Adus din amintire, cînd răzbat
Razele lunii prin perdeaua rece,
Numele tău se-apropie și trece
Prin mine spre tărîmul celălalt.

Și-adorm visînd un loc buruienit
Unde se sparge vremea-n spini și scade,
Din vechi războaie, vechile brancarde
Mai cară clipele rănite-n mit.

Să iubim oile

Să iubim oile
măcar pentru moartea lor,
soră a morții noastre...

Pentru plecarea lor
din strigătul ciobanilor,
din cîntecul tălăncilor,
din grija de iarnă
a lupilor.

Să le iubim pentru ochii
în care se nasc și mor
stelele
Drumului
robilor...

O repetiție

Încet, de tine uitat, în alte
reci stele privindu-mă, să vin
cu trupul la țărm pentru scalda
cea de pe urmă, sub cerul puțin.

Sfîrșitul meu în mari valuri, în teama
care de copil mă prindea va fi
cum, acum, vechi soldat al mișcării,
nu-mi pot prea lesne închipui.

Dar trebuie, pentru Marea Singurătate,
o repetiție să fac, doar atît.

Cu aceste versuri neterminate,
mă duc să-l văd pe Hamlet duelînd...

Introducere la un portret

Urmare din pag. 1

culată. Un simț al generalității foarte acut, privind universul în devenirile lui necesare, crește acum pe tulpina veștejită a egotismului. Labiș trece printr-un soi de „iluminări" în care izvorul bolborosește în adînc amețitor ca alcoolul. Chiar percepția este transfigurată și o ninsoare de iarnă, de pildă, dă o suferință fizică mare, face pe om să lăcrimeze, să perceapă imaculația sub înfățișări sumbre. Conștiința îi chinuie strecurată în trup, biciuindu-i simțurile și ferindu-l de abateri „de la cărarea cea adevărată". Nici creația, în forma ei gratuită, personală, nu mai atrage fiindcă se vestejește în tomul de poeme, odată ce este depășită emoția primigenă.

Dealtfel, N. Labiș n-a fost un „artist" în înțelesul etimologic, nu se ocupa de aspectul pur exterior, ci scria aproape dezinteresat de soarta poeziei lui, ca un act intemporal. Cum scria Nicolae Labiș ? El avea antene acute pentru orișice eveniment planetar, arunca totul deodată pe hîrtie, transfigurînd de la sine, printr-un instinct al poetizării foarte natural, urmînd ca cizelarea să se facă mai tîrziu și de cele mai multe ori niciodată. Însă mai toate poeziile lui, ajunse pînă acum în forma originară fără alte linii rectificate, sînt sclipitoare. Norocul extraordinar al lui Labiș a fost de a gîndi liric și a vedea în imagini, și metaforistica vegetală, globală, enormă era însuși modul lui de a percepe. Acolo unde alții înalță schelării de concepte, umplindu-le în sudori, cu o vegetație de tropi, Labiș îmbrățișează noțiunile și teoriile numai generic, la contemplația totului, care colcăie de imagini și întorsături, ca un vulcan.

Poezia notează fierberea imanentă și solaritatea e la el un triumf temporar asupra nocturnității în care a intrat, mecanic, fața ascunsă sufletească. Pacea părea a se concepe fără a se naște totuși niciodată, în acea veșnică întoarcere dialectică a momentelor opuse. Labiș e un poet de antinomii, un dialectic și un baroc. Antinomia, contrarul se sting în adîncimea perspectivelor interioare care sînt nesfîrșite, difuze. Consonanța sufletească este la Nicolae Labiș numai în infinit și este o „părere", o „aparență", de calm în care zace altă neliniște.

radio

Tonul face muzica

Cele mai multe dintre emisiunile radioului ne dau sentimentul reconfortant că nu se află în criză de timp. Ceea ce ascultăm are început, cuprins și sfîrșire, este organizat după legile clasice în care învățam odinioară la școală să compunem dacă vrem să ieșim premianți. Și nu sînt puține acele emisiuni cărora la sfîrșitul cite unui an de activitate le-am da cu inimă dragă cununa și diploma.

Poate că vechimea mare în muncă hotărăște calitatea, uneori, de excepție. Iată, de pildă, „Miorița", acea exemplară revistă radiofonică de folclor la a cărei valoare ar fi de dorit să ajungă și activitățile nu o dată inconsistente ale unor instituții specializate pe acest profil. Nici o altă tribună n-a susținut atît de constant valorile tradiționale și, totodată, miezul viu al folclorului nostru actual. Sute de soliști vocali și instrumentali, povestitori s-au perindat de-a lungul anilor prin fața microfonului închipuind o veritabilă paradă a uriașei noastre creații populare.

Și poate că informația exhaustivă și de ultimă oră hotărăște, și ea, calitatea. În direcția aceasta pot fi citate absolut toate emisiunile de actualitate ale radioului, nu fără o mențiune specială pentru Radioprogramul dimineții și Orele serii, acele radiojurnale de natură să ne așeze pe cursul firesc al unei zile de muncă în cunoștință completă de cauză asupra culorilor și semnelor ei.

Competența atîrnă la fel de greu în cîntar. Faptul că emisiunile muzicale, de pildă, sînt încredințate de ani de zile unor reputați specialiști a hotărît ca tocmai aceste emisiuni să devină pentru iubitorii muzicii clasice un îndreptar sigur și autorizat.

Și entuziasmul de lungă durată este în radio o calitate de preț. Cu toate că au depășit prin longevitate unul sau chiar două decenii, emisiunile pentru copii, de exemplu, n-au uitat veselia debutului. „Bună dimineața, copii" și „Noapte bună, copii" rezistă eroic rutinei, ocrotind gîngășia, fantezia și prospețimea ca pe niște lucruri de preț.

„Tonul face muzica" se potrivește în radio mai bine ca oriunde. Falsurile se aud la fel de puternic ca armoniile. Tonul negăsit încă al emisiunilor pentru tineret, de exemplu, limbajul lor căutat și făcut, sentimentalismul ușor desuet al emisiilor pentru femei în care rețeta fericirii conjugale are aceeași cantitate de miere și zahăr ca rețeta de prăjituri, „Ora satului" care n-a aflat ritmul vital al emisiunilor similare de la televizor. Iată însă că în ansamblu, acum, înaintea unei alte căderi de cortină peste zilele și nopțile unui an de speranțe și muncă, radioul justifică în măsură covîrșitoare încrederea cu care îi apăsăm pe butoane sperînd ca emisiunile sale pe lungimi diferite de undă să fie o școală pentru minte și suflet, adică un îndreptar necesar.

Cronicar

muzică

Panoramic

Este în curs de desfășurare la Filarmonică o inițiativă care, prin dimensiuni și semnificație, trebuie să ne rețină atenția. Sub titlul „Talente românești pe meridianele lumii" și inclus în Festivalul „Cîntarea României", instituția a adunat laolaltă pe laureații ultimilor doi ani ai concursurilor internaționale, ordonînd astfel în trei afișe impresionantă sumă de treizeci și cinci de astfel de dăruiți cu cununile gloriei în acerbe confruntări muzicale. La această cifră, care ne situează, spun statisticienii, pe al patrulea loc în lume, dar dacă ar fi să judecăm relativ la populația muzicalizată, cred că pe primul loc, la această cifră, deci, de am adăuga, și pe mai vechii tineri medaliați sau pe cei care vor fi luat poate vreun concurs pînă la apropiatul sfîrșit de an, vom imagina tăria activității noastre de interpretare muzicală.

Desigur, programele la care ne referim au, dată fiind participarea compactă, trebuind să reducă aportul fiecăruia la o singură sau două piese, un „bis" dintr-un concert obișnuit, mai mult o valoare emblematică (acest gînd cred că a și prezidat manifestarea). În trecut exista obiceiul, ne referim la ultimile stagiuni, de a se acorda laureaților un ciclu permanent, la care fiecare să aibă loc să participe în mărime naturală, și nu văd de ce s-ar fi renunțat la această inițiativă. De altfel, chiar în actuala stagiune, unii dintre participanții la cele trei concerte festive și-au susținut deja programele proprii, pe-îndelete arhitecturate, în cadrul bogatei stagiuni camerale a Filarmonicii.

Oricum, viața muzicală își ia măsura după talentele pe care o nativitate fericită și o școală de eficiență recunoscută le furnizează, după cum, nu este mai puțin adevărat, că expansiunea cantitativă și nuațarea calitativă a activității de concert au creat, în ultimii ani, un cadru favorabil, oxigenul necesar fiecărui talent. Întrecerile acestea muzicale nu sînt totdeauna acordate situației existente. Concursurile sînt astfel organizate încît favorizează individualitățile, virtuoșii în timp ce, la noi, cred că muzica de mică colectivitate, de cameră, este astăzi în cel mai înalt grad interesantă. Ori, concursuri pentru formații sînt mult mai puține decît pentru soliști și, dacă ar fi invers, nu ar ajunge trei concerte pentru a-i grupa pe toți laureații, fie și cu o singură lucrare.

Caracterizarea fiecărui participant, mai ales pînă nu s-a terminat ciclul, nu-și are locul. Dar alăturarea aceasta de talente prodigioase este grăitoare totuși și dintr-un punct de vedere profesional : ea configurează tinerețea ca un mod, ca o atitudine în cînt, nu numai ca o anticameră a maturității, cum este ea privită adesea, în îndelungatul proces de făurire a virtuosului. O pasiune, un entuziasm care, o dată înlocuit cu regia matură a mijloacelor, nu înseamnă neapărat un cîștig, se citea în cîntul tuturor protagoniștilor. Muzica se face cu plăcere și, dacă profesionalizarea este indispensabilă, doar cu iubirea idealului artistic se înclină balanța, chiar în marile întreceri artistice internaționale.

Costin Cazaban

eseu

Învierea lui Don Quijote

Știam puține lucruri despre Ezequiel Martinez Estrada. Îmi aminteam vag că am citit în presă că prin 1958 a vizitat România. Îmi mai aminteam că Jorge Luis Borges, a cărui proză m-a făcut să mă îndrept către un nou continent literar cum se îndreptau cîndva dezamăgiții către **Lumea nouă**, îi împărtășea ipoteza cu privire la planeta imaginară numită de ei Tlön. Planetă vis, dar nu un vis rupt de realitate și senin, ci unul al omului pe care labirintul legilor inumane ale planetei reale neconcepută de ei îl face să întrevadă un alt labirint, substanțial deosebit întrucît este construit de sine însuși și ca atare după legi omenește descifrabile în cele din urmă.

A-i împărtăși ipoteza cu privire la Tlön un prozator de talia lui Borges era pentru mine o bună carte de vizită a esеistului Martinez Estrada și a cărții sale definitorii „Radiografia pampei".

A fi tradus de Andrei Ionescu și comentat de Edgar Papu era o garanție că va fi bine înțeles și va putea sau nu va putea rămîne pe bună dreptate în raftul I lîngă Borges, acolo unde cititorul român l-a pus automat înainte de-a apuca să-l citească. Firește, cititorul care a fost mai atent și a trecut peste titlul necomercial, care n-a făcut această carte să circule cu viteza cu care a circulat „Un veac de singurătate", deși apăsătoarea singurătate sud-americană și prin ea cea general-umană este constatată de Martinez Estrada infinit mai dureros decît de Gabriel Garcia Márquez și merita cel puțin tot atîta atenție. Căci dacă Marquez e perfect stăpîn pe o întreagă gamă de mijloace cu care, minuindu-ie asemenea lui Melchiade al său, să construiască veacul lucitor de singurătate care a uimit lumea, Estrada este conștiința de sine a unei singurătăți reale și dureroase a indivizilor unui continent, singurătate pe care o respiră prin toți porii pînă ajunge la cauzele ei ,storice și la cele cosmice.

Omul său singur, născut din rușinea înfrîngerii și din neputința de a o recunoaște și de a se întoarce acolo unde nu visase încă Trapalanda și aurul acesteia, dus înainte de spaimă, fără nici o țintă umană, pînă cînd a devenit rob al distanțelor pampei și al vitelor ei, mă urmărește infinit mai mult decît trucajele de mare artă ale lui Marquez. Deși Estrada nu i-a dat un nume, personajul său cu milioane de capete, care își măsoară agoniseala în schimbul căreia și-a dat viața în capete de vită, este viu și mi se impune cu mare forță. Așa cum îmi este înfățișat, mergînd la întîmplare spre Trapalanda de parcă țința este să fugă de sine, singur sau însoțit cu indigena pe care o disprețuia numai pentru a-și ascunde urîtul și a face copii care să moșteneaască lumea ce-l învinsese, înstrăinat de tot ce e omenesc prin spaima care nu-l lasă să se oprească și prin cutitul pe care îl poartă la brîu, ei îmi apare ca inversul sublimului Don Quijote, armat cavaler și plecat de la locul său de obîrșie pentru a reînvia cavalerismul și a forța lumea să creadă fără a cerceta în frumusețea domniței Dulcineea del Tobose.

Dacă Unamuno stabilise că atunci cînd oamenii își recunosc spaima de întuneric și singurătatea e vremea cînd este posibilă învierea lui Don Quijote și este necesar quijotismul pentru ca omul să nu moară de tot ci să rămînă în lume prin frumusețea aventurii sale, în 1930 Estrada va constata că atît pampa argentiniană cît și metropola unde tot ea l-a împins pe cuceritorul înfrînt de propia lipsă de ideal uman este locul singurătății ajunse, deja la limita la care frica de întuneric duce la pieire.

Procesul apropie kafkian pe care Estrada îl face lumii sale era firesc să-i amîne gloria pînă se depășește criza constatată dar nu să i-o umbrească definitiv.

Fiindcă deși Ezequiel Martinez Estrada nu întrevede mijloacele de înviere în țara sa a sublimului cavaler care n-a trăit niciodată în pampă și în metropola care l-a alungat ea pe învingătorul învins, el dă semnalul de alarmă că dacă oamenii nu vor forța miracolul să se producă și nu-și vor redobîndi conștiința care înfrînge spaima de întuneric lumea va pieri din lipsă de frumusețe.

Ileana Mălăncioiu

cronica literara

ANA BLANDIANA: „Eu scriu, tu scrii el, ea, scrie"

Des citată, insuficient analizată în fibra ei intimă este literatura română dintre cele două războaie mondiale. Explozia ei artistică s-a impus tuturor fără ca în conştiinţa literară contemporană exemplul să rodească pînă la capăt. Unul din secretele acestei efervescenţe care a depins desigur în primul rînd de apariţia unor vocaţii de excepţie a fost şi o vie şi foarte mobilă conştiinţă literară. Scriitorii nu-şi scriu doar romanele şi piesele de teatru, versurile şi nuvelele, eseurile şi poemele ci îşi pun probleme de artă şi ideologie literară. Este epoca în care mai fiecare scriitor important este dublat de un eseist, în care gîndirea critică nu este proprietatea exclusivă a criticilor literari. Mai nu există scriitor important care să nu fi lăsat pagini incitante şi astăzi despre fenomenul literar în curs de desfăşurare, care să nu-şi fi pus problema opţiunii artistice în acord cu veacul şi cu propriul său temperament. Camil Petrescu, publicist dinamic al revistelor de dinainte de război, tipăreşte **Teze şi antiteze.** Anton Holban scrie pagini entuziaste despre literatura modernă, direcţie în care este însoţit de Mihail Sebastian. Ion Pillat nu este doar un poet de o mare fineţe artizanală ci şi un comentator de poezie. Mircea Eliade scrie în egală măsură romane, dar face şi teoria noului roman. Cezar Petrescu este un activ recenzent, un romancier care caută peste tot justificarea propriei opere. Lucian Blaga publică acum cunoscutele lui trilogii. Tudor Arghezi se ocupă frecvent de fenomenul literar. Chiar şi de la Liviu Rebreanu am moştenit o carte de confesiuni intitulată **Amalgam.** Excepţionala conştiinţă literară a epocii stă evident în strînsă legătură cu nevoia scriitorului de a fi şi un comentator literar. Strînse la un loc aceste încercări critice, eseuri, declaraţii artistice ne indică existenţa unui examen de conştiinţă literară, de ale cărui proporţii n-am luat încă cunoştinţă în întregime. Este suficient să amintim ecoul stîrnit de **Imposibila întoarcere** a lui Marin Preda pentru a dovedi că interesul faţă de asemenea tentative a rămas viu. Din păcate, scriitorii care se aventurează astăzi în afara teritoriului de creaţie propriu-zis sînt foarte puţini. Între aceşti puţini trebuie s-o aşezăm pe Ana Blandiana, poetă cu o acută conştiinţă a actului artistic. Vizibilă din chiar poezia ei, ascuţita ei conştiinţă artistică trăieşte exemplar şi în paginile recentei culegeri de eseuri **Eu scriu, tu scrii, el, ea scrie.** Poeta nu părăseşte pentru prima dată poezia pentru proză. Dar distincţia este întrucîtva falsă. **Calitatea de martor**, culegerea anterioară de tablete şi de eseuri, era numai parţial o carte de proză. Sînt pagini din **Calitatea de martor** care ne-o înfăţişează pe poetă mai interesant şi mai promiţător decît chiar volumele ei de versuri. O tabletă despre bujori devine aici un poem de o forţă remarcabilă. Actuala culegere nu mai îngăduie autoarei însă astfel de fericite relaxări. **Eu scriu, tu scrii, el, ea scrie** este o carte despre poeţi şi poezie, despre inefabilul marii poezii, despre primejdiile ei, despre prejudecăţile care o însoţesc. Simplitatea titlului nu dezvăluie deloc caracterul particular al eseurilor. Secţiunea intitulată atît de comun **El, ea scrie** este închinată poeţilor morţi de tineri. Ana Blandiana este inspirată aici de dureroasa experienţă a literaturii române care a pierdut pe cîţiva dintre cei mai talentaţi poeţi ai ei cu mult înainte ca ei să se fi realizat pe deplin. Poate fi poezia despărţită de viaţă se întreabă de mai multe ori poeta, în diverse feluri, de-a lungul micilor eseuri sau evocări pe care le scrie fie despre Novalis, fie despre Magda Isanos, fie despre D. Iacobescu sau Ştefan Petică? „Există sau nu legături esenţiale între viaţa şi poezia unui poet, trebuie sau nu înainte de a încerca analiza operei să-i urmăreşti, cel puţin fugitiv traiectoria prin viaţă, este necesară sau nu o asemenea privire aprofundării versurilor sale?" Ana Blandiana refuză aici răspunsul de principiu, preferind să-l dea numai în ceea ce priveşte pe Ştefan Petică: „Există poeţi a căror biografie este intim legată de fiecare rînd scris, la care fiecare cuvînt este justificat sau contrazis de un gest sau de o mişcare sufletească. Un Ovidiu, Un Dante, un Byron, un Rimbaud, un Macedonski pot fi înţeleşi ca artişti numai în măsura în care sînt înţeleşi ca oameni. Ştefan Petică face parte din această a doua categorie. A-i trece în revistă destinul înainte de a începe să-i şoptim poezia este singura cale de acces în această construcţie acoperită de timp şi de pagini de istorie literară. În încăperile, sufocate uneori de praf, ale poeziei sale nu ne poate conduce decît poetul". Deşi răspunsul presupune şi cealaltă alternativă („Un răspuns hotărît nu există" scrie de altfel Ana Blandiana) în seria de „morţi tineri" zarurile au fost aruncate în favoarea celui de al doilea răspuns. Poezia lor nu poate fi înţeleasă decît în strictă dependenţă de viaţa lor. Poezia Magdei Isanos nu poate fi înţeleasă în afara suferinţei: „Suferinţa fizică, boala ca preludiu al unei morţi pretimpurii permanent presimţite, a fost pentru Magda Isanos stimulentul dureros care a împins-o nefiresc de repede spre zonele adînci, catalizatorul, acceleratorul procesului de înaintare, predestinat spre poezie. În faţa morţii nimic neesenţial nu se păstrează, omul încetează de a mai fi bărbat sau femeie, copil sau bătrîn — rămîne numai fiinţa. Poezia Magdei Isanos este cîntecul unei fiinţe în faţa nefiinţei". Nu alta este perspectiva asupra lui D. Iacobescu pe care refuză a-l discuta prin prisma influenţelor pe care i le atribuie istoricii literari: „în cele mai bune versuri ale poetului se aude propria suferinţă, pentru că un om care ştie că pleacă poate să împrumute o mască, dar nu are timp să repete un rol străin". Din această pricină Ana Blandiana acceptă că „versul lui Baudelaire a avut pondere aici, dar hotărîtoare a fost atît de omeneasca groază a tînărului". Vorbind despre poeţii istoriei literare şi despre poezia lor Ana Blandiana vorbeşte, de fapt, despre destinul poetului şi despre menirea poeziei. Temele ultimului ciclu al cărţii, cel mai vechi din punct de vedere cronologic, sînt reluate în primul intitulat **Eu scriu,** unde fragmentele reproduc de fapt un jurnal de scriitor, un şir de profesiuni de credinţă exprimate adesea lapidar. Cea care ne interesează aici şi care face în bună măsură sinteza ideilor pe care cartea le cuprinde este următoarea: „Poezia trebuie să fie mult mai aproape de viaţă decît de literatură". Am văzut că „viaţă" înseamnă pentru poeţii cercetaţi de Ana Blandiana mai ales suferinţe, de unde se pot trage cîteva sugestive concluzii privind chiar poezia autoarei. Mai interesant este însă să urmărim aici, în ciclul **Eu scriu,** cîteva mărturisiri de credinţă literară care acompaniază declaraţia: „Poezia trebuie să fie mai aproape de viaţă decît de literatură". Ana Blandiana este atrasă de scriitorii care „par a nu observa măcar limba pe care o folosesc: „obsedaţi de ei înşişi, de ceea ce e de nespus în ei, ei bănuiesc nu numai că limba e un mijloc de comunicare imperfect, ci şi că limba nici nu e, poate, un mijloc de comunicare. Fascinaţi mai mult de tăcere decît de cuvînt, ei trudesc nu la crearea limbii ci la renunţarea la ea". Pentru a fi înţeleasă mai bine această mărturisire o completăm cu o alta: „De nimic nu mă tem mai mult decît de scriitorii prin ochii cărora lumea se vede tragic transformată într-un somptuos muzeu de cuvinte, un muzeu imens şi nelipsit de frumuseţe, cu arbori în care în loc de frunze atîrnă vorbe foşnitoare pe ramuri, cu oraşe clădite din propoziţii, cu rîuri curgînd din silabe, cu oameni modelaţi în ceara moale şi dulce la pipăit a frazelor, cu sentimente croite din pînza fină şi zadarnică a literaturii. Pentru mine, cuvintele nu sînt decît un rău necesar, de care trebuie totuşi să mă servesc; pentru mine, nimeni nu e mai departe de „literatură" decît un mare scriitor".

Patetismul cenzurat al mărturisirilor Anei Blandiana, lapidaritatea discursului pun în valoare materia atît de intimă a cărţi. Ana Blandiana se exprimă adesea memorabil şi în scrisul ei înfloreşte nu o dată aforismul.

Eu scriu, tu scrii, el, ea scrie este una din puţinele cărţi cu care un scriitor contemporan, reînnodînd firul unei nobile tradiţii literare, are puterea şi îndrăzneala de a ieşi în arenă pentru a înfrunta deschis toreadorul.

M. Ungheanu

cartea de debut

Tot „în regie proprie"

Asemenea lui Al. Piru (vd. cronica sa din numărul anterior al revistei) ne oprim şi noi asupra cîtorva plachete de versuri tipărite la editura „Litera" „în regie proprie" *). Cum am spus şi altădată, cărţile de poezie ce apar la această editură atît de generoasă cu debutanţii, în general, trebuiesc privite ca fiind expresia unei omeneşti aspiraţii a iubitorului de literatură de a simţi şi înţelege viaţa la modul sincer poetic. Exceptînd cazurile în care marca talentului artistic nu comportă dubii sau pe acela purtînd vădit însemnele veleitarismului tenace, aşadar, această bogată producţie editorială este simptomatică pentru ceea ce am putea numi fenomenul de „profesionalizare" a gustului poetic specific cititorului contemporan. În comentariul consacrat genului de cărţi la care ne referim, ni se pare oportun să pornim de la asemenea premise, spre a nu risca alunecarea în searbăde excese criticiste.

● Volumul semnat de **ZOE GILORTEANU TRUŞCĂ,** în pofida titlului uşor contaminat de o anumită nonşalanţă surrealistă **(Aripi de vocale),** în fapt, are înfăţişarea unui caiet de însemnări mai mult sau mai puţin disparate în care autoarea dă glas propriilor simţăminte, aureolindu-le poetic: „Cînd vei veni / să nu mai baţi la uşă / Fă-ţi doar o rugăciune / Căci gîndurile noastre / Vor privi în faţă / Şi uşa va rămîne deschisă..." **(Cînd vei veni)**; „De dorul tău, izvoarele îmi cîntă / De dorul tău, păsările se string roată / Poem într-un vers / Şi tot de dorul tău, iubite / Îmbrac mantia tinereţii" **(În lunga noapte).** Cîteodată, însuşirea de cititoare sensibilă a autoarei, favorizată de sinceritatea sentimentelor, iscă chiar fragmente de poezie relevabile prin metaforele lor proaspete: „Să trag cu săgeţi / veninoase în noapte"; „Mă zbat spînzurată / De un trandafir alb..."; „Şi timpul străveziu / Să oxideze lent / Subtilul aliaj ce ne-a apropiat / Şi ne-a ţinut alături"; „Numele mi-e scris / Pe aripile şarpelui / ziua cînt, noaptea plîng / ce e cu mine?" etc. Necazul este că, destul de frecvent, Zoe Gilorteanu Truşcă nu se mulţumeşte să rămînă la simpla notaţie de jurnal, tinzînd la „obiectivarea" eului, dar, de fapt, ajungînd la pulverizarea identităţii acestuia, de vreme ce compune poezii de tot naive, simpliste: „Am cîntat pădurii aseară / Dar era supărată / Îi muriseră surorile —/ Plîngeau tulpinile goale // Am plecat mai departe / Am întîlnit un greiere / Şi i-am zis / — Prietene, hai să cîntăm amîndoi / Căci ne vor trece anii mai uşor! // Dar el cu gingăşie mi-a vorbit / — Eu m-am născut bătrîn / Iar mîine pot muri. // Şi cîntecul mi-a rămas neterminat..."

● Mai puţin înclinat spre confesia cu naturaleţe exprimată, **GEORGE SCHINTEIE** pare a nutri într-un grad mai ridicat speranţa că poemelor sale nu le este refuzată o anume structură metaforic-lingvistică de sine stătătoare. Drept care, apelul la motive poetice de largă circulaţie e mai pronunţat, după cum ideea de „compoziţie" îl urmăreşte şi ea tot atît de puternic. Dintr-o asemenea perspectivă, cel puţin poezia care împrumută titlul întregii culegeri **(Ochi de mesteacăn)** merită a fi reţinută: „În noaptea cu lună de mai / Cai tropotind lovesc cu / copitele în roua virgină / Inele de nisip ne-nfăşoară / în ochii şopîrlei mereu / aşteptînd cu zori între gene / Întors soarele îndepărtează / Plînsul spre ape // Alte blesteme şi şoapte îngînate cu iz / de salcîm. // Clepsidra uitată la marginea plecării se sparge. / Iubito, astă seară te-nvăţ / Cum se îmblînzesc cerbii. / Ţi-am adus o cunună de / Timp şi-un ochi de mesteacăn. // Iubito, astă seară sînt cel mai / Neîmblînzit căprior / Fă-ţi arc din lună şi ucide-mi / celălalt ochi rămas treaz..." Însă, distanţa de la astfel de încercări în care o anumită doză de profesionalism poetic nu strică, la „făcătura" dezarmantă nu e de loc mare şi George Schinteie îl parcurge fără a ezita în vreun fel: „Dar ce înseamnă mai, /Cruntă durere / Trecută prin gene / Decît uitarea de-a Fi? / Ce înseamnă mai aspră / Speranţă decît / Tăcerea? // Ce înseamnă / Mai tainică şoaptă / Decît /Amintirea unui Vis / Lîngă apa morii?" **(Şi lîngă apa morii).**

● Preferînd, pare-se, poezia de distincţie metaforică, în linie parnasian-simbolistă, **IOSIF MIHAI PAULIC** scrie şi el: „Şi vine bronzul vremii aprins de aspre ploi / cum biruie lumina zăpezile suave, / unde orbeşte răul ce îl purtăm în noi / ca fluxul şi refluxul din mările concave — // Şi vine bronzul vremii să bată în zenit / cum susură izvorul în strunele albastre, / pe unde semnul crucii a fost încremenit / cu indexul dumnezeirii noastre" **(Şi vine bronzul vremii).** La fel: „părul cu argintul mai amar", „timpul în clepsidră viscoleşte", „halucinează bezna", „văzduhul sîngerează", „neliniştea zăpezii în piatră s-a topit..."; „munţii frumoşi cu tîmple de platină!..."; „păcat cu suflet de icoană / de azur şi de nirvană": „şi luna sinucigaşă visează / răstigniri de piraţi pe catarg..."; „ţărmul veşniciei găsit şi iar pierdut" etc. Luate în sine, unele dintre versurile citate pot fi socotite chiar interesante, altele, scrişnit căutate iar altele pur şi simplu demonetizate. Sîntem, de aceea, bucuroşi cînd Iosif Mihai Paulic, înfrîngîndu-şi apetitul pentru expresia înadins căutată, îşi valorifică temeinica instruire poetică, de care incontestabil dispune, scriind cîteva poeme de economicoasă ţinută şi de sinceră vibraţie meditativă: „Acolo / unde aromele pomilor se răsfaţă / în coarnele mirelui cerb / acolo / izvoarele fierb / şi mor luceferii de dimineaţă. // Acolo, / sufletele celor ce-au fost vii / se întorc precum ecoul în tăcere / şi cîntecul în ciocîrlii. // Atunci e ceasul bun de înviere" **(La marginea liniştii).**

Nicolae Ciobanu

*) Zoe Gilorteanu Truşcă: „Aripi de vocale"; George Schinteie; „Ochi de mesteacăn"; Iosif Mihai Paulic, „La marginea liniştii", versuri, Editura „Litera", 1976.

FRAGMENTE CRITICE

Colocviul şi spiritul interogativ

Biografia continuă să fie pusă în discuţie, întîi ca gen literar, în al doilea rînd în raporturile ei cu **opera.** Despărţirea de operă este mai veche, o idee aproape unanim admisă (cu excepţia criticii psihoanalitice) este că viaţa autorului, în cronologia ei exterioară, nu explică opera şi, în genere, principiul — bazat pe o psihologie tradiţională, după care a cunoaşte individul înseamnă a cunoaşte omul — primeşte contestaţia cea mai adîncă din partea criticii noi. Biografiei i se lăsase şansa de a se ocupa de altceva, de personalităţile ilustre, de pildă, studiind mecanismul unei ambiţii sociale sau al unui eşec. Azi, şi această posibilitate este contestată sau, în orice caz, spiritele critice n-o iau în seamă, o lasă în seama publicului larg, şi publicul o devoră...

Problema este rediscutată de Malraux într-unul din ultimele lui texte **(Néocritique,** postfaţă la vol. **Être et Dire,** Plon, 1976), într-un spirit care contrazice previziunile, căci de la cineva care a trăit în preajma lui De Gaulle şi a cunoscut pe cei mai importanţi oameni ai secolului, am aştepta o preţuire mai mare a individualismului (în sensul pe care îl avea termenul în sec. al XIX-lea) şi, deci, a biografiei. Malraux o contestă însă în termenii cei mai hotărîţi, contestînd întîi actualitatea individualismului ca model, psihologie şi concepţie de viaţă.

Cîtă justiţie este în această negaţie? Secolul al XIX-lea şi o bună parte din secolul nostru, spune Malraux, stau sub semnul conştiinţei de sine a individului, şi morala lui, tradusă tipologic, merge de la **original** la **singular,** de la **ambiţios** la **deneînlocuit,** cu alte cuvinte, de la Rousseau la Napoleon şi de la Napoleon la Zarathustra. Conştiinţa acestei forţe interioare face posibilă biografia, un gen literar care îşi propune să prezinte şi să epuizeze **modelele.** Însă valoarea acordată individului în epoca noastră, spune în altă parte Malraux, este foarte slabă, chiar dacă individul continuă să creadă că este cineva şi n-a încetat să gîndească la partea (şi la dreptul) lui de fericire. Importanţa lui în mecanismul social a scăzut şi, odată cu ea, dispare şi interesul pentru psihologia omului izolat. Intelectualii nu mai cred într-o **doctrină mesianică,** ci într-o doctrină de ordin politic. Imaginarul a distrus — sau, în fine, e pe cale de a distruge — religia individualismului. O primă consecinţă, în plan literar, a acestui proces este deprecierea **biografiei** ca gen şi înlocuirea ei prin **colocviu.**

Malraux atinge aici punctul esenţial al demonstraţiei sale care, în rezumat, sună astfel: pierzînd conştiinţa forţei sale particulare, individul capătă o conştiinţă **pluralistă, planetară, interogativă** şi, prin aceasta, o nouă formulă de expresie se impune. Aceasta ia înfăţişarea **Colocviului** (sau mai bine zis, a **colocviilor),** ceea ce înseamnă dezbatere deschisă în jurul operei, confruntare de opinii contrarii, îmbogăţirea, prin dialectică, a sensului iniţial. Pluralismul, care este esenţa colocviului, se opune perspectivei limitate a biografului, locul directorului de Enciclopedie (omului, altfel zis, care ştie tot şi are pentru orice întrebare un răspuns) este luat de spiritul interogativ. Trăim, pe scurt, o profundă metamorfoză şi semnul ei este apariţia **colocviului,** o sfidare a sistemului, o trecere de la soluţie la problematizarea obiectului. Europa de vest a intrat în epoca **gîndirii interogative** căci iată ce scrie Malraux în **Néocritique:** „gîndirea occidentală înlocuieşte răspunsurile printr-o dialectică a întrebărilor".

Frază memorabilă, ca atîtea altele la Malraux care are geniul formulelor pregnante, puterea de a ridica firescul, comunul, la demnitatea spiritualului. Observaţia lui ne pune, totuşi, pe gînduri (ceea ce înseamnă că ea şi-a atins scopul, **neocritica** începe chiar cu această interogaţie asupra tezelor sale!), căci obiecţia lui Malraux nu priveşte, în fond, biografia, ci un întreg mod de a gîndi raportul dintre artă şi individ şi chiar mai mult decît atît: sistemul de a concepe procesul cunoaşterii. **Colocviul** ar fi, în această perspectivă, instrumentul spiritului care nu mai crede în soluţiile ferme, ne mai crezînd în puterea individului de a ajunge la ele. Biografului tradiţional, **directorului de Enciclopedie** care nu se îndoia de puterea cauzalităţii şi a efectului, i se substituie un alt spirit şi un alt tip de **apropiere** de lucruri: **interogaţia** care — spune tot Malraux — „subordonează cauzalităţile şi condiţionările". Care sînt aceste cauzalităţi şi ce condiţiuni înlănţuie spiritul modern iată nişte chestiuni ce depăşesc tema articolului nostru.

O întrebare, totuşi, se pune. Este oare **gîndirea interogativă** o descoperire a secolului nostru cum crede Malraux şi cum cred, în fapt, mulţi alţi filozofi contemporani care refuză să mai definească omul prin ceea ce el ştie, prin ceea ce a acumulat în plan spiritual ci prin întrebările pe care le ridică?! **Îndoiala** (şi îndoială înseamnă, în fapt, interogaţie) este, ştim bine,

Tapiserie de Gheorghe Spiridon

şi ştim demult, însăşi esenţa gîndirii iar gîndirea care se îndoieşte pentru a cunoaşte este însăşi esenţa personalităţii. Lucrul nou, în epoca noastră ar fi abolirea gîndirii ca soluţie, instituţionalizarea interogaţiei, ceea ce, pînă la urmă, înseamnă un paradox: ne îndoim de îndoială, ne interogăm asupra interogaţiei etc. Spiritul modern n-a descoperit, în fond, **dialectica întrebărilor,** dialectica este veche şi orice interogaţie trebuie să ajungă în cele din urmă la un răspuns. Chiar şi refuzul de a da un răspuns este o opţiune. Orice interogaţie cuprinde în sine o soluţie (posibilă), altfel ea n-ar fi pusă. Nu căutăm decît acolo unde sperăm să aflăm ceva, nu batem decît la uşa care, bănuim, ni se va deschide. Este adevărat că dialectica interogaţiei instaurează, în locul certitudinii, verosimilul, însă verosimilul nu este decît o certitudine nedovedită, o soluţie neverificată.

Întorcîndu-ne la **colocviu** ca expresie a spiritului interogativ, observăm, iarăşi, că el este vechi în cultură, pentru că totdeauna au existat spirite care, înainte de a spune ceva despre un obiect, se interoghează asupra existenţei şi sensurilor lui. Aşa cum îl defineşte Malraux, **Colocviul** este, în fond, dialogul platonician plus mijloacele audio-vizuale. În plus o mai mare conştiinţă, poate, nu a gratuităţii, dar a imposibilităţii conştiinţei moderne de a ajunge la o soluţie definitivă. Conştiinţa planetară a individului din secolul al XX-lea îl face, aşadar, să îmbrăţişeze soluţia pluralistă, care, în esenţă, se bazează pe un relativism fundamental. Omul colocvial înlătură un sistem rigid de gîndire, optează pentru soluţiile deschise şi, mai ales, face din dialectica interogaţiei propria lui certitudine. El caută nu sensul unui obiect, ci sensurile lui, admite pluralitatea interpretării şi, fiind vorba de opera artistică, consideră că spiritul critic trăieşte într-o continuă metamorfoză. După ce ai citit despre Rascolnicof, spune într-un loc Malraux (şi el are, indiscutabil, dreptate) altfel gîndeşti despre Julien Sorel etc.

Întrebarea este dacă, contestînd valorile anterioare, el nu va ajunge la alte valori, dacă, negînd sistemele de meditaţie şi instaurînd era interogaţiei, el nu va sfîrşi prin a impune un nou sistem de valori, o nouă reţea de concepte, un nou „dogmatism" spiritual. Fără ele, existenţa nu este posibilă, negaţia perpetuă sufocă spiritul ca şi inerţia. Privit mai de aproape, **colocviul** este un gen literar (să-i spunem astfel) tot atît de imprecis ca şi eseul. În gîndirea lui Malraux, el se aplică în egală măsură la viaţa individuală, la evenimente, personaje ale istoriei, iar cînd este vorba de artă colocviul se ocupă, cu precădere, de **operă** şi de „lumea scrisului".

Cu aceasta atingem altă idee, expusă pe larg în **Neocritică.** Ea vizează raportul dintre artă şi existenţă, operă şi creator, chestiune mult dezbătută în epoca noastră. Proiectul iniţial al unui artist, spune Malraux, nu este provocat de **lumea lucrurilor,** ci de **lumea operelor:** „prin repulsie, ca şi prin admiraţie". **L'assommoir** s-a născut dintr-o reacţie împotriva **Mizerabililor.** Creatorul este obsedat şi dirijat (inconştient) de o „bibliotecă mentală", de un „muzeu imaginar" circumscris şi variabil. Opera iese din contactul cu acest muzeu pe care îl purtăm în spirit şi de care ne lăsăm conduşi în proiectele noastre etc.

Malraux se întîlneşte aici cu o bună parte a noii critici pentru care opera nu este decît fructul altei opere, literatura iese din literatură, într-un lanţ fără capăt. Din acest sistem de determinări, **autorul** este exclus pentru a impiedica (spune cineva) manifestarea legendei.

Dar legendele, putem observa, pot prolifera şi în jurul operei. **textul** poate deveni uşor obiectul unei retorici hagiografice, în ciuda metodologiei sale exacte. Nu este deloc sigur că, ignorînd creatorul, ni s-a deschis calea spre adevărul operei. Nu sînt convins nici măcar că posibilitatea de eroare se diminuează în acest chip, pentru că eroarea (legenda) nu este a obiectului, ci a subiectului care-l cercetează. Şi atunci? După opinia mea, primejdiile care ameninţă **biografia,** continuă să ameninţe şi **colocviul,** cîtă vreme instrumentele gîndirii noastre rămîn aceleaşi. Nu este totdeauna sigur că un dialog duce la adevăr şi, dacă admitem că da, ce soluţie poate propune acest adevăr cînd ştim că totul se problematizează, totul stă sub semnul interogaţiei? **Neocritica,** e limpede, nu oferă un răspuns şi nici nu-l poate da, pentru că, altfel, s-ar nega pe sine însăşi. Ea ridică doar un semn de întrebare asupra unui gen vechi (biografia) şi anunţă naşterea altuia (colocviul) prin care opera este privită, deodată, din mai multe unghiuri. Dar **autorul, creatorul** obsedat de „biblioteca mentală", ce se întîmplă cu el? De el se va ocupa, probabil, **biografia,** demodatul gen care se obstinează să surprindă o coerenţă şi un sens interior în nişte fapte înşirate ca nişte mărgele pe o aţă.

Citind, acum, scăpărătoarele notaţii ale lui Malraux, n-am fost convins că **autorul** merită să fie ignorat. Dovadă că în acest articol, unde este vorba de **Neocritică** (operă), este vorba tot de Malraux, mai ales de Malraux. Teoriile trebuie să poarte un nume şi, dîndu-le acest nume, am şi păcătuit: le-am introdus în legendă, am căzut în viciul biografiei, fără a avea, ce curios!, sentimentul că spiritul interogativ ne-a părăsit.

Eugen Simion

IMPRESII DINTR-O TABĂRĂ DE SCULPTURĂ

Lemn

Pînă în ziua aceea totul mi se părea foarte clar şi nu bănuiam că cineva ar putea simţi altfel sau s-ar putea îndoi: copacul tăiat e un lemn.

Şi erau acolo mulţi copaci în stare de lemn, mai mari sau mai mici, îmi zgîriau privirea sclipirile lor alb-gălbui. Erau păsări oprite din zbor, cu aripa tăiată, căzute la pămînt.

Nimic, îmi spuneam, nimic. Totul se va naşte mai tîrziu, îmi spuneam, din lovituri de daltă şi picuri de sudoare.

Un sculptor a fost întrebat odată cum îşi realizează statuile.

— Nu fac decît să înlătur din piatră inutilul.

Aşteptam să cadă tot ce era inutil şi să răsară tot ce trebuia văzut. Riguros calculată, aşteptarea îşi avea proprii ei paşi pe care mă încăpăţînam să-i număr în gînd: unu, doi, trei, patru... Stop.

O mînă a alunecat pe lemn, a fluturat pe alb-gălbui, pe zgîrierea privirii mele, a mîngîiere grea:

— E atît de frumos!

Totul mi se părea clar. Numai că păsările au aripă. De mîngîiere adîncă, de atît de frumos. Am observat-o abia atunci.

Irina Vainovski

revista străină

● **LA BERLIN A APĂRUT UN NOU PERIODIC AL TINERILOR SCRIITORI, „TEMPERAMENTE"** o revistă în format carte, bogat ilustrată, cu un sumar incitant, reunind autori cu o propensiune vădită către realismul încărcat de marile dimensiuni ale actualităţii, în care se recunosc sugestiile trecutului şi îndrăzneala prospectivă a viitorului. Cuvîntul de deschidere a publicaţiei este semnat de Fritz-Jochen Kopka, iar Ministrul Culturii, Hans-Joachim Hoffman oferă, de asemenea, bune auspicii noii publicaţii. **Temperamente** inaugurează de la primul număr o serie de rubrici interesante, cu semnături de calitate: „Prima carte", unde publică un interviu cu Bernd Wagner (n. 1948), debutant în 1976 la Aufbau-Verlag, precum şi două din prozele sale; „Proză": cu texte de Gunter Preuss şi Franz Fühmann, de asemenea traduceri din Cinghiz Aitmatov şi Valentin Kataev. Se mai publică literatură de anticipaţie, multă critică şi un interviu al lui Berhard Thieme cu Pascal Lainé. Un medalion remarcabil este consacrat lui George Büchner, cu texte din marele dramaturg şi cu scurte definiţii din Anna Seghers, Christa Wolf, Frank Hörnigk şi o poezie de Peter Hacks. Remarcabil este ciclul dedicat războiului civil din Spania ,cu poezii ale marilor autori din literatura universală, care au scris despre marea dramă a poporului iberic, prima agresiune fascistă în Europa. Într-un cuvînt, primul număr din **Temperamente** este substanţial şi variat, cu multe condeie de calitate, susţinînd rubrici diverse, pe teme la zi în literatura contemporană din R.D. Germană.

● **ULTIMUL NUMĂR AL REVISTEI LOTUS,** publicaţie a Biroului permanent al scriitorilor afro-asiatici, se remarcă prin sumarul bogat, sub semnul editorialului semnat de Jousuf El-Sebai, **Scriitorul şi angajarea,** din care cităm: „Angajarea scriitorului faţă de cauza poporului său este, în realitate, din partea sa, o angajare în respectarea valorilor umane şi morale ce constituie esenţa misiunii omului de litere şi a intelectualului... Angajarea de care vorbim aici nu este, desigur, şi nu poate semnifica simpla adoptare a lozincilor sau cuvintelor de propagandă, după cum nu presupune neglijarea valorii artistice ce acordă operei creatoare spiritul şi viaţa care-i sînt proprii". Mai remarcăm articolul lui Kijima Hajima, „Asupra poeziei postbelice în Japonia"; traducerile din poezia filipineză; proze din Mongolia, Africa de Sud, Cipru şi U.R.S.S.; studiul „Poezia şi raporturile sale cu elevarea spiritului uman" a scriitorului libanez Michel Soleiman.

● **O EXCEPŢIONALĂ ANTOLOGIE DE POEZIE COREEANĂ** a apărut la editurile George Allen şi Unwin şi a Universităţii din Hawai, în traducerea lui Peter Lee. Sînt reunite producţiile cele mai reprezentative din ultimii 1300 de ani de poezie coreeană, de la formele hyangga, trecînd prin genurile sijjo, changga şi kessa, de la **Cîntecul lui Matung,** din secolul VII, pînă la versurile cele mai reprezentative din secolul XX. Toate marile epoci, Lella (5 î.e.n. — 935 e.n.), Koryo (918—1392), Yi (1392) ş.a.m.d. sînt reprezentate prin marii lor maeştri: Kyunyo, Kim-Ku sau marea poetesă Hwang Chin-i. Antologia include două sute de poeme şi a fost acceptată de UNESCO în seria traducerilor coreene ale Colecţiei consacrate operelor reprezentative. Criticul Claude Jalier comentează apariţia în aceşti termeni: „De-a lungul celor 200 de pagini (...) un ocean de delicii pentru spirit şi suflet îşi desface undele sale încîntătoare".

● **MUZEUL NAŢIONAL „MĂNĂSTIREA DIN RILA"** are una dintre cele mai bogate colecţii etnografice din Bulgaria, fiind constituită în primul rînd din donaţiile oferite din toate colţurile ţării. Exponatele cele mai interesante sînt piesele de aur care prin iscusinţa executării lor, prin bogăţia formelor şi ornamentelor, constituie o mărturie a măiestriei înalte a vechilor aurari bulgari, continuatorii celor mai valoroase tradiţii ale artei tracice şi slave. Vasele de aramă sînt o altă mărturie a dezvoltării unuia dintre cele mai răspîndite meşteşuguri din Bulgaria — arămăria. În timpul jugului otoman acest meşteşug practicat numai de bulgari, deşi influenţat de unele motive ale stilului oriental şi baroc, a reuşit să-şi păstreze totuşi trăsăturile naţionale.

● **BIBLIOTECA ACADEMIEI DE ŞTIINŢE A U.R.S.S.** din Leningrad este cunoscută în întreaga lume prin varietatea tezaurului său. Principala bogăţie însă o constituie cîteva mii de cărţi şi manuscrise unice din secolele VI—XVIII. Fondul lor creşte continuu. În fiecare an pleacă în diferite colţuri ale ţării zeci de expediţii ale Academiei, pentru a colecţiona cărţi şi manuscrise vechi, care oricît ar fi de deteriorate sînt restaurate în laboratorul de conservare şi restaurare al Bibliotecii.

● **GIACCOMO ROSSINI,** care nu a scris niciodată muzică de balet, a devenit „coautor" al unei compoziţii realizate pe scena Teatrului de Operă şi Balet din Leningrad. Pe scena acestui teatru se dansează în prezent baletul într-un act „Bravo Figaro", după o idee preluată din „Bărbierul din Sevilla".

● **ORE DE MÎNDRIE** se numeşte ultima carte a scriitorului egiptean Edouard El-Kharrat. Critica remarcă îndeosebi vigoarea prozatorului, capabil să însufleţească materia sa, introducînd un ideal în realitatea cea mai particulară, supunînd procesul descriptiv unei inovaţii ce tinde spre o adevărată filozofie a acestui procedeu literar, cum afirmă Dr. Naim Attia, unul din comentatorii cărţii: „Literatura este o relaţie între eu şi subiect. Din această interacţiune se naşte descrierea de natură la El-Kharrat. Orice fel de literatură, oricît de obiectivă ar fi, este o operă de „imaginaţie", evocare, chiar fiind o „acţiune imaginară". Astfel, descrierea exterioară în literatură primeşte o formă matură: „nefericirea personajului". Nuvelele egiptene ale lui El-Kharrat sînt adevărate modele ale genului, atrăgînd atenţia asupra unui scriitor remarcabil.

● **LA DACCA AU APĂRUT,** traduse în engleză, poemele marelui scriitor Bangla, Nazrul Islam (n. în 1899), sub îngrijirea lui Kabir Chorwdhury, directorul general al Academiei Bangla. Nazrul Islam a fost un remarcabil exponent al curentului de renaştere musulmană în subcontinentul indian, evidenţiindu-se în deceniul al IV-lea prin versurile sale inspirate. M.S. Farid îl defineşte în aceşti termeni: „Nazrul Islam este un poet care merită să fie cunoscut: graţia sa lirică, imaginile sale de natură, ataşamentul său pentru istoria asiatică şi islamică, evocarea unui trecut eroic, în care valorile omului şi cele cavalereşti erau respectate, viziunea unui răsărit de lume nouă şi darul profeţiei l-au ajutat la edificarea propriului univers poetic şi i-au dat trăsăturile caracteristice".

prezenţe

● **Cenaclul „Titu Maiorescu" (al juriştilor din Capitală) organizează duminică 19 decembrie a.c., orele 10.00, la Sala mică a Palatului R.S.R. un matineu literar-muzical „OMAGIU LUI C. BRÂNCUŞI". Personalitatea marelui sculptor va fi evocată de regizorul Adrian Petringenaru, de sculptorul Constantin Popovici şi de juristul Nicu Filip. Actori ai teatrelor bucureştene precum şi jurişti vor recita versuri închinate lui Brâncuşi. Programul acestei manifestări mai cuprinde recitaluri de muzică instrumentală, lieduri şi muzică folk, precum şi vizionarea filmului „Brâncuşi pe meridianele lumii" în regia lui A. Petringenaru.**

● **La Institutul de arhitectură „Ion Mincu" a fost deschisă o expoziţie de carte italiană. Organizată în colaborare cu Biblioteca Centrală Universitară, expoziţia oferă o importantă selecţie din producţia editorială a Italiei (aproximativ 2 000 de titluri). Lucrările prezentate, apariţii din ultimii ani (literatură beletristică, ştiinţifică, tehnică, enciclopedică, cărţi de artă) vor intra în fondul B.C.U. şi altor instituţii culturale din ţara noastră.**

● **Salutăm prezenţa lui Eugen Barbu în coloanele cotidianului „România liberă". Rubrica sa „Oraşul", adevărat act de cultură şi civism, propune o redescoperire a Bucureştiului vechi şi modern, vatră atît de aproape nouă, dar atît de necunoscută. Sîntem „martori şi participanţi" la un periplu scînteietor. Cartiere vechi, locuri ştiute, monumente, case mărunte în care mai zace istoria, prind în verbul lui Eugen Barbu o clipă nouă de viaţă. „Griviţa", „Văcăreştii" —o succesiune de acuarele — pensule fine învăluite în aburul înţelegerii. Sînt rînduri străbătute de un gînd amar de tristeţe, de teamă, de toamnă poate. Aşa este oraşul care se va pierde în ani. Cartierele noi sînt o explozie şi scriitorul nu-şi ascunde mîndria faţă cu cetatea viitorului. „La o radiografie, oraşul ar arăta ca un monstru care are în pîntecele sale încă oraşul vechi, rumegîndu-l încetul cu încetul, cartier cu cartier, pulverizînd trecutul cu o energie tacită de neînfrînt. Privind din fosta loggie a Mînăstirii Văcăreşti spre cîmpul Cociocului, mai poţi vedea cîteva gospodării pisate de cerul nefiresc de decembrie, un cer riveran. Ultimele insule ale vremii trecute se strîmtează şi noul oraş mărşăluieşte spre margini cu cartierele lui ca nişte companii de beton ce strivesc trecutul într-o îmbrăţişare neiertătoare".**

● **O interesantă iniţiativă a muzeului memorial George Bacovia:** Lecţii deschise despre viaţa şi opera poetului **(marţi, joi, sîmbătă — între orele 14—18 — şi miercuri, vineri între orele 10—16). Muzeul organizează, de asemenea, excursii documentare la casele şi muzeele memoriale ale scriitorilor (în colaborare cu B.T.T.).**

● **Expoziţii în această săptămînă:** Gheorghe Spiridon **(pictură şi tapiserie) — la Galeriile de artă „Orizont";** Hildegard Klepper Paar **(grafică) — la „Căminul artei".**

atelier literar
poșta redacției

SIMPLEX UNO : Nu sînt, din din păcate, motive pentru astfel de aprecieri : pagini imbîcsite, fără nerv, fără interes.

DORIN MĂRAN : O pagină de cruzimi morbide, scrisă la un nivel modest (și cu destule aproximații ortografice).

D. HRENCIUC : Scrisoarea e serioasă, în analiza ei sinceră, relativ profundă, iar concluziile sînt judicioase și pline de perspective. Lectura, studiul consecvent, cuprinzător, în domeniul poeziei, iată într-adevăr „cheia" problemei. Nu mai puțin salutară e intenția de a continua studiile. Vă dorim succes în toate aceste proiecte și așteptăm vești cît mai bune.

V. ORGA : Sînt, deocamdată, niște pagini de promisiune, proze lirice (uneori cu excese „medelenizate"), sau fantastice (un fantastic macabru, ușor desuet). Rămîne să așteptăm împliniri viitoare, mai concludente.

C. BUICIUC : Fragmentul demarează greu, copleșit de amănunte fără semnificație, aglomerate, seci, de multe ori banale. Personajele rămîn inerte, fără culoare, fără viață, în ciuda descrierilor și portretizărilor insistente, amănunțite (sau poate tocmai din cauza lor ?..). Dialogurile sună fals, convențional. În „Argint vechi", lucrurile merg mai bine, compoziția e echilibrată, convingătoare, chiar dacă, pe alocuri, revine aceeași excesivă insistență descriptivă și chiar dacă — nu se poate să nu remarcăm — motivul tematic are o îndelungată carieră postbelică. Să sperăm că, pe măsură ce experiența condeiului (în domeniul prozei) va spori, vom avea prilejul de a saluta și rezultate la nivelul bunelor înzestrări și evoluții cu care ne-ați obișnuit.

V. CROITORU : Din ultimele plicuri : „Dragoste", „Liniștea nopții", „Vis în toamnă", „Mor florile", „În fiecare clipă", „Nici nu ai fost", „Marea".

G. LUCA : Sînt unele emanații lirice aproape în fiecare pagină. Dar există și multe semne de șovăială, lipsă de experiență, lectură, studiu. Lipsuri pe care nu le poate ascunde modul divagant, evaziv, legănat în vorbe, pînă la urmă inconsistent, al versurilor, care evocă prea des și accentuat criteriul de aur eminescian : „cînd nimic nu ai a spune". Ideea unei cărți pare, așadar, cel puțin deocamdată, mult prea grăbită, inoperantă.

SUD : Ceva mai închegată și mai limpede, „Nu am promis". Celelalte revin la vechea manieră nebuloasă, răvășită, tulbure.

PULBERE PETRICĂ : Nu e vorba de greșeli și de supărare ; trebuie să înțelegeți, însă, că toată strădania dv. pe hîrtie e inutilă, o jalnică pierdere de vreme, pînă nu vă veți apuca serios de școală (nu de așa-zise „lecturi particulare" ca **„Tenisiuni lirice" de H. Zaliss** — cum ne informați — din care încă nu puteți înțelege nimic, nici măcar titlul, cum se vede...

M.H. SIMON : N-am identificat „modelul" Butor, de care vorbiți (de altfel, nici nu ne-ar fi făcut nici o plăcere, nici Butor, nici altceva...). În schimb am remarcat, cu satisfacție, dezinvoltura, cursivitatea, naturalețea povestirii, preocupată de propria ei desfășurare (sub îndemnul, „presiunea" unei experiențe reale), de propriul ei conținut — dens, viguros, **adevărat**, adică, finalmente, convingător — și nu de un model sau o manieră oarecare. Sînt semne îmbucurătoare, care deschid bune auspicii pentru proiectul dv., despre care sperăm să mai aflăm vești la fel de bune.

N. BOCA : Sînt unele aptitudini, ceva mai clare în „Luminatul". Celelalte păcătuiesc prin ambiguitate, un mod aluziv, „în doi peri", care împiedică asimilarea firească a textului.

ALTANYERA : Nu se pot spune prea multe lucruri noi, față de răspunsul precedent. Impresiile de atunci se confirmă, și în bine, și în... celelalte. (Numele proprii, de pildă, continuă să fie insuportabile, căutate, sintetice, „științifico-fantastice"...). „Tablete", răvășită, rău decupată, atentă prea mult la un dialog de o vervă factice, artificial, „șmecher" cu ostentație. În „Să nu învii", păcate similare. Compoziție cu leit-motiv, folosit cu abuz, forțat, „tras". Aceeași „isteține" ostentativă, dar neconvingătoare. Totuși, pretextul compozițional, interesant (deși nu inedit), dar nerealizat cu consecvență, la nivelul intențiilor. „Nunta" e cea mai bună, părăsind „jucăriile" stilistice de suprafață și, mergînd în adîncime, spre mișcarea psihică, cu finețe, naturalețe, nuanță. „Tana" ne-ați mai trimis-o.

V. DRĂGUȘANU : „Cel mai trist", „Întoarcerea fratelui", „Clopotarul", „Caligrafie".

MUNTEANU SILVIA : Sînt bune semne prin pagini, și mai ales în „Aud", „Omule", „Albastru", „Așteaptă", „Sete", „Numai", Continuați.

AL. PRIBOIENI : Lucruri mai slabe, în ultima vreme, uscate, „făcute", fără freamăt. O leacă mai înfiripate, parcă. „Interior", „Dar vine Decembrie".

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Pe faleză

Adie vîntul
Și mi se pare
Că sînt departe, pe faleză,
Lîngă mare.

Dar am văzut aseară
Trei stele căzătoare,
Și mă întreb cu teamă :
A mea e una oare ?

RADU MOTAȘ

Credo

— M-aș stinge ca un foc de paie ude,
m-aș nărui-ntr-un hău amețitor
să știu că strig și nimeni nu m-aude
sau, mut, îmi biciui rănile ce dor.

— Și cursul lumii n-ar avea vreo noimă
și universul s-ar roti-n pustiu
să știu că la-ntîmplare printre voi mă
strecor însingurat și cenușiu.

— Un infinit de cauze ne leagă
și vieții-i dau un preț nemărginit
chiar dacă lumea-i uneori beteagă
și rosturile nu și le-a-mplinit.

— Și dacă ard cu-atîta frenezie,
înaripat de visul omenesc,
e pentru că — de-ar fi să mă sfîșie —
tot cred în om și geniul i-l slujesc. —

PETRE VLAD

Sufletul ca un muzeu

Undeva într-un colț
cîteva cioburi dintr-un trup mai vechi
sub o sticlă fără nici un pic
de respect pentru sine bucăți
de fier bucăți de bronz
bucăți de os și
două pietre bănuite că au fost
de mult niște ochi din care
au curs flăcări
pe pereți crîmpeie din alte vieți
și
în rest liniște liniște și un
suflu care împinge turiștii spre
alte săli spre alte tăceri spre
alte iubiri.

D. BORCEA

Așteaptă

Miroase a iarbă în burg
Cît mai ești încă tînăr
Cît ți-e pielea feței încă subțire
Și izvoarele ochilor limpezi ți-s încă
Vino în burg
Printre ziduri și turnuri
Și în liniște, drept și curat,
Așteaptă să ningă.

Șt. IONEANU

Ana Maria Smigelski : „Ibovnică"

Noapte necesară

Nisip
dar scump dar nevăzut
e poate necesară noaptea
pentru răsturnarea clepsidrei
dar spaima struților mult —
— colorați
biciuind peisajul nu știm
dacă va colora sîngele
nostru statornic
iată-mi poemul neterminat
iată-mi ascultarea pașilor
guardului de noapte
cu pleoapa despicată
de frig
cu nisip
camuflînd capete de struți
care niciodată
nu vor ști
pe dinafară lumina

MILODRAG KONSTANTINOVICI

Vino

Din vis ies ca dintr-o
cîmpie de cristal și iar
mă mut cu trupul
într-o oglindă ovală.
Te aștept, Maria,
s-au limpezit lucrurile
de sunet
ce mari sînt ochii tăi în
vis cît o jumătate de lume
ce tandru se curăță lumina
de întuneric
parcă ar călători cu un trup
tînăr
neatins de soare.

VIVI ANGHEL

În fiecare clipă

Din fiecare clipă născîndu-se iubire
și peste mine picurînd doar să-mi
aprindă trupul,
din fiecare clipă învăț să îmi privesc
lumina ochilor, să nu mi-o asemăn cu nimeni.
În fiecare clipă peste flori lumina
se preschimbă-n culoare, sunetele toate
se înnobilează într-un alt acord,
în fiecare clipă lucrurile vin înspre
mine rostogolindu-se în inima mea.

VICTOR CROITORU

Vibrație albastră

Eu — care nu știu încă
ce fel de flori
pot prospera în glastre,
știu să privesc netulburat marea
și să-mi plantez omoplații
cu aripi înalte de pescărușl.
din fiecare simț aș vrea
să-mi crească ramuri
astfel ca o pădure sensibilă
să-mi înlocuiască trupul —
nemulțumit de felul cum degetul
întîrzie anapoda pe lucruri,
cum ochiul înoată doar
printre nucleele vieții,
cum gîndul are și el o limită.
negreșit, pădure de simțuri aș vrea să fiu
cînd tu dispari în spatele cuvintelor
scrise despre tine
și nu rămîn din umerii tăi
decît o vibrație albastră, iubire

VALERIU PRUTEANU

cenaclul revistei «luceafărul»

A XXXVII-a ședință

În ședința de luni seara (13 decembrie) a cenaclului revistei **Luceafărul** au citit din poeziile lor doi tineri autori : **Carmen Focșa și Nicolae Oprișan.**

Ca în puține alte dăți, opiniile exprimate pe marginea versurilor citite, deși destul de tăioase, au fost lipsite, cu puține excepții, de o clară direcție critică, demonstrînd și pe această cale faptul că absentau din sală mulți dintre criticii susținători ai cenaclului. Dar iată,

Carmen Focșa

Nicolae Oprișan

în fine, un rezumat asupra a ceea ce s-a discutat, nu de puține ori, trebuie să o spunem, cu un limbaj inadecvat analizei de poezie.

Pentru Neagu Vulcănescu, de pildă, dat fiind că „ poezia nu trebuie să-și servească farmecul ei ca pe o gogoașă", cei doi autori au părut că au „pe undeva oarecare experiență artistică", și că „sînt într-o metamorfoză". Valter Cristescu considerînd că „poate cel mai frumos lucru la oameni este felul cum gîndesc ei", a tras concluzia că „cei doi poeți gîndesc frumos". Astfel, Carmen Focșa „reușește să facă o impresie bună", însă poeta „nu izbutește să fie ea", urmele unor lecturi fiind vizibile. La Nicolae Oprișan „este vorba de ceva mai grav : lipsa de conștiință a poetului". Florin Gheorghiu : „sînt de acord în mare cu antevorbitorii", Carmen Focșa „are versuri frumoase și cîteva poezii realizate" (Memento, Eroilor, Baladă), beneficiază de o „perspectivă destul de luminoasă", dar se observă și inegalități în versurile ei. Nicolae Oprișan „scrie o poezie suavă, parcă de acuarelă, cenzurată de emoții, cu sclipiri", într-un cuvînt, o „poezie de notație".

După ce Ana Ilisie și-a exprimat o părere pur afectivă, Vasile Bardan a găsit că „Nicolae Oprișan este un poet foarte talentat", poezia acestuia „Dezlegare" ducîndu-ne „în niște profunzimi de bun augur". Și astfel, în vreme ce „universul său poetic e mai actual și mai bine organizat, dînd libertatea de imaginație oricărui cititor", la Carmen Focșa, dimpotrivă, „buna tehnică a versificației o ia înaintea sensului iar strofele poetei „sînt prea bine încheiate la toți nasturii". Teodora Motet-Ardeleanu meditînd la faptul că „un vorbitor de cenaclu ar trebui să fie ca un cîntăreț de jazz care să-și adapteze partitura după cei din sală" a încheiat patetic „unde va ajunge poezia noastră dacă poeziile seamănă între ele ??" Într-adevăr, unde ? Pavel Șușare n-a ezitat să-și exprime decepția față de „calitatea submediocră a poeziilor citite", poemele lui Nicolae Oprișan părîndu-i-se, de pildă, „neguroase, nebuloase, metafizice". Despre același Nicolae Oprișan : „L-am simțit talentat, însă nu are mișcare în poezie, îi lipsește verbul, lăsînd impresia de déja-vù" a afirmat Ștefan Ioanid. Calm și pondere în discuții a adus poetul Grigore Hagiu care, pledînd mai întîi pentru rolul formativ al unui cenaclu, a supus poeziile citite unei nuanțate analize la text. „Ceea ce este remarcabil la Carmen Focșa este o anume putere de versificație care, uneori, pactizează cu ideea poetică". „Ideile sînt bine susținute prin cuvînt" și „interiorizarea poeziei patriotice de care dă dovadă poeta este un lucru demn de subliniat. La Nicolae Oprișan, „poezia este mult mai decantată, ajunsă la un stadiu mai matur", impresionînd aici poeziile de dragoste de o certă complexitate și profunzime. La încheierea ședinței a vorbit poetul Teodor Balș.

Rep.

intîmplări cu scriitori

Telegrama fără răspuns

● În anii boemiei studențești, o seamă de scriitori tineri (azi puțin mai trecuți) se întîlneau săptămînal, mai bine zis toată săptămîna, în camera poetului Grigore Hagiu. El era posesorul fericit al unei odăi plasată la subsol și botezată pretențios „garsonieră".

Cercetată cu asiduitate, odăița adăpostea uneori 7—8 tinere speranțe ale literelor și penelului (pe vremea aceea legătura dintre plastică și poezie era mai strînsă), speranțe care dormeau în comun, schimbau idei în comun și consumau în comun.

Astfel se face că într-o dimineață, cînd ultimele provizii solide și lichide se duseseră pe apa simbetei, Nicolae Velea, de serviciu în ziua aceea, se ridică în capul oaselor (cap cioplit în rădăcina noduroasă a unui copac, vorba nu știu cărui critic) și anunță sentențios :

— Copii, treceți la micul dejun !

Buimaci și neconvinși de valabilitatea invitației, se urniră din culcușul inspirației nocturne cei cîțiva pensionari întîmplători gata să îngurgiteze chiar și cuie. Se aflau de față Fănuș Neagu cu jumătate din gabaritul actual, slab ca un fachir proaspăt inițiat, Nichita Stănescu, blond și cu nostalgia mahalalelor ploieștene, Grigore Hagiu, proprietarul pensiunii, care se bulucîră în jurul unei scînduri cu pretenție de masă. Aici se odihnea tocată „ca la rațe" o sănătoasă varză de care făcuse rost abilul nuvelist.

— Luați vărzica, fără sare, fără ulei, dietetică, are vitaminică !

— Asta-l tot ? a întrebat cu glas de pescar păcălit Fănuș.

— Plus apică ! a completat generos Velea.

A venit un moment de ezitare, secunda în care se iau marile hotărîri, dar, cum nu aduce anul ce aduce ceasul, se deschide ușa și năvălește vijelios prozatorul pripășit în Ardeal, Pavel Aioanei, alintat Trașcă, purtînd de miner o ciudată ladă destul de voluminoasă pe care scria cu litere mari : nu mă răsturnați, fragil, alimente ! Nu l-au întrebat nici cum a călătorit, nici dacă plouă la Cluj, nici dacă a beneficiat de bere la vagonul de dormit.

— Ce-ai acolo ? au rostit decîși și într-un glas ca Trio Grigoriu pe vremea cînd se asortau la voce.

— Alimente pentru analiză !

Și începu să explice cum un inginer de la o întreprindere alimentară din Cluj pe care-l cunoștea, îi încredințase în gară respectivul pachet pentru a-l duce la un laborator pentru controlul calității produselor.

— Ai nimerit ! Aici e laboratorul, desfă să controlăm !

Ziua începea bine iar lada conținea în afară de conserve cu sosuri picante, salamuri de iarnă, brînză de diverse sorturi și cîteva sticle de spirt care urmau să primească calificativul controlului de calitate.

Meticuloși și rapizi, fericiții „controlori" au epuizat întregul conținut în mai puțin de o oră, (spirtul dres cu apă a durat trei zile), după care au căzut în reverii melancolice.

Într-un tîrziu, Pavel Aioanei a îndrăznit să întrebe, măcinat de curiozitate :

— Și ce-i spun eu inginerului cînd mă întorc la Cluj ?

— Nu-i spui nimic, îi dăm o telegramă !

Drept pentru care a fost compusă și trimisă următoarea depeșă concentrată : „Lada pierdut. stop. scuze. stop. trimiteți alta pentru analize" după care urma adresa exactă a „laboratorului" în care se pierduse prețioasa comoară.

Au trecut douăzeci de ani de atunci și nici pînă în ziua de astăzi încăpățînatul și norocosul inginer de la Cluj n-a dat vreun răspuns la telegrama cu pricina.

Mircea Micu

Nopțile de altădată

Urmare din pag. 1

țaș și doi stîlpi de poartă, iar pentru cei veniți cu brațele goale alte învoiri din prisosurile pădurii". În fine, avertizat în acest chip, contractul ar fi putut deveni o învoială, mai în spiritul locurilor, exploatarea putînd să continue a se desfășura : „Dacă deci onoratul domn inginer ar renunța la jumătate din datoriile însemnate scrupulos în condici, frasinii n-ar face picioare (ca să o ia spre gară în „batalioane compacte" — n.n.) însă ar fi ajutați să se miște, îndată ce lucrările cîmpului ar da răgaz. Altfel lumea urmează să treacă pe lîngă ei cu perfectă indiferență. Sfatul nu era rău și domnul Bernard se grăbi să-l primească". „Încălcarea" ia deci forma acestui „aranjament" iar renunțarea e dăruită... Nici măcar „depoetizată", intriga nu constă în încălcarea unui contract. Scriitorul nu poate fi învinuit de a fi slujit aici o „tează sămănătoristă" : oroarea de civilizația burgheză, decît forțînd lucrurile și simplificînd la extrem concepția, „filozofia" lui Mihail Sadoveanu. Sfîșiat între „paseism" și sentimentul progresului inevitabil, în pofida sentimentelor, a nostalgiei ori a regretului, Sadoveanu reflectă ambele reacții chiar dacă nu, e adevărat, în forma disperată a unei foarte acute crize de conștiință a unor scriitori accidentali ai secolului XX. În orice caz, ei nu e refractar progresului **(Olanda)** : pe de altă parte, faptul caracteristic rămîne alegerea **de la început** a universului, temelor și eroilor dar nu neapărat ca o reacție de apărare ori de retragere din fața civilizației moderne, ci ca o expresie a găsirii identității profunde a scriitorului care pare a se fi „născut" nu între contemporani dar cu cronicile în mînă și în țara de acolo. **Nopțile de Sînziene** nu este o carte a Restaurației, cu tipica „tema sămănătoristă" a păstrării unei lumi nealterate, a respingerii prezentului și a progresului : cartea tocmai că divulgă cu mult „aparat" mitul pădurii invicibile ca simbol al rezistenței neclintite a colectivităților tradiționale. Intriga este sociologică, „miticul" fiind întrerupt de o privire critică, adeseori sarcastică. Scriitorul este aici un satiric și nu un apologet al vechilor forme (pe care, firește, le privește cu îngăduința cunoscută), un ironist subtil ce adoptă în chip strategic formula „împăcării" pentru a ține sub ochi o realitate **în sine** neîmpăcată. Citită cu atenție, povestea Borzei ne arată și altceva decît dorința de a-i păstra vechile forme, de a-i proteja cu orice preț și menține intactă, „nealterată" de nici o schimbare, umanitatea. Ea nu intră în categoria scrierilor ce tind să conserve vechile structuri : romanul nu opune unei lumi în destrămare istorică credința în iluzia unui paradis nepăsător și idilic. Pentru ca umanitatea Borzei să virsta spirituală a creatorului ei să fie compatibile cu virsta epopeii (Lukacs) ar trebui să putem vorbi, aici, într-adevăr de o „lume omogenă" pe care însă oamenii și viețuitoarele Borzei n-o alcătuiesc. Borza nu este o lume cosmotică dar un conglomerat de „umanități" distincte și, în mare măsură, contradictorii care transformă, fiecare în felul ei, scopul în mijloc : nu există o solidaritate reală ci numai o coincidență de acțiune în scopuri diferite. Mavrocosti nu acționează din aceleași rațiuni și cu același scop ca Sofronie Leca, ceilalți „reprezentanți" au, fiecare, interesele și scopurile lor. Scriitorul aruncă asupra acestei lumi atît de neidilice, sfîșiată de neconcordanțe în adîncul ei, o lumină crudă ce demască ori „demitizează" adevăratele raporturi care o definesc. Blîndețea ironică a povestirii are tocmai rolul de a mări contrastele. Legătura lui Sofronie cu prințesa Kivi nefiind o iubire ci o alianță, prințul își „vinde" sora arendașului (poate pentru a amina efectul unei uzurpări) în același mod în care un alt prinț, Vasile Lupu, încheia o tranzacție cu spelbul Timuș dîndu-i acestuia fiica, pe domnița Ruxanda, spre a obține o liniște iluzorie și precară. Sofronie Leca „santajează" pe Mavrocosti cu disperarea sinucigașă a țiganilor iar Peceneaga joacă cu șiretenie în struna nebuniei prințului ș.a.m.d. : un univers întreg bazat pe înșelare reciprocă, uneori de-a dreptul cuprins de delir. Nu poate fi deci armonie în seculara pădure a Borzei, relațiile între viețuitoarele ei sînt foarte departe de a ilustra omogenitatea epopeică a unei colectivități proaspete.

Mitul icaric

Urmare din pag. 1

ceputul din „Agamemnon", prima dramă a „Orestiei" lui Eschyl, ori din „Perșii", descrierea Thebei, cuprinsă de ciumă în „Oedip rege" a lui Sofocle și altele).

Pe acest fundal de „așteptare tragică" se desfășoară „acțiunea" : „Mă iau după tata la deal printre tîrșuri, / Și brazii mă zgîriie, răi și uscați. / Pornim amîndoi vînătoarea de capre, / Vînătoarea foametei în munții Carpați. / Setea mă năruie. Fierbe pe piatră / Firul de apă prelins din cișmea. / Timpla apasă pe umăr. Păsesc ca pe-o altă / Planetă, imensă, străină și grea "

„Ruptura" de nivel al experienței este marcată de ultimul vers care explică „extraordinarul", „nefirescul" aventurii, invazia „anormalului" care „transformă" persoana umană „rupînd-o de pămînt", de datul unei cunoașteri și înțelepciuni originare, de orizontul „imblînzit" : „Așteptăm într-un loc unde încă mai sună, / Din strunele undelor line, izvoarele. / Cînd va scăpăta soarele, cînd va licări luna / Aici vor veni în șirag să s-adape. / Una cîte una căprioarele. Vînătoarea presimțită pare, în împrejurările descrise, un ritual magic de vindecare, „izvorul", secret prezervat de secetă, pare o ultimă „sursă" de viață : „Spun tatii că mi-i sete și-mi face semn să tac. / Amețitoare apă ce limpede te clatini ! / Mă simt legat prin sete de vietatea care va muri / La ceas oprit de lege și de datini". „Barbaria" actului care se pregătește, și de care copilul e conștient, coboară drama „supraviețuirii" într-un orizont ancestral al disputei pentru „izvorul de viață", disputa „naturală", versul al treilea sugerînd și „comuniunea erotică" între victimă și imolator, ca în riturile mythriace („Mă simt legat prin sețe de vietatea care va muri..."). Tăcerea, interdicția („Spun tatii că mi-i sete și-mi face semn să tac.") adaugă imperceptibil, un sens „inițiatic" gestului cel mai firesc : „Cu fosnet veștejit răsuflă valea. / Ce-ngrozitoare înserare plutește-n univers. / Pe zare curge sînge și pieptul mi-i roșu, de parcă / Mîinile pline de sînge pe piept mi le-am șters " Progresia dramatică, recurge, în această strofă la o imagine impresionantă, copilul „vede profetic" și trăiește drama înainte ca ea să se consume de facto, ca pe o „fatală Necesitate". Ultimele două versuri, halucinante, acuză un implacabil determinism cosmic, drama care e pe cale să se desfășoare nefiind decît un scenariu terestru al dramei cosmice, cerbul fiind (ca și taurul) „un animal solar" („Mais la fonction funéraire du cerf n'est pas la plus importante. Son caractère solaire est également attesté". — Mircea Eliade. „De Zalmoxis a Gengis-Khan", pag. 147).

Comuniunea erotică dintre victimă și imolator, omologarea micro și macro-cosmosului, conferă acea solemnitate sacerdotală actelor care, fără a diminua tensiunea „acțiunii", „purifică", „înseninează", în contrapunct, drama : „Ca pe-un altar ard ferigi, cu flăcări vinețiu / Și stelele uimite clipiră printre ele. / Vai, cum aș vrea să nu mai vii, să nu mai vii / Frumoasă jertfă a pădurii mele." Dincolo de accentuarea atmosferei de pregătire sacrificială („ca pe-un altar ard ferigi", „frumoasă jertfă"), strofa conține și sugestia jertfirii cu scop magic a „tapului ispășitor" (pharmacos). „Ea s-arată săltînd și se opri / Privind în jur c-un fel de teamă, / Și nările-i subțiri înfiorară apa / Cu cercuri lunecoase de aramă. // Sticlea în ochii-i umezi ceva nelămurit. / Știam că va muri și c-o s-o doară. / Mi se părea că retrăiesc un mit. / Cu fata prefăcută-n căprioară. / De sus, lumina palidă, lunară / Cernea pe blana-i caldă flori stinse de cireș. / Vai cum doream ca pentru întîia oară / Bătălia puștii tatii să dea greș !

Frecvent în orațiile de nuntă folclorice, mitul „fetei prefăcută-n căprioară" — imaginea nupțială e, de altfel, excepțională („De sus, lumina palidă, lunară / Cernea pe blana-i caldă flori stinse de cireș") — are o semnificație mai bogată (vezi Mircea Eliade „De Zalmoxis à Gengis-Khan, Payot, Paris, 1970, în special capitolul IV) decît cea evidentă, nupțială, cum vom arăta în continuare. Important e de semnalat pentru acest nivel „strict literar" de analiză a poemului, instinctul dramatic al poetului care simte ambivalența simbolului funerar-nupțial (nuntă-moarte) în actul vînării căprioarei. El simte deasemeni că holocaustul nu trebuie să aibe loc „în fapt" ci e doar un ritual care are ca scop divulgarea adevăratei identități a „animalului sacru" : o fecioară, o mireasă, un personaj divin. Feeria de o clipă se schimbă în „nuntă însingerată" : „Dar văile vuiră. Căzută în genunchi, / își ridicase capul, îl clătină spre stele, / Îl prăvăli apoi, stîrnind pe apă / Fugare roiuri negre de mărgele. / O pasăre albastră zvîrnise dintre ramuri / Și viața căprioarei spre zările tîrzii / Zburase lin, cu țipăt, ca păsările toamna / Cînd lasă cuiburi sure și pustii. / Împleticit m-am dus și i-am închis / Ochii umbroși, trist străjuiți de coarne, / Și-am tresărît tăcut și alb cînd tata / Mi-a șuierat cu bucurie : — Avem carne !"

Crima odată consumată, relatarea ei „realistă", nu mai lasă loc decît unei imagini sugestive, strecurată parcă dintr-un simț de simetrie poetică, dar care în fapt exprimă tragicul deznodămînt : „o pasăre albastră" (Maeterlinck) își ia zborul : puritatea de basm a sufletului infantil e pierdută pentru totdeauna, puritatea ca „inocență a ignoranței". „Spun tatii că mi-i sete și-mi face semn să beau / Amețitoarea apă, ce-ntunecat te clatini ! / Mă simt legat prin sețe de vietatea care a murit / La ceas oprit de lege și de datini.... // Dar legea ni-i deșartă și străină / Cînd viața-n noi cu greu se mai anină, / Iar datina și mila sînt deșarte / Cînd soru-mea-i flămîndă, bolnavă și pe moarte". Accentul de experiență originară abia dacă mai trebuie subliniat ; „legea e deșartă și străină", „datina și mila sînt deșarte", nici una din valorile morale, pagîne ori creștine, nici o interdicție de nici un ordin, nu mai subzistă în sufletul celor mînați de dura „Necesitate" într-un război al „supraviețuirii". Crima își dezvăluie mobilul elementar („Cînd soru-mea-i flămîndă, bolnavă și pe moarte") într-o tehnică a simetriei poetice (căprioară-soră) care face din poezie un adevărat discurs ambiguu al totalității, în care simbolurile se potențează reciproc, în spațiul poemului, iar nu în raport cu un plan referențial real. Ne-a părut de aceea de tot hazul un exeget care încearcă să „justifice" acțiunea astfel : „Mama bolnavă, sora flămîndă, sînt adevăruri la fel de crude ca moartea", ca și cum personajul liric ar trebui „disculpat", „înțeles" ; ca să nu mai spunem că nu apare nici o mamă bolnavă în poem : „Pe-o nară pușca tatii scoate fum, / Vai, fără vînt aleargă frunzarele duium ! / Înaltă tata foc înfricoșat / Vai cît de mult pădurea s-a schimbat ! / Din ierburi prind în mîini fără să știu / Un clopoțel cu clinchet argintiu.... // De pe frigare tata scoate-n unghii / Inima căprioarei și rărunchii. // Ce-i inimă ? Mi-i foame ! Vreau să trăiesc și-aș vrea... Tu, iartă-mă, fecioară — tu, căprioara mea ! / Mi-i somn ! Ce nalt îi focul ! Și codrul, ce adînc ! / Pling. Ce gîndește tata ? Mănînc și pling, Mănînc !"

sport

În ce oglinzi ne privim?

● Televiziunea ne-a prilejuit, într-un montaj sugestiv, reîntîlnirea cu rugbiștii români. Prima secțiune din retrospectiva anului sportiv a făcut rugbiului partea leului, ceea ce este bine. Am văzut mai întîi meciurile din Turneul celor cinci națiuni terminate cu victoria Țării Galilor, după care am trecut pe Giulești pentru a-i vedea pe francezi și români disputîndu-și balonul oval. Introdusă în șirul întîlnirilor celebre ale rugbiului european, întîlnirea de la București a rezistat comparației și subtilitatea montajului stă în această inevitabilă comparație la care orice spectator a fost obligat să recurgă. Meciul de pe Giulești ni s-a părut chiar mai rapid decît cele pe care l-au precedat, ceea ce-i întărește caracterul de excepție, despre care a vorbit atît presa românească cît și cea franceză. Unde însă n-am rezistat termenului de comparație a fost la capitolul flimări. Înregistrarea de pe Giulești suferă din pricină că operatorii noștri nu știu să filmeze rugbiul. Faze întregi devin inexplicite sau confuze, pentru că unghiul este rău ales ori operatorul nu știe să anticipeze faza. Am mai spus-o : transmiterea unui meci de rugbi presupune o bună cunoaștere a jocului. Rugbiul ridică alte probleme decît fotbalul și alt tratament, Iar dacă regizorul de transmisie sau operatorii nu cunosc jocul, apelul la consultanți nu e de rușine.

E interesant de urmărit și ce ecou a avut acest meci de excepție în paginile publicațiilor noastre, cele sportive în primul rînd. În general, meciul n-a fost trecut cu vederea, dar spațiul comentariilor a aparținut majorităr tot fotbalului. Revista **Sport**, de pildă, consacră meciului două pagini, dacă excludem coperta, dintre care o singură coloană de comentariu, restul fotografii, între care pagina de copertă. Alături, un meci de fotbal de mai mică importanță, Dinamo — Universitatea Craiova, se bucură însă de același spațiu. Este asta dovada că publicațiile cu pricina au înțeles importanța și semnificația acestei victorii ? În plus, același comentator scrie peste tot. D. Callimachi, care în **avancronica** sa la meci, ziarul **Sportul**, scria în cel mai descurajant chip despre întîlnirea ce trebuia să aibă loc pe Giulești, semnează apoi, tot aici, un **comentariu sec**, pe care-l sfidează din coloana de alături generoasele, competentele aprecieri ale lui **Robert Barran** de la **Miroir de Rugby.** Pentru ca totul să devină comedie, același semnatar apostrofează în reportajul său din revista **Sport** pe „scepticii" care n-ar fi avut încredere în XV-le românesc ! Nu era, după defetistele rînduri pe care același D. Callimachi le semnase în ziarul de specialitate, mai nimerită și mai onestă o autocritică ? Chiar dacă au acordat acestei victorii calificative deosebite, multe articole nu s-au ridicat la înălțimea victoriei. Un astfel de meci se cere analizat cu amănunțime, examinat pe faze, pe jucători, pe reușitele și pe insuficiențele jocului. Cu alte cuvinte, componenții naționalei de rugby trebuie ajutați să devină conștienți de valoarea acțiunilor lor în terenul de joc, dar și de cauza nereușitelor. Așa procedează francezii, a căror presă de rugby este remarcabilă. Meritul acestei prese sportive este tocmai de a crea la proprii jucători conștiința valorii lor și de a întîrzia la echipa adversă procesul de cristalizare a conștiinței de sine. Pînă și după această categorică înfrîngere unii comentatori francezi caută să minimalizeze jocul nostru și n-o fac fără inteligență. În comentariul din **Le Figaro,** vorbind despre meciul de pe Giulești, se exclamă : „aceasta este întoarcerea pe dos a rugbyului", adică o excepțională răsturnare de valori. Nu se uită să se menționeze „spiritul de comando" al înaintării românești.

Este important și în ce oglinzi ne privim. Acceptăm oglinzile pe care ni le oferă presa franceză sau încercăm să dăm acestei prese replica noastră printr-un comentariu aplicat și analitic pe care acest meci îl merită din plin ? Cu expedieri de comentariu și schimbări de opinie de 180 de grade nu ajutăm nici pe cititori și nici mișcarea rugbystică. Meciul de la anul din Franța va fi foarte greu. Să nu uităm că jucătorii francezi au părăsit terenul fără să salute publicul. Este micul prolog al meciului din anul viitor, care trebuie pregătit din vreme. Euforia a trecut. Așteptăm o analiză realistă, lucidă a acestui frumos joc în paginile publicațiilor noastre de specialitate.

Discobol

pămîntul deocamdată

Intoarcerea pîinii risipitoare

Aceste pîini ce nu ne mai ajung,
Aceste pîini cu forme lungi și stranii
Ne țin în ele trudele și anii
Și-o frămîntare dintr-un plînset lung.

Aceste pîini mai scumpe decît banii
Trezorerii ce ferecă adînc ;
Unii la alții viețile își plîng,
Cînd pîinile stau față cu țăranii.

Și-acum, frumoase, negre și încete,
Îi însoțesc pe bunii lor părinți,
Pe cei ce le-au făcut, răbdînd de sete,
Țărani cuminți, ce poartă pîini cuminți.

Aspră coroană pentru-ai muncii prinți :
Se-ntoarce pîinea-n sat pe biciclete.

Singura noastră patrie

Că dintre toate ce ne cercetară
Și cîte-or fi să ne mai cerceteze,
Furtuni sau lupte sus la metereze
Ca și porniri de iarnă-n primăvară,

Că din ce e făcut să ne și doară
Și prin durere să ne lumineze,
Tu, dincolo de orice ipoteze,
A noastră ești, singura noastră țară.

Că nu te-am da pe bani sau pașapoarte,
Că nu te afli unde ne-ar fi bine,
Că ești aici și noi sîntem în tine,
Că zborul tău unește și desparte
Tragice veacuri, clipe mai senine,
A noastră patrie fără de moarte.

Umbra

Prin aerul de fulger și gîlceavă,
Mă mai rostesc cu greu pe mine însumi,
Din întrebarea-mi vine și răspunsu-mi,
Am libertatea apei într-o țeavă.

Umbra de dogmă mare și cărnoasă,
În multă lume e insinuată,
Ei în subconștient îl strigă tată,
Și umbra lui îi crește și-i apasă,
De nu ne vom urma atenți Eroul,
Un veac întreg nu vom putea desprinde,
Umbra dogmatică din tot tabloul,
Valorilor umane, suferinde.
Neliber sînt cînd îi aud ecoul,
Manevre gri făcînd la mine-n minte.

Îmburghezitul

Eu pe-acest scaun ! Mintea mea în ladă.
Eu pe-acest scaun : dublă vitregie,
Îl stăpînesc, însă și el mă știe,
Mă ține el, iar eu nu-l las să cadă.

Sînt birocratu-n stare de rocadă,
Miros a scaun și-a vremelnicie,
Scaun pustiu sub inimă pustie,
Noi nimănui nu-i mai dăm drept să șadă.

Credința lui o simt mereu pe ceafă
Cum mă susține și mă întregește,
Se gudură în zilele de leafă.
Vreau să gîndesc — mă ține ca un clește,

Cal adăpat din tușul de parafă,
Trăiesc mizer dar mă așez regește.

Frînte

Mă uit la liniște, e vară încă,
Amurgul cade către ora opt,
Mă uit la strugurii care s-au copt,
Ce taină mov, ce stranie poruncă.

La Londra este secetă grozavă,
Peste ocean se-neacă triste țări,
Ce secol de revanșă și urmări,
Te-arăți cumplită, toamna mea suavă,

Bat frunzele ușor ca pentru nuntă,
Dar cine știe că-n mișcarea lor,
Se-ntîmplă că sub ele tragic cîntă,
Suflarea oamenilor care mor.

Mai umple-te, pierduta mea ființă.
De toamna ca o tristă consecință.

Bărbatul trudei

Cînd îmi rețează aripile clipa,
Cînd toate orele, ce fac mă-ntreabă,
Mă duc înfrînt, mă duc fără de grabă,
La unchiul meu de inimă, Antipa.

Olteanul care a plecat de-acasă,
Fierar ce-a fost să-și schimbe-n bine rostul
El cel mai cumsecade neam al nostru,
Copil orfan în viața friguroasă.

Acum nevroza-n casa lui mi-o vindec,
Și inima mi-o potolesc la dînsul,
Ă-mbătrînit și știe ce e plînsul
La amintire, la necaz, la cîntec.

Și-aproape mai nimic nu mă mai doare
Cînd văd mîinile lui nemuritoare.

Copiii mei străini

Simt cum îi pierd, cum nu-i mai pot reține,
Copiii mei de ceață și durere,
Copiii mei de rău, ca și de bine,
Ce pierd n-am cui să-i cer, că i-aș mai cere

Mereu mai reci și mai străini de mine,
Blîndele lor priviri sînt azi severe,
Între reproș, mirare și avere,
Copiii mei devin priviri străine.

Au două umbre stranii și senine,
M-aș așeza pe ele cu plăcere,
Că-mi par acum aceste umbre șine,
M-aș așeza pe ele de mi-ar cere.

Și trenul să se-audă brusc cum vine,
Pedepsitor, dinspre copii spre mine.

Condiția cîntărețului revoluționar

Nu-ți poate pune nimeni cătușe peste tîmple,
Și chiar de ți le-ar pune ți s-ar preface-n laur,
Ai fost adus pe lume, să scoți din mizgă-aur,
Fii fericit de drama ce stă să ți se-ntîmple.

Nu fi căutătorul căldurii liniștite,
Ci fii poetul muncii, și-al cinstei, și-al dreptății,
Nu chiriaș cu ora în inima cetății,
Nu bardul mizerabil la mese de elite.

Ridică-te, poete, și nu le mai da pace,
Dezbracă-i de convenții și-mbracă-i în cuvinte,
Cu interjecții tună-l pe-acela care minte,
Și adu muzicala istorie încoace.

Poet ireversibil al clasei care face,
Țeavă de crin în care cîntă spre cer morminte.

Cîntăreții protestului

Coarnele melcului s-au tras și ele
În sinea melcului. Aud cum trece
Secolul douăzeci spre veacul zece.
Sub paza nopții, unii vînd drapele.

Mînă cu mînă știu cum să se spele,
De-atita cald tot omului i-i rece,
Al nostru plîns abia de-l mai întrece
Osia lumii scîrțiind sub stele.

S-a anunțat o mare premieră :
În zori de ziuă, în mijlocul pieții,
Se vor alinia toți cîntăreții
Cu atestate, din această eră.

Și vor cînta, ca la mai mari chitare,
La știreangurile de spînzurătoare.

Birocrație

Bolnavii merg să ia adeverință
Că sînt bolnavi, că au nevoi, că-i doare,
Că e normal să ia asigurare
Pentru o dovedită suferință.

Cei sănătoși convoacă o ședință,
Adesea mică, uneori și mare,
În care se exprimă fiecare
Despre bolnavi cu multă chibzuință.

Și pînă hotărăsc ce se cuvine,
Ce tratament, ce pensie de boală,
Se-ntîmplă întîmplarea infernală :
Nici birocraților nu le e bine.

O, de ne-am crede cel puțin în boală,
Măcar pentru impresia finală.

Ruga poeților de pretutindeni

Doamne, ai grijă de porumbul nostru,
Și grîul apără-l cum știi mai bine,
Că dacă magaziile ni-s pline,
În bine ni se-ntemeiază rostul.

Porumbul scapă lumea de osîndă,
Din cimp, din greaua noastră arătură,
Ori crește grîu, ori va ieși cenzură,
Cînd pîine e, justiția-i mai blîndă.

Și, doamne, să dai țărilor merinde,
Cît merită prea bunele lor mame,
Și să mai stingi istorica lor foame,
Rămîi — copiilor de azi — părinte.

Că Shakespeare, în aceste stranii toamne,
De ce fel de porumb avem, depinde.

Parabolă cu formaliști

Morarul este foarte cumsecade,
În ultimii cincizeci, șaizeci de ani
Dă voie pătimiților țărani
De moară frîul calului să-nnoade.

E și-un contabil ce la cinste ține,
Pe-al cărui cap contezi, că nu te-nșeli,
El face foarte multe socoteli
Și toate socotelile-i ies bine.

E totul minunat la acea moară :
E praf și sînt păienjeni pe perete,
Unii funcționari mai poartă plete
Dar leafa tuturor e exemplară.

Atîta doar, de-un secol și ceva
E grîu puțin, nu au ce măcina.

Sălbatica armonie

Voi, înrobiți, la propriul vostru pîntec,
Pragmaticilor, să luați aminte,
Poeții mor cu tîmpla pe cuvinte,
Suavi heralzi ai ultimului cîntec.

Cei ce agonisesc ca să consume
Va trebui cîndva să și învețe
Că nu se poate fără de tandrețe,
Mai e nevoie de poeți pe lume.

Că omenirea-i un ciudat amestic
De violență și de duioșie,
Răget de leu în ou de ciocîrlie,
Dar toată lumea trebuie să știe
Că nu-i poetul animal domestic,
Ci armonie în sălbăticie.

sonete de adrian păunescu

Paraziții

Întîi stăteam în gazdă. Și, pe urmă,
Intrarăm cu chirie în palate,
Am luat și am furat pe săturate
Cum intră-n iarbă o flămîndă turmă.

Și ne-am făcut situații bunicele,
Primind în gazdă, pe bani mulți, țăranii,
Din subînchirieri făcurăm banii
Cu care ne-am și cumpărat castele.

N-am vrea nici să mai știm ce e pe-afară,
Dar trebuie zidari, tîmplari, tot felul
De inși care ne întrețin castelul
Și ne iau bani prea mulți pe ce repară.

Și-atîta fură din averea noastră,
Că iar plecăm prin lume după-o gazdă.

Se-ndoliază florile

Se-ndoliază florile de toamnă,
Și rîul face zgomot ca un bilci,
Copiii iar se-mbolnăvesc de gilci,
Și eu străbat cu tine munții, doamnă.

Pe turnuri se aud și cucuvăi,
Și clopote se-agită-n Transilvanii,
Tu vino să-ți arăt contemporanii
Ei ce ne sînt și doctori și călăi.

Miroase iarba ca o luminare,
Care mai are doar puțin fitil.
Ca semn, un pic urît, un pic abil,
Că este vorba despre fiecare,

Am să aleg cea mai bătrînă floare
Și am s-o internez într-un azil.

Moment

Dezbracă, suflete, prea roasa haină
A zilnicei convenții sociale,
Și dă un nume lucrurilor tale,
Numește patrie această taină.

Hei oameni buni, copile și părinte,
Simțiți că viața-i scurtă, scurtă foarte,
Și n-ați văzut nimic pînă la moarte,
La frumusețea țării luați aminte.

Eu văd doi tineri cum de lume scapă,
Și inimile-n piepturi cînd le saltă,
Ei se opresc pe-un mal ierbos de baltă,
Deodată-ncep a se stropi cu apă.

Și bucuria fără explicații
E viață, viața noastră, grijă dați-i.

Cu crivățul și gerul

A mai plecat un om bătrîn din viață
Și s-a mai aburit un ceas de mină,
A mai crescut țărina c-o țărină,
Moartea devine tot mai îndrăzneață.

Ea ne rărește casele, stăpînă,
De toate slăbiciunile se-agață,
Pune negreală unde e albeață
Și nașterile noastre le înjgină.

A mai murit un om și-i doliu pînă
În clipa următoare, cînd îngheață
Și se dezgheață muchia măreață
Pe care tinerețea stă, bătrînă.

Rămînem noi, cei tineri, măști de ceață,
Cu crivățul și gerul față-n față.

Monumentul unui flaut

Mirosul bradului de brad se rupe,
Sub munții cu lumini violacee,
În ochii veveriței mai scînteie
Tămîia, ca în misticele cupe.

Ca niște cai fixați între hulube
Trecem pe-aici, bărbat lîngă femeie,
Mireasma bradului ne este cheie
Ce-nchide lumea și o întrerupe.

Mai căuți neodihna și mai caut
Un punct de echilibru să mă țină,
Pe un afet de tulbure rășină,
Voi fi ca monumentul unui flaut
Prin care curge aerul la vale,
În cele patru puncte cardinale.

Poziția lăcătelor pe planetă

Pe temniceri cine îi are-n pază ?
Sărmanii oameni au și ei ce bate,
Dar dacă au prea multă libertate
Călăii suferă, se nevrozează.

Și suspiciunea lor mereu e trează,
De lucru mult li-s palmele umflate,
Fac ordine cu biciul sub cetate,
Educă, tăbăcesc, conving, semnează.

Sînt carcerile cîte sînt, puține,
Dar dacă într-o zi un gînd le vine
Acestor temniceri de rangul ciumii
Să lege lăcătele lor străine,

Pe celălalt versant, la urma urmii
Să ia-n posesie și restul lumii ?

Singur

Vorbiți-mi voi, străinilor, acum,
despre copiii mei bătuți de soartă,
despre străinătatea care-i iartă,
că tatăl lor e-un fel de ins postum.

Aud povești și citeodată vești
despre altoiul propriului meu sînge
și nici nu-i pot a-i căuta și-ai plînge
că-mi sînt străini, tîrzii și nefirești.

Blestem, să-i fie totdeauna bine
cinicei mîini și minți ce i-a ascuns,
iar eu mă jur că nu mi-e de ajuns
supremul iad al rănilor din mine.

Și voi muri în jale și rușine
ca o-ntrebare fără de răspuns.

Economii

Axa planetei are spondiloză,
Pămîntul însuși suferă de șale,
Cu toți nedemnii suprafeței sale,
Cu sînge dat într-o măruntă doză.

Statui au ruginit sub starea ploii,
În soclurile lor ca-n cuști stau ciinii,
Iar tirania fricii și a pîinii
Păstrează mai ales în cărți eroii.

Cunosc o mare vogă papagalii,
Țin loc de vulturi și de rîndunele,
Lichelele nu se mai vor lichele,
Vor să se schimbe, se doresc canalii.

În criza de materii mondiale,
Ar fi o șansă, omul fără șale.

Omenia biruitoare

Sărmane timp al zilnicei batjocuri,
În care ne-am uitat în rea uitare,
Eu văd cum omenia lumii moare
Și-abia o țin muzeele pe-alocuri.

Dar astăzi spun și plîng în gura mare,
Că lumea noastră încă are jocuri,
Că am văzut veniți dinspre uitare
Cum se adună oamenii la focuri.

Cum lemnul mai trosnește peste toate
Și apa curge și în cer se-aude,
Cînd păsări trec cu aripile ude
Și-acesta-i semn că inima mai bate

Că vom învinge vremurile crude
Și oameni vom mai fi în libertate.

Olarule

Sînt tinerii curata pastă moale
În care tu, olarule, poți pune
Ce formă vrei, un iad sau o minune,
Stau tinerii-n puterea artei tale.

Și a credinței tale infernale,
În biruința lucrurilor bune,
Olarule, noroiul nu-ți va spune
Ce drum să iei, să faci statui sau oale.

Cu grijă mișcă pasta și o bate,
Această mizgă de fidelitate
Din care să faci tu ce vrei se poate
Ulcică sau statuie sau de toate.

Și să nu calci în mîini sau în picioare
Noroiul omenirii viitoare.

Truda comună

Există oamenii de simplitate
De muncă și de grîu și de iubire,
Ei sînt sămînța bună-n omenire
Și de la ei durează astăzi toate.

Pămîntul nu-i curat la o poruncă
Nici nu va fi prin ordin sau insultă,
Că tragedia lumii e prea multă
De-aceea o salvare-avem : în muncă.

Cosmonauții ducă-se în lună,
Să plece în sisteme filozofii,
Eu mă închin la truda cea comună
A celui care seamănă cartofii,

Spre a nu-i fi planetei pururi foame

La muncitori mă-nchin, și-apoi la mame.

Portret de planetă

Miroase-a sînge vîntul cînd adie,
Pămîntu-i plin de sînge și-i tăcut,
Furtuna clopotele și-a bătut,
În patrii delirînd de sărăcie.

Cum să rămîi, poete, surdo-mut,
Cînd răstignită-i lira ta mlădie,
Între mutenie și tragedie,
Și vezi tiranii hibernînd pe cnut ?

Ci nu lăsa conștiințele să doarmă,
Și nu te vinde marilor tirani,
Nici pentru libertăți, nici pentru bani,
Nici pentru popota de la cazarmă,
Contemporan al miilor de ani
Cu inima ca un trăgaci de armă !

Raport

Am spus acestea toate despre lume
Din dorul de-a o face mai curată
Ca inima să aibă-n ce să bată
Într-o ființă nu doar într-un nume.

Cîntecul meu s-a săturat să fie
Doar martor, invitat ca la o nuntă,
El face revoluție cînd cîntă,
Nu povestește cum era să fie.

Nu lăutari cu viața comandată,
Nu apatrizi cu sîngele-n schimbare
Ci oameni vii și demni pe care-i doare,
Revoluționari, cu lumea toată.
Erou e cel ce e nu cel ce are,
Se-nvîrte-n vers Pămîntul Deocamdată.

Din volumul „Pămîntul deocamdată", în curs de apariție la Editura „Eminescu". Lansarea cărții va avea loc joi, 23 decembrie, a.c., ora 19.00, la Librăria „Mihail Sadoveanu".

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an —52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XIX
52
(765)
Sîmbătă
25 decembrie
1976
8 pagini
1 leu

Proletari din toate ţările, uniţi-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Exigenţele debutului

„a descoperi într-un tînăr personalitatea incipientă e fapta critică cea mai pozitivă" — scria G. Călinescu într-un articol adeseori citat şi comentat pentru justeţea şi pregnanţa ideilor sale, „Criticul debutanţilor". Parafrazînd puţin lucrurile, am putea spune în acelaşi timp că descoperirea şi revelarea personalităţii incipiente a celor care păşesc în perimetrul literaturii se înscriu printre faptele cele mai pozitive din existenţa unei reviste, dîndu-i acesteia o pondere şi un relief în plus, mai cu seamă cînd această revistă, cum este cazul „Luceafărului", s-a născut în ideea afirmării şi consolidării destinului scriitoricesc al generaţiilor ce vin. Este în această idee nu o vană dorinţă de a ralia talente literare pe temeiul celei dintîi acolade acordate şi nu o orgolioasă şi publicitară nevoie de recunoştinţă pentru găzduirea intîielor apariţii, ci este şi trebuie să rămînă astfel un fapt de cultură, cu toate consecinţele şi rigorile pe care le presupun cultura şi apărarea nobilului ei spirit de continuitate. Căci a descoperi talente şi a te ocupa de autorii debutanţi nu înseamnă o goană absurdă după cantitatea talentelor închipuite şi nici fabricarea, contrafacerea şi aruncarea rapidă a acestora în arenă, dar, în primul şi în primul rînd, o adevărată operă constructivă, formativă, călăuzită de o înaltă responsabilitate şi exigenţă, vizînd atît perenitatea tradiţiei culturale şi revigorarea peisajului literar, cît şi capacitatea de a răspunde plenar la statutul unei existenţe de scriitor autentice şi semnificative.

Fragilă prin ea însăşi, condiţia debutantului nu trebuie frîntă sau deformată printr-o competiţie rău înţeleasă a descoperirii şi lansării peste noapte a noi şi noi „voci" de autori. Dimpotrivă, dacă personalitatea incipientă a tînărului scriitor există realmente, nimic nu o va ajuta mai bine să răzbată şi să se pună în lumină decît întîlnirea unei atmosfere de seriozitate şi emulaţie spirituală, de muncă şi cultură, de profesionalism în bunul sens al cuvîntului, a unei atmosfere însufleţite de respectul valorilor, adevărului, tradiţiei şi autenticităţii meritului literar. Nimic nu va ajuta mai bine, totodată, această personalitate să-şi limpezească liniile interioare decît un climat de principială exigenţă şi de respingere nesovăitoare a veleitarismului şi imposturii. Fireşte că nu o „pedagogie apăsătoare", cum spunea acelaşi G. Călinescu, îl va determina pe autorul debutant să-şi găsească drumul propriu personalităţii sale, ci, mai cu seamă, puterea exemplului, încrederea, afecţiunea inteligentă, atenta urmărire a evoluţiei în timp a scrisului său şi, binînţeles nu în ultimul rînd, posibilitatea confruntării. Fiindcă a debuta pe un autor şi a-l lipsi apoi de o asemenea posibilitate a unei ritmice confruntări cu literatura timpului său şi care să-i marcheze totdeodată stadiile propriei evoluţii ar însemna un comportament ca faţă de o plantă de seră, văduvită de tot ceea ce, în bine sau în rău, asigură vigoarea naturală a dezvoltării. Urmărirea şi sprijinirea critică a unui talent literar e cel puţin tot atît de importantă ca şi descoperirea lui. Din acest punct de vedere, scriitorii veritabili au aşezat întotdeauna pe aceeaşi treaptă de semnificaţie locul unde au debutat cu atmosfera pe care au întîlnit-o în momentul debutului şi care, nu o dată, le-a înrîurit în mod decisiv conduita interioară şi felul manifestării. Cu atît mai importantă se vădeşte problema climatului care promovează şi formează un scriitor cu cît astăzi, în condiţiile democratizării intense a culturii noastre socialiste, posibilitatea ca un talent autentic şi dornic de afirmare să se piardă prin nereceptare este practic exclusă. Cei care mai suferă de „nedescoperire" şi de inaudienţă publică sînt în majoritate veleitarii, incapabili să-şi cîştige şi justifice pătrunderea în cetatea, generoasă şi totuşi severă, a literelor.

Desemnîndu-şi drept una din sarcinile sale lucrul cu debutanţii şi cu tinerii autori, revista „Luceafărul" a constituit, încă de la întemeierea sa, un puternic laborator de formare şi de afirmare a unor generaţii succesive de scriitori, poeţi, prozatori, critici şi dramaturgi, într-o tradiţie a propunerilor viabile fericit perpetuată în timp. Chiar fără de a sosi ora memoriilor, mulţi dintre scriitorii care dau relief şi culoare peisajului nostru literar pot mărturisi rolul pe care l-a avut revista în conturarea destinului lor scriitoricesc. Mai recent, reînnodînd tradiţia cenaclului patronat de redacţie, noul cenaclu al revistei „Luceafărul", ajuns în aceste zile la cea de-a XXXVIII-a şedinţă a sa, căutîndu-şi un profil şi o ţinută distincte, a îmbinat într-o formă specifică activitatea redacţională cu confruntarea publică, reuşind în cei trei ani de existenţă atît să propună şi să selecteze peste o sută de nume de autori, din toate domeniile scrisului, cît şi să-şi cîştige un constant auditoriu iubitor de literatură. Deschizîndu-şi astfel paginile spre publicare tuturor acestor nume, dintre care numeroase şi-au confirmat înzestrarea, revista „Luceafărul" speră să fi constituit nu doar un simplu loc de găzduire a unor debuturi, ci şi să fi însoţit aceşti paşi în literatură de ceea ce le poate asigura consistenţa şi semnificaţia : un climat de autentică dezbatere şi responsabilitate.

Luceafărul

În pagina a 8-a
Evocări : 1907
DE LA RĂSCOALĂ LA REVOLUŢIE
de Nicolae Mateescu
Mapamond
Un roman polonez despre
Mihai Viteazul

Desen de
Mihu Vulcănescu

Mitul icaric

II

Versurile „de esenţa prozei" (nu trebuie, fireşte, să acordăm expresiei călinesciene un sens propriu, întrucît deşi scris în vers eterometric — vers alb — poemul labişian nu e mai puţin vers, adică nu doar „nonproză" ci „antiproză" ; poliritmia savantă a acestui poem — metrul variază de la 9 la 17 silabe — slujeşte tensiunii psihologice şi imprevizibilului dramatic) „relatează", „comunică" lapidar, metaforele, cînd intervin, rar, sînt memorabile şi nu întrerup istorisirea, ca în poezia hesiodică, epitetul e firesc, necăutat, funcţional, „focul e înalt", „codrul e adînc" (cum la Hesiod cîmpul e doar „verde") ; lamentaţiile continue care însoţesc „relatarea" au efectul unui „cor antic" ; farmecul poemului e obţinut de tensiunea tragică, fără fisură; actul tragic al imolării pe care-l simţim de la începutul poemului se desfăşoară implacabil, cu fatalitatea unei legi care trebuie să se împlinească.

Şocul liric produs de poem, efect al „autenticităţii experienţei" comunicate, este augmentat de înţelesul imediat, de sensul explicit al poemului ; confruntarea sufletului infantil imaculat cu realitatea „omorului", altfel spus, confruntarea candorii cu aspectul cel mai brutal al existenţei. Vina resimţită („Tu iartă-mă fecioară — tu, căprioara mea !"), fulgurant în finalul poemului, nu atenuează sentimentul de „necesitate" cu care jertfa, crima, trebuia să se producă :

„Plîng. Ce gîndeşte tata ? Mănînc şi plîng. Mănînc".

Asemeni unui „iniţiat" care doar pentru o clipă a trăit în registrul „profan" comiterea unui act brutal („clipă" care strecoară unda de sentimentalism de care aminteam), poetul încheie poemul accentuînd „nota impersonală" a relatării : „Mănînc şi plîng. Mănînc".

Nu trebuie, credem, să mai insistăm asupra faptului că la un prim nivel de lectură poemul e zguduitor prin sobrietatea cu care comunică o experienţă tragică a unui moment biografic. (Iată, transcrisă de Geo Bogza întîmplarea reală : „Cunoaşteţi desigur **Moartea căprioarei**, acel ţipăt liric prin care Labiş a adus atîta prospeţime şi noutate în poezia modernă, ca pe vremuri Esenin în poezia rusă. Acum, tatăl său — director de şcoală, cu bluză, cu şapcă şi înfăţişare de muncitor — îmi povestea împrejurările care au zguduit sufletul viitorului poet, în acea vreme băiat de zece ani.

— Era în vara lui 1945 ; abia mă întorsesem din război, iar copiii din refugiu. Vinam ca să potolesc foamea. Atunci îl luasem şi pe băiat cu mine. Seara, pe la nouă fără un sfert, căprioara a venit în bătaia puştii. De fapt era un „căprior", dar el a scris ca despre o căprioară. Rămăsese cu ochii mari deschişi...". Geo Bogza, „Noua laudă a toamnei", în „Moartea unui poet" de Gheorghe Tomozei, Ed. Cartea Românească, 1972, pp. 320—321. Din această relatare şi e destul să ne convingem că „poezia" nu „descrie realitatea": Labiş nu a păstrat în poem decît **drammatis personnae.**)

Dar dincolo de această primă lectură, putem citi în poem şi alte straturi de semnificaţii, pe care le vom grupa în jurul cîtorva nuclee mitice. Mai întîi vom face observaţia că titlul poemului, „moartea căprioarei", tradus în franceză (limbă cunoscută de poet) „la mort de la biche" conţine un evident sens premonitoriu, strecurat conştient de poet. Nu înţelegem prin acest sens premonitoriu, decît, aşa cum **am mai arătat** în alt loc, faptul că asemeni unui personaj antic, poetul, conştient de vocaţia sa incomparabilă, „trăia" gîndul morţii în plină tinereţe, „ca pe o condiţie a dobîndirii faimei", sentiment pe care-l găsim şi în poezia din tinereţe a lui Eminescu. Ideea, de sorginte antică, a frumuseţii ori virtuţii excepţionale care trebuie să piară din „această lume" pentru a se reintegra printr-o „apoteoză" condiţiei semi-divine (eroice) ori divine, pentru a trăi într-o adevărată „lume", a fost doar redescoperită de romantici care se considerau naturi excepţionale"; („În termeni mai lămuriţi, holocaustul în chestiune înfăţişează o pildă memorabilă de **afanis-**

Cezar Ivănescu

Continuare în pag. a 7-a

opinii

Trei poete

Rîndurile care urmează nu sînt ale unui critic, ci însemnările unui scriitor, fatal subiective din punct de vedere artistic, interesat mai ales de „tehnica" confraţilor săi. Avîndu-se în vedere doar cîte un volum, ele nu tind să tragă concluzii de ansamblu.

1. O confesiune de un patetism încordat, o „aripă învinsă" este poezia Angelei Marinescu. La debutul ei (1968) manieriştii şi estetizanţii de mai tîrziu abia îşi prefigurau labirinturile. A început prin a poetiza excesiv, dar în ultimele poeme, obsesia vieţii pare că depăşeşte obsesia poeziei. Volumul de **Poezii** (1974) conţine ambele ipostaze : un narcisism colectiv şi unul secret. Poeta este atrasă de puritatea existenţei, însă materia se purifică aici nu prin asceză, ci prin dorinţă şi senzualitate. Totuşi, există şi o polemică secretă cu biologia : „Voiai să ai fii şi fiice / Ca iarba pe cîmp, dar trupul tău este o flacără pură", deşi poeta are intuiţii mai profunde : „Căci numai chipul pietrei / Îmbrăţişează firea / Reînnoind-o".

Scriind o poezie a elanurilor sfărîmate, poeta e fascinată de spaţiile generoase : marea, cerul, cîmpia sînt libertăţile care hipnotizează insul : „Păsări răzleţe brăzdează cerul / Şi ţipă fără să ştie de ce / Iar ţipetele lor sînt înfiorate. / De aş putea ţipa şi eu astfel, / Cînd mi se duce viaţa". Poemele sînt de o simplitate riscantă, foarte aproape de proză, însă o senzualitate multiplă învie textul : „Măslinul subţire tremurînd de plăcere / sub povara florilor" sau : „Femei imense şi nepăsătoare / Se scaldă în mare" ; alteori : „În restaurante, orchestra pătrunde tînere / Domnişoare de friguri". Fiindu-i insuficientă realitatea diurnă, dragostea fetei implică mitul : „Ea se pierde printre stîncile ascuţite / respiraţia mării o turbură / Valurile ameninţă să o strivească / Încet amintindu-şi de Paris, barbarul / Începe să se legene blînd".

Iată idilice viziuni feminine : „Pe cîmp fericitele fete / zăbovesc îndelung aplecate / Peste lanul de grîu". Există o sete de autenticitate, pe de o parte, şi o inscenare, pe de alta, a stărilor poetice : „Căci oare nu-i ca şi crinul pe care / Cu cît îl sorbi mai mult cu-atît îi simţi mai mult parfumul" sau : „Ah, cum mă zbat ca Electra cea crudă". Cîteva preţiozităţi umflă versul : „Alerg spre mare / să-mi culc obrazul oval / Peste pieptul ei". Prin înstreinare : „Pe pajişti verzi oameni murmură îndepărtat" se ajunge la poezie : „Aici sfîrşesc versurile mele îmbrăţişîndu-mă".

2. Cei care neagă talentul Anei Blandiana comit o greşeală la fel de mare ca şi cei care o idolatrizează. Aflîndu-se de la început în spaţiul stilistic al lui Blaga, poeta şi-a urmat consecventă maestrul .Primele poeme sînt contaminate totuşi de un orgoliu adolescentin purificator sub influenţa sensibilităţii lui Labiş. (Generozitatea lui Labiş s-a răsfrînt, în epocă, şi asupra lui Păunescu, Nichita Stănescu, Ioan Alexandru), Poeta îşi trăieşte condiţia sub semnul apăsător al necesităţii opţiunii. Pretutindeni o sursă morală dar şi o aspiraţie morală — de aceea toate poemele alcătuiesc o subtilă dezbatere de probleme metafizice. Versurile luate în parte sînt de multe ori banale, dar poemele întregi au o forţă ieşită din comun.

Impresionante la Blandiana sînt imaginile purităţii : „Or să vină uriaşe ninsori după noi, / Şi nu veţi avea destulă cenuşă, / Şi copiii de mici învăţa-vor să ningă, / Şi-o să-acopere albul slaba voastră tăgadă, / Şi intra-va pămîntul în rotirea de stele / ca un astru arzînd de zăpadă". Mai tîrziu, imaculatul este o tragică aparenţă : „Depusă peste toate, / Zăpada doar trăieşte : / Strălucitoare, albă, zăpada face viermi !". Uneori paradoxul ţine locul metaforei : „Nici un răspuns nu se naşte / decît cînd nimeni nu mai are / Nevoie de el / Şi întrebarea care-l aştepta / A murit". Iată un pasaj din **Hronicul** lui Blaga: „Caut începutul răului / Cum căutam în copilărie marginile ploii. / Alergam din toate puterile să găsesc / Locul în care / Să mă aşez pe pămînt să contemplu / De-o parte ploaia de-o parte neploaia". Expresia e destul de aridă. În **Pasărea** e puternică viziunea interdicţiei : „Apoi din nou doar plis-

George Alboiu

Continuare în pag. a 2-a

JURNAL DE POET

Cugetări despre morală

II

Grecii au ridicat Educaţia la rang de zeitate, atîta preţ puneau ei pe formarea omului moral.

★

Omul imoral nu poate face nimic cum trebuie : nici ştiinţă, nici artă, nici educaţie, nici politică. Toate faptele lui vor fi sărăcite de acea pace a desăvîrşirii care face lumea mai bună şi mai aşezată. Omul moral oriunde ar lucra este o lumină şi o bucurie pentru toţi cei din jur.

★

Omul moral este fiinţa iubirii curate şi dezinteresate, este imaginea iubirii fără de care pămîntul ar fi un pustiu şi viaţa o povară dureroasă.

★

Un stat cu atît este mai matur şi mai adînc legat de bunăstare a omului cu cît se ocupă de formarea adevărată a omului moral, cu cît criteriul promovării în ierarhia socială se întemeiază pe valoarea morală, pe omul obiectiv, altruist, pentru care adevărul celor mulţi îl creşte şi ocroteşte cu adevărul fiinţei sale morale, fiind de aceeaşi origine, avînd aceeaşi destinaţie.

★

Omul moral este ca o albină care adună miere din toate plantele care au ajuns în puterea înfloririi. Din tot ce-i mireasmă în floare, din toate faptele bune, din toate culturile şi civilizaţiile, de la toate popoarele din toate vremile, omul moral adună mierea desăvîrşirii în coşniţele poporului său. Tot ce a dat în floare curată şi organică este bun, numai florile artificiale n-au miere, iar tot ce-i crescut în spiritul naturii are viaţă grăitoare pentru fiecare.

★

Omul moral este omul iubirii. Iubirea morală se întemeiază, ca forţă socială, în sinul familiei. Omul moral este de căutat înainte de toate în sinul familiei, în castitatea, pacea şi organica rodnicie a acesteia. Familia morală este nucleul Patriei ; cu cît acest nucleu este mai sănătos moral, mai puternic şi mai curat şi roditor, cu atît întregul organism este mai solidar şi de nebiruit. Popoarele vechi nici nu erau decît nişte familii minunate, o cetate era o familie puternică şi mai multe familii de acelaşi grai, credinţă şi aspiraţii, alcătuiau fiinţa unui popor.

Ioan Alexandru

ITINERARII SADOVENIENE

Nopţile de altădată

IV

„SULTAN-MEZAT" SAU TEROAREA INVAZIILOR : EXISTENŢA CA AUTOAPĂRARE

Cu greu s-ar putea susţine că toată „maşina" de apărare pusă în mişcare de Borza şi toate obstacolele vicleniei aduse în slujba virtuţii (cum sfătuiesc vieţuitoarele în soborul din **Noaptea de Sînziene)** exprimă caracterul retrograd, refractar la civilizaţie al oamenilor vechi spre deosebire de cei noi, receptivi, întreprinzători şi lipsiţi de superstiţii. Sensul apărării unor drepturi de existenţă seculară în aceste locuri este clar exprimat dar trebuie făcută mereu deosebirea între reacţia în faţa pericolului de a pierde acest drept şi frica de schimbare propriu-zisă. Aceste două motive se împletesc şi se despart spre a se întîlni din nou de-a lungul întregii povestiri. Forţa de apărare a Borzei este ea însăşi o împletire dintre spaimă şi ură surdă, viclenie dar şi indolenţă (G. Călinescu vorbea de „rezistenţa moale"). Valorile şi nuanţele împotrivirii nu se pot disocia cu suficientă precizie căci fiecare gest este echivoc, vorba aluzivă, gîndul ascuns. Oamenii se înţeleg tăcînd sau ascultînd cu umilinţă, aprobă uşor fără a-şi traduce acordul în acţiune, instinctul de conservare, puternic, determină un cod valabil în anumite privinţe pentru toţi. Ei sînt nişte disimulaţi însă în forme mai primitive dar cu atît mai viclene şi deci mai eficace. Îi vom reîntîlni peste un sfert de veac în proza ţărănească a lui Marin Preda de eroii căruia îi apropie modul fundamental de existenţă prin autoapărare : mereu aceste personaje dau impresia nu atît că trăiesc dar că se apără. Întrucît prea multe schimbări n-au fost decît invazii, oamenii trăiesc sub teroarea permanentă a invaziilor. Războiul lor cu lumea este nesfîrşit : pe unii îi sălbăticeşte, iar pe alţii, dimpotrivă, îi subţiază împingîndu-i la rafina-

C. Stănescu

Continuare în pag. a 6-a

• ÎN ACEST NUMĂR : • Cenaclul revistei „Luceafărul" (a XXXVIII-a şedinţă) • Cronica literară : M. Ungheanu despre volumul „Al doilea rond" de Mircea Iorgulescu • Cartea de debut : Al. Piru despre volumul „Vlad Ţepeş" (Dracula) de Ştefan Andreescu • Atelier literar de Geo Dumitrescu • Revista străină.

FRAGMENTE CRITICE

Critica morfologică şi stilistică

Reapariţia în seria de **Opere** a studiilor estetice şi stilistice ale lui Tudor Vianu readuce în discuţie problema criticii stilistice la noi.

În 1941 Vianu publică **Arta prozatorilor români**, cartea lui cea mai citită. Este pentru prima oară în cultura noastră cînd se face mai sistematic, într-o operă de mari dimensiuni, o cercetare a prozei româneşti sub raportul **stilului**, înţeles (citim într-o precizare din 1934) ca o armonie între originalitatea individuală şi aceea a timpului şi a societăţii. Mai tîrziu, Tudor Vianu va adînci conceptul de stil şi-i va da o fundamentare teoretică mai solidă, deocamdată **critica stilistică** este o primă treaptă spre o ştiinţă mai exactă, realizată prin diminuarea (dacă extirparea totală nu este posibilă) a subiectivităţii şi a relativismului în judecata de valoare a operei. Încă de la primele lui articole Vianu ridicase semne de întrebare în faţa **im-**

Eugen Simion

Continuare în pag. a 7-a

cronica literară

MIRCEA IORGULESCU: „Al doilea rond"

Prima carte a lui Mircea Iorgulescu s-a numit **Rondul de noapte**, cea următoare **Al doilea rond**. Spiritul mărginit poate protesta împotriva acestor titluri, aparent nepotrivite pentru o carte de critică literară. Dar **Rondul de noapte** este titlul unui celebru tablou flamand a cărui noutate venea tocmai din ierarhizarea figurilor pictate în el, idee de care critica nu poate fi străină. Altă sugestie ar fi putut veni din **Prefața** istoriei lui G. Călinescu, care-și vede lucrarea ca pe un „larg rond de noapte". Dacă amintim că de faimosul tablou este legat un scandal semnificativ provocat de membrii gărzii imortalizați pe pînză, și nemulțumiți de locul repartizat în tablou sesizăm apropierile și justificarea intitulării unei cărți de critică astfel. Cu alte cuvinte se poate spune că Mircea Iorgulescu este programatic încă de la titlu, care încearcă a defini poziția sa critică, stilul ei. **Rondul de noapte** ne înfățișează într-adevăr un critic inteligent, incomod prin turnura polemică a articolelor și intervențiilor sale, dispus să sfideze opinia comună și să scandalizeze prin singularitatea poziției. Ca multe alte debuturi **Rondul de noapte** conține mai ales proiectul unei activități critice viitoare decît realizarea lui deplină. Aspectul cărții este de panoramă literară incomplet realizată. **Cuvîntul înainte** vorbește despre dificultățile pe care le ridică realizarea unei istorii literare contemporane, semn că autorul năzuiește către o astfel de tentativă. Capitolele cărții se ocupă de autori și nu de volume, intenția criticului fiind de a realiza mici schițe monografice, precizînd liniile principale ale interpretării de ansamblu. **Al doilea rond** îl completează pe primul atît sub raportul investigării literaturii contemporane cît și ca manieră critică. Dacă în precedentul volum atenția criticului se îndrepta numai către poezie și proză, miza celui de **Al doilea rond** este critica literară a ultimelor trei decenii și, în secundar, proza și poezia. Preocuparea de a face istorie literară în care judecata critică să fie prevalentă este evidentă aici. Mircea Iorgulescu se ocupă de „orientările critice postbelice", de „fețele istoriei literare", de „criticii de azi", de momentul 1945 al poeziei românești. Autorul vrea o istorie literară degajată de prejudecăți și **Al doilea rond** conține numeroase puneri la punct asupra cărora, în parte, ne vom opri. Criticii consideră epoca de după război o epocă de sfîrșit de ciclu. Autorul rondurilor de noapte trage însă concluzia inversă : „Eroarea celor mai mulți critici și istorici literari este de a lua în considerație, în primul rînd, creația unor autori aflați în mod natural la sfîrșit de carieră (Cezar Petrescu, Ionel Teodoreanu, de pildă, dintre prozatori) ; dar pentru a stabili profilul unui moment literar ne adresăm „forțelor de creștere", autorilor tineri sau în curs de maturizare, nicidecum celor epuizați ori în declin. Poeții acestui prim moment al literaturii contemporane nu sînt Bacovia, Demosthene Botez sau Ion Vinea, ci Dimitrie Stelaru, Eugen Jebeleanu, Emil Giurgiuca, Mihai Beniuc, Ion Caraion, Geo Dumitrescu, Miron Radu Paraschivescu, Constant Tonegaru, Gellu Naum, Virgil Teodorescu, Vasile Nicolescu, Mihai Crama ș.a., iar prozatorii sînt Ion Marin Sadoveanu, Sergiu Dan, Geo Bogza, Dinu Nicodin, Eusebiu Camilar, Ovidiu Constantinescu, Sorana Curian, Henriette Yvonne Stahl ș.a." Chiar dacă enumerarea este perfectibilă disocierea criticului este justă și ea definește viziunea altei generații literare asupra momentului. Această viziune se face simțită mai ales în capitolul dedicat orientărilor criticii postbelice unde Mircea Iorgulescu ca și alții pleacă de la traseul sugerat de E. Lovinescu fără a cădea în eroarea lovinescianismului dilatat. El distinge o ramificare importantă a activității critice după război în evoluția distinctă, uneori paralelă a lui Adrian Marino, Al. Piru, criticii cercului de la Sibiu pe de o parte, și a lui Ion Vitner, Ov. S. Crohmălniceanu, Paul Georgescu, D. Micu, Savin Bratu de cealaltă parte. Primii doi sînt critici din echipa **Jurnalului literar** al lui G. Călinescu și sînt promotori ai călinescianismului. Mircea Iorgulescu nu subordonează pe membrii cercului literar sibian manifestului cunoscut. Ei nu vor fi așadar din această pricină lovinescieni ci ceea ce îi arată opera lor că sînt. Nicolae Balotă este la examenul lui Mircea Iorgulescu un maiorescian, atît prin declarații cît și prin atitudine. Factura maioresciană este vizată la Cornel Regman fără a fi numită. Posteritatea lovinescianismului în aceste cazuri este infirmată indirect prin analiza faptelor. În realitate personalitatea critică cea mai proeminentă după război era G. Călinescu și autorul celui de **Al doilea rond** se oprește, justificat, în primul rînd la cei doi discipoli direcți ai lui G. Călinescu, Adrian Marino și Al. Piru. Chiar acolo unde influența lovinesciană este vădită, preluată în mod conștient, e vorba de critica lui Eugen Simion, Mircea Iorgulescu pune o frînă în calea filiației totale. Lovinescu, zice pe bună dreptate criticul, a fost „un luptător", autor de lungi campanii care-i definesc de fapt acțiunea critică, ceea ce nu se poate recunoaște ca element constitutiv în critica actualului discipol. Cu alte cuvinte Mircea Iorgulescu nu cade în greșeală de a vorbi despre lovinescianism acolo unde n-a fost niciodată și nici nu face rabat lovinescianismului acolo unde el este reprezentat parțial. E. Lovinescu preocupă, de altfel, pe critic în chip special și atunci cînd vrea să definească acțiunea critică de avangvardă criticul Sburătorului i se pare un punct de sprijin exemplar : «a aștepta ca timpul să se rostească este cu totul nepotrivit pentru criticii de literatură actuală. Acestia nu construiesc în primul rînd o „operă" : ei exercită o „funcțiune", sînt participanți, acțiunile lor au un caracter istoric, datează. Criticul de literatură contemporană este implicat într-un proces în desfășurare, nu se abstrage în teoretizări olimpiene sau în explicații date de la o ametitoare înălțime de unde în mod fatal, prezentul apare ca un punct minuscul : el este inclus în istoria unei epoci literare și, chiar dacă uneori o scrie, aceasta poartă toate semnele particulare ale spiritului său combatant. **Istoria literaturii române contemporane** de E. Lovinescu, în forma dezvoltată, este un model strălucit în acest sens. Rectificările, corectiile, revizuirile vin într-adevăr mai tîrziu, „cu timpul" ; dar niciodată pe loc pustiu. Dorința de „perfectiune" și de „definitiv", invocată cu insistență, se poate ușor transforma într-o frînă. Pentru a călători spre mirabila sa Indie, Columb nu a așteptat apariția avionului de mare viteză, care l-ar fi dus peste Atlantic în numai cîteva ceasuri.» Rîndurile citate sînt o profesiune de credință, iar prezența lui E. Lovinescu și aici elocventă.

Ceea ce-l atrage pe Mircea Iorgulescu este desigur scrierea istoriei literare pomenite din mers și, fără îndoială, polemismul ei. Modelul ascunde însă și un pericol. Ceea ce s-a reprosat istoriei lui E. Lovinescu a fost tocmai tenta ei polemică nelalocul ei după unii comentatori într-o lucrare care trebuie să se distingă prin efortul obiectivării. Surprinde totuși la un adversar al prejudecăților părerea că de n-ar mai fi scris după 1920 E. Lovinescu n-ar fi fost un critic important și că pînă în 1920 Il. Chendi îi e superior. După aceeași prejudecată Mihail Sadoveanu de dinaintea primului război mondial ar fi, după unii, un scriitor minor, cînd evidența impune altă concluzie. Ca mulți alții, Mircea Iorgulescu se lasă mistificat de chiar E. Lovinescu care voia să dea uitării primele sale volume de critică. Etapa postbelică a criticii lui E. Lovinescu își are, însă, rădăcini în cea precedentă cînd scrie, de altfel, hotărîtoarele lui revizuiri. Nici ca număr de volume, nici ca unitate de acțiune critică Ilarie Chendi nu poate trece înaintea lui E. Lovinescu.

Polemismul criticii lui Mircea Iorgulescu este una din trăsăturile ei proeminente. Talentul critic se învederează acolo unde o trăsătură este decupată din întreg, pe axul ei construindu-se o fizionomie critică. Paginile despre Cornel Regman sînt ilustrative. Întrebarea este dacă această trăsătură epuizează în cazul dat într-adevăr materia sau din necesități de construcție polemică o traversează selectiv, întrebare valabilă și pentru multe din paginile lui E. Lovinescu în care indiscutabil Mircea Iorgulescu găsește un îndemn. Acționînd sintetic criticul e, de obicei, izbăvit de zborul jos. De cîte ori se ridică la perspectiva marilor traiectorii literare, obiecțiile minore dispar. De cîte ori însă criticul uită marea perspectivă scriind mai ales despre cărți și nu despre autori ispita nodului în papură reapare. Capitolul despre Adrian Marino, nu lipsit de obiecții, este superior prin spiritul de sinteză și reprezintă cota de sus a proiectului istoricoliterar al criticului. Altele, în care viziunea nu este atît de sintetică, firul devenirii istorice fiind mai puțin bine păstrat, suferă de intrusiunea micului demon al șicanei inteligente, dar adesea fără suport real. Vocația constructivă a criticului se împletește însă, după cît se vede, și cu una constructivă. Ce alta este intenția lui de a scrie o istorie a literaturii contemporane decît disponibilitatea constructivă. Capitolul despre proză al cărții învederează calitățile propriu-zise de analiză literară. Scriind despre D. R. Popescu, Mircea Iorgulescu are o privire din interior asupra literaturii scriitorului numind din capul locului nota diferențială. Aici trăsătura polemică dispare și criticul aplecat asupra uneltelor specifice se ilustrează în cel mai grăitor travaliu pentru sine. Toate elementele arată că Mircea Iorgulescu tinde să se realizeze în lucrări de amploare ceea ce face inoperantă judecata pe mici portiuni. Acțiunea lui critică se definește pînă acum prin intuiție critică, incisivitate polemică, tatonarea marilor proiecte, spirit justitiar, năzuință constructivă.

M. Ungheanu

cartea de debut

Vlad Țepeș – Dracula

Cartea tînărului istoric Ștefan Andreescu, **Vlad Țepeș (Dracula) — Între legendă și adevăr istoric** *) e unul din cele mai interesante studii monografice apărute în ultima vreme la noi. Autorul își împarte materia în două. În prima parte se ocupă de personalitatea istorică a lui Vlad Țepeș, erou al luptei pentru independență a Țării Românești față de expansiunea otomană în secolul al XV-lea în epoca de centralizare a statului feudal, iar în partea a doua despre legendele germano-ruse contemporane în legătură cu „cruzimile" lui Vlad Țepeș, fiul lui Vlad Dracul, de unde și numele de Dracula, erou tîrziu de roman, piese de teatru și film.

Atît în prima parte cît și în cea de a doua, Ștefan Andreescu folosește în chip exhaustiv, totdeauna critic, izvoarele existente, aducînd cercetările anterioare la zi. Modul de expunere este atrăgător și citim biografia extrem de informată a lui Vlad Țepeș cu cel mai mare interes. S-ar fi născut pe la 1431 ca al doilea fiu al voevodului Vlad Dracul (1436—1442 și 1443—1447). La vîrsta de 11—12 ani și 15—17 ani a fost ostatec la Istambul unde va fi învățat limba turcă. În 1447 atît tatăl său cît și fratele mai mare, Mircea care tinuse locul tatălui la tron în 1442, sînt uciși. Mircea fiind îngropat de viu. Scaunul îl ocupă în 1446 Vladislav II, nepotul unui frate al lui Vlad Dracul, Dan I. Acesta luînd parte la bătălia de la Cossovopolije. Vlad Țepeș îl înlocuiește în domnie circa două luni în 1448. Îi va lua locul și-l va ucide în 1456 cînd avea 25 de ani. Rivalitatea între urmașii fiilor lui Radu I. Dănești și Drăculești, crește. Prin 1458—1459 Dan, fiul lui Vladislav II, acuză pe Vlad Țepeș că ar fi ucis 41 oameni din Brașov și 300 de tineri trimiși în Țara Românească să învețe limba. Peste un an, Dan atacă din Transilvania pe Vlad Țepeș care însă îl învinge, îl prinde, îl pune să-și sape singur groapa, și-i taie capul. Din cauza unor incursiuni în sudul Dunării și a refuzului de a se prezenta la Poartă pentru neplata timp de trei ani a haraciului, sultanul Mehmet II în fruntea unei oaste de 120 000 de soldați pătrunde în Țara Românească cu scopul de a o anexa Imperiului. Cu un număr de patru ori mai mic de soldați, aplicînd tactica hărțuielii și a unor atacuri nocturne ca și a spectacolelor de groază (mulțime de turci trași în țeapă), Vlad face pe sultan să se retragă fără o victorie decisă, lăsînd însă în scaun pe fratele mai mic al lui Vlad Țepeș, Radu cel Frumos, în 1462. Părăsit de boieri, Vlad trece cu părtașii săi în Transilvania unde, deși însurat cu o rudă a lui Matei Corvin, e arestat și încarcerat la Visegrad unde va sta 12 ani. Eliberat, în parte în 1475—1476 la asediul cetății sîrbe Sabăț în calitate de cavaler al cruciadei antiotomane și drept răsplată pentru faptele sale Matei Corvin îi înlesnește întoarcerea în Țara Românească în noiembrie 1476. Către sfîrșitul anului, atacat de Basarab Laiotă, fratele lui Vladislav II, cu ajutor turcesc, pierde lupta și e asasinat în condiții rămase obscure în preajma vîrstei de 45 de ani.

Reglementările comerciale introduse de Vlad Țepeș în relațiile sale cu negustorii sași din Brașov și Sibiu au determinat o campanie de denigrare din partea acestora care încă din 1462 pun în circulație un număr de libele contra lui vodă Dracula (Dracole Wyda, Dracole Wayda), incunabule din care Biblioteca Academiei R.S.R. posedă 6 exemplare. O ediție neerlandeză din 1480, o ediție apărută la Nürnberg în 1488 (a lui Marcus Ayrer), ediția de la Bamberg din 1491 a lui Hans Sporer, ediția Cristoph Schnaitter din Augsburg, 1494, ediția lui Ambrosius Huber din Nürnberg, 1499, și ediția lui Matthias Hupfuff de la Strassburg din 1500. Alte ediții (în total s-au găsit 14) sînt din Leipzig (1493), Nürnberg (1515 și 1521) și Augsburg (1530). **In Geschichte der Moldau und Walachey**, I. Engel reproduce un manuscris din Magyar Nemzeti Museum (Budapesta). Versiunea e importantă, deoarece au cunoscut-o Gheorghe Sincai și Ion Budai-Deleanu. Incunabulele germane despre Dracula au fost studiate de Constantin I Karadja în 1831 și parțial de Ioan Bogdan în 1896.

Zece din anecdotele libelelor germane sînt reproduse într-o **Skazanie Drakule voevode**, ms. slav din 1490, descoperit la mînăstirea rusă din Chirilo Belozersc și publicat în 1929 de A. D. Sedelnikov. Povestea anonimă ar data din 1486 și există în 22 de copii. Ipoteza că această povestire ar aparține unui român care scria în slavona carpatică, lansată de Pandele Olteanu, nu se susține. Nici ipoteza că avem a face cu o scriere slavonă de redacție mediobulgară, susținută de P. P. Panaitescu, nu e mai întemeiată. Respectiva poveste e mai puțin infamantă decît istoriile germane, dar nu poate fi socotită nici encomiastică. Spiritul ambelor versiuni respiră același parfum de „roze și de sînge" al evului Mediu de care vorbește J. Huizinga. Este clar că versiunea slavă derivă din cea germană și că adaugă versiunii germane anecdote nu din folclorul românesc ci din mediul de la curtea regelui Matei Corvin care după ce în 1462 a întemnițat pe Vlad Țepeș (și libelele emise acum pot fi înțelese și ca o justificare a măsurii lui), ar fi deplins uciderea în 1476 a valahului, ceea ce explică tonul poveștii slavone redactată după această dată.

Meritul lui Ștefan Andreescu este de a fi confruntat aceste legende sub raportul adevărului istoric cu izvoarele bizantine și turcești despre Vlad Țepeș. **Istoria turco-bizantină** a lui Ducas, **Expunerile istorice** ale lui Laonic Chalcocondil, **Din domnia lui Mahomed al II-lea** de Critobul din Imbros, cronica lui Ibn Kamal, precum și cu literatura medievală occidentală (**Philippi** Callimachi, **Ad. Innocentium VIII de bello** Turcis **inferendo aratis**, 1490 ; Niccolo de Modrussa, **Historia de bellis Gothorum** ; Papa Pius II, **Comentarii rerum memorabilium quae temporibus suis contigerunt**, Roma, 1548 ; Michael Beheim, **Von ainem wütrich der hiess Trakle Wayda von der Walachei** Gedicht ; Bonfini, **Rerum Ungaricorum Decades**; Sebastian Münster, **Cosmografia** ; **Chronicon Mellicense** ; Iakob Unrest, **Osterreichische Chronik**, Thomas Ebendorfer **Chronicon regum Romanorum**). Toți aceștia nu au apelat la folclor, ci la surse culte, la mărturii sau documente (Münster reproduce pe Bonfini). Istoria Țării Românești (cronica Cantacuzinilor și cronica Bălenilor) nu face referință la anecdotele germano-ruse, iar Ispirescu nu culege din folclor în **Viața și faptele lui Vlad Țepeș**, ci din Engel.

Romanul irlandezului Bram Stoker, **Dracula** (1897) este o scriere imaginară, bizuită pe informațiile unui profesor din Budapesta, Arminius Vambery, și pe cartea din 1888 a Emiliei de Laszowska Gerard despre Transilvania. **The Land beyond the Forest**. Contele Dracula, castelanul din pasul Birgăului, e un urmaș al voevodului care „a traversat Dunărea și i-a bătut pe turci pe chiar pămîntul lor", „om minunat, soldat și alchimist". Eroul lui Bram Stoker, Dracula, a devenit prototipul literaturii terifiante cu vampiri și strigoi. Cariera acestui erou (vezi și romanul din 1928 al lui Ali Seifi, **Kazigli Voyvoda**) au studiat-o Radu Florescu și Raymond T. Mc. Nally în eseul **In Search of Dracula (a true history of Dracula and vampire legends**, New York, Graphic Society Greenwich, Connecticut, 1972). Aceiași publică o biografie a lui Vlad Țepeș : **Dracula. A Biography of Vlad the Impaler**, Hawthorn Books, Inc., New York, 1973). Alte trei studii în chestiunea Dracula aparțin lui Gr. Nandris (**The Historical Dracula : The Teme of His Legend in the Western and in the Eastern Literatures of Europe**, în **Comparative Literature Studies**, II, nr. 4, 1966, University of Maryland), Gabriel Ronay (**The Dracula Myth**, W. H. Allan, London-New York, 1972) și Gianfranco Giraudo (**Dracula. Contributi alla storia delle idee politiche nell Europa Orientale alla svolta del XV secole** Venezia, 1972). Toate sînt comentate de Ștefan Andreescu în excelenta sa lucrare, propunînd lectorului un punct de vedere rațional, o confruntare riguroasă cu adevărul istoric.

Al. Piru

*) **Ștefan Andreescu, „Vlad Țepeș (Dracula) — Între legendă și adevăr istoric", Editura Minerva, 1976.**

cenaclul revistei «luceafărul»

A XXXVIII-A ȘEDINȚĂ

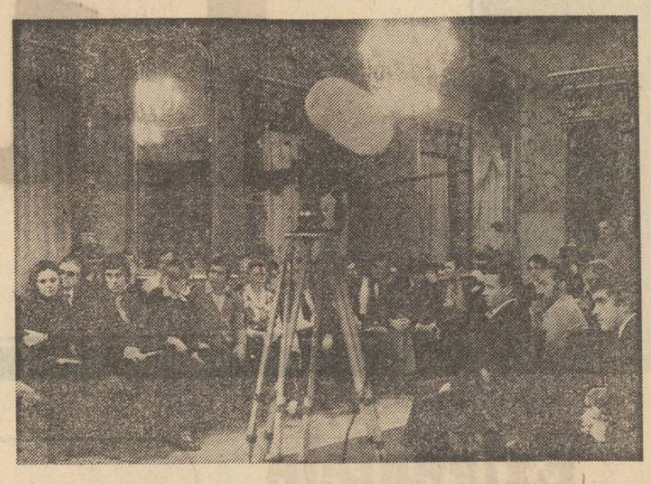

Aspecte de la cea de a XXXVIII-a Ședință a cenaclului revistei „Luceafărul". În imaginea de sus, aspect din sală. În celelalte fotografii, scriitorii Marin Preda, Laurențiu Fulga, Ion Hobana, Sânziana Pop, Al Raicu.

Cea de a 38-a ședință a cenaclului revistei „Luceafărul" a avut caracterul sărbătoresc al unui sfîrșit de an în care cei mai buni dintre tinerii scriitori, afirmați și publicați sub semnul debutului, au fost invitați să citească în fața unui public entuziast care a aplaudat cu fervoare poezia, proza și reportajul, acordîndu-le celor ce au citit adeziunea entuziastă.

Oglinzile strălucitoare ale încăperii Casei Scriitorilor au luminat pînă seara tîrziu furind pentru cîteva ore în cadrele lor imaginea unui veritabil festival al literaturii.

Prezența celor doi vicepreședinți ai Uniunii Scriitorilor, Marin Preda și Laurențiu Fulga, precum și a scriitorilor Ion Hobana și Traian Iancu a fost de natură să sporească caracterul sărbătoresc al ședinței, vădind încă o dată atenția de care se bucură literatura celor mai tineri.

În cuvîntul de inaugurare a ședinței, redactorul șef al revistei „Luceafărul", poetul **Nicolae Dragoș** a spus : **„Revista noastră trăiește momentul argumentării practice a îndeplinirii uneia dintre atribuțiile care i-au fost încredințate prin profilul și programul său : acela al consacrării unor tineri care, înainte de a ajunge să-și tipărească lucrările într-un volum, s-au ilustrat în paginile revistei prin talentul lor, prin preocuparea lor de a surprinde în vers, în paginile de proză sau reportaj, realitățile noastre socialiste, semnificațiile acestora sau de a propune interpretări critice în care efortul de analiză științifică și talentul de critic literare să se vădească în mod pregnant. Ședința cenaclului revistei „Luceafărul" are loc anul acesta într-un context deosebit, nu la multă vreme după ce viața noastră spirituală a fost marcată de primul Congres al Educației Politice și al Culturii Socialiste, în cadrul căruia secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a rostit o expunere amplă și plină de semnificații, de prețioase orientări principiale pe care și revista noastră consideră de onoarea și datoria sa patriotică să le așeze la baza activității de azi și de mîine".**

Scriitorul **Laurențiu Fulga** a spus : **„Vă mărturisesc că sînt emoționat și speram să fiu scutit de această emoție de colegul meu Marin Preda. Emoția mea se datorează ca de fiecare dată, sînt convins, unei clipe similare, clipa la care fiecare dintre cei care n-au apucat să-și înscrie numele deja pe niște cărți este ajutat să cîștige încrederea de care tinerii au nevoie, clipa în care primesc de la destin acest har al scrisului. Este o emoție pe care toți am cunoscut-o și la clipa respectivă fiecare am rămas datori, unuia sau altuia dintre cei care în trecutul nostru ne-a remarcat și cărora le sîntem răspunzători. Ne aflăm în fața unei certitudini care este în afara întîmplării. Folosesc expresia certitudine care se înscrie într-o istorie ce guvernează toate tinerele talente din această țară. Vă rog să îmi permiteți să vă insuflu încredere în talentul Dv. trebuie să credeți nestrămutat că acest talent merită să se manifeste în literatura României socialiste : să vă insuflu încrederea în cerințele politico-sociale în care talentului Dv. îi este dat să se desfășoare, să vă insuflu încrederea în munca pe care trebuie să o desfășurați la masa de lucru".**

Apreciind rolul dinamizator al tinerilor în climatul general literar, **Ion Hobana** a spus : **„Această continuă primenire a literaturii prin tineri și foarte tineri este tocmai cheia tinereții literaturii, este tocmai acea certitudine a mersului înainte al literaturii noastre. În acest context eforturile încununate de succes pe care le face revista „Luceafărul" înseamnă, fără îndoială, foarte mult, pentru că ele îmănunchează aci, împreună cu noi, cîteva din speranțele certe ale literaturii de mîine, contribuie la această primenire fără de care nici o literatură nu poate să supraviețuiască, să evolueze".**

Poetul Al. Raicu, prezent la ședința cenaclului a adresat tinerilor scriitori rondelul pe care-l reproducem :

La pana voastră sidefie
„Luceafărul" a răsărit !
Un sclipăt e spre ce-o să fie
la semnul pajurei, ivit.

E un precursor într-o făclie ?
Să-i fiți urmașul dăruit :
La pana voastră sidefie
„Luceafărul" a răsărit.

De zarea toată-i vijelie
Înaintați de-o risipiți
Cînd lira sună argintie
Și vulturi zboară neobosiți

La pana voastră sidefie.

Cu aceste urări de bun sosit în cîmpul literaturii s-a dat apoi cuvîntul pentru a citi poeților : **GABRIEL CHIFU**, student la Craiova, **ȘTEFAN IOANID**, profesor la Snagov, **LILIANA URSU**, redactor la televiziune și prozatorilor : **MIRCEA DIACONU**, actor la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra", **LETIȚIA VLADISLAV**, profesoară, **CORNEL NISTORESCU**, redactor la „Viața Studențească". Versurile și prozele citite au făcut mărturia talentului neîndoielnic al celor pe care colectivul redacțional al revistei „Luceafărul", s-a considerat îndreptățit să-i considere „cei mai buni dintre buni", acordîndu-le, conform unei frumoase tradiții, premiile revistei pe anul 1976. S-a adus, astfel, la cunoștința opiniei publice, iubitorilor de literatură, într-o formă specifică acestui sfîrșit de an numele citorva tineri în care colectivul redacțional își pune întreaga speranță. Sînt oameni de talent și depinde numai de munca lor ca viitorul să confirme încrederea care li s-a acordat.

Aplauzele entuziaste ale unui public prea numeros ca să încapă în saloanele Casei Scriitorilor din București, colaboratori vechi și noi ai revistei „Luceafărul", scriitori, tineri de cele mai diferite profesii, fraternizînd cu literatura — au răsplătit, o remarcabilă și emoționantă festivitate culturală de bun sfîrșit de an literar.

Cronicar

Trei poete

Urmare din pag. 1

cul ei monstruos mișcîndu-se, / Și sentimentul că n-ar trebui s-o urmez. / Și zborul meu greu poate înspre distrugere. / Dar numai zburînd / Puteam să m-apropii s-aud / Și zburînd m-asurzea / Vacarmul aripilor." Peste tot o natură polemică : „Din orice munte cel puțin un șoarec— / Toți munții lumii au născut cuminți, / O mulțumire generală / Peste scrișnitul meu de dinți." și o dorință — cam afectată — de absolut : „Unde e nordul ? / Pe frunte părul ne tremură ușor / În vîntul produs / De trecerea timpului." (Vol. **Cincizeci de poeme** — 1970)

3. Energia atitudinilor, bruschețea intervențiilor, o sinceritate infantilă dar și o dezabuzare precoce iată cîteva din semnele care pun în mișcare versurile poetei Florica Mitroi (Vol. **Între cer și pămînt**) De aici acea candoare și acel cinism care se maschează reciproc și care, de fapt, îi constituie originalitatea. „În scurte răgazuri de triumf asupra neantului / aduceam copii pietre colțuroase / una cu singele meu erau / dar mă copleșea o asemenea pudoare și trufie / că nu puteam mărturisi nimic / așezam pietrele / aluzii stilizate / triste comedii ale durerii mele vegetale / ca un nor de aur / din care se văd ochii de ciine". Impresionează neplăcut o anume cruzime : „cum bunicul se tira pe burtă / ca să prindă rațele sălbatice / așa se tîrăște spre bărbat femeia șchioapă / ea saltă sîrguincios / ca un boboc zglobiu / care se îndoapă cu fluturi / O tristețe divină / gîdilată cu smicele galbene de rîs /". Kinestezia din ultimul vers e căznită fixîndu-se totuși într-o coerență cu mica viziune grotescă. Scenele „sucite" atrag atenția autoarei și înțelegerea ei se îndreaptă în special spre sensurile grotești. Cînd evocarea are o aură mitologică (**Uchi Dalap**) viziunea se purifică.

Unii comentatori au insistat asupra incoerențelor acestor poeme ; ultima carte dovedește însă că ele nu sînt funciare, și că derivă din anume stări. Ele justifică însă de ce acestei poezii, care uneori exagerează autenticul, alteori exaltă infirmitățile i se refuză forța apologetică.

Cîteva construcții specifice sugerează și o acțiune asupra limbajului : „Doldora de fructe și caricaturali" „răcnetele tale active" „prima treaptă a paradisului inferior" „reprezentări dungate".

Confesiunea erotică este totdeauna derutantă : „Te aștept sub pămîntu-ntr-o rînă / plîngînd dogorită de brusturi verzi — / pielea ta de aur / sufletul tău de sfinx / le voi săruta cu inima mea de os." O ură secretă mișcă lumile rodind pretutindeni fructe diforme : „Părinții / acești crini cruzi / (...) pe care în nopțile de vară / pline de liliac nealtoit / îi duc pe cap / ca pe un coș cu șerpi candizi" (**Părinții**) „Monstrul era acum stăpînul meu / formam un singur trup / care vina animale / mari și albe animale ca niște ghețari / și eu eram un foc mic / puturos și pînditor / atît de activ / încît spulberam floarea singurătății (...)" Sînt și excepții ; iată un poem a cărui veche resemnare justifică destinul acestei poete : „Cu prințul dragostei mă jucam / cu prințul libertății totale, / luam o fîntînă și o aruncam / în adîncul adîncurilor / luam o gură de bucate / și le aruncam în adîncul adîncurilor / luam un om și îl aruncam / în adîncul adîncurilor / luam craniul meu și îl aruncam / în adîncul adîncurilor / și prințul rîdea ușor și dus pe gînduri / în hlamida-i de fum / rîdea ușor și le împingea cu piciorul / mai jos decît adîncul adîncurilor" (**Poem de dragoste IV**)

prezențe

● La Buzău, în zilele de 17 și 18 decembrie a.c. s-a desfășurat manifestarea **„Un pămînt numit România"** în cadrul căreia oameni ai muncii din județ s-au întîlnit cu reprezentanți de seamă ai literaturii române actuale. Organizată de Consiliul Național al Frontului Unității Socialiste, Consiliul județean de cultură și educație socialistă Buzău și Uniunea scriitorilor în cadrul Festivalului național „Cîntarea României", manifestarea a debutat cu o întîlnire a scriitorilor oaspeți cu un numeros public la Casa de cultură a sindicatelor. A participat tovarășul Tudor Postelnicu, prim-secretar al Comitetului județean Buzău al P.C.R. precum și membri ai biroului județean de partid. Au luat cuvîntul tov. Lazăr Băciucu, secretar al Comitetului județean Buzău al P.C.R., acad. Eugen Jebeleanu, vicepreședinte al Consiliului Național al F.U.S. și președintele Uniunii Scriitorilor, Virgil Teodorescu. Scriitorii Virgil Teodorescu, Eugen Jebeleanu, Alex. Balaci, Dumitru Almaș, Teodor Balș, Ion Băieșu, Vasile Băran, Constantin Bărbuceanu, Valeriu Bucuroiu, Nina Cassian, Radu Cârneci, Constantin Chiriță, Dan Deșliu, Mircea Dinescu, Nicolae Dragoș, Mihai Gavril, Ion Hobana, Traian Iancu, Corneliu Leu, Constantin Nisipeanu, Platon Pardău, Al. I. Ștefănescu, Dorin Tudoran, Violeta Zamfirescu au participat la ședințele literare organizate la liceele „Spiru Haret", „B. P. Hașdeu", „Mihai Eminescu" și Industrial-Metalurgic, precum și la cămînele culturale din Gherăseni, Costești, Merei și Ulmeni. La aceste ședințe și-au dat concursul membri ai cenaclurilor literare din Buzău, soliști instrumentiști, formații artistice. Au fost vizitate mari întreprinderi din localitate unde scriitorii au luat cunoștință cu realitatea industrială a Buzăului de azi.

● În zilele de 10 și 11 decembrie a.c. au avut loc la Botoșani, numeroase manifestări culturale organizate în cadrul etapei de masă a Festivalului „Cîntarea României". Astfel, la librăria „Mihai Eminescu" în prezența lui Valeriu Răpeanu și a lui Dinu Săraru au fost lansate volumele „O viață de om, așa cum a fost" de Nicolae Iorga și „Clipa". La Teatrul „Mihai Eminescu" a avut loc premiera piesei „Cantemir Bătrînul" de N. Iorga, spectacol urmat de o dezbatere cu tema „Istoria și teatrul lui Nicolae Iorga". Au participat Vasile Netea, Al. Cerna-Rădulescu, Valeriu Răpeanu, Dinu Săraru, Virgil Stoenescu, Paul Tutungiu, George Genoiu și alții. În regia lui Nae Cosmescu au fost prezentate premierele pieselor „Zina noastră" de I. D. Șerban și „Recitindu-l pe Shakespeare" de Cristian Munteanu.

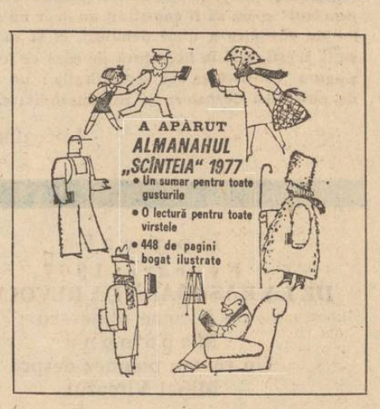

tineri poeți

gabriel chifu

Sat românesc

Privit de departe un sat
seamănă izbitor cu o făptură vie, o căprioară
oprită în ierburi.

Te duci în grădină, vrei să rupi un măr
și brusc observi că prin el se vede
ca printr-un ochean
pînă jos în adîncuri — străbunii cum
întăresc rădăcina ierbii și grinzile casei.
Acum înțelegi de ce vîntul preferă
să ocolească aceste locuri
sau, dacă trece, să ia chip de miresme.

Aici se aude și ce spune izvorul,
ce spune frunza, ciocîrlia : veniseși înhămat
la un munte de neliniști, de temeri
și aici îți dai seama : neantul
e un soldat de paie, bunătatea e infinită.

Iar la țest o femeie frămîntă piinea în albie.
În gestul ei e atîta lumină
cîtă negură e în năvălirea unei cete
războinice.
Femeia frămîntînd piinea
ea singură
ar putea să țină piept năvălitorilor. Da.

Struguri copți

Cu lumina pe care o soarbe un singur bob
de strugure
s-ar putea lumina un sat întreg...

Ploile trec cu o mînăstire răcoroasă
în brațe.
În gura deschisă a florilor de octombrie
se înecă oameni și cai.
Mama mea tot așteptîndu-mă la răscruce
a devenit fîntînă cu cumpănă, adîncă.
Turmele de greieri cu cîntecul lor colosal
cară cîmpia dintr-o zi ostenită
în alta curată
și strugurii sînt copți în vii.

Un bob de strugure acum de-ar exploda
explozia ar ajunge pînă departe în oraș :
ca pe nimic mi-ar dobori casa
unde stau și scriu versuri
privegheat de o lacrimă
și aripi ar țîșni din umerii
vecinilor mei
pe neașteptate.

Întîmplare cu un cocor

Ziua de noiembrie semăna
cu o cămașă veche, jilavă,
subțiată de vînt.
Venea un cocor aureolat, foarte trist
și-mi spunea :
„te rog frumos
primește-mă și pe mine în casă,
adăpostește-mă",
dar eu închisesem ușa cu cheia,
nu-l primeam,
nu știu de ce nu-l primeam —
atunci tristul cocor înghițea el
casa mea
și zbura.

Pămîntul negru

„Iubitul meu, cînd intri în casă
flori mari și ierburi văd c-au răsărit din tine
cînd plugul în ogor se implîntă
și-n trupul tău, ah, răni vii apar,
și de mă apropii de inima ta aud,
cum vuietul mării într-o scoică s-aude,
tot zbuciumul pămîntului —
ce se întîmplă ?"
„Iubita mea, vai, nici măcar tu
nu mă mai poți opri,
azi-mîine, simt, cu brazda neagră m-oi
amesteca —
uraganele de seve năpraznic mă vor rupe,
ca vulturii vor zbura
semințele calde prin mine,
voi răsări la primăvară, verde,
răspîndit în toate, voi uni cu sufletul meu
păsări și plante într-o singură făptură
cu fruntea ridicată spre azur — mă vei
recunoaște."

Propunerea unui fluviu

Ca o frunză de castan căzută, noaptea
putrezea.
Un fluviu îmi propunea
să curg împreună cu el,
să scap de raniță, să ajungem la mare,
ființă prelungă — într-un port să mă bată
soarele și în altul
luna, deodată.
Dar nici nu apucam din izvor lin
pîriu să devin
că scurta mea viață se și isprăvea,
floarea vieții mele un cal o păștea !,
ehe —
de aici pînă aici mama, de aici
pînă aici eu, de aici pînă aici
fiul meu. Fiecare — o literă, atît.
Toți laolaltă — un cuvînt
pe buzele cui fluturînd ?

Cîntec de toamnă

Sevele grele, clorofila s-au retras din ierburi
și se adăpostesc în oasele tale pînă la
primăvară.
O frunză galbenă, uriașă a căzut, iubito,
peste casa din cîmpie unde ne aflăm
și a acoperit-o.
Părul tău nu încape în odaie,
curge prin lume numindu-se rîuri.
(Încă o dată noi doi dovedim
cum nu se poate muri !),
aromele care izbucnesc din pielea ta
sînt o adiere ce mă face să plutesc
prin casă. Ești o țară a mierlelor, mă uit
la trupul tău cu uimire ca la o
biserică. Ești adevărată,
inima ta bate. Și cu fiecare nouă bătaie
de inimă răsare un astru — pînă în zori
cerul se va umple de aștri,
un cosmos inocent guvernat
de legea privirilor tale albastre.

liliana ursu

Cîntec pentru ai mei

Coșuri de fabrici, mărețe bastioane ale
orașului meu
Ne veghează somnul ;
Aud cum crește piinea
În cuptoarele cîmpiei
Diminețile, aceste supersonice flăminde,
Ne poartă pe toți spre aeroportul serii
Cînd decorați cu spicele de griu
Se-ntorc țăranii acasă
Se întorc și ai mei,
Constructorii cetății de beton,
Icarii fără nume,
De pieptul lor se sprijină eternitatea.
Mă întorc și eu cu ei
Sînt mîndru că primăvara m-a recunoscut
Și orașul mă salută
Ca pe cel mai tînăr meșteacăn.

Cseh Gustav :
„Omagiu"

Septembrie

Pe cărări de fum, îmbătate de toamnă
Trec zilele, albastre iele
Pămîntul sună ca un flaut
Sub pasul lor feeric
Viile s-au dus în dulcea pribegie
A vinului hoinar
Și nopțile, un abur cald
Cresc leneș din mesteceni
Ca-n vis trec cai, albele năluci
Puntea verde a cîmpiei
Se-nalță riurile despletite
Spre izvoarele lunii.
Deasupra lumii unde pling luceferi
Iubite, mă aștepți
Și-n zodia aceasta migratoare
Semn veșnic rămîne
Inima ta afinată de iubire
Precum binecuvîntata glie
Sub roua dimineții.

Scrisoare din secolul XXI

Cîmpiile arate de plugul autostrăzii
Ademenesc singurătatea, această ultimă
pasăre Phönix
Din strigătul ei o noapte se naște
„To be or not to be"
Și atîtea mașini sălbăticite
Atacă brazda de asfalt
Vor mai rodi semințele, vor mai rodi ?
Deasupra cerurile, aeroporturi nesfîrșite,
În așteptarea rătăcitei luni ;
O stea decolează spre noi
E lacrima Arlechinului
Pe care atîția mii de ani lumină
Au preschimbat-o în binecuvîntată rază
A ochilor noștri condamnați să îmblînzească
Doar șerpii de neon.
Pe cruce de beton suie orașul
Cînd trecerea Styxului e ultimul ordin
„To be or not to be"
Cîntă bomba atomică,
Chiar dacă la bursa timpului
Visele nu mai rentează
Și lacrimile înseamnă faliment
Vom continua să visăm, să plîngem, să iubim
Iubirea nu-i marfă de contrabandă,
Viața noastră nu-i un împrumut.
Vom continua să auzim
Cum crește iarba în cîmpie,
Cum trece vara prin mesteceni
Vom continua să trăim

Aș vrea...

Aș vrea dincolo de riurile de beton,
Să ajung
Să strig
Prin florile ce-au mai rămas prin parcuri
Ca în niște microfoane deschise :
„Mi-e dor !"
Să traversez pădurile de stopuri
S-adun șerpii de foc ai farurilor
La inima mea să-i adun
Să muște sau să se îmblînzească
Dar ochii noștri să nu-i mai ardă ei
Aș vrea
Pe panglica subțire de neon
O ultimă sarabandă să dansez
Tu să-ți întinzi brațele, iubite,
Cea mai sigură plasă de protecție
Pentru un acrobat deasupra orașului
Apoi diminețile ca un stol de porumbei
Să-și ia zborul de pe umerii mei
Spre tine !

Ora iubirii

Miriștea arde
Cînd tu rostogolești soarele
Între noi
Mîinile tale îmi adulmecă somnul
Și respirația ta miroase a cîmpie,
Trupul meu, neîmblînzită iarbă
Mușcă din tine
Și caii aleargă despicînd aerul
Din care deodată
Se revarsă noaptea.

ștefan ioanid

Țară născătoare de poeți

Se trec popoarele fără astîmpăr
— pe scîndurile ude ale universului,
popoarele
sporind lumina care te cuprinde, semințe
fără de număr, spintecătoare — urzeala
cuvîntului le ocrotește. Și doar tu
pe toate le știi, patrie dinlăuntru. Duhul
poetului vorbind acestor imagini mai presus
norocului său, pe cărarea îngustă

ce duce la toate numirile tale duhul
poetului pare că-i singur și vine
dintr-o altă lumină. Ducîndu-se
el de-a pururea vine.

Și iată, legile își scutură pleava, navighează
spre porunca înghețată a gurii șoviitoare,
zarea vremelnică a poetului se cutremură,
duhul lui pînă sus se umple de semne.
Patria sa
îl privește,

așa orb și plin de ființele
fără de număr ale rostirii cum este, și-i
spune :
„Asta este fapta ta, înspăimîntă-te,
iată, tu ai intrat în porunca ta, legea
care te apără, mergi pînă la capătul acestei
lumini,
acolo eu te voi naște încă o dată."

Dialogul de purpură

Tu știi prea bine, patria aceasta
nu este o geografie imaginară, nașterea ta
acolo
pentru ea de-a pururi asudă. Postulate
faimoase
au vrut să-o ispitească — ele s-au prăbușit
ca lentilele în imagini de nevăzut,

păianjeni hermetici, cum s-au hrănit ei
strălucitori de patemi
prin crăpăturile vrednice ale trupului său
păstrător — ca trestiile în apele mării
s-au spulberat ; armii fără margini,
strălucitoare,

și-au vlăguit religiile în jurul
mihnitelor focuri, stranii și reci, noapte
și zi — ele tresăreau șovăielnice
căci porunca ta la maluri
ca apele mării se învolbura. O, delirante

valuri, o fărîmă de rouă este de ajuns
pentru toate aceste adăposturi ostile.
Dușmani
cu surîsuri de purpură, pîndind în extazuri,
parfumați și subtili, desigur cucernici,
s-au risipit în fața ei ca o rază abstractă.

Vezi, dar, că mîna ta ce simte acolo
nu este doar o -nchipuire, și nașterea ta
aplecată peste asprele valuri,
adevărul în ea ca o gură strălucește,
ca o gură.

Să fie cuvîntul, copilăria

Tu nu te poți preface că știi
mai mult decît vuietul acesta ajuns la maluri
știe. Ți-am întîlnit chipul străin, blînd înălțat
în sumbra poruncă a apropierii de sine

— Cine este acest chip, îmi spuneam,
această mărturisire
făurind toate izvoarele și însemnele sacre
ale sufletului tău păstrător ? Să fie
cuvîntul acesta țința atîtor fervori ? un fluture

într-o urnă însingerată ? Atunci el sălășluia
adormit în plasa inocenței sale. Se constituia
oligarhia miresmei ; prin sihăstriile
purpurii ale clipei popoarele dimineții
își cîntau povara ușoară, piraie aurii plesneau
în lungul adorației tale — un suflet

mai pur. Vezi bine, erau semne, erau privilegii
pe care nu le băgai în seamă,
atît de ușoare, atît de fragile — copiii
etherului.

Ți-am întîlnit chipul străin, îmi spuneai,
îți spuneam ; înălțat în cerul vremelnic
al pierderii sale stătea. Flăcări plutitoare
îi luminau necuprinsurile,
te chemau pe nume și chiar numele tău era.

Numirea de sine

Dar cel ce se naște acum
de mult se privește pe sine, izvorul
său nu-i întrece puterile, patria sa
îl întemeiază. Ca un nour

în mijlocul unui stup,
așa stă, obscură lucrare,
de nu-l poți pătrunde nici cu degetul, nici
cu vreo altă invulnerabilă armă. Rod

al unor arme umile
pe el nici o armă nu-l poate pătrunde ;
așa cum stă ca-n mijlocul unui stup,
imponderabil, cu sine egal și în nemișcare
el printr-o lentilă subțire privește,

prin lupa cea de miresme, subțire,
ca pielița pe sfîntele-i mădulare,
prin închipuirea, cea care nu există, privește,
ce se desprinde-n plutire
de pe lucrurile somnoroase și grele,

prin chiar numele tău privește,
de rămîi tu cu tine, singur
în frigul numelui tău cel adevărat.

tineri critici

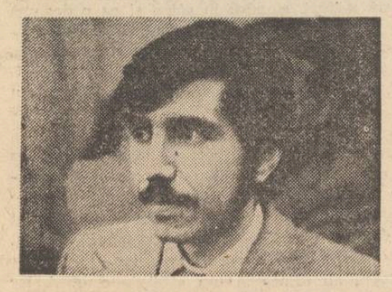

mihai coman

Dubla ipostază a eroticului

În **Imposibila întoarcere**, Marin Preda mărturisește că, scriind romanul **Intrusul**, „am fost prins de acest personaj (Maria n.n.) și nu de Călin, și mai mult pentru asta am putut scrie acest roman, în care nu sînt nici măcar sigur că am reușit să aflu despre ea mai mult decît eroul". De fapt, Maria nu e un caz singular, ci se încadrează într-o tipologie feminină mult mai largă, specifică operei scriitorului.

Eroul său este întotdeauna înconjurat de două femei, una va fi „soția" iar cealaltă „iubita". Sau, mai exact, una îl va iubi întotdeauna ca o soție, prin perspectiva poziției ei sociale și morale de soție, iar cealaltă, doar ca o iubită, adică detașată de orice context exterior, atentă numai la relațiile afective ca atare. În prima categorie a acestui triptic erotic se înscriu Catinca **(Moromeții I)**, Maria **(Intrusul)**, Polina **(Moromeții, II)**, Ioana **(Delirul)**. Cel mai adesea, ele își cuceresc bărbatul, îl presimt ca soț de la prima întîlnire, și apoi se agață de el, cu hotărire, dar și cu spaima ascunsă de a nu fi părăsite. În aceste momente ele par a poseda un soi de înțelepciune aparte, ca o intuiție clar-văzătoare, care le dă putere și limpezime în fapte. Bărbatul e indecis : el este în căutare, pipăie viitorul, clădește idealuri, așteaptă ceva. În momentul întîlnirii lor cu Ioana, și respectiv, Maria, Ștefan și Călin Surupăceanu trăiau cu ființa proiectată într-un viitor mai mult rîvnit, decît posibil. Femeia îi va lega de prezent, de contingent (însăși ființa ei). Pentru ea viitorul are consistență, pentru că ea știe cum ar trebui să fie acesta : e viitorul ei ca soție. În rest pare că nu există nimic. Încleștarea cu care ea luptă pentru realizarea gîndurilor sale ține nu atît de o dimensiune a caracterului, cît de restrîngerea orizontului la o singură perspectivă. Din momentul primei întîlniri eroinele din această categorie sînt, și se comportă ca viitoare soții.

Erotica lor este una pozițională, sentimentul depinde de poziția pe care ele o ocupă într-o relație socială : aceea a căsătoriei. În trăirea lor contează mai mult locul pe care trebuie să-l umple bărbatul, și mai puțin ființa lui ca atare, cu meandrele ei sufletești. Bărbatul este, de la bun început, proiecția unui ideal : acela al soțului care stăpînește și protejează, totodată. De aceea, în ochii eroinelor, rolul bărbatului este exclusiv acela de „pater". El trebuie să aibă grijă de familie, să trăiască doar în și pentru ea. De aceea, viața lui trebuie să se restrîngă la îndeplinirea unui rol social, eliminîndu-se astfel orice fel de alte aspirații. Orice act care contrazice această viziune duce la sfărîmarea familiei : călătoria lui Moromete la București este o dovadă a pierderii autorității sale (cel care implora nu mai era acel Moromete care-și bătuse fiii cu parul). Brusc, între om și soț (între ființa concretă și rolul său) se naște o prăpastie : primul nu mai este la înălțimea menirii sale. Deodată, tot sistemul pe care se întemeiază viața femeii se prăbușește. soțul, cel ales pentru a fi stăpîn și protector, cel care întrupa toate aceste calități, nu mai are puterea de a-și menține poziția. Prestigiul său dispare. Femeia i se înstrăinează treptat, pentru că se clatină ipostaza de soț, adică funcția lui socială, prima încorporată în sentimentul ei, față de omul ales. Nu se poate spune că nu-l mai iubește : dar e o iubire înșelată, dezamăgită în așteptările ei ; o iubire se transformă în mod firesc în ură. Univocității sentimentelor lor, ele îi reclamă o univocitate analogă. Dar eroii lui M. Preda sînt niște caractere complexe, bîntuite de aspirații difuze, cu o gîndire labirintică, trăsătura care prin învăluiri succesive, aparent incoerente, pătrunde tăios spre miezul lucrurilor. În nici un caz existența lor nu se poate reduce la implinirea unui singur rol : acela de soț. Rivniți de o femeie, acceptînd-o adeseori fără să-și dea seama pentru ce, mai mult pentru insistențele ei, pentru sentimentul reconfortant al posibilei certitudini oferite de încăpățînarea cu care aceasta se dăruie, evoluția vieții lor interioare va determina în mod necesar sfărîmarea acestei ordini.

Mult mai apropiată de meandrele ascunse ale bărbaților este „iubita". Simina ori Lucy, Fica și chiar Nuți, ori Rădița pot să vadă în bărbatul din fața lor freamătul interior, complexitatea lăuntrică a omului. Pentru ele, bărbatul nu este un ideal, ci o ființă reală, nu este atotputernicul perfect (proiecție subiectivă), ci un om apăsat de întrebări, o ființă torsionată, care nu și-a dobîndit încă o axă a certidunilor. Prin dragostea curată pe care o nasc (și o dăruie, totodată), ele îl ajută pe Niculai, pe Ștefan ori pe Ilie Moromete să ajungă la o cunoaștere mai adîncă a lumii. Experiența iubirii devine formativă, modelatoare ; eroul capătă o nouă conștiință de sine, decisivă, hotărîtoare pentru restul vieții sale. Frecvența deosebită cu care apare această dublă ipostază erotică, una deschisă spre o semnificație socială, relațională, alta încărcată de semnificații afective intense, cu valențe formative, ne îndreptățește să considerăm că aici își are seva unul din „miturile" fundamentale ale operei lui Marin Preda.

paul dugneanu

Reveriile unui trubadur

Ceea ce caracterizează poezia lui Nichita Stănescu este tentația spre un univers al formelor glisante, al multiplicărilor infinite, al curgerii cosmice totdeauna dublată însă, poate din compensație, de un fel de fascinație a limitei. Un Proteu visînd forma perfectă, căutînd întruparea definitivă și tocmai de aceea, metamorfozîndu-se continuu. De fiecare dată în momentul cînd pare a atinge locul magic al reveriei benefice, transparența înghețată, căldura ocrotitoare a materiei, sau puritatea și statornicia mineralului, Nichita Stănescu își vede dărîmată din temelii mănăstirea sau mai bine zis cu un orgoliu de ctitor, de făuritor de lumi își anulează — dintr-o teamă față de finit, față de limitat și în același timp dintr-o ambiție a totalității, imposibil de satisfăcut, propria construcție. Ceea ce înseamnă că lipsa unei experiențe singulare „complete a unei cărți unice, a acelui cuvînt care să spună totul dintr-o dată, dorit de un Mallarmé, singura șansă este de a parcurge mai multe ipostaze, de a asalta lumea cu o sensibilitate prodigioasă, de a ajunge la o „summa" de situații existențiale fundamentale. Sau de a transforma totul în joc, în gratuitatea teatrală a fanteziei oscilînd între mimarea ingenuă și afectarea măștii comice sau dramatice. Și Nichita Stănescu în avatarurile visării sale (am analizat cîteva din formele reveriei în două articole anterioare „Nichita Stănescu și poetica visării", „Poetica visării") se odihnește și se desfată un timp îmbrăcînd haina lui Ariel. Este un tărîm paralel, al ficțiunii eliberate, replate asupra propriei mișcări explodînd într-un foc de artificii pentru a se recompune din nou într-un alt șir de reprezentări. Invenția poetului ne apare de-adreptul prolifică păstrîndu-se însă tot timpul în marginea grațiosului : „N-ai să vii și n-ai să mori / N-ai să șapte între sorți / N-ai să iarnă, primăvară / N-ai să doamnă domnișoară". Sau acest cîntec : „Ciolănoasă-mi stă vederea / Ca și cum ar înghița / O ninsoare pe puterea / doamnă, doar a dumneata // Dacă mergi se mișcă lumea / Dacă stai se naște oul / Se repetă astăzi ciuma, a urechilor ecoul // Rupe-mi tu ce este rupt / Curcubeul, beul, eul / Doamnă veșnic dedesubt / Îți sărută talpa zeul". Formele permeabile lasă să circule liber eterul poetic într-o sarabandă a celor mai neașteptate asociații, a tuturor convergențelor. Iubita poate fi senzuală, „subțire și galbină / Prună mult și paltină" / dar și „Doamnă verde camforă" sau proiecție imaterială, „Brățară" la mina unui „zeu invizibil". Poetul îndrăgostit nu este mai puțin inventiv în înfățișări. Din trupul lui asemeni unui Dionisos sfîrtecat din care nasc și cresc alte lumi se făurește podoabele femeii. Pielea este „amfora" din care iubita bea „dulbine", trupul „covor sub talpe" sau inel „la mînuri" și vina „cercel" și „sanda". Cei doi, replică ironică a perechii primordiale sînt în concordanță cu legile imprevizibile ale acestui univers „doi ciini și două / ameițitoare dalbe ouă". Fantezia deși capricioasă nu ia aspectul iraționalului, nu covîrșește reveria în excrescențe metaforice, în pletore de imagini ameițitoare. Sentimentul erotic este subtilizat în gracile dantelării ale spiritului, în complicate rococouri ale imaginației conducîndu-se după grafia semnelor ludice : „Beți din cupa mea de piele / Doamnă, numai vinuri grele / Doamnă, numai vinuri roșii / doamnă, numai vinuri verzi / doamnă, numai vinuri albe / căci vă stau covor sub talpe / și la mînuri stau inel / vina mea vă e cercel". La o privire însă mai atentă, asemeni jocurilor medievale care presupuneau un ceremonial complicat, o heraldică cu ecouri în alte planuri, constituind o inițiere, o instruire în tainele lumii, reveria ludică a lui Nichita Stănescu nu exclude un registru simbologic. Să încercăm o reordonare și regrupare a semnelor distribuite aparent aleatoriu, într-un sistem de referință care credem a fi modelul original. Versurile citate mai sus pot fi interpretate ca un cod al amorului galant de ascendență trubadurească, de elegantă adulare și inițiere a femeii în eros. „Vinurile grele" sînt etapele dificile pe care un cavaler al sentimentului trebuie obligatoriu să le parcurgă de la intensitatea pasiunii („Vinuri roșii") pînă la stările de voluptate („Vinuri verzi") și transcederea pe o treaptă superioară, a adulației spirituale („Vinuri albe"). Abia în acest moment poetul poate fi considerat demn de dragostea celei alese, de a-i fi „inel la mînuri". Un Cătălin în haina truverului care sub voalul jocului își îmbie Doamna pentru a-i arăta „Din bob în bob a amorului". Dar episodul amintit este parte integrantă dintr-un scenariu mai vast, dintr-un ritual subiacent cu reguli stricte, cel al „corteziei", al amorului cavaleresc. Prima treaptă a acestui „fine-amors" este actul de alegere definitivă a iubitei, reperul absolut în ordinea frumuseții și a spiritului spre care se va îndrepta constant omagiul îndrăgostitului. Întruparea ideală a visării erotice în spațiul ludic

Continuare în pag. a 6-a

tineri prozatori

letiția vladislav

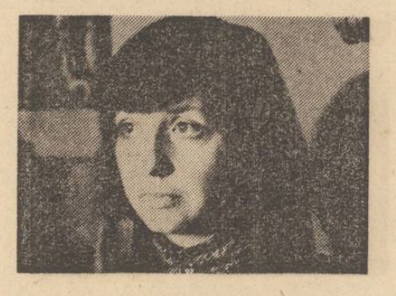

ultimele frunze de toamnă

Ia unu fără un sfert erau pe balconul etajului doi. Un mustăcios subțire, două fete și el. Zilnic Belafonte, un septembrie trist, la refuz, nu făceau economie la decibeli. Tăiam parcul și-l puteam vedea lungit pe burtă, cu ochii spre nucul din colț. Treceam repede, căutînd pe cineva la ferestrele mele, nimeni, nimic, jaluzele trase.

„Gata, maică“ ?

Am clătinat din cap. N-aveam ce-i spune. Mă călca pe nervi. Cu siguranță zîmbea, cu gura-i stirbă de bătrînă, ai văzut, maică, aia de la zece, ce zici, văduvă, o leafă, cu ce dracu-și plătește casa, zău, maică, treabă curată nu-i...

În casă miroasea a stătut. Am trintit geanta lîngă ușă și m-am repezit să deschid ferestrele. În mine, ceva se încordase cumplit, parcă eram la pîndă ; aproape îmi era rușine, nu mă puteam stăpîni de fel. „Unu, doi, trei, uită-te, ziceam, uită-te în sus măcar o clipă...“

Nu mai cînta Belafonte ; cel cu mustață a oprit decibelii ; m-am aplecat peste pervaz, era acolo, în picioare, fetele plecaseră, hei, la treabă, băieți ; sus la nouă se turnau stîlpii de susținere, sau pereții nu înțelegeam nimic. Macaragiul suna în draci, se plictisise acolo sus, gata, la muncă, au venit basculantele, hei, mai taci, bă, cu țuitoarea aia, nu sîntem surzi, venim ; am încercat să desprind ceva din el, în sfîrșit, s-a uitat în sus, privirile s-au ciocnit scurt, între trei și patru, nu aveam de ce mă agăța, era așa cum era, un punct luminos și gata.

„Mai uită-te, mormăiam, prefăcîndu-mă că scutur ceva, eu sînt trăznetul roșu la care zîmbeai într-o dimineață, Doamne, va trebui să-mi pun canadiana, mîine la prînz, și să ies așa, pot spăla geamurile, tot sînt pline de praf...“

A ridicat bluza de salopetă și s-a îndepărtat. Soarele lovea drugii de fier, încă ruginiți, de la balcoane ; am închis fereastra.

...Mi-am virit picioarele în apă cu sare. Simțeam cum mă furnică pielea ; umflăturile cedau încet, lăsînd loc unor striuri violacee.

„Am văzut Apusenii !“

Scria ceva, la biroul lui solid, din lemn de nuc, mîndria și blazonul familiei. „La întoarcere voi lua binoclul, am continuat, cine știe...“

A lăsat stiloul jos, apoi și-a scos ochelarii ; cu gesturi molcome, care nu trădau absolut nimic.

„Tu... chiar ai de gînd să te întorci ?“

Am clătinat din cap cît mai convingător.

„N-are rost, m-a părăsit, i-am spus, apoi ca pentru mine, de fapt, ne-a părăsit pe toți, așa-i...“

I se zbătea un mușchi în partea dreaptă a feței, se enervase.

„Îți place rolul de văduvă, a răbufnit, asta în cazul în care nu...“

Fără să vreau am sărit în sus, lovind cu putere în marginile ligheanului ; apa mea sărată se împroșcă peste tot, pe frumosul persan cu trandafiri și păsări ciudate, închizîndu-i culorile.

„Ah !“

„Să nu vadă mama, mi-a spus, cu un calm de zile mari, șterge repede“.

„Să vadă, am țipat — mă enervase liniștea lui subită — n-are decît să mă dea afară, tot plec, eram hotărîtă să fac pasul ăsta demult, noroc cu el...“

S-a ridicat încet, trăgîndu-și scaunul mai aproape de mine. Îmbătrînise în ultima vreme.

„Atunci... de ce te-ai întors ?“

Am simțit că mă cufund în fotoliu apoi mă rotesc ușor, mai repede, tot mai repede, cu casa, cu bătrînul, cu nucii de-afară, repede, pînă la leșin. „Credeam, adică nu, speram, tot mai speram, poți pricepe asta, mai speram să-l găsesc aici. Cu una, cu un copil, singur, oricum, mă rog, ăsta era limanul, înțelegi, mai departe nu pot...“

Lacrimile au țîșnit fără voia mea, calde, aproape fierbinți, eram obosită și sătulă de orice. Apoi am început să hohotesc sălbatic, ca de una singură, fără să-mi pese de uimirea lui și persanul ei, hohoteam pur și simplu descărcîndu-mă de tensiunea de peste zi.

„A plecat cu alta, urlam, așa, din senin, nici voi nu știți unde s-a dus, a fugit ca un borfaș...“

„Liniștește-te“

„Să mă liniștesc ?!“

Era senin, aproape că-i venea să rîdă ce-i păsa, se însurase bătrîn, cu o toantă bogată, habar n-avea de dragoste, cred că n-a avut niciodată o noapte, el și ea, bărbat și femeie, dincolo de ei lumea, mașinile, schimbul trei, potopul.

„Ai dreptate, am șoptit îngrozită, va trebui să mă obișnuiesc și cu asta. Oricum, dimineață plec...“

S-a ridicat și a trecut la birou, cu aceleași gesturi domoale și-a pus ochelarii, apoi a luat stiloul. Afară, prin ochiul ferestrei, se vedeau stelele. Ploaia se oprise demult.

...Burnițase toată noaptea și bătea un vînt rece, de pustă. Îmi lovea pleoapele, făcîndu-mă să închid ochii din minut în minut. Leagănele din parc se acoperiseră cu o poighiță subțire de gheață, pe bănci erau frunze răzlețe, înghețate și ele. Mergeam încet, atentă să nu alunec. Dincolo de cișmea, autobuzele începeau să se retragă. Am grăbit pasul. La un moment dat, cineva în albastru, a luat-o de-a dreptul, spre parc. Era îngrijitoarea de la bloc. Cîndva, după fuga lui David, o auzisem bîrfind cu dactilografa de la cinci, o slăbănoagă cu permanent și început de cocoașă, ai văzut, tu, a plecat, s-o fi săturat săracu om, și ei nu-i pasă, am auzit și eu, spunea dactilografa, vecina lor, aia cu bărbatul la televiziune, șofer ori electrician, că de inginer n-are fason, am auzit că-i zicea, urîta dracului, te las într-o bună zi, te las.

Paul Erdös : „Flăcău din Oaș”

Ah, ce-aș mai fi zburătăcit parcul cu fișul ei albastru, toată miere, vă e greu singură, știu, zău că știu, cînd plecase al meu, mai bine i-ar fi venit numele, cînd plecase, zic, urlam toată noaptea sub plapumă și mă zvîrcoleam...

„Pierd mașina“.

Am rupt-o la fugă, mai mult alunecam, cu o mînă mă țineam de gard, era foarte rece, mai burnița încă, odată cu rafalele puternice de vînt. În stație, un bărbat și-un copil. Ghiozdanul avea un Donald hazliu, într-un colț, foarte lucios din pricina gerului.

„Mai bine“, mi-am spus, căutîndu-mi mărunțiș pentru mașină, dar m-am oprit, destul de nehotărîtă ; șoferul a frînat brusc, chiar deasupra frunzelor moarte din baltă. Am urcat. Încasatoarea tricota ceva, probabil o căciuliță de copil; m-am gîndit, dintr-odată, la mama.

mircea diaconu

cu ochii pe lună

Capul a început să mi se umfle încă de cînd a nins prima oară. Am simțit întîi un vierme mic după ureche. L-am și visat cîteva nopți, pînă ce l-a văzut și mama. „Ce are băiatul ăsta?“ Tata s-a dus să scoată fîn la vaca bătrînă, că trebuia să fete și cînd s-a întors, peste un ceas, cu zăpada pe picioare, i-a răspuns: „Știu eu ce are?“ Mai ningea încă. Eu am pîndit pînă a urcat lumea la biserică și s-a rupt zăpada de pașii lor.

Au mai trecut cîteva zile în care m-am dat cu sania de patruzeci de ori pe zi, asta e porția mea. Fratele meu e mult mai serios, învață toată ziua.

Capul mi se umflă în fiecare zi cîte puțin. Viermele nu l-am mai visat pentru că seara sînt întotdeauna obosit, de cînd a venit iarna sînt foarte ocupat cu sania. Într-o seară, tata a adus felcera acasă. Noi eram deja în pat și număram de cîte ori pocnesc lemnele în sobă, ca să știm a doua zi cine a adormit întîi. Tata mi-a tras țoala de pe cap. „Ce are băiatul ăsta?“ a întrebat-o pe felceră. M-a pipăit mult, mi-a umblat cu mîinile reci pe piele, fratele meu rîdea cu capul în pernă de mutrele pe care le făceam. Apoi s-au mutat în camera cealaltă să bea țuică fiartă. Fratele meu a ascultat la ușă și cînd s-a întors sub țoală, mi-a zis: „ai scarlatină, dă-te mai încolo“.

A doua zi m-am dus pe pîrtie ca să le spun băieților că am scarlatină. „Mi-o dai și mie să mă joc?“ a zis unul de peste gîrlă. Capul mi se umfla tot mai tare și nu ieșeam afară că nu mă mai încăpea căciula și mi-era teamă că nu mă recunosc băieții.

Tata a adus-o iar pe felceră și a întrebat-o: „Ce are băiatul ăsta?“. Au băut țuică fiartă și la urmă i-a spus tatii să-mi pună pungi cu sare caldă la cap, să nu se mai umfle.

Era bine dacă nu mă umflam, dar rămîneam așa și nu-mi convenea deloc. Dar n-a fost așa, că în zilele următoare s-a umflat mai departe. Nu ieșeam din casă, nu mi-era nici rău nici bine, pînă cînd într-o dimineață neluminată încă, m-am trezit transpirat și i-am spus tatii că am visat iar viermele acela din cap. Tata a înjurat și a cerut hainele bune din dulap. Pînă s-a îmbrăcat el și s-a bărbierit, mama m-a frecat cu țuică. Mă amețisem puțin de la miros. Era încă noapte și cocoșii țipau de frig. Pisica umbla pe la geamuri ca să-i dăm drumul în casă. Fratele meu s-a răsucit în așternut și m-a întrebat: „de cîte ori a pocnit la tine?“. Nu mai știam de cîte ori pocniseră lemnele aseară, mă uitam cum se ascunsese icoana sub ștergarul roșu. M-au îmbrăcat cu șuba fratelui meu și cu căciula lui tata, că era singura care mă încăpea și mi-au spus că mergem la oraș. Eram mîndru, nu fusesem niciodată acolo, nu fusese nici unul din băieți, abia așteptam să mă întorc și să le spun cum e pe acolo. Fratele meu mă privea îmbufnat, nu era normal să văd orașul înaintea lui, care era frate mai mare. N-am ce-i face, dacă n-a avut el norocul să-i crească capul!

Pisica s-a lipit de bocancii mei. Mama și fratele meu au rămas în prag iar eu și tata am pornit prin zăpada scorțoasă. Mă ținea de guler ca să nu alunec. M-am uitat o dată înapoi, „Ne mai vezi?“ am strigat la mama și ea ne-a făcut semn cu mîna.

După ce am ieșit din păduri, a răsărit soarele, a muiat zăpada și roata s-a înfipt într-un mal. Tata a intrat într-o curte de om și a venit cu o sanie cu cal. Am luat-o drept prin pădure. Alergam foarte repede, soarele alerga și el odată cu calul și mă orbea cînd se spărgea de copaci. Tata mă legase de banca săniei ca să nu cad și se uita încruntat între urechile calului. Cădea zăpada de pe crengi.

Nici nu mi-a spus cînd am intrat în oraș. În poze mai văzusem eu, dar nu cred în poze, că poza o faci cum vrei. De exemplu, în poze toți oamenii rîd. Era foarte frumos și păcat că mergeam așa de repede. Erau trăsuri cu pluș, lume multă și o statuie cu barbă. Lîngă o poartă mare, cu uluci de fier, tata a sărit jos. A zis: „hai, mă, să vedem ce ai“. A urcat pe trepte și apoi și-a adus aminte că mă legase de bancă. Și înăuntru era lume multă, am stat pe o bancă și tata și-a mestecat mustața.

Înăuntru era o doctoriță mică, de-i ajungea tatii pînă la al treilea nasture. „Ce are băiatul ăsta“, a întrebat-o tata. M-a sucit, s-a uitat de aproape la mine, avea mîinile mai moi ca pisica. A rîs de mine că miroseam a țuică și l-a dus pe tata la o fereastră. I-a povestit ceva și l-am văzut cum se înconvoaie și la urmă parcă era mai mic decît ea. Cînd m-a luat de mînă, am văzut că-i crescuse o cută între sprîncene. Am ieșit amîndoi încruntați prin lumea de afară.

Tata m-a legat iar de sanie. „Mergem să ne plimbăm și după aceea te aduc să-ți facă operație...“ O bucurie mai mare nu putea să-mi facă: după ce că vedeam orașul, mai făceam și o operație în el. Aveam ce povesti seara pe pîrtie, cînd mă voi întoarce.

Ne-am plimbat iar printre oameni pînă la statuie, am mîncat în sanie și ne-am întors la poarta cu uluci de fier. Am intrat amîndoi, mă ducea de mînă cum nu mă dusese niciodată și calul se uita după noi printre uluci. Poarta avea un portar. Avea o șapcă mare și ne-a întrebat unde mergem. Tata a arătat o clădire înaltă, la capătul unor trepte măturate de zăpadă. „Am copilul bolnav“. „Și ce dacă ?“ a zis el. „Aici nu e spitalul ?“. „Și ce dacă ?!“ a zis iar portarul. Făcea cu ochiul unuia care aștepta. „Sînteți de la țară ?“ a zîmbit. Tata l-a apucat de piept și l-a smucit de i-a rămas șapca pe loc și fiindcă nu mai avea cap dedesubt, a căzut în zăpadă. „Și ce dacă ?!“ i-a zis de aproape. Mi-era teamă că-l trimite după șapcă.

Spitalul era frumos, ca la biserică, nu se vorbea tare, erau tablouri de oameni cu barbă pe pereți și-ți răsunau pașii de te credeai cît o clopotniță. M-a pus să aștept pe o bancă. Prin fața mea a trecut o femeie grasă, în alb. M-am sculat și i-am dat bună ziua. Ea s-a speriat, s-a uitat lung la mine și s-a închinat. Ca la biserică.

Tata s-a întors cu doctorița mică, dar erau cam supărați. „Nu mă mai operați ?“. „Ba da, ba da“, a zis ea. „Mulțumesc“ ! A mai venit un om într-un costum albastru. De la început nu mi-a plăcut de el, ridica mereu din umeri. „N-aveți trimitere, nu-l putem interna“, zicea. Doctorița mică s-a smucit spre el : „Dacă moare, îți trebuie trimitere ? Dumneata nu pricepi că trebuie operat imediat ?“. M-am bucurat că mă operează imediat, ca să pot ajunge seara acasă. Tata îl privea de parcă se ruga de ei și nu-mi plăcea asta. „Hai, acasă ! Să știi că nu

Paul Erdös : „Aprilie jucăuș”

țin neapărat să mă operez, să rămînă pe altădată“. Doctorița mică m-a mîngîiat pe cap, mi-a luat fularul și căciula și m-a băgat într-o cameră cu cadă, cu grătar de lemn, cu pereții înverziți. Nu mai văzusem dar știam că e o baie. Ce n-am înțeles era ce căuta tabloul cu barbă de pe perete. Era la fel cu cele de pe culoar, dar mucegăit.

Cînd am ieșit afară din baie mi s-a făcut rușine. M-am șters și i-am spus cum mă cheamă, însă ea se holba la capul meu. S-a închinat iar și a ieșit cu hainele mele. Am rămas acolo, gol și mi-era frică să nu intre cineva peste mine, să mă găsească fără vreo treabă în baie. Am observat că dintre brazii din fereastră mă privea cineva. N-am putut să văd cine, pentru că a intrat femeia grasă cu o pijama înflorată și fără nici un nasture. M-a întrebat dacă mai vreau să rămîn în baie. „Nu, am o operație de făcut“, i-am răspuns și m-a dus în salonul șapte, lîngă bucătărie.

Acolo erau și băieți și fete. Cînd am intrat noi, au ieșit de sub pături și atunci am văzut că toți au cîte o mînă sau un picior rupt. Femeia grasă m-a prezentat și m-a împins în singurul pat gol, cel de lîngă fereastră. Mi-a rămas doar capul afară și toți au început să rîdă. Nu-mi mai plăcea nici la spital. Fereastra era joasă și puteam vedea afară o stradă cu pomi, pe care stăteau ciori înghețate. Îmi venea să mai fac operația și să plec acasă, dar s-ar fi supărat doctorița mică.

Ușa s-a deschis foarte încet și a lăsat să intre, atîrnat de clanță, un băiețel mic de tot, doar într-o cămașă lungă și picioarele goale. M-a văzut și s-a apropiat mergînd strîmb, ca un cîine, pentru că avea picioarele întoarse în afară. S-a uitat la capul meu și mi-a dat un biscuit. „Ce cauți aici ?“. „Am venit să fac o operație“. Mi-a smuls biscuitul din mînă. „N-ai voie să mănînci înainte de operație“. „De unde știi ?“. „Citesc mult“. Îmi plăcea, deși nu cred că citea atît de mult.

M-a dus de mînă să-i cunosc pe ceilalți. În primul pat era Cezărică, avea nouă ani, căzuse din pat și-și rupsese mîna, apoi Emil, care era cel mai cuminte la injecții, Maria, care nu putea să meargă și rîdea de orice, eu și mai departe, lîngă ușă, Magdalena. Am stat tot timpul cu ochii pe ușă, afară începea să fie noapte, ciorile nu se mai vedeau de întuneric. Magdalena plîngea și-și mîngîia ghipsul de pe mîini. Ușa a scîrțîit și ni l-a adus înăuntru pe băiatul cel mic. „Vine“, a zis el și a ieșit. Toți și-au întins paturile, au băgat bomboanele sub pernă, grăbiți și parcă speriați. „Cine vine ?“. „Vizita, mi-a zis în grabă Emil... și trebuie să ne găsească bine, că am chemat la întrecere celelalte saloane de copii“. S-a auzit vorbă groasă și au intrat doi doctori și două surori. „Bună searaaa...“ am zis ca la școală. „Cum e copii ?“ „bine...“. Vă doare ceva ? „Nuuu...“ au răspuns în cor, chiar și Magdalena, care plînsese tot timpul. Surorile făceau injecții la toată lumea. Au sosit și la mine, mi-au înfipt acul, s-au uitat la capul meu și s-au mirat. „Ce caută ăsta aici ?“. S-au consultat cu doctorii, s-au uitat într-un caiet mare și abia la urmă mi-au scos acul.

La plecare au spus că totul e bine, că probabil vom cîștiga întrecerea. După ce s-a închis ușa, Magdalena a început iar să plîngă. „De ce nu i-ai spus că te doare ?“ am întrebat-o. S-a uitat la mine ca la un nebun. „Vrei să nu cîștigăm ?“.

Sub pomi se aprinseseră becuri galbene. Mă simțeam ca într-o țară străină, unde nimeni nu știe limba ta. Poate că tata m-a lăsat aici și s-a dus singur acasă, că trebuie să fete vaca.

Apoi mi s-a lăsat ca o ceață pe ochi, dar nu era somn, nu-mi mai păsa de nimic. A intrat iar băiețelul cel mic, s-a așezat în fața mea și mă privea, parcă speriat. „Vin cu căruciorul“, mi-a zis. De obicei nu veneau cu căruciorul și dacă veneau cu el, înseamnă că era ceva serios, mi-a explicat. El citea mult și știa. Și ceilalți mă priveau mai altfel, cu admirație, a apărut și o fată pe care n-o cunoșteam, foarte colorat îmbrăcată și cu toți nasturii la pijama. Mi-au prezentat-o, o chema Alexandra. Emil mi-a șoptit la ureche, că e fata lui Buzea și că stă alături, singură în salon și cu o doamnă care o îngrijește. Are apendicită, dar n-a operat-o încă, o pregătesc. Nu știam cine e Buzea. „E adevărat că te iau cu căruciorul ?“ m-a întrebat Alexandra și parcă vorbea altfel decît noi. Nu-mi plăcea de ea.

A venit sora mică și după ea, sora grasă. M-au apucat de subsuori și m-au dus afară pe cărucior. Toți se uitau la mine și eram sigur că mă invidiază, dar nu-mi mai păsa de nimic. Alexandra a deschis o ușă și am apucat să văd un covor frumos și o plapumă pe pat. O femeie în capot citea.

Copiii au rămas la ușa sălii de operații, iar pe mine m-au suit pe masă. Citisem într-o car-

---

teatru

Zamolxe (I)

Pentru mulți oameni de cultură cei mai importanți dramaturgi interbelici sînt Lucian Blaga și Camil Petrescu. Într-adevăr, atît Lucian Blaga cît și Camil Petrescu sînt autorii unor opere literare extinse și complexe, cu aspecte multiple, între care nu dramaturgia e cel mai izbitor. Și cu toate acestea... Cu toate acestea, iată că, dintr-o oarecare perspectivă temporală nu scriitorii care s-au dedicat în exclusivitate teatrului dețin preeminența. Departe de mine intenția de a institui o dogmă din acest paradox. Cu atît mai mult cu cît ambii autori par a ignora legile acreditate ale reprezentației. E însă limpede că opțiunea pentru acest gen le-a fost dictată de rațiuni profunde, prezența unui fond ideatic determinîndu-le originalitatea. Merită de aceea salutată consecvența pe care Teatrul Giulești și regizorul Dinu Cernescu o au în eforturi de a institui o **tradiție** a montării pieselor lui Lucian Blaga. Căci — și nu cu bucurie o spunem — o asemenea tradiție nu s-a constituit deocamdată. Reprezentațiile pot fi numărate pe degete, ultima (am vrea să ne înșelăm !) avînd loc în aceeași regie, tot la teatrul numit, în 1968. Explicația ? Desigur trebuie să admitem că opera poetică a lui Lucian Blaga — iar dramaturgia sa face parte integrantă din aceasta — a avut de străbătut un drum al înțelegerii, nici măcar foarte lung dacă ținem seama de surprinzătoarele ei sensuri. Cît privește **Zamolxe,** scriere ce atinge un domeniu complex, se poate spune că abia în ultimii ani au fost pregătite condițiile maximei ei audiențe la public. Dar indiferent de aceasta, îmi iau îndrăzneala să afirm că în contextul însuși al literaturii lui Blaga, prin adîncimea meditației și expresivitatea artistică, piesa-poem reprezintă un moment unic. Ar fi fastidios ca într-o simplă cronică dramatică să întreprindem acțiunea de explicare a piesei prin filozofia (exprimată) a autorului ei. Dar nu e gratuit să afirmăm că o asemenea posibilitate există, indicînd-o ca atare cititorului. Totodată nu mi se pare de prisos să subliniem caracterul de curată ficțiune poetică al dramei, împiedicînd astfel interpretările abuzive. Ceea ce relevă Lucian Blaga în superbele sale versuri este un fond uman cu o indiscutabilă specificitate, încadrat unei morale ce are firește o valabilitate universală. Merituoasă în sine, ca preocupare repertorială, alegerea Teatrului Giulești se susține și printr-un spectacol de reală calitate, susceptibil totuși sugestiilor critice. Dar despre calitățile și minusurile spectacolului în numărul viitor.

Marius Robescu

film

Roșcovanul

Scris și regizat de Francisc Munteanu, **Roșcovanul** e un film pe care ai sentimentul că l-ai mai văzut ; dar nu pentru că l-ai fi văzut cu adevărat și altă dată, ci pentru că are acel aer de carte poștală ilustrată care ți se trimite și pe care o trimiți tu însuți cîteodată.

Și putem să ne întrebăm : n-am văzut destule secvențe în care delincvenții din case de corecție sau penitenciare se revoltă și bat cu lingurile în fundul castroanelor ? N-am mai văzut destui comisari de poliție compromiși, pentru a ști precis cum vor căuta să se salveze de povara unui trecut dubios ? N-am văzut destule urmăriri pe acoperișuri, urmăriri cu cîini etc. ?

Francisc Munteanu are totuși umor și este, fără îndoială, un profesionist în toată puterea cuvîntului căruia, în cele din urmă, nu i se poate reproșa altceva decît, paradoxal, tocmai acest profesionalism. Nu se poate pretinde ca fiecare film să aducă o nouă problemă gravă care să îndemne la meditație ; mai e nevoie și de asemenea popasuri care să mențină atmosfera, să reia cele „deja văzute“ și s-ar zice că aici regizorul nu și-a propus mai mult decît atît. A te folosi de personaje ca de niște pioni și de o epocă sau alta ca de o tablă de șah, nu sînt păcate chiar atît de mari. Atîta doar că, sedus de propriul profesionalism și sedus chiar de propriul umor, regizorul se lasă furat de pitoresc cufundîndu-se cu delicii în unele scene, uitînd parcă scopul pe care îl urmărește. La sfîrșit sentimentul e unul de lipsă de unitate, de lipsă de stil. Rămîne memorabilă întîlnirea băiatului de paisprezece ani, care aderă la lupta tinerilor comuniști, cu hoțul de buzunare Lampă, jucat cu căldură de Sebastian Papaiani și tot așa, trecerea Roșcovanului prin casa de corecție unde Francisc Bencze, în cîteva apariții, dar mai ales Constantin Rauțki, fac încă odată dovada (dacă mai era nevoie) că sînt mari actori de film. Roșcovanul, jucat de Costel Băloiu, suferă și el de pe urma lipsei de unitate a filmului, dar nu ne îndoim că rolul acesta înseamnă consacrarea unui actor care are toate datele necesare unei cariere interesante.

Regizorii ultimei generații între care putem număra și pe Andrei Blaier, vin de la început cu un punct de vedere comun care este acela al reprezentării realiste a epocii, în care fiecare imagine, fiecare prim-plan chiar, este dublat de o atitudine. În **Roșcovanul** nu există siguranța acestei „tăieturi“ realiste în epocă, dublată de intransigență și de interesul descoperirii lumii ; și cu atît mai mult se simte nevoia unei atitudini ferme, cu cît nu este vorba doar de destinul unui adolescent, ci și de destinul politic al epocii însăși ; suferința, declarată, nu este disecată ci arătată, expusă ca într-o vitrină aranjată bine ; care vitrină însă, ne face numai să presupunem ce se află înăuntru.

Nicolae Mateescu

televiziune

Literatura în variante

Întors din lunga vacanță în care intrase „Reportajul de scriitor“ a redebutat exemplar. **Bărăganul** lui Constantin Țoiu a fost un cîntec cîntat cu nervul albastru al simțirii poetice, dar un cîntec fierbinte, o înaltă strigare pentru o lume chemată de dinăuntru, o lume — încantată, spusă ca o declarație de iubire, și văzută ca-n vis, o ciudată planetă călătorind printre aștri cu sevele și miresmele ei. Imaginile au curs muzical, purtate de fluviul rememorării sensibile : ritualul fantastic al muncii pe tipsia rotitoare-a cîmpiei, mișcările armonioase ale oamenilor, pelerinajul sălbatic al hergheliilor prin ierburile aprinse, lalomița mănoasă, dătătoare de seve prin simpla atingere de pămînt, trăirea aceea rapidă și atît de înverșunată a oamenilor din sud, gesturile lor în rafale, fețele lor ancestrale leit poleite cu însuși pămîntul, îngemănate pînă la contopire, țăranul din sud zugrăvit în portrete ca exponent al acelui loc de sorginte numit Bărăgan încă de la facerea lumii și pînă la actuala înălțare — în tractor. Filmul de televiziune al reporterului Constantin Țoiu a fost o prelungire armonioasă a operei scriitorului Constantin Țoiu, un recital de scriere în imagini care se cere reprogramat.

★

Literatura este des dar nu fericit găzduită în emisiunile de varietăți. Umorul clasicilor este trist între două cîntecele de muzică ușoară, este strîmtorat de punerea-n scenă, se simte penibil alături de anecdota în care dentistul nu știe că pacientul este Dem Rădulescu și-i scoate măseaua... fără dureri. Prostul gust trebuie combătut cu clasici, nu clasicii cu prost gust.

★

Literatura de evocare istorică este admirabil reprezentată în emisiunile Mariei Predut. Informația este nouă, sursele bine selectate, ditiramba adjectivală este înlocuită cu verbul cu sens, frate bun cu imaginea, imaginile au aură, unghiul filmării detașează o lume, arată o veritabilă coborîre-n istorie, fără excepție „Cetățile de la Dunăre“ puteau fi cadrele unui magnific film al sudului românesc.

★

Sub bagheta regizorului Laurențiu Azimioară și poezia a reușit să cînte săptămîna trecută pe micul ecran. S-au găsit mijloace ingenioase de a-i scoate pe recitatori de sub arcada de farfurii smălțuite lăsîndu-i să meargă pe stradă, „să intre-n viață“ chiar în locul de unde poezia își trage esența și unde poate să fie pentru cei ce-o ascultă un mod de-a trăi. S-au aflat și actori capabili să retrăiască metafora de valoare și nu să o cînte ca la serbările de copii.

Sânziana Pop

tineri prozatori

te despre o operație, așa că nu mă mira nimic. S-au închis ușile și au rămas cu mine doar sora mică și doctorița mică. Le-am rugat să nu mă lege, că nu mi-e frică. M-au pus să le povestesc ceva, simțeam viermele acela în cap și le-am spus despre el. Am auzit-o pe doctoriță zicînd sorei că dacă tac sau nu mai aud să o anunțe imediat, s-a aplecat peste mine și am simțit rece în cap. Țineam mîna sorei și vorbeam într-una. O singură dată m-am speriat, cînd sora și-a tras mîna dintr-a mea, ca să dea ceva doctoriței. La urmă, toate s-au amestecat, vorbeam mereu, dar nu-mi amintesc despre ce, mi se zbătea ceva în cap, probabil viermele acela, voiau să-l scoată, dar nu cred că era prea ușor. Simțeam mereu rece în cap, prin ochi mi se învîrteau ciori roșii, cineva a vărsat o călimară și cerneala s-a întins, neagră, peste doctoriță, peste soră, am rămas singur în zăpada cu singe, o clipă mi s-a părut că-l văd pe tata, cineva a spus că stă pe trepte și plînge, dar nu era adevărat, tata nu plînge niciodată, am strîns dinții care-mi curgeau din gură, m-am căznit mult și în sfîrșit a fătat vaca.

În salonul șapte nu dormea nimeni. Alexandra se învîrtea printre noptiere, venise să ne arate o cămașă de noapte pe care i-o adusese o rudă la vizita de ieri. Era lungă, roză, cu flori roșii la poale și strălucea. Magdalena nu mai plîngea, se ridicase în capul oaselor și-și mîngîia ghipsul, ca și cum ar fi fost și el de mătase. Maria rîdea și aplauda ca la teatru, Alexandra dansa si mătura cu rochia cănile de pe noptiere, avea dinții îngroziтor de albi, toți copiii se legănau odată cu ea, ca într-un dans, ghipsurile se ciocneau sec, afară era frig, beznă și ciori și tata se plimba prin fața porții cu uluci de fier, îmi venea să plîng, dar eu n-am voie să plîng și atunci amurlat din toate puterile. Aș fi vrut să se crape zidurile și să intre ciorile pe geamuri.

Cînd m-am trezit, pe podele era doar soarele. Toți din salon se strînseră în patul Magdalenei și mă priveau speriați. Ghipsurile li se ciocneau și mi-a venit să rîd. Au rîs si ei. Ionuț mi-a întins ceaiul rece. „Mai ai bomboane? că-ți dau o veste". A luat-o singur. „Am crezut că ai murit și dacă mureai nu mai cîștigam întrecerea pe saloane. Diseară dacă ieșim bine sîntem primii".

M-am uitat la tata, era acolo, lîngă poartă, rezemat de cal. Dormise precis în sanie. Cînd au venit cu căruciorul, ca să mă ducă la pansat, Ionuț aproape plîngea: ar fi mers și el cu căruciorul. Se pare că eram cel mai bolnav și toți mă invidiau pentru asta.

În salon mă așteptau privirile invidioase ale celorlalți. Ionuț le spusese că sînt foarte rezistent și parcă îi supăra lucrul ăsta. Tot restul zilei și l-au petrecut cu pregătirile pentru vizita de seară. Au făcut curățenie în sertare, au șters praful de pe tabloul cu barbă de deasupra becului și la urmă au început să steargă ghipsurile cu o gumă. Magdalena își ținea mîna umflată îngrozitor în chiuvétă, ca să iasă măcar roșața din ea. Emil împrumutase niște cărți de undeva și le împărțise, ca la întrarea vizitei, toți să citească în liniște.

Mă uitam afară, la tata, cum minca salam cu piine în sanie și arunca firimituri la ciorile acelea înghețate.

Curînd s-a lăsat întunericul și a rămas doar luna să lungească umbrele copacilor pe zăpadă. Erau gata pentru vizită. Deodată s-a deschis ușa și toți au început să citească. Era Alexandra, în cămașa de noapte roz cu dantelă. A rîs și a spus că nu vom cîștiga concursul. Atunci s-au auzit voci pe coridor și a intrat vizita. Erau mai mulți, erau și surori, și doctorița mică. Cînd au văzut atîtea cărți deschise au dat din cap admirativ. Magdalena ținea cartea cu o singură mînă, cea umflată era sub pătură.

„Cum vă simțiți copii?" a întrebat doctorul cel mai bătrîn. „Binee..." au răspuns în cor. Magdalena își mușca buzele pînă la singe, să nu plîngă. „Bravo, îmi place cum vă prezentați" a zis doctorul. Alexandra a făcut doi pași în față. „Tovarășe doctor, nu e adevărat, cărțile le-au împrumutat, au bomboane sub pernă, nici unul nu are nasturi la pijama iar el, a arătat ea cu degetul întins spre mine, care nu are voie să se miște, s-a dat jos din pat ca să bea apă". A răsuflat adînc și s-a întors încruntată spre noi: „Nu pot să sufăr nedreptatea". Doctorița mică era între mine și Alexandra. Se uita la mine și nu zicea nimic. Brusc a început să mă doară capul, inima îmi bubuia în el cum ai pași într-o cameră goală, aș fi vrut să crape pereții, nu-i vedeam pe ceilalți dar eram sigur că tremură sub pături. Magdalena a început să plîngă dintr-o dată, tare, mi-a venit și mie să plîng, dar eu n-am voie să plîng și atunci am urlat, ca să nu-mi crape capul, am sărit peste patul Magdalenei și de acolo drept în cămașa de noapte roz.

Cînd m-au pus la loc în pat, stringeam în palmă o bucată din cămașa de noapte roz. Bandajul mi-era umed, Magdalena plîngea și doctorița mă mîngîia pe frunte.

S-a făcut tîrziu, stau cu ochii pe lună și ne plimbăm amîndoi pe cer. Cred că e foarte frig, cînd e lună e frig.

Acasă pocnesc lemnele și cocoșii țipă de frig. Nici nu știu măcar dacă a fătat vaca. Aș vrea să mor mîine, să văd ce mutre ar face toți. Ar trebui să-i spun întîi doctoriței, să nu se sperie. Îmi pare numai rău că iarna asta m-am dat numai de opt zeci de ori cu sania și dacă Alexandra n-ar fi avut cămașa roz, nu s-ar fi întîmplat nimic.

era ca într-o toamnă aducătoare de minuni. O duminică limpede, cu lumină galbenă ca berea curgînd peste oraș, peste văile căptușite cu porumbiști și cu lanuri de floarea-soarelui, totul apropiat unei încremeniri incredibile, cînd simți că se va întîmpla ceva. Atunci s-a întîmplat o liniște asemeni celei în care se coc strugurii, cînd te poți considera fericit că vezi pînă departe spre inima lucrurilor, și chiar mai departe. Dacă nu ți-e frică să mergi într-o duminică atît de pustie pe cîmpuri te lași fugărit de întrebări. Iar la Vaslui întrebările te fugăresc înapoi, spre vremea măririi, și cauți un reazem, o piatră pe care să te așezi și să lași totul în lunecare pe lîngă tine. Dar împrejur simți doar amenințarea porumbiștilor, a pămîntului încă reavăn și supt de rădăcini. Peste ele privește, de pe calul său de piatră, „slăvitul întru pomenire Ștefan cel Mare și Sfînt, mult lăudatul Domn al Moldovei", cătînd spre orizont, ori la mătasea bogată a păpușoilor spre a vedea cine mai mișcă prin valurile regiunii. La picioarele lui apa țîșnește răcoroasă, și ca o pînză desparte mașinile bîzîind pe șusea de bărbatul care acoperă o mare parte din cer.

„...cînd preoții au sfințit fața de măria sa toate apele Moldovei, Ștefan Vodă înțelese că pîlcurile pe care le rînduise el pe Siret și pe Bîrlad își făcuseră toată datoria, împungînd neîncetat și retrăgîndu-se pe valea Bîrladului. Păreau într-adevăr anume sfințite acele ape care se cerneau din văzduh și se revărsau în bălți cu îmbielșugate, pe toate văile. (...). Vremea de moină se prelungea. Drumurile văilor se desfundau. Cu nespuse greutăți și cu mare vrednicie toată acea armie de o sută de mii de oameni, cu salahorii și coloanele ei, înainta ca să lovească oștile voivodului. Limbile prinse mărturiseau unde se găsesc aceste oști. Acolo unde se găsesc trebuie îngrămădit și prins Ștefan Vodă ca să se poată plini litera poruncii împărătești. După ce-i va zdrobi oastea, Hadîmbul îl va apuca de barbă și-l va duce într-un loc mai puțin plin de bălți și cu mai mult soare".

De acolo de jos, de la un telefon interurban implintat pe marginea șoselei, îți vine să suni undeva în țară, să-i spui celuilalt că ești la picioarele Voevodului, el să te întrebe ce te-a apucat și tu să-i strigi ceva, dar în clipa aceea să treacă un camion greu, dintre acelea ce taie țara de-a lungul și de-a latul, și celălalt să nu audă decît un strigăt acoperit de uruitul motorului și să închidă, ca să rămîi numai cu bucuria de-a fi acolo, prin preajma Podului Înalt, acel pod peste care se poate trece spre 2000 dar și înapoi spre 1475.

Îți vine să cauți istoria; om fiind te întrebi unde sînt cele scăpate sub ani, dar porumbiștile îți răspund cu fișiitul lor dulce, uscăcios și trindav de toamnă bogată, și tu alergi tot mai înapoi, vezi mlaștini puturoase cu miros de iarbă putrezită, cu gurile lipite ca niște ventuze de burțile cailor arabi, persani și de alte rase de pe pămînt, le vezi cum înghit cu sete diamante, oțel și carne omenească pornită pe drumul măririi. Și gîndul îți trece mai departe, spre soarta marilor imperii, spre strălucirea ce orbea pînă și nemurirea. În jurul tău tăcute porumbiștile se coc și caii pasc împiedicați pe margini de drumeaguri cu iarbă prăfuită și cositâ o singură dată. Cumințenia ți se pare cea mai înțeleaptă faptă, căci totul se prăjește cuminte și odihnitor la soare. Cînd te afunzi în porumb totul devine adevăr simplu, adică un om trecînd prin lanuri, călcînd prin buruienile sfrijite și apărîndu-și fața de săbiile fragile. Privit de sus, din șaua calului, se mai distinge doar o unduire în urma ta, sau nici atît, căci de acolo se vede în permanență minunea, acea liniște și cumințenie a locurilor înecate de lumina galbenă.

Un drum măcinat de care pe marginea lanurilor, cu fișii de plastic prinse în bote, ca niște sperietori pentru păsări, se întinde spre Băcăuani. Undeva latră un ciine. Toamna e atît de limpede că se aude de parcă ar hămăi în gura unei peșteri. Latră undeva spre viile Băcăuanilor, cu lănțugul prea strîns în jurul grumazului și înfășurat de căpățîna unui șteamp.

„Două zile după Sf. Ion, anul 75 al veacului, Ștefan-Vodă a văzut negură deasă asupra cuprinsurilor, între codri și între smircuri. Înțelegînd că acesta-i ajutorul pe care-l ceruse de la puterea cea mai presus de noi, și-a repezit cu grăbire poruncile, dînd înștiințare fiecărui căpitan unde să steă, cum să se miște și ce să săvîrșească. În zorii zilei, la 10 ianuarie întăile elemente ușoare și mișcătoare ca și negura au luat contact cu fruntea oștirii lui Soliman-Beg".

Prin pulberea moale a drumului vine un om. Se sprijină mereu de o botă legată cu aramă la capete. Se leagănă în mers ca un pom încărcat. Poate are un picior beteag. Cînd vede un străin îmbrăcat în haine negre, trăgînd aprig din țigară, de parcă ar fi pățit ceva, se oprește, căci orice țăran cu scaun la cap, chiar și în 1975, cînd vede un străin singur umblînd pe drumeaguri ferite își zice, oare ce-o mai fi vrînd și ăsta. Se reazemă în măciulia botei și fluieră scurt. Un ciine mic, lățos și prăfuit iese din porumbiști. Străinul ajunge în dreptul lui și atunci țăranul tușește. „Bună ziua", îi zice străinul cam tînăr, bună, îi răspunde omul. Paznicul de cîmp îl măsoară de aproape. Ciinele așteaptă.

— Încotro?

— Pe ici, bat și eu locurile.

cornel nistorescu

liniște în mările de porumb

Paznicul nu e mulțumit. Întreabă de ce, omul răspunde, așa, că îmi place și ride, că țăranului i se ridică o ghiară de pe inimă. Stau o vreme. Se vede că unul din doi vrea să spună ceva. Pornesc împreună. De departe abia li se zărește creștetul. Străinul vorbește puțin. Paznicul s-a săturat de atîtea foșnete. Cînd vede că cineva îl ascultă își dă drumul. Cere o țigară, o pritocește bine între degete și-o udă cu limba, pufăie zdravăn de cîteva ori și se uită cine știe unde.

— Vezi cum crește porumbul aista de mare? Al meu de ce-i mai mic? Oare nu-i mai place să se facă decît la stat?

— Ei, îngrășămintele...

— Oare?

Paznicul tușește zdravăn.

— Te doare?

— Mai ales cînd vine toamna și primăvara. Cum dă să se dezghețe și cum se pornesc frunzele...

— Ai fost pe la doctori?

— Am fost. Nu mai merg. Pen' cît mai am eu de stat pe pămînt îmi ajunge.

Străinul privește spre vale. Paznicul Vasile Falcă ar vorbi, amiaza s-ar apropia ceva mai iute și el ar cobori în sat să mînce.

— Ai auzit de Ștefan cel Mare?

— 'zit, îi răspunde bătrînul. Privește spre statuie. De domnul de colo de pe cal?

— Da. Spune ceva!

— Păi ce să-ți spui? Am auzit că era un domn bun, că lua de la alții și-mi dădea mie. Eu așa gîndesc că făcea, de'aia-l iubea poporiu și-l ține minte. Zic unii că cu el te puteai duce la bătaie cu oricine că nu ieșeai în chierdere.

— Cum crezi că arăta, mic, mare, zdravăn?

— De uni să știu? Că o fost o singură dată. Așa că mie nu mi-i frică pe lumea asta decît de trăznet și de Ștefan cel Mare.

Se ridică amîndoi și o iau pe drum înainte. Ciinele vine tîrîindu-și lațele prin praf. Într-o porumbiște răsare o vie. Un cățel clănțăne de zor.

— Na, na, na, mă! Se duce spre el, îi face semn cu mîna și intră în vie. Umple pălăria cu struguri. Se așează iar pe marginea drumului. Bătrînul stupește cojile în praf. Ciugulește mai mult de formă.

— De unde ești?

Străinul arată cu mîna, adică de departe, ihi, face bătrînul, asta înseamnă că nu cunoști locurile, nu, răspunde tînărul, îți plac? plac, zice el, așteptînd să fie întrebat de cînd a venit pe aici, unde stă...

„Așa de cumplit a sunat și în așa chip i-au răspuns cornurile căpitanilor de steag, iar urletele răzășimii din sute de piepturi, din cotloanele satului, s-au învîrtejit în ploaie cu atîta putere, încît signor Guido a simțit că părul din cap i s-a făcut arici. A strîns spada în pumni cu tărie și l-a fulgerat înfiorarea năprasnică a atacului. Oamenii urdiei, buimăciți de somn, au pus mîna pe arme și-au dat să iasă pe uși. Îndată au fost loviți și împinși îndărăt. Au încercat în clipă cu mai multă putere altă ieșire, lăsîndu-se singerați. Unii au răzbit cu vrednicie luptîndu-se; însă nici noaptea, nici locul nu le erau prielnice. Unii au lepădat armele, alții straiele, printre cai cu pripoanele rupte, și au apucat-o în fugă la vale, chemîndu-se unii pe alții în limba lor străină. Ulițele mai îndepărtate și cotloanele mai ferite ale acelui sat întins, răzășii n-avuseseră încă vreme a le cuprinde, cînd sunase cornul comisului; din acea parte navrapii roiau cu grăbire, pălîndu-se cu năvălitorii în săbii".

...ciți ani are, dacă este căsătorit, au ba, dacă îi trăiesc bătrînii. Dar paznicul nu mai întreabă, se uită și el departe, gîndindu-se, poate, de ce îi place celui de alături să privească atît de mult acea vale rumenită de soare, lungă și dulce. Vede un pîlc de copaci pe dealul din față și își aduce aminte de puhoaiele din șeptezeci, cînd a pornit și pămîntul la vale, de mergeau casele din acel sat ca pe sanie. Acum s-au dărîmat toate, satul s-a mutat mai jos și acolo pe botul dealului a mai rămas pîlcul de pomi, de bună seamă pruni ori meri puși de cineva într-o fostă grădină.

La picioarele statuii apa sare sus de tot. În bătaia soarelui sclipește ca o puzderie de coloane subțiri de sticlă. La dreapta statuii, ascuns de copaci sînt Băcăuanii, satul spre care el va porni la amiază să mănînce.

Bătrînul fluieră de citeva ori din degete. De departe i se răspunde.

„Un iureș puternic, și poate pădurea blestemată își va pierde farmecul ucigaș! Strivind trupuri care făcură a doua oră un „pod înalt" deasupra ripei în care curgeau acum valuri roșii deasupra tinei, spahiii în haine bogate, pe cai arăpești... Ei erau străini, și fuga nu le descoperea căminurile. Țăranii știau însă ce-i așteaptă pe dînșii și pe toți ai lor, din neam în neam, dacă se vor clinti dintre copacii aceștia

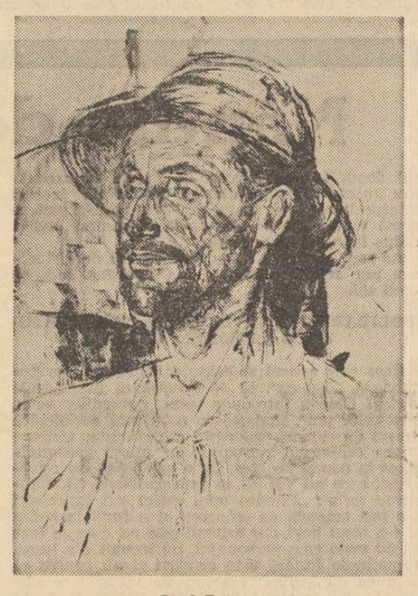

Paul Erdös: „Ne cheamă pămîntul"

ai codrului, dacă o spărtură se va face în zidul lor de piepturi goale. Topoarele, securile, ciomegele, ghioagele bătură turbat asupra haitei lupilor; coasele începură să taie holda cruntă a picioarelor cailor turcești".

Se apropie un alt bărbat, tot bătrîn, bărbicrit de duminică, fără botă și fără ciine, cu un ziar în buzunarul din stînga al hainei.

— Ce toamnă! Acum o să fie greu cu strînsul!

— Eh, om birui cumva, îi răspunde celălalt. Cel venit, paznicul ieșeului, îl privește insistent pe străin. N-are curajul să întrebe.

— Mă tot întreabă de Ștefan, zice primul. Se întoarce spre statuie.

— Dînsul a fost cel mare împărat de pe pămînt („unde vedea nevoie însuși se vîria") zice noul venit. Se uită și el la statuie. Pe valea asta s-o bătut cu turcii, și i-o tăiat, că or vrut să ne robească.

— Și Podul Înalt unde-i? întreabă tînărul.

— Păi o fi, ori n-o fi. Cică pe ici, că p'aici i-o tăiat, da nu 'știu un'. Da pe aici pîn' porumbiști i-o omorît, că era baltă.

Dedesubt porumbul curge parcă în valuri calme spre oraș și spre nicăieri.

— Și ce-i vrea cu el?

— Nimic, i se răspunde.

„Mama vitregă a sultanului, văduva lui Murad și fata despotului sîrb Gheorghe, zicea că gințile turcești nu suferiseră încă nici o dată o mai mare înfringere".

— Stai mult pe aici, întreabă al doilea paznic, nu, pînă diseară, păi dacă ai sta pînă mîine te-ai putea duce diseară la horă în sat..

— Cum să meargă, mă, omu'-i de departe și o fi pe aici cu treburi.

— Mă rog, mă rog, se scuză celălalt.

Doar stîlpii înalți de curent scapă din marea de porumb. La adierea vîntului firele lungite de căldură se leagănă. Pe unele stau păsări.

— Cred că scot două care de porumb numa' din lotul de la Valea Rea, zice primul paznic.

(Fuseseră 36 de războaie. Mai toate acasă. Și nu cu te miri cine, ci cu oștiri strălucitoare, numai putere și sete de mărire. Și după cele 36 de războaie un italian, spre apusul lui Ștefan cel Mare, scrie Italiei că țara e frumoasă și roditoare, bine așezată și plină de dobitoace și de toate fructele).

— Mai știi ce era pe aici cîn' o fost bătaia?

— Nu știu, zice al doilea paznic, că eram departe. Bătrînul începe a povesti. Toți oamenii care au trecut prin război, după atîția ani povestesc cu plăcere, plăcerea de a povesti a lui Sadoveanu, nu pentru că le-ar fi dragă viața din acele vremuri, ci pentru că sînt mîndri că au avut puterea să treacă peste acel sfîrșit de lume. Povestesc cu plăcere pentru că au pus și ei umărul la începutul altei lumi, atunci, în acea vreme eroică, fără opulența războaielor cavalerești, cînd mărșăluiau cu curaj pe o lamă de brici.

Drumul ajunge la un pîriu și pe marginea lui se scurge spre sat. Le e foame dar povestesc despre războiul mondial, despre întîiul, primul paznic și despre al doilea, paznicul ieșeului.

„Atunci folosindu-se de acestea, afurisitul domn al Moldovei, care în privința diabolicei vicleni și înrăutățiri întrece pe însuși diavolul și care în urma izbînzilor cîștigate asupra hanilor tătărăști de la Copciac, a Ungurilor și Muntenilor...".

Povestea războiului lor nu se termină pînă la intrarea în sat. Ei o iau spre case, acolo unde-i așteaptă mîncărurile calde. Străinul pornește pe șosea. Cîțiva copii bat o minge. Două bătrîne privesc lumea de pe banca din fața porții. E duminică și e toamnă aducătoare de minuni. Străinul intră într-o curte, cu balonzaidul pe brat, strigă, iese întîi o femeie în prag, pe cine căutați? pe cineva de-al casei, bărbat și să fie mai bătrîn. Iese un bărbat, trecut de 60, poate stîlpul casei de mulți ani. Vine desculț, vatra casei e caldă, dă binețe, i se răspunde, tînărul spune ceva, adică voevod, război, pod și omul scoate două scaune. În curte sînt flori de toamnă în straturi bogate. Pomii păstrează urmele varului din primăvară. Un porumbar în formă de vagon își aruncă umbra pînă la picioarele bărbatului. Porumbeii se întorc sătui și grei de pe cîmp. Undeva nu prea departe sînt porumbistile, groase și înalte ca o pădure de aramă. El a săpat cîndva cu plugul pe fundul acelei văi largi și cormanul a întors cu brazda oase albe, oase mari de om, de soldat sănătos înghițit de mlaștină, oase fără patrie.

„Puține din cele alcătuite de măria sa s-au schimbat. S-au prefăcut hotarele; au trecut rîndurile de oameni. Pretutindeni au rămas lăcașurile lui Dumnezeu; în toate răzășiile stau uricele sale în toate cotloanele pămîntului Moldovei amintirea războaielor pentru dreptate; cel din urmă urmaș al plugarilor de atunci cunoaște semnele măriei sale Ștefan într-un vad de ape, într-un pisc de stîncă, într-o ruină de pe un colnic. De patru veacuri și jumătate acea putere trăiește asupra Moldovei, ceea ce dovedește că anume oameni nu pier decît prin pulberea lor. Puterea lor adevărată stăruiește dincolo de ceea ce numesc oamenii de rînd moarte. La sfînta Putnă, unde măria sa și-a așezat singur mormîntul și piatra cu inscripție, între flori de acantă, nu s-a stins nici o clipă candela aprinsă în iulie 1504".

— Se mai văd oase?

— Nu știu, că n-am mai fost la arat, răspunde omul.

Pe sub copaci se vede școala. La căminul cultural dintr-o mașină se descarcă instrumentele orchestrei. O femeie face de gardă la telefonul Sfatului popular. O soră îngrijește ceva la dispensar. Sau așteaptă. Nu se îmbolnăvește nimeni. E duminică și e toamnă. O toamnă bogată cu porumbiști crescute pe o vale mănoasă cu pămînt untos.

*„Unul singur din bogatul, prea bogatul șirag de domni ai țărilor române poartă numele de Mare; căci totdeauna bunul simț al popoarelor le-a ferit de-a dărui acest titlu înălțător fără rost și fără cădere, și ele l-au păstrat numai pentru adevăratele mărimi pe care simțul cel sănătos al popoarelor le-a recunoscut, cînd le-a văzut răsărind în cîmpul istoriei".**

Mașinile trec în surdină pe șosea, prin fața bărbatului călare, prin fața pînzei strălucitoare de apă.

E duminică și e toamnă, toamnă bogată și limpede ca într-o minune.

* *Texte din Grigore Ureche, N. Iorga, A. D. Xenopol, Hodja Effendi, M. Sadoveanu.*

---

radio

Fonoteca de aur

Aducerea aminte învie chipul acelui care ne-a fost cîndva foarte apropiat, dar în același timp cuvintele lui se fac auzite ca și cum ar fi aeve. Teribila forță a amintirii, precum și felul în care ea alege, parcă, numai ceea ce a fost bun și aproape de perfecțiune, ne umple, fără să știm, o bună parte din viață.

Crezul artistic, înalta demnitate, frumoasa lege morală de la care nici o clintire nu este permisă unui mare artist, n-ar aștepta, desigur, vorbe. Și totuși, așteptăm cu sete, ca pe o sentință, „definiția" acestor calități, pentru a înțelege mai bine ce înseamnă ele. Unul din meritele **„Fonotecii de aur"** poate fi acesta. În ultima ediție a acestei emisiuni i-am ascultat pe Tudor Arghezi, George Călinescu, Mihail Sadoveanu, Ion Agârbiceanu, Zaharia Stancu. Mărturii emoționant de severe, și mai ales de o rară modestie, lipsite de emfază.

Dacă mărturia lui **George Călinescu** dovedește o lucidă privire asupra vieții, autorul declarînd că scrie pentru contemporaneitate, pentru **Zaharia Stancu** a scrie înseamnă „a-și iubi iubirea lui". **Tudor Arghezi** ingenuncheză alături de plugar pe brazdă, acest gest însemnînd har. Mărturia poetică și aproape sfîșietoare a lui **Mihail Sadoveanu**: maica sa și apa Moldovei sînt și vor fi veșnic izvorul vieții și operei sale. Crezul artistic exprimat de **Ion Agârbiceanu** este „sporirea vieții", adică îmbogățirea lumii.

Limpezi și enunțate aproape matematic, cu o asprime care ne înfioară, pot fi aceste „legi" aplicate imediat oricărui autor? Desigur, ideea că ascultăm mărturisirile celor aleși pentru a le urma îndeaproape, este greșită. De aceea ediția ultimă a emisiunii **„Fonoteca de aur"** (emisiune atent gîndită cu o consecventă profesionalitate de Iulius Țundrea) are meritul de a fi avut un comentariu discret pe marginea înregistrărilor, ba, mai mult, a fost mai curînd o prezentare simplă a celor pe care urma să-i ascultăm. Încă o dată am avut, deci, dreptul, să alegem fără a fi „îndoctrinați" de foarte savante comentarii, fără complicații și exegeze ce s-ar vrea erudite. Banda de magnetofon ne-a emoționat și ne-a umplut de nostalgie. Marile spirite au fost întotdeauna simple și iubitoare ale drumului drept. Nu ne-a fost dat să ascultăm nici cuvinte-tunet, nici fraze-explozie. Am ascultat glasurile firești ale unor oameni care și-au închinat viața, trup și suflet artei adevărate, fără să facă din aceasta un act de bravură. E ca și cum am fi stat într-un imens amfiteatru ascultînd de bună voie învățături pe care, totuși, le știam de-o viață, primindu-le acum ca pe o confirmare a gîndului nostru bun, găsit într-un tîrziu printre atîtea alte gînduri.

Ioana Diaconescu

---

plastică

Istorie și actualitate (I)*)

Dificultatea principală în alcătuirea unei expoziții de artă figurativă, cu caracter tematic, constă în alegerea astfel a lucrărilor încît ele să se închege, pe de o parte, într-un ansamblu bogat în note personale — dar avînd acea organicitate pe care o dă preocuparea comună de a reflecta asupra semnificațiilor unui fapt, eveniment sau asupra unui anume mod viu, direct, dinamic de a percepe realitatea — iar, pe de altă parte, să ofere o imagine elocventă asupra întregii creații a artistului. Iată un mai vechi deziderat al manifestărilor de tipul celei de la Cluj. În această coerență interioară a artistului cu sine se află, de fapt, secretul reușitei multor expoziții care, în ciuda tematicii circumscrisă unei anumite, determinate zone, reușeau să ofere o perspectivă destul de lămuritoare pentru un anumit moment al evoluției artelor plastice la noi cît și pentru însăși evoluția artiștilor prezenți. Privită din acest punct de vedere, expoziția de artă plastică, organizată sub egida C.C. al U.T.C., cu tema **„Libertatea națională și independența statală a României în conștiința tineretului"**, se poate considera că și-a atins scopul. Reiese, din lucrările prezentate, că faptul istoric a oferit și oferă în continuare multora dintre artiștii noștri, de toate generațiile, un generos subiect de inspirație. Mi se pare pozitivă inițiativa organizațiilor de a invita să expună și artiști cunoscuți, unii dintre ei aflați în epoca deplinei maturități creatoare. Lîngă pînzele unor Virgil Almășanu, Traian Brădean, Brăduț Covaliu, Octav Grigorescu, Dan Hatmanu, Zoltan Kovacs, Viorel Mărginean, Ion Pacea, François Pamfil, Ion Stendl, Lia Szasz, se găsesc destule lucrări capabile să suporte termenii unei comparații, uneori chiar în propriul avantaj. Am reținut, ca și altă dată, modernitatea procedeelor tehnice și îndrăzneala „punerii în pagină", practicată de Zamfir Dumitrescu, în **Triplu portret memorialistic** (lucrare premiată). Sugestiv ni s-a părut și portretul lui **Mihai Viteazul** executat de Ion Bimbea, alt premiant. Trebuie spus că, de altfel, juriul s-a orientat corect, în acordarea premiilor — calități demne de laudă vădind și lucrările celorlalți pictori laureați: Ștefan Kancsura și Eugen Tăutu. Pînza primului **(Așteptînd șarja)**, în ciuda vizibilului efort al autorului de a da pregnanță imaginii, se resimte de pe urma unei modalități aproape fotografice de abordare a subiectului. Nu putem semnala, desigur, în această cronică, toate prezențele interesante din expoziție. Se impune oricum observația generală că și picturile inspirate din realitatea imediată reușesc a reține atenția. Compoziții vădind o anume vigoare realistă expune Ion Grigorescu **(Familia de muncitori)**, Sorin Ilfoveanu **(Cimpul)**, Bogdan Pietriș **(Studenți în Grădina botanică)**. Ele fac pandant unor lucrări precum cele ale lui Nicolae Marin **(Omagiul eroului necunoscut al independenței)**, Ritivoiu Constantin **(Dimitrie Cantemir)**, Horia Roșca **(Infanterie la atac)**, echilibrînd aspectul general al secțiunii de pictură care oferă astfel o deschidere atît către trecut cît și către prezent.

Grigore Arbore

*) **„Libertatea națională și independența statală a României în conștiința tineretului" — Expoziție de artă plastică, Cluj-Napoca, decembrie 1976.**

---

muzică

Tîlcuiri muzicale

S-a scris adesea despre recrearea lumii de către interpret, în muzică mai mult decît în arta declamării, fiindcă „seva subtilei plante a sunetului" are izbucniri mai vizibile și depinde mai mult de lumina interioară. Un lucru deosebit se petrece însă atunci cînd interpretul aduce nu numai o strălucită inviere a stilului și atmosferei, ci poate să și adauge, din propria sa inventivitate, o nouă culoare.

Asemenea adăugări sînt la fel de rare ca descoperirile în știință — fiind foarte greu să înnoiești o arhitectură sonoră respectîndu-i totuși proporțiile, rostul.

O astfel de confirmare a puterii cu care o gîndire superioară poate să remodeleze zidirea de idei am avut-o ascultînd sîmbătă 11 decembrie, la Sala mică a Palatului, recitalul pianistului Remus Manoleanu. Programul destul de greu din punct de vedere tehnic, întrunind și dificultățile diferitelor stiluri, a demonstrat cum „tîlcuirea, care să zice erminie" — ca să-l cităm pe un reprezentant al școlii ardelene — dă roade bune și în muzică. Remus Manoleanu, poate și pentru că face parte dintre artiștii care își întemeiază creația pe o profundă cultură, a subliniat în fiecare lucrare „miezul".

O sonată de **Haydn**, (în mi minor) cîntată cu amabilitate și claritate, cu ornamente măsurate, iar în partea a III-a, un rondo cristalin, cu belșug de nuanțe și vioiciune, dezvăluia nu bonomia haydeniană cu care ne-am obișnuit, ci tensiune expresivă aproape patetică. Sonata în si minor de **Liszt**, greu de escaladat chiar și pentru iubitorii coloșilor, n-a fost doar o „luptă a contrariilor", cum s-au obișnuit s-o conceapă pianiștii, ci un adevărat poem simfonic fără program, a cărui unică mișcare cu cinci teme nu oferea doar dramatism concentrat, variațiuni psihologice inventive, ci o adevărată judecată a respirațiilor, contrastelor, crescendo-urilor. E adevărat însă că această judecată a dăunat întrucîtva coeziunii interne.

O altă monumentală sonată, cea în Re Major op. 10 nr. 3 de **Beethoven**, și-a dezvăluit, poate prea mult, libertățile profunde dăruite de autor genului. Sublinierea înrudirii temelor, anunțînd firul ciclic, a dus la o oarecare neclarităte în dezvoltare, dovedind încă o neașezare a concepției de interpretare, cam mult romantică (lucru care a dat impresia unui stil pufin improvizatoric în partea a IV-a). Deosebit de strălucitoare a fost însă tîlcuirea lui **Stravinski**, cele trei mișcări din **„Petruska"** fiind o adevărată explozie de viață, de bucurie a dansului.

Cît privește piesele românești ale repertoriului, cele **„Patru inscripții sonore"** de **Adrian Iorgulescu** (în primă audiție) au demonstrat parcă o „filozofie a compensației": sunete misterioase, cîntate cu un tușeu de o finețe vocală, arpegii ca niște reflexe în apă, planuri eterice, sugerînd un cer senin de toamnă — compensînd (și nu contrastînd) cu violente răzvrătiri, punctări acute ale unei dinamice realități. Aceeași vie înflorire a culorilor a încîntat și în **„Jocul tastelor"** de **Ștefan Niculescu**. Este clar că datorită înțelegerii pe care o investește în partitură, cu puțin mai multă forță a expresiei, Remus Manoleanu va impune un stil al său de interpretare.

Grete Tartler

cenaclul revistei «luceafărul» la Slobozia

Slobozia i-a primit cu soare, în ciuda gerului ce nu se lăsa intimidat, pe mesagerii poeziei din cenaclul **Luceafărul.** Sosiți aici în a 13-a zi a lui decembrie, Virgil Carianopol, Nicolae Dragoș, Florin Costinescu, Mircea Dinescu, Profira Mihăilescu, Liliana Ursu, semnatara acestor rînduri și interpreții de muzică tînără Adrian Antonescu și Mihai Onu sînt cei care au alcătuit, de această dată, nucleul de viață și poezie al cenaclului revistei noastre.

Printre noi, distinsul poet Virgil Carianopol este foarte emoționat. Motivul ? Revede Slobozia după aproape 40 de ani. Se uită pe geam privind orașul cu ochii încălziți de puterea amintirilor trezite și, poate, se simte mai tînăr cu toți atîția ani. Observ mestecenii din parcul orașului. Au mai crescut, și tulpina lor firavă, albă, concurează cu albul zăpezii parcă presărată printre blocuri. În apropiere se află și sediul Consiliului culturii și educației socialiste al județului Ialomița, din inițiatva căruia am sosit aici. Tovarășul Glodeanu Gheorghe ne propune să vizităm pepiniera orașului. Aici răsadul vegetal al copacilor de mîine, ce vor înfrumuseța orașul, crește alături pe verticală cu albul pietrelor metamorfozate în operă de artă. Sînt statuile (proiecte de diplomă ale studenților de anul trecut, secția sculptură, Institutul de arte plastice, București, care au fost găzduiți în tabăra de sculptură din vara acestui an) pe care tinerii artiști le-au dăruit orașului. Și așa, cum stau ele acum, parcă păzesc firavele vlăstare, iar mîine își vor afla destinul în mijlocul orașului Slobozia, înfrumusețîndu-l. Este o inițiativă demnă de toată lauda, pentru că, ni se spune, orașul va prinde din zi în zi haine noi. Și totul se face pentru oameni, pentru acești oameni harnici ai Ialomiței, deținători ai unor recolte record, a

căror prețuire poartă numele unor înalte distincții republicane.

La Întreprinderea de Industrie Locală Slobozia, unde a avut loc prima întîlnire, ni se prezintă, între altele, „Covorul ialomițean" cu 26 000 de noduri, iar directorul Petrescu Gheorghe ne garantează că trebuie să trăim 100 de ani pentru a-i verifica trăinicia ! Este un argument pe care n-avem motive să nu-l acceptăm.

În sală ne așteptau muncitorii. În mijlocul lor, tatăl poetului Mircea Dinescu mai emoționat, poate, ca niciodată. Un frumos moment poetic l-a realizat Virgil Carianopol, recitîndu-și versul cu căldură și sentiment. Nici n-am observat cînd au trecut cele două ore de poezie și muzică. În încheiere, directorul întreprinderii a spus : „Membrii cenaclului **Luceafărul** ne-au făcut să trăim o după-amiază plăcută. Între ei și noi există o mare apropiere — tinerețea. Și mai e ceva — și noi scriem poezie — **poezia muncii,** care este o foarte reușită creație pentru că am terminat planul pe data de 10 decembrie, și poezia noastră este, acum, foarte fericită. Poate veți mai veni pe la noi și în scrierile viitoare veți reuși să vă inspirați din adevărul de aici".

A doua întîlnire, în după-amiaza aceleiași zile, a avut loc la Căminul cultural din comuna „Sfîntu Gheorghe", unde tovarășul Zamfir Constantin, primarul comunei de douăzeci de ani, ne-a informat că sînt prezenți în sală oameni ai ogoarelor, veniți direct de la muncă. Privirile lor, încărcate de gravitatea unei zile de muncă, au întîmpinat cu dragoste mesajul poeziei patriotice, care a constituit coloana fundamentală a întîlnirii organizate de revista **Luceafărul** în colaborare cu Consiliul județean al culturii și educației socialiste-Ialomița.

Da, pot purta numele de satisfacție sentimentele pe care le-am trăit ! Și, ca o dovadă în plus, adăugăm rîndurile primite la redacție din partea vicepreședintelui Consiliului culturii și educației socialiste Ialomița, tovarășul Gheorghe Antonescu : „Vă rog să-mi permiteți să vă exprim din nou întreaga mulțumire pentru participarea dv. și a colaboratorilor dv. la întîlnirea cu publicul din Ialomița.

Vă rog să le transmiteți, totodată, urările noastre de bine și dorința de a-i revedea și-n alte localități ale județului.

Oamenii, pe care poeziile și cîntecele i-au făcut patru ore întregi să trăiască frumosul la ei acasă, oamenii aceștia ne-au spus că nu vă vor uita. Cred că poezia e în Ialomița un bun cîștigat".

Cornelia Djigola

REVISTA STRĂINĂ

● **DE CURÎND** a apărut în editura W. L. din Cracovia o antologie a operelor poeților tinerei Polonii, cu o introducere și note biografice de Mieczyslau Jastrun și un comentariu de Janina Kamionkowa, antologie intitulată POEZIA TINEREI POLONII. Mieczyslau Jastrun, care semnează introducerea, el însuși poet remarcabil, a îngrijit și culegerea acestor poezii.

● **LINGVIȘTII SOVIETICI** pregătesc editarea celui de-al treilea dicționar al limbii ruse destinat străinilor. El va cuprinde 5 000 de cuvinte, cele mai uzitate în limba rusă, fiecare cu traducerea în limbile engleză și franceză. Dicționarul indică particularitățile formării și modificării cuvintelor în limba rusă. Numeroasele ilustrații vor permite însușirea mai rapidă a cuvintelor rusești.

● **DE CURÎND** s-a deschis la Sofia Muzeul Național de literatură bulgară, care reunește cele șapte case memoriale din capitală și care va conduce din punct de vedere metodic toate celelalte muzee de literatură. Pînă acum în Bulgaria nu a existat un muzeu care să reflecte dezvoltarea literaturii bulgare sub aspectul istoric. Printre altele, muzeul se va preocupa de culegerea, păstrarea și publicarea materialelor privind istoria literaturii, de la crearea scrierii bulgare și pînă în zilele noastre. În cîțiva ani, colectivul de specialiști filologi din cadrul muzeului, alături de colaboratori competenți, vor examina materialele documentare noi, pentru a le include în viitoarea expoziție.

● **ÎN CADRUL SĂPTĂMÎNILOR DE GALA DE LA BERLIN** s-a remarcat prezența mai multor piese ale lui Samuel Beckett. Astfel, la Atelierul Schiller Theater vor fi prezentate în limba germană ultimele sale două piese într-un act, puse în scenă chiar de el, și anume : melodrama „That Time" și „Foot-falls". În holul muzeului National Galerie, trupa din New York, „The Mabou Mines" s-a produs cu nuvela „The Lost Ones" adaptat de Leo Breuer și „Cascando", adaptată de Jo Anne Akalaitis, interpretată de un singur actor și 200 de statuete. Ziarul „Neue Züricher Zeitung" consideră că, în ciuda faptului că această piesă adaptată nu reprezintă un Becket original, este totuși în spiritul acestuia.

● **POETUL FRANCEZ PIERRE LEPÈRE,** născut în 1944 la Lyon și stabilit la Paris, după ce și-a petrecut copilăria în Germania, Algeria și Maroc, apare cu o suită de poeme fanteziste, cărora depășirea neprevăzută a imaginilor și sprinteneala verbului le dă un accent savuros, în „Les Chaiers du Chemin" ale editurii Gallimard. Volumul este intitulat LES ANTIPODES. Citind poemele lui Lepère, ai senzația că auzi lamentarea unui instrument muzical vechi, sau că asiști la demonstrația unui agil dansator pe sîrmă. Poezie seducătoare, care, sărind peste o lungă perioadă de căutări, pare să-i regăsească pe Cocteau și Max Jacob, așa cum scriau aceștia în 1925.

● **UNUL DINTRE ROMANCIERII** cei mai cunoscuți ai Japoniei contemporane, Yukio Mishima a fost publicat în editura Gallimard cu piesa „Madame de Sade", versiune adaptată de Pieyre de Mandiarques. Autorul mărturisea că : „Citind volumul „Viața marchizului de Sade" al lui Tatsuhiko Shibusawa am vrut să înțeleg de ce după atîția ani de credință al marchizei de Sade, în timpul lungilor întemnițări, ale soțului său, ea îl părăsește în chiar momentul dobîndirii libertății. De aci pornește piesa mea, în care încerc să găsesc o soluție logică acestei enigme".

● **POEZIA POLONEZĂ A SECOLULUI XVIII** este titlul unei ample antologii apărute de curînd în editura Czyteinik din Varșovia. Lucrarea, a cărei introducere și culegere a materialelor aparține lui Zdzislaw Libera, cuprinde poezia poloneză a secolului XVIII, de la prinții de Saxa pînă la epoca lui Stanislas Poniatowski. Notăm că această antologie, pe lîngă documentata introducere cuprinde și o serie de adnotări și date biografice despre autorii operelor respective înserate aci.

● **CASA DE EDITURĂ** Residenz-Varlag din Salzburg, care a oferit scriitorilor austrieci condiții egale cu ale marilor editori germani, a sărbătorit douăzeci de ani de existență. Această casă, care este socotită printre principalele edituri de literatură de limbă germană și care în primii ani de existență, a scos de sub tipar 80 de titluri de cărți, are programate în următorii zece ani, alte 210 titluri de autori internațional recunoscuți, reprezentanți ai noii literaturi austriece, cum ar fi : Peter Handke, Andreas Okopenko, Barbara Frischmuth, Thomas Bernard, Gernot Wolfgruber și mulți alții.

Reveriile unui trubadur

Urmare din pag. a 3-a

(să nu uităm totuși că ne aflăm în fața unui joc de măști) este „Doamna verde camforă" care polarizează suveran admirația poetului. „Doamnă" situează iubita într-o zonă elevată creînd distanța necesară contemplării, „verde" semnifică frumusețea fizică iar epitetul tipic limbajului stănescian „Camforă" reia aceeași ambivalență într-un plan superior. Camforul prin efluviile sale tari, amețitoare, incită simțurile dar transformarea lui în feminin îi aduce temperanță și rafinament. Camforă evocă acele esențe rare albăstrii purtînd în ele tăria alcoolurilor, dar avînd în același timp puterea de seducție fină a mirodeniilor cu rezonanțe exotice. „Doamnă verde camforă" o triadă metaforică născută din subtile asociații desemnînd într-adevăr calitățile de excepție ale iubitei. Al doilea pas îl reprezintă verificarea și fortificarea sentimentelor printr-o călătorie-probă menită a solicita și demonstra prin obstacole, calitățile îndrăgostitului : „Ea mi-a spus căci mă iubise / despre marele Ulise / care tocmai plînsu-mi-se / de rău gînd, de negre vise // El mi-a spus căci mă urise / despre lucrurile plînse / despre vremurile scurse / despre patemile duse". Călătoria înseamnă totodată un ritual de instruire, de refacere a unei experiențe consacrată de mit : „Ei mi-au spus, că mă uitară / Despre o grea și dulce seară / Cînd trei magi din sud plecară / Cu trei cai de sare amară". Drumul încununat de succes al magilor „Cu trei cai de lemn solemn / În zăbale de lumină / se transferă asupra celui care reface printr-un traiect simbolic momentul : „Cu trei cai de chiparos / Cu trei cai sculptați din os / De din osul meu din piept / Potcovit și înțelept", cucerindu-și astfel dragostea și aprecierea „Donnei Angelicata". Dar în aceeași măsură în care în desfășurarea jocului se descifrează un plan secund al iubirii trubadureștl, poetul inversează situația și transformă cu abia perceptibilă ironie întreg ceremonialul erotic în joacă. Nichita Stănescu este încă o dată coerent cu imprevizibilitatea, cu instabilitatea sa funciară. Trubadurul adoptă o mască antonpanescă unde uleiul de aur vechi al icoanei bizantine se amestecă cu licorile puternice ale scenei de bilci, ale cîntecului mahalagesc, totul însă filtrat și purificat de sentimentul estetic, păstrîndu-se astfel nealterată intensitatea și noblețea atitudinii : „Ce-ai de gînd cu tine fă, / subțire și galbină / Prună mult și paltină / Icoană și dafină ? / Vrei să fii tu rază, tu / groasă cum e mugetul / bătrînă ca taică-tu / șchioapă / roabă / slabă ? / Ca și geana maică-ti / Ca și i dintr-un a fi ? / Ce-ai de gînd cu tine fă / măduvă de văduvă / Inimă de viperă / vrei să fii, tu, liberă ?"

Erosul și jocul lui Nichita Stănescu incontestabilul trubadur al liricii noastre sînt punctul de fericită întîlnire născut din și predispunînd la reverie, ale senzualității și spiritului guvernate de o mirabilă fantezie.

Nopțile de altădată

Urmare din pag. 1

mente neașteptate dar și la sleiri degenerescente. Această specie de apărători ai Borzei — căci toți alcătuiesc o specie aparte — este destul de răspîndită și nu doar ca o rămășiță izolată a neamurilor vechi cum le place chiar lor să creadă inventînd o genealogie fantezistă, cu un orgoliu ușor de înțeles. Apărătorii aceștia simt obscur, unii, înțeleg cu oarecare limpezime, alții că, mai presus de toți este „dreptul Borzei" ce nu poate atîrna de nici un act și pe care nici o sumă nu-l poate vinde : cu toate sumele vărsate Bernard cumpără o abstracțiune. Iar abstracțiunile acestea nu se pot cumpăra dacă nu le ai : mina care se întinde nu apucă nimic, „misterul" nu este transmisibil. Borza poate fi cumpărată însă nu poate fi vîndută și înstrăinată : ea nu doar se vede dar se definește și invizibil prin „acele legături multiple și delicate între generații, între oameni și lucruri" al căror simț manieratul agresor l-a pierdut. Nu-i vorba doar de „poezia" locului ci de valoarea lui morală și spirituală. Fuga de civilizație este într-o măsură fugă de înstrăinare. Și, poate, o incompatibilitate. Concură toate acestea la ilustrarea tezei sămănătoriste a oroarei de civilizație burgheză ? Sau a imoralității încălcării unui contract (de fapt sînt două contracte) ?

Contractul de care se face atîta caz este expresia unei situații istoricește reală : încă la 1875 asemenea contracte, de fapt concesionări înrobitoare și înjositoare ale bunurilor țării date pe mîna energică și fără scrupule a unor companii străine, erau stigmatizate în dezbaterea parlamentară prin expresia „Sultan-Mezat" (îi aparține lui I. Lahovary) expresie ce a făcut carieră. Firește, expresia și dezbaterea parlamentară n-au pus capăt acestui tip de spoliere a avuției naționale, de exploatarea nesistematică a pădurilor ș.a.m.d. Însă nu văd motivul pentru care la 1928 aceste concesii ar trebui să se numească altfel, poate chiar „acțiuni civilizatoare" ! Revenind, să spunem că așa zisul contract de exploatare a Borzei încheiat între francezul întreprinzător și ruinatul concesionar român de origine fie și peceneagă nu este altceva, dacă dăm vălul mitic la o parte (mereu trebuie dat la o parte...) decît o expresie a rușinosului sistem „Sultan-Mezat" practicat pe scară largă de o parte a boierimii înstrăinate de interesele țării. Felul cum scriitorul denunță această situație, modul în care ia sau nu apărarea apărătorilor Borzei sînt lucruri interpretabile însă faptul din care decurg pînă la urmă toate acestea nu poate fi minimalizat și redus la o teză sămănătoristă.

Ar trebui acum să fim încredințați de atitudinea pur sentimentală a lui Sadoveanu față de eroii săi.

SOLIDARITATE DIVERGENTĂ ȘI UNITATE FĂRĂ ARMONIE : BORZA

Care este sensul și calitatea atitudinii scriitorului în „disputa" ce se desfășoară în paginile cărții ? Cineva introduce tema „oamenilor vechi și a celor noi", împarte cu o balanță sociologică destul de sumară calitățile și defectele, atribuie unora caracterul retrograd iar altora receptivitatea la nou și progres. De o parte sînt cei retrogrăzi, care nu vor să se lase civilizați (G. Călinescu scria : „Fiindcă unui astfel scit întîrziat i s-a pus amendă pe cremene el a fugit la codru și s-a făcut hoț", dar criticul este cel care se face că nu vede cum personajul, un **izgonit** din lume, se ascunde fiindcă este urmărit și nu pentru că ar avea un instinct regresiv de viețuitoare sălbatică ; de asemenea, trebuie recitate motivele „sălbăticirii" și întrării în codru a lui Peceneaga însuși, pădurarul Borzei) ; de altă parte, singur și izolat, civilizatorul : un tablou foarte schematic, greu de scos din cartea lui M. Sadoveanu care, în fine, nu este în acest roman de partea nimănui. Autorul nu împărtășește aici integral **motivele** atitudinii nici uneia dintre părți. Nu în direcția simpatiei trebuie căutată atitudinea lui ci în reținere și detașare : peisajele, păduri și ogoare, locuri și oameni sînt mereu privite de sus, parcă dintr-unul din avioanele prințului Lupu Mavrocosti. Nici Mavrocosti, nici Bernard, nu sînt însă ambasadorii autorului, mărturia lor nu poate susține cele două lecturi : mitologică și „depozitată", fiecare este transcrierea critică a unor partituri unilaterale. Scriitorul nu vorbește aici prin personajele sale: el le prezintă. Nu este purtătorul lor de cuvînt : le dă cuvîntul. Problema aprobării sau dezaprobării, cel puțin în spiritul „simpatiei" sămănătoriste, nici nu se pune : nici un grup și nici un personaj dintre apărătorii Borzei nu are aceleași motive ale apărării, această atitudine ce pare comună și unitară, cînd e privită din avionul lui Mavrocosti, se întemeiază pe rațiuni profund diferite. Fiecare o apără pentru altceva, fiindcă ceea ce fiecare vede în ea nu vede și celălalt. Nu Borza îi configurează și-i solidarizează pe toți dar interesele fiecăruia susțin și constituie adevărata centură de protecție a secularei păduri : protecție nesigură sau fragilă căci **motivele** lui Lupu nu coincid, dimpotrivă contravin cu ale lui Sofronie Leca, ale acestuia cu ale „haiducului" Liță Florea a cărui nenorocire poate fi însă folositoare iar acesta, la rîndul său, nu are știre și înțelegere pentru „viziunea" pădurarului Peceneaga ș.a.m.d. Într-un cuvînt, nici o imagine a Borzei nu se suprapune peste alta : poziția comună este sfîșiată **în interior** de acuta absență a unei unități armonioase. Intriga mitologică este dublată de una sociologică, joc de oglinzi din care izvorăște ironia sadoveniană în **Nopțile de Sînziene.** Despre sabotarea inginerului Bernard prin punerea la cale a unei adevărate conspirații la care participă, în diverse moduri, toți locuitorii Borzei s-a vorbit, relevîndu-se un soi de împotrivire căreia nu i se poate face față : nu este o „revoltă" în adevăratul înțeles al cuvîntului, sîntem departe și de imaginea romantică a luptei cavalerești pe un teren deschis, adversarii își dau „lovituri" fără să se vadă. Francezul se vede în schimb pus în situația de a constata o serie de lucruri bizare, este înterzis și contrariat din ce în ce mai mult, în cele din urmă obosit iar cînd poate, în fine, să dea totul pe față, înșelătoria ia chipul nebuniei prințului Lupu Mavrocosti. Aceasta n-are cum fi demascată : trebuie tratată. Dar romanul nu se reduce la atît : Sadoveanu privește în chip ironic însuși **sistemul de alianțe** dintre diverșii apărători ai Borzei. Arătîndu-i lui Bernard chipul ironic al ostilității „naturale" autorul merge și mai departe : pe măsură ce acțiunea „mitică" la amploare se desfășoară și un proces demitizant. Fiecare surpriză (acțiune) mitică este urmată sau chiar precedată de cealaltă față a lucrurilor. Una dintre alianțele menite să asigure integritatea Borzei e socotită aceea dintre Lupu Mavrocosti și Sofronie Leca.

Este o „alianță " bazată pe o **uzurpare.** Este o rană ce nu se închide după cum se vede din atitudinea lui Sofronie Leca : el dă răspunsuri monosilabice, aruncă fulgere de privire dură și hîrîie dintr-un colț prefăcîndu-se a ride. Asemenea amănunte aruncă o lumină destul de edificatoare asupra bazelor șubrede pe care se înalță alianța dintre cei doi. Risul silit, fulgerul de privire dură, mutenia și încordarea ne arată alt chip al lui Sofronie Leca decît cel obișnuit : este chipul ostilității. Ea roade pe dedesubt prietenia și alianța. Domnita Kivi, ca o altă Ruxandă, pare a fi conștientă de necesitatea încheierii unei căsătorii din rațiuni „politice" : dușmanul trebuie îmblînzit prin aducerea în familie. Ca și acolo, însă, armonia obținută astfel poate fi aparentă, iluzorie. Povestea încurcată a acestei mezalianțe aruncă și ea o lumină asupra slabei coeziuni dintre apărătorii indestructibilei Borze. Din asemenea detalii, scene, scurte convorbiri ori doar vorbe sau priviri aruncate în treacăt, fulgerător, vedem că în miezul povestirii „mitologice" stau o temă și o intrigă, sociologice. Peste contractul ce pune în discuție existența fabuloasei păduri se suprapune încercarea de a încheia, **în interior,** un pact de neagresiune, de stingere a unor vechi nedreptăți și dușmănii : înșelarea inginerului francez poate fi ea însăși judecată, din acest unghi, ca o încercare de a masca un alt conflict, și de a deturna atenția de la primejdia venind dinspre tabăra autohtonilor. Fiecare își regizează propria intrigă. Ne-am putea îngădui să presupunem că însuși Mavrocosti a „mizat" pe împotrivirea lui Sofronie la realizarea contractului încheiat tocmai de aceea cu inginerul Bernard : vrînd adică să-i procure administratorului său un obiectiv care să-i unească, mitologic, în locul aceluia, prozaic „sociologic", care-i desparte ? Oricum, înlocuirea aceasta subtilă a unei realități printr-o mitologie ad-hoc, de uz practic, arată un realism mai adînc al romanului : cel care regizează intriga mitologică nu este autorul dar cite un personaj. Acesta poate fi, pe rînd, Mavrocosti dar și Sofronie, Peceneaga, dar și Marandache ori Samur.

GOSPODINE!
UNITĂȚILE „GOSPODINA" VĂ AJUTĂ SĂ ECONOMISIȚI TIMP ȘI ENERGIE, OFERINDU-VĂ PREPARATE ȘI SEMIPREPARATE CULINARE

PREPARATE ȘI SEMIPREPARATE CULINARE «GOSPODINA»

Dacă deveniți cumpărătoare permanente ale preparatelor și semipreparatelor culinare tip „Gospodina", veți constata cu plăcută surprindere că dispuneți de mai mult timp liber.

O BOGATĂ SURSĂ DE ENERGIE ȘI PROTEINE

● Stavrizi și macrouri în sos tomat
● Ghiveci de stavrizi și macrouri
● Hașc de stavrizi și macrouri

CONSERVE DE PEȘTE din SPECII OCEANICE

atelier literar
poșta redacției

I. VASCA : Da, sînt cîteva piese interesante (uneori, cu vagi sonorități de împrumut, păunesciene, etc.) : „Plouații", „Moderna", „Ședința", chiar „Isarlik", deși ceva mai vagă, fără o semnificație directă, lămurită. Cu scăderi similare — deși nu lipsite de calități — „Doina", „Întoarcere". Celelalte, mai puțin reușite. Despre cele citate la început, deși interesante, cum ziceam, s-ar putea spune că le trimiteți cu o grabă imprudentă prin redacții, înainte de a reflecta mai atent, mai profund, la conținutul și semnificațiile lor, înainte de a urmări cu grijă finisarea și, desigur, finalitatea lor. Nu credeți?

I. MATEI : Formula dv., în ciuda pledoariei (interesante) din scrisoare, nu e încă destul de convingătoare, deși în unele pagini („Faptul divers", „Secvențe") nu lipsesc niște semne de poezie (foarte răzlețe și vagi, e adevărat) și mai ales un anumit metaforism inteligent, speculativ, paradoxal. Să vedem ce mai urmează.

DIMITRIU GINA, GABRIELA RAUFMANN: E firesc (la vîrsta dv.) ca manuscrisele să oglindească un stadiu incipient, șovăitor, cu o experiență deocamdată redusă, cu un orizont de cultură încă în formare, cu o stăpînire a mijloacelor literare încă insuficientă. Orientarea tematică, problemele pe care vi le puneți, unele imagini și viziuni ne îngăduie să sperăm că, acordînd școlii, studiului, lecturii, locul esențial în preocupările dv., veți obține, cu timpul, rezultate din ce în ce mai bune. Țineți-ne la curent.

C. C. NICA : Însemnări juvenile, adesea naive, superficiale, nereușind, de multe ori, să se desprindă de locul comun și banalitate, agitînd vorbe mari (și prea multe!), în tirade sforăitoare, periferic gazetărești, sau alunecînd în duioșii și sentimentalisme dulcege, într-un stil prea încărcat și înflorit cu exces (și nu întotdeauna de bun gust), etc. Sînt, pe alocuri, și notații mai sobre, mai profunde, sînt și unele semne de grație și puritate ale vîrstei povestite, și unele observații sesizante, pătrunzătoare (ceea ce pare să justifice continuarea unor tentative literare), dar trebuie stăpînit mai bine condeiul, expresia, trebuie studiată mai atent și mai stăruitor tehnica adevăraților prozatori. Să vedem ce mai urmează.

Desen de
Raluca Grigorcea

C. NEACȘU : E neplăcut, desigur, ceea ce ne spuneți, dar nu trebue să dramatizăm excesiv lucrurile și să riscăm nedrepte bănuieli. Într-o redacție, în care circulă zilnic sute de plicuri și manuscrise, adresate diferitelor rubrici, secții, persoane, se mai pot întîmpla și asemenea accidente (firește, regretabile).

CLOȘCA ION : Manuscrisele sînt în mare parte indescifrabile (scrisoarea la fel). Din cît am putut citi, n-am observat semne de talent; am observat în schimb multe semne ale neștiinței de carte. Ocupați-vă, deci, mai întîi de școală. Nu, încă nu e nevoie de un „Imn al poeților"; cînd vom afla că e nevoie, vă vom anunța.

IULIAN CRUDU : Unele confirmări, dar mai sînt încă niște pași de făcut, spre limpezime și densitate. Mai bune, „Coarabia de taină", „Mărturisire". (Pe viitor, vă rugăm să recurgeți la o mașină de scris).

D. ANGHEL : „Vizita" e un lucru mai bun, poate nițel cam expediat și reportericesc.

C. I. ȘT. : „Un om", „Întoarcerea gîndului", „Unghi", „Trecere" (nefinisată).

E. COZEANU : Încă n-au apărut progresele decisive, dar, se pare, lucrurile merg spre bine („Aproape sculptor", „Bacantă", „Vîntul sub frunze", „Om în pămînt"). Ultimul plic, însă, desminte violent această impresie.

George Papp, M. Vitiuc (mai bine, în „Poem"), **Samantha** (ceva, în „Sala de sport"), **Aurica Pelea, Petre Vrînceanu, Marite Radu, P. D. Chinezu, Stela Costan, H. Gliniastei** (ceva mai bine, în „Mihai", „Cantemir"), **Ena** (manuscrise mai lizibile), **George Stoica, Anton Popescu:** Nimic nou!

Radu R., Ion Cristea (pe viitor, manuscrise dactilografiate), **Sîrbu Marina, Mihai Românul, A. Leasa, Valentin Măgureanu, Ion Vasile, Călin Marian Dorin, N. Uitucu, Fatum, Mihaela C., D. Minecan, Filimona Mîndreanu-Voiculescu, Aurora, Aurelia Rădulescu, Negrea Florin, D. C. Brad, Lehănceanu Valerică, Nicolae Aurora, Ando-Călărași, Toma Ioana, Manea Petru, Brandstetter Carol, R. Aurora, Li-Qiao** (ceva, în „Plan de distrugere"), **Triță Constantin, Hăncilă Lucian Virgil, Udriștioiu Aurelian, Verb Luminescu, E. A. T. :** Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

MANUSCRISE NEÎNCĂLITE : „Îngeri păzitori", „Vis"; „Lacul", „Mamă", „Refugiații", „Iarba prețioasă", etc. ; „Pămînt strămoșesc", „Veșnicie", „Cîntecul eroului" „Imn soarelui", etc.; „Mama", „Vulturul", „Asemuire".

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se restituie.

Pluguri albe

Pe cozi de pluguri albe
din falnicii stejari
ne-au picurat în sînge strămoșii
bărbăția, dragostea de semeni
și țară.

Ei n-au vrut dar de nuntă copiilor robia
la străini, de-aceea dragostea lor
s-a numit răscoală...

N-are nimeni aur
să ne plătească glia —
prețul străbunilor
din ea.

FRANCISC KOCSIS

Viziune

Păsările trec prin inimile noastre
Ca niște scîntei de lumină într-un văzduh de speranțe.

Simțim răceala aerului pur
Despicat de slobode aripi.

Setea de zbor vibrează în noi,
Pilpiire latentă, apoi zvîcnire ;
Flăcări albastre
Joacă în ochii noștri aprinși
Dansul obișnuiților cu înaltul.

Iată de ce iubim arcada albastră a patriei,
Curată și statornică moștenire străbună ;
Cerul și pămîntul și noi ființe sîntem o inimă
Prin care respirăm dreptul la perfecțiune,
Liberi ca pasărea-n zbor.

T. N. HALMYRIS

Eu o za

Nu-i călătorie mai mare
decît a acestui sînge înfrînt
pururi rostogolindu-se
înspre un trup viitor
el vine din afunduri
ce acum nu mai au contururi
asemeni focului mai mult
sporind cu cît drumul
îi fuse mai potrivnic
eu o za doar îi sînt
înspre mai departe și totuși
cît de plin mă simt
de miresme de vechi pămînt
de cîntecele șoptite
ale unor știuți și neștiuți strămoși.

MIHAI CRĂIESCU

Intima dialectică

= Nu tot ce vezi privirile să-ți fure,
nu tot ce-auzi dator ești și să crezi,
comorile — ca fructele-n livezi —
sub cerul tainei capătă conture.

= Nu tot ce-mbrățișezi ți-i pe măsură,
nu tot ce vrei să faci e bun făcut,
s-ascunde moartea chiar și-ntr-un sărut
cînd gînd și faptă nu se mai îndură.

= Nu tot ce pierzi d-a surda se va pierde
și nu cîștigi prin jertfe și minii,
miracolul acestei Românii
e un proces adînc ca-n codrul verde.

= Nu strălucirea clipei mă frămîntă,
sedușii proslăvind-o nu rămîn.
Istoria poporului român
e-o carte vie, unică și sfîntă.

PETRE VLAD

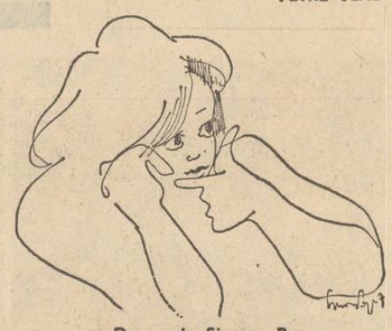

Desen de Simona Pop

Portret

Ai să mă recunoști
după atenția cu care închid ochii
să nu strivesc conturul lucrurilor,
după faptul că sub pleoapele mele
se întind nesfîrșite pajiștile speranței,
ai să mă recunoști
după faptul că în fiecare dimineață
urc o colină
și îmi lipesc tinerețea de aripile unei păsări mondiale
iar dacă vrei să-mi cunoști sufletul
vino să vezi că mi-am construit o lampă
de forma țării
noaptea să-mi lumineze cuvintele pînă-n adînc.

V. PETRESCU-MĂRGEAN

Mihai Viteazul

Mihai Viteazul a fost înțelept
cît Meșterul Manole
a visat românește la Tîrgoviște
și Suceava și Alba și s-a zidit
în sufletul unei singure țări,
s-a unit cu pămîntul
pe cîmpia Turzii
în augustul istoriei
nici o fîntînă a țării nu e mai limpede.

VIVI ANGHEL

În țara mea

Demult, pe dealul meu de stele încovoiat
Găsind călciiul lumii curat și mălăieș
Mi-am pribegit genunchii în muguri și-am schimbat
Adolescența mea, în floare de cireș.

Cu floarea asta albă gîndeam s-ademenesc
Păsări să vină și să-mi cînte-n piept
Albușurile în sînge de-mi cresc bănuți și-mi cresc
Aripi în ochiul sting, zăpezi în ochiul drept.

Cad păsări ca pe-o rană de frig sub pleoapa oarbă
Tu, țara mea, fierbintea mea iubire
Știi cum îmi pleacă ochii lumina ca să-ți soarbă ?
Iar cînd se-ntorc spre suflet, mi-aduc nemărginire.

DOINA POLOGEA

Izbînda

Cîndva năvălitori ne-au tulburat
Odihna.
Noi am iubit mereu cerul senin...
Săgeți și suliți le-am primit în față,
Din piepturile noastre făcînd scut,
Căci mai presus de toate ne-a fost drag
Cerul albastru...
Nici jafuri, nici incendii nu ne-au putut
Opri
Să facem să renască legănătoare
Holde
Cu mii de brațe fluturînd spre cer.
Noi am rămas aici și vom rămîne,
Căci demni sîntem de-o singură izbîndă :
Imperiul bucuriei, crîncen cucerit.

VALERIU DRUMEȘ

Mitul icaric

Urmare din pag. 1

mos, dispariție totală de felul celei pomenite cînd ne-am ocupat de Empedocle și care, în istoria religioasă a grecilor ocupă un loc de seamă", D.M. Pippidi, Studii de istorie a religiilor antice Buc., 1969, Ed. Științifică, pag. 195). Ideea poate fi desigur asociată, și concepției mitice a „beatitudinii începuturilor" (și tinerețea este un „început") față de care restul existenței e doar degradare.

Am amintit de acest sens sugerat de titlul poemului pentru că, avem credința, se coroborează cu o altă semnificație mai profundă a poemului.

Mitul de care poetul amintește textual, cu „fata prefăcută-n căprioară", mitul vînării animalului sacru, „cerbul sur" ori „bourul sur" (vezi N. Densușianu, „Dacia preistorică", Buc., 1913, pp 11—15. De amintit că și Mircea Eliade nu-l citează niciodată pe Densușianu, în magistrala sa carte „De Zamolxis a Gengis-Khan."), reminiscență ancestrală, și care poate fi rezumat la un act sacrificial (sacrificiul unui „animal fabulos", sacrificiul totemic) din care ia naștere lumea, ori numai o practică, poate avea deasemeni sensul vînării unui **animal-călăuză** (vezi, Mircea Eliade, op. cit.,) a cărui jertfă e necesară pentru descoperirea ori „fundarea" unei țări, unei „opere".

Jertfa „vie" necesară „fundării" unui stat, ori jertfa sacrificială în riturile de construcție, toate presupun sacrificiul unei „ființe vii" : poemul, „corpul sonor" al poetului închide în el nu doar o istorisire tragică oarecare ci sensul înțeles și cel mai adînc al poeziei ca act sacrificial.

Ceea ce în economia poemului apare ca „eroare", conștiință a „vinei", e asumat de poem în „mesajul latent" simbolic : faptul că presimțirea morții, în cazul lui Labiș, nu a rămas doar „o trăire" estetică ci s-a împlinit într-un sfîrșit tragic, ne face să acordăm acestui poem valoarea capodoperei care conține misterul unui creator, iluminarea fragmentară a esenței actului poetic și recunoașterea ori „cunoașterea" unui destin.

Poem al luminii unei conștiințe tragice, de aceeași importanță pentru istoria poeziei românești ca „Memento mori" ori „Psalmistul" (validarea, prin conștiință a iluziei mundane, apel către ființa transcendentă), „Moartea căprioarei" conține în istoria tragică a jertfei animalului emblematic, latent, sensul sacrificial al actului poetic.

Deși unele persoane s-au arătat suficient excedate de imaginile memorabilului text bogzian („Avea ceva de miel și de ied și de minz, într-o primăvară pe o pajiște verde, cînd în aceste vietăți miraculoul vieții reizbucnește cu atîta grație, încît îți vine să le mîngîi, să le iei în brațe și să le sărută pe botul moale și umed, în care se adună și palpabil misterul materiei însuflețite, al universului uriaș și bătrîn, începînd să respire și să devină fragil și gingaș.") nu putem să nu adăugăm că „alegerea" labișiană a unui „concret" simbol al fragilității, căprioara, invocată în nenumărate alte poeme, în acest poem apare în lumina specială a unei comuniuni magice, a unei erotici sacre ca în topirea în unul a iubiților, cînd inima animalului totemic ținută „în unghii" nu mai e decît imaginea ofrandei gratuite, supremului sacrificiu al iubirii, căci în lumina adevărată, specială a acestui poem ca și acea rară lumină naturală de „cer deschis" din bolțile Iașului ori Botoșanilor nu putem vedea dacă magul-copil ține în palme inima fragilei vietăți codrene ori propria-i inimă.

Prestigiul imens al „capodoperei labișiene", dincolo de valoarea ei strict literară, e rezultatul unei fericite serialități mentale : simbolul jertfei căprioarei, resimțit ca plină autarhie poetică conținînd misterul unei vocații, întîlnește pe un plan al reminiscențelor noastre ancestrale dar și al cunoașterii culte, semnificații mitice profunde, de la sacrificiul totemic la sacrificiul **animalului-călăuză** din legenda prințului Dragoș referitoare la întemeierea Moldovei.

Critica morfologică și stilistică

Urmare din pag. 1

presionismului critic, ajuns la mare stimă la începutul secolului prin contribuțiile lui Lemaitre, Faguet, Anatole France și, într-o oarecare măsură, prin foiletoanele lui Gourmont. În **Estetică**, el reia problema formelor criticii zicînd că impresionismul este treapta de jos, „forma cea mai elementară a criticii artistice". Treapta superioară este **critica morfologică și stilistică,** aceea care, ținînd seama și de conținuturile eteronomice ale operei, scoate în evidență felul în care se gradează interesul în decursul receptării operei, motivațiile ei lăuntrice, particularitatea lumii de valori pe care ea o reactivează și unitatea de viziune care o susține".

Cum se vede, **critica morfologică și stilistică** se ocupă de toate laturile operei : și de universul, conținutul ei, și de structura interioară și de receptarea (lectura) critică. O deschidere atît de largă critica stilistică tradițională (pozitivistă) nu prevăzuse. Totuși, critica mai trebuie să treacă, după T. Vianu, un prag pentru a atinge treapta totalității : pragul criticii valorizante : „să formuleze și aprecieri în legătură cu scăderile sau avantajele ei, precizînd dacă opera este în adevăr unitară și originală sau nu, dacă răsunetul ei rămîne superficial sau adînc și dacă ea poate fi considerată ca o creațiune nouă, bogată în inițiative și atingînd un nivel de armonie și plenitudine în raport cu unele inițiative anterioare, sau dacă nu cumva este o simplă întocmire epigonică sau o simplă bizarerie fără nici un viitor".

Sînt puține principii noi aici, obligațiile eterne ale criticii sînt prinse într-un concept în care sînt admise, în fond, toate mijloacele. Critica cea mai bună este aceea care reflectă opera „cu cît mai multe mijloace și din cît mai multe puncte de vedere". Adversar al impresionismului,Vianu nu exclude emoția, **asimilarea sentimentală** a operei, ceea ce contravine într-un anumit sens ideii de obiectivitate deplină. Cît de imparțiali putem fi dacă pînă și judecata morfologică și stilistică trebuie să se sprijine pe „trăirea" operei ?, dacă ea trebuie să devină, în prealabil, „un eveniment intens resimțit al conștiinței noastre" ?. Esteticianul introduce atunci corectivul voinței, zicînd că criticul cel mai bun este acela care înfrînge în el „fatalitatea structurilor".

T. Vianu merge și mai departe în direcția criticii de creație zicînd (în studiul despre **Mihail Dragomirescu,** 1939) că un judecător de valori este, în esență, un **creator de valori**, formulă prin care el înțelege recunoașterea valorii ce se naște. Ființa intimă a criticului ar fi alcătuită din modestie, iubire, bunăvoință, însușiri care, iarăși, fac și mai dificilă înțelegerea criticii ca știință. Deplasată pe teren psihologic, problema criticii se complică cu ideea varietății tipurilor de receptare. Există, după T. Vianu, un tip **sentimental-asociativ** și altul **intelectual-apreciativ,** criticul ideal fiind acela care le însumează printr-un act voluțional de depășire a limitelor și fatalităților de structură.

Rezumînd, putem spune că T. Vianu, opunîndu-se facilității criticului beletrist, propune formula criticii ca știință, dar o condiționează de atîtea elemente de ordin psihologic și moral încît conceptul apare pînă la urmă neclar. O știință care ține seamă de structura afectivă a receptorului de artă și care prevede, în demersul ei, ca fază obligatorie, **asumarea sentimentală** a obiectului — este o știință determinată de prea multe necunoscute. În fapt, T. Vianu, voind să limiteze relativismul impresionaliștilor, gîndește la o metodă de analiză mai exactă și, în acest sens, aduce în prim plan faptele de limbă, **stilul** operei, fără ca metoda să sacrifice posibilitățile de invenție ale criticului. Ideea tipurilor de sensibilitate critică (care, în fond, se poate accepta) vine să justifice psihologic această **personalizare** a analizei. Esteticianul este conștient că fenomenul literar este ireductibil în ultimele lui înțelesuri, dar acest lucru nu trebuie să împiedice rațiunea să-l reducă atît cît poate.

Iluzia unei științe a criticii vindecă pe T. Vianu de scepticismul care paralizase, la începuturi, voința lui de a fi critic al activității literare. Esteticianul are, acum, peste 40 de ani și opera lui, în latură filozofică generală, este aproape încheiată. După tratatul din 1934—1936, publicase mici studii privitoare la raporturile dintre filozofie și artă în epoca specialităților, poezie și mitologie, interpretarea poeziei ca filozofie (**Filozofie și poezie**, 1937, ediție nouă în 1943), apoi o **Introducere în teoria valorilor întemeiată pe observația conștiinței** (1942), o **Filozofie a culturii** (1944), urmată de alte scrieri printre care și aceea din 1946 despre **Transformările ideii de om** care completează mai vechea lui lucrare despre **idealul clasic al omului** (1934). Se vede limpede că T. Vianu are un program pe care îl urmează cu obstinație. În centrul lui — ca temă fundamentală de meditație — este știința artei : **estetica** — iar cercurile care pornesc din ea ating succesiv probleme speciale, cum este aceea a **omului** sau a **raționalismului** și a **istorismului.** Chiar pe acest plan tematic general se poate observa metoda de sistematizare a studiului. Ea mi se pare că poate fi figurată prin două triunghiuri ale căror vîrfuri fuzionează. Cercul inițial este larg (deschiderea teoretică și istorică), apoi el se îngustează treptat pînă ce tema particulară (tema de analiză) s-a precizat : de aici drumul spiritului este invers : cercul de probleme se lărgește, orizontul se deschide din nou spre speculația generală. Conceptul are nevoie de sprijinul faptului particular, faptul particular tinde să se integreze într-un concept. Această pulsație a spiritului regularizează ritmul demonstrației și nu îndepărtează niciodată pe Tudor Vianu de problema centrală a studiului. Stilul se supune acestei respirații regulate ; stil, cum s-a zis de atîtea ori, elegant în sobrietate, domol, unitar de la început pînă la sfîrșit. Tînărul Vianu scrie, ca și academicianul de mai tîrziu, cu aceeași rece frumusețe.

Cercul larg al filozofiei artei fiind încheiat, Tudor Vianu trece la studiul mai sistematic al **formulelor** literaturii. Majoritatea cercetărilor sale de după război (**Probleme de stil și artă literară,** 1955 ; **Problema metaforei și alte studii de stilistică,** 1957) merg în acest sens. Ele definesc o disciplină și o metodă **(stilistica literară)** ce are și azi adepți. A doua preocupare este **comparatistica,** disciplină pe care, iarăși, o întemeiază, sub formele ei moderne, la noi **(literatură națională și literatură universală,** 1956 ; **Ideile lui Stendhal,** 1959 ; **Studii de literatură universală și comparată,** 1960, etc.). Dar critica ? Critica în aceste forme mai speciale și, căci făcînd stilistică și studiu comparat al literaturilor, Tudor Vianu nu renunță să fie critic.

Meritul acestor studii este enorm. Pornite din necesități didactice, ele sfîrșesc prin a interesa în chip mai general critica literară, lărgind considerabil orizontul ei și îmbogățindu-i instrumentele. Cercetările lui Tudor Vianu asupra stilului, simbolului, metaforei, operei literare reprezintă, apoi, o fază de sincronizare cu o direcție importantă a criticii moderne. **Stilistica** devine și la noi o disciplină datorită, în primul rînd, lui Tudor Vianu.

Radioreceptorul util în orice cămin

Un radioreceptor este necesar oricărui cămin. Este în același timp un însoțitor prețios în voiajuri sau în excursii. Pentru diferite ocazii radioreceptorul portabil poate constitui un obiect de cadou care să facă plăcere celui ce-l primește.

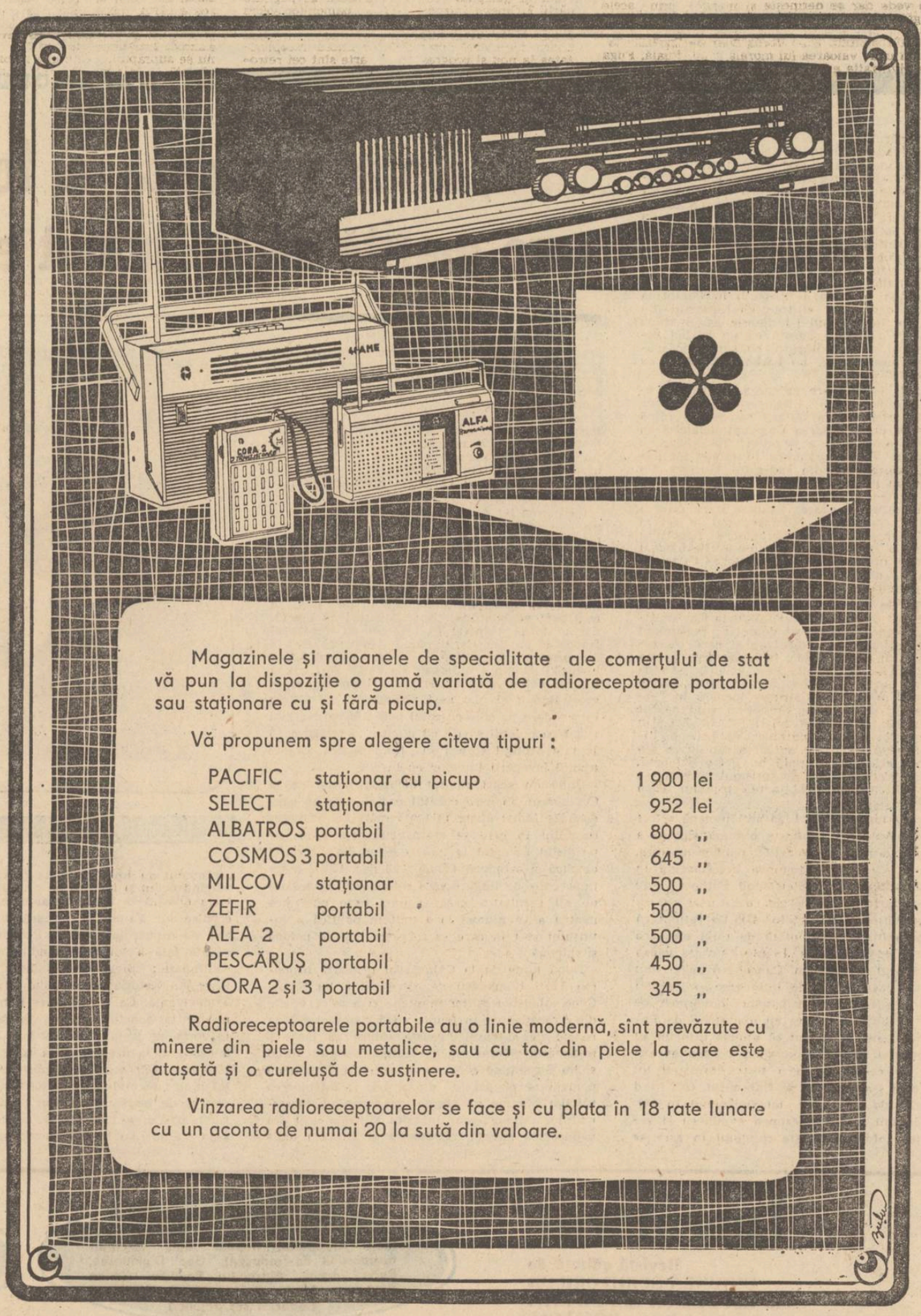

Magazinele și raioanele de specialitate ale comerțului de stat vă pun la dispoziție o gamă variată de radioreceptoare portabile sau staționare cu și fără picup.

Vă propunem spre alegere cîteva tipuri :

PACIFIC	staționar cu picup	1 900 lei
SELECT	staționar	952 lei
ALBATROS	portabil	800 „
COSMOS 3	portabil	645 „
MILCOV	staționar	500 „
ZEFIR	portabil	500 „
ALFA 2	portabil	500 „
PESCĂRUȘ	portabil	450 „
CORA 2 și 3	portabil	345 „

Radioreceptoarele portabile au o linie modernă, sînt prevăzute cu mînere din piele sau metalice, sau cu toc din piele la care este atașată și o cureluță de susținere.

Vînzarea radioreceptoarelor se face și cu plata în 18 rate lunare cu un aconto de numai 20 la sută din valoare.

evocări: 1907

de la răscoală la revoluție

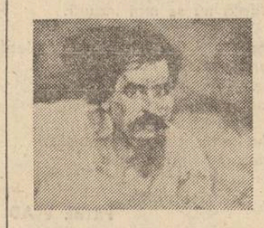

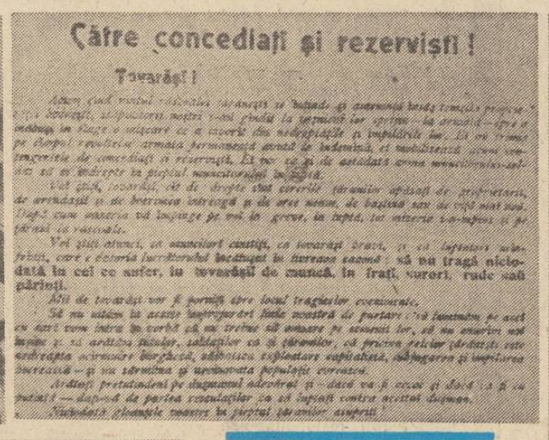

● **Fotografie de epocă reprezentînd o scenă de reprimare a răscoalei** (stînga sus) ● **Manifestul-apel „Către concediați și rezerviști", apărut în „România muncitoare" din 11—18 martie 1907** (sus) ● **Pagină de titlu a ziarului „Țara" din 1 martie 1907** (stînga) ● **„1907" — monument de Naum Corcescu.**

● Strigoi, fantome și suspecți

În timpul răscoalei doamna Colonel Paraschivescu scrie unei prietene: „Sosirăm cu bine la Craiova, împreună cu cele patru surori de caritate. Pornirăm apoi spre Negoești. Aveam cu noi lădița cu pansamente și diferite alimente. Cu nespusă greutate puturăm da de răniți, familia ascunzîndu-i prin pivnițe și poduri, de teamă că vrem să le facem vreun rău. Am intrat în casa unui sătean. O femeie zăcea rănită pe un pat de scînduri fără saltea, fără rogojină măcar. Alături zăcea soțul ei, rănit și el, împreună cu patru copii care plîngeau. Unica mobilă din încăpere era o copaie, iar drept hrană aveau cu toții o putină cu ardei murați din care mîncaseră toată iarna".

Țăranii și pămîntul trebuie să dea tot ce au; arendașii, dar și proprietarii care își cultivă singuri moșiile au arat pînă și locurile sterpe, pîrloagele, sărăturile, toloacele, islazurile și drumurile; brazda a ajuns pînă sub prispele oamenilor „de nici găina n-are de unde să mai ciupească". Se plătesc bani pentru fiecare gîscă — fiindcă bea apă și se scaldă în iazul proprietarului —, se plătește pentru fiecare porc, chiar dacă animalul e ținut în coteț — fiindcă, se presupune, de cîteva ori pe an tot scapă el. Acestea și multe altele la fel fac ca un țăran care cîștigă cam cincisprezece bani pe zi, punînd la socoteală și iarna cînd nu are de lucru, să datoreze proprietarului, după cinci ani de muncă, aproape trei mii de lei. La ce bun asemenea datorie înscrisă în catastife de vreme ce, fie și numai șase sute de lei, i-ar fi peste putință să plătească?

De bunăseamă că aici nu mai e vorba de exploatare și nici chiar de jaf ci, mai mult decît atît, de un soi de „desfrînare sadică a exploatării și cruzimii" cum o numește Dobrogeanu-Gherea. E desfrînarea „care se trezește în sufletul unui om atunci cînd celălalt îi e dat în stăpînire, legat de mîini și de picioare". Este ca și cum acei proprietari, cu grijă ca nu cumva „să rămînem în urma Europei" și acei arendași care închiriază oameni și pămînt pentru cîțiva ani de zile, au uitat cu desăvîrșire că mai e nevoie și altădată de țăran.

Și totuși, împotriva acestor evidențe, D.D. Sturdza declară la **Cameră** că țărănimea nu a avut de ce se revolta și că, dacă a făcut-o în cele din urmă, asta a fost numai și numai din cauză că a fost împinsă „de o mînă criminală"... „Dovada cea mai bună că țăranii au fost instigați la revolte, mai arată domnia sa, este aceea că în multe localități răsculații nu știu nici ce vor, nici ce să ceară!".

Țăranii care năvălesc pe străzile Vasluiului cu toată împotrivirea armatei, strigă oficialităților care încearcă să parlamenteze cu ei: **„Nu mai putem răbda și duce mai departe!".** De care alt **adevăr** decît acesta ar mai fi nevoie pentru a convinge? Poate că niciodată pe pămîntul românesc nu a fost auzit un strigăt mai patetic de disperare și de revoltă, deși el se pierde în bubuitul tunurilor, în vaietele proprietarilor cărora li s-a pus foc la acareturi și la șirele de paie. Pentru ca **adevărul** să fie auzit și luat în seamă nu se țin discursuri, nu se folosesc figuri de stil și nici compuneri docte despre starea țăranului; pur și simplu se plătește cu sînge ceea ce nu poate fi spus altfel, se plătește cu morți și schilodiți, cu suferință.

Autoritățile însă, guvernul, caută în continuare **instigatori.** Tot D.D. Sturdza insinuează vag amenințător: „Noi știm foarte bine că mișcarea de astăzi a fost dinainte organizată, și încă meșteșugit organizată!". Iată dar că sînt găsite pînă și merite atît de căutatelor **vrăjitoare**: e un gest de cavalerească stimă, așa cum se cuvine unui adversar demn; țăranii par a nu merita atîta atenție. Dar, la urma urmelor, nu e de loc ușor să recunoști deschis că dușmanii unui guvern sînt țăranii și este țara însăși.

● Cai albi și cai negri

Se merge pînă acolo în încercarea de a găsi vinovați, încît pînă și scrisorile și telegramele proprietarilor isterizați sînt luate în serios și cercetările care le urmează sînt făcute cu cea mai mare atenție.

C. Colibășeanu, proprietarul moșiei Văleni, pare a fi și el unul din cei care au ajuns să vadă în jur numai strigoi, fantome și suspecți. Într-o telegramă adresată ministrului de interne, numitul proprietar se plînge că pe moșia sa a apărut un individ zdrențăros, cu o căruță la care era înhămat un cal alb. Omul i-ar fi îndemnat pe țărani să omoare proprietarii din împrejurimi și aceasta „e cu atît mai îngrijorător, cu cît circulă zvonul că oarecari indivizi îndeamnă la rele pe țărani spunîndu-le că Regele nu va mai trimite armata".

La rîndul său Gr. Popescu-Breasta trimite ministrului un raport potrivit căruia în județul Dolj ar fi apărut alți asemenea **mesageri** care însă nu s-au mulțumit să îndemne la răscoală, ci ar fi incendiat ei înșiși conacele și pătulele cu porumb din Horezu-Poenari, Valea Stanciului, Grecești și Gănciova: „Lucrarea aceasta de incendiere era dirijată tainic de o căruță cu doi cai negri, ce duceau în goana mare cinci țărani și o femeie, care alergau din sat în sat, puneau foc și apoi se făceau nevăzuți. Abia în urma lor venea grosul mulțimii cu sape, topoare și frigări, în sunetul clopotelor și al goarnelor..."

Se vede treaba că din recuzita acestor fantastice apariții trebuiau să facă parte și niște cai — fie albi, fie negri, de preferat rămînînd însă cei albi. În Moldova, la Bivolari, un anume Vasile Călian, călare pe o iapă albă, ar fi condus întreaga răzmeriță, se spune, și asta mai ales pentru că revoltații, „în imaginația lor aprinsă, ziceau că-i Ștefan cel Mare călare pe Ducipal". Dar cum să nu fie de crezut că o iapă albă contează așa de mult într-o răscoală, odată ce autoritățile însele dau atîta importanță acestor apariții apocaliptice?

Mai tîrziu, cercetînd în comuna Văleni, procurorul M. Drăgănescu ajunge la concluzia că individul cu calul alb se numește Pîrvu Ion și face comerț ambulant cu pește. Față de misterul de pînă acum, realitatea se vădește a fi dintre cele mai banale. Omul s-a oprit într-adevăr la circiuma lui Petre Dogianu unde a băut rachiu și a dat de mîncare calului cu pricina, dar nici vorbă nu a fost de instigare. Întrebat fiind de un străjer ce mai e pe la ei prin județ, Pîrvu Ion a spus doar că niște răufăcători din comuna Oteteleșu au omorît un proprietar și altceva nimic. Neavînd alte dovezi împotriva negustorului, procurorul a fost nevoit să-l lase liber.

București-ul însuși, scriu ziarele, a fost amenințat cu devastarea. S-a descoperit în Capitală nici mai mult nici mai puțin decît un **complot!** Intenția complotiștilor era de a arunca în aer uzina de gaz. După ce orașul va fi fost dat pradă întunericului, strada Lipscani, Banca Națională și Casa de Depuneri ar fi fost obiectul devastărilor...

Ce **adevăr** se mai poate auzi din atîtea zvonuri, din zgomotul pe care îl fac autoritățile chiar, pornite cu surle și trîmbițe la vînătoarea de vrăjitoare? Și, în fapt, este cineva interesat să afle care este acest adevăr atît de controversat?

● „Siguranța absolută"

La Băilești, raportează revizorul C. Alessandrescu ministrului, faptele întîmplate sînt cu totul diferite de cele relatate de ziare. Ca unul care a fost la fața locului, domnia sa poate să afirme că în această comună, „cauze serioase de răscoală n-au fost" și, dacă nu s-ar fi ivit „nenorocitul curent" pornit din comunele învecinate, — Galicea și Moțătăi —, nu s-ar fi întîmplat nimic... (Dacă ar fi să dăm crezare părerii lui C. Alessandrescu, aproape nici unul din satele județului Dolj, în care răscoalele au fost printre cele mai sîngeroase, nu s-a revoltat dintr-un motiv precis; căutînd totuși explicații, cercetarea încearcă a dovedi că răzmerița s-a luat de la un sat la altul, așa cum se ia căscatul, și țăranii s-au ridicat de teamă că, dacă vor sta liniștiți, vor veni vecinii să le dea foc, vor fi pedepsiți de **studianți** și de armată chiar, vor rămîne ultimii la împărțenia pămîntului și M.S. Regele se va supăra pe ei, pentru că el însuși a ordonat răscoala...)

La Băilești, arată C. Alessandrescu, în seara zilei de 12 martie, un grup de 10—20 de oameni „nesocotiți la minte" s-au strîns într-o margine, apoi au pornit strigînd și amenințînd pe la toate casele ca să se scoale fiecare și să meargă cu toții „acolo unde merge toată lumea". S-a adunat astfel mulțime de oameni care, după ce au devastat casa proprietății de peste drum de primărie, spărgînd geamurile și dărîmînd închisoarea, au trecut și au dat foc unei magazii și la niște șire de fîn ce se aflau în centrul comunei, în apropierea palatului Știrbey. Soldații care apărau palatul au omorît un răzvrătit și au rănit grav un altul. În urma luptei țăranii s-au retras la casele lor.

A doua zi căpitanii Bădescu și Piperescu, comandanții companiilor de soldați cantonați în comună, însoțiți de învățători și alte notabilități, au convins pe țărani că e mai bine să-și formuleze dorințele în petiții și cereri unde să arate limpede ce vor, decît să se arunce cu nesocotință în calea gloanțelor. Locuitorii au dat ascultare sfaturilor și au cerut procurorului Carianopolu să le dea timp ca să-și formuleze cererile. S-a făcut liniște mai ușor decît ar fi fost de așteptat și oamenii s-au împrăștiat care încotro.

Joi 15 martie, „pentru că siguranța absolută n-o puteau avea nici autoritățile, nici unii din particulari", satul a fost bombardat.

Au căzut morți 8 țărani și au fost răniți 70, au fost incendiate 125 de case. „Acesta este pur și adevăr constatat de mine, scrie revizorul, și nu invențiile fără scrupul ale gazetarilor".

A doua zi după bombardament au venit domnul maior Sănătescu, însoțit de domnul procuror Carianopolu și alți cîțiva ofițeri, care au vorbit țăranilor **cu mult patriotism** despre răscoale și urmările ce vor avea.

Duminică, domnișoara Atena Grigoriu, învățătoare, a ținut la biserică o frumoasă cuvîntare relativă la „datoriile ce le avem către avutul altuia".

La 17 martie sătenii au reînceput munca cîmpului pe care „o continuă liniștiți".

Petițiile, desigur, n-au mai fost scrise și cererile n-au mai ajuns la autoritățile atît de interesate să afle **adevărul.**

Nicolae Mateescu

MAPAMOND

„Dacă vreodată a fost un principe care merită să fie numit erou, acela este el..."

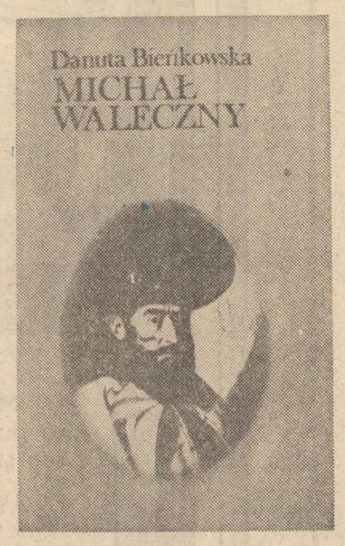

Apărută în condiții tehnice excelente, lucrarea Danutei Bieńkowska,*) se impune și celui mai exigent cititor. Autoarea, cunoscătoare bună a limbii române, folosește pentru povestirea sa o bogată bibliografie, fără a transforma cartea într-o lucrare de istorie. Ea se folosește de un minimum de date, inclusiv calendaristice, strict necesare pentru a fixa în timp amănuntele interesante ale povestirii ei. Autoarea este o admiratoare a lui Mihai Viteazul. Acesta este „un erou al ortodoxiei (...) un precursor al unirii țărilor române, nădejde a libertății în Peninsula Balcanică, moștenitor al tradiției grecești din Bizanț" (p. 16). Chipul i-l descrie astfel, după gravura lui Sadeler: „arată ca un bărbat sever, cu ochi mari răutăcioși, cu sprîncene stufoase, cu nasul mare, cu barba neagră și cu buze strînse" (p. 16).

Cu multă îndeminare autoarea, pentru a ușura cititorului polon înțelegerea acțiunii, dă unele lămuriri asupra puterii turcești în plină expansiune după căderea Constantinopolului în anul 1453, precum și a situației Transilvaniei, Moldovei și Țării Românești în raport cu puterea amenințătoare din sud-estul Europei. Nu putea să nu insiste în această frescă istorică — tocmai pentru a arăta noutatea domniei lui Mihai Viteazul — asupra luptei între diferiți pretendenți la tronul Moldovei sau la cel al Țării Românești, atît de dăunătoare poporului care trebuia să plătească împrumuturile bănești ale acestor pretendenți, contractate la Constantinopol, ba chiar să-i și îmbogățească pe trecătorii domni din cele două principate române.

Se arată în capitolul „Licitația pentru putere" cine au fost sprijinitorii lui Mihai la Constantinopol în vederea obținerii domniei: Sigismund Báthory, principele Transilvaniei, care l-a recomandat lui Sinan Pașa; Iane, iar prin acesta grecii din Constantinopol, „care voiau să-și aibă omul lor pe tronul Țării Românești în aceste vremi cînd printre creștinii care locuiesc în Turcia, precum și în țările supuse ei s-au născut din nou aspirațiile spre libertate" (p. 34). Un alt sprijinitor a fost Andronic Cantacuzino. Într-o frumoasă traducere autoarea reproduce din scrisoarea acestuia adresată lui Petre Șchiopul, pasajul în care e vorba de sprijinul pe care l-a dat lui Mihai pentru obținerea tronului Țării Românești (ibid.).

Aderarea lui Mihai la Liga antiotomană a fost spontană. Autoarea izbutește o bună sinteză a descrierii acestei organizații politico-militare, scoțînd în evidență slăbiciunea Habsburgilor în goana lor după slavă. Sigismund Báthory este bine caracterizat: „un bărbat cu caracter schimbător, ambițios și fricos" (p. 47). De reținut că Polonia, nefiind amenințată de turci nu avea pentru ce adera la Ligă. În plus, sleahta vedea în Habsburgi un dușman. Cancelarul polon, Jan Zamoyski „se temea de întinderea influenței habsburgice asupra principatelor dunărene" pe care ar fi dorit să le lege cît mai strîns de Polonia. El însuși ar fi voit să ajungă principe al Transilvaniei (p. 38). Cunoscînd acestea ne explicăm de ce Zamoyski a fost dușmanul lui Mihai cînd s-a apropiat de Habsburgi, silit fiind la aceasta de atitudinea lui Sigismund (p. 64).

Remarcabil prin limpezimea expunerii și seriozitatea informației este capitolul în care se arată cum Mihai prin acțiunea sîngeroasă din 13 noiembrie 1594 împotriva creditorilor străini a început lupta contra turcilor. Cu îndeminare, autoarea ne prezintă dedesubturile politicii turcești după moartea sultanului Murad al III-lea care readuce în funcția de mare vizir pe Sinan Pașa. Lupta victorioasă a lui Mihai pentru linia Dunării, dovedind popoarelor, suddunărene, ajunse sub stăpînirea turcilor, că aceștia pot fi învinși, a avut drept urmare sporirea efectivului oștilor lui Mihai cu voluntari albanezi, sîrbi și bulgari.

Înlocuirea lui Aron Vodă din Moldova, în care nu mai avea încredere Sigismund, cu Răzvan, nu i-a convenit lui Mihai. Iar cînd același principe al Transilvaniei, prin tratatul din 20 mai 1595 încheiat la Alba Iulia cu delegația Țării Românești îl transforma pe voievodul acestei țări într-un loctiitor al său, cu toate îngrădirile care decurg din această situație, Mihai, pe față, a continuat să mențină bune legături cu acesta, dar în taină a intrat în legături cu împăratul Rudolf și cu cancelarul polon Zamoyski. Acesta din urmă, în iulie 1595, i-a trimis pe solul Lubienecki. Domnul muntean l-a rugat să-i spună regelui polon „căci nu se poate conta pe împăratul Rudolf și nici pe Sigismund". La ultima întrevedere de adio cu solul polon Mihai l-a mai rugat ca polonii să fie cu atenție la tătari și să le taie drumul spre Țara Românească. Era în ajunul începerii luptelor cu turcii.

După un scurt capitol închinat luptei de la Călugăreni, în care curajul oastei creștine condusă de Mihai apare în toată măreția, urmează capitolul în care se arată cum s-a ajuns pe teritoriul Poloniei la unirea celor două biserici catolică și ortodoxă (Brześć, 23 dec. 1595), o acțiune care, pe lîngă partea religioasă urmărea și un alt rezultat: crearea unei baze puternice pentru a se ajunge la o unitate politică a întinsului stat în care se foloseau limbile polonă și ruteană.

După lupta de la Călugăreni urmează ocuparea Țării Românești de către oștile lui Sinan. Contraofensiva oștilor muntene și a celor venite din Transilvania în frunte cu Sigismund e bine redată de autoare. Aceasta subliniază însă că în această acțiune s-a evidențiat mai ales Mihai și nu Sigismund căci, cronicarul turc Naima nu pomenește pe acesta din urmă, ci înfrîngerea turcilor o pune pe seama „trădătorului, blestematului" Mihai; sau „infamul Mihai a ieșit din pădure", a cucerit Tîrgoviște și Giurgiu unde „dușmanii au lovit ca niște porci turbați, destrugînd podul și înecînd pe musulmani"; „În istoria noastră — continuă autoarea citarea din cronica lui Naima — nu s-a mai întîmplat o atît de catastrofală fugă". Pentru a arăta adevărata față a lui Sigismund autoarea scrie în continuare: „Sigismund Báthory netrăgînd foloase din victorie s-a înapoiat cît mai repede în Transilvania. Ca o răsplătire a lui Mihai a renunțat la punctul cel mai înjositor din tratat (e vorba de tratatul din 20 mai 1595) și anume a renunțat la dreptul de a controla veniturile țării sale. Dar acest gest mărinimos nu l-a costat mult: pămîntul Țării Românești a fost grav distrus de marșurile oștilor, populația parțial a fugit, parțial a fost robită, rezervele de hrană s-au pierdut, iar despre comerț nici nu mai era vorbă". „Înapoierea lui Sigismund de la Giurgiu — continuă autoarea — dornică să restabilească adevărul istoric — era motivată oficial prin aceea că, lipsind păsunile au pierit mulți cai. Adevărul era însă că nobilii transilvăneni nu voiau să se îndepărteze prea mult de casele lor, că mai bucuroși ar fi încheiat un armistițiu cu turcii..." (p. 94). După ce s-a întors de la cetatea Erlau, unde, împreună cu imperialii luptase cu turcii, Sigismund l-a chemat la el pe Mihai. Înainte de Crăciunul anului 1596 acesta era la Alba Iulia. Atît era de scăzut prestigiul lui Sigismund încît cancelarul Transilvaniei, Josika, român de origine, i-a spus în taină domnului Țării Românești ca să depună eforturi pentru a obține poate tronul transilvănean" (p. 100).

Istoria anilor 1596—1599, privind: acțiunea diplomatică a Transilvaniei unde un om atît de nestatornic ca Sigismund, care, pe deasupra, „nu are — subliniază corect autoarea — nici talente militare, nici curajul necesar pentru lupta cu turcii" (p. 103) conducea totuși acest principat și avea un rol mare în cadrul ligii antiotomane; acțiunea diplomatică a Țării Românești pentru conducerea căreia Mihai folosea și străini, dar acești străini, de exemplu Petru Grigorovici (se dau interesante amănunte asupra acestui om), nu-i raportau totdeauna exact rezultatul misiunii lor, ceea ce îi cauza neplăceri (p. 110—111); acțiunea diplomatică a Poloniei, abil condusă de cancelarul Zamoyski, care a dus la recunoașterea de către Poartă a lui Ieremia Movilă ca domn al Moldovei, deși era impus acolo de intervenția militară a Poloniei, cu dreptul fiului său de a-i urma în domnie; cearta lui Ieremia Movilă cu solul polon la Poartă, Jan Szczesny Herburt, în care domnul Moldovei se arată destul de dîrz și demn (p. 121—125); tratativele lui Mihai cu imperialii și rezultatul acestor tratative, etc.; apoi luptele lui Mihai cu turcii la Nicopol, Vidin, Isaccea (p. 117—119); complotul boierilor greci împotriva lui Mihai (p. 106), toate cele de mai sus, bazate și pe documente din arhivele polone, pe care le reproduce pentru a face și mai convingătoare povestirea, dovedesc încă o dată, cu prisosință marea îndeminare a autoarei în minuirea condeiului, precum și serioasa ei pregătire în problema pe care o tratează.

Ultimele capitole ale volumului dedicat lui Mihai Viteazul tratează despre unirea cu Transilvania și Moldova, cu toate complicațiile interne și externe care decurgeau din această neașteptată situație, atitudinea polonilor, turcilor, imperialilor în raport cu marea putere care se năștea în sud-estul Europei, căderea temporară a lui Mihai și ultima lui ridicare pentru reciștigarea Transilvaniei unde, după victorie, este asasinat mișelește; toate acestea sînt pagini de epopee scrise cu un avînt care captivează. Cu arta ei scriitoricească și în acest final autoarea introduce cu îndeminare, în povestirea ei, documente, sau fragmente de documente spre a convinge pe cititor. Danuta Bieńkowska — ceea ce iarăși este o mare calitate a ei — nu leagă între ele datele pe care le-a scos din cărți și documente, mecanic, cronologic. Ea cîntărește bine materialul informativ și își spune și propria ei părere, pentru întărirea căreia folosește metoda comparativă. Iată cum apreciază ea unirea celor trei țări române: „Nici în Praga, nici în Varșovia nu se înțelegea de ce Mihai se grăbește atîta, de ce caută mereu aliați, (sau de ce) alcătuiește noi concepții politice. Evident că pentru Rudolf al II-lea și pentru (regele polon) Sigismund al III-lea problema Transilvaniei, ba chiar a tuturor celor trei principate dunărene împreună era mai puțin însemnată decît moștenirea tronului, înțelegerea cu alte puteri sau chiar intrigile de la curte. Pentru Mihai însă nimic nu era mai însemnat decît chestiunile dunărene. Pentru prima oară cînd a păsit în arena istoriei a avut posibilitatea să formuleze ceea ce pînă acum numai a presimțit, sau n-a exprimat limpede. Unirea tuturor țărilor locuite de o populație care vorbea românește a încetat să mai fie exclusiv o chestiune a tacticii sale, (unirea) a devenit o idee. Se vede aceasta atît din spusele sale, cît și din inițiativele sale administrative, din grijă pentru a întări tot ceea ce este românesc. Contemporanii n-au izbutit să aprecieze sau măcar să înțeleagă aceasta. Dacă i-ar fi fost dat să domnească mai mult, rezultatele acestei politici ar fi fost mai evidente și mai convingătoare" (p. 152).

Pentru a arăta răsunetul faptelor de arme ale lui Mihai Viteazul în Europa, autoarea citează ceea ce a scris Henric al IV-lea, regele Franței: „Ni se spune că românul este foarte puternic și (că) planurile lui cresc pe măsura victoriilor"; se mai reproduce următoarea frază dintr-o publicație apărută la Roma: „Dacă vreodată a fost un principe care merita, pentru minunatele sale fapte, să fie numit erou, acela este el, domnul Mihai, principele român".

Lucrarea Danutei Bieńkowska face cunoscută polonilor, în cea mai atrăgătoare formă și cu o bună documentare, personalitatea ieșită din comun a lui Mihai Viteazul, precum și strălucitele fapte de arme ale acestuia.

Gheorghe Duzinchevici

*) Danuta Bieńkowska, Michał Waleczny (Mihai Viteazul). Wydawnictwo „Śląsk" (Editura „Silezia"), Katowice, 1975, 191 pagini, plus 12 foi cu ilustrații.

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef: Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an —52 lei
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion